ansk Ordbog

indeholdende

det danske Sprogs
Stammeord,

tilligemed afledede og sammensatte Ord,

efter den nuværende Sprogbrug forklarede i deres forskiellige Betydninger, og ved Talemaader og Exempler oplyste,

af

Christian Molbech.

Anden Deel.

M—Ö.

Kiöbenhavn.
Paa den Gyldendalske Boghandlings Forlag
trykt hos C. Græbe & Søn.

1833.

M.

v. n. Jeg maa, vi maae. impf. har maattet. — inf. at maatte, er e Tider indført, og uvis. At maa Skiondt sielden, hos Ældre. [J. itti. mega. Svarer til de tydske Verb. gen og müssen.] Det betragtes lpeverb. fordi det altid fordrer et an- dertiden dog udeladt) Verb. hvor- forbindes, i infin. 1. være under- i nødvendigen virkende Aarsag; væ- , forandres, i Følge en saadan (phy- ødvendighed ell. Tvang. — Stenen nke i Vandet. Touget maatte briste n saadan Vægt. 2. tvinges, dri- f udvortes ell. indvortes Nødven- t. en Handling ell. Tilstand; med- af en saadan Nødvendighed. — Jeg rise i Morgen. Vi maae ofte handle edes, end vi ville. Den, som vil Die- , maa ogsaa ville Midlerne. Enhver adlyde Landets Love. Dette Arbeide og skal være færdigt inden Aften. udtrykker nærmest den i et vist Til- m. Nødvendighed virkende Aarsag, der Følge enten af en Andens Villie ell. af ralsk Lov, som vi selv erkiende; maa od en Nødvendighed, der overhovedet i Tingenes Natur, i Omstændighe- o. s. v. Den Fornuftige indseer, at aae giøre, hvad han skal.) — Maa br. ite, hvor der vel ei er ubetinget Nød- ghed, men overveiende Bevæggrunde noget skeer, f. E. Bønnet, Paamindel- Formaninger, Befalinger, andres g o. s. v. — Han bad mig saa længe, t. maatte love ham at blive. Du maa afslaae mig denne Bøn. Jeg maa) ud p. Marken, f. at see hvad Folkene e. Vi maae hen p. Torvet. Enhver kan ikke andet end) røres v. et saadant . Han vilde nødigen; men han maatte. entl. ell. uden det absolute Begreb om ndighed, betegner det: a) Overbe- ng ell. stærk Formodning om at Noget ell. kan være anderledes. Det maa et løst Rygte. Han maa være syg fi- aa ei er kommen. Dette maa han- det vide. (Ogsaa conjunctivisk: Hvor lig maatte en saadan Reise være. "Disse Legemsøvelser — maatte være bereg- nede alene p. sand Nytte; de maatte have saamegen Afverling, som muligt." Engelst.) b) et Tilfælde, man tænker sig som nødven- dig Betingelse. (undertiden m. Hensyn t. det tilkommende Mulige.) "Skulle vore Medmennesker arbeide f. vor Lykke, saa maae vi æres, vi maae elskes af dem." Basth. Det maatte gaae underligt til, hvis han ikke bli- ver valgt. Jeg maa tage meget Feil, om jeg ikke har seet ham før. c) en overveiende Bevæggrund. (s. ovenfor.) d) en udtryk- kelig Befaling, ell. et Forbud. Du maa ikke vige fra Stedet. Enhver maa passe nøie paa i Nat. Ingen maa understaae sig, Her maa Ingen komme ind. e) en Tilla- delse. Enhver maa frit gaae ind. Nu maa du gierne holde op. Hun vilde dandse me- re; men hun maatte ikke for Moderen. — Især hyppigen i Spørgsmaal. Maa jeg følge med? Maae vi spise Kagen? Maa jeg spørge? (tør jeg spørge?) en alm. Indledn. til en spørgende Tiltale. (Hvor Ordet i den- ne Bemærk. forekommer i Lovene, indbefat- ter det ofte, ikke blot Begrebet om Tilladelse, men ogsaa om en Rettighed, og staaer egentl. for kan. f. E. "Enke maa sig Lavværge tage hvem hun vil." D. Lov I. 17. 41.) f) en vis Ligegyldighed v. at noget skeer, ell. hvormed noget overlades en andens Villie, Muligheden ell. Tilfældet. For mig maa han blive, eller reise, ligesom han vil. (Det tydske m a g.) Det maa gaae mig, som det vil. 4. imperson. som et ønskende Verb. Maatte Ingen af os opleve denne Dag! Gid vi snart maatte høre fra dem! Gid det maa gaae ham vel! 5. Meget hyppig i ældre Dansk, men nu ganske ubrugelig, er Be- mærkelsen: at kunne, have Evne, Magt til. Denne ligger dog t. Grund for de ovenan- førte Bemærkelser: 3, e og f; og den over- føres i det ældre Sprog p. Bemærkelsen: at lide (vel ell. ilde), befinde sig, som endnu bruges i Svensk. (Jvf. formaae og maa- skee.)

Maabe, v. n. 1. har. [N. S. m u f f e n.] vise Forlegenhed, Stivhed ell. tvungen Peenhed i udvortes Adfærd og Lader. (dagl. T.) At staae og maabe. (Holberg.)

Maade, en. pl. -r. [J. Máti.] tilfældig Beskaffenhed v. Tingenes Udvortes; det Forhold, hvorunder noget ytrer sig ell. skeer. De vare klædte p. samme M. Det maa siges ham p. en god M. Den Ting kan tages p. to Maader. Det skeer p. ingen M. (aldeles ikke.) I lige M. (ligeledes.) Han kan vel i nogen M. undskyldes. I mange Maader. I alle Maader (i enhver Henseende.) Deraf: Handlemaade, Levemaade, Talemaade, Tænkemaade, o. fl. 2. Skik, Viis. Hver har sin Maade. Han lever p. sin M. Det er ikke min M. at giøre Smaating vigtige. 3. et rigtigt, passende Forhold i Handlinger ell. Tilstand, hvorved der til ingen Side gaaes f. vidt. At holde Maade i, eller med noget. (træffe det rette Forhold, ikke drive Tingen f. vidt.) At ramme den rette M. Alting med M. Lad der være M. med din Lystighed. — Over al Maade (s. adv. overmaade.) — til Maade. a) efter det rette Maal og Forhold, hverken for meget ell. f. lidet. Til Maade er alting bedst. (Moth.) b) tilpas, efter Ønske, beleilig. Man kan ikke være Alle til M. Han er ikke let at giøre t. Maade. "Denne Middelvei var Maaden t. at giøre saa godt som ingen til Maade." Rahbek. — "Det kom ham vel til Maade." A. Wedel. 4. i d. Tale: om et indviklet, forvirret Forhold. Der stod vi i en M. ɔ: forvirrede, vaadvilde. "Der stod da baade Mand og Kone i en Maade." Vessel. Det laae Alt i en M. 5. et Maal, Kar t. at maale m. (D. Bibel.) "En M. Hvede og tre Maader Byg."

Maadehold, et. ud. pl. det, at holde Maade; den Egenskab, at kunne holde M. At bevare sin Helbred v. Orden og Maadehold. M. i Forlystelser.

Maadeholden, maadeholdende, adj. v. som lægger Vind p. Maadehold, som holder Maade i sine Nydelser, Forlystelser, i sin Levemaade, ꝛc. (jvf. afholden, som egentlig udtrykker at man aldeles ingen Brug giør af en vis Ting ell. Nydelse; ligesom maadeholden en sparsom Brug.)

Maadelig, adj. [J. mátulegr. A. S. medlice.] som er imellem begge (hverken f. stor eller f. liden, f. meget ell. f. lidt) ell. som skeer m. Maade; middelmaadig. En m. Formue. At være af m. Størrelse. En m. Brug af Lægemidler. (I denne Bemærkelse finder ingen Sammenligningsgrader Sted.) 2. som veed at ramme den rette Maade, maadeholden, tarvelig. At være m. i Mad og Drikke. 3. ringe, ikke m. de bedste. Et maadeligt Hoved. Maadelige Kundskaber. Han har kun m. Helbred. Høsten er m. i Aar. Han stod sig kun maadeligt v. Prøven. "Ikke engang den maadeligste Lykke kan opnaaes uden fremmed Hielp." Bastholm. = **Maadelighed**, en. ud. pl. 1. den Beskaffenhed at være maadelig, (1. 3.) 2. den Egenskab, at holde Maade; Maadehold, Tarvelighed. Maadelighed i Mad og Drikke. "Hans Dragt er Ydmyghed, hans Føde er Maadelighed." Bastholm.

Maag, en. pl. -e. [J. Mágr.] Slægtning, Frænde; især: Svoger, Svigersøn. (et forældet, af enkelte nyere Digtere optaget Ord.)

Maage, en. pl. -r. [J. Máfr.] en Slægt af Strandfugle. Larus.

1. **Maal**, et. pl. d. s. [J. Mál. Sv. Mål.] Tale, Sprog. Det hedder saaledes p. vort M. "Det er din Kiærlighed, som skaber Maal i disse Tunger." Storm. Deraf: Modersmaal, Tungemaal. 2. Røst, Talestemme, Mæle. Et grovt, stærkt, svagt M. At miste, at forvende sit M. "Dit M. røber dig." Matth. C. 26. Han stod, som han havde hverken Maal ell. Mæle. (d. Tale.) 3. i det ældre Lovsprog: Sag, Handel; især Retssag, Retshandel, Lovmaal. Deraf flere, deels forældede, deels endnu i Lovsproget brugel. Ord: Eftermaal, Klagemaal, Leiermaal, Lovmaal, Søgsmaal, Stævnemaal, Værgemaal, o. fl. = Af Maal, 1: maaldiærv, adj. dristig i Tale. (Jacobi.) maalløs, adj. som ei kan tale, som har mistet sit Maal, stum. "At han gav de Blinde deres Syn, de Døve Hørelsen, de Maalløse deres Tale." Basth. Maalløshed, en. ud. pl. Stumhed. Maalsmand, en. den, som taler en Andens Sag, Sagfører. (forældet.) maalsnild, adj. snild i Tale, veltalende. (Colding.) Maalstævne, et. almindeligt Ting, Folkemøde. (forældet.)

2. **Maal**, et. pl. d. s. [J. Mál.] Enden p. en vis Udstrækning i Rummet, Længdens Grændse. At bestemme et Legemes M. At tage M. ɔ: maale et Legemes Størrelse ell. Udstrækning, f. at passe et andet derefter. At tage M. til en Kiole, t. et Par Støvler. — fig. om Tiden og ulegemlige Størrelser. Livets M. Hendes Lidelser havde naaet deres høieste M. 2. Enden p. en Længde, som man søger at naae; Med, Formaal. "Man siger: at naae et Maal; og at træffe et Sigte; thi v. Maal tænkes p. Afstand; v. Sigte p. den Linie, der er imellem dette og Øiet." Sporon. — Her skal Maalet sættes. At sætte sig et Maal. At sigte, skyde, løbe t. et M. (men ogsaa: at skyde, kaste til Maals.) — fig. Gienstand f. Ønske, Attraa, Stræben; Formaal. (s. dette O. og Hensigt.) Han har naaet sit Maal. Livets, Ønskernes M. "Et lyst og helt Maal f. Ønskets dristige Flugt." (M.) — Ogsaa i andre Tilfælde for: Gienstand. "I giøre eder t. et Maal f. eders Medborgeres Misundelse." Suhm. 3. Tingenes, i

[illegible] t. en vis Eenhed bestemte Størrelse, [illegible]melighed. At holde sit M. sit rigtige, M. At give een rigtigt M. "I lige [illegible]l uddeelte Himlen Frydᵭ." J. Smidth. [illegible]demaal, Flademaal, Tøndemaal, A=[illegible]aal. 4. Redskab, hvormed man maa=[illegible] Maalekar. Vægt og M. At sælge ef=[illegible]alst M. Et Kornmaal, Pottemaal, [illegible]maal. 5. en bestemt Tid, (hvoraf det [illegible]d. Aftenmaal) især Spisetid, og deraf og=[illegible] Maden selv, Spiisning (T. Mahl.) [illegible]af Maaltid.) Middagsmaal, Aftens=[illegible]l, Midaftensmaal. Aaret er langt, og [illegible]dene mange. Ordspr. Qvæget faaer [illegible] M. om Dagen. = Maalsbarder, pl, [illegible]barder, som holde et vist, i Handelen [illegible]at Maal. Maalsbræder ell. Maals=[illegible]d, pl. Bræder, som have deres tilbørlige [illegible] i Længde, Brede og Tykkelse. Maals=[illegible]d, en. J. til en By, som er rebet ell. til=[illegible]ilt Bymændene. A. Berntsen. (foræl=[illegible]) Maalsmand, en. den, der reber ell. [illegible]ler Jord, hvorom der er Trætte. (Col=[illegible]j.) Maalstømmer, et. i Norge: Sav=[illegible]mer, der holder sit tilbørlige Maal, ell. [illegible]llen i Længden og 11 Tommer i Tvær=[illegible]al i det mindste. (modſ. Undermaals=[illegible]mer.)

[illegible]Maale, v. a. 1 og 2. [J. mæla.] søge at [illegible]mme en Tings Størrelse i Forhold t. et [illegible] Maal, ell. en vis Eenhed i Størrelsen. [illegible]ntl. om legemlige Størrelser, Længde, [illegible]e og Rummelighed.) At m. Korn. m. [illegible] imellem to Steder. — At m. een [illegible]pen fuld ɔ: sige ham dygtig Besked, [illegible]e Lige s. Lige i Ordstrid. At m. sig selv [illegible]den store Alen ɔ: sætte høi Priis p. sig [illegible]. — At maale (og signe) ɔ: bruge visse [illegible]overtroiske Midler f. at fordrive Sygdom [illegible] andet Ondt. — At m. Tøi af til en [illegible]ning. Dette Tøi skal maales efter (ɔ: [illegible]les p. ny, f. at prøve om Maalet er [illegible]t) ell. maales om. — Han har maalt [illegible] op. s. opmaale. — At m. een no=[illegible]til i Alenviis. s. tilmaale. — Kornet [illegible] ud t. de Fattige i Skiepper. — At [illegible] sig med een, figurl. sætte sig i Ligning [illegible]; prøve Styrke med. I Lærdom kan [illegible] m. sig med ham. At m. sig med [illegible] i Tvekamp. = Maalen, Maaling, [illegible]maaling, en. Gierningen at maale. s. og=[illegible] Afmaaling, Opmaaling, Udmaa=[illegible] = Maalebord, et. pl.-e. B. [illegible] Landmaalere spænde Papir, t. at [illegible]de maalte Vinkler, Længder og Fla=[illegible]er. Maalebrev, et. skriftligt [illegible] om Drægtigheden af et Skib [illegible]brev) ell. Størrelsen af en Byg=[illegible] og dens Grund. Maalekar, et. K. [illegible] Indhold, hvormed noget maales. [illegible], en. K. af Ringe og Stæn=[illegible] som Længdemaal v. Jordmaa=[illegible] Maalekonst, en. Konsten, mathe=matisk at udmaale saavel Jordens ell. Jord=stykkers, som andre Legemers Størrelse. (Geometrie.) Maalekonstner, en. den, som er kyndig i Maalekonsten; en Geome=ter. (Riisbrigh.) Maalelod, et. 1. d. s. s. Dybslod. 2. et Redskab, m. et i en Snor hængende Lod, som Bygmestere bruge; Blysnor, Blylod. (Moth.) Maalepenge, pl. ell. Maalerløn, en. Betaling f. at no=get maales af en offentl. Maaler. Maa=leredskab, et. R. som br. til at maale med. Maaleseddel, en. Beviis, som gives af Toldbetiente f. det Korn, der føres t. Møl=le; Mølleseddel. Maaleskive, en. s. Maa=lebord. Maalesnor, en. Snor ell. Reb t. at maale Længder med (Maalereb; som især fordum brugtes i St. f. Kiæde v. Agerredning.) Maalestang, en. pl.-stæn=ger. Stang, som br. t. at maale Længder. (it. Stang. som Landmaalere bruge t. at sigte efter.) Maalestok, en. pl.-ke. 1. en Stok af en vis Længde, som br. til at maale m. 2. en Linie, afdeelt i lige Dele, hvor=ved større Længder efter et rigtigt Forhold betegnes; formindsket Maalestok. (Scala.) Maaletønde, en. Et Maalekar af en Tøn=des (i Danmark 144 Potters) Størrelse.

Maaler, en. pl.-e. En af Øvrigheden beskikket Betient, som har Opsyn m. at maale Korn ell. andre Handelsvarer, der føres ind og ud af en By. At beskikkes t. Veier og M. (s. Kornmaaler.)

Maaltid, et. pl.-er. [T. Mahlzeit. s. 2. Maal, 5.] den Handling, at tage Mad og Drikke t. sig, naar dette skeer m. en vis Orden og Anretning, og især t. en vis Tid. Middagsmaaltid, Aftensmaal=tid. "Maaltidet er saameget bedre, som det er kortere." Bagg. Jeg har alt giort mit M. Efter Reisen vil vi holde et or=dentligt M. Han holder tre Maaltider om Dagen.

Maaltrost, en. pl.-er. En Sangfugl af Kramsfuglenes Slægt. Turdus musicus. "Den kiælne Maaltrost, Nattens søde Sanger." Rein.

Maane, en. pl.-r. [A. S. Mona. J. Tungl.] i Alm. en Biplanet, der dreier sig om en anden større Planet, og med denne om Solen. Jupiters, Saturns Maaner. 2. særd. og kun med best. Art. om Jordens Biplanet, der omtrent i 30 Dage bevæger sig omkring den. "Han vil see Maanen om Dagen, og Solen om Natten." Baggesen. Maanen kommer op, gaaer ned, er i Ny, i Næ. (s. Fuldmaane, Nymaane.) Maanen lyser, skinner klart. Den tiltagende, aftagende M. = Maane=aar, et. Aar, hvis Længde er bestemt, efter Maanens Løb om Jorden, t. 12 Gange 30 Dage. Maanebane, en. den Bane, hvor=paa Maanen bevæger sig om Jorden. (J. Kraft.) Maanebierg, et. B. i Maanen.

maaneblind, adj. 1. som ei kan see v. Maaneskin. 2. som hver Maaned faaer Skade p. Synet, ell. hvis Syn aftager m. Maanen. En m. Hest. (V. S. O.) **Maaneformørkelse**, en. pl. -r. Maanens Formørkelse v. Jordens Skygge. **Maanegaard**, en. Ring ell. Kreds om Maanen, som en lys Taage. s. Havgaard. **maanegal**, adj. maanevild. (V. S. O.) **Maaneglands**, en. ud. pl. G. af Maanens klare Skin, p. Vandet ell. andre Gienstande. **Maaneglimt**, et. svag og kort Lysning af Maanen. "Ustadige Maaneglimt i en skyfuld og mørk Nat." Engelstoft. **maaneklar**, adj. klar, oplyst v. Maanens Skin. En m. Nat. **Maanekreds**, en. 1. den Kreds, Maanen beskriver i Himmelrummet v. dens maanedlige ell. aarlige Bevægelse. 2. et Tidsrum af 19 Aar, ell. 235 Omløb af Maanen, v. hvis Slutning Ny- og Fuldmaanen atter indtræffe p. samme Dag; Maane-Cyklus. **Maanelys**, et. ud. pl. det af Solen laante Lys, som Maanen om Natten kaster fra sig. **maanelys**, adj. lys, oplyst v. Maanens Skin. Det bliver maanelyst i Aften. **Maaneløb**, et. den Tid, hvori Maanen fuldbringer sit Løb om Jorden. **Maanemørke**, et. Tiden imellem Ny og Næ, naar Maanen ikke sees p. Himmelen. **Maaneqveld**, en. d. s. s. Maanemørke. **Maanering**, en. d. s. s. Maanegaard. **Maanerose**, en. i Vaabenkonsten: 4, m. Ryggen mod hinanden vendte Halvmaaner. **Maaneskifte**, et. Maanens forandrede Udseende og Oplysning, især v. de fire Qvarteerskifter. **Maaneskin**, et. ud. pl. det Skin, den Lysning, som den af Solen oplyste Deel af Maanen kaster fra sig; Maanelys. Han var ikke god at møde i M. (om den, som er meget hæslig.) Et Landskab i Maaneskin (virkeligt.) Et **Maaneskinslandskab**, et **Maaneskinsstykke** (Maleri, hvorpaa Maaneskin forestilles.) **Maaneskive**, en. den i Himmelrummet synlige Deel af Maanen, der viser sig f. os som en flad Skive. **Maaneskygge**, en. 1. Maanens Skygge (hvorved Solformørkelser frembringes.) 2. Skygge, som et Legeme kaster v. Maanelys. **maanesyg**, adj. som har **Maanesyge**, ell. en Sygdom, hvorpaa Maanens Til- og Aftagen troes at have Indflydelse. **Maanetal**, et. Tallet p. de ved et vist Aar forløbne Aar af Maanekredsen. **Maanetavle**, en. T. som indeholder Beregninger over Maanens Løb. **Maaneuhr**, et. 1. U. som er beregnet efter og viser Maanens Løb. 2. U. der viser Timerne om Natten v. Maanens Skygge, som Solskiven v. Solens. **maanevild**, adj. som har Anfald af Afsindighed en Gang om Maaneden; lunaticus. (Moth.) **Maaneviser**, en. d. s. s. Maaneuhr, 2.

Maaned, en. pl. -er. [J. Mánadr. N. S. Maand.] Tiden fra Ny t. Ny, ell. den Tid, i hvilken Maanen fuldender sit Omløb om Jorden, som er den astronomiske Maaned, (der indeholder 29 Dage, 12 T. og 44 Min.) og adskilles fra den borgerlige Maaned, hvis vedtagne Dagetal er forskielligt. Inden tre Maaneder. Hver anden M. At tiene Maaneden ud. (Ofte forstaaes i d. Tale v. en Maaned 4 Uger, ell. 28 Dage.) = **Maanedsarbeide**, et. A. som varer en Maaned. **Maanedsbarn**, et. Et Foster, som kun er en M. gammelt. **Maanedsblomst**, en. Urt, som blomstrer hver M. ell. hele Aaret igiennem. Saaledes: Maanedsrose. — **Maanedsdag**, en. En vis D. i Maaneden. Paa den første, anden M. Maanedsdagen derefter o: p. samme Dag i den følgende M. — **Maanedsdue**, en. D. som klækker Unger ud hver Maaned, ell. dog flere Maaneder i Rad. **Maanedsflod**, et. Qvindernes maanedlige Renselse. **Maanedsfoster**, et. d. s. s. Maanedsbarn. **Maanedsfrist**, en. Frist, Udsættelse, som varer en Maaned. At give een M. **maanedsgammel**, adj. som har en Maaneds Alder. **Maanedshyre**, en. Hyre ell. fastsat Løn, som gives Søfolk maanedsviis. Saaledes ogsaa **Maanedskost**, **Maanedsløn**, **Maanedspenge**. — **Maanedsmaal**, et. Maal p. en vis Mængde Varer, f. E. Fødevarer, som ere bestemte f. en Maaned. Matrosernes M. — **Maanedsprædiken**, en. P. som holdes p. en vis Dag i hver M. **Maanedsrente**, en. R. som betales f. hver Maaned. **Maanedsrose**, en. Rose, som blomstrer den meste Tid af Aaret. (s. Maanedsblomst.) **Maanedsskat**, en. Skat, som svares maanedlig. (Mandix d. Kammerv. 89.) **Maanedssold**, en. S. ell. Lønning, som udbetales hver Maaned. **Maanedssyge**, en. d. s. s. Maanedsflod. **Maanedstid**, en. 1. En Tid af en M. ell. fire Uger. 2. **Maanedstider**, pl. d. s. s. Maanedsflod. **Maanedstiener**, en. den, som tiener f. Maanedsløn; især om Matroser. **maanedsviis**, adv. efter Maaneder, maanedligen.

Maanedlig, adj. som skeer ell. gientages hver Maaned, som hører til, indbefatter, strækker sig til en M. Et maanedligt Regnskab. m. Løn. maanedlige Efterretninger. — **maanedligen**, adv.

Maar, en. pl. -er. [A. S. Mærth.] 1. Et Rovdyr af Væselslægten. Skovmaar, Huusmaar. Mustela martes. Steenmaar, Mustela foina. 2. Foerværk af Maaren, Maarskind. — **Maarfælde** ell. **Maarkiste**, en. Indretning t. at fange Maarer i. **Maarskind**, et. Maarens Skind, som br. t. Foerværk.

Maar, **Maard**, en. [J. Mær.] En Mø, Pige. Et forældet Ord, som hyppigen forekommer i Kæmpeviserne.

[illegible], adv. muligen, kan hænde sig. [illegible] m. indtræffe før man venter det. [illegible] her den forældede Bemærkelse af [illegible] s. Lanske.)

[M]aatte, en. pl. -r. [A. S. Meatta.] en [illegible] ell. vævet Sammenføining af Halm, Siv, Bast, Spaaner, e. d. til at [illegible] p. Gulvet, svøbe noget i, m. m. Bastmaatte, Halmmaatte, Spaan[illegible]de, Sivmaatte, o. s. v. — Maatte[illegible]r, en. den, som forstaaer at binde ell. Maatter. Maattekurv, en. En K. [illegible]maatter. At føre Gods i Maat[illegible]ne. Maattesæk, en. Sæk som er af Maatter.

[M]aculatur, et. ud. pl. [af Lat. Macula.] [illegible], især hos Bogtrykkere, Boghand[illegible] og andre Handlende, Papir af trykte [illegible], der ikke anvendes som saadanne, [illegible] Læsning, men t. anden Brug og [illegible]let Papir.

[M]ad, en. ud. pl. [J. Matr. A. S. illegible] Alt hvad der beredes t. Spise f. [illegible]sker; Næringsmidler, tillavede t. [illegible] Mennesker. Egentlig br. det aldrig [illegible] Dyrenes Føde, og i Alm. kun om [illegible]skets Spise, naar den paa nogen [illegible] er tillavet, ell. dog bestaaer af meer [illegible] ganske enkelt Fødemiddel. Brød, [illegible] o. d. allene, vil man ikke let kalde [illegible], skiøndt de ere Føde. (Ved Mad [illegible] ogsaa altid, ikke blot faste Næ[illegible]midler; men Alt hvad man nyder f. [illegible] Hungeren; i Modsætn. t. Drikke, [illegible] f. Tørst.) "Hans Mad var [illegible] og vild Honning." D. Bibel. [illegible] (tilforn: rede) Mad. At rette [illegible] o: giøre den færdig t. at sættes [illegible] (af det Tydske.) At lægge Ma[illegible] ved Bordet. Varm, kold, opvar[illegible] Tre Retter Mad. At faae M. [illegible] være t. Bords. "Da smagte det [illegible] ingen Mad." (spiste intet.) [illegible] Maden smager ham ikke (han [illegible] Madlyst.) Middagsmad, Mid[illegible], Mellemmad, Aftensmad. [illegible], Fiskemad, Meelmad, Saltmad. [illegible] en Mad bedre, end den anden." [illegible] Steemad, Sobemad. (Jvf. [illegible]mad.) = Madbog, en. B. [illegible] Uddelingen af Mad ell. Fø[illegible] (V. S. D.) Madbomme, en. [illegible] Skriin t. at føre Mad i. [illegible] P. Paars.) Madbord, et. Skab [illegible] og Skuffer, t. at giemme Mad [illegible], Kokkenbord. (Moth.) Mad[illegible] til at spise af; Trætaller[illegible] [illegible]broder, en. pl. -brødre. Kal[illegible] [illegible] spise sammen v. eet Bord. [illegible]felle. Madbuur, et. s. Fa[illegible] [illegible] Maddamp, en. D. af Mad, som [illegible] er kogt. (Olufsen.) Madfad, [illegible] i, at spise af. 2. Fad m. Mad paa. (Øhlenschl.) 3. i Særd. et Fad m. gammel Mad, et Saltmadsfad. (Moth.) Madfader, s. Husbonde. (Jvf. Madmoder.) Madfedt, et. F. af tillavet Mad, Stegefedt, Skummefedt. Madfisk, en. F. som forbruges i Huset t. Spiisning og ikke sælges. (P. Claussen.) Madfrugt, en. n. s. coll. Frugter af ringere Slags, som koges ell. p. anden Maade br. til Maden; saaledes Madæbler. (i Modf. til Bordfrugt.) Madgaffel, en. stor Gaffel t. at tage Kiød af Gryden; Kiødgaffel. madgierrig, adj. graadig efter Mad. (P. Lolle.) Madgryde, en. G. til at koge Mad i; ell. Gryde m. kogt Mad. Madkammer, et. K. hvor Mad og Fødevarer giemmes; Fadebuur, Spisekammer. (i Norge: Madstue.) Saaledes ogsaa: Madkielder. — Madklokke, en. d. s. s. Bordklokke, 2. "Indtil I høre kan Madklokken s. Jer ringe." Holb. P. Paars. — Madkniv, en. K. som br. ved Madens Anretning ell. Spiisning. (s. Bordkniv.) Madkrog, en. K. til at hænge Madvarer p., ell. til at tage M. op af Gryden. Madkurv, en. 1. K. til at føre Mad i p. Reiser. 2. K. hvori Levninger sankes fra Bordet, naar man har spiist. Madlavning, en. Gierningen at lave Mad. Madlede, en. ud. pl. Modbydelighed f. Mad, Ulyst t. at spise. Mæt giør Madlede. Ordspr. Madlugt, en. L. af kogt Mad. Madlyst, en. ud. pl. Lyst t. at spise, Tidighed. (Appetit.) madlysten, adj. som har Lyst t. at spise. (V. S. O.) madlænds, adj. som ikke har mere Mad i Huset. (d. Tale.) Madmoder, en. Huusmoder, Kone i Huset; m. Hensyn t. hendes Omhu f. at skaffe Huusfolket Mad. Husbonde og Madmoder. — Madoffer, et. O. af Madvarer; i Særd. Jødernes Madoffer af Meel, Olie, Virak og usyrede Kager. Madpibe, en. den Deel af Svælget, hvorigiennem Maden føres ned i Maven; Spiserøret. Madpose, en. P. til at føre Mad i. Madpotte, en. P. til at koge Mad i. Madro, en. Rolighed t. at spise sin Mad. Madskab, et. S. til at giemme Mad i. (høres meest i den Talemaade: at gaae i Madskabet o: gaae t. Grunde, spildes.) Madskat, en. tilforn: en Skat, som udskreves i Fødevarer. — Madskee, en. Kokkenskee, Kokkeskee. (V. S. O.) Madskik, en. ordentlig Skik og Maade t. at spise, Diæt. At holde Madskik. (Moth.) Madskriin, et. S. til at giemme Mad i. Madspand, en. Et Kar, bestaaende af flere Skaaler, t. at bære Mad i. Madspid, et. en Stok, hvorpaa man hænger Mad, som skal røges. (Moth.) Madstue, en. s. Madkammer. Madsvend, en. den, som har m. Madlavning at giøre, Kok. (Moth.) Madtid, en. Spisetid. Madtorv, et. T. hvor Madvarer falholdes. Madtrang, en.

Trang for Fødevarer. (Moth.) **Madurter**, pl. Haveurter, som bruges t. Mad; Køkkenurter. (Oluffsen.) **Madvarer**, pl. Alt hvad som br. t. Mad, saavel før, som efterat det er tillavet (især dog det første; men aldrig om ganske raa Producter, som Korn ell. Urter; heller ei om levende Dyr.) **madvild**, adj. forlegen f. at skaffe Mad. (Moth.) **Madvogn**, en. V. hvorpaa føres Madvarer. **Madvrager**, en. den, som af Kræsenhed vrager Maden. **Madæble**, et. s. **Madfrugt**. **Madæske**, en. Æske til at føre Mad i.

Made, v. a. 1. give Mad ell. Føde ind i Munden. Fuglene made deres Unger. (I Modsætn. med Substantivet, br. dette Ord sædvanl. kun om Dyrene.) "Desuden — saa made vi jer ei, vi jer bespise kun." Wessel. 2. At m. en Fiskekrog ɔ: sætte Mading p. den. = **Mading**, en. 1. Orm og Aas, som sættes p. en Medekrog. At sætte Madingen p. Krogen. 2. Føden, som Fugle give deres Unger. — **Madning**, en. pl. -er. Gierningen at made.

Maddik ell. **Madike**, en. pl. **Maddiker**. [I. Madkr. T. Made.] ganske smaa Orme, især saadanne, der fremkomme af Insectæg i Fødevarer, ell. forraadnede Legemer. **Maddiker** i Ost, i Kiød.

Madras, s. **Matras**.

Madskaberi, (P. Claussen) og **Madskabi**, et. Et forældet Ord for: Selskab, Samfund, Forbindelse, Handelsselskab, hvoraf endnu haves det i dagl. og lav Tale brugelige: **Maskepi**. At have Maskepi m. een ɔ: have Omgang, staae i Forbindelse med, især i det, som ei er t. det Gode.

Mag, en. ud. pl. — forekommer ikke, ell. meget sielden m. Artikel; og Kiønnet er tvivlsomt. [I. Mak.] 1. Rolighed, Hvile. I Rolighed og **Mag**. "En i uvirksom **Mag** henslumret Løbebane." Baggesen. 2. Beqvemmelighed, god Leilighed uden Anstrengelse. At giøre noget ret i **Mag**, i god M. At fare i **Mag** ɔ: lempeligen, ikke voldsomt ell. m. Hast. 3. I Gen. bruges Ordet som adj. i Bemærk. føielig, gunstig. **Mags** Veir, **Mags** Vind (god, men ikke f. stærk V.) = **magelig**, adj. [I. maklikr. A. S. maccalic.] 1., beqvem, uden Besværlighed. En m. Vogn, Vei. magelige Klæder. 2. ikke vanskelig ell. møisom, let at udføre. En m. Reise. Et mageligt A. 3. som hader og skyer Uleilighed og besværligt Arbeide; som gierne vil have det beqvemt og nødigen anstrenger sine Kræfter. Han er meget m. Hun vil gierne have det mageligt. — **Magelighed**, en. ud. pl. Beskaffenheden at være magelig. — **magsom**, adj. beqvem, magelig. (Kingo. H. Bull.)

Mag, et. pl. d. s. [Sv. Mak. T. Gemach.] Værelse, Kammer. Lønligt **Mag**, hemmeligt M. ɔ: Privet. (Colding.) foræld.

Magasin ell. **Magazin**, et. pl. -er. [et fremm. Ord af Persisk Oprindelse.] Et Forraadshuus, Forraadskammer. f. E. Kornmagasin, Hømagasin. — **Magasinforvalter**, en. Opsynsmand over et M. **Magasinkorn**, et. K. som leveres t., og oplægges i et M.

Mage, adj. liig, ligedan. Strømperne ere ikke mage. (s. umage, som er mere brugel.)

Mage, en. pl. -r. [I. Maki. A. S. Maca.] 1. den ell. det, som er liig en anden, som kan lignes m. noget af sin Art. En Konge uden M. Han søger sin M. i denne Konst. Jeg har aldrig seet, kiendt **Magen** dertil. 2. een af tvende lignende, t. hinanden hørende Ting. **Magen** t. denne Handske er bleven borte. 3. Fælle, Ægtefælle, Ægtemage. "Den milde, venlige, huuslige **Mage** v. sin Mands Side." — "Den lykkelige Mand, imellem sine tvende deilige **Mager**." Baggesen. (Ogsaa om Dyr.) Duen har mistet sin M. = **Magebrev**, et. d. s. s. **Mageskiftebrev**. (Moth.) **Magelæg**, et. pl. d. s. og **Magelægning**, en. pl.-er. Handlingen at ombytte noget, især urørligt Gods, f. noget andet. **Magelægge**, v. a. 3. d. s. s. mageskifte. **mageløs**, adj. som ei har sin Mage, uden Lige, uforlignelig. "Den er ikke heller et saa mageløst Skiønheds Vidunder, som den har Ord for." Bagg. Deraf: **Mageløshed**, en. ud. pl. — **Mageskifte**, et. Forening, hvorved urørligt Gods omskiftes f. andet, Magelæg. (Bytte br. derimod om at skifte rørligt Gods. Ved Bytte og **Mageskifte** bestaaer det giensidige Vederlag ikke i Penge, men i Gods og Eiendom, hvorved det skilles fra Kiøb og Salg.) **Mageskiftebrev**, et. B. ell. Document om et Mageskifte. — **mageskifte**, v. n. og a. 1. giøre Mageskifte om noget. At m. med een. Han har mageskiftet sig dette Gods til. — **Mageskiftning**, en. Handlingen at giøre et Mageskifte.

Mage, v. a. 1. [af **Mag**. A. S. macan, at giøre.] indrette, lave, skikke, giøre i Stand. At m. Noget p. det bedste. "Da kunde han saa mage, at her jeg vandred ind." Øhlenschl. **Mag** det saa, at du kan komme med. "Han veed at mage det saa, at hans gode Egenskaber skinne frem." Basth. Han har maget det saaledes, at enhver blev fornøiet.

Mage sig, v. rec. og **mages**, v. n. pass. [I. maka sig, makaz.] parres. (om Dyr, især Fugle. At mages som Dyr. Moth. Jacobi.) fig. enes. "Da Ord m. Tanker sig ei altid ville mage." Stenersen. 2. skikke sig, lave sig. "Udi min Vogn jeg aldrig mig saasnart t. Sæde mager." Kingo. (s. v. a. mage.) I en lignende Bemærkelse (lave sig til, komme i Stand) hos

"Naar Buen spændes ud, da Vei... magre." Heroem. S. 73.
...ig, adj. s. under Mag.
...er, adj. pl. magre. [J. magr. ...m. mever.] som har lidet Kiød p. ... intet Huld har. (modf. fyldig, ...godt Huld. jvf. tør.) mager i Ansigt. Kroppen. Han er bleven m. i ...dom. — fig. som er af indskrænket, ... Indhold. Et magert Skrift. ...er Materie er ikke nødvendig tør; ...den kun indeholder lidet, er den ... t. at underholde." Sporon. 2. ...intet ell. lidet Fedt paa sig. (modf. ...magert Kiød. At spise det Magre ... 3. ufrugtbar, tør, skarp. magre ... magre Græsgange. En mager ... (som er blandet m. Sand.) 4. ...meget tarvelig. En m. Tieneste. ... Giæstebud. — Magerhed, en. (modf. Fyldighed, Førhed, Fed... magerslagen, adj. meget mager, ind..., udmagret. (sieldent.) — magre, ...Moth.) s. udmagre. — magres, v. ...e mager. (Moth.)
...isk, adj. tryllende, fortryllende, ...Magie, Trolddom, Fortryllelse.) ...Konster. En magisk Belysning.
...ster, en. pl. Magistre. (Lat.) En ...Hæderstitel, som tildeles v. Høi... At disputere f. Magistergraden ...ærværdigheden. (J ældre Dansk ... Mester.)
...strat, en. f. Øvrighed. Kiøbenhavns Magistrat.
...nat, en. pl.-er. [af Lat. magnus.] ... Store, den høie Adel i et Land. ... i og om Ungarn og Polen.)
...net, en. pl.-er. [L. magnes.] en ...andet Jernmalm, der har den Egenskab, at trække Jern t. sig, og at ... mod Nordpolen, naar den hviler ... p. et Punkt; i ældre Dansk: ... 2. ethvert Jern, som er strøget ... en Magnet, og derved har faaet ...Egenskaber. — Magnetaxe, en. En ..., der tænkes trukken igiennem ...ns Poler. Magnetnaal, en. Jern... ...ogen p. Magneten. Magnetpol, ... af Magnetens to Endepunkter. ...stridig, adj. som virker imod Magnet..., ophæver dens Virkning. (Brun...) Magnetvirkning, en. Yttring af ...sk Kraft. = magnetisk, adj. 1. som ...netens Kraft og Egenskaber. Jern ... m. — fig. Hendes Skiønhed virkede ... Kraft. 2. som tiltrækkes af ... (B. S. D.)
..., en. [J. Mattr. A. S. Mægd. ...] 1. ud. pl. Kraft til at virke, ... noget, Evne, Styrke. "Enhver ... at giøre noget er Magt; men ... at bære en Styrke, og t. at udholde Kraft." Sporon. "At have Magt t. at helbrede Sygdomme." D. Bibel. At stræbe af al M. Han har ikke M. nok i Armene. Havets, Bølgernes Magt. Trolddommen har ingen M. "Dette Indtryk vinder kun alt f. let en utilbørlig Magt." Mynster. (jvf. Afmagt, Almagt, Fuldmagt, Overmagt, Vanmagt, Delmagt.) Uegentl. Talemaader: At holde noget v. Magt ɔ: bevare, holde i god Stand. Det er ved M. staaer ved M. ɔ: gielder, bestaaer. Denne Lov staaer endnu ved M. At blive ved Magt. Der ligger M. paa ɔ: det er vigtigt, af Betydenhed. At give noget M. ɔ: tilstaae, samtykke, give det Gyldighed. "Da gave de hans Ord Magt." Grundtvig. "Der findes mange Mænd, som Degnen give Magt" (tilstaae, at han har Ret.) Holb. P. Paars. At kiende ved M. ɔ: stadfæste, bekræfte. At være vel v. Magt ɔ: fyldig, v. godt Huld. 2. ud. pl. Frihed t. at giøre noget, Raadighed. At have M. til at giøre noget. At give een Magt t. noget. Det staaer ikke i min M. (jeg tør, ell. formaaer det ikke.) Hans Eiendomme ere nu i en andens M. At faae M. over, faae i sin Magt (komme t. at raade over.) "Naar Dorskhed engang over dig faaer Magt." Tode. 3. ud. pl. Myndighed, Vælde. At have Magt, faae M. over een. At udvide sin Magt. Den høieste M. i Staten. 4. ud. pl. misbrugt Kraft, Vold, Voldsomhed. At tage noget med M. At sætte M. imod M. At lade M. gaae for Ret. At bruge baade List og M. "Deres Magt er ikke Ret." Jerem. 23. 10. 5. ud. pl. Krigsmagt, Krigshær m. alt dens Tilhør. Den hele M. til Lands og t. Vands. Deraf: Landmagt, Sømagt. 6. pl. Magter. Stat, Rige. (egentl. Indbegrebet af dets Kræfter.) De europæiske Magter. De krigende Magter. 7. pl. Magter. et m. Kraft og Magt begavet Væsen. (især om Aander.) Onde Magter. = Magtbrev ell. Magtebrev, et. 1. skriftlig Fuldmagt (Hvitfeldt.) 2. Document, hvorved man voldgiver en Sag, Voldgiftsbrev. (forældet.) Magtbud, et. Bud, Befaling af een, der har Magten i Hænderne. "Lyder mit Magtbud." Baggesen. magtfro, adj. som glæder sig v. sin Magt. (Baggesen.) Magtfylde, en. tilstrækkelig Magt, vel grundet Myndighed. At giøre noget af egen Magtfylde. (Estrup.) magtfærdig, adj. (usædvanl.) mægtig til, i Stand til. (Thieles d. Folkesagn. I. 45.) Magthaver, en. den, som har Magten i Hænder, som er den Herskende: (nyt Ord.) "Det er Tid, at Historien hører op at forplante Vildfarelser og fordærve Magthavernes Siæle." Engelstoft. magtlysten, adj. begierlig efter M. og Herredømme. (D. Guldberg.) magt-

løs, ell. **magtesløs**, adj. som er uden Kraft ell. har mistet den; svag, kraftløs. En m. Olding. magtløse Trudsler. "Trøstløse Sukke, magtløse Taarer." Evald. "Magtesløs jeg nu maa taale mine Fienders Overlast." Ohlenschl. At giøre et Vidnesbyrd magtesløst (ugyldigt.) — **Magtord**, et. pl. d. s. myndige Ord, bydende Tale. (Rahbek.) **magtpaaliggende**, adj. v. som der ligger M. paa, vigtig, betydelig. (**Magtpaaliggenhed**, en. V. S. O. s. Vigtighed, Betydenhed.) — **Magtsprog**, et. en myndig Kiendelse, Dom, ell. afgiørende Befaling, grundet p. Magten. "Uden Skielden og uden myndige Magtsprog." Sneedorf.

Magte, v. n. 1. formaae, have Kraft. Jeg magter intet i Armene. Jeg magter ikke at styre min Vrede. (Moth.) s. mægte. (At magte med noget, siges i dagl. T. for: at faae Bugt med, kunne raade med.)

Mahomedaner, en. pl.-e. [ogsaa: **Mohammedaner** ell. **Muhammedaner**.] een som bekiender sig til Muhammeds Religionslære ell. Islams Lære. — **mahomedansk** (eller: **mohammedansk**) adj. som hører til, vedkommer denne Religionslære.

Mai, en, ud. pl. 1. den femte Maaned i Aaret, **Maimaaned**. 2. ungt Løv, især af Bøgen og Birken, som i denne Maaned løves; Foraarsløv, Mailøv. "Med Mai og Blomster strøe." Arreboe. At pynte Kirken m. Mai. At føre Mai i By (en gammel Skik p. Landet, der ogsaa kaldes: at ride Sommer i By.) = **Maiblomst**, en. Blomst, som springer ud i Maimaaned. **Maiblus**, et. Blus, som tændes v. Maigilder. (Moth.) **Maibænk**, en. Bænk af Græstørv p. Gadestævnet i Landsbyer. (Moth.) **Maidag**, en. Dag i Maimaaned. "En Maidags lette Dragt." Baggesen. (i dagl. T. ogsaa: den første Dag i Mai. At skifte (Tieneste) t. Maidag.) **Maidug**, en. Dug, som falder i Mai. **Maifeber**, en. Foraarsfeber. (P. Syv.) **Maifrost**, en. Frost i Maimaaned. **Maigilde**, et. G. som holdes i Maimaaned, ell. naar Bønderne have ført Mai i By. (Ogsaa: **Maigrevegilde**. Moth.) **Maigreen**, en. En ung Løvgreen af Bøg ell. Birk. **Maigreve**, en. den, som vælges t. Anfører v. Bøndernes Maigilder. **Maigrevinde**, en. den Pige, som Maigreven vælger t. at tage Deel i hans Værdighed. **Maihytte**, en. Løvhytte, Løvsal. **Maikirsebær**, et. pl. d. s. K. som tidligst modnes. **Maikrands**, en. K. af Løv og Blomster, hvormed Maigreven og Maigrevinden pyntes. **Maikulde**, en. koldt Veirlig i Mai. **Maililie**, en. Lilieconval. Convallaria maialis. (Maiblomme.) **Maimaaned**, en. s. Mai. **Mairegn**, en. mild Regn, som falder i Mai. **Mairoe**, en. Et Slags tidlige hvide Roer.

Mairose, en. En tidlig blomstrende Rose. Rosa cinnamomea. **Maiskare**, en. Skare af Bønderfolk, som følge Maigreven v. Maigildet. (Moth.) **Maismør**, et. Græssmør, som kiernes i Mai, Maimaanedssmør. **Maistang**, en. ell. **Maitræ**, et. en høi Stang, opreist p. Bystævnet og behængt m. Løv og Blomsterkrandse, hvorom Bønderne v. Maigildet pleiede at dandse. (Moth. I Danmark er denne Skik nu næsten aflagt.) **Maitid**, en. Aarstiden i Maimaaned. (P. Syv.)

Maie, v. a. 1. pynte m. Løv ell. Mai. (deraf: udmaie.)

Majestæt, en. (pl.-er. naar det br. som Titel.) [Af Lat. majestas.] Høihed, Hyperlighed, den høieste Magt og Værdighed; fig. den Glands og udvortes Anseelse, som følger m. saadan Magt. — Deres Majestæt! Hans M. — en Titel, som gives Keisere og Konger. — **Majestætsforbrydelse**, en. F. imod Regenten ell. den høieste Magt i Landet. — **majestætisk**, adj. pragtfuld, m. Høiheds Glands i det udvortes. En m. Anstand, Mine. Et m. Syn.

Major, en. pl.-er. (langt o.) En Befalingsmand v. Landhæren, som hører t. Regimentets Stab, og er den næste efter Oberstlieutenanten. **Majorinde**, en. En Majors Kone.

Mais, en. Et udenlandsk Navn p. en fremmed Kornart: tyrkisk Hvede. Zea Mais.

Makke, v. a. 1. (det T. machen.) I d. Tale og foragteligen: blande, røre sammen. At m. noget sammen. Deraf: **Makkeri**, et. pl.-er. Noget, som er ilde lavet og uordentlig sammenrørt. (d. T. Moth.)

Makker, en. pl.-e. [N. S. Makker. s. Mage.] Fælle, Deeltager. br. især i visse Kortspil om de Spillere, der holde sammen mod de øvrige. Deraf: **Makkerskab**, et. Fællesskab. (P. Claussen.)

Makrel, en. pl.-er. En Fiskeslægt (Scomber) og især en Art deraf, som er agtet f. dens gode Smag. Scomber scombrus. — **Makrelfangst**, en. Gierningen at fange M.

Makron, en. pl.-er. [Af d. Ital.] et Slags Bagværk af fiint Meel, Sukker og Mandler.

1. **Male**, v. a. 1. ældre impf. mol. [Isl. melia, mala. Goth. malan.] bevæge hid og did, især i Kreds. (hvoraf **Malestrøm**.) Skibet blev af Strømmen malet ned i Afgrunden. (V. S. O.) 2. knuse Korn og andre Sædarter imellem Qvernstene, f. at frembringe Meel og Gryn, ell. udpresse Saften af Frø. At m. Korn t. Meel. At m. Gryn, m. Hørfrø. At m. Vandet ud af en Dam ɔ: øse det ud v. Hielp af Mølleværk. = **Malekube**, en. En Skrue ell. Tragt af Træ over Qvernen

Mølle, hvorigjennem man efter Korn... vil male. (Moth.) Malepenge, pl. det, som betales Mølleren f. at male. (Moth.) Maleskat, en. Devis f. Consumtionens Betaling af Korn, der føres t. Mølle; Mølleskat. Malestrøm ell. Malstrøm, en. Sted i Vandet, hvor stridige Strømme... v. Bunden danne en farlig Hvirvel; Havsvælg, en Havhvirvel, Flodhvirvel, Hvirvelstrøm. Maletand, en. pl. ...der. T. hvormed Føden knuses, Kindtand. (C. Rothe.) Malevand, et. V. ved Mølle, tilstrækkeligt t. at male ved. ...r, et. vindigt ell. stormende Veir, ... f. Vindmøller. Malevæk, et. 1. ... og Indretninger, som høre t. at ..., Møllevæk. 2. Gjerning, som føres v. en Mølle, og hvoraf svares Afgift ell. Consumtion. (Mandir b. Kammer... 223. 231.) Malevæsen, et. alt ..., som vedkommer Malning af Meel, ... (Forordn. 1768.) = Maling, ...ning, en. Gierningen at male v. en ... ell. Qværn.

...Male, v. a. 1. [J. mála.] 1. afbilde m. synlige Træk og Farver, skildre, ...tegne en Gienstands naturlige Skikkelse... Farve. (jvf. tegne, ridse.) At male i ..., i Pastel, m. Vandfarver, m. Oliefarver, i Kalk, i Vor. Hun har ladet sig ... (afskildre.) Han maler v. et historisk ..., v. et Landskab (er i Færd dermed.) — fig. om Tale og Skrift, hvorved ... tydeligt beskrives. Han malede Lastens Følger m. levende Farver. Digteren ... m. Ord. 2. overstryge m. Farver ... Prydelser. Værelset, Loftet er ... malet. = Maleri, et. pl. -er. 1. ... Tavle, hvorpaa noget er malet; et ...ri. — fig. om en livelig Beskrivelse ell. ... v. Ord. 2. Undertiden br. det ... Malerkonst, Malning. At forbinde ... m. Bygningskonst (og da ud. pl.) Malerisamling, en. En Samling af forskjellige Maleres Arbeider. = Malning, en. Gierningen at male m. Farver. 2. Noget som er malet, skildret; et Maleri.

Maler, en. pl. -e. Een som forstaaer den Konst at male, saavel om den, der driver Maleriet som en virkelig Konst, (en Skilder) som om den, der mere behandler det som Haandværk. f. Blomstermaler, Dyrmaler, Historiemaler, Huusmaler, Konstmaler, Landskabsmaler, m. fl. = Malerlære, et. A. til at blive Maler. (V. ...) Malerarbeide, et. En Malers ..., et malet Værk. Malerarbeidet ... Bygning er ikke godt. At forgylde ... M. — Malerbræt, et. d. s. s. Farvebræt. Malercolik, en. d. s. s. Blycolik. Malerdreng, en. Lærebreng hos en Maler. Malerfarve, en. F. som en M. bruger t. sit Arbeide. Malerfernis, en. F. hvormed Malerier og andre Malerarbeider overstrøkkes. Malerguld, et. 1. d. s. s. Bladguld, Bogguld. 2. opleſt Bogguld i Farvelader t. at male med; (ligeledes Malersølv.) Malerkonst, en. Konsten at male ell. skildre. Malerkost, en. en grov Malerpensel ell. Kost, som Huusmalere bruge. Malerlaug, et. det Laug, som Huusmalere udgiøre. Malermester, en. Haandværksmester, som hører t. Malerlauget. Malermusling, en. ell. Malerskæl, et. Navn p. et Slags Skaldyr, som br. til at giemme Malerfarver i. Unio pictorum. Malerpensel, en. P. til at male m. Malerredskab, et. R. hvoraf Maleren betiener sig. Malerskole, en. pl. -r. 1. Skole, hvor der underviſes i Malerkonsten. 2. endeel Malere, som i deres Arbeider have fulgt een Stiil og Smag. De nederlandske, italienske Malerskoler. (s. Skole, 4.) Malersteen, en. glat Steen, hvorpaa Malerfarve rives m. Løberen. Malerstol, en. Et Slags Stillads v. tre Fødder, hvorpaa Maleren sætter den Tavle, han arbeider v. (Staffelie.) Malerstue, en. Malerens Arbeidsstue. Malersølv, et. s. Malerguld. Malertavle, en. Et Maleri, Skilderi. (Moth.) Malerværk, et. d. s. s. Malerarbeide. Malerværksted, et. Værelse, hvor Maleren og hans Folk arbeide.

Malerisk, adj. (optaget efter det T.) som svarer t. Malerkonstens Regler, er skikket t. at males, t. at være en Gienstand f. den skiønne Malerkonst. (pittoresk.) m. Skienhed. En m. Udsigt, Egn. fig. en malerisk Skildring, (ved Ord.) ɔ: en saadan, som v. livelig Fremstilling bringer Gienstanden ligesom f. Dinene. "En malerisk Standpunkt" (hvorfra man har en pittoresk Udsigt.) Baggesen.

Malke, v. a. og n. 1. [J. mylka. A. S. meolcian.] 1. act. bringe Melken ud af Dyret, v. at stryge og drage det m. Hænderne. At m. Køer, Faar, Geder. 2. neutr. give Melk. Koen malker godt, har holdt op at m. = Malkeaag, et. Aag, hvori Melkespande bæres p. Skuldrene. Malkebrikke, en. B. som lægges oven i Malkespanden ell. Malkebøtten f. ei at spilde Melken. Malkebøtte, Malkekande, en. En Bøtte ell. et rundt Trækar m. Laag paa, hvori Køerne malkes, og Melken bæres t. Huset. Malkeko, en. Ko, som giver Melk, som ikke er gold. En god M. som giver megen Melk. Malkekrands, en. K. som Malkepigerne lægge p. Hovedet og bære deres Kande p. Malkepige, en. Tienestepige, hvis Bestilling er at malke, holde Melkekarrene rene, kierne og giøre anden Tieneste i Meieriet (i ældre Dansk: Melkedeie.) Malkeplads, en. P. hvor Qvæ-

get malkes. **Malkeqvæg**, et. coll. Køer, som holdes f. at give Melk. (t. Forskiel fra: Slagteqvæg, Ungqvæg.) **Malke-skammel**, en. d. s. s. Malkestol. **Malke-spand**, en. S. uden Laag t. at malke i. **Malkestol**, en. lav, trebenet Stol, som Pigerne sidde p. medens de malke. **Mal-ketid**, en. den T. paa Dagen, da Køerne sædvanl. malkes. **Malkevei**, en. Vei fra Huset ud i Marken t. Malkeqvæget. Det er en lang M. for en Pige. = **Malkning**, en. Gierningen at malke.

1. **Malle**, en. pl. -r. en Fisk, som er den største europæiske Ferskvandsfisk, og fandtes hos os tilforn i Sorøe Sø. Silurus glanis.

2. **Malle**, en. pl. -r. [H. Malje. E. mail.] en liden Ring ell. Bøile, som de, hvori Hægter hages fast. — Deraf: **Mallekrave**, en. fordum: et Brystharnisk sammensat af smaa Jernringe. E. Coat of mail. Moth. (Rettere maaskee en Brynjekrave, sammensat af Maller.) **Mallepandser**, et. Et heelt Pandser, sammensat af Maller; en Ringbrynie.

Malm, en. ud. pl. [I. Malmr.] enhver Steen, især Fieldsteen, der indeholder metalliske Dele; Erts. Jernmalm, Blymalm, Sølvmalm. 2. de v. Ilden af Stenen fraskilte metalliske Dele; Metal. En reen M. Guldet er den ædelste, kostbareste Malm. "Da var jeg en lydende Malm eller en klingende Bielde." D. Bib. 1550. 3. en sammensmeltet Blanding af flere Metaller. Grydemalm, Klokkemalm, Stykmalm. 4. fig. det, hvoraf en Ting bestaaer, Materie, Stof. Rig og Arm, Alt af een Malm. Ordspr. "Et Sprog, der har dannet sig af sin egen Malm." (M.) 5. Granens, Fyrrens Malm ɔ: Træets Kierne ell. faste Ved. s. Malmfyr. "Nu hvæsses hærdet Staal, det Fyrrens Malm skal gielde." T. Stockfleth. = **Malm-aare**, en. Et Strøg i Biergene, som indeholder Malm. **malmagtig**, adj. som ligner M. **Malmart**, en. et vist Slags M. **Malmborg**, en. poet. en Borg, Fæstning bygget af M. (Baggesen.) **Malmbrud**, et. Et Sted i Bierget, hvor der brydes Malm. **malmbunden**, adj. poet. sammenbundet, forenet m. Malm. "Den malmbundne Steen er Vor, hvor det (Sværdet) farer." Pram. **Malmbygd**, en. Egn, Landstrækning, hvor Gruber og Biergværker findes. (Brünnich.) **Malm-farve**, en. mørk rødbruun Farve, som sammensmeltet Malm. **malmfarvet**, adj. — **Malmfield**, et. F. som indeholder Malm eller Metaller. **malmfuld**, adj. malmrig; fig. som lyder stærkt af M. ell. liig Malm. "Orgelets malmfulde Klang." Ohlenschl. **Malmfyr**, en. det bedste Slags Fyr, som voxer i tør, sandig Jordbund. (Rødfyr.) **Malmgang**, en. Malmaare. **Malmglands**, en. Glands af den blanke M., Metalglands. **Malmgods**, et. Gods, Sager, forfærdigede af M. (Baggesen.). **Malmgrube**, en. Malmbrud. **Malmgryde**, en. G. af Malm. (Moth.) **Malmgyder**, en. (V. S. O.) s. Klokkestøber. **Malm-hinde**, en. tyndt metallisk Overtræk. "Steenarter, belagte m. en tynd glindsende Malmhinde." Brünnich. **Malmkanon**, en. K. støbt af Malm, Metalkanon. **Malmklang**, en. den K. ell. Lyd, som M. giver v. at slaae p. den. **Malmleie**, et. Bierglag, som indeholde Malm. **Malm-morter**, en. M. af Malm ell. Messing. **malmrig**, adj. som indeholder megen Malm. **Malmristning**, en. Malmens Ristning, ell. Handlingen, at giøre den skiør v. Ilden og forberede den t. en god Smeltning. **Malmskum**, et. Skum ell. fremmede Dele, som flyde oven paa Malmen under Smeltningen. **malmsprængt**, adj. v. indsprængt, blandet m. Malm. **Malmstrøg**, et. Malmaare. **malmstærk**, adj. stærk i Malmen, af en stærk Materie. (Kampmann.) **malm-støbt**, adj. v. støbt af Malm, Metal, Kobber. "Den malmstøbte Port." Pram. **Malmsværd**, et. Kobbersværd. (Baggesen.)

Malstrøm, en. s. Malestrøm, under male.

Malt, et. ud. pl. [A. S. Mealt; mealtan, *macerare*.] Korn, som v. at blødes i Vand (støbes, sættes i Støb) begynder at spire, og siden tørres i Luften ell. over Ild og skraaes p. Møllen, f. at blive skikket til Ølbrygning. At giøre M. (at mælte, i Norge.) At komme det skraaede Malt i Mæskekarret. Vindtørret M. ell. Luftmalt, som er tørret i Luften. Køllemalt, Røgmalt. Grønt M. som endnu ei er tørret. langspiret Malt, som under Støbningen har spiret stærkt. = **Maltbyg**, et. B. som bruges til, er tienligt t. at giøre M. af. **Maltfiæl**, en. pl. -e. Fiæle, der lægges oven paa Maltkøllen, og hvorpaa Maltet bredes. **Maltgiører**, en. den, som v. et Bryggeri forestaaer Maltgiøringen, ell. Gierningen, at virke Malt; Maltvirkning. **Malthuus**, et. H. til at giøre Malt i. **Maltkammer**, et. K. hvor Malt tørres ell. giemmes. **Maltkølle**, en. K. til at tørre Malt p. **Maltloft**, et. L. hvor Malt tørres ell. bevares. **Maltmølle**, en. M. hvor der males Malt. **Maltmøller**, en. den, som eier ell. forestaaer en Maltmølle. **Maltqværn**, en. Q. til at male M. paa, Qværn i en Maltmølle. **Maltskat**, en. Afgift (Accise) af Malt. **Maltspire**, en. den S. som Maltet skyder, naar det lægges i Støb. **Maltvirkning**, en. d. s. s. Maltgiøring. = **malte**, v. n. 1. (har.) at giøre Malt. (Moth.)

Malurt, en. [af d. Sv. Mal, Orm; fordi Planten er ormdrivende. V. S. O.]

... meget best Smag. Ar-
a ... — Malurtbrænde=
... hvorpaa Malurt sættes.
...dracher, pl. kraftige Dr. ell. Es=
som uddrages af M. Malurtviin,
. sat paa Malurt. o. fl.
...vasier, en. Et Slags sød Viin, der
...stigen været p. Morea.
...ameluk, en. pl. -ker. et Slags lette
..., som indtil vore Tider brugtes i Æ=
, hvor de udgiorde en egen Krigshob.
..., en. ud. pl. [Sv. Man. J. Mön.
... S. Mane.] lange Haar, som
..., f. E. Hesten, Løven, have p.

..., ubestemt Pronomen, der altid for=
...med et Verb. i tredie Person sing.
...ller intet andet om det betegnede
..., end at det er en Person, men
... Kiøn ell. Tal. Man har sagt
... har fornærmet ham — kan saa=
...aaes om een, som om flere. — Man
... forskiellig fra Partikelen der, at
...del ogsaa ubestemt angiver Personer,
...object, men tillige livløse Gienstan=
... at det efterfølg. Verb. kan være
(Der figes, der tales om. Der falder
...Regn.) Man betegner derimod kun
..., og det efterfølg. V. er altid act.
... Tider var dette Pron. eet Ord m.
. Mand, ell. man brugte dette Subst.
... hvor vi nu bruge Pron. Man, og
...erede det m. et efterfølgende pron.
. Glossariet t. Harpestrengs Lægebog.)
...nd, en. pl. Mænd. [J. Madr. A.
...] A. 1. et Menneske. Denne
...lige, men nu forældede Bemærkelse,
... blot i det Jsl. og ældre danske,
... beslægtede Sprog. Den gielder
... i nogle Sammensætninger (f. E.
...,Mandebod, Mandsminde, Mands=
... hvermand, og Udtrykkene: den
...lige Mand, menig Mand ɔ: Almuen,
... Kiøn. J Mands Minde. (Ogsaa
... Bibeloverf. maa Ordet stundom tages
... Bemærk. f. E. Psalm. I. 1. XXXIV.
...alig er den Mand: hvor Bibelen af
...: Salig er den, som.) 2. en Per=
...forekommer endnu, men kun i sing.,
... Udtryk. f. E. Alle, som een Mand,
...: Selskabet besluttede M. for M.
...stemmigen. (om en Beslutning af
..., hvoriblandt ogsaa kan tænkes
....) Skibet forgik m. Mand og
... Tredie mand. Det vedkommer ikke
... (hvorved ogsaa kan tænkes et
....) — Mand f. Mand ɔ: alle=
..., og tillige een efter den anden.
... fangne M. for M. og Svend
... Storm. Mand imod M. ɔ:
...een. Til Mands ɔ: f. hver en=
... Person. Ved Delingen blev
... t. Mands. — B. 1. et Menne=

ske af Mandkiønnet; et Mandfolk; i Modf.
t. Qvinde. "Mand og Qvinde skabte han
dem." 1 Mose B. I. 27., "Her er ikke Træl
eller fri, her er ikke Mand eller Qvinde."
Gal. III. 28. 2. et Mandfolk ell. en Per=
son af Mandkiønnet, som har naaet sin ful=
de Væxt og Styrke, saasom fra det 25de ell.
30te Aar. (i Modf. t. Dreng, Yngling,
Ungkarl, Ungersvend.) En ung M. (f.
Ex. imellem 25 og 30 Aar.) En M. i sine
bedste Aar. En gammel M. — Ved Til=
læg af andre Ord betegnes Mænd af en
vis Stand ell. Syssel, og da altid m. Bi=
begreb om, at den paagieldende har naaet
mandlig Alder. f. E. en Adelsmand, Bon=
demand, Borgermand, Haandværksmand,
Hofmand, Krigsmand, Statsmand, o. fl.
— Ved Udtrykket: en Mand menes ofte
blot en ubekiendt Person, uden egentligt
Hensyn t. Alderen; dog sædvanlig om den,
som har Mands Alder f. E. En M. paa
Gaden fortalte mig det. Her var en
Mand, som vilde tale m. dig. o. d. 3.
m. Hensyn t. Mandkiønnets Evne, Styrke,
Mod: en Mand af Kraft, en modig, be=
hiertet M. Han stod, holdt sig som en M.
Den er M. som giør Mands Gierning.
Ordspr. De faldt som Mænd. — At finde
sin M. finde M. for sig ɔ: finde tapper
Modstand. At være M. for noget ɔ: være
dygtig, være i Stand t. at giøre det. 4.
en gift Mand, en Ægtemand. M. og
Kone. Manden og hans Hustru. Hun
vil ikke have ham t. Mand. Hun havde
en Søn m. hendes første Mand. At give
sin Datter en Mand. 5. en Mand, der
staaer i en Andens, en mægtigeres Tieneste.
Kongen tog ham blandt sine Mænd. (Jvf.
Lehnsmand.) 6. Krigsmand, Soldat.
(i hvilken Bemærk. pl. Mænd ikke br. men
sing. som coll.) Der faldt 100 Mand.
Tusinde Mand t. Fods og 200 t. Hest.
Hvormange Mand skal her indqvarteres?
Regimentet stod tre Mand høi (ikke høit) ɔ:
i tre Linier. — Ogsaa om andre Personer,
end Krigsfolk, naar de foretage noget i en
vis Orden og i Forening. Der er tilsagt
10 Mand af Byen t. Veiarbeide. Tolv
Mand kan ikke løfte Stenen. 7. Hiem=
melsmand, Forlover, Hiemmel. (kun i
sing.) Jeg er M. for, jeg skal være dig
M. for, at han skal betale t. rette Tid.
Jeg veed min M. kan opgive min M. (af
hvem jeg har faaet, kiøbt Tingen.) Jeg
har min M. for mig (som har fortalt mig
det.) 8. Sammensætninger: a.) mand=
bar, adj. (J. mannbær.) 1. om Piger:
d. s. s. mandvoxen (men sieldnere.) 2.
mandbar Alder, om begge Kiøn: den t.
at avle Børn og undfange fornødne Alder.
Mandbarhed, en. ud. pl. mandbar Alder.
Mandbiørn, en. B. som anfalder Menne=
sker. (Evald). Manddom, en. (s. Mand,

B. 2.) 1. **Mands Alder.** At indtræde i sin Manddom. "Ungdommens Føde og Manddommens Fornøielse." J. S. Sneedorff. Heraf: **Manddomsaar, Manddomsalder, Manddomskraft, Manddomsstyrke,** o. fl. 2. (s. Mand, 3.) Kiækhed, Mands Mod, Tapperhed. At vinde Hæder v. Mod og Manddom. (Heraf: **Manddomsgierning,** tapper Gierning. **Manddomsliv,** et. Liv udmærket v. Manddomsgierninger. (Øhlenschl.) **Manddomsord,** et. en kiæk, mandig Tale. "Han talte et Manddomsord." (i en gl. Vise.) **Manddomsrygte,** et. Rygte om Tapperhed. 3. Avlekraft. At miste sin M. — **Manddrab,** et. pl. d. s. (s. Mand, A. 1.) 1. enhver Gierning, hvorved man er physisk Aarsag. t. et Menneskes Død. Homicidium. (s. Drab.) Manddrab af Vaade, af Nødværge. (E. Manslaughter.) 2. forsætligt Drab, Mord. **Manddraber,** en. pl. -e. (ikke Manddræber.) den som begaaer, har begaaet Manddrab; Drabsmand. **manddristig,** adj. (forældet.) dristig, kiæk som en Mand. (Tauffen.) **Mandfald,** et. Mange Menneskers hastige ell. voldsomme Død p. een Tid; Nederlag. (Grundtvig.) "Der blev den Dag et stort Mandfald." A. Vedel. **Mandfolk,** et. 1. pl. d. s. en Person af Mandkiønnet. Der var flere Mandfolk, end Qvindfolk. 2. coll. ud. pl. Mandkiøn. Mandfolket klæder sig i Vadmel. **mandfæstet,** adj. forlovet m. en Mand. (forældet.) **mandfør,** adj. 1. mandvoxen. (Moth.) 2. en m. Hest, som kan bære en Rytter. **mandgal,** adj. i høi Grad betaget af Begierlighed efter legemlig Omgang m. Mandfolk. **mandhaftig,** adj. [tydsk og forældet.] mandig, kiæk, stridbar. Deraf: **Mandhaftighed.** "En Mandhaftighed, som ikke taalte Hvile." Oluffen. **Mandhævd,** en. Mands Vold og Værge. (Moth.) **mandkaad, mandkiær,** adj. som har megen Lyst t. Omgang m. Mandfolk. (Moth.) **Mandkiærling,** en. et qvindagtigt, skiægløst Mandfolk. (Moth.) **Mandkiøn,** et. ud. pl. 1. Mands Kiøn, mandligt Kiøn. "Alt Folket af Mandkiøn." Josv. B. 5. 4.—2. den mandlige Deel af Menneskekiønnet, i Alm. ell. i et vist Samfund, p. et vist Sted. Alt M. i Landet. Det unge M. (i ældre Dansk ogsaa: Menneskekiøn; af Mand, A. 1.) **Mandlehn,** et. s. Mandslehn. **Mandlinie,** en. den mandlige Linie i Arvefølge; Sværdsiden. (modf. Qvindelinie.) **mandløs,** adj. som er uden Mand, ell. har mistet sin Mand; ugift. (J. Lov.) **mandolm,** adj. (af Isl. olmr, rasende.) vild, glubende, rasende; om visse Dyr, som søge og angribe Mennesker. En m. Tyr, Biørn. (Moth. En m. Hiort. Bording.) **Mandskare,** en. Skare af Mænd, Hærskare. (Baggesen.) **mandsky,** adj. ræd f. Mandfolk. (Suhm.) **Mandslæt,** et. 1. Mandfald, Nederlag. 2. Manddrab. (Kongebrev. 1588.) **Mandspilde,** et. Tab, Spilde af Mennesker, Krigsfolk. (M.) **mandstærk,** adj. som er i stort Antal, har stærkt Følge. **mandsyg,** adj. mandgal. Deraf: **Mandsyge,** en. (Moth.) **Mandtal,** et. Fortegnelse og Opskrift p. Mennesker i et Land ell. en Stad. At giøre et M. holde M. (Mandtalsliste.) **mandvoxen,** adj. som har den t. Giftermaal fornødne Alder, giftefærdig (om Piger.) = b.) **Mandeblod,** et. Menneskeblod. (V. S. O.) **Mandebod,** en. Bøder f. Manddrab (som i ældre Tider betaltes t. den Dræbtes Frænder.) **Mandefald,** et. Fald, Manddrab i Strid. "Vermund, som var Kampen nær, monne Mandefald det høre." Øhlenschl. (s. Mandfald, ovenfor.) **Mandehoved,** et. menneskeligt Hoved, ell. Mandshoved. **Mandeslægt,** en. ud. pl. menneskelig Slægt ell. Slogskab. (Grundtvig.) **Mandeminde,** et. s. Mandsminde (som oftere br.) **Mandemod,** et. kiækt Mod, Mandighed. **Mandemord,** et. Nederlag, Manddrab. (A. S. Vedel.) = c.) **Mandsalder,** en. 1. Menneskealder. 2. mandlig Alder. (hellere adskilt. At komme t. Mands Alder.) **Mandsarbeide,** et. A[...] som passer sig f. en Mand. **Mandsarving,** en. pl.-er. mandlig Arving. (T. Rothe.) **Mandsdragt,** en. Dragt, som er egen f. Mandkiønnet, Mandsklæder. **Mandsevne,** en. det, som en M. formaaer. (Moth, hellere adskilt.) **Mandsfadder,** en. pl. -e. Barnefadder af Mandkiønnet. **Mandshandske,** en. H. til Mandfolk. (modf. Qvindehandske, Fruentimmerhandske.) **Mandshierte,** et. Uforsagthed. (hellere adskilt. Mod og Mands Hierte.) **mandshøi,** adj. saa høi, som en Mand sædvanligen er. **Mandshøide,** en. En Mands sædvanlige Høide. **Mandskiole,** en. K. for Mandfolk. **Mandsklæder,** pl. Klæder, som Mandfolk bruge, Mandsdragt, **Mandsklædning.** Hun var udklædt i Mandsklæder. **Mandskost,** en. saameget Kost, som tillægges en Mand om Dagen. (Moth.) **Mandslehn,** et. Et Lehn, som kun er [...] veligt p. Mandlinien, og forfalder t. Lehnsherren, naar denne uddøer. **Mandslinie,** en. d. s. s. Mandlinie. **Mandslist,** en. [...] ell. snildt Paafund af en Mand. (modf. Qvindelist.) **Mandslod,** en. Arvepart, som tilfalder en mandlig Arving; Broderlod. **Mandsminde,** et. (i M.) saa langt tilbage i Tiden, som levende Folk kunne mindes (enten af egen Erfaring, ell. Fædres, Afdødes Fortælling.) Det [...] endnu i M. at her har staaet Skov. Hans Bedrifter ere endnu i M. — **Mandsnavn,** et. N. som er brugel. f. Mandf[...]

[illegible] en. 1 Arvefølge og Arvegangs-
[illegible] s. f. f. Sværdside, Mandslinie i
[illegible] Han nedstammede fra denne
[illegible] baade p. Mandssiden og Qvindesi-
[illegible] Mandssko, en. Sko t. Mandfolk
[illegible] Fruentimmersko.) Mandsskræd-
[illegible] en. S. som kun syer Klæder t. Mand-
[illegible] Mandsslægt, en. Slægt af Mand-
[illegible] p. Sværdsiden, mandlig Slægt.
[illegible] (Moth.) Mandsstamme, en.
[illegible]. Mandsstue, en. Stue, som
[illegible] er bestemt f. Mandfolk. (f. Ex. i Sy-
[illegible].) == mandelig, adj. tapper, kiæk,
[illegible] (som nu er mere brugel.) De stred,
[illegible] mandeligt. (Mandelighed. A.
[illegible]) — mandig, adj. har samme Be-
[illegible] som mandelig, (s. Mand, B. 3.)
[illegible] i Krig, mild i Fred; mandigt
[illegible], mandige Gierninger. (D. Bibel.)
[illegible] en mandig Beslutning. — Man-
[illegible], en. ud. pl. den Egenskab, at være
[illegible]; Kiækhed, Tapperhed. == Mand-
[illegible] en. Kone, Qvinde. (D. Bibel.) 1
[illegible] B. I. 22. [illegible] sielden hos Digtere.
[illegible] den omfavnet din lycksalige Mandin-
[illegible] "Mandindens Smiil." Bag-
[illegible] — I nogle sammens. Ord betegner
[illegible] Qvindekiønnet. f. E. Amtmandinde,
[illegible]mandinde. == mandlig, adj. som hø-
[illegible] Mandkiønnet; som har Mands Art
[illegible] ell. hører dertil. m. Afkom. Den
[illegible] Den mandlige Linie. ==
[illegible]skab, et. ud. pl. 1. (s. Mand. B.
[illegible] Samling af vaabenføre, t. Krigsfærd
[illegible] noget andet Foretagende samlede og
[illegible] Mænd; Besætning. Han kastede
[illegible] M. ind i Fæstningen. Skibets
[illegible] Skibsmandskab. Det unge M. i
[illegible]. 2. (s. Mand. B. 5.) Forhold,
[illegible] en Lehnsmand, Undersaat staaer t. sin
[illegible] ell. Regent, Troskab, Lydig Tie-
[illegible] han svor Kongen Huldskab og M.
[illegible] og Mandskab sværges ham."
[illegible] Salon.

[illegible], en. pl.-e. [A. S. Monandæg.
[illegible] S. Maandag.] den anden Dag
[illegible] som er bleven nævnet efter Maa-
[illegible].

[illegible], v. a. 1. [af Mand, B. 4.] give
[illegible] t. Ægte (hvoraf især forekommer
[illegible] mandet, gift; men Ordet er for-
[illegible] som v. n. pass. at mandes, gif-
[illegible] Fruentimmer. Alle Meer vil man-
[illegible].)

[illegible], en. pl. Mandler. [Sv. og T.
[illegible] Frugten af Mandeltræet. (A-
[illegible] communis.) Søde, bittre,
[illegible] Mandler. — Mandelbrød, et.
[illegible] hvori er blandet Mandler.
[illegible], en. B. tillavet m. Mand-
[illegible] Deig.) Mandeldei, en.
[illegible] Mandler, som br. til Bag-
[illegible], en. Grød, hvori smaaskaarne Mandler ere blandede. Mandelkage, en. Kage af Mandeldei, ell. af en Dei, blandet m. Mandler. Mandelkiærne, en. Mandelens Kiærne, udtaget af den haarde Skal. Mandelklid, et. Mandler, som tilligemed deres bløde Inderskal ere malede t. Meel, der br. til at vaske Huden m. Mandelmelk, en. En Drik, tillavet af stødte, i Vand udrørte Mandelkiærner, som i Farve ligner Melk. Mandelolie, en. Olie, presset af Mandler. Mandelost, en. En Ret af Mandler, Æg, Melk og Sukker, der spises m. Fløde. Mandelsmør, en. En Tillavning af Mandler, hvorved disse giøres t. en jævn Dei. Mandelspaan, en. En haard, krumbagt Kage m. Mandler i. Mandelsteen, en. et Slags jernholdende Jaspis. (Amygdaloides.) Mandelsuppe, en. En Melkesuppe jævnet m. Mandler. Mandeltræ, et. Træet, hvis Frugt Mandlerne ere. Mandeltærte, en. stor Mandelkage. Mandelvælling, en. V. med Mandler i; ell. stødte, i Vand ell. Melk udrørte Mandler. (Ambergs O. B.)

Mane, v. a. 1. [J. mana.] 1. kræve, fordre m. Eftertryk. At m. sine Skyldnere. At m. een om noget. (jvf. indmane.) 2. fremkalde ell. fordrive Aander v. Trolddom og Besværgelse. Han foregav at kunne m. Aander. At m. frem, m. onde Aander bort. == Maner, en. pl.-e. den, som maner, kræver, ell. som giver sig af m. at ville mane Aander. — Manelse, Manen, Maning, en. Gierningen at mane (1. og 2.) I det ældre Lovsprog er Maning ogsaa: Huusfængsel f. Gield, som den maatte underkaste sig, der ei kunde betale (Chr. III. Reces. 35) hvoraf: Maningsbrev, et. skriftlig Forpligtelse t. at underkaste sig saadant Fængsel. (D. Lov. I. 8. 3.) Manebrev, et. pl.-e. B. hvorved man maner een om noget.

Maneer, en. pl. Manerer. [E. manner. T. Manier.] 1. Maade, Skik, Viis, Sædvane. (i dagl. T.) "Paa den Maneer maae vi kunne overtale Folk." B. Thott. 2. pl. Manerer. Lader, Fagter. Underlige Manerer. "Det, man kalder Levemaade og Manerer." Sneedorf. (d. Tale.) 3. I Konsterne br. Ordet ofte om den, enten ganske usædvanlige, ell. efter andre optagne, eftergiorte, ikke naturlige Art ell. Maade, hvorpaa en Konstner udfører sine Arbeider; og Betydningen er da gierne ufordeelagtig. Han maler i en besynderlig M. Der er mere M. end Natur i hans Arbeide. — maneerlig, adj. velanstændig, sømmelig, ordentlig. m. Opførsel. (d. Tale.)

Mang, en. Blanding. (s. mænge.) Deraf: Manggods, et. Blandingsgods; f. E. Blanding af Tin og Bly. Mangkorn, et.

(E. mangcorn.) Blandingskorn. (V. S. O.) begge lidet brugel.

Mange, adj. plur. [A. S. manige, mænige. E. many. I gl. Dansk: manig.] udtrykker et Antal af flere, som ei ere faa, (multi) en ubestemt Mængde, som i Forhold t. et vist Talbegreb, der forudsættes, betragtes som talrig. Han har mange Børn (siges allerede om den, der har 5 eller 6.), 100 Rigsdaler er for Bonden mange Penge. — Mange forbindes enten m. et efterfølg. Subst. med ubestemt Art., ell. det staaer allene, enten m. Hensyn t. et forhen nævnt Subject, eller elliptisk (for: mange Folk.) "Mange ere kaldede, men faa ere udvalgte." D. Bibel. "Der var ikke Tal paa, saa mange vare de," Jud. II. 11. Mange troe altid det værste. Har her været nogen, som vilde tale med mig? — ja! mange. — Mange modsættes faa; ligesom nogle modsættes ingen. — Som compar. og superl. af mange br. flere og flest. — Hun har mange Børn, Søsteren har flere; men Broderen har de fleste. (mange kan aldrig faae Artikelen foran, men vel et pron. demonstr. og adv. Hvad skal jeg giøre m. de mange Bøger? Disse m. Folk. Saa mange Penge. ret m. særdeles m. overmaade m.) = **mangeaarig**, adj. som har varet, været til i mange Aar. **mangefarvet**, adj. som har mange Farver. **mangefold**, adj. (ud. Bøining) og adv. af mange Slags, af forskiellig Art; mangehaande. m. er Menneskets Skiebne. "Noget falder i god Jord og bærer mangefold Frugt." Mynster. "Det styrker Glæden mangefold." Øhlenschl. **mangefoddet**, adj. som har mange Fødder. **mangehaande**, adj. mange og forskiellige Slags. At have m. Sorger, Forretninger. (Sieldnere m. Subst. i Sing. "Saaledes har Gud fyldt Siælen m. mangehaande Kraft." Mynster.) **mangekantet**, adj. som har mange Kanter (og i det mindste fleer end 4.) **mangeled**, adv. p. mange Maader. Kingo. (forældet.) **mangeledet**, adj. som har mange Led, ell. ledviis adskilte Dele. (V. S. O.) **mangelunde**, adv. p. mange Maader. (mangelund. Grundtvig. Øhlenschl.) **mangeslags**, adj. mangehaande; rigtigere adskilt: mange Slags; især naar det efterfølgende Subst. er pl., hvilket er det sædvanlige. "I mangeslags Forventning henrinder ethvert Menneskes Liv." Mynster. **mangesteds**, adv. p. mange Steder. Han har m. Ærende. = **mangfoldig**, adj. [A. S. manigfeald.] 1. som er i stort Antal. mangfoldig som Stierneme p. Himlen, som Sand v. Havets Bund. "Vorder frugtbare og mangfoldige." D. Bibel. Mangfoldige Mennesker have prøvet det. 2. som er af mange Slags, som ikke er eet, ikke eens. Eenhed i det Mangfoldige. — **mangfoldig**
v.a.3. forøge, formere, giøre flere Arter
Slags. (Treschow.) "Jo mere disse
mangfoldiggiøres og styrkes." Engel
Mangfoldighed, en. ud. pl. 1. et
Antal, Mængde, Fleerhed. "Som
hos Havet i Mangfoldighed." —
Misgierningers Mangfoldighed." D
bel. 2. den Egenskab v. Tingene,
udgiøre flere og forskiellige Dele; Ad
hed. (modsat Eenhed.) Skabningen
At søge, at bringe Eenhed i Mangf
heden.

Mangel, en. pl. Mangler. [Sv.
Mangel.] 1. ud. pl. det, at noge
tes, at noget, som behøves, ei er ti
At have M. paa noget. Af M. paa
kan Møllen ikke male. I M. af de
dre, maa man nøies m. det Ringere.
er M. paa Korn i Landet. At a
en M. (Deraf: Brødmangel, Kor
gel, Pengemangel, Vandmangel, &c.
ud. pl. Savn af det Nødtørftige t.
Ophold, Trang, Nød. At lide M.
kiendte aldrig hverken Overflødighe
Mangel. 3. pl. Mangler. Fra
af noget, der hører væsentlig t. en
Fuldkommenhed ell. Fuldstændighed;
Ufuldkommenhed, Urigtighed. Hus
den M. at Grunden ikke er lige. De
M. i Regnskabet. (jvf. Brøst, Lyd
mangelfuld, adj. som har mange F
Mangler; som fattes meget i Fuldko
hed. "I kiende det bedst, hvor mange
det Gode er i eder." Mynster. — Ma
post, en. En Mangel, som anmær
Noget (især om Regnskaber.)

Mangen, pron. indef. neutr. m
manget; i Talen ogsaa mangen et.
mång, mången.] Det kan v. en
betragtes som sing. af mange, da det
Eeltallet udtrykker Begrebet: endeel
af eet Slags, ikke saa faa, og ford
tilhørende Subst. i sing. Det br.
ligesom mange, deels absol. deels i F
delse m. et efterfølg. Substant. — M
ønsker sig det, som han hellere vild
være, naar han faaer det. Mangen
Munden og græder i Hiertet. M
Tanke, Mangens Lyst. Vi have d
mangen glad Dag. Mangen Ta
mangen et ell. mangt Suk. (Mang
Mangt et. Moth. "Mangt et B
som listigt qvæger, mangen Plante s
læger." Bagg. "Mangt et Saar v
blede." Mynster.) Jeg har mangen
tænkt derpaa (skrives ogsaa forenet:
gengang.)

Mangfoldig, adj. s. under mang

Mangle, v. a. og n. 1. [T. man
S. Mangel.] 1. act. fattes, savn
Mangel paa. At m. Penge. Han
manglet det nødvendigste. Vi man

Man fattes det, man kun-
engler det, man behøver.
Overdaadighed altid."
gers. være borte, fattes.
adnu noget i Summen.
ouelig Bestyrer t. Værket.
. a [Sv. mangla. T.
n g e n.] glatte, jævne m.
lt m. Linned. (at m. Dei.
leskel, en. et glathøvlet
ing, hvormed Manglestok-
og tilbage. Manglestok,
høvlet Stok, hvorom man
inned, f. at glatte det p.
rem og tilbage m. Mang-
at rulle det. (s. Rulle-
træ, et. d. s. s. Manglestok.
. - r. [Sv. Manke. J.
øverste Deel af Hestens
Man vorer. Br. ogsaa
el af Halsen p. Stude og
an (Moth.) men mindre
for: Man. — Manke-
n vore p. Manken. Stu-
kemmus, en. Sygdom hos
er i en Hævelse i Manken.
d. pl. 1. i Bibel-Overs.
voraf Israeliterne nærede
ring i Ørken. (2 Mose B.
n størknet Saft, der ud-
s Ask (Fraxinus Ornus)
Lande, og br. som affø-
nna Calabrina. = Man-
f. kaldes Frøet af Man-.
br. som Gryn f. Grød,
og Falster: Græskorn.)
kaldes adskillige Planter,
e saakaldte Mannagryn;
esgræs. Festuca flui-
, et. Træet, som giver
na-Ask.
. Haandkruse.
Skibssproget: en halv
Ende Toug, som gaaer
lt Blok, i hvis Ende er
en kort Ende, hvormed
fast. Deraf: Mantel-
g, o. fl.
. s. Dadsæk.
t. Fr. manufacture. En
raa Stoffer forarbeides
virkning, i det Store, og
Maade. (især om det
hvortil ei bruges Ild. s.
Manufacturarbeide, Ma-
Manufacturhandel (Han-
m. saadanne Varer; t.
rthandel) o. fl.
. pl.-er. et Haandskrift.
skrier, om Haandskrift,
tes, og om nye Haand-
es i Bibliotheker. En

stor Manuskriptsamling. Hans efterladte Bøger og Manuskripter.)

Mar, et. [J. Mar. A. S. Mere. J gl. Dansk ogsaa M æ r.] Dette aldeles forældede Ord findes dog endnu i følgende sammens. Ord: Marbakke, en. Sandbanke i Havet; it. Strandbakke. (Landt om Færøe.) Marflue, en. et Vand-Insect. Oniscus aquaticus. Marhalm, en. (forskiellig fra Marehalm.) et Slags Strandgræs ell. Tang. Zostera marina. Marsviin, et. pl. d. s. et Havdyr, som hører t. Hvalfiskenes Orden; Delphin. Delphinus Delphis. Martørv, en. et Slags Tørv, som findes især p. Vestkanten af Jylland, deels v. Stranden, under Havskaden, deels i Strandbakker; Strandtørv, Salttørv.

Mare, en. [J. og A. S. Mara.] om det Tilfælde, naar een i Søvne ængstes v. Aandedragets Hindring, og føler sig ligesom trykket af en tung Byrde, siges hos Almuen: at Maren rider ham; hvorved tænkes et Slags Nisse ell. Spøgelse. (Ogsaa: Nattemaren. E. Night-mare.) Deraf: Marekors, et. Et vist Tegn, i Efterlignelse af en Stierne, som Overtro meente at kunne hielpe mod Mareridt. Skavernes Adelsvaaben var et M. — Mareridt, et. den Tilstand, naar Maren siges at ride een. (Jvf. ogsaa Mareminde, Mareqvinde. — Moth har det usædvanlige Ord: Marefolk, Nattevandrere. Somnambuli.)

Marehalm, en. ud. pl. Navn p. en Græsart, som vorer i Flyvesand. Elymus arenarius.

Marekat, en. pl.-te. [T. M e e r k a t z e.] kaldes de Aber, som have lang Hale, nøgent ell. haarløst Sæde og Poser i Kiæverne. Cercopitheci.

Marelok ell. Marlok, en. pl.-ker. en uopløselig Sammenfiltning af Hovedhaaret, som undertiden (især i Polen) udarter t. en ulægelig Sygdom.

Mareqvinde, en. [maaskee af Mar, Hav.] en Havfrue. (forekommer i vore gl. Viser, ligesom ogsaa: Mareminde og Marevív; Mareminde, for: Mare, Nisse, i Holbergs Peder Paars.)

Maretorn, en. Et Busktræ; Beenved, Christtorn. Ilex aquifolium.

Marevidie, n. s. d. s. s. Hviderils.

Marie. Af dette, fordum ogsaa hos os saa hellige Navn (der endnu nævnes i nogle Festdage f. E. Marie (ɔ: Mariæ) Bebudelse, Marie Besøgelse, ꝛc.) haves endeel Plantenavne og andre Sammensætninger f. Ex. Mariebad, et. i Chemien: et Kar m. Vand i, hvorunder giøres Ild f. at sætte et andet Kar i det kogende Vand. Balneum Mariæ. Mariebillede, et. Et Billede af Christi Moder. Marieglas, et. en leerartet Steen, som lader sig spille i ganske tynde, klare og giennemsigtige Bla-

de. Argyrolithus. **Mariehalm**, n. s. en Plante. Galium verum. (Ogsaa: Maries Sengehalm.) **Mariehøne**, en. pl.-høns (ogsaa Marihøne.) kaldes adskillige Arter af Insect-Slægten Coccinella. **Marie-kloster**, et, Kloster, som var indviet t. Jomfru Marie. **Mariemesse** (forkortet: Marmisse.) n. s. en af de til Jomfru M. indviede Festdage, ell. Vor Frue Dage. **Marirok** (Marierok) n. s. et Navn p. Stiernebilledet: Orion. **Marietidsel**, en. Et Slags Tidsel (Carduus Marianus.) m. fl.

Mariner, en. pl.-e. [af d. Fr.] Soldat, som gior Tieneste p. et Krigsskib; Søsoldat. (Moth.)

Marionetter, pl. et fransk Ord, der br. om smaa udklædte Dukker, hvormed opføres et Slags Skuespil (Marionetspil, Dukkespil) paa Marionet-Theatre.

Mark, en. pl.-er. [J. Mark, Grændse. Mörk, Skov.] 1. (ud. pl. og m. best. Art.) det flade, aabne Land; saavel i Alm. og i Modsætn. t. Skov, Bierg, Field, o. d.; som i Særd. for saa vidt som det er dyrket og fredet (i Mods. t. Hede, Ørken;) ligesom og m. Hensyn t. dets Beliggenhed uden for Stæder og Byer, og i Mods. t. disse. At drive Qvæget fra Marken op i Fieldene. At vanke om i Mark og Skov. Jeg boer hellere p. fri M. end inde i en Skov. At være ude p. Marken i et Uveir. Qvæget, Dyrene p. Marken. Markens Urter. (Er Talen derimod om Marken, i Mods. t. Huset, Gaarden, br. sædvanlig præp. i.) Folkene arbeide i Marken. Karlen er ikke hiemme; han er i Marken. At ride ud i Marken. De fleste Køer ere i Marken; kun faa ere hiemme p. Stald. At komme fra Marken, af Marken. Qvæget drives om Aftenen fra Marken ind t. Byen. Folkene ere endnu ikke komne af Marken. 2. Jorden, for saavidt den er dyrket og br. til Ager ell. Græsgang. (ligeledes ud. pl.) Marken begynder at grønnes. Sæden staaer endnu p. Marken. Græsset, Kornet, Blomsterne p. Marken. Markens Grøde. 3. Land og Jord, der ligger t. en vis By, Bymark. (i sing. m. Tilføielse af Byens Navn. Fienneslev-Mark. Den Ager hører t. Alsted M. I pl. Alle Byens Marker ere udskiftede. s. No. 4.) Jvf. Indmark, Udmark. 4. (pl. Marker.) En vis afdeelt ell. indhegnet Ager ell. Jordlod. Denne M. hviler i Aar. At besaae en M. med Rugsæd. Fede, frugtbare, tørre, side, sandede Marker. Deraf: Hvedemark, Rugmark, Brakmark, Hvilemark, Hovmark, o. s. v. 5. (m. best. Art. og ud. pl.) et aabent Land, hvor Krigshære kunne mødes; i Mods. t. Fæstninger ell. Stæder. At drage i Marken, rykke i Marken, møde Fienden i Marken. At slaae Fienden af Marken. At beholde, romme Marken (Valplad[s] 7. et v. Landemærke særskilt, indgræ[nset] Land. Denne meget gamle, maaske[op]rindelige Bemærk. er forældet, men [fore]kommer i Ordene Markgreve, Markg[rev]skab, Danmark, Finmarken, Lapma[rken], Tellemarken, o. fl. = a.) **Markarb**[eide], et. A. som foretages i Marken, hører [til] Agerbrug og Jordens Dyrkning; M[ark]gierning. **Markarbeider**, en. den, so[m er] sysselsat m. Markarbeide. **Markblomst** B. som vorer vildt p. Marken, vildtvo[xen]de Blomst, Markurt; t. Forsk. fra H[ave]blomst, Stueblomst. **Markbog**, en. hvori Landmaalere ell. Landinspecte[urer] indføre Jordbrugeres Navne og Jord[styk]kers Benævnelse, m. m. **Markbro**, Bro ell. Steenkiste over en Markvei Byvei. (Ambergs Ordb.) **Markdige** D. hvormed en Mark er indhegnet. **M**[ark]due, en. En vild Ducart; Ringe[due] Columba palumbus. **Markerter**, pl. ter, som saaes i Marken, og høstes anden Sæd; t. Forsk. fra Havee[rter]. **Markfred**, en. Fred og Sikkerhed m. [Hen]syn t. Markens Hegn og Grøde. **M**[ark]frugter, pl. Afgrøde af Marken, J[ord]frugter. **Markfrø**, en. d. s. s. Lo[.] **Markgierning**, en. d. s. s. Marka[rbei]de. **Markgreve**, en. i Middelald[eren] en Greve ell. keiserlig Lehnsmand i [T]land v. Rigets yderste Grændser; sid[en] nu aflagt Fyrstetitel. Heraf: Mark[gre]inde, en. **Markgrevskab**, et. en Mar[kgre]ves Lehn ell. Land. — **Markgrændse**, Grændse om en M. **Markgrøft**, Grøft, som hegner ell. afgrændser en **Markhegn**, et. H. til at frede om [...] og Ager. **Markhyrde**, en. H. som v[ogter] Sæden p. Marken f. Skade af Dyr [...] **Markhytte**, en. H. opreist i Ma[rken]. **Markhø**, et. Hø, som slaaes i Marke[n] Forsk. fra Enghø og Mosehø. (V. S.) **Markild**, en. I. optændt ude i Ma[rken]. **Markjord**, en. Agerjord, dyrket J. [...] er Skovjord ell. Hede. **Markjordbær** pl. d. s. vildtvoxende Jordbær (forsk. fra) Havejordbær.) **Markled**, et. Led p. [Gjer]de ell. Dige om en Mark, Vang[...] **Marklod**, en. s. Jordlod. **Markl**[ærke], en. den alm. Sanglærke. (s. L[...]) **Markmaal**, et. s. Jordmaal. — **Mark**[mand], en. 1. Markhyrde, Markvogter. (M[...]) 2. Røver, Skovrøver. (forældet.) **M**[ark]muus, en. pl. d. s. M. som opholde[r sig i] Marken, have deres Reder i Jorden[; A]germuus. Mus agrestis. **Markorm** s. Staalorm. **Markredning**, en. s. [...]ning. **Markredskab**, et. R. som [br. i] Marken, v. Jorddyrkning; Agerre[dskab]. **Markrose**, en. vildtvoxende Rose. (t. F[orsk.] fra Haverose.) **Markskiel** s. Mark[...] **Markslette**, en. En vid, aaben [...]

Holder ell. Bierge om=
Markſteen, en. pl.-ſte=
des adſpredte i Marken,
rden. Markſyre, en.
umex acetosa (naar den
; t. Forſkiel fra Have=
en. T. der ſtiælet Sæd
ten, der begaaer Mark=
, en. U. ſom voxer vildt
rſkiel fra: Haveurter,
Markvend, et. V. der
n, har ſit Løb giennem
Markvandet. Mark=
der gaaer over en M.
2. Vei, ſom fra Huus
d i Marken (modſ. By=
farvei.) Markveir, et.
ir, tienligt f. Markar=
Markvogter, en. d. ſ. ſ.
) markeforet, adj. v: fo=
tæs; modſ. ſtaldforet.
efør, adj. ſom er i ſlig
ſøge ſin Føde i Marken.
M. Lov.) Markegang,
er, om de ere i lovlig
g. (Moth.) Markeran,
Ran p. Marken, Mark=
(efter D. Lov. VI. 15.
n begaaer ved at ſtiæle
Tømmer e. a. i anden
rken; Hiordran. Mar=
. Grændſe imellem Mar=
nanden. At giøre M.
Markeſkielsbrev, et.
. o. fl.)
ſ. 1. En Vægt, iſær
, ſom i Alm. udgiør $\frac{1}{2}$
br. det i Alm. for $\frac{1}{2}$ Pd.
Ø, ꝛc.) En M. Sølv
ran. En M. Guld er
Sølv og Mark Guld.
vore ældre Love, deels i
der, deels af Eiendoms=
en Mynt, der br. deels
, deels udpræget, i ad=
dansk Mark var i ſildi=
daler, ell. 16 Skilling;
mark en Mark 8 Ører,
. — Markſtykke, et. pl.
nt, hvis gangbare Værdi

-er. [J. Markadr. N.
. Sammenkomſt af Sæl=
en faſtſat Tid og p: et
d. & ell. uden f. Kiøbſtæ=
Handel; ligeſom ogſaa
n Handel drives. (i al=
tone.) At reiſe til M.
noget t. Markedet. Der
At gaae p. Marke=
lagsmaal p. Markedet.
m. fremmede Varer.
marked, o. fl.) 2.
H.

Handel, Kiøbmandſkab, ſom ſkeer p. et M. At giøre godt, ſlet M. (ſælge meget ell. lidt, kiøbe gode ell. ſlette Varer.) 3. uegentl. og nyere Bemærkelſe: Salg, Af=ſætning af Varer i Alm. Diſſe Varer finde det et godt M. = Markedsarbeide, et. A. ſom Haandværksfolk ell. andre giøre t. Salg p. Markeder, og ſom ſielden er godt. Markedsbod, en. Bod, ſom Sælgere reiſe p. Markedet. Markedsdag, en. beſtemt Dag i Aaret, p. hvilken et M. holdes. Markedsfolk, pl. 1. Folk, ſom falbyde Va=rer p. et M. 2. alle, ſom komme paa, be=ſøge et M. Markedsfrihed, en. F. ell. Rettighed t. at holde Marked, ſom iſær Kiøb=ſtæder have. Markedsfærd, en. Handel, Kiøbfærd p. et M. Markedsgang, en. 1. Gang t. ell. paa et M. 2. gangbart Kiøb p. Torv ell. Marked; Torvepriis. (Moth.) D. Lov. IV. 1. 28. Markedsgave, en. Foræring, ſom gives een paa, ell. i Anledn. af et M. Markedsgiæſt, en. den, ſom be=ſøger et M. for der at kiøbe noget. — Mar=kedsgods, et. Gods ell. Varer, ſom fal=bydes p. Markeder. Markedskiøb, et. 1. Indkiøb p. et M. 2. d. ſ. ſ. Markeds=gang, 2. Markedskone, en. K. ſom ſæl=ger noget p. Markedet. Markedskram, et. Kramvarer o. d. ſom ſælges p. et M. Markedsgods. Markedskræmmer, en. K. ſom reiſer om t. Markeder og der falbyder fine Varer. Markedspenge, pl. Penge, ſom anvendes t. Indkiøb p. et M. ell. ſom gives i Markedsgave. Markedsplads, en. P. hvor Marked holdes. Markedspriis, en. d. ſ. ſ. Markedsgang, 2. Markeds=rettighed, en. d. ſ. ſ. Markedsfrihed. Mar=kedsſtade, et. Plads t. at ſtaae og udſælge p. et M. ell. Plads, hvor en Markedsbod ſtaaer. Markedstid, en. den Tid, i hvil=ken der holdes M. Markedsvare, en. V. ſom ſælges p. Markedet, Markedsgods. Markedsveir, et. V. ſom indfalder under et M. Vi have ſlet Markedsveir.

Marketenter, en. pl. -e. [af d. Ital. Mercatante.] den, ſom laver Mad, og ſæl=ger Spiſe= og Drikkevarer t. Krigsfolk; Spiſevert i Felten, Soldaterkok. Deraf: Marketenteri, et. en Marketenters Vert=ſkab. Marketenterſke, en. En Marketen=ters Huſtru, ell. en Kone, der holder Mar=ketenteri.

Marlok, en. ſ. Marelok, under Mare.

Marmor, en. [i pl. br. Marmorarter.] en fiin og haard Kalkſteen, hvis faſte Malm antager en fortrinlig Glatning ell. Politur. At bryde M. arbeide i M. (i ældre Danſk: Marmel. Deraf: Marmelſteen. Øhlen=ſchl.) Marmoraare, en. indſprængt Far=vetegning i Marmor, liig Aarer. (ſ. Aare, 3.) Marmorarbeide, et. A. ſom er giort af M. Marmorarbeider, en. den, ſom arbeider i Marmor, giør alleſlags mindre

Saget af M. (s. **Billedhugger.**) **Marmorart**, en. pl. - er. et vist Slags M. **Marmorbillede**, et. B. ell. Billedstøtte af M. **Marmorbind**, et. Skindbind, som er farvet og indsprængt m. Aarer, liig M. (s. marmorere.) **Marmorblok**, en. En større, utilhuggen Marmorsteen. **Marmorbrud**, et. Sted, hvor Marmor brydes. **Marmorfield**, et. F. som ganske ell. for en stor Deel bestaaer af M. **Marmorflise**, en. En p. den øverste Flade glatsleben Marmorsteen. **Marmorgulv**, et. G. af Marmorfliser. **marmorhaard**, adj. haard som M. **marmorhvid**, adj. hvid, som det hvide M. **Marmorkalk**, en. K. som brændes af grov M. **Marmorkirke**, en. K. bygget af M. **Marmorleie**, et. Leie af M. i et Bierg. (s. **Leie**, 4.) **Marmormølle**, en. Et Mølleværk, hvor M. saves, slibes, poleres, ꝛc. **Marmorplade**, en. En flad, glat sleben Marmorsteen. Et Bord med M. — **Marmorsteen**, en. M. i raa Tilstand; og helst i mindre Dele. (s. Marmorblok.) **Marmorstribe**, en. Farvetegning i Marmor, dannet som Striber. **Marmorstøtte**, en. Støtte af Marmor.

Marmorere, v. a. 1. giøre spættet, i Ligning m. indsprængt Marmor. At m. et Bind. **marmoreret** Papir.

Marne, en. pl.-r. en liden Metal-Ring. (Moth.) s. **Malle**. "Guldringe ell. Marner i Skoene." P. Claussen.

Mars, (V. S. O.) ell. **Marsk**, en. Paa denne Maade have nogle forsøgt at give det franske Marche, Krigsfolks Tog, Bevægelse, Frem- og Tilbagerykken (m. en tydsk Endelse og Skrivemaade: **Marsch**) et dansk Udseende.

Marsipan, en. pl.-er. et Slags Sukkerbakkelse. (Ital. marzapane.)

Marsk, en. var i forrige Tider i Danmark Benævnelsen for den øverste Hærfører, hvis Embede hørte til de 4 høieste Rigsembeder. Rigets **Marsk**.

Marsk, en. [A. S. Mersc. N. S. Marsch. E. Marsh.] et meget lavt og frugtbart Kystland, især v. Nordsøen, som v. Diger maa beskyttes f. at overskylles af Havet; Marskland. (i Holsteen modsættes det **Geestland** ell. **Høiland**.) **Marskbonde**, en. B. som boer i Marsken. **Marskegn**, en. En Strækning Land, der bestaaer af M. **Marskfaar**, et. Et Slags Faar, som især lægges til i Marskegne. **Marskfeber**, en. feberagtig Sygdom, der er egen f. Marsklandene. **Marskhest**, en. H. som er lagt til i Marsken. **Marskfolk**, et. Et Folk, som beboer Marsklande. **Marskland**, et. det Land v. Kyster og Floder, som udgiør Marsken. **Marskqvæg**, et. Q. som lægges til i Marsken, og i Alm. er større og federe end andet Qvæg (saaledes: **Marskko**, **Marskoxe**.)

Marskal ell. **Marskalk**, en. pl. - er.
oprindel. tydsk Ord, af **Mar**, **Mær**,
og Skalk, Tiener. Comes Stabuli.
nétable. J. Stallare.] I ældre T
Staldbetient, Staldmester. — I vore
1. Opsynsmand over en Hofholdnin
Hofbetiente: Hofmarskalk. 2. den o
Hærfører i et Land: **Feltmarskalk**, G
ral-Feltmarskalk. 3. den, som antag
en stor Liigfærd, Sørgefest ell. anden
tid t. at ordne og styre Optoget. =
skalksstav, en. Stav, som en M. fe
Tegn p. sin Værdighed.

Marskandiser, en. pl.-e. [fr. marc
dise, Kiøbmandsvare.] i Kiøbenhavn:
som giør Næring af at handle m. b
Klæder, Bohave og alslags andet T

Marsviin, s. det forældede **Mar**,

Marter, s. **Pine**, **Piinsel**. mart
pine.

Marts, en. Den tredie Maaned i A
Tordmaaned (Thormaaned. Lat. Mar
Deraf: **Martssnee**, en. S, som fa
denne Maaned. **Martsfiol**, en. Na
en tidlig og vellugtende Foraarsbl
Viola odorata. **Martsøl**, et. Øl,
brygges i Marts, Tordmaanedsøl.

Martyr, en. pl.-er. (Lat.) den, s
Religionens Skyld lider Pine og en
agtig Død. Uegentl. den, som f. sin
bevilsn. om det Sande ell. Rette
Ondt, Forfølgelse, ell. Døden. E
for den gode Sag. En Sandheds-M
Martyrbog, en. B. hvori christelige
tyrers Levnet og Lidelser ere fortalte. (
tyrologium.) **Martyrdom**, en.
ell. Død, som en Martyr underkaster
Religionens Bekiendelse. (V. S.
Martyrdød, en. voldsom Død, som
lider. **Martyrkrone**, en. figurl. den
Løn, som en M. seer imøde f. sin L
At vinde, tragte efter Martyrkronen.

Martørv, s. det forældede **Mar**,

Marv, en. ud. pl. [J. Margr.
Mearg.] det olieagtige Fedt i dyriske
mer, som tildeels opfylder Beenrøre
Knoglernes Huulhed. — **Marven** i
(især Træer og Buske) er den ind
bløde Deel af Stammen, der omgi
Vedet. Hyldetræets, Sagotræets
figurl. Kraft, Styrke, Velstand, e
som især befæster og fremmer dem.
tens **Marv** og Styrke at formere." S
"Fremmede Udsuere fortærede
Marv." Engelstoft. = Sammensæt
Marvebeen, et. Et af de større
hvori der er megen Marv. **Marve**
en. Kiødbolle, tillavet m. Marv.
vebudding, en. Brød- ell. Meelbu
m. Marv i. **Marveskee**, en. Skee
langt og meget smalt Blad, hvormed
ven udtages af kogte Been. — b) ma
tig, adj. som ligner M. marvfuld

[illegible] har megen M. Marvhule, en. den [illegible] af Benene, som Marven udfyl= [illegible]marvknogle, en. Marvebeen. marv= [illegible] uden Marv. Et marvløst Been. [illegible] kraftløs, uden Styrke. (s. udmarvet.) [illegible] mere blødagtigt og marvløst et Skrift [illegible] jo mere behager det." Rahbek. Marv= [illegible] en. d. s. s. Marvhule. Marvstyk= [illegible] et. Et Stykke Kiød m. Marvebeen i. [illegible]udtærende, adj. v. som udtærer Mar= [illegible]; fig. som borttager Styrke ell. Vel= [illegible]; udarmende. "Hvad de marvtærens [illegible] Slatter levnede, opslugte Krigen." [illegible] (marvsugende. Hertz, i samme Be= [illegible]) = marve, v. a. s. udmarve. — [illegible], adj. som har Marv; forsynet med [illegible] En marvet Stængel. (J. W. Hornes [illegible].)

[illegible], v. a. 1. [af Más: At træde, slaae [illegible] i Más ɔ: i Smul, i Smaastykker. [illegible]] knuse noget i Smul, stampe ell. [illegible] ud til en tynd Grød. At mase [illegible]. (Oluffsen.)

[illegible], en. ud. pl. [Sv. Mäsk.] det [illegible] af Maltet, naar Kraftdelene v. [illegible] eller Kogningen ere uddragne; [illegible] = Maskeballe, en. B. til at giem= [illegible] i. (I lav Tale, om et meget fedt [illegible].) Maskekar, et. større Kar [illegible] Mask i. Masketrug, et. T. [illegible] sættes f. Sviin. Masketønde, [illegible] at giemme Mask i.

[illegible], en. pl.-r. [J. Möskvi. T. [illegible] en Lykke ell. Traadslyngning, [illegible] Pinde, (Strikkepinde, Binde= [illegible] Garnmaske. Et Net m. smaa [illegible] At tabe en M. paa en Strømpe, [illegible] En M. er løbet op, sprungen [illegible] = Maskebrud, et. Bræk p. [illegible] M. (Arrebo.) maske= [illegible] v. knyttet, slynget i Masker. [illegible]knyttede Bundgarn." Baggesen. [illegible], et. maskeknyttet Arbeide; det, [illegible] ligner et strikket Garn.

[illegible], v. a. 1. giøre Masker, binde, [illegible] Masker. At m. et Garn. At m. [illegible] Masker op, som ere faldne. — [illegible] Maskepind, en. Pind t. at binde [illegible] Garn med.

[illegible], en. pl.-r. [Fr. masque.] 1. [illegible] f. Ansigtet, dannet enten [illegible] af Hovedet, ell. i en anden [illegible] Huller f. Næse og Oine, som [illegible] f. at blive ukiendelig. (Ræd= [illegible] have M. paa, f. Ansigtet. [illegible] Masken af. En Halvmaske, [illegible] Ansigtet indtil Munden. [illegible] en paatagen Charakteer, forstilt [illegible]maade. At dølge en nedrig [illegible] under Skinhelligheds M. At [illegible], vise sig i sin sande Skik= [illegible] Maskebal, et. B. ell. Dandsefest, [illegible] forklædte komme, komme i Før= klædning og m. Maske paa; Maskerade. — Maskedands, en. Dands, som opføres af maskerede og forklædte Personer. — Ma= skerade, en. pl. -r. [Ital. mascherata.] d. s. s. Maskebal, Maskedands. (fordum: Mummespil, Mummedands.) At gaae paa M. holde Maskerade.

Maskere sig, v. rec. 1. paatage en Ma= ske. At m. sig til et Bal. En maskeret Per= son. — figurl. et maskeret (skiult) Batteri. — Maskering, en. pl.-er.

Maskine, en. pl. -r. [af det fr. machi- ne.] ethvert Legeme, hvorved en Kraft virker p. et andet Legeme, f. at opnaae en vis Hensigt. f. Ex. en Løftemaskine. En enkelt, sammensat M. 2. en sammensat, konstig Indretning, v. hvis Deles Bevæ= gelse en vis Virkning opnaaes. En Spin= demaskine, Dampmaskine, &c. (Den kon= stige og sammensatte Indretning adskiller en M. fra et Redskab, Værktøi.) — fig. At handle, bruge noget, behandles som en M. ɔ: som et blot Redskab, uden Frihed og Selv= bestemmelse. — I dagl. T. om enhver noget sammensat, om end ikke konstig Indretning. f. Ex. Filtreermaskine. At sætte Maskinen ɔ: Theemaskinen, p. Bordet. (Sammen= sætn. bortkaste e.) = Maskinbygger, en. den, som forstaaer og udøver Konsten, at bygge Maskiner. Maskinbygning, en. den Konst, det Foretagende, at bygge Maski= ner. Maskinhuus, et. H. som er bygget over en M. eller hvor Maskiner bevares. Maskinlære, en. Mechanikens Anvendelse p. Maskiners Indretning og Brug; an= vendt Mechanik. Maskinmester, en. den, som forestaaer Maskinvæsenet, især v. et Theater. Maskinværk, et. 1. d. s. s. Maskine, 1: m. Hensyn t. dens Sammen= sætning, Delenes Mangfoldighed og Ma= skinens Virkning. Maskinværket i et Uhr. Maskinværket er fordærvet, gaaet i Staae. — Maskinvæsen, et. Alt hvad der hører t. Maskiner, deres Indretning og Brug.

Masmester, en. pl.-e. den, som fore= staaer en Masovn ell. Smeltehytte.

Masovn, en. pl.-e. [Sv. Masugn. T. Maßofen.] en stor Ovn af hugne Ste= ne, hvori Jernmalmen smeltes i en vis, af= maalt Tid, og som har en dertil hørende Overbygning.

Masse, en. pl.-r. [fremmedt. Fr. masse.] den hele sammenhængende Materie, hvoraf et Legeme (især et stort) bestaaer; en stor Samling, Hob, Skare, m. m. En stor, uhyre M. En Ildmasse, Vandmasse. En Folkemasse. Boets M. ɔ: det hele Indbe= greb af Eiendomme, som tilhøre et Dødsbo ell. et opgivet Bo.

Massiv, adj. [fremmedt. Fr. massif.] som bestaaer af tætte Dele; tæt, vægtig, ikke huul ell. løs; om Bygninger: svær, grundmuret.

Mast, en. pl. -er. [J. Mastr. A. S. Mæst. i ældre Dansk: Seiltræ.] Et fra Skibets Bund opstaaende Træ, (p. store Skibe sammensat af flere Dele og mange Stykker) som tiener t. Støtte f. Ræerne og den ovenfor liggende Deel af Tougværket. Stormast, Fokkemast. Mesansmasten. At kappe (afhugge) Masten. = a) **Mastebaand**, et. Jernring om en stor Mast, hvorved dens Dele holdes sammen. **Mastebrug**, et. Handel m. Mastetræer. (V. S. O.) **Mastegrav**, en. Vandgrav, hvori Mastetræer holdes under Vand f. at bevare dem indtil de skulle tilhugges. **Mastehugger**, en. den, som arbeider p. at tilhugge Tømmeret t. Master. **Mastehugst**, en. Træers Fældning t. Mastebrug. (V. S. O.) **Mastehuus**, et. Huus, hvor Master og Rundholter giemmes. **Mastehætte**, en. Hætte af tiæret Seildug, der fæstes om Toppen af den underste Deel af Masterne p. store Skibe, naar disse oplægges. **Mastekran**, en. Kran ved Skibsbyggerier t. at udtage og indsætte Master i store Skibe. **Mastekrave**, en. Seildug, der slaaes fast om Masten og p. Dækket. **Mastesmør**, et. slet og fordærvet Smør, som undertiden br. til Skibs i St. for Tiære. **Mastespor**, et. den Indhugning i Skibets Kiøl, hvori den nederste Ende af Masten indsættes. **Mastestump**, en. Et Stykke af en M. eller af et Mastetræ. **Mastetop**, en. den øverste Deel af en Mast. **Mastetræ**, et. Et Træ, som er tienligt t. en M. = b) **Masthul**, et. Hul oven i Masten, hvorigiennem Tougværk gaaer. (V. S. O.) — **Mastkurv**, s. **Mærs**. — **mastløs**, adj. som er uden M. ell. har mistet sine Master. Et mastløst Skib. (Moth.) — **Mastværk**, et. Masterne i et Skib m. alt deres Tilhørende.

Mastix, en. ud. pl. et Slags bleggguul, vellugtende Harpix, som sveder ud af Mastixtræet. (Pistacia lentiscus.) 2. en tyk Fernis som Malere smelte i Ridser p. gamle Malerier.

Masttarm, en. (Tydsk.) s. **Endetarm**.

Mât, en. [N. S. og Holl. Maet. J. Máti, Fælle, Kammerat.] br. hos os kun t. Skibs om visse Skibsfolk, der ere andre af samme Art underordnede, f. E. Baadsmandsmat, Koksmat, o. fl.

Mat, adj. pl. matte. [Sv. og T. matt. J. mádr, forslidt.] som har tabt sine Kræfter f. en Tid, hvis Kræfter v. Sygdom ell. Anstrengelse ere udtømte; afmægtig, kraftløs, vansmægtende. Han er endnu m. efter Sygdommen. m. af Hede, af Dagens Slid. — fig. svag, ikke stærk, kraftig. En m. Stemme. En m. Kugle (som har naaet saa langt, at den ikke mere giør Virkning.) En m. Stiil, Tanke. 2. fig. om Ting, der have mistet endeel af deres Glands ell. levende Farve. Et m. Lys. Dette Lys skinner meget mat. Matte Farver (uden Glands.) En mat Overflade, (især p. Metaller) som ei kaster Lyset tilbage. mat Forgyldning (uden Glands.) 3. om Fisk: død, ell. halvdød. matte Ør[illegible] borrer. 4. i Skakspil: at sætte een mat, blive mat ell. skakmat ɔ: tabe Spillet, derved at den angrebne Konge ikke kan trækkes, uden at blive tagen. (mat sammenføies, især hos Digtere, m. adskillige Participier. f. E. matglimrende, matlysende, matstraalende, ꝛc.) — **Mathed**, en. ud. pl. Tilstanden, at være og føle sig mat; Afmægtighed. "Søvnen, vor Matheds Tilflugt, og den trætte Siæls Hvile." Guldberg. — s. v. matte.

Materialier, pl. [fremmedt. i Mid. Al[illegible] Latin: Materialia.] Raat Stof t. et Arbeide, sanket Forraad, Arbeidsstof. Bygnings-Materialier. At samle M. til e[illegible] Skrift. = Heraf **material**, der br. i nogl[e] sammens. Ord: **Materialforvalter**, en. den, som har Opsyn over en Materialgaa[rd] ell. et Materialhuus. **Materialgaard**, en. G. hvor Materialier, Vogne, Redskaber o. d. giemmes. **Materialhest**, en. H. som br. paa Herregaarde og andensteds t. a[t] kiøre Materialvogne. **Materialhuus**, et. H. hvor Materialier o. d. giemmes. **Materialkudsk**, en. K. som kiører en Materialvogn. **Materialskriver**, en. d. s. s. Materialforvalter, ell. en Betient, som [illegible] denne undergiven. **Materialvogn**, en. [illegible] Slotte og Herregaarde: en Vogn, som b[r.] til at hente Bygningsmaterialier, og [illegible] andre lignende Kiørsler. (s. Arbeidsvogn.)

Materialist, en. pl. -er. 1. den, som negter, at der gives ulegemlige Væsener. 2. den, som handler i det Store m. Apothekervarer.

Materie, en. pl.-r. [Lat. materia.] [illegible] Indbegreb af et Legemes Bestanddele; Sto[f,] Malm, det, hvoraf noget bestaaer. (mod[s.] sat: Form, Skikkelse.) "Adskillige Ka[illegible] kostbare baade for Arbeidet og Materien." Guldberg. 2. ud. pl. det Væsentlige e[ll.] Grund-Bestanddelene af alt Legemligt [illegible] hovedet, i Mods. til dets Form ell. For[an]dringer. Materiens Delelighed, Evigh[ed,] Quantitet. 3. pl. -er. det, som er Gi[en]stand for ell. Indhold af de menneskeli[ge] Forestillinger, og deres Udtryk i Tale [og] Skrift. (mods. Form ell. Indklædni[ng.)] Denne M. vil jeg ikke berøre. At behand[le], skrive over en vis M. "Dette er [illegible] Materie, som han langt fra ikke troer [illegible] tømt." Rahbek. Den spøgende Form [illegible] ser ikke t. Materiens Alvorlighed. (s. [illegible] ne.) 4. trykte Bøger i uindbunden [Til]stand. En Bog i M. i raa M. 5. [illegible] Vædsker i Bylder og Saar; Veer, [illegible] Edder.

Mathematik, en. ud. pl. Videnskab[en om] Størrelser, deres Natur, Forhold og [illegible]

[illegible]ng; Størrelseslære. = Mathematiker, en. den, som er kyndig i Mathematik. [Math]ematisk, adj. som hører t. Mathematik.

[Ma]tras, en. pl.-ser. [Ital. matarazza. [Fr. m]atrèss.] Et m. Krølhaar, Uld, Mos, [o.] e. d. udstoppet Sengebolster, som [i] Stedet for Dyner og Puder.

[Ma]trem, n. s. en Plante af bitter Smag [og] stærk Lugt, som dyrkes i Blomster[haver]. Matricaria Parthenium.

[Ma]trikel, en. pl. Matrikler. [Lat. ma[tricu]la.] i Alm. en skriftlig, offentlig For[tegnel]se over Ting af een Art; men br. hos [os] som en alm. Optegnelse p. alt Jor[degod]s i Landet, m. dets Skyldsætning ell. [Hart]korn og Jordskyld; Jordebog, -Jord[skyld]bog. Denne Gaard staaer, er sat i [Ma]trikelen f. 7 Tdr. Hartkorn. = Heraf: [Ma]trikelskat, en. Jordskyld. Matrikels[bog], et. o. fl. — matriculere, v. a. ind[føre i] Matrikelen, skyldsætte en Jord. ma[tricu]leret Hartkorn. Deraf: Matricule[ring], en.

[Ma]trone, en. pl.-r. [Lat. matrona.] [Æ]rværdig Qvinde, som er til Aars. (sielden i Skiemt.)

[Ma]tros, en. pl.-er. [Fr. matelot. T. [Ma]trose. Ordet er nyt i vort Sprog.] [En a]f de ringere Skibsfolk, som giøre det t. [Skibe]ts Fart, Styrelse m. m. fornødne Ar[beide]. Tilforn: Baadsmand, Baadskarl, [Skibs]mand. At tiene, fare for M. — [Matro]s Matrosarbeide, et. Matrosdragt, [Matro]sdreng, en. D. som giør Ma[troste]neste, Skibsdreng, Cahytsdreng. [Matroshy]re, en. s. Hyre. Matrosind[fald], et. I. eller Vittighed, som man hø[rer a]f Matroser, Matrosvittighed. Ma[tros]kiste, en. den T. en Matros giør t. [Søs]. At tage M. giøre M. o. fl.

[Ma]tte, en. s. Maattr.

[Ma]tte, v. a. 1. [af adj. mat.] forvolde [Mathe]d, udmatte (hvilket oftere høres.) [Sygdo]m matter den Syge meget. "Et [for st]ærkt Blodt Synet matter." P. H. [Hjort]. "Ogsaa denne (den skiønne Na[turs Ny]delse kan matte." — "At Viet sna[rere ma]ttes, end vederqvæges, i dens Be[skuel]se." Baggesen.

[Ma]ve, en. pl.-r. [I. Magi. A. S. [Maga] f. det Indvold i Dyrenes Lege[me, som] modtager Næringsmidlerne ef[ter at de] ere førte igiennem Svælget, og [hvor de]res første Opløsning ell. For[døielse skeer]. At have en god, stærk M. (som [godt for]døier.) En svag, slet, ureen M. 2. [Underliv]et, Bug. At have en tyk M. be[tegner] [...] M. bære et Bælte om Ma[ven]. Mavebetændelse, en. B. ell. In[flammation i] Maven. Mavebørste, en. [...] chirurgisk Redskab, hvor[med man vi]lde rense Maven. Mavedraa[ber], pl. Dr. som br. imod Mavepine, ell. for at styrke Maven. Maveegn, en. Stedet p. Underlivet, hvor Maven har sit Sæde. Regio epigastrica. (V. S. O.) Mavefylde, en. Umaadelighed i at spise, Bugfylde. (Moth.) Mavekager, pl. smaa Kager af mavestyrkende Midler. Maveknib, et. Bugvrid. Mavekrampe, en. ud. pl. krampeagtig smertelig Sammentrækning i Maven. Mavemaal, et. Et vist Maadehold i Spiisning, svarende t. Fordøielsesskraften. (d. Tale.) Mavemund ell. Mavemunding, en. Mavens øverste Aabning, hvorigiennem den modtager Fødemidlerne. Maveolie, en. styrkende O. hvormed Maven gnides udvendigen. Mavepibe, en. den Canal, hvorigiennem Fødemidlerne føres fra Munden ned i Maven. Mavepine, en. Smerter i Maven af forskiell. Aarsager (saavel om Smerter i den egentl. Mave, som i Underlivet ell. Tarmcanalen.) Maveplaster, et. P. som, for at styrke Maven, lægges uden p. denne. Maveport, en. den nederste Aabning i Maven. Pylorus. (V. S. O.) Mavepose, en. P. udstoppet m. krydrede Urter m. m. som lægges p. Maven f. at styrke den, ell. imod Mavepine. (Moth.) Mavepulver, et. P. som br. mod Sygdom i Maven. Mavepølse, en. P. stoppet i en Svinemave. Mavesaft, en. S. der affondres af Mavens Kiertler og fremmer Fordøielsen. Succus gastricus. Maveslim, en. S. der samler sig i Maven. Mavesmerte, en. Mavepine. mavestyrkende, adj. v. som tiener t. at styrke Maven. m. Midler. Mavestyrkning, en. et Middel, der styrker Maven. mavesyg, adj. som har en svag M., ell. har ondt i Maven. (Moth.) Mavesygdom, Mavesyge, en. Sygdom, der har sit Sæde i Maven. Mavetrykning, en. T. i Maven, især m. en krampeagtig Sammentrækning af den venstre Mavemunding. Cardialgia. Maveviin, en. mavestyrkende Viin. Mavevædske, en. d. s. s. Mavesaft.

Mechanik, en. ud. pl. 1. i Alm. Læren om Kræfternes Virkning p. faste Legemer. 2. i Særd. Læren om de faste Legemers Bevægelse. = mechanisk, adj. og adv. 1. som henhører t. Mechaniken. Et m. Skrift. 2. som lader sig forklare af den Virkning, Legemernes Kræfter have p. hinanden. Et Legemes mechaniske Tryk. 3. i Særd. a) om en Virksomhed, der bestemmes v. physiske Naturlove. (i Mods. til Virksomhed efter Ideer.) De mechaniske og skiønne Konster. b) om en Virksomhed, som er bevidstløs, ell. dog uden fuld Bevidsthed. At giøre noget ganske mechanisk (uden at tænke derpaa.) c) aandløs. At fremsige en Tale, spille en Rolle m. d) som hidrører fra udvortes Kræfter. (mods. dynamisk, chemisk.) En m. Deling af et Legeme.

Med (Meed,) et. pl. d. s. [I. Mid.]

1. Maal, Sigte, Formaal, det man meder til (s. mede og Øiemed.) "I høieste Mærke og Meed." Kingo. "Selv (Naturen) baade Konstens Væld, og Prøvesteen og Meed." Popes Krit. v. Schiermann. 2. Mærke, Kiende. At tage Med paa noget. (V. S. O.)

Med, præp. og adv. [J. med.] A. præp. der i Alm. udtrykker en Forbindelse, et Fællesskab ell. Selskab, og saaledes bl. andet følgende Forhold: 1. Ledsagelse, Fællesskab i en vis Tilstand ell. Handling, t. een Tid ell. paa eet Sted. At tage noget m. sig. At reise, ride, gaae, spise, spille, leve m. een. Hun gik bort m. ham. At sende een bort m. noget. 2. Deeltagelse i andres Tilstand ell. Tilværelsesmaade. At glæde, bedrøve sig, lide m. een. "I Dag med os sig Kongen glæder, med ham vi dele Held og Hæder." Storm. 3. Samvirken. At være m. een (o: p. hans Parti. modf. imod.) At holde m. een. Strømmen, Vinden er m. os. Det skete vel med Faderens Vidende, men imod hans Villie. Med min Villie faaer han hende aldrig. 4. Brug, Anvendelse af Værktøi, Redskab, Middel t. at opnaae, udrette noget. (modf. uden.) At hugge m. en Øxe, maale m. en Alen. At pløie med Stude; kiøre med een Hest, reise med sin egen Vogn. — At fede Gæs m. Havre. — Jeg har seet det m. mine egne Øine. Med Penge kan man udrette meget. At prale med noget (v. at vise det frem, stille det t. Skue.) Derimod: At prale af sin Styrke, af sin Formue (giøre Ord af, bravte.) [præp. med forudsætter fri Villie i Anvendelsen, i Handlingen, og tillige et Redskab; paa har nærmest Hensyn t. Stedet, hvor noget skeer, ikke altid m. Forsæt. Man brænder sig (af Vanvare, uforsætlig) paa en Gløð. Man brænder Haanden med en Gløð, naar man m. Villie bringer denne til Haanden. Saaledes: At rive sig paa en Torn, og med en Torn.] 5. Anvendelse af en vis Materie. At skrive med latinske Bogstaver. At forsyne een m. noget. At beslaae m. Jern. At male m. Oliefarve. At fylde et Kar m. Vand. At besaae en Ager m. Rug. 6. Forening imellem en Person og Ting, ell. imellem flere Ting. At være beladt m. Sygdom, behæftet m. Gield. Bierget er bevoxet m. Skov. 7. Forhold t. en Person ell. Ting; Hensyn t. Beskaffenhed ell. Tilstand. At tale, at trættes, at omgaaes, at brydes m. een. Jeg har noget at afgiøre m. ham. At være tilfreds, være sysselsat m. noget; være i Færd m. et Arbeide. Det forholder sig anderledes m. Sagen. Hvad vil han m. Bogen? Det seer langvarigt ud m. Reisen. Det er ude m. ham. Det er forbi med Pengene. 8. Arbeide, Sysselsætteise, Adfærd. At haste, ile, tøve, skynde sig med noget. At have Opsyn, Tilsyn noget. At syssle, handle, see sig for m get. At bære sig galt ad m. noget, færdig med noget. At more sig med (som man sysler med, i længere Ti tragter, o. d.) Derimod: At more si ell. over noget, som man seer, hører fører. — Ogsaa om visse Legemsbevæg At kaste med Nakken, hælde m. Ho slingre med Armene, slaae op m. Haa ryste m. Hovedet. 9. Maade, hvorpa get er, skeer, giøres, lides, besiddes. arbeide m. Lyst, m. Iver. At sp Maade. Hun bærer sine Lidelser m. modighed. At indtage en Fæstnin Storm. Han har faaet det m. stor m. Rette, m. List. At giøre noget m. sæt, m. Villie, m. Lempe, m. Beha hed. At være forsigtig, skiødesløs m get. Med det Gode (uden Modstand villigen. At faae noget m. det (Modsat: med det Onde.) 10. Ege Beskaffenhed, Besiddelse. At være b m. Forstand, forsynet m. Penge. er opfyldt m. Lediggængere. At vær m. en Lyde. Manden m. den blaae Pigen m. det lyse Haar. 11. Hen en Tid, da noget skeer, ell. vil skee. staae op m. Solen. (s. ovenfor No. 2, til Udtrykket egentlig hører.) Med d Aar begynder her en anden Indret At blive klog, stadig m. Alderen. Tiden bliver det bedre. Med det førs det snareste. 12. i Stedet f. ad, h Strækning jævnsides noget betegnes. med Aaen, Stranden, Veien. G gaaer lige m. Veien. 13. I særegn tryk, f. Ex. At være med Barn (frug melig.) Koen er m. Kalv. Hunden Hvalpe. — At holde det med een ham Stangen, ell. drive det ligesa som han; forskielligt fra: at holde een.) Endnu kan jeg nok holde det ham. — At holde ud med. Denne holder ikke ud m. den anden i at lø — med alle o: ganske, tilfulde. — me pludseligen, uformodentlig. — med (i en ubestemt tilkommende Tid.) — Forord; med Forlov! (Udtryk hvormed beder om Tilladelse.) — med mindre, ikke, uden saa er. o. fl. a. [Præposit ne med og ved udtrykke begge et F imellem et Subject og et Redskab, M hvorved en Forbindelse m. en anden stand bevirkes. Men denne Forbindel trykker med mere umiddelbart, end af derimod en umiddelbar Handling Redskab ell. Middel. Han blev her med Sværd. Han mistede Livet ved ræderi. Den Ridderorden, med h man vilde belønne ham, og som ha sin Tapperhed havde fortient, modto af Fyrstens egen Haand.] 14. I San

med Substantiver udtrykker Præpos.
Samfund, Fællesskab imellem Per=
en Deeltagelse i noget (Medbeiler,
orger, Meddelelse, Medfølelse,
skper, ꝛc.) eller en Omstændighed,
id, Handling, som er t. Fordeel for
(Medbør, Medgang, Medvind.)
mmens. m. Verber og Participier ud=
en samtidig Handling ell. Tilstand,
bindelse, Samvirken ell. Deeltagelse.
rafor.) = B. adv. (méd) der br. li=
Præpos. (1. 2. og 3.) t. at udtrykke
b, Fællesskab, Samvirken, Ledsagelse,
fordeelagtig Omstændighed; og er i
e Tilfælde en elliptisk Anvendelse af
ktionen. — Han var méd i Følget.
l méd, enten han kan komme, eller
han vil giøre alting méd. Han vil
tatte méd. Han vil ikke være méd,
n. Jeg reiser ikke méd. Der gik
Penge méd (brugtes, ødedes.) Der
meget méd i saa stor en Huusholds=
At faae noget méd i Kiøbet (oven i
.) Strømmen have vi méd; men
t er imod. Lykken gaaer ham méd.
en faldt ham méd. Det er mig ikke
ikke efter mit Sind.
deersag, en. pl. -er. A. der virker i
ag m. een ell. flere andre; medvir=
Aarsag. (J. Kraft.)
derbeider, en. pl. -e. den, som deel=
n. en Anden i et Arbeide. At være
beider ved et Værk.
darving, en. pl.-er. den, som arver
ed en ell. flere andre.
dbaaren, médbaaret, adj. v. med=
Det er os af Naturen medbaaret."
Bedel.
dbeiler, en. pl. -e. 1. den, som til=
i en anden søger at vinde et Fruentim=
Kierlighed. 2. den, som tilligemed
en stræber efter at opnaae, komme i
sse af noget. Han havde mange
lere t. dette Embede. (sieldnere br.
erske.) Medbeileri, et. En Med=
Sind og Tragten, i Henseende t.
m tilligemed en anden søger at naae.
t.)
besiddelse, en. B. af noget i Fæl=
m. andre. (V. S. O.)
dbeler, en. pl.-e. den, som tilligemed
n er en Qvindes Boler. (Moth.)
dborgen, en. ud. pl. den, som med
n gaaer i Borgen, er Forlover f. een.
dborger, en. pl. -e. Den, som tilli=
en anden er Borger i samme Land ell.
Borger i en Stad ell. i et Land, m.
og i Forholdet t. de øvrige Borge=
mand. En af vore Medborgere.
e en Medborgers Rettigheder.
e br. Medborgerinde. Rahbek.)
gerlig, adj. som vedkommer Med=
, henhører til ell. sømmer en Med=
borger. medborgerlige Pligter. (V. S.
O.) — Médborgerskab, et. fælles Borger=
skab i en Stat ell. By. (Arrebo.)

Médbringe, v. a. medbragte, -bragt. bringe, føre m. sig. Han har medbragt mange Sieldenheder fra Amerika. Han medbragte en mærkelig Nyhed.

Médbroder, en. pl. -brødre. den, som har fælles Virkekreds m. en anden, og en saadan Virkekreds, der medfører ell. burde medføre et kierligt, broderligt Sindelag. (ogsaa i Alm. om Mennesker, m. Hensyn t. det Sindelag, de burde have mod hverandre.)

Médbydende, adj. v. den, som byder, giør et Bud tilligemed en anden.

Médbygger, en. pl.-e. den, som boer p. et Sted med en anden. (C. Pedersen.)

Médbør, en. ud. pl. føielig Vind f. den Seilende, Medvind. At seile for Medbør, have Medbør.

Médchristen, en. pl.-christne. En Christen, m. Hensyn og i Forholdet t. en anden, ell. til alle andre Christne. At elske sine Medchristne. (i ældre D. Jævnchristen.)

Méddeelagtig, adj. (nyere Bibeloverf.) f. deelagtig.

Méddele, v. a. 3. giøre en deelagtig i, lade en anden tage Deel i noget (saavel Viden, Kundskab, som anden Besiddelse, men især om de første. jvf. dele med, som har en forskiell. Betydn.) At m. Nogen en vigtig Efterretning. m. een sine Tanker, Følelser. "Glemmer ikke, at giøre vel og at meddele." Ebr. 13, 16. "Jeg vil ingen Velgierning meddele en anden, som jeg kunde skamme mig v. at begiere." B. Thott. — meddelelig, adj. som kan meddeles. Meddelelse og Meddeling, en. Gierningen at meddele. (Méddelingsiver. "Det almindelige Méddelingssprog." Baggesen).

Méddommer, en. pl. -e. den, som tilligemed een ell. flere andre dømmer i en Sag.

Méddomsmand, en. pl. -mænd. Mænd af Tinglauget, ell. Andre, som i Livs- og Æressager, og visse andre Sager, af en Underdommer tiltages, f. med ham at tage Deel i Dommen. (D. Lov. 1. 5. 19.)

Méddølgsmand, en. den, som tilligemed en Anden er Dølgsmand, Hæler.

Mede, en. pl.-r. [Sv. Mede. J. Meid, Meidr, Træ, Bielke.] 1. de krummede Træer, som en Kane ell. Slæde glider p. Kanemeder, Slædemeder. 2. Heraf ogsaa Læsmede, d. s. s. Læsstræ (hvilket dog hyppigere br.)

Mede, v. n. og a. 1. [J. mida.] 1. v. n. sigte til, stræbe at naae ell. ramme. At m. til et Maal. Han skyder ikke did, som han meder. (P. Syv.) 2. fiske m. Snor og Krog, angle. Han er ude at m. At sidde i en Baad og m. "Liden Gunver meder m. Silkesnor." Evald. At mede m. Guldkrog (søge at opnaae noget v. Bestik=

kelse.) 3. sieldnere som v. a. Man meder og den Fisk, som nødig vil. Ordspr. = Medekrog, en. pl. – e. Krog p. Medesnoren, hvorpaa Madingen fæstes; Angel. Medesnor, en. pl.–e. En Snor, sædvanligen af Hestehaar, der bindes t. Medestangen, og i hvis Ende Krogen hænger. Medetøi, et. ud. pl. alt det Redskab, som hører t. at mede.

Mededsmand, en. pl.–mænd. Efter vor ældre Lovgivning: den ell. de, som tilligemed en af Parterne (oftest m. Sagvolderen) svore paa, at hans Ed var reen. (K. Ancher. Lovhist. II. 468.)

Medeie, Medeiendom, en. s. Sameie.

Medeier, en. pl.–e. den, som besidder en Eiendom tilfælles m. andre.

Medelsker, en. pl.–e. s. Medbeiler.

Medens, adv. s. imedens.

Medfange, en. pl.–r. den, som tilligemed en anden er Fange, i samme Fængsel ell. paa eet Sted. (D. Bib. Rom. 16. 7.)

Medfare, v. a. behandle, omgaaes med. br. neppe uden i Partic. og i den Talemaade: At være, blive ilde medfaren, behandlet.

Medfart, Medfærd, en. ud. pl. Omgang, Behandling, Opførsel imod een. "Disse tør ikke bruge saa haard en Medfart m. Folket." Schytte.

Medforlover, en. pl. – e. d. s. s. Medborgen. (D. Lov.)

Medfrier, en. pl.–e. den, som tilligemed een ell. flere andre frier t. et Fruentimmer. (s. Medbeiler. 1.)

Medfærd, en. s. Medfart.

Medfødt, adj. v. som man har af Fødselen, er født med. En m. Lyde. "medfødt Drift udvikler medfødt Kraft." Øhlenschl. medfødte Drifter. (medfødte Begreber, notiones innatæ.) "Anledning t. at bruge alle, baade medfødte og forhvervede Kræfter." Sneedorf.

Medfølelse, en. pl.–r. F. som vækkes v. en lignende hos Andre; F. af Lyst ell. Ulyst, som umiddelbart opvækkes v. at fornemme ell. erfare andres Vel ell. Vee; deeltagende, sympathetisk Følelse. "Medfølelse af borgerlig Elendighed." Baggesen. "Medfølelsens Drift giør Mennesket tilbøieligt t. at behandle andre p. den Maade, Agtelse f. Menneskenaturen byder." Müller.

Medfølende, adj. v. som deeltager i Andres Følelse, ell. er tilbøielig dertil. Et m. Hierte.

Medfølge, et. ud. pl. d. s. s. Følge, Følgeskab. (A. S. Vedel.)

Medfølge, v. n. 3. følge med. (sielden undt. i impf. og partic.) Der medfulgte et Brev. Bøgerne findes i medfølgende Kasse.

Medfølger, en. pl. – e. den, som følger m. en anden, Ledsager, Følgesvend.

Medfør, et. ud. pl. det, som noget medfører, som er en Følge deraf. Efter Sagens M. I Medfør af denne Omstændighed, af hans Løfte, Forpligtel

Medføre, v. a. 2. have t. Følge, h den Beskaffenhed. "Saa vil man snart i see, at den just medfører de angivne F dele." Engelstoft. Den stærke Hede m fører adskillige Sygdomme. Det er nog som Alderen medfører.

Medgaae, v. n. 3. forbruges, fortær tilsættes. (s. gaae med, 5.) Det er medgaaet p. Reisen. Der medgaaer ma Penge i et saa stort Huus.

Medgang, en. ud. pl. god Fremgan det, man foretager sig; Held, Lykke. kunne skikke sig baade i M. og Modgang.

Medgift, en. ud. pl. Eiendom, som ves en Fæstemø, naar hun gifter sig, Forældre ell. af dem, som ere hende i For dres Sted; Hiemgift (især om det, som gi Pigen i Penge ell. Jordegods. s. Udsty

Medgive, v. a. 3. give een noget m. (s. give med.) Det ham medgivne B — medgiven, for: naturlig, givet af turen. (Bording.) "Naturens medgi Art." A. Vedel.

Medgiæst, en. pl. – er. den, som till med en anden er Giæst v. et Bord.

Medhandle, v. a. 1. d. s. s. medfa behandle. "Den Konge, der medhandl dem saa ilde." Guldberg. "Jeg frit handle selv, som jeg blev før medhandl Carstens. — Medhandling, en. Behand ling. Sneedorf. (men sædvanl. i ond tydn. ligesom Verb.)

Medhave, en. det, man har ell. f m. sig; særd. hvad en Brud tilfører Mands Bo, enten i Arv ell. Medgift. (sten forældet.)

Medhersker, en. den, som deler He dømme m. en anden; Medregent.

Medhielp, en. ud. pl. Bistand, H som een giver den anden, ell. som fle Forening give t. noget. Jeg har ikke rettet det ene, men v. Medhielp.

Medhielper, en. pl.–e. den, som hie t. at udføre et Arbeide, den, som gaaer een flere andre tilhaande. Jeg har en tro M ham. (Præstens Medhielpere, to Bø ell. Borgermænd i Sognet, der gaae P sten tilhaande i at optage Mandtal o.

Medhold, et. ud. pl. Samtykke, Bi Hans Meninger fandt M. hos Ma Han fik M. af Alle. "Venners uti Medhold." B. Thott. 2. ugrundet, bærende ell. hyklende Bifald. (Indulg tia. Moth.) At give een Medhold hvad han giør. 3. Gunst, Understøtt "For Rigdoms, Medholds, Slægts Svogerskabs Skyld." D. Lov. 4. Be telse. Dette finder ikke M. i Historien. M. af Lovene (i Overeensstemmelse m

Medholder, en. pl. – e. den, som ho m. en anden, er p. hans Parti. (B. S.

Medhustru, en. pl.–er. den, som till

[illegible] Qvinde er en Mands Hu-
[illegible]e. (især i d. Bibel-Overs.)
[illegible]ment, et. pl.-er. s. Lægemiddel.
[illegible], en. ud. pl. [Lat. medicina.]
[illegible], Lægevidenskab. At studere
[illegible] i Medicinen. 2. Lægedom,
[illegible] At tage, bruge M. (Deraf:
[illegible], Medicinkiste, Medicinkruk-
medicinere, v. n. 1. (har.) bru-
[illegible]dler. — medicinsk, adj. som hører
[illegible]enskaben.
[illegible], Medisterpølse, en. [Sv. Mad-
[illegible] N. S. Mettwurst. af det
[illegible], skaaret Kiød. E. meat.] En
[illegible]akket Svinekiød, blandet m. Ister
[illegible] Flesk; Stegepølse.
[illegible], en. pl.-e. den, som gaaer i
[illegible] anden, Vaabenbroder.
[illegible], et. pl.-mer. en Person, som
[illegible]mfund, udgiør ligesom et Lem af.
At optages t. Medlem af (i) et

[illegible]vende, adj. v. den ell. de, som
[illegible] Tid m. andre, som ere samtidige
"Hans Medlevende agtede ham."
[illegible]ndal.
[illegible]delse, en. Deeltagelse i Smerte ell.
Smerte i een Legemsdeel, der grun-
Smerte i en anden. (V. S. O.)
[illegible]dende, adj. v. som føler Medli-
[illegible]eeltager i Andres Lidelser, ell. er
[illegible]dertil. m. Menneskers Deeltagel-
[illegible]edlidende Hierte.
[illegible]idenhed, en. ud. pl. smertelig, li-
[illegible]lelse, der vækkes v. andres Nød,
[illegible]lse i andres Lidelse ell. Ulykke;
Hendes Skiebne maa røre, be-
[illegible] til M. Han viste ingen M.
[illegible] Ulykkelige. At have M. med een.
[illegible]yd, en. (s. Lyd.) en Lyd, Bog-
[illegible]der høres og udtales v. Hielp af og
[illegible] m. en Selvlyd. — Deraf: med-
adj. v. Et m. Bogstav, som hø-
[illegible] i Forening m. en Selvlyd
[illegible]; en Consonant.
[illegible], en. pl.-e. den, som lærer,
[illegible] i Selskab m. en anden.
[illegible]erling, en. pl.-e. den, som mod-
[illegible]visning tilligemed en anden,
[illegible]der.
[illegible]menneske, et. pl.-r, et M. i For-
[illegible] medlevende Mennesker. At
Medmennesker. "At vi i mange
[illegible] klage for vore Medmenneskers
[illegible]ster.
[illegible]syn, et. ud. pl. Opsyn, som fø-
[illegible] tilligemed en anden ell. flere,
[illegible])
[illegible]der, en. pl.-e. den, som deeltager
[illegible] i et Skibs Udrustning.
[illegible], en. pl.-er. s. Medhersker.
[illegible], en. Deeltagelse i Regie-
[illegible] Rathe.)

Médregne, v. a. 1. regne med i et Tal, indbefatte under en Sum.

Médreisende, adj. v. den, som reiser i Selskab m. andre. Min m. Landsmand. Han var uhøflig mod sine Medreisende. "Jeg kan tydelig forestille mig alle mine overblevne Medreisende." Baggesen.

Médsanger, en. pl.-e. den, som synger i Selskab m. een ell. flere andre. (C. Pedersen.)

Médsende, v. a. 2. sende tilligemed andre Ting. Brevet modtog jeg; men ikke den medsendte Pakke. Hvad jeg havde medsendt, er kommet rigtig tilstede. (jvf. sende med.)

Médskabning, en. pl.-er. en Skabning, m. Hensyn og i Forhold t. andre Skabninger; et Væsen, som tilligemed andre hører t. de skabte Ting. "Dyrene ere vore Medskabninger." Sneedorf.

Médskabt, adj. v. som man er skabt med, medfødt. "Menneskenes medskabte Evner." Sneedorf.

Médskyldig, adj. deelagtig i Skyld ell. Brøde; een, som er skyldig i en Brøde tilligemed andre. Han er medskyldig i denne Forbrydelse. Han vilde ikke angive sine Medskyldige.

Médskyldner, en. d. s. s. Selvskyldner. (Nørregaards d. Privatr. §. 976.)

Médspiller, en. pl.-e. den, som deeltager m. een ell. flere i et Spil.

Médstemme, en. pl.-r. Stemme t. Fordeel f. noget. (mods. Modstemme.) Moth.

Médstrider, en. pl.-e. den, som strider, gaaer i Strid m. andre. (Jacobi.) "Han sendte Breve t. alle sine Medstridere." I. Macc. 9.

Médsvoren, adj. v. pl. medsvorne. som har giort et edeligt Løfte tilligemed andre. (V. S. O.)

Médsøger, en. pl.-e. den, som søger, tragter efter noget, tilligemed andre.

Médsøster, en. pl.-søstre. et Fruentimmer, der lever i et vist Samfund m. flere andre, betragtet i hendes Forhold t. disse. (s. Medbroder.)

Médtage, v. a. 3. føre noget, man har modtaget, m. sig. (s. tage med.) Skipperen medtager baade Gods og Reisende. 2. udkræve, udfordre. Det vil endnu medtage store Bekostninger. "I tredie Delen af den Tid, det medtager hos os." Bagg. N. Klim. 3. svække, forringe, ødelægge, giøre f. megen Brug af. Han er bleven meget medtagen i denne Sygdom. Landet blev saa medtaget i denne Krig, at det i mange Aar ikke vil komme paa Fode.

Médtiener, en. pl.-e. den, som giør Tieneste i Selskab ell. Samfund m. andre. "Den samme Tiener gik ud og fandt en af sine Medtienere." Matth. 18. 28. (Medtienerinde, en. D. H. O.)

Médtieneste, en. Tieneste i Samfund m. andre. (V. S. O.)

Médvand, et. Beskaffenhed i Havet, i en Fiord ell. Indseiling, at den Seilende har den stigende Flod ell. Strømmen m. sig. "Tolv Timers Medvand." Arreboe.

Médvandrer, en. pl. – e. den, som vandrer m. andre. "Ogsaa den, der vandrer i Dalen, er ikke skiult f. sine Medvandrere." Mynster. (medvandrende, adj. v.)

Médvandring, en. Gang, Vandring i Selskab m. Andre. (V. S. O.)

Médvidende, adj. v. som er vidende om noget, tilligemed andre; deelagtig i Kundskab om noget. At være m. om noget. (Sneedorf.) m. med sig selv, sig selv bevidst. (Kraft.)

Médvidende, et. Deelagtighed i Kundskab om noget. Dette Foretagende er udført uden mit M. (s. Vidende, som kan udtrykke d. samme.)

Médvidenhed, en. ud. pl. Tilstanden, at være medvidende om noget. "Medvidenhed med sig selv." conscientia sui. (Kraft.)

Médvider, en. pl. – e. den, som er medvidende om noget. Han var M. i Prindsens Død. Han havde ingen Médvidere i sit Anslag. "At være Medvider om noget." Birg. Thott.

Médvidne, et. pl. – r. den, som tilligemed andre er Vidne t. noget; ell. den, der m. andre vidner om noget, i en Sag.

Médvind, en. ud. pl. d. s. s. **Medbør**.

Médvirke, v. n. 1. (har.) virke tilligemed andre, være Aarsag, i Forening m. andre, til at noget skeer. Hans Deeltagelse medvirkede t. det heldige Udfald. médvirkende Aarsager, Kræfter. — **Médvirken**, **Médvirkning**, en.

Médynk, en. ud. pl. Medlidenhed (egentlig f. saa vidt denne Følelse yttrer sig i at ynke.) At have M. med een. At føle M. ved andres Nød. "Jeg foragter din hyklede M." Hertz. — **médynksfuld**, adj. hvis Sind er opfyldt af Medynk. **médynksløs**, adj. som er uden Medlidenhed, haard, ubarmhiertig. (Evald.) **Médynkssmiil**, et. medlidende Smiil. (S. Staffeldt.) **medynksom**, adj. som let røres t. Medynk.

Meel, et. ud. pl. [I. Miöl. A. S. Mele.] den inderste, mest nærende Deel af Kornet, og nogle andre lignende Frugter, naar samme er malet t. Støv. — Sigtemeel, sigtet M. kaldes det, som er renset fra Skallens grovere Dele (Klid, Saaer.) Hvedemeel, Rugmeel, Byggmeel. Ertemeel, Kartoffelmeel. = **meelagtig**, **meelartet**, adj. som har Liighed m. Meel. **Meelbing**, en. Meelkiste. (Arrebo.) **Meelbolle**, en. B. æltet af Meel. **Meelbudding**, en. B. som især bestaaer af Meel. **Meelbær**, et. Bærret af en Buskvært som

voxer i Sandegne (Meelbærbusk.) 'A[…]
uva ursi, **Meelbøtte**, en. B. til at[…]
me Meel i. **Meeldrøier**, en. Sygd[…]
Rugen, hvorved dens Kiærner udvox[…]
unaturlig Størrelse, og indvendig[…]
faste og haarde. **Meeldug**, en. en[…]
agtig Materie, liig et Slags Meel[…]
lægger sig p. Planter og fordærver[…]
Meeldyst, en. det fineste Meelstøv. ([…]
s. Dyst. — **Meelgrød**, en. G. lavet af[…]
Meelhandel, en. — **Meelhandler**, en[…]
som handler m. forskiellige Slags […]
Gryn; en Meelmand. **Meelkage**[…]
Kage, Pandekage, som fornemmel[…]
staaer af M. **Meelkielder**, en. K.[…]
Meel giemmes ell. sælges. **Meelkis**[…]
En stor K. til at giemme Meel t. […]
klister, et. K. lavet af Meel. **Meelk**[…]
en. 1. En K. af Meel. 2. d. s. s. […]
bolle. — **Meelkrud**, et. K. som ikke […]
net, men stødt, ell. ved Fugtighed her[…]
t. Støv. (s. Kornkrud.) **Meelma**[…]
M. som ganske ell. for den største De[…]
staaer af Meel (i Mods. f. Ex. til […]
mad.) **Meelmaling**, en. Gierning[…]
male M. **Meelmand**, en. d. s. s. […]
handler. **Meelmide**, en. pl. – r. sma[…]
me i gammelt ell. fordærvet M. (s. […]
Meelmølle, en. M. hvorpaa Korn […]
t. Meel. (s. Grynmølle, **Maltmøll**[…]
liemølle, o. fl.) **Meelmøller**, en.[…]
som eier ell. driver en Meelmølle. […]
orm, en. d. s. s. Meelmide. **Meelpa**[…]
jævn Grød ell. Vælling, lavet a[…]
Meelpose, en. P. til at giemme M[…]
ell. en Sigtepose. **Meelrende**, en. et[…]
rør i en Mølle, hvorigiennem Melet […]
fra Qværnen i Sækken, ell. i Sigte[…]
meelrig, adj. som indeholder, giver […]
M. En m. Kornart. Deraf: **Me**[…]
hed, en. (Oluffen.) **Meelrør**, et. s. […]
rende. **Meelsand**, en. Støvsand. ([…]
Selsk. Skr.) **Meelsigte**, en. Sigt[…]
Sigteværk t. **Meelsigtning**. — **Meel**[…]
et. den, m. et Skud forsynede Aabni[…]
Meelrenden, hvorigiennem Melet f[…]
(Moth.) **Meelsold**, et. S. til at […]
Meel i. **Meelspise**, en. Meelmad. […]
støv, et. Meeldyst. **Meelsuppe**, en[…]
tillavet af Meel og Melk (Meelvælling[…]
Vand. **Meelsæk**, en. S. hvori Me[…]
res. **Meeltragt**, en. Tragt, hvori[…]
nem det malede Meel p. Møllen løber […]
Sækken. **Meeltønde**, en. T. til at […]
me Meel i. **meelvinget**, adj. meelvi[…]
Insecter, der have lige om et Meelst[…]
Vingerne. Lepidoptera. **Meelvæl**[…]
en. s. Meelsuppe. = **mele**, v. a. 1. […]
Meel i. Han forstaaer godt, at m. s[…]
ge ɔ: at passe sin Fordeel. — **meles**, v. […]
blive t. Meel, falde hen i M. (V. S[…]
melet, adj. 1. som bestaaer af Mee[…]
har meelagtige Bestanddele. **melede**

; Miler, Parrer. 2. overdrysset m.

leen, adj. (forældet.) s. almeen, me- meenlig.

Meen, en. ub. pl. [J. Mein. N. S. -n.] 1. Feil, Brøst, Lyde. At have paa Diet. (III. Mose B. 21. 20.) "De Herrne) blanke var, og uden Meen." Geilen. 2. Forseelse, Brøde. fri for (s. meenløs.) 3. Skade, Beskadigelse. giorde hende ingen M. At lide M. meget. "Men store Hierter faaer af aldrig Meen." Holberg. 4. Hinder, Hindring, Modstand. Deraf: mene, eme. (Ordet forekommer i alle disse Betydelser nu kun sielden.) = Meened, (af Meen, 2; hvoraf Talemaaden i ældre Lovsprog: at sværge om Meen.) falsk Ed, som een m. Vidende aflægger. forsætlig Overtrædelse af en svoren Ed. 5. D. Meeneder, en. pl.-e. den, som sværger en falsk Ed. meenedersk, adj. som sværger ell. vil giøre en falsk Ed; ell. som hører til falsk Ed. — meenfør, adj. (Meen, 1.) har Lyde p. Kroppen, vanfør. (V. S. Meenføre, et. Ufføre. (Moth.) meen- adj. 1. uden Lyde, feilfri. 2. uden Brøde, skyldfri. — meenlydt, adj. lemlæ- stet, skamskændet. (sielden.) Meenlykke, s. Oenlykke (og d. s. Ord nedenfor.) -slaae, v. a. 3. slaae een t. Skade p. hans Lemmer, slaae til Skamme. meensværge, 3. (har.) sværge falsk, giøre falsk Ed. i partic. meensvoren, om den, som meenedet.)

Meenlig, adj. [N. S. meenlik.] al- mindelig, menig, samtlig. (C. Pedersen.) Meenligen, adv. i ældre Skrifter: almin- deligen, som oftest; i Almindelighed, overalt. Meenlykke, en. pl. -r. [af Meen, 4 og Lukke, af lukke.] den Deel af Indværket i en Laas, som svarer t. Hullerne i Nøgle- skægget.

Meer ell. mere, adv. og adj. i superl. mest. [N. S. mare. J. meiri, større, mest, (af mikill); ligesom mere i gl. Dansk.] adv. 1. egentl. og i Alm. betegner det en Størrelse, der overgaaer en anden, en større Mængde, et større Antal, end det, som nævnes ell. forstaaes; enten absol. ell. forbundet med eftersølg. Ord v. end. Han siger meer i eet Ord, end den anden i ti. "En redelig Mand giver dig meer end han lover." Øhlenschl. Hvad mere? Hvad kan meer? Det er en Aarsag mere, t. at være forsigtig. Jo meer een har, jo meer vil han have. — 2. uegentl. a) for: længere; men altid m. Negtelse. Jeg kom- mer der ikke mere. Jeg seer ham aldrig m. b) om en Tilstand; ligeledes altid m. Negtelse. (længere.) Det regner ikke m. Der er ikke m. til. Jeg kan ikke see, spise, (mere) Fortrin, større Værd, Bety- denhed. Æren er m. end Livet. Han vil være m. end hans Jævnlige. d) en større indvortes Styrke, en høiere Grad (hvor det m. conj. end udtrykker umiddelbar Sam- menligning.) Jeg elsker hende m. end til- forn. "Er ikke Livet mere end Maden?" Matth. 6. 25. Det var m. Lykken, end Forstanden, som hialp ham. Han er m. at beklage, end at laste. — Hertil høre ligel. disse Udtryk: Mere og mere ɔ: jo længere, jo mere. — desmere, desto mere, saa meget mere. (s. desto.) — Hvor meget mere, saa meget mere. quanto magis, tanto magis. Meer end gierne ɔ: meget gierne. — 3. til at udtrykke Comparativus, naar et Adj. enten fattes denne Grad, (f. E. de verbale Adjectiver, de som endes paa d ell. t, og fl.) ell. Velklang fordrer det, ell. det er to, v. Adjectiver udtrykte Egenskaber hos eet Sub- ject, hvilke sammenlignes. — godgiørende, mere g. mest g. fremmed, mere f. mest f. hullet, mere h. mest h. — lærd, mere l. aaben, mere a. — Han er mere vittig, end drbsindig. II. adj. mere (der kan ansees som compar. af megen, og betegner, li- gesom Adverb., en større Mængde ell. Grad) forbindes med Substantiver; men allene i sing., ligesom flere blot kan forbindes m. plur. Naar jeg faaer mere Tid. "Saa fik de end mere Had t. ham." I. Mose B. 37. 8. Han besidder m. Godmodighed, end Klogskab. Skrædderen har forlangt mere Tøi. Ogsaa absol. Han forlanger mere af dette Tøi. Jeg giver ham ikke mere. (Det kan bemærkes, at skiøndt Formerne meer og mere begge bruges, er den sidste dog hyppigst og næsten almindelig som adj.) = Paa samme Maade br. superl. mest; (m. et Substantiv i sing.) kun m. den For- skiel, at det undertiden som adj. modtager den best. Art. — Han opholder sig mest (den meste Tid) p. Landet. Af Alle har han givet mest. Han holdt mest af den ældste Søn. — Han anvender sin meste Tid p. Læsning. Den meste Deel. Han fik det meste. — Det meste af: meer end Halvdelen, den største Deel af (om Tal- størrelse.) "Hun tabte det meste af en Snees Daler." Rahbek. — For det meste, f. den største Deel. = Sammensat br. kun: meerbemeldt, adj. v. som oftere tilforn er omtalt. mestbydende, adj. v. d. s. s. høist- bydende. Han blev den mestbydende.

Megen, adj. n. meget. (hvilket ogsaa er adv.) [Sv. mycken. J. mikill, stor; hvoraf i ældre Dansk: megle, for meget; og Endelsen magle v. mange af vore Lands- byers Navne, i Modsætn. til lille.] udtryk- ker (i Mods. t. liden, lidet) en ubestemt Mængde, et betydeligt Antal; men især og oftest en betydelig Grad ell. indvortes Stør- relse; enten absol. ell. i Forbindelse m. et Subst. der altid staaer i sing. — Der blev

meget tilovers. Han har meget, at klage over. Hvor meget? — saa meget; saare m. overmaade m. ikke ret meget. — Han har anvendt megen Flid derpaa. Jeg har ikke megen Tid tilovers. Der er meget Godt i denne Bog. Der bliver meget Hø i Aar. (Sieldnere efter Substantivet. "Folket er endnu meget." D. Bib. Dom. B. VII. 4. "Det Folk, der boer udi — om det er lidet, eller meget." 4 Mose B. 13. 18. Godset var meget, og Folkene, t. at bære det, faa.) — Med Adjectivets best. Art. br. det nu kun i d. Tale. (ligesom i ældre Dansk megel, megle. "Det megle Gode." Bedels Saro.) Den megen Mad, vi fik. Alt det meget Hø, vi havde i Fior. = Adv. meget br. som Adjectivet, t. at bestemme en høi Grad, en intensiv Størrelse ell. Betydenhed; (det T. sehr og viel) og er eenstydigt m. saare, høiligen, storligen. Han blev meget glad derover. Det glæder mig meget. En m. lærd Mand. Et meget klogt Dyr. Jeg omgaaes meget med ham. Han bad meget om Tilgivelse. — Hun dandser for meget, alt for meget. "Man mærker det tydeligt, hvor meget for meget han har at bestille." Baggesen. — saare meget, ganske meget, overmaade meget, forstærker endnu Betydningen. — Det er mig lige meget ɔ: ligegyldigt. (Men: han gav dem alle lige meget ɔ: en lige stor Deel.) Saa meget (ell. i hvor meget) han end stræber, kan han dog ikke erhverve det nødvendige. — meget mere ɔ: hellere, snarere. Han burde ikke opgive Forsøget; men meget mere gientage det m. nye Midler. — I modsat Betydn. meget mindre (end sige.) Jeg vil ikke betroe ham min Hest; meget mindre min Søn.

Meie, v. a. 1. [I. meida. N. S. maien.] hugge Korn af m. en Lee. At m. Rug, Byg. (Men: at slaae Græs.) Vi har begyndt at meie idag. = **Meiedag**, en. Dag, som er skikket ell. berammet t. at meie i; ell. en D. som tilbringes m. at meie. **Meiedrag**, et. Skaftet, hvorpaa Meiejernet og Meiekrogen fæstes. — **Meiejern**, et. d. s. s. Meielee. Vi have 4 Meiejern (Meiere) i Marken. — **Meiekrog**, en. pl.-e. en Indretning af tre krummede, m. Tværstykker forsynede Træpinde ell. Kroge, der fæstes over Leen p. Skaftet, og hvormed det meiede Korn kastes t. Side. **Meielee**, en. Lee, som br. til at meie. **Meiered** ell. **Meierede**, et. det hele Redskab, Leen, Krogen, o. s. v. der br. til at meie. **Meietid**, en. ud. pl. den Tid, da det modne Korn meies. = **Meier**, en. pl.-e. den, som er i Arbeide m. at meie Korn; en Høstmand. "Hvor Meieren synger blandt gyldene Dynger." Ewald. — **Meining**, en. Gierningen at meie.

Meieri, et. pl. -er. [af det T. Meier og Meierey.] det Sted p. en Herregaa... hvor, p. Gaarden selv, ell. i en egen By... ning, alle de Indretninger ere samlede, som høre t. at kierne Smør, giøre Ost og anden Benyttelse af Melken; naar dette sk... f. Eierens egen Regning. (jvf. Hollæn... ri.) — Deraf: **Meierigaard**, en. Avlsgaa... som benyttes t. Meieri og Qvægavl. ... **Meierske**, en. pl. -r. et Fruentimmer, ... forestaaer et Meieri. (i ældre Dansk: M... kedeie.)

Meiran, en Urt. s. Merian.

Meise, en. pl. -r. En Slægt af Sa... fugle (Parus.) hvortil hører Musvit... Blaameisen, o. fl.

Meisel, en. pl. Meisler. [T. Mei... sel.] et Slags tykke Huggejern (uden T... skaft, ell. af heelt Jern) som br. især ... Smede, Billedhuggere, o. a. — **Meis...** bor, et. Et Slags Steen- ell. Bierg... **meiselgravet**, adj. indgravet, indhugget ... en Meisel. (V. S. O.)

Mekanik, en. s. Mechanik.

Melancholie, **melancholsk**, s. Tungs... dighed, tungsindig.

1. **Meld**, n. s. en Plante som underti... dyrkes i Haver. Atriplex hortensis. (M... Harpestrengs Urtebog.) Ogsaa: **Melde**... **Meldekaal**. (foruden et Par andre Arter ... denne Slægt: Strandmelde, Svinemeld...

2. **Meld** ell. **Mield**, en. pl. d. s. F... ell. Blomstringen p. Nøddetræer. 2. ... første Spire t. Bøgens Blomster, som ... inden i Knopperne. (Moth.)

Melde, v. a. og rec. 2. [A. S. m... dan. T. melden.] 1. recipr. give ... Nærværelse tilkiende v. Lyd. Hunden m... der sig v. Giøen. 2. tilkiendegive sin e... ell. Andres Nærværelse ell. Ankomst, ... selv, ell. ved Bud. Reisende skulle meld... v. Porten. At lade sig m. At m. sin A... komst, Bortreise. Han blev meldt f. G... ven. 3. recipr. give sin Nærværelse t... kiende i en vis Hensigt, f. at fordre ell. s... om noget. Der har meldt sig mange... (om) denne Tieneste. Der har ingen C... ditorer meldt sig i Boet. 4. give Viden... Efterretning om, giøre bekiendt. ... meldte det f. Kongen. Jeg maatte ... ham hendes Død. 5. omtale, fort... Derom melder Historien intet. — **Meld...** en. Gierningen, at m. — **Melding**, ... pl.-er. 1. d. s. s. **Melden**. 2. det, ... meldes, Indberetning. En skriftlig **M**...

Melk, en. ud. pl. [I. Miólk. A. S. meolc.] den hvide, af olieagtige, oste... vandagtige Dele bestaaende Næring... der afsondres i visse Organer hos Men... og Pattedyr, f. at tiene det spæde Bør... Ungerne t. Næring. (Ved **Melk** ab... menes ogsaa i Særd. Komelk. Derim... Qvindemelk, Faaremelk, Gedemelk, ... kemelk.) Nymalket, sød, suur, afskum...

- [illegible] M. ɔ: den, som er størknet og v. at staae længe, især i Varme. [illegible] M. ɔ: tyk M. som lægges i et [illegible] f. at lade Vallen løbe fra. — At [illegible] M. op (sætte den hen f. at blive tyk. [illegible] opsat M.) Melken sætter Fløde, [illegible], stilles ad v. Kogning, ostes. [illegible] M. ɔ: aftage Fløden. — Fi[illegible] adskill. Vædsker, der i Farve og [illegible] ligne M. f. E. Mandelmelk; Og[illegible] Hanfiskenes Sæd. = a.) melkagtig, [illegible] har Lighed med M. Melkeblan[illegible] i Norge: en Blanding af suur Valle [illegible] m. Vand. (V. S. O.) melkedruk[illegible] opfødt ell. fedet med M. En m. [illegible] (V. S. O.) melkfedet, adj. v. fe[illegible] Melk. = b.) Melkebøtte, en. Træ[illegible] hvori Melken sættes hen f. at sanke [illegible] Melkecuur, en. Brugen af M. [illegible] Skvld. [Melkedeie, en. for[illegible] f. Meierske.] Melkefad, et. F. [illegible] M. hensættes ell. bringes p. Bordet. [illegible]farve, en. melkehvid F. melkefar[illegible] adj. melkehvid. Melkefeber, en. F. [illegible] Barselqvinder, naar Melken søger t. [illegible] Melkefisk, en. F. som har [illegible] Melkeflor, et. ud. pl. et [illegible] og tæt Flor af melkehvid Farve. [illegible], en. pl.-e. smaa Kar ell. Rør [illegible], der indsuge Næringssaften af [illegible] Føde. Vasa lactea. (V. S. [illegible] Melkegriis, en. G. opfødt m. M. [illegible], en. Grød, opkogt i Melk. (d. [illegible]) "I teven Øllebrød hun finder ingen [illegible], end ei i Melkegrød." Holb. P. [illegible] Melkegysen, en. G. af Melkefe[illegible] Barselqvinder. (Moth.) melke[illegible] hvid, som Melk, melkefarvet. [illegible], en. H. i et Fadbuur ell. Mel[illegible], hvorpaa Melken sættes i Bøtter [illegible] Melkekalv, en. K. som endnu [illegible] fødes m. Melk. Melkekammer, [illegible] hvor M. hensættes. Melkekar, et. [illegible] Kar, som br. til at komme M. i. [illegible], en. 1. K. hvor Melk hen[illegible] 2. Kælderværelse, hvor M. ud[illegible] Melkeknude, en. pl.-r. Knuder [illegible] hos Barselqvinder, som reise sig [illegible] Kantning ell. Opsamling. [illegible], en. den, som kiører en Mel[illegible] melkelydt, adj. varm som nymal[illegible] melkelunken. (Moth.) Melke[illegible] Mad tillavet allene ell. fornem[illegible] M. Melkemand, en. Mand, som [illegible] i Stæderne, ell. fører den ind [illegible] Landet. Melkemund, en. den, [illegible] af M. og Melkemad. (d. [illegible] Melkepenge, pl. P. som faaes f. [illegible] Melkepige, en. P. som gaaer [illegible] (Moth.) Melkepotte, [illegible] et gienne ell. koge M. i. Mel[illegible] et. M. indkogt t. et Pulver. [illegible] adj. som har Overflødighed af

M. Melkesaft, en. den melkefarvede Næringssaft i dyriske Legemer, som giennem Melkegangene tilføres Blodet. Melkesi, en. Haarsi, hvori den nymalkede M. sies. Melkeskilt, et. i Kiøbenhavn: et S. over en Melkekielder. Melkeskorpe, en. et Slags Udslæt i Ansigtet hos Pattebørn. Melkespand, en. S. til at bære Melk i. Melkestue, en. S. hvor Melk hensættes. Melkesuger, en. en Fugleart, om hvilken man har indbildt sig, at de sugede Melken af Geder; Natravn. Caprimulgus. Melkesukker, et. et fødagtigt Salt, der faaes af Melkevalle v. Afdampning. Melkesuppe, en. S. tillavet af Melk. Melketand, en. pl. -tænder. de første Tænder, som Børn og Pattedyrenes Unger faae, og som siden fældes. Melkevalle, en. ud. pl. de vandagtige Dele af Melken, (Serum) adskilte fra de fede og ostede. melkevarm, adj. lunken, som nymalket M. Melkevarme, en. den V. som nymalket M. har. (Moth.) Melkevei, en. (kun m. best. Art.) en lys Stribe, der i klare Nætter sees p. Himlen, og menes at bestaae af fierne Solsystemer. (Via lactea.) Melkevogn, en. V. hvorpaa Melk kiøres fra Marken t. Gaarden, ell. fra Landet t. Byen f. at sælges. Melkevædske, en. En kølende, af Planter ell. Frugter udpresset Vædske, blandet m. Vand, m. m. og sædvanl. af Melkefarve; Emulsion. (V. S. O.) Melkevælling, en. s. Vælling. = melknes, v. dep. 1. blive t. Melk. lactescere. 2. faae Melk i Yveret, om Køer. Moth. (usædvanl.)

Mellem, præp. s. imellem. I Sammensætninger br. derimod altid mellem, og i endeel af disse udtrykker Præpos. (ligesom mittel i det T.) en Grad, der er imellem den høieste og laveste, imellem to Yderligheder.

Mellemaar, et. pl. d. s. et A. som hverken er af de frugtbareste, ell. af de fletteste. (V. S. A.)

Mellemaarsag, en. pl.-er. A. der finder Sted imellem den første, oprindelige, og Virkningen; mellemliggende A. (Suhm.)

Mellemact, en. s. Act.

Mellemarbeide, et. pl. - r. et Arbeide, hvorved andre afbrydes, som kommer imellem to andre Arbeider.

Mellemart, en. pl.-er. en Art, der staaer imellem to andre, er beslægtet m. begge.

Mellemblande, v. a. 1. blande imellem flere andre Ting. (field. undt. i partic. pass.)

Mellembrusk, en. B. hvorved Dele i Legemet adskilles; f. E. M. i Næsen.

Mellembryn, et. Rummet imellem begge Øienbryn, hvor Næsen begynder. Intercilium. (Moth.)

Mellembud, et. pl. d. s. 1. den, som

bringer Bud imellem andre; Mellemhandler. 2. Budskab, som føres, sendes fra Een t. den anden.

Mellembygge, v. a. 2. opføre en Bygning imellem to andre. (mest i part. pass.) En mellembygget Muur. — Mellembygning, en. pl.-er. 1. Gierningen at b. imellem. 2. En Bygning, opført imellem to andre.

Mellemdige, et. pl.-r. et D. opført imellem to andre.

Mellemdræt, en. ud. pl. 1. Dræt ell. Foder imellem to Slags Toi; Mellemfoder. M. i en Krave. 2. Plovdræt, Plovstiert. Temo. (Moth. usædvanligt.)

Mellemdæk, et. Dæk p. store Skibe (Tredækkere) som er imellem to Andre. (deraf adv. mellemdæks ɔ: imellem Dækkene. Skibet er stuvet mellemdæks.)

Mellemdør, en. pl.-e. Dør imellem to andre.

Mellemfang, et. Rum imellem to Ting; Mellemrum. (Moth.)

Mellemfarve, en. pl.-r. En Farve ell. Grad i Farve, som er imellem to andre.

Mellemfinger, en. pl.-fingre. den mellemste og længste Finger p. Menneskets Haand.

Mellemflesk, et. ud. pl. det mellemste Stykke p. en Fleskeside, imellem Skinken og Boven.

Mellemfletning, en. pl.-er. 1. Gierningen at flette imellem. 2. noget, som er flettet imellem andre Ting; ell. en Fletning, som er imellem, som adskiller to Ting.

Mellemfoder, et. d. s. s. Mellemdræt, 1.

Mellemfrist, en. ud. pl. Tidsfrist, Mellemtid, der tilstaaes een imellem to Tidsrum. Han blev dømt at sidde p. Vand og Brød i to Uger, med otte Dages M.

Mellemfure, en. pl.-r. Fure, som gaaer imellem to andre; mellemløbende Fure.

Mellemgaard, en. pl.-e. Gaardsrum, imellem to andre, imellem en Forgaard og Baggaard.

Mellemgade, en. pl.-r. 1. en Gade, som løber paa langs imellem to Andre. 2. d. s. s. Tværgade.

Mellemgang, en. pl.-e. 1. Gang i en Bygning imellem to ell. flere Værelser. 2. ud. pl. Mellemhandling, Mægling. (P. Claussen. Bording.)

Mellemgierde, et. pl.-r. G. hvorved to Marker ell. Jordeiendomme adskilles.

Mellemgift, en. ud. pl. 1. det, som gives imellem, gives til v. en Byttehandel. (V. S. D.) 2. Foder, som gives Qvæget imellem de ordentlige Hoved-Maal. (Moth.)

Mellemglas, et. pl. d. s. Glas i en Kikkert, imellem Dieglasset og Gienstandsglasset.

Mellemgod, adj. nogenlunde god, som hverken hører t. det bedste ell. ri Slags.

Mellemgods, et. ud. pl. G som hverken ere af de bedste ell.

Mellemgrad, en. pl.-er. G imellem en høiere og lavere.

Mellemgrund, en. paa et Deel af det forestillede Rum, Perspectivet, viser sig imellem og Baggrunden.

Mellemgrændse, en. pl. - Grændse f. et Rum, som ligger andre begrændsede Strækninge digt for: Grændse. "Han kie Videnskabs Diemod og deres M ser." Malling.

Mellemgulv, et. den Hinde, ler Brysthuulheden fra Bu Diaphragma.

Mellemhaand, en. ud. pl. om den, som har Sædet imell spillende og den, der har sidst Forhaand og Baghaand.) vare, sidde i Mellemhaanden:

Mellemhandel, en. ud. pl. ves imellem to Lande ell. La Hielp af et Tredie, hvor Varer ell. ved hvis Skibe deres Forsel ger en Stat beqvem til M. in Riger." Malling.

Mellemhandler, en. pl.-e. get at bringe en Sag t. Enin Parter, en Underhandler, M lemmand.

Mellemhandling, en. pl.-e ling, Underhandling imellem At betiene sig af eens M. (Sn de Mellemhandlinger, hvorti ladet sig bruge." Jacobi. 2. H spil ell. fortællende Digt, hv handlingen afbrydes; Episode.

Mellemhegn, et. pl. d. s. imellem to andre; f. E. et to Grøfter.

Mellemhensigt, en. pl.-er imellem den nærmeste og den sidste. (fines intermedii.) J.

Mellemhest, en. fig. og i brug: en Mellemmand, Melle

Mellemhinde, en. pl.-r. ler to Dele i Legemet.

Mellemhiul, et. pl. d. s. et imellem to andre; f. E. i Uhrv

Mellemhvile, en. ud. pl. Arbeidstiderne, H. som afverle

Mellemkiendelse, en. pl.- mers Kiendelse i en mellem Pa Processen og om dennes Forelf Stridighed. (interlocutorisk D

Mellemkiød, en. den Deel -nestel. Legeme, som er imellen og Endetarmens Aabning; rinæum.

...slade, et. X. af Mellemslag, ikke ... eller grovefte.

...komst, en. det, at komme imel... lægge sig imellem stridende Parter. ... M. blev Sagen forligt. 2. i ... den Handling, hvorved tre... imedens en Sag føres, tager, ... egen Drift, ell. af Pligt, Deel i (interventio.)

...læg, et. pl. d. s. noget som lig... ..., lægges imellem to andre Ting. ...) s. Læg.

...lagt, partic. som er lagt imel... ...dre Ting. (s. lægge imellem.)

...led, et. pl. d. s. et Led som er ... (mods. Slutningsled, En... Mellemled i en Slutning.

...linie, en. L. som er trukken, hav... ...ellem to andre.

...løbe, v. n. 3. komme imellem, imellem. (sielden undt. i partic.) ...løbende Fure. mellemløbende ...ger.

...løber, en. pl. -e. kaldes de to ... i et Spænd af 6 Heste. 2. den ... sladre ell. bringe Snak og ... en Person t. en anden ell. til ... Splid iblandt Folk. "En saa... ...løber kan i sin Enfoldighed lidt ...grave det ældste Venskab."

...maaltid, et. pl. -er. M. som ... ...llem de ordentlige Maaltider.

...mad, en. ub. pl. Mad, især for ... spises imellem de rette Maalti... Midaftensmad.

...magt, en. pl.-er. Magt, som er ... en høiere, og over en ringere. ...mmagt ... i den monarkiske Re... staaer ... Forstens Raadgivere ...mbedsmænd." Schytte.

...mand, en. d. s. s. Mellemhand... sproget særd. om den, der v. ... deeltager i en Proces.)

...muur, en. pl. -mure. En M. ... Skillerum imell. to Pladse ell. ...; en Skillemuur.

...penge, pl. Mellemgift, 1. fig. ... at ville forlige Stridende. "At ...deliges Mellempenge." Arrebo.

...pille, en. pl. -r. En P. som ... ...em andre. (mods. Hiørnepille,

...plads, en. Plads, som er imel... ...t.

...rang, en. ub. pl. Rang imellem ... lavere; ell. som hverken er ... meget lav.

...regiering, en. ell. Mellemrige, ...) Tilstanden i et Rige, hvor ... død, og en ny ikke valgt ell. ... Sted. Interregnum.

...regning, en. pl. -er. giensidig Regning imellem to Personer over det, som de indbyrdes skylde og have tilgode hos hinanden. Vi have opgiort vor M.

Mellemreise, en. pl. -r. Reise imellem to Steder ell. Lande, som ofte gientages. (V. S. O.)

Mellemret, en. pl. -ter. R. som sættes p. Bordet og spises imellem Hovedretterne.

Mellemrigs, adv. som skeer, finder Sted imellem to Riger, under een Regiering. Den Handel, som drives m. (br. dog sielden allene; men forekommer i Ordene: **Mellemrigshandel**, en. — **Mellemrigstold**, en. T. som betales af Varer, der føres fra eet Rige t. et andet, ell. fra een Provinds t. en anden under samme Regiering.

Mellemrum, et. pl. d. s. Rum, som adskiller, er imellem to Ting; fig. ogsaa om Tid. Efter et M. af endeel Aar.

Mellemrør, et. pl. d. s. et Rør, som forbinder to andre. (J. Kraft.)

Mellemskiel, et. pl. d. s. Skiel imellem to Jordeiendomme. (Colding.)

Mellemskov, en. Skov, hvis Træer hverken ere af de høieste og største, ell. høre t. Kratskov, som staaer imellem Høiskov og Ungskov ell. Underskov.

Mellemskreven, adj. v. skreven ind imellem Linierne i anden Skrift. mellemskrevne Anmærkninger.

Mellemskudt, adj. v. skudt ind imellem andre Ting.

Mellemslags, et. pl. d. s. Et Slags, en Art, som er imellem to andre, ell. som hverken er af det bedste ell. ringeste Slags; Mellemsort. (Rahbek.)

Mellemspil, et. pl. d. s. 1. d. s. s. Mellemact. (s. Act.) 2. Musik, der spilles imellem dramatiske Forestillinger, ell. imellem Hovedstykker i en Concert.

Mellemst, adj. og adv. dannet af præp. mellem og udtrykker dennes Begreb adjectivisk. 1. adj. (der altid fordrer den best. Art.) midterst, som er netop i Midten af flere, som oftest tre Ting. Han var den mellemste v. Bordet, i Rækken. Hans mellemste Datter (af tre.) 2. adv. p. den mellemste Plads, i Midten. At sidde mellemst v. et Bord.

Mellemstemme, en. i Tonekonsten: en Stemme, som er imellem den høieste og laveste.

Mellemstreg, en. pl.-er. en S. som er imellem og forbinder to Gienstande (Ord), ell. hvorved saadanne adskilles.

Mellemstue, en. pl.-r. en Stue, som er imellem to andre. (Arreboe.)

Mellemstund, en. Mellemtid. — imellemstunder, adv. undertiden. (s. imellem, B.)

Mellemstykke, et. pl.-r. et Stykke, som er imellem to andre, f. E. Mellemstykket af en kogt Fisk, som gierne deles i 3 Stykker.

2. et kort Skuespil, der opføres imellem to Andre.

Mellemstørrelse, en. en maadelig, middelmaadig Størrelse. At være af **M.**

Mellemsætning, en. 1. Gierningen, at sætte imellem. 2. den mellemste Deel ell. Sætning i en Slutning ell. Periode.

Mellemtale, en. pl. -r. T. hvorved en andens afbrydes, ell. som fremføres efterat en Anden har talt, og før en Tredie taler. (Colding.)

Mellemtarm, en. T. som er imellem to andre. (V. S. O.)

Mellemtid, en. Tid, som forløber fra et vist Tidspunkt t. et andet. I denne **M.** er der foregaaet meget. I den **Mellemtid** at (medens) han var borte.

Mellemtilstand, en. En middelmaadig god Tilstand. (Oluffen.)

Mellemtime, en. pl.-er. 1. T. som falder imellem to andre Timer. Han har en **M.** imellem de to Forelæsninger. 2. Fritime.

Mellemting, en. pl. d. s. 1. Ting, som i Rummet befinder sig imellem to andre. (Treschow.) 2. en Ting, som ikke hører t. noget af to Slags, men har noget af begges Art. En **M.** imellem Pære og Æble. En **M.** af Klæde og Stof.

Mellemtrin, et. pl. d. s. et Trin imellem et høiere og lavere. (saavel egentl. som figurl.) At staae paa et **M.**

Mellemtøi, et. T. som er lagt, anbragt imellem to andre Slags Tøi. (s. **Mellemdræt.**)

Mellemtømme, en. En Line ell. et Stykke af Tømmen, der forbinder begge Hestes Hovedstol; især paa Bøndernes Seletøi. (jvf. **Miletømme.**)

Mellemtømmer, et. ud. pl. det T. som er indenfor det yderste Tømmer, som er imellem begge Sider af en Bygning; Indtømmer. (V. S. O.)

Mellemvei, en. pl.-e. En Vei, som løber imellem to andre.

Mellemvidde, en. Afstand imellem to bevægelige Legemer, som er midt imellem den nærmeste og den fierneste.

Mellemvind, en. pl.-e. En af Vindene imellem de fire Hovedvinde. (Arreboe.)

Mellemvirkning, en. pl.-er. En Virkning, som indtræder imellem to andre.

Mellemvold, en. den Deel af en Fæstningsvold, som forbinder to Flanker ell. Sidevolde.

Mellemvoxet, partic. voxet ind imellem andre Ting.

Mellemvoxning, en. det, at en Ting voxer ind imellem andre.

Mellemvæg, en. pl.-ge. en Væg som adskiller to Huse ell. Værelser.

Mellemværelse, et. pl.-r. d. s. s. **Mellemstue.**

Mellemværende, adj. v. bruges (... absol. deels som adj.) i samme Bemærk. **Mellemregning**; men ogsaa om ligef... Gield, som een af to Personer er i til... anden, ell. om Tilgodehavende. Jeg ... sker at afgiøre vort **Mellemværende**. ... m. Regning.

Mellemværk, et. Et Slags fiint ... aabent Tøi t. Fruentimmerpynt, hvori ... giør Udsyening, som giver det Lighed ... Kniplinger. 2. i ældre Tid: en Rad K... linger, der sattes langs ad Midten p... Forklæde. (Rostgaard. Moth.)

Mellemvæsen, et. pl. -er. et V. d... Egenskaber staaer imellem høiere og la... Væsener. (Treschow.)

Mellemvæxt, en. middelmaadig V... ell. Størrelse; Mellemstørrelse.

Melodie, en. pl.-r. [Lat. melodia.] ... passende, f. Øret behagelig Følge af To... særd. et vist Tonefølge, en vis Forening ... Syngetoner, lempede t. dertil hørende D... At sætte **M.** til en Vise. — **melodisk**, ... som lyder skiønt, især i Sang.

Melon, en. pl.-er. en krybende Pl... af Græskarrenes Slægt, som dyrkes i D... bænke, og dens spiselige Frugt. Cucu... Melo. (Man siger ogsaa: At lægge M... ner, Agurker; og mener da Kierne... Deraf: **Melonkasse**, en. Kasse (Driv... hvori Meloner drives ell. opelskes. ... lonkierne, en. **Melonskal**, en. o. fl.

Melotenplaster, et. (Bessel.) et S... Plaster der laves af en udenlandsk Pla... Melilothus.

Men, conj. [Sv. men. N. S. og ... men, man.] betegner i Alm. en Mod... ning, Uovereensstemmelse, der finder ... imellem Forsætningen og Eftersætnin... enten ligefrem (f. E. Han var engang ... men nu er han fattig) ell. i andre ... stilte Tilfælde; f. E. hvor en A... udtrykkes t. at noget ikke er ell. ... (Jeg vilde have reist idag; men blev ... dret v. Forretninger.) en nærmere ... stemmelse af Forsætningen; (Hun er i... Skiønhed; men hun er dog i høi Grad ... kelig. Lykken følger ofte den Dristige; ... det er derfor ikke sagt, at Forsigtighed ... skulde være uheldig) en betingende ... skrænkning af Forsætningen, en In... ding mod dens Indhold, eller Ophæv... samme, m. fl. herhen hørende Tilf... (Jeg lover at komme; men under de... tingelse &c. Hun er nu meget forn... men vil hun altid blive det! Jeg v... med Vished at see ham; men han kom ... — I disse Tilfælde staaer Partikelen ... tidt i Forsætningen; ell. den kunde ... der: Vel er hun smuk; men ikke saa ... som Søsteren. Eller m. Udeladelse af ... tikelen: Hun er smuk; men ikke &c. — ... dertiden begyndes ogsaa en Sætning

de udtrykkes enten (tidt overflø- Nødsætning t. en forudgaaet Pe- . det br. (og især i dagl. Tale) som Udraab, ell. som en Overgang t. Materie. Men jeg har nu en- n Tro t. ham! Men siig mig du har været! — Men, for at noget andet. — Det forbindes . Tale meget tidt m. Partikelen hvor der modsiges ell. indvendes. jeg har jo slet ikke lovet ham no- men det er jo ikke den Bog, jeg

. v. a. 1. [I. meina.] hindre, der l. s. formene, hvilket nu er ldigt.

. v. n. (dog m. et Slags activist nogle Tilfælde.) meente, meent. a. A. S. mænan.] 1. holde for, komme efter indvortes (subjective) uden egentlig at afgiøre Sandhe- ligheden af det, der menes. Be- ente (troede) det var et Spøgelse. ne, at de saae en Aand." Luc. 24. n mener, Krigen vil snart bryde d mener du om denne Sag? Me- t, tænker) du, jeg skulde nedlade ige herom? Han menes at være af Prindsen. [Skiøndt det ofte ligt med at troe, har dette dog egen og bestemt Bemærkelse og f. troe, 1. 3. 4. 5) hvor man ei mene i Stedet; deels er Brugen for: troe, dømme om, holde for, i Talesproget, end i det Skriftlige 2. have i Tankerne, forbinde en ning m. sine Ord, sigte til nogen m. det, som siges. At sige eet og det. Det var ikke saaledes meent. er ikke et Ord af det, han siger. ver givet mig, at tale som jeg Viisd. B. 7. 15. Jeg meente dermed. Han talte om Moderen, e Datteren. 3. agte, have i Sin- g mener at være her tilbage om . 4. have et vist Sindelag, ell. ilde sindet imod een. (især i . med det.) Han mener det godt, dig. Jeg meente intet ondt (l. Mening.)

. adj. [A. S. mæne, gemæne. meen, mene. s. meen og ge- , samlet, samtlig. Den meni- . Det menige Folk. "Den me- " D. Bib. 1550. "Danmarks gere." Vedels Saxo. — Og- . Menige Borgere i Byen. At Mands (ell. Menigmands) — ogsaa: almindelig. Det .) — Deraf: Menighed, en. Meenhet.] 1. et Samfund af , der staae i en vis fælles For- M. (D. Bib.) Den . M.

christne M. 2. et heelt Folk, den menige Hob af Folket, Almuen. "At Menigheden knurrede mod Fyrsterne." (D. B.) "Er det ikke, at træde Menigheden under Fød- der?" B. Thott. (jvf. Almeenhed.) 3. et Religionsselskab; især et christeligt. "At Menighedens øvrige Lemmer burde adlyde Bisperne." — "Paverne kaldte Keiserne Menighedens verdslige Hoveder." Schyt- te. 4. særd. om Folkene i eet Sogn, der have fælles Gudstieneste. En stor talrig M. En Landsbymenighed. Der er to Præster ved denne Menighed.

Mening, en. pl.-er. [af mene.] 1. det, man mener, antager, holder f. at være, og troer at have Grunde for. At blive v. sin M. Han har sine egne Meninger. At sige sin M. reent ud. Jeg er ikke af denne, af hans M. Vi ere af ulige, forskiellige Meninger. At undersøge, giendrive, for- lade, opgive en M. En ugrundet, forud- fattet M. (Fordom.) "En Mening, som er bleven t. Regel, er en Grundsætning; og er den ugrundet, da er den en Fordom." Sporon. — Den offentlige Mening: den hos Publicum, ell. en betydelig Deel af samme gieldende M. "Eftergivenhed f. den of- fentl. Mening, om den endog skulde være Fordom." Rahbek. 2. Betydning af det, som siges ell. skrives. Hvad er Meningen af dette Udtryk? "Skiøndt Meningen af disse Ord var tydelig, som den klare Dag." Bagg. N. Klim. Det kan tages i to Me- ninger. Der maa ligge en skiult M. under. Der er ingen M. i det, han har skrevet. 3. Agt, Hensigt. At giøre, at optage no- get i en god M. Det er langt fra min M. Det var ikke min M. at fornærme ham. "Den, som giør Ondt i en god Mening, giør virkelig Ondt." Eilschow. 4. en Sætning, en sammenhængende Periode i Tale ell. Skrift, som giver fuld Mening. Her er Meningen ude. = Meningsforskiel, en. Forskiellighed i fleres Meninger. Me- ningsfrihed, en. Frihed t. at ytte, ell. i det mindste t. at have sin egen M. me- ningsliig, adj. liig i M. ell. Betydning. meningslige Ord. Meningsliighed, en. 1. L. i Meninger hos to ell. flere. 2. Lig- hed i Betydning. Ordenes M. menings- lignende, adj. v. som har lignende, skiøndt ikke ganske den samme Mening. m. (cens- tydige) Ord. Meningssag, en. S. som beroer p. Mening (modsat Gierningssag.) Meningsstrid, en. Strid, som opkommer af ulige Meninger. Meningstvang, en. ub. pl. Tvang, som paalægges Meningers Yttring og Antagelse. Meningstvist, en. Meningsstrid. Meningsyttring, en. mundtlig ell. skriftlig Yttring af en Mening. "At forbyde almindelig uindskrænket Me- ningsyttring i Religionssager." Birkner.

Menneske, et. pl. - er. m. best. Art.

Menneskene. [J. Manneskia. A. S. Menniso.] Det m. Fornuft, Frihed og en dyrisk Natur begavede Væsen, som raader, saavidt dets Kræfter naae, over Jorden og de øvrige Skabninger p. samme; et Individ af Menneskeslægten. — I sing. m. best. Art. ofte for : et Menneske, ell. som collect. for: Mennesker i Alm. Mennesket lever under alle Jordens Climater. Menneskets Liv er en kort og urolig Drøm. (I d. Tale om et Mandfolk, som man omtaler uden synderlig Agtelse ell. Opmærksomhed.) Ved pl. Mennesker, absol. saavel som v. det bestemte Menneskene, betegnes Menneskeslægten overhovedet, ell. Begrebet om denne (f. E. Mennesker og Dyr. Det er Menneskenes almindelige Skrøbelighed.) Mennesker er dog ogsaa det blotte Fleertal. (f. E. Vi hørte Mennesker [ɔ: nogle M.] i Skoven.) = Menneskealder, en. 1. den sædvanlige A. som et Menneske opnaaer. 2. Det Tidsrum, hvori man antager, at det menneskelige Kiøn fornyes, og som i Alm. regnes f. 33 Aar. "For een Menneskealder siden var alt dette øde — i en eneste M. blev Ørkenen omskabt t. en Have." Bagg. — Menneskeansigt, et. menneskeligt A. Menneskeart, en. pl. -er. 1. En vis Art (Race) af Mennesker, udmærket fra andre Arter. 2. Menneskenatur. (P. E. Müller.) Menneskebeen, et. B. af Mennesker. Menneskeblod, et. figurl. Menneskers Liv. At udgyde, at spare M. Menneskeclasse, en. pl. -r. en vis C. ell. Stand af Mennesker. Menneskedigt, et. Paafund, Opfund af Mennesker. Menneskefiende, en. den, som viser sig ukiærlig og fiendsk mod alle Mennesker. menneskefiendsk, adj. som hører t. Menneskefiendskab. menneskefiendske Forestillinger. Rahbek. Menneskefiendskab, et. en Menneskefiendes Sindelag; Had, fiendtligt Sind imod hele Menneskekiønnet. Menneskeflid, en. Flid, Arbeide, anvendt af Mennesker p. noget. "Menneskeflidens Spor i veldyrkede Heder." Bagg. Menneskeforstand, en. den F. som Mennesket i Almindelighed ell. af Naturen har, v. en simpel Udvikling af Siælens Evner (i Modsætning t. den høiere, den speculative Forstand ell. Fornuft.) At have sund M. "Den sunde Menneskeforstands Begreb om Frihed." A. Ørsted. — Menneskefrygt, en. ud. pl. F. for andre Menneskers Overmagt, f. menneskelig Magt. "Den kiække Medborger, der uden Menneskefrygt siger vigtige Sandheder." Rahbek. Menneskeføde, en. det, som er tienligt t. Føde f. Mennesker. Menneskefølelse, en. F. som Menneske, menneskelig F. Menneskegierning, en. det, som er giort, udført af Mennesker. Menneskehaand, en. et Menneskes H. og fig. menneskelig Kraft, Gierning. Et Værk af M. af Menneske[...]der. Menneskehad, et. vedvarende [...] til ell. Afsky f. den menneskel. Natur [...] hovedet, ell. for Menneskene, saaledes [...] de i Alm. ere; Menneskefiendskab. M[...]neskehader, en. den, som nærer Menn[...]had. Menneskehandel, en. Menne[...] Kiøb og Salg som Varer; Slaveha[...] (Guldberg.) Menneskeheld, et. Me[...]skets, Menneskeslægtens Held og Velfa[...] Alm. "De, der maale Menneskeheld [...] Menneskeværd allene efter sandselige Go[...] Besiddelse." P. E. Müller. Menn[...]hielp, en. ud. pl. Hielp af Menne[...] Menneskehob, en. pl. -e. en Mængde [...]nesker p. eet Sted. Menneskekiender, pl. -e. den, som besidder Menneskekundsk[...] "Hvor let kunde ikke selv den dybeste [...] skuffes af den trædske Hykler." A. Ør[...] menneskekiærlig, adj. som føler Kiærli[...] til, har et velvilligt, deeltagende Sind [...] alle Mennesker. Deraf: Menneskekiær[...]hed, en. ud. pl. Menneskekiød, et. [...] af et M. Menneskekiøn, et. (altid m. [...] Art.) d. s. s. Menneskeslægt, 1. Me[...]skeklogt, en. ud. pl. K. som Menn[...] vise ell. anvende. Menneskekraft, en. K. som Mennesket besidder. At udrette [...]get v. Menneskekræfter. Menneske[...] en. et menneskeligt Legeme. (Bagg[...] Menneskekundskab, en. ud. pl. Kun[...] t. Menneskets aandelige Natur, og t. [...]neskenes Tænke- og Handlemaade i d[...]skabelige Liv. Menneskelidelse, en. [...]se, som Mennesket er underkastet. . M[...]neskeliv, et. 1. Et Menneskes Tilvær[...] p. Jorden. 2. det menneskelige Levne[...] Jorden, i Alm. betragtet. Menne[...]vets forskiellige Skikkelser. "Jagtta[...] af Menneskelivet i alle dets Afvexlin[...] P. E. Müller. Menneskenatur, en. [...] Art og Natur, Samlingen af de Ege[...]ber, som Mennesket besidder; menne[...] N. "Følelse af Menneskeværd eller [...]telse f. Menneskenaturen." P. E. [...]ler. Menneskenavn, et. 1. Navn [...] Han fortiener neppe M. 2. Navn [...] Mennesker pleie at bære. Hunden [...] M. Menneskeoffer, et. 1. et M. [...]fres. 2. d. s. s. Menneskeoffring ɔ: [...]ningen, at offre Mennesker. Me[...]par, et. Et Par Mennesker, især a[...]skiell. Kiøn. Det første M. Me[...]plager, en. den, som finder Lyst i at [...] andre Mennesker. Menneskeplig[...] pl. -er. P. der paaligger Mennesket, [...] Menneske; moralsk P. Almindelige M[...]skepligter. Menneskeran, et. Giern[...] at rane, bortføre et M. f. at giøre de[...] Træl; Menneskerov. Deraf: Menne[...]ner, en. — Menneskerettighed, en. [...] den R. ethvert M. har, ell. antages [...]ve, som et frit Væsen. (Birkner.) M[...]

...: M. som gives een af andre Men- Menneskerov, et. d. s. s. Menne- Menneskeroft, en. menneskelig- Menneskesamfund, en. Sam- forening af Mennesker. "Det M. er en Stat." Ørsted. Menneske- .. d. s. s. Menneskeforstand. "Sim- menneskesands." Baggesen. Menne- et. menneskeligt Sind, Hiertelag. ...skel, en. menneskelig S. (t. For- Dyrenes.) Menneskeskarn, et. U- ...den af den fordøiede Føde, som giennem Tarmecanalen hos Menne- Menneskeskikkelse, en. menneskelig ... ell. Stikkelse. menneskesky, adj. ...ger og skyer Menneskers Selskab, Menneskeslægt, en. 1. (ud. pl. ... best. Art.) Indbegrebet af alle ...ker, som have levet, leve og skulle ...Menneskene, som Skabninger af een Menneskeslægtens Bestemmelse. 2. ... en enkelt Slægt, Generation, af ...ker. — Menneskestemme, en. d. s. s. ...røst. Menneskestyrke, en. den Mennesket pleier at besidde. Men- ...v, en. Menneskets Fornødenhed, (T. Rothe.) Menneskevandel, ... Menneskets V. ell. Opførsel, ...made. (Rahbek.) Menneskevel, ...Menneskets, Menneskeslægtens Vel ...færd. Menneskeven, en. pl. -ner. ... elsker Menneskenionnet, som ... kierlig i Sind og Gierning mod ...nesker. Menneskevælde, en. ud. ...neskelig Vælde, den Magt, et ... kan have og udøve. Menneske- ... ud. pl. det V., et Menneske be- ... bør besidde. "Dens Øiemed er ... Menneskevel, men Menneske- Baggesen. Menneskeværdighed, pl. den Værdighed, som egner, til- ... M. som moralsk Fornuftvæ- ...gelstoft.) Menneskeværk, et. pl. ... Menneskegierning. Menneske- ... 1. et menneskeligt Væsen ell. ... 2. Menneskets Væsen, Menne- ... (T. Rothe.) menneskeædende, ...som har den Vane, at æde Menne- ... Folkefærd. Menneskeæder, ...som æder Menneskekiød.

...hed, et. ud. pl. [et nyt Ord; ... Menschheit.] 1. Den menne- ... Det ædelste, af Alt hvad ... indbefatter. Menneskehe- ... v. en saadan Grusomhed. ...skelige Kiøn, Menneskeslægten ... t. dens moralske ell. aan- ... Menneskehedens Historie.) ... passende, og overflødigt Udtryk. ...skelig, adj. [A. S. mennisclic.] ... 1. Menneskets Væsen og Na- ... for Mennesket. (i Mod- ... ell. dyrisk.) Det menneskelige Liv. En m. Skrøbelighed, Ufuldkommenhed. "Jeg taler efter menneskelig Viis." Rom. 6, 19. 2. grundet i Menneskets Natur, som moralsk Væsen (modf. umenneskelig.) En m. Behandling. = Menneskelighed, en. ud. pl. Menneskets Natur, som et moralsk Væsen i Sædelesshed. At vise M. mod Fiender. — menneskeligviis, adv. efter Menneskers Maade, som Mennesker pleie. (V. S. O.)

Mens, adv. (sammendraget af medens) s. imedens.

Menuet, en. pl. -ter. (Fransk.) en vis Dands m. langsomme Trin og Bevægelser. At dandse Menuet.

Mere, adv. s. meer.

Mergel, en. ud. pl. [E. marl. T. Märgel.] en fed, skiør, af Leer- og Kalkjord blandet Jordart, som er tienlig t. at giøre magre, sandede Jorder mere frugtbare. Reen Mergel (af lige Dele Kalk og Leer.) Leermergel. Kalkmergel. Sandmergel. = mergelagtig, adj. som ligner M. Mergelart, en. et vist Slags M. mergelblandet, adj. blandet med M. Mergelblanding, en. En mager Jords Blanding m. Mergel f. at giøde den. (Olussen.) Mergelbolle, en. pl. -r. runde og faste, undertiden m. andre fossile Legemer forenede Mergelklumper. (Brünnichs Mineral.) Mergelbrud, et. en Mergelgrav. (V. S. O.) Mergelgiødning, en. Jordens G. ved Mergel, Mergling. Mergelgrav, en. G. ell. Fordybning i Jorden, hvoraf Mergel opgraves. Mergelgravning, en. Gierningen at opgrave M. Mergelgruus, et. G. som indeholder ell. bestaaer af Mergel. Mergeljord, en. 1. d. s. s. Mergel. 2. En anden, m. Mergel stærk blandet Jordart. Mergellag, et. Jordlag, som bestaaer af M. Mergelskifer, en. et Slags S. som bestaaer af hærdet, blaaladen Mergel.

Mergle, v. a. 1. føre Mergel paa Jorden for at giøde den. At mergle en Ager. — Mergling, en.

Merian, en. ud. pl. en krydret, stærk lugtende Plante, der dyrkes som Køkkenurt. Origanum Majorana. (Vild Merian. O. vulgare.)

Meridian, en. s. Middagskreds.

Merle, Merling ell. Mærling, en. [H. Marling.] Seilgarn ell. tynd Line, som br. til Skibs, til at snoe om Enden af Tougværk m. m. Moth. (Deraf: Mærlepreen, Mærlespiger, et spidst Jern, hvormed man aabner Strængene i Tougværk.)

Mers, et. s. Mærs.

Mesan, en. det bageste af et større Skibs underste faste Seil, som er v. Mesanmasten o: den bageste Mast i et Skib. (Holl. Mesaene.) Seilet kaldes ogsaa Mesanseil.

Meslinger, pl. s. Mæslinger.

Messe, en. pl. -r. [A. S. Mæsse. Lat.

missa.] 1. den Deel af den christel. Gudstieneste, som Præsten forretter m. Sang og Læsning f. Alteret; i den catholske Kirke t. Erindring om Christi, ell. om Helgenes og Martyrers Død. (jvf. ogsaa Siælemesse.) At gaae i Messen, læse en M. høre en M. (Udtryk, som nu ei ere brugelige om Gudstienesten hos os. jvf. v. at messe.) s. ogsaa Høimesse, Ottesang, Aftensang. 2. i ældre Tider: en Høitid, som holdtes t. Ære f. en Helgen, m. m. Deraf: Mariemesse, Mikkelsmesse, Kyndelmisse, o. fl. 3. efter det Tydske br. Messe om visse store Markeder. Messen i Leipzig, i Frankfurt. Boghandlerne reise t. Messen. (Deraf: Messecatalog, Messereise, Messetid, o. fl.) 4. Til Skibs: Skibsfolkets Middags- og Aftenspiisning, ell. fælles Bord, som Officererne holde f. sammenskudte Penge. Folkene holde Messe. Han har paataget sig at holde Messen. = Af Ordet i 1ste Bemærk. Messebog, en. B. som indeholder de Bønner, Lectier m. m. der høre t. Messen; et Missale, Graduale. Messebord, s. Alterbord. Messebrød, et. det viede Brød, som br. ved den catholske Messe; Alterbrød, Hostie. Messecapel, et. C. hvor der holdes M. Messedag, en. D. hvorvaa der i en vis Anledn. holdes Messe. Messedegn, en. D. eller Kirkebetient som opvarter Præsten v. Messen. Messedragt, en. Præstens D. naar han læser Messen ell. messer. Messefald, et. i ældre Dansk: Messens, Gudstienestens Ophør under Bandsættelse. Messehagel, en. pl. -er. A. S. Mæss-hacele. [J. Hökull. A. S. Hacele, en kort Kappe.] en v. Siderne aaben Kaabe af rødt Fløiel e. d., som hos os hører t. Messedragten, og som Præsten drager oven p. Messesærken. Messekiortel, s. Messesærk. Messeklæder, pl. d. s. s. Messedragt. Messeklokke, en. K. hvormed der v. den catholske M. ringes, naar Hostien opløftes. Messelæsning, en. Handlingen at læse Messe. Messepræst, en. i den catholske Kirke: en P. hvis Forretning især er, at læse Messer. Messesang, en. den S. som finder Sted v. Messen. Messesærk, en. En hvid linned Kiortel, som Præsten drager over sin øvrige Præstedragt, naar han gaaer t. Alteret f. at forrette Messen. Messeviin, en. ud. pl. d. s. s. Alterviin.

Messe, v. n. og a. 1. holde Messen, forrette Altertienesten (især om den protestantiske Messe.) Denne Præst messer bedre, end han prædiker. At messe Collecten.

Messing, et. ud. pl. [Sv. og T. Messing. A. S. Mæstling, som ogsaa bemærker: Glands.] et blandet, lysguult Metal, der bestaaer af Kobber, forenet m. en Zinkerts, sædvanl. Galmei. At brænde (tilvirke) M. = Messingarbeide, et. det, som er giort af M. Messingblik, et. hamret i tynde Plader. (t. Forsk. [...] blik.) Messingbrænder, en. d[...] der i en Smeltehytte, som brænder [...] virker M. Messinghammer, en. Hammer, hvormed M. udbankes t[...] Messinghytte, en. Smeltehytte, [...] brændes M. (Messingbrænderi. F[...] H.) Messingsmed, en. Haandvæ[...] som giør Messingarbeide; en [...] Messingstræng, en. tynd Stræn[...] for Ex. til Claverer. Messingtr[...] dreven Traad af M. (forsk. fr[...] traad.) Messingværk, et. 1. Messinghytte. 2. et Sted, hvor [...] arbeide giøres i det Store; en [...] fabrik; og fl. a.

Mest, adj. og adv. superl. af m[...] re. — mestendeels, adv. som ofte[...] meste, i Almindelighed. (dagl. T[...] sel.) "Saalænge var der mestende[...] hed imellem dem." Schytte. Ho[...] stendeels.

Mester, en. pl. -e. [J. Meis[...] master.] 1. den, som raader o[...] ell. over andre, som er den første, [...] ste blandt flere. At giøre sig til [...] andre. Han blev snart Herre [...] Staden. At spille Mester p. e[...] være den herskende, have Magten [...] (heraf Sammens. Hofmester, Jæg[...] Kieldermester, Køgemester, Myn[...] Postmester, Skatmester o. fl.) [...] som v. Duelighed og Indsigter i e[...] ell. flere udmærker sig fremfor an[...] forstaaer en Konst el. Videnskab [...] At være M. i en Konst, være M. [...] veer, p. Fløite. (Det siges end [...] Fruentimmer. I vore nyere B[...] forekommer dog: "En Mesterind[...] dom.") Deri er han min M. ɔ: [...] mig, har større Færdighed, end [...] finde sin Mester. (heraf: Mes[...] Mestersanger, o. fl.) 3. en Lære[...] til hans Lærlinge, Disciple: en L[...] Deraf: Dandsemester, Fegtemester [...] mester, Tegnemester. 4. en Haa[...] mand, der har udlært, og v. at g[...] sterstykke erhvervet Borgerskab og [...] holde Læredrenge og Svende. A[...] sig som M. En Bagermester, [...] mester, Skomagermester, o. s. v. [...] havsmand. Det har han været [...] Gierningen priser Mesteren. "[...] forkyndte sin Mesters Ære." Gul[...] Mesterbrev, et. Vidnesbyrd om [...] Haandværksmand er bleven M. [...] daad, en. En mesterlig Handling [...] mann.) Mesterdigt, et. Et fæ[...] mærket og ypperligt Digt. Mes[...] en. En udmærket, ypperlig D. [...] drikker, en. den, som tilgavns Fa[...] drikke. (Baggesen.) Mestergild[...]

m. af et een bliver M. — Mester-
, el. fig. fortrinlig Duelighed, Fær-
i et Arbeide. Det er glart med M.
ret af M. — Mesterknegt, en. 1.
mand over Negrene i Vestindien.
ddelens Mesterknegt ɔ: Bøddelsven-
(Helvaderus.) s. Mestermand. Me-
, en. den fornemste Kok p. et Skib
et-Kokken. Mesterkonst, en. En
ket, fortrinlig, vanskelig Konst. (Ar-
) Mesterkraft, en. mesterlig Evne,
lig Kraft. (Øhlenschl.) Mester-
, et. Haandværksmesteres L. Mester-
, en. tilforn: den øverste Lectie ell.
i latinske Skoler. Mesterløn, en.
m, en Haandværksmester, f. E. Tøm-
and ell. Muurmester, beregner sig paa
sine Svendes Arbeide. Mestermand,
1. Herre, Mester. 2. Ophavsmand.
forældede.) 3. Endnu br. det un-
en for: Skarpretter. (Deraf: Me-
ndsfolk, de, som ere i Tieneste hos
pretteren. Mestermandspenge, pl. en
Afgift t. Skarpretteren.) Mester-
l, en. fig. mesterlig Færdighed i at
Dette Stykke er malet med M.
prøve, en. P. som een maa giøre f.
ve M. (Bording.) Mesterrod, en.
p. en Lægeplante; som tillægges
lige Kræfter. Mesterurt. Imperato-
Mestersang, en. fortrinlig god Sang.
) Mestersanger, en. En i sin
rket Sanger; i Særd. et Slags
er ell. Digtere i Tydskland, i den fildi-
ddelalder, som vare forenede i en Art
forbindelse. Mesterskielm, en. En
gjennemdreven Skielm. Mesterskud,
i mesterligt Skud. (Øhlenschl. Pal-
) Mesterspil, et. udmærket godt
p. et Instrument, ell. paa Skueplad-
. Mesterspiller, en. den, som har ud-
t Færdighed i et vist ell. i flere Slags
. Han er en M. paa Klaveer. Me-
ke, et. 1. et mesterligt Arbeide, et
værk. 2. det Stykke Arbeide, som
ndværkssvend maa giøre og lade be-
f. at blive Mester. At giøre sit M.
egentl. om Konstnere: Dette Ma-
des f. hans M. ɔ: hans fortrinligste
. Mestersvend, en. den første og
S. paa et Værksted. Mester-
, Et mesterlig udført Træk. (f. E.
) Mestertyv, en. den, som har
Færdighed i at stiæle. Me-
f. Mesterrod. — Mesterværk, et.
, udmærket, fortrinlig godt
Mesterværker i de nyere Sprog.
er hans Mesterværk.
adj. frembragt af en Mester,
kommer sig f. en Mester, ypper-
lig, udmærket i sin Art. Et
Arbeide. Disse Figurer ere m.
har han giort mesterligt.

Mesterskab, et. ud. pl. [T. Meister-schaft.] en Mesters Egenskab; fortrinlig Indsigt og Færdighed i noget; mesterlig Konstfærdighed. (Øhlenschl.) "Mesterskab i Tegning og Farvespil." J. Møller.

Mestre, v. a. 1. rette paa, mønstre, udsætte paa (især om ubeføiet, utidig Rettelse og Dadel.) At mestre paa noget. Han vilde ikke lade sig mestre af sin egen Lærling. At mestre en andens Arbeide.

Metal, et. (hos nogle: en.) pl.-ler. 1. et tungt, uigiennemsigtigt, smelteligt mineralsk Legeme, der v. Ilden skilles fra Ertsen ell. Fieldstenen, hvori det findes; Malm. Ædle, uædle Metaller. Reent, ublandet, gedigent M. 2. b. s. s. Malm, 3. = Melaare, en. b. s. s. Malmaare. Metalarbeide, et. noget, som er forfærdiget af M. Metalarbeider, en. den, som forfærdiger allehaande Arbeide af Metal, en Giørtler. Metalaske, en. A. som bliver tilbage af forbrændte Metaller. Metalbrud, et. den Maade, hvorpaa et M. viser sig i Bruddet. (V. S. O.) Metalfarve, en. 1. glindsende F. som Metaller sædvanligen have. 2. en F. som tilberedes af et M. f. E. Spanskgrønt; metallisk F. Metalglands, en. det glindsende Skiær, som spiller p. Metallernes Overflade. Metaljord, en. J. som indeholder metalliske Dele. Metalkalk, en. i Chemien: et oxyderet ell. syret Metal. Metalskum, et. fremmede Dele, som flyde oven p. Metaller under Smeltningen. Metaltraad, en. M. trukket i en tynd Traad; Messingtraad. (saaledes adj. i andre Sammensætn. Metalkanon, Metalplade, ꝛc. s. Malm.)

Meteor, et. pl.-er. s. Luftsyn. (Meteorsteen, har man kaldet de fra Luftens høiere Egne p. Jorden nedfaldende mineralske Masser.)

Methode, en. pl.-r. ordentlig Skik og Fremgangsmaade i et Foretagende, især i videnskabeligt Foredrag; Læremaade. — methodisk, adj. som skeer efter en vis ordentlig Fremgangsmaade, foredrages efter en ordentlig Læremaade.

Miaue, v. n. 1. (har.) et Ord, hvorved man udtrykker Kattens Lyd. At miaue som en Kat. (Ordet udtales sædvanlig i to Stavelser. (V. S. O.)

Mid, et. pl.-er. det mindste synlige vingede Kryb, som især findes i Meel og Ost. Acarus. — Deraf: midret, adj. som har mange Mider, er fuld af Mider. m. Ost.

Mid, adj. [J. midr.] som er midt imellem, er i Midten. br. kun i Sammensætninger som nedenfor findes.

Midaften, en. ud. pl. den Tid p. Dagen, som er omtrent midt imellem Middag og Aften; Eftermiddagsstunden henved Kl. 4 ell. 5. — Midaftensmad, en. det man

missa.] 1. den Deel af den christel. Gudstieneste, som Præsten forretter m. Sang og Læsning f. Alteret; i den catholske Kirke t. Erindring om Christi, ell. om Helgenes og Martyrers Død. (jvf. ogsaa Siælemesse.) At gaae i Messen, læse en M. høre en M. (Udtryk, som nu ei ere brugelige om Gudstienesten hos os. jvf. v. at messe.) s. ogsaa Høimesse, Ottesang, Aftensang. 2. i ældre Tider: en Høitid, som holdtes t. Ære f. en Helgen, m. m. Deraf: Mariemesse, Mikkelsmesse, Kyndelmisse, o. fl. 3. efter det Tydske br. Messe om visse store Markeder. Messen i Leipzig, i Frankfurt. Boghandlerne reise t. Messen. (Deraf: Messecatalog, Messereise, Messetid, o. fl.) 4. Til Skibs: Skibsfolkets Middags- og Aftenspiisning, ell. fælles Bord, som Officererne holde f. sammenskudte Penge. Folkene holde Messe. Han har paataget sig at holde Messen. = Af Ordet i 1ste Bemærk. Messebog, en. B. som indeholder de Bønner, Lectier m. m. der høre t. Messen; et Missale, Graduale. Messebord, s. Alterbord. Messebrød, et. det viede Brød, som br. ved den catholske Messe; Alterbrød, Hostie. Messecapel, et. C. hvor der holdes M. Messedag, en. D. hvorpaa der i en vis Anledn. holdes Messe. Messedegn, en. D. eller Kirkebetient som opvarter Præsten v. Messen. Messedragt, en. Præstens D. naar han læser Messen ell. messer. Messefald, et. i ældre Dansk: Messens, Gudstienestens Ophør under Bandsættelse. Messehagel, en. pl. -er. A. S. Mæss-hacele. [J. Hökull. A. S. Hacele, en kort Kappe.] en v. Siderne aaben Kaabe af rødt Fløiel e. d., som hos os hører t. Messedragten, og som Præsten drager oven p. Messesærken. Messekiortel, s. Messesærk. Messeklæder, pl. d. s. s. Messedragt. Messeklokke, en. K. hvormed der v. den catholske M. ringes, naar Hostien opløftes. Messelæsning, en. Handlingen at læse Messe. Messepræst, en. i den catholske Kirke: en P. hvis Forretning især er, at læse Messer. Messesang, en. den S. som finder Sted v. Messen. Messesærk, en. En hvid linned Kiortel, som Præsten drager over sin øvrige Præstedragt, naar han gaaer t. Alteret f. at forrette Messen. Messeviin, en. ud. pl. d. s. s. Alterviin.

Messe, v. n. og a. 1. holde Messen, forrette Altertienesten (især om den protestantiske Messe.) Denne Præst messer bedre, end han prædiker. At messe Collecten.

Messing, et. ud. pl. [Sv. og T. Messing. A. S. Mæstling, som ogsaa bemærker: Glands.] et blandet, lysguult Metal, der bestaaer af Kobber, forenet m. en Zinkerts, sædvanl. Galmei. At brænde (tilvirke) M. = Messingarbeide, et. det, som er giort af M. Messingblik, et. hamret i tynde Plader. (t. Forsk. [...] blik.) Messingbrænder, en. de[...] der i en Smeltehytte, som brænder[...] virker M. Messinghammer, en. Hammer, hvormed M. udbankes t[...] Messinghytte, en. Smeltehytte, [...] brændes M. (Messingbrænderi. F[...] H.) Messingsmed, en. Haandvæ[...] som giør Messingarbeide; en [...] Messingstræng, en. tynd Stræn[...] for Ex. til Claverer. Messingtr[...] dreven Traad af M. (forsk. fra [...] traad.) Messingværk, et. 1. [...] Messinghytte. 2. et Sted, hvor [...] arbeide giøres i det Store; en [...] fabrik; og fl. a.

Mest, adj. og adv. superl. af m[...]re. — mestendeels, adv. som ofte[...] meste, i Almindelighed. (dagl. Ta[...]sel.) "Saalænge var der mestendee[...]hed imellem dem." Schytte. Ho[...]stendeels.

Mester, en. pl. -e. [J. Meis[...] master.] 1. den, som raader o[...] ell. over andre, som er den første, [...]ste blandt flere. At giøre sig til [...] andre. Han blev snart Herre [...] Staden. At spille Mester p. e[...] være den herskende, have Magten[...] (heraf Sammens. Hofmester, Jæg[...] Kieldermester, Køgemester, My[...] Postmester, Skatmester o. fl.) [...] som v. Duelighed og Indsigter i et [...] ell. flere udmærker sig fremfor an[...] forstaaer en Konst el. Videnskab [...] At være M. i en Konst, være M. [...] veer, p. Fløite. (Det siges end [...] Fruentimmer. I vore nyere B[...] forekommer dog: "En Mesterind[...]dom.") Deri er han min M. o: [...] mig, har større Færdighed, end [...] finde sin Mester. (heraf: Mes[...] Mestersanger, o. fl.) 3. en Lære[...] til hans Lærlinge, Disciple: en Lo[...] Deraf: Dandsemester, Fegtemester[...]mester, Tegnemester. 4. en Haa[...]mand, der har udlært, og v. at [...]sterstykke erhvervet Borgerskab og [...] holde Lææredrenge og Svende. A[...] sig som M. En Bagermester, [...]mester, Skomagermester, o. s. v. [...]havsmand. Det har han været [...] Gierningen priser Mesteren. "[...] forkyndte sin Mesters Ære." Gu[...] Mesterbrev, et. Vidnesbyrd om [...] Haandværksmand er bleven M. [...]daad, en. En mesterlig Handling[...]mann.) Mesterdigt, et. Et sæ[...]mærket og ypperligt Digt. Mes[...] en. En udmærket, ypperlig D. [...]drikker, en. den, som tilgavns ha[...] drikke. (Baggesen.) Mestergild[...]

... af at een bliver M. — Mester-
... fig. fortrinlig Duelighed, Fær-
... et Arbeide. Det er giort med M.
... af M. — Mesterknegt, en. 1.
... mand over Negrene i Vestindien.
... Mesterknegt ɔ: Boddelsven-
... paderus.) s. Mestermand. Me-
... den fornemste Kok p. et Skib
... Kokken. Mesterkonst, en. En
... fortrinlig, vanskelig Konst. (Ar-
... Mesterkraft, en. mesterlig Evne,
... Kraft. (Øhlenschl.) Mester-
... Haandværksmesteres L. Mester-
... tilforn: den øverste Lectie ell.
... latinske Skoler. Mesterlon, en.
... en Haandværksmester, f. E. Tøm-
... ell. Murmester, beregner sig paa
... Svendes Arbeide. Mestermand,
... Herre, Mester. 2. Ophavsmand.
... ...dede.) 3. Endnu br. det un-
... for: Skarpretter. (Deraf: Me-
... ...folk, de, som ere i Tieneste hos
... ...teren. Mestermandspenge, pl. en
... ...ist t. Skarpretteren.) Mester-
... en. fig. mesterlig Færdighed i at
... Dette Stykke er malet med M.
... ...ove, en. P. som een maa giøre f.
... M. (Bording.) Mesterrod, en.
... en Lægeplante; som tillægges
... Kræfter. Mesterurt. Imperato-
... Mestersang, en. fortrinlig god Sang.
... Mestersanger, en. En i sin
... ...et Sanger; i Særd. et Slags
... ell. Digtere i Tydskland, i den sildi-
... ...alder, som vare forenede i en Art
... ...ning. Mesterskielm, en. En
... ...dreven Skielm. Mesterstud,
... mesterligt Stud. (Øhlenschl. Pal-
... Mesterspil, et. udmærket godt
... et Instrument, ell. paa Skueplad-
... Mesterspiller, en. den, som har ud-
... Færdighed i et vist ell. i flere Slags
... har er en M. paa Klaveer. Me-
... ...et. 1. et mesterligt Arbeide, et
... ...rk. 2. det Stykke Arbeide, som
... ...værksvend maa giøre og lade be-
... ...f. at blive Mester. At giøre sit M.
... ...gell. om Konstnere: Dette Ma-
... ...f. hans M. ɔ: hans fortrinligste
... Mestersvend, en. den første og
... S. paa et Værksted. Mester-
... Et mesterlig udført Træk. (f. E.
... Mestertyv, en. den, som har
... ... Færdighed i at stiæle. Me-
... Mesterrod. — Mesterværk, et.
... udmærket, fortrinlig godt
... Mesterværker i de nyere Sprog.
... og hans Mesterværk.
... adj. frembragt af en Mester,
... ...mer sig f. en Mester, ypper-
... ..., udmærket i sin Art. Et
... ...beide. Disse Figurer ere m.
... ...har han giort mesterligt.

Mesterskab, et. ud. pl. [T. Meisterschaft.] en Mesters Egenskab; fortrinlig Indsigt og Færdighed i noget; mesterlig Konstfærdighed. (Øhlenschl.) "Mesterskab i Tegning og Farvespil." J. Møller.

Mestre, v. a. 1. rette paa, mønstre, udsætte paa (især om ubeføiet, utidig Rettelse og Dadel.) At mestre paa noget. Han vilde ikke lade sig mestre af sin egen Lærling. At mestre en andens Arbeide.

Metal, et. (hos nogle: en.) pl.-ler. 1. et tungt, uigiennemsigtigt, smelteligt mineralsk Legeme, der v. Ilden skilles fra Ertsen ell. Fieldstenen, hvori det findes; Malm. Ædle, uædle Metaller. Reent, ublandet, gedigent M. 2. d. s. s. Malm, 3. = Metalaare, en. d. s. s. Malmaare. Metalarbeide, et. noget, som er forfærdiget af M. Metalarbeider, en. den, som forfærdiger allehaande Arbeide af Metal, en Giørtler. Metalaske, en. A. som bliver tilbage af forbrændte Metaller. Metalbrud, et. den Maade, hvorpaa et M. viser sig i Bruddet. (V. S. O.) Metalfarve, en. 1. glindsende F. som Metaller sædvanligen have. 2. en F. som tilberedes af et M. f. E. Spanskgrønt; metallisk F. Metalglands, en. det glindsende Skiær, som spiller p. Metallernes Overflade. Metaljord, en. J. som indeholder metalliske Dele. Metalkalk, en. i Chemien: et oxyderet ell. syret Metal. Metalskum, et. fremmede Dele, som flyde oven p. Metaller under Smeltningen. Metaltraad, en. M. trukket i en tynd Traad; Messingtraad. (saaledes adj. i andre Sammensætn. Metalkanon, Metalplade, &c. s. Malm.)

Meteor, et. pl.-er. s. Luftsyn. (Meteorsteen, har man kaldet de fra Luftens høiere Egne p. Jorden nedfaldende mineralske Masser.)

Methode, en. pl.-r. ordentlig Skik og Fremgangsmaade i et Foretagende, især i videnskabeligt Foredrag; Læremaade. — methodisk, adj. som skeer efter en vis ordentlig Fremgangsmaade, foredrages efter en ordentlig Læremaade.

Miaue, v. n. 1. (har.) et Ord, hvorved man udtrykker Kattens Lyd. At miaue som en Kat. (Ordet udtales sædvanlig i to Stavelser. (V. S. O.)

Mid, et. pl.-er. det mindste synlige uvingede Kryb, som især findes i Meel og Ost. Acarus. — Deraf: midret, adj. som har mange Mider, er fuld af Mider. m. Ost.

Mid, adj. [J. midr.] som er midt imellem, er i Midten. br. kun i Sammensætninger som nedenfor findes.

Midaften, en. ud. pl. den Tid p. Dagen, som er omtrent midt imellem Middag og Aften; Eftermiddagsstunden henved Kl. 4 ell. 5. — Midaftensmad, en. det man

spiser v. Midaftenstid. (Hos Chr. Pedersen: Midaftensmaal.)

Midaldrende, adj. som har naaet omtrent Halvdelen af et Menneskes sædvanlige Levealder, ell. er v. 40 Aar gammel. En midaldrende Mand, Kone.

Middag, en. pl. -e. [J. Middegi. A. S. Middæg.] Dagens Midte, den Tid p. Dagen, da Solen staaer høiest p. Himmelen (egentl. det Tidspunkt, da den gaaer igiennem Middagskredsen; den astronomiske Middag.) En Time før Middag ɔ: Klokken 11. Om Middagen, ved Middagstid. Til Middag, i Middagstiden, naar M. kommer. At spise til M. at holde M. ɔ: spise Middagsmad. At bede (byde) een t. Middag ɔ: t. Middagsmaaltid. At sove til M. ɔ: sove Middagssøvn. (Men: at sove indtil M. ɔ: til Kl. 12.) = Middagsblund, et. en kort Middagssøvn. Middagsbord, et. figurl. d. s. s. Middagsmaaltid. De ere endnu v. Middagsbordet. Middagsflade, en. den antagne Flade i Himmelrummet, som begrændses v. Middagskredsen. Middagsforskiel, en. Afvigelse imellem forskiellige Steders geographiske Længde. (Længdeforskiel.) Middagsfrokost, en. F. som maa gielde f. Middagsmad, ell. som spises v. Middagstid. Middagsgiæst, en. den, som spiser t. Middag hos en anden. Middagsglands, en. Lysets stærke Glands v. Middagstid. Solens M. (Baggesen.) "At skue Dagens Konge i sin Middagsglands." Øhlenschl. Middagshede, en. den stærkeste Hede v. Middagstid, p. en varm Dag. Middagshvile, en. Hvile efter Arbeide ell. paa en Reise, v. Middagstid. Paa Reisen holdt vi M. i tre Timer. At tage sig en M. (Middagssøvn.) Middagshøide, en. i Astronomien: et Stykke af Meridianen, som naaer t. et vist givet Punkt i samme fra Horizonten. Solens Middagshøide, dens Indtræden i et Steds Meridian ell. Middagskreds. Middagskreds, en. I Astronomien: den Kreds, som tænkes draget p. Himlen igiennem et vist Steds Zenith og Nadir og begge Poler; ligesom den hertil svarende Kreds p. Jordkloden: Meridian. Middagslav, et. d. s. s. Middagstid. Han kom i Middagslavet. Middagslinie, en. den Linie i Middagsfladen, som overskærer Horizonten. Middagsluft, en. den L. som fornemmes v. Middagstid. (ligesom Aftenluft, Morgenluft.) Middagslys, et. det Lys, der falder midt om Dagen. Solens M. "Jordiske Luer blende m. Middagslys." Hertz. Middagsmaaltid, et. det Hovedmaaltid, som holdes enten v. Middagstid, ell. imellem Frokosten og Nadveren. Middagsmad, en. ud. pl. den Mad, som spises v. Middagsmaaltidet. Middagsmelk, en. ud. pl. den M. som

malkes af Køerne om Middagen. M
dagsskygge, en. den S. som falder
Middagen. Middagssol, en. Solen,
den er høiest p. Himmelen. "Den
Middagssols lodrette Straaler." J
Heiberg. Middagsstraale, en. pl.
Solens Straaler v. Middagstid. "
hede Middagsstraales Ild." Bagg
Middagsstund, en. d. s. s. Middag
Middagslav. Middagssøvn, en.
efter Middagsmaaltidet. At sove M.
sig en M. Middagstid, en. den Ti
det er M. ell. den Tid p. Dagen, so
nærmest for og efter Middag. Midd
time, en. Timen imellem 12 og 1; ell.
Time, hvori Folk holde Middag.

Middel, et. pl. Midler. [J. Me
1. den virkende Aarsag, hvoraf man
ner sig f. at opnaae en Hensigt, et Vi
At betiene sig af utilbørlige Midler.
seer intet M. til at redde ham. "M
til Tænkekraftens Skærpelse." Engel
At bruge en Person som Middel. — Re
Middel ɔ: Rettens Betiente. (Jvf.
skab, Værktøi. Disse Ord br. egentl.
umiddelbare Aarsager, hvorved noget
ell. virkes; Middel derimod saavel
umiddelbart, som middelbart virkende
sager. Ethvert Redskab ell. Værktøi
M. men ikke omvendt.) 2. d. s. s. L
middel. Et mavestyrkende, blodren
M. Et M. imod Koldfeber. 3. Mi
Samfund. (nu sieldent.) "De (Bor
den) skulle aarligen tvende af deres M.
ordne." D. Lov. "Bønderne skikkede
nogle af deres Middel i Møde." G
4. Midler, pl. Formue, Gods. A
store, betydelige Midler. "En Man
Midler" (bemidlet M.) Sneedorf. =
delbar, adj. som skeer, virkes, opn
finder Sted formedelst ell. ved Hielp
Middel. (mods. umiddelbar.) En m.
ning, Berøring. middelbare Aars
— Middelvæsen, et. Et Væsen som
til Middel for noget. (Treschow.)

Middel, adj. [A. S. middel.] so
imellem to, er i Midten. (br. kun i de
næst anførte Sammensætninger; su
middelst er ligeledes ikke mere i Bru
mellemst.) = Middelaar, et. A. f
Frugtbarhed hverken hører t. de bedst
ringeste. (Oluffsen.) Middelalder, en.
alm. Bemærk. en Alder imellem Ungd
men og Alderdommen, mandlig Alder,
rekommer næsten ikke. — Med best. Art
Ordet om det Tidsrum i Verdens Hist
som ligger imellem den gamle og den n
Tid; imellem Romerrigets Undergan
det 15de Aarhundredes Slutning. — M
delbevægelse, en. En B. som er im
den hastigste og den langsomste. (B. E
Saaledes: Middeldybde, Middel
Middelhastighed, middelhøi (af m

høide, hverken f. høi eller f. lav)
høide, Middeltrykning. (Kraft.)
Middeldyrkelse, en. Gudsdyrkel-
n er en Mellemting af to andre.
ngelske Kirke udgiør en Middeldyr-
mellem den catholske og reformeerte
rkelse." Schytte. Middelfarve, en.
L.) s. Mellemfarve (som er det bru-
Ord.) Middelfure, en. F. i Mid-
n Ager. Middelgods, et. G. som
hører t. det bedste ell. sletteste;
gods. Middelgrændse, en. En G.
ger midt imellem den yderste og in-
den fierneste og nærmeste. At naae
iddelgrændse. — Middelhav, et. et
der ligger midt imellem flere Lande
. pr. m. best. Art. om den Deel af
antiske Hav, der strækker sig ind
de tre Verdensdele; det middel-
Hav.) Middelland, et. et Land,
de imellem, ell. omringet af andre
ell. den midterste, inderste Deel af
. (Rostgaards Ordb.) Middelled,
Led, i Midten af flere andre. "Et
Kierligheds Kiæde." (Baggesen.)
Linie, en. En ret Linie, som deler
r i to lige Dele. middelmaadig,
m er af Mellemstørrelse, enten i le-
Udstrækning og Mængde, ell. i
Evne. (s. maadelig.) En m. For-
At have et middelmaadigt Hoved;
; af m. Størrelse. Middelmaadig-
. ud. pl. Beskaffenhed, at være mid-
dig. — Middelpriis, en. Priis p. en
r, som er midt imellem den høieste
ste. Middelpunkt, et og en. det
ste Punkt i en Kreds, en Kugle ell.
symmetrisk dannede Figurer; Cen-
Jordens M. Tyngdens, Bevæ-
M. "Min Siæl syntes at dreie sig
Middelpunkt i evig Uendelighed."
Middelsalt, et. et Salt, der be-
af en Syre, som har opløst ell. for-
m. Jordarter ell. metalliske Lege-
Middelskole, en. En lærd Skole,
e er fuldstændig indrettet, hvori kun
ges i en Deel af de t. Universitetet
e Kundskaber, og som derfor staaer
fuldstændige lærde Skoler og Bor-
r. (Forordn. 12 Dec. 1806.) Mid-
s, et. og Middelsort, en. Mellem-
Mellemslags. (Sneedorf.) Middel-
m. 1. en Tilstand, Forfatning,
ger imellem to forskiellige, har no-
per. "En M. imellem Despotisme
rchie." Sneedorf. 2. den Stand,
imellem den fornemste og den rin-
. E. Embedsmænd, Jordeiere, Kiøb-
m. fl.) En Mand af Middelstan-
I rolig Middelstand sig lade nøie."
. — Middelstempel, et. hos Bog-
. S. hvormed Prydelser trykkes i
Rygens Afdelinger p. en Bog.

middelstor, adj. som er af Middelstørrelse.
Middelstreg, en. s. Middellinie. Mid-
delstørrelse, en. maadelig, middelmaadig
Størrelse. Middeltal, et. i Regnekonsten:
et Tal, som i et vist Forhold ligger i Mid-
ten af flere givne Tal. Det arithmetiske,
geometriske M. At tage Middeltallet af
flere Størrelser. Middeltid, en. den Tid,
hvorefter jævnt gaaende Uhre rettes i det
borgerlige Liv. Middeltilstand, en. T.
som baade kunde være bedre og slettere.
(Treschov.) Middelting, en. 1. d. s. s.
Mellemting. 2. en ligegyldig Ting. (V.
S. O.) Middelvand, et. ell. Middel-
vande, pl. i Skibssproget: naar Havet er
imellem Ebbe og Flod. Middelvei, en.
figurl. om Handlinger, hvori man undgaaer
to Yderligheder. At holde Middelveien
imellem Gierrighed og Ødselhed. "At finde
en M. imellem disse Yderligheder." Sneed.
Middelvægt, en. Et Legemes Vægt, saa-
ledes som det i Middeltal efter flere For-
søg bestemmes. (J. Kraft.) Middelværd,
et. ell. Middelværdi, en. En Tings Vær-
di, naar den beregnes efter et Middeltal
imellem de høieste og laveste Priser.

Mide, en. s. Mid, et.

Midfaste, en. ud. pl. [af adj. mid.] den Tid ell. Dag, som er midt i Fasten. (Midfaste-Søndag. Lætare.)

Midie, en. [J. Midia.] Midte; især om den midterste Deel af Legemet. (forældet; men optaget af nyere Digtere.) "Hun er saa smal i Midie, hun er saa rund om Barm." Øhlenschl.

Midland, et. pl. -e. d. s. s. Middelland. — Midlandshav, et. s. Middelhav. Midlandsø, en. En Ø i en Sø, midt inde i et Land.

Midle, v. a. 1. mægle; passe, lave, anordne. (Bording. forældet.) Deraf: Midler, en. En Mægler, Fredsmægler, Mellemmand. (D. Bibel.) "En Midler imellem Gud og Menneskene." I. Tim. 2, 5.

Midler, pl. Gods, Formue. s. Middel, 3.

Midlertid, adv. s. imidlertid.

Midlertidig, adj. som ikke er s. bestandig, men blot f. en Mellemtid. (interimistisk.) En m. Bestyrelse. (nyt Ord.) "Enten v. sit vedvarende eller midlertidige Ophold inden for Statens Grændser." A. Ørsted.

Midnat, en. pl. -nætter. den Tid, da Natten regnes at være halv forløben; Kl. 12 om Natten. Om Midnat, v. Midnat. — Deraf: Midnatshane, en. H. som galer v. Midnat. (Baggesen.) Midnatsklokke, en. K. som høres v. Midnat, ell. naar den slaaer tolv. Midnatsmulm, et. Nattens tykkeste Mørke. "Naar i Midnatsmulm vi vanke." Grundtvig. Midnatssang, en. S. ved Midnatstid. Mid-

natsstund. ell. Midnatstid, en. den Tid naar det er M. Midnatsøvn, en. S. ved Midnatstid. (Grundtvig.) Midnatstime, en. Timen fra 12 til 1 om Natten. o. fl.

Midsommer, en. [A. S. Mid-sumor.] den Tid, da Sommeren regnes at være halv forbi; Sanct Hansdags Tid. — Deraf: Midsommersdag, en. Sanct Hansdag. Midsommersgield ell. Midsommersskat, en. En Skat, som Kiøbstæderne fordum v. S. Hansdags Tid maatte svare t. Kongen. Midsommersnat, en. Natten før S. Hansdag. Midsommerstid, en. Tiden ved S. Hansdag; o. fl.

Midt, adv. i Midten. (har altid en præpos. efter sig.) midt i Byen. Han stod midt iblandt dem. midt om Dagen; midt paa Himlen. At brøde noget midt over. At tage een midt om Livet. At gaae midt igiennem Skoven. — Heraf, ell. af adj. mid, haves superl. midterst, d. s. s. mellemst (og, som dette, altid m. best. Art.) Den midterste Deel. Det midterste af Ageren. (En anden superl. middelst for: mellemst br. kun i Bibel-Overs.) = Sammensætninger: midtfiords, adv. midt i Fiorden, langs m. Midten af en F. At seile midtfiords. — Midtpunkt, et. d. s. s. Middelpunkt. (Olussen.) midtskibs, adv. midt i Skibet, ell. langs hen ad dets Midte. Midtstreg, en. d. s. s. Middellinie. (J. Kraft.) midtstrøms, adv. midt p. en Flod, ell. langs ad dens Midte. midtsunds, adv. midt i et Sund. midtsøes, adv. i Midten, langs ad Midten af en Sø. midtvands, midt p. en Bugt ell. paa et andet indsluttet Vand. Midtvei, en. egentl. Vei som er i Midten af et Rum, ell. lige langt fra to Endepunkter. fig. "Ikke længere, end t. Midtveien af det menneskelige Livs Bane." Malling. midtveis, adv. 1. langs hen ad Midten af en Vei. At kiøre midtveis. 2. paa Halvveien. midtveis imellem Odense og Nyborg.

Midte, en. [J. Midia.] Middelpunktet i en Linie ell. Flade, m. de nærmest omliggende Dele; den midterste, mellemste Deel af et Legeme. (Altid m. best. ell. ub. Art.) Midten af en Ager. At skære, brøde noget over i Midten. Livets, Veiens Midte.

Midvinter, en. [af adj. mid.] den Tid, da Vinteren regnes at være halv forløben, ell. Slutningen af Januar. — Midvintersfest, en. F. som helligholdtes v. denne Aarstid i det gamle Norden.

Mield, n. s. s. Meld.

Mig, pron. pers. — Dat. Acc. og Abl. til jeg. [Ligesom det saa ofte i ældre Dansk, (tilligemed sig) staaer overflødigt recipr. f. E. "Jeg har været mig i den Lund" — "Han red sig under D." (K. V.) saaledes br. det endnu i dagl. T. overflødigt, i Tilfælde, hvor der tænkes et vist Hensyn Talende. Tal mig ikke mere om Kast mig ikke dette Papir bort.]

Miil, en. pl. d. s. og Mile. [J. S. mila.] et Veimaal ell. Længden flere tusinde Alen; men af forskiellig relse i forskiellige Lande. En danst 12000 danske Alen. En geographi er 22,842 Pariser Fod. En Miil et Par Miils Vei. Dette Bierg mange Mile bort. Jeg har reist ti Dag. = Milehøi, en. En Høi opk Veien f. hver Miil. milelang, ad har en Længde af een ell. af flere (milelangt, adv. milevidt.) Mil et. den Maade, at beregne Veiens standens Længde efter Mile. Mile pl. en vis Afgift, som Reisende maa efter Veiens Længde fra Sted t. Milepæl, en. egentl. en Pæl, opr Veien f. at betegne Milenes Antal, vist Sted; men det br. ogsaa om vor lestøtter af Steen. Mileskifte, et. skiftning v. hver M. Milesteen, støtte, en. d. s. s. Milepæl. (R Miletal, et. Antal af Mile. - mi adv. i en Længde ell. Afstand af fler Man kan reise milevidt uden at tr By. Milevogn, en. En Vogn m. chanisk Indretning t. at maale Længde, som man kiører.

Mikkel, n. pr. (hvorved ogsaa betegnes) Deraf: Mikkelsaften, en. nen før Mikkelsdag. Mikkelsdag, e Michaels Festdag d. 29de Sept. Mi gaas, en. En stegt Gaas, som spise kelsaften. Mikkelsgilde, et. nuom Bøndernes Høstgilde, der omtrent ho Mikkelsdagstid. Mikkelsmesse, en. kelsdag.

Mild, adj. [J. mildr.] 1. ikke haard ell. barsk; lind, sagte, blid. Regn, Vind, Vinter. Mildt Vei mildt Clima. 2. tilbøielig t. Efte hed og Blidhed imod andre; mods. En mild Herre. En m. Regiering. Straffemidler. 3. venlig, sagtmodi Hun er m. og venlig mod alle. "E Svar kan omvende Vrede." Sal. 15. 1. 4. (om Aasynet) ikke mørk ell. fortrædelig. "Et mildt Ansigt, hvorpaa sees Glæde og Fornøielse." Hun saae mildt t. ham. — Deraf: mi adv. mildt. (B. Thott. Storm.) — hed, en. ub. pl. Beskaffenheden a mild. "Mildhed giør tækkelig, Mu behagelig, Lystighed morsom." Spo

Milde, v. a. 1. giøre mild, for lindre. C. Pedersen. (s. formilde og ne, som nu ere mere brugelige.) Mildelse, en.

Mildne, v. a. og n. 1. act. d. s. de, formilde. At m. Sindet. 2.

...dner. Det mildner (ell. mildnes) ...t. (B. S. D.)

...le, en. pl.-r. [Sv. Mila. N. S. ...] en Hob af lagviis opdyngede ...stykker, bedækket m. Grøstørv, og ...t m. Lufthuller, hvilken Hob antæn... ...brændes t. Kul; en Kulmile. "At, ...jeg kan en venlig Røg af Miler!" ...= Milebrænde, et. Ved, som br. ...ler; Mileved. Miledamp; en. ...af en Kulmile. (Baggesen.) Mil... ...et. D. af Grønsvær over Milen. ...l, et. pl. d. s. Kul, som ere brændte ...Mile.

...le, en. pl.-r. [A. S. midla.] et bøie... ...dbid v. Hestebidsel. At ride med ...Stangbidsel. — Milestømme, en. ...ell. Line, som forbinder Milerne v. ...Hest. (Efter den jydske Udt. Meil... ...sf. Gram om A. Sar. Ord. Vid. ...V. 180.) 2. En med Mile forsy... ...me. (V. S. D.)

...on, en. pl.-er. Et Antal af ti ...hundrede tusinde, eller tusinde Gan... ...de.

...tis, en. [Lat. militia.] 1. hvad der ...Krigsstanden og Krigsvæsenet. (b. ...2. en Krigsmagt, der bestaaer en... ...villige Folk, ell. af saadanne, der ...ent v. de faste Tropper; Lande... (i Modsætn. t. den staaende Hær.) ...milits, Landmilits.

..., en. ud. pl. [J. Milti. A. S. ...] Indvold hos Mennesker og Patte... ...har sit Leie i den venstre Side imel... ...gene og Maven. — Miltaare, ...Puls... ell. Blodaare, der gaaer ...Milten. Miltbrand, en. Be... ...i Milten hos Hornqvæget. Milt... ...et. P. til udvortes Brug imod ...i Milten. (Rostgaards Ordb.) ...et. Sting i den venstre Side, ...ten ligger. miltsyg, adj. som har ...Milten. (hypochondrisk.) "Lad ...Daarer bagtale vor Jord." Rah... ...Miltsygdom, en. S. der kommer ...; Skade i Milten. (br. især om ...drie.)

...rdug, en. (forældet.) Dug, som ...mins, ell. midt om Sommeren. ...er i Ordsprog. Efter V. S. D. ...aget af Midsommersdug, som ...være uvist.]

..., v. n. 1. (har.) 1. give Lyd som ...ll. Bukken mimrer ad Gederne. ...ovedet op og ned, som Heste og ...Sommeren f. at frie sig fra ...oth.) 3. tygge og æde lang... ...ch.)

...pron. poss. n. mit. pl. mine. [J. ...min.] Dette Pron. udtrykker i ...ndomsforhold imellem den første ...liske Person (jeg) og Hovedordet (Person ell. Ting;) at hiin er mig beslægtet, ell. i et andet nært Forhold t. mig; at denne tilhører mig, staaer i Forbindelse med ell. beroer v. mig, o. s. v. — Min Kone, min Herre, min Tiener, mit Huus, mine Forsætter, mine kiære Venner, f. min Skyld; og absol. Bogen er min. Dette Huus var engang mit. Hvis er denne Hat? — Det er min. — Er det din Hat? Jeg troede, det var min. "Dit Sølv og dit Guld det er mit; og dine Hustruer og Børn, de ere mine." I. Kong. 20. 3. — Forholdet udtrykker undertiden (ligesom ogsaa vor) ikke Eiendom, ell. nær Forbindelse, men kun Ophold, Bopæl. I min (vor) By, i min (vor) Egn kiender man ikke denne Skik. — Mit, br. absol. og som Subst. a) for: min Eiendom. (Fr. le mien.) Jeg forlanger kun Mit tilbage; og vil lade enhver beholde Sit. "Haver jeg ikke Magt at giøre med Mit hvad jeg vil?" Matth. 20. 15. b.) for: hvad jeg er i Stand til, kan, formaaer. Jeg skal giøre Mit dertil. Lad enhver nu giøre Sit, som jeg har giort Mit.

1. Minde, et. [J. Mynni.] Aabning, Gab, Munding, særd. af en Flod, en Fiord, ell. et andet Vand, som staaer i Forbindelse m. Havet. "I Elv og striden Aa, Sø, Fiord og snevre Minde." Arrebo. Deraf: Aaminde, et. Mundingen af en Aa; Mindehoved, H. eller Forbierg v. Udløbet af en Fiord (Moth.) og n. pr. Mindeporten i Aarhuus, Kiærteminde, Norsminde, o. fl.

2. Minde, et. ud. pl. [Sv. Minne.] Samtykke, Villie, Enighed i Mening. At give sit M. til noget. "Fordi man kan forudsætte, at han selv giver sit Minde t. den Lov, efter hvilken han bliver straffet." Birkner. Det skeer ikke m. mit M. At giøre noget m. eens M. (I det ældre Lovsprog br. det ogsaa for: Mindelighed, i Modsætn. t. Ret. Med Ret eller Minde.) = Deraf: minde, v. a. 1. afgiøre i Mindelighed, ene, forlige; faae een t. at giøre ell. lade noget m. det Gode. At m. een t. noget. At m. een bort. minde sig fra en Trætte. Moth. (forældet.) — mindelig, adj. som skeer m. eens ell. Fleres gode Villie og Samtykke. m. Afgiørelse, Overeenskomst. mindeligt Forlig. — Mindelighed, en. ud. pl. fredelig Forening, venlig Overeenskomst. At afgiøre en Sag i M. (uden Proces.)

3. Minde, et. [J. Minni. A. S. Gemynd, Hukommelse.] 1. ud. pl. Ihukommelse, Erindring. At have noget i M. At drage sig til M. At føre een noget til M. Det er os alle i frisk M. Det er gaaet mig af M. At efterlade sig et hæderligt, evigt M. At bevare eens M. 2. pl.-r. Det, som minder om een, som skeer, indrettes, oprettes t. Erindring om en Person ell. Begivenhed. Minder om den forsvundne Tid. Hans Daad er hans Kien...

neste M. Det er et M. om hans Saknemmelighed. At reise een et M. (s. Gravminde, Hædersminde.) 3. høitidelig Drik ell. Skaal t. Afdødes Erindring; Mindebæger. At drikke eens Minde. (forældet.) = a.) Mindebillede, et. B. af noget forsvundet, forbigangent, som bevares i Erindringen. (T. Rothe.) Mindeblomst, en. B. hvortil en Erindring er knyttet, som minder om noget. Mindebog, en. B. hvori noget er optegnet t. Erindring. Danmarks M. Sagas Mindebog. (Grundtvig.) Mindebæger, et. s. Minde, 3. Mindedigt, et. D. som er skrevet t. Erindring om en Person ell. Begivenhed. Mindefest, en. F. ell. Høitid t. Erindring om en mærkværdig Person ell. Tildragelse. mindefrisk, adj. som endnu er frisk i Erindringen. (Grundtvig.) Mindefryd, en. ud. pl. Glæde v. Erindringen, som Erindringen fremkalder. (Baggesen.) Mindegave, en. G. som gives een t. Erindring om Giveren. Mindeglimt, et. pl. d. s. enkelte Spor, Levninger i Erindringen, der vække Mindet om en forsvunden Tid. "Mindeglimt af spæd Uskyldighed." Baggesen. mindehellig, adj. hellig i og ved Erindringen. Mindehøitid, en. d. s. s. Mindefest. mindekiær, adj. kiær i Erindringen. Mindekrands, en. K. som bevarer Erindringen om noget forbigangent. Mindepenge, en. En Mynt ell. Skuepenge, slaaet t. Minde om en Person ell. Begivenhed. Mindeqvad, et. Mindesang. minderig, adj. rig p. Minder ell. paa Mindesmærker. "Danmarks minderige Kyst." Evald. Mindesagn, et. Sagn, der bevarer Erindringen om forbigangne Tider og Bedrifter. (T. Rothe.) Mindesang, en. Hæderssang t. Erindring om en fortient Person, en mærkværdig Begivenhed. Mindeskrift, et. Et Skrift, der gaaer ud p. at bevare Erindringen om en mærkværdig Person, om mærkværdige Begivenheder. Mindeskrift, en. Indskrift t. at bevare Erindringen om noget. En gammel M. findes over Porten. Mindesteen, en. Mindestøtte, en. En Steen, en Støtte, opreist til M. om en Person ell. Begivenhed. Mindetaare, en. pl.-r. Graad som Erindringen om noget fremkalder. "Da vil og Godes Mindetaarer flyde." F. Guldberg. Mindetale, en. T. til Erindring om en mærkelig Person ell. Begivenhed. Mindetegn, et. T. hvorved man mindes noget, hvorved Erindringen om noget bevares. (Treschow.) = b.) Mindesfest, en. d. s. s. Mindefest. Mindesmærke, et. pl. -r. et Tegn ell. Minde, opsat t. Erindring om en mærkelig Bedrift, ell. til Afdødes Ihukommelse. At sætte et M. over een. Mindestegn, et. d. s. s. Mindetegn. mindesværdig, adj. værd at ihukomme, som fortiener at mindes. mindesværdige givenheder.

Minde, v. a. 1. bringe i Erindring, er dre een om noget, huske een paa, kalde tage i Mindet. At m. een om noget. " Oldings Hierte om hans første Elskov m der." Storm. — Han minder sig al selv til at betale hvad han skylder. S dommen minder mig undertiden. = Mi delse, en. pl.-r. 1. Erindring, som gi een om noget, Paamindelse. Han fik alvorlig M. "Vi behøvede en eftertry ligere Mindelse, s. at vækkes af vor D le." D. Tilsk. 2. en p. ny vækket Føle især af Sygdom. Han har endnu M delser af Feberen.

Mindelig, adj. s. under 2. Mi (Samtykke.)

Mindes, v. dep. mindedes. [Sv. mi nas.] komme i Hu, erindre sig, huske. længe (saa langt tilbage i Tiden) nogen mindes. Jeg mindes at have seet h "Ingen kunde mindes det at være ske P. Claussen. Du mindes mig dog endnu? Jeg mindes det som en Dr Han mindedes sin gamle Hæder.

Mindre, compar. af adj. liden. og a lidt. i Superl. mindst. [jvf. liden.] Sy heder i Brugen ville følgende Exempler lyse. 1. Adj. Hun er mindre end S ten. Jeg vil hellere boe i et mindre H En mindre Stue. Et mindre Uheld. var Faren mindst. Han har mindst sag dertil. De mindste Børn. H mindste Datter. Det mindste Barn. Den mindre Ring er smukkere. (I T høres compar. mindre ikke ofte m. be Art. Hvor der tales om to Ting br. ledes i Alm. enten posit. (den lille — store) eller superl. (Lad mig faae mindste Stykke; og behold du det and At giøre noget mindre, formindske det. Alle, fra den mindste til den største. det mindste, aldeles intet. (nihil omnin I det mindste, adv. (saltem, quidem; ikke andet, saa dog.) Han kunde i mindste sendt mig Bud derom. — Saa get i det mindste er vist. Jeg i det min troer ikke derpaa. — 2. adv. "Og de kede, een mere, og en anden mindre." Mose B. 16. "See, I ere mindre end tet." Es. 41. [Man siger: Et hundr mindre fire ɔ: p. fire nær.] Saam mindre ell. desmindre, adv. (tanto m nus.) jvf. desmindre. Hvormeget m dre. (quanto minus.) — Med min adv. uden saa er at. (nisi forte.) — i mindre, adv. aldeles ikke. (nihil min — mindst, adv. Han er mindst at be Hun fik mindst af dem alle. Jeg tro ventede mindst, at blive adspurgt. han mindst ventede det. — Det mi man rører derved, gaaer det itu. = G

. af mindre: mindreaarig, adj.
r naaet sine myndige Aar, umyn-
Mindreaarighed, en. ud. pl. Til-
at være m. Mindreaaring, en.
er mindreaarig. (D. Lov.) Min-
), en. i Lovsproget: den som er
t v. sin Ære, dømt fra sin Ære;
smand, Falskner.
ske, v. a. 1. giøre mindre, formind-
t m. sine Udgifter. — mindskes,
s, v. n. pass. blive mindre. (mind-
recipr. "Strax mindsker sig den
Arrebo.) = Mindskelse, Mindsk-
. Formindskning.
st, adj. og adv. s. mindre.
, en. pl. -r. [beslægtet m. det gl.
no, et Tegn. Otfrid. J. Mind,
.] 1. Udvortes Tegn t. noget;
i Skikkelse ell. udvortes Syn. J
iderne: At giøre M. til noget ɔ:
vise Tegn t. at ville. Fienden
M. til at angribe Byen. Han har
at ville narre os. At give sig M.
er af noget ɔ: lade som man er det.
er sig M. af at være en Konstkien-
t holde gode Miner ɔ: ikke lade sit
: røbe det, man vil holde skiult.
e holde Miner m. ham saalænge
kade os (ɔ: lade som vi ere v. hans
2. Lader, Ansigtstræk, f. saa vidt
t ere bevægelige, og deres Bevæ-
r vilkaarlige ell. uvilkaarlige Tegn
t af Følelser, Lidelser, Tanker ell.
Sindets Tilstand. Han hørte det
forandre sin M. At modtage een
venlig, vred, ligegyldig M. At
suur M. til noget. "Det er glæ-
som gives m. milde og sagtmodige
" B. Thott. Stolte, spodske Mi-
sth. "Nedslagen, tankefuld, med
s mørke Miner." Baggesen. At
t v. eens Miner. At giøre Miner
(ɔ: give Tegn v. Miner.) giøre sig
sig v. Miner. = Minespil, et. en
paafølgende Afverling i Miner.
rog, et. ud. pl. den Maade, at ud-
sine Tanker og Følelser v. Hielp af
-

e, en. pl. -r. [Fr. mine.] 1. J
nsten: en underjordisk Grav ell.
m. dertil førende Gange, som graves
iunge den ovenpaa hvilende Masse
s m. Krud. At grave en M. lade
springe. = Minebygger, en. den,
forstaaer at anlægge Miner. (Fr. Mi-
Minebygning, en. Giërningen,
nstens Regler at grave, anlægge en
Ladning.) Minegang, en. Gang
fører til Minens Kielder ell.
Kammeret. Minegraver, en. den,
graver en Mine; ell. en af Folkene,
de Minen. Minehals, en. Mi-
erste Udgang, hvor Krudledningen
t. Minekammeret begynder, og hvor den
antændes. Minekammer, et. pl. -kamre.
den Grube i Jordet, hvor Krudet lægges,
som sprænger Minen. Minetragt, en.
den Huulning i Jorden, i Form af en om-
vendt Kegle, som frembringes naar Minen
springer. — 2. et Strøg i Bierge, hvor Me-
taller findes v. Sprængning ell. andet Ar-
beide og bringes f. Dagen; en Grube. En
Guldmine, Sølvmine, Kobbermine, Bly-
mine. (Man siger derimod ikke Jernmine.)

Mineral, et. pl. -er. og Mineralier.
[Mid. A. Lat. Minerale.] de naturlige Lege-
mer v. Jorden og under dens Overflade, som
tiltage ell. forandres, men ei have organisk
Bygning; Fossilier; hvortil især regnes
Jordarter, Steenarter og Metaller. (Moth.)
Deraf: Mineralrige, et. det Naturrige,
som indbefatter Mineralierne. Mineral-
samling, en. S. af mindre Stykker af Mi-
neralier, som bevares af Naturforskere. —
mineralsk, adj. som hører t. Mineralriget,
ell. har sin Oprindelse deraf.

Minere, v. a. 1. grave en Mine, under-
grave en Fæstningsvold. (Moth.)

Minie ell. Mønnie, en. ud. pl. [L. mi-
nium. Sv. Mönja.] en høirød Farvestof,
der bestaaer af en rød Blyaske. — minie-
rød, adj. stærk høirød som M.

Minke, v. n. 1. har. [J. minka.] blive
efterhaanden, lidt efter lidt mindre; mind-
skes. (d. Tale. Moth. Arreboe.)

Minut, et og en. pl.-er. [L. minuta.]
den tredsindstyvende Deel af en Time, som
igien deles i 60 Secunder. (J Mathemati-
ken: $\frac{1}{60}$ af en Grad.) Minutskud, et. pl.
d. s. Skud, som v. Fornemmes Begravelse,
ell. andre høitidelige Leiligheder, affyres
minutviis. Minutviser, en. V. paa et
Uhr, som tilkiendegiver Minuterne.

Mirakel, et. pl. Mirakler. [L. miracu-
lum.] en Handling, Tildragelse, som skeer
imod Naturens Love; overnaturlig Hand-
ling, Underværk, Undergierning, Jertegn.
— Mirakelmager, Mirakelmand, en. den,
som udgiver sig f. at kunne giøre Mirakler.
Mirakeltro, en. Tro paa, eller Tillid til
Mirakler.

Mis. [J. Sv. T. E. mis.] en Partikel,
som sættes for ved endeel Subst. og Ver-
ber, hvis Bemærkelse derved forringes, ell.
som faae en slet Betydning. Saaledes:
a.) en Fraværelse, Mangel af Hovedordets
Bemærkelse. (Mishaab, at mislykkes,
Mistro, ꝛc.) b.) en Feil, Feiltagelse.
(Misfødsel, Misgreb.) c) urigtig An-
vendelse. Misbrug, Misforstaaelse, Mis-
tydning, ꝛc.) d) en Handling ell. Beskaf-
fenhed, som er slet, ufuldkommen, imod
Tingens Bestemmelse, Skik, Regel, m. m.
(Misgierning, mishandle, Misvært ꝛc.)

Misagte, v. a. 1. agte ringere, end til-

herligt; ringeagte. (A. S. Vedel.) At misagte et Sprog. (M.)

Misbillige, v. a. 1. holde f. urigtig ell. ubillig, dadle, ei give Bifald. "Naar hans Foretagender bifaldes, eller misbilliges." Mynster.

Misbrug, en. pl. d. s. 1. Brug af en Ting, der strider imod dens Natur og Bestemmelse, uret Brug. At giøre Misbrug af noget. 2. urigtig ell. skadelig Brug, som v. Gientagelse er bleven t. Skik. At afskaffe en Misbrug.

Misbruge, v. a. 2. giøre Misbrug; uret Brug af; bruge, anvende ilde.

Misbud, et. pl. d. s. Bud, som er langt under Tingens Værdi, der bydes paa. At giøre M. paa noget. (Moth.)

Misbyde, v. n. 3. (har.) byde for lavt p. en Ting, som er tilfals. At misbyde paa noget. Han vilde nok kiøbe Huset, men han misbød mig.

Misbyrd, en. ud. pl. 1. utidig Fødsel, Misfødsel. At giøre Misbyrd, fare ilde. Moth. (A. S. misbyrd.) 2. ringe Byrd.

Miscredit, en. ud. pl. Mangel p. Tillid t. eens Retskaffenhed, Redelighed, ell. Evne t. at opfylde sine Forpligtelser i Pengesager. (Moth.) At bringe, sætte een i M. At komme i M. Bankens Sedler ere komne i Miscredit. (s. Credit.)

Misdaad, en. Udaad, Misgierning. (Baggesen.)

Misdanne, v. a. 1. give en falsk, urigtig, feilagtig Dannelse. — Misdannelse, en. ud. pl.

Misdyrkelse, en. vrang, urigtig Dyrkelse. (Kirkeordinants.)

Misdæder, en. pl.—e. den, som har giort sig skyldig i Misgierning; en Forbryder, Misgierningsmand, Udaadsmand. (et udanskt, efter det T. Miſſethäter dannet Ord.) Om et Fruentimmer: Misdæderske.

Misdømme, v. n. 1. (har.) dømme vrangt, feile i sin Dom. "Mod een som skriver slet, misdømme meer end ti." Popes Krit. v. Schiermann.

Misfalde, v. n. 3. (har.) mishage. (nu sieldent og næsten forældet ligesom Subst. Misfald, Mishag.)

Misfangst, en. uheldig, mislykket Fangst. (V. S. O.)

Misfare, v. n. 3. s. fare. (har.) fare ilde, komme t. Skade, t. Ulykke. (Chr. Pedersen. Kingo.)

Misforbindelse, en. pl.—r. skadelig Forbindelse; særd. Ægteskab imellem Folk af ulige Stand og Vilkaar. (Rahbek. Fr. mesalliance.)

Misforhold, et. pl. d. s. Mangel p. det rigtige Forhold imellem flere Ting, som høre sammen eller komme i en Forbindelse; ell. imellem Delene i en Ting. "Dette Princip leder t. det største Misforho[ld imel]lem Forbrydelse og Straf." A. Ørs[ted.]

Misfornøie, v. a. 1. volde Mis[fornøiel]se. (br. ikke saa meget, som adj. ell. misfornøiet, utilfreds, ikke forn[øiet.]) At være m. med noget. Han er all[e tider mis]fornøiet. Et misfornøiet Sind.

Misfornøielig, s. ufornøielig.

Misfornøielse, en. (pl.—r. sield[en) Mangel paa] lyst ved eller af noget, Utilfredsh[ed; det] modsatte af Fornøielse. At føle M[isfor]nøielse over noget.

Misforstaae, v. a. 3. forbinde [et urig]tigt Begreb m. andres Ord, m. en [mund]lig ell. skriftlig Yttring. — Misfo[rstaael]se, en. 1. det, at misforstaae noge[t; urig]tig Udtolkning af Ord ell. Menin[g. At] begaae en Feil af M. Det stete [af en] Misforstaaelse af Ord. Sneedorf. [2. Une]nighed, Usamdrægtighed. (s. For[stand] 2.) M. imellem Ægtefolk. Der [er kom]men, opstaaet en M. imellem dem. "[De] Misforstaaelser, som i saa lang Ti[d have] holdt os i en vis Afstand fra hinande[n, op]hævede." Baggesen.

Misforstand, en. d. s. s. Misfor[staaelse.] (D. Bibel. Moth. Holberg.)

Misfoster, et. pl.—fostre. et Fost[er, som i] Skabning afviger fra den sædvanl[ige;] vanskabt, unaturligt Foster. (Mon[ster.]) At føde et Misfoster. — fig. en u[naturlig] Gienstand, en forvendt Ting, som [frem]bringes. Et M. af slet Smag. "[Disse] Misfostre, den menneskelige Forsta[nd har] udklækket." Bastholm.

Misføde, v. n. 2. (har.) føde i[lde,] fare ilde. Deraf: Misfødsel, en. p[l.—] ser. Misbyrd. abortus.

Misgierning, en. pl.—er. En Ha[ndling,] hvorved en Anden i betydelig Grad [skades] ell. skades, og Loven (den borgerlige [ell. mo]ralske) overtrædes; en grov Forseelse, [For]brydelse. At begaae, giøre sig skyl[dig i en] M. — Misgierningsmand, en. [den, som] har begaaet en Misgierning, en For[bryder.]

Misgisning, en. pl.—er. 1. [urigtig] Gisning, ugrundet Gietning ell. F[ormod]ning. 2. i Skibssproget: urigtig [Regn]ning af et Skibs Løb, ell. af Stedet [hvor] hvor det befinder sig.

Misgiøre, v. a. 3. giøre ilde, g[iøre u]ret, handle ilde imod. At misgiøre een. (Moth.)

Misgreb, et. pl. d. s. et urigtigt Feilgreb. "Dette kunde være et Misgreb, som lod sig oversee." (M[oth.] giøre et M. 2. Feil, feilagtig Frem[gangs]maade. "Hvor Misgreb (i Stats[vid]sen) fra ældre Tider have slaaet a[lle] Rødder." Olussen.

Misgribe, v. n. 3. [gribe.] giøre greb, tage Feil. (Moth.)

...nst, s. Ugunst. — misgunstig, ...stig, avindsfuld. (Holberg.)
...aab, et. ud. pl. den Tilstand, hvori ...r forsaget alt Haab; Haabløshed. ... "Han faldt i stor Tvivl og Mis... P. Claussen.
...aabe, v. n. 1. (har.) forsage alt ...falde i Mishaab. — "At mishaabe ...t." T. Rothe.
...ag, et. ud. pl. [beslægtet m. Isl. ...gem, og haga, være tilpas. Hag, ...: Yndest.] Ulyst, Utilfredshed ...t; det modf. af Behag. — At finde ...et. At fatte M. til een. "Om de ...havde yttret Behag eller Mishag." ... — mishagelig, adj. som er til ..., ubehagelig. T. Rothe. "Hvor ...ligt sligt Foretagende var f. Her...ne." Guldb.
...age, v. n. 1. (har.) vække Mishag, ...til Behag, ikke efter eens Sind ell. ...ans Opførsel mishager mig. Det ...de ham, at erfare denne Foran... Det er ilde, at denne Gierning ...r eder." P. Claussen.
...andle, v. a. 1. handle ilde med, be... en slet Maade. "At enhver upaa...e have Lov at mishandle og for...m." Birkner. At m. en Hest. ...shandlede Naturs smagløse Cha... (I ældre Skrifter og i Bibel... n. giøre Uret, forsee sig. "Naar ...handler, da vil jeg straffe ham." ...7. = Mishandling, en. pl.-er. ...som, fornærmelig Behandling.
...ld, et. ud. pl. Uret, Fornærmel... gaards Ordb.)
...lden, adj. pl. misholdne. 1. for... som er skeet Uret. (Rostg. Ordb.) ... er tient med, el. kan bestaae v. ...t være m. med en Contract; modf. ... ell. vel holden. (s. brøstholden.)
...ug, et. pl. d. s. 1. et Hug, som ...er. 2. et H. som skeer af Van... ...t, S. O.)
...iende, v. a. 2. have urigtig Me... en Person, især om hans moralske ...er, Hensigter og Forhold. At m. ...lige Hensigt. At m. en Ven. — ...else, en. pl.-r. det, at miskiende ...Tilstanden, at være miskiendt. — ...der, en. pl.-e. den, som miskien...der. "Haabet viser den miskiendte ...skienderes Anger, og den Ret, der ...ret ham." Rahbek.
...ng, en. skurrende, uharmonisk, ...behagelig Klang; Mislyd.
...ngende, adj. v. som klinger ilde, ...s. m. Toner.
...sk, et. ud. pl. et Ord, som i ...br. til at betegne en uordentlig, ...landing, en Blanding af Ting, ...r høre sammen.

Miskund, en. [I. Miskunn.] d. s. s. Miskundhed, der er mere brugeligt.
Miskundelig, adj. som ei regner strengt m. andres Brøde, barmhiertig, naadig.
Miskunde sig, v. rec. 2. [I. miskunna: af mis og kunna, i Bemærkelsen: tilregne, bestylde, give Skyld.] have Medynk med, ikke være streng imod, forbarme sig. At m. sig over een.
Miskundhed, en. ud. pl. Medynk, Forbarmelse. At have M. med, giøre, bevise Miskundhed imod een. (dette og de beslægtede Ord forekomme sielden, uden i Bibelovers. og gudelige Skrifter.)
Mislede, v. a. 1. lede p. uret Vei, vildlede. (Milsbrigh.) "Med Sværmerfakkel at mislede Folket." Thaarup. "I Fald Mennesket v. denne Lærdom blev misledet i sit moralske Omdømme." Birkner. — Misledning, en. pl.-er.
Mislig, adj. [det A. S. mislic og I. mislikr er: uliig, forskiellig.] 1. uvis, betænkelig, vovelig. En m. Forfatning. Et misligt (ufrugtbart) Aar. Et misligt Foretagende. mislige Omstændigheder. 2. urigtig, feilagtig. — Mislighed, en. mislig Forfatning; Urigtighed, Feiltagelse. Mislighed i Regnskabet.
Mislyd, en. En ubehagelig, uharmonisk, skurrende Lyd; Misklang. (Moth.) "Mislyd rundt bedøve mig." S. Staffeldt.
Mislydende, adj. v. misklingende, (D. H. O.)
Mislykke, en. Ulykke, Vanheld. (Moth.) "Et rørende Exempel p. slige Forhaabningers Mislykke." Rahbek.
Mislykkes, v. dep. faae et uheldigt Udfald, ikke falde ud efter Ønske, lykkes ilde. Hans Anslag mislykkedes. "At vore kiæreste Forhaabninger ikke opfyldes, vore bedst anlagte Planer mislykkes." Rahbek. Et mislykket Forsøg. "Mislykket Ondskab avler Skam og Nag." Tode.
Mislon, en. ud. pl. Løn, som ikke svarer t. Fortienesten, slet Løn. (Rahbek.)
Mislønne, v. a. 1. give slet Løn; lønne m. Utaknemmelighed. mislønnet Dyd, Fortieneste. (Rahbek.) "Ei mislønnes din Iver." Hertz.
Mismod, et. ud. pl. nedslaaet Mod, Forsagthed, Modløshed. "Mit Mismod qvæler Sands og Siæl." Evald.
Mismodig, adj. nedslaaet i Sindet, modløs, forsagt, ilde til Mode. At være m. over noget. — Mismodighed, en. ud. pl. Tilstanden, at være mismodig.
Mismæle, v. n. 1. fortale sig. Moth. (forældet.)
Mismærke, et. pl.-r. urigtigt, skuffende Mærke. At tage M. paa noget. (V. S. O.)
Mismærke, v. a. 1. mærke urigtigen, give et galt Mærke. (Moth. Forordn. af 1698.)
Misnøie, et. ud. pl. Misfornøielse, U...

utilfredshed. (Rahbek. Hertz.) "Misnøie med den Tarvelighed, som tung Nødvendighed foreskrev." Olussen.

Misnøiet, adj. v. utilfreds, misfornøiet. (O. Guldberg.) "Ingen — gik misnøiet hiem t. sin Bolig." Pram. — v. dep. at misnøies m. noget, være utilfreds, ikke fornøiet m. forekommer i Rostgaards Ordb.

Mispel, en. pl. Mispler. den spiselige Frugt af Mispeltræet. Mespilus germanica.

Mispriis, en. alt f. ringe, alt f. lav Priis. At være i M. bringe noget i M.

Misprise, v. a. 2. dadle, ikke give noget godt Lov. (Moth.)

Misregne, v. n. 1. (har.) regne urigtigen, giøre en feil Regning. (s. forregne sig.) — Misregning, en. pl.-er. Feiltagelse i Regning, Feilregning. Misregning er ingen Betaling.

Misse, v. n. 1. (har.) blinke ell. glippe m. Dinene. At m. med Dinene. Missende Dine.

Mission, en. pl.-er. Udsending af Lærere t. at forkynde og udbrede Christendommen; og Foreningen af de Personer, hertil bruges. Den danske M. i Ostindien. — Deraf: Missionscollegium, et. Missionsvæsen, et. m. fl.

Misskabning, s. Vanskabning, Misdannelse.

Mistag, et. pl. d. s. Feilgreb, Feiltagelse.

Mistanke, en. pl.-r. en v. grundet ell. ugrundet Formodning opstaaet Mening om andres onde, ulovlige Hensigter ell. Handlinger. At fatte M. til een. Hans Bortreise vakte M. At bringe een i M. Der kan ingen Mistanke falde paa ham, da han ei var tilstede. (s. mistænke.)

Mistbænk, en. pl.-e. en m. Gisdning forsynet Drivebænk t. Urter og Blomster. [Et fordærvet og halvtydsk Ord (Miststeet.) Rettere Drivbænk ell. Drivebænk.]

Miste, v. a. 1. [J. missa. Sv. mista. part. mist for: mistet, hos Almuen og i d. Tale; ligesom i ældre Skrifter, i D. Bib. og Holb. P. Paars.] skilles ved, blive af med, tabe. Han mistede Alt hvad han eiede v. Branden. "Jorden mister af sin Frugtbarhed." Guldberg. At m. sin Forstand. (miste br. egentl. kun om uforskyldt Tab v. Hændelse; tabe om et Forliis, der ganske ell. tildeels skyldes egen Forseelse.) "Man mister alt det, som man ikke beholder; man taber det, som man ikke kunde beholde" (nemt. fordi man ikke vogter det.) Sporon. 2. undvære, være foruden. Man kan let miste det, man aldrig har havt. (i et gl. Ordsprog: Den græder ei f. Guld, som ei Guld aatte.) Den mister ei, som først faaer. Han har intet at m. (om den Gierrige.) 3. Bemærkelsen: at ramme, slaae, hugge feil, er forældet. — mistelig, adj. som kan mistes. (s. u[...]stelig.)

Mistel, en. pl.-er. [T. Mistel.] Snyltebusk, der voxer p. Barken af a[...]lige Træer. Viscum album. Vintergr[...]

Mistillid, en. ud. pl. Mangel p. Ti[...] At have M. til een, sætte Mistillid til h[...] Redelighed.

Mistolke, v. a. 1. fortolke urigti[g] udlægge t. det værste. At m. eens Ord, Mistolkning, en. pl.-er.

Mistrin, et. Feiltrin. At giøre et M[...]trin. (Moth.)

Mistro, en. ud. pl. Mangel p. Til[...] Mistillid. M. til Forsynet, t. Regi[...]gen. At vække Mistro hos een.

Mistroe, v. a. 1. ikke have Tiltro, [...]lid til, sætte Mistroe t. — At m. [...] mistroe eens Ord. "Hvorfor mistroe en trofast Ven?" Rahbek. "Det e[r] Fordom — som jeg selv vil mistroe længe, indtil jeg bliver overtydet om [...] Rigtighed." Bagg.

Mistroisk, adj. tilbøielig t. at mis[...] mistænksom. (Mistroiskhed, en. D. H.[...]

Mistræde, v. n. 3. har. (s. træde.) [...] et Feiltrin. (Moth.)

Mistrøst, en. ud. pl. 1. slet Trøst. [...] give een M. (Moth.) 2. Mistillid, [...] have M. til een. (P. Claussen.) 3. H[...]løs Tilstand, Trøstløshed. (V. S.[...] — mistrøstig, adj. utilgængelig f. Tr[...] modløs, forsagt, utrøstelig. "Da blev [...]kets Hierte mistrøstigt." Josv. 7. Mistrøstighed, en. ud. pl. d. s. s. M[is]trøst, 1. (A. Vedel.)

Mistrøste, v. a. 1. give slet Trøst, [...] een modløs. — Mistrøstning, en. de[...] mistrøste.

Mistvivl, en. pl. d. s. ond ell. s[...] Tvivl. At falde i Mistvivl.

Mistvivle, v. n. 1. (har.) være [...] tvivl, opgive Haab og Tillid. At [...] tvivle om Forsynets Styrelse.

Mistyde, v. a. 1. give en falsk U[d...]ning paa, udlægge en andens Tale, [...]ling ell. Mening urigtigt ell. til hans [...]de. At m. eens Ord, Hensigter. — [...]tydning, en. pl.-er.

Mistykke, et. ud. pl. [J. misby[...] Utilfredshed, Misfornøielse m. noget. [...]tage noget t. Mistykke. (Colding.)

Mistykke, v. n. 1. (har.) tykkes il[...] fortryde paa. At mistykke om, paa [...] (Rostg. Ordb.)

Mistækkes, v. dep. ikke behage, [...]ge. Det mistækkedes ham meget. ([...]

Mistælle, v. a. (s. tælle.) at tæl[...] (Ambergs Ordb.) Mistælling, en, [...]

Mistænke, v. a. 2. tænke ondt o[m...] Mistanke til. At m. een for noget. [...] er mistænkt f. Deeltagelse i Tyveriet. [...] har længe havt ham mistænkt derfor.

ne Mistanke om. (I ældre Skrif-
de mistænkte, at der var lagt et
Folk." Vedels Saro. = mistæn-
1. som giver Aarsag t. Mis-
m man har Grund t. at mistroe.
rson, Sag. 2. d. s. s. mistænk-
ale Folk ere mistænkelige. = Der-
tænkelighed, en. ud. pl. — mis-
adj. som har en overdreven Til-
t. Mistanke og Mistillid. "Det
at omgaaes m. mistænksomme
." Sporon. Mistænksomhed,
Egenskab, at være mistænksom.
nde, v. a. 2. fortryde paa, være
over at det gaaer andre vel; ikke
nden det gode, han besidder. "Hvo
misunde os vor Lykke, ell. troe os
over al Misundelse." Bastholm.
der du mig det, som du foragter?"
[Uegentl. om det, man finder værd
sig, uden dog at misunde andre
g misunder ham (ↄ: jeg kunde
) hans venlige Bolig.] — misun-
som ikke under andre deres Vel-
har en Følelse af Ulyst ved, er
over andres Lykke. At være m.
f. "Naar den Misundelige taler
Bade over andres Vel." Basth.
1.) Misundelse, en. ud.
Sindstilstand, at misunde andre;
"Misundelse, (invidia) Hang t.
te andres Vel m. Fortrydelse, kal-
(hvor) naar Fortrydelsen gaaer t.
ske." P. E. Müller. — Misun-
pl.-e. den, som misunder andre;
nd.
isning, en. pl.-er. urigtig Viis-
. især om Magnetnaalen, naar den
ige i Nord. Compassets M. Ti
M. — Deraf: Misviisnings-
isviisningslinie.
ext, en. ud. pl. Mangel p. Jor-
de; Ufrugtbarhed p. Sæd og Høst;
er i Aar M. paa Rug, p. Græs.
nde, v. a. 1. ikke unde een, være
. (Arrebos. Moth.)
pron. poss. neutr. s. min.
, en. ud. pl. [J. Miödr. A. S.
Medu. Slav. Miod, Honning.]
af Honning, blandet m. Vand,
sammen og derefter giærer. At
lave) Miød. = Miødblanding,
ningen, at blande ell. lave Miød.
, adj. guulbruun som M.
, et. B. til at drikke M. af.
, en. B. der samler sig af
Miødfad, et. Fad, Kar ell. Tønde
Miød i, ell. som er fuldt af M.
. Miødhorn, et. Horn, som
t. at drikke M. af. Miød-
M. som i Smagen ligner Viin,
med Viin. (Baggesen.)
adj. (forældet.) 1. (J. módr.)

træt, mødig. "Jeg er ikke træt, og ikke
mod, en liden Hvile den er dog god." (en
gammel Vise.) 2. nedslaaet, bedrøvet.
mod i Hu, mod i Sinde. (I vore gamle
Viser.) "Jeg blev i Sindet mod." J. S.
Sehested.

Mod, et. ud. pl. [J. Módr. A. S.
Mod, mode.] 1. Sind, Hu, Hiertelag,
Sindsstemning. (jvf. Sind, 1.) At være
v. godt M. At være vel, ilde til Mode
(til Sinds.) At være v. frit Mod, v.
sorgfuldt M. Frisk Mod er halv Tæring.
Ordspr. Hastigt Mod ↄ: Iilfindighed,
Bredagtighed. (s. hastmodig.) At have
M. paa noget ↄ: have Lyst dertil, have
stærk i Sinde. 2. en Sindsstemning, hvori
man er redebon t. at gaae Farer i Møde;
Kiækhed, Uforsagthed. (modsat: Feighed,
Forsagthed, Modløshed.) At fatte M.
"Er Lykken god, da sankes Mod." Ordspr.
At tabe Modet, lade Modet falde. Han
tog Mod t. sig, og gik lige t. Kongen.
Han fik nyt Mod, fik Mod igien. Med
mandigt, uforsagt Mod. (s. Heltemod,
Mandemod, o. fl.) 3. Vrede, Hidsighed,
Fortørnelse. (J. Módr.) kun i den Tale-
maade: at køle sit M. paa een ↄ: tilfreds-
stille sin Vrede. = modfalden, adj. pl.
modfaldne. som har tabt Modet, (2.) ned-
slaaet, forsagt. "At de kunde standse de
Flygtende, og indgyde de Modfaldne nyt
Mod." Bastholm. Modfaldenhed, en.
Modløshed (som oftere br.) — modløs, adj.
[A. S. modleas.] som er uden Mod, har
tabt alt Mod, er ganske forsagt. "Der,
hvor Daaren modløs klager, tidt den Vise
rolig leer." Rahbek. Modløshed, en. ud.
pl. = modig, adj. [A. S. modig.] 1.
som har Mod og Dristighed; uforsagt, kiæk,
behiertet, uforfærdet. modig i Faren, m. i
Strid. En m. Beslutning. 2. som føler
sit Mod og sine Kræfter. (s. overmodig.)
At være m. saalænge Lykken er med. En
m. Hest. [I Talemaaden: at græde sine
modige Taarer, er det ud. Tvivl et andet
Ord, beslægtet m. mod, bedrøvet.] — Mo-
dighed, en. ud. pl. den Egenskab, at være
modig, at have Mod. (Helvaderus.) Han
viste Modighed i Lykken, Forsagthed i U-
lykken. (s. modig, 2.) Hestens Modighed
(ikke Mod.)

Mod, præpos. s. imod. — I Sammen-
sætninger (som herefter følge) br. allene mod.

Modanstalt, en. pl.-er. A. som giøres
imod Andres Foretagende. At giøre Mod-
anstalter.

Modbefaling, en. pl.-er. En B. som
gives tværtimod en andens, ell. imod en
forhen udgiven Befaling.

Modbeskyldning, en. pl.-er. B. som
modsættes en andens Beskyldning, som giø-
res imod den, der har beskyldt os.

Modbeviis, et. pl.-beviser. 1. B.

hvorved man vil giendrive en andens Beviser. 2. B. som gives den, der har udstedt et Beviis, og ikke, v. at indfrie det, faaer det tilbage. Jeg havde ikke Beviset v. Haanden, da han betalte Pengene, og gav ham derfor et Modbeviis.

Modbevægelse, en. pl.-r. B. i en modsat Retning. (V. S. O.)

Modbillede, et. pl.-r. Et B. ell. en billedlig Figur, som er det modsatte af en anden; en Contrast. To afstikkende Modbilleder. (jvf. Gienbillede.) "Det er i visse Omstændigheder en stor Fornøielse, at træffe sit fuldkomne Modbillede." Bagg.

Modbydelig, adj. som byder imod, (s. byde, 7.) som er ubehagelig f. vore Sandser, ell. for vor Attraa og Følelse; som vi føle Vämmelse, ell. en ringere Grad af Afsky for. At Mad er mig m. En m. Smag, Sødhed, Lugt. Et modbydeligt Syn. Hans Væsen er mig modbydeligt. — Modbydelighed, en. ud. pl. den Følelse, som en modbydelig Ting opvækker. At have M. for noget, overvinde sin M. f. en Ting. (jvf. Væmmelse.)

Modbør, en. ud. pl. Vind, som ikke er føielig f. den Seilende, Modvind. At have Modbør.

Moddrift, en. Drift, som leder Tilbøieligheden fra en Gienstand; som bringer os t. at skye ell. undlade noget; Antipathie. (T. Rothe. Nat. Betr. I. 122.)

Mode, et. s. Møde. (jvf. Landemode.)

Mode, en. pl.-r. [Fransk.] Skik, indført Brug i Levemaade, Klædedragt, Pynt m. m. Leveskik, Klædeskik. At leve, boe, klæde sig efter Moden. At gaae af M. komme i Moden. (Sneedorf.) Det er efter Moden, v. Moden. (Roth.) Disse Hatte ere nu i M., have længe været af Mode. = Modedukke, en. 1. en D. udpyntet efter den nyeste Mode. 2. et Fruentimmer, der sætter en Ære i altid at være pyntet efter den nyeste M. (Grundtvig.) Modefarve, en. F. som især er i M. til Klæder og Pynt. Modegiæk, en. Een, som gior sig latterlig v. sin overdrevne Higen efter at følge Moden; en Modenar. Modehandler og Modehandlerske, en. En Mand ell. et Fruentimmer, som handler m. Pynt (Modevarer.) Pynthandlerske. Modenar, en. Modegiæk. (Sneedorf.) Modesyge, en. S. ell. overdreven Higen efter noget, som er i Mode. — og fl. a. Sammens.

Model, en. pl.-ler. [Fr. modele.] en Gienstand, som efterlignes, et Mønster, hvorefter noget udarbeides. M. til en Mølle, t. en Tærskemaskine. At arbeide, tegne, male efter en M. En levende Model. = Deraf: Modelkammer, et. Sted, hvor Modeller giemmes. Modelskole, en. 1. Værelse, hvor der tegnes efter en levende Model. 2. den Classe af Lærlinge v. et

Konst-Academie, som der tegne. Modeltegning, en. T. efter Modeller, især levende. (Heraf ogsaa: modellere, v. danne en Model, især t. et Værk af Billedhuggerkonsten.)

Moden, adj. pl. modne. [Sv. mo[gen]. Hos ældre Forf. og i Bibeloversf. skrives ofte mod ell. moed, som endnu høres af Almuen.] 1. egentl. om Frugt og S[æd], som ikke voxer ell. tiltager mere; som har naaet sin fulde Størrelse og Godhed. [Sæ]den er moden. Et modent Æble. m[odne] Druer. 2. fig. som har naaet sin F[ul]kommenhed, som er ret skikket t. at op[fylde] sin Bestemmelse. En m. Alder. m. Ægtestand. En m. Forstand, D[ømme]kraft. — Modenhed, en. ud. pl. Be[skaf]fenheden, at være moden; saavel eg[entl.] som figurl. Frugternes M. — At op[naae] M. "At bringe Menneskets Kræfte[r til] M." — "Disse have behøvet lang T[id] at komme t. den Modenhed, som hin[e tid]ligere have opnaaet." Sneedorf.

Moder, en. pl. Modre. [I. Modi[r]. S. og N. S. Moder.] en Qvinde, [som] har født et Barn, i hendes Forhold t. [sit] Barn. At blive M. Hun er M. til [...] levende Børn. At være een i M[...] Sted. — uegentl. om Dyr: Lammet [...] let er endnu hos Moderen. 2. figu[rl.] et Fruentimmer, som er i Moders [...] Deraf: Huusmoder, Pleiemoder, [...]moder, Svigermoder, o. fl. (Do[...] der o: Hustruen, Konen i Huset — Tienestefolk p. Landet, ja Bonden sel[v] sin Kone. jvf. Madmoder, og Ordsp[r.] Den er Moder, som Mad giver.) [...] Tiltale: et aldrende Fruentimmer a[f rin]gere Stand. c) I høiere Stiil o[g] Digtere hyppigen om Fædrelandet. [...] Fædrelandet var jo deres fælles Mo[der.] Storm. "Danmark er min anden M[oder] skal jeg meer min Moder see?" Ohle[nschl.] d) en Gienstand, som er Grund og A[ar]ning t. andres Tilværelse. "Livets [...] Glædens Moder taarner sig, det s[...] Hav." Ohlenschl. Gudsfrygt er alle[...]ders M. "Tungsindighed, der ikke [...] er Moder til fortvivlede Foretag[ender.]" Bagg. N. Klim. (Heraf ogsaa [...] Sammensætninger, hvor Moder be[...] den oprindelige Ting ell. Indretning[...] fra andre lignende ere udgaaede e[ll.] deres Udspring; f. E. Moderkube, [Mo]derland, Moderselskab, Moder[...] Moderstade, Moderstat, Moder[...] o. fl. som nedenfor anføres.) = A. [Mo]derbarm, en. Moderbryst, et. en [...] Barm, Bryst. Moderbud, et. e[n Mo]ders Befaling. (Baggesen.) Mode[r...] en. fig. og poet. frembringende [...] "Naturens Modereyne." E. Colbi[ørnsen.] Modergreen, en. i Havekonsten: [...]

i v. et Frugttræ, hvoraf mindre
je. **Moderhierte**, et. fig. en Mo=
nked, Følelse f. hendes Børn.
kald, et. Moderens Kald, Bestem=
at opfostre, opdrage sit Barn. "Det
oderkald opfyldes bedst m. roligt
J. Smidth. **Moderkirke**, en.
Samfund, hvorfra andre lignende
es Udspring. **Moderkorn**, et. en
i hos Rugen; Brandar. (dannet
. Mutterkorn.) **Moderland**,
land, m. Hensyn t. de derfra ud=
t, andenstedes bosatte Indbyggere,
ets Colonier. Nord=Amerikas Krig
derlandet. **Moderlud**, en. En
is Saltdele alle ere fraskilte v. Kry=
n. **Moderlyst**, en. En Moders
ede af sit Barn. **moderløs**, adj.
uden Moder, har mistet sin M.
elk, en. M. hos den Qvinde, som
r. fig. At indsuge noget m. Mo=
n. **Modermord**, et. Drab, som
ter v. sin Moder. Deraf: Mo=
er, en. — **Modermærke**, et. med=
paa et Menneskes Legeme. (V. S.
Moderomhu, en. En Moders O. for
n. (Rahbek.) **Moderpligt**, en.
ers Pligt imod sit Barn. Mo=
, et. en Moders S. (ofte figurl.)
ade fremtrod hver Sol af Nattens
Skød." Thaarup. **Modersprog**,
hvoraf et ell. flere andre ere ud=
t, m. Hensyn t. disse. **Moderstad**=
Bikube, hvorfra de unge Sværme
Moderstamme, en. En Træstam=
Hensyn t. en Qvist, Aflægger af
ell. til Podeqvisten, der indpodes i
n. (Fleischer.) **Modersværm**, en.
ærm, m. Hensyn t. den ell. de nye
, som den i et Aar afgiver. Mo=
n. kaldes af Nogle den bedste Uld,
es v. Faaret. (Nyt Phys. Bibl.
) **Moderomhed**, en. En Moders
it Barn. — B. **Modersbarn**, et.
ed, en. br. i dagl. T. (især det
for: et Menneske i Talemaaden:
ke en M. hos hende, kommer ikke
t hjem, er ikke en M. hjemme. —
e, ub. Art. Barnet i M. (det
[illegible]) — **Modersmaal**, et. Spro=
tales af eens Forældre, ell. i det
[illegible] man er født og opdragen. (T.
rsprache.) Forskielligt fra Mo=
. = **moderlig**, adj. [A. S. mo-
som hører til, er egen f. en Mo=
. Kierlighed, Omhu. "Hun var
, men moderlig yndig." Baggesen.
der, en. ub. pl. altid m. best. Art.
Art. [L. matrix; uterus.] det
hos Qvinder (sieldnere om Foster=
Dyr. s. Bør.) hvori Fosteret und=
g varer indtil Fødselen; Foster=
[illegible]modet. = **Modermave**, en.

Blodaare i Moderen. **Moderbaand**, et. Et af de 4 Baand, (Ligamenter) som forbinde Moderen m. omliggende Dele. **Moderflod**, et. F. af Modermunden. **Modergrund**, en. den øverste, bredeste Deel af Moderen. **Moderhals**, en. den smalleste, Moderskeden nærmeste Deel af Moderen. **Moderhoste**, en. ub. pl. En m. Modersyge forenet tør H. **Moderkage**, en. d. s. s. **Efterbyrd**. **Moderkrampe**, en. krampeagtig Sammentrækning af Moderen; hysterisk Krampe. **Moderkrands**, en. et Redskab, som i medicinsk Hensigt indføres i Moderskeden. Pessarium. **Modermund**, en. Moderens Aabning. Orificium uteri. **Moderplaster**, et. P. som brugtes imod Modersyge. **Moderskede**, en. Vagina uteri. **Modersot**, **Modersyge**, en. Navn, som gives adskillige Sygdomstilfælde, hvilke, tildeels urigtigen, tilskrives Moderens sygelige Tilstand. **Moderspeil**, et. Et chirurgisk Redskab, som br. i haarde Fødsler. Speculum matricis. **Moderudfald**, et. en Sygdom, hvorved Moderen synker ned i Moderskeden. Prolapsus uteri. **Modervand**, et. den Vædske, der omgiver Fosteret i Moderen. Liquor amnii. — med fl. a.

Modfalden, adj. s. under **Mod**.

Modgang, en. ub. pl. Skiebne, som gaaer os imod, uheldigt Udfald af vore Bestræbelser, uheldig Skiebne (modf. **Medgang**.) At have megen **M**. Ikke enhver **M**. er en Ulykke. "**Modgang** kalde vi alt det, som møder os imod vort Ønske og vor Hensigt." Sporon. = **Modgangsdag**, en. pl.-e. D. paa hvilken man har M. uheldig Dag. (Rahbek.) **Modgangskamp**, en. K. imod Uheld, Bestræbelse for at udholde Modgang m. ubøiet Sind. (Baggesen.) **Modgangsstød**, et. ulykkelig Hændelse. "At dobbelt man hvert **Modgangsstød** begræder." Baggesen. **Modgangstid**, en. uheldig Tid; Uheldstid. (V. S. O.)

Modgield, en. ub. pl. det, som Skyldneren har tilgode hos Gieldneren. (Creditor.) og som han fører denne i Modregning. (Nørregaards d. Priv. Ret. §. 682.)

Modgift, en. Lægemiddel ell. Forebyggningsmiddel imod Gift.

Modgrund, en. pl.-e. G. der modsættes en anden, anføres imod en anden Grund. At høre Grunde og **Modgrunde**.

Modig, **modløs**, s. under **Mod**.

Modhold, et. ub. pl. noget, som holder imod, staaer imod; ell. det, at holde imod.

Modkamp, en. Kamp, hvori man sætter sig imod en fiendtlig Magt. (pleonastisk Udtryk. Baggesen.)

Modklage, en. pl.-r. K. som indgives imod en andens Klage (Contra=Klage.) Deraf: **Modklager**, en. (V. S. O.)

Modkraft, en. K. som virker imod, ell. ophæver en anden. (T. Rothe.) At beregne

Kraft og Modkraft. "At modsætte enhver Kraft, som vil forstyrre denne Tilstand, en tilstrækkelig Modkraft." A. Ørsted.

Modlag, et. pl. d. s. det, som lægges ell. anbringes p. et Sted, f. at holde imod Tryk, virke imod en Kraft. (J. Kraft.) Deraf: Modlagsmuur, en. der tiener t. Støtte for en anden Muur. (Contrefort. Kraft.)

Modlist, en. ud. pl. List, der sættes imod en anden. (V. S. O.)

Modne, v. a. 1. [s. adj. moden.] bringe t. Modenhed, giøre moden. Solen modner Druerne.

Modnes, v. dep. modnedes. komme t. Modenhed, blive moden. Sæden modnedes tidligt i Aar. — Modning, en. det, at noget modnes. Deraf: Modningstid, en. (Olufsen.).

Modpart, en. den, som har Tvist, Uenighed m. en anden; Vederpart, Modstander.

Modparti, et. Samfund, Forbund af flere, der holde sammen i Uenighed ell. Strid mod et andet Parti, m. Hensyn t. dette. Han er af Modpartiet. Vi have et stærkt Modparti.

Modpave, en. pl. -r. P. som er valgt imod en anden Pave.

Modregning, en. Regning p. det, som en Skyldner paastaaer at have tilgode hos Creditor, og hvormed han, ganske ell. tildeels, vil opveie dennes Fordring. (compensatio.) "Alene reen og klar Gield kan komme i Modregning med reen klar Gield." Nørregaard.

Modsagn, et. pl. d. s. det, som siges imod et andet, imod en andens Udsagn; Modsigelse.

Modside, en. den Side, der er modsat, er lige over f. en anden. — modsidig, adj. som er paa, som hører til den modsatte Side. Søens modsidige Bred.

Modsige, v. a. 3. (s. sige.) sige det, som strider imod en andens Yttring, paastaae det Modsatte, yttre en modsat Mening, give en anden Uret. At m. een m. Høflighed. Han lider ikke at blive modsagt. modsigende Sætninger (som ophæve hinanden.) = Modsigelse, en. pl.-r. 1. Gierningen at modsige; Modsagn. Han trætter og bliver ubehagelig v. sine uophørlige Modsigelser. Det er uden M. (ustridigen) det bedste, han har skrevet. 2. Beskaffenheden v. to Gienstande, Sætninger, Udsagn, at de ophæve hinanden, ei kunne begge tænkes tillige. "De giøre sig skyldige i Modsigelse mod deres egen Villie." Birkner. — Modsigelsesaand, en. stærk Tilbøielighed t. at modsige. (V. S. O.)

Modsot, en. Sygdom, hvorved Legemets Kræfter udtæres, og den Syge ikke trives af nogen Næring. Cachexia. Golding. Moth. "Modsot krænker mig — jeg er en Skygge lig, som svinder J. S. Sehested.

Modstaae, v. a. 3. (s. staae.) bestræbe sig for, at noget ikke skeer, søge at hindre; giøre (staae imod br. vel i samme B men da helst absol. ell. efter Enden af Sætningen. En saad ikke let at staae imod.) a) om Kraft. At m. Kulden. De u ler m. ikke Luftens Virkninge den aandelige Kraft. At m. T m. Fristelser, Forførelser. (J Bem. af v. at staae: en modst kel ɔ: den V. i en Triangel, der over f. en vis given Side.) = en. ud. pl. physisk ell. aandelig en anden virkende Kraft; A Modværge. (jvf. Hindring.) Modstand. At beregne Murer Trykket. At overvinde en M. slag fandt M. At giøre Fie Modstand. Han overgav sig Modstandsevne, Modstandsk til at staae imod, giøre Mod modvirke en Kraft. = Mod pl.-e. den, som giør Modstan imod noget; som er uenig, i anden i sit Forhold t. denne. der og Modstandere ere mange Hans Plan har fundet mang dere. At forlige sig m. sin M en mægtig M. — ("Hendes Mo opirrede hende." I. Sam. 1. 6. derske, en. Moth.) = modstand er imod, sætter sig imod noget. sen. T. Roth.)

Modstemme, en. pl. -r. S imod en Sag, et Forslag. (s. T

Modstrid, en. Gierningen a at sætte sig imod af al Magt.

Modstride, v. a. 3. (s. stride imod af al Kraft, kæmpe imo "Ikke som om Tanke og Føl de eller ophævede hinanden." (modstrides. Øhlenschl.) (stridige, stridende) Begreber saa aldeles den sunde Fornuft de." Bagg. "Den klare For vi ikke kunne samle det Mod Begreb." Mynster.

Modstridig, adj. som ei stridig, stridende. Modstridi (Engedorf.) (jvf. gienstridig.) dighed, en. den Egenskab, a stridig, modsigende. (Moth.)

Modstræbe, v. a. 2. stræbe at virke imod. At m. en An (V. S. O.) "Altsaa er det modstræber alt dette." Myns Modstræben, en. ud. pl. Modstræben hos Nationerne

...strøm, en. pl.-me. Strøm i Havet,
...er tværtimod en andens.
...stød, et. pl. d. s. Stød, som skeer
...andet, for at afværge et andet.
...sæt, et. noget, som modsættes;
...ning, Contrast. (Øhlenschl.)
...sætte, v. a. 3. (s. sætte.) 1. an-
...n Kraft imod en anden (sætte imod.)
Modstand, han frivillig modsætter
...s Kraft." Bastholm. 2. at m. sig,
...hindre, giøre Indsigelse, ei ville
At m. sig et Forslag, en Befaling.
...ide, sammenstille ulige, stridige
...ide. Vi kunne m. denne Skildring
...n, ganske forskiellig. (modsat. Sa-
...t modsat Udfald ɔ: et andet, end det
. "Det Sandes modsatte Billede."
24. Last er det Modsatte af Dyd.
...ium. Jeg troer just det Modsat-
Modsætning, en. 1. d. s. s. Mod-
. "At bringe Menneskets Sandse-
Modsætning med sig selv." P. E.
2. det, som modsættes; Mod-
...ntraft. 3. en Sætning, der ud-
...et Modsatte af en anden. (Anti-
-Modsættelse, en. Handlingen at
eller at modsætte sig.
...age, v. a. 3. (s. tage.) tage noget
som gives, overantvordes; tage
Jeg modtog hans Brev i gaar.
...get af eens egen Haand. 2. give
behandle den, som kommer, p. en
...let Maade. Hun vil ingen Besøg
m. een vel, ilde. Han blev mod-
...stor Hiertelighed. 3. ikke afslaae
...ke; antage. At m. et Tilbud,
...vdelse. = Modtagelse, en. 1.
...en at modtage. (1. og 3.) 2. den
at blive modtaget. At finde en
behagelig M. — Modtager, en.
...modtager noget; (i Modsætn. t.
Afsenderen.) — modtagelig, adj.
modtages, som ei er at forkaste;
... Modtagelighed, en. ud. pl.
Beskaffenhed, at være modtagelig,
modtages. 2. Hos nogle Nyere:
at modtage, Modtagelsesevne;
...itet. (Riisbrigh.)
...tryk, et. pl. d. s. Tryk, hvorved en
...d skeer; Tryk af en modvirkende
...J. Kraft.)
...veie, v. a. 1. egentl. sætte en Mod-
...d. Naar begge Vægtskaale mod-
...nden. At modveie en Virkning.
...) 2. fig. opveie, erstatte. "Til-
...Sloven modveier det borttagne."

...vendt, adj. v. vendt imod en anden

...vidne, et. pl.-r. et Vidne, der mod-
...andet Vidnes Udsagn. At føre
...ner. (Moth.)
...villie, en. ud. pl. Gienstridighed,
Uvillighed. "Skeer det tiere af Modvillie
og Foragt." (D. Lov.) — Modvillig, adj.
gienstridig, uvillig, fortrøden t. noget.
(jvf. stiv, trodsig.) Deraf: Modvillig-
hed, en. ud. pl.

Modvind, en. ud. pl. d. s. s. Modbør.

Modvirke, v. a. 1. sætte en Virkning
imod en anden, hindre noget v. en virkende
Kraft. Han modvirkede dette Anslag mere
v. Klogskab, end v. Magt. modvirkende
Kræfter. — Modvirkning, en. V. som er
modsat, som hindrer en anden.

Modvægt, en. 1. den V. ell. Tyngde,
der anvendes, f. at veie en anden op, ell.
holde den i Ligevægt. 2. fig. en Kraft ell.
Virkning i Siælen, hvorved en anden op-
hæves. Stolthed er ofte en Modvægt imod
Smiger.

Modværge, et. Modstand, Forsvar,
især m. Vaaben og Værge, imod et Angreb.
At gribe, at sætte sig til M. At giøre M.
(V. S. O.) Et tappert Modværge.

Modværn, et. udvortes Middel, som
anvendes t. Værn, Beskyttelse. "Det Mod-
værn, man i Sluser bygger imod Vandet."
J. Kraft.

Mon, adv. [J. mun.] udtrykker et
Spørgsmaal, især i Forbindelse m. Uvis-
hed ell. Tvivl. Mon han har husket, hvad
jeg bad om? Mon hun endnu skulde være i
Live? Hvorledes mon han lever? Hvor
mon han opholder sig? (Oprindeligen er
dette adv. det samme Ord som v. mon ell.
monne, anvendt p. en spørgende Maade.)

Mon, et. pl. d. s. [J. Munr.] Ting, som
man besidder; Eiendom, Boskab. (foræl-
det.) Deraf: Kiemon, Klædemon. (At
have Monnet for ɔ: Fortrinnet: en foræl-
det Talemaade. "Hvor Penge har Mon-
net fra (?) Ære og Tro." Kingo.)

Monark, en. pl.-er. [Lat. monarcha.]
En uafhængig, især uindskrænket Fyrste;
Enehersker, Enevoldsherre. Dog br. det
især kun om Keisere og Konger; om end
deres Magt er indskrænket. — monarkisk,
adj. som hører t. en Monark. monarkisk
Regieringsform.

Monarkie, et. 1. den Regieringsform,
i hvilken den høieste Magt i Staten er i en
enestes Haand; (t. Forskiel fra Aristokratie
og Demokratie.) Enevælde, Enevoldsregie-
ring. 2. en Stat, som behersses af en
Monark.

Monne, forkortet mon. [Isl. impf.
mundi, af muna.] et ufuldstændigt Hielpe-
verb. der forbindes m. et andet Verbum i
infin. og tiener da (omtrent som do i det
Engelske) t. at udtrykke, saa vel den nær-
værende Tidsform, som (i Fortælling) den
forbigangne. "Og seer hvordan det monne
lade." Thaarup. "Enhver af Heyn mon
tørste." Øhlenschl. — "Da monne Solen
dale (dalede.)" — "Vi monne rundt om

Den gaae (gik.)" Samme. (I Prosa br. det sielden; og Anvendelsen i den jævnere Stiil giver ofte et stivt, trungent Udtryk. Moth tillægger kun Almuen Brugen af dette Ord.)

Monopol, et. f. **Eneret.**

Monument, et. pl. -er. (Lat.) Mindesmærke, Minde.

Mops, en. pl.-er. et Slags smaa Hunde af guulladen Farve, med kort, afstumpet, sort Snude. — **Mopsabe**, en. pl. -r. et Slags Aber i Sydamerica. Scimia sciurea. **Mopsansigt**, et. A. der har Lighed m. Mopsens Hoved. **Mopsnæse**, en. N. der ligner Mopsens Snude; Braknæse. = **mopset**, adj. vranten, fortrædelig, suur. (d. Tale.)

1. **Mor**, en. (langt o) pl.-er. [T. M o h r. af det Lat. Maurus.] 1. en Indbygger af det nordlige Afrika ell. Mauritanien. Disse kaldes nu i Alm. **Maurer.** 2. en Neger (i ældre Dansk: **Blaamand.**) Deraf: **Morland**, et. den Deel af Afrika, som beboes af Morer; Negerlandene; Æthiopien.

2. **Mór**, et. [Fr. moirer, at vatre.] et Slags tykt, som oftest vatret Silkestof. **Guldmor, Sølvmor.**

3. **Mór**, en. ud. pl. [T. og E. Moor.] Mosejord, Sumpjord; Moseland. (sielden.) "Under sorten Mor." K. B. Deraf: **Moreng, Morgrund, Morjord.** (I Jylland ogsaa om den Jordskorpe p. Heden, der giver den meest brændbare Hedetørv ell. **Mortørv.**)

Morads, et. pl. -er. [af 3. Mor. T. M o r a s t.] En sumpet Egn; en Mose, Sump. (f. **Myr.**)

Moral, en. [af d. Lat. Adj. moralis.] Sædelære, Pligtlære; it. en moralsk Sætning. — **Morallov**, en. Lov f. Menneskets frie Handlinger, grundet p. Samvittighedens Bud og Fornuftens Erkiendelse af almindelig Sædeligheds Pligter. **Moralprincip**, et. Moralens, ell. et Moralsystems høieste Grundsætning. **Moralsystem**, et. videnskabelig Udvikling af Sædelæren. = **moralisere**, v. n. foredrage moralske Forskrifter; især t. Utide. At m. for een. (d. Tale.) — **Moralist**, en. den, som moraliserer f. andre. (Bessek.) — **Moralitet**, en. ud. pl. Forhold t. Moralloven; Overeensstemmelse m. Moralloven; Sædelighed, Retskaffenhed. — **moralsk**, adj. 1. som hører til, er grundet i ell. staaer i Forbindelse m. Moralen. moralske Regler, Grundsætninger. Den moralske Frihed. moralske Handlinger ɔ: Handlinger af et frit Væsen. moralsk Aarsag (f. E. til en Forbrydelse) den, som fremkalder eens Beslutning t. en Handling (modf. physisk Aarsag.) moralsk Tvang, som betager den Handlende sin Frihed. moralsk Visbed ɔ: den, som grunder sig p. en fornuftig indvortes Overbeviisning, uden derfor at fuldkommen ell. aldeles afgiort. 2. eensstemmende m. Moralens Forskri sædelig. Et m. Levnet. En god m. ferfel. (modf. umoralsk.) 3. en mo Person ɔ: (i Lovsproget) et Samfun Forening af flere, der tænkes som en son; i Modsætn. t. en physisk, vir Person, (et menneskeligt Individuum.

Morbroder, en. pl. **Morbrødre.** (derbroder.) en Moders Broder, i Forh til hans Søsterbørn.

Morbær, et. pl. d. f. [Lat. mor Frugten af **Morbærtræet.** (Morus nig I Sammensætninger (ligesom andre nende Ord) saavel om Træets Dele, om det, der laves af Bærrene. f. E. M bærblad, **Morbærsaft, Morbærviin**,

Mord, et. pl. d. f. [J. Sv. og M o r d.] forsætligt Manddrab, et D som skeer m. Overlæg. At begaae et Ikke ethvert **Drab** er et **Mord** (f. E. af Vaade, af Nødværge.) Jvf. myrde **mordbegierlig**, adj. begierlig efter at de, blodgierrig. **Mordbrand**, en. Gierning, m. Forsæt og hemmelig at Ild p. en Andens Huus og Bolig (ell. E tilføies i D. Lov. VI. 19. 1.) **Mordb**der, en. den, som begaaer Mordbr (Ligeledes: **Mordbrænderske**, en.) **M**dolk, en. D. hvoraf en Morder be sig; Morderdolk. (Moth.) **Mordg** f. **Mordvaaben.** **mordgierrig**, adj. har Mordelyst, finder Behag i at dr blodgierrig. "Da blev han saa mord rig, at han hverken sparede unge eller g le." A. Vedel. **Mordhævn**, en. f. B hævn. **Mordhistorie**, en. Fortælling Mord o. d. **Mordskrig**, et. giennemtr gende Skrig, som af den, der my ell. overfaldes. **Mordskud**, et. dræb Skud. **Mordslag**, et. Et dræbende S "Holder jeg ikke tilbage min Arm fra nende **Mordslag.**" Baggesen. **Mords** et. S. som er bestemt t. Mord, dræb Spyd. "Om Skiebnen rækker han **Mordspyd.**" Evald. **Mordstaal**, et. for: **Mordvaaben**, dræbende Vaa "**Mordstaalet** foer af den Rasendes Haa Baggesen. **Mordsværd**, et. dræb Sværd, S. hvormed man dræber. "M sværdet blinkte alt." Evald. **mord** adj. træt af at myrde ell. dræbe. mordtrætte Krigere." Grundtvig. **M** vaaben, et. farligt, dræbende Vaaben hvoraf en Morder betiener sig. **mordv** adj. v. d. f. f. myrdevant. "Den m vante Flok." (Pram.)

Morder, en. pl.-e. den, som har be et Mord. (f. **Drabsmand, Manddra** En leiet **M.** Snigmorder (Bandit Brodermorder, Fadermorder, Konge der, **Selvmorder**, **Snigmorder**,

...rtimmer: Morderske, en.) = ...dolk, en. d. s. s. Morddolk. Mor... , en. E. som er udsendt f. at ihiel... ...aggesen.) Mordergrube, en. un... ...t Hule, hvor Mordere, Stimænd ...et Tilhold. (Morderkule. Moth.) ...haand, en. fig. en Morders Gier... ...t dør for M. — Morderkniv, en. ...voraf en Morder betiener sig; Mor... "Nu staae i Fare for at døe f. ...kniv." Holberg. Morderslag, et. ...g af en Morders Haand, dræbende ...et blodigt Feltslag. (Baggesen.) ...isk, adj. liig en Morders Gierning, ...erdes Viis; it. dræbende. mor... ...aben, Bedrifter. (Sneedorf.) Et ...Anfald. Ligeledes i samme Betydn. ...(begge dog ikke gierne i den rene ...Stiil.)

..., v. a. og rec. 1. [et f. det Danske ...rd af uvis Oprindelse. Isl. Mo... ...ave Tiden (f. en anden ell. for ...). en behagelig, fornøielig Maa... ...le, fornøie. At more Børn. Det ..., at see dem dandse. At more sig ...i et Selskab. En morende (un... ...de) Læsning, Tidsfordriv. (s. ne... ...orskab, morsom.)

..., en. pl. Moreller. [It. Ama-... ...Slags Kirsebær, m. syrlig, lys ...de Saft, hvoraf gives flere Af... ...th.)

...der, en. pl. Morfædre. (Moders ...Moders Fader, i Forholdet til ...ebørn.

..., en. pl. -er. [I. Morgun. A. ...n.] 1. Tiden imellem Natten og ...en, fra Solens Opgang t. midt ...dagen. Det bliver M. Fra M. Den tidlige Morgens friske ...føre t. den lyse M. Om Mor... ...et staae tidlig om Morgenen. ...udelades ofte, ligesom v. Mid... ...en. Det skal bruges Morgen og ...re Gange om Dagen, Morgen, Aften.) Henimod Morgen (ell. ...) At byde een god Morgen. ...en t. Aften o: den hele Dag. ..., Barndommens M. — I Mor... ...i denne Dags Morgen. (hodie ...I Gaar Morges (heri mane.) ...Morges. 2. adv. med præp. ...Dag, som følger næst efter den ...e. (cras, crastino.) I Gaar ...Dag har vi udhviilt os; i Mor... ...videre. Du maa bie til i M. ...f. I Morgen tidlig (postridie ...I Morgen Middag, Aften. = ...agt, en. A. som forrettes om ...At holde sin M. Morgen... ...som foretages om Morgenen. ...s, et. B. i Morgenstunden. ...adj. blid, som en klar Morgen.

Morgenblode, en. stærk Regn om Morgenen. Morgenbøn, en. Bøn t. Gud om Morgenen. Morgendag, en. Dagen i Morgen, den følgende Dag. (n. D.) morgendags, adj. som hører t. Dagen i Morgen. (B. S. D.) Morgendamp, en. D. der om Morgenen opstiger af Jorden. "Hiin vigende Morgendamp, denne svindende Taage." Bagg. Morgendragt, en. D. som man iforer sig om Morgenen, og som er forskiellig fra den mere omhyggelige Paaklædning. fig. og poet. "Perlerne paa Dalens Morgendragt" (Dugdraaberne i Græsset.) Bagg. Morgendrik, en. D. som nydes tidlig om Morgenen. Morgendrøm, en. D. som man har i Morgenstunden. morgenduelig, adj. som er oppe og p. Færde tidlig om Morgenen. (s. duelig, 2.) Morgenduft, en. D. ell. sagte Luftning, som man fornemmer i Morgenstunden. "Jeg aander Morgenduften." Bagg. Morgendug, en. den Dug, der falder om Morgenen. "Morgendugens Draaber." Tullin. Morgendæmring, en. Morgenlysets første Frembrud, Dagstiær. Morgenfarve, en. lys, skiær Farve, som Himmelens om M. Morgenfruer, pl. en Urt, Chrysanthemum segetum. Morgengave, en. G. som en Brudgom giver ell. tilsiger sin Brud den første Morgen efter Brylluppet. Morgenglands, en. den Glands, som en klar Morgen udbreder. Morgenglimt, et. Glimt af den frembrydende Morgen. "Et Morgenglimt af Frodes Dage." C. A. Lund. Morgengry, et. Daggry, Dagstiær. Morgenhane, en. Hanen, der v. sin Galen bebuder Morgenen. (Øhlenschl.) Morgenhilsen, en. H. som gives om M. Morgenhimmel, en. Himlen, Luften, som den viser sig om Morgenen. Morgenkiole, en. K. som man iforer sig om M., som hører t. Morgendragten. Morgenlandskab, et. Et Landskab, betragtet om Morgenen, i Morgenlysningen; ell. saaledes malet. (s. Aftenlandskab.) Morgenlatter, en. L. og Lystighed om M. Morgenlatter bliver ofte t. Aftengraad. Ordspr. Morgenliv, et. det Liv, der i høiere Grad er udbredt over Naturen om M. Morgenluft, en. 1. Luften, som den er om M. 2. en svag Morgenvind, Morgenluftning. Morgenlys, et. 1. det Lys, som Morgensolen giver; Morgenlysning. 2. et Lys, der brændes t. ud p. Morgenen. (Sorterup.) Morgenlærke, en. Lærken, der synger tidlig om Morgenen. (Baggesen.) Morgenmaal, et. s. Maal, 5. Morgenmad, en. M. som spises om Morgenen; Davre. Morgenmand, en. den, som gierne staaer tidlig op om M. At være en god M. Morgenmelk, en. den M. som malkes om Morgenen. (modf. Aftenmelk.)

Morgenmesse, en. catholsk M. som holdes om M. Morgenpragt, en. den Pragt i Naturen, som ledsager en skiøn M. Morgenpsalme, en. Psalme, bestemt t. at synges om M. Morgenriim, en. Riimfrost, der falder om M. (Moth.) morgenrød, adj. som har Morgenrødens Farve. (M.) Morgenrøde, en. det røde Skin i den østlige Horizont, der v. klar Luft bebuder Solens Opgang. (Dagmoder.) "Fra Morgenrøden gik op, til Stiernerne kom frem." Nehem. 4. 21. Morgensang, en. S. der synges om M. Morgenskin, et. Morgenlysets Skin. (Moth.) Morgenskiær, et. det tidligste Morgenlys; Dagskiær. morgenskiøn, adj. skiøn, som en smuk, klar Morgen. (F. Guldberg.) Morgenskumring, en. s. Morgendæmring. Morgensky, en. Sky, der sees p. Himlen om Morgenen. "Den klare M. kan blive sort før Aften." J. Friis. Morgensol, en. Solens Skin i de tidlige Morgentimer. Disse Træer, Værelser have Morgensolen. Morgenstierne, en. 1. Planeten Venus, naar den sees før Solens Opgang. 2. et Vaaben, b. staaende af en Stang m. Spids og en rund Knub ell. Kølle, forsynet m. Pigge, i Enden. Morgenstraale, en. pl. -r. Morgensolens Straaler. (S. Stafeldt.) Morgenstund, en. den Tid af Dagen, som udgiør Morgenen. I Morgenstunden, i den tidlige M. Morgensvale, en. kølig Morgenluft, Morgenkøling. morgensyg, adj. syg om Morgenen. "Aftensyg Kone og morgensygt Veir blive vel tilpas." Ordspr. Morgensøvn, en. Søvn i Morgentimerne. Morgentaage, en. T. der tidlig om M. svæver over Jorden, indtil den fordrives af Solen. Morgentid, en. d. s. s. Morgenstund. Morgentime, en. En af de Timer, der udgiøre Morgenen. Morgenvagt, en. t. Skibs: den fierde Nattevagt. Morgenvind, en. V. som blæser tidligt om M.

Morgnes, v. dep. blive Morgen, blive lyst, dages. (V. S. O.)

Morian, en. [N. S. Moorjan.] s. 1. Mor.

Morild, en. ud. pl. En electrisk Lysning p. Havets Bølger om Natten; Havild, Havets Lysen. (F. Schmidts Digte. 1811. S. 82.) Ogsaa: Marild. (V. S. O.)

Morkel, en. pl. Morkler. et Slags spiselige Svampe. Phallus esculentus.

Mormoder, en. pl. Mormødre. en Moders Moder; Bedstemoder.

Moro, en. ud. pl. [Sv. Ro. maaskee Mod-Ro; af Mod, Sind.] 1. Sindsstemning, hvori man morer sig; hvori Aandskræfterne oplives v. en behagelig Sysselsættelse; Fornøielse. 2. det, som morer, morende Tidsfordriv. (Man finder i enkelte Skrifter det V. at moroe, for: m[...] Sv. roa. s. Ro, B.)

Morskab, et. ud. pl. 1. d. s. s. M[...] 1. At finde Morskab i noget. At [...] noget f. Morskabs Skyld. "Hvor det [...] der om blot Nydelse, Morskab ell. Glæ[...] Baggesen. 2. det, som morer, forly[...] steer t. Forlystelse. Uskyldigt M. S[...] spil er hans kiæreste M. (Den usædv[...] pl. bruger Rahbek: "Nogen af alle Moerskaber, der kunne bidrage t. Lege[...] Helbred ell. Siælens Dannelse." D. T[...] 1792.) = Morskabsbog, en. Bog, [...] Hensigt meer er at more, end at under[...] "Mangen Morskabsbog er gaaet t. Kræ[...] merhuse, uden at more nogen." Rah[...] Morskabslæsning, en. L. af Morskab[...] ger. Morskabstid, en. den T. som [...] vendes p. Morskab, p. Forlystelser. M[...] skabsspil, et. S. der spilles, ikke f. [...] dings, men f. Morskabs Skyld. M[...] skabsværk, et. d. s. s. Morskabsbog.

Morsom, adj. pl. -me. [i Sv. Di[...] ter: morosam.] lystig, forlystende, [...] rende, fuld af Lystighed. Et morsomt [...] fald. En m. Reise. "Ingen vil for[...] drentlig finde den saa morsom og behag[...] som mange ville finde den modbydelig [...] klebende." Bagg. At være m. i Selska[...] — Morsomhed, en. ud. pl. den Egen[...] at være morsom.

Morten, n. pr. et Mandsnavn; [...] tin. (hos Jægere, i Skiemt: Ha[...] Mortensaften, en. Aftenen før Mort[...] dag. Mortensdag, en. d. 11te Novem[...] som i den romerske Kirke er en Festdag [...] St. Martin, en fransk Biskop, død [...] Mortensgaas, en. En stegt Gaas, [...] man pleier at fortære, enten Mortensaf[...] ell. Mortensdag.

Morter, en. pl. -e. [A. S. Mort[...] N. S. murten, at knuse.] Et [...] Malm, Steen, ell. en anden fast Mat[...] t. at knuse ell. sønderstøde haarde Leg[...] i. At støde noget i en M. Her f[...] Støder til denne M. (Støderen ka[...] tilforn ogsaa Stempel.)

Mos, et. ud. pl. (m. kort Vocal.) Mosser er brugt i nyere botan. Skri[...] men tilhører ikke Sproget. [I. Mos[...] S. Meos. E. Moss.] det alm. Navn [...] talrig Classe af Værter m. ukien[...] Blomsterdele. Musci. Jordmos, S[...] mos, Træmos. Islandsk Mos, en [...] nærende Egenskaber bekiendt Mos- ell. [...] Art, som i Mængde findes i Island. Li[...] islandicus. = Mosagat, en. et Slag[...] gat, hvis Tegning ligner M. mosa[...] adj. som ligner M. Mosart, en. p[...] en enkelt Art Mos. mosdækket, [...] groet, adj. v. bedækket, overgroet m. [...] "Den mosgroede Steen." Pram. [...] klædt, adj. v. d. s. s. mosdækket. M[...]

et Slags R. hvis Bæger og Stilk
n besatte m. fiint Mos. Mos-
. pl.-r. trævlede Smaadele af
lisser.) Mostæppe, et. figurl.
ing p. Jorden, som er tæt over-
blødt Mos. Mosvæxt, en.
af Mos p. et Sted. "At for-
osvæxten fra side Enge." Landh.
l.

en. (m. lang Vocal) ud. pl. [N.
s. T. Mus.] en jævn Suppe af
midler, der koges sammen m. fly-
g. Ertemos, Lungemos, Pæ-
(Ordet er egentlig fremmedt og
udt det br. alt i det 16de Aarh.
e Ord er Vælling.)
, en. d. s. s. Musivarerbeide.
, adj. [af n. pr. Moses.] d. s. s.

d, en. ud. pl. et Slags jordblan-
ssand, tienlig t. Støbesand.
s Min.)

n. pl.-r. [egent f. det danske
n siid, fugtig Jord, utienlig t.
og som enten altid, eller i visse
staaer under Vand. (Jvf. Kær,
Myr, Sump.) At udgrave, ud-
. En Ellemose, Tørvemose. =
adj. som ligner en M. En m.
saa kaldes Moseeng. Mose-
Vildænder, der udklække deres
oser og Kær. Mosefald, et.
Mosen, hvor Vandet har Fald
Mosefoder, et. Hø, som vorer
i en Mose. Mosegriis, en.
Slags Vandrotter. (Moth.)
, en. siid, moseagtig Jordbund.
et. Græs, som vorer i Moser.
Hø af Mosegræs. Mose-
s. Myrejern. Mosejord, en.
m. mange Plantedele blandet
findes i Moser; Kærjord, Tør-
oseland, et. En M. af betyde-
ing. Mosepiil, en. Navn p.
Piilarter (Salices) som groe i
oseplante, en. P. som kun ell.
Moser. Moserør, et. pl. d. s.
oe i Moser. Mosesiv, et. Et
som især vorer i Moser. Scir-
sus. Mosesneppe, en. En
. Scolopax gallimila. mo-
suur som Vandet i Moser.
Mosetaage, en. Taage, som
og holder sig over Moser. (Oh-
osetørv, en. T. som graves i
Forskiel fra Græstørv, Hede-
tørv, Martørv o. fl.) Mo-
Vand, der samler sig i, har
ser.

n. pl.-r. [fremmedt O. af
delse.] et tyrkisk ell. mohame-
(Mesdschid, et Bedehuus.)

Moskovit, en. pl.-er. en Russer. mo-
skovitisk, adj. russisk.

Moskus, en. ud. pl. [Lat. moschus.] den stærkt lugtende Materie, der findes hos Hannen af Moskusdyret (Moschus moschiferus.) i en Pose under Bugen. (Desmer.) Flere Dyr, som have enten lignende Afsondringer, ell. en Lugt efter Moschus, have deraf Navn. f. E. Moskusand, Moskuskat, Moskusoxe, Moskussviin, o. fl. (s. Desmer.) Moskuspulver, et. Pulver af M. ell. hvori M. er blandet. Ligeledes: Moskussaft, o. fl.

Most, en. ud. pl. [Lat. mustum.] den udpressede Saft af adskillige syrlig søde Frugter. Pæremost. Æblemost. Druemost (Viin, som ei har gieret.) = mostagtig, adj. som ligner M. Mosteddike, en. E. lavet af Most. Mostperse, en. Indretning t. at perse M. Mostpære, en. pl.-r. Pærer, som give god og megen M. Ligeledes: Mostæble. — Mostqvas, et. det overblevne af Frugten i Mostpersen, efterat Mosten er afpresset. (Moth.) Mostsirup, en. Most indkogt til Sirup.

Moster, en. pl.-e. en Moders Søster, i Forhold t. hendes Søsterbørn. s. Faster. (Mosterdatter, Mostersøn, Moders Søsterdatter, Søstersøn. Moth. br. i Fyen.)

Motte, en. s. Maatte.

Moxen, adv. [J. mióc senn. H. machschien.] næsten, hartad. (lidet brugel.)

Mudder, et. ud. pl. [H. Modder. E. mud.] jordagtige Dele, der samle sig p. Bunden af Vand, ell. blande sig m. Vandet; Dynd; Morads. At rense en Dam for M. Fisken smager af M. = mudderagtig, adj. som ligner M. Mudderbund, en. ud. pl. muddret Bund i Havet, i en Sø ell. anden Vandsamling. Mudderdige, et. D. som opføres i Marsklande, f. at tilbageholde det af Søen opskyllede M. ell. Dynd. (Ambergs Ordb.) Mudderfisk, en. Fisk som lever i Mudderet, p. Bunden af Søen. Muddergrund, en. d. s. s. Mudderbund. Mudderhage, en. H. med et Net, hvormed Mudder drages op af Canaler. Mudderjord, en. muddret Jord, Dyndjord. Mudderkrog, en. Mudderhage. Muddermaskine, Muddermølle, en. (Moth.) en Indretning m. Hiul, der bevæges v. Heste ell. Mennesker, hvorved Mudderet bringes op af Havne og Canaler. Mudderpram, en. P. hvorpaa Muddermøllen staaer, ell. hvorpaa det optagne M. bortføres. Mudderskuffe, en. Et Redskab, som en stor Skuffe, hvormed Mudder drages op. Muddervand, et. Mosevand, muddret V. = muddret, adj. (forskiell. fra Participiet.) som indeholder M. er opfyldt m. Mudder, har Liighed med M. muddret Vand. En muddret Smag. Fisken smager muddret.

Muddre, v. a. og n. 1. rense f. Mudder, tage M. op. At muddre en Havn. De ere i Færd m. at muddre i Canalen. (s. opmuddre.) Deraf: **Muddring**, en. (s. Opmuddring, som mere bruges.)

Mudt ell. **mut**, adj. [af det forældede og usædvanl. mude, v. n. see suurt, see mørk ud. V. S. D.] uvenlig, vredladen, suur og mørk af Aasyn. At see mut ud. At blive mut. — **Muthed**, en. (V. S. D.)

Muffe, en. pl.-r. [E. Muff. H. Moffe.] et Klædningsstykke af Foerværk, liig en bred Posse, aaben i Enderne og heelt igjennem, hvori man giemmer Hænder og Arme mod Kulden. (**Muffedisser**, pl. hos Almuen d. s. s. **Pulsvanter**.)

Muge, v. n. 1. har. [af **Møg**.] tage Møg bort under Qvæget, rense Qvægstalden. At muge under Køerne; muge i Stalden. (forskiell. fra møge.)

Muggen, adj. pl. mugne. [T. muffig.] fordærvet (i Smag og Lugt) af Fugtighed og Skimmel. muggent Brød, Meel, Korn. jvf. mullen, skimlet. Brødet smager muggent. — Deraf: **Muggenhed**, en. ud. pl.

Mugne, v. n. 1. (er.) blive muggen, skimle. Brødet mugner, er mugnet. Lædertøi mugner paa fugtige Steder.

Muk, en. ud. pl. [N. S. Muke.] en Hestesygdom, der bestaaer i en Hævelse i Bagkoderne, hvor en skarp og ædende Vædske samler sig, og tilsidst gjør Hesten halt. Deraf: **Mukbyld**, en.

Muk, et. [T. Muck, Mucks.] en svag, uarticuleret Lyd, som naar een vil tale ell. raabe, uden at faae Lyden ret frem; et Kny. Han gav ikke et M. fra sig. "Som hastig gav det sidste Suk, og mukked siden ei et Muk." Bagg.

Mukke, v. n. 1. har. [Sv. mucka. T. mucksen.] give et Muk fra sig, knye (som er en mere egentlig dansk Benævnelse.) "Jeg nu — et høres meer m. mindste Lyd at mukke." Baggesen. 2. smaaknurre, som den, der er fortrydelig, misfornøiet m. noget. Tør du mukke?

Mukkert, en. pl.-er. [H. Moker.] et stort Jernslag, en Nødde; en stor Jernhammer, som Steenhuggere bruge.

Mul, en og et. ud. pl. [J. Mygla.] d. s. s. Skimmel. — Deraf: **mullen**, adj. pl. mulne. fordærvet af Mul, skimlet. (muggen br. om en ringere Grad af denne Feil, ell. om en Fordærvelse v. Fugtighed uden synlig Skimmel. mullen br. sædvanl. kun om tørre Ting m. synlig Skimmel; og almindelig om Smag ell. Lugt. Man siger: mullent Brød, mullen Ost. Men: en muggen Smag, Lugt.) **Muggenhed**, en. ud. pl.

Muld, en. ud. pl. [J. Mold. A. S. Myld, Mold.] 1. Jord i Alm. men især deels og oprindeligen: løs Jord, Støvjord, Støv. (Saaledes overalt i den ga[mle] danske Bibel for: Støv.) "Jeg Mu[ld] ringe Søn." Storm. "En Kiste af [...] i hvilken han giemte de Elskendes M[uld] Baggesen. — At ligge under **Muld**, død og begraven. 2. Det br. nu ogs[aa om] den sorte, rene og frugtbare Jord-a[rt af] raadnede Plantedele. (Plantejord, [...] jord, Madjord.) Et Lag **Muld**. = [...] art, s. Jordart. — **Muldax**, et. i [...] Brandar i Rugen. **muldblandet**, a[dj.] blandet m. Muld ell. Muldjord. [**Muld**]**bræt**, et. og **Muldsiæl**, en. Et Bræt p[aa Plo]ven, der sidder p. Skraa for den en[de] af Skæret, og tiener t. at skyde Jord[en til] side fra Furen. **muldfarvet**, adj. [...] vet. **Muldjord**, en. reen sort J[ord af] forraadnede og opløste Plantedele. H[...] (s. **Muld**, 2.) **Muldkarre**, **Muld**[...] en. Karre til at føre Jord p. **Muldk**[...] en. Jordklump. **Muldklæder**, p[l.] Dødes Jordeklæder. (Moth.) **Mul**[...] en. d. s. s. Skandsekurv. **Muldl**[...] pl. d. s. et Lag af Muldjord ovenp[aa] under en anden Jordart. **Muldle**[...] Et Slags Leerjord, som er meget b[...] m. andre Jorddele. (Brünnichs [...] **muldleret**, adj. s. **leermuldet**. **mu**[...] adj. som har et betydeligt Muldlag. muldrig Ager. (Landh. S. Skr. I.) [...] **sand**, en. S. blandet m. Muldjord. [...] af: **muldsandet**, adj. som bestaaer [af en] saadan Blanding. **muldsandede** J[...] **Muldskud**, et. den løse Jordhob, [som] Muldvarp skyder op. (Colding.) [...] **sort**, adj. sort som Jord. **Muldva**[rp, en.] pl.-e. [J. Moldvarpa.] et Pattedy[r, som] opholder sig i Gange, som det grav[er] under Jordens Overflade. Talpa. [...] **varpeskud**, et. d. s. s. **Muldskud**.

Mulde, v. n. og a. 1. løsne fi[...] Plovfuren. Furen vil ikke mulde [...] Jorden er sei, leret.) V. S. D. [...] giøre til Muld, bryde Jordklumper. ([...] mann's Overs. af Virg.)

Muldet, adj. som har Muld, best[aaende af] Muld eller løs Jord. En muldet Ager.

Mulde, s. mulne, under **Mul**.

Mule, en. pl.-r. [J. Muli, Mun[...] S. Muule.] 1. de Kiøddele, so[m dan]giøre Munden og Læberne hos fiirf[odede] Dyr (især Heste og Qvæg.) Kalv[...] Oremule. 2. det yderste Hul p. H[...] vet, hvorigiennem Vognaxelen stikker (Deraf: **Muleplade**.) = **Mulebaa**[nd ...] Et Slags Tømme ell. Baand, der [...] om Munden p. bidske Heste. **muleb**[...] adj. v. som har Mulebaand paa. [...] **jern**, et. d. s. s. **Axelmule**. **Mulekur**[v ...] d. s. s. **Mundkurv**. **Muleplade**, e[n ...] noget buet Jernplade p. Lundstikke[n, som] bedækker Axelmulen p. en Vogn. [...]

P. som hænges f. Munden af
reature, f. deri at give dem Fo-
ering, en. Ring ell. Bøsning af
i den yderste Deel af Hiulnavet.
, adj. s. under Mul.
, adj. [af det forældt. mue (mu-
..., at kunne. Nogle skrive det
dig.] som kan være til ell. skee;
beholder nogen Modsigelse (abso-
; modsat det relativ mulige, ell.
under visse Betingelser, m. Hen-
sortes Vilkaar, er muligt.) En
ing. Det mulige modsættes det
Hvis det bliver mig muligt.
ge Midler. Den muligste Flid.
e mulige Hast. — Mulighed, en.
den Egenskab v. en Ting, at den
2. pl.-er. en mulig Ting ell.
, i Modsætning t. en virkelig.
r den sig tidt imellem Mulighe-
ild. Af alle Muligheder er denne
nelig.

, en. pl.-er. Pengebod, Pengestraf.

, et. [Sv. Moln.] 1. tyk og mørk
Taage. M. indhyllede Solen.
...oms Mulm at dække Trædskhed."
. 2. Mørke. Gravens M. "Nat-
lm paa Dalen hviler." Baggesen.
...s Mulm, hvor Venners Støv er
haarup. I Mulm og Mørke:
...ende Udtryk. (jvf. mørk, 1.) —
t, adj. sort som Natten. (Østoft.)
e, v. n. blive mullen. s. under Mul.
..., ell. mulme (som det vel snarere,
...e m. Mulm, burde skrives) v. n. 1.
...ve mørkt, tykt, skyet i Luften.
...ner mod den mørke Nat." Kingo.
...er ei Alt t. Regn, som mulner.
(Moth.)

...ebær, et. pl. d. s. et Slags velsma-
...er af mørkeguul Farve, der vore i
...g i det nordl. Jylland. Rubus cha-
...rus. Multebærgrød, en. knuste og
Multebær.

...um, et. [Fr. molleton.] et Slags
... blødt Uldtøi. Et Multums Skiørt.

...mie, en. pl.-r. et Liig, som, v. Kon-
...ervering af stærke krydrede Væd-
... andre Midler, er indtørret og beva-
... Forraadnelse. Egyptiske, natur-
...mier.

...mle, v. a. og n. 1. har. [E. to mum-
... uforstaaeligt ell. ved sig selv,
..., tale halve Ord. Han mumle-
..., som ingen forstod. At m. i
... Der mumles om (gaaer hemme-
... om) at han er falden i Unaade.
...me, en. Et forældet Ord for: en
... t. en Gøgler, masseret Harlekin.
...) — Deraf de ligeledes forældede og
...: Mummeansigt, et. Maske.
...edands, en. Maskedands, Maskera-
...ding. "Jeg for min Deel siger hellere Maskerade, end Mummedands." Sneedorf. — Mummeri, et. Forklædning v. Maske og Maskedragt; Maskering. "Udvortes Skin og Mummeri." Coldings Kirkehist. Mummespil, et. Gøglerspil, Maskeleg. o. fl. a. — mumme, v. a. 1. forklæde, maskere. (J. S. Sehested. Moth.)

Mund, en. pl.-e. [J. Munnr. Sv. og T. Mund.] 1. den Deel af et Menneskes og Dyrs Hoved, som indbefatter Læberne, Tandgierdet m. Tænderne, Tungen og Ganen, og tiener saavel t. at modtage Næringsmidler, som t. at frembringe Tale ell. anden Lyd. Det br. om de fleste Dyr, undtagen Fuglene. (s. Næb.) At aabne, lukke Munden; at tage, have noget i Munden. (fig. for: Aabning, i Ordet Navemund. s. Munding.) 2. ofte bemærker det kun Læberne, ell. de yderste Dele af Munden. At kysse een p. Munden. En smuk, en stor liden, udstaaende, skiæv M. 3. I en stor Mængde særegne og fig. Talemaader br. Ordet fornemmelig om og m. Hensyn t. Talen. f. E. at have en fræk, uforskammet M. være grov i Munden. "For at give dem den Færdighed i Munden, som udfordredes t. slige Kampe." Bagg. N. Klim. At bruge M. paa een ɔ: skiænde paa, overskiænde. At faae Munden p. Gang, komme i med at snakke. At tage Bladet fra Munden ɔ: tale reent ud, uden Tilbageholdenhed. At snakke een efter Munden, hykle, smigre f. een. At stoppe Munden p. een, faae ham t. at tie. "At forblinde Dinene m. Guld og stoppe Munden m. Gaver." Schytte. At have meget, nok, for meget af Munden ɔ: være meget snaksom. At lægge een Ordene i Munden. Det stod mig f. Munden ɔ: jeg vilde netop t. at sige det. Det slap mig af Munden. At tage Munden f. fuld ɔ: forlange f. meget o. s. v. = Mundaabning, en. A. liig en Mund; ell. den Aabning hos Dyr, som Munden udgiør (i Modf. t. Rumpeaabning.) Mundart, en. Afvigelser fra et Lands fælles Nationalsprog ell. Skriftsprog, og andre Egenheder i Ordenes Udtale, Brug og Bøininger, som finde Sted i Talen hos Indbyggerne i en vis Deel af Landet; Dialect. Den jydske, svenske Mundart. (Moth.) Mundebid, en. En liden Bid Mad. Mundbid, et. den Deel af Bidselet, som Hesten har i Munden. Mundchristen, en. den, som foregiver at være en Christen, uden at vise det i Gierningen. Mundbask, en. et Slag p. Munden. Mundforraad, en. sanket F. af Levnetsmidler; Proviant. Mundfuld, en. (pl.-e?) saa meget Mad, som man p. eengang tager i Munden. En M. Mad (en liden Deel Mad.) Mundegab, et. d. s. s. Mundaabning. (s. Gab.) Mundgodt, et. egentlig og i Alm. hvad der er godt, lækkert at spise. fordum: et Slags

stærkt Øl. **Mundharpe**, en. et Redskab af Staal, hvorved man kan frembringe en vis Klang ell. Musik v. at sætte det p. Tænderne. **Mundheld**, et. 1. den Tale, det Sprog, een fører. Han er ei altid v. eet M. ɔ: han taler ikke altid eens, modsiger sig selv. 2. en Talemaade, som en Enkelt har vant sig til, idelig at bruge. "Hvo sig kan vænne fra et Mundheld i sin Snak." Baggesen. "En Daares Mundheld er: hvem havde ventet sligt?" Holberg. 3. et figurl. Udtryk, en Talemaade, som v. lang Brug af Flere er bleven almindelig bekiendt og gieldende. "Et M. er et Ord eller en Talemaade, som idelig bruges. Sporon. (jvf. Ordsprog.) — **Mundhov**, et. pl. d. s. 1. offentligt Udsagn af flere m. de samme Ord; Formular, eenstemmig Tale. (forældet; ogsaa: Mundhævd.) 2. d. s. s. Mundheld. — **Mundhuggen**, en. og **Mundhuggeri**, et. Skænderi, Klammeri. "Skulde han spilde Tiden p. at høre disse Mundhuggerier?" Sneedorf. **mundhugges**, v. dep. skændes, klamres. (d. Tale.) **Mundhævd**, en. det, at man bliver stadig i sin Tale, varagtig i sit Udsagn. (Moth.) **Mundhuulhed**, en. Mundens indvendige Huulhed. **mundkaad**, adj. letsindig i sin Tale, som har en fræk Mund. Deraf: Mundkaadhed. **Mundkage**, en. smaa Lægedomskager, som holdes i Munden mod Smitte. **Mundkamp**, en. Ordstrid, Trætte, Skænderi. (A. Bedel.) **Mundkiv**, en. Ordstrid, Mundkamp. At komme i Mundkiv. (Ohlenschl. Fostbrødre.) **Mundklemme**, en. d. s. s. Klemme, 3. **Mundknevel**, en. s. Knevel, 1. **Mundkok**, en. ved et Hof: den Kok, som koger Maden t. Herskabet allene. **Mundkrig**, en. d. s. s. Mundkamp. **Mundkurv**, en. en Kurvefletning ell. en lignende Indretning af Metal, der bindes f. Munden p. bidske Heste ell. Hunde. **Mundliim**, en. et Slags Liim, som bliver tienlig t. Brug v. blot at blødes i Munden. **Mundlær**, et. [af v. at lære?] forekommer i Talemaaden: at have et godt Mundlær ɔ: en flydende Tunge. Sneedorf. [Moth. har adj. mundlærd; maaskee selvgiort.] **Mundsalve**, en. S. hvormed Læberne smøres. (Mundpomade.) **Mundskienk**, en. En Betient hos Konger og Fyrster, der har Drikkevarer under Opsyn og skienker i f. Herren v. Bordet. **Mundslag**, et. Munddask. **Mundsmag**, en. En ganske ringe Deel af spiselige Ting, saameget som er t. at smage paa. "En Agerhøne dog kun ringe Mundsmag er." Wessel. **Mundsprog**, et. s. Mundheld. **Mundstykke**, et. 1. den øverste Deel af en Ting, som er bestemt t. at tages i Munden. M. paa et Piberør, p. en Trompet. 2. d. s. s. et Mundbid. 3. M. paa en Kanon ɔ: den

Deel, som indbefatter Mundingen. mu-
stærk, adj. meget snaksom, som har meg-
Munden, kiævestærk. (d. Tale.) **Mu-**
svie, en. Svie af Hedeblegner i Mu-
ell. paa Tungen, især hos spæde B-
Mundtro, en. hyklet Tro. (B. S.
Mundvand, et. V. til at skylle Mu-
ell. gurgle Halsen m. (Moth.) **Mu-**
ven, en. den, som hykler Venskab f.
"Da han tabte Folkets Gunst, forlode
Mundvenner ham." Schytte. **Mund-**
skab, et. hyklet Venskab, som kun be-
i Ord. (Rahbek.) **Mundvig**, en.
Bugt, som Læberne danne v. hver Si-
Munden. **Mundviin**, en. V. som
ster have t. deres egen Brug allene
(**mundet**, adj. kun i Sammens. aaben-
det, blødmundet, kaadmundet o.
Munding, en. pl.-er. 1. Udløb af en
ell. Aa i Havet, i en Indsø. 2. M. p-
Kanon, Bøsse ɔ: Aabningen t. Løbe-
Mundsveir, et. fig. for: Ord, Tale.
Løfter ere kun M. "Et usaligt Mu-
veir, udstødt af Raseri." Evald. "M-
høres kun det ubetydeligste, ofte uskyl-
M. til at oppuste Ilden." Rahbe-
Mundsvidne, **Mundvidne**, et. V. s-
er Dienvidne, som beretter, vidner o-
get, andre have sagt. "Hine vare Mu-
vidner; de talte om ham; men hu-
baade Mund- og Dienvidne." En Liig-
1666. — **mundtlig**, adj. som ske-
Munden, f. saa vidt som denne er T-
Redskab. (modsf. skriftlig.) En mu-
Samtale. Et mundtligt Løfte, Sv-

Mundere, v. a. 1. [et fremmedt O.
ruste, forsyne (Soldaten) m. Vaaben,
der og hvad der ellers hører t. Kri-
Krigsfærd. — **Mundering**, en. pl.
(Fr. monture. T. Montirung.)
der hører t. Soldatens foreskrevne K-
klædning (Officerernes kaldes derimod
vanligen Uniform.) Deraf: Munderi-
kammer, Munderingstrøie, o. fl.

Munk, en. pl.-e. [J. Munkr.] en
son af Mandkiønnet, som har giort Kl-
løfte, ell. under Armods, Kydskheds
Lydigheds Løfte er indtraadt i en ge-
Orden. At blive M. gaae i Kloster.
Munkebo, en. Kloster, Munkebolig. "
Vaarens Fugleskare — fløi nu p. de-
ger snare t. den stille Munkebo." O-
schl. **Munkebogstav**, et. pl.-er. de
staver, som findes i den saakaldte M-
skrift. **Munkebygning**, en. B. opf-
Munke, ell. til Brug f. Munke. **Mu-**
celle, en. Celle i et Munkekloster. **M-**
kedigt, en. Noget, som Munke have p-
tet. (Helvaderus.) **Munkedragt**, en.
D. som er foreskrevet Munkene, en M-
Ordensdragt. **Munkegang**, en. til-
en hvælvet Omgang, lukket Buega-
Klosterbygninger. Munkegangen i S-

1823. — Munkehætte, en. 1. H.
...slag p. en Munkekappe. 2. en
Navn. Munkekammer, et. en
...le. Munkekappe, en. den lange
som hører t. Munkenes Ordens-
Munkekloster, et. K. indrettet f.
Munkeklæder, pl. Munkedragt.
...tin, et. slet Latin, som Munkene
...sd. talte og skrev. Munkelevs
...det t. som en Munk fører; Klo-
...t; Munkeliv. Munkelære, en.
...m Munkene have opfundet og ud-
Munkeløfte, et. Klosterløfte, som
...gier. At giøre, aflægge Munke-
Munkeorden, en. et Samfund,
...vis Classe af Munke, der leve efter
...rifter. f. E. Franciscaner-Orde-
...nedictinere, rc. Munkeregel, en.
...el. Lov, som er foreskreven en vis
...den. Munkerige, et. fig. for:
...efen. "Pavedømmet m. alle Mun-
...Emblemer." Bagg. Munkeskik,
som iagttages af Munke. Mun-
...en. Et Navn, som gives den meer
...der kantede Skrift, der bruges i
...derens Haandskrifter og paa sildi-
...umenter; gothisk Skrift. Mun-
...en. den Deel af den geistl. Stand,
...kene udgiøre. (Holberg.) Mun-
...e, en. En S. indrettet af ell. for
f. E. en Skole. Munkevæsen, et.
som hører t. Munkeordener og Mun-
...gler og Levnet; Klostervæsen.

...ke, en. Navn p. en Urt; ogsaa:
...hætte. Aconitum napellus.

...ter, adj. pl. muntre. [Sv. og T.
...r.] 1. om physisk Beskaffenhed:
...dig, opvakt; i Modsætn. t. dorsk.
Et muntert Barn. En m. Hest.
...ine. 2. om en vis, ikke overdre-
...d af Lystighed i Ord og Handlinger,
...et af god Lune, af et let, opvakt
(modf. alvorlig, stille, høitidelig.)
...nsigtets Miner, som tilveiebringe
...d; men v. Ord og Tale vinder man
...f munter." Sporon. At være m.
...skab. Et muntert Væsen. Alle
...untre v. Bordet. En munter
Sang. Det gik muntert til —
Munterhed, en. ud. pl.

...re, v. a. 1. opmuntre. At muntre

..., v. a. og Murer, en. s. Muur.

...dyr, et. pl. d. s. [T. Murmel-
...t Pattedyr af Gnavernes Classe,
...r p. Alpebiergene, og er bekiendt
...s Vinterføvn. Marmota alpina.

...le, v. n. 1. har. (tydsk.) frem-
...tydelig, ligesom knurrende Lyd.
...)

..., v. n. 1. har. [T. murren.
...ra.] knurre, brumme (som ere meer danske Udtryk.) "Svagt murre Bølgerne." P. H. Frimann. s. knurre.

Mus, et. s. Mos.

Muse, en. pl.-r. [Lat. Musa.] efter den græske og romerske Mythologie: en af de ni Gudinder, som forestod de skiønne Konster; Sanggudinde. At dyrke Muserne ɔ: Konster og Videnskaber.

Muse, v. n. 1. (har.) at fange Muus. (sielden.) Det vil alt muse, som af Kat er kommen. Ordspr. (fig. stiæle m. Behændighed, begaae Smaatyveri. Moth. tydsk.)

Muselmand, ell. Muselman, en. En Tyrk, Mahomedaner. [Et fordærvet og i sig selv ganske meningsløst Ord, af det tyrkiske Moslim, pl. Moslemim, rettroende; som intet Slægtskab har med Mand.]

Musefælde, Musefænger, o. fl. s. under Muus.

Musik, en. ud. pl. Ideers og Følelsers Udtryk v. harmoniske Toner, og Konsten at frembringe disse; Tonekonst. Vocal-Musik, Sang. At lægge sig efter M. Der opføres en smuk M. i Aften. = musicalsk, adj. som hører t. Musiken. Et m. Instrument. Et godt m. Øre. — Musicalier, pl. skriftlig optegnet Musik: Noder. At handle med M. — Musikant, en. pl. - er. den, som spiller, driver Musik f. Betaling; en Spillemand. Stadsmusikant. — Musikelsker, en. pl. - e. den, som ynder M. Musikkiender, en. pl. - e. den, som godt forstaaer Musik, som er musikkyndig.

Musivarbeide, et. [af L. musivus.] indlagt Malning, som skeer m. farvede Smaastene ell. Glasstykker, der fæstes i Kit; Mosaik, Steenmaleri.

Muskat, en. (pl. - er. sielden.) Kiernen af Muskattræets Frugt. (Myristica moscata.) som ogsaa kaldes Muskatnød. pl. Muskatnødder. — Deraf: Muskatblomme, en. et blegrødt, trevlet Svøb, der omgiver Muskatnødden, og bruges ligesom denne t. Krydderi. Muskatjern, et. Et lidet Rivejern t. at rive Muskater p. Muskatlugt, en. den f. Muskater egne Lugt. Muskatnød, en. pl. - der. d. s. s. Muskat. Muskatolie, en. O. der presses af Muskatnødder. Muskattræ, et. Træet, som bærer Muskatnødder. Muskatviin, en. et Slags sød italiensk Viin af krydret Smag. (Muskatellerviin.)

Muskedonner, en. pl. - e. [Ital. Moschettone.] et Slags fordum brugelige korte, men svære Musketter ell. Bøsser, m. vidt Løb og udvidet Munding.

Muskel, en. pl. Muskler. [Lat. musculus.] de m. Aarer og Nerver giennemflettede kiødede Dele, der omgive Benene i dyriske Legemer, og danne Lemmerne. = Muskelbæven, en. ud. pl. en bævende Trækning i Musklerne. muskelfør, adj. som har store og faste Muskler. Muskelhinde

ell. Muſkelhud, en. et Lag Muſkeltrevler m. deres Hinde, der ligge imellem den indre og ydre Hinde p. adſkillige Organer. f. E. Mavens M. Muſkelkiød, et. Kiød uden Fedt, ſom iſær beſtaaer af Muſkler. Muſkelkraft, en. den Kraft, ſom et levende Dyrs Muſkler have t. at udſtrække, ſpænde og bevæge Lemmerne. Muſkellære, en. den Deel af Anatomien, der handler om Muſklerne; Myologie. Muſkelſkede, en. den Hinde, der omgiver en enkelt M. muſkelſtærk, adj. ſom har megen Muſkelkraft. Muſkelſtramning, en. Stramning, Spænding i en M. Muſkeltraad ell. Muſkeltrevle, en. pl.-r. de fine, rødlige, traaddannede Legemer, hvoraf Muſkler beſtaae. Muſkeltrækning, en. krampagtig Sammentrækning i Muſklerne.

Muſkel, en. pl. Muſkler. [Lat. mytilus. T. Muſchel.] d. ſ. ſ. Musling, der er en mere danſk ell. brugelig Benævnelſe. (i gl. Danſk: Skælfiſk, Snegl.) = Deraf i Sammenſætn. muſkeldannet, adj. v. ſom ligner en M. Muſkelfarve, en. afreven Malerfarve, ſom giemmes i Muslingſkaller. (ſaaledes ogſaa: Muſkelguld, Muſkelſølv. M. S. O.) Muſkelkalk, en. K. ſom brændes af Muslingſkaller ell. andre Skaldyr. muſkelklædt, adj. v. beklædt m. Muſkelſkaller. (Baggeſen.) Muſkelmarmor, et. Marmor indſprængt m. forſtenede Skaldyr. Muſkelſkal, en. Muslingſkal. Muſkelværk, et. Beklædning af Skaldyr t. Prydelſe. En Grotte med Muſkelværk.

Muſket, en. pl. -ter. [et fremmedt O.] en Bøſſe, Flint; br. iſær kun om dem, ſom ere Fodfolkets Vaaben. Deraf: Muſketild, Muſketkrud, Muſketkugle, Muſketſkud, o. fl. = Muſketeer, en. pl. Muſketerer. en almindelig Soldat v. Fodfolket (forſkiellig fra Grenadeer, Skarpſkytte.)

Muſkus, ſ. Moſkus.

Musling, en. pl.-er. [N. S. Muſſel. Sv. Musla.] bruges ſaavel om adſkillige Arter af toſkallede Skaldyr, ſom i Særdeleshed om en hos os almindelig Art, der ſpiſes. Mytilus edulis. Deraf: Muslingfanger, Muslingfangſt ell. Muslingfiſkeri, Muslingſkal, o. fl.

Musvit, en. pl. - er. et Slags ſmaa Sangfugle. Parus maior.

Mut, adj. ſ. mudt.

Muuleſel, en. pl. - eſler. [T. Mauleſel.] et ufrugtbart Blandingsdyr, avlet af et Aſen m. en Hoppe, ell. af en Hingſt m. en Aſeninde; Muuldyr. — Muuleſeldriver, en. den, ſom driver og røgter Muuleſler, ell. fører Fragtgods p. ſaadanne.

Muur, en. pl. Mure. [J. og Sv. Mur.] en af Stene, ſædvanl. m. Kalk, ell. et andet Bindemiddel opført Væg. At ſtaae ſom en Muur, ſaa faſt ſom en M. (urokkelig faſt.) At tie ſom en Muur (være aldeles taus.) Baggeſen. = Muura ning, en. A. ell. Bræk p. en M. Mu anker, et. en ſvær Jernſtang, m. Hager Krydsjern, ſom fæſtes i en nybygget M f. at binde og ſtyrke den. Muurarbe et. 1. Gierningen at mure, A. vedmure. At være, gaae paa M. 2. d. ſ. Muurværk. — Muurbaand, et. og Mu binder, en. d. ſ. ſ. Muuranker. Muur en. Et Slags vilde Bier, der ikke lev Selſkab. Apis cæmentaria. Muurbr et. brudt Aabning p. en M. (Ambergs B.) Muurbrækker, en. pl. - e. et fordbrugeligt Krigsredſkab t. at ſtøde Hul Fæſtningsmure; en Stormbuk, Rendeb (Guldberg.) Muurdække, et. d. ſ. Muurtag. Muurfod, en. den unde Deel, Foden, Grundvolden af en Muurfolk, pl. Folk, ſom giøre Muurar de; en Muurmeſters Arbeidsfolk. Mu gang, en. G. indrettet ovenpaa ell. i i en Muur. Muurgruus, et. G. af n brudte ell. paa anden Maade ødelagte M re. Muurhage, en. pl.-r. d. ſ. ſ. Br hage. (Moth.) Muurhammer, en. Slags H. ſom Muurmeſtere bruge. (Mo Muurhuulning, en. rundhvælvet H Fordybning i en Muur. (Fr. Nic Muurhvælving, en. En muret Hvælv (Baggeſen.) Muurkalk, en. læsket, Vand og Gruus blandet K. til at mure. Muurkit, et. Cement. Muurkonſt, Konſten at opføre Muurværk. "Itali Muurkonſt." Baggeſen. Muurkran en. fremſtaaende muret Kant ell. Kra p. det øverſte af en Bygning. "Liig Mu krandſen p. et Borgtaarn." (M.) takket Muurkrands. (Fr. Crenea Muurkrone, en. K. dannet ſom en Muur m Takker. Muurleer, et. L. ſom br. a ell. blandet m. Kalk t. at mure med. Mu lægte, en. En L. der lægges i Længden o p. en Muur, f. at Tværbielkerne ei ſ hvile p. de blotte Steen. (V. S. O. Mu leide, Muurremme. Moth.) Muur ſter, en. den, ſom har lært det Haandv at mure, at opføre Muurværk, og der bleven Meſter. Det br. dog jævnligen enhver, ſom driver Haandværket, Henſyn t. om han er Meſter. (ſ. Murer Muurſvend — Muurmeſterdreng, Mu meſterhaandværk. o. fl.) Muurquadr en. et ſtort aſtronomiſk Redſkab, ſom be ſtes p. en lodret M. Muurſalt, et. blandet Ludſalt, der ſætter ſig p. M Muurſand, et. gruusblandet S. der til Muurkalk. Muurſkee, en. En trekantet Jernſpade, hvormed Muurfolk Kalken p. og imellem Stenene. Mu ſlynge, en. d. ſ. ſ. Blide, Steenſly (Moth.) Muurſpids, en. ſ. Gavlſpi Muurſteen, en. pl. d. ſ. Steen, ſtryget Leer, og brændt i en Teglovn, hvo

...værk opføres. (jvf. Teglsteen.) At ... Muursteen. Muurstift, en. En m. ...sat Jernnagle, der befæstes i en ...at Tække den. (Moth.) Muursva... Et Slags sorte Svaler, der bygge i ... og Kirkemure; Kirkesvale. Hirun... ...m. Muursvend, en. En S. hos ...muremester. Muurtaarn, et. Taarn ... Fæstningsmuur ell. Ringmuur. ...tag, et. Et Skiærmtag, der lægges ... en fritstaaende Muur. Muurtak... ...takkede Fordybninger p. det øverste ... Ringmure ell. Borgmure. (M.) s. ...rands. — Muurtind ell. Muurtin... den øverste T. ell. yderste Udkant ... M. Muurvold, en. muret Vold. ... Jordvold.) Muurværk, et. det, ...muret, opført af Muur. Tømmer... og Muurværket i en Bygning. == ... v. a. 1. sætte Stene sammen og fæ... ...m. en bindende Materie. At mure ...t, m. Leer. En muret Pille, en ...Grav (opført af Muurværk.) At ...Vag op. m. et Hul til. — Murer, ...-e. den, hvis Haandværk er at mu... s. Muurmester, ovenfor.)

...s, en. pl. d. s. [J. og A. S. Mus.] ... af firføddede Dyr, der høre t. ...es Classe; især. en Art af disse, ...t Tilhold i Husene. Mus muscu... Sammens. a.) Muusbakkelse, en. ... B. af Balsamblade, bagte i Meel. ... muusblakket, adj. som har en ...leggraa Farve, liig M. muus... ...muusgraa, adj. d. s. s. muusblak... Muushøg, en. et Navn p. en liden ... af Høgeslægten; ogsaa Muus... (Spurvehøg.) Muusslag, et. Et ...værke, som nogle Børn fødes m. og ... vil finde Liighed m. en M. (s. ...) muusøret, adj. om en Hest, ... Øren. (Moth.) b.) Musefæl... ...s. til at fange Muus i. Musefæn... den, som giver sig af m. at fange ...Musehul, et. et Hul, gnavet af M., ...e Adgang t. deres Reder. Mu... s. Muushøg. Musekat, en. K. ... Muus. Musepulver, et. dræ... ...som lægges f. Muus. (V. S. D.) ...e, en. Musens Rede ell. Leie. Mu... ... fig. kaldes meget smaa Tænder ...: Musetænder. Museun... En ung Muus, Musens Unge. ...e, pl. fig. meget smaa Dine hos ...et.

..., en. pl. d. s. [A. S. Myrg. J. ... Slags smaa tovingede Insecter, ... Sommeren plage v. deres Stik; ... hos os almindelige Art. Culex ... — Myggenæt, et. Et Slags ...skiønnemfigt Tøi, der hænges f. ...mod Myg. (Moth.) Mygge... ...m. En S. af flyvende Myg. —

Myghoved, et. fig. en Byld, der begynder at komme frem. myocephalum. (Moth.)

Myg, adj. m. lang Vocal. [J. miukr. A. S. meek.] let at bøie, blød og smidig. (det modf. af stiv, haard.) mygt Læder. En m. Handske. Det giør Lemmerne myge. (s. ledmyg.) fig. om Mennesker: ikke gienstridig, bøielig. (jvf. ydmyg.) Heraf: det forældede v. a. myge, at giøre blød, og myge sig, ydmyge sig. — Myghed, en. ud. pl. 1. Blødhed. 2. Smidighed, Bøielighed. Myghed i Lemmerne. "Dog skal t. langt at fare ei Myghed blot, men Kraft." Øhlenschl.

Myl, et. [A. S. Myl, Støv.] en vrimlende Hob, en Mængde i Bevægelse, en Vrimmel. Et stort Myl af Mennesker. [V. S. D. — men br. kun i dagl. T. og mangler hos Moth, som derimod har: en Mylder, i samme Bem. og v. n. myle, at stikke, prikke i et Lem, f. E. af Frost.]

Mylre, v. n. og impers. 1. (har.) være fuld af noget, som er i Bevægelse; vrimle. En mylrende Sværm. Det mylrer af Insecter. Det mylrede m. (ell. af) Mennesker p. Torvet. Myrene m. i Tuen. "De Hyklere mylre som Myrer om ham." Rahbek. Folk mylrede frem, ud af Huset. — Deraf: Mylren, en. ud. pl. Biernes Mylren i Kuben.

Mynde, v. a. 1. give Magt og Myndighed. (Moth.) forældet. jvf. Formynder, bemyndige.

Myndig, adj. [T. mündig; af det gamle: Mund, Forsvar.] 1. som har Magt, Evne; mægtig, formaaende. myndige Mænd i Staten. "En rig og myndig Bonde." P. Claussen. 2. som gierne vil vise sin Magt, bydende, stolt og overmodig. At vise sig m. i sin Opførsel. At føre et myndigt Sprog, tale i en m. Tone. 3. som kan være sin egen Værge, som er kommen t. sin Lavalder (modf. umyndig.) At blive myndig. myndige Aar, m. Alder. — Myndighed, en. ud. pl. 1. den Beskaffenhed, at have Magt; Anseelse (Auctoritet.) At tiltage sig for stor M. Den faderlige M. "Denne Forsamling forestiller den hele Stat og udøver den høieste Myndighed." Schytte. At giøre noget af egen M. At have M. over een. At give een Magt og Myndighed t. noget. 2. Adfærd og Tale, der synes at forudsætte Magt. Han sagde det m. megen Myndighed. 3. Tilstanden, at være myndig, (3) myndig Alder.

Myndling, en. pl. -er. den, der er umyndig, mindreaarig, og derfor har en Formynder. (Sneedorff.)

Mynster, et. (Forbillede.) s. Mønster.

Mynster, et. [A. S. Mynster.] en Domkirke, Stiftskirke. (forældet.)

Mynt, en. pl.-er. [A. S. Mynet. N. S. Münte.] 1. præget Metal, hvis Be...

stemmelse er at sættes i Omløb som Penge. En dansk, engelsk M. "Guldmynter, Sølvmynter. Som coll. de i Omløb værende ell. dertil bestemte Metalpenge. At slaae Mynt. Landets M. God, slet M. At forringe Mynten. — fig. "Æren er Statens helligste Mynt." Engelstoft. At fornye sin Mynt, giøre noget igien, som man i lang Tid ei har giort. (ville giøre noget bedre, end før. Moth.) At betale een m. lige Mynt. 2. Sted ell. Huus, hvor Penge myntes, m. de dertil hørende Maskiner. At sende Sølv i Mynten. (I denne Bem. er pl. ikke brugelig.) = Myntanordning, en. A. hvorved Myntens Værdi og Indretning i et vist Land bestemmes. Myntelsker, en. den, som sætter Priis p. sieldne og smukke Mynter. Myntfalskner, en. den, som forfalsker Mynten, giør falsk M. Myntfod, en. den Forskrift, hvorefter et Lands gangbare Penge udmyntes, i Henseende t. deres Vægt eller Indhold af ædle Metaller; ell. det lovbestemte Forhold imellem Landets antagne Penge-Eenhed (f. E. en Speciesdaler) og en vis Vægt af puurt Sølv ell. Guld (f. E. en Cølnsk Mark fiin.) En let, svær Myntfod. At forandre Myntfoden. (jvf. Fod, 2. d.) — Myntforfalskning, en. Gierningen, at forfalske Mynt. Myntfrihed, en. Myntrettighed. Myntguardein, en. et frem. O. som br. om den Betient, hvis Pligt er at paasee, at Mynten faaer den lovbestemte Gehalt, og at prøve den; en Myntprøver. Mynthammer, en. En H. som tilforn brugtes v. Mynters Prøvning. Mynthistorie, en. histor. Beretning om et ell. flere Landes Mynter. Myntkiender, en. den, som har lagt sig efter Myntvidenskaben. Myntklipning, en. den Forbrydelse at beklippe, beskære ell. affile den i Omløb værende Mynt. Myntkundskab, en. Kundskab om M. og om Forholdet imellem forskiellige Myntsorter. myntkyndig, adj. som besidder Myntkundskab. Myntmaskine, en. En M. med Presse og andre Indretninger, hvorved Mynter præges; en Myntpresse. Myntmester, en. den, som forestaaer en Mynt, har Opsyn m. Pengenes Myntning. Myntmærke, et. Præg og Overskrift p. en Mynt. Myntnavn, et. N. som gives et vist Slags Mynt. Myntpresse, en. Myntmaskine. Myntpræg, et. Præget p. en Mynt, det, som v. Stempelet præges ophøiet p. Mynten. Myntprøve, en. P. som skeer f. at undersøge en Mynts Gehalt. Myntprøver, d. s. s. Myntguardein. (Moth.) Myntrettighed, en. den R. at lade Penge mynte, som nu kun Regieringer have. Myntsamler, en. den, som samler p. sieldne ell. mærkelige Mynter. Myntsamling, en. En S. af endeel, i en ell. anden Henseende mærkelige Mynter. Myntskat, en. d. s. s. Slagskat, Prægeløn. Myntskriver, en. Regnskabsfører v. Mynt (2.) Myntslid, et. Myntens Sl[id]ning, Formindskning i Vægt og Værdi [i] Omløb. Myntsort, en. et vist Slags M[ynt]. Myntstempel, et. Jernstempel, hvor[ved] Mynter gives deres Præg. Myntstykke, et. En enkelt, præget Mynt. "Fordi My[nt]stykkerne ikke kunne giøres lige gode." O[ø]sen. Mynttegn, et. prægede Tegn af M[e]tal, som udgives, i St. for Papirpenge, at betegne en Mynt, uden at have [sin] Værdi. Myntvalse, en. V. hvorme[d] Metalplader ell. Stænger strækkes, [...] man slaaer M. af. Myntvidenskab, [en.] historisk og videnskabelig Kundskab om M[yn]ter, især ældre og sieldnere. (Numisma[tik.]) Myntværk, et. skriftligt Værk, hvori M[yn]ter ere beskrevne og aftegnede. Mynt[væ]sen, et. alt det, som hører t. Mynten [i et] ell. flere Lande, t. Mynternes Præg[,] Forhold, Omløb, m. m.

Mynte, v. a. 1. [N. S. mynte[n.] give dertil skikkede Metalstykker dere[s be]stemte Præg, slaae Mynt. At m[ynte] Guld, Sølv, Kobber. At mynte [...] om (indsmelte og atter mynte dem.) [Myn]tet Guld ɔ: Guldmynt. = Mynteret[,] d. s. s. Myntrettighed. Myntested, et[.] By, ell. et andet Sted, hvor der m[yntes] ell. har været myntet Penge. — M[ynt]ning, en.

Mynte, en. En Planteslægt, udm[ærket] v. sin kraftige, tildeels behagelige [...] Mentha. s. Agermynte, Krusemynte, [...]bermynte, Skovmynte, o. a. — D[eraf:] Mynteolie, Myntevand.

Myr ell. Myre, en. pl. Myrer. [...] Myri.] en Mose, Sump; Mosejord, [...]seland. (br. især i Norge.) Deraf: M[yre]fyr, Myregran (Fyr, Gran, som v[oxer i] Moser.) Myrejern, et. Jernmalm [som] vindes af Mosejord og Mosevand. M[yre]malm, en. En okeragtig Jernmalm, [som] findes sagvis i Moser og andensteds (B[...] nichs Min. Oluffen.)

Myrde, v. a. 1. [I. myrda. s. M[ord.] dræbe et Menneske m. Forsæt, m. be[]stemte Villie, at skille det v. Livet; b[egaae] Mord. Han har baade røvet og my[rdet.] At m. een med koldt Blod. [Man b[...] ogsaa Dyr; kun om Mennesker [...] myrde og ihielslaae. At dræbe siges [...] om uforsætligt og forsætligt Manddra[b,] myrde kun om det sidste. "Uden Fors[æt og] Agt kan ingen siges at være myrdet." [...]ron. jvf. dræbe.] Uegentl. br. myrd[e] dertiden om Nederlag i Strid. Tr[æt]at myrde, forlod begge Hærene Valp[ladsen] ved Nattens Indbrud. — Myrde[n,] Gierningen at myrde. — Myrdelyst[, en.] ud. pl. Lyst, Begierlighed t. at m[yrde.] At dræbe af M. (Rahbek.) — myrde[r]

vant t. at myrde, fortrolig m. at (Baggesen.)

re, en. pl.-r. [A. S. Mira, Myra. . Miere. J. Maur.] en bekiendt af Insecter, der leve i store Selska- felles Boliger. Formica. — Myre- t. B. af Vand, hvori en Myretue m. ere kogte. Myreløve, en. et Insecter, bekiendte af den konstige , hvorpaa de fange Myrer. (Myrme- ormicalea.) myreskoldet, adj. v. r Huden udslaaet m. smaa røde Bleg- som efter Myrers Bid. (Colding.) luger, en. En Slægt af Pattedyr. ecophaga. Myretue, en. opdyn- e af Jord, raaddent Træ o. d. hvor efsværm har sin Bolig; en Myrebo. g, et. pl. d. s. denne Benævnelse er man i Almindelighed urigtigen nes Purper.

rebiorn, en. pl.-e. Et Navn, som i gives et Slags Biørne (ogsaa Græs- mindre end Hestebiørnen. v. Aphe- st. Hist. I. 327) enten fordi de gaae r (Moser) efter Bær; eller, som angive, fordi de gierne æde Myrer r Insecter.

iade, en. pl.-r. [L. myrias.] et An- ti tusinde; og i Alm. et stort Antal. rha, en. et Slags vellugtende efter- Gummi af Myrrhatræet. (Amyris.) te, en. pl.-r. et bestandigen grønt r. Myrthus. Deraf: Myrteblad, busk, Myrtekrands, Myrtelund, træ (d. s. s. Mytte) o. fl.

se, en. ud. pl. [J. Misa.] i Norge: l. suur Ostevalde. Deraf: Mysse- (udt. ogsaa: Myseost.) et Slags rt og tung, men stiv Ost af sød- Smag, som især i Norge laves af

the, en. pl.-r. [Lat. Mythus.] en- tykker af Oldtidens philosophiske ager ell. poetiske Historie, Philoso- Theologie. — Deraf: mythisk, adj. rinder af ell. staaer i Forbindelse m. ens ældste Sagn og Myther. m. , Philosophie. Et mythisk Digt. — logie, en. Lære om Guder ell. høiere r, grundet p. gamle Sagn; Gude- fabellære. mythologisk, adj. som Mythologien, staaer i Forbindelse larer. mythologiske Forestillin- tersegelser.

teri, et. pl.-er. [T. Meuterei.] Forbindelse af flere imod Øvrighed rsatte; oprørsk Forening, Sam- relse. At stifte, giøre M. — Deraf: iaand, en. Tilbøielighed til Myt- Oprørsaand. Mytteristifter, en. stifter.

tring, en. s. Mottrik.

gle, v. n. og a. 1. [T. mäkeln.] stifte Enighed, Forlig, bringe t. Enighed. At m. i en Trætte, m. imellem stridende Parter. At m. Fred, m. Forlig. Han vilde m. dem imellem (bringe dem t. at enes om noget.) — Mægler, en. pl.-e. 1. den som mægler imellem Stridende, som stifter Forlig. (s. Fredsmægler.) 2. den, som imod visse Fordele, besørger Handelsforret- ninger f. Andre. Varemægler, Skibsmæg- ler, Vexelmægler, Assurancemægler. (Her- af: Mæglerembede, Mæglerforretning, Mæglerløn, o. fl.) Mægling, en. pl.-er. Handlingen, at mægle imellem stridende.

Mægte, v. n. 1. har. [af Magt.] for- maae, have Kræfter til. Denne Steen mægter jeg ikke at løfte. Jeg mægter (or- ker) ikke mere. (jvf. megte.)

Mægtig, adj. [J. máttugr. T. mächtig.] 1. som har Magt, Evne til, som formaaer noget. "Den, som er mægtig m. sin Tunge." — "Hvo vil blive mægtig over mig?" D. Bibel. Mægtig i Ord og Gierninger. At være sig selv m. (kunne styre, beherske sig selv.) At blive en Ting m. (Moth.) "De vare ei mægtige t. at giøre det." Colding. 2. som har megen Magt og Virkekraft, som formaaer meget; vældig. En m. Herre, m. Mand. mæg- tig i Krig; m. ved Forbund. Et mægtigt Rige. De Rige og Mægtige i et Land. "Den eneste menneskelige Frygt, som kan holde de Mægtige tilbage fra Lasterne." Sneed. 3. fig. stærk, kraftig, stor, vidt udstrakt. En m. Storm. mægtige Giev- ninger. (i Biergværkerne: bred, om Gan- gene; tyk om Steenlagene ell. Fløtserne.) Heraf: Mægtighed, en. En Gangs M. o: dens Vidde, ell. Strækning; en Fløtses M. o: Tykkelse. "Steenkullagenes ulige Mægtighed." Olufsen. — For: Magt br. det kun i vore Bibeloversættelser. "Jeg vil fortælle om din Mægtighed."

Mælde, v. a. s. melde.

Mæle, et. ud. pl. [Sv. Mäla. af Maal.] 1. Menneskets Røst, for saa vidt den br. til Talen; Maal, Talestemme. Han har et tydeligt Mæle, men ingen Stemme t. Sang. At opløfte Mælet. At miste sit M. faae sit M. igien. "En Taler kan tabe Røsten, uden at miste Mælet." Spo- ron. 2. Tale f. Retten t. Forsvar eller Klage. (forældet.)

Mæle, v. n. og a. 1. [J. mæla.] 1. tale. Han mælede ikke et Ord. Han kunde hverken m. eller tale (Pleonasme.) "Med Sorgen udi Sind at mæle Latters Ord." Grundtvig. 2. tale sin Sag for Retten. (forældet.)

Mælk, s. Melk.

Mængde, en. pl.-r. sielden. [A. S. Me- nigeo. J. Margr, Mergd.] et stort Antal, en talrig Hob; Talrighed. En M. Men- nesker. En stor M. Penge. Fiendens M.

Der var Kiøbere i Mængde. — Mængden, absol. a.) den største Deel af Folket, Hoben. "Mængden i Staden blev splidagtig." D. Bibel. At jage efter Mængdens Bifald. "At agte de Fornuftiges Dom høiere, end Mængdens Yndest." Sneedorf. "Den tankeløse Mængde seer intet." Engelstoft. b.) det største Antal af en vis Hob Folk. (m. præp. af.) Mængden af Tilskuerne, af Forsamlingen.

Mænge, v. a. 1. [J. menga. A. S. mengean.] blande, sammenblande. "Og vilde Erterne sig samme Dag ei mænge." — "Gid aldrig nogen Qvinde med andet mænger sig, end koge, sye og spinde." Holberg. (s. Mang.) = Mænggods, et. d. s. s. Manggods, Blandingsgods. — Mængsel, en. Blanding. (sieldent.) T. Rothe.

Mær, en. pl. -e. [J. Mar, Hest. Meri, Hoppe. A. S. Mære.] En Hest; og i Særdeleshed en Hoppe, (nu kun hos Almuen. jvf. Marskalk.)

Mærke, et. pl. -r. [J. og gl. Dansk: Mark.] 1. et Tegn, hvorved man skielner een Ting fra en anden, ell. hvormed man betegner noget f. at gienkiende det; et Kiendє, Kiendetegn. At klippe M. i Faarenes Øren. At lægge M. i en Bog, sætte M. ved noget. At bære M. af noget. "Kun nogle af de Træk, som Trældoms Mærke bær." Storm. — fig. At lægge M. til ɔ: give nøie Agt, mærke p. noget som foregaaer. At tage M. paa noget ɔ: betragte det saa nøie, give saaledes Agt derpaa, at man kan gienkiende det. (s. Bomærke, Kiendemærke, Skioldmærke.) 2. en Fane, et Banner. A. S. Marc. (forældet.) Deraf de forældede: Mærkedrager, Mærkesmand, (Øhlenschl.) Bannerfører. 3. Grændse. Jvf. Enemærke, Landemærke. = mærkelig, adj. 1. som er et Mærke værd, fortiener at lægges Mærke til, at agtes paa. En m. Dag, Begivenhed. Et mærkeligt Vidnesbyrd. 2. kiendelig, som let kan mærkes. En m. Forskiel. Det er let mærkeligt. — mærkværdig, adj. d. s. s. mærkelig; men m. et stærkere Udtryk; vigtig, betydelig, mindeværdig. Mærkværdighed, en. 1. ud. pl. Beskaffenheden, at være m. 2. pl. Mærkværdigheder, mærkværdige Ting, Gjenstaber. Byens Mærkværdigheder. = Mærkedag, en. Dag, hvorfra hentes et Mærke. Mærkepenge, pl. en Afgift, som betales af Søfarende f. Lodsmærker, der udsættes p. farlige Steder; Prikkepenge. (Mantir d. Kammervæsen. 222.) Mærkepæl, en. P. som sættes t. Mærke; Grændsepæl. Mærkeskiel, et. Grændseskiel. (V. S. O.) Mærkestreg, en. S. som er sat t. Mærke. Mærketegn, et. Kiendetegn. (E. C. Pontoppidan.)

Mærke, v. a. 1. [J. merkia.] 1. sætte Mærke, Kiendetegn p. noget. At m. Varer, Tønder, Qvæg. 2. lægge M[ærke] til, give nøie Agt p. Mærk p. mine [Ord]. At m. efter eens Tale. 3. faae Kun[dskab] om, fornemme, slutte sig til af udv[ortes] Kiendemærker. "Lær Folk, men lær [dem] saa, at de ei mærke det." Popes Krit[ik,] Schiermann. Saavidt jeg kan mærke. [—] m. eens Hensigter. Vi mærkede ikke at [han] kom. Man kan m. paa ham, at han b[liver] gammel. Her mærker man ikke til Kul[den.] Vi mærkede intet til Tyvene. — At [lade] sig m. med noget ɔ: give tilkiende, y[tre,] røbe. At lade andre m. noget. At [faae] een noget af, lære v. at mærke p. [—] komme efter hvad han holder skiult. Mærkelse, Mærkning, en. Gierningen [at] mærke. — Mærkehammer, en. H. h[vor]med man mærker, slaaer Mærke i n[oget.] Mærkejern, et. J. hvormed man mæ[rker] noget. Mærkepind, en. P. ell. [—] hvorpaa man mærker noget, hvori [man] skiærer Mærker; Mærkestok, Karvestok.

Mærke, n. s. en Plantes Navn. Ap[ium] graveolens. (H. Harpestrengs Lægeb[og).] Vandmærke, vild Sellerie.

Mærs, et. pl. d. s. [N. S. Ma[rs] ...] et aabent ell. lukket, m. Rækværk for[synet] Gulv af Planker, der anbringes p. Ma[sten] oven over Storseilet, og har nogen Lii[ghed] m. en Kurv. [Mærs, egentl. en K[urv.] Deraf Ordsproget: Det er ondt at [—] Heire i Mærs.] = Mærsflag, et. F. [som] sættes over Mærset. Mærslygte, en. L. der undertiden t. Skibs tændes om [—] ten i Stor-Mærset. Mærsraa, en. R. hvortil Mærsseilet er fæstet. M[ærs]seil, et. det firkantede Seil, som er [—] over Mærset. En Mærsseilskuling (h[vor]ved dette Seil kan føres.)

Mærskland, et. s. Marskland.

Mæske, v. a. 1. [s. Mask.] 1. (T. m[ai]schen.) At m. til Øl ɔ: røre det stra[ade] Malt i hedt Vand. At m. til Brænde[viin] ɔ: slaae hedt Vand p. Kornet og sætte [—] me dertil, f. at bringe det i Giæring. (T. mästen.) fede, giøre fed. M[æsket] Sviin. Saa fed som en mæsket So. "[—] jeg seer — Fortienester og Vid at lide [—] og Dumhed mæske sig i Lykkens Sk[iød."] F. Schmidt. = Mæskekar, et. K. h[vori] Korn mæskes t. Øl ell. Brændeviin. [—] skestang, en. S. til at mæske Maltet [—] omrøre det i Mæskekarret. — Mæskesti, [—] Sted, hvor Kreature mæskes ell. fe[des;] Gaasesti, Kalvesti, Svinesti. (jvf. Sti.) Mæskesviin, et. S. som er mæsket ell. mæskes; Fedesviin. — Mæskning, en. G[ier]ningen at mæske.

Mæslinger, pl. [N. S. Masel. [—] measles.] en Feber-Sygdom, hvorved L[ege]met slaaer ud i røde Pletter, der bortt[ager] uden Ar.

…, adj. pl. mætte. [J. mettr.] som har faaet nok at spise, har tilfredsstillet sin Hunger. At være mæt, blive mæt, spise sig mæt. — fig. tilfredsstillet v. Nydelse. Man kan ikke see sig m. paa dette Maleri. Mæt af Aar, af Rigdom og Ære, af Livets Glæder. "Gammel og mæt af Dage." D. … "Gak saa, naar du er mæt af Dage, til Fædres Fred." Storm. = Mæthed, en. ud. pl. den Tilstand, at være mæt. — …, en. for: Mættelse, Mæthed, er sjelden og forældet. (Arrebo. Tullin.) "At … Graadighed fuld Mætte kunde …" Storm.

…, v. a. 1. stille Sulten ell. Mad… At m. den Hungrige. At m. sig p. … — fig. tilfredsstille en sandselig Lyst, … Begjerlighed. At m. sine Lyster. — "De som meest mættes, blive altid de … hungrigste." Bastholm. — mættes, n. … blive mæt. "Han er som Døden, der ikke mættes." Hab. 2. 5. "Lad først … mættes." Marc. 7. 27. 2. I … Chemien: komme saameget af et fast Legeme i et flydende, som dette kan opløse; ell. … begge Legemer i en chemisk Ligevægt. …, adj. som kan mættes. (s. …) Mættelse, en. det at mætte … at mætte sig. "Den uudtømme… …, hvoraf han øser Mættelse og …" Evald.

…, en. pl. -er. [J. Mei, Mær. Sv. …] 1. en Pige, et ugift Fruentimmer … hos Digtere; men høres ei i Tale.) s. Fæstemø, Kongemø. 2. en … er urørt af Mandfolk; en reen … = Møbarn, et. Barn af Qvin… …; Pigebarn. (modf. Drengebarn, …barn.) "Møbarn, maa aldrig sin … …arve." D. Lov. V. 3. 7. Mø…, en. ud. pl. [J. Meydomr.], den E… hos en Pige, at hun er urørt af …, ubesmittet Kydskhed, Jomfru… Mødomstegn, et. Kiendetegn p. … Mødom. — Mødreng, en. s. Pi…

…ing, en. pl. -er. [Møgdynge.] en … Samling af Møg, især Kreature…, … samles t. Gjødning. At føre en … p. Ageren. = Møddingbrønd, en. … Grav ell. Fordybning i Jorden … Gjødning i. Møddingpøl, en. … ureent Vand, der samler sig om … Møddingsted, et. Den Plads, … Gjødning fra Stalden samles og op… … at gaae i Giæring. At anlægge … Møddingvand, et. det fra Mød… …løbende Vand.

…, en. ud. pl. [J. Mæda. Sv. Mö… … adj. mod.] Besvær, Fortræd, …, Gienvordighed. "At udstaae … Møde." E. E. Pontoppidan. … gandske forældet.) For: Mø… … Orddog. II.

dighed, Trætbed br. det af P. Claussen. — mødefuld, adj. som har, medfører megen Besværlighed ell. Gienvordighed. — møde, v. a. og rec. 1. giøre Uro og Besvær, besvære, udmatte. At møde sig. (forældet.)

Møde, v. a. og n. mødte, mødt. [Goth. motjan. A. S. metan. N. S. møten.] 1. act. komme imod een, træffe en Kommende, komme een i Møde. Jeg mødte ham p. Veien, p. Gaden. Jeg har mødt (truffet) ham nogle Gange i Selskaber. (Saavel i denne, som i de følgende Bemærkelser, er den passiv. Form usædvanlig; men mødes, som v. dep. brugeligt.) — 2. act. gaae i Møde; ofte figurl. for; modstaae, modvirke. "Hvorledes vinde vi Styrke t. at møde Modstand, Bagtalelse, Fordømmelse?" Mynster. 3. hændes, vederfares; indtræffe. Denne Ubehagelighed er mødt mig flere Gange. Der mødte det Uheld. 4. absol. indfinde, indstille sig, komme t. et Møde. At møde i Retten, lade en anden m. for sig. Det er anden Gang, at han ikke har mødt. Ti Vogne skulle møde i Morgen. De mødte alle. — mødes, mødtes. dep. møde hinanden, træffes. Vi mødes undertiden i Klubben, p. Gaden. De mødtes p. Halvveien. "Hun mødtes med sin Broder." A. Vedel. — Møden, en. ud. pl. det, at møde een, ell. at flere møde p. et Sted. (Baggesen.) Mødeplads, en. og Mødested, et. Plads, Sted, hvor flere mødes, ell. som er bestemt t. et Møde. Krigsfolkenes Mødeplads. At aftale et Mødested. — Mødetid, en. Tid, som man har bestemt til et Møde, til at mødes.

Møde, et. pl.-r. [J. Mot. N. S. Møte.] 1. berammet Sammenkomst, Forsamling, Stævne. (s. Mode.) Selskabet holdt et M. Der er berammet, fastsat, udskrevet, aftalt et M. 2. uformodet Sammenkomst; det, at mødes. Det var mig et uventet, behageligt, uheldigt M. — i Møde, adv. saaledes, at man møder nogen. At gaae, komme, reise, kiøre, ride, seile een i M. — fig. At gaae Faren, Døden rolig i Møde. At see en tidlig Død i Møde. (vente sig.)

Mødig, adj. [A. S. medig. J. módr.] 1. træt, udmattet v. Arbeide ell. Gang. 2. trættende, som giør mødig. "Naar de Dagen igiennem gaae saa mangen mødig Gang." Mynster. "Denne Mathed — er som Søvnen efter en mødig Dag." Bagg. Mødighed, en. ud. pl. Trætbed. (br. sieldnere end dette.) "Hans Lod er Middagssol, suur Sved og Mødighed." Storm.

Mødrene, adj. [af Moder. s. det lignende fædrene.] som hører til, ell. har tilhørt Moderen i en Slægt. Hans Frænder p. mødrene Side, ell. mødrene Frænder. Det er hans mødrene Vaaben. Ogsaa forenet m. Substantivet: Mødrenearv, en.

Arv, man har faaet ell. skal have efter sin
Moder. **Mødrenebyrd**, en. Æt, Her=
komst p. mødrene Side. (Suhm.) **Mø=
drenegods**, et. som er arvet efter Mode=
ren. o. fl.

Mødsom, mødsommelig, adj. (A. Be=
del.) s. møisom.

Møg, et. ud. pl. [J. Myk. A. S.
Myx.] Dyrenes Skarn ell. afsondrede U=
reenlighed; især for saa vidt samme anven=
des t. Giødning. At kiøre M. (p. Age=
ren.) Komøg, Hestemøg, Faaremøg, Høn=
semøg. (For: Skarn, Snavs i Alm. br.
det kun i lav Tale.) = **Møgagning**, en.
Gierningen at kiøre M. ud. **Møgbed**, et.
Havebed, hvori der er lagt megen Giød=
ning. (V. S. O.) **Møgbænk**, en. d. s. s.
Miståbænk. (Møgbed. Moth.) **Møgbør**,
en. Bør, som anvendes t. at bære ell. trille
Giødning paa. **Møgdynge**, en. Skarn=
dynge. (jvf. Mødding, som herfra er for=
skielligt.) **Møgfork**, en. Møggreb. **Møg=
gilde**, et. G. som gives Hovbønder ell. an=
dre, der i Forening have kiørt Møg ud.
Møggiødning, en. G. som bestaaer af blot
Møg, som ei er Blandgiødning. (Landh.
S. Skr. I.) **Møggreb**, en. En G. eller
Fork, t. at tage Møget bort af Stalden
ell. læsse det p. Vognen. **Møghakke**, en.
Redskab, hvormed Møget tages af Vognen,
ell. løsnes i Møddingen. **Møghob**, en.
En liden Møgdynge. **Møgkarre**, en. K.
til at føre Møg paa. **Møgkiørsel**, en.
Møgagning. **Møgkrog**, en. Møghakke.
Møglæs, et. En Vogn, læsset m. Giød=
ning. **Møgskuffe**, en. hvormed M. skuf=
fes af Stalden. **Møgtyv**, en. s. Møggreb.
Møgvogn, en. V. som man kiører Møg paa.

Møge, v. a. og n. 1. [J. mykia.] 1. v. a.
strøe Møg paa, giøde (som er mere bruge=
ligt.) At m. en Ager. 2. v. n. kaste sit
Skarn ell. Møg; om Kreature. (Hvitfeldt.)
3. føre Møg af Stalden. s. muge, som nu
altid br. i denne Bemærk. — **Møgning**, en.

Møie, en. ud. pl. [N. S. Moie. T.
Mühe. S. Möde.] Kræfternes Anstren=
gelse, Umage, Besværlighed. At have M.
med noget. "De giøre sig Møie f. at for=
vende Retten." Jer. 9. Det kostede ham
megen M. Et Liv, fuldt af Uro og M.
= **møiefuld**, adj. som der er megen Møie
ved, meget besværlig, umagelig. — **møi=
som, møisommelig**, adj. forbunden m.
Møie, besværlig. Et møisomt Liv, Arbei=
de. møisommelige Udregninger. — **Møi=
somhed, Møisommelighed**, en. ud. pl. Be=
skaffenheden, at være møisom.

Møie, v. a. 1. giøre Umage, besvære.
(forældet. At møie sig m. noget. Baggesen.)

Møl, et. pl. d. s. [J. Melr, Mölr.] et
Navn p. de Nat=Sommerfugle, hvis Orme
ell. Larver sønderguave uldent Tøi o. d.
Phalæna tinea. Der er gaaet Møl i Pel=
sen. — **mølædt**, adj. v. angreben, me[...]
mindre fortæret af Møl.

Mølle, en. pl. -r. [J. Mylna. A[...]
Myln. N. S. Møle.] en af forsk[...]
Hiul og Drev sammensat Maskine, [...]
drives af Vand, Vind, Damp ell. [...]
Kraft, og hvis Virkning enten er at [...]
(som er det almindeligste) ell. at k[...]
stampe, sønderskære, &c. absol. br. de[...]
Kornmøller. At bringe Korn t. M[...]
Møllen gaaer, staaer. En hollandsk[...]
En Stubmølle. En Vandmølle, [...]
mølle, Hestemølle, Dampmølle. En [...]
mølle, Grynmølle, Hammermølle, [...]
bermølle, Krudmølle, Maltmølle, [...]
mølle, Papirmølle, Slibemølle, Sta[...]
mølle, o. fl. = **Mølleaa**, en. Aa, som[...]
ver en M. **Møllearm**, en. Et af [...]
Korstræer p. en Veirmølle, hvorpaa [...]
gerne ere fæstede. **Mølleaxel**, en. de[...]
re Træ, hvorpaa Møllearmene, ell. [...]
hiulet i en Vandmølle, ere befæstede. [...]
lebakke, en. B. hvorpaa en Veir[...]
staaer. **Møllebom**, s. Mølleaxel. [...]
lebrug, et. det, som hører t. en M[...]
Drift. **Møllebygger**, en. den, som[...]
staaer **Møllebyggeri**, ell. den Konst, [...]
hugge og sammensætte Tømmeret og de[...]
ge Dele i et Mølleværk. **Møllebyg[...]**
en. 1. ud. pl. Gierningen, at bygge [...]
2. pl.-er. Bygning, som hører t. en [...]
Møllebygningskonst, en. Mølleby[...]
Møllebæk, en. B. som driver en Van[...]
le. **Mølledam**, en. Samling af op[...]
met Vand, hvorved en Vandmølle d[...]
Mølledige, et. 1. en Mølledæmning. [...]
Vandløb til ell. fra en Mølle. (Jvf. [...]
3.) Mølledigct v. Sorøe. — **Mølle[...]**
et. Et mindre Hiul i Mølleværk, der [...]
saaledes i Forbindelse m. et større, [...]
driver ell. drives af dette. **Mølle[...]**
ning, en. D. hvorved Vandet samle[...]
Mølledam. **Møllefod**, en. Grund[...]
hvorpaa en Veirmølle staaer. **Møll[...]**
de, et. Indretning i en Mølle, besta[...]
af to Stykker Træ, i Skikkelse af en [...]
hvori Møllestenen ligger; Møllest[...]
(Luur. V. S. O.) **Møllegiæst**, en [...]
som jævnligen søger t. en Mølle, f. a[...]
sit Korn male. **Møllegrav**, en. Gr[...]
Canal, hvori Vandet ledes fra en [...]
et Mølleværk. (Krafts Mech.) **Mø[...]**
en. H. som driver et Mølleværk. [...]
hiul, et. H. som hører t. en Mølle. [...]
lehugger, en. Møllebygger. (O[...]
Møllehuus, et. H. hvorpaa en (hol[...]
Veirmølle staaer; ell. Huus v. en [...]
hvor Mølleren boer. (D. Lov. VI. 2[...]
Møllejern, et. en svær Jernstang, m[...]
ken den øverste Møllesteen, ell. Lø[...]
dreier sig. **Møllekam**, en. s. Kam, [...]
Mølleligger, Møllelober, en. s. L[...]
Løber, 2. **Møllenæring**, en. N. f[...]

…Møllebrug. **Møllepenge**, pl.
…nge. **Møllepose**, en. 1. Sig…
…en M. 2. en P. hvori Korn
…og Melet fra Møllen; Møllesæk.
… en. Pæl, hvorpaa en Stubmølle
…**Møllequærn**, en. Q. i en Mølle.
…andqværn.) **Møllerende**, en.
…d Vandet ledes t. Hiulet i en
… **Mølleretttighed**, en. R. til
… og bruge en M. **Møllesædel**,
… to stærke Underlag m. deres
…, hvorpaa en Stubmølle hviler.
…ech. II. 812.) **Mølleseddel**, en.
…aleseddel. **Møllesejl**, et. det,
…vingerne udspændte Seildug.
…, en. En firkantet Tragt over
…nen, hvorigiennem man lader
…be ned i Qværnen. (Moth.)
…, en. den Landgilde, som en Fæ…
…aa betale af sin M. og den til…
…ord t. Eieren. **Møllespil**, et.
…inde t. at dreie en M. **Møl…**
… "Stang p. en Veirmølle, som
…er om paa." (Moth.) **Mølle…**
…l. -stene. En af de Stene, som
…værnen i en M. (Løberen og
… **Møllestiert**, en. Bielke ell.
…en Veirmølle, hvorved den dreies;
… (Moth.) **Møllestilling**, en.
…rde. **Møllesvøbe**, en. En fra
… udstaaende Bielke, hvorom
… er bundet, hvorved Møllen v.
… Vindevognen dreies. (Moth.)
… en. S. hvori Korn f…es t.
…**Møllesø**, en. Sø, hvoraf en
… har sit Tilløb. **Mølletold**, en.
…ng i Korn ($\frac{1}{16}$ Skieppe f. Tøn…
…ives Mølleren i Maleløn, i St.
Mølletragt, en. d. s. s. Møl…
Møllevang, en. Rettighed t. at
…lde nogen at lade male sit Korn
… Mølle. **Mølletømmer**, et. T.
… Mølle, ell. er tienligt t. Mølle…
… **Møllevand**, et. rindende Vand,
… Møllevæk drives. **Møllevei**,
…i, man har, f. at komme t. en
…**Møllevinge**, en. de Krydstræer
…mølle, som fæstes p. Møllearme…
…paa Seilene udspændes. **Møl…**
… B. hvorpaa Korn og Meel fø…
… fra Møllen. **Møllevægt**, en.
… Kornet, som føres t. Mølle,
…ede Meel veies. **Møllevæk**, et.
…ning, hvorved en M. drives og
… Bestemmelse. (s. **Malevæk**.)
…, en. pl. -e. den, som eier eller
…Mølle, som lever af Møllebrug.
…møller, Maltmøller, Slibemøller,
…r. En Hestemøller (som driver
…lle.) = **Møllerdreng**, en. D. som
…os en M. **Møllerhest**, en. H.
…er en Møller. **Møllerhuus**, et.
… Møller boer. **Møllerhøne**, en.
kaldes en meget fed Høne. **Møllerkone**, en. En Møllers Hustru. **Møllersvend**, en. den, der tiener for Svend i en Mølle. **Møllervogn**, en. Vogn som tilhører en Møller. m. fl. a.

Møn, en. [J. Mænir.] Rygningen, den øverste Kant af Taget p. et Huus; Tagryg, **Mønning** (som er mere brugeligt.) Deraf: **Mønaas**, en. d. s. s. Møn, Mønning. **Mønsteen** ell. **Mønningssteen**, en. pl. d. s. de Tagsteen, der udgiøre Mønningen p. et Huus. **Møntørv**, en. Græstørv, som lægges p. Tagryggen af et Huus.

Mønde, en. pl. -r. [Skrives ogsaa: **Mynde**. J. Miöhundr; af miö, smal, tynd.] et Slags Jagthunde, af en høi, langstrakket og meget smal Bygning. — **Møndejagt**, en. Jagt, som skeer med Mønder.

Mønne, v. a. 1. dække Tagryggen af et Huus. At mønne med Tørv.

Mønnie, en. [L. Minium.] et Farvestof, eller en Blykalk af rød Farve, der faaes og tilberedes v. Brænding i en Mønnie-Ovn, et **Mønniebrænderi**. (s. **Minie**.)

Mønning, en. [s. **Møn**, mønne.] 1. Gierningen, at mønne. 2. Mønaas, Tagryg.

Mønster, et. pl. **Mønstre**. [N. S. Munster.] 1. en Gienstand, hvorefter en anden dannes, ell. hvis Egenskaber man søger at efterligne og optage; et Forbillede, Exempel. At skære et M. til en Kiole. At sye efter M. At tage een til M. Hun er et M. paa qvindelig Fromhed. 2. Figur, Billede (i visse Tilfælde.) At væve M. i Dækketøi. Dette Tøi har et smukt M. = **Mønsterbillede**, et. B. som tiener ell. kan tiene t. Mønster. "Skiønhedens høieste M. i hans Siæl." (Ideal. M.) **Mønsterbog**, en. B. hvori forskiellige Mønstre findes t. at tegne, sye, strikke efter, &c. **Mønsterskærer**, en. den, som udskærer Mønstre. **mønsterskiøn**, adj. udmærket skiøn i sin Art. "Dette mønsterskiønne Sørgespil." Baggesen. **Mønsterstrikning**, en. S. efter Mønstre, ell. hvorved et vist M. bringes ind i det strikkede Arbeide. (Andre m. Mønster sammensatte Ord, der ikke egentlig høre herhid, s. under mønstre.)

Mønstre, v. a. 1. [N. S. munstern.] 1. egentl. eftersee en Ting nøie, om den svarer t. sit Mønster; særdeles om Eftersyn af Krigsfolk v. Befalingsmænd, f. at undersøge, om Hæren er i tilbørlig Stand. At m. Fodfolket, Rytteriet. m. et Regiment. 2. fig. betragte nøie f. at udsætte paa, mestre, rette paa. At m. de Forbigaaende. "At m. paa Bogstaver og Ord." Sneedorff. = **Mønstring**, en. pl. -er. Gierningen, at mønstre, især Krigsfolk. — (**Mønsterherre**, en. kaldtes fordum visse Opsynsmænd v. en Krigshær, hvis Bestil…

ling var at mønstre Folket, m. m. **Mønsterplads**, en. P. bestemt t. Krigsfolks Mønstring. (Holberg. rettere: **Mønstringsplads.**) **Mønsterrulle**, en. Fortegnelse over Krigsfolk i en Hær, hvorefter de mønstres. (Moth.) **Mønsterskriver**, en. den, som v. Mønstringer og andre Leiligheder holder Bog over Krigsfolkene i Hæren. (Moth.)

Mør, adj. [N. S. mör. A. S. mearu. Gl. D. meör.] den Beskaffenhed v. et fast, trevlet, Legeme, at dets Dele ere blevne blødere, end de tilforn vare, og saaledes lettere skilles ad; saasom v. Raadenhed, Modenhed, v. at bankes, blødes, koges o. s. v. — Skiørt er det, som let brydes; mørt det, som let sønderslides, tygges, o. d. ell. hvis trevlede, tilforn tæt forenede Dele, lettere adskilles, — Tøiet er mørt af Ælde. Et mørt Æble. Stegen er ikke mør nok. Kiødet maa koges mørt. Deraf: **Mørhed**, en. ud. pl. = **mørbanke**, v. a. 1. i dagl. Tale: banke een dygtig af. Heraf: **Mørbankning**, en. (Rahbek.) **Mørbrad**, en. pl.-e. det Kiød p. Stude, Sviin o. a. Kreature, som sidder under Høiribbene; fordi det er mere mørt end andet Kiød. [N. S. Mörbrade.] — **møre**, v. a. giøre mør. (V. S. D.) **mөres**, v. dep. blive mør. (Moth.) begge lidet brugel.

Mørk, adj. [J. myrkr.] 1. som er berøvet Lyset, er uden Lys, ell. har ganske lidet Lys, er lidt oplyst. (det modſ. af lys.) Den mørke Nat. En mørk Hule. Værelset var ganske mørkt. Det begynder at blive mørkt. mørkt Veir, mørke Dage. "Og see der var en mørk og mulm Dag." Esther XI. (i nyere Bibeloverſ. Jvf. Mulm, hvilket Ord her staaer som adj.) 2. sortladen, som falder i det Dunkle. mørke Farver. Dette Tøi er mig f. mørkt. mørke Dine (ɔ: mørkebrune, sortladne.) En m. Sky. (jvf. dunkel.) 3. figurl. a.) misfornøiet, fortrædelig af Aasyn. At see m. ud. At giøre en m. Mine. b.) nedslaaet, tungsindig, bedrøvet. En m. Sindsstemning, Fremtid. mørke Tanker, Forestillinger. At see Alt fra den mørke Side. c.) utydelig, uforstaaelig, uden Klarhed. "Hans Færdighed i at giøre mørke Ting klare, ubekiendte Ting kiendte." Malling. En m. Stiil, Talemaade. Hans Tale var mig ganske mørk. En mørk Tale ɔ: en Gaade. = **mørkagtig**, adj. d. s. s. **mørkladen**. — **Mørkhed**, en. ud. pl. den Beskaffenhed ell. Tilstand v. en Gienstand, at den er mørk. Nattens M. "Den halve Klode — indsvøbt i Mørkheds tause Taage." Wessel. En Farves M. — fig. især ofte i Bibe sættelser: Mørkheds Gierninger, Mør Veie. (jvf. Mørke.) — **mørkladen**, ac mørkladne. Noget mørk, som falde mørke, mere mørk end lys. mørkla Ansigtet. m. af Haar. mørkladne "Nordens Fielde kig, mørkladen, kold, kelig." Bagg. — **mørkskyet**, adj. overt m. mørke Skyer. (V. S. D.) mørk adj. d. s. s. sodbruun. (V. S. D.) talende, adj. v. som taler p. en mørk, staaelig Maade. (V. S. D.) = mørk adj. som har en blaa Farve; der er mørk, end lys. mørkeblaat Klæde. keblaae Dine. Saaledes om de øvrige ver: mørkebruun, mørkegraa, mørke mørkeguul, mørkerød.

Mørke, et. ud. pl. den Tilstand Sted, at der er mørkt; Mangel p. Rummet, Dunkelhed. Der opstod faldt et pludseligt M. paa. "Mørke ligt er af idelig Lyn." P. H. Friman At gaae i Mørke, være i Mørke, M. (i et mørkt Rum ell. Værelse.) tens M. (ell. Mørkhed.) — Om Farve, mørk Beskaffenhed br. ikke M (s. Mørkhed.) Mørke br. derimod o gurl. Mørkets (ɔ: onde) Gierni Fremtiden ligger skiult f. os i M Vankundigheds, Uvidenheds Mørke. begyndte Overtroens Mørke efterha at adspredes." Kampmann. = mø (ell. mørkeræd) adj. som frygter M er bange i Mørke.

Mørkne, v. a. 1. giøre mørk, betag set. Dette Betræk mørkner Vær "Slud mørkner Dagen." Evald. — nere som v. n. at blive mørk. Det beg at mørkne. — J denne Bemærkelse br imod dep. at mørknes. Det mørk Veiret. Hans Aasyn mørknedes. — ning, en. ud. pl. den Tid p. Dagen, det mørknes; Aftenskumringen. Ha hiem i Mørkningen.

Mørser, en. pl.-e. [T. Mörser, mørser.] et Krigsredskab t. at kaste B af; en Bombekiedel. (Ogsaa: Mor efter det Fr. Mortier.)

Mørsk, adj. [uvis Oprindelse.] hal syrlig. mørske Æbler. Colding. (M hed, en. mørskne, v. n. blive syrlig. men nu sieldne.)

Møttrik, en. pl.-er. [N. S. Mo ken. T. Mütterich.] et Stykke m. Huulning og Skruegang, der pa en Skrue, hvorpaa Møttriken m. en S nøgel kan fastskrues. (Skruemoder.)

N.

! Udraabsord (maaskee en forandret
af nu) hvorved udtrykkes Forun=
Samtykke, Trudsel m. m. I Skrift=
br. det i det høieste kun, hvor man
ligne den daglige Tale.
d, en. pl.-Naadder. [det T. Nath.
Naad.] 1. Syeningen i et Seil, ell.
rne, hvorved Seildugsstykkerne for=
et Seil. 2. Naadderne i Dækket
Siderne af Skibet ɔ: Stedet, hvor
rne stattes ell. sammenfældes, hvor
ges til ell. ved Siden af hinanden.
te Naadderne m. Værk. (Deraf:
ant, en. den Kant af Spantetræer=
vender t. Naadden.) 3. hos Sko=
: den hvide Søm ell. Traadstikning
t p. Skoe= ell. Støvlesaaler. 4.
n ell. Randen langs op ad en
pe. (V. S. D.) = Med dette Ord
modentlig beslægtede: Naadhovl,
løvhøvl. (V. S. D. s. Nôthøvl som
sædvanl. Udtale. Naadsøm, et.
høis Ende, naar det naaer igiennem
dt, ombøies og atter indbankes i
; et vegnet Søm. (V. S. D.)
dding, en. pl.-er. d. s. s. Naad, 2.
g, Sammenfælding, Fuge. (V.
)
de, en. ud. pl. [I. Nád.] 1. en
s ell. Mægtigeres Velvillie mod en
e, for saa vidt som denne betragtes
fortient, ell. som en Følge af den
s eget Godtbefindende. Guds N.
e i N.: hos Kongen. At staae i høi
een. At have N. for een, forsikkre
n sin N. At faae sin Afsked i N.
handling, som udrinder af en slig
e, en enkelt Naadesyttring, Gunst=
ing. At udbede sig en N. Kongen
n den N. havde den N. for ham,
(Dog uden pl. Jvf. Naadesbeviis=
At leve af andres N. 3. særd.
de, der ytter sig v. Eftergivelse ell.
lse af en fortient Straf (her sæd=
. Art.) At lade N. gaae f. Ret.
e om N. At tage een til Naade.
e vel endnu Syndere; men de ere
. Naade, og forsikkrede om Hielp."
g. — At see i N. til een. (vise
med.) Uden N. (ɔ: efter Lovens
hed.) 4. en Titel, som i ældre Ti=
tillagdes Konger og andre fyrstelige
r af begge Kiøn; nu derimod gi=
er og Frøkener af høi Stand. =
ætninger: a.) Naadebillede, et.
billede, som Overtro tillægger en

særdeles vidunderlig Kraft. Naadebrev,
et. Document, hvorved en Fyrste tilsiger
Nogen en vis Naade. Naadebrød, et. s.
Naadsensbrød. naadefuld, adj. meget
naadig; barmhiertig. Naadegave, en.
pl.-r. Gave, Skienk af Naade, som høie og
fyrstel. Personer uddele. (I Theol. ethvert,
især aandeligt Gode, betragtet som en
Gave af Guds Naade.) Naadegierning,
en. G. som skeer af Naade ell. Barmhier=
tighed. Naadegods, et. Gods, som skien=
kes ell. forlenes af Kongens Naade. (Col=
ding.) Naadekald, et. i Theol. Guds
Styrelse t. at giøre Menneskene deelagtige
i Christendommens Velgierning. Naade=
kilde, en. fig. Kilde, Ophav t. Naadesbe=
viisninger. Naadekraft, en. i Theol. den
Kraft, som Gud skienker Mennesket t. For=
bedring. Naadeløfte, et. Forjættelse om
Naade; Løfte om en Naadesbeviisning.
"Jeg vil i Hiertets dybe Grund dit N.
giemme." Storm. Naadeløn, en. den
Deel af en Embeds=Lønning, som efter Em=
bedsmandens Forløvelse ell. Afsked, til=
staaes ham f. hans øvrige Levetid; ell. en
aarlig Løn, som tilstaaes en Lærd ell. anden
fortient Mand, uden Embedsforretninger,
ligesom og Enker efter Mandens Død;
Pension. naadeløs, adj. som ingen N.
viser; ubarmhiertig. Naademaaltid, et.
i Theol. Alterens Sacramente. Naade=
middel, et. pl.-midler. i Theol. Middel t.
at blive deelagtig i Guds Naade, ell. Sa=
lighed. naademild, adj. meget naadig,
naaderig. (Moth.) Naadepagt, en. i
Theol. Daabens Pagt; m. m. Naade=
penge, en. d. s. s. Naadeløn. "At Keiseren
v. Afskeden har givet ham en aarlig Naa=
depenge." Schytte. naaderig, adj. rig
p. Naade, meget naadig. Naadesmiil,
et. S. som et Tegn p. Naade; naadigt
Smiil. — fig. de Stores Bevaagenhed.
(Ohlenschl.) Naadestand, en. i Theol. en
troende og benaadet Christens Forhold t.
Gud. Naadestol, en. i Bibeloverf. Dæk=
ket over Pagtens Ark; og heraf figurl. i
anden Betydn. Naadestød, et. dræbende
Stød, ell. Slag, som Skarpretteren giver
den, som radbrækkes, f. at ende hans
Piinsler. "Saa haaber den ulyksalige og=
saa, der under Bøddelens Haand seer Naa=
destødet imøde." Rahbek. Naadetid, en.
Tidsløb, hvori der vises Naade, hvori
Naade forundes een. Naadevalg, et.
Hos Theologer: Udvælgelse t. Salighed.
Naadevirkning, en. i Theol. Virkningen

af en umiddelbar guddommelig Indflydelse t. et Menneskes Omvendelse. **Naadeværk**, et. det Gode, som Guds Aand virker hos Mennesket. — b.) **Naadesbeviisning**, en. pl.-er. Handling, hvorved man beviser een sin Naade; Gunst, Velgierning, Udmærkelse af Naade. **Naadestegn**, et. Tegn, Kiendetegn p. Naade. **Naadesyttring**, en. Yttring af Naade, i Ord ell. Gierning. — c.) af **Naadsens**, den ældre Genitivus: **Naadsensaar**, et. Et Aars Frist efter en Sognepræsts ell. Kirkebetients Død, Forløvelse ell. Forflyttelse, i hvilken Tid hans Enke ell. han selv nyder Halvdelen ell. en vis Deel af Kaldets Indtægter. **Naadsensbrød**, et. Underholdning, som af Medynk og Barmhiertighed gives en Trængende.

Naade, v. a. 1. vise Naade imod, forbarme sig over. — br. allene i Udraabet: Gud naade mig! Gud naade ham, os, dem! hvorved man udtrykker enten sin egen Trang t. Hielp, ell. sin Medynk m. andres Nød og hielpeløse Tilstand. (jvf. benaade.)

Naadelig, adv. for: naadigen, af Naade, i Naade. (br. nu sielden; men derimod som adj. i Almuesproget for: modfalden, forsagt.)

Naadig, adj. 1. som viser Naade, yttrer Naade; eftergivende, mild, bevaagen, gunstig. En n. Herre. Kongen har været meget n. imod ham. (Om regierende Fyrster siges: Kongen har naadigst, allernaadigst befalet.) 2. som viser Naade, vidner om Naade; lidelig, taalelig. Et naadigt Svar, Smiil. En naadig Dom. At faae en naadig Straf.

Naae, v. a. og n. 1. [J. ná, faae, erholde.] 1. act. a.) komme til, indhente. Vi naaede Byen før Regnen kom. Han er alt f. langt forud, t. at vi kunde n. ham. — fig. Vi naae det ikke i Aften (blive ikke færdige, komme ikke saavidt m. Arbeidet. d. Tale.) b.) faae fat paa, kunne række langt nok f. at gribe. Jeg kan ikke n. den øverste Hylde. At n. Bunden. c) figurl. at opnaae, komme i Besiddelse af. At naae en høi Alder. Han naaede dog ikke det han saa længe havde ønsket. "Neppe havde de nogensinde naaet den Kundskab, de strax behøvede." Guldb. — 2. neutr. strække sig til. (s. række.) Touget naaer ikke saa langt. Mine Marker naae lige t. Søen. — fig. forslaae, være tilstrækkelig. Min Evne naaer ikke saavidt. Lad det n. saa langt det kan. — Ogsaa i Forbindelse m. adskillige adv. og præpos. f. E. At naae hen til Fadet, naae op t. Loftet; at n. hiem, (vinde hiem) at n. ind i Havnen, ꝛc.

Naal, en. pl.-e. [J. Nál.] et langagtigt, tyndt og meget spidst Redskab, m. et Øie ell. Hoved i den anden Ende, der især br. enten t. at sye med (Synaal) ell. til at fæste noget m. (Knappenaal, Haarn… s. ogsaa Stoppenaal, Spækkenaal, T…kenaal, o. fl. En Naals Traad … Naalstraad) ɔ: saamegen Traad, som … paa eengang i en Synaal. (Uegentl… de saakaldte Naaletræers Blade. s. N…træ.) = **Naalebog**, en. En Bog m. … af uldent Tøi, hvori Synaale stikke … at giemme og finde dem. **Naalebrev** … Et Antal Naale, stukne i Rader p. … t. Salg. **naaledannet**, adj. tynd og … som en N. naaledannede Blade. **N…fiil**, en. F. hvormed Naale tilfiles. … **leformet**, **naaleformig**, adj. d. s. s. n…dannet. **Naalehoved**, et. Hovedet … Knoppen p. en Knappenaal. **Naaleh…** et. Et Giemsel, en liden Bøsse t. Sy… og Knappenaale. **Naalekram**, en. d… skiellige Slags Naale, hvormed en N…kræmmer handler. **Naalemager**, en. … hvis Haandværk er at forfærdige Sy… og Knappenaale. **Naaleod**, en. N… spids. (Arreboe.) **Naalepenge**, pl. … Nadelgeld.) Penge, som en Man… ver sin Kone ell. sine Døttre t. Py… Smaaudgifter. **Naalepude**, en. En … stoppet Pude t. at sætte Naale i. **N…skov**, en. Skov af Naaletræer; Ba… **Naalespids**, en. den spidse, Naaleho… ell. Øiet modsatte Ende af en Naal. … **lestik**, og **Naalesting**, et. Stik m… Naal. **Naaletræ**, et. pl.-er. En n… lig Familie af Træer, m. naaled… de, vintergrønne Blade (modsf. Løv… **Naaleværk**, et. det, hvortil Synaalen … ges, Syntøi. (Helt.) **Naaleæske**, en. … til at giemme Naale i (forskiell. fra … lehuus.) **Naaleøie**, et. Aabningen … Synaal, hvorigiennem Traaden drage…

Naar, adv. og conj. [J. nær.] 1. … om Tiden; a.) spørgende: til ell. paa … ken Tid? — Naar skete det? Naar s… begynde? Naar (ɔ: i hvilket Tilfælde) … træder hans Arveret? b.) bestemm… paa hvilken Tid. Jeg har sagt ham, … jeg vil reise. De kan komme n. D… 2. conj. a.) hvor Betingelsen er fo… den m. en Tidsfølge, og Eftersætn… begynder m. saa, ell. denne Partikel e… ladt. Naar dette engang skeer, (sa… han selv erkiende det f. gavnligt. … han engang er død, vil man først ret … ham. (Ogsaa i den omvendte Sæt… Man mærker det ikke, naar hun gaae… Gulvet.) b.) Ligeledes hvor et Sp… maal følger p. Forudsætningen: Na… nu giorde det, hvad blev da Følgen? … Hvor et Ønske udtrykkes, og Følgesa… gen egentl. kun forties. Naar jeg do… eengang endnu maatte see hende! d. … stemt betingende: (hvis, dersom, saa… som) Jeg skal giøre det, naar han v… bestaae f. Følgerne. Naar jeg kan

... ved, er jeg villig t. at paatage ... Arbeidet.

...arsomhelst, conj. der udtrykker et ..., ikke indskrænket Tidsbegreb. (p. ... til det end skulde være.) Han skal ... tide, naarsomhelst han vil be... Reisen.

...abo, en. pl.-er. [J. Nábui.] den, som ... boer, opholder sig, er tilstede nær ... næst v. en anden, i Forholdet t. ... (s. Grande.) Han er min N. min ... Nabo i Sognet. Vi ere Naboer ... Mark. Han var min N. ved Bor... ...ard. i Modsætn. t. Gienbo, om den, ... i Gaden v. Siden af en anden. ... hverken Gienbo ell. Naboer i ...) = Naboby, en. den v. en anden ... liggende By. Nabofolk, et. pl. 1. Folkefærd, Nationer, som beboe ...de. 2. d. s. s. Naboer. Alle vore ...folk ere i Marken. Nabogaard, en. ...s, et. Gaard, Huus, som ligger ... et andet. Nabohad, et, Had, som ... Sted imellem Naboer. Nabokone, ... Naboens Kone; ell. en Kone, som ... opholder sig nær ell. næst v. nogen. ...) Naboland, et. pl.-e. L. som ... umiddelbart t. et andet. Nabo... 1. et Steds nærmeste Omegn ell. ...inger. Han boer i mit Nabolav. ... ingen her i Nabolavet. Et ... Huus i Nabolavet. 2. Indbegrebet ..., som boe, opholde sig i Nærheden; ... Naboer. Et stort N. Hele Na... ... var budet t. Gildet. "Mit N. jeg ... vil." Falster. Nabolod, en. Na... den nærmeste Grundeiers Jordlod. ..., adj. som er uden Naboer. (Navn ... Gade i Kiøbenhavn.) Nabori... ... tilgrændsende Rige. Saaledes og: Nabostat, en. (Treschow.) Nabo... ... S. imellem Naboer. Nabo... ..., et. B. ell. god Forstaaelse og E... ... imellem Naboer. Nabovæg, en. ...meste V. paa Naboens Huus.

...erske, en. pl.-r. et Fruentimmer, ... Nabo. D. Bibel. (s. Nabokone.)

...skab, et. ud. pl. 1. Nabolav. 2. ... Nabolavet boende. Hele Naboskabet. ... t. en Nabo, Omgang imellem ... At giøre noget f. Naboskabets ... At holde godt Naboskab med een.

...ver, en. ud. pl. [J. Náttverdr; af ... Verdr, Mad. Jvf. Davre.] Af... ..., Aftensmaaltid. At faae sin N. ... N. Nadverens Sacrament ...tales og skrives undertiden Nad...

..., et. ud. pl. 1. det, som længe, ... ængster Sindet, besværer Samvit...; en nagende, smertende Erindring. ... N. en Fortrydelse i Hiertet." ... "Nag af haabløs Elskov." E... vald. 2. Avind, varigt Had. At faae, bære N. til een. Der er et gammelt N. imellem dem. — Heraf: nagfuld, adj. fuld af Had og Avind. "Hvilket en nagfuld Aand indgav ham i Drømmenes Time." Hertz. nagsyg, adj. 1. hadsk, avindsyg, stinsyg. (Colding. Moth.) "Hvor nagsyg Havelyst ei Klogskabs Anslag hindrer." E. Colbiørnsen. — 2. vranten, fortrædelig, ond at giøre tilpas. (nu forældet, ligesom det af Chr. Pedersen i samme Bemærk. anførte nagsaar.) Deraf: Nagsyge, en. Hadskhed, Avindsyge; Vrantenhed.

Nage, v. a. 1. [J. naga, gnaga. T. nagen. s. gnave.] 1. egentl. gnave, bide paa; som dog sielden br. "O Dyd — hvor Kummer nager ei din Rod." Evald. 2. ængste, plage, besvære Sindet, Denne Erindring nager hendes Samvittighed. En nagende Kummer. "Naar har Misundelse vel naget nøisom Barm?" E. Colbiørnsen.

Nagle, en. pl.-r. [J. Nagli. T. Nagel, Søm.] 1. egentl. d. s. s. Søm; og br. undertiden for: smaa Søm. At slaae Nagler i Væggen, fæste noget m. Nagler. 2. en rund Pind ell. Bolt, t. at fæste og sammenholde Planker o. d. Jernnagler. Trænagler. = Naglefast, adj. det, som er fæstet m. Søm ell. Nagler, som er naglet fast (især om Bohave i et Huus.) Alt i Huset, baade løst og naglefast. (Arrebo.) Naglegab, et. Hul, som en Nagle efterlader i det, som den slaaes igiennem. Naglehammer, en. En liden H. til at slaae Søm i med. (Moth.) Naglehoved, et. Hovedet p. en N. (s. Sømhoved.) Naglehul, et. 1. boret Hul t. at slaae en N. i. 2. d. s. s. Naglegab. Naglejern, et. Et Jernredskab, hvormed man danner Hovedet p. Nagler og Søm. Naglesmed, en. Smed, der giør Søm og Nagler (Sømsmed.) Moth. Nagletog, et. Jernredskab, med et fiirkantet Hul, hvori Søm t. Hestesko smedes og Hovedet dannes; Naglejern. Nagletorn, en. Et i den ene Ende kløftet Jernredskab, t. at udtage Nagler. (Moth.)

Nagle, v. a. 1. fæste, hefte m. Nagler ell. Søm. At n. noget fast. n. Planker sammen. At n. en Dør til. At sidde som naglet t. Stolen. — Nagling, en. pl.-er.

Nakke, en. pl.-r. [A. S. Nacca, Hnacca.] 1. Den øverste Deel af Baghovedet og den bageste Deel af Halsen, indtil ned imellem Skuldrene, hvor Ryggen begynder. At bøie Nakken. At løfte, bære noget p. Nakken o: v. Hielp af Nakken og Skuldrene. At tage Foden p. Nakken, løbe sin Vei. 2. et smalt og tillige høit Land, imellem to Have, ell. som strækker sig noget ud i Havet. (V. S. O.) Deraf formodentlig nogle Stednavne i Danmark f. E. Avernakke, Nakkeby, Nakkebølle, Nakkehoved.] = Nakkebeen, et. B. som danner

Nakken. Os occipitis. Nakkebrud, et. det, at brække Halsen ell. Nakken. (Moth.) Nakkedrag, et. Slag over Nakken. Nakkefoder, et. Foerværk af Nakken p. Ræve og andre Dyr. Nakkegrube, en. den Fordybning, som Nakken danner. (Øhlenschl.) Nakkehaar, et. den Deel af Hovedhaaret, som vorer ned i Nakken. Nakkehud, en. den Deel af Huden, som bedækker Nakken. Nakkeslag, et. 1. Slag, Kast m. Nakken ell. Baghovedet. (Moth.) 2. Slag, som gives een i Nakken. (Arrebo. Heraem. 247.) Nakkestød, et. Stød i Nakken.

Nakkebær, pl. et Slags Jordbær, som sielden groe vildt i Danmark. Fragaria collina. (Olafsens Lærebog i Landoec.)

Nam, et. Skaar, som hugges i Enden af en Sparre ell. Stolpe, f. at fatte om Tappen af en anden Sparre. (Moth. br. i Provindserne.)

Nam, et. [J. nema, at tage.] I Lovsproget: den Retshandling, hvorved Skyldsherren faaer Fyldestgiørelse f. sin Fordring, v. at sættes i Besiddelse af Skyldnerens Gods; Udlæg, Indførsel, Execution. (D. Lov.) Deraf: Namsdom (Forordn. af 1795.) Namstager, o. fl.

Nap, adj. karrig, nøieregnende. (i Forbind. m. knap. V. S. O.) Oftere i dagl. T. som adv. i samme Forbindelse. Det var knap og nap, at det slog til.

Nap, et. pl. d. s. Gierningen, at nappe; Nappen.

Nappe, v. a. 1. klemme v. et hastigt Greb (ell. Bid.) At n. een i Armen, i Ærmet. Hunden nappede mig i Benet. At n. med en Tang. 2. gribe hastigt, snappe. (sieldnere.) = Nappetang, en. pl. -tænger. en fiin Tang. (s. Niptang.) — Nappes, v. dep. At n. om noget, n. med een, skændes, trætte, slaaes. (dagl. T.) "Der nappes de saa haardt." Arreboe.

Nar, en. pl. -re. [J. Narri.] et Menneske, der i sin Adfærd røber latterlig Daarlighed, hvis Handlinger vidne om Mangel p. sund Forstand. (s. Daare, Fiante, Tosse.) Man ynker Daaren, og beleer Narren. "Har vi nok af Narre, hvorfor af Andres lee, og Landets egne spare?" P. M. Troiel. "Daaren tænker uden Overlæg; Narren handler uden Tanke." Sporon. At holde een f. Nar (o: skuffe, narre een.) At giøre Nar af een o: drive Spot m. — Uegentl. At giøre sig t. Nar f. een, f. Folk (o: vise sig naragtig, uden egentlig at være det.) At være Selskabets Nar o: den, som søger at more det m. Narrestreger, Gigglerier. Jeg vil ikke være eders N. (jvf. Hofnar, Giøgler, 1.) — At være en N. efter noget o: være meget lysten efter, være forgabet i. = Naragtig, adj. 1. som røber en Nar, hører til, passer f. en Nar; latterlig, taa fiantet. En n. Paaklædning. narag Lader. At bære sig n. ad. 2. lei pudseerlig. Heraf: Naragtighed, en. ud. pl. Beskaffenheden, at være narag 2. pl. -er. latterlig, naragtig Stil, Handling. "Vor Modetone kan stifte Naragtigheder, men aldrig aflægge de" Rahbek. = Narrebiælde, en. pl. -r. Bi der, hvormed Gøglere fordum behængte res Klæder. Narrebrev, et. Brev, h med man har t. Hensigt, at narre, at g een. Narrebrix, en. et Redskab af som Giøglere fordum førte i Haan Narrebud, et. Bud, som gives een i Hensigt, at narre ham. (Moth.) Na dands, en. naragtig Dands. Na dragt, en. D. som passer sig f. en Nar, Giøgler; latterlig, naragtig Dragt. N refærd, en. fiantet, naragtig Adf (Moth.) Narregrille, en. pl. -r. na tig Grille, latterligt, taabeligt In (Moth.) Narrehue, Narrehætte, Hue ell. Hætte, som Giøglere plei bære. Narrehandel, en. Narre (Moth.) Narrekappe, en. En Giø ell. Harlekins Kappe. Narreklæder, naragtige, upassende Klæder, Narre Giøglerdragt. Narrelader, pl. narag Lader; Narrefagter. Narrelag, et. res Samfund, Selskab af Narre. (Ra Narrepuds, et. lystigt Puds, Narre (V. S. O.) Narreskik, en. nar Skik. Narresnak, en. naragtig, taa Snak. Narrespil, et. naragtigt Giøglerværk, Giøglespil. Narrestreg, pl. -er. 1. d. s. s. Narrespil; et l Puds. Uglspils Narrestreger. 2. agtigt, latterligt Optrin ell. Foreta At giøre Narrestreger. Narresæ Et latterligt, upassende Sæde. (Narreværk, et. 1. naragtigt, ufornu Foretagende ell. Arbeide. Det bliver til N. 2. en Ting ud. Betydenhed, peri. "Af Lasten giør jeg Dyd, af Ko Narreværk." J. S. Sehested. Na væsen, et. latterligt, naragtigt Væ en Nars taabelige Adfærd.

Narhval, en. pl. -er. En Hval-S udmærket v. dens tvende lange Hugg der (de saakaldte Enhiørningshorn, Narhvalshorn.) Monodon.

Narre, v. a. 1. [af Nar.] skuffe, fo lyst, bedrage. At n. een m. falske At n. een i hans aabne Øine. — Med At n. een noget fra o: lokke fra, een t. at afstaae. At n. een noget p narre een t. at modtage; snakke een p. At n. een til noget o: lokke, 2. drille, giække, drive Skiemt m. vedblev at n. hende hele Aftenen. — res, v. dep. spøge m. hinanden, Spøg af. Nu vil vi ikke længere nar

Sagen alvorligt. At narres

i, et. pl.-er. 1. Løier, Skiemt;
er. Det var ikke Alvor, det var
2. det, som er uden sand Værdi;
At øde Penge p. Narrerier.
en. ud. pl. [N. S. Narve. Sv.
arsiden p. Læder, m. dets tætte,
m. en (naturlig ell. ved Konst
) Væv af Aarer, Linier og Prik-
arvhud, en. den ydre Hud, hvori
arv ligger. (V. S. D.) Narv-
en Side af en Hud ell. et Skind,
arv; Haarside; modſ. Kiødſi-
rvsætte, v. a. 3. (ſ. sætte.) frem-
ſig Narv i Læder. (Ambergs D.
rvsætning, en. Handlingen, at
Narv. Narvtrækning, en. d.
ætning. (V. S. D.)
v. a. 1. bearbeide Narven p. Hu-
Narv paa. Dette Læder er godt

r. a. og n. (V. S. D. det T.
) ſ. slikke (slikken, slikvorn.)
. pl. Nætter. [J. Nátt. A. S.
egentl. det Tidsrum af Døgnet
Nedgang, og Mørkets Begyn-
il dens Opgang ell. til Dagbræk-
Modſ. t. Dag.) Men sædvanl.
Tale nogle af Nattens ell. Mør-
t. Aftenen. — Natten (Mørket)
s. At tilbringe Natten under
mel. At giøre Nat t. Dag ↄ:
Natten. En vaagen, søvnløs
Sommernat, Vinternat, Decem-
figurl. Gravens N. (Mørke.)
N. Bankundighedens N. —
at ↄ: et Døgn, 24 Timer. Dag
8 Dage ↄ: 8 Døgn. — At klam-
g Dag ↄ: uden Ophør. — adv.
ste Nat; ell. næstkommende Nat.
ertil i Nat. Posten kan ventes
om Natten, v. Nattetid. (Mod
Natten. Natten igiennem,
er ↄ: den hele Nat. Ud p. Nat-
mod Midnat. = Sammensætnin-
Natbord, et. Pyntebord i et So-
ell. Paaklædningsværelse; ell. et
: om Natten staaer v. Sengen.
, et. B. som br. om Natten i
Natdragt, ſ. Natklæder. Nat-
En om Aftenen og mod Natten
duftende Blomst. Hesperis tri-
tfugl, en. pl.-e. 1. Fugle, der
tider komme frem og søge Føde.
t af Sommerfugle, der flyve om
Phalænæ.) natgammel, adj.
tgammel.) som har været til
, Snee. Et nattegammelt
tgænger, en. d. ſ. ſ. Nattevan-
hat, en. Et fiint Overtræk t.
ell. en Lerredshue, som Fruen-
: om Natten. (Moth. forældet.)

Nathold ell. Nattehold, et. fordum: frit Nattelcie, ell. d. ſ. ſ. Giesteri, 3. (ſ. Ny D. Mag. V. S. 207.) "At betynge Almuen m. Nattehold." (Forordn. af 1685.) Deraf: Natholdspenge, d. ſ. ſ. Giesteripenge. Nathore, en. Gadehore. Nathue, en. H. som Mandfolk bruge om Natten. Nathuus, et. Et Skab, hvori Compasset, om Natten oplyst af en Lygte, staaer p. Skibsdækket, lige f. den Styrende. Nathyrde, en. den, som vogter Qvæget om Natten. Nathytte, en. Hytte ell. Skuur t. Ophold om Natten. (D. Bibel.) Natild ell. Natteild, en. J. som brænder v. Nattetider. Natkaabe, en. K. til at kaste om sig, naar man om Natten staaer op. (Moth.) Natkappe, en. Et Hovedtøi, som Fruentimre bruge om Natten. Natkikkert, en. Kikkert, som kan br. til at see i om Natten. Natkiole, Natkiortel, en. En vid Kiole, som man kaster om sig, naar man staaer af Sengen; ell. som Børn ligge i om Natten. Natklæder, pl. Klædningsstykker, som man ligger i om Natten. Natlampe, en. L. som brændes om Natten i Soveværelset. Natluft ell. Natteluft, en. Luftens Beskaffenhed om Natten. En kold, fugtig N. Natlys, et. Lys, som brændes om Natten. natlysende, adj. som lyser i Mørke; phosphorisk, f. E. visse Insecter. (V. S. D.) Natmaaltid, et. M. som holdes om Natten. Natmand, en. den, som gaaer Skarpretteren til Haande, flaaer Heste, o. d. en Rakker. (Deraf: Natmændsfolk, pl. et Slags i Jylland omstreifende Taterfolk eller Zigeunere, som drive de mest foragtede Haandteringer, og have imellem sig et eget Sprog.) Natmester, en. Natmand, ell. Formand f. Natmænd. ("Natmesterens Folk." Forordn. 1769.) Natmulm, et. Nattens dybeste Mørke. (Baggesen.) "Naar Natmulm dækker Himlens Blaa." Øhlenschl. Natmel, St. Hans-Orm. Lampyris. (Moth.) Natpotte, en. P. til at lade sit Vand i; Kammerpotte. Natravn ell. Natteravn, en. En Fugl, hvis ubehagelige Skrig høres v. Nattetid, og om hvilken man har digtet, at den om Natten sugede Melk af Gederne; Aftenbakke, Natskade, Melkesuger. Caprimulgus. fig. om en Person, der er længe oppe om Natten. Natskade, en. 1. ſ. Natravn. 2. en Urts Navn; Natskygge. Solanum. (Moth.) Natskiorte, en. S. som man ligger i om Natten; ell. en grovere Skiorte, som man tillige om Dagen bærer under den finere. Natskriin, et. Et S. med et Kar ell. Bækken i, t. Brug v. en naturlig Fornødenhed; Natstol. Natskumring, en. Nattens Mørke, natlig Skumring. (Øhlenschl.) Natskygge, en. En Urt. Solanum. Natsommerfugl, en. d. ſ. ſ. Natfugl. 2. Natsted, et. Natte-

stade, Natteophold. (P. Claussen.) Natstol, en. d. s. s. Natskriin. Natstykke, et. Maleri, hvorpaa Natten, ell. et Optrin om Natten forestilles. (Moth.) natsynet, adj. som bedst seer i Mørke. (V. S. O.) Nattrøie, en. Trøie t. at ligge i om Natten, og som bæres under andre Klæder om Dagen. Nattøi, et. det Tøi, (Hue, Klæder, ɪc.) hvori man ligger om Natten. Natugle, en. I Alm. det s. s. Ugle; særd. en enkelt Art af denne Fugleslægt. Strix Noctua. Natvakke, en. Navn p. en indenlandsk Skovfugl. Sitta europæa. natvarig, adj. som varer en Nat igiennem. (Moth.) Natvægter, en. s. Vægter. (kun i Modsætn. t. Dagvægter kan Natvægter br. f. E. Her holdes baade en Dagvægter og en N.) B. Nattearbeide, et. A. som foretages om Natten. Natteblus, et. B. som brændes v. Nattetid. (Arreboe.) Nattebo, en. Opholdssted, Bolig om Natten. "Fuglens — trygge Nattebo." E. Colbiørnsen. Nattebrand, en. B. som finder Sted om Natten. (Öhlenschl.) Nattebrug, en. Brug, Benyttelse om Natten. (Helt.) Nattedragt, en. D. som br. om Natten; Natklæder. "I lette, hvide Nattedragt." Baggesen. Nattedrik, en. 1. En Drik, som tages om Natten. 2. Drikken, Sviren om Natten. Nattedrøm, en. D. som man har om Natten; natlig D. (Öhlenschl.) Nattedug, en. D. som falder om Natten. nattefalden, adj. som er falden sidste Nat. n. Snee. (Arreboe.) Nattefiskeri, et. ell. Nattefiskning, en. F. som skeer om Natten. Nattefoder, et. det sidste Foder, som gives Qvæg ell. Heste mod Natten. Nattefrist, en. Frist, Henstand, en Nat over. "Da have hans Dagsrum og Nattefrist t. at rømme." Chr. III. Reces. og D. Lov. I. 24. 16. Nattefrost, en. den Tilstand i Luften, at det fryser om Natten, uden at fryse om Dagen. nattegammel, adj. s. natgammel. Nattegang, en. Gang, som foretages v. Nattetider. Nattegarn, et. Fiskergarn ell. Bod, som udsættes om Natten. (Ambergs Ordb.) Nattegierning, en. G. som foretages om Natten. (Moth.) Nattegiest, en. 1. den, som huses, som bliver Natten over p. et Sted. 2. en Giest, der kommer om Natten ell. bliver ud p. Natten, p. et offentligt Sted. Nattegænger, en. Nattevandrer. (Ingemann.) Natteherberg ell. Natteherberge, et. H. hvor Reisende huses om Natten. Natteholdt, et. s. Natholdt. Nattehoste, en. H. der paakommer, eller især er besværlig om N. Nattehvile, en. H. som nydes om Natten. (Arrebo.) Nattejagt, en. egentl. Jagt, som foretages om Natten; mest figurl. om Urolighed v. Nattetid, Nattesværmen. Nattekulde, en. K. som Natten fører m. sig. Natteleie, et.

L. hvor man hviler Natten over; tt. [illegible] Natteherberg. Natteleir, en. Sted, [illegible] en Hær leirer sig om Natten. (Ar[illegible] Natteliv, Nattelevnet, et. Maade, [illegible] bringe Nætterne paa; det, at vaage o[illegible] des om Natten. Et uroligt N. [illegible] dant N. er skadeligt f. Helbreden. — [illegible] teluft, en. s. Natluft. Nattely, e[illegible] mod Veiret og Kulden om Natten[illegible] Natteleie. Nattelystighed, en. pl.-[illegible] som bruges om Natten. Nattelængs[illegible] L. som fornemmes om Natten. ([illegible] Nattemørke, et. (Natmørke.) Nattens [illegible] ke. (Moth.) Natteran, et. Ran, s[illegible] gaaes om Natten. "Selv i Galgen [illegible] kan afholde sig fra Natteran." [illegible] Natteravn, en. s. Natravn. Natte[illegible] en. Regn, som falder om N. Natt[illegible] en. R. som foretages om N. Natte[illegible] Ro om Natten, Nattehvile. Natte[illegible] et. 1. Rum t. Natteherberge. (V. [illegible] 2. det Tidsrum, de Timer, som [illegible] Natten. Mellem Dag og Natte[illegible] Vrede. Ordspr. Natterus, en. [illegible] man faaer om N. Nattenøst, en. [illegible] lyder, høres om N. (Öhlenschl.) [illegible] sang, en. Sang, som høres om N. [illegible] tesanger, en. En Sanger ell. San[illegible] der synger om N. Nattesidden, en [illegible] at sidde længe oppe om Natten, Natt[illegible] gen. Nattesidder, en. den, som ha[illegible] ne t. at sidde længe oppe, som arbeide[illegible] get om N. (Moth.) Natteskiul, s. [illegible] tely. Natteskygge, en. S. der vis[illegible] om Natten, f. E. af Maaneslyset. ([illegible] Öhlenschlæger.) "Dødens Natteskyg[illegible] Grundtvig. Nattespøgelse, et. S. [illegible] færd, der viser sig om N. (Öh[illegible] Nattestade, et. Opholdssted om Na[illegible] Natteqvarteer. (Engelstoft.) Nattes[illegible] en. Storm, som blæser om Natten. "[illegible] testormen svinger tung de vaade Vin[illegible] Evald. Nattestund, s. Nattetid. [illegible] tesuk, et. Suk, der opstiger hos e[illegible] Natten; natligt Suk. (Öhlenschl.) [illegible] tesved, en. Sved om Natten, i S[illegible] Nattesviir, en. Sviir og Drik om N[illegible] (ogsaa Nattesviren.) Nattesværm ([illegible] bek) og Nattesværmen, en. uorde[illegible] Nattelevnet; Sværmen om Natten. [illegible] tesværmer, en. den, som er hengiv[illegible] Nattesviir ell. Nattesværmen. Natt[illegible] et. 1. S. som man seer ell. troer [illegible] om N., natligt Syn. "Til sit Nat[illegible] sin Arm omsonst han strækker." P. [illegible] mann. 2. den Evne, at kunne se[illegible] Natten. "Det Nattesyn, som Føde[illegible] dig, jeg bør dig da fratage." Tode. —[illegible] tesæde, et. Sted, hvor man sidden[illegible] sit Nattestade, sin Nattehvile. [illegible] slyve t. Nattesæde. Nattesøvn, en. S. man faaer om N. Nattetid, en. -tider. den Tid i Døgnet, da det er [illegible]

...tide, v. Nattetider. Natteti-
...m. En af Nattens Timer. Natte-
...et. T. som foretages om N. Natte-
...m. T. som stiæler om Natten. Nat-
...i, et. T. som begaaes om N. Nat-
...en, en. nd. pl. det, at vaage meget
... om Natten. Nattevagt, en.
...ingen, at holde Vagt om N. 2.
... flere Personer, som have denne Be-
... Han blev fængslet af Nattevag-
... 3. Tidsrum, hvori en ell. flere har
... N. Nattevandren, en. Gier-
... at gaae i Søvne, som Nattevan-
... Nattevandrer, en. den, som gaaer
...; en Søvngænger. Nattevan-
...en. 1. en Vandring, som man fo-
... vaagen om N. 2. d. s. s. Natte-
...

...on, en. pl. -er. [Lat. natio.] 1.
... af et heelt Lands Indbyggere;
... 2. særd. en v. Sprog og Oprin-
...gtet Folkemængde, for saa vidt
...er et civiliseret Land af nogen
...ing. (Folkefærd, Folkeslag.) I
... hertil br. Folk om Indbegrebet
... Stats Indbyggere. (Saaledes siges
...: den danske Nation og det danske
... Derimod: den tydske Nation; men
...e, det preussiske Folk. Man siger
... islandske ell. den corsicanske Na-
... Om uciviliserede Folkefærd af min-
... br. Stamme, Folkestamme.) —
..., adj. som eiendommeligen tilhører
...er et vist Folk; folkeegen, lands-
... nationale Skikke, Sæder. natio-
... indfødte) Tropper. — Ved Sam-
... dette adj. er i nyere Tid dannet
...ubstantiver, hvori det almindelige
...er. f. E. Nationalaand, en.
... 1. Indbegreb af en vis Nations
... Ev. Den franske, engelske N.
... en Nations levende Følelse for
... angaaer hele Statssamfundet.
...en i England, i Frankrige.
...arakteer, en. Indbegreb af det,
...alsk (tildeels ogsaa i aandelig)
... er eiendommeligt f. en Nation.
...ragt, en. Klædedragt, eiendom-
... en vis N. Nationaleiendom, en.
... tilhører, ell. ansees at tilhøre en
...l. Stat, som Samfund betragtet.
...est, en. En Fest, Høitid, hvori
... N. ell. den vigtigste Part af samme
... Nationalformue, en. Indbe-
... den Værdi (i Capitaler ell. aarlig
... afsættelige Producter) som
... ell. N. besidder. Nationalfø-
... En Nations Agtelse f. sig selv,
... eiendommelige Charakteer (d. e.
... Borgers Deeltagelse i at agte
..., han tilhører.) National-
...n. d. s. s. Statsgield (især en saa-
...gield, som en Nation v. sine Re-
præsentanter har erkiendt og paataget sig;
og som i nogle Tilfælde kan være forskiellig
fra de Laan, Regieringen optager.) Na-
tionalgods, et. G. som tilhører Nationen
ell. Staten, som er offentlig Eiendom.
Nationalhistorie, en. H. om en Nations
Skiebner. Nationalopdragelse, en. O.
stiftet t. at vække Nationalaand og Kiær-
lighed t. Fædrelandet. Nationalsag, en.
Sag, der vedkommer en heel Nation, dens
Vel ell. Ære. Nationalsprog, et. det
Sprog, som er eiendommeligt f. en Nation.
Nationalstolthed, en. S. i Følge hvilken
en Nation tillægger sig Fortrin f. andre.
Nationalvelstand, en. en høiere Grad af
Nationalformue. Nationalære, en. den
Ære, en Nation, som Samfund, har er-
hvervet sig og besidder. m. fl. a.

Nattergal, en. pl.-e. [A. S. Nehtægale. T. Nachtigal.] en v. sin tonefulde Sang fortrinlig udmærket Sangfugl. Motacilla luscinia.

Nattes, v. dep. 1. impers. blive Nat (modsf. dages.) Chr. Pedersen. (nu sielden.) 2. neutr. pass. tilbringe Natten p. et Sted. I den Talem. Der nattes og dages han. "Da skal hans Liig ikke nattes paa Træet." Tauffen.

Natur, en. pl.-er. sielden, og br. kun, hvor Ordet sættes i St. f. Siæls ell. Legemsbeskaffenhed. [Lat. natura.] I Alm. den virkende, frembringende Kraft, som er Aarsag t. Forandringer, saavel i enkelte Væsener, (Legemer) som i alle tilsammentagne. Af særskilte Bemærkelser, hvori Ordet forekommer, ere de vigtigste. A. 1, Indbegrebet af en Gienstands Egenskaber, ell. Forbindelsen af det Mangfoldige i Gienstanden t. Eenhed, f. saa vidt den indeholder Grunden t. Gienstandens Forandringer; virkende Kraft i en Gienstand. (undertiden stielnes da imellem Tingenes Natur og dens Væsen o: det, som Tingen er i sig selv, og vedbliver at være saalænge den er til.) Plantens N. Dyrets N. Menneskets N. Hunden er af Naturen lærvillig. Den guddommelige, menneskelige N. (Man bruger vel Udtrykket: Christi to Naturer; men bedre: den dobbelte N. Saaledes siger man vel ogsaa: forskiellige Naturer.) I denne Bemærk. tages sædvanl. Hensyn t. det oprindelige, det medfødte i Egenskaberne, og disse (Naturen) tænkes jævnligen som modsatte de Beskaffenheder, der i visse Øiemed bringes t. Veie hos Gienstanden. Man siger derfor: At forandre sin N. Vanen kan blive den anden N. Naturen gaaer over Optugtelsen. At tæmme vilde Dyrs N. Han har af Naturen et maadeligt Hoved; men han har bødet derpaa v. Flid. — Saaledes overføres ofte Begrebet om medfødt Egenskab, om den virkende Kraft hos Individer t. den skabte Verdens

Heelhed, og **Naturen** bliver da Udtrykket f. en eneste almindelig Grundkraft, ell. endog i Indbildningskraften t. et f. sig selv bestaaende Væsen. f. E. Naturens Kræfter, Virkninger. Naturen er den bedste Læremester. Naturen har været gavmild imod ham. (Deraf: Naturanlæg, Naturfeil, Naturgaver, o. fl.) 2. i en Indskrænkning af det under A. 1 angivne almindel. Begreb: a.) om den i Delenes Sammensætning, Kræfter og Virkninger grundede almindelige Kraft ell. Egenskab i det menneskelige Legeme; det Eiendommelige, Særegne i et Menneskes Organisme. At have en stærk, svag N. Stærke, svage Naturer. Min N. taaler det ikke. Hos ham hielper Naturen sig selv. Lægen maa hielpe Naturen. b.) den oprindelige Virkekraft og Forandringskraft hos en Gienstand, dens første, ell. oprindelige Beskaffenhed. (s. ovenfor.) Saaledes: Naturens Stand o: Menneskehedens oprindelige Tilstand, før borgerlige Samfund stiftedes. Naturens Lys (i Theol. mods. Aabenbaringens.) At leve overeensstemmende m. Naturen. Naturens Fornødenheder (o: Menneskets naturlige F.) — Ligeledes i Modsætn. t. Konst, t. det ved Konsterne dannede ell. frembragte, og t. det Konstlede, o. urigtig anvendt Konst fordærvede. Det er ikke et Værk af Naturen, men af Konsten. Konsten er ikke blot en Efterligning af Naturen. Et af Naturen fast Sted (mods. det v. Konst befæstede.) Hun er lutter Natur. (s. naturlig.) c.) udvortes Forhold, hvori et Menneske v. Fødselen sættes. Naturens Baand (o: Slægtskab.) Naturen har forenet os v. et Baand, som Venskab har giort endnu stærkere. d.) særegen Beskaffenhed, Maade at være paa, ogsaa v. Gienstande, der ikke ere individuelle Væsener. Det følger af Sagens, Tingens N. Det er imod Kiærligheds N. B. 1. Indbegrebet af alle de skabte og tilværende Gienstandes virkende Kræfter, betragtede som en Eenhed. (altid i sing. m. best. Art.) Naturens Love. At efterspore Naturens Hemmeligheder. Mennesket, i Kamp mod Naturen. Et af Naturen begunstiget Land. Naturens Løb, Orden, Kræfter, Virkninger, o. s. v. Man bruger nu ofte Udtrykket: Naturen, hvor man tilforn sagde: Gud. 2. Indbegrebet ell. det hele Omfang af alle Substantser; enten a.) i den største Almindelighed om alle tilværende og tænkelige Gienstande; ell. b.) mere indskrænket om alle physiske, legemlige Gienstande; ell. c.) om de physiske Gienstande p. vor Klode. Saaledes a) Naturens Alt (Baggesen.) Naturens Herre. b) Den levende, den livløse N. c) En saadan Gienstand findes ei i hele Naturen. De tre Naturens Riger. At opoffre sig t. Naturens Studium. Naturens Frem[...]gelser (Naturproducter.) 3. om den [...]siske Naturs, ell. Legemverdenens ydre [...]kelse, som den viser sig f. det menne[...] Blik, og m. særd. Hensyn t. det Ch[...]teristiske ell. Skiønne i Formen. En vild, skiøn N. At tegne, male efter [Na]turen. C. I en af A. 2. b. overfør[t Be]mærkelse: En medfødt, ligesom uvilk[aarlig] Overbeviisning om det Sande, Go[de og] Rette; en i Menneskets oprindelige [...] grundet Følelse. Naturen lærer o[s at] elske vore Børn. At synde imod Nat[uren.] At handle efter Naturens Lov. N[atu]rens Ret (modsat: den positive Ret.) [...] alle her opregnede Bemærkelser for[...] Ordet m. en stor Mængde andre, o[g] disses Antal bestandigen kunne forøg[es, som] letteligt forstaaes, anføres her blot no[gle af] de vigtigste: **Naturaarsag**, en. pl. -e[r.] i Sandseverdenen, i den physiske N. g[run]det Aarsag. **Naturanlæg**, et. oprin[deligt] Anlæg, Beqvemhed t. noget. **Nat[urbe]givenhed**, en. Tildragelse i den ph[ysiske] Natur, f. E. Jordskiælv, Luftsyn, [...] **Naturbeskaffenhed**, en. (V. S. O.) [...] af Naturen, naturlig B. **Naturb[eskri]velse**, en. B. over Naturen ell. De[...] Naturen; over en Egns naturlige B[eskaf]fenhed. **Naturbeskuer**, en. den, so[m be]skæftiger sig m. Naturens Beskuelse [og Un]dersøgelse. **naturbeslægtet**, adj. v[...] er af en beslægtet, lignende Natur, [...] Naturen Lighed m. (V. S. O.) **N[atur]billede**, et. Et fra Naturen, fra Sa[ndse]verdenen hentet Billede. **Naturdri[ft]** [...] Naturens Paamindelse om at tilfred[sstille] dens Trang; Instinct. **naturegen**, [...] egen, eiendommelig f. visse Naturer. [(V.] S. O.) naturegne Feil. **Natur[egen]skab**, en. medfødt, i Ens Natur gr[undet] Egenskab. (V. S. O.) **Naturelske[r]** [...] ivrig Ven af Naturen, af Naturgra[nsk]ning. **Naturevne**, en. medfødt, op[rinde]lig Evne. (Baggesen.) **Naturfeil** [...] medfødt Feil ell. Mangel. **Naturfo[rsker]**, en. den, hvis Syssel er, at undersøge N[atur]legemer og Naturens Kræfter; N[atur]grandsker. **Naturforskning**, en. [Natu]rens, Sandseverdenens, Naturle[gemernes] omhyggelige Undersøgelse. **Naturf[...]hed**, en. F. grundet p. Naturanlæg. [Na]**turgave**, en. pl. -r. lykkeligt Natura[nlæg,] medfødt Beqvemhed ell. Duelighed (s. [...]ve, 2.) Naturgaver modsættes L[...] Gaver. **Naturgienstand**, en. pl. -e. hver Ting i Naturen, f. saavidt den [...] kan være Gienstand f. Betragtning e[ll. Un]dersøgelse; et Naturvæsen. **Naturg[rand]sker**, **Naturgrandskning**, en. d. s. s. [Na]turforsker, Naturforskning. **N[atur]grund**, en. Grund, som er hentet fra [Tin]gens oprindelige Væsen ell. Beskaffe[nhed.]

[illegible]) Naturhistorie, en. 1. den [illegible]naturvidenskaben, der beskriver saa[illegible]legemernes ydre Former og Kien[illegible], som deres organiske Beskaffenhed [illegible] Liv, m. m. 2. et Værk, hvori [illegible]stande afhandles. En N. for [illegible] naturhistorisk, adj. som hører t. [illegible]rien ell. Naturbeskrivelsen. Na[illegible], et. pl. -kræfter. den Kraft i et [illegible], en Materie, som er grundet i sam[illegible]. (A. 1.) Naturkundskab, en. [illegible] om Naturen, og Naturgienstande. [illegible]dig, adj. som har Naturkundskab, Indsigt i Naturvidenskaben. Na[illegible]hed, en. ud. pl. omfattende og [illegible] Naturkundskab, Indsigt i Na[illegible]. Naturlegeme, et. enhver [illegible], som hører t. den physiske Na[illegible] Sandseverdenen; en materiel Sub[illegible] Naturliv, et. 1. det Liv, som [illegible] hele Naturen overhovedet, og i den [illegible]ganisk: i Særdeleshed. 2. et m. [illegible] overeensstemmende Liv, et ukonst[illegible] (s. Natur A. 2. b.) Naturlov, [illegible] i Naturen overhovedet, ell. i en[illegible]turgienstandes oprindelige Kræfter [illegible]skabed grundet Lov. "Et Brud [illegible] Naturlov." T. Rothe. Na[illegible], en. 1. den Videnskab, som frem[illegible] afhandler Naturens og de forskiel[illegible]turlegemers Kræfter og Virkninger. [illegible], hvori denne Videnskab læres. [illegible]mennesske, et. M. der lever i Natu[illegible], der følger Naturen og de na[illegible] Drifter i sin Levemaade. Natur[illegible]ighed, en. En i Naturens Orden grundet Nødvendighed. (Treschov.) [illegible]vælting, en. En betydelig, vold[illegible] pludselig Forandring i Naturen, [illegible]; en Natur-Revolution. (Tre[illegible] Naturphilosophie, en. den p. [illegible]tænkning (Speculation) byggede [illegible]skab (i Modsætn. t. den empi[illegible] tillige p. Erfaring grundede.) [illegible], en. den naturlige (ikke p. posi[illegible] grundede) Retslære. Natur[illegible], en. En i Naturen, i Menneskets [illegible] Forhold grundet R. (modsat en [illegible]) V. S. D. Naturrige, et. [illegible] 3 hovedclasser, (Dyreriget, Plan[illegible] Mineralriget) hvori alle Naturle[illegible]deles. Natursieldenhed, en. pl. [illegible]lden Naturgienstand. Natur[illegible], et. naturligt Slægtskab; Liig[illegible]overeensstemmelse, grundet i Natu[illegible] Liighed. Naturspil, et. [illegible] Frembringelse, der enten har [illegible] Menneskeværk, ell. med andre, [illegible]mede Naturgienstande, og saale[illegible] som et hensigtsløst Spil af [illegible] Naturstand, en. Menneskets [illegible] (vilde) Tilstand, tidligere end [illegible] og Civilisation; Naturtilstand (modsat: Borgerlivet, Statslivet.) naturstridig, adj. 1. som strider mod Naturen, mod Naturens Orden og Love. 2. som strider imod, oprører den naturlige Følelse. (s. Natur, C.) Et naturstridigt Had. Deraf: Naturstridighed, en. ud.pl. — Natursyn, et. pl. d. s. Et Syn, som Naturen ell. Naturbegivenheder frembyde. Natursærsyn, et. pl. d. s. et sieldent, forunderligt Natursyn. Naturtilstand, en. d. s. s. Naturstand. Naturtræk, et. et enkelt Træk, en enkelt Yttring af et Væsens Natur. Naturvid, et. ud. pl. medfødt, naturligt V. Naturvidenskab, en. den V. hvis Formaal er at fremstille Naturen, dens Kræfter, Virkninger og Yttringer, i deres Heelhed, Forhold og Sammenhæng. naturvidenskabelig, adj. som hører t. Naturvidenskaben. Naturvirkning, en. V. af Naturen, af en Naturkraft. (Olussen.) Naturvæsen, et. d. s. s. Naturgienstand. (helst dog om levende Væsener.) "Menneskets Tilstand, som et organiseret Naturvæsen." Howitz.

Naturlig, adj. I Alm. overeensstemmende m. Naturen, grundet i Naturen, fremvirket v. Naturen. Saaledes bl. a. 1. grundet i Tingenes egen virkende Kraft; i deres oprindelige, medfødte, eiendommelige Beskaffenhed; ell. i alle Tings, i hele Naturens Kraft, betragtet som Eenhed. (modsat overnaturlig og unaturlig.) Tingenes naturlige Gang. En n. Nødvendighed. En n. Død (modsat: en voldsom, unaturlig.) Menneskets naturlige Ufuldkommenhed. Det gik ikke naturligt til. Naturlige Drifter, Aarsager. Naturlige Straffe ɔ: de, som bestaae i Forseelsens, Forbrydelsens egne Følger. 2. mere indskrænket: om det, som er grundet i, afhængigt af et Menneskes physiske Beskaffenhed. Han har en n. Modbydelighed derfor. De naturlige Ting, Forretninger (mods. vilkaarlig.) 3. frembragt, fremvirket v. Naturens physiske Kræfter (i Mods. til det, som er frembragt v. Mennesker, v. Konst.) Naturlige Blomster (modsat: konstige.) Ansigtets naturlige Farve. Det er Blomstens naturlige Lugt. De naturlige Kopper. Naturligt Salpeter. 4. som svarer t. sin rette Natur og Bestemmelse, som er indrettet efter sin Natur ell. væsentlige Beskaffenhed, utvungen (mods. konstlet, søgt, tvungen, paataget.) En n. Gang, Bevægelse, Dragt (som er passende f. Legemet.) En n. (uforstilt) Opførsel, Fremgangsmaade. Denne Ligegyldighed hos hende var ikke n. (var paataget.) En n. Stiil, Skrivemaade. Et naturligt Udtryk (hvor Tanken ikke er søgt.) 5. som i Oprindelsen er samtidig m. en Ting, oprindelig, grundet i samtidig Oprindelse. Det naturlige Selskab (Familieselskabet, i Mods.

t. det borgerlige.) Han er deres naturlige Overherre, Beskytter. Røg er et naturligt Tegn p. Ild. Et Ords naturlige Mening. 6. grundet i en Tings Beskaffenhed overhovedet, som flyder af en Sags Natur, Egenskab, Indretning. (jvf. No. 1.) Det var naturligt, at han herved maatte blive mistænkelig. Det er naturligt, at den, som vil Diemedet, maa ville Midlerne. Heraf fulgte ganske naturligt (naturligviis.) 7. som hører t. Naturen, t. Legemverdenen. Naturlige Legemer. 8. om konstige Frembringelser og Konstværker: som er Naturen tro, som ligner den virkelige Gjenstand. Denne Figur er ikke n. Rosen er meget naturlig malet.

Naturlighed, en. ud. pl. den Egenskab at være naturlig; Indbegreb af en Gjenstands oprindelige Beskaffenhed: Konstløshed, Livagtighed, Utvungenhed.

Naturligviis, adv. nødvendigen i Følge en Tings Natur, saaledes som det forstaaer sig selv.

Nav, et. pl. d. s. [A. S. Nafa, Naba. N. S. Nave.] d. s. s. Hjulnav. Deraf: Navhul, et. det Hul, som bores gjennem Navet, f. at passe om Vognaxelen. Navring, en. de Jernbaand, der sættes uden om Navet.

Naver, et. pl.-e. [A. S. Næfgar, Næsbor. Sv. Nafware.] et grovt Bor, t. at bore store Huller m., og som sættes i et Bimmelskaft. (Navbor.)

Naver ell. Navr, en. et Træ; Løn, Valbirk-Løn. Acer pseudoplatanus.

Navle, en. pl.-r. [J. Nabli.] Midten p. Menneskets Bug, hvor den afskaarne Navlestræng vorer sammen, og en Fordybning danner sig. = Navleaare, en. En af de Aarer, som findes i Navlestrængen. Navlebaand, et. B. hvormed Navlestrængen underbindes, naar den efter Fødselen afskæres. Navlebind, et. B. der lægges om Barnets Liv over Navlestedet. Navlebrok, et. pl. d. s. den Legemsfeil, især hos Børn, at de indvendige Dele træde ud igjennem Navleringen. Navlehvælving, en. H. som hviler p. en i Midten staaende Søile ell. muret Pille. (Schønings norske Reise.) Navleknude, en. En medfødt Knude p. Navlestrængen, ell. en Sammenslyngning af denne, som kan finde Sted hos Fosteret i Moders Liv. (V. S. O.) Navlering, en. den Ring, ell. Cirkel, som Navlen danner, og som v. Navlebrok udvider sig t. en Aabning. (annulus umbilicalis.) Navlesnor, en. d. s. s. Navlestræng. (V. S. O.) Navlested, et. det Sted p. Underlivet, hvor Navlen befinder sig. Navlestræng, en. pl.-e. En Stræng ell. Snor, dannet af en Samling af Aarer, omgivne m. en Hinde, som i Moders Liv forbinder Fosteret m. Moderkagen. Navleurt, en. En Plante. Saxifraga Cotyledon.

Navn, et. pl.-e. [J. Nafn.] Ord, ved en Gjenstand ell. en Classe af Gjenstande saaledes betegnes, at de derved i Forestillingen kunne kiendes og skielnes fra andre (en Benævnelse.) 1. i Særd. et (Hovedord, Substantiv) der betegner Slægt, Art ell. Classe af Gjenstande og udtrykker det almindel. Begreb om s[...] (Fællesnavn.) At give en ny Plante N. Tingen maa dog have et N. At enhver Ting v. sit rette N. En s[...] Udselhed fortiener ikke N. af Godgjøre[...] (jvf. Titel.) 2. et Ord, en Samling Lyddele, hvorved en særlig Gjenstand stilles fra alle øvrige af sin Art, en Benævnelse f. en Enkelt, f. et Individ (Egennavn, eget N.) At antage en Ande[...] At give et Sted, en Gaard, et Ba[...] ell. sit N. At kiende een af N. En v. Navn Møller. Landenes, Maane[...] Navne. (Jvf. Binavn, Døbenavn, [...]navn, Slægtnavn, Tilnavn.) — U[...] for: Personen, som Navnet betegner[...] berømt N. i den danske Historie. 3. a.) en blot Benævnelse: i Modsætn. virkelige Gjenstand, t. Tingen sel[...] Paaskud, Foregivende. Den ene ha[...] net, den anden Gavnet. "Disse sa[...] strabede Krigsfolk vare det mere i N[...] end i Gavnet," Bagg. N. Klim. D[...] have N. af en Høiskole, men er d[...] Han er det af Navn, i Navnet; m[...] anden er det i Virkeligheden. Vi er[...] ge t. Navn; men saa t. Gavn (t. begge, giøre Gavn.) Han skiulte sin[...] skab under N. af Venskab. b.) Hen en Person (m. præp. i.) Siig ha[...] mit N. (fra mig, i mit Sted.) [...] gens N. (Sted.) At bede om noget [...] N. c.) At tage noget (tage Varer[...] at betale) paa eens Navn. At giør[...] p. en Andens N. (Credit.) d.) Dom over en (levende ell. afdød) moralske Værd, Charakteer, Fortie[...] Rygte, Eftermæle; Ære. Et ær[...] At forsvare eens gode N. og Ryg[...] have et ondt N. paa sig. Hun har[...] bedste N. paa sig. At efterlade s[...] rømt, udødeligt N. En Person [...] (ubetydelig P.) = Navnebod, e[...] dersnavn, Ærestitel. A. Bull. (f[...] Navnebog, en. B. som indeholder[...] nefortegnelse; Mandtal. (Moth.) Navnebytning, en. Ombytning a[...] imellem to Personer. (Ambergs D[...] Navneskifte.) Navnedag, en. [...] p. hvilken eens Døbenavn finde[...] blandt Helgendage i Almanakken. [...]nedigt, et. D. hvis Begyndelse[...] udgiøre et N. Navnefæste, ell. [...]fæste, et. Faddergave; ell. egentl.

man skienkede den, som man gav ...avn ell. Tilnavn. **Navneklud**, ...Stykke Tøi, hvorpaa een øver sig ...sening. **Navneliste**, en. Fortegnelse over Navne, Navnefortegnelse. **navn**...adj. -den, som kun i Navnet er ...e virkelig. **Navnemærke**, et. 1. ...den, der ei kan skrive, bruger i ...it Navn; Bomærke. 2. Navn, ...en lader sye t. Mærke i Linned, og ...lader sætte p. Kar og andre Ting. ...d, et. Hovedord, Substantiv. ...gsaa: **Navneord**.) **Navnerang**, ...g, f. E. iblandt Forfattere, p. ...f deres meer ell. mindre berømte ... **Navneriim**, et. Riim ell. Vers, ...e Bogstaver sammenlagte udgiøre ... **Navnesilke**, en. Silke (især ...) som br. til Navnesyening. **Navn**...et. Omskiftning af et N. for et an...andring af sit N. (Guldberg.) ...ilt, et. S. hvorpaa en Persons N. ... ell. indgravet. **Navnesting**, et. ...e Slags Sting, som br. ved Navne... **Navnesyening**, en. En vis ...at sye Navne ell. Bogstaver i Tøi ...mærke. **Navnetrcad**, en. T. ...ell. Navnesyening. **Navnetræk**, ...t Træk, som een bruger t. at skrive ..., ell. Begyndelsesbogstaverne af ... **Navneværdi**, en. Værdi, som ...t Regieringsbud tillægges Papir... Modsætning t. den virkelige Vær...e efter Landets Pengecurs have. ...værdi. (De faa Sammensæt...hvor Navn ikke modtager Endelsen ...føres nedenfor.)

...e, en. pl.-r. [J. Nafni.] den, der ...Navn, især Døbenavn, m. en an...nebroder.

...forklaring, en. pl. - er. F. over et ...ell. Navnes Betydning; modsf. ...lering. (V. S. O.) s. Ordfor...

...fæste, et. s. ovenfor Navnefæste.
...give, v. a. 3. (s. give.) nævne v. ...egentl. fra: give noget Navn.) ...ngav enhver i Selskabet, som han ... "Han bekiendtgiorde dette Skrift ...ængive sig." Malling. — Navn...n.

...kundig, adj. [J. nafnkunnugr.] ...dt af Navn, som nævnes af man... ...Ihukommelse. Et navnkundigt ...n n. Mand, Begivenhed. Mere ...ig bekiendt. "En navnkundig ...være det, enten fordi han er be...berygtet. Griffenfeld er navn...berømt; Ulfelt navnkundig og ...Sporon. — **Navnkundighed**, ...Beskaffenheden, at være navn... "Til N. hører kun at giøre Op-sigt, at blive vidt og bredt t. Forundring." Sporon.

Navnlig, adj. (ud. Art.) og adv. af et vist Navn, v. Navn. En Mand, navnlig Hans. — adv. udtrykkeligen, i Særdeleshed (hvor flere nævnes ell. omtales.) Alle Bønderne, og navnligen Sognefogden.

Navnløs, adj. 1. som er uden Navn, ell. hvis Navn ikke er bekiendt. 2. som ei kan nævnes, uudsigelig, unævnelig. navnløs Salighed. En n. Fryd. (Tullin. Baggesen.)

Navre, s. Naver.

Ned, adv. [J. nidr. A. S. neþer.] Har overhovedet den modsatte Betydning af op, og udtrykker saaledes: 1. en Bevægelse ell. Retning fra et høiere Sted t. eller imod et lavere. Han satte det n. paa Gulvet. At gaae n. ad Trappen. Han faldt n. af Stigen. At see n. fra et Taarn. — **Ned ad Bakken**; men: Veien gaaer nedad (daler.) At vende op og ned p. noget (endevende.) fig. Det gaaer op og ned m. ham. — Hans Mark gaaer, ell. naaer næsten ned til (henimod) Aaen. 2. særd. en Bevægelse, hvorved man, enten siddende ell. liggende, tager Hvile. At sætte, at lægge sig ned. — fig. at sætte sig ned i en By (rettere: nedsætte sig.) 3. i Sammensætn. hersker overalt Begrebet af en Bevægelse nedad, ell. mod et lavere Sted, enten egentl. (f. E. nedbryde, Nedfald) ell. figurl. (neddysse, nedladende, nedslaaet.) Jvf. nede, neden, neder.

Nedad, adv. s. under ned, 1.

Nedarvet, adj. v. 1. arvet fra Forfædrene, i flere Led. nedarvede Fortienester. (Jacobi.) "Nedarvet Kæmpemod." Cl. Frimann. "En Hævn, nedarvet fra Slægt t. Slægt." Mynster. 2. vedtagen, indført v. gammel Skik og Vane. "Mangen nedarvet Urigtighed, antagen efter Hævd, meer end efter Prøve." Malling.

Nedbede, v. a. 3. (s. bede.) søge v. Bønner at erhverve for andre. (sielden.) At nedbede Velsignelse (fra Gud) over Folket. "Nedbede Lindring for din Smerte." Grundtvig.

Nedbinde, v. a. 3. (s. binde.) b. noget saaledes, at det tvinges ned. At n. Grene paa Frugttræer.

Nedblik, et. pl. d. s. Blik, Diekast, fra et høit Sted t. et lavere; Nedsyn. "Endnu et Nedblik, endnu et Overblik fra denne mageløse Pyramide." Bagg.

Nedblinke, v. n. 1. (poetisk.) blinke nedad, kaste Glimt ned. Stiernerne n. (Øhlenschl.)

Nedbore, v. a. 1. bringe ned i v. at bore, giennem et boret Hul. "Og hvad ellers af Kryb sig dybt nedborer i Jorden." Baggesen.

Nedbrud, et. Nedbrydelse, Ødelæggelse. (Baggesen.)

Nedbryde, v. a. 3. (s. bryde.) 1. tage noget ned, borttage det som var bygget op, v. at bryde. At n. en Bygning, et Taarn. 2. fordærve, lægge øde. Hans Exempel nedbryder meer, end hans Lære opbygger. Drukkenskab nedbryder Siæl og Legeme. — Nedbrydelse, en. pl.-r.

Nedbrække, v. a. 1. d. s. s. nedbryde. — Nedbrækning, en. pl.-er.

Nedbøie, v. a. 1. bøie nedad. At gaae nedbøiet. "Hist gamle Bøg nedbøier tætte Grene." C. A. Lund. fig. At n. Overmod i Støvet. "Nedrig Smiger dybt nedbøiet." Rein. b.) nedtrykke, overvælde m. Sorg, m. smertelig Følelse. Hans Kones Død har ganske nedbøiet ham. nedbøiet af Sorg, Bekymring. — Nedbøielse, en. pl.-r.

Nedbølge, v. n. 1. (poetisk.) bevæge sig nedad i Bølger. (Baggesen.)

Neddale, v. n. 1. (er.) dale nedad. Den neddalende Sol. (Øhlenschl.) [Egentl. er Præpositionen overflødig, eftersom dale udtrykker det samme. Kun i visse Tilfælde, og figurlig, synes neddale at have et Bibegreb. "Neddalede langsomt tause Nat." Hertz. "Du stundom Musen t. mig saae blandt dine Skygger at neddale." Rein.]

Neddrive, v. a. 3. s. drive ned. De neddrevne Pæle. — figurl. fordrive fra, hindre i at opnaae. "Men denne Spot ham fra sligt Ærestrin neddrev." Holberg. P. Paars. — Neddrivning, en.

Neddryppe, v. n. 1. (er.) s. dryppe ned. Den neddryppende Regn. — Neddryppen, en.

Neddukke, v. n. s. dukke ned. "Solen neddukker i Havet." Kampmann.

Neddyppe, v. a. 1. dyppe et fast Legeme ned i et flydende. "Neddypper eders Blomster i dens Væld." Øhlenschl. — Neddypning, en. pl.-er.

Neddysse, v. a. 1. d. s. s. inddysse (men sieldent.) "Tingens forskiønnede Udside neddysser den bestukne Fornuft i Ligegyldigheds Slummer." D. Tilsk. 2.) dæmpe, tvinge noget saaledes, at det ei faaer Magt ell. udbreder sig. At n. Samvittigheden; neddysse et Rygte. "Han stiller Sindets Storm, neddysser angstfuld Smerte." Storm.

Neddæmpe, v. a. 1. dæmpe aldeles, kue, undertrykke. At n. Ilden, Modet, Smerten. "At neddæmpe et Anslag." Hvitfeldt.

Nede, adv. [af ned; og forholder sig t. dette, som oppe t. op.] p. et lavt ell. lavere Sted; i det Lave ell. Lavere. Oppe p. Bierget og nede i Dalen. Jeg saae ham (fra et høiere Sted) gaae nede paa Gaden. Nede p. Gaden kunde jeg see hende staae i Vinduet. Han boer nede i den anden Ende af Byen. Nede v. Aaen.

Neden, adv. [I. nedan. A. S. neodan. N. S. nedden.] p. den nedre, derste Kant ell. Side (modsf. oven; s sielden allene. Kassen var malet baade og neden. Derimod sædvanl. i Forbin m. Præpositioner.) neden for. (Jeg neden for ham. Han sad nedenfor. staaer nedenfor p. samme Side.) nede (Han begyndte nedenfra og gik opad. komme nedenfra.) nedenom ɔ: uden omkring et Sted, ell. en Gienstand, hvo er lavest. (At kiøre neden om Bierg Byen. At have en Bræmme neden Kiolen.) nedentil, p. den Kant, Si som vender nedad, (modsf. oventil.) denunder, nedentil, nede, og tillige u en anden Gienstand; modsf. oveno (Han boer her nedenunder, har fine Bo ser nedenunder os, eller vore.)

Neder, [A. S. neoþer.] et ufuldstæ adj. (værende nedenfor) som kun fore mer med den best. Art. (af nogle anse Comparativ) f. E. Den nedre De Byen: modsf. den øvre. og i superl. derst, som er længst nede, underst, la Han er den nederste i Skolen. At sidde derst p. Bænken. (modsf. øverst.)

Neder, adv. [A. S. nether.] den Form f. ned, som nu allene forekomm følgende Sammensætninger:

Nederdeel, en. pl. -dele. den nede underste Deel. (modsf. Overdeel.) N delen af en Kiole.

Nederdrægtig, adj. [af det T. niederträchtig.] som besidder en meget lav, uædel Tænkemaade og Charak nedrig, gemeen, foragtelig. — Nederdrægtighed, en. ud. pl. nederdrægtig S stemning, Tænkemaade, Adfærd. At gaae en Nederdrægtighed.

Nederende, en. den nederste, un Ende. (modsf. Overende.)

Nederfald, et. Fald nedefter, M Deraf: Nederfaldsmølle, en. M Strømgangen falder p. Hiulets Nede hvorved det bevæges mod Strøm (Modsat Ovenfalds- ell. Overfalds

Nederfart, en. s. Nedfart.

Nederflade, en. den nederste, un Flade af en Ting. (sieldent. Det mod Overflade kan ikke bruges.)

Nederklæder, pl. Underklæder, Be der, Buxer. (Taussen. forældet.)

Nederlag, et. pl. d. s. [T. Niederlage.] 1. den Tilbragelse, at ihielslaaes i Strid, Mandslæt, Ma At lide et stort N. Der skete et sto derlag paa hans Folk. [Det usæ Nedlag har Evald brugt. "Nedlag bede Gudinder."] 2. I Bemærkelse lag, T. Niederlage, forekomm ældre Skrifter, og endnu hos Snee

Nederlandene, pl. n. pr. Belg Holland. De forenede Nederlande,

landsk, adj. — Nederlænder, en.

lig, adj. [af neder.] som er nede i til, har et lavt Sted, en lav hed. De nederlige Lag i Bierget. r nederligt Hierte. Ordspr. (Or: i fielden.) s. overlig.

løb, et. pl. d. s. Tarmeløb, Brok. n ganske forældet.)

st, adj. og adv. s. neder.

ld, et. pl. d. s. det, at noget fal: Nedfalden. Murens N. "En tro: af Leer t. Nedfald færdig staaer." . (Nedfaldssot, en., faldende pilepsie. Moth. Islandsk.)

lde, v. n. 3. s. falde ned. Ild fra Himlen. "Som ranke Træ Hug nedfalder." Rein. (Oftest i Det nedfaldende Løv. Den ned: ltur.)

re, v. n. 1. (er.) I høiere Still ned. "De nedfore til Egypten." l.)

rt, en. pl.–er. Gierningen at fare dfart i en Grube.

e, v. a. 1. feie ned. At n. Stø: derne.

de, v. n. 1. (er.) flyde ned, rinde t nedflydende Vand.

ytte, v. a. 1. bringe, flytte fra et ted t. et lavere. At n. noget fra Kielderen. — Nedflytning, en.

lde, v. a. 1. fælde t. Jorden; trid. "At see dem hinanden ned: fram. "Nedfældet i sin Ungdoms Baggesen. 2. nedploie. At ned: tning i Jorden. (V. S. O.) Nedfældning, en.

re, v. a. 2. føre ned. De nedfør: jan blev nedført til Stranden.

aende, partic. af det sielden bru: Den ene Vei er for de Ned: den Anden f. de Opgaaende. gaaende Sol.

ng, en. pl.–e. 1. Gierningen, at ; Nedstigen. Ved Nedgangen et, Taarnet. Solens N. "Fra Opgang og fra dens Nedgang." 2. Vei, Gang, som er t. at gaae m fører t. et lavere, dybere Sted. fig Nedgang til Kielderen.

de, v. n. 3. komme ned i et sagte, d. s. glide ned. "I Søens i den nu igien nedglider." P. H. "Solen nedglider bag forgyldte " Storm.

ve, v. a. 3. (s. grave ned.) brin: d i Jorden v. at grave, giemme At n. Aadsler. — fig. at n. sit le bruge, dyrke sine Evner. — ning, en. pl.–er.

Nedhale, v. a. 1. hale ned, drage ned ved Toug. At n. et Skib. (Baggesen.)

Nedharve, v. a. 1. bringe ned i Jorden v. at harve. At n. Sæden. — Nedharv: ning, en.

Nedhente, v. a. 1. hente ned. Det maa Alt nedhentes fra Loftet.

Nedhisse, v. a. 1. bringe ned, lade gaae ell. glide ned, v. Hielp af Tougværk. At nedhisse noget i Skibslasten.

Nedhugge, v. a. 1. fælde, hugge om. Hele Skoven blev nedhugget. 2. hugge ned; nedsable. Det hele Regiment blev nedhugget. — Nedhugning, en. pl.–er.

Nedhvirvle, v. a. 1. nedstyrte i en volds: som, hvirvlende Bevægelse. (Grundtvig.) Træerne nedhvirvledes af Stormen i Dalen.

Nedhænge, v. n. 3. (s. hænge.) hænge i nedvendt Retning, hænge nedad. nedhæn: gende Grene, Blomsterkrandse. (act. siel: den undt. i partic. Alt Tøiet er nedhængt i Haven.)

Nedile, v. n. 1. (er.) ile, s. at komme ned, ile, skynde sig ned. (Baggesen.)

Nedjage, v. a. 3. s. jage ned. Endeel vare komne op; men de bleve alle nedja: gede.

Nedkalde, v. a. 2. faae een t. at komme ned, v. at kalde ham; kalde ned. Jeg lod ham n. fra hans Værelse. 2. d. s. s. ned: bede. At n. Velsignelse over een. 3. fig. henlede (naar Talen er om en Høiere.) "At nedkalde Lovgiverens Opmærksomhed p. Tingen selv." Engelstoft.

Nedkaste, v. a. 1. s. kaste ned. Stor: men har nedkastet Plankeværket. Spiret blev nedkastet i en Storm. At n. sig i Støvet f. een. — Nedkastning, en. pl.–er.

Nedkiøre, v. a. 2. bringe noget ned t. Vogns, kiøre noget ned. Alt Kornet blev nedkiørt t. Stranden. Vi maae selv lade det n. 2. bøie t. Jorden v. at kiøre. Sæden, Græsset blev nedkiørt.

Nedkiørsel, en. pl.–kiørsler. 1. Hand: lingen at kiøre ned (saavel trans. som intrans.) 2. Sted, hvor der kiøres ned, Lei: lighed, Vei til at kiøre ned.

Nedknuge, v. a. 1. tvinge, knuge noget ned; nedtrykke. "Og dybt nedknuger Spi: ren t. hvert herligt Old." Grundtvig.

Nedknæle, v. n. 1. (har.) d. s. s. knæle ned. — Nedknælen, en. ud. pl.

Nedkomme, v. n. 3. s. komme ned. "Naar den blide Sommer m. yndig Sol og Regn fra Himmelen nedkommer." Storm.

Nedkomst, en. ud. pl. det, at komme ned. Ved Nedkomsten fra Bierget.

Nedkue, v. a. 1. nedtrykke, dæmpe v. Tvang, undertrykke. At n. et Folk. "Den voldsomt nedkuede Misfornøielse." Rahbek.

Nedlade, v. a. og rec. 3. lade gaae ned, synke ell. glide ned. (sielden.) Da Dækket

var nedladt; da man havde nedladt Dækket. "De nedlode mig derpaa i Hulen." Bagg. N. Klim. — At n. sig: a.) bosætte sig. (V. S. D.) Rigtigere: nedsætte sig. b.) beqvemme sig t. noget, der er under det sømmelige, under eens Charakteer, Værdighed, Stand, Evner (ogsaa i god Betydning.) "Han nedlod sig t. enhver m. en Mildhed, som gav den Frygtagtige Mod." Kampmann. Dronningen nedlod sig t. at tale m. enhver af Bønderne. At n. sig til Almuens Fatteevne. "En Mand, der sig til Hvers Begreb med Konst nedlade kan." P. M. Troiel. Han nedlod sig endog t. at bruge Skieldsord. — Nedladelse, en. Denne Nedladelse til Børnenes Begreber er nødvendig for Læreren.

Nedladende, adj. v. som eftergiver af sin Værdighed (altid i god Betydning;) mild, omgængelig, venlig imod Undergivne ell. Undermænd; fordringsløs i Omgang og Adfærd. — Nedladenhed, en. ud. pl. den Egenskab, at være nedladende.

Nedlag, et. s. Nederlag.

Nedlægge, v. a. 3. (s. lægge.) 1. bringe t. at ligge p. et lavere Sted, lægge ned. At n. sin Byrde. — fig. betroe, flye til, give i Forvaring. At n. Obligationer i Banken. Han har nedlagt en stor Capital hos denne Kiøbmand. — At n. een ɔ: fælde, dræbe v. Skud. 2. afstaae fra, frasige sig, opgive. At n. Befalingen over Hæren. Han har nedlagt sit Haandværk. "Generalen nedlægger Befalingsstaven, naar Folket nedlægger deres Vaaben." Schytte. 3. ophæve, giøre Ende p. At n. et Universitet, en Skole. At n. en Strid, Trætte. (i ældre Skr.) 4. sylte, nedsylte. At n. i Salt, Eddike. nedlagte Agurker. (s. lægge ned.) — Deraf: Nedlæggelse og Nedlægning, en. "Embedets Nedlæggelse." Schytte.

Nedløb, et. pl. d. s. det, at noget løber ned. Vandet har sit N. giennem Render.

Nedløse, v. a. 2. løse ned, bringe noget, som var opfæstet t. at falde ned. Hun vil have Haaret, Kiolen, Omhænget nedløst.

Nedpakke, v. a. 1. lægge noget fast og omhyggeligt ned i et Giemme, pakke ned. Alt mit Tøi er allerede nedpakket. — Nedpakning, en. pl. -er.

Nedperse, v. a. 1. trykke ned v. en Perse, perse ned, presse ned.

Nedpløie, v. a. 1. bringe ned i Jorden v. Pløining. At nedpløie Sæden. — Nedpløining, en. pl.-er.

Nedpresse, v. a. 1. d. s. s. nedperse.

Nedputte, v. a. 1. putte noget hen p. et lavt Sted, putte ned (i Jorden.)

Nedpæle, v. a. 1. drive noget ned (i Jorden) ved at slaae Pæle i.

Nedramme, v. a. 1. bringe ned i Grunden v. at ramme, v. en Rambu[k] ned. At nedramme Pæle.

Nedre, adj. s. neder.

Nedregne, v. n. (er.) fal[de] Regn. Alt det nedregnede Van[d] og Honning sød nedregner." Arr[...]

Nedreise, en. Reise fra et h[øiere] et lavere ell. dybere Sted. "Hv[...] mødt mig p. min Nedreise." Klim.

Nedride, v. a. 3. (s. ride.) ne[d] kaste, nedstyrte v. at ride. At n[...] den. nedride et Led.

Nedrig, adj. egentl. lav, s[...] nede; men br. nu kun figurl. fo[...] det, af en lav, uædel Tænkemaa[de] drægtig, gemeen. En n. Giern[ing] kemaade. Et nedrigt Menneske [...] kelsen: ringe, it. ydmyg, i vore [...] sættelser, er forældet.) — Ned[...] nedrigt Sindelag. "Det Hykler[...] Nedrighed roser en Overma[nd] Schytte.

Nedrinde, v. n. 3. (er.) s. Herfra nedrinder Vandet over E[...]

Nedrive, v. a. 3. nedtage m. Skyndsing, rive ned. At n. en Plankeværk. — fig. og i d. Tale ɔ: giennemhegle, dadle. — Nedr[...]

Nedrulle, v. a. og n. 1. s. Tønderne nedrulledes t. Stra[nden] fra Bierget nedrullende Stene.

Nedrykke, v. a. 1. drage ned rykke ned.

Nedryste, v. a. 1. s. ryste nedrystede Frugt.

Nedsaae, v. a. 1. bringe ne[d] v. at saae. Den nedsaaede Sæ[d]

Nedsable, v. a. 1. hugge ned [v.] Sabelhug ell. Sværdhug. Eft[er] Modstand bleve de alle nedsabled[e] sabling, en. pl. -er.

Nedsalte, v. a. 1. lægge ned Tønder m. Salt, bevare i Sa[lt] nedsalte Kiød, Sild, Flesk. -[...] ning, en. pl. -er.

Nedsegne, v. n. 1. (er.) segne gyser, bæver, blusser, blegner, [...] f. din Fod nedsegner." Rahbek.

Nedsee, v. n. 3. s. see ned. - Overmod vilde han nedsee paa vare langt over ham.

Nedsende, v. a. 2. sende ned. sendte Breve. "Nedsende dit silbigste Slægter." Grundtvig.

Nedskride, v. n. 3. s. skride nedskredne, nedskridende Sneen taarnet Snee fra Fieldets bratt sønderslidte Baand nedskrider."

Nedskyde, v. a. 3. (s. skyde bringe t. at falde v. Skud. Da nedskudt. De bleve nedskudte v 2. styrte ned. (jvf. skyde, B.) ".

...de nedskyder." Sarpen, af Stock-

...lle, v. a. 1. føre hastigt ned v. ...egende Kraft i et flydende, strøm-...gende. Jorden nedskylles fra Bier-...et smeltede Sneevand. (neutr. s. ...d. "De nedskyllende Fielde." Brün-...ural.)

...ære, v. a. 3. (s. skære ned.) bringe ...e ned v. at skære. At n. en hængt ... — Nedskæring, en. pl. -er.

...lace, v. a. 3. (s. slaae.) 1. slaae ...kaste t. Jorden ell. overende. Reg-... nedslaaet meget Korn. "Du skal ...m." D. Bibel. "De Landsmænd, ...t nedslog." Pram. 2. fig. giøre ... forsagt; belage Mod og Tillid. ...e Uheld nedslog ham ganske. Ved ...ng nedslaaes Modet. — Heraf: adj. ...et (fieldnere nedslagen) forsagt, ... bedrøvet i Sindet. (Nedslagen-... Modløshed, Forsagthed. br. ikke ... "Armod og Nedslagenhed mødte ...t." Baggesen.

...ag, et. pl. d. s. 1. det, at noget ...d (intrans.) Lynildens N. Reg-... 2. de tungere Dele, som ned-...en chemisk Opløsning, Bundfald.

...uge, v. a. 1 og 2. suae ned v. af ...uge ned.

...nge, v. a. 1. kaste ned m. Slyn-...e nedad m. stor Kraft. De ned-... Stene p. Fienden. "Nedslyng ...d." Baggesen.

...ange, v. a. 2. kaste, smide slødes-...(s. slange.)

...elte, v. a. 1. bringe v. Smelt-...at bundfældes. (Brünnichs Min.) ...tning, en.

...ile, v. n. 1. poetisk: see ned til m. ...n. smilende Blik. (ogsaa act. lige-...ile. Jacobi.)

...ring, et. pl. d. s. Spring, som ...a et høiere Sted t. et lavere.

...ringe, v. n. 3. s. springe ned. — ...gen, en. (Baggesen.)

...udle, v. a. 1. nedkaste, nedskylle ...lende Fald. "Cypervin — ned-...e sit Guld i Kummer af Chrystal." ...l. Klim.

...røite, v. a. 1. sprøite fra en Høide ...m et dybere nede. At nedsprøite ... Folk.

...amme, v. n. 1. (er.) have sin Op-...ell. Herkomst fra. At n. fra en ...g berømmelig Slægt. Dette Ord ...er fra Latinen. — Nedstammel-...

...ampe, v. a. 1. trykke fast ned v. at ... Det maa nedstampes i Karret.

...emme, v. a. 1. stemme i en lavere ...ppe en spændt Stræng. At n. ...emt. — fig. formindske en Spæn-ding, en Virksomhed i Følelsen; it. ned-sætte, formindske, forringe. At n. en Fø-lelse. (Treschow.) "Dette Syn havde ef-terhaanden nedstemt mit Lune t. den dybeste Tungsindighed." Baggesen. Hans Vegel-stiring blev nedstemt. At n. sine Fordrin-ger, sit Foredrag. — Nedstemning, en. pl. -er.

Nedstige, v. n. 3. s. stige ned. At n. fra Thronen, nedlægge Regieringen. At n. i Dalene. "Hans Siæl og Hierte var nedstegen i hans Knæ." Holb. — 2. fig. nedstamme. "Hva kunde sige, af hvad Stamme, og fra hvad Slægt i denne Stamme han var nedstegen?" Bastholm. — nedstigende Linie, en Række Personer, der nedstamme fra hinanden (modsat opstigende Linie, naar man regner opad, ell. fra Søn t. Fader o. s. v.) Nedstigen, Nedstig-ning, en.

Nedstikke, v. a. 3. s. stikke ned. Stok-kene, som man havde nedstukket i Jorden.

Nedstoppe, v. a. 1. s. stoppe ned.

Nedstraale, v. a. 1. kaste ned, udgyde i Straaler. Lyset, som Solen nedstraaler. (intrans. Det nedstraalende Lys. "Naar du nedstraaler paa den Fromme." Evald.)

Nedstryge, v. a. 3. s. stryge ned. At nedstryge noget m. Haanden.

Nedstrømme, v. n. 1. (er.) flyde ned i Strømme, strømme ned. Det nedstrøm-mende Vand. "Fra Kilden Flodens Vand nedstrømmer i Havets Dyb." P. H. Fri-mann. — Nedstrømmen, en.

Nedstyrte, v. a. 1. kaste ell. støde volds-somt ned, styrte ned. At nedstyrtes fra en Høide. Han blev ligesaa pludseligt ned-styrtet, som han var bleven ophøiet. 2. intrans. styrte, falde voldsomt ned. "Den Fart, hvormed jeg nedstyrtede." Bagg. N. Klim. — Nedstyrtning, en.

Nedstøde, v. a. 2. støde t. een, at han falder ned, støde ned.

Nedsvinde, v. n. 3. (er.) forsvinde i at synke ell. dale. "Hvergang Aftenrøden nedsvinder under Skovens Krands." Oh-lenschlæger.

Nedsvinge, v. a. 1. poetisk: d. s. s. nedslynge. "Lyn, som den usynlige ned-svinger." Baggesen.

Nedsvælge, v. a. 1. d. s. s. nedsluge, svælge ned.

Nedsvæve, v. n. 1. (er.) komme svævende ned, svæve ned. "Naar Englene ned-svæve." Grundtvig.

Nedsvømme, v. n. 1. (er.) s. svømme ned. "Og venligt nedsvømmede Taaren." Ohlenschlæger.

Nedsylte, v. a. 1. nedlægge noget i en Saft ell. Lage, der giennemtrænger og be-varer det, sylte, sylte ned. At n. Frugter. (Roth.) — Nedsyltning, en.

Nedsyn, et. pl. d. s. Gierningen at see ned t. et lavere Sted; Nedblik. **Nedsynet** fra dette Punkt var endnu skiønnere.

Nedsynke, v. n. 3. s. synke ned. Staden **nedsank** i Gruus. — **Nedsynken**, **Nedsynkning**, en.

Nedsænke, v. a. 1. bringe noget t. at synke ell. glide ned i Dybet. At n. Skibe i en Havn. n. et Liig i Graven. "Tanke, **nedsænk** dig i Svælget af Lyst!" P. K. Troiel. (s. sænke.) — **Nedsænkning**, en. pl.-er.

Nedsætte, v. a. og rec. 3. (s. sætte.) 1. sætte fra sig p. et lavt Sted, sætte ned. Der **nedsatte** de Baaren. 2. forringe, formindske. At n. Landgilden, Skatterne, Priserne. At n. en Mands Fortienester. Dette **nedsætter** ham ikke i mine Øine. 3. anordne, indrette et Samfund; i Talemaaden: at n. en Commission. 4. recipr. bosætte sig, fæste Bopæl. Mange Udvandrede n. sig i Amerika. Efterat have tilbragt mange Aar p. Reiser, vil han nu **nedsætte** sig i Danmark. — **Nedsættelse**, en. 1. Forringelse, Afslag. Prisernes, Varernes, Renternes N. Ubillig N. af eens Fortienester. 2. Bosættelse. N. paa et fremmedt Sted. "At de fra deres første **Nedsættelses-Sted** have efterhaanden udbredt sig t. alle Landets Egne." Olufsen.

Nedtage, v. a. 3. s. tage ned. At n. noget fra Loftet. Teltet er **nedtaget**. — **Nedtagelse**, en. Gierningen at tage ned. Jesu **Nedtagelse** fra Korset.

Nedtrampe, v. a. 1. nedtræde v. at trampe. (s. dette O.)

Nedtrille, v. n. 1. (er.) s. trille ned. En **nedtrillende** Steen.

Nedtrykke, v. a. 1. s. trykke ned. — figurl. a.) hindre i Fremvært ell. Opkomst. "Smaa Siæles Misundelse, som **nedtrykke** Alt hvad stort de selv ei have udrettet." Kampmann. b.) giøre modløs, forsagt. At **nedtrykkes** af Næringssorger. Et **nedtrykt** Sind. "**Nedtrykt** af Sorg, laae han v. hendes Side." P. Frimann. "Har Lykken ikke villet opbløse, Ulykken ikke villet **nedtrykke** dem?" Mynster. — **Nedtrykkelse**, en.

Nedtræde, v. a. 3. (s. træde.) bøie t. Jorden v. at træde paa, træde under Fødder. At n. Græsset, Blomsterne, Sæden. — figurl. ydmyge, fornedre. "Verden af **nedtraadte** Nidinger leer." Tode. — **Nedtræden**, en.

Nedtrække, v. a. 3. s. trække ned. Gardinerne vare **nedtrukne**. — **Nedtrækning**, en. pl. - er.

Nedtvinge, v. a. 3. (s. tvinge.) bøie ned ell. nedad m. Magt. Grenen brækkedes, da man vilde **nedtvinge** den. At **nedtvinge** en fremstræbende Kraft.

Nedtynge, v. a. 1. tvinge noget nedad v. sin Tyngde. Frugterne n. Gre "Storm skal længer ei Jer nedtyn Øhlenschl. 2. fig. nedtrykke, giøre løs. "Sorg ell. Frygt, grundet ell. u det Mistanke, kunne **nedtynge** ham." bek.

Nedvende, v. a. 2. s. vende ned. **nedvendt** Fakkel. Paa den **nedvendte**

Nedvifte, v. a. 1. bringe nedad v viftende Bevægelse. "Hiin **nedhviftede** ling, hiin nærende Dug." Pram.

Nedvinde, v. a. 3. s. vinde ned. ned v. en Vinde.) Alt Kornet **nedvin** er **nedvundet** fra Loftet.

Nedvinke, v. a. 1. kalde een ned v vinke, vinke een t. at komme ned. (Øh schl.)

Nedvise, v. a. 2. vise nogen Veien ad, afvise, vise ned. Præsten har **ned** denne Pige fra Confirmation. — **Ned** ning, en.

Nedvælte, v. a. 1. vælte ovenfra ne vælte ned. En stor Steen blev **nedv** fra Høien. — **Nedvæltning**, en.

Nedværdige, v. a. 1. fornedre, van beskæmme, forringe v. fornedrende, u dig Brug ell. Behandling. (nyt O.) n. Religionen v. at bruge den i pol Hensigter. "Det **nedværdiger** Siæl "Hine søgte at **nedværdige** Troen, v forestille den som Fornuftens Arvefie Mynster. At n. sig v. en upassende trolighed. — **Nedværdigelse**, en. F drelse, uværdig Brug ell. Behand "Helligdommens N." (Treschow.)

Neg, et. pl. d. s. [et Ord, egent f danske Sprog og det sydl. Sverrige Bundt, en Arm fuld af meiet ell. afsk og sammenbunden Sæd; en Kiærv. Kornneg, Hvedeneg, Havreneg. At Neg. — **Negbaand**, et. Baand, sno Halm e. d. hvormed Negene bindes. **binder**, en. den, som er sysselsat m. at Neg p. Marken, ell. med **Negbinding**.

Nege, v. a. 1. (sædvanl. med præp. At nege op, samle den meiede og halv rede Sæd op i Hobe, som derefter bin Neg. Pigen neger op og Karlen gaa ter og binder.

Negenøie, ell. **Negenøien**, en. [et a Holl. og Plattydske N e g e n o o g ford Ord.] En Salt- og Ferskvands-Fisk, har Liighed m. Aalen, og hører t. fiskene. Petromyzon.

Neger, en. pl. **Negre**. [Af Lat. n Span. negro, sort.] et Mandfolk af sorte Menneskeslægt, som beboer det Afrika; en Morian (i ældre Dansk Blaamand.) **Negerinde**, en. pl. - Fruentimmer af denne Menneskeslægt Negerqvinde. **Negerhandel**, en. H m. Negerslaver. **Negerkyst**, en. det af Afrikas vestl. Kystlande, hvor Ne

n. Europæerne især drives; Sla-
Negerland, et. Negrenes Fæ-
det indre Afrika (Nigritien.) Ne-
et. Salg af Negre; Negerhandel.
ne, en. N. som er giort t. Træl
k.

en. pl.-e. [J. Nægl. A. S. Ne-
gl.] den tynde hornagtige Bedæk-
i Yderdelen af Menneskets Fingre
(hvilken hos Dyrene sædvanlig
lo; dog nævnes ogsaa Abens Neg-
Neglebyld, en. B. under Neglen.
d, en. den løse Hud, som bedækker
en. Negleplet, en. hvide Pletter
udsprætter, som undertiden findes
ne. Neglerift, en. Saar, som er
en Negl. Neglerod, en. 1. den
Neglen, som hænger fast v. og be-
den ombøiede Hud, der omgiver
2. Neglerødder, pl. uegentl. en
t ell. afreven Deel af denne Hud.
Neglerødder af. Neglesaar, en.
t. at klippe Negle med. Negle-
t. En Sygdom i Neglen, hvorved
iver Fiør, smerter og falder af.
rk, en. Smerte under Neglene i
terne.

, v. n. og a. 1. [J. neita.] 1.
til, benegte, besvare negtende.
nde at have giort det. Han neg-
sagde. Han vedblev at n. Gier-
Jeg negter ikke, det er en haard
2. afslaae, forholde, farunde, ikke
At n. sig selv det Fornødne. Han
nde intet. "Hvi negtes Gravens
vile?" Ewald. 3. fornegte, ikke
Arianerne n. Christi Guddom.
else, en. det, at negte ell. benegte;
nde Yttring. Deraf: Negtelses-
d, hvorved man f. Retten stad-
negtende Udsagn. Negtelses-
D. som har en negtende Betydning
e, ingenlunde o. fl.)
et Negtelsesord, der deels br. lige-
uden Forbindelse (Kommer han?
els som adv. (Nei min Ven! det
e giøre. Nei slet ikke! Nei vist
els som Udraabsord, hvor man
. Forundring, &c. Nei virkelig?
det muligt? Nei see engang! —
Subst. for: Afslag. At give en
t faae Nei af en Pige. Han fik
t Nei. Mit Nei er saa godt som

v. n. 1. har. [J. hnegia, incli-
iga, desidere. A. S. hnigan.]
men synke noget, ved at giøre en
n. Knæerne. Hun neiede dybt
ingen. (I ældre Skrifter ogsaa
t neie sig, hvor det dog egentl.
: bukke sig.) — Neien, en. ud. pl.
en. pl.-r. skrives ogsaa Nælde.
.] en Planteslægt, og særd. en

Art af samme: Brændenelde: Urtica urens.
At brænde sig p. en N. = Neldeblad,
et. Blad af en N. Holstens Vaaben er et
Neldeblad. — Neldebusk, en. endeel Nel-
der, som vore p. eet Sted i en Klynge.
Neldefeber, en. En Sygdom, der ytrer
sig v. et rødt Udslæt, som volder en Følelse,
liig den, at brændes af Nelder.

Nellike, en. pl.-r. 1. (T. Nägelein;
af Ligheden m. smaa Søm.) Krydernelli-
ker; et bekiendt Krydderi, som er den tørrede
Støvdrager af Blomsten p. et Træ: Ca-
riophyllus aromaticus. 2. (T. Nel-
ke.) en vellugtende Blomst, som dyrkes i
Haverne: Dianthus cariophyllaceus.
Desuden et Fællesnavn f. Slægten, hvoraf
ogsaa flere Arter dyrkes. = Nellikebed, et.
Blomsterbed, hvori Nelliker opelskes. nel-
likebruun, adj. bruun, som Krydernelliker.
Nellikebusk, en. En Klynge af sammen-
vorne Nellikeblomster. Nellikeolie, en. En
stærk, destilleret Olie, som faaes af Kry-
dernelliker. Nellikeplante, en. En ung
Nellikeblomst t. Udplatning. Nellikesøm,
et. pl. d. s. Et Slags smaa Søm, af
Størrelse som Krydernelliker. Nelliketræ,
et. Træet, hvoraf Krydernelliker faaes.
Nellikeviin, en. Viin, som er krydret v.
at sættes p. Nelliker.

Nellikerod, en. (ud. pl.) Navn p. en Plan-
te, som br. i Lægekonsten, og i øvrigt intet
har tilfælles m. Nelliken. Geum urbanum.

Nem, adj. pl. nemme. [J. næmr; og
nema, fatte, lære.] 1. i Alm. som kan
fatte. Deraf Sammensætn. letnem, tung-
nem. 2. særd. som fatter hurtigt, m.
Lethed; opvakt. Pigen er baade nem og
lærvillig. 3. behændig, nem til sit Arbei-
de. 4. som er vel skikket, falder vel t. sin
Brug; beqvem, hensigtsmæssig, brugbar.
En n. Leilighed. Det slap vi nemt til,
Her er nemmere at komme til. Et nemt
Redskab. Den nemmeste Vei, Maade. =
Nemhed, en. ud. pl. 1. Beqvemhed t. at
fatte, lære, ell. behandle noget. Nemhed
t. Arbeide. 2. Beqvemhed, god Leilighed.
For Nemheds Skyld. Det var en stor N.
at vi kunde skyde denne Gienvei.

Nemlig, adv. [T. nähmlich; af
Nahme, Navn.] udtrykker en Overgang
i Talen t. det, hvorved man mere bestemt
betegner, hvad man tilforn sigtede til (sci-
licet, det vil sige.) Jeg har seet ham for
mange Aar siden; nemlig p. min Reise.
Han havde endnu en Betænkelighed; om det
nemlig lod sig giøre uden at vække Opsigt.

Nemme, v. a. 1. [J. nema.] 1. fatte,
begribe. Han nemmer let; men husker
ikke altid hvad han lærer. (Bemærkelsen:
at lære, f. E. i Ordsproget: Hvad man i
Ungdom nemmer, man i Alderdom neppe
glemmer, eller: det Ung nemmer, Gam-
mel ei glemmer, er ellers forældet.) 2.

At nemme, siges om Hoppen og Koen, naar den bliver drægtig. (Moth.)

Nemme, et. ub. pl. [J. Næmi.] 1. Evne t. at fatte og lære, medfødt Anlæg, Fatteevne, Naturgave. Et let, hurtigt, tungt, ypperligt N. Han har slet ikke N. dertil. Digternemme. (Jacobi.) 2. i Alm. om en Forening af fortrinlige Anlæg og Evner. (Genie.) "Nemmets Værker." Jacobi.

Nenne, v. n. s. nænne (som dette Ord i Alm. skrives.)

Neppe, adv. [beslægtet m. knap.] 1. vanskeligen, m. Møie og dog netop. Jeg kunde neppe faae ham overtalt. Det var n. han kunde løfte Sækken. Vi undslap m. Nød og neppe. Jeg kunde n. bare mig f. Latter. 2. med Rimelighed ikke; knap. Det vil n. strække til. Hun er neppe 16 Aar gammel. Vi blive n. færdige i Dag. Han kan neppe allerede være der. 3. fig. om en ganske nylig forbigangen Tid. Neppe havde han udtalt, før alle tilraabte ham Bifald. Jeg var neppe traadt ud af Døren, før Loftet faldt ned. (neppelig er en nu forældet Form af neppe.)

Nerve, en. pl. -r. [Lat. nervus.] en Samling af fine, marvagtige Traade, forenede i en fælles Hinde, som i dyriske Legemer have deres Udspring fra Hiernen og Rygmarven, og udbrede sig giennem hele Legemet. = nerveagtig, adj. som har Liighed m. Nerve. (V. S. O.) Nervefeber, en. En vedholdende Feber, forbunden m. stærk unaturlig Pirring og Svækkelse af Nervekraften hos Mennesket. nervefiin, adj. som har fine, let pirrelige Nerver. "nervefine og sandsekiælne Læsere." Bagg. Nerveflettning, en. En Samling af flere Nervegrene p. eet Sted i Legemet. Nervegang, en. den Retning, det Strøg, hvori Nerverne ligge i et Legeme. (V. S. O.) Nervegreen, en. En mindre N. som udspringer fra en Hovednerve ell. Hovedstamme af Nerver. Nervehinde, en. den H. ell. Skede, der omgiver Nervetraadene. Nervekniv, en. Et anatomisk Redskab, som br. til at sonderlemme Nerverne i døde Legemer. Nerveknude, en. En naturlig Hævelse p. visse Nerver, hvis physiologiske Betydning endnu ei kiendes. (Ganglion.) Nervekraft, en. den Livskraft, ell. levende, organiske Kraft, der har sit Sæde i Nerverne og virker giennem disse. Nervelære, en. Læren om Nervernes Gang, Beliggenhed, Natur og Virkninger. (Neurologie.) nervepirrende, adj. som virker pirrende (inciterende) p. Nerverne. Nervepirring, en. Nervernes, Nervesystemets Pirring. Nervesaft, en. den Vædske, som nogle antage at skulle findes inden i Nervetraadene. nervestyrkende, adj. v. som har den Egenskab, at styrke Nerverne. nervestærk, adj. som har stærke Nerver; ell. hvis Nerver ere i [illegible] naturlig sunde Tilstand. (V. S. O.) nervesvag, adj. hvis Nerver ere svækkede p. Grund deraf for meget ell. for lidet [illegible] lige. Nervesvaghed, Nervesvækkelse, En i hele Nervesystemet herskende Svæk[kel]se. nervesyg, s. nervesvag. Nerve[syg]dom, Nervesyge, en. En Sygdom, [hvis] oprindelige Grund ligger i Nervesyste[met]. (Nervesyge br. ogsaa i Særd. for Nerve[fe]ber.) Nervesystem, et. Indbegreb af Nerver i Legemet og den hele Yttring [af] deres Virkekraft. Nervetraad, Nerve[t]ræval, en. en enkelt af de fine Trævler, forenede udgiøre en Nerve. Nerveæd[e], en. d. s. s. Nervesaft.

Neste, v. a. 1. [Sv. nästa. Nest, N[...] i ældre Dansk: et Spænde.] 1. at [k]nyt[te,] binde. (V. S. O.) 2. at sye løseligt. [...] neste noget sammen. — Nestenaal, en. [...] til at neste med.

Net, adj. pl. nette. [A. S. net. [...] neat.] peen, pyntelig, artig. At [...] n. Haand. (Moth.) At holde sig net [i] Klæder. Hun saae ret net ud i den [...] "Hans Støvler sadde net." Holb. P. P[...] (br. hyppigst i d. Tale.) Nethed, en. P[...]hed, Pyntelighed, Ziirlighed.

Net, et. pl. d. s. [J. Net. T. Netz. [...] Alm. det, der er knyttet sammen af T[raad] ell. Snore, m. aabne Masker, som Fiskerg[arn]. Saaledes br. det om: mindre Garn [...] fange Fisk ell. Fugle i; et Garn, i [...]kelse af en Pose, t. at bære ell. giemme [...] (get i, en knyttet Traadpose (at bære [...] i et Net;) et lignende Garn, som [...] om Hovedet (At bære Haaret i et N[et]) Skibsnet, som t forskiellige Øiemed [...] bringes i Skibene ell. paa Dækket, [...] = netagtig, adj. som ligner et Net, [...] formet (Moth.) netformet, netfor[...] adj. dannet som et Net. (Fleischer.) [Net]gaffel, en. Gaffel ell. Tvege, t. at hæng[e] opstille et Net ell. Garn p. (Ambergs D.[...] Nethinde, en. H. dannet som et Net. [...] Nethinden i Øiet.) Netmager, en. [...] som forfærdiger alle Slags Net. N[et]ske, en. pl.-r. Masker, hvoraf et Net [...]tes og bestaaer. Netruse, en. En [...] Ruse, Garnruse. (Ambergs D. B.) [Net]stang, en. d. s. s. Netgaffel. netvi[nget,] adj. hvis Vinger ligne et Net. netvi[ngede] Insecter (hymenoptera.) Netværk, [...] Arbeide, dannet som et Net ell. Garn [...] S. O.)

Nette, v. a. 1. knytte, binde i N[et.] At n. et Fiskergarn. (V. S. O.) 2. [...] sammen. 3. ombøie Enden af et gie[n]slaget Søm (vegne,) ell. danne [...] en Netnagle. (skrives ogsaa nitte,) Nethammer, en. H. hvormed Søm n[ettes] it. et Jern, som br. naar Sømmene [...] Pestesøe. Netnagle, en. Et Slags [...]

nes heelt igiennem Trædet, og p. den
tte Side nettes ell. udhamres; Klin-
k. (V. S. D.)
tteldug, en. [T. Nesseltuch; af
, A. S. Netel.] et Slags fiint og
ensdtøi (som har dette Navn, fordi
tilforn brugte at væve noget lignende
der.)
, [J. niu.] Hovedtallet 9. Deraf Or-
llet: den niende. — niaarig, adj. ni-
k, adj. nifold, o. fl. Nikonge,
Kongen, eller den midterste og største
i Keglespil. — Nital, et.
), en. ud. pl. [J. Nid. A. S. Nide.]
delse i høi Grad, skadefro og ne-
sind. "Den dumme Lyst, af Nid
me ilde." Popes Krit. v. Schier-
— Deraf: nidfuld, adj. fuld af Nid
sandelse, avindsyg. (Moth. Herz.)
r, adj. 1. misundelig over den
man troer en anden nyder hos et
immer, man elsker; skindsyg. (D.
forældet; men optaget af Ohlen-
2. meget ivrig f. noget; som m.
Iver forfølger et Maal ell. virker f.
g. At vise sig nidkiær i sit Embede.
: Sandheden. Frihedens nidkiære
cad. En redelig og n. Embeds-
3. streng, ikke skaansom. (D. Vi-
)eraf: Nidkiærhed, en. ud. pl. (i Ad-
s 3 Bemærkelser; dog især brugeligt
den.) "Nidkiærhed for Sandhed og
Rahb. Nidkregt, en. K. som har
and i Nid ell. Misundelse. (V. S.
Nidskrift, et. fornærmeligt Skrift,
agt af Had, Ondskab, Nid. nid-
dj. avindsyg, misundelig. (Bagge-
ærdvaul.) Nidvers, et. Nidvise,
gt ell. Vise, t. Spot over og For-
lse med andre Personer. (Rahbek.)
ing, en. pl.-er. Skrives ofte Nid-
[J. Nidingr. A. S. Niding.] 1.
om er en Gienstand f. almindelig
, er uden Agtelse, æreløs. At
een f. hver Mands N. (foræl-
2. et i høi Grad ondskabsfuldt,
, foragteligt Menneske. 3. en
isløs Usling. 4. den, som er ℓ
ad en Gnier, som er nidsk, karrig.
og forældet.) = Nidingsdaad, en.
r øver en Niding; æreløs, nedrig
ng; Nidingsværk. Nidingsdrog,
heist foragtelig Usling, en feig Ni-
"Forbandet være det Niddingsdrog,
sit Blod vil spare." Storm. Ni-
), en. Id, Forsæt, Gierning, der
n Niding. Nidingsmand, en. d.
ding. (Nord. Bruk. sielden.) Ni-
som, et. N. af Niding. Nidings-
t. Et skammeligt, Andres Ære an-
: Digt; en Nidvise. (Storm.) Ni-
iold, et. d. s. s. Avindskiold (men
:) "Man kaldte tvodsig Larm og
Vold, at føre Niddingsskiold." Nord.
Brun. Nidingssvig, en. En i høi Grad
nedrig Svig. (S. Staffeldt.) Nidings-
streg, en. d. s. s. Nidingsværk, et. ɔ: et i høi
Grad nedrigt Foretagende, en æreløs Gier-
ning (især fordum om Feighed, Troløshed,
Mord mod den Svage, og Forræderi.)

Nidsk, adj. 1. avindsyg, misundelig.
"Man troer at du er nidsk og utaknemme-
lig." Bagg. 2. karrig, gnieragtig. Der-
af: Nidskhed, en. Karrighed. (Ewald.)

Nik, et. pl. d. s. Handlingen at nikke;
en let Bevægelse nedad m. Hovedet.

Nikke, v. n. 1. har. [T. nicken.] giøre
en let Bevægelse nedad m. Hovedet. At
n. ad, til een. Han sad og nikkede (af
Søvn.) — Nikken, en. ud. pl.

Nikkel, en. ud. pl. et sieldent, i det 18de
Aarh. opdaget Metal, af sølvhvid Farve.

Nip, et. [medfører Begrebet om Yder-
lighed, det yderste af noget.] 1. Giernin-
gen at nippe, ell. det, som nippes. Hun
tog kun et Nip af Glasset. (V. S. D.) 2.
paa Nippet, adv. p. det yderste, sidste;
meget nær v. Det var p. Nippet, at jeg
vilde have gaaet. Han var p. Nippet at
falde.

Nippe, v. a. og n. 1. har. 1. v. a.
rykke saa smaat, nappe. At n. et Haar ud;
n. noget af. (V. S. D. Holl. nijpen.)
Deraf: Niptang ell. Nippetang, en. En
ganske fiin Tang t. at nippe m. f. E. Haar.
2. neutr. tage meget peent af flydende
Ting, smage paa. "Den, som nipper Draa-
ber, hvor han seer et Hav." Ewald. At n.
af Kruset, nippe til Glasset. At nippe
nogle Draaber, nippe til Vinen.

Nipper, adj. [J. nipr.] overdreven peen
ell. pyntelig i Dragt og Adfærd. (Colding.
Moth. forældet.)

Nisse, en. pl.-r. Et af Overtroen digtet
Væsen, der tænkes under forskiellige dverg-
agtige Skikkelser, oftest som en liden Dreng
med rød Hue p. Hovedet.

Nisse, v. n. 1. har. [maaskee af det fore-
gaaende Subst.] snige sig sagte omkring,
gaae om og sysle. At nisse omkring i Hu-
set. (s. nysle.)

Nite, en. [af N. S. nit.] et Nummer i
Lotteriet, der udtrækkes uden Vinding.
(Tydsk.)

Nitten, Hovedtallet 19. Deraf Or-
denstallet: den nittende.

Nitte, v. a. s. nette.

Nobel, en. s. Rosenobel.

Nod, en. pl. - der. En Dup, Metaldup
som sættes p. Enden af et Baand, at det
ei skal trevle. (Bulla. fibula.) Moth. Et
islandsk og forældet Ord. Hnod. Deraf:
nodde, v. a. sætte en saadan Dup paa. (jvf.
Naad.)

Node, en. pl. - r. [af Lat. nota.] Tegn
p. Tonerne i Musiken, Tonetegn. At syn-

ge, spille efter Noder. At sætte en Melodie p. Noder. = **Nodebog**, en. Bog, hvori Musikstykker, udsatte p. Noder, ere samlede. **Nodebræt**, et. B. paa et Klaveer t. at lægge Noder p. **Nodelinie**, en. pl. -r. de fem Grundlinier, p. hvilke Noderne tegnes ell. skrives. **Nodepapir**, et. Papir, hvorpaa er draget Linier t. at skrive Noder paa. **Nodeskriver**, en. den, som f. Betaling afskriver Noder. **Nodeskrivning**, en. Gierningen at skrive ell. afskrive Noder. At leve af N. **Nodestol**, en. En Stol ell. Pult t. at lægge Noderne p. medens man spiller. **Nodetryk**, en. Konsten at sætte og trykke Noder p. samme Maade som Skrift i et Bogtrykkeri; ell. det, som saaledes trykkes. **Nodetrykker**, en. den, som sætter og trykker Noder. **Nodetrykkeri**, et. Trykkeri, indrettet t. Nodetryk. **Nodetrykning**, en. Gierningen at trykke Noder.

Nodelig, adj. (i Almuesproget.) vanskelig at giøre tilpas, egen, sær. (Moth.)

Noder, pl. [af uvist Slægtskab.] Lader, Fagter. At have mange underlige Noder paa sig. — it. Luner, Nykker. Hun har fine Noder.

Nogen, pron. adj. [J. nockr.] n. noget. pl. nogle. 1. sing. nogen, noget: a.) som er imellem ingen og mange, imellem intet og meget; som er ell. findes i en ikke stor Mængde, et ikke hyppigt Antal. Man maa have nogen Adspredelse. Det giver, om ikke megen, dog nogen Fordeel. Han bliver her endnu nogen Tid. Jeg har endnu noget Korn tilbage. Jeg saae ikke noget (intet) Menneske i Stuen. (noget, føiet t. et Adj. i neutr. giver dette et substantivisk Begreb, og tiener i St. for Artikel. Der er noget Nyt p. Færde; Vi have noget Godt i Vente: *aliquid* novi, boni, &c.) **Noget nær**, omtrent, næsten; uden Tvivl. Det er noget nær den smukkeste Pige, jeg kiender. De ere noget nær lige gamle. b.) **Nogen**, absol. bemærker en Person, uden nøiere Bestemmelse. (Jemand.) Er her Nogen? Fandt du Nogen hiemme? Der kommer Nogen. Lad Nogen være det! — Ogsaa br. det for: man i upersonlige Sætninger. Nogen kunde maaskee sige, indvende. c.) **Noget**, absol. ikke Intet, meer end Intet, virkeligt. (Etwas.) Noget er bedre end Intet. Der er Noget i Veien. Vil Du mig Noget? — Der bliver Noget af, det bliver t. Noget (ↄ: det bliver virkeligt, sat i Værk.) Der er Noget i det du siger (det er ei uden Grund.) At blive t. Noget ↄ: giøre Lykke, svinge sig op. — Hvad for Noget? (naar man forundrer sig, forbauses over en Efterretning.) Hvad er det f. Noget? (hvad vil dette sige? Hvad giør du der?) d.) noget, adv. indskrænker Begrebet af det adj. ell. adv. som det føies til; i en [illegible] ell. mindre Grad, ikke meget. (etwa[s]) Han saae n. bleg, noget frygtsom ud. [illegible] varer n. længe. noget før, n. efter. [illegible] bliver noget nær (omtrent) 100 Rdlr. [illegible] get (ikke langt) herfra. — 2. pl. nogle, adj. om et, meer ell. mindre indskræ[nket] Antal, som udgiør en Deel af, ell. tæn[kes i] Forhold t. Mange ell. Flere. (etli[che,] einige.) Det er nogle Dage siden. [illegible] har, om ikke mange, dog nogle opri[gtige] Venner. Endnu er der nogle til[bage.] Nogle visse; nogle faa. (Brugen af [no]gen i pl. for: nogle er hyppig i [Tale]sproget, men ikke ret bestemt; og synes [at] kunne finde Sted i Skriftsproget, [naar man] siger f. E. Det er nogen Dage siden; [illegible] nogen Dage; Jeg har endnu nogen [illegible] Stykker; men vil ikke let skrive saaled[es.]) b.) absol. for: nogle Folk, Perso[ner.] Nogle troe endnu, at han ikke er [illegible] Nogle vandt han v. Overtalelser, N[ogle] (Andre) v. Gaver. (jvf. Somme.) "N[ogle"] siges i Modsætning t. det hele Antal; S[om]me i Modsætning til et stort Antal. [illegible] vil sige: ikke Alle; dette, ikke man[ge.] Sporon.

Nogengang, adv. engang; undertid[en] (sielden.)

Nogenledes, nogenlunde, adv. 1. [illegible] aldeles fuldkomment, halv om halv, [i no]gen Maade. Det kan nogenledes gaae[.] Det er nogenlunde godt Arbeide. Je[g er] n. fornøiet m. ham. "De maatte lad[e sig] nøie m. at beholde saa mange Friheder, [som] de nogenledes kunde haandhæve." [illegible] berg. 2. p. en eller anden Maade, h[vor]ledes det end skeer. Dersom du nogenl[edes] er i Stand dertil. Kan jeg blot noge[nle]des hielpe mig selv.

Nogensinde, adv. nogen Gang, n[ogen] Tid (saavel om den forbigangne, som [den] kommende Tid.) Har du n. oplevet saadant Veir? Jeg har aldrig n. hørt saa uforskammet Fordring. Dersom je[g] faaer Evne dertil. (modsat ingensinde.)

Nogensomhelst, nogetsomhelst, pr[on.] adj. enhver uden Forskiel, enhver uden U[nd]tagelse. Dersom det p. nogensom[helst] Maade kan skee.

Nogensteds, adv. paa noget Sted, [alle]steds. Nogensteds maa han dog v[ære.] N. fra ↄ: fra et eller andet Sted. [Gaaer] du dig nogensteds hen? — Nei, ingenst[eds.]

Nogentid, adv. d. s. s. nogensinde, forskielligt fra: nogen Tid. I nogen [Tid] har han ikke været fuldkommen frisk; aldrig nogentid var han sengeliggende.

Nok, adv. [J. nog. N. S. noog.] a. (genug.) som egentligt adv. t. at [be]tegne den Omstændighed v. en Sag [ell.] Handling, at den er tilstrækkelig t. en [For]nødenhed ell. Hensigt. Jeg har spilst [illegible]

Jeg har nok at giøre m. mig
t er ikke nok dermed. Der er
r end nok, t. os alle. Han har
e af. Den Gierrige faaer aldrig
ræsel efter meer, som aldrig sagde
Bull. "Nok er det, som opfyl=
Drifte; tilstrækkeligt det, som op=
Trang. Derfor faaer den Gier=
g nok; den Dovle aldrig tilstræk=
Sporon. Man kan aldrig være n.'
(eller: forsigtig nok.) At være sig
Lad det nu være nok (hold nu
et er stort, langt, bredt nok. Der=
i gammel nok. Jeg har tidt nok
t tidt, temmelig ofte) sagt ham
t er slemt nok, at han skal mindes
Rigt. b.) som et Slags uforan=
dj. der sættes efter Substantivet,
ker en Tilstrækkelighed i Mængde,
Jeg har Tid nok. Der gives
, som troe Bagtalelser. Han har
k. Dertil er jeg ikke Kiender nok.
set Exempler nok p. det modsatte.
inden ogsaa som Subst. m. præp.
a, der har Nok af Penge, vil have
re. — "Fandt Rigdom i det Nok,
Alle gav." Bull. 2. vel, gierne
, wohl.) Jeg gad nok vide.
aer mig nok. Han maa nok kom=
gang imellem. Du maa nok lee
a naragtig Opførsel! — Ja nok!
en bejaende Tilladelse. — nok saa
el saa stor, maaskee noget større.
gen (vel); formodentlig, uden
Det kan nok hænde sig. Du fin=
huset. Han kommer n. tilbage.
ger: det skeer nok — det skeer vel.
s (om et rimeligt Tilfælde) betyder
ender det; det andet (om et muligt
) at man slutter det." Sporon.
L. noch) endnu. Der har du nok
k vil prøve det nok engang.
ell. Nøkke, en. pl. Nokker. [J.
.] 1. Kroge p. en Teens Vinger,
ke Traaden efterhaanden flyttes.
2. Tap p. en Bielke=Ende, hvor=
sættes i andre Bielker ell. Stolper.
Nokkehul, et. hvori Tappen ell.
sætter. (Moth.) 3. de yderste
en Skibsraa. (Heraf: Nokbænd=
holt, Nokgaarding, o. fl. Skibs=

e, v. a. 1. forbinde, fælde (Tøm=
mmen v. Nokker. At nokke en
(Moth.)
om, adv. tilstrækkeligen, tilfulde.
okfom bekiendt.
e, en. pl. – r. [J. Nunna. T.
.] et Fruentimmer af den catholske
n har giort Klosterløfte, er gaaet i
en Klosterjomfru. = Nonne=
t. En Nonnes foreskrevne Dragt,
agt; Nonneklæder. Nonneklo=
ster, et. K. stiftet f. Nonner (modf. Mun=
keklofter.) Nonnelevnet, Nonneliv, et.
det Levnet, som Nonner føre i Klosteret.
Nonneskiær, et. Et Slags fiint Lintøi ell.
Kammerdug. (V. S. O.) Nonneslør, et.
Sløret, som hører t. en Nonnes Ordens=
dragt. Nonnestand, en. En Nonnes geist=
lige Stand.

Noppe, en. pl. – r. [N. S. Nobbe.]
1. ophøiet Lu ell. Luv p. Klæde ell. Sil=
ketøi. (V. S. O. dog især, naar denne be=
staaer ligesom af særskilte Smaaknopper ell.
Knuder.) 2. Trevler p. Lintøi.

Noppe ell. noppre, v. a. 1. [N. S.
nobben.] sætte Nopper paa, frembringe
Nopper. noppret Klæde. — Noppring,
en. Klædets Noppring.

Nør ell. Noer, et. (pl. br. neppe.) et li=
det, spædt Barn.

Nor, et. [J. Nor, et smalt Sund.] br.
om et nogenlunde stort Vand, som v. et
smalt Indløb har Forbindelse m. Havet.
Falsters Nor, Møens Nor. (saavidt vides,
kun om disse.)

Nord: m. best. Artikel: Norden. [J.
Nordr.] det Strøg p. Jorden og den Him=
melegn, der er modsat Syd, og er midt
imellem Øst og Vest, ell. som vi p. den nord=
lige Halvklode have lige bag os, i det vi
vende os mod Solen i Middagslinien.
Bygningen ligger lige i Nord og Syd.
Stuen vender mod Nord, ell. mod Norden.
Vi seilede lige i Nord. Nord efter, Nord
paa o: mod Nord. — absol. Norden o:
Landene mod Nord, de nordiske Riger.
(særd. Skandinavien.) Nordens Historie,
Indbyggere, Sprog. Det gamle Nord
(ell. Norden.) = Nordbaad, en. pl.–e. kal=
des et Slags brede, aabne Baade ell. Far=
tøier, hvormed seiles imellem Sverrige,
Danmark og Norge, ell. ved Kysterne.
Nordbo, en. pl.–er. Indbygger i et af de
nordiske Riger og Lande; Nordlænding.
Nordbygger, en. d. s. s. Nordbo. (P.
Claussen.) Nordfarer, en. 1. et Skib,
som farer f. at handle p. de nordlige Lande.
2. et saadant Skibs Fører, ell. en af dets
Mandskab. Nordhav, et. (m. best. Art.)
det nordlige Verdenshav, Iishavet. "O
Nordhav vor Moder, vort Danmarks Ven=
inde!" Evald. Nordkant, en. den Ver=
densdeel, som vender mod Nord; ell. den
nordlige Side af en Ting, Nordside. Nord=
kaper, en. et Slags Hvalfisk. Nordland,
et. Et mod Nord beliggende Land, et nord=
ligt Land. Nordlandenes Indbyggere.
Nordlandsfarer, en. d. s. s. Nordfarer.
Nordlænding, en. 1. d. s. s. Nordbo. 2.
en Person fra Provindsen Nordlandene i
Norge. Nordleding, en. d. s. s. Nordpol.
(P. Claussen. Moth.) Nordlys, et. pl.
d. s. Et i de nordlige Lande bekiendt lysende
Luftsyn. Nordost, en. den Verdensegn

ell. den Vindstreg i Compasset, som er midt imellem Norden og Østen. Vinden er N. En Kuling fra N. Deraf **Nordostvind** (som ogsaa blot kaldes Nordost. Der blæste en stiv N.) **Nordpol**, en. Jordarens nordlige Endepunkt og den dertil svarende Himmelpol, som er modsat Sydpolen. **Nordside**, en. den S. som vender mod Nord, Nordkant. **Nordskin**, et. s. Nordlys. **Nordstierne**, en. En Stierne af anden Størrelse i den lille Biørns Hale, som er nærmest Nordpolen paa Himmelen. **Nordstorm**, en. stormende Nordenvind. (M. C. Brun.) **Nordsøen**, n. pr. det Hav, som er imellem England p. den ene Side, Holland, Tydskland, Danmark og Norge p. den anden. **Nordvest**, en. den Verdensled ell. Vindstreg, som er modsat Nordost. (deraf: **nordvestlig**, adj. som ligger i, vender imod ell. kommer fra Nordvest. **Nordvestvind**, som blæser fra Nordvest.) **Nordvind**, en. d. s. s. Nordenvind. (Evald.) **Nordøstlig**, adj. som ligger i, vender imod ell. kommer fra Nordost.

Norden, s. ovenfor under Nord. — **norden** br. ogsaa som adj. Vinden er norden (jvf. nordlig.) — Deraf: **nordenfields**, adv. i Alm. Norden f. et Field ell. en Fieldstrækning. I Norge: Norden f. Dovrefield. **nordenfieldsk**, adj. det nordenfieldske Norge. **Nordenvind**, en. den Vind, der blæser lige fra Nord. **Nordenstorm**, en. Storm fra Norden. (Bording.)

Norder, adj. br. undertiden (bestemt) for: **nordlig**. Den nordre Kant, Side. I Sammensætn. **Norderbrede**, en. nordlig Brede. **Norderdeel**, en. nordlig Deel (modsf. Synderdeel.) Landets Norderdeel. **Norderkant**, s. Nordkant. **Norderland**, et. d. s. s. Nordland. (P. Claussen.)

Nordisk, adj. som hører til, har hiemme i Norden, er egen for Norden. De nordiske Nationer, Hoffer, Magter. Et n. Folk. En n. Helt. Den nordiske Mythologie, Literatur. Nordiske Digte.

Nordlig, adj. som ligger i Nord ell. henimod Nord, vender imod ell. kommer fra Nord. Dette Lands nordlige Beliggenhed. De nordlige og sydlige Provindser. Nordlige Vinde. (nordisk br. allene, hvor der tages Hensyn t. Egenskab; nordlig, hvor Talen er om Beliggenhed, m. Hensyn t. Jordstrøg og Verdenskant.)

Normand, en. pl. -mænd. den, som er født, som har hiemme i Norge, er norsk af Fødsel.

Norne, en. pl.-r. [I. Norn. pl. Nornir.] Skiebnens Gudinder, de tre skiebnestyrende Gudinder efter den nordiske Mythologie (hvoraf Ordet er gaaet over i Digtersproget, og undertiden br. for: Skiebnen.)

Norsk, adj. som hører til, kommer fra, har hiemme i Norge. Det norske [...] Den norske Statsforfatning. Norske [...] be. Han er norsk af Fødsel.

Not, en. (med langt o.) den udstaa[...] Kant, paa Brædder, som pleies sam[...] indrettet t. at passe i den tilsvarende N[...] ell. Fuge. (Moth.) Deraf: **Nothøvl** [...] d. s. s. **Plovhøvl**, eller et Slags [...] Plovhøvl, som Snedkere bruge.

Note, en, pl. -r. (Lat. Nota.) s. [...] mærkning.

November, Aarets ellevte Maa[ned] Slagtemaaned.

Nu, adv. [N. S. nu. E. now.] [...] bindende Partikel, og Udraabsord. 1. [...] der udtrykker den nærværende Tid, det [...] værende Øieblik ell. Tidspunkt. (m[...] før, forhen.) Den Tid, vi nu le[...] Den nu regierende Konge. Jeg ha[...] først erfaret det. Hvad skal der nu [...] Før var hun meget munter; nu er [...] stille og tungsindig. Fra nu af o: fra [...] nærværende Tid. — **Nu nylig** o: ga[...] nylig, for lidt siden. Han var her nu[...] lig. — **Nu først**, ikke før nu, først i [...] Øieblik. Nu først kom han. — **nu og** [...] undertiden, en og anden Gang. — **nu** [...] sider, endeligen, omsider. — **ret nu**, [...] det allerførste, om et Øieblik. — **nu s**[...] uophøldeligen, p. Øieblikket. — **nu**[...] Dags, i vore Dage (ogsaa: **nutilda**[...] 2. som en forbindende Partikel, ell. [...] udtrykke en Overgang i Talen, ligesom [...] saa i mange Tilfælde, hvor det, [...] Slags Hensyn t. noget foregaaende ell. [...] terfølgende, giver Udtrykket en Bøining [...] Runding. f. Ex. Jeg veed ikke hvad [...] nu skal troe, efter saa modsigende Ry[...] Hvad kan jeg nu vel haabe, da denne [...] er forsvunden? Da han nu var kom[...] hiem t. sit Rige. Troer du nu, at [...] Tab derved, saa lad Kiøbet være ophæ[...] Jeg seer nu engang ingen Grund he[...] 3. som disjunctiv Partikel: snart, s[...] Nu forlanger hun eet, nu et andet. [...] laane hos mig p. Credit, nu Øl, nu [...] nu Penge." Falster. 4. I andre Tilf[...] saasom: a.) t. at indlede en forkla[...] Sætning (nemlig, scilicet.) Nu [...] dengang Skik, at &c. Nu er det en ga[...] urigtig Forudsætning. Nu er det vist [...] b.) Hvor et muligt Tilfælde betegnes. [...] naar det nu ikke skeer? Skulde det nu [...] sig saa. Naar man nu ogsaa vilde fo[...] sætte. c.) hvor Talen gives Efter[...] undertiden m. en vred, ell. bebreidende[...] ne. Det er nu engang saaledes. Je[...] nu ikke have det. Hvad er nu det, [...] giør? Der har du nu fordærvet mig [...] Arbeidet! 5. Som et Udraabsord, der [...] lige undertiden danner et Slags Over[...] i Talen, ell. ledsager en Tiltale, en [...] muntring, m. v. f. E. Nu, hvad [...]

Nu, hvad feiler ham? Nu, det tilstaae! Nu, et godt Ord igien! mig da Haanden derpaa! Nu, da! Nu, rask til Arbeidet! (I de flere andre Tilfælde, som her ei nigen kunne angives, lyder denne som Udraabsord, i d. Tale som kiendt denne Skrivemaade sædvanlig følges.)

, et. ub. pl. 1. det nærværende Øie-. Nutid.) Nuets Lyst. Nuets (Baggesen.) "Strax fløi min Siæl Nu." Tullin. "Fryd — fylder mit Nu." S. Staffeldt. 2. et Øie- snart forbiilende Tid. I et Nu forsvunden. "Nyd det Nu, hvori fik Vinger." Baggesen.

del, en. pl. Nudler. [T. Nudeln.] af fiint Meel, som v. en egen Tilbe- gives Form af smaa Orme. Deraf: , en. — Nudelmeel, et, fiint Meel, Nudler. — Nudelmelk, en. En af Melk, hvori Nudler koges, o. fl.

, et. pl. Nuller, et Taltegn (0) som ingen Betydning har, men opfyl- Plads i Talrækken, og efter Decimal- forhøier det foregaaende Tal ell. gaaende Talrække 10 Gange. — fig. det, som agtes ell. ansees f. intet, ubetydeligt. Han er et Nul i Hus- Collegiet.

mmer, et. pl. — e. Et Tal, Taltegn; numerus.) især for saa vidt Tallet at betegne Ordenen af flere enkelte ell. det m. et Tal betegnede Stykke. op efter Nummere. Et N. af en Der er 10 Nummere i Alt. Et N. Et N. (Lod) i Lotteriet. et høit Nummer hos een ɔ: være i Yndest.

omstunder, adv. i den nærværende vore Dage, nutildags.

tid, en. Tiden imellem Fortid og den nærværende Tid. Nutids . Nutidens Oplysning. — Nutids- , en. den nærværende Tids Aand, maade. (Baggesen.)

, adj. nyt. pl. nye. [I. nyr.] det af gammel; og betegner overho- den Egenskab v. en Gienstand, at kun er forløben, siden den begyndte at . 1. egentl. om livløse Ting og skaber. (Om Mennesker, Dyr og hvilke man vil betegne som ikke sædvanl. ung.) Et nyt Huus. Kiolen er saa god som ny. (af Aarets Grøde.) Nye Farer, En ny Tilbøielighed, Liden- Den nyere Historie. Nyere ɔ: sil- Efterretninger. De nyere Sprog de gamle.) De nyeste Moder. baade: ny Viin, og ung Viin; det sidste. Nyt Brød; men of- tere friskt Brød; derimod nyt Øl.) Af ny, af nyt (ell. af Ny, af Nyt) ɔ: fra den første Begyndelse. At giøre noget af ny (mods. omgiøre, omarbeide.) Paa ny ɔ: atter, forfra. 2. m. Hensyn t. visse Omstændig- heder ell. Egenskaber v. Tingen. f. E. Den nye Verden, Amerika (ɔ: den sidst opdagede Verdensdeel.) Min nye Bopæl (hvori jeg nylig er indflyttet.) Den nye Konge: i Modsætn. t. den forrige. 3. m. Hensyn t. vor Kundskab ell. Erfaring: som man ikke forhen har kiendt, vidst; som man ny- lig har lært, erfaret. Dette var mig noget ganske nyt. At giøre en ny Erfaring. En ny Tanke, Lære. Et nyt Metal. Nye Planter, Dyr ɔ: nylig opdagede. 4. fig. m. Hensyn t. de Egenskaber, der sædvanl. findes v. nye Gienstande. f. E. at faae nyt Mod, nye Kræfter. Denne Bog er mig ny hvergang jeg læser den (ɔ: vækker altid lige Deeltagelse.) At begynde et nyt (be- dre) Liv. Saaledes ofte om det, som faaer ell. gives en forandret, fornyet Skikkelse. Krigen tog en ny Vending. Han kom nu m. et nyt Forslag. Det er blevet som nyt. Han har giort det som nyt. 5. n. Nyt br. som Subst. f. E. om det usædvanlige, sieldne. Det er intet Nyt hos ham. Der er altid noget Nyt p. Færde. — For: ny Tidende, Nyhed. Der er intet Nyt i Avi- serne. At fortælle Nyt. (s. Bynyt.) Nyt af Aaret ɔ: Aarstidens første Frembringelser. = I Sammensætninger forbindes ny især m. adskillige Participier (hvor det da faaer Bemærkelsen nylig) og m. enkelte Substan- tiver. Saaledes: nybaaren, adj. v. d. s. s. nyfødt. nybagt, adj. v. som nylig er bagt, ganske frisk. n. Brød. nybagte Kager. fig. og i Skiemt: som nylig er ble- ven det, han er. — nybanet, nylig anlagt, banet, jævnet. En n. Vei. — nybrudt: en n. Ager, som første Gang pløies efterat have ligget t. Hvile. ("Dit Vink titusind Steen af nybrudt Ager fører." Storm.) Nybrudt Jord, som først optages af Hede ell. Fælled. (Olufsen.) nybrygget, som nylig er brygget. n. Øl. Ny- bygd, en. Sted, hvor Indbyggere fra et fremmedt Land nedsætte sig; ell. disse Indbyggere selv; en Colonie. (Moth.) Nybygger, en. pl. — e. den, som er udvan- dret og har bosat sig p. et fremmedt, ell. og tilforn ikke beboet Sted; en Colonist. ny- bygget, nybygt, nylig bygget, ny af Byg- ning. Et n. Huus, Skib. nybær, adj. som nylig har kælvet (om Koen; sieldnere om Faaret.) Isl. nyber. "Her fraader Malkespand, af den nybære Ko." Kingo. nyfalden, som nylig er falden (om Snee.) nysigen, adj. pl. nysigne. (I. seginn, glad.) som gierne vil vide Nyt, begierlig efter Nyt. Nysigenhed, en. ub. pl. Be- gierlighed efter Nyt, utidig Nysgierrighed.

nyfrossen, adj. v. som nylig er bunden af Frosten. n. Jord. — **nyfunden**, adj. v. nylig funden. **nyfødt**, adj. v. nyligen født, ganske spæd. En n. Kalv. — **nygift**, adj. v. som nylig er indtraadt i Ægtestanden. Det nygifte Par. En n. Kone. — **nygiort**, nyligen giort. Et n. Æg. — **nygiødsket**, adj. v. som nylig har faaet Giødning. n. Jord. **nygroet**, adj. v. som nylig er voret op. n. Græs. — **Nygrøde**, en. d. s. s. Førstegrøde. **nyhvervet**, som nylig har ladet sig hverve. nyhvervede Tropper. — **Nyjord**, en. d. s. s. Nyland. (Ambergs D. B.) **Nykiernet**, adj. v. om Smør: ganske frisk, nyligen kiernet. **nyklædt**, adj. v. opklædt af Ny, heel iført nye Klæder. **nykommen**, pl. nykomne. nylig ankommen ell. tilkommen. De nykomne Giæster. — **nylagt**, om Iis: nylig sammenfrossen. **Nyland**, et. Jord, som efter at have ligget udyrket, opbrydes t. Dyrkning; nypløiet Hvilejord. **Nylænding**, en. Nybygger. (Moth.) **nyløben**, adj. v. En n. Ko, som nylig er bleven drægtig. (jvf. overløben.) **Nymaane**, en. Maanen, naar den er i Ny; ell. d. s. s. Subst. Ny. Vi faae snart N. — **nymodens**, adv. og (i d. Tale.) adj. efter den nyeste Mode ell. Klædeskik. En n. Herre. At gaae n. klædt. (nymodig forekommer hos Sneedorf og Evald; men høres ikke.) **nymyntet**, adj. v. som nyligen er myntet. nymyntede Ducater. **nyomvendt**, adj. v. som nylig er omvendt t. en anden Religion. "Konster, som de Nyomvendte tage for Mirakler." Schytte. **nyoplivet**, adj. v. som har faaet nyt Liv. En n. Aand. (V. S. O.) **nypløiet**, adj. v. som nyligen, ell. som første Gang er pløiet. n. Jord. **nypræget**, adj. v. nymyntet. **nyskabt**, adj. nylig skabt. (Evald.) "Skaberen skued den nyskabte Klode." Bagg. **nyslagtet**, adj. v. som nylig er slagtet. n. Kiød. **nytappet**, nylig aftappet. n. Øl. — **nytroende**, adj. v. som nylig er omvendt t. den christne Tro. (D. H. O.) **nytærsket** ell. **nytorsken**, adj. v. som nylig er aftærsket. n. Sæd. — **Nyvang**, en. nylig opdyrket Vang; Nyland. (Ambergs D. B.) **nyvoxende**, adj. v. som voxer op p. ny. n. Planter. (Treschow.) [Jvf. nyt, nedenfor, og de derhos anførte Sammensætninger.]

Ny, et. ud. pl. Maanen, under dens Conjunktion, ell. i det Tidspunkt, da den begynder at lyse p. ny (at tændes, at tiltage.) Det modsatte af Næ. Nyet tændes i Aften. Nytaarsny, det første Ny i Aaret. Engang i Ny og engang i Næ ɔ: meget sielden.

Nyde, v. a. nød, nydt. [J. nióta.] 1. i Almindelighed: tage Deel i, tilegne sig Virkningen, Følgen af et Gode; høste Frugt af, nytte, tage Brug af. At n. Livets Glæde; nyde Hvilens Behagel[…] n. Frugten af noget. Den som vil [...] kunne undvære. "Vi ei forstaae at[...] Konsten at undvære er os forhadt. Smidth. Han nyder Indkomsterne a[...] Gods f. sin Levetid. — 2. være ell. deelagtig i, opnaae, erholde. H[...] nydt (modtaget) en omhyggelig Opdr[...] Jeg har nydt meget godt i dette Huus[...] lade hvermand nyde Ret og Skiel. [...] kommer aldrig t. at nyde denne Lykke. [...] tage Næring t. sig, faae Mad ell. [...] (J. neyta.) Jeg har intet nydt [...] Den Syge nyder kun lidt. Han nyd[...] sten ingen faste Fødemidler. = **nydelig**[...] 1. egentl. som er behageligt at nyde, som [...] nydes (kun om Mad, og sielden. T. ge[...]bar.) "Den nydeligste Mad." Sne[...] "Af Offerdyrene beholdt de selv det ny[...]ste." Schytte. 2. (T. niedlich.) b[...]lig f. Diet v. Peenhed, Nethed, i Forbi[...] m. Ziirlighed og Fiinhed i Formen. [...] lille Pige. Et nydeligt Værelse. [...] Blomstertegning. Hun dandser nyd[...] Deraf: **Nydelighed**, en. ud. pl. — [...]delse, en. pl. -r. 1. Gierningen at [...] Overdreven N. af stærke Drikke. [...]sernes flygtige Nydelser. 2. det, so[...]des. Uskyldige, forbundne Nydelse[...] **nydelsesrig**, adj. rig p. Nydelse, forb[...] m. en høi Grad af N. (J. P. My[...] **Nydelyst**, en. Begierlighed, Higen [...] Nydelse.

Nydie, en. (Jyd. T. s. Nødde.)

Nyfigen, adj. s. under ny.

Nyhed, en. 1. ud. pl. Beskaffenh[...] at være ny. 2. pl. -er. Forandring[...] Skik. At indføre Nyheder. En [...] af Nyheder. 3. ny Tidende, Nyt. [...] vigtig N. Dagens Nyheder. = **Ny[...]elsker**, en. pl. -e. 1. en Ven af det [...] af Forandringer. 2. den, som giern[...]rer nye Tidender. **nyhedsgraadig**, [...] meget begierlig efter Nyt. (Wessel.) [...]**hedskræmmer**, en. den, som idelig [...]ger Nyt omkring, en Rygtemager. ([...] **Nyhedslyst**, en. L. til Nyt, t. Foran[...]ger. **nyhedslysten**, adj. nyhedsgra[...] (V. S. O.) **Nyhedsruus**, en. den [...]string ell. overvættes Beundring, so[...] Gienstand vækker alene v. sin Nyhed. [...]lenschl.) **nyhedssyg**, en. d. s. s. nyhe[...]sten. **Nyhedssyge**, en. ud. pl. overdr[...] Begierlighed efter Nyt, efter Forandri[...] (Jacobi. Øhlenschl.)

Nyk, et. 1. Et hastigt Drag, Stø[...] Slag. 2. et hastigt Anfald af en Syg[...] Moth. [J begge Bemærkelser usædva[...] og ubrugeligt i Skriftsproget, ligeson[...] ogsaa af Moth. anførte v. at nykke; [...] drage hastig t. sig. 2. idelig minde, [...] Ord, ell. med Stød og Slag. Jvf. Isl. hneckia og hnickia.]

t, en. pl. - r. [N. S. Ruck. H.
] 1. urimeligt Indfald, sær Lune,
(mest i pl.) Hun har mange Nyk=
ekra faaer undertiden Nykker (bli=
ig, bidsk.) 2. Feil, Skrøbelighed.
ens gamle Nykke. (Bemærkelsen,
Laeb, Raenker, J. Hnickr, er for=

, adv. [af ny.] for kort Tid siden,
an er nylig staaet op. Den nylig
Skandse. (Anvendelsen af dette
adj. har ingen Hiemmel i Sprog=

phe ell. Nymfe, en. pl. = r. [L.
] 1. et Slags Halvgudinder i
ig romerske Mythologie. 2. d. s.
: (B. S. D.)

et. pl. d. s. Gierningen at nynne;
mtelt Tone, der nynnes, synges
Til omsider Nynnet døde." Bagg.
e, v. a. 1. synge sagte ell. svagt,
sig selv. At n. en Sang. "Nyn
r i den Stærkes Øre." Evald.
atrans. Hun gik og nynnede paa
— Nynnen, en. ud. pl.

en. pl. - r. [J. Nyra.] 1. et af
eensdannede Indvolde af Bønne=
Menneskets og hos Pattedyr, som
Urinens Dannelse. 2. et enkelt
nedannet Erts, der findes midt
andre Materier. = Nyrebetændel=
) i Nyrerne. nyredannet, adj.
ikkelse liig en N. Nyrefedt, et.
der omgiver Nyrerne. nyrefor=
nyredannet. (B. S. D.) Ny=
n. En af de Canaler, der lede
ra Nyrerne t. Blæren. Ureteres.
t, adj. v. i den Grad fed, at Ny=
omgroede ell. lukkede m. Talg.
s, et. Gruus, det samler sig in=
yrerne; Nyresand. nyrelukket,
. s. s. nyregroet. Nyresmerte,
rte i Nyrerne, af Gruus, Be=
ell. anden Aarsag. Nyresteen,
Steen, ell. samlet Nyregruus, der
i Nyrerne. 2. et Slags Ste=
redannet Skikkelse, der høre t.
en; Nephrit. Talcosa Nephrites.
en. Steg af et Nyrestykke. Ny=
en. det Rør ell. den Canal, som
n fra Nyrerne t. Blæren. (Moth.)
e, et: det Stykke Kiød af et slag=
hvorved Nyrerne sidde, som Ny=
e med. Nyresygdom, en. S. i
Nyretalg ell. Nyretælle, en.
: samler sig omkring Nyrerne.
dv. d. s. s. nylig, for kort siden.
ys opstaaet. Den nys omtalte

t. [J. Niósn.] et v. Tilfælde
underhaanden givet Vink, som
bere p. Spor; en hastig opfanget
ell. bibragt Efterretning. At faae N. om
noget; give een Nys om noget.

Nyse, v. n. 1. nøs, har nyset. [J. nio-
sa. A. S. niesan.] udstøde Luften heftigen
og med en egen Lyd giennem Næsen. —
Nysen, en. ud. pl. — **Nyseblomme**, en.
Navn p. en Plante. Arnica montana.
Nysemiddel, et. M. som vækker Nysen.
Nysepulver, et. P. som v. at lugtes til,
frembringer Nysen. **Nyserod**, en. En
Plante, bekiendt fra gamle Tider af sin An=
vendelse i Lægekonsten. Helleborus. **Ny=
seurt**, en. Navn p. en indenlandsk Plante.
Orchis bifolia.

Nysgierrig, adj. [af ny, og gierrig.]
begierlig efter at vide, erfare, især uved=
kommende ell. ubetydelige Ting; som gierne
vil vide Alt. (s. nysigen.) **Nysgierrig=
hed**, en. ud. pl. den Egenskab, at være
nysgierrig.

Nysle, v. n. 1. har. [J. nusla.] være
sysselsat m. Smaating, have travelt m.
mange ubetydelige Gierninger og Ærender.
(Moth.) At gaae og n. omkring i Huset.
(Evald.) "Som mellem Folianter nysler."
Baggesen. — **Nyslen**, en. ud. pl.

Nyt, adj. n. af ny. (s. dette D.) Heraf:
Nytaar, et. det Aar, hvori vi indtræde,
ell. ganske nyligen ere indtraadte; det til=
stundende, det nye A. Om otte Dage have
vi N. Til N. ɔ: m. næste Aars Begyn=
delse. — fig. for: **Nytaarsgave**. At give,
at faae Nytaar. — Heraf bl. a. **Nyt=
aarsaften**, en. Aftenen før Nytaarsdag,
ell. den første Dag i det nye Aar, i Aaret,
som tilstunder, ell. som man er indtraadt i.
Nytaarsgave, en. Foræring, som gives
Slægtninge, Venner, Tyende o. a. paa
Nytaarsdag. **Nytaarsmorgen**, en. Aa=
rets første Morgen. **Nytaarsnat**, en.
Natten, hvori det gamle Aar ender, og det
nye begynder m. Midnat. **Nytaarsny**,
et. den første Nymaane i det nye Aar.
Nytaarsprædiken, en. P. paa Nytaarsdag.
Nytaarsvers, et. V. som indeholder Øn=
sker om Lykke i det nye Aar f. den, som
Verset gives til. **Nytaarsønske**, et. Gier=
ningen at ønske een t. Lykke Nytaarsdag,
ell. i Anledning af Aarsskiftet.

Nytte, v. a. og n. 1. [J. nyta. T.
nützen.] 1. anvende, bruge t. sin For=
deel, benytte, betiene sig af. Han veed at
n. alting, enhver Plet Jord. At n. Lei=
ligheden. 2. v. n. bringe Gavn ell. For=
deel, tiene, gavne, være brugbar, t. Gavn.
Det nytter dig ikke, at begiere mere. Hvor=
til nytter al denne Hast? (s. gavne.) — **Nyt=
telse**, en. s. Benyttelse.

Nytte, en. ud. pl. [J. Not, Nyt. T.
Nutzen.] 1. Brug, Anvendelse af en
Ting t. Opnaaelsen af et Øiemed. Til
hvad N. er dette? At giøre sig noget t.
Nytte. 2. Fordeel, som en Ting yder v.

Brugen deraf; Gavn. Man har baade N. og Fornøielse deraf. Det er mere t. Prydelse, end til N. At giøre N. i Verden. At være een til N. Jeg har ingen N. af denne Karl. (s. Gavn.) — Heraf: **nyttig**, adj. [A. S. nytte, nytlic.] som er t. Nytte, bringer Nytte, gavnlig. En n. Bog. "En god Bog er nyttig f. Læseren og fordeelagtig f. Forlæggeren." Sporon. En n. Anvendelse af Tiden. Han er mig meget nyttig. (til Nytte.) — **Nyttighed**, en. ud. pl. den Egenskab, at være nyttig; Brugbarhed. (V. S. O. sielden.)

Næ, et. ud. pl. [J. Nid.] Maanen, fra den Tid, da den begynder at aftage; Tiden imellem Fuldmaane og Nyet. Maanen er i Næ. (ældre Skrivemaade: **Næde**.) = **Næregn**, en. Regn som falder naar Maanen er i Næ. (Moth.)

Næb, et. pl. d. s. skrives ogsaa **Neb**. [A. S. Næbbe. J. Nef, Næse.] den Legemsdeel hos Fuglene, hvori deres Hoved ender sig, og som svarer t. Munden hos andre Dyr; Fuglenæb. — fig. om en spids Ting, der ligner et N. **Næb** p. en Hammer, Tang. = Sammensætn. a.) **Næbfiæder**, en. pl.-fiædre. Fiædre omkring ell. ved Roden af en Fugls N. **Næbhinde**, en. Hinde uden om Næbbet hos visse Fugle f. E. Ænder. **Næbrod**, en. Næbbets inderste ell. bageste Deel. b.) **Næbbehue**, en. En spids tilskaaren Hue, som Qvindfolk tilforn brugte. (Moth.) **Næbbehval**, en. Et Slags Hval m. lang og spids Snude. Balæna rostrata. (V. S. O.) **Næbbesko**, en. et Slags meget spidsnæsede Skoe, som fordum brugtes; næbbede Skoe. = **næbbet**, adj. forsynet m. Næb.

Næd, et. [J. Not, Net, Garn.] Garn; forekommer i Ordene: **Nædbor**, et. lovbefalet Mønster ell. Maal t. at prøve Maskernes Størrelse i Vod ell. Fiskergarn v. Liimfiorden; som foreskrives i D. Lov. V. 10. 45. (ogsaa: Skielde.) **Nædgarn**, et. Et Slags Bundgarn, der sammesteds nævnes.

Nægl, en. s. **Negl**.

Nælde, en. s. **Nelde**.

Nænne, v. n. 1. (ogsaa: **nænte**.) har **nænnet** ell. **nænt**. [J. nenna.] faae sig selv t. noget, have Hierte til, kunne overtale, beqvemme sig til. (Forekommer oftest m. en Negtelse.) Han nænner ikke at bruge de nye Klæder. Vi nænne ikke at vække Barnet. Kan du nænne at slaae Drengen? "Mangen Krænkelse, hvormed han ikke nænner at bedrøve sin Hustru." Rahbek. — Deraf det lidet brugelige: **Nænne** ell. **Nænde**, et. den Sindsstemning, hvori man kan nænne, beqvemme sig t. noget. At have N. til noget. — Ligeledes det forældede: **Nænning** ell. **Nænding**, en. Gnier, Puger.

Nænsom, adj. 1. som holder tilraade, sparsom, skaansom. At være nænsom over sit Tøi; n. over andres Penge. "... nænsomt skaante Toy." S. Staffeldt. ... skaansom, skaanende i Adfærd mod a... "Mangt et Navn, som Haanden næ... vægrer sig at skrive." Rahbek. — **Nænsomhed**, en. ud. pl.

Næpe, en. pl.-r. [A. S. Næpe.] ... Benævnelse p. et Slags Roer; Tur... Brassica rapa. Deraf: **Næpegrød**. ...

Nær, adj. og adv. **nærmere**, **nærmest**. [J. nærri. A. S. ner, nyr.] ... adj. (sielden i den positive Grad m. ube... og endnu sieldnere m. bestemt Art.) so... v. noget betydeligt Rum er adskilt fr... anden Gienstand. Egentl. om Frasta... Rummet. (I Posit. sædvanligen n... gende.) Der er en nærmere (kortere)... At søge Hielp i den nærmeste By. ... Nøden er størst, er Hielpen nærmest. ... er min nærmeste Nabo. — Figurl. ... om Tiden, deels om andre Forhold, ... man v. dette Ord ligesom udelukker ... ell. mellemliggende Gienstande. (Hv... dog ogsaa i dette Tilfælde i compa... superl. og hvor Talen er om Tiden, b... i Alm. næst; i posit. derimod: nær ... staaende. Den nær forestaaende Høiti... hed.) En nær Slægtning. En meget ... (fortrolig) Omgang. En nærmere Fo... delse. Min nærmeste Ven. Det e... nærmeste Grund t. Forandringen. ... Aar. Med næste Post. — Han e... nærmeste til at søge det (er nærmest ... tiget dertil, har mest Adkomst dertil.) ... Som adv. m. samme Brug og Bem... ser; men tillige, v. Forbindelse m. ... Partikler, p. adskillige egne Maad... At være nær, nær ved (modsat: ... borte.) Nær Skoven, nær Indg... (ell. n. ved.) Kom nærmere! V... nær v. Byen, vare Byen p. et B... nær. fig. Jeg var nær ved at tro... ikke kom. — At være, at ligge Døden ... Han var mig ikke nærmere, end 100 ... Jeg boer nærmest v. Vandet. De e... i Slægt. (nær beslægtede.) Enhver ... selv nærmest. Kom mig ikke nær, fo... fig. At komme een f. nær ɔ: fornærme... Det er min Ære f. nær (er mig uvær... — Om Tiden: Sommeren er nær. (n... restaaende.) At være nær beslægtet m... At bestemme noget nærmere ɔ: nøiere... et nærmere t. at arve. — Vi ere a... nær (have lige Adkomst.) At fortl... nærmere. Vi ere endnu lige nær ɔ: ... endnu ei videre i Sagen. 3. adv. n... næsten, snart, saagodt som (T. b e i n...) Det var nær kommen ham dyrt ... Jeg var n. falden (var n. ved at ... noget nær, s. nogen, 1. 4. Egne ... saa nær som ɔ: m. Undtagelse af ... mødte alle saa nær som han. (ell. p... nær.) — Ikke nær saa, langt mindre, ...

...tab. Dette Tøi er ikke nær ... det andet. "At Stormen ei ... saa farligt i mit Øre." Evald. ...ig noget nær (sørge over.) At ... alt f. nær. — Det gik ham (bekymrede ham meget.) At ...: ligne (i Godhed, Udseende.) ... engelsk Arbeide meget nær. ... m. nogle Participier, og ... følgende som eet Ord: nær... nærboende (som boer i Nær... ...rgaaende (a. som krænker eens ...rmelig, anstødelig. En n. ...tning. b. nærig, vindesyg; ... T. Nærgaaenhed.) nær... som grændser nær til, stødet ...ndsende Lande.) nærliggen... ...liggende i Nærheden (en n. nærpaarørende, nærbeslæg... ...vanl. som Subst.) nær... : paaseende, som tager alting ...aaende (B. S. D.) nærsynet, ...net, men br. aldrig, som dette, ...rværende, a.) som er til Ste... ...nde, ikke borte (modf. fraværende ... nærværende.) b.) om den ...; nutidig, samtidig. (modf. ... og tilkommende.) Paa n. nærværende Slægt. = Af nær ...en: Nærhed, en. ud. pl. Be... at være nær (saavel m. Hensyn ... t. Tid.) Hovedstadens Nær... ...boer her i Nærheden. Dødens ...kone, en. Jordemoder. (Moth. ...en brugel. i Norge.) Nær... ...n. ud. pl. nær Beliggenhed. ...dog br. Nærhed langt oftere. ...hed.) nærveis, adv. paa, til ...ted i Nærheden. (Moth.) At ...a. Han er n. borte. (modf. ... Nærværelse, en. Tilstanden, ...værende, være tilstede. (kun om ...t. modf. Fraværelse.) Hans ...oden. Det skete i min Nær...

...a. og rec. 1. [J. næra. T. 1. holde det physiske Liv ved... nærende Fødemidler. Dette ... sig af Planter. 2. underholde, ... Embedet kan nok n. sin ...ipr. nære sig, have sit Ophold, Brød, erhverve sit Udkomme. ...ine Hænders Gierning. "De ... Brag." Holb. P. Paars. 3. ...olde, bevare. At n. Følelsen. ...iendskab. Hun nærede endnu ... = nærerig, adj. som nærer, ...t, giver god Næring. "Vi ...rige Føde t. os, som Naturen ...det." Bastholm. Nærerig... pl. (B. S. D.) — Nærestand, ... af Indbyggere i et Land, ...det, de v. Arbeide erhverve. (Moth. Næringsstand. J. Kierulf.)

Nærhed, en. s. under nær.

Nærig, adj. Egentlig: ivrig i at søge sin Føde (En nærig Høne;) men br. mest for: egennyttig og vindesyg p. en lav og smaalig Maade. "Dit alt for nærige, dit snevre Hierte." Evald. (nærig indbefatter vel Begrebet om lav, men dog ei om uærlig Stræben efter Vinding. Den Nærige vil vel ei bedrage; men forsmaaer intet Middel t. at erhverve, om end nok saa lidt.) Nærighed, en. ud. pl. den Egenskab, at være nærig; lav Egennytte.

Næring, en. ud. pl. 1. det physiske Livs Vedligeholdelse v. Fødemidler. Denne Frugt giver liden N. En alt for rigelig N. er skadelig f. Legemet. Dyrets, Plantens N. — Ogsaa for: Føde. Dyret søger sin N. (jvf. Føde, Næringsmiddel.) fig. At give Phantasien, Følelsen N. 2. hvad der overhovedet hører t. et Menneskes (ell. en Familiens) Underholdning; Udkomme. Den daglige N. At søge sin N. paa en lovlig Maade. At gaae een ind i Næringen. (Heraf: Næringssorg.) 3. Midlerne, hvorved man har sit Udkomme; Fordeel, Erhverv af eens Driftighed; Søgning, Afsætning, som den, der lever af Handel, af Haandværk e. d. finder. At have, at sidde i god N. Næringen gaaer fra ham, er gaaet fra Huset. Byen har sin meste N. af Jordbrug. 4. Syssel, hvorved man erhverver sit Udkomme; dog især om Borgere i Kiøbstæderne. At drive borgerlig N. At forbinde Jordbrug m. Kiøbstednæring. Kronæring, Møllenæring. = Næringsbrug, en. den Syssel, Virksomhed, Arbeidsdriftighed, hvorved man søger og erhverver sit Udkomme. (Næring, 4.) Næringsbruger, en. den, som driver en Næring (4), har et vist Næringsbrug. (Olussen.) Næringsdeel, en. pl. -dele. nærende Dele i et Fødemiddel. (D. H. D.) Næringsdrift, en. 1. D. til at tage Næring, Føde til sig. (B. S. D.) 2. den Syssel, hvorved een vinder sit Udkomme; Næringsbrug. (C. Frimann.) "Den saakaldte borgerlige Næringsdrift i Stæderne." (Olussen.) — næringsdrivende, adj. v. som driver en Næring. "En Haandværker (Haandværksmand) eller anden næringsdrivende Borger." Olussen. Næringsflid, en. Flittighed, Vindskibelighed, hvormed een driver sin Næring. Næringsfrihed, en. Frihed t. at vælge Næringsvei, og Lettelse i at drive den valgte Næring, som af Regieringen tilstedes Statsborgerne. Næringshinder, en. Hindring, Indskrænkning, Tvang i eens Næringsbrug; Næringstvang. Dette Paalæg er t. megen N. for Byens Borgere. — Næringskar, et. Kar ell. Rør (især hos ufuldkomne Dyr; B. S. D.) som bringe Næringssaften fra

Maven t. Legemets Dele. **Næringskilde,** en. det, hvoraf man drager Næring (i Bemærk. 2 og 3.) Erhvervskilde, Indtægtskilde. **Næringskraft,** en. K. til at give Næring, nærende Kraft. **næringsløs,** adj. som mangler N. som ingen Leilighed har t. at erhverve ell. fortiene. En n. By. næringsløse Tider. Deraf: **Næringsløshed,** en. ud. pl. — **Næringsmaade,** en. (usædvanl.) Næringsvei, Levevei. (Guldberg.) **Næringsmiddel,** et. pl. -midler. ethvert Naturproduct, som kan tiene (Mennesker ell. Dyr) t. Næring; Fødemiddel. **Næringsnid,** en. Misundelse over, at det gaaer en anden vel i samme Næringsvei. **Næringsrod,** pl. -rødder. fine Rødder, v. hvilke Træer og andre Værter især drage deres Næring t. sig. (Olufsen.) **Næringssaft,** en. nærende Saft, som v. Fordøielsen uddrages af Fødemidlerne, ell. som Planterne drage af Jorden. "Et Træ, som drager de bedste Næringssafter af Jorden." Treschow. — **Næringsskat,** en. Skat, som lægges p. Næringsveie, betales af Næringsbrug. **Næringssorg,** en. Sorg f. Udkomme, S. over Vanskeligheden i at erhverve det fornødne t. Livets Ophold. At lide under N. være nedtrykt af Næringssorg. "Naar N. min Pande mørknet har." J. Smidth. — **Næringssted,** et. 1. Et Sted, m. Hensyn t. den større ell. mindre Næring, som der gives f. Beboerne. Et godt, slet N. 2. særd. et Sted ell. Huus, hvor een driver en vis Næring, f. E. Kro, Mølle, Vertshuus. — **Næringsstof,** et. de Dele i et Legeme ell. Naturproduct, som give Næring; nærende Dele. (Olufsen.) **Næringstryk,** et. og **Næringstvang,** en. d. s. s. **Næringshinder.** **Næringsvei,** en. pl. -e. Maade, at vinde Udkomme paa, Erhvervsmaade; Haandtering, Levevei. At vælge sig en anden Næringsvei. "Han arbeidede p. at aabne nye Næringsveie f. sit Folk, og forbedre de gamle." Kampmann. **Næringsvid,** Klogskab, Indsigt t. at kunne erhverve. — **Næringsvædske,** en. Næringssaft.

Nærme sig, v. rec. 1. [af nær.] komme nærmere, komme nær til. Fienden nærmede sig. Det er forbudet at n. sig Batteriet. — fig. sætte sig i et fortroligere, et venskabeligt Forhold t. een. Han har igien begyndt at n. sig Familien. [Sieldnere br. v. dep. At nærmes. "Frygtsom vil jeg nærmes dig." Evald.] — **Nærmelse,** en. den Gierning ell. Bevægelse, at nærme sig, rykke nærmere til.

Nærmere, nærmest, s. nær.

Nærsom, adj. [af v. a. nære.] 1. som giver Næring, frembyder Leilighed t. at erhverve; indbringende. En n. By. Et nærsomt Sted, Haandværk. 2. som forstaaer, som stræber m. Flid at nære strædsom. — **Nærsomhed,** en. ud. pl.

Nærværelse, nærværende, s. under

Næs, et. (kort æ.) pl. d. s. [J. A. S. Nese.] en Jordstrimmel, Jordtu der strækker sig ud i Havet; ell. Pynte en saadan (jvf. Forbierg, Odde.) forstaaer vel ofte ved Næs den ydе den mest fremspringende Deel af en de; ligesom man v. dette Ord nær tænker p. den tilspidsede Form af en L tunge. Dog er Brugen heri ei beste og Evald skriver "Pynten af et Næs," Heraf: **Næssekonge,** en. et Navn, man i Danmark fordum gav de Høvdi ell. Smaafyrster, der herskede over et Ø sel, ell. en mindre Deel af Landet. Modś. t. en Overkonge, Stolkonge.)

Næse, en. pl. -r. [A. S. og N. S. se. J. Nef, Nós.] 1. den fremstaa og ophøiede Deel af Menneskets An som er Redskabet f. Lugtens Sands. krum, kroget, opstaaende, spids N. Braknæse.) At snyde sin N. At ha god, fiin N. ɔ: Lugt. At sætte N høit ɔ: være stolt, hovmodig. At h m. Næsen ɔ: være modfalden. At ta v. Næsen, narre ham. At have sin allevegne (blande sig i uvedkommende T At løbe efter Næsen ɔ: ikke sandse ve man foretager sig. At sidde een p. N ɔ: ville raade over den, man intet ha sige over; m. fl. andre Talemaader. — Uegentl. om den tilsvarende Deel af H det hos nogle Dyr: Abens, Hestens, dens N. 3. den forreste, noget tilspi Deel p. en Sko ell. Støvle. 4. I Tale den: at faae, give een en Næse ɔ: en tesættelse, bør Ordet maaskee snarere føres til det gammeld. Nese, J. Nei Skam, Beskæmmelse. — **Næsebaan** Jern p. et Hestebidsel, der slutter om Hestens Næse. **Næsebeen,** et. B. danne den øverste Deel af Næsen. N blod, et. de sprængte Blodaarers Ud melse giennem Næsen; Næsebløden. sebor, et. pl. d. s. en af de tvende Aa ger, hvori Næsehulen deler sig, og h giennem man drager Aanden. (s. Bo **Næsebrusk,** en. den bruskagtige Melle som adskiller Næseborene, og danner N Spids. **Næsebyld,** en. B. inden i N **næsediærv,** adj. d. s. s. **næsviis.** (Vedel. forældet; men optaget af schl.) **Næsedryp,** en. Fugtighed, drypper af Næsen. **Næsedug,** en. ell. Tørklæde t. at tørre Næsen; Lo tørklæde. **Næseflod,** et. hyppig Ud af Slimvædsker giennem Næsen. gang, en. Næseborenes Forlængelse imod Svælget. **Næsegierde,** et. rummet imellem Næseborene. **næse** adv. m. Ansigtet nedad, mod Jorden.

n. paa Jorden. (paa Gru ...) Næsehaar, et. pl. d. s. ...fødderne. Næsehorn, et. 1. ... fremmedt Pattedyr, m. en ...Hvort over Næsebenet. Rhino- 2. Navn p. et Slags Skarnbasse ... Scarabæus nasicornis. Næ- ... Huden, som bedækker Næsen. ... et. Næsebor. Næsehule, en. ...dige Huulning i Næsen, som ...ende Rum ved Mellembrystet. ..., et. en Klemme, (Brems) som Næsen af Heste f. at tæmme dem. ...Ordb.) Næseknep, et. Finger- ...sen. Næselyd, en. Lyd, som ...embringes v. at støde Luft igien- ...gangen. næseløs, adj. som er ...e. Næserem, en. Rem p. et ...m gaaer over Næsen p. Hesten. ..., en. Ring, anbragt i Næsen (f. ...ilde Folkefærd.) Næseryg, en. ...nde Deel af Næsen, som Benet ...Træskoy.) Næserør, s. Næse- Næseskaar, et. S. i ell. udenpaa Næseslyver, en. (T. Nasen- ... et Slag ell. Knep p. Næsen. ...) Næsetip, en. den yderste Tip ... af Næsen. Næseviis, s. næs- ...før.

...adj. og adv., der har samme Brug ...rkelse, som nærmest, superl. af ... br. tillige i Særd. hvor man ... at en Gienstand i Følge, Orden, ... den nærmeste efter en anden.) ... Nabo. Han boer i næste Huus. ... n. ved mig, fulgte n. efter mig. ...her n. ved. — Den er Tingen næst, ... den i Hænde. Ordspr. — Han er ... (den næste efter mig; ell. den, ... nærmest. — Næst Gud, har jeg ... atte f. min Lykke. næst Guds ... I Sammensætning bruges (enten ... ell. med best. Art.): næstafvigte ɔ: ...gaaende; næstbefalende, som er ... den øverst befalende; næstforrige, ...man den foregaaende; næstkom- ... er nærmest f. Haanden, nær- ...ende; næstsidste, som er foran ..., næstældst, som i Alder følger ...ldste.

... en. ud. pl. det Kiærlighedsnavn, ... en Christne nævner sit Medmen- ...tidt han kommer i noget Forhold ... Kiærlighed t. Næsten. "Du skal ...ste som dig selv." — næstekiær, ...ster sin Næste, kiærlig imod ...ste. (Ambergs Ordb.)

..., adv. [af næst.] nær v. det For- ... Beskaffenhed, Omstændighed, ...; hartad, noget nær; mesten- ...den er n. forbi. Han er næsten ... gammel. Man kunde næsten ... n.

Næstsødskendebarn, et. pl.-børn. den, hvis Fader ell. Moder er Sødskendebarn t. en andens Fader ell. Moder; Børn af Sødskendebørn.

Næsviis, adj. [af Næse. T. naseweis.] som er ubesteden og uforskammet i at nærme sig andre, i nysgierrig Spørgen, upassende Tiltale, utidig Deeltagelse o. d. — Næsviisked, en. ud. pl.

Næt, et. s. Net.

Næve, en. pl.-r. [J. Hnefr.] en Haand, især en tilluft ell. knyttet Haand. At sætte Næverne i Siden. At slaaes m. Næverne. "Naar p. hans Dør med ivrig Næve der bankes." Wessel. (I den finere Talebrug høres Ordet nu ikke let.) = Nævedask, en. D. med Næven, ell. i Haanden. Nævedyst, en. Slagsmaal m. Næverne, m. Hænderne, uden andre Vaaben. nævefast, adj. haandfast. (Moth.) Nævefegter, en. den, som har lært efter Reglerne at bydes og slaaes m. Næverne. (Moth.) En romersk, engelsk N. Nævefegtning, en. d. s. s. Nævedyst; Nævekamp, især naar den steer efter Regler. Næveful̄d, en. saameget, som rummes i en Næve, en Haandfuld. Nævegang, en. Nævekamp, Slagsmaal. Det kom t. Nævegang. Moth. Nævehug, et. Hug ell. Slag m. knyttet Næve. (D. Lov. VI. 9. 18.) Nævekamp, en. Nævedyst, Nævefegtning. nævenyttig, adj. nem, behændig t. mange Slags Haandgierning. (Deraf i d. Tale: Nævenyttighed.) Nævepuust, et. Næveslag. (forældet.) Næveret, en. den Stærkeres Ret, ell. en Tilstand, hvori den Stærkere tager sig selv t. Rette; Voldsret. (efter det T. Faustrecht.) Næveslag, et. d. s. s. Nævehug. (Guldberg.) nævestor, adj. ikke større end en Næve, ganske liden. (Moth.) nævestærk, adj. d. s. s. nævefast. Næve-stød, et. Stød m. knyttet Næve. (Moth.) Nævetryk, et. et Tryk i Haanden; ell. T. med knyttet N. At give een et Nævetryk.

Næver, en. ud. pl. i Norge: den yderste Bark p. Birketræet. Betula alba. (I. Næfur.)

Næveling, en. pl.-er. [af Næve.] Slag inden i Haanden; Haanddask, Haandtag. (Moth.)

Nævn, en. [I. Nefnd.] i vor ældre Lovgivning: et Slags Edsvorne, ell. edsvoren Ret, af et vist Antal udnævnte vederhæftige Mænd, som v. deres Ed skulde kiende den Sigtede skyldig ell. frie; ogsaa: Nævninger, om de Edsvorne selv, og Nævn om den Retshandling, hvortil disse kaldtes.

Nævne, v. a. 1. i partic. nævnet og nævnt. [I. nefna.] 1. kalde, betegne v. Navn, benævne. At n. en Ting v. sit rette Navn. Hvorledes nævner man dette Redskab p. Fransk? 2. udsige, omtale.

Det nævnes ingensteds i Loven. Han blev ikke nævnet i denne Samtale. Han nævner aldrig hendes Navn. Jeg har aldrig nævnt et Ord derom t. Nogen. 3. udnævne. At n. Sandemænd. (i Lovsproget.) — nævneværd, adj. værd at nævne, at tale om. (Moth.)

Nævner, en. pl.-e. i Regnekonsten: det Tal i Brøk, som angiver Delenes Mængde, i hvilke det Hele tænkes deelt. (modsat **Tæller**.)

Nævse, v. a. 1. [af **Næve**.] i dagl. Tale: slaae m. Næven ell. Haanden.

Nød, et. (langt ø.) [J. Naut. A. S. Neat.] Et Fællesnavn for Hornqvæget; et Fæhoved, (hvorunder, efter Dyrets forskiellige Kiøn, Alder og Størrelse, indbefattes **Tyr**, **Ko**, **Oxe**, **Stud**, **Ungnød**, **Qvie**, **Kalv**.) Deraf det jydske **Nøds** ɔ: **Nødhuus**, Fæhuus, Qvægstald. — **Nødekiød**, et. Oxekiød. Moth. (nu sieldent.)

Nød, en. (kort ø.) pl. **Nødder**. [A. S. Hnut.] 1. J Alm., og i Naturhistorien: en m. haard Skal omgiven Frugtkierne. f. E. Cocosnød. 2. særd. Hasselens Frugt, den almindel. **Hasselnød**, Corylus avellana; og **Valnødden**. Juglans regia. = **nøddebruun**, adj. b. som en moden Nød. **Nøddebusk**, en. et Busktræ, som bærer Nødder; en Hasselbusk. **Nøddefrugt**, en. Træfrugt, som bestaaer af en Nød (f. E. Hasselnødder, Mandler o. a.) Olussen. **Nøddehase**, en. s. **Hase**. **Nøddekiærne**, en. den indvendige Frugtkiærne i Nødden. **Nøddeklase**, en. En Klynge af flere Nødder p. een Stilk. **Nøddeknækker**, en. et Redskab t. at knække ell. bryde Skallen p. en Nød. **Nøddekrog**, en. En Stang m. Krog p. Enden, t. at trække Grenene ned p. et Nøddetræ. **Nøddeolie**, en. O. presset af Nøddekiærner. **Nødderakle**, en. s. **Rakle**. **Nøddeskal**, en. den træagtige Skal, der omgiver Nøddekiærnen. **Nøddeskov**, en. Skov ell. Krat af Nøddebuske ell. **Nøddetræer**.

Nød, en. (langt ø.) ud. pl. [J. Naud. A. S. Neod, Nyd.] 1. en Tilstand, hvori man er indskrænket i Valget af Midlerne t. at opnaae et Diemed; ell. en tvingende Aarsag, Nødvendighed. At giøre noget af N. Naar **Nøden** kræver det. At klage uden N. Jeg giør det ikke, m. mindre **Nøden** tvinger mig. J **Nødsfald**, i **Nødstilfælde** ɔ: naar Nødvendighed kræver det. 2. den Tilstand, hvori noget neppe eller netop slaaer til. J Talemaaden: **til Nød**, **m. Nød**, og: **m. Nød og neppe**. Til **Nød** kan man vel hielpe sig dermed. Han har det, han t. **Nød** kan leve af. Det var m. **Nød**, jeg fik hende overtalt. Med **Nød** og neppe slap han derfra. 3. en Tilstand, hvori man er berøvet de nødvendigste Midler t. Velfærd, hvori man neppe kan friste

Livet. Saaledes: a.) en høi G
Trang, Mangel p. Livets uundv
Fornødenheder. Paa Reisen maatte
lide N. At hielpe een i **Nøden**.
Nøden er størst, er Hielpen nærmest.
kiender (lærer) nøgen Kone at
Ordspr. At være i **Nød** for noge
Fare, Trængsel, Livsvaade, ell. e
Onde, som i høi Grad truer Me
Tilværelse ell. giør det ulykkeligt.
i den yderste **Nød**. Der er N. paa
J **Nødens** Time. Det har ingen N
der er ingen Fare m. den Sag, Ting
Behold. Det har ingen **Nød**, ha
mer sig nok.) Det har ingen N. m
ell. han har ingen N. ɔ: han bierger
er i gode Omstændigheder. (Jvf.
nød, **Havsnød**, **Hungersnød**.)
særlighed, Vanskelighed, Møie. (
No. 2.) Han kan m. **Nød** leve.
sin N. med noget (have Ondt ved.
har min **Nød** m. at forstaae den Fr
Man har sin **Nød** m. at skaffe he
hvad hun forlanger. (s. **Fortræd**.) =
mensætninger: A.) **Nødanker**, et.
ste Anker til Skibs. fig. det sidste,
Hielpemiddel. **Nødarbeide**, et.
som man af Trang paatager sig;
beide, hvortil man drives af Nødven
Nødbrug, en. voldsom Brug af en
Eiendom f. at frelse sit Liv. (Schleg
turret.) **Nøddaab**, en. Daab,
rettes af andre end Præsten, naar
født Barn holdes for, at at kun
(Moth.) **Nøddige**, et. Dige, som
Indbrud af Havet opkastes i Hast e
videre. **Nødgrav**, en. kaldes den
Ræven giør sig om Sommeren
ken, t. Skiul naar den forfølges.
havn, en. H. som man kun i Nød
søger til. **Nødhielp**, en. Hielp,
middel, som man kun i Nødstilfæ
der til, ell. som man behielper s
Mangel af noget bedre. **Nødhiel**
1. den, som staaer en anden bi i
(Moth.) 2. en Bihielper, som k
felte Tilfælde giør Tieneste. (Tr
nødlidende, adj. v. som lider Nø
yderlig Trang, heist nødtørftig.
pe, giøre vel imod **Nødlidende**.
en Croesus imod en saadan **nø**
Rig." Rahbek. — **Nødlidenhed**, en.
Tilstanden, at være nødlidende. (B.
Nødløgn, en. Usandhed, som man
sig i Nød, f. at afvende en Fare.
middel, et. pl.-midler. M. som m
Nød betiener sig af. **Nødmynt**,
som slaaes i usædvanlige Nødstilf
E. under Beleiringer. **Nødpen**
Penge, som henlægges t. Brug i
fælde, som Nødhielp; **Nødskilling**,
penge. (Ogsaa i sing. "**Store**
som en Nødpenge i Statens vansk

(Schytte.) Nødret, en. Befoielse til, at frelse sit eget Liv, at kunne berøve ... Liv ell. Eiendom, uden at straffes ... de borgerlige Love. (V. S. O.) — ...ge, v. a. 1. nøde, tvinge, giøre det ...Nødvendighed. Han nødsager mig t. ... lade ham indkalde f. Retten. (sielden ... i partic. i Talemaaden: at see sig ...saget t. noget.) Nødskat, en. sam- ... Penge, Statsskat, som bevares t. Nø- ...ds Tid. (Schytte.) Nødskilling, en. ... d. s. s. Nødpenge. (dagl. T.) "Og stræbe ... have en Nødskilling i Baghaanden, ... man i ulykkelige Tilfælde kan hielpe ... ell. andre ved." Rahbek. Nødskrig, ... Raab om Hielp i Nød ell. Fare, Jam- ...skrig. (Pram.) Nødskud, et. Ka- ...skud, som et Skib, der er i Havsnød, ...er f. at vække Opmærksomhed og kalde ... til. "En Lods, der vaager en storm- ... Nat, og lurer efter Nødskud." Evald. ...trængende, adj. meget trængende, nød- ...ende. nødtvungen, adj. pl. nødtvung- ... 1. tvungen, dreven af Nødvendighed, ... m. sin Villie. Jeg giorde det n. "Ved ...velie Breden fra den Nødtvungne p. ...brydelsens Ophavsmand." Rahbek. 2. ...et, aftvungen. (Bording.) Nød- ...genhed, en. Tvang, Nødvendighed. ... S. Bedel.) Nødtyveri, et. Tyve- ... som een begaaer i den høieste Nød, ... for at frelse Livet. — Nødtørft, en. ... pl. (I. Naudþurft.) 1. Tarv, For- ...enhed i Alm. (en forældet Bemærk.) ...dets N. og Gavn." P. Claussen. 2. ...s første, nødvendige Fornødenheder, ... som t. Livsophold netop er tilstrække- ... At have Livets N. Han har hvad ... behøver til N. har ikke meer end til ... "Fordi han ikke havde hvad Over- ... falder sin Nødtørft." Mynster. 3. ... forrette sin N. (V. S. O.) gaae t. ... — nødtørftig, adj. 1. trængende, ...dende. "Vend ikke dit Øie fra den ...tørftige. D. Bibel. At give den ...tørftige. Colding. 2. som netop til- ...stiller Livets første Fornødenheder, tar- ... n. Underholdning. At have det Nød- ...ge, have nødtørftigt, tarveligt Udkom- ... Nødtørftighed, en. ud. pl. 1. d. s. s. ...tørft, 1. (Tullin.) "Nødtørftighedens ... — skal Guderne bønhøre." Øhlenschl. ...rang, Armod. (D. Bibel.) — nødvendig, ... s. fornøden. (T. nothwendig.) 1. ...losophisk Betydning: hvad der indehol- ...Grunden t. sin Tilværelse i sig selv, hvis ...sætte er en Umulighed ell. modsiger sig ... (det ubetinget nødvendige; absolute ...arium. i Modsætn. t. det tilfældi- ... 2. som i Følge de stedfindende Om- ...igheder ikke kan være anderledes (be- ... nødvendig. hypothetice necessa- ...) physisk nødvendig; moralsk n. En n. Følge, Betingelse. 3. som ei kan und- væres, ell. som man troer ei at kunne und- være; heist fornøden, uundværlig. Din Nærværelse er n. (adv. Jeg maa nødven- digen tale m. ham.) Et nødvendigt Ar- beide. At giøre sig n. for een. At mangle det Nødvendige ɔ: Livets Nødtørft. — Nødvendighed, en. 1. ud. pl. den Egen- skab, at være nødvendig; en Tilstand, som intet Valg tillader. At giøre en Dyd af N. ɔ: finde sig i det, som man ugierne vil. Han sætter mig i den N. at søge min Ret. Naturlig, physisk N. (grundet i en Natur- lov.) mechanisk N. (som følger af Bevæ- gelsens Love.) Moralsk N. (som har til- strækkelige moralske Aarsager.) 2. pl. Nødvendigheder ɔ: Ting, som ere ell. ag- tes for nødvendige. Livets første Nødven- digheder. (s. Fornødenhed.) Nødven- dighedslære, en. den L. ifølge hvilken den menneskel. Villie ikke virker m. fuld Frihed, men nødvendigen bestemmes af en fore- gaaende, uden for Villien liggende Grund. Nødværge, en. ud. pl. Anvendelse af nød- vendige Forsvarsmidler mod et uberettiget Angreb ell. Overfald; nødtvunget Selvfor- svar. Drab af N. "Den ene Ret skulde undersøge Vaadegierning, den anden Nød- værge, den tredie forsætligt Mord." Guld- berg. (At nødværge sig. Moth.) Nød- værk, et. Værk, Foretagende, som giøres, skeer af Nød. (D. H. O.) Nødværn, et. Værn, som opføres, bruges i Nødstid. = B.) Nødsdag, en. Nødens Dag, Farens Dag. (Bastholm.) Nødsfald, i Nøds- fald, adv. i et Tilfælde, hvor Nøden tvin- ger, i paakommende Nødvendighed; i For- legenhed. Nødsmaal, et. 1. Tvang. Moth. 2. hvad der netop er t. Fornøden- hed. V. S. O. (i begge Bemærk. usæd- vanl.) Nødsmon, et. den, som nødtvun- gen maa tage imod det, som andre ei ville have, ell. giøre hvad ingen anden vil. "Naar ingen vil have det, skal jeg være hans Nødsmon." Moth. (sieldent. Rost- gaard har Ordet: Nødemon, en Ting, man selv ikke skiøtter; men vil paanøde Andre.) Nødstid, en. En Tid, da der er Nød, Nødens Tid; Nødstilfælde. "Naar han er i Nødstid." D. Lov. Nødstil- fælde, et. Tilfælde, hvor Nød er for Haan- den, hvor Nøden tvinger. Et overordent- ligt N. I Nødstilfælde, d. s. s. i Nøds- fald.

Nødde, en. pl. -r. [Siællandsk. I Jyl- land: Nydie. I. Hnydia.] en Træklods, ell. svær, jernbeslagen Træhammer, t. at drive Kiler ell. Vægge ind i Træ, der skal kløves; en Drivekolle, Mukkert. (At drage t. Skovs og glemme Nydien ell. Nødden: om den, som glemmer det vigtige.)

Nøde, v. a. nødte, nødt. [I. neyda. T. nöthigen.] 1. bringe een t. noget

v. middelbar Tvang, bevæge, formaae een t. noget, v. Grunde, v. Frygt, ell. andre bevægende Aarsager. (saaledes, at den frie Villie tænkes mindre uvirksom, end der, hvor virkelig **Tvang** finder Sted.) Jeg var **nødt** t. at blive hiemme for at vente p. ham. Veiret **nødte** mig t. at opsætte Reisen. Du **nøder** mig t. at sige, hvad jeg ugierne vilde. Man maa **nøde** ham t. hans eget Bedste. At n. een noget paa. s. paa**nøde**. "Man **nøder** nogen t. det, han ikke ønsker; man **tvinger** ham t. det, han ikke vil." Sporon. (s. **tvinge**.) 2. formaae ell. søge at formaae v. Overtalelse, Overhæng; tvinge p. en høflig Maade. At n. een t. at spise, drikke. At n. sine Giæster. Han vilde endelig **nøde** os indenfor, ind i Stuen. 3. for: **tvinge**. Den Hund, man skal **nøde** t. Skov, tager ikke mange Dyr. Ordspr. At n. Maden ned. At **nøde** (tvinge) een t. noget. At n. sig til noget, giøre noget m. Tvang, p. en tvungen Maade. At n. sig t. at lee, græde. = **Nøden**, en. ud. pl. (i Bemærkelsen 2.)

Nødig, adj. og adv. 1. som ei kan undværes, fornøden, uundværlig. At have noget **nødig**, behøve, trænge til (it. være forbunden, forpligtet til. Det har du ikke **nødig** at omtale. "Det, som han ikke havde **nødig** at sige." Sneedorf.) "Han mindre har, men har og mindre **nødigt**." M. Hammer. (behøver mindre.) Det giøres ikke **nødigt** (er ikke fornødent.) Det er saa **nødigt**, som Salt t. Mad. (Moth.) 2. adv. **nødig**, **nødigen**. [N. S. nøde, node.] af Tvang, ugierne, mod sin Villie. Jeg giør det **nødigen**. Han vil **nødig** til det. "Om du paalægger ham et Embede, som du troer, han **nødig** modtager." Jacobi. Den dandser og, der dandser **nødig**. Ordspr.

Nødsage, **nødsaget**, **nødtvungen**, **Nødtørft**, **nødtørftig**, **nødvendig**, **Nødvendighed**, s. under **Nød**.

Nøgel ell. **Nøgle**, en. pl. **Nøgler**. [J. Lykill. Skrivemaaden: en **Nøgel** følges i ældre Skrifter og Ordbøger (hos Chr. Pedersen og M. Pors: en **Nøgel**; men: et **Nøgle**) hos Moth, i V. S. O. m. m. Endeel Nyere (f. E. J. Baden) skrive: en **Nøgle**; og denne Skrivemaade allene finder Sted i Sammensætn.] 1. egentl. et Redskab t. at lukke en Laas op og i. s. **Hovednøgel**, **Kammernøgel**, **Portnøgel**. 2. om visse Redskaber, hvormed noget optrækkes, tillukkes, omdreies m. m. **Nøglen** t. et Uhr, (Uhrnøgle) t. et Instrument, t. en Skruestikke, o. s. v. 3. fig. **Nøglen** t. en Hemmelighed ɔ: det, som leder paa Spor t. at opdage den. — Denne Fæstning er **Nøglen** t. den sydlige Deel af Landet. = **Nøglebaand**, et. B. hvormed Nøgler ere sammenbundne. **Nøglebeen**, et. Et mod begge Ender krummet Been, som forbinder Overarmen m. Brystbenet. **N**
lebue, en. den øverste Kreds p. Nøg
(V. S. O. **Nøgleridde**. Moth.) **Nø**
bælte, et. B. til at hænge sit Negleknip
Nøglebøsse, en. En Nøglepibe, m. and
Fænghul, som Børn fylde med Krud, og
af. **Nøglegiemmer**, en. den, som har N
lerne (f. E. til Værelserne i et Huu
Forvaring. **Nøglehul**, et. 1. Hul p
Dør, hvorigiennem Nøglen gaaer ind i L
sen. 2. Huulheden i en Nøglepibe, h
Tappen i Laasen slutter. **Nøglekam**,
den udstaaende Deel p. Enden af en N.,
bevæger Indretningen i Laasen. **Nø**
knippe, et. en Samling af Nøgler
Baand ell. en Ring. **Nøglekurv**, en.
til at lægge og giemme Nøgler i. **Nø**
penge, pl. den Foræring, som efter A
tægt v. et Huuskiøb gives af Kiøberei
Sælgerens Kone. **Nøglepibe**, en. P
ell. Røret p. en Nøgle, hvor denne er h
Nøglepige, en. den Pige i et Huus,
Nøglerne ere betroede; Huusholderske. (
ældet.) **Nøglering**, en. R. hvori et K
pe Nøgler hænger. **Nøglerør**, et. d.
Nøglepibe. **Nøgleskilt**, et. En liden S
de af Jern- ell. Messingblik, der omg
et Nøglehul p. en Dør. **Nøglesmed**,
Laasesmed. **Nøgletorn**, en. Et r
Jern, hvormed Nøglepiber giøres. (Mo

Nøgen, adj. pl. nøgne. [J. nakin.
S. nakod.] 1. som ingen Klæder, i
Skiul har paa; blot, bar. Egentl.
Mennesket. At gaae **nøgen**. Hun gi
nøgent (bart) Bryst. En n. Stakkel (p
tet, ussel, fattig.) Det **Nøgne** i Mal
i Billedhuggerkonsten ɔ: de menneskelige
gemsdele uden Beklædning. — fig. Den
ne (rene, ukonstlede) Sandhed. 2. uege
og figurlig: skaldet, blottet f. Haar; ell.
røvet en væsentlig ell. prydende Bek
ning. Et **nøgent** (klippet) Faar. Jo
er endnu n. De **nøgne** (afløvede) Tr
— **Nøgenhed**, en. ud. pl. Beskaffenhe
at være **nøgen**.

Nøgle, et. pl.-r. [J. Hnykill.] no
som er sammenvundet i Skikkelse af en K
le. Et **Nøgle** Traad, Uldgarn.
Traadnøgle. — **nøgledannet**, adj. v. d
net som et N. (V. S. O.) **nøglerund**,
v. rund som et Nøgle, kuglerund. **n**
viis, adv. i Nøglet; Nøgle s. Nøgle.

Nøgle, v. a. 1. vinde op i et Nøgle,
vinde af et N. At n. Garn sammen;
nøgle af, **nøgle op**. (V. S. O.)

Nøiagtig, adj. [af nøie.] 1. som i
Dele er overeensstemmende m. Sandhe
Forskrift, Regel ell. Maal; rigtig,
En n. Undersøgelse, Efterretning, A
Opskrift, Bestemmelse. 2. som ikke
sømmer nogen Omstændighed, agtsom,
hyggelig i Alt hvad der hører t. en
(modf. **Skiødesløs**.) n. i Tienesten,

...ger. En n., Regnskabsfører. — ...ighed, en. ud. pl. den Egenskab, at ...agtig. (jvf. Agtsomhed.)

...adj. [N. S. nau. T. genau.] ...netop saaledes, som det skal være, ...mer ell. mindre; it. nær; deraf ...nøiagtig, omhyggelig. Ordet fo... ...dog sielden som adj., og mindst i ...ell. med ubest. Art. At fordre nøie ...tigt) Regnskab. En nøiere Bestem... Den nøieste Priis (den ringeste, ...kan sælges for.) "En øm og nøie ...g." Mynster. De ere meget nøie ... (fortrolige.) At staae i det nøieste ...til een.

...adv. 1. nær, ganske nær; t. ...og Prikke. Laaget slutter, passer ...nøie, ikke n. nok. At tinge nøie. ...er meget nøie udregnet det. Man ...regne det saa n. med ham. De ...e, p. det nøieste forenede. 2. i ..., Omstændigheder; nøiagtigen. ...der ham meget n. Han kiendte ...p. det nøieste. 3. omhyggeligen, ...ærksomhed. At see nøie til, passe ...betænke sig nøie. — Heraf i Sam... ...nøiehørende, adj. v. som hører ...; indhør. (Moth.) nøieregnen... ...r. 1. knap i Udgifter, som regner ...p. det nøieste. 2. som vil have ...t nøiagtigt; nøie paaseende; og... ...eende.

...et. (en. Moth.) ud. pl. (et foræl... ...den forekommende, men af enkelte ...ien optaget Ord.) Tilfredshed; ...relse. At faae sit Nøie, finde sit ...rm t. Gavn og Bedste efter deres ..." Hvitfeldt. "Efter hans Willie ..." D. Lov. Til Nøie, efter Øn... ...othe.) "Lad os svimle i forenet ... Staffeldt.

...v. a. 1. [J. nægia, være nok.] ...le, giøre fyldest. Kun i Tale... ...at lade sig nøie o: være tilfreds, ... Dermed maatte han lade sig n. ...sig ikke nøie med lidt.

...v. dep. impf. nøiedes. [J. nægiaz.] være tilfreds, lade sig nøie, ikke begiere mere. Han nøies m. eet Maaltid om Dagen. Vi nøiedes m. det, vi fik.

Nøisom, adj. [af Nøie. T. genugsam.] tilbøielig t. at nøies m. lidet, ell. med det, man kan opnaae; let at fornøie, maadeholden i Ønsker og Begieringer. At være n. i sin Fattigdom. Et nøisomt Ønske. At leve nøisomt. — **Nøisomhed**, en. ud. pl. den Egenskab, at være nøisom.

Nøk, en. [altid m. bestemt Art.] efter Almuens Overtro, især i Norge: et Væsen, der opholder sig i Floder ell. Søer. "Nøkken opløfter sit vaade Skiæg." Storm. (svarer til det Eng. old Nick.)

Nøkke, en. pl.-r. det Øie i Enden af et Tøir, som Tøirepælen gaaer igiennem. Moth. (maaskee et Provinds-Ord.)

Nøle, v. n. 1. har. [N. S. nølen.] tøve, dvæle inden man begynder p. noget, der skal skee; ell. være meget seendrægtig i at udføre det. Han nølede saa længe, at det blev f. sildigt. Her er intet at n. efter. At n. længe v. et Arbeide. Han nølede længe m. Betalingen. — Deraf: **Nølen**, en. ud. pl. — **Nøler**, en. pl.-e. den, som er tilbøielig t. at nøle ell. opsætte. — **Nøleri**, et. idelig, utidig Nølen; Seendrægtighed.

Nør, n. s. d. s. s. **Nord**; men forældet. Deraf: **Nørleding**, Nordpolen.

Nør, adj. og adv. ligeledes forældet, for: nordlig, Nord paa. ("Han boer sig nør i Thye." i en gammel Vise. "De nørre Riger.") men høres dog endnu hos Almuen, og forekommer (m. Endelsen nørre) i n. propr. Nørrebro, Nørregade, Nørrejylland, Nørreport. (Nørreleding o: Nordpolen. Arrebo.)

Nøst, et. [J. Naust.] et norsk Ord: Skuur ell. Bod opført v. Stranden t. Fartøier; Skibhuus, Baadehuus. (Forordn. af 16 Mai 1707.)

Nøste, et. pl.-r. [Norsk.] et Nøgle Traad, Garn o. d. — Deraf: **nøste**, v. a. At vinde i et Nøgle, danne et Nøgle.

O.

...draabslyd, der br. i mangfoldige ...næsten v. enhver levende Sinds... ...f. Ex. t. at udtrykke dyb Følelse ...t i Talen, (O! hvilken lykkelig ...! hvad kan min Glæde ligne?" ... Beundring, (O! hvor skiønt! ...vilken Herlighed!) Glæde ("Hist er han, o Fryd! o lislige Lyd!" Evald.) Forundring ell. Skræk (O! hvad seer jeg!) Klage ell. Bedrøvelse, Ønske ell. Længsel (O! gid hun var her!) Modbydelighed ell. Afsky (o den Nedrige!) m. m. — I øvrigt er Brugen af denne Lyd næsten ganske indskrænket t. Skriftsproget, ell. den høitide...

lige Tale: da det almindelige danske Talesprog egentlig blot kiender Interj. aa! som hiint ei har villet optage.

Obelisk, en. pl.-r. [af Gr. og Lat.] en høi, firkantet, kiledannet Steenstøtte; en Spidsstøtte.

Ober, i Sammensætn. s. over.

Oberst, en. Gen. Oberstes. pl.-er. [T. Oberste.] Anfører f. et Regiment t. Fods ell. til Hest. En O. af Rytteriet, af Infanteriet. — Oberstinde, en. pl.-r. en Oberstes Hustru. — Oberstlieutenant, en. pl.-er. den fornemste Stabsofficeer i et Regiment, hvis Rang er næst Oberstens.

Object, et. pl.-er. [Lat. objectum.] Gienstand, Formaal. I Gramm. særd. det Ord, der betegner Gienstanden f. Subjectets Virksomhed. — objectiv, adj. hvad der ligger i, udspringer af en Gienstand selv, uden Hensyn t. det tænkende Subjects Forestillingsmaade. objectiv Sandhed. En o. Grund. objective Forestillinger. (modsat subjectiv.)

Oblat, en. pl.-er. [Lat. Oblatum.] en Dei af meget fiint Meel og Vand, der rulles i ganske tynde Skiver og bages. Egentl. br. det om de af denne Dei formede smaa runde Skiver (s. Brevoblat, Kirkeoblat;) og Deien selv kaldes Oblatdei. — Oblatbager, en. den som bager Oblatdei. Oblatform ell. Oblatjern, et. Et Redskab, hvormed Oblater skæres ell. formes. Oblatkage, en. pl.-r. smaa Kager, som lægges og bages p. Oblatdei. Oblatsignet, et. ell. Oblattrykker, en. Signet ell. Redskab t. at forsegle Breve m. Oblater.

Obligation, en. pl.-er. skriftligt Beviis f. Penge, som man er en anden skyldig; Gieldsbrev, Forskrivning.

Observation, en. pl.-er. s. Bemærkning, Iagttagelse.

Ocean, et. ud. pl. d. s. s. Verdenshav. "Og Grændse sat f. vilden Ocean." Ingemann. — fig. om det, som indbefatter en stor, talløs, uudtømmelig Mængde. "Et Ocean af Muligheder." Evald.

Octav, en. 1. ud. pl. Formen af et i Firefoldslæg ell. i 8 Blade sammenlagt Ark Papir; Octavformat. Bogen er i Octav. 2. pl.-er. En Bog af denne Form. Folianter, Qvarter og Octaver. 3. pl. -er. i Musiken: den ottende Tone fra Grundtonen. = Octavbind, et. pl. d. s. det s. s. Octav, 2. Octavblad, et. den ottende Deel af et Ark Papir, foldet i Octav.

October, en. den tiende Maaned i Aaret; Sædemaaned.

Od, en. pl. Odder, sielden. [I. Oddr.] Spids p. en Kaarde, en Kniv ell. et andet skærende Redskab. Knivsod, Spydsod, Sværdsod. At dølge Od og Eg. (Riimkr.) At sage noget m. Od og Eg o: m. væbnet Magt.

Odde, en. pl.-r. [I. Oddi.] en E af det faste Land, der strækker sig noget Havet; en Landtunge. (egentlig den y Deel af denne.) Jvf. Næs, Forbierg Deraf: oddet, adj. som har endeel O (Stenersen.)

Odde, v. a. 1. [af Od. I. odda, ys skærpe, spidse, sætte Od paa. (sielden.)

Odder, en. pl.-e. [A. S. Oter.] et tedyr, der lever deels p. Landet, de Vandet, og nærer sig af Fisk. Mustel tra. (jvf. Havodder.) = Odderbo Jordhule nær v. Vandet, hvor Od har sit Opholdssted. Odderbælg, en. ges undertiden for: Odderskind. O fangst, en. Gierningen at fange Od Odderjagt. Odderhund, en. et Hunde, som bruges til Odderjagt. derkiste, en. et Slags Kiste ell. Fælde, Oddere fanges. Oddersax, en. Et skab af Jern t. at fange Oddere i. (s. tesax, Rævesax.) Odderskind, et. af Oddere.

Ode, en. pl.-r. et lyrisk Digt, digt. — Odedigter, en. den, som Oder.

Odel, en. ud. pl. [I. Odal.] 1. dom, Eiendomsret. (forældet.) 2. I ge: d. s. s. Odelsret. 3. I Ordet O ting (en udvalgt Afdeling af det Storting, ell. Stændernes Forsam har Ordet faaet Bemærkelse af adel o: re, fortrinlig. = Heraf bl. a. de i brugelige Sammensætninger: Odels en. Eiendom, arvet m. Odelsret. O arving, en. odelsbaaren Arving. o baaren, adj. v. som v. Fødselen har ret. uegentl. odelsbaaren til Throne odelsberettiget, adj. som har Odel Odelsbonde, en. Odelsmand, Sel bonde. Odelsbrev, et. Document, hiemler Odelsret. Odelseie, en. Eie (subjective) m. Odelsret og Odelsherli (T. Rothe.) Odelseiendom, en. pl Eiendom, Gods, hvortil Besidderen Odelsret ell. Odelshævd. Odelseie den, som eier en Jord, et Gods m. ret. Odelsfrihed, en. fuld Eiendom hed, Selveiendom. "Mange bleve fra deres Odelsfrihed og bleve Vorn T. Rothe. Odelsfølge, en. den B fenhed v. Jordegods, at det er under Odelsret og Odelsløsning. Odels en. G. hvortil haves Odelsret. O gods, et. Jordegods, som er Ode Odelseiendom. Odelsherlighed, e m. Odelsret og Odelseie forbundne Fri og Rettigheder. Odelsherre, en. den besidder et Odelsgods; fuldkommen fri (D. H. D.) Odelshævd, en. Besi af en Jordeiendom i saa lang Tid, at efter Loven vinder Odel derpaa. O jord, en. Jordeiendom, hvortil haves

Odelskiøb, et. Kiøb af Odel ell. ...rt. **Odelsløser**, en. den, ſom ...løſer en ſolgt ell. affſtaaet Odels... **Odelsløsning**, en. Indløsning ...Eiendom, ſom er kommen fra den ...rettigede Familie. **Odelsmand**, en. ...ſom beſidder en Eiendom m. Odels... en fri Selveier. (T. Rothe.) **Od**...ning, en. Odelsrettens Udregning. ...rt, en. ud. pl. 1. Ret, ſom erhver... en Eiendom (i Norge) v. at have ...den ſom Eier i den lovbeſtemte Tid. ...ſom tilkommer en Odelseiers Ar... og Slægt t. hans Odelsgods. (For... og Indløsningsret.) 3. d. ſ. ſ. ...hed. (T. Rothe.) **Odelsſag**, en. ...roces om Odel. **Odelsſlægt**, en. ...har Odelsret t. et Gods. **Odels**...en. d. ſ. ſ. Odelsſag. **Odelsvid**...V. i en Odelsſag. **Odelsæt**, en. ...Odelsſlægt.

...ſkab, et. den Indretning i et Land, ...gives Odelsfrihed og Odelsgods. ...the. Øhlenſchl. nord. D. S. 283.)

...nomie, en. ud. pl. Huushold... Husholdningskonſt. Landoeconomie. ...economie. — oeconomiſk, adj. 1. ...rer til, ſtaaer i Forbindelſe m. Oeco... 2. ſparſommelig.

..., en. ud. pl. [A. S. Wos, Saft, ... 1. Dunſt ell. Eem af kogende ... andre flydende opvarmede Lege... B. S. D.) 2. Damp, Qvalm af ...rndende Legemer. Oes af en Lam... Talleivs. 3. udpreſſet ell. aftogt ...ſ Urter. (forældet. ſ. Gloſſar. t. ...rengs Lægeb. "Naar Træ faa Oeſt ..." Tidemands Poſtil. 1564.)

...tlig, adj. [et ganſke udanſk, hos ...manglende, men nu almindelig ...eg indført Ord; det T. öffent... 1. ſom ſkeer, viſes, foregaaer f. ...ine, ſom enhver kan have Kund...n; aabenbar. (modſat bl. a. hem...lig.) Han giorde det ganſke of...t. At tale offentligt. "Jeg lærte ...fentligen Huus fra Huus." Ap. 20. (i Bib. af 1550: aabenbare.) ...Udſtilling, Forslæsning, Gudstiene...ſættelſe, Prøvelſe. Han blev o. ...met. (jvf. aabenbar, aabenlys, vit...) 2. beſtemt t. enhvers Brug. (pu... almindelig.) Et offentligt Sted. ...Bygning, Plads. En o. Skiøge. ...hører til, ſtaaer i Forbindelſe m. ...og dens Tarv. En o. Stiftelſe, ...Indretning. (modſ. privat.) Et ...igt Embede. offentlige Midler. 4. ...mer fra Folket, ſom er Folkets ell. ...dens. Den offentlige Mening, ... — **Offentlighed**, en. ud. pl. Be...ſkaben, at være offentlig.

..., et. pl. -e. [T. Opfer.] 1. det, ſom bringes ell. bydes frem, (offres) t. Tegn p. hellig Ærefrygt f. Guddommen, (Guderne) ell. paa den Offrendes Taknemmelighed og Selvindviélſe, f. at forſone et høiere Væſens Vrede, ell. med lignende ſymboliſk Hentydning. Et blodigt, ublodigt O. Brændoffer, Løfteoffer, Madoffer, Syndoffer. Deres O. beſtod i Korn og Frugter. 2. Handlingen at offre, Offring. (D. Bibel.) 3. enhver Ting ell. Gave, hvilken man byder, overgiver en Anden, ſom Tegn p. Taknemmelighed, Agtelſe, Hengivenhed. Han har bragt Staten et betydeligt O. 4. I Særd. en Gave af Sognefolk t. deres Præſt, p. Høitidsdage ell. ved viſſe høitidelige Kirkeforretninger. Høitidsoffer, Juleoffer. O. ved Barnedaab. 5. figurl. a) enhver uegennyttig Tilſideſættelſe af egen Fordeel, egne Ønſker f. Andres. Dette O. ſkylde vi Fædrelandet. (ſ. Opoffrelſe.) b) den Gienſtand, der maa bøde og lide f. andres Skyld, der opoffres. Hun blev et Offer for hans Velluſt. Et O. for en kold og herſkeſyg Politik. = **Offeralter**, et. A. hvorpaa Offring ſkeer. **Offerblod**, et. Offerdyrs Blod. "Da var det, at Offerblodet flød i Strømme." Guldberg. **Offerbolle**, en. Et rundt og dybt Offerkar. (Øhlenſchl.) **Offerbord**, et. B. ved Siden af Offeralteret. (Moth.) **Offerbrød**, et. B. ſom bringes t. Offer. **Offerbæger**, et. Bæger, ſom brugtes v. Offringer. (Münter.) **Offerbøn**, en. B. ſom holdes v. Offringer. **Offerdag**, en. 1. Dag, hvorpaa Offringer ſkeer. 2. Dag, hvorpaa Menigheden offrer t. Præſten. **Offerdragt**, en. Dragt, ſom Offerpræſten ell. de Offrende bære. (Evald.) **Offerdreng**, en. Dreng, ſom hos de Gamle gik Offerpræſten tilhaande. (V. S. D.) **Offerdyr**, et. D, ſom offres ell. er beſtemt t. Offring. **Offerfad**, et. F. ſom brugtes t. Offringer. **Offerfeſt**, en. Høitid, hvorved Offringer fandt Sted. **Offergilde**, et. høitideligt Maaltid, ſom holdtes efter Offringer, og hvortil en Deel af Offerdyrenes Kiød anvendtes. **Offerhorn**, et. Drikkehorn, ſom brugtes v. Offringer og Offergilder. (Øhlenſchl.) **Offerhuus**, et. H. ell. Tempel, hvor der offredes t. Guderne. **Offerhøi**, en. Høi, hvor der offredes, hvor Offerild antændtes. (Evald.) **Offerhøitid**, en. d. ſ. ſ. Offerfeſt. **Offerkage**, en. K. af Meel, Olie o. d. ſom brugtes t. Offer. **Offerkar**, et. pl. d. ſ. hellige Kar, ſom brugtes v. Offringer. **Offerkiød**, et. K. af Offerdyr. **Offerkniv**, en. K. ſom brugtes t. at ſlagte Offerdyr. Nordiſke Offerknive af Steen. — **Offerkoſt**, en. Mad, ſom ſpiſtes v. Offergilder. (V. S. D.) **Offerlam**, et. L. ſom offres, er beſtemt t. Offer. (Evald.) **Offerlund**, en. Lund, hvor Offringer foretages. (Øhlenſchl.)

Offermaaltid, et. M. ved et Offergilde. (Guldberg.) **Offermad**, en. d. s. s. Offerkost. **Offermeel**, et. M. som brugtes v. Offringer ell. til Offerkager. **Offermelk**, en. M. som Bønderne i nogle Egne (f. E. i Thye) t. visse Tider offre deres Præst t. Ostlavning. **Offerminde**, et. en kiærlig Erindring, der helliges ell. offres den, man savner, ell. det, man har tabt. (Baggesen.) **Offerpart**, en. En vis Deel af Offeret. (V. S. O.) **Offerpenge**, pl. P. som gives i Offer. **Offerplads**, en. Offersted. (Schytte.) **offerpligtig**, adj. (Offer, 4.) pligtig t. at give Præsten Offer. **Offerpræst**, en. P. som forrettede Offringer. **Offerqvæg**, et. Q. som offredes. **Offerredskab**, et. pl.-er. R. som brugtes v. Offringer. **Offerrettighed**, en. Præstens Retfighed t. at tage Offer (4) af Sognefolkene. **Offerrøg**, en. Røg af et antændt O. **Offersang**, en. Høitidelig Sang, som fandt Sted v. Offringer. **Offerseddel**, en. (Offer, 4.) Seddel, hvorpaa de Offerpligtiges Navne tegnedes, og som for Høitiderne omsendtes i Menigheden. (Rescr. 7 Nov. 1783.) **Offerskaal**, en. S. som brugtes v. Offringer. "Regelsen i deres Offerskaal." Grundtv. **Offerskik**, en. S. ell. Ceremonie, som fulgtes v. Offringer. **Offersted**, et. Sted, hvor Offringer foretoges. **Offertavle**, en. Tavle, som bæres om i Kirkerne t. at lægge Offer i. **Offertid**, en. den t. Offring bestemte Tid. **Offertieneste**, en. den Deel af Gudstieneste, som bestaaer i Offring. (Guldberg.) **Offerviin**, en. V. som brugtes ved Offringer.

Officeer, en. pl. **Officeer**. [Fr. Officier.] en Befalingsmand i Krigshæren (fra Lieutenanten til Generalen. s. Underofficeer.)

Officin, et. pl.-er. [L. officina, Værksted.] br. hyppigen f. at betegne et Bogtrykkeri; undertiden for: Apothek.

Offre, v. a. og n. 1. frembære, bringe et Offer. De offrede en Buk. At o. til Guderne. Menigheden offrer t. Præsten. (s. Offer, 3.) At o. til fremmede Guder. Jvf. opoffre. — **Offring**, en. pl. - er. Handlingen at offre.

Ofte, adv. oftere, oftest: [A. S. oft. J. opt.] med jævnlig Gientagelse, tidt, mange Gange. Hvor ofte skal jeg sige det! Det skeer oftere nu, end tilforn. Som oftest, næsten altid, meget ofte. (s. tidt, idelig, hyppig, jævnlig.)

Og, conj. [J. oc, hg. Sv. och. det T. und.] Det meest enkelte Bindeord, der kun udtrykker en Tings Tilværen ved en anden. Saaledes forbinder det: 1. enkelte Ord, Begreber og Omstændigheder, ell. fremstiller dem under samme grammaticalske Forhold. Konger og Fyrster. En klog og lærd Mand. Unge og Gamle, Rige og Fattige. Religion, Ære, Pligt og Sa vittighed. Forældrenes og Børnenes de. 2. enkelte Sætninger i en Pe saavel hvor flere Verber (Prædicater) bindes m. eet Subject (Han hialp, tr og understøttede den Nødlidende;) som Subjectet i de forbundne Sætninger e stielligt. (Han talte endnu længe, og Forsamlingen yttrede deres Bifald ba taug.) 3. enkelte Sætninger, i adsk Tilfælde, hvor meer end den simple Fo delse udtrykkes, og hvor og træder i andre Bindeord. f. E. Jeg giør det og gialdt det end mit Liv (ɔ: om det en Det staaer kun i Guds, og (men) ikke i neskers Magt. 4. Hele Perioder, i Tilfælde, især i Samtaler og i daglig ligesom stundom i den høitidelige (især belske) Stiil. 5. d. s. s. ogsaa. maae vi og i Særdeleshed betænke. " er det mod hans Pligt, mod hans Nat sove." Evald. Harl. Patr.

Ogsaa, conj. [det T. auch. N. ook. Lat. etiam.] Dette Bindeord udtr altid et Tillæg t. det Foregaaende, ell Foregelse deraf. Saaledes: 1. hvor kelte Ord forbindes. I Stalden, i La ja ogsaa i Værelserne findes dette Dyr I Modsætninger: Ikke allene, ikke blo men ogsaa; saavel — som ogsaa (som ell. blot: som.) 2. til at forbinde hele ninger: a.) hvor den følgende Sætning mer overeens med, ell. blot er en Tilsæt t. den foregaaende; især naar det, som siges om et Subject, eller forudsættes bekiendt, tillige siges om et andet. du bort, saa gaaer han ogsaa. Broderen blev gift, har han ogsaa Lyst t. at gifte sig. (s. **ligeledes**.) — dertiden sættes det foran det andet Su Ikke allene hele Familien er bedrøvet; ogsaa han selv tager sig det nær. — betegner end videre en Stigen, en Forst ning i Udtrykket: Døden giør ogsaa (og, selv) den Fattige lykkelig. Ogsa denne Dag vilde han bedrøve mig. b.) ter Bindeordene: **ikke allene** ell. **ikke** og saa vel, hvor det da altid staaer men og som. Jeg har ikke blot seet h men ogsaa talt m. ham. Saa vel N ringens og hele Statens, som ogsaa Enkeltes Fordeel. c.) I en indrømm Sætning; for: end ell. endog. Hvor han ogsaa kommer, bliver man dog a kied af ham. d.) Efter **men**, naar A gen t. den foregaaende Sætning ang Man maa tilstaae, at hun er smuk men hun er ogsaa langt yngre. Jeg lidt et betydeligt Tab; men hvorfor jeg ogsaa troe ham? e.) I en beting Sætning: Naar han nu ogsaa fik Till sen, hvad vandt han saa derved? dette Uheld ogsaa indtræffe, saa

f udelagt. 3. I mange Tilfælde
i Talesproget overflødigt, ell. til at
og afrunde Talen (og da toneløst.)
har du nu ogsaa virkelig udrettet
t Venner? Men veed du det ogsaa
kunde han nu ogsaa kun træffe det
ieblik! Nu er det ogsaa Tid, at
o. s. v.
r, en. ud. pl. [Lat. ochra.] I
i jordagtig Substants, hvis Hoved-
eel er Jern, og som br. til Maling;
. brun O.) men særd. en saadan
nts af guul Farve; Okkerguult. —
tig, adj. som i Beskaffenhed ligner
okkerguul, adj. hvis Farve lig-
er. (ochraceus.)
m. langt o) ell. Oel, en. pl. d. s.
g Indsk Wol.] et Antal af 80.
n smaa Fisk, f. E. Sild, og om
g mest i Jylland.)
en. ud. pl. [I. Olld.] Et forældet
m man i nyere Tid igien har be-
t optage i Skriftsproget. 1. Tid,
er. "Hvad vore Fædre ønskede at
var vor Old forbeholdt." Engels-
'En Konge ei omskabe kan sin Old."
sig. s. Hedenold. 2. Levealder, Ge-
l. Old efter Old. ("Den efter-
de Old." H. Tausen. P. Clausen.)
adj. [A. S. eald. E. old. N. S.
Heraf: ældre og ældst.] gammel. —
Oldefader, en. Stamfader i tredie
edstefaders ell. Bedstemoders Fader.
ldefader.) Oldemoder, en. Bed-
s ell. Bedstemoders Moder. (s. Tip-
der.) Oldermand, en. den Me-
m forestaaer et Laug, bestyrer de
der vedkomme Lauget. O. for
Lauget. I ældre Tider: Forstan-
et Gilde. Oldermandspenge, pl.
nge, som Laugsmestere have at svare
rmanden. == Med det forældede adj.
man, især i den sidste Tid, i Skrift-
dannet endeel Sammensætninger,
dog meget faa hidtil ere blevne al-
ngelige; færre (f. E. Oldfrue, Old-
Oldtid) ere optagne i Talesproget.
e kunne ansees f. at have vundet en
nde almindelig Gyldighed: Old-
l. det Fruentimmer, der forestaaer
ell. en offentlig Stiftelses Vask.
ndsker, en. pl.-e. den, som beflitter
t undersøge og oplyse Alderdommens
mærker og hvad dermed staaer i For-
; en Antiquar. Oldgrandskning,
pl. En Oldgrandskers Videnskab;
ers Undersøgelse. Oldkyndig, adj.
r Kundskab om, er kyndig i Oldsa-
Moth.) Oldkyndighed, en. ud. pl
i Oldsager, og den derhen hørende
ab. (Archæologie.) Moth. Old-
l. Levninger fra Oldtiden; Anti-
, bevarede Mindesmærker fra gamle
Tider, saavel i Skrifter, som Bygninger,
Gravminder, Redskaber, o. a. "De nordi-
ske Rigers Historie, Sprog og Oldsager."
Malling. Oldsagn, et. pl. d. s. gammelt
Sagn, S. fra Oldtiden. (Baggesen.) Old-
skrift, et. pl.-er. Skrift, skriftligt Mindes-
mærke fra Oldtiden. (P. E. Müller.) Old-
sprog, et. pl. d. s. Sprog, som i gamle
Tider taltes og skreves; Stammesprog.
Nordens O. (P. E. Müller.) Oldtid, en.
den for længe siden udrundne Tid; de gamle
Tider. Oldtidens Skikke, Sæder. "Old-
tidens billedrige Sprog." Treschow. "Da
Oldtids gamle Guder døde af Alderdom."
Øhlenschl. (s. Fortid.) Oldtidsminde, et.
pl.-r. Mindesmærke, Monument fra Old-
tiden.

Olde, en. Et stort Trug, ell. et af heelt
Træ udhulet Kar, t. at salte Kiød ell. Fisk i.

Olden, en. pl. d. s. ell. rettere coll. [I.
Aldin, *glans*.] En fælles Benævnelse paa
Egens og Bøgens Frugt, ell. Agern og
Bog. Bruges det om en af dem særskilt,
da fornemmelig om den sidste. — At have,
sætte, drive, brænde Sviin p. Olden ɔ: i
en Skov, hvor der findes Olden. == Ol-
denaar, et. Aaret, m. Hensyn p. Mængden
af Olden. Et godt Oldenaar ɔ: et A. da
der falder rigelig Olden, oldenrigt Aar.
(Olufsen.) Oldenbøg, en. Bøgetræ, som
bærer Olden. Oldendrift, en. Gierningen
at drive og holde Sviin i en Oldenskov.
oldenfedet, adj. v. fedet m. Olden. o.
Sviin. Oldenfedning, en. Gierningen at
lade Sviin fedes p. Olden. Oldenflesk,
et. F. af oldenfedede Sviin. (modf. Korn-
flesk.) Oldengield, en. Afgift t. Grundeie-
ren f. Sviin, der sættes p. Olden; it. Rettig-
heden at hæve en slig Afgift. Oldengriis,
en. En G. som gaaer ell. har gaaet p. Olden.
Oldenkierne, en. den indvendige K. af Ol-
den ell. Bog. Oldenpenge, pl. s. Olden-
gield. Oldenrettighed, en. R. til at tage
Oldengield. Oldenskov, en. Skov, hvor
der falder god Olden; ell. hvor Sviin dri-
ves p. Olden. Oldensviin, et. 1. Et
Sviin, som gaaer p. Olden. 2. et olden-
fedet S. Oldentid, en. den Tid, da Sviin
gaae p. Olden; ell. den t. Oldenfedning
fastsatte Tid.

Olding, en. pl. Oldinge. [af old, gam-
mel. I. Oldungr.] en gammel, bedaget
Mand. En O. paa 80 Aar. Deraf:
Oldingsgang, en. kaldtes den Aastedsbe-
sigtelse, som de ældste Bymænd foretog,
forend de svor om Markeskiel. (Moth.)
Oldingskraft, en. — Oldingsraad, et.
(Raadsforsamling af Oldinge. Hertz.) o. fl.

Olie, en. pl.-r. [A. S. Ele. N. S.
Olje.] 1. den fede Saft, der v. Pers-
ning faaes af Plantelegemer; men særd. af
Oliventræets Bær. (s. Bomolie, Oliven-
olie.) Jvf. Haarolie, Lampeolie, Linolie,

Mandelolie, Koeolie, Rosenolie, o. fl. 2. uegentl. br. det om anden flydende Fedme, f. E. Biergolie. Ætheriske Olier, kaldes i Chemien flere Slags destillerede, flygtige Vædsker, der ingen Fedme indeholde. Dyrisk Olie; f. E. Tran. = Olieaar, et. Et godt Olieaar ɔ: som er rigt p. Olivenhøst. (V. S. O.) olieagtig, adj. som ligner Olie, feb som O. Olieavl, en. Dyrkning af Olietræer. Oliebierg, et. Et m. Olietræer bevoxet Bierg. (V. S. O.) Oliebille, en. Et Insect, som br. i Medicinen. Meloë proscarabæus. Olieblaat, et. Et blaat Farvestof. Olieblad, et. B. af Olietræet. Oliebær, et. pl. d. s. Olietræets Frugt, Oliven. (D. Bibel.) Oliebærme, en. Ureenlighed, der samler sig ovenpaa Olien, ell. paa Bunden af Oliefade. (Schytte. Kampmanns Overs. af Virgils Georg.) Oliefad, et. Fad ell. Tønde, hvori O. føres. (s. Oliepibe.) Oliefarve, en. Malerfarve, som indrøres i kogt Olie. (modf. Vandfarve, Pastelfarve.) Oliefernis, en. F. som tillaves af ell. med O. Olieflaske, en. F. som br. til Olie. Oliegaard, en. et hegnet Sted, hvor Olietræer dyrkes; en Plantning af Olietræer. (O. Guldberg. s. Viingaard.) Olieglas, et. Glas ell. Flaske af en egen Dannelse, hvori fine Olier forsendes og sælges. Oliegreen, en. G. af et Olietræ. Oliegrund, en. det første Anstrøg t. Oliefarvning; Grundfarve. Oliehandel, en. H. med Olie, som drives af en Oliehandler. Oliehorn, et. H. hvori Olie giemmes. (D. Bibel.) Oliehør, en. den fineste og blødeste Hør. Oliehøst, en. Handlingen at indhøste Oliverne, og Tiden, da det skeer. Oliekage, en. K. som dannes, tillaves af det overblevne af Hørfrø, Rapsæd, Valmuefrø e. d., naar Olien er afpresset. At føre Kreature m. Oliekager. Oliekielder, en. K. hvor Oliefade giemmes. Oliekrands, en. Krands af Olieblade. (V. S. O.) "Fredens Oliekrands." Grundtvig. Oliekrukke, en. Oliekruus, et. Krukke, Kruus t. at tappe O. i. Oliekræmmer, en. Oliehandler. Olielugt, en. L. efter Olie ell. Oliefarve. Oliemaler, en. den, som maler i Olie, m. Oliefarve. (V. S. O.) Oliemaleri, et. Billede, malet m. Oliefarver. Oliemalning, en. 1. Gierningen at male m. Oliefarve. 2. Farven, som derved paasættes. Oliemølle, en. M. hvorpaa Oliver, ell. oliegivende Frøsorter presses. Oliemøller, en. den, som eier ell. forestaaer en Oliemølle. Olieperse, en. Redskab t. at udperse Olie, især af Oliver. Oliepibe, en. Et Slags lange Oliefade ell. Olietønder. Olieplet, en. fedtet P. som Olie efterlader. Olieprøve, en. En Prøve som foretages m. Vlingeist, hvori dryppes Olie, der synker dybere, jo mere vandfri hiin er. (Møller pharm. Haandb.) Olieqvist, en. Oliegreen. Olieræddike, en. En art af den almindelige Ræddike (Raphanus sativus) som dyrkes f. dens oliefrø. (R. oleiferus. Olufsens Landø. 261.) olierig, adj. som giver m. Olie. Oliesalve, en. S. som till. m. Olie. Oliesmag, en. Smag efter Olie, olieagtig Smag. Oliesteen, en. fiin Slibesteen t. Rageknive e. d. Redsk. Oliesukker, et. fiint S. som afrives m. ætheriske Olier. Oliesæbe, en. fiin S. hvortil Olie bruges. Oliesæk, en. Læ. sæk t. at føre Olie i. (Moth.) Olietræ, det Træ, hvis Frugt Oliverne ere. Olea europæa. Olietønde, en. Oliefad, Olie...

Olive, en. pl. -r. [Lat. Oliva.] O...træets Frugt. — Olivenfarve, en. F. som ligner Olivers. olivenfarvet, adj. og ...vengrøn, adj. grøn m. en Blanding ...guult; noget guulgrøn, som Oliver. ...venhave, en. d. s. s. Oliegaard. ...venolie, en. d. s. s. Bomolie. Oli...træ, et. s. Olietræ.

Olm, adj. rasende, vild. (forældet, ölmr.) s. mandolm.

Olmerdug, en. ud. pl. et Slags vævet Tøi, hvis Rending er Hørgarn, Islætten Bomuld.

Om, conj. der tilkiendegiver deels Betingende i en Sætning, deels en T... ell. Uvished. 1. d. s. s. hvis, der Om jeg kan, skal jeg giøre det. Han ... gierne skade ham, om han kunde. 2. ... et Verbum ell. en Sætning, der udtr... Uvished. Hvo kan vide, om dette i... lede t. noget godt. Det er endnu uvist, ... der bliver noget af. Ingen veed, o... reiser, eller ikke. (det T. o b.)

Om, præp. og adv. [G. og T. u... S. umb.] A. præp. 1. Egentl. o... rindeligen udtrykker denne Præp. en Re... af en Bevægelse langs m. Omkredsen, ... fanget af et Legeme, ell. en stadig B... af noget i en saadan Retning. (s. om... hvilket ofte br. absol. om derimod hv... i Forbindelse m. Adverbier.) Vi gik ... om Byen, heelt om Huset. At sæt... om (omkring) Bordet. At binde et ... om Livet. At tage noget om sig. (s. ... Kaabe.) Vi kunde ikke favne om ... Børnene klyngede sig om ham. ... Vold, en Muur om Byen, et Steen... om Haven. Billedet har en Straale... om Hovedet. — Figurl. a.) hvor ... om nøie Forbindelse, Selskab (ogsaa ... imellem to Personer.) Han er alt... Kongen, om Kongens Person. H... ingen om sig (hos sig, i Huset) u... gammel Pige. Han havde ingen o... sin Sygdom. b.) hvor der tales om ... Strid mod een. De vare, ell. der v... om ham. De ere alle om (mod)

om og to om Fanden. Ordspr. —
ell. i nogle Tilfælde, f. at betegne
iden f. en Bestræbelse, en Handling,
ønhed, en Bøn, Anmodning,
m. m. At lede om noget. At søge
Embede, underhandle om Freden,
ret om noget. At trættes, stride,
mige om noget. At kappes om no=
At give een Haab, Løfte, Forsikkring
get. At bede, anmode, spørge een
t. At vædde om ti Rdlr. At spille
ge (men: arbeide for Betaling,
gion.) Ligeledes i mange Tilfælde,
Gjenstanden f. en ulegemlig Handlen
ten angives. f. E. At digte, døm=
mme, handle (Skriftet handler om
aatning) læse, skrive, synge, tale,
m noget. At bekymre, bryde sig
get. At have en Anelse, et Begreb,
stilling, Formodning, Mistanke,
om noget m. fl. At have gode
om een. — Der er Tale om hans
telse. — Det gjelder om at bruge Ti=
der gjelder det ikke om Penge, men
ra. — Det er mig om at gjøre (magt=
ende.) Det er ham kun om Penge
t. 3. Hvor Talen er om en Bevæ=
ei et fremragende Punkt, eller uden
noget. Jeg saae, han gik om Hjør=
De Skibet var kommet om Næsset,
i ikke længere see det. Veien gaaer
n Byen og siden gjennem Skoven.
Tidsbestemmelser: a.) hvor Talen
det, som gjentages p. en vis Dag i
Posten kommer om Mandagen og
n (ell. blot: Mandag og Fredag.)
ndagen er han ikke hjemme. (Der=
fin Søndag ɔ: næstkommende Søn=
r han ikke hjemme; og saaledes br.
or Talen er om det, som kun skeer
t Gang.) b.) hvor der nævnes en
ref Døgnet, ell. Aaret. Om Mor=
Formiddagen, Middagen, Efter=
m; om Aftenen, om Natten (modf.
en. Derimod ikke: om, men ved
Dag; ikke: om Midnatten; men:
Daat. Ligeledes: ved Nattetider,
Dagningen, i Tusmørket.) Om
aren, om Foraaret, om Efteraaret,
teren. (det Fr. pendant.) c.) hvor
mmende Tidspunkt bestemmes, inden
foillet noget skal skee. Om en kort
han ventes om nogle Dage. Bryl=
ſal være om en Maaned. Han vil
i et Par Dage. d.) i Løbet af en
Tidslængde. (det Fr. dans.) Han
os i det mindste een Gang om Da=
n ugen. Jeg kommer der kun een
im Aaret. e.) om en Tidslængde,
n Lønning, Betaling, Leie o. d. be=
t. Han har kun 200 Rdlr. om Aa=
han faaer 10 Rdlr. om Maaneden.
noget giver han (i Leie) om Halvaa=

ret? 5. Egne Udtryk, hvori denne præp.
bruges, ere bl. a. At sye, at vaske om
Børn (ɔ: for Børn, t. deres Fornødenhed.)
— At være længe, lang Tid om noget. — At
være flere om noget (deeltagende i en Hand=
ling, i en Udgift.) Vi vare tre om Vog=
nen. Der var mange om dette Arbeide. —
Der er noget om (Sagen) ɔ: det er ikke uden
Grund, ikke opdigtet. Der er intet om
dette Rygte. — At være om en Hals, uden
Redning, (i en meget farlig, uheldig Stil=
ling.) — At være om sig ɔ: være stræbsom,
driftig, altid søge at fortjene noget. Der=
imod: at være sig om noget, søge, gjøre
sig Umage f. en enkelt Gjenstand. Han
faaer at være sig om en anden Tjeneste. —
Langt om længe, endelig, omsider. — B.
Som adv. a.) omkring, i en Kreds. At
svinge een om p. Gulvet. Hjulet løber om.
b.) t. alle Sider, omkring. At bringe Avi=
ser om i Byen. At reise om i Landet.
Han drog om p. Eventyr. At gaae om og
tigge. Han løber om den hele Dag. At
see sig om i Verden. (jvf. d.) Tænk dig
rigtig om! (betænk alle Omstændigheder.)
c.) heel igjennem, heel omkring; rundt.
Han har reist hele Jorden om. Fienden
streifer hele Landet om. "Din Daad at
bringe Verden om." Rein. d.) i en an=
den, ell. modsat Retning; tilbage, t. Si=
den. At vende om (tilbage.) At see sig
om (tilbage.) At dreie noget om (p. den
modsatte Side.) At svinge om (t. Side.)
bøie noget om. At kjøre om (ɔ: hen) i en
anden Gade. — Derimod: at kjøre om (ɔ:
omkring) p. Pladsen. e.) paa ny, endnu
engang. Naar det gaaer om (ɔ: skeer, ind=
træffer igien.) Spillet maa gaae om, spil=
les om. At sye en Kiole om. At gjøre,
skrive noget om. At klæde sig om. — om
igien, adv. endnu en Gang, p. ny. f.)
omkuld, overende. Han faldt om og var
død. Huset blev kastet om af Stormen.
g.) f. at udtrykke hele Længden og Udløbet
af et Tidsrum. (sielden.) Jeg seer ham
neppe to Gange hele Aaret om. Hun bli=
ver der Ugen om. (jvf. præp. om, 4. d.)
C. I Sammensætninger modtager om især
Præpositionens Bemærkelse omkring, trindt
om f. E. omfavne, omgierde, ɔc. (og der=
iblandt i en Mangfoldighed af Verber i Dig=
tersproget, som ikke ell. meget sielden høres
i Talen f. E. omdufte, ombruse, ombøl=
ge, omflagre, omsuse, ɔc.) men tillige an=
dre, og deriblandt nogle af Adverbiets Be=
mærkelser, f. E. omkuld i omhugge, om=
styrte ɔc., p. ny i omarbeide, omgjøre,
omskabe, ɔc.; fremdeles: omtale, om=
handle, omspørge (s. om, 3.) m. fl.

Omarbeide, v. a. 1. gjøre et Arbeide p.
ny, udarbeide p. ny. At o. et Skrift.
Omarbeidelse, en. pl. -r. 1. Gierningen.
Han er nu v. den tredie O. 2. et omarbei=

det Værk. Bogen er en Omarbeidelse af et fransk Skrift.

Omarme, v. a. 1. omfavne, tage i Favn. — **Omarmelse**, en. pl.-r.

Ombage, v. a. 2. bage p. ny. Brødet maa ombages, er ombagt. — **Ombagning**, en.

Ombede, v. a. 3. anmode m. Bøn. Sielden undt. i partic. Han blev ombedet (bedre: anmodet, bedet om) at være tilstede.

Ombide, v. a. 3. bide trindt om. (V. S. O. sielden.) Kagen var ombidt paa alle Sider.

Ombinde, v. a. 3. (binde.) a.) binde trindt omkring. Det maa ombindes m. Reb. "Han skal ombinde sig m. et linnet Bælte." 3 Mose B. 16. (Men: Dette kan du binde om, kan bindes om Sækken.) Det ombundne Baand. b.) binde om sig, omgiorde. "De ombandt sig m. deres Vaaben." II. Sam. 22. c.) binde p. ny, binde om. Bogen maa ombindes. — **Ombinding**, en.

Omblade, v. a. 1. vende Bladene i. Ved at o. Bogen, fandt jeg Pletter i den. — **Ombladning**, en.

Omblande, v. a. 1. blande p. ny. Kortene maa omblandes. — **Omblanding**, en.

Omblik, et. pl. b. s. Handlingen at skue omkring. (Rahbek. T. Umblick.)

Omblomstre, v. a. 1. blomstre trindt omkring, omgive m. Blomster. "I Martsfioler, elskte Rosenly — med dobbelt Pragt omblomstrer den paa ny." Rahbek.

Omblæse, v. n. 2. falde v. Blæst. (kun i partic.) De omblæste Træer. (s. blæse om.)

Omboende, adj. v. som boer rundt om, nær omkring et vist Sted, ell. et vist Samfund af Mennesker. "De omboende Folks Sræveri." Guldberg.

Omboltre, v. a. 1. boltre sig omkring. "Havfruer ham omboltre skal." Ohlenschl.

Ombord, adv. til, paa, i, et Skib. At gaae ombord ɔ: begive sig t. Skibet (i en Baad) og bestige det. Hele Besætningen er nu o. Alle Varerne ere endnu ombord. Saasnart han var kommen ombord, gik han ned i Kahytten. (s. Bord, Skibsbord.)

Ombringe, v. a. 3. sielden i Betydn. at bringe omkring, og mest i inf. ell. part. pass. Avisen ombringes v. et eget Bud, er allerede ombragt. (At bruge ombringe f. dræbe, tage af Dage, er en Germanisme, som V. S. O. har optaget.)

Ombrække, v. a. 1. brække p. ny fra hinanden. (br. i Bogtrykkerierne.) At o. en Form, en Side ɔ: tage de alt satte og ordnede Piller ell. Linier fra hverandre. — Deraf: **Ombrækning**, en.

Ombud, et. pl. d. s. 1. Bud, der sendes omkring t. flere Steder. (Baggesen. Ambergs Ordb.) 2. Forandring i et Bud, som forhen var givet. (V. S. O.) [...] ældre Tider: Bestilling, Embede, [...] (it. Fuldmægtig, Commissionair.) [...] stædernes Bestillinger (Værgemaal, [...] neri ɪc.) kaldes endnu Ombud. (Baden[s] Ordb.) Deraf det forældede: Omb[uds]mand, en. den, som havde Fuldm[agt] Hverv til noget for een. Kongens [Om]budsmand, var fordum et Slags [Be]lingsmand, Foged ell. Amtmand.

Ombuldre, v. a. 1. omgive m. B[ulder.] "ombuldret af Alpernes Torden." B[aggesen.]

Ombyde, v. a. 3. (byde.) byde om[kring] t. et Selskab. (s. byde, 4.) Der blev [om]budet Viin og Frugter. — **Omby[den]** **Ombydning**, en. Gierningen, at byd[e], byde omkring.

Ombygge, v. a. 1. omgive m. By[gnin]ger. En p. alle Sider ombygget [...] 2. forandre en Bygning, bygge om. [...] vil lade hele Huset o. Efter Branden [blev] Forhuset ombygt. Deraf: **Ombygnin[g]**

Ombytte, v. a. 1. give og faae [...] bytte. Hatten kan blive ombyttet [...] anden) dersom den er f. stor. — fig. A[t om]bytte Bogen m. Sværdet, Stadens [...] mel m. det stille Landliv. 2. blive [...] sit eget v. Feiltagelse ell. Forbytning. [(V.] S. O.) Jeg har faaet min Hat omb[yttet] (rettere dog: forbyttet.) Deraf: **Om[byt]ning**, en. pl.-er. Handlingen at o[mbyt]te. — **Ombytte**, et. Bytte, Byttehan[del.] "Endnu maatte Varer gives f. Vare[r,] Ombytte havde ene Sted." Guldber[g.]

Ombælte, v. a. 1. omgive m. B[ælte,] omgiorde.

Ombære, v. a. 3. (s. bære.) bære [fra] Sted t. Sted, bære ell. bringe om[kring.] Bladet ombæres om Aftenen. (Et [...] andet Ord er det forældede ombære, [...] s. undvære.)

Omboie, v. a. 1. boie ell. folde [...] heelt omkring, ell. tilbage. Der [...] Bladet er omboiet. At rette, jævne [...] boiet Blad. (s. adv. om, d.) — **Om[boi]ning**, en. pl.-er.

Ombølge, v. a. 1. omgive m. B[ølger] ell. i Bølgegang. Den ombølges a[f...] vet. "En Hals, hvis Lilier ombøl[ges af] mørkebrune Lokker." Baggesen.

Omdandse, v. a. 1. omringe en [...] stand dandsende.

Omdanne, v. a. 1. danne p. en [anden] Maade, give anden Skikkelse, and[et Ud]seende. Denne Reise har reent om[dannet] ham. Han vil o. alting i Huset. [...] Dyr t. Mennesker omdanned' af en [...] der." Baggesen. (aldrig m. Præp. [...] og efter Verb.) — **Omdannelse**, en.

Omdele, v. a. 2. (s. dele.) uddele [...] re, dele omkring. Maden blev om[delt...] Kurve til (blandt) den samlede Mæn[gde.] **Omdeling**, en. pl.-er.

…ge, v. a. 1. omgive, omgierde m. … Demning. omdige en Mark. …g.)

…digte, v. a. 1. omgiøre v. at digte, …ning. At o. et Eventyr. "Naar …er vil omdigte Historien og forvan… …Satirske." (M.)

…ragende, adj. v. som drager, reiser …, omtrækkende. omdragende Li… …ere.

…reie, v. a. 1. dreie omkring, ell. i …Retning. (mest i part.) Noglen …reiet i Laasen. Den, som omdreier … — Omdreining, en. pl.-er.

…rift, en. i Landbruget: den Følge …ellige Sædskifter ell. Dyrknings… som udgiør en fuldstændig Verel… den Omstændighed, at Agerbru… …vis Række Aar, har giennemgaaet (Rotation.)

…ive, v. a. 3. faae noget v. anvendt …at dreie sig rundt, dreie m. Magt (sielden undt. i Inf. og Partic.) …erne omdrives af Vinden. Den… …er ikke stærk nok t. at o. Hiulet. — Skibet omdrives (omtumles) af … (Mere usædvanligt er v. n. for: drive om, flyde om; skiøndt Rahbek finder: "Paa denne Ver… …le Hav vi samtlig jo omdrive.")

…n, en. 1. Handlingen at omdri… …drivning. 2. ørkesløs Omflakken, …ri. "Tankeløs Omdriven i tom… …er." Mynster.

…fte, v. a. 1. brede Duft, Vellugt …kring; omgive m. Vellugt. (poe… Omduftede af aromatiske Dunster."

…kke, v. a. 1. dække (et Bord) v. …det maa omdækkes. — Omdæk… pl.-er.

…be, v. a. 2. døbe een, som allerede …p. ny, døbe anden Gang. — fig. …det Navn. Byen, Gaden er ble… …bt. — Omdøbning, en. pl.-er.

…mme, et. pl.-r. (sielden.) Mening, …n man har ell. ytterer om noget. … i Sagen er uden Tvivl grundet, "Mængdens løse, vaklende O." Det offentlige Omdømme. (Rah… …ster mit Omdømme. At fælde et …e om noget.

…n, en. pl.-e. [T. Umgegend.] …ste Egn omkring et Sted; omgi… …dskab. Staden m. dens Omegn. …n af Kiøbenhavn. En smuk, … (Ordet er maaskee først brugt … f. Labyr. II. S. 101.)

…skiøndt, conj. d. s. s. endskiøndt,

…de, v. a. 1. bringe af eet Fad p. et …linen maa omfades, blev omfadet.

…g, et. [J. Umfang.] 1. yderste Grændse af noget, Omkreds. (Peripherie.) Træet holder 6 Alen i O. Den har en Miil i O. 2. Udstrækning, Fladeindhold. — fig. Indhold, Indbefatning. "Et omfattende Beviismiddel, som vor Lov ikke, i dette Omfang, hiemler." Ørsted. Hans Forretninger ere af et vidtløftigt Omfang.

Omfare, v. a. 3. (s. fare.) 1. fare rundt omkring. Vi have omfaret hele Øen i en Baad. 2. befare p. alle Kanter, giennemfare, bereise. "Egypterne saae dem at omfare alle Have." Guldberg. Jeg har omfaret Landet i alle Retninger. "Hans Aand omfoer de henfarne Tider." Pram.

Omfart, en. Gierningen at omfare et Sted.

Omfarve, v. a. 1. farve p. ny hvad der ei er rigtig farvet. Toiet maa omfarves. (jvf. opfarve.) — Omfarvning, en. pl.-er.

Omfatte, v. a. 1. [T. umfassen.] 1. indslutte, omgive, indfatte. Havet omfatter hele Jorden. (V. S. O.) 2. fig. indbefatte; og deraf: fatte, begribe tilfulde. En meget omfattende Virkekreds. Guds alt omfattende Viisdom. (V. S. O.) "Den Kiærlighed, hvormed han omfatter enhver, hvem han skienkede Livet." Mynster. "Det rene Hierte tør omfatte en anden Verdens ubekiendte Skatte." S. Stafseldt. — Omfatning, en.

Omfavne, v. a. 1. [J. umfadma.] omfatte, omspænde m. Armene; tage i Favn; omarme. (sædvanligst kun om Personer, som Udtryk p. Kiærlighed og Ømhed.) Han omfavnede sine Børn t. Afsked. I sin Kiærligheds Ruus omfavnede han Træerne i Haven. (s. favne.) — Omfavnelse, en. pl.-r.

Omflagre, v. a. 1. flagre rundt omkring, omgive flagrende. Sangfugle omflagrede Løvhytten. "Spraglet Sommerfugl omflagrer Dalens Enge." C. Frimann. (forskiell. fra v. n. At flagre om.) — Omflagren, en. ud. pl. Gierningen at omflagre ell. det, at flagre om.

Omflakken, en. ud. pl. det, at flakke om.

Omflakkende, adj. v. som flakker ell. vanker ustadig om, uden fast Opholdssted. o. Tiggere. At føre et omflakkende Liv.

Omflette, v. a. 1. omgive, belægge m. Fletning. — Omfletning, en. pl.-er.

Omflod, et. ud. pl. Vandets, Havets Kredsløb (Moth) ell. Floden omkring et Sted. (Baggesen.)

Omflyde, v. a. 3. omringe m. noget flydende, m. Vand. Denne Flod omflyder en Deel af Staden. Et næsten heel omflydt Land. "Hver omflydt Ø var som en Verden f. sig selv." Tullin. — Omflyden, en. ud. pl. (Omflod.)

Omflye, v. a. 1. omgiøre, giøre i Stand paa ny. (sielden.)

Omflytte, v. a. 1. flytte fra et Sted t. et andet (mest om det, som flyttes inde i et

Huus.) Han har ladet alting o. i Værelserne. — **Omflytten**, en. det, at flytte om (neutr.) Kied af den idelige O. — **Omflytning**, en. d. samme; it. Gierningen at omflytte. Taiet lider v. denne **Omflytning**.

Omflyve, v. a. 3. (s. flyve.) bevæge sig flyvende omkring noget. Fuglene, der omfløi Træets Top. "Liig Ørnen — som mangen Kreds omflyver grandskende." P. H. Frimann. (omflyvende, som flyver om. (neutr.) som flyver fra Sted t. Sted. o. Insecter.) — **Omflyven**, en. det, at flyve om.

Omfolde, v. a. 1. folde noget p. ny. — **Omfoldning**. en. pl.-er.

Omforme, v. a. 1. ombanne, give en anden Form. (Bording.)

Omfure, en. pl.-r. den Fure, som frembringes, hvor man lader Ploven skære Jorden omkring Enden af en Ager. (Moth.)

Omfylde, v. a. 2. fylde p. ny hvad der var tømmet. At omfylde et Viinfad. — **Omfyldning**, en. pl.-er.

Omfælde, v. a. s. fælde.

Omfærd, en. ud. pl. Færd, Reise, der skeer heelt omkring, vidt omkring, Omreise.

Omføre, v. a. 2. føre, bringe, ledsage omkring. (hyppigere: føre om.) — **Omførsel**, en. Gierningen at føre om.

Omgaae, v. a. 3. (s. gaae.) 1. gaae rundt omkring. Byen kan man o. paa en Time. 2. gaae uden om. (s. præp. om, 3.) især i Krigskonsten: Han søgte at o. Fiendens høiere Fløi ɔ: omringe, overfløie. — fig. Denne Sag har han søgt at omgaae (forbigaae) i sit Svar. 3. omgaaende, adj. v. a.) omgaaende Tiggere, som gaae om fra Sted t. Sted. b.) med omgaaende (ɔ: næste) Post.

Omgaaes, v. dep. impf. omgikkes. 1. søge Selskab, Omgang m. Han er ikke let at omgaaes. At omgaaes med mange forskiellige Folk. Han forstaaer godt at omgaaes hende. Hun omgaaes ham ell. med ham p. en meget fortrolig Fod. At omgaaes i Kiærlighed. (D. Bibel.) (At omgaaes med Trolddom. A. S. Vedel. "Den, som omgaaes m. Spaadom." 5 Mose B. 18. "At omgaae m. noget," have i Sinde, arbeide paa. Hvitfeldt.) 2. behandle, handle med, medhandle. "Hvorledes de omgikkes m. Guldet." Schytte. Hun forstaaer ypperlig at omgaaes Børn, ell. med Børn. (kan ogsaa forstaaes i forrige Bemærk.) Han veed godt at omgaaes m. Bier. Han omgaaes ilde m. sin Formue.

1. **Omgang**, en. ud. pl. [I. Umgánga, Umgángr.] 1. Bevægelsen, at gaae omkring. Hiulets Omgang. 2. Samqvem, jævnligt Selskab. At være behagelig i O. holde, have O. med een. — Legemlig Omgang ɔ: Samleie. 3. Behandling, Fremgangsmaade i at behandle. En venskabelig, kiærlig O. Den rette O. med Bier. — it. Adfærd, Handlemaade. (især get.) En lovstridig Omgang. svigagtig Omgang maae Lovene Ørsted. 4. Afvexling i en vis Or skeer efter Omgang. En O. i (saamange Masker, som knyttes, er kommen hele Vidden af Strømp En O. i Kort ɔ: saamange Spil, Spillere. = **Omgangsbestilling** stilling, Forretning, der besætte efter en vis Orden ell. Omgang. **Omgangsbrev**, et. Brev, Skri ell. Befaling, der sendes omkrin (Circulaire.) **Omgangskreds** Antal af Personer, som man jæv gaaes, og staaer i venskabeligt F Selskabskreds. (Engelstoft.) last, en. En i Stedets ell. T Charakteer grundet Last. (B. S. gangsliv, et. det Liv, som fin selskabelig Omgang imellem Men vist Samfund. "En anstændi Omgangslivet." Oluffsen. maade, en. Maade at omgaaes, en Sag paa; Fremgangsmaad lingsmaade. (Oluffsen.) Omga m. disse Frugter er denne. "Den maade de havde brugt i at aare Bagg. N. Klim. — Omgang Een, der hører t. en Persons Om "Han havde været hans daglige **Omgangsreise**, en. pl.-r. R. maa giøres efter Omgang blandt en vis Orden. (Moth.) Omga et. Selskab, der holdes efter Om et vist Antal Familier, som in andre. **Omgangsskaal**, en. S kes rundt i et Selskab. (Mot gangsskole, en. S. der ikke hold Sted, men snart p. eet, snart ell. af omvandrende Skolemeste Sverrige og Norge.) Omgang det Sprog, der sædvanligen tal Omgang. "Det daglige Om hos en meget stor Fleerhed af ne." Engelst. **Omgangssyge** en smitsom ell. herskende (ende dom, der p. samme Tid angri Egn ell. By. (Gangsyge, **Omgangstid**, en. den Tid, so t. en Omgang. (4.) Oluffsen. tone, en. den Tone, som hersker i Samqvem p. en vis Tid. (R god, fiin O. — **Omgangsven**, man omgaaes som Ven; ell. man staaer i et Venskabsforho grunder sig p. jævnlig Omgang.

2. **Omgang**, en. pl.-e. En gaaer rundt om en Bygning, ell aaben Plads. En hvælvet O. gen p. en Veirmølle.

Omgieldende, partic. anga kommende. (forældet.)

…rde, v. a. 1. beskytte, omgive m. Haven er omgierdet m. en høi …ef. "Kun hvor et trofast Hegn …der Slæden." Evald. — Omgier… …. pl. – r.

…orde, v. a. 1. omgive, forsyne m. …. Bælte. "Omgiordede m. Vaa… …Krandse." Pram. At o. sig m. … m. Sværdbæltet.

…ve, v. a. 3. [ſ. give. T. umge… …inge, indslutte, indfatte. Luf… …ver Jorden. Han omgav Leiren …andsninger. — uegentl. Alle de, som …gav Fyrsten ɔ: som udgiorde hans …ve om derimod: at give p. ny.) = …se, en. 1. Gierningen at omgive …Omgivning.) 2. i nyere Tid fig., …iden i pl. de Personer, som mest …. dagligen, hyppigen omgaaes een. …Omgivelse har fordærvet ham. — …ing, en. d. s. ſ. Omgivelse.

…iere, v. a. 3. (ſ. giere.) giere, fo… …danne noget p. ny; giore om. (ſ. …) Mest i infin. og partic. At …et omgiore. Kiolen er omgiort.

…nave, v. a. 1. gnave trindt om… …omgnavet af Muus.

…rave, v. a. 3. (ſ. grave.) 1. grave … (sielden. At o. et Træ v. Ro… … grave Jorden dybt (d. t. um… …) hellere: fuulgrave. (I Be… …: at grave p. ny, rettere: grave. Deraf: Omgravning, en. pl.–er.

…eb, et. Omfang. (D. H. D.)

…ibe, v. a. 3. (ſ. gribe.) uegentl. … indbegribe. En meget omgriben… . — Hans omgribende Ærgierrig… …lesyge. (jvf. gribe, 5.)

…roe, v. a. 1. omgive m. voxende Le… …m. Plantevæxt. Et Sted, tæt om… …d Krat.

…rændse, v. a. 1. omgive Grændser: … Omkredsen af en Ting; omringe, …. En Biergkiæde omgrændser …ette. — "Vort omgrændsede (ind… …e) Begreb." T. Rothe.

…røfte, v. a. 1. omringe m. Grøfter. …er heel omgrøftet. — Omgrøft… … pl. – er.

…ngelig, adj. let at omgaaes med, … selig i Omgang. (Sneedorff.) Omgængelighed, en. ud. pl.

…ngelse, en. ud. pl. d. s. ſ. Om… . (D. Lov.) "Børn, som opfødes i …gængelse." Sir. 22. (Nu sielden.)

…ke, v. a. 2. løsne og vende Jord… …m. en Hakke. (sielden.) Omhakke …sord. (M. C. Rahn.)

…lse, v. a. 1. [I. hálsa.] omarme. …s. sielden.) Omhalsning, en.

…andle, v. a. 1. forhandle, handle …ndle. Den Sag, der nu skal om… handles. Den i Skriftet omhandlede Gienstand. Denne Materie er alt forhen omhandlet (berørt.) — Deraf: Omhandling, en. pl.–er. Sagens udførlige Omhandling.

Omharve, v. a. 1. harve p. ny. Denne Ager maa omharves. — Omharvning, en.

Omhegne, v. a. 1. omgive, omringe, beskytte m. Hegn. Dalen er omhegnet m. Bakker og Skov. En Plet, som Klipper omhegne. "Den ranke Gran og Fyr, som Biergene omhegne." Rein. — Omhegning, en. pl.–er.

Omhu, en. ud. pl. deeltagende Virksomhed i at sørge for, passe, pleie noget; Omhyggelighed, Omsorg. (ſ. Hu.) At have, at bære Omhu for noget. At sørge med O. for noget. "Nu var, saa tænkte de, Menneskets Himmelens eneste Omhu." Guldberg.

Omhugge, v. a. 1. bringe noget opreist t. at falde v. Huggen; hugge om. At omhugge et Træ. Han lod Træet omhugge. — Omhugning, en. pl.–er.

Omhvælve, v. a. 1. omgive m. Hvælving, hvælve sig om. omhvælvet af løvtætte Træer. "Ei Heltes Minder ene omhvælver du med skyggefulde Grene." C. A. Lund.

Omhygge, en. ud. pl. Omhu; Bekymring. (forældet. Isl. Umhygia.) Deraf:

Omhyggelig, adj. som har Omhu, Omsorg f. noget; agtsom, opmærksom. o. for sine Børns Opdragelse. o. i at opfylde sine Pligter. At pleie een omhyggeligt, at sørge omhyggeligen f. noget. "Du har handlet heel omhyggelig for os." II. Kong. 4. — Omhyggelighed, en. ud. pl. den Egenskab, at være omhyggelig; Omhu. At vise O. i eens Tieneste. "Omhyggelighed giør, at Intet bliver forsømt. Det synes, at man kan tænke Agtsomhed uden Nøiagtighed; men at begge udfordres t. Omhyggelighed." Sporon.

Omhylle, v. a. 1. hylle omkring, tildække heel omkring. At o. sig m. store Tarklæder, m. en Lagen. — Omhyllen, en. ud. pl.

Omhæng, et. pl. d. s. det, som hænges omkring noget; især om en Seng; Sengeomhæng. At hænge Omhæng op. At trække Omhænget om Sengen.

Omhænge, v. a. omhang, omhængt. ophænge rundt om noget, ell. omkring i et Rum. Man omhængte Ærestøtten m. Krandse. Salen var omhængt m. Harnisk og Vaaben.

Omjage, v. a. 3. jage omkring. (sielden og kun i partic. Dyret blev længe omjaget.)

Omkalfatre, v. a. 1. [ſ. kalfatre.] i d. Tale: omgiøre, især om noget der er meget sammensat, indviklet, møisomt. "Havde han dog omkalfatret det hele ytaknemmelige Arbeide." Bagg. Labyr. II. 35.

Omkante, v. a. 1. belægge rundt om m. en Kant. — **Omkantning**, en. pl.-er.

Omkap, adv. i Væddestrid, kæmpende om at overgaae sin Medstrider, ell. først at naae et fælles Maal. At ride, kiore, løbe, svømme, arbeide omkap. (men ikke: skyde.) s. Kap.

Omkaste, v. a. 1. kaste overende. Mange Træer omkastedes af Stormen. 2. kaste p. ny. "Det nys indførte Korn omkastes i det første Halvaar hver ottende Dag." Schytte. — **Omkastning**, en. pl.-er.

Omkiøren, en. ud. pl. Gierningen at kiøre om i en Vogn.

Omkiørsel, en. 1. d. s. s. Omkiøren. 2. Leilighed t. at kiøre omkring et Sted. Der var før en Omkiørsel ved ell om Gaarden; men den er nu aflagt.

Omkline, v. a. 1. forsyne rundt om med noget, der klines. — **Omklining**, en.

Omklippe, v. a. 1. klippe p. ny, klippe om. Mønstret maa omklippes.

Omklæde, v. a. og rec. 2. omgive m. Klæder, m. en Dragt. (sielden.) "Naar den udødelige Aand føler sig omklædt m. denne herlige Bolig." Pal. Müller. 2. klæde om, iføre, hielpe andre Klæder p.; skifte Dragt. Pigen er v. at o. hendes Frue. Jeg maa o. mig inden jeg gaaer tilbords. — **Omklædning**, en. pl.-er.

Omknæle, v. a. 1. omringe knælende. "Sørgende skal Børn omknæle eders Liig i sorte Fiæle." Grundtvig.

Omkog, et. pl. d. s. Gierningen at omkoge. At give noget et Omkog.

Omkoge, v. a. 2. koge p. ny; gientage Kogningen. — **Omkogning**, en. pl.-er.

Omkomme, v. n. og a. 3. (s. komme.) 1. v. n. komme af Dage, døe en voldsom Død. Han omkom p. Søen. Der omkom, er omkommet mange Mennesker. 2. v. a. (i ældre Skrifter.) dræbe, aflive. At o. sig selv. (A. S. Vedel.) "Han skal søge efter Barnet, at omkomme det." Matth. 2.

Omkost, en. d. s. s. Omkostning. (forældet. Møde og Omkost. P. Claussen. "Han sparede ei Omkost eller Arbeide." Colding.

Omkostning, en. pl.-er. [T. Unkosten.] den Udgift, der anvendes paa, er forbunden m. en Ting. "O. er den Udgift, man har i Anledning af en vis Ting. Bekostning bestemmes af Tingens Natur; Omkostning af Omstændighederne." Sporon. At udrede, bestride de fornødne Omkostninger. Processens Omkostninger. "Da skal den, som Sagen taber, betale den billig p. Processen anvendte Omkostning." D. Lov. I. 6. 22. (Man siger: tilfældige Omkostninger; men ikke: tilfældige Bekostninger, fordi man v. dette Ord især udtrykker den Udgift, som et vist Foretagende nødvendigen fordrer.)

Omkram, et. coll. tilforn: Kallun, volde, Indmad, Hoved, Fødder, o øvrigt af et slagtet Dyr, undtagen K pen. (Colding. Moth.)

Omkrandse, v. a. 1. omgive, oms m. Krandse, ell. med noget liig en Kr At omkrandse Haaret m. Roser. — krandsning, en.

Omkreds, en. pl. - e. 1. den y Rand, Linie, som omgiver, begrænds Legeme. Bordets O. 2. Omfang, strækning i Vidden. Den er en Miil 3. den noget omgivende Deel af Rum en omgivende Kreds. Man overskue en vid Omkreds. "For en nøisom er liden Omkreds nok." Tullin. 4. Indbefatning. "Den sande Gudsfry en Omkreds af alle Dyder." Basthølm

Omkredse, v. a. 1. danne en Kreds Runding omkring; omgive med ell. Kreds. "Den Alt omkredsende Himm Kampmann.

Omkring, præp. og adv. A. p har den egentl. Bemærkelse tilfælles m. ell. udtrykker enten Retningen af en B gelse, ell. den stadige Tilværelse af n langs m. Omkredsen af en Gienstand o: om denne. At gaae heelt omkring, run Byen. "De Stæder, som laae rundt kring dem." 1 Mose B. 35. "Trindt kring Leiren." 4 Mose B. 11. At omkring Jordkloden. Der var en Ri Solen. Jordkloden dreier sig o. sin (I de fleste herhen hørende Tilfælde br. uden forandret Udtryk.) — uegentl. Nærheden, nærveis. Her o. i Egnen. Egypterne grove omkring Floden." 2 B. 7. At have Folk omkring (om) si b.) hist og her, adspredt p. en vis Stræk omkring i Byen, p. Landet. At r i en Egn. — B. adv. br. ligesom om mærk. a, b, c og d. Hiulet løber om Han har reist, været vidt omkring. dreie noget o. Hele Aaret omkring. drage Landet omkring. (I Samme ning føies det kun t. enkelte Particip E. de omkringboende, omkringligge omkringstaaende.)

Omkrybende, adj. v. som kryber kring. En p. Gulvet omkrybende D

Omkuld, adv. overende, t. Jorde Hovedet. At tumle, falde, at ka omkuld. At styrte omkuld (ell. om.) livløse Ting br. det ikke gierne.

1. **Omlade**, v. a. 3. (s. lade.) som domme om, bedomme. (forældet.) er blandt alle vel omladt." Bording. omladt. (P. Syv.) "Den Møie — meget omladt af de fleste." Vid. S. II. 85.

2. **Omlade**, v. a. 3. omgive, om Et usædvanligt, hos Vessel forekom

...er at du din Dont forlader, og ...ind dig omlader."

...de, v. a. 1. lade p. ny. At o. et Gevær. Deraf: Omladning, en.

...den, adj. v. [ell. partic. af et for= ...omlade. Hos Hvitfeldt findes: at befatte) sig m. noget.] stræbsom, ...lig, flittig. (Moth.) Dette foræl= ...er brugt af Baggesen i en lignende ...se (eller for det T. g e s c h ä f t i g.) ...ig, omladen Mand." — "Aanden omladnere, end man skulde slutte ...vortes." Labyr. II. 52.

...nd, et. pl. -e. omliggende Land; B. S. D. (sieldnere end Omegn.) ...langler nogle Qvadratmiles Om= ...sen.

...de, v. a. s. lede omkring (circum-

...re, v. a. 1. omgive m. en Leir, m.. ...off. Deres talrige Skarer, om= ...taden.

...gende, adj. v. som ligger nær om= ...l. adspredt hist og her. "I den ...de Egn." Marc. 6. Det o. Land. ...gende Lande. (Colding.) De en= ...gende Byer.

...fte, v. a. 1. tilvifte en sagte Vind ...ring fra alle Sider. Omluftet Foraarsvinde. "En hellig Gysen ...ster." S. Staffeldt.

...ke, v. a. 1. omgive m. Lukkelse, , indslutte. At omlukke et Sted ...n. (Moth.)

...d, en. I Sprogløren: et v. en ...t Selvlyd ell. Stavelse ombannet ...h dog har beholdt sin Grundform; ...gangen af en Vocal ell. Stavelse= ...beslægtet.

...e, v. a. 1. omgive m. Lysning af ... (Baggesen.)

...ge, v. a. 3. (s. lægge.) 1. læg= ... At o. et Gulv. 2. lægge om= ...det om. (sielden ud. i partic.) Da ...var omlagt. 3. lægge hist og ...des.) Soldaterne bleve omlagte ... — Omlægning, en. pl. -er.

...ke, v. a. 1. læsse p. ny. Tøiet ...esset. Vognen maatte omlæsses. ...ning, en. pl.-er.

...b, et. 1. en Tings kredsformige ...k om et Punkt. Hiulets O. ...O. om Jorden. 2. en hurtig ...k frem og tilbage, ell. i forskiell. ...r. Blodets O. — fig. "Handes ...beste Middel t. at bringe Penge i ...Omlytte. Tankernes O. At have ...det o: kunne dømme og fatte en ...ning m. Lethed. — Omløbsba= ...a Bane, som giennemløbes v. Om= ...Komets O. (B. S. D.) — Om= ...et, d. s. s. Omgangsbrev. Om= ...en. den Tid, som udfordres t. Omløb. Maanens O. Planeternes Om= løbstid. (T. Rothe.) Omløbsveie, pl. Veie, Canaler, Gange t. Omløb. Blo= dets Omløbsveie. (Circulationsveie.)

Omløbe, v. a. 3. (s. løbe.) løbe forbi, l. uden om. At o. een i Veddeløb. (Me= get sielden som v. n. og kun figurlig for: løbe om. Der omløb adskillige Rygter.)

Omløben, en. ud. pl. Handlingen, at løbe om, løbe omkring. Løse Hundes Om= løben paa Gaderne.

Omløbende, adj. v. som løber om, dreier sig rundt. Det omløbende Hiul.

Omløber, en. pl. -e. en Person, der strøger omkring i Landet, uden fast Op= holdssted, en Landløber. "Det er Omlø= bere og Dagdrivere, t. hvilke de fleste Al= misser uddeles." Sneedorf. Deraf: Om= løberske, en. et saadant Fruentimmer.

Ommaale, v. a. 2. maale p. nye; maale om. Kornet maa ommaales. — Ommaa= ling, en. pl.-er.

Omme, adv. 1. om Stedet: p. en an= den Kant, p. et noget fraliggende Sted i en anden ell. modsat Retning, hvortil man kommer v. at gaae om f. E. et Hiørne. Hist omme v. Hiørnet. Han boer omme i en anden Gade. (s. adv. om, d, hvortil omme har samme Forhold, som henne til hen, oppe til op, 2c.) 2. om Tiden: gan= ske forbi, til Ende. Da Aaret var omme. Hendes Tid er endnu ei omme. (s. adv, om, g.)

Ommelde, v. a. 2. berette, tale om, berøre. Denne Omstændighed er tilforn ommeldt.

Ommure, v. a. 1. omgive m. Muur. Han lod Kilden ommure m. en Indfatning af hugne Stene.

Ommynte, v. a. 1. mynte p. ny, ompræ= ge. (B. S. D.) Deraf: Ommyntning, en.

Omnævne, v. a. 1. kalde anderledes, give et andet Navn. (Moth.) omnævnt, forhen omtalt, ommeldt.

Ompakke, v. a. 1. pakke ell. indpakke p. ny. Alt Tøiet maa udtages og ompakkes. Deraf: Ompakning, en. pl. -er.

Ompandsre, v. a. 1. omgive m. Pandser.

Omplante, v. a. 1. optage hvad der er plantet, og plante det p. ny eller p. et andet Sted. At omplante Jordbær, Træer, Blom= ster. — Deraf: Omplantning, en. pl.-er.

Omploie, v. a. 1. pløie p. ny. 2. pløie Jord op, hvori Sæd var nedlagt, og for= dærve Sæden. "Ompløier Mand anden Mands Sæd." D. Lov. VI. 15. 13. — Deraf: Ompløining, en. pl.-er.

Ompræge, v. a. 1. præge p. ny, give et andet Præg. Mynten blev inddragen og ompræget. — Deraf: Omprægning, en.

Ompæle, v. a. 1. omsætte, indslutte m. Pæle. At ompæle en Plads. — Ompæling, en. pl. -er.

Omqvæd, et. pl. d. s. [s. Qvad, qvæde.] en eller flere Verslinier, som gientages efter hvert Vers (Strophe) i en Sang ell. Vise. (Omqvæde. Colding.)

Omraade, et. [Svensk.] den Landstrækning, som tilhører nogen, især en Stat, en By, o. d. Territorium. (brugt af Molbech.)

Omrage, v. a. 1. bringe af Lave, i Uorden v. at rage i. At o. Papirer. (sielden; og forskielligt fra v. n. at rage om i.)

Omrand, en. Rand, som gaaer trindt omkring en Ting. (O. Fabricius i V. S. Skrifter.)

Omrande, v. a. 1. omgive m. en Rand. (usædvanl.) "Sand og Lyng, omrandet af evige Fyrreskove." — "Den hele uafseelige Flade — omrandet af Lothringens Bierge." Baggesen.

Omrask, et. det s. s. Omkram; it. en deraf tillavet Ret, f. E. Finker, Gaasekraase. (Colding. Moth.)

Omreise, en. Reise omkring ell. om i en Egn; Omfart. "Efter nogen Omreise kom de endelig til en Dal." Guldberg. "Paa deres Omreiser i Landet." V. S. O.

Omreise, v. a. 2. komme heelt omkring, ell. overalt omkring v. at reise. At o. Jordkloden t. Lands er ikke muligt. Han har omreist hele Landet. (omreisende, adj. v. som reiser allevegne, hist og her omkring. omreisende Skuespillere.)

Omride, v. a. 3. (s. ride.) ride heelt omkring. At omride en Plads, en Stad. Deraf: Omriden, Omridning, en.

Omrids, et. pl. d. s. Linierne, hvorved Legemernes Form bestemmes, for saa vidt som de ere; ell. betragtes som Flader; saavel om Naturproducter, som Konstværker. At tegne en Figur i Omrids. — fig. kort Udkast t. et skriftligt Arbeide; Udtog. Et Omrids af den nyere Tids Historie.

Omridse, v. a. 1. drage Linier omkring, afridse et Legemes Form p. en Flade. (V. S. O.) Deraf: Omridsning, en. pl.-er.

Omrinde, v. a. 3. (s. rinde.) d. s. s. omflyde. (V. S. O.)

Omringe, v. a. 1. danne en Kreds omkring, omgive trindt omkring. Han blev omringet af Mængden. Fienden omringede Byen. — Omringelse, en.

Omrive, v. a. 3. s. rive om. brugeligt i partic. Støtten blev omreven. — Omrivning, en. pl.-er.

Omrode, v. a. 1. rode op overalt, giennemrode. "Menneskene, der maae omrode Jorden." F. Boye. Haven seer ud, som den var omrodet af Sviin. — Omrodning, en. pl.-er.

Omrykke, v. a. 1. rykke til noget, saa at det falder om, rykke overende. — Omrykning, en. pl.-er.

Omryste, v. a. 1. bringe noget til at blandes ved at ryste det; ell. ryste et Kar, hvori noget er, som kan blandes. At ryste en Lægedrik. omryste en Flas... Deraf: Omrystning, en. pl.-er.

Omrøre, v. a. 2. røre noget vel, bringe Delene t. at blande sig. At o. den i Gryden. Farverne maae vel ...res. (I ældre Skrifter: omtale, berø... omrøre en Materie. P. Claussen.)

Omsaae, v. a. 1. tilsaae p. ny. ...maa omsaaes. (Rostgaards Ordb.)

Omsadle, v. a. 1. sadle p. ny, læg... den Gang Saddel, ell. lægge en ... Saddel paa. At o. en Hest. (absol... Hest, og sadle den. Vi fik neppe Ti... omsadle. Neppe var der omsadlet ... han igien red afsted.) jvf. sadle om. — ...af: Omsadlen, en. Omsadling, en. ...

Omsalte, v. a. 1. salte p. ny. ... salte Kiød. — Omsaltning, en. pl.-...

Omsats, s. Omsætning.

Omseile, v. a. 1. seile rundt om ... seile uden om. At o. Jorden. Vi ... lede Odden. — Omseiler, en, s. Jo... seiler. — Omseiling, en. pl.-er. I... dens Omseiling.

Omsende, v. a. 2. skikke omkring ... udgaae t. forskiellige Steder. Brev... omsendt i hele Stiftet. — Omsendel...

Omsider, adv. [I. um sidir; ... silde.] 1. endeligen, langt om læng... gang. Omsider kom det længe ... Budskab. Han kommer dog vel o. ... Slutning, sidst i Tallet, i Raden. ... kom Sørgeparrene, derpaa de indb... omsider (bedre: tilsidst) det frivillige ...

Omsiger, v. a. 3. (s. sige.) sige an... det modsatte af hvad man før har ... gienkalde. (sielden.) Er det snart sa... er det ogsaa snart omsagt. (jvf. sige o...

Omskabe, v. a. 2. give en anden ...ning, Skikkelse, skabe p. ny, om... Han har ganske omskabt den hele St... At o. et Sprog. (Sneedorf.) "Ha... ker ikke, med eet at omskabe Nat... Middag." Kampmann. — Deraf: ...skabning, en. pl.-er.

Omskandse, v. a. 1. omgive m. ... ser og Befæstning; opføre Skandse... omkring. En omskandset Leir. — ...skandsning, en. pl.-er.

Omskifte, v. a. og n. 1. A. a... d. s. s. skifte, ombytte; men br. sa... m. præp. med. At omskifte Ti... Evigheden. At o. Pennen m. S... Hoffet m. Landlivet. (Derimod: a... hellere end omskifte, Klæder, B... forandre.) 2. omskifte, for: ombyt... andre; forekommer ofte i vore Bib... "Jeg vil omskifte deres Ære t. ... Hos. 4. "Og jeg kunde omskift... Rost." Gal. 4. Hans Vilkaar ... er i denne Mellemtid omskiftet. All... den omskiftes. De have omskift...

deres Pladser. "At Ondskab ikke
omskifte hans Forstand, ell. Svig
hans Siæl." Mynster. — B. neutr.
andret, verle, afløse hinanden. Vi
stiderne omskifte. (jvf. skifte om.)
kiftelig, adj. som omskiftes ell. kan
s; foranderlig, ubestandig. Der=
mskifteligheb, en. Foranderlighed. —
telse, Omskiftning, en. det, at om=
et blive omskiftet; ell. Handlingen
e om; Forandring. "At skielne
det somme Ord Tilintetgiørelse,
et Omskiftelse." T. Rothe. "Hvor
vendte sit Blik, opdagede han den
igste, den lykkeligste Omskiftning."

kifte, et, pl. -r. bruges undertiden
Skifte, 1. ell. for: Omskiftning.
a blive bedre v. et nyt Omskifte.
e vi Omskifte af Heste.
koe, v. a. 1. lægge andre Skoe un=
lt omskoe en Hest.
kovle, v. a. 1. kaste fra Bunden af
Skovl. Kornet maa tilgavns om=
. (Moth.)
krift, en. pl.-er. Skrift som gaaer
m Noget. Omskriften p. en Mynt.
krive, v. a. 3. (s. skrive.) 1. skrive
give en anden skriftlig Form. Jeg
hele Brevet. Dette Udkast maa
es. En omskreven Regning. 2.
e m. andre Ord, ikke ligefrem,
idtløftigere Maade, o. d. Denne
ade kan ikke oversættes, men maa
es. 3. melde om, omtale skriftlig.
artic. Den omskrevne Bog, de
ne Varer har jeg rigtig modtaget.
krivning, en. pl.-er. Handlingen at
e (1 og 2.) Brevets O. vil medtage
n Tid. En Obligations O. At
e noget ved O. "Hans Oversættelse
paalidelig, da den ofte er mere Om=
g end Oversættelse." Wandal.
kue, v. a. 1. beskue trindt omkring,
Sider, omfatte m. eet Blik. "Der
e utalte Naturer." Baggesen. —
nde, som seer sig om t. alle Sider.
Blik. — fig. En omskuende Forstand.
kygge, v. a. 1. udbrede Skygge
mkring. Det store Træ omskygger
en. — Omskygning, en. (Ambergs

kære, v. a. 3. (s. skære.) 1. skære
mkring. At o. et Saar. (sielden.)
skære Forhuden hos Mandkiønnet,
. hos Jøder og Mohamedanere. —
Omskærelse, en. pl.-r.
slag, et. pl. d. s. 1. det, der slaaes
noget, f. at bevare det, ell. hvor=
get løselig omsvøbes. At giemme
e i et O. lægge O. om et Brev. 2:
inen: det, der lægges paa ell. om
, f. at trække, lindre Smerter, o. d.
At lægge varme O. paa en Byld. 3. Om=
skiftelse, Forandring. Omslag i Veiret.
Lykkens O. "Uden Forhaling og Omslag."
P. Claussen. 4. utidig, for tidlig Fødsel.
(5. Omsvøb i Talen, Omskrivning; foræl=
det.) — Omslagsveir, et. ustadigt, foran=
derligt Veir. (V. S. O.)

Omslibe, v. a. 3. (s. slibe.) slibe p. ny.

Omslutte, v. a. 1. omgive, indslutte p. alle Sider. "Den vide Verden, m. al sin Herlighed, maa dog omslutte megen Jammer." Mynster.

Omslynge, v. a. 1. slynge trindt omkring, omsnoe, omvinde. At o. Haaret m. en Blomsterkrands. Hatten var omslynget m. et rødt Baand. — fig. Aaen omslynger denne venlige Plet. — Omslyngning, en. pl. -er.

Omslæbe, v. a. 1. slæbe omkring. (sielden.) Efterat han i mange Aar havde omslæbt et sygt Legeme. — Omslæbning, en. (V. S. O.)

Omsløre, v. a. 1. tilhylle rundt om m. Slør. Med omsløret Hoved.

Omsmede, v. a. 1. smede p. ny. Denne Skoe maa omsmedes. — Omsmedning, en. pl. -er.

Omsmelte, v. a. 1. smelte p. ny, smelte det, som tilforn har været smeltet. Sølvet lod han o. Disse Mynter bleve inddragne og omsmeltede. — Omsmeltning, en. pl. -er.

Omsnoe, v. a. 1. omvinde, ombinde m. noget smidigt, bøieligt; omslynge. De omsnoede ham m. Blomsterkrandse. Tæt omsnoet af hendes Arme.

Omsnøre, v. a. 1 og 2. ombinde, omvinde m. Snore. Pakken var omsnøret m. Seilgarn. 2. snøre paa ny. Hun bliver tidt omsnørt.

Omsonst, adv. [T. umsonst.] i dagl. Tale: 1. forgieves, t. Unytte, frugtesløst. "Ak, slige Folk man nuomstunder søger omsonst." Baggesen. 2. uden Vederlag ell. Betaling; frit.

Omsorg, en. ud. pl. Omhu, Omhyggelighed i at udføre ell. varetage noget. At have O. for een. "Hav Omsorg f. et godt Navn." Sir. 41. At bære Omsorg for, drage Omsorg for, at noget skeer.

Omspade, v. a. 1. omvælte, kaste op m. Spade. At omspade et Stykke Jord. — Deraf: Omspadning, en.

Omspinde, v. a. 3. (s. spinde.) omgive m. Spind. — fig. De havde vidst at o. ham m. deres skiulte Garn. "Oprigtighed med Lumskhed at omspinde." Rein.

Omsprede, v. a. 2. sprede hist og her omkring. (mest i partic.) fig. at omsprede (udbrede) et Rygte.

Omspænde, v. a. 2. omgive v. at spænde. Man kan o. hende m. to Hænder. 2. hæfte, fæste om sig v. Spænder. Han om=

spændte sin Rustning. V. S. O. (bedre: han iførte sig.) — fig. ængste, bespænde m. Skræk, e. d. "Dødens Bølger omspændte mig." (D. Bibel.) "Du fryder og letter det Bryst, du omspænder." Ewald. "Mørke Varseler og Frygt hans Siæl omspænder." P. H. Frimann. "Omspændt af haabløs Elskovs Smerte." Baggesen. 3. spænde anderledes, spænde p. ny. Seletøiet maa omspændes (spændes om.) absol. skifte Heste f. Vognen, spænde andre Heste for. Saasnart der er omspændt, kiøre vi igien.

Omspørge, v. a. 3. søge Oplysning om v. at spørge, begiere Underretning, erkyndige sig om. (sielden ud. i part. pass). Den omspurgte Sag, Person. — **Omspørgsel**, en. (V. S. O.) s. **Efterspørgsel**, som er mere brugeligt.

Omstaaende, adj. v. som staaer rundt omkring, som staaer i en Kreds om noget. Det omstaaende Folk.

Omstable, v. a. 1. stable p. ny. — Deraf: **Omstabling**, en. pl. -er.

Omstemme, v. a. 1. stemme anderledes, stemme p. ny. Klaveret maa omstemmes. — fig. bringe een p. andre Tanker, t. en anden Mening. I Gaar var han af min Mening; i Dag havde hans Kone ganske omstemt ham. — **Omstemning**, en. pl. -er.

Omstemple, v. a. 1. stemple paa ny. Deraf: **Omstempling**, en. pl. -er.

Omstikke, v. a. 3. (s. stikke.) 1. stikke p. ny. Denne Plade maa reent omstikkes. 2. At o. Jorden i et Havebed (vende, omgrave det m. Spaden.) At omstikke Korn p. Loftet. (V. S. O.)

Omstille, v. a. 1. opstille hist og her, ell. rundt omkring. Han lod Vagter o. paa Torvet og i Gaderne. (V. S. O.) Brikkerne maa omstilles o: stilles anderledes.

Omstimle, v. a. 1. stimle omkring, samle sig i Mængde omkring. Folket omstimlede ham p. Torvet. Den omstimlende Folkehob.

Omstraale, v. a. 1. omgive m. Straaler, m. en stærk Lysning. Biergtoppen, omstraalet af Aftenrødens Glands. "Blidhed omstraaler hans rolige Aasyn." Hertz.

Omstreife, v. a. 1. drage streifende igiennem p. alle Kanter. At o. Landet. (sielden. s. giennemstreife.) omstreifende, adj. v. som streifer omkring. o. Horder. At føre et omstreifende, omvankende Liv. — **Omstreifning**, en. pl. -er. Handlingen, at streife om.

Omstryge, v. a. 3. stryge p. ny. Tøiet maa omstryges. (omstrygende, adj. v. d. s. s. omstreifende.) — **Omstrygen**, en. det, at stryge omkring. — **Omstryger**, s. **Landstryger**.

Omstrøe, v. a. 1. strøe omkring, sprede omkring. Bladene, der omstrøes af Stormen. Alt Tøiet laae omstrøet p. fig. Enkelte Huse ligge omstrøede

Omstrømme, v. a. 1. omringe [...] dende Vand, omflyde.

Omstunder, adv. 1. undertiden [...] forældet. omstunden. Arreboe). 2. [...] bindelse m. nu) i disse Tider, i næ[...] Tid, i vore Dage. Nu omstunder [...] omstunder) gives her ikke mange ri[...]

Omstyrte, v. a. 1. kaste voldse[...] kuld. Alle disse Træer har Stor[...] styrtet. — fig. Hans Herredømme [...] des. (jvf. v. n. styrte om.) Dera[...] styrtning, en. pl. -er.

Omstændelig, adj. 1. ganske [...] og vidtløftig, som indbefatter alle [...] digheder. En o. Fortælling, [...] ning. 2. som fortæller, omtaler [...] meget udførligt, m. de mindste Om[...] heder. Han er meget o. i sine F[...] ger. — **Omstændelighed**, en. de[...] skab, at være o. Hans Omstæn[...] er ofte meget trættende.

Omstændighed, en. pl. -er. [...] stand. I ældre Dansk: Omsta[...] særegen Beskaffenhed v. en Ting. [...] O. ved Tingen er jeg ikke i Sta[...] forklare. Efter Sagens O. D[...] O. ved dette Tilbud, som giør, at [...] kan modtage det. "De egentlige [...] digheder gaae dem mere og mere [...] de." Rahbek. 2. Forhold t. and[...] og Begivenheder, Vilkaar, Stillin[...] Omstændighederne have i denne [...] forandret sig. Under disse, under [...] "Omstændighederne i Riget danne [...] og mere beqvemme t. den vigtig[...] dring." Wandal. Mine O. (m[...] muestilstand) tillader mig det i [...] være i gode, i slette (oeconomiske) [...] digheder. 3. Hændelse, Begivenl[...] er indtruffet en ubehagelig O. [...] og i d. Tale: Omsvøb, Vidtløfti[...] Talen, Vanskeligheder, overdrevn[...] hedsyttringer (som oftest i pl.) [...] mange Omstændigheder. At g[...] (Indvendinger) i en Sag. Hv[...] disse Omstændigheder!

Omstøbe, v. a. 2. støbe p. ny; gi[...] den Form v. Støbning. — fig. At [...] et heelt Land. (Sneedorf.) — **Oms[...]** en. pl. -er.

Omstøde, v. a. 2. figurl. kuldk[...] hæve, tilintetgiøre. Testamentet [...] stødt. Han omstødte mange af [...] gængers Anordninger. Den Sæ[...] der sig ikke o. (i den egentl. Beme[...] partic. Bordene bleve omstødte. [...] om.) Deraf: **Omstødelse**, **Om[...]** en. (det første hyppigst, især fig.)

Omsvinge, v. a. 1. bevæge v. [...] ing, drive noget rundt omkring

...nal. svinge om. Kraften er ikke ...k t. at omsvinge Hiulet.)

...værme, v. a. 1. omgive ell. bevæge ...ing i Sværme, i uordentlige Hobe. Rytterhobe omsværmede Leiren. — ...rmende, adj. v. som sværmer, strei... ...entlig omkring. Fiendens omsvær... ...hobe.

...værmer, en. pl.-e. den, som svær... ...ikker omkring, fører et uroligt Liv. ...ge Omsværmere." Malling.

...væve, v. a. 1. omgive svævende ell. ...m Flugt. Enkelte Fugle omsvæ... ...bet. "De svundne Dieblik mig ...væve." S. Staffeldt. (omsvæve, for svæve om, forekommer hos ...; ellers, og i Prosa, usædvanligt.)

...ob, et. pl. d. s. 1. det, der svø... ...i om noget; Omslag. Et O. af ... 2. fig. Vidtløftighed i Talen, Ud... ...ra Hovedsagen, enten af Omstæn... ... ell. for at undvige et bestemt Ud... flugter.) Fortæl det uden O. At ...en unyttige O. (Sneedorf.) "Ta... ...gte ingen Omsvøb, ingen Gien... ...ingen Foldekast." Bagg. N. Klim. ... Forf. skriver: al unyttig Om...

...øbe, v. a. 2. forsyne m. Omslag. ...omsvøbt m. Lerred, m. et Klæde. Omsvøbning, en.

...e, v. a. 1. forsyne rundt om m. ..., sammensye heelt omkring. Pak... ...eel omsyet m. tykt Garn. 2. sye ...n, sye om. Kiolen maa omsyes, ...) er omsyet.

...tte, v. a. 3. s. sætte om. Alle ...ere nu omsatte i Hylderne. 2. ...n. Det maa nu atter omsættes ...n.) 3. sætte trindt omkring, om... ...get. "Han lod beringe og om... ...ene." P. Claussen. "Som Vand ..., m. Blomster omsat." Øhlenschl. (Varer) i andre Hænder v. Han... ...tage og udbetale Pengesummer, ...age, udsætte dem p. andre Steder, Kogle sandt paa at forædle Pro... andre at omsætte hvad disse havde ..." Rahbek. Der omsattes før man... ...ker ved Snapstinget. — Omsæt... En betydelig O. af Varer. "El... ...ader det tilvirkede Forraad til ... Omsætning og Oplag af ... Bøve. Penge-Omsætninger.

...ge, v. a. 1. omgive med, indhylle ... Skyer omtaagede Horizonten. ...y var reent omtaaget. — fig. "At ...n kan o. Mængdens Dine." ... "At hans Die lukkedes, inden ...gedes af Nat og Uveir." Rahbek.

...e, en. ud. pl. mundtlig Ytring; ...ning om en Sag ell. Person. ...agelse er bleven Dagens almindelige Omtale. At kiende een af andres O. At bringes i O. komme til O. være i slet Omtale. (Rygte.) "At komme under Omtale." T. Rothe.

Omtale, v. a. 2. berøre, nævne, bringe p. Bane i mundtlig Tale. Denne Sag blev slet ikke omtalt. Jeg ønskede mig den i Gaar omtalte Bog. Han blev ikke vel omtalt.

Omtanke, en. ud. pl. En omfattende Eftertanke; Henvendelse af Tanken til en Kreds ell. Række af Forestillinger, som vedkomme en vis Sag, (af Udtrykket: at tænke sig om.)

Omtappe, v. a. 1. tappe p. ny, tappe af eet Kar i et andet. At o. Øl (af Ankeret) p. Flasker. — **Omtapning,** en. pl.-er.

Omtegne, v. a. 1. tegne p. ny. Denne Figur maa omtegnes. — **Omtegning,** en. pl.-er.

Omtone, v. a. 1. omgive m. Toner, lyde rundt omkring. "Himlene omtoned den svimlende Elsker." S. Staffeldt.

Omtordne, v. a. 1. poet. Udtryk: omgive, fylde m. en tordnende Lyd. (Sander.)

Omtrent, adv. næsten, henved, p. det nærmeste. [henved, henimod og næsten udtrykke en Nærmelse t. den angivne Mængde ell. Størrelse, som dog er noget under denne; omtrent udtrykker en Uvished, der kan være baade noget mere og noget mindre.]

Omtrykke, v. a. 2. trykke p. ny. At lade et Ark o. — **Omtrykning,** en. pl.-er.

Omtrylle, v. a. 1. forandre, forvandle v. Trylleri ell. Tryllekonst. "Lad øde Mark t. Paradis omtrylles." F. Schmidts Digte.

Omtræde, v. a. 3. (V. S. D.) s. nedtræde.

Omtræk, et. pl. d. s. 1. Omrids; Omfang. "Hvert Punkt af Hiulets Omtræk." Høyer i V. Selsk. Skr. 2. Handlingen, at trække omkring fra Sted t. Sted, ell. trække forbi; Omtrækken. (sielden. (V. S. D.)

Omtumle, v. a. 1. kaste voldsomt hid og did, bevæge m. Heftighed op og ned, frem og tilbage. Skibet omtumledes p. Bølgerne. — fig. Skiebnen har uderlig omtumlet ham. (Som v. n. for: tumle om, findes det brugt af Baggesen. "Mat hun p. Gulvet omtumled som død.") = **Omtumling,** en. 1. heftig Bevægelse v. at omtumles. 2. fig. meget omvexlende Skiebne. "Efter ti Aars Omtumlinger." Bagg. N. Klim.

Omtviste, v. a. 1. underkaste Tvivl og Indvendinger, stride om. Sandheden af denne Fortælling er meget omtvistet. En omtvistet Sætning. "Den Indbildning, at ville opkaste mig til afgiørende Dommer i den omtvistede Sag." Birkner. — **omtvistelig,** adj. som kan omtvistes, uafgiort, tvivlsom.

Omtykkes, v. n. pass. s. tykkes. [At være ilde omtykt, i ældre Dansk: ilde liidt, ikke til Behag.]

Omtælle, v. a. 3. (s. tælle.) underkaste en ny Tælling, tælle p. ny. — **Omtælling**, en. pl. - er.

Omvandre, v. a. og n. 1. a) act. vandre rundt omkring, færdes igiennem i alle Retninger. Da vi havde omvandret Den. Han har omvandret Landet p. alle Kanter. "Mens han omvandrede Jordens Kreds." Hertz. "Hvor Diet — o. kan en Kreds af mange Mile." P. H. Frimann. b. neutr. omvandre for: vandre om, vandre omkring, forekommer sieldnere. "Da de bestandig omvandrede fra det ene Sted t. det andet." Bastholm. "Jeg er en Mand, som har saa vidt omvandret." P. M. Trojel. = Heraf: **Omvandring**, en. pl. - er. "Hvad jeg p. min Omvandring giennem Byen mest savnede." Baggesen.

Omvanke, v. a. og n. 1. (har.) 1. act. vanke rundt omkring, omgaae. "Saa tidt i Vellyst tabt, Naturen jeg omvanker." E. Colbiørnsen. 2. intrans. vandre vildfarende ell. ubestemt omkring. (br. vel undertiden i St. for: vanke om; men mest i poet. ell. høiere Stiil.) Længe havde han omvanket i Skove og Ørkener. "Paa Bredens fede Græs omvanker Hiorden rolig." P. H. Frimann. "Der omvankede disse Stammefædre m. deres Hiorde." O. Guldb. Et omvankende (nomadisk) Folk. Schytte. "Smiler som Løven, der skuer sit Rov o. i Tryghed." Hertz. — **Omvanken**, en. ud. pl. Gierningen at vanke om.

Omvei, en. pl.-e. En Vei, der boier af fra den lige Linie imellem to Punkter, og som altsaa ei er den korteste. (det mods. af **Gienvei**.) Vi maatte giøre en O. gaae en lang Omvei. — fig. At gaae ad Omveie t. sit Maal, søge at opnaae noget v. Omveie. "Hvorfor skulde dit Svar da søge Omveie?" Mynster.

Omvende, v. a. og rec. 2. i den egentl. Bemærk. (s. vende om) kun i partic. En omvendt Tallerken. Paa den omvendte Side (Bagsiden.) Med den omvendte Haand. I omvendt (ɔ: i den modsatte) Orden. Tilfældet er netop omvendt (det modsatte.) (omvendt br. endog som adv. for: p. den modsatte Maade, tvertimod.) 2. forandre, forvandle. (sielden.) Forsynet kan let o. Modgang t. Medgang. Deres Latter omvendtes t. Sorg. "Men see — hvor snart Ulykken sig omvendte." Bording. 3. bringe een v. Forestillinger t. at angre sine Feil, forandre sit Levnet, sine Meninger, ell. til at antage en anden Tro. Hans Tale omvendte Mange. At o. Hedninger, o. Vantroe. En omvendt Hedning, Synder. 4. recipr. omvende sig, frembringe Bod og Bedring hos sig selv; bringe sig selv t. Omvendelse; forandr[e] slet, ugudeligt Levnet t. et bedre. ... vorlig at omvende mig fra den af alle Ungdomssynder, som man fandt elsk... Baggesen. = **Omvendelse**, en. ud. pl. Forandring, enten udvortes ell. indv... O. til det bedre. (sielden, og fornemmelig jydske Almuesprog.) 2. a. En Hoved... andring t. det bedre i Tænke- og Han... maade. At bringes, at komme til O. ... kalde Syndere til Omvendelse. b. O... gang t. den christne Tro, og den Lære, ... derviisning, hvorved samme fremv... Hedningers O. (Deraf: Omvendelse... storie, Omvendelsessyge, o. fl.) — O... vender, en. "Den romerske Kirkes Om... dere, eller de saakaldte Missionai... Bagg. N. Klim. (For: Omvending ... den egentl. Bemærkelse af vende om, ... oftere enten Omvenden ell. Vending.)

Omvexle, v. a. 1. ombytte. (neutr. ... te, skifte med, afvexle, forandres.) En ... vexlende Lykke. **Omvexling**, en. pl. ...

Omvifte, v. a. 1. poet. d. s. s. om... "Her omvifter mig end den svundne ... værelses Aande." S. Staffeldt.

Omvikle, s. omsvøbe, omvinde. **Omvikling**, en. Omsvøb, Omsvøbning.

Omvinde, v. a. 3. (s. vinde.) omg... at vinde, omsnoe, ombinde, omsvøbe. At o. een m. Blomsterkrandse. Hatten ... vunden m. et rosenrødt Baand. At ... vinde noget m. Reb, m. Seilgarn ... vinde, 1.) — **Omvinden**, **Omvinding**.

Omvoxe, v. a. 1. d. s. s. omgroe. ... den er rundt omvoxet af (ell. med) ... gende Birke. En med Tornekrat om... Jordplet.

Omvride, v. a. 3. (s. vride.) t... dreie noget m. Magt omkring ell. i en ... sat Retning. (oftere: vride om.) En vreden Green.

Omvælte, v. a. 1. bringe noget ... falde omkuld, vælte om (som oftere ... Stenen synes at være omvæltet af ... skehænder. "Disse Atlas-Kroppe, ... den blotte Luft omvælte sig." ... — **Omvæltning**, en. pl. - er. 1. ... lingen at vælte om, Omstyrtning. ... Omløb. "Indtil Aarets Omvæltni... ter fører den samme Fest tilbage." ... ster. 3. fig. voldsom Forandring, ... stiftning. "Den Fred, som Tidens ... væltninger ikke kunne forstyrre." M... — Saaledes have nogle brugt det for ... volution, Rigers, Staters Omvæl... ger. Deraf: **Statsomvæltning**.

Omværne, v. a. 1. omgive m. ... "Saa omværnes m. Skræk Bebai... pel." Hertz.

Ond, adj. værre, værst. [J. v... verri, verstr. *vandr*, vanskelig.] ud... overhovedet det Modsatte af god, ...

…strider imod Fornuftens og Sæde-…s Fordringer, der vækker fornuftige …s Mishag. A.) I physisk Henseen-… modbydelig f. Sandserne, ubeha-… o. Lugt, Smag. ondt Veir. En … Den onde Dag (i Feberſygdom-… …f. slem, som i disse Tilfælde ofte … 2. skadelig, fordærvelig. En o. … Et ondt Saar. onde Urter. (Til … 2 hører den substantive Brug af … Ondt for: det, som bringer Skade, vol-…d, Fortræd. At lide Ondt. At ud-…eget Ondt. At fordrive Ondt m. … At ønske Ondt over een. — Lige-… legemlig Smerte, Pine, Sygdom: … Ondt i Hovedet, i Maven, i en Fod, …e. — absol. At have Ondt, faae … komme i en Tilstand, som den, der … v. at kaste op ell. at daane. Hun … og besvimede. Han havde Ondt …det. — Ligeledes absol. om Koner i …od. Hun havde Ondt i 24 Timer …un fødte.) 3. uheldig, ulykkelig …t physiske Begreb kan være blandet …intellectuelle.) Det var hans onde …, der førte ham t. dette Skridt. … slet) Gierning faaer en ond (uhel-…de. Det varer længe som et ondt … B.) i intellectuel Henseende. 1. … ikke svarer t. sin Bestemmelse, ikke, … det bør være, ufuldkommen. (s. …, slet, som nu i denne Bemærk. …altid bruges.) onde Penge. Det … Tider, vi leve i. At komme i ondt … have et ondt Rygte p. fig. Det er …t, der ei er Foderet værd. (Moth.) …herskab faaer Ende; men ikke ond …t. Ordspr. 2. besværlig, vanske-… ond. (her br. nu oftere slem ell. …g.) "Ond er tung Steen langt at … "Det er ondt at baase f. ufødt … Ordspr. Man har ondt v. at …e tilpas. Hun har ondt ved at … C.) I moralsk Henseende. 1. som … sig selv maa mishage, syndig, slet, …ig. Et ondt Hierte. En o. …, Vane, Tilbøielighed, Gierning. … Mennesker. "Herren lader sin Sol … over Onde og Gode." Math. 5. … det, som har det Onde hos og v. … det, som formedelst Forhold og …igheder virker Ondt." Sporon. — … Ondt. "Naar hendes slemme … Ondt kun bliver mæt. Holb." … hverken Ondt ell. Godt. At …omme, tale ondt om een. Der … Ondt i ham (ɔ: hos ham.) … Onde ɔ: Last, Synd, Udyd. At … Gode og skye det Onde. — Til …t. Last, som en Brøde. Det blev …ig t. Onde. — Til det Onde ɔ: …rske Mening, uden Skaansomhed. … alting ud t. det Onde; udtyde noget t. det Onde (modſ. til det Gode.) 2. haard, ildesindet, uskaansom. At være o. mod sine Folk. En o. Herre. "Den, som er sig selv ond, hvem skulde han være god?" Syr. 14. — onde Ord ɔ: vrede, haarde Ord. Et ondt Svar. = ondartet, adj. som er af ond Natur, Art, Beskaffenhed. En o. Sygdom. ondartede Mæslinger. — ondhiertet, adj. som har et ondt Hierte, slettænkende, ildesindet. (br. mindre end det modſ. godhiertet.) — Ondskab, en. ud. pl. 1. den Egenskab at være ond i moralsk Henseende (ond. c. 1.) Tilbøielighed t. det Onde, t. at giøre ondt; Ryggesløshed, Ugudelighed. 2. ond, ondskabsfuld Handling, Udaad, Forbrydelse. Denne O. har han begaaet. Han er udlært paa O. (Hos Almuen br. Ordet ogsaa endnu om det physisk-onde. f. E. noget Ondskab i Kroppen ɔ: et ell. andet Sygdomsstof.) ondskabsfuld, adj. i høi Grad ond, meget tilbøielig t. at giøre ondt, t. at skade andre. Ondskabsgierning, en. ond G. som begaaes m. Overlæg og fri Villie; forsætlig ond Handling. Ondskabssynd, en. pl. -er. modsættes i Theologien: Svaghedssynd.

Onde, et. [dannet af adj. ond, c. 1. i den demonstrative Form; ligesom et Gode. pl. Onder er ligeledes brugt af endeel; men uden alminDel. Bifald.] en Tilstand, der vækker et fornuftigt Væsens Mishag; det, som er t. Uheld, t. Skade; Ulykke, Vanheld, ond Ting. Et indbildt Onde. At falde fra eet O. i et andet. Et moralsk O. Af to Onder maa det mindste vælges.

Omgefær, s. omtrent, henved, henimod.

Onsdag, en. pl. -e. [formodentlig sammentrukket af Odinsdag.] den fierde Dag i Ugen. Dies Jovis.

Onyx, en. En Chalcedon, som bestaaer af flere, forskielligt farvede Lag, og regnes til de ringere Ædelstene; Onyxsteen.

Oos, s. Oes.

Op, adv. [Isl. A. S. og Sv. upp.] udtrykker: a. 1. en Bevægelse ell. Retning fra et lavere Sted til ell. imod et høiere. (modsat ned.) At gaae op ad en Trappe, føre een op p. et Bierg. Han løftede Drengen op fra Gulvet. At trække een op af Vandet. At see op, see i Veiret. op ad Bakken, Stigen, Gaden. op ad Dagen ɔ: hen ad Formiddagen. (derimod: op ad Dage ɔ: livagtig, øiensynligen. Hun ligner Moderen op ad Dage, er Moderens Billede op ad Dage.) — opad, adv. Veien gaaer opad (hvor Landet høiner sig.) sig. op i Stuen ɔ: t. den Deel af Værelset, som kaldes den øverste, som er længst fra Indgangen; i Modsætn. til: nede v. Døren. Han stod længe v. Døren, indtil man bad ham gaae op i Stuen. Sæt dig høiere op v. Bordet. — Man siger ogsaa: At gaae op og ned ad Gulvet, ad Gaden ɔ:

frem og tilbage paa. — figurlige Udtryk: At svinge sig op ɔ: komme t. Ære og Værdighed. At arbeide sig op. — Det gik op, gik lige op. (om Størrelser, der, som lige store, hæve hinanden.) 2. en Bevægelse, hvorved man reiser sig fra et Sæde ell. Leie,; ell. en Handling, Bestræbelse, hvorved man bringer een t. at reise sig. At staae op (af Stolen, af Sengen. Hos Almuen, i sidste Tilfælde, ogsaa: at sidde op.) At jage een op. At jage en Hare op. (af Leiet.) b.) en Handling, Bevægelse, hvorved noget aabnes (modsat i ell. til.) At lukke en Dør op. Vinduet fløi op. Jeg kan ikke faae Æsken op. — At komme op ɔ: blive aabenbar, bekiendt. Der er kommet meget op af hans Skielmsstykker. — At slaae op med sin Kiæreste, ophæve Forlovelsen inden Ægteskabet ell. Vielsen. c.) en umiddelbar Nærhed. Min Have gaaer lige op til hans Mark. Denne Muur er bygget lige op t. hans Baghuus. d.) en lydelig Tone. At læse op, læse noget op af en Bog. At stemme op t. Sang. At raabe Folkenes Navne op. e.) Op! er ogsaa et Udraabsord, hvormed man enten byder een at reise sig, ell. opmuntrer, opfordrer t. Deeltagelse, Virksomhed, ꝛc. f.) I en stor Mængde Sammensætninger, hvori Partikelen staaer foran, udtrykker den deels en Bevægelse ell. Retning i Høiden (opbygge, opføre, ophænge, opstaae, ꝛc.) deels en Aabning (opgrave, oplukke, ꝛc.) en Gientagelse af den Handling, som Verbet udtrykker (opfarve, opfriske, opkalde, opkoge, opvarme, m. fl.) en Henvendelse af Siælens Virksomhed v. en Gienstand (ophidse, opmærksom, Opsigt, Opsyn; hvor op, i en ellers usædvanlig Brug, er det tydske auf ɔ: paa) eller en endelig Fuldførelse af Handlingen, hvorved i visse Tilfælde tillige noget skaffes bort, fortæres e. d. (opfylde, opkiøbe, opoffre, opsige, opæde, m. fl.)

Opagt, en. (V. S. O.) s. **Opsyn**, **Varetægt**.

Opal, en. pl. -er. En haard Steenart, som hører til Kiselslægten.

Opamme, v. a. 1. opføde v. Brystet, v. at give Die. Selv at o. sine Børn. — fig. "Ei ene du boer, hvor Klogskab opammes og Vittighed groer." Rein. — Deraf: **Opammelse**, en. ud. pl. (V. S. O.)

Oparbeide, v. a. 1. bearbeide, drive, bykke op fra en raa Tilstand. Alt dette var øde, udyrket Jord, som han har oparbeidet. — **Oparbeidelse**, en. (Ambergs Ordb.)

Opbage, v. a. 2. bage p. ny, opvarme i en Bagerovn. At opbage gammelt, ikke vel giennembagt Brød. (V. S. O.)

Opbevare, v. a. (Tydsk.) s. **bevare**, **giemme**.

Opbidsle, v. a. 1. lægge Bidsel, [...] me p. At opbidsle en Hest. (A. S. B[...]

Opbinde, v. a. 3. (s. binde.) bin[...] Veiret, fæste op v. Baand. At o. Haa[...] Klæderne. o. Halen p. en Hest. At [...] binde Viinranker. At o. Sæden i Neg[...] fig. indskrænke. "Har han ellers n[...] Magt i offentlige Sager, da er han saal[...] opbunden, at han har mere Anseelse, [...] virkelig Myndighed." Schytte. — **Opbinder**, en. pl. -e. "Meieren har gierne [...] Opbinder efter sig." Schytte. — **Opbinding**, en. pl. -er.

Opblande, v. a. 1. give forandret [...]kelse, ell. Smag v. at blande, spæde. [...] opblande Vinen m. Vand. (V. S. O.)

Opblanke, v. a. 1. give ny Glands[...] Blankhed. — **Opblankning**, en. pl. -er.

Opblomstre, v. n. 1. (er.) opvore blo[...]strende, fremblomstre, udvikle sig t. [...] Skiønhed som en vorende Blomst (i h[...] Stiil.) Han saae Pigen opblomstre [...] en deilig Rose. Det var p. den Tid, [...] Sprog og Digtekonst begyndte at opblo[...]stre. — **Opblomstring**, en.

Opblusse, v. n. 1. (er.) tage til i bl[...]de Lue, oplue, blusse op (som hyppi[...] br.) Vi saae den opblussende Lue, [...] Vreden opblusse hos ham. — **Opblussen**, en. ud. pl. Ildens **Opblussen**.

Opblæse, v. a. 2. puste op, blæse [...] (som mere br.) derimod partic. opblæ[...] (f. E. Fødemidler.) og opblæst. En [...] blæst (oppustet) Blære. 2. figurl. At [...] blæses af Lykken, blive indbildsk, [...] En opblæst Nar. "Giv Daaren Fr[...] gode Dage, da opblæses han endnu m[...] Mynster. "Hvad nytte opblæste Ord? [...]ningen kan bedst prise dig." B. Thaa[...] **Opblæsning**, en. pl. -er. Løgen har f[...] det ham enhver Spise, der volder Opbl[...]ning. (**Opblæsthed**, en. Indbildskhed, [...] mod. V. S. O.)

Opbløde, v. a. 2. opløse v. Blød[...] v. at anbringe en Vædske, et fugtigt [...] slag; it. blødgiøre noget haardt v. at l[...] det i en Vædske. At o. et Saar, [...] Blodet er størknet. At opbløde no[...] Vand. — **Opblødning**, en. pl. -er.

Opbringe, v. a. 3. (s. bringe.) [...] s. s. bringe op. Kornet lod han o. [...] Loftet. Er alt Tøiet opbragt? [...] 2. bringe t. en Havn; men kun [...] der opsnappes, optages fiendtlig [...] Skibet, Skipperen er bleven opbragt [...] en Kaper. Skibe, som opbringes [...] neutral Havn. [aldrig: bringe op.] af: **Opbringelse**, en. Gierningen [...] opbringe, eller at bringe op. O. Varenes O. paa Loftet. [...] hidse, forbittre, bringe i Vrede. (t[...] aufbringen.) "Mit Folk opbr[...]let." O. Malling. Mere brugel. er p[...]

, for: vred, forbittret, fortørnet. opbragt paa een, over noget.
…d, et. pl. d. det, at noget bryder …ans.) Isens O. Flodens O. …ens Opbrud. (s. bryde op, b.).
…se, v. n. s. bruse op. En opbru… …et heftig, lidenskabelig) Charak… opbrusende Lidenskaber. — Op… …g, en. pl. -er. Alcaliske Saltes …ning med Syrer.
…yde, v. a. 3. (s. bryde.) bryde op, …, aabne p. en voldsom Maade. …aatte opbrydes, blev opbrudt. første Gang, optage t. Dyrkning. …jord. — Opbrydning, en. Gier… …t bryde noget op. Dørens Op…
…
…ænde, v. a. og n. 2. (s. brænde … act. lægge i Aske, ødelægge v. …ange Huse opbrændtes, 2. neutr. …ske v. Ild. Alt Brændet er op… — Opbrændelse, Opbrænding, en.
…d, et. 1. Handlingen at opbyde Krig, t. at modstaae en Fiende. … et almindel. O. i Landet. 2. …en, frivillig at overgive sit Bo t. Behandling, naar man troer sig f. … ikke i Stand t. at fyldestgiøre sine …r. At giøre Opbud. (Ordet har, Fallit, et Bibegreb om Skyldnerens … udrede sin Gield.) (Deraf: Op… …et. Bo, som frivilligen overgives …s Behandling. Opbudsmand, …d. Fuldmægtige eller Commis… …budsbo, som efter Loven (V. …tes af den, der opgiver sit Bo.
…de, v. a. 3. (s. byde.) 1. falde … Vaaben. At o. alt vaabenført …. 2. At opbyde et Fruentimmer … (oftere: byde op.) 3. At o. sit Creditorerne ɔ: giøre Opbud. (D. …. sætte i Virksomhed, bruge, an… At o. alle Kræfter, sin hele Vel… "Mod dette Onde opbød de ofte …Myndighed." Mynster.
…ge, v. a. 1. opføre v. Bygnings… At nedbryde og igien o. et Huus. o. en grundmuret Skole. 2. fi… … t. alvorlig, gudelig Betragt… …e hos Andre et moralsk ell. re… …et. Hans Tale opbyggede alle … Hans eget Levnet kan ikke op… … opbyggeligt for) hans Me… … Opbyggelig, adj. lærerig, som … til Andagt ell. moralsk Efter… — Opbyggelse, en. 1. En Byg… …førelse. 2. Gierningen at op… …. Bemærkelse, Veiledning t. …, t. et religiøst Levnet. Hans … Lære var Menigheden til O. …pbyggelsesskrift, en. pl. -er. gu… …ift, Andagtsbog. Opbyggelses… …. -r. (V. S. D.)

Opcapre, v. a. 1. s. opbringe, 2.

Opdage, v. a. 1. finde, træffe, komme over en hidtil ubekiendt Gienstand. At o. en ny (ɔ: ubekiendt) Ø. Han har opdaget mange nye Planter p. denne Reise. Man opdager det, som er til; man opfinder det, som kan blive til (som ikke forhen har været i en saadan Skikkelse.) Man opdager nye Lande; man opfinder en Maskine, et nyt Konststykke. "Den, som først opdaged en Steens forborgne Kraft, at dreie Staal mod Nord." Tullin. 2. komme efter, udfinde, opspore. Det var ham, som opdagede Sammensværgelsen. Jeg er ikke i Stand t. at o. hvori Hemmeligheden ligger. 3. aabenbare, oplyse om, giøre bekiendt med. Han har opdaget mig hele Sagen. "Saa tidlig som det opdagedes." Vedel. — Opdagelse, en. pl. -r. 1. Handlingen at opdage en hidtil ubekiendt Gienstand. Amerikas O. "Opdagelsen af Magnetens Egenskab har givet Anledning t. Compassets Opfindelse." Sporon. 2. en ny, ved Eftertanke og Jagttagelse giort Erfaring. At giøre en mærkværdig O. 3. Aabenbaring, Oplysning. Opdagelsen af et Tyveri. — Opdagelsesreise, en. pl. -r. Reise, som skeer f. at opdage nye Lande ell. undersøge lidet bekiendte Verdensegne. — Opdager, en. pl. -e. den, som opdager noget, som giør en Opdagelse. Amerikas Opdager.

Opdige, v. a. 1. Handlingen at opføre Diger. (V. S. D.)

Opdigt, et. ud. pl. ugrundet, opdigtet Beretning, Paafund, Opspind. (s. Opdigtelse.)

Opdigte, v. a. 1. udtænke, finde p. noget, som ei er sandt ell. virkeligt. (ikke saa meget om den poetiske Opfindelse, som om det, der opdigtes i skadelig Hensigt, ell. uden al Hensigt.) Den hele Fortælling har han opdigtet, f. at føre mig bag Lyset. Hans Sygdom var opdigtet (ikke virkelig.) En opdigtet Gienstand. — Opdigtelse, en. pl. -r. Handlingen at opdigte noget; ell. det, som er opdigtet.

Opdirke, v. a. 1. aabne v. Hielp af en Dirik. At opdirke en Laas. Deraf: Opdirkning, en. pl. -er.

Opdrage, v. a. 3. (s. drage.) 1. trække op. (sielden.) "Dækket er opdraget, og han veed hvad der var." Mynster. (Præd. 1814. I. 66.) 2. opfostre, danne og optugte den yngre v. Lære, Omgang og Mønster. At o. sine Børn m. Omhu. Han opdrog en Skole af store Hærførere. (sieldnere om Dyr ell. Planter. Blomster, opdragne i Drivhuse. — Om Dyr bl. a. opføde.) — Opdragelse, en. ud. pl. 1. Indbegrebet af det, som hører t. at opfostre og danne Børn og unge Mennesker. At give sine Børn en god O. Den aandelige, physiske O. 2. den Dannelse, som erhverves

saavel v. god Anførsel i Ungdommen, som v. Omgang m. dannede Mennesker. En Mand af Opdragelse. Et saadant Sprog høres ikke blandt Folk af O. — Deraf: Opdragelsesanstalt, Opdragelseslære (Pædagogik.). Opdragelsesvæsen, o. fl. — Opdrager, en. pl.–e. en Person af Mandkiønnet, der har paataget sig at opdrage Børn ell. unge Mennesker. Om et Fruentimmer: Opdragerinde.

Opdreie, v. a. 1. dreie tilbage; faae op v. at dreie. At opdreie en Skrue.

Opdrikke, v. a. 3. (s. drikke.) udtømme v. at drikke, drikke saaledes, at intet bliver tilbage. (mest i partic.) Al Vinen er, blev opdrukken. (s. drikke op.)

Opdrive, v. a. 3. (s. drive.) 1. jage (Vildt) op. Banderne maatte o. Vildtet. (V. S. O. sielden.) 2. drive t. en høi Priis v. Auction. (i partic.) Jeg vilde kiøbt Bogen; men den blev s. høit opdreven. 3. overkomme v. Søgning med Møie. Dette er alle de Penge, jeg har kunnet opdrive. (V. S. O.) 4. optage (ny Jord) t. Dyrkning, opbryde. Denne Mark har han først opdrevet. — Deraf: Opdrivning, en. pl.–er.

Opduge, v. a. 1. til Skibs: hale Seilet op og binde det fast t. Raaen. — Deraf: Opdug-ning, en.

Opdræt, en. Tillæg af Qvæg; Qvægs Opfødning; it. det Qvæg, som er lagt til, opfødt. Opdræt af Kalve, Faar. At have godt Qvæg i Opdræt. (Moth.)

Opdynge, v. a. 1. samle i en Dynge. At o. Jord, Giødning. "Da han havde opdynget den ubeskrivelige Mængde Korn i sine Forraadshuse." Suldb. — fig. sammensanke. At o. Skatte, Penge. "Da Seilads igien udvidede Handelen, og Handel opdyngede Rigdom." J. Boye. — Deraf: Opdyngelse, en.

Opdyrke, v. a. 1. dyrke fra ny af, indtage t. Dyrkning, opbryde. "Du, som Fædres Land opdyrker glad m. travle Hænder." Rein. Denne Jord har han opdyrket fra Hedeland. At opdyrke en Mose. — Deraf: Opdyrkning, en. pl.–er.

Opdække, v. a. 1. besætte et Bord m. det, som hører t. et Maaltid, saavel Bordredskab, som Retter. Der blev i en Hast opdækket. I Salen stod et stort opdækket Bord. — Opdækning, en. pl. – er. 1. Handlingen, at opdække. 2. det, som er lagt og fremsat p. et Spisebord. En herlig, kostbar Opdækning.

Opdæmme, v. a. 1. indskrænke, begrændse, bringe t. at holde sig i et vist Rum v. opførte Dæmninger. At o. Vandet i en Møllesø. Her maa først opdæmmes, inden man kan faae Nytte af den fra Havet vundne Jordbund. (jvf. inddæmme.) — Opdæmning, en. pl.–er.

Opegge, v. a. 1. (s. egge.) ophidse v. gientagne Forestilling een t. Vrede, t. Havngierrighe opeggede hans Begierlighed. " tre de Sørgmodige, opegge de S de Svage." Jacobi. — Opeggels

Opelske, v. a. 1. bringe t. at ves v. omhyggelig Pleie, opføde (oftest om Væxter; dog ogsaa At o. en Skov, o. Frugttræer, "At opelske et Krat, for deri at o Skov." Olussen. Denne Qvo Faareart har han selv opelsket. forfremme, ophielpe. At opelske derne. (Rahbek.) "Midlerne, brugt f. at qvæle fremmed og o Flid." J. Boye. — Heraf: Opel

Opera, en. et stort Syngesp høiere Slags; et heroisk Syngesp perahuus, et. Theater, hvor især Syngespil opføres. Operas perasangerinde, en. m. fl.

Operere, v. a. 1. i Lægekonst tage en konstig chirurgisk Operati blev opereret for Stær. At Steen. — Operation, en. pl.–er Konstens Regler foretaget Hab Bortskæring af syge Legemsdele; Tillæg: chirurgisk O. (da Ope saa br. om andre Foretagender Indsigt og Færdighed i en Konst f. E. militairiske Operationer.)

Opfange, v. a. 1. gribe noget i Farten. Pakken, som hun kast Vinduet, blev opfanget af en Pers Gaden. 2. bemægtige sig under tage, opsnappe. Brevene bleve opfangede. Man opfangede de Speidere. 3. opfatte, modtage nagtet. formaaer vort Øie at opf straalerne igiennem dette store Ru scher. — Opfangen, en. ub. pl.

Opfare, v. n. 3. (s. fare.) br. St. for den sædvanlige Form: At hæve sig i Veiret m. Hastighed; f. Talen er om: at Christus opfoer melen. (partic. opfarende br. i sen: hastig til Vrede, iilsindet.)

Opfart, en. pl.–er. Handlinge ell. stige hastigen i Veiret. Luft Opfart.

Opfarve, v. a. 1. farve p. ny tilforn har været farvet. At op Silkekiole. — Opfarvning, en. p

Opfatte, v. a. 1. [efter det T. me i Tanken, i Begrebet; fatte i og Sammenhæng. Han opfatt enhver ny Idee. Dette er noget Barn ikke ret kan o. — Opfatnin

Opfinde, v. a. 3. (s. finde.) te, hitte paa. Den hele Historie han har opfundet. 2. optænke noget nyt, ell. i en ny, forhei

k. (jvf. opdage.) "Mængden troer,
kunde opfinde Alt, hvad den kan
." Sneedorf. Guttenberg opfandt,
: Flestes Mening, Bogtrykkerkonsten.
findelse, en. 1. ud.pl. (subj.) Hand-
at opfinde noget. "Skiøndt Grun-
nhver Opfindelse bestemt og tydelig
gives, saa har den dog ikke altid været
den selv indlysende." Treschow. 2.
obj. noget, som een har opfundet.
e nyttigste Opfindelser i den nyere
Deraf: Opfindelsesaand, Opfindel-
, o. fl. = Opfinder, en. pl.-e. den,
inder, som har opfundet noget. Gal-
en har faaet Navn efter sin Opfinder.
ndsom, adj. som m. Lethed opfinder
em t. at opfinde. (Riisbrigh.) Deraf:
somhed, en. ud. pl. (J. P. Mynster.)
ikke, v. a. 1. optage det, som er fal-
andet. Endeel af Godset blev opfi-
- Opfiskning, en. pl. - er.
lamme, v. a. 1. egentl. bringe t. at
tande i Lueild. At o. Ilden. — Of-
det figurl. for: sætte i lidenskabelig
d, begeistre, ophidse. At o. Kri-
Kredsfølelse. Modstanden opflam-
nes Begierlighed endnu mere. (field-
s v. n. for: oplue, blusse op. En
mende Lidenskab.) — Opflammelse,
-r. (V. S. O.)
lette, v. a. 1. flette noget og derefter
: det, flette og tillige bøie opad.
[illegible] — Opfletning, en. pl. - er.
[illegible] a. 1. bøde p. noget gammelt
[illegible]ttelse af nyt, ell. bedre ud-
Syn. At opflikke Klæder, gammelt
i. — Opflikning, en.
linke, v. a. 1. d. s. s. opflikke; ell. i
e Bemærkelse. (dagl. Tale.) "Det,
n Grimme vil opflinke sin Styghed.
Rahbek.
lytte, v. a. 1. bringe op t. et andet
re Sted. Alt dette Tøi skal opflyt-
loftet. At o. en Discipel i Skolen
en høiere Plads, efter hans
ng.) Deraf: Opflytning, en. pl.-er.
lyve, s. flyve op. I partic. Høn-
: opfløine. — Opflyven, en. det, at
p.
lække, v. a. s. flække.
olde, v. a. 1. samle op i Folder.
af: Opfoldning, en. (V. S. O.)
odre ell. opfore, v. a. 1. forbruge,
t som Qvægfoder. At opfodre Fo-
r. (Oluffen.)
ordre, v. a. 1. forlange et Svar, en
ing af een, p. en alvorlig, høitidelig
. At o. een t. at sige Sandhed.
ngen, Commandanten blev opfor-
at overgive sig.) — Deraf: Opfor-
en. pl.-er.
ostre, v. a. 1. pleie og bære Omsorg
en, opføde og opdrage. Disse Børn

har han opfostret som sine egne. En Stiftelse, hvor Hittebørn opfostres. (br. sædvanl. kun om Børn. Jvf. opelske, opføde, opklække, pleie.) = Opfostring, en. Gierningen at opfostre; ell. det, at opfostres. (jvf. Pleie.) "Enhver Opfostring er tillige Pleie; men ikke Avertimod." Sporon. Deraf: Opfostringsanstalt, Opfostringsstiftelse, en. Stiftelse, hvor Hittebørn, ell. andre trængende Børn (Opfostringsbørn) fra den spæde Alder af opfostres. — Opfostringshuus, et. Bygningen, hvor en saadan Stiftelse er indrettet. Opfostringsvæsen, et. m. fl.

Opfrede, v. a. 1. opelske v. omhyggelig Fredning. At o. Skov, Græsgange. (figurl. om Konster og Videnskaber. Sneedorf.) Deraf: Opfredning, en.

Opfriske, v. a. 1. fornye det, som har været malet, anstrøget, strøget. At o. et Maleri, en gammel Indskrift. — Oftest fig. At o. noget i Erindringen. At o. et Savn, et Tab. — Opfriskning, en. pl.-er.

Opfund, et. pl. d. s. 1. Handlingen at opfinde. (Suhm.) 2. det, som er opfundet, en Opfindelse, et Paafund. (som hyppigere br.) "Hastigen opfandt de Skiolde, og forbedrede siden deres Opfund." Guldberg.

Opfylde, v. a. 2. giøre fuld, komme saameget i, at et Rum fyldes. At o. en Park, en Grøft. fig. o. Hovedet, Phantasien m. falske Forestillinger, Billeder. — fig. "Da var det Tid at opfylde den Mangel, som endnu var tilbage, og som Fornuften ikke kunde afhielpe." Sneed. 2. bringe t. Virkelighed, t. Udførelse. At o. et Løfte. Jeg fik mit Ønske opfyldt. Spaadommen blev opfyldt. 3. giøre Fyldest for, fuldbyrde, iagttage. At o. sine Pligter, sin Bestemmelse. Hensigten m. dette Brev er nu opfyldt. — Opfyldelse, en. (br. i Bemærk. 2 og 3 af opfylde.) 1. Udfaldets Overeensstemmelse m. en foregaaende Tanke, Yttring, m. et Ønske, Haab, en Forventning, ꝛc. Min Formodning, hans Spaadom, Forhaabning gik i O. "Hvad Haabet lover, har den mindste Deel af sin Opfyldelse her." Mynster. 2. Fuldbyrdelse, Iagttagelse, fuldstændig Udøvelse. En Tractats, et Vilkaars O. Pligters O. — Opfyldning, en. Gierningen at opfylde (ell. fylde op) i egentlig Bemærkning.

Opfærde, v. a. 1. I ældre Skrifter: istandsætte, flye, forsyne. "Han lod Skibet styrke og opfærde m. nye Bord." A. Vedel.

Opføde, v. a. 2. om Mennesker: opfostre; om Dyr: lægge til, lade leve og voxe under Tilsyn og Røgt. Han har opfødt sine Børn i stor Fattigdom. At opføde Fiederkræ. — Deraf: Opfødning, en.

Opføre, v. a. og rec. 2. d. s. s. føre op.

bringe hen p. et høiere Sted.' Man opførte Kanoner p. Voldene. 2. opreise, bygge. At o. en Bygning, Volde, en Muur. 3. At opføre et Skuespil (lade det spilles p. Theatret.) At o. en høitidelig Musik. 4. At o. en Dands ɔ: være Fordandser. 5. recipr. At o. sig, forholde, skikke sig, indrette sin Handlemaade. At o. sig vel, ilde, uartigt. At o. sig imod een som en retskaffen Mand. — Heraf i Bemærk. 5: Opførsel, en. ud. pl. Adfærd, Levnet, Handlemaade. En slet, god, uforsigtig, uoverlagt Opførsel. — I de øvrige Bemærkelser br. Opførelse, en. f. E. en Bygnings, et Skuespils Opførelse.

Opgaae, v. n. 3. (s. gaae.) 1. i figurl. Bemærkelse for: oprinde, blive synlig. Der opgik et Lys f. mig i Sagen. Den opgaaende Sol. (s. nedgaae.) 2. i ældre Skrifter: medgaae, forbruges. Hvad deraf opgaaer.

Opgaaen, en. ud. pl. Handlingen at gaae op.

Opgang, en. 1. ud. pl. d. s. s. Opgaaen. Under Opgangen i Taarnet. — figurl. Solens, Stiernernes, Maanens O. 2. pl.-e. Vei, som fører opad, Adgang t. et høiere Sted. Bierget har en steil, vanskelig Opgang. Der er ingen god O. i Huset. Opgangen t. Fæstningen. (s. Opkiørsel.)

Opgave, en. pl.-r. noget, som opgives, fremsættes t. at udtænke ell. udføre, et opgivet Spørgsmaal ell. Prøvestykke. En mathematisk O. At løse en vanskelig O. "Hun opløste m. saa megen Skiønsomhed de vanskeligste Opgaver." Bagg. N. Klim.

Opgield, en. ud. pl. [T. Aufgeld.] det, man giver for en Ting, over dens egentlige Værdi ell. Priis; især. det Tilskud, som gives p. en slettere Mynt, der byttes f. en bedre. (Agio.)

Opgive, v. a. 3. (s. give.) 1. give fra sig, give Slip paa, lade fare, fratræde, forlade. At o. et Forsæt, en Reise. o. Haabet om en Ting. o. sit Haandværk. At o. Aanden ɔ: døe. 2. indrømme, overdrage, afstaae, fratræde t. Fordeel f. en anden. Han har opgivet Handelen t. sin Søn. Han maatte o. Lehnet t. Kongen. At o. sit Bo (t. Rettens Behandling) giøre Opbud. At o. Ævret (give den høstede Ager fri t. Græsning for Qvæget.) 3. angive, forklare, betegne, indberette, anmelde (efter foregaaende Eftning.) At o. de nøiere Omstændigheder. At o. een de Forholdsregler, han har at rette sig efter. o. sin Formue, sine Indkomster. o. sine Medskyldige. 4. fremsætte, forelægge t. Besvarelse. At o. en Gaade, en Stiil, et Priisspørgsmaal. (s. Opgave.) — Deraf: Opgivelse, en. 1. Opgivelsen af et Forsæt. Haandværkets O. 2. Boets O. Byens, Fæstningens O. (Overgiv[else].) 3. En nøiagtig O. af Gielden. Efte[r] af Huuseierne. 4. O. af Priissp[ørgs]maal. (Langt sieldnere br. Opgivning.)

Opgiøde, v. a. 1. bringe en forhen u[dyr]ket, ell. forsømt Jord i frugtbar Stan[d ved] Giødning. At o. en Mark. (V. S. D.)

Opgiøre, v. a. 3. (s. giøre.) brin[ge i] Rigtighed, bringe t. endelig Afgiørelse. opgiøre en Regning.

Opglatte, v. a. 1. stryge noget opad, tillige glatte det. At opglatte Haa[r]. Deraf: Opglatning, en. (V. S. D.)

Opgløde, v. a. 1. bringe t. at gl[øde,] brænde; opvarme; fig. opilde, tilsky[nde.] (Pram.)

Opgrave, v. a. 3. (s. grave.) 1. b[rin]ge op, bringe frem af Jorden v. at gr[ave.] (grave op.) Liget blev opgravet. [...] Mynter har en Bonde opgravet i sin [...] 2. aabne v. Gravning. At o. en Hø[i.] Opgravning, en. pl.-er.

Opgroe, v. n. 1. (er.) sielden for: [...] op, opvore.

Opgrye, v. n. 1. d. s. s. grye, frem[bry]de; men sieldnere og usædvanl. "Der [...] ikke Dagen ved Solen opgrye." Kingo.

Ophakke, v. a. 1. løsne, bryde op v[ed at] hakke. At ophakke en fast Leerjord, [et] Leergulv, en Steenbro. — Ophakning, [en.] pl.-er.

Ophale, v. a. 1. hale i Veiret, hale [op.] At ophale et Toug p. Dække[t.] — Op[ha]ling, en. pl.-er.

Opharve, v. a. 1. løsne, [bry]de v[ed at] harve. At opharve Jorden. (V. S. [D.)] Deraf: Opharvning, en.

Ophaspe, v. a. 1. bringe alt Ga[rnet af] Tenen v. at haspe. Nu er Garnet op[ha]spet. (V. S. D.) — Ophaspning, en.

Ophav, et. ud. pl. [I. Upphaf.] Begyndelse, Oprindelse, Aarsag. Ver[dens] O. Han var O. til denne Forandr[ing i] Regieringen. "Ophav og Aarsag t. [...] godt." A. S. Vedel. 2. Udspring, [Her]komst. "Mange Fyrster have deres O[phav fra] hende." Vedel. 3. første Anledning. [...] Tydske havde først givet Ophav t. de[n] Feide." Vedel. — Ophavsmand, en. [pl.] -mænd. [I. Upphafsmadr.] den, so[m gi]ver Anledning t. at noget skeer ell. b[liver] til, som begynder, indleder, er Stift[er af] noget. Han var Ophavsmand til [...] for) Oprøret. Min Lykkes Ophavsm[and.]

Ophefte, v. a. 1. bringe noget h[øit i] Veiret, og tillige hefte det fast. At [op]hefte sin Kiole. — Opheftning, en. pl.

Ophente, v. a. 1. lade een kalde ell. [hente] op t. et Sted. (hente op.) Han ble[v op]hentet paa Slottet.

Ophidse, v. a. 1. giøre een hidsig, [op]bragt, forbittret, tilskynde een t. at at[...] noget i Lidenskab ell. Vrede. Han e[...]

...rne mod Øvrigheden. Ved den= ... blev de ophidsede til Modstand. ... af Viin og Lidenskab. — Op= ...g, en. pl. – er.

...ielpe, v. a. 3. (s. hielpe.) understøt= ...hielpe det, som er i Forfald, som ...god Drift ell. Fremgang. At op= ...andelen, Fabrikerne i et Land. — ...ning, en.

...se, v. a. 1. s. hisse op. Sækken ...isset. (jvf. heise.) — Ophisning, en.

...tte, v. a. 1. d. s. s. opfinde, hitte ...Det er en Historie, han selv har op= ...Han kan godt ophitte Løgne.

...be, s. opdynge.

...ld, et. 1. Væren, Bliven p. et ...pons meste O. er i Hovedstaden. ...her i Byen vil ikke blive langt. ...en ogsaa for: Opholdssted. Dette ...m Sommeren hans sædvanlige O.) ...holdning, Næring, Føde. Livets ...Han har deraf sit rigelige O. At ...O. give een sit O. 3. Stands= ...pher, Afladelse. Det regner uden ...O. i Musiken (Pause.) 4. For= ...dsættelse. Det maa staae uden O. ...hindrer et Arbeide fra at bringes ...; Forhaling hindrer dets Begyn= ...ntelse dets Fremgang." Sporon. ...dskilde, en. Maade, Vei, at er= ...t Ophold. "Næringsveie og Op= ...der." J. Bove. Opholdsmiddel, ...hvorved man nærer, opholder, un= ...(S. Bove.) Opholdssted, ...hvor man lever, opholder sig. ...tid, en. det Tidsrum, i hvilket ...der sig p. et vist Sted. En læn= ...gere O. — Opholdsveir, et. Vei= ...ndring t. det bedre, Ophold imel= ...byger og Uveir.

...lde, v. a. og rec. opholdt. 1. ...Magt; underholde, holde vedlige. ...opholdt han Livet. Haabet op= ...n Ulykkelige. (s. Ophold, 2.) 2. ...in Gang, sinke. Jeg blev opholdt ...s. Han opholdt mig m. Snak en ...ne. 3. forhale, opsætte. Han ...ldt Sagen et halvt Aar. Denne ...g taaler ei at opholdes. 4. recipr. ...forblive, tilbringe Tiden. Jeg ...oldt mig der et halvt Aar. At ...Landet om Sommeren. b.) tøve, ...forsinke sig. Han opholdt sig un= ...og kom derfor silbigere, end man ...um. At o. sig ved noget ɔ: for= ...sysselsætte sig med, fortrinligen ...tid og Opmærksomhed paa. Denne ...Digtet ville vi ikke opholde os ved. ...sig over noget ɔ: udsætte paa, om= ...tadel. Hun opholder sig over alle ...

Opholder, en. Den som opholder ...vedligeholder noget. "Gud, som ...Skaber og Opholder." Schytte.

Ophoste, v. a. 1. opkaste v. Hosten. At ophoste Sliim. — Ophostning, en. pl.–er.

Ophovne, v. n. 1. (er.) blive hoven, svulme op, blive tykkere. Armen ophov= nede efter Stangens Bid. Hendes Øine vare ophovnede af Graad. — Ophovnel= se, en.

Ophugge, v. a. 1. aabne v. at hugge. At o. Isen f. at faae Vand. 2. omhugge aldeles, hugge Alt hvad der er at hugge. Han lod strax hele Skoven o. Alt Bræn= det er ophugget. 3. hugge i Stykker det, som ei er brugeligt. At o. et gammelt Skib, en Vogn. 4. fordærve v. at hugge. Brættet, Blokken er reent ophugget. (V. S. O. bedre forhugget.) — Deraf: Op= hugning, en. pl. – er.

Ophænge, v. a. 2. (s. hænge.) hænge i Veiret, hænge op. Jeg vil o. dette Stykke blandt de øvrige. Krandse vare ophængte rundt om p. Træerne. (fig. at være op= hængt i Forretninger. d. Tale.) — Op= hængning, en. pl.–er. (D. H. O.)

Ophæve, v. a. 1. ende, afbryde, bringe t. Ophør, afskaffe, omstøde. At o. en Beleiring. (jvf. hæve, 4.) At o. en Con= tract. "Kronen ophæver den Lighed, som Venskab saa meget elsker." Wandal. Jeg har ophævet al Forbindelse m. ham. At o. en Forskrift, en Forordning, en gam= mel Skik, Vedtægt. Disse to Begreber op= hæve (modsige) hinanden. — Ophævelse, en. 1. Gierningen at ophæve, ende, afbryde. Beleiringens O. Et Ægteskabs O. 2. pl. Ophævelser. Omstændigheder, Vidt= løftighed. At giøre megen O., mange Op= hævelser af noget, af fine Fortienester.

Ophøie, v. a. 1. giøre at noget bliver høiere, forhøie. (sielden.) — Derimod figurl. At o. (forfremme) een t. Ære og Værdighed. Han blev ophøiet i Adelstanden. "Du stundom viser mig ophøiet den dydige, ret= skafne Mand." Rein. — At o. een over alle hans Samtidige. o. een t. Skyerne (ɔ: rose, berømme i høi Grad.) "Mange af de Dyder, som ophøies t. Skyerne i rimede og urimede Vers." Bagg. N. Klim. = Op= høielse, en. Korsets O. — figurl. Forfrem= melse, Befordring. Ophøielse til fyrstlig Værdighed. — ophøiet, partic. a.) ophøiet Arbeide ɔ: Figurer, som hæve sig meer ell. mindre fra den Grund, hvori de ere udar= beidede. Halv — heel ophøiet Arbeide. b.) sublim, høi. En ophøiet Tanke. Et ophøiet Billede.

Ophør, et. ud. pl. Afbrydelse f. en Tid ell. for bestandig; Standsning, Slutning. "Dødens Navn betegner et Ophør af Alt hvad Livet har." Mynster. Der er intet O. i Arbeidet. At arbeide uden O. (uafla= delig.) Smittens, Sygdommens Ophør.

Ophøre, v. n. og a. 2. a.) neutr. stands= se, aflade, afbrydes. Skuespillene ere op=

hørte. Det har ophørt at regne. Hans Bestilling ophører m. dette Aar. b.) act. opsværge. Han er ude f. at ophøre en Skibsleilighed. (s. høre, 4.)

Opilde, v. a. 1. vække Ild ell. Lue. At o. Gnisterne i Tønderet. At o. et Baal. 2. frembringe Hede i noget, opvarme. "Jeg — opilder Havets kolde Barm." S. Stafseldt. 3. figurl. ophidse, opflamme. Dette opildede p. ny hans næsten udslukte Lidenskab. "Kan Tapperhed opildes der, hvor det ikke længere er Skam at være feig?" J. Boye.

Opirre, v. a. 1. ægge t. Vrede, ophidse, forbittre. — Opirrelse, en. pl.-r.

Opium, et. ud. pl. Et Lægemiddel, som er den indtørrede Saft af Frøhusene p. et Slags Valmue. Papaver somniferum.

Opjage, v. a. 3. (s. jage.) drive ell. jage frem af et Skiul ell. Leie. At o. en Hare. "Det Vildt, de opjage i Skovene." J. Boye. "Opjaget fløi hver Fugl om Høiene." P. H. Frimann. At o. et Skib (indhente det v. hurtigere Seiling.) — Deraf: Opjagning, en.

Opkalde, v. a. 2. byde, opfordre een t. at komme op, kalde op. Vidnerne blev opkaldte p. Raadhuset. Han lod Folkene o. paa Gaarden. 2. overføre eens Navn p. et Barn v. Daaben. Hun er bleven opkaldt adskillige Gange i sine Børns Familie. 3. give een i Daaben Navn efter en anden. Han er opkaldt efter sin Bedstefader. — Deraf: Opkaldelse, en.

Opkaste, v. a. 1. bringe opad v. at kaste. (kaste op. Denne Form br. oftere om den egentlige Kasten m. Haanden. At k. en Steen op i Luften. opkaste derimod om den lignende Virkning v. andre Kræfter, end blot Armens Bevægelse.) f. E. At o. Jorden (m. Spaden) v. Siderne af en Grøft. Søen opkastede Ligene p. Strandbredden. 2. danne en Forhøining v. at kaste Jord m. Spaden. At o. et Dige, en Jordvold, en Skandse. (Derimod: Grøften trænger t. at opkastes ɔ: ryddes v. at kaste Jord op.) 3. give fra sig v. Brækning. (jvf. kaste op.) Han har opkastet al Maden. 4. figurl. a.) At o. et Sprog i Bibelen ɔ: opsøge det v. at blade. b.) At o. et Spørgsmaal, en Tvivl, Indvending ɔ: fremføre. c.) At opkaste sig ɔ: giøre sig til noget, ell. tiltage sig en Myndighed, hvortil man ei er opfordret ell. berettiget. At o. sig t. Herre over een, t. Dommer i en Sag. — Opkastelse, en. Handlingen at opkaste, i Bemærkelsen 1. 2. 3. f. E. Voldens O. En stærk Opkastelse ɔ: Brækning 2c. (Ligeledes, men oftest i Bemærk. 1 og 2, bruges Opkastning.)

Opkilte, v. a. 1. binde (Klæderne) op v. Bælte ell. d. At opkilte sine Klæder. — Deraf: Opkiltning, en.

Opkiøb, et. Handlingen at op... af Korn. — Opkiøberet, en. ... at opkiøbe Varer. (Oluffen.)

Opkiøbe, v. a. 2. kiøbe et ... Vare i stor Mængde, ell. Alt h... des af samme, f. at kunne sætte ... Prisen derpaa. At opkiøbe Ko... — Opkiøber, en. pl.-e. den, ... der en ell. flere Varer.

Opkiøre, v. a. 2. fordærve ... Veien er meget opkiørt v. de s... vogne.

Opkiørsel, en. pl.-kiørsler. ... gen at kiøre op. 2. Vei, Adko... hed t. at kiøre op. En steil, br... Opkiørsel.

Opklare, v. a. 1. giøre lys, ... paa, oplyse. Ingen Stierne op... mørke Himmel. — figurl. Ved de... opklaredes hans Ansigt. Vide... Forstanden. "Opklarede Ind... ligionen." Wandal. 2. uegentl... get klart, fatteligt, udvikle, fork... opklarer hele Sagen. — Der... ring, en. pl.-er.

Opklavre, v. n. 1. s. klav... komme opklavrende.

Opkline, v. a. 1. opføre, ... kline. Den Væg blev hastig op...

Opklistre, v. a. 1. fæste op ... At opklistre Haaret m. Pomad... Klistring, en. (Tode.)

Opklodsning, en. i et Skib ... skibs p. Kiølsvinet liggende ... hvormed Rummet imellem Ki... flade og Bundstokkens Underkant...

Opklynge, v. a. 1. klynge ell. ... ret. s. klynge. Han blev opkly... gen. — Opklyngning, en. pl.-...

Opklyve, v. n. s. klyve. "... Hovmods Top p. Giøninger ... Tullin.

Opklæde, v. a. 2. forsyne m... Klædning, klæde af ny. At ... fattigt Barn. — Opklædning, ...

Opklække, v. a. 1. sørge for i... opføde (om Dyr; og mest om... Huusdyr. At opklække Kylli... linger. Derimod: lægge Kal... føde en Hest. m. m.)

Opknappe, v. a. 1. aabne (et ... v. at drage Knapperne ud af K... — Opknapning, en. pl.-er.

Opknytte, v. a. 1. fæste op ... som knyttes. At o. Haaret. (...

Opkoble, v. a. 1. løse af Ko... opkoble Jagthunde. (V. S. O.

Opkog, et. pl. d. s. 1. ... Kogning. At lade noget faae ... gientagen Kogning. At give ... 3. det, som er opkogt; opkogt ... fik ikke andet end Opkog af gaml...

Dette Ugeblad er blot et Opkog af de Blade.

oge, v. a. 2. give et Opkog (1.) O. 2. koge p. ny. opkogt Kaal. Mad taber sin Smag v. at opkoges.

ge, fortælle, beskrive hvad en an- ere har sagt, fortalt ɔc. "At spilde at besvare Indvendinger, som hun- age ere opkogte." Sneedorf. Op- adfald, Fortællinger. "Dette E- ar aldig opkogt." Bagg. N. Klim.

ogning, en. pl. – er. Gierningen at

mme, v. n. 3. [s. komme.] 1. Tilværelse, blive til, begynde: Ildebrand opkom paa Gammel Jeg mindes godt, naar denne Stik om. "Siden, da Fædrift og an- ringsveie opkom." Schytte. 2. ges, reise sig. Ofte kan en stor af en ringe Aarsag. (s. opstaae.)

mst, en. ud. pl. 1. det, at kom- ell. komme frem; Fremkomst, Op- Efter hans Opkomst af denne Syg- han følt sig raskere, end tilforn. s, Stiernernes O. 2. Oprindel- ndelse. En ny Modes O. "Paa lsen fulgte adskillige nye Sprogs t." Guldb. 3. Fremskridt t. det fremme, Udvikling, Forbedring. ns, Videnskabernes O. "Iver for s Opkomst." Sneedorf.

dse, v. a. 1. bringe op v. at kradse de. At o. noget af Jorden. 2. den v. at kradse ell. rive m. stive At opkradse Klæde. — Opkrads- . pl.–er.

vle, v. n. 1. kravle op. At kom- volende.

use, v. a. 1. kruse noget saaledes, ier sig opad. At opkruse Haaret. uusning, en.

æve, v. a. 1. kræve, indkræve. At en Skat. 2. kalde for Retten, op-

lle, v. a. 1. sætte op, rulle op om- ller. At opkrølle Haaret. Hen- r bliver opkrøllet om Aftenen. — ing, en.

de, v. a. 3. (s. lade.) 1. aabne, (sielden undt. i Bibel-Overs. og tere.) "Oplad f. tamme Fugl det ner." Rahbek. "I min Aand sig en Himmel." E. Staffeldt. — tigen du din Haand oplader." In- . — oplade sig, yttre sig, betroe sig. de ei o. sig f. nogen." P. Claussen. de, afstaae, overlade en Besiddelse . At o. et Lehn, en Gaard. "At de o. ham England," P. Claussen. de sit Rige. A. Bedel. — Opladel- Gaardens, Embedets Opladelse.

, et. pl. d. s. 1. et oplagt, hen- lagt Forraad, et Forraad af Varer og Kiøbmandsgods, bestemt t. at sælges. Et stort O. af Korn, af Manufacturvarer. Et Klædeoplag. 2. en Sum af oplagte ell. opsamlede Penge. Han har et O. fra Sko- len. 3. Samlingen af de p. een Gang trykte Exemplarer af et Skrift. At giøre et stort, et indskrænket Oplag. Det andet, tredie O. af en Bog (jvf. Forlag og Ud- gave.) 4. "Lønlige Oplag" ɔ: Anslag, Planer. Vedel. (forældet. s. oplægge, 4.)

= Oplagsafgift, en. Told af oplagte Varer. Oplagshuus, et. H. hvor Varer oplægges; Magazin. (Oluffen.) Oplagspenge, pl. Penge, især af Stipendier, som efterhaan- den oplægges ell. samles f. een. (f. E. for en Skolediscipel.) Oplagsplads, en. En t. Vareoplag bestemt P. Oplagsret, en. Ret t. at oplægge Varer; Stabelrettighed. (jvf. Forlagsret.) Oplagssted, et. 1. en Oplagsplads. (Malling.) 2. en Søstad, hvor Handelsvarer oplægges. (Guldberg.) Oplagsvarer, pl. 1. Varesorter, som man har Oplag af, hvoraf Mængde haves i For- raad. 2. Varer, som oplægges i Pakhuse og v. Toldsteder, enten t. Ud- ell. Indførsel.

Oplagt, adj. v. ell. partic. s. under op- lægge.

Opland, et. pl.–e. det Indre af Landet, de fra Havet fiernede Landstrækninger; særdeles m. Hensyn til en Stad, hvilken de omgive. Bergens Opland ɔ: Fastlandet nærmest omkring Staden. Vendsyssel er Aalborgs Opland. — Deraf: Oplænding, en. den, som er fra et Opland. (br. mest i Norge.)

Oplede, v. a. 1. søge efter og finde; hitte v. at lede; opsøge. At oplede et Sted i en Bog.

Opleve, v. a. 1. leve imedens ell. saa- længe indtil noget skeer ell. indtræder. Om Fortiden: Vi have oplevet store og uhørte Begivenheder. Han oplevede en høi Al- der. — Om Fremtiden: Du kan endnu o. den Dag. Jeg haaber at o. megen Glæde af dette Barn. (Som v. n. ell. i St. for: at leve op, komme t. Live igien, br. det i Talesproget aldrig; sielden og kun fig. i høiere Stil. "At see store Mænd opleve igien i deres Meninger." Sneedorf; hvor dog leve op havde været naturligere.)

Oplive, v. a. 1. egentl. give Liv, be- siæle. (som dog kun sielden br.) Det er Siælen, der opliver Legemet. "Oplive m. sin Aand den frosne Klump af Jord." Øhlenschl. 2. figurl. a.) give ny Kraft, ny Virksomhed. Man haabede, at Freden atter skulde o. Handelen. "At oplive Na- turens slumrende Kræfter." Engelst. b.) fremkalde, opvække p. ny. At o. Erindrin- gen. "Da græd jeg, da oplivedes mit Haab." Evald. c.) vække Siælens Liv, fremkalde Glæde, Munterhed, opmuntre.

Hans gode Lune oplivede hele Selskabet. Musiken opliver Sindet. Det oplivende Foraar. — Deraf: Oplivelse, en. ub. pl.

Oplue, v. a. og n. 1. act. sætte i Lue, giøre, at noget blusser i Lue. At o. Ilden. figurl. At o. Kiærlighed t. Fædrelandet. "Den opluer halvudslukte Følelser t. en fortærende Flamme." Engelst. — neutr. blusse op, komme i Lue. Det opluende Baal. — figurl. om voldsomme Sindsbevægelser. Da opluede hans Vrede. "Med eet opluede mit halv slukte Mod paa ny." Bagg. N. Klim. "Nu Had, nu Kiærlighed opluer i vor Barm." S. Blicher.

Opluge, v. a. 1. faae op v. at luge. "Hver Spire — er nu opluget, rykket op med Rode." Rahbek.

Oplukke, v. a. 1. aabne det, som var lukket. At oplukke alle Døre. — **Oplukning**, en. pl.-er.

Oplyse, v. a. 2. kaste Lys paa, bringe Lys i et forhen mørkt Rum. "Ingen Vraa er nu saa mørk, du den jo kan oplyse." Grundtvig. Denne Lampe oplyser hele Værelset. Den af Maanen oplyste Egn. 2. figurl. a.) giøre noget klart, forklare, giøre tydelig. At o. noget m. Exempler. b.) undervise, danne v. Lære, give klar og tilstrækkelig Indsigt, tydelige Begreber. At o. Forstanden. At o. een om sine Pligter. En oplyst Mand, Tidsalder. Videnskaber og Konster havde dengang endnu ei oplyst Verden. Jeg fandt ham nøie oplyst om enhver Omstændighed. c.) anmelde, bekiendtgiøre offentlig. At o. fundne Sager i Aviserne. = **Oplysning**, en. Handlingen at oplyse; Tilstanden at være oplyst. 1. ub. pl. i egentlig Bemærk. Gadernes O. Oplysningen i dette Theater er slet. 2. i figurl. Bemærk. a.) pl.-er. det, som tiener t. tydelig, tilstrækkelig Kundskab om noget; Opklaring. Han gav mig fuldstændig O. i Sagen. Jeg har meddeelt ham vigtige Oplysninger. b.) ub. pl. Klarhed, Rigtighed i Begreber, i Alm. ell. af et vist Slags. Almuens, Bondens O. Hans Skrifter have virket meget t. Oplysning i Landhuusholdningen. c.) ub. pl. særd. og absol. Klarhed og Tydelighed i Kundskab og Begreber om det, som hører t. Menneskets Vel, t. dets fornuftige Bestemmelse, Lyksalighed og Dannelse f. et høiere Maal overhovedet. En stigende Cultur og Oplysning. Vort Aarhundredes Oplysning.

Oplægge, v. a. 3. (s. lægge.) 1. lægge p. et høiere Sted, lægge op. (sædvanl. kun i partic. og inf. pass. Kornet skal oplægges, er oplagt p. Loftet.) At oplægge et Skib o: lægge det ind i Havnen f. at aftakles. 2. henlægge i Forraad, ell. paa et Sted, hvor man siden afhenter det oplagte. At o. Korn i Magaziner; o. Varer i en Søstad. 3. giemme det, som er sparet ell. tilovers. Det er oplagte Penge. Han kan aar… det Halve af sin Løn. (s. lægge op.) At o. Raad (ell. lægge Raad op) … enige om et Anslag. Det var he… oplagt imellem dem. Et oplagt Raad. … oplægge sig imod een," giøre Anslag i… Vedel.) At oplægge (o: stifte) et For… Hvitfeldt. 5. At o. en Bog o: besørge… trykket. (s. Oplag, 3.) — **Oplægning**… Kornets Oplægning paa Loftet. S… Oplægning i Havnen.

Oplænding, en. s. Opland.

Oplænger, en. pl.-e. den Deel af … tømmeret i et Skib, som fra Bundsto… danner Spantet (Ribbenene) i Skibet.

Oplænke, v. a. 1. giøre en Lænke … Led kortere, v. at hefte den op. Hu… Lænke er f. lang; den maa oplænke… Deraf: **Oplænkning**, en.

Oplære, v. a. 2. give Underviisni… noget, lære, undervise. At o. een i n… Deraf: **Oplærelse**, en. ub. pl. (V. S.…

Oplæse, v. a. 2. læse høit af Papire… Bogen, fremsige tydeligt hvad man … f. sig skrevet. At o. et Stykke af en D… oplæse en Dom, en Befaling. — **Op…ning**, en. pl.-er.

Opløb, et. pl. d. s. 1. Sankning … Mængde Mennesker, der efterhaanden … kes p. et Sted. Der var et stort O. … Torvet. 2. i Særd. Sammenløb af … oprørske Hensigter (Tumult.) Han … dræbt i Opløbet. At dæmpe et Opl…

Opløbe, v. a. 3. (s. løbe.) indhe… Løbet, naae v. at løbe efter. Han er f. … forud; jeg kan ikke opløbe ham. (ell. … ham op.) Som v. n. for: løbe op … allene i partic. Gielden er opløbet be… ligt. En lang opløben Dreng.

Opløber, en. pl. - e. En Skibsd… Matrosdreng. (t. Skibs br. sædvanl… Plattydske: Oploper.)

Opløfte, v. a. 1. hæve, holde i V… At o. Hænderne mod Himlen. (kun i … Stiil. Derimod: Han løftede Dr… op. At løfte noget op fra Jorden.) — … at o. een t. Skyerne o: rose ham u… ligt. — At o. Sindet, hæve Tankerne f… Jordiske t. høiere Ideer. En opløftende … restilling. — At o. sin Røst, at o. (… forstærke) Stemmen. = **Opløftelse**… Gierningen, at opløfte. Hændernes O… uegentl. Stemmens O. Sindets O… telse fra det Jordiske. "Denne Aa… Opløftelse og Hiertets Udvidelse t. … af Skaberen i den hele Skabning." Ba…

Opløse, v. a. 2. adskille, løse noget, … var sammenknyttet. At o. en Knud… Sløife. — fig. At o. en Haar, lade den … ad. 2. løsne sammenhængende … Fugtighed har opløst Farverne. "M… lens Dele opløses hastigen, og tillige … Jorden." Schytte. 3. forklare, ud…

...ade, en Opgave. 4. ophæve, ...e, erklære ugyldig. At o. et ...en Forbindelse, et Selskab, en ... 5. I Chemien siges et flydende ...opløse et fast, naar det sidste for... ...et første; og overhovedet, at et ...løser det andet, naar det bevirker ...adskillelse og indgaaer en chemisk ...m. sammen. Skedevand opløser ... Svovel opløser Jernet. — op... ...j. som lader sig opløse. Deraf: ...hed, en. — Opløsning, en. pl. ...lingen at opløse, i alle forskiellige ...er. En Knudes O. Opløs... Gaade. Knudens O. i et Skue... ...rets O. i Vand. Et Riges ... o: fuldkomne Tilintetgiørelse ... Et Menneskes Opløsning o: ...den at frygte eller ønske vor Op... Sneedorf. — Opløsningsmid... ...ddel til (chemisk) Opløsning.

...l, et. Overmaal, Topmaal, Til... ...ing.)

...e, v. a. 2. maale og beregne et ...et Legemes Størrelse. (især om ...t o. en Ager, en Byes Marker. ... — Deraf: Opmaaling, en. pl. ... Bondegaards O. At ligge ude ...ling o: Landmaaling.

...e, v. a. 1. male p. ny det, som ...været malet. — Deraf: Opma... pl.-er.

...d, en. 1. Voldgiftsmand. (Hvit...berg.) "At lade det komme an p. ... Kiendelse." Vid. S. Skr. IV. ...ovedmand, Ophavsmand, For... ...i Dialekterne; sielden i Skrift... 3. i Lovsproget: den, som i ...ger udnævnes f. at giøre Udsla... ...n Voldgiftsmændenes forskiellige ..., naar de ei kunne blive enige. ... I. 6. 1.)

...de, v. a. 1. sætte Mod i, ind...d. (usædvanl. At opmande een ...le. T. Rothe.)

...ne, v. a. 1. tilskynde, opmuntre. ...; forældet.) 2. At o. Aander, ...kalde dem v. Besværgelser. ... opmaned du den svundne Old." ... — Opmaning, en. pl.-er.

...dre, v. a. 1. rense for Mudder. ...n, Canal. — Opmuddring, en.

...ntre, v. a. 1. vække Munterhed ...giøre glad, lystig. At o. et heelt ... 2. tilskynde, indgyde Mod og ...ygt. At o. een t. at fortsætte et ... "Man egger v. Konst og List; til... ...Overtalelser; opmuntrer v. Over... ... (ligesom og v. at give Haab, ...ordeel, ved Roes o. m.) Sporoh. ... Liv og Virksomhed, fremme, ...de. "Saa let, som det er at opmuntre Videnskaberne, saa let er det og at undertrykke dem." Sneedorf. — Opmuntring, en. pl.-er. 1. Handlingen at opmuntre (1. og 2.) 2. det, som yder Opmuntring, opmuntrende Nydelse, Adspredelse. Det var mig en behagelig O.

Opmure, v. a. 1. føre Muurværk i Veiret, bygge af Muur. At o. en Lade. Forhuset er opmuret. — Opmuring, en. pl.-er.

Opmærksom, adj. pl.-me. 1. agtsom, agtpaagivende. En o. Tilhører, Læser. At blive o. paa noget o: fæste sin Agt, Agtsomhed derpaa. At giøre een o. paa noget. 2. meget omhyggelig, høflig, deeltagende. Han viste sig meget o. imod os. — Deraf: Opmærksomhed, en. 1. Agtsomhed, Agtpaagivenhed. At henvende sin O. paa noget. At betragte noget med O. "Tænkekraft kaldes Opmærksomhed, hvis den f. en klar og tydelig Bevidsthed er tilstrækkelig." Treschow. 2. understøttende Deeltagelse, Opmuntring. Denne Konstflid har Regieringen skienket megen O. 3. høflig Deeltagelse og Omhu.

Opnaae, v. a. 1. indhente, naae v. at sætte efter. (V. S. O. sielden. s. naae.) 2. fig. naae en lignende Fuldkommenhed, bringe det saa vidt, som en anden. At o. sit Mønster. Han opnaaede aldrig den Grad i Fuldkommenhed. 3. faae, bekomme, erholde (hvad man attraaer.) At o. sit Ønske, sine Hensigter. o. en høi Alder. — Opnaaelse, en. ud. pl. Ønskets Opnaaelse.

Opnagle, v. a. 1. fæste op, giøre fast i Høiden m. Søm. At opnagle et Skilt. (V. S. O.)

Opnævne, v. a. 1. d. s. s. opkalde, 2 og 3. sielden i Bemærk. navngive, benævne. "Han gik først igiennem det af ham opdagede og (efter ham) opnævnte Sund." J. Bone. — I ældre Dansk ogsaa: udnævne, fastsætte; eller i Lovsproget: opkræve. At opnævne Tingmænd. (D. Lov. I. 7. 2.)

Opoffre, v. a. 1. hengive, bringe som et Offer, give frivilligen Slip p. et vist Diemed, ell. til Bedste f. andre. Han har opoffret en stor Deel af sin Formue f. Staten. Han er i Stand t. at opoffre Alt f. at sætte denne Plan igiennem. "At opoffre en Lyst, naar store Pligter udkræve det." Sneedorf. recipr. At o. sig for det Almindelige. o. sig til Statens Tieneste. 2. tilsidesætte, agte ringere. "At o. det almindelige Bedste for Egennytten." Sneedorf. 3. give t. Priis; sætte til, tabe. At o. en uskyldig. Han har opoffret sin hele Formue p. dette Foretagende. At o. meget af sin Tid p. et Arbeide. — Opoffrelse, en. pl.-r. Gierningen at opoffre, i Ordets forskiell. Bemærkelser. Den Uskyldiges Opoffrelse. Med O. af egen Fordeel. Jeg har giort store Opoffrelser f. denne Sag. Efter nogle Aars og mange

Penges Opoffrelse paa disse Undersøgelser. (langt sieldnere bruges Opoffring.)

Oppakke, v. a. 1. pakke fuld med, pakke Alt det paa, som skal være der. Vognen er oppakket. — Oppakning, en., 1. Gierningen at pakke op, pakke fuld. 2. Soldatens O. ell. fuld Oppakning, kaldes det, han efter Forskriften maa bære p. sig, naar han drager bevæbnet ud.

Oppasse, v. a. 1. d. s. s. passe op, b; (oftest dog i partic. pass.) Han blev oppasset underveis. Man oppasser ethvert Skridt, han giør. "Ingen kon oppasse hans Vandel saa vel." J. Boye. — Oppasser, en. pl.-e. den, som passer een op, ell. opvarter ham, en Opvarter, Tiener (som dog kun p. en vis Tid af Dagen giør sin Tieneste.) Tilforn holdt han Tiener; men nu har han en Soldat til Oppasser.

Oppe, adv. [af op; ligesom nede af ned, hemme af hen, borte af bort, rc.] 1. paa et høit ell. høiere Sted; i Høiden. (mods. nede.) Oppe p. Bierget og nede i Dalen. Jeg var oppe paa Loftet. Høiere oppe i Huset, i Gaden, i Byen. 2. opstaaet, oven Senge. Jeg var oppe i Morges før Dag. Der er endnu ingen oppe. At blive, sidde længe oppe om Natten. 3. sielden i dagl. T. for: aaben, oplukket.

Oppe sig, v. recipr. tage fat p. et Arbeide m. ny Iver, gribe sig an efter Hvile ell. Ladhed. (d. Tale og Almuesproget.)

Oppebære, v. a. 3. (s. bære.) hæve, modtage. (om Penge, Afgift, Gield, o. d.) Han oppebærer alle kongelige Skatter og Indtægter i Amtet. At overdrage en anden at o. sit Tilgodehavende. De oppebaarne Penge. "De vilde giengielde oppebaarne Velgierninger." Schytte. = Oppebærelse, en. Oppebørsel. (T. Rothe. sielden.) — Oppebørsel. en. pl.-er. 1. Handlingen, at modtage Penge ell. andre Afgifter, som erlægges. 2. Kongelige Oppebørsler kaldes ogsaa det, som oppebæres i Skatter og Afgifter. — Deraf: Oppebørselsbetjent, en. Embedsmand, som modtager kongelige Oppebørsler. (Oppebyrd, en. for: Oppebørsel, forekommer hos Hvitfeldt.)

Oppille, v. a. 1. opløse noget v. at pille det fra hinanden. At o. Tougværk. 2. d. s. s. pille op (men sieldnere. Duerne oppillede det udkastede Korn.) — Oppilling, en.

Opplukke, v. a. 1. s. plukke op. At o. Tougværk. opplukket Kiod, Fisk. — Deraf: Opplukning, en. pl-er.

Oppløie, v. a. 1. indtage t. Pløining, pløie Jord, som ikke før har været under Ploven. At o. Hedejord. 2. bringe frem af Jorden v. at pløie. Man har oppløiet en Samling af gamle Mynter. — Deraf: Oppløining, en. pl.-er.

Opponere, v. n. 1. [Lat. opponere.] fremsætte Indvendinger imod en Yttringer; br. især hvor dette [...] fentlige Disputationer. To Professor[er] ponerede imod ham. — Deraf: [Oppo]nent, en. pl.-er. den, som opp[onerer] Opposition, en. Modsætning, Mo[d-] Strid, Indvending.

Oppudse, v. a. 1. pudse p. ny [...] op. At lade et Huus o. Hun er [...] ven oppudset. — Oppudsning, en.

Oppuste, v. a. 1. udspile v. at f[ylde m.] Luft. At o. en Blære. Han er [...] oppustet i Ansigtet. — fig. Det va[r] der hemmelig oppustede Hadet, Tv[e-] (o: ophidsede, eggede dertil.) Deraf [Op-] pustning, en. pl.-er.

Oppynte, v. a. 1. d. s. s. oppudse, især om Personers Udvortes og Klæd[er] ell. om Værelser. Stuen er bleven [op-] tet (pyntet op) t. Brylluppet. — [Oppynt-] ning, en. pl.-er.

Opraab, et. pl. d. s. 1. Handli[ngen] opraabe (Folk, ell. Varer v. en [...] Ingen mødte efter det første Op[raab] fig. en af Regiering ell. Øvrighed [...] almindelig Opfordring t. Folket og [...] at gribe til Vaaben.

Opraabe, v. a. 2. fremkalde el[l.] een efter den anden af en forsamle[t] [Mæng-]de. Alle bleve v. Navn opraabte. [...] raabe det som sælges v. Auction. ([...] op.) Dette Maleri blev opraabt [...] Rdlr. men blev ikke solgt (gik ind). [Op-] raaben, en. ud. pl. Gierningen [...] op. — Opraaber, en. den, som [...] (f. Ex. Varer v. Auctioner.)

Opraadne, v. n. 1. (er.) an[gribes i alle] Dele og fortæres af Raaddenhed [...] op. Tømmeret, Fodstykket er [op-] raadnet. (Skibene ligge og raadne [...])

Oprage, v. a. 1. s. rage. 1. [...] de løs Jord, som Dyret havde op[...] Opragning, en. pl.-er.

Opramse, v. a. 1. s. ramse. [...] vil ei umage dig eller mig med al[...] her." Baggesen. At o. Bønner[...] — Opramsen, en.

Opréde, v. a. 1. og 2. rede, [...] dig t. at ligge i. Sengen er [...] En opredt Seng, o: en Seng m[ed alt] der hører til af Klæder og Lag[en. — Op-] redning, en. Gierningen at opred[e.]

Opregne, v. a. 1. nævne, fre[mstille] Gienstande efter hinanden. At [...] Mængde smaa Omstændigheder. — [Opreg-] ning, en. pl.-er.

Opreise, v. a. 2. løfte i Veiret [...] som ligger, ell. som var faldet. [...] kastede Støtte blev igien opreis[t ...] vegne forberedes der Omvæltni[nger ...] nedstyrte og opreise." Mynster. — opreist, lige i Veiret; erectus. [...] opreist. 2. undertiden i samme [...]

...reise o: opføre, oprette. At ... en Ærestøtte, en Mindestøtte. ... give det mistede tilbage, oprette, ... Skade. At faae sit Tab, sin Ære ... 3. opreise sig for: reise sig, gjøre ...; og Opreisning, for: Oprør; i æl... ...ster. "Et Folk skal opreise sig ...andet." Math. 24. — Opreisning, ... Handlingen at opreise. 2. Er... , Vederlag, Fyldestgjørelse. At ... for sit Tab, p. sin Ære; give een ... sin O. i noget. At faae Opreis... Spil (o: vinde, efter først at have ...) Æresopreisning. 3. O. paa en ... kongelig Bevilling, hvorved de ... Følger af en Dom ophæves. At ... Opreisning i en Sag. (s. D. ... 14. L. 24. 15.) — Opreisnings... (som gives den, der faaer Op... paa sin Ære.)

...de, v. a. s. rende op.

...se, v. a. 1. rense fra Grunden af. ...se en Grøft, en Park.

..., adj. Et Ord, som vel, skiøndt ...forekommer i ældre Dansk (f. E. i ... Bibeloverf. "At I skulle op... ..." 3 Mose B. 26: 13) men som ... i nyere Tider er overført af det ... aufrecht, erectus) for: opreist, ..., løbret. "Jeg saae — ikke en ... ikke et eneste opret Hoved." ... Rahbek II. 58. — Man har der... ...ket danne: oprettholde for: ved... holde v. Magt, haandhæve; og ...holdelse (Treschow.) men uden Bifald.

...te, v. a. 1. bringe noget (f. E. en ..., som hastigen bliver til) t. at reise ... en Æresport, et Skafot. (dog ... opreise.) 2. give noget Til... ..., anlægge. At o. et Univer... ..., en Stiftelse, et Regiment, ... (jvf. anlægge, indrette, ... 3. indgaae, slutte, vedtage. At ..., en Forbindelse m. een. o. ... 4. erstatte, vederlægge; ell. ... sig Erstatning for, gjøre Fyl... ...hente. "Han skaa oprette ham ... Maader." Sneedorf. Dette ... faaet rigelig oprettet. "Hvor... ... Savn oprettes mig?" Rahbek. ... en Skade, o. hvad man har for... — Oprettelse, en. 1. Gierningen ...; Stiftelse, Anlæg. (s. oprette, Opretning.) 2. Erstatning, Fyl... ... At faae Oprettelse for sit Tab. ... brugelige Opretning forekom... ... Bemærk. i D. Lov.) — opret... ... som kan oprettes, erstattelig.

...ning, en. Handlingen at ride opad ... Sted.

..., et. [t. Tydske Aufrisz.] en ... Gjennemsnit ell. Profil. (J. ...

Opridse, v. a. 1. aabne, gjøre Aabning i v. at ridse. At opridse en Byld.

Oprigtig, adj. [T. aufrichtig.] 1. uforfalsket, i physisk Henseende. (kun i d. Tale.) "At stride m. oprigtig Dyd." A. Bedel. 2. ægte, sand, ikke hyklet. En o. Kiærlighed. oprigtigt Venskab. 3. ærlig, sanddru; som kun siger hvad han mener, og ikke lægger Skiul p. sin Mening. En o. og upartisk Historieskriver. En o. Tilstaaelse. Børn ere af Naturen oprigtige. — Oprigtighed, en. ud. pl. den Egenskab, at være oprigtig (2 og 3.) Følelsers, Hensigters Oprigtighed. At besvare et Spørgsmaal med Oprigtighed.

Oprindelig, adj. som var i ell. fra Oprindelsen, Begyndelsen; som er den ældste, første i sit Slags. Menneskets oprindelige Natur. Den oprindelige Aarsag, Tilstand. Landets oprindelige (ældste) Indbyggere. En oprindeligen velgiørende Hensigt kan gaae over t. at blive skadelig. — Deraf: Oprindelighed, en. ud. pl.

Oprinde, v. n. 3. er. (s. rinde.) 1. Udspringe (om Floder; sieldnere.) Denne Flod oprinder i det indre Afrika. 2. fig. udspringe o: nedstamme fra; grunde sig i, reise sig af. Han var oprunden af en gammel og berømmelig Slægt. Denne Feide oprandt af en Strid imellem to Familier. 3. staae op, komme over Synskredsen. (om Sol og Maane.) "Som Natten er forbi, og Solen nu oprinder." Helt. "Med hvilken udstrakt Glands, o Maane, du oprinder." Rein. "Og Verden saae det store Lys oprinde." Thaarup. 4. fig. opstaae, opkomme. "Hver Gang Evighedens store Tanke oprinder i vore Siæle." Mynster. "Hvor jeg mig vender hen, ny Sorg f. mig oprinder." Rahbek. — Oprindelse, en. ud. pl. 1. Ophav, Begyndelse. Denne Stats første Oprindelse. 2. Udspring, Herkomst. 3. første Aarsag, Anledning. Oprindelsen til denne Vildfarelse.

Oprippe, v. a. 1. egentlig vel: oprive, aabne voldsomt (o. et Saar. V. S. O.) men br. kun figurl. i d. Tale og lavere Stiil for: fremkalde paa ny, fornye, bringe igien p. Bane. At o. gamle Stridigheder. "Jeg ei oprippe vil det som jeg før har sagt." Holb. P. Paars.

Oprive, v. a. 3. (s. rive.) 1. rykke ell. rive voldsomt op. Stormen har oprevet de største Træer m. Roden. 2. aabne v. at rive. At o. et Saar. — Oprivning, en.

Oprode, v. a. 1. bringe frem v. at rode. Svinene have oprodet og ædt Kartoflerne. 2. rode igiennem allevegne, fordærve v. at rode. Hele Haven er oprodet. — Oprodning, en.

Oprulle, v. a. 1. vinde noget bøieligt sammen i Skikkelse af en Rulle. At o. Tobaksblade. At o. et Landkort p. en Stok.

2. i modsat Betydning: opløse det, som er sammenrullet, rulle fra hinanden. At o. et Stykke Klæde. — Oprulling, en. pl.-er.

Oprumpe, v. a. 1. I Almuesproget: knytte Halen op p. en Hest, slaae en Knude p. Halen.

Oprufke, v. a. 1. s. rufke.

Oprydde, v. a. 1. borttage, skaffe bort v. at rydde. At o. en Skov; o. Ukrud. "Skovene aabne sig, ifald de opryddede Pladser ikke igien beplantes." Schytte. 2. At o. Jord, ɔ: forberede den v. Rydning t. Agerbrug. (V. S. D.) Deraf: Oprydning, en. pl.-er.

Oprykke, v. a. 1. d. s. s. oprive, 1. At o. en Plante m. Roden. — Oprykning, en. 1. Gierningen at oprykke. 2. det, at rykke op (intrans. om Bevægelser. s. rykke.)

Oprække, v. a. 3. række i Veiret. (s. række op.) br, i partic. Med oprakte Hænder. At sværge m. oprakte Fingre. — Deraf: Oprækning, en.

Oprøge, v. a. 1. og 2. forbruge v. at røge. Al min Tobak er oprøgt.

Oprømme, v. a. 1. giøre rummeligt, rydeligt, v. at flytte bort, tilside. At o. et Værelse. (V. S. D. rettere vel intrans. at oprømme i et Værelse. s. rømme, 3.)

Oprømt, adj. v. [T. aufgeräumt.] hvis Sind er frit, ubetvunget; lystig, munter. "oprømt nok f. at kunne skiemte." Sneedorf.

Oprør, et. pl. d. s. [T. Aufruhr.] 1. voldsom Bevægelse, Uro, Giæring. Mit Sind var f. meget i Oprør til at jeg kunde betragte Sagen m. Kulde. Hele Huset er i O. 2. Sammenrottelse og væbnet Opstand af et større ell. mindre Antal Undersaatter imod den lovlige Øvrighed ell. Regiering i et Land. At giøre O. stifte et O. Den hele Provinds er i Oprør. "Enhver voldsom Modsættelse mod Loven og Øvrigheden er, uden al Indskrænkning, Oprør." Birkner. (Ordet br. ofte eensbetydende m. Opstand, hvilket dog gierne forbindes m. et mindre forhadt Begreb. Man taler om Enkeltes, Nogles ell. Manges Oprør; men er Mængden meget stor, ell. bestaaer den endog af hele Folket, kaldes det Opstand. Anden Forskiel, som giøres imellem de to Ord, beroer mere p. vilkaarlig Bestemmelse, end p. Sprogbrug. jvf. Mytteri og Opløb; det sidste br. især om et ikke længe forberedet, hastigen opkommet Oprør.) = Heraf: Oprørsaand, en. Stemning hos en Mængde, som leder t. Oprør, Tilbøielighed til O. (A. Ørsted.) Oprørsind, et. Oprørsaand, især hos den Enkelte. Oprørsskrift, et. S. hvori opmuntres t. Oprør, som udbreder oprørske Grundsætninger. (Rahbek.) Oprørsstifter, en. Ophavsmand f. et Oprør; o. fl.

Oprøre, v. a. 2. sætte i Bevægelse, giøre urolig, uklar (især om Vandet.) der oprører Havet. Det o "Hans Røst er Storm, hans h rører Afgrunden." Evald. — A det oprørt (plumre det.) I er godt at fiske. Ordspr. Mit oprørt (sat i stærkere Bevæge stab.) fig. om Sindet. Et op stabeligt) og forbittret Sind. Indbildningskraft. 2, egge giøre oprørsk. (sielden.) At o. nigheden. "Folket oprørte sig 3. fornærme den moralske F Afsky, Had. Det maa oprøre lere Følelse. Et oprørende E

Oprører, en. pl.-e. den, op imod Landets Øvrighed ell den, som giør Opstand, ell. andre i et Oprør.

Oprørsk, adj. 1. som giø er tilbøielig dertil. Hele Sta rørsk. Et uroligt og oprørsk D.) 2. som sigter, egger t. oprørsk Tale. oprørske Grun

Opsadle, v. a. 1. forsyne m Ridetøi. At o. en Hest. — O

Opsamle, v. a. 1. optage sm terhaanden; sanke op. Ravet Strandbredden. Der har op stor Deel Papirer (har samlet f efterhaanden.) 2. opfange. ne opsamles i Brændepunktet Opsamling, en. pl.-er.

Opsanke, v. a. 1. sanke, sa samle. At opsanke Spaaner — Deraf: Opsankning, en. p

Opsat, adj. v. [partic. af o som har Hu, Sind, Lyst til, noget. At være opsat til noge lysten, higende efter. At være noget. Han er nu ret opsat p 3. opsat Melk, suur og tyk M der det v. at hensættes i Bøtter (at sætte Melk op.)

Opseende, et. d. s. s. Opf men forældet eller mindre brug

Opsende, v. a. 2. sende op. tic. ell. i enkelte fig. Udtryk. Bønner t. Gud. "Til fælleds Suk opsende." S. Blicher. — sendt t. Norge.) Deraf: O

Opsidden, en. ud. pl. H sidde op. Mytteriets Opsidde

Opsidder, en. pl.-e. den, Gaard i Brug uden at eie den bruger, Fæstebonde.

Opsige, v. a. 3. (s. sige.) give at Brug ell. Laan af no Tid ophører. At o. en Leier. ven opsagt t. Flyttedagen. A tal (som man har udlaant.) bestaaende Forhold hævet. A skab, Lydighed. At o. en Ba

[illegible]. 3. fremsige, oplæse
[illegible]sigelse, en. pl.-r. Handlin-
[illegible]. Deraf: Opsigelsesbrev,
[illegible], o. fl.
[illegible]en. ub. pl. [T. Aufsicht.]
[illegible]syn, Tilsyn. At have O. med
[illegible] noget under Opsigt. 2. nal-
[illegible]ymærksomhed, der vækkes hos
[illegible]ne Skrift gior stor Opsigt. Hun
[illegible]n O. ved sin kostbare Dragt.
[illegible], v. a. 1. føre opad (en Strøm)
At opskibe Varer p. en Flod.
[illegible]) 2. udtage af Skibet, losse.
[illegible] usædvanligt.)
[illegible]e, v. a. og rec. 1. binde Skiør-
[illegible]r side Klæder op om Livet; op-
[illegible]f: Opskiørtning, en. V. S. D.
Derimod figurl. i Talemaaden:
[illegible] opskiørtet ɔ: ironisk: at være
[illegible] en daarlig Stilling. "Vi hav-
[illegible]e opskiørtede." Holbergs Lykkel.

[illegible], en. pl.-er. 1. noget, som op-
[illegible]Efterretning ell. Rettesnor i et
[illegible]. Jeg har givet hende O. paa
[illegible]. Dette er Opskriften p. Alt
[illegible]dan har at giøre. 2. d. s. s.
Overskrift. (Sneedorf.)
[illegible], v. a. 3. (s. skrive.) føre no-
[illegible]en, antegne skriftligen. (skrive
[illegible]. Bemærkninger p. en Reise.
[illegible]dskrive.) Deres Navne bleve
[illegible] en Bog. At være høit opskre-
[illegible]ven) hos een ɔ: gielde, formaae
Opskrivning, en. pl.-er. Hand-
[illegible]skrive.
[illegible], v. a. 1. skrue noget løst, som
[illegible] v. at dreie Skruen ell. Skrue-
[illegible]lage; skrue op. 2. tvinge no-
[illegible] v. Hielp af Skruer. (s. skrue
[illegible] opskrue Prisen p. noget ɔ: for-
[illegible] billigt. At o. Huuslelen.
[illegible]nstlet Stiil. — Deraf:
Opskruening, en.
[illegible] om Planter: Opvorning af
[illegible]d. (V. S. D.)
[illegible], v. a. 1. skure reen, give for-
[illegible] v. at skure. 2. fordærve, op-
[illegible]en. (V. S. D.)
[illegible], v. a. 3. (s. skyde.) 1. skyde
[illegible] op. (sielden.) "Høimodig
[illegible] opskyder." P. H. Frimann. 2.
[illegible]yden. Da de havde opskudt
[illegible]gler, gik de paa Fienden m.
[illegible] 3. partic. opskudt br. under-
[illegible] ligesom opløben ɔ: hurtig voxet
Deraf: Opskydning, en.
[illegible], v. a. 1. skylle noget, som til-
[illegible]et vasket, ell. som er lagt i
[illegible]des. At o. Klæder, Linned.
[illegible] Landet v. Bølgernes Magt.
[illegible] opskyllet en Deel af Vraget.
[illegible], opskyllede Jordlag, kaldes
i Geognosien de yngste Biergarter og Jord-
lag, der have deres Leie øverst, eller oven-
paa alle ældre Biergarter. — Opskyl-
ling, en. pl.-er.

Opskære, v. a. 3. (s. skære.) 1. aabne
v. at skære. At o. en Byld, en Søm.
opskaarne Ærmer. 2. skære Alt hvad der
er at skære, saaledes at intet bliver tilbage.
Hele Brødet, Stegen er opskaaren. At
opskære en Tørvemose, skære al Tørven,
som den indeholder. 3. opskaaren Steg
kaldes kold Steg som skæres i Skiver f. at
steges ell. varmes p. ny. — Opskæring, en.

Opslaae, v. a. 3. (s. slaae.) 1. hefte,
fæste noget i Veiret, v. at slaae det fast,
kline det p. en Væg, e. d. At o. en Be-
kiendtgiørelse, Placat. 2. aabne, oplukke
noget v. Slag (slaae op.) Denne Kasse
maa opslaaes. "Hvo som opslaaer Kiel-
derdøren." D. Lov. 3. figurlige og uegentl.
Udtryk: a) At o. noget, et Capitel i en
Bog, et Sprog i Bibelen. b) At o. et
Telt, en Bod ɔ: reise, opføre. (T. auf-
schlagen.) "Disse opslaae deres Boder,
ligesom andre Kræmmere." Schytte. c)
At o. Ærmerne, bøie dem om ell. tilbage.
En opslaaet Hatteskygge. Med opslaaet
(aaben) Hielm. d) At o. sin Bolig, sit
Qvarteer et Sted ɔ: bosætte sig, tage fast
Bopæl. [Derimod ikke heldigt, skiøndt i
poetisk Stiil: "Med freidigt Mod han atter
opslog Øiet." Ingemann.]

Opslag, et. pl. d. s. 1. den Deel af et
Klædningsstykke, der bøies om; især p.
Ærmet. En blaa Kiole m. røde Opslag.
2. Veirets Forandring fra Frost t. Tø; Om-
slag. (H. Strøm. V. S. D.) 3. offentlig
Kundgiørelse. (V. S. D.) 4. Ophævelse
af en Forlovelse. (s. slaae op.) Det kom t.
Opslag imellem de Forlovede. (Rostgaards
Ordbog.)

Opslibe, v. a. 3. (s. slibe.) 1. slibe p.
ny. 2. fortære v. hyppig Slibning. Den-
ne Kniv er næsten reent opsleben. — Der-
af: Opslibning, en.

Opslide, v. a. 3. (s. slide.) fortære, giøre
ubrugelig v. Slid, ell. megen og langvarig
Brug. "De, som havde Lyst t. at opslide
deres anskaffede Klæder." Schytte. — fig.
udslide, sløve v. meget og strengt Arbeide. —
Deraf: Opslidning, en.

Opslikke, v. a. 1. fortære v. at slikke,
slikke bort. (D. Bibel.)

Opsluge, v. a. (s. sluge.) sluge aldeles,
svælge ganske. Han blev opslugt af en
Hai. — figurl. At opsluges af Bølgerne.
At o. Ordene ɔ: ikke udtale dem tydeligt ell.
heelt. — Opslugning, en. pl.-er.

Opsminke, v. a. og rec. 1. give en kon-
stig Rødme v. Sminke, opfriske Ansigts-
farven m. Sminke. Man kunde neppe
kiende hende, saaledes havde hun opsminket
sig. — fig. opsminkede Ord, Forestillinger.

(ↄ: smigrende, ell. som forskiønne Sagen.) "At bedrage een med opsminkede Ord." Sneedorf. — Deraf: **Opsminkning**, en. pl.-er.

Opsmykke, v. a. 1. smykke det, som har tabt sin Prydelse; ell. smykke meer end sædvanligt. Naar hun bliver opsmykket, seer hun ret taaleligt ud.

1. **Opsmøge**, v. a. 1. og 2. forbruge ved at smøge ell. røge. Al Tobakken er opsmøgt.

2. **Opsmøge**, v. a. 1. trænge noget opad. At opsmøge sine Kioleærmer. (s. smøge.)

Opsmøre, v. a. 3. (s. smøre.) fig. oppudse noget gammelt. (V. S. O. d. Tale.)

Opsnappe, v. a. 1. bemægtige sig p. en hurtig Maade, v. uformodende Overfald. At o. Breve, o. en Coureer. — figurl. "Imidlertid kunne disse Ord opsnappes, fortolkes, fordreies." Rahbek. Han opsnapper hist og her et fremmedt Ord. — Deraf: **Opsnappelse**, en. pl.-r.

Opsnoe, v. a. 1. opløse noget, som var tvundet ell. sammensnoet. At o. et Reb.

Opsnurre, v. a. 1. i d. Tale; opvarme i en Pande, stege opskaaret Kiød. (Rostgaards Ordb.)

Opsnuse, v. a. 1. egentl. opdage v. Lugten, som Hunden et Spor; men oftest figurl. komme p. Spor efter, faae Kundskab om. (især m. Foragt, og om den Nysgierrige.) 2. bruge (Tobak) op v. at snuse. Det hele Pund Tobak er allerede opsnuset.

Opsnøre, v. a. 1. opløse det, som var snørt.

Opsod, et. [af opsyde.] d. s. s. **Opkog**, gientagen Kogning. (forældet.)

Opspade, v. a. 1. kaste op, grave op m. Spaden. (V. S. O.) Deraf: **Opspadning**, en. pl.-er.

Opspile, v. a. 1. lukke vidt op. Med opspilede Øine. (s. spile, 2.) Deraf: **Opspiling**, en. pl.-er.

Opspind, et. pl. d. s. det, som opspindes; Paafund. (især i ond Betydning.)

Opspinde, v. a. 3. (s. spinde.) 1. spinde alt det, som haves. Hørren er nu opspundet. 2. hitte paa, udtænke, opdigte; it. stifte (Alt om noget ondt, skadeligt.) At o. en Løgn, et Bedrageri, Forræderi.

Opspise, v. a. 2. d. s. s. spise op. (mest i partic.) Æblerne ere s. længe siden opspiste.

Opsplitte, v. a. 1. aabne noget, som er lukket v. en Split. At opsplitte en Pen.

Opspole, v. a. 1. spole ell. vinde alt det Garn, som haves, p. Spolerne. Væveren har opspolet alt Garnet og forlanger mere. — Deraf: **Opspoling**, en.

Opspore, v. a. 1. opdage v. Hielp af Sporet, komme p. Spor efter. At o. Vildt. 2. figurl. a) opsøge, opdage, oplede. Politiet har opsporet hans Opholdssted. b) faae at vide, erfare, komme efter. Jeg har ikke kunnet opspore G[...] den hertil. — **Opsporing**, en. pl.-er.

Opsprudle, v. n. 1. (om flydende [...]mer.) s. sprudle. Det opsprudlende [...] (V. S. O.)

Opsprænge, v. a. s. sprænge.

Opsprætte, v. a. 1. sprætte op. s. sp[...]te, 2. Deraf: **Opsprætning**, en. [...] sprække i V. S. O. er en feilagtig S[...]maade.)

Opspytte, v. a. 1. kaste Vædsker op, [...] affondres af Spytkiertlerne, ell. samle[...] Brysthuulheden og Maven. Han har spyttet meget Blod. — **Opspytning**[...] pl.-er.

Opspæde, v. a. 1. fortynde v. at sp[...] spæde noget, hvis Mængde v. Brug er [...]mindsket, een ell. flere Gange. At o[...]de Suppen. — Deraf: **Opspædning**[...] pl.-er.

Opspænde, v. a. 1. spænde noget, [...] breder sig i Veiret, ell. strækker sig opad[...] o. en Solskierm, et Soltelt. — At o[...]nen p. et Gevær, trække den op ell. til[...] for at kunne trykke af. 2. løse det, [...] spændt. At opspænde sit Bælte, [...] spændte Skoe. — **Opspænding**, en. p[...]

Opspørge, v. a. 3. (s. spørge.) [...] spore v. Efterspørgsel, opdage v. at [...] sig for. Jeg har endelig faaet ha[...] spurgt. Hun er ikke at o. i hele By[...]

Opstaae, v. n. 3. (s. staae op.) 1[...] s. staae op, reise sig. (i høiere Stil.) [...] opstod en Olding blandt Folket. 2[...]lade Sengen; staae op (som altid [...] Prosa, med Undt. af partic.) [...] endnu ikke opstaaet. 3. blive leve[...]ny, komme t. Live. At o. fra de [...] "Dersom de Døde ikke opstaae." D. [...] (s. Opstandelse.) 4. fremtræde, vi[...] Der er opstaaet en ny Forsvarer af [...] Lære. "De Sandheds Vidner, som [...] stode trindt omkring." Wessel. [...] komme, reise sig. Deraf opstod en [...]varig Strid. "I øvrigt kan dette [...] ikke ofte opstaae." Ørsted. 6. sa[...] m. væbnet Magt, reise sig (sielden. [...] var opstaaet i Masse.) s. **Opstand**.

Opstable, v. a. 1. stable i nogen [...] At o. Brænde, Tørv. "I Stedet [...] Gaderne i andre Stæder ligge jæv[...] seer man dem her opstablede p. hina[...] Baggesen. — **Opstabling**, en. pl.-er.

Opstadse, v. a. 1. d. s. s. oppynte [...] S. O.)

Opstakke, v. a. 1. reise i Stak, [...] Stak. Det Hø, som ikke rummes [...]ne, opstakkes uden for. (V. S. O.)

Opstalde, v. a. 1. sætte p. Stal[...] føre ell. fede. At o. unge Hingster. [...] har opstaldet 50 Stude. — **Opstal**[...]en.

Opstand, en. ud. pl. En væbnet [...]

af et heelt Folk, ell. en stor
me, mod Fiender, mod Lands-
Regieringen. Hele Landet var i
At giøre Opstand imod en
Regenten. (s. Oprør.)
else, en. Tilstanden at leve op
staae op fra de Døde. (s. op-

er, en. pl.–e. noget, som staaer
i sig i Veiret, som rager frem,
(dog kun i visse særdeles Tilfæl-
Opstanderen ved en Vandpost ɔ:
. Opstanderen p. en Rok, en
, p. en Presse m. v. — Deraf:
rok, en. Et Slags mindre Rokke,
Hulet er anbragt i Midten, mel-
derne. Opstanderværv, en. et
Væverstole, som bl. a. bruges

, v. a. 1. stege p. ny. (V. S. D.)
g. Stegning. Smørret er op-

mme, v. a. 1. d. s. s. istemme.
en Sang. (V. S. D.)
mme, v. a. 1. (om Vand.) standse
emme for, opdæmme. opstem-
i en Dam, Canal. (Olussen.)
, v. n. 3. (s. stige.) 1. hæve
fra Jorden. Da Luftbalonen
vo som Rogen seer opstige."
g. at o. fra een Ærespost t. en
en opstigende Linie i Arvefølgen.
fader, Moder, Mormoder, o.
komme, opstaae. Der opsteg
mig.
v. a. 3. (s. stikke.) 1. sætte
. Naale. At o. et Hovedtøi.
e. et Stik, stikke Hul p. At o.
At o. en Tønde, et Viinfad.
Kobberplade, forsyne Stikket p.
Opstikning, en. pl.–er.
v. a. 1. reise, sætte op. Skiven
. — Ogsaa om at sætte ell. stille
s Maade, ell. i et vist For-
. en Snare, et Garn, en Fæl-
Brikkerne i Skakspil. o. et
Krigshær. — Deraf: Opstil-
er.
v. a. 1. bringe noget t. at staae
at stive det. 2. stive noget p.
vning, en. pl.–er.
v. a. 1. stoppe p. ny, stoppe
Matrads trænger t. at op-
Opstopning, en. pl.–er.
v. a. 3. (s. stryge.) stryge no-
t o. Haaret. Med glat op-
— Opstrygning, en.
v. a. 1. d. s. s. tilstudse. (V.

v. a. 1. d. s. s. stuve. 2. op-
Kartofler. — Deraf: Op-
pl.
pl. d. s. Opstød fra Maven

ɔ: voldsomt opstigende Vinde. (Opstød, for: Opstand. Hvitfeldt. forældet.)

Opstøde, v. a. 2. støde op, aabne v. Stød. Døren blev opstødt. 2. støde Alt, blive færdig m. at støde. Alle disse Gryn faae vi ikke opstødte i Dag. — Deraf: **Opstøden**, **Opstødning**, en. (der ogsaa br. i samme Bemærkelse, som Opstød.)

Opsuge, v. a. 1. suge op, drage op v. Hielp af Aandedrættet. At opsuge Vand giennem et Rør. — **Opsugning**, en. pl.–er.

Opsummere, s. optælle.

Opsvaiet, adj. v. s. svaie.

Opsvie, v. a. 3. (s. svie.) fortære v. at svie. (d. Tale. At opsvie en Mængde Korn t. Brændeviin.)

Opsvinge sig, v. rec. 1. (s. svinge.) "Mod Skyerne min Aand sig da opsvinger." P. H. Frimann. — Det br. især figurl. for: hæve sig til et høiere aandeligt ell. moralsk Standpunkt, ell. til Ære, Værdighed, Lykke. "En Stat, der har opsvunget sig til Magt." Treschow.

Opsvire, v. a. 1. tilsætte, forøde v. Svilt. At opsvire sine Penge. (V. S. D.)

Opsvulme, v. n. 1. (er.) give sig ud, hovne op, stige i Hølden. (s. svulme.) En opsvulmet Kind. De af Biergvandet opsvulmede Floder. "Opsvulmet Flod bierghøie Bølger vælter." Pram. — **Opsvulmen**, en. ud. pl.

Opsvømmet, adj. opskyllet, sammenskyllet af Havet, af Vandflod. (nyt O.)

Opsye, v. a. 1. forbruge v. at sye. Hun har opsyet al Silken. — **Opsyening**, en. (V. S. D.)

Opsyn, et. ud. pl. det, at paasee, tage vare p. noget, holde det vedlige og i Orden; Tilsyn, Opsigt. At have Opsyn med et Arbeide, over Arbeiderne. Det staaer under hans Opsyn. — **Opsynsmand**, en. den, som har Opsyn m. eller over noget.

Opsærke, v. a. 1. opbinde, opkilte Særken ell. Skiorten. (Rostgaards Ordb.) s. det mere brugelige opskiørte.

Opsæt, et. pl. d. s. 1. skriftligt Udkast ell. Udarbeidelse; Concept, noget, man har opsat p. Papiret. (Gram. Rostgaards Ordbog.) 2. Anslag, Paafund. (forældet.)

Opsætsig, adj. [T. aufsätzig.] tilbøielig t. at sætte sig op imod Øvrighed ell. Foresatte; gienstridig, oprørsk, ulydig. — **Opsætsighed**, en. ud. pl. (V. S. D.)

Opsætte, v. a. 3. (s. sætte.) 1. sætte op; sielden undt. i partic. Det er Alt opsat p. Loftet. Undertiden m. Bibegreb om at sætte i en vis Orden: opstille. At opsætte Bøger i Reolerne. opsat Melk (ɔ: tyk Melk. (s. opsat ovenfor.) 2. reise, sammensætte Delene af noget, der er høit. At o. en Seng. opsætte et Gierde, som var nedfaldet. (fig. at opsætte Haaret, o. Hovedtøiet; dog ogsaa: at sætte op.) 3. frem-

sætte, udvikle skriftligen, sætte i Pennen, udkaste, affatte. (om Documenter, ell. andre korte Skrifter.) At o. et Brev, en Klage, en Ansøgning, Forestilling. 4. lade beroe, henstaae, udsætte. At o. en Reise, et Foretagende. Vi vil o. det t. i Morgen, (jvf. udsætte.) 5. sætte p. Spil. 6. vove, udsætte, give t. Priis. (i ældre Skrifter.) At o. Liv og Velfærd for een. A. S, Vedel, Hvitfeldt. 7. At o. en Ragekniv, slibe, hvæsse den. 8. opsætte sig, giøre Opstand, sætte sig op. At o. sig mod Øvrigheden. (jvf. opsat, ovenfor.) = opsættelig, adj. (af opsætte, 4.) som kan opsættes, taaler Udsættelse. — Opsættelse, en. pl.-r. 1. Gierningen, at sætte op, reise op, stille op. (forekommer sielden; og hellere br. Opsætning, Opstilling, Opreisning.) 2. det, at opsætte noget; Udsættelse, Forhaling. Sagen taaler ingen Opsættelse. (Man tænker sig v. Opsættelse en mere ubestemt Tidspunkt, end v. Udsættelse, hvilket oftere br. hvor Talen er om en overlagt eller aftalt Opsættelse af en bestemmet Sag ell. Gierning.) 3. Opsættelse (ɔ: Opstand, Opreisning) imod Kongen. D. Lov VI. 4, 9.

Opsøge, v. a. 2. oplede, søge op. Jeg søgte længe efter ham; men kunde ikke faae ham opsøgt. — Opsøgning, en. pl.-er.

Opsømme, v. a. 1. forsyne m. nye Søm. At opsømme en Havbaad. (V. S. O.)

Optaarne, v. a. og rec. 1. fig. opdynge til en usædvanlig Høide. Isen optaarnede sig v. Kysten. "Lad dine Bølger, Hav! optaarne sig." S. Blicher. — Deraf: Optaarning, en.

Optage, v. a. 3. (s. tage.) 1. løfte op, tage op. At o. noget fra Jorden. At o. Planter (af Jorden.) — fig. At o. en Materie p. ny. (ɔ: underkaste den en ny Undersøgelse, Behandling.) 2. figurl. Bemærkelser: a) indtage, besætte (en Plads.) Hans Billedstøtte optager igien sin gamle Plads. Pladsen er optaget. Alle Billetter (t. Indgang, t. Plads) ere alt optagne. b) give Plads, indlemme. o. een i sit Huus, i sin Familie, i et Selskab. c) borttage, opsnappe. Denne Courcer blev optaget af Fienden. At o. Kreature ɔ: bringe fremmedt Qvæg, som man finder i sin Mark, i Forvaring. d) føre i Brug; især om det, hvis Brug fornyes. At o. en ny Mode. "At optage en gammel Skik." Colding. "Tvedragt maa ei yppes ell. optages." Hvitfeldt. e) indtage t. Dyrkning, opdyrke. Denne Jord er i Fior optaget. "At optage og bygge (bebygge) en Egn." P. Claussen. f) modtage i Forskud, ell. som Laan; hæve udsatte Penge. At optage sin Løn. At o. sine Renter forud. o. et Laan. o. en Capital. g) modtage m. et vist Sindelag; tillægge en Betydning. At o. noget vel, ilde, i en god, i den bedste Mening. o. noget for Spøg, f. Alvor, som [...] "Han min Søn m. Gunst optager." [...] ding. h) At optage en Egn, o. et Ko[...] en Egn, en Jord ɔ: udmaale den, [...] sætte Grændserne m. m. paa Papir[...] optage et Landskab ɔ: aftegne det efter [...] turen. — At optage en Liste, Forte[...] over noget ɔ: skrive, opskrive. — At [...] Forhør, en Synsforretning, optage en [...] t. Doms, m. fl. Talemaader.

Optegne, v. a. 1. giøre Fortegnelse[...] Han optegnede Alles Navne og [...] 2. føre i Pennen, opskrive. — Opteg[...] en. pl. -r.

Opthrone, v. n. 1. fig. og poet. rei[...] høit i Veiret. "Opthrone i Skyen" [...] et Taarnspiir.) Baggesen.

Optik, en. ud. pl. [Lat. Optica.] [...] om Lyset og dets Udbredelse. — optisk, [...] som hører t. Læren om Lyset, ell. til [...] f. Lyset. optiske Instrumenter, [...] sætninger.

Optinge, v. n. 1. (har.) d. s. s. tin[...] (men sieldent.) "De Efterlevende — [...] optinge med Geistligheden, f. at faa [...] gemet begravet." Schytte. (Det [...] Ord forekommer ogsaa i D. Lov V. [...] "Optinger Mand for nogen Sag"; [...] det enten, som man sædvanligen har [...] ret det, bemærker: at indgaae noget, [...] Fordrag; eller maaskee rettere: at o[...] ve, opfordre Tinget t. Vidne.)

Optoe, v. a. 1. skylle Kar, Fade, [...] Vand, hvori de dyppes, og hvoraf [...] tages. — absol. om at aftoe Bordtøiet [...] gen har endnu ikke optoet. — Optoe[...]

Optog, et. pl. d. s. 1. høitideligt [...] m. Pragt og talrigt Følge. "Dands, [...] derspil og prægtige Optog." Sneedor[...] figurligen: Optrin. "Forspillet t. det [...] Optog, som snart vilde følge efter." [...] mann. 2. Sammenløb, i urolig [...] Opløb. V. S. O. (jvf. Optøier.) 3. [...] tog (Act) i et Skuespil ɔ: en Saml[...] flere Optrin, (Scener) der udgiøre en [...] stændig Afdeling af Stykket. (egen[...] Fordanskning af det T. Aufzug, [...] Hensyn t. Forhængets Optrækning.)

Optoppe, v. a. 1. opdynge noget [...] des, at det faaer en Top. (V. S. [...] "De jævne Bølger optoppe sig." Pra[...]

Optridse, v. a. 1. bringe noget i [...] v. Hielp af en Tridse.

Optrille, v. a. 1. trille ell. rulle [...] opad; it. d. s. s. oprulle, 1. (V. S. O.)

Optrin, et. pl. d. s. 1. (T. Auft[...] en Handling, Begivenhed, Tildra[...] (dog især om en saadan, der p. en e[...] den Maade vækker Opmærksomhed, [...] betydende. Et sieldent, mærkeligt, [...] de Optrin. Et O. af det daglige Liv. [...] en Afdeling i et Skuespil, som fremko[...]

...ser verle p. Skueplabsen;

...e, v. n. 3. (s. træde.) 1. frem-
i en Forsamling ell. offentligen;
t, At optræde for Retten, p. Skue-
2. vise sig, fremstaae i en vis
. At o. som Vidne i en Sag, som
. 3. d. s. s. opstaae, 4. — Op-
n. ud. pl.

...kke, v. a. 3. (s. trække.) forekom-
en, og næsten kun i partic. Fla-
trukken (ↄ: Proppen af Flasken.)
optrukket (ↄ: Fiedren, Kiæden ell.
som sætter det i Gang.) Han er
trukket (bedraget) ved denne Han-
optrække for: opdrage, danne
f) er næsten ubrugeligt. — Op-
en. pl.–e. Bedrager, Snyder.
ruentimmer: Optrækkerske. En
rækkerske. — Optrækkeri, et. Be-
d. Tale.) — Optrækken, Optræk-
Gierningen at trække op.

...vle, v. a. 1. opløse det, som er
t, sammensnoet af Trævler. —
Optrævling, en.

...gte, v. a. 1. opdrage, danne, un-
n langt mindre brugeligt, end
) — Optugtelse, en. (jvf. Tugt.)

...lle, v. a. 3. (s. tælle.) 1. lægge
nen (addere.) 2. d. s. s. opregne.
le fine Bedrifter. Det kan han o.
rne. — Optælling, en. pl.–er.

...nde, v. a. 2. komme t. at brænde,
Brand. At optænde Ild. o. et
2. fig. ægge, vække, fremkalde.
optændtes Hadet, Forbittrelsen p.
o. (ophidse) een t. Vrede. "Hun
ge Ting optændes kan, saa snart
de gior imod." Holberg. — "Der-
sadant Forsæt kunde optændes i
ynsker." — Optændelse, en.

...nke, v. a. 2. hitte paa v. Eftertan-
nke, udfinde. At o. en List, Und-
, et Raad. En optænkt (over-
n. — optænkelig, adj. som kan
, udfindes. Paa alle optænkelige
. "Han anvendte alle optænkelige
t. at komme sit Maal nærmere."

...e, v. a. 1. bringe frosne Ting t.
e ell. tøe. Solen optøer Isen.
...e Sondenvind. (V. S. D.) fig.
forfrosne, der igien opvarmes.
...en ikke ret optøet. 2. v. n.
l. blive flydende efterat have været
(oftere: tøe op.) At lade frossent
...e. (V. S. D.)

...er, n. s. pl. [egentl. vel Optøger,
findes i ældre Skrifter, af Optog.]
saad Opførsel; gale, uordentlige
...r. (d. Tale.)

...mme, v. a. 1. lægge Bidsel og
Tømme paa. At o. en Hest. — Deraf:
Optømning, en.

Optømre, v. a. 1. tilhugge og reise Tøm-
meret (i en Bygning.) At o. et Huus.
optømre et Skib ↄ: istandsætte Tømmeret i
samme. (V. S. D.)

Optørre, v. a. 1. tørre bort, aftørre
noget vaadt (især om det, som er spildt p.
Gulvet, p. et Bord e. d.) Deraf: Optør-
ring, en, pl.–er.

Opvaagne, v. n. 1. (er.) blive vaagen.
(I Prosa sædvanligst: vaagne op, ell.
vaagne.) Derimod ofte figurl. En op-
vaagnende Følelse. "Og Elskov brat op-
vaagner af sin Dvale." P. H. Frimann.
"Snart, ved smeltende Lyd, den kielenste
Længsel opvaagned." S. Staffeldt.

Opvarme, v. a. 1. fylde, giennemtrænge
m. Varme. Værelset maa godt opvarmes.
2. At o. Mad ↄ: lade kogt Mad, som er
bleven kold, atter varmes p. Ilden. op-
varmet Kaal, Suppe, Steg. — Deraf:
Opvarmelse, Opvarmen, en.

Opvarte, v. a. 1. passe, gaae t. Haan-
de, oppasse. Pigen maa o. ved Bordet.
At blive godt, slet opvartet. En opvar-
tende Kammerherre. (At o. een m. noget,
i Talesproget: beverte med, byde.) 2.
aflægge Besøg hos en fornem Person, giøre
een sin Opvartning. "De anvende ikke nær
saa megen Tid p. at tiene deres Velyndere,
som de spilde p. at opvarte dem." Snee-
dorf. = Opvarter, en. pl.–e. en Tiener,
Oppasser. Om et Fruentimmer: Opvar-
terske, en. — Opvartning, en. 1. ud. pl.
Gierningen at opvarte, gaae t. Haande.
2. pl.–er. Besøg hos en fornem Person af en
ringere. Jeg har idag giort Ministeren min
O. At giøre flittige Opvartninger hos de
Store. — Opvartningskone, en. pl.–r.
Sygevogterske, Gangkone p. Hospitaler. —
Opvartningspige, en. Pige, som varter op,
f. E. i Vertshuse.

Opvaske, v. a. 1. s. vaske op, toe op. —
Opvaskning, en. pl.–er.

Opveie, v. a. 1. hæve i Veiret v. sin
Vægt. (V. S. D.) 2. fig. betale, erstatte.
Man kan ikke o. det m. Penge (om noget,
som er meget dyrt.) Det kan ikke opveie mit
Tab. 3. giøre fyldest for. Indkomsterne
opveie ikke (veie ikke op) imod Udgifterne.

Opvende, v. a. 2. s. vende op. Deraf
partic. opvendt.

Opvikle, v. a. s. vikle, vikle op.

Opvinde, v. a. 3. (s. vinde.) hisse op,
bringe op i Veiret v. Hielp af en Vinde.
At opvinde Ankeret. — Opvinding, en.

Opvise, v. a. 2. vise noget v. at holde
det op, i Veiret. 2. indgive, forelægge t.
offentlig Prøvelse. (V. S. D.) 3. frem-
vise, nævne, især m. Roes, ell. fremvise noget,
som er t. Hæder. Man vil ikke let opvise
Magen dertil. Denne By kan o. mange be-

rømte Mænd. "Et Under er det, og maaskee det største, Historien opviser." Baggesen.

Opviske, v. a. 1. s. optørre.

Opvoxe, v. n. 1. (er.) s. voxe op. — Saavel i egentl. som figurl. Bemærkelse forekommer det meest i partic. act. og pass. En frodigt opvoxende Skov. Den opvoxende Ungdom. Gielden er opvoxet (stegen) t. en betydelig Sum. De vare opvoxede med hinanden.

Opvriste, v. a. 1. aabne v. at vriste, v. Anvendelse af voldsom Haandskraft. "Med opvristet Mund." D. Bibel.

Opvække, v. a. 3. s. vække. Sielden i egentl. Bemærk. i hvilken vække sædvanl. bruges. "De gavnligste Midler t. at opvække og styrke Siælen." Mynster. 2. fremkalde, foraarsage, sætte i Bevægelse. Det opvakte Lyst hos mig. Derved opvaktes p. ny hans Vrede. At o. et Oprør. Det opvakte almindelig Misfornøielse. 3. At o. Døde, o. een fra de Døde ɔ: kalde t. Live, bringe t. Live igien. "Hans Død opvækker jo dog ei den Døde." Wessel. — opvakt, adj. v. som har let Nemme, fatter m. Hurtighed; villig, klog. Et opvakt Hoved. En opvakt Dreng. (Sieldnere høres Subst. Opvakthed. (V. S. O.) = Opvækkelse, en. Gierningen at vække ell. opvække. Opvækkelse fra de Døde.

Opvælde, v. n. 1. s. vælde op. En Kilde opvældede af Jorden. "En Glæde, hvoraf du ikke skal mættes, hvis Kilder opvælde t. et evigt Liv." Mynster.

Opvælte, v. a. 1. vælte noget opad. Da Stenen var opvæltet p. Høien. — Deraf: Opvæltning, en.

Opvæxt, en. ud. pl. Tilstanden, at voxe op, at tiltage v. Væxt; Framvæxt. Skoven er i god O. I min Opvæxt ɔ: Ungdom. (Man siger ogsaa: En skiøn O. af unge Træer ɔ: den unge Skov selv. "Skove af lutter gamle Træer, uden ringeste Underskov og Opvæxt." Oluffen.)

Opæde, v. a. 3. (s. æde.) æde Alt hvad der er at æde, ell. saa, at intet levnes (spise op.) Hesten har opædt sit Foder. — fig. Jernet opædes (fortæres) efterhaanden af Rust.

Opædle, v. a. 1. forædle, opdyrke. (usædvanl. Vid. S. Skr. VII. 477. Sv. uppodla.) — Opædling, en. (Moth.)

Opægge, v. a. s. opegge.

Opøse, v. a. 2. s. øse op. Maden er opøst. Alt Vandet er endnu ikke opøst af Brønden. — Opøsning, en. pl.-er.

Orager, en. [Oerager; maaskee for: Overager.] 1. Ager, som hviler hvert andet Aar (Moth.) Hvileager. 2. udyrket Jord, som før Udskiftningen laae inde imellem dyrkede Agre.

Orakel, et. pl.-Orakler. Svar, som Guderne troedes at give den, som adspurgte dem, v. deres Præster. (Oraculu[m] ... troe p. noget, som paa et O. — figu[rl.] ... er ligesom et Orakel i den Egn, ha[n] ...

Oratorisk, adj. [af det Lat. orat[orius] ...] er indrettet, affattet efter Talekonst[ens Reg]ler; ell. som staaer i Forbindelse [m. Tale]konsten (rhetorisk.) Disse Vers [ere mere] oratoriske, end poetiske.

Orcan, en. pl.-er. [Ital. Orricа[no] ...] meget voldsom Storm; en Uvei[r] ... "Og du Orcan, hvori Naturens F[...] saa rædsomt foer forbi, du tier." ... "Jeg kiæk m. Skiebnens Orcaner ..." Baggesen.

Ord, et. pl. d. s. [I. Ord. A. S. ...] 1: en articuleret, af een ell. flere S[tavelser] bestaaende Lyd, hvorved en Tanke b[etegnes.] Et Ord betegner en Ting; et Udtr[yk fore]stiller Billedet af en Tanke, under[tiden v.] flere Ord, ell. ved en heel Talemaa[de.] Udtryk.) 2. uegentl. og figurl. ... det, udtrykt v. Skrifttegn. Disse ... reent ulæselige. b.) en Yttring, ... se, mundtlig ell. skriftlig. Et O. ... Tid. Lovens Ord. Forfatterens ... disse. At lade et O. falde. Med ... ɔ: i Korthed. At give onde Ord. ... een Ordene i Munden. Jeg skal ... Par Ord til ham derom. c.) Udsag[n] ... Samtale. At tage t. Orde ɔ: beg[ynde at] tale. At tage Ordet (efter en an[den) ...] tale efter at en anden har talt. "D[en som] har en retfærdig Sag, frygter aldri[g for at] lade Modstanderen komme til Orde." ... ner. At falde een i Ordet. H... godt at belægge fine Ord. Synd i ... Ord og Gierninger. Guds Ord ... hellige Skrift. At ville altid have ... Ord. At giøre O. af, giøre mange ... (ɔ: prale.) At komme til Orde (t. ... at sige sin Mening. Colding.) At ... een t. Ords, ell. (oftere) at komme t[il] ... m. een ɔ: faae ham i Tale. "Kong[en] ... ikke stede dem t. Ords." P. Claus[sen] ... D. Lov. II. 17. 23.) "Han bø[d] ... Ords" (forlangte at faae ham i Tal[e] ... Audients.) Holf. d.) Tilladelse ... en Forsamling. Han forlangte ... Man negtede ham Ordet. Kun een ... det. e.) Løfte, Forsikkring, Tilsa[gn] ... holde, bryde, gaae fra sit O. Jeg ... vet ham mit O. derpaa. Du kan g... p. mit Ord. Jeg troede ham p. h[ans Ord.] At tage een p. Ordet (nøde ham t. [at op]fylde et Tilsagn.) En Mand af Or[d] ... ordholden M. f.) Bud, Forskrif[t] ... rette sig efter eens O. Hvo, som ... Guds O. g.) Forestilling t. For[del for] een, Forbøn. At lægge et O. ind ... tale et godt Ord for een. Hans O. ... meget hos Kongen. h.) Ordsprog, ... held. Det er et sandt, et gammel[t Ord.] i.) Omtale, Rygte, Folkesnak.

... at han skal giftes. "Der gik Ord
... var død." P. Claussen. At kom-
... o: blive meget omtalt. Komme
... noget o: blive anseet for. k.)
... og Ungte. At have et godt, slemt
... sig. At have Ord for, faae O. for
... fære, komme i Udraab for.) 1.)
...de, Yttrv, Andragende. "Han talte
...nes Ord, Kongens O. paa Tinget."
...sen. = Ordbog, en. Bog, hvori
... et vist Slags, alle, ell. de fleste Ord
... Sprog samles i Bogstav-Orden og
...es. Ordbram, en. konstlet Anven-
... mange, opskruede og unyttige Ord.
...ug, en. vedtagen Maade, hvorpaa
...uges, især i Videnskaber ell. Kon-
... Terminologie. (T. Rothe.) Ord-
...ing, en. Ordenes Sammensætning i
... og Perioder; Construction. (M.)
...ning, en. Ordenes Bøining ell.
...ring i Enden efter Sprogbrugens
...r. Orddannelse, en. Maaden, hvor-
...ede og sammensatte Ord i et Sprog
... Orddeler, en. den, som er øvet
... i Ordverling (Disputator.) "En
... Orddeler." Wandal. I. 298. ord-
adj. d. s. s. ordholden. (Moth.) Der-
...sthed, en. Ordfeide, en. d. s.
...rid. Ordfordreining, en. Gier-
..., at fordreie O. og Udtryk, ell. give
... Betydning. Ordforklaring,
... F. af et Ords Betydning.
...m. en. Maade, hvorpaa et Ord er
...t. Ordforraad, et. En tilstrække-
... betydelig Mængde Ord. Ordfor-
...n. d. s. s. Ordgrandsker. Ordfoi-
...en. den Maade, hvorpaa Ordene i en
... ordnes og forbindes. Deraf:
...ningslære, en. Syntax. (Dahl.)
...e, en. En vis Orden, hvori Ord
... hinanden. f. E. den alfabetiske O.
...rer, en. pl. -e. den, som taler, fører
... i Fleres Navn; et Samfunds Tals-
... Ordgrandsker, en. den, som be-
... sig v. at undersøge Ordenes Oprin-
... Betydning i et ell. flere Sprog.
...ndskning, en. En saadan Undersø-
... ordgydende, adj. v. talende som en
...ber. "en o. Skumler." Baggesen.
...der, en. den, som taler meer, end
... billigt er; en ubesindig Sladder-
... Ordgyderi, et. en Ordgyders Ta-
...le.) ordholden, adj. pl. ord-
... trofast i at holde Løfter og Til-
... som ikke svigter sit Ord. (s. Ord, 2.
... Ordholdenhed, en. ud. pl. den Egen-
... at være ordholden. (Evald.) Ord-
...d, en. H. som vises i Ord og Tale-
... (Spron.) ordkarrig, adj. som
... og nødigen; ordknap (det modf.
...ydende.) Ordkiv, s. Ordstrid.
..., et. Ordenes grammaticalske Kiøn.
...n, 3.) Ordklang, en. 1. den To-
ne, Stemmebøining, hvormed et vist Ord,
ell. Ordene i et Sprog udtales. 2. Tomhed
i Sprogets Udtryk, som opstaaer v. aandløs
Jagen efter klingende Ord, efter et glim-
rende Sprog. "Vilde jeg allene v. en tom
Ordklang fornøie Læserens Øre." Eilschow.
ordklog, adj. som nøie kiender Ordenes Be-
tydning og Herkomst. (Moth.) Man kan være
ordklog uden at være sproglærd. Ord-
klogt, en. Skarpsindighed i at adskille Or-
denes finere Bemærkelser; ell. Vittighed,
som anvendes i deres Brug (ogsaa i ufor-
deelagtig Betydn. om søgt Spidsfindig-
hed i Ordenes Brug.) Ordklever, en.
den, som giør alt f. spidsfindige, sophi-
stiske Bemærkninger over Ordenes Brug.
Deraf: Ordkleveri, et. — ordknap, adj. d.
s. s. ordkarrig. Ordknaphed, en. ud. pl.
stor Sparsomhed i at bruge Ord. Ord-
konst, en. K. som gaaer ud p. Ord ell. paa
deres Forbindelse. "Om der gives virkelig
nogen anden Ordkonst, end Veltalenhe-
den." Baggesen. Ordkrig, en. d. s. s.
Ordstrid. (Sneedorf.) Ordkundskab, en.
Kundskab om Ord, som gaaer allene ud p.
Ord ell. Sprogets materielle Deel. (modf.
Sagkundskab.) ordlydende, adj. v. med
de selvsamme Ord, og hverken m. andre,
flere ell. færre; Ord f. O: En ordlydende
Afskrift. — ordløs, adj. 1. som ei kan svare f.
sig. Denne Indvending giorde ham o.
2. hvortil ingen Ord anvendes? "Han
knæled i ordløs Bøn." Herz. Ordma-
ger, en. den, som opfinder slette ell. urime-
lige nye Ord. (deraf: Ordmageri.) Ord-
moral, en. Moral ell. moralske Forskrifter,
der kun gives i Ord. (Baggesen.) Ord-
pragt, en. Pragt i Ord, et glimrende og
ordrigt Foredrag. Ordprunk, en. d. s. s.
Ordbram. Ordqvæde, et. d. s. s. Ord-
sprog. (forældet.) Ordregister, et. For-
tegnelse over Ord, som findes i et Skrift
(modf. Sagregister.) ordret, adj. som nøie
følger Ordene, et lige efter Ordene; ord-
lydende; Ord f. Ord. En o. Oversættelse.
Han oplæste hele Talen ordret. Han kunde
det ordret udenad. — ordrig, adj. 1. som
har Rigdom p. Ord og Udtryk. Dette Sprog
er ikke meget ordrigt. Heraf: Ordrig-
dom, en. ud. pl. "Det Slags Ordrigdom,
hvis Bestemmelse er at dække aandelig Tom-
hed." (M.) 2. som bruger mange Ord, er
vidtløftig i sin Tale ell. Skrift. En ordrig
Stiil. (Sneedorf.) "ordrig Klogt." Herz.
Heraf: Ordrighed, en. (V. S. O.) ord-
seen, adj. langsom i sin Tale. (V. S. O.)
Ordsending, en. Meldelse ell. Befaling v.
et Bud, Budskab. (Rostg. Tel.) Ord-
skielning, en. ud. pl. Adskillelse i Brugen
imellem Ord af forskiellig ell. af eenstydig
Bemærkelse, ell. i Skrivemaaden af eensly-
dende Ord, der udtrykke forskiellige Begre-
ber. (Dahls. d. Retskrivningslære.) Ord-

skifte, et. Samtale, hvori de Talende hyppigen afbryde hinanden; Ordverling, Ordstrid. **Ordslægt**, en. En vis Slægt ell. Stamme af Ord, der udrinde af og staae i Forbindelse m. et Grundbegreb. "Hvor Grundordet er saaledes beskaffet at en heel Ordslægt deraf kan tage sin Oprindelse." H. C. Ørsted. **Ordslægtskab**, et. det Forhold imellem Ord, som opstaaer v. Udspring fra et fælles Stammeord ell. Stammesprog. **ordsnar**, adj. hurtig i sin Tale, snar til at finde Ord. (V. S. O.) **ordsnild**, adj. snild, kløgtig i sin Tale; som vel veed at belægge sine Ord. (Moth.) **Ordspil**, et. det Slags Ordkløgt, hvorved man enten benytter en Tvetydighed i Ord og Udtryk t. at frembringe en dobbelt Mening, ell. hvorved man tager Ordene i deres materielle ell. oprindelige Betydning, som man underlægger en anden og mere skiult. **Ordsprog**, et. Et endnu ell. fordum almindelig bekiendt fyndigt Udsagn, som oftest i billedlig Indklædning. (jvf. Mundheld.) **ordsproglig** ell. **ordsprogelig**, adj. fremsat i ell. dannet som et Ordsprog. En o. Talemaade. (V. S. O.) **Ordstamme**, en. En vis Stamme af Ord, en Ordslægt. **Ordstrid**, en. S. om Ord, som misforstaaes, Trætte, som opstaaer deraf, at de Talende ikke forstaae ell. ikke ville forstaae hinanden. **Ordstrøm**, en. fig. en meget flydende, hastig Tale m. stor Ordrighed. **Ordtegn**, et. Skrifttegn, som bemærker et heelt Ord (forskielligt fra Lydtegn ell. Bogstaver.) **Ordtone**, en. den Tone, ell. det Toneheld, som et O. faaer i Talen; i Modsætn. til Sangtone. (H. T. Gerner.) **Ordvalg**, et. passende Valg af Ord i Tale ell. Skrift. **Ordverling**, en. d. s. s. Ordskifte. **ordviis**, adj. som i sin Tale vil vise utidig Kløgt, ell. som allene vil føre Ordet. (Gram. Vid. S. Skr. V. 182.)

Orden, en. ud. pl. [Lat. ordo.] 1. Følge, hvori flere Gienstande komme efter hinanden, ell. have deres Sted v. Siden af hinanden. At sætte, bringe noget i en vis O. Han kaldte dem frem hver efter sin Orden. 2. flere Gienstandes ell. Deles indbyrdes rigtige ell. passende Forhold og Forbindelse i deres Følge ell. Sammenstilling (modſ. Uorden.) Bogsamlingen er ikke i Orden. Vi fandt Alt i god O. Tropperne droge frem uden Orden. 3. Overeensstemmelse i Handlinger, der skee samtidigen, ell. i en vis Følge; tilbørlig Indretning, Skik, Rede. At holde over Skik og Orden. At iagttage en vis O. i sin Levemaade, i Mad og Drikke, i sine Forretninger. At binde sig t. en vis Orden. At holde Orden i en Skole, i en Folkeforsamling. 4. den v. almindelige Love ell. Forskrifter bestemte Gang ell. Følge i det som skeer, i Handlinger, Begivenheder og Forandringer. Naturens Orden. Den [illegible] gerlige O. Det er imod god Orden [illegible] Stat. 5. Regel, Forskrift, hvor[illegible] Handlinger i deres Følge og Forbin[illegible] skulle indrettes (sielden.) At følge en b[illegible] let Orden. 6. et Samfund, der har [illegible] enet sig t. et vist Øiemed og vedtaget [illegible] Regler, at følge. En geistlig Or[illegible] Ridderorden, Munkeorden, Frimure[illegible] den. Malthéserordenen. Franciskane[illegible] denen. (Ofte br. det i denne Betydn. [illegible] sol. for Ridderorden ell. Ordenstegn[illegible] nedenfor.) = **Ordenstal**, et. i Sprog[illegible] ren: et af Hovedtallet dannet Tal, [illegible] betegner den Orden, hvori flere Ting føl[illegible] hinanden, ell. den Plads i en Række, der [illegible] kommer enhver af dem (den første, det an[illegible] o. s. v.) — **ordentlig**, adj. 1. som føl[illegible] er indrettet efter en vis og god Orden [illegible] modſ. af uordentlig.) Et ordentligt H[illegible] en o. Huusholdning. At være o. i [illegible] Forretninger. At fortælle, fremsætte no[illegible] ordentligt. 2. i særdeles og mere indskr[illegible] kede Betydninger: a.) overeensstemme[illegible] m. Sædelighed, m. god Skik i mor[illegible] Henseende; skikkelig, anstændig. At [illegible] et ordentligt Liv. Han er et orden[illegible] Menneske. b.) overeensstemmende m. [illegible] Tings Indretning, og grundet i samm[illegible] egentlig. (det modſ. af overordentl[illegible] Et ordentligt Medlem af et Selskab. [illegible] ordentlige Øvrighed, det o. [illegible] c.) som svarer t. sit Navn, rigtig, [illegible] Slags fuldkommen. (meest i d. Tale.) [illegible] blev ikke holdt noget ordentligt Bry[illegible] Maaltid. Det var intet ordentligt S[illegible] men en adspredt Fegtning. Han holdt [illegible] gen o. Liigprædiken; men kun en kort [illegible] v. Graven. Han var ikke blot uh[illegible] men han blev ordentlig grov. (Saale[illegible] jævnligen som adv. naar der udtrykkes [illegible] undring, ell. Meningen er ironisk. [illegible] bilder sig ordentlig ind, at han her har [illegible] get at sige.) d.) sædvanlig, almind[illegible] Mine ordentlige Udgifter, Forretnin[illegible] Til o. Spisetid, Sengetid. e.) tilbør[illegible] retmæssig; it. som skeer, kommer t. [illegible] Tid. o. Vægt og Maal. At behan[illegible] Folk ordentligt (redeligt.) o. Betali[illegible] Betaler. — **Ordentlighed**, en. Jagtta[illegible] se af god Orden. (d. Tale. s. Orden, 3.)

Orden, en. pl. -er. et Samfund af [illegible] soner, som af Regenten tildeles et vist [illegible] derstegn, en Ridderorden; it. den Vær[illegible] hed, at høre t. et saadant Samfund, [illegible] Hæderstegnet, hvorved dets Medlem[illegible] udmærkes. (s. ovenfor Orden, 6.) At [illegible] tages i en Orden. Denne O. er deelt i [illegible] Classer. Han har faaet en udenlandsk [illegible] At bære flere Ordener. — Heraf: **Orden**[illegible] baand, et. Baandet, hvori et Ordenst[illegible] bæres. **Ordensbiskop**, en. B. ved en [illegible] som er Medlem af Ordenscapitlet.

...broder, en. Et Medlem af en (især ...) Orden. Ordenscantsler, en. Navn ... Præpost i et Ordenscapitel; en ...rdens Cantsler. Ordenscapitel, ... 1. Samfundet af de Embedsmænd, ...høre t. en Orden. 2. en Forsamling ... Embedsmænd og andre fornemme ...m, hvori Ordensherren optager nye ...r, m. m. Kongen holdt et Ordens...l. Ordensdag, en. visse Høitids... om Aaret, da de høie Riddere i en ... samles v. Hoffet og bære deres Or...gt ell. fulde Ordenstegn. Ordens..., en. den foreskrevne Dragt, som Med...rne af en Orden, ell. de høiere Classer ...e, v. høitidelige Leiligheder skulle ... Ordensfest, en. høitidelig Forsam... af Ridderne, som høre t. en Orden; ...høitid. Ordensgeistlig, en. Med... af en geistlig Orden. Ordensherre, ...en Høieste i en verdslig Ridderorden, ...e Regenten i det Land, hvor Ordenen ... Ordenskappe, en. K. som hører ... Ordensdragt. Ordenskiæde, en. K. ... Ordenstegnet v. høitidelige Leiligheder ... Ordenskors, et. K. som hører t. ...er et Ordenstegn. Ordensløfte, ...te, som de, der indtræde i en Orden, ... Munkeorden ell. anden geistl. Orden, ...lægge. Ordensmester, en. Titel, ...hovedet f. visse Ridderordener fø...te. Johanniter-Riddernes O. ...regel, en. Regel ell. Forskrift, som ...merne af en O. ere forpligtede t. at ... Ordenstegn, et. Billede ell. Tegn, ...lemmerne af en O. bære t. Udmær...ader.

...tlig, s. ovenfor under 1. Orden.

...es, v. dep. ordedes. [af Ord.] ryg...e bekiendt og omtalt blandt Folk. ...des det blandt Folk, han kommen er ..." Merope v. Schiermann. Det ...s frar. (Moth.)

...inere, v. a. 1. [M. A. Lat. ordina-...] ...vie v. Kirkeskikke t. et geistligt Em... ...e theologiske Candidater skulle idag ... En ordineret Catechet. — Der... Ordination, en. pl.-er.

...ne, v. a. 1. [af Orden.] bringe i ..., stille i O., bringe noget i en vis ... Indretning. At ordne Hæren t. ... Alt er ordnet t. Høitiden. — Der... Ordning, en.

..., adj. siges om Meel, der i Lugt og ...er fordærvet v. at giemmes, uden at ...l tørret og sammenpakket; hvilket ...kaldes at orna. (Isl. orna, blive ...)

...n, et. pl.-er. [Lat. organum.] i ...dskab; særd. om levende Væseners ...r f. det physiske Liv og dets Ytrin... ...meest indskrænket Bemærk. om Ta...skaber: Stemme, Mæle. Et blødt, beieligt Organ. — Deraf: organisere, v. a. 1. forsyne m. Organer. De fuldkomment organiserede Dyr. — fig. indrette p. en fornuftig, t. Diemedet svarende Maade; især om fornuftige Væseners Virksomhed. At organisere en Stat, et Selskab. En vel organiseret Krigshær. = Deraf: Organisation, en. Gierningen at organisere. Organisme, en. organisk Bygning ell. Indretning. — organisk, adj. i Alm. forsynet m. Organer (om physiske Legemer, som v. en egen indvortes Livskraft indeholde Aarsagen t. deres Væxt og Forplantning, m. fl. Virkninger.) I philosophisk Terminologie br. det i flere særskilte Betydninger.

Organist, en. pl.-er. en Betient, hvis Bestilling er at spille Orgelet i en Kirke; en Orgelmester.

Orgel, et. pl.-er. [Lat. organum.] Et stort blæsende Instrument, som br. i Kirkerne, og hvis Toner frembringes v. Vinden, hvilken formedelst Blæsebælge drives ind i Metal-Piber af forskiellig Størrelse. — Orgelbygger, en. den, som forstaaer Orgelbyggeriet, ell. Konsten at indrette og sammensætte et O. Orgelbælg, en. Blæsebælg i et Orgel, der sættes i Bevægelse af Bælgetræderen. Orgelmester, en. Organist, Orgelspiller. Orgelpibe, en. Et cylindrisk Rør af Bly i et Orgel, hvorved en Tone formedelst Vinden frembringes. Orgelspiller, en. den som forstaaer at spille p. Orgel. Orgeltone, en. Tone, som frembringes v. Orgelet. Orgeltræder, s. Bælgetræder. Orgelværk, et. pl.-er. d. s. s. Orgel.

Orient, en. Østerlandene. (m. best. Art.) I hele Orienten. = orientalsk, adj. østerlandsk. — Orientalist, en. pl.-er. en Lærd, som især dyrker de østerlandske Sprog.

Original, adj. [Lat. originalis.] 1. som er frembragt v. egen Aandsvirksomhed, p. en ny, særegen Maade, og uden Efterligning af andre; it. (subj.) som virker, bestyrer og behandler Tingene p. en saadan Maade; særegen, eiendommelig, oprindelig, selvvirket. En o. Tanke; en o. Forfatter, Digter. 2. som er fra første Haand, det ældste, første i sin Art, ikke eftergiort, ægte, oprindelig. Et originalt Document, Maleri. — Original, en. pl.-er. det første, oprindelige Værk ell. Arbeide af sin Art og Skikkelse; oprindeligt, eiendommeligt Arbeide, den første Opfinders Værk; Mønsterværk. (Saaledes om Malerier og andre Konstværker; i Modsætn. t. Copie ell. Efterligning; ligeledes om Documenter, om Skrifter, i Mods. t. Oversættelse. m. m.) Originalitet, en. 1. den Egenskab v. Aanden, at dens Virksomhed og Ytringer gaae ud fra egen Kraft og dens selvstændige Brug, og at dens Frembringelser derfor ere nye og eiendommelige (Opfindelsesevne.)

2. den Beskaffenhed v. et Arbeide, at det er originalt, ægte, ei eftergiort ell. efterlignet.

Orke, v. a. 1. [J. orka.] formaae, have Evne til, kunne bestride. Han orkede ikke at spise mere. Det orker han aldrig. (høres nu sielden og mest kun hos Almuen. Brugen som v. n. ell. absol. for: at være v. Magt, v. Kræfter ("Han æder mens o: saalænge, han orker." Evald.) er egentlig ingen forskiellig. (Jvf. orkesløs.)

Orlog, en. ub. pl. [J. Örlög. N. S. Oorlog. Jvf. Glossariet til H. Harpestrengs Lægebog.] Krig, Feide; nu især om Søkrig og Krigstieneste til Søes. At fare t. Orlogs. "Min søn siig mig nu, i Fald det gik t. Orlogs?" Evald. = Orlogsflaade, en. Krigsflaade. Orlogsfærd, en. Krigsfærd, Krig. "Thi Orlogsfærd er Nordens Sønners Fryd." P. K. Troiel. orlogsfærdig, adj. rede t. Krig, til at gaae i Slag. (T. Rothe.) Orlogsmagt, en. Krigsmagt t. Søes, Sømagt. (Bording.) Orlogsmand, en. pl. Orlogsmænd (Orlogsfolk.) 1. Søkriger, Krigsmand t. Skibs. 2. fig. et Orlogsskib. Orlogsskib, et. Krigsskib; især. et saadant, der i det mindste fører to Lag svære Kanoner. Orlogsskik, en. Krigsskik, Krigsbrug. (Grundtvig.) Orlogsstand, en. Søkrigerens Stand. "Orlogsstandens Sømand." Malling. Tale over Gerner. 45. Orlogsstavn, en. d. s. s. Orlogsskib. (i høiere og poet. Stiil.) Orlogstieneste, en. ub. pl. Krigstieneste t. Søes. Orlogstog, et. Krigstog t. Søes. (Ambergs Ordbog.)

Orloge, v. n. og orloges, v. dep. stride, føre Krig. (A. S. Vedel. forældet.)

Orlov, en. ub. pl. [J. Ordlof. N. S. Oorlof. T. Urlaub.] 1. Tilladelse, Forlov. (forældet.) 2. Tilladelse at reise bort. "At tage Orlov af sin Herre." A. S. Vedel. 3. Forlov af Tienesten, Fritagelse for Krigstieneste p. en vis Tid; Hiemlov. (Vedel.)

Orm, en. pl. -e. [J. Ormr.] 1. ethvert Dyr, som bevæger sig frem uden Fødder, ell. et krybende Dyr. (ogsaa om Insect-Larver f. E. Kaalorm. s. ogsaa Bændelorm, Regnorm, Spolorm, o. fl. Sieldnere bruges det nu om Snoge ell. Slanger; hvoraf Hugorm, Staalorm.) At have Orm (ikke Orme) = være syg, lide af Orm. Et Middel mod Orm o: Indvoldsorme. 2. figurl. herskende Lyst, Yndlingslyst, Skiødesynd. Forfængelighed er hans Orm. = ormeagtig ell. ormagtig, adj. som ligner en Orm. — ormedannet, adj. dannet som en O. Ormedrag, et. kaldes en Mængde Insectlarver, som i lange Rækker drage efter hinanden. (V. S. O.) Ormefeber, en. Febersygdom hos Børn, som foraarsages af Indvoldsorme. Ormefrø, et. Et udenlandsk ormdrivende Middel, der bestaaer af

Frø ell. Blomsterknopper af et ikke tet betiendte Planter. Sen Ormeføde, en. hvad der tiener Føde. Ormegaard, en. fordum lukket Sted, hvor fangne Fiende bryndere kastedes f. giftige Orme ger. Ormegang, en. Ormes ell Dyrs særegne Bevægelse. Orm Ormes ell. Snoges Hud, som d stryde. Ormehud, en. Hud, so ell. et lignende Dyr har. " Ormehud." H. Strøm. (Larve.) hul, et. H. hvorigiennem Orme de danne i Jorden, ell. hvor de Tilhold. (V. S. O.) Ormekag gemiddel imod Orm, dannet som ger. Ormekrud, et. En Urt, s Orm; Regnfang. Tanacetum Ormemaaned, en. det danske N rets 7de Maaned; Julius. (et. Støv, hvortil Træ opløses, giennembores af visse Insecter ell. Ormemelk, en. En Ret Mad, be Meel, som trilles ell. dannes i traade, der koges i Melk. (V Ormemiddel, et. Lægemiddel i som anvendes i Ormesygdomme. kage, Ormesaft, m. fl.) O et. P. der bestaaer af en Blan ormdrivende Midler. Ormered hvor Orme ell. Slanger have Ormespind, et. det Spind, som Insect-Larven frembringer, na vandler sig t. en Nymphe ell. Pu mestik ell. Ormesting, et. En ell. Stedet, hvor den har stukke Frugter.) Ormesukker, et. mod Orm, blandet m. Sukker, Børn. Ormesvøb, et. poet. en kelse, en Insect-Larve. "Nys, Ormesvøbet, den bestet laae t. J. Smidth. Ormesyge og Or en. Sygdom, der reiser sig af me.. Ormetaarn, et. T. hvor der fortælles, fordum satte Fan bryndere, f. at dræbes af giftig (A. Vedel.) Ormevrimmel, en lende Mængde af Orme ell. Kry stukken, ormstukket, adj. v. gi ell. angrebet af Orme ell. Insec stukket Træ. Et ormstukket den hr. Verbet i andre Former. Bark bliver Opholdssted f. Ins ved Træet ormstikkes." Schyt ædt, adj. v. d. s. s. ormstukken.

Orne, en. pl. -r. [fattes i Sprog.] Hannen blandt Svin vilde, som tamme.) Jvf. Gal ornegal, adj. siges om den So, relysten. Ornegilder, en. d. gilder. Ornegriis, en. En kionnet, som ei er gildet. (mods. Sogriis.) ornelysten, adj. d.

...ss, en. pl. d. s. ... en i ældre Tider bruge=
...nt, som eenten gjaldt 20 ell. 24 Skil=
... (f. Rigsort.)
...hodox, s. rettroende.
...thographie, s. Retskrivning, Ret=
...vningslære og Skrivemaade. — ortho=
...isk, adj. som følger, er indrettet efter
...krivningens Regler; ell. som hører til,
...anner Retskrivning. At skrive ortho=
...phisk. En orthographisk Regel.
...s, en. (langt o.) s. Oes.
...s, pron. pers. Dativ og Accus. af vi.
...e, v. n. 1. har. [af Oes.] give Oes
...behagelig, qvælende Damp fra sig.
...me ose; Lampen oser.
..., s. Ost, osten, oster. Dog br. Ost
...mmensætninger: Nordost, Sydost,
...dien, ostindisk.
...t, en. pl. -e. [Isl. Ostr.] 1. ud. pl.
...kete, fra Valden adskilte Dele af Mel=
... Melken er løbet i Ost. At stille Osten
...lden. (Deraf: Olost.) 2. pl. -e.
...et meget almindeligt Fødemiddel, som
...v. at bringe disse Dele i Melken t. at
...e sig fra Valden, blande dem m.
...og andre Krydderier, forme og presse
... Kar (Ostekar, Osteforme) og siden
...de. At lave Ost, gjøre Ost. Faa=
... Sødmelksost, Myseost, Knapost,
... ostagtig, adj. som udgjør Osten
... Ost. ostagtige Dele i Melken.
...od, en. B. hvor Ost gjemmes og
... Osteform, en. Et Kar ell. en
..., hvori Osten presses og dannes;
...kar. Ostehandler, en. den, som
... m. Ost. Ostehytte, en. En H.
... laves til Fjelds i Bjerglande. (B.
... Ostehæk, en. Indretning af Bræ=
...legter, hvorpaa Oste henlægges f.
...es. (Moth.) Ostekage, en. Kage,
...es reven Ost. (Moth.) Oste=
..., et. K. hvor Oste laves ell. hen=
... Tørring og f. at gjemmes. Oste=
... s. Osteform. Ostekræmmer, en.
...dler. Ostekurv, en. Indretning,
... Kurv, t. at tørre Ost i. (B. S. D.)
...ning ell. Ostlavning, en. Gjernin=
... lave O. Osteløbe, en. s. Løbe.
..., ell. Ostmid, en. smaa Orme ell.
..., som komme i gammel ell. fed Ost.
...) Ostepresse, en. Presse, hvori
... Massen stille Ost lægges i Formen,
... overblevne vandagtige Dele kunne
... Osteprøver ell. Ostprøver, en.
...jern, ligt et Bor, der stikkes ind i
... at prøve den: Ostesøger. Oste=
..., en. den yderste, haarde Deel ell.
... af en Ost. Osteskrab, et. det,
... af Osten ell. Osteskorpen. Oste=
... d. s. s. Osteprøver. Ostetiende,
..., som i visse Egne gives af
... Ostevalde, en. de vandagtige Dele,
... Ostlavning adskilles fra de ostagtige.

Ostes, v. dep. og oste sig, v. rec. (om Melk.) skilles ad, skjørne, løbe sammen, saaledes at de ostagtige Dele affondres fra Valden. — Deraf: Ostning, en. det, at Osten skilles fra Valden i Melk.

Ostindien, n. pr. som br. om det egentlige, asiatiske Indien. Deraf: Ostindiefarer (et Skib, der seiler p. Ostindien.) ostindisk, adj. som er fra; føres til Ostindien.

Otte, en. (forældet) den tidlige Morgenstund, Dagning (J. Otta. A. S. Uht.) Deraf: Ottesang, en. Gudstieneste, som holdtes i Dagningen; hvoraf Froprædiken er en Levning.

Otte, Talord for Hovedtallet 8. Deraf: otteaarig, ottefold (adv.) ottefoldig, ottefoddet, ottekantet, ottepundig (Kugle) ottesidet (Figur) o. fl. — Ottekant, en. ottekantet Figur. Otteskilling, en. En Selvmynt af 8 Skillings Værdi. Ottetal, et. Taltegnet 8. — ottende, Ordenstallet af 8. For det ottende. En ottende Deel. (ogsaa Ottendedeel og forkortet: Ottendeel.) = Otting, en. pl. -er. 1. den ottende Deel af en Tønde. 2. et Træ ell. Kar, som holder ⅛ af en Tønde. En O. Smør, Sild. — Ottingkar, et. (forskielligt fra Otting.) et Trækar, en Bøtte, som holder et halvt Fjerdingkar ell. ½ Skieppe; it. det Maal, som deri indeholdes. Et Ottingkar Meel, Gryn.

Otterslange, en. s. Hugorm.

Oval, adj. s. ægrund, langrund.

Oven, adv. og præp. 1. Som adv. p. den øvre ell. øverste Side (ovenpaa, oventil.) Kassen var malet baade oven og neden. — Oftest i Forbindelse m. andre Præpositioner f. E. At tage oven af Sækken. — Det laae oven i Posen. — oven i Kiøbet o: som Tilgift i Kiøbet; it. fig. desuden, endog, hvad mere er. Ingen beklagede ham; ja han blev oven i Kiøbet udleet. — oven over Døren. — oven paa Taget. m. fl. Disse Sammensætninger br. dog hyppigen som adv. og skrives derfor ogsaa oftest i eet Ord. (s. nedenfor.) 2. Som præp. br. oven blot i Udtrykket: oven Senge o: oppe, ikke i Sengen. (helst om Syge. Han begynder at være oven Senge. Hun kan endnu ikke være o. Senge.) 3. I Sammensætning m. Præpositioner, hvorved et adv. dannes, der undertiden ogsaa br. som Præposition: ovenaf. Det maa tages varsomt ovenaf. — ovenfor. a.) høiere oppe, noget borte p. et høiere Sted. Han stod, sad ovenfor og kunde derfor bedre see ned. Kirken ligger noget ovenfor Byen. Han sidder ovenfor ham i Classen (o: har en høiere Plads i Raden.) b.) som Tidsbegreb: forhen, tilforn, i Forveien. Jeg har allerede ovenfor (i Skriftet) bemærket. — ovenfra, fra Høiden, fra et høiere Sted.

Han kom ovenfra. — ovenom, uden om et Sted, der hvor det er ell. antages at være høiest. Vi gik ovenom (modſ. nedenom.) Vi vil hellere kiøre ovenom Byen, end langs med Aaen. — ovenover. Han boer ovenover os. Skuddet gik ovenover. — ovenpaa, høiere i Veiret; ell. hvilende p. en anden Ting, og tillige høit i Veiret. Vi boe p. første Sal, og han boer ovenpaa. (ↄ: over os, ell. i et høiere Stokværk.) fig. At være ovenpaa ↄ: faae noget, som man ønsker sig det; være i en heldig Tilstand. — oventil, p. den Side, som vender opad. (modſ. nedentil.) ovenud, ud igiennem Overdelen af et Legeme. Tønden var saa fuld, at det (Vædsken) løb ovenud. 4. i Sammensætning m. nogle faa Substantiver: Ovenfald, et. Vandfaldet v. et Mølleværk, naar det falder p. Hiulets Overdeel, og saaledes sætter det i Gang. (i Modsætn. t. Nederfald.) Deraf: Ovenfaldshiul, (Møllehiul indrettet t. Ovenfald) Ovenfaldsmølle, Ovenfaldsvand. (V. S. O.) Dog udtales og skrives disse Ord ogsaa: Overfald, Overfaldshiul, &c. (Moth. Kraft.) — Oventørre, en. Opholdsveir efter Regn, skiøndt Jorden endnu kan være vaad. (d. Tale.) 5. i Sammensætning m. nogle Participier, hvor oven (ſ. ovenfor, b) faaer Bemærk. tilforn, i det Foregaaende. Saaledes: ovenanført, ovenmeldt, ovennævnt, ovenomtalt, ovenstaaende (ↄ: forhen skriftligen anført, ovenanført.)

Over, præp. [J. yfir. E. over.] tilkiendegiver egentlig og i Almindelighed, at en Ting er p. et høiere Sted, m. Hensyn t. en anden, som er under den ↄ: som befinder sig saaledes p. et lavere Sted, at enten en lodret Linie kan falde p. den fra hiin, ell. at den af hiin bedækkes. Dens mere uegentlige Brug kan her blot i sine Hovedtræk angives. (Begrebet i over forudsætter stundom ikke blot et "under", men ogsaa eller nærmere et "nedenfor", ell. at een Ting befinder sig p. et høiere Sted, end en anden; i hvilke Tilfælde altsaa over modtager Bemærkelsen af oven. Dette finder især Sted i Sammensætninger, hvor Modsætningen da ikke er under, men neder. f. E. Overdeel — Nederdeel; Overende — Nederende.) — A. om materielle, ell. egentlige Steds-Forhold. 1. om Gienstandens Væren, Stilling, Bevægelse p. et høiere Sted, m. Hensyn t. noget, som er under den (uden at det er nødvendigt, at den berører dette, ell. befinder sig paa Overfladen af samme; da Begrebet om at være over og under egentl. gaaer ud fra Rummets Forhold i Henseende t. det høiere og det lavere Sted.) Skilderiet hænger over Døren. Loftet over denne Stue. Grenene hvælve sig over os. Ørnen svævede o. Dalen. Tordenveiret drog lige o. Byen. Vi kiørte over Broen (og tillige paa Broen.) fig.
At vore een over Hovedet (ↄ: med tilta...
Alder tabe Agtelse f. eens Myndighed.)
om en vis Gienstands større Høide, i S...
menligning m. andre. Biergene hæv...
over Sletten. Taarnet rager frem o.
Staden. — fig. Han troer sig ophøiet ...
alle andre. 3. om Handlinger, hv...
en Gienstand bringes t. at være p. et h...
Sted end en anden, som tillige er u...
hiin. Han lod bygge et Taarn o. Po...
At skrive et Kors o. Døren. Han sat...
lige over os. (ſ. ovenover.) 4. O...
Handling ell. Forandring, der skeer o...
fra og virker nedad. At øse Vand over
Huset styrtede ned o. ham. Sveden...
ham ned o. Ansigtet. Taarene trillede
over (ad) hendes Kinder. (ſ. No. 6.)
Om en Tilstand, hvori noget er, strække...
befinder sig langs m. hele Overfladen ...
anden Ting, saaledes at det bedækker de...
ell. om en Handling, hvorved noget br...
i denne Tilstand. Vandet stod over
Agre (ↄ: skiulte dem. Derimod: der stod ...
Vand paa Ageren.) At være vaad,
over hele Legemet. Laaget o. en Potte,
hænge noget o. Hovedet. At brede et ...
de o. noget. At kaste en Kappe o.
At lægge sig o. en Seng, en Bænk.
kæmme Haaret ned o. Ørene. figurl. ...
fornøielsen udbredte sig over hele ...
Det Rygte er o. hele Byen. Klokken...
o. hele Byen. 6. Om en Handling...
Forandring, hvorved noget bringes til ...
væge sig i en Linie igiennem ell. hen ad
Overfladen (især Breden) af en Ting...
Enden af dens Udstrækning, ell. ind...
hiin Side af dens Grændse. At seile ...
Floden, o. Havet til et Sted. At ...
Marken. Jeg saae ham gaae o. Gade...
Torvet. Han kom lykkelig over Gr...
Vi ere nu (komne) over det værste af ...
7. Om en Handling, hvorved noget
saaledes bevæges ell. bevæger sig in...
hiin Side af en Gienstand, tillige for ...
befinder sig høiere end (opløftet over) ...
At kaste en Steen over Taget. Fugl...
o. Huset, o. Hækken. At træde o.
Tærskelen. At springe o. en Grøft, ...
Halmstraa; sætte m. Hesten o. et ...
Først sprang han op p. Skuldrene af ...
siden sprang han over Hovedet paa h...
falde over Bord, kaste noget o. Bo...
overbord) ↄ: fra et Skib i Havet.
et høiere (fornemmere) Sted, et St...
tilkiendegiver at den, som indtager d...
Fortrin, Forsæde f. andre. Han...
over ham i Skolen, blev flyttet o. ...
Skolen. At have Rang o. een. — ...
betegne høiere Grad, Fortrin, for...
Egenskab. Som Digter staaer ha...
over ham. Vi skulle elske Gud o. al...
Penge gaaer hos ham over Alt. ...

...lægges det ogsaa til Titler, visse ...bers og Værdigheders Navne, f. at ...ne en høiere, ell. den høieste Post ...Art; f. Ex. Overhofmester, Over=...herre, Overstaldmester, ꝛc.) 9. ...Reise giennem et Sted t. et andet, ...Talen er om en By ell. en mindre D. ...e over Strasburg t. Paris. Vi vil ...Frederiksborg t. Helsingør. Vi rei=...er Langeland t. Fyen. (men hellere: ...m Fyen t. Jylland.) Man siger og=...t reise over Land ɔ: t. Lands; mod=...l Vands (ikke: over Vand.) B. ...desforhold, og i andre uegentlige Til=... 1. om Tiden, der tilbringes v. et ...e (imedens, under;) i nogle faa Til=...ler hvor Talen er om andet, som ...i denne Tid indtraf. At sidde længe, ...ver et Arbeide. Man talte derom o. ...t (ell. over Borde.) Det er en Bog ...e ind over. Hun sov ind over sit Ar=... Lad Solen ei gaae ned o. din Vrede. ...saa i nogle andre Tilfælde, hvor en ...og Tiden, som m. den tilbringes, ...betegnes som Aarsag og Anledning t. ...har Glemsel. At glemme det ene ...ndet. Over al denne Snak glemte ...t Ærende. Hun glemmer Huus og ...over den bestandige Læsen. 2. en ...engde, et større Antal, et "meer ...t i Udstrækning, Tid, Maal, ...anden legemlig Størrelse, som t ...Kraft) m. Hensyn og i Forhold t. ...given ell. bestemt Størrelse. Vi ...an o. en Miil (at gaae, reise) t. ...Han er o. 40 Aar (gammel.) Det ...er et Pund (modſ. under.) Det ...e Middag. Klokken er over 12. ...o den bestemte Tid. At blive ude ...den. Han har været o. et Aar ... Det gaaer o. menneskelig Evne. ...e over sine Kræfter. Hvad jeg ...o. min Forventning (modſ. under.) ...r over min Forstand. over al ...forngelig (jvf. overmaade.) — Her=...fra enkelte Sammensætninger; især ...overmodig, overmægtig, over=... m. fl. 3. Grunden, Anlednin=...t (i faa Tilfælde; f. Ex. hvor ...om Fald.) At falde, snuble over ...At tage sin Død over noget. Jeg ...megen Fortræd over (af) hans ...else. 4. Gienstanden for ell. An=...n t. en indvortes Forandring ell. ...gelse og dens udvortes Yttring. ...glædes, ærgre sig, bedrøve sig, ...forundre sig, vredes, fortørnes, ...g over noget. At ynkes, forbar=...en. At blive forskrækket, sorg=..., fortrydelig, opbragt, utaalmo=...ig, skamfuld over noget. At ...e, græde, lee, spotte, knurre, ...er noget o. s. v. At trøste sig over noget, over en Ulykke. Fortrydelse o. Synden. 5. Gienstanden, som en aandelig Sysel ell. Handling gaaer ud paa, som ligger t. Grund f. dens Yttring, m. m. At gruble over noget. At tale, prædike, læse, skrive o. en Materie. At give, skrive en Forklaring o. noget. Den Sag har jeg længe tænkt over. At fælde en Dom o. noget. 6. en Gienstand f. Magt, Herredømme, Opsyn, Opmærksomhed, Aarvaagenhed v. d. At herske, byde, raade over een. At være Herre over et Land. At sætte een t. Dommer over andre. "At der er en Magt over alle Kræfter og alle Tider, som bringer Orden i Verdens Oprør." Mynster. At seire o. sine Fiender. Han er Opsynsmand o. alle Arbeiderne. At vaage o. noget. At holde o. Lovene. At gaae over Arbeidsfolk (ɔ: have Opsyn m. dem.) Hun gaaer over alting i Huset (har det under Opsyn.) figurl. Naturen gaaer over Optugtelsen (ɔ: har stærkere Magt.) 7. en Behandling, ell. Maade at behandle n Person ell. Ting. At være kiælen o. sine Børn, nænsom o. sine Klæder, sparsom o. sit eget, ødsel o. andres. 8. Desuden forekommer Præpositionen i adskillige egne Talemaader, f. Ex. over Hals og Hoved ɔ: meget pludseligt. At komme over noget (ɔ: faae, erholde v. Tilfælde.) Ulykken, Fienden kom over os, da vi mindst ventede det (overraskede os.) Straffen vil nok komme over ham. Det vil gaae ud over os (vi vil faae Skaden deraf.) At faae Hævn o. een. At lyse Velsignelse, Forbandelse o. een. At ønske godt, ondt over een. At see een over Skuldrene (ophøie sig o. ham.) At være een over Hovedet (ſ. ovenfor A. 1.) At holde sig op (ell. opholde sig) over een (ɔ: spotte, giøre Nar af.) At sætte sig ud over noget (ikke agte, ændse.) At bringe noget over sit Sind (nænne, have Sind t. at giøre) m. fl. C. Som adv. 1. efter et Substantiv, f. at betegne Udløbet af en Tids Varighed (p. Spørgsmaalet: hvor længe?) Han bliver her Natten over. Aaret over, denne Sommer over. (jvf. om, B. g.) 2. efter et Verbum i Bemærkelsen: forbi, til Ende. Det gaaer snart over (om en ubehagelig Fornemmelse.) Uveiret drev over. Den Regn gaaer snart over. At springe noget over ɔ: forbigaae noget. (ganske forskielligt fra: at springe over noget.) 3. efter et Verbum, f. at udtrykke, at noget gaaer uden for en Tings Grændse ell. Rand. At flyde over, løbe over. Gryden koger over. 4. omkuld, overende. At kiøre, ride, løbe een over. 5. At sidde over ɔ: sidde længere, end den bestemte Tid, ell. sidde ledig. Drengen maatte sidde over i Skolen. Hun sad over i denne Dands. — At læse over paa noget ɔ: læse f. at lære det udenad. 6. for: i tu, i to Stykker,

At skære, klippe, rive, bryde, save noget over. Han brækkede det midt over. Grenen er endnu ikke (savet) over. Smerten var saa stærk, at jeg troede Armen var over. 7. I Talesproget br. Formen ovre som adv. i nogle Udtryk. Hist ovre (p. hiin Side, f. Ex. af Gaden, af Vandet,) Her ovre (p. denne Side.) Man siger vel ogsaa: nu er det ovre (forbi.) D. I Sammensætninger modtager Præpositionen ell. Adverbiet især følgende Bemærkelser: 1. den egentlige (A. 1 og 2.) i Modsætn. til under. (f. E. Overarm, Overburer, Overdeel, Overdyne, Overklæder, Overkop, Overkrop, &c.) 2. En Handling, der virker nedad (A. 4.) f. E. overgyde, overøse, overstyrte (hvori Begrebet dog forbinder sig m. følgende.) 3. en Handling, der strækker sig heelt ud over, ell. hvorved noget bringes t. at bedække Overfladen af noget, ell. en stor Deel af samme (A. 5.) At overbløde, overdryppe, overføle, overskylle, overtrække, &c. 4. en Handling, ell. Forandring, der udstrækker sig i en Linie heelt igiennem en Flade. (A. 6.) Overdrift, Overfart, overføre, Overførsel. (I nogle af disse Tilfælde m. Bibegreb af en skadelig Virkning p. Gienstanden: overkiøre, override, overseile.) 5. En Handling ell. Virkning, der gaaer uden for det rette ell. bestemte Maal: oversee, overskride, overspringe. (figurl. overtræde.) 6. Fortrin ell. Fortrinlighed, høiere Grad, Sæde, Rang m. m. (f. E. overbyde, overgaae, Overmagt, Overmand, Overret, overskrige, overstemme, overvinde, &c.) 7. En Størrelse ell. Grad, som er meer end det tienlige, tilstrækkelige, billige &c. (B. 2.) f. E. overdrive, overfuldstændig, overfylde, overile, overlydt, Overmaal, overmægtig, Overtro, Overvægt. 8. En Tilstand ell. Virksomhed, der gaaer uden for et vist Tidsrum. (C. 1.) At oversøde, overleve, overvintre. 9. En Gierning, hvorved noget, som var heelt, bliver i to Stykker (sielden; og oftest m. Adverbiet bag efter. C. 6.) overklippe, overskære. 10. En Handling, hvorved noget gives i en andens Hænder ell. Besiddelse: overantvorde, overbringe, overdrage, overgive, overlade. 11. Desuden i andre og flere uegentlige Bemærkelser, f. E. overholde, overhænge een, overkomme noget, overlægge, oversætte et Skrift, overtale, overtræde, overveie, o. s. v.

Overager, en. s. Orager.

Overalt, adv. 1. allevegne, p. ethvert Sted. Man fortæller o. i Byen. 2. i det Hele taget, i Almindelighed (sieldnere.) Jeg holder overalt ikke af det Slags Bøger. Jeg har overalt engang forbudet ham det.

Overantvorde, v. a. 1. [T. überantworten.] overgive i en andens Værge, overlevere, betroe i Hænde. — **Overantvordelse**, en.

Overarm, en. pl. - e. den høiere, øverste Deel af Armen indtil Albuen.

Overbeen, et. En Beenskade, foraarsaget derved, at en Sene har knyttet sig, dannet en Hævelse ell. Knude uden p. [...] net. (Moth.)

Overbefalingsmand, en. B. ell. A[...]rer, som har andre under sig.

Overbefrugtning, en. pl. - er. En [...] end tilstrækkelig, meer end enkelt Befri[...]ning. Superfoetatio.

Overberider, en. den fornemste, ell. af de fornemste Beridere v. en Rideskole.

Overbestyrer, en. pl. - e. den øve[...] fornemste Bestyrer af noget.

Overbetient, en. pl. - e. Betient, [...] har en høiere Post, har andre under sig.

Overbevise, v. a. 2. bringe een v. G[...]de t. at indsee ell. troe noget, over[...] ophæve al Tvivl hos een. At o. een [...] noget. Jeg er endnu ikke fuldkom[...] overbeviist. "En saa slet Læremaade, [...] den, der allene søger at overtale, ude[...] overbevise." Kraft. 2. bevise v. B[...] ell. Kiendsgierninger det, hvorfor e[...] beskyldt ell. anklaget. Man kunde i[...] ham om Tyveriet. "Og dog ikke [...] giendrevet og overbeviist om den opd[...] Usandhed." Basth. — **Overbeviisning**, [...] pl. - er. 1. Handlingen, at overtyde [...] det, om hvis Sandhed, Rigtighed, [...] er overbeviist; Erkiendelse af en Sag[...] Sætnings Rigtighed. At handle efter [...] sin O. "Den, der imod sin bedre O[...]viisning, negter det, som indeholde[...] den t. hans Forpligtelse." Ørsted. [...] Handlingen at overbevise een om det, [...] beskyldes for.

Overbid, et. den Naturfeil, som [...] tiden findes hos Dyr, især Heste, at [...] kiæven staaer længere frem, end Unde[...] den og hindrer Dyret i Tygning. (B. [...])

Overbide, v. a. 3. bide itu, bide [...] Snoren var overbidt.

Overbie, v. a. 1. bie længere, [...] var bestemt, bie for længe. At over[...] fastsatte Tid. (B. S. D.)

Overbinde, v. a. 3. forsyne en [...] m. Bindsel oventil. At o. en Flask[...] Glas overbundet med en Blære. — **Overbinding**, en.

Overblik, et. pl. d. s. et omsku[...] et Øiekast, hvorved man overskuer [...] som er tilsyne. Et O. af hele Egn[...] figurl. Et lyst Overblik af (over) e[...] Et O. af Landets Tilstand. (B. S. [...])

Overblive, v. n. 3. levnes, blive [...]ge, blive tilovers. (mest i partic.) overblevne Fiender. Det overbl[...] Maaltidet. "De, som overbleve,

jet." D. Bibel. "Hvis (hvad) over-
s, naar Gielden er betalt." D. Lov.
blode, v. a. 2. besudle, tilsøle over-
Blod.
bod, en. I det ældre Lovsprog:
en Dræbtes Slægt foruden den lov-
Mandebod. (V. S. D.)
brat, adv. meget hurtig, pludseli-
tældet.).
bringe, v. a. 3. føre noget t. en
ra en anden, ell. til et Sted fra et
Han har overbragt Brevet, Va-
– Overbringer, en. pl.–e.
brud, et. det, at noget brydes over,
gjennem m. Magt; ell. at Vandet
over et modstaaende Legeme. "Di-
t v. Havets Overbrud have beviist
lethed." Olufsen.
bud, et. pl.–e. høiere Bud p. det,
ges. At giøre Overbud. Der skete
d.
burer, pl. Burer, som drages uden
egentlige Burer, f. E. p. Reiser.
byde, v. a. 3. (s. byde.) byde høiere
re (p. Auctioner.) Han overbød
Ved overvættes Rigdom har dette
anet overbyde alle." J. Boye.
bygge, v. a. 1. bygge overalt; op-
Bygning ell. Bygninger. Rum-
lem de to Huse er nu overbygget.
Plads. (V. S. D.) "Det Hele er
Kirketaarne overbygget." C. Fri-
– Overbygning, en. 1. Handlin-
overbygge. 2. en Bygning, som er
noget, ell. som er opført ovenpaa
t.
rbygmester, en. B. af høiere Rang,
andre under sig.
rbære, v. a. 3. (s. bære.) holde til-
ed, ikke ville lægge Mærke t. Feil,
mmenheder hos andre. At over-
. Andres Svagheder forringer ikke
man selv besidder. "Med Smaafeil
ig overbær, men streng mod Last og
rr." Bagg. (hyppigere: bære over
bære, 6.) At være overbærende,
overbærende. — "Man overbærer,
man ikke regner Feil og Forseelser;
ilgiver, naar man ikke beregner
Synton. = Overbærelse, en. det,
: over m. Ufuldkommenhed hos an-
lt vise O. mod een. "At indskær-
ighed mod Overmænd, sagtmodig
ærelse mod Undermænd." Kamp-
– Overbærenhed, en. ud. pl. den
ab, at være overbærende.
rdaad, en. [af over og Daad.] s.
aadighed. (Enkelte Nyere have brugt
ndre antagne Form. "Langt fra
nsl og Overdaad." Thaarup.) [I
Skrifter forekommer derimod Over-
g Overdaadighed for: Overmod,
overmodig Adfærd og Handlen, Hovmod.)
s. Vedels Saro. S. 52. og fl. St.]

Overdaadig, adj. som anvender meer end fornøden, billig og sømmelig Bekostning p. Vellevnet ell. paa Udgifter t. udvortes Glands, Beqvemmelighed, ell. Fornøielse. (s. yppig og ødsel.) Overdaadighed, en. ud. pl. 1. den Egenskab, at være overdaadig. — Ødselhed (der modsættes Sparsommelighed) har nærmest Hensyn t. det overflødige, det meer end tilstrækkelige i de anvendte Midler; Overdaadighed (modsat Tarvelighed) t. deres upassende Anvendelse, ell. til Hensigten m. deres Anvendelse p. Glimmer og Vellevnet. Man er overdaadig m. Hensyn allene p. sig selv (af egoistiske Grunde;) man kan være ødsel ogsaa i Velgiørenhed mod Andre. 2. det, hvori Overdaadighed vises; Luxus, overdaadigt Levnet. Der herskede stor O. ved dette Hof. "Hvilken Blanding af den gamle Tarvelighed — og den nye Overdaadighed." Guldberg. 3. Bemærkelsen: Overmod, Stolthed (A. Vedel) er forældet. = Overdaadighedsvare, en. pl.–r. Varer, som kun tiene til O. Luxusvarer; mods. Nødvendighedsvarer. (Treschow.)

Overdampe, v. a. 1. udbrede Damp over hele Overfladen af en Ting. (Ambergs Ordb.) Overdampning, en.

Overdeel, en. pl.–dele. den øvre eller øverste Deel af noget; Overpart. (mods. Nederdeel, Underdeel.)

Overdommer, en. pl.–e. Dommer i en høiere Ret, Medlem af en Overret. (mods. Underdommer.)

Overdomstol, en. pl.–e. høiere Domstol, Overret. (Ørsted.)

Overdrag, et. d. s. s. Overdragelse. Ved frivilligt Overdrag. (V. S. D.)

Overdrage, v. a. 3. (s. drage.) 1. afstaae godvilligen t. en anden, aftræde, overlade. At o. een sine Rettigheder, Indkomster. 2. betroe, give een et Hverv, Ærende. Jeg overdrog ham at fuldføre Arbeidet. I Kongens Fraværelse var Regieringen overdraget t. Dronningen. 3. d. s. s. overtrække, betrække. At o. noget m. Læder. — Deraf: Overdragelse, en. pl.–r.

Overdrev, et. pl. d. s. en Fælled, Udmark, som ikke dyrkes, men altid bruges til Græsning f. en ell. flere Byers Kreature i Fællesskab; hvilket især før Udskiftningen var almindeligt i Danmark. — Overdrevsret, en. Rettighed t. Græsning p. et Overdrev. (V. S. D.)

Overdrift, en. Giennemgang f. Kreature. At have Overdrift giennem sin Naboes Mark. (V. S. D.)

Overdrive, v. a. 3. (s. drive.) drive t. Yderlighed, drive f. vidt, gaae f. vidt i noget. At o. sine Fordringer, sin Høflighed. — En overdreven Reenlighed. overdrivs

ne (alt f. høie)-Priser. — Overdrivelse, en. pl.-r. Gierningen, at overdrive, ell. det, at noget overdrives. Ved O. tabes Stilens Naturlighed. Farens Overdrivelse. En Dyd kan ved Overdrivelse blive t. Feil.

Overdrukken, adj. ganske drukken, overstadig fuld. (Moth.)

Overdryppe, v. a. 1. overstænke draabeviis, lade dryppe ned paa. Han overdryppede mig med smeltet Smør. — Overdrypning, en. pl.-er.

Overdrysse, v. a. 1. drysse allevegne paa. At overdrysse Kagen m. Sukker.

Overdugge, v. a. 1. bedugge overalt, fugte overalt, som den faldende Dug. Græsset, Engen var overdugget. (V. S. O.)

Overdyne, en. pl. - r. Dyne, som man lægger over sig i Sengen, hvormed man tildækker sig. (modf. Underdyne.)

Overdynge, v. a. 1. dynge meget paa, overlæsse, belæsse. De unge Spirer vare overdyngede m. Jord.

Overdæk, et. det øverste Dæk p. et større Skib, som har flere.

Overdøve, v. a. 1. volde, at en svagere Lyd ikke høres, formedelst en stærkere; (saavel om Røsten, som anden Lyd.) Paukerne overdøvede de andre Instrumenter. Han overdøver sin Modstander v. en skrigende Stemme. "At overdøve mig m. Deres Skrig." Evald. "Han frygter mere f. at overdøve end f. at undgaae Øret." Baggesen. — fig. At o. (undertrykke) Samvittigheden. "Den Stemme, som saa tidt overdøves af Verdens Larm." Mynster.

Overeens, adv. [T. überein.] i Enighed, i Lighed. br. kun i Talemaaderne: At komme overeens, stemme o. ɔ: være enige, leve i Enighed, formedelst Lighed i Tænkemaade, Følelighed, m. m. (harmonere.) Ligeledes: at have Lighed, ligne hinanden. Deres Sæder, Tilbøieligheder, Skikke stemme meget o. I Sproget komme de næsten overeens. — At komme overeens om noget, blive enige om. = Overeenskomst, en. det, at flere enes, blive enige om noget; it. sluttede Vilkaar for en saadan mindelig Forening om noget. Sagen blev afgiort v. mindelig O. Efter Overeenskomsten beholder han de halve Indtægter. (Sielden br. for dette: Overeenskommelse. Treschow.) — Overeensstemmelse, en. ud. pl. Beskaffenheden, at stemme overeens, at ligne, ikke at være stridig ell. i Modsætning; lige Skikkelse ell. Beskaffenhed; Enighed. O. i Meninger, Tilbøieligheder. Der er ingen O. imellem disse to Ting. — overeensstemmende, adj. v. som stemmer overeens, er enig med; ell. som ligner, er af eens Beskaffenhed. Deres Erklæringer vare ikke ligelydende, men dog overeensstemmende. Dette er ikke overeensstemmende med hans foregaaende Anordninger.

Overeiendom, en. ud. pl. En vis [illegible] af Eiendomsret; høiere Eiendom, [illegible] Brugs og Nyttes Ret (modsat Underei[endom].) I Lehnsforhold f. E. har Lehns[her]ren Overeiendom (dominium directum ell. eminens. Fr. Suzeraineté) Lehnsbe[si]deren ell. Vasallen derimod Undereiend[om] (dominium utile.) Deraf: Overei[en]domsret, en. ud. pl. (Treschow.) Ov[er]eier, en. den, som har Overeiendoms[ret] (Suzerain.)

Overende, en. den øverste Deel ell. [En]de af et høit ell. langagtigt Legeme. M[od]sat Nederende. J. Kraft. "Overenden [af] Cylinderen."

Overende, adv. 1. lige i Veiret, sa[a]des at den ene Ende vender op, den a[nden] ned. At reise noget o. som var faldet [om]kuld. Han kunde ikke staae overende. [2.] omkuld, m. Hovedet ell. Overdelen ne[d]. At kaste een overende. At falde overe[nde].

Overengel, en. pl.-engle. En af de [hø]re Engle.

Overfald, et. pl. d. s. 1. p. en D[ør] Haspen, som falder over ell. omslutter [en] Krampe, hvori Hængelaasen hænges. [2.] Gierningen at overfalde, uformodet An[greb]. Han blev mishandlet og plyndret ved O[verfald] Gaden. Ved idelige Overfald svækkede [han] Fienden. (Sammensætninger m. dette [Ord:] Overfaldshiul, Overfaldsmølle, O[ver]faldsvand, m. fl. s. oven og Ovenfal[d].)

Overfalde, v. a. 3. (s. falde.) 1. [ufor]komme uformodentlig, tilstøde. U[...] Natten overfaldt os undervejs. Der [over]faldt ham en pludselig Skræk. 2. a[ngribe,] anfalde uformodentlig. Fienden ove[rfaldt] os midt i Freden. At overfaldes a[f Rø]vere. "Han overfaldt Staden uform[oden]de." 2. Macc. 5.

Overfamle, v. a. 1. berøre, f[amle] overalt, især p. en upassende M[aade.] (Moth.) Deraf: Overfamlen, en.

Overfare, v. a. 3. (s. fare.) 1. [fare] hastig over ell. igiennem. Han har [over]faret hele Landet i en Maaned. 2. fa[re] over Fladen af noget, stryge hen ove[r] o. noget m. Haanden, m. en Ra[g...] 3. figurl. At overfare noget (m. en [...]fod) overfare et Arbeide ɔ: giøre de[t] tigt, ud. Flld. At overfare een m. S[kields]ord. (s. overfuse.) 4. bestride, ove[rkom]me (sieldnere.) Han har mere Jord, [mere] Arbeide, end han kan overfare.

Overfart, en. 1. Handlingen a[t fare] ell. færdes over et Vand, (ell. et [...]) Overfarten varede to Timer. 2. u[...]den: Rummet, som man saaledes t[...] færdes over. Overfarten imellem N[yborg] og Korsør er fire Miil.

Overfeie, v. a. 1. feie allevegne he[n] feie Overfladen løseligt af. Gulvet [er lø]seligt overfeiet. — Overfeining, en. p[l.]

overfile, v. a. 1. jævne, glatte overalt ...[illegible] (V. S. O.) 2. file itu. Han ...e overfilet Jernstængerne.

Overflade, en. pl.-r. 1. den hele ydre ...[illegible]dse f. et Legeme; Fladen, som ud... Grændsen f. det Rum, et Legeme ind... r. Havets, Jordens O. "Enhver, ... Overfladens Glands, et Grundens ...hed seer." P. M. Traiel. 2. fig. det ...e, udvendige af en Sag, det, som først ...[illegible] fattes ell. falder i Øinene (i Modſ. Grunden, ell. Tingens egentl. Beskaf... ...ed.) "Det faste Blik, som seer gien... ...den verlende Overflade ind t. den dybe ...ud." Mynster. At bedømme en Sag ...r Overfladen. Han har aldrig trængt ...er, end t. Overfladen af denne Viden... ...l. "At glide frem over Tingenes O... ...flade, og give intet Svar i hurtige ...er." Malling. = Deraf: overfladelig, ... [Andre skrive overfladig (Treschow) overfladisk. Alle tre Orddannelser ere ...og usædvanlige; men overfladelig synes ...rigtigste.] som ikke gaaer ell. trænger ...er end t. Overfladen; løselig, flygtig. ... overfladelig Jagttager. (Oluffen.) ...lig og konstig, og saa ofte overflade... ...g tom Tale." Mynster. overfladelig ...[illegible]. Et overfladeligt Begreb. (Subst. ...fladighed i denne Bemærk. er brugt ...[illegible].)

Overflod, en. ud. pl. [T. Ueberfluß.] ...l. Overflødighed (som dog er den mere ...delige Form.) "Det øvrige er kun t. ...flod og giør Menneskene kælne." B. ...[illegible] "Den negtede Overflods fristende ...[illegible]." Pram. "At leve i Overflod og ..." J. Boye.

Overflyde, v. a. 3. (s. flyde.) udgyde sig ...ge over; overstrømme. Havet over... ...e undertiden Digerne. Nilen over... ...r Landet v. dens Bredder. [neutr. "At ...yde med Blod." R. Mich. Aalborg.]

Overflyve, v. a. 3. (s. flyve.) flyve høiere ...[illegible] sig over v. Flugt. "Høit over... ...Markheds hele Hær." Baggesen. — ...f: Overflyven, en. ud. pl. "Over... ...n af sig selv." Baggesen.

Overflødig, adj. [T. überflüssig.] ...t er meer end tilstrækkelig, meer end ...[illegible]. 2. som haves, findes i rigelig ...[illegible]. At bruge overflødige Ord; at ...overflødigt; være o. i sin Levemaade. ...Mængde Levnetsmidler. 3. unød... ...g, uvedkommende. Denne Erindring ...e o. At giøre overflødige Be... ...[illegible]. Din Nærværelse er her o. — ...flødighed, en. ud. pl. 1. en rigelig ...[illegible], en større Mængde, end fornøden ...[illegible] Mangel.) Der er O. af Korn ...t, af Sæd p. Marken. Alle disse ...e Klæder ere til O. Vi have Lev... ...der i Overflødighed. 2. en Tilstand, hvori man har meer end, man behøver, har alting rigeligt, fuldt op; Yppighed. At leve i O. være vant til Overflødighed.

Overfløie, v. a. 1. i Krigskonsten: føre sin Hær i Slagorden saaledes mod Fienden, at een ell. begge af dens Fløie omgaae ell. strække sig uden om Fiendens, for at angribe denne fra Siden ell. i Ryggen. — Deraf: Overfløining, en.

Overfoder, et. Foder t. at drage over noget f. at bevare det. (s. Foder.) Et Overfoder af Lærred t. en Stol. (s. Overtræk, som er mere brugeligt.)

Overfødre, (overfore) v. a. 1. overføde, forsyne m. Foder Vinteren over. (Ambergs Ordb.) Han kan ikke overfore alle sine Køer, men maa sælge nogle. overfodrede Kreature.

Overfolde, v. a. 1. folde noget heelt over. Et overfoldet Ark Papir. (V. S. O.)

Overformynder, en. pl.-e. en af Staten bestikket Tilsynsmand og Bestyrer af Umyndiges Midler (f. E. i en Stad, i et Stift ell. Amt.) — Overformynderi, et. pl.-er. offentlig, af Regieringen indrettet Bestyrelse af Umyndiges Midler i en Deel af Staten. Pengene ere indsatte i, staae i Overformynderiet.

Overfragt, en. ud. pl. hvad der er over, ell. meer end den bestemte Fragt; Overlæs. At betale for O. naar man reiser m. Posten.

Overfryse, v. n. s. tilfryse.

Overfuldstændig, adj. meer end fuldstændig (overcomplet.) D. H. O.

Overfure, en. pl.-r. Plovfure øverst p. Bakker ell. heldende Agre. (Oecon. Mag. II. 332.)

Overfuse, v. a. 1. (jvf. fuse.) fig. anfalde m. Grovhed, tiltale m. haarde Ord, overøse m. Grovheder ell. Skieldsord. (Falster. Holberg.)

Overfyge, v. a. 3. (s. fyge.) tilfyge overalt. Veiene ere ganske overføgne (m. Snee.) Moth. "Markerne vare overføgne m. Sand." Arendt Berndtsen.

Overfylde, v. a. og reo. 2. fylde mere i, end Rummet kan modtage. At o. et Kar. "De overfyldte Glas giør mangen talende, som taugde stille før." Falster. At o. sig (overvælde sig) m. Mad og Drikke. 2. fylde ell. forsyne m. et større Antal, end det fornødne eller tienlige. "Frygten for at Landet skulde overfyldes m. Studerende." Mynster. — Deraf: Overfyldelse, en. (Samme.)

Overføde, v. a. 2. føde et Kreatur en vis Tid over, t. en vis Tid er forbi (særd. Vinteren; som næsten altid menes. s. overfodre.) Bonden kan i Aar ikke overføde de halve af hans Kreature (nemlig Vinteren over.) overfødte Lam, Qvier. — Deraf: Overfødning, en.

Overføle, v. a. 2. berøre, beføle overalt. (V. S. D.)

Overføre, v. a. 2. bringe noget over p. den modsatte Side, over p. et andet Sted. Disse Skibe ere bestemte til at o. Tropper t. Fastlandet. Denne Skipper har **overført** tre Ladninger. (I denne Bemærkelse br. Subst. **Overførsel**. Troppernes **Overførsel**. Han bestyrede, havde Opsyn m. **Overførselen**.) Derimod i Regnskabssager: At overføre en Sum p. en andens Regning, o. noget i Hovedbogen. — Her siges sædvanligen: En Pengesums **Overførelse** i Regnskabet.

Overgaae, v. a. 3. (s. gaae, og gaae over.) 1. overstige, beløbe sig t. meer end. Udgifterne overgaae Indtægterne. — Ligeledes, ikke blot om Størrelser, men ogsaa om Kraft, Evne: "Denne Hensigt overgaaer vort indskrænkede Begreb." — "Virkninger, som overgaae alle endelige Væseners Kræfter." Sneed. 2. være forud i Evner, Egenskaber, Kræfter, Færdighed m. m. for den, man kappes ell. lignes med. Han overgaaer ham i Styrke, Forstand, Fortienester. "Een Stierne overgaaer den anden i Klarhed." D. Bibel. 3. forbigaae, springe over. At o. noget m. Taushed. (V. S. D.) 4. hændes, times, vederfares (meest om noget ubehageligt, og kun i enkelte Tilfælde.) Den Skam, Spot, der overgik ham. Der er overgaaet ham en haard Straf. Det er aldrig før overgaaet mig. "Han skiøttede ikke hvad ham overgik." P. Claussen. = **Overgang**, en. pl. -e. 1. Gierningen at gaae over, drage over et Bierg ell. Vand. Krigshærens O. over Floden, over Biergene. Israeliternes O. over det røde Hav. (**Overfart** meest om faa Personer; **Overgang** om en heel Mængde.) 2. Sted, hvor Overgang skeer ell. kan skee. Der gives 5 **Overgange** fra Frankrige t. Spanien over Pyrenæerne. 3. uegentlige Bemærkelser. a.) Gierningen at slaae sig t. et andet Parti. O. til Fienden, t. den catholske Religion. b.) en Handling ell. flere, der ligger imellem en foregaaende og efterfølgende, og ligesom leder fra hiin t. denne. Dette var f. ham **Overgangen** t. et nyt Liv. "Handlinger, der ere at betragte som Forberedelse og **Overgang** t. den egentlige Misgierning." A. Ørsted. c.) O. i Talen, i et Skrift ɔ: Maaden, hvorpaa man forbereder Fremstillingen, Udviklingen af en ny Materie. d.) Noget, som ikke varer længe, som snart gaaer over. Denne Regn er kun en O. e.) gientagen Behandling v. Haandgierning ell. ved Maskinværk. Tøiet maa endnu have en O. f.) Grændsen, hvor Materier af forskiellig Art p. en meer ell. mindre mærkelig Maade, ell. ved Blanding, opløse hinanden, gaae over i hinanden. f. E.

Biergarternes, Chrystallernes O
(Deraf: **Overgangsbierge** ɔ:
imellem Grundbierge (Urbierge)
bierge.) **Overgangsfod**, en. d
kehoved. (V. S. D.)

Overgiemme, v. a. 2, giemn
vis Tid over, til en vis Tid er fo
Korn er **overgiemt** et Aar.
Frugt (som man har giemt Vin
"At **overgiemme** Kartofler om
Olufssen.

Overgipse, v. a. 1. overdrag
(V. S. D.)

Overgive, v. a. og rec. 3.
1. give i en andens Haand, tilst
vere. Han overgav Kongen sel
ning. 2. give i en andens V
ge; underkaste sig. At o. en
Fæstning t. Fienden. Fæstnin
o. sig af Mangel p. Levnetsmi
overgav sig i Rettens Hænder.
t. Tungsindighed, Uvirksomhed
lelse. 3. recipr. tye hen til, t
flugt til, hengive sig t. At o.
Haand. 4. overdrage, indrøm
fratræde t. Fordeel f. en anden.
sine Rettigheder, Fordringer.
gav Regieringen t. sin Eftern
har **overgivet** (opgivet) Han
Søn. 5. opgive, frafalde, b
fare. — At overgive en Bestillin
(Colding.) "Han vilde dog ik
sit Forsæt." A. Vedel. "Han
vøge dem t. at overgive deres
ninger." Wandal. — Sieldnere
ner (slaae Haanden af, overlade
ne.) "Den, man overgiver
man sin Bistand. Man forlad
man begiver sig bort fra; ma
den, som man ikke meer vil
giøre." Sporon. "**Overgiv**
forlad mig ikke." Psalm. 27, 9.
give i Ærende. Jeg har ov
Sag t. denne Advocat. = **Ove**
Handlingen at overgive, i Ord
Bemærkelser. Brevets **Over**
verlevering.) Fæstningens **O**

Overgiven, adj. v. pl. ove
Grad munter, som uden Till
overlader sig til Lystighed og g
saa om den, som er overdreve
hed, udsvævende i sin Glæde;
ringere Grad af Kaadhed. —
givenhed, en. ud. pl.

Overgiøde, v. a. 1. giøde
giøde f. stærkt. overgiødet
D.) — **Overgiødning**, Overg
Gierningen at overgiøde. 2.
Giøden v. at sprede Giødsken
Ager, uden at blande den m
ell. nedpløie den. (Olufssen.
175.)

…glatte, v. a. 1. glatte overalt. — Overglatning, en.

…gloe, v. a. 1. begloe overalt, stirre …lavere Tale.)

…gnave, v. a. 1. gnave p. Overfla…… deelene. Hele Osten var over… af Muus. (V. S. O.) 2. gnave …ave itu. Rebet var overgnavet.

…gods, et. kaldes stedte Sager af …ærd. Kanoner, der have en større …f Metal, end den bestemte; modsat …ods. s. Gods, 2. (Stibolt; i Vid. …t.)

…gramse, v. a. 1. gribe ell. gramse … og her; overfamle. (V. S. O.)

…graver, en. pl.–e. den øverste Gra… …en Kirke.

…groe, v. a. 1. begroe overalt, skjule …ntevæxt (Vegetation.) En Bakke …et m. Kratskov. Haven er over… … Ukrud.

…gud, en. pl. – er. I Mythologien: …e høiere, af de fornemste Guder. …es Jupiter, der giorde som Over… …t hvad han turde." Baggesen.

…gyde, v. a. 3. (s. gyde.) væde over… …t helde, gyde flydende Ting paa ell. …; overøse. At overgyde noget m. …– Overgydning, en. pl.–er.

…haand, br. som Subst. ud. Art. ell. … i de Talemaader: a.) At have …nd ɔ: have Overmagt, være den …e, den Seirende. Han fik O. i …rid, fik O. over sine Fiender. "Hvor …ætnemmelighed end talte f. ham i …ierte, fik dog Æren snart Over… …igien." Sneedorf. (Overhaand …re ud p. Virkningen; Overmagt …n.) b.) At tage Overhaand ɔ: …aae Magt, udbrede sig. Sygdom… …itten tog meer og mere Overhaand.

…haands, adv. der har en forstær… …tydning (ligesom: saare, særde… … o. stærk Karl. Han er bleven o. …ær. Ikke just overhaands meget. …br. det som adj. "Den overhaands …hed fra Skiemt." Baggesen. Riim… …7.]

…haandtagende, adj. v. som tager … udbreder sig meget. Den over… …ende Letfindighed.

…haling, en. pl.–er. i Skibssproget: …lig og betydelig Krængning af et …sen, foraarsaget v. stærk Søgang …ud.

…harve, v. a. 1. harve (en Ager) … ell. harve den løseligt p. ny. (V. … Deraf: Overharvning, en. glen… …vning. (V. S. O.)

…erre, en. pl. – r. den, som har at … Magt over andre; særd. den, …n høieste Magt; en Landsherre, … bruges det hyppigst br.) Disse Fyrster erkiendte Keiseren for deres O. — Overherredømme, et. ud. pl. en Overherres Magt og Myndighed; den høieste Magt i en vis Kreds, et vist Forhold; men især i et Statssamfund. (sieldnere: Overherskab, et. D. H. O.)

Overhofmarskal, en. en høi Embedsmand v. et Hof; den første, øverste Marskal, som forestaaer Alt hvad der hører t. Hofstaten og Hofholdningen.

Overhofmester, en. pl. – e. En fornem Hofbetient, der har Opsyn m. visse Dele af en Hofstat og over visse underordnede Hofbetiente. Ligeledes: Overhofmesterinde, en. den fornemste af Dronningens Hoffruer.

Overhofret, en. var tilforn Navnet p. en Overret i Norge, som ophævedes 1797.

Overholde, v. a. 3. (s. holde over.) holde i Hævd, vaage over, værne om, holde v. Magt. At o. Landets Love. Dette Forbud er aldrig blevet overholdt.

Overhoved, et. pl. – er. den første, fornemste, mægtigste i et Samfund; Høvding, Formand. Paven er den catholske Kirkes O., Stammens, Familiens Overhoved. Disse Nomader erkiendte vel Overhoveder, men ingen Overherrer.

Overhovedet, adv. 1. under eet, det ene m. det andet (om flere enkelte Stykker af ulige Værd, der ansættes t. en fælles Værdi ell. Priis.) Jeg sælger dem o. for en Rigsdaler Stykket. 2. i det Hele taget, i Almindelighed; uden at agte p. enkelte Undtagelser. "Man overhovedet let finder en Forening, naar man i Grunden er af samme Mening." Baggesen.

Overhud, en. ud. pl. den ydre, finere Hud p. menneskelige og visse Dyrs Legemer. Epidermis.

Overhugge, v. a. 1. hugge tvært igiennem, hugge over, hugge i to Stykker.

Overhuus, et. pl.–huse. 1. den øverste Deel af et Huus. 2. den Deel af det engelske Parlament, som bestaaer af Prindserne, Biskopperne, og Overhovederne f. de arvelige adelige Familier. (Peers.)

Overhvitte, v. a. overstryge heelt m. Hvittekalk. Loftet maa endnu engang overhvittes.

Overhylle, v. a. 1. tilhylle overalt. (Moth.) "Græs og Urter, der ikke overhylles m. Snee." Schytte.

Overhyrde, en. pl.–r. den ypperste, fornemste Hyrde. "Saa fulgte han den store Overhyrdes Fodspor." Jacobi.

Overhæng, et. 1. noget, der hænger ud over, frem over en anden Ting; f. E. et Skuur, Udhæng fra et Huus. (Moth. sielden.) 2. fig. alt f. hyppigt, paatrængende Besøg, ell. Troglen. O. af Tiggere, af Søgende. "Man maatte fornedre sig t. lige saa meget Overløb og Overhæng, som f. at faae et Levebrød." Rahbek.

Overhænge, v. a. 3. (s. hænge.) 1. fig. falde t. Besvær v. alt f. hyppigt Besøg, ell. idelig Tryglen. Ved at o. Folk bliver man dem tilsidst kiedsommelig. At o. een om noget. 2. partic. overhængende br. for: nær forestaaende, truende (som hænger over Hovedet; om noget ondt ell. farligt.) En overhængende Ulykke. Et overhængende Uveir. "Naar han fordriver den overhængende Fare." Kampmann.

Overhøre, v. a. 2. prøve eens Kundskaber v. Spørgsmaal (examinere.) At o. Skolebørn. 2. høre Vidners ell. Anklagedes Udsagn f. Retten. At o. Vidner (ogsaa afhøre.) 3. ikke at høre formedelst Uagtsomhed. Dette Ord har jeg overhørt. — **Overhørelse**, **Overhøring**, en. Handlingen at overhøre. (sieldnere: **Overhør**, et. N. S. D.) — **Overhører**, en. pl.–e. den, som prøver, overhører andre. (Bagg. N. Klim.)

Overhørig, adj. som ei hører, ei adlyder hvad der siges, befales ham; ulydig, opsætsig. At være o. mod Øvrigheden, ell. være Øvrigheden o. "At sidde sit Herskab overhørig." Coldings K. Hist. **Overhørighed**, en. uden pl. Ulydighed. (For: Insubordination bruges det i Søkrigsart.)

Overhøvle, v. a. 1. høvle overalt p. Overfladen. Bræderne maa endnu engang overhøvles. — **Overhøvling**, en. pl.–er.

Overile, v. a. og rec. 1. drive, skynde f. stærkt paa; udføre med f. megen Hast. At o. een i Arbeidet. At o. en Beslutning, fatte en overilet Beslutning. At o. sig m. noget (forhaste sig.) Jeg har overilet mig i denne Handel. Ogsaa: forløbe sig af Hidsighed, Ubesindighed. — **Overilelse**, en. pl. –r. (mest i figurl. Betydn. for: Ubesindighed, Mangel p. Overlæg; en uoverlagt, hidsig, lidenskabelig Yttring ell. Handling.) Det var i O. at han fornærmede mig. En Ungdoms Overilelse. "Knud var selv den første, som af Overilelse overtraadte Gaardsretten." Malling.

Overjagt, en. kaldes (i Modsætning t. Underjagt) Jagten p. det større Vildt, Hiorte, Dyr, Vildsviin (T. die hohe Jagd:) hvorimod Ræve, Harer, Fuglevildt regnes t. Underjagten. (Schytte.)

Overjordisk, adj. som er meer end jordisk og forgængelig, som ei har hiemme p. Jorden, overmenneskelig. Et overjordisk Væsen. En overjordisk Skiønhed.

Overjæger, en. pl. – e. En Jæger, der har andre under sig; it. en Underofficeer v. et Jæger-Corps.

Overjægermester, en. pl.–e. En fornem Hofbetient, der har, ell. skulde have Overbestyrelsen af det fyrstelige Jagtvæsen.

Overkalke, v. a. 1. heelt overstryge m. Kalk. En overkalket Muur.

Overkammerherre, en. pl. – r. En høi Hoftitel, hvis Besidder har den øverste R[...] blandt en Konges ell. Fyrstes fornem[...] Hofbetiente.

Overkammerjunker, en. pl.–e. en [...] høi Hoftitel, som dog i Rangen er [...] Overkammerherren.

Overkaste, v. a. 1. s. kaste over. [...] blev overkastet m. Skarn.

Overkiole, en. pl. – r. En Kiole, [...] man tager uden p. sine andre Klæder, [...] Kulde ell. Regn.

Overkiævebeen, et. pl. d. s. det øv[...] Kiævebeen. Maxilla superior.

Overkiøbmand, en. pl. – mænd. 1. øverste Handelsbetient, som bestyrer Ha[n]len f. Andre p. en Handelsplads ell. Co[lo]nie. 2. tilforn i Lovsproget: en af [...] Handlende udvalgt Voldgiftsmand, der v[...] saakaldet Afsked skulde afgiøre visse str[...] Handelssager. (D. Lov. I. 6. 3.)

Overkiøre, v. a. 2. fare over noget [...] vende) m. Vogn og Heste, især saaledes, det derved tager Skade. Kudsken har o[...] kiørt et Barn. — **Overkiørsel**, en. Handlingen at kiøre over. Ved Overki[ør]selen over Aaen. 2. Leilighed, Vei t[il at] kiøre over, t. Giennemkiørsel. Der er [in]gen Overkiørsel over denne Mark.

Overklakke, v. a. 1. besudle overalt [...] paa mange Steder m. Klakker. At o[...] klakke Papiret.

Overkline, v. a. 1. bedække en Ting [...] over m. noget, som paaklines. At o[...] Væg m. Papir. — **Overklining**, en. pl[...]

Overklippe, v. a. 1. klippe over, [...] itu. Baandet var overklippet. — **O[ver]klipning**, en.

Overklistre, v. a. 1. d. s. s. overkli[ne].

Overklæde, v. a. 2. beklæde heelt [...] betrække. (sielden.) Kisten var overk[læ]t m. Fløiel. — Deraf: **Overklædning** 1. Gierningen at o. 2. det, hvorm[ed no]get overklædes, Beklædning. Ve[...] Væggen maa have en Overklædnin[g af] Brædder. 3. en Klædning, som b[æres] oven over andre Klæder.

Overklæder, n. s. pl. Klæder, som b[æres] oven over ell. uden p. de egentlige [...] Skierm mod Veiret. (s. Overkiole)

Overkogning, en. det, at flydende [...] der ere satte p. Ilden, koge over. (s. koge[...]

Overkok, en. pl. – ke. den øverste [...] som har andre under sig.

Overkomme, v. a. 3. (s. komme.) paakomme uformodentlig, overraske. U[lyk]ken kan o. een, naar man mindst venter [...] Der overkom ham en pludselig Ma[...] 2. bestride, være et Arbeide voxen, faa[e fra] Haanden. Han har meer at bestille, [end] han overkomme. Jeg kan ikke o. [...] Forretninger. 3. tilveiebringe, [...] have Raad til. Den Fattige kan ik[ke o.] saamange Penge p. engang. Bonden

isde sit Sædekorn. 4. træffe
t v. Tilfælde. s. komme over. a.
Skrifter ogsaa: komme i Besid-
l. tilvende sig. "Overkomme
Gods. — "Paa det at jeg kan
meget Gods og Rigdom." P.
1543.)
ge, en. pl. -r. En K. som har
er ell. Høvdinger under sig. (I
prog: en Stolkonge.)
, en. pl.-per. den øverste, høiere
her Kopper.
dse, v. a. 1. kradse overalt p.

mme, v. a. 1. kramme overalt.
)
p, en. pl. -pe. den øverste Deel
især af det menneskel. Legeme,
t. Bæltestedet. (i Modsætn. til
som dog sieldnere bruges.)
mer, en. pl. -e. den øverste
. Regnskabsfører over en Kiøb-
væsen.
e, v. a. og rec. 3. (s. lade.)
At o. een sin Plads. Han har
sig Klædet f. Indkiøbsprisen.
ege.) 2. overgive i eens Vold,
eens Raadighed. Da Faderen
an ganske overladt t. sig selv.
Skiebne i Guds Haand. Skibet
et t. Bølgerne. — recipr. At o.
sig) til slette Raadgivere. At
Lidenskaber, t. Sorg, Fortviv-
lvelser. "Medens jeg saale-
nest qvindagtige Maade overlod
i Bedrøvelse." Bagg. N. Klim.
til, underkaste. Jeg overlader
s Kiendelse. Han overlod mig
Heraf: Overladelse, en. Ret-
overladelse (Afstaaelse.)
e, v. a. 1. [af lade, onero.]
get paa, give f. stærk Ladning.
r overladet. At o. en Bøsse.
overladning, en. 1. Gierningen
. 2. en alt f. stor Ladning.
g, et. pl. d. s. 1. det, som læg-
lagt over noget; Dække. Et
l. 2. det øverste Lag. (modsat:
, Underlag.)
d, et. pl. -e. 1. høit Land,
i Modsætn. t. det lavere. (Dog
og Høiland mere brugeligt.)
andrede igiennem Overlandene."
3. 2. hos Søfarende: Bierge,
som sees i fiern Afstand, naar
er sig en Kyst.
t, en. ud. pl. Vold, Overfald;
Indgreb i andres Rettigheder.
n Overlast. "At forsvare deres
d al Overlast." Wandal. Der
overlast skeet ham.
gen, adj. pl. overlegne. [T.
en.] som overgaaer, har Fortrin
for, er mægtigere end en anden Gienstand,
hvormed Sammenligning skeer. At være
een o. i Vittighed. "overlegen udi Magt
og Vælde." A. S. Vedel. "Hans Folk
vare Fienderne overlegne." Sneedorf. —
Overlegenhed, en. ud. pl. At lade een føle
sin aandelige Overlegenhed. Hans Velta-
lenhed gav ham en stor Overlegenhed over
hans Modstander.

Overleve, v. a. 1. leve længere end, op-
leve en Andens Død. Faderen overlevede
alle sine Børn. — uegentl. udholde uden at
døe. Denne Ulykke, dette Tab overlever han
ikke. — At overleve sig selv, o. sin Navn-
kundighed ɔ: tabe i levende Live det Navn,
den Anseelse, man havde vundet.

Overlevere, v. a. 1. [jvf. levere.] over-
give, flye til, give fra sig t. en anden. At
o. een et Brev, en Ansøgning. Deraf:
Overlevering, en. pl. -er. Gierningen at
overlevere. — Mundtlig Overlevering.
(Tradition.)

Overlig, adj. og adv. som er nær Jor-
dens Overflade, ikke dyb. "De have den
Nytte — at man kan saae saa overligen ell.
saa dybt i Jorden, som man synes." Schyt-
te. "Naar Ahlen ligger overlig." Olussen.

Overligge, v. a. 3. (s. ligge.) ligge over
ɔ: længere, end en vis Tid. Skipperen har
overligget sin Tid.

Overligger, en. pl.-e. Et tungt Legeme,
som hviler oven p. et andet, ell. dertil er
bestemt. Dyssen bestaaer af fire Stene m.
en flad Overligger.

Overliste, v. a. 1. [T. überlisten.]
bedrage m. Svig, besvige. (usædvanl.) "Den
Falskhed, hvormed de bedrage og overliste
hverandre." Mynster.

Overliv, et. pl. d. s. 1. det samme som
Overkrop. (jvf. Underliv.) 2. den øver-
ste Deel af en Kiole; som ogsaa blot kaldes
Livet.

Overlods, en. pl. -er. en Embedsmand,
der har den øverste Bestyrelse af alt det, som
hører t. Lodsvæsenet.

Overlydt, adv. ganske høit, m. høi Røst.
"Han raabte overlydt: see Verdens sidste
Tider!" Holb. P. Paars.

Overlyst, adv. ganske offentlig, aaben-
bar, for alles Øine. ("overlyst vitterlig."
D. Lov. sielden.)

Overlæbe, en. pl.-r. den øverste Læbe.

Overlæder, et. ud. pl. det Læder p. Skoe
ell. Støvler, som bedækker Overdelen af
Foden.

Overlæg, et. ud. pl. det, at overlægge,
ell. Evnen dertil, Eftertanke, Betænksom-
hed. At bruge O. At handle uden O.
"Den Lyst, uden Overlæg at dømme om
Andres Handlinger." Mynster. — At giøre
noget med O. ɔ: m. Forsæt, beraad Hu.

Overlæge, en. pl. -r. den øverste Læge

v. en Stiftelse ell. paa et Sted, hvor flere Læger ere ansatte.

Overlægge, v. a. 3. (s. lægge.) 1. I den egentl. Bemærk. at overdrage, belægge Overfladen af noget, forekommer det sielden. "overlagt m. Marmorstene." (Buntings Reisebog. 1608.) "Han overlagde Gulvet i Huset m. Guld." 1 Kong. 6: 30. (s. Overlag.) 2. overveie, betænke inden man handler; it. giøre Aftale om. Jeg maa o. det, inden jeg kan tage en Beslutning. Dette Skridt var ikke overlagt (uoverlagt.) "Et v. et overlagt, men blot tilfældigt Bliv." Tullin. En vel overlagt Plan. "Her maa ei allene hver Tanke p. det nøieste overlægges; ei allene Udtrykkene afmaales; men hvert Ord omhyggelig afveies." Stoud (om Skrivem. i Embedssager.) Jeg har overlagt m. ham, at — Det var overlagt imellem dem. (Overlæggelse, Overlægning. V. S. D. s. Overlæg, som er det brugelige Ord.)

Overlærer, en. pl.-e. En høiere Lærer ved en Skole, især. en lærd Skole.

Overlæsse, v. a. 1. lægge for svært Læs paa, overlade. Vognen var overlæsset. — fig. At o. een m. Arbeide, Forretninger (bebyrde, besvære over Evne.) Deraf: Overlæsning, en. (kort æ.) Gierningen at overlæsse.

Overlæsning, en. (langt æ.) Gierningen at læse over p. noget, at læse det oftere igiennem f. at lære det.

Overløb, et, 1. alt for hyppigt og paatrængende Besøg, Overhæng. Her er et uophørligt Overløb af Folk. 2. det, at flydende Ting løbe over Bredderne. Vandets Overløb. (v. Aph.) 3. Overgang t. et andet Parti. Soldaternes Overløb. (Desertering.) 4. det øverste Dæk p. et Skib, Overdæk. (mest i ældre Skrifter.)

Overløbe, v. a. 3. (s. løbe.) 1. falde besværlig v. paatrængende Besøg, idelige Begieringer ell. Tryglen. At o. sine Venner. "At o. deres Velyndere m. egennyttige Ansøgninger." Sneedorf. "Fyrsten maa mindst troe dem, som mest overløbe ham." Bagg. N. Klim. 2. d. s. s. overgroe. En Mark, overløben m. Bregner. 3. i partic. Det overløbende, overløbne Vand. — En overløben So, Ko, som har gaaet et Aar over, uden at faae Grise ell. Kalv. 4. v. n. overløbe for løbe over o: rømme t. Fienden (V. S. D.) vil neppe findes brugt.

Overløber, en. pl.-e. en Krigsmand, som rømmer t. Fienden; Rømningsmand.

Overmaade, adv. [over Maade. s. Maade, 3.] ret meget, særdeles, i høi Grad. En overmaade vigtig Sag. (Sieldnere efter Adjectivet. "See hvor deilig overmaade ligger det, den Rose rød." Bording.)

Overmaadig, adj. [T. übermässig.] som er uden Maal og Maade, som overs
der alle Grændser, alt for stor, overdrev
(brugt af T. Rothe; men uden Bifald.)

Overmaal, et. ud. pl. 1. hvad der o
stiger det rette Maal, Tilgift i Maa
Der var en Skieppe i Overmaal. 2. meget rigeligt Maal, en meget stor eller stor Mængde ell. Grad. Et Overmaa
Lyksalighed, af Folkemængde.

Overmagt, en. ud. pl. større Magt, i
andre, Overlegenhed i Magt, Overher
dømme. Fienden havde O. i Landet. "
flyede de f. Overmagt som Normænd fl
Rahbek. — At lade een føle sin Overm
(s. overmægtig og overlegen.)

Overmale, v. a. 1. bedække m. Mal
male over. Væggene skulle overmales
Oliefarve. — Overmalning, en. pl.-er.

Overmand, en. pl.-mænd. 1. den,
har at sige over en anden, har Magt ov
anden. Han er min O. At adlyde sin
"De ringere maa allene lyde deres O
mænd." Bagg. N. Klim. (modsat. Ligem
og Undermand.) 2. den, som i en
Henseende overgaaer en anden, er ham
legen. Han er min Overmand i Ska
Der fandt han sin Overmand.

Overmande. v. a. 1. overvinde,
over formedelst Overmagt ell. større M
de. Han blev ikke saameget overvu
som overmandet v. Fiendernes Mæ
"Fischers danske Stander du styrter ei,
overmander." Sander. "Det tredie
hvis Evighed hans sidste Kræfter ove
ded." Baggesen.

Overmenneskelig, adj. som er me
menneskelig, overnaturlig, som over
Menneskets Evner, Kræfter. En o.
ke. overmenneskelige Evner. ove
neskelig Oprindelse.

Overmester, en. kaldtes tilforn den
ste Skibslæge ell. Skibschirurg.

Overmod, et. ud. pl. [A. S. Ofer
alt f. stor, overdreven Tillid t. egne
ter, Evner, Fortrin, Magt ell.
som bringer een t. at oversee andre
dem f. ringe. "Beklage kan jeg
Stoltheds Overmod." Øhlenschl.
styrtede han sig i Fordærvelse. O.
den god. Ordspr. = overmodig, a
S. ofer-modig.] som besidder O
yttrer i Ord ell. Handlinger en over
Andre fornærmende Stolthed ell. Sel
Ringeagt f. andres Rettigheder.
ikke overmodig at tiltage dig meer
er." Mynster.

Overmoden, adj. pl. overmodne
f. moden, mere moden, end tien
Deraf: Overmodenhed, en. ud. pl.

Overmodighed, en. s. Overmod.

Overmorgen, adv. p. den Dag
følger efter i Morgen. overmorg
vi. Bryllupet skal være i overm

tilføies gierne naar Adverbiet staaer
af Sætningen.)
mægtig, adj. overlegen i Magt,
ergaaer en anden i Magt, (særd. m.
t. denne Magts Udøvelse imod den
r.) En o. Fiende. Hans Modstan-
ham overmægtig.
mæt, adj. meer end mæt, som har
t sig m. Mad, og derfor væmmes v.
Deraf: Overmæthed, en. Mad-
at have spiist f. meget. "Med en
mæthed iler man derfra, f. at hen-
anden, endnu varmere." Baggesen.
mætte, v. a. og rec. 1. nyde saame-
Ting, at man bliver overmæt, at
mes derved. (i denne Bemærk. kun
At overmætte sig.) I Chemien:
t Stof i chemisk Forbindelse m. en
Mængde af et andet, end der udfor-
Mættelse. (jvf. mætte, 2.) Deraf:
ættelse, en. "At forkorte Livet v.
ættelse." J. Boie.
natte, v. n. 1. (har.) blive Natten
bringe Natten v. et Sted. (B. S.
übernachten.
naturlig, adj. som ligger udenfor,
er, lader sig ei forene m. de almin-
Naturlove. En o. Begivenhed.
urlige Væsener. En o. Styrke.
opsigt, en. og Overopsyn, et. ud,
fornemste, øverste Bestyrelse af ell.
ver en Indretning, et Foretagende,
flere Opsynsmænd ere ansatte. At
overopsyn med ell. over noget. —
Overopsynsmand, pl.-mænd.
ordentlig, adj. 1. som er over,
for, overskrider Tingenes sædvanlige
selden, ualmindelig, ikke sædvan-
Et overordentligt Tilfælde kræver
ntlige Forholdsregler. En over-
ig stor Karpe. 2. udmærket frem-
almindelige, meer end almindelig,
ig. At giøre o. Fremgang. Over-
ige Gaver. 3. som er udenfor et
al, en vis antagen Orden i et Sam-
Dette Selskab har baade ordentlige
rordentlige Medlemmer.
rpisse, v. a. 1. væde overalt, ell.
væde noget v. at lade sit Vand

rpleie, v. a. 1. pleie heelt over. Den
aa overpleies en Gang endnu. —
eining, en. pl.-er.
rpræst, en. pl.-er. øverste, fornem-
st, Ypperste Præst. (Ohlenschl. fiel-

rraabe, v. a. 2. raabe høiere end en
overskrige. "De overraabte ham
e." Luc. 23.
raske, v. a. 1. [af rask, hastig. T.
aschen. Sv. raska, at haste, ile.
komme pludselig over; komme bag
falde uventet. At overraske een i
Gierningen, i et Tyveri. "At de Kyster ikke mere kan overraskes hvor Absalon vaager." Jacobi. At lade sig o. af Fienden. "Man overrasker (den Seendrægtige) v. Snildhed, overrumpler (den Uforberedte) v. Vold, overfalder (den Uforsigtige) v. Lumskhed." Sporon. 2. Ordet br. dog ogsaa i ligegyldige Tilfælde, hvor ingen fiendsk Hensigt finder Sted; eller om det, som aldeles uventet hændes een, og som tillige giør et liveligt Indtryk. Vor Reise gik saa hurtig, at vi overraskede hele Familien om Morgenen v. Theebordet. Jeg blev meget overrasket v. at finde ham i hendes Værelse. Hans Brev overraskede mig i høi Grad. Et overraskende Syn. = Overraskelse, en. pl.-r. Gierningen, at overraske andre; ell. det, at overraskes; it. den derved frembragte Følelse. I min Overraskelse glemte jeg Alt hvad jeg vilde have sagt.

1. Overregne, v. a. 1. [af Regn.] dryppe over, giennembløde v. at regne. Han stod ude og lod sig overregne.

2. Overregne, v. a. 1. [af regne, computare.] giøre Regning ell. Beregning over noget, bestemme en Sums Størrelse ell. flere Summers Forhold v. Regning. Jeg har overregnet hvad jeg bliver dig skyldig, hvad Reisen vil koste. — Overregning, en. pl.-er.

Overrende, v. a. s. overløbe.

Overret, en. pl.-ter. en høiere Domstol, f. hvilken Underretters Domme kunne indstævnes.

Override, v. a. 3. (s. ride.) kaste omkuld, bringe under Hesten i at ride, ride ned. Et Barn blev overredet p. Torvet.

Overrive, v. a. 3. s. rive over. Det overrevne Stykke Silketøi.

Overrumple, v. a. 1. [T. überrumpeln.] overfalde pludseligen, faae Magt ell. Seier over v. et pludseligt Overfald. Fæstningen blev overrumplet. "De tilbageblevne vare faa og syge, hvilke det var let at overrumple." Wandal. "Man overrasker den, som ikke er hurtig; man overrumpler den, som ikke er beredt." Sporon. — Overrumpling, en. pl.-er.

Overrække, v. a. s. række, overlevere.

Oversaae, v. a. 1. besaae overalt, heelt over. Ageren var ligesom oversaaet m. gule Blomster.

Oversalte, v. a. 1. bestrøe overalt m. Salt. (V. S. O.)

Oversandselig, adj. som ei v. Sandserne kan fattes, som gaaer over sandselig Erfaring ell. Fornemmelse. oversandselige Væsener. Menneskets o. Natur. Begrebet om det Oversandselige. (Riisbrigh.) — Oversandselighed, en. (Samme.) den Egenskab, at være oversandselig.

Oversave, v. a. 1. s. save over. Styk-

ket er endnu ei oversavet. — Deraf: Oversavning, en.

Oversee, v. a. 3. (s. see.) 1. see ud over en Strækning, omfatte m. eet omskuende Blik, v. at see ned fra et høiere Sted. Herfra overseer man hele Egnen. "Han maatte fra Biergets Top oversee det Hele." Jacobi. — fig. Jeg er endnu ikke i Stand t. at o. alle Sagens Omstændigheder. "Ingen af dem kan oversee og bestride de dermed forbundne Arbeider." Schytte. (sieldnere: At o. et Skrift ɔ: giennemsee.) fig. Han overseer ham langt ɔ: er ham overlegen, er videre end han i Indsigt. 2. ikke see, ikke bemærke, see hen over. Afskriveren har overseet dette Ord. Denne Omstændighed maa ikke oversees (forbigaaes.) 3. lade som man ei bemærker; see igiennem Fingre med. At o. med den Skyldige, med sine Børn. 4. fig. ringeagte, ophøie sig over. Han vil oversee sine Ligemænd. 5. bringe Ulykke over v. sit Blik ell. Diekast. (efter Almuens Overtro.)

Overseile, v. a. 1. seile (et andet Skib ell. Fartøi) i Grund; ell. paaseile det saaledes at det kantrer. Baaden blev overseilet. (Jvf. paaseile.) 2. seile hastigere, være en bedre, hurtigere Seiler. Denne Brig overseiler mangen Fregat. (V. S. O.) — Deraf: Overseiling, en. pl.-er.

Oversende, v. a. 2. tilsende, især t. et siernere Sted. (sieldnere. T. übersenden.) Deraf: Oversending, Oversendelse, en. "De have mindst Vanskelighed m. at befordre Pengenes Oversendelse." Schytte.

Oversidde, v. a. 3. (s. sidde.) være overhørig imod, ikke adlyde. At o. et Bud, en Befaling. (Grundtvig.)

Oversidde, v. n. 3. i samme Bemærk. som: sidde over, forekommer blot i partic. act. De oversiddende Drenge i Skolen.

Oversigt, en. 1. det, at oversee, Overs͡yn (som i den egentlige Bemærk. mere br.) Man har her en god O. af hele Egnen. 2. almindeligt Begreb, Forestilling, Udsigt over en Gienstand ell. Sag, i dens vigtigste Dele og Forhold. Jeg fik derved en Oversigt af (over) Sagen. "Den, der m. større Oversigt kunde og vilde behandle Sagen." Mynster.

Overskaal, en. pl.-e. den øverste af to Skaale, som høre sammen.

Overskibe, v. a. 1. føre over Vandet, føre over t. Skibs. At overskibe Korn, Krigsfolk. — Overskibning, en. pl.-er.

Overskielde, v. a. 1. overvælde med Skieldsord, tiltale p. en grov, skieldende Maade. "Han skændte ikke, da han blev overskieldt." D. Bibel.

Overskienk, en. den øverste Mundskienk v. et Hof. (Arreboe. s. Skienk, 2.)

Overskinne, v. a. 1. beskinne overalt, udbrede Lys over. (Arreboe.) 2 i Skin, giøre usynlig v. sin Glan len overskinner Stierne. (V.

Overskiorte, en. pl.-r. en fin te, som bruges uden over en ande

Overskiænde, v. a. 1. skiænde overskielde. "Han har ikke skiæ da han blev overskiændt." Mynst

Overskiørt, et. pl.-er. det yder som Qvindfolk bære oven over an ter ell. Klædemon, (mods. Un V. S. O.

Oversko, en. pl.-e. Et Sk som i vaadt Veir bæres uden ove (v. Aph.)

Overskorpe, en. pl.-r. 1. d haarde Deel ell. Skorpe, der heel et Legeme, Yderskorpe. (V. S. O øverste Skorpe p. et Brød, Skor Side af Brødet, der vender opa ovnen. (mods. Underskorpe.)

Overskov, en. En Skov ell. S Træer, der ere opvorne t. store og saaledes hæve sig over de yn ell. den nedenunder ell. udenom vo derskov. (Olufsen.) Jvf. Høiskov

Overskride, v. a. 1. gaae o udenfor ell. videre end. Der ble en Grændse, som han ei maatte o — fig. Det overskrider min Evne. Fuldmagt. "Den menneskelige et vist Maal, som ingenlunde bør des." Baggesen.

Overskrift, en. pl.-er. Skrift, der sættes over, oven over noget.

Overskrige, v. a. 3. (s. skrige.) v. sit Skrig ell. ved en skrigende volde v. sin Skrigen, at en anden høres. At o. een er ikke, at ham. "Deres Stemmer døves dens overskrigende Røst." Kampm

Overskrive, v. a. 3. (s. skri sætte Overskrift paa. Brevet var vet t. Kongen. 2. fylde noget o Skrift. Alle Ruder ere oversk Navne.

Overskud, et. pl. d. s. det, so over, som er ell. bliver tilovers. skuddet af Pengene skal gives de "I Lande, hvor endog i Middela Overskud t. Udførsel." J. Bone.

Overskue, v. a. 1. d. s. s. o At o. Egnen; overskue sit Liv roligt Die overskuer han de Farer, ringe ham." Kampmann. Et ove Blik. — Overskuelse, en. (J. Bo

Overskyde, v. n. 3. (br. ei i de satte Tider.) blive tilovers; ikke m en vis Bestemmelse. Det, som ov skal jeg nok vide at anvende.

Overskygge, v. a. 1. udbrede over, beskygge aldeles. "Naar du

nds at overskygge dine Elskede."

skylle, v. a. 1. strømme ud over, v. at flyde strømmende over. Has overskyllet Digerne. Hvert For- r denne Eng overskyllet af Aaen. skyllende Regn. D. Bibel. — Der- rskyllen, Overskylling, en.

kære, v. a. 3. (s. skære.) 1. skære heelt over. At o. et Baand. 2. ærde ɔ: m. en dertil indrettet Sax avnheder ell. den grove Lu h. det vningen optrædsøde Klæde, f. at en glat Overflade. — Deraf: ter, en. den, som giver sig af m. at Klæde, ell. som i Klædefabriker ell. forretter Overskæringen.

laae, v. a. 3. (s. slaae.) overøse, m. noget, som man slaaer ell. . At o. een m. Vand, m. Skarn.

ag, et. pl. d. s. 1. den Deel af ell. et lignende Klædemon, som l. knappes dobbelt over Brystet livet. V. S. D. (ogsaa blot: 2. Overregning, Beregning over t Øiemed fornødne Bekostninger. Overslag paa (ell. over) en Byg-

møre, v. a. 3. (s. smøre.) bedække . at smøre paa, besmøre overalt, . Bogen var oversmurt m. Fedt, At o. sine Klæder. — Deraf: ren, en.

ne, v. a. 1. bedække overalt m. rekommer i part. pass.) Hele Marken er oversneet.

it, et. pl. d. s. Snit, som skeer t, Giennemsnit. (J. Kraft.)

use, v. a. 1. snuse heel over. oversnusede ham allevegne. (Am- b.)

ean, adv. siges om et Træ, der . saves tværs over, ikke efter dets g. At hugge en Green af over- . S. D.)

ilde, v. a. 1. bedække, tilsøle m. n spildes. At o. een m. Olie. r overspildt sine Klæder.

inde, v. a. 3. (s. spinde.) omgi- e m. noget, som spindes paa. At e en Snor m. Silke. En over- uldtraad.

ringe, v. a. 3. (s. springe.) for- ke lægge Mærke til, ikke berøre e. Disse Linier har Afskriveren get. Jeg vil overspringe alle de ende Poster.

røite, v. a. 1. besprøite overalt. røite Blomsterne m. Vand. — ning, en. pl.-er.

ye, v. a. 1. besudle overalt v. at ilvet var overspyet. Ligeledes:

Overspytte, v. a. 1. tilsøle overalt v. at spytte.

Overspænde, v. a. 2. spænde f. stærkt. At o. en Stræng. — Det br. næsten kun figurl. for: anstrenge f. stærkt, over Evne; ell. drive f. vidt, overdrive. At o. sine Kræf- ter. At giøre overspændte Fordringer. En overspændt (f. vidt dreven) Følsomhed. (Rahbek.) overspændte Forventninger.

Overstaae, v. a. 3. (s. staae.) udholde, gaae igiennem, faae Ende paa. At o. en Sygdom, en Prøve. Vi have nu over- staaet det Værste. Han har overstaaet sin Examen. — Jvf. giennemgaae, udstaae. (giennemgaae tager nærmest Hensyn t. Ti- den, der forløber under Handlingen ell. Be- givenheden, og dens Varighed; overstaae t. Tidens Ende, Begivenhedens Slutning. Begge forudsætte en farlig og ubehagelig, ell. dog betydelig Modstand at overvinde. Dog medfører giennemgaae som oftest Begrebet om større Farlighed ell. Hindring, ligesom om en længere Tidsvarighed, end overstaae.)

Overstadig, adv. overmaade, i høi Grad. (br. kun om Fuldskab.) o. fuld, o. drukken.

Overstaldmester, en. pl.-e. En fornem Hofbetient, der har Overbestyrelsen over de fyrstelige Stalde og Staldbetiente.

Overstamme, en. pl.-r. den øverste Deel af en Træstamme (Fleischer.) modf. Ne- derstamme.

Overstemme, v. a. 1. og 2. overdøve een v. sin Røst i Tale ell. Sang. — Han over- stemmer de øvrige Sangere, Talende. 2. vinde, overvinde v. Stemmeflerhed. Han blev overstemt af Mængden. 3. have en mere gieldende Stemmeret. (usædvanl.) "De romerske Rober overstemmede de an- dre." Sneedorf. 4. At o. en Stræng ɔ: stemme den f. høit. (V. S. D.) Deraf: Overstemning, en. pl.-er.

Overstige, v. a. 3. (s. stige.) 1. komme over en Høide, stige saa høit, at man kommer over. Floden oversteg dens Bredder. (of- tere stige over.) Derimod figurl. Der gi- ves mange Vanskeligheder, Hindringer, Be- sværligheder at overstige. 2. overgaae, gaae videre end, overskride. "Fristelser, som vi vilde indbilde os at overstige menne- skelige Kræfter." Mynster. Det overstiger min Evne. Det oversteg min Forventning. — Deraf: Overstigen, en. ud. pl.

Overstiger, en. pl. - e. den fornemste Stiger v. et Grubeværk. (s. Stiger under stige.)

Overstik, et. pl. d. s. I Kortspil: et Stik over det fornødne, v. Spillets Love be- stemte Antal af Stik.

Overstikke, v. a. 3. (s. stikke.) stikke det Kort, hvormed en anden alt har stukket det udspilte. Jeg stak Udspillet, men blev overstukket.

Overstraale, v. a. 1. fordunkle ell. bort-

tage Virkningen af et andet Lys v. en stærkere, en mere straalende Lysning. Solen overstraaler alle Stierner. "Frihed — hvor overstraaler du alle Slottes Pragt." Schytte. "Den overstraaler offentlige Minder, den Krands, Tilfredshed m. os selv, os binder." Bagg.

Overstrege, v. a. 1. udslette v. at slaae en Streg over.

Overstride, v. a. 3. (s. stride.) kæmpe sig igiennem, giennemgaae, udholde v. alvorlig Bestræbelse og Anstrengelse. "Jeg har overstridt de største Vanskeligheder." Sneedorf. Vi faae vel ogsaa overstridt denne Vinter. (s. overstaae, giennemgaae.)

Overstrikke, v. a. 1. overdrage m. strikket Arbeide. At overstrikke en Pung m. Silke.

Overstryge, v. a. 3. (s. stryge.) 1. s. stryge over (f. E. m. et Strygejern.) 2. overdrage m. Farve e. desl. ved Hielp af en Pensel ell. Kost. At o. et Bord m. Fernis, en Væg m. Oliefarve. 3. stryge ud, slaae Streg over. Jeg har overstrøget det, som ei skal trykkes. — **Overstrygning**, en. pl.-er.

Overstrøe, v. a. 1. bestrøe overalt. Værelset, Gulvet var overstrøet m. Blomster.

Overstrøg, et. pl. d. s. Overstrygning, Anstrøg heelt over en Gienstand. Maleriet skal endnu have et **Overstrøg** med Fernis.

Overstrømme, v. a. 1. bedække v. at flyde strømmende over, oversvømme, overskylle. Havet giennembrød Digerne og overstrømmede hele Kysten. (som v. n. i partic. act. flyde over. Et overstrømmende Væld.) — Deraf: **Overstrømmen**, en. ud. pl.

Overstyr, adv. (Sv. öfver Styr. Oprindelsen uvis.) br. i Talemaaderne: a.) At gaae overstyr ɔ: lykkes ikke, gaae ind igien, falde uheldigt ud. Dette Foretagende, den hele Plan, Reisen, Giftermaalet, Handelen gik overstyr. b.) At sætte overstyr ɔ: forøde, tilsætte. Han har sat hele Arven overstyr.

Overstyrmand, pl. - mænd. den første Styrmand p. et Skib, hvor der findes flere Understyrmænd (anden, tredie, fierde Styrmand.)

Overstyrte, v. a. 1. helde over ovenfra m. en Mængde Vand. V. S. O. (lidet brugel.) Lægen forestrev, at han hver Dag skulde overstyrtes m. koldt Vand (have et Styrtebad.) **Overstyrtning**, en. pl. - er. En O. af Søen. (Hvitfeldt.) (s. Styrtning.)

Overstænke, v. a. 1. bestænke overalt. At o. noget m. Vand. At blive overstænket v. en Vogn. — **Overstænkning**, en. pl.-er.

Overstærk, adj. overlegen i Magt ell. Styrke, som har flere Kræfter; overmægtig. "Fordi at Kongen var ham overstærk." Hvitfeldt.

Overstøve, v. a. 1. bedække m. Støv, tilstøve aldeles. Vi blev p. denne Vei ganske overstøvede.

Oversukkre, v. a. 1. overstrøe, bedække m. Sukker. (Bording.)

Oversværte, v. a. 1. sværte heelt, giøre sort overalt. (V. S. O.)

Oversvømme, v. a. 1. skiule m. strømmende Vandflod, flyde ud over, skylle. I denne Vandflod blev hele Egn oversvømmet. — fig. Landet er oversvømmet af fremmede Varer. = **Oversvømmelse**, pl. - r. den Tildragelse, at Vandet skyller Landet; Vandflod. — fig. En ... slette Skrifter, af daarlige Vers.

Oversye, v. a. 1. bedække noget (f. en Søm, en Kant) v. at sye uden paa over. Den Søm maa oversyes. — **Oversyening**, en. (Ambergs Ordb.)

Oversyn, et. pl. d. s. 1. Handling at overskue. 2. almindeligt Begreb ... Ting, Udsigt over en Sag. Han gav et klart O. af hele Sagen. 3. i Lovget: et nyt Syn, som foretages af ... og flere Synsmænd, naar vedkommende finde sig brøstholdne m. den første Syn... retning.

Oversynge, v. a. 3. (s. synge.) overvinde i Sang, tage Tonen fra.

Oversæde, et. høiere, fornemmere ... de; Forsæde.

Oversærk, en. pl.-e. den øverste ... en Særk. (V. S. O.)

Oversætte, v. a. 3. (s. sætte.) over... fortolke af eet Sprog i et andet. Bo... oversat af Engelsk i det tydske Sprog ... paa Tydsk.) Digtet er ikke over... Vers; men i Prosa. = **Oversættelse**, pl.-r. 1. Handlingen at oversætte ... det, som er oversat, et oversat Værk, ... dansk O. af et tydsk Digt. — **Oversætter**, en. pl.-e. den, som overfører noget ... Sprog i et andet, som giver sig af ... oversætte. En duelig, en slet O. ... sætteren af Livius. (Om et Fruentimmer ... Oversætterinde; dog sieldnere. Ma... vel ogsaa f. E. Hun hører t. de gode ... sættere.)

1. **Oversætning**, en. Handlingen ... te nogen over Vandet (i et Fartøi.) ... (V. S. O.)

2. **Oversætning**, en. pl. - er. den ... Sætning i en Slutningsrække, som ... holder det almindelige Udsagn. (Propositio maior.)

Overtaarne, v. a. 1. poet. hæve ... større Høide over en anden Gienstand ... frem over med Toppen eller Spidsen ... vanl.) "Byen — overtaarnet af det... tige gamle Slots Ruiner." Baggesen.

Overtag, et. Tag ell. Greb, som ... to, der brydes, giør over Modstanderens Arm; modsætn. **Undertag**, som skeer ... Armen.

...ge, v. a. 3. s. tage. [T. über... ...] paatage sig, tage imod Bestyrelsen af noget. At o. en ... en Bestilling, o. Bestyrelsen af ... (V. S. O.) Deraf: Overtagel...

...l, et. større Tal, overlegent An... ...ef. M.) s. overtallig.
...le, v. a. 2. fremkalde v. fin Tales ...orsæt, en Beslutning hos en an... ...aae, bevæge een v. Ord t. at gi... ...samtykke i noget. At o. een ... Han lod sig ikke o. var ikke at ... — 2. overtale sig til, bestemme, ... til. "Han kan ikke overtale sig ... Stænderne deres Rettighed." ...n. — Overtalelse, en. pl. - r. ..., at overtale; det, som siges, ...ale; Forestillinger, hvorved man ... Alle hendes Overtalelser vare

...llig, adj. meer end fuldtallig, ...r meer end det fornødne Antal.

...d, en. pl. - tænder. en Tand i ...

..., v. a. (forældet.) s. overtyde. ...en mig det overtee." ɔ: overbevise ...have begaaet det. Bording.)
..., en. ud. pl. Tro, som strider ...uften, Tro p. overnaturlige ...ei kunne bestaae m. Fornuft og ...ns almindelige Love. (Jvf. Tro, — overtroisk, adj. 1. tilbøielig ...; som har Overtro. (jvf. let... ...antro.) 2. som reiser sig af, ...orbindelse med ell. handler om ... overtroisk Frygt. overtroiske ...er.
...ede, v. a. 3. (s. træde.) afvige ..., krænke, tilsidesætte Forskrift, Anordning. At o. Guds Bud. = Deraf: Overtrædelse, en. pl.-r. ...ngens Befalinger. Pligternes ...ertræder, en. pl. - e. den, som ...ig i Overtrædelse af et Bud, ...t. Lovens Overtræder. "Med ...raffe belægge de Overtrædere." "Han beder f. Overtræderne."

...ffe, v. a. s. overgaae.
...k, et. pl. d. s. det, hvormed no... ...ges, overtrækkes, betrækkes. ...eng, t. en Dyne, t. en Hat.
...kke, v. a. 3. (s. trække.) beklæde ..., betrække et Legeme m. noget ...ets Overflade; overdrage. At ...m. Læder, en Æske m. Papir, ...m. Fernis. overtrukne Knap... ...len var overtrukken (stivet.) Overtrækning, en. (V. S. O.)
...rt, adv. (Holberg.) s. tvært.
..., v. a. 1. bringe een t. at ind...

...see, være overbeviist om noget; overbevise (1.) At o. een om noget. "Han syntes kun at ville overtale, og han overtydede." Rahbek. (Sporon vil giøre den Forskiel, at man v. at overbevise faaer een t. at tilstaae, v. at overtyde t. at troe noget; en Forskiel, som Sprogbrugen slet ikke hiemler. Men overtyde br. kun i den 1ste Bemærk. af overbevise; og undertiden synes det første af disse to Ord nærmest at gaae ud p. Handlingen, Bestræbelsen; det sidste p. Tilstanden hos den, man vil overtyde. "Verden maatte p. en overtydende Maade overbevises herom." Bastholm.) — Overtydning, en. Handlingen at overtyde een.

Overtynge, v. a. 1. betynge m. en alt f. stor Vægt. (D. H. O.)

Overtælle, v. a. 3. (s. tælle.) tælle hele Antallet af en Mængde. At overtælle sine Penge. — Overtælling, en. pl.-er.

Overtænke, v. a. 2. betænke en Sag nøie og i alle dens Omstændigheder. Man overtænker ell. giennemtænker en Gienstand, man vil tale ell. skrive om; man overveier en Ting, inden man tager en Beslutning. "Han kunde da forud overtænke alle de mulige Ting." Eilschow. — Deraf: Overtænkning, en. pl. - er.

Overtøi, et. det Tøi, som udgiør den yderste Deel af Klæder e. d.; det egentlige Tøi; Ydertøi; (i Modſ. t. Underfoder, Træt.) V. S. O.

Overvande, v. a. 1. vande overalt, p. hele Overfladen. (V. S. O.)

Overveie, v. a. 1. den egentl. Bemærkelse: at veie meer end, være tungere, br. sielden. Guldet overveier alle andre Metaller. (V. S. O.) 2. gielde meer, være mere betydende, have Fortrin for. "Dette overveies af en langt vigtigere Fordeel." Sneedorf. En overveiende Følelse, Betragtning. "At den paalagte Byrde — ikke indbringer overveiende Fordele." Birkner. 3. betænke nøie, betragte fra alle Sider, i enhver Omstændighed. At o. Følgerne af en Beslutning. — Overveielse, en. ud. pl. det, at overveie. At tage noget i O. "Giennemtænkning og stille Overveielse." F. Stoud.

Oververden, en. 1. en høiere, idealsk, overjordisk Verden; i Modsætn. t. den jordiske, ell. den Verden, vi kiende her p. Jorden. 2. den jordiske Verden, i Modsætn. t. en v. Phantasien dannet Forestilling om Underverdenen.

Overvinde, v. a. 3. (s. vinde.) 1. vinde Seier over, faae Magt med, seire over. At o. sine Fiender. "Absalon veed ikke alene at vinde, men at overvinde." Jacobi. — fig. At o. Vanskeligheder, Hindringer. o. sine Lidenskaber. "Det er ikke saa vanskeligt at o. Andre, som at overvinde sig selv." Sneed. 2. overbevise. (forældet. A. Vedel.) = Deraf: overvindelig, adj. 1.

som kan overvindes. 2. som lader sig giøre, som kan bestrides, overkommes. Et overvindeligt Arbeide. (V. S. O.) **Overvindelighed**, en. Beskaffenheden, at være overvindelig. (Howitz.) — **Overvindelse**, en. (som dog oftest br. i figurl. Bemærkelse) Handlingen at overvinde, at seire. Fiendernes O. Lidenskabernes O. Det kostede mig megen O. (ɔ: Strid m. mig selv, indvortes Kamp) at høre rolig p. hans Tale. (Overvinding. Reineke Foss. 1555.) — **Overvinder**, en. den, som seirer, som overvinder andre. "Balder, Jetters Overvinder." Evald. "Overdaadighed blev Overvindernes Overvinder." Schytte.

Overvintre, v. a. og n. 1. [A. S. ofer-vintran.] a.) act. giemme, bevare Vinteren igiennem. At o. Blomster, Væxter i fri Jord, i Drivhuse. "En stor Mængde kiælne Planter kunne overvintres, naar de blot have Beskyttelse mod den frie Luft." Olufsen. b.) neutr. blive, opholde sig Vinteren over p. et Sted. Flaaden overvintrede i Havnen. "Man brugte endnu ikke, at lade Krigshærene overvintre i Fiendens Land." Wandal. — **Overvintring**, en. a.) Gierningen at overvintre. Planters O. b.) Vinterophold.

Overvogn, en. pl.-e. den øverste Deel af Vognen, ell. alt det, som bæres af Axlerne.

Overvold, en. ud. pl. voldsomt Anfald ell. Indgreb, Overlast, Voldsomhed. "Her var ei Raad og Hielp, hans Overvold at dæmpe." Bording. "Forgængelige Ting kan Lykken og Andres Overvold berøve os." B. Thott. (hyppig i ældre Skrifter, og optaget af Nyere.) "Da Lov du gav mod Synd og Overvold." Grundtvig.

Overvoxe, v. a. 1. d. s. s. overgroe. overvoxen m. Græs. Ukrud vil snart o. hele Haven. "Det qvæles af de Torne, som overvoxe det." P. Tidemand. 2. overgaae i Væxt, voxe høiere end. Den yngste Datter har overvoxet de andre. "Jeg er dig overvoxen." A. S. Vedel. fig. At være een overvoxen ɔ: overlegen. "Børneflokken overvoxer da ikke Forældrenes Flid." J. Bone. 3. recipr. at overvoxe sig ɔ: forgroe sig, voxe f. stærkt. (Fleischer.) "Dette frugtbare Land var i Førstningen saa overvoxet m. Skov." Guldb.

Overvægt, en. ud. pl. 1. en tungere Vægt, et Tyngdemaal, der overgaaer et andet. "Begge Egenskaber lægger du i Vægtskaalen, og neppe veed du hvilken der har Overvægten." Basth. "Et Sandskorn er i den Almægtiges Haand nok t. at nedtynge den Vægtskaal, han vil give Overvægten." Rahbek. 2. figurl. Overmagt, Overlegenhed, Fortrin. Hans Partie, Mening fik Overvægt. Denne Stat vandt snart Overvægten over Naborigerne. 3. det, som er over den rette, bestemte Vægt, Tilgift i Vægten. Vi fik et Punds Overvægt, havde et Pund i Overvægt.

Overvægtig, adj. 1. som har Ov vægt, veier meer end den bestemte Væ 2. alt for tung. "En o. Byrde." A. Vedel. 3. overveiende, overlegen. (T schow.) "En overvægtig Magt." Sch

Overvælde, en. ud. pl. d. s. s. Ov magt. (Baggesen.) "Ved Overvæld Trudsel uden Frygt." Thaarup.

Overvælde, v. a. 1. bebyrde, bes over Evne, paalægge en større Byrde (figurl. Mening) end Gienstanden taal At o. een m. Arbeide, Forretninger. overvælde sig m. Drik. (Wandal.) overvældede mig med Høflighed, m. u tiente Bebreidelser. "Vi see vor Verden af Bøger overvældes." P. M. Tr "Saaledes beruser og overvælder de Nydelse, i Stedet f. at qvæge og tilfr stille." Bagg. 2. betvinge v. Overm undertrykke m. Vold. (A. Vedel.) Ov vældelse, en. (V. S. O.) sielden.

Overvældig, adj. d. s. s. overmægt (T. Rothe.)

Overvære, v. a. overvar (ikke over rede, som i V. S. O.) overværet. tilstede v. en Handling, være Vidne til nærværende, hvor noget foregaaer. (kommer blot i infin. og begge partic. eller meget sielden i Imperf.) At o. en tidelighed, en Sammenkomst. Har overværet, har været overværende v. Møder. = **Overværelse**, en. ud. pl. be overvære; Nærværelse, Tilstedeværelse O. af andre Folk." Sneedorf. Det ma skee i Forstanderens O. "Præsterne først deres Hænder i Folkets Overvær Schytte. (Nærværelse udtrykker det Begreb om at være tilstede, ei at borte; Overværelse forudsætter i Al lighed en Nærværelse m. en vis Hensig efter en forud tagen Bestemmelse.)

Overvættes, adv. og adj. [af I. vætti, Overvægt, hvoraf Gen. Yfir br. paa samme Maade.] 1. adv. maade, saare, særdeles: En over stor Mængde. overvættes mange 2. adj. usædvanlig stor, overordentlig mindelig. "Til overvættes Løn f. Hovedbrud." Bagg. "En overvættes de." (Sneedorf.) "Hvad jeg har Dem, er alt f. overvættes for en Bagg. "Dens overvættes Behage blev mig tilsidst virkelig ubehagelig." S

Overvæxt, en. ud. pl. stærkere det, at overvoxe een. (2.) V. S. O.

Overøse, v. a. 2. bedække v. at helde noget ud ell. over. At o. e Vand. — figurl. overvælde, tildele gen. At o. een m. Velgierninger, m. heder, Skieldsord. — **Overøsning**, pl. -er.

Øvrighed, en. pl. -er. den høieste, øverste Øvrighed p. et Sted (særd. i Danmark Stiftamtmænd, Biskopper og Amtmænd.)

Ovn, en. pl. -e. [Isl. Ofn. A. S. Ofen.] Indretning, hvori man v. antændt og vedligeholdt Ild frembringer en meer ell. mindre betydelig Hede, enten f. derved at opvarme Værelser, (Kakkelovn, Stueovn) eller for at bage, tørre, brænde ell. smelte det, der lægges i ell. paa Ovnen (f. Bagerovn, Kalkovn, Smelteovn, Masovn, Tørreovn, o. fl.) At lægge (Brænde) i Ovnen. At varme, hede en O. = ovnbagt, adj. v. som er bagt i en O. Ovnblik, et. Jernblik, hvoraf man giør Kakkelovne og smaa Stueovne. Ovnbænk, en. Leibænk ell. Hvilebænk nær v. Kakkelovnen. (Moth.) Ovndør, en. Dør f. Aabningen t. en Ovn, ell. Ovngabet. Ovngab, et. Ovnens Munding, ell. den Aabning, hvorigiennem Ovnen hedes, og lukkes v. Ovndøren. Ovngulv, et. Gulvet ell. den murede Bundflade i en Bagerovn ell. lignende Ovn. Ovnhul, et. 1. s. Ovngab. 2. Røghul p. en Ovn. Ovnild, en. Ild, som tændes og brænder i en Ovn. (H. Ørsted.) Ovnlaag, et. Laag p. en Smelteovn. Ovnlak, et. 1. Et Slags Røgelse, dannet som Stænger, hvoraf man for Vellugts Skyld smelter en Deel, v. at holde Stangen mod en Ovn. Ovnleer, et. det Slags Leer, hvormed man opsætter og kliner Ovne. Ovnmester, en. En Betient v. Smelteværk, som har Opsyn m. Ovnen og dens Behandling. Ovnmunding, en. d. s. s. Ovngab. Ovnpibe, en. P. ell. Rør, som gaaer op ell. ud fra en muret Ovn; især p. en Smelteovn. Ovnplade, en. Jernplade, som udgiør Bunden ell. et af Siderne i en Ovn. Ovnrage, en. pl. -r. En Rage, hvormed Bagere røre op i Ilden, og trække Gløderne og Asken ud af Bagerovnen. Ovnrør, et. Jernrør p. en Stue- ell. Kakkelovnsrør. Ovnskuffe, Ovnspade, en. Et Redskab, hvormed Brødet sættes i og tages ud af Bagerovnen. Ovnsod, en. Sod, der samler sig i en O. Ovnsted, et. S. paa en Kakkelovn. (s. Sted 1.) Ovnsteng, en. d. s. s. Ovnrage. Ovnsæt, et. saameget (af Brød, Kalk ꝛc.) som man p. engang sætter i en Ovn; det Maal, som en O. rummer. Ovntud, en. Rør, som gaaer fra en Kakkelovn, og som Røgen driver ud af. ovntørret, adj. tørret i ell. paa en Ovn, tørret v. Ovnvarme. ovntørret Korn. (modsat soltørret, vindtørret.) Ovntørring, en. Tørring p. en Ovn. Ovnvarme, en. ud. pl. den Varme, som en giennemhedet Ovn giver. (Olufsen.) Ovnvisk ell. Ovnvisker, en. En Visker ell. et Redskab t. at rense det indvendige af Kakkelovnsrør.

Ovre, adv. s. over, C. 7.

Ovre, et; og Ovring, en. Overdeel, det øverste af noget. (forældet.)

Oxe, en. pl. Oxer; sieldnere Oxen og Oxne. [S. Uxi. A. S. Oxa. jvf. Og.] almindeligt Slægtnavn p. et bekiendt Huusdyr (Bos taurus.) s. Tyr, Ko, Kalv, Qvie. (Hornqvæg.) Saaledes i Sammensætninger; hyppigst br. Ordet, hvor det særskilt forekommer, enten om andre Arter af denne Slægt (f. E. Bøffeloxe) ell. for: Stud o: en gildet Tyr. = Oxeblod, et. B. af en Oxe, en Ko, ꝛc. Oxebryst, et. Brystet af Hornqvæg, især af det slagtede Kreatur. Saltet, røget O. Oxedriver, en. Studedriver, Driver. Oxefedt, et. s. Oxetalg. Oxehandel, en. Handel m. Øxne, Studehandel. Oxehandler, en. (Øxenhandler.) en Studehandler, Studepranger. Oxehold ell. Oxenhold, et. Leilighed t. at holde og føre Stude. Oxehorn, et. Horn af en Stud ell. Tyr. Oxehoved, et. pl. -er. 1. en Oxes Hoved, et Studehoved. 2. et stort Fad t. Viin, som holder 240 Potter, ell. 6 Ankere. Oxehud, en. Huden af en O. ell. Stud. (t. Forskiel fra Kohud. Man siger ikke: Oxeskind.) Oxekiød, et. Kiød af slagtet Hornqvæg, Ko ell. Stud. Deraf: Oxekiødsuppe, en. — Oxeklov, en. pl. -er. Kloven, ell. den hornagtige, kløvede Bedækning p. Oxens Fod. Oxelæder, et. L. af en garvet Oxehud. Oxemarked, et. s. Qvægmarked. Oxemarv, en. M. af Oxebeen. Oxemule, en. de fremstaaende Dele af Oxens Mund, ell. en Ret, som deraf laves. Oxemøg, et. M. af Hornqvæg, Fægiødning. Oxeryg, en. Rygstykket af en slagtet Oxe. (s. Oxeryg.) "Det var at giøre sine Gæster Ære, at fremlægge f. dem en heel Oxeryg." D. Guldb. Oxeskat ell. Oxenskat, en. Skat, som gives af Oxer ell. Hornqvæg. Oxestald, en. Huus, hvor Hornqvæg, Oxer ell. Stude staldes; Fæhuus; ogsaa modsat Kostald. (i ældre Skrifter: Oxenstald.) Oxesteg, en. Steg af Oxekiød. Oxetalg ell. Oxetælle, en. T. af Hornqvæg. Oxetunge, en. Tungen af en Oxe ell. Ko.

P.

Paa (en) n. s. [T. Pfau. A. S. Pawa. I. Pá.] en Paafugl (hvilket Ord nu altid bruges.) Deraf ogsaa: Paahane, Paahøne, Paahøns, som ligeledes nu ere lidet brugelige.

Paa, præp. [I. uppá. A. S. uppan. E. upon. Sv. på.] A. 1. Udtrykker egentl. en Væren ved og i Berøring med Overfladen af Noget, især noget ophøiet, fremragende, rummeligt eller aabent. (præp. i derimod mere om et Sted, som er lavere, indsluttet, lukket, snevert.) Paa et Taarn, paa Bierget (i Dalen.) paa Loftet (i Kielderen.) At seile p. Havet. At gaae p. Græsset (derimod: At gaae, lægge sig i Græsset, naar det er temmelig høit.) At sidde paa en Stol, sætte sig p. Gulvet. At lægge sig paa (ɔ: ovenpaa) en Seng. [Men: at ligge i Sengen, naar man ligger under Lagen og Dyne.] At kiøre paa en Vogn, p. en aaben Vogn (derimod: i Kareet, i en lukket Vogn.) ride p. en Hest, ligge paa Veien, paa Jorden. (Derimod: At grave i Jorden, ɔ: under dens Overflade.) b.) Mere uegentlig i denne Bemærkelse, naar Stedet tilkiendegives, hvor een er, opholder sig, sysler, eller Nærværelsen ved en Handling. (i nogle saadanne Tilfælde kan ikke paa bruges, men i.) At boe paa et Torv, p. en aaben Plads, p. Hiørnet af en Gade. Opholde sig, leve paa Landet (men: boe i Byen.) Paa Slottet, p. Raadhuset, paa Comedie (i Skuespilhuset, i Theatret; paa Scenen.) At være paa Jagt, p. Bal, p. en Reise. Paa Holmen, paa Toldboden, paa Batteriet, m. m. [Om mindre Øer bruges paa; (formodentlig fordi man nærmest har tænkt sig dem, som et af Havet fremragende høiere Sted) men i om de større (fordi de tænkes som Lande ell. Landskaber; og man siger: at boe, leve i et Land.) Paa Møen, p. Falster, p. Langeland, p. Bornholm rc. men i Siælland, i Lolland, i Fyen, i Sicilien, Irland, Island, rc.) Ligesaa br. den første af disse Præpositioner om Bopæl, ell. om det, der findes, skeer, foregaaer paa Torve, og nogle enkelte Gader i Hovedstaden (mest de, som benævnes efter Verdens Hiørner) nemlig: paa Nørregade, Vestergade, Østergade, Kiøbmagergade; om alle øvrige Gader og Stræder, uden Hensyn t. Størrelse og Brede, bruges i. (Derimod fordrer Sprogbrugen: At boe paa, at gaae ud paa Christianshavn.) 2. Udtrykker Præpositionen en Bevægelse hen til et Sted, en Retning imod en [...]stand. At reise, drage paa La[...] gaae paa Arbeide, p. Jagt, p. Comedie, paa Børsen (ɔ: begive si[...] Ligeledes: At være paa Arbeide, p. Bal, o. s. v. ɔ: allerede væ[...] dermed. — At seile (ell. fare) p[...] dien, p. Middelhavet. (ɔ: være i[...] en Fart derhen, ell. jævnligen gi[...] Seilads.) At handle paa Norge[...] land. Hunden foer paa mig. [...] noget paa Jorden, p. Gulvet. [...] paa Hovedet, paa Næsen. Kys[...] Haanden, træde een paa Foden. [...] siger: at gaae op i et Taarn ɔ: [...] indeni; men derimod: gaae o[...] Taarn, som ovenpaa har en Fl[...] gaae op paa Rundetaarn. Saa[...] saa: paa vor Frelsers Taarn p. C[...] havn, fordi man gaaer uden om [...] 3. Af disse Præpositionens to Hov[...] kelser (naar man enten udtrykker [...] Tilstand eller Væren, og hvor de[...] Sted, eller en Bevægelse, en Re[...] hvorhen den sigter, hvorpaa den [...] udrinde flere Tilfælde, hvor den b[...] lignende Betydning og Virkning, [...] dens Brug gaaer over til en mere [...] f. Ex. a.) Naar man betegner [...] hvorpaa en Handling, et Forsæt, [...] somhed i Siælen gaaer ud eller si[...] høre, see, føle, smage, lugte p[...] (I adskillige saadanne Tilfælde [...] til; men om en mere løselig, ell. [...] bigaaende Handling; hvorimod p[...] Bibegreb af en fortsat Handlen el[...] belse. Saaledes: At lugte paa [...] det er fordærvet; men at lugte ti[...] At spise en Kage ɔ: spise den o[...] den. Men: at spise paa noget [...] Færd m. at spise det. "Strax ef[...] Tienestepige, som spiste paa e[...] Smørrebrød." Baggesen. Jeg [...] gen ud i (ell. paa) een Dag; [...] endnu paa den første Deel. — [...] altid: At smage paa (ikke til) nog[...] løseligen. Smag paa Suppen, [...] sød nok. — At drive, skynde, t[...] nogen. At bygge p. et Huus, [...] et Skrift. At læse paa sin Le[...] lære den udenad.) At tænke paa [...] beflitte sig, tage Vare, troe, hao[...] give Agt paa. At forlade sig paa [...] trykke paa, lægge Vind paa, r[...] paa noget. Kalde, raabe, bie, [...] een. At vente paa een (som er [...]

t vente een.) At finde paa noget. vende Tid, Møie, Flid, Penge paa; m. fl. andre Tilfælde. b.) Naar vndig, synlig Deel af en Ting, eller Stand ved Tingens Udvortes betegnes. Præpositionen i nogle Tilfælde træder et f. Subjectets Genitiv.) Løvet, paa Træerne (Træernes Løv, Stiernerne p. Himlen (Himlens er.) Stormen har revet Hul paa Han har et Hul p. sin Kiole. At bore et Hul i Væggen, i Lof- Klæderne p. Kroppen. At have Fødderne. At fryse paa Hænder- lt ligge paa Siden, p. Ryggen. At oget paa Hovedet, p. Armen, p. rne. At falde paa Næsen (næse- En Blegn paa Næsen, Udslæt paa, Skiæg p. Hagen, Haar p. Hove- Derimod: en Udvært i Panden. — s bruges i overalt, hvor man ud- en Beskaffenhed, en Smerte, eller som ikke blot er udvortes. At have Beent, Rosen i Ansigtet, Koldbrand, Smerte i Taaen ꝛc.) Man siger: e een p. Øret (men: i Næse og; støde een for Brystet.) c.) Imel- Substantiver, hvoraf det første an- paa, sættes i Forhold til det sidste. oraf det sidste udtrykker Gienstanden (positiv eller negativ) Egenskab, der s v. det første.) Rigdom p. Qvæg. l p. Penge. Misvært paa Korn. righed paa Levnetsmidler. At giøre g p. en Udgift. Beviis p. For- p. Klogskab. Mangel paa Efter- p. Duelighed. Fæstebrev p. en. En Vexel p. 100 Rdlr. Afslag Insøgning. d.) Hvor Talen er musicalsk Redskab, eller om noget man beskadiger sig. At spille p. r, Fløite, ꝛc. At rive, skære, stikke, støde, brænde sig paa noget. e.) Adjectiver og Participier, som ud- iske Sindsbeskaffenheder, eller Over- d, Mangel, Visheb, m. m. Vred, paa een; klog p. verdslige Ting; Penner; belavet p. noget; vis p. en f.) Foran nogle Substantiver, der e Vilkaar, Betingelse, Anledning, sl. Det gaaer paa mit Ansvar. Ære! paa Tro og Love. Giør mit Ord; p. hans Forbøn. Det e paa Omstændighederne. Det r alene an paa hans Opførsel, mmer an p. Valget. At gaae ud r; at indbyde een paa en Dyresteg. er en vis Orden, en umiddelbar betegnes. (jvf. efter A. a.) At hvile, Maden. Man hørte Skud p. Skud. Regn følger Solskin. Paa Over- en fulgte et frugtbart Aar. h.) Maaden, hvorpaa noget udføres eller skeer, tilkiendegives. (hvorved Udtrykket ofte bliver et uegentligt Adverb.) Paa en god Maade. At leve paa en stor Fod (Maade.) Paa det bedste, venskabeligste, kiærligste. Paa Bondeviis. Paa Fransk, Engelsk, Tydsk, o. s. v. Paa Bedrag, p. Borg, p. Færde, p. Fode, p. Glid, p. Kiøb, p. Knæ, p. Kneb, p. Klem (om en Dør) p. Kors, p. langs, paa Skraa, paa Skrømt, paa tværs, paa Pant, paa Rente, p. Regning, m. fl. i.) Naar et vist Tidsrum, tænkt under eet, og i nogle Tilfælde, en Mængde, en Udstrækning tilkiendegives, ved det efterfølgende Substantiv. Paa to Dage. En Reise paa eet Aar. Han har forandret sig meget paa nogle Aar. En Kone paa 25 Aar. En Mand paa hans Alder. Et Stykke paa 30 Alen. En Fordring p. 100 Rdlr. k.) Om et bestemt Tidspunkt: Det indtraf paa samme Tid. Langt ud p. Natten, paa Sommeren. Først, sidst, midt p. Aaret; tidligt, sildigt p. Aaret. Midt paa Dagen. Paa Kongens Fødselsdag. Paa Søndag (ɔ: næste Søndag.) Paa Mandag (om) tre Uger. (Er Talen om en længere Tid, uden bestemt Tidspunkt, da bruges i. I Krigens Tid) i Sommer, i en heel Uge; i to Dage har jeg ikke hørt fra ham; men: paa to Dage, paa de sidste to Dage, er han kommen sig godt.) l.) Naar en Handling, et Foretagende (især en Reise) betegnes, med Varighed i Tid. Paa hele Reisen. Paa Jagten. Paa Veien (ɔ: underveis) skal jeg fortælle ham det. Paa Vandet (ɔ: under Overfarten) var han syg. m.) Naar et Heelt bestemmes efter Delenes Antal. Der gaaer 16 Pd. paa et Lispund. B. Som adverb. forekommer paa a.) deels i Sammensætninger: derpaa, herpaa, hvorpaa; b.) deels i nogle andre Udtryk. f. Ex. Alle, paa to nær. Paa et Haar nær (meget nærved.) At falde paa (faae i Sinde, faae et Indfald.) Hvorledes faldt du paa, at vælge denne Vei? Det giver paa at regne. At tage noget ind at svede paa. — c.) I Overeensstemmelse m. Præpositionens Brug, t. at betegne det, som giøres ell. skeer udvortes v. en Gienstand (s. ovenfor A. 3. b.) siger man: At tage Klæder, Vest, Kiole, Skoe, Strømper paa ɔ: iføre sig. At tage Kaarde, Spænder paa (ɔ: paa sig.) Sæt Hatten paa. — At sætte Laaget paa. Kiedelen er endnu ikke sat paa (Ilden ell. Arnestedet.) Det hertil modsatte Udtryk er: at tage af. — Saaledes ogsaa m. flere Verber: At bynge paa, hænge paa, kaste paa, læsse paa, skrue paa, støde paa m. et Skib, spænde Sadelen paa, trække Støvlerne paa, at trænge paa, øse paa, og fl. — Som Conjunct. i Forbindelse med at. Paa det at, eller elliptisk: paa det, hvorved man tilkiendegi-

ver Diemed eller Hensigt i den efterfølgende Tale. Vi bør ofte tænke os Døden, paa det at (eller paa det) den ikke skal finde os ganske uberedte t. at døe. C. Præpos. paa forekommer desuden i en Mængde særegne Talemaader og Udtryk, der tildeels ikke høre under ovenanførte Tilfælde, f. Ex. At drikke paa eens Sundhed, gaae een paa Livet, komme p. Skud (saa nær at man kan skyde) gaae p. Frieri, give een noget p. Haanden, kiende een paa Røsten, paa Gangen, p. Klæderne. At ligge paa sin Reise (være i Færd m. at reise, lave sig t. Reisen.) At ligge paa sine Gierninger (ɔ: falde, miste Livet, i Følge af egen Brøde ell. af Angreb p. andre.) At staae paa sin Ret; at staae p. Pinde for een; staae paa viid Væg (om en heel aaben Dør.) At straffes p. Pungen, p. Penge; at være høit p. Straaet (være ell. lade fornem); at tage een paa sit Ord, sige noget p. eens Bag, see p. eens Bedste, staae p. en god Fod med een. — Det har intet paa sig ɔ: har intet at betyde. (dagl. Tale.) = Ligeledes i mange Udtryk, hvorved tildeels uegentlige Adverbier dannes: f. E. Paa Afdrag (betale noget paa Afdrag); paa Bane; at være p. Benene (opstaaet, oven Senge) at tage paa Borg; paa Fald (at staae paa Fald;) komme p. fri Fod; p. staaende Fod (uden Ophold, uden Betænkning) p. fri Haand (tegne p. fri Haand) p. egen Haand (uden at spørge sig for.) Paa anden, tredie Haand; paa rede Haand (ell. Hænder) paa et Haar nær; paa Halv (Hanen staaer paa Halv;) p. Hældingen (paa Slutningen, p. det sidste) paa Gang, at faae Munden p. Gang; at være paa gode Veie (frugtsommelig); at gribe een paa frisk Gierning; Hvor paa Lav? (p. hvilket Sted?) paa Nippet (f. Ex. at røbe en Ting) paa en Prik; paa Raad; være p. Raad med een; paa Roden (at kiøbe Brænde paa Roden) at sætte sine Ord paa Skruer; skienke p. Skum; Klokken er paa Slaget tolv; paa Slump; sætte noget paa Spil; paa Spring, p. Springet; at have Qvæg paa Stald; paa Stand, paa Stedet, paa Timen: (strax, uden Ophold;) p. Strøget; p. hans, paa mine Vegne, paa Rettens, p. Embeds Vegne; han var paa Veie at komme sig; paa Vers; p. Dieblikket ɔ: strax, ufortøvet. m. fl. andre. [I de med Præpositionen sammensatte Ord hersker især den anden Hovedbemærkelse A. 2. og den afledede Bemærkelse A. 3. a. hvor Maalet, Gienstanden for en Handling tilkiendegives f. E. paabyrde, paadigte, paaføre, paanøde, paatvinge een noget; desuden i enkelte Ord, f. E. paadømme, paakiende, paastaae m. fl. en mere uegentlig Bemærkelse.]

Paa-aanden (en) n. s. ud. pl. Gierningen at aande paa noget.

Paa-agtning (en) n. s. Det, at g[…] paa, give Agt paa. (s. agte paa.)

Paa-anke (en) s. Anke.

Paa-anke, v. a. 1. Føre Klag[e] over, paatale. At paa-anke en Feil[…] Misbrug for Øvrigheden. — Deraf: P[aa-] ankning, en. og Paa-ankelse (som D[…] har brugt.)

Paabanke, v. a. 1. banke noget fast [paa] en anden Ting. Det paabankede Br[…]

Paaberaabe, v. a. 2. og Paaberaabe [sig] v. rec. (af raabe.) Det s. s. beraabe sig[…] der oftere forekommer. Den paabera[abte] Sag, de paaberaabte Documenter. "[…] Tilstaaelse, som udledes af Udeblivelse[…] kan ikke paaberaabes som Beviis. — "[…] Omstændighed — som en Part har pa[abe-] raabt sig t. sin Fordeel." A. Ørsted.

Paaberaabelse (en) n. s. pl-r. Gie[rnin-] gen at beraabe sig paa noget.

Paabid (et) n. s. pl. d. s. Gierning[en at] bide paa.

Paabid (en) n. s. Noget at bide pa[a …] Stykke Mad til Frokost eller Mellem[…] (Moth.)

Paabinde, v. a. 3. [binde.] binde [...] uden paa. Den paabundne Bylt.

Paaboe, v. a. 1. beboe, boe paa. […] dent og forældet. "Den Gaard, han […] boer." Et Doc. af 1594.)

Paabrud (et) n. s. pl. d. s. det, at […] de paa. Bølgernes Paabrud.

Paabrænde, v. a. 2. Sætte paa [...] brænde. Et paabrændt Mærke. — D[eraf:] Paabrænding, en.

Paabud (et) n. s. pl. d. s. Befal[ing] hvorved noget paabydes, hvorved en […] paalægges. Et almindeligt Paabud […] hele Landet. Dette Paabud er ophæ[vet ved] en sildigere Forordning.

Paabyde, v. a. 3. [byde.] Paalæg[ge …] et Lovbud. At paabyde en Skat, […] mangen ædru blev — hvis det paa[bu-] var, som største Dyd, at drikke." Ho[…]

Paabygge, v. a. 1. bygge paa, […] tæt op til. (Moth.) Det paaby[ggede] Huus.

Paabygning (en) n. s. pl.-er. 1. [Gier-] ningen at paabygge. 2. i Lovsproge[t …] Bygnings Opførelse paa en Andens G[rund] ell. paa egen Grund, men som er i en[…] dens lovlige Besiddelse. Lov. […] 17, 18.)

Paabylte, v. a. 1. lægge bylteviis [...]

Paabyrde, v. a. 1. [Byrde.] 1. […] lægge nogen en Byrde. "Vor For[…]ligheds Love, der hver Dag paaby[rde os] nye Fornødenheder." Basth. At paa[byrde] Nogen et Ansvar, en Forpligtelse[…] uegentl. paadrage, paaføre. "Ligeso[m …] behøver kun at paadigte mig en Last[…] felig at paabyrde mig den." Rab[…] Deraf: Paabyrdelse (en).

e, v. a. 1. tillægge een Feil, enheder, som han ikke har, ell. han ikke har begaaet. "At de ham Laster kan paadigte." Po: . Schiermann. "Han beviste de gtede Løgne." P. T. Wandal. adigtning (en) pl.-er.
e, v. a. 3. [drage.] forvolde, om ubehagelige, byrdefulde, be: ag.) At paadrage sig en Syg: rage sig Ansvar, Forpligtelser.
:, v. a. 1. bringe paa, sætte fast :. — Deraf: Paadreining (en) Struens Paadreining (modsat .)
e, v. a. 3. [drive.] Skynde paa, r, udføres hastigere, end ellers; drive paa. Forgieves søgte man : hans Afreise. "Under begges drevos Rustningerne m. største gelst. — Deraf: Paadriven, g, en.
pe, v. a. 1. komme paa ved at et paadryppede Fedt. — Der: pning (en).
e, v. a. 1. komme paa ved at kre. Deraf: Paadryssen, g, en.
, v. a. 1. Det s. s. dyte paa.)
e, v. a. 1. lægge byngeviis paa. ngede Jord. Man paadynger te Arbeide efter det andet. — adyngen, en.
ne, v. a. 2. afgiøre ved Dom, i en Sag. Denne Sag er aadømt. "Stridigheder imel: andne Folk bleve paadømte, e straffede." Guldb. — Deraf: se, en.
, v. n. 3. [falde.] 1. Paa: erkomme. Der paafaldt dem Skræk. 2. (T. auffallen.) besynderligt, usædvanligt; fal: Sandserne. Det maa paafalde lden uden i part. act.) En Dragt, et paafaldende Syn. ende Forskiel. Det var mig ; at finde ham saa forandret.
. v. a. 3. [finde.] ophitte, op: ide. (s. finde paa.) Sielden s i part. pass. Det er paa: ans Uvenner. — Deraf: Paa: Ophavsmand, Opfinder. (D.
e, v. a. 1. Fordre udtrykkeli: kræve. (sielden uden i infin. er det paafordres. — Deraf: , en. Det Kiøbte betales strax, afordring.
en) pl.-e. [Sv. Påfogel.] En hvis oprindelige Hiem er i In: ket ved dens Halesieders Skiøn: hed og Pragt. (Pavo.) Glandspletterne i Paafuglens Hale kaldes Dine. — Paafug: lefasan, en. et Slags Fasan, med himmel: blaae Vingepletter. Paafuglefieder, en. Paafuglehale, en. Paafuglehane, en. Han: nen, og Paafuglehøne, en. Hunnen blandt Paafugle. (s. Paa, Paahane, Paahøne.)

Paafund, et. pl. d. s. [s. Fund.] 1. Noget, som een har paafundet, udtænkt; en Opdigtelse. Et snildt Paafund. Det var et Paafund af hans Fiender. 2. Sieldnere for: Opfindelse. "Lærvillig Tyd: sker, som ei brittisk Paafund vrager." S. Monrad. — Paafundstale, en. Tale om opdigtede Gienstande. "Hvis mig forarged ei slig daarlig Paafundstale." Øhlenschl.

Paafylde, v. a. 2. Føre paa i Overfl: dighed, saaledes at noget fyldes. (s. fylde paa.) Deraf: Paafyldning, en.

Paafølge, v. n. 3. [følge.] følge umid: delbart efter, komme efter. Der paafulgte et Uveir. (Men: Uveiret fulgte umiddel: bar paa Stormen.) I den paafølgende Nat.

Paaføre, v. a. 2. bringe paa, føre paa. (sieldnere.) "At paaføre Ageren en Jord: art, hvoraf den allerede havde for meget." Olufsen. 2. paadrage, forvolde. At paa: føre een Ulykke, Tab, Fortræd. Deraf: Paaføring, en. (det br. i ældre Skrifter for: Beskyldning, Paasagn. "Falske Paafø: ringer." Arrebo.)

Paag, en. Et mindre Gierde eller Hegn omkring noget; et lidet Indelukke, en Fold. (Rostgaard.)

Paagaaende, partic. af det ellers ikke brugel. paagaae. Som udfordres, med: gaaer. De paagaaende Omkostninger.

Paagielde, v. n. 3. (har.) gaae ud paa, vedkomme, vedrøre. "Den, hvis Gods, Ære ell. Liv det paagielder." D. Lov. — paagieldende, adj. v. som det gielder om, kommer an paa. De paagieldende Bevi: ser, Documenter. — Den Paagieldende, den Person, det gielder om, som Sagen vedkommer. Den Paagieldendes Udebli: velse. "Tilstaaelse af en Part kan ikke være afgiørende mod andre Paagieldende i Sa: gen." Ørsted.

Paagribe, v. a. 3. [griber.] Gribe fat paa, anholde, fængsle. Han blev paa: greben i en By nær v. Grændsen. — Der: af: Paagribning, en.

Paagroet, adj. v. Det s. s. paavoxen.

Paagrændsende, partic. af det ikke bru: gel. paagrændse. Som grændser umiddel: bar til, tilgrændsende. De paagrændsende Lande.

Paagrændsning, en. Beskaffenheden, at eet grændser til et andet.

Paagyde, v. a. 3. [gyde.] komme paa ved at gyde. — Deraf: Paagydning, en. Gierningen at paagyde. — Paagydnings:

dyr, et. Infusions-Dyr, som findes eller udvikle sig i adskillige Vædsker. (V. S. D.)

Paahane, Paahøne, en. s. Paa, Paafugl.

Paahaspe, v. a. 1. bringe paa ved Haspning. — Deraf: Paahaspning.

Paahefte, v. a. 1. hefte fast ved, hefte uden paa. paahefte noget med en Knappenaal. — Deraf: Paaheftning, en.

Paahexe, v. a. 1. paaføre ved Hexeri. Manden troede, at dette Uheld var paahexet ham.

Paahold, et. Gierningen at holde paa; ell. holde over. (sielden.) Paahold p. Meninger, Skikke.

Paaholden, adj. v. pl. paaholdne. 1. Som holdes paa. At underskrive med paaholden (paaholdt) Pen. 2. knap, karrig, nænsom over sine Midler. — Ogsaa om andet, hvormed man holder tilbage, som man ei vil meddele. "Andre ere paaholdne paa det lidet, som de veed, og giøre Hemmeligheder af alting." Sneedorf. Deraf: Paaholdenhed, en. ud. pl. Karrighed, Knaphed.

Paaholdende, adj. v. ell. partic. act. (s. holde paa.) uegentlig for: omhyggelig i at holde over ell. bevare. "Da man veed, hvor paaholdende man er p. sine gamle Skikke." Schytte. (s. paaholden.)

Paahylle, v. a. 1. hyller uden paa, breder ud over.

Paahæng, et. Egentlig: noget, som er paahængt; men mest figurl. om Tryglen, besværligt Selskab, Overhæng. Paahæng af Tiggere, af trængende Slægtninge.

Paahænge, v. a. 3. [hænge.] Hænge udenpaa, hænge op paa. Ordenen blev ham paahængt af Kongen. — Paahængen, en. ud. pl. Gierningen at hænge paa. (egentl. og figurl.) "Med meer end Tiggerens Paahængen." Baggesen.

Paahør, et. ud. pl. [hører.] Gierningen at høre paa, eller det, at Nogen hører hvad der siges eller foregaaer. Han sagde det i Fleres Paahør. (I ældre Skrifter ogsaa: Paahørelse.)

Paakalde, v. a. 2. anraabe ved Bøn, paa en høitidelig Maade. (sielden uden om det høieste Væsen.) "Han bad ham paakalde Gud f. Barnets Helbredelse." Wandal. — Deraf: Paakaldelse, Paakalden, en. "At den sande Gudsdyrkelse bestaaer ikke mindre i nyttigt Arbeide, end i Bøn og Paakaldelse." Bagg. N. Klim.

Paakaste, v. a. 1. bringe op paa ved at kaste. Deraf: Paakastning.

Paakiende, v. a. 2. afgiøre ved en Kiendelse, kiende i en Sag. Sagen er endnu ikke paakiendt. — Deraf: Paakiendelse, en.

Paakiøre, v. a. 2. bringe paa v. Kiørsel; kiøre paa. At paakiøre Giødning. Den paakiørte Jord. — Paakiørsel, en. 1. Gierningen at paakiøre. 2. Gierning at kiøre paa ɔ: at støde paa ved Kiørsel.

Paaklage, v. a. 1. føre Klagemaal o Den paaklagede Sag, Forbrydelse. (m Lovspr. get.)

Paakline, v. a. 1. sætte fast paa Klining. Deraf: Paaklining, en.

Paaklistre, v. a. 1. d. s. s. paakline.

Paaklæde, v. a. 2. iføre Klæder. (u i part. pass. som desuden br. uegentlig f omhyggelig paaklædt, pyntet. Hun ikke t. Bords, fordi hun endnu ei var p klædt.) Deraf: Paaklædning, en. Gierningen at paaklæde. 2. Klædni Klædedragt. Hun var aldrig ødsel i P klædning.

Paakomme, v. n. 3. [komme.] Indtr fe, hændes, overfalde, opkomme. paakom mig en pludselig Skræk. veed ei hvorledes Ilden er paakommen (kommen.)

Paakræve, v. a. 1. d. s. s. paafordre.

Paalandsvind, en. I Skibssproget Vind, som fra Havet blæser mod Lan modsat Fralandsvind.

Paalidelig, adj. [s. lide paa.] som kan lide paa, sætte Lid til; som vel og Fornuft udretter det, han paatager (jvf. tilforladelig.) Denne Efterretni ikke paalidelig (tilforladelig.) En pa delig Embedsmand. Han er paali baade i Omgang og i Forretninger. " er den, hvis Ord og Ærlighed, paali den, hvis Klogskab og Sindighed ma saa kan lide paa." Sporon. — Deraf: lidelighed, en. ud. pl. "Til Troskab god, til Paalidelighed en kraftig Sporon.

Paaligge, v. n. 3. [ligge.] være for, tilkomme, i Følge Pligt eller For Det er en Byrde, som paaligger eieren. "Følgelig paaligge der Menn og Dyrene indbyrdes Pligter imod den." Eilschow. "I dette Tilfælde laae Beviset ikke Sagsøgeren, men Indstævnte." Ørsted.

Paaligne, v. a. 1. fordele (især eller Paalæg) paa Flere, efter et vis hold. s. ligne paa.

Paalime, v. a. 1. sætte fast paa ved En paalimet Rand.

Paaliste, v. a. 1. paaføre, skaffe eller Svig. "Den fine Brødre fik paalistet Trældomskiæde." Rahbek.

Paalstav, en. pl. -e. [af I. Pal ved dette Ord (som egentlig ikke tilh nyere danske Sprog) betegnes deels et i det gamle Norden brugelige Spyd; (Nord. Krigsvæsen. 231) deels et mei net Redskab ell. Vaaben, der findes Forfædres Gravhøie.

Paalydende, part. act. af et ikke v. Om det, som er nævnt og tilkien

...debrev eller lignende Document, ...n dette inder paa. Obligationens ...ende Sum.

...yve, v. a. 3. [lyve.] løgnagtigen ...age een Feil eller Forseelser, paadigte.

...læg, et. pl. d. s. [Læg, det som læg= 1. Hvad der lægges paa en anden (lidet brugel.) Et nyt Paalæg p. t. 2. Gierningen at lægge paa, ...ning. 3. Skat og offentlige Byr= ...m paalægges Undersaatter af Regie= . Trykkende Skatter og Paalæg. ...t Paalæg paa Hartkornet. 4. For= i noget som svares, eller i en gang= ...tis. At forhøie Skatter, Vares ...ed Paalæg.

...lægge, v. a. 3. [lægge.] 1. lægge ...omme een t. at bære. "Han dig ...de tungest Byrde, og du m. villigt ...en bar." Tode. 2. paabyde: At ...ge Skatter, paalægge een et Ar= "Ingen maa giøre nogen Eed, fø= ...et ham af Dommeren tilstedes eller ...ges." D. Lov. 3. Giøre til Nød= ...ed og Pligt. "Denne Lov har Gud ...aturen paalagt os." Eilschow. 4. ...e særdeles, indskærpe. — Deraf: ...ning, en. Gierningen at lægge paa. ...t Paalægning.

...læsse, v. a. 1. bringe et Læs paa en Karre, eller lignende. (mest i part. Vognen er paalæsset.

...læst, part. pass. af et ubrugel. eller ...Verb. Som er læst, er læst paa. ...og paaskrevet.

...øb, et. pl. d. s. 1. Løb hen til, ...Gienstand. Vandets Paaløb. 2. ..., Overhæng. . Paaløb af Folk. (s. ...b.)

...øbende, part. act. af et ubrugel. v. ...løber paa. Det paaløbende Vand. ...Udtryk: Capitalen med paaløbende ...bemærker Ordet: som er ubetalt, som bliver at betale.

...maale, v. a. 1. og 2. 1. føie til hvad ...aalt. 2. maale fuldt Maal. (Col= ...

...ale, v. a. 1. anbringe paa ved Ma= Deraf: Paamaling, en. pl.-er.

...inde, v. a. 1. minde om, føre til bringe i Erindring. "At han der ...ft kunde høre, som kunde vække, ...e, vellede ham." Mynster. — Der= ...mindelse, en. pl.-r. — Paamin= ...pl.-e. den, som minder, paamin= ...noget. "En ubetimelig Paamin= ...holm. "Har du før aldrig hørt, . din revsende Paaminder?" Evald.

...agle, v. a. 1. fæste paa ved Nag= ...paanagle et Bræt. — Paanag= ...

...de, v. a. 2. paaføre ved Tvang, ...til at modtage noget imod sin Vil= lie. Jeg vil ikke paanøde nogen mine Me= ninger. Manden er bleven hende paanø= det af Forældrene.

Paapakke, v. a. 1. bringe Gods og Pak= ker op paa. Det paapakkede Gods.

Paapasse, v. a. 1. sielden (især vel i in= fin. pass.) for: passe paa. Der maa nøie paapasses. = Paapasselig, adj. omhygge= lig i at passe paa. Paapassende, adj. v. d. s. — Paapassen, en. ud. pl. Gierningen, at passe paa. Paapassenhed, en. ud. pl. Den Egenskab, at være paapasselig. "For= sigtighed og Paapassenhed, understøttede af Held, skaffede ham Tillid overalt." Wan= dal. — Paapasser, en. den, som har Til= syn med, passer paa noget; Tilsynsmand. (Wandal. II. 228.)

Paapege, v. a. 1. pege hen paa, udpege; fig. sigte til. — Paapegen, en. "Uden minds= ste egentlig personlig Paapegen." Bagg.

Paaraabe, v. a. 2. opraabe, nævne ly= delig v. Navn. "Da skal han tre Gange paaraabes, førend Stævningen læses." D. Lov. (jvf. ogsaa D. Lov. 1. 7. 4.)

Paarenden, en. ud. pl. Paaløb.

Paarulle, v. a. 1. bringe paa ved at rulle. Det paarullede Lerred.

Paarørende, adj. v. [bruges mest som Subst. og i pl.] den, som ved Slægtskab er os nær eller nærmest; Slægtning, Frænde. Vore nærmeste Paarørende. Han er mig nær paarørende.

Paasagn, et. pl. d. s. Det, som siges een paa, Sigtelse, Beskyldning. "Da maa den, der sigtet er, stævne den anden t. Tinge f. slig Snak og Paasagn." D. Lov. At føre Vidner om Paasagn. "Naar den, der sigtes f. Ærefornærmelser, indskyder sig under sit Paasagns Sandhed." Ørsted.

Paasee, v. a. 3. [see.] have Tilsyn med, varetage, sørge for. At paasee Arvinger= nes Bedste i et Bo.

Paaseile, v. a. 1. støde seilende paa. At paaseile et andet Skib. — Deraf: Paasei= ling, en. pl.-er. Skibet har taget Skade v. Paaseiling.

Paasigte, v. a. 1. bringe paa ved Sigt= ning. 2. tilsigte, tage Hensyn til. (V. S. O. usædvanl.)

Paaske, en. ud. pl. [Isl. Páskir. N. S. Paaske, Paeske. Hebr. Pascha.] En Høitid i den christne Kirke til Erindring om Christi Opstandelse; hos Jøderne, til Erin= dring om Folkets Udgang af Egypten; og som helligholdes Søndagen efter den første Fuldmaane, der følger p. Foraarsjævndøg= net. Til Paaske; i Paasken; imellem Paaske og Pintse. = Paaskeaften, en. Af= tenen, som gaaer forud for Paaske. Paa= skeblus, et. Glædesild, som man fordum pleiede at tænde Paaskeaften eller Paaske= dag. Paaskebrød, et. Brød, som i Sær= deleshed bages til Paasken. (Saaledes og=

faa: Paaskekage, Paaskekringler.) Paaskedag, en. En af de Dage, paa hvilke Paaskefesten helligholdes. Første, anden Paaskedag. — Paaskefest, en. Paasken som Fest betragtet, Paaskehøitid. Paaskegriis, en. En Griis, født ved Paasketid, Foraarsgriis. Paaskehelligdage, n. s. pl. Paaskedagene. Paaskehøitid, en. Paaskefest. Paaskelam, et. 1. Et Lam, født ved Paasketid. 2. Jødernes Paaskelam, som de spise paa deres Paaskefest til Minde om dens Indstiftelse. Paaskelilie, en. En bekiendt Foraarsblomst. Narcissus. Paaskemaaned, en. M. hvori Paaskefesten indtræffer. Paaskemesse, en. 1. Høimesse paa første Paaskedag. 2. Paaskemarked. (tydsk.) Paaskemorgen, en. første Paaskedags Morgen. Paaskenat, en. Natten før Paaskesøndag. Paaskeoffer, et. Offer til Præsterne ved Paasketid. Paaskeregning, en. Den astronomiske Beregning, hvorved man udfinder den Dag, da Paaskefesten helligholdes. Paaskerente, en. Afgift, som ydes v. Paasketid (f. E. Æg, som Bønderne v. den Tid give Præsten. Moth. Mandir. d. Landvæsengret. I. 451.) Paaskesøndag, en. første Paaskedag. Paasketid, en. Tiden kort før og efter Paaske. Paaskevinter, en. sildig Vinter, Foraarsvinter. Paaskeæg, et. Æg, som man i Paasken pleier at koge med farvet Skal.

Paaskienke, v. a. 1. komme paa ved at skiente. Det paaskienkede Vand.

Paaskiønne, v. a. 1. Erkiende, lade vederfares efter Fortieneste, sætte tilbørlig Priis paa. "En Velgierning paaskiønnes m. samme Sindelag, som den giøres med." Baltholm. At paaskiønne Fortienester. "Sorger lærte ham aldrig at kiende, aldrig at paaskiønne Glæder." Rahbek.

Paaskrift, en. pl. -er. Det, som er skrevet uden paa noget.

Paaskrive, v. a. 3. [skrive.] skrive uden paa, til Efterretning for Andre. At paaskrive et Pas. At faae læst og paaskrevet. ɔ: sættes i Rette. — Deraf: Paaskrivning, en. pl.-er.

Paaskrue, v. a. 1. bringe paa, sætte fast paa ved at skrue. (modsat: at skrue af.) — Deraf: Paaskruening, en. pl.-er.

Paaskud, et. pl. d. s. 1. En foregiven Aarsag, uden Grund, en opdigtet, ugrundet Anledning, Bevæggrund til noget. Hans Sygdom var kun et Paaskud. Under Paaskud af en Forkølelse blev han borte. "Ethvert Paaskud er en ugrundet Aarsag; men ikke tvertimod." Sporon. 2. en vel ei opdigtet, men i sig selv ugyldig ell. ubillig Aarsag ell. paaberaabt Anledning. "Krig er et Paaskud f. at tage hvad Godt Folk har endnu tilbage." P. M. Troiel. "En Aarsag, som beroer p. urigtige Grunde, kan ei kaldes Paaskud, m. mindre den Paaskydende selv indseer Urigtigheden. Sporon.

Paaskyde, v. a. 3. [skyde.] 1. foregi[ve,] skyde Skylden paa, angive som Gr[und.] At paaskyde sin Uvidenhed om Sag[en.] (Rostgaards Ordb. Sporon.) 2. i [Lov-]sproget: at paaskyde Vidnesbyrd ɔ: bero[pe] sig paa, forlange Vidnesbyrd aflagt. "[Der] skal da nævnes, hvad Vidnesbyrd han pa[a-]skyder." D. Lov. I. 13. 14.

Paaskyl, et, og Paaskyllen, en. Tilstr[øm-]men i stor Mængde.

Paaskylde, v. a. 1. give Skyld for, [be-]for. Deraf: Paaskyldning, en. begge [ere] det brugelige. (Rostgaard.)

Paaskynde, v. a. 1. og 2. bringe n[oget] til hastigere Udførelse, paadrive. At [paa-]skynde en Sag, en Forretning. (Deri[mod:] At skynde paa en Person.) "Mit Regn[...] Tiden i sin Flugt paaskynder." Pal. Mü[ller.] — Deraf: Paaskyndelse, Paaskynden[...]

Paaslaae, v. a. 3. [slaae.] sætte [...] paa ved Hammerslag. Beslaget er en[...] ikke paaslaaet (bedre: slaaet paa.)

Paaslag, et. pl. d. s. Gierningen at [...] slaae.

Paaslibe, v. a. 1. bringe paa ved S[lib-]ning. At paaslibe en Eg. — Deraf: [Paa-]slibning, en.

Paasmøre, v. a. 3. [smøre.] bringe [...] ved at smøre. — Deraf: Paasmør[ing,] Paasmøren, en.

Paasnakke, v. a. 1. bringe een ved [...] Overtalelse til at antage eller modtage [...]

Paasnøre, v. a. 1. og 2. fæste paa [...] snøre. Paasnørede Saaler. — Paa[snø-]ring, en.

Paasprøite, v. a. 1. sprøite uden [...] hen paa. — Paasprøitning, en.

Paaspænde, v. a. 2. fæste paa [...] spænde. — Paaspænding, en.

Paastaaelig, adj. som holder fast [...] Paastand, ei vil opgive sin Mening[...] lade sig overbevise om dens Urigt[ighed.] "At han, uagtet sin store Kundskab og [...] Erfarenhed, ikke var paastaaelig [...] egen Mening." Jacobi. — Deraf: [Paa-]staaelighed, en. ud. pl. (s. paastaaen[...]

Paastaae, v. a. 3. [staae.] 1. gi[...] vorlig Fordring paa, fordre med Eft[...] At paastaae sin Ret; paastaae Sage[n...] dersøgt. 2. fremsætte en Mening o[g] at forsvare den. At paastaae en fal[sk Me-]ning. Jeg vil bevise hvad jeg ha[r paa-]staaet. "Det kan hænde, at den ene [...] har paastaaet og den anden benegtet e[...] tum." A. Ørsted. 3. paastaaende, [...] d. s. s. paastaaelig. En meget paast[aaende] Mand. — Deraf: Paastaaenhed, en. [...] eneste Person i et Collegium — kan [...] Paastaaenhed foraarsage megen [...] ring." Schytte.

Paastand, en. ud. pl. Det, som [...]

...paastaaet Mening, en Fordring. ...iske hans Paastand. At vedbli... ...e sin Paastand.

...ge, v. a. 3. [stryge.] stryge uden ...et for tykt paastroget. — Deraf: ...ing, en.

...e, v. a. 1. bringe paa ved at stroe. ...g, et. pl. d. s. 1. Gierningen ...e. 2. Det, som er paastroget. ...ng af Vandfarve. Figurlig: et ...i Lærdom.

...ke, v. a. 1. bringe Stank paa, ...ved Stænkning. Deraf: Paa... ...en. pl.-er.

...one, v. a. 1. bringe for Rettens ...fordre paakiendt i Følge lovlig ... Hvad som ei er paastævnet, ...ademmes. — Deraf: Paastæv...

...l, et. pl. d. s. Gierningen, at ...det, at en Ting støder paa en ...Skibets Paastød. — Paastøden, ... d. s. s. Paastød.

...de, s. støde paa.

... v. a. 1. forene ved Syening, sye. ...— Paasyening, en.

..., et. ud. pl. [Syn.] synlig Iagt... ...noget som skeer. "Dette skete i ...den hele svenske Flaade." Wandal. ..., et. pl. d. s. Det som paasættes, ... "Paasæt t. Brændeviin — der... ...anvendes frisk Øl." Forordn. 15 ...

...te, v. a. 3. [sætte.] 1. sætte ...til. Her maa endnu paasættes ... at paasætte Ild, tænde Ild paa, ...rsat at skade. — Deraf: Paa... ...Paasætning, en.

...e, v. a. og rec. 3. [tage.] 1. ...vortes tilegne sig. "Hun kunde ...f Ulv og Biørn paatage." Holb. ...paatage sig en fornem Mine, ...en Munterhed. "Sagtmodighe... ...e blot være udvortes, ikke kun et ...Skin." Mynster. 2. recipr. for... ...rpligte sig til at udføre noget. ...e sig et Arbeide, en Forretning.

...e, v. a. 2. anke paa, føre Klage... ...noget, der ikke er som det burde ...t. paatale Misbrug, Fornærmel... ...t afstraffede Angreb var ikke fra ...Steder bleven paatalt." Birkner. ...ærekrænkende, paatalte Udtryk." ...2. At paatale sin Ret o: giøre lov... ...ig derpaa. "Ifald de havde no... ...erade derimod, kunde de giøre de... ...gelser og paatale deres Ret."

...t, en. ud. pl. Handlingen, at paa... ..., og Udtrykkene, hvormed det ...forsvare sig mod en Andens Paa...

...e, v. a. 1. forsyne med skriftlig Anmærkning til Efterretning eller Vidnes... byrd. — Paategnelse, en. Gierningen, at paategne. — Paategning, en. 1. det samme. 2. Det, som er paategnet. Kongens egenhændige Paategning.

Paatrue, v. a. 1. true een t. at tage, modtage noget.

Paatrygle, v. a. 1. bringe een ved Tryglen, Overhæng, til at modtage noget. "Hvor tidt, hvor kiærligt har min Rost paatryglet dig min Haab, min Trøst!" Evald.

Paatryk, et. pl. d. s. Tryk, som anbringes paa en Gienstand.

Paatrykke, v. a. 1. bringe paa ved Tryk. At paatrykke et Mærke. — Paatrykning, en.

Paatrækning, en. pl. -er. Gierningen, at trække paa; Paatrækken.

Paatrænge, v. a. og rec. 2. nøde een til, imod sin Villie, at antage eller modtage en Person eller Ting; paanøde. At paatrænge een noget, som han ikke skiøtter om. — At paatrænge sig i et Selskab, i et fremmedt Huus. "Denne Overbeviisning maa vel paatrænge sig os, naar vi tænke over vore Skiebner." Mynster. — Paatrængende, adj. v. tilbøielig til at ville paatrænge sig; modsat tilbageholden. — Paatrængenhed, en. ud. pl. den Egenskab at være paatrængende. (J. Baden.) "Tanken om at Tiden vilde — komme hans Paatrængenhed t. Hielp." Øhlenschl.

Paatrængen, en. ud. pl. Gierningen at trænge paa. Folkets Paatrængen.

Paatvinge, v. a. 3. [tvinge.] bringe een ved Tvang til at modtage eller antage noget; paanøde. At paatvinge et Folk fremmede Love. "Tanken, at det er saa, paatvinges os ved Erfaringer." T. Rothe. "Hans Meninger fremsættes ikke m. en stolt paatvingende Myndighed." Wandal.

Paatvivle, v. a. 1. drage i Tvivl, have Tvivl om.

Paatænke, v. a. 2. henvende Tanken paa en Gienstand. (sielden, uden i part. pass.) Denne Sag har længe været paatænkt.

Paavaring, en. [s. v. a. vare.] Paapasning, Omhu f. at agte ell. tage Vare p. noget. (Ar. Berntsen. forældet.)

Paavinde, v. a. 3. [vinde.] bringe paa ved at vinde. At paavinde Garn.

Paavirke, v. a. 1. s. virke paa. (Sielden og kun i partic. "Den Ligevægt, v. hvilken de virkende og paavirkede Legemer holdes i Orden." Rothe.)

Paavirkning, en. pl. -er. Virkning, som een Ting ytrer paa en anden, helst i det Udvortes. Udsat f. Vindens og Regnens Paavirkning. "De smerteligste Paavirkninger." Treschow. "Beqvemhed t. at virke paa de andre Dele, og igien at modtage disses Paavirkning." T. Rothe. "Udvortes

Paavirkninger af den omgivende Natur." Olufsen.

Paavise, v. a. 2. give Anviisning paa, bringe til Kundskab, henvise til. Man kan endnu paavise Stedet, hvor denne Bygning stod. "Det kan mange Steder spores og paavises, at disse øde Jorder have tilhørt Byer." Olufsen. At paavise skriftlige Vidnesbyrd. — Deraf: **Paaviisning**, en. Et Steds Paaviisning.

Paavoxen, partic. af et ellers ikke brugeligt v. voxet uden paa, paagroet.

Paaæske, v. a. 1. d. s. s. paafordre. **Paaæskning**, en. Paafordring.

Paaøse, v. a. 2. bringe paa ved Øsning, paagyde i Mængde.

Padde, en. pl.-r. [A. S. Pad. N. S. Padde. — Isl. Padda, en Frø.] Et bekiendt Krybdyr af Frøernes Slægt, (Rana Bufo) hvis danske Navn ellers er Tudse, Skrubtudse. — **Paddehat**, en. Et fælles Navn for flere Slags Jordsvampe (af Slægten Agaricus.) "Som Paddehatte de og hastig voxe op, Nu børste Støvler, Skoe, nu staae p. Ærens Top." Holberg. — **Paddeleg**, en. Paddernes Leg, eller befrugtede Æg. **Paddepyt**, en. Sump, Vandsted, hvor Padder opholde sig. (Hvitfeldt.) **Paddespy**, et. ud. pl. Sliim, som Padderne troedes at udspye paa Løv og Græs.

Pagt, en. pl. - er. [Lat. pactum.] En imellem to eller flere indgaaet Forening, hvorved gjensidige Forpligtelser paalægges; særd. en saadan Forening af Vigtighed, og sluttet med Høitidelighed; et Forbund. "Forskiel imellem en blot Tilstaaelse, som kaldes Tilsagn, og en Pagt, hvorved man overdrager andre Ret t. at tvinge." Sneed. At slutte, stifte, indgaae en Pagt m. nogen. At bryde en P. "Med dig var hun i Pagt, du Høie." Evald. Fredspagt, Ægteskabspagt. Daabens Pagt. — Deraf: **Pagtoffer**, et. Offer, Offring, t. Bekræftelse p. en sluttet Pagt. (Baggesen.)

Pak, et. ud. pl. [E. T. og Holl. Pack.] 1. Den fremmede Bemærkelse: noget, som er byltet, pakket sammen, en Bylt (s. Pakke) er kun brugelig i Sammensætninger med dette Ord. (s. nedenfor.) 2. Et Selskab af Skarns Folk, af Kieltringer. (i lavere Talebrug; hvoraf Udtrykkene: Horepak, Kieltringpak, Røverpak, Tyvepak, &c.) = **Pakbod**, en. En Bod, et lidet Huus, som benyttes til at indlægge og giemme Varer. Moth. (Saaledes: Pakkammer, Pakkielder, Pakloft.) — **Pakdug**, en. Grov Dug, Seildug, til at indpakke Varer i. (Saaledes: Paklagen, Paklerred, Pakmaatte, Pakpapir.) **Pakesel**, en. Esel, som bruges til at føre Byrder. (Saaledes: Pakhest. J. Baden.) **Pakfad**, et. Et stort Fad, til at pakke tørre Varer i. (Saaledes: Pakfierding, Pakkasse, Pakkiste, Pakkurv, Paktønde.) **Pakfoder**, et. Fod[...] noget indpakkes for at føres pa[...] **pakfuld**, adj. ganske fuld, pa[...] **Pakgods**, et. Gods og Vare, so[...] pakket, eller pakket paa Vogne elle[...] **Pakhuus**, et. Et eget Huus, ell. [...]lig Deel af et Huus, hvori Har[...] giemmes; Varemagazin. (Dera[...] huusforvalter, Pakhuusleie (fo[...] f. Benyttelsen af en Andens Pakh[...] huusskriver, o. fl.) **Paklak**, e[...] Segllak til at forsegle Pakker. [...]hed, en, Huusleilighed, beqvem [...]lig til at giemme Varer. **Pakma**[...] saadant Maal, naar Maalekarr[...] tæt; modsat: løst Maal. (Rostg. [...]naal, en. grov Trækkenaal, som b[...] Indpakning. **Pakreb**, et. R. so[...] om Pakker. **Paksadel**, en. Et eg[...] Sadel, som lægges paa Heste og a[...] dyr, for at de bedre kunne bære d[...]de; Kløvsadel. **Pakvogn**, en. Vo[...] paa Kiøbmandsvarer eller Reisegod[...]

Paketbaad, en. pl. - e. [E. P[...] Et Skib, som til bestemt Tid seile[...] to Steder; Postskib, Paketskib.

Pakke, en. pl.-r. [Isl. Packi. [...] Et med Omhu sanket, sammenlag[...] af et eller flere Slags Ting, især [...] ere indpakkede i et Omsvøb. [...] Breve, Bøger, Klæder. (Jvf. Ball[...] = **Pakkegods**, et. Gods, besta[...] Pakker, forskielligt fra det, som er [...] eller Kister. **Pakkepost**, en. de[...] hvormed saavel Gods, som Reisen[...]dres; Agepost.

Pakke, v. a. 1. lægge flere Tin[...] fast sammen; eller, udtage, o[...] som har været pakket. At pakke [...] Vognen, i Kufferten. At p. ind, [...] op, paa, sammen. 2, fylde et R[...] Varer, eller andre Ting, der læg[...] trykkes tæt paa hinanden. Tønde[...]ken maa pakkes heel fuld. Han er v. [...] sit Tøi ind, ell. at pakke ind t. [...] Alt Tøiet maa pakkes om. At p[...] Vognen (læsse den.) At pakke si[...] sammen. Kræmmeren har pakket [...]rer ud (fremlagt dem til Salg.) [...] maa pakkes ud af Kufferten. — sig[...] saa om Mennesker, der opfylde et fo[...] Rum. Der var pakket alt f. ma[...] sammen. "Mennesker, der staae [...] som Pennevoser i et Bundt." Rahbe[...] desuden afpakke, indpakke, nedpak[...]pakke, sammenpakke, udpakke.) — **Pakning**, en. Gierningen, at pak[...] ind, sammen, o. s. v.

Pakke sig, v. rec. 1. [T. sich p[...] E. to pack away. Formodentlig [...] Ord, end det foregaaende.] Bev[...] hastigt bort, forføie sig bort, [...]

gl. Tale.) "At jeg kan pakke mig
nae anden Fare." Holb. P. Paars.
ds (et) pl. – er. [Lat. Palatium.]
Pragtbygning, som beboes af en
fornem Herre eller desl. et Herreslot,
borg.

. en. pl. – ter. [fransk.] En Træ-
n holdes paa Tommelfingeren, og
Maleren kommer de udrørte Olie-
han bruger; et Farvebræt.

sade, en. pl. – r. [italiensk.] Skands-
Boldpæl paa Fæstningsværker, til
od en stormende Fiende.

sk, en. pl. – er. [tydsk.] Et langt
Sværd med lige Klinge, Rytter-

e, en. pl. – r. Et vist, udenlandsk
maal; omtrent en Haandsbred. "14
eller 9½ Qvarteer skal en Stodhest
efter Loven." Rostgaards Ordb.

e, en. pl. – r. 1. en Slægt af uden-
sydlige Træer; Palmetræ. 2.
ller Blade af Palmetræer. Seie-
mer, Seierstegn. "Hvad er Kro-
og alle Palmer mod Dydens største
Bagg. = Palmeblad, et. Blad af
træ. Palmefrugt, en. Palmers
Palmenød. Palmegreen, en. kal-
lig de store, nedhængende Blade
etræer. Palmehytte, en. Hytte,
f Palmetræ ell. Palmegrene. "I
hvor din Ven p. Palmehytten byg-
ald. Palmekaal, en. de øverste
opblade paa Palmetræer. Pal-
en. Palmernes Frugt, naar den er
. Palmeolie, en. Olie af Palme-
. Palmeskov, en. Skov af Palme-
Palmeskygge, en. Palmetræers
. "O søg den kun bag Palmeskyg-
ald. Palmesondag, en. Søndagen
e (saaledes benævnet t. Erindring
i Indriden i Jerusalem.) Pal-
en. Saft, som udtappes af visse
ærs Stamme.

, en. (forældet) s. Pialt.

usse, en. pl. – r. [formodentl. af d.
uche.] magelige Tøfler, især af
i eller Klædestrimler. (Fattes i
Ordbog.)

nde, en. pl. – r. 1. [Isl. og A. S.
N. S. Panne.] Et mere eller
ordybet, men altid mere fladt, end
r huult Kar, som bruges til Mad-
eller adskillige andre Foretagender.
bage noget i en Pande. En Jern-
Kobberpande, Leerpande. En
nde, Tærtepande, o. fl. Salt-
, hvori det salte Vand koges til
ning. En indmuret Pande i et
d (i St. for Bryggerkiedel.) 2.
i et Brændeviinsværk, ɔ: det ind-
Kar, hvori det skraaede og mæskede
nges over Ilden; en Brændeviins-
kiedel. "Thi, som i Panden hed den Damp
mod Hielmen stiger." Arreboe. 3. den i
Bøsselaase anbragte Fordybning, hvor
Fængkrudtet lægges. At lægge Krud p.
Panden. 4. Panden i en Mølle ɔ: den
Huulning, hvori Møllearelen bevæger sig;
hvoraf Pandebielke ɔ: den Bielke, hvori
Panden er anbragt. = Pandeaal, et. Aal,
stegte i en Pande. Pandedæksel, en. Dæk-
sel over en Pande; især den Deel af en Ge-
værlaas, som dækker Panden, og hvorved
Fyrstaalet er anbragt. Pandefieder, en.
Fieder ved Pandedækselet paa Bøsser.
Pandefisk, en. Plukkefisk, opvarmet i en
Pande. (Moth.) Pandegrød, en. et Slags
Grød af Riis, som laves i en Pande.
Pandehat, en. Hatten paa (over) en Bræn-
deviinspande. Pandehætte, en. 1. d. s.
s. Pandedæksel. 2. Dæksel af Læder, som
sættes over Panden p. en Bøsse. Pande-
jern, et. stærkt Jernblik, hvoraf Pander
forfærdiges. Pandekage, en. tynde Ka-
ger, som i Smør bages i en Pande. Pan-
delaag, et. L. over en Pande. Pande-
mad, en. Mad, som koges, bages eller op-
varmes i en Pande. (Moth.) Pandeskaft,
et. Haandgreb paa en Pande. Pande-
skrue, en. S. hvormed Panden fæstes til en
Bøsselaas. Pandesmed, en. Smed, som
forfærdiger Pander og lignende Ting af
Jernblik. (Moth.) Pandesteen, en. En
haard Saltskorpe, der sætter sig fast inden i
Saltpander.

2. Pande, en, pl. – r. [Sv. Panna. Maa-
skee Forhovedets Skikkelse har givet Anledn.
t. Brugen af det foregaaende Ord i denne
Bemærk. A. S. Panne. E. Pan of the
brain, Hierneskal.] Den Deel af Forhove-
det (fornemmelig hos Mennesker og Patte-
dyr) som strækker sig fra Næsen og over
Oinene henimod Hovedissen, eller indtil der,
hvor Haarværten begynder. Frons. En
høi, hvælvet, bred P. At have noget paa
Panden ɔ: være halv beskienket. At rynke
Panden, skyde een for Panden. [Benæv-
nelsen er ikke gammel i vort Sprog. Endnu
i den gammeld. Bibeloversætt. forekommer
Ænnæ, Isl. Enni, for: Pande.] = Pan-
debaand, et. Baand, som bindes om Pan-
den og Baghovedet, for at holde Haaret
tilbage; Pandebind. Pandebeen, et. den
Deel af Hovedskallen, som danner Panden.
Pandebind, et. Et bredere Pandebaand.
(Moth.) Pandebrask, en. Pandeskal. (i
dagl. Tale og hos Almuen.) "Han hævede
sin Øre rask og kløvede sin Uvens Pande-
brask." Wessel. Pandebræt, et. en tynd
Fiæl, som fæstes ved Hornene paa uvane
Kreature. Pandebule, en. B. som man ved
Fald eller Stød har faaet i Panden. Pande-
haar, et. 1. Haar, der hos Mennesket vorer
nærmest Panden, hos Dyret bedækker denne.
2. fremmedt Haar, som Fruentimre sætte

til Pynt i Panden. (Moth.) Pandehorn, et. H. der vorer ud i Panden p. et Dyr. "Næbbet stærkt, og Pandehorn de stive." Arrebo. Pandehud, en. den Deel af Huden, som bedækker Panden. Pandeklæde, et. Klæde som br. til at binde om Panden og Hovedet; især af Qvindfolk. — Pandelijn, et.; (s. Liin). Pandepude, en; Pandesmække, en: forskiellige Slags Pandebind, som bruges eller brugtes af Fruentimer. — Pandelok, en. pl. -ker. Haarlok ved Siden af, ell. omkring Panden. Panderem, en. Rem paa Hestens Hovedtøi, som gaaer tværs over Panden. Pandeskal, en. d. s. s. Pandebeen.

Pander, n. s. plur. (forældet.) kaldtes tilforn Jægergarn, der udspændtes, f. at drive Vildt sammen p. et vist Sted i Skovene. (Arreboe. Heraem. S. 212.) Deraf: Pandstænger, plur. hvorved disse Garn udspændes. Pandsvend, en. fordum: en Jagtbetient, der havde Opsyn m. Garnene ell. Panderne. (Jvf. Suhms Saml. t. den d. Hist. II. 3. S. 52.)

Pandser, et. pl. -e. [fremmedt; af uvis Herkomst. Sv. Pansar. T. Panzer.] Beklædning af Metal, for at beskytte Kroppen mod Hug og Stik; Kyrads, Harnisk. [s. Brynie.] = Pandserbaand, et. B. hvorved Delene i Pandseret bandtes og holdtes sammen. (Øhlenschl.) Pandserdragt, en. fuld Beklædning med Pandser, Arm- og Beenskinner. "Dog stod han f. mig i sin blanke Pandserdragt." Øhlenschl. Pandserhandske, en. bøielig Staalhandske til Pandserdragt. Pandserklæde, et. poet. d. s. s. Pandserdragt. (Øhlenschl.) pandserklædt, adj. iført Pandserdragt. Pandsermager, en. fordum: en Vaabensmed, der giorde Pandsere; en Harniskmager. (Rostg. Ordb.) Pandserplade, en. Metalplade, som udgiør en Deel af et Pandser. Pandserryg, en. Rygstykket af et Pandser. "Det klang, som Sværdet klinger udi en P." Øhlenschl. Pandserskal, en. poet. Bedækning f. Legemet af et P. "At Pandserskal er god t. Værn og Værge." Øhlenschl. (Fostbr.) Pandserskiorte, Pandsersærk, en. et efter Kroppen bøieligt Pandser af sammennettede Ringe; Ringpandser, Ringbrynie. pandservæbnet, adj. v. iført, væbnet med Pandser. "Bueskytter og pandservæbnede Helte." Synesius v. Bloch.

Pandt, et. hvid Skimmel, som sætter sig inden i Blinfade. (Moth.)

Paneel, et. pl. Paneler. [T. Paneele.] Beklædning paa murede Vægge, bestaaende af tynde Fiæle, der sammenføies i en Ramme. = Paneelpost, en. et fremstaaende Træ, der adskiller Delene eller Tavlerne i et Paneel. (Moth.) Paneelvæg, en. En panelet Væg. (Moth.) Paneelværk, et. Sammensætning af Paneler; Tavleværk.

Panele, v. a. 1. beklæde med Pa... værk. — Deraf: Paneling, en.

Pant, et. pl. -er. [Isl. Pantr. ... Pand. Ordet forekommer ... i vore ... Love.] 1. Egentlig: ... man giver en Anden til Sikkerhed om at ... skal skee eller gives efter Tilsagn. (bo... om Ting og Gods. s. Gidsel.) — s... Forsikkring, (ogsaa v. Ord) Vished, ... visning. "Dersom han kan finde Ord, ... med han kan ligesom sætte sig selv i P... B. Thott. Et Kiærligheds pant, Venst... pant. "Tungens mindste Lyd var ... sikkre Pant." H. Bull. At sætte sin ... Pant f. noget (nemlig for Sandhe... Visheden deraf.) 2. I Særd. en Ti... Værdi, som man overdrager en Ande... Sikkerhed for Betalingen af en ... Haandfaaet Pant o: som virkelig er ... een i Hænde, løst Pant. (modsat: ur... Pant, Hypothek.) "Haandfaaet P... skal den, som det tager, giemme so... eget Gods." D. Lov. At laane (A... paa Pant; sætte i Pant, løse et P. ... forfaldent Pant (naar Gielden, hvorfo... er sat, ikke til rette Tid betales.) Et ... geligt Pant (som Panthaveren kan ... Brug af.) D. Lov. V. 7. 6. 3. I ... sproget bemærker det ogsaa den Ret i ... Tingen, som Panthaveren erhverver. = ... Panteier, en. Eiermanden til et ... (modsat: Panthaver.) pantfaaet, ... det, som er givet een i Pant. (pantg... pantgive, v. a. 3. [give.] give, sæ... Pant. (Rostg.) Panthaver, en. den, ... har Pantet i Hænde, eller har Forskriv... paa en pantsat Eiendom. Pantlaan... Laan, som giøres imod et Pant. P... skiøde, et. Skiøde paa en Eiendom til... geligt Pant. Deraf: pantskiøde v. ... (Kof. Ancher.) pantsætte, v. a. 3. [sæ... give een noget i Pant. Deraf: P... sættelse, en. Gierningen at sætte no... Pant hos en Anden. Pantsætter, en. ... der giver en Anden Pant, ell. Pant... sin Eiendom, t. Sikkerhed for et Laan ... andet lovligt Gieldskrav. = b.) Pante... en. En Bog, Protocol, hvori ting... Pantebreve paa faste Eiendomme ind... Pantebrev, et. Brev, Document, hvori ... manden til et urørligt Pant giver en ... den Panterettighed i samme; Panteforsk... ning. Pantegield, en. Gield, hv... Skyldneren har givet Panteret i sin Eie... Pantegods, et. pantsat Gods. (mest o... ere.) Panteleg, en. En selskabelig ... hvori Deeltagerne, naar de overtræde... tagne Forskrifter, maa give et Pant, s... siden indløse efter Dommerens Ki... Pantelehn eller Pantlehn, et. i ældre ... Kronens Godser, endog hele Landsk... pantsattes til Private f. Kongens ell. ... Gield, undertiden med en betinget ...

Panteobligation, en. Gieldsbrev, [...]tion, hvorved tillige for den laante [...]en Eiendom sættes i Pant. Pan= **Panterettighed**, en. ud. pl. den Ret, [...]æven erhverver til Pantet. Pan= [...]. **Pantsag**, en. Retssag angaaende [...]g Panteforskrivning.

[...]te, v. a. 1. giøre Indførsel i eens [...]m, i Følge Panteret. Han blev pan= [...] Skatter. (s. udpante.) Deraf: [...]ing, en. pl. -er.

[...]ther, et. pl. - e. Et Rovdyr af Kat= [...]en; en Parder, et Pantherdyr. (Fe-[...]dus.) forskielligt fra Leoparden.

[...]ffer, et. see Pandser.

[...], en. (pl. Pepper kun om flere Styk= [...]ke Art eller Blade af Papirmasse, [...]færdigede af Klude og Papiraffald, [...] at sammenkline enkelte Ark Papir. [...]arbeide, et. 1. Alt hvad der giøres [...] 2. Den Syssel at arbeide i Pap. [...]eider, en. den, som giver sig af m. [...] Paparbeide. **Papbind**, et. Bind [...] Bog, af Pap, overtrukket med Pa= [...]ten Skind. **Papliim**, en. Liim, [...]ges til Paparbeide. (Moth.)

[...]goie, en. pl. - r. [N. S. Pape= [...] Midd. A. Latin Papagallus. Nav= [...]arabisk Herkomst.] En udenlandsk [...]rgl fra de varme Himmelstrøg; [...] flere Arter kunne lære at fremsige [...]lige Ord. — Han har skudt Pape= [...]siges om den, der giør en stor og [...]lykke.

[...]r, et. (pl. Papirer, om flere Styk= [...] Slags P.) [Gr. πανυρος. Lat. [...]s.] 1. Et, af forskiellige Slags op= [...]terier af Planteriget (fornemmelig [...] Klude) forfærdiget Stof, som be= [...]t at skrive og trykke paa, foruden [...]brug. Et Ark, en Bog, et Riis, [...] Papir. At giøre Papir. Skriv= [...] Trykpapir, Bomuldspapir, Klude= [...] Silkepapir, m. m. [Gen. Papirs [...] altid med den adjectiviske Bemær= [...] er giort af Papir, f. E. Pa= [...], Papirslygte, Papirsvindue, [...], o. fl. De umiddelbare Sam= [...]inger betegne derimod en Gienstand, [...]rtil, har Pension ell. staaer i et vist [...]t. Papir.] 2. Et Blad eller Styk= [...], især hvorpaa noget er skrevet. [...] forseglet hans Papirer. = Pa= [...], et. smaa Stykker afskaaret, eller [...] Papir. **Papirfabrik**, en, Ind= [...]og Værksted, hvor P. giøres. Pa= [...], en. Form, hvorpaa Arkene dan= [...]pirmøller. **Papirhandel**, en. Han= [...]forskiellige Slags Papir. Papir= [...]en. den, som driver Handel m. [...] Skrivebøger, Skriveredskaber o. d.) [...]ger, **Papirmester**, en. Den som [...]t en Papirmølle. **Papirmølle**, en. et Mølleværk, hvor Klude beredes til Pa= pir; Papirværk, Papirfabrik. **Papirolie**, en. En skarp, olieagtig Fugtighed, som bliver tilbage, naar Papir forbrændes. **Papirpenge**, n. s. coll. Sedler eller Bevi= ser, som udstedes af en Bank eller Regie= ring, og skulle gaae og gielde i Stedet for virkelig Mynt. **Papirpresse**, en. 1. En P. med Skrue, som br. til at presse Papir. 2. d. s. s. Papirtvinger. **Papirsax**, en. S. til at klippe Papir med. **Papirskab**, et. Skab til at giemme Papirer i. **Papir= spaan**, en. pl. - er. ganske smaat Papiraf= fald; saasom v. Bogers Beskæring. **Pa= pirspilde**, en. unyttig Brug af Papir. **Pa= pirstempel**, et. S. som paatrykkes Papir til offentlig Brug. **Papirtvinger**, en. Et fladt og tungt Legeme, en Marmorplade, Blyplade e. d. som br. til at lægge ovenpaa Papirer, f. at holde dem sammen. **Pa= pirværk**, et. En Papirmølle, Papirfabrik.

Papist, en. pl. - er. En Tilhænger af Paven, Bekiender af den katholske Religion. — **Papisterie**, et. det, som hører til Pave= dømmet og den cath. Religion. (i dagl. T. og med Ringeagt.) **papistisk**, adj. som hører til Pavedømmet og Catholicismen. (D. Lov. VI. 1. 3.)

Par, et. pl. d. s. [Isl. og Sv. Par.] 1. To Ting eller Personer af lige Art, som enten høre sammen, eller i en vis Hensigt og for en vis Tid ere forenede. Et Par Støvler, Handsker, Heste, Kopper o. s. v. (Det modsatte af Par er umage.) Par og Par, Par ved Par. Et Par, absolute, bemærker ogsaa: et Par Mennesker, et Par Ægtefolk. Et lykkeligt Par. "Samler mye Lyksaligheder trindt omkring det ædle Par." Evald. 2. faa, nogle faa. (ogsaa blot to, eller omtrent to.) et Par Dage, et Par Ord. — Deraf: **parviis**, adv. Par og Par sammen.

Parade, en. [fransk.] i dagl. T. for: Stads, prægtigt Optog. At komme i Parade. "At have et Uhr til Parade." Sneedorf; men mest om Krigsfolk, naar de for at skifte Vagt, eller ved andre Leilig= heder, trække op i fuld Dragt med Musik; Vagtparade. Deraf: **Paradehest**, **Para= deplads**, **Paradeseng** (Pragtseng) o. fl. — **Paradere**, v. n. vise sig i fuld Stads og i prægtigt Optog; især om Soldater.

Paradiis, et. pl. Paradiser. [Af det Gr. og Lat.] 1. Det første Menneskepars Op= holdssted; Eden, Edens Have. 2. figurl. ethvert særdeles skiønt, behageligt og lykke= ligt Opholdssted. "Fra os til hine Para= diser er nu desuden ingen Fart." Baggesen. Et jordisk Paradiis. (Saaledes ogsaa un= dertiden om det tilkommende Livs salige Tilstand.) = **Paradiisæble**, et. Et Slags Æbler af smuk udvortes Anseelse. **Para= diisfugl**, en. En udenlandsk Fugleslægt,

udmærket ved deres Fiedres Pragt og især ved Halefiedrenes Længde og Farver. =, paradisisk, adj. saaledes, som man tænker sig det i Paradiset; i høi Grad lykkeligt, behageligt.

Paradox, adj. [Gr. og Lat.] som modsiger, strider imod en af de Allerfleste antagen Mening. En paradox Sætning. — Ogsaa som Subst. "Man intet Paradox skal finde i min Tale." Holb. P. Paars.

Parallel, adj. [Gr. og Lat.] som i hvert Punkt staae lige langt fra hinanden; jævnløbende. Parallele Linier, Cirkler.

Paraply, en. pl. - er. [fransk.] Regnskierm.

Parasol, en. pl.-ler. [fransk.] Solskierm.

Parcel, en. pl.-ler. [af det fr. og Eng. Parcel.] et Stykke Jord, en af en større Eiendom uddeelt ell. udskiftet Jordlod. — parcellere, v. a. 1. dele, udstykke en større Jord i Lodder eller Parceller. At parcellere en Hovedgaard. — Deraf: Parcellering, en. — Parcellist, en. pl.-er. Den, som har en Parcel til Brug. (Ord, som først i de nyeste Tider ere indførte.)

Parder, en. pl. - e. d. s. s. Panther. Deraf: Parderplet, en. sorte Pletter i Parderens hvide Skind. parderplettet, adj. plettet, som et Parderskind. (Kingo.)

Parere, v. n. og a. 1. Konstord i Ride- og Fegtekonsten. Hesten parerer (standser i Galop.) At parere (afbøde) et Stød.

Park, en. pl.-e. [Gl. Sv. Park; beslægtet m. det T. Pferch.] Et med Muur eller Gierde indsluttet, aflukket Sted; især: 1. et særskilt, indhegnet Vand til Fisk; Fiskedam, Fiskepark. Deraf: Parkdynd, et. Dynd ell. Mudder, som opgraves af Fiskeparke, og kan anvendes t. Giødning. (Olufsen.) Parkfisk, en. Damfisk (som mere bruges.) 2. en indgierdet Lystskov, Dyrehave. (E. Parc.) "De gamle persiske Konger havde anlagt saadanne Parke tæt v. deres Lystslotte." Schytte.

Parket, et. pl. - ter. [Fr. parquet.] i Skuespilhuset: de forreste, for sig selv aflukkede Tilskuer-Sæder.

Parlament, et. pl. - er. [af Middelald. Lat. Parlamentum.] En Forsamling af lovgivende eller dømmende Rigsstænder; nu især kun om denne Forsamling i England. (I ældre Dansk br. det almindeligen og hyppigen for: Splid, Ordkiv, Oprør, Mytteri. "Parlament eller Slagsmaal" forekommer endnu i Forordn. 28 Jul. 1683.) = Parlamentsherre, en. og Parlamentslem, et. den, som har Sæde og Stemme i et Parlament.

Parol eller Parole, en. [fransk.] 1. Ordet, som den øverste Befalingsmand meddeler sine Officerer, for at Poster og Vagter derved kunne kiende hverandre; Losen. (s. Feltraab.) 2. Forsamling af Officererne til en vis Tid, hvorved Ordet
Feltraabet uddeles. — Parolbefaling,
Befalinger fra Kongen eller den øver
falende, Krigshæren vedkommende,
gives eller oplæses ved Parolen.

Parre, v. a. og rec. 1. [af Par.]
bringe et Par sammen, forbinde til et
At parre Handsker, Strømper. 2. v.
parre sig, tilfredsstille Kiønsdriften;
ges kun om Dyr. (Substantivet staaer
dertiden i sing. naar der menes hele A
Hiorten parrer sig paa en vis Aarstid.
Parres, v. dep. impers. parredes. d.
v. rec. parre sig. (men sieldnere. F
overs. Nat. Hist. I. 50.) = Heraf: P
drift. Parrelyst, en. Drift, Lyst til at
sig; Dyrenes Kiønsdrift ell. Avle
parrelysten, adj. som føler Parrelyst.
resyge, en. En vis Sygdom hos Horn
get, der især har sit Sæde i Kiøn
ne. Parretid, en. Den Aarstid, i
ken Dyr føle Parredrift og parre sig. (
saa Parringstid.) — Parring, en. pl.
Gierningen at parre, eller at parre sig
Parringsdrift, en. Parredrift.

Part, en. pl. - er. [af Lat. pars.
Part.] 1. Deel eller Lod af et
Arvepart, Skibspart, Verdenspart.
have Part i noget. "Man veed, at
den, har af Braget største Part." Hol
Paars. 2. i Rettergang og Lovspr
den som har Stridighed med en Ande
søger den afgiort ved Lovmaal. At
kalde, at høre begge Parter. (s. Mod
Vederpart.)

Partere, v. a. 1. [af Part.] dele i
Stykker; sønderlemme.

Parterre, et. [fransk.] 1. i Th
Gulvet i Tilskuersalen, indrettet for
de eller staaende Tilskuere. 2. i Lysth
særskilte og afdeelte Stykker Jord til
ster eller Græspletter, m. m.

Parti, et. pl. - er. [Fr. partie.]
Deel, en ubestemt Mængde Ting,
eet Slags. Et Parti Vare. At
sælge i store Partier. 2. endeel Fol
have een Bestemmelse eller et Fo
(deraf: Jagtparti, Spilleparti.) E
i Krigen, som gaaer paa Streiftog.
Endeel Personer, som i Henseende til
Gienstand ere af eens Mening og hol
men for at forsvare den. Politiske P
Religionspartier. At stifte sig et
tage Parti i en Sag. "Vore Sand
altid Verdens Parti." Bastholm. (s.
parti, Sect, Faction, Tilhæng.)
nogle Talemaader for: Giftermaal
teskab (især med Hensyn til Formue
giøre et rigt, godt, slet Parti. 5.
Spil: et heelt, fuldstændigt Sp
Parti Billard. Partiet staaer
Partiaand, en. ud. pl. Tilbøielighed
ville stifte Partier og deeltage i Pa

lad, et. En Tidende, et Blad, som til Fordeel for et vist Parti og efter Grundsætninger. Partigænger, en. som i Krigen er Deeltager i, Anfører Streifparti. Partihøvding, en. t, Hovedmand for et Parti. Par-, en. den, som stifter, giver Anled-et P. Partistrid, en. Strid imel-eller flere forskiellige Partier. — is, adv. i større Lodder eller Partier. 1.)

kel, en. pl. Partikler. [Lat. parti- 1. en ganske liden Deel af noget. Sprogl. bruges det om de Smaaord tioner, Conjunctioner, m. fl.) som s ell. forandres.

isan, en. pl. - er. [E. Partisan. T. sane.] Spyd, med en Øxe under, Korsgevær, Hellebarde.

sk, adj. [af Parti.] som af Gunst ieiellighed lader sig lede i sin Dom Handlemaade. At vise sig partisk d nogen. "Hvo er ikke partisk i Sager?" Schytte. — Partiskhed, den Egenskab, at være partisk. 2. af en partisk Tænke- og Handle-"Til slig Partiskhed mig ei Haab, kan drive." Holb. P. Paars.

k, en. pl.-ker. [Fr. peruque.] et af Haar forfærdiget Hovedskiul. At Paryk. = Parykblok, en. Træ-at sætte en Paryk paa. Paryk-en. den, som giør Parykker, brin-Lave, og ellers pynter paa Haa-Haarskærer.) Parykhet, et. en Hue, hvorpaa Haaret i en Paryk

(et) ub. pl. [Sv. T. og Holl. Pass.] Maade. (forældet.) Deraf Ta-: ved Pas, ved det Pas o: om-han kom ved det Pas, omtrent ved (s. Vaterpas, Passer, o. fl.) 2. Pas (i Alm. i eet Ord) til Maade, bør være, beleiligt. Det er mig s at reise idag. At være tilpas, lpas. = Pasglas, et. høit Glas, Ringe er afdeelt i flere Rum til al. Paskort, et. Søkort, hvori afsættes. Paskugle, en. Kugle, passer i en Bøsse eller Riffel. Landekugle.) Pasværk, et. hos en Indretning hvorved man dreier ke har en rund, men kantet Form, dsligt Arbeide.

et. pl. Passer. [M. A. Lgt. passus. 1. trang Adgang eller Gien-Snevring, Kløftvei. 2. figurl. Adgang eller Adgang; i den Tale-t have frit Pas. 3. Brev eller Vidnesbyrd, som gives een, at hvor kan reise og opholde sig paa Steder; Reisepas. (jvf. Fripas, Søpas, Dognpas, og fl.) =

Pascontor, et. C. hvor Passer udstedes. Paspenge, pl. det, som betales f. at udfærdige et Pas; it. for at kiøre ind ad Hovedstadens Porte p. visse Tider af Dagen. (Mandix d. Kammervæsen. 199.) s. Portpenge. Passkriver, en. Betient, som udsteder Passer. Pasvæsen, et. Alt hvad som hører til Passers Meddeling.

3. Pas, et. Skridt, Trin; kun i følgende Sammensætninger: Pasgang, en. et Slags Skridt og Fodskifte hos dertil afrettede Heste, som næsten paa eengang løfte begge Fødder paa een Side fra Jorden. Pasganger, Pasgænger, en. En til saadan Gang afrettet Hest. At gaae i Pasgang.

Pasquil, en. pl.-ler. [af Ital. Pasquino.] et ærekrænkende Skrift, hvis Ophavsmand ikke har nævnt sig; et Skamskrift.

Passat, en. pl.-er. en Vind, som i de Æquator nærmest liggende Jordstrøg i lang Tid blæser stadigen fra een Kant; Passatvind.

1. Passe, v. a. 1. indrette noget til Pas, efter ret Maal og Størrelse. At passe een Ting efter en anden, passe noget efter et Maal. At passe Rammen efter Skilderiet. At passe det rette Maal. (s. afpasse, indpasse, tilpasse.) 2. Prøve en Ting, om den har sin rette Størrelse. At passe et Par Skoe. (Man siger: Drengen kan ikke mere passe den Kiole o: den passer ham ikke mere.) 3. tage vare paa, opvarte, betiene. At passe en Syg, passe Børnene; passe sine Forretninger. At passe Kreature, passe Gæs, Kyllinger. — Passe op, a.) det s. s. passe, 3. b.) lure paa, efterstræbe. Røverne passede ham op underveis, overfaldt og udplyndrede ham. — Passe paa, tage vare paa, give nøie Agt paa. Pas paa, hvor han gaaer hen. Drengen passer paa Hestene (har Tilsyn med dem. Derimod: At passe Hestene o: pleie, fodre dem. Den Pige passer ikke Køerne godt.)

2. Passe, v. n. og rec. 1. Have det rette Maal, være til Pas, hverken for stor eller for liden. Støvlerne passe ikke. Denne Kiole passer mig godt. Laaget passer ikke t. Kanden. 2. være vel skikket, indrettet, med Hensyn til noget andet, stemme overeens med. Formen passer ikke til Materien. Disse Folk passe ikke sammen. Dette Tøi, denne Farve passer ikke til en Kiole (ell. til Kiole.) En ung Kone passer ikke til en udlevet Mand. 3. v. rec. passe sig, sømme sig, skikke sig; især med Hensyn til udvortes Velanstændighed, t. det i Skik og Sæder vedtagne. Denne Dragt passer sig ikke for en aldrende Kone. Det passer sig ikke, at tale f. meget i Selskaber. — part. passende, sømmelig, anstændig, som passer sig.

3. Passe, v. n. 1. i visse Kortspil: holde sig fra virksom Deeltagelse i Spillet, naar

man ei seer sin Fordeel ved at være den Spillende. At passe i Forhaanden, i Baghaanden. Der er passet rundt (af alle Spillere.)

Passelig, adj. [af passe.] 1. som passer eller er tilpas. 2. som passer sig vel, sømmelig, velanstændig, passende. 3. maadelig, middelmaadig. (Moth.) — **Passelighed**, en. ud. pl. Sømmelighed.

Passer, en. pl. -e. [N. Sax. Passer.] et mathematisk Redskab, bestaaende af to ganske spidse, oventil forenede og bevægelige Been, der bruges til at maale og afsætte lige og krumme Linier.

Passere, v. n. 1. [fremmedt, og hyppig brugeligt i dagl. Tale.] 1. reise, færdes, drage til Fods eller Vogn. At passere forbi, igiennem en By, over en Flod. "Denne Vei, som midt om Sommeren knap var at passere." M. 2. fortsætte sin Vei, drage uhindret videre. At lade en passere. 3. tilstedes, antages, findes taalelig. Det kan i. Nød passere. 4. gielde, holdes, antages for. At passere for en rig Mand. 5. skee, hændes, tildrage sig. "Hvis af klare Documenter man ikke kunde see, at sligt passeret er." Holb. P. Paars. — **Passereseddel**, en. Beviis, som medgives fortoldede Vare.

Passion, en. pl.-er. [af det Lat. og Fr.] Egentlig: Lidelse i Almindelighed; (brugtes derfor tilforn meget for det sildigere optagne: Lidenskab.) Nu for det meste kun om Jesu Christi Lidelse og Død, Tiden, hvorpaa denne Begivenhed erindres (den stille Uge) og Kirkeskikke i den Anledning. Deraf: **Passionsandagt**, **Passionsblomst**, en Planteslægt, i hvis Blomst man har villet finde Redskaberne til Christi Lidelse (Passiflora) **Passionsbøn**, **Passionshistorie**, **Passionsmusik**, m. fl.

Pastel, en. ud. pl. [fransk.] et Slags Farvedei, hvoraf dannes tynde Stifter af mange forskiellige Farver, til et eget Slags tør Malning. At male i Pastel ↄ: med slige tørre Farver. = **Pastelfarver**, pl. en Samling af saadanne Farvestifter. **Pastelmaler**, en. Den, som allene ell. især maler i Pastel. **Pastelmaleri**, et. og fl.

Pastinak, en. pl.-ker. En vildt voxende, i Haverne dyrket Vært, hvis Rod spises, og der ogsaa kan dyrkes som Foderurt. Pastinaca sativa.

Pastor, en. Præst, Sieelesørger; bruges kun som Ærestitel for enhver ordineret Præst. **Pastorat**, et. s. Præstekald, Sognekald.

Patent, et. pl. -er. [Mid. A. Lat. Patenta ↄ: literæ patentes.] 1. offentlig opslaaet eller bekiendtgiort Befaling af Regieringen. 2. aabent Brev, som meddeles een for at forsikkre ham en Rettighed eller Benaadning, give ham et Vidnesbyrd, m. Adelspatent.

Pater, en. Et latinsk Ord, (Fader) bruges om visse catholske Ordensgeist[lige] eller Munke. "For Pateren holdt H[...] en Qvinde." Wessel. = **Paternoster**, et. [...] dervor; de Catholskes Rosenkrands [...] Kuglesnor, hvorefter de tælle Bønne[r]. **Paternosterværk**, et. Et vist Slags Ma[skin]værk til at trække Vand op af dybe Ste[der].

Patient, en. pl. - er. en Syg, Lide[nde]. At være Patient. (d. Tale og lavere [...] Embeds-Stiil.) "Naar nogen Patient[...] Koldesyge kryster." Arrebo.

Patriark, en. pl. - er. 1. Stamm[fæ]drene for det jødiske Folk, som de mos[aiske] Skrifter omtale. 2. en geistlig Værdig[hed] høiere end Biskoppers og Erkebiskopp[ers]. **patriarchalsk**, adj. som vedkommer, ti[lhø]rer en Patriark. patriarchalsk Levema[ade] som omvankende Nationer føre, forene[de i] Stammer, under Stammefædres Styr[else].

Patriot, en. pl.-er. den, som elsker [sit] Fædreland, og agter dets Vel høiere, [end sin] egen Fordeel; en god Borger, Fædrelan[ds]ven. "Enhver vilde maaskee nok ha[ve] som Patriot, naar alle andre giorde [det] samme." Sneed. "En ægte Patri[ot har] vist sin Alders Ære." Evald. = Deraf: [Pa]triotisme, en. ud. pl. Fædrelandskiær[lig]hed. **patriotisk**, adj. grundet i, be[t]... ved Patriotisme. En patriotisk Handl[ing], Tænkemaade. "Ved Slutningen af [...] tidet begyndte hans patriotiske Iver [...] falde." Sneedorf.

Patrol, eller **Patrulle**, en. [fr. pa[trou]ille.] en omgaaende Soldatervagt, s[om] ter seer udsatte Poster eller vaager over [Sik]kerhed. = **patrollere**, v. n. 1. gaae [om]kring med en Patrol. — **Patrollering**.

1. **Patron**, en. pl.-er. [Lat.] Beskie[rmer], Beskytter. (s. Kirkepatron.)

2. **Patron**, en. pl.-er. [fr. patron.] I adskillige Haandværker: et Slags [Mø]ster, Model, en huul Form (som [...] Dreiere.) 2. et Rør af Papir eller [...] der fyldes med saameget Krud, som [...] til et Skud. — **Patrontaske**, en. hvori [Sol]daten giemmer Patroner.

Patte, en. ud. pl. [Sv. Patt.] 1. [...] som en Qvinde, der har født, faaer i [Bry]sterne; Die. 2. Qvindfolks Bryste[r] [...] begge Bem. kun hos Almuen og i [...] Talebrug.) 3. Uegentl. Koens Yver. **Pattebrog**, en. Brog eller Dug, [som] Qvindfolk lægge over Brysterne. P[atte]dug, og **Patteklud**, en, d. s. s. **Patte[...]** **Pattevorte**, en. s. Brystvorte.

Patte, v. a. 1. suge Melken af Q[vinde]bryster, eller af Yver; die. (saa[vel om] Mennesker, som om Dyr.) Føllet [...] endnu. = **Pattebarn**, et. Barn, som [endnu] dier, som er ved Brystet. **Patte[...]**

...n, som med et andet Barn af andre ...re dier eller har diet een Amme; ...ødet. Saaledes: Pattesøster. — Pat... ..., en. Bøsse eller Flaske, hvoraf Børn, ...ingen Amme have, suge Melk, i Ste... ...en at die. Pattedyr, et. Dyr, som ...levende Unger og lade dem patte. (Mam-...ia.) Patteflaske, en. s. Pattebøsse. ...ol, et. Føl, som endnu patter Hop... (saaledes: Pattegriis, Pattelam.) ...glas, et. Et dertil indrettet Glas, ...at lade Pattebørn drikke af, eller opam... ...dem ved. Patteglut, en. et Pattebarn. ...horn, et. s. Dæggehorn. Pattelyst, ...st til at die. pattesyg, adj. meget ...ig efter at patte.

...ke, en. pl. Pauker, som oftest fore... ...er. [T. Pauke.] En Tromme af ...r eller Sølv, i Form af en Halvkug... ...hvoraf altid to slaaes paa eengang; ...tromme, Hærpauke. — Paukeslager, ...en, som forstaaer at slaae paa Pauker.

...lun, et. pl. -er. [N. S. Paulun. pavillon.] Et Telt; en Hytte eller ...ing i Skikkelse af et Telt. (sielden, ...ngen i vore Bibelovetsættelser.) "Jeg ...r min Helligdoms Paulun i de tæd... ...e Skygger." Evald.

...nse, en. pl. -r. Afbrydelse i en fortsat ...ling, eller i noget vedvarende; meest i ...en, om et kort Ophold i Tonerne.

...ve, en. pl. -r. [af M. A. Lat. Papa.] ...merskcatholske Kirkes Overhoved el... ...ste Biskop, som vælges af Cardina... ..., og regierer som verdslig Fyrste over ...den i Italien. (Nævnes Paven m. ...tikkel, og uden videre Tillæg: da me... ...en den nu regierende, ell. den pave... ...Værdighed i Pavens Person.) Endeel ...Keisere have søgt at indskrænke Pa... ...Myndighed. At trættes om Pavens ...r om en reent unyttig Gienstand. = ...den, en. En Mynt, som fordum ...s for Aflad; Peterspenge, Aflads... ... (Moth.) Paveherredømme, et. ...ens Herredømme i geistlige og Kirke... ... (T. Rothe.) Pavehistorie, en. ...es og Pavedømmets Historie. Pa... ..., et. Pavens Hof og Hofstat, som ...og verdslig Fyrste. Pavehue, en. ...d en tredobbelt Kronering omgivne ...hue, som Paverne bære; Pavekrone. ...ov, en. 1. en Lov, givet af en Pave. ...geistlige eller canoniske Lov; Kirke... ...(Moth.) Pavemagt, en. den geistl... ...verdslige Magt, som Paverne tilegne ... Pavepibe, en. kaldes det største Slags ...ske Leer-Tobakspiber. Pavestol, en. ...s Stol eller Throne; figurl.: Pa... ...Magt og Myndighed. (A. S. Vedel. ...e.) Pavesæde, et. Pavens og den ...e Regierings Opholdssted. Pave... ..., Valg af en ny Pave blandt Car-dinalerne. "Kirkens Splid v. det dobbelte Pavevalg." Jacobi. Pavevælde, en. Paveherredømme, Pavemagt. (T. Rothe.) Paveværdighed, en. den høieste geistl. Værdighed i den catholske Kirke, som Paven beklæder. = Pavedømme, et. den pavelige Værdighed og Magt, med Alt hvad der af Tro og Kirkeskikke hører til samme; og bruges derfor ogsaa for: den romersk-catholske Religion og Kirke. = pavelig, adj. som tilhører, vedkommer, udgaaer fra Paven og hans Værdighed. pavelig Myndighed. pavelige Rettigheder.

Peber, en. ud. pl. Frøkornet af adskillige udenlandske Værter (i Særdeleshed af den almindelige, sorte Peber, Piper nigrum) der bruges som et skarpt Krydderi. = Peberbøsse, en. Bøsse til at giemme stødt Peber i, og deraf strøe den paa Maden. Peberfugl, en. En americansk Fugleslægt, udmærket ved deres Næbs Størrelse. (Toucan.) Peberkage, en. Hvedebrød, som krydres med Honning og Peber. Peberkorn, et. enkelt Bær eller Frøkorn af Pebertræet. Pebermynte, en. Plante af stærk Lugt og aromatisk Smag. (Mentha.) Pebernød, en. pl. -nødder. smaa runde Kager, liig Nødder, af samme Dei som Peberkager. Peberqværn, en. En liden Qværn eller Mølle til at male Peber paa. Peberriis, et. Busken, som bærer Peber, Pebertræ. Peberrød, en. En bekiendt indenlandsk Plante af en meget skarp Smag. (Cochlearia armoracia.) Peberstøv, et. knuste, halvstødte Peberkorn. Pebertræ, et. kaldes ogsaa en indenlandsk giftig Buskvæxt. (Daphne mezereum.)

Pebersvend, en. pl. -e. [en for vort Sprog ganske særegen Benævnelse, som fordum brugtes for: Træmmersvend.] 1. en aldrende eller gammel ugift Mand. — Heraf hos Baggesen: Pebersvenddom: en Pebersvends Stand. [Det herefter dannede, selvgiorte Ord Pebermø, om en gammel Mø eller Jomfru, er brugt af P. K. Troiel, og efter ham gientaget nogle Gange; men uden at faae Indgang.] 2. i den oprindelige Bemærkelse br. det endnu af Holberg: "Paa Fnat en Pebersvend og Skrædder man jo kiender." (P. Paars. IV. 3 Sang.)

Pebling, en. pl. -e. en ung Dreng, Skoledreng, Skolepilt. (forældet.) En klattet Fole kan blive en Hest, en fattig Pebling kan blive en Præst. Ordspr. "Begynd med lidt, lær Peblinge at skrive." Rein.

Pebre, v. a. 1. komme Peber paa, krydre med Peber. At pebre Maden. — Det er pebret, siges figurl. om noget, som er dyrt. "Jeg havde gierne seet, han havde pebret lidt den overvættes Sødme." Bagg.

Pedal, en. pl. -er. 1. den Deel af et Orgelværk, der spilles ved at trædes med Fødderne; Fod-Claveer. 2. en Indretning til at dæmpe og forstærke Lyden paa et Claveer,

ved et Tryk med Foden. = Pedalharpe, en. en Harpe med en lignende Indretning. Pedalværk, et. d. s. s. Pedal. Pedalværket i et Orgel.

Pedant, en. pl.-er. den, som i Almindelighed, eller i visse Tilfælde, vil give Smaating en overdreven Vigtighed; i Særdeleshed og oftest om studerede Personer, der sætte høi Priis paa ufrugtbar Lærdom, men mangle Aand, Smag og dannede Sæder. "Meen' I, Soldater og ei være kan Pedanter?" Holberg. = Pedanterie, et. pl.-r. en Pedants Tænkemaade, Opførsel, Ytringer. "Der er Pedanterie i alle Stænder, og dog holder Enhver sin Stand fri derfor." Sneed. — pedantisk, adj. som er egen for, passer sig paa, hører til en Pedant.

Pedel, en. pl.-ler. Opvarter og Bud ved et Universitet eller Academie. "De ere tamme Dyr, de ere kun Pedeller." Holb. P. Paars. I. 3. Sang.

Peen, adj. pl. pene. [Forekommer ikke i det Isl. ell. i ældre Dansk; men br. ogsaa i Østergøthland. Hos Moth pæn, som det ogsaa jævnlig udtales.] 1. pyntelig, reen og net, udvortes ziirlig og ordentlig uden Pragt. En peen Stue; peen i Klæder. "Hun havde giort sig alt for peen." Wessel. 2. meget tilbageholden, tvungen, knipsk, undseelig i Adfærd. Han er saa peen som en Jomfru. (Moth.) "Hun mere peen og lekker blev." Wessel. = Peenhed, en. ud. pl. 1. den Beskaffenhed eller Egenskab at være net og peen; Pyntelighed. "Hendes Paaklædning udmærkede sig mere v. yderlig Peenhed, end v. Smag." Rahb. 2. tvungen Undseelse. "Visse Folks Peenhed." Holberg.

Pege, v. a. 1. [Sv. peka.] vise hen paa noget, især med Fingrene, med en Kiep eller Pind. At pege paa, til et Sted. At pege m. Fingeren, m. Stokken paa noget. (Man siger: at pege Fingre ad een, t. Spot og Foragt; sieldnere: pege Fingre paa een. Holb. P. Paars.) At pege paa, pege hen til, figurl. giøre opmærksom paa, hentyde til. = Pegefinger, en. den Finger, som er Tommelfingeren nærmest, og sædvanligen bruges naar man peger. Pegepind, Pegestikke, en. Pind, Stikke, hvormed man peger.

Peile, v. a. 1. 1. sigte fra et Skib med Peilcompasset til en fiern Gienstand, for at bestemme hvad Retning Skibet har til denne. At peile Solen, peile et Skib i Nordvest. 2. maale med en Peilstok, hvormeget Vand der er i Skibsbunden. Deraf: Peiling, en. = Peilcompas, et. Compas med to Sigter, indrettet til at peile med. Peilstok, en. en Jernstang med afsat Maal, som man sænker ned i Pompesoden paa et Skib, for at peile Vandet, eller maale dets Mængde. — Peilstol, en. En Stilling paa tre Been, hvorpaa Peilcompasset sættes.

Pelikan, en. pl. -er. 1. en stor [...] fugl, udmærket ved en Pose, der ha[...] under dens Neb. 2. et chirurgisk Re[...] til at udtrække Tænder.

Pels, en. pl. Pelse. [A. S. Pylce. [...] Pelz.] 1. visse Dyrs, med lange, [...] Haar beklædte Skind. Biørnens, Ul[...] Rævens, Kattens Pels (som oftest sige[...] i Dansk: Skind.) 2. en af saadanne [...] Skind forfærdiget, eller dermed foret K[...] tel eller Kaabe. = Pelsfoder, et. Fod[...] Pelsværk. Pelshandel, en. Handel [...] Pelsværk. Pelshue, en. lodden Hue, [...] ret Hue. Pelskiortel, en. K. som er [...] med Pelsværk. Pelskrave, en. fast [...] løs Halskrave med Pelsfoder. Pelsm[...] en. Buntmager. (Moth.) Pelssko[...] En m. loddent Skind foret Sko; [...] Sko syet af saadant Skind, f. E. Sæ[...] (Adr. Av.) Pelsskrædder, en. s. [...] mager. Pelstrøie, en. Trøie, besat [...] foret med Pelsværk. Pelsvante, en. [...] med Pelsfoder. Pelsværk, et. ud. pl. [...] samme som Pels, 1. eller deslige [...] Skind, beredede til Handel og Brug. [...] handle med Pelsværk; besætte en K[...] med Pelsværk.

Pen (en) pl. Penne. [Isl. Penni. [...] Penne. beşl. med Pind.] 1. Noget, [...] er dannet som en Pind, og, tilspidset, [...] til at skrive med. I Sammens. Bly[...] pen, Rødkridspen. 2. I Særd. en [...] ken Vingefieder af en Fugl, især af G[...] som bruges til Skrivning. En Gaas[...] (Om andre Fugle i Alm. Fieder. At [...] med Svanefiedre, Ravnefiedre, Krage[...] "En saadan liden Fiær kan vore, blive [...] Holb. P. Paars. 3. figurl. Skri[...] Skrivemaade, Skrift, Stiil. At næ[...] ved, tiene sig op ved Pennen. Det [...] kommen fra hans Pen. At føre [...] Pen, en hvas, bidende P. (om de[...] skriver syndigt.) At føre noget i P[...] (skrive det op.) At tilsige een noget [...] nen. 4. Pennen paa en Hammer [...] ene Ende, naar den gaaer ud i en [...] (modsat Klov, naar den i St. for P[...] en Kløft, og Banen, eller den tykke, [...] Ende.) = Pennefegter, en. den, so[...] lig fører Pennestrid. Pennefeil, en. [...] verfeil. (Moth.) Pennefieder, en. [...] en Fieder, for saavidt den tiener til at [...] med. Pennefusker, en. Een, der fu[...] at skrive ell. forfatte; en slet, ussel [...] ter. (nyt O.) Pennehuus, et. Fo[...] at giemme Penne i. Penneknív, en. [...] hvormed Penne tilskæres. Pennekri[...] Strid, som føres skriftligen, eller paa [...] (Sneedorf.) Pennemarv, en. den [...] trevlede Deel inden i en Pennepose. [...] nepose, en. den underste hule Deel [...] Pen, som tilskæres til Skrivning. [...] neskifte, et. figurl. Forandring [...]

; ell. Omskiftning af Forfattere v. igt Arbeide. (Grundtv.) Penne= Splitten, som giøres i den til= Spids paa en Pen. Pennestilk, øverste, fiedrede Deel af Pennen. .) Pennestrid, en. d. s. s. Penne= ennestrøg, et. Streg eller Skrift= i giøres med en Pen. Penneteg= Tegning, giort med en Pen.
, en. pl. d. s. men bruges mest som ældre Dansk Pending og Penning. ningr. A. S. Pening.] 1. Et præget Stykke Metal, som i Al= ed er tillagt en vis Værdi; en jvf. Skuepenge.) At mynte Pen= gammel, en falsk Penge. 2. a. myntede Penge overhovedet, for m de ere Tegn og Maal for Tin= rdi. Pengenes Omløb i et Land. Omsætning af Penge. Halvdelen og Halvdelen i Varer. Hverken l. Penges Værd. Gode, slette ris Metalværdi svarer ell. ikke sva= n fastsatte eller befalede Værdi.) Penge (som tilhøre, som hæves ge Kasser.) Rede Penge (som lig har ved Haanden; i Modsætn. reve, Obligationer, umyntet Guld ell. overhovedet t. Gods, Løs= som er af Penges Værd.) At jet i Penge ᴐ: sælge det, afstaae ndom ell. Brug deraf (oftest den Penge. "Dette vindskibelige Folk indtil deres Gulvestarn og Mud= nalerne, i Penge." Schytte. (jvf. ge.) b.) en ubestemt Mængde e Penge. At samle Penge, sætte de, bruge P. lægge Penge op. endnu ingen P. faaet. Han vil mig mine Penge (som jeg har til= lt give een Snak for Penge. At Penge (have P.) "Og tage p. aar jeg er ei ved Penge." Holb. s. At have P. hos sig. Den tom, en Andens Penge er udi.) c.) figurl. Formue, Velstand, Han har mange Penge. At gifte . Han seer kun paa Penge. 3. en Mynt, som var den tolvte Deel ling. En Hvid var 4 Penge. = jer, en. Aager, som drives med tlaan eller Omsætning. (Agiota= engeaagrer, en. den, som driver jer. Pengeaand, en. ud. pl. en ade, efter hvilken man kun seer e eller Fordeel og Vinding. (Rah= engebegreb, et. Begreb om Pen= Maalestok f. Tingenes Værdi. "Et reb, v. hvis Hielp man bestemte Værdi." Olufsen. Pengebehold= det, som t. en vis Tid haves i f P. Pengebeløb, et. Beløbet, af en vis Deel Penge. Penge=
bidrag, et. Bidrag, som gives i rede Pen= ge. Pengeblok (en) n. s. en udhulet Blok til at samle og giemme Penge i. Penge= bod, en. pl. -boder. Penge, som betales i Straf for en Overtrædelse af Lovbud. Pengebælte, et. Læderbælte, hvori man giemmer Penge paa Reiser. Pengecours, en. den Værdi i Handel og Vandel, som visse Pengesorter til en vis Tid have, i For= hold til andre; Pengepriis. Pengedeling, en. Deling af en Sum Penge blandt flere. Pengefordeel, en. Fordeel, Vinding, som bestaaer i rede Penge. Pengefordring, en. Fordring paa Penge, som man har ell. paa= staaer at have tilgode. Pengeforraad, et. samlede Penge, P. som haves i Forraad. (J. Boye.) Pengegave, en. Gave, der be= staaer i rede P. pengegierrig, adj. som har en overdreven Begierlighed efter P., og en lige stor Ulyst til at give dem ud. pengegridsk, adj. gridsk, meget begierlig efter P. (Arreboe.) pengegyldig, adj. som er Penge værd, har Pengeværdi. (Sorte= rup.) Pengehandel, en. 1. Handel, som gaaer ud paa Penges Omsætning, Verling og Udbetaling. (modsat Varehandel.) "Saa= ledes kan Pengehandel føde Landprang af sig." J. Boye. 2. i ældre Skrifter: Sag, Handel, som vedkommer Penge. (Colding.) Pengehandler, en. Vexelerer, Pengemæg= ler. (J. Boye.) Pengehielp, en. Under= støttelse i rede P. Pengehuusholdning, en. Pengevæsenets Bestyrelse, Finantsvæ= sen. Pengejøde, en. En Jøde, som er Pengehandler. (Schytte.) Pengekasse, Pengekiste, en. Kasse ell. Kiste t. at giemme Penge i. Pengekast, et. Et Antal Penge, der i Tælling paa eengang kastes af Haan= den. Pengekat, en. s. Kat. Pengekneb, pl. Kneb, som anvendes f. at skaffe sig Penge. (F. Guldberg.) Pengeknude, en. Knude, hvori Penge ere giemte. Penge= krav, et. Pengefordring. Pengelaan, et. Laan, som giøres i Penge. Pengelade, en. Et Skriin, en Lade, hvori P. giemmes. Pengeløn, en. Belønning, som gives eller bydes i P. Pengelønning, en. Lønning, som gives een i rede P. pengeløs, adj. som er uden P. som ganske mangler Penge. (Baggesen.) Pengemangel, en. utilstræk= keligt Forraad af rede Penge. Penge= mand, en. 1. den, som eier mange Penge, en Capitalist. 2. den, hvis Tragten ene gaaer ud paa at samle Penge. (nyt Ord.) Pengemasse, en. En stor, betydelig Mæng= de af P. Pengemidler, pl. P. betragtede som Middel t. at opnaae et Øiemed. "Skatte, som ingen Anvendelse af Penge= midler igien kan bringe tilveie." M. Pen= gemulct, en. Pengebod, Pengestraf. Pen= gemægler, en. den, hvis Syssel er at om= sætte P., at skaffe andre Penge. (J. Ba= den.) Pengenar, en. den, som er en Nar

efter P., som gior sig latterlig ved sin Pengesyge. (Rostg.) **Pengenød**, en. stor Pengemangel. (Moth.) **Pengeomløb**, et. Pengenes Omløb blandt Folk og i et Land. (Oluffen.) **Pengeomslag**, et. s. **Omslag**, **Termin**. **Pengeoplag**, et. Penge, som samles og oplægges, for i Tiden at bruges. **Pengepose**, en. Pose til at giemme eller føre P. i. En tom Pengepose. **Pengepræst**, en. et haanligt Ord om en Præst, der alt for meget seer paa Fordeel og Penge. (Moth.) **Pengepuger**, en. den, som ved Gierrighed samler P. og karrigen ruger over dem. "Den Rigdom — som begraves i Aagerkarlens og Pengepugerens Kiste." Sneed. **Pengepung**, en. Pung t. at giemme Penge i. **Pengerigdom**, en. Rigdom, der især bestaaer i P. **Pengesag**, en. 1. Sag eller Forhandling, vedkommende Penge. — pl. **Pengesager**, br. ogsaa om Alt hvad der hører til en Mands Formue, Gield, Tilgodehavende. At være ordentlig, uordentlig i sine Pengesager. 2. en Sag eller Proces, der føres om Penge. — **Pengesending**, en. Penges Tilsending. (Rimesse.) **Pengeskab**, et. Skab t. at giemme P. i. **Pengeskat**, en. Skat, som er ansat og maa svares i P. (modsat f. Ex. Kornskat.) **Pengeskifte**, et. Skifte og Deling af P. imellem Arvinger. **Pengeskyds**, en. i Norge: Befordring, som gives en Reisende for Betaling; modsat **Friskyds**. **Pengesnak**, en. Snakken om Penge, om Pengesager. "Hvis Liv er Spil, hvis Lyst er Pengesnak." Baggesen. **Pengesnyder**, en. den, som bedrager en Anden P. fra. (deraf: **Pengesnyderi**. Moth.) **Pengesorg**, en. Sorg, der reiser sig af virkelig eller formeent Pengetrang. (Holberg.) "Den, som for Pengesorg om Natten ei kan sove." Helt. **Pengesort**, en. Penge, Mynt af et vist Slags; Pengeslags. **Pengespilde**, en. forgieves, unyttig Anvendelse af Penge. **pengespildende**, adj. v. som volder Pengespilde ell. unyttig Udgift. (Rahbek.) **pengestolt**, adj. stolt af den Formue, man eier. **Pengestolthed**, en. Stolthed, som grunder sig paa Rigdom. **Pengestraf**, en. d. s. s. **Pengebod**. **Pengestykke**, et. Et præget Stykke Metal, der bruges og gielder som Penge. "Saadanne Pengestykker kaldes Mynt." Oluffen. **Pengesum**, en. En vis Mængde P. som der tales eller handles om. **Pengesvig**, en. Svig, Bedrageri, som gaaer ud paa P. (Moth.) **pengesyg**, adj. meget begierlig efter P. **Pengesyge**, en. overdreven og lastværdig Begierlighed efter Penge. (Moth. Rahbek.) **Pengetab**, et. Tab, som man lider i Penge. **Pengetegn**, et. Noget, der skal forestille og sættes i Stedet for virkelige P. Mynttegn. **Pengetrang**, en. Trang til Penge, hvilke man ikke har. **Pengeudgift**, en. Udgift i rede P.

Pengeudlæg, et. Penge, som een
for en Anden, og derved faaer t
denne. **Pengevexel**, en. Pe
"Handler man m. Penge imod P
des dette den mindre Vexelhandel
gevexel." Schytte. **Pengevide**
Videnskab om Penges Erhverv og
i det Store; Finantsvidenskab.
værd, **Pengeværdi**, en. Den V
en Ting har i Penge, eller naa
ges. Eiendommes Pengeværdi.
væsen, et. Alt hvad der vedkomn
saavel i Almindelighed, som i St
hos enkelt Mand.

Penitents ell. **Penitentse**, en. [
Fr.] Anger over begaaede Synd
ved fremkaldt Bod; Syndebod,

Penning og **Pending**, en.
Skrivemaade for Penge. "S
to Spurve for een Pending?" Mat

Pensel, en. pl. **Pensler**. [E. P
Pinsel.] Et paa et Skaft befæs
af Haar eller Børster, hvormed
Malning paastryger Farverne.
sel, Børstepensel, Limpensel, Fa
Sværtepensel. — figurl. om en
lers Art, Maneer og Dygtighed.
kraftfuld, marvfuld, omhyggelig
løs Pensel. = **Penselfærdighed**
Malers Færdighed i at bruge P
male let og hurtigt. **Penselhaar**
i en Pensel, ell. som dertil kunne
Penselskaft, et. Skaftet, Stilken
sel. **Penselstrøg**, et. Et Strøg
Farve dyppede Pensel.

Pension, en. pl. -er. [Frans
Pengeløn, som gives een, uden at
egentlig gior Tieneste, eller forrett
bede, og som gives t. de for Alder
Svaghed forløvede Embedsmænd
Enker; Naadeløn. Deraf: Pens
Pensionsvæsen, og fl. — Pens
forløvet Embedsmand, som nyder

Pensle, v. a. 1. stryge paa, m
Pensel. 2. bruge Penslen me
ængstlig, smaalig Flid. Dette
alt for penslet.

Pergament, et. [af M. L. La
menum.] Et Slags hvidt og sti
som paa en egen Maade tilberet
kiellige Dyrs Huder, og tilfor
meest til at skrive paa. En Bo
paa Pergament. = **Pergamentm**
den, som bereder Pergament af
Pergamentsbind, **Pergaments**
Blad, Bind, bestaaende af P.
mentsbrev, et. Brev, Diplom,
Pergament. (Pergamentsskrifte
moth. 4:13.)

Pergamotte, en. pl. -r. [Fr. b
te.] Et Slags rundagtige Pærer
gamotolie, Olie, som presses af

ten af et Pergamottræ, podet med
qvist.

, en. pl. - er. I dagl. Tale og
en let eller maadelig Ruus. (Bag-

e, en. pl. - r. [Lat. periodus.]
Inddeling af Tiden i betydelig
et Tidsrum, en Tidsalder. 2. i
Veltalenhed: den Deel af skriftlig
tlig Tale, der indbefatter flere,
nden til et Heelt forbundne Sæt-
Lange, korte, flydende, afrunde-
lede Perioder.
disk, adj. [s. Periode, 1.] 1. som
viser sig igien efter en vis Tids
periodiske Sygdomme. 2. Ord-
oder. (om Stilen.)
en. pl.-r. [E. Pearl. Fr. perle.
Oprindelse.] 1. en klar, hvidgraa,
rund Udvært inden i adskillige
res Skal; ægte Perler. (s. Tal-
2. hvad der i Skikkelse, og tildeels
og Glands ligner ægte Perler.
er, Ravperler, Coralperler. Dug-
der. — figurl. en i sit Slags for-
udmærket, kostbar Gienstand. 3.
des ogsaa de smaa Luftblærer, der
g, naar man skienker Viin, Øl og
edsker. "Den ædle Druesaft m.
ler klare." Arreboe. = Perleav-
. Perlers Dannelse i Skaldyr.
e Muslinger synes af Naturen at
mede t. Perleavling." Schytte.
nd, et. et Baand besat med Perler.
ke, en. Sandbanke i Havet, hvor
Perlemuslinger. (Schytte.) Per-
Et Bor, hvormed der giøres Hul
Perler. Perlebord, en. Bord
ramme af Perler omkring noget;
mme. Perlebønne, en. En Af-
almindelige, i Kiøkkenhaver dyrkede
(Phaseolus vulgaris.) perledan-
i Skikkelse liig en Perle. Perle-
n. En klar og perledannet Vand-
draabe. Perledruer, pl. et Slags
r, som dyrkes her i Landet. (Oluf-
-Oec. 342.) Perledug, en. poet.
sætter sig i Draaber paa Blade
s. "Og gavmild Perledug paa
ter spreder." Tullin. Perledyk-
Dykker, som optager Perlemuslin-
vets Bund; Perlefisker, Perlefan-
rlefangst, en. Perlefiskeri. (Schyt-
rlefarve, en. En hvidgraa Farve,
r Perlernes. "Som Perlefarven
ammel Port." Bagg. Deraf:
et, adj. — Perlefisker, en. Perle-
Perlefiskeri, et. Gierningen at op-
lemuslinger fra Havets Bund.
dser, pl. Fryndser, i hvis Ende
n liden overspunden Dup ell.
, liig en Perle. perlegraa, adj.
som Perler. (Øhlenschl.) Per-
legryn, et. trinde, paa Qværnen afskal-
lede Byggryn; deraf: Perlegrynsgrød,
Perlegrynssuppe. Perlehalsbaand, et. en
Perlesnor, t. at bære om Halsen. Per-
lehue, en. Hue besat med Perler. per-
lehvid, adj. melkehvid som ægte Perler.
Perlehøne, en. pl. - høns. et Slags Høns,
oprindelige fra Guinea, med perlefarvede
Pletter paa Vingerne. perleklar, adj. saa
klar i Farven som ægte Perler. Perleklæ-
de, et. Et med Perler bræmmet eller besat
Klæde. poet. "En kølig Luft skal — svale
Jorden med sit Perleklæde" (Duggen.) Øh-
lenschl. — Perlekrone, en. En med Perler
besat Krone. (Moth.) Perlekyst, en. Kyst,
hvorved findes Perlebanker. Perlemaal,
et. en hullet Blikplade, hvormed de store
Perler maales. perlemalet, adj. malet
med Perlefarve. Perlemor, et. ud. pl.
(egentlig Perlemoder.) den indvendige haar-
de, perlefarvede Skal hos Perlemuslingen.
En Perlemors Æske. Perlemusling, en.
En toeskallet Muslingart, hvori ægte Per-
ler findes. (Avicula margaritifera.) Per-
lepragt, en. poet. Pragt af kostbare Perle-
smykker. "Bort Perlepragt og gyldne Skat,
som skinner kun i Verdens Nat." H. A.
Brorson. Perlerad, en. En Rad Perler,
Perlesnor. "Alle disse Himlens Perlera-
der." Baggesen. perlerund, adj. trind
som en Perle. (Øhlenschl.) Perlesalt, et.
kaldes det phosphorsure Natrum, (Natrum
phosphoricum) der smelter i Form af en
Perle. Perlesand, et. Et Slags Sand,
hvis Korn ere klare og runde. Perleskrift,
en. kaldes i Bogtrykkerier de allermindste
og fineste Skrifter, som haves. Perle-
smykke, et. Smykke af ægte Perler, eller
besat med saadanne. Perlesnor, en. En-
deel Perler, trukne paa en Snor. Perle-
stikker, en. den som besætter og udsyer
Pragtklædninger med Perler, ell. med Guld-
og Sølvtraad. Deraf: Perlestikker-Arbeide,
Perlestikkeri, et. Perlestikning, en. — Per-
lestrikning, en. Gierningen at knytte smaa
Glasperler ind i Silkestrikning. perlestuk-
ken, adj. udsyet, besat, broderet med Per-
ler. Perlevægt, en. Vægt, hvorpaa smaa
Perler veies.

Perle, v. n. 1. (har.) danne smaa Luft-
blærer eller Skumperler. Vinen perler i
Glasset.

Perpendikel, en. pl. Perpendikler. [M.
A. Lat. perpendiculum.] en nedhængende
Snor eller tynd Stang, som ved en Vægt
i Enden holdes lodret, og ved et bibragt
Stød kan sættes i svingende Bevægelse;
Lodlinie; Svingvægt. — perpendiculair,
s. lodret.

Perse, en. pl. - r. [Holl. Pers. N. S.
Parse.] et Redskab, hvori et fladt Lege-
me, enten ved Anvendelse af en Vægt eller
Vægtstang, eller ved Skruekraft, frembrin-

ger et meget forstærket Tryk paa den underlagte Gienstand. Olieperse, Blinperse. At lægge noget i Perse. (I de fleste Tilfælde bruges nu oftere Presse.) = Persebom, en. Bommen eller Vægtstangen paa store Perser. Persefiæl, en. Fiælen i en Perse, som ved Bommen eller Skruen trykkes ned. Persehuus, et. Huus, hvori en stor Perse opsættes. Persejern, et. Et Slags Strygejern, som Skræddere bruge til at slette den syede Søm. (Moth.) Persekar, et. 1. det Kar, hvori noget perses eller bringes under en Perse. 2. Kar, hvori den v. Persen udklemte Vædske samler sig. Persesi, en. Si, som bruges ell. bruges v. Druernes Persning. (Kampmann.) Perseskrue, en. Skruen i en Skrueperse. Persestang, en, Persetræ, et. d. s. s. Persebom. Persesylte, en. s. det mere brugelige Pressesylte. Persetryk, et. Trykket, som frembringes ved en Perse. Persetræder, en. den, som træder Druer i et Kar og derved udpresser deres Saft.

Perse, v. a. 1. [Holl. persen.] trykke stærkt, klemme Saften ud af; især ved en Perse. At perse Druer, Most, Olie. (s. presser, som oftere bruges.) Deraf: Persning, en.

Perser, en. pl.-e. (best. Perserne.) En Indbygger i Persien. — Perserinde, en. persisk Qvinde.

Persille, en. ud. pl. en almindelig Haveurt, som dyrkes saavel f. Rodens, som f. Toppens Skyld, og m. Hensyn t. den forskiellige Brug saaes tyndt ell. tykt. (Rodpersille, Toppersille.) Apium Petroselinum.

Person, en. pl.-er. [Lat. persona.] 1. et enkelt Menneske, et Menneske, betragtet som Individ, saavel med Hensyn til dets legemlige Skikkelse, som til dets væsentlige og tilfældige Beskaffenheder. En smuk, anseelig, høi, liden Person. En ung, en fremmed, en fornem, fyrstelig Person. Et Selskab af fem Personer. At møde i Person. At kiende een af Person ɔ: af hans udvortes Skikkelse. (Derimod: at kiende een personlig ɔ: kiende een nøiere og af Omgang.) 2. Et Individ, med Hensyn til dets borgerlige Stilling, eller til Stand og Rang. Uden Persons Anseelse. Personernes Ret, i Lovkyndigheden: den Deel af Retslæren, der handler om Personer, deres Rettigheder og Pligter, ifølge deres borgerlige Stilling, uden Hensyn t. Ting. "Den, som Personen faaer, faaer ogsaa al hans Ret." Holb. P. Paars. — "Personer kaldes Folk m. Hensyn t. høiere Stand, Værdighed, Rettighed." Sporon. (derfor: kongelige, fyrstelige Personer, Øvrighedspersoner. s. Folk.) 3. et ikke virkeligt, men forestilt Individuum, og den, der saaledes forestiller en anden, end den, han virkelig er. Dramatiske Personer (Perso[illegible] et Skuespil.) Allegoriske Personer (E[illegible] skaber, Dyder, Laster ꝛc. forestillede Personer.) Han forestiller denne P. [illegible] naturligt. — En moralsk Person: br. i Lovkyndigheden om et Samfund af [illegible] der betragtes som et Individ ell. en Per[illegible] 4. i Sproglæren: de tre forskiellige [illegible] hold, hvori Ordene forekomme, med [illegible] syn til den, som taler, (eller handler) som tiltales, og den, som tales om. Ord i første, anden, tredie Person. = [illegible] sonel, adj. personlig, for sin Person. [illegible] i det Udtryk: personel Capellan, ɔ: e[illegible] dineret Præst, uden Præstekald, beskik[illegible] Medhielper f. en anden Præst; en H[illegible] Capellan; modsat: residerende Capell[illegible] — personlig, adj. hvad som hører ti[illegible] vedkommer en Person (især i Hensyn [illegible] sammes indvortes Egenskaber.) person[illegible] Forhold, Rettigheder, Egenskaber. [illegible] sonlige Fornærmelser, personligt [illegible] (imod eens Person.) personligt M[illegible] Retten. At have personligt Kiendsk[illegible] een. (s. Person, 1.) — Personlighed, en. ud. pl. den Egenskab, at være og u[illegible] et for sig selv bestaaende Fornuftvæsen[illegible] Person. 2. Indbegrebet af de Egenhe[illegible] Beskaffenheder, som udgiøre en vis Pe[illegible] "Sig selv, og ikke mig, enhver Bag[illegible] skiænder, som lægger sin i min Perso[illegible] hed." Bagg. 3. fornærmende Udtryk [illegible] eens Person. (kun i pl.) At tillade sig [illegible] sonligheder imod een.

Perspectiv, et. [Fransk.] 1. et [illegible] Instrument, hvorved fierne Gienstande [illegible] synlige eller tydeligere; Kikkert, S[illegible] 2. Læren [illegible] at tegne Gienstande, so[illegible] vise sig i Afstand. 3. Maaden, hv[illegible] Gienstandene i en vis Frastand falde i [illegible] — perspectivisk, adj. grundet i Pers[illegible] vet; efter Perspectivets Regler.

Pertline, en. Et Slags svært Tou[illegible] til at varpe med, af Mellemtykkelse[illegible] mindre end Kabeltoug. (Moth.)

Pest, en. ud. pl. [Lat. pestis.] en [illegible] get høi Grad farlig og smitsom Syge. [illegible] som oftest med best. Art. ell. uden A[illegible] nu kun om den egentlige østerlandske [illegible] syge.) I Pestens Tid. At smittes a[illegible] sten. At skye noget som Pest. — figu[illegible] høi Grad fordærveligt moralsk Onde. [illegible] lyst er en Pest for Siælen. = pest[illegible] pestartet, adj. som ligner Pest, har [illegible] af Pestens Natur. Pestbyld, en. B[illegible] bryder ud paa de af Pesten Befængtes [illegible] me. Pestdamp, en. En giftig, st[illegible] Damp eller Dunst. "En lummervarm [illegible] damp." Baggesen. Pesteddike, en. [illegible] stærk, med Krydderier tillavet Eddike. [illegible] fri, adj. fri for Pestsmitte. Pestgift[illegible] Pestsmitte. Pesthuus, et. H. hvor [illegible] syge henlægges i Pleie og Cuur; Pest[illegible]

Pestluft, en. En med Pestsmitte, el- ... giftige Dunster opfyldt Luft. ... et. kaldtes tilforn et Slags Lys, ... ammensætning af brændbare, stærkt ... de Sager, som man brændte i Pe- ... Tid. **Pestlæge**, en. L. som besøger ... Syge. **Pestmiddel**, et. Lægemiddel ... Pesten. **Pestrod**, en. R. som i Pe- ... Tid tygges for at undgaae Smitten. ...) **Pestsmitte**, en. den Smitte, hvor- ... esten forplantes og meddeler sig. ... , adj. befængt med Pesten. **Pest-** ... den egentlige Pest; ell. en lignen- ... et smitsom Syge. Den gule Feber ... af de fleste f. en Pestsyge. **Pest-** ... B. som udsættes i Pestens Tid, ... ndre Samqvem med befængte Ste- ... th.)

... ntse, en. brugtes i ældre Tider for:

... sgreve, en. var fordum en vis fyr- ... rdighed i Tydskland. (I ældre Ti- ... hos Holberg, i Comedien den 11 ... reves det: Paltsgreve.)

... asere, v. n. 1. (har.) At være i en ... hvori Indbildningskraften hersker ... vrige Siæleevner og hindrer deres ... ning. At phantasere paa Clave- ... le, hvad man paa Stedet compo- ... Deraf: Phantaseren og Phantase- ... "Phantasiens sammenstillende og ... ettende Egenskab, Phantaserin- ... bbern. (Det br. i øvrigt hyppigere ... rdentlig, syglig Virken af Phan- ... Den Syges Phantaseringer.)

... asie, en. 1. ud. pl. Indbildnings- ... Ordet.) "I denne stille Ro — ... nds og Overlæg f. Phantasien ... " Tullin. Phantasiens Spil, ... ed. 2. pl.-r. i visse Tilfælde: en ... et Værk af Phantasien. Syssel- ... ehagelige Phantasier. — Heraf: ... , en. pl.-er. den, som beherskes af ... latterlige, eventyrlige Indbild- ... phantastisk, adj. som passer sig ... antast; som fremvirkes af en ud- ... Phantasie.

... ogie, en. ud. pl. lærd Indsigt i ... ærr de gamle ell. de østerlandske) ... ertil hører; Sproglærdom, Sprog- ... — Philolog, en. pl. - er. en ... d. philologisk, adj. som hører ... og Sprogvidenskab. philologi- ... kaber.

... ophie, en. ud. pl. den Videnskab, ... ud paa høiere Sandheds Erkien- ... vel i Tænkning overhovedet, som ... f Siælens Grundevner og deres ... - Philosoph, en. pl. - er. den, ... Philosophien, som har erhvervet ... i de philosophiske Videnskaber og ... . En praktisk Philosoph, den, ... evnet følger, hvad den praktiske Philosophie lærer. — **philosophere**, v. n. søge at danne og udvikle, eller at fremsætte og forklare sine Tanker og Begreber paa en philosophisk Maade. — **philosophisk**, adj. som hører til, grunder sig paa Philosophie. Et philosophisk Hoved ɔ: den, som er vel skikket til at nemme philosophiske Sandheder.

Phlegma, et. ud. pl. [græsk.] vandagtig Fugtighed, især i Blodet. Deraf figurl. Dorskhed, Ligegyldighed, Seenhed i at beslutte og handle. — **phlegmatisk**, adj. grundet i Phlegma, i koldt Blod.

Phosphor, en. [Gr. φωσφορος.] et i Mørke svagt lysende Legeme, udmærket v. dets lette Brændbarhed. Deraf: **phosphorsuur**, **Phosphorsyre**, og flere i Naturlæren brugelige Ord.

Physik, en. ud. pl. Lære om Naturlegemernes Egenskaber og Kræfter, for saavidt som de virke uden chemisk Opløsning; Naturlære (Bevægelseslære og Kraftlære.) — **physisk**, adj. 1. som hører til, er grundet i Physiken. 2. som er grundet i Naturen og dens Phænomener (modsat: moralsk, aandelig, intellectuel.)

Physiognomie, et. Foreningen, det Hele af de menneskelige Ansigtstræk, og den Charakteer, de udtrykke. — **Physiognomik**, en. ud. pl. Læren om at slutte sig af Menneskers Ansigtstræk til deres Charakteer og Egenskaber.

Physiologie, en. ud. pl. [Lat. Physiologia.] Lære om organiske Legemers Livskræfter og om sammes Yttringer. = **Physiolog**, en. pl.-er. den, hvis Hoved-Videnskab Physiologien er. **physiologisk**, adj. som hører til Physiologie.

Pialt, en. pl.-er. [N. S. Palte.] et afrevet, sønderrevet Stykke Tøi, Klud, Lase. "Giennem hullede Pialter falde ogsaa ringe Laster let i Øinene." J. Boye. Hans Klæder hang i Pialter. = **Pialtebod**, en. B. hvor Pialter og gamle, forslidte Klædningsstykker sælges. **Pialtehandel**, en. Handel m. Pialtekram. **Pialtekiærling**, en. K. som paa Gaderne opsamler Pialter og Klude. **Pialtekram**, en. allehaande Pialter og forslidte Klædningsstykker, som ere sammensankede eller til Salg. **Pialtekræmmer**, en. den, som handler med Pialtekram. **Pialtetorv**, et. Sted, hvor Pialtekram og gamle Klæder sælges. = **pialtet**, adj. 1. reven, som er i Pialter. "Ofte er deiligt Hierte under pialtet Kaabe." Ordspr. 2. som bærer forslidte og revne Klæder, pialtede Tiggere.

Piaske, v. n. 1. at røre idelig med Hænderne eller med et Redskab i Vand eller noget vaadt. — Deraf: **Piasken**, en. ud. pl.

Piatte, v. n. 1. snakke ufornuftigt, uden Mening. (dagl. Tale.)

Pibe, en. pl.-r. [E. og N. S. Pipe.]

1. et huult Rør, eller en Ting, som er forsynet med et saadant Rør. Beenpibe, Bøssepibe, Lysepibe, Mavepiben, o. fl. 2. et Rør, indrettet til at blæse i og derved at frembringe Toner. Lyden af en **Pibe**. En Vægterpibe, Sækkepibe, Rørpibe, m. fl. At daudse efter eens **Pibe** ɔ: i eet og Alt rette sig efter ham. 3. et med Hoved eller Gjemme for Tobakken forsynet Rør, hvoraf røges Tobak; Tobakspibe. At stoppe, tænde sin **Pibe**. En Leerpibe, Mærskumspibe. 4. et vist Slags lange Fade eller Tønder til Viin og Olie. 5. rørdannede Læg eller Udbugtninger i adskill. Klædningsstykker. (deraf: **Pibehat**, **Pibekrave**.) = **Pibebeen**, et. større, med Marvpibe forsynede Been hos Mennesker og Dyr. **Pibebeslag**, et. Metalbeslag paa Hovedet af en Tobakspibe. **Pibeboie**, en. s. **Tøndeboie**. **Pibebor**, et. Redskab til at udbore Piberør. **pibedannet**, adj. dannet som en Pibe, **Pibefabrik**, en. Fabrik, hvor Tobakspiber forfærdiges. **Pibehandler**, en. den, som driver **Pibehandel**, ell. Handel m. Tobakspiber. **Pibehat**, en. Et Slags tilforn brugelig Fruentimmerhat ell. Hætte, forsynet m. Piber (5.) "Skiøndt det (Haaret) var deiligt og mit eget, det skiultes i en **Pibehat**." Tode. **Pibehoved**, et. Hovedet paa en Tobakspibe. **Pibehytte** og **Pibehætte**, en. Dæksel af Staal- eller Messingtraad, som paasættes Leerpiber. **Pibekande**, en. Kande med en Pibe af Bugen til at skienke af. (Moth.) **Pibekradser**, en. Pind, hvormed Pibehovedet rendses, naar Tobakken er udrøgt. **Pibekrave**, en. En Krave, lagt i tætte Pibelæg. (s. **Præstekrave**.) **Pibekruser**, n. s. pl. Kruser om en Krave eller for Hænderne, som ere lagte i Piber. **Pibeleer**, et. ud. pl. en fiin Leerart, som især bruges til Tobakspiber, ell. de saakaldte Kridpiber. **Pibelunte**, en. Lunte, hvormed en Tobakspibe tændes. (Fidibus.) v. Aphelen. **Pibelyd**, en. Lyden af en Pibe, som blæses i. **Pibelæg**, et. Læg paa Tøi og Klæder, som ikke ere flade, men rørdannede. (s. **Pibe**, 5.) **Piberenser**, en. et Redskab til at rense Piberør. **Pibering**, en. En Ring paa den forreste Ende af Hiulnavet. (Moth.) **Piberør**, et. det til en Tobakspibe hørende Rør, hvorigiennem Røgen trækkes. **Pibestaver**, n. s. pl. tilskaarne, udbugede Staver af Egetræ, hvoraf Viinpiber og andre store Fade sankes. **Pibestilk**, en. et Stykke af en sønderbrudt Leerpibe. **Pibesvøb**, et. Svøb, der vindes om en Pibe. (Nyt phys. oec. Bibl. IX. 90.) **Pibetøi**, et. Samlingen af det, som hører til en Tobakspibe, Hoved, Rør, Mundstykke, m. m. **Pibeværk**, et. den hele Samling af Piber i et Orgelværk.

1. **Pibe**, v. n. og a. peb, pebet. [N. S. pipen.] 1. v. n. frembringe en klar, og skingrende Lyd. At pibe med Mun[...] "Hv- vil ei dandse der, hvor Lykken selv pibe?" Bording. — Vinden piber i tr[...] Aabninger. Kuglerne peb i Luften; [...] hvine.) figurl. a.) tale med en pib[...] Stemme; b.) klage sig, give sig for no[...] Den Dreng piber f. ingen Ting. (dagl. [...] 2. v. a. udtrykke ved Piben. At p. en [...] lodie. Visen blev mere peben end sjung[...] At pibe ud, yttre sit Mishag med noget [...] Piben, pibe til Foragt. At pibe en S[...] spiller, et Stykke ud. = **Pibefrihed**, [...] F. til at yttre sit Mishag v. Piben. "[...] Publicum fik **Pibefrihed**, vilde det blive [...] paalideligste Censor." Rahbek. **Pibel**[...] en. Navn p. en egen Lærke-Art. (Alauda [...] vialis L.) **Piben**, en. ud. pl. Gierni[...] at pibe. — **Piber**, en. pl. -e. den som [...] staaer at blæse paa Pibe.

2. **Pibe**, v. a. pibede, pibet. [af P[...] 5.] danne Pibelæg i Tøi, lægge Tøi i [...] ber. Den Krave er ikke pibet nok. — **De**[...] **Pibejern**, et. Et langt og rundt Strygej[...] der sættes fast p. Bordet, og hvormed P[...] dannes i Tøi.

3. **Pibe**, v. a. 1. pode Træer paa en [...] Maade, ved at trække en Ring af Ba[...] med Øie paa, over en Qvist af Træet, [...] vil pode. (Moth.)

Pibet, adj. [Af n. s. **Pibe**, 1.] som [...] pibedannede eller rørdannede Aabni[...] pibet Ost, Brød,

Pible, v. n. 1. vælde frem med [...] Bobler og med sagte Lyd. Kilden pi[...] frem af Sandet. "Der pible fra l[...] Field blandt søde Fioler de klareste V[...] S. Blicher.

Pidsk, en, pl. -e. [N. S. Piet[...] Sv. Piska.] 1. en Snor eller Rem, [...] Enden af et Skaft, til at slaae med [...] Svøbe (som er et mere dansk Ord.) [...] pidsk, Kiørepidsk, Hundepidsk, Jag[...] At holde een under **Pidsken** ɔ: i streng[...] 2. en i Nakken nedhængende, med [...] omvunden Haarfletning eller Haar[...] Haarpidsk. At binde sin **Pidsk**. = **Pi**[...] baand, et. Baand, som bindes om en [...] pidsk. **Pidskeknald**, et. Lyden af en [...] hvormed man smælder; Pidskesmæld, [...] skeparyk, en. Paryk, med en efte[...] Haarpidsk. (s. **Pungeparyk**.) **Pidske**[...] et. Stangen eller Skaftet paa en [...] **Pidskeskrald**, **Pidskesmæld**, et. d. s. s. [...] skeknald. **Pidskesnert**, en. Snerten, [...] nderste Ende af Pidsken, ell. af den [...] **Pidskesnert**, et. føleligt, snertende [...] med en Pidsk.

Pidsk, et. pl. d. s. Slag med en S[...] At faae **Pidsk**. Man kunde tælle e[...] **Pidsk**.

Pidske, v. a. 1. slaae med Pidsk, [...] be, Baand eller Riis. — figurl. sætte [...]

eller slaae paa med en Lyd, …s. Stormen pidsker Bølgerne; …sker paa Ruderne. — At pidske op, pidske ud. — Pidskning, Handlingen at pidske.

…en. pl. – er. [af det Lat. pius, …n, som ved umiddelbar Naade… ved virkelig eller indbildt From… at opnaae en større Reenhed og …end Andre. — Pietisteri, et. …Begreber om sin egen Fromhed … (Pietisme br. ogsaa som et no… Udtryk.) — pietistisk, adj. som …Pietismen, t. Pietisters Tro og

… pl. Pigge. [Sv. Pigg. E. Peak, …] En kort og smal Spids eller …svinets Pigge. En Jernpig. …igget, adj. besat m. Pigge. V. … Pighage, en. En Stav, med en …e i Enden. Pighammer, en, s. …r. pighvas, adj. saa hvas og …en Pig. Pigkrave, en. et med …besat Hundehalsbaand. (Rostg.) …en. En Fisk af Rokke-Slægten, …r forsynet m. en lang Pig. (Raia …) Pigstav, Pigstok, en. Stav, …en Spids i den nederste Ende. …ll. Piksuer) en. kaldes et vist Tøm…dstokken i Agterdelen af et Skib. …ller Pighvar, en. En Fisk af …gten. (Pleuronectes maximus.) …. pl.-r. [Isl. Pika. A. S. Pi…et ugift Qvindfolk. Piger og …Drenge og Piger. En gammel …en Pige, som endnu er urørt af …Mo. 3. et ugift Fruentimmer, …for Løn, en Tienestepige. Karle …p. Gaarden. At holde een Karl …r. (s. Barnepige, Bryggerpige, …, Malkepige, Stuepige, Sye…) = Pigeaar, et. pl. d. s. (næ…pl.) de Aar af et Fruentimmers …vori hun er ugift, som ligge imel…aarene og Ægtestanden. Pige…den Alder, hvori et Fruentimmer … Pigearbeide, et. A. der skikker …lge, der forrettes af Piger. Pi…t. pl. – børn. 1. et Barn af …n. Drengebørn (Svendbørn) og … 2. en Pige i Barnealderen, …vedet: en ung Pige. Et smukt … Pigebrud, en. Brud, som er …h. (modsat Enkebrud.) Pige… Dragt, som bruges af, passer …ger. (Baggesen.) pigefro, adj. …Pigestand. (Ohlenschl.) Pige…en, som paa en overdreven og …Maade er en Tilbeder af Piger, …ruentimre overhovedet. (Moth.) …n. Hue, som det er Skik f. Piger …ed (i Modsætn. t. Qvindehue.) …en. den, som idelig jager efter

Piger, eller søger at vinde dem til letfærdig Omgang. Pigekammer, et. K. hvor Piger, især Tienestepiger, opholde sig. Pigelav, et. Pigers Samfund og Selskab. At dandse Bruden af Pigelav. Pigelune, en. Lune, som findes hos Piger, som er egen f. Piger. (Ingemann.) Pigeløfte, et. L. der gives af en Pige ell. sømmer sig for en P. "Kan du ynde den Ungersvend, som giør et Pigeløfte?" Ohlenschl. Pigeløn, en. Løn, som gives en Tienestepige. Pigeran, et. en Piges voldsomme Bortførelse. Pigeseng, en. Seng f. Tienestepiger. Pigesind, et. ud. pl. Pigers Hu, Sind, Lyst, Tilbøielighed. Pigeskole, en. Skole, hvori Pigebørn oplæres (modsat: Drengeskole.) Pigestand, en. ud. pl. Qvindfolks ugifte Stand. Pigestemme, en. En Stemme, som Pigers, unge Fruentimres pleier at være. Pigestrenghed, en. S. som vises af en Pige imod nogen. "En Helt, som du, kan trodse Pigestrenghed." Ohlenschl. Pigesvend, en. den, som gierne vil være Pigerne til Tieneste. (Moth.) Pigesæder, pl. Sæder, som skikke sig f. Piger. (C. Frimann.) Pigetieneste, en. som et Fruentimmer giør i et Huus som Tienestepige. Pigetro, en. En Piges Tro eller Løfte om Troskab. Pigetugt, en. 1. En Piges Tugt og Ærbarhed. 2. den Tugt, Pigebørn holdes i af Forældre og Opdragere. Pigevæsen, et. hvad der hører en Pige til, er en Piges Art og Natur, ell. ligner denne. "Gierne havde de spottet over dette Pigeselskab og Pigevæsen." Rahbek.

1. Piil, en. pl. Pile. [Isl. Pila. N. S. Piel.] et med Od forsynet, og sædvanligen i den stumpe Ende fiedret Vaaben, der skydes af en Bue. "Med disse Ord hun fløi i Luften, som en Piil." Holberg. = a.) piildannet ell. piledannet, adj. dannet som en Piil. piildannede Skrifttegn. piilflux, (Arreboe) og piilsnar, adj. hastig som en Piil. (Baggesen.) — b.) Pilefieder, en. En af de Fiedre, som fæstes i Enden af Pileskaftet, f. at styre Pilens Fart. Pileflugt, en. ud. pl. en Flugt, saa hastig som Pilens. Pilekogger, et. K. hvori Pile giemmes. Pileod, en. Spidsen af en Piil. (Ogsaa: Piilsod.) pileret (piilret) adj. lige, som en Piils Flugt. (Arreboe.) Pilesaar, et. Saar af Pileskud. Pileskaft, et. Pilen, uden dens Od. Pileskud, et. Skud m. en Piil. At dræbes v. et Pileskud. Pileskytte, en. s. Bueskytte. Pilespids, en. og fl.

2. Piil, en. pl. Pile og Piil. [Isl. Pill.] et meget almindeligt Træ, hvis Slægt (Salix) har mangfoldige Arter og Afarter; et Piletræ. Sættepiil, Baandpiil, Kurvepiil, Gierdepiil. At plante Piil (ell. Pile.) At skyde i Veiret som en Piil. = Pileart, en. En enkelt Art af Pile-Slægten. Pile…

have, en. Plantning af Piletræer, hvoraf tages Stager og Stiklinger. Pilehegn, et. Hegn af plantede Piletræer. Pilekrat, en. Kratskov af unge Piil. Pilekurv, en. K. flettet af Pileriis. Pileplantning, en. Plantning af Piletræer p. Gierder og andensteds. At opmuntre Pileplantning hos Bønderne. Pileskud, et. en ung, tynd Pilegreen. (Øhlenschl.) Pilestage, en. En noget tyk, lige Pilegreen. Pilevaand, en. pl. d. s. en Pilegreen, Pileqvist. Saaledes: Pilebark, Pilebul, Pilelund, Pileqvist, Pileved, og mange fl.

Piinagtig, piinlig, Piinsel, s. Pine.

Pik, en. pl.-kker. [Fr. pique. E. Pike.] En lang Stang, med en Jernpig i den ene Ende; et Spyd. (jvf. Pig.) = Pikhammer, en. Hammer, med en lang Spids i den ene Ende, Stridshammer. 2. en spids Hammer, som Steenhuggere bruge. (Moth.) Pikøre, en. Øre, hvis Bag gaaer ud i en Spids; Stridsøre. (Moth.)

Pik, et. pl. d. s. [s. pikke.] Et lidet Slag med Fingeren ell. Fingerenden. Et Pik paa Døren.

Piket, n. s. [fransk.] et Slags Kortspil, som spilles af to Personer; Piketspil. At spille Piket.

Piket, en. [fransk. af pique.] i Krigskonsten: et Antal Soldater, i Alm. 50, som altid maa være rede, for at iagttage Fiendens Bevægelser; en Piketvagt, Forpostvagt.

Pikke, v. a. og n. 1. [Isl. piacka.] 1. banke smaat, med sagte Slag, som med Fingerenderne, ell. som Fuglene med Næbbet. At pikke paa Døren, pikke een paa Skulderen. At pikke en Steen o: tilhugge den med Pikhammeren. 2. neutr. give en sagte bankende Lyd. Uhret pikker. Det pikker paa Døren. — At pikke af, liste sig bort; figurl. dec. (Rostg.) "Hun snart maa pikke af." Wessel. (s. pille af.)

Pikkelhue, en. pl. -r. [af det Tydske: Pickelhaube. Isl. Pekill, Pekillhufwa, har en lignende Bem.] et Slags fordum brugelig, rund Hielm, enten heel af Jern, eller af Læder med Jernbeslag. 2. et Slags ulden Hue. (Rostg.) 3. en Beghue. (Moth.)

Pil, en. see Piil.

Pil, adv. bruges i Sammensætning m. nogle Adjectiver, for: ganske, reent. Som: pilraadden, pilskaldet, pilsuur. (dagl. Tale.)

Pilegrim, en. pl.-e. [Isl. pelagrimur. af Lat. peregrinus, hvilket Ord i den Gl. danske Bibeloversl. allevegne gives m. Pilegrim, i St. for: Udlænding, Fremmed.] den, som af Andagt, eller efter et andægtigt Løfte, vandrer til et helligt Sted. Deraf: Pilegrimsdragt, Pilegrimsfærd, Pilegrimsgang, Pilegrimsreise, Pilegrimsstav, o. fl.

Pilke, v. a. 1. at pille smaaligen ligen. (Moth.)

1. Pille, en. pl. Piller. [Lat. Pi Piler. T. Pfeiler.] 1. en især af Steen, der sættes under e en Bygning. = figurl. Middel t. de, vedligeholde en Indretning. Oplysning er Samfundets (Stat keste Piller." Engelstoft. 2. en staaende Støtte; en Søile, Colon niske, corinthiske Piller. (s. Sø den Deel af Muren i et Huus, sor lem to Vinduer; Vinduespille. i en trykt eller skreven Bog, kalde er trykket eller skrevet paa een Pillebaand, et. Jernbaand, som l en Pille, for at styrke den. Pil Bullen, Skaftet, den mellemste T Pille; Søileskaft. Pillefod, en. Pillehoved, et. Overdelen af en J hviler paa Bullen; Pilleknap, S Pillepaneel, et. Panelværk paa piller. Pillerad, en. Søilerad.

2. Pille, en. pl.-r. [Lat. pilula thekerkonsten: Lægemidler, som Form af smaa Kugler, der sy "De have indklædt Læren i Fabler de have forsøgt at forgylde Pille Syge." Schytte. — figurl. Ord der ere ubehagelige, krænkende, for den, som de siges til. (s. Stik

Pille, v. a. 1. [H. pellen. S røre ofte og sagtelig ved noget me ne, for at bryde eller plukke no for at afsondre noget derfra. At ken af et Træ; at pille Ærter (ta af Bælgene; ell. afsondre de go slette.) fig. at pille ved noget langsomt derpaa. At pille op, sa ligen op. At pille ud, tage smaa terhaanden ud af. — At p. sig i Fuglen piller sig m. Næbbet. (I lav Tale: At pille af, pille sig sig bort. "Lad mig udsove denne pille mig i Morgen væk." Bagg Pillemad, en. Mad, som smaal pilles; f. Ex. smaa Fisk ell. F Plukkemad. — Pillen, en. ud. pl. gen at pille. — Pilleri, et. pl.-er. Pillen. 2. Smaating, Ubetyd Pilleværk, et. kaldes i en Grynm Deel af Mølleværket, hvor Kornet Skallen.

Pilt, en. pl.-e. [Isl. Piltr.] gebarn, en Dreng. (et forældet er brugt af enkelte nyere Digtere tiener at bevares.) "Nu iler, P en Vind i Busken ind." Øhlenschl.

Pimpe, v. a. og n. 1. [fattes slægtede Sprog.] 1. v. n. giøre f med Drik; drikke langsomt, ikke Gangen, men idelig. At pimpe 2. v. a. drikke ofte og lidt ad

et Fruentimmer maatte i det mindste sidt p. hvert Sted." Holbergs Ep. — Deraf: Pimpebæger, Pimpe- Moth.)

...inelle eller Pimpernelle, n. s. en Steenbræk. (Pimpinella saxifraga.)

...steen, en. n. s. [N. S. Pimp- et Slags løs og meget let, pibet, ...fladen ru, i Bruddet trevlet og ... Steen af vulkanisk Oprindelse, ...es til Polering.

... en. pl.-e. [E. Pinn. H. Pinne.] ...t, smalt og tyndt Stykke Træ eller At skære en Pind. En Træpind, ...pind, Skopind, Strikkepind. At ... Pind for noget ɔ: hindre, at det ...lt staae paa Pinde for een ɔ: være ...l eens Tieneste, naar han fordrer ...man skulde saa ganske være sin egen ... min Slave, at alting kunde staae ...de naar jeg lystede." Rahbek. Til ...ende ɔ: til det Alleryderste. 2. ...kaldes de smaa Fiedre hos Fugle- ...naar de først bryde igiennem Huden. Pindhammer, en. Hammer til at ...inde med. pindhornet, adj. med ...dse og lige Horn, som Raabukken. ...e, en. 1. Strømpe, som er bundet ...ikkepinde. (Moth.) 2. en Sygdom ...ns Fod, der især viser sig i dens ...r, og der frembringer stive, bør- ...er, som Pinde. Pindhul, et. Hul, ...komagere banke Pinde i Støvle- og ... Pindkniv, (ell. Pindekniv. Col- ...). Kniv, som Skomagere bruge til Skopinde med. (Moth.) pindma- ... yderlig mager og tør. Pindso, ...men af Pindsviin. Pindsteen, en. ...ostene. (Moth.) Pindsviin, et. ... et Navn, som tillægges to forskiel- ...ge ...slægter, der begge have Legemet ...l. tildeels besat m. stive Pigge, i ...haar: det hos os almindel. Pind- ...igel. Erinaceus; og det fremmede ...n. Hystrix. Pindsyl, en. Syl, ... Skomagere slaae Pindhuller i Læ- ...b.) pindeagtig, adj. spinkelt, svagt, ...d der er giort af Pinde. Pinde- ...et. Brænde, hugget i meget smaa ... pindebygget, adj. v. En pinde- Baad (Statstid.) s. klinkebygget. ...hugger, en. den som udhugger Pin- ...e til Salg. Pindehuus, et. 1. ...r til at giemme Pinde i; som Strik- ... 2. et daarligt, svagt, slet bygget ...helst et Træhuus. "Ifald hans ...ns gik op i Røg og Flammer." Pindesko, en. Sko, hvori Saa- ...æstet til Overlæderet med Pinde.

Pindespil, et. Spil, som leges ...a Pinde paa en Brikke, eller med ...kunstigt udskaarne Pinde, der kastes ...et Bord. Pindesteg, en. Kiød- stykker, som steges paa Pinde, eller med en Deel af Ribbenet. (Rostg.) Pindetøi, et. Pindeværk. (Moth.) Pindevogn, en. V. hvis Træværk er meget spinkelt og svagt. Pindeværk, et. 1. Pindene, der sættes i Letterne til en Vognfading. 2. Træværk, som er pindet sammen, eller er meget spinkelt, skrøbeligt. (Bording.) "Hvis det er Pindeværk — saa lad det slaaes jo før jo heller reent itu." Baggesen.

Pinde, v. a. 1. slaae Pinde i noget; slaae noget sammen med Pinde. At pinde Sko; at pinde noget sammen. At pinde Brænde ud. — pindes, v. n. pass. faae de første Vingefiedre. (om Fugleunger.)

Pindse, s. Pintse.

Pine, en. pl.-r. [Isl. Pina. N. S. Piin.] en høi Grad af udvortes, legemlig Smerte, eller af indvortes Siælelidelse. = pinefuld, adj. meget smertelig, fuld af Pine. Et pinefuldt Liv. Guldberg. — piinagtig, adj. som volder Pine, er forbundet med Pine. Deraf: Piinagtighed, en. ud. pl. en pinefuld Beskaffenhed eller Tilstand. — piinlig, adj. forbundet med Pine. piinligt Forhør (hvorved Tortur bruges.) Piinsel, en. pl. Piinsler. Tilstand, hvori man pines; Gierningen at pine. "Plage er et længere vedvarende, ofte middelbar anvendt, Piinsel et mere udsøgt, altid umiddelbar anvendt Onde." Sporon.

Pine, v. a. pinede og piinte; pinet og piint. [Isl. pina. N. S. pinen.] volde en høi Grad af legemlig ell. aandelig Smerte. (I ældre Dansk br. det altid for: straffe.) At pine et Dyr. At pine en t. at bekiende. — figurl. plage, besvære, trænge haardt. At pine een m. Snak, m. Spørgsmaal. At pine (plage, overhænge) een om noget. At pine noget frem, d. s. s. frempine. "Og piinte voldsomt hvert et Udtryk frem." Baggesen. (s. afpine, udpine, og jvf. plage.) = Pinebænk, en. Indretning, hvorved Forbrydere pines for at faae dem til at bekiende Misgierninger; Tortur. At lægges p. Pinebænken. — fig. ethvert Pinested. "Smaakryb, som fyldte Husene, og giorde Natteleiet selv t. en Pinebænk." Guldb. Pineredskab, et. Redskab til at pine Forbrydere med. (Moth. Schytte.) Pinested, et. Sted, hvor een pines, lider Pine. — Pinelse, en. Gierningen at pine.

Pink, en. pl.-er. [N. S. Pinke.] et Slags Lastskibe med flad Bund og høi Agterdeel, Pinkskib. (Hvitfeldt.)

Pinke, v. a. 1. slaae med smaa Slag paa noget, der giver en klingende Lyd. (Rostgaards Ordb.)

Pintelhage, en. til Skibs: en Jernhage, i Enden af et svært Stykke Toug, som bruges, naar Ankeret skal bringes op p. Siden af Skibet.

Pintse, en. ud. pl. [Gr. πεντηκοστη.]

en af de tre store Høitider i den christne Kirke, som helligholdes den 50de Dag efter Paasken, til Minde om Apostlenes Begeistring af den Helligaand. I Pintsen (i Pintsedagene.) til Pintse, efter Pintse (ell. Pintsen.) = Pintseaften, Pintsedag, Pintsefest, Pintsehelligdage, Pintsehøitid, Pintsenat, Pintsetid, Pintseuge, bruges paa samme Maade som Paaskeaften, Juleaften, Paaskedag o. s. v. — Pintselilie, en. en Blomst; Pintse-Narcis. Narcissus poeticus. Pintsemai, en. grønne Løvgrene, hvormed Kirker prydes til Pintsefesten.

Pip, en. n. s. Sygdom hos Høns og andre Fugle, hvorved Tungehuden forhærdes og Næsehullerne tilstoppes.

Pipling, en. pl. -er. [E. pippin.] et Slags smaa, fine, velsmagende Æbler. "Da tog — Prindsessen en Pipling saa rund og saa rød." Baggesen.

Pippe, v. n. 1. (med have.) skyde frem ell. op, begynde at komme frem. (om Væxter, om Dine og spæde Skud paa Træer, o. d.) Græsset begynder at pippe frem. (dagl. T.)

Pipskiæg, et. det første Skiæg hos et Mandfolk; Duun paa Hagen, Duunskiæg. (Moth.)

Pirhiernet, pirhovedet, adj. [af pirre.] som hastig bliver vred, er let at fortørne. (Rostg.)

Pirke, v. a. og n. [af pirre.] idelig pirre og pille ved, overføle. (Moth.)

Pirre, v. a. 1. [fattes i de beslægtede Sprog. jvf. purre.] 1. røre idelig ved, prikke. At pirre i Jorden med en Kiep. "Pirres du for stærkt i Panden." Baggesen. 2. figurl. opirre, fornærme, drille; ogsaa: ideligen paaminde. (dagl. T.) 3. i physisk Bemærkelse, om det, der giør en stærk (irriterende) Virkning paa Legemet, især paa Nervesystemet. pirrende Lægemidler. "I det denne Kogekonst behageligen pirrer Ganen, og fremlokker utidig Spiselyst." Synesius v. Bloch. = Pirren, Pirring, en. Gierningen at pirre. — Pirremiddel, et. Middel, som giør en pirrende Virkning.

Pirrelig, adj. som let kan pirres; irritabel. — Pirrelighed, en. ud. pl. Egenskaben, at kunne pirres, at være pirrelig, Irritabilitet.

Pis, et. ud. pl. [Isl. Pissa: men ogsaa Ital. og Fr.] Urin hos Mennesker og Dyr. — Pisse, v. n. og a. 1. udkaste Urinen, lade sit Vand. [uagtet disse Ord forekomme i Skrifter og danske Ordbøger, (Verb. ogsaa i danske Bibeloversættelser) høre de dog til dem, som man undgaaer, og overlader til den lave Talebrug. Det samme gielder om de heraf udledede Ord, som: pisdrivende, adj. urindrivende; Pisseblære, en. Urinblære. Pissetrang, en. Trang til at lade Vandet; pissetrængt, adj. som har denne Trang, og fl.] I gammeldanske Skr. br. Nættæ for: Pis. s. Glossar. til H. pestrengs Lægebog.

Pistol, en. pl.-er. [Fr. pistolet.] et Skydevaaben, som holdes og affyres [med] een Haand; Haandbøsse. (Rostgaard.) udfordre een paa Pistoler. = Pistolhy[lster,] et. Foder eller Giemmested paa begge S[ider] af Sadelen, hvor Pistoler kunne stikkes. Pistolskud, et. 1. Skud af en Pistol. [2.] det Længdemaal, som et saadant Skud [kan] naae. De vare hinanden p. et Pisto[lskud] nær.

Piuske, v. a. 1. [s. pluske, hvoraf de[tte sy]nes kun at være en forandret Udtale.] [gi]øre urede ved at ryske og gribe i. At piuske i Haaret.

Placat, en. pl. -er. 1. en offentlig [op]slaaet Befaling eller Bekiendtgiørelse [fra] Øvrigheden. 2. et Lovbud eller en for[ordning,] Anordning af mindre Omfang, der bekiendtgiøres v. et Regieringscollegium.

Pladder, et. ud. pl. 1. Dynd, og [hvad] der ligner Dynd. 2. unyttig Snak, Sladder; Sqvalder. (Rostg.) — pladderfuld, adj. ganske fuld, saa fuld at det [flyder] over. (v. Aph.) Pladdermund, Pla[dder]pose, en. den, som snakker meget og u[nyt]tigt; en Sladdrer, Sqvaldrer. (M[oth.] dagl. Tale.

Pladdre, v. a. og n. 1. røre noget [flyd]ende sammen. 2. tale unyttig Snak, [sla]dre, sqvaldre. (Colding.) Det udtale[s og]saa v. en Omlyd: piaddre. (s. piatte.)

Plade, en. pl.-r. [T. Platte. E[ng. pla]te. jvf. plat, Blad, Flade.] 1. et [fladt,] jævnt Legeme af nogen Udstrækning og [Tyk]kelse, som ved Hamring, Slibning, [Støb]ning ell. d. har faaet denne Skikkelse. Alm. om Metal og Steen; ikke om [Træ.] En Jernplade, Marmorplade. (Der[imod] et Bordblad, en Bordskive, af Træ.) Ovnplade, Skorsteensplade. (s. Blik.) [2.] i ældre Skrifter og hos Digtere: Pa[ndser,] Harnisk. "Min Plade, mit Pandser, [min] Glavind, mit Skiold." (i et af Hr. M[...] Digte.) "Da klædte de sig i Plade." [Oeh]lenschl. 3. en Lyseplade. Lyset va[r i] en Messingplade. = Pladeguld, et. [...] Guld, som er slaaet i Plader. (Ligel. [Pla]dejern, Pladekobber ꝛc.) Pladeha[mmer,] en. i Jernbrug: en svær Hammer, h[vormed] Plader hamres. Pladeovn, en. Ovn, [sam]mensat af Jernplader. Pladepandser, [et.] Pandser af bevægelige Plader eller [...] (forskielligt fra: Ringbrynie.) Pla[deslager,] en. som forfærdiger Metalplader, [...] arbeider i Pladeværk. (Moth.) sædvan[ligere] med en tydsk Form: Plattenslager. [Pla]deværk, et. hvad som bestaaer af Plader, giort af Plader. (Moth.)

Plade, v. a. 1. lægge Plader paa. [...] plade Skoe. 2. slaae i Plader.

(Rostgaards Ordb. nu lidet bru=

, en. pl.–e. og –r. [T. Platz. M. L.] 1. det Rum, en Person eller ...ver for at være i, for at staae, ...e paa, m. m. ell. det Fladerum, ...landen p. denne Maade indtager. Plads. En beqvem, ubeqvem At tage Plads op ɔ: fylde et Rum. t tage, optage en Plads for en besætte den indtil han kommer.) Mangel p. Plads. Dette er min ...den P. som tilkommer mig.) At ...a hans Plads. fig. Han er ikke p. ...lads i dette Embede. — At give ...ere P. vige sin Plads for een. ... et mere udstrakt, almindeligt Be= Plads. f. E. Da Rummet er for ...et, afstaaer jeg gierne min Plads. ... mere Hensyn til en vis Plet i ... Plads til en fornøden Udstræk= ...tte. Et Sted, hvor ikke de halve kunne finde Plads, er ikke skikket ...dan Forsamling. (jvf. Sted.) — ...er vel ikke blot ud paa Fladerum= ...i har ogsaa Hensyn p. det hele (eu= ...n, et Legeme indtager ell. behø= ...br. det altid m. Hensyn t. et vist ...en vis Gienstand; og ikke om absolute Begreb. Man siger: ...um nok i Pakhuset (f. E. t. flere ...inger.) Der er Plads nok for ... En god Plads (eller: et godt ...taae paa.] 2. et aabent, jævnt ...en med Hensyn til sammes Belig= ...ler til visse Handlinger, som der Torve og offentlige Pladse. En ...s (hvor en Have kan anlægges.) ...ads, Valplads, Skueplads, m. fl. ...mnesker beboet Sted; en By, Fæst= ...ben.) f. Handelsplads, Ladeplads. ...te Tilfælde, figurl. Værdighed, Tieneste, borgerlig Stilling, Post. ...lads er endnu ikke besat. Plads i ...Kloster, i en Stiftelse. En Læ= Graverplads, Ministerplads. = ...rt, en. kaldes den Hiort, som i ...n overvinder og forjager sine ...t. Pladsmajor, en. i Fæstnin= Officeer, hvis Bestilling det er, Mandskabet til de forskiell. Vag= ...ve Opsyn med disse. Pladsme= ...en, som anviser Plads, fordeler P. J. Colding.)

, v. n. 1. pladske, skylle ned. Heraf: Pladsregn, en. ud. pl. som falder stærkt og i store Draa= regn. (T. Platzregen.)

et. pl. d. s. Lyd, som frembrin= ...aldet af Vand, eller af et haardt Vand. "Et lydeligt Pladsk for= ...ldets Fald." Baggesen.

, v. n. 1. [med have.] 1. give en Lyd, som faldende Vand, frembringe et Pladsk. 2. røre i flydende Ting og derved frembringe denne Lyd. Anden pladsker i Vandet.

Plag, en. pl. – e. En ung Hest i andet Aar; større end et Føl, mindre end en Fole. (Rostgaard.)

Plage, en. pl.–r. [Isl. Plága. T. Plage.] 1. et føleligt, smertende Onde, som een lider paa Siæl eller Legeme; Pine. Søvnløshed er en stor Plage. "At hver Dag have maa, hver Stund sin egen Plage." Holb. P. Paars. 2. Fortræd, Kræn= kelse, Besvær, som Andre tilføie een. Han er mig kun til Plage. "Af een og anden han maa udstaae mange Plager." Holberg. 3. i danske Bibel= Oversættelser: Syge, Smitsot, Pest. (E. plague.)

Plage, v. a. 1. tilføie et føleligt Onde, volde Plage, besvære. "I unge Møer, som jer Legem plage saa, som klemte, snørte, ja til Døde piinte gaae." Holberg. "Den, som plager andre, forbittrer deres Skiebne uden Nødvendighed; den, som piner dem, giør det af Lyst." Sporon. — Plageaand, en. egentl. en Aand, som plager. "Er det en Plage= aand fra Helvedes mørke Hiem?" J. Smith. figurl. om den, som volder Andre megen Fortræd og Besvær. Plagefoged, en. Fo= ged, Forstander, Opsynsmand, som trykker og plager sine Undergivne. "De smaa Pla= gefogeder, som ville misbruge deres Magt t. at giøre Bonden Vold og Uret." Snee= dorf. "Enhver, der ikke blues v. at giøre sig selv t. sine Medmennesters, Medborgeres Bøddel ell. Plagefoged." Rahbek. Pla= gegudinde, en. er brugt af nogle Nyere for: Furie. Plageliv, et. L. fuldt af Plage, Møie, Besværlighed. Plagested, et. Sted, hvor man lider Plage ell. Besværlighed. "Et Plagested f. alle Reisende." (M.) — Plagen, en. ud. pl. Giærningen at plage. Plager, en. pl.–e. den, som plager andre. Plageri, et. pl.– er. idelig Plagen.

Plan, en. pl.–er. [af Lat. planus.] 1. en jævn, slet Plads; en Slette. (T. Plan.) Deraf: Skovplan. 2. Grund= rids til en Bygning, eller et Anlæg. 3. Udkast, i Tankerne, ell. skriftligen, til et Foretagende, som maa skee efter en vis Or= den og Fordeling. (i ældre Skrifter Forsæt.) "Hvilken Dristighed i Tanken, hvilken Kund= skab i Planen, hvilken Kraft i Udførelsen!" Baggesen. At udkaste en Plan til et Fore= tagende. Han havde lagt Planen t. dette Felttog. En Finantsplan. = planløs, adj. uden Plan, som ikke er forud betænkt og overlagt; uordentlig. planmæssig, adj. som skeer efter, og i Overeensstemmelse med en vis Plan.

Planere, v. a. 1. [af Plan.] 1. jævne, slette, udjævne, borttage Forhøininger og Ujævnheder fra en Plads. 2. hos Bogbin=

dere: lade Trykpapir giennemtrækkes af et med Allun afkogt Liimvand. Deraf: Planeerhammer (hvormed det planerede Papir bankes efter Tørringen) Planeerperse, Planeertrug, Planeervand, o. fl.

Planet, en. pl. -er. et Himmellegeme, der har sin egen Bevægelse i en bestemt Tid omkring Solen. (s. Firstierne.) = Planetaar, et. den Tid, hvori en vis Planet fuldender sin Bevægelse om Solen. Planetbane, en. En Planets Bane eller Løb omkring Solen i Himmelrummet. Planetsystem, et. de Planeter, som i Verdensrummet bevæge sig omkring den samme Firstierne; Solsystem.

Planke, en. pl. -r. [T. Planke.] et fladt og jævnt skaaret ell. høvlet Stykke Træ af temmelig Tykkelse og Længde. Ege- Bøge- Fyrreplanke. = Plankebro, en. En Bro, tømret af Planker. (Ingemann.) Plankebygning, en. En af Planker sammensat Bygning. Plankedæk, et. Dæk, sammensat af Planker. Et Plankedæk p. en Baad. Plankehoved, et. den fremstaaende Ende af en Planke. (v. Aph.) Plankelag, et. Et Lag af Planker, som i en vis Stilling ligge over ell. ved Siden af hverandre. Plankelag i et Skib. Plankesav, en. Sav til at skære Planker ud af Træer. Plankeskærer, en. den, hvis Arbeide er at save Planker. (v. Aph.) Plankeværk, et. en tæt Lukkelse om en Plads, af Planker ell. Bræder, som lægges paa langs over hinanden og fastslaaes til Stolper.

Planke, v. a. 1. lukke med Planker. "Dermed han planker ind, og giør et Enemærke." Arreboe. (s. afplanke, indplanke.)

Plante, en. pl. -r. [E. Plant. T. Pflanze. I Dansk af sildigere Opkomst og Brug, end Urt og Krud.] 1. i almindelig Talebrug: enhver Jordvært, som udmærker sig ved at have Stængel og Blade, en Urt (hvorunder da ikke regnes Træer, Buske, Mos ell. Svampe.) I Havedyrkningen br. det om unge Værter af denne Art, som opelskes af Frø og udplantes. At sætte Planter. Kaalplanter, Salatplanter. 2. i Naturhistorien, og i vidtløftigere Bemærkelse: ethvert Naturlegeme med organisk Liv og Livskraft og med Forplantningsevne, men uden Selvfølelse og Bevægelsesevne; et vegetabilisk Legeme. = Planteaftryk, et. Afpræg af den ydre Form, som en forstenet eller tørret Plante efterlader. planteagtig, adj. som ligner Planter. Plantebed, et. Havebed, hvor Planter (Sætteplanter) opelskes af Frø. (Storm.) Plantedeel, en. Deel af et vegetabilisk Legeme. Jord af raadnede Plantedele. Plantedyr, et. pl. d. s. den hele Classe af dyriske Legemer, som have den mest enkelte Organisation, der nærmer sig Planternes. Zoophyta. Plantefarve, en. Farvestof, taget af Plan-

ter. (modsat: Mineralfarve.)
et. Frø af een ell. flere Planter.
føde, en. ud. pl. Føde af Planter
sat: dyrisk Føde.) Plantegaa
indgierdet Plads, som br. til Pla
Plantehave. (Rostgaards Ordb.)
green, en. Sættequist. Plant
egen Haveplads, som bruges til
elske enten Haveplanter, eller Tr
tegaard. "At Plantehaverne il
langt borte fra de Strækninger,
beplantes." Schytte. Plantehu
som stikkes i Jorden, for deri at
ter. Plantehuus, et. Huus,
ter, især fremmede, opelskes v. K
huus. "Disse Træer kunne bl
varme Plantehuse." Oluffens L
Plantejord, en. 1. Jord af op
raadnede Plantedele; Værtjord.
jord, skikket til at sætte Planter
tekiender, en. den, som er øvet
at kiende og skielne Planter
Slægt og Art. Plantekonst, en
hed og rigtig Indsigt i at pla
Træer. (C. Frimann.) Plantek
af Plantelegemer. (modf. dyr
Plantekundskab, en. ved Erfari
vet K. om Planter; botanisk
plantekyndig, adj. kyndig i Pl
Plantelag, et. Lag af paa hinan
de Planter. Plantelag i Mosern
Plantelegeme, et. L. som hører
riget, vegetabilisk Legeme.
Planteliv, et. det Liv, den org
værelse, som Planten har. (
figurl. at leve et Planteliv ɔ:
dorsk, uvirksomt, vegeterende Liv.
ludsalt, et. Et Ludsalt, som all
Planteriget. Plantelære, en.
denskab om Planternes Inddeling
og Arter, om deres Egenskaber
delse; Botanik. Plantemaler,
hvis Hovedfag er, at aftegne og
ter. (Baggesen.) Plantemeste
som bestyrer en Plantehave, ell
Skovtræers Plantning og Røgt.
muld, en. ud. pl. d. s. s.
Plantenavn, en. N. for en vis en
ell. Art af Planter. Planten
1, d. s. s. Plantesøde. 2. Nærin
ter. (Oluffens Land. Oec. 2
Planteolie, en. Olie af Pla
(modf. dyrisk Olie.) planterig
har stor Overflødighed af Plante
mann.) Planterige, et. ud. pl.
best. Art.) i Naturhist. det hele
Værter, af Jordens Plantele
Modsætn. til Dyreriget og Mi
Plantesaft, en. S. som findes
som kommer af Planter; Urtesaf
tesalt, et. S. som uddrages
Plantelegemers Aske; Ludsalt.
Plantesamler, en. den, der sa

...Planter. Plantesamling, en. 1. ...en at samle Planter. 2. en Sam... ...vende Planter paa eet Sted, eller ...de i en Urtebog (Herbarium.) ...ole, en. et Sted, hvor Blomster og ...rter (især Træer) opelskes af Frø ...Plantning. figurl. "Opdragelsen ...gienstdige Velvillies Planteskole" ...elet t. at frembringe den.) Engelst. ...Dyders og Glæders skiønneste Plan... Rahbek. (Hyppigen br. det ogsaa ...ane Indretninger, hvor unge Men... ...stemte til et vist Kald, dannes med ...il deres Bestemmelse.) Plante... ...unt Skud paa en voxende Plante. ...im, en. Sliimdele, der indeholdes i ...ges af Planter. (Olufsen). Plan... ...s. Steen med Planteaftryk. (B. ... Plantesyre, en. vegetabilsk Syre. ...vn, en. den Tilstand hos Planter... ...antages at ligne Dyrenes Søvn. ...rden, en. figurl. den hele Samling ...ende Plantelegemer. "Hvor dorsk ...a Planteverd'nen ligger." Foer... ...Plantevært, en. 1. Planters Vo... ...ning. (Arreboe.) 2. Samlingen ...e Plantelegemer paa et Sted, Be... En rig Plantevært. plante... adj. som lever af Plantesøde. ...ende Dyr (herbivora.) modsat ...de.

...e, v. a. 1. [Isl. planta.] sætte No... ...i Jorden i en opreist Stilling; i ...hed: sætte Værter i Jorden, for ...ve. At plante Fanen i Jorden. ...r Kanoner paa en Vold o: føre ...Skydehullerne. At plante Træer, ...lomster ud (af Potter e. d. i Bede... ...p. Kaal ud af Drivbænken. — ...gge Grund til, rodfæste, frem... Planter, en. pl.-e. den, som gi... ...f med at plante. En P. i Vestin... ...i der eier en saakaldet Plantage. = ...ger, en. den, som er flyttet t. et ...Land og der bleven Borger; en ...(Jahn.) Plantehul, et. Hul, ...s i Jorden, f. at plante noget i; ...Træ. (Fleischer.) Plantemaade, ...en Maade at plante paa. Plan... ...a. Pind, som bruges ved Plant... ...Plantestad, en. Stad, som er an... ...bhggere ell. Colonister. Plan... ... 1. Sted, hvor der plantes, ell. ...l er stikket. 2. figurl. et Sted, ...yggere nedsætte sig; en Colonie. ...) "Hvorledes et Land saa lidet ...fyne Mennesker nok t. saa mange ...der." Guldb. Plantestok, en, ...n bruges t. Plantning. (Olufsen.) ...), en. Tid, da man i Alm. plan... ...r beqvem til Plantning. — Plant... 1. Gierningen at plante. 2. et ...ver Træer og andre Værter plantes og opelskes; Træplantning. (fr. Plantage.) En Plantning af unge Grantræer.

Plaster, et. pl. Plastre. [Lat. emplastrum.] en sei, af Olie ell. andre fede Sager og deri blandede Lægemidler tillavet Dei, som bruges i Lægekonsten; særd. naar den er strøget p. et Stykke Skind, Lerred, e. d. At lægge et P. paa Saaret. Deraf: Brystplaster, Maveplaster, Trækplaster, Vorplaster o. fl. = Plasterdei, en. den sammenrørte og rullede Dei, hvoraf Plaster laves. Plasterdug, en. et Stykke Lerred, eller andet, hvorpaa Plasteret stryges. Plasterstryger, en. et Redskab, hvormed Plasteret bredes paa Dugen. — plastre, v. a. 1. belægge med Plaster. (Moth.)

Plat, adv. [Sv. og N. S. platt.] Ganske, reent, aldeles. At sige sin Mening plat ud, reent ud. "Dog plat uværdig han ei tærer Kongens Kost." Holb. P. Paars. (Ordet er nu egentl. et lavere Udtryk; og br. derfor ikke altid m. heldig Virkning af nyere Digtere f. E. Ohlenschlæger.)

Plat, adj. [N. S. platt.] 1. flad, jævn. (d. Tale.) 2. uædel, lav, ikke værdig. (om Ord og Udtryk i Stiil og Tale.) Et plat Udtryk. platte Talemaader. "Mange Vers — blive v. denne Forandring platte, ubehagelige, ja ganske latterlige." Sneed. "Ingen kan (p. Skuepladsen) fremstille en plump ell. plat Charakteer, uden selv at have en vis Grad af Fiinhed." J. L. Heiberg. (Deraf Subst. Plathed.) 3. som er uden Omsvøb, ligefrem i Tale. (sielden.) "Jeg er plat." Jost, i Evalds Harl. Patriot. "Den Sag er plat." Baggesen. = Platfiil, en. et Slags smaa File, som Laasesmede bruge. Platfiske, n. s. pl. 1. kaldes de ved deres flade Legemsbygning udmærkede Fiske af Flynder-Slægten. (Pleuronectes.) 2. ligeledes br. dette Navn i Handelen om et vist Slags tørret islandsk Klipfisk. platfodet, adj. som har flade Fødder. platfodede Dyr, som træde m. hele Fodsaalen p. Jorden. Plathoveder, n. s. pl. et Slags smaa Søm med store og flade Hoveder. Platlæder, et. hos Garverne: glat Læder, hvorpaa ingen konstig Narv er indskudt. platnæset (Moth.) s. fladnæset.

Platsregn, s. Pladsregn.

Platting, en. pl.-er. til Skibs: et vist Slags sammenflettede Kabelgarn.

Plattydsk, adj. kaldes den tydske Sprogart, der tales af Folket i Nordtydskland, (Vestphalen, Nedersaxen, Pommern, o. s. v.) og har betydelig Ordlighed m. det danske Sprog; Nedertydsk, Nedersaxisk. (modsat Høitydsk.) Det Plattydske; en plattydsk Ordbog. At tale Plattydsk.

Pleie, en. ud. pl. [T. Pflege.] 1. Gierningen at pleie, at bære Omsorg for; Røgt, Pasning. (især om Mennesker og deres legeml. Fornødenheder.) Den Gamle, Syge

behøver omhyggelig Pleie. Deraf: Sygepleie. 2. Udøvelse, Iværksættelse. Rettens Pleie, Retspleie. (T. Rechtspflege.) = De følgende Sammensætninger kunne udledes deels af dette n. s. deels af dets Verbum: **Pleieamme**, en. Goldamme. **Pleieanstalt**, en. (J. Bune.) s. Pleiestiftelse. **Pleiebarn**, et. B. som opfødes og opdrages af Fremmede, ell. i en Pleiestiftelse. **Pleiedatter**, en. et Pigebarn, som fremmede Forældre opdrage som deres eget; saaledes: Pleiesøn. **Pleiefader**, en. den, der staaer et fremmedt Barn i Faders Sted. Ligeledes Pleiemoder; og begge kaldes, med Hensyn til Barnet, Pleieforældre. **Pleiehuus**, et. Huus, indrettet til Bolig og Pleie for Gamle, Skrøbelige ell. Nødlidende; Hospital. **Pleielæge**, en. Læger i Kiøbenhavn, som besørge Fattigvæsenets Sygepleie f. de Fattige, der ikke indlægges p. Hospitalet. (Forordn. 1 Jul. 1799.) **Pleiemester**, en. som har Opsyn over et Pleiehuus ell. en Pleiestiftelse. (Rostg.) **Pleiemoder**, en. 1. s. Pleiefader. 2. en Kone, der har Opsyn med Børn i en Pleiestiftelse. **Pleiestiftelse**, en. S. hvor forældreløse Børn opfødes; eller hvor Gamle, Svage og Fattige gives Huusly og Ophold. **Pleiesøn**, en. s. Pleiedatter. **Pleievæsen**, et. hvad der hører til offentlig Pleie, Pleiestiftelser og deres Bestyrelse. Det militaire Pleievæsen; Krigs-Pleievæsen.

1. **Pleie**, v. a. 1. [Isl. plaga. N. S. plegen.] Have Omsorg for een; røgte, vare paa, see tilgode. At pleie sig; at pleie en Syg. "Pigen var deilig, og hun pleiede Kongen og tiente ham." 1 Kong. 1. — At pleie Retten, haandhæve Lov og Ret. (s. Pleie, 2.)

2. **Pleie**, v. n. 1. (har.) have Vane til; foretage ofte den samme Handling paa lige Maade. (med det efterfølg. Verb. i Infin.) Han pleier daglig at ride. Tag saameget, du pleier (at tage.) Man pleier at sige (det er et almindeligt Sagn, Mundheld.)

Pleiel, en. pl.-er ell. Pleiler. [E. Flail. T. Flegel.] Et Redskab, af to stærke, rundskaarne, ved en Læderrem forenede Kieppe, (Handelen og Slagelen) som bruges til Kornets Tærskning. — **Plejelhilde**, en. den stærke Rem, hvormed begge Træer i Pleielen bindes sammen.

Plet, en. pl.-ter. [Isl. Fleckr. T. Flecken.] 1. et Sted paa Overfladen af noget, hvor der kiendes Forandring i Farven. En rød Plet i Huden. At faae Pletter p. sine Klæder. Pletter i Solen. En Blækplet, Fedtplet, Olieplet. 2. figurl. Lyde, Smitte, Vanære. Det var en Plet i hans Charakteer. En Dyd uden Pletter. 3. en liden Deel af Jordens Overflade, ell. af et Stykke Land. En Plet Jord. Enhver elsker den Plet, hvor han fødtes. (Deraf: Engplet, Græsplet, Jordplet, Skov-[illegible] 4. et vist, nøie bestemt Sted, hvorom [illegible] len er. Nu ere vi paa Pletten, paa [illegible] rette Plet. = **pletfri**, adj. som er [illegible] Pletter; figurl. uden Lyde, feilfri. [illegible] pletfri Samvittighed. **Pletkugle**, [illegible] Kugle af Pletsæbe. **Pletleer** ell. Pl[illegible] leer, et. Et Slags Leer, som bruges [illegible] Pletkugler. **Pletsæbe**, en. et Slags [illegible] be, som tager Pletter af Tøi. (Moth.) **Pletteskrædder**, en. S. hvis Haandvær[illegible] at bøde gamle Klæder og rense dem [illegible] Pletter. **pletteviis**, adv. i Pletter, [illegible] og her adspredt, som Pletter i Tøi. (D[illegible] i Plettetal.)

Plette, v. a. og n. 1. sætte Plet[illegible] frembringe Pletter, smitte. At plette [illegible] Klæder. — figurl. Ved denne Handling [illegible] tede han sit Rygte. 2. v. n. modtage [illegible] Pletter. Dette Tøi er let til at plette.

1. **Pligt**, en. pl.-er. [T. Pflicht [illegible] Gl. Tydsk (f. E. hos Notker) er Flihte [illegible] Befaling.] 1. den bindende Forskrift [illegible] bestemmende Rettesnor for Menneskets [illegible] len og Handlemaade, for dets frie Vi[illegible] hed som aandeligt Væsen, der enten [illegible] der af indvortes, moralske Love og G[illegible] sætninger, eller beroer p. udvortes [illegible] Anordninger; (mere dog p. de første. [illegible] gaaer mere ud p. moralsk Forbindtl[illegible] Skyldighed tillige p. den lovmæssige [illegible] ton.) Jvf. Dydspligt, Retspligt, Tro[illegible] pligt. — En betinget, ubetinget (ful[illegible] men) Pligt. Vi have ogsaa Pligter [illegible] Dyrene. At efterkomme, at fors[illegible] svigte sine Pligter. "Vi have Ret t[illegible] uden hvilket vi ei kan opfylde vore P[illegible] og som vi kan giøre uden at overtræde [illegible] Sneedorf. [Man forklarer jævnlig [illegible] ved en Handling, hvortil Mennesket [illegible] bundet; eller "en Handling, som for [illegible] Fornuftens Bydende bliver nødv[illegible] Müller. Det oprindelige Begreb o[illegible] gaaer dog ikke ud paa Handlingen sel[illegible] p. Budet, den indvortes ell. moralsk[illegible] vendighed, som betinger den; og de[illegible] greb overføres p. Handlingen selv, [illegible] Tilfælde indtræder, at vi skulle gi[illegible] Pligt. "Det er klart, at naar Me[illegible] skal giøre sin Pligt, maa han giøre [illegible] Pligtens Skyld." Ørsted. Mennes[illegible] derfor at have Pligter ɔ: moralske F[illegible] ter f. sine Handlinger i Almindelig[illegible] visse Forhold og Tilfælde. Man si[illegible] for ogsaa: at overtræde, at efterko[illegible] Pligt. At handle efter Pligt og S[illegible] tighed. Eet er at vide, at kiende si[illegible] ter, et andet, at handle saaledes, at [illegible] fylde dem.] jvf. Forpligtelse, Skyl[illegible] 2. De tilforn brugelige Bemærk[illegible] Pligt: høitideligt, edeligt Løfte, [illegible] telse; (hvoraf endnu haves Talem[illegible] At tage een i Ed og Pligt) Bod, [illegible]

...vil du giør sand alvorlig Pligt
... A. Vedel) og Straf: ere i øvrigt
foraldede. = Pligtarbeide, et. Ar-
som man giør alene af Pligt eller
...hed. Pligtarbeider, en. den, som
...er et Arbeide, i Følge en paa ham hvi-
Pligt. Pligtbegreb, et. Begreb om
...t i Alm. ell. om en vis Pligt, om
...t paaligger os som Pligt. Pligt-
...t. Bud, der foreskriver os noget som
...t; moralsk Bud. "Følelser kunne,
...aarlige, ikke være umiddelbar Gien-
...f. et Pligtbud." P. E. Müller.
...kiendelse, en. En p. moralsk Følelse
...beviisning grundet Erkiendelse af
...m er Pligt. (Engelstoft.) pligtfri,
...m i et vist Tilfælde ikke har nogen
Pligtfølelse, en. F. der siger os,
...t er vor Pligt, ell. som driver os til
...le efter Pligt. (Treschow.) Pligt-
...n. videnskabelig Lære om de menne-
Pligter; Ethik, Moral. pligtmæs-
... overeensstemmende med Pligt. (J.
...) pligtskyldig, adj. forbunden t.
...de en Pligt, pligtig, forpligtet. (nu
...) pligtstridig, adj. stridende imod
... "Hvor jeg taler efter Pligt, er
...stridigt, at holde noget tilbage."
... pligtvillig, adj. villig til at
... Pligt. (E. E. Pontoppidan.)
...se, en. Gierningen at yde noget
Pligt, i Følge Skyldighed. = plig-
...bunden ved Pligt, skyldig, for-
— Pligtsfolk, n. s. pl. Arbeids-
...s Gierning ikke er frivillig, men
...den, Folk, som giøre Hoveri eller
...ide. Saaledes: Pligtskarl og
...ed (som har Opsyn over Pligts-
...) — Pligtsgierning, en. Hove-
...arbeide. (D. Atlas. IV. 47.)
..., en. [Holl. Plegt.] et Halvdæk
...ing i Forstavnen over det øvrige
... = Pligtanker, et. det sværeste
...; Nødanker. (kaldes ogsaa blot:
...) Pligthugger, en. kaldes den
...adsmand i en Slup ell. Skibs-
... roes frem. Pligttoug, et. det
... hører til Pligtankeret.
..., adj. [af plire.] som ofte plirer
...
... v. n. 1. [N. S. plyren.] trække
... hyppigen sammen; see med
..., glippende Øienlaage. —
... ud. pl.
... pl.-r. [H. Blær.] røde Pletter
... i Huden. (Moth.)
..., v. a. 1. [af Fr. plomb, Bly.]
... Blysegl. — Plombering, en.
..., pl. -e. [Isl. Plógr. N. S.
... Ældre Skrivemaader: Plog,
... 1. Et Agerdyrkningsredskab,
... man bryder Jordskorpen i lige Fu-
... berede den til at modtage Sæden.
(s. pløie.) Hiulplov, Svingplov, Styl-
teplov. At kiøre, trække Plov. At styre,
vende Ploven. At stille Ploven. At lette
Ploven (stille den t. at gaae mindre dybt;
modsat at dybne Ploven, ell. slaae Ploven
i. ɔ: faae den til at gaae dybere.) Jorden
skyder Ploven, vil ikke tage imod Ploven
(naar denne ei kan holdes i Jorden.) Plo-
ven stryger godt ɔ: vender og lægger Furen
godt og i en skraa Retning. Hestene gaae i
Plov (bruges til Pløining.) At bruge en
Hest i, for Ploven. Bagploven, Forploven.
Hans Plov gaaer godt: siges om den, der har
god Fortieneste ell. Fordeel. 2. i Sønder-
jylland: et vist Jordmaal; saameget Land,
som en Bonde antages at kunne drive med
een Plov. [Af de herefter anførte Sam-
mensætninger vedkomme de, som betegne de
vigtigste Dele af Ploven, fornemmelig den
gamle, i Danmark brugelige Plov; adskil-
lige af disse blive efterhaanden sieldnere, ef-
tersom andre og simplere Plove indføres.
Nogle Dele, som tilforn blot giordes af
Træ, ere nu stundom af Jern. Flere saa-
danne, men mindre bekiendte Ord br. uden
for Siælland i andre danske Landskaber.] =
Plovaas, en. det øverste, længste Træ i
Ploven, hvori Langjernet befæstes, som hvi-
ler m. den ene Ende p. Axelen, (i Hiul-
plove) forbinder Forkærren m. Bagploven,
og overhovedet giver Ploven dens Retning i
Jorden. (Aasen. Buris. T. der Grindel.)
Plovarbeide, et. det Arbeide, som hører til
Pløining. Plovaxel, en. Axel, hvorom
Plovhiulene bevæge sig. Plovbræt, et. d.
s. s. Muldfiæl. Plovdreng, en. D. som
kiører Hestene for Plovmanden. Plovdri-
ver, en. den som kiører Hestene for Ploven.
Plovdræt, et. 1. en Deel af Forkærren p.
en Hiulplov, (til fire Heste) der enten be-
staaer af en stærk Jernkiæde, (Jerndræt) el-
ler af to ell. flere Stykker Træ, samlede v.
Jernled; (Trædræt) og som v. den ene
Ende befæstes til Dragslaaen og Axelen, i
den anden giøres fast t. de forreste Hestes
Hammel. (T. die Zucht.) 2. efter Moth
og Grams Nucl. Lat. ogsaa d. s. s. Plov-
aas (men nu neppe brugeligt.) Plov-
dyr, et. pl. d. s. Dyr, som br. til at trække
Plov (særd. Heste og Øxer.) Plovfiæl, en.
d. s. s. Plovbræt, Muldfiæl. (V. S. O.)
Plovfolk, n. s. pl. de Folk, som ere syssel-
satte med Pløining. Plovfred, en. den
Fred og Sikkerhed, som Loven tilkiender en
Bonde ved Pløining og Markgierning. (D.
Lov. VI. 9. 24.) Plovfure, en. Fure,
som v. Pløiningen fremkommer i Jorden.
Plovfællig, en. det, at to bruge een Plov
sammen. (Moth.) At være i Plovfællig
sammen. plovfør, adj. skikket t. at trække
Plov. En plovfør Hest, Øre. Plovgang,
en. langsom Gang ell. Kiørsel, som naar
man pløier. At kiøre Plovgang. Plov-

gilde, et. Gilde, som Bonden giver sine Folk efter endt Pløining. **Plovgreb**, et. Haandgreb, hvori Plovmanden holder for at styre Ploven. (s. **Plovstiert**.) **Plovhammel**, en. Hammelen paa Plovdrættet. **Plovhandel**, en. d. s. s. Plovgreb. **Plovhest**, en. Hest, som bruges i Ploven, og som dertil er skikket. **Plovholder**, en. Plovmand. (Olufsen.) **Plovhoved**, et. d. s. s. **Plovløb**. (skrives ogsaa **Plovshoved**.) **Plovhugger**, en. den, som forstaaer at tilhugge Træværket i en P. (Fielstrups Veiledn. t. Jordbrug. 75.) **Plovhøvl**, en. Høvl til at pløie Bræder sammen med. **Plovjern**, et. Et af de Jern, der befæstes i Ploven for at skære og fure Jorden (s. **Langjern** og **Plovskær**.) Et Sæt Plovjern (ɔ: begge Jern t. en Plov.) Undertiden forstaaes ogsaa v. Plovjern i Særd. et Langjern. **Plovkarl**, en. Karl, som pløier, ell. som er Plovdriver. **Plovkiep**, en. Kiep, hvormed Plovmanden renser Skæret og Muldsiælen fra Jord. **Plovkiste**, en. den Deel af Ploven, som naaer fra Siden t. det Sted, hvor Aasen er hugget ind i Styren ell. Stierten. (Fielstrups Veiledn. t. Jordbr. 78.) **Plovkiører**, en. d. s. s. Plovdriver. **Plovkiøring**, en. Dreng, som kiører Plov, en liden Plovkiører. **Plovkniv**, en. et Redskab til at pløie Jorden med uden Heste; Haandplov. (Funkes N. H.) I ældre danske Skr. d. s. s. **Plovjern**. (Virg. Georg. af Ravn.) **Plovkærre**, en. Hiulene m. deres Axel og Ohæt p. en Hiulplov; ogsaa **Forkærre**. (Thaers Landoec. v. Drewsen. III. 32.) **plovlam**, adj. som ikke har Heste nok, eller duelige, til at pløie med. **Plovland**, s. **Pløieland**. **Plovlav**, et. Plovfællig. At være i Plovlav sammen. **Plovlegeme**, et. den egentlig p. Jorden virkende Deel af Ploven; (Drewsen.) ogsaa **Bagploven**, (hvortil dog undertiden tillige regnes hele Aasen.) **Plovløb**, et. det Træ, som udgiør Plovens underste Deel, hvori Skæret befæstes, og som forbinder Plovsulen m. Asædet ell. den venstre Stiert. (Plovhoved. Dentale. das Pflughaupt.) **Plovmand**, en. den, som pløier, enten allene, ved baade at styre og kiøre Ploven, ell. med en Plovkiører. **Plovøxe**, en. Øxe som bruges t. Pløining. (Plovnød. Moth.) **Plovredskab**, et. pl.-er. Et af de forskiellige Redskaber, som høre t. Ploven og t. Pløining. (D. Lov. I. 24. 23.) **Plovret**, en. Fæsterens ell. Forpagterens Ret til at drive en Jord efter eget Skiønnende. **Plovrulle**, en. (ell. **Rullen**) kaldes et Stykke Træ ovenpaa Plovaxelen, hvorpaa Aasen hviler m. dens forreste Ende. (Olufsens Landoec. 168. Ogsaa: **Bolstret**. die Lichte.) **Plovrydde**, en. Redskab t. at rense Skæret og Muldsiælen under Pløiningen; Plovkiep, Plovrenser. **Plovskat**, en. Skat, som læg-

ges paa hver Plov i et Land.
et. Et fladt, trekantet, skærpet
sættes i Plovløbet bag ved Langj
som, naar dette har giennemskaa
skorpen, afskærer den horizontalt,
den v. Muldsiælen væltes t. Siden
ren dannes. Vomer. die Pflug
(s. **Døl** og **Skær**.) **Plovspilde**, e
som een lider paa Plove og Plovtøi
Plovstav, en. 1. en lang og sp
hvormed Plovdyrene drives frem.
kiep, Plovrydde. 3. en Stav, s
manden undertiden stiller ind i
f. at styre den desto fastere. (V
Plovstiert, en. de bagtil opstaaend
mede Haandgreb, som nedentil ere
t. Plovløbet og Muldsiælen, og
Plovmanden under Pløiningen st
vens Gang. (Styre, Plovhandel
stykket. Stiva, Temo. Pflu
Pflugsterze.) [Undertiden fo
Stierten i Særd. kun den høire
Plovhandel; og den venstre er d
længelse af Asædet ɔ: det Stykke
nedentil v. en Tap ell. Skrue fæste
og oventil i Aasen. jvf. Gierfinge
con. I. 417.] **Plovstrimmel**,
strimmel. **Plovstud**, en. Plovoxe.
styrer, en. Plovmand. **Plovsule**
enten verticalt, ell. oftest i nogen
stillede Stykke af Plovlegemet ell.
ven, som fortil forbinder den ned
af Ploven (Plovløbet, Plovhove
Aasen. (Sulen. die Griessäule.
tist, en. en af 4 ell. 6 Led bestaa
ke, der holder Plovaasen t. Axel
Forkærren. (die Zuchtkette.)
tøi, et. Samling af Plovredskaber;
der hører t. Ploven og Pløining.
vant, adj. vant t. at gaae for Plo
plovvant Hest. **Plovvending**
med Ploven ved Enden af en Ager.
vise, en. d. s. s. **Plovkiep**. (Moth.

Pludder, en. ud. pl. Dynd, so
Vand, Mosedynd. — **Pludderdyn**
samme. **Puddertørv**, en. Ælt
Deraf: **pluddre**, v. a. 1. At plud
ven: kaldes i Siælland, at bland
jorden m. Vand, for derefter at t
ælte den, inden den formes. —
Pluddring." Olufsen om Brændse

Pludder, en. ud. pl. hastig og
lig Snakken. — **Pluddermund**
som er tilbøielig t. at pluddre; det
dermundet, **pluddervorn**, adj. (da

Pluddre, v. n. 1. [N. S. plu
T. plaudern.] tale hastigt og
ligt, snakke meget og unyttigt, la
den løbe. Den ene pluddrer i Mu
den anden. Barnet begynder at
— **Pluddren**, en. ud. pl. Giern
pluddre.

Pluds, adj. [N. S. plüss, pl

mensætninger: bovnende, op-
bsfed, adj. meget fed, især i
Kraft af Fedt; deraf: Pluds-
. pl. pludsfindet, adj. som
plæste Kinder.
n. 1. [T. Plotz, Platz, et
falde hastig ned. At pludse
hastigen, uden Overlæg til at
noget. (Moth.)
adj. og adv. [H. plotselyk.]
rmodet, med uventet Hastig-
dselig Overgang fra Glæde til
bede meget pludseligt. "Saa
t, for pludselig m. Rædsel at
hlenschl.
dj. [s. adj. pluds.] tyk, bov-
lmet. (Rostg. Ordb.)
l. d. s. Gierningen at plukke.
(ell. Smaapluk.) lidt efter
Gangen. At giøre Gield i
= Plukgield, en. G. som er
Summer og lidt efter lidt,
Plukfisker, et. Fiser i Dyr,
i Smaastykker af Rettet og
lukketalg. plukstiæle, v. a.
Smaapluk. (Rostg.) Pluk-
naat og ofte gientaget Tyveri.
Uld, som plukkes af Faare-
ad. Plukveer, n. s. pl. ris-
, som en Barselkone fornem-
delse, inden de rette Veer ell.
r indfinde sig. (Moth.) pluk-
viis, adv. nu og da, og lidt ad
t stiæle plukviis.
a. 1. [A. S. pluccian. E. to
ke op ell. ud, pille ud, bryde,
Fingerspidsene. At plukke
bler. At plukke (bryde) en
ft. fra: at rive den op med
lukke Gæs (plukke Fiedrene af
: er ondt at plukke Haar af den
Ordspr. At plukke op (f. Ex.
plukke Tongværk op. At p.
op o: skære det i smaa Stykker,
me ell. koge det paa ny. =
m. ud. pl. opplukket og op-
Saaledes: Plukkefisk, en.
t. — Pluktetalg ell. Pluktalg.
Plukfisker. — Plukkeri, et. 1.
en Plukning. 2. sammenpluk-
etydelige Smaasager. — Pluk-
-er. Gierningen at plukke.
dj. [T. og N. S. plump.]
en Forhold i den ydre Form,
stor og tung. Plumpe Lem-
: Arbeide. 2. usiin i Opførsel
grov, ubehøvlet. At være
Tale. En plump Spøg.
idhed skader meer, end Falsk-
døre." Popes Krit. v. Schiers
lumphed, en. 1. ud. pl. Be-
at være plump, enten i Skik-
Tale, Opførsel. (modsat Siir-
lighed, Fiinhed.) 2. pl. -er. Yttring af
plump, usiin Tale. — Plumphugger, en. En
grov, plump, ubehøvlet Person. (dagl. T.)

Plump, et. pl. d. s. 1. den Lyd, et stort
og tungt Legeme giver, naar det falder i
Vand. Det gav et stærkt Plump. (Ogsaa
Interj. Plump! der laae han.) 2. (sieldne-
re.) det, at noget plumper, ell. falder tungt.
"At hun m. Nød blev reist igien, temmelig
vaad af Plumpet i Floden." Baggesen.

Plumpe, v. n. og a. 1. [T. plumpen.]
falde ned, især i Vand, med et Plump.
At plumpe til at giøre noget o: giøre det
med ubesindig Hast, uden Overlæg. At
plumpe ud med noget o: sige noget ubesindi-
gen, uden Overlæg. (Abrahamson, dagl.
T.) 2. act. At plumpe noget sammen o:
blande, røre tilhobe hvad der ikke hørt sam-
men. (Rostgaard.)

Plumre, v. a. 1. røre sammen, giøre
uklar ved at røre eller plumpe. At plumre
Vandet for Fiskene.

Pluske, v. a. 1. [N. S. plusen.] brin-
ge i Ulave, giør urede, især ved at plukke
og gribe i med Fingrene. At pluske een i
Haaret. Hønsene pluske sig.

Plyds, et. ud. pl. [T. Plüsch.] et
Slags, Fløiel lignende tykt Tøi, hvis Ren-
degarn er af Hør, Islætten Silke eller Ka-
meelgarn. genit. Plydses br. som adj.
En Plydses Kiole.

Plyndre, v. a. 1. [T. plündern. E.
to plunder.] borttage med Vold, tilegne
sig Andres Eiendom, berøve, i Følge Kri-
gens ell. den Stærkeres formeente Ret.
Byen blev plyndret. At overfalde og plyn-
dre en Reisende. (s. røve, som mere bruges
om enkelte Stimænd; plyndre derimod of-
test om Røv, som skeer i Krigstider.) —
Deraf: Plyndren og Plyndring, en. Byen
blev overgivet t. Plyndring.

Pløg eller Pløk, en. pl. -e. [N. S.
Plugge. E. Plug.] en liden tilskaaren
Træpind ell. Kile, hvormed noget befæstes
paa samme Maade som med Søm. — Pløg-
syl, en. Syl, som Skomagere bruge til at
slaae Pløghuller i Skohæle.

Pløie, v. a. 1. [Isl. plægia. N. S. plö-
gen.] 1. drage Furer i Jordskorpen med
en Plov. At pløie en Ager. At pløie til
Rug, t. Hvede. At pløie m. en Andens
Kalv o: tage Gavn af en Andens Arbeide.
Den kommer og frem, som pløier (ell. kiø-
rer) med Stude. Ordspr. — figurl. at gien-
nemskære, som en Plov Jorden. Skibet
pløier Bølgerne. "Bølgen er jeg vant at
pløie." Thaarup. "En hastig Vogn dem
følger, og pløier Støvet op i Bølger." Tos-
de. — At pløie fra, fratage ved Pløining.
At p. ind paa en Andens Ager. — At pløie
om. a.) pløie allevegne tilgavns. (Moth.)
b.) pløie paa ny. — At pløie op o: pløie første
Gang, pløie gammel Jord op, iti bringe

op af Jorden ved Pløining. 2. figurl. siges ogsaa: At pløie noget igiennem, ɔ: giennemgaae, giennemarbeide det meget nøie. At pløie en Bog, et Skrift igiennem. 3. Hos Snedkere: giøre en Fure, og deri passende Kant paa to Brœder med en Plovhøvl. At pløie et Gulv sammen. Et pløiet Gulv. = Pløiedag, en. Dagsgierning med een Plov. Pløiehøvl, en. s. Plovhøvl. Pløiejord, en. J. som er tienlig t. Ploven, ell. som man er i Færd med at pløie. Pløieland, et. Et Stykke Jord, der bruges som Agerland. (modsat: f. E. Engjord.) Pløieløn, en. det, som betales for at pløie en vis Deel Jord. Pløiemark, en. Pløieland. Pløiestrimmel, en. den ved Ploven af Furen opkastede Jordskorpe. Pløietid, en. den Aarstid, da man er i Færd med at pløie. = pløielig, adj. skikket t. at pløies. pløielig Jord. (Olufsen.) — Pløining, en. 1. Gierningen at pløie Jorden, ell. 2. at sammenpløie Brœder.

Pløris, en. ud. pl. [Fr. pleuresie.] Betændelsesfeber med Sidesting. (dagl. Tale.)

Pløs, en. Kind, Kinder. (Moth. egentlig: noget tykt, fyldigt, bovnende, s. pluds.) Deraf: Pløsmund, en. den, som har en tyk Mund. (Moth.) pløskindet, adj. og pløsmundet, adj. (Colding.) I Skriftsproget forældet.

Pocal, en. pl.-er. [It. boccale.] et meget stort Glas, undertiden med Laag; et Bœgerglas.

Pode, en. pl.-r. [mangler, tilligemed de deraf nedstammende Ord, i alle beslægtede Sprog.] en ung, opskudt Spire af et Træ; ell. en afskaaret Qvist som bruges t. Podning; Podeqvist. — figurl. Afkom, Børn.

Pode, v. a. 1. indsætte en Pode, ell. en med Die forsynet Qvist af et forædlet Træ i Stamme, Green ell. Bark af et vildt Træ. At pode Frugttræer; at pode i Bark; i Kløft. "Pod intet giftigt i saa ædel Stamme." Evald. [I Havekonsten skielnes imellem: at copulere, at oculere, at pode og at affuge.] = Podekløft, en. Podesplit. Podekniv, en. Kniv hvormed Podesplitten skæres i Træer. Podemester, en. den, som er kyndig i at pode Træer; Urtegaardsmand, Gartner. (især brugeligt i Nørrejylland.) Podeqvist, en. Et Skud, en liden Qvist af et Træ, som br. til at pode i et andet. Podeskole, en. den Afdeling af en Træskole, hvori de unge Frugttræer omplantes fra Kierneskolen for at podes. Podestamme, en. Træstamme, tienlig til at podes, ell. hvormed Podningen foretages. Podesplit, en. Split, som giøres i Grenen eller Træet, hvori man vil pode; Podekløft. Podested, et. det Sted p. Træet ell. Grenen, hvor Podeqvisten indsættes ell. Podningen skeer. Podetid, en. Tid, som er skikket til Podning. Podetræ, et. T. som er podet, ell. bestemt t. Podning. Podevox, sammenkogt med Terpentin, hvo podede Træ forbindes. (Olufsen.) ning, en. Gierningen at pode. (dera podning, Rodpodning.)

Poesie, en. [L. poesis.] 1. ud. Konst, at digte, at frembringe e Digtekonst. 2. pl-r. et Digt, en D et Digterværk. (ikke gierne uden i pl. bruges helst: et Digt.)

Poet, en. pl.-er. en Digter. "vil Poet, den maa Poeter arte." — Poetik, en. Læren om de forskiel arter, deres Form og Indhold, o mindelige Regler for Digtekonsten. tisk, adj. som hører t. Poesie elle Digter; digterisk. Poetiske Skrift terværker.) poetiske Billeder, Lign

Pog, en. pl.-e. [Sv. Poike. en Dreng. (br. nu kun i Skiemt, Stiil, eller af Foragt.) "Paa gla ske snelt forfølger en Pog en anden frosne Bølger." Bagg.

Pokkenholt, et. ud. pl. Vedet get haardt og tungt americansk Træ jacum officinale.

Pokker, n. s. et mildere Ord, som T. bruges for: Fanden, den onde meest som Udraabsord. "Skiøndt sielden pleier føre Folk ind igienn Døtre." Wessel. — Gen. Pokkers adj. om noget ret ubehageligt og sle ualmindeligt og Forundring opv En Pokkers Støi; en Pokkers vask

Pol, en. (langt o.) pl.-Poler. [lus.] de to Punkter, i hvilke en Kug sig om sin Axe; især om Jorden eller Jords-Axens Endepunkter. Sydpol. (I ældre Skrifter: Magnetens Poler ɔ: de to Punkte en af Magnetens modsatte Kræfte høieste Styrke. (s. Polaritet.) = P en. i Astronomien og den mathem graphie: Høiden af den Bue i M kredsen, som tænkes imellem Jo Verdenspolen, og et vist Steds (Hos P. Claussen: "Ledingens Polkreds, en. den Cirkel, som beskriver paa Jordklodens Flade dens Poler; Polarkreds, Polarcirkel. stierne ell. Polarstierne, en. den F som er nærmest ved en af Verdens især Nordstiernen.

Polak, en. pl.-ker. 1. den, som i Polen. 2. i dagl. Tale: Levn lades udrukket i et Glas. (Rahbek.)

Polarbiørn, en. d. s. s. Isbiørn

Polarcirkel, Polarstierne, s: Po

Polaritet, en. [af Pol.] Magn ɔ: den Modsætning, hvori Magnet ter træde ud af deres Ligevægt.

Polere, v. a. [af Lat. polire.] faste Ting Glands paa Overfladen

g Glitning. At p. en Kobberkande.
be Staalvarer. 2. figurl. (ligesom
g afslibe) om Fiinhed i Sæder og Ad=
som erhverves ved aandelig Cultur.
leret Nation; polerede Sæder. "For
i ene, men og Sproget at polere."
g. = Polerer, en. den, som har med
ng at giøre; hos Murmestere og
ermurend: den øverste Svend, Me=
nd. — Polering, en. Giærningen at
. — Poleerbørste, en. B. som bruges
lering, Snidebørste. Poleerhammer,
). hvormed Metaller, især Kobber,
s v. Bankning. Poleermølle, en.
er Polering skeer, f. Ex. ved Kruds
t. Poleerpulver, et. og Poleersand,
lver, ell. meget fiint Sand, som bru=
Polering. Poleerskive, en. S. hvor=
get poleres v. Omdreining. Po=
, et. Værktøi, Redskaber, som bru=
l Polering. (disse Ord, og flere lig=
f. E. Poleerfiil, Poleerjern, Po=
le, Poleersteen, ꝛc. skrives ogsaa,
ldnere: Polerebørste, o. s. v.)
isk, adj. [formodentl. af politisk.] i
s Sprog og i d. Tale: snu, listig,

itie, et. ud. pl. [Lat. politia.] det,
rer til Øvrighedens Haandhævelse af
entl. Sikkerhed, Rolighed, Orden og
g Sømmelighed i en Stat eller By.
ndspolitie, Sundhedspolitie, m. m.
rligt Politie, hvis Virksomhed og
ber ere lønlige. = Politieanordning,
som vedkommer Politievæsenet. Po=
ent, en. underordnet Betient, som
til at overholde Orden i en By.
bud, en. Betient, der blot giør Tie=
l Politiet som Bud. Politiedom,
som afsiges af Politieretten. Po=
hor, et. F. i en Politieret. Poli=
sel, et. eget Fængsel, hvori de ind=
som af Politiet anholdes for Uorde=
nerier, m. m. Politiehaand, en.
i Skikkelse af en Haand, som Poli=
e tilforn altid maatte bære hos sig.
kammer, et. det Sted, hvor Poli=
afgiøres og Politieretten holdes.
ester, en. den Embedsmand, som
øverste Myndighed forestaaer Poli=
n Stad. Politieret, en. 1. En
n undersøger og paakiender Poli=
2. Indbegreb af de Forbud og An=
er, som vedkomme Politiet. Poli=
en. Retssag, som hører under Poli=
Politiesegl, et. 1. Politiemesterens
itievæsenets offentl. Segl. 2. et
som Politiet lader sætte for Værelser
mer. Politiesoldat, en. Soldat i
s Tieneste. Politietegn, et. Em=
eller Skilt, som Politiebetiente føre
ell. Tegn, som Politiet meddeler
l Hunde.) Politievidenskab, en. ud. pl. videnskabelig Lære om Politievæse=
net. Politievæsen, et. ud. pl. Indbegreb
af Alt, hvad der hører til Politiets Virk=
somhed og Omsorg.

Politik, en. ud. pl. 1. Læren om det,
som hører til Staters Styrelse, især med
Hensyn til deres giensidige Forhold og til
Vedligeholdelsen af deres Selvstændighed
og Statskraft. Statsklogskab, Statslære,
Statsvidenskab. Indvortes og udvortes
Politik. 2. praktisk Udøvelse af denne Lære
efter et vist politisk System. Englands,
Frankriges Politik. — politisk, adj. som
hører til, grunder sig i Politik.

Politur, en. ud. pl. [s. polere.] den Glat=
hed og Glands, som Polering giver. Staal=
vares Politur. — figurl. den ydre Fiinhed i
Opførsel, Tale og Sæder, som er Følge af
en paa det Udvortes henvendt Dannelse.
"Maaskee var en Grændselinie mellem Men=
neskets Forædling og Menneskets Politur
nødvendig at drage." Rahbek.

Polsk, adj. født i Polen, som er fra Po=
len, hører til Polen. Polsk Pas en dansk
Benævnelse p. et nu ikke meget brugeligt
Kortspil.

Polyp, en. pl.-er. [Lat. polypus.] 1.
i Naturhist. en Classe af dyriske Væsener,
som høre til de saakaldte Plantedyr. Arm=
polyper, Blærepolyper, Rørpolyper, o. fl.
2. i Medicinen: en stedegen (local) Syg=
dom, som bestaaer i en kiødagtig Udvært.

Pomade, en. [fransk.] Haarsalve.

Pomerants, en. pl. - er. den guldgule,
æbledannede Frugt af Pomerantstræet, som
er en Art af Citronens Slægt. Citrus Au-
rantium.

Pommer ell. Pommerer, en. Een, som
er fra Pommerland, som er født i Pommern.
(mere brugel. er Pommeraner.) pom=
mersk, adj. som hører til, har hiemme i
Pommern.

Pomp, en. ud. pl. [Lat. pompa.] stor
og offentlig Pragt, Stads og Bram. Bryl=
luppet blev holdt m. fyrstelig Pomp. "De
anføre enhver Giærning uden Pomp, uden
alle Lovtalens Prydelser." Basth.

Pompe, en. pl. - r. [T. Pumpe, Fr.
pompe; og saaledes i flere Sprog.] En
Maskine, hvorved Vand ell. andre flydende
Ting bringes t. at stige indtil en vis Høide i
et Rør, hvori en Stang, ell. et saakaldet
Stempel, bevæges op og ned, og derved et
lufttomt Rom frembringes; Standpompe,
Skibspompe, Luftpompe, m. fl. (jvf. Post.)
= Pompebor, et. Indretning t. at bore ell.
udhule Pomperør. Pompedrag, et. den
Bevægelse, som skeer, naar Stangen med
Pompestøen stødes ned i Røret og trækkes
tilbage. Pompeemmer, en. s. Pompesko.
Pompehierte, et. den Spærreklap (Ventil) i
Pomperøret, der bevirker, at Vandet, som
under Pompningen stiger i Røret, ikke kan

gaae tilbage igien. Pompehiul, et. H. hvorved en stor Pompe ell. et Pompeværk sættes i Bevægelse. Pompekrave, en. Hylster af tiæret Segldug om Skibspomper. Pompekrog, en. lang Jernstang med en Krog paa Enden, for at optage Pompeskoen, naar den har nogen Mangel. Pompekurv, en. En med Huller forsynet Indfatning af Kobber, der sættes omkring Skibspomper f. Pompefoden. Pompemester, en. den, som har Opsyn m. Pomper ell. med et Pompeværk; en Vandmester. Pompemølle, en. Et Pompeværk, der drives v. Vindens Kraft, ell. som en Mølle. (Phys. oec. Bibl. IX. 208.) Pomperedskab, et. pl.–er. Redskab, som hører t. en Pompe; Dele, hvoraf denne bestaaer. Pomperende, en. Rende, som anbringes under Pompetuden, f. at give Vandet Afløb i en vis Retning. Pompering, en. Jernbaand om et Pomperør. Pomperør, et. Rør i Pomper og Pompeværker, hvori Vandet bringes til at stige. Pompesko, en. den hule Prop ell. Valse af Træ, overtrukket med Læder, og forsynet med en Klap ell. Ventil, som ved Stangen trykkes ned i Vandpomper, og frembringer det lufttomme Rum; Pompeemmer; Pompespand. Pompeskive, en. Skive af Læder, tilskaaren efter Pompeskoens Størrelse; kaldes ogsaa Pumpetugge. (V. S. O.) Pompeslag, et. d. s. s. Pompedrag. (J. Kraft.) Pompeslange, en. Rør af tiæret Seildug ell. Læder, hvori det oppompede Vand bortledes. Pompesod, en. et afdeelt Rum nederst i Skibe, hvor Vandet samler sig, og hvori Pompérøret staaer. Pompespand, en. s. Pompesko. Pompestang ell. Pompestok, en. den Stang, hvorved Pompeskoen bevæges op og ned. Pompestempel, et. den tæt sluttende Deel i en Pompe, der bevæges op og ned, og enten er heel, ell. forsynet m. Klap. Pompestøvle, en. Hovedrøret i en Pompe, hvori Ventilerne anbringes. (Millingtons Naturl. v. Ursin. 177.) Pompesætter, en. den, som indretter og istandsætter Vandpomper; Pompemester. Pompetræ, et. Pomperør af Træ ved Standpomper; ell. en dertil bestemt udhulet Træstamme. At bore et Pomperør. Pompetræk, et. Pompedrag. (J. Kraft.) Pompetud, en. Rør, anbragt paa Siden af Pomperøret i den Høide, at Vandet kan løbe ud deraf. Pompevand, et. Vand, som opdrages af et dybere Sted til et høiere ved Hielp af en Pompe. Pompeværk, et. En af flere Pomper sammensat Maskine, f. E. ved Biergværker (som efter sin Indretning kaldes Sugeværk eller Trykværk.) Et horizontalt, (vandret) et lodret Pompeværk.

Pompe, v. a. 1. sætte en Pompe i Bevægelse, bringe flydende Ting op af Dybet ved en Pompe. At pompe Vandet af en Kielder, p. en Brønd lends. At pompe Luften ud (v. en Luftpompe.) — Deraf: ning, en. pl.–er.

Ponton, en. pl.–er. [fransk.] i ... senet: en fladbundet Baad af Ko... hvoraf flere forbindes t. Underlag f. Brofartøi, Broskib.

Poppegøie, en. s. Papegøie.

Poppel, en. pl. Popler. en ... Træer (Populus) hvoraf adskill... dyrkes hos os. Italiensk Poppel ... poppel m. fl. Poppel-Piil, den ... lige Poppel. (P. canescens.) = ... lund, en. En Lund af plantede Pop...

Porcellain, et. ud. pl. [fr. po... I dagl. T. Porselin, som ogsaa ... de; og fordærvet: Postelin.] en ... Ild i Ovne brændt og siden glasere... bestaaende af en fiin Leerart, no... eller Qvarts og Gips; hvoraf Ka... dre Sager dannes. Genit. br. som ... Porcellains Vase, Porcellains Ta... = Porcellainfabrik, en. F. hvor... lainvare forfærdiges. Porcellainf... Farvestof, som bruges til Porcellain... ning. Porcellainhandel, en. Ha... forskiell. Slags P. Porcelainhan... den, som driver saadan Handel. ... lainjord, en, ell. Porcellainleer, en. ... Leerart, som bruges til P. Porce... ler, en. den, som forstaaer at mal... Porcellainmaleri, et. 1. ud. pl. d... at male Porcellain efterat det er b... glaseret. 2. pl.–er. et Maleri p. e... en Plade af Porcellain.

Porphyr, en. pl.–er. [Gr. πορ... en yderst haard, rødladen, m. d Qv... dertiden med Hornblende, blandet ... Art. — Porphyrværk, et. Sted, ... brydes, og dannes ved Hugning og ...

Pors, en. ud. pl. en Moseurt, h... de og Blomster undertiden, især ... bruges i St. for Humle til Øl. ... Gale. Deraf: Porsøl, et. ud. pl. ... er brygget m. Pors. (Moth.)

Port, en. pl.–e, [Lat. porta. ... N. S. Poorte.] Oprindeligen ... Aabning paa en Bygning, indrett... gaae ind og ud derigiennem; men ... Sprog i Alm. kun om større ... skikkede til at kiøre igiennem (i ... Dør,) og da baade om Portrummet ... Døren (ell. Dørrene) hvorved de... Gaard kaldes en Bygning, som h... Huus kaldes den, som til Indgang ... en Dør. At aabne, lukke Porten. ... kan staae i Porten o: i Portrummet ... muret, hvælvet P. Stadens Porte ... port, Fæstningsport, Borgport. ... port, Vreport. 2. Porte paa ... Stykporte, Kanonporte. 3. Po... ottomanniske Port, den høie P... tyrkiske Keisers Hof, (egentlig Sto... Pallads) Regieringen i Tyrkiet. =

n. En af de tre store Blodaarer, som
ledet fra Underlivet til Leveren.
el, en. den Stabel ell. Jernkrog,
Porthængsler dreie sig. Portbe-
en. Toldbetient ved en Port. Port-
t. Udbygning foran ell. udenfor en
(V. S. O.) Portfiæl, en. En af
ele, hvoraf en Port er sammensat.
ei, en. den ene Halvdeel af en Port,
er en dobbelt Fleiter, t. at aabne i
s. Portgang, en. Gang, som fører
Port. (Baggesen.) Porthammer, en.
Tværtræ, som hviler paa Portstol-
og hvortil Overdelen af Porten slut-
2. en Hammer til at banke med paa
t. Portholder, en. Portner, Dør-
(Hvitfelt.) Porthund, en. Læn-
ved en Port. Porthuus, et. en
ng oven over en Port Portkammer,
lavt Kammer, indrettet i et Huus
er Porten. Portklinke, en. Klinke
kelse for en Port. Portklokke, en.
med Klokkestræng, ved en Port.
age, en. Dør eller Laage ved Siden
ort, ell. anbragt i en af Portstolene.
ge, en. Luge f. en Stykport. Port-
, en. Handlingen at lukke en Port,
Adsportes Lukning. Portlygte, en.
ophænges i en Port t. Evening.
nge, en. den Længe paa en Bygning,
orten er. Portnøgel, en. Nøgel t.
laas. Portpenge, n. s. coll. det
ales, til visse Tider, eller bestandi-
at komme ind ad en Stadsport.
m, et. det Rum i en Bygning, som
indtager. Portseddel, en. Beviis
e, som maa indføres gjennem en
Portskandse, en. Skandse til
for en Fæstningsport; Ravelin.
iver, en. Portbetient, som holder
er Ind- og udgaaende Vare v. en
ert. Portstabel, en. d. s. s. Port-
Portstang, en. S. til at lægge for
t t. Lukkelse indentil. Portstolpe,
af de Stolper, som bære Portham-
Portstue, en. S. ved eller over en
Porttaarn, et. T. bygget over en
Port. Porttold, en. T. af Vare,
es ind gjennem en Port; Accise,
tion. Portvagt, en. 1. Solda-
ved en Port. 2. det Huus, hvor en
Vagt opholder sig. Portvei, en.
gaaer t. en Port. Portvogter,
ner.
on, en. pl.-er. [Fransk.] en vis
et ell. Deel i ell. af noget. "Den,
elige Hierne kan af saa smaa Por-
live mæt." Baggesen.
er, en. pl.-e. [af Port.] den, som
at oplukke og vogte en Port. =
one, en. Portnerens Hustru. —
ke, en. et Fruentimmer, som har
ens Bestilling.

Porto, en. [Ital.] det som betales for et Brevs Befordring ved Posten; Postpenge, Brevpenge.

Portrait, et. pl.-er. [Fransk.] et tegnet ell. malet Billede af et Menneske; Skilderi. Deraf: Portraitmaler, en. Billedmaler. Portraitmalning, en. og fl.

Portugiser, en. pl.-e. den, som er født i Portugal. — portugisisk, adj. som er fra Portugal ell. hører t. Portugal.

Portulak, en. ud. pl. en Haveurt, der br. til Salat og som Suppeurt. Portulaca oleracea.

Portviin, en. ud. pl. et Slags stærk portugisisk Viin, som især udføres fra Byen Porto.

Pose, en. pl.-r. [Isl. Posi. A. S. Posa, Pusa.] 1. en mindre Sæk, sammensyet af Lærred, Skind ell. a. En Skindpose, Lærredspose. En tom Pengepose. En Pose Penge (som er fyldt med Penge.) 2. det, som danner en udstaaende Huulhed, i Lighning med en P. ell. en Hævelse. Kiolen sidder i Poser paa Ryggen. Poser under Dinene. = Posegriis, en. Pattegriis, liden G. som i en Pose bringes til Torvs. Posegrød, en. ud. pl. et Slags Grød, blandet med Urter og Kiød, som koges i en Pose. (Rostg.) Posejunker, en. den, som er fattig og storagtig tillige. (Rostg.) Posemad, en. ud. pl. Mad, som Tiggere sanke i deres Pose. Posemelk, en. 1. M. som oplægges for at ostes i en Pose. 2. et Slags Melkesuppe. (Rostg.) Posepiber, en. Sækkepiber. (Moth.) Posepilt, en. Tiggerdreng. (Colding.)

Pose, v. n. 1. danne en udstaaende Huulhed ell. Hævelse; bovne, opsvulme. Kiolen poser i Ryggen. (Moth.)

Posementmager (Moth) ell. Posamentmager, en. pl.-e. [af ital. passamano. Fr. passement.] en Haandværksmand, som væver og virker Snore, Bræmmer, Fryndser o. d. Snorevæver, Fryndsevæver. (Bordemager. Moth.) Posementarbeide, ell. Posementmagerarbeide, et.

Positiv, adj. [af Lat.] bestemt; afgiørende. Et positivt Svar.

Positiv, et. pl.-er. et lidet Orgel i et Skab.

1. Post, en. pl.-er. [Lat. postis. T. die Pfoste.] 1. et opreist, lodret Træ, sat for at bære eller støtte noget. En Vinduespost, Dørpost. 2. et opreist Pomperør, hvoraf man poster Vand; en Vandpost. — Deraf: Postrende, en, og Postrør, et. Rende ell. Rør, som gaaer t. en Vandpost. Postværk, en. 1. Indretning, som hører til en Vandpost. "En halvrund Bygning i Gaarden t. et Postværk." (Statstid.) 2. Postværket v. Udløbet af en Dam ɔ: den Indretning, hvorved Vandet kan lades ud, naar man vil tømme Dammen.

2. Post, en. pl.-er. [Fr. poste. T. der

Posten.] 1. det Sted, hvor een bestikkes at staae ell. være, i en vis Bestilling, ll. for at vare p. noget. At sætte en Arbeider p. sin Post. Han er ikke p. sin Post ikke p. sit rette Sted.) 2. et Sted, hvor en ell. flere Soldater stilles hen, for at forvare det, ell. give Agt paa hvad der foregaaer. At forsvare en Post. "Thi i Fredstider han forsvarer nok sin Post." Holb. P. Paars. At forlade, gaae fra sin P. At fordrive Fienden fra en P. (deraf Forpost.) 3. Embed, Bestilling, hvortil een er bestikket. En høi, anseelig, indbringende Post. At forestaae en P. En Minister-Post.

3. Post, en. pl.-er. [af T. die Post.] 1. En vis Part ell. Deling af noget, især hvor Talen er om Pengesager. At indføre en Post i Regnskabet. 2. en vis, bestemt Deel i en Sag, der tales ell. handles om. I denne ene Post fandtes han skyldig. — postviis, adv. til ell. efter hver Post især. (Rostg. Ordb.)

4. Post, en. pl. - er. [Fr. poste. T. die Post.] 1. den offentlige Indretning i en Stat, hvorved Breve, Gods og Personer befordres frem fra Sted til Sted, ved Heste og Folk, som dertil holdes færdige. Brevpost, Agepost, Pakkepost, Gangpost, Extrapost (som en Reisende betaler for sig allene.) Med første, (næste) med sidste (sidst ankomne) P. Hovedpost (hvor en Postmester, og et Hoved-Postcontor findes) i Modsætn. til Biposter, som fra hine afsendes. 2. et Sted, hvor Postheste skiftes, Skiftested, Posthold, Post-Station. 3. de Breve og Sager, man skriver og afsender med Posten p. en vis Dag. Jeg har idag en stor Post. 4. Uegentl. og i dagl. T. en Mand, der bruges som gaaende ell. ridende Post ell. Postbud paa Landet. = Postaabner, en. den, som p. visse Steder ell. ved Biposter (især i Norge) aabner Postsækken og udtager Breve t. Stedet. (Forordn. 1758.) Postanordning, en. A. angaaende Postvæsenet. Postbestyrer, en. Betient, som har Opsyn med Postvæsenet paa et vist Sted. Postbefordring, en. Reisendes, Vares Befordring med Posten. At reise med P. Postbonde, en, (i Norge) en Bonde, som er forpligtet til at levere Heste til Brevpostens Befordring. (Forordn. 1746.) Postbrev, et. Brev, som kommer ell. afsendes med Posten. (Holberg.) Postbræt, et. B. som udhænges v. Posthuset, t. at bekiendtgiøre Posternes Ankomst og de med en Post indløbne Breve. Postbud, et. Bud, som ombærer de med Posten ankomne Breve, Brevdrager. Postcontor, et. 1. et Contor under Postdirectionen. 2. en Postmesters C. Postdag, en. Dag i Ugen, paa hvilken Brev- og Pakkeposter afgaae fra et vist Sted. Postdirecteur, en. Embedsmand, som har Overopsyn med Postvæsenet. Postdirection, en. Collegium, som bestyrer Postvæsenet. (tilforn Postamt.) Postdreng, en. [illegible] der bruges som ridende eller gaaende P[illegible] Postdue, en. Brevdue. Postforvalter [illegible] Embedsmand, som forestaaer en vis [illegible] Postvæsenet. Postfragt, en. 1. Gods Føring, som sendes med Agepostesn. 2. [illegible] som betales for at sende Gods m. P[illegible] postfri, adj. som kan sendes med P[illegible] uden Betaling. postfrie Breve. (Sch[illegible]) postfrit, adv. — Postfrihed, en. den [illegible]tighed, at kunne sende Breve uden [Be]taling med Posten. "Den m. Postf[rihed] den saa ofte forenede Misbrug." Sch[illegible] Postfører, en. Betient, som følger Agepostesn, og paaseer dens rigtige [og] sikkre Befordring. Postgaard, en. [illegible] hvor kommende Poster modtages, afgaa[ende] giøres færdige, og Reisende skifte Post[heste] (s. Posthuus.) Postgang, en. Poste[ns] til en vis Tid bestemte Afgang og Ank[omst] Postherberg, et. Postgaard, med Her[berge for] de Reisendes Modtagelse. Posthest, en. [illegible] som bruges til Posters Befordring. At [illegible] stille, reise med Postheste. Posthold [illegible] Sted, hvor der holdes Heste og Vogne [i] rede Haand til at befordre sædvanlige [og] Extra-Poster; Postskifte, Post-Sta[tion]. Postholder, en. den, som forestaaer et [Post]hold. Posthorn, et. Horn, hvori Po[stil]len blæser ved Posthuset og for at a[dvare] mødende Vogne. Posthuus, et. det H[uus], hvor Postmesteren boer og hvor Po[sterne] modtages og afærdiges. (Postgaar[d] sædvanl. tillige Postherberg; men Post[huus] er det ikke altid.) Postjagt, en. en [illegible] der bruges som Postskib. Postkaret[, en.] En lukket Vogn, hvori Reisende befo[rdres] giennem Landet ved Postvæsenet. (fr. [dili]gence.) Postkarl, en. Vognmand [illegible] som kiører for Posten. Postkort, et. [1.] Landkort, hvorpaa de almindel. Po[stveie] giennem et Land findes afsatte. 2. [illegible] Posthuset ophængt Fortegnelse over [de] med Posten ankomne Breve. (Sch[illegible]) Postkudsk, en. Kudsk, der kiører P[osten] Postkarl. Postløber, en. gaaende [Post,] Gangpost. (Roth.) Postmester, en. [illegible] som forestaaer Postvæsenet, især Brev[posten] i en By. Postpapir, et. fiint og tynd[t Pa]pir, som gierne bruges til Postbreve. [Post]penge, n. s. coll. det, som efter e[n] Tart, betales for at sende et Brev m[ed Po]sten. Postreise, en. R. som foretages [med] Posten, m. Postheste. Postrider, [Post]rytter, en. ridende Post. Postrøver[, en.] Stimand, som overfalder Posten. (R[ostg.] O.) Postseddel, en. skriftligt Bevi[is] ell. Optegnelse over noget, som send[es med] Posten. Postsæk, en. Lædersæk, [hvori] Breve og Pakker føres m. Posten; Br[evsæk.] Postskib, et. Skib, hvormed Posten [føres] over Vand. Postskifte, et. Posthold,

Postille, et. S. som visse Be-
Postvæsenet bære f. Tegn p. deres
Postskriver, en. En ved Post-
ft. i et Postcontor ansat Skriver.
s, en. i Norge: Postens Befordring
og Heste ved Postbønderne. Post-
n. et Slags Postskib; Postjagt.
t, en. Postbræt, Postkort, (2.)
ide, en. 1. Tidende, Efterretning,
n medfører. 2. en Tidende, Avis,
s om i Landet m. Brevposten.
n. den Vei giennem Landet, som
tid følger. Postvogn, en. 1. en
orpaa Gods og Reisende befordres
rne. 2. en Kurvevogn, som i
har nogen Liighed m. egentlige
(hølsteensk Vogn.) Postvæsen, et.
er hører til og vedkommer de for-
Postar i et Land. "Postvæsenets
: at befordre Breve, Personer og
Skydte.

, n. s. dansk Navn p. en Busk-
vorer i Moser, men nu er meget
i Landet. Ledum palustre.
en. pl.–er. En m. Krydderier til-
der omgives m. en Skorpe af Dei
bages i en Ovn. Kiødpostei, Fi-
Fuglepostei, m. fl. Deraf: Po-
Posteifylding, Posteiform (hvori
dannes og bages) Posteilaag (den
e Deel af Posteideien) Posteiovn,

en. pl.–ler. [M. X. Lat. Postil-
lling af Prædikener over Evange-
ctier paa Søndagene og Helligda-
le Aaret; en Præken-Aarbog.
en Bibel har, men herlige Postil-
lb. P. Paars. — Postillant, en.
læser ell. udskriver fine Prækener
Pil. (Holberg.) Postilrytter, en.
. (J. Baden.)
on, en. [fransk.] s. Postkarl, Post-
ostrytter.
n. pl.–ter. (s. Potte.) et i Dan-
Norge brugeligt lovbestemt Maal
de Ting, som sælges og udmaales.
Øl, Melk, ꝛc. En dansk Pot er
4 Pægle, og 54 danske Cubiktom-
$\frac{1}{144}$ af en Korntønde. = Potte-
otteglas, Pottekruus, Flaske, ꝛc.
mer en Pot. Pottemaal, et. nøi-
nettet Maal, som har 54 danske
mers Indhold. potteviis, adv.
ide af een eller flere Potter.
ke, en. ud. pl. de faste, saltagtige
s blive tilbage, naar man lader Lu-
er eller Planteaske bortdunste ell.
Askesalt, Plantesalt, Alkali. Der-
askesyderi, et. Indretning, hvor
irkes.
en. pl.–r. [Isl. Potta. N. S.
et rundt og dybt Kar, af forskiel-
lindelig Størrelse, som enten hviler

paa en Grundflade eller, som oftest paa Fød-
der. Kobberpotte, Leerpotte ꝛc. (Sædvan-
ligst menes ved Potte, en Leerpotte.) Blom-
sterpotte, Indepotte, Kogepotte, Liim-
potte, Urtepotte, m. fl. — En Potte Keg-
ler, ɔ: et vist Tal, beregnet efter Tallet af
de slagne Kegler, som i Keglespil giver den,
der først naaer det, Potten ɔ: Spillet vundet.
At vinde Potten, slaae een fra Potten: Ta-
lemaader i Keglespil. = Potteaal, en. pl.
d. s. store Aal, skaarne i Skiver, som ned-
lægges med Krydderier i en P. og koges i
deres egen Vædske. (Moth.) Pottebod,
en. Bod, hvor Potter sælges. Pottegrød,
en. G. som koges under Laag i en Potte.
Potteliger, en. figurl. om et Mandfolk, der
giver sig af m. ham uvedkommende Ting i
Kiøkken og Huusholdning. Pottekram, en.
allehaande Pottemagervare, som ere til Salg.
Pottekræmmer, en. den som handler med
Pottekram. Potteleer, et. ud. pl. Leer,
som bruges til Potter og andre Leerkar.
Pottemager, en. pl.–e. den, hvis Haand-
værk er at forfærdige Potter og andre
Leerkar. (Deraf f. Ex. Pottemagerarbeide
-haandværk -hiul (d. s. s. Pottemagerski-
ve) -laug, -leer (Potteleer) -ovn, -skive
(hvorpaa Pottemageren danner de runde
Leerkar) -stol (en Stol, hvorpaa Pottema-
geren sidder under sit Arbeide) -vare, og fl.)
Pottemarked, et. M. hvor Leerkar sælges.
Potteost, en. gammel, halvraadden Ost,
som rives, giennemdrikkes med Brændeviin
ell. stærk Viin, og giemmes i en Potte.
Potteovn, en. Et Slags tilforn (eller endnu
i Tydskland) brugelige Ovne, sammensatte
af et Slags Leerpotter. Potteplante, en.
Planter ell. Blomster, som opelskes i Urte-
potter. Potteskaar, et. Stykke ell. Skaar
af en sønderslagen Potte. Potteskee, en.
Skee til at røre i Potter, som staae med
Mad p. Ilden. Potteskrabe, en. Redskab
t. at skrabe Potter rene med. pottesøden,
adj. v. søden, kogt i en Potte. (Rostg.)
Pottevæxt, en. Blomst ell. anden Væxt,
som opelskes i en Potte.

Praas, en. pl. Praase. et lidet, tyndt
Lys. (Sv. Brasa, en luende Ild. J. Brys.)

Practisere, v. a. og n. 1. i dagl. T. ud-
øve, sætte i Værk; faae noget giort paa en
listig, behændig Maade. At practisere (liste)
sig bort. 2. v. n. virkelig, practisk at ud-
øve en Videnskab. (næsten kun brugel. om
Læger; sieldnere om Sagførere.) En prac-
tiserende Læge, Advocat.

Practisk, adj. [s. Praxis.] udøvende, vir-
kelig handlende, som viser sig i Gierning,
gaaer ud paa Handling. (modsat: theoretisk.)

Pragt, en. ud. pl. [T. P r a ch t.] Ud-
vortes Glands og Herlighed, kostelige Py-
delser, og overhovedet Alt, hvorved man i
Klæder, Bohave, Levemaade, lægger Rig-
dom ell. overflødig Brug af Penge for Da-

gen. Fyrstelig P. At føre stor Pragt. "En Ædelsteen, der ikke skinner blot i Skiønheds Pragt, kold, som en Steen." Øhlenschl. = Pragtblomst, en. En Plante, udmærket ved Blomsternes Skiønhed og Farvepragt. Pragtbygning, en. En stor, anseelig, med architektoniske Prydelser forsynet Bygning. pragtfuld, adj. meget prægtig, rig paa Pragt. Pragthest, en. En udmærket smuk Hest, og som især kun bruges v. høitidelige Leiligheder ell. af fornemme Herrer. "Den er Fyrsten blandt alle Pragtheste." Foersoms Shaksp. Pragthuus, et. Huus, som er bygget med Pragt, ell. er mere til P. end t. Brug og Nytte. (Saaledes: Pragtseng, Pragtvogn, Pragtværelse, o. fl.) Pragtleg, en. offentlig Leg ell. Skuespil, der opføres m. stor Pragt. "Ikke for Alt, hvad hine Pragtlege og Gøglespil have kostet." Rahbek. Pragtlyst, en. ud. pl. Kiærlighed t. Pragt, Lyst t. at vise Pragt. "Pragtlyst hos de Mægtige." Treschow. pragtløs, adj. som er uden Pragt, jævn, simpel. En p. Levemaade v. Hoffet. "Den jævne, pragtløse Stiil." Grundtv. Pragtoptog, et. offentligt, høitideligt Optog, som skeer med Pragt. Pragtstykke, et. En vis Ting, der særdeles udmærker sig blandt flere af sit Slags ved Kostbarhed og Pragt. (P. C. Abildgaard.) pragtsyg, adj. som i overdreven høi Grad elsker og higer efter Pragt. (H. A. Brorson.) Pragtsyge, en. ud. pl. den Egenskab, at være pragtsyg. Pragtudgave, en. En Udgave af et Skrift, som er besørget med Pragt. Pragtværk, et. Et Værk, i Særdeleshed et trykt Skrift, p. hvis Udvortes er anvendt Pragt.

Praie, v. a. 1. [N. S. praten; Sv. prata, at snakke.] i Sømandssproget: tale, raabe til et forbiseilende Skib, for at give eller modtage Efterretninger. At praie en Seiler, et Skib. — Praien, en. ud. pl.

Prakke, v. a. 1. opnaae, erholde ved idelig Beden, Tryglen og Overhæng. At prakke Penge sammen. (Moth.) At prakke sig frem i Verden (slaae sig igiennem som en Prakker.)

Prakker, en. pl. -e. [Isl. Prackari. N. S. Pracher.] Een, som intet eier og intet tilstrækkeligt kan erhverve, som er forgieldet og ikke kan betale enhver sit. (Man skielner imellem Prakkere, og Stoddere ell. Tiggere. En Prakker kan ende med at blive Tigger.) = Prakkeragtig, adj. som hører til, passer sig for en Prakker. Prakkerby, en. By, hvor Bønderne eller Borgerne ere fattige og forgieldede. (Nyerup.) Prakkerfolk, n. s. pl. Folk, der ere, eller leve som Prakkere. Prakkerliv, Prakkerlevnet, et. ud. pl. usselt Levnet, Tiggerliv. Prakkerstads, en. utidig Stads, som Prakkere ville føre. prakkerstolt, adj. stolt og fattig ell. prakkeragtig tillige. Prakkerstolthed, en. Prakkeri, et. Slette Vilkaar, mod. (dagl. Tale.) N. S. Pr

Pral, en. ud. pl. (ikke brugel bestemte Art.) [Sv. Pral.] forfængelig Bram, til Skue lag Pragt. At giøre noget m. Br "Det var hans Glæde, naar gavne i Stilhed, uden Pral. "Ukiendt m. Pral i Kundskab, der." Rein. 2. d. s. s. Pralen "En Jord, som hylder Daare stille Dyder." F. Schmidt.

Pralbønne, en. pl. -r. Et ner, som udmærke sig v. broge og farvet Skal; og bruges som ner. Phaseolus multiflorus. Land-Oec. 306.)

Prale, v. n. 1. [T. prahle udvortes Glands, falde stærkt i lige, glimrende, broaede Far lende Farver. Dette Tøi pral "En Boble, som brister i det Di pralede m. de mest glimrende F gelstoft. 2. søge at glimre og g dende, ved Egenskaber, Fortri ser, man enten slet ikke eier, ell. Grad, end man vil indbilde And man tillægger en overdreven Væ Lærdom — som praler stolt, Ord." P. H. Frimann. At pr Rigdom, med en Andens Lærdo som praler m: sine gode Giern kun roser dem f. at prale med d holm. — At p. af noget ɔ: pral broute, giøre sig til af. Han pr nemmes Gunst, som neppe k (Prale har endnu mere Begre Forfængelighed, end bramme Man praler endog af det, man man brammer, prunker med nog og som i det mindste udvortes Dinene.) = Pralelyst, en. ud. lighed til at prale. — Pralen, Gierningen at prale. — Praler den, som er tilbøielig t. at prale. et. pl. -er. 1. Pralen. 2. Pra gen af en Pralers Forfængelighed relyst. — Pralesyge, en. En Grad af Pralelyst.

Praleskygge, en. poet. en pral kelse, et tomt, i sin Afmagt pr sen. "Kryb, Praleskygge, strax mørke Bolig." Tullin.

Pram, en. pl. -me. [E. P Prahm.] et fladbundet Fartøi som bruges til Førsel i Havne, o me og Floder, til flydende Batte pram, Stykpram) m. m. s. F Mudderpram, o. fl. = Pramb den, som forstaaer, at bygge (Rostg.) Pramfolk, n. s. pl. ere antagne t. Arbeide p. en Pra

... Pramkaug, et. Sdug ell. ..., som eier en P. og er berettiget ... vist Sted at bruge den. Pram= ... den, som har Opsyn med en Pram, ... arbeider p. en Pram. Pram= ... s. coll. Penge, som betales for ... af en Pram. Pramsprøite, en. ... Sprøite, indrettet p. en Pram, ... er har sin Plads. (Brandforordn.

...e, v. a. 1. at føre, føre paa ell. ... det i en Pram. At pramme Varer ... avn, ud paa en Rhed.

..., en. ud. pl. Pragt, Stads, Smyk= ... Roth. (forældet. "Med Pran= ... mer hos Arreboe. Heraem. 236.) ... findes dog sielden. "Festlig Pomp ... og Prang." Baggesen. "Lidt vel ... Prang m. fremmed Salighed og ... Samme. (Hos Colding forekom= ... ngfinger, en. den fierde Finger fra ... ngeren; Ringfingeren. Prang= ... pl. Stadsklæder; Pragtklæder. ... ge Ord nu usædvanlige.)

..., en. ud. pl. [Isl. Práng.] d. s. s. ..., Prangeri. I Ordene: For= ... ndprang.

...ge, v. n. 1. [Isl. pránga. Sv. ... drive Handel, især med Fødevarer ... re, som man stykkeviis opkiøber p. ... udsælger i Kiøbstæderne. At ... Heste, m. Stude. (I Bemærk. ... ge, forekommer det hos Wessel. I. ... Prangen, en. ud. pl. Prangeri. ... en. pl.–e. den, der driver Pran= ... Næringsvei. Hestepranger, Stu= ... At kiøbe Qvæg af Prangere. ...eri, et. Gierningen at prange, at ... prang som Næringsvei.

...ge, v. n. 1. [T. prangen. E. ... s. prunke; og jvf. 1. prange. ... rkelse maaskee kunde udledes der= ... ndelsmænd ell. Prangere søge at ... Varer i det bedste Lys.] vise sig i ... ller Pragt; prunke, bramme. ... ud i evigt Lys i Luften bød at ... Arreboe. "Enge, der i et evigt ... nge m. de skiønneste Blomster." ... "Stolt pranger Skoven i sin bed= ..." C. A. Lund. "At prange of= ... sminket Hud og fremmede Smyk= ... ling. "Han prangede ikke m. sin ... tige Frihed." Mynster. Præd. ... 55. (Denne Bemærkelse af pran= ... sandsynlig kun et sildigere Laan af ..., og forekommer hverken i det al= ... alesprog ell. hos Almuen.)

...ge, v. a. 1. At prange Seil; til ... tte i stiv Kuling alle de Seil til, ... n føre.

... en. ud. pl. [N. S. Praat.] ... Sqvalder, løs Tale. — Deraf: ... (Isl. prata.) snakke meget og ubetydeligt, sludre, lade Munden løbe. (dagl. T.) Praten, en. d: s. s. Prat. (Baggesen.)

Praxis, en. ud. pl. [Græsk.] Udøvelse, Iværksættelse, virkelig Handling. (modsat: Theorie.) I dagl. Tale i Særdeleshed om Lægens Udøvelse af sin Konst i at besøge de Syge. Denne unge Læge har alt en stor Praxis.

Preen, en. pl. Prene. [Isl. prión. T. Pfrieme.] en tynd Spids, til at stikke Huller i noget; en Syl, som Skomagere, Sadelmagere, Skrædere især bruge.

Premie, en. pl.–r. [Lat. præmium. Skri= ves derfor af nogle: Præmie, som dog er imod Udtalen.] Priis, Belønning, Hæders= løn. (s. Priis.)

Prent, en. ud. pl. [br. uden Art. og næ= sten kun som adv.] det, som er trykket med Bogtrykker=Skrifter. At læse Prent. "Og ingen Gift skal skade denne Prent." Evald. — paa Prent o: trykket, paa Tryk. "Den megen Synd, paa Prent han siden øved." Baggesen. "Den slemme Last, (Feil) paa Prent kiedsommelig at være." Samme.

Prente, v. a. 1. [Isl. prenta. E. print. H. printen.] trykke paa Papir ell. et lignen= de Stof, ved Hielp af skaarne, i Metal støbte Bogstaver, som overstryges med Sværte. — figurl. indgrave. "Dit Navn skal Sand= hed selv p. dette Gravsted prente med varig Skrift." Evald. (næsten forældet, og for= trængt af det, efter d. Tydske optagne tryk= ke. De heraf nedstammende danske Ord: Prenter, en Bogtrykker, Prenteri, et Bog= trykkeri og Prentning, ere ligeledes foræl= dede.)

Presenning, en. pl.–er. Et Dække af tiæ= ret ell. utiæret Seildug, som bruges til at hylle og brede over noget, imod Regn og Veir. (H. Presenning.)

Presse, en. pl.–r. 1. i Almindeligh. d. s. s. Perse (hvoraf Presse kun er en foran= dret, og nu mere brugelig Udtale.) At lægge noget i, under en Presse. 2. i Sær= deleshed: en Presse, som bruges i Bogtryk= kerier, af Kobbertrykkere og i Steentrykke= rier; en Bogtrykkerpresse, Kobberpresse. Denne Bogtrykker har fire Presser i Gang. Bogen er under Pressen (der arbeides p. dens Trykning.) At bekiendtgiøre noget ved Pressen (ved trykt Skrift.) 3. Pressen i en Mølle kaldes en Ring af Tømmer over Kamhiulet, hvorved Møllens Bevægelse kan standses. (Krafts Mech. II. 815.) 4. d. s. s. Presning. At lægge noget i Presse. = Pressebengel, en. En Stang, hvormed Skruen i en Presse, især Bogtrykkerpresse, omdreies. (Andre Dele af Bogtrykker=Pressen ere: Pressedigel, Pressekarm, Presseram= me, Pressestolpe, m. fl.) Pressebielke, Pressebom, en. d. s. s. Persebom. Pres= sefrihed, en. ud. pl. Trykkefrihed. Pres=

sefrækhed, en. Trykkefrihedens, for Staten skadelige Misbrug. (et af nogle nyere Forfattere indført Ord.) Pressejern, et. d. s. s. Persejern. Pressepose, en. Pose, hvori man kommer kogte Urter ell. desl., som man presser Saften af v. at vride Posen. Presseskrue, en. Perseskrue. Pressesylte, en. Kiød af Grise ell. unge Sviin, som koges og lægges i Presse. Pressetvang, en. Forbud imod, Indskrænkning af Trykkefriheden. Presseværk, et. Værk, som drives ved en Presse.

Presse, v. a. 1. trykke stærkt, trykke ud ved en Presse. At presse Druer, presse Saften af en Citron. 2. trænge tæt paa hinanden, trykke sammen. 3. tvinge, nøde til, bringe frem ved Tvangsmidler. At presse Penge af een. At presse Matroser (tvinge dem med Magt til Krigstieneste.)

Priimstav, Priimstok, en. [af Isl. Prim, Nymaane.] En Stav, som fordum brugtes i Norden (i Norge næsten til vore Tider) i Stedet for Almanak.

1. Priis, en. [E. prize. T. Preis.] 1. ud. pl. det, som er givet i Alles Vold, som er givet til Enhvers, ell. til Nogles Raadighed. (kun som adv. med præp. til.) At give noget til Priis. Skibet maatte gives til Priis for Bølgerne. "Og gav Natur t. Priis for Lægedom og Kok." Tullin. 2. det, som tages p. engang. (fr. prise, og skrives derfor ogsaa saaledes.) En Priis Tobak. 3. pl. Priser. et Skib, som tages t. Bytte i Søen. (Ligeledes fransk, og skrives derfor ofte Prise.) At giøre Priser, opbringe Priser i en Havn. 4. [Fr. prix.] det, der udsættes t. Vinding i Veddestrid, t. Belønning for det bedste Arbeide af et vist Slags, t. Hædersløn for den Værdigste; Premie. At vinde Prisen i Veddeløb. Hans Afhandling blev tilkiendt den første Priis. — At bære Prisen ɔ: være fortrinligst af flere. Dette Slags Tøi bærer Prisen for de øvrige. Hun bærer Prisen f. Alle i Skiønhed. — At sætte P. paa noget ɔ: tillægge det en betydelig, indvortes Værdi. At sætte høi P. paa eens Venskab. (Men: at sætte Priis p. eens Hoved ɔ: udlove en vis Belønning for den, som skaffer ham tilveie, levende eller død.) = Priisafhandling, en. A. som skrives for at vinde en udsat Priis, ell. som har vundet den. Priisdom, en. Dom, hvorved en Priis tilkiendes. 2. Dom af en Priisret. Priisdommer, en. den, som tildømmer een af flere Prisen. Priisdømmelse, en. (i Lovkyndigh.) Kiendelse af en Priisret, hvorved et opbragt Skib dømmes at være god Prise. priisdømme, v. a. dømme t. Priis. Dette Skib blev opbragt og priisdømt. Priisgods, et. Gods, Vare, p. et opbragt og priisdømt Skib. Priismester, en. den, der sættes til Fører p. et taget ell. opbragt Skib. Priisopgave, en. En Mate[...]
Æmne, der udsættes til Gienstand for [...]
skrifter; en Priismaterie. Priispar[...]
En vis Deel i Priispenge. Prii[...]
n. s. coll. Penge, der betales Fo[...]
Mandskabet p. et Krigs- eller Caperski[...]
deres Deel i Værdien af et taget ell. o[...]
Skib. Priisret, en. Søret, der døm[...]
Priissager. Priisskrift, et. Skrift, der
vundet en udsat Priis. Priisspørgs[...]
et. En i Form af et Spørgsmaal udsat [...]
opgave. Priisvinder, en. den, som
der en udsat Priis, som Prisen tilki[...]
(Nyerup.)

2. Priis, en. ud. pl. [Isl. Pris[...]
praise.] høi Berømmelse, fortrinlig [...]
(et stærkere Udtryk end disse; og kun [...]
geligt i Poesie og høiere Stiil.) "Dig [...]
vorde Priis og Ære." Thaarup. "Lig[...]
dit Navn er, saa er din Priis indtil J[...]
Ender." Ps. 48. (jvf. v. prise ned[...]
Deraf: priisværdig, adj. som fortie[...]
værdig til høi Berømmelse.

3. Priis, en. pl. Priser. [E. price.[...]
Værdi, som en Ting har eller faaer i [...]
og Salg, enten efter almindelige F[...]
(Landekiøb, Torvepriis, Havnepriis) [...]
lovbefalede Forskrifter (Taxter) ell. [...]
Sælgerens Godtbefindende. "Penge e[...]
sen p. Vare; Prisen er ikke andet [...]
Forhold, der er imellem Penge og [...]
Schytte. At spørge om Prisen p[...]
Ting. Høie, lave, billige, opskruede [...]
ser. Priserne, Kornpriserne falde, [...]
Guldet er faldet i Priis, staaer i høi [...]
At sælge noget under Prisen (und[...]
gangbare P.) = Priisbestemmelse, en[...]
skrift, hvorved visse Tings Priis ell. [...]
bestemmes; Wurdering, Taxation, [...]
Priiscourant, en. i Handelen: en F[...]
nelse p. de vigtigste Wares Priser.

Prik, en. pl. -ker. [N. S. og E. P[...]
1. et Punkt; et Stik, Mærke med e[...]
Od. At mærke med Prikker. P[...]
Prik, til Punkt og Prikke ɔ: ganske [...]
"Skiøndt jeg er fremmed, veed jeg [...]
paa en Prik." Holb. (Sieldnere: til [...]
ke. "Men hvo, som Qvindekiøn [...]
til Prikke kiender." Holb. P. Paar[...]
Prikker, pl. et Slags Sømærker, [...]
tes paa Grundene i Indløbet til [...]
Deraf: Prikkepenge, d. s. s. Mærke[...]

Prikke, v. a. 1. [A. S. prician[...]
sætte Prikker ved. At prikke i e[...]
At prikke et Mønster ud. 2. [...]
med en Naal ell. Spids. "Han e[...]
(vred) som han var prikket m[...]
(Moth.) — Prikken, ud. pl. [...]
prikke. — Prikkenaal, en. N. til [...]
med, hvormed noget udprikkes.

Prikken, adj. et Ord, der stundom [...]
i dagl. Tale, for: sær, vanskelig, [...]
blive stødt. (formodentl. en Omlyd af [...]

...; Prikkenhed, en. "Den Tor-
kenhed, som hun beklager sig
...e ikke unaturlig hos den, der
...t af sine kiæreste Venner."

v. n. 1. [m. Hielpev. have.] 1.
... sig, være forvirret i Hovedet.
...t nok? — Ja vist, hvad staaer
...primer!" Holb. P. Paars. 2.
...det, virke Beruusning. (Moth.
)

... en. pl. -er. [af Lat. princeps.
...] Søn eller mandlig Slægtning
...ende Fyrste. (s. Arveprinds,
...s.) = Prindsmetal, et. Et rød-
...dingsmetal, af tre Dele Kobber
... Zink. (Rostg. Ambergs Ordb.)
...ig, adj. som vedkommer, passer
...ører en P. — Prindsesse, en.
...vindelig Slægtning af en regie-
... 2. en Prindses Ægtefælle. —
...yr, en. almindelig Landeskat,
...ges til en Prindsesses Udstyr.
... pl. -er. [Lat. Prior.] i de ca-
...: Forstanderen for et af de rin-
...e, som ingen Abbed havde. —
... en. Forstanderske for et Nonne-
: den øverste Klosterfrue og Klo-
... et Frue- ell. Frøkenkloster.)
...t, en. pl. -er. [af Lat. prior.]
...entl. første Panteret) i en fast
... At laane p. første, anden Prio-
...ioritetsherre, en. den, som har
... Panteret i en fast Eiendom.
..., adj. ilsindet, hastmodig, snar
...oth. dagl. Tale.)
... s. 1. Priis, (2 og 3.)
... a. 1. og 2. [af Priis. Berøm-
...mme helligen, tillægge Priis og
...ove og prise Gud. "Prise vil
...ang, du hulde Vaar, nu den
...in Urtegaard." Øhlenschl. —
... lykkelig ɔ: agte ham lykkelig,
... lykkelig. "Man priser lykke-
... foruden sin." Bessel. —
...elig, adj. som fortiener at pri-
...ig; berømmelig.
...adj. [af Lat.] som vedkommer,
...des, bruges, udøves af en ell.
... Personer. (modf. offentlig,
...er Skrivebrugen sammensættes
... endeel Substantiver, (skiøndt
...) hvilke det da meddeler det
..., i Modsætn. af Begrebet:
...aaledes: Privatandagt, Pri-
... deels: Regieringen, Fyr-
... et Land; deels: Embeds-
...had, Privathensigt, Pri-
...ethuus, Privatliv, Privat-
...mand, Privatsag, Privat-
...time (Underviisningstime, som
...rlinge) Privatunderviisning.
..., en. pl. -er. den, som nyder

privat, ikke offentlig Skole-Underviisning;
ell. den, som deeltager i den offentlige Under-
viisning ved en Stiftelse, uden der at nyde
fuldstændig Opdragelse.

Privét, et. pl. -er. hemmeligt Mag,
Vandhuus.

Privilegium, et. pl. Privilegier. [Latin.]
En af Regieringen til Enkelte meddeelt Ret-
tighed, som uden saadan Meddeling ikke tør
bruges eller øves; (Frihedsbrev.) Adelens,
Kiøbstædernes Privilegier. — privilegere,
v. a. 1. meddele Privilegium.

Probere, v. a. 1. [af T. probiren.]
prøve, forsøge paa, giøre Prøve med. (dagl.
T.) = Probering, en. Prøve. Guldets,
Sølvets Probering ɔ: Undersøgelse af dets
Finhed, Gehalt. — Probeernaal, en. Naal
af Sølv ell. Guld, af en vis Lødighed ell.
Finhed, som stryges p. Probeerstenen, for
ved Sammenligning af dens Mærke at prøve
andet Sølv ell. Guld. — Probeerovn, en.
Ovn, hvori ædle Metallers Prøve ell. Pro-
bering skeer v. Digelsmeltning. — Probeer-
steen, en. finkornet sort Skifersteen, hvor-
paa ædle Metaller proberes; Prøvesteen.

Procent, pl. d. s. [Fr. pour cent.] Et
vist Tal af hvert hundrede. At betale fire,
fem Procent. Fire Procents Renter.

Proces, en. pl. -ser. [I M. A. Lat.
processus.] 1. Tvistighed imellem to Par-
ter, som afgiøres ved Søgsmaal for Retten
og Dom; Retssag, Lovmaal. At have,
føre P. med een, ligge i P. med een. At
giøre kort Proces ɔ: handle med een uden
Omsvøb, gaae lige til Sagen. 2. ud. pl.
i Lovkyndigheden: den Maade, hvorefter
man i Følge Lovene skal forfølge en Sag;
Orden og Skik i Søgsmaal og Rettergang.
Den danske Proces; at læse over Processen.

Procession, en. pl. -er. høitideligt Optog.

Procurator, en. pl. -er. [Lat.] den, som
af Regieringen er bemyndiget til at kunne
gaae i Rette for Andre; Sagfører, Advocat.

Profession, en. pl. -er. [af Lat. profes-
sio.] Forretning, Bestilling. "Et Haand-
værk man har giort til to Professioner."
Holb. P. Paars. — Især for: Haandværk;
ligesom Professionist for: Haandværks-
mand.

Professor, en. pl. -er. [Lat.] en offentlig
Lærer ved en Høiskole. Professorembede,
Professorgaard, Professortitel, m. fl. —
Professorinde, en. En Professors Hustru.

Profos, en. pl. -ser. [Fr. prévôt.] Fan-
gefoged og Skarpretter ved Krigsfolket.

Project, s. Forslag. Deraf: Project-
mager, en. pl. -e. den, som idelig finder paa
Forslag til nye Indretninger.

Pronomen, et. pl. Pronominer, ell. med
den lat. Endelse: Pronomina. I Sprog-
læren: den Classe af Ord, som sættes i Ste-
det for det gientagne Navneord ell. Sub-
stantiv, og derfor af endeel kaldes Stedord.

Prop, en. pl -pe. (men ogsaa Propper høres.) [N. S. Propp.] Det, hvormed man tilstopper et Hul, især naar dette er rundt ell. regelmæssig dannet. P. til en Flaske, Tol, Flasketol. En Kanonprop. — **propfuld**, adj. egentlig: fuld indtil Proppen; ganske fuld. Stuen var propfuld af Mennesker. (dagl. T.) **Proptrækker**, en. Redskab t. at optrække Proppen af en Flaske. — **Proppeskærer**, en. den, som forstaaer at tilskære Proppe, især Træproppe.

Prophet, en. pl.-er. [skrives ogsaa hyppigen Profet.] den, som har Gave t. at forudsige tilkommende Ting; en Spaamand, Seer. — **Prophetinde**, en. Spaaqvinde. — **prophetisk**, adj. 1. som hører til, kommer fra en P. 2. som indeholder en Forudsigelse, vidner om Spaadomsaand. En prophetisk Aand, prophetiske Ord.

Proportion, s. Forhold.

Proppe, v. a. 1. [N. S. proppen.] lukke, tilstoppe med en Prop. At proppe Flasker. 2. fylde, stoppe fuld. At p. noget i en Sæk, p. en Sæk fuld. At proppe sig med Mad.

Prosa, en. ud. pl. [Lat.] ubunden Tale. Modsat: Vers, Riim, Poesie. At skrive i Prosa. Poetisk Prosa: alt for blomstrende og konstlet i Stilen. — **prosaisk**, adj. 1. som er i Prosa, i ubunden Stiil; modsat: metrisk, versbunden, riimbunden. 2. jævn, hverdags, uden poetisk Aand. At betragte Konstværker fra et ganske prosaisk Synspunkt. — **Prosaist**, en. pl.-er. en Forfatter, som skriver i Prosa.

Prospect, en. pl.-er. [Lat. prospectus.] det, som i eet Blik frembyder sig for Synet, i den virkelige Natur, ell. efterlignet ved Afrids, Tegning, Maleri, Kobberstik; Udsigt, Afrids, synlig Fremstilling. Prospect af en Bygning. En smuk Prospect til, fra et Sted.

Protest, en. pl.-er. Erklæring ell. Forvaring, som man udsteder imod noget, man ei kan hindre fra at skee, og hvorved man forvarer, forbeholder sig sin Ret. — **protestere**, v. n. og a. [Lat. protestari, bevidne.] udstede en Forvaring, nedlægge Protest imod noget.

Protestant, en. pl.-er. Bekiender af den evangelisk-lutherske og reformerede Tro. — **protestantisk**, adj. som hører til Protestanterne og deres Troesbekiendelse. Den protestantiske Kirke, et protestantisk Land.

Protocol, en. pl.-ler. [M. A. Lat. protocollum.] en dertil af Øvrigheden ell. Andre bestemt Bog, hvori offentlige Forhandlinger indføres. — **protocollere**, v. a. 1. indføre i en Protocol.

Proviant (en) ud. pl. [Ital. provianta.] Levnetsmidler for en forsamlet Mængde Mennesker, som Krigsfolk, Skibsfolk o. d. "Han havde Proviant, Alt hvad de skulde
tære." Holb. P. Paars. — Provia
en. Bygning, hvor et betydeligt F
Levnetsmidler bevares. Provia
en. den, som har Opsyn med Pr
Uddeling, Proviantforvalter. P
skib, et. Skib hvorpaa P. føres.
viantskriver, en. den, som fører
over et Forraad af P. (Moth.) P
vogn, Proviantvæsen, m. fl. —
tere, v. a. 1. forsyne med Levnets

Provinds, en. pl.-er. [Lat. pr
en vis, ved faste Grændser bestem
et Land ell. Rige, et Landskab. (
hele Lande, der, uden egen Regie
giøre Dele af en Stat.) Kongeri
men er en P. af det østerrigske
Folk fra Provindserne; modsat: F
vedstaden. — Provindsstad, en.
en Provinds; modsat Hovedstad. P
told, en. T. som betales af Vare,
fra en Provinds t. en anden; m
Told.

Provindsrose, en. [Enten af P
eller Staden Provins i Frankrig
D.] et Slags Haveroser, udmæ
Størrelse og Skiønhed.

Provst, en. pl.-er. [Isl. og
Profastr] Egentl. ell. oprindelig:
er foresat Andre, præpositus (hvo
den Titel: Provst v. Regentsen i
havn.) men bruges nu kun som
Titel for de Præster, der ansees
satte for Geistligheden i et vist
Stiftsprovst, Domprovst (P. o
præst ved en Domkirke) Amtspro
redsprovst. — Provstebog, en.
indføres Breve og Forhandlinger,
komme Geistligheden i et Provsti.
stebrev, et. Omgangsbrev fra P
Præsterne. Provstedom, en. D.
sterotten ved Landemodet. Prov
en. Provstens Embedsgaard. P
de (D. Lov.) ell. Provstemøde,
lig Forsamling af Provster, L
Provstepenge, n. s. P. som gives
af hver Kirke i Herredet. (D. L
52.) Provsteret, en. geistlig R
sat af Provsten. Provsterettig
En vis Afgift til Provsterne; Pro
Provstesag, en. S. som afgiø
Provstemøde, ell. dømmes ved e
Provstestævning, en. S. til e
Provstevisitats, en. s. Visitats
sti, et. Et Antal Kirker og Sogne
under Opsyn af en Provst. — P
en. En Provsts Hustru ell. Enke.

Prud, adj. [A. Sax. prut.
I. prudr, *urbanus*.] Prægtig
seelig; ædel og høi i Sind og
(et forældet, men af nyere Dig
optaget Ord.) "Alt Skoven sa
Blomster staaer." Øhlenschl. "
stammen høi og prud." J. L. Hei

k, en, ub. pl. [N. S. Prunk.] s Pryd, Stads og Pragt, som lægges tue.

ke, v. n. 1. [N. S. og Holl. prunken.] lægge Pragt og Prydelse til Skue, ramme med noget. "Nu blev det ver, at prunke i borget Pragt, og rbeideren." Malling. "Fordi de — rde m. Talekonstens Trollerier, n. en uægte Stands." Synesius v. Jvf. bramme og prale.) Prunkn, ub. pl. Gierningen, at prunke. kkr, et. noget, som er giort f. at ned. "At fidde et halvt Aar v. men f. at frembringe et Prunk- D. Tilskuer. Prunkværelse, et. mere haves t. Prunk, end t. Be- Stadsværelse. (D. Tilskuer.)

e, v. n. 1. [N. S. prusten.] Ny- embringe en Lyd, som ligner Ny- sten, Hesten pruster. — Prusten, l.

e, v. n. og a. 1. [Sv. pruta; af kmst.] tinge ævie v. det, man vil, lt prutte noget af o: faae den Sæl- at slaae af Prisen. Det, man , er betalt. — Deraf: Prutten, l.

n, adj. paaholden, karrig, som vil prutte p. Alt.

en, ub. pl. [Isl. Prydi.] det, r t. udvortes Forskionnelse, t. at n en høiere udvortes Anseelse ell. (Isl. Pyut, Smykke.) = pryde- [Isl. prydilegr.] som tiener til zirlig, prunkelig. — Prydelse, d. s. f. Pryd. "Gand Hæder- kke en Prydelse, hvormed man- tes smykker sig." Mynster.

, v. a. 1. [Isl. pryda.] Giøre forskionne det Ydre af en Ting. "Og pryd dig med din allerbedste Ohlenschl. Hun var prydet m. smykker. Et Hovedtøi prydet m. . (Ligesom hvad Dragten an- at og pynter sig mest og nærmest Klæder, Stads og Flitter: saa- e særdeles p. det virkelig kostbare- es ell. ogsaa p. det, der giver en udmærket Forskionnelse. Nord. II. 73.) Det br. derfor ogsaa fi- ført p. aandelig Forædling og Beskedenhed pryder de stor- lser.

, en. 1. pl. -e. [T. Prügel.] en Knippel. 2. pl. uden sing. en Prygl ell. Stok, Hug, Bank. giøre Prygl. Han fik mange

, v. a. 1. [T. prügeln.] slaae, med Stok ell. Prygl. At p. een er intet Slagsmaal, siger Plau- du prygler, og jeg faaer Hug."

Birkier. — Pryglen, en, ub. pl. Gierningen at give Prygl.

Prædicant, en. pl. -er. en Prædiker, en geistlig Taler.

Prædiken, en. pl. -er. [ubt. stedse efter den alm. Brug: Præken, og skrives undertiden saaledes.] en geistlig Tale, som er en Deel af Gudstienesten, og hvori Stykker af den hell. Skrift og af dens Lære forklares. At holde en Prædiken, høre en P. Under Prædikenen. — Prædikenbog (Prækenbog) en. Postil.

Prædike, v. n. og a. 1. [af Lat. prædicare. Efter den alm. Udtale: præke. T. predigen.] 1. holde en Prædiken, fortolke Religionslærdomme ved Gudstienesten. Gode Gaver t. at prædike. Den Konst at prædike. Han prædiker hver anden Søndag. 2. v. a. forkynde, forklare i en geistlig Tale; it. formane, lære, paaminde ved Lærdom. At prædike Ordet, Guds Ord, p. Dyd og gode Sæder. 3. v. n. tale idelig og længe om den samme Ting. "Han visse Tider har om visse Ting at præke." Holb. P. Paars. Han prædiker hver Dag om Tarvelighed, og lever selv i Ødselhed. "Løgnen prædiker sit (fin) Digt, og Akret giør sin Gierning." Mynster. — At præke for døve Øren o: tale uden Nytte og Virkning. = Prædikebrødre, n. s. pl. kaldtes fordum i Danmark Dominicanermunkene. (Hvitfeldt.) Prædikembede, et. den geistl. Talers Embede, Præsteembede. Prædikegaver, n. s. pl. geistlige Talegaver. (Rostg.) Prædikestol, en. (Prækestol) ophøiet Talestol i Kirken, hvorfra Præsten holder sin Prædiken. — Prædiker, en. pl. -e. den, som prædiker, som holder en geistlig Tale. (oftere bruges: Prædicant.) Prædikerens Bog, kaldes en af det G. Testamentes Bøger. (Ecclesiastes.)

Præg, et. pl. d. s. [s. præge.] 1. det Aftryk, som m. Stempelet er giort p. en Mynt. Et godt, reent, skarpt, afslidt P. 2. figurl. udvortes Mærke, Spor, Kiendetegn. "Lad mig dit Billeds Præg i Reenhed bære." Thaarup. Hans Handlinger bære Præg af en retskaffen Charakteer. "Fortællingen har i sig selv et saadant Præg af Sandfærdighed." Bastholm.

Præge, v. a. 1. [T. prägen. I ældre Dansk er prege, at stikke, stimulare. s. prikke.] frembringe Præg i et Stykke Metal, stemple, sætte Præg p. en Mynt. Man havde tilforn baade støbte og prægede Mynter. At præge Mynter om. 2. efterlade varigt Spor eller Mærke. Sorg og Lidelser ere prægede, have præget sig i hans Ansigt. = Prægehammer, en. et Prægestempel, i Form af en Hammer. Prægelon, en. det, som betales for at præge Metal t. Mynter; ell. det, som beregnes f. de hertil fornødne Omkostninger i Myntens Legering ell. Blanding

m. uædelt Metal. (Slagskat.) Prægestempel, et. Stempel af Staal, hvori Mynternes Præg er indskaaret, og hvormed det afpræges. — Prægning, en. pl.-er. Gierningen at præge.

Prægtig, adj. [af Pragt.] indrettet, forsynet m. Pragt; som medfører Pragt, lægger Pragt for Dagen. Prægtige Klæder, et prægtigt Optog. — Prægtighed, en. ud. pl. Beskaffenheden, at noget er prægtigt ell. pragtfuldt.

Prælat, en. pl. -er. [af Lat. prælatus.] i catholske Lande: en høi og fornem Geistlig, Erkebisp, Biskop, Domherre, rc.

Præmie, en. s. Premie.

Præsident, en. pl.-er. [af Lat. præsideo.] den, som har Forsædet (præsiderer) i et Samfund af flere, Formand, Forstander; særdeles om Præsidenter i Regierings-Collegier.

Præst, en. pl. -er. [Isl. Prestr. A. S. Preost.] En til at forestaae og besørge Gudstienesten, samt Ungdommens Underviisning i Religionens Lærdomme, beskikket, og dertil ordineret ell. indviet geistlig Embedsmand. (i Særdeleshed en christelig Religionslærer; men ogsaa om andre Religioner. Jødiske, mohammedanske, hedenske Præster.) At kaldes, (beskikkes) ordineres, (vies) indsættes t. Præst ved en Menighed, v. en Kirke, i et Sogn. (s. Feltpræst, Hielpepræst, Hofpræst, Skibspræst, Sognepræst, o. fl.) — Præsteager, en. A. som hører t. en Præstegaard. Præstebarn, et. Barn, hvis Fader er ell. var P. (Præstesøn, Præstedatter.) Præstebolig, en. Præstegaard. Præstebrud, en. Et Fruentimmer, den Dag hun vies t. en Præst. (Grundtvig.) Præstebryllup, et. B. som en Præst holder, naar han gifter sig. Præstedatter, s. Præstebarn. Præstedeie, en. En Præsts Huusholderske ell. Kokkepige. (et forældet Ord, brugt af Baggesen i Kallundb. Kren.) Præstedragt, en. Præstens Embedsdragt. Præsteed, en. den Embedsed, m. Hensyn t. den evangelisk-christelige Religions Lærdomme, som en Præst efter sin Ordination maa aflægge. (Ørsted. Jur. Tidsskr. XII. 1. S. 241.) Præsteembede, et. det geistlige Embede, som en Præst beklæder. Præsteenke, en. Enke efter en P. Præstefolk, et. 1. Samfund af Præster; Præstestand, Geistlighed. (Hvitfeldt.) 2. et Antal af endeel Geistlige. Der var mange P. samlede. 3. en Præst og hans Kone. De gamle Præstefolk ere begge døde. Præstegaard, en. den Gaard, som en Præst for sin Embedstid beboer, og i Landsbyer tillige bruger de tilliggende Jorder. Præstegield, et. i Norge: et Kirkesogn. Præstegilde, et. G. hvor endeel Præster ere samlede, ell. som holdes hos en P. (Moth.) Præstehad, et. Had til Præstestanden. Præstehader, en. den, som hader, ikke under den geistl. E[...] Præsteherredømme, et. geistligt Herr[...]me, Hierarchie, Præsteregiering. P[...]huus, et. 1. Huus, hvor en Præst [...] 2. Præstefamilie. Præstehøvding; [...] ældre Skrifter: de fornemste, øverste [...]ster. Præstejord, en. J. som ligger [...] Præstegaard. Præstekald, et. en E[...] præsts Embede, med tilhørende Pligter [...]tigheder og Indkomster. At søge, [...] bortgive et Præstekald. Præstekarl, [...] som tiener en Præst. Præstekiole, e[...] for Præster og Biskopper befalede Em[...]klædning, som tillige bæres af Do[...] Theologiæ. Præsteklæder, pl. Kl[...] som høre t. Præstens Dragt; pr[...] Klædning. (A. S. Bedel.) Præst[...] en. En Præsts Hustru. Præstekrav[...] En hvid linnet Krave, lagt i Pibel[...] Skikkelse af et Hiul, som Præsterne [...]mark bære om Halsen t. deres Embed[...] Pibekrave. Præstekudsk, en. den, so[...]ner en Præst for Kudsk. præstelærd [...] s. præstlærd, nedenfor. Præsteman[...] geistlig Mand, Præst. (dagl. Tale.) [...]stemark, en. Præsteager. Præstemo[...] Præstemøde, et. Forsamling af Præst[...] at overlægge om geistl. Sager. (A. S[...]del.) Præsteoffer, et. det, som Me[...]den til de tre store Høitider offrer ell. [...] til Præsten. Præsteost, en. 1. O[...] gives Præsterne paa Landet i Offer. [...] Slags store Sødmelksoste, som g[...] Thyland, især i Præstegaardene. P[...]penge, n. s. coll. en vis Afgift til P[...]ne, som i Kiøbstederne betales een Ga[...] Aaret. Præsteregiering, en. den [...] forfatning, hvor Regieringen ell. den [...]lige Magt er i Geistlighedens H[...] (Theokratie.) Præsteskat, en. 1. [...] som paalægges Præsterne; ell. 2. [...] paalagt t. Præsternes Underholdning. [...]stestand, en. ud. pl. Præsternes [...] geistlig Stand; Geistlighed. Præst[...] et. Laarstykket af en stegt Gaas ell. [...] Fugl. (Rostg.) Præstesæk, en. [...]stens Pengesæk, Pengepung. "Me[...]stesækken han dog selv vil have fuld." [...] Præstevalg, et. Præstens Udvælgelse [...]nigheden. Præstevielse, en. den [...]lige Handling, hvorved en theologisk [...]dat af Biskoppen ordineres ell. [...] Præsteembedet. "At der i det [...]sten under Præstevielsen har [...] ikke er Tale om de symbolske Bø[...]sted. Præsteælde, en. Gei[...] Magt og Myndighed; Præsteher[...] Hierarchie. Præsteværdighed, [...]lig Værdighed, Præsteembede. [...] Præsteværdighed." O. Guldb. [...]dømme, et. præstelig Værdighed og [...]de, geistlig Stand og Værdighed. [...]stelig, adj. som egner, tilhører, [...]

…k. — Præsteskab, et. ud. pl. 1. …heden overhovedet. "Forbud imod …skabets Giftermaal." P. T. Wandal. …ttre Præsteskab frit Mængden vise … mere morsom Vei t. Salighed at … Popes Krit. v. Schiermann. 2. …mdet af Præster i et Land, i en Pro… ell. By. Det danske, det siællandske Præsteskabet i Byen tiltalte Zwing… …erfor." Schytte. — Præstinde, en. … et Fruentimmer, som har præstelig …ghed. (forskiell. fra Præstekone, en … Hustru.) = præstlærd, adj. som …deret Theologie, geistlig lærd.

…ve, en. pl. -r. [T. Probe. Fr. …ve.] 1. et Forsøg, som giøres for at …t. Kundskab om en Tings Egenska… …l. for at forvisse sig om en Giernning …des eller ikke. (Man giør Forsøg med … hvis Mulighed man først maa over…; man giør Prøve for at erfare, om …ligt Foretagende vil lykkes.) At staae … udholde Prøven. Guldet, Sølvet …Prøve. At tage noget paa Prøve. … hvoraf man erfarer en Tings Beskaf… … en Persons Egenskaber, Duelighed, …maade ꝛc. At have mange Prøver p. …skab. At aflægge Prøver paa sin …hed. "Paa Dygtighed han store Prø…" Holberg. P. Paars. I Dag giør …øve. En Viinprøve, Klædeprøve, …prøve. = Af Substantivet og det føl… …ord. Prøveaar, et. Aar, som een …er p. Prøve, ell. for at prøves. …s, Nonners Prøveaar. Prøvear… …det. A. som giøres til Prøve; en Deel …rbeide, der skal være P. paa det Hele. …ark, et. Ark af en trykt Bog, hvori …feil rettes. Prøvebind, et. en …den Bog, som gives en Bogbinder til …de. Prøvebog, en. 1. Bog, hvori …rives t. Prøve. 2. Bog, hvori …vand giemme Prøver af Klæde og an… …. Prøvedag, en. Dag, som hører …prøvetid; eller Prøvelsens Dag, D. … sættes p. Prøve. "Christendoms… …ge Prøvedage." Grundtv. Prø… …, en. Digel, hvori Ertser og Metal… …eres. Prøvedyst, en. Dyst eller … hvori de Stridende prøve deres …k. Prøveforelæsning, en. offent… …læsning, som een, der attraaer et …bede, maa holde t. Prøve p. sin Due… … Prøvehingst, en. H. som holdes …terier f. at prøve, om Hopperne …es. Prøveild, en. Ild, hvori …ved noget prøves. (Kingo.) Prø… …. K. hvorpaa noget sæs t. Prø… … som tiener til P. Prøvekonst, … Konst, at prøve (især Metallers og Mineraliers Bestanddele.) Prøve… … Samling af Tøiprøver, heftede p. …t. Prøvelidelse, en. L. hvorved

Siælen sættes p. Prøve. "Den Daab har I — med tunge Prøvelidelser affonet." Rahbek. prøvelysten, adj. begierlig efter at prøve, som er meget for at forsøge. (Tode.) Prøvelærling, en. L. som endnu ei har udholdt sin Prøvetid. Prøvemaal, et. Maal af den lovbefalede Størrelse, hvor… efter andre justeres eller prøves. Prøvemiddel, et. M. hvorved noget kan prøves. Chemiske Prøvemidler (reagentia.) H. Ør…sted. Prøvemønster, et. M. til Tøi, hvorefter dette, f. Ex. i Vævningen, indrettes. Prøvenaal, en. Probeernaal. Prøveovn, en. Probeerovn. Prøveploining, en. Ploining som foretages til Forsøg, ell. af Flere for at vinde en udsat Priis; Væddeploining. Prøveprædiken, en. P. som en theologisk Candidat maa holde til Prøve; Dimisprædiken. Prøvepæl, en. Pæl, som nedrammes i Jorden f. at prøve Grunden. (J. Kraft.) Prøveregning, en. En Maade, v. udfundne Prøvetal at overtydes om en Beregnings Rigtighed. (Morville.) Prøveskrift, en. Skrift, som skal tiene t. Prøve paa eens Haand. Prøveskrift, et. S. som een udarbeider t. Prøve p. hans Kundskaber og Duelighed. (Jacobi.) Prøveskud, et. Skud, som fyres m. en Kanon ell. Bøsse, f. at prøve den. Prøveskydning, en. Skydning, der foretages f. at prøve Kanoner og andre Skydevaaben. Prøvesmag, en. Handlingen at smage paa noget til Prøve; eller noget, som man i denne Hensigt smager paa. "En Prøvesmag af det slettere giør det bedres Nydelse desto behageligere." D. Tilskuer. Prøvestand, en. Stand, Tilstand, hvori nogen er f. at prøves. "Kummers Søn skal engang glemme denne haarde Prøvestand." F. Schmidts Digte. Prøvesteen, en. d. s. s. Probeersteen; figurl. det, hvorved en Person sættes p. Prøve. Faren er Modets Prøvesteen. Prøvestiil, en. En Udarbeidelse ell. Oversættelse i et fremmedt Sprog, som en Lærling maa giøre t. Prøve. Prøvestund, en. Prøvetid. "Minder om min Elskovs Prøvestund." Ingemann. Prøvestykke, et. 1. et Stykke af noget, t. Prøve p. det Hele. 2. et Arbeide, som een giør for at vise sin Evne og Duelighed. Prøvesølv, et. S. som har en vis af Øvrigheden befalet Fiinhed, og er prøvet og stemplet. Kiøbenhavns Prøvesølv. Prøvetal, et. Et enkelt Tal, hvormed man prøver en Regning. Prøvetid, en. den Tid, hvori en Person ell. Ting prøves, hvori een er p. Prøve. At giennemgaae, udholde sin P. "Min Prøvetid er nu forsvunden." Øhlenschl. Prøvetryk, et. noget, som er trykket ell. aftrykt til Prøve. Prøvevægt, en. V. hvorefter andre Vægter af samme Slags prøves. Prøveværk, et. Værk ell. Arbeide, som giøres til Prøve. (Arrebo.)

Prøve, v. a. 1. søge at komme t. Kundskab om en Tings ell. Persons Egenskaber og Beskaffenhed; giøre Prøve, forsøge. At prøve paa noget. At prøve Viin, prøve en Pen. "De lade somme Mad f. Børnene kun prøve." Holb. P. Paars. At prøve eens Kundskaber. At prøve Verden, Skiebnen, (gaae meget igiennem.)

Psalme, en. pl.-r. [P udtales ikke, og er overflødigt. Nedersaxerne skrive Salm.] en Kirkesang, aandelig Sang, der synges ved offentlig eller privat Gudstieneste. = **Psalmebog**, en. B. der indeholder en Samling af Psalmer. **Psalmedigter**, en. den, som har skrevet endeel Psalmer. **Psalmetone**, en Tone, hvorefter en Psalme synges; Psalmemelodie. **Psalmevise**, en. verdslig Vise, der ligner en Psalme, ell. gaaer paa en Psalmetone.

Publicum, et. ud. pl. [Lat.] 1. de med os t. een Tid og i eet Land levende Mennesker, naar disse tænkes i et offentligt Forhold, enten til Regiering ell. Individer; Almeenheden, menig Mand. 2. en vis Deel af de medlevende Mennesker, som enten ere samlede p. eet Sted, eller tænkes i et offentligt Forhold til nogen. Publicum i Theatret. Det læsende P., Digterens P. "Det Publicum, som la'er sig overdøve, som aldrig dømmer selv; men efter andres Dom." Baggesen.

Pudder, et. ud. pl. [Fr. poudre.] et meget fiint, af Hvedens Kraftmeel ell. Stivelse tilberedet Meelstøv, som tilforn meget brugtes til at drysse i Haaret. = **Pudderdusk**, en. En fiin og blød Duundusk t. at puddre Haaret med. **Pudderkiole**, en. en hvid Kiole ell. Kappe, som tages over Klæderne, naar Haaret opsættes og puddres. **Puddermølle**, en. Maskinværk til at male det fineste Meel, som bruges t. Pudder. **Pudderpose**, en. Skindpose t. at giemme Pudder i. **Pudderpuster**, en. Indretning liig en Puster, som brugtes t. at blæse Pudderet ganske fiint over Haaret. **Pudderqvast**, en. Pudderdusk. **Puddersukker**, et. Raat ell. uraffineret Sukker, i Skikkelse af Pulver ell. Meel.

Puddre, v. a. 1. overdrysse med Pudder. Deraf: **Puddren**, en. ud. pl.

Pude, en. pl.-r. [fattes i de beslægtede Sprog; undt. at det br. paa Den Gulland.] 1. en Pose, et Vaar, stoppet med Fiedre, Duun, Haar ell. andre bløde Ting, t. at hvile paa, ell. lægge under noget. En Pude er en mindre Dyne. Armpude, Hovedpude, Rygpude, Selepude, Sengepude. 2. Puder t. Skibs: Beklædninger af Træ, som lægges p. Steder, hvor Tougværket gnider paa; it. Tømmer, som befæstes p. Siden af Skibet, naar det løber af Stabelen. = **Pudebetræk**, et. Pudevaar. (v. Aph.) **Pudefyld**, et. det som fyldes ell. stoppes i en Pude. **Pudehynde**, et. [...] der er blødt stoppet som en Pude. [...] sæde, et. et Sæde, udstoppet blødt s[...] Pude; eller et Sæde p. Puder. **Pu[...]** et. det, hvormed Puder besættes t. Pr[...] under det udskaarne Pudevaar. ([...] Ordb.) **Pudevaar**, et. Overtrækket, [...] Pudens Fyld stoppes, ell. linnet [...] uden om dette.

Pudel, en. pl. Pudler. [tydsk.] et [...] middelstore Hunde, med lodne, kr[...] uldagtige Haar; Pudelhund. = **P[...]hvalp**, en. En Hvalp af Pudelart. [...]deluld, en. kaldes hos Nogle Pudelh[...] Haar.

Puds, en. (Nyt) s. Puus.

Puds, et. pl.-er. [N. S. Putze.] [...] listigt, underfundigt Paafund, hvorve[...] forledes t. noget, føres bag Lyset, br[...] Forlegenhed. At spille een et Puds[...] lystig Snak og Spil. (Moth.) = **[...]** pudseerlig, adj. forlystende, morend[...] det, som er løierligt, paafaldende, [...] tig. (burlesk.) Et pudseerligt Syn. [...] katten er et pudseerligt Dyr. — **Puds[...]hed**, en. den Egenskab, at være puds[...] **Pudseri**, et. pl.-er. List, Løier, [...] Stykke, Puds. "En Mand — stor [...] smaa Pudserier." Vessel. — **pudsig**, [...] [N. S. putzig.] underlig, løierlig[...] seerlig. (Mest i dagl. Tale; ligesom [...] Pudsighed.) "Jeg ønsker at dette [...] Skriveri, selv v. sin Pudsighed [...] overtyde Dem om." Rahbek. Tilsk.

Puds, en. [s. 2. pudse.] hos M[...] stere: den ydre, omhyggelig glatt[...] klædning af Kalk ell. Gips, som [...] raae Mure (Kalkpuds.)

1. **Pudse**, v. a. 1. [T. putzen.] [...] ved det, som udvortes er t. Hinder, [...] ziir, ell. overflødigt. At pudse (s[...] Lys; pudse Træer, Hækker, Støvler, [...] rer. At pudse en Muur af. (s. Puds[...]) pudse noget op ɔ: give det Gamle [...] af nyt. — Deraf: **Pudsekalk**, en. [...] bruges t. Mures Puds ell. ydre Be[...] (og forskiellig fra Muurkalk og Hvi[...]) **Pudsekniv**, en. K. som Garvere b[...] **Pudsholt**, et. Et haardt Træ, [...] Skomagere glatte Læder.

2. **Pudse**, v. a. 1. narre ved List, [...] Paafund, føre bag Lyset. [...] [Den Talemaade: at pudse en [...] een, hører maaskee herhid.]

Puf, et. pl. d. s. 1. den [...] dumpe ell. dumme Lyd, som frem[...] Er. ved et Skud, ved et haardt St[...] desl. Tillige Udraabsord: Puf [...] Geværet af. 2. et Stød, Ræve[...] give een et Puf. 3. Puf: et i [...] brugeligt Ord, for: Borg, Credit [...] lemaaderne: at tage, faae noget [...] (paa Borg.) "Hvis han — [...]

at tage sin sidste polske Pels paa Puf." ...sen. "Den Masse, som jeg fik paa Puf ...b." Samme.

...ffe, v. n. og a. 1. give ell. frembringe ...den Lyd. At puffe med en Pistol. ...t med Næven. At puffe een i Ryggen. ...ffert, en. pl.-er. en liden Haand... ...l. Pistol.

...ge, en. pl.-r. [Gl. Eng. Pug. Skott. ...e.] Nisse, Spøgelse. (forældet. "Pu... Giengangere." Vedels Saxo. 140.)

...ge, v. a. 1. [uvis Herkomst; maaskee ...st. Puge.] skrabe Penge sammen og ...er dem. At puge Penge sammen; ...e over sine Penge. — Sieldnere m. paa. "At han ei stedse puger paa' Malm og Skat." Bording. = Pu... den, hvis Id ene gaaer ud p. at ...enge sammen; som intet Middel for... t. at forøge sin Formue. (Evald.) ...puger, Pengepuger.

...gskole, en. pl.-r. [uvis Herkomst.] ...neskole, som holdes i Smug, uden ...edens Tilladelse.

...l, et. n. s. ud. pl. Et Slags Kortspil, ...hører et Pukbræt.

...kel, en. pl. Pukler. [N. S. Puckel. ...ugle, Bukkel.] En unaturlig, bety... ...voxt p. det menneskel. Legeme, især ...gen, foraarsaget ved visse Beens ...e Vært og Vanskabning. = pukkel... ..., adj. som har et forvoxet Bryst. ...) Pukkelryg, en. vanskabt, for... unaturligt udstaaende Ryg. pukkel... ..., adj. som har en Pukkelryg. — ..., adj. forsynet m. Pukkel.

...ke, v. n. 1. [T. pochen.] 1. trodse, ...vise sig gienstridig, give onde Ord. ...ke sig noget til. (Moth.) "Thor kun ...pukker, han virker i sin Kraft." ... 2. giøre sig til af, trodse paa, ...ere Fordringer. At pukke paa sin ...n, Magt, sine Fortienester. "Havde ...manden ingen indbildt Hølhed, in... ...ands Medhold at pukke paa." Birk... ...3. byde, sætte Penge op i Pukspil. ...)— Deraf: Pukken, en. "Den uti... ...ken p. deres store Magt." Holberg.

...ke, v. a. 1. br. efter det tydske (po... ...ved Biergværkerne om at støde ell. ...e Ertsen fiin, for at giøre den mere ...t. Smeltning. At pukke Erts. ...: Pukning, en. — Pukmeel, et. den ...ell. finstødte Erts. Pukværk, et. ...ínværk, hvorved Pukningen skeer; ...

...le, v. a. 1. giøre ophævet og bugle... ...Arbeide i Metal. (Moth.)

...d, en. pl.-e. [E. Poll; N. S. ..., Hoved; it. Top.] Den øverste, ...nde Deel paa en Ting, Top (især ...atte, Huer, og hvad som sættes p. Hovedet. (s. Hattepuld.) Deraf: puldet, høipuldet, adj.

Pulpitur, et. pl.-er. [af Lat. pulpitum.] ophøiede og aflukkede Stolestader i en Kirke.

1. Puls, en. [af Lat. pulsus.] Pulsaarernes Slag, der, hvor det udvendigen lader sig føle, og Stedet (især ved Haandledet) hvor det føles. "Troer du, min Puls at banke glemme vil?" J. L. Heiberg. At have en naturlig, regelmæssig, langsom, svag, stærk, haard, blød Puls. At føle een p. Pulsen. = Pulsaare, en. de Aarer hos Mennesket og Pattedyrene, som føre Blodet fra Hiertet, (Arterier) i Modsætn. t. Blodaarer (Vener.) Pulsklud, en. Klud, som lægges p. Aaren m. Bindsel efter Aareladningen. Pulsslag, et. enkelt Slag af en Pulsaare. "Ved hvert Pulsslag sandt mit Hierte al din Skræk." Evald. Pulsvante, en. korte Uldvanter til at bedække og varme Haandledet. (Muffedisser.)

2. Puls, en. [Holl. Pols.] en lang Stage med Brikke p. Enden, hvormed Fiskerne støde i Vandet for at drive Aal i Pulsvodet; Pulsstage. — Pulsvad, et. pl.-de. et meget stort Fiskegarn, som bruges ved Aalefiskeri, især i Liimfiorden, og drages m. to Baade, imedens Andre v. at pulse drive Aalene i Garnet.

Pulse, v. n. 1. bruge Puls og Pulsvod t. Aalefiskeri. Deraf: Pulsen, en. "Mange Fisk forjages v. den megen Pulsen." Aagaard om Thye. 39.

Pult ell. Pulte, en. pl.-r. en Klump, Knold. Deraf: pulte, v. a. bryde, brække itu. (Moth.)

Pult, en. pl.-e. [T. Pult. Lat. pulpitum.] En Indretning, med en skraaliggende Flade, ell. et oventil noget forhøiet Bræt, til at læse og skrive ved, ell. til lignende Sysler. En Læsepult, Skrivepult, Nodepult.

Pulterkammer, et. [tydsk.] et K. hvor allehaande gamle Sager og Ting, man ikke bruger, giemmes; Urydskammer. "Vi har et Pulterkammer høit oppe i en Qvist." Evald. Harl. Patriot.

Pulver, et. pl.-e. [af Lat. pulvis.] Egentl. ethvert tørt, ved at stødes, knuses eller rives, til Støv ell. Meel forvandlet Legeme; men især om saadanne Ting, der i denne Skikkelse tillaves som Lægemiddel. At støde noget til P. "Vi Pulver kalde det, som hine kalde Krud." Holb. P. Paars. (s. Brækpulver, Nysepulver, o. fl.) 2. Saameget af et Pulver, der indtages p. eens gang som Lægemiddel. At dele noget i fem Pulvere. — Pulverhex, en. Skieldsord t. et gammelt Qvindfolk. (Holberg.)

Pund, et. pl. d. s. [A. S. og N. S. Pund.] 1. en vis Vægt, ell. et Tyngdemaal, som i Alm. deles i 32 Lod ell. 16 Unzer (forhen i Danmark og endnu i Norge

2 Mark.) Et P. Brød, Kiød. Et heelt, halvt Pund, et Fierdingpund. (s. Bismerpund, Skaalpund.) 2. et danſk Kornmaal, der nu i Alm. hvor det bruges, regnes for 4 Tønder ell. 32 Skiepper. At tærske t. Punds. (s. Pundtærsker.) 3. en vis Pengesum i nogle udenlandske Myntsorter. Et Pund Sterling, et P. Flæmiſk. 4. figurl. (ligesom det gr. Talent) de et Menneske af Naturen givne Siælskræfter, Forstand, Dygtighed, Naturgaver. At aagre m. sit Pund, tage Nytte af sine Evner. "Hvad Kald, hvad Drift bevæger, hvad Indsigt qvæler dig? Hvori bestaaer dit Pund?" Evald. — "For nu ikke at nedgrave dette mit Pund, men bruge det t. mine Medborgeres Nytte." Rahbek. = a.) pundeviis, adv. efter Vægten af P., i en ikke ringere Vægt, end et P. Pundevægt, en. 1. Vægt, som maales ell. bestemmes efter Pund. 2. en Vægt, hvorpaa der veies efter P. og Lispund. — b.) Pundkirsebær, et. Et Slags store Kirsebær. Pundlæder, et. (udt. Pundtlæder; maaskee: Bundtlæder.) tykt og stærkt Saalelæder. Pundskieppe, en. den sidste, toppede Skieppe, som maales i for at fyldestgiøre et P. Korn. (Moth.) Pundtraad, en. kaldes den bedste Traad, som ikke sælges, afdeelt i Dukker, men pundeviis. Pundtærsker, en. den, som tærsker for en vis, aftalt Betaling for hvert Pund udtørsket Korn; modsat Dagtærskere, som betales i Dagviis; deraf: Pundstærskning, en. — c.) Pundslod, et. Lod ell. Vægtmaal paa et Pund.

Punder, en. bruges kun m. Talord om Kanoner, efter den Kuglevægt, de skyde. En Trepunder, en Fire og tyve-Punder.

Pundig, adj. br. ligeledes kun i Sammensætn. m. Talord, for at tilkiendegive Kanonkuglers Vægt og Kanoners Skudvægt. En trepundig Kugle. En tolvpundig Kanon.

Pundsel, en. [It. punzello.] Et Slags Gravstikke, som Guldsmede bruge. (Moth.)

Pung, en. pl.-e. [Isl. pungr. N. S. Pung.] en liden Pose ell. Sæk til at giemme noget i, særd. Penge. "Den Pung er tom, en Andens Penge er i." Ordspr. En Haarpung, Pengepung o. fl. En Silkepung, (P. af Silke.) Skindpung. — figurl. Midler, Penge. At holde tilraade m. sin Pung. At lyve i sin egen P. (foregive at eie, ell. have modtaget flere Penge, end man virkelig har.) 2. den Hudbeklædning, hvori Testiklerne hos Mennesker og Dyr have deres Leie. (Deraf: Pungbrok ell. Pungebrok, et. hvorved en Deel af Tarmene og Tarmenettet glider ned i Pungen. Hernia scrotalis.) = Pungdyr, et. en Dyreslægt i Indien og Amerika, som bære deres nyfødte Unger i en Pung under Bugen. Didelphis. (Pungrotte.) Pungr Rem f. at binde f. en Pung med. — paryk, en. Paryk, forsynet m. en pung. Pungetyv, (Moth.) s. Lom

Punge, v. a. 1. I den Talemaa punge ud o: betale, give Penge ud.

Punkt, en og et. pl.-er. [Lat. tum.] 1. Mærke, giort med en fiin Prik. Punkt, ell. som almindeligen Punktum, et Stilletegn i Skrift, den af en Periode; ogsaa: Period At læse et Punktum til Ende. 2. en Deel, Afsnit, Post, Omstændighed get. I alle Punkter. Hovedpunkt punkt, Stridspunkt o: det, hvo tvistes. — punktlig, adj. meget n punktlig i sine Forretninger. P hed, en. ud. pl. den Egenskab, punktlig. — punktviis, adv. Pun Punkt, hver Post især.

Punktere, v. a. 1. giøre Punk tegne med Punkter. — Deraf: Pun en.

Puppe, en. pl.-r. [tydsk.] Insect anden Forvandling, naar den af fremkomne Orm har indspundet sig sedannet Hylster ell. Puppespind, siden det fuldkomne Insect fremgaae

Pur, adj. s. puur.

Purgere, v. a. og n. [L. purgi egentl. rense; deraf: føre af, rense give løst Liv; men sædvanl. br. de n. (s. laxere.) — Purgeermiddel, førende Lægemiddel; saaledes Purg Purgeerpiller, o. fl. — Purgering -er. Mavens Renselse v. afførende

Purhaar, et. [af purre.] kort, kr forvitret, uordentligt Hovedhaar. purhaaret, adj. som har saadant H

Purhoved, et. den, som har u krøllet Hovedhaar. (Moth.) Dera hovedet, adj.

Purhøne, en. pl. Purhøns. e Høns, med opad krøllede Fiedre.

Purk, en. 1. En liden Dreng, (dagl. Tale.) "At Purken drist paa Træskoe der, hvor Helten f Grav." Baggesen. 2. den, som paaholden p. sin sammenskrabede en Gnier. (Moth.)

Purløg, et. Et Slags vildtvore saa i Haverne dyrket Løg. Allium noprasum. (skrives ogsaa Puurløg

Purpur, et. ud. pl. 1. en h det Violette og Blodrøde grændsend som fordum virkedes af visse Ha Saft; nu af Cochenille og Kermes. lig og i digterisk Stiil kaldes ogsa høirød, skiøndt lysere Farve: Purp

farvet Klædning; især Fyrstekaabe;
or figurl. i høiere Stiil: Fyrsteværdig-
ngemagt. At aflægge Kronen og
et. "Og banke paa hos dem, som
Purpur bær." Tullin. = I Sam-
ning, som især findes hyppigen hos de
Digtere, bemærker det deels: purpur-
(s. E. Purpurblomst, Purpurdraa-
urpurglands, Purpurrose ("Den
i Kongevei med Purpurroser strøer."
.) Purpurrødme, Purpursaft, Pur-
be, Purpurklæder, Purpursky, o.
ls: som bestaaer af purpurfarvet Tøi
Purpurdragt, Purpurkaabe, Pur-
;, o. fl.) — purpurklædt, adj. iført
klæder. (Rahbek.) purpurrød, adj.
r Purpurfarve. Purpurskæl ell.
snække, en. Skaldyr, som give Pur-
e.

urre, en. pl.-r. et Slags Løg, som er
t almindelig Haveurt. Allium Por-
(forskiellig fra Purløg.) Deraf:
ed, Purreplante, Purretop, o. fl.

urre, en. pl.-r. et lavt, forvoret, uan-
træ; især et saadant, der i St. for
sin rette Stamme, kun naaer at blive
ufvært. "Bøgen taber sig da, ind-
illene vorer i Purrer." Schytte.

r, v. a. 1. [N. S. purren.] røre
op; giøre krøllet ell. kruset. At
ed Ilden. "Den Gnist, der, hvis
e havde purret v. den, maaskee var
d af sig selv." Birkner. At purre
vaaret. (Jvf. forpurre.) figurl. at
en ɔ: minde, paaminde een. At
folket ud, t. Skibs: vække det fo-
landskab.

s. Puds og Puus.

, v. n. og a. 1. svulme, hovne.
giøre hoven, blæse op. (Moth.)

, v. a. og n. 1. [Sv. pussla. N.
eln.] rede op, ryste op det som er
mmen. At pusle Dynerne, Hal-
n Seng. 2. v. n. sysle med alle-
mest Arbeide. At gaae og pusle,
t. "Saa puslede vi lidt omkring
." Evald. — Pusleri, et. 1.
beide, Smaasysler. 2. Spøgeri.

ng, en. pl.-er. 1. Spøgelse, Un-
t. (s. Puge.) 2. et lidet Menne-
. en liden Dreng; en Dværg.

t, et. [Isl. Pustr.] 1. Slag, Næ-
D. Lov. VI. 7. 12.) 2. Modgang,
nstrengelse. At udstaae, overstaae
Det første Pust er det værste. (d.

t, et. pl. d. s. den Bevægelse af
som frembringes ved at puste. Et
l. "En flygtig Taage, som svæ-
ver for et Pust i Aftenluften." P. L. Hei-
berg. (s. Aandepust, Vindpust.)

Puste, v. a. og n. 1. [N. S. puusten.]
1. act. sætte Luften i Bevægelse, blæse sag-
telig. At puste Ilden op, puste til Ilden.
puste Støvet bort. At puste (blæse) et Lys
ud. Det puster lidt i Seilene. "pustende
Vinde." Rein. 2. v. n. aande stærkt, ell.
med Besvær. At puste som en Hest, puste
ved at gaae op ad en Trappe. 3. v. n. hvile
for at trække Veiret. At lade Hestene puste.
= Puster, en. et Redskab t. at frembringe
Vind ell. Luftstrøm. (Ildpuster, Pudder-
puster.) — Pusterum, et. egentl. Rum t. at
puste i, Aanderum; men det br. kun figurl.
og i d. Tale for: Ophold, Hviletid. Pu-
sterør, et. Rør, hvorigiennem man m.
Munden blæser smaa Kugler. — Pustning,
en. Gierningen at puste.

Putte, en. pl.-r. en Høne. (d. Tale.) af
Ordet: Put! Putte! hvormed kaldes paa
Høns.

Putte, v. a. 1. [E. to put.] lægge,
sætte, stikke noget m. Haanden hen p. et
Sted, i et Giemme, ell. ind imellem andre
Ting. At putte Maden i Munden. At
putte noget i Lommen, i en Sæk, Pose. At
putte noget bort, hen, af Veien. (jvf. stik-
ke, A. 3. b. og forputte.)

Puur, adj. pl. pure. [Lat. purus.] reen,
skiær, ublandet. Det pure Guld. Det
var puur Løgn, intet uden Løgn.

Puus! et Ord, hvormed man kalder p.
Katte. Deraf n. s. en Puus, en Kat. (og-
saa om Harer og Kaniner.)

Puus eller Puds, en. [Sv. Puss.
s. Pyt.] et Vandstade, en Vandpyt, Dynd-
pyt.

Puuskindet, puuskiævet, adj. [af v. n.
puse.] som har tykke, ligesom opsvulmede
Kinder.

1. Pynt, en. pl.-er. [Egent f. vort
Sprog; ligesom det følgende Ords Be-
mærk.] 1. den yderste, fremragende Huk,
Spids ell. Kant af en Gienstand, der stræk-
ker sig i Længden. Bag Pynten af Skoven.
En Landpynt, som strækker sig ud i Vandet.
"Og undviger, som Pynten af et ønsket
Næs i Taage." Evald. 2. det yderste af en
Høide, den yderste Top, Spids ell. Tinde
af en høi Gienstand. "Min sidste Anstren-
gelse, for at naae Pynten" (af Taarnet.)
"At jeg hemmelig frydede mig over, at jeg
var ene paa Pynten." Baggesen. "Den
høieste Pynt af et Bierg, som har flere
Toppe." Nord. Tidsskr. III. 72. 3. usæd-
vanl. er Brugen af Ordet hos Evald: "Jeg
stod p. Pynten (ɔ: Randen) af en bundløs
Afgrund."

2. Pynt, en. ud. pl. det, som pynter;

Stads, Prydelse. Fruentimmer=Pynt. "En udmaiet Dame, som v. sin Pynt Behag vil naae, men giør v. Pragten sig til Skamme." J. Smidth.

Pynte, v. a. 1. [fattes i de beslægtede Sprog.] sætte i Lave, sætte Skik paa; give et udvortes ziirligt, prydeligt, peent Udseende. "Jeg smykker og pynter mig saa til." P. Tidemand. Han gaaer selv og pynter p. sin Have. — Særd. m. Hensyn t. Klædedragt; overhovedet kun om det udvortes Syn, og mest om Klæder, Værelser og det Indre ell. Ydre af Huset; det tydske putzen. (pryde br. derimod ligesaa ofte om indvortes Egenskaber. jvf. smykke.) At pynte et Barn, en Brud. At pynte sig, tage stadselige, pyntelige Klæder paa. At pynte et Værelse op. At pynte paa sin Stiil. = **Pyntebord**, et. B. som Fruentimre bruge ved deres Paaklædning, Natbord. (v. Aph.) **Pyntekaabe**, en. K. hvormed man pynter sig. — fig. Besmykkelse. "Den kunde vordet en Udsmykning høit f. min Bedrift — og jeg forsmaaede denne Pyntekaabe." Øhlenschl. Paln. **Pyntekammer**, et. Kammer, hvor man paaklæder og pynter sig. **Pyntekone**, en. Et Fruentimmer, hvis Bestilling er at paaklæde og pynte andre. **Pyntekonst**, en. Færdighed i at pynte sig selv ell. andre. "Alle Videnskaber have, ligesom Pyntekonsten, deres Moder." Sneedorf. — **Pynten**, **Pyntning**, en. Gierningen at pynte.

Pyntelig, adj. som pynter ell. pryder det Udvortes; net, ziirlig. Pyntelig i Klæder, en pyntelig Dragt. En pyntelig Tale, som bestaaer af vel valgte, ziirlige Udtryk. "Pyntelig i Tale er han, og snild i Ord." Øhlenschl.

Pyramide, en. pl.-r. [Af Gr. og Lat.] i Mathematiken: ethvert Legeme, hvis Grundflade er en ligeliniet Figur, og hvis Sideflader bestaae af Triangler; mest br. dog om en Bygning af denne Skikkelse.

Pyt! Udraabsord, hvorved man udtrykker, at een er bleden ell. vil blive skuffet i sine Forventninger ell. Indbildninger.

Pyt, en. pl.-ter. [Isl. og A. S. Pyt. N. S. Pütte.] et Vandhul, en Vandsamling, et lidet Kær m. staaende Vand.

Pytting, en. pl.-er. En rund m. Tougværk omvunden Jernstang, anbragt p. Masten under Mærset, og hvortil Undervantet og Pyttingvantet befæstes.

Pægel, en. pl. Pægle. [udt. i Alm. Pæl, som maaskee ogsaa var en rettere Skrivemaade. N. S. Pegel; i Skaane: Pæl, Pel.] 1. et vist Maal for flydende Sager, Fierdedelen af en dansk Pot. 2. Talemaaden: at drikke til Pæls (ikke: til Pægels) ɔ: drikke hinanden til m. lige Maal, der ogsaa br. i Skaane, synes at vise, at det ligeledes hos os (som i det N. S.) tilforn har bemærket: de inden Drikkekar v. Knopper afsatte Maal. = **Pægelglas**, et. (efter den alm. Udtale Pægleglas ell. Pæleglas.) et Glas, s[om] rummer en Pægel. **Pægelkande**, en. [K.] hvori Pæglemaal ere afsatte. **Pægelmaa[l]**, et. Maal, som rummer en Pægel. [...] Mærke i en Kande, som viser hver Pæge[l] den rummer. **pægelviis** ell. **pæglevii[s]** adv. i Mængden af een ell. flere Pægle.

Pæl, en. pl.-e. [A. S. Pal, Pol (hvoraf formodentl. ogsaa det danske Skib[s]ord: Pal, en Indretning, hvorved Ga[n]spillets Tilbageløb hindres) Lat. palus.] [Et] tilspidset Stykke Træ, som m. den sp[idse] Ende drives ned i Jorden. At nedram[me] Pæle. At sætte Skiel m. Pæle. Bro[pæl], Grændsepæl, Skandsepæl, Stormpæl, [...] pæl, Voldpæl. = **Pælebefæstning**, en. [...] ved Hielp af nedrammede Pæle, hvis M[el]lemrum opfyldtes m. Jord o. d. **P[æle]bord**, et. Et Bord, der hviler i Midte[n] Skiven p. en Pæl. (Ingemann.) **P[æle]bro**, en. Bro, som hviler p. Pæle. **P[æle]buk**, en. Maskine t. at nedramme P[æle], Rambuk. (deraf: **Pælebukkemester**, [...] forestaaer Vandbygning og Broarbeide [paa] Holmens Skibsværfter.) **pælebunden**, [adj.] v. bunden t. en Pæl. "pælebundne R[iis]knipper." M. **Pælegierde**, et. G. som [be]staaer af nedrammede Pæle, ell. som des[uden] har en Riisfletning imellem disse; et P[æle]hegn. **Pælegrund**, en. Grund t. en [Byg]ning, som bestaaer af ell. er styrket v. P[æle]. **Pælemølle**, en. Vandmølle, bygget [paa] Pæle i en Strøm. **Pæleorm**, en. D[et] Bløddyr, som angribe Pæle under Va[ndet]. (Teredo.) **Pæleramning**, en. store[...]les Nedrammen ved Maskinværk. (K[...]) **Pælerod**, en. ved nogle Træer: den m[id]ste Hovedrod, der skyder lige ned s[om en] Pæl, Hierterod. **Pæleskandse**, en. [...] Stormpæle (Pallisader) forsynet Sk[andse]. **Pælesætning**, en. Gierningen at sætte [Pæle]. Med Pælesætning begynder Broar[beidet]. **Pæleværk**, et. Et Værk, som bestaa[er ell. er] sammensat af Pæle.

Pæle, v. a. 1. sætte Pæle, ramme [Pæle] ned, forsyne m. Pæle. At pæle et [...]bierg, et Bulværk. (s. afpæle, ind[pæle].) At pæle ned, drive ned i Jorden m. e[n ...] "Her er han pælet i Sumpen ned." [Inge]mann. — **Pælning**, en. pl.-er. Gier[ningen] at pæle.

Pære, en. pl.-r. [A. S. Per. [...] Peere. Lat. pyrum.] Frugten af [Pære]træet. Sommerpærer, Vinterpær[er]. **Pærebrems**, en. kaldes et Slags Bre[ms ell.] Hveps, der meget søger de modne S[ommer]pærer. **pæredannet**, adj. som har Sk[ikkelse som] en Pære. **Pæreform**, en. pæredanne[t Skik]kelse. **Pæregrød**, en. Pærer, kogte [...]

on Grød. Pæremost, en. M. pres=
Pærer. Pærequæde, en. et Slags
mede Qvæder; ved Formen forskiel=
Æblequæder. Pæreskude, en. kål=
a Jagter, som føre Pærer og anden
ra Provindserne. (i Skiemt om et=
det, ubetydeligt Skib.) "Den for=
g virkelig t. vore Færredsvogne, som
ogsskib t. en Pæreskude." Bagg.
æ, et. 1. et i Haverne almindeligt
ræ. Pyrus communis. 2. Ved af
æet. Pærevelling, en. Grynvel=
hvori Pærer koges. [Det er uvist,
n t. dette Ord kan henføre det i dagl.
g lav Stiil brugelige adj. pærefuld
ske bestienket. Baggesen har ogsaa
det mindre bekiendte pæredum.]

el, en. ud. pl. [optaget i nyere Tid
. Tydske.] br. i Alm. t. at betegne
ngeste, mindst velhavende og mindst
e Deel af et Folk; m. Bibegreb om
i Sæder, Tænke= og Handlemaade.
ælgende Dyb er befæstet imellem
og Personer af Stand." Rahbek.
ette Begreb om Lavhed ell. Nedrighed
Ordet, i sin vedtagne Bemærk. fra
; man kan derfor finde Pøbel i en=
tand.) = pøbelagtig, adj. som hø=
passer sig for, findes iblandt Pøbe=
Pøbelagtighed, en. pøbelagtig Egen=
Opførsel, Handlemaade. Pøbel=
en. Yndest, Bifald, som Pøbelen
At hige efter Pøbelgunst. Pøbel=
Pøbeloptog, et. Opløb af Pøbelen,
af den ringeste Almue. Pøbelraab,
mmeligt Raab, høirøstet Stemment=
f Pøbelen. (Rahbek.) Pøbelskiemt,
, gemeen Skiemt. "At ublu Pøbel=
ter finde vort Behag." Evald. Pø=
, en. lav og løs Snak, Folkesnak.
prog, et. lavt, gemeent, pøbelag=
tog. Talemaader af Pøbelsproget.
værm, en. S. ell. sammenstimlet
e af den ringeste Almue. "Naar
hendes Klæder jeg narret har den
Pøbelsværm." Øhlenschl. Pøbel=
n. s. pl. slette, gemene Sæder.
dende, en. Tidende, som er i Om=
ht Pøbelen. (Rostg.) Pøbelvit=
en. grov, gemeen Vittighed.

en. pl. -e. [Isl. Pollr. A. S. Pul.
.] et dybt Hul, med Vand og Dynd
: dem, som dybt i Pølen gaae, en
Haand at række." Øhlenschl. —
ell. Pølevand, et. slet, dyndet
Rosevand.

en. [Isl. Pylsa; maaskee af det
1. Mad, som stoppes i en Tarm,
og saaledes koges. At lave, giøre Pølse. Blodpølse, Kiødpølse, Leverpølse, Risengrynspølse. 2. det, der er udstoppet som en Pølse; f. Ex. lange og runde Puder i en Seng. [N. S. Pöhl. Svab. Pfülg. T. Pfuhl.] Pølser p. Fruentimmernes Klæder. = pølsebruun, adj. bruun, som kogte Pølser. (Rostg.) Pølse=Ende, en. Enden af en fyldt P.. Pølsefedt, et. i Terninger skaaren Svine=Ister, som kommes i Blodpølser. Pølsegilde, et. G. hvorved Pølser, især Blodpølser, ere en Hovedret. Pølsegrød, en. et Slags Grød, som Amagerne bruge. (Rostg.) Pølsegryn, n. s. coll. i Norge: en Grynsuppe, hvori kommes Pølse. Pølsehorn, et. Redskab, hvorigiennem Pølsemaden fyldes i Tarmen. Pølsekiærling, Pølsekone, en. K. som laver og sælger Pølser. Pølsekræmmer, en. den, der handler med Pølser. (Holberg.) Pølsemad, en. den Mad, som fyldes i Tarme, og saaledes bliver t. Pølse. (Vessel.) Pølsepind, en. P. der sættes for Enden af en stoppet Pølse. At snakke som en Pølsepind, taabeligt. Pølseskind, et. Tarmen om Pølsen, naar denne er kogt. Pølsesnak, en. ud. pl. taabelig, usammenhængende Snak. (dagl. T.) "I fører Pølsesnak udi en lærd Stiil." Holb. d. Vægelf. "Skiøndt det, han skriver, er kun idel Pølsesnak." P. Paars. Pølsesod, en. Vandet, hvori Pølser koges, Pølsevand; ell. Suppe, kogt paa Pølser; Pølsesuppe. "Hun er saa hvid, som hun var christnet i Pølsesod" (Talem. om en bruunladen Pige.) Pølsetid, en. ud. pl. den Tid om Efteraaret, da man pleier at slagte Sviin og lave Pølse. Pølsetørst, en. Tørst efter Nydelsen af salt Pølse. At have P. (om den, der altid vil drikke. Moth.) Pølseurter, n. s. pl. krydrede Urter, der sædvanl. blandes i Blodpølse. Pølsevand, et. Pølsesod. Pølsevæv, et. Pølsesnak. (dagl. T.)

Pønse, v. n. og a. 1. [fattes i beslægtede Sprog.] grunde, anstrenge Forstanden paa at eftertænke ell. udtænke noget. At pønse paa noget. "Som hver anden Dag pønse paa nye Forordninger til deres egen Fordeel." Bagg. N. Klim. "Vor Sæd er den — at pønse paa Jer Undergang." Øhlenschl. At pønse noget ud. (udpønse.) = Pønsen, en. ud. pl. Gierningen at pønse. "Man pønsed dybt, og pønsed længe, og længe kom der intet ud af al den Pønsen." Bagg.

Pos, en. pl. -e. en Spand, videre forneden, end foroven, som bruges t. Skibs, f. Ex. til at drage Vand op af Søen; Skibsspand.

Pose, v. a. 1. øse i, fylde i. (Moth.)

Q.

Dette, egentlig overflødige Bogstav bruges i danske Ord med Lyden af K, fore gyndelsen af en Stavelse; eller hvor Lyden af K og V oprindeligen høre til eet i Ord (som Ferskvand ell. Trækvind.) Saaledes findes det alt i de ældste bo ter, (hvor dog u som oftest ofte træder i Stedet for v; ligesom det endnu underti mede Ords Skrivemaade f. E. Quadrat, Quart) og Bogstavets, fra Romer i dette ene Tilfælde er endnu almindelig.

Qvab, adj. i qvabfed. s. nedenfor (qvabbet.)

Qvabbe, en. pl.-r. et Navn, som gives adskillige Fiskearter (af Slægten Blennius.) s. Aaleqvabbe. Ligeledes et Navn p. en Fisk af Torskeslægten. Gadus Lota. (V. S. O.)

Qvabbe, en. [Holl. Quab. N. S. Qwabbe, Qwabbel.] d. s. s. Doglæp p. Qvæg. (Moth.)

Qvabbet, qvabfed og qvabset, adj. meget fed, lasket, hvis Hud og Kiød dirrer af Fedme. dagl. T. (J. qvapalegr. N. S. qwabbelig.)

Qvabre, v. n. 1. [J. qvapa. T. quabbeln.] dirre, bævre af Fedme. (Moth. sielden, og ligesom de foregaaende beslægtede Ord kun i d. Tale ell. hos Almuen.)

Qvad, et. pl. d. s. [J. Quedandi. s. qvæde.] 1. et Digt; egentlig, et Digt, bestemt t. at synges, et Sangdigt. 2. sieldnere om egentlig Sang. "Glad til den Eviges Throne du bringer dit Qvad." (om Lærken.) J. L. Heiberg.

Qvadder, et. ud. pl. 1. Blanding af Vand m. faste Dele til et blødt Dynd; f. E. paa Bunden af en Pyt ell. et Vandstade. 2. Lyden af Ændernes Snagen i Vand ell. Dynd; Snaddren. (V. S. O.)

Qvade, en. [J. Qvoda.] Harpix, Gummi ell. Værtfedme, som drypper af Gran og lignende Træer. (Grams N. Lat.) Et forældet dansk Ord (s. Glossar. t. Henr. Harpestreng) som fortiente at optages:

Qvadersteen, en. pl.-stene. [af det Lat. quadrum ell. quadra.] en i Fiirkant p. alle Sider eller i Terningform tilhuggen Steen. En Muur, en Bygning af Qvaderstene. "Det trodser Tidens Vælde, af hugne Qvadersteen." Øhlenschl. (Mindre almindel. er: Qvaderværk: Muurværk af Qvaderstene, med kiendelige Fordybninger imellem disse, ell. af Muursteen, i Efterligning deraf. V. S. O.)

Qvadrant, en. pl.-er. [af Lat. quadrans.] 1. en Bue, der udgiør Fierdedelen af en Cirkel, eller 90 astronomisk Redskab, der har af Messing, inddeelt i 90 G dre Inddelinger.

Qvadrat, en, og et. pl.- dratum.] 1. en ligesidet og kant; eller et fladt Legeme, hv største Giennemsnit, noget næ dan Fiirkant. En Qvadrat At klippe Qvadrater af Pap. relse, multipliceret m. sig selv relse taget saa mange Gang har Eenheder (en Størrelse tents.) Qvadratet af 10 er drattal.) (Dette Udtryk gi Talstørrelser, som om Stør met; naar man tilføier de tænker sig qvadreret; f. E. Qvadratfavn, Qvadratfo miil, Qvadrattomme, ɔc. – Qvadrat, om en Flade, bema vanligen, at dens Form er en drat. f. E. Vinduet er to A ɔ: to Alen bredt og to Alen l ledes er dog Meningen i Q indhold.) = Qvadratalen, maal, bestemt efter en Fiirk Alen i Qvadrat, ell. en Al Alen bred. (Saaledes ogsaa Qvadratmiil, Qvadrattom ovenfor.) Qvadratindhol des Indhold, beregnet og ang dratmaal; uden Hensyn t. Qvadratmaal, et. Et Ma Størrelse, hvori Eenheden (f. E. Qvadratalen ell. Qvadratrod, en. Et vist T Størrelse, i sammes Forhol Størrelse, (Qvadrattallet) naar hiin (Qvadratroden) m Gange m. sig selv. 2 er af 4. At uddrage Qvadr Størrelse. Qvadratskat, e skat, der beregnes efter Grun maal. Qvadrattal, et. de

at et andet Tal qvadreres, eller
…res m. sig selv; en Talstørrelse i
…tents.
…rere, v. a. 1. [af Lat. quadrare.]
… en Størrelse i anden Potents,
…ere et Tal, en Størrelse m. sig selv.
…rere én Størrelse. 2. bringe i
… en Quadrat, m. fuldkommen lige
…hold. "Jeg har ei lært en Cirkel
…rere." P. M. Troiel. (Deraf:
…s Qvadratur ell. Qvadrering.)
…g, et. ud. pl. et forældet Ord, der
…adv. i Talemaaden: i Qvag, hvis
… Betydning kan være noget tvivl-
…Sv. at segla i *Quaf* ɔ: kuldseile,
…Grunde. Isl. fara i *Kaf*, nedsæn-
…ga i *Kaf*, gaae t. Bunds i Havet,
… Ihre anseer det f. beslægtet m.
…, qvæle. "Den vilde Ravn vilde
…m ned i Qvag." K. B. I. 186. —
…g dem alle der ned i Qvob." Riim-
…351.] Talemaaden er optaget af
…sl. om Skibe, der forgaae; men
… ikke i den egentlige Bemærk. "Ski-
…flaaet i Qvag." Poet. Skr. I. 263.
…vis nu Stormen hele Skibet slog i
…" Palnatoke.
…kle, v. n. 1. [N. S. qwakkeln,
…kyndigt. Holl. quakkelen, spilde,
… Ordet er beslægtet m. A. S. cwa-
…salve, og m. vakle. Moth anfører
…al, ringe, slet; skrøbelig; langsom
…de.] 1. handle uden Fasthed og
…ytighed; give sig af m. noget, man
…rstaaer, og hvormed man af Ube-
… og Mangel p. Indsigt, ingen Bei
…me. At qvakle med ell. paa noget.
…r qvaklet saa længe m. sin Gaard,
…ent har fordærvet Jorderne. (jvf.
…le.) 2. i Særd. give sig af m. Læ-
…t, uden at forstaae den, fuske i Me-
… (J. Qvake, forgieves Forsøg p.
…ke. Haldorsens Ordb.) Han har
…aklet p. sig selv, inden han spurgte
… Raads. = Heraf: Qvakleri, et.
… 1. ubestemt, vaklende Handlen,
…hed, Kraft og Dygtighed. Hans
… i Landbruget fører ikke t. noget.
… i Lægekonsten. "Utidig Raad og
…qvakleri." Bording. "Han veed sit
…i sin Penge faaer som Skæl." Holb.
…t. (E. Quackery. f. Qvaksalver.)
…ædelighed, Bryderi, v. idelige,
… Hindringer o. d. Han klager over
…e Qvaklerier, han har m. Bønder-
…lale.)
…salver, en. pl. -e. [N. S. og E.
…salver. — Qvak, et forældet danskt
…m les Sladder ell. Snak; ell.
…det noget, som ei er værd at agte
…Vindesnak er kun Qvak." Ordspr.
… E. to quack, at bralle, stryde,
… den, som giver sig af m. at ud-
øve Lægekonsten, uden at have studeret den videnskabeligt, og uden at være berettiget dertil; en Fusker i Medicinen. (unguentarius. Grams Nucl. Lat.) — Qvaksalveri, et. en Qvaksalvers Gierning og Næringsvei. At drive Qvaksalveri. "Medicinen selv, i hvor nær den er beslægtet m. Naturlæren, er i hans Øine Qvaksalveri." Sneedorf.

Qval, en. pl. -er. [T. Quaal. J. Qvöl. Af Harpestrengs Lægebog (Qvaldrik, giftig, dødelig Drik) sees, at Qval hos os i ældre Tider bemærker Død, ligesom A. S. Cvale.] Plage, Pine, stor Legems- ell. Sjælssmerte. "De præge deres bittre Qval i det uskyldige Metal." Bessel. "Var du bered, f. din Gud at udstaae Dødens Qvaler." Storm. "Sandsers Qval, som Aanden fryder." Bagg. (Labyr. II. 348.) "Før han, uden Qval at lide, Livets Løb fuldendet har." Fibigers Sofokles. (Ordet br. alt i 16de Aarh. "End leve m. daglig Rædsel og Qval alt paa de høie Borge." Vedels Tragica. No. 6.) (jvf. qvæle.) = qvalfuld, adj. som har ell. er forbunden m. megen Qval; pinefuld.

Qvalk eller Qvalkved, n. s. Navn p. en Buskvært, hvis Ved er haardt og hvis Blomster ligne Hyld; Skovhyld, Vandhyld, Fuglebær. Viburnum Opulus.

Qvalm, en. [beslægtet m. Qval og qvæle.] 1. en tyk, f. Aandedraget besværlig, m. Dunster opfyldt Luft. [N. S. Qualm. Holl. Walm. A. S. Wylm. jvf. Walm i Glossar. t. Harpestrengs Lægebog.] En stærk Qvalm af Tobaksrøg; Tobaksqvalm. "Folk, der kiøre i Skoven for at sidde i Støv og Qvalm uden for et Telt." Rahbek. "Det bringer m. sig Støv og Qvalm og Tørke." Øhlenschl. 2. en indvortes qvælende Fornemmelse, ell. Vanskelighed i Aandedraget; og saaledes egentl. d. s. s. Qvalme. [A. S. Cvealm, Død; Cvealmnysse, Piinsel.] "Naar vort Hierte vansmægter, kan da al Verdens Guld og Gods stille en eneste Qvalm?" Worm Liigpræd. over Dr. Lovise. 1721. "See dig udtæret af Qvalm og Gift." Evald. 3. figurl. en ubehagelig Urolighed, døvende Støi, ell. skrigende Snakken. At giøre Qvalm og Støi over ingen Ting. (d. Tale.) = Qvalmbad, et. hos Tode uegentl. for: Dampbad. "Varme, tykke Fiederdyner ere de rette Qvalmbade." — qvalmfuld, adj. som har megen Qvalm, fuld af tyk og tung Luft. "Fra qvalmfulde Mure t. Marken saa huld." Øhlenschl.

Qvalm, adj. som betynger Aandedraget v. tyk, trykkende Luft. En qvalm Hede. Et qvalmt Værelse. "Naar Tordnen renset har m. sine Skyer den qvalme Luft." Øhlenschl. "Hvor Siælen aander friere

opløftet over Jordens qvalme Taagér." Bagg.

Qvalme, en. pl. -r. [E. Qualm.] en ubehagelig, ligesom qvælende Fornemmelse, som har sit Sæde i Mavemundingen og hvorved Aandedraget besværes. At have Qvalmer, lide af Qvalme. "Og Qvalme, Sting og Slag og Krampe faae." Bagg. poet. Ep.

Qvalme, v. n. og impers. 1. forvolde ell. frembringe Qvalme. Maden qvalmer mig. Det qvalmer mig (jeg har ondt, føler Qvalme, Væmmelse.)

Qvalster, en. ud. pl. [Tydsk og N. S. Qwalster. A. S. Geolster, Voer, Materie.] tykt, seigt Sliim, ell. Materie, der samler sig i Brystet. (dagl. og lav T.)

Qvantsviis, adv. [N. S. og Holl. qwants-wies; af N. S. Quant, der ogsaa bemærker: Skin, forstilt Handling.] paa Skrømt, f. et Syns Skyld, ikke f. Alvor. "Hun qvantsviis sagde: I jer skulde ei umage." Holb. P. Paars. (Sielden i substantiv. Form. "Endog at Mange kun for Qvantsviis agte sligt." Bording.) — [n. s. Qvant, en ung Person: (en lystig Qvant, en indbildsk Qvant) som Moth har, er nu ubrugeligt.]

Qvappe, v. n. 1. [af Lyden.] give en Lyd, som naar man træder i noget, der er blødt og vaadt tillige, ell. slaaer p. noget fedt, opblæst o. d. (V. S. O.)

Qvar, en. pl. Qvarer. Smaastykker. At slaae, knyste i Qvar. [Dette nu ubekiendte Stamord anføres hos Moth tilligemed de afledede: Qvariis, en. Iis, som er slaaet ell. traadt i Stykker. — Qvarre, en. den Beskaffenhed v. Vandet, at det i Begyndelsen af Frosten ligesom er tykt af Snee ell. Iissmuler. Det staaer i Qvarre. — qvarre, a.) v. n. 1. om Vandet: blive tykt af Iis, staae i Qvarre. b.) v. a. slaae i smaa Stykker.]

Qvart, en. pl. Qvarter. [af Lat. quartus.] egentlig: den ell. det fierde. Ordet br. deels a.) for: en Fierdedeel. To og en Qvart ($2\frac{1}{4}$); deels b.) i adskillige tekniske Betydninger; f. Ex. i Fegtekonsten; i Musiken, om den Tone, der staaer p. det fierde Trin fra Grundtonen; og a. fl. c.) om en Form ell. Format af Bøger, hvortil et Ark foldes to Gange ell. i fire Blade. En Bog i Qvart ell. i Qvartformat; der ogsaa blot kaldes: en Qvart. Man begynder i Dag at sælge Qvarterne (i en Bogsamling.) Deraf: Qvartbind, et. Et Bind af en Bog, som er trykket i Qvart. Qvartblad, et. Fierdedelen af et Ark Papir, der er foldet een Gang p. langs og een Gang p. tværs. Qvartformat, en. d. s. s. Qvart, c. Qvartside, en. En Side af et Qvartblad. Qvartudgave, en. En Udgave af et Skrift, som er trykt i Qvart, m. fl. a.

Qvartal, et. pl. -er. [af Lat. quart 1. et Fierdingaar; særd. efter den sædv lige Inddeling af Aaret i 4 Gange 3 M neder, som begynder m. den første Ja Første, andet, tredie, fierde Qvartal Andeel, som hører t. et Fierdingaar. hæve sit Q. (af Aarsløn.) Det f Qvartal af en Skat. — Deraf: Qvart regning, en. Regning ell. Afregning f Fierdingaar. Qvartalskat, en. S. betales qvartalviis, eller i fire lige D een hvert Fierdingaar. Qvartalskrift, Tidsskrift, som udgaaer fire Gange om A ret; Fierdingaarsskrift. og fl. a.

1. **Qvarteer**, et. pl. Qvarterer. Quartier. Fr. quartier.] Egentl. en deling, som udgiør en Fierdedeel af et He (jvf. 2. Qvarteer, nedenfor.) men br. o om adskillige Afdelinger, hvor dette Fo ikke finder Sted, og i andre Bemærkelser f 1. Afdeling i en Lysthave. Blomsterq teer, Lystqvarteer. 2. Afdeling i et S mærke ell. Vaaben; Felt. 3. Afde en Stad. Kiøbenhavn deles i 12 Qv rer. 4. Et af de Maaneskifter, hvori M nen er i Tiltagende ell. Aftagende, ell. h det halve af dens synlige Side er s Maanen er i første, i sidste Qvarteer. Afdelinger af Skibsfolk ell. Matros Vagt ell. Tieneste p. Skibet (egentl. ling af Tiden, hvori de giøre Vagt.) Qvarteerskifte, et. Et af de fire Hove ter i Maanens Forandringer; Maane Qvarteerskifterne (Maaneskifterne) Ny, første Qvarteer, Fuldmaane, Qvarteer. qvarteerviis, adv. efter Q terer. m. fl. a.

2. **Qvarteer**, et. pl. Qvarteer. 1. Fierdedeel af en Alen. Et Q. Fløiel. redet er fem Qvarteer bredt. 2. En dedeel af en Time. Vi maatte ve Qvarteer. Klokken er eet Q. — Qvarteer til tolv. = Qvarteerglas Et Sanduhr, ell. saakaldet Timeglas løber af i et Qvarteer. Qvarteersla Slag i et Uhrværk, der tilkiendegiver Qvarteer. Uhret slaaer Qvarteer Qvarteerviser, en. Viser p. et Uhr tilkiendegiver Qvartererne.

3. **Qvarteer**, et. pl. Qvarterer quartier.] 1. Bolig, Opholdssted f. folk, især i Privathuse. At anvise Q. At gaae i Qvarteer, tage sit Hovedqvarteer, Vinterqvarteer, tere. 2. Sieldnere om andre Folk Reisendes Bopæl, ell. Opholdssted Fremmede. Vi have faaet et godt Q Vertshuus (Natteqvarteer.) At Qvarteer til een. 3. ud. pl. Skaa Livet, der tilstaaes en overvunden At give Q. bede om Qvarteer. = teeranviisning, en. A. til Qvar Krigsfolk. Qvarteerbetient, en.

…t Qvarteer i en Stad. (V. S.
…rteerfrihed, en. 1. Frihed f.
…ring. (V. S. D.) 2. Gesandt=
…teerfrihed o: visse Forrettigheder,
…e f. det Huus, de beboe. Qvar=
…en. Underofficeer v. de Kongelige
…ermænd. Qvarteermester, en.
…geste Classe af Underofficerer for
…e p. Krigsskibe. (V. S. D.) 2.
…ficeer, der sørger f. at skaffe Sol=
… (V. S. D.) Qvarteerpenge,
…enge, som betales f. Indqvarte=
…m t. Huuseierne, ell. af disse t.
…e, i Stedet f. at give dem Qvar=
…Penge, som Officerer faae maa=
…at bekoste deres Bopæl. Qvar=
…, en. S. hvorpaa er optegnet de
…der skulle indqvarteres i et Huus.
…t, en. pl.–ter. i Tonekonsten: et
…e f. fire Stemmer, ell. en Musik
…rumenter. (Ital. quartetto.)
…s, en. [T. Quarz; beslægtet m.
… en meget haard og skiør Steen=
…estaaer af næsten reen Kiseljord,
…stest krystalliseres p. Overfladen,
…er en Krystalform af et sexsidet
— Deraf: Qvartsaare, qvarts=
… (som ligner Q.) Qvartsbierg,
…) Qvartsblanding ("Klipper,
…en Qvartsblanding." Fleischer.)
…ang, Qvartsklippe, Qvartskorn,
…rystal, Qvartslag, Qvartsleie
…ll. en Masse af Q. hvis Grænd=
…mtrent jævnløbende m. Biergets
…dorf.) Qvartsslægt (Fleischer)
…æg (Klippevæg, som bestaaer af
…er) og fl. andre Sammensætnin=
…forekomme i Mineralogien.
…, et. (kort a.) ud. pl. 1. smaa af=
…viste, Smaariis. At brænde
"Et Sæde, bemalet m. visnende
Sorterup. 2. det, som bliver til=
…terat Saften er udpresset af et Le=
…t i nogen Mængde knuses f. E. ved
Drueqvas, Kirsebærqvas, Most=

…ell. qvasse, v. a. 1. [E. to quash.]
…et f. at udtrykke Saften deraf.
…e Slaaen f. at lave Most deraf."

…, en. pl.–r. et Fartøi, ligt en Jagt,
…m, hvori der, giennem borede Hul=
…trænge Havvand ind, for at holde
…Live, der føres ell. bevares i et saa=
…tøi; en Fiskeqvase. = Qvaseskip=
…En Skipper, som fører en Qvase.
…, en. pl. – e. [Sv. og N. S.
…] Egentlig vel samme Ord, som
… Noget, der er bundet ell. forenet
… m. en Kost; men hvis Dele ere
… ell. slappe; en Dusk. Qvaste
…æng, Forhæng, Støvler. En
…st. (I den gammeld. Bibeloverſ.

forekommer det 1. Mose B. 3. 7 for: perizomata. "Da sammensyede de Figentræs Løv, og giorde sig Qvaste.") 2. en Samling af Blomsterstilke (f. E. ved Hylden), som, forenede i Grunden, dele sig uregelmæssigt og danne en Flade, i Lighed m. en Qvast. Cyma.

Qvaterne, en. pl.–r. i Tallotteriet: en Forbindelse af fire udtrukne Tal. At vinde en Qvaterne.

Qveld, en. (Aften.) s. Qvæld.

Qvem, adj. s. beqvem. [forældet, ligesom: qvemmelig, qvemme og qvemme sig, passe sig, skikke sig, hvilke fortiente at optages.]

Qvidder, en. ud. pl. [af qviddre.] Smaafugles Lyd, naar den ikke er egentlig Sang, og især naar flere ell. mange ere samlede; Fugleqvidder. (Rahbek, om Canarifuglen. Derimod meget usædvanl. og uegentl. hos Øhlenschl. "Hun lytter taus til Nattergalens Qvidder.")

Qviddre, v. n. 1. (har.) [Sv. qvittra.] give en hastig afbrudt fiin Lyd, som smaa Fugle, naar de ikke synge ell. fløite. "Man hører, hvor ofte den ene Mage qviddrer ad den anden." Eilschow. "Hvor Sangersken bygger, og qviddrende røber sin Rede." Evald. = Qviddrer, en. pl.–e. en qviddrende Fugl. "Kan du vel faae den svage Qviddrer kiær, der vover Lundens Taushed at afbryde?" Rahbek. — Qviddresang, en. svag, qviddrende Fuglesang. "Ved Fuglens søde Qviddresang blandt Skovens bladefulde Grene." Lurdorf.

Qvide, en. ud. pl. [I. Kvídi.] en høi Grad af Lidelse ell. Nød; og særd. om indvortes ell. Siælslidelse. "Hver kærer sin Qvide" (klager sin Nød.) Ordspr. "Beholdt, som han, i Livets Qvide et trofast og et kiærligt Sind." J. Smidth. (Ordet er forældet, og forekommer kun hos Digtere; i dagl. T. høres det en enkelt Gang, mere i spøgende, end alvorligt Udtryk.) = qvidefri, adj. fri for Sorg og Nød. (Moth.) qvidefuld, adj. som har megen Lidelse eller Qvide; smertefuld. (Fibigers Sophokles.) "En qvidefuld Død." Thaarup. [Gandske forældet er v. n. at qvide, klage. A. S. cvidan. f. E. i gamle Ordspr. og Vers: "Mangen qvider for den Dag, han ikke bider (oplever.) "Dem synes en stakket Tid at være lang, som baade skulle sørge og qvide." s. ogsaa Børding. II. 258.]

Qvie, en. pl.–r. [I. Kviga. E. Quea.] en ung Ko, fra dens første Aar, ell. fra den Tid, da den er udvoren, indtil den har faaet sin første Kalv. = Qviekalv, en. En Kalv af Hunkiønnet (modsat: Tyrekalv.) Qviekiød, et. Kiød af en ung Ko. (Moth.) Qvieko, en. En Ko, der har faaet sin første Kalv. (Moth.)

Qvik, adj. [I. qvikr. E. qwick.] 1. levende. [Dette forældede Ord skrives

ældre Dansk ogsaa qveg og qvig (s. Glossar. t. Riimkrøn.) og er d. s. s. qvæg, i Qvægleer, Qvægsand, Qvægsølv.] 2. livelig, rask. (en ligeledes forældet Bemærk.) "Dog ganske qvik er han endnu." (om en Olding.) C. Frimann. "Hun var dog mere qvik nu, hun løb omkring saa frisk." Øhlenschl. Nord. G. 208.

Qvikgræs, ell. Qvækgræs, et. en Plante af Hvedens Slægt, som v. dens lange, krybende Rødder er skadelig f. Agrene, men meget nyttig til at fæste ell. dæmpe Flyvesand. Ogsaa: Qvikrødder, Qvikseener, Senegræs, Knægræs, m. fl. Navne. Triticum repens.

Qvikleer ell. Qvægleer, et. ub. pl. en af Vand opblødet Leerart. s. nedenfor Qvægleer.

Qviksand ell. Qvægsand, et. [af det forældede adj. qvik ɔ: levende.] 1. Sand, der skyder sig op, ell. ligesom vælder frem af Jorden, hvor man v. Gravning støder paa en Sandaare ell. et Sandlag i fastere Jordlag. 2. Sand, der kommer frem af Kildevæld; (V. S. O.) ell. en løs, af Væld giennemtrængt Sandbund, undertiden ovenover en opblødet Leerbund. (Oluffen. Landoecon. 68.)

Qviksteen, en. magnetisk Jernsteen. (V. S. O. usædvanl. maaskee brugel. i Norge.)

Qviksølv, s. Qvægsølv (som er den almindelige Udtale og Skrivemaade.)

Qvikstiert, en. En Fugl ell. Fugleslægt. (V. S. O.) s. Vipstiert.

Qvind, en. Denne Form af Ordet Qvinde br. kun hos Almuen og i lavere Hverdagstale, i en slet og foragtelig Betydning. En doven, slem, liderlig Qvind. [Paa samme Maade br. Quean i det Eng. om *"a worthless woman, a strumpet."* Johnson; og det A. Sax. Cven bemærker ikke blot: *uxor, regina;* men ogsaa *meretrix.*]

Qvindagtig, adj. [af Qvind ell. Qvinde. T. weibisch.] som hører Qvinder til, passer sig f. Qvinder; men kun i slet og ufordeelagtig Betydning, ell. anvendt paa Mænd. (jvf. qvindelig.) Et qvindagtigt (feigt, blødagtigt) Folk. "Jeg troer min Siæl er Vor; naar var jeg saa qvindagtig?" (blødhiertet.) Evald. — Qvindagtighed, en. qvindagtigt Sind hos en Mand. "Denne Monark, beskyldt f. den kiælenste Qvindagtighed og den ladeste Vellyst." O. Guldberg.

Qvinde, en. pl. -r. [J. Qvenna. Sv. Qvinna. Goth. Qvino.] 1. Et Fruentimmer i Almindelighed, en Person af Qvindekiøn; et Qvindfolk. (Femina.) "Mand og Qvinde skabte han dem." 1 Mose B. 1. 27. "Herren er med dig, du velsignede blandt Qvinder!" Luc. 1. 28. 2. et voxent Fruentimmer; (i Modst. til Børn) eller et Fruentimmer, som er ell. har været gift (Modst. til Piger); en Kone. 3. et Fruentimmer i hendes Forhold t. Manden, en Hustru. (uxor.) "Den Mand, som har en god Qvinde er lyksalig; thi hans Aars Tal vorder dobbelt." Sir. 26. "En Sommeraften, som han sad v. Hy[illegible] m. sin Qvinde." Thaarup. (Ordet, [illegible] hos Almuen endnu er almindeligt, br[illegible] vel i Skriftsproget, særd. i Poesie og h[illegible] Stil; men er i alle tre Bemærkelser f[illegible] svundet af det forfinede Talesprog.) figurl. et blødagtigt, qvindagtigt Menne[illegible] "Hvad hielper Vold, hvad hielper Mu[illegible] naar Landets Mænd er bløde Qvinder[illegible]" C. Frimann. (I en Mængde Samm[illegible] sætninger staaer Ordet adjectivisk, f[illegible] qvindelig.) = Qvindeaand, en. den Qvinden eiendommelige Aand; qvind[illegible] Aand. (Rahbek.) Qvindeadel, en. Qvindens Værdighed. "At den medf[illegible] Følelse f. Qvindeadel og Qvindeværd[illegible] ver sieldnere." Rahbek. Qvindea[illegible] et. qvindeligt Ansigt, Fruentimmeran[illegible] fiint glat A. Et Mandfolk m. et Qvi[illegible] ansigt. Qvindearbeide, et. A. som g[illegible] af, ell. som passer sig f. Qvinder. Ma[illegible] arbeide og Qvindearbeide. Qvinde[illegible] en. Qvinders Skik, Natur. "Enhver, [illegible] Qvindeart ei kiender ret, maa bæve." [illegible] berg. Qvindebarm, en. og Qvindeb[illegible] et. Barm, Bryst, saaledes som Qvi[illegible] have dem. pl. Qvindebryster, s. Bry[illegible] Qvindedaad, en. 1. Daad, som et Fru[illegible] timmer har udført. 2. Qvindegier[illegible] (sieldnere.) "Ei reent ukyndig vær i [illegible] Qvindedaad." C. Frimann. Qvi[illegible] dragt, en. Fruentimmerdragt. (m[illegible] Mandsdragt.) Qvindedyd, en. 1. Q[illegible] ders Dyd i Alm.; qvindelig Dyd. [illegible] Qvindedyd. 2. en enkelt Dyd ell. Egenskab, som pleier at findes hos F[illegible] timre. Taushed holdes ei for at v[illegible] Qvindedyd. Qvindeelskov, en. E[illegible] hos en Q. "En Drøm var Qvin[illegible] skov." Ingemann. Qvindefadder[illegible] Fadder af Qvindekiønnet. (modst. M[illegible] fadder.) Qvindeflok, en. En Flok, [illegible] let Mængde af Fruentimre. Qvind[illegible] en. Ro i Huset f. Ægtemanden, v. e[illegible] delig Kone. (Moth.) Qvindefrier, [illegible] Fruentimmer, der selv beiler ell. [illegible] Mandfolk. (V. S. O.) Qvindefr[illegible] det, som er Qvinders Fryd ell. v[illegible] hos en Q. Qvindefrygt, en. 1. Q[illegible] ders F.; qvindelig ell. qvindagtig Frygt. [illegible] Frygt f. Fruentimre. Qvindefun[illegible] listigt Paafund af Qvinder. (Hie[illegible] steen.) Qvindefærd, en. 1. Ma[illegible] hvorpaa en Qvinde lever ell. bør [illegible] qvindelig Færd. (Rahbek.) 2. Færd, Handel, hvori en Qvinde har Deel, hvor det gielder om et Fruentimmer.

...ken bruge i denne Qvindefærd."
...hers Digte. qvindefødt, adj. v.
...Q.; poet. for: Menneske. "Hvo
...vindefødte, som vil maale, hvor
...onstens Aand opsvinge kan?" In=
Qvindefølelse, en. F. egen for
...nnet, qvindelig F. Qvindeføl=
...følge, der bestaaer af Fruentimre.
...giek, en. den, som er qvindekiær p.
...reven, latterlig Maade. (Moth.)
...gierning, en. G. som hører Qvind=
... som Fruentimre giøre og kunne
Qvindegilde, et. G. hvortil blot
...ere ere indbudne. Qvindegraad,
...vinders Graad; Qvindetaarer.
...gunst, en. Gunst, som vises af
..., som opnaaes hos et Fruentim=
...kkens Gunst var Qvindegunst f.
...hbek. Qvindehad, et. 1. Had,
... af Qvinder. Man holder Qvin=
...forsonligt. 2. Had t. Qvinder,
...ekiønnet overhovedet; Fruentim=
Qvindehader, en. et Mand=
... hader Qvindekiønnet. (Rahbek.)
...handel, en. 1. Handel m. Slav=
2. qvindelig Handel; det, som ved=
Fruentimre. (Moth.) Qvinde=
Qvindekiønnets Held. Qvinde=
...me, et. H. som udøves af Qvinder
... enkelt Fruentimmer; qvindeligt
...vindehielp, en. Hielp af Qvinder.
...ierte, et. 1. Qvindesind, den
... Følelse i Alm. "Hvor stærkt hine
...af Naturen ere Qvindehiertet ind=
..." Rahbek. 2. qvindagtigt Sind.
... paaklende, at de havde Qvinde=
...di Mands Bryst." A. Vedel.
...ue, en. Hue, som Qvinder, men
Koner bruge. Qvindekaar, pl.
...es Kaar, Forfatning. Qvinde=
...en qvindagtig, feig Karl ell. Mand.
...er ei, den Qvindekarl, fit eget
..." C. Winthers Digte. qvinde=
... som er kiær efter Qvindfolk, som
...et af Fruentimre. (Moth.) "En
...dderligt Galanterie og qvinde=
...mhed svævende Charakteer." M.
...kiærhed, en. den Egenskab, at være
...r. Qvindekiærlighed, en. 1.
... Kiærlighed, Qvindeelskov.
...kiærlighed er farende Gods." P.
...dyr. 2. Kiærlighed t. Qvinder.
...kiender, en. En Mand, som godt
...vinder og Qvindeart. Qvinde=
...den qvindelige Deel af Menneske=
...modsf. Mandkiønnet.) Qvinde=
...en. Qvinders Klammeri, Skiæn=
...Syn.) Qvindeklæder, pl. de
...ken Dragt, som er egen f. Qvind=
...entimmerklæder. (modsf. Mands=
Qvindeklogt, en. Qvindfolks
qvindelig Klogt. Qvindekram,
...ande Smaasager, som tilhøre ell.
bruges af Fruentimre. qvindekrystet, adj.
som er afhængig, underkuet af sin Kone.
(Moth.) Qvindekundskab, en. K. til
Qvindekiønnet, t. det qvindelige Hierte.
Qvindelaug, et. Forsamling af Fruen=
timre; ell. særd. af gifte Koner; Kone=
laug. Qvindelehn, et. L. som er arve=
ligt p. Qvindesiden, som et Fruentimmer
kan arve og besidde. Qvindelinie, en.
den qvindelige Linie i Slægtfølge og Ar=
vegang, Spindesiden. Qvindelist, en.
Qvinders List ell. snilde Paafund. Qvin=
delykke, en. Mandfolks Held hos Qvinder,
Gaver t. at giøre Lykke hos Fruentimre.
(V. S. O.) Qvindelyst, en. Lyst, som
Fruentimre have, ell. som hastig paakommer
dem. Qvindelæg, et. Slægt p. Qvindesi=
den. (Moth. V. S. O. forældet.) Qvinde=
løfte, et. Løfte, som en Q. giver. (P. Syv.)
Qvindemagt, en. qvindelig Magt. (Fibi=
gers Sophokl.) Qvindemelk, en. M. af
Qvindebryster; Die. Qvindemenneske,
et. Et Qvindfolk, et Fruentimmer; (men
kun med et Bibegreb af Ringeagt ell. For=
agt.) Qvindemønster, et. Et Mønster f.
Qvinder, ell. givet hele Kiønnet af en Q.
(Rahbek.) Qvindenavn, et. Navnet af
Qvinde, ell. Navn, som br. af Qvinder;
Fruentimmernavn. Qvindenykker, pl.
sære Indfald hos Fruentimre. (s. Nyk=
ker.) Qvindeomhu, en. qvindelig Omhu.
Qvindepen, en. fig. Skrift af Fruentimre.
"En romersk Qvindepen." Holb. Qvin=
deprydelse, en. P. som Qvinder bære, ell.
som passer sig f. dem. Qvinderaad, et.
R. som gives af Fruentimre. "Saa ere og
Qvinderaad ikke altid at foragte." A. Ve=
del. Qvinderan og Qvinderov, et. Gier=
ningen, at bortrøve et ell. flere Fruentimre.
Qvinderegiering, en. R. som et Fruen=
timmer fører. Qvinderov, s. Qvinde=
ran. Qvinderøst, en. qvindelig Stemme.
Qvinderøver, en. den, som begaaer Qvin=
deran. Qvindesadel, en. Fruentimmer=
sadel, Tværsadel. Qvindesamfund, et.
1. Samfund, Forening af Qvinder. 2.
Omgang, Selskab m. Qvinder, Fruentim=
merselskab, Qvindeselskab. (Ohlenschl. Pal=
nat.) Qvindeside, en. qvindelig Slægt,
ell. Qvindekiønnet, m. Hensyn t. Arveret
og Slægtskabsforhold (Spindesiden; i Modsf.
til Sværdsiden.) Qvindesind, et. qvin=
deligt Sind (om Mænd: qvindagtigt Sind.)
Qvindeskabning, en. qvindelig Legemsskik=
kelse. Qvindeskik, en. S. som pleier at
herske hos Fruentimre. "At laste Qvinde=
skikke." C. Frimann. Qvindeskikkelse,
en. 1. Udseende, Skikkelse som en Q.,
qvindelig Skikkelse. 2. et Phantasiebillede,
ell. et Væsen, man troer at see i Qvinde=
skabning. Qvindesko, en. Fruentimmer=
sko. qvindesky, adj. som frygter ell. sø=
ger at undgaae Qvindeselskab (det Modsf. af

qvindekiær.) **Qvindeslægt**, en. En S. for saavidt som den bestaaer af Fruentimre. (V. S. O.) **Qvindesmykke**, et. Qvindeprydelse. **Qvindesnak**, en. Qvinders Snak. (P. Syv.) **Qvindestads**, en. Fruentimmerstads, Qvinders Pynt. **Qvindestemme**, en. Qvinderøst, (modſ. Mandsstemme.) **Qvindesvend**, en. et Mandsfolk, der viser Fruentimre en overdreven Hylding og Villighed. (Moth.) **Qvindesvig**, en. Svig, som udvises af Qvinder. (A. Bedel.) **qvindesyg**, adj. fristet af Ukydskhed. (Moth.) **Qvindesygdom**, en. Fruentimmersygdom. **Qvindesyge**, en. 1. Tilstanden, at være qvindesyg. 2. Qvinders Maanedssyge. (Moth.) **Qvindesyssel**, en. qvindeligt Arbeide. **Qvindesæder**, pl. qvindelig Sædelighed, Sæder, som sømme Qvindekiønnet. "Den Tid — da Qvindeprud var Qvindesæder." F. Guldb. **Qvindesøvn**, en. lang og dyb Søvn. (Ohlenschl. Palnat.) **Qvindetant**, en. qvindelig Tant ell. daarlig, ubetydelig Qvindesyssel. **Qvindetro**, en. qvindelig Troskab, Qvindetroskab. (A. Bedel.) **Qvindetræl**, en. den Mand, der p. en uværdig Maade er afhængig af Fruentimre. (Fibigers Sophokl.) **Qvindetrætte**, en. T. imellem Qvinder. "En Mand skal ei give sig i Qvindetrætte." **Qvindetvang**, en. Tilstanden, at være under en Qvindes Tvang. **Qvindetægt** (forældet) s. Voldtægt. **Qvindevaaben**, et. det, der br. som Vaaben af Qvinder. Taarer ere tidt Qvindevaaben. **Qvindeven**, en. En Elsker af Qvindekiønnet. (P. Syv.) **Qvindevenskab**, et. V. imellem Qvinder, ell. V. der vises af Qvinder imod Mænd. (Rahbek.) **Qvindeviis**, en. Qvinders Viis, Maade; Qvindeskik. "Paa Qvindeviis Gudinden vindes maa." Rahbek. **Qvindevillie**, en. En Qvindes Villie. (P. Syv.) **Qvindevold**, en. Qvinders Magt ell. Besiddelse. At komme i Qvindevold. **qvindevorn**, adj. qvindagtig. (Moth.) **Qvindeværd**, et. det Værd, Qvinden har, i Følge sit Kiøn, og v. at opfylde sin Bestemmelse. "Blufærdighed er Grundstenen — f. det hele Qvindeværd." Rahbek. **Qvindeværk**, et. Et V. af en Qvinde ell. af Qvinder. **Qvindeväsen**, et. Et Væsen af qvindeligt Kiøn. "Ei noget Qvindevæsen Foden satte over Slottets Bro." Heiberg.

Qvindelig, adj. [T. weiblich.] 1. som hører Qvinder til, som er sædvanlig hos ell. vedkommer Qvindfolk. qvindelige Dyder; q. Skiønhed. Den qvindelige Stemme. En reen qvindelig Natur. (Modſ. mandlig.) 2. som er af Qvindekiøn. qvindelig Afkom; qvindelige Arvinger (i Modsætn. t. mandlige.) 3. sømmelig f. Qvinder, som passer sig f. Qvinder. Qvindelig Adfærd, Ynde, Syssel. Det er mere mandligt ell. karlag qvindeligt, i hendes Adfærd. (Q anvendes i denne og de forrige Be altid kun p. Fruentimre og p. Qv net; qvindagtig derimod kun, o deelagtig Betydning, p. Mandf qvindelige Riim kaldes de, som en kort, ell. ikke accentueret Stavelse.

Qvindelighed, en. ud. pl. Egenskab; Beskaffenheden at være, sømmer sig, og er naturligt f. "Den blide, rene Qvindelighed Ynde." Rahbek.

Qvindes, v. dep. giftes, tage s Fru. (forældet.) Heraf ogsaa adj. tic. qvindet, gift; om Mandfolk. P. Syv.)

Qvindfang, et. (forældet.) s. maal.

Qvindfolk, et. pl. d. s. En Q Qvindekiønnet. (s. Mandfolk.) Klæder og stakket Sind høre Qvind Ordspr. (Dette hos Almuen endn delige Ord, er i det høiere Tale selv f. det meste i Skriftsproget, g trængt af det, af Tydsk optagne og Fruentimmer; skiøndt Mandfolk bruges overalt.)

Qvine, en. pl. -r. i Lotteriet: bindelse af fem udtrukne, forud beste

Qvint, en. pl. -er. [Lat. quintu ta.] 1. i Musiken: en Tone, s p. det femte Trin fra Grundtonen. fineste Streng p. Fiolinen; m. Bemærk. = **Qvintessents**, en. essentia.] en Essents, ell. ved Destillation uddragen Vædske, som at skulle indeholde Tingens væse virksomste Bestanddele; deraf fig Alm. det, som indeholder det Væs en Ting.

Qvintin, et. pl. -er. [T. Quen en Fierdedeel af et Lod. — qvin adv. i en Vægt af et Q. Den sælges ikke ringere end qvintinviis.

1. **Qvist**, en. pl. Qviste. [I. Qvisl (og qvisladr, kløftet.) Twist. I. twistra, kløve, spl Green; men især en liden, tyn En Pileqvist, Podeqvist. At s ste, sanke Qviste i Skoven. (Jvf. Riisqvist.) "Intet Træ er saa jo haver en Qvist." Ordspr. Ordet at bemærke: en Knast, et Sted, hvor en Qvist ell. Green skudt.) = **Qvistekiep**, en. hæsselkieppe af halvanden Alen krumme i den ene Ende, hvorm nene renses. (Maaskee snar qviste, banke.)

2. **Qvist**, en, pl. -e. [Sv. Qv Overbygning p. et Huus, der rens ell. Hovedbygningens hele

r sig affondret over Hovedtaget,
) Gavl eller Skraatag. — Der-
gavl, en. Gavl over en Qvist.
mer, Qvistsal, Qvistværelse,
o. s. v. indrettet i en Qvist. —
t, en. Luge i en liden Qvist, ell.
gavl. Qvistvindue, et. V. i et
lse.
v. a. 1. [af 1. Qvist.] 1. skære
Træer, beskære. At qviste Sko-
giøre Vei ell. Sti giennem samme;
Grene af Underskoven. 2. give
e m. Riis. Kingo. "Ja, saa
dig m. et lidet Riis." P. Tides-
3. (nu sielden.)

v. a. 1. kaste m. Lethed, m. en
Bevægelse. (Ikke brugeligt; s.

adj. [uforanderligt, og kun som
iden at kunne staae som Prædicat.
quitte; men er meget gammelt i
1. fri, befriet, fritaget, ikke
At være, blive noget qvit. Han
jeg kan være glad ved, at jeg
am qvit. Jeg er meget fornøiet
blev Gaarden qvit. "Hvad jor-
det skal du slet da vorde qvit."
"De søgte v. Coloniers Anlæg
a qvit." Guldberg. (Sieldnere:
get.) Qvit og fri, uden Afgift
ng. 2. berøvet, betaget. At
qvit. (Denne Bemærk. er nu
forældet.) 3. fri f. gienfidige
. Nu ere vi qvit (f. E. naar
Spil vinder tilbage, hvad man
og var Medspilleren skyldig.) I
mærkelser br. Ordet nu dog kun
= Deraf: qvitte, v. n. og a. 1.
ning over gienfidig Skyld og
lade Gield og Fordring gaae op
den, saavidt det kan naae. Jeg
meget tilgode, at vi omtrent kan
. slaae af sin Fordring. At qvitte
aling. (Moth.) 3. act. trække
ra i en Fordring, hvad den, som
, selv er skyldig. Det Korn,
et, kan qvittes (ell. qvittes af)
n. "Da skulde Skaden paa
r qvittes" (gaae lige op.) Hvit-
ledes nu kun i d. Tale.)

e, v. a. 1. give en skriftlig Til-
engers Betaling, erklære skriftli-
vis Sum, Fordring, Regning
talt. At q. en Regning. At
a en Regning, p. en Obligation
Betaaelsen p. samme. En qvit-
ng. — Qvittering, en. skriftlig
f. Penges Betaling, ell. for at
g er afgiort. "Hvad vil han
jeg kaster ham hans egenhændige
f. Næsen?" Holberg. (Abraca-
Qvitteringsbog, en. Bog (f.
Er. Skattebog) hvori Qvitteringer Tid efter
anden indføres.

Qvoppe ell. Qvobbe, v. n. 1. give et
Slags huul Lyd, f. E. som naar man slaaer
p. et opblæst Legeme. (Moth.) "Det qvop-
per i Hesten naar den traver." V. S. O.
(d. Tale.)

Qvæd og Qvæde, et. [J. Qvida.] d. s.
s. Qvad, men forekomme sieldnere, og ere
forældede. "Saa bliver — Elskovssukket et
elegisk Qvæde." Baggesen. Gieng. 133. (s.
Omqvæd.) Qvædling, en. pl. -er. et li-
det Qvad. (usædvanl. Moth. Grundtvig.)

Qvæde, v. a. og n. qvad, qvædet. [J.
qveda. Sv. qwäda. A. S. cvedan, at
sige.] synge. "Mangen qvæder, som ei
er glader, Mangen græder, som intet ska-
der." — Den glæder sig mest, som selv qvæ-
der." Ordspr. "Naar ingen Skovens San-
ger qvæder." Rein. (Nu sieldent, og kun
hos Digtere.) 2. besynge. "Hvad Hær-
værk er det da, min Musa qvæde skal?"
Storm. "Da qvæder Digteren hvad hel-
digt Indfald bød." C. Frimann.

Qvæg, et. n. s. coll. [J ældre Tider:
Qvikfæ (Jydske L. II. 103) ell. Qvægfæ
(qvæg Fæ) o: levende Gods; hvoraf siden
n. s. Qvæg.] Huusdyr, som malkes og
hvis Kiød spises (dog især om Køer,
Oxer, Kalve, der ogsaa benævnes Horn-
qvæg. Nævnes: stort og smaat Qvæg,
da forstaaes v. det sidste saavel Kalve, som
Faar og Lam. Hverken Heste ell. Sviin
regnes nu t. Qvæget. jvf. Fæ.) Der
holdes kun faa Heste, men meget Qvæg
p. denne Gaard. At lægge Qvæg til. (s.
Ungqvæg.) Føde f. Mennesker og Qvæg.
(J lav Talebrug, som Skieldsord, om et
dumt Menneske; ligesom Fæ.) = Qvæg-
avl, en. Tillæg, Opelskning af Qvæg;
Fædrift. Heste- og Qvægavl er en vigtig
Næringsdrift i Landet. Qvægbesætning,
en. Indbegreb af det Qvæg, som findes v.
en Gaard. (jvf. Besætning, 3.) Qvæg-
bid, et. Bid af Qvæg, Græssets ell. Løvets
Afbidning v. Qvæg. "Hvor Buskene have
faaet Tid til at groe op over Qvægbid."
Olufsen. Qvægbrems, en. Et Slags
Brems (Oestris) som plager Qvæget.
Qvægdrift, en. En Drift Qvæg, som fø-
res fra et Sted t. et andet. (forskielligt fra
Fædrift.) Qvægdriver, en. Een, som
driver en Qvægflok fra Sted t. andet. (Og-
saa blot: Driver, Studedriver.) Qvæg-
død, en. det Tilfælde, at meget Qvæg p.
een Tid og i een Egn døer af en her-
skende Sygdom. Der kom Qvægdød i Lan-
det, i Egnen. Qvægflok, en. En samlet
Mængde Qvæg. Qvægfoder, et. det,
som gives Qvæget t. Føde i Huus ell. paa
Stald, og som dertil er tienligt. (Det br.
derimod ikke let om den Føde, som Qvæget
selv tager sig, ell. Græsning.) Qvægfo-

dring (Qvægforing) en. 1. Gierningen, at fodre Qvæg. 2. Qvægfoder. **Qvægfold**, en. Fold p. Marken t. at indeslutte Qvæg i. **Qvægfoster**, et. Foster af et Huusdyr, som regnes t. Qvæg. **Qvægiødning**, en. Giødning af Qvægets, især Hornqvægs Møg. **Qvæggræs**, et. G. som tiener t. Næring f. Qvæg, ell. er tienligt dertil. (V. S. O.) **Qvæggræsning**, en. G. for Qvæg; den Omstændighed, at Qvæg kan græsses i en Egn ell. paa et Sted. **Qvæghaar**, pl. Haar af Hornqvæg. (f. E. i Modsætn. t. Hestehaar.) **Qvæghandel**, en. Handel, Kiøbmandskab med Q. **Qvæghandler**, en. den, som driver Qvæghandel. **Qvæghiord**, en. Hiord af Qvæg. En Hyrde t. Qvæghiorden og en anden t. Faarehiorden. **Qvæghold**, et. 1. den Omstændighed, at holde Qvæg. 2. det Qvæg, som holdes p. et vist Sted; Meieri. **Qvæghund**, en. H. som er afrettet t. at vogte Qvæg og drive det sammen; Hyrdehund. (V. S. O.) **Qvæghuus**, et. d. s. f. Fæhuus. **Qvæghyrde**, en. den, som er sat t. at vogte Qvæg; Fæhyrde. **Qvæghytte**, en. En Hytte p. Marken, hvor Qvæget kan søge Skiul. **Qvægluus**, en. Et Insect, der opholder sig paa Qvægets Hud imellem Haarene. (V. S. O.) **Qvæglæge**, en. den, som forstaaer og giver sig af m. at helbrede sygt Qvæg. En Heste- og **Qvæglæge**. (f. Dyrlæge.) **Qvægmarked**, et. M. hvor der handles m. Qvæg, især Hornqvæg. **Qvægmøg**, et. Hornqvægs Møg. **Qvægmøg**, Faaremøg, Hestemøg. **Qvægoffer**, et. Offer ell. Offring af slagtet Qvæg. **Qvægpenge**, n. s. coll. Afgift af det Qvæg, som holdes ell. lægges til, paabudet 1671. (Mandix d. Kammervæsen. 228.) **Qvægpranger**, en. En Mand, der handler m. Qvæg, som han opkiøber i Landet. (f. Pranger, Hestepranger.) **Qvægran**, et. Gierningen at rane Qvæg. **qvægrig**, adj. som har Overflødighed af Qvæg. **Qvægrygt**, en. Rygt, som Qvæget faaer; ell. Gierningen at rygte det. **Qvægrygter**, en. den, hvis Bestilling er at rygte ell. passe Qvæg. **Qvægskade**, en. Skade, Tab, som een lider v. sit Qvæg, ell. ved Qvægdød. **Qvægskat**, en. En Skat, som tilforn betaltes af Qvæg, især som Krigsstyr. (Mandix d. Kammerv.) **Qvægstald**, en. Stald f. Qvæg ell. Hornqvæg. (i Modf. til Hestestald og Faarestald.) **Qvægstamme**, en. En særegen, v. visse Beskaffenheder udmærket Art (Race) af Qvæg. **Qvægstykke**, et. Et Maleri, hvis Hoved-Forestilling er Qvæg. (f. Dyrstykke.) **Qvægsygdom**, en. enhver Sygdom hos Qvæg. **Qvægsyge**, en. En farlig og smitsom Sygdom, der, liig et Slags Pest, angriber Hornqvæget. Lues bovilla. **Qvægtab**, et. Tab, som lides v. at miste Qvæg. **Qvægtal**, et. Antal af Qvæ[…] hoveder. **Qvægtiende**, en. Tiende[…] Qvæget, som nu ydes i Penge. **Qv[…]tillæg**, et. 1. Gierningen at lægge Q[…] til. (Qvægtillægning. Olufsen. oec. […] 2. Opdræt af Qvæg; det Qvæg, som […]ges til. **Qvægtold**, en. Told, som […]les af Qvæg v. dets Ind- ell. Udfø[…] **Qvægtorv**, et. T. hvor Qvæg sælges, […] Qvægmarked holdes. **Qvægtyv**, en. […] som har stiaalet Qvæg. **Qvægtyveri**, […] den Forbrydelse, at stiæle Qvæg. **Qv[…]vogter**, en. Qvæghyrde, Rygter. **Qv[…]vogtning**, en. Gierningen at vogte Q[…] = **Qvægshoved**, et. et enkelt St[…] Qvæg, et Hoved.

Qvæg, adj. [forældet. Isl. qvikr.] […]vende. (f. qvik.) "Det er ildt, qvæg […] at brænde." Ordspr. hos P. Syv. — […] Qvægsølv.

Qvæge, v. a. 1. [af adj. qvæg. f. […] T. erquicken.] give nyt Liv, bringe […] sig t. Kræfter, oplive, forfriske, sty[…] p. en hurtig Virkning. (jvf. vederqv[…] "Qvæg ogsaa du min Siæl, o yndi[…] Sommer!" P. H. Frimann. "[…] havde hvilet, og qvæget, i Stedet […] anstrenge os." Bagg. "Et vist yndig[…]strøg, som qvæger Diet i behagelig […] Samme. Labyr. II. 304. En qvæ[…] Drik, Hvile. Den qvægende Skyg[…] **Qvægedrik**, en. En qvægende, sty[…] forfriskende Drik. (Rahbek.) "En […]heds **Qvægedrik**." J. S. Sehested[…] **Qvægelse**, en. Vederqvægelse, Veder[…]ning. "Hver en **Qvægelse** berøvet, […] Dødens Rædsler strøe." (i en Kirkeps.[…] geledes: **Qvægning**, en. "Solen […] Straaler ud t. Jordens **Qvægning** fr[…] Kingo. — **qvægsom**, adj. vederqvæ[…] oplivende, styrkende. "Fro vaagne […] qvægsomt Blund." J. Smidth. "[…] der han snart en qvægsom Ro." […] Helge.

Qvægleer, et. En af Vand, fra et […]liggende Sandlag, opblødet Leerbund, […] hvis Overflade fremkomme Væld og […] en farlig Mosegrund. (Olufsen. […] 68.)

Qvægne, v. a. 1. d. s. f. qvæge[…] en forældet Form. "Det Kildevand […] qvægned hendes Søn." Arreboe. […] trætte Legem qvægne." Samme. […] dernæst gik t. Bords, at qvæg[…] Gane." Bording. "Vor Hiord […] du og qvegner." Arreboe. Heraf […] **qvægnes**, v. n. pass. faae Li[…] styrkes, tiltage. (Moth.) "D[…] Vinden fast." Arreboe.

Qvægsænd, (Olufsen.) f. **Qvik[…]** adj. qvik.

Qvægsom, f. under v. a. Qvæge.

Qvægsølv, et. uden pl. [af adj. […]

vende. Qvikfylf. H. Harpestreng.
:ksilber.] et Metal, som i Farve
ølvet, ved den almindelige Tempe=
flydende, men bliver fast og i Stand
ures v. en meget høi Kuldegrad.
m vivum. — Deraf: Qvægsølv=
k, Qvægsølvcuur, Qvægsølv=
Qvægsølvgrube, Qvægsølvmid=
rgemiddel, som fornemmelig be=
Qvægsølv) Qvægsølvopløsning,
løsalve, o. fl. a.
:, et. pl. d. s. 1. Lyden af visse
erd. Frøer; ogsaa om Ænder og
:. en sagte Lyd hos Mennesket.
ikke et Qvæk. "Og Afsky qvæler
Qvæk." Bagg. (Emma.) s. qvække.
:er, en. pl. -e. [E. Quaker.] et
(og oprindeligen et Spottenavn)
ndre er givet en vis, i Nordamerica
nd opstaaet Religionssect, der kal=
v Vennernes Samfund.
ke, v. n. 1. (har.) [Isl. qvaka.]
Lyd, som Frøer ell. Gæs; især al=
m om de Første. "Kun disse en=
er, hvis Natur det nu engang blev
ke." Baggesen. Labyr. I. 380.
n aarvaagne Hund, og meer aar=
kaas ei give, ei qvække tør." Holb.
5.
d, et. s. Væld.
d ell. Qvæl, en. [skrives ogsaa
Isl. Qvölld, Qvelld. Sv. Qwäll.]
m kun hos Digtere, og hos Almuen
gne.) I Qvæld (i Aften.) "Li=
ver vandrer som helst i Qvæld, saa
." (om Aftenen.) Evald. "Om jeg
ens Byrde bar fra Morgen indtil
' Ingem. (rettere: indtil Qvæld.)
adskillige, i Provindserne brugel.
sætninger: Qvældsgift, Qvælds=
vældsmad, Qvældsnadver, o.s.v.]
vælde, v. n. og impers. 1. blive
stnes. "Denne Dag, som nu vil
' Kingo. "Den klare Sol gaaer
qvælder meer og meer." Samme.
ælder tidligt, og kold er Stuen."
mn. (Ogsaa v. dep. qvældes fo=
r i ældre Dansk, og Moth har det
v. n. at qvælde "lakke mod Af=

vælde, v. n. [af Qvæld, Aften.]
d findes brugt om Solens og Maa=
gang; ell. rettere vel om den fid=
ste Dygang. (jvf. det d. Dialect=
rdets Brug i Jylland.) "En D, som
vældende i Stovetop forgylder."
"Naar Tiden minder endelig, og
kqvælder." Sorterup. "Maanen
og falder." Arreboe. Heraem. 17.
vælde, v. n. 1. (om Vandet) "kom=
lde frem af en Aabning." V. S. O.
qvælder af et Dolkestik fra Stru=
hlenschl. [T. quellen. Den
mere danske Form er vælde.] Heraf:
Qvældsand, et. (Væld sand.) d. s. s. Qvik=
sand ell. Qvægsand. (Ambergs Ordb.)

1. Qvæle, v. a. qvalte, qvalt. [I. qve-
lia.] dræbe et levende Væsen v. at hindre
og standse Aandedraget. I Tyrkiet henret=
tes de Fornemme v. at qvæles m. en Silke=
snor. Han blev qvalt af Røgen. — figurl.
standse, undertrykke en Kraft ell. Virksom=
hed, et aandeligt Liv ell. en Yttring af
samme. "Vrede, naar din Ild kun ulmer,
qvæle Taarer den endnu." Evald. "Sor=
ger og Smerter kan kue, kan qvæle de mun=
treste Siæle." Samme. "At den lærde
Verden ikke skal lide under eders Drømme,
saa qvæler dem herefter i Fødselen, eller, om
I heller ville, eder selv." Bagg. N. Klim.
(Fort.) = Heraf: Qvælehoste, en. Hoste,
hvoraf man er nær v. at qvæles. (V. S. O.)
Qvælstof, et. en uopløst Substants i den
atmosphæriske Luft og i adskillige (bl. a. dy=
riske) Legemer. fr. Azote.

2. Qvæle, v. a. 1. [T. quälen.] plage,
pine, ængste, volde Trængsel og Nød. "I
Verdens Børn, I Trælle, som m. Bekym=
ring og m. Uro eder qvæle." Holb. P.
Paars. "Hvor mange Timer jeg skal qvæ=
les af denne Angest." Evald. "Bange
Tanker qvæle hans Bryst." Wandal. "Den
stolte, kolde Spot, som qvæler mig." C. A.
Lund. (Uagtet Brugen hos gode Forfatte=
re, og uagtet Subst. Qval endnu hyppigere
bruges, er dog Verb. qvæle i denne Be=
mærk. mere en Germanisme, end optaget i
almindelig dansk Sprogbrug. Det vil og=
saa sielden findes i nogen Tidsbøining ell. i
de sammensatte Tider.)

Qvær, adj. og adv. stille, taus, rolig.
(nu forældet; men brugt af nyere Digtere.)
At tie qvær. "Hvad som priisligt er, bør
ei at ties qvær." Bording. "Og dermed
sidde qvær i Fred." Samme. — Heraf en=
deel, nu ogsaa forældede Sammensætnin=
ger, f. E. Qværleie, en. Beslag, som
lægges p. Personer ell. Gods. (Moth.)
Qværleie, et. den Omstændighed, at ligge
stille p. et Sted. (V. S. O.) Qværsted,
et. Qværleie, Beslag. "At melves i Qvær=
sted." qværsætte, v. a. 1. lægge Beslag
paa. 2. lægge i Vinterleie. (om Skibe. A.
Vedel.) "Din Søn er landet, har qvær=
sat sine Skibe i Isefiorden." Øhlenschl. Pal=
nat. qværtaus, adj. reent taus; hvor=
af: Qværtaushed. (Vedels Saxo. 482.)
qværtiende, adj. v. d. s. s. qværtaus
("qværtiende Mand mener ogsaa noget."
Ordspr.) m. fl. a.

Qværk, en. pl. -e. [I. Querk. Sv.
Quarka.] den nederste Deel af Halsen hos
Mennesker og Dyr; Strube. (Dog br.
Qværk nu i det ædlere Udtryk aldrig om
Mennesket; om Huusdyr br. det derimod,
snart overhovedet for Strube; snart f. den

Deel af Halsen, som er imellem den egentlige Strube (gula) og Brystet. Jugulum.) Heraf bl. a. Qværkebyld, en. Byld ell. Hævelse i Struben. Angina. (Colding. Moth.)

Qværke, en. ud. pl. en Sygdom hos Heste, der har sit Sæde i Halsen eller Qværken, og ellers kaldes Krop. Deraf: Qværkebyld, Qværkehævelse, en.

Qværke, v. a. 1. [af n. s. Qværk.] klemme een i Halsen ell. Struben; qvæle. (Moth. V. S. O.) "Jeg har en Hund, der er Faarene tro, som kan Ulvene qværke." Meislings Theokrit.

Qværn, en. pl.-e. [Isl. Qvern. A. S. Cveorn.] 1. en Sammenstilling af to runde Stene, hvoraf den underste (Liggeren) ligger stille, og den øverste bevæges i en Kreds, v. hvilken Bevægelse Korn ell. andre Ting males imellem Stenene. Denne Mølle har to Qværne. En Meelqværn, en Grynqværn, Skalqværn. "Det Korn bliver ilde malet, som bæres p. ond Qværn." Ordspr. (Ordet Qværn br. ogsaa for Mølle overhovedet: f. E. Det er Vand p. hans Qværn.) En Haandqværn ɔ: en mindre Qværn, hvis Bevægelse skeer v. Haandskraft. 2. et Redskab, ell. et Slags Haandqværn, hvori noget males p. en Maade, lig den, hvorved Qværnen i en Mølle bevæges. En Kaffeeqv[...] mølle) Peberqværn, Senne[...] Qværnbild, en. et Slags Ha[...] med Møllestene bildes. Qv[...] s. Møllebrug. Qværndrev[...] som sætter en Qværn i Ga[...] Qværnhiul, et. s. Møllehiul[...] huus, et. H. hvori en Haandq[...] mølle, e. d. er indrettet. [...] en. En keglebannet Steen, [...] Stedet f. Løberen i en Q. [...] en, og Qværnskrue, en. de[...] Tragt, hvorigiennem Kornet [...] Qværnen. Qværnsteen, en [...] Slags Steen, en Biergart, [...] tienlig til at giøre Møllestene [...] molare granaticum. 2. en till[...] lesteen.

Qvæste, v. a. 1. [Sv. qväs[...] schen, knuse.] tilføie udvort[...] Stød, Slag, Skud, ell. deslige[...] Alm. ikke om Saar, der fre[...] skarpe Vaaben ell. Redskaber[...] bleve qvæstede v. Husets Fald[...] stes v. en Bombe. "Hinan[...] slaae ihiel, som p. Theatret, [...] Skade." Bagg. — Deraf: Qv[...] — Qvæsthuus, et. Huus, hv[...] pleies og helbredes; Hospital (især Sø-Hospital.)

R.

Raa, en. i pl. bruges Raadyr. [A. S. Rah, Rah-deor. E. Roe.] et Pattedyr af Hiorteslægten, mindre end Kronhiorten og Daahiorten. Cervus capreolus. Oftere br. Benævnelsen Raadyr. — Raabuk, en. pl. -ke. En Raa af Hankiønnet. Raaged, en. En R. af Hunkiønnet. (Moth.) Raakalv, en. et ungt Raadyr, uden Hensyn t. Kiønnet. Raakid, et. d. s. s. Raakalv (sieldnere.) Raakølle, en. K. af et Raadyr, Raadyrskølle. (s. Kølle, 2. Dyrekølle.) Raalam, et. pl. d. s. spæde Raadyr. Raaskind, et. Raadyrsskind. (Ambergs Ordb.) Raavildt, et. coll. Raadyr overhovedet, ell. som Vildt; it. Kiødet af samme. Her findes meget R. Han spiser helst Raavildt.

Raa, en. pl. Raaer og Raer. [I. Rá. Sv. Rå; i begge ogsaa: en lang Stang.] en tyk, dertil indrettet Stang ell. Tværbielke, som p. tværs befæstes p. Masten, hvorfra de største Skibsseil hænge ned, og hvorved de tildeels bindes fast, naar man bierger dem; en Seilstang, Skibsr[...] baand, et. Et af de korte og t[...] Raaliget, hvormed Seilet bind[...] Raaliig, et. det øverste Lig ell. [...] med et Seil er kantet, og hv[...] derslaaes ell. heftes t. Raaen. [...] en. og Raanokke, en. Enden [...] raa. Raaseil, et. s. Størst[...] Skibsord.

Raa, adj. n. raat. pl. raae [...] Sv. rå.] 1. som ei er tilbere[...] den Skikkelse, hvori Tingen[...] Naturens Haand (saavel om [...] som endeel andre Producter.) (ikke kogt ell. stegt;) raae W[...] raae Gulerødder (fordi de sæ[...] men derimod ikke: raae Æb[...] Kirsebær, o. d.) Maden er en[...] (ikke rigtig kogt; især om Kiød[...] Raa Silke. Det raae Mar[...] (ugarvede) Huder. Raae Pro[...] Bog i r. Materie (ikke heftet.)

...Æg, Sør t. d. (ɔ: en Æg, som endnu ...ikke har været sleben.) 2. om Veiret: ...og koldt tillige. Et usundt, raat ... 3. fig. uden Dannelse, Cultur, ...else i Sæder, Tænkemaade og Opfør... "De første Stater ere stiftede i de raae ...kyndige Tider." Sneed. Vilde og ...Folkeslag. En r. og uopdragen Per... "For v. denne Konst at danne et raat ...somme et uregierligt Folk." Schytte. ...Raahed, en. ud. pl. Beskaffenheden, at ... raa. — Raahugger, en. pl. -e. en ...Tømmermand, hvis Arbeide er at afhugge ...yderste, groveste Spaaner af Tømmeret, ...at give det sin første Dannelse. Raajern, ... (V. S. O.) s. Rujern. Raamelk, en. ...Melk) den meget fede Melk, som mal... ...af en nybær Ko i de første Dage. Der... Raamelkskage, en. Pandekage, hvortil ...bruges. Raasmeltning, en. den første ...meltning af fattige, ell. med mange frem... ...metalliske Dele blandede Ertser (f. ...Kobberertser.) Brünnichs Mineral. 204. ...en, en. kaldes den endnu m. umetal... ...Dele forenede Kobberertſ efter Raa... ...ningen, som siden smeltes p. ny (ro...

...Raab, et. pl. d. s. [J. Hróp.] en høi ...ytrelse af Stemmen hos Mennesket, en ...Lyd af Røsten. (sielden for: Ry, Ud... ... At komme i Raab f. noget. V. S. ... s. Udraab.)

Raabe, v. n. og a. 2. [J. hrópa. N. S. ...open.] opløfte Stemmen, udstøde en høi ...stærk Lyd, tale meget stærkt. (Man for... ...der m. raabe især Begrebet om en høi ...; skrige br. om den mere giennem... ...rengende, som oftest uarticulerede Lyd.) ...r. i Skoven. (raabe Skovraab ɔ: r. saa ... som man var i Skoven.) At r. om ... At r. paa een ɔ: kalde p. ham m. ...Røst. At r. efter een, forfølge m. ... (naar han gaaer bort.) — act. og ...Propos. At r. Navnene op. At r. ...ud fra Gaden. At r. Varer op p. en ... At r. Folk sammen. At r. til ... Han raabte over t. os. Han raaber ... p. det Tab, han dengang led (taler ... om.) "Og I tør raabe paa Natu... Lov, da dog I selv den overtræde." ... At r. Vagten ud, i Gevær. At ...noget ud t. Salg. — jvf. anraabe, op... ...tilraabe, udraabe. = Raaben, en. ... Gierningen at raabe. — Raaber, ...-e. 1. den, som raaber. f. Udraa... 2. et Rør, som man raaber ell. taler ...at forstærke Stemmen; et Raaberør.

1. Raad, et. (br. ofte ud. Art.) pl. d. s. ... Råd. T. Rath; beslægtet m. Ge... ..., Hausrath.] 1. Middel t. at ... noget; Udvei. Jeg veed ikke R. ... Jeg seer ingen anden R. end at &c. ... see at finde p. Raad dertil. 2. Middel t. at afhielpe ell. bøde noget. R. mod en Sygdom. Han veed et godt R. mod (ell. for) Koldfeber. For Døden er ingen Raad (jvf. følgende Ord No. 4.). 3. Evne, Kraft, Leilighed. Jeg har ikke R. til at kiøbe saa dyr en Bog. Han har gode Raad dertil. Det er der gode Raad til (det kan let skee.) Naar jeg faaer Raad. At holde til Raade m. noget ɔ: tage sparsomt t. det, man har; spare paa. (jvf. Forraad.)

2. Raad, et. pl. d. s. [J. Rád. Sv. Råd. N. S. Raad.] 1. ud. pl. Overveielse af Bevæggrunde, Bestemmelsen af og Midler t. en tilkommende Handling, enten imellem flere, eller af en enkelt v. sig selv. At holde R. om noget (m. andre, v. sig selv.) At gaae i R. med een om noget. (Sneedorf.) 2. Anslag, Anlæg, overlagt Plan. - At lægge R. op om noget, imod een. At være med paa Raad om noget ɔ: have Deel i Anlægget. "Han var med p. Raad, at slutte Forbund m. Fyrsterne." Wandal. 3. ud. pl. Evne, Forstand, Klogskab t. at indsee de bedste Midler t. noget, den rigtige Fremgangsmaade i en Sag. (en forældet Bemærk. der forekommer i D. Bibel.) "Herrens Raad bestaaer evindelig." Ps. 33. "Han er underlig i Raad og stor i Væsen." Es. 28. 29. 4. Mening om Udførelsen af et Foretagende, om de rigtige Midler dertil, den rette Fremgangsmaade, f. saavidt en saadan Mening meddeles en Anden. At give een et R. Dette er mit Raad. "Hver Raadgiver holder sit Raad heit." Sir. 37. At staae een bi, være een behielpelig med Raad og Daad. At søge R. hos een; At spørge sig til Raads hos een. At tage een t. Raads (B. Thott) ell. paa Raad m. sig. At følge eens R. Jeg giorde det efter hans Raad. 5. ud. pl. en Forsamling af flere, for at overveie fælles Sager, og tage Beslutning om deres Udførelse; særd. et Samfund af Mænd, hvis Bestilling er at overveie, og i Forening bestyre offentlige Sager. Raadet var forsamlet den hele Nat. At sammenkalde Raadet, have Sæde og Stemme i Raadet. Borgemester og R. i en Stad. (Jvf. Krigsraad, Statsraad, o. fl.) — Af denne sidste Bemærk.: Raadsbefaling, en. En af Raadet udstedt Befaling. Raadsbeslutning, en. den af et Raad i en vis Sag fattede Beslutning. Raadsforsamling, en. Møde, Sammenkomst af de Personer, som udgiøre et Raad. Raadsforstander, en. den som forestaaer, har Forsædet i et R. Raadsherre, en. den som er Medlem af et regierende Raad, særd. i frie Stæder. Raadsherrinde, en. En Raadsherres Hustru. Raadsmand, en. i ældre Skrifter: Raadgiver, den, som raader til en Gierning. (fortiener igien at optages, som Modsætn. til Daadsmand, Gierningsmand.) [Desforuden: Raadhuus, Raad-

mand, Raadstue. s. nedenfor.] = raadfærdig, adj. som strax veed at finde Raad, ikke forlegen for R. (modf. raadvild.) raadføre, v. a. 2. give Raad, lede v. Raad. (sielden.) "Guddommen vilde r. Menneskene p. deres Veie." Guldberg. raadføre sig, v. rec. 2. søge Raad hos een, spørge sig t. Raads. "Raadfør dig med vise Folk, og hav din Tale m. Forstandige." Sir. 9. "Ved Breve raadførte Andre sig m. ham." Wandal. Deraf: Raadførelse og Raadførsel, en. Gierningen at raadføre sig. (D. Lov. II. 9. 7.) Raadfører, en. Raadgiver (i ældre Skrifter.) — raadgivende, adj. v. som giver, meddeler, indeholder Raad. "Hun havde kun en raadgivende, ingen afgiørende Stemme." Rahbek. Raadgiver, en. den, som giver en anden Raad. (Raadgiverske, en. V. S. O.) — Raadhuus, et. en offentlig Bygning i Kiøbstæderne, hvor Øvrigheden og Stadens Deputerede forsamles, Retten holdes, m. m. (Deraf: Raadhuuskielder, Raadhuusvagt, o. fl. jvf. Raadstue.) — raadløs, adj. d. s. s. raadvild. "r. Tvivl. — Under forvirret og raadløs Daad." Hertz. Deraf: Raadløshed, en. ud. pl. — Raadmand, en. pl.-mænd. en Embedsmand, der tilligemed Borgemesteren i en Kiøbstad tager Deel i Byens offentlige Sagers Bestyrelse, (sidder i Magistraten) uden at have dømmende Magt. Raadmandskab, et. en Raadmands Bestilling. — Raadsal, en. S. hvor der holdes Raad. "Fyrstens R." Storm. raadslaae, v. n. 3. holde Raad, overlægge i Forening. At r. med een om noget. De raadsloge længe, om Byen skulde overgives. "Og mens man raadslog om det for sig kunde gaae." Holberg. "I deres offentlige Forsamlinger raadsloge de om Statens Anliggender." Schytte. Raadslag, et. [I. Rádslag.] Handlingen, at raadslaae, holde Raad. At holde R. (D. Bibel.) Raadslutning, en. (T. Rathschluß.) Beslutning, som fattes efter at have holdt Raad. Moth. (I. Rádslag.) "Da vor Misfornøielse ikke kan forandre den Eviges Raadslutninger." Basth. "Hvor Guds Raadslutninger begyndte at fuldbyrdes." Mynster. raadsnild, adj. kløgtig t. at give Raad. Moth. Grundtv. (I. rádsniallr.) raadspørge, v. a. 3. spørge t. Raads, raadføre sig med. "At r. Naturen." J. Boye. De raadspurgte Oraklet. "At raadspørge sig med Gud." P. Tidemand. "Overtroen drev en Mængde af Raadspørgende t. dem." Guldb. Deraf: Raadspørgsel, en. Raadførsel (som mere br.) — Raadstue, en. pl.-r. d. s. s. Raadhuus, ell. egentlig det Værelse i Raadhuset, hvor Øvrighedens Forsamlinger ell. hvor Retten holdes. At møde p. Raadstuen, føres p. Raadstuen. (Deraf bl. a. Raadstuebud, en. B. som gjør Opvartning p. Raadstuen. Raadstueb[…] pl. Bøger, Protocoller, som holdes […] Raadstuen. Raadstuedag, en. En a[…] Dage i Ugen, da Øvrigheden forsamles, […] Retten holdes p. Raadstuen. Raads[…] dom, en. D. ved Raadstueretten. R[…] stueforretning, en. F. som afgiøre[…] Raadstuen. Raadstuekielder, en. […] Raadhuset. Raadstueret, en. Ret, T[…] som holdes p. Raadstuen (og som til[…] var en Overret og forskiellig fra Byti[…] Raadstuesal, en. et upassende Ord […] Raadstue ell. Raadhuussal. Raadstu[…] ger, pl. S. som forhandles p. Raadst[…] (Holb. P. P.) Raadstuesamling, en. […] samling, som holdes p. Raadstuen. R[…] stueskriver, en. S. som giør Tieneste […] Magistraten, ell. i en Raadstueret. R[…] stuetiener, en. d. s. s. Raadstuebud. R[…] stuevagt, en. Vagt, som holdes paa ell. […] et Raadhuus. Raadstuevidne, et. Ti[…] vidne om det, som er forhandlet i en R[…] stueret. (Forordn. 25 Mai 1804.) R[…] stuevægter, en. V. som om Natten v[…] p. Raadhuset.) — Raadstævne, et. F[…] Stævne, Møde f. at holde Raad om no[…] At holde R. samles til R. (Isl. Ráds[…] na.) raadviis, adj. som giver gode, [...] Raad. (I. rádvís.) raadvild, adj. […] ikke veed at finde p. Raad, Midler ell. […] veie. (I. rádvilltr.) Deraf: Raadv[…] hed, en. ud. pl. (Engelst.) — raadvi[…] adj. villig til at give andre Raad. ([…] lenschl.)

Raad, en. pl.-er. egentlig: den, so[…] Medlem af et Raad (T. Rath;) men […] ges hos os kun i Sammensætn. og som […] Titel, hvoraf overflødig Mængde have[…] Bergraad, Etatsraad, Geheimeraad, […] stitsraad, Kammerraad, Krigsraad, c[…]

Raad, et. (kort Vocallyd.) ud. pl. [[…] Hrodi.] fordærvet Vædske, Edder, M[…] rie i Saar og Bylder. "At gaae i Raa[…] Baggesen.

Raadden, adj. n. raaddent. pl. raa[…] [I. rotinn. A. S. rotan.] om faste, o[…] niske, m. Vædsker forsynede Legemer: […] løst i Bestanddelenes Sammenhæng, h[…] i et Slags Giæring tabe Fastheden og e[…] haanden forgaae. Raaddent Kiød, raa[…] Æg. r. Fisk. raaddent Træ. — […] findende Ting, der komme i en opl[…] Giæring; især om Vand. = Deraf: R[…] denhed, en. ud. pl. — raadne, v. n. 1. […] blive raadden, tabe Delenes Sammenh[…] v. opløsende Giæring. Deraf: Raadn[…] Raadnen, en. (s. opraadne.)

Raade, v. a. 1. [I. ráda. A. S. […] dan.] 1. give Raad, anbefale een n[…] som tienligt; tilskynde ell. advare v. R[…] Lægen har raadet mig Søbad. Jeg […] dede ham strax at søge derom. At r[…] vel, ilde. At r. een fra, til noget. […]

...d. 2. have i sin Magt, have Magt ...er, styre, regiere. At r. i sit eget Huus. ... vil raade med (vil have Deel i Besty- ...) At r. for Riget. "Du, som f. ... og Død, for Tid og Udfald raader." ... At r. over sine Bønder. Hun ...der over ham. "De stode under Løvene, ... vilde raade over dem." Guldberg. Det ...der jeg ikke for (det beroer ikke p. mig.) Dersom det staaer dig frit for, og du haver ... at raade, enten du vil, eller ikke." B. ...tt. Han har meget, mange Penge at ... over. Nu maa han r. sig selv (leve som ... vil, selv styre sine Handlinger.) (s. ...dig.) Her raader han ikke, har han ikke ... raade. 3. formaae, være voxen. Han ... sig mere paa, end han kan raade. At ...de med noget ɔ: formaae at bevæge det, at ...le dermed, faae Bugt med. Denne ... kan een Mand ikke raade med. 4. ...te, udtyde, fortolke. (J. ráda. T. ra- ...en.) At r. en Drøm. "Hvor er den ..., som dig omfatte kan, og dine evig- ...lle Runer raade?" S. Blicher. 5. ... raade Bod p. noget ɔ: rette en Feil, ...dre en Mangel, bøde paa.

Raadelig, adj. [J. rádlegr. Sv. råd- ...] tienlig, gavnlig, som kan tilraades ... Det er raadeligst at tie hermed.

Raaderum, et. ud. pl. (s. raade, 2.) ...l. Rum t. at kunne raade, handle m. ...; figurl. At have R. faae Raaderum. ...lighed t. at giøre, udføre noget, t. at ... sine Kræfter; Frihed t. at handle som ...il.

...dig, adj. [af Raad, Evne, Kraft.] ... Evne det staaer, at handle, at bruge ... efter egen Villie; fri, uafhængig, ... over. At være r. over sine Midler, ... Handlinger. (jvf. selvraadig.) = ...hed, en. ud. pl. Myndighed. At ... over noget, over Andre. Godset ... hans frie Raadighed.

...yr, et. s. under Raa.

...ge, en. pl.-r. en liden Dynge, en ... (er et jydsk Ord.) "Lægges Møget ... ell. smaa Bunker langs ad Ageren, ...terer det meget snart og mister sin ... Olufsens Land-Oecon.

...ge, en. pl.-r. en Fugl af Ravne- ... Corvus frugilegus.

...lt, en. pl.-er. den øverste Planke ... Siden af et Skib.

...ærke, et. pl.-r. (forældet.) Grænd- ... Stielmærke imellem Lande ell. til ... grændsende Jorder. s. Lande- ... [Af det forældede Raa, Skiel, ...]

...rber ell. Rhabarber, n. s. en frem- ...gplante, som ogsaa her til Lands ...heum.

..., en. ud. pl. [Fr. rabat. It. ra- ...] 1. i Handelen: Afdrag, Afkort- ning p. en Vares bestemte Handelspriis. At give R. paa noget. 2. ombøiet Kant p. Klæder, især naar den er af forskiellig Farve.

Rabbiner, en. pl.-e. en jødisk Præst eller Skriftlærd.

Race, en. pl.-r. [fransk.] om Dyr, især Huusdyr; vel ogsaa om Mennesker: en vis Deel af en Art, udmærket v. afvigende Egenskaber, som holde sig under Forplantningen. (s. Stamme.)

Rad, en. pl.-er. [Sv. og N. S. Rad. J. Röd.] 1. flere Ting, som ere samlede nær v. hinanden i en Linie. Soldaterne opstilledes i to Rader. En Rad Perler, Huse, Træer. (jvf. Række.) En lige Rad. At slutte Raden, være den sidste i en R. 2. ud. pl. Tilstanden, at flere Ting saaledes ere samlede. At sætte noget p. Rad, i R. At følge, gaae, ride i Rad. Træerne staae i Rad. 3. ud. pl. den Tilstand, det Tilfælde, at flere Ting skee ell. følge p. hinanden i en vis Orden. Raden kommer snart til dig. Den, som Raden træffer, gaaer ud. Tre Dage i R. ɔ: efter hinanden. 4. en Rad, d. s. s. Beenrad. Deraf: Døndningrad, Rygrad. = Radbyg, et. Byg, som har flere Rader Korn i Axet. Raddands, en. D. som foretages i een ell. flere Rader af Dandsende. Radgaas, en. En Vandfugl af Andeslægten, Anas bernicla. (efter nogles Mening, fordi de pleie at flyve i lange Rader.) Radlægning, en. Giernigen at lægge noget radviis (f. E. Frøkiærner i Jorden.) radsaae, v. a. 1. saae (Kornet) radviis i Furerne m. passende Mellemrum, i St. for at strøe det ud p. Marken (Olufsen.) Deraf: Radsaaening, en. "Ved Radsaaening spares meget Sædkorn." Olufsen. — radviis, adv. 1. i Rad, ell. i flere Rader. 2. een Rad efter den anden.

Radbrække, v. a. 1. [kunde udledes af Rad, Beenrad; men er snarere overført af det T. radbrechen.] aflive Forbrydere, v. at knuse deres Lemmer og Ryg, som pleiede at skee m. et Hiul. fig. at radbrække et Sprog ɔ: tale det reent slet og urigtigt. — Deraf: Radbrækning, en. pl.-er.

Radere, v. a. 1. [Lat.] 1. ætse Figurer i en Kobberplade v. Hielp af Skedevand, som er et Slags Kobberstikning. 2. udskrabe, udslette det, som er skrevet.

Radesyge, en. ud. pl. [uvis Oprindelse; maaskee af Raad, Edder ell. af J. Hrudr, *crusta vulneris*.] et Slags langvarig og smitsom Hudsygdom ell. Spedalskhed, som forekommer i de nordiske Lande.

Radiis, en. pl. Radiser. d. s. s. Rædike, ell. en vis Art af denne Plante. (Raphanus sativus.)

Raffinere, v. a. s. luttre, rense. raffineret Sukker. (Raffinaderie, s. Sukkerhuus.)

Rafle, v. n. og a. 1. [formodentl. beslægtet m. det T. raffen. Sv. rappa.] 1. kaste m. Terninger, afgiøre v. Terningkast. At rafle om noget. 2. skrive hastigt. (Moth.)

Raft, en. pl. -er. [J. Raftur. A. S. Ræfter.] en lang og tynd Tømmerstok, en Sparre, Lægte. En Humleraft.

Rag, en. ud. pl. Damp, som stiger op af Havet; Havtaage. D. H. D. (Moth. Et jydsk Ord.)

Rag, adj. 1. lige, ret opstaaende, opret. (forældet.) 2. strid, stivhaaret. "Ragt Haar, ragt Skiæg." P. Clausen. rag Uld. (Moth; br. i Jylland.) Deraf ogsaa: Rag, et. ud. pl. stride Haar, saasom p. Bukke og Geder. (Moth.)

1. **Rage,** v. n. og a. 1. [J. og Sv. raka. A. S. racian.] 1. Røre idelig, ell. frem og tilbage i noget. At r. i Jorden m. Fingrene, i Ilden m. en Tang. 2. føre noget sammen, samle i Hob, enten m. Hænderne ell. med et Redskab. At r. noget frem, op af Jorden. At rage noget t. sig. At rage Ilden sammen. 3. borttage Haar ell. Skæg m. en skarp Kniv. (barbere.) At lade sig rage. At r. sig selv. Haaret blev raget af hans Hoved. = **Rageduug,** en. D. som lægges om Halsen p. den, der rages. (Moth.) **Ragekniv,** en. En meget skarp, tyndsleben Kniv t. at afrage Skæg ell. Haar; Barbeerkniv. **Ragetøi,** et. alt det, som hører t. at rage Skægget. = **Ragen,** en. ud. pl. Gierningen at rage.

2. **Rage,** v. a. og n. 1. [af uvist Slægtskab.] 1. naae til, røre ved. (sielden og meest kun i en lav Talemaade, Det rager ham ikke. Hvad rager det dig? ɔ: vedkommer.) 2. At rage frem, være fremstaaende og synlig, over noget lavere. Klippen rager frem af Vandet. Tilforn har den raget frem. "Det oversvømmede Egypten, hvor de høit liggende Byer ragede frem over Vandet." Guldberg. 3. At rage i, komme i, blive indviklet i. At r. i Klammeri m. een. Han er raget i en slem Sag.

Rage, en. pl. -r. et Redskab t. at rage med; en Ildrage, Dynrage.

Rageri, et. pl. -er. unyttige Smaating, Ting ud. Værdi, samlede p. eet Sted.

Ragle, en. pl. -r. en Uldtot. (Moth. usædvanl. jvf. Rakle.)

Ragle, v. n. 1. [J. og Sv. ragla.] vakle, rave, som den Drukne, ell. den kraftløse Gamle. (Moth. forældet. jvf. rave.)

Raigræs, et. n. s. et Navn, der gives to Slags Foderurter: engelsk Raigræs. (Lolium perenne) og: fransk Raigræs (Avena elatior) dog især den første.

Raket, en. pl. -ter. [It. raggetto.] i Fyrværk: en m. Krud og stødt Kul fyldt Pølse ell. Cylinder, som fæstes t. en lang Stok (Raketstok), og efterat være antæn[dt] stiger høit i Veiret.

1. **Rakke,** en. pl. -r. [A. S. Ræc. [illegible] Racka, en Tæve.] 1. en lodden ell. la[ng]haaret Hund. (Moth. Synes at være [illegible] mærkelsen, hvor der i K. V. forekomm[er] "Lege med Rakke og Mynde.") 2. en Hund; en Hvalp; forældet. ("Lidet [illegible] der Rakke, at lege m. gammel Tæ[ve]" Ordspr. P. Lolle.)

2. **Rakke** ell. **Rak,** en. [Holl. Rak.] [illegible] Skibs: en Samling af Toug, besatt[e med] smaa Trækugler, hvormed Raaen hold[es til] Masten. (Deraf: Rakkeline, Rakke[illegible] o. fl. Sammensætninger.)

Rakker, en. pl.-e. [H. og N. S. [illegible]cker.] tilforn: den, som flaaede døde [illegible] og Kreature (s. Natmand) og tillig[e] Skarpretteren tilhaande, bortførte h[illegible]tede Forbryderes Lig, m. m. = rakke[r]tig, adj. liig en R. eller hans Besti[lling]. **Rakkerarbeide,** et. Rakkerens Forret[ning]. **Rakkerknegt,** en. den, som tiener Ra[kke]ren, er hans Svend. **Rakkerkule,** [en.] Kule ell. andet Sted, hvor Aadsler og [ære]løse Forbryderes Liig nedgraves. **Ra[kker]slusse,** en. S. ell. Karre, hvorpaa saad[anne] Gienstande af Rakkeren bortslæbes. [illegible] adj. føies det i Pøbelsproget t. flere [illegible] f. at betegne Tingens Slethed, ell. [illegible] Skieldsord.) Ligeledes høres kun i lav [Ta]lebrug det maaskee m. Rakker beslægte[de] rakke, i Udtrykket: at rakke een til [illegible] sig til) ɔ: tilsøle; it. udskiælde, afprygl[e].

Rakle, en. pl.-r. Blomstringen p. [illegible]detræer, Popler o. a. Træer, hvis B[lom]sterstilk er tæt bedækket m. Skæl, [under] hvilke Blomsterne sidde. (Amentum.)

Ralle, v. n. 1. (har.) [J. hrack[a. T.] röcheln.] give en vis Lyd i Luftrør[et og] Brystet, naar Aandedraget hindres. [illegible] Døendes Røst, det rallende Bryst, er [illegible] kiæreste Lyst." Evald. "Det gamle [illegible]skab alt gisper mat, det raller alt i D[illegible]" Øhlenschl. — Deraf: **Rallen,** en. ud. [pl.] En Rallen i Brystet, for Brystet. [illegible] vel ogsaa n. s. **Ralle,** som undertiden i [illegible] T. bruges for: Luftrør, Strube; f. [illegible] Gaaseralle.)

1. **Ram,** adj. pl. ramme. [J. ram[illegible] 1. skarp, bidende, streng i Smagen. [illegible] Smag. "Jo federe Melk, jo rammere [illegible]" Bording. 2. stærk og ubehagelig Lu[gt], ligesom svarer t. hiin Smag; f. E. [illegible] bukkens. — Deraf: **Ramhed,** en. ud. [pl.]

2. **Ram,** adj. fuld, fuldkommen; [illegible] I Talemaaden: for ramme Alvor. [illegible] r. Alvor, mit ramme Alvor. — At [illegible] ram Jydsk.

Ram, et. ud. pl. Gierningen at ra[mme] Træf, Heldighed. At faae R. til no[get] een. Du skal ei gaae Ram forbi [illegible] nok ramme Dig. "De Papistiske [illegible]

... Ram forruden." Colding. "Tyveri er Tyveri, og Tyv bør ei gaae Ram forbi." Bagg. (Kallundb. Krøn.) — At see sit Ram paa noget ɔ: see Leilighed til. "Fordi han ... tier og Maser fanger m. Slæde, naar han seer sit Ram." Bagg.

Ramle, v. n. 1. (har.) Haren ramler, naar den vil parres. (i Jægersproget. T. rammeln.) = Ramler, en. pl.-e. (Ram... Moth.) en Hanhare. V. S. D. Tillæg.).

Ramle, v. n. (V. S. D.) buldre. s. ...le.

Ramme, v. a. 1. og 2. [J. ramma.] 1. ..., komme t. at berøre en Gienstand, enten m. Forsæt, v. at sigte t. den, ell. ved ...delse; træffe. Skuddet rammede ikke. ... r. een m. en Øre. Der ramte du det ... (traf, giættede rigtig.) "Men faa ... ramme det, hvorledes det gaaer til." ...ding. "Du rammer selv min bedste ...n." Kingo. "Man skal ramme Maade ... alle Ting." B. Thott. Det kommer an paa, hvem Lykken vil ramme. 2. støde ell. ... stærkt p. noget f. at faae det ned. ... og N. S. rammen. E. to ram.) ... ramme Pæle ned. (at bukke Pæle. ...h.) = Deraf: Rambuk, en. pl. -ke. ...ine, hvormed store Pæle rammes ned; ...lebuk.

Ramme, en. pl.-r. [Sv. Ram. T. Rahmen. A. S. rima, Kant.] en bred Indfatning ell. List omkring en anden Ting. ... sætte et Skilderi, Kobberstykke i R. En ...ramme, Syeramme, Vinduesramme. ... spænde Klæde i en R. for at tørres. = ...mekoie, en. Skibskoie, m. en Træramme i Bunden. Rammesnedker, en. S. ... især forfærdiger Skilderirammer. ...mestykke, et. 1. Et Skilderi, Maleri, ...t t. at sættes i R. 2. det øverste ...stykke p. en Dørramme. Rammesying, en. S. ell. Udsyening (Brodering) ...i, som spændes i en Syeramme.

Ramse, en. pl. - r. (ogsaa Remse.) en ...ling af Ord uden Mening, en lang ... uden Liv og Fynd. Det er en R. han ... lært udenad. At sige en lang R. frem.

Ramse, v. a. 1. At r. noget op, sige ... hastigen frem, uden rigtigt Toneholdning, ...den at agte p. Mening. At ramse op ... man har lært udenad, hvad man ikke ...ler.

Ran, et. ud. pl. [J. Rán.] den Gierning, ... en ulovlig Maade og uberettiget at ... en anden v. noget, han eier ell. har i Værge, enten v. at tage det m. Vold ... hemmeligt, eller v. at forjage ham fra ...delsen. At begaae Ran. "At Tyven ... engang igien f. dette Ran afstraffes ...e." Bagg. Haandran, Boran, Hiordran, Markeran, Agerran. (D. Lov.) (jvf. ..., som er et mindre udstrakt Begreb, og forudsætter altid, at Gierningen skeer hemmeligt. Ethvert Tyveri er Ran, men ikke omvendt.) = Ransbøder, pl. B. som efter Loven maa betales f. Ran. Ransgierning, en. d. s. s. Ran. Ransmand, en. den, som begaaer Ran. Ransfag, en. Sag, der anlægges mod een f. Ran. — ransvoren, adj. i det ældre Lovsprog: den, som v. Ed blev overbevüst om, at være Ransmand. Rantog, et. Tog, som gaaer ud p. Ran; Røvertog. (forskielligt fra det forældede Ranstog ell. Ranstoug ɔ: den Forretning, at være Ransnævning, ell. aflægge Ed om Ran.)

Rand, en. pl. - e. [J. Rönd. A. S. Rand.] 1. en Linie, Stribe. 2. den yderste Linie, Kant ell. Indfatning af en Ting. En bred, smal R. At fylde et Glas t. Randen. At skrive i Randen af en Bog. En Bog m. bred R. At bøie en R. paa Papiret. Ved Afgrundens Rand. (s. Bred.) Randen p. Skoe, Støvler, et vist Slags Søm og en vis Maade, at sye Saalen t. Overlæderet. = randfyldt, adj. v. fyldt indtil Randen. (S. Staffeldt.) randhaaret, adj. i Plantelæren: om Blade, som i Kanten ere besatte m. Haar. (ciliatus.) Randlist, en. List, som gaaer langs med ell. trindt om Randen af noget. Randmergel, en. en Jordart, som i Leiet viser afvexlende rødgule og blaae Striber; Rødleer. (V. S. D.) Randsaale, en. S. paa Skoe ell. Støvler, som er syet m. Rand. randsaalet, adj. forsynet m. Randsaaler. Randskoe, en. S. med Randsaale. (ligeledes: Randstøvler.) Randskov, en. den yderste Deel, Udkanten af en Skovstrækning. (V. S. D.) Randskrift, en. S. som skrives i Randen, f. E. i Bøger. Randskrift paa en Mynt (som er uden p. dens Rand.) Randstrimmel, en. S. som gaaer langs m. Randen, ell. udgiør den yderste Deel af noget. Randstykke, et. S. til at sætte i Randen af noget. Randsyening, en. den Maade, hvorpaa Skoe og Støvler syes m. Rand. = randet, adj. forsynet m. Rand. 2. stribet. (Moth.)

Rande, v. a. 1. sætte Rand om noget. At rande en Mynt; randede Ducater. 2. giøre stribet. (Moth.)

Randsage, v. a. s. ransage.

Randsel, en. [Tydsk.] s. Vadsæk.

Rane, v. a. 1. [s. Ran.] at begaae Ran, skille een v. noget p. en ulovlig, voldsom Maade. At r. noget fra een. At rane noget bort. — Raner, en. pl. - e. den, som begaaer Ran; Ransmand.

Rang, en. ud. pl. [Fransk.] den Grad i personlig Stand og Værdighed, som een har i det borgerlige Liv, enten i Alm. ell. fornemmelig for saa vidt som denne Grad v. Anordninger er bestemt. Deraf ogsaa: Fortrin i denne Grad f. andre, Forsæde.

At ophøies i Rangen (meddeles R.) At faae en høiere Rang. En Mand af høi R. At have R. over een, m. een. = **Rangbrev**, et. Kongebrev, hvorved Rang meddeles. **Rangforordning**, en. F. som bestemmer de forskiellige Classer og Grader i Rangen. **Rangskat**, en. Skat, som Rangspersoner i Forhold t. deres R. maa betale. **Rangskib**, et. d. s. s. Linieskib (af Rang, i Bemærkelsen: Orden, Rad.) **Rangstrid**, en. ud. pl. Strid imellem flere om Forsædet ell. om den høiere R. **rangsyg**, adj. som har en overdreven og latterlig Begierlighed efter Rang ell. udvortes Fortrin. "Han trygler ei som rangsyg Nar." P. M. Troiel. **Rangsyge**, en. den Egenskab, at være rangsyg. **Rangtitel**, en. 1. Titel som tilkommer een, i Følge hans Rang. 2. Titel, som blot giver Rang, som ei følger m. et Embede. = **Rangsperson**, en. pl.–er. den, som har R. i Følge en Rangforordning, den, som Regenten har meddeelt Rang.

Rangle, en. pl.–r. [I. Hraungl, Støi.] en Pind af Been e. d. med smaa Sølv-Biælder paa, som gives spæde Børn i Hænde, at lege m. — **Ranglebiælde**, en. B. paa en Rangle. **Rangleklang**, og **Ranglelyd**, en. den Lyd, som en R. giver naar den rystes. "barnagtig Rangleklang." Ohlenschl. **Rangleslange**, en. d. s. s. Klapperslange. **Ranglespil**, et. Leg m. en Rangle f. at more et Barn. "Et Ranglespil m. løiet Daad, t. Morskab kun f. Drenge." C. Hauch.

Rangle, v. n. 1. (har.) ryste en Rangle, ell. noget, der giver en lignende Lyd. At r. for et Barn m. et Knippe Nøgler. — **Rangletøi**, et. noget t. at rangle med; det, som hører til en Rangle.

Rank, adj. [A. S. ranc. I. rackr. N. S. og H. rank, rang.] lige i Væxten; om høie og t. en vis Grad tynde Legemer. En r. Bøg, Gran. "Ak, brækker Storm de ranke Pile, og skaaner et unyttigt Rør." Evald. At holde sig rank, sidde r. til Hest. En deilig r. Pige. "Jeg saae ikke p. min hele Gang en eneste rank Rug." Bagg. Hun har en rank og smækker Skabning. [I det Overtydske: rahn, rahnig; Hoit. schlank.] 2. uegentl. om Skibe, der ikke godt kunne bære deres Seil, men krænge let v. ubetydelig Sidevind; det modsatte af: en stiv Seiler. = Deraf: **Rankhed**, en. ud. pl.

Ranke, en. pl.–r. [N. S. Ranke. Sv. Ranka.] den tynde, snordannede, krybende Stængel paa visse Væxter, f. E. Humlen; og de lignende, tynde Skud fra Grenene p. andre Væxter (f. E. Viindruen, Vedbenden) m. hvilke de snoe sig omkring ell. holde sig v. andre Legemer. "De kiælne Ranker den unge Vedbend om dets Grene slaaer." Tode. — Ved Ranker absol. menes sædvanligen Viinranker. "Jeg den fulgte hid
til din Hytte, som smukt dannes
nes Løv." Heiberg. (s. Viinrank
Rankekniv, en. K. til at beskære
Rankepæl, en. P. ell. Stage,
ranker snoe sig om; **Rankestage**.

Ranke, v. a. 1. At r. Viin
binde dem op t. Stængerne. —
sig, recipr. snoe sig i Ranker
ell. ligesom Ranker. En rankei
(d. Planter, som støtte sig i dere
andre Legemer; sarmentosus.)

Ransage, v. a. 1. [I. ransak
dentl. af Ranr, Huus, og sæ
Det skrives endnu i Alm. rands
meget omhyggelig f. at finde no
skiult; giennemlede. De rans
Huset, alle hans Papirer. At r.
mer. "Vi Pengepungen gav de
sage; men ikke mindste Hvid ble
den." Heiberg. — **Ransagning**,

Ranunkel, en. pl. Ranunkle
meedt Navn p. en Planteslægt,
Art dyrkes i Haverne. Ranuncu
nifolius.

Rap, adj. [N. S. og Sv. ra
tig, snar. At være r. til fin
rap t. Fods, r. paa Benene. =
adj. hastig t. Fods, letbenet. r
adj. 1. hurtig i Hændernes Gie
tyvagtig. (Moth.) — **Raphed**,
Hurtighed.

Rap, et. pl. d. s. [Sv. Rap
hreppan, bergre.] et Slag, l
At give een et R. faae et Rap
Tale: en Skade. Han fik et
da Kornpriserne faldt.)

Rapert, en. pl.–er. den S
Vogn, hvori Skibskanoner lægge
stes, for at kunne rulles frem og

Rappe sig, v. rec. 1. skynde sig.

Rapse, v. a. 1. [Sv. rappa.
Behændighed (meest om smaa T
i d. Tale. Hos Moth ogsaa
Deraf: **Rapsen**, en. ud. pl. —
et. Tyvekoster. (Ambergs Ordb
adj. tyvagtig. (Colding.)

Rapsæd, en. En i nyere Tid
eller N. S. optagen Benævn
Plante af Kaal-Slægten, som
dens olierige Frø. Brassica Na
Tale ogsaa Raps.)

Rar, adj. 1. sielden. (rarus.
Rarhed, en. Sieldenhed. (Sn
Raritet, en. pl.–er. et sieldent S
get smukt og sieldent. (d. Tale
trinlig, god i sit Slags, elskvæ
get hyppigen i d. Tale og hos Al
vel om Personer, som Ting.)

Rase, v. n. 1. har. [I. og
falde pludseligt, styrte; rende.
Støi. Ras, voldsomt Løb. E.
egentl. giøre stærk Tummel, heft
Oprør; være i voldsom Bevæ

Storm. Vinden rasede i de split-
til. At skrige og rase. — Ilden
i tre Dage. Pesten raser iblandt
2. handle i høi Grad mod Fornuf-
nen i Lidenskab ell. af Uforstandig-
lr. af Vrede. At rase ud, holde
rase. — partic. rasende br. saavel
l, affindig, som for: voldsom, hef-
tenstabelig. Den rasende Pøbel.
et rasende Menneske naar han bliver
Et rasende (i høi Grad ufornuftigt)
. En rasende Smerte. — Endog
. At bære sig rasende ell. rasende
3. være Fornuften reent berøvet,
indig. Den Syge raser. — Rase-
l.-er. Tilstand, hvori man raser;
gen, som man begaaer i Jaaban
; i høi Grad ufornuftig, gal Hand-
Det er R. af ham, at tænke derpaa.
i R. (Rasen br. ogsaa om Til-
og Rasenhed er brugt af Rahbek.)
et. ud. pl. [E. Rash. T. Rasch.]
let uldent Tøi. Et Raskes Skiørt.
mager, en. pl.-e. den, hvis Haand-
at væve Rask. (Moth.) Heraf:
ergarn, et. og Raskmageruld, en.
ildgarn af det Slags, som Rask-
ruge.
adj. 1. hurtig, snar. raske Be-
At være rask t. Fods. "Den Raske
ig m. Hurtighed og Kraft." P. E.
At gaae rask. Vi maae kiøre
[Det br. i Alm. med Hensyn t.
ens Hurtighed; men i ældre Dansk
Hensyn t. Tidens Korthed ell. Ha-
verhovedet. s. Glossariet t. den
anske Bibeloverſ.] 2. flink, frei-
En rask Sømand, Soldat. En
ng. "Kan Armod da findes hos
Unge?" Evald. "I den raske
fremtræder mere Hurtigheden af
giør; i den diærve mere Bevidst-
hvad man vover." Müller. 3.
id, stærk. Nu er han rask igien.
ed, en. ud. pl. den Egenskab at
. "Raskhed i Legemets Bevægel-
atter Sundhed; R. i Beslutnin-
om Mod." Müller.
sig, v. rec. 1. Deien rasker sig ell.
hæver sig, efterat være syret. —
Raskning, en. Deiens Raskning.
, v. n. 1. har. [A. S. hrastlian.
.] give en vis stærk og skiælvende
naar et haardt og bøieligt Legeme
bevæges hen ad et andet. At
Lænken. Vognen raslede hen
nbroen. (I Dansk br. det ogsaa
indre stærk, men afbrudt, knær-
. Det raslede i Buskene, i den
. Vinden rasler i det tørre Løv.
.) Deraf: Raslen, en. ud. pl.
len forfærer den dristige Jæger."

Rasp, en. pl.-er. [E. Rasp.] et Redskab af Staal, liig en Fiil, men forsynet m. dybere Indhugninger og skarpere, ophøiede Streger ell. Rivetænder; et Raspejern. "Den verdslige Magt bruger Raspen og Skrubhøvlen." Schytte.

Raspe, v. a. 1. [E. to *rasp*. T. raspeln.] arbeide m. en Rasp, sønderguide, afgnide m. en R. At r. Farvetræ. At r. Skorpen af Brød. raspede Mandler. — Deraf: Raspning, Raspen, en. = Raspebrød, et. Et Slags Hvedebrød, hvoraf den haarde Skorpe er afraspet. Raspefiil, en. et Slags finere Rasp. Raspejern, et. d. s. s. Rasp. Raspespaan, en. Spaan, som raspes af; f. E. af Farvetræ. — Rasphuus, et. En Bygning, hvor grove Forbrydere dømmes t. at raspe haardt Farvetræ. At dømmes i, til Rasphuset.

Rast, en. ud. pl. [T. og Sv. Rast. E. *rest*.] Hvile. = Rastdag, en. pl.-e. Hviledag p. en Reise. At holde Rastdag. — rastløs, adj. uden Hvile, hvileløs. "Det rastløse Hierte." Ingemann.

Rat, et. En m. Hiul forsynet Valse, hvorved Rores dreies m. een til Roerpinden hæftet Ratline.

Ratte sig, v. rec. 1. komme sig, komme t. Kræfter. (i Almuesproget.)

Rav, adv. ganske, reent. s. ravgal. (Moth har ogsaa: ravfuld, reent drukken.)

Rav, et. ud. pl. [I. Raf.] en som oftest guul ell. guulladen, giennemsigtig, brændbar og vellugtende Materie, som findes v. adskillige Landes Kyster, opkastet af Havet, ell. i Jorden, og holdes f. at have sin Oprindelse af Planteriget. Succinum. — Ravarbeide, et. Noget, som er giort af R. Ravdreier, en. Konstdreier, som især giør Ravarbeide. Ravfernis, en. F. som bestaaer af Rav, opløst over Ilden i en fed Olie. (Oliefernis.) Ravfisker, en. den, som giør Næring af at fiske R. Ravfiskeri, et. Gierningen at fiske R. Ravolie, en. O. som er en af Bestanddelene i Rav. Ravperle, en. pl.-r. dreiede Perler af R. Ravsmykke, et. S. af Ravperler. Ravsyre, en. En særegen Syre, som v. Destillation faaes af Rav.

Rave, v. n. 1. har. [Sv. raga, ragla. I. ráfa, vanke om.] 1. slingre, bevæges fra een Side t. en anden. "Hvor Stolen raver, der bliver ikke langt Sæde." Ordspr. "See, de skal ravende styrte ved Ælde." Thaarup. Vi saae Træet rave og falde. 2. gaae usikkert, vaklende. At r. som en Drukken. "I det han ravende Ædruelighed priser." P. M. Troiel. "Som tumlende af Viin m. drukne Siæle rave." Tullin. — Deraf: Raven, en. ud. pl.

Ravgal, adj. [Sv. rafgalen.] reent gal, rasende. (d. Tale.)

Ravle, en. hos Bødkere: et Stykke Træ,

der sættes f. Bunden af et Oxehoved ell. stort Fad, v. Pinde igiennem Staverne.

Ravn, en. pl. -e. [I. Hrafn. A. S. Ræfen.] en Fugleslægt (hvortil Kragen, Skaden, Alliken o. fl. høre) og særd. en under dette Navn bekiendt Art af samme. Corvus corax. At stiæle som en R. = Deraf: **Ravnefiæder**, en. **Ravneføde**, en. Føde f. Ravne; hvad en R. æder. "Dit Rygte, som dit Lig blev Ravneføde." Ohlenschl. **Ravneklo**, **Ravnerede**, **Ravneskrig**, **Ravneunge**, o. fl. — **ravnsort**, adj. sort som en Ravn, meget sort, glindsende sort.

Ravn (Fiskeæg) s. **Rogn**.

Ravndug, et. [E. Ravenduck. H. Ravensdock; formodentlig af en Byes Navn.] et Slags finere Seildug ell. tykt Hampelerred.

Reb, et. pl. d. s. [N. S. Reeb. I. Reip.] en af Hamp ell. andet lignende Stof sammensnoet ell. tvunden Snor af nogen Tykkelse. (jvf. **Toug**, **Snor**, **Stræng**.) At slaae **Reb**. (v. **Reb** absol. forstaaes altid Hampereb. Derimod: Bastreb, Halmreb.) 2. i Loven forekommer **Reb** ofte for: Rebning, Handlingen at rebe. At begiere **Reb** p. en Eiendom. (I. 18. 1.) Deraf: "At tage ved **Reb** p. Tinge" (V. 10. 12.) At kalde, kræve til **Reebs**. (V. 10. 14.) At mæle **Reb** (tilsige Rebning. I. 18. 1.) m. fl. Udtryk, der nu, tilligemed Handlingen, ere forældede. = **rebdragen**, adj. r. Jord, som er opmaalt m. Reb. D. Lov. V. 10. 42. (s. rebe.) **Rebende**, en. 1. Enden af et R. 2. et lidet Stykke R. **Rebslager**, en. den, som forfærdiger Reb. **Rebhul**, et. smaa Huller i Seilene, hvori Reb ell. Seisinger stikkes ind t. at rebe dem. **Rebstige**, en. En Stige, hvis Sidestykker og Trin bestaae af Reb, og som hænges ell. fæstes t. det Sted, hvor man vil stige op. **Rebvinder**, en. d. s. s. Rebslager. (forældet.) = **Rebsjord**, en. rebet ell. opmaalt Jord; forældet ligesom **Rebsmand**, en. den, som reber, maaler Jord; Maalsmand.

Rebe, v. a. 1. maale, opmaale ell. afmaale m. Reb (som fordum brugtes i St. f. Maalekieden.) At r. en Mark, Ager, Skov. ɔ: tildele hver af Bymændene sin Lod i Byens Mark og Skov efter Opmaaling. "Da skal Rebsmændene være pligtige — saa tidlig som Sol gaaer op, at begynde deres Rebning, og skulle saa rebe t. Sol gaaer ned." D. Lov. I. 18. 2. 2. at rebe Seil ɔ: formindske dem, v. at binde dem op m. Reb. — fig. "Jeg maatte rebe Seilene (indskrænke mig) om jeg ikke vilde strande." Rahb. 3. at rebe Løg ɔ: sætte dem fast uden om Halmreb. Moth. = Deraf: **Rebning**, en. 1. Jords Opmaaling og Deling i Lodder. (D. Lov. I. 18. 2.) 2. Seilenes **Rebning**.

Rebe, en. (udt. **Reve**.) 1. en Halmsnor, hvorom Løg fæstes. En Løgrebe. Moth. (jvf. det T. R[…] ke.) 2. en flad og bred Stræ[…] ges i Bunden p. en Seng. (M[…] Slags Kam t. Langhalm og […]

Reberbane, en. pl. -r. [af […] det Sted, hvor Reb og Tou[…] ell. slaaes; enten under aaben […] i Huus.

Recensere, v. a. 1. [af L[…] anmelde og bedømme et nyt S[…] af: **Recensent**, en. den, som […] dømmer udkomne Skrifter, s[…] **Recension**.

Recrut, en. pl. -er. [Fr. […] nylig indskreven Landsoldat, […] hvervet Soldat.

Rector, en. [af Lat.] 1. t[…] v. en Høiskole, som efter O[…] Forsædet blandt de øvrige ell[…] rium, i det academiske Raad. […] og styrende Lærer i en lærd S[…] forstander.) Deraf: **Rectorbe[…]** embede, **Rectorkaabe** (som […] R. tilforn bar) **Rectorløn**, o. […]

Red, en. pl. -er. [H., N[…] Rede.] den nærmest t. en Hav[…] grændsende Deel af Havet, […] kunne ankre og finde noget Ly u[…] ell. i en Bugt, skiøndt ei ligge […] Havnen. Denne Stad har i[…] men kun en aaben **Red**.

Redde, v. a. 1. [A. S. hre[…] N. S. redden.] befrie, frel[…] nær Fare, betydelig Skade, Ul[…] eens Liv. At r. een fra at dr[…] ken allene blev reddet fra I[…] staaer ei t. at redde. (Man b[…] en mulig Ulykke, ell. fra een, […] er i; man redder ham af den, […] nær v. at falde; frelse, som e[…] redde, bruges dog oftest om M[…] ell. Velfærd.) = **Redder**, en. […] **Redning**, en. pl. -er. Handling[…] ell. det, at reddes. Han er ud[…] lig syg.) **Redningsanstalt**, […] Indretning t. Redning af Men[…] mulige Farer. **Redningsba[…]** stærkt bygget Baad, som er sær[…] tet t. at redde Skibbrudne. […] gods, et. G. som reddes af Ild[…] ordn. 1 Nov. 1805.) **Rednin[…]** Hielp, hvorved een reddes af […] Fare. **redningsløs**, adj. ud[…] som ei kan reddes. **Redning[…]** den, som redder en Anden […] **Redningsmiddel**, et. M. til a[…] **Redningsstige**, en. Stige, som […] redde Mennesker i Ildsvaade..

Rede, en. ud. pl. [Sv. Re[…] Rigtighed (modsat Urede.) A[…] noget, i en Sag. (finde ud af, […] ledes det forholder sig.) At […]

d f. betroede Penge. At giøre R.
"At Præsterne af Sognefolket de-
tighed t. god Rede bekomme." D.
L. 2. 6. — Heraf det forældede: re-
dj. som ei har giort Rede for sig.
, adj. [Sv. reda. E. ready.] 1.
beredt, belavet. At være rede til no-
giøre sig rede. "Ja, om I alle til min
leve rede." Falster. At have noget
haand. Rede Sølv, virkelig Sølv-
rede Penge (Mynt, ell. hvad der
f. Mynt; i Mods. t. umyntet Sølv
, ell. til al anden Eiendom.) 2.
ligefrem, uden Omsvøb. Den rede,
en redeste Vei. "En rede og klar
D. Lov. I. 6. 25. — Heraf bl. a.
et, adj. som har et reent, tydeligt
(Moth.) redvillig, adj. villig til
Andre, til at opfylde Andres Ønske.
(begge forældede, men brugbare

, v. a. 1. [Sv. reda. I. reida.]
a. bringe i Skik, lave t. Rette, flye,
Stand. (brugtes tilforn meget for:
ell. hvor vi nu bruge lave. At
ad, r. Mad til. "Hun kan og rede
Grød." Bording. r. et Bad til.
(pynte) en Brud. r. til Barsel.
oget fra sig (giøre fra sig, giøre Ende
de.) At r. en ilde til. (s. tilrede.)
ud af noget, extricare se. r. sig
n Gield. At r. et Skib ud. Moth.
drede.) At r. en Seng op, eller
at r. en Seng ɔ: lægge Klæderne
. (s. opræde.) At rede under sig,
Leie i Stand. At r. sit Haar m. en
(s. uredet.) 2. som v. intrans. br.
Talemaaden: At rede for sig ɔ:
Rede og Rigtighed f. Skyld, Skat,
Denne Bonde kan godt rede f. sig.
Mynter, hvorved man redede for
n daglige Smaahandel." Schytte.
re Dansk act. At rede Landgilde.
de. Deraf ogsaa: Redeskyld, Skat,
Skyld, der skal udredes. Hvitfeldt.
) = Heraf: Redning, en. Giernin-
rede, flye, lave. — Redeдeie, en.
lderske. (forældet.) Redekam, en.
Tænder staae temmelig vidt fra hin-
hvormed Haaret redes. (modsat: en
m.) Redekone, en. K. som pynter
Fruentimre t. Bryllup og Gilder;
one. (forældet.) Redesvend, en.
: en Tiener, som giør Arbeide i Hu-
. er betroet adskillige Forretninger af
sbonde; Husfoged. = Reder, en.
den, som reder et Skib ud, enten
ll. i Forening m. andre Medredere;
sreder. — Rederi, et. pl.-er. et Sel-
flere Skibsredere. — Redsel, en. pl.
. Skat, Afgift, Skyld, Landgilde.
et. s. Smaaredsel.)
, et. ud. pl. det, som er redet, bragt
i Stand, i Orden; Indretning; it. Red-
skab. Sv. Rede. (forældet. At komme til
Rede. Riimkrøn. "Det er godt at giøre m.
gode Rede." Ordspr. jvf. Indrede. Det
findes ogsaa endnu i Ordet Meierede ell.
Meiered.) Deraf: Forrede, Bagrede af en
Vogn. Bagredet (Bagkroppen) p. en Hest,
et Kreatur. — Hertil hører vel ogsaa Tale-
maaden: At være til Rede ɔ: færdig, beredt.
(Sv. wara till Reds. I. vera til reidu.)

Rede, en. pl. -r. et Sted, hvor Fugle lave sig et Opholdssted og Leie t. at udruge og opklække deres Unger; Fuglerede. Fuglene drage t. Rede, sanke til R. "Jeg saae den lille Fugl, som sankede til Rede." Helt. Svalerne have bygget R. i Forstuen. — fig. Seng. Han ligger endnu i Reden. = Redefugl, en. F. som ligger p. Reden, som ruger. Redehøne, en. H. som ruger ell. ligger p. Æg. Redeæg, et. Et Æg, som man lader ligge der, hvor Hønen pleier at lægge sine Æg, f. at den ei skal opsøge sig et andet, skiult Sted t. at lægge.

Redebon, adj. [I. reidubuin; af reida og buin, *paratus*. Gl. Sv. redebon.] villig, ufortrøden, færdig til at udføre noget. "Dersom han er ikke strax redebon og hielper mig." P. Tidemand. r. til noget. "De Stæder, som allerede ere redebonne t. at imodtage Greven." Kampmann. — Deraf: Redebonhed, en. ud. pl. hurtig og ufortrøden Villighed. "Den Redebonhed, hvormed disse Folk bleve modtagne af deres Medborgere." Sneedorff.

Redelig, adj. 1. [af v. at rede.] 1. som ei er indviklet, klar, ordentlig, uden Hinder og Omsvøb. (explicatus, expeditus.) Den Sag er r. nok. At læse redeligt, tydeligt. Et redeligt Maal (mest hos Almuen, der udtaler det: relig.) 2. (T. redlich.) overeensstemmende m. Pligt; samvittighedsfuld i sine Pligters Opfyldelse, retskaffen. En r. Mand, Kiøbmand, Embedsmand. En r. Handling, Handlemaade. (ærlig, retskaffen, gaae mere ud p. Tænkemaaden, Charakteren overhovedet; redelig p. Anvendelsen af den moralske Ærlighed. "En redelig Mand er den, som i Handel og Omgang er ærlig." Sporon.) 3. oprigtig, ærlig, uden Falsk: ingenuus. Han var redelig i Sind og i al sin Gierning. (Moth.) 4. skiellig, forsvarlig. (forældet. s. Vedels Saxo. 30. "Ham skal gives en redelig Biergeløn f. sin Umage." Fred. II. Seret.) = Redelighed, en. ud. pl. 1. Ærlighed, Retskaffenhed i Handling og Adfærd. "Af en ærlig Mand kan man vente Redelighed." Sporon. 2. Oprigtighed. Hiertets Redelighed. 3. Billighed. (forældet. s. D. Lov. 3 : 13, 5.)

Reder, Rederi, s. under v. a. rede.

Redning, en. (Frelse.) s. under redde.

Redskab, et. pl. -er. det, hvorved noget

giøres, som man betiener sig af f. at udrette noget, bringe noget i Stand. Agerredskab, Spinderedskab, Talerredskab, &c. Instrumentum. (jvf. Værktøi.) Han betiente sig af adskillige Personer som Redskaber til Udførelsen af hans Plan. "Udrust et Skib, forsyn det m. alle staaende og løbende Redskaber (ↄ: Tougværk) og besæt det m. de bedste søvante Folk." Schytte.

1. Reen, en. pl. Rener. d. s. s. Rensdyr. Deraf: Reenmos, en. Rensdyrmos, som er disse Dyrs fornemste Føde. Lichen rangiferinus.

2. Reen, en. pl. Rener. [J. Rein. N. S. Reen. T. Rain.] en upløiet Strimmel, ell. en Fure imellem to Agre, Grændse imellem Agre; Agerreen, Agerstiel. (Deraf det lidet brugelige v. a. at rene en Ager ↄ: giøre Rener imellem Agrene. Chr. V. N. Lov.)

Reen, adj. [N. S. reen. J. hrein.] 1. egentl. fri f. Smuds, Plet, Smitte. Rene Klæder; reent Linned. At vaske, skylle noget reent. — fig. at holde reen Mund ↄ: tie m. noget. At skrive noget reent. s. reenskrive. At bringe en Sag i det Rene, komme p. det Rene m. een (i Rigtighed.) 2. figurl. a.) fri f. Feil. En r. Stemme (i Musiken.) At tale et Ord reent ud; skrive et reent Sprog. En r. Skrivemaade. Denne Hest har rene Been (uden Spat, ell. andre Lyder.) Den rene Lære (i Theol.) b.) fri f. moralske Feil, fri f. Last og Brøde. Et reent Hierte. En r. Kiærlighed, Samvittighed. Et reent Levnet. En reen (ubesmittet) Mø. c.) afgiort, utvivlsom. Det er en r. Umulighed. Det skete v. reent Forræderi. Det var ikke andet end reen Feighed af ham. Reen Fordeel, r. Fortieneste (som man har efter Afdrag af anvendte Omkostninger.) 3. i vidtløftigere Betydn. ikke blandet, fri f. al fremmed Tilsætning. (modſ. ureen.) Reent Guld, Sølv, Vand. r. Luft. En r. (ublandet) Smag. reent Korn. At tale rene Ord, sige noget reent ud, (s. adv. reent, nedenfor) ↄ: ligefrem, uden Betænkning ell. Forbeholdenhed. = Reenhed, en. ud. pl. den Egenskab at være reen. = reenfærdig, adj. reenlig. Deraf: Reenfærdighed, en. (Moth.) — reengiøre, v. a. 3. borttage Smuds, Støv, Ureenlighed. (især om Værelser. jvf. rense.) Deraf: Reengiøren, en. og Reengiøring, en. pl.-er. — reenkoge, v. a. 2. hos Sølvarbeidere: koge Sølvtøi i en Lud, f. at rense det. reenlivet, adj. v. kydsk, ustraffelig i Levnet. (forældet.) reenmælet, adj. som har et reent Mæle, som taler tydeligt. (V. S. O.) Reenskrift, en. noget som er reenskrevet. reenskrive, v. a. 3. afskrive et Udkast m. omhyggelig Haand. At r. et Brev, en Afhandling. Reenskriver, en. En Skriver, som br. til at afskrive ell. reenskrive. Reenskrivning, en. Gierningen at reenskr[ive.] reenskylle, v. a. 1. skylle noget t. det bl[iver] reent. Reenskylling, en. — reensma[gen]de, adj. v. som har en ublandet Smag, [som] smager reent.

Reenlig, adj. som holder af og beflit[ter] sig p. udvortes Reenhed. At være reen[lig] i sin Paaklædning. Den Reenlige vil altid finde reen i Klæder. (undertiden o[gsaa] for reen, 1. i egentl. Bemærk. Reenlige [Væ]relser.) — Reenlighed, en. den Egensk[ab] at elske, sørge f. Reenhed. Hendes Re[en]lighed er overdreven.

Reent, adv. ganske, aldeles. Det er r. forbi. Han er r. affindig. "De [vare] reent døde, saa døde som man kan [være] det." Bagg. At drikke et Glas r. ud. sige sin Mening r. ud (uden Omsvøb.)

Reformation, en. pl. -er. Rettel[se af] Misbrug; Forbedring. Især om den [Re]ligionsforbedring, hvis Ophavsmand L[uther] var. Deraf: Reformationsfest, Re[for]mationshistorie, o. fl.

Reformere, v. a. 1. forandre ell. om[danne] t. det bedre; rette, bøde. At r. Ki[rken,] r. et Universitet, en Skole. — Den r[efor]meerte Kirke (som følger Calvins og Zw[ing]lis Lære.) De Reformeertes Troe[sbeken]dt[?]

Regel, en. pl. Regler. [L. regula.] [For]skrift f. Udførelsen, Iværksættelsen af n[oget;] Rettesnor. Moralske Regler. En Fo[rsig]tighedsregel. Sprogregler, Statsre[gler.] At foreskrive een Regler. At følge, [rette] sig efter, binde sig t. en R. = regelb[unden,] adj. v. bunden t. visse Regler, For[skrifter.] regelløs, adj. som er uden Regler, u[re]gelbunden; ell. som ingen Regler f[ølger.] Regelløshed, en. — regelmæssig (tydsk.) som er indrettet efter den gi[vne] Regel, ell. følger denne; det modſ. [re]gelløs. Regelmæssighed, en. ud. [pl.] regelret, adj. som er ganske efter Re[gelen,] regelmæssig. Deraf: Regelrethed, [en.]

Regent, en. pl.-er. 1. den, som [regie]rer en Stat; en Herske, Fyrste. 2. [den,] som i en Fyrstes Mindreaarighed, [under] hans Forfald, ell. under en Thronle[dighed] forestaaer Regieringen i et Land. Lige[saa] Regentinde, en. om et Fruentimmer. Regentskab, et. Regentens Magt, na[ar det] i en saadan midlertidig Tilstand er ove[rdra]get til Flere.

Regiere, v. a. 1. [L. regere. Or]de, efter Udtalen, rettere skrives regere, bestemme og indrette, enten med Bevægelser, ell. frie Væseners Hand[linger,] især om de sidste, og om borgerlige Sel[skaber;] herske, raade. At r. en Stat. [...] Herren r. ikke længe. Hun regiere[r ...] sel. Den regierende Keiser, Kong[e ...] ning. = Regiering, en. 1. ud. pl. at regiere, Styrelse, Herredømme.

at komme til, at nedlægge Regie= En mild, faderlig R. Under Kongers R. 2. pl. -er. den høieste en Stat, den styrende Magt i dens afatning og Udøvelse; og Samfun= lle, som deeltage deri. Denne Be= er udgaaet fra Regieringen. En isk, republicansk R. At indgive et t. Regieringen. — Regierings= r. den Maade, hvorpaa Regieringen d udøves, især m. Hensyn t. Antal= em, som udøve ell. deeltage i den Magt. En monarchisk, aristokra= mokratisk R. Regieringskonst, en. at regiere en Stat; Statskonst. ngsmaade, en. Maade hvorpaa Re= n udøves i et Land efter Grundlove dringer. Regieringsraad, et. pl. . Et Raad, som gives en Regieren= ist Raad. 2. Et Samfund af Per= n deeltage i en Regiering (s. føl= rd.) Regieringsraadet p. de vest= Der. Regieringsraad, en. pl.-er. 1, som nogle føre, der deeltage i gen, især Coloniers. Regierings= Sag, der vedkommer, udgaaer fra gen. Regieringstid, en. den Tid, Fyrste regierer. o. fl.

ment, et. pl.-er. [af det Fr.] En i adre Hobe (Compagnier, Eskadro= relt Skare af Krigsfolk, der anfø= Krigsøverste (Oberst.) Et R. til Hest. Deraf: Regimentschirurg, stofane, Regimentsqvarteermester, Brugen af Ordet Regiment ell. Re= for: Regiering, Styrelse, er gan= det.)

ter, et. pl. Registre. [Lat. regi- Fortegnelse over flere Gienstande, sammen, ell. findes p. eet Sted; , Optælling. R. over en Bog. tregister. — Deraf: registere ell. t, v. a. optegne, føre t. Bogs. At (Forretningsstiil.)

ment, s. Anordning, Forskrift.

, en. ud. pl. [J. Regn. A. S. den Naturbegivenhed, naar Vand= i Jordens Dunstkreds tættes og i Draaber ell. i større Mængde. Vi tgen R. i Gaar. Det seer ud til, , trækker op til, truer med Regn. der ei alt t. Regn, som mulmer." f. Landregn, Skylregn, Slag= tovregn, Tordenregn. — Regn= pl.-r. et Luftsyn, der bestaaer af vet Bue, som viser sig i Luften, lens Straaler brydes i en mørk i en faldende Regn. Regn= -r. en kort Regn af en Sky, Vinden drives sammen og ell. bortdrives; Iling. Regn= B. der samler sig efter en stærk Som en Regnbæks Bredder i Ør=ken." Herz. Regndraabe, en. pl.-r. Vand= draaber, hvoraf Regnen bestaaer. Regn= drop, et. Regnens vedvarende Falden p. et enkelt Sted. Regnflod, en. Vandløb af en stærk Regn. (M. C. Ravn.) Regn= fugl, en. En Trækfugl af Sneppe=Slæg= ten. Scolopax arguata. regnfuld, adj. som har overflødig R. Regnhat, en. H. som er indrettet t. at bruge i Regnveir. Regnhætte, en. Hætte t. at slaae over Ho= vedet mod R. Regnkappe, en. K. til at bruge i Regnveir. (Baggesen.) Regnkior= tel, en. Reisekiortel, som godt holder Regn ude. Regnklæde, et. "Et Klæde ell. stort Tørklæde, som Qvindfolk hylle over deres Hoved og Overkrop, naar de gaae ud i Regnveir." (Moth.) Regnmaaler, en. Et Redskab t. at maale Mængden af den R. der falder i en vis Tid. Regnmaaned, en. M. hvori der falder megen Regn. Regnmaa= nederne i de tropiske Lande. Regnorm, en. pl.-e. Et Slags meget almindelige nøgne Orme, der leve i Jord og Dynd. Lumbricus terrestris. Regnskierm, en. pl.-e. en rund Skierm p. en Stok, t. at folde ud og bære over sig imod R. Regnskuur, et. Skuur t. at afholde Regn fra det, som læg= ges derunder, ell. til at søge Ly under i Regnveir. Regnsky, en. pl.-er. en Sky, som giver R. Regnskyl, et. en meget stærk Regn, ell. en skyllende Strøm af Regn p. Jorden. Regnslag, et. Virkningen af stærk Slagregn. "De fugtige, m. stærke Regnslag ledsagede Vestenvinde." Olufsen. Regntid, en. den Aarstid i hede Jordstrøg, da det regner en Tid lang, næsten uafbrudt. regntæt, adj. som er saa tæt, at det holder Regn ude; vandtæt. Regnte, en. Tøveir i Forening m. Regn. Regnvand, et. Vand, som i Skikkelse af Regn falder ned fra Luften. regnvarslende, adj. v. som bebuder Regn. Regnveir, et. det Veir, hvormed Regn følger. Regnvind, en. Vind, som medfører Vind. (Moth.)

1. Regne, v. impers. 1. (har.) om den Beskaffenhed i Luften, naar samlede, tætte Taager, v. deres større Tyngde, end At= mosphærens, falde ned som Regn. Det be= gynder at regne. Det har regnet hele Da= gen. Det regner endnu. Det regner igiennem Taget, det regner ind i Stuen, ned p. Loftet. (jvf. overregne.)

2. Regne, v. n. og a. 1. [J. reikna. N. S. r e k n e n.] 1. tælle, bestemme ef= ter Tal. At r. Tiden efter Maaneder, Aar. Man regner 96 Skilling p. en Rigsdaler. 2. tælle iblandt, henføre til et almindeligt Prædicat. Man regner ham ogsaa blandt Digterne. 3. af givne, bekiendte Tal at finde andre ubekiendte. Drengen lærer at r. At r. galt, at r. paa Fingrene. At r. et Stykke efter, ɔ: prøve, om det er regnet rigtigt. At r. fra, trække fra i Regning.

At r. noget med i en Sum. At r. noget om, som var regnet galt. At r. over, overlægge v. Regning. Jeg maa r. over, om jeg har Penge nok t. denne Udgift. At r. sammen, giøre en Sum af flere Tal, tælle op, (addere.) Naar man vil r. sammen alt det, han har faaet. At r. ud ↄ: faae ud v. Regning, hvad Summen (Facit) bliver, hvormeget noget udgiør i Tal. 4. agt. bringe i Regning, føre med i en Beregning, i et Overslag. Jeg regner slet ikke, hvad hans Underholdning koster. Mit Arbeide regner jeg ikke. Vinen regnes ikke (betales ikke, føres ei i t. Regning. Men: Vinen er ikke regnet med ↄ: den betales særskilt.) Han regnes ogsaa med t. Hoffet. 5. bestemme Tal ell. Værdi, anslaae, vurdere. (m. præp. til og paa.) Jeg regner det hele Tab til 200 Rdlr. Man regner hele Hæren p. 20,000 Mand. Man kan regne at han har fortient 100 Rdlr. 6. uegentl. hvor Talen ikke blot er om Tal ell. Størrelse: agte, ansee, holde for. Jeg regner dette ikke f. noget Arbeide. Vi regne det ikke saa nøie m. hverandre. — At regne (udlægge) een noget t. Onde, t. Gode, t. Synd. "Abraham troede Gud, og det blev regnet ham t. Retfærdighed." Rom. 4. 7. At regne op, fremsige efter Raden, talviis, nummerviis. (enumerare.) Han regnede alle sine Fortienester op. (s. opregne.) 8. At regne p. een, p. noget, giøre Regning paa, stole paa. Man kan ikke r. paa hans Løfter. Jeg regner p. at du kommer. = **Regner**, en. den, som regner, en Regnemester. (sielden.) Nøie Regner var aldrig god Dranker. Ordspr. — **Regnebog**, en. En Bog, hvori Regnekonsten læres. **Regnebræt**, et. 1. et Bræt, inddeelt v. Linier i visse Fag efter Tallenes Betydning, som tilforn brugtes f. at lette Regningen. 2. et Bræt t. at regne p. med Kriid. (Moth.) s. Regnetavle. **Regnefeil**, en. s. Regningsfeil. **Regnekonst**, en. den Konst, af givne Tal, at kunne udfinde andre, og Indbegrebet af de dertil hørende Regler. (Arithmetik.) **Regnemaade**, en. En vis Maade at regne paa. **Regnemester**, en. 1. den som er meget øvet, er en Mester i Regnekonsten. 2. den, som lærer andre at regne. **Regnemynt**, en. s. Regningsmynt. **Regnepenge**, en. et Slags Tegn, slagne af Messing i Form af virkelig Mynt, som tilforn brugtes p. Regnebrættet, ell. af Børn som Legetøi. **Regneskole**, en. S. hvor der undervises i Regning. **Regnetavle**, en. T. til at regne paa, af Skifer ell. Træ.

Regning, en. pl.–er. 1. Gierningen at regne, (3.) ell. af givne Tal og Størrelser at finde ubekiendte. R. med Tal, m. Bogstaver. Fingerregning. 2. Optegnelse over Indtægt og Udgift, over det, som af Penge ell. Varer tages ind og gives ud ell.

sælges; Regnskab. At føre Reg
R. over noget. At føre noget i
At giøre R. med een, f. Ex. m. e
(s. Afregning.) At slutte, opg
nemsee en R. Det svarer ikke
ningens Indhold er ikke rigtigt.
Foretagende: det lønner sig ikke
ikke Udgiften.) Heraf ogsaa Ta
At handle, bestyre, foretage n
egen, f. en andens Regning.
nelse i Stykkeviis p. de til en and
Varer, p. Arbeide, som er forfæ
anden, ell. d. og tillige p. de
derfor er skyldig. At opsætte, i
tale, afgiøre en R. At føre ee
Regning. Det kan skrives p. m
give een Varer paa R. (p. Cr
tage (Varer) paa Regning. 4
melse af et Antal, en Tid, Mæ
Formodning. Efter min R. ma
me i Morgen. Hans R. slog f
Foretagende svarer ikke Regning
ikke.) — At giøre Regning pa
stole, lide paa; it. giøre sig Ha
regne, 8.) Jeg giør R. paa
være min Giæst. Han giorde
betydelig Fordeel. — At finde
Fordeel) v. noget. = **Regnings**
pl.–er. en af de fire Maader, h
kunne behandles. (V. S. O.)
bog, en. En Bog, hvori man fø
noget; Handelsbog, Udgiftsbo
ningsfeil, en. F. som begaaes
Regningsgield, en. det, man e
een f. leverede Varer, ell. i Følge
ditor indgiven Regning. **Reg**
et. Krav, man har t. en Person
Bo, i Følge indgiven Regning. (
Regningsmynt, en. M. som ei
præget og i Omløb, men kun er
br. i Regninger og Betalinger,

Regnskab, et. pl. – er. Rede
hed, som een giør f. det, som
ham at udføre, at bruge t. et v
særd. skriftligen, f. modtagne
Penge ell. Varer, m. m. At fø
noget. At giøre een Regnsk
Handlinger. At fordre R. af ee
een til R. At aflægge R: fo
Midlers Bestyrelse. At holde
ning m. een. At staae tilbage
Regnskab. = **Regnskabsbetie**
ell. Embedsmand, som har at af
skab f. oppebaarne Penge og
deres Anvendelse, ell. som før
over Andres Indtægt og Udgift.
børselsbetient.) **Regnskabsbo**
hvori et R. indføres. **Regnsk**
Feil som begaaes i et R. **R**
relse, en. Gierningen at føre R
egne ell. andres Midler. **Regn**
en. pl.–e. den, som fører et R
sin egen Regnskabsfører. (s. 2

abssag, en. Sag, der vedkommer et
egnskabsvæsen, et. ud. pl. alt det,
er t. at føre Regnskab; Bogholderi.
, en. pl.–r. Et lidet Handyr af Kreb-
slægt, der spises kogt. Cancer sqvil-
Reiehug, et. hos Fiskerne: et rundt
aa en lang Stang, hvormed Reier
ell. fanges. **Reieruse**, en. Et Slags
ser t. at fange Reier i.
fan, n. s. en stærk lugtende, orm-
e Plante. Tanacetum vulgare.
rise, v. a. 2. [J. reisa. A. S. risan.]
ie noget i en staaende, opret Stil-
fte noget op og stille det i Veiret;
noget t. at staae overende, t. at
.) At r. Kegler. r. en Hoftak.
en Mindesteen, et Minde over een.
en i et Skib. At r. et Tag ɔ: Tøm-
let t. et Tag. At r. et Huus (af
sværk.) At reise et Giærde. At
get op, i Veiret. Dyret reiser
(bringer Haarene t. at løfte sig og
ve.) At r. sig, staae op fra sit
Hesten reiser sig p. Bagbenene.
te, lette, hæve.) "Man løfter det,
inger i Veiret, og reiser det, man
overende. — Intet kan reises, som
siges, at kunne staae. En Kugle
es og løftes; men ikke reises. En
an reises, naar den ikke er rund,
den stilles p. Enden." Sporon. —
. act. a.) At reise Vildt ɔ: opjage
oven ell. af Leiet. At reise en Hare
ere. "Hvo som reiser Dyr, om-
at han saarer det p. sin egen Grund"
w. V. 10. 27. b.) At reise (egge,
Almuen t. Opstand. At reise Folk
agen. (P. Claussen.) At r. en
gt. (Colding.) c.) i Lovsproget:
, bekræfte. At reise eller fælde
nde) en Dom. (D. Lov. I. 5. 20.)
i det Vidne hverken reises eller fæl-
. L. I. 13. 18. d.) opvække, give
g til, affstedkomme. At reise en
reise et Oprør. At r. en Sag,
Sag mod een. 3. recipr. og fig.
t reiser sig (bliver uroligt, oprøres.)
iste sig imod ham (giorde Opstand.)
finge Krigsbud, reiste al Almuen
Claussen. 2. At r. sig ɔ: opkom-
aae, have sin Grund i noget. Der
en Storm, et Uveir. Sagen rei-
eraf. = Reisebom, en. Bom ell.
, t. at reise noget i Veiret m.
reisefør, adj. som er i Stand til,
fter t. at reise sig selv. Reisegil-
. som Tømmerfolk holde naar et
Tagværket er reist indtil Mønnin-
vertil en Foræring gives dem. —
, en. 1. Gierningen at reise, op-
Kastens, Husets R. 2. den Deel
som reiser sig i Veiret. Skibets
Vandet. (br. især om det Hele af
et tiltaklet Skibs Master, Stænger, Raaer,
Tougværk o. s. v. Ere Master og Stænger
høie i Forhold t. Skibet, siges det at have
en svær Reisning.) Dette Tag har en høi
Reisning. En Hest siges: at have en god
Reisning, naar den bærer Hals og Hoved
høit.

2. **Reise**, v. n. og a. 2. har og er. [T. rei-
sen. Sv. resa. Ordet er i vort Sprog ikke
gammelt. Saaledes br. fare for reise i den
gammeld. Bibeloversæt. o. a.] færdes, drage
fra et Sted t. et andet; m. Bibegreb om en
nogenlunde lang Vei, som derved lægges
tilbage. At r. fra et Sted t. et andet. At
r. til et fremmedt Land, i fremmede Lande.
At r. til Fods, t. Hest, t. Vogns, t. Skibs,
t. Lands. At r. paa Landet (ɔ: begive sig
fra Staden ud p. Landet.) At r. over
Vandet. At r. giennem, forbi en By. At
komme reisende t. et Sted. — At r. af:
fig. at døe. Han reiser nok af i denne Syg-
dom. (forskiell. fra afreise.) At r. fra en
Person (forlade ham p. Reisen.) Han reiste
fra sin Kuffert (glemte den.) At r. efter
een. At r. een i Møde. Vi reiste sammen.
En Reisende, den som er p. en Reise. —
Han er reist t. Frankrige. Hun er reist i
Morges (har begivet sig p. Reisen.) Han
er reist bort, og ingen veed hvorhen. Men:
Vi have reist hele Dagen. Jeg har reist
Nat og Dag f. ikke at komme for sildigt.
Han har reist meget i sin Ungdom. Jeg
har engang reist (giort en Reise) m. ham.
— act. Jeg har aldrig tilforn reist denne
Vei. Vi reiste ti Miil i Gaar. Man kan
mageligt r. ti Miil om Dagen. = **Reise**,
en. pl.–r. 1. den Handling at begive sig
fra et Sted t. et andet i nogen Afstand; og
Tilstanden, som den Reisende er i. At
giøre, foretage en R. til et Sted. At be-
give sig p. Reisen, tiltræde sin R. At op-
give, fortsætte, fuldende en R. Jeg kom-
mer lige fra Reisen. At have en R. for.
Han ligger p. sin R. (er i Færd m. at til-
træde den.) At være p. en Reise, paa Rei-
ser (det sidste, naar man reiser langt ell.
længe.) Han er nylig kommen hiem fra
sine Reiser. Hvor gaaer Reisen hen? Jeg
har været ing p. min R. Vi havde en hel-
dig, uheldig R. Lykke paa Reisen og vel-
kommen tilbage! (Ønske t. den Bortdragen-
de.) (s. Afreise, Bortreise, Giennemreise,
Henreise, Tilbagereise; og Dagreise, Em-
bedsreise, Kongereise, Landreise, Lyst-
reise, Søereise, m. fl. 2. undertiden
uegentl. for: Reisebeskrivelse. Han vil ud-
give sin Reise. En Oversættelse af Parrys
Reiser t. Polarhavet. = Af dette Subst. og
tildeels af dets Verb. bruges især følgende
Sammensætninger: **Reiseaar**, et. Et Aar,
som tilbringes p. Reiser. Det første R.
tilbragte han mest i Tydskland. **Reiseapo-
thek**, et. En Samling af Lægemidler, som

medtages p. en Reise. Reiseapothek er, en. A. som hører t. en Fyrstes Reisefølge. Reisebemærkning, en. B. som er giort ell. optegnet p. en Reise. Reisebeskrivelse, en. et Skrift, hvori en Reise beskrives, tilligemed det, som den Reisende har seet og fundet nyt ell. mærkværdigt p. Reisen. Reisebeskriver, en. den, som har forfattet en Reisebeskrivelse. Reisebog, en. 1. Bog, hvori man opskriver hvad man p. en Reise iagttager. (Moth.) 2. en Bog t. Nytte f. Reisende, der angiver Stædernes Beliggenhed, Afstand, Mærkværdigheder o. d. — Reisebroder, en. pl.-brødre, Reisefælle. "Han kunde love sig, at sligt et Tog vilde finde Bifald, og Reisebrødre nok." D. Guldb. Reisebylt, en. En B. af Reisetøi. Reisebøn, en. En Bøn, indrettet t. at bedes p. Reiser. Reisedragt, en. Dragt, som br. paa Reiser, som dertil er indrettet. Reiseeventyr, et. E. ell. underlig Hændelse, som man oplever p. en Reise. Reiseflaske, en. F. som er indrettet t. at medtages p. Reiser. Reisefortælling, en. F. om en Reise. Reisefælle, en. pl.-r. den, som ledsager en anden p. en Reise. Han var min R. Reisefærd, en. det Foretagende at reise, og hvad dertil hører. Baggesen. (s. Færd 2 og 4.) reisefærdig, adj. færdig t. at tiltræde en R. og udrustet dertil. Reisefølge, et. Samlingen af flere Personer, der ledsage een p. hans R. Kongens Reisefølge. Reisegilde, et. Afskedsgilde i Anledning af eens Bortreise. Reisehat, en, og Reisehue, en. Hat ell. Hue, indrettet t. at bruges p. Reiser. Reiseheld, et. Held, som een har p. Reiser. Han pleier at have godt R. Reisehynde, et. Et løst Vognhynde som br. paa Reiser. Reisehætte, en. H. hvormed Hovedet bedækkes p. Reiser. Reiseiagttagelse, en. pl.-r. Iagttagelse ell. Bemærkning, som giøres p. en Reise. Reisekammerat, en. s. Reisefælle. Reisekappe, en. K. som bruges t. at svøbe om sig, ell. omhylle sig m. paa Reiser. Reisekiole, en. Kiole, som br. paa Reiser. (Saaledes: Reiseklæder, pl. og Reiseklædning.) Reisekiste, en. K. hvori man fører Reisetøi. Reisekost, en. Spise, Fortæring p. en Reise. Reisekuffert, en. s. Kuffert. Reiselevnet, et. det Liv, den Levemaade, som føres p. Reiser. (Falster.) Reiseliv, et. d. s. s. Reiselevnet. Reiselyst, en. Lyst t. jævnligen at reise. Reiselæge, en. Læge, som hører t. en Fyrstes ell. fornem Herres Reisefølge. Reiseomkostninger, pl. Udgift, Bekostning, som medgaaer t. en Reise. At faae sine R. erstattede. Reisepas, et. s. Pas, 3. Reisepenge, pl. Penge, som gives een t. Reiseudgifter, ell. som den Reisende selv bestemmer dertil. Reisesager, plur. d. s. s. Reisetøi. (Bagg. Lab. I. 414.) Reiseselskab,

et. flere Personer, der giøre en Reise i S
skab. Reiseseng, en. S. som er indret
t. at føres m. paa en Reise. Reiseskr
et. en mindre Reisekiste. Reisesæk,
Sæk ell. Pose, hvori man fører Reisetøi
sig p. Vognen. Reisetid, en. ud. pl.
Tid, som tilbringes p. en R. Reise
et. En betydelig Reise m. stort Reisef
ell. Reiseselskab. Kongens Reisetog.
franske Lærdes Reisetog t. Egypten.
setøi, et. ud. pl. alt det, man af Klæde
andre Fornødenheder bruger og medtage
en R. Reiseudgift, en. pl.-er. Pe
som udgives p. en R. Reiseveir, et.
Veir, som indtræffer medens man er p
R. At have godt, slet R. Reisevo
en. V. som br. til at reise i, og er indre
dertil.

Reisen, en. ud. pl. Gierningen at rei

Reisende, en. pl. d. s. (partic. af re
den, som er p. en Reise. Her kom m
Reisende.

Reisning, en. s. under v. a. reise.

Religion, en. pl.-er. [Lat. religio.]
p. Guds Tilværelse og Forhold t. V
og Menneskene, og den p. en saadan T
p. en vis antagen Lære grundet Maade
dyrke og tilbede Gud paa. (s. Gudsdy
og Tro, 5.) Den sande, den christ
jødiske, Mohammedanske R. At be
sig t. en R. antage en anden R. for
Religion. En Mand uden R. Den
turlige, den aabenbarede Religion.
herskende R. i et Land ɔ: den af Staten
delos beskyttede. = Religionsbegre
Begreb, som hører t. det, Religionen
fatter. Religionsbekiendelse, s. T
bekiendelse. Religionsbog, en. et S
hvori en vis Religionslære afhandles.
ligionsed, en. edelig Forsikring, hv
man bekiender sig t. en Religion, lo
overholde den o. d. Religionsforagt
ud. pl. Ringeagt f. Religion i Alm.
af: Religionsforagter, en. pl.-e. —
gionsforandring, en. den Handling
andre sin R., ell. at Religionen i et
omstiftes. Religionsforbedring,
Reformation. Religionsfred, en.
hvorved en Religionskrig endes.
gionsfrihed, en. Frihed t. at bekie
udøve enhver R. Religionshad,
som opstaaer af ell. grunder sig p. Fo
Religion. Religionshandling, en.
hører t. Religion ell. Gudsdyrkelse.
gionsiver, en. ud. pl. I. for at bef
udbrede en R. Religionskrig, en.
K. som føres f. Religionens Skyld,
medelst Forskiellighed i Religionsme
Religionslærdom, en. pl.-me. En
Læresætning i Religionen. Relig
re, en. Indbefatning af en Religi
domme. Religionslærer, en. den
derviser i R. Religionsmening,

… om en ell. flere Læresætninger i …nen. **Religionsparti**, et. pl. – er. …al af en vis Religions Bekiendere, …Religionsmeninger, og tildeels i …rkelse og Kirkeskikke, afviger fra an… regne sig til samme R. **Religions**… Sag, der vedkommer Religionen **Religionsskik**, en. Skikke, hen… t. Gudsdyrkelsen efter en vis R. …nsspot, en. ud. pl. Spot, som dri… Religionen, m. det Hellige. **Reli**…otter, en. den, som driver Spot m. …nen. **Religionsstrid**, og **Religi**…ighed, en. S. over Religionen, ell. Religionspartier. **Religions**…n. Tvang i Henseende t. en Reli…ekiendelse og Udøvelse ell. Gudsdyr… **Religionstvivl**, en. T. med Hen… Religionslærdomme. **Religions**…en. Udøvelse af Religionens For… Almindelighed og af Kirkeskikke og …ecke i Særd. = **religiøs**, adj. (fr. …x.) 1. s. gudfrygtig, from, . 2. hvad der hører til, vedkom…ligion og Gudsdyrkelse; hellig; **Religiøse** Skikke, Høitider, Min…er.

…g, en. [Holl. Regelingen.] Den …ig øverste Kant af Siderne p. et …er Fartøi, som, hvor Dæk findes, …get frem over dette.

…en. pl. – me. [J. Reim. N. S. Sv. Rem.] en bøielig, lang og …rimmel Læder ell. Skind; en Læ… Agestolen hænger i Remme. "Det …ære en bred R. af en andens Ryg" …) Ordspr. En Storem, Bryst… Seletøi. — **rembunden**, adj. v. …m. Remme. (Moth.) **Remhul**, …en Rem til Spændetornen. **Rem**… **Remmesnider**, en. den som giør …r af Læder og andet Lædertøi, som …, Seletøi m. m. (nu: en Sadel…)

…e, v. a. 1. sye noget løseligt og …mbu sammen. (Moth.) At rempe …ammen. (rimpe. V. S. O. T. …en.)

…e, v. a. og **Remse**, en. s. remse.

…, et. ud. pl. Gierningen at rende; …ben. I eet Rend. At komme i …end. At stikke i Rend, tage t. … tage t. at rende. (Moth.)

…nde, v. n. (har.) og a. 2. [J. renna. …ennan.] løbe m. stor Hast. At r. … r. imod, paa een. r. een ind p. At ride alt hvad Hesten kan rende. …kun levende Ting (Væsener) som …men ogsaa livløse Ting, en Kugle, … en Vogn kunne siges at løbe." … — act. at r. een omkuld. At r. løbe ham op, indhente. At r. Livet r. sig ihiel. — Han er rendt sin Vei, er flygtet, romt. (dagl. T.) At rende Dyst, løbe Veddeløb, ell. turnere. (Moth.) At r. een Kaarden igiennem Livet (ɔ: støde hastigen, voldsomt.) = Deraf: **Renden**, en. ud. pl. En idelig Løben og Renden. "Man kan maaskee sige, at i nøieste Mening er Løben en hastig Fart, Renden en hastig Flugt." Sporon. = **Rendebane**, en. pl.-r. B. hvor man holder Veddeløb ell. Dystløb. **Rendebuk**, en. s. Muurbrækker. **Rendegiæst**, en. den som af og til, uden Stadighed ell. Hensigt, løber hen t. et Sted. (V. S. O.) **Rendehest**, en. kaldes et vist Slags Stilling af Brikkerne i Møllespil ell. Træktavl. (Dragetavl. Moth.) I dagl. og lav Tale om en Person, der uophørlig af andre skikkes i Ærender o. d. **Rendekiærling**, en. i dagl. og lav Tale: et Fruentimmer, som løber fra Huus t. Huus og fører Sladder om; ell. som løber Ærender og bruges snart hist, snart her, uden fast Tieneste. **Rendeknude**, en. en Knude som er slaaet saaledes, at den ikke behøver at løses; men kan trækkes op. **Rendekugle**, en. Kugle til en Riffel, hvoraf flere kunne p. engang lades i Bøssen. **Rendemaske**, en. i Strikning: en M. som er løbet sammen. (Moth.) **Rendesnare**, en. Reb m. en Løkke i den ene Ende, hvorigiennem den anden drages, og saaledes en Snare tilveiebringes. (Moth.) **Rendesø**, en. til Skibs: en svær Søgang, hvorved Bølgerne løbe usædvanligt langt mod Strandbredden ell. mod et Skib.

2. **Rende**, v. a. 1. [Sv. ränna. jvf. det isl. v. a. renna, at gyde, helde ud, dreie, rc.] bringe Garn, hvoraf noget skal væves, p. Rendebommen, f. at danne de lange Traade (Rendegarnet) i Væven, som ogsaa kaldes Kiæden. Væveren har endnu ikke rendet Garnet. (jvf. trende.) Er Rending og Islæt af forskielligt Garn, da br. dette Verb. ogsaa intrans. f. Ex. At rende m. Hørgarn og slaae Uldgarn i. = **Rendebom**, en. En Bom ell. Trævalse p. en Væv, hvorom Garnet rendes, v. Valsens Omdreining. **Rendegarn**, et. det i Nøgler vundne Garn, som Væveren render, som danner Kiæden i Lerredet ell. anden Væv, og modsættes Islæt. (s. Kiæde, 3.) Det kaldes ogsaa **Rending**, naar det er rendet. **Rendehage**, en. pl-r. Hager p. Væven ell. Væverstolen, hvorpaa Rendegarnet fæstes. **Rendekiste**, en. En lang Kiste m. mange aabne Løddiker, hvori Traadnøglerne t. Rendegarnet lægges. (Moth.) **Rendepenge**, pl. et Tillæg i Betalingen f. at væve Lerred, som undertiden gives Væverne i Godtgiørelse f. Arbeidet v. Rendingen. **Rendepind**, en. p.–e. to Pinde oventil og to nedentil p. Rendestolperne, som Garnet vindes om. (Moth.)

1. **Rende**, en. Et Slags Garnvinde ell. et Redskab hos Væverc, at rende Garn med;

beſtaaende af fire Stolper og et Korstræ foroven og forneden, hvorom Rendegarnet vindes. Deraf: **Rendeſtolpe**, en.

2. **Rende**, en. pl. - r. [J. Renna. T. Rinne. Sv. Ränna.] 1. en lang, ſmal Fordybning, hvori noget rinder; ell. et Rør af Træ ell. Metal, ſom er indrettet t. at give Vand Afløb; en Tagrende, **Vand-Rende**. At grave en R. under Jorden. Vandet ledes v. Render fra Søen. At lægge Render p. et Tag. (ſ. Afløbsrende.) = **Rendebor**, et. Et ſtort B. til at bore Trærender og Pompetræer med. **Rendeborer**, en. den, ſom borer Trærender. (Moth.) **Rendedrag**, et. Sted, hvor Vand i en længere Strækning har ſit Løb i gravede, ell. af Naturen dannede Render; Vanddrag. **Rendehul**, et. det borede Hul i en Rende. 2. det dybeſte af et ſtort Vand, hvor Strømmen gaaer ſtærkeſt, og v. dens Fart holder Dybet vedlige. Saaledes **Renden** t. **Kiøbenhavns Havn**. (jvf. Flodrende.) **Rendelægger**, en. den, ſom forſtaaer at lægge Vand-Render i Jorden. (Moth.) **Rendemeſter**, en. En Betient, ſom har Opſyn m. Vand-Render, og forſtaaer at lægge og optage dem. **Rendeſteen**, en. pl.-ſtene. ſteenlagt Fordybning ell. Rende i Gaderne, hvor Vand og flydende Uhumſkhed har ſit Afløb. (Deraf: **Rendeſteensbræt**, et. B. ſom udenfor Porte og Gadedøre lægges over Rendeſtenen; **Rendeſteensſkarn**, **Rendeſteensvand**, o. fl.) **Rendeſøger**, en. En lang Jernſtang, ſom ſtikkes i Jorden, f. at finde Vand-Render. **Rendetræ**, et. Træ, ſom er brugeligt og br. til Render.

Rending, en. [2. rende.] 1. d. ſ. ſ. **Rendegarn**, naar dette er oplagt ell. opſlaaet i Væven. (ſ. bemeldte Ord.) **Rendingen** er noget finere, end Iſlætten. 2. t. **Skibs**: en Maade, hvorpaa man lægger tykt Tougværk ſammen i en Kreds, og danner en Huulning, hvori noget kan ſættes; f. E. en Baad p. Dækket.

Rensdyr, et. pl. d. ſ. et Dyr af Hiorteſlægten, ſom i de nordligſte Lande er et almindeligt Huusdyr; en Reen. Cervus tarandus. Deraf: **Rensdyrshorn**, **Rensdyrsmelk**, o. fl.

Renſe, v. a. 1. [af reen. J. hreinsa.] befrie fra Ureenlighed, giøre reen. At r. Kar, r. ell Sø, en Canal. At r. (ſkylle) Munden. At renſe Maven v. Brækning. At r. ſine Skoe. r. Kornet (fraſkille Klinte, Avner o. d.) At renſe Saaret for Materie, r. Bøgerne f. Støv. = **Renſelſe**, en. pl.-r. Giérningen at renſe. Deraf: **Renſelſesed**, en. Ed, hvorved man renſer ſig fra (ɔ: fralægger ſig) en Skyld, Forbrydelſe, Miſtanke. **Renſelſesfeſt**, en. Marias R. **Renſelſesmiddel**, et. o. fl. — **Rensning**, en. pl.-er. d. ſ. ſ. **Renſelſe**. Kornets **Rensning**. — **Renſedigel**, en. D. hvori noget ſmeltes f. at blive renſet. (Am… Ordb.) **Renſekar**, et. K. hvori noget … ſes. **Renſemaſkine**, en. Indretning … renſe Korn. **Renſeværk**, et. det … en Mølle, hvorved Sold og andre In… ninger t. at renſe Kornet, ſættes i B… gelſe. (Krafts Mechanik.)

Rente, en. pl.-r. [fr. Rente. It. R… dita.] 1. aarlig Afgift, ſom Laane… en Capital yder Eieren f. Brugen af ſa… (br. meſt i pl. undt. i det adv. Udtryk: … Rente.) "Renter ere en Priis, ſom P… have fremfor andre Vare." Schytte. … leve af ſine Renter (ɔ: Renterne af ſine … pitaler.) At tage høie Renter, ell. … Rente. **Rentes Rente** ɔ: R. af ube… Renter. At have, at ſætte (udlaane) … ge paa R. 2. i ældre Skrifter ogſaa: … komſt i Almindelighed. (ſ. f. Ex. D. L… 13. 13. Vedels Saxo. S. 464.) … Præſternes Julerente, Paaſkerente. … tebærende, adj. v. ſom giver Rente, … aarlig R. betales. r. Obligationer, … taler. **Rentedag**, en. den beſtem… ell. Termin, p. hvilken Renter ſkulle … les. (Moth.) **Rentefod**, en. Forhold … lem Capital og Renter, ſom i Almi… hed angives efter den aarlige Rente … (Procent.) En høi, en lav Re… **rentefri**, adj. hvoraf ingen R. betale… Giæld. Et rentefrit Laan. **Rente…** en. den, ſom betaler, ſom har at yd… ter; Rentenyder. **Rentekammer**, et. … os det kongelige Collegium, der har … relſen af Statens Indtægter og P… ſen, af Skattevæſenet, for ſaa vidt … kommer Grundſkatter og perſonlige … ter, m. m. **Rentemeſter**, en. kald… forn de Embedsmænd, der foreſtod … kammeret ell. Kongens og Statens … komſter. **Rentepenge**, pl. d. ſ. ſ. … ell. Indtægt af udlaante Capital… betale R. at leve af ſine **Rentepenge**. … teſkriver, en. pl.-e. den, ſom fore… Contor i Rentekammeret. **Rentetag…** den, ſom modtager Renter af en … Capital. **Rentevæſen**, et. Indbe… det, ſom vedkommer Renter, Rent… m. = **Renteri**, et. tilforn: det Ste… Kongens Indkomſter modtoges og … deraf udbetaltes.

Reol, en. pl. - er. En Indretn… Hylder t. at ſætte Bøger paa; en … de. (T. das Regal.)

Republik, en. pl.-ker. [Fr. repub… en Stat m. demokratiſk Regiering… Friſtat.

Reſidere, v. n. 1. (har.) boe … ſig. (reſiderende Capellan. (ſ. de… Ord.) Heraf:

Reſidents, en. pl. - er. Bolig … Konger og Fyrſter; (Kongeſæde, …

...identſ f. nogle Embedsmænd, ſom ...d af deres Embede have en Gaard ...else. (f. E. Præſtereſidents, Biſpe= ...ts, Profeſſorreſidents.)

...ſten. [Fr. reste.] det Overblevne af ... Overſkud, det ſom ſtaaer tilbage. ... reſtere, v. n. være tilovers, ſtaae ... reſterende (tilbageſtaaende) Skat= ... Reſtants, en. det, ſom ſtaaer tilbage ...etaling, et Arbeide. Skattereſtantſer.

..., adj. pl. rette. [J. réttr. Sv. rätt.] ...; ikke ſkiev, ikke krum. "Nu ſtod ...ndrik ret, nu var han ganſke krum." P. Paars. En ret Linie. En ret ...het) Vinkel ɔ: en V. paa 90 Grader. ...ret, vandret.) 2. ſom er overeens= ...nde m. Tingen ſelv, m. dens Natur ...en; rigtig, ſand. Ordets rette Be= ...g. Han er den rette Arving. Siig ...n rette Grund. Den rette Lære. ... Chriſten. Han har den rette Tro. ...ikke hans rette Navn. 3. ſom ſva= ...Diemedet, Henſigten, Beſtemmelſen. ...ette Vei t. et Sted. At vælge de ...Midler t. noget. At komme t. rette ... Det er ikke den rette Nøgle. Tin= ...ger ikke p. ſit rette Sted. At tale et ...rette Tid og p. rette Sted. (Hertil ...an henføres Brugen af ret, i Mod= ...t vrang, om Siderne af Tøi, o. d. ...e den rette, den vrange Side ud. ...adj. bruges ogſaa i dagl. T. med ...l. ſom Subſtantiver. Han har vendt ...d p. den ene Strømpe, og Vran= ... den anden.) 4. ſom er efter Lo= ...n har gyldig ell. lovlig Adkomſt t. ...er ell. kaldes; lovlig, retmæſſig; ...let. (ſ. adv. ret.) Landets rette ...ret Maal og Vægt. Det er ikke ...tte Kone. (hyppigen iſær i vore ... ret Arving, den rette Værge, r. ...el, den rette Eier, rette Kiøbmands= ...) = ret, adv. A. 1. lige. At ...p, opreiſt. At gaae ret frem. [J ...ſe m. andre Ord: ret ſom (juſt ſom, ...ſom) jeg vilde gaae, kom han. ret ... forſtærkende Udtryk. ret nu, ret ...n kort Tid. ret nu ſkal jeg komme. ...! naar man bifalder noget.] 2. i ...ſtemmelſe m. Sagen ſelv, m. Præ= ... Han kan endnu ikke ret læſe i Bog. ...r ikke ret forſtaaet mig. Det er ikke ...agt. Om jeg huſker ret. (jvf. ... 4. 5.) 3. nøie, nøiagtigen, gan= ...deles i Overeensſtemmelſe m. Præ= ... ret i Midten. r. ſom det bør være. ... Jeg veed ikke r. hvor han boer. ...ndnu ikke r. enige. Han er ikke r. ...gaar var han r. i ſin gode Lune. ... vi ret fornøie os. Det er ret en ...g Pige. (jvf. No. 5.) 4. ſom for= ...e Partikel: meget, ſærdeles, bety= ... Det er r. koldt idag. Jeg bad ham r. meget derom. Det var ret ilde, at Du ikke var tilſtede. 5. nogenlunde, t. en vis Grad. Jeg er r. vel fornøiet m. ham. Arbeidet er ret godt; men det kunde være bedre. (Meningen i diſſe Udtryk er derfor ikke den ſamme: Det er ret (i Sandhed) en behagelig Kone at tale med. — Hun er ret (temmelig) behagelig, naar hun vil være det.) 6. i Overeensſtemmelſe m. Henſig= ten, Diemedet; ſom det bør ſig. Det har han ikke r. betænkt, overveiet. Naar man r. betragter Sagen. (Ogſaa i Compar. Det er rettere, retteſt at give Maſkinen denne Stilling.) 7. i Overeensſtemmelſe m. den moralſke Pligt, m. Ret og Billighed. Det er ikke ret giort, handlet. Deri har du giort ret. Giør ret og frygt ingen. At give een hvad ret og billigt er. = Af adj. og adv. ret maa bl. a. udledes følgende Sam= menſætninger: retbaaren, adj. ſom er ret Arving, ægte Arving. "retbaaren t. Kon= gedømmet." P. Clauſſen. — Retfærd, en. Et i nyere Tid af Enkelte brugt Ord, enten for: Retfærdighed; ell. for: retfærdig Handlemaade. "Til Retfærd du forplig= ter dig." Thaarup. retfærdig, adj. nøie overeensſtemmende m. det, ſom er ret, ſom v. moralſke og borgerlige Love, men iſær v. de førſte, foreſkrives ſom Ret og Pligt. (Ordet br. ſaavel i objectiv, ſom i ſubjectiv Betydn.) En r. Handling, Dom. En r. Dommer. At have en r. Sag. At handle retfærdigt i en Sag. "En Lov kan baade være retfærdig og ſkadelig p. eengang." Schytte. (jvf. billig, ſom ikke ophæver, men vel undertiden indſkrænker Retfærdig= heds moralſke Bud, p. Grund af ſærſkilte Forhold. "Retfærdigt er det, ſom ſtem= mer overeens m. Tingens Natur; billigt det, ſom ſtemmer overeens m. dens Forhold og medfølgende Omſtændigheder." Sporon.) retfærdiggiøre, v. a. 3. opklare en Hand= lings Overeensſtemmelſe m. det, ſom er ret, ell. befrie en Perſon f. Miſtanke om Brøde, Uret. At r. ſig for Kongen. Ved diſſe Op= lysninger blev han fuldkommen retfærdig= giort. Deraf: Retfærdiggiørelſe, en. ud. pl. — Retfærdighed, en. ud. pl. den Egen= ſkab (hos Perſoner) ell. den Beſkaffenhed, at være retfærdig. (jvf. Billighed.) Den ſtrenge R. kan undertiden kaldes ubillig. At udøve, haandhæve R. dømme m. Ret= færdighed. Ingen kaldte Dommens Ret= færdighed i Tvivl. At forlade ſig p. ſin Sags R. At holde over Ret og Retfær= dighed (over Retten og dens Udøvelſe.) — retkiørnet, adj. d. ſ. ſ. retvinklet. Ret= holt, et. 1. d. ſ. ſ. Lineal. (Moth.) 2. Ofteſt bruges det om et lige tilſkaaret, 5 til 10 Alen langt Træſtykke, hvoraf man be= tiener ſig v. et Jordsmons Afvining ell. Nivellering, ell. ved Bygningsarbeide. — ret= hovle, v. a. 1. hovle lige, jævnt; jævne v.

Høvling. (Holberg.) **retkantet**, adj. som har lige Kanter; rethiørnet. **retkløvet**, adj. v. kløvet lige efter Aarerne eller Lagene (om Træ ell. Steen.) V. S. O. **retlede**, v. a. 1. føre p. ret Vei; veilede. (Moth.) **retleds**, adv. lige frem, ad den lige Led ell. Vei. (directe.) P. Claussen. Moth. **retliniet**, adj. d. s. s. ligeliniet. **retlærende**, adj. v. som følger den rette Lære. (n. O.) [**retløs**, adj. s. nedenfor under n. s. Ret.] **retmæssig**, adj. overeensstemmende m. Ret, m. Loven; lovlig, lovgrundet. (Et tydsk Ord, som dog alt Moth har.) En retmæssig Arving, Fordring, Grund. Deraf: **Retmæssighed**, en. ud. pl. Lovlighed, Gyldighed, Tilbørlighed. — **retraadig**, adj. som raader ret, giver gode Raad. (lidet brugel.) "Han var en priislig Helt, forstandig og retraadig." Bording. **retsidet**, adj. s. ligesidet. — **Retsind**, et. er af Nyere brugt for Retsindighed. (jvf. Sind, 1.) "Guld og Smiger ei forførte ham fra Retsinds lige Vei." (D. Tilsk.) **retsindig**, adj. som i sin hele Tænkemaade beherskes af Følelsen for og Kiærlighed til det, som er ret og billigt, og i sine Handlinger følger det. (integer.) Deraf: **Retsindighed**, en. ud. pl. — **retskaffen**, adj. pl. retskafne. 1. d. s. s. retsindig; især m. Bibegreb om Retsindighedens Yttring i Vandel og Handlemaade. (jvf. redelig, ærlig.) 2. dygtig, ægte, brav, som ikke sviger sit Kald. En retskaffen Arbeider, Soldat. (Som adv. hyppigen i dagl. Tale. Det har frosset retskaffent i Nat. Vi vil være retskaffen lystige.) **Retskaffenhed**, en. ud. pl. den Egenskab, at være og vise sig retskaffen. — **Retskrivning**, en. ret ell. rigtig Skrivemaade i et vist Sprog, ell. den, især paa Vedtægt og Skrivebrug grundede Maade, at udtrykke Ordene i Sproget v. de almindelig brugelige og forstaaelige Skrifttegn, og Færdighed i denne Skrivemaade; Orthographie. Den danske, tydske R. **Retskrivningslære**, en. skriftlig Udvikling af Reglerne f. Retskrivning. — **rettroende**, adj. v. som har den rette, ell. den, m. en vis, herskende Kirkes Lære overeensstemmende Tro, den sande Religion. (orthodox.) **Rettroenhed**, en. Orthodoxie. (et ikke heldigt Ord hos v. Aph. J. Baden, og Nyere.) **retvendt**, adj. v. 1. som har den rette Side vendt udad. (Moth.) 2. som er vendt rigtig, v. den rette Led. (V. S. O.) **retviis**, adj. 1. tilforn: d. s. s. retfærdig. retvise Vidnesbyrd. (D. Lov. I. 13. 11.) 2. Lovkyndig, retslærd. (sielden.) deraf: **Retviished**, en. ud. pl. Retfærdighed, Lovkyndighed. "Kong Frode vilde — ogsaa bære Navn af sin Forstand og Retviished." Vedels Saxo. **retvinklet**, adj. som har rette Vinkler ell. Hiørner. (s. adj. ret, 1.) En retvinklet Fiirkant (m. 4 rette Vinkler.) En r. Trekant (m. een ret Vinkel, v. 9
retvisende, adj. som viser ret. Søkort, hvorpaa Nord- og S ere aflagte efter det sande Nord.

1. **Ret**, en. [J. Réttr. A. S. I overhovedet: den Tilstand v. no er ret. [Hertil høre vel ogsaa derne: At giøre noget t. Rette lave til. At hielpe een t. Rette. t. Rette (t. Ening) m. een om no god at komme t. Rette med. s. n 1. den Beskaffenhed v. Ord ell. at de stemme overeens m. Sage Sandheden, Rigtigheden. I T ne: At have Ret o: sige, paasta er sandt, rigtigt; ikke tage feil Ret, det var i Fior, han døde ver jeg Dem Ret (naar man t Rigtigheden af det, han siger. altid have Ret. Man maa la holde Ret, ellers bliver han vre ralsk ell. juridisk Evne, Grund, at giøre ell. lade, ell. at tilhol giøre ell. lade noget. At hav giøre noget. — Ret til en Ting o: dring paa Tingen, Ret t. at k siddelse ell. Brug af en Ting. (j Ret i Tingen o: Rettighed, som en vis Ting ell. følger m. Ti uden Hensyn p. en bestemt Per re,) — Det frie Menneskes R. t stemme sine Handlinger. Mi jeg mig ikke fratage. Retten Side. Det er baade imod Re hed. (s. dette Ord.) At bøie, fo ten o: den i positive Love grund dens Haandhævelse. Den S Eiendomsret. Brugsret. — I br. som adv. m. god Grund, Medhold af det, som er ret, rigt [jvf. Rettighed.] B. i concret det, som har Beskaffenheden, at være ret og retfærdigt, ell. o mende m. det Sande, Rigtige, de positive Love, der udsige hva ligesom og Indbegrebet af det Love foreskrive. 1. i Almindelig der eengang er Ret, maa i l altid blive Ret." Birkner. Re rer det. At lade Naade gaae f. er dog Lov og Ret i Landet. A og Ret. Rettens Pleie, Ha Rettens Fornegtelse; Rettens tryk i Lovsproget.) Begrebet Retsbegrebet. Retslære, Rets videnskab, o. fl. Sammens. — Syndstagen. (Ordspr. om den saakaldte Ret.) 2. Indbegreb et vist Slags Love udsige at v fremstille som Forskrift f. visse H Mennesket, som Bestemmelse af og Rettigheder. Naturens Re gerlige Ret. Folkeret. Stats

... Politieret. Handelsret.
...merske, den canoniske, den dan=
...s. Søe̊dreet.) 3. den af Sta=
... ell. til et Samfund af Flere
...dømmende Magt, saavelsom dens
... Afsørelse; Domstol, Ting. En
..., Underret, Raadstueret, Birkeret.
(Bisidder) i en R. Den høieste R.
. At sætte Retten (begynde Sa=
...forhandling f. en Domstol.) At
. At kalde een f. Retten, møde i
Paa Rettens Vegne. At gaae i
...ten: egentl. føre Sag m. een. (s.
...ng.) uegentl. bebreide, kalde t.
...) — At gaae i Rette f. een (føre
...g.) At tage sig selv til Rette,
... v. sin Modstander; ell. selv uden
Dom at ville udføre sin formeente
...ttens Betiente. Rettens Middel.
...rer maaskee ogsaa Talemaaden:
...ten i Rette ɔ: bebreide; straffe m.
...irettesætte.) 4. en Sags Be=
...efter Loven og f. Domstolene. At
...ttens Vei. At lade Retten have
5. Det, man i Følge en Lov
ell. positiv) er beføiet til at fordre
... Rettighed. At paastaae, holde
...tgive noget af sin Ret. Denne
...m som Lehnsgreve. 6. Det, som
... een efter Loven, efter hans For=
At giøre een sin Ret ɔ: straffe
... han fortiener. At lade een ve=
...iet. At giøre enhver R. og Skiel.
... A. 2.) C. Den gamle Bøinings=
...e br. endnu med præpos. i, med,
...) Rette. At gaae i Rette m. een
... med, giøre Bebreidelser. Gaae
...m. Gud. — At sætte een i Rette
...r B. 3.) 2. Med Rette, m.
... Føie. (s. A. 2.) 3. Til Rette.
...een t. Rette, hielpe ham t. Rette
...elpelig.) At giøre noget t. Rette
...te i Stand.) At komme t. Rette
...ende ud af, komme t. Ende med.)
... t. Rette m. een (ɔ: komme over=
...e enig med.) At komme t. Rette
...mme i Stand igien. At tale een
... tale sig t. Rette m. een ɔ: bringe
...illigere Tanker, faae ham til at
(Men: at tale sig til Rette, i
...t: søge sin Sag afgiort v. lovlig
D. Lov. I, 1. 3.) At tage sig
...te. (s. ovenfor B. 3.) = Afledede
...usatte Ord, som høre t. Subst.
...lig, adj. 1. som stemmer overeens
..., som er, som det bør være. (Ty.
... rechtlich.) 2. i nyere Tid
...m hører t. Lov og Ret, vedkom=
...stolene og Rettergang; juridisk.
...Forhold. En r. Grund, r. For=
...Oftere dog: Retsforhold, Rets=
..., Retsgrund, o. s. v.) — retløs,
...af Ret, 1.) ulovlig, uret, uret=

mæssig. 2. (af Ret, 2.) som har mistet sin borgerlige Rettighed, ell. sin Adkomst t. Rettens Forsvar. "I manglende Fald bør Morderen strax erklæres retløs." Ørsted. Eunomia. II. 60. = **Retsbegreb**, et. Begrebet om det, som er Ret; som er moralsk ell. juridisk rigtigt, ell. som man har Ret til. **Retsbetiening**, en. (s. Ret, B. 3.) Betiening v. en Ret ell. Domstol. **Retsbetient**, en. Betient v. en Ret; især d. s. s. Rettens Betient ɔ: Tiener, Politiebetient. **Retsbrug**, en. det, som er Brug i Rettergang. **Retsdag**, en. Dag, da Retten holdes; Tingdag, (Ambergs Ordb.) **Retsdrift**, en. D. til at skaffe sig selv og andre Ret. "Retsdriften er dybt grundet i den menneskelige Natur." Mynster. **Retsfordring**, en. lovlig Fordring, F. som man v. Lov og Ret kan forfølge. — **Retsgrund**, en. 1. Grundsætning om det, som er ret ell. lovligt. Almindelige Retsgrunde. (Ørsted.) "Anvendelse af de bekiendte Retsgrunde p. Folkene." Treschow. 2. Betingelse f. Lovligheden i en Fordring, Besiddelse, Adkomst. Hans Krav mangler al R. "Erhvervelsens Retsgrund." A. Ussing. 3. Grund, som hentes fra Lovgivningen ell. Retslæren; juridisk Grund. — **retsgyldig**, adj. som har Gyldighed efter Loven, har Retskraft. (Ussing.) **Retsgyldighed**, en. Retskraft, juridisk Gyldighed. (Ørsted.) **Retshandling**, en. En Handling, der udgaaer fra en Ret ell. Domstol, der betinges v. en Dom ell. Retskiendelse. "Udlæg er ikke en Øvrighedshandling, men en Retshandling." A. Ussing. **Retskiendelse**, en. K. som Retten affiger, Dom. **Retskraft**, en. lovlig Kraft, Gyldighed efter Loven, juridisk Gyldighed. Et Skiøde har ingen Retskraft før det er tinglæst. — **Retskrænkelse**, en. Overtrædelse af Lovbud; Krænkelse af en Andens Ret. (A. Ørsted.) **retskyndig**, adj. s. lovkyndig. — **retslærd**, adj. som har lærd Indsigt i Lovgivningen og Lovenes Forklaring og Anvendelse; Lovkyndig. En Retslærd, Jurist, lovlærd Mand. **Retslære**, en. ud. pl. Lære ell. Videnskab om det, som er ret. (s. **Lovkyndighed**, 2.) **Retslærer**, en. pl.-e. Lærer i Lovkyndighed. **Retsorden**, en. den Orden, som følges i Rettergang og Sagers Paakiendelse. **Retspleie**, en. ud. pl. Omsorg f. Rettens og Retfærdighedens Haandhævelse v. Domstolene. **Retssag**, en. pl.-er. S. som føres f. Retten; Lovmaal, Proces. **Retssikkerhed**, en. den Sikkerhed, som v. Lov og Ret hiemles. **Retsskik**, en. Skik, som finder Sted i Rettergang o. d. "En Retsskik er en udvortes Handling, som pleier at foretages v. retlige Forhandlinger." Müller. **Retsstrid**, en. Stridighed, der søges afgiort v. Retten; Proces. **retsstridig**, s. lovstridig. (retstridig, og Retstridighed. A.

Ørsted.) **Retsstævning**, en. S. som udstedes fra en Ret; i Modsætn. t. **Udenretsstævning** ell. Kaldseddel, som Sagsøgeren udsteder i sit eget Navn. — **Retssædvane**, en. "En Sædvane i hvad der angaaer retlige Forhold." P. E. Müller. — **Retstvang**, en. ud. pl. Tvang, som v. Retten (B. 3.) paalægges een; Udøvelse af Øvrighedens Tvangsret. **Retsvidenskab**, en. videnskabelig Indsigt i og Fremstilling af Lovkyndigheden. **Retsvirkning**, en. En Virkning med Retskraft, eller hvorved noget i en Retssag tilveiebringes; juridisk V. 'Egen Bekiendelses **Retsvirkning**." Ørsted. "Udlægs **Retsvirkning** er at give Eiendom." A. Ussing.

2. **Ret**, en. pl. **Retter**. [I. Réttr. T. Gericht.] eet Slags kogt, stegt ell. paa anden Maade t. et Maaltid tillavet Mad. "Den ædle Sandheds dyre **Ret**, som Konger sielden smage." Bording. At spise noget af alle **Retter**. Han spiser kun een **R**. om Middagen. En **Ret** Kiød, en **Ret** Fisk. (s. Kiødret.) En simpel, sammensat, kostbar **Ret**. (Ofte tilføies: **Mad**. Een **Ret** Mad, to **Retter** Mad.)

Rette, v. a. og rec. 1. [I. rétta.] 1. egentl. bringe noget t. at blive ret ell. lige. At r. det som er kroget, skiævt. At r. et Søm. At r. Legemet, rette sig, antage en lige Stilling. Denne Stang har bøiet sig; men den kan nok rettes. At r. noget lige. (Ogsaa neutr. At rette paa een, p. noget ɔ: søge at rette. — Det er uvist, om Talemaaden: at rette for sig ɔ: bringe sin Sag i Rigtighed, bevise sin Skyldfrihed (D. Lov. I. 5. 11) hører herhid.) — fig. At forandre noget, som ei er ret, rigtigt, som det bør være, til det bedre; forbedre det. At rette en Feil, Feiltagelse. r. en Trykfeil. Han burde r. sig selv, inden han vil r. andre. "Hvo sig selv retter, farer ei vild." Ordspr. — Deraf: **Rettelse**, en. pl.-r. Emendatio. 2. bestemme en Tings Leie, Stilling, Skik, Orden; lave, giøre t. Rette; mage at noget kan skee. Denne Bemærk. br. især kun i Sammensætn. f. E. afrette, anrette, indrette, oprette, udrette. At rette en Hestesko til ɔ: passe den t. Hestens Hov. At r. Maden an, (en nyere, tydsk Talemaade) ɔ: tage Maden fra Ilden og bringe den i Kar ell. paa Fade, f. at den kan sættes p. Bordet; rede Maden. (s. anrette, 2.) — Heraf: **Retterbænk**, en. Bænk ell. Bord i Kiøkkenet, hvor Maden beredes inden den koges, og siden anrettes. 3. i nogle faa Tilfælde (efter det T. richten:) bestemme et Legemes Stilling og Bevægelse. At r. Seilene efter Vinden. "At jeg v. en Vildfarelse kan rette mit Skud p. min Staldbroder." B. Thott. (jvf. stille.) — Deraf det oftere brugelige: **Retning**, en. pl.-er. Bestemmelsen af det Punkt, hvorimod et Legeme vendes, ell. hvortil det bevæger[...] relse, Flugt. (Directio.) At ga[...] i den samme R. — fig. At give Siæ[...] somhed en vis R. "Et Spil af P[...] der bruge vil m. Frihed sine Vi[...] en mulig **Retning**." Heiberg. "[...] en ny Tankernes og Sindets **Retn**[...] gaaet." Mynster. (T. Richtu[...] recipr. at rette sig efter een, ef[...] antage en Person ell. en anden [...] som bestemmende Grund f. sine H[...] At r. sig efter eens Luner, Særh[...] r. sig efter Landets Skik. 5. i L[...] dømme, kiende, paakiende. (af n[...] At rette imellem Parterne. "[...] Lov, som Kongen giver skal Land[...] og rettes." D. Lov. I. 1. 4. (T. [...] At rette over een. Frederik II. G[...] Deraf de forældede Ord: **Rette**[...] Domhuus. (H. Taussen.) **Ret**[...] et. Sted, hvor Retten holdes; [...] 6. At rette bruges ogsaa f. hen[...] fuldbyrde en v. Dom tilkiendt [...] Han blev rettet m. Sværd. He[...] terplads, en, og **Retterssted**, et. [...] som er bestemt t. Forbryderes H[...] **Rettersværd**, et. Bøddelsværd. [...] øxe, en. Bøddeløxe. (V. S. O.)

Retfærdig, **retsindig**, **retskaff**[...] der. adj. og adv. ret.

Retning, en. pl.-er. s. v. a. r[...]

Rettelig, adj. [af v. a. rett[...] kan rettes, giøres lige, ell. forar[...] bedre. (sielden.)

Rettelig ell. **retteligen**, adv. ([...] ret Maade, som det bør være; ri[...]

Rettelse, en. pl.-r. s. v. a. ret[...]

Retterbænk, en. s. rette, 2.

Rettergang, en. [af n. s. **Ret**, [...] lingen at gaae i Rette, at udføre [...] Domstolen; Lovmaal, Proces, [...] Deraf: **Rettergangsmaade**, en[...] Maade, at føre Sager paa; [...] Proces.

Retterting, et. [Af rette, [...] **Ret**, 3.] Ting, hvor Sager før[...] stol. s. **Ting**, et.

Rettesnor, en. pl.-e. [af v. a[...] egentl. en Snor, hvorefter Haan[...] afsætte en lige Linie; oftere figur[...] Regel, Forskrift, Bestemmelse[...] Handlinger. Egennytte er **Rett**[...] alle hans Handlinger. "En **Ret**[...] skulde veilede og styre dem i deres [...] Forbindelse." Schytte.

Rettighed, en. pl.-er. [af [...] som efter Retten tilkommer een; [...] har lovlig Adkomst til ell. For[...] som man er berettiget til. (s. **Ret**[...] paastaae noget som en R. Adeli[...] heder. Denne **Rettighed** ligge[...] følger m. Gaarden. "**Rettigh**[...] ter altid en Lov, der beføier m[...]

...ng." Birkner. At ville giøre ...n Billighed, t. en Rettig= ... modsatte Bemærkelse: Skyld, ..., Afgift, forekommer i ældre Lo= ...Christ. III. Reces C. 8. Christ. IV. ...L. 4. 2 og 78.)

...et. [J. og N. S. Rif. Sv. Ref.] ...er, Klippe ell. Sandbanke i Havet. ...) 2. færd. en fra en Kyst udgaaende ...ell. Sandbanke i Havet, der som of= ... bredest v. Landet og ender m. en (B. S. D.) s. Rif. = Heraf: Revle, ...-r. (Sv. Refwel.) en mindre Sand= ... et langt og smalt Udyb i Havet; en ...ke. (Overhovedet: en lang, lige= ...ven Strimmel. f. E. a.) en Revle ...mellem Tørvegrave. Dec. Mag. VI. 3. b.) "De midterste Revler i et ...en." Schades Beskr. over Mors. ...værtræ ell. Hiørnebaand, der slaaes ...ræder, for at holde dem sammen, ...paa en Laage o. desl. (Fleischers Ha= ...)

...ne, v. n. 1. (er.) udt. rævne. [Sv. ...remna. af rive. J. rifna, gaae i ...t.] give sig fra hinanden, saaledes at ..., især efter Længden, stilles ad; ... Muren, Tøiet er revnet. (sprække ...er om det, som faaer en lang og fiin ...g ell. Split; revne ogsaa om det, ...ker heelt itu, ell. med en større Aab= ... "At revne forudsætter Virkningen ...rkere Kraft, en større Vold, og en ...frembragt større, bredere Rift eller ... end sprække." Nord. Tidsskr. III. "Da revnede Jorden, som var under ...4 Mose B. 16. Loftet er revnet ...et. "Jorden sprækker i Tørke; den ... i Jordskiælv." Müller. — Deraf: ...en. pl.-r. en brusten Aabning. (jvf. ...ke.)

...lution, en. pl.-er. heel og alminde= ...andring i Tingenes Orden, Forbin= ...Gang; Omvæltning. Revolutio= ...aturen. Især om en saadan Foran= ... Staters Forfatning; en Statsom= ...g. Den franske Revolution.

...e, v. a. 1. udt. ræven. [J. refsa. ...sa.] straffe m. Ord ell. Gierning; At revse een f. en Forseelse. (Med ...rbindes Begrebet om den umiddel= ...vendelse af Straffen; men det har ... Bibegreb om en Bestemmelse v. na= ... ell. positive Love, som straffe har. ... revser den uartige Dreng v. Hug ...; Han straffer ham f. en Forseelse, ...enskab ell. Uvdighed v. at unddrage ... Fornøielse c. d.) = Revselse, en. ...gen at revse, ell. det, at blive revset. ... R. er ingen passende Straf f. ...ere. "Revselse bruges sielden om ...ne Straffe; der gives Straf, men ikke Revselse t. Døden." P. E. Müller. — Revser, en. den, som revser. (Moth.)

Rhin, **Rhinstrømmen**, n. pr. deraf: **Rhinlande**, pl. Lande, Landstrækninger, som Rhinen giennemflyder; dog især kun om visse Egne af Tydskland. Heraf adj. **rhinlandsk**. f. E. den rhinlandske Fod, Alen. — **rhinsk**, adj. som er fra Rhinlandene. **Rhinskviin**, en. pl.-vine.

Ribbeen, et. pl. d. s. [A. S. Rib, Ribbe. J. og Sv. Rif, Ref. T. Rippe.] de buede Been i Mennesters og Pattedyrs Legemer, som danne Siderne af Brystet; Sidebeen. (Formen: Rib. pl. Ribber, som Moth har, er nu lidet brugelig. Dog finder man: Skibets Ribber ell. Ribbeen ɔ: Spanterne i Skibets Skrog. Ribber kaldes ogsaa an= dre mindre Tømmerstykker i Skibet; f. E. de, som tiene t. Underlag f. Dæksplankerne, og lægges tværskibs imellem to Dæksbielker. = **Ribbeenshinde**, en. H. som indvendigen omgiver hele Mellemlivet, og sidder fast v. Ribbenene. (V. S. D.) **Ribbeenssteg**, en. et stegt Ribbeensstykke af et slagtet Dyr, især af Sviin. **Ribbeensstykke**, et. en Deel af Ribbenene p. et slagtet Kreatur m. det vedhængende Kiød.

Ribbel, en. efter Moth: det, som skæres af Fisk, saasom Finnerne af Helleflyndre. (Moth skriver ogsaa: Ribbel og Rrat ɔ: alt tilhobe, det gode m. det slette uden For= skiel. Dette Udtryk i d. Tale lyder dog snarere Revel og Krat. Maaskee det sidste er det jydske Krat ell. Kratte, en stor Markrive, hvormed Rivelsen føres sammen m. m.)

Rible, en. pl.-r. Skramme efter Slag og Pidsk.

Ribs, et. pl. d. s. Frugten ell. Bæret af en almindelig, i Haverne dyrket Buskvært. Ribes rubrum. (i Norge Viinbær.) — **Ribsbusk** ell. **Ribstorn**, en. En enkelt Busk af den Bært, som bærer Ribs. **Ribssaft**, en. udpresset og m. Sukker kogt Saft af R. **Ribssuppe**, en. Grynsuppe m. Ribs f. **Ribstærte**, en. Kage, hvori kommes Ribs ell. Ribssaft. **Ribsviin**, en. En Drik liig Viin, der laves af Ribs.

Rid, et. Gierningen at ride. s. Ridt.

Ridder, en. pl.-e. [af ride. J. Riddari, en Rytter. s. dette O.] 1. i Middelalderen: en Adelsmand, som v. Ridderslaget meddeeltes en høiere personlig (ridderlig) Værdighed, uafhængig af Slægt og Byrd, og hvormed især en forædlet Tapperheds Pligter, Troskab mod Overherren, og de Svageres, bl. a. Qvindekiønnets Beskyttelse, vare forbundne. Kongen slog ham til **Ridder**. (jvf. **ridderlig**, **Ridderskab**, **Riddervæsen**, o. fl.) At slaae sig til R. paa een ɔ: søge at ydmyge ham. 2. i fildigere Tider: den, der af Fyrsten og Ordensherren optoges som Medlem af visse, oprin=

delig krigerske Samfund: Ordener, Ridderordener. En R. af den tydske Orden. De tydske, preussiske Riddere. En R. af Malta, Malteser-Ridder. En R. af Elefanten, af Hosebaandet. Han er R. af adskillige udenlandske Ordener. = **Ridderaand**, en. ridderlig Aand, Charakteer, Tænkemaade. "En Ridderaand, som blev hans hele Siæls herskende Følelse." Rahbek. **Ridderbaand**, et. d. s. s. **Ordensbaand**. **Ridderdag**, s. **Ordensdag**. **Ridderdragt**, en. den Dragt, som en R. ved høitidelige Leiligheder er forpligtet t. at bære; Ordensdragt. **Riddergods**, et. en hos os fremmed Benævnelse p. visse Slags adelige Godser i Tydskland, ell. paa et adeligt Gods overhovedet. **Ridderhær**, en. En Hær, som bestaaer allene af Riddere. (Ingemann.) **Ridderhøitid**, en. H. i Anledning af en ell. flere Ridderes Optagelse i en Orden; Ordenshøitid. **Ridderkappe**, en. den K. som hører t. endeel Ridderordeners Ordensdragt. **Ridderkors**, et. Et Kors, som i endeel Ridderordener br. som Ordenstegn. **Ridderlehn**, et. i Tydskland: et vist Slags Lehnsgodser. **Ridderorden**, en. et Samfund, hvis Medlemmer kaldes Riddere, og udmærkes v. et eget Tegn: Ordenstegn. At optages i en Ridderorden. (s. 2. **Orden**.) **Ridderpligt**, en. Pligt, som paaligger en R. i Følge hans Stand. (F. Schmidts Digte.) **Ridderroman**, en. R. hvis Tildragelser og Personer ere hensatte i Riddertiden. **Riddersal**, en. En meget stor Sal i Slotte, som bruges v. særdeles høitidelige Leiligheder og t. store Fester. **Ridderslag**, et. Handlingen, at slaae een til R., ell. ved et Slag m. Fladen af Sværdet p. Skulderen optage een i en Ridderorden. **Ridderspil**, et. En af ridderlige Øvelser bestaaende Leg, f. E. Turnering, Dystløb. **Ridderspore**, en. Navn p. en Urt. Delphinium consolida. **Ridderstand**, en. 1. en Ridders Stand, Værdighed. 2. coll. d. s. s. **Ridderskab**, 2. **Riddersvend**, en. i Middelalderen: den, som bevæbnet tiente og fulgte en Ridder, og ofte selv var af Adel; Væbner, Vaabendrager. (Øhlenschl.) **Riddersæde**, et. Opholdssted f. en R. ell. for et Samfund af Riddere. **Riddertegn**, et. s. **Ordenstegn**. **Riddertid**, en. den Tid i Middelalderen, da Riddervæsenet især blomstrede. **Riddertieneste**, en. den Tieneste, Krigstieneste, som en R. var forpligtet t. at giøre. **Riddertog**, et. Tog ell. Krigstog, som Riddere giøre. Et høitideligt **Riddertog**. Maltesernes **Riddertog** mod Tyrkerne. **Riddervæsen**, et. alt det, som i Middelalderen regnedes t. Riddernes Værdigheder og Pligter, og som dermed stod i Forbindelse ell. fulgte deraf. = **Riddersmand**, en. i ældre Tider: en Adelsmand, Herremand; it. d. s. s. Ridder.

Ridderlig, adj. som egner en Ri[...] hører til, eller passer f. en Ridder ell. A[...] mand. Ridderlige Øvelser. Et rid[...] ligt Academie.

Ridderskab, et. ud. pl. 1. en Ri[...] Stand ell. Værdighed, saaledes som [...] Fortiden fandt Sted. (sielden.) 2. [...] det hele Samfund af Riddere i et vist [...] ell. (efter Talebrugen i Sverrige og [...] land) af den høiere Adel; Adelen som [...] Stand. Det Slesvig-Holstenske Ridder[...]

Ride, v. n. og a. red. er reden, har [...] det. pl. redne. [J. rida. A. S. rid[...] 1. neutr. bevæge sig fra et Sted t. et a[...] siddende p. et Dyr. At r. paa en Hest[...] en Esel. Han red p. en graa Skim[...] absol. forstaaes det sædvanl. om at ri[...] Heste. At lære at ride. Han rider godt[...] ikke ride. Han er reden (herfra) f. en [...] siden. Vi have redet hele Natten igie[...] At r. til, hen t. et Sted. At r. [...] Møde. Han er redet sin Vei (o: b[...] At r. ud, begive sig ud fra sit Hiem t. [...] At ride til o: hastigt. (s. til, B. 2.) [...] paa Jagt. At r. paa Landet. Ha[...] ridende i Gaarden. Et ridende Bu[...] At r. i Skridt, i Trav, i Galop. - D[...] første Gang jeg rider, har redet (ad) [...] Vei. At r. ti Miil p. en Dag, r. en [...] en Time. — fig. At r. paa en Kie[...] Skibet rider p. Ankeret, naar det ikke [...] roligt. Det er en Materie, han altid [...] paa o: idelig taler om. 2. act. betie[...] af et Dyr t. at ride paa. At r. en He[...] Muuldyr. Denne Hest er endnu aldri[...] det. At r. en Hest t. Vands, t. Sm[...] At r. en Hest stiv, træt, fordærvet, [...] At r. en Hest til o: vænne den t. at [...] skolerigtigt, giøre den skolereden. [...] een over, ell. overende. At ride o[...] Gierde. At ride Herredag ind. — R[...] **Ridning**, en. ud. pl. Gierningen at ri[...] **Ridt**, nedenfor.) = **Ridebane**, en. [...] Plads t. at ride p. og tilride Heste. [...] brug, en. Brug t. Ridning. En Hest t[...] debrug. **Ridebuxer**, pl. Buxer ell. [...] buxer, som br. naar man rider. **Rideb[...]** et. B. som tages om Livet, naar man [...] **Ridedragt**, en. D. som br. naar man [...] **Ridedækken**, et. D. som lægges under [...] delen p. Hesten; Sadeldækken. **R[...]** ged, en. kaldtes tilforn Fuldmægtige [...] Forvaltere p. Herregaarde. **ridefør**, [...] om en Hest: stærk nok t. at rides. (M[...] **Ridehest**, en. En Hest, som allene ell. [...] br. til at ride paa. (s. **Kiørehest**.) [...] Hoppe i Særd. **Ridehoppe**. — **Ride[...]** et. Et stort Huus indrettet t. at ri[...] holde Rideøvelser i. **Ridehynde**, e[...] til at ride paa i St. f. Sadel. **Ri[...]** ker, en. "En halv udlært Karl i Ri[...] sten." Moth. Nu en Titel, som give[...] Personer, der oplæres i den kongel. [...]

Ridekappe, Ridekiole, en. En Kap-
e, som br. naar man rider. Ri-
ken. En Betient, som rider efter
, naar denne rider ud, og giør Tie-
Ridekonst, en. den K. at
, ell. Indbegreb af Reglerne f.
Færdighed. Ridemand, en. pl.
Personer, som tilforn udnævnedes
erne, f. at giøre Execution
lige, og f. at paakiende Sande-
Dom om Markeskielssager. (Ride-
D. Lov. I. 24. 36. I. 6. 2.)
, en. P. som br. naar man rider.
, en. Ridebane. Ridepost, en.
, som befordres t. Hest. Ride-
Indretning, hvor Heste tilrides,
Folk øves og underviises i Ridekon-
Ridestald, en. S. hvor Rideheste
Ridestutteri, et. S. hvor Ridehe-
ges. (Veter. Saml. 1 Hefte. 1827.
utteri.) Ridestøvler, pl. lange
Støvler, som bruges naar man
ridetam, adj. En r. Hest ɔ: som
lader sig ride, er let at r. (Moth.)
, en. (Moth.) d. s. s. Sadeltaske.
, en. En T. ell. kort Kiole, som
man rider. Ridetoi, et. alt det
, som hører t. at ride, Sadel, Bid-
Dækken, m. m. "Et Ridetøi af
Silke." Schytte.
, en. pl.-r. (Indsk.) en liden Rift
Sprække. En Ridse i Glas, i Huden.
, v. a. 1. [T. ritzen.] 1. giøre
, Streger ell. Skrammer i no-
et spidst Redskab. At r. Huden.
Figurer i noget m. en Naal.
strev i Støvet, førend Staalet
i Kobber." Schytte. At r. sig p.
2. aftegne m. et spidst Redskab,
Tegnepen, Ridsefieder e. d. s. af-
— Ridsning, en. Gierningen at rid-
Ridsebly, et. Blyant. (Moth.)
, et. Tegnebræt. Ridsefieder,
Ridsepen. Ridsekonst, en. Tegne-
Ridsekrid, et. Ridsekul, et. Krid
t. at tegne m. (Moth.) Ridseme-
Ridsemester, en. pl.-e. en Tegne-
(forældet.) Ridsepen, en. Et spidst
af Staal ell. Messing t. at ridse,
Linier med. Ridsepreen, Rid-
Preen ell. Syl t. at ridse med.
, et. ud. pl. [af ride.] Gierningen
, og Veien, som v. Ridning tilbage-
(br. kun, naar der tages Hensyn
.) Et langt og besværligt R. Vi
hele Vei i eet Ridt.
, v. a. 1. sye noget løseligt t. eller
At rie en Søm. At rie et
Trøien.
et. pl. d. s. [s. Rev.] en Sandban-
, der strækker sig fra en Kyst ud
, eller en Samling af lave Skiær i
("Linea arenaria in mare procurrens." *Ihre.*) Skagens Rif. Det jydske Rif.

Riffel, en. pl. Rifler. En m. Rifler i Løbet forsynet Kugleb︢øsse; en Kugleriffel. = Riffelform, en. En Kugleform, som hører t. en Riffel. — Riffelkugle, en. K. til en Riffel. Riffelskytte, en. Skarpskytte ell. Jæger v. Krigsfolket, som er væbnet m. Riffel.

Rifle, en. pl.-r. fordybede Striber, lange og ligeliniede Fordybninger, og derved frembragte forhøiede Linier ell. Strimer p. Overfladen af et haardt Legeme. Rifler p. en Søile, i en Bøsse.

Rifle, v. a. 1. [T. riffeln. E. to rivel. Sv. riffla.] frembringe Rifler i noget. At rifle en Bøsse. Riflede Søiler, Spiseskeer.

Rift, en. pl.-er. [Af rive. Sv. Rif.] 1. En reven Split ell. Sprække. At rive en Rift i Noget. — En Klipperift (hvor Fieldet synes at være sønderrevet.) "Græsset grønnes i de dybe Rifter." Ingemann. 2. Gierningen at rive; kun i den figurl. Talemaade: Der er megen Rift om ɔ: stærk Søgning. (s. rives.) 3. At tage Rift i et Seil, rebe det. (Moth.)

Rifte, v. a. 1. giøre Rifter i noget. (Moth.)

Rig, adj. [I. rikr. A. S. ryc.] 1. som er til, er tilstede i Overflødighed, i stor Mængde. En rig Høst. rige Gaver. (s. rigelig.) 2. som, i Forhold t. Andre, t. Medlevende, har Overflødighed, en stor Mængde af noget; særd. og absol. som har Overflødighed af Penge, Gods, Midler. (modf. fattig.) "Meer end eengang er det erindret, at Rigdom ikke giør rig." Rahb. "Naar alle ere rige, saa er ingen det; og fattig er da den, der ikke er saa rig som de andre." J. Bone. Han er rigere end Broderen. Han fik en r. Pige. At giøre et rigt Giftermaal. Han sidder i Velstand, men r. er han ikke. Landet er rigt paa ædle Metaller. — Et rigt Sprog (som har Ordrigdom.) En r. (frugtbar) Indbildningskraft. Der er en r. Opfindelse i dette Digt. (I Sammensætn. aandrig, blodrig, fiskerig, folkerig, glæderig, konstrig, lærerig, ordrig, talrig, o. fl.) 3. som indeholder en Mængde kostbare Ting. Dette Skib har en r. Ladning. En m. Guld rigt besat Kiole. = Rigdom, en. 1. ud. pl. Tilstanden, at noget er tilstede i Overflødighed, ell. Tilstanden at have Overflødighed, at være rig. (modf. Mangel, Fattigdom, Armod.) R. paa Tanker, p. vittige Indfald, p. timeligt Gods. At tragte efter R. "Rigdom, der har Udgift, men ingen Indtægt, hører engang op at være Rigdom." J. Bone. 2. coll. og pl. Rigdomme. overflødige Ting af en vis Art, særd. overflødige Midler. (Subst. Righed om

Beskaffenheden br. kun i nogle Sammens. f. E. Blodrighed, Kornets Meelrighed, Vandrighed.) — **rigelig**, adj. og adv. overflødig; i Mængde, tilstrækkeligen. rigelige Gaver. Møllen har rigeligt Vand. Han fik sit Tab rigeligen erstattet. Der var rigelig dobbelt saa meget (noget meer end.)

Rige, et. pl.-r. [J. Riki. A. S. Rice.] A. 1. Indbegreb af de Lande og Landskaber, som ere undergivne og lyde een Overherre; en Bemærk. der egentlig kun finder Sted i Ordene: Kongerige, Keiserrige og n. pr. Østerrige. 2. særd. Samlingen af de Lande, som have en kronet Overherre, (Monark) en Keiser ell. Konge t. Hersker og Overhoved. (En Republik, et Hertugdømme kaldes ei et Rige.) Det assyriske, det romerske Rige (det sidste br. ikke let om Romerstaten før Keiserne.) Det tydske R. (m. Hensyn t. dets fordums Overherre, Keiseren.) En Konge uden Rige. Rigets Store. At forlade, reise ud af Riget. Et Arverige, Valgrige. — fig. i Theol. Guds Rige. (I ældre Tider var den genitiv. Form Rigens almindelig, f. E. At Rigens Indkomst. Rigens Cantsler, Raad, Hofmester ꝛc. Rigens Ret og Dele. Rigens Breve ꝛc.) 3. uegentl. Indbegreb af alle Ting af een Art, naar de udgiøre en stor Mængde. Deraf: Jorderige, Himmerige. (I vore Bibeloverſ. forekommer det fordoblede: Himmeriges Rige.) Om den hele Natur siges: Naturens Rige. Noget andet er: et Naturrige. (s. Dyrerige, Planterige, Steenrige.) B. Rettighed og Magt t. at styre et borgerligt Samfund, en Stat; Herredømme, Regiering. Han søgte at befæste sit R. ved voldsomme Midler. At frasige sig Riget. "Til os komme dit Rige." — fig. i dagl. Tale: Hans R. (Magt) har nu Ende (om en privat Mand.) = Sammensætn. som alle tage den genitiv. Form: **Rigsadel**, en. Adelen i et Rige; men især om den forrige tydske Rigsadel. **Rigsadmiral**, en. tilforn: den øverste Befalingsmand over Krigsflaaden. **Rigsafsked**, en. tilforn: en af den tydske Rigsdag skriftlig udstedet Beslutning. **Rigsarchiv**, et. Giemmested f. Rigets vigtigste Brevskaber, især saadanne, der vedkomme Staten i det Hele, og dens Forhold t. andre Magter. **Rigsarving**, en. pl. - e. den, som har Arveret t. et Rige. **Rigsbank**, en. almindelig Bank f. et heelt Rige. Den danske Rigsbank, oprettet 1813. (Deraf: **Rigsbankdaler**, (jvf. Rigsdaler;) **Rigsbanktegn**, o. fl. **Rigsbidrag**, et. pl. d. s. tilforn i Tydskland: de Bidrag i Folk ell. Penge, som Fyrsterne i Krigstid maatte yde t. Rigsarmeen. (Rigscontingent. Nu: Forbundscontingent og Forbundsarmee.) **Rigscantsler**, en. Cantsleren i et Rige; i Danmark, før 1660, den af R
Embedsmænd, som forestod Can
Alt hvad der hørte t. Lov og Ret,
tens Pleie i Landet. **Rigsdag**,
Forsamling af et Riges Stænder.
daler, en. pl.-e. En Regningsmy
6 Mark og 96 Skilling. (Nu
Danmark, da Rigsbanken opre
halve-Speciesdalere, under Navn
bankdalere, bleve Landets Mynt.)
drost, en. tilforn i Norden en
høieste Embedsmænd, som foresto
senet. **Rigsembede**, et. E. som
et Rige, Statsembede, særdeles
Rigsembeder i nogle Stater.
herre, en. den øverste Hærfører i
Rigsforfatning, en. den Forfatni
efter et R. regieres; Statsforfat
særd. Forfatningen i det tydske R.
forsamling, en. d. s. s. Rigsdag.
forstander, en. den, som forestaa
ringen i et Rige, i Fyrstens Min
hed, Fraværelse, m. m. **Rigs**
tilforn: en F. som hørte til det ty
(Saaledes: Rigsgreve, hvoraf R
skab.) **Rigsgrundlov**, en. d. s. s.
lov. **Rigsgrændse**, en. Grænd
Lande, som høre t. et Rige. **Ri**
en. et vist Slags Mynt i Tydsk
omtrent gielder ⅔ Rigsdaler efter
Rigsfod (ell. Leipziger Myntfod
Rigshielp, en. En af hele Rige
Hielp, enten i Penge ell. Tropper.
hofraad, et. tilforn: en Overret f
tydske Rige, som holdtes i Keiser
dents. **Rigshovmester**, en. tilfo
1660 i Danmark: en af Rigets he
bedsmænd, der omtrent havde sa
stilling, som i ældre Tider Drosten
hær, en. et Riges Krigshær; sær
om den tydske Rigshær ell. Ri
Rigskammerret, en. tilforn i T
en af de tvende høieste Domstol
Rigsklenodier, pl. de Klenodier
som symbolske Tegn p. den høies
et Rige, især v. Kroninger: Krone
teret, Æblet, Sværdet. **Rigsk**
s. Kreds, 4. **Rigskrig**, en. ka
forn en Krig, hvori det hele ty
deeltog. **Rigsland**, et. tilforn:
Lande, der hørte t. det tydske Rige.
lehn, et. pl. d. s. Land ell. Grun
som er Lehn af et Rige. De
Hertugdømmet Slesvig var i ga
et dansk Rigslehn. **Rigslov**,
som gielder f. et heelt Rige. **R**
en. ved denne Benævnelse forstod
hos os 20 Skilling. **Rigsmar**
Mark. **Rigsort**, en. pl.—er.
dansk Mynt, som udgiorde ¼ Rdl
Skilling. **Rigsoverhoved**, et. d
Hersker i et Rige. Keiseren va
Tydsklands R. **Rigsraad**, et. v

…Samfund af Adelsmænd, (i
…e Tider ogsaa af Geistlige) der
… Kongen i den høieste Magt.
…, en. pl. -er. een, som er Med-
Rigsraad. Rigsret, en. Ret,
…mstol, f. et heelt Rige. Rigs-
. tilforn: en Adelsmand, der stod
… under Keiseren og det tydske R.
…rigsridderskab.) Rigsscepter, et.
…nodier. Rigssegl, et. Segl m.
Vaaben i. Rigsskatmester, en,
…n Embedsmand, som styrede et
…ngevæsen. Rigsstad, en. frie
…er, vare tilforn i det tydske Rige
der ikke havde anden Overherre,
…en og hele Riget. Rigsstand,
… de fire Stænder i Riget, og deres
…ige Sendebud t. en Rigsdag. (meest
…t sammenkalde Rigsstænderne.
…, en. almindelig Skat over hele
Rigssværd, et. s. Rigsklenodier.
…per, pl. kaldtes tilforn de Trop-
de tydske Fyrster maatte stille i en
og som samlede udgiorde Rigs-
…: Forbundstropper.) Rigsvaa-
…t Riges Vaaben m. alle dets for-
Dele. Det danske Rigsvaaben.
…, et. s. Rigsklenodier.
…, adj. [T. richtig. E. right.]
…m er saaledes, som det bør være;
. som har det rette Maal ell. Tal;
… Tiden. Uhret gaaer rigtigt.
… er r. Rigtigt Maal, r. Vægt.
…r den rette Orden, Indretning,
…stemmelse imellem Delene. Et
…orhold. At bringe noget i sin rig-
Det er rigtig giort. Brevet er
t. (Deraf: at bringe noget i Rig-
…omme t. Rigtighed m. een.) 3.
…en Tilstand, det bør være. Han
Hovedet. Det gaaer ikke rigtigt
ligger ikke rigtigt (galt.) Det
…agt i den rigtige Skuffe. 4. som
Øiemedet (s. ret, 3.) At vælge
Midler, lægge enhver Ting p. sit
…Sted. Han kommer aldrig til r.
. som svarer t. Forskriften, Rege-
…skrive rigtigt. Et rigtigt Udtryk.
rigtig.) 6. overeensstemmende
…n selv og dens Prædicat, m. det
At tænke, dømme, slutte rigtigt.
give mig et rigtigt Svar. Hun
… ikke rigtigt. Jeg veed det ikke
…ilfulde, nøiagtig.) Denne Teg-
…ke r. (overeensstemmende m. Na-
Rigtig! ja rigtig! jo rigtig! br.
…absord ell. Sætningsord, hvor-
…kræfter Sandheden af en andens
7. a.) I d. Tale, som adv. hvor-
… en Maade formilder en Negtelse.
…eg rigtig ikke giøre. Jeg veed det
t. b.) ligeledes som adv. i For-
… nok (quidem, sane.) hvorefter
ofte følger men: Han har rigtig nok en-
gang været her; men det er meget længe
siden. Rigtig nok gav han sine Sognefolk
gode Formaninger; men kun et slet Exem-
pel. — Jo, jeg har rigtig nok kiendt ham
f. mange Aar siden. = Rigtighed, en. ud.
pl. den Beskaffenhed, at være rigtig, i Ad-
jectivets forskiellige Bemærkelser, og i ad-
skillige egne Udtryk. Der er Tvivl om
Regningens, om Sagens R. At bringe
noget i R. (i Orden.) giøre Rede og Rig-
tighed for noget (Regnskab.) At komme
til R. med een (komme t. endelig Afgiørel-
se.) Tingen har sin Rigtighed (forholder
sig virkelig som der siges.) R. i Tegning,
i Udtryk. Sprogrigtighed; grammaticalsk,
logisk Rigtighed.

1. Riim, en. ud. pl. [I. og A. S. Hrim.]
Dug ell. Taage, som fryser t. Snee i det
den falder p. Jordens Overflade, ell. strax
efterat den er falden. Der falder R. Mar-
ken, Træerne ere hvide af R. = Riimfrost,
en. 1. den Tilstand i Luften, naar der fal-
der R. 2. d. s. s. Riim. Træerne ere
hvide af Riimfrost. — riimfryse, v. n. og
impers. 3. (s. fryse.) fryse t. Riim. (siel-
den undt. i part. pass. En riimfrossen
Eng o: som er bedækket m. Riim. — riim-
fuld, adj. som er fuld af, bedækket m. Riim.
Riimtaage, en. T. som fryser i det den
falder.

2. Riim, et. pl. d. s. [N. S. Riem.
It. rima. Fr. rime.] 1. to ell. flere Ord,
som have lignende Klang; især en lignende
Klang ell. Lyd i den yderste ell. de to sidste
Stavelser i Verslinier. Klang, Sang,
Rang ere Riim. Rimet hører ikke nødven-
digen t. Poesie. At søge et R. Mandlige
Riim, hvori den sidste, qvindelige R. hvori
de to sidste Stavelser rime. (jvf. Bogstav-
riim.) 2. to ell. flere Verslinier, som en-
des p. Riim; ell. et kort rimet Digt (naar
man ikke tillægger det meget Værd fra Ind-
holdets Side.) At skrive R. Dette Riim,
disse Riim giorde han i Hast. (Jvf. rime.)
= Riimart, en. Et vist Slags R., en vis
Maade at rime paa. Riimbegeistring, en.
Begeistring, der fremkalder rimet Poesie.
"En mig ufattelig Magie, som det er meer
end Riimbegeistring i." Bagg. Riim-
bogstav, et. pl.-er. et selvlydende ell. med-
lydende Bogstav, der flere Gange kommer
igien i een ell. to Linier af et Vers, f. E. i
gammelnordiske Digte, i de ældste danske
Ordsprog og Vers, m. m. (Assonants.)
Riimbrev, et. pl. -e. et Brev, skrevet p.
Riim, ell. i rimede Vers. (Baggesen.)
riimbunden, adj. v. som er forfattet i Riim,
(2) indeholdes i rimede Vers. riimbunden
Tale. Riimbygning, en. Rimenes Sam-
mensætning. (V. S. O.) Riimdigt, et.
pl.-e. D. i rimede Vers. Riimfald, et.
ud. pl. Tonefald i Slutningsstavelserne ell.

Rimet i en Verslinie. riimfri, adj. som er uden Riim. riimfrie Vers. **Riimklang**, en. Rimenes Lyd ell. Tone; Riimlyd. **Riimkonstner**, en. den, som lægger sig efter, og sætter Priis p. at giøre meget konstige Riim; ell. den, som har megen Færdighed i at giøre rigtige og vanskelige Riim. **Riimkronike**, en. pl.-r. en K. ell. Aarbog, skreven i rimede Vers. **Riimlinie**, en. En Linie i et Vers, som ender m. et Riim, som rimer m. en anden Linie. **Riimord**, et. det sidste Ord i en rimet Verslinie. **Riimslutning**, en. rimet Slutning p. en Verslinie, ell. paa en Tale; Enderiim. **Riimsmed**, en. fig. en slet Versemager; og især den, som kun er det m. Møie; en Rimer. "Riimsmeden giør stive Vers; Versemageren giør dem vandede." P. E. Müller. **Riimstavelse**, en. den Stavelse i et Ord, som udgiør Rimet. **Riimvers**, et. V. som har Riim, rimet Vers. (Jvf. rime, nedenfor.)

1. **Riis**, en. ud. pl. En udenlandsk Kornart, og Planten, som giver dette Korn (ell. de saakaldte Risengryn.) Oryza. = **Riisager**, en. A. beplantet m. Riis. **Riisbudding**, en. B. af Riismeel ell. Risengryn. **Riisdyrkning**, en. D. af Riisplanten. **Riishalm**, en. H. af Riisplanten. **Riiskage**, en. Kage, lavet af Riis ell. Riismeel. **Riismark**, en. d. s. s. Riisager. **Riismeel**, et. M. malet ell. stødt t. Meel. **Riissuppe**, en. Viinsuppe, kogt p. Risengryn. **Riistærte**, en. s. Riiskage. **Riisvand**, et. Vand, hvori Riis er udblødt ell. afkogt, og saaledes tildeels opløst. "En Drik af Riisvand slukkede deres Tørst." O. Guldberg. = b.) **Risengryn**, et. pl. d. s. Kornet af Riisplanten. **Risengrød**, en. ud. pl. Grød af Risengryn.

2. **Riis**, et. pl. d. s. [J. og A. S. Hris. N. S. Ries.] 1. pl. en Samling af tynde Grene ell. Qviste. Bøgeriis, Birkeriis. At skære R. i Skoven. Deraf: Riiskost. (I denne Bemærk. er sing. ikke brugelig. Man siger ikke: et Riis, om en enkelt tynd Green; men en Qvist.) 2. særd. endeel tynde Qviste, sammenbundne, t. et Strafferedskab f. Børn ell. Forbrydere. At binde et R. At slaae, pidske een m. Riis. At give et Barn Riis. 3. i ældre Tid: d. s. s. Krat, Kratskov. Deraf adstill. n. pr. f. E. Heieriis, Nørreriis. = **Riisbinder**, en. den, som binder R. **Riisbrænde**, et. Brændsel, der bestaaer af R. ell. tyndere Qviste. (s. Grenebrænde.) **Riisbundt**, et. Endeel Riis i et B. ell. Knippe. **Riisbyg**, et. Et eget Slags Byg; Vinterbyg, Flyndrebyg, Siksebyg. Hordeum Zeocriton. **Riisbøg**, en. kaldes Bøgen, saalænge den vorer som en Busk, ell. som et ungt og tyndt Træ. Ligeledes: **Riiseeg**. — **Riisfletning**, en. Fletning af Riis, Kurvefletning. **Riisfletter**, som binder Riisfletninger; en K ter. **Riisgierde**, et. G. af Riis, tes imellem og omkring Stavre. pe, en. d. s. s. Riisbundt. **Rii** En K. bundet af Riis. **Riisqvist** enkelt tynd Qvist af en Buskvært. skov, en. Skov af Buske, Kratskov. 3.) **Riisvært**, en. d. s. s. Busk

3. **Riis**, et. pl. d. s. et Riis P Antal af 20 Bøger, ell. $\frac{1}{10}$ Balle.

Rime, v. n., a. og rec. 1. [N. men. s. Riim.] 1. neutr. skri giere Riim. Han giør ikke andet 2. act. opsøge ell. nævne et Ord, som et andet. At r. Der p. Smør. 3 danne, udgiøre et Riim. Disse O — fig. det rimer sig ikke ɔ: har ing lighed, passer sig ikke sammen. sig ikke m. den Tid, han angav (til.) 4. rimet, adj. v. som er rimede Vers. En rimet Krønike mer, en. pl.-e. den, som giør Riim tryk af Ringeagt.) — **Rimeri**, et. noget, som er skrevet p. Riim. m. Ringeagt.) Hans Rimerier du get. — **Rimegast**, en. En slet Ri Riimsmed. (Baggesen.) **Rimek** den Konst ell. Øvelse, at kunne fin skrive rimede Vers. (Sneedorf.)

Rimelig, adj. [af Riim og rim eensstemmende m. Tingens Natur, vortes Sandhed, (rigtig, billig) virkende Aarsager og Omstændigh tagelig, m. Grund trolig, san At fordre en r. Betaling, en r. relse. Han er ikke rimelig i sine Fo Det er rimeligt, at denne Fallit flere efter sig. = **Rimelighed**, en. Beskaffenheden at være rimelig. ingen R. Hvad man efter R. og kan fordre. Man kan med R. "For dem er Muligheden Rimelig Rimeligheden afgiort Sandhed." — **rimeligviis**, adv. efter Rim sandsynligen.

Rimpe, v. a. s. rempe.

Rinde, v. n. randt. (ældre pl. er runden, rundet. pl. rundne. [J rinna.] 1. om flydende Ting, de sig frem langsomt, ell. i en afmaal Bevægelse; ofte ogsaa i en ikke stor de. (flyde, løbe br. derimod sæ det, som rinder i større Mængde; om det der flyder m. stor Hast Kraft.) Bækken, Aaen rinder Engene. rindende Vand. En Bæk. (jvf. flyde og flydende.) som rinder, maa være flydende; alt det, som er flydende, rinder. randt draabeviis af Saaret. (s. Taarerne randt hende ned af K Tøiet er lagt saaledes, f. at Va

. — fig. Aaben rinder hen, rinder ud. Det randt mig i Hu, i Sinde, . — Jvf. oprinde 3, 4. Stundom for dette: at rinde op. "Naar Solen er op, og naar den gaaer i Hav." P. ... "Naar jeg seer Solen rinde Morgen, og lyse over Menneskenes Kunster. — "Naar Tanken om Gud, kommen, rinder op i os." Mynster. Dialverb. have.) lade et flydende rinde. Karret, Spanden rinder er utæt, holder ikke Vand.) Lys er, naar den smeltede Talg løber Siden. Dinene rinde, naar de idelere Vædsker. rindende Dine. — en. ud. pl. det, at rinde.

, en. pl. -e. [J. Hringr. A. S. 1. en rund Figur, en Kreds. En Maanen. Slangen lægger sig i Ringene i Vedet, i Stammen af et herefter dets Alder kan angives. At Ring. — fig. At kiere i Ring m. ... Magt med, faae Overhaand "han havde kunnet kiørt m. man... i Ring." Holb. P. Paars. 2. , dannet som en Kreds, hvis Flade ... Armring, Ørenring, Nøg... Fingerring, som i Alm. slet hen ... At gaae m. Ring, lægge sin ... Ringand, en. Et Slags Vildand ... om Halsen. Anas clangula. ...er, pl. i Planteløren: flere ... der sidde i Kreds om Stængelen. te, der har saadanne, kaldes ring... Ringbrynie, en. B. ell. Har... af smaa, i hinanden nettede Ringdands, en. D. hvori Dand... i Kreds, danne en Kreds. (Moth.) ..., adj. dannet som en R. Ring... En Fugl af Droslernes Slægt. torquatus. Ringdue, en. s. Rin... ...denfor. Ringdyst, en. Ring... Ringfinger, en. den F. hvorpaa ... at sættes. Ringfod, en. Sygdom i Hestens Fod. Ring... s. Brandgaas. Ringkrave, en. ... et Skilt af Sølv, som Offi... ...cerne maatte bære i en Snor p. Ringløb, et. s. Ringrenden. ..., et. M. hvorefter Guldsmedene ... af forskiellig Størrelse. Ring... M. som gaaer rundt om en By ... Ringmuren om en Kirkegaard. ... pl. -e. et Slags Hudsygdom, ... ytrer sig med rødt Udslag i en ... Ring. At have Ringorme. ... ell. Ringepenge, pl. en Afgift, ... i en Havn f. Brugen af de ... Skibe gieres fast. (Forordn. ...) Ringrenden, en. ud. pl. (...rennen.) et Slags Ridderspil, ... t. Hest i Fiirspring tager en Ring m. Spidsen af en Landse. (Moth.) Ringskriin, et. Et lidet S. med mange Rum, t. at giemme Ringe og Ædelstene i. (Moth.) Ringslange, en. En Slægt af Slanger, hvis Legeme er overalt lige tykt og bedækket m. skællede Ringe. (Amphisbæna. Cuviers Dyrhist.) Ringsyge, en. ud. pl. en Sygdom hos Faar, hvori de holde Hovedet t. en Side og dreie sig rundt, t. de falde om, og efter flere Gientagelser døe. Ringuhr, et. Et lidet Uhr i en Fingerring. Ringvielse, en. Vielse af Fornemme, hvorved Brudeparret bytter deres Ringe, enten selv, ell. ved Præsten. (V. S. O.) ringøiet, adj. om Fugle ell. andre Dyr af mørk Farve, der have en lys Ring om Diet. (Moth.)

Ringe, v. a. 1. forsyne, omgive m. en Ring. "Naar Fingeren er ringet, saa er Pigen tinget;" en Talemaade. At r. Sviin (sætte en Ring i Snuden, f. at hindre dem fra at rode.) At r. Tørv ɔ: stable dem i en Runddeel. (V. S. O.) At ringe et Hiul op (sætte en ny Ring om Hiulnaven.) At ringe en Kiole ud i Halsen ɔ: giøre Aabningen t. Halsen større. (V. S. O.)

Ringe, v. a. og n. 1. har. [J. hringia. A. S. hringan.] 1. act. bevæge en Klokke saa at den giver Lyd. (jvf. kime.) Der maa ti Mand t. at ringe den store Klokke. — absol. Klokkeren er henne at ringe. At ringe m. Klokkerne. "Endog man ringer vel med store Løfters Klokke." Bording. At r. til Kirken, r. for Lig. At r. paa ɔ: trække i en Klokkestræng (v. en Gadedør ell. Port.) At r. paa een ɔ: kalde ham v. at ringe. Ring p. Tieneren! — At r. af (kalde fra Arbeide v. at ringe.) Der er ringet af. — At r. ind ɔ: tilkiendegive v. Ringen, at en Handling tager sin Begyndelse. At r. en Heitid ind. (Ligeledes modsat: at r. ud.) At ringe sammen, absol. ringe sidste Gang t. Gudstienesten. Nu ringes der sammen. 2. neutr. og impers. om Klokken, som bevæges. Man troede at høre Klokkerne r. af sig selv. Klokken ringer syv; ell. det ringer syv. Det ringer t. Gudstieneste; det har ringet første Gang. = Ringen, en. ud. pl. Gierningen at ringe, ell. det at der ringes. Klokkernes Ringen. — Ringer, en. pl. -e. en Betient v. en Kirke, hvis Syssel er at r. (s. Klokker.) — Ringestræng, en. (V. S. O.) s. Klokkestræng.

Ringe, adj. ringere, ringest. og i d. T. ringst. [Sv. ringa. N. S. ring.] 1. ikke stor ell. betydelig; liden af Mængde, Størrelse, ell. i Grad, Styrke. Et r. Antal, Forraad. En r. Løn. Min Kundskab i dette Fag er kun ringe. Hans Tale giorde kun r. Indtryk p. Tilhørerne. Han gav ham ikke det ringeste (slet intet.) En r. Ting (lidet) kan fornøie ham. En ringe Vinding, Fordeel. Jeg kan ikke gaae Veien i ringere (Tid) end to Timer. Han

vil ikke sælge det ringere, f. en ringere Priis. 2. liden, ubetydelig af Værdi, af indvortes Godhed, Brugbarhed. At nøies med r. Kost. Jeg tør ikke byde ham saa ringe en Gave. Et ringere Slags Tøi. "Mindre er det, som ikke er saa stort som en anden Ting; ringere er det, som ikke er saa meget gieldende som en anden Ting." Sporon. (Jvf. daarlig, slet.) "Ringe er egentlig et negativt Begreb, og tilkiendegiver Mangel p. Fuldkommenhed ell. Størrelse." Müller. [J Jylland br. ringe næsten altid for: slet, daarlig, maadelig.] At leve i ringe Kaar. 3. som har liden Anseelse, Agtelse, udvortes Værdighed, er af lav Stand. Baade ringe og fornemme Folk. (derimod ikke i sing. En ringe Mand.) Han er af r. Stand, Fødsel. At agte noget ringe. (Ogsaa om Selvagtelse: Jeg er for ringe, agter mig for r. dertil.) = Ringhed, en. ud. pl. Beskaffenheden at være ringe, 2. og 3. Gavens R. Hyrdes Stands R. kommer ei i Betragtning. "Har du kun fundet Christi Tienere i Ringhedens beqvemme Skiul, ell. mon ikke ogsaa i Hoihedens Glands og Besværlighed?" Mynster. — ringeagte, v. a. holde noget i ringe Agtelse ell. Værdi, ikke sætte megen Priis paa. Deraf: Ringeagtelse, en. ud. pl. Mangel p. Agtelse, det, at agte noget ringe. — Hos nogle Nyere: Ringeagt. (s. Agt, 4.) At føle Ringeagt f. een, vise een Ringeagt, leve i Ringeagt.

Ringeldue, en. pl. - r. et Slags vilde Duer, noget mindre end Huusduen. Columba palumbus. "Stæren nu fik Bedste gier, og Ringelduen kurrer." Bording.

Ringhed, en. ud. pl. s. under adj. ringe.

Ringle, v. n. 1. har. [J. hringla.] give en klingrende Lyd, ell. frembringe en saadan Lyd v. at ryste, bevæge noget. At r. med Biælderne, m. Pungen. "Jetten ringled m. Pandserbaand." Øhlenschl. Nord. D. 36. s. rangle.

Rings, adv. [tydsk; af Ring.] rings om Staden, rings omkring, rundt om, trindt omkring. (det br. ikke absol.)

Rippe, v. a. 1. Dette nu meest forældede, ell. kun i enkelte Udtryk i dagl. og lav Tale brugel. Ord, bemærker egentlig: bevæge, rokke, ell. bevæge sig, flytte, m. m. [A. S. reppan, *tangere*.] J øvrigt br. det i Talemaaden: At rippe noget op ɔ: begynde p. ny at tale om, at føre Klager over. J. rippa upp. (d. Tale. s. oprippe.)

Rips, et. (en Frugt.) s. Ribs.

Ripsraps, et Ord, som i dagl. T. bruges om Ting ell. Personer af intet Værd.

Rise, en. pl.-r. [J. Risi.] en Kæmpe, Jette. (forældet.)

Risengryn, Risengrød, s. under Riis. Oryza.

Riskebøtter, pl. (egentlig Rigske Bøtter) kaldes et Slags Flyndre, som m… tilforn især at være indførte fra Riga.

Risle, v. n. 1. har. [T. rieseln.] den Lyd, som rindende Vand giver, … det flyder hørligen over Stene, o… ujævn ell. heldende Flade; hvorhos m… Ordet, foruden Lyden, ogsaa udtrykke… vægelsen. En rislende Kilde. "Hør… den rislende Bæk, hvor melodisk den… der." Øhlenschl. Bækken risler ned… Stenene, hen igiennem Engen. Der… ler en Bæk forbi. — Deraf: Risle… ud. pl.

Risp, en. pl.-er. beget Traad, hvo… Skomagerne sye.

Rispe, v. a. 1. [J. rispa.] Egentl… Skrammer, Ridser i noget. (At risp… Huden; at r. med en Naal i Tøiet. … O.) "At rispe Barken." Landh. S… II. 151. — Meest br. det i Talemaade… rispe Jorden ɔ: pløie den saaledes, at… m. Ploven optager kun hver anden… som lægges p. den staaende Jordstri… imellem to Furer. (Oluffsen. Landoe…. Deraf: Rispning, en. "Ved Rispni… Ploven stilles t. tynde Furer." Oluff…

1. Rist, en. Hvile. [A. S. Rest. … br. kun i Talemaaden: at have hverk… ell. Ro. "Uden Rist og uden Ro… Bedrift en Leg af Øieblikket kun." …

2. Rist, en. pl.-e. [J. Rist. … Rost.] en Jndretning af jævnside… viis lagte Stænger af Metal, … imellem. En Jernrist, Kobberri… lægge en R. i en Ovn, i en Skorste… sætte en Rist f. en Rende, et Vandl… Rist er ogsaa et saaledes dannet, … stab m. Fødder, som sættes over … at riste Fødemidler paa. At stege… Rist. (jvf. Kirkerist.) = Ristværk… get, der er giort, indrettet som en R… terværk, Tralværk. (til Skibs. …

1. Riste, v. a. 1. [af n. s. Rist.] … ell. Fisk, tørre Brød og d. ved at lægg… en Rist over Gløder. At riste Ki… ristede Sild. — Deraf: Ristning, …

2. Riste, v. a. 1. [J. rista.] … noget i Stykker, skære op, flænge. … At riste Haanden fra Masken, … imellem Fingrene: en tilfor… Straf.) At riste Huden op. (… 2. skære ell. grave ind i. At riste R…

Rit, et. s. Ridt.

Rit, et. pl. - ter. [Optaget af … Rieth, egentl. Rør. A. S. … Kam i Laden p. en Væv, hvis T… af Rørpinde ell. af Staal. De… binder, en. den, som forfærdiger … Rør ell. Staal f. Væverne. … binder.)

Ritmester, en. pl.-e. [… ster.] ved Rytteriet: Befalt… en Eskadron.

..., v. a. s. ridse.
...al, et. pl. -er. [af Lat. ritualis.]
...ning om Kirkeskik, Samling af befa-
...kelige.
..., v. a. rev. reven, revet. pl. rev-
. krifa. rifa. Sv. rifwa.] 1. skille
...d v. voldsom Udvidelse, bringe noget
...ittes, briste. (jvf. slide og sønder-
At r. noget midt over. At r. itu,
...ker. r. et Stykke af noget. At
...iel af vilde Dyr. Revne Klæder
...revne.) "Ingen vil bøde revne
..." Ordspr. 2. skrabe, kradse m.
...arpt, beskadige p. denne Maade.
...unde faae revne Skind." Ordspr.
har revet hende. At r. sig p. et
At r. een i Ansigtet. 3. giøre no-
...et ell. fiint, v. at rive ell. gnide det.
...rod, Peberrod p. et Rivejern. At
...er. 4. rage sammen ell. over m. en
... dette D.) At r. Hø, r. Korn, r.
...sammen. At r. en Gang i Haven,
...Stykket. Denne Gang maa rives
...gang over. 5. bevæge noget ha-
...voldsomt fra sit Sted. At r. een
At r. noget ned fra Hylden. At
...nas ned. At r. Haar af Hovedet.
Blad ud af en Bog; rive Hatten af
...mmen rev ham bort, rev ham m.
...ev ei nu en Bølge den ene jamrende
...grund?" Evald. — Det blev re-
... siges figurl. om Varer, hvis hele
...ubes i Hast, og m. stor Begier-.
... At r. noget t. sig, fig. bemægtige
... Vold. At r. sig løs fra noget
... pludselig, v. Siælens Anstren-
...fra.) At r. sig ud af eens Arme,
... (jvf. bortrive, henrive, løsrive,
...drive, o. fl.) — At r. noget af, i
... giøre et Arbeide i stor Hast. 6.
... pass. imp. reves. rive hinanden.
... og slaaes som Katte. At rives om
...ge sig t. med stor Begierlighed
... noget. Folk vil rives derom i de
...ge. (s. Rift, 2.) 7. rivende, adj.
...eget hurtig i sin Bevægelse. En
...Strøm. Det gik i en rivende
...tte Tøi har havt en rivende Af-
... 2. rivende Dyr o: Pattedyr,
... er levende Rov, og som v. deres
... skarpe Kløer og Tænder ere skikkede
...mælde andre Dyr; Rovdyr. =
...und. pl. og Rivning, en. Gier-
...at rive. (Riven i Lemmerne, Gigt-
... — River, en. pl. -e. 1. d. s. s.
...d. Der behøves ikke saa mange
...som Slaaekarle. 2. en Rivesteen
..., hvormed Farver, Lægemidler o.
... ell. knuses. En River af Glas.
...jern, et. Et Redskab af Jern, Mes-
... fortinnet Kobber, (hvilket sidste da
...ldes Rivejern) hvorpaa Brød og
...ing rives smaat i Kiøkkenet. Ri-

vekugle, en. K. til at rive Farver m. Ri-
vemand, en. Arbeidsmand, som er sysselsat
m. at rive. (Ambergs Ordb.) Riveskaal,
en. Skaal, hvori noget rives fiint. Rive-
steen, en. En flad og glat Steen til at r.
Farver paa. Rivetøi, et. Noget, der bru-
ges t. Rivning (f. E. Rivetøiet p. en Elec-
triceermaskine.)

Rive, en. pl.-r. Et Redskab, bestaaende
af et, p. et langt Skaft befæstet Tværtræ
m. Tænder af Træ ell. Jern, t. at rive
Jorden med, ell. rive Sæd og Hø sammen.
(s. rive, 4.) En Jernrive (m. Jerntæn-
der.) En Markrive, Haverive. = Rive-
drag, et. Gierningen at trække Riven t. sig;
et Rivetag. Rivehoved, et. Et Stykke
Træ, hvori Rivetænderne fæstes. Rive-
skaft, et. en Stang, hvorpaa Rivehovedet
fæstes. Rivetag, et. Tag m. Riven, Ri-
vedrag. Rivetand, en. pl.-tænder. spid-
sede Pinde af Træ ell. Jern, som fæstes i
Rivehovedet.

Rivelig, adj. klar, aabenbar, tydelig.
(Moth; og endnu i Almuesproget.)

Rivelse, en. [af v. a. rive, 4.] løse Ax
og Kornstraa, som rives sammen p. den hø-
stede Ager, efterat der er neget op.

Rivt, en. s. Rift.

Ro, en. ud. pl. [J. Ró. N. S. Roue.
Sv. Ro.] A. 1. I Almindelighed: Til-
standen, at være i Hvile, ei at bevæge sig.
"Alt Arbeid uden Ro kan ikke vare længe."
Rose Ovids Her. — At komme i Ro, t. Ro.
"Han har ingen Ro p. sig, siger man om
den, der uophørlig sætter sig selv i Uleilig-
hed" (ell. i Bevægelse.) Sporon. Lad det
ligge i Ro. Hanen (p. en Bøsse) er i Ro
o: ikke opspændt. 2. i Særd. a.) en
Tilstand, hvori man er fri f. andres Uro
ell. Overlast, besværlig Bevægelse, Tum-
mel og Støi. At lade en være i Ro. Lad
os dog have Ro et Øieblik! Man har aldrig
Ro for den Dreng. Jeg faaer ikke Ro f.
ham, før han faaer Pengene. Hun kan
ikke være i Ro for ham. (jvf. Fred, 1.)
Her er ikke Ro enten Nat ell. Dag. s. Mad-
ro, Nattero. b.) Tilstand, hvori man er
fri f. byrdefulde Arbeider, Forretninger.
At finde Ro, leve i Ro p. sine gamle Dage.
c.) Fraværelsen af Strid, Trætte og alle
voldsomme Lidenskaber. Jeg ønsker kun at
leve i Ro og Fred. Sindsro, Siælsro.
[s. Rolighed, som (m. Undtagelse af Be-
mærk. 2, a, og de anførte Talemaader)
hyppigen bruges for: Ro.] B. Behag,
Tidsfordriv, Fornøielse. (Moth. forældet.
Sv. Ro. jvf. Moro. Heraf: rosom, adj.
morsom, behagelig; i Almuesproget. "Et
rosomt Sted." Stenersen. "Den rosom-
me Vinter." Kampmann. — Derimod har
Baggesen snarere brugt det i en usædvan-
lig Betydn. "Rosom Hvile f. den mø-
dige Vandrer." Labyr. II. 14.) = rolig,

adj. [J. rolegr.] 1. som har Ro, er i Ro, som ikke bevæges (indvortes ell. udvortes); særd. som er uden trættende Bevægelser, ud. Besværlighed, ud. heftige Lidenskaber, o. s. v. Han kan ikke være rolig (stille) et Dieblik. At holde sig r. (uden Bevægelse.) "Roligt er hvad der ikke bevæges, eller bestemtere, da man ikke let vil kalde det roligt, der slet ikke kunde bevæges, br. det om det Bevægelige, som er i Hvile." Müller. Søen er rolig. Et roligt Sind. En r. (uafbrudt) Søvn. 2. som medfører Ro; stille. En r. Gade (hvor der ikke er megen Støi, Færdsel.) Et roligt Opholdssted. En r. Samvittighed, Alderdom. Et roligt Liv. Jeg kan være r. ved saadanne Bestyldninger. — Rolighed, en. ud. pl. Beskaffenheden at være rolig, saavel om Legemet, som om Sindet; d. s. s. Ro, især i Bemærk. A. 1. og A. 2. b. og c. Rolighed tiener den Syge bedst. Jeg er endnu ikke kommen i Rolighed efter Reisen. Sindets Rolighed. "Er der ingen Forskiel imellem Tryghed og Blindhed, Rolighed og Forvovenhed!" Basth. (Jvf. Stilhed.) "Rolighed forholder sig t. Stilhed, som Aarsag t. Virkning. Naar Alt er roligt om Natten, er ogsaa alting stille." Müller. = Rosted, et. Hvilested, Seng. (Arrebo. Heraem. 42. forældet.)

Rod, en. pl. Rødder. [J. Rót. E. root.] 1. den Deel af et Plantelegeme, som fæster sig i Jorden, ell. i et andet Legeme; og hvorved Planten især drager Næringssaft t. sig. At fæste Rod. At slaae Rødder. At rykke en Plante op m. Roden. At leve af Urter og Rødder. "Ond Vane har lang Rod." Ordspr. 2. fig. Oprindelse, Ophav, Aarsag. Lediggang er en Rod til alt ondt. At gribe noget an, begynde noget fra Roden af. At udrydde det Onde fra Roden. (jvf. rydde, (redde) udrydde.) 3. i Tallæren: en Størrelse, der, multipliceret m. sig selv een ell. flere Gange, giver et vist Tal, betragtet i dens Forhold til dette Tal. At uddrage Roden af et Tal. Qvadratrod, Cubikrod. (s. Rodstørrelse, Rodtal.) = Rodblad, et. Blad, som udspringer v. Roden af en Plante. Rodblæde, en. En jævn Regn, som trænger i Jorden t. Planternes R. Rodbusk, en. En busket Rod, der udgiør en Samling af mange Skud og Trevler. "Naar man om Foraaret optager gamle Krapplanter, og deler Rodbuskene i saa mange Sætterødder, som der er unge Skud." Olufsen. Rodende, en. den Deel af en Vært, et Træ, som er nærmest Roden; modsat Topende. rodfast, adj. som er fast m. Roden, har fæstet Roden vel. — fig. som ikke let forandres, aflægges. En r. Vane, Tilbøielighed. Rodflytning, en. Flytning af en Vært m. dens hele Rod. (Moth.) Rodfrugt, en. spiselig

Rod af en Plante, som dyrkes f.
Skyld. — Rodfæste, et. Rodens F
Jorden ell. et andet Legeme. —
v. a. og rec. give en Plante Rodfa
rodfæstes, rodfæste sig, slaae
"Snart rodfæstet, kraftig staaer
opreist fra min Afmagt og mit F
Staffeldt. fig. "At rodfæste Dyd
i de Unges Hierte." Engelst. E
stet Vane. "Naar Verdens ond
ere hver Dag blevne mere rodf
Basth. Rodfæstning, en. det, at
ell. at rodfæstes. — rodgnave, v. a
ve, afgnave indtil Roden. "rodg
Agren." Hertz. Rodgreen, en. G
skyder ud fra Roden af et Træ ell.
Vært. rodhugge, en. v. a. af
Roden; ophugge m. Roden. "
hugget Skov." Ar. Berntsen. II. 1.
af: Rodhugning, en. (Oecon.
128.) rodkappe, v. a. 1. afkappe
den. "At rodkappe unge Kastan
Fleischer. Rodkievle, en. pl. – r.
Stykke af en Træstamme, som sidd
Roden, ell. hvormed en Deel
endnu er forenet. (Moth. Fleisch
et Stykke af en tyk Trærod.
ve, v. a. 1. kløve (et Træ) in
den. "Hans Haand rodkløver d
Cedre." Hertz. Rodknold, en.
Roden p. en Vært. rodløs,
er, uden Rod. Rodord, et. pl.
som kun bestaaer af een Stave
hvis Afledning af et andet Ord
Sprog ei kan paavises; Stamm
Modsætn. t. afledede Ord.) R
en. 1. P. som har Rod. (Amberg
2. Plante, som giver en Rodfrugt.
plantning, en. Plantning, som ske
med Roden. Rodpodning, en.
af et Træ, heelt nede v. Roden.
et. nyt Skud fra Roden af en
Vært. Rodstavelse, en. den Sta
indeholder Ordets Rod, ell. o
Deel. Rodstilk, en. pl. – e.
Blomsterstilk, der kommer lige f
Rodstub, en. s. Stub. Rodstyk
Stykke af et Træes Rod. Det
et R. 2. den nederste Deel af en
Træstamme; Rodkiævle. Ro
Stubben af et omhugget Træ. (
Skr. III. 57.) Rodstørrelse, en
Størrelse, som udgiør Roden
(i Algebra.) 2. en Størrelse, h
den skal uddrages. (V. S. O.)
et. i Regnekonsten: et Tal, som
den af et andet (s. Rod, 3.) R
i Regnekonsten: et Tegn, der sæ
det Tal, hvis Rod skal uddrage
trevl, en. pl. – er. En T. ell.
Deel af en Rod. Rodtørv,
hvori findes Mængde af Plante
S. O.) Rodurt, en. Kiøkken

ſes. (Oluffen.) Rodvæxt, en. Plante, hvis Rod allene ell. iſær Kaal og Rodvæxter (ſom ogſaa es Rødder.)
en, adj. ſ. raadden.
. en. pl.-r. 1. (T. Ruthe.) et aal paa 5, 6 ell. flere Alen. 2. ote. T. Rotte.) tilforn: et viſt Antal Krigsfolk under een Anfø- rporalſkab.) 3. en vis Afdeling erſkabet i en By. — Heraf: Rode- n. pl.-e. en Borger, ſom er be- at iagttage viſſe offentlige Forret- iſær ſom Skattekræver, i en af Ro- . Qvartererne i en Stad (ſærd. i vn.) — rodeviis, adv. efter Ro- : opſtille Krigsfolk rodeviis.

. v. a. 1. [J. róta. Holl. wroeten. rot, en Tryne.] 1. vælte Jorden rynen; om Sviin og lignende Dyr. have rodet Engen op. 2. fig. rage i noget p. en uordentlig, uſkikkelig Drengen ligger og roder i Jor- t rode om i gamle Sager. At ndres Sager, Papirer. Det er , at rode op i denne Sag (at un- en nøiere, bringe den atter p. Ba- . At rode ſig ind i noget, fig. ind- i noget ubehageligt. (d. Tale.) — n. ud. pl. Gierningen at rode.
e, en. (to Stav.) pl. Roer. [Sv. En Plante m. meer ell. mindre endog kugledannet Rod, ſom dyrkes g ſom Foderurt, og hvoraf der gi- el Afarter. Mai-Roer, Hvide Karſ-Roer, Botfeldſke Roer, ꝛc. Rapa. Deraf: Roeager, en. et. Roefrø, et. Roeolie, en. (O. es af Frøet af Rapſæd, Brassica o. fl.
e, en. [J. Hrudr.] Skorpe, der p. Saar, naar det læges. Saa- : Roe. — Roeſaar, et. S. ſom har

(een Stav.) v. a. og n. 1. [J. róa. wan, rowan.] bevæge et Fartøi af Aarer; bevæge Aarerne; og age ud, færdes p. Søen i et Far- aaledes bevæges. At roe en Baad At r. med begge Aarer, roe den . At r. op imod Vinden. Jeg over t. Den. Vi roede ud fra — At r. ſig f. vidt ud ɔ: tage ſig end man kan overkomme, raade Roefartøi, et. Et Fartøi, en ſtor m roes frem. Roeſlaade, en. F. aer af Roefartøier. — Roer, en. ver.
en. (een Stav.) ud. pl. [J. Hrós.] ſiges ell. med Ord yttres t. For- ermmelſe f. en Perſon ell. Ting; n dens Fuldkommenhed. Baade hans Roes og Dadbel er mig ligegyldig. At fortiene R. for noget. Det maa ſiges t. hans Roes. = roeskiær, adj. kiær efter Roes, ſom elſker Roes. "Bifalds høie Stemme opflammer den roeskiære Skiald." Evald. — roesværdig, adj. ſom fortiener Roes, berømmelig. En r. Handling, Egen- ſkab. Deraf: Roesværdighed, en. ud. pl. = roſe, v. a. roſte, roſt. (m. langt o.) [J. hrósa.] fremſige en Perſons ell. Tings Fuldkommenheder, tillægge Roes. (ſ. be- rømme.) At r. ſine Varer. Man kan bi- falde uden at roſe. "En Klædning roſes aldrig af en fremmed Skrædder." Holb. (J. von Thybo.) Man maa r. ham f. denne Uegennyttighed. Der er mere at roſe, end at dadle hos hende. At roſe ſig af noget, jactare, gloriari. At roſe ſig ſelv. "Eet er det at roſe ſig ſelv, at bekiendtgiøre ſine Fortrin, f. derved at befordre ſin timelige Velfærd — Et andet er at roſe ſig ſelv, blot for at prale, f. igien at roſes af Andre." Baſtholm.

Rogn, en. ud. pl. [J. Hrogn. Sv. Rog, Ron.] Samlingen af Fiſkenes Æg. — Rognfiſk, en. pl.-e. Hunfiſk.

Rok, en. pl.-ke. [J. Rockr.] et Red- ſkab t. at ſpinde (Hør, Blaar, Uld) paa; en Spinderok. At ſpinde p. ſin egen R. Hun har ſpundet af ſin R. (ɔ: al Hørren p. Rokken.) = Rokkearm, en. et af de to op- reiſte Stykker Træ p. Rokken, hvorimellem Hiulet løber; Opſtandere. (Moth.) Rok- kebaand, et. Baand om Rokkebrevet. Rok- kebeen, et. Rokkefod. Rokkebrev, et. Et Stykke ſtivt Papir ell. Pap, der bindes om Totten p. Rokkehovedet. Rokkebryſt, et. det fiirkantede Stykke Træ i Rokken, hvor- paa dens øvrige Dele ere fæſtede. Rokke- dreier, en. pl.-e. en D. ſom iſær giør Rok- ke, og andre grovere Arbeider af Træ. (modſat Beendreier, Konſtdreier.) Rok- kefod, en. En af de tre Fødder, hvorpaa Rokken ſtaaer. "Der groer ei Guld under Rokkefod." Ordſpr. (V. S. O.) Rokke- hiul, et. det H. paa Rokken, ſom v. at ſættes i Bevægelſe m. Foden omdreier Te- nen. Rokkehoved, et. det kegledannede, opſtaaende Stykke Træ p. Rokken, hvor- om Hørren ſvøbes. Rokkehvirvel, en. det Stykke Jern, hvormed Hiulet p. Rokken ſnoes omkring. (V. S. O.) Rokkeſkammel, en. det Trin, hvorpaa man træder, f. at drive Rokkehiulet om. Rokkeſnor, en. den Snor, der løber om Hiulet og Tridſen p. en Rok tillige, og derved driver Tenen om. Rokketeen, en. ſ. Teen. Rokketridſe, en. En Tridſe ell. et lidet Hiul af Træ, ſom ſkrues p. Tenen, og hvorom Rokkeſnoren løber i en anbragt Rende i Tridſen.

Rokke, en. pl.-r. en Fiſkeſlægt, (af Bruſkfiſkenes Claſſe) udmærket ved deres rundagtige, fladtrykte Legemer, ſom endes

i en tynd Hale, og v. Brystfinnernes usædvanlige Størrelse. Raia. Deraf: Rokkefiskeri, Rokkeskind.

Rokke, v. a. og n. 1. [E. to rock.] 1. act. bevæge noget frem og tilbage, uden at flytte det fra Stedet. "Vindens idelige Rusken rokker og løsner Træerne." Olufsen. Stenen vil ikke lade sig rokke (er ganske ubevægelig.) "Kun Moder rokker Glutten lidt v. sagte Vuggesang." S. Blicher. At r. ved noget. Vi kunde vel r. Stenen, men ikke flytte den. — fig. a. At rokke eens Forsæt, Beslutning ɔ: bevæge ham t. at forandre det. b. svække, giøre Afbræk. Hans Mod, Kiækhed rokkes ikke saa let. "Hvad modstaaer ham, hvad rokker nu hans Magt?" Ohlenschl. 2. neutr. bevæge sig hid og did. At sidde og r. paa en Stol. Stenen er ikke ret fast; den rokker. (Kun om faste og tunge Legemer; om lettere br. vifte, flagre, vaie. At vakle udtrykker en stærkere Bevægelse, og nærmere Faldet, end rokke.) = **Rokkespade**, en. Et Jernredskab m. Træskaft, der br. i Garverier t. at strække det garvede Læder med. (V. S. O.) — **Rokkesteen**, en. pl. -stene. En stor Klippesteen, der hviler saaledes, at den p. et fast Punkt lader sig rokke. — **Rokken**, en. **Rokning**, en. pl.-er. Gierningen at rokke.

Rolig, **Rolighed**, s. under **Ro**.

Rolige, v. a. 1. giøre rolig, bringe t. Rolighed. (Moth.) "De hvinende Skrig v. Kæmpernes Liig, de kun rolige mig." Evald.

Rolle, en. pl.-r. [T. Rolle. Fr. role.] 1. egentl. det Papir, hvorpaa den enkelte Skuespillers Deel af Skuespillet er udskrevet. At lære sin R. læse p. sin R. kunne sin Rolle. (ikke Rulle.) 2. den Person, som en Skuespiller udfører p. Theatret. Han spiller Hamlets Rolle. Denne R. kan hun ikke spille. — fig. en paatagen Personlighed; et Menneskes paatagne Adfærd i enkelte Tilfælde. Jeg maatte spille den Ligegyldiges Rolle.

Rolling, en. pl.-er. [Uvis Oprindelse. Maaskee af Isl. róla, gaae sagte, vanke; ell. af det jydske role, græde.] et lidet Barn. (d. Tale.)

Rom, et, og en. s. **Rum**.

Roman, en. pl.-er. en digtet Fortælling i Prosa af større Omfang og mere sammensat Opfindelse. (Oprindeligen og i ældre Fransk ogsaa: en Fortælling i Vers. s. om Ordets Oprindelse Adelungs t. Ordb.) = **romanagtig**, adj. som har Lighed m. det, der forekommer i Romaner, er dannet efter Romaner. En r. Kiærlighed, Tilbøielighed. **Romandigter**, en. Den, som digter, forfatter Romaner. **Romanhelt**, en. opdigtet Person, hvis Begivenheder fortælles i en Roman; Hovedpersonen i en R. Saaledes ogsaa: **Romanheltinde**. **Romanlæsning**, en. Gierningen at læse Romaner. **Romanskriver**, en. Romandigter. o. fl.

Romance, en. pl.-r. br. n
tere fortællende Digt p. Vers,
ne; et fortællende Sangdigt.

Romantisk, adj. et Ord, s
ken og ellers hyppigen br. om
det Skiønne i Konst og Natu
stærkest p. Phantasie og Føle
man stundom forbinder Begr
Vidunderlige, Usædvanlige,
som man undertiden, naar
Konstværkers Inddeling, ell.
gen, modsætter classisk.
Digt. Den romantiske Poesie.
en romantisk Begivenhed.
Egn, Natur.

Romer, en. pl.-e. den som
er født i Rom. Om et Fruent
merinde. — **Romerfolk**, et.
Folk. **Romerreise**, en. R. til
merret, en. den romerske Ret,
Romerrige, et. det romerske
mertal, et. pl. d. s. latinske
br. som Taltegn. **Romerto**
Rom, Romerreise. — **romersk**
fra Rom, hører t. Rom.

Ror, et. (langt o.) pl. d. s.
der, Roor. Sv. Roder.
en bevægelig Indretning af B
ker ell. svært Tømmer, t. at
og andre Fartøiers Retning og
(i ældre Dansk: Styre; og Ro
optaget efter det tydske Rud
At staae t. **Rors** ɔ: passe Ror
Skibet vil ikke lystre **Roret**.
Roret, sidde v. **Roret** ɔ: styre
Deraf: **Rorblad**, et. den bred
R. (D. H. O.) **Rorgat**, et.
i et Skib, hvor Rorstangen gaa
hul. **Rorhage**, en. Hage p.
med det hænges i Stabelen.
Rorgat. **Rorpind**, en. En St
som sættes oven i Roret, og h
bevæges t. Siderne og holdes
stabel, en. pl.-stabler. Jernst
Fartøiet, hvori Roret hænges
Rorstang, en. d. s. s. **Rorpind**
[I Ordene: **Rorbænk** ɔ: Toft
et Fartøi f. dem, som roe;
Rorskarl, **Rorsfolk**, er **Ror**
der ɔ: Aare; ell. **Rorbænk**
Roerbænk ɔ: Bænken, hvor **Ro**
roerne) sidde.]

Ros, en. (Berømmelse) s. **R**

Ros, et. ud. pl. (kort a) h
mænd: Spaaner og Affald fra
som tilhugges.

Ros, en. pl. d. s. (kort o.) e
ældet. I. Hros, Hors. s. Hor
Rosbaare, en. et Slags Ba
Vognfading p. to Stænger,
gamle og svage Folk ell. Frue
og som føres af to Heste p. St
Vid. S. O. tillægges Ordet en

f Isl. Rás, Løb, og Bemærkel-
sfol.) Rostieneste, en. 1. Tie-
ſt, hvortil Adelen i Danmark til-
rpligtet. 2. i fildigere Tider:
cieres Forpligtelse, at holde og
og Rottere t. Landets Tieneste i
(jvf. Forordn. 1746. 13. Dec.)
n. pl.-r. En f. sin Skiønhed og
mindelig agtet og afholdt Blomst
stvært, hvoraf gives adskillige
n stor Mængde Afarter. fig. hos
et symbolsk Udtryk f. Ungdom,
m. m. Ligeledes ofte f. en skiøn
; f. E. Morgenens Roser, Mor-
Kindens Roser ꝛc. — Uegentl.
f Baand, (Baandrose) en Sløife,
n Rose. En Compasrose, Af-
af de 32 Compasstreger p. en
a.) rosedannet, adj. i Plantelæ-
Blomst, hvis Krone dannes af 5
ronblade (Petala.) V. S. D. —
bcand, et. B. af Rosenfarve.
et. Havebed, beplantet m. Ro-
senblad, et. Rosens Blomsterbla-
n br. det om Træets ell. Buskens
Rosenblomme, en. (Rosensblom-
re Viser og Digte: en Rose; og
g og skiøn Pige. Rosenbusk, en.
æ, hvis Blomst er Rosen. Ro-
en. rosenrød F. rosenfarvet,
rød. Rosenfest, en. En p. nogle
dført Fest, hvorved en Rose til-
i v. Dyd og andre Fortrin meest
e Ungmø t. Hædersløn. Rosen-
1. Rosernes Blomstringstid. 2.
de Roser i Blomstring p. eet Sted.
rd, en. 1. en Rosenhave, Blom-
(i ældre Skrifter.) 2. Tilforn:
eel af Kirkegaardene, der holdtes
tand, end den øvrige." V. S. D.
d, en. fig. Rosenfarve. "Ting, f.
mørke Purpur ell. Himmelblaae
passende, end Liliesnee og Rosen-
reschow. Rosengreen, en. G. af
træ. Rosenhave, en. En Have,
m. Roser. Rosenhegn, et. H. af
ke. (Herz.) Rosenhonning, en. i
r: et Slags af Roser lavet Sirop
aft. Rosenhæk, en. pl.-ker. Ro-
plantede sammen i en tæt Række.
d, en. poetisk: en Kind hos et
nmer, m. Ungdoms og Sundheds
me. "En Purpurmund, en Ro-
' Bording. Rosenkiæde, en. Ro-
, Blomsterhængel af Roser. (fig.
osenlænke.) Rosenknop, en. Ro-
nu ei udsprungne Blomsterknop.
nds, en. pl.-e. 1. en Krands,
f Roser. 2. en Rad af Kugler,
d. trukne p. en Snor, hvorefter
r undertiden læse og tælle deres
Paternosterbaand. Rosenleie,
. Roser bestrøet, ell. fig. et blødt,
behageligt Leie. Rosenlugt, en. Lugt af Roser. Rosenlund, en. Lund, hvor Rosentræer ere plantede; Rosenhave. "Mig tykkes denne Stund jeg staaer i Rosenlunde." Arreboe. (Rosenslund, hyppig i vore gl. Viser.) Rosenlæbe, en. pl.-r. poetisk: et ungt Fruentimmers friske, fiint farvede Læber. Rosenlænke, en. fig. og poet. Kiærligheds, Ømheds Tvang. "Hendes Rosenlænke er og bliver dog et Baand." Heiberg. Rosenmaaned, en. En poetisk Benævnelse f. Mai eller Junius, hvori Roserne blomstre. Rosenmund, en. poet. d. s. s. Rosenlæber. Rosenolie, en. En stærkt af Rosenlugt duftende Olie, som destilleres af Rosenblade. rosenrød, adj. rød som en Rose; som har Rosens Rødme. rosenrøde Kinder. En r. Silkekiole. Rosenskiær, et. rosenrødt Farveskiær. "Kiærligheden spredte mildt sit Rosenskiær om spæde Plantning." J. Smidth. Rosensky, en. poet. rosenfarvet Sky. (S. Staffeldt.) Rosensmiil, et. poet. et yndigt Smiil. "Med Sang og Rosensmiil." Øhlenschl. Rosensteen, en. En sleben Diamant, hvis underste Side er flad; den øverste derimod sleben i Kanter og meer ell. mindre halvrund. (jvf. Taffelsteen.) Rosenstilk, en. Blomsterstilken af en R. Rosentid, en. den Aarstid, da Roserne blomstre. Rosentorn, en. pl.-e. 1. Torn p. en Rosenbusk. 2. d. s. s. Rosenbusk. At plante, omplante en Rosentorn. (s. Torn, 3.) Rosentræ, et. en større Rosenbusk, især m. lige opvorende Stamme. Rosenvand, et. V. som destilleres over Rosenblade.

Rose, n. s. altid m. best. Art. Rosen, og ud. pl. en Hudsygdom, der frembringer en Hævelse m. stærk Rødhed og Hede. Erysipelas. At have Rosen, faae Rosen i Ansigtet, i Benene.

Rose, v. a. 2. berømme. s. under Roes.

Rosenobel, en. pl. Rosenobler. En Guldmynt, af Værdi omtrent 2 Ducater, som tilforn blev slaaet i England, og havde sit Navn af en Rose, der sædvanligen fandtes i Prøget p. Bagsiden.

Rosin, en. pl.-er. [T. Rosine.] tørrede Viindruer, der i sydlige Lande tilberedes som Handelsvare. Deraf: Rosinkierne, Rosinkurv (hvori Rosiner nedpakkes og føres) Rosinstilk, Rosinæddike, o. fl.

Rosmar ell. Rosmær, en. et Navn p. de under Navn af Hvalros ell. Søko mere bekiendte Dyr. Trichechus rosmarus. Moth. Deraf: Rosmærtand. (Moth.)

Rosmarin, en. pl.-er. et lidet Træ, indenlandsk i det sydlige Europa, hvis Blade og Blomster have en stærk krydret Lugt. Rosmarinus. L. Deraf: Rosmarinblomst, Rosmarinolie, Rosmarintræ, o. fl.

Rosom, adj. s. under Ro, B.

Roste, v. a. 1. i Ølbrygningen: at brin-

ge det mæskede og m. kogende Vand sammenrørte (purede) Malt, (Malt-Urten) fra Gillekarret og Humlens Afkog (Humle-Urten) fra Kiedlen i Rostekarret, og der lade de flydende Dele, ell. den m. kogende Vand fortyndede Urt, sies igiennem det v. et Hierte lukkede, desuden m. Halm, ell. Klude, Riis o: d. bedækkede Rostehul, og løbe ned i Tappehougen. (Dec. Mag. VI. 28. Ordet begynder, m. dets Afledninger, nu at tabe sig.) = Deraf Rost ell. Roste, en. Indretningen til at roste, Tappekarret m. Rostehiertet, o. s. v. (I Sønderjydsk. Roest.) "At lægge Malt p. Rosten." Moth. = Rostehierte, et. Et fladt trekantet Stykke Træ m. Huller i, der lægges over Rostehullet, og bedækkes m. Halm &c. for at Urten kan løbe reen igiennem. (Moth.) Rostehul, et. Taphullet i Rostekarret, ell. den Aabning, hvorigiennem den afsiede Urt løber ned i Tappehougen. — Rostekar, et. det Kar, hvori der rostes, eller hvori Urten afsies og skilles fra Masken; Tappekarret. (Dec. Mag. III. 107. Olussen om Ølbr.) Rostestang, en. En Stang, der gaaer igiennem Sien (Rostehiertet) i Tappekarret ned t. Rostehullet, og hvorved dette lukkes og aabnes. (Moth. Rostegreb. Dec. Mag. III. 107.) rostesuur, adj. kaldes Øl, der under Brygningen har faaet en syrlig Smag. (Moth.) Rostetønde, en. Tønde, som br. i Stedet f. Rostekar. m. fl.

Rotte, en. pl.-r. [N. S. Rotte.] et nu almindelig udbredt skadeligt Dyr, af Gnavedyrenes talrige Slægt; særdeles den Art, som især søger Husene. Mus rattus. = Rottefælde, en. En Indretning t. at fange Rotter i. (s. Fælde.) Rottefænger, en. Een, som har Færdighed i at fange Rotter. Rottehul, et. Hul, som Rotter gnave i Gulve og Vægge, f. at have Giennemgang og Aabning t. deres Reder. Rottegift, en. G. som sættes f. Rotter. Rottejæger, en. Een, som forstaaer at fordrive Rotter; en Rottefænger. Rottekage, en. Rottegift i Form af Kager. Rottekrud, et. Arsenik (fordi det hyppigen br. til at dræbe Rotter.) Rottערede, en. Rotters R. ell. Opholdssted. Rottesax, en. Indretning, hvori Rotter fanges v. en Fieder, som slaaes sammen over dem. Rotteunge, en. ung Rotte.

Rotte, v. rec. i Udtrykket: at rotte sig sammen o: forene, forbinde sig t. et skadeligt, lastværdigt Foretagende. (det T. "sich zusammen rotten." s. sammenrotte og Sammenrottelse.)

Rotting, en. pl.-er. et Slags tynde Rør, som bringes fra Indien, og bruges især t. Fletteværk i Rørstole, o. d. (egentlig Rotang. Calamus Rotang.) Moth.

Rov, et. ud. pl. [Sv. Rof. A. S. Reof.] 1. Handlingen at røve, m. Vold bemægtige sig det, man ei har Ret t. (s. Ran.) sielden undt. i Talemaaden: at gaae ud p. Rov; og i Sammens. f. E. Rovdyr, Jomfru[...] 2. det, man røver, ell. med Vold frata[...] Eieren. (jvf. Bytte.) Røverne kunde [...] blive enige om at dele Rovet. Tigeren [...] rer p. sit R. — fig. At blive Dødens R[...] Han blev et Rov for sine Slægtninges [...]ske Egennytte. = rovbegierlig, adj. be[...]lig efter andres Eiendom, b. efter at r[...] Deraf: Rovbegierlighed, en. (Trésch[...]) Rovbi, en. pl.-er. Bier, som ikke selv i[...] samle Honning af Blomsterne; men r[...] den fra andre Bier og Bistader. "[...] flyver tilvant Rovbi hen, af fremmed [...]ning sig at nære." Storm. Rovbille, [...] pl.-r. En Slægt af Insecter. Staphyl[...] Rovdyr, et. pl. d. s. Dyr, som ikke, ell. [...] tildeels, leve af Plantesøde, men mest[...] helst af andre Dyr, som de dræbe, ell[...] Aadsler. Rovfisk, en. pl.-e. Fiske, [...] leve af andre mindre Fiske, hvilke de [...] sluge. Giedden, Haien, ere Rov[...] Rovfugl, en. pl.-e. Fugle, som leve [...] af Aadsler, deels af andre svagere F[...] ell. fiirføddede Dyr, som de angribe og [...]be. rovgierrig, adj. i høi Grad rovbe[...]lig. Deraf: Rovgierrighed, en. ud. pl[...] Rovgods. et. røvet Gods; Rov. "[...]godset, som Folket havde røvet." Tau[...] Rovlyst, en. Lyst t. at rove. rovly[...] adj. lysten efter Rov, rovbegierlig. ([...]rup.)

Ru, adj. [A. S. ruh, reoh. E. rou[...]] ujævn, hvas, skrubbet p. Overfla[...] modsf. glat. En ru Overflade. ([...] høres sielden, hvortil bidrager at ne[...] er brugeligt. ru Veir, i Almuens [...] d. s. s. raat, fugtigt Veir m. kold Ta[...] Blæst.) = Rubænk, en. d. s. s. Ru[...] (Moth.) ruhaaret, adj. som har [...] ikke glatte Haar p. Legemet. (Moth.) [...]hammer, en. et Slags H. som Guld[...] bruge t. at banke Sølvet. (Moth.) [...]hugger, en. den, som hugger det [...] groveste af Tømmeret. (Fred. IV. S[...]art.) Ruhøvl, en. H. hvormed Tø[...]mænd og Snedkere aftage de groveste [...]ner. Rujern, et. Jernet, saaled[...] det først kommer smeltet af Masovne[...] den det støbes ell. kommer under H[...]ren. Rulæder, et. Et Slags Læd[...] ujævn Overflade, ell. hvorpaa Ki[...] vender udad. (Moth. "Rulæders [...] Holberg. P. Paars I. 2. Sang.)

Ru ell. Rue, en. pl. Ruer. 1. [...] Folde. At sætte noget i Ruer. ([...] 2. d. s. s. Haandruer, Haandkruser. ([...]

Rub, n. s. uforanderligt og ku[...] lemaaden: Rub og Stub o: St[...] Smaat, Alt uden Undtagelse. (Ba[...] Ungd. Arb. II. 216.) Isl. Rubb, e[...]dentlig Dynge.

Rubbe, v. a. 1. [E. to rub.] [...] gnide, skrubbe; hvilket er mere bru[...]

h.) 2. høvle ell. hugge det groveste af (Moth.)

bel, en. pl. Rubler. en russisk Sølv- der udgiør 100 Kopeker, og gielder henved 1 Speciesdaler.

bin, en. pl.-er. en giennemsigtig, rød een, som i Haardhed og Sieldenhed r næst efter Diamanten. — Deraf: farve, en. rubinrød F. rubinfarvet, Rubinsmykke, et. og fl.

brik, en. pl.-ker. [Lat. rubrum. Fr. que.] Overskrift, Titel, der tilkiende- n Afdeling i et Skrift, ell. i Noget, skriftlig affattet. Det hører ikke denne Rubrik. — Ogsaa om Afdelin- n, ell. dens Indhold. En lang, tig Rubrik.

ude, en. pl.-r. En krydret Plante, rkes i Haver. Ruta graveolens.

Rude, en. pl. -r. [S. Ruta. T. e.] 1. en Fiirkant, ell. firkantet i nogle Tilfælde f. E. Ruderne i et et. At dele en Flade i Ruder v. at Snore over den. At sye noget i — særd. d. s. s. Vinduesrude. At R. ud, sætte nye Ruder i. 2. en rkant, ligesidet Fiirkant m. skiæve . (Moth.) 3. Ruder, pl. en af de rver i Kortspil, hvis Mærke er smaa, sen stillede Fiirkanter. Dette Ord om v. de øvrige Farver, uforandret . ell. i Sammens. Ruder Es. Ru- t. Ruder Ti. = rudedannet, ru- t, adj. dannet som Ruder, i Ru- Rudeglas, et. s. Vinduesglas. mds, en. i Vaabenkonsten: en ell. Krone af en egen Dannelse. andsen i det sachsiske Vaaben.) Ru- er, et. M. i Dreiel, Dækketøi o. d. rvet i Ruder. Rudeskiold, et. S. afdeelt i Ruder. Rudestok, en. vorpaa Maal i Tommer og Linier er afsat, og hvormed Ankeres og s Størrelse maales. (Moth.) ru- dj. i Ruder, efter Ruder. At af- et rudeviis. Rudeværk, et. det, ort ell. afdeelt i Ruder. (Moth.) = . rudret, adj. som har Ruder p. en, er afdeelt i Ruder, farvet ru- rudret Tøi Mønster. (Sielden er v. at rudre, giøre rudret. Am- sb.)

elle, en. pl. -r. en liden Fisk af gten. Cyprinus rutilus. (Rud i kommer af rød.)

. a. s. ruge.

, en. ud. pl. [A. S. Hrevo. T. Anger, Fortrydelse. "Den Daad d aarlang Ruelse afsonet." Rah- t af Moth anførte V. at rue, ikke mere brugel.)

4. I Talemaaden: i en Ruf ɔ: ig, i en Haandevending. Det gik i en Ruf. "Og i en Ruf han styrter ham p. Jorden ned." Bagg. (Kallundb. Kr.) Isl. Rof, *ruptum*.

Ruf, et. pl. d. s. [I. Hróf. Holl. Roef.] en Overbygning, et Skuur p. smaa Skibes Dæk, som tiener i St. for Kahyt.

Ruffer, en. pl. — e. [Sv. Roffare. N. S. Ruffeler. E. Ruffian. M. A. Lat. Rufa, *scortum*.] den, som f. Vindings Skyld forleder Fruentimre t. Ukydskhed og Horeri, som fremhielper Andre i Løsagtighed; en Kobler, (hvilket sidste dog egentl. har en anden Betydn.) Horevert. (s. D. Lov. VI. 22. 1.) Om et Fruentimmer br. i samme Bemærkelse: Rufferske. [Verb. at ruffe, om en Ruffers ell. Rufferskes Forbrydelse (Chr. IV. N. Lov.) er nu usædvanligt.] — Rufferi, et. den Forbrydelse at fremhielpe Løsagtighed, at forlede ell. hielpe et Fruen- timmer t. ukydsk Omgang m. en Tredie, ell. befordre utugtig Lyst hos Mandfolk.

Rug, en. ud. pl. [I. Rugr, Rug. A. S. Ryge. Sv. Råg.] en i Norden almindelig Kornart, som især anvendes t. Brød. Secale cereale. At saae R. bage Brød af Rug. Denne Rug (ɔ: Rugager) staaer godt. = Rugager, en. En m. Rug besaaet A. Rugax, et. Rugens Ax ell. Vippe. Rug- brød, et. B. bagt af Rug. Rugemter, s. Emter. Rugfoder, et. Foder af Rughalm ell. utærsket Rugsæd. Ruggaard, en. Gaard, hvis Marker ere tienlige t. Rugsæd. Det er en god Ruggaard. Rughalm, en. udtorskne Rugstraa. Rugjord, en. J. som er tienlig t. Rugsæd. Rugklid, et. K. som sigtes fra Rugmeel. Rugkorn, et. enkelt Korn af Rug. Rugkorn i Bygget. Rugmark, en. d. s. s. Rugager. Rug- meel, et. M. malet af Rugkorn. Rugneg, et. et Neg af meiet Rug. Rugsimle, en Simle af Rugmeel. (Holb. den Vægels.) Rugstraa, et. enkelt S. af Rugen, som endnu har sin Kiærne. Rugsæd, en. 1. Gierningen at saae R. 2. den p. Marken voxende R. Rugtvebak, en. T. bagt af Rugmeel. Rugvang, en. indhegnet Rug- mark. (D. Lov.) Rugvippe, en. d. s. s. Rugax. o. fl.

Ruge, v. n. 1. (har.) [Sv. ruga. Uvis Oprindelse; maaskee beslægtet m. Isl. hru- ga, opdynge, sammendynge. Hruga, en Dynge.] 1. Hovedbegrebet synes at være: at hvile paa eller over, f. at hylle ell. dølge. Overtro meente fordum, at Drager rugede over Guld og Skatte. 2. om Fugle: ligge p. Æggene, f. ved Varmen at udklække Un- gerne; ligge i Rede. Hønen ruger over Æggene. "Mens huuslig Hunnen ruger stille — paa Redens bløde Duun." J. Smidth. — Uegentl. og poet. "De Næt- ter ruge saa lange og sorte." Øhlenschl. Det rugende Mørke. (Mindre rigtig m. præp. om: "Den mørke Dæmringssky, der

ruger om dit Aasyn." Øhlenschl. Nord. G. 171.) 3. fig. a.) At ruge over noget ɔ: holde det meget skjult; ell. idelig i Sindom sysselsætte Tankerne med. At r. over et Anslag. "Dette var deres Ønske, hvorover de ruge m. dyb Sorg." Mynster. — b.) At ruge over sine Penge, Midler, ɔ: ikke anvende dem; om den Gierrige. "Den graahærdede Gnier ruger endnu over sine unyttige Skatte." Basthólm. — Deraf: **Rugen**, en. ud. pl. — **Rugetid**, en. den Tid, Fuglene tilbringe m. at ruge over deres Æg.

Ruin, en. pl.-er. [af Lat. ruina, Ødeleggelse, Fald.] overbleven Levning af en forfalden ell. ødelagt Bygning. "See, en Ruin som Vidne staaer om gamle Dage." J. Smidth. figurl. "En Siæl, som lever blandt Legemets og Sandsernes Ruiner." Basth.

Rulle, v. n. (er.) og a. 1. [S. rulla. N. S. rullen.] 1. neutr. a.) bevæges m. Hastighed v. at dreie sig om sin Axe. Kuglen rullede ned ad Bakken. — Ogsaa om saadanne Legemer, hvis Bevægelse p. denne Maade er forbunden m. en stærk, huul Lyd. (s. rumle.) Vogne rulle uophørlig giennem Gaderne. En stor Vogn rullede ind i Gaarden. Tordenen rullede imellem Biergene. "Af Dybet steg en Røst som Torden, der langsomt ruller." Evald. b.) bevæges v. en umærkelig Omdreining, ell. paa en skridende Maade. Jorden, Sanden ruller ned i Graven. (jvf. trille.) Der er rullet megen Jord ned. — Ogsaa om Vandet. Bølgerne rulle op p. Stranden. "Havets Bølge t. hans Fod m. dæmpet Brusen ruller." Bagg. 2. act. a.) bringe noget t. at rulle, ell. bevæge sig fremad v. Omdreining; vælte et rundt Legeme. At r. Tønder ind i Pakhuset. b.) jævne noget m. en Rulle, ell. et Rulletræ. At rulle Dei. c.) jævne og glatte vaskede Linklæder p. en Rulle. At r. Lagen. Pigerne rulle i Dag. d.) bøie noget sammen om sin Axe ell. Middelpunkt; dreie noget sammen i Kreds, i Valse- ell. Kugleform. At rulle Tavlebly. At r. et Landkort om en Stok. At r. et Blad Papir sammen; rulle Kugler af Papir, af Dei imellem Hænderne. At r. noget op ɔ: lade det, som var sammenrullet, udvikle sig. At rulle Teppet op, og rulle det ned (p. Skuepladsen.) At r. noget af, (som var rullet p. en Stok.) = **Rullen**, en. ud. pl. 1. det, at noget ruller. Vognenes R. giennem Gaden. 2. Gierningen at rulle. (ogsaa: **Rulling**, en. Fleischer.) = Sammensætninger, der høre deels t. dette V. deels t. Substantivet: **Rulleaal**, pl. Aal, som skæres i Stykker og tillaves p. en vis Maade, som Sylte. **Rullebly**, et. Bly i Tavler ell. flade, sammenrullede Stykker, som støbes af det smeltede Værkbly (ell. Blokbly) og rulles omkring en Trævalse. **Ru**[…]bro, en. En Indretning t. at føre Ba[…] over smaa Vandfald, i Mangel af Sl[…] (Kraft. Mech. I. 996.) **Rullegardin**, pl.-er. Vinduesforhæng af Lerred, som r[…]les op og ned v. Snore og Tridser. **R**[…]legryn, n. s. pl. et Slags fine Byggr[…] som v. Sigtning skilles fra de sv[…] **Rullekammer**, et. K. hvor en Rulle har Plads, hvor der rulles; Rullestue. **R**[…]lekielder, en. K. hvor en Rulle staaer, hvor den tillige udleies t. Brug. **Ru**[…]klæde, et. Klæde, som vindes uden[…] Linteiet p. Rullestokken. **Rullepølse**, Et Slags Mad af dertil skikkede Kiødst[…] der rulles sammen m. indlagte Krydde[…] i Skikkelse af en Pølse, presses, lægg[…] Salt og koges. **Rullesteen**, en. 1. e[…] den, glat, afrundet Steen, saaledes so[…] tidt findes v. Strandbredder. Olufsen. (Ø[…] Ann. III. 2. H. 121.) 2. i Mineralog[…] et afrundet, fra sit oprindelige Sted for[…] tet Klippestykke. (V. S. O. T. Gesch[…] be.) **Rullestok**, en. pl.-ke. Et valse[…] met Træ, hvorom det Tøi vindes, […] man vil glatte p. en Rulle. **Rullesto**[…] Lænestol, hvis Been hvile p. Ruller, kan rulles frem og tilbage i Værelset. **R**[…] lestue, en. s. Rullekammer. **Rulleto**[…] en. Tobaksblade, som v. Maskiner […] menrulles (spindes) i faste Ruller; m[…] Bladtobak. **Rulletræ**, et. d. s. s. R[…] stok. **Rulletøi**, et. Lintøi, som skal ru[…] ell. er rullet. **Rullevogn**, en. 1. […] den Vogn, som den, der sidder i den, kan rulle frem, ell. som let kan bevæge[…] andre. 2. en egen Vogn, hvis Ba[…] bestaae af to Ruller af heelt Egetræ[…] som bruges t. at føre svære Steen af […] ken; en Steenvogn. (Giersings Land[…] 31.)

Rulle, en. pl.-r. 1. en Skive ell. […] se, som er indrettet t. at kunne rulle[…] dreies om en fast Axe, og hvorved […] enten kan rulles op (trydses op; s. T[…] ell. bevæges frem p. en Flade. (I […] Tilfælde br. dog som oftest Tridse.) […] det, Stolen, Sengen staaer p. Ruller. […] En løs Valse ell. Cylinder, hvorpaa […] kan rulles. At vælte en Steen […] Ruller. 3. et Redskab, bestaaende […] m. Stene ell. anden Vægt betynget […] som skydes hen over Rullestokkene, de[…] p. en jævn Flade, s. paa denne Maa[…] rulle ell. glatte vasket Lintøi. ([…] Rullebolt, Rullestok, Rulletridse. […] 4. Noget, som er sammenrullet, […] En Rulle Bly, Baand, Tobak. 5. […] et sammenrullet Papir ell. Perga[…] Deraf: en Fortegnelse over Navne[…] neliste; et Mandtal. At indføre So[…] Matroser i Rullen. At slettes […] af[…] len. Han staaer i Rullen. (Den […]

Kugel. Talemaade: At tage en
Vej. ... o: Vognmandsvegn, Er-
... formodentl. ogsaa hid.) Jvf.

..., et. ud. pl. [Isl. N. S. og Sv.
1. I abstract og philosoph. Betyd-
den Sandseform, under hvilken vi
og tænke os Legemernes ell. de sand-
Tings Tilværelse v. Siden af hinan-
ler saaledes, at een ei kan være hvor
ten er. (jvf. Tid.) 2. i alm. Tale-
t. Ordet deels a.) om det sandselige,
..., saakaldte tomme Rum i Alm.
begrændsede R. Det tomme Rum.
...rummet. Verdensrummet. b.)
... en begrændset, af et synligt Legeme
, ell. ikke udfyldt Deel af dette Rum.
...ing fylder et Rum; den er paa et
den bedækker en Plads." Müller.
...optage et stort Rum. Her er ikke
...saa mange Tilskuere. Vi have ikke
i Huset. Rummet er for snevert.
...tomt R. Rummet (Afstanden,
...) imellem to Huse. (Jvf. Plads,
..., Skiberum og Skibsrum.) —
... give Had, Brede, onde Tanker R.
...ikke (o: lade Følelser eller Tanker
...Udbredelse og Magt over Siælen, v.
...ange andre.) 3. i ældre Skrifter,
...sforhold. "Ti Dages Rum." C.
... "At give En Rum t. at betænke
...eldings R. Hist. (jvf. Tidsrum.)
...lig, adj. som indtager, udfylder et
som vedkommer Rummet (br. kun i
Skrifter.) Det rumlige Forhold.
...: rummelig, adj. [I. rumlega.]
...holder et stort, betydeligt Rum.
...lads. Et rummeligt Huus, Væ-
...lt boe rummeligt. (jvf. adj. rum.)
...ighed, en. ud. pl. Beskaffenheden
rummelig.

..., en. ud. pl. [E. Rum.] Brænde-
som laves af Sukkerrørets Saft.
Rumbudding, en. B. som tillaves
...des m. Rum. Rumfad, et. en
hvori Rum føres. Rumkage, en.
...et m. Rum, og.fl.

..., adj. ud. comp. og superl. [I.
1. vid, rummelig, aaben. Bru-
kun i Talemaaden: i rum Sø o:
...t fra Land, at man uhindret kan
den Vind, man har. 2. om Ti-
... en rum Tid siden, længe siden. —
...s, adv. At seile rumskiøds, o: m.
...nen god Vind, f. fulde Seil. (Fred.
...igsart.)

...e, v. n. 1. har. [T. rummeln.]
...is huul, rullende og snurrende Lyd.
... rumler p. Træbroen. Det rum-
...en. Tomme Vogne rumle meest.
— Deraf: Rumlen, en. — Rum-
..., P. med en udspændt Blære
over, som Børn lege med. "Snurrelyden
af en Rumlepotte." Baggesen.

Rumme, v. a. 1. [Sv. ryma.] optage i
et vist Rum, give Rum til, indbefatte.
Huset kan ikke r. alle disse Mennesker. Jeg
kan ikke r. saa mange. Der kan ikke rum-
mes meer i Sækken. "Det Haab om bedre
Tider, som ædle Siæle allene kan rumme
og beholde." Guldb. (jvf. romme.) — Vin-
den rummer sig, bliver føieligere.

Rummel, en. [s. rumle.] 1. en huul,
rumlende Lyd. (Baggesen.) 2. i Piketspil:
det største Antal Kort af een Farve, som en
af de Spillende har p. Haanden.

Rummelig, adj. s. under Rum.

Rumpe, en. pl. -r. [I. Rumpr. Sv.
Rumpa. E. rump.] Bagdeel, Bagende
hos Mennesker og Dyr. Podex. (mindre
egentlig og kun i lavere Tale br. det for:
Hale.) At sidde, sætte sig p. Rumpen. =
Rumpebeen, et. den yderste Ende af Ryg-
benet. Os sacer. rumpedrøi, adj. som har
en stor, bred R. (Moth.) Rumpefinne,
en. pl. -r. Finner, som udgiøre Fiskens
Hale. 2. Den uparrede Strømmefinne
bag Gadboret hos Fiske. Pinna analis. V.
S. D. Rumpefieder, en. s. Halefieder.
Rumpefødsel, en. Barnefødsel, hvorved
Bagdelen først kommer frem. (M. Sax-
torph.) Rumpehorn, et. hornagtig For-
længelse p. Bagdelen hos nogle Insectlar-
ver. Rumpehul, et. Endetarmens Aab-
ning. Anus. (Rev.) Rumperem, en. Rem
p. Hestens Seletøi, som gaaer fra Ryggen
ned omkring Halen. Rumpestykke, et. det
Stykke Kiød p. et slagtet Kreatur, som
Rumpen følger med. Rumpetavl, en. den
Deel af Hestens Hale, saavidt Been og
Kiød naae, foruden Haarene. (Moth. Isl.
Tagl, Hestehale.) Rumpetudse, en. Frø-
ernes Yngel i Larvetilstand (V. S. D. Og-
saa Rumpetrold.) = rumpe, v. a. 1. At r.
en Hest op o: binde Halen op i en Knude.

1. Rund, adj. [A. S. rum, rum-gyfa.
Sv. rund.] gavmild, overflødig. "Hvo da
har været rund og blid mod arme Folk og
Enker." Bording. "Lyksalighedens runde
Giver." Thaarup. At give med rund
Haand. At være rund af en andens Pung.
"Efter en karrig Eier kommer en rund Ar-
ving." Ordspr. = rundeligen, adv. over-
flødigen, rigeligen. "Nu rundelig hun
giver, og nu p. engang karrig bliver." Tode.
— Rundhed, en. ud. pl. 1. Gavmildhed.
"Har han ei Evne til hans Rundhed at be-
lønne." Helt. "Den ellers roesværdige
Rundhed kan let blive t. en skadelig Ødsel-
hed." Schytte. "Rundhed tilkiendegiver Let-
heden, hvormed Nogen skiller sig ved det, han
skienker Andre." Müller. 2. Overflødighed.
"Vi giorde vore Maaltider m. ligesaa megen
Sorgløshed, som Rundhed." Baggesen. —
rundhændet, adj. som giver m. rund Haand,

gavmild. (Rahbek.) rundtalende, adj. v. som siger meer, end han burde, taler ubetænksomt. largiloquus. (Moth. Schytte. s. aabenmundet.) Deraf: Rundtalenhed, en. ud. pl. (Moth.) "Den Rundtalenhed, som flyder af de fulde Bægere." Schytte.

2. Rund, adj. [T. og Sv. rund. E. round. Et nyere Ord, saavel i det T. som i de nord. Sprog. jvf. trind.] som i Retning ell. i Omfang danner enten en heel Cirkel (det strengeste Begreb om rund) ell. en Bue af Cirkelen, og saaledes hverken er lige ell. kantet. Det nærmere Begreb om det Rundes Beskaffenhed bestemmer Substantivet. Saaledes: En r. Linie. En rund Flade. (cirkelrund, ægrund, ell. aflangrund; halvrund.) Et rundt Legeme. (kuglerund; i Modf. t. cylindrisk.) Et rundt Taarn. (Naar rund br. om et fladt Legeme forstaaes i Alm. cirkelrund. Kuglens Rundhed maa bestemmes ved adj. kuglerund, ell. ved den adj. Brug af Kugle f. E. Kuglefod.) 2. uegentl. a.) om Legemsvæxten: trind, kiødfuld, fremstaaende. Røde og runde Kinder. b.) Et rundt Tal (som gaaer op i 10.). Det var i en r. Sum 1000 Rdlr. 3. adv. rundt. a.) At gaae m. rundt (om) afskaaret Haar. b.) rundt om, rundt omkring, i en Kreds. At gaae rundt om Huset. (s. trindt.) c.) rundt, adv. rundt om, heel omkring. Jorden rundt (over hele Jorden.) Han gik hele Byen rundt; men ingen vilde hielpe ham. = Rundhed, en. ud. pl. Beskaffenheden at være rund; Trindhed. — rundagtig, adj. noget rund; ikke ganske cirkelrund. rundbladet, adj. som har runde Blade. rundbuet, adj. som har runde Buer; modf. spidsbuet. rundbugtet, adj. s. bugtet. rundbøiet, adj. v. bøiet i en krum Linie. Rundbøining, en. Bøining hvorved noget bliver rundt, Krumning. (Ambergs D. B.) Runddands, en. D. hvori de Dandsende bevæge sig i Kreds. (V. S. O.) rundfile, v. a. 1. file noget, at det bliver rundt. (Ambergs D. B.) Rundfisk, en. 1. et Slags tørrede Fisk, som modsættes Platfisk (fordi de tørres uden at flækkes.) 2. en Ret Mad af Bergefisk ell. Giedder, som trilles sammen. (Moth.) Rundgang, en. Bevægelse i en Kreds; Kredsgang. (Moth.) Rundharv, en. et Slags svær Brakharv, som bruges især p. nybrudt Jord ved Rundharvning, ell. naar man harver Ageren i Kreds, i St. for p. langs og tværs. (jvf. Gierfings Landoec. I. 460.) Rundholt, et. kaldes til Skibs overhovedet ethvert cylinderformet ell. valsedannet Træ ell. Tømmer. rundhovedet, adj. som har et rundt, rundagtigt Hoved. rundhugge, v. a. 1. hugge, tilhugge noget, at det bliver rundt. rundhuul, adj. som har en regelmæssig Huulning indad; concav. (N. O.) rundhvalvt, adj. v. det modsatte af run som udgiør en Deel af en Kugleflad ver. rundhvælvet, adj. v. som er m. runde Buer. Rundhvælving -er. en H. med runde Buer; n Spidshvælving. Rundhøvl, en. hvis Jern nedentil er afrundet. jern, et. Jernstang som er hamre (V. S. O.) rundklippet, adj. v rundt omkring. r. Haar. (Moth.) kornet, adj. som har runde Korn, rundløbende, adj. v. som løber ru noget. rundnæbbet, adj. som har ell. rundagtigt Næb. En r. Fugl. rygget, adj. som har en noget udc met, ell. mod Nakken hvælvet Ryg holder Ryggen lige, luder for over vedet. rundskaaren, -skaaret, adj. ret rundt omkring. (Moth.) Ru et. et cirkelrundt Skiold. (Moth.) slag, et. R. i et Ankertoug, kaldes naar et Skib ligger f. to Ankere, sig saaledes rundt, at Tougene sno hinanden. Rundstykke, et. Et Sl bermynt i Sverrige. (Moth.) ru adj. som har runde, ell. afrundede

Runddeel, en. [N. S. Runde rund Skandse ell. Bulværk, et rund en Bygning, ell. flere, opførte i e Træer plantede i en Kreds, m. m. det er vel egentlig fremmedt, og d det fr. Roudel.)

Runde, v. a. 1. [af rund, rot giøre noget rundt, give noget en rundagtig Skikkelse. Skiven ma noget mere. (s. afrunde.) Søen r mere i den vestlige Ende. — fig. lagde sit Strøg af Bitterhed til, f. Maleriet." Rahbek. At runde et Sum.

Rundebrød, et. pl. d. s. [af ad Et Slags runde Hvedebrød ell. Bo

Runding, en. 1. Handlingen noget. (s. Afrunding.) 2. en buet Flade. Karrets, Krukkens 3. En rund Plads; Runddeel.

Rune, en. pl.-r. [J. Run. Linie. Goth. Runa; A. S. Ru melighed. runlic, hemmelig.] d hos nordiske og germaniske Natio gelige Bogstaver. = Runealfabet, lingen af Bogstavtegn, som findes skrift. Runebogstav, en. pl.-er Rune. (Moth.) Runebomme, Slags Tromme, som de hedenske Lap te, ell. som der stundom endnu bruge nehugger, en. fordum: den, som indhugge Runer, at sætte Runeskri nekievle, en. En Stok, Kievle, h ner ere udskaarne. Runeleg, en dom, Trolddomsspil. (Kæmpev. skiulte Runelege jeg Skikkelse d Øhlenschl. Runemaal, et. det S

Runeskrifter, ell. det gamle nordiske
(Moth.) Runemester, en. d. s. s.
Runeskrift, en. 1. ud. pl.
Art.) det, som er skrevet m.
Runemaal. At kunne læse Rune:
2. pl.-er. en enkelt Indskrift m.
; Rune:Indskrift. Der findes en
Stenen. "Da giemmes tro hans
Runeskrifter, og evig elskes blom:
Bedrifter." Øhlenschl. Runestav,
s. Runekievle. Runesteen, en. S.
Runeskrift paa. Runevers, et. Et
skrevet Vers.

ge, v. n. 1. har. [Sv. runka, bevæ:
jvf. ringe.] 1. give høi Gienlyd
Ilm. kun om en slig Lyd, der høres
Bygning, ell. i Nærheden. Dr:
s at udtrykke en vis Skiælven i Ly:
Han talte, saa det rungede i hele
"Nu slaaer hans Torden løs, at
derved runger." Arreboe. San:
gede i de høie Hvælvinger. "Naar
aldet runger over Jord og Hav."
hl. 2. om en svagere bævende Lyd
alyd br. det af Baggesen: "Stræn:
ypet, de bæve, de runge."

ken, adj. pl. runkne. [s. Rynke.]
Rynker, meget rynket. — Runken:
ud. pl. (Moth.)

, en. pl.-ser. En i d. Tale og Skiemt
Benævnelse p. unge, nylig t. Uni:
t ankomne Studenter. (Holberg.)

, en. pl.-r. [N. S. Rûse. T.
. Sv. Ryssja. Maaskee af Goth.
A. S. Risk. E. Rush, Siv.] et
flettet rund Kurv (af Siv e. d.) m.
Hals i den ene Ende t. at fange Fisk
et p. lignende Maade dannet Garn,
spiles over Tøndebaand og sættes i
. Aaleruser, Reieruser. (jvf. Sæt:
= Rusefiskeri, et. F. som skeer v.
Rusegarn, et. Fiskergarn, som bø:
ell. udgiør en Ruse. Rusekurv,
s. s. Ruse. Rusestade, et. Sted
user sættes ell. lægges i Vandet.
der i Liimfiorden. (Mandix d. Kam:
09.)

, v. n. 1. [Sv. rusa. A. S. hreo-
. rush.] fare hastigt og voldsomt af:
sken forældet) Fienden rusede frem.
ll han vel ruse til dig m. Armod."
mand. 1543. "Nyt Øl maa ruse
ere ud.) P. Syv.

ede, adj. v. s. under Ruus.

, en. ud. pl. fiin Regn, Støvregn.
Rusk. "Imellem tykke Skyer, i
usk." Bagg. "En Storm har hæ:
. Rusk og Slud, og hyllet Himlen
hlenschl. = ruske, v. impers. 1.
I Nordsiæll. at rue, jvf. ryt.] Det
maarøgner. — rusket, adj. r. Veir
t, taaget Veir med Rusk. (Sv.

Rusk, et. pl. d. s. Gierningen at ruske.

Ruske, v. a. 1. [Sv. ruska, A. S. hri-
scian, *vibrare*. Isl. ruska, *turbare*. s.
rykke.] rykke ell. drage stærkt, voldsomt.
At ruske en i Haaret, i Klæderne. At r. een
op af Søvne. — At ruske Hør: br. om at
optage denne Plante af Jorden. — Deraf:
Rusken, en. ud. pl. — Rusking, en. Hør:
rens Rusking.

Ruslæder, et. s. Ryslæder.

Rusme ell. Rosme, en. pl.-r. Havrens
og lignende Værters Ar ell. Top, m. Hen:
syn t. den særegne Maade, hvorpaa Kor:
nene sidde. (Havren rusmer ell. rusmes.
ɔ: begynder at faae Rusmer. Moth.)

Russelap, en. pl.-per. Skindlap, hvor:
igiennem man v. Garnvinding lader Traa:
den løbe, s. at den ei skal skære Haanden.

Russepind, en. pl.-e. Et tildannet Stykke
Træ ell. Been m. Hul i Enderne, der bru:
ges ligesom Russelappen. (Moth har det
Verb. at russe ɔ: at tage det Rue af.)

Russer, en. (egentl. rettere Rus. pl.
Russer.) den, som er født i Rusland. —
russisk, adj. som hører til, er fra, kommer
fra Rusland.

Rust, en. ud. pl. [A. S. og N. S.
Rust.] 1. Forkalkning af uædle Metal:
lers udvendige Dele, naar de udsættes f.
Luftens ell. Fugtigheds Paavirkning. (særd.
om Jernets Rust.) At sætte Rust. Jer:
net fortæres af R. ved at ligge i Jorden.
2. Rust p. Korn, d. s. s. Brand; ell. en
Sygdom v. Kornet, der reiser sig af smaa
Svampe, som sætte sig i sorte Pletter p.
Bladene, og giøre Arene svange og Halmen
stier. = rustbruun, adj. d. s. s. rustfarvet.
(Fleischer.) Rustfarve, en. guulbruun
Farve, som Jernrust har. rustfarvet, adj.
som har Rustfarve; rustguul. Rustolie,
en. Navn p. et chemisk tilberedet Lægemid:
del. Liquor stibii muriatici. Rustplet,
en. pl.-ter. 1. en af R. frembragt Plet
p. Jern ell. Staal. 2. en rustfarvet Plet
p. Linned, som fugtigt er kommet i Berø:
ring m. Jern, ꝛc. rustplettet, adj. som har
Rustpletter.

Ruste, og rustne, v. n. 1. er. angribes
af Rust, opløses ell. forkalkes v. Paavirk:
ning af Luft ell. Fugtighed. Guld ruster
ikke. Jernet er rustnet i Jorden. Et rust:
net (rustent) Sværd. (sieldnere act. for: at
giøre rusten.)

Ruste, v. a. og rec. [T. rüsten. Sv.
rusta.] berede, sætte i Stand, lave til, for:
syne m. Redskab og anden Fornødenhed.
At r. en Hær. (s. udruste, som er mere bru:
geligt. Dog forekommer ruste absol. I
Frankrige ruster man. Der rustedes baade
t. Søes og t. Lands.) rec. især om Rust:
ning t. Krig. At ruste sig til Kamp, t.
Krig. = Rustning, en. pl.-er. 1. Gier:
ningen at ruste. Krigsrustning. Søerust:

ning. At foretage betydelige Rustninger. (jvf. Tilrustning, Udrustning.) 2. det, som en Kriger bruger af Vaaben og Bedækning. En Ridder, Soldat i fuld R, = Rustkammer, et. Værelse, hvor Vaaben og Rustninger giemmes. Rustmester, en. den, som har Opsyn m. et Rustkammer, m. Vaaben o. d. Rustvogn, en. pl.-e. En stor og svær V. til at føre tunge Redskaber, Krigsfornødenheder, o. d. paa.

Rusten, adj. pl. rustne. (egentl. vel partic. af ruste.) angreben af Rust, bedækket med R. Rustent Jern. rustne Søm. — Rustenhed, en. ud. pl. Beskaffenheden, at være rusten.

Rusvart, en. [s. adj. ru.] Et Slags Skind, som beredes allene v. Valkning m. Fedt, uden Bark ell. Allun. (V. S. O.)

Rutte, v. n. 1. har. [H. ruyten. Sv. ruta.] 1. sværme, svire, føre et uskikkeligt Levnet. (Taussen. Moth.) 2. ødsle, holde ilde Huus med. At rutte m. noget. (d. Tale.) "Jeg haaber, jeg m. dem kan rutte hernede lystig t. min Død." Bagg. Deraf: Rutten, en. ud. pl.

Ruus, en. ud. pl. [I. Russ. N. S. Ruusk.] den Tilstand, hvori man befinder sig efterat have taget mere stærk Drik t. sig, end man kan taale. (Skiøndt Ordet ikke bestemmer Graden af denne Tilstand, er det dog gierne et mildere Udtryk, end Drukkenskab, Fuldskab.) At faae sig en R. At have en lille R. sove Rusen ud. 2. figurl. om en Tilstand, hvori man af Glæde ell. andre Lidenskaber ikke er Herre over sig selv. "Skiøndt mangen i Ægteskabs Ruus slaaer Panden t. Skamme." Bagg. "Den Hæder, som dine Mænd har glemt i Glædens Ruus." Øhlenschl. — rusende, adj. v. d. s. s. beruset. "De kunde ikke giøre noget uden at være halv rusende." Sneedorf.

1. Ry, et. ud. pl. [jvf. Rygte.] det, som tales om, siges, fortælles af mange; Rygte, Omtale, Navnkundighed (nu oftest i god Betydning.) "Det ærefulde Ry af dine Sønners Mod og Tapperhed." Storm. Der gik Ry om. Der gik meget Ry af hendes Skiønhed. "Ved sikkert Haab, v. Ry om Andres Giengield." Evald. At komme i Ry. Denne Sundhedsbrønd er ret kommen i Ry. Hans Ry og Rygte gik Jorden rundt. Han var i Ry for at kunne spaae.

2. Ry, et. [Isl. og Sv. Rya. A. S. Reova.] et Slags grovt uldent Tøi; Filt. (Toldr. 26. Nov. 1768. Landh. S. Skr. IV. 220. Høres nu ikke mere.)

Rydde, v. a. 1. [I. rydia.] borttage det, som er i Veien ell. til Hinder. At r. en Mark, ɔ: giøre den skikket t. at dyrkes v. at bortskaffe Stene, Træer, Stubbe, Rødder o. d. At rydde Skovjord, r. Stubbe, r. Stene af Ageren; ell. r. en Ager f. Steen. At r. noget t. Side, skaffe det bort, af Veien. At rydde op i en Stu[...] bringe alting i Lave, sætte i Orden. [...] noget op m. Roden. (jvf. bortrydde, [...] rydde.) = Rydning, en. Gierningen [...] Deraf: Rydningsarbeide, et. A. som [...] tages f. at rydde. Rydningsland, et. [...] deland. (V. S. O.) Rydningsmand, [...] den, som foretager sig at rydde ud[...] Jord. Rydningsplads, en. En [...] Jordplet. (For. 13. Dec. 1746.) R[...]ningsret, en. Ret t. at rydde i Alminde[...] Rydningstid, en. den Tid da en Jord [...] des t. Dyrkning. (Fr. 29. Apr. 1756.) Ryddehakke, en. H. som br. til at r[...] Stubber, Tuer o. d. Ryddejern, et. J[...] stang, som br. til at rydde, f. E. St[...] Ryddeland, et. En Mark, som er ryddet[...]

Ryddelig, adj. [af v. rydde.] som et [...] Spor af Uskik ell. Uorden, hvor man [...] ryddet t. Side, giort Plads. At giøre [...]delig i en Stue. Rytterne giorde [...] Pladsen ryddelig for Folk.

Ryg, en. pl.-ge. [Isl. Hryggr. A. S. Hrycge. Hryg, *spina dorsi*. N. S. R[...]ge, Rugge.] 1. I Alm. og egentl. [...] meest ophøiede, og tillige i Længden ud[...] Deel af en Ting. Ryggen af et Land[...] en Ager, af et Tag. (s. Agerryg, B[...]ryg, Tagryg.) Men særd. hos Dyr: [...] ophøiede Deel af Legemet fra Hovede[...] Halen; hos Mennesker: den hertil svar[...] Deel af Legemet, fra Nakken indtil S[...] At have en bred R. Tage noget p. R[...]gen, bære een paa Ryggen. Han v[...] mig Ryggen. At skyde Ryg ɔ: løfte [...]gen i Veiret (om Dyr.) Jvf. n. s. [...] som i ældre Dansk br. meget for: [...] 2. uegentl. Ryggen i en Kiole ɔ: Ry[...]kerne. — Ryggen p. en Stol ɔ: den [...] staaende Deel, hvortil man støtter Ry[...] Ryggen p. en Bog, p. et Bind. = [...]aas, en. den øverste Rand af et Tag; [...]ning, Rygning. (Moth.) s. Aas. [...]been, et. den af endeel Led ell. Hvirv[...] dannede Beensamling, der strækker [...] Halshvirvelen t. Rumpebenet, og [...] Ribbenene slutte sig; Rygrad. Ryg[...]en. En Brede Tøi, som anvendes t. [...]gen i en Klædning, t. Bagstykkerne [...] Kiole. s. Brede, 2. Rygbænk, en. [...] m. Rygstykke. (Moth.) Rygfieder, [...] paa Ryggen af en Fugl. Rygfin[...] Svømmefinne i Ryggens Middellin[...] Fiske. Pinna dorsalis. Rygflesk, [...] af Svinets Ryg; modf. Sideflesk o[...]ke. Rygharnisk, en. den Deel a[...] som bedækker Ryggen. Ryghvirvel, [...] pl.-hvirvler. Et af de Hvirvelbeen, [...] danne Rygraden. ryglængs, ryg[...] adv. baglængs. (Moth.) Rygled, [...] s. s. Ryghvirvel. Rygmarv, en. [...] som findes i Rygbenets Hulhed. M[...] dorsalis. (Deraf: Rygmarvstæring[...]

…ning. Moth.) **Rygmuskel**, en. En …skler, som ligge p. begge Sider af …net. **Rygpandser**, et. d. s. s. Ryg…sk. **Rygpibe**, en. den Huulning i …enet, som giemmer Marven. (Moth.) …ne, en. Smerte i Ryggen, i en Deel …e ell. i Rygbenet. **Rygrad**, en. …s. Rygbeen. **Rygrem**, en. p. Seletøi: …s. Rumperem. (Moth.) **Rygside**, en. …erste Side ell. Flade p. et Dyr; særd. …sect; modſ. Bugsiden. **Rygskiold**, …s Insecterne: en Forhøining oven p. …t (Thorax) imellem Vingernes Ind…ger. (Scutellum.) **Rygsteen**, en. …og brede Stene, som i ældre Tiders …gning lagdes i Midten af en Gade ell. …, hvor den var høiest. (Fr. 2. Mart. …) **Rygstempel**, et. S. aftrykt p. …en af Bindet om en Bog; it. det Red…, hvormed saadanne Stempler trykkes. …th.) **Rygstol**, en. S. som er forsynet …Ryg ell. Rygstykke. (Moth.) **Ryg**…e, en. kaldtes tilforn en Kaarde, …p. den ene Kant, og m. en Ryg p. den …n; en Huggekaarde. (Rosenstands …r. I. 72.) **Rygstykke**, et. pl. -r. 1. …Deel af en Krop, som Ryggen udgiør. …stykket af et slagtet Hoved. 2. den …l af en Klædning ell. et Harnisk, som …ker Ryggen. 3. den opstaaende Bag… af en Stol. **Rygstød**, et. Støtte f. …gen, noget at holde ell. støtte Ryg… til. fig. Hielp, Understøttelse. **Ryg**…mer, en. n. s. i Naturhistorien: en …t af Vand-Insecter. Notonecta. (Eu… Dyrhist. v. Wad.) **Rygsvømning**, …S. i et saadant Leie, hvori Ryggen …er nedad i Vandet. (modsat Bryst…ning.) **Rygsæde**, et. findes undertit…brugt f. Bagsæde. **Rygtitel**, en. T. …sættes p. Ryggen af en Bog. **Ryg**…, et. kaldes undertiden de Træstykker, …lægges p. Tagryggen af straatakte Hu… Ragetræer.) **Rygtæring**, en. En af …marvens Hensvinden ledsaget tærende …dom. Tabes dorsalis. **Rygværk**, en. …s. Rygpine. (Moth.)

…a. **Ryge**, v. n. og impers. rygede, …ryget, og: røg, har røget. [J. riuka. …ka.] 1. give Røg, ell. give en varm …fra sig. (i denne Bemærkelse sæd… røg, røget.) Skorstenen ryger. En …de Brand, Skorsteen. "Mens Rø…til, mit Alter ryge bør." H. Bull. Det ryger, det har røget i Stuen, i …, i Kiøkkenet (ɔ: Røgen slaaer ud af …en, af Ildstedet.) Suppen er saa hed, …n ryger. Dyrets rygende Indvolde. …mbringe Røg, giøre Røg, især vellug… At ryge i et Værelse. At r. med …er. (her br. begge Bøiningsformer; … part. oftest røget. Der ryges, der … røget hver Dag i Stuerne. Man rygede for Alteret m. Virak.) Jvf. røge. = **Rygning**, en. pl. -er. Gierningen at ryge.

1. b. **Ryge**, v. a. røg og (mindre rigtigt) røgte; røget og røgt. 1. trække Røgen af noget brændende i Munden og igjen blæse den fra sig. At ryge Tobak, r. en Pibe. Jeg har ikke røget ell. røgt Piben ud. Han sad og røg sin Pibe. Jeg ryger endnu p. den første Pibe. 2. lade Røgen af noget brændende komme t. Overfladen af en Ting, lade noget giennemtrækkes af Røg (uden at dets Substants derved forandres, ell. bliver haardere. jvf. røge, 2.) At ryge et sygt Lem m. Svovldampe. At r. noget igiennem. Brevene, Varerne ryges (giennemrøges) inden de komme i Land. (Man kan vel i sidste Tilfælde bruge røge; dog har dette egentlig en anden, mere indskrænket Bemærk.) 3. fordrive v. Røg. At ryge Myg ud af Stuen.

2. **Ryge**, v. n. røg, røget. [Sv. ryka, rycka. J. hröcka.] fare voldsomt til ell. i noget, gribe voldsomt til. (dagl. T.) At ryge i, r. paa een, r. løs paa, r. i Haarene p. een. De røg sammen (angreb hinanden.) At ryge af, fare af, gaae af i stærk Fart. — fig. komme ilde fra noget. "Fordi han slemt i Gaar røg af." Baggesen.

Rygge, v. a. 1. findes undertiden brugt (og i ældre Skrifter ofte) for: rykke; og figurl. for: omskifte, forandre. (Moth.) "Skiebnens Love kunde de ikke rygge." D. Guldb. V. H. I. 335.) "Guden har dømt, og hvo vilde vove at rygge hans Dom?" Samme. "Et Pust den skjønneste Forhaabning let kan rygge." Storm. — Deraf: uryggelig (som aldrig udtales ell. skrives urykkelig.)

Ryggesløs, adj. [A. S. recceleas; af Recc, Isl. Rögg. Omsorg. T. ruchlos. N. S. rökelôs.] 1. Den oprindelige (endnu i det T. brugelige) Bemærkelse: forsømmelig, efterladen, som ikke passer det, han bør — er forældet. 2. som ikke agter ell. ændser nogen Pligt, i høieste Grad umoralsk og fordærvet. Et ryggesløst Menneske. En r. Tænkemaade. (D. Guldb.) At føre et ryggesløst Liv. "Naar Alle ere ryggesløse, saa maa den, der vover at være gudfrygtig, gaae t. Grunde." J. Bove. "Dem kalde vi ryggesløse og frække, som ei engang have Undseelsen tilbage." Mynster. — Deraf: **Ryggesløshed**, en. ud. pl. en høi Grad af moralsk Fordærvelse. "Domninger imod den m. Sædernes Fordærvelse indvæltende Ryggesløshed og Frækhed." Schytte.

Rygget, adj. [af n. s. Ryg.] forsynet m. Ryg ell. Bagstykke. En rygget Bænk, Stol. (V. S. D.)

Rygning, en. pl. -e. [af n. s. Ryg.] den øverste og høieste Deel af et i Længden udstrakt Legeme; særd. af et Huus (Rygaas,

Mønning.) I Dialecterne ogsaa om den Halm ell. desl. hvormed der rygges, ell. som lægges paa Mønningen.

Rygt, en. s. Røgt.

Rygte, et. [I. Rykti. Sv. Rykte.] 1. pl.-er. det som siges, fortælles at være skeet, mundtlig Fortælling om noget, som har tildraget sig, uden Hensyn t. Fortællingens Sandhed eller Nøiagtighed. "Sielden er Rygte uden Rod." Ordspr. Det er et almindeligt R. "Hastig, som Rygtet, iler han fine Lande t. Undsætning." Kampmann. Man kan ikke lide p. et løst R. At troe løse Rygter. Rygtet gaaer i Byen, at hun er bleven forlovet. "Rygtet er en Tidende, som er i Folkemunde; men hvis Hiemmel er ubekiendt." Müller. (s. Ry, der har lige Bemærk. men br. dog i andre Udtryk; og undertiden i Forbindelse m. Rygte.) 2. ud. pl. Mængdens ell. Manges mundtlig forplantede Dom over eens moralske Charakteer, Tænke- og Handlemaade; godt ell. ondt Navn, Paasagn. At have et godt, slet R. bringe een i ondt R. Hendes R. er ikke det bedste. Hun har et slemt R. paa sig. Hun er kommen i Rygte for ham (er mistænkt f. en Kiærlighedshandel m. ham.) En Mands gode, ærlige Navn og R. (s. Vanrygte.) = **Rygtemager**, en. pl.-e. den, som udspreder opdigtede Rygter. (Rygtesmed. V. S. O.)

Rygtes, v. dep. rygtedes. blive bekiendt giennem Rygtet. Hans Ankomst rygtedes snart i Byen. (Participiets Brug er sielden og usædvanl. "Er Daaden rygtedes i Valhal?" Øhlenschl. Balder. (N. Digte. 223.)

Ryk, et. pl. d. s. Gierningen at rykke t. sig. At giøre et Ryk, give et R. i Touget. (I dagl. T. 1. om Rummet: Det er et godt Ryk herfra, et godt Stykke Vei. 2. om Tiden: Han giorde eet Ryk meget af hende ɔ: engang, en Tid lang.)

Ryk-ind, et. i dagl. Tale: hyppigt Besøg af Fremmede og Giæster. Der er et uophørligt Ryk-ind i dette Huus.

Rykke, v. n. (er) og a. 1. [I. hröcka. T. rücken.] A. neutr. a.) forandre Stedet v. en kort Bevægelse, lidt efter lidt, ikke meget langt p. engang, og ligesom v. et Ryk. At rykke nærmere t. Kakkelovnen (m. Stolen.) "Hver Dag syntes denne Skilsmisses Øieblik at rykke nærmere." Rahbek. Viseren p. Uhret rykker langsomt frem. At r. med en Vogn ɔ: lade Hestene skyde den tilbage v. at gaae baglængs. b.) bevæge sig langsomt fremad ell. tilbage. Solen er alt rykket høit p. Himmelen. fig. At rykke op (faae en høiere Plads) i Skolen. — Især om Troppers Bevægelser. At r. i Marken. r. mod Fienden. r. ind i et Land. Han lod Garden rykke frem. At r. op (bryde op) fra et Sted, hvor Hæren har ligget stille. At r. ud af Byen. — Han maatte r. ud m. Pengene, betale B. act. 1. flytte noget v. en langsom vægelse, v. at trække ell. skyde det. Bordet nærmere t. Vinduet, rykke S fra Kakkelovnen. At r. noget fra sit S r. Bænken frem. — At rykke en Vogn væge den tilbage. Ogsaa absol. At Hestene rykke.) 2. trække stærkt. A noget t. sig. At r. Haar af Hovedet p. At r. een i Haaret, i Kiolen. At Plante op m. Roden. At r. i et 3. uegentl. At rykke et Huus længer fra Gaden ɔ: flytte det. — At r. noget i en Avis, et Tidsskrift (ɔ: lade det ind ell. optage det. s. indrykke.) 4. gurl. Bemærkelse: at forandre, om forekommer Ordet sielden i nyere Skri og i ældre findes det da altid i Formen rygge (s. dette Ord.) = **Rykken**, Ryk en. Gierningen at rykke.

Rynke, en. pl. -r. [I. Hrucka. Rynka.] en smal, ikke skarp, men tig Fold p. noget; især i Huden. Ry i Panden. Kiolen slaaer Rynker. S perne ligge i Rynker. — rynket, adj. har Rynker. En r. Pande. "Til et ker af Staal glatted sig rynkede B Øhlenschl. (I. hrockin.)

Rynke, v. a. 1. frembringe Rynker, i Rynker. At r. Panden. "Rynk ei ger nu de hvide Bryn." Øhlenschl. et Læg p. en Kiole. r. en Strimme **Rynkebaand**, et. Baand hvormed man ker ell. trækker Rynker i Noget. ry adj. fri f. Rynker, uden Rynker. R slange, en. En Slægt af Slanger, Skæl, m. Rynker p. Siderne af Kr (Cæcilia. Cuviers Dyrhist. af Wad.) **Rynkning**, en. pl.-er.

Rype, en. pl.-r. En Fugl, som le de nordlige Lande, og hører t. Aarfu Slægt. Tetrao lagopus.

Ryslæder ell. **Ruslæder**, et. ud. pl. Slags, v. fin særegne, meget stærke udmærkede Læder, som især beredes i land.

Ryste, v. a. og n. 1. [I. hrista.] act. bevæge noget frem og tilbage skiælvende Maade (og som oftest m. tagen Virksomhed.) At r. et Træ; Æbler ned af Træet. At r. noget en Pose. At ryste Barnet af Ærme ophøre at være barnagtig. Feberen ham. neutr. At ryste med Hovedet "Overført p. Sindet — siges det ste, som vækker heftige og afvexlende lelser. Et kraftfuldt Ord i rette ryste, endog den Forhærdedes Müller. Ingen Modgang rystede meer, end hendes Død. 2. neutr. ges frem og tilbage, skiælve, bæve. to sidste br. sædvanl. og egentlig om

ryste ogsaa om Ting.) Huset
Vinden. At r. af Kulde, af
At r. paa Haanden. "At bæve
e i Følge en indenfra bevægende
egentl. br. bæve om livløse Ting;
r de rystes, uden at man bliver
sag vaer." P. E. Müller. = Ry-
pl.-r. det, at noget ryster ell.
ordrystelse. — Rysten, en. ud. pl.
t at ryste. (sieldnere Rystning.).
en. pl.-e. [A. S. Ridda, Ri-
Reiter.] 1. den, som rider,
Hest og R. En god, maade-
. (s. Græsrytter.) I andre Til-
krives dette Ord ofte. Der kom
de forbi (ikke: Ryttere.) Vi
heelt Selskab t. Hest (ikke: af
I Afledning br. Ordet ikke. s.
Berider, Forrider, Postrider,
er, o. fl. 2. en Krigsmand, som
Hest. Et Regiment Ryttere ell.
ment. = Rytterbonde, en. til-
Bonde p. de kongelige Ryttergod-
avde en Rytter og Hest i Qvar-
tterfane, en. pl.-r. 1. en F.
ed Rytteriet; en Standart. 2.
n Afdeling af Rytteri under een
Eskadron. Ryttergaard, en.
Ryttergods. Ryttergods, et.
ldtes tilforn de kongel. Godser
rieter) i Danmark, som under
. vare henlagte t. Rytteriets Un-
g, men solgtes efter 1763. Ryt-
Hest, som en Rytter (2) bruger,
i Danmark Herregaarde og Præ-
aa holde t. Rytteriets Tieneste.
, en. I ældre Skrifter: deels
tterfane, 2; deels om Rytteri
t, hvor det omtales som Deel af
Rytterhold, en. Forpligtelse, at
een ell. flere Ryttere. Rytter-
d. s. s. Pallask. Rytterkappe.
tykt Klæde, som Ryttere bruge
g p. Hesten. Rytterkone, en.
; Hustru. Rytternønstring, en.
Rytteriet. (Moth.) Rytteroffi-
. som tiener v. Rytteriet. Ryt-
t, et. Regiment t. Hest (særd. af
eri.) Ryttersadel, en. S. som
ige. Saaledes: Rytterhandske,
le, o. fl. Ryttersold, en. S.
faaer. (Moth.) Rytterstald,
for Rytterheste. Rytterværd,
Pallask. Ryttertieneste, en.
gstieneste som Rytter, v. Rytte-
tervagt, en. V. som holdes af
Der sattes R. uden f. Huset.
l, en. i Handelen: en opdigtet
Beløb den, der udsteder samme,
har Fordring paa hos en Anden.
et. ud. pl. [T. Reiterey.]
al af Ryttere i en Krigshær, ell.
Afdeling af samme. Det lette,
svære R. Baade R. og Fodfolk. At lade Rytteriet hugge ind.

Ræbe, v. n. 1. (har.) [Gl. T. rofan. Sv. rapa.] give Luft op af Maven giennem Munden, m. en Lyd, som Ordet udtrykker. (I ældre Dansk br. det ogsaa act. H. Harpestreng.) Deraf: Ræben, en. ud. pl.

Ræd, adj. pl. rædde. [I. hræddr.] som har Frygt, betagen af Frygt, ikke modig. (s. bange, frygtsom.) Saa ræd som en Hare. At være r. for noget. "Ræd Mand pleier ei Fruer at fæste." Ordspr. "Ræd Mand spaaer altid Ondt." Vedels Saxo. = rædelig, adj. og adv. 1. d. s. s. rædsom. (Moth.) 2. adv. m. Rædsel, af Rædsel. "Det som rædelig loves, holdes løselig." (P. Lolle.) — Rædhed, en. ud. pl. Frygtsomhed, Skræk. (sielden.) — Rædsel, en. ud. pl. [I. Hrædsla.] Beskaffenheden, at være ræd, at ræddes; Frygt, især i høi Grad. (Jvf. Skræk, Gru, Forfærdelse.) Der paakom dem en stor R. Man kan ikke høre derom uden R. At have R. for noget. "Fremtids Rædseler tungt nedfaldt p. de grublende Hierter." Hertz. "Rædsel br. nu mere i Skriftsproget, end i den dagl. Tale, f. at betegne en høi Grad af Frygt." P. E. Müller. — Deraf: rædselfri, adj. som er uden R. ell. Frygt; uforfærdet. "Enhver stod rædselfri og flink og fyrig." Thaarup. Rædselfrost, en. poet. Gysen af Skræk eller Rædsel. "En iiskold Rædselfrost mit Legem giennemvandrer." Arreboe. rædselfuld, adj. 1. som medfører, forvolder Rædsel; rædsom. En rædselfuld Nat. 2. som vækker, maa vække Rædsel, som man maa forfærdes over. rædselfulde Optrin, Begivenheder. rædselfyldt, adj. v. fuld af Rædsel ell. Skræk. "Jeg var for rædselfyldt t. at være bange." (Baggesen.) — Rædselsaar, et. Aar, som har været udmærket v. en ell. flere rædselfulde Begivenheder. (Thaarup.) Rædselsdag, en Dag, paa hvilket noget rædsomt foregaaer. Rædselstid, en. Tid, som er fuld af rædsomme Begivenheder; ell. da alle leve i Skræk og Rædsel. (m. fl. lignende Ord.) = rædsom, adj. som man maa ræddes ved, forfærdes over; skrækkelig. Det var rædsomme Dage. En r. Begivenhed. Deraf: Rædsomhed, en. ud. pl. Beskaffenheden, at være rædsom, at indgyde Skræk. "De flygte fra dette, m. en hellig Rædsomhed omgivne Sted." Guldberg.

Ræddes, v. dep. ræddedes. [I. hrædaz.] frygte, forfærdes, have Frygt for. "Den ræddes Ild, som brændt er, og Hund, som bidt er." P. Lolle. "Brændt Barn ræddes f. Ild." Ordspr. (v. a. at ræde, Isl. hræda, (Moth.) br. ikke mere, og ræddes kun sielden. jvf. skræmme.)

Ræddike, en. pl.-r. [A. S. Rædic. N.

S. Reddik.] en Havevæxt, hvis Rod spises raa, og hvoraf haves adskillige Afarter. Raphanus sativus.

Ræde, en. pl.-r. [I. Hræda.] Skræmsel, noget som sættes op f. at ræde ell. skræmme Fugle bort. (Moth.)

Ræder, n. s. pl. [I. Hrediar. ældre Dansk: **Ræthiæ**, **Rædier**.] Testiculi. (Endnu hos Almuen.)

Rædsom, adj. s. under **ræd**.

Ræge, en. s. **Reie**.

Ræge, en. ud. pl. 1. Spyt. [I. Hrági.] 2. en Bid. "Der er ei Ravns Ræge p. ham" ɔ: han er meget mager. (Moth.) [jvf. V. S. D. og Tidsskr. for Naturvid. VI. 178.]

Rægrime ell. **Rædgrime**, en. pl.-r. En Maske; "en Ham, at ræde Børn med." Moth. (I. Grima.) forældet. (jvf. **Ræde**.)

Rækel, en. pl. **Rækler**. 1. En stor Hund, en stor Jagthund. Moth. (Af det gamle: **Rakke**, Jagthund, Støver.) 2. i lav Talebrug: et Skieldsord, en foragtelig Benævnelse p. en opløben Knøs.

Række, en. pl.-r. [Sv. Räcka. T. Reihe.] 1. d. s. s. **Rad**, 1 og 2. De stode, sade alle i een **Række**. Han gik igiennem **Rækkerne**, de opstillede **Rækker** (af Soldaterne.) En lang **R.** Aar. Den hele **R.** af Beskyldninger. (Man siger altid en **Rad** Perler, Knapper, o. d. ikke **Række**; og oftest: en **Rad** Træer, Huse, Stene.) 2. En Række af Knage t. at hænge Klæder paa; kaldes en Klæderække; en Indretning i Kiøkkenet, t. at stille Tallerkener paa: en Tallerkenrække, Tinrække. 3. Stakitværk, Sprinkelværk, Rækværk. (Moth.) forældet.

Række, v. a. og n. 1. og rakte, rakt. [I. reikia, A. S. ræcan. T. reichen.] 1. act. give, give hen til (m. udstrakt Haand.) **Ræk** mig Glasset. At r. een Haanden. Hun rakte mig Blomsterne over Plankeværket. At r. frem, r. hen, r. ind, r. ned, r. ud. — neutr. Barnet rækker efter Moderen. 2. act. strække, udstrække, giøre noget længere v. at trække det. (T. recken.) Dette Læder vil ikke lade sig række. At r. Hænderne i Veiret. At r. Tungen ud. At r. sig i Sengen. At r. sig ud over noget (m. Overkroppen.) At r. noget ud i Længden. 3. neutr. a.) egentl. det s. s. naae. Jeg kan ikke r. saa langt. Det rækker ikke til os. Det faaer at r. saa langt det kan. "Medens **Gave rækker**, ere Moder og Datter Venner." Ordspr. b.) fig. At **række til**, være tilstrækkelig, slaae til. Pengene række ikke til. = **Rækken**, en. ud. pl. Giærningen, at række. — **Rækning**, en. d. samme. (s. Haandrækning.) = **Rækkenagle**, en. "En Spile, som man rækker eller strækker noget med." V. S. D.

Rækketræ, et. pl.-er. 1. Træ, hvormed noget rækkes ell. udspiles. 2. Et T. til at fæste Rækker ell. Knage i. (Moth.) s. [Ræk]ke, 2 og 3.

Rækværk, et. pl.-er. [s. **Række**, 3.] en Række af Stænger, ell. korte St[…] fæstede m. Enden i noget, der strække[…] Længden, og oventil forbundne, hvilke […] især f. at hindre nogen fra at falde ud. […] paa en Bro, om en Altan, v. et Ga[…] et Taarn. 2. en Række af Stænger, […] nedsættes lodret og forbindes m. Tvær[…] i Rammeform. Saaledes: **Rækvær[…]** Olufsen ogsaa: Espalier, og **Rækv[…]**træer, de v. Rækværk, langs Mure, […]keværker o. s. v. plantede Træer.

Rækling, en. visse Dele af Helleflyn[…]ren, især Finnerne, som afskæres og t[…] (Moth.)

Ræling, en. pl.-er. paa Skibe. s. […]ling.

Rænke, en. pl. **Rænker**, som ofte[…] [I. Hreckr. pl. Hreckior. Sv. Rän[…] T. pl. Ränke.] List, Forstillelse, […] Paafund ell. Konstgreb, der anve[…] Løndom f. at opnaae en Hensigt. "[…]ker forudsætte baade Feighed og ond […] Müller. Hvad han ikke v. aabenbar […] kunde naae, det søgte han at udrette […] og **Rænker**. "Jeg Sandhed følger […] bruger ingen **Rænker**." Holb. P. […] "Baade **List** og **Rænker** forudsætte […] Midler f. at naae en Hensigt — men […] Handlinger, som medføre en utilladel[…] stillelse, kaldes **Rænker**." Müller. = […]kefuld, adj. som m. Lethed finder p. […]ker; listig, snedig. **rænkeløs**, adj. […] bruger List og Rænker, aaben, o[…] "Den rænkeløse Kamp, den aabne[…] vi ei forstaae." Øhlenschl. **Rænke[…]** **Rænkesmed**, en. den, som bruger R[…] som er rænkefuld.

Ræppe, v. n. 1. (har.) give en sk[…] Lyd, som Anden og Gaasen; […] (Moth.)

Ræv, en. pl.-e. [I. Refr.] et […] af Hundeslægten. Canis vulpes. — […] snedigt, falsk, trædsk, underfundigt […]neske. s. **Rævestreg**. = **Ræveagn**, […]kemad t. Ræve. (D. H. D.) ræ[…] adj. snedig, falsk. (Moth.) **R[…]** et. B. hvori levende Ræve bevare[…] vebælg, en. Skindet af en R. (s. […] **Rævefund**, et. trædsk Svig, svigagti[…] fund. (i ældre Skr.) **Rævegaa[…]** Indhegning ell. Indretning t. at […] Ræve i. (Rothe Nordens Statsf. I[…]

Rævegrav, en. 1. en Grav ell. Hu[…] Ræven graver sig, og hvor den har […]hold. 2. en Huulning, som grave[…] den t. at fange Ræve i. **Ræveh[…]** pl. d. s. Hagel t. at skyde Ræve m. […]vehale, en. Rævens Hale. **Ræ[…]** en. d. s. s. **Rævegrav**, 1. **Ræ[…]** en. H. som er afrettet og br. til […]

Rævejæger, en. den, som har Fær= at jage Ræve. Rævekage, en. : forgiftet Blanding, der henlæg= ırken f. at dræbe Ræve. Ræve= ɔl.-Kløer. Rævens Klø. At gaae Kløer ɔ: bruge List og Falskhed. ede, en. Et Slags Mynder, som til Rævejagt, og dertil ere afret= ɔth. D. Tilsk. II. 564.) rævrød, som en Ræv. (Ambergs D. B.) . en. et Redskab t. at fange Ræve tresax.) Ræveskind, en. Rævens aar den er beredet t. Foervæɾk. af Ræveskind. Rævespor, et. Rævens Fødder p. Jorden, i Snee ræveſtampe, en. d. s. s. Rævesax.

Rævestreg, en. pl.-er. en listig ; Rænket, Underfundighed. Ræ= . "En Hund, avlet af en Ræv og ." Moth. (J. Tik, en Tæve.) ;e, en. pl.-r. En ung Ræv. (Ræv= Rævens Hun; en Hun=Ræv. B. ſten.)

r, en, og rævne, v. n. s. revne.

, v. a. s. revse.

v. a. 1. [Sv. röja. gl. T. rigan.] :, give tilkiende det, som man selv, ndre vilde holde skiult; forraade. en Hemmelighed. (Det udtrykker , især naar een siges at røbe no= edkommer ham selv, at det skeer gt.) Han røbede sig f. tidligt. færd i denne Sag røber en lav ade. Sammensværgelsen blev rø= Tilfælde. — Deraf: Røben, en. ell. Røbning, en. (sielden.) — ıd, en. den som røber noget, en (Moth.)

adj. [J. raudr. A. S. read.] p. en af de enkelte Hovedfarver, om er den, Blodet har, og som i is større ell. mindre Blanding m. rver, kaldes m. Tillæg: høirød, rød, purpurrød, blodrød, kob= rosenrød, bruunrød, mørkerød, o. s. v. At blive rød, rødme (i) "Drankerens Næse rødmer ikke; bliver rødere, som Manden bliver sin Drik." P. E. Müller. At), farve i Rødt (i en r. Farve.) aer rød ned. I enkelte Tilfælde n Farver, der næsten ingen Rød= Det røde Guld. En rød Ko uun ell. rødbruun. røde (brands ær. = rødagtig, adj. noget rød, r i det Røde. Rødarve, n. s. en Plante. Anagallis arvensis. :, adj. Et r. Seil, som man ved givet en rød Farve. Rødbede, ɔavevært, hvis røde Rod nedlæg= ɔdike og spises. Beta vulgaris. adj. som har en blaa Farve, m. af Rødt; rødlig blaa. (jvf. hvid= blaa, sorteblaa.) rødblakket, adj. om Qvæg, som har en rødagtig ell. rødbruun Farve, blandet med hvidt, ell. som er blak= ket m. en Blanding af rødt. rødblisset, adj. om Heste: rød m. Blis i Panden. rødblommet, adj. som har røde Blommer i en hvid ell. anderledes farvet Bund. (om Tøi.) s. Blomme, 2. og blommet. rød= bruun, adj. som har en bruun Farve, der har meest af det røde, falder i det røde. (modſ. guulbruun.) Rødbynke, n. s. Navn p. en Plante, hvis Rod og Blade farve guult. (Skræppe.) Rumex acutus. rødraget, adj. om et Qvægshoved, hvis Hovedfarve er rød, m. en sort ell. mørk Stribe hen ad Ryggen. Røddrossel, en. En Fugl af Drossel=Slægten. Turdus iliacus. rødfarvet, adj. v. farvet i Rødt. Rødfarvning, en. Gierningen at farve i Rødt. rødfinnet, adj. som har røde Finner ell. Blegner i Ansigtet. rød= giæret, adj. kaldes et Kreatur, som er rødt, m. en hvid Stribe fra Snuden op t. Ryggen. (V. S. O.) rødgloende, adj. om Jern, som er glødet ell. hedet saa stærkt, at det antager en rød Farve. (modſ. hvid= gloende.) Rødglødning, en. Gierningen, at giøre et Metal rødgloende; ell. Beskaf= fenheden, at være rødgloende. (Brünnich Mineral. 256.) Rødgran, en. et Slags Grantræ. Pinus picea. rødgrimet, adj. om Qvæg, hvis Hoved ikke er eensfarvet, men har en rød Stribe, og er ellers hvidt. rødguul, adj. af en guul Farve, der falder i det røde. (modſ. hvidguul, bleggul.) Deraf: Rødguulhed. (Brünnich.) rød= haaret, adj. som har rødt Haar. rødhe= det, adj. v. hedet indtil Rødhed ell. til at blive rødgloende. (V. S. O.) rødhielmet, adj. s. hielmet, under Hielm. rødhove= det, adj. som har rødt Hoved ell. Hoved= haar. Rødkaal, en. En Afart af den al= mindelige Kaal, (Brassica oleracea) som har en mørk, rødblaa Farve. rødkindet, adj. som har røde Kinder. Rødkrid, et. uegentligt Navn p. et Slags leeragtig Jernsteen, af rødbruun Farve, som br. til at skrive og tegne m. Bolus rubrica. Brün= nich. (Deraf Rødkridspen, Rødkridssteen, Rødkridsstift.) rødladen, adj. pl. rød= ladne. d. s. s. rødagtig. Rødleer, et. Et Slags bruunguult m. Sand blandet Leer, som hyppig findes i Danmark. (Aagaard Beskr. over Thye. 56.) rødlydt, adj. rødfarvet, rødplettet. Tauſſen. (af Lyd, Farve.) Rødløg, et. pl. d. s. en Løgart, som er en almindelig Madurt. Allium Cepa. Rødmuld, et. kaldes den fugtige, halv raadnede Tilstand i Egetræets Ved, som ved Bøgen kaldes Trøske. Deraf: rødmuldet, adj. 1. trøsket; om Egen. En rødmuldet Eg. 2. om Jord, der bestaaer af rødagtig Muld; modſ. sortmuldet. (Flei=

ſker.) **rødmusſet**, adj. ſom har en ſund, ungdommelig Rødme i Anſigtet; rødkindet. (Moth har adj. musſet, rødbruun. Furvus. "En rødmusſet Ferſken." Øhlenſchl.) **rødnæſet**, adj. ſom har en rød, fra den alm. Anſigtsfarve afvigende Næſe. **rødplettet**, adj. ſom har røde Pletter. **rødprikket**, adj. ſom har røde Prikker i en anderledes farvet Bund. **Rødſkalle**, en. En Fiſk af Karpeſlægten. ſ. Rudſkalle. **Rødſkimmel**, en. En Skimmel, ell. hvid Heſt, hvis hvide Farve er tæt indſprængt m. Rødt. deraf: **rødſkimlet**, adj. ſom har en ſaadan Farve. **rødſkioldet**, adj. ſom har røde Skiolder, ell. ſtore Pletter af denne Farve. (ſ. ſkioldet.) **rødſkiægget**, adj. ſom har rødt Skiæg. **Rødſkiær**, en. flækket Torſk af forſkiellige Slags. (v. Aph. Dec. Mag. VII. 36. ſ. Rødtorſk.) **rødſkiør**, adj. kaldes det Jern, ſom kun lader ſig hamre koldt ell. hvidgloende; men ſpringer og briſter, ell. bliver ſkiørt, naar det gløes ell. gløres rødgloende. (modſ. **koldſkiør**.) Deraf: **Rødſkiørhed**. **Rødſot** ell. **Rødeſyge**, en. et Slags Blodgang hos Qvæg. (Vid. S. Skr. XII. 105. Dec. Mag. VI. 22.) **rødſpraglet**, adj. ſom har røde Pletter ell. Striber blandede ind imellem andre Farver. Brünnich. (ſ. ſpraglet.) **Rødſpætte**, en. pl. -r. En Fiſk af Flynderſlægten, ſom er bruun m. røde Pletter. Pleuronectes platessa. **rødſpættet**, adj. ſom har røde Spætter, ell. er ligeſom ſtænket m. røde Prikker. **Rødſteen**, en. 1. d. ſ. ſ. Rødkrid. 2. en rødbrændt Muurſteen; ell. Pulveret af en ſaadan Steen, der br. til Polering. **rødſtiernet**, adj. ſ. rødbliſſet. **Rødſtiert**, en. En liden Fugl, der ogſaa kaldes Blodſtiert, Blodfugl. Motacilla phoenicurus. **rødſtribet**, adj. ſom har røde Striber. **Rødtop**, en. En Fugl. ſ. Iriſk. (Fringilla cannabina.) **Rødtorſk**, en. kaldes de rødagtige Afarter af Torſken (Gadus callarias) og af Seien (G. virens.) **Rødviin**, en. (ogſaa adſkilt: rød V.) Viin af rød Farve; iſær om viſſe Slags franſke Vine, der meſt føres fra Bourdeaux. **rødøiet**, adj. ſom har røde, betændte Øine ell. Øienlaage.

1. **Røde**, en. ud. pl. Rødhed. Kun i disſe Sammenſætninger: **Aftenrøde**, **Morgenrøde**. (I Siælland ſiges om Bygget: det ſtaaer i **Røde**, kommer i **Røde**, naar det begynder at blive rødt ell. faae røde Streger p. Kiærnen inden det modnes.)

2. **Røde**, en. Et Navn paa Krapplanten; Farver=Røde. Rubia tinctorum. (Moth.)

3. **Røde**, en. ud. pl. [beſlægtet med **Raad**, **raadne**.] 1. Forraadnelſe. At lægge Hør, Hamp i **Røde** ɔ: i Vand, f. at Skallen kan raadne fra. Moth. 2. Materie i Saar og Bylder. Saaret drager t. **Røde**. (Moth.) Deraf: **Rødeſætning**, en, Affondring af Materie; Suppuration. (v. Aph. røde og rødne.

Røde, v. a. 1. d. ſ. ſ. **rødne**. Hør, Hamp. (Dec. Mag. VI. 291

Røde, v. n. 1. (har.) affondre ſuppurere. Saaret **røder**. Moth. (br. i Siælland. Junge.)

Rødhed, en. ud. pl. den Beſkaf være rød, rødfarvet. Hudens, **Rødhed**.

Røding, en. [uvis Oprind.] Tougværk, hvormed Fænghullet p kanoner tilſtoppes, f. at holde F ude. (Søkrigsart. Br. 246.)

Rødme, v. n. 1. (har.) blive r **rødne**, nedenfor.) "Før Øſtens **rødme**, ſtaaer Helten op." Evald. opgaaende Sol, den **rødmende** He lysnende Skov." Bagg. "Snart du Edoms Bred, ſnart **rødme** d ger." Hertz. — At **rødme** af Undſeel br. i Særd. og hyppigſt om den v. pludſelige Opſtigen foraarſagede Kinderne, ſom Skamfuldhed, Glæde og andre Sindsbevægelſer f ge. Ellers: at **blive rød**, ſom trykker det alm. Begreb om at Rødhed.) "Og at de Kiække **rød** Forſlag." Evald. = Paa ſamme **Rødme**, en. ud. pl. om Anſigtets Sundhedens, Undſeelſens **Rødme** Digtere: Roſens **Rødme**. — **Rød** ud. pl. det, at rødme.

1. **Rødne**, v. a. 1. [af **Røde**, Raadd.] lægge i Vand f. at raadn løſes. At r. Hamp. — **Rødning**, ningen at rødne (Hamp.) Dera ningsmaade, en. **Rødningsſted**,

2. **Rødne**, v. n. 1. [af adj. rød. (V. S. O. og Müller d. Ord. I. 350; men er et, om ei ub dog høiſt ſielden forekommende hverken findes hos Moth, ell. i Ordbøger. — Rigtigere er vel B **rødne**, ſom v. trans. for: gi Grundtvig.)

Røg, en. ud. pl. [I. Reykr. A. Sv. Rök.] Damp ell. Dunſt af br ell. ved Ilden ſtærkt opvarmede ſom v. at ſtige op i en koldere Luft Elaſticitet og danner en ſynlig Ta give **Røg** fra ſig (ryge.) "Disſe der ſaa ivrigen raabe Brand, o hverken kunne viſe Blus ell. **Røg**." — **Røgen** ſlaaer ned i Skorſtene Ovnen. **Røgen** af et Skud. Krud hænge Kiød i **Røg**. = **Røgalte** hvorpaa Røgoffer antændtes. **R** Røgning, ſom anvendes p. et ſ (Ambergs Ordb.) **røgblind**, adj. i Øinene, ſom ikke kan ſee af Røg. **dør**, en. D. ved et Ildſted, anbr afſlede Røgen. (V. S. O.) **R**

...er. Røgfang, et: Et Rør, en ...hvorigjennem Røgen ledes fra et ... Røgflamme, en. Lue, der slaaer ...ger i Veiret m. Røg, der ikke blus... røgfuld, adj. som har megen ...opfyldt m. Røg. (Øhlenschl.) røg... ...j. af graaladen Farve, som Røg; ... Røghat, en. En Skierm ell. ...m sættes over Skorstene f. at hindre ...a at slaae ned. Røghul, et. Hul ...af et Huus, ell. oven i et Røgfang, ...ra farer ud af; Røggab. (s. Røgstue.) ...s, (ell. Røghuus) et, og Røghytte, ...s ell. Hytte, indrettet t. at røge i. ...e, en. d. s. s. Røghat. Røgkam... Et Kammer, bygget v. eller om... Skorsteen, hvor Røgen kan ledes ...enne, og hvor man saaledes kan ...d e. d. (Moth.) Røglys, et. en ...g af vellugtende Ting, dannet som ...ys, der tændes i Enden. (Moth.) ...t, et. d. s. s. Køllemalt. Røg... ...s. Røgemand. Røgoffer, et. ...antændt Røgelse. Røgpibe, en. ...n Pibe, et Rør t. at lede Røgen ...nem. Røgpulver, s. Røgelse. ...en. pl. -er. en stor og tyk Sam... Røg. Røgstue, en. En Stue ...huus, som er uden Skorsteen ell. ..., men hvor Røgen fra Arneste... ...sin Vei op mod Taget og ud af ...t. Røgtag, et. Et Slags Tag, ...es over en Skorsteenspibe f. at tiene ...Røghat. Røgtobak, en. Tobak, ...t t. at røges ell. ryges. Røgto... ...et Slags Biergchrystal af røggraa ...aladen Farve. (Brünnich. Min. 39.) ...t, adj. v. (om Malt:) tørret p. en ...modsat: vindtørret.)

..., v. a. 1. [J. reykia. T. råu... ...1. lade noget giennemtrænges af ...tørres v. at hænge i Røg. At r. ...iød, Flesk. røget Kiød. "En rø... ...t, som er giennemtrukken, farvet af ..."Den røgede Kro." Stenersen. 2. ...p. bort ell. ud) fordrive v. Røg. ...Røg bort, ud af Stuen. "Vi ...e Ræven af Hulen, uden f. at be... ...s Skindet." Schytte. 3. trække ...i Munden og igien blæse den ud; ...At r. Tobak. (s. v. a. ryge, 1.) — ...t, en. pl. -er. Gierningen at røge. ...kiste, et. F. som er bestemt t. at ...l. er ophængt i Røg. Røgemand, ..., som f. Betaling røger Kiød og ...adevarer. Røgepølse, en. P. som ...i Røg, ell. er bestemt dertil. Rø... ...n. pl. d. s. Sild, som gieres friske ...hænges i Røg; Flæskesild. ...lse, en. [A. S. Rycels, Recels...] ...giver en vellugtende Røg, naar det ..., og som anvendes t. denne Brug. ...de R. Komme R. paa Gløder. — fig. om Lovtaler over Høie ell. Mægtige. "Han ønsker, at man endog m. den bedst fortiente Røgelse vil være sparsom imod Fyrsterne." Rahbek. "Er een og anden lidt god og viis, faaer han vel Røgelse, mig foruden." Bagg. = Røgelsesfad, Røgelsekar, et. F. ell. Kar, hvorpaa lægges Gløder f. at antænde R. derpaa. Røgelseslys, et. d. s. s. Røglys.

Røgt, en. ud. pl. [J. Rækt, Rög.] den Omsorg, som bæres f. at holde noget v. Magt (især br. det om Dyr:) Pleie, Varetægt.

Røgte, v. a. 1. [Skrives ogsaa rygte. J. rækta, rækia. A. S. recean, reccan. H. ruchten.] 1. drage Omsorg for, pleie, tage Vare paa. (mest om Dyr; om Mennesker oftest: pleie, passe.) At r. Qvæg, r. Hestene v. Stalden. Fiskeren er ude at røgte sine Garn. 2. udrette, forrette. At r. et Ærende, en Bestilling. "Enhver, som vedbørligen røgter sit Kald, kan fremme det Heles Vel." P. E. Müller. "Rygt Naturens bedre Kald." J. L. Heiberg. = Røgter, en. pl.-e. den, som røgter noget; især absol. for: Qvægrøgter. Om et Fruentimmer: Røgterske, en. — Røgtning, en. d. s. s. Røgt.

Røie, en. pl.-r. kaldes i Norge Urhanens ell. Tiurens Hun. "Mens Røien hidser op de Slagnes Mod igien." E. Colbiørensen.

Røllike, en. pl.-r. En almindelig udbredt Plante. Achillea Millefolium.

Rømme, v. n. (er) og a. 1. [J. ryma. A. S. ryman.] 1. neutr. undflye, undvige, drage hemmelig bort. Tyven er rømt. At r. af Landet, af Byen. "Og troede, han var rømt f. Alvor ud af Landet." Bagg. At rømme fra sin Gaard. 2. act. vige fra et Sted, f. at lade en anden indtage det, overlade een et Sted v. selv at forlade det; enten frivilligen, ell. i Følge Dom og Landsforviisning. At rømme Huset, Stuen f. een. Fienden blev nødt t. at r. Staden, maatte r. Marken, Valpladsen. Han blev dømt t. at rømme Landet. 3. At rømme op i Stuen, giøre ryddeligt, lægge tilside. (Moth. Sv. ryma up.) "Efter de have endt deres Bøn, skulle de rømme op og feie i Kammeret." Jesuit. Hist. v. N. M. Aalborg. 1607. — At rømme tilside (skaffe bort, giøre Plads.) Sneedorf. 4. At rømme sig (indem man taler:) giøre Luftrøret frit, harke.

Rømning, en. pl. - er. [af v. rømme.] Gierningen at rømme, undvige fra, forlade et Sted. — Rømningsdom, en. Dom, som tages over en Bonde, der er rømt fra sin Gaard, ell. anden Rømningsmand. (Moth.) Rømningsmand, en. 1. den, som rømmer fra sin Fæstegaard, for Gield, ell. undviger p. anden ulovlig Maade. 2. den, som er dømt t. at rømme Landet (Moth.) ell. som f. at undgaae Forfølgelse frivilligen gaaer t

Landflygtighed. "Han, som en Rømningsmand sin Bortgang faaer at dølge." Helt.

Røn, en. pl.-ner. [J. Reynir.] et indenlandsk vildtvoxende Træ. Sorbus aucuparia. **Rønnebær**, et. pl. d. s. de røde Bær, som ere dette Træes Frugt.

Rønne, en. pl.-r. [af J. Rannr. et aflangt Huus.] et gammelt, brøstfældigt, faldefærdigt Huus.

Rør, et. pl. d. s. [J. Reyr. gl. T. Ror.] 1. En Slægt af Vandplanter, hvoraf adskillige Arter ere indenlandske. Arundo. (hyppigst om det i alle Søer voxende A. phragmites.) At trække et R. op af Vandet. Undertiden som coll. At skære Rør, lægge Tag af R. Vildænderne ligge i Rørene (ikke Røret.) (jvf. Siv.) 2. et huult, cylindrisk ell. pibedannet Legeme af nogen Længde. Røret (Løbet) paa en Bøsse. Et Pusterør, Blæserør, Kakkelovnsrør. Luftrøret, Urinrøret. Vandrør. 3. Undertiden for: Rende (s. d. Ord.) At lægge et Steenrør i Jorden (en Steenkiste, Steenrende.) = **Rørbeen**, et. Et langt, huult og lige Been, f. E. Armbenet, Laarbenet. **Rørbinder**, en. den, som forstaaer at binde og flette adskilligt af Rør, ell. at lægge Rørtag. **Rørblad**, et. 1. B. paa Rør. 2. et Væverblad (en Skyttel) af Rør. (V. S. O.) **Rørbund**, en. Sted, hvor Rør voxe og trives. **Rørbundt**, et. Rørknippe. **Rørbusk**, en. En Samling af R. som voxe paa eet Sted. **Rørbyld**, en. Byld i Lysken. (Moth. Rettere vel: Rørebyld, af det forældede Røre ɔ: Lysken.) **rørdannet**, adj. huul og dannet som et Rør (2.) **Rørdrum**, en. En Sumpfugl af Heireslægten, der udmærker sig v. sin stærke og hule Lyd. Ardea stellaris. **Rørdusk**, en. Blomsterdusk som voxer p. Rør. **Rørdække**, et. D. af Rør, som lægges ell. befæstes over noget, f. E. paa et Loft. **Rørfletning**, en. F. som er giort af Rør. **Rørfløite**, en. En Fløite, tilskaaret af Rør. **Rørgang**, en. En noget lang dækket Rende ell. Canal. (Fleischer.) s. Rør, 3. **rørgroet**, adj. v. begroet m. Rør. Flodens rørgroede Bred. (Hertz.) **Rørhav**, et. Hav, hvis Bredder ere stærkt begroede m. Rør. **Rørholm**, en. En liden Holm ell. et forhøiet Sted i Bunden af en Sø, som er bevoxet m. Rør. (Moth.) **Rørhval**, en. Et Dyr af Hvalens Slægt. Balæna physalus. **Rørkiste**, en. K. flettet af Rør. Crates. (Moth.) **Rørknippe**, et. Et sammenbundet K. af afskaarne Rør. **Rørknude**, en. Knude, hvor et nyt Skud p. en Rørvært begynder. **Rørknæ**, et. Knæ ell. Bøining p. et Rør, f. E. et Kakkelovnsrør. **Rørkoral**, en. En Slægt af Koraller, som danne sig i Skikkelse af Rør. (Tubipora.) **Rørmaatte**, en. M. flettet af Rør. **Rørmester**, en. den, som har Opsyn m. Vandrør ell. Vandrender. (Arrebo.) **Rørmose**, en. M. hvor der voxer Mængde. **Rørpibe**, en. s. Rørfl... **Rørskæring**, en. Gierningen at skære ... **Rørspurv**, en. Et Slags smaa Fugl... bygger Rede i Toppen af Rør. Emb... schoeniolus. **rørstilket**, adj. (om ...ter) som har en huul Stilk, lig ... **Rørstav**, **Rørstok**, en. En Stok af R... E. af Spansk-Rør ell. Bambus. "En ...velig Rørstav." Basth. **Rørstol**, en. ... m. Sæde af Rørfletning. **Rørstraa** ... Et enkelt, især tørret Rør. **Rørstub** ... Stubben af afhuggede Rør i Vandet. ...svamp, en. En Slægt af Svampe, ...hat p. Undersladen ikke er bladet, me... staaer af fine Smaarør. Boletus. ...svovl, et. Svovl, som er i Stæ... (Ambergs Ordb.) **Rørsø**, en. En ... stærkt bevoxet m. Rør. (V. S. O.) ...tag, et. Tag, som er lagt af Rør. ...værling, en. En Fugl; d. s. s. Rørsp... (V. S. O.)

Røre, v. a. 2. [J. hræra. A. S. h...ran. N. S. rören.] 1. bevæge, s... Bevægelse. I Talemaaden: At r. en ... At fiske i rørt Vand. Oftest om Lem... og recipr. Han kan hverken r. H... eller Fødder. Rør dig ikke af Stedet ... r. sig er det bedste Middel mod Kulde. ... rører sig ikke et Løv. 2. fig. (af ... virke p. Følelsen, p. Sindet, frem... Sindsbevægelse. Det rørte hans ... At røres v. andres Nød. Hun bl... rørt, at hun faldt i Graad. Et r... Syn. En rørende Skildring. 3. føle paa noget m. Hænderne. Han ... taale, at man rører ham. Denne ... er endnu ikke rørt, er urørt, heel. — ... m. præp. ved. At røre ved noget ... berøre, vedrøre.) fig. At blive ... Slag, ell. blot rørt. Han er rørt ... høire Side. 4. sætte noget midde... Bevægelse, ell. ved, formedelst en ... Ting; it. blande noget v. at røre det ... vel act. som neutr.) At røre Maltet ... Stok. Moth.) r. Maden (i Gryden ... r. i noget, i Gryden. At r. en ... At r. om, r. op i noget. — fig. ... en Sag, bringe den atter p. Bane ... noget sammen. At røre noget ud ... m. en Skee. — At røre Trommen ... p. Trommen, især t. at give ... **Røre**, en. ud. pl. noget, som er rørt ... Æggerøre. — fig. Uorden, Forvirri... ligger Alt i een Røre. "Der ble... gemad, en reent forstyrret Røre." — **Rørelse**, en. 1. En v. udvort... virkning frembragt Sindsbevægelse ... rørelse. Man kan ikke see denne ... R. Hun hørte denne Tidende m... relse. 2. Apoplexie. Han har ... R. i Siden. (Sielden br. Dette ... egentl. Bemærk. om Gierningen at ...

, Berørelſe.) — Røreſkee, en. S. i Mad, t. at r. Mad ell. andre men. Røreſtang, en. S. hvor- rører i noget (f. E. Malt.) = h. ſom kan flyttes, bevæges; be- nobilis. rørligt Gods. rørlige ∝. Deraf: Rørlighed, en. ud.pl.

adj. 1. ſom har ſunde, bevæge- er, ſom er friſk og færdig t. ſin agilis. vegetus. Han er endnu d. At have rørige Lemmer. 2. d ɔ: ſtærk nærende, ſvær at for- Rørighed, ud. pl. Raſkhed, Be- d i Lemmerne.

, en. [af v. a. røre.] til Skibs: dning af Tougværk, ſom lægges ringen, f. at den ei ſkal gnave An-

, en. ud. pl. og meſt ud. Art. [af] En Ret af Æg, ſom røres ſam- ges ell. ſteges i Smør.

. Røſe, en. pl.-r. En Steendyn- . (Sv. Röse. J. Reisi. Ihre.) øskat, en. Norſk Benævnelſe paa n (Lee-Katten; Mustela ermi- den gierne opholder ſig i Steen-

n. ud. pl. [J. Raust.] den Lyd, ſker og endeel Dyr have Evne t. giennem Luftrøret. Vox. (jvf.) Løvens, Tigrens Røſt. Nogle ſt er Skrig; andres er Qviddren — fig. Naturens Røſt. At følge Røſt. Den menneſkelige R. "Mit Graad, min Tunge uden Røſt." ſ. Stemme, Mæle.) At ſige no- gte R. At tale m. høi R. At Røſt. "Man ſiger: et tydeligt høi Røſt, en klingende Stem- oron. (At Røſt, efter Sporon og üller I. 369, nu bruges "om den Bevægelſe, v. hvilken vi frem- en høie ell. ſtærke Toner": er vel l. i nogle Tilfælde forekommende en omfatter ikke hele Brugen; da i høiere Stiil, ofte kan træde i det, fra det Tydſke laante Stem- a bruges Røſt, men ſielden Stem- Dyrenes Lyd.)

et. til Skibs: en Udbygning af g Knæer p. Yderſiden af Skibet, unterne befæſtes. (Deraf: Røſt- g ſl. Ord.)

v. a. 1. [det T. röſten.] i Bierg- et: At røſte Malmen, Ertſen ɔ: i Masovnen, f. at ſtille den v. de ymmede Dele, inden den ſmeltes. . Mineral. 54.) Deraf: Røſt- ning, en. pl.-er. — Røſteovn, en. Ovn, hvori Ertſer røſtes.

Røv, en. [J. Rauf, Hul.] Rumpe, Bag- deel (egentlig: Rumpehul, Anus. Nu kun i den laveſte Talebrug. Tilforn: Hul, Aabning. P. Harpeſtreng.)

Røve, v. a. og n. 1. [A. S. reafian.] m. Vold bemægtige ſig andres Gods og Eiendom; rane. (ſ. Røv.) At r. Qvæg. De røvede fra Kirker og Kloſtre. røvet Gods. At r. paa Alfarvei. — fig. berøve, ſtille v. Han har røvet mig min Ære. Hun har røvet mig min Rolighed. = Rø- ven, en. Gierningen at røve. Røven og Plyndren. — Røvefrihed, en. Lov t. uhin- dret at røve. (Treſchow.) Røvelyſt, en. ud. pl. Lyſt, Tilbøielighed t. at røve.

Røver, en. pl.-e. den, ſom røver, ſom m. Vold raner andres Eiendom. (ſ. Kaus- mand, Stimand.) At overfaldes af Rø- vere, falde i Røveres Hænder. En Sø- røver, Kirkerøver. = røveragtig, adj. ſom ligner en Røvers Gierning og Adfærd. "Et Land, ſom havde et vildt og røverag- tigt Folk t. Beboere." Guldb. Deraf: Røveragtighed, en. "Tog, hvor de p. een- gang kunde fornøie deres Tapperhed og de- res Røveragtighed." Guldb. — Røverban- de, en. En Forening, et Selſkab af Røve- re; en Røverhob. Røverborg, en. B. hvor Røvere have deres Opholdsſted. Rø- verflok, en. Røverbande, Røverhob. Rø- verfærd, en. Røveres Færd; røveragtig Færd. Røvergods, et. G. ſom Røvere have bemægtiget ſig. Røverhule, en. H. hvor Røvere have deres Tilhold. Røver- kiøb, et. Kiøb f. en Priis, der er meget langt under Tingens Værdi; Skamkiøb. Røverkule, en. Røverhule. At giøre en Røverkule af ſit Hierte (være falſk, forſtilt, ell. ſkiult.) Røverpak, et. foragtelig Be- nævnelſe p. ſlette, rovſyge Folk. Røver- rede, en, fig. Røveres Opholdsſted. Rø- verſkib, et. S. ſom Sørøvere færdes paa, og hvormed de angribe andre ubevæbnede Fartøier. (Malling.) Røverſlot, et. d. ſ. ſ. Røverborg. Røverſtand, en. Røverens Stand, Haandtering, Levemaade. "Da var det ſnart med Røverſtanden ude." J. L. Heiberg. Røverſtat, en. Stat, hvis For- fatning gaaer ud p. Røveri, og hvor ikke den blandt civiliſerede Nationer antagne Folkeret agtes. De barbariſke Røverſtater (Algier, Tunis, Tripolis.) Røvertog, et. Tog, hvis Henſigt er at røve, Tog af Røvere; Rantog.

Røveri, et. pl.-er. Handlingen at røve. At begaae Røveri. Sørøveri.

Røverſk, adj. (Moth. Treſchov.) ſ. rø- veragtig.

S.

Saa, en. pl.-er. [J. Sár.] Et Kar, især til at bære Vand i, at øse Vand med. (Colding.) "Med Spanden i din Haand, m. Saaen hos din Side." Arrebo. "Een m. en Spand, en anden m. en Saa." Baggesen. — Deraf: Bygesaa, Vandsaa. (Moth.)

Saa, adv. og conj. [Isl. svá, so.] I. adv. a.) udtrykker det (som Sætningsord) Hensyn t. en bekiendt, en forhen omtalt Gienstand, som v. denne Partikel ligesom udpeges (saaledes, p. den Maade.) Saa giorde han; saa sagde han. Saa forholder det sig, s. er det, s. skal det være. Sæt, at det var saa. Saa gaaer det til i Verden. Een gior saa, en Anden anderledes. (i alle disse Tilfælde kan saaledes bruges, og bruges som oftest.) b.) har det Hensyn t. og staaer i Forbindelse m. et efterfølgende adj. eller adv. og bestemmer da enten en vis Omstændighed ell. Grad i Henseende t. Egenskaber, Mængde, Antal, Tid, m. m. eller udtrykker en Sammenligning. Han er saa syg, (i den Grad) at Lægerne tvivle om hans Liv. Saa rig en Pige vil ikke fattes Friere. Saa mange, s. faa, s. lidt som muligt, saa snart, jeg kan. s. længe han lever. Det er s. godt som (næsten) afgiort. Saa ustyrlig, som et Barn. Saa skiøn, som Rosen, er ingen anden Blomst. — Hertil hører ogsaa de (elliptiske) Forsikkringer: saa sandt (som at) Gud lever! Saa vist (som) jeg er en ærlig Mand! — I nogle Udtryk (i dagl. T.) hentyder det p. en Art og Maade, hvorpaa noget skeer. Han var saa god, at understøtte mig. Vær s. god, s. artig at træde ind. — Ligeledes hvor det, næsten overflodigt, sættes t. adjectiv. Adverbier: Det skete saa lempeligt. Jeg veed det ikke saa egentlig. Han gik saa sagte ind i Stuen. c.) i nogle Tilfælde br. det som Udraabs- og Spørgsmaalsord: Saa! nu er det nok! Saa hør dog hvad jeg vil sige! — Saa? (med langt Tonehold) vil han slet ikke komme? (Spørgsmaal, blandet m. Forundring.) II. Som conj. bruges denne Partikel hyppigen og i mangfoldige Tilfælde t. at forbinde Eftersætningen m. Forsætningen, skiøndt den ogsaa i mange af disse, i Følge Sprogbrugen, kan udelades. a. efter conj. naar, hvor denne enten virkelig forekommer, ell. ved Omskrivning er udeladt, Naar du fører dig vel op, (saa) bliver det din egen Fordeel. Seer jeg ham igien, saa skal jeg ikke glemme hvad jeg har lovet. Er han paastaaelig, saa er hun det ikke mindre. b.) hvor Eftersætningen udtrykker Virkningen af en foregaae[nde] Aarsag, ell. Hensigten af et Foretagende, [...] m., f. E. efter da, fordi, efterdi, sid[en] saasom, eftersom. (forkortet: som) for [...] paa det at, o. fl. Ligeledes hvor Forsæ[tningen] begynder m. ligesom, saavidt ell. saa[...] som, eller hvor den betinges ved om, [...] som, hvis, o. fl. c.) hvor Forsætnin[gen] indeholder en Tilstaaelse, som betinges [...] indskrænkes v. Eftersætningen. f. E. e[...] endskiøndt, uagtet, i hvor, om og[...] m. fl. Her forekommer denne Part. o[...] undertiden baade i For- og Eftersætnin[gen] og staaer da første Gang og overhovedet [...] Forsætning, i St. for: i hvor. ([...] gierne jeg (endog) taler med ham, saa [...] han dog aldrig vinde min Fortroli[ghed] Bøger, saa ypperlige de endog ere, k[...] dog ei giøre Erfaring overflødig.) d.[...] at betegne en Tidsfølge (for: derpaa, [...] efter.) Først gik hun længe i Haven; [...] satte hun sig t. at spille. Først de St[ore] saa de Smaa. [Hertil hører det Udt[ryk i] d. Tale: hvad (fulgte, skete) saa? naa[r en] Fortælling afbrydes.] Hvor det gient[ages] staaer det for: snart — snart. Sa[a] han eet, saa et andet. e.) hvor saa [...] i en Eftersætning, der udtrykker en S[am]menligning, er det egentl. adv. (i St[ed] saaledes.) Som Herren er, saa hans [...] de. Som Sæden er, saa bliver [...] III. Da adv. og conj. saa forbinde[s] endeel andre Ord af samme Slags, k[...] mærkes: a.) Adskilt skrives altid s[...] conj. (adeo ut.) Skibet er klart t. [...] le; saa at der fattes nu intet uden [...] (Undertiden udelades at. Jeg har [...] hele Formiddagen; saa jeg er nu [...] træt. Han raabte, saa det kunde h[...] Gaden.) b.) Som oftest skrives [...] gende sammensatte Adv. og Conj. i ee[t] saalidt, non minus, non magis, ikk[e...] dre end. Den ene saalidt som den [...] Han kommer lige saalidt i Morgen, [...] Dag. (Derimod: Giver du ham [...] ell. lidet? tam parum.) — saalæng[e...] nec, usque quo. Vi kan være [...] saalænge det ikke bliver værre. (De[...] Han tøvede saa længe, (tam longe) [...] vare borte da han kom.) — saameget, [...] get mere, quantum, tanto magis. [...] meget (saavidt som) jeg kan see, er der [...] ingen Fare. Saameget mere, som h[...] nu ikke er myndig. (Derimod: spise [...] meget Kiød.) — saasnart, adv. ut p[rimum,] simul ac. Saasnart jeg erfarede[...]

gik jeg til ham. Saasnart Kon=
død, hyldedes hans Eftermand.
ner saasnart jeg kan. (Derimod:
rae saa snart? tam cito.) — saavel
efter; tam—tam.) Saavel Fa=
m Sønnen. Den ene saavel som
i. (Derimod: Han er endnu ikke
o: frisk. Det er ikke saa vel.) —
quatenus. s. jeg veed, er han
t reist. Saavidt min Evne stræk=
r saavidt, in quantum. Han fik
Erstatning, for saavidt som han
ke sit Tab. · c.) Følgende Ord ere
tillelige: saadan, adj. pl. saadan=
t Slags, slig, saaledes. saadan
Adfærd. Saadan vil han have
n Mand. I saadan et (ell. sa=
ir. Saadanne Folk. saadan
an træffe sig. — saafremt, adv.
vis. s. han fordrer det, vil det
ham negtet. — saaledes, adv. p.
e, p. saadan Viis. (jvf. saa, 1. a.)
var det fordum; men nu langt
s. "Rose og laste, elske og hade,
aaledes, i Morgen anderledes."
Det var ikke s. meent. (i ældre
ogsaa: saalunde.) — saasom, 1.
. s. efterdi, eftersom, da. (quip-
iam.) 2. adv. naar noget næv=
mpel. Der var endeel vilde Dyr,
i Løve, en Tiger, o. s. v.
, et. pl. Saader. Skaller, som
Korn ell. Grøn v. Malningen;
ikke gierne ud. i pl. Saader.
Saar. J. Baden. I Jylland:
al om Korn. Bygsoer, Havre=
. Sori, Affald.) — Saadbrød ell.
d, et. B. bagt af Klid ell. Saa=
edet, adj. klidet, fuldt af Saader.
et (Suppe) s. Sod.
n, adj. og adv. s. under saa.
v. a. 1. [Isl. at sá.] bringe Sæd
Jorden, for at det kan vore op.
og, Havre. At s. Gulerødder.
gge Kartofler, Erter, Bønner;
es om den Sæd, der udstrøes.)
orn, et. Korn, som bruges ell. er
Udsæd; t. Forskiel fra Brødkorn
korn. Saaledes om forskiell.
orn: Saaerug, Saaehavre,
er o. fl. — Saaemand, en. s.
d. — Saaening, en. Gierningen
Olussen.) — Saaetid, en. den
vori man pleier at saae, Sæde=
aeveir, et. Veir, som er skikket t.
(Moth.)
mt, conj. s. under saa.
et. s. Sold (cribrum.)
en. pl.-r. [Isl. Sóli. Lat. Solea.]
erste Deel ell. Flade af Menneskets
r. i denne Bemærkelse oftere:
2. det Stykke af Fodens Bedæk=
ker som ell. slutter t. denne Deel
af samme; særdeles om Skoe ell. Støvler.
At sye Saalen t. Overlæderet. At binde
Saaler (Sandaler) om Fødderne. At sye
Lerreds=Saaler under et Par Strømper. =
Saalelæder, et. Læder, beredet af tykke
Huder, som bruges t. Saaler. Saale=
rem, en. Rem, hvormed løse Saaler uden
Overlæder bindes om Fødderne.

Saale, v. a. 1. sætte Saaler under Fod=
tøi. (Moth.) s. forsaale, som er mere bru=
geligt.

Saaledes, adv. s. under saa.

Saamænd! et Ord, som i d. Tale ofte
bruges t. Forsikkring, Bekræftelse ell. Sam=
tykke. (Ligesom i lav Tale Guds Navn
misbruges v. den Ed: saa Gud! saaledes
menes dette Ord at være: saa Mænd! o:
hellige Mænd; hvoraf den forældede Tale=
maade: at sværge om (ved) Gud og Mænd.)

Saar, et. pl. d. s. [Isl. Sár. A. S.
Sar.] en udvortes Skade p. Legemet, især
en saadan, som udenfra er tilføiet, v.
Skaar, Hug, Stik, Skud ell. desl. (Man
siger dog ogsaa: han har et aabent Saar i
Benet, om en Byld ell. lignende Skade.)
At forbinde, læge, hele et S. Saaret he=
les, begynder at groe til, at lukke sig.
Skudte, hugne, knuste Saar. (Saar,
ogsaa: Udslæt m. Nave ell. Skorpe paa.
Moth. Onde Saar i Hovedet.) = Saar=
bød, pl.-bøder. Pengestraf, som betales f.
at saare en Anden. Saarfeber, en. den
Feber, som følger efter betydelige Saar.
saarfri, adj. som er uden Saar, ikke saaret.
Han gik saarfri af Striden. "Engang er
det dog Tid, at de Saarfrie føle dit Gift=
skud." Ohlenschl. saarhændet, adj. som
har Saar, Skade i en Haand ell. begge.
Saarlæge, en. pl.-r. den, som forstaaer og
befatter sig m. at læge Saar og andre ud=
vortes Sygdomme; en Chirurg. Saar=
lægekonst, en. Chirurgie. saarlægende,
adj. v. som læger, heler Saar. Adskillige
Planter have en s. Kraft. saarmundet,
adj. som har Saar ell. Skade i Munden.
(Moth.) Saarmærke, et. Mærke, Ar ef=
ter Saar. Saarslag, et. Slag, hvorefter
der følger et Saar.

Saar, adj. [Isl. sár.] som har Saar,
saaret. "Bedre er at være saar, end syg."
(P. Lolle.) Deraf: saargiøre, v. a. 3.
saare, tilføie Saar, qvæste.

Saare, v. a. 1. [I. særa.] giøre Saar,
give Saar, qvæste. Han saarede sin Mod=
stander i Armen. At være farlig saaret.
Han saarede sig i Foden, p. en Kniv. —
figurl. At saare Blufærdigheden, saare den
ædlere Følelse. "Men ak! snart grædes
her, alt saarer denne Time." F. Guldb. —
Saarelse, en. Gierningen at saare. — Saa=
remaal, et. Saarelse, Saar. (Moth.)

Saare, adv. [Sv. sára. swår. T. sehr.]
1. i høi Grad, overmaade, høiligen. Det var

saare ynkeligt. En s. stor Mængde. Han var s. bedrøvet. saare meget, s. lidet. Han bad, græd saa saare. "Den, som kan stille Havet, dersom det stormede og brusede end een Gang saa saare." P. Tidemand. 1564. 2. i d. T. og Almuesproget, efter saa, for: snart. Saa saare jeg kommer hiem. Saa saare han saae hende.

Saasom, conj. s. under saa.

Saat, en. ud. pl. [Isl. Sátt.] Forlig, Enighed. (Moth.) forældet, saavelsom adj. saat, pl. saatte, enige, forligte, fredelige. (s. usaatte.)

Sabbat, en. Jødernes Hvile- og Helligdag, som holdes om Løverdagen.

Sabel, en. (forældet.) i ældre Skrifter og Folkeviser: d. s. s. Zobel. "Hun slider Sabel og Maar." K. V.

Sabel, en. pl. Sabler. [Fr. sabre.] et krumt Sværd t. at hugge med. — Deraf: Sabelerter, pl. et Slags meget store Sukkererter. (Olufsen Landoec. 307.) Sabelklinge, en. den buede Klinge af en Sabel.

Sable, v. a. 1. hugge m. Sabel; br. kun i Udtrykket: at sable ned, for: hugge ned. (s. nedsable.)

Sacrament ell. Sacramente, et. [af Lat.] En Religionshelligdom. Daabens, Nadverens S. At meddele en Syg Sacramentet.

Sadel, en. pl. Sadler. [A. S. Sadl, Sadol. Isl. Södull.] et Sæde, af Træ, udstoppet og beklædt m. Skind, som lægges p. Hestens Ryg og spændes m. en Giord under Bugen, f. at den Ridende kan sidde derpaa. At hielpe een i Sadelen, sidde fast i Sadelen, løfte een af S. En Tværsadel, Qvindesadel, hvorpaa Fruentimre ride m. Benene t. een Side. (s. ogsaa Kløvsadel,) = Sadelbom, en. Træet i en Sadel, som udstoppes med Haar, og beklædes m. Skind o. s. v. Sadelbrud, et. den Skade, Hesten faaer v. at trykkes af Sadelen, saaledes at Huden gnaves og brister. (Abildgaards Heste-Lære. 75.) sadelbrudt, adj. v. kaldes den Hest, der saaledes er saargiort. Sadelbue, en. den forreste, buede Deel af Sadelen eller Sadelbommen. Sadeldreng, en. Betient, som sadler og afsadler Hesten; Rideknegt. (Moth.) Sadeldække ell. Sadeldækken, et. Et Klæde, som spændes over ell. under Sadelen; Ridedækken. sadelfast, adj. som sidder fast i Sadelen, som ikke let kastes af Hesten. "Han til Hest var alt f. rask og sadelfast." Bording. sadelfør, adj. som er i Stand t. at bære Sadel. En sadelfør Hest. Sadelgiord, en. En v. den ene Side i Sadelen fæstet Giord, der spændes om Hestens Bug t. den modsatte Side f. at holde Sadelen fast. Sadelhest, en. H. som rides, ell. bruges t. at bære Kløvsadel. (i Mods. t. Vognhest.) Sadelhylster, et. d. s. s. Pistolhylster. Sadelhynde, et. Hynde ell. blød Beklædning ovenpaa en S. især Qvi[ndesadel.] Sadelkammer, et. K. som br[uges] t. Giemmested f. Sadler og Ridetøi f. Rytteriets. Sadelklæde, et. d. s. s. [Sa]deldækken. (Moth.) Sadelknap, en. øverste ell. høiest opstaaende Deel fo[r paa] Sadelen, som undertiden er prydet m. Slags Knap. (s. Knap, 1.) Sadelkn[egt,] en. d. s. s. Sadeldreng. (Moth.) Sa[del]mager, en. Haandværksmand, som Sadeler og andet Læderarbeide. (Rem[me]snider.) Sadelpose, en. Skind-Pose, hænges v. Sadelknappen. Sadelpude, udstoppede Puder, som ligge under Sa[de]len, næst Hestens Ryg, f. at den ei trykkes. Sadelrem, en. pl. -me. Rem v. Sadelgiorden, hvormed den spændes Sadelen; ell. Rem t. at hænge Sadelen Sadelring, en. Ring t. at hænge en S[adel] Sadelsted, et. Stedet p. Hestens Ryg, Sadelen bør lægges. Sadeltaske, s. [Sa]delpose. Sadeltrykning, en. Tryk, Hesten lider v. en for haard ell. ilde S. Sadeltræ, et. d. s. s. Sadelbom.

Sadle, v. a. 1. lægge Sadel paa. sadle sin Hest. At s. og afsadle. (s. o[g] opsadle.) Deraf: Sadling, en.

Safian, et. Et Slags tyndt, p. en Maade beredet Kalve- Faare- ell. Gede[skind,] der sædvanlig farves rødt, guult ell. g[røn,] og først er kommet fra Østerland. Safian kaldes Corduan. Heraf: Safia[n]bind (om Bøger.) Safiansko, o. fl.

Saflor, n. s. ud. pl. Navn p. en F[arve]urt, (Carthamus tinctorius) m. Blomster farves rødt og guult.

Safran, en. ud. pl. kaldes deels en [ud]landsk Løgvært, (Safranplante, Crocus [sa]tivus) hvis Blomster, ell. egentlig de [øver]ste Dele af Støvveien (pistillum) p. give et bekiendt rødguult Farvestof; og fornemmelig dette Farvestof selv. Safranfarve, en. den Farve, som faa[es af] Safran. — safranguul, adj. rødguul Safran.

Saft, en. pl. -er. [T. Saft. A. S. Sa[p.]] 1. Fugtighed, som indeholdes i et Le[geme] og er blandet m. dets faste Dele; Ba[rk]S. i Træer, i Kiødet. At presse Saf[ten af] en Frugt, af Urter. Druesaft. 2. [Saf]ten af Urter, Blomster ell. Frugter, enten flydende, ell. størknet v. Iblan[ding af] Sukker, t. Brug i Huusholdningen ell. Lægekonsten. En Flaske S. Ribssaft, [Hind]bærsaft, Hyldesaft, Brystsaft ꝛc. = Saftaare, en. d. s. s. Saftrør. Saft[...] Træer. (Moth.) Saftfarve, en. [...] Malere tillavede især af Plantelegemer i Mods. t. mineralske Farver. saf[tig,] adj. som er rig p. Saft, vædskefuld. [Saft]gang, en. d. s. s. Saftaare. (Moth.) [Saft]grøn, adj. hos Malere: som har en [...]segrøn Farve (hvortil Farvestoffet

...) Saftkar, et. de Kar ell. ... Værker, hvori Safterne bevæge ... "Saftkarrene saavel i Bla... i de unge Qviste, i Grenene og ...et, krympes sammen." Olussen. ... adj. som er uden Saft ell. Vædske; ...af: Saftløshed, en. saftrig, ... s. f. saftfuld, vædskerig. Deraf: ...hed, en. Saftrør, et. fine Rør i ...e, hvorigjennem disses Næringssaf... op fra Roden og fordele sig. Saft... Træernes Safttid, den Aarstid, i Saften stiger op i Stammen og Gre... ...a Roden. — saftig, adj. som inde... Saft, saftfuld. Deraf: Saftig...

..., en. pl.-er. [A. S. Sac. Isl. Sök.] ...ets ældste, oprindelige Bemærkelse: ...som føres v. Rettergang, Proces, ... "Man faaer altid Sag m. fed ...rdspr. (jvf. No. 2.) Heraf, især ...noget, mangfoldige Talemaader, f. ...else Sag mod een. At lade Sagen ...forfølge sin S. At afvise en ... Sagen, i en S. (procedere) ... S. kiende, dømme i en S. ... fl. ...en retfærdig S. At døm... sin

I mere indskrænket (men ...vels ...) Bemærkelse: Klagemaal, Søgs... At give S. mod een (s. saggive.) ...ag, Anledning (forældet.) Saar ...g uden Sag. At have een uden ...Roth.) 3. Handel, Forretning. ...ig, vanskelig, ubetydelig S. At ...g i andres Sager. At giøre fælles ... een. Han kom tilbage m. ufor... At tage sig af en S. Det er Sag (vedkommer mig ikke.) At tale ...r ikke hans Sag (holder han ikke af, ...aaer han ikke.) Deraf i pl. Hus... Statssager, Kirkesager, Krigs... 4. enhver Ting ell. Gienstand, der tales ell. handles. (mest i sing.) ...tale med ham, skrive ham til om ... Det hører ei t. Sagen. Lad ...e t. Sagen. Sagen er denne ...deri.) At gaae uden for Sagen. ...r intet t. Sagen (har ingen Indfly... paa.) En Hovedsag, Bisag. 5. ...ag i Almindelighed, hvis Navn man ..., ell. forbigaaer at nævne. Hvad ...t Sager? særd. om Tøi, Redska... ...der o. d. Hvem tilhøre disse Sa... ...an reiste fra sine Sager. (Bemær... optagen efter det Tydske; og man Dansk oftere Ting ell. Tøi.) 6. i Modsætning t. Personer. Her ...m Sagen og ei om Manden. Ali... ...g nyere, efter det T. optagen Be... ...vis Sted som oftest bruges Ting.)

Sagefald, et. i Lovsproget: Bøder, ...en v. Dom kiendes t. at udrede.

Sagefaldsret, en. Rettighed t. at oppebære alle ell. en Deel af slige Bøder. (jvf. Stampes Erklær. V. 53.) = b.) Sagforklaring, en. Forklaring over Ting, Sager, som forekommer i et Skrift; modsat Ordforklaring. sagfældet, adj. kiendt skyldig v. Dom, som har tabt sin Sag. Sagfører, en. En Lovkyndig, hvis Bestilling er at føre ell. tale en Andens Sag f. Retten, Procurator. Sagføring, en. Gierningen, Bestillingen at føre en Sag. saggive, v. a. 3. anlægge Sag ell. Søgsmaal imod een; sagsøge. "Den, som Anden vil sigte og saggive f. Gierning ell. Ord." D. Lov. I. 14. 1. "At de have hørt den Saggivne bruge de Udtryk, hvorover Sagsøgeren fører Anke." Ørsted. Saggivelse, en. (Ambergs Ordb.) Saggiver, en. d. s. s. Sagsøger. (Moth.) saggyldig, adj. som gielder i Sagen, har en reel, i Tingen selv grundet Gyldighed. (Riisbrigh.) Sagkiøn, et. i Sproglæren: det Kiøn, som et Ord har i Følge den Tings Natur, som det udtrykker. (s. Kiøn, 3.) Sagkundskab, en. Kundskab om en vis Sag, hvorom der handles. sagkyndig, adj. som er kyndig i en vis Sag, hvorom Talen er, hvorom der handles. At overlade noget t. sagkyndige Mænds Bedømmelse. Deraf: Sagkyndighed, en. ud. pl. — sagløs, adj. (Isl. saklaus; A. S. sac-leas.) uden Skyld, frifunden. (I Lovsproget ogsaa sagesløs. "Den, som sit Liv værgede, være sagesløs." D. Lov. VI. 12. 2.) Deraf: Sagløshed, en. ud. pl. — sagskyldig, adj. skyldig i det, som man sagsøges for: det Modf. af sagløs. — sagsøge, v. a. 2. d. s. s. saggive. Sagsøger, en. den, som anlægger Sag mod en Anden; Citant. "Sagsøgeren indgav da sin Klage og Paastand; og den Sagsøgte besvarede Alt, som han bedst kunde." Guldberg. Sagsøgning, en. Gierningen at sagsøge. Sagvolder, en. den, som en Sag anlægges og føres imod, den Indstævnte; modsat: Sagsøger. (dog er Ordet ogsaa tilforn brugt for: Sagsøger. s. Badens jur. Ordb.)

Saga, en. [et islandsk, i de nyeste Tider ofte af danske Forfattere brugt Ord.] Fortælling; især historisk Fortælling. Hos Digtere og i høiere Stiil ogsaa for: Historien, Historiens Muse. [Brugen af pl. (Sagaer) er uvis og sieldnere; og den islandske (Sögur) uanvendelig.] = Heraf: Sagaskriver, en. den, som har skrevet, er Forfatter af en Saga. Sagatid, en. den Tidsalder, hvorom de islandske Fortællinger handle, eller i hvilken de ere skrevne; og fl.

Sagl, et. ud. pl. Vædske, Spyt, som flyder af Munden, især hos smaa Børn. (Isl. söggr, vaad, fugtig.)

Sagle, v. n. 1. (har.) [Sv. sagla; som derimod i det Isl. har en ganske for...

skiellig Bemærk.] lade Saglet, Spyttet flyde ud af Munden. — Sagledug, en. Klæde, som bindes om Halsen p. Børn, der sagle.

Sagn, et. pl. d. s. [Isl. Sögn. A. S. Saga. T. Sage.] 1. det, som siges, fortælles, især af Flere, og om noget, der enten fordum er skeet, ell. ved Erfaring bekræftet. Det var hver Mands Sagn. Der gik S. af. At sige efter Sagn er halv Løgn. (Moth.) Det er et gammelt Sagn, (Mundheld) at Kiærlighed giør fortjonet. 2. særd. en ved Erindring og mundtlig Overlevering bevaret Fortælling om noget, som troes fordum at have tildraget sig. Et gammelt S. En Historie bygget p. Sagn. At optegne et mundtligt S. Et mythisk, poetisk, historisk S. (s. Folkesagn.) = Sagnkreds, en. En sammenhængende Følge af mythiske ell. historiske Sagn. Sagnhistorie, en. H. grundet allene p. Sagn, uden skriftlige Kilder. sagnrig, adj. rig p. Sagn, som besidder mange S. ell. Traditioner. Sagnskriver, en. den, som optegner Sagn i skriftlig Fortælling. — Sagnsmand, en. den, p. hvis Ord ell. Myndighed noget fortælles, fremsættes, paastaaes; Hiemmelsmand. "Jeg har da maattet lade mig nøie m. at anføre mine Sagnsmænd." Guldberg.

Sagogryn, et. pl. d. s. Et Slags Gryn, som laves af Marven i et udenlandsk Træ: Sagotræet, Sagopalmen (Cycas circinalis.) Sagosuppe, en. S. kogt p. Sagogryn.

Sagte, adj. og adv. [N. S. sagt, sagte. A. S. soft.] 1. uden Støi ell. stærk Lyd, stille. En sagte Lyd, Musik. Han listede sig saa sagte ind. At tale sagte. (modsf. høit.) 2. ikke hastig i Bevægelse, langsom. En sagte Gang. At gaae sagte. En s. Vind. 3. ikke heftig ell. voldsom i Sind ell. Adfærd, stille, rolig. En s. Mand. (Moth.) Han fik en s. Død. 4. adv. vel, lettelig, i al Fald. (i d. Tale, hvor det ogsaa hedder sagtens.) "Kan du ikke sagte svare mig t. det, som jeg spør dig om." Holb. d. Vægelf. Han kan sagte giøre det, da han er rig. Jeg kan sagtens føie ham deri, naar han endelig vil det. "Han fortiente sagtens og en slig Fortvivlelse at friste." J. L. Heiberg. = sagtelig, sagteligen, adv. p. en sagte Maade, stille. — sagtfærdig, adj. som er sagte, stille af sig, ikke støiende. Deraf: Sagtfærdighed, en. ud. pl. — sagtmodig, adj. rolig i Sindet, uden heftig Lidenskab, ikke let t. Vrede (modsf. hidsig, heftig.) "Kun Mesteren sagtmodig er og mild, og gierne overbære vil." Storm. "Begrebet af sagtmodig betegner mere en Stemning i Siælen, end det hele Sindelag." Han var sagtmodig imod dem, som fornærmede ham, og taalmodig i Lidelser og Modgang. Deraf: Sagtmodighed, en. ud. pl. Egenskab, at være sagtmodig. "Sagtmodighed ytrer sig især i Adfærd mod An... ell. i Maaden, hvorpaa vi optage An... Adfærd mod os." Nord. Tidsskr. III. "Naar den Hevngierrige taler om sin Sa... modighed, den Ubarmhiertige om sin M... nestekiærlighed." Basth. "Sagtmodig... er ikke modsat Iver, hvilken fandtes ... alle retskafne Mennesker; men den er m... sat Vrede, Had og lønlig Forbittrels... Monster.

Sagtne, v. a. 1. giøre mere langs... (om Bevægelser.) At sagtne sin Ga... "Mangen Vandrer — gik Oldingen forbi ... sagtnet Skridt." F. Guldb. 2. bringe n... til at blive sagte, stille, berolige. Man hol... for, at Olie kan sagtne det oprørte ... "Taus er Stormen, atter sagtnet Bøl... flyder." F. Guldb. At s. eens Hidsig... Vrede. (Hyppigere br. det i pass. ell. ... n. pass. Stormen, Bølgerne sagt... Smerten sagtnes, bliver mindre. "D... var intet Tegn, at Oprøret sagtnedes ... hans Fraværelse." Wandal. Moth ... at sagte og sagtes.)

Sal, en. (langt a.) pl. -e. [Isl. Sa... en stor Stue, færdeles ovenpaa i Huset, ... i andet, tredie Stokværk. (Man siger ... for: Han boer p. Salen ɔ: i andet St... værk, hvor Huset kun har to. Første S... anden Sal, o. s. v. bemærker i Kiøben... andet, tredie Stokværk, o. s. v. Jvf. ... sal, Bagsal.) En Riddersal, Dandse... — fig. "De m. Duft og Sang oplive ... tens øde, tause Sal." S. Staffeldt ... Saldør, en. Dør ind t. en Sal. Sa... jomfru, en. kaldes i Kiøbenhavn et l... tigt, ugift Fruentimmer, som boer f... selv. Salsvindue, et. V. i en Sal.

Salat, en. 1. Navn p. en bekiendt ... veurt, som har mange Afarter (Lac... sativa.) 2. en Ret, som laves af ... Planters Blade, af Agurker, Kartofle... a. m. ved at komme dem i en Oppel... Eddike, Olie, Salt, Sukker m. m. ... tuksalat, Agurkesalat, Kartoffelsalat o. ... (pl. Salater sielden, og da om flere S... Salat. "Men naar han, tung af ... ter, spiser evige Salater." Wessel.) ... af: Salatbed, Salatfad, Salaturter, ...

Salg, et. pl. d. s. [Isl. og A. S. Sala.] Gierningen at sælge, Afhænde... en Kiøber. Kiøb og Salg. Han ta... Salget af denne Eiendom. (jvf. sælge.)

Salig, adj. [Isl. sæll, lykkelig.] ... nyder den høieste Grad af indvorte... særd. i en Tilstand efter Døden, hvi... tænke os som Befrielse fra ethvert O... Indbegreb af den høieste Lyksalighed, ... brudt Nydelse af den høieste Glæde. ... Salige i Himmelen. — Mere fig. ...

ik indvortes Glæde ell. Lyksa-
n følte sig salig v. hendes Kiær-
et br. i dagl. T. naar Afdøde
Min salig (ikke salige) Fader.
; Mand. Salig Kongen.) =
n. den Tilstand, at være salig.
). — saliggiøre, v. a. 3. giøre
Salighed. "Uden denne Hengi-
Gud ikke saliggiøre nogen
Sneedorf. — Deraf: Salig-
. Saliggiører, en. (i gude-
: om Christus.)
:n. pl. -er. [Maaskee af Sa-
venraa Masten og Stængerne
er Fielshovedet befæstede Træer
ger og to Tværsalinger) hvor-
t hviler og Vanterne oventil

n. s. Psalme.
.en. ud. pl. et Salt, som opstaaer
delse af en Syre m. Ammoniak.
, et. ud. pl. et Salt, hvis Be-
e en egen Syre (Salpetersyre)
Naturligt Salpeter. Nitrum
= salpeteragtig, adj. som lig-
: noget af S. En s. Smag.
ube, en. Jordgrube, hvoraf S.
et Sted, hvor Salpeterjord
Salpeterhytte, en. Et Huus,
ter koges og luttres. Salpe-
Jord, som indeholder Salpe-
raf dette vindes v. Udludning og
Salpeterlud, en. Vand, som
peterjorden og mættes af denne.
adj. som indeholder meget Sal-
lpetersyder, en. den, som fore-
lpetersyderi, ell. et Sted, hvor
ilberedes. Salpetersyre, en.
re, som Salpeteret indeholder.
.) Salpeterværk, et. d. s. s.
eri.
. (pl. Salte, om forskiellige
[Isl. og A. S. Salt.] 1. et
Navn p. en Classe af Naturle-
udmærke sig deels v. deres sær-
de Smag, (som udtrykkes v. adj.
v. Letheden, hvormed de opløses
. deres stærke Tilbøielighed t. at
i. findende Legemer. (s. i øvrigt
Kildesalt, Ludsalt, Middel-
tesalt, Steensalt, o. fl.) 2. i
rug forstaaes v. Salt (ud. pl.) i
d Kogsalt (ell. Kekkensalt) som
alte det mest udbredte i Naturen.
. af Havvandet; af Saltkilder.
S. i Maden. At lægge Kiød i S.
r. Salt snart om Fynd, Skarp-
d; snart om Vittighed, Skiemt,
len. "Er det ikke Spotterier
m give Samtalen sit fornemste
ahbek. = Saltaare, en. (Moth.)
e. saltagtig, adj. som har no-
. er liig S. En s. Smag. Salt-

art, en. et vist Slags Salt. Saltblom-
ster, pl. fine Chrystallisationer af Salt, liig
Blade ell. Blomster. Saltbod, en. Fiæ-
lebod ell. Skuur, hvor Sild ell. anden Fisk
tilberedes t. Saltning; f. E. i Jylland v.
Liimfiorden. (D. Atl. V. 14.) Salt-
brønd, en. (Moth.) d. s. s. Saltkilde.
Saltdeel, en. En ringe Deel Salt, Salt-
Partikel i et Legeme. "De Saltdele, som
Tangen indeholder." Olufsen. Saltfad,
et. s. Saltkar. Saltflod, et. Flod af
usunde saltagtige Vædsker. Saltgrube,
en. Grube, hvor Steensalt vindes efter
Biergmandsviis. Salthandel, en. H. som
drives m. Salt i det Store. Salthand-
ler, en. den, som driver Salthandel.
Salthav, et. Oceanet, det salte Hav.
"Som hun sad i Salthavets Dyb." Fibi-
gers Homer. Salthuus, et. H. hvor For-
raad af Salt giemmes. (Moth.) Salt-
hytte, en. Bygning, hvor Salt koges.
(Moth.) Saltjord, en. Jord, som har
mange saltagtige Dele. Saltkar, et. Et
lidet Kar t. at giemme Salt i, ell. til at
sætte det frem v. Bordet. (forsk. fra Sal-
tel .) Saltkiedel, en. K. hvori S. koges
v. Saltværker. Saltkielder, en. K. hvor
saltede Fødevarer giemmes. Saltkilde,
en. Kilde, hvor salt Vand vælder op af
Jorden, og som benyttes t. at koge S. af.
Saltkoger, s. Saltsyder. Saltkogeri, s.
Saltsyderi. Saltkogning, en. Giernin-
gen at koge Salt. Saltkorn, et. Et Korn,
en liden Deel Salt. Saltlage, en. En
m. Salt mættet Vædske, saasom den, der
samler sig i Kar, hvori Kiød er saltet.
Saltlud, en. Vandet af Saltkilder, naar
det v. Kogning har vundet en vis Styrke
(ell. Vand, hvori en betydelig Deel Salt
er opløst.) Saltmad, en. Mad, som be-
staaer af saltede Fødevarer, især saltet Kiød-
mad. (Saltmadsfad, et. Et F. hvorpaa
endeel Saltmad sættes frem og giemmes.)
Saltoplag, et. Forraad af Salt i et Ma-
gasin ell. Salthuus. Saltpande, en. En
stor og flad Kiedel, hvori Saltlud koges.
Saltprøve, en. Prøve, som foretages m.
Salt ell. Saltlud. Saltprøver, en. 1.
Redskab, hvorved Saltluden prøves. 2.
en Betient, som foretager denne Prøve.
Saltskat, en. Skat, som er lagt p. For-
brug af Salt. Saltskum, et. Skum p.
kogende Saltlud. saltsprængt, adj. v.
besprængt m. Salt, lidt saltet. (Moth.)
Saltsteen, en. Et Stykke, en Masse Bierg-
ell. Steensalt. (Moth.) Saltstøtte, en.
En Støtte dannet af Steensalt. Saltsy-
der, en. den, som forestaaer et Saltsyderi ell.
arbeider derved. Saltsyderi, et. En Ind-
retning, hvor Salt virkes af Kilder ell. af
Havet v. Kogning; et Saltværk. Salt-
syre, en. Syren, som Kogsalt indeholder,
og som v. Destillering kan uddrages deraf;

Kogsaltsyre. **Salttold**, en. Told af Salt, der indføres. **Salttønde**, en. Tønde, der bruges t. Maal for Salt. (forsk. fra Saltetønde.) **Saltvand**, et. det salte Havvand. Deraf: **Saltvandsfisk**, en. F. som lever i Havet, i Saltvand. **Saltvandsfiskeri**, et. Havfiskeri. — **Saltvæld**, et. d. s. s. Saltkilde. **Saltværk**, et. Indretning, hvor Salt vindes af Saltgruber, ell. ved Saltsyderi.

Salt, adj. som har Kogsaltets egne pirrende Smag. salt Vand, s. Kiød. (modsf. fersk.) Det smager salt. — **Salthed**, en. den Egenskab v. noget, at det er salt, smager salt. Vandets Salthed.

Salte, v. a. 1. indgnide m. Salt, lægge ned i Salt. At salte Kiød, Fisk. (s. indsalte, nedsalte.) — fig. om at give Tale ell. Skrift Eftertryk ell. Skarphed v. Vittighed, Skiemt ell. Spot. "Ved Hielp af saltet Spot og pebret Glose." Bagg. = **Saltekar**, et. **Saltetrug**, et. **Saltetønde**, en. Kar, Trug, Tønde, hvori Kiød ell. andre Fødevarer nedsaltes. — **Salteri**, et. Sted, hvor Kiød ell. Fisk nedsaltes i Mængde og t. Handel. — **Saltning**, en. Gierningen at salte.

Salve, en. pl.-r. [T. Salbe.] en fed Smørelse, som bruges enten t. Lægedom, t. at indgnide i Haaret, i Huden ell. desl. — **Salvebøsse**, **Salvekrukke**, en. Bøsse, Krukke t. at giemme S. i. **Salvekræmmer**, en. den, som handler m. Salve, vellugtende Sager &c.

Salve, v. a. 1. besmøre, indgnide m. Salve. At s. Haaret. Kongen blev kronet og salvet. — **Salvelse**, en. 1. Gierningen at salve. 2. fig. om en geistlig Taler, der stræber at lægge meer end almindelig Høitidelighed og søgt Værdighed i sit Foredrag. At prædike m. Salvelse. — **Salving**, en. d. s. s. Salvelse, 1. Kongens Kroning og S. Deraf: **Salvingsact**, en. om Handlingen selv, ell. et Skrift, hvori en saadan Handling beskrives.

Salvet, en. s. Serviet, Bordklæde.

Salvie, en. En krydret Urt, som bruges i Lægekonsten. Salvia officinalis. — **Salvievand**, et. Et af Salvie destilleret Vand; ell. en Paagydning af kogende Vand p. Salvieblade.

Sam, en. præp. der omtrent har Bemærkelse tilfælles m. sammen; men bruges kun (ligesom sam i det Isl. og Angelf.) i Forbindelse m. de nedenfor anførte Ord.

Sambaaren, adj. v. pl. sambaarne. [Isl. samborinn.] fødte af samme Forældre, ell. paa een Tid. (Moth.)

Sambyrd, en. ud. pl. 1. Frændskab. (Moth.) 2. Fødsel p. een Tid. Tvillingers Sambyrd. 3. Enighed, Overeensstemmelse. (Moth.) "Kan det m. Parternes Sambyrd og Minde skee." Bording. (Denne Forf. har ogsaa det usædvanl. v. de
byrdes, forenes, forliges. "Det
— deres Herrers Sind i Kiærli
Minde sambyrdes kunde." II. 231.

Sambyrdig, adj. 1. som ere af e
sambyrdige Børn. 2. eens findet,
Mening. (Moth.)

Samdrag, et. ud. pl. Overeen
Forlig, Forening. (Moth.) = Der
drages, v. n. pass. enes, forliges.
"Det vel p. Tiden var, de tydske
vilde samdrages om en Hielp."
samdrægtig, adj. enig, eens find
forliges vel. **Samdrægtighed**, en
hed. "Intet giør mere Splid i den
skelige Samdrægtighed, end denn
(Utaknemmelighed.) B. Thott.

Sameie, en. ud. pl. [J. Sameig
les Deel, Fællesskab i Eiendom;
dom. "Frivillig og nødvendig S
(A. Ussing.)

Sameier, en. pl.-e. den, som
Deel i Eiendom m. en anden. (Moth

Samfrænder, n. s. pl. 1. fæd
mødrene Frænder. (Moth.) 2. i
ger: Parternes fælles Frænder ell.
ninge. (D. L. 3. 12. 1.) — **Sam**
skifte, et. Arveskifte, som foretages
des imellem Frænder, ell. hvorved
deler m. hendes Mands Børn ell.

Samfuld ell. samfæld, adj. [Isl
felldr.] heel, uafbrudt. (br. field
om Tiden og i pl. I ti samful
Moth har Talemaaden: den samfa
mne.)

Samfund, et. pl. d. s. [Isl.
Samfundr, Sammenkomst.] Fo
Forbindelse imellem flere Personer,
(saavel Forbindelsen selv, som de
sker, der leve ell. deeltage i samme.)
gersamfundet. Det borgerlige S.
samfundet. At indtræde i et hæder
"Den nyere Sprogbrug har i U
Samfund lagt Begrebet af Aandsf
og givet det en noget høiere Betydni
Selskab." Müller. = **Samfundsa**
den Aand, Tænkemaade, som hers
vist Samfund, som er egen for dette
bech.) **Samfundsliv**, et. det Liv,
re, der leve i Selskab ell. Samfun
"Et Billed af det svundne Samfun
Grundtv. **Samfundsorden**, en.
Samfund, særd. i Statssamfunde
vendige og indførte Orden. (A.

Samfærdsel, en. Færdsel, som fi
lem Steder, der ligge i nogen Afst
hinanden. Der er ikke megen S.
disse to Byer. S. til Lands, t. Va

Samføre, v. a. 2. d. s. s. jævnsi
Rothe.)

Samgang, en. Sammenkomst.

Samhold, et. Forbindelse, For

...Oprnaaelse. (Consortio.

...d, et. pl. d. s. Kiøb, som skeer af ...skab. — Samkiøbere, pl. de, ... Samkiøb. (Moth.)

...ng, en. ud. pl. Overeensstem... eller Toner, som p. eengang hø... monie. "Dig — prise min stam... ang i Naturens jublende Sam... Bagg.

...ld, et. Børn af eet Kuld, af eet ... (Moth.)

...g, et. Fælledsskab, Forening, Sel... ...th. Isl. Samlag.)

..., v. a. 1. [A. S. samnan. T. ...n.] bringe flere Ting ell. Perso... ...aanden sammen, sanke, lede sam... ...e efterhaanden i sin Eie. Folkene ... ikke samlede. Folk samlede sig ... At samle (sanke) Staverne t. et ... s. noget sammen. "Nu atter m. ...righed at samle det, de have ad... B. Thott. Han samlede igien de ... og flygtende Tropper. Han har ...nge Penge. At samle paa Mynter, ... (ɔ: anvende lang Tid p. at giøre ...ing deraf. Derimod: At s. Bø... ...m een havde kastet omkring. At ... Marken.) fig. jeg kan ikke ret ... ɔ: begribe, forstaae. At samle ...er, sin Opmærksomhed. Han har ...e ret samlet (fattet) sig efter den ... = Samler, en. pl.-e. den, som ...anker sammen. Efter en S. kom... ...en Forøder. En Bogsamler, ...ler. — Samling, en. 1. Gier... ... samle. 2. Sammenkomst, For... Møde. At holde en S. 3. det, ...mlet. En S. af Malerier. En ...ing. Han udgiver en S. af sine Smaaskrifter. 4. fig. Klarhed i ..., Tydelighed i Forestillinger, ty... ...vidshed. Man kan ikke have sin ... sine Tanker samlede) for Støi. ... sin fulde S. At faae sin S. ... den, som har været sig ubevidst.) — ...dag, en. D. paa hvilken en Sam... Møde holdes. (Mynster.) Sam... ...ds, en. Samlingssted, et. Plads, ...vor Flere samles, hvor en Samling ...met.

...lav, et. d. s. s. Lav, Selskab. ... Samlag, ovenfor.)

...ie, en. Gierningen, at Flere leie ... Fællesskab. (Moth.)

...leie, et. Gierningen at ligge p. et ...e; især. og efter nyere Sprogbrug: ... af Avledaad imellem Mand og ... (Isl. Samlag.)

...levende, adj. v. (nyt D.) som leve ...d, som ere samtidige. "Fred og ...lde fremtvinges mellem (blandt) ...vende Mennesker." A. Ørsted.

Samlevnet, et. ud. pl. det, at Flere leve sammen, leve i Selskab, i Forening. "Samlevnet i Byer og stadige Opholdssteder." M. "Da deres hele Samlevnet bestaaer i, at de sove under eet Tag." Rahbek. (Sammenlevnet hos D. Guldb. er mindre brugeligt. "Det begyndte Sammenlevnet i Byerne." Verd. Hist. I. 510.)

Samliv, et. d. s. s. Samlevnet. "Naar alt vort Samlivs Held forbi din Tanke gaaer." Fr. Guldb. "Vort Samlivs allersidste Dage." Rahbek.

Samlod, en. Fællesskab, Forening. At have noget i Samlod. (Moth.)

Samlyd, en. [Isl. Samhliód.] 1. Lyd, som høres p. een Tid. "At tie vover selv det meest forkuede Folk, naar endog hvrede Jubelskrig fordre dets Samlyd." Rahbek. 2. Samklang, Harmonie.

Samlyde, v. n. 3. (har.) [I. samhlióda.] lyde p. eengang, p. een Tid. samlydende (harmonerende) Toner. samlydende (medlydende) Bogstaver.

Samløb, et. pl. d. s. Sammenløb, Sammenstimlen. (Rahbek.)

Samme, pron. adj. [Isl. sama.] som er eens med, er ikke en anden ell. et andet end den ell. det forhen nævnte ell. bekiendte. Jeg har endnu den s., de samme Heste, som for tre Aar siden. Paa s. Maade. p. samme Tid. Han er altid den samme (sig selv liig.) Samme (forhen omtalte) Mand var ogsaa en god Konstkiender. — "selv" sættes foran samme t. at forstærke Udtrykket. Det er den selv samme Bog, han eengang har viist mig. Han brugte de selv samme Ord. — I det samme (Dieblik) kom han. Du kan giøre det m. det samme (Arbeide.) Det er mig det samme (ligegyldigt.) 2. samme br. ogsaa som pron. demonstr. for: den, det ell. de. Jeg sender dig den forlangte Bog, og beder dig, naar du har læst samme, at sige mig din Mening om den.

Sammeledes, sammelunde, adv. d. s. s. ligeledes. (forældede.)

Sammen, adv. [Isl. saman.] udtrykker en Forening, Forbindelse, Fælledsskab, ell. en Væren af flere Gienstande nær hinanden, p. eet Sted (tilhobe, i Hob.) At komme sammen p. et aftalt Sted (samles.) fig. at komme sammen (ɔ: i Ægteskab.) At holde Hest, Baad sammen (i Fællesskab.) At have Fader, men ikke Moder sammen. At sætte Delene s. i en Maskine. At sye, fæste, binde, svøbe, lægge, kaste, blande noget s. At rykke s. (nærmere t. hinanden) m. Stolene. At holde s. (modsat at skilles ad.) Kareten er saa gammel, at den vil ikke holde sammen. — At holde sammen, fig. være i Forbund, i Forbindelse. — At hænge s. (s. hænge.) At falde, styrte s. (s. falde.) At gaae, ride, reise, tale, spille, lege sammen (med hinanden, i Selskab.) — Det

forenes m. al og alle, t. at forstærke Begrebet. (s. alsammen.) og bruges i følgende Sammensætninger:

Sammenavlet, adj. v. sammenavlede Børn (som en Mand og Qvinde have avlet sammen.) Moth.

Sammenbage, v. a. 2. bage flere Ting saaledes at de forenes.

Sammenbinde, v. a. 3. binde sammen. Pilene vare sammenbundne. — Deraf: Sammenbinding, en.

Sammenblande, v. a. 2. blande flere Ting imellem hverandre og i en Samling, ell. saaledes at de ikke let kunne adskilles. — Deraf: Sammenblanding, en.

Sammenblæse, v. a. 2. føre sammen ved Vindens Magt. Der er sammenblæst meget Sand i Gaarden. Det sammenblæste Støv spredes igien af Vinden.

Sammenbringe, v. a. 3. bringe sammen. sammenbragte Børn ɔ: Børn, som Stivforældre have bragt i deres Familie af forskiellige Ægteskaber, og som hverken have Fader ell. Moder sammen.

Sammenbyde, v. a. 3. byde at komme sammen. Kongen sammenbød alle Rigets Store. De sammenbudne Giester.

Sammenbygge, v. a. 1. bygge tæt op til hinanden. sammenbyggede Huse.

Sammenbære, v. a. 3. bære sammen. Det t. Baalet sammenbaarne Brænde. Fra alle Sider sammenbar man Stene.

Sammenbøie, v. a. 1. bøie sammen. Deraf: Sammenbøining, en.

Sammendrag, et. pl. d. s. 1. Gierningen at sammendrage. 2. noget som er sammendraget, fattet i Korthed. Et Sammendrag af de vigtigste Begivenheder i den danske Historie.

Sammendrage, v. a. 3. 1. drage fra forskiellige Steder t. eet Sted i Forening. At s. Tropper. 2. bringe noget i et mindre Omfang, forkorte, fatte i kort Begreb. Hele Indholdet af det vidtløftige Værk kan sammendrages i eet Bind.

Sammendrive, v. a. 3. drive sammen. Qvæget blev sammendrevet.

Sammendrømme, v. a. 1. bringe sammen i Drømme, v. at drømme. At sammendrømme Eventyr. (T. Rothe.)

Sammendynge, v. a. samle i Hob, føre sammen i Dynger, i stor Mængde. At leve allene for at s. Rigdomme. Det i Forraadshusene sammendyngede Korn. "Det, som før havde været sammendynget p. faa Steder, blev adspredt over det Hele." Kampmann. — Deraf: Sammendyngning, en.

Sammenfald, et. pl. d. s. det, at noget falder sammen.

Sammenfalse, v. a. 1. s. false.

Sammenfatte, v. a. 1. indbefatte, samle, forbinde. Han har sammenfattet sin hele Lære i disse Hovedsætninger. meget i faa Ord. — Sammenfatni

Sammenfeie, v. a. 1. feie samm

Sammenfilte, v. a. 1. s. filte.

Sammenflette, v. a. 1. bringe v. Fletning, i en Fletning. — fig. Disse to Begivenheder ere sammen hele Fortællingen. — Sammenfletn

Sammenflytning, en. Giern flytte sammen. (Moth.)

Sammenfolde, v. a. 1. folde sa

Sammenfælde, v. a. 1. s. f sammenfældet Tømmer. — Deraf menfældning, en.

Sammenføie, v. a. 1. forene to Gienstande, saaledes at de udgiøre (s. føie, 1.) — Sammenføining, Gierningen at s. 2. Stedet, hvor ere sammenføiede. De er gaaet hinanden i Sammenføin...gen.

Sammengang, en. Gierningen sammen. (Moth.)

Sammengroet, adj. v. som er gr men. Saaret er sammengroet.

Sammenhage, v. a. 1. forbinde tæt sammen v. Hager.

Sammenhefte, v. a. 1. forene, v. Heftning. (s. hefte, 1.) Deraf menheftning, en.

Sammenhiaske, s. sammenjaske

Sammenhobe, v. a. 1. føre i H ge sammen i Mængde. "At sam Malerier og Kobbere." Rahbek. menhobede Folkemængde. — Dera menhobning, en. (s. sammendynge

Sammenhold, et. ud. pl. det, holder sammen, bliver sammen, ikk kes. "Hvorledes dette Sammen imellem Stenens, som og hvert an mes Dele." T. Rothe. — Oftest i Statsbygningen. Enighed og Familie. "Folkets Enighed og Sammenhold." Bording.

Sammenholde, v. a. 3. ligne, ligne. (s. holde sammen, act. 2.) — Sammenholdning, en.

Sammenholdig, adj. 1. son godt sammen. 2. sparsommelig. (

Sammenhægte, v. a. 1. hægte

Sammenhæng, et. og en. ud. Beskaffenheden, at hænge sammen tæt forenet. "At enhver Deel ikke være bedre uden f. sin Sammenh andre, end den er i sin Sammen Eilschov. 2. Et samlet Heelt af de, der ere nøie forenede. "Verde fatter en Samling og Sammenh alle Ting, som ere til udenfor Gu schov. 3. Beskaffenheden at passe staae i et rigtigt Forhold. Der er i hans Tale, i den Periode. 4. Beskaffenhed v. en Sag overhovel forklare, komme efter, fremstille

…ng. Dette er det rette S. i
… = Sammenhængskraft, en.
… v. hvilken alle Legemer, der
…tig Berøring, stræbe at hæn-
(Cohæsionskraft.) H. Ørsted.
…hængende, adj. v. som hænger
… ret forbunden, ikke adsplittet.
…hørende, adj. v. som høre sam-
…ære sammen.
…jaske, v. a. 1. blande, bringe
… uordentlig, skiødesløs, ureen-
(s. jaske.)
…kalde, v. a. 2. bringe sammen,
at kalde; indkalde, indbyde t.
…komst e. d. At s. Jægerne v.
…ornet. At s. Rigets Stænder.
Sammenkaldelse, en.
…kaste, v. a. 1. kaste sammen.
…mmenkastning, en.
…kiæde, v. a. 1. forene, forbinde
Deraf: Sammenkiædning,
"En jævnt fremgaaende Sam-
… i Naturen." T. Rothe.
…kiøb, et. Gierningen at kiøbe
…kiøbe, v. a. 2. sanke sammen v.
… har sammenkiøbt en Mængde
…klang, en. s. Samklang.
…klemme, v. a. 2. (klemme sam-
… tæt sammen. — Deraf: Sam-
…g, en.
…kline, v. a. 1. bringe noget t.
sammen v. at kline. Deraf:
…ning, en.
…klude, v. a. 1. syie sammen,
af Klude. (Moth.)
…klynge, v. a. 1. samle i en
…oth.) Krigshæren var p. dette
…t sammenklynget. (s. v. a. og
…ge.) — Sammenklyngning, en.
…knappe, v. a. 1. knappe sam-
… sammenknappet Kiole.
…knibe, v. a. 3. s. knibe, 1.
…mmenknibning, en.
…knytte, v. a. 1. knytte sammen.
…) "De Baand, som sammen-
…ene." Evald. (samknytte. Thaa-
…r første rene Favnetag samknyt-
Samfundskiæde." Digte. 218.)
…knytning, en. pl.-er.
…koble, v. a. 1. s. koble.
…komst, en. pl.-er. Handlingen,
…mmen, at samles; et Møde.
…krympe, v. a. 1. s. krympe.
…mmenkrympning, en.
…lag, et. det, som lægges sam-
sammen af flere t. en vis Be-
Sammenskud. (Moth.)
…lappe, v. a. 1. lappe sammen.
…lappet Klædning.
…levnet, et. ud. pl. Samliv,
(Guldberg. B. H. I. 2. 1071.)

Sammenligne, v. a. 1. giøre Lignelse imellem, sammenholde, ligne (act.) At sammenligne en Afskrift m. Originalen (Grundskriften.) At s. to Haandskrifter. Det er to Digte, der slet ikke lade sig sammenligne. — Deraf: Sammenligning, en. pl.-er.

Sammenlime, v. a. 1. lime sammen.

Sammenlodde, v. a. 1. lodde sammen, forene v. Lodning.

Sammenlyd, en. Lyd af forskiellige Stemmer, som p. engang høres; Samlyd. "En munter Sammenlyd af Skialde." Storm.

Sammenlyde, v. n. 3. (har.) lyde p. een Tid, samlyde. (D. H. Ordb.)

Sammenlægge, v. a. 3. s. lægge sammen. Den sammenlagte Sum.

Sammenlænke, v. a. 1. sammenkiæde.

Sammenløb, et. pl. d. s. Handlingen at løbe sammen, at samles i Hast og Mængde p. eet Sted. Et usædvanligt Sammenløb af Mennesker. Et stort S. af Folk p. Torvet. Vandenes S. (Moth.) s. Opløb, Tilløb. "Et Tilløb kan blive til et Sammenløb, og et Sammenløb t. et Opløb." Sporon.

Sammennagle, v. a. 1. nagle sammen.

Sammennokke, v. a. 1. hos Tømmermænd: forbinde Bielker v. Nokker ell. Tappe. (Moth.)

Sammenordne, v. a. 1. bringe sammen i en vis Orden. (T. Rothe.)

Sammenpakke, v. a. 1. pakke sammen. (s. pakke, 1 og 2.) fig. Der var alt f. mange Mennesker sammenpakkede i det lille Værelse. "Denne Stad er ikke blot sammenpakket og sammenpresset; men tilskaaren og tilspidset." Baggesen. — Deraf: Sammenpakning, en.

Sammenparre, v. a. 1. parre hvad der hører sammen. (s. parre, 1.) — Deraf: Sammenparring, en.

Sammenpasse, v. a. 1. passe ell. prøve flere Ting v. Siden af hinanden, m. Hensyn t. deres Størrelse, m. m. (s. v. a. passe, 1 og 2.) Deraf: Sammenpasning, en.

Sammenplukke, v. a. 1. samle, bringe sammen v. at plukke hist og her. — Deraf: Sammenplukning, en.

Sammenpløie, v. a. 1. pløie sammen (hos Snedkere.) s. pløie, 2. — Deraf: Sammenpløining, en.

Sammenprakke, v. a. prakke sammen. s. prakke. sammenprakket Gods. (Moth.)

Sammenpresse, v. a. 1. presse, trykke sammen. — Deraf: Sammenpresning, en.

Sammenpuge, v. a. 1. puge sammen, skrabe (Penge) sammen. (s. puge.) "Lyst at sammenpuge endnu lidt Rigdom, som han ei kan bruge." Storm.

Sammenraab, et. Gierningen at sammenraabe. (D. H. Ordb.)

Sammenraabe, v. a. 1. kalde sammen m. høie Raab. (Moth.)
Sammenrapse, v. a. 1. samle, komme i Besiddelse af v. at rapse, tage p. ulovlige Maader. sammenrapset Gods. (d. Tale.)
Sammenregne, s. regne sammen. — Deraf: Sammenregning, en.
Sammenrive, v. a. 3. (Moth.) rive sammen. Det sammenrevne Hs. — Deraf: Sammenrivning, en.
Sammenrotte sig, v. rec. forene sig t. Udførelsen af et strafværdigt Foretagende, især til Opstand, Oprør imod Øvrigheden. — Sammenrottelse, en. Sammensværgelse, Mytteri.
Sammenrulle, v. a. 1. rulle sammen. Et sammenrullet Papir.
Sammenrøre, v. a. 2. røre sammen. Denne Mad var sammenrørt i en Skaal.
Sammensamle, v. a. 1. d. s. s. sammensanke.
Sammensanke, v. a. 1. bringe efterhaanden sammen p. eet Sted, samle i Hob. Deraf: Sammensankning, en.
Sammenskrabe, v. a. 1. skrabe sammen, sanke sammen med ivrig Omhu og Begierlighed. Hans sammenskrabede Penge. "Indbyggerne sammenskrabe m. ængstelig Omhyggelighed store Rigdomme." Bagg. N. Klim.
Sammenskrift, en. ub. pl. Skrift, som bestaaer af samlede Ord, ikke af enkelte Stavelser ell. Bogstaver. Drengen har begyndt at skrive Sammenskrift.
Sammenskrive, v. a. 3. forfatte skriftligen (mest m. Bibegreb om Ringeagt f. det Skrevne.) Den Bog har han sammenskrevet i en Hast.
Sammenskud, et. pl. d. s. det, som af flere sammenskydes t. Hielp f. nogen, ell. til en vis Bestemmelse. At giøre et S. i Penge, af Korn t. Brandlidte. Selskabet har giort et nyt S. (s. Indskud.)
Sammenskyde, v. a. 3. giøre Sammenskud. At sammenskyde en Capital.
Sammenskylle, v. a. 1. bringe sammen v. Vandskyl. — Deraf: Sammenskylling, en. pl.-er. "Voldsomme Sammenskyllinger, foraarsagede af Vandstrømme." Olufsen.
Sammenslag, et. Gierningen at slaae sammen.
Sammenslynge, v. a. 1. slynge sammen, slynge i hinanden. sammenslyngede Grene, Stængler. — Sammenslyngning, en.
Sammenslæbe, v. a. 2. slæbe sammen.
Sammensmede, v. a. 1. egentl. d. s. s. smede sammen; men br. mest fig. for: opdigte, finde paa. Denne Løgn har han sammensmedet, f. at føre sine Foresatte bag Lyset.
Sammensmelte, v. a. 1. forene v. Smeltning. — fig. forene meget nøie, saaledes at Delene ei kunne skielnes. Ikke lettel mensmeltes to forskiellige Natio Sieldnere som v. n. "De maatte digen sammensmelte til eet m. det boede iblandt." Guldb. "Vore vore Følelser, vort hele Væsen smeltede i hinanden." Baggesen. — Sammensmeltning, en.
Sammensnoe, v. a. 1. snoe samm vel sammensnoet Toug.
Sammensnerpe, v. a. 1. trække giøre rynket, sammenkrympe. Ki s. meget sammensnerpet. En Hu mensnerpes v. Garverluden. En s snerpende Smag (hvorved Tungens nens Hud ligesom trækkes sammen.) af: Sammensnerpning, en.
Sammensnøre, v. a. 1. snøre sa
Sammenspare, v. a. 1. sanke sa Sparsomhed. En sammensparet Pe
Sammenspind, et. egentl. det spundet sammen; mest fig. (ligeso menvæv) om Paafund, Opdigtelse Et Sammenspind af Bagvaskelser urimeligste Opdigtelser.
Sammenspinde, v. a. 3. spinde sammenspundet Garn, sammen Traade. "En Traad, som Hændel tvinder, som den blinde Skiebne spinder." Bagg. — fig. at sammens Paafund (en Cabale.)
Sammenspænde, v. a. 2. spænde
Sammenstable, v. a. 1. stabl Sted, bringe i Stabler. samme Favnebrænde. "Den uanstændige hvori Alt var sammenstablet." B — Deraf: Sammenstabling, en.
Sammenstemme, v. n. 1 og 2. stemme, 1.) stemme overeens med fuldkommen enig med, harmonere menstemmende Gemytter, Toner. af: Sammenstemning, en. Harmo vereensstemmelse. "Sammenstem det Endelige m. Evighedens Grun Baggesen.
Sammenstille, v. a. 1. stille v. hinanden, saasom t. Sammenligni s. to historiske Charakter. Diss kunne ikke vel sammenstilles. — S stilling, en.
Sammenstoppe, v. a. 1. stoppe (Moth.)
Sammenstuve, v. a. 1. bringe pakke sammen i et meget snever "Det er langt fra ikke behageligt, menstuves og tilstudses." Bagg. (263.)
Sammenstykke, v. a. 1. sætte sa Stykker, sammensælde. (Moth.)
Sammenstævne, v. a. 1. sam stævne sammen. (jvf. stævne.) " Ting, som nu jeg sammenstævn lenschl. (Hakon Jarl.)

…menstøbe, v. a. 1. samle, forene v. …. fig. forbinde meget nøie, sam… …e. — Deraf: Sammenstøbning, en.
…menstød, et. pl. d. s. egentl. det, at …ande støde sammen. — fig. en til… …orening, Indtræffen. Et S. af …te Omstændigheder. "Det Sam… af Kræfter og Midler, som slog …udser." Baggesen.
…mensværge sig, v. rec. forene sig …andet Forpligtelse t. et strafvær… …etagende; sammenrotte sig. De …mmensvoret sig imod Kongen — at …de Kongen. En af de Sammen… — Sammensværgelse, en. pl. - r. …imellem Sammensvorne t. et vist …nde.
…mensye, v. a. 1. sye sammen. — Sammensyening, en.
…mensætte, v. a. 3. forene, føie sam… …lere Dele. Det er sammensat af …ffer. En enkelt, sammensat Fo… Et sammensat Ord. — Sam… …ng, en. 1. Gierningen at s. 2. …m er sammensat. En vidtløftig …sætning. — Sammensætter, en. i …lsen: den, som sætter Folk sammen, …adskab, Uenighed imellem dem, han …, og dem, der tales om. (Rahbek.)
…mentage, v. a. 3. forbinde, tage …hvad som var adskilt, regne sam… …taar Alt sammentages. Det ud… …mentaget ikke meer end 50 Rdlr.
…mentappe, v. a. 1. d. s. s. sammen… …D. H. Ordb.)
…mentigge, v. a. 1. samle v. Tigge… sammen.
…mentrille, v. a. 1. føre sammen p. …e. At s. en Mængde Jord.
…mentrykke, v. a. 1. trykke noget saa… …dets Omfang ell. Størrelse for… …; ell. trykke to Ting nær t. hinan… …gle Legemer lade sig baade udvide …egerne maae ikke staae s. nær sam… …ede. — Deraf: Sammentrykning, …ns Udvidelse og Sammentrykning.
…mentræde, v. a. og n. 3. a.) act. …t sammen, tæt v. hinanden v. at …At s. Jorden i en Havegang. b.) …r.) samle, forene sig i en vis Hen… …se Embedsmænd ere sammentraad… …mmission.
…mentræffe, v. n. 3. (s. træffe sam… …. Sammentræffen, en. flere Om… …dets Sammenstød, Indtræffen v. "De komme ikke af dem selv, ikke …dets Sammentræffen." Mynster.
…mentrække, v. a. 3. drage sammen, …mmen; ogsaa fig. samle, lade … At s. to Stavelser t. et Ord. …mmentrækker Legemerne. At s. …e, s. en stor Krigshær. — Sam… …ing, en. pl. -er.

Sammentrænge, v. a. 2. bringe med Magt nær ell. nærmere sammen, i et min… dre Rum, en trangere Omkreds. Hele Mængden blev sammentrængt p. den snevre Plads.

Sammentvinde, v. a. tvinde, forene v. at tvinde. "Bast til Baand at sammen… tvinde." C. Frimann. "Enhver Traad be… sandtes at være sammentvunden af 360 mindre." Guldb.

Sammentælle, v. a. 3. tælle flere Ting under eet, regne sammen. — Deraf: Sam… mentælling, en.

Sammenvant, adj. v. vant t. at være sammen. sammenvant Qvæg. (Moth.)

Sammenvie, v. a. 1. d. s. s. vie, forene v. Ægteskab (men sieldnere.) "Trolovede Folk, som ikke ville lade sig sammenvie t. Ægteskab." D. Lov. II. 9. 8.

Sammenvoxe, v. n. 1. (er.) forene sig v. Voxekraften, groe sammen t. eet. sam… menvoxne Træer.

Sammenvæv, et. egentl. noget, som er vævet sammen; mest fig. for: Forbindelse, Sammensætning. Et Sammenvæv af uri… melige Meninger.

Sammenvæve, v. a. 1. forene v. Væv… ning. — Deraf: Sammenvævning, en.

Sammenælte, v. a. 1. forene v. Ælt… ning. Deraf: Sammenæltning, en.

Sammeslags (samme Slags) br. under… tiden, oftest overflødigt, som adj. for: samme.

Sammesteds, adv. paa samme Sted. sammesteds fra, fra s. Sted.

Samqvem, et. pl. d. s. [Isl. Samqvæ… mi.] egentlig: enhver Sammenkomst; men bruges oftest for: jævnlig Sammenkomst i Forening m. nærmere Forbindelse og Om… gang, fortroligt Selskab. ("Samqvem medfører Begrebet om hyppig, og i en vis Henseende fortrolig Omgang. Man kan ofte være i Selskab m. Folk, som man ikke har Samqvem med." Müller.) At have, holde S. med een. I skikkelige Folks Sam… qvem. "At vi leve venlig i udvortes Om… gængelse og Samqvem m. Andre." B. Thott. "Indbydes og komme t. hæderligt Samqvem." D. Lov. II. 9. 12. "Et Folk, som v. at træde i Samqvem m. andre Fol… keslag, vilde strax afryste Aaget." Bastholm. "Selskab betyder i Alm. ethvert Fællesskab; Samqvem ogsaa Omgang og Venskab." Sporon.

Samraad, et. [Isl. Samrædi.] fælles Raad, Overlæg. (Moth.)

Samstemme, v. n. 1. (har.) d. s. s. sam… menstemme. samstemmende Toner, In… strumenter. — Samstemning, en. Over… eensstemmelse, Lighed i Charakteer, Tænke… ell. Handlemaade. (T. Rothe.)

Samstemme, en. (Moth.) s. Samstem… ning.

Samsindig, adj. eenssindet m. en anden, af lige Sind. — Samsindighed, en. (Moth.)

Samsæde, et. Sæde tilligemed en Anden, ell. med flere andre. (Moth.)

Samt, præp. og conj. tilligemed; og tillige; (una cum. Isl. samt; A. S. same. samed, tillige, simul.) a.) præp. Han indbød Faderen, Sønnen, samt den hele øvrige Familie. b.) conj. Han befalede, at Portene skulde lukkes, Volden besættes, samt at ingen maatte forlade Byen.

Samtale, en. pl. -r. [Isl. Samtal.] Tale, som føres imellem to ell. Flere, Gierningen at tale m. hinanden. At holde en S. med een. De havde en venskabelig S. "At man troer, Samtale kan ei være andet end Bagtale." Rahb. D. T. IX. 233.

Samtale, v. n. 2. (har.) at holde Samtale. At samtale om noget. (Hvitfeldt. I. 246.)

Samtid, en. ud. pl. en vis Tid, m. Hensyn t. Mennesker, som have levet i denne Tid, eller flere Begivenheder, som p. eengang have tildraget sig (ikke blot om den nærværende ell. vor Tid, men ogsaa om enhver forbigangen Tid, der tænkes som nærværende, i Modsætn. t. Fortid og Eftertid.) Hans S. har neppe kiendt en større Mand. Samtiden miskiendte ham; men Eftertiden vil skiønne p. hans Fortienester. Vor Samtid. Samtidens Mennesker. "At nævnes af de end ufødte Slægter med al den Roes, som Samtids Avind negter." Rahb. = **samtidig**, adj. som hører t. Samtiden, t. een Tidsalder, som har levet ell. tildraget sig i een Tid; jævnaldrende. samtidige Begivenheder. Vore Samtidige. — Samtidighed, en. Beskaffenheden, at være samtidig, at høre t. een Tid.

Samtlige, adj. pl. (ubrugel. i sing.) allesammen, alle uden Undtagelse. Hans Frænder vare samtlige tilstede. "Ved samtlige tænker man Alle samlede, ell. dog i en vis Forbindelse m. hinanden." Müller.

Samtone, v. n. 1. (har.) tone sammen, tone p. engang. "Og alle de bortsvundne Tóner atter samtone skal." Ohlenschl.

Samtydig, adj. overeensstemmende i Bemærkelse, eenstydig. (hos Moth ogsaa: eenssindet, samstemmende.) Deraf: Samtydighed, en. (jvf. eenstydig.)

Samtykke, et. ud. pl. Gierningen at samtykke; Bifald, Minde. At give, at negte sit S. til noget. De har faaet Forældrenes Samtykke til deres Forbindelse.

Samtykke, v. n. 1. (har.) give sit Minde til, bifalde, sige Ja til. Hun vilde aldrig s. i deres Ægteskab. Han samtykkede i de andres Beslutning. "Hun selv samtykke maa i det, hun dog saa nødig saae." P. M. Troiel. — Sieldnere m. præp. med. "At den ene vilde samtykke med den Anden i det, som billigt og lovligt var." B. Thott. — Ogsaa act. At s. en Mening, Besl Han kunde ikke afværge Handlinge han samtykkede den ikke. "Den, d tykker og synes at bifalde Ting, s i Hiertet maa afsky ell. misbillige." — Samtykker, en. (Moth.)

Samvandring, en. Vandring i m. en anden, som to ell. flere saml paa een Tid foretage. "Tidsrum, de os vor følgende Sammenkomst og Sa dring desto gladere." Rahbek.

Samvidende, adj. v. medviden noget; conscius. (Moth. J. samvi

Samvirke, v. n. 1. (har.) virke ening, virke m. Andre. At s. me Kræfter t. noget. "Den fortrolige, og Daad samvirkende Forening." — Samvirkning, en. fælles Virkn Virken. Kræfternes S. "Gru denne Ulighed ligger i en Samvirk flere Aarsager." Bastholm.

Samvittig, adj. d. s. s. samvitt fuld. (Moth.)

Samvittighed, en. ud. pl. [Isl vitska.] Menneskets, p. en indvor lelse grundede Bevidsthed om og De sine Handlinger i moralsk Henseend have en god, en rolig, en ond S. (i det sidste br. undertiden S. allene. kes, plages af Samvittigheden.) forsvare det f. Gud og min S. At ha p. sin S. (være sig noget bevidst, s bebreider sig.) At giøre sig S. ove (Moth.) At giøre sig en S. (Samvit sag) af noget ɔ: være uvis om en H er tilladelig. = Samvittighedsang den Siælstilstand, idelig at ængstes a ell. urolig S. — Samvittighedsfri Frihed t. at tænke efter sin indvorte beviisning, især i Religionssager. tighedsfuld, adj. som i alle Tilfæl i Raad m. sin Samvittighed og ha ter dens Stemme; som nøie opfy Pligt. En tro og s. Embedsma være s. i sin Gierning. — Samvitt gierning, en. En G. hvortil man tilskyndet af sin S. — samvittigh adj. det modsatte af samvittighe som ikke agter v. Samvittighed ell Samvittighedsnag, et. den Siæls at føle indvortes Bebreidelser over Handlinger, v. Samvittighedens S Samvittighedspligt, en. Pligt, vi v. Samvittigheden føle os ove Samvittighedsprøve, en. Prøve a lingers Moralitet ved Samvitt Samvittighedsro, en. den Siæls at have en rolig S. at være uden tighedsnag. Samvittighedssag, en Sag, som vedkommer Samvitt som underkastes dens Dom. 2. en Tilfælde, om hvis Moralitet vi er t. Visbed. Samvittighedsspørg

vorgsmaal, man forelægger sig
ſeende t. ſine Handlinger's Mora=
Tilladelighed. 2. S. ſom man
ſvaret af en anden efter hans
hed, ell. med fuld Oprigtighed.
ghedstvang, en. T. ſom paa=
amvittigheden, Religionstvang.
ghedstvivl, en. Tvivl, Uvished
ndlings Moralitet.
ræn, en. ud. pl. det, at være ſammen
og t. een Tid; Sammenværen.
n og et. ud. pl. [Isl. Sandr. A.
et almindeligt Navn for de mindſte
ornede Dele af Kiſeljorden, der
r i almindelig Qvarts og flere
, og har den Egenſkab, at den ikke
ell. opløſer ſig i Vand, ſom Leer=
d. (ſ. bl. a. Flyveſand, Glim=
Sølvſand, Kildeſand, Strand=
) — Ordets Kiøn er i Brugen
Hvor det ſtaaer ſom Coll. er det
r. men ikke, hvor Talen er om en
and. (Det faldt i Sandet. Saa
ogen kan tælle Sandet i Havet.)
: groot, fiint Sand; men: guul,
. Den Sand tuer ikke t. Beiar=
Sandaas, en. d. ſ. ſ. Sandbakke.
, en. Ager, hvis Jord er meget
Sandager, en. (af age, kiøre.)
ierer m. Sandvogne, ell. beſørger
t. (Statstid. 1829.) ſandagtig,
ligner Sand. Sandart, en. et
S. Sandbaad, en. B. hvor=
d føres, ſom er ladet med S.
. et. Anvendelſe af hedt Sand, i
. viſſe Foretagender, ell. i Læge=
St. for varmt Bad t. viſſe Dele.
e, en. B. ſom heel ell. for en ſtor
aar af S. Sandbanke, en. br.
ørre Sandbakker p. Jorden, ell.
ngede Høider af S. i Havet.
g, et. en meget ſtor Sandbakke
Sandblad, et. kaldes de Jor=
neſte Blade p. Tobaksplanter.
et, adj. blandet m. Sand.
k, en. Strandbrink, hvi Strand=
flodbred af Sand. Sandbund,
bund ell. Bund i Havet, ſom be=
S. Sanddrive, en. ſammenſø=
anddynge. Sandegn, en. Egn,
den er meget ſandig. Sand=
. 1. Flyveſandets Beſkaffenhed,
f Vinden fra Sted t. andet, og
re Jorden ufrugtbar. At dæmpe
ten. 2. en Egn, hvor Flyveſand
At indhegne, beplante en Sand=
Sandfoged, en. den, ſom har Op=
t viſt beplantet Sandflugts=Di=
Sandform, en. Form t. Støbning
dannet af S. Sandgods, et.
nederſte og ringeſte Blade p. To=
n. (Oluffen.) Sandgrav, en.
g, hvor Sand opgraves. Sand=

graver, en. den, ſom er beſkieſtiget m. at op=
grave Sand. Sandgrund, en. d. ſ. ſ.
Sandbund. Sandgræs, Sandhavre. En
Urt, ſom voxer i Flyveſand; Marehalm.
Elymus arenarius. Sandhav, et. fig. og
poetiſk: en meget ſtor, udſtrakt Sandørk.
"Arabiens Sandhav." J. Bove. "Et
brændende Sandhav." Hrz. "Et Sand=
havs Ørk, hvis evige Slette kiender det hi=
gende Syn." Samme. Sandhede, en.
En Hede, ganſke bedækket m. Sand.
Sandhob, en. Sanddynge. Sandhuus,
et. Giemſel f. Sand, ſom br. til at ſtroe
p. Skrift f. at tørre den. Sandjord, en.
Jord, ſom er meget ſandblandet; ſandig
Jord. Sandkage, en. et viſt Slags Bak=
kelſe. Sandkiſte, en. En ſtor Kaſſe, et Af=
lukke, hvori S. giemmes. Sandklit, en.
Klit ell. Strandbakke m. Flyveſand. (ſ.
Klit.) Sandlag, et. Lag i Jorden, ſom
beſtaaer af Sand. Sandmand, en. M.
ſom ſælger Sand, fører S. omkring.
Sandmark, en. d. ſ. ſ. Sandager. Sand=
mergel, en. Mergel, ſom indeholder en Tre=
diedeel Sand, eller noget mere, m. en lige
Blanding af Kalk og Leer. (Oluffen.)
Sandmile, en. En ſtor og bevægelig Dynge
ell. Bakke af Flyveſand. (Tidsſkr. f. Na=
turvid. V. 321.) Sandpram, en. Pram
t. at føre S. paa. Sandrev, et. d. ſ.
ſ. Rev ell. Sandrevle. "Sandrevet v.
Dragøe." (Statstid.) Sandrevle, en. En
lang, fra Landet udløbende og overſkyllet
Sandbanke i Havet. (Moth.) ſ. Rif.
Sandſteen, en. kaldes de Steenarter, der
beſtaae af ſammenæltede, t. een Maſſe for=
bundne og ofte m. andre Steenarter blan=
dede Sandskorn. Sandſæk, en. En m.
Sand fyldt Sæk. At anlægge et Batterie
af Sandſække. Sanduhr, et. Timeglas.
Sandvei, en. Vei giennem en ſandig Egn.
Sandvogn, en. V. til at føre Sand p. —
Sandskorn, et. den mindſte Deel af Sand,
et Gran af Sand. "Hvad med en Verden
kan, kan med et Sandskorn ſkee." Bagg. —
ſandig, ſandet, adj. ſom enten ganſke ell.
for en Deel beſtaaer af Sand, ell. er blan=
det m. Sand. En ſandig Jordbund. Ma=
den faldt i Gulvet og blev ſandet.

Sand, adj. [Isl. sannr.] 1. over=
eensſtemmende m. Tingen ſelv og dens rette
Væſen ell. Beſkaffenhed. (modſ. uſand,
ugrundet, løgnagtig.) At tale ſandt. Det
er ſandt hvad han ſiger. Et ſandt Vidnes=
byrd. 2. virkelig, ægte, ikke tilſyneladende
(modſ. falſk, opdigter.) Den ſande
Gud, Tro, Religion, Kiærlighed. At ſkille
det Sande fra det Falſke. En ſ. Ven. 3.
virkelig, vis. I Talemaaden: ſaa ſandt
ſom (jeg er ærlig, Gud er til, ɩc.) for ſand,
i ældre Skrifter: f. viſt. Jeg ſiger f. ſand.
— ſanddru, adj. 1. d. ſ. ſ. ſand, 1, over=
eensſtemmende m. Sandhed. Det var et

Vidnesbyrd, han gav ham. "Her lærte jeg et sanddru Bud f. alle Livets Dage." F. Guldb. 2. som altid og strengt holder ved, følger, elsker Sandheden. En ærlig og sanddru Mand. "Yttre vi denne Overbeviisning, sanddrue i Tale og Gierning." Mynster. **Sanddruhed**, en. ud. pl. den Egenskab at være sanddru (i Bemærk. 2.) — **sandelig, sandeligen,** adv. hvorved man udsiger, bevidner, at noget er sandt; visselig, tilvisse. = **sandfærdig,** adj. 1. d. s. s. sand, 1. "Sandfærdigt er det, som har Sandheds, Rigtigheds Mærke." Sporon. En sandfærdig Beretning, Fortælling. 2. som pleier at tale Sandhed, som har Kiærlighed, Tilbøielighed t. Sandhed. "Jævnlig Samtale kan lære, om en Mand er sandfærdig; fortrolig Omgang, om han er sanddru." Müller. — Deraf: **Sandfærdighed**, der vel bemærker d. s. s. Sandhed, (1); men dog mere om den personlige Egenskab, Villie, Tilbøielighed t. at sige ell. følge Sandheden, end om Tingens ell. Gienstandens Sandhed. "Sandfærdighed er den Maade og Hensigt, m. hvilken en Sag (i Henseende t. dens Sandhed) forebringes." Sporon. "Sandfærdighed kan frembringes v. Klogskab; Sanddruhed beroer p. Forsættets Fasthed." Müller. = **Sandhed**, en. Beskaffenheden at være sand: a. som et Abstractum: ud. pl. 1. Overeensstemmelse med Gienstandens Grundvæsen, Idee, m. Tingens Natur og Væsen, ell. med dens virkelige Tilstand og Beskaffenhed. At søge Sandheden. Guds S. At bevise en Sætnings S. Den philosophiske, den logiske S. 2. Overeensstemmelse imellem Ord ell. Tale, og Sagen, som den er, forholder sig. At sige S. (tale sandt.) At følge S. blive ved S. vige affra Sandheden. At komme efter Sandheden (erfare en Sags rette Beskaffenhed.) At gaae t. Sandheds Bekiendelse. I Sandhed! ɔ: sandeligen, visselig. b.) i concret Betydn. pl.-er. et sandt Udsagn, en sand Sætning. Philosophiske Sandheder. "Videnskaben er en Indsigt i Sandhedernes Sammenhæng." Mynster. Han maatte høre mange ubehagelige Sandheder. — **Sandhedskiærlighed**, en. ud. pl. Lyst, Kiærlighed til S. **Sandhedsstemme**, en. frimodig Yttring af Sandhed. "Den opvaagnende Tænknings Sandhedsstemme." P. E. Müller. **Sandhedsven**, en. den, som elsker, som altid stræber efter S. og Sandfærdighed. = **Sandsagn**, et. Et sandt Sagn, en sandfærdig Tale, Fortælling. "Fra Viisdoms Læbe hørtes det priste Sandsagn." Fibigers Sophocl. (Hos A. Vedel og i det fyenske Almuesprog: Tradition. Eventyr. Moth.) — **sandsige**, v. a. 3. forudsige, spaae. (nyt og usædvanl.) "Jeg Guders Skiebne har sandsagt dig." Bagg. "sandsigende Viisdom." Samme. — **Sandsiger**, en. den,

som forudsiger noget Tilkommende, e
mand. "Han troede sig anseet son
leilig Sandsiger, man fandt sig pl
Rahbek. Om Qvindfolk: Sand
Sandsigerkonst, en. Konsten at f
Spaadomskonst. (Fibigers Soph.)
skyldig, adj. som virkelig er skyldig
som ei uden Grund sigtes. (Moth.)
synlig, adj. som lader til, synes
sand, som man har Grund t. at
sand, uden at det endnu er vist,
"Skiøndt der er meget sandsynlige
f. begge Dele." Guldb. "Ikke ef
gens tilfældige Navn; men efter d
lige og sandsynlige Virkninger."
Hans Formodning er temmelig san
"Hvor ofte er en sandsynlig Ulykk
banet Vei t. en virkelig Lykke?" B
Deraf: **Sandsynlighed**, en. ud. pl.
Formodning har megen Sandsyn
men endnu ingen Vished.

Sanddru, sandfærdig, Sandhe
s. under adj. sand.

Sande, v. a. 1. [Isl. sanna.]
Sandheden af noget, som siges,
At sande med een. At s. eens Or
maae I gode Mænd vel sande min
Holb. P. P. "Han kunde vel va
m. at sande Modpartens Benegte
Ørsted. (Derimod: "Du sande
Tale nu" ɔ: giorde den sand, opfyl
han havde sagt. C. A. Lund. Jæge
Deraf: **Sandemænd**, pl. efter v
Retsforfatning: 8 lovfaste Dann
som udnævnedes af Fogeden t. at
tvivlsomme Drabssager og Træt
Markeskiel, hvilken Forretning kald
demændstog.

Sanding, en. ud. pl. d. s. s. S
(forældet.)

Sands, en. pl.-er. [Lat. sensus.
Alm. Evne t. at fornemme. Den in
S. At mangle, være uden S. og
"Uden Deel i vore Sæder, uden Sa
vore Glæder." Baggesen. "At man
har tabt Sands for det Store og H
Mynster. Han har ingen S. for M
Poesie. "Denne Overflødighed —
Sands f. Livets finere Glæder." Ba
Klim. (Deraf: Konstsands, o. f
være v. Sands og Samling ɔ:
fulde Bevidsthed. "Men Alle tabt
Sind og Sands." Bagg. 2.
Evne t. at fornemme de udvortes
deres Virkninger p. vort Legeme, p.
Maade, og v. visse Redskaber (O
De fem Sandser. "Thi man er f
Sandser naar man sig gifte vil."
Følelsens, Synets, Hørelsens S.
Brugen af alle sine Sandser. Det
Sandserne (kan fornemmes.) 3.
Betydning. (Isl. Sannr.) Der
mindste Sands i det, han siger. Mo

r en dyb Sands i disse Udtryk. = billede, et. B. som vi danne os, ige i Siælen v. Hielp af den indre ell. ved Phantasien; sandseligt Bil- sandsekiælen, adj. hvis Sandser alt res af Udvortes Indtryk. "Nerve- sandsekiælne Læsere." Bagg. (Labyr.) Sandseklæder, pl. fig. og poet. s sandselig Stikkelse, sandseligt Bil- I skionne Sandseklæder menneskelig ntræder." Ingem. Sandseliv, et. det Liv, hvorom vi v. blotte udvor- sselige Fornemmelser komme t. Kund- Modsætn. til Aandelivet, det aan- iv. — sandseløs, adj. 1. som ikke sine Sandser t. Opmærksomhed, Agt- nhed; som ikke sandser det Udvortes, mer i Hu det han skal erindre og tænke 'Jeg Daare, hvor var jeg sandseløs, lind af Stolthed!" Evald. 2. som t Sands, uden fornuftig Mening. anlos.) Sandseløshed, en. ud. eskaffenheden at være sandseløs, raværelse. "Dette utidige Svar, ede en fuldkommen Sandseløshed." N. Klim. "Hvad der hos hiin var ingsværdig Videlyst, vilde hos an- re ufsindig Sandseløshed." Howitz. ndserige, et. poet. den sandselige . "Lyse, fagre Sandserige! dine jeg bestige." Ingem. — sandse- dj. hvis Sandser ere trættede, slø- . alt f. hyppige ell. alt f. stærke es Indtryk. Deraf: Sandsetræt- i. ud. pl. "Den Sandsetræthed og orvirring, jeg nu følte." Bagg. — severden, en. den udvortes Verden, rden, hvorom vi v. Sandserne kom- Kundskab. (Treschov. A. Ørsted.) sevæsen, et. Et sandseligt, m. Sand- aret Væsen; i Modsætn. t. Fornuft- (P. E. Müller.)

ndse, v. a. 1. egentlig: fornemme, Mærke t. ved Sandserne; men br. or: bemærke v. Hielp af Siælens ngivenhed og v. Forstandens Brug. jeg dig hører, skimter, seer, jeg aan- ndser neppe meer." Rahbek. Barnet er at sandse. — Ligeledes for: agte ive Agt p. Han sandser aldrig hvad ger ham. "En Elsker sandser, hu- gen Ting." Bagg. = Sandsekage, . Tale: At give nogen en S. o: en kkelig Paamindelse om at være op- m. Sandseredskab, et. Redskab, , hvorved Sandserne virke ell. mod- e udvortes Indtryk. (Sandselem. w.) — Sandsning, en. Gierningen se. (pl. usædvanlig. "En vid Mark tuelse er aabnet Mennesket i Sands- ie." Mynster.)

ndselig, adj. 1. som hører t. Sand- ornemmes, opnaaes, nydes v. Sand- serne. sandselige Fornemmelser, Drifter, Lyster, Nydelser. En blot s. Kiærlighed. 2. som er tilbøielig t. at lade sig beherske af sandselige Drifter, som har megen Tilbøie- lighed t. sandselig Nydelse, overhovedet ell. af en vis Art. — Sandselighed, en. 1, Beskaffenheden at være sandselig. 2. Sand- sernes Herredømme over Siælen; stærk Til- bøielighed t. sandselige Lyster.

Sandsiger, sandsvnlig x. s. adj. sand.

Sang, en. [A. S. Sang. Isl. Saung.] 1. ud. pl. Gierningen at synge; Konsten at synge. Jeg hører ofte hendes S. At lægge sig efter S. og Musik. Den gamle, nyere Kirkesang, Choralsang. Fuglenes S. 2. det, som synges; et Digt, en Vise, der synges efter en vis Tone ell. Melodie. En Selskabssang, Bordsang, Klubsang. 3. en Afdeling i et stort Digt. = Sangbund, en. En Bund af tyndt Træ i nogle musi- calske Instrumenter, hvorover Strængene ere spændte, og som medvirker t. at frem- bringe Tonerne. Sangdigt, et. pl. -e. Et D. som er bestemt t. at synges (en Can- tate; Ode.) Sangdigter, en. den, som digter Sange og Viser; lyrisk Digter. "I enhver Alder og hos enhver Nation har Sangdigternes Antal været stort." Rahbek. Sangfield, et. Digterfield, Parnasset. Bagg. (Gieng.) Sangfugl, en. En Fugl, som synger, som har Evne t. at frembringe af- verlende Toner af en vis Art. Sanggud- inde, en. brugt af nyere Digtere f. det frem- mede: Muse. (ogsaa hos Moth.) Sang- klokker, pl. smaa Klokker af forskiellig Størrelse og Klang, hvis Lyd kan bringes i et Slags Harmonie, og hvorved man spiller Melodier. Sangliv, et. fig. et med Sang ell. Digtning tilbragt Liv (Digterliv.) "Det var saa de gamle Skialdes Vane, Kongelov og Sangliv var dem eet." Bagg. Sanglærke, en. En almindelig, v. sin be- hagelige Qviddren ell. Sang bekiendt Fugl. Alauda arvensis. Sangmesse, en. En Messe, hvorved Sang og Musik finder Sted. (forskiell. fra den stille Messe.) Sangme- ster, en. den, som forestaaer Sangen, en Forsanger. (jvf. Syngemester.) Sang- mø, en. d. s. s. Sanggudinde. "Ton du mig det underfulde Qvad, du Nordens Sangmø!" Baggesen.) Sangnode, en. Node t. at synge efter. Sangspil, et. s. Syngespil. Sangstemme, s. Syngestem- me. Sangvers, et. V. som er indrettet t. Sang; ell. et enkelt Vers i et Sangdigt. sangviis, adv. i Form af en Sang. Sang- værk, et. en musicalsk Sammensætning af Sangklokker.

Sanger, en. pl. -e. [A. S. Sangare.] egentl. en Person, som synger; men især om den, der har lært at synge efter Kon- stens Regler og udøver denne Konst. Han er en god S. fig. Lundens, Skovens San-

gere o: Sangfugle. — Om et Fruentimmer: Sangerinde, Sangerske, en.

Sanke, v. a. 1. [Isl. safna.] d. s. s. samle (der er nyere og indkommet af det Tydske.) I Brugen er dog nu den Forskiel, at sanke som oftest bruges om den mechaniske Gierning, efterhaanden at bringe ell. lede flere Gienstande sammen; sieldnere i mere uegentlige Bemærkelser. At sanke (ell. samle) Ax. At sanke efter p. Ageren. At sanke Levningerne sammen. At sanke (o: forbinde) Tømmeret t. en Bygning. (At sanke Midler, Rigdom, Gield. Moth.) Men: At samle sine Tanker. At samle p. Mynter. — Man siger imidlertid dog: At sanke p. en Sygdom. At sanke Aar, Alder. (Moth.) — sankes og sanke sig, v. n. pass. og rec. forsamles, komme sammen. Folk begynder alt at sankes. Almuen sankede sig p. Torvet. = **Sankeax**, pl. sammensankede Ax. (Moth.) **Sankebrænde**, et. affaldne, fortørrede Qviste og Grenestumper, som det tillades Fattige at sanke i Skovene. **Sankedynge**, en. En Dynge, som efterhaanden sankes, forstørres. (Moth.) **Sankested**, et. S. hvor noget sankes sammen, hvor det Sankede lægges. (Ambergs Ordb.) **Sankevidner**, pl. Vidner, som udsige forskiellige, skiøndt lignende Omstændigheder om samme Sag ell. Tildragelse. (testes singulares.) = **Sankning**, en. 1. Gierningen at sanke. 2. Stedet, hvor flere Stykker ere sankede, sammenføiede. 3. Samling, Forening. "En Sankning — af Røg og fugtig Damp." Arrebo.

Saphir, en. pl. -er. en Ædelsteen af himmelblaa Farve. saphirblaa, adj. som har Saphirens blaa Farve.

Sardug, en. Et Slags Tøi, vævet af Uld og Bomuld.

Sars, et. [Fr. Serge.] et Slags let uldent Tøi ell. Stof. (Moth.) forskielligt fra Sirs. "Hans Sarses Søndagskiole." Holberg. P. Paars.

Sat, partic. af sætte, for: rolig, ordentlig, s. under sætte, B. 1.

Satan, en. (ogsaa n. propr.) et af det Hebraiske optaget Ord for: Diævelen. (Det br. vel med Art. foran Ordet, og uden samme; men aldrig m. best. Art.) **satanisk**, adj. diævelsk.

Satire, en. pl.-r. [Lat. satira.] et Skrift, og særdeles et Digt, hvori Laster og Daarligheder revses, især v. Skiemt, ell. ved at gløres latterlige; et Skiemtedigt, Spotteskrift. = **Satiriker**, en. den, som skriver Satirer, ell. har satirisk Lune. **satirisk**, adj. som vedkommer, hører t. Satire; it. som har Tilbøielighed t. at spotte over Andres Feil og Daarligheder. Et satirisk Skrift, Digt. Han er meget satirisk.

Sav, en. pl.-e. [Isl. Sög.] et Redskab, bestaaende af et langt og tyndt Stykke Staal (Bladet) m. indfilede spidse Takker, (Tænder) t. at giennemskære ell. giennemsave noget med. (skrives ogsaa Saug.) En Brændesav, Bucsav, Haandsav, Havesav, Skovsav, Steensav, Stiksav. = **Savblad**, et. Bladet af tyndt Jern ell. Staal i en Sav. **Savbrug**, et. Et Brug ell. Værk hvor Tømmer og Brædder skæres v. Sav der sættes i Bevægelse v. Vandet; en Savmølle. **Savbue**, et. det Træ ell. Jern hvori Savbladet spændes. (Moth.) **Savdrag**, et. Drag, Træk m. Saven. (Moth.) **Savfisk**, en. En Havfisk af Hai-Slægten udmærket v. dens Hoved, der ender sig i en lang, p. begge Sider m. Takker forsynet Spids; liig et Savblad. Squalus pristis. **savskaaret**, adj. v. skaaret i Stykker m. en Sav. savskaaret Brænde. **Savskærer**, en. den, som nærer sig af at skære ell. save og tillige hugge Brænde; Brændeskærer, Brændehugger. **Savskærerløn**, en. Savskærerens sædvanl. sædvaneviis bestemte Betaling. **Savsnit**, et. Indsnit m. en S. **Savspaan**, en. pl. Savspaaner. de fine Spaaner ell. Træsmuler, som falde efter Saven, i det den giennemskærer Træet. At faae en S. i Di... At røge Kiød v. Savspaaner. — **savtakket**, adj. som har Takker, liig Savens. savtakkede Blade. — **Savtand**, en. pl. Savtænder. Takkerne i Savbladet. **Savtømmer**, et. Tømmer, som skæres v. Savbrug. **Savværk**, et. s. Savbrug.

Save, v. a. 1. [Isl. saga.] skære m. Sav. At save Brænde. At s. en Green ... s. noget igiennem, over. = **Saveblok**, ... br. undertiden for: Savelad. **Savel...** en. En Buk eller Stilling, hvorpaa ... Tømmer, man vil giennemsave, lægges. **Savelad**, et. En Indretning bestaaende af fire, korsviis forbundne Stykker Træ, h... paa Brændet, man vil save, lægges. ... velen, en. Betaling f. det, som sa... Savskærerløn. **Savemølle** ell. **Savm...** en. d. s. s. Savbrug. **Savetand**, en. ... des Tænder hos Pattedyr, indrettede ... kunne skære ell. gnave haarde Legemer ... og Redskaber af lignende Art hos Insec... (H. Strøm; forskielligt fra Savtand.) **Savning**, en. Gierningen at save.

Save, en. pl.-r. 1. [I. Safi, Inder... p. Grantræet.] Træøle, Traad (Fib... Kiødsave (Moth.) 2. i Jylland: S... Træer.

Savl, savle, s. Sagl, sagle.

Savn, et. pl. d. s. men sielden. [... Saknadr.] Følelsen at fattes, mangle ... get, som man har havt, ell. som man ... traaer, i Forening m. en Længsel efter ... "Trøst snechvid Oldings lange Savn, ... ham sin Søn tilbage." Storm. "Den, ... aldrig har kiendt Savn og Frygt, han ... der heller ikke Nydelse og Fryd." Ra...

et vist S. efter hans Bortreise.
) et stort Savn, at fattes Beger.
te let — den byrdefulde Krones
svn." F. Guldb. Savnet af en
. "Savnets Sorg f. det, hun
g saligt Haab om ukiendt Lyst."
h. = savnløs, adj. som er uden
m intet Savn føler. En savnløs
. "Fryd af Minde og Haab fyl-
vnløse Ru." S. Staffeldt. "J
red de atter sig forene." Samme.
, v. a. 1. [Isl. sakna.] 1. føle
oget, ønske sig noget igien tilste-
r borte. Vi savne meget hans
Rigdom fattes mig; men jeg
t ikke, thi jeg har aldrig havt den.
ttes ell. mangler det, man ikke har,
e at have; man savner det, man
og ønsker sig tilbage. "En Nar,
rer midt i Guld, og savner det,
P. M. Troiel. 2. Undertiden
: fattes, ikke have. "Om han
det, da savner han det uden Uro."
II. 158. "Hvad jeg maa savne,
undvære uden at blues." Myn-
vis du maa savne, medens de an-
Samme. (Præd. 1809. I. 17.)
. pl.-e. [Isl. Sax; A. S. Sæx:
ærd.] et Redskab, bestaaende af
Jern, som enten lægges krydss-
inanden, fæstes m. en Nagle og
dertil dannede Huller (Dine); ell.
enede nedentil og v. Ombøiningen
m Faaresaxen.) At klippe m. en
n vil ikke klippe, er sløv.
, et. pl.-e. (af Lat.) en Stav,
r føre t. Tegn p. deres Værdig-
ngespiir.
ir, en. et fransk Ord: den, hvis
er at skrive Breve ell. andet
ell. vigtigt for nogen, ell. som
nde Embede i Staten. (Nærmest
. vort danske Haandskriver, som
et en noget ringere Betydning.)
a: Cabinetssecretair, Statsse-
fl. Embedsnavne.
n, et. s. Aarhundrede.
, en og et. pl.-er. den mindste
af Tiden; $\frac{1}{60}$ af et Minut. — Se-
. som viser Secunder. Secunds-
igesom: Timeviser, Minutviser.)
en. pl. Sedler. [Isl. Sedill.]
ykke Papir, hvorpaa noget er
trykket; et lidet Brev.
a. saae, seet. [Isl. at siá.] 1.
live vaer m. Dinene, faae en
om v. Synets Sands. (jvf.
g seer et Skib langt borte. Vi
aae ud af Huset. At see Vagten
Jeg saae et besynderligt Syn,
: noget, paa noget. At see i en
see giennem et Glas; s. ud af
"Tør Størets Broder — see op
mod Lyset? tør han see sin Gud?" Evald.
(hvor den forskiellige Brug i 1 a og 1 b fo-
rekommer.) "De liste sig forbi, uden at
see ell. kiende den, som de tilforn ikke kunde
afsee." Rahb. De komme ikke blot f. at
see; men ogsaa f. at sees. Jeg skiøtter ikke
om at blive seet. (Ogsaa absol. og som
v. neutr. Hun seer meget daarligt ɔ: har
et svagt Syn. Man kan ikke see for Taa-
gen. Om jeg seer rigtigt. At være seende
blind. — recipr. At s. sig for, vogte sig,
være varsom. At s. sig om, besee et Sted.
At s. sig om efter ɔ: søge at forskaffe sig,
opleде sig. At see sig omkring, circum-
spicere. "De trodse Himlen, Jordens
Dom, og falde for man seer sig om." Bagg.)
b.) intrans. bruge Dinene i den Hensigt, at
blive noget vaer. 2. m. Bibegreb, i
uegentl. og figurlige Bemærkelser: a.) be-
tragte, tage i Diesyn. At s. et Skuespil.
Vi saae Liniedandserne i Dyrehaven. Her
maa være noget at see. At lade see ɔ: vise.
Lad mig s. din Prøveskrift. At lade sig see
(vise sig offentlig) f. Penge. Han lader sig
aldrig see (kommer aldrig) p. Gaden. b.)
At see til (m. Tonen p. præp.) betragte,
være Tilskuer. Jeg vil helst s. til. (At see
nøie til, give nøie Agt paa.) — At see til,
(m. Tonen p. Verb.) besøge, især f. at erfare
eens Tilstand, Befindende. At s. til en
Syg. At see ind til een. See ind til os,
naar De gaaer forbi! — At s. til Kreaturene
i Stalden, p. Marken. c.) At see til,
passe paa, have Tilsyn med, vogte sig.
See til, at du ikke falder, kommer i For-
træd. (m. Tonen p. præp.) At see til Ma-
den. Hun har lovet mig at see til Drengen
medens jeg er ude. d.) At s. efter, søge
om, lede efter. e.) At see hen til, tage i
Betragtning, tage Hensyn til. f.) for-
nemme, erfare, komme t. Kundskab om v.
Sandserne, og især v. Synet. Jeg seer
vel, at jeg er bleven bedraget. Nu seer jeg
først hvori Feilen ligger. Man seer daglig,
at Dumhed giør Lykke. Nu sees det klart
nok, (viser sig) hvad hans Hensigt var. At
see sig skuffet i en Forventning. "Hvo sig
vil hævnet see, i Stilhed lide maa." Merope,
v. Schiermann. At s. Faren f. Dinene.
Jeg vil see en Ende p. Sagen. — At s. een
gierne (holde af, ynde eens Selskab.) Han
seer ikke gierne, at det skeer. g.) slutte sig
til, (af det, man seer, erfarer;) fatte, ind-
see. Man kan see af disse Indretninger, at
han har noget stort i Sinde. Jeg seer ingen
Grund hertil. Jeg seer nok, hvad dette har
at betyde. h.) giøre Prøve, forsøge. Jeg
vil see at, (ell. om) jeg kan blive færdig idag.
Vi maa s. om vi kan faae ham overtalt.
Lad see, ell. lad os see, hvo der kan komme
først, kaste længst. i.) sørge for, anvende
Flid, Møie, bestræbe sig for (m. præp. paa
og til.) At see p. sit eget, p. Statens Bed-

ste. Han faaer at s. hvorledes han reder sig derud af. Vi maae s. til at være de første. Jeg skal see hvad jeg kan giøre v. denne Sag. — At see sig om noget ɔ: bestræbe sig, giøre sin Flid f. at faae ell. skaffe det. Jeg maa see mig om en anden Tiener. "Hvor han det faaer igien, det maa han see sig om." Bording. k. sætte Priis, lægge Vægt paa. Han seer ikke p. Penge, hvor det gielder noget nyttigt. At see mere p. Giveren, end p. Gaven. 3. See ud, som v. n. have en vis udvortes Skikkelse (om Ting og Personer; i sidste Tilfælde især om Ansigtsdannelsen.) Han seer sygelig ud. Hun seer godt ud. Han seer ud som en Røver. — Det seer galt ud med ell. for Landmanden i Aar (hans Udsigter ere slette.) At see ud til, synes at blive, lade, tegne til. Det seer ud t. Krig. Hun seer ud t. at være meget from. I Morges saae det ud t. Regn. Det seer ud t. at blive et godt Aar. = Seen, en. ud. pl. (to Stav.) Gierningen at see. (Moth.) — Seer, en. pl.-e. egentl. een som seer, kan see; fig. en Spaamand, Digter. = Seeglas, et. slebet Glas t. at forstærke Synet. — seeværdig, adj. som er værd at sees, fortiener at betragtes. — Seeværdighed, en. pl.-er. en seeværdig Gienstand. "Jeg vilde aldrig meer spilde min Tid m. Betragtning af de almindeligst saakaldte Seeværdigheder." Bagg.

See! imper. sing. af at see; bruges ogsaa p. flere Maader, især i d. Tale, som Udraabsord.

Seen, adj. (een Stav.) pl. sene. [Isl. seinn.] 1. som ei er hastig, i Gierning, i Bevægelser, &c. langsom. "Hun standser sine Fied blufærdig seen." S. Staffeldt. "Langsomt er det, der synes at bruge lang Tid t. at bevæge sig. Seen er den, der ikke skiøtter om at være hurtig." Müller. At være s. i sit Arbeide, seen til sin Gierning. Seen t. at beslutte, hurtig t. at udføre. (En seen Ko, som ei giver Melk. Moth.) 2. som ei kommer tidlig, sildig. "Det skeer seent, som enten foretages m. Langsomhed, ell. som man længe har ventet. Sildigt skeer det, som tildrager sig mod Enden af et vist Tidsrum." Müller. En seen men sikker Hevn. Han kom seent. "Den, som lader vente p. sig, kommer seent; om det end er nok saa aarle." Müller. — De seneste Tider. "Et Underværk, som maatte bringe sin Forfatters Navn t. de seneste (sildigste) Slægter." Rahbek. ("Senest bruger man snarere om den forbigangne Tid, som er os nærmest; sildigst snarere om den tilkommende Tid, som er fiernest." Müller.) Din seneste (sidste) Skrivelse. Jeg har p. den senere Tid sielden seet ham. = Seenhed, en. Beskaffenheden at være seen; Langsomhed. — seendrægtig, adj. som er seen af Vanehed, Mangel p. Driftighed; som og hvor man ei bør være det, er "Langsom er den, som ikke er hurtig; drægtig den, som ikke kan være det." ron. — seenfærdig, adj. langsom, seentig. "Derved giøre vi Folk seenfærd at bevise Velgierninger." B. Thott. skal ei heller være seenfærdig t. at Samme. Deraf: Seenfærdighed, en pl. — seentalende, adj. v. langsom Tale. (D. H. Ordb.)

Segl, en. pl.-e. [Sv. Sikel.] en met, halvmaanedannet Kniv, som t. at afskære Sæd, i St. f. at meie de

Segl, et. pl. d. s. [N. S. Segel, et Navnemærke; Vaaben ell. andet som aftrykkes i en blød Materie, f. kræfte Brevskaber ell. forsegle Breve. faae et utiendt S. for (paa) Brevet sætte S. for et Brev (forsegle.) 2. pel t. at forsegle med; Signet. Det gelige Segl. Rigets Segl. = Segl rer, en. En høi Embedsmand, som S. er betroet. Segljord, en. fiin forskiellige Slags, som mærkes m. (terra sigillata.) Segllak, et. d. s. s. 2. Seglpenge, pl. det, som betale trykke et offentligt Segl f. et Brev ell. cument. Seglpresse, en. Presse, hv et stort S. aftrykkes i Vox e. d. ring, en. Ring, hvori et S. ell. Sig anbragt; Signetring. Seglvox, som bruges t. Forsegling.

Segne, v. n. 1. (er.) [Isl. siga, signa.] synke langsomt ned, synke t. J (br. sielden om livløse Ting, og sædva kun om Mennesker.) Han segnede, om i mine Arme. Træet segnede la t. Jorden.

Sei, en. En Fisk af Torskeslæg Graasei.

Sei, adj. [Isl. seigr.] som la bøie ell. udvide v. Trækning, uden at det modf. af skiør. seit Læder, Kiød. Han er sei (vanskelig) at faae Penge Seihed, en. ud. pl. — seilivet, adj. vanskelig at faae Livet af; hvis Livsk meget stærk og varig (især om Dyr.) pine, v. a. 2. pine langsomt. (d. seitørre, v. a. tørre langsomt, tørre t. det bliver seit.

Seie, en. pl.-r. [Isl. Segi.] bru d. Tale) om Sener i Kiød; Ki Kiødseie.

Seier, en. pl. Seire. [Isl. Sigr. den i Strid og Krig; Seiervindin vinde S. At tilskrive sig Seieren dyrt kiøbt, vis, blodig S. — figurl. Tilfælde. At faae S. over sin Mod = a.) Seierbrev, et. B. som forky S. (Moth.) Seierfane, en. Fan anvendes t. Seirstegn. (Evald. L

n. En H. som har seiret. "Ved s Fald." Baggesen. Seier-en, som vinder S., som faaer seierkronet, adj. v. poet. sei- seierkronet jeg fra denne Ds- hiemvender." Rahb. seier-m ei vinder Seier; som taber i Vedel.) "Den, som syntes, kan falde seierløs." Bording. altid hendes Ønske, at see ham hellere død, end seierløs." seierrig, adj. som ofte vinder sig i Strid. "Ved sine seierrige de han banet sig Vei t. Thro-dal. Seierslag, et. 1. Et) hvorved Seieren vindes, som ten. ."Men Seierslagets Virk-aaer." Baggesen. 2. seierrigt "At fremgaae som en Helt t." Bagg. Labyr. II. 246. sei-stolt af sin Seier. "Hans seier-ig først t. Himlen hæved." Bag-sæl, adj. (Isl. sigursæll.) d. s. s. iervant, adj. vant t. at seire, som te har seiret i Strid. "Hæren vervindelig under den seiervante sel." Kampmann. Seiervin-s. s. Seierherre. Seiervin--er. d. s. s. Seier. b.) Sei-t. d. s. s. Seierfane. (S. Staf-eiersfest, en. F. som hellighol-. af en Seier. Seiersklæder, , som bæres v. et Seierstog, ens Dragt, Seiersdragt. "At frem i dine Seiersklæder." J. eierskrands, en. K. hvormed en smykkes. Seiersminde, et. n Seier; Mindesmærke opreist om en Seier. "Krigere, som Seiersminder p. ødelagte Stæ-al. Seierspriis, en. Priis, som erhverves v. en Seier, ell. t f. Seiervinderen. (Mynster.), et. Raab af de Seirende, af en er. Saaledes: Seierssang, . "Field og Bølge deres Seier-og." Øhlenschl. "Mon deres sskrig er Glædens Tolk?" Bagg., en. En St. som er sat t. e. Seierstegn, et. Tegn, n vunden Seier. Seierstog, gt Optog i Anledn. af en vun- Triumphtog. (Thaarup.) = . 1. (har.) vinde Seier, faae i Strid. At s. over sin Fiende. en Seirende.

rte, en. [maaskee af Seier. Isl. kaldes en vis Hinde, hvormed fødes.

k, et. pl. -er. [formodentl. af er. Isl. Sigurverk.] et Uhr, rældet, ligesom ogsaa: Seier-Uhrmager.

Seil, et. pl. d. s. [Isl. Segl. Sigla, en Mast.] 1. en stor Dug af grovt Lerred, (Seildug) ell. andet Tøi, (saasom Huder, Bastmaatter &c.) der spændes ud p. Masten og Raaerne, f. at fange Vinden og derved føre Skibet frem. At hisse Seil, rebe, bierge et S. At sætte Seil til; tage Seilene ind. At gaae under S. ɔ: seile bort. Skibet er under S. ɔ: seiler. At stryge S. ɔ: lade Seilene synke heelt ned. At seile f. fulde Seil. (Om forskiell. Slags Seil, s. Bramseil, Fokseil, Mesanseil, Mærsseil, Skonfarseil, Storseil, Topseil, o. fl.) 2. Seil p. en Mølle, Seildug fæstet t. Møllevingerne, hvorved disse fange Vind; Mølleseil. = Seilbaad, en. B. som fører Mast og Seil. Seilbiergning, en. Gierningen at bierge et S. at tage det ind i Storm. Seildug, et. grovt Lerred af Hampegarn, hvoraf Seil syes. Seilgarn, et. spundet Hampegarn af en vis Tykkelse. Seiljolle (ell. Seilsjolle) en. d. s. s. Seilbaad. Seilkammer, et. Kammer, Rum (t. Skibs) hvor Seil giemmes. seilklædt, adj. v. beklædt, forsynet m. Seil. "Over Havet blandt seilklædte Master." Pram. "Høimastet og seilklædt det kneiser." (om et Skib.) Samme. "Den seilklædte Strand." Rahb. Seilkoie, en. kaldes det Sted i Skibet, hvor Vareseilene ligge. Seillægger, en. d. s. s. Seilmager (forældet; men br. endnu t. Skibs.) Seilmager, en. den, som syer, forfærdiger Skibsseil. Seilraa, s. Raa. Seilstang, en. Stang, som bruges t. at udspænde et Seil, Raa. seilstiv, adj. kaldes det Skib, som er en stiv Seiler, som i Forhold t. andre kan føre flere Seil, uden at krænge. (modf. rank.) Seiltræ, et. en Mast. (P. Syv.)

Seile, v. n. (og a.) 1. [Isl. sigla.] 1. om Skibe: drives frem over Vandet v. Hielp af Seil og Vind; om Personer: færdes t. Skibs, fare over Havet i et Skib. (Med Hielpeverb. har, naar Subjectet er personligt, ell. Talen er om et enkelt Skibs Seildygtighed; derimod ikke, naar seile br. for: seile af, s. bort.) Dette Skib seiler godt. Vi har seilet hele Natten. Men: Skipperen er endnu ikke seilet. Han er seilet t. Amerika. — Vi har flere Gange seilet dem forbi. Men: da Skibet var seilet os forbi. Flaaden er seilet forbi i Nat. 2. act. kun i nogle Udtryk: At s. et andet Skib over, (s. overseile) seile det i Sænk. = Seilads, en. 1. Seilen, Skibsfart. Her er megen S. til denne By. En farlig, langvarig, vanskelig, besværlig S. "Dette lærer os, at deres Skibsbyggeri har været ufuldkomment, og deres Seilads meget langsom." Guldberg. 2. hvad der hører t. Skibsfart og Skibets Styrelse, Sømandskab. At have lært Seiladsen. — Seilen, Seiling, en. Gierningen at seile. — Seiler, en. pl. -e. bruges, især i Sømandssproget, for: Skib.

Vi saae tre Seilere komme op m. Vinden. — seilbar, adj. som har den Dybde og øvrige Beskaffenhed, at man kan seile der. En seilbar Flod. Deraf: Seilbarhed, en. seildyb, adj. som har den for Skibe tilbørlige Dybde. Floden er ikke seildyb. (Moth.) seilfærdig, adj. færdig t. at kunne gaae under Seil. seilklar, adj. d. s. s. seilfærdig. Skipperen er seilklar. At holde et Skib seilklart. seilrede, adj. d. s. s. seilfærdig. (A. S. Vedel. D. Lov.) Seilsteen, en. [Isl. Seglstein.] Magneten. (forældet. s. Glossar. t. Henr. Harpestreng.) "Jernkiær Seilsteens Kraft ei lettelig begribes." Arreboe.

Seire, v. n. s. ovenfor under Seier.

Seising, en. til Skibs: et kort, af dobbelt Kabelgarn sammenflettet plat Stykke Toug. Rebseisinger, Beslagseisinger. — At seise, v. a. ɔ: at sammenbinde to Toug m. en Seising.

Selde, v. a. s. Sælde.

Sele, en. pl.-r. [Sv. Sele. A. S. Sele, T. Seil: et Reb.] 1. det Redskab, som Hesten har for Bringen, og hvori den trækker. At lægge Seler p. Hestene. 2. Rem t. at bære noget i (Bæresele) ell. til at holde Klæderne oppe med (Buresele.) = Selepind, en. P. hvormed Stængerne (Skaglestængerne) fæstes t. Hestens Sele. Seletoi, et. alt det, som hører t. Selerne, ell. til Tøiet, hvori Vogn- eller Plovheste trække.

Selje, en. pl.-r. et Slags Piil; Vidie. (egentl. Norsk.)

Selle, en. pl.-r. [Sv. Sælla; af sælla. forsamle, komme sammen. T. Gesell.] egentlig: en Staldbroder. I Lolland og paa Falster bemærker det: en Knos, Ungersvend. [Moth anfører Bemærkelsen: en Stakkel, Ussling; og henfører hertil adj. selle, solle, ussel, ynkværdig (en selle Stakkel) som ofte høres i Almuesproget. Han har ogsaa adj. sellig, m. samme Bemærk. (hvoraf Sellighed: "Han har kun Sellighed ɔ: lidt ell. intet, Fattigdom") der ellers i Bemærk. jævnlig forekommer hos P. Lolle: "End søges sellige, sammen ride Nidinge."]

Selle, v. a. 1. samle, føie sammen, forene. Moth. (forældet.) jvf. Subst. Selle og Selskab.

Selleri, en. (Haveurt.) s. Silleri.

Selskab, et. pl.-er. [N. S. Sellschup. T. Gesellschaft.] 1. personlig Forsamling, Fleres Sammenkomst og Samværen, Samqvem; Omgang. (Enten som Abstr. og ud. pl. ell. om et vist Slags Forsamling, med pl.) At holde af S. At skye S. og søge Eensomhed. Endeel Dyr leve i S. Hans S. er mig altid behageligt. At giøre een S. ɔ: blive hos ell. med ham t. en Tid. "Hvad er det bedste Selskab uden Menneskehedens bedste Deel? — Forsamling, heit Samqvem." Bagg… søge slet S. Saadanne Talemaad… ikke i anstændigt Selskab. Ha… vort S. Lærde Selskaber. Bo… Jagtselskab, Reiseselskab, Spi… 2. i Særd. en Sammenkomst eft… delse, f. at more sig v. Samtaler e… dre Maader; Gilde, Vennelag. … dags- et Aftenselskab. Han giord… S. At gaae i S. (ɔ: hen i et … gaaer, kommer meget i Selskaber. … om de saaledes forsamlede Perso… morede hele Selskabet. Hele … kiørte ud i Skoven. 3. Forbind… lem flere Mennesker for en læng… en vis Hensigt, t. Opnaaelse af e… med; et Samfund. At stifte, … rette, indtræde i et S. Det m… S. (Menneskeslægten som et Heelt… selskabet. Det borgerlige, huusl… skabelige S. Et Handelsselskab… selskab, Skuespillerselskab. "… være Medlem af et Selskab, med… dre) Medlemmer man aldrig ha… Selskab." (s. No. 1.) P. E. … Selskabsbaand, et. Forbindelsen … skab, det, der sammenholder et S… skabsbroder, en. 1. Deeltager i e… 2. i Særd. Deeltager i et Omga… venskabeligt S. ell. Lav. Han er e… skabsbroder. Selskabsdrift, en … søge Selskab, D. til Selskabeligh… lin.) Selskabsforening, en. d. … skab, 3. ell. den Forening, Pag… et S. sluttes. Selskabsfugl… Slags smaa udenlandske Fugle, … leve i Selskab. Selskabsglæde, … Glæde, som nydes i S. ell. Sa… flere Mennesker. Kortspill regnes… Selskabsglæder. Selskabsjag… som endeel foretage i Forening… skabsjomfru, en. Et ugift Fru… som er t. Huse og t. Selskab f. en … ell. et andet Fruentimmer. Sa… saa: Selskabsfrøken. — Selskabe… 1. En Forsamling af Folk, der … enkelt Gang, ell. jævnlig, komme … Selskab. "I de høiere Selskabe… tes længe et fremmedt Tungemaa… Müller. 2. Omgangskreds, Om… ner. (Rahbek.) Selskabsleg, … som foretages i Selskaber, Julele… leg. Selskabsliv, et. 1. Livet… gerlige ell. Statsselskabet. 2. … skabelige Sammenkomster ell. Gi… adspredende Selskabsliv. "Jeg … levet under evig Fryd og Fest, … Selskabslivets Tummel." J. L. Heib… Baggesens Riimbr. 355.) Selsk… en. d. s. s. Selskabsforening. Se… en. Retsforhold, som finde Sted i e… det borgerlige. (Jus sociale.) … sang, en. Sang, Viise, indrettet …

lskaber. selskabssky, adj. som ikke om stver Selskab. Selskabsspil, l, som spilles i Selskaber; morende ori der ei sees p. Binding; i Mod- Lykkespil, Dovespil. Selskabs- l. om et Fruentimmer, i samme . som Selskabsbroder. Selskabs- Selskabssang. = selskabelig, adj. skeer i Selskab, ell. som hører t. vedkommer et S. "Hvad elsker nen meer, end selskabelige Over- lgeist. f. Forbindelse. Det sel- Liv. selskabelige Pligter, Ret- Den selskabelige Tone i en By. et var muntert, levende, selskabe- Baggesen. 2. som ynder, gierne lskab. Han er en meget selskabelig - Selskabelighed, en. 1. Beskaf- at være selskabelig i Bem. 2. 2. i Omgang og Lyst t. samme. I v hersker megen Selskabelighed, m hører t. selskabelig Omgang og "Intet kan stride meer imod den skabelighed, end en saadan Høflig- Tilsk.

n, adj. [I ældre Skrifter: sield- dsynt. T. seltsam. Sv. säll- l. sialdsén. sielden.] som afviger dvanlige; usædvanlig, besynderlig, nderlig. En selsom Skik, Dragt, ed. — Selsomhed, en. Beskaffen- være selsom, Sieldenhed, Syn- . Hans Klædedragts Selsomhed. ædvanlig. "Ikke blot de fremme- ædvanlige Selsomheder, der pirre igheden." Wandal.)

pron. demonstr. indecl. [Isl. og H. self.] 1. føies saavel t. Sub- som t. et personligt ell. demonstra- ionen, f. endnu noiere at bestemme l. med mere Eftertryk give tilkiende, den Person ell. Gienstand, og ingen m det gielder. Jeg s. du s. han selv. s. giøre det. Kongen har selv t. Mig s. vovede han at sige det. n vil rette andre, maa selv være Han kom selv anden, selv tredie, o. med een, m. to ꝛc. foruden ham en selv samme. (jvf. samme. Kun i Tilfælde, og hvor selv bruges for an det staae foran Ordet, som det — Sig selv. At tage sig s. af For sig selv, a. særskilt. Dette er f. sig selv. b. i Cenrum, saaledes seer, eller hører det. — Af sig selv g, af egen Drift. At være ude af r ikke være sig ret bevidst, fortvivlet. ne t. sig s. igien, fatte sig; ell. f en Daanelse. — I sig selv o: i lv, i dens rette Beskaffenhed. — fig. in var Fromheden s. Han er Ær- elv o: besidder denne Egenskab i en Grad. 2. br. det foran Sub- stantiver for: endog. Selv Gaarden, han beboede, maatte sælges. Selv hans Fiender maatte agte ham. Selv det nødvendigste mangler hun. — Foran Subst. ville nogle og- saa bruge selve for selv. Selve Kongen blev ikke skaanet. (Ligeledes: Han fandt selve Bogen, selve det gamle Brev, hvorom der var Tale o: Bogen selv, just den Bog. Dog er denne Brug ikke almindelig, og forka- stes af Baden.) 3. Han Selv, Hun Selv, hos Almuen: Husbonden og Hustruen ell. Konen i Huset. 4. Selv er i nyere Tider brugt for: egen Person, eget Jeg; men da altid m. Tillæg af eget. Vort eget Selv. Hans eget Selv (Jeg) er ham det vigtigste. — I Sammensætninger faaer selv deels en activ (Selveier, Selvherſker, Selvtænker, ꝛc.) deels en reciprok Betydning (selvbevidst, Selvfornegtelse, Selvfølelse, selvkiær, Selv- mord ꝛc.) og staaer i sidste Tilfælde for: sig selv, ell. af, paa, for, mod sig selv ꝛc. = Selvagtelse, en. Agtelse f. sig selv, f. sit eget aandelige ell. moralske Væsen. Selvanklage, en. Erkiendelse og Daddel af egne Feil. (Rahb.) Selvavling, en. Frem- bringelse af et enkelt, t. Dyre- ell. Plante- riget hørende Væsen af en t. Liv stikket Ma- terie, men uden Medvirkning af forskiellige Kiøns Avledaab. (Generatio originaria, æquivoca.) Oluffen. Selvbedrag, et. Bedrag, Skuffelse, som ikke andre, men vi selv berede os. "Lidenskabens Selvbe- drag." Rahb. Selvbedømmelse, en. B. af og over os selv. Selvbehag, et. ud. pl. Behag, man finder i sig selv, i sin egen Person; Selvtilfredshed. Selvbestem- melse, en. Evne, Kraft i Siælen t. at kun- ne bestemme os selv og vore Handlinger. (Sibbern.) "Affindighed, der ytrer sig i Handlinger, bestaaer i Mangel af fornuftig Selvbestemmelse, formedelst legemlig Syg- dom." Howitz. selvbevidst, adj. som er sig selv, sin egen Tilværelse, sit eget Væsen bevidst. Deraf: Selvbevidsthed, en. ud. pl. (Kilsbrigh.) "Al Selvbevidsthed og al Sands berøvet." Bagg. Selvbevægelse, en. B. ved egen Kraft og Villie; frivillig Bevægelse. (T. Rothe.) selvbuden, adj. 1. som ei er indbuden, men selv har meldt sig. selvbudne Giester. 2. som man frivillig tilbyder. selvbuden Tieneste. selvdannet, adj. d. s. s. selvgiort. Et selvdannet Ord. selvdød, adj. (om Qvæg.) død en naturlig Død ell. af Sygdom, ikke slagtet. Selv- eiendom, en. 1. Gods, hvortil haves fuld Eiendomsret (Odelseiendom, Odelsgods.) 2. den Omstændighed, at have saadant Gods, selv at eie Jord. "Selveiendom af Jorden er det første Skridt t. Agerdyrknin- gens Opkomst." Oluffen. Selveier, en. Bonde, ell. anden Mand som selv eier den Jord, han bruger og eier den m. fulde Eien- dom ell. Herlighed. (Det br. kun om Eiere

mensnoet Baand. "Lænken — den var et smidigt Senebaand." Ohlenschl. **Senedrag**, en. Senetrækning. (Moth.) **senedragen**, adj. som har Krampe ell. Senetrækning. **senefuld**, adj. fuld af Sener. "Den senefulde Krop." Storm. uegentl. for: senestærk. "Og drag Staalhandsken p. din senefulde Haand." Storm. **Seneknude**, en, Knude p. en Sene, Nerveknude. (Moth.) **Senekrop**, en. En senefuld, senestærk Krop. **Senekrympning**, en. Senetrækning. **Senesamling**, en. Forening af flere Sener p. eet Sted. **Senesaft**, en. Nervesaft. "Senesaft og Marv i Been." Nord. Bruun. **senestærk**, adj. stærk af Sener; muskelstærk. "Den senestærke Kæmpe de blanke Plader rysted." Ohlenschl. "Omsider slappes senestærke Arm." S. Blicher. **Senetrækning**, en. Krampetrækning, Senedrag. (v. Aph.)

Senegræs, et. Navn, som flere indenlandske Planter have, bl. a. Nardus stricta, der voxer i dæmpet Flyvesand, og en anden Sandvært: Hielme, Klittetag (Arundo arenaria.)

Senep ell. **Sennep**, en. En bekiendt Plante, hvis Frø bruges som Krydderi t. Mad og i Lægekonsten. Hvid, sort Sennep. Sinapis alba, nigra.

Sener, pl. Navn p. en Plante, som v. sin meget lange, krybende Rod er fortrinlig skikket t. at dæmpe Sandflugt (Steengræs, Bakkegræs.) Carex arenaria. (D. Lov VI. 17. 29.)

Seng, en, pl, -e. [Isl. Sæng.] 1. en Indretning, hvori redes et Leie af Dyner, Madratser e. d. for, at sove ell. hvile derpaa. En Jernseng. En Bueseng, Himmelseng, Topseng, Thronseng. Ved Hovedet, v. Fødderne af Sengen. At rede Sengen. At gaae i Seng, til Sengs o: lægge sig i Sengen f. at sove; lægge sig. Han er alt i S. o: har lagt sig. Han var saa syg, at han maatte lægge sig t. Sengs. At ligge t. Sengs, at holde Sengen o: ligge f. Svagheds Skyld. Han kan endnu ikke være oven Senge. At søge Seng med een. 2. fig. den Fordybning i Jorden, hvori et rindende Vand har sit Løb; Flodseng. = a.) **Sengkammer**, et. Kammer, hvor en Seng haves og bruges, Sovekammer. **Sengklæder** (rettere **Sengeklæder**) pl. Dyner, Puder o. d. hvoraf Leiet redes i Sengen. b.) **Sengebaand**, et. Baand, som fæstes v. Sengehimmelen, hvorved den Liggende kan lette sig op fra Leiet. **Sengebetræk**, s. Dynevaar, Pudevaar. **Sengebræt**, et. Bræt som hører t. en Seng ell. til en Sengebund. **Sengebund**, en. den Deel af Sengen, hvorpaa Sengklæderne hvile (enten p. Bræder ell. udspændte Remme.) **sengebunden**, adj. v. som ei kan forlade Sengen ell. Sygeleiet. "Syg og sengebunden." Kingo. **Sengebækken**, et. [...] hvormed Senge varmes. **Sengedyne**, [...] Dyne som bruges i en Seng. **Senged**[...]ken, et. Sengetæppe. **Sengedør**, en. [...] til at skyde f. en Seng, indrettet som [...] Skab i Væggen. (Moth.) **Sengefiæl**, [...] d. s. s. Sengebræt. **Sengefod**, en. [...] hvorpaa Sengen hviler. **Sengegar**[...] et. s. Sengeomhæng. **Sengegiord**, [...] Giorde, hvoraf Sengebunden giøres, i [...] for af Bræder. **Sengehalm**, en. H. [...] lægges p. Sengebunden i St. f. Mad[...] **Sengehest**, en. et Redskab t. at sæt[...] Sengen, at Dynen ei skal falde af. (M[...] **Sengehimmel**, en. Overdelen af en S[...] Loft over en Seng. **Sengekammer**, e[...] ovenfor Sengkammer. **Sengeklæder**, [...] s. ovenfor Sengklæder. **Sengeknap**, [...] K. paa Enden af en Sengestolpe i en S[...] uden Himmel. **Sengekrands**, en. [...] Krands, udstoppet m. Kvælhaar og [...] trukken m. Skind, som lægges i Se[...] under Syge, der tage Skade af et l[...] varigt Leie. **Sengekurv**, en. Kurv, [...] bruges som en S. **Sengelagen**, et. [...] en S. **Sengelaug**, et. det, at to ligge [...] men i een Seng. contubernium. (M[...] **Sengeleie**, et. Leie i en S. (J. B[...] **sengeliggende**, adj. v. som maa holde [...]gen f. Sygdoms Skyld. **Sengema**[...] en. Snedker, som giør Senge. **Se**[...]omhæng, et. Sparlagen ell. Gardiner, [...] hænges om en Himmelseng. **Senge**[...] en. Natpotte. (Moth.) **Sengepude**, [...] Pude, som hører t. en Seng. **Se**[...]der, en. En Betient, hvis Bestilling [...] rede Sengene i et stort Huus. **Se**[...] en. Ro t. at hvile i Sengen, Na[...] **Sengerækker**, pl. smalle Træstykker, [...] lægges i St. f. Fiæle i Sengeb[...] (Moth.) **Sengeskammel**, en. Skam[...] at stige op i en høi Seng. **Sengested**, [...] Seng uden tilhørende Sengeklæder. [...]gestok, en. d. s. s. Sengestolpe. **S**[...]stolpe, en. En af de fire Hiørnestolpe[...] S. hvortil Sengefiælene fæstes. **S**[...]stue, en. Stue m. en Seng i, Sengka[...] "De norske Bønders nu brugelige S[...]stuer, der kun staae Fremmede t. Tie[...] (Athene. III. 453.) **Sengestykke**, e[...] desiæl ell. Endestykke af en Seng. (M[...] **Sengesøster**, en. Fruentimmer, so[...] Seng tilfælles m. et andet. **Senget**[...] den Tid om Aftenen, da man pleier at [...] t. Sengs. **Sengetop**, en. den øver[...] af en Topseng. **Sengetæge**, en. [...] luus. (Danske Tilsk. I. 145.) **Seng**[...]pe, et. Tæppe, som bredes om Dagen [...] en S. ell. som bruges t. at hylle over [...] Sengen, i St. for Overdyne. **Se**[...] et. det, som hører t. Sengen, Dyne, [...]der, Lagen, m. m. **Sengevarme**, [...] Varme, man faaer v. at ligge i [...]

varmer, en. Indretning t. at varme
g; Sengebækken.
nep,. s. ovenfor Senep.
nesblade, pl. Blade af en udenlandsk
rt (Cassia Senna) som bruges i Læ-
n.
tents, en. pl.-er. [af Lat.] et Tanke-
Grundsprog, Ordsprog, en Leveregel.
tember, en. Aarets niende Maaned,
ske Navn er Fiskemaaned.
geant, en. pl.-er. [Fransk.] Under-
gsmand over Krigsfolk t. Fods, den
ter Lieutenanten.
, en. s. Særk.
iet, en. pl. -ter. (et fransk Ord.)
Klæde, en Haandklæde v. Bordet.

nbom, en. Navn p. en udenlandsk
er bruges i Lægekonsten. Juniperus

Hovedtal (6) hvoraf Ordenstallet:
sjette, og Sammens. sexaarig, adj.
ing, en. den som er 6 Aar gammel
n Dyr.) sexdobbelt, adj. sexfold.
adj. 6 Gange saa stor, 6 Gange
foranderligt.) sexfoddet, adj. som
fødder. Sexkant, en. En sexkan-
t, et sexkantet Legeme. sexradet,
har 6 Rader. s. Byg. sexspændt,
spændt m. 6 Heste. At kiøre i en
. (s. fiirspændt.) Sextal, et. o. fl.

n, Hovedtallet 16. Deraf Ordens-
sextende. — Sextendeel (egentlig
deel.) $\frac{1}{16}$ af et vist Maal, en vis
e. En Alen og en Sextendeel.

n. pl.-er. [Isl. Sia. A. S. Sil.] et
t. at sie noget igiennem; særd. et saa-
bestaaer af en cylindrisk Ring, hvori
ndt en Haarduk; en Haarsi, Melkesi.
igte, Sold.) = Hertil hører: sie,
[Isl. sia. N. S. sijen.] lade fly-
ing løbe giennem en Si e. d., for at
. tykke Dele, ell. ved Ureenlighed.
lelk. At sie Grynene fra Suppen.
ter. At sie noget giennem Træk-
ffie.) — Siebøtte, en. Bøtte, hvori
er det løbe, som sies; Melkebøtte.
et. Siebøtte. Sieklud, Sieklæde,
d ell. Tug, som bruges t. at sie
. Siekurv, en. Et Slags stor Si,
en Kurv, der bruges f. E. v. Øl-
. (Moth.) Siepose, en. P. til at
em. (Moth.)

e, v. n. sole i Vand, gaae i Bæde
d, og giøre sig vaad. Deraf: sia-
. v. vaad og sølet. Et siasket Føre.
ale. jvf. slaske.)

adj. [I. sidr.] 1. som hænger
d, og tillige er løs ell. vid. side
modf. korte og stramme.) En sid
appe. — Heraf: sidbuget, adj. om
a have en hængende Bug. 2. lav,
lavt liggende. (kun om Jord.) En sid Egn.
side Jorder. = Deraf: sidlændet, d. s. s.
sid, 2. En sidlændet Mark. — Sidhed,
en. ud. pl. Beskaffenheden at være sid.

Sidde, v. n. sad, har siddet. [Isl. si-
tia. A. S. sittan.] 1. være i en saadan
Stilling, at Overkroppen hviler opreist p.
Enden af Rygbenet og Rumpebenet m. de
omgivende Muskler, tillige meer ell. mindre
understøttet v. Laarene (i Modf. t. at staae
og at ligge.) At sidde paa Gulvet, p. en
Stol. At s. ved Bordet. At s. til Bords
(f. at spise.) At s. til Hest. Bliv siddende!
— At s. for en Maler (f. at betragtes af.)
Uegentl. At føre et siddende Liv. Siddende
Arbeide (som forrettes siddende.) 2. i sam-
me Bemærk. men m. et activt Bibegreb, og
i Forbindelse m. nogle præp. At sidde af
ɔ: staae af Hesten. Rytteriet fik Befaling
at s. af. — At s. hos, sidde hvor flere sidde.
Kom og sid hos! — At sidde ned. Sid ned!
ɔ: sæt dig. Han bad mig ikke engang at s.
ned. — At sidde op. a.) stige t. Hest. (især
om flere samlede, og om Rytteri.) b.)
reise sig, staae op (af Sengen.) hos Almuen.
(Han er endnu ikke opsiddet ɔ: opstaaet.)
3. figurl. a.) boe, opholde sig, have Sæ-
de. (kun i enkelte Tilfælde og i høiere Stiil.)
Her sad fra ældgamle Tider et krigersk Fol-
keslag. I det Tidsrum, da Paverne sad i
Avignon. Greven sad imidlertid rolig p.
sin Borg. (jvf. Sæde.) b.) være i en vis,
m. Rolighed ell. Mangel p. Bevægelse for-
enet Tilstand ell. Forretning. At s. hiem-
me. Sidde i Retten (om Dommere, Bisid-
dere.) At s. i Raadet, i en Commission. At
s. i Fængsel. Han sidder i Castellet. At s.
paa Vand og Brød (være dømt til.) Han
sad imidlertid stille (var uvirksom) og ven-
tede p. Udfaldet. c.) om livløse Ting:
være p. et Sted, være fæstet paa. Hatten
sidder p. Hovedet. Der sidder et Skilt over
Døren. (Ogsaa Solen, Stiernerne siges at
sidde paa Himmelen.) Vognen blev sidden-
de i Uføret (kunde ikke trækkes op.) Det
sidder mig f. Brystet. d.) om Klæder p.
Kroppen: passe. Denne Kiole sidder ikke
godt i Livet. 4. Med præp. og adv. At
s. af, s. ovenfor, 2. — sidde fast, være
fæstet til; s. saaledes, at det ikke falder af.
Ogsaa: At sidde fast i en Mose. — sidde hos,
s. ovenfor. — sidde inde m. Penge, m. et
Regnskab ɔ: ikke giøre Rede for, i. betale. —
sidde op, flytte sig høiere op i et Sæde. Sid
høiere op v. Bordenden! (jvf. ovenfor, 2.)
— sidde over. Han sidder uophørlig over
Bøgerne. At s. over, i Dands: lade en
ell. flere Dandse gaae forbi uden at tage
Deel deri. Drengen maatte t. Straf sidde
over i Skolen. (s. over, C. 5.) = Sidde-
fiæl, en. Fiæl, Bræt t. at sidde p. f. Ex.
hos Vævere. (Moth.) siddekiær, adj. som
er meget f. at sidde. — Sidden, en. det,

at sidde. At skade sin Helbred v. for megen Sidden.

Side, en. pl.-r. [Isl. Sjda.] 1. den Flade af et Legeme, som hverken er for ell. bag, men imellem disse. Saaledes: den høire, venstre S. af det menneskel. Legeme, af en Bygning, m. m. At gaae paa, at sidde v. eens høire S. (fig. I Genie kan han ikke sættes v. Siden af denne Digter ɔ: lignes m. ham.) At have Ondt i Siden. At lægge noget p. Siden. At angribe Fienden fra Siden (i Flanken.) En S. Flesk ɔ: Halvdelen af et slagtet Sviin, ud. Hoved og Ryg. Heraf Sidebeen, Sidebygning, ꝛc. 2. enhver Flade p. et Legeme (undtagen, i nogle Tilfælde, den øverste og nederste.) En Tærning har 6 Sider. Taarnet har Vinduer p. alle Sider, og ovenpaa er en Altan. Forside, Bagside. (Har et Legeme kun to Flader, ud. mærkelig Tykkelse, ell. denne er betydeligt mindre end Breden, kaldes disse Flader Legemets Sider. Den rette, vrange S. paa Tøi. Saaledes har et Blad Papir, en Mynt, m. m. to Sider. Sider i en Bog (Pagina.) At lægge en Muursteen p. Siden (modsat p. Kant.) 3. fig. om Sammenhold af flere; Parti. Han er p. vor S. Han søgte at faae ham p. sin Side. Paa Fiendens S. Ogsaa uden Hensyn t. Modpart ell. Modparti. Paa Fædrene, Mødrene Side. Skylden er ikke p. min, men p. hans S. Fra min S. skal intet mangle. 4. Kant, Led. Den østlige, nordlige Side. De gik hver t. sin S. Vandet strømmede ind fra alle Sider. At betragte, besee, undersøge noget p. alle Sider. At lægge noget t. en Side ɔ: af Veien. (s. tilside.) Han tog ham t. en S. (f. at tale allene m. ham.) 5. Art ell. Maade, hvorpaa noget viser sig, ell. hvorpaa man betragter, forestiller sig en Sag. At vise sig fra en god S. Det er en af hans gode Sider. Tingen kan sees fra meer end een S. At see noget fra den gode, onde Side. "Hvor gierne see vi kun vort Anslags guldne Side." Evald. = Sideaabning, en. Aabning i Siden af en Gienstand; A. til en af Siderne, ikke for ell. bag til. Sidearv, en. Arv, som falder ikke i lige nedstigende Linie, men i en Sidelinie. Sidearving, en. den, som tager Sidearv, som ikke nedstammer i lige Linie fra den Afdøde. Sidebeen, et. Ribbeen. Sideblik, et. Blik t. en Side, ikke lige frem. — fig. a.) Hensyn t. en Bisag. "Tanken om et Sideblik til Vinding kan alt beskygge Dyden." Evald. b.) i Talen: en Yttring i Forbigaaende, hvorved sigtes t. noget. (Allusion.) "Et bittert Sideblik t. de Indskrænkninger, som herved foretages." Rahb. Sidebræt, et. B. som danner Siden af en Ting, f. E. i en Seng. Sidebygning, en. B. ved en af Hovedbygningens Sider. Forhuus og Sidebygninger. S[idedør,] en. Dør v. Siden af en Hoveddør, [v.] Siden af et Huus. Sideflade, [en.] Flade af et Legeme, som er v. c[…] Sider, hverken for ell. bag, neden […] Grundfladen og Sidefladerne. Si[degang,] en. G. ved Siden af en Hovedgang[…] degavl, en. Gavl p. Siden af e[…] Sidehuus, et. d. s. s. Sidebygning[…] langs, adv. p. Siden, langs m[…] (Moth. Arreboe. Heraem. 64.) [Sideli]nie, en. 1. en af de Linier, so[m …] Siderne i en Figur; modſ. Gr[…] 2. i Slægtregistere: en Række af […] som nedstamme fra Broder ell. […] Stamfaderen, ell. af Sidearvinge[…] Hovedlinie. Sidemand, en. d[en, som] sidder ell. staaer næst v. en anden, […] af ham. Sidemuur, en. Muur, [som ud]gier Siden af en Bygning; (f. […] Endemuur) ell. som er opført v. […] (Krafts Mech.) Sideplanke, en. […] Siden af noget, f. E. af et Skib. [Side]rod, en. Rodskud fra Siden af Ho[…] (Olussen.) Sidesmerte, en. […] en af Legemets Sider. Sidesp[ring …] Spring t. en Side, ikke lige fr[em …] giøre S. "At een giør skieve Si[…] en anden aldrig kan gaae lige." To[…] desting, et. Sting, pludselig […] Smerte, i Siden. Sidestue, e[n …] Sideværelse. (Baggesen.) Sidest[ykke …] 1. egentl. et Stykke, som udgier […] en Ting. Rygstykke og Sidesty[kke …] Kiole. 2. noget, der sættes ell. […] t. Sammenligning v. Siden af no[get …] (det fr. Pendant.) Sidestød, e[t …] Siden. Sidetal, et. T. paa […] Bladsiderne i en Bog. Sideteg[ning …] T. af et Ansigt fra Siden, Profil. […] Ordb.) Sidetrappe, en. 1. T. […] af en Hovedtrappe. 2. Trappe, […] Siden, f. E. af et Skib. Sid[etryk …] Tryk, som gives i Siden, skeer […] Bygningens, Murens Sidetryk[…] trykning. Kraft.) Sidevei, en. […] som løber langs med, v. Siden af […] 2. V. som løber af t. en Side. […] adj. v. vendt t. Siden, mod en […] devind, en. V. som blæser mod […] seilende Skibs Sider. Sideværelse, …] som er p. Siden af et Huus. […]relse, et. V. ved Siden af et ande[t …] Siden af en Sal. Sideværge, […] ell. andet V. som bæres v. Siden.

Siden, adv. og conj. [I. sida[…] sythan.] A. adv. 1. efter den […] vel om den nærværende, som en fo[r …] derefter, længere hen i Tiden. […] han; siden gik han i Haven; endel[ig …] satte han sig til at spille. Nu […] komme; men jeg kommer, skal ko[…] Lad det beroe til s. (ligeledes br. […]

s. efter fortælle dig det.) — Ogsaa
rhold om Orden ell. Følge: Forrest
dsen; næst ham fulgte Rigets Sto=
n kom den øvrige Adel. 2. fra et
punkt, efter at, efter en vis Tid,
greb om uafbrudt Tidsfølge! E.
. since. (i hvilke Tilfælde siden kan
m Overgang fra et Adv. til en Præ=
udtrykker Hensyn t. et dobbelt Tids=
emlig det forbigangne, som nævnes,
ærværende, som menes, eller ogsaa
ere forbigangen Tid, der ligeledes
.) (jvf. efter. A. 6.) Han sagde
ang i Vinter, at han siden Brode=
termaal kun eengang havde talt m.
Hun har været sengeliggende s. Juul
st af.) Siden han reiste, har man
t fra ham. Siden den Dag hørte
m aldrig tale. Siden Carl den
har Europa ikke seet hans Lige i
Siden den Tid, s. i Vinter, s. i
. Foraaret. (Udtrykkes derimod en
gde af den forbigangne Tid, br. ikke
ten i. Jeg har i mange Aar ikke
. "siden mange Aar," er udansk.)
br. siden 3., efter et Subst. efter
nge, og efter præp. for, til at
den forbigangne Tid. Det er
lar s. jeg har seet ham. Hvor længe
den? — Det er for længe siden, s.
siden skeet. For tre Aar siden
an mig engang. For en Maaned
v han syg, og har siden (efter den
e været ude. B. conj. eftersom,
a. Siden han endelig vil have det,
det. Siden vi nu alle ere samlede.
rnøiet dermed, siden du er det. (J
seit.)
ed, en. ud. pl. s. adj. sid.
, adj. og adv. [J. sidast, af sid.
1. som ikke har nogen anden af
lags efter sig; (det Modf. af først)
n Tid, som om Sted, om Orden
e. Aarets sidste Dag. Han var
der kom. Han kom med, blandt
Hvo var sidst? Sidste Gang jeg
. I sidste (forrige) Krig. I den
st forløbne) Maaned. Det sidste
Det er den sidste By, inden man
ændsen. Han var den sidste Mand
Stamme. "Hvor Folk ved Havet
fisken den Sidste, som ei er Kon=
Øhlenschl. Det er de sidste Pen=
eier. Hans sidste Villie (Testa=
s. tilsidst.) 2. adv. a.) Han
t (ultimus advenit.) sidst p.
en (in fine æstatis.) b.) for:
g. Sidst jeg saae ham, sidst han
Tak for sidst! c.) for: tilsidst.
ises Gavl og Tag, og Spiir m.
prettes." Arreboe. = sidstafvigt,
s. sidst, om Tiden. (i Brevstiil:
igte 10de Januar.) sidstleden,
adv. nylig, forleden. = Sidstning: i Sidstningen, p. Sidstningen, tilsidst, t. Slutningen.

Sie, v. a. 1. s. under Subst. Si.

Sielden, adj. og adv. pl. sieldne. [J. sialdan.] som ikke tidt skeer, findes, er ell. bliver til. En sielden Begivenhed. En s. Bog, Plante. Det er sieldent at finde ham misfornøiet. Sielden saae man ham lee. — Sieldenhed, en. 1. Beskaffenheden at være sielden. 2. pl. - er. en sielden Gienstand. Denne Bog er en stor S. Han eier mange Sieldenheder.

Siette, Ordenstal af Sex. Siettedeel, en. Han gav ham Siettedelen deraf. — Siettepenge. Siette- og Tiendepenge, Afgift af Arv, som føres udenlands.

Sig, pron. recipr. uforanderligt i Kiøn og Tal. (J. sig.) bruges om tredie Person ell. Ting, naar Handlingen, som v. den skeer, gaaer tilbage p. den selv; ell. i St. for den Gienstand, der er Object f. sin egen Handling; og saaledes v. alle tilbagevirkende (reciproke) Verber. (Undertiden tilføies selv, hvorved Udtrykket forstærkes.) Han slog sig i Hovedet, stødte sig p. Bordet. Enhver er sig selv nærmest. Han er sig selv værst. Hun tager fra sig selv f. at give Børnene. Man maa ærgre sig over en saadan Opførsel. Hver for sig o: enhver særskilt. I sig selv o: i Tingen selv, som Tingen virkelig er (re ipsa.) (I plur. er Brugen af dette pron. ikke ganske bestemt. Det hedder: Kongen forbød Stænderne at blande sig i denne Sag. Kongen og Dronningen viste sig f. Folket. Begge glædede sig over det heldige Udfald. — Men i Talesproget høres hyppigen: Forældrene tage dem det meget nær. Præsterne blandede dem i Sagen. De maatte hielpe dem selv saa godt de kunde o. s. f. — Almindelig er ogsaa den Sprogbrug, at hvor den 3die Person i pl. bruges i Tiltale, i St. f. den anden Pers. i sing. der følger ikke sig, men Dem efter. De giør Dem alt for megen Umage. Hvor har De stødt Dem? De maa skamme Dem! o. s. f. — Ligeledes maa bemærkes: at hvor Verbet staaer i pl. og Handlingen ikke saameget gaaer tilbage p. Personerne overhovedet, som den virker indbyrdes ell. giensidigen, der bruges i Dansken ikke sig, men hinanden ell. hverandre. De elske hinanden (ikke sig) som Brødre. Alle ligne hverandre. To modsatte og lige Kræfter ophæve hinanden. Denne Sprogbrugens Lov findes hos nyere Digtere (f. E. Baggesen, Øhlenschlæger o. a.) ikke sielden overtraadt.

Sig, en. pl. - e. (forældet; men br. i Jylland. J. Siki, af siga, synke.) en Vandsamling, Sump, Vandpøl. "Der er længe Vand i sure Sige." Ordspr.

Sige, v. a. sagde, sagt. [J. segia.]

1. give noget tilkende v. Ord ell. Tale; fremføre en Mening ell. Tanke mundtlig. Hvad sagde han? Jeg har sagt ham det to Gange. Han sagde, at han ikke kunde komme. (jvf. tale.) "Man kan sige meget m. faa Ord; derimod kan en Person tale meget, og dog kun sige lidt, naar han m. mange Ord kun har udtrykt faa Tanker." Müller. — At sige ja t. noget. At s. Sandhed. Jeg har noget at s. dig. At s. een god Morgen, god Nat. At s. Tak. — Jeg har ladet mig sige (fortælle; man har sagt mig.) Man siger, der siges ɔ: der fortælles, Rygtet gaaer. (pass. Han siges at være fængslet ɔ: der siges at han er. Man har sagt ham død.) Hvad vilde han sige dermed? (hvad meente han.) Som sagt, (som jeg har sagt) jeg kommer ikke. Som jeg siger dig, han er død (naar man gjentagende bekræfter.) Saa at sige, p. en Maade, næsten. Han har, saa at sige alt givet sit Samtykke. End sige (ne dum: saa meget mindre.) Han er ikke engang forlovet, end sige gift. Jeg vil ikke giøre det f. min egen Slægt; end sige at jeg skulde giøre det f. Fremmede. [Hos Müller hedder det: "Man siger ikke noget, uden at Talen udtrykkelig henvendes t. en Person. Man taler t. Mængden, og siger noget t. de Enkelte." Dog hedder det: han sagde i sin Tale ɔ: han yttrede p. et vist Sted i Talen den Tanke ell. Mening. At tale betegner den mundtlige Meddelelse i Alm.: at sige gaaer mere ud p. en bestemt Yttring af Tanken.] 2. I fig. ell. mere indskrænket Betydning: a.) melde (ogsaa skriftlig, v. Bud o. s. v.) Jeg har sagt ham det i mit forrige Brev. Jeg lod ham sige v. min Tiener. b.) sige p. en befalende Maade, byde. Jeg siger dig, lad det ligge! Her har han intet at s. Han har intet at sige (befale) over mig. c.) skrive, udtrykke sig skriftlig (naar man anfører noget af et Skrift.) Saaledes siger Cicero. d.) giøre bekiendt, melde, underrette om p. enhver Maade. At sige noget v. Miner, Lader. Min Følelse, Samvittighed har sagt mig det. Der er meget, som siger mig, at hans Sindelag har forandret sig. e.) betyde. Hvad vil dette sige? Det vil sige saa meget som at han ikke kommer. Et intet sigende Udtryk. f.) gielde, være af Vigtighed. 100 Rdlr. siger ikke meget. Han har intet mere at sige (gielder intet mere.) Han har meget at s. hos Ministeren. 3. Uegentlig br. dette V. ogsaa, især i d. Tale, deels om Dyrs Rest, deels om Lyd, som p. anden Maade frembringes. Knæk! sagde Glasset. 4. med præp. og adv. sige af. a.) afbestille (jvf. affige.) At sige en Forsamling, et Giæstebud af. I Gaar lovede han at komme; i Dag har han sagt af. b.) At s. sig af med en Bestilling, frasige sig. — sige efter, s. for, fremsige efter en andens Ord; ell. hvad en Anden skal sige efter. Han sag[de] efter Alt hvad den anden sagde for (fo[r]sagde ham.) — sige forud, sige en Ting f[o]rend den skeer. s. forudsige. — sige sig f[ra] noget, d. s. s. frasige sig. — sige frem, s[ige] fremføre sin Tale. Siig frem hvad du h[ar] at sige! — sige imod. Altid vil han s[ige] imod, s. modsige. — sige om, sige v. [...] Jeg siger ikke om, hvad jeg engang har sa[gt] — Sige op, ophæve noget som var slutt[et,] indgaaet. (s. opsige.) Han vil sige op h[vor] han boer. Hun har sagt op t. Maidag (o[p]sagt sin Tieneste.) — At sige een noget pa[a,] beskylde, give Skyld f. noget. Man k[an] ikke sige ham paa, at han er ødsel. "[...] hvad der urangelig siges os paa, som [...] vi skulde gaae visse Bedragere t. Haande[.]" Rahb. — Sige til. a.) At s. een til h[vad] han skal tale, skrive (lægge ham Orde[ne i] Munden, i Pennen.) b.) At sige til i [...] (vare, advare, fremkomme m. det man [har] at sige.) jvf. tilsige. — sige ud. At s. [een] ud af de Værelser, han boer i ɔ: opsige h[am] Leien. (jvf. udsige.)

Sigende, et. (partic. act. af sige, br[.] som n. s.) det, som siges, fortælles. E[fter] hans Sigende. Efter Sigende skal Fi[en]den være landet.

Signal, et. pl. -er. (fransk.) et Te[gn,] hvorved noget i Afstand gives tilkiende, [...] en Befaling gives. At give et S. [...] Signaler, Nat-Signaler p. Flaade[n.] Signalbog, en. B. hvori vedtagne og [...]dende Signaler findes optegnede og fo[rkla]rede. Signalflag, Signalskud, o. fl.

Signe, v. a. 1. egentl. betegne m. [et Kor]sets Tegn, giøre Kors over. At korse [...] sig. "Den som har Korset, signer sig [...]" Ordspr. (I. signa.) 2. d. s. s. velsi[gne] (T. segnen.) Gud signe dig! "Va[...]ren — vemodigt signer dig, dit Liv, [...] Slummer." F. Guldb. "At han maa [...] den signende Fred f. græssende Hi[...] Hertz. 3. læse Benner og Formulare[r over] een, ell. bruge anden Overtro f. at f[...] Sygdom m. m. Signen, Maalen, [...]viisning, m. m. forbydes i D. Lov. [...] 12. — Deraf: Signekiærling, Signe[...] Signeqvinde; en. Qvinde, som be[...] sig m. saadan Overtro.

Signet, et. pl. -er. [I. Signet; formodentlig et nyere Ord.] Redskab [at] forsegle m. hvori Navn ell. andet er [...]vet. (Segl, 2.) — Signetring, en. [...] bruges som Signet. Signetstikker, [...] den, som udgraver Navne, Vaaben [...] i Signetet.

Sigt, n. s. i Udtrykket: Sigt og S[age]fald (ɔ: Sigtfald og Sagefald.) B[øder] som falde v. Processer.

Sigt, n. s. (det T. Sicht.) Fo[...]ning. br. blot i Kiøbmandsstiil, om [...]

revisning. Tre Uger efter Sigt
erelen er præsenteret.)
v. a. 1. [Sv. sækta, af Sak.]
Last; beskylde (især offentlig ell.
n), tiltale een efter Beskyldning,
ll. "Man sigter blot Samtidige
aade Døde og Levende kunne be=
Müller. At sigte een for Drab, f.
"Sigter den Dræbte, førend han
gen for Banemand." D. Lov. VI.
lt s. een p. hans Ære. Den, som
r bevise. "Man anklager, naar
ylder een f. Øvrighed, Foresatte
e. Man sigter, naar man læg=
erson en vis Gierning t. Last." P.
r. (Synes neppe at være beslægtet
lgende; snarere maaskee m. det Isl.
afskyldig, skyldig i Forbrydelse.)
lse, en. bestemt Beskyldning, især
ell. for Retten. Sigtelsesed, en.
get: den Ed, som en Part tillades
e, f. at udfylde det Beviis, han
(juramentum suppletorium.)
v. n. 1. [af see.] henvende Synet
i p. en Gienstand, som man vil
. Skud e. d. At sigte til een, p.
Bøsse. At ramme der, hvor man
At sigte rigtig. — fig. Det er dette,
r efter (ɔ: tragter efter, attraaer.)
d paa, have Hensyn til. Disse Ud=
til hans tidligere Forhold. Hvortil
e Sted i hans Brev? = Sigten,
ingen at sigte. — Sigtekorn, et. p.
en liden Knap p. Enden af Bøsse=
Sigtelinie, en. Linien, hvori man
at skyde. Sigtepunkt, et. det
hvortil man sigter.
et. 1. Maal, hvorefter man sig=
er Sigtet. Dette var hans S.
Sigte af, yda noget. — figurl.
rig tabte han sin Reises Hovedmaal
" Wandal. 2. Forhøining m. et
i p. en Bøsse, hvorigiennem man
Kornet (Sigtekornet) v. Mundin=
sselsbet. 3. Synlighed, det, at
ig. At komme i Sigte. (som et
Skib.) At faae noget i Sigte,
p. noget.
, en. pl.-r. [Isl. Sigti.] et Kar
ab m. hullet Bund t. at sigte tørre
ennem. En Haarsigte, Grynsig=
sigte. (jvf. Si, der br. om et lig=
edskab t. vaade ell. flydende Ting,
)
, v. a. 1. [Isl. sigta.] skille gro=
i tørre Varer fra de finere, v. at
giennem en Sigte ell. et Sold; sæl=
sigte Gryn, Meel. — Sigtebrød,
m er bagt af Sigtemeel. Sigte=
Dug, Haardug, som udgiør Bun=
in Sigte. Sigtekage, en. Sig=
ll. Kage af fiint Meel. Sigtema=
Maling, hvorefter Melet tillige
sigtes (modf. Grovmaling.) Sigtemeel,
et. fiint, sigtet Meel. Sigtemølle, en.
M. som er forsynet m. Sigteredskab ell.
Sigteværk. Sigtepose, en. P. med Hul=
ler i, hvorigiennem Meel sigtes. = Sigt=
ning, en. Gierningen at sigte (Meel.)

Siirlig, s. ziirlig, pyntelig.

Sikker, adj. pl. sikkre. [T. sicher.] 1. som er uden Fare, fri for Fare, tryg. Her er man s. for Kuglerne. "For at giøre Staten sikker for indvortes Fornærmelser." D. Guldb. Han er ikke s. for sine Fienders Efterstræbelser. At være sikker p. sit Liv. Man staaer ikke sikkert p. denne Brink. 2. som man trygt, uden Fare kan bruge, betiene sig af. Hesten er ikke sikker ɔ: den er tilbøielig t. at snuble. En s. Vei, Havn. At sende noget m. en s. Leilighed. En sikker (paalidelig) Mand. 3. som ikke tager feil; ell. som man kan lide paa, vis. En s. Smag, Dømmekraft. En s. Efterretning. Du kan sikkert forlade dig herpaa. "Man siges at være vis paa en Ting, naar man veed og indseer; sikker naar man veed og troer." Sporon. = Sikkerhed, en. ud. pl. Beskaffenheden, Tilstanden, at være sikker; Tryghed. At være, komme, at sætte sig i S. for noget. At have Sikkerhed f. sin Eiendom; give een S. for en Fordring. "Sikkerhed giør at vi ikke frygte; Vished, at vi ikke tvivle." Sporon. "Fordi han ikke har Sikkerhed nok f. at bevare det, han samler, for Efterkommerne." Sneed. — sikkerlig, adv. visseligen.

Sikkre, v. a. 1. [af adj. sikker.] tilveiebringe Sikkerhed imod noget, imod en Fare, et Tab; betrygge. (Det br. dog mest kun recipr.) At sikkre sig imod noget; sikkre sig for Tab. At sikkre sig selv, uden Hensyn t. Andre. — Sikkring, en. tilveiebragt Sikkerhed, Betryggelse. — Sikkringsmiddel, et. M. til at sikkre noget ell. sikkre sig selv. Et Sikkringsmiddel imod Smitter, imod Pesten.

Sild, en. pl. d. s. [I. Sild.] en bekiendt, i Norden almindelig Saltvandsfisk. Clupea harengus. — Sildebaad, en. B. som br. ved Sildefangst, ell. Sildefiskeri. Sildegarn, et. G. som sættes f. Sild. Sildelage, en. Lage af saltede S. Sildeleg, en. Sildenes Æg. (Moth.) Sildesalat, en. En Ret af smaahakket salt Sild blandet m. Eddike, Løg m. m. Sildesaltning, en. Gierningen at lægge S. ned i Tønder m. Salt. Sildeskæl, et. s. Skæl. Sildestade, et. Sted, hvor Sildene fanges, hvor Sildegarn sættes. (Moth.) Sildestimmel, en. En stor, samlet Mængde Sild, der i Havet søge een Vei, f. E. ind i en Vig ell. Fiord. (Nord. Brun.) Sildetønde, en. T. hvori Sild saltes. Sildevrager, en. En, hvis Bestilling er at eftersee, undersøge nedsaltede Sild. (Moth.)

Silde, adv. [J. sid, sidarla, sidla.] som skeer, er, kommer sildig. (mods. aarle.) Silde om Aftenen. Silde (langt ud) paa Aaret. At komme for silde. Det er nu for silde. Bedre silde, end aldrig. "Silde Bod, giør sielden god." Ordspr. (hvor silde staaer f. sildig.) = **Sildefødning**, en. pl. -er. 1. Dyr, som er født silde ɔ: langt ud p. Aaret. 2. et Barn, som fødes i Forældrenes fremrykkende Alder, ell. som Ægtefolk avle, efterat have været længe barnløse. — **sildefødt**, adj. v. som er født silde p. Aaret; ell. i Forældrenes høie Alder.

Sildig, adj. og adv. som skeer, kommer, bliver til efter den sædvanlige, tilbørlige, rette Tid; det modsatte af tidlig. Det var for sildigt; han var alt borte. En sildig Modenhed, Forstand. Den sildig modne Sæd. Han kom endnu sildigere end jeg. (jvf. seen.) "En seen Forbedring er den, som gaaer langsomt for sig; den sildige Forbedring finder Sted mod Livets Ende." Müller. — Ogsaa om Dagens, Aarets vidt fremrykkede Tid. At gaae sildig (silde), til Sengs. I den sildige Efterhøst.

Silke, en. ud. pl. [J. Silki.] de Traade, hvori Silkeormen spinder sig ind, f. at undergaae sin Forvandling; Silkeormens Spind, saavel i dets raae Tilstand, som tvundet, ell. vævet t. Tøi. At spinde S. Raa, spunden S. Sysilke. At sye m. Silke. Han spandt ikke Silke derved ɔ: havde ingen Fordeel deraf. At gaae i Silke, klæde sig i S. (Hyppigen bruges Ordet som adj. i en Mængde Sammensætninger f. Ex. Silkebaand, B. vævet af S. **Silkedragt**, **Silkedug**, **Silkeflor**, **Silkefryndser**, **Silkehue**, **Silkekiole**, **Silkeklæder**, **Silkeklædning**, **Silkekniplinger**, **Silkelidse**, **Silkeseng** (hvori Klæderne ere overtrukne m. Silketøi) **Silkesnor**, **Silkespind** (Spind, Vævning af S.) **Silkestof** (tykt Silketøi) **Silkestrømper**, **Silketæppe** (T. overtrukket m. S.) **Silketøi** (T. vævet af Silke) **Silkevante**, **Silkevarer**, o. fl.) = Desuden kan mærkes: **Silkebarm**, en. poet. en meget blød Barm. "Freias runde Silkebarm." Øhlenschl. **silkeblød**, adj. meget blød, b. som Silke. **Silkefabrik**, en. Sted, hvor Silkevarer forfærdiges. **Silkefarver**, en. den, som især giver sig af m. at farve Silketøi. **Silkehandel**, en. Handel m. raa ell. tvunden Silke; Handel m. Silketøi. **Silkehandler**, en. den, som handler m. Silkevarer. **Silkehaspe**, en. hvorpaa raa Silke hasves. **Silkehøst**, en. Gierningen at indsamle Silkeorme m. deres Spind af Morbærtræerne. **silkeklædt**, adj. v. iført Silkeklæder. **Silkeorm**, en. Larven af en Sommerfugl (Phalæna mori) hvis Spind ell. Hylster giver Silken. **Silkesvøb**, et. Svøb, Indhylling af Silketøi. (Grundtvig.) **silkesyet**, adj. v. udsyet m. Silke. **Silketraad**, en. En enkelt T. af Silke. (jvf. Traad.) [**Silketunge**], en. fig. at have en Silketunge, [...] den sledske Smigrer ell. Hykler. [**Silkefilt**], et. Et Slags løst Filt af raa Silke, til Foder under Pelse og andre [...] **Silkevæv**, en. Væverstol, hvorpaa [Silke]tøi væves. **Silkevæver**, en. den, [som] vææver Silketøi.

Sillerí, en. pl. -er. (Selleri. Ho[...] Oluffen. T. Selleren.) en [...] hvoraf baade Roden og Toppen [...] **Rodsilleri**, **Topsilleri**. Apium gr[...] = **Sillerilnop**, en. Silleriens kn[...] Rod.

Sime, en. pl. -r. 1. et snoet [...] især af Halm (Halmsime) ell. Ha[...] sime.) At snoe Simer (Moth. [...] endnu i Jylland.) 2. en Medesnø[...] af Simefieder, en. Pennefieder, [...] stes p. Medesnoren. Moth. [Isl. [...] noget, som kan trækkes ud i [...] ductile.]

Simle, en. pl. -r. [T. Semm[...] simila, fiint Hvedemeel.] et Sla[gs] brød; en Hvedesimle.

Simpel, adj. pl. simple. [Fr. [...] 1. ringe, ikke fornem. En simpe[l] (Moth.) En s. Bondepige. sim[...] 2. jævn, ligefrem, slet og ret, [...] Simpel i Sæder. s. Levemaade. [...] Føde var simpel, og Vand deres [...] Guldb. En simpel ɔ: ukonstlet, [...] opstruet, Stiil. — Deraf Simpe[lhed] ud. pl. Jævnhed.

Sin, pron. poss. neutr. sit. [...] [Isl. sinn. T. sein.] adjectivisk [...] Pronomen, ell. Eiendoms-Pronom[en] særegne tilbagevirkende ell. til[...] Brug (som pron. poss. reflexivu[m] sammen m. Brugen af hans og [...] derimod ikke m. Brugen af pl. [...] den rigtige danske Sprogbrug fo[...] det sidste anvendes overalt, hvor [...] staaer i Fleertallet; og sine der[...] naar flere Gienstande omtales i [...] domsforhold til Sætningens Su[bject] dette er sing. f. E. Fyrsterne skuff[...] deres (ikke sine) Yndlinger. [...] Moderen underviser selv sine D[...] Men, efter Sproglærens alminde[lige] at sine maa svare til Subjectet i [...] ning, hvori det forekommer: Jeg [...] seet Hønen m. alle dens Kyllinge[r] sidst anførte Tilfælde vil man dog [...] i Talesproget, hvor Indskrænknin[g] personlige Pronominers Brug f. [...] ligt (menneskeligt) Subject, ikke [...] m. regelmæssig Strenghed, og [...] dets sielden ell. aldrig høres. En[...] fælde, hvor det personlige sin og si[t] kan passe, udelades dets. Saa[...] man f. E. Jeg har kiøbt Hus[...] staaer, m. alle (dets) Indretning

bst med (dets) Skove og Tiender
r Skoven allene er værd.) — Om
Brug af sin, sit og sine, og om de
hvor det nødvendigen maa, og
det kan træde i Stedet f. hans ell.
om hører til de vanskeligste Poster
ke Sproglære, kan her blot i Al-
ed bemærkes: a.) Hoved-Rege-
it sin maa bruges, hvor den Gien-
hvilken en eller flere andre siges
. at staae i et Eiendomsforhold, er
et i Sætningen; derimod hans,
dens ꝛc.) naar man vil udtrykke et
forhold t. Sætningens Object.
endige Brug af det reflexive sin er
ig kun ganske klar, hvor et bestemt
nde Forhold t. Sætningens Sub-
Sted. f. E. Han (Peder) overlod
sten) sin (Peders) Hund. Huset
kke dets) Bygmester Ære. En-
t Vaaben. Man bør aldrig rin-
Fiende. (Derimod: Han gav sin
ns (Tienerens) Penge tilbage.
de at betale Tieneren hans (den-
) — Ogsaa naar Subjectet er
den forestrevne Brug af sin være
f. Ex. i følgende infinitiviske Sæt-
t fordømme Andres Meninger,
ringe Nogen sine." Bagg. N.
b.) Forbindes en efterfølgende
r Deel af Subjectet med den fo-
ligefrem v. og, kan derimod al-
ruges. Manden og hans Kone
t her. Konen og hendes Datter
e i Gaar. — Men bestemmer et
mende Verbum som Prædicat den
ell. Tilstand, hvori Andre deeltage
Subjectet, saa indtræder det til-
e Forhold, hvori sin, sit og sine
i, eller i det mindste kan bruges.
var her med sin Kone. Konen
sin Datter, m. sit Barn. Han
d sine Tyvekoster. c.) I infini-
tninger beroer Brugen af sin eller
forholdet til de forskiellige Perso-
ningen; hvilket Forhold i mange
erst bliver klart, naar en sammen-
ng rigtig opløses. (jvf. Dichmans
lære. 1800. S. 403—5.) f. E.
ham tale m. sin Broder (ɔ: jeg
t — han talte m. sin Broder.)
hende kysse sit Barn. Jeg saae
i sit Vindue (ɔ: Jeg saae, at han
Vindue.) Derimod: Peder havde
han aldrig mere vilde komme i
Huus, og nu saae jeg ham staae
Christens) Gadedør. — Han (A.)
(B.) blive v. sit (ɔ: B's.) Arbeide.
son. For at Brugen af sit her
rigtig, maa Sætningen saaledes
A. tillod B., at B. blev ved sit Ar-
Min Broder forærede mig i Gaar
ve tre overfødte Bistader. — Der-

imod: Min Broder forærede mig tre Bista-
der overfødte i hans Bihave. (I øvrigt er
den Regel, at sin, som pron. poss. reflex.
altid maa svare til Subjectet i Sætningen,
ofte meget vanskelig at anvende rigtigt; især
i sammensatte Sætninger, ell. hvor Sub-
jectet er skiult. Flere Tilfælde s. bl. a. i
Abrahamsons d. Sproglære. 1812. S. 377
—381.) d.) I Forbindelse med egen,
eget, faaer sin et Tillæg i Bemærkelsen, da
derved undertiden udtrykkes enten særskilt
Eiendom eller særskilt Brug; eller Tillægget
af egen udtrykker: for sig allene. f. E.
Konen har sine egne Midler, Indkomster.
Sønnen har sin egen Tiener. Han holder
sin egen Huusholdning. — Gientages sin
om to Personer, som leve sammen, bemær-
ker det ligeledes særskilt Brug eller Eiendom.
Faderen har sin (ell. sin egen) Tiener, og
Sønnen sin. Konen har sine (ell. sine eg-
ne) Midler, og Manden sine. — Paa en
ganske egen Maade br. sing. sin og sit i
Forbindelse m. hver; og ligesom m. dette
sammensmeltet t. eet Begreb. Man siger:
Vi fik, tog hver sin ɔ: Enhver fik ell. tog
een for sig selv, f. sin Deel. "Der ligge 4
Æbler; af dem kan I tage hver sit" (eller:
af dem kan hver af Eder tage eet.) Dich-
mans Sprogl. S. 403. — e.) Ligesom
pron. poss. pl. Mine, br. ogsaa Sine (i
tredie Person) for: Slægt, Paarørende,
Nærmeste. Enhver sørger for Sine, f.
Sines Bedste. — Saaledes br. ogsaa Sit
ligesom Mit og Dit) for: Eiendom, hvad
der tilhører, tilkommer en Person, f. E.
Giv enhver Sit. Lad enhver faae Sit
igien. Arbeidet er saaledes fordeelt, at en-
hver faaer sit. (T. das Seinige.) f.)
Dette og et under d. anført Tilfælde ere de
eneste, hvori sin kan staae som et Absolutum,
eller uden Substantiv (hvilket dog kun skeer
v. en elliptisk Talebrug.) — I andre Til-
fælde, hvor man i det Tydske bruger sein
absol. (i det Franske le sien, la sienne)
bruges i Dansken hans og hendes. Huset
er hans. ("Das Haus ist sein".) Pengene
ere hendes. Hvis er dette Huus? — Det
er hans ("C'est la sienne".) Det er ikke
min Bog; det er hans.

Sind, pl. Sinde. [Isl. Sind.] Gang
(Handlings Gientagelse.) "Det er ei den
første Sinde, Kiv m. Elskov endet blev."
Storm. Forældet; men tilovers i: ingen-
sinde, nogensinde, og i Talordene: tred-
sindstyve (tre Sinde tyve) halvfierdssinds-
tyve (halvfierde Sinde Tyve.)

Sind, et. pl. d. s. [I. Sinni. T. Sinn.]
1. Indbegreb af Siælens, især v. Følel-
ser grundede Tilstand; Hiertelag, Gemyt.
jvf. Sindelag. (indoles.) Et fromt, ædelt,
mildt, strengt, vredt, hastigt, heftigt,
roligt Sind. At være rolig i Sindet,
l. sit S. "Sind indbefatter meek'end den

blotte Villie; og v. Sind forstaaes Villien, i Forbindelse m. alt det Indvortes, f. saavidt dette har Indflydelse p. den." Müller. Der er et ondt S. i hende. (Moth.) — Deraf adj. sindet i. de Sammens. iilsindet, ildesindet, jævnsindet, særsindet, o. fl. [Sind har i vort Sprog et langt mere omfattende Begreb, end det tydske Sinn; (jvf. Howitz om Affindigh. og Tilregnelse. S. 1.) og indbefatter egentlig Menneskets hele indre Tilstand, med Hensyn saavel t. intellectuelle, som moralske Evner og Anlæg, dog mest og nærmest t. de sidste.] Det udtrykker ogsaa i Særdeleshed: 2.) den, tildeels v. Temperament og andre physiske Aarsager fremvirkede Tilstand ell. Stemning, som betinger Maaden, hvorpaa vi føle vor egen Tilværelse. Saaledes: at have et let, tungt, muntert, traurigt, lunefuldt, lystigt, roligt, bevægeligt Sind. 3. Begiere-Evnens Yttringer i Siælen: Villie, Hu, Lyst, Attraa. (J. Sinna.) Saamange Hoveder, saamange Sind. Ordspr. Hun har ti Sind over et Dørtrin (om den Vægelsindede, Ustadige.) Et høit Sind. At faae et andet S. "Een haver Sind til Gierrighed, en Anden t. Overdaadighed." B. Thott. "Saa er hans Natur dog saadan, at hans Sind vil føre ham dertil." Samme. "En god Villie frembringer en god Gierning; et godt Sind bevarer en god Opførsel." Müller. Hendes Sind (Hu) staaer ikke t. Verden. — At faae i Sinde, have i Sinde (fatte, have et Forsæt.) "Hvor kom det dig i Sinde, saa haardt at plage og forfølge saadan Mand?" Holb. P. Paars. At slaae noget af sit S. — Til Sinds: Han er nu bleven anderledes t. Sinds. Jeg var til Sinds, at reise; men har betænkt mig. "Til Sinds en Dyst m. os at prøve." C. Frimann. Det gik ikke efter mit Sind. Heraf: egensindig, stivsindig, vægelsindig ell. vægelsindet. 4. Andre Bemærkelser, hvori dette Ord tilforn har været brugt (og endnu br. i Tydsk, Svensk og Islandsk) ere i Dansken deels forældede og sieldne; deels forekomme de kun i afledede Ord. Saaledes: a.) Tænkeevne (Sands, Samling, mens.) At være fra Sind og Sands. Moth. "Siælen eller Fornuften, som Romerne forklarede v. Sindet (mens.") Schytte. "En slig fornuftig Mand — fra Sindet saa at dømme." Holb. P. P. At føre sig noget til Sinde (tænke derpaa, komme ihu.) "Det Gode, vi have nydt, det føre vi os ikke igien til Sinde." B. Thott. "Saalænge maa ogsaa hine Ord rinde enhver Forstandig i Sinde." Mynster (Præd. 1823. II. 136.) — Deraf: affindig, amens, dybsindig, skarpsindig; sindsspag, Sindsstyrke. At befinde sig, o. fl. b.) Forstand, Klogskab, Konst. Deraf: Sindbillede, sindrig. Sindets Gaver (Moth.) c.) Sneedorf bruger endnu

Ordet for: Siæl, Menneskets aand[...] Væsen. "Sindets Kræfter ere saa[...] Dele af vort Væsen." d.) udvortes Sa[...] Sandseevne. "Ligesom alle Menneske[...] deres fem udvortes Sind." B. Thott. I[...] = sindet, adj. [Isl. sinnadr.] 1. har en vis Beskaffenhed, Stemning i [...] det, i Gemyttet. At være vel sindet [...] alle. Han er ikke mere saaledes sindet [...] mig, som tilforn. (Ogsaa i Samme[...] ninger; stivsindet, vægelsindet, &c. f. o[...] for, Sind, 3.) 2. til Sinds, som ha[...] vis Tanke, et vist Forsæt. Han er ikke si[...] at ville afstaae sin Ret. = sindig, adj. som vel betænker (besinder) sine Handlin[...] inden han foretager dem. "En sindig M[...] er den, som giør intet uden Overl[...] Sporon. En s. Adfærd, Handlema[...] "Han maa eie baade sindig Klogskab[...] diærv Kraft." Blochs Synesius. At [...] sindig t. Værks. (mods. hidsig, overi[...] = Sindbillede, et. en legemlig Gienst[...] et Billede, der skal minde os om noget [...] deligt, ell. hvori en vis Betydning er [...] et Symbol, Emblem. (Moth. Sneed[...] "Sindbilleder, som betegne Gudernes [...] Herredømme og Forretninger." O. G[...] "Til Hekate offredes en Hund, dette S[...] billede p. Troskab og Aarvaagenh[...] Schytte. — sindrig, adj. som har, ell. vidner om Forstand, Klogskab, Opfind[...] hed; kløgtig, vittig. (ingeniosus.) [...] Heraf: Sindrighed, en. ub. pl. "Et [...] saa vindskibeligt og v. Landets Beskaffe[...] tvunget t. Sindrighed." O. Guld[...] Sindsbeskaffenhed, en. En vis Besk[...] hed i Sindet; "det hele Forhold i[...] et Menneskes Villie og alt det Indv[...] som kan virke p. samme." Müller. (f. [...] 1. og Sindsforfatning.) Sindsbev[...] se, en. den Tilstand, hvori Siælen sæt[...] Indtryk, som virke stærkt og dybt p. [...] sen, som bringe Sindet ud af dets sæd[...] lige Ligevægt; Affect, Sindslidelse. [...] ler forklarer det ved: "en indvortes [...] der yttrer sig m. en vis Styrke;" og [...] det fremmede Affect f. et stærkere [...] end Sindsbevægelse.) Sindsforan[...] en. Forandring i Sindet, Tænkemaad[...] myttet; Sindskifte. (A. Ørsted.) [...] forfatning, en. d. s. f. Sindsbesk[...] (men mere brugeligt.) Sindsfred[...] rolig Sindsforfatning, Fred i Siælen [...] m. sig selv. "Og Sindsfred smilt[...] matte Die." M. G. Buchholm. [...] gaver, pl. f. Aandsgaver. (det for[...] lig: Gaver, som tilhøre Sindet, [...] af Gemyttet.) "Man fandt [...] Sindsgaver hos Fruentimmerne[...] Mandfolkene p. andre Steder al[...] fig." Bagg. N. Klim. Sindskr[...] som intet mangler p. Sind og F[...] (Baggesen.) Sindskraft, en. [...]

ſiælskraft, Aandskraft. Sinds-
en. Krænkelse, ſom virker p.
Ergrelſe. Sindsletheð, en. den
ð i Sindet, ei at tage ſig Tin-
ell. hengive ſig t. megen og varig
noget. Sindslidelse, en. 1.
dsbevægelse, ell. en høiere Grad
2. Undertiden br. det (mindre
: Lidenſkab. "Plato kalder El-
m Sophiſt; men alle Sindsli-
det." Rahbek. Tilſk. V. 397.
en. hvad der forlyſter Sindet,
m behagelig Sindsſtemning.
ærelse, en. d. ſ. ſ. Aandsnær-
eſchow.) Sindsro, Sindsro-
rolig, af ingen Sindslidelſer
orfatning i Sindet. Sinds-
fig. en Tilſtand, hvori enkelte
have opnaaet en meget høi Grad
ed, imedens de øvrige derved
. "En Sindsruus, ſom i
ikke tillod os at iagttage det
hvad der omgav os." Bagg.
ing, en. pl.-er. en Sindsfor-
ænke os ikke ſom beſtandig, ved-
Menneſket; men forbigaaende,
tilfældige Aarſager. (ſ. Stem-
ndsſtyrke, en. ud. pl. d. ſ. ſ.
Sindsſvagheð, en. (jvf.
) den, ved legemlige Aarſager
ſtand i Siælen, hvorved Men-
længere Tid, er berøvet For-
: Brug (Sindsſvagheð udtryk-
e Grad, end Affindigheð, Ra-
dsſvækkelse, en. Svækkelſe af
ller Siælekræfterne; ell. be-
indsſvagheð. Sindsſygdom,
vedvarende ſygelig Tilſtand i
en ſaadan, der formindſker,
ie Aandsvirkſomheð. Sinds-
dsſygdom. (Rahbek.) Sinds-
. Sindsforfatning. Sinds-
t modſatte af Sindsro. (H.

, et. [af Sind, indoles.] den
Beſkaffenheð af et Menneſkes
edvarende Stemning, ſom dets
illie, Attraa danne i Siælen,
m. Henſyn t. dets Forhold t.
inger; dog ogſaa til Maaden,
nneſket yttrer ſin egen Tilvær-
nligt, blidt, fredeligt, bittert,
ſt Sindelag. "For ſaavidt
ingen betragtes ſom noget, der
nd og altſaa Varigheð, kaldes
g." Müller. jvf. Charakteer,
Sind, 2. — Imellem Sinde-
i denne Bemærk. (No. 2) er i
Forſkiel, at det førſte mere
Menneſkets moralſke Beſkaffen-
e p. den hele indvortes Stem-
lene ſ. ſaavidt denne kan være
ſølelſer; men endog af phyſiſke

Indvirkninger. Man bruger derfor ikke let-
telig (ſom P. E. Müller) det Udtryk: et
muntert Sindelag.

Sinder, ell. Sinner, en. pl. Sinder ell.
Sindre. 1. Gniſter, ſom ſpringe fra glo-
ende Jern, der hamres. Moth. (J. Sindur.)
2. Aſke, ſom falder fra brændt Træ. (Moth.
E. Cinders. Kul, m. m.) 3. Skum af ſmel-
tet Metal. A. S. Sinder. (Moth, der ogſaa
har adj. ſindret, ſtørknet. ſindret Blod.)

Singrøn, n. s. en Plante, ſom beholder
ſine grønne Blade om Vinteren. Vinca
minor. (T. Singrün.)

Sinke, en. pl.-r. [T. Zinke.] et Slags
Blæſehorn, Krumhorn. Deraf: Sinke-
blæſer, en.

Sinke, en. pl.-r. [af ſeen.] Den, ſom
ingen Fremgang giør i det, han lærer.
"Men m. Grunde beviſe, at de Gamle i
Kundſkaber og Genie vare ſande Sinker
imod os." Rahbek. (Sinkelectie, tilforn:
den nederſte Claſſe i en Skole.)

1. Sinke, v. a. 1. [J. seinka, af seinn,
ſeen.] hindre, giøre Ophold. At ſinke een i
hans Arbeide. Det vil ſ. mig formeget p.
Veien. Det ſinkede ham, at han maatte
gaae ind undervejs. — Deraf: Sinkelſe,
en. "Sinkelſe ſkeer altid imod vor Villie,
og undertiden med vor Uvillie." Sporon.

2. Sinke, v. a. 1. fælde i. At ſinke en
Stolpe i en anden. (Moth.)

Sinner, ſ. ovenfor Sinder.

Sinnober, en. ud. pl. et Mineral; en
Blanding af Qvægſølv og Svovl, ſom gi-
ver et rødt Farveſtof. Skrives ogſaa:
Zinnober.

Siokke, en. pl.-r. i dagl. og lav T. og
iſær om Qvindfolk: den, ſom gaaer ſkiødes-
løſt, ſlæbende, hvilket udtrykkes v. v. n.
at ſiokke. "Mens Fiſterkonen hiem fra
Stranden ſiokker." Anderſens Digte. (1830.
S. 85.)

Sirkel, en. ſ. Cirkel.

Sirts, et. pl.-er. det fineſte Slags far-
vet Kattun.

Sirup, en. 1. den tykke Sukkerſaft,
ſom flyder fra Sukkeret, naar det koges ell.
raffineres. 2. i Apothekerne: en med Suk-
ker indkogt Saft af Urter. (Arab. Serup.
Fr. Sirop.) Deraf: Sirupskrukke, Si-
rupstønde, o. fl.

Siſe, en. ud. pl. [af det T. Acciſe. N.
S. Ziſe.] Afgift, ſom betales af Fødeva-
rer, der indføres i en Kiøbſtad; Porttold.
— Siſebod, en. Huus, hvor Siſen betales.
Siſeſeddel, en. ſkriftligt Beviis ſ. betalt
Siſe. — Deraf ogſaa v. a. at ſiſe, betale
Siſe af. At ſiſe ſine Varer, ſ. dem ind.
Vi har to Tønder Korn at ſiſe.

Siſgen, en. pl.-er. en Fugl af Finke-
Slægten. Fringilla spinus.

Sit, pron. poss. n. af ſin. (ſ. ovenfor.)
Staaer undertiden ſom Subſt. At giøre

Sit, t. noget o: giøre hvad man formaaer, giøre sit Bedste. Hver gik t. Sit, hiem til Sit. At give enhver Sit (ikke, efter den ellers gieldende grammaticalske Regel: enhver hans.)

Siunge (hvoraf partic. siungen, siunget) s. synge.

Siv, et, pl. d. s. [J. Sef.] et Navn, som gives flere Vandplanter, f. E. Scirpus lacustris, Juncus conglomeratus, o. fl. (Hornemann.) "Det nøgne Siv, tyndstænglet, hæver sin Stilk v. Kildens Rand." J. Smidth. At skære Siv. Ogsaa coll. Vildænderne have Rede i Sivet. = Deraf: Sivblomst, Sivbund (hvor Siv vore) sivfuld, adj. (rig p. Siv) Sivgræs, Sivknippe, Sivkurv, Sivmaatte (Kurv, Maatte, flettet af tørrede Siv) sivskiør, adj. skiør, som et Siv (Ohlenschl.) o. fl.

Sive, v. n. 1. har. 1. rinde sagtelig, trænge sig langsomt igiennem fine Aabninger; f. E. i Sand, Jord &c. ("defluere, per tacitos meatus & rimas penetrare." Ihre.) (Sv. siga.) Her siver Vandet igiennem. "Snee — som langsomt siver igiennem Tangen og udvasker Saltet." Olufsen. At sive bort, sive hen. (Moth har ogsaa en anden Bemærkelse: Vandet siger ell. siger ned o: synker, falder. J. siga.) 2. svinde hen, svinde bort, tæres hen. tabescere. (Moth, der ogsaa har det som v. a. for: udtære, giøre mager.)

Siæl, en. pl. -e. [J. Sál. A. S. Savel.] 1. Menneskets Aand, det ulegemlige Væsen, der udgiør den aandelige Side af Menneskets Natur, og virker i og giennem Legemet ell. den physiske Organisme, indtil begges Forening v. Døden ophører. Siælen siges at forlade, at skilles fra Legemet v. Døden. De Afdødes Siæle. absol. br. det kun om den menneskelige Siæl (f. E. Siæl og Legeme. Siælens Kræfter, Udødelighed. Jvf. Aand. "Ved Siælen tænkes blot det usynlig Virksomme hos Mennesket, i Modsætning t. Legemet. Ved Aand kan tænkes et usynligt Væsen i Alm. i Modsætning t. Materien." P. E. Müller.) Men ogsaa om Dyrenes Evne t. at danne sig Forestillinger, at fornemme, begiære, m. m. bruges Udtrykket: Dyrenes Siæl. (Man bruger oftest sing. Spørgsmaalet, om Dyrene have en Siæl. Dog ogsaa pl. Der er strevet meget om Dyrenes Siæle.) 2. uegentl. ell. i indskrænket Betydning: Menneskets indre Følelse, Sind, Gemyt, den moralske Side af den menneskel. Aand og dens Evner (dog br. oftere Sind, Hierte.) En høi, ædel, stor, lav, nedrig S. "Siælen kan være øm og deeltagende; den kan opflammes t. Vrede, og tørster efter Hævn." Müller. Det gaaer mig t. Siælen, smerter mig t. Siælen. At læse i Ansigtet hvad der boer i Siælen. Deraf ogsaa: 3. fig. et Væsen, begavet m. en fornuftig Siæl, (… neste. (mest i d. Tale.) Det er … from, nedrig S. Der var ikke en … Siæl i hele Huset. Feige Siæle … den mindste Fare, som den Modig… gang mærker. "Den svage Siæl … fatte nogen kraftig Beslutning." (Undertiden for: Indbyggere. B… 2000 Siæle.) 4. fig. det, som g… Ting Liv, Virksomhed, Virkekraft, … er den væsentligste, vigtigste, nødv… Deel af Tingen. Kiærlighed er S… alle Dyder. Han er Siælen i det h… bund. Retfærdighed er Siælen i … givning. "De, som troe at Vrede … len i Tapperhed og Misundelse St… heds Spore." Bagg. N. Klim.

Siæleangest, en. Angest, vedvarend… i Sindet. (s. Hierteangest.) Sie… en. 1. aandelig Bedrøvelse, Poe… (Kingo.) 2. Omsorg f. Siælens … aandelig Trøst og Forbedring. "… Siælebod hun m. Fortrængte sig f… Frimann. Siæleevne, en. En enk… ell. Kraft i Siælen, for sig b… Siælefred, en. den Tilstand i Sind… det ei føler indvortes Uro, Utilfred… Samvittighedsnag; Sindsfred. (Ba… "Hans Sorg var blandet m. Siæl… Trøst." Jacobi. Siælefryd, en. … glæde. (Grundtvig.) Siæleføde, … om det, som p. en gavnlig, lærerig ell … holdende Maade sysselsætter Siælen … Evnen. En saadan Bog er en … "De Digtere, hvis Læsning var ha… skab og Siæleføde." Jacobi. S… ver, pl. i de catholske Tider: Ga… vende Live ell. ved Testamente t. d… lade Siælemesser læse. Siælegift, … der er som Gift, ell. til stor Fordær… Siælen. (Rahbek.) siæleglad, adj … glad, inderlig, hiertelig glad. Si… de, en. En meget levende Glæde, h… af G. Siælehyrde, en. fig. d. s. … lesørger. Siælehøihed, en. aande… hed, Høimodighed; et over det Alm… opløftet Sind. (Basth.) Ironisk … de, som m. sand Siælehøihed se… Alt hvad danst er." Rahb. siælek… som har en sund, ufordærvet, af in… ængstet Siæl. (Ingemann.) Si… en. Lære om Siælens Væsen, … Egenskaber; Psychologie. Siælem… den, som har Evne t. at skildre M… aandelige Natur og dens Virksomhed. … er den Siælemaler, der m. forn… udfører disse skrækkelige Skildringer? Siælemesse, en. Messe, som i den … Kirke læses f. Afdødes Siæle, i den … at forkorte deres Ophold i Skiærsild… lenydelse, en. aandelig, intellectuel … gesen, Labnr. I. 342.) Siælenæri… fig. det, som nærer, danner, forbedr…

)en gavnlige Siælenæring Dyrlos=
Rahb. Siæleplage, en. det, som
ængster Siælen. (Kingo.) Siæ=
, en. Prøve, som foretages f. at
t. Vished om Sindets Forfatning,
kemaaden, e. d. aandelig Prøvelse.
a.) Siælero, en. d. s. s. Siæle=
Siæleruus, en. fig. en Tilstand,
iske Siælekræfter ere meget over=
; exalteret Siælstilstand. "Kan
ke sig en Ruus i bar Luft? spurgte
en fuldkommenste Siæleruus, sva=
." Bagg. Siælesorg, en. 1.
de, dybt følt Sorg, Hiertesorg. 2.
f. Siælen, f. Menneskets aandelige
"Tienden blev hans første Omhu,
rgen den sidste." Malling. Siæ=
, en. En Præst, Religionslærer,
on t. hans Menighed ell. et enkelt
af denne. "Sin Siælesørger nu
elsker meer." Holb. P. P. Siæle=
. 1. Tilstand, hvori nogle troe, at
, efter Adskillelsen fra deres Legemer
inde sig. "Nogle have antaget en
on indtil p. Dommedag." P. E.
2. Dorskhed, Sløvhed i Siælen.
, adj. som har en tom Siæl, ube=
Aand. (Rahb. Ingem.) Siæle=
. Trøst f. et modfaldet, bedrøvet
S. Frimann.) Siælevandring, en.
neskelig Siæls Overgang efter Døden
t (menneskeligt ell. dyrisk) Legeme,
e Legemer efter hinanden. Siæle=
En Ven, man føler sig bunden t.
rlig Hengivenhed, ligesom v. et aan=
lægtskab. Siælevirkning, en. V.
kræfter. "Orienes Kundskab, Tan=
Siælevirkninger." Eilschow. siæle=
e, adj. v. som vækker Siælens Evner
ekraft. "Tvende af de mest siæle=
e Phænomener." Bagg. "Et siæ=
ide Blik." Samme. Siæleværd,
eligt Værd, Aandsværd, moralsk
om arvet Scepters Tab m. Siæle=
tatter." N. Brun. — b.) siælfuld,
nt, sielden forekommende Ord. (s.
.) "Hvad der har et liveligt Udtryk,
r Præg af stærke Følelser, kan kal=
fuldt." Müller. "Et siælfuldt
ngemann. siælløs, adj. som er
iæl, ubesiælet. "Siælløse Dyr."
"En blytung, siælløs Dvale." S.
t. (siæleløs. "Echo, siæleløse
! jeg din Spot dog lide maa."
. I. 266.) c.) Siælsevne, en.
Siæleevne. Siælskraft, en. 1.
ne, enkelt Kraft i Siælen. 2. d.
elestyrke, Aandskraft. Siælsstem=
. En vis herskende Tone ell. Be=
d i Siælens indre Virksomhed.
yrke, en. Evne i Siælen t. at mod=
irkningen af Lidelser, Sorger og
ddvortes, heftige Indtryk, ell. til et
at lade sig nedslaae, nedtrykke af saadanne.
Siælsyttring, en. pl.-er. udvortes Yttring,
Virken af en Siæleevne. (Sibbern.) og fl.

Siælland, n. pr. [Siølund, ell. Søland.
Isl. Sæland. Siölund. A. S. Sillend.] =
Deraf: Siællandsfar, Indbygger i S.
"Den, som t. Siællandsfar er skabt, bli'er
aldrig Jyde." Holb. P. Paars. — siællandsk,
adj. som hører Siælland til, er fra Siælland.

Skaade, en. s. Skodde.

Skaae sig, v. rec. 1. [maaskee af skabe.
jvf. skabe, 3.] opføre sig, skikke, tee sig. At
skaae sig vel, ilde. "Han skaaede sig for
Frynd som den, der ei var klog." Wessel.
(Colding. Moth.) Høres endnu stundom i
d. Tale. ("Skik og skaae dig vel!" er en
Talemaade i Sønderjylland. Usædvanlig er
derimod Brugen af Ordet som v. a. for:
skikke, danne, tilrede. "Thi Synd og Skyld
har skaaet mig meget ilde." Kingo.)

Skaal, en. pl.-er og e. [I. Skál. A. S.
Scalu.] 1. et rundt, mere dybt end fladt
Kar, især t. Fødemidler ell. Drikke. En
Suppeskaal, Melkeskaal. En Drikkeskaal,
Sukkerskaal. En S. Melk. (jvf. det be=
slægtede Skiel.) s. ogsaa Hofteskaal, Vægt=
skaal. 2. fig. en Drik. Han skal komme t.
at drikke den samme S. han har skienket i f.
andre. En bitter Skaal. At drikke Dødens
Skaal. 3. At drikke eens Skaal ɔ: ønske
hans Lykke, Velgaaende i det man drikker;
med det Udtryk: Din Skaal! Deres Skaal!
Skaal! min Ven! — Kongens S. blev druk=
ket. At drikke mange Skaaler. = Skaal=
pund, et. kaldes i Norge et Pund, som be=
staaer af 32 Lod, forskielligt fra et Bismer=
pund. — Skaalvægt, en. Vægt, som veies
i Vægtskaal, forskiell. fra Bismervægt.

Skaalde, v. a. s. skolde.

Skaane, v. a. 1. [T. schonen.] vogte
for Skade, Forringelse, Slid, v. varsom
ell. ved liden Brug; fritage f. noget ubeha=
geligt. At s. sine Klæder, s. sine Folk. At
skaane een for noget. Skaan mig f. denne
sørgelige Forretning. Han skaaner ingen i
sine Skrifter. = Skaansel, en. Gierningen
at skaane. — skaansom, adj. som er tilbøielig
t. at skaane. At omgaaes noget skaansomt,
med s. Haand. Deraf: Skaansomhed, en.

Skaane, n. pr. deraf: Skaaning, en.
pl.-er. Indbygger i Skaane. — skaansk, adj.

Skaar, et. pl. d. s. Stykke af et sønder=
slaaet Leerkar; Potteskaar, Leerskaar, Tal=
lerkenskaar.

Skaar, et. pl. d. s. [af skære.] 1. Gier=
ningen at skære, Snit, Indskæren. At
giøre et dybt Skaar i noget. — fig. Tab,
Formindskning, Forringelse. Skaar i eens
Indkomster. "Man kunde da have nogen
Anledning t. at betragte Høitiderne som et
Skaar i vore timelige Fordele." Sneedorf.
"Nu giorde denne Beslutning et stort Skaar
i den romerske Kirkes Myndighed, og i dens

Indkomster." Wandal. 2. indskaaren Revne, Indsnit, Kiærv. At skære Skaar i en Pind. Der er Skaar i Kniven, Øren. 3. At ligge paa Skaar, om Sæd eller Græs (o: saaledes, som det er meiet eller slaaet.) "At lade den afskaarne Sæd ligge paa Skaar, ell. i de Rader, som Leen v. Meieredet lægger den i." Olussen.

Skab, et. ud. pl. (forttonet Vocal:) [A. S. Scæb. E. Scabb.] smitsom Hudsygdom hos Mennesker og Dyr, Udslæt (Spedalskhed.) = skabbet, adj. (E. shabby.) befængt m. Skab. — Skabhals, en. et Skieldsord i lav Talebrug. (Wessel.) Skabsalve, en. Salve, som bruges mod Skab.

Skab, et. (langt a.) pl.-e. [J. Skápr. N. S. Schaap.] Giemme, indrettet m. Hylder ell. Knage i, og m. Dør og Lukkelse for, t. at bevare noget i. Bogskab, Hængeskab, Klædeskab, Linnedskab, Pengeskab, o. fl.

Skab — en Endestavelse [svarende t. Isl. skapr og T. schaft.] i afledede Substantiver, der a.) i Alm. tilkiendegiver en Beskaffenhed, hvis Art Ordets første Halvdeel udtrykker (f. E. Bekiendtskab, Daarskab, Broderskab, Fiendskab, Egenskab, Klogskab, Glædskab, Slægtskab, Venskab, Videnskab o. fl.) b.) Sieldnere danner den (i concret Betydn.) et collectivt Subst. der betegner samtlige Gienstande ell. Personer af en vis Art, ell. i en vis Forening (f. E. et Borgerskab, Broderskab, Gesandtskab, Mandskab.) Enkelte lignende Ord bemærke Indbegrebet af de til en Gienstand hørende Eiendomme e. d. f. E. Grevskab, Friherskab, Landskab.

Skabe, v. a. 2. [J. skapa. A. S. scapan.] 1. frembringe noget, som forhen ei var til, frembringe af Intet. Gud har skabt Verden. Det skabte Alt. 2. danne, give Skikkelse, giøre, frembringe. At s. sig mange unyttige Sorger. Billeder, som Phantasien skaber. En skabende Kraft. Han er ret skabt (skikket, beqvem) t. Sømand, t. dette Arbeide. Den Plov er underlig skabt. — Deraf: velskabt. (jvf. omskabe.) 3. rec. at skabe sig o: tee sig, vise sig i Lader, Fagter, staae sig. See, hvor underlig hun skaber sig. fig. "Skaber han sig, som han kunde være redelig, godtroende." Tode. = Skabelse, en. Giерningen at skabe. Skabelsens Bog (1. Mose Bog i Bibelen.) — Skaber, en. pl.-e. Den, som skaber ell. har skabt noget. At beundre Skaberens (Guds) Værker. Deraf: Skaberaand, Skaberbud (Bagg.) Skaberevne, Skaberkraft ("At en ny Side af Skiønheden v. Konstens Skaberkraft er aabenbaret os." M.) ("Guldets Skaberkraft." Evald. III. 281.) Skabervælde ("O du, som over Alt m. Skabervælde byder." Rein.) Skaberværk (Gierningen at skabe. "Han sang m. hellig Aand om Skaberværkets Gang." Grundtv.) [...] = Skabning, en. pl.-er. 1. noget s[...] skabt; creatura. Den hele Skabning [...] det skabte.) Hun er en beklagelig S. [...] nuftige, ufornuftige Skabninger. 2. [...] get, som er frembragt. Alt hvad vi se [...] omkring, er hans Skabning. En S[...] Phantasien. 3. udvortes Skikkelse, [...] nelse; Form, Figur. Hun har en deili[...] (Legemsskabning.) Dette Skib har en [...] Skabning. (Müller vil, at Skabn[...] om et Legemes Udseende, kun br. om [...] menneskelige; men ogsaa om Dyr bruges [...] Denne Hest har overhovedet en smuk S[...] ning; men den er ikke feilfri. Dette [...] Skabning er ganske indrettet efter det [...] vemaade.) = Skabningsrække, en. de [...] Tings, efter visse Slægtskabs-Love be[...] Følge ell. Række. "En Plads i Skabni[...] rækken." Skabningsværk, et. det [...] Alt, den hele Skabning. (T. Rothe.) "[...] nu er Gud i Skabningsværket stor." [...]

Skabelon, en. pl. - er. Skikkelse, [...] ning (Mønster, Lignelse. Roth.) [...] undertiden i d. Tale, og f. E. om et [...] Bygning ell. Dannelse. (Efter Ihres [...] modning det samme Ord som det [...] Skaplynne.)

Skaberak, et. pl. - ker. (et ubenk[...] formodentl. tyrkisk Ord.) Sadeldække[...] bedækken.

Skabilken ell. Skabilkenhoved. et. [...] modentlig af Skabelon.] Et af Træ [...] net, i Træ udskaaret Hoved. (f. E. [...] Slags, der tilforn brugtes som Hue[...] i dagl. T. og Almuesproget.

Skade, en. pl.-r. [Sv. Skata.] en [...] almindelig Fugl af Ravneslægten, be[...] af sin idelige og ubehagelige skrigende [...] Corvus pica.

Skade, en. ud. pl. [J. Skadi.] [...] egentl. Brud, som er skeet p. en Gie[...] i dens Heelhed ell. fuldkomne Tilstand [...] som et levende Væsen ell. en livløs [...] stand har lidt v. udvortes Vold, [...] Sygdom ell. andet Vanheld. At ha[...] S. i sin Fod. En aaben, indvortes, [...] mel Skade. Digerne have lidt S. ved [...] flod. At komme t. Skade (v. Fald, [...] Saar o. d.) Huset har taget Skade. [...] Beenskade, Dienskade. 2. i mere al[...] og uegentl. Betydning: Forringelse, [...] vansigning af en Persons ell. Tings [...] stand; Afbræk, Tab (f. E. i Form[...] Eiendom.) At tage S. paa sin S[...] p. sin Siæl. Af S. bliver man klog[...] blive klog af Andres Skade. Det e[...] egen S. (Tab) naar han ikke er varsom [...] volde, tilføie een S. At giøre Fiend[...] Vildtet har giort S. i Kornet, p. [...] At erstatte en S. give een Opreisni[...] hans Skade. Jeg har kun havt Tab [...] deraf. At forvinde, oprette sin S. [...]

de, Krigsskade, Vandskade.) 3.
r den Talebrug: Skade! at hun
r er ung! S. at han ikke kom før!
at beklage, er et Uheld.) Man
a: det er S. for den Mand, at
gar en anden Virkekreds. — Jeg
skade og nævnede Mandens Navn,
loppen (ɔ: jeg giorde det ubetænk-
Vanvare.) "At hun omsider kom
r; og fik en Hals f. lidt." Bagg.
mod: Han kom til Skade, og slog
: a.) Skadebod, en. Erstatning f.
r, man har tilføiet en Anden;
d. Skadedyr, et. Dyr, som
e, skadeligt Dyr. (P. A. Heiberg.)
adj. som er uden Skade, uskadet;
kan skades. (A. Vedel.) skadefro,
glæder sig v. Andres Skade. Der-
efrohed, en. ud. pl. (T. Rothe.)
Nogle: Skadefryd. Mynster.
823. II. 136.) Skadegield, en.
f. s. Skadebod. Skadeild, en.
som giør ell. kan giøre Skade p.
og Gods. ("I noget Tilfælde,
deild er opkommen." Brandf. 19
.) skadelidende, adj. v. som li-
ier, ell. har lidt Skade ell. Tab.
b.) Skadelyst, en. Lyst t. at
e Skade. (s. nedenfor under v. at
Skaderaad, et. Raad, som gives
l. uforsætlig t. en Andens Skade.
d, et. V. som giør Skade, f. E.
n. "I Tanken nu han der et Ska-
eder." C. Frimann. = b.) Ska-
ing, en. d. s. s. Skadebod. ska-
j. som er fri for S. ell. Tab, som
Opreisning f. sin Skade. Derved
kke skadesløs. At forbinde sig t.
Betaling (m. Rentes Rente, og
f. Omkostninger i Tilfælde af
(Sieldnere skadeløs. "Ingen
sig skadeløs befinder." Bording.
— Usædvanl. og ubrugel. er An-
af dette adj. for: uskadt, uden
aldb. V. Hist. I. 2. 798.) At
kadesløs. Deraf: Skadesløshol-
"den Handling, hvorved man sik-
iden fuld Erstatning f. den Skade,
ois Anledning har lidt." Müller.
, v. a. 1. [Den passiv. Form br.
iøre Skade, volde Skade, Tab,
et Modf. af gavne, nytte.) Dette
ir skadet Handelen. Han skader
forsigtige Tale. Det skader Hel-
Det skader Sæden. Nytter det
skader det ikke heller. = Skade-
Lyst, Attraa t. at giøre Andre
"Hvor Forbrydelsens Kilde ligger
adelyst." Ørsted. — skadelysten,
har Skadelyst, har Glæde af at
gelst.) Skadesind, et. Sind t.
de.
ig, adj. som volder Skade, er til
Skade. (modf. gavnlig, nyttig.) skadeli-
ge Dyr. Det er skadeligt f. Helbreden.
Deraf: Skadelighed, en. (modf. Gavn-
lighed.)

Skaffe, v. a. 1. volde, at noget kommer tilstede, bringe til Veie. (Et efter det T. optaget Ord, som har fortrængt det danske: at skve.) At s. een Penge; Hielp. At s. sig Klæder, Bøger. Jeg maa see at skaffe mig Fred. — Skaffe af. At s. een af med noget ɔ: stille ham derved, befrie ham derfor. At s. sine unyttige Tienestefolk af. s. afskaffe. At s. noget afveien. — skaffe bort ɔ: bringe bort, af Veien, t. Side. At s. een hemmeligen bort. — At skaffe frem, bringe for Dagen, bringe tilstede. Saaledes ogsaa: at skaffe een hiem, s. noget ind ell. ud, skaffe tilbage, tilside, skaffe een over Vandet, m. fl. Talemaader.

Skaffe, v. n. 1. (har.) br. allene i Skibssproget for: at holde Maaltid, spise t. Bords. Mandskabet har endnu ikke skaffet. (I det N. S. er s c h a f f e n ogsaa: at rette Maden an. s. det følgende.)

Skaffer, en. pl.–e. den, som v. Bryllupper og andre Gilder har Opsyn m. Mad og Drikke, m. Giesternes Bevertning og Orden v. Bordet. (nu næsten forældet.)

Skafot, et. s. Rettersted.

Skaft, et. pl. - er. [I. Skapt. A. S. Sceaft, Stang, Spyd.] 1. det, hvorved en Ting holdes i Haanden, særdeles naar det er af en trind, noget lang Skikkelse. Skaft p. en Øxe, Kniv, Skee, Lee, m. m. At sætte en Kniv i Skaftet. Et Spydskaft, Øxeskaft, Bøsseskaft. Støvleskaft. Søileskaft (Bullen, den mellemste Deel af Søilen.) 2. Hingstens Avlelem. [Holl. Schaft. Sv. Skap. Isl. Skaul.] — skaftet, adj. som har Skaft; forsynet m. Skaft. (Moth.)

Skafte, v. a. 1. sætte Skaft paa, forsyne m. Skaft. At skafte en Bøsse, en Øxe. Moth. (hedder ogsaa: skæfte.)

Skaftehavre, en. ud. pl. [Sv. Skafthavre.] høstet og utorsken Havresæd. At føre Heste m. Skaftehavre. [Sv. Skaft, et Straa, Kornstraa. A. S. Sceaf, Sceaft, Knippe, Neg.]

Skage, v. a. 1. [A. S. scacan. Sv. skaka.] ryste, bevæge stærkt. (brugeligt i Jylland og i Norge.) "Kan Storm et modigt Hierte skage?" Tullin.

Skage, v. a. 1. At skage Hør ell. Hamp ɔ: aftage den ydre Skal af de tørre Stængler; skiætte. (Moth. Hornemann.)

Skagle, en. pl.–r. [A. S. Scacull, *ligamentum*, *nervus*. Sv. Skakel, I. Sköкull, *temo*.] 1. de Reb, som gaae fra Selerne til Svinglerne p. en Vogn, og hvorved Hestene trække. 2. Skagle ell. Skagel p. en Rok ɔ: den Træstok, som naaer fra Arelen t. Trædeladet. (Moth.) = Skaglereb, et. Reb, hvoraf Skagler giøres. Skag-

lerem, en. Læderrem, som bruges i Stedet f. Reb t. Skagler. Skaglestænger, pl. Træstænger, som bruges, især p. Censpændervogne, i St. for Skagler.

Skak, adj. pl. skakke. [J. skakr.] som viger af fra den lodrette ell. vandrette Linie; skraa, skiev, heldende. Brættet ligger skakt. Huset er skakt t. den ene Side. = skakke, v. a. 1. giøre noget skakt, give en Skraaning, bringe i en skraa Linie. (Moth har ogsaa v. n. skakke, gaae skievt, gaae af fra Veien. At skakke til Siden. At skakke sig. Arreboe. 88.) — Skakning, en. 1. Skraaning, Helding. "Murens Skakning." (J. Kraft.) 2. en skak Flade, en Skraaplan. (Kraft Mech. S. 723.) — Skakseng, en. En Seng, hvis Stolper kun p. den ene Side naae op t. Himmelen, og hvis Overdeel paa den anden Side gaaer skak opad.

Skak, n. s. ud. Art. og Bøining. Et, ogsaa i Norden, fra ældgamle Tider bekiendt Spil m. 32 Brikker. — Skak! et Udtryk i Spillet, som bruges naar Modspillerens Konge staaer i Skak, ell. kan slaaes, hvilket hedder: at byde Skak. = Skakbrikke, en. En af de 32 Brikker i Skakspil. Skakbræt, et. Bræt, inddeelt i 64 Tavl ell. lige store Fiirkanter, hvorpaa spilles Skak. Skakspil, et. 1. det Spil, som kaldes Skak. Skakspillet fordrer stor Opmærksomhed. 2. Samlingen af de Brikker, som høre t. Spillet. Et Skakspil af Elfenbeen. Skakspiller, en. den, som forstaaer at spille Skak. Skaktavl, n. s. Skakspil. (forældet.) At lege Skaktavl.

Skakkre, v. n. 1. (har.) [T. schakkern.] i d. Tale: handle m. gamle Sager, Smaating og Ragerier, især v. at vandre om f. at kiøbe og sælge dem. (n. Ord.) = Deraf: Skakkrer, en. "Ordet Skakkrer er overført fra Tydsk, og især brugt om Jøder, som fra Arilds Tid dreve denne Handel." P. E. Müller.

Skakt, en. pl. -er. [T. Schacht. Sv. Skackt.] kaldes v. Biergværker et fra Jordens Overflade i Dybet tilveiebragt, sædvanligen fiirkantet Hul ell. Rør, hvorigiennem Arbeiderne fare ned i, og op fra Gruberne, Malm ell. Erts skaffes op derfra, ligesom og det i Gruberne samlede Vand, m. m.

Skal, en. pl. -ler. [A. S. Scala, Sceala. Isl. Skal. Ihre.] Et huult (sædvanl. haardt) Legeme, der giemmer ell. omgiver et andet blødere, ell. en Kierne. Saaledes: Hierneskal, Muslingskal, Nøddeskal, Æggeskal, Østersskal, &c. Krebsens, Skildpaddens S. "Skiøndt født t. Skal, han stolt vil være Kierne." Øhlenschl. At see mere p. Skallen, end p. Kiernen (mere p. det udvortes, uvæsentlige, end p. det Virkelige, det Indvortes.) Skallen p. Æbler o. fl. Frugter. (jvf. Skæl.) = Skaldyr, et. pl. d. s. Bløddyr, som leve inden i en haard (enkelt ell. dobbelt) Skal. Skal[...] ter, pl. Erter, hvis Bælge ikke spises; [...] erter. (Olussen, Landoec. 307.) Skal[...] s. Skælfisk. Skalfrugt, en. Træfr[...] forsynet m. en Skal. (Øhlenschl.) S[...] qværn, en. (ell. egentl. Skalleqvær[...] Qværn p. Grynmøller, hvorpaa Ko[...] skalles. = skalle, v. a. 1. tage Skallen[...] skiælle. At skalle Kornet t. Gryn. — [...] les, v. n. pass. skalledes. gaae af s[...] Skal, falde af lidt efter lidt. Huden [...] les efter denne Sygdom.

Skal, præs. af skulle. s. skulle.

Skald, en. (Digter) s. Skiald.

Skaldepande, en. pl. -r. [Isl. Sk[...] bart Sted, ogsaa p. Hovedet.] egentl[...] skaldet Pande; men betegner i dagl. o[...] Tale: den, som er skaldet.

Skaldes, v. n. pass. blive skaldet. [...] skaldes i Nakken. (Moth. J. skáldaz.)

Skaldet, adj. [Sv. skallog. Isl. sk[...] lóttr; og skalda, at giøre skaldet.] 1. [...] for Haar, hvor de skulde være; som ha[...] stet Haarene, Han er skaldet paa Forho[...] i Issen, bag til. Faaret er s. under B[...] 2. uegentl. i andre Tilfælde for: bar, [...] gen, berøvet Græs, Løv o. d. De a[...] heden forbrændte, skaldede Marker. [...] guldstrimede Frugt under skaldede D[...] Stenersen. "I det vi nu ilede henad [...] følgende nøgne og skaldede Bakke." Ra[...] (Skaldethed, en. forekommer i Biørn[...] dorsens Ordb. men er ikke antaget. [...] har det selvgiorte: Skaldenhed.)

Skalk, en. pl. -e. [J. Skalk. Ihre[...] S. Scalo, en Svend, Tiener.] 1. en [...] underfundig Skielm, en snedig Bedr[...] "Lad ingen listig Skalk ustraffet gaae f[...] P. M. Troiel. At skiule Skalken [...] sit Skielmeri.) "Gammel Skalk er [...] at giække." 2. Denne bl. a. i mangf[...] Ordsprog forekommende Bemærkelse er [...] ved ganske at forældes; (s. Skielm) o[...] det br. nu mest i en mildere Betydning[...] Skiemt om den, som godt forstaaer a[...] finde og skiule List og Paafund, der [...] t. Forbrydelser. f. E. Du er en stor S[...] som siges i venlig Tale. Der stikker [...] Skalk i den Dreng. Han har en [...] (ell. Skielm) bag Øret o: han har et [...] Paafund i Sinde o. s. v.) — Den [...] brugel. Bemærkelse: en Tiener ([...] Marskalk) er derimod aldeles foræl[...] skalkagtig, adj. egentl. fuld af List og [...] meri ("Solen skinner ogsaa over de [...] agtige." B. Thott. "Du — som [...] agtig i dit Garn har fanget mig." [...] Ovids Her.); men bruges nu ([...] skielmsk) mest i mildere Betydning[...] skalkagtigt Smiil. "Hendes Dine [...] en skalkagtig Vittighed og en [...] lige Ynde." Rahbek. Deraf: Skal[...] hed, en. "Uskyldighed, Munterhed [...]

kagtighed fremlyste af hendes hele Bagg. = Skalkhed, en. Skielsdrageri, Skarnagtighed. "Skalkend have Herredømmet." B. Thott. ettens Skin hun sminker mangen Skalkheds Feil." Bording. Et Utydighed og Skalkhed." D. Lov. 2. i mildere Betydning: List, "Ja, at jeg kunde Skiemt og d forevende." Rose. Ovids Her. (nu geligt.) = Skalkefund, et. snedigt ligt Paafund, (Kingo. "At fare lkefund." Rose's Ovid.) Skal-, en. En Mester i listige Paafund rier. (Bording. I. 27. s. Skalk. 2.) uds, et. d. s. s. Skalkefund; men mildere Betydning. — Skalkeraad, d, som gives p. Skrømt, t. Skade m det gives. (Arreboe.) Skalke- pl. snedige, f. Andre skadelige Rænvaderus.) — Skalkeskiul, et. Falsklst Undskyldning ell. Foregivende, man dølger et slet Forsæt ell. en idling. At bruge noget til S. ndommen maa selv beqvemme sig eskiul f. Eders Synder." Øhlenschl. ngdom var kun Skalkeskiul. — miil, et. skalkagtigt, satirisk Smiil. r Cervantes m. sit Skalkesmiil." er. — Skalkestykke, et. Skielms- - Skalkestævne, et. Stævne, Sami, hvor onde, skadelige Raad op- (Moth.) Skalkesøvn, en. foregilt Søvn. "Jeg lukker Øiet og esøvn mig vender." C. Rose.

k, en. 1. kaldes i d. Tale Ende- Endeskiven af et Brød. (ligesaa i 2. Skalk ell. Opskalk er i Bygsten: et Bispær, ell. mindre Spær, ttes Tagspærene nedentil, og naaer gskiæget. Hele Rækken ell. Samf Skalkene kaldes Opskalkning.

ke, v. a. 1. at skalke en Luge, til at lægge i haardt Veir Overfaldet jen, og et tiæret Seildugsdække, tes fast.

le, en. pl. -r. et Slags smaa Fiske eslægten. Hvidskallen. Cyprinus Rødskallen. C. rutilus.

le, v. a. og skalles, n. pass. s. Skal. te, v. n. 1. (har.) i dagl. T. optadet T. schalten: handle med, r, behandle. (Talemaaden: at valte m. noget, er reen tydsk.)

, en. ud. pl. [J. Skómm. A. S. 1. (d. Tydske: Schande.) det af Ære: den Tilstand, hvori en sættes v. Andres Foragt, ell. med og Fornedrelse forbundne Dom over ndlinger. En høiere Grad af Skam ndsel. "Skam, giør at man forskændsel at man afskyer." Sporon. saaledes vel egentlig d. s. s. Vanære (dedecus;) men dette Ord kan siges mere at have Hensyn t. den moralske Dom, som Andre fælde over eens Handlinger; Skam derimod t. den udvortes Virkning af denne Dom. At være til S. og Spot f. Folk. At blive t. Skamme, staae t. Skamme. At giøre een t. Skamme ɔ: overgaae ham i meget høi Grad. — "Lad os f. Europas Øine giøre denne ublu Bagvaskelse til Skamme." (ɔ: vise dens Falskhed.) Rahbek. Han har kun S. af en saadan Handlemaade. At faae S. til Tak (ɔ: lønnes m. Utaknemmelighed.) Denne Søn giør Faderen Skam. Fattigdom giør Ingen Skam. Det holdes f. en Skam (ɔ: for en Handling som medfører S.) 2. (d. Tydske Schaam.) den Tilstand, hvori man har en ubehagelig Følelse enten af sin Nøgenhed, Blottelse, ell. af en moralsk Ufuldkommenhed, en Uanstændighed, en usømmelig Handling, som man enten virkelig har begaaet, ell. som man opfordres til; Tilstanden, at skamme sig, Bluelse, Undseelse. (Denne ganske forskiellige Bemærkelse forekommer sielden i Dansk. s. skamfuld, Skamfuldhed, skamrød. Mere bruges det om Evnen t. at kunne skamme sig.) Der er ingen S. i ham (Han har bidt Hovedet af al Skam. Moth.) "Hvor ingen S. er inde, der kommer ingen Hæder ud." Ordspr. Der er hverken Ære (Æresfølelse) ell. Skam hos ham. (s. skamløs.) 3. i nogle Talemaader (ligesom det T. Schande) Skade, Fordærvelse, mærkelig Beskadigelse. At slaae een t. Skamme, ride en Hest t. Skamme. Hans nye Kiole fik Skam p. Reisen. Han skulde faae S. for sit Arbeide, saa slet er det. Gid du faae Skam! Skam faae han! (male sit illi.) Denne Bemærkelse finder Sted i endeel Sammens. f. E. skambide, skambrænde, skamfile, Skamkiøb, skamskænde, skamslaae, o. fl. = a.) Sammensætninger i 1ste Bemærkelse: Skamflik, en. pl. -ker. vanærende Fornærmelse (et af det Tydske Schandfleck fordærvet Ord i d. Tale.) Skamkiende, et. vanærende Mærke. Skamkrog, en. Krog, hvori een henstilles t. Skamme. Skamløgn, en. grov, skammelig Løgn. (Ambergs Ordb.) Skamplet, en. fig. det, som bringer een Skam; en vanærende Handling. Det var en uudslettelig Skamplet i hans Levnet, Rygte. Skamskiul, et. noget, hvorved man skiuler ell. søger at skiule sin Skam. Skamstøtte, en. Støtte, opreist t. eens Vanære (det Modf. af Æresstøtte.) = b.) I 2den Bemærk. Skambeen, et. Os pubis. Skamdeel, en. pl. Skamdele. d. s. s. Kiønsdeel. (A. S. Scama. Scam-lim.) skamfuld, adj. som føler Skam, skammer sig over sin Tilstand ell. Handling. (jvf. blufærdig, undseelig.) Skamfuldhed, en. den Siælstilstand, at skamme sig, at blues v. ell. over

noget. "Skamfuldhed og Skræk, min Brødes første Frugt." Evald. "Skamfuldhed, eller Bevidsthed om egen Skam, kan blive den mest nedtrykkende Følelse." Müller. s. Bluelse, Blusel. — skamløs, adj. (A. S. scam-leas.) 1. som ingen Skam har, som ikke blues v. noget. impudens. 2. som grunder sig i, kommer fra et skamløst Sind; uforskammet. skamløse Handlinger. En skamløs Beskyldning mod en ærlig Mand. Deraf: Skamløshed, en. ud.pl. — skamrød, adj. rød, rødmende af Blusel, af Undseelse. "Han skamrød blev og saae t. Jorden lige ned." Rose. Ovids Her. Skamrødme, en. opstigende Rødme i Ansigtet, som en Følge af Bluelse ell. Skamfuldhed. = c.) I 3die Bemærk. skambide, v. a. 3. bide een t. Skade, t. Skamme. (fig. giennemhegle, laste m. overdreven Skarphed. "Fordi han i Flæng skambed Personer og Stænder." Rahbek.) skambrænde, v. a. 2. brænde noget saaledes, at det fordærves, lider Skade. (Moth.) skambrændt i Ansigtet. Skambud, et. Bud p. en Ting, der skal sælges, som er saa ringe, at den Sælgende maa lide mærkeligt Tab derved (ell. Bud, man har Skam af.) skambyde, v. a. 3. giøre Skambud, misbyde. At skambyde een p. hans Varer. skamfile, v. a. 1. i Skibssproget: opslide, fordærve v. Gnidning, v. for stærkt Slid. Ankertouget er blevet skamfilet. Skamfærd, en. Skade, Ulykke. (d. Tale, og ikke meget brugel.) Du skal faae en S. dersom du rører det. (v. at skamfærde findes i ældre Dansk. "At fortale og skamfærde sin Næste." Tidemand.) skamhugge, v. a. 1. hugge t. Skade, forhugge. Skamkiøb, et. alt for billigt Kiøb, hvorved den, man kiøber af, sælger sig til Skade (ell. et Kiøb, saa ringe, at man har Skam deraf.) Skampriis, en. ubillig lav Priis. skamrose, v. a. 2. rose p. en Maade, som er t. Skam ell. Skade f. den, der roses; rose m. skamløs Overdrivelse. (Rahb. D. Tilsk. IX. 183.) Skamskiul, et. d. s. s. Skalkeskiul. "Guds Navn maa være mit Skamskiul." P. Tidemand. skamskiænde, v. a. 2. ilde tilrede, fordærve, mishandle. skamskære, v. a. 3. fordærve v. at skære. (Moth.) skamslaae, v. a. 3. slaae een, saa han tager mærkelig Skade; slaae fordærvet. = skammelig, adj. [af Skam, 1.] som man har Skam af, som bringer, medfører Vanære; i høi Grad nedrig, lastværdig, vanærende (s. skiændig, som er et stærkere Udtryk, og uærlig.) En skammelig Opførsel, Levemaade, Haandtering. Utaknemmelighed er en s. Last. At giøre sig Fordeel i Smaating, er undertiden vanærende; at taale Ydmygelse f. Fordeels Skyld, er nedrigt; at søge den v. Aager er skammeligt.

Skamme sig, v. rec. 1. føle Skam (2) over det, vi enten hos os selv, eller andre holde f. usømmeligt ell. vanærende; "De vare nøgne, og skammede sig [...] D. Bibel. "Naar først man kommen [...] vidt, at rigtig man skammer sig, sa[a] man meer ei nødig at skamme sig." [...] schl. (Hakon J.) Hun skammer sig [...] at vise sig uanstændigen blottet. Det [...] tryk, man maa skamme sig v. at høre. [...] maa s. dig ved (over) en saadan Op[...] At s. sig for een (som er Vidne t. det [...] melige, man begaaer.) 2. i mere [...] Betydning: undsee sig ved, ansee for [...] sende. Jeg skammer mig ikke ved mi[n] [...]tigdom. Jeg skammer mig ved at [...] Det er en Foræring, som en Konge i[...] hovede at s. sig ved. (jvf. undsee sig.)

Skamme, v. a. 1. kun m. præp[...] At skamme een ud, fremstille een t. [...] dadle, irettesætte een skarpt, især i [...] Nærværelse. Han skammede dem [...] deres Feighed.

Skammel, en. pl. Skamler. [...] Scamull. I. Skémmill. gl. T. Sca[...] i Alm. en lav og liden Bænk; (s. Gr[...] verskammel, som Væveren sidder p. [...] en lav Bænk ell. Indretning, t. at [...] Fødderne paa, naar man sidder p. [...] høiere; en Fodskammel. (Skammel [...] Væv kaldes ogsaa de to smalle Træer [...] Væveren træder paa, for at bevæge S[...] holtet. Moth.)

Skandse, en. pl. - r. [T. Sch[an]z[e] [...] en fleersidet Vold, som opkastes enten [...] beskytte en Hær i Marken, ell. til a[t] [...] stærke en større Fæstning, forsvare en [...] m. m. Ogsaa bruges det om en liden [...]ning; et Castel. At kaste Skandse[r] [...] slaae en S. En Broskandse, Feltsk[andse] [...] Leirskandse, Portskandse. = Skan[d]- [...] beide, et. A. ved at bygge ell. opk[aste] [...] Skandse. Skandsegrav, en. Graven, [...] af Skandsens Vold er opkastet, Ska[ndse-] [...] graver, en. den, som arbeider v. en S[kand-] [...] ses Anlæg, v. Skandsegravning. S[kand-] [...] sekurv, en. En rund, flettet Kurv, [...] fyldes m. Jord, og hvoraf flere stilles [...] f. i Hast at danne et Slags Skandse, [...] at beskytte Skandsegraverne mod K[...] Skandsepæl, en. pl. - e. spidse Pæle, [...] stikkes radviis i Jorden p. Volde og S[...] ser, f. at hindre den stormende F[...] Stormpæl (Pallisade.) Skandseværk [...] Forskandsning, Befæstning. "[...] Skandseværk, som end i Bygning [...] Bording.

Skandse, v. a. og n. kaste Skan[dser] [...] befæste m. Vold og Skandser. [...] blevne opbudne f. at skandse. At skand[se] [...] Leiren. (transitiv Bemærkelse har [...] Sammensætning: forskandse, ind[skandse] [...] omskandse.) = Skandsning, en. [...] gen at skandse.

Skandskrift, et. pl. - er. [det T. Sch[...]

] Skrift, hvorved en Mands Ære
ærerørigt Skrift, Pasquil. (D. L.
S.) "Lad Satiren et ud af sin Bane
Skandskrifts Pøbelvei." P. M.
— Tilforn brugtes flere lignende
f. saasom: Skandbog, Skand-
Skandtegn (Brændemærke. Moth)
ise, Nidvise.
k, en. pl. -er. [A. S. Scanca.]
ıs nogle Dyr, især Huusdyr, den
Benet, som er imellem Knæet og
og bruges oftest om Dyret, naar
gtet. At koge Suppe p. Skanker.
[sk]ank. — skankhalt, adj. kaldes
der er stiv i Knæet ell. Haseledet og
lter. (i dagl. T. ogsaa (adj.) skank
olding: skankhaset.)
, en. pl.-r. [J. Skari.] en samlet
af levende Væsener; en meget tal-
Forsamling. (s. Hærskare.) En
af Folket drog ham i Møde. En
Fugle, af Græshopper. — skare-
: i Skarer, i store Flokke.
[Skarla]gen, et. [af det Fr. écarlat. T.
[Schar]lach.] 1. en stærk høirød Farve.
[Skarl]agen, af en saadan Farve.
Purpur og Skarlagen. = Skarla-
en. ud. pl. (Moth.) skarlagen-
rød, som Skarlagen. — Skarla-
, en. en hidsig Feber; hvorved
aar en stærk rød Farve. Febris
.
[Skarm]ydsel, en. s. Skiermydsel.
, et. ud. pl. [J. Skarn. A. S.
1. det, som er skident, Ureenlig-
[Ureenl]ighed, Snavs. At falde, kaste
Skarnet. Feieskarn, Gadeskarn.
ogsaa: det, som afføres af dyriske
Erkrementer, Møg. s. E. Ko-
2. det, som intet duer. Det bli-
[S]karn (faaer ingen Lykke, Frem-
"Hvor hovmodige slige Folk blive,
arnet komme t. stor Ære og Vær-
holb. (Jeppe p. Bierg.) 3. især:
ke, som intet duer, en slet, nedrig
de Person. Han var et S. mod
, mod sin Kone. "En Helgen
et Skarn, et Skarn omvendes
Frimann. "Han troer det staaer
Skarns, enhver Dosmers Magt,
denne Ære." Birkner. 4. gen.
ruges i d. Tale som adj. for: slet,
rig. skarns Tøi, skarns Folk,
. Deraf: Skarnsstykke, et. slet
Skielmsstykke. = Skarnager, en.
opsamler og bortkiører Gadeskar-
[Ska]rnagtig, adj. slet, ondskabsfuld.
Deraf: Skarnagtighed, en. ud. pl.
[Skarnbass]e, en. pl.-r. Navn p. en Classe af
(Scarabæus) som fornemmelig
renes Skarn. Skarnbøtte, en.
Feieskarn sankes. Skarndynge,
e, Hob af S. Skarnflue, en. s.
Skarnbasse. Skarnkiste, en. Et muret
Samlingssted f. findende Gadeskarn, hvoraf
det optages og bortføres. Skarnkule, en.
En i Jorden gravet K. hvor Skarn samles.
Skarnlæs, et. Et Vognlæs af S. Skarn-
pram, en. Pram, hvori Dynd og Mudder
samles og bortføres af Havne og Canaler.
(Moth. jvf. Mudderpram.) Skarnpøl,
en. Pøl, hvor S. og Dynd samler sig.
Skarnrende, en. Rende, hvorved Ureenlig-
hed bortføres fra Huse og Gader. (Moth.)
Skarntyde, en. En giftig Plante. Conium
maculatum. (Navnet tillægges ogsaa to
ell. flere andre Urter.) Skarnvogn, en.
Vogn, hvorpaa Skarn bortkiøres.

Skarp, adj. [J. skarpr. A. S. scarp, *acerbus*.] 1. som har Eg, som kan skære,
hvas (modſ. sløv, stump, but.) En skarp
Kniv. Et skarpt Sværd. skarpe Kanter
ɔ: saadanne som danne en Vinkel (modsat
stumpe Kanter, som danne en Flade.)
skarp at føle paa (ɔ: ru, ujævn.) 2. fi-
gurl. a.) om Skydevaaben: at lade, at
skyde skarpt ɔ: m. Kugle. — Om Strid:
hidsig, alvorlig. En s. Fegtning. Det gik
skarpt til. b.) som vækker en bidende, li-
gesom saarende Fornemmelse. En skarp
Blæst, s. Luft. Ligeledes om Smagen:
Denne Eddike, Sennep er meget skarp. En
skarp (ɔ: meget sammensnerpende) Lud;
skarpe Vædsker. c.) om Jorden: mager,
sandig, opfyldt m. Stene. En s. Jord,
Ager; modsat: en fed Jord. d.) streng,
alvorlig, eftertrykkelig. En s. Irettesæt-
telse. Han skrev ham et skarpt Brev til.
At være s. i sin Tale (spydig, bitter, sati-
risk.) skarpt Forhør. At holde skarpt
Tilsyn. skarp Tugt. Et skarpt Forbud.
En s. Undersøgelse, Randsagelse. e.) som
nøie bemærker, som fatter klart og gien-
nemtrængende (baade om Synets og Hørel-
sens Sands, og om Siælevnerne.) Et
skarpt Syn. En s. Hørelse. At see skarpt
(vist, nøie) p. een. En s. Hukommelse,
Dømmekraft. (jvf. skarpsindig.) f.) om
Lyden: giennemtrængende. Denne Pibe
har en alt f. skarp Lyd. — I Sproglæren
siges en Stavelse at være skarp, at betones
skarpt, naar den udtales kort, men klart og
lydeligt (f. E. Hest, gierne, tæt, skarp o. d.)
g.) i nogle Tilfælde: hurtig, rask. En
skarp Seiler (om Skibe.) En s. Fodgæn-
ger. At trave skarpt. — Skarphed, en.
Beskaffenheden at være skarp. = skarpkan-
tet, adj. som har skarpe Kanter. skarpla-
det ell. skarpladt, adj. ladet m. Kugle.
En skarpladet Bøsse. skarplydende, adj.
som lyder skarpt, har en skarp Tone. skarp-
næset, adj. som har en spids Næse. (Moth.)
skarprandet, adj. som har en skarp, ikke
afstumpet Rand. Skarpretter, en. pl.-e.
d. s. s. Bøddel, Mestermand. skarpryg-
get, adj. som har en skarp, mager Ryg

(modſ. rundrygget.) En ſ. Heſt. ſkarpſeende, adj. d. ſ. ſ. ſkarpſynet; ogſaa fig. nøieſeende, ſom paſſer nøie paa. "Med ſamme ſkarpſeende Øie opdagede han Kilderne t. Landets Fattigdom og Velſtand." Kampmann. ſkarpſindig, adj. ſom har en ſkarp, giennemtrængende Forſtand, ſom let og klart giennemſkuer og fatter Tingenes Væſen og ſande Beſkaffenhed; iſær og i mere indſkrænket Betydning: ſom let fatter Tingenes ſkiulte Forſkiel (i hvilket Tilfælde man undertiden ſætter ſkarpſindig imod vittig.) Deraf: Skarpſindighed, en. ud. pl. — ſkarpſkoet, adj. En ſ. Heſt, hvis Skoe ere ſkærpede, i glat Føre. (ſom Modſætn. br. ſlapſkoet.) Skarpſkytte, en. et Slags Feltjægere ell. Krigsfolk, der ſkyde m. Rifler, og øves i at træffe viſt. ſkarpſynet, adj. ſom har et ſkarpt Syn, ſom ſeer godt og klart, baade fiernt og nær ved. = ſkærpe, v. a. 1. giøre ſkarp, hvæſſe. (Begge Ord bruges dog ei altid i Flæng. Man ſiger baade at ſkærpe og at hvæſſe en Kniv, Lee, Øxe; men derimod kun: at ſkærpe en Fiil, en Sav. ſkærpe bruges i mere almindelig Betydn. om at give baade Od og Eg; hvæſſe kun om at ſkærpe en Eg. (jvf. ſlibe.) At ſkærpe en Heſt ell. ſkærpe Heſteſkoe, er d. ſ. ſ. brodde ɔ: forſyne Skoene m. Iisbrodder. 2. figurl. forſtærke, forhøie i Grad. At ſ. en Straf. At ſ. Synet. At ſkærpe Forſtanden, Tænkeevnen. — Deraf: Skærpning, en. pl.-er. — Skærpejern, et. Jern, hvorpaa noget ſkærpes ell. hvæſſes.

Skarre, v. a. 1. fælde et Stykke Træ i et andet. (Moth; ſom har den Talemaade: at ſkarre Skade m. een ɔ: dele Skaden.) Deraf: Skarrehøvl, en. d. ſ. ſ. Plovhøvl. — Skarøxe, en. et viſt Slags ſtore Øxer, ſom Tømmermænd bruge.

1. Skat, en. pl. Skatte. [T. Schatz.] 1. Forraad af koſtbare Ting, ſom man giemmer og vogter m. Omſorg; iſær et ſaadant Forraad af Penge, ædle Metaller og Stene, m. m. At finde en nedgravet S. At ſamle Skatte. Denne Konge eier en ſtor Skat af Ædelſtene. (Saaledes ogſaa i Sammenſætn. Konſtſkatte, Samlinger af Konſtværker. En Bogſkat ɔ: en koſtbar Samling af Bøger.) 2. fig. en Ting af høi (indvortes ell. udvortes) Værd; en Forening af Ting, ell. Egenſkaber v. en Ting af ſtor Værdi. Sundhed er den bedſte Skat. Han eier en ſtor S. (et Klenodie) i ſin Huſtru. = Skatkammer, et. Giemmeſted for Statens Penge; ell. Sted, hvor Statens Hovedcaſſe findes, hvorfra Udbetalinger ſkee, og hvor der holdes Bog over Indtægt og Udgift (ſ. Rentekammer.) Skatkiſte, en. ſ. Pengekiſte. Skatmeſter, en. den, ſom foreſtaaer, har Opſyn m. Skatkammeret. "Hvor let ſandt duelige Skatmeſtere heraf Anledning t. en aarlig Skat." Guldberg. — Skattegraver, en. den, ſom grav[er] der i Jorden efter ſkiulte Skatte.

2. Skat, en. pl. Skatter. [Isl. ...] Afgift, ſom af Regieringen paalæ[gges Un]derſaatterne i en Stat. De [...] Skatter; Byens Skatter (ɔ: [...] ſom umiddelbar anvendes t. Stade[ns ...] ter.) Formueſkat, Grundſkat, [...] Landſkat, Saltſkat, m. fl. At [...] udſkrive, indkræve (opkræve), [...] Skatter. At ſvare, betale Skat. [...] een i Skat. = a.) ſkatfri, ſ. [...] ſkatgiven, adj. v. d. ſ. ſ. ſk[...] (Riimkr.) ſkatſkyldig, adj. ſom [...] at betale Skat; iſær t. en Overhe[rre ...] ſkyldige Konger, Riger. (Guldberg[...] ſætte, v. a. 3. ſætte i Skat, beſtem[me Skat]tens Størrelſe f. en enkelt Perſon, [...] heelt Land, en Provinds, en vis F[...] (J. Baden.) = Skattebetient, [...] tient, ſom har m. Skatters Indk[...] ell. med Skatteregnſkab o. d. [...] Skattebog, en. B. hvori holdes [...] over det, een har at betale i Skat, [...] han derpaa afdrager. Skatteb[...] ſkatſkyldig Bonde. Skatteborge[r ...] B. ſom er ſkattepligtig (br. meſt i [...] ligeſom Spidsborger.) Skatte[...] Kongebrev, hvorved Skat udſkrives. [...]tebyrde, en. Byrde af høie, trykke[nde ...] drevne Skatter. "Dybt nedtrykte [...]tebyrderne, ſom Krigen fordrede." [...] Skattecommisſion, en. C. ſom [...] f. at beſtemme, fordele en Skat. [...] fod, en. den Maade, hvorpaa S[...] et Land hæves og fordeles. "E[...] Skattefod." Oluſſen. Skattef[...] tilforn: den, hvis Embede er, at [...] Skatter og føre Regnſkab derov[er ...] Amtsforvalter; i Norge blot: [...] Skatteforordning, en. F. hvorve[d ...] paabydes. "Han giorde aldrig no[...]ligere, end underſkrive en Skat[...]ning." Kampmann. ſkattefri, a[...] gen f. at betale Skat ell. Afgift [...] ingen Afgift betales af. ſkatte[...] Grund. (Guldberg.) Deraf: Ska[...] en. ud. pl. — Skattegaard, en. [...] ſvares S. til Kongen; ufri Gaard. [...] Skattegield, en. d. ſ. ſ. Skat. [...] Skattekonge, en. tilforn: en K[...] Herre over et Land, der ſtod under [...] konges Herredømme og var ham ſk[...] en Underkonge. Skattekorn, et [...] ſom ydes i Skat af Jordeiere og [...]gere. Skattekræver, en. den, [...] kræver Skatter. Skatteland, et. [...]digt Land. (Grundtvig. jvf. Dolm[...]ſtraa. S. 10.) Skattelehn, e[t ...] ſom en Fyrſte havde overladt noge[n ...] vis aarlig Afgift." Schytte. S[katteflig]ning, en. En Afgifts Fordeling [...] efter et viſt Forhold. Skattema[...]

Register over skattepligtige Perso-
ad de have at betale; Skattere-
Skatterulle. Skattepaabud, et.
Paalæg; Udskrivning af en Skat
ingen. (Oluffen.) skattepligtig,
pligtig t. at svare Skat. (det
skattefri.) En s. Bonde. 2. som
a svares af. skattepligtig Jord.
ssel, en. Angivelse, hvad og hvor-
enkelt Mand, t. en vis Tid har at
kat. Skattering, et. i Norge: de
nge, p. hvilke de kongelige Skat-
ures. skatteydende, adj. v. som
, som maa svare Skat. (Oluffen.)
, v. n. 1. (har.) [af Skat, vec-
Skat, give Skat, og være for-
til. At skatte til Kongen. "Geist-
taatte skatte t. Staten af dens
Beskyttelse. "Evig er dets tause Lov
inner, at skatte til de Kiækkes
ild. "Og Tydskeren mig skatter,
for mine Sværd." Øhlenschl.
, v. a. f. vurdere, agte, sætte
"En Forfatter, der ei sin egen
end al Verdens skatter." P. M.
Dette, af det T. schätzen dan-
r. alt af Bording, (II. 154.) Hol-
. Skiemted. 1. Sat.) af Jacobi,
erst i nyere Tider Brugen bleven
iendt den endnu altid støder det
.]
v. a. 1. [J. skafa. A. S. sca-
m. et skarpt Redskab, f. at bort-
fra Overfladen af en Ting. (f.
It skave Barken af en Green. =
s ell. Skavgræs, et. en Sump-
Bregnernes Classe, hvis hvasse
br. til at skave og glatte Træ
nisetum hyemale. — Skave-
kavekniv, en. Jern, Kniv som
ave med.
n. pl.-r. [A. S. Scæd. N. S.
Sv. Skida.] et langagtigt Hyl-
er, hvori noget (især et spidst ell.
skab) giemmes. Kaardeskede,
"Sværdet allene holder Svær-
dem." Engelstoft.
nd, et. [dannet af d. T. Schei-
. I d. Tale: Skeevand.] et af
. calcineret Jernvitriol destilleret
centreret Salpetersyre. (Egent-
vand, fordi man m. reen Sal-
n stille Guld fra Sølv.)
. pl.-r. [J. Skeid. Sv. Sked.]
ab t. at æde Søbemad med, ell.
Munden. En Spiseskee, Skum-
etkenskee, Theeskee. En Sølv-
e, Hornskee, Træskee. = Skee-
en forreste hule Deel af Skeen,
t Flydende øses. Skeefuld, en.
om der rummes i en S. Skee-
Slags Kniv t. at udhule Bladet
. Skeemad, en. uden pl. Mad,
som spises m. Skeer, Søbemad. Skee-
skaft, en. den Deel af en Skee, hvori man
holder den. Skeeurt, en. En i nordlige
Lande (f. E. Grønland) hyppigt voxende
Plante, som er et virksomt Middel imod
Skiørbug; Cocleare. Cochlearia offici-
nalis.

Skee, v. n. impers. skede og skete; er
skeet. [J. at ské.] blive til i Virkelighe-
den, gaae over fra det Mulige t. det Virke-
lige. Det skete engang (tildrog sig.) Det
maa være skeet f. længe siden. Det skeer
ikke hver Dag. Det skete, som han havde for-
udsagt. 2. hændes, times, vederfares. Der
er skeet en Ulykke. Der er skeet ham Uret,
en Skade, en Ulykke. Dig skeer din Ret.
Dermed skeer mig en stor Tieneste. Skee
Guds Villie! 3. giøres, udføres, fuldendes.
Nu er det skeet (giort, udført.) Det
er skeet af Vanvare. Det kan ikke skee
idag. Jeg har sagt ham det f. en Maaned
siden, og endnu er det ikke skeet. Med al
hans Travlhed skeer der dog intet.

Skeeløiet, adj. f. underskele.

Skeevand, et. f. Skedevand.

Skeie, v. n. 1. (er og har.) [beslægtet m.
adj. skiev; Isl. skeikia, at vakle; m. fl.]
vige af fra den rette Linie, fra den rette
Vei. Det skeier t. denne Side. At skeie
fra den rette Vei. "Hvis de skeiet haar
bredt fra de vante Veie." Wessel. At s. af
fra Veien. At skeie til Siden. "Til hvor
forvorpne Veie kan dog en Dødelig af Ære-
syge skeie." Popes Krit. v. Schiermann.
At skeie ud. (f. Udskeielse.)

Skeite, v. n. 1. gaae skievt p. Benene.
(Moth.)

Skel (Grændseskiel) f. Skiel.

Skele, v. n. 1. (har.) [N. S. schelen.]
1. see skievt, see t. Siden, v. at vende Øi-
nene uden at bevæge Hovedet. At skele med
Øinene. Han skelede t. Pigen, skelede t.
Siden hvor hun sad. 2. see skievt, see
Tingene dobbelt, naar begge Øines Glens-
nemsnit ikke falder i een Linie. Barnet ske-
ler. (jvf. skieve.) = skeeløiet, adj. som har
den Naturfeil, at skele m. Øinene. "Den
Skeeløiede regierer blandt de Blinde." Hol-
berg. P. P.

Skelet, et. f. Beenrad.

Ski, en. pl.-er. [J. Skid. A. S. Scide.]
et Slags Skeiter af tynde og lange Brædder,
som spændes p. Fødderne, og hvorved man,
især i Norge, løber ovenpaa den frosne Snee.
— Skiløber, en. den, som forstaaer at løbe
p. Skier.

Skiald, en. pl.-e. [J. Skálld.] en Dig-
ter, Sanger. (Ordet bruges vel, endnu un-
dertiden og fornemmelig i Prosa, særdeles
om det gamle Nordens Digtere; derimod i
Poesie hyppigen, og mest i den sildigste Tid,
for: en Digter i Almindelighed.) = Skial-
dedigt, et. poetisk Digt, Poesie, Digter-

værk. "Du, som har beilet, kiender sligt; det læres ei af Skialdedigt." Øhlenschl. **Skialdekonst**, en. Digtekonst. **Skialdeliv**, et. Digterliv. (Grundtvig.) **Skialdeqvad**, og **Skialdesang**, en. et Digt, især deles af det gamle Nordens Skialde. f. E. Skialdeqvadene i Snorro's Historie. "Da Mióden nu var drukket og Skialdesangen endt." Øhlenschl. = **Skialdskab**, et. Digtekonst, Poesie. (i høiere Stiil.) "En Drik, som besiæler Menneskets Bryst t. Sang, at han henrykt øvede Skialdskab." Øhlenschl.

Skib, et. pl.-e. [J. Skip. A. S. Scipp.] 1. et større Seil-Fartøi, bygget paa en Kiøl, og forsynet m. Dæk; forskielligt fra en **Pram**, **Baad**, **Færge** o. a. Fartøier. f. Dampskib, Førselsskib, Handelsskib, Krigsskib, o. fl. At bygge et S. lade et S. løbe af Stabelen. At udruste, bemande et S. holde et S. i Søen. At gaae til Skibs ɔ: tage Tieneste p. et Skib (derimod: at gaae ombord, begive sig paa et Skib.) At fare t. Skibs. At føre noget t. Skibs. 2. Skibet i en Kirke kaldes (efter det T. og Middelalderens Latin): den mellemste og største Deel af Kirkens Bygning, i Modſ. til Choret og Korset. = a.) **Skibbro**, en. Bro ell. Bulværk ud i Vandet, hvor Skibe lægge til. (jvf. Skibsbro.) **Skibbrud**, et. ulykkeligt Tilfælde, hvorved et Skib strander p. en Kyst, p. Skiær ell. Banker i Søen, og der slaaes i Stykker. At lide Skibbrud (siges om den Søfarende. Skibet siges at strande, forlise, m. m.) **skibbrudden**, adj. som har lidt Skibbrud. **Skibbygger**, en. den, som bygger et Skib, som forstaaer Skibsbygningskonsten. (Malling.) **Skibbyggeri**, et. 1. Sted, hvor Skibe bygges. 2. Konsten, at bygge Skibe. "For at Skibbyggeriet kan blive drevet som en Videnskab." Malling. **Skibmand**, en. den, som giør Tieneste p. et Skib (lidet brugel. f. **Baadsmand**.) Deraf: **Skibmandsgarn**, et Slags Reb. **Skibrede**, et. kaldtes tilforn et Antal Gaards- ell. Jord-Eiere v. Kysterne, som tilsammen vare forpligtede t. at udruste og bemande et Krigsskib. **Skibreder**, f. **Skibsreder**. — b.) **Skiberum**, et. bruges i nogle Tilfælde (f. E. i Skipperbreve, Connossementer) for: Skib, Fartøi. — c.) **Skibsanfører**, en. den, som er den Befalende p. et Orlogsskib, ell. Anfører f. flere. (Malling.) **Skibsbaad**, en. Baad (især en større B.) som hører til, og haves ombord p. et Skib. **Skibsbesætning**, en. d. s. s. Skibsmandskab. **Skibsbielke**, en. Bielke, Tværtræ i et Skib. **Skibsbro**, en. Bro, som bestaaer af nær hinanden liggende og forbundne Skibe ell. Pramme, ell. som hviler p. saadanne. At slaae en Skibsbro over en Flod. **Skibsbrød**, et. haardt bagt Brød, som bruges p. Søreiser. **Skibsbyggeri**, et. 1. Sted, hvor Skibe bygges, og dertil hørende Indretninger.

2. Skibsbygningskonst. "At lære S
skab og Skibsbyggeri." Wandal. (j
for Skibbyggeri og Skibbygger.)
bygmester, en. den, som forstaaer
tager sig at bygge Skibe. **Skibsl**
en. 1. den Bygning, som udgiør
2. Gierningen at bygge et S. —
ben, som lærer dette kaldes Skibsby
konsten. **Skibscapitain**, en. S
især p. et stort Skib, ell. et K
Skibsdragt, en. D. som Skibsfol
Skibsdreng, en. den, som tiener f
p. et Skib, som har den ringe
Skibsdæk, et. d. s. s. **Dæk**. S
en. ud. pl. Fart t. Skibs, Søreis
lads. Skibsfarten har endnu ikk
gyndt. Handel og S. blomstre,
Dvale. (jvf. Seilads.) **Skibsfe**
pl.-febre. visse Slags **Febre**, der
komme p. Skibe i Søen. **Ski**
en. s. **Flaade**. **Skibsfolk**, pl. F
giøre Tieneste p. et Skib; især. B
Baadsmænd o. d. **Skibsfragt**, en
som betales f. Brugen af et Skib.
fragter, en. den, som fragter et S.
færd, en. Sømandsfærd, Skibsfart,
Skibsfører, en. den, som fører et S
har den øverste Befaling og Raadigh
p. et Handelsskib ell. Krigsskib. (Jv
per.) **Skibsgods**, et. 1. Gods
res p. et Skib, hører t. et S. 2.
Skibsgods ɔ: bevægeligt Tougva
Skib. **Skibshavn**, en. Havn, hv
kunne ligge (t. Forsk. fra **Baa**
Skibshund, en. H. som haves om
S. "Opregne Takkel, Tov, Ma
Skibshunde." Holb. P. Paars.
hyre, en. s. **Hyre**. **Skibshær**, en
Skrifter: en Flaade. (D. Riimkrø
Scyp-here.) **Skibsjolle**, en.
dre Skibsbaad. **Skibskarl**, en.
Baadsmand. (Moth.) **Skibskist**
hvori Skibsfolk giemme deres Tøi
Skibskiøl, en. s. **Kiøl**. **Skibskl**
En Klokke, som p. store Skibe hænge
ket. **Skibsklæder**, pl. Klæder, so
folk bruge, Skibsdragt. **Skibsk**
en. Et Skibs udvendige Beklædni
hudning. (Skibshud. Moth.) S
et. s. **Knæ**. **Skibskok**, en. den
ger Mad f. Skibsfolket. **Skibs**
Den Føde, som Skibsfolk sædva
ombord. **Skibskiøkken**, et. det S
Maden koges, paa større Skibe
Skibsladning, en. saameget Gods
tilladet Skib fører. **Skibslast**, en
Skibsluft, en. den Luft, som he
Skib under Dækket. **Skibsluge**
ge, hvorved en Aabning i et Skib
kes. **Skibslygte**, en. Lygte, som
bord p. et Skib. **Skibsmaal**, e
hvorefter et Skibs Størrelse ell.
hed bestemmes. **Skibsmaaler**, en.

d er at maale Skibe. Skibs=
m. Gierningen at maale et Skibs
Skibsmandskab, et. de Sø=
hørr t. et Skib i Søen, som ud=
Besætning. **Skibsmægler**, en.
hvis Forretninger vedkomme alt
hører t. Skibes Klarering, at
ppere ell. Redere Fragt, m. m.
t, en. En vis Deel i Eiendommen
Skibspompe, en. P., hvormed
ets Bund samlede Vand udpom=
ibspræst, en. En p. Krigsskibe og
Skibe, som giøre lange Reiser,
est. **Skibsraa**, en. s. Raa.
, et. Forsamling af Skibets Of=
fornemste Betiente f. at holde
tige Tilfælde. **Skibsreder**, en.
. sin Bekostning udruster et Skib
b og Mandskab, og enten lader
. Ladning f. egen Regning, ell.
f. Andre. **Skibsredskab**, et.
om hører t. et Skib, især Toug=
kibsret, en. Ret, som holdes p.
f. at dømme i Forbrydelser.
et. s. Kor. **Skibsrum**, et. det
et Skib indbefatter under Dæk=
beruftning, en. Gierningen at
S. og hvad dertil hører. Skibs=
Seil. **Skibsseng**, en. En Koie.
e, et. Skiødebrev p. et Skib,
nent, hvorved Sælgeren af et
rager sin Eiendom t. en Anden.
lai. 1803.) **Skibsskriver**, en.
Skibe: den, som fører Regnskab,
s Haandskriver. **Skibssoldat**,
t, som giør Tieneste p. et Krigs=
iner. Moth.) **Skibsspeil**, et.
e udvendige Flade af et Skib.
g, et. Samlingen af de særegne
trnk, som bruges i Søvæsenet
ladsen. **Skibsstyrer**, en. den,
et Skib, er den øverste af dets
; Skibsfører. **Skibssygdom**,
m, som hersker p. Skibe blandt
t. **Skibstold**, en. Told af ind=
nde Skibe; Søtold. Skibs=
. et Slags meget haarde Tve=
bruges som Skibsbrød. Skibs=
i, Redskab, som bruges t. Skibs.
Skibstømmer, et. Tømmer,
nligt og bruges t. Skibsbygning.
mermand, en. En T. som arbei=
bsværfter, ell. er ansat ombord p.
Skibsvrag, et. Vrag af et stran=
Skibsværft, et. s. Værft.
v. a. 1. føre ombord paa ell. føre
(kun m. præp. ind og ud.) At
ver ind (føre dem ombord.) Li=
kibe dem ud. (s. indskibe, udski=
nere bruges: At skibe Varer ud
ud t. Skibs. At skibe Korn ud

v. n. og a. sked, har skidt. [J.
skita. A. S. scitan.] give Skarn ell. Ex=
crementer fra sig giennem Endetarmen;
giøre sit Behov, have Aabning. (Dette, med
de deraf stammende Ord, som Skidehuus
o. fl. finde kun Sted i den laveste Talebrug.)
Skiden, adj. pl. skidne. [J. skitinn.]
ureen, besudlet, tilsmnet m. Skarn, snavset.
= **skidenfærdig**, adj. som ikke holder over
Reenlighed; ureenlig. Deraf: **Skiden=
færdighed**, en. — **Skidenhed**, en. Beskaf=
fenheden, at være skiden, Ureenhed. = **skid=
ne**, v. a. 1. giøre skiden, besudle, tilsmnde.
Skidt, et. ud. pl. [J. Skit, Skitr.]
Skarn, Ureenlighed, Snavs. (Kun i lav
Talebrug; i hvilken det ogsaa bruges som
adj. om det, som er meget slet ell. ringe.)
Skiebne, en. (pl. - r, sielden.) [Isl.
sképna, Dannelse, Natur; skipa, indrette,
ordne.] 1. Indbegreb af de Omskiftninger
i det menneskelige Liv, af de Forandringer i
Tingene, de Tildragelser i Verden, hvis
Bestemmelse ikke staaer i Menneskets Magt;
ell. som udrinde af ubekiendte, nødvendige
ell. af en høiere Magt betingede Aarsager.
Han har havt en forunderlig, heldig, uhel=
dig S. Staternes S. At finde sig i sin
S. "Ingen Kraft t. at møde nogen Skieb=
ne, t. at bære nogen Sorg." Mynster.
(Først i den nyeste Tid er pl. Skiebner be=
gyndt at komme i Brug. "Alle de uvisse
Skiebner, som vi nu see i Møde." Basth.
"Ustadige Skiebner." Mynster. "Hvilke
Skiebner der end skulle vederfares os."
Samme.) jvf. 2 Lod, 4. "Ingen kan be=
stemme sin Lod; Ingen raade f. sin Skieb=
ne." Müller. 2. Skiebnen absol. kaldes
ogsaa den Magt, hvilken man tænker sig
som Grunden og Kilden t. alt det, der
skeer uden Menneskets Medvirkning, t. alle
Tildragelser og Forandringer i Verden, hvis
Gang og Udfald ei af bekiendte Aarsager kan
forklares. Saaledes tales om Skiebnens
Styrelse, Villie; om den blinde Skiebne rc.
= **skiebnerig**, adj. rig p. Skiebnens Om=
skiftninger; som har oplevet mange og
mærkværdige Skiebner. **Skiebneskifte**, et.
Skiebnens Forandring, Omskiftning. (Ra=
bek.) **skiebnestyrende**, adj. v. som styrer,
bestemmer Skiebnens Gang.
Skiel, et. pl. d. s. [J. Skil.] 1. op=
rindelig d. s. s. Forskiel, hvilket nu bruges.
2. den Linie, som skiller imellem to Jord=
stykker, imellem to Eiermænds Grund;
Grændse, Grændseskiel. At sætte Skiel,
at rykke Skiellet. Deraf: Landeskiel, Mar=
keskiel. 3. Evne t. at skielne imellem Tin=
gene og deres Beskaffenheder; Fornuft,
Skiønsomhed. (s. skiellig.) At komme t.
Skiels Aar og Alder (t. Fornuftens Alder.)
(Undertiden allene, og sammentrukket: "Da
han naaede Skielsaar." Wandal. I. 41.
"En Mand, som er kommen t. Skielsal=
der." D. Lov. II. 2, 8. 4. Grund, Aar=

sag. Med Skiel, uden Skiel. Han veed intet S. til det han siger. "Eller han siger sig at vide ingen Skiel dertil, andet end han haver hørt løst Folk saa sige." D. L. VI. 21. 1. — Heraf ogsaa: billig Grund, Billighed. At giøre noget uden Ret og Skiel. "Af hvem han fik det m. rette Skiel." D. Lov. VI. 15. 15. At giøre Skiel for sig ɔ: giøre hvad man bør, hvad billigt er. At giøre een samme Skiel ɔ: Giengield. "Forend han (Faderen) faaer giort de andre (Børn) lige Skiel." D. L. V. 2. 61. "Hun giør ham ærlig Skiel derfor." Rahb. (D. Tilsk. IV. 496.) 5. Vilkaar. (forældet.) "Det var mig lige Skiel" (ligemeget.) Øhlenschl. (Thors R.) Med saa Skiel (m. saadant Vilkaar; eller: naar saa er, at. "Med saa Skiel, Andre derved kunne reddes af Fare." B. Thott. (I. 81.) jvf. D. Lov. I. 3. 26. V. 3. 31.) = Skielager, en. A. som giør Skiel imellem to Eiendomme. (Moth.) Skieldige, et. Dige, Gierde, som udgiør et Grændseskiel. Skielgrøft, en. Grøft, som udgiør Skiel imellem Jordeiendomme ell. Lodder. Skielled, et. Led v. et Grændseskiel, ell. anbragt i et Skieldige. Skielmærke, et. det, hvorved et Skiel, en Grændse udmærkes. Skielpæl, en. Grændsepæl. Skielsteen, en. og Skieltræ, et. En Steen ell. et Stykke Træ, som er opreist t. Skielmærke; Grændsesteen, Grændsepæl. Skielvei, en. det Sted, hvor to Veie løbe sammen ell. skilles ad. Moth. = skiellig, adj. 1. fornuftig, rimelig, grundet, tydelig. En skiellig Grund. "Skiellig ell. lovlig Aarsag." D. Lov. III. 16. 13. "Uden skiellig Aarsag. II. 14. 6. III. 13. 7. "Naar det skielligen bevises kan." III. 1. 2. IV. 1. 4. V. 6. 1. "De — som skielligen befindes p. deres rette Reise at være." III. 19. 17. 2. billig, retmæssig, rigtig, "Skiellig og billig Betaling." D. Lov. I. 24. 25. "Efter som skielligt kan være." IV. 3. 4. "For et skielligt Værd." III. 4. 8. "For skiellig Ophold t. Føde, Klæde og anden Nødtørft." V. 1. 9. — Skiellighed, en. ud. pl. Billighed, Rimelighed. "Da skal han nyde tri Ildebrand t. Skiellighed." D. L. II. 12. 2.

Skielde, v. a. og n. 2. [T. schelten.] give onde Ord, skiænde; tillægge ærekrænkende Benævnelser. At skielde (skiænde) p. een. Han skielder og smælder den hele Dag. (Oprindeligen bemærker skielde: at give en høi, en klingende Lyd; og det Sv. skälla bemærker ogsaa: at giøe.) At skielde een ud. (s. udskielde.) "Hos een hedder det Lærdom, som en Anden skielder ud for Narreri." Stilschov. At s. een for en Tyv, Nidding. "Nu I seer, hvad Mand jeg er, for Tyv I skielder mig ei meer." Holb. P. Paars. — Skielden, en. ud. pl. Banden og Skielden.

— Skieldsord, et. pl. d. s. Ord, hvori man skielder een ud, personlige Benævnelser, hvormed man tiltaler een i vredt S[ind] ell. Hidsighed; Uqvemsord, ærekrænkende O[rd]. "Der gives ogsaa Skieldsord, som sl[et] ere ærekrænkende, og hvorved det utilbørl[ige] blot ligger i Tone og Hensigt." P. E. M[ül]ler.

Skielde, en. dette jydske Ord forekomm[er] i D. Lov V. 10. 45, som synonymt Nædbor, og bemærker en Stok ell. [?] der skal tiene t. det lovlige Maal f. Mask[er]nes Vidde i Fiskegarn, som br. i Liimfiord[en].

Skiellig, adj. s. under Skiel.

Skielm, en. pl. -er. [I. Skelmir.] æreløst Menneske, en Nidding, en u[?] Bedrager. "Jorden maa lade sig bet[?] og dyrke af mangen slem Skielm." Eilsch[ov]. (Ordet bruges ogsaa, ligesom Skalk, i S[?] og i en mildere Betydning. Din Skiel[m] hvad har du der fundet paa?) Lige[?] Skielmsmester, en. den, som godt ve[ed] finde p. List og Løier. — Derimod: Skiel[m]streg, en. allene om nedrige, slette, n[ed]ge, bedragerske Gierninger. Samme [Be]mærkelse har Skielmsstykke, et. Dog [br.] dette Ord ogsaa for: Løier, Pudserier.

Skielmsk, adj. egentlig: som komm[er] en Skielm, æreløs, nedrig; men Ordet [har] næsten ganske tabt denne Bemærkelse [og] br. for: overgiven lystig, fuld af Løier [?] Fr. espiègle.) En s. Dreng, Pige. Deraf: Skielmskhed, en. ud. pl.

Skielne, v. a. 1. (af Skiel.) giøre [Skiel] skiel paa, saavel v. de udvortes Sa[nser] (især Synet) som v. den indre Sa[ns] Fornemmelsen, ell. Forstanden. discern[er]. At skielne imellem to Gienstande, s[om er] langt borte. Jeg kunde ikke s. om [det var] een, ell. flere. At s. imellem rene og [?] Toner, imellem Godt og Ondt. Det er [?] skielgt her at skielne, hvad der er det re[tte]. Skielneevne, en. Evne t. at skielne. [Skiel]nekiende, Skielnemærke, Skielnete[gn] udvortes Mærke ell. Tegn, hvorved [?] skielnes fra andre.

Skiemt, en. ud. pl. [af I. ska[?] kort. P. E. Müller.] 1. Lystighed, Spøg, morende Tidsfordriv. (I. [?] tan.) 2. særdeles: det, der siges [?] vorlig Mening, for Løiers Skyld, [?] Tale; modf. Alvor. At sige [?] Skiemt, i S. Eet (er) Skiemt, [?] Alvor (naar man vil, at den [?] skal tale alvorligt.) At slaae no[get] Skiemt. At drive Skiemt m. [?] noget. (jvf. Spøg.) "Skiemt er [?] satte af Alvor i Talen. Spøg br. [?] samme Modsætning, saavel i Tale [og] Handlinger." Müller. = Skiem[?] en. den, som godt forstaaer sig [?] en Spøgebroder, lystig Person. [Skiem]tedigt, et. Digt, som er skrevet i [?]

…one, ell. hvori skiemtes m. Ting og …er. (satirisk Digt. Holberg.) Skiem…t, en. Indklædning i Skiemt ell. "Jeg, som gaaer igien i denne …tedragt." Baggesen. skiemtefri, …i, fritalende i sin Skiemt. (Sorte… skiemtefuld, adj. som tidt og gier…ger Skiemt, spøgefuld. Skiemte…et. skiemtende Sprog, spøgende Tale. …) = skiemtsom, adj. 1. som inde…S. gaaer ud p. Skiemt. 2. som bru…der Skiemt. Han er meget skiemtsom. …mte, v. n. 1. har. [J. skémta.] Skiemt, især i Tale, spøge, giøre sig "Den, som skiemter, taler f. at …g selv." Müller. At s. med fine …ge. "Skiemt ikke m. dit Barn, at …derefter skal sørge m. det." Sir. 30. …iemter f. grovt. Det er ikke at s. …t er en alvorlig Sag.) "Den ene …i Samtale fremkalder let den An…erfor vil den Stolte ikke lettelig …n. nogen." Müller. En skiemtende …vf. spøge, fiase.) Deraf: Skiemten, …pl. — skiemtviis, adv. i Skiemt, …kiemtende Maade. (Øhlenschl.)

…nd, et. pl. d. s. og Skiender. vrede, …e Ord. At give Skiend. Hun fik …S. for hendes Efterladenhed. (d. … Deraf: Skiendsord. d. samme. …knur, Skiendsord og anden Ulem… Lov. II. 14. 8. (Moth. Holberg. P. …'Nu fielden.

…nde, v. n. 1. [A. S. scendan. …dere.] straffe m. Ord, sige haar…e, straffende Ord t. een, tiltale i … At s. paa een. s. overskiende. …nde een Huden fuld. act. i dagl. T.) …des, v. n. pass. trættes m. høirø…le, skiende p. hinanden. At skien…bandes. De skiendtes offentlig p. … = Skiendegiæst, en. den, som ide…ider, bruger onde Ord uden grundet …ng. D. L. II. 5. 25. "Da han den …e Skiendegiæst til Taushed har …" Fibigers Homer. — Skienden, …ningen at skiende paa een. Skien… Banden. — Skienderi, et. Gier… at skiendes, høirøstet Trætte. jvf. Klammeri. — skiendesyg, adj. me…lelig t. at skiende. Deraf: Skien…en. ud. pl.

…kienk, en. ud. pl. [J. Skénkr.] …m gives uden at tage Vederlag; Foræring.

…kienk, en. pl. -e. 1. Bord, hvor…nkes, hvor de Kar sættes, som man … af og i; Skienkebord. (A. S. … Bæger, Drikkekar.) 2. den, som …illingen at skienke i for andre. (For…men br. endnu i Ordene: Mund… og Overskienk, som er Titelen p… …høie Hofembeder.)

Skjenke, v. a. 1. [J. skénkia. A. S. scæncan.] 1. gyde Drikke af et Kar i et andet, af en Kande, Flaske, Dunk, ꝛc. i et Bæger, Glas, en Skaal ꝛc. At skienke Viin, Øl i Glasset. Skienk i! At s. for een. (ↄ: give ham at drikke.) Han gik selv v. Bordet, for Borde, og skienkede f. Giesterne. At s. for Folk ↄ: at holde Vertshuus, Kro, Ølhuus. Han har Tilladelse at s. Øl og Brændeviin (ↄ: at sælge i liden Mængde.) I d. Tale siges: at skienke een ↄ: give ham at drikke. (Skienke bruges i Alm. om at gyde noget, som skal drikkes, af et Kar m. smal Munding ell. Tud. jvf. øse, gyde. Man siger: At helde Melk af et Fad, af en Skaal i en anden. At skienke (af Thepotten) i Koppen; men at helde af Overkoppen i Underkoppen.) 2. give uden Vederlag, forære. At s. een noget. Seierherren skienker den Overvundne Livet. Gud skienkede ham mange af Livets bedste Gaver. At s. noget bort. (jvf. forære.) "At skienke er at give noget, man kunde raade over, t. en Anden; at forære er at skienke noget af sin Eiendom." Müller. — Det skal ikke blive ham skienket (han skal ikke have giort det ustraffet.) = Sammens. i 1ste Bemærk. Skienkebord, et. s. ovenfor 2 Skienk. Skienkekande, en. Skienkekar, et. Kar, hvoraf Drikkevarer skienkes. Skienkestue, en. den Stue i Kroer og Vertshuse, hvor der skienkes f. Giæsterne. Skienkesvend, en. s. Kieldersvend. Skienkevert, en. Krovert, Kromand. (C. Frimann.) = Skienker, en. den, hvis Bestilling er at skienke f. Giæster. (jvf. Mundskienk.) Skienkning, en. Gierningen at skienke.

Skieppe, en. pl. -r. [Sv. Skäppa. T. Scheffel.] et Kornmaal; den ottende Deel af en Tønde. Ligeledes om Jordmaal: en S. Land, en S. Hartkorn. (s. Tønde.) = Skieppemaal, et. Et Maal, som holder en S. Skieppepose, en. En P. hvori rummes en Skieppe Korn, Meel e. d. Skieppetold, en. Told af Korn, som tages skieppeviis, efter Skieppemaal; ell. Told, som tages af hver S. Korn. skieppeviis, adv. i Skiepper, efter Skieppemaal.

Skieppe, v. n. 1. har. fylde i Skieppen ↄ: give rigelig Grøde i Axene. Kornet skiepper godt i Aar.

Skierf ell. Skiærf, et. [T. Scherpe.] Livbaand, Livbælte, Sværdbælte (Axelskierf.)

Skierm, en. pl. -e. [T. Schirm. Sv. Skärm.] 1. det, som v. at være imellem os og en anden Gienstand, afholder dens ubehagelige Virkning p. os, beskytter os mod denne. Bierget er en S. mod Nordenvinden. En S. mod Solheden. At sætte en S. for Lyset. — figurl. "At tiene t. en Skierm for Uredelighed." A. Ørsted.

Deraf: Lyseskierm, Ovnskierm, Regnskierm, Solskierm. 2. Forsvar, Værn, Beskiermelse. (Moth. sieldnere.) "Ved gamle Loves Skierm og gammel Hævd betrygget." C. Frimann. = Skiermbræt, et. en Indretning af flere, v. Hængsler forenede og stramt beklædte Rammer; (Fløie) som opstilles p. Gulvet i Værelser f. at afholde Træk. Skiermhat, en. En stor, bredskygget Hat. (Moth.) Skiermplante, en. pl. -er. kaldes de Planter, hvis Blomster stode samlede, og danne ligesom en S. (umbellatæ.) ogsaa: skiermblomstrede Planter. Skiermtag, et. Tag, som sættes over noget (f. E. Kornstakke) f. at beskierme det mod Veiret; ell. som lægges p. Mure, f. at forvare dem mod Regn. Skiermvæg, en. s. Skiermbræt.

Skierme, v. a. 1. [T. schirmen.] s. beskierme, værne. "Bedre at skierme sig m. Haanden, end m. Munden." A. Vedel. "Som bevarede hans Ord og skiermede om hans Rige." Mynster. (usædvanl.)

Skiermydsel, en. [T. Scharmützel. E. Scirmish. Gammeld. at skirme, skierme, stride, fegte. "De, som løbe Væddeløb, eller figte og skierme." H. Taussens Postill.] en Fegtning imellem mindre Krigshobe, ell. Fortropper; en liden let Fegtning.

Skierv, en. pl. -e. [I. Skérfr, Portion.] en ganske liden Deel, den mindste Deel af ell. i noget. Den Fattige gav ogsaa sin Skierv. "Naar han udsuer Enker og Faderløse, og berøver dem den sidste usle Skierv." Birkner.

Skiev, adj. [I. skeifr. T. schief. N. S. scheev.] 1. som ei er ret ell. lige ɔ: som viger af enten fra den lodrette ell. den vandrette Linie; (jvf. skak, skraa, vind.) Huset er skievt. Bordet staaer skievt. At skrive skievt; gaae skievt p. Benene. "Esopus skrev sig jo Ryggen skiæv, og Verden blev dog ei mere lige." Bagg. En s. Linie. En skiev (ɔ: spids ell. stump) Vinkel. En skiev (skraa) Flade. (Skraa bruges ofte om Flader, som ei ere horizontale; modsættes vel ogsaa lige, men har aldrig det Bibegreb af en urigtig Stilling, der for det meste følger m. skiev. jvf. vind.) 2. fig. urigtig, falsk. En skiev Forestilling. At dømme skievt om noget. At see skievt t. een, t. en Ting ɔ: betragte m. Avind, m. uvenligt Sind. — Det gik ham skievt, det gik skievt f. ham ɔ: galt, uheldigt. "Det er blevet t. et Ordsprog: Man maa være forneiet m. en skiev Kegle." J. Smidth. — Af skiev, 1 havgu: skievarmet, skievbenet, skievhalset, skievhovedet, skievmundet, skievnæset, skievrygget, o. fl. En skievvinklet Triangel, som har tre skieve Vinkler; modf. en retvinklet. — Skievhed, en. Beskaffenheden at være skiev, baade i egentl. og fig. Betydning.

Skieve, v. a. og n. 1. (har.) [...] skiev. At skieve Munden. (Mo[...] skieve Furen i Pløining." J. B[...] blive skiev; have en skiev Da[...] Stilling. Det skiever t. den ene [...] gaae skievt ell. i en skiev Linie. [...] Veien. (Moth.) 4. At skieve til e[...] see skievt til.

Skieve, en. s. Skiæve.

Skifer, en. [T. Schifer.] [...] deligt Navn f. de grovbladede S[...] som lade sig flække i uigiennemsigti[...] og deles i to Hovedclasser: Lee[...] Kalkskifer; hvoraf Brandskifer, [...] Tagskifer, Tavleskifer o. fl. Uni[...] = Heraf: skiferagtig, adj. som [...] ner S. Skiferart, en. Et vist S[...] fer. Skiferbierg, et. som bestaa[...] skiferblaa, adj. glindsende blaafa[...] nogle Skiferarter i Bruddet. S[...] et. Grube, hvor Skifer brydes. [...] flise, en. Et fladt Stykke S[...] Skiferkul, pl. et Slags let, bræn[...] fer; Brandskifer. Skiferlag, [...] S. i Biergene. Skiferleer, et [...] skiferagtig Leer. (Argilla schisto[...] sen. Skifertag, et. Tag, dække[...] ferfliser. Skifertavle, en. Tavl[...] fer t. at skrive paa, Regnetavle [...]

Skifte, et. pl. -r. [I. Skipt[...] Scyfte.] 1. det, at een Tilsta[...] v. en anden, Forandring i Tilsta[...] skiftning. Aarets Skifter. Det [...] det Skifte. "Sielden er Skifte b[...] Lolle. — Deraf: Maaneskifte, [...] Sværdskifte, Sædskifte, Tidsskif[...] skifte, o. fl. = skifteviis, adv. [...] ling, paa en omskiftende Maade[...] at der skiftes med flere Ting, [...] flere Personer. At bruge sit Tøi [...] De arbeidede skifteviis. — Ski[...] Skiftetal, adv. d. s. s. skifteviis. [...] hun i Skiftetal nu gik, nu laae [...] ge." Arreboe. 2. afdeelt Ant[...] ling. (Om saadanne Afdelinger, [...] teviis giøre Tieneste, i vore sild[...] belovers.) "David delede dem i [...] 1 Krøn. 23. 6. "De vare i hv[...] fire og tyve tusinde." 27. 1. ([...] 1550 har Skikkelse.) 3. Agerla[...] flere Bymænd have Lod, og [...] kes i Skifter. (Moth. s. Agerski[...] gesskifte.) 4. Deling af Gods [...] som en Afdød efterlader; imellem A[...] Arveskifte. At holde S. efter een, [...] At forrette, at slutte et Skifte. [...] frændeskifte. = Heraf: Skiftebe[...] en. lovlig Behandling af et Bo, [...] det. At tage et Bo under S. [...] ning giver Skifteforvalteren den [...] tebehandling beskreven i et S[...] Schytte. Skiftebog [...] Raadstuebog, hvori alle [illegible]

.) Skiftebrev, et. Document, hvori Formue opregnes, og Alt hvad der il Skifteforretningen meddeles beskre- Skiftecommission, en. Samfund af som holde et Skifte. Skifteforret- n. den Retshandling, at holde ell. et Arveskifte; it. Documentet, hvori beskrives. Skifteforvalter, en. den mand, som efter Lov og Anordnin- berettiget t. at skifte efter Afdøde. hold, et. den juridiske Handling, at rveskifte efter en Afdød. (Hansens d. ersen. 2. Udg. 202.) Skiftekien- n. Kiendelse, (Decision) som Dom- ell. Skifteretten afsiger i en Skifte- Skiftelovgivning, en. Love og An- ger, som vedkomme Arveskifter. møde, et. Møde, som holdes af en et ell. i Skifteforretninger. (Hansens tevæsen. 290.) Skifteprotocol, en. . Skiftebog. Skifteret, en. 1. at holde Skifter i en vis Jurisdic- Lehnsbesidderes Skifteret. 2. en et, eller visse Medlemmer i en Ret, . E. i Kiøbenhavn) behandle Skif- 3. den Deel af Retslæren, som om Arveskifte. Den danske Skifte- Skiftesag, en. Sag, Forhandling, nde et Skifte. Skiftesamling, en. ling af Arvinger og andre Vedkom- i Skiftesager; Skiftemøde. At holde ftesamling. Skifteskriver, en. den, retter Skriverarbeidet v. Skifter ell. kifteret. Skiftevæsen, et. Alt hvad r t. Arveskifter og deres Behandling. fte, v. a. og n. (har.) 1. [A. S. , *dividere*. J. skepia, skipta.] 1. le, inddele; især m. Bibegreb om i lige Parter. At skifte en Arv. e have skiftet disse Eiendomme imel- n. "Landet blev da v. Lodkastning " D. Guldb. At have noget at skifte) m. een. — absol. om at dele en m imellem dem, som have Arvet Der er endnu ikke skiftet efter Mo- At s. med Samfrænder. Han har m. sine Børn (om en Enkemand.) ytte ell. faae en Ting for en anden me Art. "Dette Folk har skiftet ligesaa tidt, som det skiftede Kon-). Guldb. At s. Linned, Klæder, At s. Tienestefolk. Barnet skifter . Nogle Dyr skifte Farve om Vin- Hun skiftede Farve (rødmede.) At Sind, forandre sin Mening. "Da hun Sind saa hurtigt, som p. Ha- bedragelige Vind." (C. Winthers 3. Ligeledes om to Personer ell. At s. Breve m. een. At s. Ringe rudefolk.) At s. Kugler (skydes.) ug. 4. neutr. forandres, omskif- e anderledes. "Da maae vi først noget Svigt, som ikke skifter eller svinder." Mynster. "Grundsætninger, som ikke skifte m. Tider og Skikker." Samme. At skifte om, forandre sig, forandres. Han skifter tidt om (forandrer Mening, Sinde- lag.) jvf. omskifte. = Skiften, Skiftning, en. Gierningen at skifte. "En bestandig Skiften imellem Udvidelse og Sammentræk- ning." Mynster. = Skiftefærd, en. om- skiftende Færd, Omskiftning i Livet, i Men- neskets Færd. "Var Villien vores Magt, den skulde ei samtykke i saadan Skiftefærd." et Liigvers. 1698. Skiftested, et. Sted, hvor Reisende skifte Heste og Befordring; Station. Skiftetid, en. den lovbestemte Tid om Aaret, da man kan skifte Tieneste- folk, ell. disse forlade deres Tieneste; Fa- redag.

Skiftes, v. n. pass. giøre noget skifteviis m. en anden. De skiftedes til at bære Barnet. "Men at vi skiftes skal, ved den at holde Vagt." Rahbek.

Skifting, en. pl. -er. [af v. at skifte.] et forbyttet Barn. s. Bytting.

Skik, en. pl.-ke. [J. Skick.] Overeens- stemmelse i frie Handlinger, grundet paa Vane, herskende Mening, ell. Vedtægt; Brug, Sæd, Sædvane. (J Alm. bruges Skik om de udvortes, mere ligegyldige, Sæder om de moralske Handlinger. Skik har derimod et mere almindeligt Begreb end Brug, som er en Skik, der nærmest grun- der sig p. Vedtægt, og Sædvane, hvorved nærmest tænkes p. Vanens Magt.) "Ved Sæder betegnes det, der grunder sig p. hævdede moralske Begreber; v. Skikke det, som efter menneskeligt Godtbefindende er blevet indført. — Det som mange gløre, kan siges at være Brug; men kun det, som giøres almindeligt, er Skik. Naar en Skik ophører, kan den siges at være gaaet af Brug; men meget er Brug, som ei kan kaldes Skik; f. E. Sprogbrug, Skrive- brug." Müller. — Det er ikke S. her i Landet. Forfædrenes Sæder og Skikke." "De holdt intet af deres Fædres hæderlige Skikke." 2 Macc. 4. 15. At føre noget i Skik (bedre: i Brug.) At indføre nye Skikke. Jeg har den S. at ride en Time om Dagen. Det er Skik og Brug her i Byen. (ɔ: almindelig vedtagen Brug.) = skikkelig, adj. 1. sømmelig, manerlig, passende (som nu i denne Bemærk. mere bruges.) "Qvinderne skal pryde sig i skik- kelige Klæder." 1 Tim. 2. 9. 2. som føl- ger god Skik, rettænkende, retskaffen, ulas- telig i sin Opførsel. "En skikkelig Mand er den, der handler, som det skikker sig, der i sin Opførsel ikke giver Medborgere Grund t. Klage." (J det selskabelige Livs forfinede Talebrug er Ordets Værdi nu meget nedsat. "Ved en skikkelig Pige forstaaes oftest en ærlig Tienestepige — en skikkelig Frue vil Ingen sige. Ved "skikkelige Folk" for-

staaes de, den Talende kan være bekiendt at omgaaes m. Skikkelige Folks Børn ere de Rigeres ell. Fornemmeres Børn." P. E. Müller.) Deraf: Skikkelighed, en.

Skik, en. ud. pl. udvortes, passelig Dannelse, Orden. At bringe, faae noget i Skik. (Moth.) Det er ikke i sin rette S. (Orden.) "Vi haver i vor Stad ei Skik, ei Politie." Holb. P. Paars. At sætte S. paa et ungt Menneske. Han har ingen S. paa sig. Det har ingen S. med ham. (s. skikke sig.) I ældre Dansk: Indretning, Orden overhovedet. "Hvo som modstaaer Guds Skik, han modstaaer Gud selv." P. Tidemand. "I Verden haver det sin Maade og Skik, at man giver den meget t. Løn, som arbeider meget." Samme.

Skikke, v. a. 1. [Isl. skicka.] 1. danne, indrette. "Han skikkede Grenene ligesom en Kølle." A. Vedel. 2. ordne, lave, sætte Skikkelse paa. (sielden.) At s. Lov og Ret i Landet. Gud har saaledes skikket det. "Du skikked mine Tider og mine Kaar i dem." C. Frimann. (s. beskikke.) — Skikke sig, for: lave sig til, forekommer endnu sieldnere, og er en Germanisme. "Den gamle Fisker skikked sig til en Morgendræt." Ohlenschl. (Helge.) — Deraf: skikket, adj. v. 1. dannet, skabt. Den Vogn er ilde skikket. 2. beqvem, duelig, passende. — At være skikket, vel skikket til et Arbeide, en Post, et Embede. = Skikkelse, en. pl.-r. [af v. a. skikke. d. tydske Gestalt.] 1. Styrelse. Guds, Forsynets Skikkelse. 2. udvortes Dannelse, Form, Skabning. (Det sidste, nu hyppige Ord forekommer ikke i Bemærkelsen Skikkelse i Bibelen af 1550 ell. de sildigere Biboversl. Derimod er Skabning langt mere brugeligt hos Almuen, end Skikkelse.) Det var af Skikkelse som en Tønde. Skiøn, deilig af Skikkelse. I legemlig S. "Jeg havde den kiærere, end Sundhed og deilig Skikkelse." Viisd. 7. 10. Det har en underlig, usædvanlig S. At give noget Skikkelse. "En Feil kan have meget ulige Skikkelser, og dog blive den samme Feil." Sneed. "Det Usynlige, som aabenbarer sig i de forgængelige Skikkelser." Mynster. "Han tog en Tieners Skikkelse paa sig." Phil. II. 7. 3. en ubekiendt (især levende) Gienstand, som man vel bliver vaer, men ikke nøie skielner, ell. ikke veed at nævne. Jeg saae en Skikkelse i Mørket. En hvid S. viste sig i Baggrunden. "Der stod f. mig som en Mands Skikkelse." Dan. 8. 15.

Skikke sig, v. rec. 1. a.) passe sig, sømme sig, være passelig, sømmelig. Det skikker sig vel, ilde. Det skikker sig ikke for mig, at bede herom. b.) føie sig. Det vil ikke ret s. sig (passe.) At skikke sig i Tiden, s. sig efter eens Villie, Luner. c.) opføre sig, forholde sig. At s. sig vel i sin Tieneste. "Hun skikkede sig i tre[...] som en Tienesteqvinde." Vedels Sa[...]

Skikke, v. a. 1. [d. T. schicken[...] sende, og bruges i alle Tilfælde s[...] At skikke Bud efter een, skikke een [...] skikke bort, tilbage, o. s. v. (P.[...] lers Bemærkning: at "sende" bru[...] for "skikke" i høiere Stiil, eller na[...] er om noget vigtigt, gielder ikke o[...] delig Sprogbrug eller om d. Ta[...] sende endnu altid br. hyppigere, en[...]

Skilderhuus, et. pl.-huse. et [...] Skiul, hvori en Skildvagt p. sin [...] søge Ly imod Veiret. (et ligefrem[...] Schilderhaus optaget Ord; a[...] dern, at staae p. Post, staae S[...] hvilket hos Moth ogsaa hedder: at[...]

Skilderi, et. pl.-er. [af skildre[...] ledlig Efterligning af noget; et [...] en Tegning, et Kobberstykke (me[...] saadanne, der indfattede i Ramm[...] ges p. Væggen.) Et S. i Glas, [...] me. At tage et Skilderi ud af [...]

Skildpadde, en. pl.-r. En [...] Krybdyr ell. Amphibier, som ud[...] v. at være beklædte m. to hornagt[...] de, forenede v. Siderne, hvorunde[...] skiule Hoved og Fødder. Testud[...] T. Schildkröte, som egentl. s[...] Skioldpadde.)

Skildre, v. a. 1. [T. schilde[...] male m. Farver, afmale. (Det br[...] br. endnu, i en særskilt Betyd[...] male p. Silketøi, Baand o. d. m[...] farver t. Pynt. Skildrede Baa[...] dret Taft.) 2. fig. beskrive p. e[...] f. Indbildningskraften beskuelig[...] Taleren skildrede hans Fortienest[...] drelandet. "Mere tydeligt frem[...] Billedlige, naar male br. paa sa[...] de. Den gode Digter skildrer [...] han maler." Müller. Heraf: Ski[...] pl.-er. som især br. i den figurl. B[...] En levende, poetisk, udførlig S[...] At udkaste en S. af Tidens S[...] Skildrer, en. pl.-e. 1. En Mal[...] sielden. "Den største Skildrer i [...] udi Frankrige." Holb. J. de Fra[...] Forfatteren af en Skildring. [...] Charakteer-Skildrer.

Skildvagt, en. pl.-er. 1. [...] at staae p. Post, at give Agt p[...] Sted hvad der foregaaer. I den [...] de: At staae S. 2. en enkelt S[...] saaledes staaer p. Vagt. At af[...] (Optaget af det T. Schildw[...] forekommer først i sildigere Bibelo[...] af 1550 har 1 Sam. 14. 16 [...] Vægter." 2 Sam. 13. 34. "D[...] Vagt." jvf. Skilderhuus.)

Skille, v. a. skillede og skilte; [...] skilia. A. S. scylan.] 1. bo[...] Ting, som vare samlede, el[...]

samme Ting, fra hinanden. "Hvor ... samler dem, som Jorden skiller." ... L. Heiberg. — br. især m. præp. ad, ... fra, ved. At skille ad hvad der var ... At s. Folk ad, som slaaes. At ... hvad der er i Urede. (jvf. adskille.) ... een af med noget ɔ: mage, at han ... det, berøve ham det; ell. befrie ham ... At s. een af med det, han eier. — skille fra, afsondre. At s. fordærvede ... fra de gode; at s. Hveden fra Klin... — At s. een ved noget ɔ: berøve, fra... At s. een v. Livet, v. hans Næring. ... recipr. At s. sig ved noget, ell. skille ... af med noget ɔ: mage, lave det saa, at ... bliver det qvit. At s. sig fra sin Hu... Han skilte sig fra Selskabet, forlod ... 3. fig. neutr. skielne, giøre Forskiel ... At skille imellem godt og ondt. ... man om dette Slag ei dømme kan ... skille." Holb. P. Paars. 4. skille, ... i dagl. Tale. Det skiller kun lidet, ... de ere lige store (der fattes ikke meget ...) = Skillemuur, en. s. Mellemmuur. ... Skillemynt, en. pl.-er. en liden Mynt, ... Sælger og Kiøber i Smaahandel ... skilles ad; (ell. maaskee fordi man i ... Dage star tynde Mynter over, naar ... behøvede at betale en ringere Værdi, ... man havde myntede Penge til.) Smaa... Smaamynt. — Skillerum, et. pl. ... 1. det, som adskiller et (mindre) Rum ... et større (jvf. Skiel, Grændse, Grænd...) Dette Plankeværk er sat til S. ... hans Gaard og Naboens. 2. særd. ... Væg, hvorved et Rum skilles fra ... et, ell. et Værelse afdeles. Et S. ... — Skilletegn, et. s. Skielne... Skilletragt, en. i Chemien: en ..., som man lader blandede Vædsker ... igiennem f. at skilles ad (Separato...) Skillevæg, en. et Skillerum, som ... af en Væg. (Mynster.)

Skilles, v. n. pass. skille sig fra hinan... gaae, komme fra hinanden. m. præp. ... De skiltes ad som Venner. Plan... skilledes ad. Her skilles Rigerne ad ... er Grændseskiellet. (Undertiden ude... Præpos. Inden vi skilles, maae vi ... den Sag afgiort.) Melken skilles ad, ... ad ɔ: ostet, løbet sammen.

Skilling, en. pl. d. s. og -er. [A. S. ...ing. T. Schilling. Ihre udleder ... af skille (og Adelung finder denne at ... den rimeligste af de mange forsøgte ...logier.) jvf. Skillemynt.] Tilforn: ... mindste danske Sølvmynt, hvoraf 16 ... paa en Mark, og som deeltes i 3 Hvide ... 12 Penge. Nu, den mindste danske ...mynt, hvoraf 96 gaae paa en Rigs...daler. — Hvor Talen er om Mynten ..., i Regning, er pl. lig sing. Det ko... 8 Skilling. 48 Skilling er en Rigsdaler Courant. Et Fireskillings-Brød. For to Skilling Peber. — Men er Talen om enkelte Stykker af denne Mynt, for sig betragtede, bliver pl. Skillinger. En Rigsdaler i enkelte Skillinger. Han betalte mig i Kobberskillinger. — Ligeledes i d. Tale figurl. At have Skillinger, gode Skillinger ɔ: Penge, Formue. Han fik Skillinger m. Konen. En Skillings Penge, ironisk: ikke faa Penge. = skillingeviis, adv. en Skilling ell. faa Skilling ad Gangen. At kiøbe, sælge i Skillingeviis. — Skillingslys, et. Lys, som koster en Skilling. Skillingsmand, en. som tager imod Portpenge. Skillingsrente, en. en Skillings ugentlige Rente af en Rigsdaler. Skillingsøl, et. tyndt Øl t. en Skilling Potten.

Skillinge, v. a. 1. At skillinge sammen, giøre et Sammenskud i Skillinger, ell. hvortil hver enkelt bidrager faa Skilling, ganske lidet. (dagl. Tale. "At skillinge sammen til Punsch i Klubben." Rahb. D. T. IX. 114.)

Skilsmisse, en. pl.-r. [Sv. Skilsmessa. Ihre.] 1. Adskillelse imellem Personer. Denne S. kostede Forældrene Taaret. En lang, kort S. Ægteskabsskilsmisse. (Deraf: Skilsmissebrev, som Manden gav Hustruen, naar han vilde skilles v. hende. (Jer. III. 8.) Skilsmissedom, hvorved Ægtefolk skilles ad.) Moth har Ordet Skilsmaal, i samme Bemærk. som nu er forældet. 2. Forældet er a.) Bemærkelsen: Skiel, Adskillelse. (I vore Bibeloverf. "At giøre Skilsmisse imellem Dagen og Natten." 1 Mose B. 1. 7.) b.) Bemærkelsen: Forskiel. "Var ikke denne Frihed, da var der ikke Skilsmisse imellem Dyd og Udyd, lovlige Gierninger og straffelige." N. Hemmingsen. 1572.

Skilt, et. pl.-er. [T. Schild.] 1. en Plade af Metal, som Personer bære t. et Tegn p. deres Bestilling; f. E. Postskilt. 2. Skilt p. en Laas ɔ: et Stykke Jernblik f. Nøglehullet. 3. en Tavle, ell. noget lignende, som hænges over Gadedøren f. at betegne, hvo der boer i Huset. "Hvor tidt et Skilt har skaffet et Vertshuus ell. en Bod Søgning." Rahb. Et Vertshuusskilt, Kroskilt, Haandværksskilt, Skomagerskilt, ꝛc.

Skimle, v. n. 1. (er.) overtrækkes m. Skimmel, sætte Skimmel; mugne. Osten skimler v. at ligge p. et fugtigt Sted. Brødet er skimlet (hvilket dog ogsaa kan tages for adj. afledet af Skimmel.)

Skimmel, en. ud. pl. [T. Schimmel. Sv. Skymmel.] et Slags Snyltevæxter, bestaaende af et hvidt ell. grønladent Mos, der sætter sig p. Overfladen af Ting, som tage Fugtighed t. sig, p. raadnende Fødemidler af Plante- ell. Dyreriget o. s. v.

Mucor. Deraf: skimlet, adj. (s. muggen og mugne.)

Skimmel, en. pl. -er. [T. Schimmel.] en Hest, hvis Farve falder mest i det hvide, men tillige er blandet m. mørkere Farver. Saaledes efter den forskiellige Farve: Graaskimmel, Rødskimmel, Æbleskimmel, o. fl. (hos Moth: en Skimling.)

Skimring, en. (Moth.) s. Skumring.

Skimt, et. pl. d. s. [J. Skima.] En svag Lysning, et svagt Skin. Det første S. af Daglyset. "Diet blev v. Skimt t. Lyset forberedet." Tullin. — figurl. "Naar Helbreds første Skimt p. falmet Kind er skuet." C. Colbiørnsen.

Skimte, v. a. og n. 1. see utydeligt, ikke klart ell. fuldkomment. At skimte noget i Tusmørket. At s. den frembrydende Dag. 2. lyse m. et svagt Skin. Demanten skimter i Halvmørke; men glimrer, straaler v. Lys. Det skimter af Dagen. (Moth.) Deraf: Skimten, en. ud. pl. [Det A. S. Scima er Glands, Lysning; og sciman, at glindse; men ogsaa: at see svagt, være svagsynet.]

Skin, et. pl. d. s. [J. Skin.] 1. det Lys, som udgaaer fra et lysende Legeme; Lysning. "Alt Lys giver Skin; og uden Lys er hverken Glands ell. Klarhed." Sporon. Skinnet af en Ild, af en Lampe. At give et stærkt, svagt S. "Et dunkelt, et klart Skin." Sporon. Maaneskin, Solskin. "Saa efter Lykkens Skin sig Folkets Medhold vender." Falster. 2. figurl. det udvortes Syn af en Ting, det som falder i Øinene. "Naar mindste Skin af Ret, ja Skygge kun er til." Holb. P. Paars. "Et Folk, hvor der hverken findes Grund til, ell. Skin af Misfornøielse." Rahbek. "Synes dette dig ikke en viis Tale? og dog er det kun Skinnet af Viisdom, den har." Mynster. — Særdeles for saavidt som det er forskielligt fra ell. modsat Tingen i sig selv, dens rette Væsen, sande Beskaffenhed. Skinnet bedrager ofte. "Virkelig finde vi næsten allevegne mere Glimmer, end Værdi, mere Skin, end Virkelighed." Rahb. "Og Sorgens falske Skin et Glædes Mærke bar." Schiermanns Merope. At svige een under Venskabs Skin, under S. af at ville fremme eens Bedste. "Under dette Skin vilde de bane sig Vei t. Almuens Fortrolighed." (Tiltro.) Kampmann. — At giøre noget f. Skinnets Skyld (f. et Syns Skyld.) At give sig S. af (Anseelse af, lade-som.) Skinnet er imod ham. = Af denne fig. Bemærkelse: Skindyd, en. udvortes Anseelse af en Dyd, en god Egenskab, som i Virkeligheden ikke er det. (J. Baden.) "Ikke desmindre har denne Skindyd Yndighed nok t. at henrive et følende Hierte." Sneed. — skindød, adj. som er kommen i en saadan Tilstand, der udvortes ligner Døden. Redningsmidler for Skindøde, Druknede. (T. scheintodt.) Ligeledes Skingode, et. (Treschow.) Skingrund, en. 1. det, der synes at være en Grund, men ikke er det; falsk, urigtig Grund. "De, som lade sig forlede af Skingrunde og urigtige Slutninger." Sneed. "Ved optænkelige Skingrunde at ville giøre de[illegible] Vidnesbyrd mistænkeligt." Basth. "D[illegible] der har daaret sig selv m. de Skingrunde, der ere t. Selvmordets Forsvar." [illegible] 2. tilsyneladende, foregiven Grund, [illegible] man dølger den virkelige. Det var kun Skingrund, som han angav. — skinhellig, adj. som giver sig et udvortes Skin af H[illegible]lighed ell. Gudsfrygt, uden virkelig at [illegible]sidde disse Egenskaber. (i d. Tale br. he[illegible] ironisk i samme Bemærk.) Deraf: Sk[illegible]hellighed, en. ud. pl. — Skinlykke, en. in[illegible]bildt, formeent Lykke. (D. H. Ordb.)

Skinbarlig, adj. klar, aabenbar, [illegible]synlig, som enhver kan see. (Holl. schi[illegible]baer. Moth har ogsaa skinbar.) Det f[illegible] kom mig skinbarligt, som jeg saae ham [illegible] "Det er jo ligesom du seer skinbarlig hen[illegible]" Falsters Ovid. "At det gaaer ikke mere [illegible] skinbarligen til m. den legemlige Hielp, [illegible] i Christi Tid." P. Tidemand. 1555. ([illegible]ske usædvanlig er i d. Danske Brugen [illegible] tilsyneladende: "Ikke den blot skinbar[illegible] og fremkonstlede Forsinelse er ønskvær[illegible]" Rahb. D. Tilsk. XI. 83.)

Skind, et. pl. d. s. [J. Skinn.] Det s. s. Hud, 1. tynd Hinde, hvor[illegible] noget overdrages. S. paa Melk, F[illegible] 2. det s. s. Hud, 2. cutis, pellis. ([illegible] om alle Dyr; jvf. Hud; men især om [illegible] hvis Hud er haarrig; ligesom det T. Fe[illegible] Om Mennesket altid Hud; undtagen i [illegible]vere Talebrug.) At berede et Sk[illegible] Biørneskind, Dyreskind, Faareskind, [illegible]reskind, Hundeskind, Kalveskind, M[illegible]skind, Sælhundeskind, Tigerskind ([illegible] Løvehud,) Ulveskind o. fl. Ogsaa om F[illegible]der have en Hud, som kan drages af: A[illegible]skind, Flynderskind, Haiskind. — At [illegible] Skindet af et Dyr; at berede et S. ([illegible] deel Sammens. forstaaes derved især [illegible] garvet Skind.) At holde sig i sit Skin[illegible] holde sig rolig (dagl. T.) "Ti! og hold [illegible] dit Skind!" (Holb. P. Paars. II. 3. Sa[illegible] Jvf. ogsaa Bælg. = Skindbuxer, pl. B[illegible] af Skind, især Dyreskind ell. andet h[illegible]vet S. Saaledes: Skindhandsker, Sk[illegible]hue, Skindpels, Skindtrøie, o. fl. skinddoven, adj. i høi Grad doven ell. [illegible] Skinddyne, en. D. med Overtræk af [illegible] Skindfoder, et (under Klædet.) Sk[illegible]klæder, pl. Klæder syede af Skind. [illegible]mager, adj. yderlig mager, som [illegible] Skind og Been. Skindmær, en. i [illegible] Talebrug: en ussel, meget mager [illegible] Skindpose, en. P. af Skind. [illegible]

...mtrukket m. Skind. Skind-
...ræk, Skindpose. (O. Guldb.)
...en. Trøie, syet af beredet Skind.
. f. skindmaver. Skindværk,
Tøi og andet, som er giort af
...ffen.)

...en. pl. -e. [Isl. Skinnari.]
i Alm. den, som bereder raae
...ader og Skind (en Garver;
. III. 13. 23 og Mandir. d.
II. 27.) Senere er det meest
...n, som bereder hvidgarvede
Felbereder; og er nu næsten
. fig. den, som udsuer sin Næ-
...lig Fordeel ell. Ager. "Blod-
...t og Skindere her seer." Holb.
Moth; der ogsaa har det her-
B. at skinde (T. schinden)
...kriftspr. ei er brugeligt.) jvf.
...inderi, et. Handlingen, at be-
...age ubillig Fordeel; Snyderi.
"I haver Ret, hos os en Dyd
" Holb. P. Paars.

... adj. pl. skingre. om Lyden:
...trængende og ligesom klingen-
...llend.) "Med være skingre
Skrækkens selv." Baggesen.
...ønes skingre Latter." Samme.

... v. n. 1. (har.) give en høi og
...d. At synge m. skingrende
...Stormklokkers og Stormtrøm-
skingrer Fortvivlelsens Raab."
En skingrende (høi) Latter.
...nde Gienlyd." Evald. "For-
skingrende Skrig." Pram.
...men — skingrende af grundløs
Tode. — At skingre med Kob-
...h.) Det skingrede i Skiolde-
...trylende Lyd af skingrende Jagt-
. (Usædvanlig er Brugen af
...m det forekommer hos Bagge-
Skoven skingrer af Nattergа-
...I. II. 131.) — Skingren, en.
: Lyd.

...n. pl. -r. [N. S. Schinke.]
...f et Sviin, helst naar det er
...get; en Flesksteg, Flesksltin-
...iger ogsaa: en Biørneskinke.)
, en. aflang Kobberkiedel, hvori
...s.

...n. pl. -r. [T. Schiene. Sv.
...smal, tynd Plade af Jern ell.
, hvormed noget beslaaes ell.
...saaledes: Hiulskinner. — Arm-
...teenskinner p. et Harnisk. =
...et. det lange Been, som naaer
. Anklerne. [A. S. scin-ban
...*rs anterior cruris*.]

...r. n. 1. (har.) [af Skin, *lu-*
...*ina*. A. S. scinan.] give et
...lar Lysning fra sig. Solen,
...ne. Det skinner igiennem Pa-

piret. (jvf. lyse, glimte, glimre.) "En Gienstand lyser, der giver Lys; den, der viser sig selv at have Lys, skinner." Müller.

Skinsyg, adj. [efter den nu brugelige, skiøndt neppe rigtige Skrivemaade. Sv. swartsiuk.] nidkiær over een, man elsker; som frygter den Elskedes Utroskab, og plages af Mistanke derom; (iversyg.) At være skinsyg over sin Mand. "Vil i dit Bryst en skinsyg Tanke stige." F.-Guldb. (Dette Ord, hvis Oprindelse og Skrivemaade er uvis, findes alt tidlig i det 17de Aarh. og hos Moth, og er derfor m. Uret anseet for nyt. Skrivemaaden skindsyg, er den ældste og uden Tvivl den rette; skiøndt Ordets etymolog. Forklaring efter denne ikke bliver lettere. De, som udlede det af Skin, og forklare Skinsyge v. en Syge, fremkaldte v. Blendværk (jvf. Müllers Synon. I. S. 100) tage ikke Hensyn nok t. Orddannelsen, og t. Ordets Alder.) — Skinsyge, en. ud. pl. den Egenskab at være skinsyg.

Skiold, en. pl. -er. en Plet af nogen Størrelse i Tøi, Linned ell. desl. Der er kommet en stor Skiold i Dugen. = Deraf: skioldet, adj. som har Skiolder, plettet. Kiolen er bleven skioldet i Vasken, p. Blegen. — En skioldet Ko, broget m. store Pletter. (Er vel beslægtet m. det følgende.)

Skiold, et. pl. -e. [I. Skiölldr.] 1. et tilforn brugeligt Forsvarsvaaben, bestaaende af en Plade, som førtes p. den venstre Arm, f. at afbøde Hug og Pilestud. 2. i Vaabenkonsten: den Indfatning, iig et Skiold, hvori Vaabenets Figurer tegnes; Vaabenskiold. At føre adeligt S. og Hielm o: adeligt Vaaben. "At see Udueligheds brøste sig bag Forfædrenes Skiolde." Jacobi. = a.) Skioldbillede, et. B. som man tilforn brugte at male uden p. Skioldene, hvoraf Vaabener og Vaabenskiolde have deres Oprindelse. Skioldborg, en. kaldtes tilforn den Maade at fegte paa, naar Krigsfolk i tæt sluttede Rækker drog de store Skiolde over Hovedet, for at beskytte sig under et stormende Angreb. (Moth.) "Hundrede Mænd skulde slaae en Skioldborg om Kongen." Grundtv. fig. "Om mit Fædreland der staaer en Skioldborg af Landets egne Børn." Thaarup. Skioldbugle, en. rund Forhøining i Midten af Skioldet. skioldbannet, adj. dannet som et S. Skioldrager, en. tilforn: en Svend ell. Tiener, som bar sin Herres Skiold; Vaabendrager. Skioldreng, en. d. s. s. Skioldrager. (Rahbek.) Skioldholder, en. i Vaabenkonsten: de Skikkelser af Mennesker ell. Dyr, som forestilles at holde Vaabenskioldet. skioldhængt, adj. v. behængt m. Skiolde. En s. Sal. Skioldknap, en. 1. d. s. s. Skioldbugle. 2. Knapper i Skioldranden. Skioldmærke, et. tilforn: d. s. s. Skioldbillede; det, som

een førte t. Mærke i sit S. (Arreboe.) Skioldmø, en. En gammel dansk Benævnelse p. ugifte Qvindfolk, der giorde Krigstieneste. Skioldrand, en. den yderste Deel af Skioldet, der omgiver Skioldpladen. (Moth.) Skiolderand. Øhlenschl.. Skioldrem, en. Rem, hvori Skioldet hænges p. Armen. (Skioldhefte. Moth.) Skioldstykker, pl. "kaldes de fire Ringstykker t. et Møllehiul." (Moth.) Skioldtegn, et. d. s. s. Skioldmærke. (Ingemann.) Skioldvagt, en. er af Øhlenschl. brugt for: Skildvagt, 2. dog m. Hensyn til, at det br. om en Tid, da Skioldet hørte m. til Krigerens Bevæbning. "Skioldvagterne vented i skumle Vraa." Nord. Guder. 367. — b.) Skioldebulder, et. Bulder af Skioldene under Angreb og Strid, eller af sammenstødte Skiolde. "Da blev der blandt Heltene et vældigt Skioldebulder." Øhlenschl.

Skiolde, v. n. r. At skiolde for sig, bøde f. sig m. Skioldet. (Hvitfeldt.)

Skiorte, en. pl.-r. [J. Skyrta.] linned Klædemon, som bæres nærmest Kroppen (af Mandfolk. jvf. Særk.) At gaae i bar Skiorte (uden andre Klæder; eller i Beenklæder og Skiorte.) = Skiortebul, en. den Deel af en Skiorte, som bedækker Kroppen (forskiell. fra Kraven ell. Linningen og Ærmerne.) Moth. Skiorteknap, en. K. hvormed Skiorten fæstes sammen v. Halsen ell. Haandledet. Skiortekrave, en. den Deel af Skiorten, som er syet oven t. Bullen og omgiver Halsen, eller ombøiet rækker ud over Kiortelen. Skiortelinning, en. s. Linning. Skiortelerred, et. L. som er tienligt t. Skiorter. Skiorteærme, et. den Deel af Skiorten, som Armen iføres.

Skipper, en. pl. - e. [J. Skipari. T. Schiffer ɔ: Schiffherr, hvoraf Arreboe har dannet sit Skibherre.] den, som forestaaer et Skib (Handelsskib) p. Seiladsen og har Tilsyn m. Skibets Mandskab, Ladning, m. m. en Skibsfører, Skibscapitain. = Skipperburer, pl. vide Burer, Skibsburer, Matrosburer. Skipperdragt, en. En Skippers ell. Sømands Klædedragt. Skippered, en. Ed, som en S. aflægger om Søskade ell. anden Hændelse p. Reisen, og som man ei pleier at troe for vel. Skipperkone, en. En Skippers Hustru. Skipperlaug, et. Laug, Forening imellem de i en Stad boende Skippere. Skipperregnskab, et. R. som en S. aflægger t. Skibsrederen. Skippertidende, en. T. som en S. bringer fra et Sted, han kommer seilende fra. At troe p. Skippertidender. "En falsk Skippertidende fra et fremmed Land kan give Folket en anden Tænkemaade." Schytte. Skippertrøie, en. kort og vid Trøie, som bæres t. Skibs, Matrostrøie.

Skippund, et. pl. d. s. et Tyngdemaal ell. en Vægt, som i Danmark [illegible] Lispund ell. 320 Pd.

Skiul, et. pl. d. s. [J. Skiól.] hvormed noget skiules, bedække[s] Vilde have ikke mindste S. f. dere[s] Et S. mod Uveir. 2. Sted, [hvor man] skiuler noget, hvor man dølger [sig] Dybet vel et Skiul, hvor jeg ei [...] Skam?" Evald. At lægge noget [...] At være i S. gaae, krybe i Skiu[l] Skiul mod Narrenes Besøg." J.

Skiule, v. a. 2. [J. skyla.] drage noget fra at sees, bemærke[s] t. Side, giemme hemmeligen, døl[ge] havde skiult det p. Loftet. At [...] Krog, bag noget. At s. noget for [...] bedække, tilhylle. Han har ikke [...] kan skiule sig med. 3. ikke aabenba[re] fortie; holde hemmelig: At s. S[...] Man søgte at skiule hans Død. [...] sin Skam.

Skive, en. pl.-r. [J. Skifa. T. [Schei]be.] et p. begge Sider jævnt, [...] tyndt (i Alm. rundt ell. rundagti[g] me. Solens, Maanens S. ɔ: [...] Maanen i den synlige Skikkelse, hv[orunder] sig f. os. En Solskive ɔ: et Sol[uhr ...] skyde t. Skiven. At skære noget [...] En S. Brød, Smør. En [...] Honningskiver, Vorskiver, i en K[...] Bordskive, Bordplade. (J Jyll[and] overalt et Bord: en Skive; liges[...] Schive.) = Skiveglas, et. [...] ducsglas (s. Tavleglas.) Skiv[e...] Skud, som skeer t. en Skive. S[kiveteg]ning, en. Gierningen, at skyde t. [Ski]ve, hvorpaa farvede Kredse om e[t] punkt ere afsatte. Skivesteg, [...] som er skaaren i tynde Skiver.

Skive, v. a. 1. skære i Skiver. [...] Smør.

Skiælve, v. n. skialv, og [...] har skiælvet. [J. skialfa. A. S. [...] vakle.] bevæges hastigt og heftigt [...] rystes, bæve. At skiælve af F[...] skiælve som et Æspeløv. (oftere b[æ]ve som et Æspeløv;" men ikke be[...] hos Müller.) — "Han skoggerlde[...] Huset skialv." Bagg. N. Klim. [...] skiælvede under Hestenes Hovsla[g] Jordens Grundvold skialv, og [...] skialv derved." Evald. At skiælve [...] cens Brede, skiælve ved Tanken p. [...] bæve, 2. (som Müller tillægger, [...] om levende Væsener, den Bemærk[...] ryste i Følge en indenfra bevægend[e] "Et Menneske kan skiælve uden [...] thi Rystelsen er maaskee blot [...] P. E. Müller. — Deraf: Skiæ[...] ud. pl.

Skiænd, Kiænde (reprehend[...] viciari) s. Skiend, skiende.

Skiænde, v. a. 1. og 2. [...]

dan.] ødelægge, fordærve, kræn=
Skam, Vanære. At skiænde
Pige. (f. D. Lov. VI. 13. 8.)
ter sin Næse af, skiænder sit An=
pr. "De skiændte og brændte
frem." Storm. "En Fornuft,
iglig skiænder v. sine sandselige
." Basth. At s. eens Rygte.
og ikke mig, enhver Bagtaler
Baggesen. — Deraf: Skiænden,
Skiænden og Brænden. "Den
t Overfald, den Skiænden, den
Plyndren, Myrden, Brænden."

g, adj. [A. S. scandlic, sceond-
ndlich.] som medfører ell. for=
m og Vanære; skammelig, ne=
i Grad usømmelig, forargelig.
rsel, Næringsvei, Gierning. —
ed, en. Beskaffenheden, at noget
.

el, en. ud. pl. [T. Schande.]
d af Skam ell. Vanære. "Er
det stort nok af dem, som sætte
i deres Skiændsel?" Mynster.
gtighed kan et Menneske blive t.
Daarlighed t. Skam; v. Udyder
l." Sporon.

, et. pl. d. s. [Sv. Skär. E.
Klippe i Havet, især saadanne,
angs m. Kysterne. "At Kiølen
Skiær maatte briste." Pram.
ufor Skiærene. Blinde Skiær
, som ikke sees over Vandet.
r, som sit Skib nu synkefærdigt
blinde Skiær." Bagg. (jvf. in=
= Skiærbaad, en. et Fartøi
sfartøi) som v. sin Størrelse og
indrettet og bestemt t. at seile
kiærgaarden. — Skiærflaade,
aardsflaade, en. En Krigsflaade
ade. — Skiærgaard, en. Række,
Klipper langs m. en Kyst.

, et. pl. d. s. 1. et svagt Skin
; (s. Dagskiær, Morgenskiær.)
frembrydende Morgenrøde, der
er m. et svagt Skiær i Østen."
2. en vis, ikke stærk Grad af en
bliver synlig under en vis Be=
Tøiet har et rosenrødt Skiær.
de har et blaaladent Skiær. (s.
Rosenskiær.)

v. a. 1. skille Huden ell. Skal=
dvendige Taver i Hørstængler=
Hørren er braget. At s. Hør. =
ætning, en. pl.-er. — Skiætte=
, som falder af v. Skiætningen.
Skiættel, en. Redskab t. at bans
. naar den skiættes. (Moth.)

n. pl. -e. [A. S. Sceaf, et
g.] et Ord, som hos Slagtere
. Liv bruges om de mindre Tar=
tet Kreatur; der ere omgivne af
Flommerne og Krøset, og som Slagterne
sælge i en Fletning. En Skiæv Tarme.

Skiæve, en. [J. Skæfl. Sv. Skæf.] pl.-r. en ganske liden Deel af Halm ell. Straa; især om de Smaadele af Hørstæng= lens Skal, der falde af v. Skiætningen.

1. Skiød, et. pl. d. s. [J. Skaut.] den Deel af Legemet hos et siddende Menneske, som er imellem Underlivet og Knæerne. At kaste, lægge noget i eens S. Han sov m. Hovedet i hendes Skiød. At tage, sætte een p. Skiødet. — fig. At lægge Hænderne i Skiødet ɔ: være ørkesløs. "I Lykkens Skiød ɔ: i overflødig, fuldkommen Med= gang. "Mens mangen dum og nedrig Herre født slumrer midt i Lykkens Skiød." Bagg. — fig. det Indvortes, Inderste af noget. Jordens S. "Og atter som et Lyn i Dybets Skiød forsvinder." Tode. Han føler sig lykkeligst i sin Familiés S. "Kun han, der veed, hvad de tilkommende Tider bære i deres Skiød." Mynster. = a.) Skiø= debarn, et. 1. Et lidet Barn, som endnu vil sidde p. Skiød. 2. fig. et særdeles kiært, begunstiget Barn; Yndlingsbarn. "Vi Nordboer, hos hvem alle Ting komme fildigere, end hos Naturens sydlige Skiøde= børn." Rahbek. Skiødehund, en. En li= den Hund, som Fruentimre kunne have p. Skiødet; Fruerhund. Skiødelyst, en. Lyst, hvortil een især er hengiven. "Vore Skiø= delyster og herskende Tilbøieligheder." Rah= bek. (Oftere, men i en mildere Betydning, br. Yndlingslyst.) Skiødesynd, en. Synd, som især hersker p. en vis Tid, ell. som en= kelte Mennesker ell. Samfund, Stænder, Folkefærd ere hengivne til. "Hver ny Le= vealder anseer mig f. sin Skiødesynd." Rahbek. "Om han vil røre v. sin egen Skjødesynd, andægtig Gierrighed." P. M. Troiel. "De forrige Tiders Skiødesyn= der kunne vel gaae op mod den nærværende Tids." D. Tilsk. Skiødesøn, en. (usæd= vanl.) s. Skiødebarn. "Dog tænkte jeg, at Dyd var Himlens Skiødesøn." Tullin. "Fortunas Skiødesøn." Rahbek. = b.) Skiødskind, et. Skind, som visse Haand= værksfolk, især Muurmestere og Tømmer= mænd bruge som Forklæde.

2. Skiød, et. pl. d. s. 1. den Deel af en Trøie, som er nedenfor Beltestedet, som er skiødet t. Rygstykket; den Deel af en Kiole (især hos Mandfolk) som er nedenfor Ryg= gen og Hofterne. En Trøie med, uden Skiød. En Kiole m. langt, kort S. [N. S. Schoot. Sv. Sköt. Hos Moth: Flig p. en Trøie.] Deraf: Skiødevest, en. Un= dertrøie ell. Vest m. Skiød paa. (Rahbek.) 2. den nederste Ende ell. Flig af et Seil. (J. Skaut. Bemærkelsen, som dog ei fore= kommer hos Moth, staaer i Forbindelse m. følgende Ord, der maaskee egentlig er det samme.)

Skiøde, et. pl. -r. [Isl. Skaut.] den nederste Flig af et Seil, og Rebet i Enden p. samme, hvormed Seilet strammes ell. spændes. At hale, at fire Skiødet. (Hos Moth: Skiode; hos v. Aphelen: Skiød.)

Skiøde, v. a. 1. øge v. Tilsætning, Tilsyening. At skiøde et Seil.

Skiøde, et. pl. -r. det Brev ell. Document, hvorved Sælgeren indsætter Kiøberen t. Eier af det Solgte, ell. skiøder ham en (fast) Eiendom. (egentlig Skiødebrev.) At tinglæse et Skiøde. At faae S. paa et Huus, en Jord.

Skiøde, v. a. 1. [Sv. sköta. jvf. Ihres Gloss. og Schlegels Anm. t. K. Anchers jur. Skr. II. 415.] overdrage en Grundeiendom t. en anden v. Skiødebrev efter Loven; give Skiøde paa. Gaarden er skiødet til en af Sønnerne.

Skiødesløs, adj. [af det forældede v. a. skiøde ɔ: passe, have Omsorg for. s. skiøtte.] som ikke har tilbørlig Omsorg for, ikke passer noget, som det burde passes (det Modf. af omhyggelig, nøiagtig.) Han er skiødesløs i Alt hvad han foretager sig. "At leve skiødesløs hen udi s. megen Tryghed." Wedels Saxo. 24. (Vi sige nu: sorgløs, ubekymret.) At være skiødesløst paaklædt. En s. Dragt. (jvf. efterladen.) "En efterladen Mand er det ofte mod sin Villie; men den Skiødesløse synder altid af Mangel p. Villie. En efterladen Mand forsømmer idelig at giøre det, han bør; den Skiødesløse bryder sig ikke om at giøre det." Sporon. — **Skiødesløshed**, en. 1. ud. pl. Beskaffenheden, at være skiødesløs. 2. pl. -er. Yttring, Virkning af en skiødesløs Behandling. Man finder mange Skiødesløsheder i hans Sprog.

Skiøge, en. pl. -r. [I. Skækia. N. S. Schöke (Ihre.) Sv. Sköka.] et Fruentimmer, som f. Betaling lader sig bruge af Enhver t. Utugt; et offentligt Fruentimmer. "Da Statsmænd Gøglespil, og Skiøger Love skrev." Poves Krit. v. Schiermann. s. Hore. 3. (Skiøge har allene Bemærkelsen meretrix, som det efter nuværende Brug deler m. Hore. En gift Kone, som bruger andre Elskere, kan vel kaldes en Hore, Horqvinde, men ikke en Skiøge, hvorimod undertiden feiles i Skrifter.) = **Skiøgehuus**, et. d. s. s. Horehuus. **Skiøgejagt**, en. fig. Streifen efter Skiøger p. Gaderne. "Smaagaderne p. Skiøgejagt, I giennemfare." F. Guldberg. **Skiøgelader**, pl. ukydske, letfærdige Lader, Miner. **Skiøgelevnet**, et. det Levnet, en S. fører. "Det offentlige Skiøgelevnets Jammer og Rædsler." Rahbek. **Skiøgeløn**, en. Horeløn. (5 Mose B. 23. 18.) **Skiøgeskilt**, et. Tegn, hvorved Skiøger give sig ell. deres Opholdssted tilkiende. "At den almindelige Mening erkiender Sminken f. et Skiøgeskilt." Rahb. (D. Tilsk. IX. ...) **Skiøgevise**, en. ukydsk, liderlig Vise.

Skiøn, adj. pl. skiønne. [A. S. ... scen. T. schön; formodentlig af sch... nen. jvf. kion.] 1. egentl. og i Alm... lighed: som v. sin udvortes Skikkelse, ... ved det, som vi af Gienstanden forne... giennem de finere Sandser (særd. giem... Synet) vækker et indvortes Velbehag ... os. (pulcher.) Det Skiønne modsat... det Stygge, Hæslige, Uskiønne. Et ski... Syn. En s. Musik. En s. Farve. ... s. Billedstøtte, Bygning, et skiønt Ma... Den skiønne Natur. En s. Skab... Smag f. det Skiønne. Læren om ... Skiønne. (Derimod siges ikke: det sma... lugter skiønt; men godt.) 2. skiøn br... ogsaa i vidtløftigere Bemærk. om Alt, hv... Siælen saavel v. den indre Sands og P... tasien, som v. Fornuftens og den mo... Følelses Virksomhed, modtager et ve... rende, harmonisk Indtryk. En s. T... Et skiønt Digt. En s. Handling. ... skiønne Konster, Videnskaber (som ga... p. at frembringe noget skiønt, ell. h... om det skiønne.) — Skiøn (som er et ... Ord af tydsk Oprindelse) har i det ... Brug og Bemærkelse tilfælles m. s... men dette br. mere i Talesproget, o... den blot sandselige Skiønhed; skiøn ... imod hyppigere i Skriftsproget, ell. o... høiere (intellectuel, æsthetisk, aan... Skiønhed. Deilig (i den ædlere Tal... allene om det, som f. Synet er ... Man siger: en skiøn, en deilig Pi... forstaaer derved gierne noget mere, ... en smuk Pige. (Om en hermed ove... stemmende Brug af deilig i Hverdag... s. Müllers Synon. II. 12; hvor do... skielnet nok imellem god og skiødeslø... brug.) De skiønne, ikke de smukk... ster. (Derimod: det smukke Kiøn.) ... smuk Blomst; men: en udmærket ... deilig Rose. En skiøn Musik — ... smuk Musik. En skiøn, hellere ... smuk Handling. "Hvor den høiere ... hed fremtræder, anvendes Tillæ... skiønt; hvor der kun findes en Sk... som m. Hensyn t. en vis Kreds af ... stillinger, synes at være af en lave... br. Udtrykket smukt. Hvor denne ... ikke kan iagttages, ell. ikke bemærkes, ... begge Udtryk br. i Flang." P. E. ... = **Skiønhed**, en. den Egenskab, ... skiøn. [pl. Skiønheder bruges for: ... Personer (helst Fruentimre) ell. Eg... Hun er en af Byens største Ski... At føle, fatte Skiønhederne i e... **Skiønhedsform**, en. den Form, ... som udfordres t. Skiønhed, som ... overeens m. Reglerne f. Skiønhed. ... **hedsfylde**, en. Rigdom p. Skiønh... Grad af S. **Skiønhedssands**, en. ...

...t. at fatte det Skiønne. = Skiønpla=
...t. og Skiønplet, en. kaldtes smaa run=
...Stykker sort Silketøi, som Fruentimre
...brugte at kline i Ansigtet. — Skiøn=
...t, en. smuk Haandskrift. Skiønskri=
...en. den, som skriver en særdeles smuk
... (Kalligraph.) Skiønskrivning, en.
...ighed i at skrive smukt, og Konsten,
...e det (Kalligraphie.)
...Skiøn, et. ud. pl. [J. Skyn.] Mening,
..., grundet p. det, man skiønner ell.
... Forstandens Slutning; Tykke. "I
...selv, hvor Forbryderen underkaster sig
...merens Skiøn." A. Ørsted. — I St. f.
...k, i Skriftsproget næsten forældede Ord
... hyppigen: Skiønnende. Efter mit
...nnende kan hun være saa gammel.
...er Udfaldet af dette vort Skiønnende
...et, kan vor Dom kun blive een og en=
..." Sporon. — Heraf i Lovsproget:
...nsforretning, en. (Ørsted. N. Jur.
V. 146.)
...Skiøndt, conj. en Forkortn. af end=
...dt. (s. dette Ord.)
...Skiønne, v. n. 1. har. [J. skynia.] 1.
..., forstaae, have Forstand paa (egentl.
...rindel. ligesom skynia, om det, man
...r, skielner v. Synet.) Barnet begyn=
...t skiønne ɔ: at skielne een Gienstand
... anden, at blive opmærksomt. Saa=
... jeg kan skiønne. Jeg skiønner ikke
..., end at han har alle Vidner f. sig.
...agt f. Alt hvad Pøblen skiønner og m.
...angdes hæse Bifald lønner." Bagg.
...ønne i en Sag. "I det man skiønner
... Ting, troer man, at den forholder sig
...es; naar man dømmer, er man (sub=
...) forsikkret derom." Sporon. 2. At
... noget ɔ: erkiende, tilstaae Fortiene=
... noget. At s. paa Velgierninger.
...skiønne.) = Skiønner, en. pl.-e.
... som veed at skiønne, at paaskiønne
... (Tullin.)
...Skiønsom, adj. pl.-me. [af v. skiønne.
...kynsamr.] 1. som har Evne t. at
..., som indseer det rette, billige; for=
...ig. At komme til s. Alder. (Baden.)
... Læser. 2. som skiønner p. Velgier=
...r, p. det Gode, han modtager; er=
...lig. "Kun f. den Skiønsomme har
... Glæde og Værd." Mynster. "Hvo
...som nød det Smaa, fik tidt det Stør=
... Rahbek. — Skiønsomhed, en. ud. pl.
...nen at kunne skiønne. "Deraf, at
...ike vælger m. Skiønsomhed blandt de
...lige Anlæg." Bagg. N. Klim. (s.
...mekraft.) 2. Beskaffenheden at være
...om, Erkiendtlighed. "Den Skiønsom=
...g Følelse, m. hvilken han betragtede
... den mindste Velgierning af Forsynet."
...orf. "Skiønsomhed er af en videre
...dning, end Erkiendtlighed." L. Hei=
... det nemlig Skiønsomhed imod dem,
som have giort vel imod os, gaaer ligesaa
vel, ell. egentlig mest ud p. hele Sinde=
laget, og p. enhver Yttring af samme i
Tale, Adfærd, Opmærksomhed, ꝛc. Er=
kiendtlighed derimod p. en bestemt Gier=
ning, der udrinder af Ønsket, at giengielde.)

Skiør, adj. [Sv. skör. skörna, bryde,
brække i Stykker.] som let brydes, som er
let brækkelig. skiørt Jern, Træ (modsat
sei.) skiøre Tvebakker. At giøre Jorden
skiør v. Pløining. = Skiørhed, en. ud. pl.
Beskaffenheden at være skiør. = skiørhiær=
net, skiørhovedet, adj. fig. som har svage
Tænkeevner, som ikke taaler meget Hoved=
brud; ell. er tilbøielig t. Sindsforvirring.
(Moth.)

Skiørbug, en. ud. pl. [J. Skyrbiugr.
H. Scheurbuik. N. S. Schärbuk.] en
Sygdom, der ytrer sig v. Udslet og anden
fordærvet Tilstand i Huden og Legemets
bløde Dele.

Skiøre, v. a. 1. [af skiør.] At skiøre
en Ager ɔ: pløie den anden Gang p. Tværs.
(Moth.) s. skiørne.

Skiøre, en. [af adj. skiør.] hos Tøm=
mermænd og Skibsbyggere: saadanne Ste=
der inde i et Træ, (især Egetræ) hvor Vedet
er skiørt, aabent og mindre fast og stærkt.
("Nogle Skiører kaldes Marvskiører, fordi
de krydse Marven eller udgaae fra samme."
Kiærneskiører ɔ: Aabninger i Kiærnetræet.
— "En Rundskiøre i Træet, som Skibs=
byggere kalde Kalv." Archiv f. Søvæsen.
III. 235. jvf. 226. 233.)

Skiørlevnet, et. ud. pl. [ikke af det for=
rige adj. men af et forældet adj. skiør,
ureen, ukydsk: Isl. saur (f. E. skiør Begie=
relse, skiør Lyst; en skiør Datter. P. Eliæ.)
hvoraf ogsaa skiørsk i samme Bemærk. og
Skiørskhed. H. Taussen.] Et ukydsk,
utugtigt Levnet; herskende Liderlighed hos
en Person. [J. Saurlisi.] jvf. Ukydskhed,
Utugt, Løsagtighed. "Den Vandel, der
bærer Løsagtighedens Præg, kaldes Skiør=
levnet." P. E. Müller. — Det hertil hø=
rende, besynderligt dannede Ord Skiørlev=
ner ɔ: en Liderlig, en Horkarl, [som findes
hos Moth, i Bibel. af 1550 (5 Mose B. 23.
17. I. Cor. 5. Aab. 21. 8. ꝛc.) i vore nyere
Bibel=Oversættelser, og er brugt af v. Aphe=
len, Baden, Rahb. (D. Tilsk. II. 445. 651)
og andre Nyere] kunde maaskee tænkes at
være opstaaet v. urigtig Læsning af Skiør=
lefvuere ɔ: Skiørlever, der virkelig findes saa=
ledes skrevet i gammelt Dansk; men muli=
gen blot v. Skrivfeil, thi ogsaa denne Form
er ellers ubrugelig.

Skiørne, v. a. og n. 1. [af adj. skiør.]
act. giøre skiør. At skiørne Jorden v. gien=
tagen Pløining. 2. blive skiør. (skiøres.
Moth.) Melken skiørner ɔ: bliver suur.

Skiørost, en. pl.-e. et Slags Ost, som

laves, især i Fyen og Jylland, af oplagt og presset Melk (som p. Isl. hedder Skyr.)

Skiørt, et. pl. -er. Et Klædemon, som Qvindfolk bruge, enten til en Troie, eller under en Kiole (Underskiørt) og som naaer fra Bæltestedet t. Fødderne. Hun gaaer ikke i Kioler, men i Skiørt og Trøie. (Det Sv. Skörte og T. Schürze er derimod vort Forklæde; det Isl. Skyrta, E. Shirt, en Skiorte.)

Skiørte, v. n. 1. (har.) At skiørte op om sig ɔ: sanke Skiørterne, ell. overhovedet løse Klæder, op om sig; opkilte sig. (s. opskiørtet.)

Skiøtte, v. a. og n. 1. passe, tage Vare, have Omsorg for. (Sv. sköta.) "Viben vil skiøtte alle Tuer og kan ei s. sin egen." Ordspr. [I ældre Dansk br. det hyppigen, og skrives mest skiøde. f. E. "Jeg skulde skiøde og tage vare paa det, Gud stikker mig til." P. Tidemand.] Nu ikke meget brugel. uden i den Talemaade: at skiøtte sig selv ɔ: passe sine egne Sager, lade Andre i Fred. "Agt ikke p. hans Raaben, han sikkert langt om længe skiøtter sig." Bagg. (Denne Udeladelse af Pron. er imod Sprogbrugen.) 2. agte, ændse, bryde sig om. "Han skiøtter ingen Ting, ei Kuld, ei hede Dage." Helt. "I deres Hidsighed de Liv og Blod ei skiøtte." Holb. P. P. "Dersom Straffen kommer s. tidt, saa skiøtter man den intet; men foragter den." B. Thott. "Mon Slaven skiøtter hvo hans Herre er?" Storm. 3. gide, have Lyst til. Jeg skiøtter ikke hans Foræringer. (sædvanl. m. præp. om.) Jeg skiøtter ikke om, at være den sidste. "Man kiøber dog ikke gierne det, man ikke skiøtter om." Schytte. (Isl. skeyta.)

Sko, en. pl. Skoe. [I. Skór. A. S. Sco, Sceo.] en Bedækning, ell. Beklædning t. Foden, som naaer t. op p. Vristen, syet efter Fodens Dannelse, sædvanl. af Skind, og forsynet m. en Saale. Skoens tre Dele ere: Saalen, Bag- ell. Kappelæderet og Overlæderet. Er den uden Kappelæder, kaldes den Tøffel. 2. Kont, Bræmme, den nederste Kantning om et Skiørt. (Moth. brugel. i Jylland.) = Skobaand, et. Baand, hvormed Skoremmene bindes sammen over Vristen. Skobod, en. B. hvor Skoe sælges, Skomagerbod. (Moth.) Skobørste, en. B. hvormed Skoe renses og blankes. Skodreng, en. (Moth.) s. Skosvend. Skofedt, et. fed Smørelse t. Skoe og Støvler. Skoflikker, en. den, som bøder gammelt Fodtøi. Skohammer, en. Hammer, som Skomagerne bruge v. deres Arbeide. Skohæl, en. den tykkere Deel af Skosaalen, som er under Hælen. Skokniv, en. K. som Skomagere bruge t. at skære Læderet til. Skolæst, en. s. Læst. Skomaal, et. Maal for Størrelsen af en Sko. Skom den Haandværksmand, som syer Støvler og andet Fodtøi; forskiellig flikkeren, som kun bøder det gamle Skomagerarbeide -dreng -haandv -laug -mester -svend, o. fl. Sam — Skopind, en. pl. -e. smaa Træ ell. Jern, som slaaes i Sko- lehæle. Skopudser, en. den, s sig af at rense og pudse Skoe o s. andre. Skorem, en. 1. E Kappelæderet v. Skoen, som spæ men over Vristen; Spændelæder. Rem, hvormed disse Dele af Sko sammen, i St. f. at spændes; Skosaale, en. det tykke Læder som syes til Kappen og Overlæ er under Fodsaalen. Skospænd hvormed Skoen spændes sammen sten. Skosvend, en. Opvarter (forældet. I. Skósveinn.) Skosværte, en. Blanding af Fedt røg m. m. hvormed Skoe og Støv tes. Skotraad, en. Traad, hvor syes (Begtraad, Risp.) Skotv d. s. s. Skotraad. (Moth.) Skotv pl.-r. d. s. s. Skorem. (A. S. Sc af þvang; I. þvengr, en Rem.) visk, en. det, hvormed Skoe visk tørres. At agte een s. en Skovisk ringe. Skovox, et. Blanding Terpentin og Kønrøg, hvormed Støvler blankes.

Skodde ell. **Skaade**, en. pl.-r. de.] det, som skydes s. noget t. S. for en Dør. Vinduesskodde.

Skoe, v. a. 1. lægge Skoe und en Hest.) 2. beslaae Enden af Metal. (Moth.) "Pælene skoes J. Kraft.

Skofte, en. pl.-r. det grovest Rug ell. Blandingskorn, som Heste at æde.

Skogger, en. En Lyd, som h (Moth.) kun i disse Sammens Skoggerdue, en. et Slags Duer, ligner Latter. Columba risoria. gerlatter, en. høi, skoggrende Latt loe en Skoggerlatter, det ov gialdt." Øhlenschl. — skoggerlee, meget høit. "De strige høit og f naar de ei Skolemester see." Wess Thraso skoggerleer af egen Witt leer jeg ogsaa med, men af han hed." P. M. Troiel.

Skoggre, v. n. 1. har. lee m ter. (Moth.) 2. ogsaa om den med visse Fugle, som Urhanen kalde p. deres Hunner. (Moth.)

Skok, en. pl.-ke. [T. Sch tal af 60. — i Skokketal, i stor Mængde, i store Flokke. Sv. Skock, en Skare.)

e, v. a. 1. [J. skållda. E. to
nænde, svie m. hedt Vand. Han
et sig, har skoldet sit Been. At
viin (f. at faae Haarene af.) fig.
Blæsten skolder Kornet (Moth.)
Skoldkorn, skoldet, afsvedet Korn.
s Ordb.) skoldhed, adj. saa heet,
i skolde (f. E. om Vand.) Skold-
. Gierningen at skolde. = Skol-
en. en stor Blegn, uden Materie;
n. (Moth.) — Skoldekage, en. et
nde Kager, som bages i Bagerovn.
ell. det Brød, det bages af den
ning af Deien. — Skoldekopper,
vndsygdom, som i Udseende noget
rnekopper; Vandkopper.
, en. pl. - r. [Lat. schola.] 1.
or Børn ell. unge Mennesker un-
og Indretningen, som har dette
At gaae i Skole ɔ: oplæres i en
: opvorede imellem Vaaben; Lei-
deres Skole, Tapperhed deres
Jogelius. At sende sine Børn i
At holde en Dreng i S. ɔ: betale
Skolegang. At holde S. ell. en
staae en S. ell. være Skolelærer.
en S. ɔ: være en af Lærerne i en
i holder en S. f. Pigebørn. En
Borgerskole, Landsbyskole; en
ole, Pigeskole, Syeskole. Ride-
gteskole, Syngeskole, Tegneskole,
fig. At tage een i S. ɔ: give ham
sættelse ell. streng Formaning. —
fig. om ethvert Sted, enhver Le-
hvor Omgang, Vane, Exempel
dning t. at lære Godt ell. Ondt.
ns var en Skole f. alle Dyder.
Skole. "Deres Forsamlingssted
le f. Umenneskelighed." J. Boye.
mlingen af Lærere og Børn i en
ell. blot af de sidste. Skolen er
Hele Skolen har faaet Lov idag.
faaet Lov af Skolen ɔ: Tilladelse
borte af S. 3. det, som læres
e (Cursus.) f. E. i den Talemaa-
har gaaet hele Skolen igiennem.
nsten kaldes Skoler de forskiellige
som Hesten og Rytteren lære.
ed sine Skoler. At lade en Hest
Skoler igiennem. 4. i Maler-
en vis Smag i denne Konst, som
stammer fra en enkelt udmærket
M. har været herskende i et vist
Landskab; saavel om Malerne,
deres Værker. Et Maleri af Ra-
skole ɔ: af en af hans Lærlinge.
ienske, nederlandske, tydske S.
entinske, lombardiske, romerske,
ke S. = Skoleaar, en. Aar, som
i tilbringer i Skolen. Det første,
koleaar. Skolearbeide, et. A.
ages, læres i en S. Skolebarn,
m gaaer i S. søger en S. Sko-
lebetiening, en. En Skolelærers Embede,
Bestilling. Skolebog, en. B. der bruges
t. Underviisning, som Lærebog i en S.
Skolebroder, en. den, som gaaer i samme
S. med en anden og t. een Tid. (Moth.)
Skolebrug, en. Skik, som følges i en S.
Skolebygning, en. B. hvor en S. holdes.
Skoledegn, en. D. som tillige holder S.
(Moth.) Skoledreng, en. Dreng, som gaaer
i Skole. (derimod br. sielden: Skolepige.)
Skoleembede, et. d. s. s. Skolebetiening.
Skoleexamen, en. Børnenes Overhørelse i
en S. Skoleflid, en. den Flid, som Lær-
lingen viser i Skoletimerne, ell. under Sko-
legangen i det Hele. Skoleforordning,
en. F. som fastsætter, hvad og hvorledes
der skal læres i Skolerne. Skoleforstan-
der, en. den som forestaaer en S. Sko-
lefux, en. (Tydsk) den, som giør sig til af
unyttig Lærdom; Pedant. (Moth.) Sko-
lefængsel, et. fig. Skoletvang. "I Sko-
lefængslets Baand han hærdes f. Naturens
Stemme." Fr. Guldb. Skolegaard, en.
Gaardsrum, Legeplads v. en Skole. Sko-
legang, en. Gierningen at gaae i Skole,
søge en Skole f. der at underviises. Sko-
leherre, en. den, som har Opsyn m. en an-
seelig Skole ell. Høiskole. Skolehielp, en.
H. til at holde et Barn i Skole. "Hvad
Skolehielp de kan af Kongens Naade faae."
J. Friis. Skolehold, et. den Bestilling,
at holde Skole. Skoleholder, en. den,
som holder en Skole, som allene, ell. med
en Medhielper, besørger Underviisningen i
en S. Skolehuus, et. d. s. s. Skolebyg-
ning. Skolekammerat, en. d. s. s. Sko-
lebroder. Skolekløgt, en. overflødig, ilde
anbragt Kløgt, hvorved man vil lægge for
Dagen hvad man har lært. Skolekund-
skaber, pl. K. som læres, erhverves i en S.
skolelærd, adj. som har den Lærdom, der
faaes v. Skoler, v. Underviisning, mere
end v. egen Grandskning. (Rahbek.) Der-
af: Skolelærdom, en. (hvilket ogsaa over-
hovedet bruges om det, som læres i Skoler.)
Skolelærer, en. den, som er ansat t. at
underviise i en Skole. Skolelærling, en.
den, som faaer Underviisning i en Skole;
Skolediscipel. (Moth.) Skoleløn, en. det,
som Lærlingen betaler f. sin Underviisning i
en S. Skolemester, en. d. s. s. Skolehol-
der. Skolepebling, en. (forældet.) Sko-
ledreng. (s. Pebling.) Skolepenge, pl.
d. s. s. Skoleløn. Skolepog, en. (forag-
teligt.) d. s. s. Skoledreng. Skoleprøve,
en. Prøvelse, som foretages m. Lærlinger i
en Skole; Skole-Examen. Skoleraad,
et. Forsamling af en Skoles Forstander og
øverste Lærere, f. at raadslaae om Skolens
Sager. skolereden, adj. v. En skolereden
Hest ɔ: som har gaaet Rideskolen igiennem.
Skoleret, en. offentlig Afstraffelse i Skolen
v. Pidskning, hvilket tilforn kaldtes: at

staae Skoleret. "Da han endnu ikke var født, havde jeg allerede tre Gange staaet Skoleret." Holb. (Er. Montan. I. 5.) **skolerigtig**, adj. overeensstemmende m. de Forskrifter, som læres i en Skole. At ride, fegte skolerigtigt. **Skolesag**, en. Sag, som vedkommer en S. ell. Skoler. **Skolesprog**, et. Samling af Udtryk, som bruges v. Underviisning overhovedet, ell. i en viis Videnskab i Særdeleshed; ell. det Sprog, de Udtryk, man lærer i Skolerne. (modś. f. E. Omgangssproget.) **Skolestraf**, en. Straf f. Forseelser i Skolen. **Skolestymper**, en. En som er slet oplært i Skolen; ell. en skolelærd Pedant, Skolefux. "Kunde jeg kun faae en Skolestymper fat." Evald. IV. 310. **Skolestøv**, et. figurligt Udtryk. f. E. at ryste Skolestøvet af sig ɔ: for en Tid ophøre m. at undervise ell. studere. **Skolesøster**, en. En Pige, som gaaer i S. med en anden. (Moth.) **Skoletid**, en. 1. den Tid, hvori een søger Skole, under Underviisning i Ungdomsaarene. "Min S. er længst forbi." Vessel. 2. den Tid, da der undervises i en S. **Skoletime**, en. En enkelt T. hvori Underviisning skeer. **Skoletone**, en. den i Skoler, v. Underviisning brugel. Tone. **Skoletugt**, en. Tugt, Orden, som holdes i Skoler. **Skoletvang**, en. Tvang, som Skolers Indretning og Skoleunderviisningen medfører. (Holberg.) **Skoleven**, en. 1. den, man har stiftet Venskab m. under sin Skolegang. "En gammel Skoleven, der næsten har bosat sig hos os." Rahb. D. Tilsk. I. 61. 2. den, som er en Ven af Skolevæsenet. **skoleviis**, adj. som har sin Klogskab, Viisdom, allene fra Skolen ell. ved Skolelærdom, ikke v. Kundskab t. Livet. "De Skolevise har vel ogsaa havt denne Lærdom; men udledet den af falske Kilder." Eilschow. "Efter hine Bud af skolevise Mænd." F. Guldberg. **Skolevæsen**, et. alt det, som hører t. Skoler og Skoleunderviisning.

Skole, v. a. 1. i Ridekonsten: at skole en Hest ɔ: lade den gaae Skolen igiennem.

Skolorm, en. pl. -e. et Slags Insecter m. mange Fødder. (Scolopendra. (Badens lat. Ordb.)

Skomager, en. s. under Sko.

Skonfarsegl, et. pl. d. s. et Slags store Seil p. Baade ell. Jagter. (Arreboe. Heraem. 69.)

Skorpe, en. pl. -r. [I. Skorpa; og skorpna, sammenkrympes, rynkes.] det Haarde, der sætter sig uden p. en blødere Ting f. E. paa Brød. Brødskorpe. — Skorpehud, en. Arpe.

Skorpion, en. pl.-er. et udenlandsk Insect m. Halebrod, hvis Stik holdes f. farligt. Scorpio.

Skorsteen, en. pl. -stene. [T. Schorstein. N. S. Schornsteen.] 1
rindeligen d. s. s. Arne ell. Arnested
Ihre's Gloss. og Adelungs Ordb.) li
det endnu i dagl. Tale hyppigen saaled
At tænde Ild, at koge Mad p. Skors
2. Nu i Almindeligh. en Bygning af
bestaaende af en tragtdannet Opm
over Arnestedet, som ender sig i et fiir
Rør, og tiener t. at føre Røgen op ig
Huset. At bygge, opføre en S.
Skorstenen. En lukket Skorsteen
den, som ingen Arne har, som blot
tager Kakkelovnsrør. — **Skorsteensa**
et. det Tværstykke, af Jern ell. Træ
er lagt over Aabningen t. Arnestede
hvorpaa Forsiden af Skorstenen
Skorsteensfeier, en. Den, hvis Bestill
at rense Skorstene og Stueovne f.
Skorsteensild, en. I. som tændes
ureent Skorsteensrør. **Skorsteensk**
en. den Deel af Skorstenen, som hvæl
over Ildstedet. **Skorsteenspibe**, e
Deel af Skorstenen, som naaer fr
Taget. **Skorsteensplade**, en. Jer
p. Arnestedet ell. i Skorstenen.
steensrør, en. den Deel af Skorstene
naaer fra Arnen t. Taget. **Skors**
skat, en. Skat, som betales af hver S
sene. **Skorsteensspield**, et. et Spi
Skud, hvormed Aabningen i et Skor
rør kan lukkes. **Skorsteensvarme**, e
Varme, som kommer fra Ilden p. Arn

Skorte, v. n. 1. har. [I. skorta
tes, mangle. Det skortede p. Føde
(upersonl. og næsten reent forældet.)

Skose, en. pl.-r. [af uvis, form
fremmed Oprindelse.] Spotteord,
tegloie, spydig Tale. At give een S
(d. Tale. ligesom v. a. at skose een.)

Skothøvl, en. pl.- e. den største
som Tømmermænd, Bødkere og S
bruge. (Ambergs Ordb. T. Bankh

Skotland, n. pr. deraf: Skot
(ell. Skotte) og skotsk, adj.

Skotrende, en. pl. - r. i Bygnin
sten: det Vandløb, som to sammens
Tagflader danne m. hinanden, o
man tildeels pleier at lægge en Ren
Kehlrinne.)

Skotrok ell. **Skotterok**, (Moth) e
eget Slags Spinderok m. et stort Hj
bruges i Fabriker.

Skotte, v. n. 1. har. [beslægtet
skoda, skue.] see hemmeligen, ufs
hen t. en Gienstand. Han skottede
til, over t. Pigen. "Hans Øie
skottede, snart her, snart der,
roligt." Øhlenschl. — Deraf: Sko
ud. pl.

Skov, en. pl. - e. [S. Skóg.]
Træer bevoxet Stykke Land af be
temmelig Størrelse. (jvf. Lund
Ordet bruges saavel om Jorden m

…, som (m. best. Art. ell. uden Art.) om
… i Særdeleshed. — Der er Forskiel
… i en Have og i Skoven. At om-
… m. S. forvandle en S. til Agerland.
…, indhegne en S. At boe i Sko-
… Skoven er endnu ikke grøn, ud-
…. Her vorer god Skov. At vise
…. Granskov, Bøgeskov, Egeskov.
…skov, Høiskov (Overskov, Storskov)
…skov, Naaleskov (Barskov.) Olden-
…. Han har ingen S. til sin Gaard.
… Sviin ind p. Skoven (f. at fedes
… Efteraaret v. Olden.) Men: Han har
… (ell. et Sviin) paa Skoven o: han
… klog. At love een Guld og grønne
… o: give store Løfter. = Skovæbild,
… vilde Æbletræ. Pyrus Malus.
…', et. d. s. s. Skovdyrkning.
….) Skovbakke, en. B. inde i en
…, ell. bevoxet m. Skov. (Baggesen.)
…betient, en. Den, som er ansat v.
…væsenet, ell. til at have Opsyn m.
…. Skovbi, en. pl. -er. vilde Bier,
… i Skovene, og samle Honning i
…. Skovblomst, en. B. som især
… i Skovene. "En Rose blev hver
…blomst under mig." F. Guldb. Skov-
…, en. B. som boer i Skoven, ell. som
… sin Næring af Skoven. (Baggesen.)
…brand, en. B. som opstaaer i en Skov,
… en Deel Træer. Skovbrug,
… en Næringsvei, at opelske Skov og
… Skoven. "Agerbrug — en mere ind-
… Dyrkning af Landet, end Skov-
…" Olussen. (om Brændsel. 292.)
…bund, en. Jordbund, hvor Skov kan
… Skovbygger, en. den, som boer i
… Skovbælte, et. fig. en smal Stræk-
… Skov ell. en Skovstrimmel omkring et
… Land. (Olussen.) Skovbøder, pl.
…, som betales f. Overtrædelse af Skov-
…ninger. (D. Atl. V. 949.) Skov-
…en. Maade at drive Skovjord paa,
… tage Fordeel af Skoven. (Olussen.)
…due, en. den vilde Due, som er Stam-
… t. de forskiell. Afarter af Huusduer.
… Oenas. Skovdyrkning, en.
…gen at opdyrke, opelske Skov. (Schyt-
…ussen.) Deraf: Skovdyrkningslære.
….) Skovegn, en. Egn, Land-
…, hvor der findes megen Skov.
…. Moth.) Skoveiendom, en.
… hvortil der er betydelig Skov.
…, en. den som eier Skov, især af be-
… Størrelse. Skoveng, en. Eng,
…, inde i en S. Skovfald, et.
… Træer i Skoven. (jvf. Vindfælde.)
…ged, en. Opsynsmand ved en Skov;
… Grad, end en Skovrider. Skov-
…ning, en. Anordning om Skovenes
…, Opelskning, m. m. Skovfred-
…. Gierningen, at frede, indhegne
… Skovfugl, en. F. som lever i
Skovene. skovfuld, adj. s. skovriig. "Et
skovfuldt Land." Olussen. Skovfald, et.
Skade, som skeer p. Skoven v. Storm;
Vindfæld. Skovfældning, en. Skovens
Nedfældning. "De nærværende Skovfæld-
ninger give Landets Skiønhed det sidste
Stød." Olussen. Skovgang, en. En
Gang ell. Vei, som dannes i en Skov v
Udhugning. (M.) skovgroet, adj. v. be-
groet m. Skov. Skovgrund, en. 1. en
m. Skov bevoxet Grund ell. Jord. 2.
d. s. s. Skovbund. Skovgræs, et. Græs,
som falder i Skovene. Faar elske ikke S.
Skovgud, en. i Mythologien: Guddom f.
Skoven. Skovhammer, en. Et Redskab,
liig en Hammer, hvormed et Mærke hugges
i Træer, man vil udvise. Skovhegn, et.
Hegn, Gierde, hvormed Skove fredes.
Skovherre, en. d. s. s. Skoveier. "Da har
Skovherren en vis Grundvold at bygge sine
Beregninger paa." Schytte. Skovhon-
ning, en. H. af Skovbier, vild Honning.
Skovhugst, en. 1. Gierningen, at fælde
Træer i Skoven. 2. en vis Deel af en
Skov, som aarviis hugges. (Schytte.)
Skovhuus, et. H. som ligger i ell. ved en
S. Skovhyld, en. Navn p. en Busk-
vært m. temmelig haardt Ved og hvide
Blomster (hvoraf en Afart dyrkes i Haverne
under Navn af Sneeboller.) Viburnum
Opulus. (Qvalkved, Vandhyld, Fuglebær.)
Skovhytte, en. et lidet Skovhuus. Skov-
høi, en. Skovbakke. "En Dal, omkrandset
af fiærne Skovhøie." Bagg. Skovjord,
en. 1. den Jord, som er bevoxet m. Skov,
som anvendes t. Skovdyrkning, eller dertil
er tienlig (modsat: Agerjord, Engjord.)
2. det Jordsmon, som falder i Skove, vege-
tabilsk Jord i Skovene. skovklædt, adj.
v. skovgroet. "Den skovklædte Strand-
bred." Pram. "Skovklædte Bierges Kiæ-
de." Rein. Skovland, et. Et Stykke
Land, tienligt t. Skov ell. bevoxet med S.
Skovlod, en. En vis afdeelt Part af en
Skov. Skovlærke, en. Et Slags Lær-
ker; Busklærke. Alauda arborea. (Moth.)
Skovlæs, et. Et stort Læs Brænde, saa
meget som 3 Bønderlæs. (Moth.) Skov-
løber, en. Tilsynsmand i Skoven, ringere
end Skovfogeden. Skovløg, en. En Plan-
te m. Løgrod, almindelig i Krat og Skove;
Fuglemelk; Græsløg. Ornithogalum lu-
teum. skovløs, adj. uden S. En skov-
løs Egn. "Enhver Besidder af en skovløs
Gaard." Olussen. Skovmenneske, et.
Et M. som i Vildhedens Stand opholder
sig i Skove og udyrkede Egne. (J. Bove.)
Skovmuus, en. M. som lever i Skovene,
Markmuus. (Moth.) Skovmærke, et.
Mærke p. Træer, som udvises. "Til Tegn
at Træerne ere bestemte t. Omhugning,
mærkes de m. et vist Skovmærke." Schytte.
Skovmærke, en. Navn p. en Plante, som

tørret lugter stærkt, og derfor bindes i Krandse; Bykar. Asperula odorata. Skovnellike, en. En Plante, der er almindelig i Enge; Græsnellike, Engnellike. Lychnis flos cuculi. Skovplan, en. En Slette inden i en S. ell. bevoxet med S. (s. Plan, 1.) Skovplantning, en. Gierningen at plante S. Skovpynt, en. fremragende Pynt af en Skov. "Det høie Tag, hist bag v. denne Skovpynt." Evald. Skovraab, et. høit Skrig ell. Raab. (Moth.) Skovrand, en. 1. den yderste Kant ell. Linie af en Skov, som den f. Øiet viser sig i Afstand. Den fierne Skovrand, forgyldt af Morgensolen. 2. den yderste Deel af en Skov, de yderste Træer i en samlet Skov. Den vestlige Skovrand bør man især skaane. Skovreise, en. Reise giennem en Skov, ell. for at føre Brænde fra Skoven. (Moth.) Skovrider, en. Opsynsmand over en Skov, med flere Skovfogeder under sig. skovrig, adj. som har megen Skov. Skovrydning, en. Gierningen at rydde S. Skovrøver, en. R. som opholder sig i Skoven. Skovsag, en. Proces, som vedkommer en Skov, Skovtyveri, ell. desl. skovsat, adj. v. (om Brænde) favnsat i Skoven, hvor det hugges. En Favn skovsat Brænde. Skovsav, en. stor Sav, hvormed fældede Træer saves over. Skovskade, en. Fugl af Ravneslægten. Corvus glandarius. Skovskiel, et. Grændseskiel imellem to Skove. Skovskyld, en. Skovjords Skyldsætning efter Hartkorn, ell. Beregning over Størrelsen af en Skov efter den Landskat, deraf skal svares. (t. Forskiel fra Ager og Eng, og Mølleskyld.) Saaledes f. E. Denne Gaard har to Tønder Hartkorn Skovskyld. Skovsneppe, en. En spiselig Fugl af Sneppe-Slægten. Scolopax rusticola. Skovsti, en. Sti, som gaaer igiennem en S. Skovstrækning, en. Et betydeligt Stykke Land, bevoxet med S. Skovsviin, et. d. s. s. Oldensviin, 1. (Diplom af 1452.) Skovsyre, en. En almindelig i Skove voxende Plante. s. Suurklever. Skovtegning, en. Landskabstegning, hvorpaa Dele af en Skov forestilles. Bagg. (Labyr. II. 271.) Skovtrold, en. et Væsen, en Trold, hvis Bolig antages at være i Skoven (de Gamles Satyr.) "En Skovtrold bildte sig engang ind, at han sang ligesaa godt som Apol." Sneed. Skovtræ, et. T. som voxer og opelskes i Skove; vildtvoxende Træ. "De Træer og Buske, hvis Ved forbruges i Mængde, kaldes Skovtræer." Olussen. Skovtyv, en. den, som stiæler Træer ell. Brænde i en Andens Skov, eller begaaer Skovtyveri. Skovudviisning, en. s. Udviisning. Skovurt, en. Plante, som alene ell. især groer i Skove. Skovvang, en. mindre, indgierdet Skov, der tillige nyttes t. Græsning. Skovvei, en. [...] giennem en S. Skovvogter, en. de[...] som er sat t. at vogte en Skov; Skovleb[...] Skovvæsen, et. Alt hvad der hører t. [...]elskning, Fredning og rigtig Brug af Sko[...] At lægge sig efter, ansættes v. Skovvæ[...]net. Skovæble, et. Frugten af Skovæbl[...] Skovøg, et. Hest, som gaaer ude i S[...]ven. "Saa trædsk som et Skovøg." Mo[...] Skovørk, en. En stor, af Mennesker u[...]boet Skov. (Baggesen.) Skovøxe, [...] stor Brændeøxe, som bruges v. Skovhug[...]

Skove, v. a. 1. fælde (Træer) i Skov[...] At skove Træer. Det skovede Bræn[...] Folkene ere ude at skove. — Deraf: Sko[...]ning, en.

Skove ell. Skovre, en. (sielden i sin[...] pl. Skover (Moth) ell. Skovrer. [I[...] Skóhr.] sveden Skorpe, der sætter sig[...] Bunden af Kar, hvori Grød, Melkemad[...] desl. koges.

Skovl, en. pl. -e. [A. S. Scofl.[...] Skupla. Ihre.] 1. et Redskab af T[...] bestaaende af et bredt og hulet Blad[...] langt Haandgreb, t. at skuffe ell. kaste m[...] med. s. Kasteskovl. At kaste Jord p. [...] Skovlen. At kaste Korn m. en Sk[...] 2. de Fiæle i et Møllehiul, som V[...] falder paa, og derved omdriver [...] (Moth.) Deraf: Skovleværk, et. en [...]retning v. Vandhiul, m. Skovle. (Kr[...] Mechanik.)

Skovle, v. a. 1. kaste, kaste samme[...] en Skovl.

Skraa, adj. pl. skraae. [T. schrä[...] som viger af fra den vandrette ell. lod[...] Linie, hældende, som ei er lige; d[...]skak, hvilket dog nu mindre bruges. [...] skiev.) En skraa Flade. Et skraat [...] (En skraa Linie giennem en Fiirka[...] Diagonal. Derimod: En skiev Vi[...] Paa skraa, i en skraa Retning (I. á [...] At boe skraas over for (i Gaden; [...] lige over for.) (jvf. v. a. at skraae (L[...] v. n. skraane.) — Skraabiælke, en. [...]benkonsten: en bred Stribe, som ga[...] skraa giennem et Vaabenfelt. Skr[...] et. Vinduesfag, anbragt p. et afskaa[...] afstumpet Hiørne af et Huus. (jvf. [...]fag.) Skraahed, en. Beskaffenhed[...] være skraa. Skraakors, et. Kors[...] Sammenfælding ell. Sammensætning[...] skieve Vinkler. (St. Andreas-Kors[...] Carstens. skraaliggende, adj. v. [...]ger i en skraa Retning. skraaløbe[...] v. som gaaer p. skraa ell. ned ad. [...]plan, en. jævn, men hældende [...] Flade. Planum inclinatum. Sk[...]ver, en. En p. Skraa anbragt [...] E. ved Tømmerværket t. et Tag. [...]tag, et. Et Tag, der har Hælding [...]rizonten (modsat: et flade Tag, Ko[...]

…r det, der har en ringe Hælding
Grader.)
…et. smaa Kugler, ell. Jernstum-
…om fyldes i Skraasække (Wandal.
… skydes af Kanoner. At skyde
…
…, en. pl.-er. (forældet. jvf. Fr.
…681. §. 1.) En skreven Vedtægt,
…ildeskraa. (J. skrá, at optegne,
= Skraaherre, en. kaldtes tilforn
…rende ell. Forstanderen i et Gilde.
…, en. (noget, som skraaes)
…lede Tobaksblade, som tygges;
…k. Han bød mig en Skraa.
…, v. a. 1. a.) At skære p. skraa.
…a skraaes mere. ("Veien skraaer
…ide." Moth.) b.)[N.S. schra-
…chroten.] knuse, male grovt p.
(jvf. grutte.) At skraae Korn,
… s. Tobak, ell. absol. at skraae
…Tobak, som holdes i Munden. —
…ng ell. Skraaen, en. Gierningen
— Skraaesax, en. S. hvormed
…der skæres i Stykker. (Moth.)
…rk, et. Indretning p. en Mølle t.
…korn. Grynværk og Skraaværk.
…, et. pl. d. s. et høit, ledeligt,
…rængende Skrig. "En Drusus selv
…al af Søvne vække kan." Holb.
= skraale, v. n. 1. (har.) skri-
græde meget høit, give Skraal
"Naar Barnet skraaler, saa dæm-
…ts Røst." C. Frimann. "Saa-
…aabner Munden, skraale de øvrige
alle af een Tone, og det kommer
…aa, hvo der kan skraale høiest."
Deraf: Skraalen, en. ud. pl. —
… en. den, som raaber, skriger (og
…en, som taler) meget høit. "Disse
Skraalere, der overdøve os m. De-
…er." Rahb. — Skraalhals, en.
den, som idelig skraaler ell. græ-
…
…re, v. n. 1. har. [af adj. skraa.)
…ve ell. være skraa, have en skraa
…ll. Dannelse. "Hvor Høien ven-
…er." Øhlenschl. — Skraaning,
…ældende Flade, Hælding. Huset
Skraaningen af en Bakke. (jvf.
…
…, et. ud. pl. [Sv. Skrafwel,
…det, som skrabes af, skrabes sam-
…ig. det, som intet duer, som er af
…rdi. At sælge gammelt, unyttigt
…
…e, v. a. og n. 1 og 2. [N. S.
…n. Sv. skrapa. J. skrapa. kner-
gnide ell. kradse noget haardt m.
Redskab, ell. saaledes, at en mær-
…kurrende Lyd frembringes. At s.
At s. Gryder. Hunden skraber
. Hønen skraber i Jorden. At
…orter. At skrabe en Ost (f. at rense
Skorpen.) At skrabe noget af. — At s. ud
ɔ: slette ud v. at skrabe. At skrabe med,
ell. skrabe ud m. Fødderne. At skrabe
sammen, fig. at samle. At s. Penge sam-
men. = Skrabejern, et. og Skrabekniv, en.
Et Jern, en Kniv, som br. til at skrabe.
(Moth.) Skrabekage, en. K. som bages
af den Dei, der tilsidst skrabes sammen.
(fig. i d. Tale: det sidste Barn i et Ægte-
skab.) Skrabeskarn, et. S. som afskrabes.
Moth. — Skraben, Skrabning, en. Gier-
ningen at skrabe.

Skrabe, en. pl. -r. 1. Redskab t. at
skrabe med f. E. Hesteskrabe. 2. et lidet
Saar, en Rift, som ei gaaer dybt, en let
Skramme. (Moth.)

Skrade, v. n. 1. (har.) give en skurrende
Lyd fra sig, knerke. (Colding. Moth.) Deraf
Navnet: Skrade, Skraa ell. Skradekorn p.
Planten: Rhinanthus crista galli (Skial-
ler, Ras, Rassel, Hanekam) fordi dens tørre
Frøgiemmer, naar Planten bevæges, give
en raslende Lyd.

Skral. adj. [Holl. schraal, mager, tar-
velig, ringe.] En skral Vind kaldes i Sø-
mandssproget en knap Sidevind, ell. den,
hvormed man netop kan styre den Curs,
man vil. — Vinden siges at skralle, naar den
bliver skral; og modsat, at den rummer.

Skrald, et. pl. d. s. en stærk og bragende
Lyd. Tordenskrald. Sneen styrtede ned i
Dalen m. et høit Skrald. — Deraf: skral-
de, v. a. 1. [Sv. skrälla.] give et Skrald,
frembringe en bragende, knerkende Lyd.
(Man bruger dog gierne Verbet om en min-
dre stærk Lyd; og siger ei let, at Tordenen
skralder.) "Bedøvende skralder den ræd-
somme Stemme." Pram. "Hør! skralder
det ei hist, som Skiold mod Skiold?" Evald.
"Hornets Klang skralde hen ad Østresaltet,
kalde Kæmperne t. Dyst." Øhlenschl.

Skralde, en. pl. -r. et Redskab, som v.
at omdreies frembringer en skraldende ell.
knerkende Lyd.

Skramle, v. n. 1. (har.) give Lyd, som
tomme Kar, der rulles. Moth. (Sv.
skramla.)

Skramleri, et. pl.-er, og Skrammel, et.
ud. pl. (J. Skran.) gammelt, unyttigt Bo-
have og andet ubrugeligt Tøi, som kun fyl-
der Plads op. "Forkaster Stoffets løse
Skramleri, saavelsom Formen, der var in-
tet i." Baggesen.

Skramme, en. pl.-r. [J. Skráma.] et
Saar, især et hugget, men som ei er bety-
deligt ell. dybt. "Den, som slaaer sin Fien-
de et Saar, og den, som hugger ham en
Skramme." B. Thott. (Det bruges saavel
om det friske Saar, som om Mærket efter
det lægede.) = Heraf: skrammet, adj. som
har Skrammer. (Baden.) J. skrámadr.

Skranke, en. pl. -r. [T. Schranke.]
1. Lukkelse for ell. omkring et Sted, be-

staaende af nær hinanden satte og v. Tværtræer forbundne Stave. Høiesterets-Skranker. At ride inden f. Skranken ell. Skrankerne (hvormed en Plads, en Bane er afdeelt.) 2. fig. det yderste Maal, Grændse f. en Gienstand, Kraft, Evne; ell. en saadan Grændse, som Billighed, Klogskab, Sømmelighed foreskrive. At sætte S. for noget. "Grændser ere det sidste af en Ting; Skranker det sidste ved en Ting." Sporon. (Grændser have Tingene i og ved sig selv; Skranker ere Grændser, som sættes for eller om Tingen.) Den menneskelige Aands Skranker. "Der er noget, som den endelige Ting enten ikke besidder, ell. ikke kan faae; det er dette, jeg kalder Skranker." Eilschov. "Guden — oploftede mit Mod langt over Siælens Skranker." (Merope v. Schiermann.) At overskride Billigheds Skranker. At holde sig i Skrankerne, i sine Skranker. = Skrankeværk, et. Indretning t. at aflukke ell. indelukke et Sted m. Skranker. (Unge Karles Speil. 1571.)

Skrante, en. pl. -r. (Moth.) f. Skranting.

Skrante, v. n. 1. (hat.) være sygelig, aldrig have fuldkommen Helbred. Hun har længe skrantet; men er aldrig sengeliggende. — Skranten, en. ud. pl. Skrantenhed.

Skranten, adj. pl. skrantne. som idelig skranter, er svagelig af Helbred; skrantevorn. (Moth.) Skrantenhed, en. ud. pl. Tilstanden, at være skranten.

Skranting ell. **Skrantning**, en. pl.-er. den, som altid skranter, er svagelig. "En stor Deel af de Sygdomme, der ofte i deres saakaldte bedste Aar giør dem t. Skrantninger." Rahbek. "Hist tæller en indbildt Syg hvert Skridt — her mødes han af en virkelig Skrantning." Baggesen.

Skrap, adj. bruges i nogle Tilfælde (mest i d. Tale) i en m. skarp beslægtet Bemærkelse, og er formodentl. kun en Omlyd af dette Ord. Saaledes for: dygtig; streng, rask, hurtig, hidsig. En skrap Arbeider. En s. Kone i sit Huus. En skrap Seiler, Løber. Det fryser skrapt. Det gik skrapt til. Seilet staaer skrapt o: stivt. (Moth.)

Skratte, v. n. 1. (har.) 1. give en vis Lyd, som sprukne Leerkar, naar man slaaer paa dem. "skrattende Kar." Kingo. (f. skrade. Colding har ogsaa n. s. Skradt, crepitus.) 2. lee høit, skoggerlee. (v. Aphelen; formodentlig brugeligt i Norge. Sv. skratta.)

Skratte, n. s. Navn p. en Plante; Skralle, Hyrdetaske, Pungurt. Thlaspi bursa pastoris.

Skred, adj. 1. som let kan skride ell. glide ud; hældende, brat. En skred Bakke. 2. glat, slibrig. Skred Iis; skred som en Aal. (Moth.)

Skred ell. **Skrid**, et. det, at nog
der. Især i Sammens. som: Fjeld
Jordskred, Sneeskred. (Isl. Skrida
Skrent, en. pl. -er. en steil ell
Brink, en brat Hælding, "steil B
ad Bakke." Moth. Skrenten af et
(Nogle skrive det Skrænt.)

Skribent, en. pl.-er. [Af Lat. scri
den, som skriver og udgiver Bøge
Bogskriver, Forfatter. (T. Schrift
ler.) Bogens Forfatter (ikke S.)
længe bekiendt Skribent.

Skrid, et. f. ovenfor Skred.

Skride, v. n. skred; har og er s
[Sv. skrida; hvilket v. Isl. bem
krybe, styde sig frem; og skridna,
glide.] 1. bevæge sig i Skridt, e
anden Maade, lidt efter lidt fremad;
om Bevægelse p. en jævn Flade, s
det, der langsomt glider ell. falder u
Denne Bakke skrider efterhaanden, n
mere ud i Søen. Væggen skrider, e
det ud. Man mærker neppe v. denn
at Skibet skrider. "Fra Landet Kiøl
Bølgen skrider." Fr. Guldb. At skrid
s. igiennem, s. ind; skride over en
(Den Bæk har jeg tidt skredet over.)
satte Vandet Grændser, hvorover
skride tør." C. Friman. — figurl. o
den: Dagen skrider under. (Moth.)
min Alder skride, som du saa yderli
Friman. Aarene skride hastigt bo
Kornet skrider, naar det vil t. at sky
(Moth.) 2. figurl. a.) fremmes,
Fremgang. Arbeidet skrider kun lan
er skredet betydeligt frem. b.) At
noget o: give sig til, i Færd med, b
v. At s. til Sagen. Jeg maa s. til
Midler, saa nødig jeg vil. At s.
Giftermaal. (jvf. fremskride, overs
3. glide hvor der er glat. (Moth.)
Skridebane, en. Glidebane p. Iis. (Mot
Skriden, en. ud. pl. Gierningen at

Skridt, et. pl. d. s. [T. Schrit
Skref.] 1. Flytningen ell. Bevæ
fremad m. Fødderne, som finder S
sædvanlig Gang. At giøre et S.
tilbage. At tage store, lange, ell.
korte Skridt. At komme m. stærk
ste, langsomme S. At gaae m.
Skridt. (Fied, Trin.) Skridt for
o: m. langsomme, afmaalte S.
de Skridt m. een o: gaae ligesaa
som han. — fig. At holde Skridt
den (følge dens Fremskridt.) "Dis
drive dem t. at holde Skridt m
Tidsalders Fremgang." Rahb. —
a.) At giøre det første Skridt i ell
get o: giøre Begyndelsen. "Det
Dommeren forbudet, at gaae et eneste
uden for Lovens klare Bogstav."
b.) et Foretagende, en Handling,
sværlig, ell. en saadan, der et

ell. Behag; ell. som der er noget be-
gt ved. Det var et dristigt Skridt
, at gaae lige t. Forsten. Dette
vil Du komme t. at fortryde. Hun
vovede dette Skridt i Fortvivlelse.
eed, at man vil undskylde dette
m. Nødvendigheden." Birkner. 2.
ngdemaal, som et S. udgiør, ell.
i fra den Gaaendes bageste Fods
under Gangen, t. den forrestes.
saa mange S. i en Time. At
(m. et Bøsseskud) p. 200 Skridt.
rdvanlige Gang, som er forskiellig
og Spring, ell. hos Hesten fra
Fiirspring ell. Galop. At gaae
S. gaae, ride i stærkt S. lade
aae i Skridt. = Skridtgang,
f. Skridt, 3. Skridtmaal, et.
n en Gaaende har f. sine Skridt,
ter han indretter sin Gang. "Den,
f. at røre sig, har sit visse Skridt-
m han t. Legemets Tarv troer
Rahb. — Skridtmaaler, en. Et
. at tælle sine Skridt naar man
kridtviis, adv. i Skridt, efter
2. fig. efterhaanden, lidt efter
t Orden og Kraft kan skridtviis
over hele Landet." Malling.
, v. a. 1. maale ell. afmaale ved
ell. efter Skridt. (Isl. skrefa.)
m. præp. af. At skridte en
Vei af. At skridte et Bed af i

en. ud. pl. [J. Skrift.] 1.
gn p. Ord og Tanker; (i Modf. til
il Tryk, Prent.) At kunne læse
ie Skrift er mig ubekiendt, kan
. — Heraf: Skriftlinie, en. En
ie; en L. i et Skrift. Skrift-
Tegn, som bruges til i Skrift at
ogstaver og Ord. Skrifttræk,
ell. Linier hvoraf Bogstaver og
bestaae. De østerlandske Skrift-
meget forskiellige fra de euro-
2. Maade at skrive paa, med
Bogstavernes Form, Træk, Sam-
g, m. m. Skrifttræk, Haand-
an skriver en smuk, en alt for
"Man læser godt min Skrift,
r ei mit Sprog." Baggesen.
on har sin egen Skrift. Der-
[illegible]skrift, Fracturskrift, Mun-
3. støbte Bogstaver, som bruges
rne. At lade støbe en ny Skrift.
trykt med ny S. ell. med nye
m. staaende Skrifter (Stereoty-
binderskrifter. = Heraf: Skrift-
[illegible] i smaa Rum afdeelt Kasse,
rykkerskrifter lægges bogstavviis,
dtages v. Sætteren. Skrift-
den, som tilskærer Stemplerne,
merne (Matricerne) til Bogtryk-
og støber dem t. Brug i Tryk-

kerierne (saa vel som f. Bogbindere.) Skriftstøberi, et. Sted, hvor Skrifter støbes, m. dertil hørende Indretninger og Redskaber. Skriftstøbning, en. Gierningen at støbe Skrift, m. de forskiellige dertil hørende Arbeider.

Skrift, en, og et. pl.-er. 1. (med Art. en.) I Alm. noget, som er skrevet ɔ: en Samling af Ord og Tanker udtrykte v. Bogstavtræk ell. andre Tegn. Jvf. ovenfor. (1.) Han lod sætte, indgrave en Skrift i Stenen. Hvo som læser denne Skrift. — absol. Skriften, ell. den hellige Skrift ɔ: Bibelen. — Deraf i Sammensætning: en Indskrift, en Omskrift, en Paaskrift, en Underskrift. (Undertiden det m. Skrift fyldte Rum i en skreven ell. trykt Bog. Bogbinderen har skaaret ind i Skriften.) 2. (med Art. et.) Et i et vist Øiemed opsat ell. forfattet skriftligt Arbeide; saavel om det, der virkelig er skrevet, (Document, Haandskrift, Brevskaber; dog kaldes et Brev aldrig et Skrift) som i Særd. om det, der siden er trykt (hvilket undertiden udtrykkelig nævnes.) "Derpaa maa enhver, som i trykte Skrifter vil paatale Misbrug, belave sig." Birkner. Efterladte Skrifter. At udgive eens samlede Skrifter (Værker.) "Disse Indskrænkelser kunne angaae enten Skrifternes Materie eller Form." Birkner. Heraf ogsaa: Afskrift, Maanedsskrift, Stridsskrift, Tidsskrift, Ugeskrift, o. fl. [Enhver Bog er et Skrift; men ikke omvendt. Et Skrift p. eet Ark kalder man ikke en Bog. Et gammelt Skrift, naar det udgives p. ny, bliver en ny Bog. "Ordet Bog har mere Hensigt t. Formen; Skrift t. Indholdet." Sporon.] = Heraf: Skriftdommer, en. 1. den, som er beskikket t. at giennemlæse og bedømme Skrifter før de trykkes, ell. inden de sælges og uddeles; Censor; Bogdommer. 2. den, som kritisk bedømmer et udkommet Skrift; en Recensent. (Popes Krit. v. Schiermann.) Skriftfag, et. Et vist Fag ell. Slags af Skrifter; f. E. i et Bibliothek. Skriftsprog, et. skriftlig Tale; det Sprog, som bruges i, og er uddannet v. Skrifter; modsat: Talesprog. Skrifttvang, en. Tvang, Hindring, som paalægges Forfattere i Udgivelsen af Skrifter. (Rahbek. D. Tilsk. IX. 134.) = Desuden, hvor Subst. bemærker Skriften ɔ: Bibelen: skriftfast, adj. d. s. s. bibelfast. Skriftfortolker, en. den, som fortolker, udlægger Bibelen. (Ogsaa om Fortolkere af andre Skrifter. Eilschov.) Skriftfortolkning, en. Bibelens Fortolkning. skriftgrundet, adj. som er grundet i, kan bevises af Skriften. (Moth.) skriftklog, skriftlærd, adj. som har grandsket Skriften, og hvad der hører t. dens Fortolkning; (jvf. Mynsters Prædikener. 1823. I. 52.) Især br. det om de Skriftkloge hos Jøderne.

Skriftsprog, et. pl. d. s. Et Sprog, en Sentents af Bibelen. **Skriftsted**, et. 1. Et Skriftsprog, ell. ethvert enkelt Udtryk, enhver Talemaade, som forekommer i Bibelen. 2. det br. ligeledes, men sieldnere, om enkelte Steder af andre Forfatteres Skrifter. Han anfører t. Beviis mange Skriftsteder af gamle Forfattere.

Skrifte, ud. pl. og ei med ubest. Art. [J. Skript ell. Skrift og pl. Skriftir. A. S. Scrift, Scryfte. Om Oprindelsen s. Gram i Vid. S. Skr. II. S. 85.] den Handling i Gudstienesten, at Præsten, efter vor ældre, nu aflagte Kirkeskik, hørte de Skriftendes Bekiendelse og derpaa gav dem Afløsning; eller efter den nuværende Skik, at Præsten holder en Skriftetale t. dem, som ville gaae til Alters. Ordet br. kun i de Talemaader: At gaae t. Skrifte, være t. Skrifte. Det ringer t. Skrifte (Moth.) At staae aabenbar Skrifte. = **Skriftebarn**, et. kaldes et Medlem af den christne Kirke i Forhold t. Skriftefaderen. **Skriftebøn**, en. B. som bedes inden man gaaer t. Skrifte. (Moth.) **Skriftedag**, en. Dag, hvorpaa der holdes Skriftemaal. **Skriftefader**, en. kaldes Præsten i Forhold t. den Person, af hans ell. en anden Menighed, som gaaer t. Skrifte hos ham. **Skriftemaal**, et. 1. d. s. s. Skrifte. 2. Synders Bekiendelse, som aflægges af den, der gaaer t. Skrifte. **Skriftepenge**, pl. Betaling, som gives Præsten f. Skriftesedler. **Skrifteprædiken**, en. P. som Præsten holder v. Skriftemaal og Altergang. **Skrifteseddel**, en. Vidnesbyrd, som Præsten meddeler den, som har skriftet og været t. Alters. (Skriftevidne. Moth.) **Skriftestol**, en. En aflukket Stol i Choret ell. Sacristiet, hvor der skriftes.

Skrifte, v. a. og n. 1. [A. S. scrifan.] a.) aflægge Synders Bekiendelse f. Præsten: confiteri. At skrifte sine Synder. At s. for en Præst. b.) at høre Skriftemaal og give Afløsning. absolvere. At skrifte Menigheden. (Moth.) "Der jeg — tæller min Tiende selv, døber og skrifter mit Sogn." F. Guldberg.

Skriftlig, adj. som er skrevet; som udtrykkes i Skrift, forhandles, skeer v. Skrift. (mods. mundtlig.) Et skriftligt Vidnesbyrd. Jeg har sagt ham det baade mundtlig og skriftlig. Man har intet skriftligt derom.

Skrig, et. pl. d. s. [J. Skrækr.] en stærk, giennemtrængende uarticuleret Lyd, som udstødes enten af Skræk, Vrede, Smerte ell. en høi Grad af Glæde. Der hørtes Raab og S. At udstøde et S. give et Skrig. Glædesskrig, Jaandeskrig. [Skrig br. baade om Mennesker og Dyr; Raab allene om de første. "Endog Børn, som endnu ei kunne tale, ell. udtrykke Tanker v. Ord, kunne ikke siges at raabe; de skri[g] ikkun. Thi Skrig er ikkun en høi Lyd u[...] Ord og Mening — Raab den fornufti[...] Brug af en forhøiet Røst; Skrig en d[...] Virkning af vor Stemmes Opløftelse. Sporon.]

Skrige, v. n. skreg, har skreget. [J. skræ[...] kia.] udstøde Skrig. At skrige for nog[...] Barnet skriger efter Ammen. At skri[...] sig hæs. At s. som en Griis. "Man ra[...] ber, fordi man vil; man skriger under[...] den ogsaa naar man ikke vil, og fordi ma[...] ikke andet end kan. At raabe om Hielp [...] skeer naar man indseer Trangen dertil ([...] Faren ikke er alt f. stor og overhængende; man skriger om Hielp, fordi man føler ([...] overvældende) Trang dertil." Sporon. [...] **Skrigen**, en. ud. pl. det, at skrige. **Skri[...]ger**, en. den, som skriger. — **Skrighals**, en. om den, som idelig skriger; Skrå[...] hals. (d. T.)

Skriin, et. pl. Skrine. [J. og A. [...] Skrin.] en liden Kiste m. Laas for. [...] **skriinlægge**, v. a. 3. kaldtes tilforn den [...]remonie, at lægge canoniserede Menne[...] Liig ell. Levninger i en Kiste ell. et Hel[...] skriin, t. offentlig Udstilling. — **Skriin[...]ning**, en. Handlingen at skriinlægge.

Skringel, en. En Rangle. (Mo[...]) **skringle**, v. n. 1. at rangle. (Co[...] Maaskee Jydsk.)

Skrive, v. a. skrev, skrevet. [J. skri[...] 1. i Alm. frembringe Skrifttræk, Bog[sta]ver, Ord, og disse forbundne i Skrift, [...]ten v. Pen og Blæk, v. en farvende [...] (Blyant) ell. ved let Indridsning i O[ver]fladen af noget; (saaledes forskielligt f[ra] indgrave, indhugge en Skrift, stikke [...] i Kobber ell. male den m. Pensel.) [...] skrive m. Blyant, Rødkrid. At s. [...] Fingeren p. Ruden, i Sand. I [...] skriver man p. Palmeblade. At s. [...] Papir, Pergament. At s. Bogstaver, [...]menskrift. At s. en læselig, tydelig [...] Haand. At s. tæt, vidtløftigt. At [...]reent ɔ: afskrive, hvad man først ha[...]vet Udkast til. Pennen vil ikke skri[ve]. At skrive af ɔ: skrive hvad en Ande[n] har skrevet. (s. afskrive.) At skrive [...] (m. Tonen p. Præpositionen) ɔ: ef[...] Skrift. At skrive eens Haand efter [...]terskrive.) Men: At skrive efter [...] efter Tilsigelse (Dictering.) — At s[...] hvad man eengang har skrevet. [...] om (over) en vis Materie.) jvf. [...] At s. op ɔ: optegne skriftlig. — [...]men. Han har skrevet en heel [...]men derom. (jvf. Sammenskrift.) [...] til (m. Tonen p. Præpos.) føie [...] som er skrevet. — At skrive ud [...]kelte Stykker, som andensteds [...] ell. trykte. (jvf. udskrive.) — At [...]tegne sit Navn under et Skrift, [...]

...ærd. udtrykke skriftlig (oftest med den ...t, at det Skrevne skal læses), frem... Skrift; forfatte. At s. et Brev, en ...g, en K...e, en Bog. "At Kilden ...ket maa søges noget dybere, end i ...og skrevne Love." Birkner. At s. ...n. Han skriver (ɔ: kan skrive) ad... fremmede Sprog. — absol. om at Breve og forfatte Bøger. At s. med ... Jeg har skrevet t. ham (ell. skre...n til) i Dag. Man skriver fra Pa...: melder i Breve, Tidender.) Hvor...ver denne Efterretning sig? (ɔ: hvor...en først kommen.) Han skriver paa ... om Opdragelse (ɔ: han er i Færd skrive.) At s. imod een. Denne ...ter har ikke skrevet meget. "At skrive ...er imod Lovene og deres Organ." ...r. "Offentlig skriver hvo som har ...an at føre en Pen." C. Friman. ...ve sig fra sit Embede ɔ: miste det for... sine Skrifter. = Afledede Ord: ... den første Afdeling kun synes at ...nen ikke virkelig hører til n. s. Skri... a.) Skriverbog, en. Bog, hvori ...rer sig til, øver sig i at skrive. ...rbord, et. B. som er indrettet t. at ...d, naar man skriver. Skriverbræt ...krivebræt, (Moth) et. Et Bræt, en ...vle, hvorpaa Børn lære at skrive. ...rpult, en. Pult, t. at sidde ell. staae v. ...an skriver. Skriverstue, en. s. under ...kriver. Skrivertavle, en. Tavle t. ...e paa, især af Stiifersteen. Skriver... Samling af de Redskaber, som høre ...rive, i et lidet Skriin ell. en lignende ...ning. b.) Skrivekonst, en. den ...hed at kunne skrive, betragtet som ... ell. i en høiere Grad. Skrivelyst, ...t t. at skrive, især Bøger. Skri..., Skrivemester, en. den, som giver ...isning i Skrivning. Skrivemaa... En vis Maade, at skrive paa, saa... Hensyn t. Brugen af Lydtegn ell. ...ver, (Orthographie) som af Ord og ... (Stiil). skriverigtig, adj. over...nmende m. rigtig Skrivemaade ell. ...brug. Deraf: Skriverigtighed, en. ...hed i at skrive, saavel grammaticalsk, ...thographisk rigtigt. (jvf. Retskriv... Skriveskole, en. S. hvor Børn ...t skrive. skrivesyg, adj. som har ...st t. at skrive ell. til at være For... Skrivesyge, en. En høi, overdre...ad af Skrivelyst. c.) Skrivfeil, ...d. s. Feil, som af Uagtsomhed be...det man skriver. Skrivpapir, et. ...som er stikket, indrettet t. at skrive ... Forskiel fra Trykpapir.) = Skri... Skrivning, en. Gierningen at skri... ...velse, en. pl.-r. noget, som er skre...en Hensigt at tilmelde een Noget, ...terretning, Underretning, Befaling o. s. v. om ell. angaaende noget. (det T. Schreiben.) [Sporon har bemærket, at "ethvert Brev er en Skrivelse; men ikke omvendt;" og han sætter Forskiellen i, at man v. Udtrykket Skrivelse seer mest p. Indholdet af det Skrevne. Dette er f. saa vidt grundet, at Skrivelse nu især kun br. om Embedsbreve, fra Collegier, (en Cancelliskrivelse) Øvrigheder m. fl. ell. andre Breve, der faae meer ell. mindre Offentlighed; Brev derimod om private Skrivelser.]

Skriver, en. pl.-e. 1. I den alm. Bemærkelse: een, som skriver, en skrivende Person, bruges det næsten kun i nogle sammens. Ord f. Ex. Afskriver, Bogskriver, (sieldent; s. Forfatter, Skribent) Brevskriver, Historieskriver. 2. den, hvis Hovedsyssel er at skrive f. andre. At holde sig en S. I dette Contor er en Fuldmægtig og to Skrivere. Deraf: Birkeskriver, Byskriver, Haandskriver, Herredsskriver, Renteskriver, Skibsskriver o. fl. (jvf. Copiist og Secretair, som i adskillige Tilfælde har fortrængt Ordet Skriver.) = Skriverdreng, en. Dreng, som tiener en Skriver (Moth) ell. i en Skriverstue. Skriverembede, et. Embede, hvormed Titel af Skriver er forbundet, f. Birkeskriver, Byskriver. Skriverkarl, en. den, der har tient sig op fra Skriverdreng i en Skriverstue (Ordet ansees nu f. at være f. ringe, og er næsten aflagt, undtagen hos Almuen. I St. for Skriverkarl siges Skriver.) Skriverkorn, et. En Afgift i Korn, der p. nogle Steder af Bønder og Jordbrugere ydes t. Rettens Skriver, ligesom Dommerkorn t. Herredsfogeden ell. Birkedommeren. Skriverløn, en. 1. den Løn, som gives en Skriver ell. Skriverkarl. 2. Betaling f. at skrive noget. Skriverpenge, pl. 1. d. s. s. Skriverløn. 2. især om den fastsatte Betaling ell. Sportler, som betales v. Retterne og andensteds for en Afskrift, et skriftligt Vidnesbyrd, ell. desl. ligeledes Skattefogeder ell. Oppebørselsbetiente f. at afskrive det, som betales af en aarlig paabuden Skat. Skriverskieppe, en. den Skieppe Korn, som hver Bonde i visse Egne var pligtig at give Herredsskriveren; Skriverkorn. (Moth.) s. Skriverkorn og Dommerkorn. Skriverstue, en. den Stue, hvor Skrivere forrette deres Gierning (Contor.) br. nu sielden, uden hos Forvaltere p. Landet. Skrivertieneste, en. En ringere Skrivers Tieneste ell. Bestilling. Skriverærmer, pl. Lerreds Ærmer, som Skrivere drage uden p. deres Kioleærmer f. at skaane dem f. Slid. (Moth.)

Skriveri, et. pl.-er. Gierningen at skrive; ell. det, som skrives. (i begge Tilfælde oftest m. Bibegreb om Ringeagt.)

Skrog, et. pl. d. s. [J. Skrockr.] en

stor, uhandelig, udannet Ting; ell. en saadan, som har mistet det Ydre af sin rette, fuldstændige Skikkelse. **Skroget** af et Skib, af en Hvalfisk, af et Dyr. "Som **Skroget** fra Toppen af Skibsmasten, seer Staden ud fra denne Taarnspids." Bagg. "Vanskabte Klippers **Skrog**, uhyre steile Fielde." Popes Krit. v. Schiermann. **Skrog** af Fugle, kaldes Kroppen, naar Been, Vinger og det meste øvrige Kiød er afskaaret. Et S., et gammelt, stakkels **Skrog**: siges i d. Tale om et usselt, gammelt, skrøbeligt, nødlidende Menneske.

Skrolle, v. n. 1. (har.) indtage et stort Rum. Det skroller mere end det virkelig er. (d. Tale.) Sv. skrylla.

Skrolle ell. **Skrolde**, en. pl. -r. noget stort, vidtløftigt, som intet duer (især om Bøger.) Han har skrevet en heel stor, lang S. I Stedet f. gode Bøger, fandt jeg kun gamle **Skroller**.

Skrot, en. (hos Moth: **Skrutte**, Fuglekro.) Bug, Mave. At have **Skrotten** fuld (i lav Tale.) "Da **Skrotten** nu var fuld, hun hen t. Sengen rendte." Holb. P. Paars.

Skrub, pl. (hos Moth: **Skrup**, et.) Hug, Slag. At faae **Skrub**. (dagl. T.)

Skrubbe, v. a. 1. gnie noget haardt ell. stærkt. At skrubbe et Gulv. = **Skrubbeklud**, en. Klud, som br. til at skrubbe med, Gulvklud. **Skrubbekost**, en. grov Kost ell. Børste t. Skrubning, Gulvskrubbe. — **Skrubhøvl** (Skrubbehøvl) en. En Høvl, m. afrundet Jern, som bruges t. at høvle det groveste af Tømmer ell. Bræder, hvilket kaldes at **skrubhøvle**. fig. "Jeg kun skrubhøvlet har min Stiil, det gaaer saa langsomt m. en Fiil." Wessel. = **Skrubbe**, en. s. **Gulvskrubbe**. = **skrubbet**, adj. ujævn p. Overfladen, ru.

Skrubbe, en. pl.-r. en Fisk af Flynder-Slægten, der har faaet sit Navn af dens skrubbede, skarpe og tildeels takkede Skind p. Fiskens ene Side. Pleuronectes limanda.

Skrubtudse, en. pl.-r. (af dens ujævne, skrubbede Hud.) et Dyr af Frøernes Slægt; en Tudse. Rana bufo.

Skrud, en. [J. og A. S. Skrud.] prydelige Klæder, Høitidsdragt, især f. Geistlige. (et forældet Ord, optaget af nyere Digtere.) "Den unge Drot, i grønne Silkeskrud." Øhlenschl. Helge.

Skrue, en. pl.-r. [J. Skruf, Skrufa.] 1. en m. skraae ell. sneglebannede Vinder forsynet Valse, (Cylinder) som passer trangt i en lignende Huulning (Skruemoder) for, v. at dreies ind i denne, at virke m. forstærket trykkende Kraft, ell. for at holde noget fast ell. sammen, som Skruen umiddelbar fæstes i. — fig. at sætte sine Ord p. **Skruer**, tale i høitravende, ell. tvetydige Udtryk. Svaret var sat p. **Skruer** (ↄ: tvetydigt.) At have en S. løs ↄ: sin fulde Forstand. "Jeg seer I haver løs en **Skrue**." Holb. "Om den Forrykte siger man, en **Skrue løs**." P. E. Müller. **Qvarnskrue**. kaldes den Tragt stenen, som Kornet slaaes i, n males. (Sv. Skruf. hos Moth **Skrug**.) = **Skruebaand**, et, bændler, pl. et Slags linnede egen Vævning. — **Skruebaand** et Jernbaand, som v. en Skrue et Kar. **Skruebolt**, en. Bol en S. i Enden. **Skruebor**, hvormed Huulningen t. Skru **skruedannet**, adj. dannet som **Skrueform**, en. skruedannet Form, t. at passe en Skrue i. bruge en selvdannet Skrueform Magt at indskrue alle historiske (M.) **Skruegang**, en. Gænge derne i en Skrue ell. Skruemoder; ger. **Skruehoved**, et. d. s. s. **Skruejern**, et. Jern, hvormed en Skruegang ell. borer et Hu **kraft**, en. den trykkende Kraf en Skrue virker. **Skruemode** ningen, hvori en Skrue passer dreies. **Skruenøgle**, en. et Jern, m. en firkantet Aabning t. Skruepanden, og hvormed e kan skrues i og op. **Skruepa** firkantede ell. runde Stykke over hvortil Skruenøglen passer Skruen p. anden Maade dreies **perse**, en. Perse, som ei virke stang, men v. Skruekraft. S et Redskab, bestaaende af en St forskiellige Huller til Skruegæ med man skærer Skruer. **Skr** et Slags Snore af halv Silke o uld. **Skruestift**, en. En Me endes m. en Skrue. **Skru** En Klemme af Jern, som v. kan lukkes tæt sammen, og so en Bænk, tiener i adskillige Ha at holde den Ting fast, som n paa; en **Skruetang**. (N. S. S ce.) **Skruetvinge**, en. hos løs Skrue i en Ramme, hvorm limes, Bræder, man vil b skrues sammen (Ambergs Ordb. værk, et. Indretning, hvori S vedmiddelst t. at drive eller beva Mech. 775.)

Skrue, v. a. 1. [J. skrufa.] Skrue; bringe ell. trykke noge Omdreining af en Skrue. At ind, op. s. fast. Det maa sammen. At s. et Huus op, ↄ: løfte det v. Skruer under skrue Taarv ↄ: sætte dem i en

Skrugge ell. **skrukke**, v.

kurkt m. Hovedet, gaae krogrygget. ..) Deraf: skrukrygget, adj. krog= ; ell. puklelrygget. "Saa skrukryg= n en Kameel." (Moth.)
rukke, v. n. 1. (har.) give en vis kluk= Lyd, som Høns, der ville ligge. — høne, en. En Høne, som vil ligge l.
ukketrold, en. pl.-e. Navn p. et vin= Insect af bruungraa Farve, med 14 , som holder sig p. noget fugtige Ste= er Stene og Tømmer, i Muurspræk= . Bænkebider. Oniscus asellus.
mmel, et. en gammel Muur, ell. men forfalden Bygning, Ruin ell. Roth.) Høres, skiøndt ikke ofte, i ile.
mpen, adj. pl. skrumpne. rynket, (Moth.) skrumpe, v. n. (Moth.) , v. n. pass. (Baden.) blive ryn= Rynker.
(Hug) s. Skrub.
, et uadskilleligt adv. som (i dagl. es t. nogle Ord, m. Bemærkelsen: stærkt, heftig f. E. skrupsulten, skrupsyde. (Moth.)
el, en. pl. Skrupler. 1. en Apo= , Tredeedelen af et Quintin. 2. . (af det lat. scrupulus.) Tvivl, i Sindet. At faae, at giøre sig over noget.
te, v. n. 1. (har.) d. s. s. skrugge ke. — Skrutryg, en. Udvært, Ryggen. (Baden.) — skrutrygget, kelrygget; ell. krumrygget (det fi= om den, der har en rund, krum idende Hoved, uden at være egent= .)
, et. ud. pl. 1. en stærk Lyd. tridor. (Moth.) 2. Pralen, Pra= nten.
e, v. n. 1. har. (Moth har im= d.) 1. give en stærk, hvinende ende Lyd; men bruges særd. og lene om Asenets Lyd. "Mon et skryder over Græsset?" Job. 6. 5. de i Søvne, snorke. Det skryder p. ham. Moth.) 2. brovte, pra= sig af det, man ei besidder. (Sv. = Skryder, en. pl.-e. en Praler. , en. Eselets Skryden. — Skryde= raleri.
dder, en. pl.-e. [Isl. Skraddari. roder. A. S. scredan. Sv. skræ= are.] Den, hvis Haandværk er at g sye Klæder (i ældre Tider kun at , da Qvindfolk altid syede dem. = Deraf: Skrædderarbeide, et. en s Gierning. Skrædderbord, et. paa Skrædderen skærer Tøiet til, paa han sidder naar han syer. rdreng, Skræddersvend, Skræd= Skrædderhaandværk, et. Skræd= derlaug, et. o. fl. — Skrædderløn, en. det, som betales t. en S. for at sye et vist Klædemon. Kiolen koster saameget i Skrædderløn. Skræddermaal, et. Et til= skaaret langt og smalt Stykke Papir, hvor= med Skrædderen tager Maal t. Klæder. Skrædderregning, en. R. som en S. giver over sit Arbeide. Skræddersal, en. En Sal, hvor mange Skræddere arbeide sam= lede. Skræddersax, en. En stor og svær Sax, som Skræddere bruge. Skrædder= syening, en. Syening efter Skrædderens Maade. At lære S. Hun kan sye Skræd= dersyening. Skrædderværksted, et. s. Værksted.

Skræder, n. s. (pl.?) Navn p. en Plan= te, som voxer i Tørvemoser, v. Grøfter og Damme; og m. hvis Blomster kan farves guult. Brøndsel. Bidens tripartita.

Skræk, en. ud. pl. [T. Schrecken.] den ubehagelige og heftige Fornemmelse, som opstaaer v. en høi Grad af Frygt ell. Overraskelse, v. det pludselige Syn af noget Ondt, af en truende Fare; Rædsel. At døe af S. betages af S. At sætte een i S. for noget. "Skræk er den heftige Frygt, der opstaaer, naar et stort og overhængende Onde viser sig." P. E. Müller. — skrække= lig, adj. 1. som volder Skræk, rædsom. 2. som medfører stor Ulykke, gruelig, for= færdelig. En s. Forsømmelse, Hungers= nød. — skrækkom, adj. d. s. s. skrækkelig, 1. "See, gaaer den tause Død ei langsomt over Jorden, Skiult i en skrækkom Nat be= reder den sin Torden." Evald. "En Tanke, mere skrækkom, end Bølger, Storme og Tordenskyer." Basth. — Skrækbillede ell. Skrækkebillede, et. en Forestilling, et Phan= tasie=Billede, som sætter een i Skræk. "Be= hovede hans Tilhængere vel disse Skrække= billeder?" Bastholm.

Skrække, v. a. 1. volde Skræk, sætte i Skræk; forfærde. "Vee den, som sig tør rose, at intet skrækker ham." C. Frimann. Han lod sig skrække af tomme Trudsler. (s. afskrække, forskrække; og jvf. skræmme.) At skrækkes o: ræddes, ved, f. noget.

Skrælle, v. a. 1. [I ældre D. skræde. Sv. skräda; A. S. scredan, *secare, com- minuere.*] tage Skallen, den yderste Skorpe af noget. At skrælle et Æble, en Ost. At s. det yderste af Kiød, af en Steg. — Skrællen, en. ud. pl. Gierningen at skrælle. — Skrælling, en. pl. -er. 1. det, som skrælles af. Æbleskrællinger. 2. een, som er svag i sin Opvært; en Stakkel, Usling.

Skræmme, v. a. 1. sætte een i Frygt, i Skræk. Han er ikke let at skræmme. At lade sig s. fra noget. "Du, som tør pro= ve, at skræmme mig fra Sømands Pligt og Ære." Evald. "Da det er eders Hen= sigt kun, at skræmme den Daarlige herfra." Øhlenschl. — Skræmsel, et. noget som

skræmmer. (J. *Skrimsl*, monstrum, spectrum. H. Schroom. Rædsel.)

Skræut, en. s. Skrent.

Skræppe, en. pl.-r. et Navn, som gives adskillige Planter, især den, hvis Frøhuse (undertiden ogsaa Planterne selv) kaldes Borrer. Arotium lappa.

Skræppe, v. n. 1. (har.) give en stærk, skurrende, uharmonisk Lyd, som Gæs ell. Ænder. Anden, Frøen skræpper. (Moth.) fig. skrydé, broute. (Moth. Sv. skräppa.)

Skræv, et. [Sv. Skref.] 1. det Sted p. det menneskel. Legeme, hvor Laarene gaae sammen, og som udvides, naar Laarbenene bevæges fra hinanden. At udvide Skrævet. — Ogsaa om Klæder, som bedække dette Sted. Bnrerne sprang, ere f. trange i Skrævet. — Deraf: skrævs ell. paa skrævs o: m. udvidet S. At ride skrævs. (Moth.) 2. saameget Rum, som een kan tage v. at udvide Skrævet i Gangen. Et snevert S. Det gaaer over Skrævet (d. T.) o: gaaer for vidt, er for meget.

Skræve, v. n. 1. har. strække det ene Been fra det andet i Gangen. At skræve langt. At skræve over noget.

Skrøbelig, adj. [Sv. skröpelig.] som ei har sin rette Styrke; som let kan gaae i Stykker, ikke taaler meget; svag. En s. Hytte. Et skrøbeligt Redskab. Broen er gammel og skrøbelig. En s. Olding. Hans Helbred er skrøbelig. (jvf. svag.) 2. a.) fig. ubestandig, forgængelig; (fragilis.) Lykken er skrøbelig. b.) tilbøielig t. at feile af Svaghed. "Ere Alle just ikke lastefulde, saa ere Alle dog skrøbelige." Basth. = **Skrøbelighed**, en. ud. pl. 1. Beskaffenheden, at være skrøbelig. "De jordiske Tings Forgængelighed, og alt Menneskeværks Skrøbelighed." M. 2. fig. om moralsk Svaghed. Han feilede af menneskelig S. "Det er Tegn t. stor Skrøbelighed, ikke at kunne bære Rigdom." B. Thott. "Vanskeligt vilde det blive, om vore Forbrydelser end vare lutter Skrøbeligheder." Basth.

Skrømt, en. ud. pl. Tale, som er uden virkelig Grund, uden Sandhed, hvorved eet siges, og et andet menes. Hans Deeltagelse var kun Skrømt. "Trods al din følesløse Skrømt." Bagg. At giøre, sige noget, rose een p. Skrømt o: m. Falskhed, uden at det er meent (ironisk.) "Da, tro mig, var en Hevn paa Skrømt for liden." Evald. "Thi han kun flygted paa Skrømt f. at slaae Fienden for Alvor paa Flugt." Øhlenschl. [J. Skrum, Opdigtelse, Sladder.]

Skrømte, v. a. og n. 1. forestille anderledes, end det virkelig er, lade som, hykle. (simulare.) At skrømte Venskab f. den, man i Hiertet hader. En skrømtet (ell. skrømtende) Roes, Gudsfrygtighed. Han forstaaer godt at skrømte. — "End ville for os smigre selv og skrømt ding. "Men skrømter han sig i menes vel af mange." Samme. ter sig m. skrømtet Mod, og bæver — **Skrømter**, en, den, som vee stille sig; en Hykler. (H. Tau **Skrømteri**, et. Hykleri, Forstillelse **Skrømtesuk**, et. Suk, som drage stillelse, af skrømtet Sorg. — **sk** adv. v. Skrømt, ironisk.

Skubbe, v. a. 1. at gnide. A t. Væggen. At skubbe sig fra n sig fra (Moth. d. Tale.)

Skud, et. pl. d. s. [jvf. skyde.] som skyder op, skyder frem af nog Træer.) Dette S. er fra i Aar. skud. 2. det, som skydes for nog de. Der er et Skud for Døren. ningen at skyde m. Bue, m. Bøsse Skydevaaben. Han giorde det Der blev ikke løst et Skud. At h ud. Skuddet gik af imod han Et Pileskud, (egentlig Bueskud) B Kanonskud. 4. saameget (Krud skydes m. paa een Gang. Vi havi S. Krud mere tilbage. 5. saa la man naaer m. et Skud. De vare v. et Pileskud, Bøsseskud nær. stolskuds Afstand. = **Skudaar**, Aar, som v. at indskyde en Skud 366 Dage i St. for 365. **Skud** en Dag, (d. 24. Februar) som i ningen indskydes hvert fierde Aa Maaned, hvilken derved faaer 29 D bringe det borgerl. Aar i Overeens m. det astronomiske. **Skudbo** af Dyrets Forbove, som Skytten fik i Skydeløn (Moth. N. Lov. V **skudfri**, adj. som ei kan rækkes ell. som ei kan saares af S. S en. den Linie, som en udskudt Kug ell. den lige Linie, hvori man eft skyder. **Skudmaal**, et. M. hvor skyder. **Skudmaaned**, en. den en Skuddag indskydes. (Moth.) port, en. En Port, Gitterport, so rettet t. at drages op og falde ned; port. (Moth.) **Skudsaar**, et. S. devaaben; skudt Saar. **Skuds** s. Skydeskive. **Skudsteen**, en. som kastes t. Maals; Kasteskive (Moth. jvf. 2 Macc. IV. 14.) adj. v. vant t. at taale Skud. " vant Hest og tillært Hund han tø Sviin angribe." Lurdorf. **Skud** den Afstand, hvori et Skud ka bene laae uden for Kanonernes vægt, en. Vægten af Lad af Kuglen) i en Kanon. = kaldtes fordum det Jern, som byrd 9 Skridt, og [illegible] undertiden i et Trug, [illegible]

rmudder, n. s. (i dagl. Tale) i at gaae i Skuddermudder ɔ: tilgrunde, ødelægges ganske. Skuddermudder, og tilsidst i agg. Poet. Ep. 250.
t, adj. ganske fuldt, reent op= i Talemaade: knuget og skuddet eget rigeligt.
en. pl.-r. [H. Schuyt.] et lidet der vugger sig en Skude, og kna= Roer." C. Winthers Digte. (I proget og som et Hverdagsudtryk ia om et Skib ell. Fartøi i Alm. ensyn t. Størrelsen. jvf. Pære=

naal, et. pl. d. s. 1. skriftligt) om Opførsel, især t. Tieneste= Lovsproget: Anmeldelse af For= rgang. "Med unødige og søgte l, uden billige Aarsager Sagen D. L. I. 9. 10.
sig, v. recipr. drage Axlerne og te Kroppen. (Moth.) d. Tølle.
et. ss. følgende Verb. T. die Ligesom i det Tydske, hvoraf det br. dette Ord kun som adv. i n: til Skue ɔ: offentlig synlig, yn ell. Paasyn. At bringe, læg= sætte noget til Skue. "Fræk= eløse Udsvævelser, uden Und= ne til Skue." Mynster. "Han tiden fremstaae til haanlig Skue." nesius. (Kun Enkelte have i den d villet bruge Ordet selvstændigt t. for: Syn, noget der viser sig men alm. Sprogbrug har hidtil t denne Nyhed.)
r. a. 1. [I. skoda. T. schauen; . S. sceavian. E. to shew, at gen af skue er nyere; det fore= e i Bib. af 1550.] see, see paa, besee nøiere, m. større Opmærk= edholdende (aspicere, intueri.) e skabte Tings Herligheder. "At er at bruge Øinene; at skue: at m. Agtsomhed." Sporon. "Gl= skal man ei skue i Munden." "Saaledes lade store Mænd sig ra en svag Side." Kampman. — ntl. (ell. hos Digtere f. Rimets : see." "Og hvor man vender man skuer Poeter overalt som agg. — Skuen, en. ud. pl. det, 'Stor, skiøn og behagelig — for ste Blik, og f. den langsomste Bagg. = Skuebrød, et. hos de der: Brød, der lagdes som Offer . Alteret. Skueleg, en. Skue= om sig i Skueleg Personer tidt Bording. Skuelyst, en. Lyst t. kue (især det, som offentlig frem= bet.) Skuemad, en. Efterlig= nlige Ting, som tilforn sattes p. Spiseborde t. Stads, uden at kunne nydes. Skuemynt, en. Mynt, der slaaes t. Erindring om noget, t. Æreminde f. een, ei t. at gaae og gielde som Penge; en Skue= penge. (Schytte.) Skueplads, en. 1. egentl. det Sted, hvor Skuespillet opføres af de Spillende, Scenen; uegentl. ogsaa om hele Skuespilhuset, Theatret. — Undertiden ogsaa om en Samling af trykte Skuespil. Den danske Skueplads af Holberg. 2. Sted, hvor en betydelig Handling, ell. en Række af Handlinger foregaae. Skueretter, pl. d. s. s. Skuemad. "Her gives Retter nok; men deriblandt om du de fleste Skueretter fandt." S. Blicher. Skuesands, en. Sands, Evne t. at skue. "Siælens Skue= sands." Grundtvig. Skuespil, et. 1. i Alm. Leg og Spil, som offentlig opføres t. Forlystelse f. en Samling af Tilskuere. 2. i Særd. et digtet Værk, som i Samtaler fo= restiller en Række af Handlinger og Begi= venheder, bestemt t. at forestilles ell. opfø= res af Skuespillere p. et Theater. — fig. om betydende Handlinger, som foregaae offent= lig. Skuespilhuus, Theater, Comedie= huus. (n. Ord.) Skuespiller, en. den, som offentlig forestiller digtede Personer i Skuespil; (Acteur.) især den, som giør dette f. Løn ell. Betaling, og hvis Syssel det er. Om et Fruentimmer: Skuespil= lerinde. (Actrice.) Skuespillerselskab, et. en. Forening af Skuespillere, der hielpes i at opføre Skuespil, under Tilsyn af een ell. flere Bestyrere.

Skuffe, en. pl.-r. 1. et Giemme, be= staaende af en firkantet Kasse, indrettet t. at skyde ind og trække ud af et Skab, under et Bord ell. andensteds. (Sv. Skuflåda.) 2. d. s. s. Skovl. Deraf: Huulskuffe.

Skuffe, v. a. 1. [A. S. scufan, *detrudere*. T. schaufeln.] a.) føre sammen ell. sprede m. en Skuffe ell. Skovl. At skuffe Jord sammen p. en Grav. b.) rense m. et Skuffejern. At s. Gangene i en Have. = Skuffejern, et. Et fladt, p. en Stang befæstet Jern, hvormed Græs og Ukrud skuffes bort af Havegange. Skuffeplov, en. En Indretning, liig et Skuffejern, som trækkes af en Hest.

Skuffe, v. a. 1. bedrage, svige, ikke svare til, ikke opfylde Forventningen (fallere.) Mit Haab blev skuffet. "Med skuffet Haab, i bitter Smerte, ei nogen fra vor Hytte gaae." F. Guldb. At skuffe eens Tillid, Forventning. [Skuf, Svig, Be= drageri. (Moth.) H. Taussens Postil. Vin= terd. 58. b. Vedels Saro. S. 89. Isl. skopaz, skiemte, sige i Spøg.] = skuffelig, adj. som let skuffer, bedragelig. "Hvor skuffeligt at dømme efter det udvortes." Jacobi. — Skuffelse, en. pl.-r. Indbild= ningskraftens Skuffelser.

Skuffelhiort, en. pl.-e. [egentlig: Skovl=

hiort.] i Jægersproget: en Hiort, hvis Horn i Enderne ikke ere spidse, men brede og flade, som Daahiortens, ell. Kronhiorten i en vis Alder.

Skulder, en. pl. Skuldre. [A. S. Sculdor, Scyldre. T. Schulter. s. Axel, Hærde.] Den Deel af det menneskelige Legeme, som udgiør Forbindelsen imellem Ryggen, Halsen og Armene, og bestaaer af Skulderbladet tilligemed Musklerne, som bedække disse Been. Den høire, venstre S. At løfte noget p. Skuldrene. "Din Tieners Byrde først læg paa din egen Skulder." C. Frimann. At trække p. Skuldrene ɔ: skyde dem i Veiret. — sig, at see een over Skuldrene ɔ: foragte, tingeagte, troe sig bedre ell. ypperligere. "De, der nyde de fleste Fordele i Staten, see de Ringere over Skuldrene m. Foragt." Bagg. N. Klim. — **Skulderbaand**, et. 1. Baand, som er fæstet p. Kiolen over Skuldrene, Axelbaand. (Fr. Epaulet.) 2. d. s. s. Axelskierf. **Skulderbeen**, et. Et af de Been, som danne Skulderen. **Skulderblad**, et. Et fladt, i Midten noget ophøiet, næsten trekantet Been, v. Siderne af Rygraden, hvori Armbenets Hoved er befæstet og bevæger sig. Scapula. **skulderbred**, adj. d. s. s. bredskuldret. (Øhlenschl.) **Skulderled**, et. Ledet, hvori Overarmen bevæger sig. **Skuldersøm**, en. Søm p. et Klædemon, som er anbragt over Skulderen. S. paa en Skiorte, Kiole. **Skuldertrækning**, en. Gierningen at trække p. Skuldrene.

Skuldre, v. a. og n. 1. lægge paa ell. ved Skuldrene. At skuldre Geværet. Soldaten skuldrer f. Afløsningen. [Sv. skyldra.)

Skule, v. n. 1. (har.) [N. S. schulen.] lude m. Hovedet og slaae Øinene ned, som den, der skammer sig, der ei tør see lige p. Folk. Han skuler som en Hønsetyv. Et skulende Blik. "Hun skuler m. Øinene, ell. i det mindste nøder sig t. at see frit op." Rahb. (D. Tilsk. IX. 250.) 2. see hemmelig til, som af Mistanke ell. Frygt. "Man skulede ei til mistænkelige Giæst." Rein. — Heraf: Skulen, en. ud. pl.

Skulke, v. n. 1. (har.) [Sv. skolka. af Skiul og skule. I den gammeld. Bibeloversk. br. skulke for: ligge i Skiul, være skiult, latitare.] 1. gaae skulende ell. skamfuld bort, liste sig bort. "Og som opdaget Tyv han skulked hiem." Tode. 2. liste sig fra, hemmelig unddrage sig fra et Arbeide ell. blive borte fra et Sted, et Samfund, hvor man ventedes at være ell. at komme. At skulke fra Skolen. I Dag skulker han. "Jeg blev strengelig holdt t. Bogen; men — stræbte bestandig at skulke saa meget muligt." Rahb. Tilsk. (At skulke for Arbeide, for Skolen. Moth.) At skulke fra Gildet. — Deraf: **Skulken**, en. ud. [illegible] — **Skulker**, en. Den, som skulker. — **sk[illegible]kesyg**, adj. som giør sig syg ɔ: foregiver være syg, f. at kunne skulke fra et Arbe[illegible] blive borte fra et Sted. Deraf: **Skul[illegible]syge**, en. — **Skulkenge**, en. den Uge, hv[illegible] Tyende gaaer af og i deres Tieneste. (Mot[illegible]

Skulle, v. n. & auxil. Jeg skal (pl. skal og skulle) jeg skulde, har skul[illegible] [Isl. skal. E. shal.] 1. i Alm. være [illegible]bunden, bevæget, drevet ell. nødt t. nog[illegible] v. Pligt, Billighed ell. en andens Willie[illegible] Befaling; undertiden ogsaa om den N[illegible]vendighed, der ligger i Skiebnen ell. N[illegible]turen. Vi skal alle døe. "Stenen, [illegible] kastes i Veiret maa falde t. Jorden; [illegible] kan ogsaa sige, at den, i Følge en Nat[illegible]lov, skal falde; men ikke at den bør." [illegible] E. Müller. — Dersom enhver giorde, h[illegible] han skulde (burde.) Jeg skulde m. R[illegible] skrive ham til. Du skulde have tænkt [illegible] paa før det var f. sildigt. Han paasta[illegible] at jeg skal vige min Plads. Det skal [illegible] idag. (Ofte elliptisk, ell. med Udeladels[illegible] det Verb. som udtrykker Handlingen: [illegible] skal jeg? (giøre) Hvor skal han (g[illegible] reise) hen? Han skal bort. Hunden [illegible] ud af Stuen.) [Jvf. maa og bør.] [illegible] maa giøre, hvad jeg ikke kan undlade; [illegible] skal giøre hvad jeg ikke tør undlade; [illegible] bør giøre, hvad det var Synd at undl[illegible] Müller. (At skulle, naar det br. om M[illegible]neskets Handlen og Virken, forudsætte[illegible] tid Frihed i Villien og en betinget Nø[illegible]dighed; den absolute udtrykkes ved [illegible] 2. i mange Tilfælde er det i Dansk[illegible] Hielpeverbum, som, i Forbindelse m[illegible] andet Gierningsord udtrykker, at nog[illegible] skee i en tilkommende Tid (det latin[illegible] andre Sprogs Futurum. Indicat.); og [illegible] deel saadanne Tilfælde udtrykker det [illegible] saa meget en udvortes Tvang ell. [illegible] Nødvendighed, som Villien, Forsætte[illegible] den Handlende. Jeg skal ikke glem[illegible] Jeg skal nok huske det. I Morgen [illegible] reise, bage, vaske, have Fremmede ([illegible] er saaledes bestemt, aftalt.) Jeg h[illegible] det skal ikke vare længe, det skal snar[illegible] forbi. Han lovede mig, at han næs[illegible] skulde tage sin Datter med. Det [illegible] blive glemt. Det skal skee, skal [illegible]rettet! (t. Svar p. noget, som f[illegible] ell. befales.) Hvad skal her nu fore[illegible] 3. I andre Tilfælde bruges det i [illegible]tiviske Sætninger, hvor Muligheden [illegible]get tilkommende udtrykkes. Sk[illegible] døe inden den Tid. Dersom [illegible] nyde ham undervets. Før han s[illegible] sig tabt, (før) sætter han hellere [illegible] Før vi skulde blive Slaver, før [illegible] — Ligeledes i en spørgende og [illegible] Sætningsform. Skulde han [illegible] død? Skulde ikke snarere en [illegible]

ige? Hvorledes skulde jeg kunne
a utaknemmeligt? — Du skulde
(ɔ: gid du vidste) hvilke Sorger jeg
skulde have seet, hvor omhygge-
ar for Børnene! Han skulde kun
orføve, hvad jeg maa lide. 4.
rad af Rimelighed, Sandsynlighed
v. de Talemaader: Man skulde
e, synes, tænke, sværge paa &c.
e næsten troe, at han er bleven
n skulde synes, at han engang
ive klog af Skade. Jeg skulde
ɔ: jeg har dog vel Ret t. at troe)
den nærmeste. 5. I nogle Til-
ykker det en Formodning (om no-
har været ell. vil blive) ell. Uvis-
n Tildragelse, hvorom kun Ryg-
. Jeg haaber, der skal intet være
Man mener, at Toget skal kom-
er) ad denne Vei. Det forekom-
at jeg skal have seet ham engang
lan siger, han skal være hemmelig
rtugen skal være død. Keiseren
vundet et Slag.

, v. a. 1. ryste noget flydende i
Moth.) — Deraf: Skulpen, en.
f. sqvulpe.)

, et. (en. Moth.) ud. pl. [I.
. Scum. T. Schaum.] 1. et
Udvikling t. Bobler forvandlet
legeme; Fraade. Havets S.
de i S. vare bedækkede m. Skum
g den hede Aande.) At skienke Øl
ɔ: saaledes at det sætter meget
lasset. 2. de lette Dele, blandede
ghed, der sætte sig i Bobler p.
af smeltede Metaller og desl. =
e, en. poet. en skummende, skum-
e. (Øhlenschl.) skumfuld, adj.
Skum, hvor meget S. samler sig.
fulde Strand. 2. fuld af en
ligemed dens udviklede Skum.
et Glas skumfuldt. ("At have
umfuldt af noget." Evald. D.
. 190.) Skumføde, en. fig. en
let, vandet Føde, som ikke nærer.
skumhvid, adj. hvid af at skum-
n skumhvide Bølge." Storm.
— skumkoge, v. n. 2. koge m.
aledes, at det skummer. skum-
i høi Grad opirret, rasende for-
essel; usædvanl.) Skumvove,
skumbølge. "Rislende den smalle
temskar Skumvovens Top." Øh-
.

, v. n. 1. hav. [formodentlig be-
skummel.] laste, dadle, af Avind
dig Grund, giennemhegle, for-
t er kun Ryggesløshed ell. Dum-
er finder Anledning t. at skum-
. "Det er Frygten, der driver
n t. at skumle; og Udtrykket br.
om dem, der af Ondskab søge
at mistyde Regieringens Foranstaltninger."
Müller. (s. Fr. 27. Sept. 1799. §. 7.)
At skumle over noget. = Deraf: Skum-
len, en. ud. pl. "Hvad hine Hyklere søgte
at udrette v. plump Smiger, det eftertragte
disse v. ligesaa grov Skumlen." Rahb. —
Skumler, en. pl.-e. ubeføiet Dadler. (Ca-
villator. Moth.) skumlesyg, adj. som har
megen Tilbøielighed t. at skumle; dadlesyg.
(Helt.)

Skumme, v. n. og a. 1. A. neutr.
give Skum, frembringe, sætte Skum; fraa-
de. Havet, Øllet, Hesten skummer. En
skummende Elv. "Naar det skummende
Bæger kun blinker." Evald. At skumme
af Vrede. B. act. tage Skum af. At
skumme Suppen, s. en kogende Kiedel. At
skumme Melk (ɔ: tage Fløden af.) (s. af-
skumme.) = Skummefedt, et. det Fede,
som skummes af Mad, der koger. Skum-
meskee, en. Skee, som bruges t. at skumme
(Mad ell. Melk.) — Skummen, en. Ha-
vets, Øllets Skummen. — Skumning, en.
Gierningen at skumme.

Skummel, adj pl. skumle. [Sv. skum,
halvmørk. jvf. skimte og Skumring.] 1.
som hverken er ret lys ell. ganske mørk, og
derfor uhyggelig, rædelig, Frygt opvæk-
kende. "Den skumle Nat sit Slør alt over
Jorden kaster." Tode. "Og skumle Skyg-
ger foer forbi mit Øie." Evald. 2. som har
noget mørkt, frastødende i sit Aasyn. At
see s. ud. Et skummelt Blik. — Heraf
overført p. Gienstande, som enten v. deres
mørke Farve, v. Dunkelhed ell. svag Be-
lysning, ell. ved Tomhed og Eensomhed
frembringe lignende Følelser. Et skummelt
Sted. "For af en eensom Borgs skumle
Muur at indesluttes." J. L. Heib. En øde
og s. Bygning, Egn, Gade. "Gaard og
Egn var skummel, nøgen, fæl." Tode. —
Heraf: Skummelhed, en. ud. pl.

Skumpe ell. skumple, v. a. 1. (det sidste
nu hyppigst.) støde, ryste, bevæge hid og
did. At skumpes i en Vogn. (Moth.) "At
skumples p. et Vognsæde." Baggesen. (Sv.
skumpa, at løbe, springe hid og did.)

Skumpelskud, et. i dagl. T. den som er
forhadt, forskudt af alle. (Moth. Wessel.)

Skumring, en. ud. pl. [fattes hos Moth,
som derimod har Skimring, der nu ei br.
Sv. Skymning. Det A. S. scymrian be-
mærker baade: at straale, glindse; og: at
skygge, formørke.] den Tid, v. Daggry og
efter Solesæt, da det hverken er lyst ell.
mørkt. (dog br. det mest om Aftenens Over-
gang fra Lys t. Mørke.) At sidde uden Lys
i Skumringen. Morgenskumring, Aften-
skumring. (jvf. Tusmørke og Dæmring.)

Skungre, v. n. 1. (har.) runge, gien-
lyde stærkt. (Baggesen; ellers ikke bekiendt.
jvf. skingre.)

Skuppe, v. a. s. skubbe.

Skure, en. pl. -r. [J. Skor, Skora.] indskaaren Fordybning; Indsnit (s. Skaar.) At skære Skurer i en Træstok. "Karvestokke, hvorpaa de m. Skurer betegnede deres Indtægter og Udgifter." Schytte.

Skure, v. a. 1. [Sv. skura. T. scheuern.] gnide stærkt f. at rense, gnide m. Sand, Kalk, Aske ell. desl. At skure et Gulv; at s. Kokkenkar, Kobbertøi. = **Skuren**, en. ud. pl. **Skuring**, en. — **Skurebænk**, en. B. som bruges t. at skure Kar paa. **Skuresand**, en. fiin Sand t. at skure med. Saaledes ogsaa: **Skuresteen**, en. **Skurevisk**, en. (Palmvisk.)

Skurk, en. pl. -e. (af det Tydske Schurke.) et Skieldsord: en slet, nedrig Person, Nidding. "Indgangen er skreven af en brav Mand, men Slutningen af en Skurk." Bagg. N. Klim. "Det kræver Konst, selv rigtig Skurk at være." Rein. ["Udtrykkene Nidding og Skurk komme hinanden meget nær; det første udtrykker mere Foragt; det sidste mere Afsky." Müller.] = **Skurkestreg**, en. nedrig Handling, Niddingsdaad. (**skurkagtig**, **Skurkeri**. Rahbek.)

Skurre, v. n. 1. har. [Sv. skorra.] give en falsk, ilde klingende Lyd. Det skurrer i Øret. En skurrende Lyd. "Alt Lyden skurrer i mit Øre, som Uglesskrig." Evald. "Jeg griber feil, da skurre Harpens Strænge." Rein. — Deraf: **Skurren**, en. ud. pl. Strængenes Skurren.

Skurv, en. ud. pl. [A. S, Scorf.] den Skorpe, der sætter sig p. Huden, især i Hovedet, efter Fnat og lignende Hudsygdomme: men br. ogsaa om Sygdommen selv. = **skurvet**, adj. som har Skurv. — **Skurvmiddel**, et. M. imod Skurv. **Skurvplaster**, et. Begplaster, som br. mod Skurv i Hovedet.

Skurvhat, en. pl. -te. Navn p. nogle Svampe, især: Skampionen. Agaricus campestris.

Skutte, s. skudte sig.

Skuur, et. pl. d. s. [J. Skúr.] Tag, som reises t. Ly p. Støtter, uden Vægge, ell. blot m. Brædevægge (Brædeskuur, Fiellebod) ell. som bygges t. et Huus, v. Siden af samme, ell. over Døren, f. at være i Ly derunder.

Sky, adj. [Sv. skygg. J. skyggr. Jhre.] som skyer, flygter f. en Gienstand af Rædsel ell. Frygt, især en saadan, der grunder sig p. uklar Forestilling om Tingen. En Hest er sky naar den standser ell. springer t. Side, v. Synet af enhver usædvanlig Gienstand. — Sieldnere om Mennesker, undtagen i Sammens. som: folkesky, lyssky, menneskesky. (Hertil hører det p. en usædvanlig Maade dannede Ord: **Skyklapper**, pl. stive Læderstykker, fæstede t. Hestens Hovedtøi, v. Siden af Øinene. Moth har ogsaa Ordet **Skyhaar** i den Talemaade: Skyhaarene ere tagne af ham ɔ: ikke bange.)

Sky, en. ud. pl. [T. die Schei... Egenskab, at være sky, Rædsel, ... (nyere O.) "De Skar, den Syg... f. den hele øvrige Verden, blotter h... Sky f. sin Læge." Rahb. (jvf. Afsky...

Sky, en. pl. -er. [J. Sky. ... Luften, Luftkredsen.] En Samling ... agtige Dunster, der i tættere og ... Form drive om i Jordens Dun... "Som naar Vaaren svæver over Eng... lune Sky." Øhlenschl. En Regnsky... densky. — fig. om det, der ligner ... f. E. en Røgsky, Støvsky. = ... **banke**, en. En tæt Samling af ... mørke Skyer v. Horizonten, der ... Bierge. **Skyborg**, en. poet. Skr... len. "Opløft mig høit fra Jord... borgen lad mig bryde." Arreboe. ... **brud**, et. pludselig Bristning af ... tæt sammentrængt Sky, hvorved ... delig Vandmængde falder p. eet ... **skydækket**, adj. bedækket, skiult af ... "End stirrer han længe mod sk... Field." Pram. **Skyfald**, et. d. s. ... brud. (Moth.) **skyfri**, adj. som ... Skyer; ganske klar. En skyfri Luft. ... fri var din Morgens Purpurskiær." ... rup. "Om ingen Egn en skyfri ... svæver." Rein. **skyfuld**, adj. ... Skyer, meget skyet. **Skyhav**, e... om den skyede Himmel. "Igiennem... rørte Skyhavs Bølger." Foersom. ... **himmel**, en. den Deel af Himm... Dunstkredsen, hvori Skyerne findes. ... **høi**, adj. saa høit, at det naaer ... skyhøie Fielde. "Intet Bierg er ... høit, at de jo kunne komme op p. d... høieste." A. Vedel. **Skykast**, et. ... kast, Vindkast. (Arreboe.) **skyløs**... som er uden Skyer, klar. "See... klare, den skyløse Himmel." Ø... **skymørk**, adj. 1. mørk af samme... Regn- ell. Tordenskyer. Den ... Himmel. 2. formørket v. en skyful... mel. "Det skymørke Bierg." Bag... byr. II. 220.) **Skymørke**, et. M... Dagen af tyk, skyet Luft. (M.) **sky**... som hæver sig mod Skyerne, er ... nær. "See p. vor Klode de skyn... de." Thaarup. **Skyplet**, en. En ... den Sky. "Paa Himlens hvalte ... ingen Skyplet kiendes." T. ... **Skypompe**, en. et Navn, som nogle ... vet det Meteor, da en Hvirvelvind ... trykker en Sky og frembringer et ... brud, der i Faldet antager en ... Skikkelse; rettere: Vandhvirvel... hvirvel. **Skyrand**, en. den efter... yderste Grændse af en Sky. "S... m. falmende Straaler sværte ... Hertz. **Skyrift**, en. smal og lang...

hvorigiennem Lyset falder. (Sø-
ysætter, pl. ganske smaa, lyse
n blaa Himmel. "Hvor nær
t være de smaa Skyspætter i
immel over min Isse." Bagg.
en. En S. dannet som en
aeliternes Skystøtte. "For dem
n Skystøtten drage veiledende
ster. Skytop, en. poet. en
naaer t. Skyerne. "Biergets
Bagg. skyvævet, adj. poetisk:
og let, ligesom vævet af Luft
Pram.) = skyet, adj. som har
overtrukket m. Skyer. En skyet
skye, v. n. og skyes, v. n. pass.
Det skyer, Himlen skyes.
et første nu usædvanligt.)
v. a. og n. skød, skudt. [I.
A. act. 1. føre, drive noget
aandskraft (ell. anden levende
in skød t. ham m. begge Hæn-
an faldt om. At skyde Slaaen
a (Døren.) Skyd Kassen af
s. Vognen frem, t. Side. At
vnen. At s. Baaden i Van-
een ud i Vandet, ind ad Døren.
get) fra sig m. begge Hænder.
noget fra sig ɔ: ei ville modtage.
skyder sig hen ad Jorden. At
m en snever Aabning. "Hen
Vover han henrykt skyder sig."
Muldvarpen skyder Jord op.
stille sig ved, tabe. Hjorten
Takker, Slangen sin Ham,
Skal.. Hesten skyder af sig
støiet.) 3. bringe frem, drive
rekraft, Træet skyder Rodder,
pper, Løv. (s. Skud, 1.) og-
At s. hastig i Veiret. Han er
op i det sidste Aar. 4. føie
Deel, betale. At skyde ind ɔ:
d, s. Penge ind i en Casse.
Rdlr. sammen t. denne Reise.
bnu skydes flere Penge til. (s.
Sammenskud, Tilskud.) 5.
i adskillige Talemaader: At
m Skibe.) At s. Gienvei. At
øfte Ryggen i Veiret. At s.
Odder. At s. Rynker i Pan-
et skyder Bobler. At s. Bug-
sig. At s. Skylden p. een ɔ:
kyld for. At s. Vand ɔ: ikke
ges, væde af Vandet. Gaa-
Læderet skyder Vand. — At
nder en anden Domstol, en
(appellere.) jvf. indskyde, 4.
in skød al Sagen ind for ham,
hans Mening." Colding. "Man
lle Øvrighedspersoner, og fra
de sig ind under Folket." Guld-
geledes i Lovsproget: a.) At
sit Værneting, ɔ: vægre sig v.
f. samme. D. L. I. 2. 3. b.)
At skyde paa ɔ: beraabe sig paa. "Dersom
nogen af Parterne skyder paa andre Vid-
nesbyrd." D. Lov. I. 13. 14. At skyde
p. Hiemmel. V. 10. 41. At s. ud ɔ: for-
kaste (s. Udskud.) B. neutr. i Bemærk.
fare hastig hen, afsted (en Germanisme, der
ikke ofte forekommer; og som den rene
Sprogbrug ei tillader.) "Hvor hist den stille
Bæk p. glatte Stene flyder, og her den raske
Elv ned over Klippen skyder." P. H. Fri-
man. Derimod siges om Værter, at de
skyde op af Jorden. Træet skyder stærkt.
At skyde i Frø. (gaae i Frø.) Denne Vei
skyder giennest t. Byen (Roth.)

Skyde, v. a. 3. (som forrige.) drive noget
frem m. meget stærk Kraft og stor Hastig-
hed v. Hielp af et Skydevaaben (en Blide,
Bue, Bøsse, Kanon, &c.) it. dræbe v. Skud.
Han skyder godt m. Bue. Denne Bøsse
kan jeg ikke s. med. (Ogsaa m. Hensyn til
Ladningen:) At skyde med Kugle, m.
Skraa, m. Hagel, m. Pile, m. løst Krud.
At s. til Maals, t. Skiven, t. Fuglen.
— At s. cen vihiel. Han skød ham p. Ste-
det. At s. en Fugl i Flugten. At s.
skarpt ɔ: m. Kugle ell. Hagel. (mods. at
skyde m. løst Krud.) At s. Steen ɔ:
sprænge dem m. Krud. 2. om Skydevaa-
benet selv: Denne Bøsse skyder godt (er
uden Feil. — Deraf: Skyden, Skyd-
ning, en. = Skydebane, en. B. hvor der
skydes t. Maals ell. til Fuglen. Skyde-
gevær, et. Gevær, Bøsse, Skydevaaben.
Skydegrav, en. tør Voldgrav, hvor der sky-
des t. Maals. Skydehul, et. H. i en Fæst-
ningsmuur ell. et Taarn t. at skyde ud af.
Skydehund, en. afrettet Jagthund, som
bruges t. at opsøge og bringe det af Jæ-
geren trufne ell. skudte Vildt. Skyde-
huus, et. Et i Skoven opreist Huus ell.
Skuur, hvor Fornemme stundom v. store
Klapjagter more sig v. uden Umag at skyde
det Vildt, som drives dem saa nær forbi,
at Enhver kan ramme. Skydepenge, pl.
det, som betales Jægeren f. at skyde et
Stykke Vildt. Skydeplads, en. P. hvor
der skydes t. Maals. Skydepose, en. d.
s. s. Jægertaske. Skydeselskab, et. S.
hvis Medlemmer samles t. bestemte Tider,
f. at skyde til Skive ell. til Fuglen. Sky-
detaarn, et. T. som er bygget v. en Borg
ell. Fæstning, f. at kunne skyde derfra.
Skydevaaben, et. Vaaben, v. hvilket man
m. Konst, ell. ved en konstig Indretning
driver en skadende Gienstand (en Piil, Kug-
le, Steen o. a.) imod det Maal, man sigter
til. (modsat Kastevaaben, Haandvaaben.)

Skyds, en. ud. pl. [Norsk. Isl. Farar-
skióti. (P. E. Müller.) Sv. Skiuts; og i
ældre Sv. Skiut. Isl. Skióti: en Hest.]
Befordring p. Reiser, især v. Vogn og
Heste (dog ogsaa om Befordring v. Baad.)
Deraf: Skydsbonde, en. Bonde, som er

forpligtet t. at afgive Hest og Kiøretøi t. Reisendes Befordring. **Skydsdreng**, en. som følger m. Skydshesten. **Skydsfrihed**, en. Befrielse f. den Pligt at befordre Reisende. (Fr. 20 Aug. 1784.) **Skydsfærd**, en. i Norge d. s. s. Kongereise, Kongeægt. (Badens jur. Ordb.) **Skydshest**, en. H. som Bonden giver t. at kiøre i Skyds. (Fr. 20. Aug. 1784.) **Skydsskaffer**, en. den Person p. Skydsstederne, som tilsiger Reisendes Befordring. **Skydsskifte**, et. og **Skydssted**, et. Sted, hvor Reisende skifte Heste; Skiftested. **Skydsvæsen**, et. Befordringsvæsen.

Skydse, v. a. 1. (kun brugel. i Norge.) befordre Reisende. Deraf: **Skydsning**, en.

Skye, v. a. 1. [Gl. T. scuuan, sciuhen. H. schuwen.] søge at undgaae, vogte sig for. At skye Lasterne, s. det Onde. "Faa Mennesker skye Synder, som de holde for at blive ustraffede." Mynster. "Hvo ikke skyede Danden, Ord han frygter ei." Fibigers Soph. 2. afholde sig fra, undflye. At skye eens Selskab. "Een skyer, een efterstræber Ære; een dyrker, een foragter Guld." Evald. Han skyer ingen Fare, skyer hverken Ild ell. Vand. At skye noget som Pest. (jvf. afskye.)

Skyes, v. n. pass. og **skyet**, adj. s. under n. s. **Sky**.

Skygge, en. pl. -r. [J. Skuggi. A. S. Scadu, Scua.] 1. Mangel p. Lys i en Deel af en ellers oplyst Overflade, frembragt v. et mørkt Legeme, der opfanger nogle Lysstraaler, imellem Lyset og Overfladen. "Det vilde du — indbilde os, at Skyggens Legeme er, selv en Skygge." Grundtv. At kaste S. (siges om det Legeme, der frembringer Skyggen.) Biergets hele Top var oplyst af Solen, medens dets Fod laae i Skygge. Lys og S. i et Maleri (ↄ: Efterligning af Skyggen v. mørke Farver.) 2. Skygge f. Solstraalerne, m. Bibegreb om Kølighed; it. et Sted, hvor der er S. Dette Træ, denne Buegang giver god Skygge i Sommerheden. "Træer, som give Skygge, skiule den, ethvert m. sin Skygge." Job. 40. 17. At søge Skyggen, sætte, leire sig i Skyggen. 3. det mørke Billede af et Legeme, der fremkommer som Skygge; et Skyggebillede. At see sin S. paa Væggen, i Vandet. Taarnets, Træets S. Vort Liv flyer som en S. "Hans Dage ere som en Skygge, der farer forbi." Ps. 144. 4. fig. i mange Talemaader: a.) noget som ei er virkeligt. "Kort var den Skygge, jeg af Glæden fandt." S. Blicher. At gribe, jage efter en S. være bange f. en Skygge. Han er bange f. sin egen S. (om den meget frygtsomme.) b.) det, som har mistet sin aandelige ell. legemlige Kraft, Anseelse, Betydenhed; ell. det, der kun giver et svagt Billede af no-
get. Han seer ud som en S. Hun hen som en S. "Han er en Skygg hvad han var p. Jorden." Baggese er dog intet andet, end Dødens S Basth. Denne Stiftelse er kun hvad den engang har været, har ku af sin fordums Glands. "Navnet o gen af andre Rettigheder blev Guldberg. c.) poetisk: en v. D sit Legeme adskilt Siæl; en legemle Skyggernes Rige. Her tænke vi svævede af vore Forfædres Skygg noget som giver Skygge f. Hoved braculum.) En Hat m. bred, sma ge. = skyggeagtig, adj. som ligner ge, har noget af en S. "skyggeagti mer." Wandal. **Skyggebillede**, Skygge, 3. egentl. og figurl. At h efter et tomt S. "Trækkene t. billedet af Nordens Fortid." (M.) Kiærlighedsdrift, der ikke nøies m. gebillede, men higer mod et beste sen." Mynster. **Skyggeblandi** Blanding af Skygger m. Lyset i et M. (T. Schattierung.) **Sky** en. poet. en overskygget ell. mø "Og skinned ei — hans blanke Lys i Skyggedale." Grundtv. **Skygg** en. poetisk: en Drøm, Indbildning get, der slet ingen Virkelighed har. gefegter, en. den, som fegter blin kert. (Moth.) **Skyggeskiærm**, en. flaaes over Vinduer f. Hede, Regn (Moth.) **skyggefri**, adj. som Skygge (hvor den ei bør findes;) uskygget. Jagttagelsen bør skee p. gefrit Sted. **Skyggegang**, en. Gangsti hvor man kan gaae, være i "Den venlige Skyggegang langs m **Skyggehat**, en. Hat ell. Skierm det mod Solens Hede. (Moth.) hvælving, en. H. ell. hvælvet St man er i Skygge. Skovens Sky vinger. (Øhlenschl.) **Skyggekast** at en Skygge kastes v. et Legeme p Flade. **Skyggeleg**, en. d. s. s. Sk **Skyggelinie**, en. Linie, som dan Skygge, der falder lige (f. E. paa ve.) **Skyggeliv**, et. L. som ei er som mest bestaaer i Indbildningen; kraftløst Liv. "Et Skin af Tilvæ Skyggeliv, svævende imellem uop bliven og Tilintetgiørelse." (M.) gelund, en. En tæt, skyggefuld **Skyggely**, et. Sted, hvor man og Skygge. "Da man v. Skyggely kan ruge." Ravn. **skyggeløs**, adj. som ge. **Skyggerige**, et. poetisk: Rige, Underverdenen. **Skygg** Omtræk, Omrids, som er giort S. (3.) **skyggeræd**, adj. som en Skygge, for det allermindste

eside, en. den Side, hvor Skyggen
som ligger i Skygge. fig. den ufor-
ige Side ell. Deel af noget. Skyg-
t, Spil, Leg m. Skygger, Skyggeleg.
espil p. Væggen (v. den saakaldte
gte.) "Thi hvad der levede, var ei
espil." Grundtvig. Skyggetegning,
. s. Skyggerids. Skyggetræk, et.
rids, Skyggetegning. Skyggever-
. 1. En indbildt Verden; en Ver-
m Phantasien danner sig, som er ell.
at være uden Virkelighed. 2. en
f. Skygger, ikke f. virkelige Væsener.
e og nye Folkeslags Begreber om en
everden, hvor de Afdøde gientoge,
her i Verden havde bedrevet." P. E.
. Skyggeværk, et. noget, der kun
gge, der forgaaer som Skyggen.
er en Drøm mig, et tryllende Skyg-
?" Bagg. "Et tomt Skyggeværk,
Stundom opføre det m. brogede Bil-
l vor Moro." Mynster.
gge, v. n. og a. 1. A. neutr. at
kaste Skygge. Træet skygger mod
Du skygger f. mig (staaer mig i
B. act. at skygge en Tegning, et
ɔ: bringe S. i Maleriet. (s. Skyg-
Moth. jvf. afskygge. = Deraf:
ing, en. Giérningen at skygge en
g, et Maleri; Skyggeblanding.
l, et. pl. d. s. det, at noget skyller,
der m. stærk Fart. (s. Regnskyl.)
gn, en. stærk Regn, som falder i
e."
ld, en. ud. pl. [A. S. Scylde. J.
.] A. 1. Brøde, Forbrydelse,
især i Bibel-Overs.) "Forlad os
kyld." Jeg finder ingen Skyld i
Joh. 18. "Overtrædelse og Skyld
es ogsaa m. Hensyn t. borgerlige
Synd tænkes allene m. Hensyn t.
ets Forhold t. Gud." Müller. —
i vore Bibeloversf. Skyldoffer, et.
t, at forsone Skyld ell. Synd.
offeret skal høre Præsten til, den,
r Forligelse derved." 3 Mose B.
2. Forseelse; Aarsag, Anledning t.
Ondt, t. en Feil. Skylden ligger
n. Jeg er ikke S. deri. Hun har
S. deri. At faae, at give een S.
et. Det var ikke min S. at det skete.
e Skylden p. en anden. At tage
n p. sig. (Uegentl. og i Skiemt,
saa t. noget godt. Jeg var Skyld i,
fik sine Penge.) B. med præp.
kylder det en Aarsag, Bevæggrund
ebet. (Lat. causa, gratia.) Giør det
in Skyld. Jeg beder dig f. Guds
! For den Sags, f. en vis Sags S.
erskabs S. C. Gield. At være
d. Deraf: Skyldbrev, et. Gields-
(Skyldforskrivning. Mynster.)
mand, en. den, hos hvem en anden
er i Skyld; (Creditor) i Modsætning t.
Skyldneren. (forekommer i et Kongebrev af
1572.) D. det, som een er skyldig, for-
pligtet t. at betale f. en Eiendom, han bru-
ger; Afgift. (s. Jordskyld, Landskyld,
Mølleskyld.) At sætte en Gaard i S.
Den Gaard staaer høit i Skyld. Deraf:
Skyldbog, en. d. s. s. Jordebog. (ogsaa:
en Bog, hvori det, man har tilgode hos
andre, indføres.) skyldsætte, v. a. 3. be-
stemme Jordskyld, ell. Grundskat, sætte i
Skyld, taxere; paalægge Afgift. "En alt
f. høit skyldsat Eiendom." Olufsen. Der-
af: Skyldsætning, en.

Skylde, v. a. 2. [A. S. *scyldan*.] A.
klage paa, give Skyld paa, beskylde. (J.
skullda.) At skylde een f. Uret. (Moth.)
Han skyldte paa sin Broder. B. være i
Gield, være skyldig. Jeg skylder ham intet.
Han skylder mange Penge bort. At betale,
hvad man skylder. C. neutr. være skyld-
sat. Denne Bonde skylder høit, skylder af
tre Tønder Hartkorn.

Skyldfri, adj. (af Skyld, 1.) som ei
har begaaet noget Ondt, nogen Forseelse;
brødefri, uskyldig. (I Modsætn. til skyld-
fri har F. Guldberg skyldfuld. Digte. 1803.
I. 288.) — Skyldfrihed, en. ud. pl.

Skyldig, adj. [A. S. scyldig.] 1.
den, som har begaaet ell. været Aarsag t.
noget Ondt, en Forseelse ell. Forbrydelse.
At være, at giøre sig s. i en Forseelse.
Han er den skyldige. 2. pligtig, forbun-
den til. "At æres ikke allene m. tvungne
og skyldige, men og m. frivillige Handlin-
ger." Sneed. — Deraf: Skyldighed, en. ud.
pl. Forpligtelse, Forbindtlighed. "At der
er visse Pligter, som vi ere Afdøde skyldige,
hvilke dog ikke forpligtes t. nogen Skyldig-
hed imod os." Eilschow. "Han iagttog p.
det nøieste alle tomme Skyldigheder."
Sneed. (Tilsk. III. 37.) "Pligt indbefat-
ter Begrebet af moralsk Forbindtlighed;
Skyldighed tillige af den lovmæssige. Det
kan være Pligt at ernære sine Forældre —
men det er Skyldighed at opdrage sine
Børn." L. Heiberg. (Subst. br. ei i de
øvrige Bemærkelser:) 3. som er i Gield,
som eier ell. skylder en Anden noget. Hvor-
meget er jeg endnu skyldig? Han er mig
intet skyldig.

Skyldner, en. pl. -e. den, som er en An-
den skyldig, som er i Gield t. een. Debitor.
"Pengetrang — som snart skal have den
Virkning, at alle hans Skyldnere giøre
Opbud." Sneed. "Saaledes kan en Skyld-
ner bæve, naar p. hans Dør, m. ivrig
Næve, der bankes af en Creditor." Wessel.
"Sin Kiærlighed udøver han som en god
Skyldner, der betaler sin Gield." Malling.

Skylle, v. a. og n. 1. [Isl. skola.] 1.
act. bevæge noget i Vandet, f. at rense,
tvætte det; ell. lade Vand løbe over, igien-

nem noget, man vil rense. At s. Tøi, Kopper, Fade. Det urene kan skylles af i Vandet. At s. Munden. 2. act. drive v. Bølgernes ell. det oprørte Vands Kraft. Havet skyller Sand, Tømmer, Vrag op paa Landet. Det skylles bort v. Floden. 3. neutr. (om Vandbølger og Regn) drives frem m. Voldsómhed; falde i stor Mængde. Havet skyller op p. Stranden, op mod Klipperne. "Nu skylle Havets Bølger mod dens Fod, og rive store Stykker ud af Klippen." Heiberg. Vandet skyller over Diget, igiennem Aabningen. Det skyllede ned (skylregnede) den hele Nat. = Skyllebad, et. Bad, hvorved man overskylles. "Tydskland maatte da lide meget, og saa at sige udstaae et stort Skyllebad," Colding. Vi fik et S. underveis (Moth.) — Skylleballe, Skyllekar, et, Skyllekiedel, en. Balle, Kar, Kiedel, hvori Tøi skylles. — Skyllebæk, en. En hastig rindende Bæk, som efter stærk Regn ell. Tø strømmer ned fra Biergene. (v. Aph.) Skyllehals, en. Dranker. (Moth.) Skylleregn, s. Skylregn, under Skyl. Skylletrug, et. T. hvori noget skylles. Skyllevand, et. V. hvori man har skyllet noget.

Skynde, v. a. og rec. 1. [Isl. skynda sér.] a.) act. 1. forstærke en Bevægelses Hastighed. "Og naaer m. skyndet Flugt det ønskte Hiemmested." H. Bull. "Dog blev v. skyndet Hast ei Bondens Ønske endt." E. Colbiørnsen. 2. bringe een t. at haste, drive paa. At skynde paa Arbeidere. 3. opmuntre, raade til, tilskynde. Det var ham, der mest skyndede til dette Tog. "De befattede sig ikke selv m. Menigheden, men Alle skyndede de Andre dertil," B. Thott. "Hans Kundskab skyndede Eftertiden til at tænke videre." Guldberg. b.) recipr. bruge Hast, haste, ile. At skynde sig bort, ind, ud. At skynde sig med noget. "Den haster, som stræber efter snart at naae sin Hensigt; den skynder sig, som stræber efter snart at fuldføre sin Gierning. Naar man seer nogen skynde sig, slutter man deraf, at han haster." Müller. = Skynding, en. (I. Skundi, Skyndi.) Hast, Iil. Det blev giort i en S. i stor Skynding. "Hvad der maa skee i en Skynding, foretages m. Iilfærdighed, og bliver Hastværk." Müller. — skyndelig (P. Claussen) og skyndsom, adj. hastig, iilsom.

Skyndel, en. Vægten p. et Reb, hvormed en Dør bringes t. at lukke sig; Dørvægt. (Moth.)

Skyrd, en. [I. Skurdr. Sv. Skyrd.] 1. Gierningen at skære (deraf: Høst.) 2. noget som er skaaret, Skaar. (Moth.) forældet; men fortiente at br. især i Bemærk. 1.

Skyt, et. ud. pl. [af skyde.] egentl. Vaaben, hvormed skydes, Skydegevær; men br. mest kun om de større Skydevaaben, Kanoner o. d. — I de nyeste Tider har [illegible] forvansket Ordet ved at skrive det S[illegible] [Ordet: Skytlade (Skytlad, Lavet) 1564. N. D. Mag. V. S. 64.] = S[illegible] pram, en. Pram, der fører Kanoner, og til Forsvar mod Søsiden; flydende Batt[illegible] (Wandal. II. 110.)

Skyts, en. ud. pl. et nygiort Ord af T. Schutz f. Beskyttelse, Værn, Bes[illegible] melse; som vel er brugt allene; men [illegible] mest i Sammens. Skytsaand, en. be[illegible] tende Aand. (Schutzgeist.) Saale[illegible] ogsaa: Skytsengel (Baggesen.) Sk[illegible] gud, Skytshelgen, Skytsherre (Patr[illegible]

Skytte, v. a. (Moth.) s. skiøtte.

Skytte, en. pl. -r. [A. S. Scytta.] [illegible] den, som skyder ell. som forstaaer at s[illegible] Han er en god S. 2. særd. den, som [illegible] oplært til, øvet i at skyde; en Jæger. [illegible] tiene f. Skytte p. en Herregaard. s. Sk[illegible] skytte. = Skyttehund, en. Skydehund [illegible] Jagthund. Skyttehuus, et. H. hvor [illegible] Skytte boer. (Skytteri, et. Jagt. [illegible] dal; usædvanl.)

Skytte (Moth) ell. Skyttel, en. [af skyde. A. S. Scyttel, en Skodde, en [illegible] der skydes for noget; sera.] hos Væ[illegible] et lidet Redskab af Træ, fladt og i b[illegible] Ender spidst, med en Aabning i M[illegible] hvori Spolen m. Islæt lægges, og som [illegible] des hastig frem og tilbage giennem [illegible] garnet; Væverskytte.

Skyttel, en. pl. -er. en liden Kugle [illegible] Børn lege med. At lege m. Sky[illegible] (Moth.) = Deraf; Skyttelbane, en. [illegible] der leges m. Skytteler) og Skyttels[illegible] (Moth.)

Skæfte, et. pl. -r. [I. Skéfti, [illegible] Skaft.] Indretningen af Træ t. en [illegible] At tage Bøsseløbet af Skæftet. — S[illegible] træ, et. T. som er tienligt t. Skæft[illegible]

Skæfte, v. a. 1. [I. skéfti.] for[illegible] Skaft ell. Skæfte. At skæfte en Bøsse, [illegible] Deraf: Bøsseskæfter. — Skæftning[illegible]

Skæg, et. pl. d. s. [Skrives [illegible] Skiæg. I. Skegg.] Haar, som [illegible] Munden, paa Hagen og Kinderne hos [illegible] nesker, især Karlfolk. Ogsaa om de [illegible] Haar, der vore ud v. begge Sider af [illegible] den hos visse Dyr, især af Katte[illegible] At faae S. lade Skægget rage, [illegible] At tale af Skægget, tale reent, [illegible] = Skægbund, en. Huden p. den [illegible] Ansigt og Hals, hvor S. voxer. [illegible] en stærk Skægbund. (Moth.) s. [illegible] Skægbørste, en. liden Børste [illegible] Skægget m. (Moth.) Skæg[illegible] pl. -fiedre. smaa udstaaende Fi[illegible] nogle Fugle have v. Siderne [illegible] (Fleischer.) — Skæggelevning, en. [illegible] een levner i Glas ell. Kruus, efter [illegible] drukket. Skæggesax, en. S. [illegible] pe Skægget. (Moth.) Skæg[illegible]

arbe, som bruges naar man rager
t. = skægget, adj. forsynet m.
— skægløs, adj. som er uden Skæg.
øs. Moth.)
, et. pl. d. s. [af Skal.] 1. tyn-
, beenagtige Stykker, hvormed Hu-
visse Fiske og Slanger er bedækket;
l. (Squama.) "Hans Pantser var
som isløblanke Skæl." Øhlenschl.
Penge som Skæl. 2. Smaadele
n, især i Hovedet, der løsnes naar
mes. 3. undertiden br. det for
om Muslingers og lignende Sødyrs
Bedækning. Heraf: skældækket,
bedækket m. Skæl. (Øhlenschl.)
r, Skælfisk, som ere forsynede m.
— skællet, adj. forsynet m. Skæl.
lpendser, et. P. bestaaende af flade
ker, dannede som Skæl, og befæ-
er hinanden, saaledes at de kunne
efter Kroppen. Skælvinge, en.
ſecter.) s. følgende Ord. skælvin-
. har man kaldt de Insecter, hvis
re bedækkede ligesom m. fine Skæl,
e Støv. Lepidoptera. (Cuviers
v. Wad, II. 238.)
le, v. a. 1. tage Skæl af. At
isk.
mme, v. a. og rec. 1. [J. skémma.]
ge i Værd, Duelighed, Udseende;
. (formodentl. af J. skammr, kort.
imma, forkorte.) Han har reent
Træerne, v. at hugge f. meget af
Det skæmmer Synet af den Byg-
2. beskæmme, giøre Skam. "Naar
en og Slægt og Fædreland vil skæm-
de. [Isl. skamma, vanære.] (At
en Pige. Moth.) 3. rec. At skæm-
: tabe sit Huld, sit sunde Udseende.
: skæmmet sig meget i den Sygdom.
, adj. [J. skir. skær.] reen, klar,
, uforfalsket. Skært Linned; skær
g. Hvid og skær i Huden. (Ordet
r at tabe sig, og Bemærkelsen:
reen fra Skyld, har længe været
; ligesom v. a. at skære, rense, giøre
= Deraf: Skærhed, en. ud. pl. —
et, adj. som har en klar, fiin Hud.
— Hertil maa ogsaa henføres Ordet:
mmer, det danske Navn p. Aarets
Maaned ell. Junius. Formodentlig
Skærtorsdag ɔ: Torsdagen før
ag. (jvf. Skærsild, nedenfor.)
r, et (en Klippe) s. Skiær.
r, et. det flade Jern i Ploven, bag
net; Plovskær.
re, v. a. skar; skaaren, skaaret. pl.
. J præs. forkortes ofte skærer t.
J. skéra. A. S. scieran, scearan.]
ra hinanden, stille ad ell. fra, v. en
l. et andet skarpt Redskab. At s.
r, itu, s. sønder. At skære (Klip-
ret. At s. et Mærke i noget. At
skære (ɔ: gilde) Grise, Heste, Tyre. At
s. et Stykke af noget. (jvf. afskære.) At
s. Kornet af m. en Segl. Der er skaaret
f. meget bort. — At s. for, skære Maden for
(m. Toneholdt p. præpos.) ɔ: s. Maden i
Stykker v. Bordet (s. Forskærer.) At s.
noget igiennem. At s. ind i noget, s. for
nær ind. — At s. en Bog op; s. Bugen
op p. et slagtet Dyr. — At s. et Brød over.
At s. til ɔ: danne et Stykke Tøi t. Klæder
m. Saxen. At s. en Kiole, et Par Støv-
ler til. — At s. et Stykke ud af noget. —
At s. sig i Haanden, at s. sig paa en
Kniv, p. et Stykke Glas (mod sin Villie.
Derimod: Han skar sig selv i Armen m. en
Kniv.) At s. Tænder ɔ: bevæge Tænderne
mod hinanden. 2. neutr. trænge ind i ell.
igiennem noget m. skarp Eg. Den Kniv,
Sav skærer (bider) ikke godt. (s. bide, 4.)
Hiulet skær dybt i (i en blød Vei.) 3.
fig. volde Smerte ell. ubehagelig Fornem-
melse. Lyset, Røgen skærer mig i Øinene.
Det skær mig i Hiertet, naar jeg tænker p.
hendes Nød. En skærende (bidende) Vind,
Kulde. — skærende Farver ɔ: saadanne, som
i et Maleri ikke ere nok sammensmeltede,
eller som stikke for meget af mod hinanden.
Han er alt f. skærende (ɔ: afgiørende, ell.
skarp, streng) i sine Udtryk, Domme. =
Skærebræt, et. B. til at skære noget
paa. Skærebænk, en. Bænk, hvorpaa
Halm skæres t. Hakkelse (Moth.) Hakkelse-
kiste. Skærekiste, en. d. s. s. Skærebænk.
Skærekniv, en. En stor Kniv t. at skære
med, undertiden befæstet i en passende Ind-
retning; f. E. en Hakkelsekniv. Skære-
tand, en. Fortænderne hos visse Dyr, som
ere saaledes beskafne, at de dermed let skære
Træ ell. andre haarde Ting over.

Skærpe, Skærpning, m. fl. s. under
skarp.

Skærsild, en. [af adj. skær, ell. det for-
ældede v. a. at skære ɔ: rense, *purgare, lu-
strare*. J. Skyrsleldr. Ihre.] efter den ca-
tholske Kirkes Lære: en Tilstand efter Dø-
den, hvori Menneskenes Siæle lide Piinsler,
f. at renses fra jordiske Feil og Laster, inden
de blive salige. Purgatorium. (Af samme
Oprindelse er det forældede: Skærsjern ɔ:
det gloende Jern, som v. Jernbyrd maatte
bæres ell. trædes paa.)

Skærsommer, Skærtorsdag, s. ovenfor
under adj. skær.

Skød, et. s. Skiød.

Skøite, en. pl. -r. [H. Schuit, (Schoit)
et lidet Fartøi, en Baad, hvilken Bemærk.
Moth ogsaa tillægger det danske Ord.] et
Redskab af Staal, m. skarp Kant og opad
krummet Spidse, som spændes p. Fødderne
under Saalen, f. at kunne glide ell. løbe p.
Iis. At løbe p. Skøiter. = Deraf: Skøi-
teløben, en. Skøiteløber, en. pl. -e.

Slaa, en. pl. -er. [J. Slá.] Lukkelse f.

en Dør ell. Port, bestaaende af en Skodde, der indenfor skydes i et Hul ell. en Krampe i Stolpen. "Skiøndt Slaaen lukker indenfra." Wessel. (Slaa br. sædvanlig kun om en saadan Indretning af Jern. Skodde ell. Skud ogsaa naar den er af Træ.)

Slaae, v. a. og n. slog; (er) slagen, slaaet ell. har slaaet. pl. slagne. [Isl. slá. A. S. slean, slan. T. schlagen. Almuen udtaler Ordet f. det meste: slae.] A. act. 1. bevæge et Legeme mod et andet m. Kraft og Hurtighed. At s. med en Hammer. At s. Døren i. At s. paa Skioldene m. Sværdet. At s. Kegler. At s. et Søm i Væggen, en Pæl i Jorden. At s. noget itu ɔ: lade det falde ell. slaae, støde dertil m. en anden Ting saa at det gaaer i Stykker. At s. noget op p. en Væg ɔ: befæste det m. Søm. At s. et Bord op, ned ɔ: lade Bordklappen op ell. ned. At s. Hænderne sammen. At s. noget ud af Haanden p. een. — At s. (ɔ: hamre) Kobber i Plader. At slaae Penge, Mynt (ɔ: præge, mynte.) At s. en Aare ɔ: aarelade. At s. paa Tromme. — Desuden i flere uegentlige Udtryk og Talemaader, f. E. At s. Takt (tilkiendegive Takten) m. Foden e. d. At s. en Leir. s. en Bro over Floden. Klokken slaaer Tolv (ɔ: tilkiendegiver v. Slag den tolvte Time.) Klokken er slaaet ti (rettere: har slaaet; men Brugen er f. det første.) En slagen (ɔ: banet) Landevei. 2. særd.: banke, slaae en Person, et levende Væsen, enten m. Haanden, m. en Kiep ell. andet Redskab. At s. een p. Øret, i Ansigtet. At slaae igien naar man bliver slaaet. At slaae fra sig, værge sig m. Slag. "Naar man sig lader prygle kun, og ikke fra sig slaaer." Holb. P. Paars. At s. efter een. — fig. At slaae med Blindhed. At slaae (ɔ: straffe) et Folk m. Plager. 3. I nogle Tilfælde for: kaste. At s. een t. Jorden, s. een omkuld. At s. noget over m. Blæk. Hesten slog Rytteren af. At s. Vinduer ind. At s. Sand p. et Brev. At s. noget ud af Vinduet. 4. dræbe, ihielslaae. (Denne Bemærk. forekommer hyppig i vore Bibel-Overs.) "Hin gaaer t. Døden hen, ei for han slog ihiel, men for han slog kun een." H. Bull. 5. overvinde i Strid, i Krig. Fienden blev slagen (tabte Slaget.) Da han havde slaaet Russerne (vundet et Slag fra dem.) Ogsaa: At s. paa Flugt; slaae af Marken. Fiendens Angreb blev slaaet tilbage. (s. afslaae, 2.) 6. At slaae (Græs) ɔ: hugge det af m. Leen. (i Modsætn. t. meie ɔ: hugge Kornet af.) 7. recipr. a.) At slaae sig ɔ: giøre sig Skade v. Fald ell. Stød. Han faldt og slog sig i Panden. Han slog sig p. Kanten af Bordet. b.) uegentlige Talemaader: At s. sig løs ɔ: overgive sig t. Lystighed. (Men: Koen, Hesten har slaaet ɔ: revet sig løs.) At s. sig igiennem. absol. ɔ: leve, [illegible] sig. "Man maa sige, han slaaer sig ær[lig] og brav igiennem." Rahb. D. T. X. [illegible] (Men: At slaae sig igiennem Fienden[e].) At s. sig sammen ɔ: forene, forbinde [sig.] At s. sig til et Parti (tage Parti.) At sla[ae] sig til noget ɔ: tage sig for, ell. vænne [sig] til. At s. sig til Hvile, t. Ro. Han [har] slaaet sig t. et Haandværk. At slaae sig [paa] Drik. — Træ ell. andre Ting siges at sla[ae] sig, naar de v. Fugtighed give sig u[d.] 8. figurl. Udtryk, ogsaa m. Præpositioner. At slaae (ɔ: danne, giøre) en Linie, [en] Kreds. — At s. af paa Varer ɔ: formin[dske] Prisen. At s. noget af Sindet, af Ta[n]kerne ɔ: giøre sig Umage f. at glemme [det.] At slaae p. noget ɔ: tale løselig derom, at høre en andens Mening. — At slaae (fa[ste]) Lid t. noget. — Det slog ham ɔ: gi[orde] et hastigt Indtryk p. ham. — At s. Vin[duet] op, (naar man vaagner) ned (see ned [paa] Jorden.) At s. noget hen i Veir og Vi[nd.] At s. Papir om noget (s. Omslag.) [At] s. en Knude. o. fl. a. B. neutr. 1. [be]væges, drives m. Kraft (kun i enkelte [Til]fælde, og deriblandt ogsaa om Legem[ets Be]vægelser, hvor Bemærkelsen gaaer o[ver i] at blive activ.) Vinden slaaer i Sei[lene.] Vandet slog ind i Baaden. Falken, [Ør]n slaaer ned p. sit Rov. Lynilden slog [ned] i Huset. At slaae (kaste) op, i en B[ue.] Luen slaaer ud af Ovnen. Hesten slaaer m. Bagbenene. Fuglen slaaer m. [Vin]gerne. At s. med Nakken (kaste Ho[vedet] tilbage.) 2. uegentlige Udtryk: Pa[pir] slaaer igiennem (lader Fugtighed gaae i[gien]nem.) Det slog feil, har slaaet feil [(lyk]kedes ikke.) Det slog ind (indtraf) som [han] havde forudsagt. At s. ind (om Hud[syg]domme, som hindres i deres Udbrud.) Kopperne slog ind hos ham. — At slaae [op] m. en Pige ɔ: ophæve sin Forlovelse. — [Det] slog til ɔ: var nok, tilstrækkeligt. Om visse Fugles Sang: Natterga[len,] Drosselen slaaer. "Fra Grenene, som [ingen] som Haand har skaanet, slaaer Natt[er]gal og Irisk." J. Smidth. = Slaaes, [v.] pass. imperf. sloges. være i Slag[smaal,] brydes og slaae hverandre i Strid ell. [Kamp.] te. (Ogsaa i dagl. Tale: At være [ude] at slaaes.) Bønderne sloges i Kroen. [...] havde fegtet f. at blive Konger, og [slo]ges de f. at plyndre hinanden." D. [...] At slaaes m. een. "For Fremmede [er] det at vinde; imellem dem selv er [...] slaaes om." Schytte. (Ogsaa om [...] Subject: "Ham jeg nok Tilladelse [gav] at slaaes saa meget som han vil." [...] (Om stridende Krigshære br. det ikke [...] uden i d. Tale.)

Slaaekarl, en. pl. -e. Karl, [som i] Høhøsten bruges, er i Færd m. [at]

. Slætmand.) Vi have fire
'i Marken. (Derimod: Meier
·rde v. Kornhøsten.)
n. s. (to Stavelser.) en hos os
Buskvært, med lange Torne,
:, hvide Blomster og sorte ell.
·eblaa Bær, der sættes p. Viin
ı saakaldte Slaaenviin. Prunus
Slaaentorn.
v. n. pass. s. under slaae.
, en. ud. pl. unyttig og overflø-
især den, som gaaer ud p. at
se Rygter og Bagvaskelser om
t døve eens Øren med S. At
ladder; føre S. blandt Folk.
:gtig, adj. som er hengiven t.
som ei kan tie m. det, som be-
Deraf: Sladderagtighed, en.
ladderhank, en. pl.-e. den, som
er meget, ell. som har den Feil,
en Sladdrer. (d. Tale.) "Den
ık, som evigt risler, vælder, og
urde tie med, fortæller." J. L.
· Flere Ord af lignende Bemær-
nme i dagl. T. som: Sladder-
sladdermund, Sladdertaske (et
er, der sladdrer) Sladderstue,
v (hvor der sladdres) Slad-
— Sladderrygte, et. R. som
og udbredes v. Sladder. slad-
lj. d. s. s. sladderagtig. (Moth.

, v. n. og a. [J. sladra, og
pladske.] 1. tale meget over-
unyttigt. At sidde hele Aftenen
"To unge Piger kunne sladdre
n. hinanden om de største Smaa-
L. Müller. At s. Tiden bort.
ı det man hører og ikke skulde
·, som betroes een; føre Slad-
nak og Rygter om Andre t. de-
Drengen har sladdret. Hun
Byen og sladdrer. = Deraf:
:n. ud. pl. Gierningen at slad-
:ddrer, en. den, som er tilbøie-
dre.
. pl. d. s. [J. Slag.] 1. den
orbundne Bevægelse, som frem-
t slaae. Et S. med Haanden.
et S. med en Stok. At faae
ep. Slag i Slag ɔ: hurtigen,
S. følger det andet. At slaae
Hammeren. Klokkens Slag.
p. Slaget Ti (er nær v. at
. Hammerslag, Klokkeslag, Tor-
sl. 2. Strid, Fegtning imel-
shære. At holde et S. vinde,
falde i et Slag. Her stod Sla-
n Sygdom, der pludselig stand-
letgiør Hiernens og Nervernes
Apoplexie. At faae S. faae
f S. 4. noget, som slaaes
age. S. paa en Kaabe, Kap-

pe. Slaget p. et slagtet Kreatur ɔ: det tynde Kiød over Bugen. At giøre et S. paa et Reb ɔ: giøre det kortere v. at knytte det. 5. et krydsende Skibs Løb fra een Vending t. den anden. At giøre et kort, langt Slag. 6. Mynters Prægning. Disse to Dalere ere ikke af eet Slag. 7. Slag i en Vei ɔ: Hul, Ujævnhed. 8. Ordet Dueslag (Duehuus) er optaget efter det Tydske, (Taubenschlag) og Bemærkelsen af Slag i dette Ord er ikke danſk. = Slagaare, en. d. s. s. Pulsaare. Slagbold, en. et Slags Skindbold, som slaaes m. en Stok. (Moth.) Slagbom, en. Bom, som slaaes ned, f. at spærre en Vei ell. Port. Slagbord, et. Bord, som sidder fast v. Væggen, og kan slaaes op og ned. (Moth.) Slagbro, en. B. over et Vand, som kun v. den ene Side er fast, og herfra kan drages op og lades ned (Moth.) en Faldebro. Slagbuur, et. en Falde t. at fange vilde Dyr i. (Moth.) Slagbænk, en. Bænk ell. Seng t. at ligge i, som kan slaaes op, naar man ei vil bruge den, og ligner da et Skab. Slagfalk, en. En til Jagt afrettet og brugelig Falk. Slagfiæder, en. de største og stærkeste Fiædre i visse Fugles, især Rovfugles Vinger, som ogsaa kaldes Slagfugle. Slaghammer, en. hos Bogbindere: en H. hvormed de slaae ell. banke Bøgerne v. Indbindingen. (Moth.) Slaghætte, en. H. som drages over Hovedet p. afrettede Falke naar de føres ud p. Jagt. Slaglod, et. 1. Lod i et Uhr, som driver Slagværket. (Moth.) 2. en Blanding af Messing og Zink, hvormed Kobber loddes. Slagorden, en. (af Slag, 2) den Orden, hvori en Krigshær bringes f. at begynde et Slag. At staae, sættes i Slagorden. Slagpompe, en. En Skibspompe, der drives v. en lige og næsten horizontal Pompestang, og anvendes i Canaler v. Brandvæsenet. (Brandforordn. 1799.) Slagpøs, en. til Skibs: en Pøs af Seildug, forsynet oven og nedentil m. en Krands af Tougværk, som br. til at hale Vand op af Søen. Slagregn, en. d. s. s. Skylregn, Pladsregn. Slagskaadde, en. Slaae ell. Skud som tiener t. Lukkelse. "Visse Slagskaader tiente t. Lukke f. Husene." Suhm. D. Hist. I. 454. Slagskat, en. d. s. s. Prægelon, f. saa vidt, som denne anslaaes paa gangbar Mynt ell. dens Gehalt. Slagskygge, en. kaldes i Malerier den stærkere Skygge, som et Legeme, der fra den ene Side er i Lyset, kaster med sin Skyggeside p. en oplyst Grund; Kasteskygge. Slagsværd, et. Et stort og tungt Sværd, som tilforn brugtes, og undertiden førtes m. begge Hænder. Slagværk, et. 1. et Uhrværk, som slaaer. (Moth.) 2. den Deel af Værket i et Uhr, hvorved det bringes t. at slaae; modſ. Gangværk. = Slagsbroder, en. pl.-brødre. den, som er tilbøielig t. at yppe Klam-

meri og give sig i Slagsmaal. Slagsmaal, et. Gierningen at slaaes, at slaae hinanden i Trætte. At komme i S. "Slagsmaal er en Kamp uden egentlige Vaaben; altsaa m. Hænderne og hvad der laae nærmest f. Haanden." P. E. Müller.

Slagel, en. pl.-er. [af v. slaae.] 1. det kortere, tykke Stykke p. en Pleiel, hvormed man slaaer. s. Handel. 2. et Redskab, hvormed Leergulve jævnes.

Slags, et. pl. d. s. [Sv. Slag. Isl. Slag, Maade.] en vis Art af noget; Ting, som have Natur og Egenskaber tilfælles, og derimod ere forskiellige fra andre, som de dog ei ere aldeles ulige. (Jvf. Art.) Flere, forskiellige Slags Viindruer, Æbler. Dette Slags Mennesker ere sielden tilfreds.

Slagte, v. a. 1. [J. slátra. E. slaughter.] dræbe, ihielslaae; det br. dog kun om Dyr, som dræbes f. at tiene t. Føde, (ell. for at offres;) og tillige om det, som efterat Dyret er dræbt, foretages f. at giøre Kroppen skikket t. denne Brug. Han har lært at slagte. Kalven er ikke fed nok t. at slagtes. At s. et Offer. At s. Mennesker. = Slagtefaar, et. Et F. som er fedet t. Slagtning, ell. dog bestemt t. at slagtes. "Et Lys er tændt, som Verden lærer, at Folket er ei Slagtefaar." P. A. Heiberg. Saaledes ogsaa: Slagtegaas, Slagteko, Slagtestud, Slagtesviin. (Derimod br. neppe: Slagtekalv.) — Slagtehoved, et. en Oxe ell. Ko, bestemt t. at slagtes. Slagtemaaned, en. det danske Navn f. November. Slagtenød, et. d. s. s. Slagtehoved. Slagteqvæg, et. alt Qvæg, som slagtes ell. er bestemt dertil. Slagtetid, en. den Tid om Efteraaret, da man pleier at slagte og salte Kiød t. Vinterbrug. = Slagteri, et. pl.-er. 1. Sted, hvor der jævnligen slagtes, hvor en Slagter driver sin Haandtering. 2. d. s. s. Slagtning, Gierningen at slagte. — Slagtoffer, et. Dyr ell. Menneske, der slagtedes som et Offer.

Slagter, en. pl.-e. den, som har sin Næring af at slagte Qvæg og sælge Kiødet. = Slagterbod, en. Bod, hvor Kiød af Slagteqvæg offentlig falholdes. Slagterbænk, en. Bænk, hvorpaa mindre Kreature slagtes, ell. hvorpaa Slagteren sønderhugger Kiødet, han sælger. Slagterdreng, en. og Slagtersvend, en. Dreng, Svend hos en Slagtermester. Slagterhaandværk, et. en Slagters Haandværk, bestaaende i at indkiøbe Slagteqvæg, slagte det og falholde Kiødet. Slagterhund, en. Et Slags store Hunde, som ofte holdes af Slagtere. Slagterhuus, et. H. hvor der er Slagteri, og Kiød sælges. (Moth.) Slagterkniv, en. stor K. som Slagtere bruge. Slagterkone, en. En Slagters Hustru. Slagterlaug, et. Laugsforening imellem Slagtere. Slagterløn, som betales Slagteren f. at slagt anden. Slagtertorv, et. d. s. torv. Slagterøxe, en. Ø. som bruge.

Slagtoffer, et. s. under slagte.

Slagtorden, en. s. Slagorden.

Slam, en. (Baştholms aand. 1779. I. 341.) s. Dynd. Dette ty forekommer i: Slamkiste, en. En kiste ell. et muret Tillobssted, hv af Render o. d. samler sig. (Moth.

Slange, en. pl.-r. [J. Slöngvi gi.] En Classe af Krybdyr uden som skyde ell. snoe sig bugtevi Jorden v. deres Legemes Muskelkr pentes. (Jvf. Snog.) 2. fig. a den i Dannelse: et langt Læderr igiennem Vandet v. Sprøiten d Kraft og ledes hen mod Ilden. ell. Feltslanger kaldtes tilforn et v Kanoner. = Slangeart, en. En v Slanger. Slangebid, et. Bid af ge, især af de giftige. Middel Slangebugt, en. en bølgedannet B liig Slangens Bugter, naar den frem. slangebugtet, adj. som Slangebugter. slangedannet, ad som en S. (D. H. Ordb.) Sl et. Fedt, som faaes af Slanger. gegang, en. En Gang ell. Sti, sig i Slangebugter. Slangegift, Gift, som nogle Slanger giennem tand gyde i Saaret, naar de h Slangeham, Slangehud, en. skællede Hud, som de aarligen skifte. gekors, et. i Vaabenkonsten: et K Ender dannes af dobbelte Slang Slangekrop, en. 1. En Slange 2. en Krop, liig en Slanges. hun bugter sin Slangekrop." (Helge.) Slangelinie, en. En flere Bugter krummet Linie. S en. fig. en meget snedig List. S et. Et Rør, som er dannet Slangetræk, pl. slangebugtede T tegnes ell. drages m. noget. At get i S. Slangeurt, en. En Polygonum bistorta. Slange Slangers Unger, som udklækkes a

Slap, adj. pl. slappe. [N. J. slapr. Ihre.] som ikke er stiv, løs; det Modf. af stram Buestræng. Rebet hænger slapt s. (slappet) Opmærksomhed. — Slaphed, en. ud. pl. — slapsko ges om en Hest, der er forsynet lige Skoe, i Modsætn. t. Karp hvis Skoe ere forslidte.

Slappe, v. a. 1. [J. slapa, være slap.] 1. giøre slap, giør mindske Spændingen. At s. Seilene. Rebet slappes v. Fugti

ffe, betage Kraft og Evne. Ved slappes Siæleevnerne. Lang An- appes Opmærksomheden. "Hvor t at haabe, og intet at frygte, alle vore Kræfter." Basth.

, v. n. 1. (har.) [Sv. slaska, sordidum effundere. Ihre.] søle ae i skident Arbeide og giøre sig th, som ogsaa tillægger det Be- at vanke hid og did. fluctuare.) t i dagl. T. brugelige: at slaske, sket (sølet, vaadt) kun en foran- 2. hænge løst og slapt, ell. , som vaade Klæder. Klæderne am. (Moth.) — slasket, slaske- (s. sludske, sludsket.)

l. pl.-ter. en Levning. (J. Ba- i d. Tale.)

dj. ogsaa: slatten, slattet, slap, t hængende; flaccus, flaccidus. Bibegreb om Uorden og Ureen- læder m. m. hvoraf n. s. Slatte, et skidenfærdigt Fruentimmer.) , v. n. pass. at blive slap, slat- ng.)

en. pl.-r. [E. og N. S. Slave.] , der ansees og behandles som om en Andens Eiendom; et Men- borgerlige Frihed er det berøvet; At giøre Krigsfanger t. Slaver. som S. "Thi hvor er Fædre- Borgeren er Slave?" Storm. kaldes saaledes ogsaa hos os i d. Fæstningsarbeide p. Livstid ell. ar dømte Forbrydere. (jvf. Træl.) re en S. af sine Lidenskaber. = . et. egentl. Aag, som paalægges ; fig. en trykkende, byrdefuld Slaveaand, en. slavisk Aand, (Birkner.) Slavearbeide, et. aalægges, udføres af Slaver. ter, en. den, som giver sig af m. Slavejæger. (Nord. Tidsskr. Slavefoged, en. Opsynsmand r, som giøre Fæstningsarbeide. gsel, et. Fangehuus f. Slaver; "Lyksalighed er i din egen Magt, hronen og i Slavefængsel." S. Slavehandel, en. Gierningen g kiøbe Mennesker som Slaver. ler, en. den, som driver Slave- Slaveherre, en. 1. den, som r. 2. en Fyrste, der behersker n Trælle ell. Slaver, en Despot. rskes fra en Ven og Fader for- en Afgud og Slaveherre." O. Slavehuus, et. hvor Slaver have g. Slavejagt, en. Jagt efter Slaver, ell. for at fange Menne- re dem t. Slaver. Slavejern, n og Lænke, hvori Slaver smedes. , en. En Slaves Vilkaar, Til- st han blev dømt, hans Slave- kaar at dele." Rahbek. Slavekiæde, en. Slavelænke. "Jordens Børn i Slavekiæ- der lyde." Thaarup. Slaveklæder, pl. Klædedragt, som Slaver bære. Slave- lænke, en. L. som paalægges en Slave. fig. bruges det som Slaveaag. Slavesind, et. slavisk Sind og Tænkemaade, Trællesind. Slaveskib, et. S. hvorpaa Slaver føres fra Afrika. Slavestand, en. den Stand, For- fatning, at være S. Trællestand. "Men, endskiøndt han løses kan, elsker han sin Sla- vestand." Rein. Slavetorv, et. Torv, hvor Mennesker offentlig sælges t. Slaver. (J. Bone.) Slavevogter, en. den, som har Opsyn m. Slaver. = Slaveri, et. den Tilstand, at være berøvet den borgerlige Frihed; Trældom. fig. den Tilstand, at være underkastet besværlig Tvang ell. en Andens vilkaarlige Behandling. 2. Fæng- sel, forenet m. Fæstningsarbeide. At døm- mes i Slaveriet p. Livstid. = slavisk, adj. som hører til, passer sig f. en Slave. En s. Behandling, Frygt, Tænkemaade. "Med slavisk Dorskhed og dyb Følelse af egen Af- magt." Engelstoft.

Sledsk, adj. [E. sleek, glat, blød. — T. schleichen. Sv. slika, repere. Sli- kiare, adulator.] venlig, og sødtalende af et falsk Hierte, og f. sin Fordeels Skyld. (Moth.) En sledsk Hykler. "Lykkelige Børn ønske at hylde en god Fader — det er kun sledske Børn, der overvælde ham m. idelige Lovtaler." Rahb. At være sledsk i sin Tale. "Din sledske Smiger kan mig ikke røre." Øhlenschl. — Deraf: Sledsk- hed, en. ud. pl.

Sledske, v. n. 1. (har.) lokke og smigre for, tale een efter Munden f. sin Fordeels Skyld. "Man lærte Drengen snart, at sledske f. sin Moder." Rahbek. — Deraf: Sledsken, en. ud. pl. — Sledsker, en. pl.-e. (Moth.) den, som er sledsk, som sledsker f. andre.

Sleg, adj. [Sv. sleker. J. slægr, un- derfundig, snu.] har samme Bemærkelse som sledsk, men er mindre brugeligt, lige- som Subst. Sleghed og v. n. at slege. (sledske.) "Du sleger for den kiære Mark og Eng." Storm. (Fabler og Fortæll. 105.)

Slegfred, en. [Sv. Slægfrid, Slögfrid. I den sidste Stavelse er Ordet beslægtet m. Frille (Fridla) den første kunde være det Isl. Slæki, en Pige, Tienestepige. Gudm. Andr.] det samme som Frille. (forældet; og forekommer ogsaa i ældre Dansk sielden allene; oftere derimod: Slegfredkone, Slegfredqvinde, Slegfredviv.) = Sleg- fredbarn, et. B. avlet m. Slegfred, Fril- lebarn; ligesaa: Slegfredsøn. — Slegfred- æt, en. uægte Afkom. (Rahbek.)

Slem, adj. pl. slemme. [J. slæmr.] 1. ond, skadelig, led. En slem uartig Dreng. Et slemt Levnet. Den slemme

Syge, Epilepsie. (Moth.) 2. slet, daarlig, ugunstig, ubehagelig. Et slemt Veir. En s. Vei. Det var slemt (ilde.) Det kan blive en slem Sag. ("En slem Sag er den, som kan blive Aarsag t. Ulykke formedelst Omstændighederne." Sporon.) En slem Omstændighed. "Ond siges den Ting at være formedelst sin Natur; slem formedelst Virkninger og Følger." Sporon. (Subst. Slemhed forekommer i ældre Skrifter; men høres nu ikke.)

Sleng, et. s. **Slæng**.

Slentre, v. n. 1. **har**. [Sv. slentra. N. S. slendern.] gaae skiødesløst; ell. gaae ledig, drive omkring. (Moth.) "At slentre Livet igiennem, som jeg bedst kunde." Evald. Det slentrer af ɔ: det gaaer nogenledes. (d. Tale.)

Slentring, en. pl. -er. I dagl. Tale: en Regnepenge. "Og sætter du mod Slentringer dit Guld, hvad nytter dig, om du vandt Lommen fuld?" S. Blicher.

1. **Slet**, adj. pl. **slette**. [I. sléttr. Goth. slaiths.] 1. jævn; glat. Paa s. Mark. En s. Plads. En s. Søm, som er uden Stikning. (Moth.) Slet Flor, som ei er kruset. Slet Fløiel, glat, som ei er blommet. 2. fig. i Talemaaden: slet og ret ɔ: ligefrem, oprigtigen, ærligen, uden Pral, uden Omsvøb. 3. slet, adv. ganske, aldeles. (jvf. reent.) Slet ikke, slet intet. (ellers næsten forældet.) "Alle de andre, som allerede skulde være slet forglemte." B. Thott. "Han heller slet er hendes Træl, end selv sin egen Herre." Bording. "Mig troer du da saa svag, saa slet afmægtig." Evald. (Ellers næsten forældet; dog br. det i Talesproget m. Benegtelse. Han gaaer nu ikke slet saa daarlig klædt, som tilforn. Denne er ikke slet saa ringe, som den anden.) = Deraf: Slette, en. [I. Sléttlendi, Sletta.] en jævn Mark, et fladt Land, uden Bierge og Bakker. At boe p. Sletten. En S. af mange Miles Omkreds. = slette v. a. 1. [I. slétta.] 1. giøre slet, jævne, glatte. At s. Klæder, Lerred. "De søge at slette den Fold, som i fremmede Lande er dem paalagt." Holb. At s. noget over ɔ: at jævne det heelt over. 2. fig. At s. en Sag ɔ: jævne, forlige. 3. At slette ud ɔ: stryge ud, viske ud. At s. ud hvad man har skrevet. s. udslette. = Sletbag, en. [I. Slétt-baekr.] kaldes den grønlandske Hval (Balæna mysticetus) fordi den ingen Rygfinner har. Slethøvl, en. En Høvl, hvis Jern er glat og lige i Enden, hvormed Træ høvles glat. — Sletning, en. Gierningen at slette. — Slettetræ, et. T. hvormed noget slettes, jævnes; Slagel. (Moth.) — Sletøxe, en. En bred Øxe, hvormed Tømmer og Bielker slettes.

2. **Slet**, adj. pl. **slette**. [af d. T. schlecht.] som ei er, som det burde være (modsat god) med mange forskiell. Bibegreber i Bemærkelsen: ond, ringe, daarlig, u[illegible]lig, o. s. v. En s. Person. At have [illegible] Lykke. Slet Guld (som har megen [illegible]sætning.) Slette Penge; slet Veir; sl[ette] Varer. ("Slet kan man sige, er det, [som] ikke er godt nok; ringe det, som ikke er [an]steligt nok." Sporon. jvf. ringe.) At [have det] sig slet. Det gik ham slet. Det var [slet] giort, handlet. "Den nyder slet, og [illegible]des svagt." Øhlenschl. Det er kun s. [med] ham (han befinder sig ilde.) jvf. ringe. [illegible] Slethed, en. Beskaffenheden at være [slet] Charakterens S. — slettænkende, adj. [som] har en slet Tænkemaade.

Slette, v. a. s. under slet, jævn.

Sletvare, en. En Fisk af Flynder-Sl[æg]ten, [Pleuronectes] (Rhombus l[aevis] Linn. v. Aph. Nat. Hist. II. 4[illegible].)

Slev, en. pl. -e. [skrives ogsaa Sl[eiv]. I. Sleif.] en stor Træskee t. at øse m[ed] Kiøkkenskee, Grydeskee. "Hun blev [illegible] t. Kokkekniv og Sløv, samt forbudet [illegible] og Pen f. Livstid." Rahb. D. T. V. 1[illegible]

1. **Sli**, en. ud. pl. I Jyllands Ma[rsk]egne: en meget frugtbar Mergel, blandet [illegible] harpiragtige Dele, der samler sig v. Kyste[r] og i Floders Udløb. (Olufsens Landoec. [illegible]

2. **Sli**, n. s. kaldes ogsaa p. Jyll[ands] Vestkant de lange fortørrede Rødder [af] Sandvarten Klittetag. (Arundo ar[ena]ria.) Aagaard om Thye. S. 68.

Slibe, v. a. sleb; er sleben, har sle[bet] pl. slebne. [I. slipa.] glatte ell. hvæsse [no]get, enten v. Gniden, Rivning paa ell. [mod] en anden Ting overhovedet, ell. ved at [illegible] det gnides v. et omløbende rundt Leg[eme] i hvilket Tilfælde slibe især bruges. [At] slibe en Kniv, Sax (ɔ: hvæsse den.) [At] s. Glas, Marmor, Ædelstene. Mar[mor]plader slibes, ikke f. at hvæsses, men [for] at glattes. (jvf. hvæsse, skærpe.) — "[Man] kan hvæsse og skærpe v. at slibe. (men [og]saa uden Brug af Slibesteen, v. at [illegible] Tingen, man vil hvæsse.) Man sk[ærper] det Stumpe, hvæsser det Sløve, slib[er det] Ujævne." Sporon. At s. Rusten [illegible] ud af noget. At s. Figurer ind i [illegible] — sleben, adj. v. br., figurl. ligesom [illegible] ret. Slebne (forfinede) Sæder. "De[n, som] altid har fundet, at slebne Sæder og [For]stand frembringe tænkende Siæle." Guldb. Et slebent Væsen. En s. [illegible] (ɔ: dannede Talegaver.) "Saa ve[d en] Skalk m. sleben Tunge Folk at indbil[de] sind Ting." C. Frimann. En sleben [illegible]rende, poleret) Stiil. "Et Dyske [illegible] sleben Hofmands Læber." Malling. [illegible] see andre Folkeslag, som kaldes [illegible] slebne, forfinede; thi al Slags [illegible] Konstighed er udviklet hos dem." [illegible] = Slibeeg, (Slibe-Eg) en. Eg, som [frem]bringes v. Slibning. (s. [illegible]

...skelle, en. d. s. s. Slibetrug (Moth.)
...mølle, en. Mølleværk, hvor der slibes
... Marmor. Slibeskaal, en. S. af
...r ell. Mesfing, hvori Glas slibes.
...spaan, en. s. Strygespaan. Slibe=
...en. En blød Sandsteen ell. Skifer=
...som br. til at slibe ell. hvæsse. Sli=
..., et. T. hvori Slibestenen hviler v.
...l, for under Omdreiningen at væde6
...idet i Truget. Slibeværk, et. en
...isk Indretning t. at slibe. = Slib=
...n. pl.-en. Gierningen at slibe. Hvad
...aten taber i Slibningen.

...rig, adj. [A. S. slipeg, slipere. J.
N. S. slibberig.] glat v. Fug=
... som har den Beskaffenhed, at det
...er, ell. at man let glider derpaa.
... som en Aal. "Hist trang og sli=
...ien gaaer." F. Guldb. Veien er s.
...ien. En glat Iis bliver slibrig i
... — fig. (ligesom glat:) for: troløs,
... "Hvor slibrig Hofmand mig m.
...Løfter sveg." H. Bull. "At Hof=
...s svige med slibrige Ord." Rahbek.
... mislig, betænkelig, vanskelig. Det
... Sag at røre ved. "Slibrig er den
... som store Mænd have at betræde."
...ann. "Hvor slibrigt, da at være
...er." Jacobi. 3. Ogsaa, efter det
... som ved halv skiult Vellystighed
...ukydske Forestillinger. Et slibrigt
...Maleri. — Deraf: Slibrighed, en.
1. Glathed forenet m. Fugtighed.
...aturen t. deres Frelse ikke har givet
...(alene) andet, end deres slimede
...ghed." Rahbek. 2. Ukydskhed i Fo=
...ger ell. udvortes Fremstilling. Disse
... Slibrighed giør dem t. en skadelig
...g.

..., et. ud. pl. [J. Slit.] 1. Tilstan=
... slides, det, at noget slides. S.
...ogne, Redskaber. Der gaaer meget
...a. 2. Slæb, Møie, Kræfternes
...gelse. En Hest som er god til S.
...aler godt Slid. 3. Varighed t. at
... Der er intet S. ved dette Tøi. =
...beide, et. Arbeide, som kræver og
...er Slid, besværligt Arbeide. "Jeg
... intet koldere, tørrere Slidarbeide,
... giøre Vers." Bagg. (Labyr. I. 172.)
...de, v. a. og n. sled, slidt. [J. slita.]
...e, rykke ell. drage voldsomt i noget.
... og s. i noget. "Jeg mine Lokker
... slog mig s. mit Hierte." Jacobi.
... noget i Stykker imellem Hænderne.
...medfører Begrebet om en længere Tid,
... Kraften maa anvendes; rive om en
...re, stærkere Kraft.) De søgte at
...am; men han sled sig fra dem. At
...s. "Dig intet v. Jorden skal slide
... ell. Magt af min Haand." Storm.
...ære v. lang Brug. At s. Klæder,
... — Han har slidt sine Børnesko (er
intet Barn, ikke ung mere.) At s. sin Tid,
s. Tiden hen ɔ: leve, som man kan, ikke i
den bedste Lykke. Det slides af, bort, v.
Brugen. At s. Jorden ud ɔ: udmagre den
v. for hyppig Sæd. (s. opslide, udslide.)
3. neutr. fig. arbeide meget og strengt.
Han slider og slæber hele Dagen. At s.
for andre. At s. i noget. = Sliden, en.
ud. pl. Gierningen at slide. — Slidejern,
et. d. s. s. Axelplade. — slidsom, adj. 1.
stærk, som vel lader sig slide paa. 2. som
godt taaler at slide.

Slig, pron. pl. slige. [J. slikr. forkor=
tet af deslig, deslige; ell. af det gl. pron.
sa og lik; saaledes i gl. Sv. salik. Goth.
svaleiks. T. solch.] d. s. s. saadan. Slig
en Mand; slige Folk. Slig Opførsel har
jeg ikke kiendt. (Det staaer oftest foran
Artikelen, og i Forbindelse m. et Subst.
Dog br. n. sligt for: noget sligt, ell. slige
Ting. Sligt og andet mere.)

Sliim, en. ud. pl. [N. S. Sliem.] en
fei, tyk, klæbende Fugtighed. Sliim i
Maven, i Brystet. Melken sætter S. Der
har sat sig S. paa Kiødet. Gummisliim.
= sliimagtig, adj. som ligner S. sliim=
drivende, adj. som driver S. ud af Lege=
met. Sliimdyr, et. Infusionsdyr, som
avles i Sliimvædsker. T. Rothe. (Jorden
efter kiendelig Plan. 53.) Sliimfeber,
en. F. hvormed en stærk Afsondring af
Sliim er forbunden. Sliimflod, et. en
stærk Afsondring af S. i Halsen ell. Bry=
stet. Sliimhinde, en. 1. slimet Hinde,
der sætter sig p. en Vædske. 2. en Hin=
de, hvormed Næsens Brusk indvendig er
bedækket. Sliimkiertel, en. K. i Legemet,
hvorved Sliim afsondres. sliimopløsende,
adj. v. som opløser Sliim. Sliim=
pose, en. d. s. s. Sliimkiertel; ell. et
Sted i Legemet hvor Sliim samler sig. (Tres=
chow.) Sliimvædske, en. En slimet Væd=
ske. = slime, v. n. 1. (har.) frembringe
S. give Sliim af sig. — slimet, adj. som
har Sliim i ell. ved sig. En slimet Vædske.

Slik, en. En ringe Ting, en Ubetyde=
lighed. (d. Tale. Moth.) "Hvorved han
Navn af lærd, af viis og dygtig fik, ret,
som man siger, for en Slik." Storm.

Slikke, v. a. 1. [T. lecken. J. slikia,
glatte, polere.] bestryge m. Tungen. Hun=
den slikkede hans Haand. At slikke sig om
Munden. = Slikken, Slikning, en. Gier=
ningen at slikke. — Slikkeri, et. pl.-er. 1.
idelig Slikken. 2. sødt Bagværk, Sukker=
bakkelse, Knas. At fordærve Maven v.
Slikkerier. — Slikmund, en. figurl. den,
som holder meget af Slikkeri.

Slikken, adj. pl. slikne. som er meget
for Slikkeri.

Slime, v. a. slimet, s. Sliim.

Slinge, v. a. 1. skære et Træ igiennem
p. langs. (Moth.) "Træet bør aldrig hen=

ligge m. Barken paa efterat det er slinget; men denne bør aftages, og Træet sidehugges." Archiv. f. Søværsen. II. 377. 2. hugge et fældet Træ firkantet og glat. (Moth.) Isl. slingia, kante, føie en Kant ell. Bræmme omkring.

Slingre, v. n. 1. (har.) [I. slingra.] ikke at holde en ret Linie, ell. ikke holde Kroppen lige i sin Gang; gaae en vaklende Gang. fig. Skibet, Vognen slingrer (i Storm, og p. en ujævn Vei.) — Deraf: Slingren, Slingring, en. — Slingregang, en. ujævn Gang. (Ambergs Ordb.)

Slip, n. s. Gierningen at slippe; kun i den Talemaade: at give Slip paa noget o: lade fare.

Slippe, v. a. og n. slap; har sluppet; er sluppen; slupne. [I. sleppa. N. S. slippen. Sv. släppa.] 1. give løs, lade fare det, man holdt paa, ell. det, som var indspærret. At slippe Tømmerne. At s. en Fugl af Buret, s. Kreaturene p. Græs. At s. een ind, ud o: lade ham komme ind, ud. 2. neutr. komme løs, komme bort, komme fra et Sted, hvor man var hindret ell. fastholdt. Fuglen slap ud af Buret. At s. ud af Fængselet. At s. fra, s. vel, skadesløs fra noget. Han slap m. en ringe Skade, m. en Irettesættelse. Jeg slipper ikke saa let (det vil koste mig mere.) At s. løs (blive fri.) Øren slap af Skaftet. Rebet slap f. ham (som han holdt p.) fig. Ordet slap ham af Munden. "I Glædens Ruus slap der et Løfte af hans Mund." Øhlenschl. At slippe til noget o: komme uventet, ell. paa en heldig Maade t. noget. 3. neutr. være opbrugt, fattes, ei være mere af. Øllet er sluppet. Vandet slap i Posten. — Slippedands, en. En D. hvori den ene hastig slipper den anden. (Moth.)

Slobrok ell. Slaabrok, en. Et fordærvet tydsk Ord (N. S. og H. Slaaprock) for: en Natkiortel, en let Overkiortel, som man iforer sig naar man staaer af Sengen rc. (høres og bruges nu kun sielden.) "En Philosoph i sin Studerestue med Nathue og Slobrok." Suceb. (P. Tilsk. II. 632).

Slod, et (?). de ved Sædens Ophinding p. Ageren spredte Ar, der siden rives sammen; Rivelse. (Olufsens Landoec. 228.

Sloie, en. pl.-r. et i sin Gierning slioesles, i sin Dragt sludsket Fruentimmer. (I lav Tale. Moth. s. Sloie.)

Slot, et. pl.-te. [I. og N. S. Slot.] et anseeligt, stort Huus, som en Fyrste ell. fornem Herre eier og beboer, enten bestandig, ell. for en Tid (s. Jagtslot, Lystslot rc.) Om Privatmænds Boliger af dette Slags br. ikke gierne Slot; men Herresæde, Herregaard, v. a. Et befæstet S. s. Borg. = Slotsbetient, en. den, som har en Betiening v. et S. Slotsby, en. En By anlagt v. et Slot, ell. hvor Slottet er Hovedsagen. "Vi opholdt os ikke længe i den splinternye Slotsby." Bagg. [...]bygning, en. pl.-er. 1. Bygning, [...]t. et Slot. 2. Gierningen at byg[ge ...] Slotsfoged, en. den, som har O[psyn med] et Slot og m. Slotsfolkene. [...] Slotsforvalter. Slotsfolk, pl. [...]ere i Tieneste p. et S. Slotsga[ard ...] Gaardsplads, omgiven af Slotsbyg[ningerne ...] Slotsgrav, en. Grav t. Befæstni[ng om]kring et S. Slotshave, en. H. v[ed et S.] Slotsherre, en. tilforn: den, so[m havde] øverste Befaling p. et kongeligt [S. ell.] havde det i Forlening. Slotskir[ke ...] En Kirke, et Capel i et S. Slot[smenig]hed, en. den Menighed, som søger en [saadan] Kirke. Slotsplads, en. En stor [...] gaard ell. Plads uden f. et Slot. [Slots]præst, en. Præst ved en Slotsm[enighed.] Slotsskriver, en. Regnskabsbetient [under] Slotsfoged ell. Slotsforvalter. [Slots]taarn, et. T. paa et Slot. Slot[s...] en. i ældre Tid: den, som gior [...] p. et Slot, som staaer under Slott[et.] (Suhms Saml. t. den d. Hist. II. [...] 73.) Slotsvagt, en. 1. Krigsfo[lk, som] giøre Vagt p. Slottet. 2. Vagthu[s ell.] Vagtstue, hvor disse opholde sig. [Slots]vægter, en. V. som holder Natte[vagt ...] ell. ved et Slot.

Slothamp, en. det danske Navn p[aa ...]pens Han-Plante; hvorimod Hun-[...] kaldes Galler.

Slu, (ell. slug) adj. [T. schla[u ...] slægr.] snild, klog, listig. (Sv. sl[...] Jylland: slou, slov.)

Slubre, v. a. 1. [I. slubra. T. s[...]sen.] sobe ell. drikke ludeligt. Moth[...]

Slud, en. ud. pl. [Beslægtet m. ...] Sludge, Dynd; ell. med Sluse; [...] T. Schlossen, Hagel; E. slui[ce, ...] strømme, m. fl.] Regn, Tøsnee, [...] hed fra Luftkredsen, som falder i [...] og vaadt Veirlig, m. tyk Luft og [...] At reise i Snee og Slud. "Til [...] Glands kan bryde det tykke Slud [...] Skyer og Bølger sprudle." Evald. [...] anfører v. impers. det sluder o: er m[...] med Slud.) = Sludfuld, adj. som [...] medfører megen Slud. Et sludful[dt ...] teraar. En sludfuld Dag. "Det[...] mel er vaadkold, sludfuld, ustadig." [...]sen. — Sludvinter, en. En Vinter [...]gen Slud, og uden alvorlig Frost. [...] ledes man Foraar, Efteraar, og [...] vintre kan færdes p. denne Vei." [...]

Sludder, en. ud. pl. ufornuftig [...] Tale uden Mening ell. Betydning. — [...] dervorn, adj. som bruger megen S[...] (s. ogsaa nedenfor.)

Sluddre, v. n. 1. har. [...] snakke meget og ufornuftigt, føre [...] s. sladdre. (sludre hos Moth: [...]

mme. sludermælet, adj. som
lælt.)
. n. 1. stille sig ilde v. et Ar=
noget skiødesløst. (Moth. Der=
orn, adj. skiødesløs i sit Arbei=
ogsaa:
. v. n. 1. har. [E. sluggish.
oven, efterladen. J. slækinn.]
uden Flid, skiødesløst. At
Arbeide. = sludsket, adj. v.
ort uden Flid, skiødesløst. 2.
i Paaklædning. I dagl. Tale
. s. Sludske, om et uordent=
kent Fruentimmer. J. Slæki.
sludske. Olussen (om Danm.
219.)
n. pl. - r. en ringe Karre ell.
slæbes hen ad Jorden (Rakker=

hj. s. slu.
pl. d. s. Aabningen fra Munden
sken ned i Mavepiben; Svælg.
Slughals, en. pl.-e. den, som
aadig; som spiser m. stor Graa=
Tale.) en Fraadsér. "En Slug=
ad, en S. i en Bog, de sluge
ene sig s. mæt, den anden sig
dagg. — slugvorn, adj. graadig.
. a. 1. [J. slóka. Sv. sluka.]
ke m. Graadighed; devorare.
nedsluge, opsluge.) At sluge
.
adj. pl. slugne. meget begier=
d, graadig. "Hvor godt, hvor
ugen han sidder v. sit Fad."
Slugenhed, en. Graadighed.
t (Moth) ell. sluføret, adj.
har brede, hængende Øren; br.
om dén, som bliver forsagt,
v. skuffet Forventning. "Sluk=
i stumme Gud, som Agerbønne s.
." Øhlenschl.
v. a. 1. og 2. [J. slökva.] 1.
brand t. at ophøre, qvæle Ilden,
Fugtighed ell. ved at unddrage
t f. Luftet, Ilden p. Skorstenen.
ukkes Glæden kun mellem Grav
ændes." F. Guldb. — At slukke
"Jorden falder, Sole slukkes
rup. (jvf. udslukke.) 2. fig. at
bringe den t. at ophøre. At
"Dine Længsler kunde ikke stil=
Savn ikke slukkes." Mynster.
r kold, den slukker Elskov ud."
rg. 3. slukkes, v. n. pass. sluk=
kes. ophøre at brænde, gaae ud.
Lyset slukkes. = Slukkehorn,
paa en lang Stang, hvormed
ukkes. (Moth.) Slukkekul, pl.
r slukkes m. Vand, inden de ere
n udbrændte. = Slukker, en.
at slukke med, Slukkeredskab.
ng, en. Gierningen at slukke.

Sluføret, adj. s. slugøret.

Slumme, v. n. (Moth. Baggesen.) d. s. s. slumre.

Slummer, en. ud. pl. [E. Slumber. T. Schlummer.] en let Søvn, hvori man ligesom er halv vaagen, og hvoraf man let=telig vaagner. At falde i Slummer. At dysse et Barn i S. — fig. Gravens Slum=mer. "Tryghed, Hvile, Vished, Ro, er først bag Dødens lange Slummer." F. Guldb. = Slummerleie, et. poet. Seng, Hvilested. "Knæler jeg i Nattens tause Fred, f. dit stille Slummerleie ned." Bag=gesen.

1. Slump, en. pl.-er. [Sv. Slump. E. Lump.] 1. en Mængde af noget, uden vis Vægt ell. Maal; endeel. Der er endnu en S. en héel Slump tilbage. Han kiøbte en S. Bøger. (d. Tale.) At kiøbe noget p. Slump ɔ: uden at maale ell. veie det. 2. en Levning af noget, især af Drikkevarer, hvis Mængde ell. Maal ikke angives. (deraf i d. Tale: at slumpe noget sammen.)

2. Slump, en. ud. pl. [Sv. og N. S. Slump. A. S. lympan, hænde sig.] Til=fælde, uvis Hændelse, Lykketræf. = Deraf: Slumpeleg, en. Leg, Spil, blot p. Tilfæl=de og Lykke; Lykkespil. (Colding.) Slum=pelykke, en. tilfældigt Held, uformodet Lyk=ke. "Slumpelykke naaer og til Maals." P. Syv. "At Slumpelykken tidt meer end vor Flid formaaer." Schiermanns Merope. "Vil man i Hverdagstalen betegne det plud=selige, mod al Formodning heldige Udfald, kalder man det Slumpelykke." Müller. (Man tillægger derfor den Slumpelykke, som har den reent uden al egen Fortieneste; Lykketræf kan ogsaa finde Sted, hvor man stræber og umager sig f. et heldigt Udfald.) Slumpeskud, et. S. hvorved man træffer, uden Færdighed i at skyde. Slumpeskyt=te, en. (Moth.) den, som rámmer blot v. Slumpelykke. — Slumpespil, et. Lykkespil, Bovespil. "Krigens Slumpespil." P. M. Troiel. Slumpetræf, et. figurl. d. s. s. Slumpelykke.

Slumpe, v. n. 1. (har.) At slumpe til noget ɔ: faae, opnaae v. Tilfælde, v. Slum=pelykke. (d. Tale.) "Hvo ofte gietter, slum=per af og til lykkeligen til Sandhed." Guld=berg. "Atomer, der have slumpet til at udgiøre Himmellegemer." T. Rothe. "Vel slumper Lykken fra og til, og Mange selv den spilde." Bording.

Slumre, v. n. 1. har. [A. S. slume-ran.] at sove let, ligge i Slummer. — figurl. være uvirksom. Slumrende Kræfter, Ev=ner. "Forgieves vaage Fyrsterne, naar Embedsmændene roligen slumre." Malling. "Den slumrer, som endnu ikke er ret i Søvn; og ligeledes den, som nu snart vil t. at vaagne." Sporon. — Slumren, en. ud. pl. Tilstanden at slumre.

Slunk, en. pl.-er. et Slags ufuldkomne Skorstene. "De saakaldte Slunker maa ingensteds opføres." Brandforordn. 19. Jul. 1799.

Slunken, adj. pl. slunkne. indfalden, ikke udfyldt, slap, mager. Deraf: Slunkenhed, en. ud. pl.

Slunte, v. n. 1. være doven, vise sig lad i sin Gierning. (Moth.) Det slunter af, slunter saa hen ɔ: det gaaer saa nogenlunde. (d. Tale.)

Slup ell. **Sluppe**, en. pl.-r. [Fr. Chaloupe. E. Sloop.] en stor Jolle, Skibsbaad, som roes frem. — Sluproer, en. pl. -e. Matros, Baadsmand, som roer en Slup.

Slurk, en. pl.-e. saameget Vædske, som man svælger p. eengang; en Drik. (J. Slurkr.)

Sluse, en. pl.-r. [T. Schleusse. E. Sluice; og v. to sluice, at strømme.] en Bygning af Muurværk og Træ, hvormed man dæmmer for Vandet i seilbare Floder ell. Canaler, saaledes at man kan bringe det til at stige og igien at falde, naar Slusen aabnes. = Slusearbeide, et. A. ved en Sluses Bygning. Slusebom, en. Bom for en Sluseport e. d. Slusebro, en. Bro over en Flod ell. Canal, anbragt v. en Sluse. (Bagg. Labyr. I. 50.) Slusebund, en. Bunden i den Canal ell. Vandsamling, som er imellem to Sluseporte, ell. Bunden i et Slusekammer. Slusebygning, en. 1. Gierningen at bygge Sluser. 2. Bygningen, de forskiellige Dele, hvoraf en S. bestaaer. Slusedam, en. Samlingssted f. Vandet ovenfor en S. Slusegulv, et. d. s. s. Slusebund. (J. Kraft.) Slusekammer, et. Rummet imellem Murene og Portene i en Sluse, hvilket man kan holde enten tørt, ell. fuld af Vand. (J. Kraft.) Slusemester, en. den, som har Opsyn m. en S. Slusemuur, en. Muur v. Siderne af en S. (Kraft. Mechan. II. 969.) Slusepenge, pl. Afgift, som betales af Skibe, der gaae igiennem en S. Sluseport, en. Aabningen i Midten af en Sluse, som lukkes v. Porte og Bomme. Sluseværk, et. Alt hvad der af Bygninger og Indretninger hører t. en Sluse. (J. Kraft.)

Sluske, **slusket**, s. sludske.

Slut, et. Slutning, Beslutning; det, at slutte, ell. det, hvorved noget sluttes. br. sielden uden i nogle Sammens. (der ogsaa kunde udledes af v. at slutte) f. E. Slutbielke (i Tømmerværk,) en Bielke, som slutter Taget; Slutbolt, Slutnagle, Slutseddel (i Kiøbmandssproget: en Seddel, hvorpaa et p. Børsen m. en Mægler sluttet Kiøb p. Stedet antegnes) Slutsteen, Stenen, hvormed en Bue ell. Hvælving tilsidst lukkes.

Slutning, en. pl.-er. [af v. at slutte.] 1. Beskaffenheden, at een Ting slutter tæt t. en anden. (s. slutte, II. neutr.) " Stenene v. deres egen Tyngde og Slut… beholdt deres Sted." Guldb. 2. Gie… gen at slutte; men kun i Bemærkelse… den Virksomhed af Tænkeevnen, at gr… en Sætning, (et Omdømme) p. een … flere andre, som tilforn ere dannede, (… udsætninger) v. at udfinde ell. bemærke … holdet imellem Sætningerne ell. Beg… ne, som indeholdes i disse. At giøre S… ninger. — En Slutning (Syllogis… kaldes da ogsaa den Forening af en F… sætning (Conclusion) med een, to eller … Forudsætninger, (Præmisser) hvorved … slutter eller beviser noget. En rigtig, f… ulogisk, middelbar, umiddelbar S. 3. … hvormed noget sluttes ell. endes, (m. … syn t. Tiden) Enden p. noget, som gi… foretages, siges m. m. Slutningen … (ell. af) en Tale, et Skrift, en Bog, … Digt. Ved Arbeidets S. (Derimod … den, ikke Slutningen, af en Bielke, … Vei, en Ager, eller alt det, som er … tænkes i Rummet, uden vedvarende … ling.) Aarets S. I Slutningen af … neden, Timen, Forelæsningen. (jvf. … slutning.) = Slutningsdom, en. 1. … Dom, det Omdømme, der indeholdes … Slutning ell. Følgesætning. 2. en e… lig, afgiørende Dom. Slutningsf… en. 1. Følge, som uddrages af en … ning. 2. Følge af flere, m. hinanden … bundne Slutninger; Slutningsrække. … her paafølgende Sætning knyttes t. de… regaaende v. Slutningsfølger." My… Slutningskiæde, en. Række, Følg… flere sammenhængende Slutninger. … ningsmaade, en. En vis Maade, at … giøre Slutninger paa. En rigtig, … Slutningsmaade. Slutningstale, … Tale, som holdes tilsidst, hvormed en … handling sluttes. (saaledes: Slut… skrift, i en Bog, Slutningsvers, …

Slutseddel, Slutsteen, o. fl. s. … under Slut.

Slutte, v. a. og n. 1. [Sv. slu… sluyten.] I. act. 1. lukke, i vis… fælde og Bemærkelser: At slutte en … ving, lukke den m. Slutstenen. At … inde, (lukke inde) s. indeslutte, ind… At s. een i Lænker. At s. Rækkerne … derne) om Krigsfolk, der træde nær … anden i Række. — fig. At s. sig til … søge nærmere, fortrolig Omgang m. … et sluttet Selskab, hvis Antal er in… ket, bestemt. At spise v. sluttet Bord… bringe i Stand, indgaae (om Foren… d.) At slutte et Kiøb, en Handel, e… bund, Ægteskab, Forlig med een. 3. … ge (et Foretagende) til Ende, … Haand p. (N. S. sluten.) At s. e… s. sin Tale, Prædiken; s. en Forha… et Arbeide. Dermed sluttede han …

ed. Jvf. fuldføre, ende, v. a. ig kan vel endes, (f. Halvveien) sluttes før den er fuldført." Spo= kan siger: at slutte en Række ɔ: at sidste i Rækken; og her er Betydnin= r. skiøndt Brugen er act. 4. at Sætnings Sandhed p. dens For= en ell. flere tilforn dannede Sæt= Omdømmeck, Forudsætninger. (s. ,1.) At dømme og slutte. Dette af mange sikkre Erfaringer. At almindelige t. det enkelte. Heraf slutte, skulde man slutte at han ikke e. At s. rigtigt, falskt. — Ofte t s. sig til noget. Af det jeg ter jeg mig til det, jeg ikke har neutr. passe nøie t. en Aabning, en nøiagtigen. Døren, Skuffen, t. Dette Bræt slutter godt i Aab= Laasen slutter ikke, kan ikke luk= lutter, en. pl.-e. den, som har Forvaring; Fangefoged, Fange= Slutteri, et. pl.-er. et Gields=

ig ell. sluttelígen, adv. saaledes, kan slutte, formodentlig. Den Følge heraf vil blive Utilfredshed ider.

en. pl.-r. et Høloft, Høstænge. n, utydelig, og formodentl. urig= rk. forekommer hos Baggesen: og fugtig Slyde." Labyr. II. 226.) ger, pl. Stænger, som lægges, i Loft over en Stald, en Lade e. d. at kunne lægge Hø.

, en. pl. - r. [J. Slöngva.] et ndrettet t. med forstærket Kraft teen e. d. i lang Afstand; især ell. Rem, hvormed kastes af fri Haandslynge, Stavslynge. (jvf. lslynge.) At kaste med Slynge. baand, et. B. ell. Remme, hvoraf lynge bestaaer. Slyngekast, et. igen at kaste med S. Slynge= 2. saa lang en Afstand, som man en S. Slyngekaster, en. den, et i at kaste med S. Slynge= Et Stykke Læder i Enden af ndet, hvori Stenen lægges. , et. R. hvori Børn slynge ell. (Moth.) Slyngeskytte, en. er i Krig. (Moth.) Slynge= Steen, som kastes af en Slynge. v, Slyngestok, en. En Stav ell. om br. ved et vist Slags Slyn= slynger.

, v. a. 1. [J. slöngva.] 1. kaste ige, ell. paa anden Maade m. raft. At s. en Steen høit i Luf= rfare, hvorledes Lynets Pile slyn= denskyen." Mynster. 2. slaae sviis over hverandre, at det bliver (Moth.) At slynge Guldtraade i et Baand. 3. snoe, vinde i Bugter. Ranken slynger sig om Træet. Snogen slynger sig i Bugter (Moth.) Veien slyn= ger sig igiennem Krattet. "Lige og slyn= gede Gange og Fodstier." Wandal. fig. "Naar Stormen sig slynger om Fieldet." Hertz. 4. vinde, flette tæt sammen ell. ind imellem. Det er slynget saa tæt sam= men, at man ei kan bringe det ud af hin= anden. At slynge et Baand af Snore. = Slyngestok, en. En Kiep ell. liden Stok, som br. til at slynge ell. knytte, f. E. et Garn. Slyngeværk, et. noget, som er giort v. Slyngning. (især efter Moth: et Slags Bindingsværk af Tømmer, som læg= ges t. Grund under Bygninger, der opføres p. sumpige Steder.) = Slyngning, en. 1. Gierningen at slynge. 2. noget, som er slynget.

Slyngel, en. pl. Slyngler. [T. Schlin= gel.] et Ukvemsord, der egentl. bemærker en lad, doven Person; men br. ogsaa t. at betegne en slet, nedrig Karl; en Kieltring. "At Slyngler hæves t. Ærens Top." P. A. Heiberg.

Slæ, Slæne, Slæning, en. Omslag i Veiret, Overgang fra Frostveir til Tø. (Moth. br. i Jylland og flere Provindser.)

Slæb, et. pl. d. s. 1. noget, som slæ= ber; især en lang, p. Jorden slæbende Ende af den bageste Deel p. en Kiortel. Slæbet p. en kongelig Kappe. En Kiole med S. Dronningens S. blev baaret af Hofdamer. 2. fig. i dagl. T. et Følge. Han har altid et stort Slæb med sig. 3. (af v. n. slæbe.) besværligt Arbeide. Der er meget S. i den Tieneste. Slid og Slæb. "Hvad Arbeid der skal til, hvad Slæb, før vi den vinde." Lurdorf. "Du under Slæb og Sved deel= tagende saae t. min Glæde ned." Rein. — fig. i d. Tale: den, som idelig slæber, ar= beider uden Ophør. Han er et godt Slæb.

Slæbe, v. a. og n. [N. S. slepen. Sv. släpa. jvf. slap.] 1. A. act. egentl. drage noget langs hen ad Jorden, saaledes at det umiddelbar hviler p. denne. At s. noget p. en Sluffe. At s. Ploven hen ad Marken. "Hvad er det nu for en Daar= lighed, heller at lade sig slæbe, end at følge med?" B. Thott. — At s. sig frem ɔ: krybe, drage sig frem m. Møie, f. E. om en Lemlæ= stet. — uegentl. bære p. noget tungt. At s. en Sæk p. Ryggen. At s. sig til Skade (forslæbe sig.) At s. af m. noget. At s. paa noget, bære tungt derpaa. At s. no= get ind, ud. — fig. At slæbe m. sig, s. om= kring med ɔ: føre allevegne m. sig. B. neutr. 1. bevæges hen ad Jorden, eller bag efter en anden Gienstand m. Fladen, eller i en liggende, hængende Stilling. Kio= len, Kappen er saa lang, at den slæber paa Jorden. Rebet, Sækken slæbte bag efter Vognen. — fig. et slæbende (tungt) Fo=

redrag, en slæbende Stiil. 2. arbeide møisomt, trælle. At s. som en Hest. At s. fra Morgen t. Aften. — Slæben, en. Giørningen at slæbe. = Slæbekiole, en. K. som slæber, er forsynet m. Slæb. Slæbested, et. Sted, ved en Havn, v. et Bulværk e. d. hvor Tønder og andet Gods kunne slæbes op p. Landet. Slæbetoug, et. T. hvori man slæber noget. At tage et Fartøi p. Slæbetouget ɔ: fæste det m. Toug bag til et andet seilende Skib.

Slæber, pl. i dagl. Tale: (men neppe i sing.) Tøfler, nedtraadte Sko. (E. Slipper, Slipshoe. A. Sax. Slebe-scoh, *crepida*; slype-scoh, *soccus*.]

Slæde, en. pl. -r. [J. Sledi.] et Agetøi uden Hiul, t. at fare over frossen og sneelagt Jordbund; bestaaende af to for til krummede Træer, som forbindes v. Tværstykker, og hvorpaa sættes en Fading. = Slædeføre, et. Et saadant Veiføre om Vinteren, naar Jorden er frossen og bedækket m. Snee. Slædekiørsel, en. det, at kiøre m. Slæde, age i Slæde. Slædemede, en. pl.-r. Træerne, Gængerne, hvorpaa Slæden glider. (Slædemeier. Moth.) Slædetøi, et. Fading, Sæder, Stang og andet, som hører t. en Slæde.

Slægt, en. pl.-er. [J. Slekt.] 1. Liighed, Eenshed i Herkomst; Personer, som nedstamme fra samme Forfædre, Stamme, Familie. Adelige Slægter. En gammel, berømt, en uddød S. Han har megen S. en stor S. Hun er af min S. At arte efter sin S. Menneskeslægten, Efterslægten. Den nærværende S. (Generation) de tilkommende Slægter. 2. Forholdet, som Eenshed i Herkomst giver; Frændskab, Slægtskab. At være i Slægt med een. De ere i S. sammen. 3. en Samling af flere Slags ell. Arter, som v. Liigheder i Natur, udvortes Beskaffenhed og Kiendetegn, udgiøre et større Heelt. Denne Planteart hører t. en anden S. Dyrenes hele S. Hundeslægten. Palmeslægten. = Slægtbegreb, et. Foreningen af de Beskaffenheder og Kiendemærker, hvorved Begrebet om en Slægt (3) opstaaer. (Treschow.) Slægtbeskrivelse, en. B. over det udmærkende v. en vis S. af Naturlegemer. Slægtbog, (ell. Slægtebog) en. B. hvori de Personer, som høre t. een ell. flere Slægter ell. Familier, og deres Nedstammelse fra hinanden, anføres. Slægthøvding, en. H. eller Overhoved f. en Slægt eller Stamme. "En anseet Slægthøvding." Mynster. Slægtlav, et. d. s. s. Slægtskab, Frændskab. (Colding.) Slægtled, et. Led i en Slægtrække, i en Stamtavle eller et Slægtregister; Ætled. Slægtliighed, en. 1. den Liighed i Kiendemærker, hvorved en Slægt skielnes fra en anden; (generisk Liighed.) (Sporon.) 2. Liighed imellem Personer, som ere af een Slægt; Familie[...] Slægtlinie, en. Række af flere fra h[...] nedstammende, i Sidelinier m. hver[...] slægtede Personer af een Familie. [...] mærke, et. særegent Kiendemærke f. [...] Slægt. Slægtnavn, et. Navn, [...] heel Slægt fører, Familienavn. [...] register, et. Opregning p. Slægtl[...] Personer, som høre t. een S. [...] regning, en. Udregning af Ætled og [...] skab i Stamtavler og Slægtr[...] Slægtregister, et. Slægtebog, Sta[...] Slægtrække, en. flere p. hinanden [...] de, ell. fra hinanden nedstammend[...] ter. (P. E. Müller.) Slægtvaaben [...] som en adelig Slægt fører, Familie[...]

Slægtning, en. pl. -e. den, s[...] Slægt m. een, Frænde, Paar[...] (Slægting. Moth.)

Slægtskab, et. ud. pl. Forhol[...] være i Slægt, beslægtet m. nogen; [...] skab. At være i Slægtskab m. een [...] giorde det f. Slægtskabs Skyld.

Slæng, et. pl. d. s. Hul, Slag i [...] (Moth.)

Slæng, et. pl. d. s. en samlet H[...] et Følge (m. Ringeagt.) Han fører [...] Slæng af Tienere m. sig.

Slænge, v. a. 2. [Sv. slänga. [...] smide (især m. Bibegreb af Skiødes[...] Ligegyldighed.) At s. noget i en [...] omkring p. Gulvet. "Tre Gange [...] vi, at roe mod Stormen; tre Gange [...] Bølgen os tilbage." Evald. — ueg[...] slænge m. Armene naar man gaaer [...] ge dem meget.) — Deraf: Slæng[...] ud. pl. — Slængkappe, en. en vi[...] at kaste over sig, Kastekappe.

Slæt, en. [J. Slattr.] det, at [...] men kun i disse Bemærkelser: 1. [...] gen at slaae Græs; Høslet. Deraf: [...] mand, en. (i pl. Slætfolk.) den, so[...] Græs. 2. Klokkens Slag. (s. Klo[...] Ved fem Slæt ɔ: Klokken fem.

Sløi, adj. vid, rummelig. [...] Deraf: Sløikiole, en. løs og vid [...] som smaa Børn gaae i. "For Bø[...] snart de slippe Sløiekiolen." Pram. [...] Arbeider. I. 175.)

Sløie, en. pl.-r. et særskilt Styk[...] ell. Engjord. (Moth.)

Sløie, v. n. 1. gaae sludsket i [...] sludske, være uordentlig i sin [...] (Moth.) Deraf: en Sløie, et [...] uordentligt Qvindfolk. (d. T. Mo[...]

Sløife, en. pl.-r. [af det T. Sch[...] en vis Sammenknytning eller [...] giøres saaledes p. et Baand, at [...] trækkes op igien. At binde en Kl[...] men m. Sløifer. (Moth.)

Sløife, v. a. 1. [T. schleifen[...] rive og jævne noget, som er bygget, [...] At sløife en Fæstning, Muur, [...]

iernen og befatte Maven." Bagge-
Deraf: Sloifning, en. pl.-er.
, et. pl. d. s. [Sv. Sloya. T.
er.] et let Klædemon, en Dug,
æde, hvormed Fruentimre bedække
og undertiden Ansigtet. — fig. det,
ler, dølger en Ting. At kaste S.
ndheden. Der hviler et tykt, tæt
denne Sag. Nattens Slør. "Me-
Aftenens Slør udbredte fra østlige
." Herz. = sløre, v. a. lægge Slør
aradisets Engle sløre dig i Uskylds
gen ind." J. L. Heiberg. — fig. til-
kke. "Den sidste Sky, som slører
Hædes Sol." Øhlenschl. (Balder.)
:, som oftere bruges.
, v. n. 1. vanke hid og did. (Moth.)
ibs: at seile rummere, lade Skibet
ret Retning faae mere Vind i Sei-
e meer fra Vinden. At sløre Nord
Det Modf. af: at seile nær t. Vin-

, v. a. og n. 1. øde v. skiødesløs
At f. Tiden, fine Midler bort.
: Aftenstunden bort i Kiedsomme-
" Malling. At sløse med noget.
.)
en. s. Slev.
adj. [J. sliófr, sliófllegr.] 1.
: skarp, som er uden Eg; stump.
r bleven sløv. En sløv Sax, Dre,
2. figurl. om Sandserne og Siæle-
som har mistet sin Styrke, svæk-
stig. Hans Syn er bleven sløvt.
e Glæders Ruus bortdunster brat,
ider Siælen sløv." Øhlenschl. En
smekraft. "Mænd af et langsomt,
viis saakaldet sløvt Begreb." Bagg.
(jvf. dum.) "Skal Naarens Pragt
ves tale t. hans sløve Aand?"
: Deraf: Sløvhed, en. ud. pl.
entl. som figurl.) Sandsernes,
Sløvhed. "En Tale, som ikke
. hans hidtil foregivne Sløvhed
ighed." Rahb. — sløvgiøre, v. a.
svække Virkningen af. "Vi hin-
Kraft, vi sløvgiøre dets Vaaben."
sløvgiørende, adj. v. sløvende.
hedens sløvgiørende Indflydelse."

, v. a. 1. giøre sløv, betage Skarp-
Den skarpeste Kniv sløves v. Bru-
ig. svække, betage Kraften. Al-
over Sandserne, Følelsen, Aands-
. "Et langsomt, tungt, svagt Le-
er, standser og fængsler Aandens
eb." Engelstoft. "Medgang har
anges Kraft." Mynster.
, adj. plur. af liden, lille. n.
comp. mindre. superl. mindst.
og smærrest høres kun hos Al-
. liden. — J det Jsl. er smár
i den Kiøbenhavnske Tale høres

ofte: den Smaae ɔ: den Lille, ell. Barnet; den smaae Dreng. ("Den smaae Fiol jeg gierne seer." Øhlenschl. Poet. Skr. I. 189.) J øvrigt er Brugen, selv i gamle Tider, i det danske Skriftsprog, indskrænket t. Fleertallet, undtagen hvor det føies til et Collectivum f. E. smaat Korn, Salt, Tømmer, &c. og i nogle tildeels forældede Sammensætninger, f. E. Smaadreng, Smaagield, Smaahandel, Smaakonge, Smaasvend. J andre sammensatte Ord, der bruges i Enkelttallet, er Subst. et Collect. f. E. Smaakorn, Smaakram, Smaamad, Smaapluk, Smaastads, Smaatøi. — Smaa, br. som Subst. i Talesproget hyppigen for: Børn. f. E. Hun har mange Smaa. Ere de Smaa alle friske? Hun kan ikke være borte fra sine Smaa. "De tvende Smaa i Glædens Vaar alt bittre Taarer fælde." Fr. Guldb. — J det Smaae (fr. en detail.) At handle i det Smaae. Det gaaer formeget i det S. — smaat bruges som adv. for: i smaa Stykker ell. Dele: f. E. at hugge Brændet smaat. At støde noget smaat. it. for fiint: At skrive smaat. Saa smaat, adv. noget, lidet, f. en Deel. Man taler saa smaat derom. Han begynder saa smaat at lave sig t. Reisen. — J nogle Sammens. har smaa en formindskende Betydning, eller det bemærker: fiint, sagte. f. E. smaalee, smaaskænde, smaasnakke, smaasynge. = De Sammensætn. hvori smaa, deels som adj. deels som adv. forenes m. andre Ord, ere især følgende: smaabande, v. n. 1. bande saa smaat, v. sig selv. (Moth.) smaablommet, adj. som har smaa Blommer (om Tøi.) Smaablomster, n. s. pl. mindre Blomster, Markblomster (ofte hos Digtere for Blomster overhovedet.) Smaabrød, pl. fiint og smaat Hvedebrød. Smaabuske, pl. Krat, Underskov, mindre Busktræer. Smaadigte, pl. korte Digte. Smaadreng, en. 1. Dreng, som tiener. (forældet.) "Den liden Smaadreng" i vore gamle Viser. "Naar min Smaadreng lyste mig m. Kierten t. mit Leiested." Øhlenschl. (Helge.) 2. Smaadrenge, pl. smaa, unge Drengebørn. Smaafisk, coll. mindre Fisk. Sild og anden S. (ell. andre Smaafiske.) Smaafolk, pl. fig. ringe Folk, i Modf. til fornemme. Ofte ironisk. Det er ikke f. Smaafolk. Her faaer S. ikke Lov at komme. "At Smaafolk bør undflye de Store, som Pest." Rahbek. "Jordens Monarker er Smaafolk f. mig." Samme. Smaafugle, pl. mindre Fugle. (hos Digtere br. det ligesom: Smaablomster.) Smaagield, en. ubetydelig Gield t. flere; Plukgield. (Moth.) Smaagrise, pl. unge, spæde Grise. (Moth.) Smaahaar, pl. smaa, korte Haar. (Moth.) Smaahandel, en. H. som drives i det Smaae, Kramhandel. "Mynt, hvormed

man rededе f. sig i den daglige Smaahandel." Schytte. Smaahandler, en. den, som driver Smaahandel. Smaaherre, en. (mest dog i pl. som Smaakonger.) Nogle Nyere have v. dette Ord villet udtrykke det fr. petit-maitre; en Sprader, Spradebasse, Straajunker. "Falde det en halv Snees Smaaherrer ind, at klappe af en Dumhed." Rahbek. smaahoste, v. n. 1. hoste saa smaat, ikke stærkt. smaahugge, v. a. 1. hugge smaat. Deraf: Smaahugning, en. Smaakager, pl. mindre Kager, som ikke skæres. (Moth.) Smaaknas, s. Knas. (Moth.) smaaknurre, v. n. 1. knurre saa smaat, yttre sin Fortrydelse uden at være høirøstet, knurre v. sig selv. (Moth.) Smaakonge, en. (mest dog i pl. Smaakonger.) Underkonge, Vasal, Lehnsmand. Smaakopper, pl. Børnekopper. Vari·læ. Smaakorn, pl. Gran, fine Korn. smaakornet, adj. som har ell. bestaaer af fine Korn, fiinkornet. Smaakort, pl. Kort, som gielde og regnes efter deres Tal; modsf. Herreblade. Smaakram, en og et. (s. Kram.) smaa Handelsvarer, Smaatøi. Smaakrat, et. ud. pl. mindre Krat, Smaabuske. Smaakreature, pl. Høns, Gæs, Ænder og andet Fiederkræ. Smaakryb, et. coll. smaa Insecter ell. Krybdyr. "Da søg ham i det høieste imellem Forgemakkernes Smaakryb." Rahbek. smaalee, v. n. 3. lee v. sig selv, lee saa smaat. Smaalyn, pl. svagere Lynglimt. (Baggesen.) Smaalys, pl. mindre Lys. (Moth.) smaalænges, v. n. pass. længes noget, føle nogen Længsel. Hun begynder at s. efter ham. (Moth.) Smaamad, en. Kiødmad, i smaa Stykker. (Moth.) Smaamynt, en. coll. Mynter af liden Pengeværd, Smaapenge. smaanynne, v. n. 1. synge ell. nynne ganske sagte. Smaapenge, n. s. pl. d. s. s. Smaamynt. Smaapiger, pl. smaa, unge Pigebørn. Smaapluk, i S. adv. plukkeviis, lidt efter lidt. Smaaredsel, en. Afgift t. Præster v. Landet af Høns, Æg og andre Fødevarer. Smaaregn, en. R. som ikke falder stærkt, fiin Regn. (Moth.) smaaregne, v. impers. 1. regne smaat, ikke stærkt. Smaareiser, pl. korte Reiser. Smaasand, en. coll. fiint Sand. (Moth.) Smaaskillinger, pl. 1. d. s. s. Smaapenge. 2. fig. faa Penge, som anvendes t. mindre Udgifter; Lommepenge. Smaaskrift, en. 1. S. med smaa Bogstaver. (Moth.) 2. pl. Smaaskrifter ɔ: korte Skrifter, Afhandlinger. Smaaskiænde, v. n. 2. skiænde saa smaat, ikke heftigen. smaasnakke, v. n. 1. snakke sagte, v. sig selv, ikke lydeligt. Smaastads, en. smaa, ubetydelige Sager, t. Stads ell. Pynt; Smaating. Smaasteen ell. Smaastene, pl. Stene af liden Størrelse, Haandstene. smaastiæle, v. n. 3. begaae Smaa-

tyveri. smaastribet, adj. fiinstribe
stribet. Smaastykker, pl. mindre
Stykker af liden Størrelse. sma
v. a. 2. støde noget fiint. smaastød
Sukker. (Moth.) Smaasvend, en
Smaadreng (det fr. Page.) f
smaasynge, v. n. 3. nynne. S
me, pl. de mindre, tyndere
Smaating, pl. Ting af ringe V
Betydenhed, ubetydelige Ting ell. S
de. (fr. Bagatelles.) smaatraven
som traver m. korte Fied (om Heste.
Smaatyveri, et. (men uden Art.)
gen at stiæle Smaating. Han har
gaaet Smaatyveri. pl. Smaat
smaatærende, adj. som ikke spiser
ikke har stærk Madlyst. smaatærn
om Tøi, som er farvet ell. trykket
Ruder ell. Tærninger. Smaatøi,
som er smaat, ell. som er af liden
Smaaudgifter, pl. Udgifter t. fler
men ei betydelige.

Smaahed, en. ud. pl. (nyt Ord
tydelighed, indvortes Ringhed ell.
"Denne Slethed — som efter egen
hed Alt beregner." Öhlenschl. —
hedsaand, en. et Sind, der fæster
lægger megen Vægt p. det Ubet
Uvæsentlige, p. Smaating. (Rahbe

Smaalig, adj. og adv. 1. so
ud p. det, som er smaat, fæstet
mindste, m. det smaae (m. Bibegr
om anvendt Omhyggelighed; deels
tydelighed.) Med s. Flid. At sø
ligen. "Guder bygged m. Pral f
Værk." Öhl. (Helge.) "Dine dagli
ter synes dig saa smaalige, at du
og kiedes derved." Mynster. 2. der
hyggelig; indskrænket, aandsfattig.
Misundelse, Vindesyge. Smaali
rakterer. — Smaalighed, en. ud. p
staben, Beskaffenheden, at vær
(nye Ord.)

Smag, en. ud. pl. [I. Smek
Smak.] 1. a.) den Egenskab v.
me, at det, v. Opløsning af enkel
frembringer en vis Fornemmelse p.
En sød, suur, skarp, bitter, bel
modbydelig S. Det har ingen S.
fin S. At sætte Smag p. noget,
den, give den en forhøiet Velsmag,
mere pirrende Smag. fig. "Jeg vil
Smag p. min Smiger m. et Pa
Bagtalelse." Rahbek. (jvf. Eftersma
smag.) b.) figurl. den Beskaffenh
Ting, hvorved den virker tilfredsstill
utilfredsstillende p. vor Sands f.
ne (p. Smagen) som oftest absol
Tilfælde. Der er megen Smag i
i dette Maleri, i denne Bygning,
Paaklædning, i hans Skrifter.
ster en slet S. i disse Decoration
a.) den Sands, hvorved vi forn

ts af Delenes Opløsning v. Tungens
er; Evnen at kunne smage, Smagens
ds. At tabe Smagen. At have en
S. b.) figurl. Evne og Færdighed t.
mme om det Rigtige, Harmoniske og
nne, særdeles i Konstværker og i Alt,
af v: modtage Indtryk v. Synet og
ln. En god, rigtig, dannet, slet,
rvet S. i Malerkonsten; Digtekonsten,
ken ɔ: i at bedømme Værker af disse
ter. En naturlig god S. ɔ: en saa=
, som man har af Naturen, ell. af
tagelser har dannet sig selv. — absol.
et, som i I. a. om den gode, rigtige
g. En Mand af Smag. — I mere
tet Betydning br. det om en vis Maade
neer) som enkelte Konstnere have fulgt,
som hersker ell. har hersket i en vis
alder, hos en vis Nation. f. E. Dette
tt er malet i Rembrandts S. Den
nske S. i Musiken. En Have i fransk,
sk Smag. Den græske, den gothiske
Bygningskonsten. c.) fig. en v. Sin=
Bifald frembragt Tilbøielighed; Lyst,
e. At finde S. i noget. Et saadant
r ikke efter min Smag. At give, bi=
ge een S. for Læsning. = smagfuld,
(kun figurl.) som der er megen Smag,
Smag i (I. b.) eller: som besidder god
har en fiin, dannet Smag. (II. b.) Et
gfuldt Konstværk. En s. Kiender af
ærker. Deraf: Smagfuldhed, en. ud.
— smagløs, adj. det Modsatte af smag=
: som er giort uden Smag; som ingen
har. Et smagløst Digt. En smagløs
Bedømmer. Deraf: Smagløshed, en.
pl. = Smagslære, en. d. s. s. Smags=
skab. (Sander. Polyhymnia. 325.) —
agsnerver ell. Smagnerver, pl. de
er i Tungen, hvori Smagens Sands
it Sæde. Smagsvidenskab, en. et
efter det T. dannet Ord, for: Æsthe=
æsthetisk Kritik (Smagslære.) Bagge=
(Dansana. II. 270.)
Smage, v. a. og n. (har) 2. act. for=
me, skielne en Tings Smag v. Tungen.
i smager det Bittre i denne Drik. Det
jeg ikke let. — uegentl. nyde m. Sma=
Sands; spise, drikke. Jeg har ikke
st et Jordbær i Aar. Han har aldrig
gt Brændeviin. 2. neutr. prøve v.
p af Smagen. At s. paa noget. At
laden. 3. neutr. have en vis Smag
a.) give, frembringe en vis S. Det
ger sødt, suurt, bittert, godt, ilde.
smager som Honning. Suppen sma=
af, efter Røg. 4. neutr. absol. have
Smag, vække og nære Madlyst. Naar
har arbeidet, smager Maden. "Nu
ger Thee og et Glas Viin fra Rhin."
Stub. Ingen Mad smager mig. — fig.
smagte ham, at hans Arbeide blev
. Nu smager Hvilen. At lade sig no=
get smage: (en tydsk Ordføining; rettere:
lade noget smage sig) ɔ: spise, nyde noget
m. Velbehag. "Om du de fleste Skueret=
ter fandt, m. Nøisomhed lad dig de andre
smage." S. Blicher. (Nordlyset. XII. 338.)

Smakke, en. pl. -r. et lidet Skib, en
Jagt, som bruges t. at føre Folk og Gods
over Vandet; en Færgesmakke.

Smal, adj. pl. smalle. [af smaa. Sv.
og N. S. smal. A. S. smal, smæl, li=
den, tynd.] 1. egentl. og oprindeligen:
ringe af Udstrækning eller Omfang, liden.
Eng. small. forældet, men forekommer
endnu i disse Udtryk: smal Tæring ɔ: ringe
Kost. Det er en smal Sag for ham ɔ: en
ringe, let Sag. 2. som har ringe Brede;
det Modf. af bred. En s. Vei. smalt Ler=
red. 3. som ei er vid af Omfang; tynd.
En Flaske med s. Hals. Hun er meget s.
i Livet. = Smalbeen, et. den Deel af Be=
net, som naaer fra Læggen t. Ankelen.
smalbenet, adj. som har smalle, tynde Been.
smalbladet, adj. som har smalle Blade.
smalhalset, adj. som har en s. ell. tynd
Hals. — Smalhans, ud. pl. et fig. Udtryk
i d. Tale for: Trang, stor Tarvelighed,
Sparsomhed i Mad og Drikke. Der er S.
Køkkenmester. — Smalhed, en. ud. pl. den
Beskaffenhed, at være smal. — smallivet,
adj. smal, tynd i Livet.

Smalle, v. a. 1. giøre smal, giøre ma=
ger ell. tynd. (Moth. sielden.) — At smal=
les, blive smal, maget. (Moth.)

Smaragd, en. pl. -er. en Ædelsteen af
græsgrøn Farve.

Smaske, v. n. 1. (har.) smække, give
Lyd m. Læberne og Tungen i det man spiser.
(P. Lolle. Moth.) Deraf: Smasken, en.
ud. pl.

Smed, en. pl. -e. [J. Smidr. N. S.
Smid; men gen. Smedes, og i Afled=
ninger: Smedeknegt, etc.] en Haandværks=
mand, som arbeider og danner Metal=
ler (især Jern) m. Hammer og andet Red=
skab. f. Ankersmed, Grovsmed, Guldsmed,
Hovsmed, Knivsmed, Kobbersmed, Laa=
sesmed, o. fl. Derimod bruges ikke Jern=
smed; men blot Smed, om den, som smeder
almindelige Redskaber af Jern. = Smede=
arbeide, et. A. som giøres af en S. Sme=
debælg, en. Blæsebælg, som bruges i en
Smedie. Smededreng, en. den, der staaer
i Lære hos en Smed, som Dreng. Saale=
des: Smedesvend. Smedeesse, en. s.
Esse. Smedegierning, en. En Smeds
Gierning ell. Arbeide. Smedehaandværk,
et. det Haandværk, som en S. driver.
Smedehammer, en. H. som Smede bruge.
Smedekone, en. En Smeds Hustru. Sme=
dekul, pl. Steenkul ell. Trækul af den Be=
skaffenhed, som bruges t. Smedearbeide.
Smedemester, en. den, der har taget Bor=
gerskab som Smed. Smedeovn, en. En

Esse, Smedeesse. Smederedskab, Smedeværktøi, et. R. ell. Værktøi, som Smedene bruge. Smedesvend, en. s. Smededreng. Smedetang, en. Tang, hvormed Smeden holder det gloende Jern. Smedetrug, et. T. hvori Jernet svales og hærdes i Vand, naar det er smedet. Smedeværksted, et. Huusrum, hvor Smedegierning giøres, hvor en S. har Værksted.

Smede, v. a. 1. [N. S. smeden. Isl. og Sv. smida. T. schmieden.] danne og bearbeide Jern ell. andet Metal, især v. Hammeren; it. danne noget af Metal v. Smedegierning. Man maa smede Jernet medens det er varmt. (en Talemaade.) At s. et Plovjern, et Anker. Bolten er ikke smedet, men støbt. fig. at smede en Løgn, et Anslag o: finde paa, udtænke. — smedelig, adj. som kan smedes.

Smedie, en. pl. -r. [I. Smidia.] En Smeds Værksted; et Smedeværksted. (bruges dog især om de Smedes Værksteder, der arbeide i Jern.)

Smek, et. og smekke, s. Smæk, smække.

Smekker, adj. pl. smekkre. [A. S. smicer.] tynd og smal (helst m. Bibegreb om Smidighed.) Smekker om Livet. En s. Baand, Green. "Smal var hun, trind og smekker som et Rør." Øhlenschl. "Hvor tryllende det bløde Atlask ombølger dette ranke, smekkre Legem." Samme.

Smelde, v. n. s. smælde.

Smelte, v. a. og n. 1. [I. smelta.] 1. act. bringe noget, som var fast, t. at blive flydende v. Hielp af Ild ell. Varme. At smelte Smør, Bly, Jern. At s. Fedt af, skille det v. Smeltning fra fremmede Dele. At s. Metaller sammen. — figurl. om det, som vækker milde ell. kiærlige Følelser. Smeltende Toner. "Hun smeltede Kongens Datters Hierte t. Kiærlighed." Vedels Saxo. b.) neutr. (er) blive flydende v. Ild ell. Varme. Smørret smelter i Solen. Jern smelter ikke let. Sneen smelter v. Foraarsvarmen. — At s. hen, s. bort, tabe sig v. Smeltning. — fig. smelte bort, smelte hen o: formindskes, tabe sig. "Indkomsterne smelte bort f. Staten, inden de kunne komme t. Nytte." Schytte. Hans Formue er smeltet bort. Arven smelter hen under Skifterettens Behandling. — "Graad smelted hen i Smill, naar Wessels Lune bød." Baggesen. = Smeltedigel, en. D. til at smelte i (s. Digel.) Smeltehede, en. den Grad af Hede, hvorved et Metal ell. andet Legeme smelter. Smeltehytte, en. En Bygning v. Biergværker, hvor Metaller v. Smeltning skilles fra fremmede Dele, hvormed de i Ertsen ere blandede. Smelteild, en. I. hvorved der smeltes, ell. som er stærk nok t. at smelte ved. Smeltejern, et. I. som er bestemt t. at omsmeltes. Gammelt S. Smeltekonst, en. den K. paa en rigtig Maade at smelte Metaller andre Mineralier. Smeltemiddel, et. hvormed noget bringes t. at smelte ell. Smeltning lettes. Smelteovn, en. O hvori Ertser, Metaller ell. andre Ting smeltes. Smelteskee, en. Jernskee m. la Skaft, hvori man smelter noget over K ild. — Smeltning, en. 1. Gierningen smelte. 2. det at smeltes.

Smeltelig, adj. som lader sig smelte, smelte. Dette Metal er let smelteligt. Deraf: Smeltelighed, en. ud. pl.

Smergel, en. ud. pl. et Slags jern dende Erts, som nyttes t. at polere St Ædelstene o. a.

Smerte, en. pl. -r. [A. S. Smeo Sv. Smärta.] 1. en i betydelig Grad hagelig physisk Fornemmelse af en una lig (abnorm) Forandring i en ell. flere af Legemet; Værk, Pine. At lide S. vinde sin Smerte. At føle en S. he Smerter i Siden, i Brystet, i Hov Jeg har ingen S. Det lindrer Sm Smerten tiltager, sagtner, ophører. fig. en i høi Grad ubehagelig Følelse i S len, især over Tabet af et Gode; en Grad af Sorg, Bedrøvelse, Ulyst. He S. over Tabet af sit Barn. Jeg hører med Smerte. "Ikke sielden fører det den, som over en elsket Persons Død stor Smerte, hurtigt forvinder sa Müller. = smertefuld, adj. 1. som megen S. 2. som volder stor S. hav gen Smerte i Følge. En s. Sygdom, ration. — Smerteleie, et. poet. Sy "Smerteleiets mørke Dage glide lan tunge hen." M. C. Buchholm. Sm skrig, et. S. frembragt v. Smerte. testillende, adj. v. som lindrer, beta Smertesyn, et. smerteligt, bedrøvende Rahbek. (Digte. 1802. II. 67.) = sm lig, adj. 1. som er forbunden m. S er liig S. En s. Sygdom, Fornem 2. som volder, frembringer S. Et teligt Tab. En s. (krænkende) Til telse. — Deraf: Smertelighed, en.

Smerte, v. n. 1. (har.) volde Sm begge Bemærkelser.) Foden, Saar ter endnu. Det smerter mig, at lide. Hendes Ligegyldighed smerter

Smide, v. a. smed; smidt. [A. S. tan. N. S. smiden. Sv. smita.] slænge. Han smed Bogen p. Bor smide noget ud af Vinduet. (Kun i og lavere Stiil. Den af Moth an mærkelse: at bløtgiøre, linde (N. den) kiender Skriftsproget ikke.)

Smidig, adj. [Sv. og N. S. 1. som let lader sig bøie, hamre, (egentl. vel om Metaller, der smede. I. smida.) Smidigt smidigt Metal. 2. som m. vende ell. dreie sig. "Han

...ang let over Trinnet v. Døren."
...gs Theokrit. At være s. i Kroppen.
...midig som en Aal. — Smidighed,
...pl. Beskaffenheden at være smidig.
...se, Øvelse giver Legemet Smidig=

...ffe, v. n. 1. [af smigre. Sv. sme-
...e at vinde v. gode Ord ell. venlige
...edske og smigre for. Hun smid=
...am. At smidske ad een ɔ: giøre
Miner ad een.
... ell. Smige, en. et tydsk Ord,
...ege) som br. i Bygningskonsten
...andværksfolk, f. at betegne en skiæv
...ll. spids) Vinkel. — Deraf: Smigs
... f. Skraafag. Smigstok, en. En
...k, forsynet m. en bevægelig Tunge,
Smigen ell. den skiæve Vinkel kan

...er, en. ub. pl. [J. Smiadr.] 1.
...migreri. 2. det, som siges f. at
... En fiin, grov S. "At give een
... for Smørmad." (Moth.) "Smi=
...fte) en udartet Høflighed; Grun=
...ykleri maa søges i en fordærvet
...aade." (Sporon.) = Smigerrøst,
... f. Smigerstemme. "Hans Aand
...g af Hovmods Smigerrøst bedøve."
... Smigersang, en. smigrende
...l. Digt. "Ukiendt er Smigersang
...beskrift m. Navn og Sprog af dine
..." S. Blicher. (Sneeklokken. 149.)
...stemme, en. smigrende Tale ell. Ud=
...hiin skedske Smigerstemme, som v.
... Bifald fordærver Tænkemaaden."
...s v. Bloch. Smigervise, en.
...l. Vise, der indeholder Smiger,
... p. at smigre. "Smigervisen kan
...synge." Grundtvig.
...gre, v. n. og a. 1. har. [Sv. sme-
...S. og H. smegen. i gl. Tydsk
...en. J. smeikr, glat, slibrig.]
...l. d. s. s. smidske; blandiri (Moth.)
...n. præp. for. Hun veed godt
...e for den Gamle. fig. og recipr.
...g behagelige Forestillinger. (efter
... Han smigrer sig m. det Haab,
...tet har overdrevet Skaden. Jeg
... mig med, at have udrettet det efter
...nske. Ogsaa act. At smigre een
...grundet Haab. 2. tillægge een, m.
...ade, ufortient ell. overdreven Roes,
...age, vinde Yndest, ell. giøre sig For=
...l s. for een. Ogsaa act. Han for=
...odt at smigre de Stores Forfænge=
... — Smigre br. sædvanl. i mindre
... Betydn. end hykle, og gaaer min=
...p. en fordærvet Tænkemaade ell.
... i Charakteren, end det sidste. Man
... som oftest f. at behage; man hykler
...cage. En Smigrer tillægger an=
...kommenheder, som de ei besidde;
...er søger som oftest at vise sig selv
fuldkomnere, end han er. = Smigren, en.
Gierningen at smigre. — Smigrer, en. pl. -e.
den, som smigrer en Anden, som bruger
Smiger, er hengiven t. at smigre. (jvf.
Hykler.) "Smigreren og Hykleren sige
begge Andet, end de mene; hiin søger for=
nemmelig at behage; denne bedrager under
Ærligheds Maske af egennyttige Hensigter."
Sporon. Smigreri, et. pl. -er. 1. d. s.
s. Smigren. 2. det, som siges f. at smigre
een. "Fruentimre høre oftest Smigrerier,
og det værste er, de ville i Almindelighed
gierne høre dem." Sporon.

Smiil, et. pl. d. s. det, at smile. Han
sagde det m. et Smiil, et halvt undertrykt
Smiil.

Smile, v. n. 1. og smiilte, smiilt. [gl.
T. smielen. Sv. smila.] trække Mun=
den t. Latter, uden at aabne den ell. lee
høit; smaalee. "Hun smiler ikke let; man
veed hun aldrig leer." Holb. P. P. At s.
venligt t. een. At smile af Spot. "Du
smile kan ad Nattens Skræk og Drømmens
Trudselbilled." Øhlenschl. — fig. om det,
som f. Ex. er lyst, venligt, yndefuldt.
Solen smiler giennem Skyerne. Uskyldig=
hed smiler af hendes Aasyn. "Slottet, om=
ringet af smilende Viinbierge." Bagg. —
Smilebaand, et. i den fig. Talem. at trække
p. Smilebaandet ɔ: begynde at smile.
smilefærdig, adj. beredt t. at smile, nær v.
at smile. "Hvert Ansigt, i hvorhen jeg
seer, sig smilefærdigt mod mig teer." Car=
stens. — Smilehul, et. pl. -ler. en liden For=
dybning (Dal) i Kinden, der viser sig naar
man smiler.

Sminke, en. (pl. -r. sielden.) en (især
tør) Farve, hvormed Ansigtet ell. andre Le=
gemsdele bestryges, i den Hensigt at for=
skiønne Hudens Udseende. (T. Schminke.)
fig. at sætte Sminke paa noget, besmykke.
"Vel søgte han at sætte Sminke paa ethvert
Foretagende." Wandal. "Om jeg m. søgte
Ords Sminke vilde stræbe at forskiønne
hans Bedrifter." Jacobi. — "At Venner
ligefrem, uden Sminke og Omsvøb, kunne
sige hinanden hvad de tænke." Rahb. —
Sminkedaase, en. D. til at giemme Sminke i.

Sminke, v. a. 1. farve m. Sminke. Hun
er sminket. At s. fig. — figurl. (sielden) give
et falsk udvortes Syn ell. Anstrøg. "Hvis
du troer, at Gud — finder Behag i smin=
ket Dyrkelse." Bagg. N. Klim. 202. (jvf.
n. s. Sminke og usminket.) = Sminkeflor,
et. Et Slags meget fiint Flor, hvormed
Sminken bredes p. Huden. (Moth.) Smin=
kerod, en. Navn p. en Plante. Convalla-
ria polygonatum. Sminkevand, et. far=
vende Vædske t. at sminke sig med, i St. f.
med tør Sminke. (Falster. Utidig Rangs.)

Smitte, en. pl. -r. 1. egentl. Plet af
Ureenlighed ell. Farve (macula); men fo=
rekommer sielden i denne Bemærk. ...

Sygdoms Meddelelse og Forplantning v. Berøring, Uddunstning ell. et eget Stof, som Luften modtager og forplanter; ligel. om en vis Art af sligt smittende Sygdomsstof. Der herfker en farlig S. i denne Egn. Nogle troe at Pesten ikke forplantes ved S. Pestsmitte, Koppesmitte, den veneriske Smitte. = smittefri, adj som er uden S. — Smittegift, en. den egne, v. Sandserne ikke fornemmelige Materie, som antages, giennem Luften, v. Berøring, Aandedrag, Indsugning ꝛc. at forplante en Smittesot; Smittestof. — Smittesot ell. Smitsot, en. Syge, som forplantes, udbredes v. Smitte. Smittesyge, en. d. s. s. Smitsot. (Moth.)

Smitte, v. a. og n. 1. (har.) [A. S. smitan, besmitan. Sv. smitta.] 1. act. sætte Plet paa, giøre ureen. (jvf. besmitte.) Den Kiedel smitter ikke den Gryde. (Talem. om To, som ere lige slette ell. onde.) fig. for: besmitte. "Du smittet har din Ære." Øhlenschl. 2. act. bibringe v. Smitte (2) befænge. Han har smittet hende m. Børnekopper. Hun er bleven smittet af ham. Denne Sygdom smitter ikke. 3. neutr. sætte Plet v. Berøring, plette, farve. Vaer dig f. den malede Dør, den smitter. Dette Tøi, denne Farve smitter ell. smitter af.

Smitsom, adj. [Sv. smittosam.] smittende, som forplantes v. Smitte. En smitsom Syge. — Smitsomhed, en. den Egenskab at smitte.

Smuds, en og et. ud. pl. [T. Schmutz.] Skarn, Ureenlighed, Snavs. — smudse, v. a. giøre skiden, ureenlig; tilsøle, tilsøle. — smudsig, adj. som har Smuds paa ell. ved sig, ureenlig, skiden. Moth. (et tydsk Ord, som holdes f. sømmeligere end det tilsvarende danske:) Smudsighed, en. ud. pl.

Smug, et Subst. der kun br. som adv. i Smug, hemmeligen, lønligen. At drikke, at handle i Smug. "Kun nogle raske Skytter i Smug han følge lod." Øhlenschl. (beslægtet m. det isl. Smiugr, Sv. Smuga, en Gang, et Sted, hvor man maa krybe ind. jvf. Smøge.) — Heraf: Smughandel, en. H. som drives hemmeligen, p. ulovlig Maade, m. forbudne ell. indsmuglede Vare. — Smughandler, en. den, som driver Smughandel. (T. Schleichhändler.)

Smugle, v. a. 1. [J. smegia.] egentl. bringe ind i Smug, p. en hemmelig Maade; men br. kun om saaledes at bringe Varer ind, hvoraf Told ei er betalt. At s. Varer ind. indsmuglet Gods. [E. to smuggle. Moth har ikke dette Ord, men derimod v. a. og rec. smuge, smøg, smøget, giøre noget hemmeligt.] Deraf: Smuglen, en. ud. pl. — Smugler, en. pl.-e. den, som smugler Varer ind. Smuglerskib, et. S. hvorpaa Varer indsmugles. — Smugleri, et. pl.-er. jævnlig Smuglen.

Smuk, adj. pl. smukke. [N. S. smu… gl. Sv. smöck. E. smug, net, … især om Pynt, Paaklædning. jvf. det … Schmuck, og vort smykke.] d. s. s. skiøn… men er et oprindelig dansk Ord, og br. … for langt almindeligere i Talesproget, h… skiøn næsten aldrig høres i sin egentlige Be… tydning (ell. om den høiere Skiønhed;) m… derimod ofte deilig. "Man siger: det smu… ke Kiøn, ikke det skiønne Kiøn; men m… taler om de skiønne Konster, ikke om … smukke, fordi Skiønhedens Ideal er de… Maal." P. E. Müller. — Om den v. Bru… gen, især i Skriftsproget, indførte Forsk… imellem smuk og skiøn, s. det sidste O… — Smukke Ting: At sige een mange sm… ke Ting ɔ: Artigheder. — smuk br. ofte i… nisk t. Dadbel. Der har du ført dig sm… op! Han er en smuk Person. — Sm… Smukhed er sieldent, og mindre brugeli… end Skiønhed. (jvf. deilig.)

Smul, et. ud. pl. de mindste Dele af … Ting, Støv, Gran. At falde hen i Sm…

Smule, en. pl.-r. [Sv. Smola, Smul… et ganske lidet Stykke, en meget liden D… Brødsmuler. At sanke Smulerne op. … Smule ɔ: meget lidt, en Kiende. Giv h… en Smule Kiød t. Brødet. Der er en… en Smule tilbage.

Smule, v. a. 1. giøre t. Smuler, b… i Smuler. At smule Brødet i Melken.

Smuldre ell. Smulre, v. n. 1. (er.) … t. Smuler, falde hen i Smuler. "… Runernes Granit fortæres og det … Marmor smuldrer." Foersom.

Smut, n. s. At kaste Smut, en … leg, bestaaende i at kaste smaa og … Stene hen ad Vandets Overflade. … slaae Sinker. Moth.) — Smutsteen, … Steen, som bruges t. denne Leg. (Cold…

Smuthul, et. pl. -ler. lønligt … Sted, hvor man kan skiule sig. "Jeg … mig om efter et Smuthul, hvor jeg … tye hen." Bagg. N. Klim.

Smutte, en. pl.-r. [af Smug.] en … borgen Indgang, Lønvei. Moth. (… ge.)

Smutte, v. n. 1. (er.) komme h… og ubemærkt bort, liste sig hastig… Musen smuttede ind i Hullet. Hvor … smuttet hen? "Han smutted giennem… sken; hun fulgte ham saa snart." Øhl… Øret smuttede bort imellem H… "Det smutter ud, det smutter ind, … nem Vinduer og Døre." Baggesen.

Smykke, et. pl. - r. [Sv. Smyc… smuk.] det, som tiener Mennesket t. … tes Prydelse; især hvad der tillige … bart. Et S. af Guld besat m. … Et Perlesmykke, Brystsmykke. "… men aldrig Glimmer er det Sm… pryder Qvindens Grav." F. … Smykke er en kostbar ell. glim…

" P. E. Müller. "Smykke er altid
andet og mere end end Pynt; man
r v. hiint altid p. Kostbarhed, p. ædle
es ell. Metallers Glands." Nord. Tids=
II. 74. = Smykkedaase, en. Daase,
et S. giemmes. Smykkeklæde, et.
gt Klæde t. udvortes Prydelse. (Kin=
Smykkeskriin, et. Skriin, hvori
ker og Kostbarheder giemmes.
nykke, v. a. 1. forsyne m. udvortes
lse, pynte, pryde. [Det br. i mere
kt Bemærkelse, end Subst. Smykke.
ykke en Brud: er overhovedet at pyn=
re hende Brudestads; og Bruden kan,
Müller bemærker, "være smykket baade
iamanter, og m. en Blomsterkrands."]
prydede sit Ansigt og smykkede sit Ho=
Bib. af 1550. 2 Kong. IX. 30. "Ei
e den t. Pragt din Barm; kun her den
dig useet og ene!" Fr. Guldb. —
. forskiønne. "Den smykker selv Or=
m. uvisnelige Blomster." Mynster.
og smyk dit Norden fremdeles m. din
raft." Øhlenschl. En Kone, smykket
e qvindelige Dyder. — Smykken, en.
. Gierningen at smykke. = Smykke=
en. Indsigt, Færdighed i at smykke,
; Pyntekonst. (Bording.) Smykke=
en. P. som forstaaer at smykke ell.
. Brudens Smykkepiger. (Moth.)
ketøi, et. det, hvormed man smykker
Moth.)
næde, v. a. 1. [Sv. smäda. T.
äben.] krænke, fornærme v. Ord.
. Ordet er nu ikke brugeligt; ligesom
Smædeskrift, Pasquil, Skandskrift,
), nu sielden forekommer. "Ukiendt
nigersang og Smædeskrift." S. Bl=
(jvf. forsmædelig, Forsmædelse.)
nægte, v. n. s. vansmægte. (Ved en
anisme br. det af enkelte Nyere, og i
øbenhavnske Hverdagssprog, for det
schmachten. "Mangen paastaaer
e, at smægte, at lide for mig." Rahb.
X. 781.)
næk, et. pl. d. s. en vis hastig forbi=
de Lyd, som af et Slag o. d. Et S.
Kunden, m. en Pidsk. 2. et Slag.
e een et Smæk. Drengen fik Smæk,

mækfed, adj. meget fed, vel lasket.
mække, v. n. og a. 1. (har.) 1. give,
inge en Lyd, som et Smæk. At s.
lunden, m. en Pidsk. 2. slaae. At
e efter een m. en Pidsk. At s. een over
ne. At smække en Dør i, slaae den i
— Deraf: Smækken, en. ud. pl.
mække, en. pl.-r. 1. et Redskab t. at
ell. slaae med. s. Fluesmække. 2. et
, som Qvindfolk fæste for Brystet,
n gives Børn om Halsen. (s. Hage=
.) Hun har et Forklæde m. Smække

Smækker, adj. s. smekker.

Smæld, et. pl. d. s. et stærkere Smæk; især om Lyden af en Svøbe.

Smælde, v. n. 1. (har.) [Sv. smälla.] frembringe Smæld. At smælde med en Pidsk. — fig. bruge Uqvemsord; i den Tale=maade: at skielde og smælde p. een; — "Hillemen, hvor vil hun smælde!" Storm. (Fábl. og Fort. 12.) Skielden og Smælden.

Smærer, n. s. pl. en almindelig Plante og god Foderurt; hvid Kløver, hvide Smæ=rer. Trifolium repens.

Smøg, en. ud. pl. en tyk Røg. (Moth.) "Ingen Ild, som jo haver nogen Smøg." P. Syvs Ordspr. I. 166.

Smøge, v. a. 1. og 2. [af Smøg. T. schmauchen.] at røge. At smøge Tobak.

Smøge, en. pl.-r. [udt. Smøie. Isl. Smuga.] en snever Giennemgang. (i Al=muesproget.) "Smaa Huller, Smøger og Udveir, at snoe sig i." P. Syvs Ordspr. I. 418.

Smøge, v. a. 1. og 2. [J. smeigia. Jvf. Smog, Aabning, Hul, i Ihres Glos=sar.] bringe noget, der sidder trangt, af m. Lempe, og v. at drage noget ud af en Aab=ning i Tingen. At smøge sine Strømper af (v. at vende dem.) Hesten smøger af sig, naar den stiller sig v. Hovedstolen og Bid=selet. (mindre brugeligt er: at smøge sine Støvler, Klæder paa. Moth.)

Smøle, v. n. 1. rode omkring. (Moth.) fig. være seen i en Gierning. (dagl. T.)

Smør, et. ud. pl. [Isl. Smiör.] den fede, olieagtige Deel af Melken, som stilles fra Fløden v. Kierning. At kierne S. Vi kiernede, men kunde ikke faae Smør. At stikke S. op p. en Tallerken. At søge Smør ɔ: prøve en Tønde Smør m. en Sø=ger. (Moth.) = smøragtig, adj. som lig=ner Smør. "I nogle Egne — faaer Mel=ken en større Mængde smøragtige Dele, end ostagtige." Olufsen. Smørblomst, en. Navn p. en Plante. Ranunculus acris. Smørbrikke, en. Træbrikke, hvorpaa Smør fremsættes. (Moth.) Smørbøtte, en. B. hvori Smør føres ell. giemmes. Smør=dei, en. en fed Dei af Meel og Smør, hvoraf laves flere Slags Kager. Moth. s. Bladdei. (T. Butterteig.) smørdrøi, adj. som giver meget Smør. s. Melk. (Moth.) Smørdyppelse, en. D. lavet af Smør, ell. hvori kommes meget S. Smør=fierding, en. et Træ ell. Kar af Staver, som holder Fierdedelen af en Tønde S. Smørgrød, en. G. som koges af Meel og S. Smørkage, en. K. af Smørdei. (Moth.) Smørkande, en. et lidet Kar m. Laag paa, hvori Smør føres ell. fremsættes p. Bordet. Smørkringle, en. K. af en Dei, æltet m. Smør. Smørkrukke, en. Leerkrukke, hvori S. giemmes. Smør=kræmmer, en. den som handler med S.

(Moth.) Smørotting, en. et Træ, som indeholder Halvdelen af en Fierding S. Smørpande, en. P. hvori noget kan steges ell. bages i S. (D. H. D.) Smørskaal, en. Skaal, hvori Smør giemmes ell. fremsættes. (Moth.) Smørskee, en. Træskee t. at stikke S. med. Smørskiver, pl. en Ret af Brødskiver, bagte i S. (Moth.) Smørskyld, en. Landgilde, bestaaende i Smør ell. sammes Værdi i Penge. Smørstikker, en. et Redskab af Træ t. at stikke Smør af en Tønde. Smørsøger, en. et Slags Bor, hvormed Smør i en Tønde prøves. Smørtiende, en. T. som ydes af Smør. Smørtønde, en. T. som bruges ell. er bestemt t. at giemme Smør i. Han havde en Tønde Smør og en tom Smørtønde p. Vognen. Smøræske, en. Æske ell. Daase t. at føre Smør i.

Smøre, v. a. smurte, smuurt. [Isl. smyria. A. S. smeran.] 1. udbrede noget fedt, eller noget, som er imellem fast og flydende, p. en fast Overflade. At smøre Smør p. Brødet. At s. Støvlerne m. Fiest, Laasen m. Olie. At smøre en Vogn. 2. fig. i dagl. Tale: a.) bestikke m. Gaver. b.) banke, prygle. "Han derpaa hendes Ryg begyndte brav at smøre." Holb. P. P. c.) At s. noget sammen, o: skrive, hastigt og slet. 4. At smøre een om Munden m. noget o: indbilde een noget, besnakke, faae een v. Snak ell. ved en Ubetydelighed t. at glemme Savn ell. Tab af det vigtigere. "Thi han er taabelig, om Munden let at smøre." Holb. P. Paars. = Smørelse, en. n. s. noget, hvormed man smører en Ting. Vognsmørelse. — Smøren, en. Gierningen at smøre. — Smører, en. pl.-e. fig. en slet Forfatter. "Roes af en og anden Døgnets Smører." Baggesen.

Smørrebrød, et. pl. d. s. [udtales sædvanl. af Smør. Hos Moth: Smørebrød.] et Stykke Brød, p. hvis ene Side Smør er bredet ell. smuurt. — fig. det er kun et S. (en meget let Sag) f. ham. "Nu er det Smørrebrød Pisistratus at være." Bagg.

Snabel, en. pl. Snabler. (Sv. Snabel.) et tydsk Ord, der undertiden bruges f. en lang, fremragende Deel af et Legeme. f. E. Elefantens Snabel. Skoe m. en meget lang Spids kaldtes tilforn Snabelskoe.

Snadre, v. n. 1. (har.) [T. schnattern.] bruges om Gæssenes, og især om Ændernes Lyd, naar de hastig røre Næbbet i Vand for at æde deri. At snadre som en And; om den, der snakker meget hurtigt og utydeligt. — Deraf: Snadren, ell. Snadder, en.

Snage, v. n. 1. rage og lede omkring i noget; snuse omkring. At snage efter noget. [Isl. snása, snuse; it. luske omkring et Sted.] At snage i Gryder og Potter. (Moth har ogsaa Subst. en Snag o: en Snyltegiæst, og Talemaaden: at være Snag efter noget o: giøre sig Flid f.. udforske.)

Snagen, adj. som har Tilbøielighed at snage, og t. at stiæle Fødevarer. (fi... den.) (Katten) "som noksom kiendtes ... at være snagen." Wessel.

Snak, en. ud. pl. [N. S. Snak... Kanten=Snakk, Ande=Snadder.] daarli... taabelig, ugrundet ell. opdigtet Tale. J... gider ikke høre p. hans Snak. En du... taabelig S. Det var Alt Snak (o: Dig... Løgn) han kom med. "Det stundom fi... sandt, men oftest fører Snak, og fyl... By m. Løgn." Holb. P. Paars. At sp... een af m. Snak, give een Snak for Peng...

Snakke, v. n. 1. har. [N. S. snak... ken.] tale; men kun om den daglige, u... nøiere Eftertanke fremførte Tale. At... med een om noget. De snakkede sam... en heel Time. "Man kan snakke høi... sagte; men at snakke bestemt, vilde ind... holde en Modsigelse." Müller. — En Sn... Papegøie, som kan snakke. — At snakke ... noget fra o: faae ham v. Snak t. at gi... det bort; modsat: at s. een noget paa. ... At snakke een fra noget o: faae ham over... t. at lade det være. — At s. een noget ... o: indbilde. At s. een efter Munden. ... s. over sig o: tale forvirret. = Snakkebr... der, en. den som er snaksom, som godt ... snakke. snakkesalig, adj. snakkesyg, me... snaksom. "For ret at bruge snakkesal... Mund." Tode. snakkesyg, adj. som ... snakke uophørlig, har en overdreven Lyst ... at snakke. (Rahbek.) Snakkesyge, en. ove... dreven Lyst t. at snakke. "Saadan D... curere hans Snakkesyge ikke kan; men h... ler den formere." Holb. Snakketøi, ... fig. i Udtryk som: at have godt S. o: ku... godt tale for sig. (d. Tale.) "Saa læ... maatte de uafbrudt Sladder høre, t. ... de øvede lærvilligt Snakketøi." Tode. snaksom, adj. som gierne vil tale me... Deraf: Snaksomhed, en. ud. pl.

Snaphane, en. pl. -r. 1. egentlig ... Fiederlaas p. en Bøsse (s. Hane, 4.) ... tilforn: en Partigænger, Fribytter i ... en Røver. (Moth.)

Snappe, v. a. 1. [Sv. snappa; ... hastig.] tage noget hastig bort. Han s... pede Bogen fra mig. At s. noget u... Haanden p. een. Vi snappede ham op ... derveis. (s. opsnappe.) At snappe ... noget o: ville gribe det hastigt (uden ... at faae det.) "En smilende Hofmand s... pede efter en Rose — men greb i det ... en Nælde." Rahb. Hunden snappede ... hans Been (vilde bide.) fig. stiæle, ... stiæle. (Moth.)

Snapsting, et. [af uvis Oprin... kaldes en bestemt Tid ell. Termin om ... meren t. Penges Udbetalinger i Viborg.

ɪr, adj. [Isl. snar.] hastig, hurtig.
ɴar! ɔ: skynd dig. En snar Vind,
r Beslutning. "Paa snare Vinger
førte Kongens Søn." C. Friman.
ner ikke m. snar, med letsindig Dom."
r. (br. ikke meget, uden i høiere
= snarfodet, adj. hastig t. Fods,
. — Snarhed, en. ud. pl. Hastighed.
hvilken Snarhed ere disse Dage hen=
Baggesen. — snarlig, snarligen,
stigen, snart. — snarmælet, adj. ha=
t tale ell. svare, som ei fattes Svar.
dig, adj. som let og hastig finder p.
P. Claussen.) "Han var snarraa=
n Overilelse." Bogelius. "Billig
vi den snarraadige Anfører, som
beqvemme Dieblik og bruger det."
ann. snarseilende, adj. v. hurtig
letseilende. (Moth.) snartalende,
hurtig i sin Tale. Deraf: Snar=
), en. (n. D.) Baggesen. (Labyr. II.
= snart, adj. 1. hastigen, uophol=
aden kort Tid. Kom snart igien.
eller seent gaaer han sin Bei alle=
ønster. (jvf. hastig.) Man kan giøre
hastig nok, og dog ikke snart nok.
har nærmest Hensyn t. Hurtighe=
ormed der handles; snart t. Tidens
, i hvilken der handles." Sporon.
n, omtrent. Det er snart bedre at
Den ene er snart lige saa god som
en.

ɪe, en. pl.-r. [Isl. Snara.] en Ind=
af Reb ell. Snore, med en løbende
hvori Fugle ell. andre Dyr kunne
ɪerved, at de trække Knuden sam=
i Hilde. At sætte Snarer f. Fugle.
ist, Underfundighed, hvorved een
. At lægge Snarer f. een. Uag=
ns Klogskab, faldt han dog i Sna=
fig besnilde, narre, besnære, for=
ɪoget.) f. snære, besnære. = Sna=
et. Garn, hvori Dyr fanges lige=
Snare. — fig. "En daarlig Ære=
mig t. Snaregarn." Merope v.
an. — Snarerype, en. pl.-r. Ry=
i fanges i Snarer p. Sneen.

ke, v. n. og a. 1. spise m. en vis
ɪg Lyd, (jvf. snadre) og tillige m.
hed, f. E. Slikkerier. (Sv. sna-
At snaske som en And i et Gadekær.
At snakke i sig Alt hvad man kan
v Talebrug.)

ɪs, et. ud. pl. [af ubestemt Her=
hos Moth: Snaus. Sv. Snusk.]
som er ureenligt, skident; Skarn,
hed. 2. fig. det, som intet duer,
et, ringe. (d. Tale.)

ɪse, v. a. 1. giøre ureen, flye ilde
naveet, adj. v. ureen, skiden.

, et. ud. pl. List, Rænke. (foræl=
. Tale: at see sit Snid ell. Sned t.
være snild t. at see sin Beilighed.)

Snedig, adj. [Holl. sneedig. I. sni-
dugr.] som forstaaer at finde paa og at
bruge List ("især f. at udvikle sig af Farer
og vanskelige Tilfælde." Sporon.) — Af de
eenstydige Ord, der tilkiendegive en Brug
af Forstanden t. at føre andre bag Lyset t.
sin egen Fordeel, bruges a. nogle i tvetydig
b. andre blot i ond Bemærkelse. Efter Ud=
trykkets stigende Grad ell. Styrke, ere de:
a.) snu, forslagen, listig. b.) snedig, un=
derfundig, rænkefuld, svigfuld, trædsk.
= Snedighed, en. ud. pl. Beskaffenheden,
at være snedig. "Snedighed er en i farlige
Omstændigheder virksom Listighed." Sporon.

Snedker, en. pl.-e. [N. S. Snitjer.
I. og Sv. Snickare.] en Haandværksmand,
som giør Bosk ab og andet finere Arbeide i
Træ. (jvf. Tømmermand.) = Deraf:
Snedkerarbeide, et. pl.-r. det, som forfær=
diges af en S. Snedkerdreng, en. Sned=
kerhaandværk, et. Snedkerkone, en. En
Snedkers Hustru. Snedkerkro, en. (s.
Kro, 2.) Snedkerlaug, et. Snedker=
liim, en. den L. som Snedkere bruge. Sned=
kermester, en. Snedkersvend, en. Sned=
kerværktøi, et. o. fl. — Heraf: snedkre,
v. n. 1. (har.) at giøre Snedkerarbeide.

Snee, en. ud. pl. [Isl. Snær, Sniár,
Sniór. Sv. Snö. A. S. Snav.] Vand=
dampe ell. Dunster i Luften, som v. en vis
Kuldegrad fryse og falde ned i krystalliske
Former. = Sneebierg, et. B. hvis Top
altid er bedækket m. Snee. sneeblind, adj.
som har taget Skade p. Synet v. at see p.
Sneen. (Moth.) Sneeblomst, en. B. som
voxer om Foraaret under Sneen. Snee=
bold, en. Snee, sammentrykket i Hænderne
t. en Klump ell. Bold. "Ret som en Snee=
bold der — jo meer den væltes frem, jo
meer den Kræfter faaer." Holb. P. P.
Sneeboller ell. Sneebolde, pl., et Navn,
der gives en Buskvært, m. hvide Blomster,
som dyrkes i Haverne. (s. Skovhyld.)
Sneebrud, et. den Forandring, naar den
frosne S. paa Jordens Overflade v. Tøveir
begynder at blive løs. (Ambergs Ordb.) s.
Tøbrud. Sneebryn, en. Rand ell. Ud=
kant af en Sneemasse, ell. det yderste af en
sneedækt Brink. "Kaade Reen, som p.
Sneebrynen dandser." Storm. Sneedæk=
ke, et. D. af Snee p. Jordens Overflade.
sneedækt, adj. v. skiult med S. Snee=
drive, en. En stor sammenblæst Sneedynge.
Sneefield, et. d. s. s. Sneebierg. "Nords
udyrkede Sneefield." Baggesen. Snee=
flage, en. pl.-r. Snee, der falder i tykke
Flager. (Foersom. Digte. II. 73.) Snee=
flokker, pl. mindre, finere Sneeflager. (s.
Flokke.) Sneefog, et. den Naturbegiven=
hed, at Sneen falder ned m. Blæst ell.
Storm. Sneefugl, en. Fugle, der flokke
sig om Vinteren mod Sneeveir. (Moth.)
Sneeføre, et. den Beskaffenhed v. Jorden,

at den er bedækket m. frossen Snee; Slædeføre. **Sneegarn**, et. G. til at fange Fugle p. Sneen. **Sneeglands**, en. Sneens Glands, naar den belyses af Solen ell. Maanen. "Imod hvis Sneeglands Alabast er sort." Bagg. **Sneehob**, en. En Dynge Snee, Sneedynge. **sneehvid**, adj. skinnende hvid som Snee. **sneeklar**, adj. skinnende klar, som S. (Hertz.) **Sneeklokke**, en. En af de tidligst blomstrende Planter, som ogsaa dyrkes i Haver (Sommergiæk, Giækurt, Blidelslilie.) Galanthus nivalis. **sneeklædt**, adj. v. bedækket m. Snee. Sneeklædte Bierge. "Sneeklædte Vinter selv er ham en brugbar Tid." Storm. **Sneelag**, et. udbredt Lag af falden Snee p. Jorden. "Løse Sneelag smelte, og væde Egnen." Foersom. **Sneeluft**, en. En m. Snee ell. Sneeskyer opfyldt L. **Sneemand**, en. En Figur, liig et Menneske, dannet af S. **Sneemark**, en. En m. Snee bedækket Mark. "Solen har neppe — over Sneemarkens Toppe sine Straaler spredt." J. L. Heib. **Sneemos**, en. En Ret af Fløde, Æg og Sukker, der pidskes t. Skum. "Som svampig Sneemoos, naar man den i Munden faaer, til intet bliver." Holberg. **Sneeregn**, en. s. Slud. **Sneerype**, en. s. Rype, Snarerype. **Sneesko**, en. Skoe, indrettede t. med større Lethed at gaae i Sneen. (forskiellige fra Skier. s. dette O.) **Sneeskorpe**, en. Et Lag Snee p. Jordens Overflade ell. paa iislagte Vande. **Sneeskred**, et. Sneens Nedfald i en samlet Mængde fra et høiere Sted t. et lavere. **Sneesky**, en. En Sky, der giver Snee. **Sneesokke**, en. pl.-r. Et Slags Sokker t. at drage uden p. Fodtøiet, f. at kunne lettere gaae p. Snee og Iis. **Sneespurv**, en. En Fugl af Spurvens Størrelse, som lever i de nordlige Polarlande; men undertiden viser sig hos os, ell. i sydligere Lande. Emberiza nivalis. **Sneetæppe**, et. fig. et Sneelag, udbredt over Jorden. **Sneevand**, et. V. af smeltet Snee. **Sneeveir**, et. det Veirlig, naar der falder Snee.

Snee, v. impers. 1. (har.) om Sneens Nedfald af Luften. Det sneer stærkt. Det har sneet i Nat. Det har ophørt at snee.

Snees, en. pl. Snese. et Antal af 20. "Fem Snese Aar bar Gubbens Isse." Thaarup. — **sneseviis**, adv. i Antal af en ell. flere Snese. At sælge Æbler sneseviis.

Snegl, en. pl.-e. [A. S. Snegl. Isl. Snigill.] et Navn, som især tillægges to Slags Dyr: a.) Bløddyr, som opholde sig i enkelte Skaller ell. Sneglehuse; og særdeles den hos os almindeligste Classe af disse: Landsneglen, Havesneglen. Helix. b.) Jordsneglene uden Huus. Limax. = Adjectivisk br. Ordet i adskill. Sammensætninger f. at betegne en rundsnoet ell. Spiralform, liig en Skrue ell. Toppen af Sneglehuse.

f. E. **Sneglebakke**, en. B. hvorom
snoet og skraa Gang, m. aftagende G
nemsnit, gaaer op t. Toppen. (Aml
Ordb.) **Sneglebor**, et. et nu sielden b
Redskab, som tilforn anvendtes især af
kere ell. Fadbindere. (T. Schneckenboh
snegledannet, adj. v. dannet som et S
lehuus, ell. i Spiralform. **sneglede**
adj. v. dreiet ell. snoet, som Linierne
Sneglehuus; spiral. **Sneglefieder**,
En sammensnoet elastisk Staalfieder;
ralfieder. **Sneglegang**, en. 1. en S
Bevægelse. fig. en meget langsom G
"Indretninger, som sigte t. at lette og
korte Processens Sneglegang." Bi
"De raae Producter — slæbe sig frem
seendrægtig Sneglegang, hvori hvert S
er dyrt." Olufsen. 2. En sneglereiet G
en G. som i Sneglelinie enten drei
om en Pille, gaaer om en Bakke,
p. flad Jord fører t. et Midtpunkt.
Skruegang, og Sneglevei.) **Snegle**
et. Et stort Sneglehuus, liigt et Hor
et Horn m. udvendig Snegle- ell. S
gang. **Sneglehuus**, et. den runde,
de Skal, hvori Sneglen opholder sig
som den flytter med sig. **Sneglehvæl**
en. En H. som i Skruelinie vinder sig
kring en Pille. **Sneglelinie**, en. En
Linie, der enten i Skruegang snoer s
en perpendiculair Linie, ell. paa en
snoer sig m. aftagende Diameter ind
et Midtpunkt; Spirallinie. **Snegl**
en. d. s. s. Sneglehuus. **Sneglesl**æ
En Slægt ell. Classe af Snegle. **S**
trappe, en. En T. der gaaer i Snegl
om en Pille; Vindeltrappe. (Bagg
Snegletræk, et. d. s. s. Sneglelinie. S
levei, en. Vei, der gaaer opad og om
en Heide, i en Sneglelinie. "Den S
levei, som er anlagt fra Midten af B
t. Toppen." Baggesen. **sneglevu**
adj. v. vunden ell. vredet i Sneglelin

Snekke, en. (Tydsk.) s. Snegl.

Snekke, en. pl.-r. [I. Sneckia.
Snacca, *scapha*.] et let seilende Far
Jagtskib. (et forældet, af nyere For
f. E. Suhm, optaget Ord.) "Hans
ker seiled vide om fra Havn t. H
Storm. "Imedens svæver Snekke
som Fugl om Biergets Tinde." Øhl

Sneppe, en. pl.-r. Navn p. en vik
leslægt. Scolopax. (s. Bekasine, S
sneppe.) Deraf: Sneppefangst; Sn
garn, et. Sneppejagt, o. fl.

Snerpe, v. a. 1. [beslægtet m.
Isl. snerpa, giøre haardere, skærpe.]
sammen, krympe sammen. At f. M
ind, sammen. Det snerper Huden
men. (fig. snerpet, unaturlig prec
teret; om Fruentimre; hvoraf ogsaa
en Snerpe; i d. Tale.)

Snert, et. pl. d. s. [I. Snertr,

1. et føleligt Slag m. en Vaand,
. desl. men ikke m. en Kiep ell.
aard ell. stiv Ting. 2. den yderste
. tynde Ende af en Svøbe.
r, v. a. 1. at give Snert.
er, adj. pl. snevre. [Sv. snæfwer.
, knap, vanskelig. Ihre.] ikke vid
ielig, trang. En snever Indgang,
Snevre Klæder, Skoe. (fig. overs
een, snerpet; forældet.) 2. fig.
et i aandelig Henseende. "Dit
rige, dit snevre Hierte." Evald.
eres snevre Hierter hverken vide,
er at elske, eller at troe." Myn=
Deraf: Sneverhed, en. ud. pl.
heden at være snever; Tranghed.
oring, en. pl.-er. et trangt Sted,
ellem Bierge. (nyt Ord.)
re, v. a. 1. giøre snever, ell. snev=
er; indskrænke. (usædvanl.) "Vin=
rer Dagen." Arreboe.
e, en. pl.-r. Irettesættelse, Ukat,
. (dagl. T.) Han fik en Snibbe.
"At give een en slem Snibbe."
(D. Tilsk. II. 633.) = snibbe, v.
irettesætte, skænde paa. At snib=
. ad een. (begge lidet brugelige.)
. et. s. Sned.
:, v. a. 1. d. s. s. snitte. (s. Rem=
.)
er, en. (Tydsk.) 1. en liden Fell.
ae en S. (d. Tale.) 2. en liden
Moth.)
t, et. s. Snit.
e, v. a. og rec. sneg, har sneget.
snican, at krybe. Ordet i denne
angler ellers i de beslægtede Sprog,
t Isl. sminga, (A. S. smugan,
det T. schleichen.] 1. act.
em, afsted, p. en sagte, uformærkt
At snige sine Varer ind. Moth.
r. komme frem p. en hemmelig,
kt Maade; liste sig. "De krumme
d hvilke Hykleriet sneg sig frem."
. At snige sig bort. Tyven sneg
Huset om Natten. "O Haab, som
ig i det beklemte Bryst." Evald.
n undgaae mangen Tanke, hvilken
ige sig ind i hans Siæl." T. Rothe.
Betr. III. 28.) At snige sig p.
. At snige sig til at giøre noget.
r. er usædvanl. dog bruges dets
snigende, for: hemmelig, som fær=
er sig, er til i Løndom. "Qvæl
Mismod, nedslaae trodsende Nag."
En snigende Feber. = Snighan=
. ud. pl. d. s. s. Smughandel.
ndler, en. En Smugler, Smug=
Snighavn, en. H. hvor Snig=
drives. (Ambergs Ordb.) Snig=
. pl. d. s. lønligt Mord, M. som
v. et lumsk, uforudseet Overfald;
. Snigmorder, en. den, som be=
gaaer Snigmord. snigmyrde, v. a. 1.
dræbe v. lumsk Overfald. Snigvei, en.
hemmelig, skiult Vei; Lønvei.

Snild, adj. [J. sniallr.] som har et let og hurtigt Nemme, som veed at finde p. Raad, at gribe de rette Forholdsregler; ell. som bevirkes v. en saadan Evne; klog i van=skelige Tilfælde. Han var snild nok t. at for=udsee og undgaae Fiendens List. Et snildt Raad, Paafund. "Heel yndelig i Tale er han, og snild i Ord." Øhlenschl. — Snild=hed, en. ud. pl. Klogskab, Fiinhed, Kløgt. "Snildhed er Evne t. at anvende List t. rette Tid og Sted." P. E. Müller. — Snil=de, en. ud. pl. d. s. s. Snildhed. (Moth.) men forældet. (Isl. Snilld.) — snildeligen, snildt, adv. m. Snildhed, p. en snild Maade. — snildraadig, adj. snild, klog i at give Raad. (A. Vedel. Bording.)

Snip, en. pl.-er. En i en Spids ud=gaaende, langagtig Flig ell. Ende af et Stykke Tøi, et Klædningsstykke. At gaae m. Snip i Panden. (Deraf de forældede Ord: Snippehue, Snippeklud, Snippe=klæde, Snippetrøie. Moth.)

Snirkel, en. pl. Snirkler. [det T. Schnörkel.] en Sneglelinie. Snirkler p. Søilehoveder.

Snit, et. pl. d. s. 1. Handlingen at snitte ell. skære. At giøre et dybt S. (s. Indsnit.) Han skar det over med eet Snit. 2. Fordybning, Revne, som frembringes v. at skære, Skaar. Her er et S. (Indsnit) i Træet. fig. Maaden hvorpaa noget er skaaret. Snit p. Klæder. (J. Snid.) 4. de udvendige Flader, som dannes af Bla=dene i en indbunden og beskaaren Bog, kal=des Bogens Snit. At forgylde en Bog p. Snittet. En Bog m. Guldsnit. — Snit=bor, et. en sielden forekommende Benæv=nelse p. Skrueboret, hvormed Gængerne i Huulskruen (Moderskruen) dannes; ligesom den egentlige Skrue ved et Skruesnit ell. Skrueblik. Snithøvl, en. et Redskab, hvormed Bogbindere beskære Bøger; ellers: Beskærehøvl. — Snitløg, en. En Plante; Græsløg, Purløg. Allium Schoenoprasum. — Snitværk, et. udskaaret Arbeide. (Moth.)

Snitling, en. pl.-er. en liden afskaaret Vaand ell. Plantequist.

Snitte, v. a. 1. [J. snida.] skære, af=skære m. en Kniv, især om smaa, tynde Ting, ell. om det, som skæres smaaligen, i tynde Spaaner. At s. Træer o: beskære Grenene. At snitte (udskære) i Træ. = Snittebønne, en. pl.-r. kaldes de Arter af Bønner (Sværdbønner, Pralbønner), som, medens Bælgen er grøn, snittes i tynde Ski=ver og saaledes koges ell. syltes (Phaseolus.) Snittejern, et. J. som bruges t. at snitte med. Snittekaal ell. Snitkaal, en. Ho=vedkaal, som skæres m. en Kniv ell. Kaalhøvl

for at syltes som Suurkaal. Snittekniv, en. Kniv til at beskære Træer med, Hyveekniv. (Moth.)

Snive, en. ud. pl. [s. det følg. Verb.] en smitsom Hestesygdom, hvormed følger et Sliimflod af Næsen. (T. der Rotz.) = Sniveflod. et. Sliimflod hos snivede Heste. Snivepulver, et. P. som indgives Hesten mod Snive. Snivesaar, et. Saar i Næsen hos snivede Heste. Snivesmitte, en. den Smitte, hvorved Sniven meddeles. Snivestald, en. affondret Stald, hvor snivede Heste indsættes.

Snive, v. n. 1. (har.) drage Aanden m. Lyd igiennem Næsen. (Moth.) "De sove ei Alle, som snive og snorke." P. Syvs Ordspr. I. 248. jvf. snue.

Snoe, v. a. 1. [J. snua, vende.] 1. dreie rundt, dreie omkring; bøie, vende i Bugter. At snoe sig i Bugter, s. sig som en Aal. At snoe sig fra noget ɔ: slippe fra m. List. "See kun, hvor vel han allerede veed at snoe sig i sin Bestilling." Holb. Pol. Kandest. 2. forene, bringe tæt sammen v. at dreie rundt. At snoe Traad, Lidser. At s. noget sammen. Han kan snoe en Løgn uden Teen ɔ: kan godt lyve. — Deraf: Snoening, en.

Snog, en. pl.-e. [J. Snókr. N. S. Snake.] et Slags Krybdyr, hvoraf endeel Arter ere giftige; Slanger; især om en vis Classe af disse. Coluber. = Snogeham, en. Snogens Hud, som den aarligen skifter. Snogehul, et. Snogerede. Snogehvislen, en. En Lyd, som nogle Snoge frembringe v. at aabne Munden og bevæge Tungen. Snogepande, en. et uegentligt Navn p. et Slags Muslinger, der i Skikkelse have nogen Liighed m. et Snogehoved. (Koris. Cypræa moneta.) Snogerede, en. et Sted, hvor Snoge have deres Rede. Snogeunge, en. En liden Snog. Snogeyngel, en. Samling af Snogeunger. Snogeæg, et. pl. d. s. Snoges Æg, som de fleste Arter udklække i Legemet.

Snor, en. pl.-e. [J. Snura. N. S. Snoor.] en af flere Traade sammensnoet ell. tvunden Stræng ell. tynd Line. En Klædesnor, Medesnor. En Silkesnor. (jvf. Skruesnor.) fig. det, som ligner en Snor, ell. er trukket p. en Snor; f. E. en Perlesnor, Koralsnor. = snoret, adj. besat m. Snore. — Snorevæver, en. den, som tvinder ell. væver Snore, Fryndser og lignende Ting; en Possementmager. — snorlige, adj. saa lige, som en strammet Snor, fuldkommen lige. Snorperle, en. pl.-r. større Perler, som kunne trækkes p. Snor. — snorret, adj. d. s. s. snorlige.

Snorke, v. n. 1. har. [N. S. snorken. J. snarka. knærke.] drage sit Veir i Søvne m. stærk Lyd. — Deraf: Snorken, en. ud. pl.

Snot, et. ud. pl. [E. og H… den slimede Vædske, som affondr… schindens (ell. Snothindens) = snottet, adj. vaad om Næsen … lav Talebrug.)

Snu, adj. [J. snotr. A. … viis.] d. s. s. listig, forslagen. … den, som godt veed at komme p. … det Skiulte, ell. efter Andres … er snu; man narrer ham ikke saa … snu tilbyder sig at hvæsse dere… Baggesen. (hvor snild hellere … været brugt.) "Som den Sne… forslagen, naar han er nem t. … Raad, kaldes han snu, naar han … at udfinde det Skiulte." Müller. Snuhed, en. ud. pl.

Snub, en. adv. I en Snub ɔ: … stigen (d. Tale.)

Snubbe, v. a. 1. At snubbe … giøre det stumpet, kortere, af… snubbet, adj. v. stumpet. (d. T.) ogsaa Talemaaden: at snubbe en … giøre den hastig t. Ende, der syn… t. det forrige Ord.

Snuble, v. n. 1. har. [Holl. … Sv. snafva.] støde i sin Gang, … af Ligevægt og være nær v. at fa… haane den, som snubled, mens … Rein. "Han skal ikke lade din Fo… Ps. 121. 3. At snuble med Fod… 12. 5.) At s. over en Steen. … som let snubler. "Den, som v… let snuble, naar et Anstød kom… Sporon. (Snublende Knæ. Es. … Deraf: Snublen, en. ud. pl.

Snude, en. pl.-r. [N. S. S… langagtige, fremragende Deel a… hos visse Dyr, som indbefatter M… en Deel af Pandebenet. Hunde… vens, Ulvens Snude. (jvf. Snab… laveste Tale for: Mund, Ansigt … Snudedrag, et. Slag over Snud…

Snue, v. n. 1. har. [N. S. … J. snása.] 1. trække Aanden st… Lyd giennem Næsen; ogsaa act. … noget op i Næsen. At s. Tobak. jvf. snuse. 2. fig. at sove. Han snuer hele Dagen. (d. Tale.)

Snue, en. ud. pl. [A. S. Snof… Sv. Snufva.] en Forkølelses-… hvorved overflødige Vædsker sam… Huulhed over Næsen, og enten d… og hindre Aandedraget, eller flyde … At have Snue. = Snuefeber, e… stærk Snue forenet Feber; Katarh…

Snur, en. i dagl. T. en halv … Ruus (Moth. hvoraf adj. v. snurr… beruset.)

1. Snurre, v. n. 1. har. [N. S… rey.] give en vis svagt brummen… Lyd. Fluerne snurre, Rokken … snurrer. "Fører Heste op, som …

re." Jer. 51. 27. (formodentl. b, som følgende, fordi en saadan idt frembringer denne Lyd.) jvf. Snurren, en. ud. pl. en snurrende

rre, v. a. 1. dreie hastig omkring. ren omkring.

, en. pl.-r. Et Redskab, som gi- rende Lyd. (Moth.)

piberi, et. pl.-er. et efter det T. optaget Ord, som br. (mest i pl.) ydelige Smaating. "Med vore yre Løier, og alt det Snurrepi- Smaafolk kun og Børn fornøier."

g, adj. [Plattydsk.] løierlig, pud- derlig. En snurrig Person. Et udfald. "Naar Børn sig om mig snurrigt Eventyr." Baggesen.

v. n. og a. 1. 1. trække Veiret f. at faae Lugten af noget. Hun- efter Sporet, efter Stegen. — T. at s. efter noget ɔ: fritte, søge t. Kundskab om, ell. tragte efter. nushane, en. den, som søger at udfritte Andre. (Holberg.) 2. noget v. Veiret op i Næsen. At k.

. en. ud. pl. en Forkortelse for: ak, Tobak, reven t. Støv, som ker op i Næsen ell. snuser. daase, en. D. hvori Snuustobak

v. a. snød, snydt. [A. S. sny- snyta.] 1. rense Næsen f. Snot k Udstøden af Luften. At s. sin at snyde et Lys, borttage den ud- aande, pudse Lyset. 3. fig. be- re een i Handel ell. Pengesager. fig snyde. At s. een i Handel, noget fra. = Snyder, en. den, gen snyder Folk, en Bedrager.— et. Bedrageri.

. v. n. 1. har. [J. snikia.] gaae Bords hos Andre, nøde sig p. faae Mad. At gaae om og snyl- i snyltende Vandbi." Troiel. = g, adj. som ligner Snylteri. Det regtigt. Snyltegiæst, en. ubu- v. Andres Maaltid. Snylte- et. Snyltegiæstens Levemaade. "At leve godt endog af Snylte- P. M. Troiel. Snylteplante, n Vært, som drager sin Næring elbar af Jorden, men af andre vorpaa den er fæstet. Snylte- ndlingen, at snylte. Snylte- egentl. for: Skud af en Snyl- l. for: geilt Skud p. et Træ, l. "Den (Kniven) skærer bort de ilteskud." Bagg. Snyltevært, eplante.

en. s. Snare og Snøre.

Snære, v. a. 1. (af Snare.) indvikle, forvikle, hilde i ell. ved en Snare (jvf. be- snære, indsnære.) At snære noget sammen ɔ: snoe, vinde det i hinanden p. en forvir- rende Maade. — Snæregarn, et. Fange- garn, hvori Dyr snæres ell. hilde sig; Snare. (Kingo.)

Snærre, v. n. 1. (har.) rynke Snuden og vise Tænder, som Hunden naar den vil bide. Hunden snærrede ad ham. (Moth.) "Det Slags Hunde, som aldrig give rigtig, men snærre bestandigt." Rahbek.

Snøfte, v. n. 1. (har.) d. s. s. snue; men br. ikke i act. Bemærk. At s. med Næsen. Hunden, Hiorten snøfter. "Han snøfted m. sin Næse, han stilled sig for Vind." (om Hiorten.) Øhlenschl.

Snøre, en. pl. -r. [s. Snor.] en tynd Snor, et Baand, en Lidse t. at snøre med.

Snøre, v. a. 1. [af Snor.] drage noget tæt sammen v. Hielp af en Snor. At s. sin Kiole. At s. en Pakke. At snøre sam- men. At s. sig ɔ: drage Snørlivet sammen om Kroppen. = a.) Snørebaand, et. et Baand ell. Bændel t. at snøre m. Snø- regarn, et. Garn ell. Net, som er indrettet t. at drages sammen i Enden. Snørehue, en. En Qvindehue, som snøres sammen bag til. (Moth.) Snørehul, et. udsyede Hul- ler i et Snørliv ell. andet Klædemon, hvor- igiennem Snørebaandet stikkes, naar man vil snøre det sammen. Snørekiæde, ell. Snørelænke, en. tynd Sølvlænke, der un- dertiden bruges til Stads som Snørebaand. Snørelidse, en. Lidse ell. tynd Snor, der bruges som Snørebaand. Snørenaal, en. En Trækkenaal, hvormed Snørelidsen dra- ges igiennem Snørehullerne. Snørerem, en. Rem, m. Spænde i den ene Ende, hvor- ved man kan snøre noget tæt sammen. Snøresmykke, et. Indretning af Snøre- lænker og Snørenaale af Guld ell. Sølv, som Fruentimre brugte t. at snøre Kiolen eller Livstykket for paa. = b.) Snørliv, et. pl. d. s. Et med Fiskebeen stivet snevert Klædningsstykke t. Overkroppen, hvorved denne indsnøres, og som især bruges af Fruentimre. "Det gamle Snørliv var en Plage, det giorde alting regelret." Tode.

Snørrotting, en. pl.-er. kaldes de tyn- deste Skud ell. Stængler af et Slags ostin- disk Rør (Calamus Rotang) hvoraf en Art giver det saakaldte Spanskrør.

Snøvle, v. n. 1. har. (beslægtet m. snue og snøfte.) tale giennem Næsen. (Sv. snöfla, *mucum resorbere.* A. S. Snofel, Snue.)

So, en. pl. Søer? [Sv. So. E. Sow. Isl. Syr.] Et Sviin af Hunkiønnet. (jvf. Orne, Galt.) En bødet (udskaaren) So. En Griseso ɔ: en So m. Grise, ell. en dræg- tig So. = Sobøder, en. den, som bøder ell. udskærer Sogrise (for at giøre dem

ufrugtbare.) Sogriis, en. Griis af Hunkionnet; modſ. Ornegriis.

Sobel, en. (Mustela zibellina) ſ. Zobel.

1. Sod, et. (kortſonet.) ud. pl. ſøden Mad, Suppe. (Isl. Sod.) Han har havt en Finger med i Soddet ɔ: har været deelagtig i Gierningen. (forældet; ſkrives ogſaa Saad.)

2. Sod, en. (langtonet.) ud. pl. [I. Sot. A. S. Sood, Sot.] Bundfald af Røgen, ſom brændende Træ, Steenkul, Tørv o. d. give, ell. de faste, noget harpixagtige Dele af Røgen, der ſætte ſig i Ovne ell. Skorſteensmure. = ſodbruun, adj. ſortebruun i Farve, liig Sod. ſodbunden, adj. v. tæt beſat m. Sod. (Moth.) ſodgrimet, adj. beſmurt m. Sod i Anſigtet. (Moth.) = ſodet, adj. 1. fuld af Sod. 2. d. ſ. ſ. ſodbruun. En ſodet Heſt. (Moth.) "Et ſodet Field ud over Taget luder." S. Blicher.

Sofa, en. pl.-er. en udſtoppet Bænk, m. Rygſtykke og Sideſtykker, t. at ſidde ell. hvile ſig paa. (Dette øſterlandſke Ord har fortrængt det danſke Løibænk.)

Sogn, et. pl.-e. [I. Sókn. Sv. Sokn (Ihre udleder det af v. sökia, ſøge.) A. S. Socn, Socne, *refugium*, *immunitas*.] Samlingen af de Folk, der høre t. een Kirke og Menighed; Kirkeſogn. Vi høre ikke t. dette Sogn. At flytte t. et andet S. Hovedſogn og Anner. — At reiſe, kiore t. Sogns, ſiges om Præſten p. Landet, naar han reiſer t. ſin Annexkirke. = Sognebud, et. Bud, der ſendes omkring i et S. Sognebv, en. 1. en Landsby i et viſt Sogn. Præſten har tre Sognebyer og ligeſaa mange Skoler. 2. den Landsby, hvori Kirken ligger; Kirkeby. (Moth.) Sognedegn, en. faſt Degn i et Kirkeſogn. (tilforn modſ. Løbedegn.) Sognefoged, en. Gaardmand i et Kirkeſogn, der bekiendtgiør og tildeels udfører Øvrighedens Anordninger i Sognet, m. m. Sognefolk, n. s. pl. Folk, der høre t. eet og ſamme Kirkeſogn. Sogneherre, en. d. ſ. ſ. Sognepræſt. (Moth. forældet.) Sognekald, et. en Sognepræſts Embede. Han har ſøgt adſkillige Sognekald, men har nu faaet et Capellanie. Sognekirke, en. 1. Kirken i et viſt Sogn. At ſøge ſin rette S. 2. Hovedkirken i et viſt S. modſat Annexkirke. Sognekone, en. En Kone i et viſt Sogn, en Sognemands Huſtru ell. Enke. Sognemand, en. En af Mændene, Bønderne i et Sogn. Sognepræſt, en. den, ſom er beſtikket t. Præſt for en vis Menighed, ell. for flere, forenede under eet Præſtekald. Sognepræſten og Capellanen. Sogneret, en. Ret, ſom holdes i et Kirkeſogn. Sogneſkiel, et. Skiel, Grændſe imellem to Kirkeſogne. Sogneſtævne, et. Møde af alle Sognemænd i et Sogn paa Landet. At holde S. Sognevidne, et. Vidnesbyrd af alle Sognefolk ell. Sognemænd i et S. "Hvorpaa de bør at ſkaffe Sognevidne og S[...] maal." D. Lov. III. 19. 17. ſogne[...] adv. hvert Sogn for ſig.

Sokke, en. pl.-r. [A. S. Socc. [...] Socka.] korte Strømper, der kun naa[...] Stykke over Anklerne. Uldſokker, Filt[...]ker, Lerreds Sokker. — Heraf det i d. [...] brugel. v. n. at ſokke ɔ: gaae ſkiøde[...] ſom een, der kun har Sokker ell. St[...]per, men ikke Skoe paa. "De (Bist[...] træde p. hele Foden, og have en ſo[...] Gang." Hornemann. Overſ. af Funk[...] Hiſt. (ſloie. Moth.) = ſokket, adj. ſo[...] Sokker paa. — fig. ſokkede Høns, [...] — Sokkedue, en. pl.-r. en Due m. f[...] Fødder.

Sol, en. (langtonet.) pl. Sole. [I. [...] i de tydſke Dialecter derimod: S[...] Sun, Sunne, Sonne ꝛc.] 1. et l[...] Himmellegeme, hvorfra andre Klode[...] Himmellegemer (Planeter) modtage [...] Varme. Firſtiernerne ere Sole. 2. [...] deles menes v. Sol (ud. Art.) og (m[...] Art.) Solen, det lyſende Himmelle[...] t. hvis Planetſyſtem vor Jord hører. [...] Sól gaaer op t. den gaaer ned. Ha[...] ikke ſee Sól mere. Solens Opgang, [...] gang. Solen ſkinner (er ſynlig.) "[...] Anſigt var ſom Solen, naar den ſk[...] ſin Kraft." Aab. 1. 16. Der er int[...] under Solen (i den menneſkel. Ve[...] 3. fig. Solens Straaler, Skin, S[...] Solvarme. At ſætte ſig, at lægge [...] Solen. Det er brændt, indtørret [...]len. Et Værelſe, ſom Solen ſtaae[...] = a.) Solaar, et. det Tidsrum, h[...] den fuldender ſit Løb om Solen. (ſ[...] neaar.) Solbad, et. Et Slags B[...] hvori man udſætter det blotte Legeme [...] ſtraalerne. ſolbade, v. a. og rec. [...] nemvarme, opvarme af Solens Skin. [...] bergs Ordb. Moth har Ordet: at ſ[...] i ſamme Bemærkelſe.) Solbane, [...] Bane, ſom Solen ſynes at gienne[...] Himmelrummet. ſolbar, adj. aa[...]gængelig f. Solens Skin. En ſolbar [...] "Fra ſolbar Væg han tørre Træ ne[...] Rein. ſolblind, adj. blendet af [...] Skin. (Moth.) Solblink, et. E[...] Blink, en haſtig Lysning af Solen[...]ler. Solblomſt, en. ſ. Solſikke[...] brændt, adj. v. forbrændt, fortørret [...]len; men br. meſt i den fig. Be[...] guulladen ell. bruun i Huden [...] udſat f. Solen. Solbær, et, p[...] Frugten af en Buſkvært. Ribes [...] Soldaling, en. den Tid p. Dagen, [...]len daler, ell. nærmer ſig ſi[...] "Det var i Soldalingen:" (hen[...]ſæt.) Solfakkel, en, pl.-fa[...] af Solens Overflade, der ſynes [...] lyſte, end det øvrige af Skiven." [...] (Natur. Betr. I. 229.) Sokfa[...]

[illegible] Nedgang. 2. stærk og kiendelig [illegible]ning af Solen p. et vist Sted. S. i [A]ger. Denne Ager har taget Skade af [Sol]fald. Solformørkelse, en. Solens [For]mørkelse v. Maanens Skygge. sol[fuld], adj. solbar, solrig. (usædvanl.) "Han [...] vilde Ørk en solfuld Plet opleder." [...]biørnsen. Solglands, en. Glands, [...] Lysning af Solen. "Som Field i [Sol]glands, staae hans Navn i Sang." [...]. Solglas, et. et mørkt farvet [Glas], der sættes foran i den Kikkert hvormed [man] vil betragte Solen, f. at betage denne sit [blæn]de Lys. Solglimt, et. en kort Lysning [af S]olen. "Ved dig de Solglimt lyse, som [...]bunde." Ingem. Solgran, et. det [min]ste, knap synlige Gran, Støvgran, Atom. [...] holder du dit Værk vedlige, et Sole[gran] forkommer ei." Storm. Solhat, en. [...] for Skygge imod Solen, som især [bære]s af Fruentimre. solhed, adj. hedet [af Sol]varmen. En solhed Muur. "Det [...] Indien." J. Bone. Solhede, en. [...] af Solens Straaler. Solhverv, et. [Tid]en, da Solen p. dens tilsyneladende [Ba]ne p. Himlen synes at vende sig, eller da [den na]aer Krebsens og Steenbukkens Ven[de]kreds, som er Aarets længste og korteste [Dag]. Solstitium. (af hverve, at vende. J. [...]vørf.) Deraf: Solhvervsdag, Sol[hverv]stid. Solhøide, en. i Astronomien: [Sole]ns Høide over Horizonten. solklar, [...]oplyst af Solen. Den solklare Him[mel]. (jvf. soleklar.) Solkreds, en. Kreds, [som] Planeter bevæge sig omkring deres [Sol]. (Baggesen.) Solkuller, en. et Slags [...], som Heste faae, der ei kunne taale [stærk] Solhede. Solmaaler, en. Et astro[nomisk] Redskab, bestemt t. at maale So[lens] Diameter, og andre smaa Afstande p. [Himle]n. (Heliometer.) Solmærke, s. [...]mærke. Solplet, en. mørk Plet i [Solen]s Skive. Solrand, en. den yder[ste Ra]nd af Solens synlige Skive. sol[ret], adj. som vender lige mod Syd og [...]. solrig, adj. som har megen Sol, [...] Solskin. Solring, en. 1. En ly[sere] ell. mørkere Ring, der viser sig om[kring] Solen. 2. et Soluhr, i Skikkelse af [en] Ring. Solrøg, en. et Slags [Tåge] ell. Uklarhed i Luften, der underti[den vis]er sig i meget stærk Hede. Solside, [en]. 1. den Side af en stor, fast staaende [Gjenst]and, som vender mod Sønden; Mid[dags]iden. Solsiden af en Bakke, af et [Huus]. Dette Huus har ingen Værelser, [som vend]er p. Solsiden. 2. den sydlige Side [af en G]ade. At boe p. Solsiden i en Gade. [Solsi]kke, en. En Pragtblomst, som dyrkes [i] Haver. Helianthus annuus. "Stolt [Sol]sikk hilser dig; med luttret Guld dens [...] synes bramme." F. Guldb. Sol[skier]m, en. 1. Skierm, Beskiermelse imod

Solen. 2. en rund Skierm p. en Stok, der kan foldes sammen og slaaes ud, f. at beskytte sig mod Solens Straaler. Solskifte, et. Tid fra Solens Opgang t. dens Nedgang. (forældet.) Solskin, et. ub. pl. den Tilstand, at Solens Straaler, uden Hinder af Skyer, naae t. Jordfladen. (Deraf: Solskinsdag, en. En solklar Dag. "Min Fryd i Lykkens milde Solskinsdage." S. Blicher.) Solskive, en. En Plade ell. Skive, hvorpaa Skyggen af en opstaaende Stift viser Timerne i Solskin. solskoldet, adj. v. om Sæden, naar den hentørres, ell. hindres i Væxten af alt for stærk Hede. "solskoldede Ax." Hertz. Solskud, en. En heftig Sygdom, der pludselig tager den af Dage, som deraf overfaldes. Morbus solstitialis. (Moth.) solskudt, adj. v. som har faaet Solskud. (Moth. jvf. P. Syvs Ordspr. II. 257.) solsky, adj. som skyer Solen ell. Dagslyset. (Arreboe. Hexaem. 272.) Solsmiil, et. poet. et Solglimt, oplivende Frembrud af Solen efter tyk Luft. "Intet Solsmiil glimted." Ingemann. Solsort, en. En Fugl af Drosselslægten. Turdus merula. "I Skovens mørke Løv den spæde Solsort synger." Frimann. solstegt, adj. v. fig. meget solbrændt ell. mørk af Hudfarve. "Den solstegte Neger." Engelst. Solspætter, n. s. pl. d. s. s. Fregner. (Moth.) Solstik, et. en heftig og skadelig Virkning af Solstraalerne p. Hovedet. "Hans Isse taaler Solstik ei." Oehlenschl. (Balder.) Solstraale, en. pl.-r. de fra Solen udstrømmende Lysstraaler. Solstøv, et. d. s. s. Solgran. "Han tvende Solstøv ei har dannet ligedan." L. J. Benzon. solsveden, adj. sveden, udtørret af stærk Solhede. Solsvedne Heder. "Det solsvedne Land." Thaarup. Soltegn, et. Himmeltegn. (usædvanl.) "Soltegnenes straalende Bue." Hertz. Soltelt, et. Et Telt, opslaaet f. at holde Solens Straaler ude; f. E. paa Skibe i Søen. Solte, en. Tø om Dagen, som Virkning af Solstraalerne; Dagmilding. Man kan have Solte og stærk Nattefrost. Sneen smelter p. Fieldene v. Solte. soltørret, adj. v. tørret i Solen. (Moth.) Soluhr, et. en Indretning t. at angive Dagens Timer v. Skyggen af en Viser, enten p. en Skive, i en Ring ell. desl. Solvarme, en. den Varme, som frembringes v. Solstraalerne. Solverden, en. Samlingen af de Kloder ell. Planeter, der bevæge sig omkring en Sol; et Solsystem. Solvifte, en. Vifte, som holdes f. Ansigtet mod Solen. Solviser, en. Viseren p. et Soluhr; br. ogsaa for: Solskive ell. Soluhr. = b.) Solebierg, n. s. Solesæt, Solens Nedgang. (forældet. "Om Aftenen efter Solebierg." P. Claussen. 11. "I Solbierglavet." P. Syvs Ordspr. II. 257.)

soleklàr, adj. meget klar, ganske aabenbar, fuldkommen begribelig. "Da Virkeligheden laae mig soleklar f. Dinene." Bagg. N. Klim. "At man søger at paabyrde det Almindelige enhver flygtig Tanke som en soleklar Sandhed." Kraft. (bruges altid figurl. jvf. solklar.) Heraf det sieldnere Subst. Soleklarhed. "Dette Vink synes at have al ønskelig Soleklarhed." Olufsen. — Soleklæde ell. Solklæde, et. Linklæde, som Qvindfolk fæste om Hovedet i St. f. Solhat. — Solekreds, en. d. s. s. Solkreds. "De Solekredse, hvis Tal vi ikke kunne bestemme." Sneed. "Naar v. hans Vink en Solekreds forgaaer." Evald. — Solesæt, et, ud. pl. Solens Nedgang. (E. Sunn-sett.)

Sold, et. pl. d. s. [i Medhold af Etymologien, skrives det af Nogle Saald. Isl. Sáld.] et Redskab, dannet af en Træring, (Soldstom. Moth.) hvori krydsviis spændes Strænge af Bast ell. desl., som danne firkantede Huller, hvorigiennem noget tørt kan sældes; f. E. et Kornsold. Ere Hullerne meget tætte, og Strængene fine, f. E. af Hestehaar, faaer Redskabet Navn af Si eller Sigte. = Soldbinder ell. Soldmager, en. den, som giør Sold. (Moth.) Soldstimmel, en. Bunden i et Sold. (Moth.)

Sold, en. ud. pl. [T. Sold.] det, som betales (Krigsfolk) for Tieneste; Lønning. Tropperne have ikke faaet deres Sold. At tiene for Sold. "Han stikkede vor Hær Vaaben og gav dem Sold af sine egne Penninge." Bib. 1550. Macc. 14. 32.

Soldat, en. pl. -er. [oprindelig af Sold; nærmest af det T. og dette af Ital. Soldato.] 1. den, som (uden Hensyn t. Stand ell. Grad) giør Krigstieneste f. Sold; en Kriger. En god S. Han er S. med Liv og Siæl. 2. i Særd. Krigeren af underste Grad, den adlydende Krigsmand. Soldater og Officerer. At tiene for S. lade sig hverve til S. see Landsoldat, Søsoldat. — Deraf: Soldaterbarn, en Soldats Barn, Soldaterbolig, Soldaterdreng, Soldaterkirke, Soldaterkone, Soldaterkost (Holberg.) Soldaterlevnet, Soldaterstand, Soldatervæsen, o. fl.

Sole, v. a. 1. [af Sol.] lægge noget i fri Luft og Solskin, f. at lufte, tørre ell. giennemvarme det. At sole Sengklæder. Han er ude at sole sig. "Hvor Svanen soler sig i Ly af gamle Bøge." J. Smidth. — fig. "Hofmanden, der gierne soler sig i de Stores Stands." Treschow.

Solle, en. Sollelæder, m. fl. s. Saale.

Som, pron. rel. [J. sem. Sv. som.] Dette hensigtende, uforanderlige Pron. bruges blot substantivisk, eller t. at betegne og gielde for et umiddelbar foregaaende substantivisk Begreb, der kan være baade Subject og Object, og staar i Enkeltallet ell. Fleertallet. Det har Brug og Betyd[ning] tilfælles m. de hensigtende Pron. der (h[vilket]) dog blot kan bruges efter et Subject) hvilken; og udelades eller underfor[staaes] ofte, især hvor det staaer som O[bject]. Den Mand, (som) jeg talte m. paa Ga[den]. De Bøger, (som) vi sidst have læst. — "som" blot kan staae i Nominativ ell. A[ccu]sativ, bruges "hvis", hvor det rel[ative] Forhold er genitivisk. Den Enke, som [mi]stede sin Mand i Krigen, og hvis e[neste] Søn nylig er død. (Jvf. der, hvilken, h[vis].)

Som, en Partikel, der bruges p. ... lige Maader i Betydningen deels af en C[on]junction, deels af et Adverb. A. ... 1. i en sammenlignende Sætning. Saa ... som en Rose. Saa god som rede P[enge]. Skiøn som Dagen. Han lever so[m en] Fyrste. At forsvinde som Dug f. S[olen]. Som Herren er, saa hans Svend[e]. (Naar en Lignelse skal udtrykke Gru[nd], Anledning t. noget, ell. man vil be[tegne] noget, der synes, lader, forekommer, ... undertiden om efter som; men ud... ogsaa tidt.) Han taler, som om ha[n var] et Barn. Han fører en Stads, so[m om] han var en Fyrste. Han kom, som [om] han var kaldet. Det synes, som (om) [han] har i Sinde at blive borte. Han lod, [som om] han ikke vidste det. Det var, som [jeg saae] Moderen selv. Jeg betragter hende ... som et Barn (som om hun var et B.) ... til nøie at bestemme et Subjects ... Sags Beskaffenhed og Forhold (Lat. ...) Deri handler han som en retskaffen ... Som Fader bør han ikke giøre det. ... være tilstede som Vidne. Jeg forde[rer det] som en Pligt af dig. Han betrag[ter det] som en ligegyldig Sag. — Underti[den] ... en indskrænkende Bestemmelse af Su[bjectet]. Kongen, som Hertug af Holsten, ... taler her ikke som Undersaat, men ... fremmed Fyrstes Sendebud. (Ell... følgende Talemaader: Som man ... Følge det, som man siger) skal ... slutte Fred. Som jeg har hørt, ... reist i Gaar.) 3. i Forbindelser, ... saavel (mest i længere Sætninger) ... saa. Havde hun saa stor Forst[and], ... (hun har) Skiønhed. Derpaa ... vel Statens Sikkerhed, som ... Borgers Velstand. Det er en li[ge] ... som gavnlig Syssel. (Undertiden ... saa ell. og til. Jeg har overve[iet] Vanskeligheden af dette Foretag[ende] og (ogsaa) dets Følger. 4. ... conj. da. Som nu Tiden ... "Som jeg sad og sang og ... sen. — Ret som bemærker: i det ... op da. Ret som vi vilde gaae, ... Ret som han stod, faldt han. ... i Stedet f. hvor ell. der. ... Stedet, som (der) hun sad: ...

rbier i Superl. gielder det f. me-
. Positivus. (Lat. quam) Som
jet ofte;) som snarest (meget
snart muligt; ogsaa: ganske ny-
var her som snarest.) Som helst
tne; ogsaa: oftest. Man seer,
elst uden stort Følge.)
n uadskillelig Partikel, (det Isl.
føies t. andre Ord, især Sub-
Verber (der bortkaste Infin. e)
b da gaaer over i det saaledes
jectiv. "som" har da omtrent
tning og Betydning som Parti-
og betegner en Liighed m. det
Ords Begreb, en Tilbøielighed
Færdighed deri, en Besiddelse af
d. f. E. arbeidsom, betænksom,
lsom, langsom, møisom, nær-
tsom, sparsom, voldsom, o. fl.
forlænges som t. sommelig, f.
melig, langsommelig, møisom-

, pron. adj. plur. [Isl. i Sing.
some, some one.] Nogle.
lk, Mennesker, Dyr. Somme
e, Andre Lediggang. Somme
Folk, naar man ikke vil nævne
, man mener.) "O holder ei
t Huus m. Somme, der har den
Indighed at see." Bagg. "Det
ust, at Somme og Visse, som
nævne, ogsaa have faaet Griller
Rahb. D. Tilsk. [Jvf. nogle,
lan føies t. Adjectiver og Sub-
hvorimod somme altid, enten
e, ell. foran et Subst. — Som-
rindeligen er d. s. s. nogle, har
rugen faaet et mere ubestemt Bi-
dette; (derfor Somme for: visse
lam, sunt qui) ligesom det og-
e end nogle, br. naar man be-
bestemt Antal af Faa. "Som-
m nogle faa iblandt ikke mange
f. E. om en slet Bogsamling:
le faa gode Bøger, og somme
i ere endda maadelige nok." Spo-
deraf: sommesteds, adv. nogen-
nogle Steder. sommetid, som-
lv. undertiden. E. some time.
forekommer sing. neutr. somt,
høres det hos Almuen. "Somt
t sødt." Arreboe. 119. "Derfor
age Somt i Betænkende, Somt
lee, og Somt skal man forlade."
II. 79.]

r, en. pl. Somre. [J. Sumar.
mer.] den varmere ell. varmeste
ruten (efter ældre Sprogbrug,
nu haves Spor i d. Tale) i Mod-
inter o: den hele koldere Aarstid;
en af de fire Aarstider: Vaar,
Efteraar, Vinter. Nu faaer vi
m Vaaren, naar Varmen begyn-
der.) — En fugtig, kold, tør, hed S. I
Sommer, siges baade medens det nærvæ-
rende Aars S. varer, og efterat den er
forbi. (I S. vil vi ret forlyste os. Han
var her i Sommer.) Til S. eller t. Som-
meren o: t. næstkommende S. Om Som-
meren. Sommeren over o: den hele S.
"At ride Sommer i By" en gammel Skik
hos Almuen i Siælland og flere danske Pro-
vindser. (Jvf. Eftersommer, Midsommer.)
= Sommeraften, en. Aften om Sommeren.
Sommerarbeide, et. A. der pleier at fore-
tages om Sommeren. Sommerbo, en.
Sommerbolig; Opholdssted om Sommeren.
(C. Frimann.) Sommerbolig, en. B.
hvor man kun om Sommeren opholder sig;
Landsted. Sommerdag, en. varm og klar
Dag om S. Sommerdragt, en. let D.
som bruges om Sommeren. fig. "Den
Egn, som her omfavner mig, nu klædt i
Sommerdragt." C. Frimann. Sommer-
flor, en. trivelig Vært ell. Vegetation i
Sommertiden. "Nu staaer i Sommerflor
Lysthaverne, de skiønne." Arreboe. Som-
merfoder, et. Sommerforing, en. Qvæg-
foder, Qvægets Foring, Sommeren over.
Sommerfrugt, en. Træfrugt, som modnes
om Sommeren; f. E. Sommerpærer,
Sommeræbler. "Dets Vintersæd engang
i Sommerfrugt opgaaer." Bagg. Som-
merfugl, en. et almindeligt Navn f. de
skælvingede Insecter (den Linneiske Classe
Lepidoptera) som i Naturhistorien deles i
tre Hovedslægter Dagfugle (Papilio) Af-
tenfugle (Sphinx) og Natfugle (Phalæ-
na.) sommerfældet og sommerhugget,
adj. v. fældet, hugget om Sommeren (om
Træer; i Modsætn. til: vinterfældet. Ar-
chiv. for Søvæsen. II. 377.) Sommer-
gilde, et. d. s. s. Maigilde. Sommer-
giæk, en. Navn v. en Plante. s. Sneklokke.
Sommergræs, et. G. som voxer om Som-
meren. (Ohlenschl. Helge. 194.) sommer-
grøn, adj. af en frisk, rig grøn Farve, som
Løvet i Sommerens Begyndelse. Den som-
mergrønne Skov. "Ad Døren ind de treen
i den sommergrønne Dragt." Ohlenschl.
Sommerhede, en. stærk Sommervarme.
Sommerhuus, et. Sommerbolig. Som-
merhvede, en. Et Slags Hvede, der saaes
om Foraaret og høstes samme Aar. Som-
merhytte, en. H. hvori man boer, ell. nu
og da opholder sig om Sommeren. "Her
i dette søde Ly jeg min Sommerhytte byg-
ger." Ohlenschl. Sommerklæder, pl.
Klæder, som høre t. Sommerdragt, t. en
Sommerklædning. "At han ikke skal fer-
ære nogen Sommerklæder om Vinteren,
eller Vinterklæder midt om Sommeren." B.
Thott. Sommerkorn, et. Korn, der hø-
stes om Sommeren, ell. samme Aar, som
det er saaet. Sommerlam, et. L. der fø-
des om Sommeren, ell. langt ud p. For-

aaret. **Sommerland**, et. figurl. et varmt, sydligt Land. "Naar bort den vil fra Norden føre, s. hist et Sommerland at finde." Ohlenschl. **sommerlang**, adj. "Man kan meget snakke en sommerlang Dag." Ordspr. (P. Syv. I. 496.) **Sommerlide**, et. Sted, hvor Solen altid staaer p. om Sommeren. (Moth.) **Sommerliv**, et. det frodige, muntre Liv i Naturen og hos Mennesket, hvilket Sommeren medfører. (Ohlenschl.) **Sommerluft**, en. varm og klar L. saaledes som den haves om Sommeren. **Sommerlyst**, en. Lyst, Glæde v. Sommerens Behagelighed. **Sommermaaned**, en. En af de Maaneder, som regnes t. Sommeren. **Sommernat**, en. En Nat i Sommermaanederne. **sommerpløie**, v. a. pløie Jorden om Sommerent. Brak. Deraf: **Sommerpløining**, en. **Sommerpære**, s. Sommerfrugt. **Sommerregn**, en. varm Regn, der falder om S. **Sommersal**, en. Sal, t. Opholdssted om Sommeren. "I løvgrøn Sommersal." (Skoven.) Arrebo. **Sommerskud**, et. de Skud, et Træ skyder paa een Sommer; ell. som det skyder, længere hen paa Sommeren. "Grenene og de sidste Sommerskud fryse ofte bort." Olufsen. **Sommersky**, en. S. der om Sommeren sees p. Himmelen. "Som i lette Folder gleed, liig Sommerskyer forbi Maanen." Baggesen. **Sommersol**, en. Solen, som den om Sommeren viser sig og virker. "I Sommersolens Aftenrøde." Ohlenschl. **Sommersolhverv**, et. Aarets længste Dag. (s. Solhverv.) **Sommerspætter**, pl. d. s. s. Fregner. (Moth.) **Sommerstue**, en. En Stue t. Ophold om Sommeren. **Sommersæd**, en. Sæd, der modnes p. een Sommer. **Sommertid**, en. den Tid af Aaret, der regnes t. Sommeren. **Sommertørke**, en. lang Tørke, som indfalder om Sommeren. **Sommeruld**, en. U. som klippes af Faar om Sommeren. **Sommervandring**, en. En V. der foretages om S. **Sommervarme**, en. V. hvilken Sommeren medfører. **Sommervei**, en. Vei, som blot benyttes, ell. blot kan benyttes om Sommeren. **Sommerveir**, et. varmt, behageligt Veir om Sommeren. **Sommerværelse**, et. V. hvor man blot opholder sig om Sommeren. **Sommervæxt**, en. Urt, som kun varer een Sommer. (s. Vintervæxt.)

Sommerlig, adj. som ligner, hører t. Sommeren. æstivus. sommerligt Veir. (Moth.)

Somres, v. n. impers. blive Sommer. (Moth. "Siden da det somredes." P. Claussen. 285. Isl. somra. "Det somrer." Arreboe. (Heraem. 239.)

Somt, pron. adj. n. noget. jvf. somme.

Sone, en. [T. Sühne, Söhne. I. og Sv. Sona.] 1. Forligelse, Forsoning. (Riimkrøn. Kingo. Moth.) "De[...] brudt den Sone." Hvitfeldt. 2. de[...] bødes f. Feil; det, hvormed en [...] sones. (piaculum. Moth.)

Sone, v. a. 1. [Sv. sona. T. sö[...] sühnen.] giøre fyldest ell. bøde f. [...]seelse (expiare.) Colding. (s. affon[...] sone.) 2. forsone, forlige. "Beg[...]gers Trætte at sone fredelig, og so[...] kunde bedst." Bording. "Din Syn[...]net." Kingo. — Deraf: **Soning**, [...] **Soningsoffer**, et. (Fibigers Sophok[...]

Sop, en. Svamp, Paddehat. ([...] Nat. Hist. VII. 675. Er et norsk [...] Hornemanns Pl. Lære. Isl. Sveppr[...]

Sopken, en. pl.-er. et holl. og p[...] Ord, der br. i dagl. Tale for: e[...] Brændeviin (i Fyen: en Taar; i [...] en Dram.)

Sorenskriver, en. pl.-e. [o: en [...] edsvoren Skriver.] i Norge: en Und[...]mer p. Landet, svarende til Herred[...] i Danmark. — **Sorenskriveri**, et. [...]strict, hvori en Sorenskriver er Dom[...]

Sorg, en. pl.-er. [skreves fordi[...] tildeels endnu, Sorrig, og er da [...] I. Sorg. E. sorrow.] 1. den S[...]delse ell. Tilstand i Siælen, som fr[...]ger en vedvarende urolig, ell. trykk[...] smertende Følelse, v. Tanken p. [...] truffet Uheld, ell. paa et Onde, m[...]ter for, p. en tilkommende uvis [...] "Menneskenes Sorger angaae det [...]mende, deres Sorg det Forbigang[...]ler Nærværende.) (jvf. Bedrøvel[...] Bekymring.) Bedrøvelse er en stor[...] men mindre lidenskabelig, end S[...] Man kan tale om en lille Sorg, [...] lille Bedrøvelse" vilde klinge, und[...] P. E. Müller. Sorg blander s[...] Glæden. At volde een stor Sorg. [...] sig unyttige Sorger f. Fremtiden. [...] megen S. Næringssorg. [Ofte b[...] absol. for den Sindslidelse, som [...] Elskede v. Døden fremkalder: Sig[...] Enkelt, ell. om en Familie: at [...] Sorg, har havt Sorg: da menes [...] Alm. at den har lidt et saadant Ta[...] dette Udtryk ogsaa br. om enhve[...] tung Skiebne, der rammer den. — [...] Sorg i sing. ikke, som det T. So[...] saa br. for: Omsorg; saa har dog [...]ger i det Danske en lignende Be[...] "Sorger tilkiendegive ikke, at ma[...] over noget; men at man sørger [...] m. Bibegreb af nogen Ængste[...] Den dybe Sorg kan saaledes st[...] somheden f. Livets Sorger. — [...] Sorger tale; den store Sorg [...] Müller. 2. fig. Sørgedragt. [...] endnu i Sorg. At bære S. [...] Mand. = sorgblandet, [...] Sorg. "Du har forvo[...]

...r." Tode. sorgfri, adj. som er uden ... uden Bekymring. Et sorgfrit Liv. sorgfrit Sind. sorgfuld, adj. som ... megen Sorg, sørger dybt. (ogsaa: ...gfuld.) "Bildskab hos Børn giør For-...e bekymrede; deres Raadhed giør dem ...vede; deres Ryggesløshed sorgful-" Sporon. sorggiven, adj. v. betagen ..., sorgfuld. sorgløs, adj. som ei giør S. over noget, som har et let Sind. ...ndommens sorgløse Alder. "Sorgfrit ...t Sind, hvilket Livets Sorger ikke pla-... sorgløst det Sind, der slet ikke ændser ...bnens Afverlinger." Müller. Deraf: ...gløshed, en. ud. pl. — sorgnem, adj. ...er let t. at sørge, tager sig alting nær. ...h.) — sorgesyg, adj. hos Ældre: syg ...org og Græmmelse. ("Eskild blev saa ...syg, at han faldt udi en stor Svag-" Vedels Saxo. 489. Sorgesygdom. ...rk. 490.) sorgvant, adj. som er ... t. Sorg, som har havt megen Sorg. ... sorgvante Hierte." Herz. (Jvf. det ... bærende v. at sørge.)

...t, en. pl.-er. (o udt. som kort aa.) ..., Art. (Fr. sorte.) deraf: sortere, ... lægge hvert Slags særligen. (b. ...)

...t, adj. [J. svartr. N. S. og Sv. ...; men A. S. blæc.] kaldes den mør-... Farve, som er uden alt Lys, og er ... hvid. At farve sort. At giøre ... t. Hvidt, og Hvidt t. Sort ɔ: for-... forvende Sandhed. At give een ...v. Hvidt ɔ: skriftlig Forsikkring. Det ... for hans Øine. jvf. sortne. = Sort-...en. Beskaffenheden, at være sort af ... "Saa mørkt det synes — er i hver ...d noget hvidt." Bagg. = a.) sort-... adj. som nærmer sig den sorte Farve. ...ket, adj. om Qvæg: meget mørk-... sortbleg, adj. s. blegsort. sort-..., adj. om Heste og Qvæg: sort, m. ...lis i Panden. (s. blisset.) sortbro-...dj. meget mørkebroget. sortfarvet, ...er farvet i Sort, m. et sort Farve-... sorthaaret, adj. som har sorte Haar. ...met, adj. s. hielmet under Hielm. ...dt, adj. v. ifort sorte Klæder. sort-...adj. som nærmer sig t. at være sort, ...den. "Du, Danskes Vei t. Roes og ..., sortladne Hav." Evald. (om en ...en ell. mørk Ansigtsfarve br. sort-...) sortmuldet, adj. som har Plan-... sorte Farve, ell. bestaaer af saadan ... sortmuldet Jord. (D. Atl. IV. S. ... sortsløret, adj. hyllet i sort Slør. ...den sortslørede Nat." Pram. sort-...et, sortspættet, sortstribet, sorttav-...e enkelte Adj. = b.) sorteblaa, adj. ... mørkeblaa; blaaladen sort. (saaledes ... sortebruun, sortegraa, sorteguul, ...det m. sort.) Sortebroder, en. pl.-brødre. kaldtes en Munk af Dominicaner-Ordenen.

Sortne, v. n. 1. [af sort.] blive sort, formørkes. Himmelen sortnedes af mørke Tordenskyer. "Da sortner Skyen, hvor hans Banner vaier." F. Guldb. "Da spulmed og da sortnede de Bølger blaae." Øhlenschl. — Det sortnede f. mine Øine (om den, som er nær v. at daane.) "Det sortnede f. den Elendiges Syn." Baggesen.

Sot, en. ud. pl. [J. Sótt.] Sygdom. "Hvor Alderdom og Sot m. Hiertesorrig mødes." Bording. "Som det i Verden gaaer, at Sot er Hvermands Herre." Arrebo. (s. Smittesot.) Det bruges nu sielden, undt. i det sammensatte Ord: Sotteseng, en. S. hvori man ligger under en Sygdom; Sygeleie, Sygeseng.

Sove, v. n. søv; sovet. (har.) [J. sofa. A. S. svæfian.] være i Søvnens Tilstand. At s. fast, haardt, trygt, let, uroligt. At lægge sig t. at sove. At finde een sovende. At komme sovende t. noget. At s. Dagen bort. At sove hen, figurl. at døe. At s. ind, falde i Søvn. (Jsl. sofna.) Han er nylig sovet ind. At s. over sig ɔ: sove for længe. At sove paa noget ɔ: opsætte Afgiørelsen deraf t. følgende Dag. — At sove ud, (s. udsove.) act. At s. en Ruus ud. At sove ud, neutr. sove tilstrækkeligt, saa meget som man har Trang til, ell. til man ikke meer er søvnig. "Naar man har sovet ud, opvaagner man igien." Bagg. = Sovedrik, en. Drik, som frembringer Søvnighed og Søvn. Sovekammer, et. d. s. s. Sengkammer. Sovemiddel, et. Lægemiddel, som befordrer Søvn. Sovested, et. Sted, hvor man tilbringer Natten i Søvn. "Naar vi atter reise os af Graven, vort sidste Sovested." Pal. Müller. Sovestue, en. Sovekammer, Soveværelse. (Holb. P. Paars.) sovesyg, adj. alt f. meget hengiven ell. tilbøielig t. at sove. Sovesyge, en. vedholdende og uimodstaaelig Tilbøielighed t. Søvn, som Følge af legemlig Svaghed. Sovetid, en. den Tid, da man pleier at gaae t. Sengs, Sengetid. (Kingo.)

Sover, en. pl.-e. een som sover. (sielden.) De syv Sovere. — Soverske, en. Et sovende Fruentimmer. "Og kosted det end min visse Død, jeg maa dog Soverskens Stue." Øhlenschl.

Spaae, v. a. 1. [J. spá.] forudsige noget tilkommende. Det var ham spaaet. At s. feil, rigtig. Han spaaer os Ondt, Godt. Han spaaede et slet Udfald af Krigen. At s. i Kaffee, i Kort. 2. fig. og om Naturbegivenheder: være Forbud paa, bebude. Disse Fugle spaae os Storm. "Forbedringslyst, som endog v. svage Forsøg viser hvad den vil, og spaaer om det, den i sin Tid skal kunne." O. Guldb. (Altid om det Til-

kommende; derfor urigtigt hos Fr. Guldberg: "Ei et Tegn fra dig trøstende spaaer, (forkynder) at du hører mig." Saml. Digte. II. 288.) = Spaadom, en. pl.-me. Udsagn om noget, der i Fremtiden skal skee. Den Spaadom traf ikke ind. Deraf: Spaadomsaand, en. høiere overordentlig Gave t. at spaae. Spaadomsevne, en. Evne t. at kunne forudsige ell. spaae. (Fibigers Soph.) Spaadomsgave, og Spaadomskonst, en. d. s. s. Spaadomsevne. Spaadomsmidler, pl. det, man bruger som Middel ell. Redskab t. at ville spaae af. (Guldberg.) Spaadomssagn, et. Sagn, der indeholder en Spaadom. (Fibigers Sophokles.) = Spaafugl, en. F. af hvis Flugt ell. Skrig man fordum vilde spaae. ("Romernes Spaakyllinger." Guldb. V. Hist. I. 408.) Spaaklogt, en. Spaadomskonst. (Grundtvig.) Spaakone, en. K. der giver sig af m. at spaae (i foragt. Udtr. Spaakiærling; Spaaqvinde.) Spaakonst, en. d. s. s. Spaadomskonst. (O. Guldberg.) Spaamand, en. den, som forudsiger ell. vil forudsige det Tilkommende; en Profet. Spaavidenskab, en. Spaadomskonst, Spaakonst. "Ethvert Folk havde sin egen Spaavidenskab." Guldb.

Spaan, en. pl.-er. [J. Spánn. A. S. Spon.] et lidet, tyndt (især fladt) Stykke Træ, som er afhugget, afskaaret, ell. paa anden Maade v. et skærende Redskab skilt fra et større. Fyrrespaaner, Egespaaner. Høvlspaaner, Huggespaaner, Savspaaner. At sanke Spaaner. "Snarere brænde vaade Spaane, end tørre Stene." Ordspr. "Naar Træet falder om, hver Spaaner sanke vil." Vording. (Ordspr.) (Uegentligt er Ordet Fiilspaaner.) = a.) Spaaneild, en. I. som vedligeholdes v. Spaaner. Spaanekniv, en. K. til at skære Spaaner af Træ med. Spaanekurv, en. K. flettet af lange Fyrrespaaner. Spaanetag, et. T. som er lagt af tilskaarne flade Træstykker ell. Tagspaaner. Spaanetækker, en. den, som forstaaer at lægge et Spaanetag. (Moth.) Spaaneværk, et. noget, som er giort af Spaaner. = b.) Spaanfletning, en. En Fletning af tynde og lange Spaaner. Spaanhat, en. En Qvindehat, flettet af meget fine Træspaaner. Spaanhugger, en. den, som først tilhugger Tømmer, som afhugger dets yderste Skal. Spaanmaatte, en. Maatte, flettet af Spaaner. (Moth.)

Spade, en. pl.-r. [J. Spadi. E. Sv. og Holl. Spade. A. S. Spad, Spadu.] et Redskab t. at grave Jorden med, hvis Blad sædvanl. er af Jern. (dog haves ogsaa Træspader, som kun ere beslaaede m. Jern.) s. Tørvespade. — Spader, pl. kaldes en af de 4 Farver i Kortspil (fr. pique.) Spaderknegt, Spaderkonge. = Spadeblad, et. det flade, nedentil tyndere og noget afrundede Stykke Jern, som er den ege
Spademon, et. saameget Jord
man kan optage og omvælte
Spadeskaft, et. Haandfanget
Spadesæt, et. d. s. som Spade
detog, et. saameget (Tørv)
kan skære m. Spaden i een T

Spade, v. a. 1. omgrave m
At spade Jorden i Stedet f. a

Spadel ell. Spatel, en. pl.
et lidet Redskab t. at røre og
især Apothekere bruge. (Moth.

Spadsere, v. n. 1. har. [n
T. spazieren. Ital. spazia
kring allene f. at gaae, enten
sig, ell. for sin Fornøielse. (d.
forekommer ikke blot hos Arreb
76) men allerede i Chr. Peder
lar.] = Spadseregang, en.
at spadsere. 2. en Gang, indr
sering. Spadserevei, en.
spadseres, som er indrettet
Det er kun en S. ɔ: et lidet
som man magelig kan gaae. —
Spadsering, en. Gierninge
(nogle Nyere have i St. f. d
Tydske, optaget Lystvandring

Spag, adj. [Isl. spakr.]
sagtfærdig, taalig, tæmmet.
spage Hest m. Bidsel nødig g
Saa s. som et Faar. (I ældr
rekommer: spage Dyr, (fo
Modsætn. t. vilde.) Han bli
med Tiden. "Og spage Borg
lede t. Helte." Storm. = spag
spag af Naturen. En mege
Hest. "Drengene vogte spagfa
Øhlenschl. (Helge.) Spagf
ud, pl. den Egenskab, at v
spagfærdig. (jvf. det tilhører
spæge.)

Spalte, en. pl.-r. (Tydsk.)
Kløft. (En Spalte i Bager,
en i dobbelte Piller trykket Sil
rierne ogsaa: en heel Side.)

Spalte, v. a. 1. (tydsk.) f.

Spand, et. pl. d. s. et Læn
langt, som man spænder m
fra Tommelfingerens indtil de
Spids. Moth. (jvf. Spænd v

Spand, en. pl.-e. [N. S.
Trækar, som bæres i en Jern
at øse Vand med, og have Va
i Kokkenet. En Spand Vand
som en S. rummer. (s. ogsaa
Kalkspand, Melkespand, Mø
vespand, Vandspand.) =
et. i Hydrauliken: Indretnin
Vand i Veiret v. Hielp af
bevæges omkring Hiul. (Kr
840.)

1. Spang, en. pl.-er.
Spænde ell. Sylle, f.

Blad, m. m. Deraf ogsaa: Bryst-Armbaand o. d. (Moth. forældet i mærkelser.) = Spangebrynie, en. Skalpandser. (Moth.) Spange-. B. med Spænde i. (Moth.)
ang, en. pl. - e. en Gangbro over iten af enkelte Steen, ell. et Gang-om man kan gaae tørskoet over. i Kæmpeviserne: Spangebro. Sv.

er, en. pl. - e. den, som er født, ne i Spanien.
e, v. n. 1. (har.) giøre høie Trin g; spottende, om den Overmodi-Gang. "Han trodsig hid og did ine spanker." Jacobi. "De, som d i Buegangen spanke." Bagg. Spanken, en. ud. pl.
e, v. a. 1. hos Skomagere: sne tne sammen p. Skoe ell. Støvler.

k, adj. som er fra Spanien, hører n. spanske Fluer, Cantharides. Flue, br. ogsaa for: et Trækplaster rider. Den spanske Kappe, en ugelig Straf, som bestod i offentlig n. noget, liigt en Tønde ell. en Træ, over Hovedet. Det kommer k for ɔ: uvant, underligt. — ent, n. s. et grønt Farvemiddel, ringes ved at lade Kobber opløses re. — Spanskrør, et. Et Slags rør, som bl. a. bruges t. Spad- og af Spanierne først bragtes t.

, et. pl.-er. [Holl. Spant, Spand; l. af spænde; og beslægtet m. det rendtræ.] En Sammensætning af tykker, der, m. den ene Ende stillet , danne Skibets buede Form, og saavel Yderplankerne, (Klædnin-de indvendige Planker (Foringen)

, v. a. 1. [J. spara. T. sparen.] t, bevare t. en følgende Tid. At erdommen. "Den, som sparer, et blive tilbage, f. i Fremtiden at ; hvori ligger, m. Hensyn t. Die-lsholdenhed, m. Hensyn t. Frem-rsynlighed." Müller. "Spar din indtil en anden Tid." J. Syr. 32. Gud sparer mig Liv og Helbred. uge mere af en Ting, end det nød-holde til Raade med. "Bedre er paa Bredden, end p. Bunden." (P. At føre m. Halm f. at spare Hæct. er hverken Flid ell. Umage. (Ofte paa. At s. paa Skillingen; spare man har. Her maa ikke spares .) At s. sammen, samle v. Spar-— uegentl. Spar dine Formaninger! dem tilbage.) Den Umage kunde sparet mig. = Sparebøsse, en. Bøsse, hvori Penge lidt efter lidt sankes. Sparecasse, en. offentlig Indretning, hvori man kan indsætte Penge, som man sparer fra sine Udgifter. Sparekonst, en. den K. at spare, holde til Raade med det, man har. Sparepenge, pl. opsparede, sammensparede Penge. = sparsom, adj. 1. tilbøielig til at spare; ikke ødsel, som veed at holde t. Raade m. det, han besidder. (i denne Bemærk. br. ofte: sparsommelig.) 2. ikke hyppig, sielden. En sparsom Brug af Lægemidler. — Deraf: Sparsomhed, Sparsommelighed, en. ud. pl.

Spark, et. pl. d. s. et Stød m. Foden. At give een et S. give et Spark til noget.

Sparke, v. a. og n. 1. [J. og Sv. sparka.] støde t. med Foden. At s. til een. "At sparke andre ned, som ville krybe op." Popes Krit. v. Schiermann. Barnet sparker Klæderne af sig om Natten. Hesten sparker Jorden op. — Deraf: Sparken, en. ud. pl.

Sparre, en. pl. - r. [J. Sperra. Sv. Sparra. T. Sparren. Ital. Sbarra.] de Tømmerstokke, som, fra begge Sidevægge af et Huus, sættes sammen mod hinanden i en Spids, og saaledes danne Tagets Reisning. At fælde Sparren i Bielken. = Sparrehul, et. det i Tagbielken huggede Hul, hvori Sparren ell. Tagspæret indlades. Sparreværk, et. Samlingen af Sparrer i et Tag.

Spat, en. ud. pl. (kort a.) [N. S. og Holl. Spat.] en Sygdom hos Heste, bestaaende i en haard ell. blød Hævelse p. Haseledet, hvorved meer ell. mindre Halthed foraarsages; især en Beenknude p. den indvendige Side af Haselebet (tør Spat ell. Beenspat, forskiellig fra Vandspat ell. blød Spat.) — spatlam, adj. kaldes en Hest, der har Spat i den Grad at den halter.

Spath, en. (langt a. Tydsk.) et Navn, som tillægges flere Slags Mineralier, der for det meste ere krystalliserede, noget giennemsigtige, og af bladet Brud. Saaledes Dobbeltspath, Feltspath, Kalkspath, o. fl.

Specerie, et. pl.-r. s. Krydderi. "Saalænge Specerie til Kræmmerhuse trænger." Storm.

Specie, en. pl.-r. [af Lat. Species.] i d. Tale: d. s. s. en Rigsdaler Species, en Speciesdaler; en Sølvmynt, liig to Rigsbankdaler Sølv, ell. 60 Styver.

Speculation, en. pl.-er. 1. philosophisk Grandskning, dyb Betragtning. 2. i dagl. T. et Handelsforetagende, hvorved man søger at benytte forudseete ell. forudberegnede Omstændigheder. At giøre en heldig S.

Speculere, v. n. 1. (har.) [af Lat. speculari.] anvende dyb og vedholdende Grandskning p. en Gienstand. At speculere paa, over noget. (ligeledes i d. T. om Handels-Speculationer.)

Spedalsk, adj. [af Ital. Spedale. E.

Spital. T. Spital; forkortet af Lat. Hospitale, Sygehuus, Pesthuus.] befængt m. ulægelig Hudsygdom ell. Spedalskhed (Elephantiasis, Radesyge, o. d.)

Spee, en. ud. pl. [Sv. Spe. Isl. Spie; og spea, at spotte.] Spot, Banære. (næsten forældet.) "De hængte dem op p. Kroge, og giorde Spee af dem." A. Vedel. At være t. Spot og Spee for Folk.

Spege, v. a. 1. [I. speikia.] tilberede Kiød ell. Fisk v. Saltning og Røgning t. at kunne spises uden at koges. speget Mad. = Spegeflesk, et. Flesk, som p. denne Maade er tilberedet. Saaledes: Spegegaas, Spegelax, Spegemad (al Slags Mad, der spises speget) Spegepølse, Spegesild (uegentlig, da Silden blot saltes, men ikke roges. At spege Sild, efter Moth: tage Huden af salt S. for at spise den raa.)

Spege, v. a. 1. bringe noget traadagtigt i Ulave. At spege Garn, Hør, Traad, Langhalm. (udt. speie.)

Speger, et. s. Spiger.

Speide, v. a. og n. 1. [Sv. speja. E. to spy. It. spiare. Fr. espier.] søge omhyggeligen at udforske, især p. en hemmelig Maade. "Atter speider han m. roligt Sind hver Plet i Haven fra det høie Dige." F. Guldb. At speide Fiendens Hær. "Aldrig dog oprandt i Venners Hierte — Tanken at speide dit Raad eller Kald." Hertz. At s. efter noget. "Vidt speider efter Ran det gridske Syn." J. Smidth. = Deraf: Speiden, en. ud. pl. — Speider, en. pl.-e. den, som giver sig af m. at speide. Speideri, et. Gierningen at speide. Speidertog, et. T. som giøres f. at speide.

Speil, et. pl.-e. [I. Spegill. N. S. Speigel.] en glat og lys, ugiennemsigtig Flade, som viser Billedet af en Gienstand, der bringes for samme. Et Staalspeil, Metalspeil, Huulspeil, &c. — Især en Glasplade, som ved Underlag (Folie) af Tin og Qvægsølv er giort ugiennemsigtig t. bemeldte Diemed. At see (kaste Dinene) i Speilet, speile sig. At see noget, see sig i Speilet. — Uegentl. om andre Gienstande, der giøre samme Virkning, som et S. Vandet er som et Speil. "Beundre dig i Floders blanke Speil." P. K. Troiel. 2. fig. den bageste udvendige Flade p. et Skib. "Da sank hvert fiendtligt Speil." Evald. "Og vidt skinner Bagstavnens konstige Speil." Pram. 3. Speil, kalde Skibstømmermænd de blanke Steder i Egetræ, hvor Fibrene ikke sees, og som vise sig under Tilhugningen. (Arch. f. Søvæsen. II. 380.) = Speilbind, et. Et vist Slags Skindbind om Bøger, m. en presset Ramme p. Siderne. speilblank, adj. meget blank, saa b. som et S. Speilbue, en. et Redskab t. astronomiske Jagttagelser. Speilfabrik, en. et Sted, hvor Speilglas og Speile giøres i Mængde; Speilsliberi. Speilflade, en. En men jævn og glat Flade. Havets flade. Speilflor, et. Et Slags g Speilglands, en. den G. som er v. ell. en speilblank Flade. Speilglas og klart Glas, hvoraf Speile giør deraf Speilglas. speilglat, adj. som et S. speilklar, adj. klar s fuldkommen klar (br. ogsaa om det, giennemsigtigt f. E. Vandet.) S ger, en. den som giør Speile. S geri, s. Speilfabrik. Speilram R. hvori et S. er indfattet. Sp en. sleben Rand om Glasset i et S. Spod, en. glindsende harpiragtig S sætter sig i Skorstenen af en Kienr Speilvæg, en. V. som er heel be Speilglas. Speilæg, pl. en Ret der steges bløde i Smør.

Speile sig, v. rec. 1. vise sit B Speil, ell. paa en anden glat Flad den speiler sig i Vandet, p. Søen 2. betragte sit Billede i et Spei speiler sig saa tidt hun gaaer forbi At speile sig i en Bæk.

Spek, et. ud. pl. [skrives ogsaa I. og A. S. Spik. T. Speck.] de Fedt i usmeltet Tilstand; men br. Hvalens Fedt, hvoraf Tran smelte af: Spekhugger, en. En af Folke Grønlandsfarer, der arbeider p. Spek af Hvalen.

Spekhøker, en. pl.-e. en Hand der i det Smaae udsælger Flesk, andre Fedevarer og Levnetsmidler. Kiøbenhavn.) (jvf. Høker.)

Spekke, v. a. 1. [I. spika, fyl fylde med Mad, fede, ell. nære rigelig Føde. At spekke sig, i tage vel til sig af god Mad. Hu sin Mand. "Du ønsker, som Bo spækkede Fad." Øhlenschl. Helge. stikke smaa Stykker Flesk i andet K stal steges. At s. en Hare, en — Heraf: Spekkebræt, et. Et lid hvorpaa Flesk skæres t. at spe Spekkeflesk, et. Flesk, som man spe Spekkenaal, en. et Slags Mes hvormed man spekker en Steg. 3. jævne, belægge m. Kalk ell. Leer, en Muur. Disse Huller maae sp den Muren hvidtes. — Deraf: S en. pl.-er.

Spelt, en. ud. pl. [A. S. Spe en Kornart, som hører t. Hvedens Spelt-Hvede. Triticum Spelta.

Spente, v. n. spare, være spar forhale. (forældet.)

Sperre; v. a. s. spærre.

Spette, en. pl.-r. s. Spætte.

Spid, et. pl. d. s. [A. S. Spit. Spit.] en tynd, spids Stang. Bradspid, Stegespid. (Ital. Spied

laas p. Spiddet. At stege noget (Jvf. Spyd.) = Spiddelys, et. ys, som tilberedes v. ofte at dyppe spid ell. en Brikke hængende Væger smeltede Talg; modsat: Formee Lys.
e, v. a. 1. at sætte p. Spid, gien- m. et Spid.
, en. pl. -er. [N. S. og Sv. L. Spitze; beslægtet m. Spieß] den Deel af et Legeme, hvor det men i et Punkt, ell. nærmer sig et Od. Spidsen af en Naal, en Kaarde. Fingerspids (Finger- ispids, Taarnspids. At sætte dsen for en Hær, en Folkehob o: sig dens Anførsel. At byde een o: sætte sig t. Værge imod, mod- oth.)
adj. [N. S. spitz.] som har Od, aaer ud i en Spids. — Af dette, af Substantivet, haves følgende . Spidsbolt, en. Bolt med en S. nde. Spidsbor, et. et stort Bor, dreiere bruge. (Moth.) Spids- n. (af d. T. Spießbürger.) br. ell. af Ringeagt, om den ringere nd. Spidsbue, en. (især i Byg- en) en Bue ell. Hvælving, sam- flere Stykker, ell. som i Giennem- r en krumliniet Vinkel. (s. rund- En Gothisk Spidsbue. Spids- B. med en spids Hævelse; furun- oth. Spidsfiil, en. F. som en- Spids; ell. som br. til at file noget. spidsfindig, adj. som ghed i at udfinde smaa, uvæsent- ligheder, Beviser ell. Modgrun- terie, som der tvistes om. "Jeg at indlade mig oftere i Ordstrid idsfindige Folk." Bagg. N. Klim. pidsfindigt, end skarpsindigt Be- f. Distinction. Deraf: Spids- en. ud. pl. — Spidsgavl, en. danner to Sider af en Trekant, m. en Spids. Spidsglas, et. af en spids, kegledannet Form. s, en. et Mineral: Antimonium af det tydske: Spießglaß. uger: Spydglands.) Spids- En H. som er mere spids, end pidshammer, en. H. hvis ene r ud i en S. Spidsharpe, en. rugeligt musicalsk Instrument, i f en fra Spidsen t. Grunden gien- Pyramide, betrukket m. to Ra- kænge, der adstilles v. en dobbelt . Spidshat, en. H. med spids nnet Pul. Spidshiort, en. En hiort i andet Aar, hvis to første Horn, uden Takker, kaldes (s. Gaffelhiort.) spidshovedet, ar et spidst Hoved (modf. rund- hovedet.) Spidshue, en. H. med spids Top. (Moth.) Spidskaal, en. Et Slags tidlig Hvidkaal m. tilspidsede Hoveder. Spidsmeisel, en. M. hvis Ende gaaer ud i en Od. spidsmundet, adj. som har en spids, tilspidset M. Spidsmuus, en. pl. d. s. En Slægt af Pattedyr, som (m. Muld- varpene, Biørnene o. fl.) høre t. de Platfo- dedes Classe (Plantigrada) og ere forskiellige fra Musene. Sorex. spidsnæset, adj. som har en tynd, mager, tilspidset Næse. fig. spidsnæsede Skoe. Spidspose, en. Fil- treerpose hos Apothekere. Spidsrod, en. (et af det T. Spießruthe fordærvet Ord.) en lang, enkelt Qvist, uden Side- skud, en Baand. At løbe Spidsrod, en Straf f. Soldater. Spidsstage, en. d. s. s. Spydstage. (Moth.) Spidsstøtte, en. En Støtte, som er noget tilspidset ell. afta- gende mod den øverste Ende; Obelisk. (v. Aph.) Spidstand, en. Tand, som er no- get spids i Enden. spidsvinklet, adj. som har en spids Vinkel. En spidsvinklet Triangel; modf. stumpvinklet.

Spidse, v. a. 1. giøre spids, give en spids Form. At spidse en Pen, en Blyant. At spidse Munden. (s. tilspidse.)

Spield, et. pl. d. s. [Isl. Spelld, Spialld, et lidet Bræt, en Trætavle.] 1. Skud ell. Lukkelse i et Skorsteens- ell. Kak- kelovnsrør; Skorsteensspield, Kakkelovns- spield. 2. en Kile, der syes ind i et Klæde- mon, f. E. i Skiorter under Ærmerne. (Hals-Spield, Ærme-Spield. s. B. S. Skr. VI. S. 32.)

Spiger, et. pl. Spigre. [Sv. Spik. E. Spike.] et stort Søm. (jvf. Haandspiger, af J. Spik, en Stok.) = Spigerbor, et. Et stort Bor t. Spiget; større end Fritbor. — Spigerhud, en. En Klædning ell. For- hudning af tyndere Planker, hvormed et Skibs virkelige Klædning overtrækkes, enten f. at styrke Skibet (f. E. saadanne, der gaae p. Hvalfangst) ell. for at beskytte det mod Orm, i hvilken Hensigt man tilforn ogsaa tæt besatte denne Forhudning m. Spiger, der havde flade og brede Hoveder.

Spigre, v. a. slaae fast m. Spigre. At spigre noget fast. (N. S. spikern.)

Spiiltoug, s. v. a. spile.

Spiir, et. pl. d. s. [J. og Sv. Spira.] noget, som er langt, tyndt og tilspidset til- lige. Master og Spiir (o: tyndere Skibs- stænger.) S. paa et Taarn. s. Taarn- spiir. Kongespiir, Scepter. "Hvis Fædre giennem Sekler aldrig lød udanske Spiir." Bagg. (jvf. Spiger og Spær.) = Spiir- fod, en. den underste Deel af et Spiir. (Bagg.) Spiirhvælving, en. H. i et mu- ret Taarnspiir. (Bagg.) Spiirspids, en. den øverste Spids af et Spiir. (Bagg.) Spiirtaarn, et. Et Spiir, saa betydeligt, at det udgiør et egentligt Taarn. "Det er

egentlig et fuldstændigt Spiirtaarn f. sig selv, oven paa det andet." Bagg. (Labyr. II. 330.)

Spil, et. pl. d. s. [J. Spil. T. Spiel.] 1. en Handling, der foretages kun t. Forlystelse, til Tidsfordriv; ell. uden alvorligt Formaal. "Seer du Livets Alvor? kiender du, at det ikke er bestemt t. et Spil for Daarer?" Mynster. (s. Leg, som er den ældre danske Benævnelse.) — Særdeles, naar det skeer efter visse Regler, imellem flere, og m. den Hensigt at vinde, ell. at friste det verlende Held. "Spil blev de Voxnes Leg, fik et Anstrøg af Alvor, og blev bundet t. Regler." Müller. Der gives mange Slags Spil. Brætspil, Keglespil, Kortspil, Skakspil. (s. Lykkespil, Vovespil.) At være hengiven til, at elske Spil. Han er heldig i Spil. "Spillet har m. Legen fælles Diemed: at more v. at sætte Sindet i en afverlende, ikke trættende Bevægelse." Müller. — fig. en let Sag. Det er kun et Spil for ham. — At sætte noget p. Spil ɔ: sætte det i Vove, udsætte det f. øiensynlig Fare. "Troer mig, han sætter ei sit kiære Liv p. Spil." Storm. 2. Fortsættelsen af et vist Spil, indtil Vinden og Tab er afgiort. At spille et Spil Skak, Piquet, Billard, Kegler. (mest br. dog: Parti.) Spillet er ude. At blande sig i en Andens Spil. 3. det, som hører t. nogle visse Slags Spil. To S. Kort. Et Damspil, Kuglespil, Skakspil. 4. Brug af Toneredskaber; Musik. (kun i Sammensætn. og om nogle Instrumenter.) Fløitespil, Klaveerspil, Violinspil. (jvf. spille.) I Talemaaden: m. flyvende Faner og klingende Spil, br. det om Instrumenterne selv ell. deres Lyd. 5. i nogle Sammensætninger for: Skuespil. Et Sørgespil, Lystspil, Syngespil, Forspil, Mellemspil, Efterspil.

Spil, et. pl. d. s. [af v. n. spille, bevæge sig frit.] en Bom ell. Valse, som dreies om v. Hielp af Stokke (Haandspiger) f. at vinde en tung Byrde op; især t. Skibs, f. at hisse Ankeret op. (s. Gangspil.) 2. Jernet p. en Rok, hvorpaa Vingerne sidde fast, og som Tenen og Tridserne sættes paa. (Moth.)

Spild og **Spilde**, en. ud. pl. Tab, Forliis, det, at noget spildes. (At bringe i Spild. Riimkr.) At gaae t. Spilde. Det er kun t. Spilde ɔ: kun at øde, fordærve det. Deraf: Livsspilde, Pengespilde, Tidsspilde.

Spilde, v. a. 2. [Isl. og Sv. spilla. N. S. spillen. A. S. spyllan, *consumere, vitiare.*] 1. tabe noget af det, man holder i Haanden, ell. har at bære. (br. mest hvor Talen er om det, som tabes i Smaadele, ell. om flydende Ting.) At spilde Vand af Skaalen, s. Viin p. Bordet. At s. noget langs hen ad en Vei. At spilde paa sig. 2. skille sig ell. andre ved, volde at ma[...] øde. At spilde sin egen, en ande[...] "Saa ubesindig en Opførsel kunde [...] det end spilde al hans Lykke." [...] At spilde sin Credit, sit gode Rygte. [...] spilde.) 3. bruge t. Unytte, øde[...] At spilde sin Tid, s. sin Umage. [...] er spildt. "Enhver Dag, vi opsæ[...] vigtige Bestræbelser, er spildt f. os, [...] Fuldkommenhed." Basth. At spil[...] Forestillinger, Overtalelser p. een. [...] spildes, tabe sig, blive borte. = [...] foder, et. Foder, som spildes af D[...] ikke at opædes. (Landh. S. Skr. [...] Spildekar, et. K. hvori Spildevan[d] løber. Spildevand, et. Vand, s[...] fra en Post, Mølle, ell. anden B[...]ling. = spildsom, adj. som let ka[n] hvoraf en Deel let gaaer t. Spilde, [...] unyttigt. Spildsomt Foder. — Spildsomhed, en. (Decon. Mag. I[...]

Spile, en. pl. -r. [N. S. Spyl[...] ell. Pind, hvormed noget holdes [...] strakt Stilling (f. Ex. Læder) ell. [...] (Moth.)

Spile, v. a. 1. udstrække noget, [...] det saaledes v. Spiler. (s. udspile.[...] det alt stod m. de spilede Seil, udst[...] fra Masten." Meislings Theokrit. [...]ne, lukke vidt op. At s. Øinene [...]ven spiler Gabet op. — Heraf: [...]ning, en. Gierningen at spile; Ud[...] "Dienbrynenes Sammentrækning e[...]ning." Bagg, N. Klim. — Spiil[...] afdeelt Rum f. hver enkelt Hest i e[...] (jvf. Baas.)

Spilfegter, en. pl. -e. [af det t. [...]gelfechter.] den, som ikke fegte[r] vor, men f. et Syns Skyld. ([...] Udet brugel. saavelsom v. n. at [...] "Eller lære dem at spilfegte m[...] Birkner. — Spilfegteri, et. [...] egentlig, som fig. for: Skrømt, [...] Handling, der ikke giøres f. Alvor[...]ster.) Spilfegtning, en. Fe[...] Skrømt. (Moth. Bording. II. 27[...] de kunde nedsætte slige ædle Øvels[...] ved man skærper Forstanden og læ[...] m. Lethed, t. Spilfegtninger." [...] Klim.

Spille, v. n. og a. 1. [J. [...] spielen.] 1. neutr. om visse f[...] uhindrede Bevægelser. Bølgerne [...] Stranden, Havbredden. Det staae[...]ler (er ikke fast nok. Moth.) [...]lede i Hovedet v. hende af Glæ[...] No. 5.) Spillende (levende, [...] Dine. Vinden spiller i Seilet, [...] (s. Spillerum.) 2. bruge vis[...] Lege ell. Spil. (jvf. lege.) At sp[...] Kegler, Billard, Bold, Dam, [...]ninger (overhovedet om alle Spil, [...] ud p. at vinde.) At s. ud ɔ: lege[...]

gt, naar Nåden er t. een. At spille
m. At s. bort hvad man eier. —
med een, handle strengt med. At
Pudé. At s. under Dække m. een
emmelig sammen om et urigtigt Fo:
.) 3. frembringe harmoniske To:
visse Instrumenter, hvor dette skeer
af Hænderne, og deri besidde en
ed. At spille paa Klaveer, Violin,
Harpe, Guitarre. (men derimod:
a Fløite, Clarinet, Hoboe, Trom:
s. v. s. blæse.) At spille godt p.
. Hun lærer at s. og dandse. At s.
le, en Dands, en Marsch. At spille
gynde at spille. 4. forestille Op:
Handlinger af Menneskelivet p.
dsen. At spille Komedie. (opføre en
olbergs Komedier spilles nu temme:
At s. en Rolle ell. i en Rolle (o:
n vis Person i et Skuespil.) Hun
n kun sielden. 5. neutr. kaste
lerne fra sig m. et bevægeligt ell.
Skin; glimre, funkle. Diaman:
er i Solen, v. Lyset. (s. ovenfor
m Vinene.) uegentl. Vinen spiller
. = Spillebielke, en. den B. i en
hvori Drevets øverste Ende løber.
Spillebold, en. d. s. s. Legebold.
ed, et. B. som bruges v. Kortspil
t Spil. Spillebræt, et. B. som
et Spil, ell. til at skrive p. naar
er. Spillefugl, en. den, som er
rfalden t. Spil (en lystig Broder.
Spillehuus, et. Huus, hvor en:
gaae ind f. at tage Deel i Spil,
espil. Spillelyst, en. L. til at
Spillemaade, en. En vis Maade
aa, visse Spilleregler i enkelte Til:
Spillemand, en. den, som f. Be:
iller p. et musicalsk Instrument.
i korste Spillemand — kun slet p.
m Fløiter." Bagg. Spillepenge,
m anvendes p. Spil. (jvf. Kort:
Spillerum, et. (af spille, 1.)
t Rum t. uhindret Bevægelse.
ier, der finde Sted, formedelst det
a, enhver Kraft nødvendig maa
uffen. Spilleselskab, et. S. der
t sig t. et vist Spil. Spillesy:
aadelig Spillelyst. Spilleværk,
Uhrværk som spiller visse Stykker.
der seer konstigt ud, men er uden
get, som er let at giøre. Det
. for ham. "Den hører t. den
ags barnagtigste Spilleværker."

en. pl.-r. 1. d. s. s. Skytte ell.
Moth.) 2. et Krusejern. (Moth.)
g, en. pl.-er. et Slags smaa
mer. (N. S. Spelje, Spelt:
t uforædlede Blommetræes Frugt;
guul, blaa og rød. Ulustens Land:

Spinat, en. ud. pl. en almindelig Ha:
veurt. Spinacea oleracea. — Spinatbud:
ding, en. B. lavet af Spinat, Meel og
Æg. Spinatfrø, et. ud. pl.

Spind, et. ud. pl. det som spindes ell. er
spundet; Garn. Fiint Spind, "Ligesaa
prægtig en Klædning, som den, Konsterne
havde lært os at væve af Ormenes Spind."
Sneedorf.

Spinde, v. a. spandt, spundet. pl.
spundne. [J. spinna.] frembringe Traad
ell. Garn v. at sammensnoe Taver ell.
Trævler af en blød, men sammenholdende
Materie. At spinde Hør, Blaar, Hamp, Uld,
Bomuld, Silke. At s. paa en Rok, Haand:
teen. (jvf. tvinde og vinde.) At s. af sin
Rok o: spinde Totten af, som man har p.
Rokken. — fig. At s. Silke v. noget o: have
Fordeel af. At spinde noget op o: giøre hem:
melige Anslag. = Spinden, en. ud. pl.
Gierningen at spinde. — Spindebod, en.
v. Reberbaner: Huus, hvor der spindes
Tougverk. Spindehuus, et. Huus hvor
der spindes t. Straf; Tugthuus. Spin:
dekone, en. 1. Kone, som spinder f. Be:
taling. 2. et Legetøi f. Børn, der drives
om som en Top og da giver Lyd. Spin:
delen, en. det, som betales f. at spinde
noget. Spindemester, en. den, som fo:
restaaer et Spinderi. Spindepige, en.
Pige, som spinder f. Betaling. Spinde:
rok, en. s. Rok. Spindeside, en. fig.
Qvindesiden, Qvindelinien i Arvegang.
Spindeskole, en. Indretning, hvor Børn
oplæres i at spinde m. m. Spindestue,
en. Stue hvor flere samles f. at spinde.
Spindeteen, en. s. Teen. Spindetot, en.
En Tot Hør, Blaar ell. desl. som sættes p.
Rokkehovedet. (Moth.) Spindetraad, en.
En Traad, som spindes. Edderkoppernes,
Larvernes Spindetraad. (H. Strøm.)
Spindevise, en. V. som synges i det man
spinder, ell. er bestemt dertil. = Spinder,
en. pl. - e. Mandfolk, som spinder. om
Fruentimre: Spinderske, en. pl. - r. —
Spinderi, et. pl.-er. Indretning, hvor der
spindes i Mængde. Hørspinderi, Bom:
uldsspinderi.

Spindel, en. pl. Spindler. [Tydsk.] en
Bom, som dreies rundt. (s. Spil, Teen.)
Spindelen i en Vindeltrappe o: Pillen,
hvorom Trinnene snoe sig. (Moth.)

Spindelvæv, et. pl. d. s. [Sv. Spindelwäf, af Spindel, Edderkop.] den Væv af
yderst fine Traade, som Edderkoppen spin:
der t. et Fangenet for Insecter.

Spinkel, adj. pl. spinkle. [Sv. spinkog,
spenslig.] tynd og lang; fiin, klein af Skik:
kelse. Spinkel af Lemmer. Hiulene t. den
Vogn ere alt f. spinkle. (spinken. Moth.
Isl. Spengill, et smalt og høit Menneske.)
Heraf: Spinkelhed, en. ud. pl.

Spion, en. pl.-er. s. Speider.

Spire, en. pl.-r. [N. S. Spier. beslægtet m. Spir.] 1. det første Skud, som vorer frem af Jorden efter et Frø; (germen) nyt Foraarsskud p. overvintrede Planter (f. E. Grønkaal) o. d. "Spiren udvikler sig af Kimen og deler sig i to Dele: Stængelspiren, som hæver sig over Jorden, og Rodspiren, som trænger ned i denne." J. Smidth. 2. figurl. den første Oprindelse, tidligste Ophav ell. Anledning t. at noget bliver til. Spiren, den første Spire t. en Begivenhed, et Foretagende.

Spire, v. n. 1. [er og har.] drives frem af Jorden ell. af et Plantelegeme v. Vorekraft. (germinare.) "Alt spirer, modnes og forgaaer." Thaarup. At spire frem af Jorden. Blomsten er spiret frem. Kaalen har spiret (har skudt Spirer.) = Deraf: Spiren, en, ud. pl. — Spirekaal, en. ud. pl. Grønkaal, som skyder Spirer fra Stokken om Foraaret. Spirekraft, en. Kraft hos Planten t. at spire; Vorekraft.

Spise, v. a. og n. spiste, spiist. [T. speisen.] tage Føde t. sig, faae Mad, æde. (Det sidste, oprindelig danske Ord br. nu kun om Dyrene; om Mennesker kun i lav Tale, ell. naar man dadlende og m. Foragt vil tale om graadig, slugvorn Spisen. Dog forekommer æde for spise ogsaa i vore nyere Bibeloverf.) At spise Brød, Kiød, Suppe, — absol. faae Mad. Jeg har endnu ikke spiist. Bed dem komme ind at spise. At spise til Middag, t. Aften. (At spise Frokost.) At s. hos een, s. hiemme. Jeg skal spise ude i Dag. Man spiser godt i dette Huus. (Den act. Bemærk. at give, uddele Mad, er forældet. "Du haver spiset dem m. Taarers Brød." Ps. 80. 6. s. udspise, Udspiisning.) At spise af, neutr. ende Maaltidet. (som dog sielden vil høres; man derimod: at have afspiist. Naar han faaer afspiist.) act. at spise een af m. et Smørrebrød, m. Løfter, m. Snak (ikke give andet end.) At spise op, fortære Alt hvad man har at spise. = Spisebod, en. Bod, hvor tillavede Madvarer ell. Retter udsælges. (Guldb. Plaut. I. 24.) Spisebord, et. B. som Maden bæres frem paa, og hvorom man sidder v. Maaltidet. Spisefad, et. F. hvorpaa Maden bæres frem. Spisehold, et. Spisested (2.) Spiseqvarteer. (nyt O.) "Den Slagter, t. hvis Spisehold her hiemme tyer hver sulten Knold." Bagg. (Danske Værker IV. 277.) Spisekammer, et. (udtales: Spiiskammer.) K. ell. Afslukke nær v. Køkkenet, hvor Mad og Madvarer giemmes. s. Fadbuur. Spisekielder, en. 1. K. hvor Madvarer giemmes. (Moth.) 2. Kielder, hvor der sælges tillavet Mad. (s. Stegekielder.) Spiselyst, en. L. til at spise, Madlyst. Spisemester, en. den, som sørger f. Maden og Spiisningen v. en Kostskole ell. anden offentl. Stiftelse. Spiseqvarteer, et. Et Sted, hvor enhver h[...] Adgang t. at spise f. Betaling; Spise[...] Spiserør, et. d. s. s. Madpibe. Sp[...] sal, en. Et stort Værelse, hvor der h[...] Maaltid. Spiseseddel, en. Fortegn[...] de Retter, som t. hvert Maaltid kunne [...] p. et Spisested. Spiseselskab, et. S. [...] har samlet sig, f. at spise sammen; B[...] selskab. Spiseske, en. Ske t. at [...] Søbemad med; Madske. Spisested [...] 1. Sted, hvor man spiser. 2. offen[...] Sted, hvor man faaer Mad f. Betal[...] Spisestue, en. Værelse, hvor man h[...] Maaltid. Spisetid, en. Tid, som e[...] stemt t. at holde Maaltid. Spisetim[...] T. som tilbringes v. Maaltidet. Sp[...] vert, en. den, som holder Spiseqva[...] ell. giver Mad f. Betaling. Spisev[...] de, en. — Spiisning, en. 1. Giern[...] at spise. 2. Føde, Spise, Fødemiddel [...] sielden.) "Den enfoldige, tarvelige og [...] lige Spiisning, som de formere D[...] Konger havde brugt." A. Vedel. — [...] lig, adj. som kan spises, er tienlig t. at [...]

Spise, en. pl. -r. det, som spises [...] er spiseligt; fast Føde; (oftest vel om til[...] Mad; men ellers i Almindelighed e[...] nesket fast Føde, ligesom Æde o[...] rets. At give een Spise og Drikke. "[...] staaer op, naar det endnu er Nat, og [...] sit Huus Spise." Ordspr. 31. 15. [...] Mad, som er det ældre, oprindelig [...] Ord, der br. overalt i Bib. af 155[...] Spise, og endnu hyppigst i Talespr[...] af Almuen; men dog allene ell. m[...] tillavede Fødemidler ell. Retter. [...] ger: at lave, tillave Mad; sielden: [...] rede Spise. s. ogsaa Føde, Kost.) — [...] sildigere Bibeloverf. forekommer Spise [...] lig for: Føde. f. E. om Myren: [...] samler sin Spise om Høsten." Ordspr. [...] "Alt det, som lever, skal være eder t. [...] se." 1 Mose B. 9. 3. ("skal være [...] Mad." Bib. 1550.)

Splid, en. ud. pl. [Sv. Split. [...] te.] Uenighed, Tvedragt. At [...] imellem Folk. "Tidt Frankrigs T[...] Splid blandt danske Venner spreder." [...] bek. "Hvis Strid imellem Men[...] virker Adskillelse (i Sindelag, [...] givenhed, Samliv o. d.) kaldes den [...] jvf. Tvedragt. "Splid kan foraarsa[...] dragt; og Tvedragt bevirker altid [...] den bliver større." Müller. = [...] adj. tilbøielig t. Splid, trættek[...] finder dog ikke, at de have været [...] ge, eller tragtet efter noget [...] me over hinanden." Guldberg. — [...] Splidagtighed, en. ud. pl. Uenighed [...] tekiærhed, Usamdrægtighed. [...] imellem de gamle, og endnu [...] Splidagtighed imellem de [...] Guldb.

se, v. a. 1. [Holl. splissen.] forene
af to Touge v. at opløse Strænge
igien flette dem sammen ell. ind i
e.

t, en. pl. - er. [Sv. Eng. og T.
1. et v. Kløvning, Hugning, ell.
ende Maade frastilt lidet Stykke,
Træ. Mange Folk saares i Søslag
ter. At hugge Splinter af Tøm=
t hugge, støde, slaae i Splinter.
en S. i Fingeren. Beensplinter
idt Been.) 2. den ydre, yngre og
Deel af Vedet i et Træ, som er
Barken og Kiernen. (N. S. Spint
int.) — splinterny, adj. aldeles
brugt. (Lignelsen er taget af nylig
Træ; derfor ogsaa spaaenny.
— splinthugge, v. a. hugge Splin=
ømmer, glathugge. = splintre, v.
ae, hugge til Splinter. En Kugle
e Masten. — splintre, v. n. og splin=
, n. pass. gaae i Splinter, faae
. Dette Træ splintres (splintrer)

, en. n. s. pl. - ter. [N. S. Sple=
lett.] 1. en indstaaaren, reven,
anden Maade frembragt Aabning
tække, især i Tøi. At skære en
en Kiole. Splitten i en Skiorte.
itte. Moth.) 2. et tyndt, sammen=
nkke Jern ell. Staal, der stikkes i
ning i Enden af en Bolt ell. desl.,
t Enderne af Splitten bøies fra hin=
at kunne holde.

holt, et. pl. - er. korte Fyrreplanker
elig Tykkelse, hvoraf Staverne dan=
store Kar i Brænderier, Brygge=
fabriker.

tte, v. a. 1. [N. S. og Holl. splet=
to split. J. splita. *Verel.*] 1.
hinanden v. et skarpt Redskab; klø=
n splittede det m. eet Hug. Træet
t v. Lynilden. "Tager du den bort,
er du m. det samme det menneskelige
forening." B. Thott. 2. drive fra
n, adsprede. Han splittede sine
flere Hobe. At splitte Fienden ad.
itte.) Mængden splittedes ad.

ter, adv. [af uvis Oprindelse.]
anske; bruges kun i de Sammen=
litternal og splitternøgen (N. S.
ernaken. T. splitternakt.)

sk, adj. [af Spot. T. spöttisch.]
ttrer Spot i Miner ell. Tale; ell.
holder, medfører Spot. At see
d. "Hun skiulte dog i dobbelt spods=
r sin Kiærlighed." Bagg. At give
k Svar. "Spodsk Skiemt." A.
Han sagde det m. et spodsk Smiil.
elig t. at spotte. Hun er meget
— Deraf: Spodskhed, en. ud. pl.

e, en. pl. - r. [N. S. og Holl. Spo=
et lidet Rør, hvorpaa Vævere
vinde Islætten, og som derpaa sættes ind i
Skyttelen; Væverspole. 2. Pindene
Hosthaver. (Moth.)

Spole, v. a. 1. vinde Garn v. Spoler
t. Islæt. Væveren er nu ved at spole. =
Spolegarn, et. G. som bruges t. Islæt.
Spolepenge, pl. det, som Væveren beregner
sig f. at spole Islætten, foruden Væverløn.
(Moth.) Spolerok, en. En Rok, hvor=
med Garnet vindes v. Spolerne. (Moth.)
— Spoling, en. Gierningen at spole.

Spolere, v. a. 1. [af L. spoliare.] i d.
Tale: fordærve, ødelægge. (Moth.) "Nu
er det reent forkeert, det hele Stykke er spo=
leert." Wessel.

Spolorm, en. pl. - e. [N. S. Spool=
worm.] et Slags Orme, som især findes i
de menneskelige Indvolde. Ascaris.

Spor, et. pl. d. s. [J. og A. S. Spor.
N. S. Spoor.] 1. Mærke af Foden efter
Menneskers ell. Dyrs Gang; Fodspor.
Hunden jager i Sporet, har tabt Sporet.
Man saae hans S. i Sandet, blodige Spor.
2. Mærke, Fordybning i en Vei efter et
Kiøretøi. f. Hiulspor. At følge, kiøre i
Sporet. Denne Vogn holder ikke Sporet,
er bred i Sporet (har vidt fraastaaende Hiul.)
f. bredsporet, smalsporet. 3. fig. Mærke,
Kiendetegn v. noget, som er giort ell. skeet.
Man finder ingen S. til denne Skik i vor
Historie. "Da er der knap saa mange Spor
af Vid og Tænkekraft tilbage." Storm.
Der findes enkelte S. af Genie i dette Skrift.
At gaae, komme v. Spor efter noget. Man
er paa Spor efter Tyven. 4. Spor i Kiøl=
svinet: et Træ m. firkantet Hul, hvori
Masterne befæstes. (Moth.) = Sporgang,
en. G. som efterlader Spor. (D. H. Ordb.)
Sporhund, en. H. som er afrettet t. at
spore, Støver. (Moth.) sporløs, adj. 1.
som er uden Spor, hvor intet Spor sees.
2. som intet Spor efterlader. Sporsnee,
en. Snee, hvori Vildtets Spor kiendes.

Spore, v. a. og n. 1. (af Spor.) 1. ef=
tersøge v. Hielp af Spor ell. Mærker.
Hundene spore efter Vildt. At s. en Hiort.
(Det br. mest i Sammensætn. f. efterspore,
opspore, udspore.) 2. mærke, befinde, for=
nemme v. sandselige Erfaringer ell. Kiende=
tegn. At s. Kræfternes Aftagelse. Man
sporede Røg i Huset. Der spores ingen
Mangel. "Eftertiden sporede Virkningen
af hans Flid." Wandal.

Spore, en. pl. - r. [J. Spori. A. S.
Spora.] et Redskab, hvori et brodbet ell.
pigget Hiul er befæstet, som Rytteren
spænder om Hælen f. at hugge Hesten i
Siderne, og derved paaskynde dens Løb.
At spænde Sporer paa, give Hesten af
Sporen. — uegentl. Hanens Sporer o: horn=
agtige Udvæxter v. dens Fødder. — fig.
Drivefiæder, Opmuntring. "At Misundelse
er Stræbsomheds Spore, og Mistænksom=

hed, Forsigtigheds Moder." Bagg. N. Klim. = Sporebakkelse, en. et Slags Kager, hvortil Deien udskæres m. et Sporejern; Kleiner. (Moth.) Sporehiul, et. det takkede Hiul i en S. Sporehug, et. Hug ell. Stød m. Sporen. (sporehugge, v. a. 1. hugge m. Sporerne. "Villig Hest skal man ei sporehugge." Ordspr. (P. Syv. I. 487.) Sporejern, et. Jern, hvori et Sporehiul er befæstet. Sporeknegt, en. et stivt Stykke Læder uden p. Støvlehælen, hvorpaa Sporen hviler. Sporelæder, et. Læderrem, hvormed Sporen spændes p. Foden. Sporemager, en. den, som giør Sporer. Sporerem, en. d. s. s. Sporelæder. Sporetryk, et. Tryk m. Sporen i Hestens Side. = spore, v. a. 1. hugge m. Sporen, give Hesten af Sporen. At spore en Hest.

Sportel, en. pl. Sportler. [af Lat. sportula.] 1. det, som betales f. visse offentlige Breves og Bevilgningers Udstedelse. 2. uvisse og tilfældige Indtægter v. et Embede.

Spot, en. ud. pl. [J. Sv. og T. Spott.] 1. Yttring i Ord, Miner, ell. paa anden Maade, af Glæde over en Andens Ufuldkommenhed, Skade ell. Uheld; eller lignende Maade, hvorpaa man søger at giøre een latterlig f. Andre. "Vær stolt af Ondes, Had og Narres Spot." Baggesen. Spot og Skade følges gierne ad. Hans Spøg bliver ofte (gaaer over til) Spot. At drive Spot m. noget. Han er hvermand t. Spot. Han giorde det af S. Til S. gav man ham en Krone paa. (Haan, en stærkere Grad af Spot. "Spot giør, at nogen bliver beleet, Haan at han bliver foragtet." Sporon.) jvf. Spee, Skam. 2. Gienstand f. Spot; Skam. Han er en S. for Alle. At blive til S. At giøre sine Venner Spot. Det er en Skam og Spot, som han handler m. Godset. = spotfuld, spotsefuld, adj. fuld af Spot, meget spottende. "Med et spotfuldt Smiil." Øhlenschl. Spotkiøb, et. d. s. s. Skamkiøb. — Spotpriis, en. Skampriis. — spotviis, adv. af Spot. "Naar de roser, er det allene spotviis." Holberg.

Spotte, v. a. og n. 1. drive Spot med, giøre latterlig, beskæmme; misbruge Spøg t. Beskæmmelse. At spotte een. "Det er ikkun det Letfindige og Naragtige, som kan blive spottet af den Kloge." Sporon. "De spotted den grædende Enke." Storm. Hvo Anden spotter, bliver ei uspottet. Ordspr. "At haane Folk er, at fremstille deres Handlinger p. en Maade, at de blive foragtelige; at spotte, er at fremstille dem saaledes, at de blive latterlige." Birkner. "Det er uforsvarligt, (skammeligt) at forhaane den Ringe, og at spotte den Skrøbelige; hiint viser en stor Grad af Ondskab, dette af Raadhed." Sporon. — At s. med Religionen (drive Spot med.) At spotte over noget (keldnere.) = Spottedigt, et. D. hv drives Spot m. nogen ell. noget. tefugl, en. den, som finder megen S spotte andre. Spotteglose, en. sp Ord, noget som siges t. Spot. (d. "De døvede ham m. Skieldsord og S gloser." Bagg. N. Klim. Spotte en. Latter, hvormed man vil spotte den. (C. Frimann.) spottelig, ad volder Spot, beskæmmende. Spot en. L. til at spotte. Spottenavn Navn, som gives een t. Spot, hvorve spotter m. noget. Spotteord, et. tende Ord, Spotteglose. Spotte en. spottende Sang, Smædesang, S digt. Øhlenschl. (Nord. Guder 374.) tesktift, et. Skrift, hvori der spottes gen ell. noget. = Spotter, en. den spotter, som bruger Spot.

Spraae, v. n. 1. blive skiør. (iso Æg, hvori Kyllingen har dannet sig hvoraf den snart vil bryde ud. spraaer, spraaes, er spraaet. Moth.) formodentl. det A. Sax. sprytan, g *nare*. J. spretta. *partic.* sprottin. springe ud. J Sønderj. sprydc.

Sprade, v. n. 1. har. 1. tage Skridt, spanke. (Sv. spretta.) At s i sin Gang. (Colding.) [J Sønderj sprade for: strabe, kradse m. Fød Isl. spreyta sig. *gestibus superbire.*] broute, tale store Ord, giøre sig til. ("Med Kongers høie Stand jeg agte sprade." Helt. 86. Bording. I. 58. (det.) — Spradebasse, en. den, som blæst og giør sig vigtig; en Brouter, gyder. (Moth. J nyere Skrifter, unge Mandfolk, og synonymt med: Fyr; det fr. petit-maitre.) "En S debasse er den, som sprader, viser lende Adfærd, og endskiøndt han er vil synes en Basse." Müller. — S en. pl.-e. d. s. s. Spradebasse. ("At ansee den tanketomme, hiernelø der m. grundet Foragt." Rahbek. dere vil du finde i Mængde, det er re, Spradere og Forførere." Sa Tilsk. I. 203. (Mindre rigtigt M. Troiel. Sprade, pl. Sprader der i Byen Sprader, da har je Skader.")

Sprag, et. ud. pl. Smaaqviste, Grenebrænde. (Moth.)

Sprage, v. n. 1. har. [Sv. give en Lyd, som tørre Grene, naar des, ell. som Ild i tørt Qvas og brage, sprætte. Ilden, Stranden (Moth.) "Som Torne sprage un den." Præd. 7. 6. "Ligesom en ger i Halmen." Joel. 2. 5. (Deraf: Spragen, en. ud. pl.

Spraglet, adj. [Sv. sprakl Sprokla, Plet, Stribe. jvf.

..] som har flere mod hinanden afstik= .. Farver, ell. Pletter i en Grundfarve. ..glet Marmor. En spraglet Som= ..gl; spraglede Klæder; spraglede ..r. (Spraglet udtrykker endnu mere, ..broget, det Afstikkende i Farverne, og ..ere blandede imellem hverandre, ind= ..gte.) "Nu spraglet Sommerfugl om= ..r Dalens Enge." C. Friman. "Jeg ..et fra spraglet Blomsterbed." C. A. ..b. "Den brune Hæk, naar Solen sta= ..inner v. et spraglet Løv." Øhlenschl. ..m ogsaa, at de indsprængte Farver ..e meer end enkelte Smaapletter i ..kende Grundfarve. (jvf. spættet.) ..aglet bruges jævnlig om en Blomster= ..t. Hensyn t. Virkningen af Blomster= ..angfoldige Farvespil." Nord. Tidsskr. ..B. "Man kan tale om det spraglede ..ertæppe, Foraaret udbreder; der= ..aldes Engen broget, naar spraglede ..ker vise sig p. dens grønne Tæppe." ..n. [At spragle, giøre spraglet, og ..les, blive spraglet, er et usædvanl. og ..rd hos Øhlenschl. "De Blomster, ..u der p. Høien staaer, de spragles me= ..innere derinde."]

..rede, v. a. 1 og 2. [A. S. spredan. ..o spread.] skille det, som er samlet, ..a hinanden. Hans Godser ligge vidt ..e. "Landsbyerne og de hist og her ..e Bondergaarde." Bagg. At sprede en .. At s. Hø (f. at tørre det.) "Hvad ..aturen spreder, i rolig Harmonie ..den." (Konsten.) Bagg. — Uegentl. ..n Solen spreder sin Glands p. Engens ..raa hen." Bagg. "Natten daler — ..erg og Vraa dens tause Mørke spre= ..F. Guldb. At spredes, spredes ad, ..g ad. En spredt Fegtning (hvor ..ende ikke staae i sluttede Linier.) jvf. ..de, omsprede, udsprede. = Spred= ..n. pl. - er. Gierningen at sprede.

..ring, et. pl. d. s. 1. En Bevægelse, ..d man forandrer Sted, v. paa en= ..at hæve begge Been og hele Kroppen ..den. At giøre et S. over en Grøft. .. gaaer i Spring. (s. Firspring.) .. et v. Overgange ikke udfyldt Mellem= ..handlinger, Begivenheder, ell. i Na= ..s Indretninger. "Alle Forandringer ..en Spring." Sneedorf. "Den Gud, ..det Spring i Skabningsrækken taa= ..ullin. 2. Vandets Spring, naar ..raf drives i Veiret. (s. springe, 1, ..andspring.) 3. Hingstens, Tyrens ..g. Coitus. = Springbuk, en. en ..vet, m. Skind overtrukken Buk, som ..ver sig i at springe op paa. Spring= .. ell. Springedands, en. D. hvori ..res mange Spring. "Først gotter .. listigt v. Staklens Springedands."

Springfiæder, en. d. s. s. Fiæ= der, 2. Springflod, en. en stærk og pludselig Flod i Havet, hvorved det hasti= gen stiger meget høit over sine Bredder. Springfyr, en. pl. - e. en indbildsk, over= modig ung Person; en frisk Fyr, Sprade= basse. (d. Tale; hvor Ordet dog har en mildere Betydning, end Laps, Sprade= basse o. d. "Springfyr betegner den Unge, m. Hensyn t. Raskheden af hans Bevægel= ser." Müller.) Springgaas, en. Et Læ= getøi, som Børn lave af Gaasens Brystbeen. Springglas, et. et Slags smaa tynde Glas= flasker, ell. større Glaskolber, som v. en ubetydelig Berøring springe i Stykker (Bo= logneser=Flasker.) Springhest, en. Stod= hingst. Springhilde, en. Hilde, som læg= ges om Forbenene af en Hest, der gaaer løs i Marken, f. at hindre den fra at springe over Hegn. Springholt, et. i en Væv: to smalle Træstykker, som bindes t. Sølle= redskabet. (Moth.) Springhval, en. et Havdyr af Delphinernes Slægt; Springer. Delphinus orca. Springkilde, en. Kil= devæld, som springer i Veiret. (Arreboe.) Springkorn ell. Springurt, n. s. Navn p. en Plante, hvis Frøgiemme, naar Frøet nærmer sig Modenhed, springer op v. den mindste Berøring. Impatiens noli me tan- gere.) Springorm, en. En m. Snive be= slægtet Sygdom hos Hesten, der viser sig p. forskiellige Steder af Kroppens Overflade ved udhulede Saar og snordannede Hævelser. Springpost, en. Vandpost t. Springvand. Springrem, en. 1. d. s. s. Springhilde. 2. en bred Læderrem, som man undertiden brugte at befæste v. Buggiorden p. Hesten, dragé imellem Forbenene, og m. den anden Ende giøre fast v. Tømmen, f. at afholde Hesten fra at steile, ell. at kaste Hovedet i Veiret. Springskammel, en. p. en Væv: det Fodtrin m. tilhørende Indretning, hvor= ved Islætten slaaes fast t. Rendegarnet. (Moth.) Springtavl, en. Et Slags Leg ell. Brætspil. Springtid, en. den Tid, hvori Springfloden indfalder. Spring= tyr, en. Tyr, som holdes t. at springe Køerne. Springvand, et. Vand, som le= des fra et høiere Sted t. et lavere, og fra dette trykkes i Veiret ell. springer.

Springe, v. n. og a. sprang; sprunget; sprungne. er og har. [J. og Sv. springa. A. S. springan.] 1. neutr. a.) bryde pludseligen itu; sprække, briste. Glasset sprang af Heden. "Den store Boble bru= sten springer." Fr. Guldberg. Strængen er sprungen. Touget sprang (brast) v. den alt f. store Tyngde. b.) om levende Væsener: forandre hastigen Sted v. en Be= vægelse, hvorved hele Kroppen løftes fra Jorden. At springe frem, tilbage, over en Grøft. At springe ud af Vinduet. Han er sprungen ud i Vandet. (Men absol.: I hans Ungdom har han sprunget meget høit,

Vi har sprunget og dandset hele Dagen.) At springe op, springe i Veiret (f. E. af Skræk, Vrede, ell. anden heftig, pludselig, uventet Fornemmelse.) Han sprang i Veiret af Forskrækkelse. At s. af Glæde. (jvf. hoppe.) c.) om livløse faste Ting: stifte hastigen Sted, naar dette skeer v. et Slags Vold, v. en voldsom ell. pludselig Kraft. Der er sprunget et stort Stykke af Klippen. "Bestormes tangklædt Bred af sprungne Planker." Fr. Guldb. Farven, Fernissen er sprungen af. Skibet sprang i Luften. At lade en Mine springe. d.) om flydende Legemer: drives v. et Tryk m. Kraft og Hastighed ud af en Aabning; især: drives i Veiret. Vandet springer af tre Rør. Kilden springer af en Klippe, Blodet af Aaren. Springvandet har sprunget hele Dagen. e.) At springe ud, fig. om Urter og Træer: udvikle deres Blomster ell. Blade. Bøgetræerne, Roserne ville snart springe ud. (Sv. spricka. A. S. spryngan, *oriri, pullulare.* E. Spring, Foraar.) 2. act. om visse større Dyr af Hankiønnet: udøve Avledaad. (saaledes om Hingsten, Tyren, Væderen, Hiorten.) = Springen, en. ud. pl. Gierningen at springe; ell. det, at noget springer. Glassets Springen af Hede. Dandsen og Springen. — Springer, en. pl.-e. den, som har Færdighed i at springe. — Springedands, en. s. Springdands. springefærdig, adj. om Dyr, som ere i Stand t. at springe. En s. Hingst. Springeleg, en. Leg, hvorved der løbes og springes. (Arreboe. 183.) Springeplads, en. P. hvor man øver sig i at springe. (Moth.) Springestok, en. En lang Stok, hvormed man hielper sig t. at springe længere end ellers. Springetid, en. den Aarstid, da Hopperne sædvanl. bedækkes. (forsk. fra Springtid.)

Springsk, adj. (springs. Moth.) kaad, overgiven. (d. Tale.)

Sprinkel, et. pl. Sprinkler. [A. S. Sprincl, *fiscella.* jvf. det T. Sprenkel.] Hegn, som bestaaer af tynde, lodret opreiste ell. hinanden krydsende Stave ell. Pinde; Gitter, Sprinkelværk (hvilket sidste oftere forekommer; begge nu dog ikke hyppigen. Ordets Slægtskab er uvist. s. følgende.)

Sprinkler, n. s. en hidsig Sygdom, hvorved røde Pletter fremkomme i Huden. (Holl. Sprenckel, Plet, Spette. T. Sprenklein. E. Sprincle.)

Sprog, et. pl. d. s. [Sv. Språk. T. Sprache.] 1. Indbegrebet af de articulerede Lyde, hvoraf Talen bestaaer, hvoraf Mennesket betiener sig i Talen; Tungemaal: (saavel om Taleevnens Udøvelse i Almindelighed, som om et vist Folks Tungemaal.) Ved Sproget (Talen) udmærker Mennesket sig fra Dyrene. At undersøge Sprogenes Oprindelse. At lære, -kunne, forstaae, tale, skrive et Sprog. [...] Sprog; i Modsætn. t. Mod[...] (Jvf. ogsaa Tungemaal.) — fig. o[...] om andre Maader at tilkiendegive [...] Fornemmelser paa. Fingersprog[...] sprog. "Hvo lærer Mennesket h[...] rers Sprog?" Evald. Dyrenes S[...] Maaden, hvorpaa de udtrykke Forn[...] og Begieringer. 2. en vis Art [...] at tale, at udtrykke sine Tanker p[...] lesprog, Skriftsprog. Almuespro[...] sproget. — Ligeledes om Indbegre[...] denskabelige ell. techniske Udtryk [...] Art. Lovsproget, Jægersproget [...] værkssproget, Skibssproget, &c. [...] den ogsaa m. Hensyn t. Talens I[...] Charakteer, til Stilen, ell. til vi[...] og Talemaader. Dette S. er jeg [...] t. at høre. At føre et høit Sprog [...] S. er ikke nok dannet. At skriv[...] reent, slet Sprog. Det S. har h[...] Kipper og Kroer. 3. noget, s[...] udsiges, især m. korte, syndige, [...] rige Udtryk; en Sentents. Et S[...] belen. Et Lovsprog (Lovsted.) [...] sprog, Valgsprog. = Sprogbla[...] den, som ikke taler ell. skriver [...] reent, som blander det m. fremm[...] Sprogblanding, en. 1. Blandin[...] mensmeltning af flere Sprog t. [...] Indblanding af fremmede Ord og [...] der i et Sprog. Sprogbrug, e[...] almindelig Brug hævdede Lov ell. [...] som i et vist Tilfælde, ell. overhov[...] ges i et Sprog. Sprogdannelse[...] og Udvikling af et Sprog overhove[...] af en Enkelts Sprogkyndighed. [...] deel, en. En vis, enkelt Deel, [...] af et Sprog. (Dahl. Retskr.) [...] egenhed, en. pl.-er. særegne Udtr[...] maader ell. Vendinger, som bruges [...] Sprog; Idiotismer. Sprogel[...] den, som finder Lyst i at kiende [...] Sprog. Sprogfeil, en. Feil imod [...] lærens Regler ell. imod Spr[...] Sprogfordærver, en. den, som (især [...] begaaer hyppige Sprogfeil. S[...] virring, en. Sammenblanding [...] Sprog; ell. Forvirring af Spro[...] Sproglære i et enkelt. Sprogg[...] en. den, der søger at erhverve sig [...] Kundskab i eet ell. flere Sprog. [...] grandskning, en. omhyggelig Und[...] af et Sprog, dets Regler og [...] Sproghad, et. Had t. et vist (fr[...] Sprog. "Tiden nærmer sig, da [...] had, Nationalhad og deslige vil [...] Jordborgerdyd." Bagg. (Labyr. [...] Sprogkiender, en. den, som har [...] og grundig Kundskab i et ell. flere [...] Sprogklang, en. herskende, [...] Klang ell. Lyd i et vist [...] tales. (Baggesen.) Sprogk[...]

lære. Sprogkundskab, en. pl.-er.
i et ell. flere Sprog. At have gode
kundskaber. sprogkyndig, adj.
m forstaaer, er kyndig i et Sprog.
lighed, en. L. som finder Sted im..
re Tilfælde i Orddannelse, Ord-
ell. andre Dele af Sproglæren.
ærd, adj. den som har lærd, ell.
og omfattende Kundskab i et ell.
prog. Deraf: Sproglærdom, en.
lærd og udbredt Sprogkundskab.
lære, en. Indbegreb af Reglerne for
og, Læren om at tale og skrive et
rigtig; Grammatik. Sproglærer,
mester, en. den, som giver Under-
i Sprog. Sprogmønster, et. Et
der v. sine stilistiske Fuldkommenhe-
et Mønster i det Sprog, hvori det er
t. Sprogregel, en. R. for et vist
e i Sproglæren. Sprogrenser, en.
m gjør sig Umage for, ved Lære og
nster, at rense et Sprog f. Feil og
de Ord, som lægger Bind v. Sprog-
ig. "Naar jeg seer en Sprogrenser,
fremmed Tøi, efterjagende fremmede
r, og upatriotisk i sin hele Tænke-
" Storm. Sprogrigdom, en. R.
d, Udtryk og Talemaader i et S.
gtig, adj. overeensstemmende m.
ts og Sproglærens Regler. Deraf:
rigtighed, en. ud. pl. Sprogver-
. fig. det Samfund af Folk, som
skrive et vist Sprog. Sprogværk,
i et vist Sprog forfattet Skrift, et
t (poetisk ell. prosaisk) Arbeide.
ude, v. a. 1. [Sv. spruta.] drive
ske m. Kraft ud igjennem en trang
g. Hvalen spruder Vandet høit i
fig. Bierget spruder Ild. (s. ild-
ude.) — sprutte, har samme Bemær-
L. er et frequent. af sprude. (jvf.
.)
udle, v. n. 1. [af sprude.] om fly-
ding: bevæge sig ell. bevæges, især
ell. ved en drivende Kraft p. en
Maade, at Vædsken, skummende og
spreites i Veiret. Kilden sprudler
en Aabning i Klippen. "Som Ha-
kere sprudler det op mod det Field,
det kan skiule." Hertz. "Da sprud-
Bægeret den Viin." Øhlenschl. —
act. "Hør Stranden koge og
Taage, som skiuler den." Evald.
, Sprutbakkelse, en. Bakkelse,
mes v. et Slags Sprøite, og koges i

utte, s. sprude.
ække, en. pl.-r. [Sv. Spricka.] en
n Aabning i et fast Legeme, som til-
en vis Længde. "Naar enkelte Dele
Legeme give sig fra hinanden, ime-
dre holde sammen, opkommer den
ge, smalle Aabning, som Sprækken
viser." Müller. En større Sprække kaldes
en Revne. Fadet, Thekoppen har en
Sprække. Muren, Loftet har faaet en
Revne. Der er baade Huller og Sprækker
i Træet. "Et blødt Legeme faaer aldrig
Sprækker, og et meget haardt aldrig Rif-
ter." Müller.

Sprække, v. n. sprak, sprukken, spruk-
ket. pl. sprukne. (er.) [Sv. spricka.] faae
Revner, briste, springe (1. a.) Kanden,
Tallerkenen, Koppen er sprukken. Træet
sprækker af Hede. "Jorden sprækker i Tør-
ke; den revner i Jordskiælv." Müller. Hu-
den er sprukken af Kulde. — Ved en Sprog-
egenhed siger man: Sveden sprækker af min
Pande. "Heel svarligt blev da drukket, saa
Sved paa Panden sprak." Øhlenschl.

Spræld, et. pl. d. s. Bevægelsen, som
gjøres v. at sprælde.

Sprælde ell. prælle, v. n. 1. (har.)
gjøre stærke Bevægelser m. Lemmerne, saa-
som f. at komme løs, ell. ubevidst i Søvne.
Fisken spræller i Garnet. "I Strømmen
hængende, han spræller, stræber op." Rein.
(om Laxen.)

Sprænge, v. a. 1. og 2. [Sv. spränga.
I. sprengia. A. S. sprengan.] bringe no-
get m. Vold t. at brydes, revne, ell. springe
i Veiret. At sprænge fine Burer. At s.
Stykker af Klippen. At s. Steen; sprænge
en Skandse i Luften (v. Krud, Miner.) —
Sprængekraft, en. K. som er stærk nok t.
at sprænge noget.

Sprænge, v. a. 2. [det T. sprengen.]
bestrøe m. noget i Smaadele, Smaakorn; br.
dog kun om at bestrøe løselig m. Salt. Der-
af: sprængt Kiød, som er lidet saltet. At
sprænge Sild ɔ: salte dem løseligt, som man
om kort Tid vil bruge. (Nord. Brun.) s.
indsprængt.

1. Sprætte, v. n. 1. [Sv. spritta.] d. s.
s. sprælde (dog sædvanl. om en mindre stærk
Bevægelse.) En Fugl, som man holder,
sprætter m. Vingerne. At sprætte i Søv-
ne. "Mens i Seilet den spøgende Vestvind
sprætted m. klapprende Dask." Øhlenschl.
"Da du s. silde blodig sprætter som Ræven
i sin Rævesax." Samme. Ogsaa act. At
sprætte Klæderne af sig (i Sengen.) — Her-
af: Sprætten, en.

2. Sprætte, v. a. 1. [Isl. og Sv. sprøt-
ta.] løse noget op, som var syet, splitte m.
en Kniv ell. Sax. At sprætte en Søm op.
Kiolen maa sprættes op i Ærmerne. (s.
opsprætte.)

Sprød, adj. [T. spröde.] som let
springer, let kan brydes; skiør, ikke bøielig.
Kagen er ikke sprød nok. (er egentl. tydsk og
synonymt m. skiør.) "Landet havde en
sprød Jord, og var hist og her sandigt."
O. Guldb. (D. Hist. II. 1. 209.) "Jord-
bunden skal være vel renset, og noget
sprød." Olufsen.

Sprød ell. **Sprøde**, en., [Sv. Spröte. J. Sproti. E. Sprit. H. Spriet.] en Stok, et langt og rundt Træ. (br. kun i enkelte Tilfælde: Sprøder i en Stige, Plov, Væv. Moth. s. Bovspród ell. Bugspród.)

Sprødseil ell. **Sprydseil**, et. Et firkantet Seil p. smaa Fartøier, hvis ene Liig bevæger sig langs ad Masten, og hvis ydre Hiørne oventil udstrækkes v. et Sprød, der kan dreie sig om Masten.

Sprøite, en. pl. -r. [Sv. Spruta.] et Redskab, hvorved et flydende Legeme drives m. Kraft i en tynd Straale ud igiennem en trang Aabning. En Klysteersprøite, Dræsprøite. Især absol. om Vandsprøiter t. at slukke Vaadeild. At prøve Sprøiterne. = **Sprøitebro**, en. En af tre Stykker bestaaende Indretning, der v. Ildsvaader lægges over Rendestenen i Gaderne, f. beqvemt at kiøre over den m. Sprøiterne. **Sprøitehuus**, et. H. hvor Sprøiter m. tilhørende Redskaber giemmes. **Sprøitemester**, en. s. Straalemester. **Sprøiterør**, et. Rør, anbragt p. en S., ell. Rør, hvorigiennem man sprøiter. **Sprøiteskat**, en. Skat, som Indbyggerne i en By betale t. Sprøiternes Vedligeholdelse. **Sprøiteslange**, en. et langt Læderrør, hvori Vandet drives ind v. Sprøitens Trykværk og føres m. Kraft t. Rørets Munding, hvor Straalen farer ud af et Messingrør.

Sprøite, v. a. og n. 1. [T. spritzen. N. S. sprutten.] 1. d. s. s. sprude, (f. E. at sprøite Vand ud af Munden) men bruges tiere, og altid naar Talen er om at frembringe Virkningen v. en Sprøite. At sprøite noget i eens Øre. At sprøite Øret m. lunken Melk. At s. Vand p. et brændende Huus. 2. neutr. (ligesom sprude) om flydende Legemer, som enten m. stærk Kraft brydes i Smaadele, der drives imod en Gienstand, ell. som m. Heftighed i Afstand trænge frem af en liden Aabning. Bølgerne sprøite høit op p. Strandbredden. Blodet sprøitede frem af Aaren. Vandet sprøiter (sprøites) ind fra alle Kanter. — **Sprøitning**, en. pl. -er. Gierningen at sprøite; ell. det, at noget sprøites. — **Sprøitekande**, en. K. til at sprøite Vand ud af, Vandkande.

Spundpæl, en. [af spunde ell. spundse.] en Pæl, som man, v. Anlæg af Vandbygninger, ell. hvor Pæleværk sættes i Vandet, driver m. Magt ned imellem to andre (undertiden m. en Fals forsynede) Pæle, for fuldkommen at udfylde Rummet imellem disse. (Kraft. Mech. II. 948. 952.)

Spunds, et. pl.-er. [T. Spund.] en Tap, som tiener til Lukkelse f. det firkantede ell. runde Hul midt p. en Tønde, hvorigiennem den fyldes. (Hos Moth og ældre Forfattere: Spund. "Som Viinfad uden Tap og Spunde." Bording. I. 121.) = **Spundsbaand**, et. det Tøndebaand, som lig[ger] nærmest Spundset. **Spundsbor**, et. [...] hvormed Spundshullet bores i en T[ønde.] **Spundsdybde**, en. den D. ell. det M[aal] som et Fad holder, naar det maal[es ved] Spundshullet. **Spundshul**, et. det [...] som lukkes m. Spundset.

Spundse, v. a. 1. lukke m. Spunds. [...] Moth: spunde. T. spünden.)

Spurre ell. **Spurv**, en. pl. Spu[rre] ell. Spurve. [J. Spörr. Sv. Sparf. [...] Speara. i Gl. D. Sparv. pl. Spo[...] En Fugleslægt, hvoraf især Graaspu[rv] (Fringilla domestica) er bekiendt og al[min]delig. = **Spurrehagel** ell. **Spurveha[gel]**, et. og coll. d. s. smaa Hagel t. at [skyde] Spurrer. **Spurvehøg**, en. det min[dste] Slags Høg. Falconisus. **Spurvere[de]**, en. Spurvens Rede. **Spurvetrav**, [...] figurl. langsom og kort Trav. **Spu[rve]unge**, en. en ung Spurv.

Spy, et. det, som spyes, opkastes. [...] fry kaldes Æg, som Spyfluen (Musca [vo]mitoria) lægger p. Kiød.

Spyd, et. pl. d. s. [J. Spiót. [...] Spiut. jvf. Spid.] et Vaaben, som be[staaer] af en lang Stang m. Spids p. Ende[n], Landse, Kastespyd; og jvf. Spid. **Spydkamp**, en. Kamp, som føres m. [Land]ser ell. Kastespyd. (Fibiger.) "St[...] Spydkamp." Baggesen. **Spydrytte[r]**, [...] R. som er bevæbnet m. Spyd; Landse[r] (Ambergs Ordb.) **Spydskaft**, et. [...] Spydstage. **Spydsod**, et. Od, Je[rn] i Enden af et S. "Til Værket [...] blev indviet, med Spydsodden m[...] Grundtv. **Spydstage**, en. den S[...] hvorpaa Spydsodden er fæstet. "[...] havde ingen Kraft, og Retten laae i S[pyd]stagen." Wandal. I. 194. (en Tale [...] om den Stærkeres saakaldte Ret.) "[...] stagens Ret ei gielde meer." Thaarup.

Spyde, v. a. 1. fæste p. et Sp[yd ...] spidde) giennembore m. et Spyd. [...]

Spydig, adj. egentl. spids som en [...] od; men br. kun figurlig, for: bid[...] ker, hvas i sin Tale. Han er mere [...] end vittig. = Deraf: **Spydighed**, [...] terhed, Hvashed i Tale; og pl. [Spydig]heder, bittre, fornærmende Udtr[yk ...] langt fra Spydigheder, saa spag, [...] saa from, saa fri for Brod og Pil [...] gesen.

Spye, v. n. og a. 1. [Isl. sp[...] fra sig det som er i Maven v. en [...] Sammentrækning og Bevægelse i [...] gan; kaste op, brække sig. (jvf. [...] spye af Søsyge. At s. megen [...] spye een over. = **Spyen**, en. [...] ningen at spye, Brækning. — [...] en. Drik, hvori et Brækmiddel [...] (Spyestue, s. ovenfor under Sp[...] gab, et. pl. d. s. runde Huller [...]

(terbordet) af et Skib, hvorigjen-
d fra Dækket kan løbe ud. (jvf.
ære. 352.) — Spygat, et. pl.-ter.
pygab (men er det nu brugelige
Spygatterne i Lasten ere firkan-
er p. Siden af Bundstokkene,
Klodserne, f. at Vandet kan have
Lasten.

et. ub. pl. [Isl. Spyta.] den
om Kiertler i Munden og Ganen
= Spytflod, en. En unaturlig
ndring af Spyttet. Spytkier-
l.-kiertler. de Kiertler, som af-
yttet.

, v. n. og a. 1. [I. spyta.] ud-
t af Munden; i Særd. og absol.
kaste Spyttet. Han spytter ikke
rEger Tobak. At s. Blod. At
ud. At s. paa een; spytte een i
— Heraf: Spytten, en. ub. pl. =
kke, en. En Bakke, Skaal ell. et
Redskab t. at spytte i; ligeledes:
akke. Spyttecuur, en. Sygdoms
e v. et konstigen frembragt Spyt-
spyttegiøg, en. i Foragt: en ung,
Person; en Grønskølling. (d. Tale.
"Af gamle, satte, ærværdige
g ikke af de umodens Spytte-
Rahbek. D. Tilsk. Spyttemid-
l. som frembringer Spytflod.

adj. [Sv. späd.] nylig født ell.
; it. liden, fiin, klein, formedelst
nylig Fødsel eller Fremvæxt. (te-
ede Lam, Grise, Kalve. Et spædt
Roligt Blund og stadig Fryd skabte
, de Spæde." F. Guldb. Han
get der fra sin spæde Alder. Det
ves, Løv. "Hun saae den spæde
hun traadte paa." Bagg. Spæd
. En spæd (fiin) Røst. = Spæd-
Beskaffenheden, at være spæd. —
tet, adj. som har spæde, kleine,
er. (Tullin.) "At en lille, spæd-
f Naturen frygtsom Pige ikke mere
beslige Optog." Bagg.

, v. a. 1. [Sv. späda. Af Spad,
om endnu br. i Jylland.] fortynde
; komme Vand t. noget flydende.
Melken (m. Vand.) Suppen
es.

, v. a. 1. [af spæg.] betage en for
af Sundhedsfylde, Kraft, Mod,
spæge sit Legeme. "Hvi skulde
aa strengt have plaget og spæget
me?" P. Tidemand. 1564. "En
vermod og Dristighed at spæge."
Paars. "Gud spægede dem med
P. Tidemand. 1543. = Deraf:
, en. pl.-r. "Han vendte Straf-
faderlig Underviisning og Spæ-
demand.

, et. pl. d. s. 1. den Længde,
ænde; et Spand. 2. et Spænd
Heste o: et eller flere Par eensfarvede Heste,
der spændes sammen for Vogn. 3. et
Spark. (s. spænde, 4.)

Spænde, v. a. 2. [I. spenna. A. S.
spannan. Sv. bända, spänna.] 1. ud-
strække et enten elastisk, eller bøieligt og
sammenrullet, sammenfoldet Legeme. At
spænde en Bue, en Stræng. (jvf. stramme.)
At s. en Snor, en Klæde fra et Sted t. et
andet. At s. Tøi i en Ramme. At s.
Hanen p. et Gevær (fordi den har en elastisk
Fjeder.) En spændt Bøsse. 2. naae ved
Udstrækning (især Hændernes ell. Armenes.)
Jeg kan spænde hende om Livet (nemlig
m. Hænderne.) To Mennesker kunne ikke
spænde om Træet (m. Armene.) jvf. om-
spænde. Saalangt man kan spænde med
Fingrene, m. Haanden. 3. befæste v. et
Spænde, ved Strænge ell. Snore, som gjø-
res fast t. noget. At spænde sine Skoe, sin
Skorem, Knærem, sit Bælte. At s. He-
stene for ell. fra Vognen, Ploven. At
spænde for Vognen (sætte Hestene i Sele-
tøiet for Vognen) (s. forspændt.) og absol.
at spænde for, spænde fra. At s. Øren i
Aaget. (spænde Hestene i Plov.) At s.
løs, spænde op. 4. støde, sparke m. Fo-
den. At spænde een ud af Stuen. At
spænde Krog f. een (støde t. hans Been, saa
at han taber Ligevægten.) = a.) spænddyg-
tig, adj. som kan spændes, har Spænde-
kraft, elastisk. b.) Spændefjæder, en. En
Fjæder, (f. E. i en Laas, i et Uhr) som hol-
der noget spændt, og har Spændekraft. fig.
"Spændefjædrene, der skulde have drevet Vi-
denskabeligheden frem." T. Rothe. Spæn-
dehage, en. H. i Enden af en Lænke, hvor-
med denne spændes op. Spændeklæde,
en. K. som tiener t. at spænde eller holde
noget spændt. Spændkraft ell. Spænde-
kraft, en. den Egenskab v. et Legeme, at
det lader sig enten udstrække, og selv igien
trækker sig sammen (som en Buestræng) ell.
lader sig bøie, og igien antager den lige
Form (som en Staalfjæder.) Elasticitet.
"Staalets Spændkraft." Øhlenschl. "Din
(Frihedens) trodsende Spændkraft fylder
Barmen og kæmpende Arm." Hertz. "Da
slappedes den Spændekraft, som vedlige-
holder Statslegemernes Liv og Selvstæn-
dighed." I. Bloch. (1797.) Spændtræ,
et. 1. p. en Væv: en Stok ell. et smalt
Bræt m. Hager i Enderne, v. hvilket Tøiet
under Vævningen holdes i lige Brede (T.
Sperruthe, Spannholz.) 2. i Jyl-
land br. det for: Sparre, Tagspær; af
Spænd o: Huusfag. Spænderem, en.
R. hvorved noget spændes. Spændesene,
en. Sene i Legemet, hvorved Lemmerne
bøies og udstrækkes. (Moth.) Spændetøi,
et. Tøi, hvori Hesten læres at gaae Pas-
gang. (Moth.)

Spænde, et. pl.-r. [Sv. Spann. T.

Spangȝ. M. T. Lat. Spanga.] 1. et Redskab, bestaaende af en Sølle m. Torn i, hvorved en Rem ell. desl. trækkes sammen og derefter holdes fast. Skospænde, Knæspænde, Hattespænde. 2. uegentl. Spænder p. en Bog: Remme ell. Hager, hvormed Bindets Sidestykker presses sammen. = Spændebog, en. B. forsynet m. Spænder. Spændebælte, et. Bælte, forsynet m. Spænde. Spændefiæder, en. Staalfiæder i et Slags Spænder, som ikke spændes, men til Stads hages fast uden p. Skoen. Spændehierte, et. den Indretning inden i Spændet, hvori Tornen sidder. Spændelæder, et. Læderremme hvormed Skoen spændes. Spændemager, en. den, som giør Spænder. Spænderem, en. p. en Bog: det Stykke Læder, hvormed Bogen spændes. Spændetorn, en. Spidsen, der stikkes fast i Remmen ell. Baandet, som drages igiennem Spændet.

Spær, et. pl. d. s. [A. S. Spære. J. Spiör. T. Speer.] 1. en lang, tynd Spids, ell. en med saadan Spids forsynet Stang; et Spyd, en Landse. (nu lidet brugel.) Deraf: Spærbrydning, en. Landsebrydning, Turnering. (Moth.) 2. d. s. s. Sparre, Tagspær. (N. S. Speer.) Deraf: Spærhoved (Hovedet, Enden af en Sparre) Spærtømmer, Spærværk, Sparreværk, o. fl.

Spærlagen, et. pl.-er, og lig S. [af spærre. Sv. Spärlaken.] et forældet Ord: Omhæng, Forhæng, Gardin. Heraf: Spærlagensprædiken, Irettesættelse, som Ægtefolk give hinanden i Cenrum. Moth. (høres endnu i d. Tale.)

Spærlemmet, s. spædlemmet.

Spærre, v. a. 1. [J. sperra. A. S. sparran.] lukke, afstukke, formene Adgang til, v. en Bom, en Dør, v. udsat Vagt, ell. paa anden Maade. Indgangen, Porten er spærret. At s. Indløbet t. en Havn m. Jernlænker. Byen er spærret f. Pestens Skyld. At s. een inde. s. indspærre, tilspærre. 2. hindre, standse den frie Bevægelse. At spærre Hiulene p. en Vogn ned ad Bakker. fig. At spærre Tilførselen, Handelen, Udførselen. = Deraf: Spærring, en. pl.-er. — Spærrehage, en. Hage, hvormed en Spærrekiæde hæftes. Spærrekiæde, en. K. hvormed noget (f. E. et omløbende Hiul) spærres.

Spætte, en. pl.-r. [E. Spot. A. S. Specce, *macula*.] smaa, uregelmæssige, ligesom stænkede Pletter i en anderledes farvet Grund. (mest i plur.) "Man efter smukke Spætter i blødest Skind sig her kun lidet retter." Tode. = Heraf: spættet, adj. som har Spætter. "Faarene fødte brogede spættede og spraglede" (Lam.) 1 Mose B. 30. 39. Tigerens spættede Skind. Sortspættet, grønspættet.

Spøg, en. ud. pl. [i denne Be… egen f. det danske Sprog.] det, … ell. giøres t. Morskab, for Lyst o… Skyld, uden nogen alvorlig Hensigt; (hvilket Ord nu i d. Tale overho… langt mindre brugeligt end Spøg.) er det Modsatte af Alvor, saavel … som i Handlinger. Skiemt finder … m. det, som kan more i Talen." P. … ler. At giøre Spøg (Løier) drive … en Person ell. Ting. Det blev han … Spøg. Vi sagde, giorde det kun a… (ɔ: f. at spøge.) At sige, giørk n… Spøg (ɔ: ikke for Alvor, ikke i … Mening.) Han slog det hen i Spøg … S. deraf, søgte at undgaae Tingen… lige Omtale.) Heraf: spøgefuld, … s. s. skiemtefuld. — spøgviis, … Spøg, i Spøg. (Bagg. N. Klim. …

1. Spøge, v. n. 1 og 2. (har.) … Spøg i Ord ell. Gierning; skiemte. … med een. Vi spøgte kun, men han … f. Alvor. Han er ikke at s. med. — … act. At s. Tiden bort. "De spø… — det trygge Liv i Fredens kiælne… Bagg. N. Klim. 2. handle m. no… ubesindig ell. letsindig Maade. … m. sit Liv. "Huusfaderen forma… ikke at spøge m. Ild ell. Lys." = Spøgebroder, en. d. s. s. Skie…der. — Spøgefugl, en. den, s… finder p. Spøg og Løier, en lystig, … ven Person. Spøgeværk, et. no… kun tiener t. Spøg; Spilleværk. … dom, Høihed, Ære, Pragt og an… kens Spøgeværk." Schytte.

2. Spøge, v. n. 1. har. [Sv. sp… S. spöken. T. spuken.] om afd… soner, som troes at vise sig, lade … høre; gaae igien. (mest impers.) … fortæller, at der spøger p. Slott… troer, det spøger (naar man hører … hvis Aarsag man ei veed. At Ord… deligen har Hensyn t. Lyden, har … viist.) "Een Griller faaer, og troe… Huset spøger." Holberg. Heraf: … se, et. pl.-r. Et Væsen, som gaa… en Gienganger (N. S. og Sv. Spo… ke. Holl. Spooksel.) — Spøgeri… -er. Aanders ell. Spøgelsers … herlige Virken; "den Larm, som … giøre." Moth. (N. S. Spökeri…

Spøl, et. ud. pl. egentl. og … noget, som spøles bort; men … Bærme, ell. det Overblevne af … saavel faste, som flydende Dele, … Brændeviinsbrænding al Spiri… trukken. (T. Spülicht.)

Spøle, v. a. 1. [N. S. spøle… v. a. skylle: reengiøre v. at skylle … Vand. (sielden, undtagen f. … spøle Dækket. — Heraf: Spø… Spølkom) en. En Skaal, …

.skyldes. — Spølekar, et. Spø-
m. Et Kar, en Kiedel, hvori man
oget. (Moth.) Spølevand ell.
d, et. Vand, som bruges til at
l. med.

ge, v. a. og n. spurgte, spurgt.
ia. A. S. spyrian.] 1. fordre
Efterretning, nærmere Bestemmelse
den, v. Tale ell. Skrift. At s.
oget. Jeg spurgte ham, hvad der
n, men han svarede ikke. Vi vil
m ad. (s. adspørge.) At s. efter
lange at vide, om han er p. Ste-
hvor han er. Hvem spørger du
. efterspørge.) At s. om Prisen
; spørge om Vei. fig. spørge om,
let ɔ: ændse, bryde sig om. Jeg er
urgt, om jeg vilde møde. — recipr.
e sig for, v. Spørgsmaal indhente
ll. Underretning. At s. sig til
ds en. At s. til en Syg ɔ: begiere
ing om hans Tilstand. At spørge
s. opspørge.) At spørge een ud,
ggelig. (s. udspørge.) 2. faae at
re (ogsaa uden at man søger det.)
spurgt, at han er kommen t. Byen.
ørger, her og der stor Skade skeet
Bording. "Hvis de efter den Tid
ell. overkommes her i Riget." D. L.
. Det vil nok spørges (rygtes.)
spurgtes, at han var hiemme."
1. = Spørgen, en. ud. pl. det,
. — Spørger, en. pl. -e. den, som
= Spørgelyst, en. Lyst t. at giøre
ørgsmaal. "Spørgelyst kan dri-
vidt; men Svar var altid ei saa
de." S. Blicher. — spørgesyg, adj.
en overdreven, besværlig Spørge-
idelig vil spørge og fritte; fritte-
tebor.) Deraf: Spørgesyge, en.
= Spørgsmaal, et. pl. d. s. 1.
undtlig ell. skriftlig) hvorved man
At giøre, fremsætte, svare paa
re et S. At opkaste et S. (fore-
te det t. Besvarelse.) Bogen er
S. og Svar. 2. Gierningen at
e, søge, begiere (især t. Kiøbs.)
denne Tid meget S. efter disse
Der var Spørgsmaal efter ham
te ham, spurgte efter ham.) 3.
tand, uafgiort Omstændighed, som
es, ell. hvis Afgiørelse der handles
et er et Spørgsmaal, om Fordelen
labet (det er uvist.) Det er endnu
t er ikke afgiort.) "At Sagsøgeren
har været Eier af den under Spørgs-
tende Ting." Ørsted. — Spørgs-
n, et. pl. d. s. Tegn, som i Skrift
sættes efter et Spørgsmaal. —
aalsviis, adv. i S., i Form af
aal.

lder, en. ud. pl. [J. Sqvalldr,
1. unyttig og høirøstet Snak,
Sladder. "Sqvalder er den høirøstede
Sladder; fordi den lyder stærkere, er den
ikke bedre grundet." Müller. 2. Bagtalelse.
"Sqvalder drukner f. god Kones Dør." P.
Lolle. "En ærlig Mand troer ei paa Sqval-
der." Øhlenschl. Palnat. — Sqvaldergaar-
den, Navn p. en Gade i Kiøbenhavn.
Sqvalderkaal, en Plante. Ægopodium
podagraria.

Sqvaldre, v. n. 1. (har.) føre Snak og
Sqvalder, sladdre, vaase; bagtale. (J.
sqvalldra, sqvola.) = Sqvaldrer, en. En
Sladdrer, Ordgyder.

Sqvalpe, v. a. 1. ryste noget flydende i
et Kar.

Sqvat, en. pl. d. s. 1. et Stænk. (og-
saa Sqvæt.) 2. en ringe Deel, en Levning
af noget. (d. Tale.) Der blev en S. til-
overs. = Heraf: Sqvatlæs, et. Et ganske
lidet Vognlæs. (Moth.) Sqvatmølle, en.
En liden (ikke skyldsat) Vandmølle, hvorpaa
kun males t. Eierens Fornødenhed. "Bøn-
dernes Sqvatmøller, som ere p. een Mill
nær rette Landgildsmøller — skal afskaffes."
D. Lov. V. 11. 4. [Ordet sqvatbuget,
tykmavet, som Moth har, synes ei at høre
herhid.]

Sqvatte, v. a. 1. [J. sqvetta.] udkaste
noget flydende m. Hastighed, stænke om-
kring. fig. at sqvatte noget hen, sqvatte
bort, forøde, tilsætte. (d. Tale.)

Sqvulpe, v. a. og n. 1. act. det s. s.
sqvalpe. At sqvulpe en Flaske, ell. noget i
en Flaske. 2. neutr. om Vandets Lyd, naar
det skylles mod Strandbredden, mod Stene
e. d. Bølgerne sqvulpe paa Sandet, mod
Klippen. Bølgernes, Vandets Sqvulpen.

Staae, v. n. stod, har staaet. [J. stan-
da. A. S. standan. Denne ældre Form
(stander, stod, at stande) er heller ei ganske
forældet, især i Poesie.] 1. i Alm. hvile
p. den mindste Flade, være i en opreist
Stilling (modsat ligge;) og om Mennesker
ell. Dyr: hvile p. Fødderne (modsat ligge
og sidde.) Uegentl. siger man: At staae
paa Hovedet. — At s. paa Jorden, p. en
Steen. Glasset staaer i Skabet, og Brødet
ligger v. Siden. At staae lige, s. opreist.
At staae og skrive ɔ: skrive staaende. At
s. stille, standse sin Gang, blive staaende.
At lade noget staae ɔ: ikke røre det, lade det
blive urørt. (Her tages sædvanl. ogsaa Hen-
syn t. Gienstandens Skikkelse. Om en Ting,
der hviler p. en af dens største Flader, siger
man: lad den ligge.) 2. i vidtløftigere
og figurl. Bemærk. deels a.) om nogle
Handlinger, som udføres staaende. At staae
Brud, staae Fadder til et Barn, staae til
Confirmation, staae Skildvagt. (Formen
er her p. en Maade activ, dog intransitiv;
og man kan tænke "som" udeladt. At
staae (som) Brud.) b.) deels i nogle Til-
fælde, hvor der udtrykkes en hvilende Til-

stand, en Modsætning t. Bevægelse. Uh-ret staaer (ↄ: det gaaer ikke, er ikke i Gang.) Værket, Maskinen staaer. — Staaende Vand; i Modsætn. t. rindende. c.) deels i Tilfælde, hvor der intet Hensyn tages t. Stillingen, og hvor Ordet blot betegner: at være, være til, ell. blive p. et Sted. Hestene, Køerne staae p. Stald. At have sin Hest staaende i en andens Stald. At blive staaende ↄ: ikke borttages, udslettes e. d. Pladsen staaer ham aaben. At staae i Lære hos een. Den fiendtlige Hær stod p. hiin Side af Floden. Det staaer i Bogen. Træet staaer v. Bækken. Alteret staaer i Enden af Kirken. Saa længe Verden staaer. — Der stod (holdtes) et Slag. Bryllupet stod hos hendes Forældre. 3. Med Præpositioner og Partikler: At staae an (efter det T. anstehen:) a.) tækkes, behage, være t. Behag. (jvf. anstaae.) "Hun sukker efter Ly — hvor Skoven staaer mig an!" Lurdorf. b.) passe sig for, sømme. "Der er en Anden, som det staaer bedre an, at tale derom." B. Thott. (I begge Bemærkelser overflødigt, da mere danske Udtryk haves.) — At staae een bi, være ham til Hielp, Bistand. — At staae (ↄ: tragte, stræbe) een efter Livet: egentlig en tydsk Talemaade, men gammel i danske Skrifter. s. Vedels Saro S. 5. "Han stod sin Fader og Broder efter Livet og Riget." sammest. S. 21. — At staae for noget, (m. Accenten p. Verb.) have Indseende, Opsyn med, forestaae. Han staaer f. det Hele. — Derimod m. Tonefald p. Præpositionen: Der staaer ham en Reise, et stort Arbeide for. (s. forestaae.) Det staaer ham frit for, er ham uhindret. — At staae fra, vige fra, lade fare. At s. fra sin Ret. — At staae frem, træde frem. — At s. hen, henhvile, være udsat. Denne Sag kan endnu staae hen i nogen Tid. — At staae hos, s. ved Siden. At s. hos, absol. holde Huen v. Barnedaab. — At s. i Blomster, i Dræ. s. i Stampe ↄ: opholdes, hindres. Det staaer ikke i min Magt. Det staaer i Guds Haand. (s. ovenfor 2, c.) At staae i Begreb med, s. i Betænkning ell. Beraad, s. i Fare for, i Forbindelse med, i Forhold til, m. fl. — At s. imod. s. modstaae. — At staae op, reise sig, naar man sidder ell. ligger; forlade Sengen. fig. Solen staaer op. — At s. paa sin Ret, Mening, forsvare den. At s. paa Fald, p. Hæld, paa Luur. Bygningen stod ikke længe paa; eller: det stod ikke længe paa med Bygningen ↄ: varede ikke længe. — staae til (habere se,) Hvorledes staaer det til? Det staaer godt, maadeligt, ilde til med, hos ham. — At staae til, komme an paa, beroe paa. Det staaer t. Gud. "Hvis det endog er vor Villie — da staaer det ikke altid til os." Mynster. — At staae til, m. infin. efter ↄ: kunne, være mulig. stode ingenlunde til at læse ell. for Vedels Saro. 4. Han staaer ikke redde (kan ikke reddes.) "Et Fruenti hierte, der engang er blevet koldt, sta[ae]r drig meer t. at optøe." Rahb. (Den en mere usædvanlig Forbindelse: " engang skulde efterlade mig saameg[et] jeg ikke stod til at trænge." ↄ: kunde t[il]. Rahb. Tilsk. VI. 464.) — At lad[e] til, lade noget gaae, som det kan. [At staae] til Ansvar f. noget. — At s. tilbage[,] besættes. Han maatte s. tilbage f. e[n] gre. Der staaer endnu meget tilba[ge at] giøre.) — At staae ud, neutr. ↄ: staae være fremragende, fremstaaende; me[n] At s. sin Straf ud. jvf. udstaae. s. ude, Kornet staaer endnu ude (p. [Mar]ken.) — At staae under, være under underkastet. — At s. ved, ikke gaa[e fra]. At staae ved sit Ord, staae ved det, [man] har sagt. "Tværtimod, saa stod ha[n ved] hvert Ord, han havde sagt." Dhl. ([Ba]din.) Han kan aldrig staae ved de[t] ↄ: være skadesløs derved. 4. recip[r.] staae sig: a.) impers. d. s. s. sta[ae til.] Hvorledes staaer det sig? Det staa[er] kun slet m. ham. b.) forsvare sig[,] holde en Strid, Dyst. At staae s[ig som] en Karl. — uegentl. Han stod sig v. den offentlige Prøve. c.) At sta[ae sig] godt ↄ: være i Velstand, velhavende,

Staal, et. ud. pl. [I. og A. S. M. S. Staal.] renset, forfinet og Jern, som derved undertiden tilligt mere elastisk, undertiden mere [...] forædle Jern til Staal. At vinde [...] Smeltning, (brænde S.) ved Cem[entering.] Naturligt Staal, (Værkstaal, Kin[...]) ↄ: Staal, frembragt v. at unddrage jernet ell. Raajernet en Deel af de[ts] stof. Konstigt, cementeret Staal (S[...] staal, Brændstaal) ↄ: Staal, fo[...] v. at forbinde Smedejern m. [...] (jvf. Støbestaal.) = Staalarbeide, get, som er giort af S. Staal[arbeider,] en. den, som giør Staalarbeide. [Staal-]blaa, adj. blaa, som anløbet [Staal.] Staalbue, en. Bue, forfærdiget [af] forenede Staalstænger. Staal[erts,] reen Jernerts, som anvendes t. at [giøre] Staal. Staalfarve, en. Staal[farve,] staalgraa F. Staalfingre, pl. [...] haarde Fingre. Staalfiæder, [en.] Fiæder af Staal. staalgraa, adj. [...] staalhaard, adj. meget haard [som] Staal. "Og knuste — staal[haard] truende Pande." Herz. [...] en. H. af Staal. "Og drog [...] sken paa din senefulde [...] fig. At tage noget m. Staal[handske ...] Vold, behandle p. en voldsom [...] Riget maa vindes m. [...]

Staalhandske." Jacobi. staalhærde, … hærde (Jern) til Staal, saaledes at … fremvirkes. "At staalhærde Jern." … staalhærdet, adj. v. hærdet som … staalhaard, meget haard. "En staal… Slægt, som ingen Mødynk rører." … Staalkaarde, en. Staalklinge, … Kaarde, Kaardeklinge af S. staal… adj. p. iført Staalharnisk m. m. …) Staalknap, en. Knap, Kiole… af S. Staalod, en. Od, Spids … Staal. "Spydets Staalod." Herz. …orm, en. Et Slags Slanger af staal… ell. rødladen Farve. Anguis fragilis. …perle, en. smaa slebne Perler af Staal, … Fruentimre bruge t. Prydelse. Staal… en. Piller, hvori blandes fiinstødt … pulver t. Lægedom. staalslagen, … v. beslaaet m. Staal. "Det staalslag… Spyd." Pram. Staalspeil, et. S. af … Staalplade. Staalsprænde, et. … af Staal. Staalstræng, en. … Messingstræng, f. E. paa Klaverer.) …sætte, v. a. belægge m. Staal. At …sætte en Øre. fig. "Med staalsat Man… blid-Broderaand forene." Nord. … Staaltraad, en. En af Staal ell. … trukken Traad. Staalvalse, en. V. … Staal valses t. tynde Stænger ell. … Staalvand, et. V. hvori fine … ell. Jerndele ere opløste.

Stab, en. n. s. coll. [Tydsk.] 1. Sam… af de Officerer v. en Armee, som, uden … nogen særskilt Troppeafdeling, tiene … Medhielpere f. den øverste Anfører, en… v. den hele Krigshær, ell. v. en betydelig … (Generalstab, Adjutantstab, Qvarteer…stab.) 2. Staben v. et Regiment (Re…stab) ɔ: de Officerer, som enten ikke … ell. tiene i et Compagnie, ell. som, … med dettes, forene en anden Befaling … Lieutenanten, Majoren; undertiden … Obersten med. (f. Stabsofficeer.) … staben v. Regimentet ɔ: Auditeu… Regimentsqvarteermesteren og Regi…chirurgen. At ansættes v. Staben … Generalstaben.) = Stabscapitain, en. … trisseret Capitain, C. uden Compag… ell. Capitain, som varetager en Stabs… Compagnie. Stabschirurg, en. … øverste militaire Chirurg. Stabsdyr… en. den øverste militaire D. Stabs… en. En D. som hører t. Staben … Regiment, en høiere Officeer.

Stabbe, en. (forældet.) En Amboltstok. … saa smal i Midien, som Stabben, … Smidien." Moth. (jvf. det følg.

Stabel, en. pl. Stabler. [Sv. og N. …pel. J. Stabbi, en Dynge.] 1. en Dynge, bestaaende af noget, som i en … stables ell. lægges stykkeviis oven…anden. En S. Brænde, Bræder, En Tømmerstabel, Vedstabel. (jvf. Dynge, Hob.) "En Hob Brænde bringes i en Stabel, v. at lægges, i en Dynge v. at kaste Stykkerne p. hinanden." Sporon. — Man kan sige: der ligger en Hob, en Dynge af Brænde; "men en Stabel kan allene staae. Siges om en Stabel Brænde, at den ligger p. Jorden, saa menes derved, at det, som før udgiorde en Stabel, nu er kastet om i en Hob." Müller. 2. et Underlag, en Stilling, hvorpaa noget reises ell. bygges; især om den Indretning, hvorpaa et Skib bygges fra Kiølen af. Der er et Liniesskib p. Stabelen. At sætte et Skib p. Stabelen, begynde dets Bygning. At løbe af Stabelen, siges om færdig byggede Skibe, naar man lader dem glide i Vandet. 3. et Sted, hvor Varer nedlægges i Mængde t. Forhandling. = Deraf: Stabelplads, en. (Stabelstad.) Stabelrettighed, en. den R. at kunne lade Varer oplægge i Magaziner t. Udførsel og Forhandling. Denne By har Stabelrettighed. — Stabelstad, en. Kiøbstad, som har Stabelrettighed. = stable, v. a. 1. opdynge, sætte i Stabel. At stable Brænde, Bræder. (f. opstable.)

2. Stabel, en. pl. Stabler. [A. S. Stapul, en Pæl, Støtte.] det runde Jern, som slaaes i Dør- ell. Portstolpen, og hvori Hængslen hænger. Cardo. Dørstabel, Portstabel. (I Ordet Stabelseng, en Himmelseng m. fire Stolper [Moth] har Stabel Bemærkelsen: Stolpe, Støtte.)

Stad, en. pl. Stæder. [T. Stadt. J. Stadr, Sted, By. Sv. Stad.] en større By, en Kiøbstad. Deraf: Handelsstad, Hovedstad, Landstad, fri Rigsstad, Søstad, o. fl. (Ordet er i vort Sprog af sildigere Brug; og det ældre By bruges endnu, ogsaa om Kiøbstæder; især dog om mindre.) = a.) Stadboer, en. (J. Bøye) og Stadbygger, en. Indbygger i en Stad. "Men, kiære Stadbyggere! er en Stad virkelig tilstrækkelig f. alle Stænder?" Bagg. (Labyr.) b.) Stadsbygmester, en. den, som har Opsyn m. Bygningsvæsenet i en stor Stad. Stadsembede, et. offentligt Embede, som hører t. Øvrigheden i en S. ell. til dens Bestyrelse. Stadsfrihed, en. Frihed og Rettighed, som en S. besidder. Stadsgrav, en. Grav omkring en Stadsmuur. Stadslov, en. Bylov. Stadsmuur, en. Muur, ell. muret Vold, hvormed en S. er omgivet. Stadsmægler, en. offentlig beskikket Handelsmægler i en S. Stadsport, en. Port, hvorigiennem er Indgang og Indfærd t. en Stad. Stadsret, en. ældre Love, som Konger og Fyrster gave f. en enkelt Stad, ell. for Landets Kiøbstæder overhovedet; Bylov. Stadssegl, et. Stadens offentlige Segl. Stadsvagt, en. Vagt, som besættes af Borgere ell. Borgersoldater. Stadsvold, en. V. om en

befæstet Stad. **Stadsøvrighed**, en. Øvrighed i en Stad.

Stade, et. pl. -r. [J. Stadl.] Sted, som noget har at staae paa, Standplads. "Forandrer ikke selv Solen sit Stade, formedelst de mange Legemers Gienvirkning p. den?" T. Rothe. Deraf: Bistade, Stolestade (i en Kirke.) — **Stadepenge**, pl. det, som betales i Leie af et Stade (f. E. ved et Marked. Fogtmanns Rescr. I. 201.)

Stadfæste, v. a. 1. [af Stad ɔ: Sted og fæste.] giøre noget fast, urokkeligt; bekræfte. "Da han havde stadfæstet sit Rige der i Landet." P. Claussen. "Eder skal min Tale stadfæste i den Vished." Grundtv. At s. en Dom; stadfæste een i sit Embede. Rygtet er ikke blevet stadfæstet. Erfaring stadfæster denne Sætning. "Sandheder stadfæstede v. Tidernes Erfaring." Malling. "Min Erfaring havde stadfæstet denne Mening." Bagg. N. Klim. [Egentl. og oprindelig d. s. s. stedfæste, (befæste) da Stad tilforn brugtes f. Sted. Saaledes f. E. "En Trøst, der du kan stadfæste din Forhaabelse paa." Tidemands Postil. 1564. Ligeledes br. i ældre Skrifter adj. stadfast for: stedfast, urokkelig, ubøielig. f. E. "Saa skulle I ansee denne stadfaste, stærke, strenge Mand." Tidemands Post. fol. 14. b.]

Stadig, adj. [A. S. stædig, *constans*. gl. T. stadig.] 1. som ikke, ell. ikke let forandrer Sted, Retning; ubevægelig, uforanderlig. stadigt Veir. En stadig Vind. En stadig Bopæl, Bolig. (O. Guldb.) Det er mit stadige Forsæt. "At en talrig Slægt har bygget Byer, hvor den nu stadig vil boe." O. Guldb. "Jeg har seet Retskaffenhed virke stille i det daglige Livs stadige Gang." Mynster. 2. vedholdende, vedvarende, uafladelig. En s. Flid, Opmærksomhed. Han er ikke stadig i sin Kiærlighed, Tilbøielighed. "Jeg vil ikke undsee mig ved at forandre den vrange Mening; men vel v. at være stadig i Vildfarelsen." Mynster. 3. sat, ordentlig, i Opførsel og Sæder. Han bliver vel stadig med Aarene. — **Stadighed**, en. den Egenskab, at være stadig. "Her, hvor det ei engang er os muligt, m. uafbrudt Stadighed at tænke p. ligegyldige Ting." Basth.

Stads, en. ud. pl. [J. Stát. T. Staat.] udvortes Pragt; Prydelse, Pynt, især i Klædning; it. prægtig Anretning, Festlighed. Der var stor S. til Brylluppet. Hun sætter meget paa S. giør meget af Stads. Brudestads, Bryllupsstads. "Stads er udmærket Pynt, ikke saa meget m. Hensyn t. hvad der virkelig forskiønner, som t. Mode ell. Vedtægt." Müller. (Bondepigens Stads er derfor ei engang Pynt f. Kiøbstadsjomfruen.) At være, at staae t. Stads (modsat: t. Brug, Nytte.) At sidde p. Stads (være pyntet og tilbringe Tiden uden Arbeide.) = a.) **Stadsbesøg**, et. B. [illegible]res m. Stads, Ceremonie, mere end af ell. Venskab. (Baggesen.) **Stadshest**, [illegible] H. som holdes t. Stads, ikke t. daglig [illegible] (modf. Arbeidshest.) **Stadsjomfru**, [illegible] d. s. s. **Stadsmø**. **Stadsjunker**, en. ungt Mandfolk, som vil føre Stads over [illegible] Stand. (Moth.) **Stadskiole**, **Sta**[illegible] **klædning**, en. **Stadsklæder**, pl. Kl[illegible] Klæder, som ikke br. til dagl. Brug. [illegible] Hverdagsklæder.) **Stadsmø**, en. "[illegible] gerdatter, som er i en anden Mands H[illegible] f. at opdrages, og holdes i Hæder som [illegible] Barn." (Moth.) Nu br. det kun [illegible] ell. i Spot om en Pige, der vil stadse [illegible] pynte sig, men ikke arbeide ell. foretage [illegible] noget alvorligt. **Stadsseng**, en. **Sta**[illegible] **vogn**, en. Seng, Vogn, som br. til Sta[illegible] **Stadsværelse**, et. **Stadsestue**. = b.) **St**[illegible] **sestue**, en. Værelse, som er t. Stads, [illegible] ikke dagligen bruges.

Stadse, v. n. 1. (har.) føre Stads, [illegible] Stads. "Han heller seer den Mand, [illegible] Trøien vove tør, end den, som stadse [illegible] Bording. "At ville pynte sig, er en [illegible]turlig Følge af Qvindens Lyst t. at be[illegible] at ville stadse, er Forfængeligheds Fø[illegible] P. E. Müller.

Stadselig, adj. [af Stads.] som [illegible] Stads og Pynt i sit Udvortes, i Klæ[illegible] o. d. som er stikket ell. anrettet m. Pyn[illegible] udvortes Pragt. Hun er altid stadse[illegible] "Han var ført i alle sine stadseligste [illegible]der." Esth. 15. 4. En stadselig Dr[illegible] Et stadseligt Gilde.

Stafet, en. pl. -ter. (fr. Estafette.) [illegible] bud.

Staffere, v. a. 1. udpynte; besætte [illegible] om m. noget (som Baand, Bræmmer [illegible] Pynt. At staffere en Kiole. (Moth.) [illegible] af: **Staffering**, en. pl. -er.

Stag, et. pl. Stage. svære Toug, [illegible] gaae fra Toppen af Master og Stænger [illegible] ud i et Skib, deels f. at støtte dem, [illegible] f. Stagseilenes Skyld. Stængestage [illegible] de Stage, som gaae fra Stængerne. [illegible] gaae over Stag, (ell. vende ved [illegible] kaldes i Skibssproget: at vende m. [illegible] saaledes, at man bringer det igiennem [illegible] den og det kommer t. at ligge over [illegible] Bov. (Det modsatte er at kovende [illegible] vende for Vinden.) = **Stagseil**, et. [illegible] Seil, der v. Hielp af Jernløjerter h[illegible] der ell. langs m. Stagene (En Sta[illegible] et Fokseil, der heises under et Stag.) [illegible]

Stage, en. pl. -r. [A. S. [illegible] Stiaki.] 1. en lang, maadelig t[illegible] Pæl ell. Stang. s. Spydstage. [illegible] Stageskov, en. En Skov, som [illegible] hvis Stammer ere fra to til t[illegible] Giennemsnit. (Olaffen. Landoec[illegible] 2. Ofte br. det for: Lysestager, [illegible]ger, Tinstager, Bordstager. [illegible]

...ge, v. a. 1. [Isl. stiaka.] 1. sætte ...r til. At stage Erter. (Moth.) 2. ... drive frem m. en Stage. At stage ...nd frem, stage sig frem i en Baad. ...gfo, en. et Slags fladbundede Baade, ...ages frem langs m. Landet. Moth.)

...tak, en. pl. -ke. [I. Stackr.] en Hob, ...ling af noget, som er opdynget, især i ...d og tilspidset, ell. kegledannet Form. ...ostak, Kornstak, (jvf. Hæsse) Terve- ... — Deraf: stakke, v. a. 1. at sætte i ... At stakke Hø.

...akaandet, adj. [af stakket.] den, som ...esvær trækker Veiret; kortaandet.

...akit, et. [N. S. Stakit. Ital. Sta-...a.] Hegn af Stager ell. Lægter, som ... i nogen Afstand v. Siden af hinanden ...bindes v. Tværtræer. — Deraf: Sta-..., en. Dør i et S. Stakitport, en. ...værk, et. d. s. s. Stakit, ell. Sta-...n.

...akkel, en. pl. Stakler. [af det gl. ...Karl. I. Stafkall.] egentl. den, som ...aghed ell. Alderdom maa gaae v. ... 2. en nødlidende, ussel, beklagelig ...a; en Tigger, Stodder. Han er ble-...en Stakkel. (mest i d. Tale, som be-...de Udtryk. Den Stakkel! — Gen. ...els br. som adj. Den stakkels Mand, ... En stakkels fattig Pige. "Skiøndt ... stakkels Mænd jeg ei beklager." ... 3. een, som ei kan giøre fyldest ...an burde, som er udygtig, slet oplært. ...Embede, i Lovkyndigheden er han en ...el.

...akket, adj. [Sv. stackig, stacked. ...kke.] kort, som ei har den tilbørlige ...e. (jvf. kort.) "En kort Glæde, Tid, ...iger ikke noget saa indskrænket, som ...ket Glæde" o. s. v. Sporon. "Alt ... Hast er giort, opnaaer kun stakket ..." C. Frimann. Hans Liv var stak-... han levede kun stakket. "Naar Da-...r stakket om Vinteren." D. Lov. ... Solens Straaler p. en stakket Vin-...." Storm. — Deraf: stække, v. a. 1. ...ortere, forkorte. At stække Vingerne ...le. (Af stakket kommer ogsaa stakaan-... ovenfor. Sieldnere bruges stakar-...stakhaaret, stakhalset, staklivet, stak-... og fl. som Moth anfører for: kort-... o. s. v.)

...l, en. Hoppens Kiønsdele. 2. Hop-...ver. (Moth.) s. stalle.

...lbroder, en. pl. -brødre. [I. Stall-...] egentl. den, som deler Værelse m. ...; den, som deeltager m. en anden i ...ægter, Levnet, m. v. Fælle, Kame-... Den, som er Daarers Stalbroder, ...aliskke." Ordspr. 13. 20. (Ogsaa ...T. Stallbruder, af Stall, Væ-...relse, Bolig; men da dette dog er ...Ord, som Stald, kan Skrivemaa-den Staldbroder vel forsvares.) Stal-broderskab, et. Samfund imellem Stalbrø-dre. Contubernium. (Moth.)

Stald, en. pl. -e. [I. Stallr. A. S. Stal; og stalle, *septum*.] Huusrum, ind-rettet t. Heste ell. Qvæg. At have Heste, Qvæg p. Stald. At sætte Køerne p. Stald. En Hestestald, Qvægstald, Kostald, Faa-restald (men Svinesti, Gaasesti, Hønse-huus.) En Sygestald, hvor syge Dyr ind-sættes t. Helbredelse. = Staldbetient, en. B. ved fyrstelige Stalde. Staldbom, en. B. hvormed en Deel af Stalden aflukkes. (Moth.) Staldbygning, en. B. indrettet t. Heste ell. Qvægstald. Staldreng, en. D. som røgter Heste i Stalden. Stald-folk, pl. Staldkarle og andre ringere Be-tiente i fyrstelige Stalde. staldføre, v. a. føre Qvæg Sommer og Vinter p. Stalden. Deraf: Staldføring, en. — staldfør, adj. som er gammel nok t. at sættes p. Stald ell. fedes p. Stalden. En staldfør Stud. Staldgaard, en. kaldtes tilforn i Jylland de Herregaarde, som havde Ret t. at op-stalde Stude; og modsattes Fødegaarde, som ikke havde denne Rettighed, men hvor de unge Stude kun i nogle Aar maatte opføde̊s; afskaffet siden 1788. (D. Atlas IV. 33.) Staldhund, en. H. som hol-des i Stalden. Staldkammer, et. Kam-mer ved Stalden f. Kudsken ell. Røgte-ren. Staldkarl, en. Karl som røgter Heste i en S. Staldleie, en. L. som betales f. Brugen af en heel Stald, ell. Plads i en S. til Heste ell. Qvæg. Staldloft, et. Loft over en S. Stald-lygte, en. L. som hænger i Stalden og tæn-des om Natten. Staldmester, en. Betient v. fyrstelige Stalde, som har Opsyn m. He-stene, deres Røgt og Tilridning. Stald-møg, et. Møg ell. Giødning, som samles i Staldene. (Aagaards Beskr. over Thye.) Staldøxe, en. O. som staaer p. Stald f. at fedes. Staldqvæg, n. s. coll. Qvæg, som holdes p. Stald. Staldrum, et. Plads t. Ophold f. Heste ell. Qvæg i en S. Her er Staldrum t. 30 Heste. At betale f. Natteleie og S. Staldskriver, en. Be-tient v. store Stalde, som fører Bog over hvad der modtages og forbruges af Foder m. m. Staldskrædder, en. den, der syer Klædninger t. fyrstelige Staldfolk. Stald-stud, en. En Staldøre; særd. i Jylland om de Stude, der opstaldes, ell. føres p. Stald en stor Deel af Vinteren m. utørsken Sæd. Staldsvend, en. d. s. s. Staldkarl. (Moth.) Staldvagt, en. Tieneste, som giøres skifte-viis og m. Afløsning i fyrstelige ell. andre store Stalde. At have S. være paa Stald-vagt.

Stalde, v. a. 1. sætte p. Stald, føre ell. fede paa Stald. Der staldes nu langt færre Stude i Jylland, end tilforn.

Stalke, v. n. 1. (har.) [A. S. stalcan.] gaae m. lange Skridt ell. med høit løftede Been, gaae m. Stylteskridt. (grallare.) Storken stalker i Mosen.

Stalle, v. n. og a. [Sv. stalla. E. stale. T. stallen.] om Heste: lade Urinen, pisse. Hesten staller Blod. (jvf. Stal, som dog neppe er Stammeordet. Moth har derimod det heraf udledede V. at stale, ɔ: at fole.)

Stam, adj. [J. stamr. A. S. stamer.] som har vanskeligt v. at tale, kun m. Møie og ufuldkomment kan bringe Ordene frem. — **stamme**, v. n. og a. 1. [J. stama.] tale m. Møie, stødviis, eller ligesom ved at støde Ordene frem, i enkelte og gientagne Stavelser. At stamme i sin Tale. Han stammede nogle Ord frem. — **Stammen**, en. ud. pl. den Feil at stamme.

Stamme, en. pl. -r. [T. Stamm.] 1. Bullen p. et Træ. 2. det, hvoraf en Ting ell. flere af samme Art have Udspring. Dette Sprog er en S. til adskillige andre. Stammen i visse Kortspil, kaldes den Hob Kort, som lægges p. Bordet, efterat der er givet Kort t. de Spillende. 3. coll. men med plur. Flere Gienstande af een Art, som have fælles Oprindelse ell. Udspring; og særdeles om Mennesker. (Slægt.) Det jødiske Folk var deelt i 12 Stammer. Han er den sidste af sin S. Med ham uddøer Stammen. (jvf. Folkestamme, Sprogstamme, og det nye Ord Qvægstamme.) I endeel af de sammensatte Ord har Brugen, f. Vellyds Skyld, indført at bortkaste den sidste Stavelse, efter den tydske Form. = a.) **Stambog**, en. (Stammebog. Holb. P. Paars.) 1. Egentlig: det s. s. Slægtebog. 2. en Bog, hvori Eieren lader Venner og Bekiendte tegne deres Navne, et Tankesprog m. m. til Erindring. **Stamfader** ell. **Stammefader**, en. den Mand, fra hvem en Slægt nedstammer, ell. som er den ældste Mand i Slægten, man kiender. "En Skik, der havde sin Grund i den ældre Brug, at en Stamme kaldte sig m. Stamfaderens Navn." D. Guldb. (Stammefader. Eilschov. Schytte.) **Stamgods**, et. Jordegods, som tilhører en vis (som oftest adelig) Slægt, og ei maa skilles fra denne, men gaae i Arv fra Fader t. ældste Søn; Odelsgods. **Stamherre**, en. den ældste Søn i en Familie, som har Stamgods; den tilkommende Arving t. et saadant Gods. **Stamhuus**, et. d. s. s. Stamgods, eller Samlingen af de Godser, som tilfalde en Stamherre. — b.) **Stammefolk**, et. Et Folk, hvorfra andre Nationer nedstamme. (Treschow.) "Et Beviis paa, at Danmarks Stammefolk havde været af Kæmpeart." (Werlauff.) **Stammehøvding**, en. H. for en Folkestamme ell. Slægt. (E. Boye.) **Stammeland**, et. Land, hvorfra et Folkefærd nedstammer. "Thr[illegible] første Stammeland." D. Guldberg. [illegible] Hist. I. 288. 300.) "De fleste gamle [illegible] søgte, saa længe de kunde, at behol[illegible] Slags Samfund m. deres gamle St[am]meland." Samme. **Stammemoder** [illegible] Stammoder, en. Qvinde, fra hvem [illegible] Slægt nedstammer. "Men, for at [illegible] Plantestæder ikke skulde rive sig løs fra [illegible] deres Stammemoder." Guldberg. ([illegible] Lovt. Indl. 18.) **Stammenavn**, et. [illegible] oprindeligt Navn; N. som er fælles f[or en] Stamme. "Dette var et gammelt Sta[m]menavn f. mange Folk." D. Guldb. [illegible] Navn, som een fører efter sin Stam[me]. "De, som ikke have andet at bryste dem [af] end et Stammenavn." Sneedorf. **St[am]meord**, et. Ord, hvoraf andre ere udv[iklede] ell. afledede, hvorfra de stamme; Ro[d]. (Radix.) **Stammesamfund**, et. det [illegible] fund, som finder Sted i en Stamme, [illegible] lem Medlemmerne af en Stamme. **St[am]mesprog**, et. S. hvorfra andre nedsta[mme] ell. have deres Oprindelse; modsat a[f]-[ledede] Sprog. (s. Grundsprog, 2.) **Stam**[me]**træ**, et. Optegnelse over en Slægt, [illegible] dens Led og Følge i nedstigende og [op]-[sti]gende Linie; Slægtregister, Ættled. **St**[am]**tavle**, en. d. s. s. Stammetræ.

Stamme, v. n. 1. (har.) have [Ud]-spring, sin Herkomst fra. Han stam[mer fra] en gammel og berømmelig Slægt. [illegible] stamme.

Stampe, v. a. og n. 1. [N. S. [stam]pen.] støde m. et haardt Legeme, [saa] at en stærk Lyd frembringes; (jvf. [illegible]) it. trykke tæt sammen v. at stampe. [illegible] stampe Jorden fast m. Fødderne. [illegible] Gulvet. Hesten stamper af Utaal[mo]-[dighed]. At s. Kaal (i en Tønde.) Et stam[pet] gulv. — **Stampen**, en. ud. pl. og [illegible] ning, en. pl. -er. Gierningen at [illegible] = **Stampekar**, et. K. hvori noget [illegible] **Stampemølle**, en. Mølle, som [illegible] Stampeværk; f. E. en Krudm[ølle] [illegible] mølle, Valkemølle. **Stampetr**[illegible] til at stampe noget i. **Stampe**[værk] Indretning, Maskinværk t. at stam[pe] f. E. Klæde, Krud, m. m. [illegible] mer faldt, som Stampeværk [illegible] Pæl." Øhlenschl.

Stampe, en. 1. Tilst[illegible] At sætte noget i S. fig. at være [illegible] staae i Stampe, hindres i sin [illegible] at komme videre; it. standse i sin [illegible] pl.-r. Redskab til at stampe [illegible] Ellers ogsaa: en Stamper. [illegible] pehul, et. Hul hvorigiennem [illegible] en Stampemølle gaae. ([illegible] Fælde t. at fange Ræve i; Ræve[illegible] "Gammel Ræv gaaer ei [illegible] Ordspr.

...nd, en. (eels ub. pl. bedst m. pl. ...er. [Sv. Stånd. T. Stand.] 1. ...i den oprindel. Bemærk. som Ab... af staae kun i nogle Sammens. (Paa... Opstand, Stilstand, Standpunkt ... og figurl. Udtryk: at holde Stand, ... staaende, ikke vige — i Stand, o: i ... i den rette Tilstand. At sætte noget i ..., bringe i Stand, komme i Stand — Paa Stand, adv. strax, uden Op... — 2. ub. pl. Samlingen af en Tings ...ige Beskaffenheder til en vis Tid; For... Tilstand. At være i god Stand o: ...ked; it. i Velstand. At være i Stand ...maae, have Evne til, kunne. At sætte ... i sin forrige Stand; aflevere noget i ... S. — Ogsaa om et vist Slags Til... Naturstand, Uskyldighedsstanden. ...Stand tages altid Hensyn t. Tingens ...es ell. materielle Beskaffenhed, dens ... Tilstand, og Varighed. "Man sper... om, i hvad Stand Vinen er; heller ...s, at en Videnskab er i god ell. slet ..." Müller.) jvf. Tilstand. 3. (pl. ...er.) en vis Forfatning, hvori man ... Hensyn til andre Mennesker, og ...ed Hensyn t. det borgerlige Selskab; ...om leve i en saadan Forfatning, Bor... Ægtestand, den ugifte S. Pi... Konestand, Enkestand. En Mand ...em) Stand. At høre t. Middelstan... De højere Stander. Adelsstanden, ... Bondestanden, Krigsstanden, den ... S. At være fornøiet med sin S. ...r sin Stand. 4. Stænder (i pl.) ...ngen af de Personer, som, enten af Na... det Hele, ell. af enkelte Stænder, i de ... hvor Regieringen ei er uindskrænket ...ere udvalgte til, p. Standens ell. ...ns Vegne, at deeltage i Lovgivnin... Statens Styrelse (Nationens Re...anter.) Kongen har sammenkaldt ...rne. Rigets Stænder. Stænder... ...samling i England kaldes Parla... ...Sammensætninger i 1ste Bemærk. ...ig, adj. (tydst.) som besidder Fast... ...ien t. at (holde over en Beslut... til at) modstaae udvortes Indtryk. ...aftig i Modgang, Lidelser; f. i sin ...ing." (Bedre var den plattydske ...standfast, som Baggesen har brugt ... Bemærkelse. "Det pludselig be... ...andte — standfaste brave Kiøben... Poet. Ep. 156. A. S. stedfæst, ...) jvf. haardnakket, halstarrig, ... — Heraf: Standhaftighed, ... varig Fasthed i Villien. "Snart ...enhed, snart Standhaftighed ...Diemed." Kampmann. "Med ...ighed og Mod gaaer han Be... ...er i Møde." Wandal. — Stand... ... Skibe: en Koie, som er fast; ...ængekoie. Standplads, en.

P. som noget staaer ell. kan staae paa, Stade. Standpompe, en. P. med et opreist, staaende Pomperor. Standpunkt, en og et. det Punkt, hvor man staaer ell. befinder sig, og hvorfra man betragter en Gienstand (ell. figurl. bedømmer den, og dens Forhold t. andre Ting;) Synspunkt. At staae p. et lavt, høit S. i Livet, i Konsten, i en Videnskab. Standqvarteer, et. Sted, hvor Krigsfolk, en Deel af en Krigshær har sit Opholdssted. Standret, en. Krigsret, som uopholdelig og m. en kort Rettergang holdes over en grov Forbryder. At dømmes t. Døde v. en S. Standseng, en. en Seng m. lige opstaaende Sengestolper og Himmel. (ogsaa: Standerseng.) Standtræ, et. Træ, som man tilsidst lader staae tilbage v. Skovhugst, f. at det kan besaae Pladsen m. ny Opvært. Standtærsker, en. Tærsker, som har stadigt Arbeide p. en Gaard. (Vestsiell. Avis. 1821. 9.) Standtønde, en. Tønde m. ein Bund, som man har staaende p. et Sted uden at flytte den, t. at giemme noget i, f. E. Saltmad, Erter, Gryn e. d. (Moth.) Standvorn, en. opreist, fuldstændig Værn. (Moth.)

Standart, en, pl. -er. en Rytterfane; Fænike.

Stande, v. n. fod. jeg stander. [A. S. standan.] den ældre Form for staae, som endnu forekommer hos Digtere, (f. E. om at leite; lade stande. "De lave Vande, hvorhen Sneffen for lod stande." Ohlenschl. (Poet. Skr. I, 279.)

Standen, en. pl. -e. kaldes p. Krigsskibe et lidet trekantet (ell. firkantet, og m. Split forsynet) Flag, som en Commandeur ell. Befalingsmand over en Eskadre fører p. Stortoppen t. Udmærkelse. (Ogsaa p. Handelsskibe heises Standere ell. trekantede Flag t. Stads.)

Standerseng, en. d. s. s. Standseng (og det første hyppigere.)

Standse, v. n. og a. 1. [af stande. Isl. stansa.] 1. neutr. staae stille, blive staaende, ikke gaae videre. At standse midt p. Veien. Han er standset midt i Arbeidet. Arbeidet maatte standse ell. Man maatte s. med Arbeidet. 2. act. opholde een i hans Gang, Handling, Foretagende. Han standsede mig p. Gaden. At s. noget i Farten; standse en Hest i Løbet. — Standsning, en. det, at standse; Gierningen at standse.

Stang, en, pl. Stænger. [A. S. Steng, *sudes, stipes.* Sv. Stång. T. Stange.] 1. i Alm. et mere langt, end bredt, rundt og lige Legeme; hvilken Bemærkelse Ordet ogsaa har i enkelte særskilte Tilfælde: f. E. Bidselstang, Bismerstang, Løftestang, Vognstang, Vægtstang, o. fl. At bære noget p. en Stang. 2. særd. et saadant Legeme af temmelig Længde, men uden be...

tydelig Tykkelse (af Træ, naar Ordet nævnes uden videre Tillæg;) en Stage. Stængerne p. et Skib. Han stod m. en lang S. i Haanden. Ertestænger, Humlestænger, &c. En Jernstang. Sølv i Stænger. En Fuglestang. — At holde een Stangen ɔ: have lige Kræfter, formaae ligesaa meget, sætte Grændser for. 3. til Skibs kaldes Stænger de Tilsætninger, hvorved Masterne forlænges ovenfor Mærset; og disse ere først de faste Stænger, og derover Bramstænger og Bovenbramstænger. = Stangarm, en. et tveget, til Axelen fastgiort Træ, hvori Vognstangen befæstes m. en Bolt; Vogntyv. (Moth.) Stangbidsel, et. Bidsel, hvor Mundbiddet p. begge Sider er befæstet t. to stive, krummede Stænger, ell. Jernstykker, hvis ene Ende er fast t. Hovedstolen, den anden t. Toilen. (T. der Stangenzaum.) Stangbolt, en. B. som stikkes igiennem Vognstangen og Stangarmen. Stangbriller, pl. B. som holdes v. Hovedet v. Stænger. Stangbønne, en. pl. -r. Bønner, som voxe op ad Stænger. (forsk. fra Krybbønner.) Saaledes ogsaa: Stangerter. Stanggierde, et. G. af Stænger, som sættes jævnsides i Jorden. (Moth.) Stanghammel, en. H. som sættes foran p. Vognstangen, og hvori Forløberne trække. Stanghest, en. En af de Heste, som gaae v. Vognstangen. (modsættes: Forløbere.) Stangjern, et. Jern, som er smedet i firkantede Stænger. (jvf. Kuljern og Baandjern.) Stangkiæde, en. K. hvormed Bidselstænger forbindes; Bidselkiæde. Stangkobbel, et. Halskobbel, hvori Hestene bære Vognstangen. Stangkugler, pl. tilforn brugelige Kanonkugler, hvoraf to vare forbundne v. en Stang. (jvf. Lænkekugle.) Stanglygte, en. En rund Lygte p. en Stang, hvori Lyset sættes. (Moth.) ell. en Lygte som staaer p. en Lygtepæl. Stangmaal, et. Maal, som er afsat p. en Stang. Stangmaaling, en. Maaling ved Stænger; i Modsætn. t. Kiædemaaling. Stangmile, en. s. Stangbidsel. Stangpasser, en. et mathematisk Instrument, som bruges til meget fine Udmaalinger af rette Linier; ell. en Passer, som, i Stedet f. Been, bestaaer af en Stang, hvorpaa bevægelige Spidser ere befæstede saaledes, at de kunne skydes frem og tilbage. Stangpøs, en. t. Skibs: en Pøs ell. Spand, fæstet p. en Stang; modsat Kastepøs. Stangrøgelse, en. vellugtende Røgelse, som er sammensmeltet og støbt i Stænger. Stangvægt, en. Vægt ell. Tyngdemaal, som bestaaer af en Stang, med et bevægeligt Lod, hvis Flytning indtil Ligevægtspunktet angiver Vægten; Bismervægt. Statera. (modf. Skaalvægt.) Stangværk, et. En Sammensætning af Stænger, hvorved Kraften af et Vandhiul forplantes, som ofte i horizontal Linie, t. lang[illegible] liggende Pomper. (Kraft. Mechan. II. [illegible] 93.) = Af Stang (og pl. Stænger) [illegible] ligeledes i Skibssproget: Stængestag[illegible] og Stængevant, et. Stage og Vant, [illegible] gaae fra Stængerne t. Raaerne.

Stank, en. ud. pl. [A. S. Stenc.] [illegible] Lugt. (Oprindeligen i det A. S. og [illegible] meltydske: Lugt.) s. stinke.

Starblind, s. stærblind.

Stat, en. pl. -er. [T. Staat.] [illegible] Samfund af Mennesker, som leve i den [illegible] gerlige Selskabsforening under een uaf[illegible]gig Regiering. Monarkiske, aristokrati[illegible] republicanske Stater. En S. kan be[illegible] af flere Riger, Lande og Folkefærd. [illegible] bliken St. Marino er den mindste euro[illegible] Stat. — Som et Abstractum, ogsaa i [illegible] Det er imod Statens (en Stats) [illegible] Statens Vel er uadskilleligt fra den e[illegible] Statsborgers. En Forbrydelse mod [illegible] ten. 2. Stater i pl. Lande, Provi[illegible] som høre t. en Stat, staae under e[illegible] giering. De danske, østerrigske, p[illegible] Stater. 3. i endeel sammensatte O[illegible] E. Statsaarsag, Statsfeil, Stats[illegible] o. fl.) tages det abstracte Begreb Sta[illegible] et Adj. ɔ: politisk, hvad der vedk[illegible] Staten og dens rette Styrelse. = [illegible] aarsag, en. politisk A. Man vilde [illegible] Statsaarsager ikke bekiendtgiøre [illegible] Tractat. Statsanliggende, et, en [illegible] et Anliggende, som vedkommer [illegible] Statsarbeide, et. A. som hører t. [illegible] tens Styrelse, Regieringsarbeide. [illegible] Statsbaand, et. fig. det Baand, [illegible] ening, hvorved Statssamfundet [illegible] (P. E. Müller.) "Hvor betænkeligt [illegible] med eet at rive alle de gamle Stats[illegible] itu, uden at man har befæstet [illegible] Birkner. Statsbegivenhed, en. [illegible] Stat, politisk B. "Man taler [illegible] om Statsbegivenheder." Ewald. [illegible] betient, en. den, som er i [illegible] ste, offentlig Embedsmand. [illegible] et. offentligt Sendebud fra [illegible] een Stat t. en anden; Gesandt, [illegible] (nyt Ord. Amberg.) Statsbyg[illegible] fig. den hele Sammensætning af [illegible] forskiellige Indretninger, hvoraf [illegible] staaer. "De almindelige Grund[illegible] paa Fyrsterne have befæstet [illegible] ninger." Schytte. "Den [illegible] bygning." Engelstoft. Sta[illegible] Byrde af Skatter og Afgifter, [illegible] ren maa udrede, t. Statens For[illegible] Statsdyd, en. En f. Stat[illegible] rende Dyd, borgerlig D. " [illegible] Tapperhed f. den eneste [illegible] Statsembede, et. E. hvorti[illegible] gieringen bestikkes, offentlig [illegible] høiere Slags.) Stats[illegible] for en begaaet Stats[illegible]

[illegible]l. Statsfeil, en. Feil imod Stats- [illegible] Statsklogskab; politisk Feil. [illegible]fest, en. "En Høitid, bestemt t. aar- [illegible] fornye det Enighedsbaand, der skulde [illegible]knytte et heelt Folk, ell. bestyrke [illegible]bandet imellem flere Stater." Guldb. [illegible] Hist. I. 374.) Statsforandring, en. [illegible] en Stats Forfatning. (Birkner.) [illegible]forbedring, en. F. af en Stats Ind- [illegible]ing. Statsforbrydelse, en. F. som [illegible]aaes mod Staten, som gaaer ud p. at [illegible] ell. skade Regieringen, at giøre Ind- [illegible] den høieste Magt. Statsforbryder, [illegible], som giør sig skyldig i en Stats- [illegible]delse. Statsforbund, et. 1. For- [illegible] af flere Stater i eet Statslegeme. Det [illegible] Statsforbund. 2. Forbund, Trac- [illegible]ellem forskiellige Stater. (A. Ørsted.) [illegible]fordeel, en. Forbeel, som Stater og [illegible]dretninger medføre. "Han levede [illegible] i Staten, at han nød Statsfordele [illegible] fri f. Statsbyrder." J. Bone. [illegible]forfatning, en. det v. Grundlove be- [illegible] Forhold imellem Folk og Regiering i [illegible]. (Constitution.) Statsforhold, [illegible] hvori en S. staaer, enten m. Hen- [illegible] andre Magter, ell. til Undersaatterne. [illegible]form, en. den Form, i Henseende til [illegible]ing og Forfatning, som en Stat har. [illegible]Guldb.) Statsforretning, en. F. som [illegible] udføres f. Staten ell. Regieringen, [illegible] Forretning. Statsforræder, en. [illegible] som begaaer et Statsforræderi; Fæ- [illegible]sforræder. Statsforræderi, et. F. [illegible] den Stat, hvis Borger man er. [illegible]fængsel, et. F. hvori Statsforbrydere [illegible] Statsfanger indsættes. Statsgield, [illegible] Gield, som en Regiering giør i [illegible] Navn, og hvorfor Staten er an- [illegible]. Statsgreb, et. politisk Konst- [illegible] (O. Guldb.) "Hvorledes Statsmænd [illegible] Statsgreb sig firere." Holberg. [illegible] et despotisk Statsgreb, at grunde [illegible]tendes Sikkerhed p. Undersaatternes [illegible]telse." Schytte. Statsgrund- [illegible], en. G. i Statskonsten, politisk G. [illegible]loft.) Statshandel, en. d. s. s. [illegible]g. (Moth.) Statshemmelighed, [illegible] Sag, som Regieringen i en S. vil [illegible]oldt hemmelig. Statshensigt, en. [illegible] gaaer ud p. Staten og dens Sty- [illegible] politisk Hensigt. "Religionen, som [illegible] f. Statshensigter." Guldberg. [illegible]orie, en. H. som især gaaer ud p. [illegible]e Staternes Skiebne og Foran- [illegible] politisk H. Statshuusholdning, [illegible]ttelse af Statens Oeconomie, ell. [illegible] Indkomster og deres Anvendelse. [illegible]dsigt, en. J. i Statskonsten, poli- [illegible]sigt. (Guldberg.) Statsindtægt, [illegible], som flyder ind i Statscassen, of- [illegible] Indtægt. Statskietter, en. den, [illegible]fatter og forsvarer en Lære, stri-

dende imod den alm. antagne Statslære og Statsret. Eilschov. (Philos. Breve. 55.) Statskirke, en. den i en Stat v. Forfatning og Love fortrinlig beskyttede Religion; herskende Kirke. (Grundtvig.) statsklog, adj. 1. som har Indsigt i Statskonsten. 2. som stemmer overeens m. Statsklogskabs Grundsætninger. Statsklogskab, en. Indsigt i det, som hører t. at styre en Stat, og fremme dens Velfærd; særd. i dens Forhold t. andre Stater; Politik. Statsklogt, en. En Statsklogskab, der er mere grundet p. Klogt, end p. Indsigt, Forstand og Erfaring. (jvf. Klogt.) Statskneb, et. listigt Paafund, Underfundighed, som anvendes i Statskonsten. (Schytte.) "En Throne er usikker, som vil grundfæste sig v. uguddelige Statskneb." O. Guldb. Statskonst, en. praktisk Statsklogskab; en m. Færdighed i Udøvelsen forenet Indsigt i Politiken. "Statskonsten har dette tilfælles m. Lægekonsten, at den er en Konst at giette vel." Schytte. Statskraft, en. den indvortes Styrke, som en vel indrettet S. maa besidde. statskyndig, adj. d. s. s. statsklog, 1. (Jacobi. Eneedorf.) Statslaan, et. L. som en Regiering giør i Statens Navn. Statslegeme, et. fig. den Forening, saavel af Lande og Folk, som af Regiering og offentlige Indretninger m. m. der udgiør en Stat. "At give Statslegemet en sund Fasthed." Jacobi. Statsliv, et. Livet i Statssamfund, i en Stat. (J. Bone.) "Helte i Statslivet og p. Krigsskuepladsen." (M.) Statslov, en. L. som gives af Regieringen i en S. Statslære, en. Lære, saavel om Statens Væsen og Beskaffenhed, som om dens rigtige Styrelse; Statsvidenskab, Politik. (Eilschov. (Schytte.) Statsmagt, en. 1. den offentlige, den høieste Magt, Regieringens M. "En enkelt Deel af Statsmagten." A. Ørsted. Den høieste Statsmagt. 2. en virkende Magt i Staten, hvor der, efter Statens Forfatning, kan gives flere. "I disse Elementers Forbindelse viser Aristokratiet sig som en virkelig Statsmagt." J. L. Heiberg. Statsmand, en. den, som deeltager i Statsstyrelsen i de betydeligste Statsembeder; ell. som har god Indsigt i Politik og Statskonst. Statsmiddel, et. Statens Middel, Eiendom. "Vor Agerdyrkning betragtet som Statsmiddel." (Olufsen.) Statsminister, en. En af de høieste Embedsmænd i en Stat, som er Medlem af Statsraadet, ell. forestaaer en enkelt Green af Statsstyrelsen. Statsministeren f. de udenlandske Sager. Statsomvæltning, en. Begivenhed, hvori Statsforfatningen ell. Regieringen i et Land p. en voldsom Maade forandres; Revolution. Statsopdragelse, en. O. som skee efter Statens Forskrifter, i offentlige Skoler o. d.

offentlig D. (Engelstoft.) Statsraad, et. Forsamling af Statsministre ell. af Statens høieste og mest betroede Embedsmænd, der raadslaae med Regenten om vigtige Statssager. Statsregel, en. politisk Regel, Grundsætning. (Moth.) Statsret, en. 1. Lære ell. Videnskab om det, som er Ret og Vedtægt imellem Stater. 2. Videnskab om Rets-Forholdene imellem Regenten og Undersaatterne i en vis Stat. Statssag, en. S. som vedkommer Staten og Statsstyrelsen. "At arbeide i Statssager." Schytte. Statssamfund, et. Foreningen af Borgere og Regiering, som udgiør en Stat. Ved gode Love og deres Haandhævelse befæstes Statssamfundet. Statsselskab, et. det Selskab, som dannes v. Staten; det borgerl. Selskab. Statsstrudebud, et. d. s. s. Statsbud. Statsskrift, et. Skrift, som offentlig udstedes af Kongen ell. Regieringen, ell. af en Minister paa dens og p. Statens Vegne. Statsspeider, en. politisk Speider. (T. Rothe.) Statsstyrelse, en. Statens Bestyrelse i Henseende t. indvortes og udvortes Anliggender; Regiering. Statsstyrer, en. den, som er Statens Overhoved, ell. som forestaaer Regieringen i Fyrstens Navn. "Den Tro, at alle Statsstyrere t. alle Tider skulde være vise, standhaftige og gode." Birkner. Statstiener, en. den, som er i Statens Tieneste. (J. Kierulf.) Statsvel, et. og Statsvelfærd, en. ud. pl. offentlig Velfærd. Statsvidenskab, en. d. s. s. Statslære. Statsværk, et. 1. den hele Statsindretning, Statsmaskine. "At ophæve Statsværkets fredelige Gang." (M.) d. s. s. Statsstyrelse. (T. Rothe.) 2. Foretagende, Indretning af Regieringen i en Stat. "Andre vigtige Statsværker, som v. Kongebud sattes i Gang." Malling. Statsvæsen, et. alt det, som hører t. en Stats Indretning og Styrelse. (Guldberg.) Statsærende, et. Ærende, Hverv, som betroes en Undersaat i Statens Navn; Statshverv.

Statholder, en. pl. -e. [af det T. Statthalter.] den, som i Landsherrens ell. Regentens Sted udøver den høieste Magt, eller, som den høieste Øvrighed, bestyrer et Land ell. en Provinds. "De vare kun Statholdere, og vilde være Enevoldsherrer." Guldberg. — Statholderskab, et. en Statholders Embede. (Moth.)

Statue, en. (rigtigst 3 Stav.) pl. Statuer. En i Leer ell. Gibs formet, ell. i Steen udhuggen Efterligning af et Menneske ell. Dyr; en Billedstøtte. Lat. Statua.

1. Stav, en. pl. -e. [J. Stafr. A. S. Stæf. Sv. Staf.] en lang og lige Kiep ell. Stok. (jvf. Hyrdestav, Støttestav, Vandrestav.) "En Olding, der, bøiet af Dage, ei elsker den Verden, som leer ad (af) hans Stav." F. Guldb. En Stav [...] gamle Tider af et Billede p. Høi[...] hed. Deraf: Bispestav, Marskals[...] sl. At gaae v. Stav. (Støttestav.[...] Stav er blot en saadan Kiep, som [...] ster pleie at føre i Haanden. — [...] Kieppen og Stokken kan Vandrere[...] som sin Stav." Müller. (jvf. St[...] Heraf: a.) Stavkarl, Stodder. s. [...] stavret, adj. lige, som en Stav. [...] Stavseler, pl. Seler, som høre t. [...] Stavslynge, en. Slynge, som er [...] en Stav, kastes m. en Stav. S[...] et. 1. Træ, hvoraf Tønder giøres[...] s. det følgende Stav.) 2. Seletræ [...] tøi. (i Jylland.) Stavtøi, et. Se[...] Stavtøi og tilhørende Puder, hvor[...] stene trække m. Halsen og Nakken, i[...] s. med Brystet v. Bringetøi. — b.) [...] hug, et. Hug, Slag af en Kie[...] Lov.)

2. Stav (ell. Stave, Stavr, [...] pl. Staver (ell. Stavre.) [Isl. [...] Sv. Stafwer.] 1. en Pæl. "Ha[...] mig i Siden m. en Stavre, saa h[...] havde giort mig lændelam." Ba[...] Klim. Deraf: Gierdestaver. (pl.) [...] savede og tildannede Stykker Træ, [...] Bødkerne sammensætte Tønder o[...] Trækar. Egestaver, Pibestaver. [...] falder i Staver, bliver løst i Ba[...] falder sammen. (fig. at falde i Stav[...] Tanker.) — Stavkar, et. Kar, [...] af Staver; særd. et saadant fladt [...] Kar t. at sætte Melk i. (Moth.) [...] kruus, et. En Trækande m. [...] (Moth.) stavrakket, adj. [...] som er aabent imellem Staverne. [...]

Stave, v. n. og a. 1. [Isl. [...] binde Bogstaver t. Stavelser, [...] staver) sammen. Drengen [...] stave et Ord o: adskille det i [...] ell. angive de Bogstaver og [...] hvoraf det bestaaer. — At stave [...] get: egentlig, læse, lære, [...] at stave (om den, som ikke har [...] at læse.) "Man overgilt sig [...] Sandhed stave." Bagg. [...]

Stavelse, en. pl. -r. en [...] Ord, som fremsiges p. eengang, [...] enten af en Vocal ell. Diphthong [...] allene, eller forbunden [...] Consonanter. — Stavelse[...] Stavelses Toneholdt, ell. den [...] kortere Tid, man i Udtalen [...] (Quantitet.) 2. egentl. [...] en Verslinie; Versemaal. [...] styrke Hukommelsen v. [...] semaal." Sneedorf. — S[...] Skrifttegn f. en heel [...] tryk, et. et vist Efter[...] lagges paa en S[...]

Stavn, en. pl. [...]

som een boer paa. "Det Baand, dt Agermanden t. Stavnen, og Kongsel p. hans Flid." Malling. ere sig p. hvis Stavn den (Hoveds og findes." D. Lov. I. 24. 7. ("At Bornods til Stavns," fordum: v. Magt twinge ham t. at komme til Godset, naar han havde forladt det. . III. 13. 14.) — figurl. Bolig, d, Hiem. "Hvis Folk i Glædens og Fredens Skygge boer." H. Bull. Fødestavn, Hiemstavn. (Stavn: Bopæl. Jydsk. Moth.) = Deraf: baand, et. den Forfatning, efter en Bonde er stavnsbunden eller : Bornedskab. stavnsbunden ell. nden, adj. som ei maa forlade det hvor han er født, uden Godseierens se; Borned; Livegen. (Stavn: Moth.) Glebæ adscriptus. "Stavns Borned man blandt Arbeidsdyr nu H. Bull. — 2. Bag- og For-Enden Skib. s. Bagstavn, Forstavn. = stavne, v. n. 1. styre, stile hen til, Stavnen til. (Nu sielden; s. v. n.) "Hvor vi end vil seile, selv stavne tilbage, end frem." A. Stub. "Den Formand — her stavner glad t. Land mildet Bølge." Frimann. 2. sætte t Land; ell. maaskee rettere: lægge m. et Skib. 3. staae stille. Moth.) r, en. s. ovenfor 2. Stav.

re, v. a. 1. forsyne, indhegne m. ; slaae Stavre i Jorden. At stavre e. — Stavrekølle, en. K. hvormed en Stavre fast.

, et. pl. -er. [I ældre Skrifter og Bibeloversk. en Sted. Saaledes P. Paars. I. 2. Sang: "Den kal være hed." A. S. og N. S. Isl. Stadr. Sv. Stad, Ställe.] is Plet i Rummet, en vis begrænds af Rummet, enten for saa vidt tænke os samme afsondret og f. ell. for saavidt som den udfyldes udfyldes af en vis Gienstand. (jvf. "Sted og Plads tilkiendegive be- dele af Rummet. — Ved Sted tæn- p. det bestemte Forhold, hvori en l af Rummet staaer t. de øvrige; ds mere p. det Forhold, hvori denne Rummet staaer til hvad der er, ell. e p. samme." Müller. Et lunt Skoven. ("Man kan tale om den e Plads i Skoven; men ikke i Hu- timod vel om den bedste Plads i . At sætte sig p. det første det bedste At sætte, lægge enhver Ting p. sit "Kirken er det eneste Sted, hvor gleres (eller burde giøres) Forskiel nesker." Müller. Hesten vilde ikke Stedet (hvor den stod.) Et pas- passende, ubeqvemt, et ervligt, tørt, fugtigt Sted. Her (i Skriftet) er ikke S. til denne Materies Udvikling. — Paa Ste- det, strax, uopholdelig. af Sted, s. afsted. 2. fig. a.) Et Sted i ell. af en Bog ɔ: en ell. flere Sætninger, som høre sammen. Et Lovsted, Skriftsted. At anføre et Sted af en Forfatter, af et Digt. b.) Forenin- gen af de særegne Forhold, (ell. Forplig- telser) hvori en Person ell. Ting staaer. Sæt dem i mit Sted. Jeg vilde i hans Sted (naar jeg var i hans S.) ikke handle saaledes. At sende, at beskikke en anden i sit S. At være een i Faders S. "Vær de Faderløse som en Fader, og deres Moder i Mands Sted." Sir. 4. 10. — I Ste- det for, adv. At give een Løfter i Stedet for Penge. (I Bibel-Overs. og endnu of- test t. d. Tale: i Steden for.) = Steds- begreb, et. Begreb om Sted, som ved- kommer Stedet; i Modsætn. t. Tidsbe- greb. — stedegen, adj. pl. stedegne. som er egen for et vist, hører kun t. et vist Sted; local. (nyt Ord; ligesom ogsaa Stedegenhed for: Localitet.) stedfast, adj. (A. S. stedfæst.) s. stadfast under stad- fæste, og standfast, under Stand. = Steds- forhold, et. F. som vedkommer Stedet, Rummet (f. E. i Sproglæren; modf. Tids- forhold.) stedkyndig, adj. som er bekiendt m. et Sted, dets Beskaffenhed ell. Indret- ning; som har local Kundskab. (M.) Un- der Veiledning af en stedkyndig Mand.

Stedbarn, Steddatter, Stedfader, Stedmoder, Stedsøn, s. Stivbarn, Stiv- datter, o. s. v.

Stede, v. a. 1. fæste, leie (saavel af en anden, som til en anden.) At stede en Pige. At stede en Gaard af een (Moth.) At s. Gaarden t. en anden. At s. sig bort, stede sig hen (i Tieneste.) "Han har dermed for- tabt sin Ret, at han har stedt sig t. tvende." D. Lov. IV. 1. 2. 2. tillade, tilstede. "Vi ville ei længere stede og lide den Uret." Hvitfeldt. At s. een til Alters. "Saa- fremt han ellers t. noget Kald skal stedes og forfremmes." D. L. II. 2. 5. "Man ei forvisset var, at stedes hiem igien." Bor- ding. "Ingen er fra Døden udelukt; den steder Alle til sig." B. Thott. At stedes f. Kongen (tilstedes at tale m. Kongen.) 3. stedes, n. pass. at komme, sættes, brin- ges i. At stedes i Nød, i Fare. "Rygtet stedes ei (bliver ikke stadigt, standser ei) i første Huus og ei i næste By." Ordspr. 4. act. at stede, give et Sted, en Plads, anbringe, det sr. plaser, er nu noget nær forældet; men findes i Rimkrøn. og er brugt af enkelte Nyere. "Ældre Tiders slet stedede og lidet benyttede Bogsamlin- ger." (M.)

Stedse, adv. [T. stets.] altid, bestan- digen. "Hvert Aar skal man offre stedse eenhaande Offer." Bib. 1550. (Ebr. 10. 1.)

— stedsevarende, adj. v. som varer altid, uafbrudt, bestandig.

Stedsmaal, et. [af stede ɔ: fæste, leie.] i Lovsproget: det, som v. et Fæstes Omstiftning betales af den nye Fæster t. Eieren; Indfæstning. "Deres Navne skal i Regnskabet indføres, tilligemed Stedsmaalet, som deraf ganget er." D. Lov. II. 82. 30.

Steen, en. pl. Steen og Stene. [T. og Isl. Steinn.] 1. i Alm. og uden pl. ethvert mineralsk Legeme, der bestaaer af Jordarter, hvis Dele ere saa fast sammenhængende, at de ikke imellem Hænderne lade sig løsrive ell. smulre. De fleste Metaller findes blandede m. Steen. At skille Metallet fra Stenen. Saa haard som Steen. At forvandles, blive til S. At hugge i S. Marmorsteen, Kalksteen, Fedtsteen, Sandsteen, ꝛc. Om forskiellige Slags Steen bruges: Steenarter. 2. En Steen, pl. Stene (sieldnere Steen) ɔ: en mindre Deel, et Stykke af en Steenmasse. (De større Steenmasser kaldes: Bierg, Field, Klippe.) At kaste en S. efter een. At grave Steen op af Jorden. At bryde, sprænge Steen ell. Stene. At stryge Steen, brænde Steen. I Sammens. Ædelsteen, Kampesteen, Grændsesteen, Hiørnesteen, Muursteen, Tagsteen, Teglsteen, ꝛc. (Hvor Steen br. som pl. kunde det ofte synes at være Ordet i abstract Bemærk. ell. No. 1. Men man siger ogsaa: At lægge to Tagsteen over hinanden.) 3. Steen i Blæren, i Nyren. Calculus. At lide af Steen. At skæres f. Steen. (s. Blæresteen, Nyresteen, Steensmerte.) 4. den haarde Kiærneskal i visse Træfrugter. At pille Stenene ud af Kirsebær. Blommestene, Ferskenstene, Kirsebærstene, ꝛc. = steenagtig, adj. som ligner S. Steenbider, en. et Slags Fisk, saaledes kaldet af dens mange og stærke Tænder. Anarrhicas. (Soulv.) steenblind, adj. i ældre Skrifter: aldeles blind. "Han er steenblind, at han seer aldeles intet." Tidemands Postil. 1564. Steenbor, et. Redskab, hvormed man borer i Stene, der skulle sprænges. Steenbord, et. Bord af Steen. Steenbro, en. 1. Bro af Steen, muret Bro; i Modf. til Træbro. 2. et Jordsmon (f. E. en Vei, Gade) belagt m. et Lag af tæt sammenføiede og nedstampede Stene. (Brostene.) Steenbrud, et. Sted, hvor der brydes Steen af en stor Steenmasse; Steengrube. (s. Brud, 4.) Steenbryder, en. den, som arbeider i et Steenbrud. (Moth.) Steenbræk, n. s. et Navn p. Planten Pimpinella saxifraga, o. fl. andre. Steenbuk, en. et Pattedyr, af Gedens Slægt, der opholder sig p. meget høie Bierge. Capra Ibex. Steenbund, en. Jordbund, som er rigelig belagt ell. af Naturen forsynet m. Stene. steenbygget, adj. v. opbygget, opført af S. Steen-

bakken, et. Vandbækken (Bassin) af [illegible] (Ohlenschl.) Steendige, et. Dige, [illegible] af Steen; Steengierde. (Oluffsen.) [illegible] drivende, adj. v. som fordriver S. i [illegible] ren og Nyrerne. Et f. Middel. S[illegible] dynge, en. Steenhob. Steendysse, [illegible] En samlet, ell. i Jorden opreist Hob af Stene. (s. Dysse.) Steendæmning, [illegible] En af Stene opført Dæmning. ste[illegible] adj. aldeles livløs, reent død. ste[illegible] adj. reent død. Moth. (oftere: st[illegible]) Steeneg, en. Et Slags Eg, sieldne[illegible] den almindelige Eg. Quercus sessili[illegible] Steenflise, en. En, paa den ene, e[illegible] to Sider glat tilhugget ell. sleben S[illegible] som bruges t. Gulve, Bordplader [illegible] Steenfrugt, en. en Træfrugt, hvis [illegible] er indsluttet i en haard Skal, (S[illegible] Blommesteen, Kirsebærsteen, Fersken[illegible] som er omgivet af en kiødfuld Be[illegible] (Steenfrugttræer, drupiferæ.) S[illegible] gaard, en. s. Steenhuus. Stee[illegible] en. brolagt Gade. (Moth.) Steen[illegible] en. det Sygdomstilfælde hos Heste[illegible] Blod udtræder under Fodens Hor[illegible] hvorved foraarsages Ømhed og Be[illegible] i Foden. Steengavl, en. Gavl, som [illegible] opført af Steen. Steenged, en. [illegible] bukkens Hun; ell. d. s. s. Steen[illegible] Dyret i Alm.) Steengierde, et. [illegible] Ager ell. anden Jord, opreist af [illegible] mindre Stene, undertiden m. Be[illegible] af Jord. Steengrube, en. d. s. s. [illegible] brud. Steengrund, en. d. s. s. [illegible] bund. Steengruus, en. S. [illegible] Steen. Steengulv, et. G. af S[illegible] Fliser. steenhaard, adj. h. som [illegible] overmaade haard. Steenhage, [illegible] Jernhage, hvormed svære Stene [illegible] og væltes. Steenhald, en. 1. [illegible] pe. 2. en Dynge Steen. (Moth.) [illegible] hierte, et. fig. et haardt, ufølsomt [illegible] Steenhob, en. opdynget Ma[illegible] Steenhugger, en. den, som til[illegible] og i Steen udhugger grove Ting (s. [illegible] ledhugger.) Steenhuus, en [illegible] af hugne ell. brændte S. [illegible] Huus. Steenhor, en. En Ste[illegible] mensat af Tavor ell. Traade, [illegible] sig afsondre og svinde; [illegible] Steenkalk, en. 1. Kalk, som [illegible] Kalksteen (i Modf. til [illegible] brændt og ulæsket Kalk i [illegible] Steenkar, et. egentl. et K. af [illegible] br. ogsaa om Kar af finere [illegible] v. d. (s. Steentøi.) 2. d. s. [illegible] Brokiste. (Moth.) Stee[illegible] at føre S. paa. Stee[illegible] Kast m. en Steen. 2. [illegible] i Alm. kaster m. en [illegible] en. 1. En Rende a[illegible] Stene, som lægges der, [illegible] sit Løb under en Vei. [illegible]

3. Indretning, hvori Mollestee i Mollen. (Krafts Mech. 217.)
. et. Et Slags Kit ell. Kalk, som
v. Vandbygninger, Cement;
. Steenkiærne, en. Forstenin-
Afstryk af et vist Legemes indven-
. (Funke N. H. III. 6.) Steen-
Et Slags ondartet Krop hos Hes-
an gaae over t. Snive. Steen-
en. K. af Steen ell. Steentøi.
, pl. et brændbart Mineral, af
e, som opgraves under Jordskor-
ndertiden under Havbunden. De
Arter kaldes Glandskul, Skifer-
volkul, &c. (Deraf: Steenkuls-
steenkulsdamp, Steenkulsgrube,
sild, Steenkulslag, o. fl.) steen-
. v. belagt m. Stene. En s. Vei.
, en. s. Steenkit. steenlægge,
belægge m. Stene. Steenlæg-
1. Gierningen at steenlægge. 2.
gt Sted. Steenlægte, en. En
det største Slags, som bruges til
Tagsteen paa. (s. Straalægte.)
, en. et Dyr af Væselslægten.
hina. Steenmaleri, et. Mosaik,
eide. Steenmeisel, en. M. som
ggere og Billedhuggere bruge.
, et. Mos, som voxer p. Stene.
nos.) Steenmuur (Moth.) s.
Steenolie, en. et Slags flydende
. Petroleum. Steenpille, en.
tatte af Steen. Steenplade, en.
sleben Steen. Steenplante, en.
om Corallerne. "Hvor — Been-
les i Steenplantens Grene." Dh-
Steenpram, en. P. til at føre
. ved Vandbygninger. (Moth.)
re, en. et Slags haarde, fildig mod-
rer. Steenramme, en. Ramme
, som lægges af Stene omkring
Moth.) Steenregn, en. En stor
nedfaldende Stene. Steenrende,
om er lagt af S. ell. udhuggen i
rig, adj. som har Overflødighed
, fuld af S. Steensalt, et. S.
i Jorden p. Biergmands-Viis.
, en. S. hvormed blødere Stene,
steen, saves over. Steenskred, et.
ers Nedfald; Fieldskred. Steen-
. Indskrift p. Stene. Steenskæ-
den, som forstaaer at skære (Fi-
Ædelstene. Steenskæring, en.
er, en. den, som forstaaer at slibe
ædlere) Stene. Steenslibning,
ingen at slibe Steen (Ædelstene,
re og haarde Stene.) Steen-
En liden Slæde, ell. af to Me-
ensat Sluffe, hvorpaa opbrudte
ngte Steen føres af Marken.
ge, en. et Redskab, som tilforn
. at kaste Stene ind i beleirede
Blide. (Moth. Valslynge. P.

Claussen.) Steensmerte, en. den Syg-
dom, hvorved man lider af Steen i Blæren
ell. Nyrerne. Steensnit, et. Snit som
foretages i Underlivet f. at udtage Steen af
Blæren; Blæresnit. Steenstue, en. En
af Stene bygget ell. opmuret Stue, ell. en
Stue m. Steengulv. Moth. (forældet.)
Steensyge, en. d. s. s. Steensmerte. (Moth.)
Steensætning, en, 1. Gierningen at reise
Stene paa ell. ved hinanden, ell. at sætte
Steengierder. 2. endeel opreiste, ell. paa hin-
anden opsatte Stene. steensætte, v. a. 1.
omsætte m. Stene. 2. opsætte, danne af
Stene, der sættes ell. lægges p. hveran-
dre, uden Muurværk. En steensat Brønd,
Rende. (J. Kraft.) Steensætter, en.
den, som arbeider v. at sætte Steengierder.
Steensøger, en. et chirurgisk Redskab, som
stikkes ind i Blæren, f. at udtage Steen.
Steentag, et. T. af brændte Steen; Tegl-
tag. Steentavle, en. En Tavle af S.
Steentrappe, en. T. som er opført af hugne
ell. brændte Stene. Steentryk, et. 1.
ud. pl. de paa et vist Slags Steenplader
tegnede Figurers Ætsning i Stenen og Af-
trykning v. en Presse. 2. pl. d. s. en p.
denne Maade aftrykt Tegning. Steen-
trykker, en. den som forstaaer Steentryk-
ning. Steentrykkeri, et. Et Sted, hvor
Steentryk forfærdiges. Steentrykning,
en. d. s. s. Steentryk, 1. (Lithographie.)
Steentøi, et. kaldes alleslags brændte Kar,
som giøres af finere Leer (Fajance.) Steen-
ugle, en. Et Slags meget store Ugler. Strix
bubo. Steenvogn, en. lav Vogn t. at
kiøre Stene paa. Steenvæxt, en. V. som
groer paa ell. imellem Stene. ≐ Steens-
hug, et. i Lovsproget: Gierning at kaste
ell. slaae een m. Stene. = stene, v. a. 1.
forsyne m. Stene, lægge S. ved ell. paa.
At s. et Huus, sætte Stene under. (Moth.)
At stene et Vod, binde Stene derved. (Der-
imod i Jylland: at stene en Ager ɔ: rense
for Steen, sanke Stenene fra.) 2. kaste
Stene p. een, slaae ihiel m. Stene. Han
blev stenet ud af Byen, dømt t. at stenes.
"Folket i Landet skulle stene ham ihiel."
Bib. 1550. (3 Mose B. 20. 2.) 3. hvæsse
p. en Slibesteen. At stene en Lee. — Der-
af: Stening, en. = stenet, adj. fuld af
Stene. En stenet Ager.

Steg, en. Pæl, Gierdepæl, Pæl t. at
fæste Fiskergarn ved. (s. Stage.) Deraf:
Steggierde. (Moth.) — At stege en Væg ɔ:
sætte Pinde i den, inden den klines. (Moth.)

Steg, en. pl.-e. [J. Steik.] Kjød, som
er tilberedet t. Spiisning v. at steges. At
stege, vende, dryppe en Steg. Et Stykke
Steg (ɔ: som er skaaret af en heel Steg.)
(Det br. kun om et saadant Kiødstykke af
temmelig Størrelse; ell. med Tillæg af
Slagset. Andesteg. Oxesteg. Fuglesteg.
Kalvesteg. Oxesteg. Ikke om smaa Fugle;

men: stegte Lerker, Kramsfugle, Agerhøns, ꝛc. Dog siges: Duesteg. En stegt Fisk, hvor stor den end er, kaldes ei en Steg.) = Stegvender, en. et Redskab, m. Hiul og Lodder, hvorved Stegespiddet m. Stegen omdreies i Skorstenen.

Stege, v. a. 2. [Isl. steikia.] giøre Kiød, Fisk og andre Fødemidler møre over Ilden, enten v. dennes umiddelbare Virkning, ell. dog uden at koge dem i Vand. At s. en Hare p. Spid. "Han steger en Steg og mættes." Es. 44. 16. At stege Kastanier i Asken, Æbler p. Kakkelovnen. At stege noget i en Grybe, Pande. At s. Fisk i Smør, i Olie. At stege Kiød, som først er kogt. (jvf. koge, riste, bage.) = Stegebuk, en. Jernbuk, hvorpaa Stegespiddet hviler m. Enderne. Stegefad, et. 1. et Jernfad, ell. en Pande, der sættes under en Steg, som steges p. Spid, f. at tage imod det, som drypper af Stegen. 2. et Fad t. at sætte Steg p. Bordet. (egentl. Stegfad.) Stegefedt, et. F. hvori noget er stegt, ell. som drypper af en Steg. Stegegriis, en. En ung Griis, som steges heel. Stegegryde, en. Jerngryde t. at stege i. Stegehede, en. (ell. Steghede, som det udtales.) En meget stærk Hede; en Hede, som man kan stege ved. "Stegheden maa være stærkere, end Kogheden." Sluffen. Stegeild, en. I. til at stege ved. Stegelugt, en. L. af noget, som steges. (Moth.) Stegeovn, en. Ovn, som er indrettet p. en Skorsteen t. at stege i. Stegepande, en. P. til at stege i. Stegepølse, en. Pølse af Svinekiød, som steges i en Pande; Medisterpølse. Stegeso, en. et Redskab af Jern ell. Jernblik, hvori en stor Steg kan steges for Ilden. (ogsaa en stor Jerngryde m. Laag, t. at stege i.) Stegespid, et. d. s. s. Bradspid. = Stegen, en. Gierningen at stege. — Steger, en. En Kok. (forældet.) — Stegers, et. Et Køkken. "Som Stegers uden Ild og Mad, og Kielder uden Drikke." Bording. (forældet; men endnu brugeligt hos Almuen. Deraf: Stegerspige, en. Kokkepige. Moth. Bording. II. 97.)

Steil, adj. [Sv. stel. A. S. sticele.] som har en ringe Skraahed, en saadan, der meget nærmer sig den rette Vinkel; brat. En steil Klippe, Klint, Brink, Opgang. "Han trak hende fra den steile Bred, glad v. sin Svig." Evald. Trappen er steil. (Brat bruges mere om det, der fra Høiden af viser sig m. en saadan Skraahed; steil derimod, m. Hensyn t. den, der nedenfra skal stige op imod Høiden.) — Heraf: Steilhed, en. ud. pl.

Steile, v. n. 1. (har.) om Heste: reise sig i Veiret p. Bagbenene. Hesten steilede m. Rytteren.

1. Steile, en. pl. -r. [Sv. Stegel, som Ihre udleder af stel ɔ: steil.] en Stang ell. Pæl m. et Hiul p. Enden, man tilforn brugte, at lægge hen Forbryderes Legemer paa. Deraf: v. a. lægge paa Steile. (J. og Sv. steg Han blev dømt t. at steiles (ell. til St og Hiul.) [jvf. det følgende, som ege er det samme Ord, brugt i et andet fælde.]

2. Steile, en. pl. -r. tvekløftede St ell. Stænger, som sættes i Jorden, og paa Fiskerne ophænge deres Garn, f tørre og rense dem. — Steilegang, en. des den hele Række af opreiste Steiler.

Stemme, en. [Isl. Stemna. (Nucl. A. S. Stemn. T. Stimme.] 1. ud d. s. s. Røst (men bruges dog fornem om den menneskelige Røst.) "Ei Stemme aandes ud." Thaarup. En stærk, svag, fiin, reen S. At hæve, løfte sin S. Vi hørte fremmede St i Stuen. "Jeg hører Vredens Røst Glædens Stemmer raabe." Evald. — saa i Særd. om Syngestemme, S. til At tabe sin Stemme. Hun har en Stemme ɔ: vel skikket t. Sang. Han ingen S. ɔ: kan ikke lære at synge. (jvf. Mæle.) "En Sanger kan tabe Ste (Syngestemmen) uden at tabe Røsten en Taler kan tabe Røsten, uden at Mælet." Sporon. — fig. Hjertets Naturens Stemme. "Vær ikke døv Fornuftens Stemme." Storm. 2. I siken kaldes de forskiellige Tonarter i Stemmer. En Discant- Alt- Tenor Stemme. Ligeledes: Noder, enhver Syngestemme, ell. for ethver strument. At udsætte en Melodie Stemmer. Violin-Stemmen den v. Ord ell. Tegn udtrykte Mening hver Enkelt giver tilkiende, hvor slaae om noget. At give sin S. Stemmer. De fleste Stemmer slaget. Han havde tre Stemmer og to imod sig. Jeg gav ham min Ogsaa d. s. s. Stemmeret. At have og Stemme i en Ret. = Heraf: fleerhed, en. det større Antal af St (Pluralitet.) Stemmegivning, en. ningen, at give sin S. hvor Raad. (Votering.) Stemmesamle den, der samlet de Enkeltes St Tilfælde hvor der stemmes. ling, en. — Stemmeseddel, en. hvorpaa man skriver sin Stemme.

Stemme, v. n. 1. og 2. (har.) det rette, harmoniske Forhold (saavel om et enkelt Tonere flere, der spilles sammen.) ven stemmer ikke (er forstemt.) strumenter stemme ikke sammen. i. Han begyndte Sangen, (jvf. istemme, samstemme.)

me (harmoniere) ikke sammen (ere uenli- ge i Charakteer, m. m.) Heraf og- alemaaden: at stemme overeens med re enig med, svare til. Deri stemmer vereens m. hende. Hans Handle- e stemmer ikke overeens m. (er ikke rensstemmende med) de Grundsætnin- han vedkiender sig. Delene s. ikke eens m. det Hele. 2. give sin Stem- Mening i en Sag tilkiende. = Heraf: edygtig, adj. som har Ret t. at give Stemme, (stemmeberettiget.) Stem- rhed, en. Overtal af Stemmer p. en derne, for eller imod en Sag, hvorom emmes. (Rahbek.) Stemmeret, en. t. at kunne stemme. (Stemmeretlig- D. Guldberg.)

temme, v. a. 1. give et musicalsk In- ent det rette Forhold, den rigtige Har- i Tonerne. At stemme et Klaveer, en . At s. Violinen en Tone høiere. — "høit t. Aanders Glæde stemmes Jor- Søn v. Harmonie." Bagg. — At e een for, imod en Sag, bibringe hend en Mening, der ikke er grundet undersøgelse. At være slet stemt f. . (slet stemt, forstemt, ikke i god Lune) bestemme. = Stemning, en. 1. Gier- n at stemme; ell. Tilstanden, at være . 2. fig. Lune; Siælens Retning t. Art af Følelser og Indtryk. At være ild, lykkelig, munter, ell. alvorlig, tungsindig S. "Den, hvis Sindelag ikert, kan gierne en Dag findes i en dig Stemning." P. E. Müller. (s. emning.) = Stemmegaffel, en. et annet Staalredskab, hvormed man, slaae det p. et haardt Legeme, angi- n Tone, hvorefter Claveret stemmes. mehammer, en. Et Redskab, dannet Hammer, hvormed Strængepindene eret og Harpen omdreies, naar man er dem. Stemmepibe, en. Pibe, ef- s Lyd et Orgel stemmes.

emme, v. a. og n. 1. [Isl. stemma. tämmen. En rigtigere Skrivemaade l ogsaa stæmme.] standse i sit Løb andt. om Vand.) At stemme Mol- et. "Det er bedre at stemme Bækken, en." Ordspr. At stemme for Vandet ende, i en Aa. At s. Veiret, Aanden en. (Moth.) jvf. dæmme. — Stem- k, et. Indretning, hvorved rindende temmes ell. standses i sit Løb.

empel, et. pl. Stempler. [T. Stämp-] 1. et Redskab af Metal, hvori en er udgravet, som v. et Slag ell. Tryk tempelet aftrykkes p. et andet Legeme. des: Bogbinderstempel, Stempel t. er, Spillekort, m. m. At aftrykke m. et S. 2. det Tegn, den Fi- m er aftrykt m. et S. "Man præ- edailler og stempler Varer. Et Stem- pel er altsaa baade et vedtaget og et varigt Mærke." Müller. Stempel p. Kort, Pa- pir, Klæde &c. — fig. om alt det, hvorved et varigt Mærke ell. Præg bringes tilveie. "Skiændsels Stempel blev p. hver en Nid- ding slaget." Storm. "Tidt bærer Viisdom Dumheds Stempel." Bagg. "Han præged Dydens lysende Bedrift i Tidens Bog m. Evighedens Stempel." Øhlenschl. 3. en Valse ell. Cylinder af Metal, der bevæges op og ned inden i en anden, som tæt om- slutter den. Stempel i en Luftpompe, (J. Kraft) i en Dampmaskine. = Stempelaf- gift, en. Afgift t. Regieringen f. Stempling af Tidender, Kort, m. m. stempelpligtig, adj. som efter Anordning er underkastet Stempling og Stempelafgift. stempel- pligtige Varer. Stempelskærer, en. den, som skærer Præget t. Mynter ell. andre Fi- gurer i Staal, ell. som giør andre Slags Stempler. Stempelskæring, en. Giernin- gen at skære Stempler.

Stene, v. a. 1. s. under Steen.

Stemple, v. a. 1. trykke Stempel paa, forsyne m. Stempel. At stemple Varer, Kort, Aviser. stemplet Papir (hvorfor en Stempelafgift betales.) — Stempling, en. Gierningen at stemple.

Stervbo, et. pl. -er. [et fordærvet og halvtydsk Ord; sterve for: døe, forekommer ogsaa i ældre Dansk.] den Afdødes efter- ladte Bo ell. Eiendomme; Dødsbo.

Stevne, s. stævne.

Sti, en. pl. Stier. [J. Stigr.] 1. en smal Vei for Fodgængere; Fodsti, Gang- sti. 2. Stald f. visse mindre Kreature; som: Faaresti, (dog ogsaa Faarestald) Hønsesti, (Hønsehuus) Gaasesti, Svinesti. "Saa bygger eder Stier f. eders smaa Qvæg." 4 Mose B. 32. 24. (Isl. Stia.) Især om det Sted, hvor saadanne Dyr fedes. At sætte Gæs, Sviin p. Sti. = stiløs, adj. hvor ingen Vei ell. Sti er; veiløs. Stimand, en. pl. -mænd. den som overfal- der og plyndrer Veifarende; en Røver. (Isl. Stiga-madr.) Deraf: Stimands- færd, en. Stimandstog, et. Røvertog. (Stimord, Stiran, et. Mord, Ran, som begaaes p. Alfarvei, forekomme hos Moth.)

Stierne, en. pl. -r. [J. Stiarna.] 1. et lysende Himmellegeme, der viser sig f. Øiet i en tindrende Glands, og ligesom m. straalende Spidser. Sol, Maane og Stier- ner. Planeter og Firstierner. (s. Aftenstier- ne, Morgenstierne, o. fl.) At have en lyk- kelig S. ɔ: være heldig, have Lykken m. sig. At have en høi S. hos een, formaae meget. 2. fig. hvad der i Skikkelse har nogen Liig- hed m. en Stierne. En Ordensstierne. "Kunde Fyrsten giøre mindre, end m. en Stierne at pryde denne Mand, der opløftede hans Aand over Stiernerne?" Rahbek. — At klippe en S. af Papir. En Stierne (Bliß)

i Panden af en Hest, en Ko. — Stiernes aar, et. det Tidsrum, som forløber, fra Solen har havt Længde tilfælles m. en Stierne, t. den atter faaer samme Længde igien (det sideriske Aar, ell. den samme Tid, hvori Jorden eengang tilbagelægger sin Bane om Solen; og 20′ 23″ længere end det tropiske Solaar.) Stiernecanis, en. Frøet af en Plante i Asien. Illicium Linn. Stierneatlas, en, og et. En Samling af Stiernekorter. Stiernebillede, et. Et af de Billeder ell. Omrids, hvori man i Astronomien tænker sig et vist Antal Stierner samlede (Constellation.) stierneblank, adj. poet. blank, glimrende, som Stierneskin. "Vinterkuldens stierneblanke Snee." Øhlenschl. (Helge.) Stierneblink, et. Blink af en Stierne, f. E. i Vandet, ell. paa en mørk Himmel. Stierneblomst, en. En udenlandsk Vært, som dyrkes i Haver f. Blomstens Skiønhed; Aster. Stiernebue, en. poet. den stiernefulde Himmelhvælving. "Seer du i Luften op t. Himlens Stiernebue." Kingo. stiernedannet, adj. v. dannet som en S. Stiernedyrkelse, en. Stiernernes Tilbedelse, som Guddomme. (O. Guldb.) stiernefuld, adj. som har en Mængde synlige Stierner. Den stiernefulde Himmel om Vinteren. Stierneglimt, et. d. s. s. Stierneblink. "Ved Nattens blege Stierneglimt." Øhlenschl. "Et Stierneglimt i Tidens bølgende Elv." S. Staffeldt. Stiernehimmel, en. 1. den Deel af Verdensrummet, hvori Stiernerne vise sig. At tilbede Stiernehimmelen. (Baſtholm.) 2. En stiernefuld H. Stiernehiul, et. Et Hiul m. Tænder, som ligge i Hiulets Flade; modsat Kamhiul, hvis Tænder staae lodrette p. Hiulfladen. (Kraft. Mech. 228.) Stiernehvælving, en. d. s. s. Stiernebue, Stiernehimmel. (T. Rothe.) "Himlens høie Stiernehvælving." S. Blicher. Stiernehær, en. poet. den hele synlige Mængde af Stierner. "Utalte Stiernehære p. Nattens Himmel." Thaarup. Stiernekiger, en. den, som lægger sig efter at iagttage Stierner og Himmelsyn. stierneklar, adj. oplyst ved Stiernerne. En s. Aften, Nat, Himmel. Stierneklase, en. en i Himmelrummet meget fiern, og derfor ikke tydelig afsondret Stiernesamling ell. Stierneklynge. (Moth.) Stiernekort, et. Kort, hvorpaa en Deel af Himlen, ell. begge Halvkugler, m. de derpaa synlige Stierner ere afsatte. Stiernekrands, Stiernekreds, en. Stierner, satte i en Kreds. stiernekyndig, adj. den, som er kyndig i Læren om Himmellegemerne og deres Bevægelser. (Guldberg. Wandal.) Stiernekyndighed, en. ud. pl. Astronomie. (Wandal.) stiernelys, adj. d. s. s. stierneklar. Stiernelys, et. det Lys, som Stiernerne give i klar Luft. "Jeg saae Taarnet siden i Stiernelys og Maaneskin." Bagg. "Hine Frygter — som m. Stiernelys nedglimte." Ingem. Stiernelob, et. Stierners virkelige ell. tils[ynela]dende Bevægelse. (Moth.) Stierne[nat] En stierneklar, stiernelys Nat. (Ingem[ann]) Stiernepol, en. et fast Punkt, hvoro[m] Stiernehimmelen antages ell. synes a[t dreie] sig. "Trofast som Stiernepolen." J. [Guld]berg. Stiernesamling, en. Stiern[ebillede] el Stiernebillede. (Guldberg.) St[ierne]skandse, en. Skandse, som i sin Form [ligner] en Skandse. Stierneskin, et. Stier[nernes Skin] Stierneskiær, et. poet. Stiernelys, [Stier]neskin. "Livets friske Farver blegne [ved] matte Stierneskiær." Ingemann. [Stier]neskud, et. Et lysende Meteor ell. Lu[ftsyn, som] der lader for Øiet, som een ell. to St[ierner] faldt ned mod Jorden. "Atter svinde[r] i Nattens Mulm hvert Stierneskud." Stiernetaage, en. En meget fiern St[ierne]klynge, hvori Stiernerne kun v. Ki[kkerter] blive tilsyne. Stiernetaarn, et. T[aarn, hvor-] fra Stiernerne og Planeternes Gang [iagt]tages. Stiernetegn, et. d. s. s. St[ierne]billede. Stiernetelt, et. poet. den [stierne]fulde Himmelhvælving. "Himlens [Stier]netelt." Kingo. Stiernetyder, en. som troer ell. foregiver, af Stier[nernes] Stilling p. en vis Tid at kunne fo[rudsige] tilkommende Ting og Menneskers S[kiebne]; en Astrolog. Stiernetyderi, et. [Stier]netydning, en. (Moth.) Astrologie. [Stier]nevare, en. Sted, hvor man giør [Iagttagelser?] gelser p. Himlen; astronom. Observ[atorium]. (Wandal. I. 428.) Stiernevidenſ[kab] d. s. s. Stiernekyndighed. "Stier[...] blev Stiernevidenſkabens Beskytter [og] fremmer." Guldberg. Stiernevr[...] en. poet. den synlige Mængde af St[ierner]. "Naar, strøet p. klaren Himmel, [...] om Vinternat den store Stiernevr[...]" C. Frimann. "Nattens Stiernev[...]" Bagg.

Stierneman, en. [af det T. Stir[n], Stierna, Pande.] Haarlok i Hestens Pandelok.

Stiert, en. pl. -e. [Isl. Stert[...] hale. Holl. Steert. A. S. Steort[...] Stært, *os sacrum*.] Bagdeel; [...] greb tre hundrede Ræve, og [...] og vendte den enes Stiert t. [...] Bib. 1550. (Domm. 15. 4.) [...] Stierte ligesom Skorpioner." [...] (Forekommer i nyere Tid sielden, [...] mest om Fugle.) Jvf. Ploug[...] stiert.

Stif ell. Stiv, et ældgammel[t ...] stilte Betydning uvist Ord, som [...] i vort, som i flere beslægtede [...] kommer i de nedenfor anførte [...] ninger. Af alle de forskiellige [...] gier, man har forsøgt, er [...] gen rimeligere, end Adelung[s ...]

A. S. steop. (Stepte, *orphani*) , gl. T. stif, stiuf. N. S. steef. ef. Sv. styf, ꝛc.) er et aldeles adj. som bemærker: nægte, no= i ei er fuldeligt, virkeligt. I vort modsætter man ogsaa: virkelige, rældre og Stivforældre. Skrive= stiv bør vel helst følges, fordi f af en Stavelse hos os er gaaet over : Stivbarn, et. pl. - børn. Barn, ældre, ell. en af samme, anden Gang st sig — i Forholdet t. Barnets r, Stivmoder ell. Stivforældre. : to virkelige Sønner og en Stiv= Stivdatter, en. Stivbarn af Qvin= Stivfader, en. Mand, som en Enke ell. fraskilt Kone) ægter i an= tmaal — i Forholdet t. denne Ko= en. Han, hun har Stivfader. an hendes Stivfader. (Isl. Stiupi fadir.) Stivforældre, pl. For= m begge have indgaaet nyt Ægte= e dette Navn m. Hensyn t. Børn slige Kuld, som v. saadanne Gif= bringes sammen. Stivmoder, en. e, som er anden Gang ell. oftere hendes Forhold t. den nye Ægte= ern. Isl. Stiupa og Stiupmódir. oderblomst, en. Viola tricolor.) rlig, adj. som passer til, er sæd= os en Stivmoder. Et stivmoders= te. "Et Land, saa stivmoderligt t af Naturen." Engelst. — Stif= Stivbarn af Mandkiøn. (I. Stiupr sonr.)

, en. pl.-er. [T. Stift.] et kort , tilspidset Legeme; et Søm uden At fæste noget t. Væggen med

, et. pl.-er. 1. i vort Sprog: en g af Riget, (oprindelig geistlig) der er saamange Provstier og Sogne= m have een Biskop, og saamange Herreder, der høre t. eet Stiftamt= b. Siællands, Fyens Stift. Aal= borg Stift. 2. fremmed er Benæv= tift for: et Domcapitel, ell. for et Frøkenkloster (Frøkenstift); saasom: Stift, hvoraf Stiftsfrøken, Stifts= Stiftspræst, o. fl. (s. nedenfor.) = tmand, en. En høi Embedsmand, igemed Biskoppen) har Opsyn over Midler og Stiftelser i hvert Stift g nu altid tillige er Amtmand over Stiftet. Ogsaa: Stiftsbefalings= — Stiftsbog, en. Regnskabsbog f. t, især geistlige Midler i et S. Stiftsherre, en. et tydsk Ord mherre, Canonicus. (s. Stift, 2.) rke, en. 1. en K. ved et Frøken= . d. s. s. Domkirke. Stiftskiste, e, hvori et Stifts geistlige Midler, ber, Adkomstbreve, m. m. beva= res; Stiftskasse, Stiftsarchiv. (D. Atlas. IV. 73.) Stiftsprovst, en. Provst v. en Stiftskirke, som tillige er Sognepræst, og undertiden ogsaa Herredsprovst, og som i geistlig Værdighed antages at være den næste efter Stiftets Biskop. Stiftsskriver, en. den, som fører Regnskab over de geistlige Midler og Stiftelser i et Stift.

Stifte, v. a. 1. [I. stifta. A. S. stigtan.] lægge Grund t. noget, som man vil give en bestandig Tilværelse; indrette noget m. Varighed. (jvf. anlægge, oprette.) At stifte en aarlig Fest, Høitid. At s. et Rige. At stifte et Kloster, en Skole, en Orden, et Hospital (m. Bibegreb om at give Midler t. sammes Underholdning i Fremtiden.) Ogsaa, i vidtløftigere Bemærkelse: være Aarsag til, give Oprindelse, volde, tilveiebringe (altid dog m. Begreb om en vis Varighed.) At s. Fred, Forlig imellem stridende Parter; stifte et Forbund, et Ægteskab. Han har stiftet meget Godt, meget Gavn, saavel v. sin Lære, som v. sit Levnet. At stifte (frembringe, begrunde) en Rettighed. "Den t. at stifte den paatalte Ret fornødne Form." A. Ørsted. = Stiftelse, en. 1. ud. pl. Gierningen at stifte; Oprettelse, Anlæg. 2. pl.-r. en stiftet Indretning. En lærd, velgiørende S. En S. for trængende Studenter, til Pigebørns Opdragelse. Fødselsstiftelse, Pleiestiftelse. — Stiftelsesbrev, et. Brev, Document, hvorved man stifter noget. Stiftelsesdag, en. 1. den Dag, hvorpaa en Stiftelse steer. 2. Aarsdagen, paa hvilken noget blev stiftet. — Stifter, en. pl.-e. den, som har stiftet noget, giort, oprettet en Stiftelse; ell. den, som er Aarsag, Ophavsmand t. noget. I denne Stiftelse høitideligholdes aarligen den kongelige Stifters Fødselsdag. Stifterne af denne geistlige Orden. Han var S. af dette Forbund. (s. Fredsstifter, Oprørsstifter, o. fl.) Stifterinde, en. et Fruentimmer, som opretter en Stiftelse o. d.

Stigbord, et. pl. d. s. [formodentlig af v. stige og Bord, Planke, Bræt; hvorfor den jævnlige Skrivemaade Stibord ei kan være rigtig. s. Kraft. Mechan. II. 756.] En Indretning, liig et Slags Falddør af Planker, til at drage op og lade ned, v. Renden ell. Udløbet af en Mølledam ell. en anden Vandsamling, naar man enten vil give Vandet Løb t. Hiulene, ell. stemme det.

Stige, v. n. steg, er stegen, steget. pl. stegne. (imperf. stigede i Bib. 1550 og nyere Bibel-Overs.) [I. stiga.] 1. Gaae opad ell. nedad, gaae v. Trin, enten f. at komme høiere op ell. dybere ned (som den tilføiede præp. giver tilkiende.) At stige op p. et Bierg, (jvf. bestige.) op p. en Stol, op i Sengen, ud af Sengen. At s. ned af Bierget. At stige til Hest (sætte sig t. Hest.) At stige af Hesten. At stige i Land (af

Skibet.) stige over Gierdet. 2. figurl. a.) bevæge sig opad. Fiskene stige i Vandet, stige op imod Havfladen. Falken, Ørnen stiger høiere og høiere (hæver sig.) Barometret, Thermometret er steget (ɔ: Qvægsølvet i Glasrøret.) Vandet stiger ɔ: tiltager i Mængde og Høide. At lade Tonerne stige og synke (i Musiken.) b.) tiltage, forfremmes i Værdighed, borgerlig Hæder og Anseelse. Han er stegen høit i kort Tid (saaledes: falde, om det Modsatte. s. falde, 5.) c.) tiltage i Tal, Mængde, Grad. Priserne stige. Kornet, Smørret stiger (bliver dyrere.) Klædet er steget i Priis. En stigende Lykke, Beundring, Lidenskab. = Stigen, en. ud. pl. Gierningen at stige; det, at noget stiger. — Stiger, en. Opsynsmand i Biergværker. — Stigbord, ell. Stibord, et. s. ovenfor. Stigbøile, en. En Bøile af Metal, hængende i en Rem v. Siden af Sadelen, hvori Rytteren stiger op, naar han svinger sig p. Hesten, og hvori han holder Fødderne medens han er t. Hest. Stighiul, et. det Hiul med savtakkede Tænder, der sætter Svingfiederen, ell. den saakaldte Uro i Lommeuhre i Bevægelse. Stigrem, en. Remmen, hvori Stigbøilen hænger.

Stige, en. pl.-r. [J. Stigi. A. S. Stiga; *trames*. Stigele, *scala, gradus*.] et Redskab, bestaaende af to Stænger, forenede ved Tværtræer, hvilket man sætter i en skraa Stilling op t. noget, for at stige i Veiret. (Rebstige, som er giort af Reb i St. for Træ, og som maa hænges. jvf. Reb.) At gaae, krybe op ad en S. sætte en S. til Vinduet. En Brandstige, Havestige, Stormstige o. fl. (jvf. Trappestige.) = Stigetrin, et. pl. d. s. et af Tværtræerne i en Stige.

Stigt, et. s. Stift.

Stiil, en. [Lat. stylus.] 1. ud. pl. den Maade, hvorpaa man, saavel i Henseende til Tankernes Betegning ved Ord og Talemaader, som til disses Forbindelse i Sætninger, udtrykker sig i det skriftlige Foredrag. Forfatterens Aand og Charakteer præger sig oftest i hans Stiil. At skrive en god, reen, mandig, kraftig S. En flet, vidtløftig, tung, forvirret S. Prosaisk, poetisk Stiil. Brevstiil. — fig. om Konstnere og Konstværker ɔ: Smag, Maneer, Maade, hvorpaa en Konstner udtrykker sine Ideer. Det er malet, componeret i en god, slet S. En Bygning i en reen, ædel Stiil. 2. pl. Stile. en skriftlig Udarbeidelse. En dansk, latinsk S. At giøre Stiil, rette en S. "Jeg frygter — man vores Reise tager til Stiil i Skolerne." Holb. P. Paars. — Deraf: Stiiløvelse, en. pl. -r. Øvelse i skriftlige Udarbeidelser f. Sprogets Skyld.

Stiim, en. ud. pl. [Sv. Stym. J. Stim, Bryden; Fletning.] Sammenløb af en Mængde Folk, og den Tummel, Støi, [illegible] derved voldes. (At giøre Stiim. [illegible] "Nordhvale og smaa Hvale — naar de [illegible] i Stiim." P. Claussen. (Norg. Beskr. 15[illegible] = stime, v. n. 1. har. [Sv. stimma. [illegible] stima, at brydes; at flette.] 1. giøre S[illegible] og Urolighed, støie. 2. Uden Tvivl og[illegible] giøre Sammenløb ell. Opløb, som Ele[illegible] skabet m. stimle viser. Saaledes br. det [illegible] og hos Tullin: "Hvad nytter det du hi[illegible] bundløs Afgrund stimer?" — Deraf: S[illegible] men, en. ud. pl. Støi, Urolighed af S[illegible] menløb. "Hvad er det, sagde han, [illegible] Støien og for Stimen?" Holb. P. Paa[illegible] — Stimer, en. "den, som giør Opstøie[illegible] Larm." Moth. (jvf. Stimmel, stimle.)

Stik, et. pl. d. s. [N. S. Stik, [illegible] Stich.] 1. Gierningen at stikke. [illegible] Hug og Stik. 2. Hul, som man stik[illegible] Sting, Saar, som gives m. et spidst [illegible] ben ell. Redskab. At giøre et S. me[illegible] Naal, en Syl. Han gav ham tre S[illegible] Brystet. Naalestik, Dolkestik, Kaar[illegible] Læderet holder ikke Stik (gaaer itu [illegible] Syerlingen. Deraf Talemaaden: At h[illegible] Stik ɔ: have Gyldighed, holde ud. [illegible] holder ikke S. i Længden. Beviset h[illegible] ikke Stik.) Et smukt, reent Stik, [illegible] Kobberstikkerens Arbeide (af: at [illegible] Kobber.) 3. Et Stik i Kortspil ɔ: [illegible] spillerens ell. Medspillernes Kort, so[illegible] kes. 4. et Stik kaldes t. Skibs [illegible] Maade at fastgiøre et Toug paa, saa[illegible] det let kan aabne sig og løses igien. [illegible] forskiellige Slags Stik f. E. An[illegible] halvstik, Krængestik, Løbestik, [illegible] Tømmerstik ꝛc.) 5. Formodentlig [illegible] efter det T. er Talemaaden (m. [illegible] Kiøn:) at lade i Stikken ɔ: forlade [illegible] fra, opgive. ("im Stiche lassen.") [illegible] flygtede, og lod deres Bytte i S[illegible] "I Stikken de lod deres herlige [illegible] Meislings Theokrit. Ogsaa: [illegible] Vei og lod os andre staae i S[illegible] Deels af dette Subst., deels af [illegible] maae følgende Sammensætn. udled[illegible] ambolt, en. En liden A. som [illegible] vil bruge den, stikkes i ell. [illegible] Stikblad, et (T.) en Plade ned[illegible] befæstet, t. at værne Haanden [illegible] af Fiendens Kaarde; Stikplade [illegible] plade. Stikbrev, et. pl. -e. [illegible] brief.) Brev ell. offentlig Be[illegible] af Øvrigheden om en Forbryder [illegible] se, hvori hans Person beskrives, [illegible] dring skeer t. at hæfte ham. [illegible] et. B. med langt Haandfang, [illegible] under Syge i Sengen. [illegible] Steckfluss.) Slag, Slag[illegible] dræbende Apoplexie. Stik[illegible] Slags Garn, der br. ved D[illegible] adskille den Deel af Dammen, [illegible] fiskes, fra det øvrige [illegible]

...skrift. 1828. 79.) Stikline, en. til ...: et Slags tynde, trosviis slagne Li... tykkere end Hyssing, men smekkrere end ...r Garns Line. Stikløg ell. Sætte... pl. kaldes Smaaløg, som man giem... Vinteren over p. et varmt Sted, og ...er om Foraaret. (Olussen. Landoec. ...) Stikmeisel, en. Meisel t. at stikke ...ler med. Stikpenge, pl. Penge, hvor... man bestikker ell. søger at bestikke ell. ...rkiøbe een. "Det maa erindres, at ...ikkelse og Stikpenges Modtagelse i ...elv — er en Forbrydelse." A. Ørsted. ...pille, en. egentl. et Middel t. at skaffe ...nt Liv, som man anbragte i Endetar... , i St. for Klysteer; figurl. syndige , Eroser, Gluffer. At give een Stik... r. Stikplade, en. d. s. s. Stikblad. ...th.) Stikplanke, en, pl.-r. paa Ski... kaldes en Rad Fyrreplanker, an... ...te udenbords, lidet over Vandgan... hvori Matroserne stikke Baadshagen, ...de sætte af fra, ell. holde til Skibet m. ...ersi. Stiksav, en. S. med et kort ...malt, men tykt Blad, som kan stikkes i et Hul, og bruges f. E. til at giøre udvide en Aabning. Stikspade, en. ...th; maaskee et Slags Tørvespade.) ...søm, en. pl.-me. en Søm, der stikkes, ...udsyes uden p. Tøiet ell. Læderet. (s. ...e. A. 2. a.) Stikvaaben, Stikværge, Vaaben, Kaarde, som bruges t. at stikke ; modſ. Hugvaaben.

Stik, adv. br. i det Udtryk: stik imod, imod. Vinden var stik imod.

Stikke, v. a. og n. 1. stak; stukken, ...r. pl. stukne. [A. S. stican. N. S. ...ken. Det danske Ord udtrykker saavel ...tydske stechen, som stecken.] A.

1. bringe et spidst Legeme ind i et ...t; saare m. en Spids. (det T. ste... ...) Han stak ham i Brystet m. Dolken. ...stak Dolken i Brystet p. ham. Naa... ...Sylen stikker (o: har den Egenskab, at ...e.) Bien stikker m. sin Braad. Hun stukket sig i Haanden. At s. een ihiel. ... Hul p. Noget. 2. figurl. a.) om ...llige Handlinger og Arbeider, som ud... ... v. at stikke. At stikke i Kobber, ind... ...e Figurer i Kobberplader, f. siden at af... ...ke dem (s. Kobberstik.). At s. Signeter ...al, i Steen. — At s. (slagte) et Svin. stikke til Ringen, t. Skiven (om visse ...ige Øvelser.) At stikke en Søm, s. Hiortekrave o: udsye den t. Pynt, saa... ... at alle Sting i Sømmen vise sig som ... Huller, i lige Afstand fra hverandre. At stikke i Kortspil, siges om den, som i ...llet har det høieste Kort, og derfor, med ...tage Modspillerens udspillede Kort hiem. ...har stukket, kan ikke stikke. Esset stikker ...gen (agtes høiere.) c.) volde et Slags ...nde Smerte. Solen stikker, stak mig i Ansigtet, i Øinene. Det stak mig i Si... den, i Brystet. — Jeg veed ikke hvad det stikker ham (hvad der volder hans forandrede Sindelag.) Det kunde vel stikke ham, at han slet ikke kom. "Hvad kan ei stundom unge Piger stikke?" Baggesen. 3. a.) sætte en Ting paa ell. i en anden; særdr om et langt ell. spidst Legeme, hvorpaa noget fæstes, ell. som bringes ind i en Aabning. At stikke Kaarden i Skeden, Nøglen i Nøg... lehullet. At s. en Gaas p. Spiddet. stikke en Ring p. Fingeren. s. en Pæl i Jorden. s. en Traad giennem et Naaleøie. s. en Knappenaal i Noget. At stikke noget fast m. en Naal. (det T. stecken.) b.) i vidt... løftigere Bemærkelse: bringe en Ting ind i en anden, som har en Aabning; putte. At stikke noget i Lommen; s. Haanden i Bar... men; s. noget bort. At stikke noget (hem... meligen) t. een. At s. Hovederne sammen o: giøre hemmelig Aftale. (jvf. putte.) 4. med Præpositioner og i Talemaader: At stikke af. At s. en Leir af o: mærke dens Omkreds m. Pæle. At s. Vinen af et Fad paa et andet (m. en Hæver.) At s. et Læs Hø af Vognen. (At s. Hø op o: paa Loftet, m. en Høtyv.) — At stikke efter een m. en Kaarde, et Spyd. — At s. Hul paa en Tønde, et Fad o: aabne det første Gang. At s. i Brand (tænde i Brand, stikke Ild paa.) — At s. een igiennem m. Kaarden. — At s. Kiolen op, fæste den op m. Naale. At s. en Hue, et Sæt op o: sætte i sine rette Folder. At s. Bylden op, aabne den m. en Spids. — At stikke paa noget o: fire, lade glide, give Rum. "At de skulde blive ved at stikke paa Rebet." Bagg. N. Klim. Til Skibs siges ogsaa act. at stikke Toug o: fire meer p. Ankertouget, naar man ligger f. Anker, og Kulingen tiltager. — At stikke ud. (s. udstikke, udgrave, og ovenfor stikke, A. 2. a.) At s. Øinene ud p. een. At stikke (drikke) en Flaske Viin ud. At s. en Dam ud, lade Vandet løbe ud. At stikke een ud hos en Anden o: faae den Yndest, som han havde. — At s. noget under Stolen o: fortie det. (At stikke under Stol m. een o: tie m. ham.) B. neutr. 1. være, sidde fast (m. Spidsen, Enden) i et andet Legeme, i en trang, tilsluttende Aabning; egentl. om spidse Ting; i vidtløftigere og overført Be... tydning: være fast p. et Sted. (T. stecken.) Nøglen stikker i Døren. Pilen stak endnu i Saaret. Der stak en Bolt i Hullet. At blive stikkende (siddende) i Dyndet. At stikke i Skiul. — figurl. At s. i Gield, være for... gieldet. Der stikker noget under (det har en skiult Hensigt.) Der stikker mange Penge i den Bygning (er anvendt paa.) 2. med præp. og i særegne Talemaader: At s. af o: falde i Øinene, p. en modsat, uharmonisk Maade. Dette Tørklæde stikker underlig af imod Kiolen. Hans Simpelhed stikker me...

get af imod hendes Pragt. (s. afstikkende.) At s. frem, være høiere, mere fremragende, fremstaaende, end andre omgivende Ting. (eminere.) fig. være særdeles kiendelig, mærkelig. Forfængelighed stikker frem af alle hans Handlinger. — Skibet stikker i Søen ↄ: seiler ud af Havnen. At s. i at lee, i at græde (bryde ud i Latter, i Graad. = Stikken, en. ud. pl. og Stikning, en. Gierningen at stikke.

Stikke, en. pl.-r. [Sv. Sticka. T. Stecken.] en liden, tynd Stok, en Pind. "Med intet paa Stikke, (Bindepind) m. intet p. Teen." C. Frimann. (Deraf: Pegestikke.)

Stikkelhaaret, adj. om Heste, som have graa Haar indsprængte bl. andre af en mørkere Farve.

Stikkelsbær, et. pl. d. s. [A. S. Sticcels, *aculeus*.] en i Haver almindelig, tornet Buskvært, og dens Frugt. Ribes grossularia. (T. Stachelbeere.) Busken selv kaldes ogsaa enkelt: en Stikkelsbærtorn -riis ell. -busk. — Stikkelsbærviin, en. En Drik, lig Viin, som laves af Stikkelsbær.

Stikle, v. n. 1. (har.) give spydige, bitre, nærgaaende Ord. At s. paa een. Han stiklede p. denne Sag i sin Tale. "De have nu siunget Lovsange, nu v. stiklende Vers hevnet sig p. deres Modstandere." O. Guldb. — Deraf: Stiklen, en. ud. pl.

Stikling, en. pl.-er. [af n. s. Stikke.] en liden afskaaren Green ell. Qvist, som sættes i Jorden f. at groe; en Sætteqvist. "Næst efter Træers Formerelse af Frø, er den af Stiklinger den sædvanligste." Olussen.

Stile, v. a. [af Stiil.] brugtes tilforn for: sammensætte, forfatte noget skriftligt. (At stile et Brev. Moth.) Nu derimod kun a.) (i d. Tale) for: sigte, have Hensyn til. Det var stilet p. ham. Ligeledes om en Persons Bevægelse: Han stilede lige her t. Huset. b.) henvende sin skriftlige Tiltale. Brevet var stilet til Ministeren.

Stilk, en. pl.-e. [I. Stilkr. Sv. Stjelke, Stelk.] 1. den forlængede Deel af visse Redskaber, som tiener t. Haandfang. Stilken p. en Skee, Gaffel (ellers i Alm. Skaft.) 2. den Deel af en Vært, hvorved dens Blade ell. Blomster forenes m. Stængelen ell. Grenen, Bladstilk, Blomsterstilk. — stilket, adj. som har en Stilk. stilkede Blade. — stilkes, v. n. pass. at faae Stilke. (Moth.)

Stillads, en. pl.-er. [af stille.] en Indretning, især af enkelte, sammenføiede Tømmerstokke, Bræder o. d. til at staae p. for Arbeidere, ell. til at sætte noget p. (i ældre Skrifter: en Stilling.)

Stille, adj. og adv. [A. Sax. stille. E. og T. still.] 1. som er uden Bevægelse, ell. kun har en meget ringe Grad af samme. (i første Tilfælde kun som adv.) At staae, ligge, sidde stille. At holde stille med Vognen, Hesten. Det stille Va[…]
Det stille Hav, Sydhavet[…]
uden Lyd, ell. som ei giver[…]
sig; taus. En stille Aften[…]
Uge, Passionsugen. "Rol[…]
sig t. Stilhed, som Aarsa[…]
Naar Alt er roligt om Na[…]
Alting stille." Müller. At[…]
blev med eet ganske s. i S[…]
stille! — Ligeledes om Feel[…]
Sindsbevægelser, der ikke […]
En s. Glæde, Sorg, Kiærlig[…]
(taus) Bøn. (jvf. taus.)[…]
er indvortes og udvortes rol[…]
Et stille og sædeligt Mennesk[…]
Sind lader sig ikke anfegte,[…]
Fred. Et stille Sind kan n[…]
denskab, uden at give den tilk[…]
At føre et stille Liv. Her er[…]
By. At leve stille og for sig[…]
lesidden, en. den Tilstand a[…]
blive syg af f. megen Stilles[…]
siddende, adj. v. som sidder[…]
At føre et s. Liv.) stillest[…]
som staaer stille, ikke rører sig[…]
de Vande. = Stilstand, en[…]
Tilstanden at staae stille (hvo[…]
bruges: Stillestaaen.) 2.[…]
vægelse. Der er indtraadt […]
i Værkets Gang. 3. Oph[…]
Fiendtligheder, Vaabenstilst[…]
tede en S. paa 4 Uger. — sti[…]
som ikke yttres i Tale. At […]
trykke t. noget. En s. Overeen[…]
stiltiende Beskedenhed er mac[…]
Selvroes." Basth. Stilti[…]
undertiden f. Taushed; is[…]
hvor man vil udtrykke, at[…]
han bør, fortier det, han be[…]
hed langt meer end Spot[…]
Popes Krit. v. Schierman. =[…]
ud. pl. Beskaffenheden, at v[…]
vets, Luftens, Nattens Sti[…]
i S. Han blev begravet i[…]
i al Stilhed, uden at giøre[…]
er Frihed fra Besværing; S[…]
gel af Bevægelse (særd. m.[…]
mærkelsen 1. af adj. stille.)[…]
stedse søger Arbeide og Sysl[…]
han kan ikke være i Stilhed.[…]

Stille, et. [T. die Stil[…]
Stilhed. (sielden.) "Et t[…]
Stille." Storm. (Saml.[…]
"Stormen, som brød alle[…]
Stille." Hertz. "Dagens La[…]
tens Stille." S. Blicher.

1. Stille, v. a. 1. [T. sti[…]
la.] 1. standse. At stille […]
br. dog det danske standse.)[…]
som er i Bevægelse, i Oprør,[…]
rolige; tilfredsstille. At s. […]
(lindre) Smerterne. At […]
Tørsten. "De Stikke, hvo[…]

Frygt, og søger at grundfæste sit
Guldb. "At alle mine Saar en-
ke læges, alle mine Savn engang
Mynster. — stilles, v. n. pass.
Stormen, Uveiret stilles. Tum-
Opløbet stilledes snart. (i Søspro-
: Vinden stiller af, det stiller af,
&c.)
lle, v. a. 1. [T. stellen.] 1. brin-
. at staae, bringe det i en staaende
it. sætte i en vis Orden. At stille
n, i et Vindue, s. sig i Veien f. een.
t, Soldater i Orden, i en Række.
e. Om Ting br. i Dansken oftere
. ogsaa lægge. "Man stiller det,
taae; og kan det ikke, saa stilles det
get." J. Smidth.) — fig. at stille
ds. s. tilfredsstille. At s. et Uhr
Viseren p. det rette Timetal. At
e) Kanonerne. (jvf. ogsaa forestille,
, indstille.) 2. bringe een t. at
rsonlig tilstede ell. paa rede Haand.
Soldater. Denne Provinds maa s.
Mand. At stille een i en andens
(Ordet er af nyere Brug. Bibelen
) har som oftest stikke, ell. et andet
hvor nyere Overs. have stille. jvf.
le.) = Stillebøile, en. Bøile og
ning p. en Plov, hvorved den kan
til at lade Jernene gaae meer ell.
dybt i Jorden. (Ny Landoec. Tid.
.) Stillekile, en. Kile, hvorved
: E. en Kanon) stilles, bringes i en
ling, et vist Leie. Stillepind, en.
ved noget holdes oppe, og derved
en vis Maade; f. E. Stillepind i
n, i en Fælde, e. d. Stilleskrue,
e, hvorved et Instrument s. E.
lere ell. lavere. (J. Kraft.) Stil-
et, d. s. s. Stillads.
ng, en. pl. -er. [af v. stille.] 1.
en at stille. 2. det v. Bevægelse
te Leie, som Delene i et levende
egeme have (særd. om Mennesker, og
staaende.) At staae, sidde i en vis
En smuk, naturlig, upassende, be-
At forandre sin S. Stillingen,
eren har givet denne Hest, er ikke
3. Maaden, hvorpaa flere Gjen-
een Art, ell. betragtede under eet,
e; eller "Indbegreb af de (især
nærværende) Forhold, hvori noget
ndre Gjenstande." (Müller.) Pla-
S. Hærens Stilling. Ordet
saavel p. enkelte Mennesker, som
amfund; og derved tages Hensyn
. hvad der er p. en vis Tid, men
hvad der kan ventes. Et Lands
kan være blomstrende, dets For-
nskelig, men dets Stilling slet,
ge Fiender pludselig true." Müller.
g, en. pl.-er. i ældre Skrifter fo-
dette Ord jævnlig i en fra de
ovenanførte forskjellig Bemærkelse, for det nu mere brugelige Stillads. At reise en Stilling, føre en Stilling op.

Stillits, en. pl.-er. En Fugl af Spurvenes Classe. Fringilla.

Stimand, en. s. under Sti.

Stime, v. n. s. under Stiim.

Stimle, v. n. 1. har. [af Stiim. J. stimla. forkne.] samle sig i Hob, i Klynge. (om levende Væsener, og mest om Mennesker.) At stimle sammen. Mængden stimlede omkring ham. "Nu stimler hele Byen til." Fr. Guldb. — (Ogsaa, men sjeldnere n. pass. stimles. Folk begyndte at stimles. Moth. "Alt stimledes de ældste Aser i Kreds omkring mig." Evald. — Stimlen, en. ub. pl. det, at stimle, at stimle sammen.

1. Stimmel, en. pl. Stimle. Sammenløb i Flok, en samlet Mængde, stor Forsamling.

2. Stimmel, en. Randen ell. Ringen p. et Sold. (s. dette Ord.) Moth. (Egentlig Jydsk.)

Stind, adj. [Isl. stinnr.] stiv, stram. (forældet.) Deraf: stinde, stivne, og Stindhed. (Moth.)

Sting, et. pl. d. s. [Isl. Stingr. A. S. Stincg.] d. s. s. Stik; men denne Form er forældet, og br. nu sjelden, uden om en indvortes, heftig og stikkende Smerte, især i Siden ell. i Brystet, under Brystbetændelse. (Sidesting. Pleuritis.) At have, at faae et Sting. (jvf. Hold.)

Stinge, v. a. stingede, stak; stungen, stungne. d. s. s. stikke; forældet Form. (J. stinga. A. S. *stingan.*)

Stinke, v. n. stank; har stinket. give ond Lugt fra sig; lugte ilde. (T. stinken, som oprindeligen har bemærket: lugte; ligesom A. S. stincan.) s. Stank. — Stinkdyr, et. Et americansk Dyr, som, naar det forfølges, giver en utaalelig ond Lugt fra sig. (Mustela putida, mephitis.)

Stipendium, et. pl. Stipendier. et lat. Ord, der br. til at betegne den offentlige Understøttelse, som gives Studerende, enten i Skolen, v. Universitetet ell. til at reise for. (Reisestipendium.)

Stirre, v. n. 1. har. [Sv. stirra. J. stara.] see paa, betragte m. ufravendte, ubevægelige Øine. "En Pige saae ham sidde v. Ilden, og stirrede paa ham." Luc. 22. 56. Et stirrende Blik. "Som Barnet stirrer op mod Solens Ild, og blendes, og dog mere stirre vil." Rein. — Deraf: Stirren, en. ub. pl. "Han staaer Fare f. at overse mig v. alt f. stærk Stirren." Rahb.

Stiv, adj. [J. styfr. A. S. stife.] 1. som ei lader sig bøie, ubøielig, ell. vanskelig at bøie; (enten efter sin Natur, ell. ved en tilfældig Beskaffenhed.) Denne Stok, dette Fiskebeen er ikke stivt nok. Stive Støvler; stivt Papir. Fingrene ere stive af Kulde.

At være s. i Lemmerne. At have en s. Arm. — En stiv Seiler (om Skibe; det modsatte af rank. s. dette O.) "At Skibene, han byggede vare stive i Kuling." Malling. — Ogsaa om bløde Legemer, der størkne. Smørret bliver stivt i Kulden. Deien er ikke stiv nok. (modsat lind.) 2. figurl. a.) om Legemets Bevægelser og Stillinger: tvungen, ikke nok bøielig. Hun er saa s. som en Trædukke. En stiv Stilling, Bøining. At gaae stivt. b.) som ikke let lader sig bringe fra en Mening, et Forsæt; egensindig, stivsindet, ubøielig. "En stiv Mand lader sig ikke bøie; en trodsig Mand ikke tvinge; en modvillig Mand ikke bevæge; en fortrædeн Mand ikke behandle." Sporon. c.) om Adfærd, Maneer og Omgang: som holder strengt v. visse Former, v. det Ceremonielle, og derfor mangler Frihed i Talen, Liv i Udtrykket. At være s. i Omgang. Stive Selskaber. En stiv og fornem Tone. d.) At see stivt p. een ɔ: længe og lige i Ansigtet. e.) i dagl. Tale for: rigelig, lang, betydelig; ell. til at betegne, enten noget over den angivne Mængde, ell. en høi, temmelig høi Grad. Jeg maatte vente en stiv Time. Der er en stiv Miil t. Byen. Det er en stiv Priis, han forlanger. "Den varer, naar man regner stivt, t. Parret bliver gift." S. Blicher. = stivarmet, stivbenet, adj. som v. Sygdom ell. udvortes Skade har faaet en Arm, et Been, han ei kan bøie. stivfrossen, adj. som af Frost er bleven s. ell. som er frossen stiv. stivhaaret, adj. som har stivt, børstet Haar. stivhalset, adj. som ikke, ell. kun m. Vanskelighed kan bøie Halsen. stivmundet, adj. som ikke let lystrer Tøile og Bidsel, (om Heste) haardmundet. (modſ. blødmundet.) stivnakket, adj. d. s. s. stivhalset. stivsindet, adj. d. s. s. stiv, 2 b. = Stivhed, en. Beskaffenheden at være stiv; saavel egentl. som figurl. "Haverne, som før vare unaturlige f. deres Stivhed, ere nu stive af alt f. megen Natur." Rahbek.

Stive, v. a. 1. giøre stiv. At stive vasket Linned. At s. et Huus, et Plankeværk ɔ: sætte Stivere til; ogsaa: at stive det af. (s. afstive.) = Stiver, en. pl. -e. Støtte ell. Pæl, hvormed noget stives. At sætte Stivere t. et Plankeværk. (A. S. Stipere.) Stivning, en. Gierningen at stive. = Stivebiælke, en. B. hvormed noget stives ell. afstives. (s. Stiver.)

Stivelse, en. ud. pl. [af stiv og stive.] det, hvormed noget giøres stivt; særd. en Grød, kogt af fiint Meel, ell. Kornets meelede Bestanddeel, (Kraftmeel) hvormed vasket Tøi stives; ell. dette Meel selv, inden det koges. (Deraf: Stivelseklister, en. Klister, som koges af S. Stivelsemeel, et. Meel af knuset S. Stivelseværk, et. Sted hvor S. laves; Stivelsefabrik.)

Stivfader, Stivforældre, Stivmo[illegible] &c. s. under Stif.

Stivne, v. n. 1. (er.) blive stiv. [illegible] stivne af Kulde.

Stiæle, v. a. stial; stiaalen, stiaalet, [illegible] stiaalne. [J. stela. A. S. stælan.] [illegible] hemmeligen og uden personlig Vold berøve[illegible] Anden hans Eiendom. (s. rane, røve.) [illegible] stiæle noget fra een (bestiæle een.) Sva[illegible] er stiaalet bort (fra Stedet, hvor den [illegible] At s. som en Ravn. Stiaalne Koster, [illegible] vekoster. 2. den, maaskee oprindelige [illegible] mærkelse: at giøre noget hemmeligen, [illegible] mærkt, har Ordet beholdt i de Talemaad[illegible] at stiæle sig bort af Selskabet, ud af B[illegible] stiæle sig ind i Huset v. Natterid. At [illegible] sig til at giøre noget ɔ: giøre det ubemæ[illegible] af alle. = Stiælelyst, en. Lyst, Tilbøie[illegible] hed t. at stiæle; Tyvagtighed. (B[illegible] Stiæler, en. den, som stiæler, en Tyv [illegible] kun i Ordsproget: Hæleren er saa god [illegible] Stiæleren.

Stob, et. pl. d. s. [Isl. Staup. [illegible] Steap.] et Driktekar, Bæger, som er [illegible] bredt f. oven og for neden. (Moth.) [illegible] det. 2. et Maal p. to Potter. ([illegible] Stobkande, en. K. som holder to [illegible]

Stod, et. pl. d. s. en Flok af 12 [illegible] ell. egentl. af 12 Hopper. [J. Stód. [illegible] Stood. jvf. Jydske L. III. 48.] = [illegible] fold, en. Fold, Indelukke t. Heste. [illegible] (A. S. Stod-fold.) Stodhave, en. [illegible] net Mark t. Heste, Stutterivang. ([illegible] gaard.) Stodhest, Stodhingst, [illegible] Hingst, som bruges t. Bedækning, [illegible] naar den holdes v. et Stutteri. ([illegible] Stod-hors.) Stodhoppe, en. [illegible] Føl tillægges; Folhoppe. (Moth. [illegible] Stodmyra.) Stodmester, en. den [illegible] tager vare p. Hestene i et Stod [illegible] teri.) Moth. I St. for dette [illegible] det halvtydske Stutmester indført [illegible] D. og Stutteri.)

Stodder, en. pl. -e. [af Stod [illegible] Hielp, Understøttelse.] den, [illegible] tig, at han ikke selv kan underholde [illegible] maa bede om Almisse; en Bigger [illegible] er en S. siges i d. Tale om den, [illegible] get fattig, om han just ikke tigger.) [illegible] deragtig, adj. som passer sig f. en S. [illegible] meget fattig. Stodderfoged, en. [illegible] forn en Betient, der i Byerne skulde [illegible] Stoddere og Løsgængere, f. at [illegible] Byen ell. sætte dem t. Arbeide; [illegible] Stodderkonge kaldet. Stodder[illegible] Stodderes Omvanken f. at tigge. [illegible] Alt, saa glipper ikke Stodder[illegible] gaae S. Stodderhovmod, [illegible] enet m. Fattigdom. Stodder[illegible] Tiggerpose. Stodderstads, en. [illegible] skal være Stads, og er dog fattig [illegible] Stodderstav, en. Stodderens [illegible] gribe t. Stodderstaven, give [illegible]

…krøne, et. Stodderes Møde, For… Moth.)

…et. 1. det, hvoraf noget bliver …live til; Materie, Æmne; Aar… …dning. Stoffet t. dette Sørge… …et af Historien. At give S. til Eftertanke. (N. S. Stoff.) 2. …er (om flere Arter.) et Slags tykt, …i, især saadant, hvori Blomster, … d. ere indvævede. Silkestof, …tof, blommet S. (Fr. étoffe. …ff. — Stof m. indvævede Guld… …ldtes Gyldenstykke, som maaskee …jen er samme Ord.)

…en. pl. Stokke. [J. Stockr. T. … 1. et nogenlunde langt, rundag… …ne. Denne Bemærkelse forekom… …killige Tilfælde, hvori dette Ord, …s os, bruges; f. E. Kaalstok … …n Kaalplante m. høi og tyk Stæn… …instok, et Viintræ. En Mangle… …llestok. En Sengestok, Senge… …l. Sengefiæl. Moth.) Tingstok, Stokkemænd.) Tømmerstok, et …t Stykke Tømmer, en Biælke. …s over Stokken (f. at faae Bank; …brugelig Skolestraf.) En Skiel… …ielpæl. (Moth.) 2. en Stav af … Længde og Tykkelse; en Kiep; …stok. (Man tænker sig v. Stok, …Brug, noget mere pynteligt, end v. …Man henter sig en Kiep i Skoven; …r sig en Stok i Isenboden. — Der …a kun Stokkeknappe; thi hvo som … en Knap p. sin Kiep, giør den …k." Müller.) En Ladestok. En …. (jvf. Stang, Stage, Stav.) At …stok. 3. en Træblok, en lang …klods, t. at aabne og lukke, hvori …n sluttede Forbrydere m. Benene. …een i Stokken. (heraf: Stok… …okmester, o. fl.) 4. Paa en egen …det (efter det T.) t. at forstærke …en af nogle Adj. hvormed det for… …a.) stokblind, adj. aldeles blind. …Moth.) s. steendød. stokdøv, …e døv. — Stokfisk, en. Fisk af …ten, som fanges i de nordlige …som, opskaarne, rensede og flække… …res p. Stænger uden at være sal… Stokhamp, en. kaldes Hampens …te. Olussen. (Landoec. 241.) s. …p. Stokhuus, et. Fængsel for …ere, som enten p. Livstid, ell. …ar ere dømte t. at arbeide i Jern. …, en. d. s. s. Bysvend. (Moth.) …r, en. den, som tager Vare p. …i et Stokhuus, Fangefoged. …e, en. Nellike, som i Haver opel… …des t. en Stok. Stoksax, en. …ar (f. Ex. til at skære Blik) hvis … ubevægelig og fæstet t. en Træ… …okværk, et. Samlingen af de Væ…relser i et Huus, som ere byggede p. eet Biælkelag, hvis Gulv og Loft ligge i een Linie. (Dette tydske Ord er i nyere Tider af Nogle (bl. a. O. Guldberg og Baggesen) brugt f. det danske, forældede Loft og det fr. Etage.) Hos Guldb. er pl. uforandret: "Husene bestode undertiden af to Stokværk." V. Hist. I. 454. — b.) Stokkebaand, et. Baand, som bindes i en Spadserestok, f. ei at tabe den af Haanden. Stokkedrev, et. Drev i et Mølleværk, som bestaaer af to Skiver, forenede v. Stokke, der virke som Tænder. Stokkeknap, en. Knap oventil p. en Stok. (s. No. 2.) Stokkemand, en. En af de fire (tilforn otte) Mænd, der som Vidner (tilforn som Bisiddere) i Retten ere tilstede p. Tinget, saalænge Retten holdes; Tinghører, Tingmand. Stokkeprygl, pl. Bank, Prygl af en Stok.

Stokke, v. a. 1. i Sømandssproget: at stokke Ankeret ɔ: at sætte Ankerstokken p. dens Plads om Læggen af Ankeret, og surre den fast.

Stol, en. pl. -e. [J. Stóll. A. S. Stol.] 1. Et Redskab t. at sidde paa, bestaaende af et Sæde, hvilende p. Been, og forsynet m. Rygstød; sædvanlig kun indrettet t. een Person; (jvf. Bænk, og Skammel.) En Armstol, Lænestol. — uegentl. En Stol, lukket Stol i Kirken ɔ: et aflukket Sted m. Sæde f. Flere, som bivaane Gudstienesten. At stikke under Stolen. (s. stikke, A. 4.) At gaae t. Stols, giøre sit Behov. (s. Natstol.) 2. uegentlig: Stolen p. en Fiolin, et Stykke Træ, hvorover Strængene spændes. En Bogstol, Nodestol, t. at lægge Bøger, Noder opslaaede. Klokkestol, Træværk, hvori Klokker hænge. 3. figurl. En Bispestol, et Bispeembede. Kongestol, Throne. Tagstol. 4. Stolen, kaldes den spiselige Frugtbund p. Artiskokker. = Stolebetræk, et. Overtræk p. Stolesædet ell. Stolehyndet. Stolebrev, et. Fæstebrev p. en Stol ell. et Stolestade i en Kirke, udstedt t. Leieren af Kirkens Værge ell. Eier. Stolehynde, et. udstoppet, løst Hynde, som lægges p. Stolesædet. Stolemager ell. Stolmager, en. den, som forfærdiger Stole, og andet lignende Snedkerarbeide. Stolestade, et. Rettighed t. Sæde i en Kirkestol. (Stolestadepenge, aarlig Betaling derfor.) Stolesæde, et. den Deel af Stolen, man sidder paa, og som enten er løs ell. fast. = Stolgang, en. Handlingen at gaae t. Stols; Laxeren. "Bøger, der virke Brækning, Søvn og Stolgang hos Læserne." Baag. N. Klim.

Stole, v. n. 1. har. [J. stóla.] sætte sin Lid til, forlade sig paa. At stole paa een; s. paa eens Løfte. "Forgiæves stoler hiin p. sine Kræfter; forgiæves denne paa de unge Aar." Evald.

Stolpe, en. pl.-r. [J. Stólpi. H. Stolpe.] en tyk Træstok, der bruges t. Støtte under noget. Stolpe br. altid om lodret opreiste Tømmerstokke; Bialke om de liggende; Stiver om de skraae. = **Stolpebod**, en. en Bod, et lidet Huus, opreist over Jorden p. Stolper. I Norge: et Stolpebuur. **Stolpefod**, en. den underste Deel af en S. **Stolpeseng**, en. Seng m. Stolper og Himmel; Standerseng. **Stolpespiger**, et. pl.-spigre. svære Spigre t. at slaae i Stolper. **Stolpeværk**, et. en Samling af opreiste Stolper. Stolpeværket i et Huus.

Stolpe, v. n. 1. har. sætte Stolper, reise Stolper. At s. under et Huus. (Moth.)

Stolt, adj. [J. stoltr.] 1. som er sig sit Værd, sine Fortrin ell. Fuldkommenheder bevidst, og som tillige selv vurderer dem høit, og lægger disse Følelser f. Dagen. (modს. ydmyg, beskeden.) At være s. af sin Lærdom, Fødsel, Rang. "Et Menneske kan være stolt af Penge, Rang og Magt, f. saavidt som han mener, at disse Fortrin give ham Vigtighed i Samfundet." Lykken har giort ham stolt. En stolt Adfærd, Opførsel. At tage stolt imod een. En s. og kold Høflighed. — Ofte ogsaa i god ell. mildere Betydning om grundet Bevidsthed af eget Værd, om en Følelse af egne virkelige Fortienester, som vi billige. Han kan være stolt af denne Søn. Jeg er stolt af en saadan Mands Agtelse. — Den Stolte sætter høi, stundom alt f. høi Priis p. egne, virkelige Fuldkommenheder; den Indbildske er stolt af det, som ingen sand Værdi har; den Forfængelige vil vise de, tidt ubetydelige, Fuldkommenheder ell. Fortienester, han har ell. mener at have. Den Stolte og den Indbildske have derfor ofte nok i deres eget Bifald; den Forfængelige er ikke lykkelig uden Andres. (jvf. indbildsk.) 2. sieldnere (og oftest i d. Tale) br. dette Ord om noget, der vækker Opmærksomhed, og vinder Bifald, ell. for: udmærket, fortrinlig, fuldkommen i sit Slags. En stolt Bedrift. Et stolt Foretagende. — Men især om udvortes Anseelse; prægtig. En s. Hest. Et stolt Skib. En Kronhiort er et stolt Dyr. Det var en stolt Klædning, Du har faaet dig. = **Stolthed**, en. ud. pl. den Egenskab, at være stolt (1), og dens udvortes Yttring. (jvf. Indbildskhed, Hovmod.) "Stolthed beroer p. Sammenligning; thi t. Stolthed hører at sætte Priis p. sig selv p. Grund af Fortrin, man fremfor Andre troer at besidde. — Der gives aldrig nogen ædel Indbildskhed; men der gives en ædel Stolthed." P. E. Müller.

Stoppe, v. a. 1. [A. S. stoppan. Isl. stappa.] 1. bringe noget (især noget blødt, bøieligt) giennem en Aabning ind i et andet Legeme, saaledes at dette derved ganske ell. tildeels udfyldes. At i en Pose, Sæk. At s. Fieder i e At stoppe ned, s. omkring noge med Hø) at s. til (hvor der er a tilstoppe). At stoppe ud (s. udstop stoppe sig ud, giøre sig tykkere v. F for Klæderne. — 2. fylde et Lege stoppe noget deri. At stoppe sine m. Hø. At s. en Sæk fuld m. Ha s. en Pibe (m. Tobak.) fig. At s. p. een, bringe ham t. Taushed. stoppe Kalkuner, Gæs, &c. fede de Dei, som stoppes dem ned i Halsen. ogsaa: At s. sig ɔ: fylde sig m. f Mad. 4. At stoppe et Hul i Tøi ningsstykker ɔ: udfylde det v. Tra syes korsviis derover. At stoppe S (ɔ: Huller i Strømper.) 5. standse noget, som er i Gang, i Bevægelse stoppen. E. to stop.) At Toug. (t. Skibs.) At stoppe ee et Skib i Farten. — Fødemidler, dre den naturlige Aabning, siges: (binde, give Bindsel.) jvf. forst **Stopning**, en. pl.-er. Handlinge pe. — **Stoppedei**, en. ud. pl. hvo derkræ stoppes. **Stoppegarn**, ell. Traad, som br. til at stoppe (med. **Stoppekone**, en. K. som sig m. at stoppe og bøde Strømper der. **Stoppenaal**, en. grov Sy bruges t. Stopning.

Stor, adj. større, størst. [A. Egentlig: a.) absol. t. a Rummets Udstrækning, saavel i som t. Siderne; fornemmelig d Tilfælde. Hvor stort (høit) er det Han er større (høiere) end Brode det er 100 Quadratmile stort. har en forholdsviis betydelig Ud indtager et betydeligt Rum. (mod En stor (høi) Mand. Haven er s ikke stor. Et stort (vidtløftig Bierg, Land. "Et stort (rumme kan være lavt." L. Heiberg. Taa (i Modsætn. t. de øvrige, Skoen er s. stor (for vid.) At (lange) Skridt. B. uegentl. a.) om sandselige Gienstande. Baade Store og Smaa (Børn.) (halvvoxne) Dreng kan endnu lege. bestaaer af mange, talrig. En de, Familie. Et stort Følge, Forraad. At vinde, fortiene stor Penge. Den store Hob, Mængd len. Den største Deel af noget (ell. de fleste af.) b.) om Grad, hed, Fortrinlighed i Egenskaber fenheder. 1. betydelig i Qualitet, en høi Grad af indvortes (intens En stor Glæde, Sorg, Smerte Forskrækkelse. Han led stor S s. Bekostning. En stor (stærk) K

ykke, Ulykke, Lighed, Ulighed,), Uforsigtighed. Store Dyder, La= in er en stor Digter, Konstner, Kla= r, Lovkyndig, o. s. v. En stor Alm. den som besidder meget ud= Sicelecvner.) "Stor af ærefulde kun liden af dig selv." Storm. Hiertet, der adler Tænkemaaden; imod Forstand, Klogskab, ofte blot Fortrin ere nok t. at giøre Folk . Heiberg. Store Ord ɔ: Pralen. store Ord (være stortalende.) Han det store Ord i alle Selskaber ɔ: vil , som taler mest, som vil giøre sin trinlig gieldende. — Sprogbrugen n lære de Tilfælde, hvor stor ei kan ; men stærk, ell. andre Udtryk Stedet. (f. E. en stærk, ikke stor, stærkt Lys, Skin; men en stor ; En stærk, heftig Forkølelse, Tand= s. f.) — adv. stort br. i nogle Til= : meget. Jeg bryder mig ikke stort Det agter han ikke stort. At slaae , leve prægtigt, kostbart. 2. vig= ydende i sine Virkninger, Følger, Et stort Foretagende. En stor (op= anke. Store Handlinger, Planer. er neppe noget Stort af ham. At r paa noget, giøre sig til, være af. 3. fortrinlig, udmærket, op= er Andre, ypperlig, enten i Hen= udvortes Stand og Stilling, ell. ortes Egenskaber. (jvf. høi, 3.) kaldes ogsaa det, som iblandt Ting e Slags udmærker sig v. andre ell. enskaber." L. Heiberg. Store Her= de Store, (Fornemme.) Den store me Verden.) En s. Siæl. Store udmærkede) Mænd. (s. ovenfor.) sig stor i Modgang. = Storhed, pl. den Egenskab, at være stor. Subst. br. næsten kun i den figurl. else, om det, som er indvortes stort; r begge Begreber forbindes. Siæ= Legemets, den aandelige og legem= rhed. Siælsstorhed, Aandsstor= Storheden i en Handling. "Et falskt om Storhed og Vælde har forledet Første fra at blive virkelig stor." rg. Guds uendelige S. 2. Og= d. for: Betydenhed, Ypperlighed, d, Fortrinlighed. Fra det høieste kiennelig Storhed, t. den dybeste else. "Hvem er du liig i din Stor= Du som var saadan i Ære og Stor= dt Edens Træer." Ezech. 31, 2. 18. hed, i Bib. af 1550.) = Størrel= l. (ud. pl.) 1. legemlig Udstræk= Høide, Vidde, Omfang) Optagen ret, og Quantiteten af denne Ud= ; legemlig (extensiv) Storhed. Befolkning svarer ikke t. dets S. af Kæmpestørrelse. At maale et

Skibs Størrelse. 2. Quantitet i Grad, indvortes (intensiv) Storhed. Efter Evner= nes Størrelse. At bestemme Størrelsen af en Kraft. II. (pl. Størrelser.) i Mathema= tiken: en delelig Gienstand, betragtet som Eenhed, en Gienstand, der lader sig formind= ske og formere ell. forstørre. = Storadmiral, en. den øverste Befalingsmand til Søes, ved Sømagten. storagtig, adj. som ytrer en daarlig, ubeføiet Stolthed ell. Indbildsthed; især grundet p. høiere Stand ell. Formue, i sin Opførsel mod Andre. Den Ringe, som ophøies, den Fattige, som med eet faaer Rigdom, blive tidt storagtige. "Stor= agtig i hans Gang, og prægtig i hans Klæ= der." Helt. Deraf: Storagtighed, en. ud. pl. "Den Opførsel, som i Hverdagsli= vet røber Ringeagt f. Andre p. Grund af egen Storhed, kaldes Storagtighed." Mül= ler. (jvf. Hoffærdighed.) — storbrystet, adj. som har store Bryster, fuldbarmet. (Moth.) Stordaad, en. En stor, meget udmærket Handling. [Det t. Großthat.] "Naar han i Stordaad kun sin Manddom viser." Ingem. (Sorte Ridd. 120.) Stor= fyrste, en. Titel f. en Regent, der sættes over Hertug og Storhertug. (tilforn de russiske Zarers Titel.) Storfyrstendom= me, et. En Storfyrstes Land. Storfyr= stendømmet Finland. Storhav, et. poet. Verdenshav, Ocean. "Et Storhav sig om Kloden vælted." Foersom. Storherre, en. den tyrkiske Keisers Titel. Storhertug, en. Titel f. en regierende Fyrste, der sættes over Hertug. Storhertugen af Toscana. Storhertugdømme, et. en Storhertugs Land. storhiertet, adj. storsindet, høisin= det. (Moth.) storknoglet, adj. som har store, meget udstaaende Knogler. Stor= kors, en. Titel f. dem, som have en høi (sædvanlig den høieste) Grad af en Ridder= orden. storladen, adj. storagtig, hovmo= dig. (Moth.) storlemmet, adj. førlemmet. (Moth.) Storluge, en. den største Luge p. et Skib. (Baggesens Labyr. I. 36.) Stormand, et. pl. Stormænd. en fornem Mand, Magnat. (optaget i nyere Tider; skiøndt ikke almindeligt.) "Thi mellem Stormanden og den store Mand er der uneg= telig Forskiel." Rahbek. "Ei sukker jeg mig Stormands Herlighed." F. Guldb. "Tu= sendes Fryd er i Stormandens Gunst." P. A. Heiberg. Stormast, en. den mellem= ste og største Skibsmast. Stormester, en. Titel, som Formænd i nogle geistlige og Ridderordener føre, og som Frimurerne bruge. stormodig, adj. som har et stort Sind, er hævet over lavere Synsmaa= der og Begieringer; høimodig, høisindet. P. Eliæ. magnanimus. Moth. [Sporon har en anden, neppe ret grundet Forklaring, hvorefter stormodig kun skulde bemærke den, der ikkun tragtede efter at vinde et Navn, ell.

at giøre Opsigt. Efter Sporon "søger den Stormodige kun det Ualmindelige, den Høimodige det Ypperlige; den Ædelmodige det Gode og Tækkelige." Uden Tvivl er dog stormodig dannet efter det lat. magnanimus; skiøndt det hos Ældre ogsaa findes i mindre fordeelagtig Betydn. "Man forundrer sig over den, som er stormodig, og holder dem i Ære, som ere dumdristige." B. Thott. II. 103.] — Heraf: Stormodighed, en. ud. pl. (Grundtvig.) stormundet, adj. som har en stor Mund. (Moth.) stormægtig, adj. høimægtig, meget mægtig. (en Titel, som gives Konger.) stornæset, adj. som har en stor Næse. storpralende, adj. v. som praler, brouter meget. (Holberg.) Storpraler, en. den, som i høi Grad er en Praler. (Storskryder. Moth.) storraadig, adj. som har et stærkt, mandigt Sind; som ikke fattes Raad og Mod. (Vedels Saxo. 314.) Storseil, et. det nederste og største Seil p. Stormasten. storsindet, adj. d. s. s. storhiertet. (Moth.) Storstue, en. den største, anseeligste Stue i et Huus ell. Stokværk; Sal. stortalende, adj. som giør mange og store Ord; broutende. "Stortalende er den, som v. Ord vil giøre sin Vigtighed gieldende, og derfor gierne lader Andre høre om sine Penge, sin Indflydelse, sit Mod, sine Bedrifter." P. E. Müller. Heraf: Stortalenhed, en. ud. pl. "Uagtet Stortalenhed forudsætter Stolthed, gives der visse Arter af Stolthed, hvilke ikke føre det store Ord." Müller. Stortaler, en. den, som er stortalende; en Brouter, Praler. "Og hvad vinder denne Stortaler m. al sin Selvroes?" Bastholm. Stortarm, en. den største Tarm hos Mennesket og Pattedyrene. Colum. Storting, et. i Norge: Forsamling af Folkets Repræsentanter; Rigsforsamling. stortoppet, adj. som har en stor Top. stortærende, adj. som spiser meget. (Moth.) Storværk, et. d. s. s. Stordaad; ell. et i høi Grad udmærket Værk. (Engelstoft om Qvindek. 74.) "Dette Storværk i den Eviges Alskabning." T. Rothe. storøiet, adj. som har store Øine.

Storhed, en. s. ovenfor under stor.

Stork, en. pl. -e. [J. Storkr. A. S. Storc.] en bekiendt Trækfugl. — Storkenæb, et. 1. Storkens Næb. 2. en Plante. Geranium cicutarium. Storkerede, en. Storkens Rede. Storkeunge, en. pl. -r. en ung Stork, Storkens Unge.

Storlig, storligen, adv. [af stor.] i høi Grad, høiligen. "Han skal storligen ophøie sig i sit Hierte." Danm. 8. 25. (Storlighed, for: Størrelse. B. Thott. II. 124.)

Storm, en. pl. -e. [A. S. Storm, Stearm. Isl. Stormr.] 1. en stærk, voldsom Vind. (s. Orkan, Uveir.) Der reiste sig en Storm. Stormen begynder at lægge sig. — fig. Lidenskabernes Storme. Storm tilforn har været brug[...] Tummel, og særd. Strid, Stri[...] (s. Stormklokke) saaledes bemærk[...] nu: voldsomt Angreb f. med Mag[...] ge ind i et befæstet Sted. At [...] Fæstning med S. afslaae en Stor[...] han fornam, at Stormen var [...] Hvitfeldt. At løbe Storm, [...] Stormskridt.) — Stormbro, en. [...] kastes over Graven om en Fæst[...] vil storme. (i forr. Tider: en Bro [...] fra Stormtaarne lod falde ned p. [...] muren.) Stormbuk, en. s. Mur[...] Stormbyge, en. En Regnbyge, [...] mer m. en Storm. Stormd[...] Dag, da det stormer; en storm[...] Stormfugl, en. et Slags Havfu[...] alle findes længst fra Land, og [...] melse t. et Skib bebuder Uveir. P[...] stormfuld, adj. som medfører [...] En s. Aarstid. stormfyldt, adj[...] opfyldt af Stormen. "Mellem [...] Kyster spændtes den ud som et [...] Seil." Hertz. Stormhage, en. [...] en Hage i Enden, som bruges [...] stormer en Fæstning. (jvf. Br[...] Stormhat, Stormhue, en. kald[...] et Slags Hielm, der var uden H[...] Stormhav, en. et af Storm opr[...] fuldt Hav. — fig. "De blinde St[...] dommens Stormhav." Baggesen. [...] hul, en. Aabning som skydes i [...] Muren om en Fæstning, f. at [...] Storm. At skyde Stormhul. [...] Stormhviin, et. Stormens hvi[...] "Stormhvinet mellem Stammer[...] han m. Lyst." Øhlenschl. St[...] vel, en. En stærk Hvirvelvind. [...] Homer.) Stormklokke, en. K[...] Ringen man giver Tegn t. at [...] byggerne i en Stad ell. Egn; [...] en angribende Fiende; ell. som f[...] farlig Ildsvaade. Stormløb, [...] ningen at løbe S. Stormpæl, [...] m. opstaaende Spids, der sættes [...] anden i Volde og Skandser, f. at [...] stormende Fiende; Pallisader. [...] redskaber, pl. som bruges naar [...] mer. stormrig, adj. stormfuld[...] gik bort i de stormrige Nætter." [...] stormrørt, adj. v. oprørt af St[...] stormrørt Hav og rolig Kildes [...] Guldb. Stormskridt, et. [...] Skridt, hvori angribende Soldat[...] sig fremad i sluttede Rækker. [...] en. En Sky, der bebuder ell. [...] Storm. (C. Frimann.) Storm[...] Stiger, som lægges t. Muren [...] om en Fæstning, der stormes. [...] et. En fordum brugelig Maskin[...] Tag, hvorunder de Beleirende [...] mod Fæstningen. (Et andet [...]

f denne Art, byggede som Taar-
Stormtaarn.) Stormtrom-
ommeslag, i samme Diemed, som
ens Ringen; (Alarmtromme) ell.
rigsfolk føres t. en Storm. "J
ers og Stormtrommers Bul-
resen. Stormtøi, et. Storm-
D. Bibel.) Stormveir, et. V.
rer Storm; Uveir. Storm-
eftig, voldsom Vind.
v. n. 1. har. 1. [af Storm 1.]
t stærkt, blæse m. en Storm.
r, har stormet i nogle Dage.
, v. n. og a. 1. [af Storm, 2.]
løbe til m. voldsom Hastighed,
og Tummel, ell. for at angribe.
stormede t. Udgangen. Fien-
ede t. Broen. "Der Mængden
ge Taarnet, og stormede t. den
2 Macc. 14. 41. — fig. Han
od sin Helbred (ødelægger den.)
ein Ruus mod Almagt." Evald.
gribe m. Storm, løbe Storm,
Storm. Tregange stormede de
orgieves. Fæstningen blev stor-
afslaae en stormende Fiende.
adv. s. stor, B. b. 2.
adv. høres undertiden, dog siel-
tale f. stolt, storagtig.
et. pl. d. s. [Jsl. Strá. T.
1. Græs- og Kornarters voren-
l. Et Græsstraa, Bygstraa.
g er kort i Straaet. (T. Halm.)
Korn i Straaet (uhøstet.) 2.
lm, 1. (T. Stroh.) At ligge
Et Tag af S. (Straatag.) =
eide, et. det, som giøres af tørret
r Halm. Straabaand, et. Et
et Baand. straabred, adj. saa
S. (man siger: ikke et Straa-
undt det skulde hedde; ikke en
e.) Straabundt, et. Straa-
lmknippe. Straadække, et. D.
at lægge over noget. Straa-
turlig Død, D. af Alder ell. Syg-
s. voldsom Død.) "Nu hævner
en jo dog snart dit Nidingsværk."
Straaenke (Moth.) s. Græsen-
afarve, en. straaguul F. straa-
raaguul, adj. guul, som tørt
Straahat, en. H. flettet af hele
e Straa. Straahytte, en. 1.
eises p. Marken af Straa. 2.
t Hytte. "Svalen, der sees m.
Straahyttens Tag." J. Smidth.
ker, en. En Dagdriver, Spra-
loth.) "En Straajunker, pyn-
n." Thaarup. "De vilde hverken
Børn t. Straajunkere ell. Mo-
Rahbek. (jvf. Spradebasse, og
enst. d. Ord. I. 84. Det T.
unker er et Spottenavn p. en
Adelung.) Straakiol, en. Be-
klædning af Planker under den egentlige
Skibskiøl, f. at tage af f. Stød. Straa-
knippe, et. Halmknippe. Straakrands, en.
Krands flettet af Straa. Straakurv, en.
Kurv, som flettes af fiint S. (s. Halmkurv.)
straalagt, adj. v. 1. belagt, beklædt m.
Straa. 2. tækket m. Straa. "Med Lun-
dene for, og m. Lundene bag, det søger at
dølge sit straalagte Tag." S. Blicher.
Straalægte, en. tyndere Lægte, som bruges
under Straatag. (s. Steenlægte.) Straa-
maatte, en. M. flettet af Straa. Straa-
mand, en. Efterligning af en menneskelig
Skikkelse, giort af Straa, som br. til Fug-
leskræmsel. Straasæk, en. d. s. s. Halm-
dyne. Straatag, et. T. som er tækket
med S. eller Langhalm. "Straataget dæk-
ker tidt en Helt." Storm. straatække, v.
a. 3. at tække m. Straa. En straatakt
Hytte. Straatækker, en. s. Tækkemand.
Straavisk, s. Halmvisk. Straaæske, en.
Æske giort af, ell. beklædt m. Straa.

Straale, en. pl. -r. [Sv. Stråla. T.
Strahl. — A. S. Stræl, en Piil.
Gl. T. og Ital. Strala, ꝛc.] Ordets al-
mind. Bemærkelse er: et lige Legeme,
der m. stor Hurtighed bevæger sig i en
ret Linie. Saaledes: 1. Lysdele, som be-
væge sig efter hinanden i lige Linie, m. den
største Hurtighed, man kiender i Naturen;
en Lysstraale. Solens Straaler. "Far-
ven er kun Skin af brudte Straale; farve-
løs er Straalens rene Glands." Grundtvig.
At lade en Solstraale falde ind i et for-
mørket Værelse. (s. Lysstraale.) En Lys-
straale. 2. et flydende Legeme, der i lige
Linie drives ud af en trang Aabning; Vand-
straale. Straalen af en Sprøite, S. i et
Vandspring. 3. Straalen kaldes (efter d.
Tydske) den mellemste Deel af Hestens Hov
nedentil (fordi den har Lighed m. en Piil-
spids; og Straale fordum ogsaa har be-
mærket en Piil.) = Straalebro, en. poet.
om en straalende Lysning p. Vandet. "Naar
Maanen over Havet bygger f. Aanderne sin
Straalebro." S. Staffeldt. Straale-
brydning, Straalebrækning, en. Lysstraa-
lernes Afvigelse fra den lige Linie, derved,
at de falde fra et tættere Legeme i et tyndere,
ell. omvendt; Refraction. "Tyge Brahe
var den første, som bestemte Straalebræk-
ningens Virkning." Wandal. "Uvidenheds
og Fordommens Taage, der foraarsagede
denne falske Straalebrækning." Birkner.
straalebrækket, adj. som skeer, fremkommer
ved, er forenet m. Straalebrydning. "Og
al Naturen fryder m. straalebrækket Lys,
før Lyset selv er der." Tullin. straaledan-
net, adj. v. dannet liig en Straale, (især
om det, som i Straaleform omgiver et
rundt Legeme.) Straaleglands, en. 1. en
straalende Glands, som udgaaer fra et lyst
Legeme. (Arreboe.) "Solens gyldne Straa-

leglands." Tullin. "Som Rosens Knop, der aabner Blade f. Morgensolens Straaleglands." Nord. Brun. 2. Forestillingen af en straalende Glands, der omgiver et Legeme, f. E. Hovedet af en malet Helgen; Glorie. **Straaleglimt**, et. poet. Lysglimt. "Et Straaleglimt dig sendte Himlen ned." S. Blicher. **Straalekast**, et. Lysstraalernes Tilbagekastning fra et tæt ell. mørkt Legeme; Reflection, Reflex. "Nu Stiernen aldrig mister sit lyse Straalekast." Øhlenschl. **Straalekrone**, en. figurl. d. s. s. Straaleglands, 2. **Straalelys**, et. Et stærkt og klart, straalende Lys. (Arreboe.) **Straalemester**, en. (af Straale, 2.) den af Brandfolkene, der holder og styrer Røret p. Sprøiteslangen, og saaledes leder Vandstraalen. **Straalepragt**, en. glimrende stærk og klar Oplysning. "Overtroens Mulm forsvinde, Kundskab! v. din Straalepragt." Thaarup. **Straalepunkt**, et. P. hvorfra Lysstraaler udgaae. **Straaleregn**, en. poet. et stærkt, straalende Lys, en Samling af stærke Lysstraaler. "Den Straaleregn, som Dagens Stierne ned fra tændte Axel sender." E. Colbiørnsen. **straalerig**, adj. som kaster mange Straaler fra sig. "Hendes store, straalerige Øie." Øhlenschl. **Straalerør**, et. Røret i Enden af en Sprøiteslange, hvorigiennem Vandstraalen ledes. **Straaleskin**, et. straalende Lys. "Den maa — sit lyse Straaleskin t. Jorderig nedsende." Arreboe. **Straalevarme**, en. i Naturlæren: den Varme, som udbreder sig og virker straalende, ell. hvorved f. E. en Ild opvarmer en Gienstand i mærkelig Afstand, uden tillige i samme Grad at hede den mellemværende Luft. **Straalevei**, en. poet. Lysglands, Solglands. "Som naar en Straalevei beredes f. nogen Gud." Storm. **Straalevirkning**, en. Virkning af Lyset ell. Varmen formedelst Straaler. Varmens Straalevirkning. (Ørsteds Naturl. II. 122.) **Straalevæv**, en. poet. en tæt Straalesamling. "Et (en) Straalevæv er deres Dragt, som flyder p. Vindens Vover." S. Blicher.

Straale, v. n. 1. har. kaste Lysstraaler fra sig; give en stærk og klar Lysning. Solen straalede frem af Skyen. "Som naar Solen pludselig straaler igiennem Skyen." Mynster. Diamanten straaler (funkler.) En straalende Glands. — figurl. "Det sørgende Smiil, som straalede frem giennem rindende Taarer." Pram. — act. i høiere Stiil. Hans Aasyn straaler Fred og Glæde.

Strabads, en. pl.-er. [T. Strapazze.] i d. Tale: anstrengende Møie, Besværlighed. Deraf v. a. at strabadsere. (Ital. strapazzare. Isl. strabba.)

Straf, en. pl.-fe. [J. Straff.] et Onde, som følger paa en uret, pligtstridig ell. ulovlig Handling, ell. som tilføies den, der har begaaet en saadan Handling. (jvf. Revselse, Tugt, Tugtelse.) Syndens S... En Guds S. Det var Straffen, ... for sin slette Handling. "Straf er et ... Onde, som tilføies og lides f. et ... Ondes Skyld." C. Hornemann. At ... S. over een. At dømme, sætte een ... At udstaae sin S. (den idømte S.) ... straf, Æresstraf, Pengestraf (Bøder.) ... sidste udtrykkes ofte blot v. Straf. ... S. Han maatte give saameget i Str... **strafbar**, adj. et af Nyere (særd. ... Ørsted) indført tydsk Ord, for: str... dig, strafværdig, straffelig. Deraf: S... barhed, en. (Strafbarkeit.) ... Handlings Strafbarhed." Ørsted. ... fri, adj. uden Straf, ustraffet. (... straffældig. (Birkner) d. s. s. straff... **strafløs**, adj. ustraffet. "Ei strafl... falde din Yndling." Hertz. Strafl... en. det Tilfælde, at Brøde, Forb... bliver ustraffet. "Kunde Lovens ... der stole p. Strafløshed, hvis hans ... ning mislykkedes." A. Ørsted. str... dig, adj. som fortiener Straf, som h... gaaet en Handling, der fortiener S... ell. (om Gierninger) som fortiener at ... fes. "Et strafskyldigt Foretagende." ... te. "Det eneste, der p. nogen Maade ... giøre deres Vildfarelse strafskyldig." ... Deraf: Strafskyldighed, en. Be... den, at være strafskyldig. strafvæ... adj. som fortiente Straf, som burde st... oftest i moralsk Henseen: umoralsk, l... dig. Strafværdighed, en. ud. ... Tilstand, at være strafværdig. "Sl... udsætter nødvendig Strafværdighed ... Forbyndelse." C. Hornemann.

Straffe, v. a. 1. tilføie een Straf ... Straf f. en begaaet Forseelse, rev... straffe en Forseelse; straffe nogen ... Forseelse. At s. en Forbryder. (s. ... At straffes p. Livet, p. Penge, p. ... mue, Ære. Han blev haardt straffe... Forseelse. At straffes med Afsætt... dets oprindelige Bemærkelse har ... været: at tilføie udvortes Skade, ... Man siger derfor endnu i Fyen: ... et Træ, som vorer f. høit.) 2. ... om at lide Ondt, som man selv ... skyldt ell. foranlediget. Han blev ... f. sin Vindesyge v. Tabet af ... "Børn straffe tidt Forældre, fordi ... have tugtet dem i Tide." Sp... (Usædvanlige og nu forældede ere ... serne: a.) irettesætte, revse; ... hyppig forekommer i vore Bibeloversættelser ... han vendte sig, og straffede dem ... Luc. 9. 55. b.) dadle, laste ... Baadsmand maa straffe Skipper ... D. Lov. IV. 1. 15. — S... Brev, hvori man straffer ... irettesætter een f. begaaede Feil ... **boder**, pl. s. Bod, Boder, ...

k, som er bestemt t. Udførelsen
Straffedom, en. Dom, hvor-
f tilkjendes den, som har begaaet
lse. At afsige en Straffedom.
ham forhen overgaaede Straf-
p. ny træder i Kraft." Ørsted.
luds Straffedomme opfylde Lo-
er." Mynster. Straffegrund,
t. at straffe een f. en Forbrydelse
. (A. Ørsted.) Straffelov, en.
kemmer Straffene f. Forbrydel-
allov. (Schytte.) Straffelov-
den Deel af Lovgivningen, der
at straffe Forbrydelser. Straf-
. Maade, hvorpaa een straffes,
a en Straf udføres. Straffe-
i. P. hvori Tilhørerne forehol-
jættes f. deres Feil og Forseelser.
en. 1. Ret t. at straffe Forseel-
erens Strafferet bør ikke udvi-
r og Meninger. 2. Criminal-
ted.) Straffetale, en. Straf-
Holberg.) Straffetrudsel, en.
tilkommende Straf i Tilfælde
delse. (A. Ørsted.)
g, adj. [af v. straffe.] som bør
tjener Straf; strafværdig. (nu
ustraffelig.) "Da var der ikke
mellem Dyd og Udyd, lovlige
og straffelige." N. Hemmingsen.
der ingen Ting udi Ægteskab
straffelig i nogen Maade."

adj. pl. stramme. [i tydske Dia-
m.] 1. stivt udspændt. Et
). (modsat slap.) Kiolen maa
. "Han sielden spændte Buens
ramt, at den i Latter brast."
fig. og i Skiemt, om den, der
tterlig Omhu p. Peenhed i
"En Straajunker pyntet og
aarup. "Og fandt end ingen
og stram." F. Guldb. (s. Dig-
— Stramhed, en. ud. pl.
, v. a. 1. spænde, udstrække noget,
stramt. At stramme et Toug.
ammen, Stramning, en. Gier-
amme; det, at strammes. Jeg
ammen i Lemmerne. — stram-
. blive stram. — Strammeev-
e t. at kunne strammes, ell. til
ække sig sammen.
en. pl.-e. [Isl. Strönd. Uden
ltet m. Land. I det Finnske er
trand.] den yderste Deel af et
støder t. Havet, og tildeels be-
te (thi ogsaa den, Strandbred-
e Deel af Havbunden m. Van-
rstyller den, indbefattes under
trand, der egentlig kan siges,
de Dele ell. Strækninger af
og af Havet, som gjensidigen
inanden." (Nord. Tidsskr. III.

69.) Dog saaledes, at Strand ogsaa un-
dertiden udtrykkelig br. om den, Kysten ell.
Strandbredden nærmeste Deel af Havet.
f. E. "Bruus i din Stolthed, sølvblaa
Strand." Evald. "Hør Stranden koge og
sprudle Taage." Samme. "Gyldne Ager
og sølvblaa, stolte danske Strand." Sam-
me. (At Müller derimod vil indskrænket Be-
tydningen af Strand allene t. den "yderste
Deel af Havet," kan ikke v. Sprogbrugen
bestyrkes.) (jvf. Kyst.) En høi, lav, skov-
bevoxen Strand. At boe v. Stranden.
"Agnete sidder paa den eensomme Strand."
Øhlenschl. Skibet blev kastet p. Stran-
den. Bølgerne skylle op p. Stranden. Fi-
skerne hænge deres Garn p. Stranden f. at
tørres. Ankeret blev fundet i Stranden.
(Derimod siges: Bredden af en Sø, Flod,
Aa. jvf. Strandbred.) I nogle Sammen-
sætninger (f. E. Strandfisk, Strandfugl,
Strandgræs, Strandvand, staaer dette Ord
egentlig for: Hav; i andre, f. E. Strand-
sand, Strandvrag, tænkes især p. den Lan-
det nærmeste Deel af Havbunden. jvf. For-
strand.) ± Strandaborre, en. Aborrer,
som leve i salt Vand. Strandager, en.
A. som ligger i Nærhed af Stranden, gaaer
ned t. Stranden. Strandarve, en. En
Plante, som voxer i Sandet v. Strand-
bredden. Arenaria peploides. Strand-
bakke, en. B. ved Stranden. Strand-
boer, en. den, som boer i Nærheden af Stran-
den. Strandbred, en. d. s. s. Strand,
ell. egentl. den yderste Kant af Landet, som
umiddelbart begrændses af Havet. (Man si-
ger derfor: at boe v. Stranden, der voxe
Træer v. Stranden; heller end: v. Strand-
bredden.) Strandbrink, en. høi og steil
Strandbred; en brat afskaaren Strandbakke.
Strandbygger, en. d. s. s. Strandboer.
Stranddige, et. Dige, opført mod Havets
Indbrud. Stranddæmning, en. s. Dæm-
ning. Strandeier, en. d. s. s. Forstrands-
eier. Strandfisk, en. pl. d. s. Fisk, som
fanges i Havet ell. langs med Kysterne;
Saltvandsfisk. Strandfiskeri, et. F. ved
Kysterne. Strandfoged, en. Betient, som
har Opsyn m. en Strand ell. Forstrand,
m. Hensyn p. Strandinger, ell. med Hen-
syn t. ufortoldede Vares Indsmugling.
(Moth.) Strandfugl, en. Søfugle, der
opholde sig paa ell. i Nærheden af Stran-
den. Strandgræs, et. 1. Græs, som
voxer langs m. Stranden. 2. Havgræs,
som driver op p. Stranden; Tang. 3. en
Plante, ellers kaldet Marehalm. 4. en
anden Plante (Gut.) Plantago maritima.
Strandhug, et. kaldtes tilforn Røveri, som
blev begaaet p. Stranden ell. Kysten af Sø-
røvere; Strandrov. Strandhuus, et. H.
bygget nær v. Stranden. Strandkaal,
en. En Haveurt, der dyrkes og bruges som
Asparges. Crambe maritima. (Olussen.

Landoec. 315.) Strandkant, en. d. s. s. Strandbred. strandlangs, adv. langs m. Stranden. (J. strandlengis.) At reise strandlangs. (Moth.) Strandløber, en. et Slags Strandfugle, hvortil ogsaa Viben hører. Tringa. Strandløg, en. En Urt, som voxer v. Havbredden i sydlige Lande, og bruges i Lægekonsten. Squilla. Strandmaage, en. et Slags Strandfugl af Maagernes Slægt. (Funke N. H.) Strandmalurt, en. et Slags Strandplante. Artemisia maritima. Strandmark, en. M. som gaaer ned t. Stranden. Strandodder, en. Et Slags Odder, som lever v. Stranden, og hvis Pels er meget søgt; Søodder. Mustela lutris. Strandplante, en. Plante, som groer og findes paa Stranden. Strandravn, en. et Slags Strandfugle. "Høit Strandravnen hvirvled op sin Flugt fra Dybet." Focrsoms Digte. II. 69. Strandret, Strandrettighed, en. d. s. s. Forstrandsret. Strandrider, en. Toldbetient, som har Opsyn m. Stranden. Strandrov, et. d. s. s. Strandhug. Strandrøver, en. Sørøver, som begaaer Strandhug. Strandsand, et. Sand, som opgraves i Stranden eller paa Strandbredden. Strandsidder, en. d. s. s. Strandboer. (Moth.) Strandside, en. br. i ældre Skrifter for: Strand ell. Kyst. "Det ganske Land omkring Strandsiden er besat." Bording. "Strandsiden bedækkes af tusinde Baade." N. Brun. Strandsiv, et. En ved Strandbredder almindelig Sivplante, m. lange, stive og spidse Blade. Scirpus maritimus. Strandskade, en. et Slags Strandfugl. Hæmatopus. Strandskræppe ell. Strandsyre, en. En hist og her v. Strandkanten, sieldnere inde i Landet voxende Skræppe-Art. Rumex maritimus. Strandsvale, en. Et Slags Svaler, som bygge Reder i Strandbrinkerne. Hirundo riparia. strandsætte, v. a. 3. at s. et Skib ɔ: lade det løbe p. Strand (hvad enten dette skeer m. Flid, eller ved Vindens Magt. Jacobi.) Strandtørv, en. d. s. s. Martørv. (Oec. Mag. VI. 307.) Strandvagt, en. V. som holdes langs m. Stranden, f. at hindre ell. iagttage en Fiendes Landgang. Strandvand, et. salt Vand, Havvand (hvilket dog er mere brugeligt.) Strandvildt, et. Fuglevildt, der opholder sig v. Havets Strande. Schytte. (Indv. Reg. V. 170.) Strandvind, en. Vind, som blæser fra Havet; Søvind. Strandvrag, et. Vrag af strandede Skibe, V. som findes p. Stranden. (D. Atl. V. 606.) Strandværn, et. Værn, Beskyttelse f. en Strandbred. "Sandklitternes Strandværn imod Havet." M. Strandørn, en. et Slags store Ørne, som leve v. Stranden. Falco ossifragus.

Strande, v. n. 1. (er.) 1. om Skibe: sættes fast p. Stranden ell. paa ... vet, v. Stormens Magt, ell. ved S... rens Forseelse. Skibet er strande... holt, p. en Klippe. — fig. mislykke... intet. Den Forhaabning, Plan s... 2. om Søfarende: forulykkes m. lide Skibbrud. - Han strandede m. p. Skagens Rif. = Stranding, e... det, at strande. Skibets S. — ...dingsgods, et. ud. pl. Skibsgods ... Stranding driver i Land. (s. Drag.

Strangskee, en. pl. -r. Et S... Skede af Læder, som lægges om ... for at den ei skal berøre og gnav... Bug ell. Side. (Ordet har maaske ...deligen hedt: en Strængskede, af J. Strengr, et Toug.)

Stratenrøver, en. pl. -e. (tydsk. ...mand.

Strax, adv. [J. strax. N. S. ... 1. i den næst paafølgende Tid, ... uden Ophold. Det maa strax skee. ... s. reise. Strax førend, strax e... Strax paa Stedet, strax p. Timen ...kende, befalende Udtryk.) — Ogsa... snart, om en ganske kort Tid. J... komme tilbage. Nu begynder ... Strax efter Bordet. 2. ligeledes o... bigangen Tid. Strax da (saasnart ... saae Faren, ilede han dem til Hielp. ... drog sig s. efter at han var kommen ... 3. i dagl. Tale, for: just, følgel...vendigen. Fordi man gierne tal... Fruentimmer, derfor er man ikke ... elsket i hende. 4. om Stedet: ...delbar (for ved, bag ved, &c.) S... for, uden f. Porten. Strax ved (... ved) Møllen ligger et Huus. H... strax efter Prindserne (i Toget.)

Streg, en. pl. -er. [J. Strik... Streek.] 1. et fiint Træk, ... (ridses, tegnes) m. et spidst Lege... en Pen, Blyant, Ridsefiæder &c. ... (for saa vidt denne virkelig er ... især m. et skrivende Middel.) "... tyder en saadan Linie, som v. ... gende Punkter er giort synlig." ... giøre en lige Streg med Pennen ... siger ogsaa: skiæve, krumme Streg... v. Streg absol. forstaaes giern... Linie.) At slaae en S. efter Li... Kridstreg, en Blækstreg. "Teg... v. Streger at betegne de Linier, ... mernes Omrids beskrive." (jvf. ... Streg.) fig. det var, det giorde ... i Regningen (hindrede min Pla... min Forventning) 2. Træk, ... en Streg, Stribe. En brun ... sort S. langs ad Ryggen. ... rer, Linier) i Hænderne. ... Compasset, Compasstreger ... hvori Cirkelen i Compasset &c. ... den er gaaet to Streger ...

reger, flette Streger ɔ: flette,
ge Handlinger, Paafund t. an-
:. (d. Tale. Ogsaa: gale, vilde

, v. n. og a. 1. gjøre, trække
At strege med en Pen p. Papiret.
je Linier af. At s. noget over ell.
en Streg derover, f. at vise, at
lades. streget (linieret) Papir.
, v. a. og n. 1. [T. streifen.]
fare hen ad Overfladen p. noget;
rfladen i Flugt. Kuglen strei-
ad Muren. Kuglen streifede
(hvorved menes en vel følelig,
arligt saarende Berøring.) 2.
v. strösva.) forandre hastigen
ra Sted t. Sted. Jeg har strei-
Byen den hele Dag. Fiendens
streife alt over Grændsen. At
Egn. (jvf. strippe.) = Streiferi,
igen at streife. Streifparti, et.
e Tropper, som drage ud p.
Streifskud, et. Skud, som kun
jemet uden at saare. Streif-
stigt Tog af Krigsfolk f. at strei-
ntte, overrumple, o. d.
en. s. Stræng.
adj. [J. strángr. T. strenge.]
arp, meget følelig. (modf. mild.)
Vinter, Kulde. (Man siger at
en streng ɔ: sammensnerpende
en strengflydende Malm, som er
instelig at smelte.) 2. haard,
ammelighed. At føre et strengt
a strengt et Liv frembringer ikke
nnesker." O. Guldb. En streng
n; streng Faste. (Et strengt
Tasyn ɔ: alvorligt, ikke mildt.)
ig, møisom. strengt Arbeide.
nøiagtig, skarp, nøieregnende.
fældig.) En s. Lydighed. At
strengt Opsyn. Den strengeste
ed, Dyd, Kydskhed. Streng i
s Opfyldelse. At see strengt p.
s. Undersøgelse, Examen. 5.
r meget af Undergivne, seer al-
Pligters Opfyldelse, og straffer
trædelse uden Skaansel. (modf.
ergivende.) En s. Herre. At
ngt. "Den strenge Mand, straf-
uden hvor han vil gavne; den
a der, hvor han skader." Spo-
strengt Forbud, en s. Dom;
lvning. At straffe een strengt
ens Strenghed.) = strengeli-
gt, adv. Han forbød det stren-
eget alvorligt.) — Strenghed,
den Egenskab at være streng (i
forskiell. Betydninger.) Vinte-
At straffes efter Lovens Streng-
aten maa ønske sig strenge Em-
thi Grunden t. Strenghed er
ver er en Følge af Retfærdig-

hed." Spoton. = strengflydende, adj. v. om Metaller. s. ovenfor. (streng, 1.)

Strenge, v. n. og a. 1. [af adj. streng.] drive paa m. Strenghed, vise Strenghed. (sieldent.) At strenge med een ɔ: holde ham m. Strenghed t. at efterkomme sin Pligt. (Moth.) At strenge paa Betalingen af en Gield, inddrive den m. Strenghed. (jvf. anstrenge.) — strenges, v. dep. blive strengere, haardere. Vinteren strenges.

Stri, et. ud. pl. [J. Strigi.] et Slags meget grovt Lerred ell. Tøi, som væves af Blaar. (jvf. strid.)

Stribe, en. pl. -r. [N. S. Stripe. E. Stripe.] en lang og smal Afdeling i den farvede Overflade af et Legeme, som afvexler m. andre lignende af forskiellig Farve, ell. begrændses af en større, anderledes farvet Overflade. Hvidt Tøi m. blaae Striber. Brede, smalle Striber. En hvid S. i Havet, i den blaae Luft. (Ved Stribe tages altid kun Hensyn t. Farve og Udseende p. en Flade. Lange og smalle (afskaarne) Stykker af et Legeme, kaldes Strimler. Striber p. et Legemes Overflade, er noget andet, end Rifler og Furer. s. disse Ord.) = stribet, adj. som har Striber; hvis Overflades Farve verler i Striber, ell. fremviser Striber i en eensfarvet Grund. stribet, guulstribet, blaastribet Tøi. En stribet Kiole. Luften seer stribet ud.

Strible, en. pl. -r. en liden Stribe; f. E. i Huden efter Slag m. en Pidsk. (Moth; som ogsaa har v. a. at strible, frembringe Stribler.)

Strid, adj. n. stridt. [J. stridr.] 1. ujævn, haard at føle paa. (kun om de Ting, som bør være, ell. sædvanl. ere bløde.) Stridt Lerred, Haar. (jvf. ru.) heraf: stridhaaret, striduldet, som har stridt Haar, strid Uld. 2. hastig i sit Løb. (om rindende Vand.) Den stride Elv. "Saasom den, der svømmer imod den stride Strøm." Helt. "Han snoer de stride Strømme, han jævner Bølgens Top." C. Frimann. "Snart i det stride Fald, snart i det dybe L..., forfølger han sin Fangst." P. H. Frimann (om Fiskeren.)

Strid, en. ud. pl. [J. Strid. A. S. Strith.] 1. egentlig: den i voldsom Gierning udbrudte Uenighed imellem to ell. flere Parter; Krig, Kamp, Slag. At drage i Strid. At falde i Striden. Der stod en haard Strid (et haardt Slag.) Striden blev uafgiort, varede en heel Dag. 2. uegentl. og figurlig: Uenighed, der yttres i Ord, i mundtlig Tale ell. skriftlig Forhandling; Tvist, Trætte, Stridighed. De kom i Strid v. Bordet om den nye Komedie. Han var den, som begyndte Striden. Partiernes Strid i en Stat. En lærd, videnskabelig Strid (s. Ordstrid.) At ligge i S. (Proces) m. een. At dømme i en S.

At leve i en bestandig Kiv og Strid. (Strid er i disse Tilfælde omtrent eenstydigt m. Trætte: hvorimod Kiv og Klammeri bruges mest om mundtlig Trætte af en lavere, mere personlig fornærmende Art; Kiv dog kun sielden i Talesproget. Skænderi har, ligesom Klammeri, Hensyn t. det Lydelige, Høirøstede i Trætten, og tillige t. det upassende, fornærmelige i de Trættendes Udtryk.) — fig. Lidenskabernes Strid med Fornuften. En S. imellem to Pligter. "Uenighed er Mangel p. Overeensstemmelse, i Meninger ell. Handlinger. Strid er en Modsætning af Kræfter. Uenighed gives kun imellem Mennesker; Strid findes i hele Naturen." P. E. Müller. = stridbar, adj. (af Strid, 1.) tilbøielig, oplagt, skikket t. Strid ell. Krig; krigersk. (bellicosus.) Et stridbart Folk. "Stridbar var han, og nok fandt han, at stride imod." O. Guldb. fig. som gierne søger Strid (2.) trættekiær. Deraf: Stridbarhed, en. ud. pl. — stridslysten, adj. begierlig efter Strid ell. Krig. "Stridbar skal Borgeren være; men ikke stridlysten." Engelstoft. stridfindet, adj. d. s. s. stridig, 1. — stridvant, adj. vant t. Strid, øvet i Strid, krigsvant. Et stridsvant Folk. "Jeg kiender den stridvante nordiske Helt." Pram. = b.) Stridsbulder, et. Stridens, Krigens Bulder. (Fibiger.) Stridsdag, en. den Dag, hvorpaa en Strid ell. Kamp holdes. Stridsfolk, pl. s. Stridsmand. Stridshammer, en. et fordum brugeligt Vaaben, der havde Liighed m. en H. Stridshelt, en. En i Strid udmærket Helt, en stridbar H. Stridshest, Stridshingst, en. kaldtes tilforn den Hest, (og oftest Hingst,) som Ridderen kun red, naar han gav sig ind i Striden (Dextrarius; modsat: Ganger.) Stridshielp, en. H. som ydes en Anden i Strid. (Fibigers Homer.) Stridshielper, en. den, som hielper en anden i Strid. (Fibiger.) Stridshorn, et. H. som fordum brugtes t. at blæse til Kamp i Krigen. (Hertz. s. Luur.) Stridshær, en. Krigshær. (I poet. og høiere Stiil. Pram.) Stridshøvedsmand, en. Overanfører over Krigsfolk, Feltherre. (især i vore Bibeloverſ.) Stridskræfter, pl. de Kræfter, som stridende Magter modsætte, ell. kunne modsætte hinanden i Striden. Stridskræfterne i dette Slag vare ikke lige. Et Lands Stridskræfter ɔ: de Midler, af Tropper, Krigsfornødenheder m. m. som det har at bruge imod en Fiende. (Sieldnere i sing. "Stridskraften grundes ikke p. det blotte Antal af Mennesker; men p. Muligheden af at underholde og væbne dem." Olufsen.) Anvendt p. andre Forhold og enkelte Personer: "Gienstanden er beqvem t. uden stor Anstrengelse at øve sine Stridskræfter." H. Ørsted. Stridsleg, en. krigersk Leg, Efterligning af Krigsoptrin i en Leg; Kampleg. (Schytte.) Stridslyst, en. Ly[st til] Strid ell. Krig, Kamplyst. "Strid[slyst] luer p. ny i hans Barm, og Fryd i [hans] Øie." Hertz. Stridsmand, en. den, [som] er øvet i Strid, tager Deel i Striden, Kriger, Krigsmand. (i pl. Stridsm[ænd,] Stridsfolk.) Stridsmod, et. Mod [til at] stride, krigersk Mod. (Fibigers Ho[mer.)] Stridspunkt, et. pl. -er. en vis Ma[terie] ell. en enkelt Gienstand i en Materie, om der tvistes, som ei er afgiort. S[trids]skrift, et. S. hvori man angriber og [gien]siger en andens Meninger og Yttringer, [og] forsvarer sine egne mod Andre. Et aca[demisk] S. ɔ: en Disputation. Stridssp[ørgs]maal, et. Et uafgiort Stridspunkt, [hvor]der handles om, som er fremsat t. Be[handling.] Stridsvogn, en. Vogn (und[er]forsynet m. Segl ell. skærende Redska[ber paa] Siderne) hvorpaa Krigere fordum f[oere i] Striden, og hvorfra de fegtede, is[ær med] Kaste- ell. Skudvaaben. "En Krig[shær,] der bestaaer af Fodfolk, Rytteri og S[trids]vogne." O. Guldb.

Stride, v. n. stred, har stridt. [... strida.] 1. bestræbe sig for i Ka[mp at] overvinde en Fiende ell. Modstander [... nærmere Bestemmelse af Maaden;) k[æmpe,] fegte. At stride for sit Fædreland. [Han] stred længe mod Overmagten. At stri[de med] Døden, ligge i Dødskamp, i sidste [Aande]drag. (act. At stride en haard Strid.) [... om Dyr: Man saae Løver og Tigre [stride mod] hinanden. (figurlig, ell. en Levning [...] maaskee oprindel. Bemærkelse: at an[vende] sine legemlige Kræfter, er Brugen af d[ette Ord] i nogle Talemaader. Man siger f. E[x. ...] hvor Dyret, Hunden strider f. at [...] løs. act. at s. Vinteren over, igien[nem ...] faae Ende paa, giennemgaae. s. over[...] At stride sig frem, arbeide sig frem m[...] "Saa skal du aldrig stride dig op til [...] Udspring." Evald.) 2. figurl. a[...] en Strid m. Ord, i mundtlig ell. [skriftlig] Tale, forfegte en Sag, Mening, E[...] mod Andres Indvendinger. At s. [...] om noget. At s. mod Sandheden. — [Bruges] des br. ogsaa i denne Bem. som v. d[ep.] strides m. een. De stredes længe om [hvo] der skulde gaae først. b.) have, e[...]dring at overvinde. At stride m. [...] Han har havt stor Fattigdom, Mod[gang at] stride med. c.) modsige, være imod[...] strider imod sund Fornuft, Erfaring[...] Lov og Anordninger. stridende Sa[...] ɔ: modsigende. stridende Pligter, [som hin]dre hinanden i Opfyldelsen.

Stridig, adj. [af Strid, 2.] 1. [som ikke] vil vige ell. give efter i en [...] opgive sin Mening, Paastand; [...] ubøielig. 2. som er underkastet [...] der strides om. stridige Me[ninger ...] giøre een noget stridigt, modsæ[tte ...]

ræf. (T. streitig.) 3. stri-
virkende, som strider imod noget.
Fordele, Billier, Indsigter maa
en almindelige Velfærds Befor-
hytte. "Naar stridige Ønsker
g f. Bevidstheden." Howitz. =
, en. 1. ud. pl. den Egenskab,
dig, paastaaelig, uestergivende.
)igheder. d. s. s. Strid, 2. m.
af de Sætninger, Meninger ell.
m der strides om. En langva-
hed. At bilægge en S. Theo-
idigheder. I denne S. ere
kommende Materier indtrukne.
en. pl.-r. [Lat. Strigil, Stri-
Slags Skrabe, ell. et Jernred-
nsat af Kamme, (Kækker) hvor-
ryges og renses, og hvorpaa den
der bruges i samme Øiemed,
. afkradses. [Strigleborste (T.
)e) er en Børste af den Art.]
v. a. 1. skrabe eller stryge en Hest
— Striglen, Strigling, en.
v. a. 1. [T. stricken.] forfær-
f Traade, der slynges i Masker
binde, knytte. (s. binde, 3.)
strømper, Huer, Vanter. En
ig. = Strikning, en. Giernin-
ke. = Strikburer, pl. Burer,
tten er strikket, ell. vævet som
Strikstrømpe, en. En S. som
l. som man strikker paa. (Moth.)
gern, et. G. som br. til at strikke
kekonst, en. ud. pl. den K. ell.
it kunne strikke. Strikkenaal
pind, en. Pind af Staaltraad,
trikkegarnet knyttes i Masker;
Strikkepose, Strikkepung,
l. Pung, hvori Fruentimre føre
tetøi med sig. Strikketøi, et.
r i Arbeide, at strikke paa.
en. pl.-r. [T. Strick.] en
et Reb (som er det danske Ord.)
ns Elskovbaand — maa heller
ke." Holb. P. Paars.
en. pl.-r. egentl. vel d. s. s.
oth, der ogsaa har Bemærkelsen:
en bruges især om Striber ell.
uden efter Hug og Slag. "En
langs ad Ryggen." H. Strøm.
et.) hvoraf adj. strimet.
l, en. pl. Strimler. [I. Stri-
. Stremelin. Tristan.] et langt,
nalt Stykke, som enten er af-
oget større, ell. seer ud, tænkes
de være afskaaret. En S. Lær-
ri. At skære en S. af noget.
trimmel Land.
en. pl.-r. et lille rundt Trækar,
ang v. den ene Side, t. at øse
, ell. d. (Deraf maaskee: at
Jylland: at malke.)
v. n. 1. har. løbe om fra Sted

t. Sted, uden længe at blive p. noget (føite.)
Dagl. Tale. — At strippe omkring i Byen,
strippe om i Huset; strippe Landet igiennem.

1. Stritte, v. a. og n. 1. kaste noget
langt og m. Magt af Haanden. At s. en
Steen, og: at stritte m. Stene. (s. stride,
1.) [Isl. streita, anstrenge sig; strita, sli-
de, slæbe.]

2. Stritte, v. n. 1. sætte udad det, som
naturligen bør vende indad (om Legemsdele.)
At stritte med Benene o: vende Knæene
indad. (Moth.) "Han stritter som en So
p. hal Iis." P. Syvs Ordspr. II. 17.

Stroppe, en. pl.-r. et kort, m. begge
Ender tilsyet Baand e. d. til at holde, fæste
ell. trække i. Støvlestropper. At sye
Stropper i et Stykke Lerred. En Stroppe
i en Kiole (t. at hænge den ved.)

Strube, en, pl.-r. [I. Strup. Gudm.
Andr. Sv. Strupa.] den Deel af Halsen,
der indbefatter saavel Madpiben, som Luft-
røret. (s. Drangstrube, Svælg.) At gribe
een i Struben. "Hvad Tone skulde ei i
denne Strube skabes?" Storm. — Stru-
behoste, en. et Slags farlig og hastig dræ-
bende Sygdom, der har sin Grund i Luft-
rørets Opsvulmen. Angina polyposa.
Strubesaar, et. Saar i Struben.

Strud, en. Yderende, det yderste af no-
get. (Moth.) "En Pølse haver to Stru-
de." P. Syvs Ordspr. II. 69. Deraf Struds-
brød, Kappestrud o. fl. forældede Ord.
[Sv. Strut, Kræmmerhuus.] (Strudbak-
kelse, Strutbakkelse, et Slags Kager i Kiø-
benhavn, i Form af en tynd, kantet Pølse,
som koges i Smør ell. Fedt.)

Strude, strutte, v. n. 1. (har.) give sig
ud, sprede sig. (strutte m. Benene. Moth.
(jvf. 2. stritte.) "Som et Par Øren i et
Aag, der strutte hid og did." Sir. 26. 8.
i nyere Bibeloversf. men ikke i B. af 1550.)
— strutbuget, adj. som har en udstaaende
Mave. (Moth.)

Strudel, en. pl. Strudler. (Tydsk.)
Hvirvel i Havet, Havsvælg. (s. Strøm-
hvirvel.)

Struds, en. pl.-er. den største af alle
Fugle, som har hiemme i Afrika og nogle
Dele af Asien; Strudsfugl. Struthio. =
Strudsfiæder, en. Strudsens Fiæder, især
dens Hale- og Vingefiædre, som bruges t.
Pynt. Strudsunge, en. En ung Struds.
Strudsæg, et. Strudsens Æg.

Strunk, adj. [Sv. strunck.] stiv, lige,
opreist; figurlig: indbildsk, hoffærdig.

Stryg, et. (s. Strøg.) Stryg, pl. Hug,
Prygl. At faae Stryg, give een Stryg.
(Isl. strikia, pidske.)

Stryge, v. a. og n. strøg; strøgen, strø-
get. pl. strøgne. [I. strinka.] I. act.
1. fare hen over en Tings Overflade m. et
andet, fladt Legeme. (i mange særskilte Til-
fælde.) Saaledes: At s. Tøi (m. et Stry-

gejern) ogsaa absol. at stryge ɔ: glatte det vaskede og tørrede Tøi m. Fladen af et Jern, hvori en gloende Bolt er indlagt. At stryge noget glat. At stryge sig om Munden, om Hagen. At s. en Kat henad Ryggen. At s. en Hest (m. Striglen.) At s. Penge ind ɔ: tage imod dem. s. Salve p. Saaret. At s. Plaster. At stryge Steen ɔ: danne dem i Formen, hvori Leret stryges lige m. en Spaan. At s. Kornet i Skieppen, Tønden (s. Strygmaal.) At stryge (ɔ: hvæsse) en Kniv, en Lee. (s. Strygespaan.) — At stryge af. At s. Bladene af en Green (m. Hænderne.) Hesten stryger (Hovedtøiet) af sig. At s. noget over m. en Farve. — At s. noget ud, udslette v. at stryge ell. viske. At s. Folder ud m. Strygejernet. "Om det nu kom af, at der saa tidt var strøget paa (Skiltet) og igien strøget ud." Rahb. — At s. een t. Kagen (ɔ: pidske, *kagstryge.) m. fl. andre Talemaader: (jvf. viske.) 2. recipr. At stryge sig p. noget, berøre noget, m. Fladen af en Legemsdeel. At stryge sig p. en hvid Muur. 3. At stryge Flag, s. Seil, t. Skibs: lade Flagget glide ned ad Flagstokken, lade Seilet falde, t. Tegn p. Ærbødighed. II. neutr. 1. om en hastig, uafbrudt, uhindret Bevægelse, især om Vind og Lufttræk. Her kan Vinden, Luften frit stryge igiennem. Der stryger en kølig Luft, Luftstrøm giennem Dalen. Svalerne stryge langs m. Jorden. En strygende (stærk) Vind. "Han dem sendte en strygende Medbør." Fibigers Sophokl. 2. bevæge sig hastigen, løbe. (om Dyr og Mennesker.) Her strøg et Raadyr forbi. Hunden kom strygende over Marken. Vi saae ham stryge her forbi, s. ned ad Gaden. fig. At stryge Landet om, s. omkring i Landet ɔ: flakke om fra Sted t. Sted. (s. Landstryger.) At s. om i Byen, p. Gaderne. 3. ligeledes om livløse Ting, med Bibegreb af Berørelse af en anden Tings Overflade. Kuglen strøg langs henad Muren, over Vandet. 4. hos Biergmænd og Mineraloger: strække, udstrække sig, især i horizontal Linie. Gangen, Leiet, Fløtsen stryger fra Nord mod Syd. = a.) Strygebaand, et. et i Almindelighed uldent Baand ell. bredt Skruebændel, som Fruentimre tilforn brugte, deels t. at stryge Haaret tilbage, deels t. at holde det opstrøgne Haar under Huen. (Moth.) Strygebolt, en. Jernbolt, som giøres gloende og lægges i Strygejernet. Strygebræt, et. Et Bræt t. at stryge Klæder paa. Strygejern, et. 1. Redskab, sædvanlig af Staal ell. poleret Jern, m. Rum indeni, t. at lægge Strygebolten i. (Strygejern kaldes i Alm. kun det, som v. et Haandtag af Træ føres løst i Haanden. s. Pibejern.) 2. Strygejern p. en Vogn s. nedenfor Strygjern. Strygeklæde, et. uldent ell. linnet Klæde, som lægges under det Tøi, man stryger. Strygenaal, en. d. s. s. Prob[...] Strygerem, en. Læderrem, t. [...] Knive (især Barbeerknive) paa, s. [...] dem. Strygesand, et. (Moth.) [...] Sand, som Bønder komme p. dere[s] [Stry]gespaan ɔ: et fladt Stykke Træ, s[...] dypper i Tiære og belægger m. San[d] [...] stryge Leen derpaa, naar den sløves. [...] af: Strygegang, saa langt, som [...] len gaaer imellem hver Gang at ha[...] Leen. Moth.) Strygespade, en. [...] bred Spade, t. at stryge f. E. [...] Tørv med. (Moth.) Strygestok, [...] hvormed noget stryges. "En Str[...] hvormed Æltetøv stryges i Form[...] lussen om Brændsel. 180. Str[...] et. Et trindt og lige Stykke Træ [...] med man stryger Kornet, som e[...] i en Tønde ell. Skieppe. (D. L[...] b.) Stryghammel, en. den øverste [...] som bruges p. nogle Vogne. [...] holt, et. d. s. s. Strygetræ. St[...] et. Et Jern, som m. den ene En[de] fast p. Hammelen, m. den anden p[...] arelen imellem Hiulnavet og Lun[...] (Moth.) Strygmaal, et. Kornmaa[l] ved det m. Korn fyldte Maalekar [...] (mods. Topmaal.) Strygning, S[...] en. Gierningen at stryge. (s. Strøg[...]

Stræbe, v. n. 2. har. [A. S. s[...] Sv. sträfva.] anvende al sin Kraf[t] [...] Legemets ell. Siælens) p. et Arbe[id] [...] for at naae, opnaae noget. "Da [...] stræb, da skynd dig strax p. Stan[...] lenschl. Vi stræbe af alle Kræft[er] [...] blive færdige i Aften. Han arbeider [...] ber nok, og bliver dog fattig. "At [...] sig fritagne fra at stræbe efter det, [...] kunne naae." Mynster. At s. til e[...] At stræbe frem. "Derfor stræbe[...] Kiærligheden frem af ethvert Hierte. [...] ster. At stræbe hen imod noget. [...] Han stræber v. ethvert Middel [...] Mængdens Bifald. At s. een efte[r] [...] (s. efterstræbe.) "At tragte er e[...] Tanke og Forsæt; at stræbe i [...] Gierning. Man kan ikke stræbe efte[r] [...] uden tillige at tragte derefter." [...] jvf. tragte, attraae, bestræbe. = [...] ben, en. ud. pl. det, at stræbe. [...] redelig Stræben. — stræbsom, a[...] idelig stræber, er flittig, vedholde[nde] [...] Næringsvei ell. daglige Gierning; [...] som. (jvf. arbeidsom, virksom.) [...] som er arbeidsom f. at erhverve [...] stræbsom. Man taler ikke om en [...] Digter ell. Konstner." Müller. [...] Deraf: Stræbsomhed, en. ud. pl. [...] bebielke, en. (efter det Tydske: [...] som tiener t. Stiver; en Sti[...] stive høie Pæle udentil m. [...] bielker." Krafts Mech. II. 953. [...]

Stræde, et. pl. -r. [J. Stræ[...]

Gade.] 1. en smal, snever, eller
lade. — 2. Strædet v. Gibraltar,
et t. Middelhavet. (A. S. Stræde,
)

ække, v. a. og rec. 1. og strakte,
I. strecken. s. række.] 1. udvide
sammenholdende, (eit) i Længden.
ke et Stykke Læder, elastisk Gummi.
lader sig strække under Hammeren.
(s. fine Lemmer.) At s. sig i Græsset.
langt ud. At s. begge Armene efter,
een. (s. udstrække.) fig. at strække
ɔ: overgive sine Vaaben, give sig t.
3. Strække sig, naae i Længden,
Beliggenhed langs m. noget. Hans
trække sig lige til Amtets Grændser.
strækker sig langs m. Bugten. =
ækhammer, en. H. hvormed Jernet
i Længden. Strækvalse, en. Val-
ved noget f. Ex. Metalstænger ell.
strækkes i Længden. Strækværk,
ing, Maskinværk t. at strække noget.
ækkebænk, en. Pinebænk. (B. Thott.
.) Strækkepind, en. Pind, Stok,
noget strækkes ell. udspiles. =
g. adj. som har den Egenskab, at
rækkes. Strækning, en. pl. -er.
ningen at strække. 2. et til Sider-
i især i Længden udstrakt Rum, af
Størrelse. En lang, kort Stræk-
En S. Land. (s. Landstrækning.)
re store Strækninger af Afrika ube-

kkedam, en. pl.-me. [af v. strække.]
, hvori man hensætter den i Lege-
e avlede Karpe-Yngel, naar den har
Aars Alder, og hvoraf man atter
Sommers Forløb udtager de unge
f. at sætte dem i Hoveddammene.
om Damfiskeri. 65.)

ng, en. pl.-e. [J. Strengr. A. S.
Stræng.] en Snor, et Reb ell. no-
ende, som enten er udspændt, ell.
ges t. at trække i. En Buestræng.
Violin-Klaveerstræng. (s. Tarme-
En Klokkestræng. (Ogsaa om
Garn, naar Traadene tælles i Styk-
at angive Fiinheden.) jvf. Navle-
= Strængeklang, en. Klang af
e, ell. af et m. Strænge forsynet
ent. "Og Dret kysse m. din hulde
eklang." Øhlenschl. Strængeleg,
musicalsk Instrument, forsynet m.
e t. at spille paa. "Hun vidste m.
ist en Strængeleg at røre." Helt.
p. et saadant Instrument. (i begge
. kun i den høiere Stiil.) Stræn-
en. Metalpind, hvorom Strængene
aver og en Harpe gjøres fast, og v.
dreining m. Stemmehammeren disse
enter stemmes. Strængesang, en.
trængenes Klang i en Strængeleg.

"Og naar i min Harpes Strængesang
Længsel og udelet Elskov klang." Fr. Guldb.

Strænge, n. s. et Slags Tang, der be-
staaer af trinde, bruskede, strængedannede
Traade. Fucus filum.

Strængel, en. En m. Feber og Hede
forbunden Halssyndom hos Hesten, som hin-
drer den fra at synke Foder og Drikke, og
reiser sig af en Byld ell. Betændelse i Hal-
sen. (Abildgaard Heste og Qvægl.)

Strøe, v. a. 1. [Sv. strö. A. S. strea-
wian, stregdan.] komme noget tørt, som
bestaaer af Smaadele, p. Overfladen af en
anden Ting, egentl. vel pletviis (sprede det)
men ofte dog saaledes, at et Rum paa Over-
fladen dermed bedækkes. At strøe Blomster
p. Veien, p. Graven; strøe Sand p. Gul-
vet; strøe Sukker p. Maden. "Han strøer
Riimfrost p. Jorden ligesom Salt." Sir.
43. (Bib. af 1550.) At strøe (Halm) un-
der Kreaturerne. (jvf. brede, sprede, kaste.)
fig. Husene ligge strøede (adspredte) omkring
i Dalen. = Strøelse, en. det som strøes
under Qvæg. — Strøegaffel, en. En tve-
grenet Greb, hvormed man skiller Strøelse
fra hinanden. (Moth.) Strøegiødske, en.
Giødske ell. Giødning, som ikke nedpløies i
Jorden; men kun strøes over Ageren ell.
Sæden. (Olufsen.) Strøegods, et. Jor-
degods, som ikke ligger samlet, men hist og
her adspredt. Strøekar, et. i Garverier:
et Kar, som sættes i Jorden og hvori Hu-
derne strøes, eller nedlægges imellem Lag
af Bark. Strøepulver, et. velugtende
P. som strøes blandt Linklæder. (Moth.)
Strøesand, et. ud. pl. S. til at strøe p.
det, som skrives f. at tørre det. Strøeskee,
en. Et Slags Skee, hvis hule Deel er rund
og giennemboret f. dermed at kunne strøe
stødt Sukker e. d. paa Maden. Strøesuk-
ker, et. fiinstødt Sukker, som strøes p. Ma-
den. Strøetanker, plur. Yttring af ad-
spredte, ikke sammenhængende Tanker over
forskiellige Gienstande. (Nyt Ord.) Rahbek.
D. Tilsk. X. 517.

Strøg, et. pl. d. s. [A. S. Strice. E.
Stroak.] 1. Handlingen at stryge. (kun
i enkelte Tilfælde.) Et S. med Buen p.
Violinen. At tage et reent S. Et Strøg
m. Penselen, m. Pennen, m. Ragekni-
ven. 2. den Vei ell. Retning, som følges
af den, ell. det, der stryger. Vindens
S. Luftstrøget. Biergenes, Bakkernes,
Flodernes Strøg. Metallernes, Ertser-
nes Strøg i Biergene. Jeg kan m. det
samme gaae ind t. ham; han ligger (ɔ:
boer) just p. Strøget (ɔ: p. min Vei.) 3.
fig. en vis Deel af Jordens Overflade, især
m. Hensyn t. Climatet. s. Jordstrøg (Zona.)
Ogsaa m. Hensyn t. Beliggenhed: Paa dette
hele Strøg (denne hele Strækning) er Lan-
det bakket og skovrigt. = Strøgfugle, pl.
Fugle, der ikke altid leve i eet Land ell. i een

Egn, men undertiden og t. uvisse Tider komme der flokkeviis. (Hornem. Funkes Nat. H. I. 145.) **Strøglinie**, en. Linien, hvori noget strøger ell. bevæger sig. Kuglens S. **Strøgstud**, et. s. Streifskud. **strøgviis**, adv. ikke i Sammenhæng, men i enkelte Strøg ell. Pletter, hist og her. "Dersom man seer Dampe strøgviis at opstige, og Sneen strøgviis at smelte." Schytte.

Strøm, en., pl.-me. [I. Straumr.] 1. den Tilstand v. et flydende Legeme, at det strømmer; Strømmen, Strømning. Flodens stærke S. "Som Bækkenes Strøm fare de forbi." Job. 6. 15. Havets S. Strømmen (i Havet) gaaer stærkt idag. 2. den Deel af et rindende ell. bevægeligt Vand, hvor dette har et stærkt Løb ell. Drag (s. Vanddrag.) At seile, roe, svømme imod Strømmen. Strømme i Havet ɔ: Vandmasser, som bevæge sig m. stærk Fart i en vis Retning. Skibet blev forsat af Strømmen. At have baade Vind og S. imod sig. — fig. Tidens Strøm. 3. en stor og stærkt rindende Flod. Donaustrømmen. "Hvor Floder løbe ud i Havet, faae de ofte Navn af Strømme." Sporon. — fig. En Strøm af Taarer, af Blod. En Strøm (ɔ: en stor Mængde) af Ord. = **Strømbaad**, en. Baad ell. Krigsfartøi, som br. paa en Flod. (Wandal. 1. 105.) **Strømbad**, et. 1. Bad, anlagt i en Strøm ell. Flod. 2. uegentl. Bad i salt Vand, anlagt hvor der gaaer Strøm i Havet. **Strømbæk**, en. stærkt rindende Bæk, f. E. af smeltende Snee p. Biergene. (Moth.) **Strømfald**, et. Sted i en Strøm ell. Strømfure, hvor Vandet falder fra en Høide i et lavere Jordsmon. **Strømfure**, en. Fordybning i Jordsmonnet, som Strømmen danner sig, og hvori den vedbliver at flyde; Flodseng. (Jacobi.) **Strømgang**, en. den Gang, Flugt, Retning, som en Strøm har. Strømgangen er nordlig, er stærkest under Broen. **Strømhvirvel**, en. Strøm i Havet ell. i en Flod, som dreier sig i en Kreds, danner en Hvirvel. (v. Aph.) **Strømkurv**, en. En Indretning v. Strømbygninger m. Stokke, der stikkes i Jorden, og v. Fletteværk forenes i en kegledannet Skikkelse og dannes t. et Slags Kurv, som fyldes m. Torne og lægges ned i Strømmen p. Siden. (Krafts Mech. II. 294.) **Strømløb**, et. en Strøms Løb, Flodløb. (Strømmeløb. Arreboe. 139.) **Strømtold**, en. Told, som Skibe maa betale, der fare p. en Strøm. = **strømmeviis**, adv. som en S., i Strømme, meget stærkt. "Flød Isen strømmeviis, opløst v. disse Luer." E. Colbiørnsen. "See Blodet hist, som flyder strømmeviis." Rein.

Strømme, v. n. 1. er og har. [I. streyma.] flyde m. stærk, voldsom Fart og i betydelig Mængde. Floden strømmer m. stor Voldsomhed i den snevre Kløft. Hav[et] strømmede ind igiennem Digebruddet. D[er] er strømmet meget Vand ind. Regnen har strømmet ned den hele Nat. — fig. Blodet strømmede ud af Saaret. Der strømmede Folk til i Tusindeviis.

Strømpe, en. pl.-r. [Sv. Strumpa.] [illegible] Klædemon, hvormed Fødderne og Benene indtil over Knæene bedækkes; Hoser. (jvf. Sokke.) Strikkede, vævede Strømper; uld[ne] Strømper. Uldstrømper. Traad- Bom[ulds-] uldsstrømper. = **Strømpebaand**, et. B[aand] som bindes om Benet, over ell. under Knæet, f. at holde Strømpen. **Strømpebræt**, et. B. dannet efter Fodens Skikkelse, som Strømper drages paa, for at tørres. **Strømpehæl**, en. den Deel af Strømpen, der omgiver Hælen. **strømpeløs**, adj. som er ud[en] Strømper, som ingen eier, ell. ingen har paa. "Hvor let en Sag f. dig — at s[ætte] mig igien den Strømpeløses Sted." [illegible] **Strømperulle**, en. den øverste Deel [af] Strømpen, som man tilforn trak i en [illegible] over Knæet uden p. Burerne, og holdt s[tramt] om Benet. **Strømpeskaft**, et. Over[deel] af Strømpen indtil Foden. **Strømpe[sål]le**, en. den Deel af Strømpen, som er [illegible] der Fodbladet, ell. en Saale, som syes [illegible] p. denne Deel. **Strømpeuld**, en. U[ld] som er tienlig t. Strømper. (Oluffen.) **Strømpevæv**, en. Væv, hvorpaa Str[ømper] forfærdiges. **Strømpevæver**, en. [den,] hvis Haandværk er at væve Strømp[er.]

Stub, en. pl.-be. [I. Stubbr. [illegible] Stubb, Stybbe. jvf. Stuv.] 1. det [illegible] Jorden staaende Stykke af et afhugget [illegible] Træstub. At rydde en Mark for Stub[be.] "Lader Stubben m. dens Rødder i Jorden." Dan. 4. 15. 2. lignende Levninger af [an]dre afhuggede Værter, særd. af det [illegible] Korn. Megen Sæd ligger endnu paa St[ub]ben. At bede p. Stubben, p. en [illegible] Ager. Græsstub. = **Stubjord**, ell. St[ub]bejord, en. Jord, som har været be[saaet] det sidst forløbne Aar; Jord, hvoraf [illegible] er indhøstet. At trække Vandfurer i St[ub]bejord. (Oluffen. Landøec. 238.) — St[ub]mølle, en. Veirmølle, bygget af Træ, [illegible] dreies efter Vinden om en Pæl.

Stubbe, v. a. 1. hugge af, a[illegible] (Moth.) Sv. stubba.

Stud, en. pl.-e. [Sv. Stut. i [illegible] Engl. Stot.] en gildet Tyr. (s. Oxe.) [illegible] dedriver, en. den, som driver Stude [illegible] det, hvor de skulle sælges og slagtes. [Stu]dehandel, en. Handel, m. Stude, om [illegible] Studehandler, en. den, som han[dler med] Stude og Qvæg, Qvæghandler. [illegible] horn, et. Oxehorn. **Studehyrde**, [illegible] vogter Studene i Marken. **Stude**[marked,] et. Qvægmarked, hvor især Stude [illegible] Studepranger, en. d. s. s. Studeh[andler.] "Hvorfor skal Landet endeligen være [illegible]

Studepranger spørge. Forbi alle
r ikke ere Studeprangere." Sluf=

nt, en. pl.-er. [af det lat. Partic.
] den, som studerer, ell. dyrker Vi=
ne v. et Universitet, og er optaget
ets Borgere; academisk Borger.
:v Student, og holdt ikke op at
Rahbek. = Deraf: Studenter=
de Aar, hvori man er Student;
:tsaar. Studenterbolig, en.
erforening, en. Studenterliv,

re, v. n. og a. 1. [Lat.] 1. dyrke
erne, lægge sig efter boglige Kon=
n har studeret v. adskillige Universi=
t f. Theologie, Medicin, &c. (Man
a: at studere Konstværker, s. et
søge v. ofte gientagen Betragtning
e deres Fuldkommenheder, m. m.)
aa, søge v. Eftertanke at udforske,
it. lære paa, lære udenad. (mest i
At studere paa Skielmstykker, p.
tning f. noget. At s. det menne=
erte. At s. paa en Tale, p. fin
. Hans Tale er meget studeret ɔ:
rveiet. — studeret br. ogsaa adj.
r studeret. En vel studeret Mand.
rekammer, et. ell. Studerestue,
lse, hvor en Lærd ell. Videnskabs=
older sig f. at studere. — Stude=
pl.-er. Gierningen at studere, Vi=
; Dyrkning, videnskabelige Sysler
belser.
, adv. i en Studs, p. en Studs,
uden Forberedelse. (d. Tale.)
, adj. [T. stutzig.] uhøflig i sin
i ikke giver mange gode Ord, kort
t. = Studshed, en. Grovhed i
T. "Hvis du fremturer m. saadan
ed, nødes jeg t. at vise dig Døren,"
n. korte Frøkenstand.)
dse, v. n. 1. (har.) overraskes,
orbauses v. en pludselig og uventet
Fornemmelse. (det T. stutzen.)
de v. at see ham her, da jeg troede
angt borte. "Baade den store og
Verden studsede v. at see denne
eed. "Fornuftende studsende op=
denhedens sieldne Spor." Wessel.
dsede v. Lyden. "Henrykt studsede
nd, naar Fuglens Qviddren han
." F. Guldb. — Deraf: Studs=
. pl.
dse, v. a. 1. [T. stutzen.] giøre
re, afstumpe. At studse Haaret,
; s. et Træ. (Deraf: Studs=
Et Glas, Viinglas, m. en lav,
studset Fod. T. Stutzglas.)
g, en. pl.-er. Gierningen at

n. pl.-r. [J. Stuka.] 1. oprin=
)pholdssted, Bopæl (saaledes og=

saa: A. S. Stov, Stova. Sv. Stufva.
Deraf Ordet: Ulvestue. s. ogsaa Badstue
og Stuehuus.) 2. aflukket Rum i et Huus
t. at opholde sig i; Værelse. (s. Badstue,
Dagligstue, Forstue, Hiørnestue, Raadstue,
Skriverstue, Storstue, Sygestue, Vagt=
stue, Vinterstue og fl.) En Stue kaldes i
Alm. et Værelse i Huset, som er større end
et Kammer, men mindre end en Sal. "Et=
hvert Kammer og enhver Stue er et Væ=
relse; men en Stue er et større Værelse,
et Kammer et mindre." Sporon. En Stue
m. Sengkammer. — Stuen i et Huus ab-
sol. (ell. Stue=Etage) kaldes i Kiøbenhavn
den underste Etage, lige m. Jorden, ell.
oven over Kielder=Etagen. (fr. rez-de-
chaussée. jvf. Sal.) At boe i Stuen, at
leie Stuen bort. Stuen t. Gaden, t.
Gaarden. = Stuebetræk, et. Vægbetræk.
Stuedør, en. Dør fra Gangen ell. Forstuen
ind t. en Stue. Stuefange, en. den, som
ei tør forlade sin Stue, enten som Fange,
ell. for Svagheds Skyld. Stuefængsel,
et. Fangenskab i eens egen Stue ell. Huus.
Stuegulv, et. G. i en Stue. Stuehelt,
en. En blødagtigt opdragen Kriger. "Holdt
vel en Stuehelt sit Mod saa længe varmt?"
J. Bove. Stuehund, en. H. som altid
opholder sig inde i Værelserne; i Modf. til
Gaardhund, Jagthund. Stuehuus, et.
den Deel af en Gaard p. Landet, som er ind=
rettet t. Bolig f. Familien; Vaaningshuus;
i Modf. til Udhuus. Stuekat, en. Kat,
som holdes inde i Stuerne; fig. en Stue=
sidder. Stuekone, en. K. som har Opsyn
m. de qvindelige Lemmer i et Fattig=Hospi=
tal; it. Gangkone i et Sygehuus. Stue=
levnet, Stueliv, et. Levnet, hvorved man
tilbringer den største Deel af Tiden i Stuen,
inde i Huset. At føre et bestandigt Stue=
liv. Stueluft, en. Luften som den er i et
indsluttet Værelse. Stuely, et. Huusly,
Beskiermelse mod Veirliget i Værelser. "Da
Storm og Slud jage os t. at søge Stuely
og Varme." J. Bove. Stuelærd, en.
Lærd, som fører et Stueliv, som ikke kien=
der t. Verden, uden af Bøger. Stuepige,
en. (udt. i 3 Stavelser.) den Pige, hvis Be=
stilling især er, at holde Huset reent, vaske
og varte op i Huset (i Modf. t. Kokkepige,
o. fl.) Stuesidder, en. den, som sidder
meget inde, som kommer lidet ud af Huset.
Stueuhr, et. Uhr, som man i et Giemsel
har staaende i Værelset (modf. Lommeuhr.)
Stuevarme, en. den Varme, som haves i
en Stue, især om Vinteren af Ovne.
Stuevæg, en. En af Væggene i en Stue.
(C. Frimann.)

Stum, adj. [T. stumm.] som ei kan
tale (egentl. om Mennesker;) maalløs. Saa
stum som en Fisk. (s. dum.) "Sindighed
og Betænksomhed giør ofte den Kloge stum;
Skræk, Forbauselse og megen Skamfuldhed

giør stum;" (det første betager Villie, det andet Mod t. at tale.) Sporon. = Stumhed, en. ub. pl. Tilstanden, at være stum.

Stump, adj. [T. stumpf.] som har mistet sin Eg ell. Od; sløv, ikke spids, ikke skarp. En stump Kniv, Fiil. "Stump og veg er dog Satirens Piil." S. Blicher. En s. Vinkel ɔ: den, som har meer end 90 Grader. Deraf: stumpvinklet, adj. En s. Triangel. (modf. spidsvinklet og retvinklet.)

Stump, en. pl.-er. [Sv. Stump.] 1. Levningen af noget, som er afstumpet, forkortet v. at skæres, afhugges. Stumpen af en affat Arm, et afskudt Been. Der er endnu en S. af Klædet tilovers. (s. Stuv.) 2. et afskaaret Stykke. En S. Mad, ell. blot en Stump, kalde Bønderne et tykt Stykke Smørrebrød, skaaret af hele Brødet. Han skar en Stump (et kort Stykke) af Klædet.

Stumpet, adj. [Sv. stumpig.] afkortet; ell. blot: kort, stakket. Den Kiole er alt for stumpet. En s. Næse. (I Sammensætn. bliver det t. stump.) = stumphalet, adj. som har en kort Hale; korthalet. stumpnæset, adj. som har en stumpet Næse. stumprumpet, adj. d. s. s. stumphalet. En stumprumpet Hest. (d. Tale.)

Stund, en. Tid. (ub. pl.) [I. Stund.] Om en liden Stund, om kort Tid. Det skete i samme S. Det vil endnu vare en S. en' god S. "Den Stund at de til os om Medhold søge saa." Bording. "Man tænker tidt, man er sin Lykke nær, og troløs den i samme Stund forsvinder." Storm. (I dagl. T. bruges: al den Stund som adv. for: naar, da, eftersom. Han taber intet v. Byttet, al den Stund han dog bliver v. Gaarden. imellemstunder, undertiden.) — Stunder, pl. Tid nok, god Tid, Leilighed. Nu har jeg ikke (ell. ingen) Stunder. At give sig Stunder, tage sig Tid; give sig gode Stunder, ikke haste m. noget. Det har gode Stunder, ingen Hast. = stundesløs, adj. som ei har Tid, fordi man tager sig f. meget for v. eengang; som er uordentlig sysselsat m. mange Ting, og derfor intet udretter. Deraf: Stundesløshed, en. ub. pl. — Stunderum, n. s. fornøden Tid t. noget. Lad mig have Stunderum. (Moth.)

Stunde, v. impers. og n. 1. om Tidens Nærmelse: det lakker, det bliver snart. Det stunder ad Aften, til Aften, t. Natten. Natten stunder til. "Det Aar, som stunder til." Bording. (II. 133.) Paaske stunder til, nærmer sig.

Stunde sig, v. rec. 1. give sig Tid. (Moth.)

Stunde, v. n. 1. [I. og Sv. stunda, af *stund*, Flid, studium.] attraae, tragte efter. At stunde efter noget, til noget. "Tidt stunde vi efter de Ting, som kunne giøre os Skade." B. Thott. "At stunde een efter Livet." Hvitfeldt. — At stunde til Hylle. "Til Hævn kun stunder hans Villie." Øhlenschl. "Stunder alt til Graven din Hu?" F. Guldb. "Den, som stunder t. Fuldkommenheds Maal." Engelst. — Sieldnere: at stunde mod noget. "Da er det, at Selvopholdelsesdriften stunder mod Sønnens lægende Ro." Mynster. "Forgieves jeg stunder mod Ønskernes Maal." Grundtv. (Han stunder t. at blive noget. Moth.) — Stunden, en. ub. pl. Tragten, Attraa.

Stundom, adv. [Sv. stundom. I. stundum.] undertiden, imellemstunder.

Sturen, adj. (et norsk Ord. Isl. stúrinn.) stille, tankefuld, ulystig. (Nord. Bruns Digte. 1791. S. 245. C. Frimann Almuens Sanger. 1790. S. 210.)

Stuthingst, en. s. Stodhingst.

Stutmester, en. pl.-e. den, som har Opsyn over et Stutteri. (Et af det T. Stutenmeister, Gestütmeister, dannet Ord. s. Stodmester.)

Stutteri, et. pl.-er. en Indretning, hvor Hingster og Hopper af god Art underholdes f. at lægge Føl til, og opføde gode Heste. (T. Stuterey, Gestüt.) Hestehold, Langebek.

Stuv, en. pl.-er. [Sv. Stuf. N. S. Stuve.] en Stump, Levning af et Stykke, hvoraf der er skaaret. En Stuv Klæde, Silketøi. Han solgte mig hele Stuven.

1. **Stuve**, v. a. 1. pakke noget tæt og fast sammen (især om en Skibsladning). Det maa stuves bedre. At stuve Lasten i et Skib. [Holl. stouwen, af A. S. Stow, Sted, Vaaning (jvf. Stue); hvoraf det E. to stow, lægge p. sit rette Sted, lægge an.] — Deraf: Stuvning, en. Lastens Stuvning.

2. **Stuve**, v. a. 1. [Holl. stooven. N. S. stöven. T. dämpfen.] egentlig at syde noget v. langsom Varme (det E. stew; "*to seeth in a slow, moist heat*"); men hos Os almindeligen: opkoge noget, som tilforn er kogt, ell. affogt, i en Sauce ell. Dyppelse, i Melk, Vand og Smør, etc. At stuve Kartofler i Melk, i Kiødsuppe. At stuve Kiød, Erter i en Kasserolle (en Stuvepande.)

Styg, adj. pl. stygge. [Sv. stygg. Isl. styggr, haard, vanskelig, barsk, vred.] som ei er veldannet, smuk, især af Ansigt, (deformis) hæslig; overhovedet "om alt, som giennem Sandserne støder vor naturlige (ell. dannede) Sands f. det smukke." (M. Tidsskr. I. 588.) (jvf. grim, led, hæslig, fæl.) Hun er styg, (af Ansigt) men velskabt. "Find ei min Skabning styg, den er klædt m. Børster." Bagg. [...] Stygge-Lader. 2. Saaledes ogsaa om hvad der mishager Hørelsen. En styg Lyd, Musik (hvorfor dog oftere bruges: ubehagelig). Man siger vel ogsaa: en styg Lugt; en styg Fornemmelse. — 3. Ogsaa om det [...]

llige, ell. om det, vi føle en moralsk Afsky
, Modbydelighed for (dog ringere i Gra=
i end ved afskyelig, fæl.) En styg Last,
ne. "Han har den stygge Feil, at bag=
e." — Deraf: Styghed, en. ud. pl. Be=
skaffenheden, at være styg. (s. Hæslighed.)
Stykke, et. pl. -r. [J. Stycki.] 1. en
sondret, ell. afdeelt, særskilt Deel af et
elt. At bryde, rive, slaae, hugge noget
Stykker. At skære noget i fire Stykker.
Stykke Brød, Kiød, Kage, Træ, o. s. v.
Hovedstykket, Mellemstykket af en Fisk.
Denne Maskine er sammensat af mange
Stykker, og kan skilles ad i sine Dele. "De
lte Lemmer ere Dele af Legemet; de
bes først Stykker, naar Legemet bliver t.
Liig." P. E. Müller. — Om Jorden: Et
Stykke Land (en Mark, Ager, ell. Deel af
same.) At opdyrke, indhegne, afgrøfte
S. Land. Et S. Vei ɔ: en vis Længde
Veien. Der er endnu et godt S. Vei
Byen. Han gik et langt S. Vei (ell.
et langt Stykke) med os. (Derimod:
Veistykke ɔ: en Deel af Landeveien. s. Dr=
.) — Stykke bruges saaledes egentl. om
timlig afsondrede Dele. Dog siger man:
S. af en Bog, af et Digt. — Uegentl. for
el. I nogle Stykker maa man give ham
t. "Betragtes Delene m. Hensyn t. de=
Afsondring fra det Hele, kunne de kaldes
Stykker; og naar Stykkerne betragtes m.
Hensyn t. deres Forbindelse m. et Heelt,
me de kaldes Dele." Müller. — 2. et
sammenhængende legemligt Heelt, som ei er
sat af flere Dele. (er egentl. kun en
Anvendelse af forrige Bemærk. og br. derfor
d m. Talordet eet.) Det er giort af eet
Stykke. Fløiten, Obelisken er af eet Styk=
3. en enkelt Gienstand af sit Slags;
Individ (dog kun i visse Tilfælde, og mest
livløse Ting. Man siger imidlertid: et
Stykke Bildt; og efter Spørgsmaal, naar
n blot angiver Tallet: hvormange Heste,
er, Faar var der? — Der var en ti, en
tes, en hundrede Stykker ɔ: omtrent saa=
nge; men aldrig i sing.) Derimod: et
, to Stykker Klæde, Lerred, Taft o. s. v.
hved betegnes saameget af Tøiet, som er
let i eet. — Stykke f. Stykke ɔ: hvert S.
fig. (fig. et Stykke Arbeide ɔ: et vist,
Arbeide.) Ligeledes om nogle livløse
ng, som ei udgiøre en stor og betydelig
se, til at betegne Antallet, og især efter
Spørgsmaalet: hvormange? — Fem Styk=
Bøger, Knive, Hovle, Sare, o. s. v.
g bruges dette kun sielden. — Om Konst=
ker, især Malerier og dramatiske Digte,
Ordet derimod hyppigen. Det er et
et S. (om et Maleri.) Et Søstykke,
stykke, Natstykke, Knæstykke. (s. Kob=
stykke.) Det nye Stykke ɔ: Skuespil.
opføres to Stykker i Aften. 4. til at
Stykke Antallet br. det ogsaa om flere for=
skiell. Ting, som haves i Samling, ell.
samlede p. eet Sted. Jeg har i alt modta=
get sex Stykker (forskiell. Ting.) Der er
kommet ti Stykker (forskielligt Gods) p.
denne Vogn. 5. om myntede Penge; kun
i nogle Sammensætninger. Et Markstykke,
et Rigsortsstykke, et Guldstykke. 6. om en
Handling, et Værk: Et slet, nedrigt Stykke.
(s. Streg, 4.) og i Sammensætn. Skielm=
stykke, Kieltringstykke, Mesterstykke, Sven=
destykke. 7. en Kanon. "Han hissede sit
Blodflag, og lod sine Stykker spille p. Fien=
den." Wandal. (af det Tydske; men nu næ=
sten forældet, undtagen i Sammens. Styk=
knegt, Stykport, o. fl.) = a.) Stykdæk,
et. Dæk ell. Gulv f. Kanonerne t. Skibs,
Batterie p. et Krigsskib. Stykfad, et.
(T. Stückfaß.) et stort Viinfad. Styk=
gods, et. Gods ell. Varer, som bestaae af
forskiell. Stykker, som føres t. Skibs ell.
Lands i Kasser, Tønder, Pakker, o. s. v.
(i Modsætn. t. Styrtegods, ell. en Skibs=
ladning af Korn, Salt, Steenkul, Brænde,
o. d.) Stykhest, en. H. som br. til at
trække Kanoner, Krudkarrer, m. m. Artil=
leriehest. Stykjunker, en. En t. Officeer
bestemt Lærling ell. ældre Cadet v. Artille=
riet. Stykknegt, en. og Stykkudsk, en.
Karl, som kiører en Kanon ell. Stykvogn.
Stykkugle, en. Kanonkugle. (Moth.)
Styklugte, en. Lukkelse f. en Stykport.
Stykport, en. Aabning p. Siden af et Skib
f. Kanonerne; Kanonport. Stykvold,
en. Et Batterie til Lands. (M.) — b.)
stykkeviis, adv. hvert S. for sig; Stykke
f. Stykke, i Stykketal. At modtage noget
stykkeviis. At betale een stykkeviis for no=
get. — Stykkeværk, et. Værk, Giærning, som
bestaaer af Stykker, giøres stykkeviis og siden
sammensættes. Figurl. et ufuldkomment Ar=
beide; noget som kun er Stykker, men intet
Heelt.

Stykke, v. a. 1. skære, dele i Stykker.
(Moth.) Isl. styckia. At stykke noget ud.
s. udstykke. 2. sætte Stykker sammen, sanke
af Stykker.

Styld, et. (af stiæle.) Tyveri. (forældet.)

Stylte, en. pl. -r. [Sv. Stylta. E. pl.
Stilts.] En Stang m. et Tværtræ ell. Trin,
hvorpaa man sætter Foden, og saaledes
gaaer, i det man holder m. Armen om
Stangen. At gaae p. Stylter. (sielden i
Sing.) = Styltedands, en. Dands, ell.
Hoppen, som foretages p. Stylter. Styl=
tegang, en. Gierningen at gaae p. Stylter.
Styltegænger, en. den, som gaaer p. Stylter.
Stylteplov, en. dette Navn har man givet
en Plov af en egen Indretning, m. en
Stang, der gaaer ned fra Aasens forreste
Deel, og hvorpaa Ploven hviler i St. f.
paa en Forkærre. (Ny Landoec. Tid. II.
381.) Stylteskridt, et. pl. d. s. lange
Skridt, som en Styltegængers.

Stylte, v. n. 1. (har.) 1. gaae p. Stylter. (Moth.) 2. gaae langsomt. Sv. stylta. (Moth.)

Stymper, en. pl. –e. [T. Stümper.] den, som kun daarligt kan ell. veed det, han paatager sig, ell. udgiver sig f. at kunne ell. vide; en Fusker. "Jeg bander ei den Stymper, som først udfandt det Ord." Evald. "En Person kaldes en Stymper, f. saavidt han ikke er det voren, der paaligger ham. En Fusker er den, der giør et Arbeide slet, fordi han ikke vedbørlig har lært det." Müller. (En ussel, unkværdig Stakkel; egentl. den, som har mistet et af sine Lemmer; af stympre; mutilare. Moth.) = stymperagtig, adj. fuskeragtig.

1. **Styr**, n. s. ud. Art. og kun i følgende adv. Talemaader: 1) At holde Styr paa een ɔ: holde ham i Ave, inden for sine Grændser. "Han har al sin Myndighed nødig, f. at holde Styr p. dem." Schytte. "Og medens jeg kysser, Gudinde! hold Styr paa de spøgende Vinde." Bagg. — 2. At gaae over Styr ɔ: blive t. intet, gaae ind, ophæves. Planen, Reisen, Selskabet gik over Styr. 3. At sætte noget over Styr ɔ: tilsætte, øde.

2. **Styr**, n. s. [T. Steuer.] Bidrag, Hielp, Skat t. Udredning af noget. s. Krigsstyr, Prindsessestyr, Udstyr.

Styrbord, en. ud. pl. [Af Styre, i ældre D. Roer. A. S. Steore. Steor-bord.] Skibets høire Side. (modს. Bagbord, og bruges som dette i Sammensætning.)

Styre, v. a. 1. [J. styra. A. S. steoran.] 1. bestemme et Legemes Bevægelse; især om seilende Skibe og Fartøier. At styre et Skib. At s. med Roret, m. en Aare. — Ogsaa absol. og n. At styre mod Østen, at styre fra Land. it. styre en Cours (en vis Compasstreg.) At styre eens Arm under en Bevægelse. Stangen er mig f. tung, jeg kan ikke styre den. At styre en Hest m. Toilen. fig. at styre (tvinge, tæmme) sin Vrede, Hidsighed. 2. bestemme Menneskers frie Handlinger, raade over, regiere. "At styre er at give en Virksomhed (overhovedet) en vis Retning: at bestyre, er at ordne en Mangfoldighed af Virksomheder. Styrmanden styrer et Skib; Forvalteren bestyrer et Gods." Müller. (Man lader ikke let en anden styre, ell. raade for sin Eiendom; men man sætter vel Andre t. at bestyre hvad man ikke selv i det Enkelte kan ordne.) At styre et Rige, et Folk. Han forstaaer godt at s. og lede den hele Forsamling. Drengen vil ikke lade sig styre. 3. Egne Talemaader: At styre Klammeri (afværge, hindre. Moth. T. steuern.) "Det styrer ei hans Harm." Helt. 42. At styre tilfreds, styre til Rette, formilde, berolige den Hidsige, Opbragte. At styre sin Lyst paa noget ɔ: tilfredsstille. = Styrelse, en. 1. Gierningen at styre; Regiering. Rigets, Folkets, Skibets Styrelse. (jvf. Bestyr[...]
der kun om mindre betydende Tilfælde[...]
bruges.) 2. om det høieste Væsens Vi[...]
kelser: Guds, Forsynets Styrelse. "[...]
Fromme seer en Styrelse i Alt hvad der
derfares ham." P. E. Müller. — St[...]
mand, s. Styrmand. Styrepind, en
s. s. Roerpind. — Styrer, en. pl. –e.
som styrer, regierer. Hesten og dens S[...]
rer. Folkets Styrer (Regent.)

Styre, v. a. 1. At styre ud, et i B[...]
gerier nu forældet ell. sielden brugeligt [...]
som bemærker: at mæske, ell. blande
udstyrtede Malt m. det kogende Vand[...]
Deraf: Styrekar, et ligeledes forældet
tryk for: Mæskekar ell. Gilkar.

Styrke, en. ud. pl. [J. Styrkr.] en
tydelig Grad af Kraft, saavel egentl.
Legemets, som fig. om Siælens; og om
løse Ting: Evne t. at modstaae udv[...]
Virkninger. — At have megen Styrke [...]
mene. At prøve S. med een. En [...]
af Kæmpestyrke. Siælsstyrke. "Der [...]
høves ofte Styrke t. at bære hvad M[...]
kan udrette." Sporon. Forstandens, [...]
kommelsens Styrke. — Der er ingen S[...]
ke (Hold) i dette Tøi. Murens, [...]
ningens, Fæstningens Styrke. "Kr[...]
kaldes Styrke, f. saavidt den tænkes at [...]
vinde, ell. dog at modstaae Hindringer[...]
Styrken synes mere at betegne Kra[...]
Storhed; og Magt mere Kraftens Ud[...]
ning." Müller. = Deraf: Styrkefor[...]
et. Forhold imellem forskiellige Lege[...]
Styrke. Styrkeprøve, en. Prøve ell.
søg, f. at erfare Styrken af en Ting,
hvo der af to eller flere er den stær[...]
"Naar Styrkeprøve skal afgiøre Tvist[...]
det Smaating, at tusinde Svage opof[...]
J. Bone.

Styrke, v. a. 1. give Styrke, giøre [...]
stærkere, forøge Kræfterne. At styr[...]
Bygning. Arbeide styrker Legemet.
styrke Hukommelsen. At s. sig v. [...]
Føde, v. god Viin. Det styrker den [...]
styrkende Midler. At styrke (befæste)
det Gode, i et ondt Forsæt. "Man sty[...]
dem i den Lyst, de selv havde t. den[...]
se." Wandal, (styrkes, blive stærk, [...]
Kræfter. Moth.) = Styrkelse, en. 1. [...]
ningen, at styrke (Mindre brugeligt er S[...]
ning. "I dette ene er der Styrkni[...]
Lægedom mod alle Ulykker." Rahbek.
et styrkende Middel, noget som styrker.
er en Styrkelse for den Gamle.

Styrkne, v. n. s. størkne.

Styrle, v. n. 1. reise sig i Veiret [...]
Haar p. Hovedet af Skræk, o. d. [...]
Riimkrøn. V. 2411. "Os styrled [...]
Hoved." Bording. I. 33. "Haarene [...]
p. mit Legeme." Job. 4. 15. De[...]
sieldent. Funkes Nat. Hist. v. [...]

57.) "Styrle med Haaret." Arreboe. ...m. 230. [Isl. styrdr, stiv.]

Styrmand, en. pl.-mænd. [af v. a. styre. ...S. Steor-man.] egentl. den, som staaer ...ret, som styrer et seilende Fartøi; men ...ppigst som Benævnelse f. en Sømand, ...har lært hvad der hører t. Seiluds ell. ...illing (Styrmandskonst,) som p. Han-...ibe er den Næste efter Skipperen, (ell. ...itainen) og p. Krigsskibe regnes blandt ...rofficererne. (J. D. Lov: Styremand. ...2, 5, 6.) Overstyrmand, anden, ...Styrmand (p. større Skibe.) = Styr-...dsexamen, en. Prøvelse i Styrmands-...en, ell. Læren om at finde Vei i Søen ...t Skib efter mathemat. og astronomiske ...egninger.

Styrte, v. n. og a. 1. [Sv. störta. N. störten.] a.) neutr. 1. falde plud-...t og m. Voldsomhed. At s. omkuld. ...ned i en Grøft, i en Afgrund. At ...ed en Hest. Hesten styrtede (naar den ...g falder; snublede, naar den træder feil ...r v. at falde.) Vandet styrter ned ...Klippen. Søen styrter ind (i Skibet.) ...Der styrtede p. eengang en Mæng-...ind. Alle styrtede t. Udgangen. 2. ...om Heste og Qvæg: døe, især plud-... Hesten, Koen er styrtet. Der er ...et adskillige Høveder f. ham. b.) act. ...e noget t. at falde pludseligt og vold-... fra et høiere Sted t. et dybere. At ...een ned fra et Taarn. At s. sig ud i ...det. At s. Kornet af Sækken i en ...e. — figurl. stille een v. Magt, Myn-...ed, Høihed. Man har tidt forsøgt at ...e denne Minister. At s. en Konge fra ...nen. — Ligeledes: bringe een pludselig i ...ngere, uheldigere Tilstand. At styrtes ...mod, Elendighed. At s. sig frivillig i ...ærvelsen, i sin Undergang. = Styrte-...et. Bad, hvorved det kolde Vand plud-...styrtes ned over Legemet. Styrte-...et. Varer, som umiddelbart styrtes ...i Skibslasten; f. E. Korn, Salt. (s. ...Gods.) Styrtegrav, en. Grav, som ...g bedækkes m. noget, f. at bringe Men-...r ell. vilde Dyr t. at falde deri. (Moth.) ...ckam, en. ved Jordvolde ell. Steen-...r: den Jordstrimmel eller Plads, som ...imellem Volden ell. Gierdet og Hegns-...n; Styrtekant, Spilderum. (Gier-...andoec. I. S. 12.) Styrtekarre, en. ...med to Hiul, hvis Kasse man lader falde ...over Hiularelen, og saaledes styrter Læs-...et. (i Jyll. en Styrte.) Styrteplads, ...Sted, hvor noget styrtes ud, f. Ex. v. ...erne, hvor Malmen styrtes af de op-...ne Tønder. Styrtevand, et. Et ned-...nde Vand, Vandfald. (C. Frimann. ...Arb. 11.) = Styrtning, en. pl.-er. ...erningen at styrte ell. Omstændigheden, ...get styrter om. (Baggesen. Poet. Ep. 150.) "Snart f. Husenes Brand, snart ængstes I for deres Styrtning." Ohlenschl. 2. en S. af Søen (Søstyrtning) Vandets voldsomme Indskyllen i Skibet. 3. Flo-dens, Vandfaldets Styrtning. "Selvfar-vet Lax m. Kæmpekræfter springer, men Styrtningen ham ned i Dybet tvinger." Rein.

Styrvolt, n. s. et Slags, som det synes i Danmark oprindeligt, Kortspil. At spille Styrvolt.

Styver, en. pl. -e. [T. Stüber.] en Skillemynt i Tydskland, af forskiellig Vær-di; sædvanlig forhen hos os regnet for 2 danske Skilling.

Stædig, adj. [ud. Tvivl skrives dette Ord saaledes rigtigst m. Moth, og udledes af staae. A. S. stædig.] om en Hest: som ei vil gaae frem, efter Rytterens ell. Kudskens Villie, men jævnlig, naar det falder den ind, staaer stille. (Kun figurl. om stivsinde-de, vrangvillige Mennesker.) — Deraf: Stædighed, en. ud. pl.

1. Stække, v. a. 1. [af Stak.] sætte i Stak, reise i Stak. At stække Hø. — Der-af: Stækning, en. Høets Stækning.

2. Stække, v. a. 1. [af stakket.] giøre kor-tere. At stække Vingerne p. en Fugl. fi-gurl. Hans Magt er bleven stækket. (s. stak-ket.) — Stækken, en. Vingernes Stækken.

Stæmme, v. a. standse. s. stemme.

Stænder, pl. s. Stand.

Stændig, adj. i d. Tale (og undertiden hos Almuen:) bestandig, ell. vedvarende, uafbrudt. "Sneeslag nedstyrte vidt og bredt, og mørkne Dagen m. stændigt Fald." Foer-som. (Digte. II. 73.)

Stænge, et. [af Stang.] Loft over en Stald ell. andet Udhuus, som heelt ell. for en Deel kun bestaaer af Stænger. s. Ho-stænge.

Stænge, v. a. 1. [af Stang.] 1. sætte Stænger ell. Stager ved. At stænge Humle, Bønner, Erter. 2. lukke v. at sætte Stang for, ell. overhovedet: lukke. At s. for Døren (sætte Stang for.) At s. sine Døre. At s. for Kreature. At stænge (lukke) een inde.

Stængel, en. pl. Stængler. [af Stang. skrives dog ofte Stengel.] den Deel af en Plante, som er over Jorden, og bærer Bla-dene og Blomsterne. Caulis. jvf. Stilk, Stamme. — Stængelgreen, en. Sidestud p. en Stængel. (Moth.)

Stænk, et. pl. d. s. 1. Gierningen at stænke. Et S. med Kosten. 2. Spor ef-ter Stænkning; hist og her adspredte smaa Pletter. Der er kommet nogle Stænk paa Kiolen. — Stænkregn, en. Regn, som fal-der af og til i smaa Stænk.

Stænke, v. a. 1. [Sv. stænka. J. stück-va.] 1. slaae ell. kaste noget flydende ud i draabeviis, i pletteviis, ell. dog ei i meget stor Mængde. (Svarer t. sprede, strøe, om

tørre Ting.) At stænke Vand p. een. At s. Viin, Eddike p. Gulvet. 2. væde, fugte v. at stænke. At s. Lerredet p. Blegen. At stænke Tøi, der skal stryges. = Stænkekost, en. Kost til at stænke med. — Stænkning, en. pl.-er. Gierningen at stænke.

Stænte, en. pl.-r. [af stage. Sv. Stätta.] et Trin p. begge Sider af et Giærde, t. at stige over dette.

1. Stær, en. ud. pl. [A. S. Stær. J. Star.] en Dienssygdom, hvorved Synet mistes. Den graae Stær. Cataracta. Den sorte Stær. Amaurosis. = stærblind, adj. [A. S. stærblind. J. starblindr.] som neppe kan see, meget svagsynet ell. nærsynet. "Jeg tænkte, at denne Nation maatte være blind, ell. i det mindste stærblind." Bagg. N. Klim.

2. Stær, en. pl.-e. en Fugl, der kan lære at efterligne den menneskel. Stemme. Sturnus vulgaris. [Isl. Star. A. S. Stær.]

3. Stær, Stærgræs, n. s. [J. Stargresi.] Navn p. en Græsplante m. stive Straa, almindelig p. lave Enge og v. Grøfter. Carex vulpina. (Formodentlig ogsaa flere Arter af denne meget talrige Slægt.)

Stæretue ell. Stærretue, en. pl.-r. kaldes i nogle Egne de m. Græs overvorne Jordtuer, som ofte og i Mængde opkomme p. Marker, der længe ligge udyrkede. (Formodentlig fordi de jævnligen ere begroede m. Stærgræs.) "Især giøre de opvorende Stærretuer meget t. Engens Ujævnhed." Schytte. (Indv. Reg. II. 125.)

Stærk, adj. [J. sterkr.] 1. som har megen Kraft, som kan overvinde en betydelig physisk Modstand, ell. som kan holde længe, udholde meget (saavel om den levende, som om den døde Kraft.) modsf. svag. En stærk Mand. At have en s. Natur. Den Stærkeres Ret. Dette Reb er ikke stærkt. En s. Bro, Muur, Bygning. En s. Mave, som fordøier godt. Stærk Føde, som fordrer en god Fordøielse. Stærke Drikke, som virke hastigt og betydeligt p. Nerverne. 2. ligeledes om Siælens Kræfter: betydelig i Grad, i indvortes (aandelig) Styrke. En s. Hukommelse. At være s. i en Videnskab ell. Konst o: besidde stor Indsigt ell. Færdighed i samme. Han er en s. Skakspiller. 3. i Alm. betydelig i Grad, (intensiv Kraft) heftig. En s. Varme, Kulde, Vind, Regn, Torden, o. s. v. En s. Stemme. s. Lugt. Et stærkt Slag. Stærke Lidenskaber. Der hører en s. Tro til. At løbe, gaae stærkt (hastigt.) At tænke stærkt (o: meget, alvorligen) p. noget. En stærk Strøm (som rinder m. stor Hastighed.) 4. betydelig i Antal. En stærk (talrig) Krigshær. Hvor stærk var Fiendens Hær? Han fik et stærkt Tilløb.

Stætte, en. (Moth.) s. Stænte.

Stævn, en. bruges undertil[...] Stavn, 2.

1. Stævne, v. n. 1. har. [af S[...] styre, seile hen t. med et Skib. (me[...] Stiil.) Jvf. stavne under Stavn.

2. Stævne, v. a. 1. kappe, besta[...] Grenene af (om Træer.) At stæ[...] (J. stofna.) Deraf: Stævnes[...] Skov ell. Krat af Træer, som man[...] deelviis kapper.

3. Stævne, v. a. 1. [J. stefna. S[...] ma, stämna.] egentl. bestemme e[...] ell. Dag f. een t. at møde, ell. [...] Handling; (jvf. Subst.) men br. m[...] om at indkalde een t. at møde f. [...] At stævne een for noget (som ha[...] gaaet.) Han er stævnet for (ell. [...] tinget. At s. Vidner. (s. indstæv[...] stævne.) — Man siger vel ogsaa i da[...] Han har stævnet mig herhen i [...] mig Stævne.) = Stævning, en. [...] 1. Handlingen at stævne, indstæ[...] skriftlig Indkaldelse af Dommeren, [...] f. en Ret. At udtage, at forkynd[...] Stævningsmand, en. En af Ret[...] tiente, som forkynde Stævninger; [...] mand, Kaldsmand. — Stævned[...] Dag, til hvilken man er stævnet[...] ten. (Moth.) Stævnefald, et. [...] som den maa give, der ikke mø[...] Stævning. (Moth.) Stævnema[...] s. s. Stævning. Stævnemand, en[...] ningsmand. Stævnemøde, et. [...] hvortil man er kaldet ell. stævnet; [...] man har aftalt m. en anden p. et [...] og t. en vis Tid. Stævnepenge, [...] som betales f. en Stævnings-For[...] Stævnevidne, et. Person, som er [...] t. at vidne i en Sag.

Stævne, et. pl.-r. [J. Stefn[...] Møde t. bestemt Tid og p. bestem[...] At sætte een Stævne, bede een to[...] et vist Sted. "At holde Stævne [...] m. een." Hvitfeldt. (s. Lyvestæv[...] Forsamling (af Bymænd) f. at [...] handle om noget. s. Bystævne, [...] ne, Sognestævne.

Støb, n. s. 1. Kornets Blød[...] blive t. Malt. At sætte, lægge[...] Støb. 2. Korn, som har været[...] Støb; Malt. At bære S. paa[...] At vende Støb. Moth. (mindre br[...]

Støbe, v. a. 2. [J. steypa.] [...] et Legeme i en vis Skikkelse, v. at[...] smeltet Materie i en Form, hvori [...] ner. At støbe Lys, s. Kugler, Kan[...] en Klokke. Støbt Jern; modsf[...] 2. lægge i Støb. At s. Korn. [...] 3. giøre Lud af Vand og Aske, [...] Moth. (de to sidste Bemærk. ere[...] brugelige.) = Støbeform, en. [...] støbe noget i. Støbegrube, [...] graves i Jorden, f. at nedsætte en[...]

f. E. en Klokkeform. (Moth.) Støs, et. P. hvor man støber, Støberi. ...ethuus.) Støbehytte, en. Et Støs ... v. Biergværker; et Hytteværk. ...ker, et. K. hvori noget støbes. Støs ...et. støbt Lys, Formelys. (Moth.) ... Speddelys. Støbemalm, en. M. ... til at støbe noget af. Støbeovn, ...n, hvori Støbemalm smeltes. Støs ...d, en. S. som er tienlig og br. til at ... Metaller i. Støbeskee, en. S. hvori ...melter noget, f. E. Bly, v. at holde ... Ild. Støbestaal, et. omsmeltet ...staal, ell. sammensmeltet Raastaal ...ligt Staal) og Cementstaal, der vans ...der sig smede; men har en censfors ...sie. = Støber, en. den, som er ...f m. at støbe; f. E. Klokkestøber. — ...ing, en. Gierningen at støbe.

...d, et. pl. d. s. 1. Handlingen at ... Virkningen af at støde. At give een ...d. At faae et S. Et S. med en ... Stødet gik ham igiennem Armen. ...dstød.) fig. en betydelig Skade, Fors..., Uheld. (s. Knæk.) Det gav hans ..., hans Formue et haardt S. "Som ... Lykke var paa det høieste, fik den et ...deligt Stød." Rahbek. Dette S. ...ver han aldrig. (s. Knæk.) At tage ... Stød af (den første Virkning af no... ...behageligt.) "Du m. Siælestyrke sade ...drøfte af Skiebnens Stød i Møde." 2. Stød i Veien ɔ: Ujævnheder, ..., Slag. 3. Stumpen af et afhug... ... afblæst Træ; en Stub. 4. Mel... ... i Tiden. sielden undt. i Sammens... ... Stødetal, Stødeviis, adv. med ...rum, ikke uafbrudt, minutatim. (i ...tryk. d. Tale.) "Der er Folk, som ...heden kommer over i Stødetal." Rahs... 5. Bemærkelsen: Hielp v. Sammens... ... forældet. s. Brandstød.

...øde, v. a. og n. 2. [J. steyta.] A. 1. giøre en hastig og stærk Bevægelse ...legeme t. et andet, f. at bringe dette ... Sted, give det et voldsomt Tryk ... t. d. At støde een f. Brystet, s. een ..., m. en Stang. At s. een Kaars... ...et. At s. een om (omkuld.) Han ...dt omkuld. At s. een ud af Døren, ... (fig. støde een ud af en Forsamling, ...selskab. s. udstøde.) At s. een fra ... Armene.) At s. en Stang i Jor... At s. een af Veien, til Side, i Rende... ... (jvf. støde, neutr. 1.) — "Det, som ... virker øieblikkeligen; det, som dri... ...ytter sig som noget vedvarende. Man ... en Kniv i et Dyr; man driver et ...giennem en Planke." Müller. — re... At støde sig ɔ: faae et Stød, give sig et ... af Banvare. — fig. At støde en Kon... ...Thronen; støde een fra sit Embede. ...støde een, fig. krænke, fornærme ham. Han kunde stødes derover. Det har stødt ham, at jeg ikke gik først t. ham. At blive stødt over noget ɔ: tage det ilde op, fortryde paa. Han bliver let stødt, fortrydelig. 3. særd. knuse v. at støde ell. stampe. At støde Sukker, Peber, Salt. At s. noget t. Pulver i en Morter. Stødt Sukker, Salt. 4. Hesten støder ɔ: gaaer eller traver umageligt f. Rytteren. Veien støder, naar den er ujævn. Denne Vogn støder, er umagelig. B. neutr. 1. give Stød. At støde til een. Jeg stødte m. Foden p. noget haardt. 2. drives voldsomt paa ell. mod et andet Legeme. Jeg stødte paa, mod noget i Mørke. — Især om Skibe. Skibet stødte p. en Klippe, stødte p. Grund (et stødt p. Grund.) — At s. paa noget, finde det uformodentlig. At s. paa een, træffe ham uventet. Vi stødte sammen af en Hændelse. 3. forene sig med. (kun om Krigsfolk.) Han stødte m. sit Regiment t. Kongens Hær. 4. grændse til, ligge umiddelbar ved ell. op til. Hans Have støder t. min. Marken støder t. en Skov. Stalden støder t. hans Bagshuus. 5. At støde i et Horn, i en Trompet, blæse nogle korte Toner derpaa. 6. At støde i Ordene, s. i sin Tale ɔ: stamme, standse i Talen. 7. At støde op, siges om det, man har nydt, naar Maven giver udviklet Luft fra sig. = Stødebuk, en. et Redskab t. at jævne en Steenbro med, en Haandbuk. (Moth.) Stødejern, et. J. som sidder i Axelstokken p. en Vogn, f. at styrke den imod Stød. (Moth.) Stødesrem ell. Stødrem, en. Rem, hvori Agestole hænge f. at giøre Vognens Stød mindre følelige. (Moth.) = Støder, en. (Isl. Steytr.) Redskab t. at støde med. Stødesren t. en Morter. "Dersom du vilde støde en Daare i Morteren m. Støderen." Ordspr. 27. 22. ("med Stempelen." B. af 1550.) — Stødning, Støden, en. Gierningen at støde.

Støi, en. ud. pl. [Sv. Stoi.] Tummel, Urolighed og den derved frembragte Lyd. At giøre Støi. Der var megen S. i Forsamlingen. Børnestøi. "Hvad er Verden, dens Pomp, dens Lyst, dens tomme Støi for disse?" Foersom.

Støie, v. n. 1. (har.) giøre Støi, buldre, larme. (oftest om Mennesker.)

Stønne, v. n. 1. (har.) [Isl. stynia. T. stöhnen.] drage sin Aande m. Lyd, (Moth.) vaande sig, give sig. "Hiorden skal stønne med Yverne spændt." Øhlenschl. Deraf: Stønnen, en. ud. pl.

Stør, en. pl. -er. en stor Havfisk, som ogsaa lever i Floderne, og hvoraf faaes Caviar og Huusblas. Acipenser.

Størkne, v. n. 1. er. [J. storkna.] blive tyk, blive stiv ell. haard. (allene om flydende Ting.) Olien er størknet i Kulden. Qvægsølvet størkner v. stærk Frost. Størknet

Blod. "For størkner Havets Bølge som et levret Blod." Ohl. — Deraf: Størkning, en.

Større, størst, s. stor.

Størrelse, en. s. under stor.

Støtte, v. a. 1. [J. stydia.] holde et Legeme opreist, i Veiret, hindre det fra Fald, v. at sætte et andet, stivt Legeme derunder. (jvf. stive, som mere br. naar man befæster noget, v. at sætte et andet Legeme v. Siden af ell. op til det, man vil støtte.) At støtte et Huus, s. Taget v. Bielker. — Ogsaa neutr. At støtte under noget, som vil falde. At støtte sig p. en Stok. At s. Haanden, Armen p. Muren. — fig. at støtte sig p. noget, grunde sin Paastand, sin Forventning derpaa. (Jvf. understøtte.) = Støttepille, en. Pille ell. Søile, hvorpaa en Overbygning støttes. Støttestav, en. Stav, hvorpaa man støtter sig i det man gaaer. Støtteværk, et. Tømmer- ell. Muurværk, som bygges t. Støtte under noget. Støtteværket under Broen, under Loftet.

Støtte, en. pl. -r. [J. og Sv. Stod. N. S. Stutte.] 1. et opreist, stivt Legeme, der sættes under et andet f. at hindre det fra Fald, f. at støtte ell. bære det. Columna. At sætte Støtter under noget. "Som gyldne Støtter paa Sølv-Fødder." Sir. 26. 20. (Bib. af 1550.) fig. den, som ophielper, vedligeholder, understøtter. Han var en af Statens Støtter, en S. for Staten. Denne Søn var hendes Alderdoms Støtte. (s. Pille, Stiver, Søile.) 2. en opreist, fritstaaende Pille. En Mindestøtte, Spydsstøtte, Ærestøtte. "End kneiser en Støtte p. samme Sted." Storm. — Sieldnere bruges det for: Billedstøtte (Statua.) = Af Bemærkelsen 1. haves disse Sammensætn. Støttefod, Støttegang (Buegang, Arcade, Colonnade) Støttehoved ell. Støtteknap, Støtteorden, Støtterad, o. fl. i hvis Sted dog hellere og oftest br. Søilefod, Søilegang, o. s. v. som findes under Søile.

Støv, en og et. ud. pl. [N. S. Stoff. Sv. Stoft. J. Dupt.] 1. (m. Art. et.) de allerfineste, neppe følelige Dele af et tørt Legeme. Saaledes: Blomsterstøv, Kulstøv, Meelstøv, Møllestøv, Veirstøv. — Særd. absol. om slige fine Dele, der føres omkring v. Lufttrækket, og lægge sig p. andre Legemer. Her er faldet meget Støv. At tørre Støvet af Bøgerne, banke, børste Støvet af en Kiole. 2. især om de fineste Dele af Jord, (egentl. kun af reen Leer- og Kalkjord) som fremkomme v. Rivning ell. Gnidning, og let føres omkring i Luften. Denne Jordart bliver let t. Støv. Vinden reiser Støvet, blæser os Støvet i Øinene. At giøre Støv (ɔ: reise Støvet.) — fig. At kaste een S. i Øinene ɔ: blende, forblinde ham. — Om Ringhed, ringe Stand og Vil-

kaar: At reise een af Støvet t. [...] Værdighed. "Den Vrede haver [...] stelser, og den, der ligger i St[...] ogsaa sine." Basth. At kaste sig i [...] krybe i Støvet f. een ɔ: vise han[...] dreven Ydmyghed. At blive til [...] Døden.) — Poet. ogsaa for: Menn[...] neskeslægten. "At Himlens Vin[...] vets Vel." Evald. "Sieldne Lod [...] vets Sønner." Storm. — 3. J [...] sen 2. br. det m. Art. en, som [...] naar Talen er om en Mængde [...] Hvor kommer al den Støv fra? [...] sig en tyk Støv. "Havde hine [...] opvakt halv saa megen Støv [...] Denne S. er skadelig f. Plan[...] Støvdamp, en. d. s. s. Støvsky. ([...] Støvdeel, en. s. Støvgran. [...] drager, en. den Deel af en Blo[...] bærer Plantens Befrugtningsdele. [...] Støvdragt, en. poet. et jordis[...] "Medens Mennesket i Støvdrag[...] Ingem. Støvdække, et. 1. [...] Lag af S. over noget. 2. poet. [...] neskel. Legeme. "Borttag Støvd[...] os gav igiennem Livet her at bære [...] støvdækket, adj. v. bedækket [...] (Bagg.) Støvgiemme, et. p. [...] d. s. s. Støvknap. Støvgran[...] mindste, for det blotte Øie nep[...] Støvdeel. "J et Støvgran s[...] din Almagts underlige Spor." [...] Støvhvirvel, en. En af Veiret rei[...] de Støv, som, v. en Hvirvelvind [...] kring. "Den ilende Hær Støvhvi[...] give." Hertz. Støvjord, en. [...] Jord, som næsten er heel opløs[...] Støvkaabe ell. Støvkappe, en. [...] man tager paa over Klæderne im[...] Støvknap ell. Støvknop, en. p. [...] den yderste Deel af Støvtraaden, [...] rer ell. indeholder Frugtstøvet. [...] Støvmeel, et. det fineste Meel, [...] neste Dele. Pollen. - Støvnaal [...] Planter, d. s. s. Støvtraad. "S[...] kun i Bægeret han tæller." S. [...] Støvplet, en. Plet, frembragt [...] (Baggesen.) Støvregn, en. [...] fiin Regn. (T. Staubregen.) [...] ikke Støbregn: J. Steipi-regn [...] regn.) Støvsand, en. den [...] letteste Sand, der reises i Skyer, [...] Støvsigte, en. En fiin Sigte, hv[...] stiller fine Gran ell. Støvdele f[...] Støvsky, en. En samlet Mængde [...] føres hen over Jorden, lig en Sky [...] svamp, en. Jordsvampe, hvis [...] fyldt m. et fiint Støv. Støv[...] En vidt udbredt Støvsky. "S[...] omhvirvle ilende Hær." Hertz. [...] traad, en. den Deel af Støv[...] Blomster, som bærer Støvkn[...] mentum. Støvvei, en. [...]

omster, som udmærke Hunkiønnet.

ve, v. n. og a. 1. A. neutr. og
ive Støv fra sig, reise Støv.
ver meget i Dag. Det støver
. act. At støve af ɔ: tørre Støv.
Bøger af. At s. ned fra Loftet.
ost, en. Kost t. at støve af med.
ve, v. n. og a. 1. (har.) [N. S.
] lede efter, oplede v. Hielp af
vore. Hunden støver efter Vildt,
en Hare op. "Han støver Bøn=
end en Hund støver Harer." Hol=
ampe.) fig. om Mennesker: at
noget ɔ: lede ivrigen efter. —
n. pl.-e. en Hund, som af Na=
Øvelse er skikket t. at støve Vildt
S. Stöver.) fig. om den, der
er at opspore noget, faae noget
Speider.
, en. pl.-r. [Sv. Stöfwel. H.
edækning af Læder t. Foden og
syes sammen i Skikkelse af en
og naaer deels op over Knæet
er, Ridestøvler) deels op paa Læg=
endnu lavere. (s. Snørestøvle.)
nerskoe, som snøres over Ankelen,
ogsaa Støvler. = Støvleblok,
er Foden og Benet dannet Blok,
ler sættes p. for at udvides ell.
Støvlefod, en. den Deel af en
mgiver Foden. Støvlehæl, en.
er en S. (s. Hæl, 2.) Støv=
t. Et Redskab af Træ, hvorved
ager sine Støvler af. Støvle=
1. den øverste Deel af de tilforn
ange Støvler, som var indrettet
e drages over Knæet, ell. bøies
ne et Læg ell. en Krave. 2. en
af guult Læder, som fæstedes p.
Støvlekrog, en. En Jernkrog
tag, som man hager i Støvle=
. lettere at trække Støvlen paa.
ft, et. den hele Støvle uden Fod
Støvlestroppe, en. En af de
er ell. Remmer, som syes oventil
f. i dem at kunne trække den paa.
mper, pl. Strømper, som man
Støvler. = støvlet, adj. som er
ler, bestøvlet. (Moth.) "Jeg
og sporet." Falster. (Aarh. Tids=
"Tal om den store Skam, en
udgom vil blandt Folk paaføre
ssel.
en. pl. – e. En Ferskvands=Fisk
Slægten. Cyprinus tinca.
v. a. 1. [Sv. suddla.] besmitte,
. (Moth.) s. besudle, hvilket nu
. — Heraf: Sudler, en. den,
es ureenligt, sludsket m. sit Ar=
.) f. E. en daarlig Maler. (T.
Sudleri, et. pl.-er. (Moth.)
idet brugelige.

Suge, v. a. og n. 1. [J. siuga. A. S. sucan.] drage noget flydende t. sig m. Munden, v. at udpompe (udsuge) Luften m. Læberne; ell. fæste Læberne p. denne Maade t. et fast Legeme. At suge Vinen af Glasset giennem et Halmstraa. At s. Saften af en Frugt. At s. paa noget. At s. Saften ud. suge Giften ud af Saaret. (jvf. udsuge.) At s. sig fast. — uegentl. Svampen, Jorden suger (trækker) Vandet i sig. (jvf. indsuge.) = Sugefisk, en. et Slags Fiske, som v. en Deel af deres Legeme kunne suge sig fast t. andre Legemer. Remora; Echeneis. Sugepompe, en. en (mindre passende) Benævnelse p. den alm. Vandpompe, hvori Vandet hæver sig ene v. Luftens Tryk. (s. Millingtons N. L. ved Ursin. 92). Sugerør, et. Rør, hvorigiennem noget suges, indsuges; ell. Rør, hvori Vandet stiger, v. at følge det Rum, hvoraf Luften udpompes; Pomperør. Sugevorte, en. Vorte p. Patter og Yver hos Mennesker ell. Pattedyr. Sugeværk, et. en Indretning, hvorved Vandet hæves i Veiret v. Hielp af Luftens Fortyndelse ell. Udpompning i Sugerør. Krafts Mech. II. 860. (forskielligt fra Trykværk.) = Sugning, Sugen, en. Gierningen, at suge.

Suk, et. pl. d. s. (Sukke findes i Bibeloversf. og hos nogle Nyere.) Gierningen at sukke, og den derved frembragte Lyd. At drage et dybt Suk. "Thi mine Sukke ere mange, og mit Hierte er svagt." Jer. Begr. 1. 22. "Mange Ønsker blive uopfyldte; mange Sukke komme ubønhørte tilbage." Bastholm.

Sukke, v. n. 1. har. [Sv. sucka. A. S. sican.] drage Aanden dybt og m. en hørlig Lyd, som især er en Virkning af Bedrøvelse ell. Længsel. At sukke ved, over noget. At s. dybt. — fig. At s. efter noget ɔ: sukke af Længsel, ell. længes meget efter. "Endelig kom Dagen, Alle sukkede efter, og nu frygtede for." O. Guldb. At sukke for en Pige, være forelsket. At sukke under en Byrde ɔ: føle dybt dens Tryk. "Naar nedbøiet Oldina sukker under Lidelser og Aar." Rahbek. — Sukken, en. ud. pl. det, at sukke.

Sukker, et. pl. Sukkere kun som et Handelsudtryk om flere Slags. [T. og N. S. Zucker.] et sødt Plantesalt, der v. Kogning krystalliserer sig af mange Plantesafter, men især af Sukkerrørets Saft. At koge, at rense (raffinere) Sukker. En Top S. hvidt, bruunt S. (jvf. Puddersukker.) = Sukkerbager, en. den, som forstaaer at anvende Sukker t. Bagværk, og t. deri at indkoge ell. indsylte Frugter og andre Ting (Conditor. s. Confect.) Sukkerbageri, et. Sted, hvor Sukkerbageren driver sin Syssel. Sukkerbagværk, et. ell. Sukkerbakkelse, en. Bagværk, som ganske ell. f. største Deel bestaaer af S. (Confect.) Moth. Sukker=

brød, et. Kage, som bages af fiint Meel, Sukker og Æg. Sukkerbøsse, en. En Bøsse, m. hullet Laag, hvori Strøesukker kommes. Sukkerdaase, en. D. hvori smaahugget Sukker giemmes. Sukkerdei, en. Dei til Sukkerbagværk. (Moth.) Sukkerert, en. pl.-er. (som meest br.) et Slags Stangerter, m. brede og flade Bælge, som spises tillige med disse. (jvf. Sabelerter.) Sukkerfad, et. Fad, hvorpaa Sukker sættes frem p. Bordet. Sukkerform, en. kegledannet F., hvori det kogte Sukker gydes, f. at dannes t. Topsukker. Sukkergodt, et. kaldes alleslags Smaating, som bages af Sukker; Knas, Confect. "Med Sukkergodt — den lille Martyr tysses." Falster. Sukkerhuus, et. Sted, hvor Sukker koges og luttres; Raffinaderie, Sukkerkogeri. Sukkerkage, en. d. s. s. Sukkerbakkelse. Sukkerkringle, en. K. bagt af S. ell. med Strøsukker ovenpaa. Sukkermandel, en. En i S. indbagt Mandel. Sukkermester, en. den, som har Opsyn m. Arbeiderne i et Sukkerhuus ell. Sukkerkogeri. Sukkermund, en. i d. Tale: den, som gierne spiser Sukker. Sukkermølle, en. Mølleværk, hvorpaa Sukkerrøret knuses, og Saften udpresses, inden den koges. Sukkerpære, en. et Slags søde Pærer. Sukkerrør, et. En Rørplante, hvoraf Sukkeret koges. Saccharum officinarum. Sukkersaft, en. den af Sukkerrøret udpressede Saft. Sukkerskee, en. En hullet Skee hvormed Strøesukker drysses p. Mad. Sukkersmag, en. S. af Sukker, sukkersød Smag. Sukkersirup, en. Sirup, der koges af raffineret Sukker. Sukkersyder, en. den, som forestaaer Sukkerets Kogning, ell. som forestaaer et Sukkerhuus. Sukkersyderi, et. Sted, hvor S. koges. sukkersød, adj. sød som S., meget sød. Sukkertang, en. En liden Sølvtang, hvormed Sukkerstykker kommes i Theekopperne. Sukkertop, en. saameget raffineret ell. Topsukker, som størkner i een Sukkerform. Sukkertvebak, en. Tvebak, i hvis Dei man har kommet Sukker. Sukkertøi, et. d. s. s. Sukkergodt, Confect. Sukkervand, et. Vand, hvori S. er opløst ell. smeltet.

Sukkre, v. a. 1. komme Sukker i ell. paa, giøre sødt m. Sukker.

Sule, en. s. Søile. (jvf. Plovsule.)

Sult, en. ud. pl. [J. Svelta.] Fornemmelse af utilfredsstillet Madlyst. (jvf. Hunger.) At lide S. og Tørst. Der kiendes ingen Sult p. ham (han seer trivelig ud.) 2. den Tilstand, længe at undvære Føde. At døe af Sult.

Sulte, v. n. og a. 1. [J. svelta.] 1. neutr. at lide Sult, mangle Føde. (særd. i længere Tid, jævnligen. At sulte er derfor ikke det samme som: at være sulten.) Han havde sultet i to Dage. At s. ihiel. At lade sine Tienestefolk sulte (ikke give dem tilstrækkelig Føde.) 2. act. lade Sult. At sulte et Barn. At s. K At sulte een ud. (s. udsulte.)

Sulten, adj. pl. sultne. [Isl. s som føler Trang t. Mad, har Madl hungrig.)

Sultføde, v. a. 2. give een utils Føde, ell. Underholdning. "At sul Huuslærer." Rahbek. "Disse vil Velstand p. Jordlodder, som kun sultføde dem." Olufsen.

Sum, adj. stille, ikke ret vel ti halv bedrøvet. (forældet.) "Han s sum, som Fruer havde skaaret han en Talemaade hos P. Syv. II. 60.

Sum, en. pl.-mer. [Lat. Sum større Tal, som opstaaer naar fler tælles sammen. Hvad er Summe Tal? En S. Penge. ogsaa absol. en stor Sum for noget. Han har store Summer derpaa. (s. Penge Deraf: summe op, summere, t men. neutr. det summer op o: løb en betydelig Sum. — Summering

Summe sig, v. rec. 1. [formod adj. sum.] komme i Rolighed, i Klarhed m. sine Tanker, efter B Uro o. d. (d. Tale.) Jeg har e ret summet mig efter Reisen. " lidt man da sig summer og befinder et opført Skuespil.) S. Blicher.

Sump, en. pl.-e. [T. Sump Swamp.] 1. en sid Egn, et lav men, hvor Vand samler sig over Jordbund; en Mose, et Kær. " er det Vand, der samler sig i Fordybningerne af en blød Jo Müller. 2. en udgravet Fordybni Vand har Tilløb og samler sig, ling. (dog kun i enkelte Tilfæl Sump i en Grube, i en Kielder. en S. i Gaarden. (s. Kielders sumpagtig, sumpet, adj. som har skaffenheden af en Sump. En sum Jordbund. Sumpfugl, en. F. bygger Rede i Sumpe ell. Moser. høg, en. flere Slags Høge, der sig i og ved Moser. Sumpjord, sejord. Sumpland, et. Et sumpagtigt ell. med Sumpe Sumpvand, et. Mosevand. en. Vei, som gaaer igiennem en Sump.

Sund, et. pl.-e. [J. og Sv. S smalt Hav imellem to Lande ell. Havstræde. (Sundet, absol. o: Sundtold, Tolden som hæves i Øresundstold.) Der er et langt Sund imellem disse to Øer. (Det ikke i Geographien om ethvert Man siger f. E. Sundet v. Mess Strædet v. Gibraltar.)

Sund, adj. [A. S. og Sv.

ıd.] 1. som har sin naturlige, ufor-
e Beskaffenhed. Sundt Træ, Kiød.
nd Forstand, sund Menneskeforstand,
g god (ufordærvet, skiøndt ikke dan-
orstand. 2. som har en naturlig,
gemsbeskaffenhed, hvori alle physiske
retninger ere i naturlig, usvækket
nhed; karsk: sanus, incolumis. (mod-
g, svag.) Et sundt Legeme. sunde
En sund Ansigtsfarve. (jvf. frisk,
fig. En sund Siæl i et sundt Le-
3. som fremmer Sundhed, er gavn-
helbreden. (saluber.) Sund Luft.
Levemaade, Føde. = Sundhed, en.
1. den Tilstand at være sund, (2.)
ɛd. I Sundhed og i Sygdom.
e for sin S. "Man kan ikke vel fi-
t føle Sundhed; thi deri bestaaer den
Tilstand, at man i den ikke føler at
Legeme." P. E. Müller. At drikke
. ell. paa eens Sundhed (ønske ham
man drikker ham til.) 2. den Egen-
t være gavnlig f. Helbreden. Luf-
. Denne Egn roses f. sin Sundhed.
ndhedsbeviis, et. skriftligt B. som
eisende, Skibsførere, og Andre, for at
medføre nogen Smitsot, ell. komme
ermed besængt Sted, o. s. v. (Sund-
est, Sundhedspas.) Sundheds-
en. mineralsk Kilde, hvis Vand drik-
at gienvinde ell. styrke Sundheden;
edskilde, Suurbrønd. Sundheds-
n. En D. som styrker, befordrer
eden; uden at være en egentlig Læ-
Sundhedskilde, en. Sundheds-
Sundhedslære, en. Lære om at
olde Sundheden v. en tienlig og pas-
evemaade; Diætetik. Sundheds-
. f. Sundhedsbeviis. Sundheds-
ı. Omsorg f. Sundheden. Den of-
Sundhedspleie. Sundhedsraad,
som har Hensyn t. Sundheden, hvor-
a troer at gavne een p. hans Helbred.
edsregel, en. R. for den, som vil
sin Sundhed; diætetisk Regel.
edsreise, en. R. som man foreta-
sin Sundheds Skyld. (Baggesen.)
edstegn, et. udvortes T. paa Sund-
helbredstegn. Sundhedstilstand,
emets T. med Hensyn p. Sundhe-
elbred.
, en. En Drik, en Slurk. (Moth.
ıp.) heraf: supe ell. suppe, v. n.
Tale br. for: at drikke meget, være
ker. fieldnere act. at suppe Bræn-
(N. S. sobben. supa p. Svensk
od blot: at tage en Drik.)
pe, en. pl. -r. [J. Sup, Supa.]
ad, som søbes ell. spises m. Skeer,
d. (Suppe ell. Søbemad er tynd
d; derimod er f. E. Grød vel en
), men ikke Søbemad ell. Suppe.)
S. paa Kiød, Flesk ꝛc. Kiødsuppe,
Grynsuppe, Viinsuppe (men ikke: Ølsup-
pe) Melkesuppe, Ertesuppe, Skildpadde-
suppe, o. fl. [Holberg bruger det ogsaa for:
Dyppelse (Fr. Sauce.) "En Ret Fisk m.
sin rette Suppe." Den Vægelſ.] = Sup-
pefad, et. Et dybt Fad, hvori S. sættes
p. Bordet. Suppekage, en. K. af stærk
indkogt og størknet Kraftsuppe, som opløses
i kogende Vand f. at give Kiødsuppe.
Suppekiød, et. K. hvorpaa Suppe er kogt,
ell. som er bestemt og tienligt d. t. l. Sup-
peskaal, en. Skaal, hvoraf Suppe spises,
ell. hvori den fremsættes. Suppeskee, en.
Skee t. at spise S. med. Suppetallerken,
en. dyb T. hvoraf Suppe spises. Sup-
peurt, en. Urt, som man bruger t. at koge
i Kiødsuppe.

Surre, v. n. 1. (har.) [Af Tingens Lyd;
som det lat. susurro.] frembringe en vis
dump susende Lyd, hvoraf Ordet er et Slags
Efterligning. Bierne, Fluerne surre. "At
forfølge den enkelte Gedehams, der surrede
dem om Ørene." Rahbek. — Uegentl. f. E.
om Vandets Rislen, ell. en stærkere Lyd af
samme: "Flyd surrende Bæk, omfavner mig
Skygger!" Rein. "Mens Kiølen surrende
i Havet Furer pløies." P. H. Frimann. —
Deraf: Surren, en. ud. pl. "Liig Bier,
sværme de m. Surren rundt omkring."
Baggesen.

Surre, v. a. 1. binde, binde fast, vinde
omkring (br. især i Skibssproget.) At surre
noget fast; surre et Toug omkring noget.

Suse, v. n. 1. har. [N. S. susen.]
frembringe en Lyd, som den af Vinden stærkt
og hastigt bevægede Luft. (jvf. bruse.) Vin-
den suser i Træerne. Bomben suser igien-
nem Luften. Kanonkuglen susede forbi mig.
En susende Lyd. Det suser f. Ørene. —
Ogsaa om Vandets Lyd: "Saa høres Kil-
den klar og fri fra Vældet sødt og sagte suse."
Bagg. = Susen, en. ud. pl. susende Lyd;
det, at suse. "I kølig Dal v. Bækkenes
sagte Susen." Rein. "Thi man hører en
Susen af megen Regn." 1 Kong. 18. 41. —
Susevind, en. susende Vind ell. Luftstrøm.
"Ætheriske Susevinde giennemstrømme det-
te Steentelt." Bagg.

Suul, et. ud. pl. [Sv. Sofwel. H.
Suyvel. Gl. E. Soul.] Mad, som spises
t. Brødet, især Kiødmad, ell. overhovedet
dyrisk og fast Føde. (Obsonium. A. S.
Salu, Føde.) Skeemad kaldes ikke Suul;
og Bonden vil ikke let tænke p. Fisk v. Or-
det Suul. At give een S. til Brødet. "En
Kiende Suul t. Brødet, det faaer I, om I
maae." Øhlenschl. (Helge.) At kiøbe Suul
ind. "Til aandelige Suul behøves ogsaa
Brød." Rahb. (Høres nu sielden, undtagen
hos Almuen, der ogsaa bruger Subst. Suul-
mad ell. Sulemad, og v. n. at sule ɔ: for-
slaae, om Kiødmad ell. Suul. Flesk suler
mere, end Kiød.) = Suulvarer, pl. al

Slags Suul, som Handelsvare. "Suulvare, bestaaende af Bondesild, Sei, norsk Salt, alle Slags Meel, Flesk," o. s. v. nævnes i et Rescript. 5. Febr. 1732.

Suur, adj. pl. sure. [J. sur.] 1. udtrykker den Fornemmelse v. Smagen, som er modsat sød, og som frembringes v. de Legemer, der indeholde en Syre. Om saadanne Legemer siges ogsaa: at de ere sure, smage suurt. Øllet er blevet suurt. Suur Melk, Fl - e. En s. Smag. Den sure Giæring. At komme Suurt og Sødt p. Maden; lægge noget ned i Suurt (i Eddike.) Undertiden, men sielden, br. det for: raadden, fordærvet. Suur Sild; suurt Flesk. (Moth.) At have sure Been ɔ: m. aaben Skade. 2. figurl. a.) besværlig, møisommelig. Et suurt Arbeide. At giøre sig Livet suurt. Det falder mig suurt (tungt.) b.) umild, fortrædelig, vranten. Et suurt Ansigt. sure Miner. At see suurt t. noget (ikke see det gierne.) = Suurhed, en. ud. pl. Beskaffenheden, at være suur. Graader i Suurheden. jvf. Syre, syrlig. = Suurbrød, et. egentl. d. s. s. syret Brød, B. bagt m. Suurdei; men br. især om sigtet Rugbrød, som æltes m. Suurdei. Suurbrønd, en. d. s. s. Sundhedsbrønd. Suurdei, en. ud. pl. en med Eddike æltet og v. Giæring syret Dei, hvormed den øvrige Dei t. Brød syres og bringes t. at giære. Suurkaal, en. fiinskaaret Hvidkaal, som lægges ned i en Tønde m. paastrøet Salt, og saaledes bringes i en suur Giæring. Suurklever ell. Suurkløver, en. En i Skove almindelig Plante, af hvis Blade, der have en behagelig syrlig Smag, uddrages Syresalt ell. Suurkløver-Salt, hvormed Rustpletter tages af Linned; Skovsyre. Oxalis acetosella. Suurmelk, en. skrives undert. for: suur Melk; og deraf: Suurmelksost, som laves af slig Melk (ligesom: Sødmelksost.) suurmule, v. n. 1. (har.) vise sig fortrædelig og i ondt Lune, sætte et suurt Ansigt op. d. Tale. (Moth har ogsaa Subst. en Suurmule.) Suursalt, et. s. Syresalt. suurseende, adj. v. vranten, af et suurt Udseende. (Colding.) Suursteg, en. Oxekiød, som nedlægges en Tid i Eddike og siden koges ell. steges i en Gryde. suurøiet, adj. som har fordærvede, rindende Øine.

Suus, en. Sviir, Sværmen, vildt, uordentligt Levnet; forekommer kun i den Talemaade: at leve i Suus og Duus.

Svaber, en. pl. -e. [E. Swabber.] t. Skibs: et Slags Kost af Toug-Ender, som især bruges t. at feie ell. toe Dækket. — Deraf: svabre, v. a. 1. at feie m. en Svaber. (E. to *swab*.)

Svadse, s. sladdre, pluddre.

Svag, adj. [Sv. swag. T. schwach. N. S. swack.] 1. som ei har den fornødne (legemlige ell. aandelige) Styrke; det m[…] stærk. (jvf. skrøbelig, som hyppigst […] physisk Svaghed, og kun figurl. om […] ralske. Skrøbeligt kalder man det, […] taaler meget; svagt det, som ikke evn[…] maaer meget. Glas er en skrøbelig […] En Stol, der har været stærk og ve[…] bliver skrøbelig ved Alder og megen […] men selv en ny Stol kan være for […] Som Barn var han meget svag. […] Mand ɔ: som ingen Legemsstyrke h[…] ingen Styrke i Villien, i Charakteren […] s. Helbred. En s. Hukommelse, F[…] Hørelse, Lugt, Stemme. Dette […] svageste Deel af Fæstningen. At vær[…] i Latinen, i Historien (fattes Fær[…] Indsigt.) Et Menneskes svage Sid[…] Feil, Skrøbelighed, som han især er […] ven til. — Tilforn brugtes svag me[…] ligefrem for syg, ligesom svagelig […] for: frugtsommelig. ("Lær, før d[…] og lad dig læges, for du bliver […] Sir. 18. 21.) 2. ikke talrig. (s. […] 4.) Hæren var for svag til at m[…] Fienden. = svagelig, adj. noget sv[…] ret stærk (især om Helbreden.) Han […] der at blive svagelig. En s. Hel[…] Svaghed, en. 1. ud. pl. Beskaff[…] at være svag. Legemets, Aand[…] Alderdomssvaghed, Sindssvaghe[…] pl. -er. som et Concretum: Foran[…] Følelser, Virkninger, Handlinger, s[…] sig af Svaghed. Alderdommens, […] timmernes Svagheder. Man kan […] enkelte Svagheder hos en stor Ma[…] benytte sig af eens Svagheder. — […] hedsfeil, en. Feil, som hidrører ikke […] Villie, men fra S. i Charakteren. — […] hiertet, adj. som har et svagt Hi[…] alt for øm, let bevæget Følelse. […] det, adj. som ikke har Forstanden[…] Brug; noget vanvittig. svagsyn[…] som har et svagt Syn, svage Øine. […] troende, adj. v. som ikke er stærk i […] — (jvf. svække.)

Svaie, v. n. 1. har. [beslægtet […] og svæve.] bevæges hid og did, fre[…] bage. Røret svaier f. Vinden. "[…] der svaie rundt om oprørt S[…] Foersom. Skibet svaier ell. svaier, […] det ligger t. Ankers, og dreier […] mod Strøm ell. Vind. Skibet […] svaiet for Strømmen. jvf. vindret. […] af: Svaien, en. ud. pl. (Subst. […] Sviir, Sværmen, høres hos […] Kiøbenhavn. s. Danske Tilsk.)

Sval, adj. [J. svalr. Sv. sv[…] kold, kølig. En s. Aften efter […] Et svalt Sted. Her er svalt […] Svale, en. ud. pl. Køling, sv[…] gaae, reise i Svalen. (s. Aften[…]

Svale, v. a. 1. giøre sval, […] At svale sig. "En Bæk, […]

dfter den tørstige Jord." J. Smidth. l. "Brede svales m. gode Ord." P. rdspr. I. 487. "Men eders Brede Medynks milde Vand." Kingo. — n. pass. blive kølig. Lad Driften, forst svales. = Svalebad, et. Bad, an svaler sig, koldt Bad. (Colding.) ank, en. B. i Badstuer, hvor man ig f. at svales efter et varmt Bad. Svaledrik, en. En kølende Drik, Svalekar, et. Kar, hvori no= les. Svalestue, en. kølig Stue, get svales i Lufttræk e. d. (Moth.) nde, en. Tønde, hvorigiennem v. et Brændeviinsværk gaaer, og an kommer koldt Vand under Brœn= f. at køle de nedflydende Fordraaber. and, et. V. hvori noget afkøles, f. det i Svaletønden. = Svaling, ng, en. Gierningen at svale.
le, en. pl. -r. [af v. at svale.] 1. Kølighed, sval Luft. "Det stolte æ udbredede omsonst sin skyggefulde Storm. 2. [Sv. Svale. Isl. pl. (Snorre Sturl.) T. Söller.] gning ell. Gang uden p. et Huus, over, men aaben mod den ene Side, an kan gaae fra een Stue t. den en Svalegang. (Dette er den hos anlige Bemærkelse; men Ordet er, Tingen, næsten forældet. jvf. Bi= I Norge bruges: Langsvale, for: .)
le, en. pl. -r. [I. Svala.] en be= almindelig Trækfugl, hvoraf ad= kter forekomme hos os. Hirundo. Svalerede, Svaleunge, o. fl.
mp, en. pl. -e. [I. Svampr. N. S. p] 1. en egen Klasse af Plante= udmærkede v. Skikkelse og Udseende andre Værter (Fungi.) f. Blad= Jordsvamp, Kollesvamp, Træ= o. fl. 2. d. f. s. Søsvamp, Da= p, hvilken dog ikke hører t. Svam= en t. Polyperne. At tøe sig m. en , trykke Vandet af en S. Han drik= n Svamp. 3. Ordet br. ogsaa om velse i Ledemodene hos Mennesker dyr. f. Ledesvamp. = svampags= ampet, adj. som t Beskaffenhed lig= S. En svampagtig Hævelse. — , adj. svampagtig. "Den løse, de Tørv." Oluffen.
nds, en. dette tydske Ord br. under= gesom Swans i det Sv.) i d. Tale de og Slæb. — Svandsmester, en. Formanden f. leiede Dagarbeidere pværfter og Havnebygningsvæsenet. Prue, en. Skrue, hvormed den ba= de af Vesfepiben fæstes t. Skæftet. ne en. pl. -r. [J. Svanr.] en be= Landfugl af Gaasens Slægt. Anas = Svanebai, et. ub. pl. et Slags tykt og meget blødt uldent Tøi. Svane= barm, en. poetisk: en Barm, hvid og blød, som Svanens Bryst. Svanebryst, et. Svanens Bryst; og poet. et Bryst, hvidt og hvælvet som Svanens. "De store Lokker i gyldne Pragt — ei Svanebrystet bedæk= ker." Øhlenschl. Svanedunn, pl. 1. Svanens Duun ell. fineste og blødeste Fiæ= dre. 2. et Slags tykt og meget blødt Tøi af Uld og Bomuld. Svanefiæder, en. F. af en Svane. Svaneflok, en. en samlet Mængde af Svaner. Svanehals, en. Svanens Hals, ell. en Hals, der ligner den= ne; saaledes siges undertiden Hesten, at have en Svanehals. svanehvid, adj. blen= dende hvid, som Svanen. Svanejagt, en. Jagt efter Svaner. Svanesang, en. En skiøn Sang, som fabelagtige Beretnin= ger tillægge Svanen, kort før dens Død; deraf figurl. en Digters sidste Værk e. d. Svaneunge, en. Svanens Unge.

Svang, adj. [J. svángr, tom, sulten.] gold, uden Kiærne, ufrugtbar. (siges kun om Sæden.) Rugen er meget svang i Aar (har mange golde Ar; ell. faa Kiærner i Arene.) "Vipperne svange og Halmen bleg, som Rvet mod Regntid." Herz. 2. om Jorden: skarp, mager, ufrugtbar. Moth.

Svang, en. Huulheden under Fodbladet. (Colding. Moth.)

Svang, ub. Art. og som adv. i den Ta= lemaade: At gaae i Svang o: udvors, være gængse, være i Brug; som nu dog kun siges om lastværdige Handlinger. "Hvis Laster vare Dyder, Synd ei forbudet var, den gik el saa i Svang." Holb. P. Paars. "Og al den Daarlighed, i Svang p. Jorden gaaer." Helt. — Hos Ældre br. Talemaa= den ikke saa indskrænket; men ogsaa om gode Tings Fremgang. f. E. "Der ganger Lykken selv udi sin fulde Svang." Bording. II. 152. "De gode Sæder skulle vel nu igien komme til at gaae i Svang udi Ver= den." B. Thott. II. 133. (Svang, af svinge. T. im Schwange gehen, senn.)

Svanger, adj. s. frugtsommelig. Svangerskab, et. Frugtsommelighed. (u= danske, og af det Tydske optagne Ord, som kun i slet Talebrug høres.)

Svar, adj. [Sv. swår.] tung, vanske= lig, besværlig. (s. svær.) = svarlig, adj. besværlig, haardelig. svarligen, adv. me= get, i høi Grad. (forældet.)

Svar, et. pl. d. s. [J. Svar. A. S. Andsware.] Tale, som har Hensyn til og foraarsages v. en Andens Spørgsmaal ell. Tale; Besked, som gives en Spørgende. At give, at sige een Svar paa noget. Mundt= ligt, Skriftligt S. At faae S. paa et Brev. Dette var Kongens S. paa Ministerens Tale. At blive een S. skyldig (ikke svare een.) Budet fik S. tilbage. = svarløs, adj. 1. som intet Svar faaer, som ei bli=

ver besvaret. 2. som intet Svar giver ell. kan give. "Jilsomme floi hans sogende Blik giennem svarløse Egne." Pram.

Svare, v. n. og a. 1. og 2. har. [J. svara.] 1. give Svar, sige Svar. Svar mig p. mit Spørgsmaal. Jeg vil s. ham (p. hans Brev) m. Posten. Hertil svarede han. (jvf. besvare, giensvare.) Han svarede, lod svare, at han ei kunde komme. — Og saa i act. Bemærk. (dog ei med noget Subst. som Object.) Hvad svarede han? — Han svarede intet. — At s. for sig ɔ: sige noget t. sit Forsvar. — Figurl. det svarede fra Skoven (gav Gienlyd.) 2. neutr. høre til, passe til, stemme overeens med. Denne Dragt svarer ikke til hendes Stand, Alder. Dette Bræt svarer ikke t. det andet. Udfaldet svarede ikke t. min Forventning. 3. neutr. indestaae for, være ansvarlig, være god for. Ham tør jeg svare for. Jeg kan ikke svare for, hvad der skeer v. Hændelse. 4. act. yde, betale: præstare. At svare sin Landgilde; svare Skatter, Afgifter. Hvormeget svares der af denne Gaard? 5. Hos Haandværksfolk siges et Underlag, som man slaaer, banker ell. hugger paa, at svare, naar det ikke giver efter, men beholder en fast Stilling.

Svarre ell. svarve, v. a. 1. [Sv. swarfwa.] dreie; tornare. (forældet; ligesom Svarrer ell. Svarver, en Dreier, Svarrejern o. fl.) "Ei Svarvers konstig Haand kan den m. Hinlet dreie." Arreboe.

Svart, adj. høres endnu stundom for sort. (J. svartr.) s. Sværte.

Sved, en. ud. pl. [A. S. Svete, Swat. N. S. Sweet. J. Sveiti.] Uddunstning af dyriske Legemer, som er saa stærk, at den viser sig draabeviis p. Huden hos Mennesker, og væder Haarene hos Dyr. At komme i S. Sveden sprak af Panden. "Den salte Sved ned af de lærde Pander randt." Holb. P. P. At dryppe af S. Angestsved, Dødssved, Nattesved. = Svedblegne, en. Hedeblegne i Huden. (Moth.) Sveddamp, en. meget stærk, dampende Sved. "J faa Minuter kogte alt hans Blod, og hele Kroppen i en Sveddamp stod." Storm. Sveddraabe, en. Draabe af S. paa Huden. "Blodige Sveddraaber trilled." Ingem. sveddrivende, adj. v. som frembringer Sved, driver Sveden ud. sveddrivende Midler i Lægekunsten. = Svededuug, en. D. til at tørre Sveden af Ansigtet. = svedet, adj. fuld af Sved.

Svede, v. n. og a. 1 og 2. [J. sveita.] give Sved fra sig, uddunste i Draaber. At s. ved et Arbeide. Han sveder meget let. At blive svedt, være svedt. — Om Sveden selv: brøde frem, vise sig. "Af Panden svede Draaberne frem." Øhlenschl. — fig. At svede over, ved noget ɔ: giøre sig megen Møie dermed. — Ordet br. ogsaa om andre Legemer, end dyriske, der dunste, ell. synes at uddunste, naar hed af Luften sætter sig derpaa. svede. Denne Saft sveder ud af — act. At svede Blod. = Svede-Bad ell. Ophold i en hedet Badstu Sveden drives voldsomt ud af de Legeme. Svedecuur, en. Anvendelse stærkt sveddrivende Midler mod en S Svededrik, en. D. hvorefter man Svedehul, et. pl. -huller. meget fi ninger i den ydre Hud hos Menn Dyr, hvorigiennem Uddunstning trænger sig ud. Svedekiste, en. ning v. Skibsværfter, m. indmure over hvilken Skibsplanker trækkes v. at hænges i Dampen af det kogend Svedemiddel, et. sveddrivende M. Svedestue, en. Badstue, indrettet t. S ell. Værelse i et Hospital, hvor ma Svedecuur.

Sveden, partic. s. svide, svie.

Svedske, en. pl. -r. [J. Sve tørrede Blommer; især af visse Ar anvendes p. denne Maade, og derfo Svedskeblomme. — Svedskesup Grynsuppe, hvori Svedsker koges. Svedskekage, en. Kage, hvori Svedsker

Sveie, v. a. 1. baie (Jsl. sveigj ældet. (Jvf. svaie.)

Sveirygget, adj. [af J. sveigja som har et indadbøiet Rygbeen; (sveibaget, sveilendet. Colding.)

Sveise, v. a. 1. [det ... smede to Stykker gloende Jern sam Hammeren. — Deraf: Sveise pl. -er.

Sveitser, en. pl. -e. En som har hiemme i Schweitz. J S som adj. i Bemærkelsen: som ... Landt f. E. Sveitserost, Sveitser fl. (Sveitser kaldes ogsaa Slotte og fornemme Huse, ... tilforn brugte Sveitsere.)

Svelte, v. a. og n. 1. sulte; (forældet og lidet brugel.)

Svend, en. pl. -e. [J. Sveinn ungt Mandfolk; en ugift Man puer castus; svarende til ... dessonnet.) Denne oprindelig forældet, ell. høres kun siebe ... Han er en ... en gammel Sv. ... dom, en. pudor virilis. ... Drengebarn. 2. en Tiener ... ne, i ældre Dansk saa hyppig ... er gaaet af Brug. Jvf. Sel ... svend. Hesteſ. Svende ... bord ... Svendebrød ... det ... deranmer, Tienestekvinner ... Tienestekarl ... Sven ... stue; o. fl. forældede. Ov ... har udlært et Haandværk ... arbeider hos en Mester ...

...end. En Bagersvend, Dreiersvend, ...ædderſvend, Tømmerſvend, &c. At ...S. giøres til Svend. = Svendegilde, ... Gilde i Anledning af at een er bleven ...ndværksſvend. Svendekro, en. For... ...ngsſted f. Haandværksſvende af et viſt ...g. (ſ. Kro, 2.) Svendelade, en. Kas... hvori Haandværksſvende aarlig indſkyde Bidrag t. Udgifter v. deres Laug; hvil... Bidrag har Navn af Svendepenge. ...endeſtykke, et. Et fortrinligt Stykke Ar...de, ſom Haandværksdrengen maa giøre t. ...is p. ſin Duelighed, f. at kunne blive ...end.

Svenſk, adj. ſom er fra Sverrige, (en ...enſk. pl. Svenſke) har hiemme i, hører Sverrige.

Svibel, en. pl. Svibler. [det T. Zwie... ...l. Jvf. siuæl, i Gloſſar. t. Harpeſtrengs ...eb.] kaldes den runde, knoldede Deel af ...en p. viſſe Planter, (egentlig en Deel Stængelen, der groer under Jorden) ... ſaadanne, ſom dyrkes i Haver ell. Ur...tter f. Blomſtens Skyld; Blomſterløg. ...cinthſvibler, Tulipanſvibler, &c. (det ...ke om de ſpiſelige Løgplanter.)

Svide ell. ſvie, v. a. ſved; ſveden, ſve... pl. ſvedne. [J. og Sv. svida.] 1. ...de noget p. Overfladen. Hans Kiole, ...r blev ſvedet af Luerne. At ſvie ſine ...der p. Kakkelovnen. "Man ſkal ei ſvide det ſom laaddent er." Ordſpr. En ſve... (brændt) Lugt. — At ſvie af, brænde af, ... Skægget af i Stedet f. at rage det. ... ſtærke Tørke, Hede har reent ſvedet ...et af. "Morgenrøden ſaae den ſmile; ...ns Middagsild den ſved." Thaarup. ...de noget, ſom koges, v. Forſømmelſe ...re det, fæſte ſig v. Karret og derved ... en brændt Smag. Hun har ſvedet ...n, ladet Maden ſvies. ſveden Grød. ...vie, en. ud. pl. [J. Svidi.] ſviende ...mmelſe, Smerte.

Svie, v. n. ſved ell. ſviede (ſvee. Moth) ſviet (ſveet. Moth.) volde en ſtærk, ſtik... Smerte, ſom efterat have brændt ſig; ...e. Mine Hænder ſvie af Kulde. An... ſvier af Blæſt. Det ſvier i Anſigtet, ...et. Saaret ſvier meget. — fig. det ...t. ham, t. hans Pung (ↄ: det koſter meget.) Dette Tab ſvier endnu t. mig.

...vifte, v. n. 1. har. [ſ. vifte.] bevæges ... af Vinden; blæſe ſtærkt. Vin... ...ifter omkring Hiørnet. (Moth.)

...ig, en. ud. pl. [J. Svik.] Handlin... ... ſvige, Bedrag, underfundig Skuffel... Falſkhed. "Magt, ſom Vold og Svig ...undet." Thaarup. At begaae S. at ... noget v. Liſt og Svig. Han er fuld ... og Rænker. Der er S. under. (ſ. ...ſvig.) = ſvigagtig, adj. ſom medfører ...under ſig p. Svig; bedrageriſk. En ...andlemaade. En ſvigagtig Adkomſt. En ſvigagtig Beſidder (ſom er vidende om, at han ingen Ret har t. Beſiddelſen.) Deraf: Svigagtighed, en. ud. pl. — ſvigfuld, ell. ſvigefuld, adj. ſom er fuld af Svig, har en ſvigagtig Charakteer. En ſvigfuld Opførſel; ſvigfulde Tienere.

Svige, v. a. ſveg; ſvegen, ſveget. pl. ſvegne. [J. svikia. A. S. svican.] ſkuffe en Andens Forventning, Tro ell. Tillid, p. en f. ham ſkadelig, umoralſk Maade; bedrage, bryde Ord og Løfte. Hans egne Frænder ſveg ham. "Hvo Ræven troer, bliver ſvegen." Ordſpr. At ſ. een i Handel. "De fulgte mig i Fryd, men ſvege mig i Fare." Fr. Guldb. At ſvige en Pige; ſvige ſit Fædreland i Farens Tid. At ſ. ſit Løfte. "Nogen Tid betages os; nogen ſviges os fra." B. Thott. — At ſ. Farven i Kortſpil ↄ: ikke kaſte til Udſpillet, ſkiøndt man har Kort p. Haanden af den udſpillede Farve. 2. figurl. br. det om livløſe Ting, der gaae i Stykker, ell. paa anden Maade ikke opfylde deres Beſtemmelſe, ell. ikke kunne modſtaae udvortes Vold. Den Rem, dette Toug ſkal ikke let ſvige. "En Nagle kunde ſvige; Roerpinden brækkes af." C. Frimann.

Sviger. Dette af det T. optagne Ord (gl. T. Suigar. A. S. Suegr, Suægr.) bruges nu i følgende Sammenſætninger: Svigerdatter, en. d. ſ. ſ. Sønnekone. Svigerfader, en. Huſtruens eller Mandens Fader, i Forholdet t. hans Sønnekone ell. Dattermand (i ſidſte Tilfælde: Konefader.) Svigermoder, en. Mandens ell. Huſtruens Moder, i ſamme Forhold. Begge tilſammen kaldes: Svigerforældre. Svigerſøn, en. d. ſ. ſ. Dattermand.

Svigerinde, en. pl. -r. Ægtemandens ell. Huſtruens Søſter, i Forholdet t. Konen ell. Manden. (jvf. Svoger.) Det bruges ogſaa for: Broderkone. (T. Schwiegerin.)

Svigte, v. n. 1. har. [af ſvige.] har (intranſitiviſk) ſamme Bemærk. ſom ſvige. At ſvigte i Farens Tid. — Dog br. det gierne i mindre forhadt Betydning, og v. mindre vigtige Leiligheder. Vi ventede ham efter Løfte; men han ſvigtede (blev borte.) Han ſvigter ikke i et godt Lav. Man ſiger vel ogſaa act. han ſvigter ikke et godt Lav. "Han ſvigtede aldrig de tungeſte Pligter." Pram. [Moth anfører, under en dobbelt Skrivemaade, Ordet: ſvegte ell. ſvigte, bøie ſig, give ſig under en Byrde. (Isl. sveigia, at bøie; Svig, en Bøining, Krumning.) Dog er dette maaſkee et andet Ord.]

Sviin, et. pl. d. ſ. [J. og A. S. Svin.] et bekiendt, almindelig udbredt Huusdyr, frembragt v. Afarter af Vildſvinet. Sus scrofa. (jvf. Orne, So, Griis, Galt.) fig. i dagl. og lav Tale om et meget ureenligt, ſkidenfærdigt Menneſke. — At have Sviin paa Skoven ↄ: ikke være rigtig klog (have

en Skrue løs.) "Man mærked strax af deres Tale, at de p. Skoven havde Sviin." Wessel. = Sammensætninger: a.) sviinagtig, adj. som ligner Svinet i Ureenlighed, sviinsk, stidenfærdig. (Moth.) Sviinagtighed, en. ud. pl. Sviinskhed. Sviinegel, en. et lidet Huus t. Sviin; en Svinesti, et Svinehuus. "Du føder ham som en Galt paa en Sviinegel." Vedels Saxo. 129. — b.) Svineavl, en. Opfødning, Tillæg af Sviin. svinebinde, v. a. 3. binde alle fire Been sammen p. et Kreatur. Svineblod, et. B. af Sviin. Svineblære, en. Blæren af et S. Svinebov, en. s. Skinke. Svinebyld, en. En stor og smertelig Byld. (Moth.) Svinebønne, en. pl. -r. En Afart af den alm. valske Bønne, som dyrkes i Marken, og br. til Foder. (Vicia faba minor.) Svinebørster, pl. de stive Haar langs ad Ryggen p. Sviin. Svinebøste, en. s. Flæskebøste. Svinedild, n. s. et i Haver meget udbredt Ukrud, som S. gierne æde. Sonchus oleraceus. Svinefedt, et. det smeltede Ister af S. Svineflomme, en. s. Flomme. Svinefylking, en. kaldtes en egen Maade at opstille Hæren paa, en kiledannet Slagorden, i det gamle Norden. Svinefode, en. F. som passer f. Sviin. Svinegilder, en. den, som forstaaer at gilde S. Svinehaar, et. pl. d. s. de mindre stive Haar paa Svinet. Et Toir af Svinehaar. Svinehiord, en. En Flok Sviin. (Moth.) Svinehoved, et. H. af et Sviin. Saltet, røget Svinehoved. Svinehund, en. H. som er afrettet t. at jage Vildsviin. Svinehyrde, en. den, som vogter S. Svineister, en. Fedt i Bugen p. Sviin, Flommer og Plukkefedt. Svinejagt, en. J. efter Vildsviin. Svinekiød, et. d. s. s. Flesk. Svineleie, et. Sted, hvor S. eller Vildsviin have deres Leie. (Moth.) svinelendet, adj. kaldes den Hest, som har et stærkt affaldende Kryds. Svinemave, en. Svinets Mave. Svinemøg, et. Skarn af Sviin. Svinepølse, en. Pølse, lavet af Svineblod, ell. af hakket Flesk. Svineryg, en. 1. Ryggen paa et levende Sviin. 2. den udhugne Ryg af et slagtet Sviin, hvorpaa koges Svinerygssuppe. Svineside, en. s. Fleskeside. Svineskind, et. den aftagne og beredte Hud af et S. (s. Fleskesvær.) En Sadel af S. En Bog indbunden i Svineskind. Svineskinke, en. d. s. s. Fleskeskinke. it. Skinken af et Vildsviin. Svineslagter, en. den, som slagter Sviin og sælger Kiødet. Svineslagtning, en. Gierningen, at slagte Sviin. Svinestald, en. s. Svinesti. Svinesteg, en. En Steg af Svinekiød; Fleskesteg. Svinesti, en. Huus, hvor Sviin holdes og fedes. Svinesnude, en. s. Svinetryne. Svinesylte, en. Svinekiød, som lægges i Saltlage og presses. (s. Pressesylte.) Svinetand, en. T. af et Sviin. svinetandet, adj. kaldes den Hest, som er saa gammel, at man ei kan kiende dens Alder p. Tænderne. (Moth.) Svinetang, en. et Slags knudret Havtang. (Landh. Selsk. Skr. I. 276.) Svinetrøe, et. T. hvoraf S. æde. Svinetryne, en. den forreste Deel af Svinets Hoved. (s. Tryne.) Svinetunge, en. Tungen af et S. Svinevogter, en. d. s. s. Svinehyrde. = Svineri, et. pl. -er. 1. en høi Grad af Ureenlighed, Sviinskhed. 2. Sted, hvor Sviin opfødes i Mængde. (n. Ord.) "... har endogsaa Grunker — og selv et Svineri." Bagg. Poet. Ep. 72.

Sviinsk, adj. meget ureenlig. — Sviinskhed, en. ud. pl. høi Grad af Ureenlighed.

Sviir, en. ud. pl. uordentligt Levnet ... overflødig Drik. At være t. Sviir, ... sig en S. (d. Tale. fattes i beslægtede Sprog.) jvf. v. n. svire.

Svik, en. En liden Tap i Spundset ... en Tønde. (Moth.) En Svik, et letfærdigt Qvindfolk. P. Syvs Ordspr. II. ... Svikhul, et. Hul, som bores (m. et ...bor) oven i en Tønde, ell. i Spundset, at give Luft naar man tapper og faae ... sken bedre t. at flyde. (Moth.)

Svikke, v. a. at svikke Seilene ... Rekke ɔ: formindske Seilene og ... Vindfang, hvilket oftest skeer v. at ... en Deel af Seilet p. nogle ell. alle ...

Svime, v. n. 1. [Isl. svima, ... N. S. swimen.] faae ondt, daane, ... svime. (Moth.) Subst. Svime forekommer hos Holberg. "Fast uden Følelse og ... i Svime." P. Paars. I. 2 S.

Svimle, v. n. 1. (har.) [Jvf. svime, svingle.] blive ør i Hovedet, blive ... "For den, som svimler, synes Alt at ... rundt, og han bringes derved letteligen t. at svingle." Müller. (N. S. swi...) "Der faldt en beskienket Herre — ... i Vandet ned." Storm. — figurl. ... lens Henrykkelser, ell. Tænkekraftens ... virring. "Det er det Vîisdoms Dyb, ... de Største svimle." Evald. "... svimlede mit Øie imellem Skab... Gud." Samme. "For at synke ... daane, svimle i Salighed." Baggesen.

Svimmel, adj. [N. S. swimm...] ... i Hovedet, som har Hovedsvimmel ... svimler for. 2. uegentl. og ... bringer een t. at svimle, som for... vedsvimmel. "Til Magtens ... svimle Top." Bagg. N. Klim. ... melhøi, adj. meget høi, uhyre høi ... melhøit fremragede hans Isse." (Labyr. II. 219.) "..." Samme.

Svimmel, en. ud. pl. [N. S. ...mel. E. Swimming.] ... stand, hvori Glenstanderne ...

›t, indtil man i større ell. mindre
aber Bevidstheden; Hovedsvimmel.
ke mere brugel.) "Her — føler jeg
g i Skrækkens Svimmel." Baggesen.
nde, v. n. svandt; er svunden,
t. pl. svundne. [Sv. swinna. T.
d en.] 1. forgaae, ophøre at være.
uar hvert Glimt af Trøst igjen, som
m. dets Komme svinder." Bagg.
vinder hastigt. Hvor snart svandt
kelige Timer! Den røde Farve er
a af hendes Kinder. At s. som Dug
en. "Med Nattens Mørke bort min
d svandt." Øhlenschl. (s. forsvin-
. Aftage i Størrelse, Omfang, For-
Mængde. Kornet svinder, er svun-
Løftet. Træet svinder ell. svinder
t tørres. — At svinde hen, svinde
"Min Arvepart svandt daglig hen,
n indvortes Svindsot." Rahb. "Og
r svinder hen som Dug f. Solens
Thaarup. Hun svinder hen (tæres
a en Skygge. Pengene svinde bort
man mærker det. — Svinden,
ng, en. det, at svinde. = Svindsot,
l. en langsom Udtæring af Legemets
, der som oftest er en Følge af Lun-
Phthisis. (s. Tæring.) svindsotig,
a har Svindsot.
ng, et. pl. d. s. 1. Bevægelsen, som
t svinge, svingende Bevægelse. Per-
ens Sving. At giøre S. med Krop-
Han selv stod i Midten af hines lette
" J. L. Heiberg. At sætte Klokken i
uegentl. for: Bugt. "Der kryber han
mkring i mange underlige Sving."
– fig. At giøre høie Sving i Stilen,
tryk. "Een tænker p. sin Tales høie
" Rein. = Svingfieder, en. hos
d. s. s. Slagfieder. Svingham-
En løs Hammel, ell. en Hammel,
aledes befæstet, at den frit kan svinge
agle. Svinghiul, et. Hiul, som i
ien er forsynet m. tyngende Vægter,
dets Svingning fremmes; og som
ertiden har brugt i Maskiner, f. at
res Bevægelse en stadig Gang.
Mech. 99.) Svinglod, et. 1. d.
ngvægt. 2. en Stang m. to svære
i Enderne, der kan bevæge sig frit
Midtpunkt. (Kraft. Mech. 99.)
lov, en. d. s. s. Riædeplov, ell.
en Hiul; (modf. Hiulplov. s. Ny
Tid. II. 376.) Svingrulle, en.
t, som drives af een Person, der
omdreie en Svingel, frembringer
ens frem og tilbagegaaende Bevæ-
Svingvægt, en. Vægt, der kan sæt-
svingende Bevægelse; Perpendikel.
ge, v. n. og a. 1. men ogsaa: svang,
[A. S. swengan. T. schwin-
1. neutr. bevæge sig frem og til-
Bue; om hængende Legemer, f.

E. om Pendulen ell. Perpendikelen i et Uhr.
En svingende Bevægelse. — uegentl. om en
Krigshærs ell. Troppers Bevægelser, naar
de skee i større Hobe ell. Masser. Rytteriet
svingede t. Venstre. — At svinge m: Krop-
pen, m. Armene, naar disse under Gangen
kiendelig ell. meer end sædvanligt bevæge sig.
— Et svingende Læs, i d. Tale: et meget
stort, fuldt Læs, der v. at kiøres svinger ell.
synes at giøre bølgeagtig Bevægelse. "En-
delig kom en Kurvevogn m. et heelt svin-
gende Læs." Rahb. (D. Tilsk.) 2. act.
bevæge noget p. en svingende Maade, m.
Sving ell. saaledes, at Bevægelsen skeer i
en Bue. At s. een omkring. At svinge
Hatten; ell. svinge med Hatten. At s. Fa-
nen; svinge et Spyd i Haanden. "Glat
var din Kind, da førstegang du Sværdet over
Fienden svang." C. Frimann. At svinge
sig i et Toug. At s. sig p. Hesten, i Sade-
len. Fuglen svinger (hæver) sig op i Luf-
ten. 3. at svinge Hør ɔ: afsondre Skiæ-
verne fra Hørrens Taver, ved at banke den
skiættede Hør med et Slags Køller. (Svin-
getræer.) = Svingedands, en. D. hvori
man svinger hinanden rundt, (Moth) Valts.
Svingerum, et. Rum t. at kunne svinge noget
i. (Arreboe.) — Svingelspaan, Svingelfod,
en. Redskaber, som br. naar man brager og
skiætter Hørren. (Olufsen. Landoecon. 240.)
— Svingning, en. Gierningen at svinge;
ell. det, at en Ting svinger. "Giv Luften
en vis harmonisk Svingning." Baggesen.
"Den nu dyrkede Krigskonsts Svingninger
t. Angreb og Forsvar." Malling. — Deraf:
Svingningstid, en.

Svingel, en. pl. Svingler. de bevæge-
lige, til Hammelen fæstede Stokke, hvorpaa
Skaglerne spændes, og hvorved Hestene
trække Vognen.

Svingel, adj. (Moth.) s. svimmel.

Svingel, n. s. Navn p. en Plante. Lo-
lium temulentum.

Svingle, v. n. 1. (har.) [J. svingla.
af Sving og svinge.] vakle, rave i Gan-
gen, som drukne Folk, ell. som den, der
er nær v. at falde, men bestræber sig f. at
holde Ligevægten. "Den Drukne svingler;
men man kan og støde den Ædrue saaledes,
at han kan komme t. at svingle." Müller.
(jvf. svimle.)

Svinke, v. n. 1. (har.) bevæge sig hid og
did, vrikke. (2. "bevæge sig hid og did, og
m. al Hurtighed ikke komme vidt." Müller.
D. Syn. I. 396.) [Sv. swinka, *tergiver-
sari, subterfugia quærere.* Swink, *dolus.*
Ihre.] — Svinkeærende, et. Ærende, som
man giør sig, imedens man har andet at
passe, Bi-Ærende. (d. Tale. "et hurtig for-
rettet Ærende." Müller.)

Svip, et. Et Dieblik, en meget kort Tid;
stor Skynding. (d. Tale.) Det var kun et
Svip, saa var han igien tilbage. Det gik i et

Svip. (J. Svipstund. Svipan, Jil, Skyndning.) = Sviparende, et. Ærende, som man afgjør i Hast.

Svippe, v. a. 1. smække, smelde; slaae, pidske. At svippe een om Ørene m. Pidsken. Moth. (J. svipa, sveipa, pidske.)

Svire, v. n. 1. (har.) 1. gaae, bevæge sig i en Kreds, gjøre Kredse i Gangen. Moth (som ogsaa skriver det: svirre, hvilket forekommer hos Baggesen o. a. "Han runden om maa svirre." Arreboe. Moth har ogsaa subst. en Svirre, Ujævnhed i en Vei, som kommer en Slæde t. at dreie sig.) 2. [jvf. Sviir.] leve uordentligt, især m. Hensyn t. overflødig Drik; faae sig en Sviir. J Aftes svirede vi. (Denne Bemærk. fattes hos Moth.) = Svirebroder, en. den, som jævnlig og ofte svirer. (Rahbek.) "De Svirebrødre, som fortære Parnassets Gods, og skiænde Musers Ære." Bagg. — Sviregilde, et. G. hvor det gaaer uordentligt til med Drik.

Svirre, v. n. s. svire, 1.

Svoger, en. pl. Svogre. [T. Schwager.] den, som er gift m. en Andens Søster, ell. med hans Kones Søster, i Forholdet t. sin Kones Broder ell. til sin Svigerindes Mand. De ere Svogre. — Svogerskab, et. ud. pl. Forholdet imellem Svogre; det, at være eens Svoger. At være, komme i Svogerskab med een. Dobbelt Svogerskab: naar to Brødre have ægtet to Søstre.

Svop, et. en vis smækkende Lyd. deraf: svoppe, v. n. impers. give en saadan Lyd. F. E. det svopper under Foden, naar man gaaer p. Hængedynd.

Svovel, et. ud. pl. m. best. Art. Svovlet ell. Svovelet. [Sv. Svafvel. T. Schwefel. gl. Dansk: Brændesteen.] et mineralsk Legeme af guul Farve, som er brændbart, og v. Opbrændingen frembringer en særegen Lugt og qvælende Damp. Sulphur. = svovelagtig, adj. som har Lighed m. Svovel. Svovelbad, et. Bad i Vandet af en Svovelkilde, ell. i Vand, hvori S. er opløst. svovelblandet, adj. blandet med S. Svovelblomster, pl. fine, naaledannede Krystaller af sublimeret Svovel. Svovelbrønd, en. d. s. s. Svovelkilde. Svoveldamp, en. D. af antændt S. ell. svovlet Damp, der stiger op af Jorden. Svovelgrube, en. G. hvor man vinder gedigent Svovel, Svovelerts ell. Svoveljord. svovelguul, adj. som har Svovlets gule Farve. Svovelhytte, en. Bygning, hvor der brændes S. ell. hvor S. ved Ilden skilles fra Erts og Metaller. Svoveljord, en. Leerjord ell. anden J. blandet m. Svovel. Svovelkilde, en. K. hvis Vand indeholder Svoveldele. Svovellever, en. en Forening af S. med Ludsalt og Kalkjord, af leverbruun Farve. Hepar sulphuris. Svovellugt, en. L. af Svovel; den særegne Lugt, som naar det antændes; svovlet L

velmelk, en. et hvidt Pulver, des af Svovellever, opløst i h hvori dryppes fortyndet Svove velolie, en. Svovel, opløst Barmen i Olie; Svovelbalsa pande, en. Blypander i Sv hvori det smeltede Svovel fly i Vand. Svovelplaster, et. Svovelolie, Vor, m. m. J t Svovelsalve. Svovelregn af Luften, blandet m. Svovel velrøg, en. d. s. s. Svoveld velstikke, en. En tynd Pind Enderne i smeltet S. for m. des. svovelsuur, adj. som i blandet m. Svovelsyre. S Svovelets eiendommelige Syr baade v. at opbrænde det, og der, f. E. ved Destillation af Acidum sulphuricum. (s. Vi er d. s. s. concentreret Svovel veltraad, en. En i smeltet S. Svovelvand, et. Vand, hvori Vand af en Svovelkilde. S Indretning, hvor der brændes Svovel. = svovlet, adj. so Svovel, svovelagtig. En (forskiell. fra partic. svovlet.

Svovle, v. a. 1. bringe i med S. eller Svovelrøg. At fade.

Svulme, v. n. 1. er. [J. s svellan.] 1. give sig ud, til v. en Udvidelse af Delene inde bulne; stige. Hele Ansigtet ham. svulmede Aarer. (B i Aarerne.) "Alt som Barmen moden frem." Øhlenschl. (Ba svulmede op v. Stormen. Brede, grumme Hav!" S. Pige, som svulmer i sin Ungd de." Øhlenschl. — 2. figurl. vægelser og Lidenskaber, særd. Brede. "Naar mit Hierte vets Lykke." Mynster. Ligel andre Følelser, hvoraf Sind "Hans Hierte kan svulme a Frygt." Evald. "Af Tak Folket svulmed hans ædle (Dette V. forekommer ogsaa svulne, hvilket dog neppe b de Tilfælde, hvor det staae Hans Fødder svulnede. Ma adj. ell. urigtig dannet p En svullen Kind; svulne F svulme.

Svulst, en. ud. pl. 1. hovnet Sted p. Legemet; en Schwulst, Geschwulst, Feil i Stilen, at bruge Ord, udtrykke mere, end den Sa

, ell. hvis høie Sving og Klang ikke
Gienstanden. "Tal uden Svulst
g, som Mængden fatter." Baggesen.
af: svulstig, adj. som indeholder
2.) En svulstig Stiil. svulstige

kke, v. a. 1. [af svag.] giøre svag
ere end tilforn,) formindske, betage
ell. Kræfterne. (modf. styrke.) At
in Helbred. Et svækket Syn, en
Indkommeise. At s. Fienden v. ide-
eb. Hæren var svækket v. Neder-
Svækkelse, en. 1. Gierningen at
Kongemagtens Svækkelse. 2.
illstand, Svaghed. At føle en S.
ne, i Siælekræfterne.
g, et. pl. d. s. [J. Svelgr. Sv.
1. den øverste Deel af Madpiben
æret i Munden, som modtager
Drik, og v. en Muskelbevægelse
et ned i Maven. 2. Aabningen,
e Deel af en Hule, af et Dyb, en
ell. Afgrunden selv. Vulkanens
e Svælg. Et Ildsvælg. Et bund-
lg. "En Afgrund er den Dybde,
i el kan enten øine ell. finde Bund;
er den Afgrund, hvori noget dra-
g forsvinder." P. E. Müller. —
. det ogsaa, ligesom Afgrund.
riet er et Svælg, der sluger den
es sidste Skierv, og styrter ham i
sens Afgrund." Müller.
e, v. a. 1. [J. svelgia. A. S.
bringe igiennem Svælget ned i
ynke. Han svælgede det heelt.
ende Dyb o: en dyb og vid Af-
Svælgning, en. (Moth.)
, en. [J. Svardr, Svörþ. Sv.
en tyk Hud. Deraf: Flæskesvær.
svær. Eng. greensword.)
adj. 1. (T. schwer.) tung. En
Det svære (tungt beværbnede)
Svær br. jævnligen f. tung, hvor
rykket tager Hensyn p. det tunge
anskelighed i at bevæges ell. bevæ-
vært Skyt. En svær Hest. Han
for svær til at ride.) 2. vanskelig,
esværlig, streng. Et svært Fo-

nker, et. pl.-e. kaldes t. Skibs de
g største Ankere, s. hvilke Skibet
Ankers, (Daglig-Ankeret, Tei-
Pligten og Læggeren) i Modsæt-
mindre Varpankere.
, et. pl.-e. [J. Sverd. A. S.
egentl. ethvert Vaaben t. at
, en Kaarde; men br. nu sielden,
iere Stiil og figurlige Udtryk (da
inl. bruger Kaarde om et saadant
naar det er indrettet t. Stik, og
det, som br. til at hugge m.)
, hvor Sværd endnu bruges (s.
tterſværd, Slagsværd) tænkes
derved gierne et stort, tungt Vaaben af
denne Art, og som især br. til Hug. (jvf.
Kaarde.) "Kaarden kan af Taleren an-
vendes som et billedligt Udtryk p. Krigerens
Stand; Sværdet som et Udtryk p. Krigen
selv." Müller. = Sværdebid, et. poet.
for: Sværdhug. "Paa vore Pandserſærke
ei Fiendes Sværdebid." Øhlenschl. —
Sværdbrev, et. en skreven Formular, (A-
mulet) som tilforn af Overtro bares p. Bry-
stet, f. at beskierme mod Ondt. (Moth.)
Sværdbælte, et. Bælte t. at bære Sværdet
i. (Øhlenschl.) Sværdbønne, en. Et
Slags Stangbønner m. store og brede
Bælge. (jvf. Pralbønne, Snittebønne.)
Sværddands, en. En krigersk Dands, hvor-
ved de Dandsende holde Sværd i Hænder-
ne. sværddannet, adj. dannet som et S.
Sværddrager, en. den, som bærer Svær-
det f. en Anden. Den tyrkiske Sultans
Sværddrager. Sværdfang, et. d. s. s.
Sværdfæste. Sværdfeier, en. (det T.
Schwertfeger.) den, hvis Haandværk er
at forfærdige Sværde, ell. som giør Haand-
fang t. Kaarder, indsætter og polerer Klin-
gen, m. m. (i det Isl. har man Sverda-
smidr og Sverdfægari.) Sværdfisk, en.
En Havfisk, udmærket ved at dens Overkiæbe
forlænger sig i et langt og smalt Sværd.
Xiphias gladius. Sværdfæste, et. Greb,
Haandfang p. et Sværd. Sværdhug, et.
pl. d. s. Gierningen at hugge m. et S.
Sværdkamp, en. Kamp, Fegtning m.
Sværd. Sværdknap, en. En Knap ell.
Kugle øverst i Sværdfæstet. (i ældre Skr.
Sværdklod.) Sværdlilie, en. En Plan-
te, som dyrkes t. Prydelse i Haver. Gla-
diolus communis. Sværdorden, en. 1.
en Orden, som i Middelalderen var mæg-
tig i Lifland, og hvis Medlemmer kaldtes
Sværdriddere. 2. en svensk Ridderorden.
Sværdside, en. den mandlige Side ell. Li-
nie i Ætled og Arvefølge; modsat Spinde-
side. Sværdskifte, et. poetisk: Sværdhug
i Strid: Strid m. Sværde. Sværdslag,
et. d. s. s. Sværdhug ell. Sværdkamp. "Al-
tid kiærest dig Trætte dog var, og Feide og
Sværdslag." Fibigers Homer. At afgiøre
en Strid, Uenighed uden Sværdslag (uden
Krig, v. Underhandling.) (Sværdeslag.
"Og i trolös Afgrund segner uden Sværde-
slag." S. Blicher.)

Sværge, v. n. og a. (i præs. ogsaa: svær,
og infin. svære.) svor; svoren, svoret. pl.
svorne. [J. sveria.] 1. i Almindelighed:
aflægge Ed, bekræfte, forsikkre v. Ed, ell.
ved at paakalde Gud, en hellig Person ell.
Gienstand t. Vidne om Sandheden af det
man siger, lover, o. s. v. At sværge ved
Himlen, v. alle Helgene, v. Guds Navn.
"Baade Cavaleren og Skoledrengen sværge
ved deres Ære." Müller. — At sværge paa
noget, aflægge Ed paa; edelig love ell. for-

fikkre. "Han maatte sværge paa Kirkens Lære, uden at prøve den." Kampmann. Jeg tør, vil sværge paa, at han aldrig har havt det i Sinde. At s. til Fanen (om Krigsfolk.) At sværge (aflægge) Troskabsed. "At aflægge Ed bruges især om at sværge for Øvrigheden." P. E. Müller. — Han har svoret ham evigt Fiendskab. Det var hans svorne Fiende, som dræbte ham. 2. i mere indskrænket Mening: om de misbrugte Bekræftelser v. Eder, ell. disses Anvendelse i Talen som Mundheld ell. af Vane. (s. bande, 2.) "Hvo som letfærdigen svær og bander, og saaledes misbruger Guds Navn." D. L. VI. 2. 1. = Sværgen, en. Gierningen, at sværge. "At letfindig Sværgen pleier man i dagl. Tale at kalde Banden." Müller. ("De, som øffentlig m. Sværen og Banden lade sig høre." D. Lov. VI. 2.)

Sværm, en. pl.–e. [A. S. Svearm.] en uordentlig, samlet Mængde af levende Skabninger; især om saadanne, hvis Samling er forenet m. en støiende ell. surrende Lyd. Deraf: Bisværm, Myggesværm. En S. drukne Mennesker. En Pøbelsværm, Drengesværm. — At leve i Sviir og Sværm ɔ: meget uordentligt. "Et Menneske, der er vant t. at leve i en saa vidtløftig Sværm." Sneedorf.

Sværme v. n. 1. (har.) [A. S. svearmian.] 1. bevæge sig, flyve i en Sværm. Bierne sværme, naar en Sværm af Yngelen i en Kube forlader denne, og flyver om i en tæt samlet Klynge, indtil den finder et andet Opholdssted. Myggene sværme. 2. figurl. om Mennesker. At svire og sværme. At sværme fra een Forlystelse t. en anden. Enkelte Rytterhobe sværmede omkring p. Sletten. 3. figurl. bruges det ogsaa om den, som lader sig forvilde af Indbildningskraften, ell. lader dunkle Følelser og Forestillinger styre sine Handlinger. At s. for en Sag. At s. blandt Phantasiens Billeder. En sværmende (tøilesløs) Phantasie. "Den Siælero, vi af Kiedsommelighed forstyrre v. sværmende Lyster." Sneedorf. (Dog er det i denne Bemærk. mindre brugeligt, end de følgende Subst.) = **Sværmer**, en. pl.–e. 1. en Person, som sværmer. a.) i Bemærk. 2, hvor det dog kun br. i sammensatte Ord f. E. Nattesværmer. b.) i Bemærk. 3: den, som er indtaget af, har hengivet sig til et ell. andet Slags Sværmeri; f. E. en Religionssværmer, en politisk S. ꝛc. 2. smaa Ildhiul i Fyrværk, som holdes p. en Stok og tændes, hvorefter de sprude Gnister i en Kreds og m. bragende Lyd, indtil de ere udbrændte. — **Sværmeri**, et. pl.–er. den Tilstand i Siælen, hvori denne antager Indbildninger og Følelser for Sandhed, Overbevisning, ell. overnaturlig Indvirkning, og lader sig v. en saadan Stemning lede i sin

Tænke- og Handlemaade. Sværm
pl. kaldes Meninger og Handlinger,
gaae fra en slig Siælsstemning. — svæ
adj. som er hengiven t. Sværmeri,
udrinder derfra. = Sværmehul,
Bikube; usædvanl. for: Flyvehul.
sen. (Labyr. II. 121.) Sværmesæk
Slags Sæk p. Enden af en lang Sta
indfange Bisværme. (Fleischer.)

Sværte, v. a. 1. [af sort. J.
giøre noget sort. At sværte Læder,
ler. — figurl. bagtale, besøre. At
een hos hans Foresatte. "Bag
sværter, i det han imod Sandhed s
skildre sin Fiende som aldeles fort
Müller. — Deraf: Sværten, Sv
en. pl.–er.

Sværte, en. ud. pl. det, hvorm
sværtes, sort Farve. f. E. Skosvæ

Svæv, et. Et af nyere Digtere,
t. Schweif dannet Ord, f. at bet
get svævende; f. E. en Hale. "G
Svæv." Bagg. "Vidt for Vind
Svævet." Øhlenschl.

Svæve, v. n. 1. har. [J. svi
swæfwa. T. schweben.] bruges
en sagte, jævn Bevægelse, især i et
Legeme, som Vandet ell. Luften.
svæver sagte hen over Bølgerne.
Taagen svæver over Hulene. "
Havet svæver en Rad af tunge Sk
fulgt af Stormen." Evald. "D
Hiem den hvide Due svæver m. Til
Vingeslag." J. Smidth. Skyerne
os forbi p. Biergtoppen. — Ogsaa
let og jævn Bevægelse af det men
geme: Hun gik ikke, hun svævede
Gulvet. "Hun svæver saa let v. de
gespil, som Bladet svæver p. Bøv
lenschl. — fig. At svæve imellem
Frygt. b.) om en Stilling, hv
hænger, ell. paa anden Maade be
saaledes at det ikke, ell. kun svagt
sig; men dog kan i det mindste bevæ
og tilbage. At svæve imellem Hi
Jord. Sværdet svævede over han
En Fugl svæver i Luften, naar
som den holder sig ubevægelig p. e
(jvf. svaie.) — Deraf: Svæven, e
en svævende Tilstand.

Svøb, et. ud. pl. [J. Sveipr.]
noget svøbes, er indsvøbt, som no
omhyllet af; særdeles de Klæder,
des om spæde Børn. Barnet ligger
= svøblagt, adj. v. som er lagt
svøbt. (J. Thiele.) Svøblist,
belist.

Svøbe v. a. 2. [J. sveipa.] vi
om en Gienstand, saaledes at denne
hylles deraf; ell. lægge noget i et
en Ting, som tæt indhyller det. At
Barn. At s. noget om Haanden,
ren. At s. noget i Papir — ell. svø

figurl. "Den svøber Siælen
Tvivl og Klage." Tullin.
sin Kappe. (s. indsvøbe.) —
. pl.-er. Gierningen at svøbe.
n, et. Et B. som er i den Al-
aa svøbes. Svøbedug, en.
noget svøbes. Svøbekaabe,
t, som man kan svøbe sig i.
t. I. 13.) Svøbeklæde, et.
ug. (Kingo.) Svøbekone,
gaaer tilhaande m. at svøbe
Svøbelagen, et. L. hvori
(Kingo.) Svøbelist, ell.
. Et langt Bindsel, hvormed
e holdes sammen om Barnet:
iste, 2. Svøbetøi, et. det,
svøbe et Barn.

pl.-r. [J. Svipa. N. S.
en Pidsk. At give Hesten af
hugge t. een m. Svøben.
medens man har Svøben ɔ:
en. (Som Tilfældet er m.
ge danske Ord, saaledes er
a mindre i Brug end Pidsk,
af det T.) = Svøbehug, et.
øbe; Svøbeslag. Svøbe-
men, ell. den af Remme flet-
en Svøbe. Svøbeskaft, et.
kaft. Svøbeslag, et. Svø-
besnært, en og et. d. s. s.

[formodentl. af v. svøbe.]
Seilet, som man kan opbinde
t. formindske Vindfanget. At
ind, tage et Svøft ind: vela
Moth, der ogsaa skriver Søft.
Nu er det i Sømandssproget
dt.) "Beskuer denne Mand,
ftet ind." Holb. P. Paars.
fra Hovmods Feil, dit Svøft
J. Lund.

v. n. 1. har og er. [J. svei-
swimman. Et forældet Im-
ne er svam.] 1. bæres af et
ne; flyde og bevæge sig p.
anden Vædske, enten v. na-
ell. ved Hielp af Bevægelse.
r p. Vandet; dog gives der
ngt, at det synker. Olien,
mer oven paa. Fisken svøm-
At kunne s. lære at svømme
.) At s. under Vandet (ɔ: m.
under Vandskorpen.) Det er
nende t. Landet. — Han har
alv Time uden at hvile. Jeg
vømmet over Søen. Hesten
er Aaen. Vraget er svømmet
t svømme i Rigdom, Overflø-
alemaaden: at svømme i Blod,
phorisk Overdrivelse; og hertil
ogsaa det Udtryk: at s. i Taa-
man derimod siger: Stuen,
er m. Vand, er Betydningen
forskiellig, og har Hensyn t. Vandets bøl-
gende Bevægelse. jvf. oversvømme. 3.
act. At svømme en Hest ɔ: lade den svømme
i et Vand. Svømmen, Svømning, en.
Gierningen at svømme. At redde sig v.
Svømmen. = Svømmeblære, en. 1. En
Blære i Underlivet hos endeel Fiskearter,
hvilken Fisken er i Stand t. meer ell. mindre
at fylde m. Luft, og derved at stige ell. synke
i Vandet. 2. en m. Luft fyldt Oxeblære,
som uøvede Svømmere bruge i Vandet.
Svømmebælte, et. B. som en Svømmer
har om Livet, enten f. derved at lade sig holde
fast i et Toug, ell. i anden Hensigt. svøm-
medygtig, adj. som er i Stand t. at svømme.
Svømmefinne, en. pl.-r. de Finner hos
Fisken, som den især bruger t. at svømme
ell. bevæge sig i Vandet. Svømmefod,
en. Foden hos visse Fugle (Svømmefugle),
som er saaledes indrettet, at de ved den kunne
roe sig frem i Vandet. Svømmekonst, en.
den K. og Færdighed, at kunne svømme.
Svømmelærer, en. den, som underviser i
Svømning. Svømmeredskab, et. R. som
hielper t. at svømme, f. E. Fiskens Finner.
Svømmesele, en. Sele, som en Lærling i
Svømmekonsten har om Livet, og hvori et
Toug, som Læreren holder ham i, er fast-
giort. Svømmested, et. 1. Sted, hvor
man svømmer ell. øver sig i Svømning;
Svømmeplads. 2. Sted, hvor man svøm-
mer Heste. Svømmetrøie, en. En m.
Kork foret Trøie, hvorved et Menneske kan
holde sig over Vandet. = Svømmer, en.
den, som kan, har lært at svømme. Han
er en god Svømmer.

Syd, n. s. ud. ubestemt Art. [J. Sudr.
A. S. Suth. T. Süd.] den Himmelegn,
som vi p. den nordlige Halvklode have lige
for os, i det vi vende os mod Solen, naar
den er i Middagslinien; og som er modsat
Nord. (jvf. Sønden.) Huset ligger lige i
Syd og Nord. Vinden er gaaet t. Syd
(ell. til Sønden.) At reise mod Syden.
Sydens (ɔ: de sydlige Landes, Jordstrøgs)
Producter, Luft, Clima. = Sydbo, en.
pl.-er. Indbygger af et sydligt Land. (mods.
Nordbo.) Sydfrugter, pl. Frugter, som
især voxe i sydlige Lande, og derfra udføres.
Sydfugl, en. pl.-e. Fugl, som har hiemme
i et sydligt Land (tropiske Fugle.) S. Staf-
feldt. Sydhav, et. n. propr. den Deel
af Verdenshavet, som adskiller Asia fra
Amerika: det stille Hav. (Om andre sydlige
Have br. det ikke.) Sydland, et. L. som
ligger i de sydlige Jordstrøg, ell. mod Søn-
den. Sydleding, en. d. s. s. Sydpol (for-
ældet.) Sydlænding, en. d. s. s. Sydbo.
(Rein.) Sydost, ud. Art. den Compas-
streg ell. Himmelegn, som er midt imellem
Syden og Østen. Vinden er Sydost, er
gaaet om til S. Deraf Sydostvind.
Sydpol, en. Jord-Axens sydlige Ende-

sikkre. "Han maatte sværge paa Kirkens Lære, uden at prøve den." Kampmann. Jeg tør, vil sværge paa, at han aldrig har havt det i Sinde. At s. til Fanen (om Krigsfolk.) At sværge (aflægge) Troskabsed. "At aflægge Ed bruges især om at sværge for Øvrigheden." P. E. Müller. — Han har svoret ham evigt Fiendskab. Det var hans svorne Fiende, som dræbte ham. 2. i mere indskrænket Mening: om de misbrugte Bekræftelser v. Eder, ell. disses Anvendelse i Talen som Mundheld ell. af Vane. (s. bande, 2.) "Hvo som letfærdigen svær og bander, og saaledes misbruger Guds Navn." D. L. VI. 2. 1. = Sværgen, en. Gierningen, at sværge. "Al letsindig Sværgen pleier man i dagl. Tale at kalde Banden." Müller. ("De, som offentlig m. Sværen og Banden lade sig høre." D. Lov. VI. 2.)

Sværm, en. pl.-e. [A. S. Svearm.] en uordentlig, samlet Mængde af levende Skabninger; især om saadanne, hvis Samling er forenet m. en støiende ell. surrende Lyd. Deraf: Bisværm, Myggesværm. En S. drukne Mennesker. En Pøbelsværm, Drengesværm. — At leve i Sviir og Sværm ɔ: meget uordentligt. "Et Menneske, der er vant t. at leve i en saa vidtløftig Sværm." Sneedorf.

Sværme v. n. 1. (har.) [A. S. svearmian.] 1. bevæge sig, flyve i en Sværm. Bierne sværme, naar en Sværm af Yngelen i en Kube forlader denne, og flyver om i en tæt samlet Klynge, indtil den finder et andet Opholdssted. Myggene sværme. 2. figurl. om Mennesker. At svire og sværme. At sværme fra een Forlystelse t. en anden. Enkelte Rytterhobe sværmede omkring p. Sletten. 3. figurl. bruges det ogsaa om den, som lader sig forvilde af Indbildningskraften, ell. lader dunkle Følelser og Forestillinger styre sine Handlinger. At s. for en Sag. At s. blandt Phantasiens Billeder. En sværmende (tøilesløs) Phantasie. "Den Siælero, vi af Kiedsommelighed forstyrre v. sværmende Lyster." Sneedorf. (Dog er det i denne Bemærk. mindre brugeligt, end de følgende Subst.) = **Sværmer**, en. pl.-e. 1. en Person, som sværmer. a.) i Bemærk. 2, hvor det dog kun br. i sammensatte Ord f. E. Nattesværmer. b.) i Bemærk. 3: den, som er indtaget af, har hengivet sig til et ell. andet Slags Sværmeri; f. E. en Religionssværmer, en politisk S. etc. 2. smaa Ildhiul i Fyrværk, som holdes p. en Stok og tændes, hvorefter de sprude Gnister i en Kreds og m. bragende Lyd, indtil de ere udbrændte. — **Sværmeri**, et. pl.-er. den Tilstand i Siælen, hvori denne antager Indbildninger og Følelser for Sandhed, Overbevisning, ell. overnaturlig Indvirkning, og lader sig v. en saadan Stemning lede i sin Tænke- og Handlemaade. Sværmer[ier] pl. kaldes Meninger og Handlinger, de[r] gaae fra en slig Siælsstemning. — sværm[erisk] adj. som er hengiven t. Sværmeri, ell. udrinder derfra. = **Sværmehul**, et. Bikube; usædvanl. for: Flyvehul. Ba[g]sen. (Labyr. II. 121.) **Sværmesæk**, e[n] Slags Sæk p. Enden af en lang Stang [til at] indfange Bisværme. (Fleischer.)

Sværte, v. a. 1. [af sort. I. sv[...]] giore noget sort. At sværte Læder, s. [...]ler. — figurl. bagtale, besøre. At sv[...] een hos hans Foresatte. "Bagvask[eren] sværter, i det han imod Sandhed stræb[er at] skildre sin Fiende som aldeles fordær[vet.]" Müller. — Deraf: Sværten, Sværte[r], en. pl.-er.

Sværte, en. ud. pl. det, hvormed [noget] sværtes, sort Farve. f. E. Skosværte.

Svæv, et. Et af nyere Digtere, efte[r] t. Schweif dannet Ord, f. at betegn[e no]get svævende; f. E. en Hale. "Gang[...] Svæv." Bagg. "Vidt for Vinden [...] Svævet." Øhlenschl.

Svæve, v. n. 1. har. [I. svifa.; sweswa. T. schweben.] bruges a.) [om] en sagte, jævn Bevægelse, især i et fl[ydende] Legeme, som Vandet ell. Luften. [...] svæver sagte hen over Bølgerne. [...] Taagen svæver over Hulene. "Lat[...] Havet svæver en Rad af tunge Skyer, [...] fulgt af Stormen." Evald. "Om [...] Hiem den hvide Due svæver m. Tillids [...] Vingeslag." J. Smidth. Skyerne sv[æve] os forbi p. Biergtoppen. — Ogsaa [om en] let og jævn Bevægelse af det menneskel[ige Le]geme: Hun gik ikke, hun svævede hen [over] Gulvet. "Hun svæver saa let v. det S[trän]gespil, som Bladet svæver p. Vover." [Øh]lenschl. — fig. At svæve imellem Haa[b og] Frygt. b.) om en Stilling, hvori [noget] hænger, ell. paa anden Maade befinde[r sig,] saaledes at det ikke, ell. kun svagt be[rører] sig; men dog kan i det mindste bevæges [frem] og tilbage. At svæve imellem Himm[el og] Jord. Sværdet svævede over hans H[oved.] En Fugl svæver i Luften, naar de[n] som den holder sig ubevægelig p. eet P[unkt.] (jvf. svaie.) — Deraf: Svæven, en. [...] en svævende Tilstand.

Svøb, et. ud. pl. [I. Sveipr.] det, [hvori] noget svøbes, er indsvøbt, som noget [er] omhyllet af; særdeles de Klæder, som [bru]des om spæde Børn. Barnet ligger i S[vøb.] = **svøblagt**, adj. v. som er lagt i S[vøb,] svøbt. (J. Thiele.) **Svøblist**, s. [...] belist.

Svøbe v. a. 2. [I. sveipa.] vinde [noget] om en Gienstand, saaledes at denne [om]hylles deraf; ell. lægge noget i et [...] en Ting, som tæt indhyller det. At sv[øbe et] Barn. At s. noget om Haanden, om [...]ren. At s. noget i Papir — ell. svøbe [...]

t. — figurl. "Den svøber Siælen
laage, Tvivl og Klage." Tullin.
e sig i sin Kappe. (s. indsvøbe.) —
ng, en. pl.-er. Gierningen at svøbe.
bebarn, et. Et B. som er i den Al-
det maa svøbes. Svøbedug, en.
vori noget svøbes. Svøbekaabe,
Kaabe, som man kan svøbe sig i.
Plaut. I. 13.) Svøbeklæde, et.
Svøbedug. (Kingo.) Svøbekone,
som gaaer tilhaande m. at svøbe
børn. Svøbelagen, et. L. hvori
svøbes. (Kingo.) Svøbelist, ell.
iste, en. Et langt Bindsel, hvormed
æderne holdes sammen om Barnet:
f. Liste, 2. Svøbetøi, et. det,
er t. at svøbe et Barn.
be, en. pl.-r. [J. Svipa. N. S.
pe.] en Pidsk. At give Hesten af
t. At hugge t. een m. Svøben.
paa medens man har Svøben ɔ:
iligheden. (Som Tilfældet er m.
rindelige danske Ord, saaledes er
ette nu mindre i Brug end Pidsk,
mmet af det T.) = Svøbehug, et.
en Svøbe; Svøbeslag. Svøbe-
Remmen, ell. den af Remme flet-
ært p. en Svøbe. Svøbeskaft, et.
Pidskeskaft. Svøbeslag, et. Svø-
Svøbesnært, en og et. d. s. s.
ært.
ft, et. [formodentl. af v. svøbe.]
el af Seilet, som man kan opbinde
e, f. at formindske Vindfanget. At
øftet ind, tage et Svøft ind: vela
ere. (Moth, der ogsaa skriver Søft.
Ruel. Nu er det i Sømandssproget
bekiendt.) "Beskuer denne Mand,
r Svøftet ind." Holb. P. Paars.
langt fra Hovmods Feil, dit Svøft
" J. J. Lund.
mme, v. n. 1. har og er. [J. svei-
S. swimman. Et forældet Im-
svømme er svam.] 1. bæres af et
Legeme; flyde og bevæge sig p.
ell. en anden Vædske, enten v. na-
ethed, ell. ved Hielp af Bevægelse.
ømmer p. Vandet; dog gives der
aa tungt, at det synker. Olien,
svømmer oven paa. Fisken svøm-
andet. At kunne s. lære at svømme
nnesker.) At s. under Vandet (ɔ: m.
emet under Vandskorpen.) Det er
svømmende t. Landet. — Han har
t en halv Time uden at hvile. Jeg
ang svømmet over Søen. Hesten
met over Aaen. Vraget er svømmet
fig. at svømme i Rigdom, Overflø-
2. Talemaaden: at svømme i Blod,
metaphorisk Overdrivelse; og hertil
aaskee ogsaa det Udtryk: at s. i Taa-
Naar man derimod siger: Stuen,
vømmer m. Vand, er Betydningen
forskiellig, og har Hensyn t. Vandets bøl-
gende Bevægelse. jvf. oversvømme. 3.
act. At svømme en Hest ɔ: lade den svømme
i et Vand. Svømmen, Svømning, en.
Gierningen at svømme. At redde sig v.
Svømmen. = Svømmeblære, en. 1. En
Blære i Underlivet hos endeel Fiskearter,
hvilken Fisken er i Stand t. meer ell. mindre
at fylde m. Luft, og derved at stige ell. synke
i Vandet. 2. en m. Luft fyldt Oxeblære,
som uøvede Svømmere bruge i Vandet.
Svømmebælte, et. B. som en Svømmer
har om Livet, enten f. derved at lade sig holde
fast i et Toug, ell. i anden Hensigt. svøm-
medygtig, adj. som er i Stand t. at svømme.
Svømmefinne, en. pl.-r. de Finner hos
Fisken, som den især bruger t. at svømme
ell. bevæge sig i Vandet. Svømmefod,
en. Foden hos visse Fugle (Svømmefugle),
som er saaledes indrettet, at de ved den kunne
roe sig frem i Vandet. Svømmekonst, en.
den K. og Færdighed, at kunne svømme.
Svømmelærer, en. den, som underviser i
Svømning. Svømmeredskab, et. R. som
hielper t. at svømme, f. E. Fiskens Finner.
Svømmesele, en. Sele, som en Lærling i
Svømmekonsten har om Livet, og hvori et
Toug, som Læreren holder ham i, er fast-
giort. Svømmested, et. 1. Sted, hvor
man svømmer ell. øver sig i Svømning;
Svømmeplads. 2. Sted, hvor man svøm-
mer Heste. Svømmetrøie, en. En m.
Kork foret Trøie, hvorved et Menneske kan
holde sig over Vandet. = Svømmer, en.
den, som kan, har lært at svømme. Han
er en god Svømmer.

Syd, n. s. ud. ubestemt Art. [J. Sudr.
A. S. Suth. T. Süd.] den Himmelegn,
som vi p. den nordlige Halvklode have lige
for os, i det vi vende os mod Solen, naar
den er i Middagslinien; og som er modsat
Nord. (jvf. Sønden.) Huset ligger lige i
Syd og Nord. Vinden er gaaet t. Syd
(ell. til Sønden.) At reise mod Syden.
Sydens (ɔ: de sydlige Landes, Jordstrøgs)
Producter, Luft, Clima. = Sydbo, en.
pl.-er. Indbygger af et sydligt Land. (modf.
Nordbo.) Sydfrugter, pl. Frugter, som
især voxe i sydlige Lande, og derfra udføres.
Sydfugl, en. pl.-e. Fugl, som har hiemme
i et sydligt Land (tropiske Fugle.) S. Staf-
feldt. Sydhav, et. n. propr. den Deel
af Verdenshavet, som adskiller Asia fra
Amerika: det stille Hav. (Om andre sydlige
Have br. det ikke.) Sydland, et. L. som
ligger i de sydlige Jordstrøg, ell. mod Søn-
den. Sydleding, en. d. s. s. Sydpol (for-
ældet.) Sydlænding, en. d. s. s. Sydbo.
(Rein.) Sydost, ud. Art. den Compas-
streg ell. Himmelegn, som er midt imellem
Syden og Østen. Vinden er Sydost, er
gaaet om til S. Deraf Sydostvind.
Sydpol, en. Jord-Axens sydlige Ende-

punkt; Jordens sydlige Pol, og den dertil svarende Himmelpol. Sydside, en. den S. ell. Kant af en Ting, som vender mod Syd. Sydvest, en. den Himmelegn og Compasstreg, som er midt imellem Syd og Vest, ell. modsat Sydost. Sydvind, en. d. s. s. Søndenvind. = sydlig, adj. som er, ligger i eller imod Syden. (modś. nordlig.) Sydlige Lande. Et sydligt Clima.

Syde, v. n. og a. 1. men ogsaa: sød; søden, sødet. pl. sødne. [J. sióda. Sv. sjuda. T. sieden.] saavel neutr. som act. d. s. s. koge; men høres nu sielden i Talesproget, og forekommer ogsaa i Skriftsproget ikke ofte, undtagen i Poesie og høiere Stiil; ligesaa m. Præpos. syde bort, syde ind, syde over. (jvf. koge.) Havet syder, naar Bølgerne i en Storm ligesom koge og skumme. "Naar vilde Bølge syder." Thaarup. Det faldende Vand syder og bruser i Dybet. (At Ordet egentl. udtrykker den Lyd, som frembringes v. Kogning, viser bl. a. nogle Talemaader. f. E. Det syder f. mine Øren. Brændet syder i Ovnen — af Fugtighed.) = Sydekiedel, en. En stor Kiedel (f. E. i Fabriker ell. Bryggerier) t. deri at koge en Mængde Vand e. d. En indmuret Sydekiedel. — sydhed, adj. d. s. s. koghed. (Moth.) Sydhede, en. Kogehede.

Sye, v. a. 1. [A. S. siwan. E. to sew.] fæste sammen, bringe i Skik v. Hielp af Traad og Synaal. At sye en Kiole, et Par Skoe, s. Handsker. At sye en Søm. At sye med Silke, m. Traad. At s. lange, korte Sting. At sye p. en Kiole, p. et Tørklæde (være i Færd m. at sye det.) At s. Navn i Tøi. At s. noget ind; giøre det snevrere v. at sye. At sye en Kiole, et Ærme ind (modsat: at lægge det ud. At sye i Ramme. jvf. udsye. = Syebord, et. Bord, som Fruentimre sidde ved, naar de sye, og hvori de giemme det, som dertil hører. Syehandske, en. H. som Seilmagere tage paa, naar de sye. (Moth.) Syejomfru, Syekone, en. Jomfru ell. Kone, som lever af at sye f. andre. Syekurv, en. Haandkurv, hvori Fruentimre bære deres Syetøi. Syeløn, en. det, som betales i Arbeidsløn f. at sye noget. Synaal, en. En fiin, tilspidset Naal af Staal, m. et Øie ell. Hul i den ene Ende, hvorigiennem Traaden drages, som man syer m. Syepige, en. En Pige, som holdes i et Huus allene f. at sye. Syepude, en. d. s. s. Naalepude. Syeramme, en. Ramme, hvori et Stykke Tøi spændes, f. at udsye (brodere) det. Syering, en. Ring, som Skræddere tage p. Mellemfingeren f. at bruge den i St. f. Fingerbølle; ell. som Fruentimre tage p. den lille Finger, f. ikke at skæres af Syetraaden. Syesilke, en. S. som bruges t. at sye m. Syeskole, en. Et Sted,

hvor unge Piger lære at sye, i
skriin, et. Et lidet Skriin,
timre giemme Syetøi. S
Traad, som bruges t. at sye
et. det, som Fruentimre hav
der, at sye paa, og de dertil
skaber.

Syening, en. 1. Giern
Syen. At tilbringe Tiden
Lerredssyening. 2. Sted,
syet sammen; Søm. Det
Syeningen.

Syg, adj. [J. siukr. A. S
ei er v. Helbred, hvis indvorte
Organisme er i en forstyrret
modsatte af sund, frisk, karsk.
ligge syg. At blive pludselig
sig syg ɔ: lade som, foregive a
At pleie, helbrede en Syg.
tienlig f. Syge. — At være s.
Kiærlighed. At være syg for
At være meget begierlig dere
siger: At have en syg Lever,
Om andre Legemsdele br. det
f. E. At have en svag Mave
Sygdom i Maven, i Hiertet,
Man siger: den syge Haand,
Finger, det syge Øie — I M
friske; men man siger egentli
er syg, fordi han har ondt, h
Haand, Fod, eller anden udv
deel. — fig. om Siælen. At
Siæl og Legeme. jvf. sindssyg
Sammensætn. Sygebesøg, e
en Syg ell. flere Syge. Præs
Sygebesøg. Sygehistorie, en
over en enkelt Persons Sygdo
rindelse, Fremgang og Udgang
troværdige Sygehistorier fra
digste Patienter." Rahbek. S
H. hvor Syge modtages f. at
bredes; Hospital. Sygeleie,
ges Seng ell. Leie. Sygep
pl. Omsorg f. en Syg v. L
andet, som er ham tienligt.
del, en. Anviisning t. at er
gepleie, som meddeles af Fatti
(Forordn. 1 Jul. 1799.) S
d. s. s. Sygeleie. Sygeskib,
er indrettet t. at optage Syge,
Krigsflaade; Hospitalskib. S
S. som er indrettet t. syge H
dre Huusdyr. Sygestue, e
flere Syge ere indlagte; Hospit
getrøster, en. den, som træste
som dertil er stiftet. Syg
Vogn, indrettet t. at føre Syge
paa, iiær i Krigen. Sygevog
som vasser og pleier en Syg e
et Fruentimmer: Sygevogter

Sygdom, en. pl. -me. [af sy
stand, at være syg; ell. en Ti
Legemets naturlige Virksomhe

sundheden, i større ell. mindre
es og forstyrres, og som endes
Syge enten helbredes, ell. døer.
ans Sygdom? At falde i S.
gger i en farlig S. At døe, at
f en S. At overstaae, giennem-
gdom. Deraf: Sygdomslære,
) Sygdomssmitte, som følger
n f. en vis S. Sygdomstegn,
man er syg) Sygdomstid, o. fl.
. pl. – r. (N. S. Snecke.) d.
m; men bruges sieldnere; undt.
kelte Sygdomme og i Sammen-
En smitsom Syge. Halssyge,
Diensyge, o. fl. Jvf. Sot.
, adj. 1. som jævnligen er no-
l. syg, uden at være det i høi
gelig. 2. frugtsommelig. (i æl-
r.) Sygelighed, en. ud. pl.
at være sygelig.
v. n. 1. [af syg.] begynde at
være sygelig. (nyt O.) "Hvi
en?" Meislings Theokr.
pl. – e. [Sv. Syl. H. Suyle.
el.] et tyndt og spidst Jern, som
og Sadelmagere bruge t. at
i Læderet, som de sye paa. "Det
give Vælling op m. en Syl."
Syleskaft, et. Haandfang af
een, hvori Sylen er befæstet.
. [Sv. Syll. A. S. Syl.] 1.
under et Huus af Bindingsværk.
eldet; men br. endnu i Jylland.)
Syldøxe, en smal Øxe, hvor-
ermænd hugge Huller og Render
r. (Moth.) 2. Dørtrin, Dør-
oth.) Syldsteen, en. 1. Steen,
s t. Dørtrin, ell. under Dør-
. Grundsteen under Fodstykket.

n. pl. – r. [Isl. Sylgia. Sv. Söl-
Indretning, lig et Spænde
det saakaldte Hierte) hvormed
n Rem fast (f. E. paa Seletøi)
Sylletornen ind i et Hul. 2.
a en Væv kaldes, efter Moth,
som hænger paa Redskabet, og
evningen styres, at den ene Traad
g den anden ned, imedens der
d Skytten." (En nu forældet,
ekiendt Benævnelse.)
. a. 1. [af Salt. A. S. syltan.]
nedlægge i Salt ell. Saltlage f.
a Forraadnelse, hvorfor nu dog
lte. jvf. n. s. Sylte. 2. at sylte
mest om at nedlægge ell. koge
ter og andre spiselige Ting i Suk-
e, ell. Brændeviin, m. tilføiede
(condire.) At s. Blommer, Ribs,
syltet Ingefær. Syltede (i Salt-
Eddike kogte) Agurker. At sylte
i Honning. = Sylteglas, et.
e, en. Glas ell. Krukke, hvori
syltede Frugter ell. Syltetøi giemmes.
Syltemelk, en. suur Melk, som man v.
Tilsætning af Krydderier bevarer fra For-
raadnelse. Syltetid, en. den Aarstid om
Sommeren, da man pleier at sylte Frugter
og Bær. Syltetøi, et. noget, som er syl-
tet i Sukker. — Syltning, en. Gierningen
at sylte.

Sylte, en. [N. S. Sülte. Sv. Sylta.]
Kiød, særd. af unge Sviin, som lægges i
Saltlage, koges, undertiden presses, og spi-
ses koldt m. Eddike. Grisesylte, Svine-
sylte. = Sylteflesk, et. F. hvoraf laves
Sylte. Syltegriis, en. En spæd Griis,
som lægges heel i Sylte. Syltelage, en.
Lage, hvori Sylten nedlægges ell. koges.

Sylteng, en. [af Salt. jvf. v. sylte, 1.]
kaldes i nogle Provindser de nær Havet lig-
gende Enge, som t. visse Aarstider ell. ved
høit Vand oversvømmes. (Olufsen.)

Symbol, et. pl. – er. [L. Symbolum.]
et Billede, ell. sandseligt Tegn, hvorved
man vil udtrykke noget aandeligt, en Idee
ell. Forestilling; et Billede, en billedlig Fo-
restilling, der har en vis, samme tillagt Be-
tydning. (Sindbillede.) = symbolisk, adj.
som udgaaer fra, opnaaes, erhverves v.
Symboler. Symbolisk Kundskab, symbo-
liske Forestillinger. (I en anden Bemærk.
om de saakaldte symboliske Bøger ɔ: de, som
indbefatte en vis Kirkes Troesbekiendelse.)

Syn, et. [Sv. Syn. I. Sión.] 1. ud.
pl. Evne t. at see. At have et stærkt, svagt
Syn. At miste Synet, faae sit S. igien.
Synets, Diets Sands. 2. ud. pl. For-
nemmelsen af at see, det at see. At komme
i Syne, til Syne. Jeg tabte ham af Sy-
ne. Det falder ikke godt i Synet. 3.
Gierningen at tage noget i Diesyn f. at un-
dersøge dets Tilstand e. d. Besigtelse. "Fø-
rend Syn ell. Besigtelse skeer." D. Lov. 1. 17.
"Besigtelse, Syn ell. Granskning." 1. 4. 1.
At tage Syn p. en Gaard. (deraf: Synsfor-
retning, Synsmand.) 4. (pl. Syn?) no-
get, som man seer, en enkelt Erfaring v. Sy-
nets Sands. Det er et prægtfuldt Syn, at
see Solen staae op. Dette Syn glemmer jeg
aldrig. 5. Maaden, hvorpaa en Ting vi-
ser sig, falder i Diene; udvortes Anseelse.
Det udvortes Syn, Synet (Skinnet) be-
drager ofte. At giøre noget f. Synets, f.
et Syns Skyld ɔ: p. Skrømt, uden at
mene noget dermed. "De Ting, der til
Syne ere herlige, og kunde blive gavnlige."
B. Thott. 6. pl. Syner. noget, som
man v. en Virkning af Phantasien troer at
see; overnaturlig Erfaring v. Synet; en
Vision. At have Syner, see Syner. =
Synsevne, en. d. s. s. Syn. Synsflade
(ell. Billedflade,) en. kaldes i Optiken den
lodrette Flade, som kan tænkes at afskære
alle Synsstraalerne af et Legeme saaledes, at
den fremstiller det nøiagtige, skiøndt noget

formindskede Billede af den synlige Gienstand. **Synsforretning**, en. den juridiske Handling, at optage et Syn, en Besigtelse over noget, p. den v. Loven foreskrevne Maade. **Synskreds**, en. den Grændse for Synets Udstrækning, som opstaaer, ikke blot v. Synsevnens Grad, men v. Jordens kugledannede Skikkelse; den virkelige Horizont. "Lad ham henrykt skue den vide Synskreds over seilklædt Strand." Rahb. **Synslinie**, en. d. s. s. Synskreds. **Synsmaade**, en. En vis Maade at see, betragte, ell. fig. at bedømme en Gienstand. **Synsmand**, en. En af de Mænd, som af Øvrigheden beskikkes t. at optage ell. overvære en Synsforretning. **Synspunkt**, en og et. det Standpunkt, hvorfra man seer ell. betragter en Gienstand; saavel egentlig, som figurl. Denne Sag kan sees, betragtes fra flere Synspunkter. At see en Ting fra det rette S. **Synsstraale**, en. den rette Linie, som man tænker sig at gaae fra Øiet t. en synlig Gienstand. **Synsting**, en. pl. d. s. Tingene, som de udvortes vise sig f. Erfaringen; Phænomener. (Riisbrigh.) **Synsvidde**, en. den Afstand ell. Længde, hvori man er i Stand t. at see; saa langt, som Synet naaer. **Synsvidne**, et. den, som vidner efter Øiesyn, ell. om det, han har seet. **Synsvinkel**, en. den Vinkel som dannes af to Synsstraaler, ell. af en Synsstraale og en antagen Linie. = **synlig**, adj. som kan sees, som er til Syne. Synlige og usynlige Gienstande. "Tanken om de synlige Tings usynlige Ophav." Mynster. "Den høiere Videnskab, der søger at bringe — det Synlige og Usynlige i nærmere Forbindelse." Treschow. (jvf. øiensynlig.) **Synlighed**, en. ud. pl. Beskaffenheden at være synlig. (pl. Synligheder bruger T. Rothe for: synlige Gienstande, Phænomener. Natur. Betr. I. 95. s. Synsting.) — **synsk**, adj. som har ell. troer at have Syner, 6. (Moth anfører ogsaa Bemærk. som seer vel; som kan see i Mørke.)

Synd, en. pl.-er. [J. og Sv. Synd.] Overtrædelse af de guddommelige og almindelige moralske Love. Peccatum. En forsætlig, uforsætlig, ubevidst Synd. "Hver er sin Synd sød og sin Anger led." Ordspr. At begaae en Synd, giøre sig skyldig i en Synd. Det er S. at straffe hende saa haardt. S. imod Gud, imod Naturen. Du giør Synd (handler ilde) mod dig selv. (Synd betragtes saaledes altid som en moralsk Brøde; ved Forbrydelse, Misgierning finder tillige en Overtrædelse af borgerlige Love Sted. Ikke enhver Synd kan straffes efter disse; og undertiden kan den blive straffet som Forbryder, der efter Moralloven er fri for Synd.) (jvf. Skyld, Brøde, Last.) "Synd indbefatter baade Overtrædelse og Skyld. — En Synd er en enkelt Handling; en Last er en hersk stridig Tilbøielighed. En Løgn ere Synder; Løgnagtighed og T ere Laster." Müller. 2. Synd og Synden betegner overhovedet ske Onde hos Mennesket, i den n Villie ell. Tilbøielighed. Synd saa hos den Dydige. "Nu giør i men Synden, som boer i mig. 17. "Synd betegner Menneske Svaghed uden Hensyn t. samm Müller. = a.) **Syndebod**, en. giør f. at udslette, udsone en (s. Bod.) **Syndebuk**, en. fi Anordningen om Syndoffere i Love) den, som maa lide f. And Uheld ell. Misfornøielse. (T. bock.) "Jeg nød den Lykke - Skiænd, naar de spillte slet, og Syndebuk hver Gang de tabte." T. IX. 181.) **Syndebyrde**, en. vittigheden trykkende Bevidsthed o Synder. (Brorson.) **Syndefa** sædvanlig kun om de første Synd, ell. Overtrædelse af G efter den Mosaiske Fortælling. adj. som ikke er skyldig i nog reen f. Synd. "Giør Siælen H. A. Brorson. **Syndefrihed** Beskaffenhed, at være syndefri (Grundtvig; bedre: syndfri og hed.) **syndefuld**, adj. som h mange Synder; ell. hvor megen gaaes. Den syndefulde Verden delevnet, et. syndigt, syndeful **Syndelyst**, en. Lyst, Drift t de. **syndeløs**, adj. som er ude syndfri. (Taussen. Grundtvig.) skiul, et. det, hvormed man vil besmykke en Synd. **Syndeskyld** Brøde ell. Skyld, man paadrage synde. (Fibigers Soph.) "Ruels ældet Udtryk f. Sindets Sønderk den dybe Følelse af Syndeskyld." **Syndesmitte**, en. Tilstanden, at smittet, beladt m. Synd. (Fibiger syndesmittet, adj. v. besmittet m (Fibiger.) **Syndestraf**, en. St begaaet S. (Moth.) **Syndevan** til at begaae Synd. "Den v. et Syndevane forøgede Sandselighed Müller. **Syndeverden**, en. V. h hersker, syndefuld Verden. "D Synderverden." Ingem. (Sorte R — b.) **Syndflod**, en. br. sædvanl almindelige Oversvømmelse, hvor den Mosaiske Fortælling, hele Jor under Vand. **Syndoffer**, et. Offring, som giøres f. at udsone Synder. (Moth.) — c.) **Syndsf** en. Forsikring, som gives een, at der ei skulle tilregnes ham;

Synder. = syndig, adj. (J. syn-
1. som er Synd, indeholder en
En s. Handling. syndige Begier-
"Overgang, naar en syndig Lyst
i vor Siæl." Basth. 2. beladt m.
Den syndige Verden.

e, v. n. 1. (har.) [J. syndga.] at
Synd. At synde imod Gud, mod sin
Deri har du syndet. (Sielden som
d har jeg syndet?) s. forsynde sig.
der, en. pl.-e. den, som har giort
g i Synd. Om et Fruentimmer:
nde, en.

en, Syndenpind, s. Sonden.

erlig, adj. og adv. 1. af betyde-
; stor, betydende. Der bliver ikke
st at vinde. — Hyppigst som adv.
get, særdeles) og i benegtende Ud-
kke synderlig god, rig, passende.
oldt ikke synderlig meget tilovers.
itter ikke synderligt derom. Min
s gode Ven. 2. adj. d. s. s. be-
l, egen, underlig, sær, ualminde-
gularis.) En synderlig Person,
, Tildragelse. Det kommer mig
st for. (A. S. synderlice.) =
Synderlighed, en. Særhed, Under-
Uagtet dette Ord har sin Oprindelse
r, Isl. sundr, hvoraf sønderbry-
errive, o. fl. har dog Brugen ind-
synderlig skrives med y, ligesom
synnerlig.)

, v. n. 1. vise sig p. en anseelig,
Maade, tage sig ud, falde i Dinene.
i syner mere, end det andet. Be-
mer ikke i Stuen.

, v. a. 1. [af Syn.] tage Tilstanden
ig i Diesyn, tage Syn paa, besig-
an lod Gaarden syne af Haand-
. "At syne br. fortrinligen om
ers lovmæssige Undersøgelse; om
Menneskers Legemer br. helst be-
Müller. (besigte. D. Lov. IV. 3.
tige. V. 11. 1. VI. 15. 15.) =
en. Synsforretning.

s, v. n. pass. og impers. syntes
yntes mig.) Isl. synaz. 1. mene,
. Jeg synes, det er nu paa Tiden.
Mig synes, han kunde være til-
. lade som, forekomme. Maanen
ligesaa stor som Solen. Jeg sy-
synes, det synes mig) at jeg har
tilforn. Det syntes for mine Di-
jeg saae. Det synes som (at) en
uundgaaelig. — 3. lade til. Han
være en gammel Bekiendt i Huset.
es (lod til) at være fornøiet. Hun
være en fornuftig Pige. Som det
: han nu vel tilfreds. — At ville
re end man er. Eet er at være,
at synes. At ville synes lærd.
l at synes rækker deres Konst." F.
"Det, du ikkun synes, Kiære! du
let kan holdes for at være." Tode. 4. At
synes om noget, tykkes om, holde af, kunne
lide (ogsaa: synes godt om.) 5. pass. sy-
nes, vise sig, komme til Syne; it. kiendes,
være kiendelig. Der synes ingen Mangel v.
ham. Der synes ingen Fattigdom i Huset.

Synge, v. n. sang; siungen (sungen)
siunget. pl. siungne (sungne). [Isl. syn-
gia. A. S. syngan. Sv. sjunga. Den æl-
dre Form i dansk er ligeledes siunge; hvoraf
det endnu forekommende partic.] 1. op-
rindeligen udtrykker det en vis vedvarende,
klart tonende og eensformig Lyd; f. E. naar
man siger: det synger f. mit Øre; ell. naar
det føies t. Ringe. Det sang og klang i
Glassene, i Instrumenterne. 2. frembrin-
ge behagelige, harmoniske Toner v. Hielp af
Røsten, ell. ved Anvendelsen af visse blandt
Taleredskaberne. (om Mennesket, og om
Sangfuglene.) Hun lærer at synge. At
synge efter Noder, t. Claveret. At s. i
Chor; synge i Concert. At s. med klar, stærk
Røst. — fig. behandle i et Digt, Sangdigt
ell. Qvad; digte, qvæde. "Jeg synger ikke
om Kamp og Krig — Jeg synger ikke t.
Evans Priis." Bagg. — 3. Ogsaa act. At
synge en Sang, en Psalme. — fig. besynge i
et Digt ell. Qvad. "At synge noget, som er
reent forslidt, jeg ikke gider." — "Jeg syn-
ger ikke — min Næstes Feil og min Naboes
Lyder." Baggesen. "Trøst synger dig den
glade Fugl." J. Smidth. = Syngechor,
et. Et Chor af Sangere, en Forsamling af
Personer, som ere øvede i at synge m. for-
enede Stemmer. Syngekonst, en. ud. pl.
den Konst, at synge efter Noder og t. Instru-
menter. fig. for: Digtekonst. "O kunde
jeg v. Syngekonst mig saa tilvende Egnens
Gunst." C. Friman. Syngelyst, en. Lyst,
Tilbøielighed t. at synge. Syngemaade, en.
En vis M. at synge paa, Maneer i Sangen.
Syngemester, en. Læremester i Sang.
Syngeskole, en. Sted, hvor Flere i Fore-
ning lære at synge. Syngespil, et. dra-
matisk Digt, Skuespil, som er indrettet t.
at synges, ell. er blandet m. Sang. (s. Ope-
ra.) Syngestemme, en. 1. En Stem-
me, som er skikket t. Sang. 2. den Stem-
me ell. Tone i en musicalsk Composition,
som er sat t. Sang, bestemt t. at synges.
Syngestykke, et. d. s. s. Syngespil. Syn-
gesyge, en. overdreven, latterlig Lyst t. at
synge. (Melomanie. Rahbek.) Syngeto-
ne, en. T. som synges, som er bestemt og
lempet t. at synges.

Synke, v. n. og a. sank; sunken (ell.
siunken) sunket; pl. sunkne, siunkne. [Sv.
sjunka. J. sóckva.] 1. neutr. falde ell.
bevæges efterhaanden nedad; især i et Dyb,
i Vandet o. d. (Falde udtrykker den pludse-
lige Bevægelse, hvorved noget hvilende ell.
staaende kommer t. at ligge, bringes af sin
Stilling; synke et langsommere Fald, en

bevilling, som danne Sæder, og ikke Himmelegnen." D. Guldb. Rene Sæder. Gode, slette Sæder. Han har ikke de bedste Sæder. At forbedre, forværre sine Sæder. Et Menneske uden Sæder ɔ: af slette Sæder, usædelig. "Uagtet man laster den raae Krigers Sæder, kan man gierne rose hans kiække Opførsel." Müller. = Heraf: sædelig, adj. 1. tugtig, anstændig, ærbar, af gode Sæder. (J. sidlegr.) En sædelig Pige. En s. Opførsel. "I Hverdagstalen er sædelig den, som har gode Sæder, hvis Opførsel viser, at han iagttager Pligterne mod sig selv. Sædelig br. oftest om Ynglinge, sielden om Mænd, aldrig om Oldinge." Müller. (jvf. anstændig.) 2. som stemmer overeens med, er grundet i, hører t. Menneskets moralske Natur. (s. moralsk, som langt hyppigere bruges.) Sædelig Fuldkommenhed. "Hvor megen sædelig Nytte kunne saadanne Øvelser ikke have?" Engelst. — Sædelighed, en. ud. pl. 1. Anstændighed, Ærbarhed. "Vi mindes, at det er ikke nok, om det er udvortes Sædelighed p. Jorden." Mynster. 2. Moralitet. (Deraf: Sædelighedslov, Morallov. Howitz.) — Sædelære, en. ud. pl. Pligtlære, Moral. = Sædvane, en. pl.-r. det, som Vane, lang Brug har giort t. Sæd eller Skik, enten hos en Enkelt ell. Flere. (Dog br. Vane hyppigere om det, som en Enkelt har vant sig til; Sædvane om det, som efterhaanden, giennem flere Slægter, ved Gientagelse og Vane er bleven Skik hos et Lands, et Landskabs, en vis Egns Indbyggere o. s. v.) Mod Lov gielder ikke Sædvane. (jvf. Vedtægt.) "Sædvane udtrykker Stadigheden i en vis Handling, f. saavidt den er en Følge af sammes hyppige Gientagelse." Müller. "Brug er det, som de fleste giøre. Sædvane det, som længe er brugt. Der skal altsaa lang Brug t. at giøre en Ting t. Sædvane." Sporon. Det er en gammel Sædvane. — sædvanlig, adj. som er efter Sædvane, efter almindelig ell. hyppig Brug, som skeer i de fleste eller i mange lignende Tilfælde. Det er en sædvanlig, skiøndt ikke almindelig antagen Skik. At vige fra sin sædvanlige Levemaade.

Sæde, et. pl.-r. [J. Sæti.] 1. det, at sidde, Sidden. Her bliver ikke langt Sæde. At tage Sæde ɔ: sætte sig. figurl. i nogle Talemaader. At have S. og Stemme i en Ret, et Collegium. At have S. og Gang (ɔ: Rang) med, over een. 2. Sted, man sidder paa; noget, t. at sidde paa. Sædet p. en Stol. At lave sig et S. af Straa. At have S. i en Kirkestol. At bytte S. med een; vige sit S. for een. At sidde fast i Sædet. (s. Dommersæde, Høisæde, Stolesæde o. fl.) 3. Sted, hvor man har sin bestandige Bopæl, Opholdssted. Denne Stad er Regieringens Sæde. s. Bispesæde, Enkesæde, Herresæde, Kongesæde. Deraf: Sædedegn, en. D. som [illegible] Kald og boer i sit Sogn. (D. Lov. "Ei for Paven meer — end f. en [illegible] og simpel Sædedegn." Bording. (tilforn: Løbedegne.) Sædega[illegible] Enhver fri Selveiergaard; men privilegeret, ell. med de saakald[illegible] Rettigheder forsynet Hovedgaard [illegible] gaard. En complet Sædegaard [illegible] eies 200 Tdr. Hartkorn Bondergo[illegible] saa Odelsgaard.) Sæderet, en [illegible] Arveret t. Selveiergaarde p. Born[illegible]

Sædelig, adj. s. under 3. Sæd

. Sæk, en. pl.-ke. [J. Seckr. T. [illegible] et af blødt ell. bøieligt Tøi sa[illegible] Giemsel, m. viid Aabning i den [illegible] og lukket i den anden; en stor [illegible] Lædersæk, Badsæk. — Særd. en [illegible] groot Lerred ell. Seildug, som, [illegible] Anvendelse, faaer forskiellige Na[illegible] Kornsæk, Meelsæk, Fodersæk, [illegible] s. v. "Hver sin egen Sæk t. [illegible] skal bære." Bording. En Tønde[illegible] rummer en Tønde Korn (deri[illegible] Skieppesæk; men Skieppepose.) s. en Sæk. = Sækkebaand, et. [illegible] med Sækken bindes til. Sække[illegible] det, som føres, ell. pleier a[illegible] Sække. (Moth.) Sækkelerred[illegible] ketøi, et. meget groot og tyk[illegible] Sække syes. Sækkepibe, en. [illegible] Instrument, bestaaende af en l[illegible] sæk, hvortil en Pibe ell. Fløite [illegible] som man blæser i, medens man [illegible] Tryk m. Armen giver Luft af [illegible] Sækkepiber, en. den, som forstaa[illegible] i Sækkepibe. Sækketøi, et. S[illegible]

1. Sække, v. a. 1. komme i [illegible] (Moth.)

2. Sække, v. n. t. hænge ned[illegible] Løg, ikke være stramt optrukket[illegible] sækker for meget. (T. sacken.)

. Sæl, en. [J. Selr. T. S. Syl[illegible] tedyr, af Amphibiernes Classe. [illegible] tulina. Ogsaa Sælhund, som [illegible] ges, (T. Seehund) og i pl. [illegible] hunde. Deraf: Sælfangst ell. S[illegible] fangst; Sælhundekiød (Mand[illegible] ell. Sælhundskiød; Sælhunde[illegible] Sælskind, et. Sælhundenes van[illegible] rede Skind. En Sælskinds[illegible] trukket m. Sælskind) en Sæl[illegible] — Sælspyd, et. Spyd t. at [illegible] de med. (Arreboe.)

Sælde, v. a. 1. [J. sælda] [illegible] get igiennem et Saald, [illegible] Dele fra de grovere. At sælde[illegible]

Sælge, v. a. solgte, solgt [illegible] T. S. sellan.] overdrage [illegible] en Anden v. Salg, afhænde [illegible] s. dyrt, sælge f. godt Kiøb [illegible] i det Smaae. (Afhænde bem[illegible]

m. sælge; dog kan det første ogsaa mod-
den mere almindelige ell. egentlige Be-
tælse: at give i en Andens Hænder, give
fig, overgive. f. E. "Den Samling,
jeg havde solgt; men endnu ikke afhæn-
" Wandal.) = Sælgen, en. ud. pl.
len og Sælgen. — Sælgebrev, et. B.
Document, hvori Vilkaarene v. et Salg
nnes; Kiøbebrev. Sælgekone, en.
kone, der sælger noget ud, der gaaer om
oget f. at falbyde det. — Sælger, en.
r. den, som sælger t. Kiøberen.
enk, i Sænk, adv. saaledes, at noget
: At støde et Skib i Sænk.
nke, v. a. 1. [A. S. sencan. Isl.
n.] 1. bringe noget t. at synke, lade
ned i et Dyb. At sænke et Skib i
en; sænke et Brokar. 2. lade noget
t. Jorden ell. bevæge sig dybere ned
ere.) "Medens Aftenen fik Purpur-
ng sænker trindt omkring." Foersom.
pldne Skyer sænke sig, og krandse
s Kanter." Bagg. 3. grave, ud-
(en Grube, Gang e. d.) i Dybden,
Jorden (især om Biergværksarbei-
"Den i Dybet sænkede Tragt, som
nbens Aabning." Nord. Tidsskr. III.
"Stollen — som snart er sænket un-
n vandrette Linie, snart hævet over
" sammest. = Sænkevod, et. Vod,
nkes i Havet; Bundgarn.
nke, en. pl. Sænker. Jernstykker af
jern ell. Smedejern, der ere saaledes
de, at et Stykke Jern, som drives
em, kan faae en vis bestemt Form, v.
følde deres Fordybning. (Dyssel om
værksredsk. S. 80.)
nder, en. pl.-e. ved Skibsbyggeriet:
bøielige Lægter, der spigres langskibs
n og agter ud p. Spanterne, i en vis
d fra hinanden, f. derefter at afpasse
Sankernes Løb. (Schneider Veiledn. t.
undsk. 1817. 62.)
r, adj. [J. sér. Sv. sær.] egentl.
for sig selv; men bruges nu kun i
bemærkelser: 1. egen, synderlig, ud-
t fra andre. En sær Person. Sære
nger, Indfald. "Den er sær, hvem
i Omgang let kan giøre imod, fordi
Meninger og Tilbøieligheder ere afvi-
fra hvad man kunde formode." Mül-
jvf. vanskelig, lunefuld, egen.) 2.
lig, forunderlig, ualmindelig. Det
ært, at han ikke savnede det. Jeg er
en til det p. en sær Maade. (s. især.) =
f (foruden endeel forældede Ord:) sær-
, 1. adj. besynderlig, særegen. En sær-
Egenskab, Beskaffenhed. "Ved en Skat
ae vi en Deel af Borgernes særdeles
me, som de ere pligtige at give t. Sta-
Schytte. "At særdeles Aarsager finde
, som betage Overeenskomsten sin Gyl-
." A. Ørsted. (bedre: særegen, sær-
skilt.) 2. adv. a.) meget, udmærket, i
høi Grad. En s. smuk Pige. Han har
viist sig s. høflig. b.) fornemmeligen,
især. Denne Sag er ham vigtig; særdeles
i hans nærværende Stilling. — Særdeles-
hed, i S. adv. d. s. s. især, særdeles, b.
— særegen, adj. egen f. et vist Tilfælde, f.
en vis Person ell. Ting; som ikke er tilfælles f.
flere. Denne Forretning udføres af særegne
Folk, Arbeidere. Hver har sin særegne Bolig.
særegne Omstændigheder. Et særeget Til-
fælde. — Særegenhed, en. ud. pl. særegen
Beskaffenhed. — Særhed, en. 1. Synder-
lighed, Egenhed i Tænkemaade, fornemme-
lig naar denne yttrer sig i Opførsel og Ad-
færd mod Andre. 2. Særheder, Yttringer
af Særhed i Charakteren, ell. i Handlinger.
"Hverdagsmenneskers Særheder berve oftest
paa Banen." Müller. (s. Lune.) — Sær-
kiende, et. pl.-r. udvortes Tegn ell. Mær-
ke, hvorved en Ting kan skielnes, ell. udmær-
ker sig fra andre. "Fiinhed og Correction
blive hans Arbeiders Særkiende." Rahbek.
Særkiøb, et. i Lovsproget: Jord, som no-
gen særskilt har tilkiøbt sig. (D. Lov. 5. 10.
6.) Særkuld, et. i Lovsproget: et Kuld
Børn, hvis Fader ell. Moder, efter Ægte-
fællens Død indgaaer et nyt Ægteskab, hvori
andre Børn avles; Stivbørn, i deres For-
hold, ikke t. Forældrene, men t. deres Stiv-
sødskende. — Ogsaa: Særkuldbørn, pl. (i
Modsætn. t. Fællesbørn.) Naar Sær-
kuldbørn hverken have Fader ell. Moder
tilfælles, kaldes de sammenbragte Børn.
særlig, adj. 1. d. s. s. særskilt. 2. særdeles,
fortrinlig, udelukkende. (D. Lov.) — sær-
findet, adj. som har en sær, egen, besyn-
derlig Charakteer, som kun vil følge sit eget
Hoved. (Moth.) "Han syntes jo og sine
Samtidige særfindet og besynderlig." Myn-
ster. — særskilt, adj. v. adskilt, fraskilt for
sig selv; ikke blandet m. andre. (v. at sær-
skille bruges ikke.) Særsyn, et. pl. d. s.
1. et sieldent, besynderligt Syn. "Des-
flere skiønne Særsyn svævede forbi mit indre
Øie." Baggesen. 2. en ualmindelig, be-
synderlig Begivenhed. — Særvæsen, et. pl.
-er. individuelt Væsen, Individ. "Et men-
neskeligt Særvæsen." T. Rothe. "Den Na-
turkraft, der lægger Kimen t. det aandelige
Særvæsen." (M.)

Særk, en. pl.-e. [J. Serkr. Sv. Særk.]
linnedt Klædemon, som bæres nærmest
Kroppen af Qvindfolk. (s. Skiorte.) deraf:
Særkelerred, særkeløs (uden Særk.) Sær-
keærme, o. fl.

Sæt, et. pl. d. s. 1. Gierningen at sæt-
te, ell. det, at sættes; men br. kun i Tale-
maaden: i eet Sæt, m. eet Sæt ɔ: i eet
Spring. (jvf. sætte, A.) Moth forklarer
dette Udtryk ved: p. een Gang. 2. noget,
som sættes, saameget, som sættes, frem-
sættes p. eengang. Et Sæt Regler. Et

Sæt Retter p. Bordet. (Moth.) 3. Maade, Viis. Paa dette Sæt lader det sig giøre. Moth. 4. et Sæt (pl. Sætter?) kaldtes tilforn et Slags Hovedtøi, som Fruentimre bruate; fordi det tildeels blev sat op, ell. fæstet sammen m. Naale. At sætte et Sæt op.

Sæter, en. pl. -e. et Norsk Ord: Fieldgræsning, Sommergræsning p. Fieldene. [Isl. Sætrur, pl. Græsgange.] Deraf; Sæterhytte, en. H. hvor Folk, som røgte Qvæget i Sæteren, opholde sig. Sæterpige, en. Pige, som opholder sig Sommeren over i Sæteren m. Qvæget.

Sætte, v. n. og a. satte, sat; tilforn sæt, som endnu høres i Almuesproget. ("Var jeg — paa Lykkens Tinding sæt." Kingo.) [I. setia. A. S. settan.] A. nentr. bevæge sig fremad m. Hastighed, m. stærk Fart, i Spring ell. Løb o. d. At s. over Grøften, over Bommen (t. Hest.) Hesten satte i eet Spring over Gierdet. Rytteriet satte over Floden (svømmede.) At sætte over Søen i en Baad. Rytterne satte ind p. Mængden, og jeg dem fra hverandre. At s. efter een ɔ: forfølge ham, især t. Hest. — At s. til, absol. om Skibe: strande. Skibet satte til p. Skagen. Han satte til m. Skibet. B. act. 1. egentl. komme een t. at sidde. At s. Barnet p. Stolen, p. Gulvet, p. Bordet. Han satte Drengen p. Hesten. recipr. At sætte sig, sætte sig ned, bringe sig i en siddende Stilling, sidde ned. At sætte sig paa noget; sætte sig til Bords, t. Hest, p. en Vogn, i en Kareet, i Vinduet, i Døren, i Skyggen. Sæt Dig! sæt Dem! sætter Eder! — Deraf i figurlige Udtryk: At sætte sig (ɔ: tænke, forestille sig) i en andens Sted. At s. sig ud over noget ɔ: ikke tage Hensyn dertil, ikke agte det. At s. een p. Thronen, ophøie ham t. Regent. At sætte Retten ɔ: begynde dens offentlige Forhandlinger. — At sætte sig, om Vædsker, der efter at have været i en oprørt Tilstand, og deraf uklare, grumsede o. d., igien komme i Ro. Øllet har endnu ikke sat sig. Bærmen sætter sig, synker t. Bunds. Havet sætter sig efter Stormen. Blodet sætter sig. Hidsigheden vil nok s. sig (sagtnes) hos ham. (Deraf br. partic. sat som adj. om Personer, der m. Aarene have aflagt Ungdommens Heftighed og Lidenskaber; rolig, adstadig, ordentlig. Hun vilde heller gifte sig m. en noget ældre og sat Mand. "En anden traadte m. mere sat og stille Værdighed f. Speilet." Rahbek.) — En Hævelse sætter sig, synker, bliver mindre. — Fienden satte sig i en fast Stilling. 2. bringe noget t. at staae. At sætte Glas, Tallerkener, Mad, Viin p. Bordet. At sætte enhver Ting p. sit Sted. At s. Foden p. noget, s. Foden frem. At sætte en Stol t. een. At sætte noget bort, hen, af Veien, tilside, o. s. v. At sætte Træer, Kaalplanter; sætte Stænger t. Erter; satte Støtte [illegible] under noget. De satte (reiste) ham en Mi[illegible] bestøtte. (I Alm. br. sætte om alt det, [illegible] siges at staae; ligesom lægge om det, [illegible] siges at ligge. "Man lægger det, som ko[illegible] mer til at hvile efter Længden; man sætte[illegible] det, som skal hvile efter Breden." [illegible] Smidth.) — Figurlige Udtryk: At s. Grænd[illegible] ser f. noget. At sætte sig t. Modværge. [illegible] At sætte (ɔ: bestemme, anordne, antage) een [illegible] Dommer, t. Formynder, Værge. At sæt[illegible] en vis Tid t. noget. At s. een t. en Ti[illegible] neste, Forretning. — At sætte (antage, f[illegible] restille sig som virkeligt) et Tilfælde (po[illegible] re.) Lad os s. det Tilfælde. Sæt, at [illegible] forholdt sig saa. Sæt ogsaa, at jeg va[illegible] Stand t. at giøre det. (jvf. forudsætt[illegible] 3. bringe, anbringe noget p. sit Sted, [illegible] paa et bestemt Sted (dog kun i visse Til[illegible] de, hvor Brugen fordrer dette Verb.) [illegible] At sætte Hatten, Huen p. Hovedet, K[illegible] men i Haaret, Ringen p. Fingeren. S[illegible] Knapper i en Kiole, Ærmer i en T[illegible] s. Lys i Løgten. Sætte Blade i en Bog. [illegible] s. een Kaarden f. Brystet. At sætte [illegible] Fængsel, s. een fast. At s. een i Lan[illegible] føre ham t. Landet i en Baad. At s. [illegible] t. Pant. At s. noget p. Viin, p. Bræ[illegible] viin ɔ: komme det sammen i et Kar og [illegible] det trække. At sætte Blæk ɔ: komm[illegible] tilhørende Dele sammen i et Kar, [illegible] blandes. At sætte Farve, s. Lug[illegible] p. noget. — At sætte, absol. br. i [illegible] trykkerier om at udsøge de Bogst[illegible] Skriftkassen, som høre t. hvert Or[illegible] samle disse i Linier, Sider og Ark [illegible] rammen, hvori den satte Skrift bringe[illegible] der Pressen, s. at trykkes. — Desuden [illegible] saa i mange uegentlige Talemaader, [illegible] At s. (Penge) i Lotteriet. At sætte [illegible] p. Spil. At s. sine Penge i en [illegible] Han har sat (anlagt) sin hele Fo[illegible] Jordegodser. At s. een p. Prøve. [illegible] een noget i Hovedet (faae ham t. at [illegible] indbilde.) At s. sin Ære i noget. [illegible] br. det i mange Talemaader (især m. [illegible] i) om at frembringe en vis Forand[illegible] Tilstand. At sætte een i Stand t. [illegible] en Ting i Stand; s. noget i Be[illegible] Gang; sætte een i Arbeide, i Fare, [illegible] i Forundring, i Frygt, i Skræk, i [illegible] ikke: i Glæde, i Tilfredshed, [illegible] een ud af Virksomhed. At s. [illegible] Egn under Vand. At sætte no[illegible] i Lave. At sætte een i Rette. ([illegible] te.) At sætte i Værk (s. iværk[illegible] sætte noget i een ɔ: faae ham t. [illegible] get; især noget ondt om en ande[illegible] At s. et Land, et Folk i Stat [illegible] S.) At s. sig i Belønning, i [illegible] a. Om Træer og Planter [illegible] sætte Frugt, s. Kierner, [illegible] disse begynde at danne sig.

...over Vandet i et Fartøi. At sætte ... i Land (fra Skibet;) sætte een ombord. ... sætte een over Vandet, over en Flod. ... s. een over t. en O. 6. Med Præ-...sitioner: At sætte af. a.) egentl. sætte ...et, som var paa et Sted, ned ell. hen ...et andet. Vi satte ham af underveis ... Vognen.) At s. Mad af t. een (fra ...det.) b.) At s. een af fra en Bestil-...g. (s. afsætte, 2.) c.) at s. Varer af ...sælge. (s. afsætte, 3.) d.) At s. et ...n, en Arm af o: afskære. (s. afsætte, 4.) ...neutr. Qvæget sætter af o: bliver ma-...r. Køerne s. af paa Melken (give min-... Melk; binde op.) — At sætte for. At ...Laaen s. Døren. At s. (noget) s. Vin-...ne. At s. een noget for o: give ham ...st Maal at bestille. At sætte Ondt for ...os nogen o: tale ilde om. At s. sig ...o: tage en Bestemmelse, beslutte. (s. ...sætte, 4.) — At sætte fra. At s. een ...Embedet (afsætte.) At s. en Bonde ...Gaard (tage en Fæstegaard fra ham.) ...sætte ind. At s. noget ind i Skabet, i ...Kammeret. At s. en Rude ind, som ...slaaet ud. At s. een ind i et Embede ... At sætte noget ind p. en Auction ...e det sælges p. Andres Auction, p. en ...n, som man ikke selv lader holde. s. ...sætte. — sætte om. At s. Træer om o: ...e om. At s. noget om, der var sat galt. ...sætte Penge om o: bytte, verle. — sætte ... At s. noget op p. Hylden. At s. Melk ... At s. (reise) op det, som var faldet om. ...sætte et Hovedtøi op o: fæste det op i den ...else, det skal have. "Hun nærede sig ... Bagsal v. at sætte Sætter op." Pram. ... et Brev, en Ansøgning op s. een (s. ...tte.) At s. sig op imod Øvrigheden o: ...sig ulydig, overhørig. — sætte over. ... een over et Vand, en Flod o: føre ... over i en Baad ell. Færge. At sætte ...over noget, give ham Raadighed, Myn-...d over. — sætte paa. At sætte een p. ...n o: nøde ham t. at gaae ud. At s. ...e paa Rente. At s. Penge p. noget ...wende. Han har sat (kostet) meget p. ...n, p. Gaarden. At s. Malurt p. Viin, ...rændeviin. At s. et Skib p. Stranden ...re det m. Flid, saa det strander. — ... sammen. At s. noget, en Fortælling ...men o: finde paa, opfinde. At sætte ... sammen, bringe dem i Splid, i Uenig-... — sætte til (om Penge, Midler) ud-... fortære, øde. Han har sat til (tilsat) ... hvad han eiede. At sætte Livet til s. ...relandet. Han bliver ikke v. Sand-...n; men sætter meget til (digter.) At ...e t. et Embede, en Bestilling. — s. ...ge. Dette Tab satte ham meget til-..., forringede hans Tilstand, Formue. ...sætte ud. At s. noget ud p. Gaden, ... var inde i Huset. s. et Barn ud af Huset o: i Kost hos Fremmede. At s. Po-ster, Vagter ud. At s. Penge ud o: p. Rente. — At s. ud p. noget (dadle.) At s. ud, (forhale) s. udsætte. — At sætte een ud p. noget o: hemmelig overdrage ham et Hverv. De satte Speidere ud p. ham. = Sættedam, en. Dam, hvori man sætter Fi-skeyngelen som tages af Legedammen, naar den er i andet Aar, for der at udvoxe. Sættedommer, en. pl. den, som af Over-øvrigheden beskikkes t. Dommer i en vis Sag, ell. i alle Sager t. en vis Tid, hvori den sædvanlige Dommer ikke kan beklæde sit Embede; en constitueret Dommer. Sæt-tefisk, pl. Fiskeyngel, som haves i Damme. (Schytte. Indv. Reg. II. 363. s. følg. Ord.) Sættegarn, et. Garn, hvori man v. Dam-fiskeri hensætter de v. hver Dræt fangede Fiske, saalænge t. deres Mængde er stor nok t. at bortføres. (Gudme om Damfiskeri. 80.) Sættekarpe, en. Karpe, som har den Stør-relse, at den af Legedammen kan bringes i Sættedammen. Sættepiil, en. En afhug-gen Pilegreen af en vis Størrelse, som sæt-tes i Jorden s. at voxe. Sætteplante, en. P. af en vis Størrelse, som kan sættes ell. plantes ud. (Olufsen.) Sætteqvist, en. afskaaren Qvist, som sættes i Jorden s. at voxe; en Planteqvist. (Moth.) Sætte-rod, en. Rod, ell. Aflægger af en Rod, som sættes i Jorden, og hvoraf en Plante opel-skes. Sætterod af en Krapplante. "Man deler Rodbuskene i saa mange Sætterødder, som der er unge Skud." Olufsen. Sætte-ruse, en. Ruse, som sættes nær v. Landet i Vandfladen; modsat Kasteruse, som ned-sænkes. Sætteskriver, en. S. ved en Ret, hvor en Sættedommer er beskikket. Sæt-teskipper, en. den Skipper, der ikke selv eier sit Fartøi, men af Skibets Redere sættes ell. antages t. at føre det. (Reskr. 11 Apr. 1770.) = Sætning, en. pl. -er. 1. Gierningen at sætte; Sætten. 2. i Sproglæren og Lo-giken: et v. Ord udtrykt Udsagn, en Dom, Mening, Yttring, der i det mindste maa forbinde eet Prædicat m. eet Subject, men ogsaa kan indeholde flere. Deraf: Forsæt-ning, Eftersætning, Grundsætning, Ho-vedsætning, o. fl. — Sætningsord, pl. d. s. Et enkelt Ord, hvorved man udtrykker en heel Sætning. (Interjection, Udraabsord,) f. E. rigtig! o: det er sandt, rigtigt.

Sætter, en. pl. -e. den, som i et Bog-trykkeri arbeider p. at sætte det, der skal trykkes; en Skriftsætter. I dette Trykkeri ere fem Sættere og to Trykkere.

Sø, en. pl. -er. [Sv. Sjö. I. Sær.] 1. et af Land omgivet Vand, af noget betyde-lig Størrelse; en Indsø. (Kun een Indsø, det Caspiske Hav, faaer sædvanlig denne sidste Benævnelse.) "Sø er et Vand, ind-sluttet indenfor visse Grændser; Hav der-imod et i vor Forestilling uendeligt (uover-

skueligt) Indbegreb af Vand." Sporon. (Denne Bestemmelse af begge Ords Forskiel er i Almindelighed gieldende; men dog ikke uden at Brugen er omskiftende. s. nedenfor No. 2, og jvf. Müllers d. Synon. II. S. 332.) Figurl. siger man: der stod en Sø paa Veien; der staaer hele Søer p. Agrene ɔ: Vandsamlinger. 2. Søen, m. best. Artikel, br. ofte for: Havet, det salte Hav, Oceanet. Søen gaaer høit i Dag, er urolig. At gaae i Søen (m. et Skib, en Flaade.) At holde Søen ɔ: kunne seile. Skibet kunde ikke længere holde Søen. At kunne godt taale Søen. "Den, som ikke kan taale Søen, skal ikke komme p. Havet." Sporon. At seile sin egen Sø ɔ: raade, sørge f. sig selv. At reise, fare t. Søes. I aaben, rum Sø, vidt ude p. Havet, hvor Land ei er nær. (Ligesom nogle Dele af Oceanet faae Navn af Hav, f. E. det stille Hav, det sorte Hav, Middelhavet; saaledes andre af Sø, f. E. Nordsøen, Østersøen.) 3. Med ubestemt Art. en Sø, br. i Skibssproget om Havet, som det er i ell. efter en Storm. (Der gaaer en stærk, en huul Sø) og om svær Bølgegang ell. Bølgestyrtning (Søgang.) En svær Sø gik over Dækket. En Sø tog Roret bort. "Søen, d. e. Søgangen bryder stærkt p. Dæmningen; men brydes denne igiennem, da styrter Havet ind over Agrene." Müller. = I Sammensætninger forekommer Ordet i begge Bemærkelser; Søbagge, en. Navn p. et Slags Muddermaskiner, som drives v. Heste. (Malling over Gerner. 70.) Søbiørn, en. d. s. s. Iisbiørn. Søblomst, en. s. Vandblomst. Søbrev, et. pl.-e. de Papirer, som en Skipper skal føre m. sig, vedkommende Skibet, naar han farer t. Søes; Skibspapirer. (Moth.) Søbugt, en. Bugt i en Indsø. Søbund, en. Bunden i en Sø. Sødige, et. Dige mod Søen, Stranddige. Sødyr, et. Dyr, som lever i Vandet, enten i Indsøer, ell. i Havet. søfarende, adj. som farer t. Søes, giør Tieneste t. Søes. søfarende Folk. En Søfarende. Søfart, en. den Gierning ell. Bestilling, at seile p. Havet; Skibsfart. Søfisk, en. Fisk, som lever i ferske Vande. Moth. (Ferskvandsfisk er mere brugel.) Søfolk, pl. Folk, som fare t. Søes, som giøre Tieneste t. Skibs; Skibsfolk. Søfugl, en. F. som lever p. ell. i Nærheden af Havet ell. Indsøer. (s. Havfugl, Strandfugl.) Søgang, en. Havets voldsomme Bevægelse under ell. efter en Storm. "At Skibene, han byggede, — vare stive i Kuling, magelige i Søgang." Malling. søgrøn, adj. som har den grønladne Farve, hvilken Havet undertiden faaer. Søhandel, en. Handel, som drives t. Søes, v. at føre Varer over Søen; modsat Landhandel. Søhavn, en. H. som Søen ell. Havet danner. Søhelt, en. den, som har udført tappre Bedrifter t. Søes. Søhe[illegible] en. s. Flodhest, Havhest. Søjagt, e[illegible] Jagt, som foretages efter Søfugle (Stra[illegible] jagt) ell. paa Indsøer. Søkalv, en. [illegible] Havkalv. "Ret som en Søkalv — [illegible] Storm og Vind ei kan af søde Søvn [illegible] vække." Holb. P. Paars. Søklæder, [illegible] Kl. som bruges t. Skibs, Skibsklæ[illegible] Søko, en. et amphibisk Pattedyr ved [illegible] americanske Kyster. Trichechus manat[illegible] Søkort, et. Kort, hvorpaa en Deel af [illegible]vet, især v. Kysterne, m. Skiær, Sa[illegible]banker m. m. og tillige Landenes Kyster, [illegible] affatte. Søkrebs, en. K. som fange[illegible] Søer, t. Forskiel fra Flodkrebs. Sø[illegible] en. Krig, som føres t. Søes, m. bevæb[illegible] Skibe; modf. Landkrig. Søkriger, [illegible] den, som giør Tieneste i, er dannet t. [illegible]krig. Søkyst, en. d. s. s. Kyst. Sø[illegible] en. den Luft, som hersker p. Havet ell. [illegible]mer fra Havet. Sølægd, et. Et Læg[illegible] v. Kysterne, hvoraf Matroser ell. [illegible] udskrives. (s. Lægd.) Søleg, s. S[illegible]leg. Søløve, en. Et amphibisk Pa[illegible] af Sælhundens Slægt. Phoca leo[illegible] Sømagt, en. 1. en Krigsflaade, m. [illegible]eningen af alt det, som hører t. den[illegible]manding og Udrustning, Krigsmagt t. [illegible] Den danske S. (modf. Landmagt.) [illegible] Stat, som underholder en noget bet[illegible] Krigsmagt t. Søes. England er den [illegible] Sømagt i Europa. Sømand, e[illegible] Sømænd og Søfolk.) den, som er [illegible] Skibstienesten ell. Seiladsen, som [illegible] Søes. "En gammel og befaren Sø[illegible] der kiender dette Farvand af lang Erf[illegible] Rahb. (saavel sing. som pl. Søma[illegible] mest, naar Talen blot er om een, der [illegible] t. denne Stand; uden Hensyn t. hva[illegible] han staaer paa. Ved Søfolk forstaa[illegible] oftest Matroser.) Heraf: Sømand[illegible] Sømandssprog. Sømandsstand, e. [illegible] Sømandskab, et. det, som hører t. [illegible]mands Konst, Færdighed og [illegible] "Han begav sig t. Holland f. der [illegible] Sømandskab og Skibsbyggeri." [illegible] "Naar Flaaden forsømtes og Søma[illegible]bet ringeagtedes." Malling. [illegible] et. Tegn, som haves (f. E. i [illegible] Taarne) ell. sættes p. høie Steder [illegible]sterne t. Mærke f. de Seilende. [illegible] en. Et Slags Odder, som ophol[illegible] Havet v. Strandbredden, og søges [illegible] dens Pels. Mustela lutris. [illegible] en. den, som hører t. de Befa[illegible] Søfolk p. Krigsskibe, en D. som [illegible] Søes. Søord, et. O. som bruge[illegible] sproget; Sø-Terminus. [illegible] som lever i Havet ell. i Søer. [illegible] Pas, som meddeles et Handelsp[illegible] Fart. Søplante, en. Plante, [illegible] Søer, Vandplante. Søret[illegible] skeer t. Skibs (modf. Landret[illegible]

Ret, hvorunder Søfolk, ell. de t.
en hørende Personer svare. 2. Lov
, som i Alm. ell. i et vist Land
. Søfart og Søfarende. Søret=
en, Rettighed, som gielder p. Ha=
i Henseende t. Skibsfart. "Al=
Sørettigheder." Malling. Søri=
Sømagt, 2. "Hvad Fordeel det
blive f. Danmark som Sørige."
. Sørustning, en. Udrustning t.
ig, U. af Krigsskibe. . Sørøver,
som begaaer Sørøveri, ell. med et
t Skib overfalder ubevæbnede Skibe
f. at plyndre dem, uden at have
ev. Søsalt, et. S. som vindes af
det, v. at lade dette udtørres i Sø=
Søside, en. den Kant af et Land,
o. s. v. der vender mod Søen: i
il Landsiden. Søskib, et. Et
Hensyn t. dets Evne at kunne ud=
torm og haardt Veir p. Søen. "Et
rkt Søskib, og et stort Krigsskib,
t i Storm og i Søgang." Rahbek.
adj. beskadiget v. at fugtes af Hav=
Søslag, et. S. imellem to Krigs=
Søsoldat, en. S. som tilforn
t. at tiene p. Krigsskibe; Mariner.
en. S. som ligger v. Havet. Sø=
d. s. s. Sømagt. Søstrækning,
Strækning af Havet, langs m. Ky=
Søstykke, et. Maleri, hvorpaa Ha=
stilles. "To Landskaber — begge
er. det ene i Storm, det andet i
" Bagg. Søstyrtning, en. vold=
dning af en stor Bølge over et Skib.
adj. 1. som kan taale Søen, uden
syg. 2. et søstærkt Skib ɔ: som
bygget t. at modstaae Storm og
Søstøvler, pl. Støvler, som
Skibs p. Dækket i ondt Veir, ell.
ade i Vand med; Vandstøvler.
, en. En Svømmefugl, hvis Flugt
Svalens. Sterna hirundo. Sø=
n. S. som voxer i Havet. (s. Va=
.) søsyg, adj. som har Søsyge
. Opkastning, Matlede og andre
forbunden Sygdom, som de, der
vante, overfaldes af p. Søreiser.
te, en. Tieneste (især Krigstieneste)
Søtold, en. T. af Varer, som
udføres t. Søes. søtræt, adj.
mattet v. Arbeide t. Skibs i Storm
. "En søtræt Skipper." Evald.
t. Et meget nøiagtigt Uhr, som
forstyrres v. Skibets Bevægelser,
ttes v. astronomiske Iagttagelser
Søuhyre, et. Et U. i Havet, et
ell. umaadelig stort Havdyr, som
ing har opdigtet. Søvand, et.
erst Sø. (s. Havvand.) søvant,
ant t. at taale Søen, vant t. Sø=
Søvei, en. Vei over Havet (i
til Landvei.) Han foretrak en

længere Landvei f. Søveien. "At Dan=
mark i Krigstid kunde holde denne lange
Søvei tryg og aaben." Olufsen. Søvi=
denskab, en. V. ell. Lære om det, som hø=
rer t. Seiladsen, ell. om et Skibs Tiltak=
ling, og Maaden at bringe det frem p. Søen
i bestemte Retninger. (Malling.) Søvind,
en. V. som blæser fra Havet; modf. Land=
vind. Søvinter, en. mild Vinter. "De
milde Vintre, ell. saakaldte Søvintre, da
det regner uafladeligt." Olufsen. (Oec. Ann.
V. 473.) Søværn, et. Et Lands ell. en
Stads Beskyttelse mod Angreb fra Søsiden.
Søvæsen, et. det, som hører t. Seilads og
Skibsfart, saavel i Krig, som i Fred. Sø=
vært, en. V. som groer i Søer ell. i Havet.

Søbe, v. a. 1. [I. supa. A. S. sypan.]
tage en Vædske t. sig i Munden v. at sue den
ind m. Læberne, især af en Skee. Man
søber Maden, Suppen m. en Skee; man
drikker af et Glas ell. Kruus, t. hvis Rand
man sætter Læberne; men man søber ogsaa
af en Skaal, naar man drikker af den, uden
at berøre Randen. = Søbefad, et. d. s. s.
Suppefad. (Moth.) Søbekaal, en. hak=
ket Kaal, der koges p. Kiød som Suppe.
Søbemad, en. al tynd Mad, der søbes af
Skeen; saasom Suppe, Velling, Søbekaal,
o. s. v. Grød er ikke Søbemad, men
Skeemad.

Sød, adj. [N. S. og Sv. söt. I. sætr.]
1. egentlig: som har den f. Smagens Or=
ganer behagelige og milde Smag, som Suk=
kerstoffet giver; en Smag, som man nær=
mest modsætter den sure. Saa sød som
Sukker, som Honning. Det smager sødt.
"Bedst er den sødeste Viin, knurrende
Stolthed os gav." Foersom. At komme
Sødt og Suurt i Maden. At blande sød
og suur Melk sammen. 2. figurl. i høi
Grad behagelig, enten f. andre Sandser
(dog især Hørelsen) ell. for den indvortes
Følelse. Man siger saaledes: søde Toner,
en sød Stemme; sieldnere om Lugten. En
sød Lugt (D. Bibel.) Blomsternes søde Duft.
— En sød (fuldkommen rolig) Søvn. søde
Følelser. En af Livets sødeste Glæder.
At give, bruge mange søde Ord ɔ: smigre,
tale een efter Munden. "Jo mere sød og
myg og krum dig nogen noget beder om."
C. Frimann. (Adv. sødt forekommer hos
Digtere sammensøiet m. nogle Participier;
f. E. sødtduftende, sødtsmilende.) = sød=
agtig, adj. noget sød. sødelig, sødeligen,
adv. sødt, behageligt. dulciter. Sov sø=
delig! (sielden; og aldrig i Adj. egentlige
Bemærk.) Sødhed, en. 1. Beskaffenhe=
den, at være sød. 2. en høi Grad af Be=
hagelighed; ell. det, som giver en saadan.
"Ham spørge man om Haabets Sødheder;
af ham lære man at kiende dem." Rahb.
Sødme, en. 1. en sød Materie ell. Bestand=
deel; det Søde i ell. ved noget. "Og Sød=

men af hver Urt t. Honningkagen sanker." C. D. Biehl, (om Bien.) 2. d. s. s. Sødhed. (Oftest i den figurl. Bemærk.) "Bitterheden blev tilbage, og den korte Sødme svandt." Øhlenschl. — Sødmelksost, en. Ost, lavet af sød (ikke skummet) Melk. (br. som eet Ord; skiøndt sød Melk sædvanl. skrives adskilt.) — sødtalende, adj. som giver søde Ord, sledsker, smigrer for Andre. (Moth.) Deraf: Sødtalenhed, en. ud. pl.

Søge, v. n. og a. 2. [N. S. söken. J. sækia. Sv. söka.] 1. bestræbe sig for at finde en Gienstand, hvis Sted ikke vides, ell. som ei er tilstede, lede om. (jvf. lede.) At søge om, søge efter noget, som er tabt, forlagt, er borte. At s. efter noget p. Gulvet, i Sandet. "Man søger i Skuffen, efter et Papir, man savner; man leder efter det Papir, man troer der at have giemt." Müller. — act. At søge een (lede om ham.) Jeg har søgt ham overalt, uden at kunne træffe ham. At s. noget op ɔ: finde v. Søgen, søge t. man finder det. At søge sit Tøi sammen. At søge det bedste ud. — At søge Selskab m. een ɔ: komme jævnlig i hans Selskab. — søgt, figurl. om en Ytring af Tænkningen, Forstanden, Vittigheden ell. andre Siælsevner, som ei er naturlig og passende, som røber den Umage, der er anvendt p. at bringe den t. Veie. En søgt Vittighed, Lignelse. Hans Udtryk ere ofte søgte og tvungne. 2. (om Varer) begiere t. Kiøbs, attraae, efterspørge. Dette Tøi søges nu meget, er nu meget søgt. "Søge mange paa engang visse Vare, da blive de dyre." Schytte. 3. At søge et Sted ɔ: komme der jævnligen, ofte. frequentare. At søge Kirken, Hoffet, søge eens Huus, søge Kroen. At søge Ting, søge Mølle. Dette Vertshuus søges meget. — Om Søfarende: tye hen til, styre Skibet hen til. Da vi mærkede, at Blæsten tog til, søgte vi Land. "Stormen kan tvinge den erfarne Skipper t. at søge Havn; men ikkun den uerfarne Skipper maa søge efter Havnen." Müller. — Ogsaa neutr. at søge til et Sted. Hesten søgte strax t. Stalden. Der pleie vi at søge. 4. nærme sig f. at angribe, giøre Anfald paa. At s. een m. Kaarden. Den Hund søger Folk. Ogsaa neutr. At søge ind p. een. Hunden søgte lige ind p. os. 5. At søge een f. Retten, ell. blot: at søge een, d. s. s. sagsøge. (At søge Sag med een ɔ: søge Anledning t. Proces.) At søge een f. Gield, f. Tyveri. (deraf: Søgsmaal.) 6. bestræbe sig f. at opnaae en Hensigt, at faae, bekomme noget. At søge Skyggen (ikke: at lede om den; men at gaae hen, hvor der er S.) Han søger kun min Skade, søger at skade mig. — At søge Døden, tragte efter at miste Livet. Han søgte Døden i ethvert Slag; men kom uskadet fra dem alle. "Vi søge ofte Faren, i Stedet f. at und[…] den." Bastholm. At s. sin Lykke, sin […] i noget. At s. et Paaskud t. noget; s[…] Hielp, Beskiermelse. — At s. om noget […] ved Bøn, Ansøgning stræbe at faae […] At søge et Embede. At s. om offentlig […]derstøttelse. — At s. eens Venskab. […] søger at hielpe enhver saa vidt han […]maaer. Jeg søgte at opmuntre ham. […] søgte forgieves at overtale hende. = […]gen, en. ud. pl. Gierningen at søge. — […]ger, en. pl.-e. 1. den som søger. (s[…] 2. et Redskab t. at søge med. En Je[…]ger, Brøndsøger, Smørsøger. — […]ning, en. 1. d. s. s. Søgen. 2. […] mange søge til, komme t. et Sted. freq[…]tia. Der er megen Søgning t. den […] Mølle. Denne Kræmmer, Bager, […] huusholder har megen S. 3. det, at […] som ere t. Salg, efterspørges, begie[…] Kiøbs, søges (2.) "Vares Priis h[…] ikke af deres Værdi, men af Søgnin[…] Schytte. "Kiøbmænd agte altid […] fornemmelig efter deres Søgning." […] — Søgsmaal, pl. d. s. Gierningen […] een f. Retten, at forfølge sin Ret t. […] Sagsøgning, Proces. At afgiøre e[…] uden Søgsmaal v. mindeligt Forlig[…]

Søgnedag, en. pl. - e. [J. Sy[…] Sv. Söndag.] Dag, som ei er H[…] Arbeidsdag, Hverdag. "At Hvile[…] ikke allene helligholdes; men at man […] saameget muligt at helligholde S[…]gene med." Rahbek.

Søile, en. pl.-r. [J. Suli, N. S[…]le. T. Säule, hvoraf det nærme[…]taget; da Sule derimod endnu findes […] Dialecter.] en opreist Støtte ell. fr[…] Pille, som bærer ell. understøtter […]færd. i Bygningskonsten: d. s. s. […] Columna. = Søilebygning, en. […] flere Rader af Søiler, anbragte p. […] en Pragt-Bygning. Søilefod, en. […]lig: den underste, mere fremstaaen[…] af Søilens Bul ell. Skaft; men br[…] om hele Postamentet ell. Underdele[…] paa Søilen hviler. Søilegang, e[…] Søiler v. Siden af hinanden, som […]enede under eet Havedgesims. (C[…] Søilerad, en. Række af Søiler i e[…] krum Linie.

Søl, og Søle, et. ud. pl. [L. […] *volutabrum*.] vaadt Skarn ell. D[…] p. Gader ell. Veie. "Fordi der ik[…]vendig Søl, hvor Solen straaler i […] Baggesen. — "Soen er helst i […] Synds Ordspr.

Søle, v. a. 1. [N. S. söle[…] sylian. E. to soil.] at giøre ure[…]get, som er vaadt, dyndet; tilsøle […] At søle sin Kiole, sine Klæder. […] til. At s. noget i Skarnet, i […] Svinet søler sig i Pølen. (fig. at […]

hed, i Bellyst. D. Guldb.)' — sølet, (A. S. besylæd. N. S. sòlig.) bundet; om Veie og Gader. = Sø- et. Veir og Føre, hvorved Lande- ere dyndede og bløde. — Sølri, et. ghed; ureen Behandling. (I d. Tale ogsaa som neutr. om at tøve, finke utilbørlig Tid v. noget; især v. at Moth. Bønderne søle i Kroen.) jvf. "Om den, der er seendrægtig i sit , hedder det, at han søler med Ar- og drøser under det." Müller.
v, et. ud. pl. [J. Silfr. A. S. seolfr.] dsende hvidt Metal, som regnes f. lste næst Guldet. Myntet S. forar- 5. fiint Sølv (uden Tilsætning.) i andre Metallers Navne br. det i ensætn. adjectivisk; (jvf. nedenfo- og absol. om visse Ting, som gi- Sølv. At betale, at bytte i Sølv ɔ: ynt. = Sølvaare, en. A. i et Bierg, deholder Sølverts. (s. Aare, 2.) der, en. 1. hos Digtere: om en er i Menneskeslægtens Historie, da derens Lyksalighed begyndte at afta- om en Periode i Literaturen, næst uldalderen (s. dette Ord.) Sølv- , et. noget, som er giort af Sølv. beider, en. En som giør Sølvarbei- Guldsmed. Sølvbarre, en. S. i ede Stænger, som gaaer i Handelen. a, adj. blank og meget lyseblaa ell. a, som Luften ell. Havet under en ning. "Hver Dansk, som uforfær- er vor sølvblaa Bøl t. Roes." Evald. ad, et. Et Stykke meget tyndt slaaet at forsølve med; Bladsølv. sølv- adj. blank og hvidglindsende som Maanens sølvblanke Lys." Arrebo. ik, et. Sølv i tynde Plader. Sølv- , et. den Fest, hvorved et Æg- vitidelighholder sin 25de Bryllupsdag. ts, en. Erts, Biergsteen, som inde- S. Sølvfarve, en. En glindsende rve, som er egen f. Sølvet. deraf: vet, adj. Sølvflaade, en. kaldtes en Flaade af de Skibe, der førte g andre Varer fra Amerika t. Spa- Sølvglands, en. En hvid Glands, lvets. sølvgraa, adj. siges især graat Hovedhaar, naar det hos Folk tillige faaer et Slags Sølv- (Usædvanl. er Brugen hos Evald : "Stille, sølvgraa, som Maanen rsty.") Sølvgrube, en. G. hvor indes af Bierget. Sølvhaar, et. t Haar. sølvholdig, adj. sølvhol- om indeholder S. sølvholdig Malm. mmer, et. K. hvori Sølvtøi giem- Sølvkar, et. Kar af Sølv. Sølv- n. en reen Klang, som Sølvets. "sølvklingende Rest." Herz. sølv- j. i det poetiske Udtryk: meget klar. En sølvklar Bæk. Sølvkorn, et. en gan- ske liden Deel S. Sølvmine, en. et Sted, hvor sølvholdende Ertser vindes. Sølv- mor, et. Et Slags Silketøi, m. indvæve- de Sølvtraade. (Moire Argentée.) "Som Særk af Seildug t. en Sølvmors Trøie." Baggesen. Sølvmynt, en. M. præget i Sølv. coll. d. s. s. Sølvpenge. Sølv- mynten gaaer ud af Landet. Sølvopløs- ning, en. Vædske, hvori S. er opløst. Sølvpenge, en. 1. en Sølvmynt, der giel- der, er i Omløb. 2. i pl. en vis ell. ube- stemt Mængde Sølvmynter. At bytte sig S. til. Her ere mange S. i Omløb. (s. Penge.) Sølvpop, en. den, som har Kongens Sølvtøi i Forvaring. Sølvprø- ve, en. Prøve, som skeer f. at erfare Sølvets Fiinhed. Sølvskab, et. S. hvor man giemmer Sølvtøi. Sølvskee, en. Skee af S. Sølvskum, et. Skum, der sætter sig p. Sølvet naar det smeltes. sølvslagen, sølvslaaet, adj. beslaaet m. Sølv; sølvbe- slagen (som mere bruges.) Sølvstang, en. d. s. s. Sølvbarre. Sølvstift, en. En liden, spidset Griffel ell. Stift af Sølv, som br. til Tegning. At tegne m. Sølv- stift p. Pergament. Sølvstiil, en. den mindste Skrift, som bruges i Bogtrykkerier; Perleskrift. (Non pareil.) Sølvstykke, et. 1. Silkestof, giennemvævet m. Sølvtraade. (Moth.) s. Gyldenstykke. 2. en Sølvmynt. Sølvtraad, en. 1. Sølv, udtrukket saa tyndt som en Traad. 2. en m. Sølvtraad omspunden ell. sammenspunden Silketraad. Sølvtøi, et. collect. alleslags Ting, især Kar og andet, som br. i et Huus t. Nytte og Pragt, forfærdiget af Sølv. (s. Kobber- tøi, o. fl.) Sølvuhr, et. Lommeuhr af S. Sølvvægt, en. Vægt, hvorefter, ell. Vægtskaal hvorpaa S. veies. Sølvvær- di, en. egentlig: den Værdi, som Sølv har, i Forhold t. et vist Slags Mynt; hos os br. det nu om et lovbestemt Forhold imellem Sølvmynt og Papirpenge, som retter sig efter Pengecoursen. Sølvværk, et. Bierg- værk, hvor der vindes Sølv.

Sølver, adj. brugtes, og bruges endnu af Digtere, i nogle Sammensætninger, i St. f. Sølv; f. E. sølverhvid, sølverklar, "Dens klare Sølvervove m. Rislen mellem Blomster finder." (Heiberg.) o. fl. At bruge det absol. f. E. den sølverne Maane, er en Germanisme.

Sølverglød, en. ud. pl. Blykalk ell. Blyaske, som v. en stærk Ild smelter t. en glasagtig Substants, liig smaa Skæl. Navnet har det formodentlig af at det oftest vindes, naar man afdriver ell. renser Sølvet m. Bly. (hvid Blyglands.)

Søm, et. pl. d. s. [J. Saumr.] en spids Metalstift, især af Jern, m. en Knap ell. et Hoved paa, som man banker ind i noget, man vil tæt forene m. en anden Ting;

Nagle. At slaae noget sammen m. Søm. At banke et Søm i. Messingsøm. Lægtesøm. Firetommesøm. = Sømhoved, et. den øverste, runde Deel ell. Knap p. et Søm. Sømsmed, en. den, som giør Søm. = sømme, v. a. [J. seyma.] slaae S. i, beslaae m. Søm. At sømme et Hiul. Moth. (sielden.)

Søm, en. pl. -me. [A. S. Seam. J. Saumr. T. Saum.] en ombøiet og v. Syening sammenheftet Rand p. Tøi, Lærred ell. en anden bøielig Ting. At sye en Søm (sømme.) At løse, sprætte en S. op. (Hvor to Stykker Tøi sammensyes m. en ombøiet Rand, kaldes det ogsaa en Søm.) En bred, smal Søm. En slet, glat Søm. (jvf. Skræddersøm.)

1. **Sømme**, v. a. og n. 1. [N. S. sômen.] at sye en Søm p. noget. At sømme Lerred. At s. et Tørklæde. (Det J. seyma er: at sammensye; sauma, at sye. Denne mere udstrakte Bemærkelse har ogsaa sømme havt. Deraf: Sømmerske, en. Syerske, Syepige.) Sømning, en. Gierningen at sømme.

2. **Sømme**, v. impers. og rec. [J. sæma, sóma.] være overeensstemmende m. personlig Værdighed ell. Ærbarhed og Anstændighed; passe sig, skikke sig. decet. En saadan Adfærd sømmer sig ikke f. en Mand af hans Stand. Det sømmer sig ikke, at en ung Pige gaaer allene m. Mandfolk. — Brugen i den upersonlige og intransitive Form er nu sieldnere. Dog kan den i alvorlig Stiil finde Sted. Det sømmer mig ikke, at være i hans Selskab. (Moth.) Beskedenhed sømmer især den Unge. "Det samme, som sømmer en Fader, det sømmer og Fyrster at giøre." B. Thott. "Hvad der anstaaer den unge Pige vel, sømmer derfor ei den aldrende Kone." Müller. = sømmelig, adj. (Isl. sæmilegr.) som sømmer sig, anstændig, passende. "At støde de antagne Begreb om det Sømmelige." Sneed. "Sømmelig er dybe Smerte i den Dødes eget Hiem." Grundtv. — Særdeles m. Hensyn t. Sædeligheds Betegnelse i det Udvortes, og i mere indskrænkede Forhold, hos en vis Classe, en enkelt Person, ell. i et vist Tilfælde. (jvf. Müllers d. Synon. II. 55. 56.) En sømmelig Dragt, Adfærd, Opførsel. — Sømmelighed, en. ud. pl. Beskaffenheden, at være sømmelig. "Anstændighed indbefatter hvad der angaaer Mennesket; Velanstændighed hvad der passer sig f. Borgeren; Sømmelighed hvad der skikker sig f. den Enkelte." Müller.

Søn, en. pl. -ner. [N. S. Sône. J. Sönr. E. og Sv. Son.] en Person af Mandkiønnet, i Forholdet t. hans Forældre. Sønnen ligner sin Fader, ell. Faderen. Denne Søn er Moderens kiæreste. "Jeg er Moder til en Søn." Thaarup. Han er den førstefødte, ældste, yngste S. En af Sønnerne i Huset. (jvf. Gudsøn, Pleiesøn, Svigersøn, Stifsøn.) — I dagl. Tale br. uegentl. i en Ældres Tiltale t. en ell. ung Person, især af ringere Kom hid, Søn! Hvad vil du, min = sønlig, adj. som hører til, passer Søn, i Forholdet t. Forældrene. Kiærlighed, Lydighed. — Sønnebørn, Børn af eens Søn, i Forholdet t. Faren ell. Farmoderen. Sønnedatter, pl. -døttre. Datter af eens Søn. nekone, en. Sønnens Hustru, i hendes hold t. Svigerforældrene. (s. Svigerter.) Sønnekuld, et. Kuld af Sønner fødte af eet Ægteskab. (Grundtv.) sønneløs, adj. som er uden Søn, har sine Sønner. (A. Vedel.) "Jeg endnu den anden Gang skal blive." manns Merope. Sønnesøn, en. eens Søn.

Søndag, en. pl. -e. [J. Sunnu den første Dag i Ugen, der i den Kirke er en bestandig Helligdag. At holde Søndagen. At arbeide om Søgen. Søndag Morgen, Aften. — dagsansigt, et. fig. og i d. Tale: end sædvanlig mildt ell. venligt Søndagsarbeide, et. A. som man sig om Søndagen. Søndagsbarn, den, som er født p. en Søndag. bogstav, et. i Chronologien: det som i Almanakken betegner Søndagen Aaret igiennem. Søndagskiole, som man bruger om Søndagen, ell. til Søndagsklæder, pl. som br. om gen; Helligdagsklæder. søndags adj. som har fine Søndagsklæder. Søndagsselskab, et. S. der om Søndagen. "Stive Søndags tvungne Gammen." Bagg. le, en. S. især f. Haandværksstanden, der gives Underviisning Søndag dag og Aften.

Sønden, adj. [J. sunnan. Sv. nan, sönnan.] som kommer fra Vinden er sønden. Det er — Efter en Præpos. betragtes det Subst. (s. Norden, o. s. v.) mer fra Sønden (Syden,) er den. At seile mod Sønden. (jvf. sydlig.) — En anden adjectivisk Form der, som kun br. med best. Art. dre Ende af Huset (ligesom den østre, den vestre.) Derimod men: sydlige Lande, Have, At seile, at boe Sønder den. — Heraf n. pr. derjylland, Søndermarken, o. fl.

Sønder, i Sønder, adv. Sv. sönder, som Ihre ældr, Sund, Stykke, Deel.] i Det gik sønder. At slaae, der (i Sønder. Moth.) — folg. Sammensætninger

...m. den tydske Partikel zer.) søn-
...de, v. a. 3. bryde i Stykker. "Med
...Seil p. sønderbrudte Master." C. Fri-
... Deraf: Sønderbrud, et. ("Spro-
...Sønderbrud." Bagg. Dansana. I.
... Men oftere: Sønderbrydelse, Søn-
...den, en. om Gierningen at sønder-
... noget. sønderhakke, v. a. 1. hakke
... Stykker. sønderhugge, v. a. 1.
... heel igiennem, hugge i Stykker.
...Hielm blev sønderhuggen. Deraf:
...rhugning, en. — sønderklemme,
... 2. klemme i Stykker. sønderknu-
... v. a. 2. knuse noget i smaa Dele,
... t. Støv. Et sønderknuust (dybt be-
..., angerfuldt) Hierte. "Han tilbeder
... Dom, og føler sønderknuust, han
... Straf fortiente." Tode. — Deraf:
...erknuser, en. den, som sønderknuser
...; og Sønderknuusning, en. — søn-
...mme, v. a. 1. skille Lem fra Lem p. et
... (anatomere.) 2. sønderrive, rive
...rne i Stykker m. Vold. "Han hende
...lemmer m. stort og vældigt Brag."
...hl. Deraf: Sønderlemmelse, en.
...egrebers Sønderlemmelse (Opløsning
... Grunddele.) — sønderrive, v. a.
... i Stykker. At sønderrives af vilde
... sønderskære, v. a. 3. skære i Styk-
... sønderslaae, v. a. 3. slaae itu, i
...r. sønderslide, v. a. 3. slide noget
...d fra hinanden, i Stykker. "Du
...lider et tusindstrænget Baand saa
...vald. — fig. "Fædrenelandet, som
...d, Indfald og Krige var sønder sle-
... B. Thott. "Knuset i Hiertet af søn-
...nde Nag." Hertz. — sønderplitte,
... adsplitte. sønderstøde, v. a. 2.
... smaa Stykker, knuse. sønderkryk-
... a. 1. trykke i Stykker. sønderkræ-
... a. 3. træde paa noget til det gaaer i
...r. sønderivriste, v. a. 1. bryde itu,
... Stykker v. at vriste mellem Hænderne.
...)

...dre, v. a. 1. [J. sundra. A. S.
...n.] skille ad, skille i Stykker. Moth.
...t; men kunde hellere br. end det
...dske sondre, som Nogle have op-
... Jvf. afsondre.)

...ge, v. n. og a. 1. har. [J. sorga.]
...ave Sorg og yttre denne Sindslidel-
... betaget af Sorg, Bekymring over
... noget; græmme sig. Hun sørger
... over Barnet, hun mistede. At s.
... Dag i Morgen. At sørge sig ihiel (v.
... paadrage sig Sygdom og Død.) Og-
...t. m. Gientagelse af Substantivet:
...der har en Sorg at sørge, som min."
...e. 2. bære Sorg ɔ: Sørgeklæder
... Afdød. Han sørger endnu for sin
... skiøndt det er længe siden han sørgede
...ndes Død. 3. bære Omsorg for,
...Omhu f. noget. At s. for sin Familie,
(jvf. forsørget.) Jeg har sørget for, at der intet mangler. = De følgende Sammensætninger høre alle t. Bemærkelsen 1 og 2. — Sørgeaar, et. det Aar, hvori man bærer Sorg f. en afdød nær Slægtning. Sørgebesøg, et. Besøg i et Sørgehuus, ell. ved en anden sørgelig Anledning. Sørgebrev, et. B. hvorved man melder et Dødsfald; ell. B. af sørgeligt Indhold. Sørgebud, et. Sørgebudskab ell. sørgeligt Bud. (Befaling.) "Den mørke Tales skrækkelige Sørgebud." J. L. Heiberg. Sørgebudskab, et. B. som bringer en sørgelig Tidende. Sørgedag, en. Dag, som medbringer Sorg, p. hvilken en sørgelig Begivenhed indtræffer, en Sørgefest holdes e. d. "En af disse Sørgedage, der vise Glæderne i deres Forgængelighed." Malling. Sørgedigt, et. Digt i en sørgelig Anledning, over eens Død. Sørgedragt, en. Dragt, som den bærer, der sørger f. en Afdød. Sørgedække, et. Liigdække, Liigteppe. fig. "Naar under hvide Sørgedække Naturen synes ligge Lig." Bessel. Sørgefakkel, en. F. som br. ved Liigtog, Liigfakkel. "Og lade Brudeblus v. Sørgefakler tænde." (Merove, v. Schiermann.) Sørgefane, en. sort Fane, som v. store Herrers Liigfærd bæres bag efter Sørgehesten. Sørgefest, en. s. Sørgehøitid. Sørgeflor, et. Flør, som bæres om Hatten, ell. paa anden Maade, t. Sørgedragt. Sørgehest, en. En m. sort Klæde behængt Hest, som v. store Herrers Liigfærd føres bag efter Liget. (Moth.) Sørgehuus, et. det Huus, hvor en Afdød havde sit Hiem, og hvorfra han føres ud t. Graven (Benævnelsen br. kun den Dag, Begravelsen foregaaer, ell. kort efter. At aflægge Besøg i Sørgehuset.) Sørgehøitid, en. Høitideligbed, som skeer t. Minde over en Afdød. Sørgekappe, en. Kappe, som bæres v. Liigfærd af dem, der følge den Afdøde t. Jorden. Sørgeklang, en. sørgelig Klang, K. som vidner om, tilkiendegiver Sorg ell. en sørgelig Hændelse. (Øhlenschl.) Sørgeklæde, et. Klæde, som er et Tegn p. Sorg; Sørgeflør, Liigklæde. "See Nordens Fryd — omhyllet m. et Sørgeklæde." Evald. Sørgeklæder, pl. K. som høre t. Sørgedragt. Sørgeklædning, en. Sørgedragt. Sørgelyd, en. Lyd, som tilkiendegiver Sorg ell. en sørgelig Handling; f. E. Klokkernes Ringen t. Liigfærd. Sørgeminde, et. Minde om Efterlevendes Sorg over en Afdød. "Sørgemindet over en v. Borgerdyd og Lærdom ærværdig Mand." Malling. "Et Sørgeminde var opreist i Kirken." Sørgemusik, en. M. ved en Begravelse ell. Sørgehøitid. Sørgeoptrin, et. sørgeligt Optrin, sørgelig Begivenhed. (Pal. Müller.) Sørgepar, et. Et Par af Sørgeskaren. Sørgepragt, en. P. ved en Begra-

velse, ell. Sørgehøitid. Sørgesang, en. Sang v. en sørgelig Leilighed; Gravsang. (J. L. Heiberg.) Sørgeskare, en. d. s. s. Ligskare. Sørgeskoe, pl. Skoe, som høre t. Sørgedragt. (saaledes: Sørgehandsker o. fl.) Sørgeskraal, et. høit, upassende Sørgeskrig. "Istemte Sørgeskraal saa høit de kunde." Bagg. Riimbr. Sørgeskrig, et. Skrig, høit Raab ell. Klage, hvori man af Sorg udbryder. Sørgeslør, et. sort Slør, ell. langt Sørgeslor. (Moth.) Sørgespil, et. et tragisk Skuespil; en Tragoedie. (modf. Lystspil.) Sørgestue, en. den Stue i Sørgehuset, hvor Liget staaer. (Moth.) Sørgetale, en. Tale, som holdes v. eens Begravelse, ell. ved en Sørgehøitid. Sørgetid, en. den Tid, hvori man bærer Sørgeklæder. (Schytte.) Sørgetone, en. T. som vidner om Sorg, passer til Sorg ell. til en sørgelig Anledning. Sørgevogn, en. s. Ligvogn.

Sørgelig, adj. 1. som volder ell. kan volde Sorg, medfører Sorg, bedrøvelig. En s. Hændelse, Begivenhed. Den sørgeligste Dag i hendes Liv. 2. som kommer af, staaer i Forbindelse med ell. vidner om Sorg. En s. Anledning. En s. Lyd.

Sørgmodig, adj. (egentlig: sørgmodig.) hvis Sind er hengivet t. Sorg, bedrøvet. (efter et ældre Udtryk: mod i Hu.) Deraf: Sørgmodighed, en. ud. pl. "Denne Tilbøielighed, denne Villie t. at sørge, kalde vi Sørgmodighed." Mynster. "Det Sindelag, hvorved Mennesket let stemmes t. at sørge, kaldes Sørgmodighed." Müller.

Sørpe, en. Et norsk Navn p. kogt Qvægfoder, ell. Hø, Avner, Mask, Roer, Kartofler, e. d. som koges i Vand og spandeviis gives Qvæget p. Stalden. (Olussens oec. Ann. XII. 20.)

Søskende, pl. [J. Systkyn. Sv. Syskon. Hos Moth: Sydskende.] Børn af samme Forældre; Brødre og Søstre. De ere Søskende. Han har mange Søskende. Heelsøskende, Fuldsøskende, som have baade Fader og Moder tilfælles. Halvsøskende, som kun have een af Delene. — Søskendebarn, et. pl.-børn. Børn, avlede ell. fødte af Søskende. Han, hun er mit Søskendebarn. De ere Søskendebørn. (s. Fætter.) Søskendeskifte, et. Skifte efter Forældre, som Søskende holde. (Moth.)

Søster, en. pl. Søstre. [J. Systir.] en Person af Qvindekiønnet, som har Forældre, ell. een af Forældrene tilfælles m. en anden. I sidste Tilfælde: Halvsøster. (s. Broder.) Uegentl. om Fruentimre, der staae i et meget nøie venskabeligt Forhold, ell. i en selskabelig Forbindelse. Legesøster. Klostersøster, en Nonne. = Søsterbørn, pl. En Søsters Børn, i Forholdet t. deres Faster ell. Moster. Saaledes: Søstersøn og og Søsterdatter. — Søsterhad, et. Had,

som en Søster har t. den anden; Had i
lem Søstre. (Holb. Melampe.) Sø
ge, en. et Slags Kage af Brød,
Sukker, som bages i en Tærtepande el
Søsterkiærlighed, en. K. imellem S
ell. imellem en Søster og Broder. —
sterlod, en. halv Arvelod, som Sø
faaer mod Broderen. Søstermand
Svoger. (Moth.)

Søsterlig, adj. som hører t. en S
passer sig f. Søstre. søsterlig Kiær

Søvn, en. ud. pl. [A. S. Swefne, S
J. Svefn.] den hvilende Tilstand hos
met, hvori Siælens Magt t. at han
virke v. Legemet ophører, ell. kun y
trer sig, og dens tænkende Virksomh
indskrænket t. utydelige Forestillinger,
Drømme. En egen, og fra den almi
forskiellig Art Søvn er Nattevandri
gaae i Søvne. At falde i S. sov
dysse een i Søvn. Hun kunde ik
Barnet i Søvn. At snakke, synge
Søvn. Han laae i sin første S.
tung, let, urolig S. fig. Samv
dens Søvn (o: Uvirksomhed). — I
sovende. "Hvad i Søvne var min
ver vaagen t. min Plage." J. L.
At giøre noget i Søvne; at gaae i
ne. — At vække een af Søvne;
af Søvne. Dyrenes Vintersøvn (
dvale.) jvf. sove. = søvnagtig,
er meget hengiven t. at sove. —
langsom. Han er meget s. i sine
gender. "De søvnagtige Siæle,
svare gamle Vaner og Misbrug
spilde deres egen Ro." Sneed.
tighed, en. ud. pl. 1. overdreven
lighed t. Søvn. 2. Langsomhed,
i Foretagender. "Søvnagtighed
den Feil, som bestaaer i at tøve,
drøse af Mangel p. Flid og
Sporon. — søvneblind, adj. som
formedelst Søvn, ell. ved nylig at
men op af Søvne. (Kingo.)
gende, adj. v. som bringer Sø
drer Søvnen, giør søvnig.
v. a. 1. at dysse i Søvn. (s. dysse.)
deren trugt søvndysser sin S
Et søvndyssende Middel. fig. "
dysse Nogles Folkeflid." J. Boye.
dysse Samvittigheden. "Vi ville
Lære f. at vække Samvittigheden,
søvndysse den." J. P. Mynster.
adj. som er uden Søvn, fri f. Sø
du vaagen, m. søvnfrit Blik
randsage." Meislings Theokrit
dig, adj. nær v. at falde i
Thott.) Søvngænger, en.
i Søvne, og har Vane dertil
vandrer. (Rahbek. Om Fruent
gængerske.) Søvngænger
at gaae i Søvne; Natteva
Heiberg.) søvnløs, adj.

At være søvnløs en heel Nat igiennem. … er uden Søvn, hvori man ingen S. … En s. Tilstand. En lang søvnløs … Søvnløshed, en. ud. pl. Tilstan= … at være søvnløs. — Søvnvandring, … en forhøiede, sygelige Virksomhed af … Sjvnerne i Søvne, hvori den Sovende … omkring, ell. foretager sig andre Ting. … nambulismus.) Rahb. D. Tilsk. III.

…øvne, v. n. 1. sove ind, ell. være nær … sove. Moth. (forældet.)

…øvnet, adj. s. letsøvnet, tungsøvnet.

Søvnig, adj. som føler Drift, Trang t. at sove. (modſ. aarvaagen.) At være, blive søvnig. 2. fig. uden Liv, Rasthed, Munterhed i Bevægelse og Handling; dorsk, uvirksom. At være søvnig af fig. Det gaaer søvnigt m. dette Arbeide. Et søvnigt Foredrag ɔ: langsomt og uden Liv. "Perserne — magtesløse under deres søvnige og vellystige Regiering." Guldberg. "Derfor være Tanken om det, vi kalde Hisset, ikke en dorsk og søvnig Forestilling; men en levende og glad Forhaabning." Mynster. — Søvnighed, en. ud. pl. Tilstanden at være søvnig.

T.

…, en. pl. Tæer. [J. Tá. A. S. Ta.] … ækte, bøielige og fra hinanden adskilte … ef Foden hos Mennesker og Dyr; sva= … hos de første t. Fingrene p. Haanden. … ae, reise sig p. Tæerne.

…abe, en. pl.-r. [J. daufr, sløv, dum.] … nneske uden Forstand, en dum, en= … uforstandig Person. "For mine Øine … meer vil see den Taabe." Holb. P. … (s. Tosse.) (Taabe medfører, efter …rs Mening, mere Begrebet om Sløv= … Tosse om Forvirring ell. uøvede Evner …en.) — Taabegaas (om et Fruentim= … Taabemund, Taabenakke (Holberg. …) — ere Udtryk af den lavere Tale= … m. samme Bemærk. = taabelig, adj. …pilegr. Sv. tåpig, plump, uden Skik.] … er uden Forstand, dum, enfoldig. At … sig taabeligt ad. 2. som er uden Me= … urimelig. Et taabeligt Svar. "Det …ne Tossen, som finder det taabeligt, han …o forstaaer." Müller. — Deraf: Taa= …hed, en. ud. pl. (Taabelighed udtryk= … høiere Grad af Dumhed, end Daar= …d. Den Daarlige fattes Klogskab; den …lige endog sund Menneskeforstand.) …sset. "Det er Daarlighed, ikke at ville …om er muligt (og rigtigt;) det er Taa= …hed, at ville det, som er umuligt." …on.

…age, en. pl.-r. [J. þoka. Sv. Tökn. … Daage, Daak. A. S. doc, dun= …ire.] I Almindelighed: noget, der v. …le og udbrede sig i en Strækning f. … ell. i Synskredsen, hindrer ell. mørkner …net; men særd. om vandagtige, v. … tættede Dunster, som holde sig i …ens Athmosphære, nær v. dens Over= … I den høiere Luft kaldes de Skyer. …en falder, stiger. Der stod en tyk T. … Engen. Solen adspredte Taagerne. "I see ligesom igiennem en Taage, bag hvilken Lyset skiuler sig." Basth. "Taage sigter egentlig kun t. Synskredsen. Det kan være enten Damp, Dunst ell. Røg, der var Aarsag t. Taagen." L. Heiberg. — At have en T. for Øinene ɔ: uklart Syn. Der var ligesom en T. for mine Øine. fig. "Forjag da selv Vankundighedens Taage." Rein. [I den Talemaade: at gaae i Taaget, hen i Taaget, ꝛc. ɔ: sandseløs, uden Eftertanke, forekommer det m. forskiellig Kiønsendelse; og nogle have derfor snarere heri villet finde et andet Ord (s. E. Tog.) Men man finder i ældre Dansk et Taag for: en Taage. f. E. i Bib. af 1550. Viisd. B. 2. 4. Ligeledes: "Naar som nogen færdes og vandrer i et tykt Taag." P. Tidemands Postil. 1577. 1 Pqrt. 106. b. "Taaget og Skyerne vorte saa tykke." D. Lyndsay overs. af J. Madsen. 1541. f. 28.] At giøre noget hen i Taaget (uden al Eftertanke.) "Naturen, som intet giør hen i Taaget." Bagg. N. Klim. 212. "Driver Tiden ei hen i Taaget bort." Bagg. U. Arb. I. 7. At snakke hen i Taaget, uden Eftertanke og Samling; ("være hen i Taaget." Storms Fabler, 28.) "Mange leve hen i Taaget." Holb. (Plutus.) = Taagebillede, et. Et uklart, ligesom m. en Taage omhyllet B. i Siælen ell. Indbildningskraften. Taagedamp, en. En tyk, opstigende ell. svævende Taage. (Tullin.) Taagedunst, en. En tyk, tæt Dunst, der stiger op af noget. taagedækket, adj. indhyllet i, skiult af T. taagefri, adj. om Luften: ikke opfyldt m. Taage; uomtaaget, klar. En taagefri Morgen. (Bagg.) fig. "En aaben og taagefri Pande." Rahb. (D. Tilsk.) taagefuld, adj. som har megen T. Et taagefuldt Efteraar. "Et taagefuldt Mørke." D. Guldb. Taagehav, et. poet. en Taagesamling, ell. Skyer, der

ligne en saadan. "Synk du kun, Maane, i dit Taagehav." S. Blicher. Taageland, et. Et Land, hvor idelig Taage hersker. Taagemose, en. Mose, som idelig er taagedækket. (Øhlenschl.) taagemørk, adj. mørk formedelst Taager; omtaaget. fig. "Du — som har saa tidt oplyst en taagemørk Forstand." N. Brun. Taagesamling, en. Taageskyy. Taageskky, en. En p. eet Sted samlet, ell. drivende Taage. Taageskygge, en. Skygge ell. Mørke, som voldes af T. Taageslør, et. figurl. en Taage, der hindrer Synet ell. Udsigten. Hele Egnen var hyllet i et Taageslør. "Aftenen alt bedækker m. sit Taageslør den stille Vig." S. Staffeldt. Taagestierne, en. En af de længst bortfiernede Stierner, ell. Stiernehynger. (s. Stiernetaage.)

Taage, v. impers. blive taaget, give Taage. Det taager. (Moth.) (Som v. a. er det ganske usædvanl. "Kun een Ting taagede de blide Dage." Tode poet. Skr. I. 309.) s. omtaage.

Taaget, adj. som giver Taage, er opfyldt m. Taage, disig. En taaget Luft.

Taal, et. ud. pl. den Egenskab at kunne taale, ell. det, at man taaler, er taalmodig. Godt Taal fik aldrig ond Ende. Ordspr. "At bære det Onde m. et godt Taal, og føie sig efter det, man af Fornedenhed skal udstaae." B. Thott. "Ved stille Taal fit Onde han bortdrev." Fr. Guldb. "Med mandig (mandigt) Taal vi vandre mod det fælles Maal." Samme. At give sig t. Taals, slaae sig t. Taals, have Taalmodighed. = taalsom, adj. som har Taal, Overbærelse m. andre; overbærende. (Moth.) Taalsomhed, en. ud. pl. Overbærenhed. (Tolerants.)

Taale, v. a. 2. [J. þola.] 1. modstaae udvortes stærke ell. ubehagelige Indtryk og Virkninger v. Siælens ell. Legemets Kraft; udholde, udstaae. At kunne taale stærk Hede og Kulde. Han har maattet taale meget ondt i sin Ungdom. Hans Øine taale ikke Lyset. Han taaler ikke stærk Drik. Han taaler ikke gode Dage, Medgang (bliver fordærvet derved.) 2. finde sig i, fordrage, bære m. Taalmodighed. At lide og taale. "Man lider det Onde, som man ikke kan, man taaler det, som man ikke vil sætte sig imod." Sporon. Man maa taale det, man ei kan forandre. Hun taaler alle hans Uartigheder. "Mit Ønskes Maal er ei, du elske skal; nei kun min Elskov taal." Jacobi. — "Det, man ikke kan lide, nødes man dog ofte t. at taale. At lide bliver her: at finde Behag i; og taale: at lade noget have sin Gang uden Forhindring." Sporon. Alle disse Ubehageligheder taaler han f. hendes Skyld. Hun kan ikke taale at see ham (har en stor Modbydelighed f. ham.) Kan du taale, at han saaledes fornærmer dig?

Taalelig, adj. og adv. som ka[n] udholdes; lidelig. Kulden er ... adv. nogenlunde, temmelig. He... sig taalelig vel. — Taalelighed, ... Beskaffenheden at være taalelig. (...

Taalig, adj. 1. d. s. s. taalm[odig] ... taalig Hest. Saa taalig som et ... være taalig under Smerte." Storm ... og taalig vil jeg lide." Thaar[up] ... taalig bære tunge Kaar." Thaa[rup] ... d. s. s. taalelig. (Moth.) = Taali[ghed] ... Taalmodighed. (Moth.) "Vor T... har snevre Skranker, vor Attraa b... ter Maal." Tode.

Taalmodig, adj. [J. þolinmó[ðr]] ... som har Evne t. at taale, udstaae u... Fornemmelser og Indtryk, særd. ... der ere varige og tillige af en noget ... Grad. At være taalmodig i Lidel[ser] ... sandt sig taalmodigen i al den U... giorde ham. 2. som kan holde ud ... uden at trættes ell. blive kied deraf: ... Hensyn t. Tidens Varighed. Ha... taalmodig i to fulde Timer. H... taalmodigen den lange Prædiken t. ... utaalmodig.) = Taalmodighed, e[n] ... den Egenskab, at være taalmodig, ... Bemærkelser. At udholde Lidelse[r] ... At sætte eens T. paa Prøve. Ha... gen T. til at undervise Børn. ... med T. At tabe Taalmodighed ... have T. med een o: være overbære[nde] ... ell. give ham Frist t. noget. At ... med en ung Begynder. At have ... gen Tid med en Skyldner. (Mog[le] ... især Digtere f. at hielpe v. Stave... have for Taalmodighed brugt T... "Mod Maalet du gavnlig henile, ... mod fuldende din Daad." F. Guld[berg] ... der os hellere forestille os, at Taa... tegner et Mod t. at taale." Mynste[r].

Taar, en. ud. pl. [J. Tár.] ... en Draabe; men br. om en liden ... Mængde af en Vædske. En Taa[r] ... Viin, Øl, Brændeviin. Der er ... T. i Flasken. Drik en Taar! At ... en Taar (drikke noget Brændevi[in]) ... drikke en T. over Tørsten (faae en ...

Taare, en. pl. Taarer. (Hos æ[ldre] ... og enkelte nyere, f. E. Evald o[g] ... findes pl. Taare.) [Sv. Tår.] ... som rinder draabeviis ud af Øine[t] ... naar dette skeer v. Graad. Der ... i hendes Øine. At fælde Taarer ... i Taarer. Taarerne som hendes ... Han læste Brevet m. Taarer ... endog til: m. grædende Taarer ... dødstaarer. (Hvor Taarer ... Graad, siger man hellere: at ... i Vand, f. E. af Røg. ... Tid ogsaa brugt for: Draabe ... tal.) = Taarebeen, et. i ... tynde og flade Been, i den ...

lerne, hvilke de bidrage t. at danne. lacrymalia.) taareblendet, adj. kan see formedelst megen Graad. Baggesen.) Taareblik, et. Et Diekast af en Grædende. (J. L. Hei- taaredugget, adj. poet. d. s. s. taa- "Opklarte blev de taaredugte ." P. H. Frimann. Taarefald, et. es Nedfald i enkelte Draaber ell. Draabefald. "Aldrig standser deres erne) Taarefald." S. Staffeldt. el, en. En Fistel ell. Rørbyld i tlerne. Taareflod, en. poetisk: Mængde Taarer. (Evald.) taa- adj. som er uden Taarer, uden "Taarefrit dit lyse Øie tindrer." en. — taarefuld, adj. som er fuld rer; forgrædt. Hendes taarefulde "Mon disse taarefulde Enkers Taus- e talte bedre, end Andres største hed?" Worm. (Ligpr. ov. Dr. Lo- 21.) "Hvor mange bittre og taare- ager vilde da ei blive borte?" Eil- "Skaan mig for dit taarefulde Øhlenschl. — Taaregang, en. et fiint Taarebenet i Øiehulen, som fører e fra Taarekiertlerne i Øiet. Taa- et. poet. om en enkelt T. i Øiet. areglimt, som lyst i Øiet brænder." dth. Taarekiertel, en. En af de i Øiehulen, der affondre den Væd- naar den draabeviis rinder af es Taarer. Glandulæ lacrymales. de, en. poetisk: et Øie, der fælder Taarer. taareløs, adj. som ei græ- kan græde, graadløs. (L. Kruse.) , adj. mat af at græde. "For- min Møie, til Søvnen lukker til matte Øie." Jacobi. taaremild, tármilldr.] som let græder, græ- Moth. (s. lattermild.) Taareper- poetisk: en enkelt perlende Taare. erse, en. fig. noget, som tvinger Taa- , tvinger een t. at græde. (Tite- en dansk ascetisk Bog.) Taaresky, . et v. Graad uklart Blik. "En staaer f. den Deiliges Smiil." S. . Taarestrøm, en. (Baggesen.) f. . Taaretal, i Taaretal, adv. , draabeviis. "De skyde Vandet retal." Vedels Saxo. Fort. taa- , adj. v. vaad af Taarer, vædet af "De aldrig saae m. taarevædet Øie p. en hastig svunden Lyst." Tode. ld, et. poetisk: d. s. s. Taarekilde, . "Men snart det Taarevæld stod Tode. "Skue dog det Taarevæld, fortærer." Foersom.

, et. pl. -e. [J. Turn. N. S. .] en høi og smal Bygning, hvis ngt overgaaer dens Brede og Om- som oftest er opført ved ell. oven- anden Bygning. (jvf. Spiir og Taarnspiir.) Et rundt, firkantet, heldende T. Et Kirketaarn, Klokketaarn, Slots- taarn, Fangetaarn, Vagttaarn, Fyrtaarn. (jvf. Krudtaarn.) Taarnet i Skakspil, kal- des den Brikke, der agtes næst efter Dron- ningen. = Taarnborg, en. B. forsynet m. Taarne. (Øhlenschl.) Taarnbygning, en. 1. Gierningen at bygge et Taarn. 2. den Bygning, som udgiør et T. At boe, have sit Værelse i Taarnbygningen. Taarn- fløi, en. Fløi ell. Veirhane p. Spidsen af et T. Taarngang, en. G. som udgiør Op- gangen i et T. (Baggesen.) Taarngiem- mer, en. Fangefogden, Slutteren i et Fan- getaarn. Taarnkammer, et. Kammer, Værelse, indrettet i et T. (Ingemann.) Taarnklokke, en. K. som hænger i et Taarn. Taarnknap, en. K. ell. Kugle, som er sat t. Prydelse p. et T. eller Spiir. Taarn- penge, pl. Penge ell. Afgift, som betales t. et Taarns Vedligeholdelse. Taarnsennep, n. s. en Plante, der voxer p. Diger og tørre Steder; vild Kaal. Turritis glabra. Taarnspids, en. den øverste spidse Ende af et T. Taarnspiir, et. kaldes den øverste Deel af Taarnet, fra det Sted p. Bygnin- gen, hvor denne begynder at aftage i Om- fang, ell. at tilspidses, indtil den øverste Spids ell. Knap. Taarnsvale, en. d. s. s. Kirkesvale. Hirundo Apus. Taarnuhr, et. Uhrværk, som er anbragt i et T. Taarnvagt, en. 1. Vagt, som holdes p. et Taarn. 2. den, som er sat t. Vagt p. et Taarn. Taarnvogter, en. s. Taarn- giemmer. Taarnvægter, en. Vægter, som har sin Post og sit Opholdssted p. et Taarn, f. at agte p. opkommende Ildsvaade.

Taarne, v. a. og rec. 1. dynge noget i Veiret t. en høi, smal Hob. (s. optaarne.) At t. noget høit i Veiret. Bølgerne taar- nede sig som Huse (hævede sig i Veiret.) — taarnet, adj. v. 1. reist høit i Veiret. 2. forsynet m. Taarn. En taarnet Bygning.

Taasse, en. s. Tosse.

Tab, et. pl. d. s. 1. det, at miste noget, at berøves, skilles v. et Gode; Forliis. Sundhedens Tab. Med Tabet af hans Formue var endnu et større Uheld forenet. Den Enes T. er tidt den andens Vinding. "Tab forudsætter en forudseelig Mulighed; men man mister ogsaa det, som man ikke tænkte p. at blive skilt ved." Sporon. 2. Skade, som man lider v. at miste noget. At lide T. paa sin Formue. At erstatte een hans Tab. "Hans Tab vil Aar f. Aar blive mindre; da der Aar f. Aar bliver min- dre at tabe." Rahbek.

Tabe, v. a. 2. [J. tapa.] 1. i Alm. skilles v. Besiddelsen af noget, miste. (Det sidste Verb. er i denne almindelige Betydn. mere brugeligt; og tabe br. oftest hvor der er Tale om Penge, Penges Værd ell. For- mue; samt i nogle særegne Tilfælde.) At

tabe en betydelig Deel af sin Formue. (Jvf. miste. Man siger rigtigen: Han mistede tre af sine Skibe under Krigen; og tabte desuden en betydelig Capital v. et uheldigt Handelsforetagende. "Man taber v. Uagtsomhed og vovelige Foretagender; man mister ogsaa uden selvgiven Aarsag og Anledning." Sporon.) At tabe ved en Handel, tabe i Spil (mods. vinde.) Jeg tabte Spillet (var den Tabende.) Jeg tabte 10 Rigsdaler (i Spillet.) At tabe Modet, tabe Taalmodigheden. Solen taber sin Glands. Den taber meget, som mister en tro Ven. Jeg har i ham tabt min bedste Ven. "Naar Hiertet bæver v. de Tabtes Minde." F. Guldb. — "Man mister den Ven, som bliver borte; man taber ham, naar Venskabet ophører, og det endda ikke uden man selv kan tilskrive sig det." Sporon. (I det sidste Tilfælde kan miste ikke bruges; derimod kunne i det første begge Verber br. uden forandret Mening.) At gaae tabt ɔ: mistes, blive borte. — At give tabt, give sig tabt ɔ: erklære sig f. overvunden. "Det er sømmeligere, hæderlig at tabe, end umandigen at give tabt." Rahbek. Denne Dag er tabt (spildt) f. mig. — At tabe en Sag, en Proces ɔ: ikke opnaae det, hvorom den føres, fradømmes sin formeente Ret. At tabe et Slag (blive slaaet.) — fig. i Mods. til vinde: synes ringere. Dette Tøi taber v. Siden af det andet. Ved denne Sammenligning maa han tabe. — Et Uhr taber saamange Minuter i en Time ɔ: gaaer f. sagte. (s. vinde.) 2. i mere indskrænket Betydning: blive af m. noget, som man havde hos sig, v. Uagtsomhed, og især derved at det falder fra een. (Jvf. miste, 1.) At tabe noget p. Gaden. At tabe en Bog af Lommen, tabe sit Uhr, sine Penge. At søge noget, man har tabt. Han tabte Koppen p. Gulvet. At tabe noget i Vandet. — Jeg veed ikke om jeg har tabt Pengene, eller mistet dem p. anden Maade. — fig. At tabe Sporet. At tabe en af Syne (ophøre at øine ham.) 3. recipr. At tabe sig. a.) bortfierne sig lidt efter lidt, umærkeligt. Mængden af Tilskuere tabte sig efterhaanden. Barnets Undseelse taber sig m. Alderen. Vi fulgte Skibet m. Øinene indtil det tabte sig i Horizonten. fig. En Farve taber sig (gaaer umærkelig over) i en anden. b.) fordybe sig m. Siælens hele Virksomhed. At t. sig i Betragtninger, i Beundring. c.) forsvinde, blive til intet. Al denne Herlighed vil engang tabe sig. = tabelig, adj. som kan tabes, mistes. (Moth.) Taben, en. ud. pl. det, at tabe. Vinden og Taben. — tabes, v. dep. blive borte. Saadanne Smaating kunne let tabes (ell. tabe sig.)

Tabel, en. pl. Tabeller. [Lat. Tabella.] en Fortegnelse, hvori enkelte Gienstande, ell. Slægter og Arter anføres i [illegible] en vis Følge, ell. ved Siden af [illegible] En chronologisk, genealogisk T. [illegible] noget i Tabeller. — Tabelværk, [illegible] tydeligt V. ell. Skrift, som bestaae[r] [illegible] beller. — tabellarisk, adj. i Form af [illegible]

Tadder, n. s. et Navn, som i [illegible] Jylland gives Boghveden (ogsaa: [illegible] korn.) En indenlandsk Lindseart [illegible] tetraspermum) kaldes ogsaa Tadd[er] [illegible] nemanns Plantel.)

Taddergaas, en. En Fugl af [illegible] ten, der udklækker sine Unger i me[re] [illegible] lige Egne, men findes om Foraar[et] [illegible] Vande. Anas Bernicla.

Taffel, et. pl. -er. [T. Tafe[l]] [illegible] fremmede Ord br. i St. for Bord, [illegible] bord, kun hvor Talen er om høi[e] [illegible] stelige Personers Spiisning. Det [illegible] Herskab er gaaet t. Taffels (t. [illegible] Det kongelige T. Et Marskalstaff[el] [illegible] dagstaffel. Aftentaffel. At hold[e] [illegible] T. ɔ: spise offentlig. = Taffeld[ækker] [illegible] Betient, hvis Syssel er, at dække [illegible] have de dertil hørende Sager i [illegible] Dugsvend, Bordsvend. Taffelm[usik] [illegible] M. som opføres imedens store He[rrer] [illegible] t. Bords ell. ved andre festlige [illegible] Taffelpenge, pl. Penge, som [illegible] staaes en Minister ell. anden for[nem] [illegible] bedsmand t. at holde sit Bord [illegible] felspil, et. Taffelmusik. "Og [illegible] Taffelspil en fiedret Skare Hoboi[st] [illegible] lenschl. = Taffelsteen, en. En [illegible] Sider fladt sleben Ædelsteen. [illegible] steen.) Taffeluhr, et. Et større [illegible] en Kasse, bestemt t. at sættes p. et [illegible]

Taft, et. ud. pl. [Fr. taffetas.] [illegible] tyndt og let Silketøi. (Gen. Ta[ftes] [illegible] ges som adj. En Taftes Kiole. [illegible] Skiørt.) Taftvæver, en. En [illegible] som væver Taft.

1. Tag, et. pl. -e. [I. þak.] [illegible] Deel af en Bygning, som dækker [illegible] mer den mod Regn og Snee; [illegible] hvormed Bygningen egentl. er [illegible] udvendige Tag. Et Straatag [illegible] Tegltag, Skifertag. At [illegible] hænge Taget i. At bringe en [illegible] under T. At reise Taget. (f. [illegible] ning.) At boe under Tag. [illegible] een ɔ: i samme Huus. = Tag[illegible] En af de Bielker, hvoraf Taget [illegible] hvorpaa Tagreisningen [illegible] et. Jernblik, hvormed et T. [illegible] T. dækkes. Tagbrage, en. [illegible] m. et Haandgreb, hvormed [illegible] jævner Langhalmen ell. [illegible] (Moth.) Tagdraaber, pl. [illegible] som dryppe fra et Tag. [illegible] den Beskaffenhed, at det [illegible] igiennem Taget. 2. det [illegible] gaaer uden for Bygningen [illegible]

tagdækket, adj. v. bedækket m. ...dækket. "En tagdækket Vaaning f. ...ægteren." (Bagg.) Taghalm, en. ...ghalm, som br. til at tække. 2. ..., hvoraf et Straatag bestaaer. Tag=...t. H. ell. Aabning p. et Tag, f. at give ...g p. Loftet. Tagkammer, et. d. s. f. ...mmer. taglagt, adj. v. lagt ell. ...i Stikkelse af et Tag ell. som Tagsteen ...gges (imbricatus.) f. E. i Plante=...: taglagte Blade, et taglagt Blom=...ger. Tagluge, en. En Luge t. Luk=... et Taghul ell. Tagvindue. Tag=...en. e. som slaaes p. Sparreværket, ...rpaa Tagstenene hænges ell. Straaet ...s. Tagløg (en Plante) s. Huus=... Tagmos, et. Mos, som vorer p. ...age. Tagmønning, en. den øverste ...ell. Rygning af et T. Tagrende, ... Rende ell. et Rør, t. at opfange og ... det fra Taget nedløbende Regnvand. ...ning, en. 1. Gierningen, at reise ... 2. Samlingen af det Tømmer, der ...s over en Bygning, f. at danne Taget. ... lav Tagreisning. Tagret, en. den ...ed, at Tagdryppet fra et Huus maa ...nden Mands Grund. Tagrør, et. ...rende. Tagskalk, en. kaldes de Træ=... som slaaes neden til p. Sparrerne, ...get kan gaae uden f. Bygningen. ...) Tagskifer, en. Skifersteen, som ... Tage. Tagskiæg, et. den nederste ... Taget, som hænger uden f. Byg=... f. at aflede Tagdryp fra denne. ...an, en. flade Træstykker, som br. til ... med, i St. for Steen. Tagspær, ... s. Sparre. Tagsteen, en. pl. d. s. ... Steen, som br. til at tække med. ..., en. i Bygningskonsten: det Tøm=... sættes under Sparreværket f. at ... støtte samme. Tagstraa, et. ...alm, som bruges t. at tække med. ...e, en. En lang Stige, som br. ved ... ell. Tages Istandsættelse. Tag=..., et. V. som er anbragt i et Tag. ...k, et. det, som hører t. Taget over ...ing, særd. Tømmerværket. [jvf.

...Tag, et. pl. d. s. 1. Gierningen at ...ge fat; et Greb. At tage et Tag i ... 2. et Haandfang, Haandgreb. Der ...t Tag paa den Kaarde. (Moth.)

..., v. a. og n. tog; tagen, taget. pl. ... [I. taka. A. S. tæcan.] I. act. 1. ...noget nær t. sig, ell. til en Deel af sit ... (Denne Ordets almindeligste Be=...lse er, i Henseende t. Maaden, hvorpaa ..., ubestemt, og den nærmere Bestem=... udtrykkes enten v. Tillægsord, ell. be=.... Talebrugen i mange uegentlige og ...ige Udtryk. Dog kan bemærkes: at man ...ningen, at tage, nærmest og sædvan=...forstaaer, at Haanden dertil bruges.) At tage noget i Hænderne, m. Haanden, m. en Tang. Hun tog Barnet v. Armen. Han tog Sækken, Byldten p. Nakken, p. Ryg=gen. At tage een i Favn (omfavne.) At tage een v. Haanden (f. at gaae m. ham.) At tage noget bort fra Stedet hvor det staaer. Sæt det, hvor du har taget det. At tage fat paa (gribe; og fig. begynde paa.) At tage af Bordet (efterat Maaltidet er endt.) At tage een i sin Vogn, op p. Vognen. At tage noget i Munden. 2. gribe, gribe fat p. med Haanden ell. Hænderne. At tage een i Brystet, i Barmen, i begge Skuldrene. At tage een i Haanden (t. Velkomst ell. Hilsen.) 3. At tage br. ogsaa absol. for: tage t. sig, bemægtige, tilegne sig, berøve een noget. Der har Nogen taget min Bog. Ræven har taget en af Gæssene. "Om det ellers er at give een Livet, at man ikke tager ham det." B. Thott. 4. At tage, modta=ge. Han vilde ikke tage noget (t. Betaling) af den fattige Mand. — fig. finde sig i. Man maa tage Verden, som den er. 5. tage, ab=sol. og figurl. for: tage t. Ægte. Hun vilde ikke tage den Mand, Forældrene foreslog hende. Han tog hende f. Pengenes Skyld. 6. Om Brugen af dette V. med Præpos. kan bl. a. mærkes: tage af. At tage Barken af et Træ. At tage Livet af een (aflive; ell. være Skyld i eens Død; ikke altid v. umiddel=bart Drab.) At tage een af Dage. (dræbe.) At tage en Ed, et Løfte af een. At tage Ordet af Munden p. een (sige det, han netop vilde sige.) — tage an, s. antage. — tage for. At tage noget f. Alvor, f. Skiemt, f. gyldigt (antage.) At tage for sig (af Maden, af Ret=terne.) — tage fra. At tage noget fra een (berøve ham det.) tage Lammet fra Mode=ren. At tage Myndigheden, Magten fra een (s. fratage.) At tage Ordet fra een (falde ham i Talen.) At tage fra (formindske) og lægge til. — At tage noget frem (fra et Sted, hvor det var giemt, hensat.) — tage i. Der er nok at tage i, at tage Haand i (at bestille.) At tage (gribe) een i en Løgn, Usandhed. Det kan tages (udtydes) i flere Meninger. At tage een i Ed (lade ham forpligte sig v. Ed.) At tage een i Forsvar, i Beskyttelse. At tage noget i Agt, i Besiddelse, i Forvaring. — At tage igien hvad man har givet. — At tage imod noget. accipere. s. modtage. At tage vel, ilde imod een. — tage ind. At tage een ind i Huset (give ham Huusly.) At tage Qvæg ind (af Marken.) At tage Sejlet ind. At tage et Stykke Jord ind t. Sæd (ind hegne det.) At tage noget (et Lægemiddel) ind at svede paa. Han tager mere ind, end han giver ud. Det tager megen Plads ind (udfylder, optager.) jvf. indtage, Indtægt. — tage med. Han tager med Alt hvad han kan faae (forsmaaer intet.) Han tog ham med, ell. med sig p. Reisen (lod ham følge med.) At tage noget m. det Gode, m. det

Dude ɔ: behandle det p. en god, lemfældig, ell. haard, fiendsk Maade. Han maa tages (behandles) m. det Gode. At tage noget m. Magt. At tage en Pige m. Vold. (s. voldtage.) — tage op. At tage noget op fra Gulvet. At tage Planter op (af Jorden) m. Roden. At tage Penge op ɔ: laane. At tage sin Lønning op (hæve den forud.) At tage Masker op p. en Strømpe. At tage noget vel, ilde op (være tilfreds, utilfreds med; udtyde i en god, ond Mening.) Han tog mig det ilde op, at jeg gik foran. — tage paa. At tage haardt paa een. At tage en Kiole paa, tage sine Klæder, Strømper paa (induere.) Det har taget p. ham, giort ham mager, afkræftet ham.) At tage Kiende, Mærke p. noget. notare. — tage til. At tage een t. Side (f. at tale hemmelig m. ham.) At tage een t. Naade (in gratiam recipere.) At tage til Ægte. At tage een til Kone, til Mand. (Hun tog ham (t. Mand) efter Forældrenes Overtalelse.) At tage til Takke. At tage noget t. sig (i Forvaring, i Besiddelse.) At tage vel til sig ɔ: spise meget. (jvf. ogsaa nedenfor tage til, neutr.) — tage ud. At tage Indvoldene ud af et Dyr. At tage ud ɔ: vælge blandt flere Ting f. at beholde. At tage Tøi ud hos en Kræmmer. At tage Soldater ud. s. udtage. — At tage ved, tage imod, antage. "Hertugen tog ved disse Vilkaar." Vedels Saro. 114. 7. i nogle Talemaader bruges det (act. men intransitivisk) for: faae. At tage sin Begyndelse (begynde.) At tage Ende (faae Ende.) At tage Overhaand. At tage Skade. 8. Desuden i endeel andre Talemaader, der især betegne en v. Handling frembragt Forandring. f. E. At tage Afsked. At tage en Afskrift af noget. At tage Deel i noget. At tage Flugten (flygte.) At tage Mod til sig. At tage Sæde (sætte sig.) At have meget at tage vare (forrette. s. varetage.) At tage Vare p. noget (bevogte.) At tage Veien hen t. et Sted (begive sig.) At tage feil. falli. og a. fl. 9. recipr. i Talemaader, som deels udtrykke, at man tilegner sig noget, skaffer sig Brugen deraf; deels en handlende Tilstand. f. E. At tage sig en Lærer i Engelsk, i Sang. At tage sig en Søn. Han har taget sig en Kone. Jeg tager mig den Frihed. — At tage sig af noget, af en Person (fremme, fremhielpe.) At tage sig noget for (foretage, bestille.) At tage sig noget nær (sørge, bekymre sig over.) modsat: at tage sig noget let. At tage sig et Arbeide paa. s. paatage sig. — At tage sig noget til ɔ: foretage sig; tiltage sig. "Et Samfund af Mennesker, som Intet skulde tage sig til i Verden." Mynster. (Ogsaa i ældre Skrifter: paatage sig. "Hvi vil jeg da tage mig stor Umage til?" P. Tidemands Postil. 1563.) — At tage sig vare, tage sig i Agt (vogte sig.) II. neutr. især

i tre Bemærkelser: a.) begynde. Vin[...] vil snart tage (Moth.) Især m. p[...] paa og til. Hun tog paa, tog til at [...] "Da den (Katten) tog til at snøfte." (Nord. S. 101.) — b.) At tage af, mindskes. Dagen (Dagslyset) tage[...] At tage til, forøges, formeres. At [...] til i Styrke. "Som Euboeas Hand[...] til, maatte og deres Rigdomme forme[...] Guldb. c.) begive sig, drage bort, [...] (ikke t. Fods.). At tage ud i Besøg. [...] ud p. Landet. Han tog bort i [...] At tage (reise) m. Posten. (Isl. og [...] Sv. toga, især om Krigsfærd; hvore[...]

1. Tak ell. Takke, en. pl. Takker. [...] Tagg. N. S. Tack.] en fremst[...] Spids. Hiortens Takker p. H[...] "Tidt en Mand langt større Takk[...] end allerstørste Hiort, som gaaer i [...] og Kiær." Bording. (jvf. Hiortetak.) [...] klippe Takker i noget. En Krone, [...] vedsmykke m. opstaaende Takker. [...] i et Møllehiul. Takker, en Sygdo[...] morrhoides cæcæ. — takket, adj. [...] synet m. Takker. Takkede Horn. [...] net som Takker. "Herren slynged [...] gende Sky sine takkede Luer." [...]

2. Tak, en. ub. pl. [J. pöck.] [...] Sindstilstand, hvori noget tækkes [...] man gierne seer, m. Velvillie mod[...] optager noget; Velbehag. Deraf [...] ket: t. Takke. At tage t. Takke, [...] freds med, lade sig nøie. (s. ogsaa [...] 2. Erkiendtlighed, som vises i [...] Løn. Han fik kun slet Tak f. [...] At faae Skam t. Tak (ell. til Tak[...] agter ham ei meer, han faaer kun [...] Takke." Holberg. P. P. "Hvo [...] faaer Tak af Ingen." Ordspr. [...] Takken for mine Velgierninger? [...] viser, at herved i mange Tilfæ[...] Erkiendtlighed.) 3. Giengield[...] modtaget Gode ell. Bevidnelse af [...] lighed v. Ord. At sige een Tak. Tak dig, Gud! at ingen Skat min[...] Barm betynger." F. Guldb. [...] T. for noget. Tak skal du have! [...] Tak! Tak f. sidst! = a.) tak[...] som yttrer megen Tak, viser sig [...] nemmelig. "Om Een kun nær[...] takfuld engang t. dit Øie." [...] takløs, adj. som ingen Tak [...] uden Tak. "takløst Arbeide." (Plautus. I. 32.) taknem[...] beielig til at erkiende og [...] gierninger. At vise sig tak[...] een. "Faa findes længere [...] end det varer, man haver [...] Thott. (jvf. erkiendtlig.) [...] hed, en. ub. pl. taknem[...] (Taknemmelighed og [...] især ud p. Følelsen af den [...] ning; Erkiendtlighed. [...]

om Forpligtelsen, og v. Stræben
giengielde. —"Den kaldes og tak-
g, som m. et godt Hiertelag tager
Velgierning." B. Thott.) — Tak-
. Offer, som bragtes (f. E. hos Jø-
r de af Gud modtagne Velgiernin-
Taksigelse, en. Yttring af Tak ell.
melighed i Ord. At aflægge sin T.
Takkebrev, et. pl.-e. Brev, hvori
kker een f. noget. takkebunden,
ved Velgierninger forpligtet t. Tak.
en.) Takkefest, Takkehøitid, en.
m holdes f. at yttre sin Tak t. Gud.
d, en. Lyd, hvorved Tak udtrykkes.
:, hvis Slag v. Vand og Brød er
d." Foersom. Takkesang, en. En
udtrykker Tak, især t. det høieste
Takkepsalme. = takskyldig, adj.
et t. Tak; som skylder en anden
lighed, Tak.
e, v. a. 1. [J. þacka.] yttre sin
rd. At takke een for noget. At takke
ilsen (bemærker ogsaa blot: at hilse
At have een at takke for noget ɔ:
m Tak derfor; ell. blot: vide i ham
n dertil. Det har jeg dig at takke
jeg takke dig for. Han kan takke
for, at han ikke fik Embedet. — At
, absol. og neutr. 1. v. Bryllup-
andre Høitider: takke Giæsterne f.
ærværelse. 2. sige sig fra et Em-
Bestilling. (jvf. aftakke.)
l, et. pl.-er. [E. Tackle. H. Ta-
ret Skibstougværk. "Saa glem-
mand al sin Ned, sit Takkel nu han
r." C. Frimann. "Som et Skib,
r t. Bunds, m. Mandskab, Takkel
g i den vilde Sø." J. Bone. Ski-
m. Takkel og Toug. "Naar Toug
el hvine." Frimann. = Deraf:
ds, en. 1. Samlingen af Skibets
ugværk. 2. Gierningen at takle et
g hvad der hører t. at bruge Toug-
At lære, at forstaae sig p: Tak-
(Moth.) — Takkelgarn, et. til
et stærkt tiæret Seilgarn, som bru-
takle Tougværk med. (Kabelgarn.)
ester, en. den Embedsmand, som
bestyrer Takkelvæsenet, ell. Alt
hører t. Krigsskibenes Takling.
et, adj. s. under n. s. Tak ell. Takke.
, v. a. 1. forsyne et Skib m. det
e Tougværk og anbringe det p. til-
Steder. "Hvert Skib, som takles
en." C. Frimann. s. tiltakle, som
r. og aftakle. — At takle en Ende,
, Skibs, at belægge Tampene af et
ed Seilgarn, f. at Touget ei skal
= Deraf: Takling, en. Giernin-
akle ell. tiltakle et Skib.
ell. Tact, en. 1. ud. pl. i Musiken:
Tonernes rette og bestemte Varighed;
al. At synge efter Tacten, at holde,
komme ud af Tacten. At slaae Tacten. 2. pl. Tacter. Varigheden af Tonerne, der angives v. de imellem to Streger indsluttede Noder. En heel, halv Tact. Han sprang to Tacter over. — taktfast, adj. som har Færdighed i at holde Takten.

Tal, et. pl. d. s. [J. og Sv. Tal. N. S. Tall.] 1. Begrebet om en Størrelse, en Mængde, som bestaaer af Eenheder. Et lige, et ulige Tal. Dette Tal gaaer op i 5 (kan deles med 5.) At lægge en Række Tal sammen. "Tal giver en bestemt Forestilling om Fleerheden i Forhold t. Eenheden. Antal er en Mængde, som enten er talt, ell. kan tælles." J. Smidth. 2. en Talfigur, et Taltegn. Romerske, arabiske Tal. 3. ud. pl. Tilstanden at et Heelt bestaaer af flere Eenheder; Antal. "En Mands Liv har sine Dages Tal." Sir. 37. 30. De vare faa i Tallet. At tage Tal paa noget. (4 Mose B. 3. 40.) Den første i Tallet. Uden Tal (utallig.) "Indtil han lod af at tælle; thi der var ikke Tal paa." 1 Mose B. 41. 49. Jeg regner ham blandt mine Venners Tal. (Det sættes ogsaa umiddelbar efter Talord, m. Præpos. i, f. at tilkiendegive Mængden, hvori noget forekommer. I hundrede Tal, i tusinde Tal; i Snese Tal (ell. Snesetal.) "I Millioner Tal." Tullin.) 4. I Sproglæren: Formen, hvorved et Begreb udtrykkes, enten som enkelt, ell. som bestaaende af flere Eenheder. Numerus. s. Enkelttal, Fleertal. = Talbogstav, et. B. som betegner et Tal. Talbrød, et. hos Bagere: det B. hvorpaa Brødenes Antal sættes v. Bagningen. Taleenhed, en. pl.-er. Eenhedsbegrebet, anvendt paa Størrelser og Tal; (s. Eenhed, 1.) ell. Begrebet om den fælles, den ligeartede Egenskab v. Størrelser, hvorved de kunne tælles sammen, ell. udgiøre et Tal. Talfigur, en. d. s. s. Taltegn. Talhaspe, en. En Haspe, som v. en vis Indretning angiver Antallet af Garnstrængene, der vindes p. Haspen. Tallotterie, et. Et Slags Spil, som Regieringer spille m. private Folk, hvori de Spillende kunne besætte ell. vælge fem Tal fra 1 til 90, og vinde, naar iblandt fem, af det saakaldte Lykkehiul iblandt de 90 udtrukne Tal, findes to eller flere, som vare besatte. (s. Lotterie.) talløs, adj. som ei kan tælles, utallig. Talord, et. Ord, som betegner et Tal. (s. Grundtal, Ordenstal.) Talperle, en. pl.-r. kaldes de største ægte Perler, som sælges efter Tallet. (modſ. Lodperler, Unzeperler, Støvperler, som veies.) talrig, adj. som bestaaer af mange Eenheder, udgiør et stort Antal. Talrække, en. En Række Tal, hvis Følge bestemmes v. en vis Lov (series.) Talskive, en. Skiven p. et Uhr, hvorpaa Timer og Minuter ere afsatte. Taltegn, et. Et Tegn, en Figur, som udtrykker et Tal. — (Jvf. tælle.)

Tale, v. n. og a. talte, talt. sieldnere, i høiere Stiil: talede, talet. [J. tala.] 1. neutr. udtrykke sine Tanker og Følelser v. hørlige Tegn, som bestaae af sammenhængende Ord. "At tale er, i hørlige Tegn at tolke sin Mening. Ved at mæle tænkes kun p. den enkelte Lyd; v. at tale p. en heel Mening. — At sige, er v. hørlige Tegn at bibringe en Anden sin Mening. At snakke er at tale, uden ret at tænke derved. — Man kan tale i Cirkum, og i stor Forsamling; men naar man siger noget, henvendes Talen t. en vis Person." P. E. Müller. (s. snakke, der br. deels om ufornuftig, deels om den m. mindre Valg og Orden fremførte Tale.) Barnet begynder at kunne tale. At tale hurtigt, langsomt, tydeligt. At tale sagte, tale m. høi Røst. "Forbyder ikke, at tale med andre Tungemaal." 1 Cor. 14, 39. At tale med een om noget. At tale godt f. sig, have Talegaver, være veltalende. — fig. Det taler f. sig selv, anbefaler sig v. gode Egenskaber. At tale til een, henvende sin Tale t. ham. (s. tiltale.) Man taler høit derom ɔ: siger, fortæller det offentligt. Der tales om ɔ: Rygtet gaaer. — act. At tale et Sprog. Han har talt, kunnet tale Fransk fra sin Barndom. At tale (sige) haarde Ord t. een. At tale et Ord, et Par Ord m. een. At tale Hiertets Sprog. "De Følelser, som ingen Læbe taler." C. A. Lund. "Saadanne, som tale de Ting, der ikke sømme sig." 1 Tim. 5, 13. 2. i mere indskrænket Betydning: fremføre et længere, sammenhængende Foredrag, holde en Tale. (Isl. þylia.) At tale offentligt, at tale til Folket. Han talte en heel Time. (ɔ: hans Tale varede en T.) At tale om, over en Gienstand. At tale for, imod en Sag. (s. Taler, orator.) At tale sig t. Rette m. een ɔ: ende en Tvist, Uoverstemmelse v. mundtlig Tale ell. Udvikling af Sagen; (oprindelig vel: at tale ell. forsvare sin Sag f. Retten. jvf. D. Lov. I. 1. 3.) 3. med Præpos. og i figurl. Udtryk: At tale efter een, efterabe hans Maade at tale. At tale for een, f. en Sag, anbefale, understøtte mundtlig. — At tale vel, ilde om een, rose, laste een. — At tale (snakke) over sig ɔ: tale i Vildelse. — At tale paa en Sag. s. paatale. "Vil Hustruen ell. hendes Arvinger tale derpaa, da skulle de tiltale Husbonden." D. Lov. V. 3. 17. (jvf. I. 4. 33.) — At tale een til, tale een haardt til, overskænde. (br. kun i denne Betydning. Derimod: At tale til een; alloqui.) At tale sammen, d. s. s. tales ved. — At tale ud, føre sin Tale ud. Lad mig dog tale ud, før du afbryder mig. 4. tales ved, v. dep. confabulari. Derom kan vi tales ved en anden Gang. Vi taltes ved i Gaar. "Herpaa taltes begge Anførere ved." Wandal. II. 99. = **Talebrug**, en. En vis Maade at tale paa, som Brugen har

indført, giort gieldende i et Spr[…]
er efter, imod Talebrugen. "Navn[…]
man, var ikke i Talebrugen, uden […]
den ogsaa var i Naturen." J. Bo[…]
vige af fra en engang indført Ta[…]
Bagg. **Taleevne**, en. Evne t. at […]
trykke sine Tanker v. Ord. **Talefr[…]**
Frihed t. at yttre sine Meninger […]
beviisninger i mundtlig Tale ell. […]
"Hvor vidt Øvrigheden m. borge[…]
kan indskrænke vor Talefrihed." […]
Talegave ell. pl. **Talegaver**. Ev[…]
dighed t. at tale vel f. sig. At have
Talegaver. **Talegitter**, et. G[…]
Gittervindue i Talestuen i et Non[…]
Talekonst, en. den Konst, som lær[…]
vel, at blive t. en Taler, Kunst[…]
Veltalenhed, Rhetorik. **Talema[…]**
1. en vis Maade at tale paa ove[…]
Egenhed, Charakteer i den mundtl[…]
Det er efter Almuens Talemaade[…]
af flere Ord bestaaende Sætning; […]
Sætning, der i et vist Sprog sæd[…]
tryktes m. de samme Ord, ell. er […]
en staaende Sætning. Talemaa[…]
Sprog kunne sielden oversættes […]
andet. Denne T. høres kun i Al[…]
get. (jvf. Udtryk, Mundheld.) […]
lemaade kan ogsaa betragtes som e[…]
nemlig f. saavidt den betegner en […]
Sporon. "Talemaaden bliver t[…]
held, naar den af enkelt Person […]
enhver Leilighed." L. Heiberg. — […]
skab, et. en af de Dele i det men[…]
geme (Tungen, Struben, Ganen[…]
ne, ꝛc.) som bruges naar man tale[…]
Talerør, et. 1. Et Rør, anbragt i […]
ning, hvorved Lyden forstærkes, […]
man kan tale til een, som er […]
et andet Værelse. "Man hører […]
Digteren, der trods de forskiell[…]
Talerør, ikke er i Stand t. at […]
Stemme." C. Hauch. 2. d. s. […]
Talesprog, et. Et Sprog, for […]
det tales, ell. er til i den mun[…]
modſ. Skriftsprog. **Talestol**, […]
ell. Indretning, hvorpaa den […]
en Tale, et offentl. Foredrag, […]
theder. **Talestue**, en. […]
modtager dem, man vil tale […]
Klostrene. **Talesynd**, en. […]
man begaaer i sin Tale. […]
Øvelse i at tale vel og […]
[…]mand, en. pl. -mænd. 1. […]
fører Ordet i Fleres Navn […]
2. den, som taler t. For[…]
f. en Anden. Han er min […]
har en god Talsmand i […]

Tale, en. 1. ud. pl. […]
kunne tale; Evne […]
Talen er ikke Menne[…]
Talen udmærker Menne[…]
2. ud. pl. det, som […]

menhængende Ord og Udtryk, hvor-
n Talende udtrykker sine Tanker.
. "Hans Tale var sød, som Harpens
." Evald. At afbryde eens T. falde
alen. "Det almindelige Bedste var
Tale og Ingens Bekymring." Guldb.
ne een i Tale, komme een i T. At
p. Tale om noget. Det kom paa
hans Giftermaal. Jeg vil ikke høre
s forargelige T. Der var T. om,
Skulde befordres ɔ: der blev talt,
t om. Der gaaer Tale (Rygte) om.
e er den menneskelige Stemme (især
, saavidt den anvendes t. at tale;)
r Indbegrebet af de forstaaelige Ord."
Müller. Løs Tale. (s. Snak.) jvf.
le, Tiltale, o. fl. 3. et offentligt,
ligt Foredrag. Oratio. At holde en
f. Ligtale, Lovtale, o. fl. = Tale-
n. i Sproglæren: en af de forskiel-
rdclasser, hvoraf Talen bestaaer.
g, en. ud. pl. Efter den alm. Udtale:
, som det ogsaa ofte skrives. [T.
. E. Tallow. Isl. Tólg; tólga, at
.] Fedt af visse Dyrs Indvolde og
ommer, som, naar det er smeltet og
, størkner t. en fast Masse. = Talg-
r (Tællegrever) pl. Grever, som blive
s af udsmeltet Talg. (s. Grever.)
inde, en. H. som omgiver Isterflom-
Isterhinde. Talglys, (Tællelys)
s, støbt af Talg.
, en. ud. pl. et Navn, som gives flere
af en blød Steen, der udmærker sig
t den er glat og fedtet at føle p. som
ll. haard Sæbe; Talksteen. Talcum.
lig Talk. Talcum proprium Vene-
f. ogsaa Fedtsteen, Grydesteen.) =
d, en. En egen enkelt hvid Jordart,
ior en af Talkens Bestanddele.
erken, en. pl. - er. [T. Teller.] et
noget fordybet, rundt Kar, hvorpaa
øses ell. lægges f. enhver Bordgiæst
En flad T. En dyb T. (Suppetal-
) En Sølvtallerken, Tintallerken,
lerken.
e, en. pl. - r. [N. S. Talje.] et
Tridser ell. Tridseværk, som især
p. Skibe, og bestaaer i Alm. af to
m. tilhørende Skiver og Toug, som
e dem. At sætte en Tallie p. noget
et, der skal hales op af Lasten.) At
Tallierne, hale Tallierne stive. —
Tallieløber, en. det Toug, som an-
s (skæres) imellem Blokkene i en Tal-
Tallierebe, et. tyndere Reb, hvormed
ne af Vanter og Stage (ell. det faste
værk) befæstes t. Skibets Sider.
mand, en. s. under tale.
, adj. pl. tamme. [I. tamr. A. S.
N. S. tamm.] 1. som har aflagt
hen, som er bleven vant t. at leve
Mennesker (om Dyr, i Modsætn. t.
vild ell. utæmmet.) "Det underligste, og
ofte det mest utæmmede Dyr blandt alle
tamme." Schytte. Et tamt Raadyr. En
tam Stork. Tamme Ænder, Gæs — dog
kun naar de i Talen modsættes Vildænder,
Vildgæs; da man ellers ei om de almind.
Huusdyr bruger Tillægsordet tam.) 2.
figurl. om Mennesker: føielig, følgagtig.
Ved Penge faae vi ham nok tam. "Han
viser Klør, strax er Critiken tam." Storm.
(s. tæmme.) = Tamhed, en. Egenskaben
at være tam.

Tamarinde, en. pl. - r. Et i Asien og Ame-
rika voxende Træ, hvis Frugt (der ligele-
des kaldes Tamarinder) syltes og bruges t.
Mad. Tamarindus indica.

Tambur, en. [Fr. tambour.] en Trom-
meslager. En Regimentstambur ɔ: den
som forestaaer Regimentets Musik-Corps.

Tamis, et. Et Slags, ved Valtser glat-
tet, meget tyndt og glindsende uldent Tøi.
(Fr. tamise.)

Tamp, en. pl. - e. Enden af et Toug, især
naar det br. til at slaae med. it. Hug af en
Tamp. At faae T, give een Tamp. =
tampe, v. a. 1. slaae een m. Tamp. —
Deraf: Tampning, en.

Tamperdag, en. pl. - e. Et af det lat.
quatuor tempora, og det heraf fordærvede
Quatember opstaaet Ord, som deels bru-
ges i den catholske Kirke om 4 strenge Faste-
dage, p. den første Fredag i hvert Fierdings-
aar; deels i andre Bemærkelser. — Ligele-
des: Tamperret, en. En Ret, som tilforn
holdtes p. Tamperdagene, og dømte i Æg-
teskabssager. (D. Lov. I. 3. 8. II. 9. 7.)

Tand, en. pl. Tænder. [I. Tönn. N. S.
Tæn.] 1. smaa, i Kiævebenene fæstede
Been hos Mennesker og Dyr, som tiene t.
at sønderrive Føden og at knuse den v. Tyg-
ning. Fortand, Kindtand, Hiørnetand,
Skæretand, Huggetand. Barnet har Ondt
f. Tænder, har alt faaet Tænder. At skifte
Tænder. At trække en T. ud. At skære
Tænder ɔ: gnide Tænderne mod hverandre.
— At faae Blod p. Tand, drikke Viin; (mest
i Norge. C. Frimann. Alm. Sanger. 133.)
"Og naar vi først faae Blod p. Tand, vi
sødt om Frihed drømme." N. Brun. At
holde Tand for Tunge ɔ: tie stille. At føle
een p. Tænderne ɔ: søge at udforske ham.
Hans Tænder løbe i Vand derefter ɔ: han
er meget begierlig derefter. 2. uegentl. om
adskillige spidse ell. takkede Ting. Tæn-
derne i en Kam, Rive, Harv, Gaffel, o. fl.
= Tandbrækker, en. et Redskab t. at bryde
Tænder ud. Tandbyld, en. B. i Tand-
gierdet. Tandbørste, en. B. til at gnide
og rense Tænderne. Tandfald, et. d. s. s.
Tandfældning. Tandfeber, en. F. hos
Børn, der faae Tænder. Tandfældning,
en. det, at fælde ell. skifte Tænder. (Moth.)
Tandgierde, et. den Deel af Kiævebenet,

hvori Tænderne ere befæstede. **Tandgræs** ell. **Tandurt**, en. En Plante, som man har tillagt den Kraft at stille Tandpine, v. Dampen af dens Afkog. (Knavel. Scleranthus annuus.) **Tandhiul**, et. Maskinhiul, forsynet m. Tænder ell. opstaaende Takker v. Hiulets Omkreds. **Tandhul**, et. 1. d. s. s. Tandhule. 2. Hul i en fordærvet Tand. **Tandhule**, en. den Huulning i Tandgierdet, som Tandroden udfylder. **Tandjern**, et. Jern, som bruges t. at rense Tænderne f. Kalk o. d. (dentiscalpium. Chr. Pedersen.) **Tandkiød**, et. det Kiød, som bedække Tandgierdet. **Tandlæge**, en. den, som har Færdighed i at trække Tænder ud, og indsætte falske Tænder, og som veed Midler mod Tandpine m. m. **tandløs**, adj. som er uden Tænder. **Tandmiddel**, et. M. mod Tandpine, ell. til at bevare Tænderne. **Tandnerve**, en. N. som berører ell. gaaer ind i Tandroden. **Tandpine**, en. Smerte i Tandnerverne. **Tandpulver**, et. P. hvormed Tænderne gnides f. at rense og bevare dem. **Tandrod**, en. den Deel af Tanden, som er befæstet i Tandgierdet. **Tandskifte**, et. og **Tandskiftning**, en. d. s. s. **Tandfældning**. **Tandskraber**, en. et Redskab t. at rense Tænderne m. (Moth.) **Tandstikker**, en. Et spidst Redskab, hvormed man stanger Tænderne, ell. renser dem fra Dele af Maden, der have sat sig imellem dem. **tandstærk**, adj. som har store, stærke Tænder. (Moth.) **Tandsætning**, en. det, at faae Tænder, Tændernes Fremvært. **Tandtrækker**, en. 1. Redskab t. at trække Tænder ud. 2. en Person, som forretter dette. **Tandværk**, en. d. s. s. **Tandpine**. = **tandet**, adj. forsynet m. Tænder. Et tandet Hiul. I Plantelæren: en tandet Rod; et tandet Blad (dentatum.)

Tande, en. ud. pl. [udt. Tane. Taande: Moth. Sv. Tan, en Sene. A. S. Tan, *vimen*, *virgultum*.] den udbrændte, t. et Slags Kul forvandlede Deel af Vægen i Lyset; Lysetande. At pudse Tanden. (Moth har det Verb. at taande Lyset.) — **Tandel**, en. d. s. s. Tande. Moth. "De tænde Lygten op, m. ret forgyldte Tandel." Arreboe.

1. **Tang**, en. pl. Tænger. [J. Töng. A. S. og H. Tang.] et Redskab (af Metal) som bestaaer af to, som oftest fortil krummede Dele, der, ilig en Sax, kunne bevæges om et fast Punkt, og saaledes tiene t. at gribe og holde noget med. At holde et gloende Jern m. Tangen. f. Ildtang, Knibetang, o. fl.

2. **Tang**, en. ud. pl. [Sv. Tång.] ved dette Navn betegner man deels i Alm. de v. Havbunden i Nærhed af Stranden vorende Saltvandsplanter; deels især en meget almindelig Art af samme, m. lange, tynde, græsagtige Blade: den egentlige Tang (Zostera marina; Bændeltang, Havgræs, Strandgræs.) Under den alm. Benævnelse Tang indbefattes ogsaa endeel Havplanter, som høre t. de saakaldte Tarrer (... som ellers have egne Navne; f. ... ell. Bredtang (Fucus serratus) S... ver, Svinetang (Fucus vesiculos... a. (Imod sædvanlig Brug er det, Ordet t. neutr. "Hvor Tanget ... sine lange Blade." Øhlenschl. Hel... = Deraf: **Tangart**, en. pl. -e... Slags Tang. **Tangaske**, en. A. ... Tang. **Tangbrænding**, en. Gie... brænde Tang, f. at virke Salt ... deraf. **Tangdige**, et. og **Tanggi...** Dige ell. Gierde af opdynget Tang. ...giødning, en. G. til Ageren, som af brændt ell. forraadnet T. **Ta...** en. et lidet Havinsect. **Tangovn**, hvori Tangbrænding skeer. (Phys. ... I. 325.) **Tangsalt**, et. Salt, som af Tangaske.

Tange, en. pl. -r. [Moth har ... nu lidet bekiendte Bemærkelser af de... 1. den Deel af en Kniv, Kaarde ... sidder i Skaftet. J. Tangi. 2. ... spids Ager, som gaaer ud fra e... Mark.] Endnu bruges det, især ... om et smalt Land, der strækker sig ... vet; en Landtunge. J. Tangi.

Tanke, en. pl. -r. [J. þánki ... Alm. en m. fuld Bevidsthed fore... stilling i Siælen. Tanken om ... om et tilkommende Liv, om det ... sen. (Tanken paa det tilkommende ... trykker derimod en vedvarende Be... af Tænkeevnen m. denne Gie... saaledes br. Ordet jævnligen for ... ning, Tænkeevnens Brug. "De ... Forestillinger, hvorved Tanken ... Mynster. Tanken fordunkles ... mere livfulde Følelse.) — At kom... At komme v. Tanken om noget. ... Tanker (fordybe sig i Tænkning, ... man er sig de udvortes Ting ikke ... At være, at sidde, staae i dybe T... holde sine Tanker samlede o: ... mærksomhed v. en vis Ting. ... Tankerne (slaae ubehagelige ... kymringer af Sindet.) 2. ... Bibegreber, i en deels ind... mere udvidet Betydning: ... (som oftest i pl.) Jeg vil ... Tanker herom. At ytre sine ... noget. Han stod i den T. at ... i Huset. At have hoie Tanke... At bringe een v. andre, v. ... At komme v. andre Tanker, ... som er bygget v. Rimelig... modning." Sporon. (in... gende Bemærk.) b.) ... har mine egne Tanker ... mig ingen T. derom. ... den T. hos mig. Jeg er ... at det Hele kun er ... tanke. — Hertil hører ...

strænkel, siger: "Mening er det,
r og troer, at have Grunde for;
t, som man synes efter Gietning
.") c.) Forestilling om noget
it, ell. fraværende. Hav mig i
kerne. At slaae noget af Tan-
at glemme det.) "Og hvor jeg
han mig i Tanker laae." C. D.
.) i pl. en Række af sammenhæn-
stillinger, Betragtninger, især
dtrykte. At opsætte sine Tanker
. Tanker om Pengevæsenets
Tilstand. e.) Forestilling om
af noget tilkommende; For-
I Tankerne var han alt en rig
ans Tanker gik ikke i Opfyldelse.
ker.) f.) Agt, Hensigt. Det
t han skulde være holdt t. Bogen.
. min første Tanke, at reise i
= Tankebillede, et. 1. et Bil-
iælen v. sin Forestillingsevne ell.
ningskraften danner sig. (Idee.)
i høi Grad udfylder Digterens
e." (M.) 2. et B. hvori der
skiult Betydning. Emblema.
Tankeblik, et. Et Blik, der vid-
ænkende Siæl, der udtrykker li-
Tanke i Siælen; eftertænksomt
stue roligt hen m. Tankeblik ned
." Øhlenschl. "Paa dette Tan-
rygt vil lide." Bagg. Tan-
en. Sætning af flere Led, Pe-
ider.) Tankedigt, et. Et D.
p. Tanker, et philosopherende
nkeflugt, en. figurl. Tankens
rgang fra een Gienstand t. en
(T. Rothe.) "Fra Tankens før-
Tankeflugtens Ender." Bagge-
keforbindelse, en. naturlig F.
nker, hvorved een opstaaer, væk-
den. (Idee-Association.) Tan-
En vis Form, Maade ell. Skik-
Tanken ell. Siælens tænkende
danner sig. Tankeforvirring,
Forvirring i Tænkningen ell.
a. (Baggesen.) Tankefoster,
om er frembragt v. Tænkning;
Skrift: Dette T. har ikke kostet
Hovedbrud. tankefuld, adj.
Tænkning. Tankefylde, en.
Overflødighed af Tanker. Der
r T. i denne Forfatters Skrif-
fødende, adj. v. som frembrin-
nærer Tænkningen. (Bagg.)
en. Orden ell. Følge i en Række
Tankegang, en. 1. d. s. s.
"Naar Regieringen lemper sig
T." Oluffen. 2. i et Skrift:
hvorpaa Overgangen skeer fra
T. til en anden. Tankeglimt,
ag ell. hastig forbigaaende Yt-
tkningen. "Barnets første ty-
glimt." (M.) Tankejagt, en.

Jagen, Higen efter ualmindelige Tanker, fremtvungen Tankefylde. "Da Tankejagt er ligesaa farlig i Poesie som Billedjagt." M. Tankekiæde, en. d. s. s. Tankefølge. Tankekreds, en. En vis Mængde af Tanker ell. Forestillinger, der staae i Forbindelse. I denne T. er hans Siæl uophørlig sysselsat. "Sindrige Forestillinger havde udvidet Tankekredsen over det blot Sandselige." Mynster. Tankeleg, en. d. s. s. Tankespil. "Den tilspidsede Antithese, den unaturlige Tankeleg (concetto) Ordspillet og deslige falske Prydelser." Rahbek. Tankeliv, et. Et tænkende, t. Tænkning ell. aandelig Virksomhed opofret Liv. "Vil Tankelivet sig p. ny gienføde her mellem Kirkens aandelige Døde!" Bagg. "Siælens udvortes Yttringer af dens indre Tankeliv." (M.) tankeløs, adj. uden at tænke, hvis Siæl er uden Tanker; som skeer, giøres uden at tænke derved. Han er mere adspredt end tankeløs. "Om du beruser end de tankeløse Daarer." P. M. Troiel. "Blind Lydighed og tankeløs Sædvane." Treschow. En tankeløs Andagt. Tankeløshed, en. ud. pl. Tilstanden, at være tankeløs. Tankerad, Tankerække, en. En vis Følge af Tanker, hvoraf den efterfølgende udspringer af ell. betinges v. den foregaaende. Herved blev min Tankerække afbrudt. "Synderlig greb dette Tilfælde ind i den Gamles Tankerad." Rahb. tankerig, adj. rig p. Tanker, som indeholder mange Tanker. Et tankerigt Skrift. "Den tankerige Censomhed." J. Boye. Tankerigdom, en. Overflødighed af Tanker. (Engelst.) Tankering, en. kaldes en Samling af Ringe, som man p. en vis Maade kan hefte sammen og løse op (fordi man v. dette Arbeide kan sysselsætte sig m. sine Tanker.) Tankeseddel, en. S. hvorpaa man optegner det, man vil huske. Tankeskrift, en. Skrift, hvori man v. enkelte Billeder ell. Tegn udtrykker en heel Tanke, et Begreb, f. E. Chinesernes og tildeels Egypternes. (Dahls Retskrivningsl.) tankesnild, adj. snild i Tænkning, vel begavet m. Tænkeevne. "Den tankesnilde Mand." Fibigers Sophokl. Tankespil, et. noget, der kun er et Spil, en morende Leeg for Tænkningen. "At man kan fristes t. at holde dem f. lutter Tankespil og poetiske Opdigtelser." Bagg. N. Klim. tankespredt, adj. som et holder sine Tanker samlede; ell. som, v. at sysselsætte sig f. meget m. een Forestilling, glemmer andre. (s. adspredt.) Tankespring, et. Tankens Overgang fra een t. en anden meget fiern ell. forskiellig Gienstand. "Fra at tænke dig og t. dit Nordens Lykke var intet Tankespring." Stockfleth. Tankesprog, et. en i faa Ord udtrykt fyndig, indholdsrig Tanke; en Sentents. (jvf. Ordsprog.) "Et Ordsprog maa føre sin

Himmel m. fig (det maa være ell. have været i Folkemunde, og dertil v. Fynd og Indklædning være skikket.) Det er derfor kun det baade findrige og fyndige Tankesprog, der kaldes Ordsprog." Müller. **Tankestof**, et. Stof t. Tænkning, t. Eftertanke. (C. Boye.) **Tankestreg**, en. En Streg, der sættes i Skrift og Tryk, for at betegne, deels at en Tanke afbrydes, deels en Mellemsætning, Ord, hvori man lægger et vist Eftertryk, m. m. **Tankestrøm**, en. fig. en hurtig afvexlende Mængde af Tanker. "Min T. forslog mig f. langt fra det tilsigtede Maal." Rahbek. **Tankesynd**, en. Synd, som man gjør sig skyldig i v. onde Tanker. (N. Mich. Aalborg. i Modsætn. t. Talesynder og Gierningssynder.) **Tanketing**, en. En T. som blot er til i Tanken ell. Forestillingen. "Ville de overbevise andre om at Gienstanden f. deres Undersøgelser er meer end blotte Tanketing." Birkner. **tanketom**, adj. som er uden Tanker, tankeløs. En tanketom Siæl. "Den stive, tanketomme Etiquette." Rahb. **Tankeverden**, en. den hele Mangfoldighed af Tanker og Forestillinger, som Siælen v. dens forskiellige Arter af Virksomhed er i Stand t. at danne sig, og som man undertiden modsætter den ydre V. eller Sandseverdenen. "Den Grændselinie, som et forskielligt Sprogs forskiellige Tankeverden foreskriver." M. **tankevild**, adj. forvildet i Tænkningen, forvirret, adspredt. **tankevægtig**, adj. som har Fynd og Kraft v. dybe ell. indholdsrige Tanker. "Hiin levende — tankerige, om ikke tankevægtige Reiseskildring." M. **tankevækkende**, adj. som fremkalder Tanker, vækker Siælen t. Tænkning, Eftertanke. **Tankevæsen**, et. noget, der kun er til i Tanken, som en Tanke. "Men dette Begreb er et tomt T." Treschow. **Tankeyttring**, en. Yttring af en Tanke i Tale ell. Skrift. (Jvf. tænke, Eftertanke, Omtanke.)

Tant, et. ud. pl. [T. Tand. N. S. Tant.] det, som er uden sand Værd; Daarlighed, Forfængelighed, Fias. "Ikke at sætte sin Stolthed i flygtigt, forgængeligt Tant." Rahbek. "Boglærdom agtes snart f. Tant." Bagg. "At opoffre for meget f. Smaating og Tant." Ohlenschl. "Den Tanke — som meer er værd, end alt det Tant, jeg lærte." Rein. "Ak, I fare vel med Tant?" Ohlenschl. (Poet. Skr. I. 149.) 2. Spøg, Skiemt. "Der er ei saa lidet Tant, der er jo Alvor iblandt." (Moth.)

Tap, en. pl. -pe. [Sv. Tapp. A. S. Tæppe. N. S. Tappe.] 1. et rundt, giennemboret Træredskab, noget tilspidset i Enden, og forsynet m. en Pind t. Lukkelse, hvorigiennem man lader Vædsken løbe ud af en Tønde. 2. et rundt ell. firkantet Træstykke i Enden af et større Tømmerstykke, hvormed det fældes ind i et andet T[...] rund Jernbolt i Enden af en Bom ell. [...]se, hvorpaa dens Axe hviler; m. m. [...] Ligheden i Skikkelse faae adskill. andr[e] Navn af Tap. f. E. Iistap. **Tappe**[...] Hængsel, o. fl. = **Taphiul**, et. Hi[...] Axe hviler p. Tappe. **Taphul**, [...] runde Hul i en Tønde ell. andet Kar, [...] Tappen sættes. (forskiell. fra Spund[...] **Tapkile**, en. Kile, der slaaes igienn[em en] Tap, ell. drives ind i en Tap, f. at f[...]

Tapet, et. pl. -er. [T. Tapete.] [...] betræk af Lerred, Papir, Silketøi, [...] Vævede Tapeter. — Deraf: **Tapet**[...]den, som gjør Tapeter, ell. som be[...] Vægge. **Tapetvæver**, en. o. fl.

Tappe, v. a. 1. [T. zapfen. S[...]pa. s. Tap, 1.] lade Vædske løb[e ud af et] Kar giennem en Tap. At tappe Vi[n paa] Anker p. Flasker. At tappe Øl i [...] At tappe Vinen om fra et Fad p. et[...] At tappe een f. Vattersot. — **Tapnin**[g ...] Gierningen at tappe. = **Tappehou**[...] Bryggerier: det Kar, hvori den a[f...]klarede Urt løber ned fra Rostekar[ret ...] Tappekarret. (Oluffen Anviisn. til Ø[...] 1812. S. 28.) **Tappekar**, et. d. [s. ...]stekar. (Moth.) **Tappestang**, [en. ...] Stang, som staaer i Taphullet, i M[...]ret ell. Gillekarret, hvormed Brygge[...]rer Urtens Udløb. (Moth. **Tappesten**[...]sen.) **Tappetrug**, et. 1. Trug, [...]get tappes i. 2. d. s. s. **Tap**[...] (Moth.) **Tappevand**, et. Vand, [...] tappes.

Tappenstreg, en. [T. Zapfenst[reich] ...] et Tegn, som gives om Aftenen [...] Klokkeslæt, at Soldaterne skulle [...] deres Qvarteer; ["at Natvagten [...] Moth; som kalder det: at slaae Ta[...]de. Formodentl. har Ordet sin O[...] deraf, at det skulde være et Tegn [...]terne t. at forlade Ølhusene. [...] Krigsartikels-Brev findes: **Tap**[...]

Tapper, adj. pl. tappre. [Sv. [...] T. tapfer. N. S. dapper.] [...] har Evne og Færdighed til, [...]ternes Anvendelse at overvinde [...] dygtig, kraftig. Denne mere [...]mærk. høres jævnlig i dagl. T. [...] tappert. Der blev drukket tapp[ert ...] dig tappert! 2. særd. udholden[de ...] som ikke skyer Stridens Fare, [...] stræber at vinde (modsf. feig.) [...] Helt, Kriger, Soldat. De [...]per Modstand. Jvf. kiek. — [...] Mand overvinder Modstand; [...] udholder Modstand; hiin [...] vinde, denne holder fast Fod, [...] Sporen. = **Tapperhed**, [...] Egenskab, at være tapper. [...] Bemærkelse.) "Tapperhe[d ...] lutter Voldsomhed, [...]

d og hastig vanslægter t. Grusomhed.' ttte. "Det er v. Tapperhed, at man ler, og v. Kiækhed at man vil handle; r ingen Tapperhed til uden Kiækhed." ron.

arm, en. pl. -e. [J. þarm. A. S. m.] hudagtige Rør i dyriske Legemer, modtage de fordøiede Næringsmidler fra en, afsætte Næringssaften, og bortføre dvelige Dele giennem Endetarmen. = sebad, et. Clysteer. Tarmebrud, et. [. Tarmeløb. (Moth.) Tarmebug ell. bug, en. den Deel af Bugen ell. Un- vet, hvor Tarmene ligge. (Moth.) mefistel, en. F. i Endetarmen. Tar- nde, en. den tynde Hud, der omgiver mene og andre Dele i Underlivet; Tar- t. Peritonæum. Tarmehud, en. den Yderhud, hvormed Tarmene ere be- te. Tarmeløb, et. Brok, Nederløb. a Tarmebrok; t. Forskiel fra: Vand- .) Tarmeskind, et. d. s. s. Tarme- Tarmeslyngning, en. En Sygdom, hos Børn, hvorved Tarmene knytte g antage et unaturligt Leie. Tarme- et. Indsnit i Endetarmen, som visse domstilfælde giøre nødvendigt. Tar- æng, en. Stræng, som giøres af nogle l tørrede Tarme. Tarmesæk, en. det Tarmehinde. Peritonæum. Tarme- et. heftig Smerte i Underlivet, Bug- Colik.

arre, en. pl.-r. Navn p. en Classe af telegemer, (Algæ) m. utydelige Blom- Blærer, Prikker, Knoppe ell. Skiol- vortil især hører Tangarterne og flere planter, samt nogle Mos-Arter (Lav, mes.) (Hornemanns Plantel. Funke Hist. II. 563.) [Benævnelsen er egent- ksk.]

artar, en. pl.-er. (egentl. Tatar, hvor- ter.) et Navn, som gives endeel Asi- Folkefærd. — Deraf: Tartariet, Tar- nes Land. tartarisk (ell. tatarisk) adj. artariske Nationer.

arv, en. ub. pl. [J. þarfi, þörf. A. S. . Sv. Tarf.] 1. det, som er fornø- Fornødenhed, Trang. "Faa vide tiende ds Tarv." Ordspr. (P. Lolle.) "Som r, der forud seer til Afskoms Tarv." manu. "Hvad der skeer efter Alles , tilfredsstiller en fælles Trang og ner saaledes det almene Vel." Müller. tte, Gavn. (Moth.) "At drive p. Tarv og Fred, og dertil Raad at " Bording. II. 369. At fremme Sta- Menneskenes Tarv. "Skulde Nogen egyldighed forsømme det, som tiener as Tarv." A. Ørsted. "At jeg ikke synes, under Skin af Landets Tarv, e min egen Fordeel." Bagg. N. Klim. arvløs ell. tarveløs, adj. 1. som er uden Trang, som ei trænger. 2. unyttig, som er t. Unytte. En tarvløs Søn. (Moth.)

Tarve, v. a. 1. trænge til, behøve. (Moth. forældet.)

Tarvelig, adj. som er indskrænket, ell. som indskrænker sig t. det Fornødne, spar- som, ikke kostbar. frugalis. (modsat: over- daadig, ødsel.) Et tarveligt Maaltid. En tarvelig Levemaade. Han er tarvelig i sin Klædedragt. "Dyden er en tarvelig Skiønhed, der ikke praler m. forfængelig Pragt." Schytte. "Nøisom er den, som pleier at nøies, ell. som lettelig er tilfreds m. hvad han nyder; tarvelig er den, som lever saaledes, at netop hans første Fornø- denheder tilfredsstilles." Müller. = Tar- velighed, en. ud. pl. den Egenskab, at være tarvelig (modf. Overdaadighed.) Spar- somhed leder t. Tarvelighed. "Landmænd, der avle netop det, de i eensom Tarvelighed fortære." J. Bone. "Nøisomhed kan vise sig i Alt hvad Mennesket attraaer; Tarve- lighed ikkun i det, Mennesket bruger f. at afhielpe sine legemlige Fornødenheder." Müller.

Taske, en. pl. - r. [J. Taska. N. S. Taske.] en Pose, især af Skind, t. at giemme noget i. (jvf. Lomme, som ogsaa p. Tydsk hedder Tasche.) Mest br. det i Sammensætn. En Brevtaske, Jagttaske, Patrontaske, Posttaske, Reisetaske. = Ta- skebælte, et. 1. B. som er indrettet m. Lommer t. deri at giemme Penge o. d. 2. et B. hvori man hænger en Taske. (Moth.) Taskekrabbe ell. Taskekrebs, en. et Slags Krabber. Cancer pagurus. Taskelaas, en. En stor og bred Hængelaas. — Tasken- spiller, en. (T. Taschenspieler.) en Giøgler, der v. legemlig Behændighed for- staaer at giøre mekaniske og andre Konster, som blende Synet (Taskenspillerier.)

Tater, en. pl.-e. kaldtes tilforn de under Navn af Zigeunere bekiendte Landstrygere. (s. D. Lov. III. 11. 8. III. 20.)

Taune, v. a. 1. [af taus.] giøre taus, bringe t. Taushed. (usædvanl. men br. i Jylland.) "Da hører Jehova; lukker Ha- gelens Port, og tauner den brølende Tor- den." Hertz.

Taus, adj. [mangler i beslægtede Sprog.] 1. som tier stille; tiende, som ikke taler ell. giver Lyd. silens. "Taus er den, som ikke taler; stum den, som ikke kan tale." Spo- ron. Han sad ganske taus den hele Aften. Han blev m. eet taus efterat han længe havde talt. "Mens i Taaren, den tause, hun taus modtager sit Offer." J. L. Hei- berg. 2. fig. stille, rolig. "Eensomhe- dens tause Dal." Heiberg. 3. som taler lidet. Han er altid taus, i store Selskaber, Den tause Nat, Skov. 4. som kan tie, som ikke siger, røber det, han bør fortie. Vær taus og forsigtig. (jvf. tie og stiltiende.

Hertil hører ogsaa det i danske Dial. brugel. v. a. at taune, bringe, faae een t. at tie.) = Taushed, en. ud. pl. 1. den Egenskab at være taus; ell. det, at der ties, ikke tales. Man kan forlade sig p. hans T. Der blev med eet en almindelig T. i Salen, i Selskabet. "At bringe een t. Taushed, er noget andet, end at bringe ham til at blive stum." Sporon, 2. Stilhed, dyb Rolighed. Tausheden i den mørke, alvorlige Granskov. "Hvor Alfer sig i Nattens Taushed svinge." Heiberg.

Tave, en. pl.-r. en Trævle, Traad af et Plantelegeme; f. E. Taver i Hør, Hamp, Bast. [Isl. Tæ, Garn.]

1. Tavl, et. pl. d. s. Reb, Toug. Moth. "Den (Flaaden) Skade fik p. Folk, Tavl, Anker, Seil og Master." Bording. II. 389. [forældet. jvf. Tallie. Isl. Tág, en Vidie; Tagl. en Hale, Hestehale. Sv. Tagel. A. S. Tægl. E. tail.] Talemaaden: m. Top og Tavl ɔ: med Forenden og Bagenden, aldeles — høres endnu. Skibet sank, forgik m. Top og Tavl.

2. Tavl, et. pl. d. s. 1. en firkantet Figur, en Rude. Moth. (s. Tavlemønster, tavlet.) 2. et firkantet Hul i en Væg. (Moth) og det, hvormed det udfyldes. (s. Tavleværk.) 3. Terning, Brætspil. (A. S. Tæfl. Tæbl. *alea;* Teblere, *aleator.* jvf. doble, Dobler.) (forældet. Deraf de forældede: Skaktavl, Dartavl. At lege Tavl, spille i Brættet. "De legte Guldtavl" i Kæmpev. Man har endnu et Slags Brætspil, som kaldes: at trække Tavl.) = Heraf: a.) Tavlbord, et. Bord, hvorpaa spilles m. Terninger, ell. andet Brætspil. (forældet.) Tavlbræt, et. B. inddeelt i Tavl ell. Ruder, hvorpaa spilles Skak, Dam, m. m. Tavlgrund, en. Grund i Tøi e. d. som er i Tavl. (Moth.) s. Tavlmønster. tavlspættet, adj. som har store Spætter, liig Tavl, f. E. om Dyrs Hud. (Arreboe. 235.) b.) Tavleleg, en. Brætspil. Tavlemønster ell. rettere Tavlmønster, et, kaldes et Slags Mønster i Dreiel, som bestaaer af smaa indvævede Ruder. Tavleværk, et. noget, som er giort, sammensat af Tavl. Væggen var beklædt m. Tavleværk (Paneelværk) af Træ. = tavlet, adj. som bestaaer af Tavl, er dannet som Tavl ell. Ruder. En tavlet Væg.

Tavle, en. pl.-r. [T. Tafel. egentl. vel d. samme Ord, som forrige.] 1. et fladt, jævnt, sædvanl. firkantet Legeme, som er ulige mere langt og bredt, end tykt; dog kun i enkelte Tilfælde. (jvf. Blad, Plade.) En Skifertavle, Regnetavle, Trætavle, Kobbertavle. "Omstandset hist af Tavler, Penne, Blæk." Fr. Guldb. Indskriften var indgravet i en Steentavle. At opsætte, ophænge en Tavle. En Skrivertavle af Elfenbeen. (Plade br. derimod gierne om et saadant Legeme, der er liggende.) 2. et stort
ell. Maleri. (Moth.) jvf. ogsaa A
3. Tavle ell. Kirketavle kaldes et Sl
m. Haandfang, hvori man under
nesten indsamler Gaver t. de Fattig
= Tavlebly, et. Bly, som støbes
Tavlebog, en. En Bog, ell. no
ligner en Bog, sammensat af T
d. "Man saae ham at blade i f
lebøger." Schytte. (Indv. Reg.
Tavlebord, et. Bord, i hvis Bla
fertavle er indlagt; Regnebord.
fra Tavlbord.) Tavleglas, et.
dannes i firkantede Tavler; E
Tavlepenge, pl. Penge, som in
Kirkerne v. at ombære Tavlerne.
skifer, en. finere Skifer, som bruge
netavler o. d. Tavlesteen, en. d.
leskifer.

Tax ell. Taxtræ, et. Et Bartræ
get tætte Grene og Naale, som m
hyppigen brugte i Haverne, og
gav underlige Skikkelser. Taxus
Taxere, v. a. 1. bestemme Væ
Prisen p. en Ting; vurdere. —
en. Vurdering.

Taxt, en. pl.-er. [Fr. Taxe.
Værdi ell. Priis p. Vare, bestemt
f. noget, der først sættes af Ø
Posttaxt, Brødtaxt, Kiødtaxt.
efter, over, under Taxten.

Tee, v. a. 1. [Isl. tiá.] vise
fremvise. "Fast ingen Kiærlig
mere mod ham teer." Holb. P.
er din Pligt, at lade Døden tee sin
Storm. (Nu sieldnere; dog høres
hos Almuen.) — Oftere forekomm
at tee sig, vise sig i Ord ell.
udvise sig. At tee sig som en
"Opfyldte Pligters Ro sig i ha
teer." E. Colbiørnsen. "I hvo
Skiebnen teer." Bagg. "I det
sig saa aabent teer." Tode. "
sig bedre tee, naar i Anelser den
J. L. Heiberg. "Hun anderledes
sig teer." Øhlenschl.

Teen, en. pl. Tene. [I. Tei
Tains: en tynd Stok, Baand.]
mærkelse, (hvoraf Tene p. Træ
Skud, Qviste) er nu lidet brugel
Gehalten rigtig, udstøbes Metal
i de dertil stukne Huller." Schyt
Reg. II. 223.) Ordet br. nu
det tynde Jern, forsynet m.
som sættes ind i Rokken, og hvor
spindes. At spinde sin Teen fuld.
delteen, Diameter. Moth. (Jord
delteen: Jordaxen. Arreboe.)

Tegl, en. pl. d. s. [Sv.
gel. A. S. Tigel. Lat.
Leer æltet Steen (især
dre Tegl nu mest kaldes
havde Tegl for Steen,

l." 1 Mose B. 11. 3. At stryge
forme dem. Raa (ubrændte) Tegl.
ide Tegl. — Oftere bruges Tegl=
; Teglarbeide, et. 1. Arbeide v.
og brænde T. 2. noget, som er
brændt Leer. figulinum opus.
Teglbrænder, en. den, som bræn=
. Teglbrænderi, et. Sted, Ind=
hvor Tegl og Muursteen bræn=
glbygget, adj. v. bygget af brændte
tegldannet, adj. dannet som en
. teglfarvet, adj. bruunrød som
steen. Teglform, en. F. hvori
t stryges ell. formes. Teglgaard,
s, hvor der brændes Tegl. (Moth.)
v, et. G. af brændte Steen. Tegl=
. H. hvor Tegl tørres. Teglhyt=
. s. s. Teglbrænderi. teglhængt,
agt, tækket m. Tegl. En tegl=
Bygning. Et teglhængt Tag.
, en. den mindst rene Leerjord,
nyttes t. Teglsteen. (Funkes Nat.
tegllagt, adj. v. brolagt m. Tegl.
, en. Leer, som er tienlig og an=
. at ælte og stryge Steen af. "Den
ligste Sort Teglleer, som er blandet
, Sand og Jerndele." Funkes Nat.
16. Teglmeel, et. Teglsteen, stødte
e t. et fiint Meel ell. Støv. (Paa
erne destilleres af Teglmeel, mættet
, en Teglsteensolie. Funke. III. 321.)
ur, en. M. opført af brændte Steen.
, en. Ovn hvori Tegl ell. Muur=
ændes. teglrød, adj. teglfarvet.
n, en. d. s. s. Tegl; men br. mest
gsteen, da de øvrige Tegl nu oftest
Muursteen. Teglstryger, en. den
elder v. at stryge Tegl. Teglstryg=
. Gierningen, at stryge ell. forme
Funke Naturhist.). Teglag, et.
igt m. Teglsteen (t. Forskiel fra
ag, Skifertag, ꝛc.) Tegltækker,
, som lægger Tegltag. (Ambergs
Tegltørv, en. pl. d. s. T. som
dannes i Former, liig Tegl; Stryg=
Teglvæg, en. V. af brændte Steen.
rk, et. en Indretning, hvor Tegl og
een stryges og brændes.
, et. pl. d. s. [J. Teikn. A. S.
Sv. Tekn.] 1. Billede, Omrids,
kun i nogle Udtryk. At giøre Kor=
De 12 Himmeltegn ɔ: Stiernebil=
Væderens, Jomfruens Tegn. 2.
ynligt ell. sandseligt, der vækker en
stilling, giver noget tilkiende, (f. E.
relse, Villie, Befaling) tiener t.
mærke; eller noget, som man bestem=
at opfylde en af disse Hensigter.
n, indicium) Ord ere Tegn paa
. Skrifttegn, Lydtegn. Det er T.
god Helbred. Der var ikke T. til
ham. (s. Livstegn.) At give een
med Øinene, m. Haanden. "Da

giør mig et Tegn, at du er den, som
taler m. mig." Domm. 6. 17. — Et
Tegn kan ogsaa giøres v. at frembringe
en Lyd; et Mærke giøres blot f. Synets
Sands. At give Jægerne T. med Hor=
net t. at sprede sig. At sætte et Tegn
(Mærke) p. noget. (s. Kiendetegn.) "Tegn
har et vidtløftigere Omfang, end Mærke;
kun det synlige Tegn, og det, der kan be=
tragtes som noget blivende, er et Mærke. —
Naar Læseren lægger et Mærke i sin Bog,
er det et Tegn p. at han vil erindre et Sted
deri." Müller. 3. særd. Mærke p. noget
tilkommende; det, hvorved en tilkommende
Forandring forbetydes; Varsel (ostentum,
omen, præsagium.) "Der skal skee Tegn
i Sol og Maane." Joh. 4. 48. Jeg holder
det f. et godt, ondt Tegn. "Som en Yng=
ling, vakt af smilende Drøm, udgrunder
dens Tegn." Hertz. Man holder det f.
Tegn p. en (forestaaende) streng Vinter.
Et T. paa Uveir, Storm. Der er ingen T.
til at det snart vil skee. Spaamænd og
Tegns Udlæggere. (Bibeloverf.) 4. i vor
Bibeloverf. br. det ogsaa hyppigen for:
Underværk, Undergierning. f. E. "Der=
som I ikke see Tegn og underlige Gier=
ninger, vil I ikke troe." Joh. 4. 48. =
Tegnbillede, et. B. som man har tillagt
en vis Betydning, som er et T. paa no=
get; symbolsk Billede. tegnbunden, adj.
som er ligesom bunden t. et vist Tegn;
staaer i Forbindelse med, vækkes v. et
vist Tegn;" symbolisk. tegnbunden Kund=
skab. Tegnlære, en. 1. L. om at opfinde
passende Tegn t. Forestillinger. (Ars cha-
racteristica.) 2. i Lægevidenskaben: Lære
om at bestemme en Sygdom og den Syges
Tilstand efter udvortes Tegn; f. E. Pulsen,
Tungen, Urinen, ꝛc. (Semiotik.) Tegn=
skrift, en. kaldes (i Modf. t. Bogstavskrift)
en Skrift, der betegner Sproglyd og Ord v.
andre Tegn, end Bogstaver. Tegnsprog,
et. Maade at meddele Tanker og Følelser t.
en anden v. Tegn, i St. for v. Tale ell.
Skrift. (Baggesen.) Tegntyder, en. den,
som af visse Tegn ell. Varsler vil forudsige
tilkommende ell. forklare skiulte Ting. (s.
Stiernetyder.) Tegntydning, en. Gier=
ningen, at udtyde Tegn ell. Varsler. (O.
Guldb.)

Tegne, v. a. og n. 1. [J. teikna.] 1.
danne, efterligne Omtrækkene af en Gien=
stand, som den er ell. viser sig. (jvf. ridse,
male.) At tegne et Træ, et Dyr, en men=
neskelig Figur. Han tegnede hende af som
hun sad, ell. siddende v. Rokken. "Den,
som forstaaer at tegne, maa kunne aftegne
baade Mennesker og Dyr." Müller. At
tegne efter Naturen, efter en levende Mo=
del, efter Antiker. Hun lærer at tegne.
fig. "Sorg og Forbittrelse sig i hans Øie
tegner." (bedre: maler.) C. D. Biehl.

2. sætte Mærke paa, mærke (som oftere br.) Var dig f. den, som vor Herre har tegnet. 3. at skrive, især sit Navn; ogsaa: tegne sig. Der har mange tegnet sig som Deeltagere. At tegne paa en Omgangsskrivelse. At tegne noget op ɔ: skrive det op t. Erindring (s. optegne.) At tegne under, s. undertegne. 4. neutr. og impers. have Udseende af, synes at ville blive, varsle. Drengen tegner godt. Han tegner til at blive en dygtig Karl. "En vel tegnende Afkom." O. Guldberg. Det tegner t. en god Høst, t. en haard Vinter. = Tegnebog, en. 1. en B. hvori man tegner (1.) til Øvelse. 2. Bog, hvori man tegner op det, man vil huske, m. m. ell. en Brevtaske, m. dertil indrettede Blade. Tegnebræt, et. B. hvorpaa man klistrer det Papir fast, som man vil tegne paa. Tegnekonst, en. den Konst at kunne tegne (1.) Tegnemester, en. den, som underviser i at tegne; ogsaa: Tegnelærer. Tegnepapir, et. tykt og jævnt Papir, som br. til at tegne paa. Tegnepenge, pl. (af tegne, 3.) Penge, som gives Klokkeren f. at optegne deres Navne, der ville gaae t. Alters. Tegneskifer, en. Et Slags blød Skifer, som anvendes t. Tegning, og i Alm. kaldes Sortkrid. Argilla nigrica. (Funke N. Hist.) = Tegnelse, en. 1. Handlingen at tegne; men kun i 2. og 3. Bemærk. (sielden.) 2. noget, som er optegnet, opskrevet f. at erindres ell. bevares. (jvf. Antegnelse.) — Tegnen, en. Tegning. Tegner, en. den, som kan tegne. (1.) Han er en god Tegner; men at male forstaaer han ikke. — Tegning, en. 1. ud. pl. Gierningen at tegne; især i 1. Bemærk. At anvende to Timer daglig p. Tegning. 2. pl. -er. noget, som er tegnet (1.) En meget udført T. "Et Udkast t. en Tegning indeholder de blotte Omrids; en udført Tegning tillige Lys og Skygge." Müller. At skygge en T. Tegningen t. en Bygning, t. en Maskine.

Telt, et. pl. -e. [A. S. Teld. N. S. Telt. J. Tialld.] en af Lerred, Huder, e. d. over Stænger udspilet, oventil spids ell. kegledannet Bopæl f. Mennesker, indrettet t. let at kunne nedtages og flyttes. At reise, opslaae, nedtage et T. At ligge under Telt. Tilforn laae Soldaterne i Telte p. deres Tog, ell. i Leire. Nogle omvankende Folkefærd boe i Telte. = Teltbod, en. Krambod som er opslaaet i et Telt, under et T. Teltboer, en. pl. -e. den, som boer, lever i Telte, ikke i faste Huse. "Teltboere og Skovbyggere seire let over dem, der boe i faste Huse og Stæder." J. Boye. Teltdække, et. det, hvoraf Teltet bestaaer; ell. noget hvormed et T. udenpaa bedækkes. (Teltdækken. Rosenstand mil. Reser. IV. 2. 496.) Telthuus, et. Et meget stort T. dannet som et Huus; ell. et Huus (f. E. Lysthuus i en Have) dannet som et [illegible] Teltknap, en. den øverste Ende af [illegible] gen. Teltlerred, et. tykt L. ell. [illegible] hvoraf Telte giøres. Teltliv, et. [illegible] under Telte. "Disse Borgere, [illegible] Vellevnet, ere aldeles uduelige t. [illegible] J. Boye. Teltmager, en. den, som [illegible] Telte, sammensyer Stykkerne t. et T. [illegible] rebo.) Teltpæl, en. Pæl, hvorved [illegible] som Teltet udspiles med, holdes stram[illegible] Teltreb, et. R. hvorved Teltet holdes [illegible] spilet. Teltseng, en. Seng, hvis [illegible] hæng ligne et Telt. Teltstang, en. [illegible] Stang, der reises i Jorden, i [illegible] Teltet, og hvorved dets øverste Spids [illegible] stes. Telttag, et. Tag, der fra [illegible] Sider løber spidst sammen som et T. [illegible] vogn, en. 1. Vogn, hvorpaa Telte[illegible] efter en Krigshær. 2. En V. [illegible] der er spændt et Slags Telt (som [illegible] kernes.) Teltvæg, en. En af Side[illegible] Telt, ell. en af de Flader, som det [illegible] Lerred danner i Teltet. "Fra [illegible] Teltvæg tog han Skioldet." Hertz.

Telte, v. n. og a. 1. at slaae Telt [illegible] at dække m. Telt. "Han lod [illegible] strax telte over sig." — "Vore [illegible] har alt teltet Skibet." Øhlenschl. [illegible] J.) (Jvf. Vedels Saxo. S. 311. [illegible]

Temmelig, temmeligt, adv. [N. [illegible] lik. T. ziemlich.] i en hverken [illegible] stor, ell. meget liden Grad, (dog [illegible] stor, end f. liden) nogenlunde. ([illegible] hverken for meget ell. for lidet, [illegible] gesom d. Holl. tæmelick, [illegible] Helbred er nu temmelig god. [illegible] melig stor f. sin Alder. Vinter[illegible] temmelig streng. Temmelig [illegible] Det gaaer saa temmeligt m. [illegible] Helbreden. — Undertiden som [illegible] egentlig stor ell. et andet Adj. [illegible] Han efterlader sig en temmelig [illegible] Der er endnu en temmelig Deel [illegible]

Tempel, et. pl. Templer. [illegible] plum.] en til offentlig Gudsdyrk[illegible] Bygning. Det br. altid og i [illegible] trykemaade, om de Gamles [illegible] piters T. Sandhedens, [illegible] kun i poetisk og oratorisk Stiil [illegible] nes Kirker, (s. dette Ord.) [illegible] da ogsaa: den sande Guds Tem[illegible] sætn. t. Afgudstempler. "[illegible] mindelighed en (formeent) [illegible] dom — Kirke betyder et [illegible] Christne ære og tilbede Gud." [illegible] Tempelherre, en. Medlem af [illegible] nen, ell. Tempelherrernes [illegible] orden, som stiftedes i Begyn[illegible] og ophævedes i det 14de Aar[illegible]

Temperament, et. pl. [illegible] ramentum.] En vis [illegible] dennes Indflydelse [illegible] man tilforn især [illegible]

mellem de faste og flydende Dele i' menneskelige Legeme. Det sanguiniske, k, phlegmatiske, melancholske T. af et hidsigt, sagtmodigt T. Ders mperamentsfeil, o. fl.

peratur, en. [Lat.] En vis Beskaf- Luften, især m. Hensyn t. Var- g Kuldens Grad.

perere, v. a. 1. [Lat. temperare.] passende Grad, v. at formindske ell. v. en passende Blanding. En tem- Luft (hverken f. kold ell. for varm.) pereret Klima.

, en. pl.-r. en Ruse, Fiskeruse. gs Ordb.) f. Aaletene.

in, en. pl.-er. [af Lat. terminus.] fastsat Tidspunkt; et bestemt Tids- At sætte een en T. At betale en 4 Terminer. — De to aarlige Ter- t. Renters Betaling og Pengesagers lse. (d. 11. Jun. og 11. Dec.)

e, en. pl.-r. [J. Þerna. T. og N. rne, Derne.] en Tienestepige, rpige, Stuepige. (Næsten forældet, n i Poesie og komisk Stiil.) "Ei i Haaret hun rykker, for hende gaaer n i Ro." C. Frimann.

e, en. pl.-r. en Slægt af Vandfug- r have nogen Lighed m. Maager, deres Flugt og den hos nogle Arter Hale ligne Svalerne; og derfor og- es Søsvaler. Sterna.

ing, en. f. Tærning.

entin, en. En flydende, fiin Harpix, aes af adskillige Træer, hvoraf den l. Cypriske Terpentin (som faaes af tintræet: Pistacia Terebinthus) er rste og bedste. Terpentinolie, Ter- piritus faaes af Terpentinen v. De- n.

in, en. pl.-er. [Fr. Terrine.] en dyb Kaal, sædvanlig m. Laag. En Por- Terrin; en Sølvterrin, Tinterrin. rinlaag.

ke, v. a. f. tærske.

s, en. [Fr. tierce.] et vist Slags Fegtekonsten. (Moth.) Deraf i d. at give een en Terts o: et Stød, g. Han fik en god Terts.

ament ell. Testamente, et. pl.-r. stamentum.] 1. en Persons skrift- atte Villie ell. Anordning, om hvor- er skal forholdes m. hans Eiendom- , hans Begravelse, og andet, som ive kan foreskrive, efter hans Død; e som oftest skeer kort for Døden, t T. ogsaa: en Døendes sidste Villie. e sit Testament. At forandre sit T. ine et T. Mundtlige Testamenter. igt, Ugyldigt T. 2. fig. efter Mid- rens Latin i theolog. Betydning: en mellem Gud og Menneskene. Det det nye Testamentes Tider. Ogsaa om Bibelens hellige Bøger: Det gamle, det nye Testamente.

Text, en. [Lat. textum.] 1. en Forfat- ters egne Ord; t. Forskiel fra: Anmærk- ninger, Fortolkninger derover; Grundskrift. 2. (pl. Texter.) Et Stykke af Bibelen, som forklares i en Prædiken. At vælge en T. prædike over en T. Texten t. en Liigpræ- diken. Frie, fastsatte Texter. (I ældre Dansk Læsten o: Lectien.)

Theater, et. pl. Theatre. [Lat. theatrum.] Skueplads, Skuespilhuus. (Ligesom dette fremmede Ord hyppigen og næsten allene br. i Talesproget, saaledes forekommer det ogsaa i endeel Sammensætninger, f. E. Theaterbud, Theaterbygning, Theatercasse, Theaterdirecteur, Theatervæsen, o. fl.)

Thee, en. 1. (pl. Theer, om flere Arter.) de tørrede Blade af Theeplanten. Bruun Thee, grøn Thee. Fine Theer (ell. Theesorter.) Jvf. Krydderthee. 2. et Afkog af tørrede Theeblade (som drikkes i China og Japan) ell. en Paagydning af kogende Vand p. Bladene, som br. i Europa. "Havde Chineserens Thee ei fortrængt dig, vort straalende Miødhorn." Øhlenschl. At drikke Thee; skienke Thee. En Kop T. Theen har trukket o: Vandet har udtrukket Kraften af Bladene. = Theebakke, en. B. af Træ ell. lakeret Blik, hvorpaa Theetøiet sættes ell. Theen bydes omkring. Theeblad, et. Blad af Theeplanten. Theebord, et. B. hvorpaa Theevand skienkes og fremsættes. Theebræt, et. Et pynteligt Bræt, t. at sætte Theekopper, Theetøi paa. Theedaase, en. D. hvori man giemmer Thee (1.) Theedug, en. D. som bredes over Theebordet. Theekande, en. d. s. s. Theepotte. Theekiedel, en. K. hvori Vand koges t. Thee. Theekop, en. K. som især er bestemt og br. til at drikke T. af. Theemaskine, en. En Indretning t. at komme kogende Vand i, og v. Gløder ell. Lampeild at holde det i Kog, f. at lade det løbe kogende i Theepotten. Theeplante, en. En Buskvært, hvis tørrede Blade kaldes Thee (1.) Thea Bohea. T. viridis. Linn. Theepotte, en. et Slags Kande m. Laag, hvori Theen kommes, og kogende Vand gydes p. den. Theeselskab, et. S. der samles f. at drikke Thee. Theeskaal, en. Theekop. Theeskee, en. En liden Skee, som br. i Theekopperne. Theeskienker, en. Den, der udsælger Thee i Koppeviis. Theeskriin, et. Et lidet Skriin, hvori Thee, Sukker m. m. derhen hørende giemmes under Laas. Theetøi, et. ud. pl. Kopper, Theepotte, Theedaase m. m. som hører t. at skienke Thee. Theevand, et. 1. Vand, som koges t. Thee. 2. d. s. s. Thee, 2. "Lad Theevandet fare, drik hellere Øl." Wessel.

Theologie, en. ud. pl. videnskabelig Lære

om Gud og om Menneskets Forhold t. det høieste Væsen, (Religionsvidenskab) grundet enten p. philosophisk Undersøgelse (naturlig T.) ell. paa guddommelige Aabenbaringer (aabenbaret T.) At studere Theologie. — **Theolog**, en. den, som har giort Theologie til sin Videnskab. — **theologisk**, adj. som hører t. Theologie. En theologisk Candidat, som har taget theologisk Embedsexamen. At høre en theologisk Forelæsning.

Theorie, en. pl.-er. [Lat.] 1. videnskabelig, ell. fuldstændig og ordnet Indsigt i en Materie, i Læren om en vis Gienstand; modsat Praxis ell. Udøvelse. At have Theorien inde. Han har lagt sig efter Theorien i Medicinen, Medicinens T. men aldrig givet sig af m. at udøve den, m. Praxis. 2. videnskabelig Fremstilling af en vis Lære, Lærebegreb. Agerdyrkningens, Lovkyndighedens T. At skrive, fremsætte en ny Theorie. — **theoretisk**, adj. som hører t. Theorie, t. videnskabelig Indsigt og Lære; modsat praktisk.

Thi, conj. [Isl. þviat. Formen thi at er ogsaa i ældre Dansk hyppig. A. S. þy, *ideo, propterea, quia.*] 1. Dette Bindeord betegner Grunden t. den ell. de foregaaende Yttringer ell. Sætninger, og staaer altid i Begyndelsen af en ny Sætning, der sædvanligen v. Colon adskilles fra den foregaaende. (nam, enim.) Reisen var ikke blot en Lystreise; thi vi besaae alle Fabrikerne i Egnen. "Han var en from og ædel Mand; thi Adel kan en Bonde være." Thaarup. — Den forklarende Sætning kan ogsaa være spørgende ell. betinget: Jeg klager ikke over min Skiebne; thi hvortil nytte Klager? — Det er nødvendigt, at bringe ham p. en bedre Vei; thi skeer dette ikke, gaaer han sin Undergang i Møde. 2. Undertiden staaer thi i St. for: derfor, og tyder hen paa en Grund ell. Aarsag t. den Handling ell. Virkning, som udtrykkes v. Sætningen, der begynder m. thi; men ogsaa her forudsættes en Forbindelse m. noget foregaaende. (igitur. Isl. þvi.) — Magt kunde her ikke anvendes; thi vilde han forsøge, hvad der kunde udrettes v. List. (Gierningsordets Sted foran Personen er her nødvendigt, og betinger netop Meningen: *igitur* tentare voluit. Thi han vilde, er derimod: *nam* voluit tentare.)

Throne, en. pl.-r. [Lat. Thronus.] 1. en Kongestol, et Kongesæde, Høisæde. 2. den høieste Magt, Regentens Myndighed i et stort Rige. At bestige Thronen (om Keisere og Konger; sielden om mindre Fyrster.) Han blev stødt fra Thronen ɔ: affat. = **Thronarving**, en. d. s. s. Thronfølger. **Thronfølge**, en. Arvefølgen i et Rige. **Thronfølger**, en. den, som v. Fødsel ell. Udkaarelse er berettiget t. at arve en T. ell. Regieringen over et Rige. **Thron**[illegible] en. En Himmel ɔ: Loft ell. udspændt [illegible] over en T. **Thronseng**, en. En S[illegible] en Himmel over, liig en Thronhim[illegible] **throneværdig**, adj. fig. værdig t. T[illegible] til at beherske en Stat. "Hvor huusl[illegible] har forenet sig m. throneværdig [illegible] Malling.

Ti (conj.) s. **Thi**.

Ti, et Talord; Hovedtallet 10. pl[illegible] br. om Tal, som v. deres Plads i e[illegible] række betegne Tallets Eenheder, ti[illegible] tagne. (s. **Enere**.) = **Tiaar**, et. p[illegible] dette Ord have Nogle brugt t. at bet[illegible] Antal af 10 Aar; en Decade; An[illegible] mere analogiske: Aarti. Intet af di[illegible] har faaet alm. Indgang. — **tiaari**[illegible] som har en Alder af ti Aar. (ogsaa [illegible] En tiaars Dreng.) **tiende**, Orden[illegible] af 10. Hver tiende Mand. — Deraf[illegible] **dedeel**, en. Tre Tiendedele. $\frac{1}{10}$. (s[illegible] Tiende.) **Tiendepenge**, n. s. pl[illegible] af en Tiendedeel af en Pengesum, [illegible] visse Tilfælde (f. E. naar Arv førtes [illegible] Landet) maatte betales. (D. L. V. [illegible] Giette- og Tiendepenge. — **tifold**, [illegible] adv. som tages ti Gange: ti Gange [illegible] **Tikant**, en. Figur m. ti Kanter. [illegible] **tet**, adj. som har ti Kanter ell. [illegible] m. fl.

Tiadder, en. (**Tadder**. Moth.) [illegible] Snakken, Sladder, Vaas. Deraf: [illegible] **dre**, v. a. at sladdre, snakke tøiset [illegible] **Tiaddren**, en. (kun i dagl. og lavere [illegible]

Tiavs, en. pl.-er. [Sv. Tofs, [illegible] *cirrhus*.] en nedhængende Ende [illegible] Klæder; en Pialt af ingen Værdi. [illegible] — **tiavset**, adj. som hænger i Tiav[illegible] ven, pialtet.

Tid, en. pl.-er. [J. og A. S. Ti[illegible] ud. pl. i abstract ell. philos. Bet[illegible] a.) den Form, hvorunder vi v. San[illegible] fatte de endelige Tings Følge efter[illegible] den. Som saadan modsættes Tid [illegible] Rum. b.) det Endelige selv, [illegible] delige Ting i deres Følge [illegible] Ophør;) modsat Evigheden, [illegible] hed, hvortil min Siel sig [illegible] stynder." C. Frimann. 2. i [illegible] Talebrug forstaaer man v. Tid [illegible] forskiellige Maader nøiere bestem[illegible] maalt Deel af hiin Følge, (1. [illegible] Hensyn t. et enkelt Moment i [illegible] punkt) som t. en Varighed ell. [illegible] (Tidsrum.) f. E. a.) m. [illegible] stemmelse v. Tilsætninger. [illegible] en kort T. Om et Aars, om [illegible] Tid. Den Tid vil komme, [illegible] lang Tid siden. Det er [illegible] (længe siden) jeg saae [illegible] hende.) Det var paa [illegible] rette Tid. Paa nogen [illegible] Tid; paa en Dags Tid, [illegible]

: den rette T. paa Dagen. Den
tme, da du fortryder det. Den
te, nærværende, tilkommende T.
, Nutid, Fremtid.) Fra gam=
af. — I Grækernes, Romernes
den forrige Konges Tid (ↄ: Leve=
ringstid.) I min Tid, i hans
i jeg, da han var i den Stilling,
, e. d. hvorom Talen er.) — En
(ell. Tidlang) siges for: længe,
g Tid (dog betegner det sidste Ud=
:e et længere Tidsrum.) Han har
Tidlang i vort Huus. — Til evig
ternum) om en Varighed, hvor=
igen Grændse tænker sig. I pl.
rrige Tider (tilforn, olim) i vore
omstunder.) De Tider, som
me. Tidernes Følge, Omskift=
.) ud. pl. m. Hensyn t. en Varig=
idsfordres t. at en Forandring ind=
noget skeer. Vi have god (lang)
ge sig god T. den fornødne T. til
t give een otte Dages Tid. (Frist.)
giv kun Tid! (til den Hastige,
ge.) Der hører megen Tid til.
jen T. til. Det har jeg ikke T.
ud. pl. med Hensyn t. et vist,
e, det passende, bestemte Tids=
Det er høi Tid: Det var paa
den høie Tid, at du kom. Det
kke Tid. I sin Tid ↄ: naar Ti=
kommer. At passe Tiden t. no=
ng har sin T. At vælge den rig=
I beleilig Tid, i den rette Tid.
orløbet. Det er nu ikke T. at
Folk. Nu er det Tid at angribe.
, giøre noget for (ↄ: før) Tiden,
id. I Tide ↄ: i betimelig Tid,
gt. (til Tide. Hun gik ikke til
sit Foster. (Moth.) jvf. Utid.) —
r. Hensyn t. et vist Tidspunkt af
Tidsrum. Paa den Tid af Da=
aret. (s. Aarstid.) Ved Aftens
Midnatstid. d.) m. Hensyn t.
ffen af Tidens Varighed ud. pl.
er, bliver mig lang. At fordrive
noget, udfylde den m. morende
Skeer det p. en meget tankeløs,
aade, br. Udtrykket: at dræbe Ti=
tilbringe Tiden p. en behagelig
e.) en enkelt Deel af Tiden, et
m. Hensyn t. Omstændighederne,
er ell. skeer, hændes i Tiden; ogsaa
kke sig i Tiden. At tage Tiden,
r. Vi vil haabe bedre Tider.
t gyldne Tider. Trykkende, be=
ider. En saadan T. kommer al=
Dyre Tider. Dyr T. paa
Trængsels Tid. I Nøds Tid,
; Tid. I Høstens Tid. Krigs=
stid, Sygdomstid, Glædestid,
:. 3. i Sproglæren: Gierningss=
der ell. Tidsformer ↄ: Bøininger,

som tilkiendegive den forskiellige Tid, hvori noget skeer ell. giøres. tempora verborum.
4. Af egne Talemaader og Udtryk kan bl. a. mærkes: At sige noget i en god Tid, fausto omine. Tiden vil lære det ↄ: Fremtiden. Det giver sig, vil vise sig i Tiden (Fremtiden.) Tiden (ↄ: den nærværende T.) fører det m. sig. At tage Tiden (Leiligheden, den rette T.) i Agt. At give Tid (ikke skynde s. meget.) Fra Tid t. Tid, fra Tid til anden, ↄ: nu og da. Tid efter Tid, Tid efter anden ↄ: lidt efter lidt. Paa den Tid ↄ: da, dengang. tunc temporis. I vor Tid (Tidsalder, Levetid.) Det er ikke skeet i min T. ↄ: i min Levetid; ell. medens jeg opholdt mig der, havde dermed at giøre, m. m. For en Tid, ell. en Tid lang ↄ: i nogen Tid. — Ligeledes: Til en Tid. Det gaaer an til en Tid; men omsider bliver man kied deraf. — Med Tiden ↄ: engang, i Fremtiden. For nærværende Tid (ikke: for Tiden.) — tidsnok, adv. i betimelig Tid. Det er tidsnok i Morgen. Han kom tidsnok t. Bryllupper. (s. ogsaa imidlertid, un=dertiden.) = Sammensætninger: a.) Tidebog, en. kaldtes fordum en Bønnebog, der indeholdt Bønner t. forskiellige Dagens Tider, Festdage, o. s. v. Horæ. (Bording bruger det for: Krønike. "Verdens Tidebog." I. 159.) Tidemærke, et. Forvarsler ell. Tegn p. det, som forestaaer, som kan ventes at ville skee. "Allehaande Tidemærker søgte de at udgrunde." Suhb. (Verd. H. II. 217.) Tidepenge, pl. en Afgift, som Haandværkssvende maae betale t. Laugscassen. b.) Tidkort, ell. Tidskort (P. E. Müller.) en. d. s. s. Tidsfordriv. "Bisppen drev saaledes sin Tidkort." Vedels Saxo. Tidkortning, en. det, som fordriver Tiden, Tidsfordriv. (M.) tidsløs, adj. som er uden Tid, som ei kiender t. Tid. "At vi som tidløst Fæ ei Jorden skulde bygge." Arreboe. Tidløs ell. Tideløs, n. s. en Plante. (s. nedenfor.) Tidsmærke, et. Mærke ell. Tegn, hvoraf man slutter sig til den passelige Tid. "Tidmærkerne til Agerarbeide ere ikke de samme nu, som fordum." J. Bove. tidsparende, adj. v. som giør, at man bruger mindre T. til en Gierning. tidspildende, adj. v. som spilder Tid f. den handlende, berøver een Tiden (skrives ogsaa tidsspildende.) c.) Tidsafdeling, en. En vis Deel af et Tidsrum. (J. P. Mynster.) Tidsalder, en. En betydelig Deel af Tiden, m. Hensyn t. Menneskeslægtens Liv og t. det, som i Tiden har tildraget sig. Vor T. En forbigangen T. (s. Old.) Tidsbøining, en. i Sproglæren: den Bøining ell. Forandring af et Gierningsord, som betegner Handlingens forskiellige Tid. Tidsfordriv, en. noget, en let Syssel, en Fornøielse, hvorved man fordriver Tiden, ell. den ubehage=

lige Fornemmelse, som Lediggang, Kiedsomhed giver. At giøre noget til ell. for Tidsfordriv. "Som danner sig af sine Brødres Glæde en ædel Tidsfordriv." Evald. "Den blotte Tidsfordriv betegner den ringeste Grad af Fornøielse, der ikkun tiener t. at udfylde en Deel af Hviletiden." Müller. **Tidsforhold**, et. F. som vedkommer Tiden (f. E. i Sproglæren.) **Tidsfrist**, en. 1. Udsættelse i Tiden; Raadighed over et Tidsrum. (s. Frist.) 2. Tidsrum, Forløb af Tid. "At enhver efter en passende Tidsfrist kunde finde Ansættelse." Mynster. **Tidsfølge**, en. Een Tids Følge efter den anden, saavel m. blot Hensyn t. Tiden, som m. Hensyn t. Begivenhederne; ell. disses Følge p. hinanden i Tiden. Dette Ord udtrykker en T. At fortælle Historien, Begivenheder efter Tidsfølgen. **Tidskrønike**, en. s. Krønike. **Tidslede**, en. Lede v. Tiden, Kiedsomhed af Mangel p. Evne t. at udfylde Tiden. **Tidslængde**, en. En vis Længde, Udstrækning, Varighed af Tiden. **Tidsløb**, et. d. s. s. Tidsrum ell. Tidsfølge. "En Dag, som ender et Tidsløb i vort Liv, og begynder et nyt." Bastholm. **Tidsmaal**, et. M. paa Tidens Varighed (f. E. ved Inddeling i Aar, Dage, Timer, ꝛc.) "Fuldbyrdelsens langsomme Gang have vi intet Tidsmaal for." Oluffen. **Tidsmærke**, et. Mærke af den Tid, hvortil noget hører; Kiendetegn paa, fra hvilken Tid noget er. (Rahbek.) **Tidsomstændighed**, en. særegen O. ell. Beskaffenhed v. en vis Tid; noget, som hører t. et vist Tidspunkt, som udmærker det fra andre. **Tidsord**, et. s. Gierningsord (Verbum.) **Tidsorden**, en. d. s. s. Tidsløb. **Tidspunkt**, et. et bestemt Afsnit, Ophold i Tiden; en, v. en vis mærkværdig Begivenhed bestemt Afdeling i Tiden. **Tidsregning**, en. 1. Maaden, at beregne og inddele Tiden paa (den christelige, jødiske, mohamedanske T.) 2. Videnskab, Lære om de forskiellige Maader, hvorpaa Tiden beregnes; Chronologie. (fieldnere.) **Tidsrum**, et. En Deel, Afdeling af Tiden. Et T. af 20, 50, 200 Aar. **Tidsrække**, en. d. s. s. Tidsfølge. **Tidsskifte**, et. 1. Tidens (ɔ: de med Tiden forenede Omstændigheders) Omskiftning, Forandring. 2. Overgang fra een Tid t. en anden; Tidspunkt. **Tidsspilde**, en. ud. pl. 1. den Omstændighed, at Tiden spildes, ell. tilbringes p. en unyttig Maade. 2. noget, som spilder, øder Tiden. (tidsspildende, s. tidspildende.) **Tidsvilkaar**, et. d. s. s. Tidsomstændighed.

Tidende, en. pl. -r. [I. Tidindi; af tida; A. Sax. tidan, (tides, times) hændes, tildrage sig.] 1. Efterretning, Meddelelse, Beretning om noget, som er skeet, som har tildraget sig. Nye Tidender fra Rusland. Vi har længe ikke hørt Tidende fra ham. Man faaer, og bringer
de; men sender Efterretning. "
ning kan meddeles om Alt, som en
skeer, ell. som er skeet og har vær
dende angaaer kun Begivenheder -
kun om det Mærkelige." Müller.
visse Tider udkommen trykt Beret
de nyeste Tildragelser; en Avis.
tisk, en lærd Tidende.

Tidig, adj. 1. [A. S. tidlic.
tidig.] som kommer, skeer i rette
timelig. (Moth.) "Det raadne
aldrig saae m. tidig Frugt og
staae." Bording. 2. tidlig t. fit
tidlig p. Færde. (Moth.) 3. som h
Mad, sulten. Hesten er tidig til
— **Tidighed**, en. ud. pl.

Tidlig, adj. 1. som skeer i
som er, bliver til, giøres, kommer
sædvanligt, før den bestemte ell. al
Tid; det Modf. af fildig. "Den
kommer t. et Maaltid, førend Be
tede det, kommer tidligen, om de
silde p. Dagen." Müller. Vi kom
tidligt. (ɔ: før den rette T.) Ti
fildig vil han komme t. at fortryde
gaae tidligt t. Sengs ɔ: før A
silde om Natten. Uhret gaaer en h
s. tidligt. — Tidlige Frugter,
Asparges ɔ: tidligt modnede. (I
Superlat. bemærker det ogsaa
Tiden, ældre i Tiden. Man har
gere Lov. Den tidligste Forfa
denne Materie. Dette Ord har
ligere i Brug.) 2. særd. om D
d. s. s. aarle (hvilket altid er adv.
bemærker: tidligt om Morgenen.)
endnu tidligt. Den tidlige M
At staae tidligt op. "At begy
p. Reisen, forudsætter at man
tidlig p. Færde." Sporon. I M
lig ɔ: næste Dags Morgen;
i Morges og i Gaar Morgen.)
Aarstiden: tidligt p. Foraaret
ren (ɔ: i Begyndelsen af.) Vi
en tidlig Sommer, Vinter.
meligen. Børn bør tidl
undvære.

Tidløs, en. En Plante, m.
skaber, Løgrod, og blegrøde
Stængel, som dyrkes i Haver t
chicum autumnale. (Regne
Tidse, en. En Buskvæxt,
Spidsen m. Torne besatte
i Sandgrund og p. Strand
Havtorn. Hippophae rh

Tidsel, en. pl. Tidsler. [
Planteslægt, udmærket
Torne besatte Stængel og
endeel Arter ere inden
(særd. den almindelige
Carduus arvensis.)

Tidt, adv. comp.

[af det Isl. adj. tid. n. tidt, xvnligen, hyppigen, ofte. Han : tidt. Det gaaer for tidt paa. jo kiærere. "Tidt betyder m. mrum; idelig er uden Ophør; ge mange Gange, og hyppigen er i Mængde." Müller. (Men : have egentlig ganske den samme .)

n. taug, har tiet. (hos Ældre t.) [I. þegia.] ikke lade sin Rost taus, ikke tale. Naar Natter- r, tie de andre Fugle. Da han dette, taug han. At tie stille, "Det er bedre taugt, end uden " Bording. II. 67. — En tiende le Messe. Arreboe. 177.) — At jet ɔ: fortie det, ikke sige, fortælle kan ikke tie ɔ: ikke beholde hos ad der betroes ham som hemme- kan tie som en Muur. — act. at : fortie. (Baggesen.) "Hvad de bfærdigen hørt tale om, det skulle Lov. II. 4. 9. "Men imidlertid aldrig skal din Ære tie." H. A. 'Det Raadstuesager er, han skrev, r." Holb. P. Paars.

en. pl. - r. [I. Tiund.] den af den p. Jorden avlede Sæd, nmark ydes af al uprivilegeret lige Dele (Kongetiende, Kirke- æstetiende;) ligeledes den tiende reaturenes Yngel og anden Avl, gft, m. m. s. Korntiende, Qvæg- tetiende. At tælle Tienden. At den, tage sin T. i Kiærven, i T. i Skieppen (ɔ: p. Marken, ell. ske Korn efter Forening.) = ft, en. Afgift, som Tiendeyderen st. for at svare Tienden i Kiær- ndetager. en. A. hvoraf svares ebærende, adj. v. kaldes den bærer Kornet, hvoraf Tiende i Kiærven. (Hanssens b. Stifts- g. 208.) Tiendeeier, en. den, b ell. paa anden Maade er bleven Kirke- ell. Kongetiende. Tien- , en. F. om at yde visse Skiepper Tønde Hartkorn ell. Penge, i Tiende i Kiærven o. s. f. Tien- ng, en. F. om det, som hører t. net. tiendefri, adj. fritaget f. tiendefri Jord. Deraf: Tien- n. ub. pl. — Tiendegaard, en. af hvis Avl der svares Tiende. s, en. G. som ydes i Tiende; Tiendehons, o. fl. Tiendekorn, ydes i Tiende. Tiendelade, en. hvori Tienden giemmes. Tien- Neg, som udtages t. Tiende. ge, pl. P. som gives i St. f. tiendepligtig, adj. pligtig til at de. tiendepligtig Jord. Tien- derettighed, en. R. til at tage Tiende. Tiendesvig, en. Svig, som begaaes i at yde Tienden. Tiendetager, en. den, som op- pebærer Tienden. Tiendetægt, en. Gier- ningen, at tage, modtage Tiende. "Naar Landsbypræster bleve frie f. Tiendetægt og Avling." Rahb. (D. T. XII. 485.) Tien- detæller, en. den, som tæller de opbundne Neg p. Marken f. Tiendetageren. Tien- devæsen, et. Alt hvad der hører t. Tienden, og de samme vedkommende Rettigheder og Pligter. Tiendeyder, en. den, som er pligtig at yde Tiende.

Tiende, v. n. 1. har. uden imperf. [I. tiunda.] at give Tiende, svare Tiende.

Tiene, v. n. og a. 2. [I. þiena.] I. neutr. 1. I Alm. staae i et afhængigt Forhold t. en anden, være en Anden under- given, og forpligtet t. Arbeide ell. anden Følge af dette Forhold. At tiene en Herre. Den, som har Magt og Guld, finder nok, som ville tiene ham. At tiene fremmede Guder. (Bibel-Overs.) 2. særd. være een forpligtet f. Løn (om Tyende, Tienestefolk.) At tiene hos een. At tiene for Kost og Løn. Hun tiener, har tient der i Huset. At tiene i Gaarde m. een ɔ: i samme Huus, i een Husbondes Brød. Han tiener nu en an- den Herre. At tiene for Gaardskarl, f. Stuepige. — Om Krigsfolk: At tiene til Hest, t. Fods. At tiene under en Officeer, General. Han har tient i den franske Ar- mee. — Om Embedsmænd: At tiene Kon- gen, tiene Staten. 3. fig. act. (men in- trans.) fremme en Andens Gavn ell. Fordeel, vise een Villighed, Hielp. At tiene een i noget, med noget. Hvormed kan jeg tiene Dem? Tien mig i at sige det t. ham. Der- med er jeg ikke, kan jeg ikke være tient ɔ: det er ikke t. min Fordeel. 4. være nyttig til, due til, være Middel t. at opnaae en Hensigt. Det tiener t. hans Forsvar. Dette Hiul tiener t. at sætte Redskabet i Gang. Dette Træ tiener ikke t. Bohave. II. act. erhverve v. at tiene. I den Talem. At tiene sit Brød. — At tiene Bøder af. jvf. aftiene. — At tiene sig op t. en høiere Grad, Værdighed, forfremmes i sin Tiene- ste. Han har tient sig op t. General fra Soldat.

Tiener, en. pl. - e. 1. den, som tiener, giør Tieneste, er i Tieneste. (modsat: Her- re.) Kongens, Statens Tienere. (Som et Høflighedsudtryk i Tiltale og i Brev- stiil. Deres ærbødigste, underdanige T.) 2. særd. et Mandfolk, som f. Løn giør Tieneste ell. Opvartning inde i Huset. (jvf. Betient.) Han holder baade Karl (Gaards- karl) og Tiener. "En Tiener er en stedse- varende Daglønner." B. Thott. s. Kam- mertiener, Livtiener, o. fl. = Tienerarbei- de, et. A. som hører til, forrettes af en T. Det er ikke Pige- men Tienerarbeide. Tie-

nerdragt, en. D. som passer f. en Tiener; ell. egen Dragt, som en Herre giver sin Tiener ell. sine mandlige Tienestefolk. Tienerhold, et. den Omstændighed, at holde Tienere ell. Tienestefolk; Tyendehold. (J. Bone.) Tienerkiole, en. En særegen Kiole, som en T. gaaer i (Livree-Kiole.) Tienerløn, en. Løn, som en Tiener (2) faaer. Tienerstand, en. Tieneres ell. tienende Personers Stand, "Jeg kiendte endnu ikke Tienerstanden som en saa sikker Vei t. Lykken." Rahb. = Tienerinde, en. egentl. et Fruentimmer, som tiener; men br. sielden uden i Brevstiil o. d. (s. Tiener, 1.)

Tieneste, en. pl.-r. 1. Gierning, Arbeide, som den, der tiener, er forpligtet t. at giøre. (Ministerium. servitus.) Han giør endnu T. (meest om Soldater.) Det br. sielden i denne Bemærk. uden fig. for: enkelte Handlinger, hvorved man fremmer en Andens Gavn, udretter noget f. een; Villighed. (s. tiene, 3.) Han har giort, viist mig mange Tienester. De kan giøre mig en betydelig Tieneste. Dermed har han giort mig en slet T. (skadet mig.) 2. Tilstanden at tiene; ell. Indbegrebet af de Gierninger og Arbeider, som den Tienende maa foretage. At forrette sin T. At være i T. Hun har en besværlig T. At tage T. give sig i T. gaae i T. hos een. — Tieneste br. ogsaa deels om en Virksomhed, der helliges det Offentlige, deels om, hvad der f. en vis Løn forrettes i et Huus ell. en Familie. At træde i Statens Tieneste. At giøre T. ved Hoffet, i Hæren, v. Flaaden. "Man søger om Betieninger (Embeder, Bestillinger) i Forgemakket, og efter Tieneste i Adresseavisen." Müller. (jvf. Hoftieneste, Krigstieneste.) — Tieneste, absol. bruges ofte f. Krigstieneste; (Han er gammel i Tienesten; staaer endnu i T. Den Capitain er streng i Tienesten.) undertiden ogsaa f. Gudstieneste. (Tienesten er endnu ikke begyndt.) 3. en Tienendes Stand og Stilling; en Bestilling, et Embede. (officium.) At gaae i sin Tieneste. Hun (Pigen) har forladt sin T. i Utide. Karlen søger om T. At opsige sin Tieneste. — Der er en god T. ledig. Der er mange, som søge om denne Tieneste. En Klokkertieneste, Gravertieneste. (Det br. ikke gierne uden om ringere Embeder, ell. i dagl. Tale. s. Embede, Plads, Stilling.) "Helst kaldes de høiere Bestillinger i et Fag Embeder; de ringere Tienester." Müller. = Heraf: a.) Tienesteaar, et. pl. d. s. det ell. de Aar, een har tient, været i Tieneste. Tienestealder, en. den Alder, een har i Tienesten efter Antallet af Tienesteaar (Ancienetet.) Tienestebud, en. Den, der i en andens T. bringer et Bud, der tiener som Budbærer. Tienestedreng, en. Dreng ell. halvvoxen Karl, der tiener. Tienestefolk, pl. Personer af Mands- ell. Qvindek[illegible] der tiene f. Kost og Løn, ell. forpligte [illegible] at varetage forskiellig Gierning i ell. [illegible] Huset f. deres Husbonde ell. Madmod[illegible] som ere bundne t. denne Forpligtel[illegible] mindste v. et halvt Aar. Han holder [illegible] T. men endnu flere Dagleiere. tien[illegible] fri, adj. fri, befriet f. at giøre Tieneste[illegible] Tienesteiver, en. Iver, Omhu i den T[illegible] ste, det Embede, som er een overdraget. [illegible] det T. Diensteifer.) "Han anbef[illegible] sig v. Duelighed og Tienesteiver." En[illegible] Tienestekarl, en. voxen Karl, der tien[illegible] Husbonde og giør sin Gierning udenfor [illegible] relserne, i Gaarden, Stalden, v. Ma[illegible] ꝛc. (s. Avlskarl, Bryggerkarl, Ga[illegible] karl, o. fl.) tienesteløs, adj. som e[illegible] T. (3.) som mangler en T. Tien[illegible] (sielden) og Tienestepige, en. Ethvert [illegible] Fruentimmer, der tiener i et Huus, [illegible] Forhold, som en Tienestekarl. s. Bry[illegible] pige, Kammerpige, Kokkepige, M[illegible] pige, Stuepige, o. fl. Tienestepli[illegible] P: som paaligger den, der er i Tiene[illegible] den, som giør Krigstieneste. Tienes[illegible] de, en. 1. ethvert Fruentimmer, [illegible] ner. 2. en Kone ell. Enke, som tie[illegible] begge Bemærkelser sielden, uden [illegible] Stiil og hos Almuen.) Tienestes[illegible] en Sag, Forhandling, der vedkomme[illegible] T., Bestilling, Embede. Tienesti[illegible] 1. den Tid, hvori en Person tiener [illegible] Karlen har været tro i hans hele lan[illegible] nestetid. 2. den Tid, hvori een [illegible] neste som Soldat, og dertil er [illegible] Tienestetyende, et. pl. d. s. Man[illegible] Fruentimmer af Tienestefolkene. (s. T[illegible] b.) I følgende sammendrages [illegible] tienstagtig, adj. villig, tilbøielig t. [illegible] Andre Tienester. (s. No. 1.) deraf [illegible] agtighed, en. ud. pl. tie[illegible] dygtig, i Stand t. at giøre T. [illegible] Krigsfolk.) En tienstdygtig Karl, [illegible] tienstfærdig, adj. d. s. s. tienst[illegible] heraf: Tienstfærdighed, en. "D[illegible] agtige, som overvælde hele [illegible] Tienstfærdighed." Rahbek. [illegible] de, adj. som giør Tieneste, har [illegible] ell. Opvartning. En tienstgiøre[illegible] merjunker, Adjutant. — tienstlig [illegible] t. at tiene een (3.) T. dienstl[illegible] celliestiil.) — tienstskyldig, adj. [illegible] tiene een. (br. kun, som [illegible] Brevstiil.) tienstvillig, adj. d. s. [illegible] agtig.

Tienlig, adj. som kan tiene [illegible] anvendelig, brugbar, duelig, [illegible] vis Hensigt. At være tienlig [illegible] tiene, 4.) "Tienlig er den [illegible] anvendes t. at fremme et vis[illegible] siger ikke om en Ting, [illegible] Almindelighed; men [illegible] hvortil den er anvendelig[illegible]

. pl.-e. det Taltegn, som i en Tal-
r foran Tallet, der tilkiendegiver
ell. Enere, og hvis Talcenhed er
r 7 Tiere og 7 Enere.
tiest, f. tidt.
:n. pl. Tigre. Et Rovdyr af Kat-
Felis tigris. = tigret, adj. plet-
Tigerens Skind, tigerplettet. —
, adj. liig en Tiger. tigerag-
hed. Tigerhierte, et. fig. et me-
, grumt H. ell. Sind. Tiger-
hest med et tigret Skind. Tiger-
:t Navn, som undertiden gives
arter af Katteslægten (f. E. Felis
F. pardalis.) Tigerskind, et.
orthaarede, plettede Skind.
v. a. og n. 1. har. [Sv. tigga.
at modtage.] 1. bede tidt, ide-
ngle. "Ærens Mand et Hæder
il han vil fortiene den." Thaarup.
: At tigge om noget. At tig-
get til. Hun tiggede ham saa
han maatte ud dermed. Jeg er
tigget derom. (Dagl. T.) "Et
g hengivende, men ikke tiggende,
nde Sprog." Stoud. — Heraf:
t. Med al hendes Tiggen og Be-
ede hun dog intet. 2. bede om
At gaae om og tigge. At tigge
ie. — act. at tigge sit Brød. At
t sammen, samle v. at tigge. =
ig, adj. som er nær v. at maatte
et foratmet. = Tigger, en. pl.-e.
pholder Livet v. Almisser, som
sammen; en Stodder. (Betler.)
: tiggeragtig, adj. liig en Tigger,
en T. Tiggerbarn, en. 1. en
ll. Tiggerkones B. 2. et Barn,
: om at tigge. Tiggerbrev, et.
ori man beder om Almisse. Tig-
, en. D. som tigger, ell. skriver
at faae Almisse. "Disse Skialde
Tiggerdigtere, som kildrede Kon-
i f. et Maaltid Mad." Wandal.
ng, en. D. som tigger. Tig-
g, Tiggerkone, en. Kone, som
at tigge. Tiggermunk, en. En
e Ordener, som ikke maa besidde
ndomme, men leve af Almisser.
e, en. En Pige, som beder om
Dhl. Helge.) Tiggerpose, en.
Tiggere samle hvad der gives
iggerstav, en. At gribe t. Tigger-
age sig t. at tigge. — Tiggeri,
Gierningen at tigge ell. betle.
en. En Eenhed, ti Gange taget.
æp. og adv. [J. og Sv. til.] A.
a. betegner det I. egentlig og i
Modsatte af fra, ell. en Nærmelse,
else, Retning, hvorved man kom-
Genstand nær ell. nærmere, en
, hvorved man bringer en Gien-
nmere t. en anden. (ad.) Jeg
gaaer, kiører, reiser til Byen. At nærme
sig til een. At gaae fra Huus til Huus.
Kom hen til mig. At tage noget til sig. —
At besørge noget til een. At skrive et Brev
til een. At holde noget tæt til Diet. At
sætte noget op til Væggen, fæste et Reb til
noget. (Saaledes om umiddelbar Berøring
af en Tings Udvortes, m. op. At hvile,
hælde, støtte sig, staae op til en Væg.)
Den samme egentlige Brug af denne Præ-
pos. ligger t. Grund i mange figurlige Ud-
tryk. f. E. At komme til sine Penge, komme
til Kræfter, til Skade, komme til Ære og
Værdighed. Raden kommer nu til mig.
At lade een komme til Orde. Det kom til
Slagsmaal. At drage een til Ansvar. At
tage noget til Eftertanke. At bringe noget
til Ende. o. s. v. — Ligeledes figurl. (p.
Spørgsmaalet hvorhen? hvor langt? m.
m.) Det vil rygtes til fremmede Steder.
Det stunder til Aften. At tælle til fem,
til tyve. Det sigter til noget andet, har
Hensyn til. — I andre figurl. og uegentlige
Anvendelser tilkiendegiver denne Præposi-
tion: a.) en Nærværelse paa et Sted, ved
en Handling, og Deeltagelse i samme; i
visse Tilfælde: At være til Barsel, til Bryl-
lup, til Gilde (men: i Selskab;) til Lande-
mode, til Lystighed, til Marked; til Exa-
men, til Skrifte, til Guds Bord, o. fl.
b.) Sindets, Tankens, Villiens Retning p.
en bestemt Gienstand, og den deraf flydende
Handling, hvorved man enten selv bevirker
Opnaaelsen af et Forsæt, ell. bringer andre
t. at virke. At have Lyst, Attraa, Tilbøie-
lighed, Had, Kiærlighed til noget. Hans
Hu stod ikke til Klosterlivet. At bede til
Gud. At sætte Lid til een. At lave sig til
Reisen. At ruste sig til Krig. At hengive
sig til, slaae sig til Drik, til Rolighed, t.
Lediggang. At bidrage til noget. At holde
een til Arbeide, til Bogen. At formane,
formaae, bevæge, skynde, overtale, true,
nøde, lokke, narre een til noget. At ind-
byde een til et Selskab. — Ligeledes efter
visse Adj. ell. Participier, og Substantiver,
hvorved en vis Tilbøielighed, ell. Egenhed
udtrykkes: Hengiven til Vellyst; forfalden
til Drik; tilbøielig til Vrede, til Mistanke;
vant til Arbeidsomhed, til Ledighed; oplært
til Forstillelse; hastig, langsom til Vrede;
hurtig, flittig til sin Gierning. Hengiven-
hed til Arbeide. Vane til at lyve. Til-
bøielighed til Lediggang. Ulyst til Læsning.
c.) en Bestemmelse, Brug, Anvendelse;
Evne, Duelighed, Beqvemhed. Skiebnen
har udseet ham til Uheld. Klæde til en
Kiole. Tømmer til en Bygning. Vand
til at vaske sig i. At give Penge ud til
Klæder. Penge til at kiøbe noget for.
Det er til Deres Tieneste. At spise noget
til Frokost, til Aftensmad. At kiøbe Kiød
til Suppe. Jeg gav ham en Mark til

Brød og en Rdlr. til Kiød (ↄ: til at kiøbe det for.) At tage een op til Dands. At tage een til Kone. At vælge een til Konge. Jeg vil have ham til Skriver, til Gaardskarl. Det er brugeligt til en Plov. Det forslaaer ikke til saa mange. At være oplagt, duelig, beqvem, skikket til noget. At have Anlæg til noget. Dertil er han for god. Jeg har bestemt ham til Sømand, til den lærde Stand. At dømmes til Døde, til Fæstningsarbeide. (Hertil kan ogsaa regnes Brugen af til foran infin. hvor en Brugbarhed ell. Beskaffenhed v. Subjectet udtrykkes. f. E. Kniven er god til at skære med. Snar til at love; klar til at vende; for ærlig til at lyve; for svag til at staae. ꝛc.) d.) Forening af en Ting m. en anden, samtidig Anvendelse, og Beqvemhed dertil (i nogle Tilfælde.) At spise Brød til Kiødet; drikke Viin til Maden. Der hører et Slæb til Kiolen. Der skal Sukker til Kagen. Dette Blad hører til Bogen. Det ene passer ikke til det andet. At tie, at sige ja til noget. e.) Virkning, Følge, Udfald af en Handling. At ærgre sig til Døde. Det er mig til stor Skade, og ham til ingen Nytte. Det er os alle til Fordeel. Til hendes store Glæde, Sorg. Til min Ulykke, fulgte jeg hans Raad. Til sine Venners Glæde, er han nu helbredet. f.) En Hensigt, Bevæggrund. Det skeer til dit eget Bedste. At giøre een noget til Fortræd, til Skam, til Ære. Han giorde det mig til Trods. At sætte noget til Skue. Det er til Salg. At være til Giæst, til Besøg hos een. At kalde een til Vidne; tage een til Mønster. Det skal være til Mærke. (s. ovenfor. c.) g.) Forandring af en Tings Væsen og Beskaffenhed, ell. Omdannelse t. en ny Ting. At blive til Støv, til Vand. Han kan blive til noget m. Tiden. At blive til en stor Mand. At støde noget til Pulver. h.) I nogle Talemaader: en begyndende Handling ell. Virkning: Hun tog til at græde. Han gav sig til at lee. Det gav sig til at regne. (Ogsaa: det trækker op til Regn; det seer ud til Regn; det lader til at ville regne.) Hertil hører p. en Maade ogsaa Udtrykket: At gribe, tage til noget. Han tog til sin Kaarde (ligesom: nærmede Haanden t. Kaarden; som er noget andet end: han tog sin Kaarde.) Han tog til sin Hat, som om han vilde gaae. Han tog kun til Hatten (lettede den kun lidet.) — Bestemmelsen af en Tidslængde, ell. af et tilkommende Tidspunkt. Fra Morgen til Aften; fra Januar til April. (s. indtil.) Til Paaske, til Nytaar (ↄ: naar Paaske indtræder.) Vi faae Regn til Natten. Jeg kan bie til i Aften. — Til hvad Tid skal jeg vente dig? til rette Tid. "Oplysning er ret god til Tid og *Sted*, naar der er Maade med." Bagg.

II. Om Brugen af til, fore[illegible] Sprogs Casus, kan bemærke[illegible] hyppigste og almindeligste Brug[illegible] til Objectets Dativus. Saaled[illegible] me sig til een. At leie et Huus [illegible] fortiene Brødet til sin Familie[illegible] Blomster til een. At tiende [illegible] At flye, overlade, svinde, b[illegible] sælge, stiøde noget til een. At [illegible] noget til een. At give [illegible] trykke til noget. Det er [illegible] til [illegible] len er stor nok til ham. [St[illegible] saa i mange Tilfælde udtrykk[illegible] Dativus (s. for, 3. l.) finder d[illegible] Forskiel imellem begge Sted; o[illegible] ker altid et nærmere, et mere [illegible] Forhold, end for. f. E. Diss[illegible] skrevne for Børn. Han har sk[illegible] til hende. At sye Skoe for [illegible] baade f. ham selv, for hans [illegible] At sye et Par Skoe til een ↄ: ti[illegible] Om Forskiel p. Dativ. med og [illegible] til i nogle Tilfælde: f. Høisga[illegible] S. 324. b.) til udtrykker ogs[illegible] i særegne Tilfælde og Talem[illegible] Det var Begyndelsen til hans [illegible] den til alt Godt. Hvor er [illegible] denne Bog? (denne Bogs [illegible] Ophavsmand til dette Oprør. [illegible] der til et Barn, blive Moder [illegible] Forfatter til (ell. af) et Skrift. [illegible] til en Afskrift. Arving til [illegible] Fyrsters Titulatur bruges til [illegible] nes Navn: Konge til Danma[illegible] til Holsteen.) I mange Tilfæl[illegible] Genitiv. finder Sted, br. til [illegible] Ting, der hører til en ande[illegible] sig stille, ell. kan tænkes ad[illegible] f. E. Nøglen til Laasen. [illegible] Seng. Register til en Bog[illegible] t. Geværet. Hvor er Hiul[illegible] — Man siger: Præsten, D[illegible] ren, Graveren til en Kirke, [illegible] nighed; men: i et Sogn. — [illegible] ten til Haven, til Gaarde[illegible] Huset. c.) en anden og [illegible] af til, hvor denne Præp. for[illegible] Gen., finder Sted (som en [illegible] gammelnordiske Sprogbrug) [illegible] maader: f. E. at være til [illegible] At gaae til Alters, til Bords[illegible] Fods, til Vogns. At [illegible] styde til Maals; sparge [illegible] gaae til Sengs; reise til [illegible] get til Livs; gaae til [illegible] Sinds; m. fl. (De [illegible] stændigen i Høisgaards [illegible] 7.) I adskillige Tilfælde [illegible] indført at sammensætte [illegible] deels, tilfals, tilfreds, [illegible] — Ved nogle Ord [illegible] gen. men den ældre [illegible] holdt. f. E. At [illegible]

falde til Fode; at have til Gode;
l Grunde, forstaae noget til Grun-
lae een til Haande; være til Huse;
til Live; være til Mode; komme
de; holde til Raade; slaae til Skam-
mme, være til Srede; tage til Tak-
linge til Veie. — Adskillige af disse
an ogsaa forenede. (s. nedenfor.)
nne Præpos. br. desuden i en Mæng-
egne Udtryk og Talemaader, hvoraf
kunne høre til noget af de anførte
de; andre ikke, og som umuligen her
nne opregnes. f. E. At giøre een til
. Til Lykke, til Ulykke mærkede han
Til al Lykke. At stige, sidde til Hest.
me til kort. Det staaer til dig (be-
. din egen Beslutning.) At fødes til
l. At skiftes til noget. At tage een
rde. At tage noget til Eftertanke.
ke til Lykke. At lægge sig til Hvile.
e sig til Nar f. Folk. At spise, drikke
thsdenhed, t. Maade, t. Pas. At
at lytte til noget. At frie til en
Han vendte sig til Folket, til en an-
ide. At finde (Vei) til Byen, til
At see ind til een ɔ: besøge. At
me til Kulde. At mærke, fornemme
til een. At kalde een til Præst, til
o. s. v. = B. Som adverb. br.
Præp., foruden i Sammensætninger,
llige Maader. 1. til at betegne en
. Luk Vinduet til (ell. i; modsat
Døren vil ikke gaae til. At holde
, Dinene til. 2. en paaskyndet Be-
. Vi maae ride til, gaae rask til,
i vi skal naae ham. Kiør til! siges
som kiører f. langsomt ell. holder
3. nærmere, udtrykkeligere Bestem-
af en Bevægelses Retning, ell. Op-
ing t. at paaskynde den. Han blev
aaende, som de andre, men gik lige
hug til! slaae til! stød til! — naar
ver m. disse Handlinger. fig. Jeg be-
mig ikke længe; men slog til ɔ: tog
Tilbudet. — "Herren dandser — saa
Kiøkkentrappen til." Baggesen. At
Byen til. Han gik, kiørte ad Sko-
l: naar man omtrent angiver den
en har taget; uden dermed bestemt
: han reed til Byen, gik til Skoven;
kke, at han virkelig kom til Byen ꝛc.
er et Verb. (især efter er) br. til un-
n, (uden Tonefald ell. Accent p. Par-
) som et næsten overflødigt Tillæg,
igesom ell. som gaaer foran Verb.,
r man da udtrykket et Hensyn ell. et
nde Forhold t. en foregaaende (ell.
msætning efterfølgende) Sætning, f.
risen er forskiellig, ligesom Klædet er.
Hvad koster Stykket af Melonerne?
t er ligesom de ere til (ell. ligesom
store til, ligesom de veie til.) "Som-
eder til, saa ligger man." Ordspr.
(Accenten falder her ikke paa "til.") "Thi
hvo kan revse dem, som de kan skrive til?" Po-
pes Krit. ved Schiermann. 5. Efter nogle
Verber, men dog oftere foran og sammen-
føiet m. Verbet, har til Bemærkelsen af en
fuldendt Gierning, ell. en saadan, hvorved
Tingen faaer sin rette Skik, sin tilbørlige
Skikkelse o. d. F. E. At klippe et Møn-
ster til; skære Klædet til; at ride en Hest
til; takle et Skib til. (jvf. tildanne, til-
klippe, tilrede, tilride, tiltakle, tilvirke.)
6. I andre Talemaader: f. E. af og til ɔ:
nu og da. At gaae af og til ɔ: snart komme
og snart gaae bort. At tage til ɔ: vore,
forøges (s. tiltage.) At være til (existere.)
At holde til med een (m. et Fruentimmer.)
Det gik saaledes til (skete, tildrog sig.) At
skrive een til. Jeg har skrevet ham til der-
om m. Posten. At tale een haardt til.
Jeg vilde give meget til, at det ikke var
sandt. See til, (vogt dig) at du ikke fal-
der. Jeg tager ikke Deel i Spillet; men
seer kun til (er Tilskuer.) ꝛc.

Tilaagre sig, v. rec. erhverve v. Aager.
Alt hvad han eier, har han tilaagret sig,
ell. aagret sig til.

Tilarvet, adj. v. som man har faaet v.
Arv, har arvet sig til. (foruden det man el-
lers eier.) En tilarvet (arvet) Formue.

Tilbage, adv. 1. i en Bevægelse, som
er det Modsatte af frem ell. fremad, i en
Retning mod det Punkt, hvorfra Bevæ-
gelsen udgik. At gaae frem og tilbage paa
Gulvet. Vi gik en Miil frem og tilbage
(ɔ: i Alt to Miil. Men: Hele Veien frem
og tilbage er kun en Miil.) At reise, ride,
løbe, vige, falde tilbage. At kaste noget
tilbage. At kalde een tilbage (til Stedet,
hvorfra han gik bort.) Han er alt kommen
tilbage fra sin Reise. At see tilbage. "De
flyede fast, og saae ikke tilbage." Jer. 46. 5.
2. figurl. i mange forskiell. Udtryk. f. E.
a.) mod en forbigangen Tid. At tænke sig
tilbage i sin Barndom. At see tilbage paa
sit henrundne Liv. (At ønske Fortiden til-
bage ɔ: ønske den fornyet. At ønske sig den
Tid tilbage, man har levet.) b.) til den
forrige Eier, Besidder. (igien.) At tage
tilbage, hvad man har givet; give tilbage
hvad man har laant. Lehnet falder nu til-
bage t. Kongen. Jeg har sendt ham det
tilbage. At betale tilbage, hvad man har
laant. c.) i den forrige Tilstand. Den
Syge er igien falden tilbage. Det gaaer
tilbage med ham ɔ: hans Tilstand forvær-
res. Denne Sygdom har sat ham meget
tilbage (i hans Næring, Formuestilstand.)
Ægteskabet, Contracten gik tilbage (ɔ: blev
ikke afsluttet.) d.) I andre Udtryk og
Talemaader: f. E. At tage sit Ord, sit
Løfte tilbage. At kalde tilbage hvad man
har sagt (s. gienkalde.) Han maa staae
tilbage for de andre (bliver tilsidesat.) At

holde sin Mening tilbage (fortie den.) 3. tilbage br. ogsaa a.) om det, som endnu haves, som er levnet, som endnu er der, det tilbageblevne. Han har solgt to af sine Godser; men han har endnu det største tilbage. "Vi have intet tilbage, uden vore Legemer og vor Jord." 1 Mose B. 47. 18. "Lader noget tilbage, at hun kan opsanke det." Ruth. 2. 16. ("Lader noget blive igien." Bib. 1550.) "Det mindste Tab gior, at vi glemme det Gode, som vi endnu have tilbage." Sneed. Der er intet andet tilbage (tilovers) f. ham, end at tilstaae sin Skyld og bede om Naade. Han har endnu meget tilbage at lære. b.) i Modsætn. til frem ell. fremme om den ell. det, som ikke gaaer frem, som er ell. bliver i en Afstand bag v. andre. Han reiste ikke m. de andre, men blev tilbage i Kroen. Hans Hest kunde ikke trave saa stærkt, som de andre; derfor blev han altid et langt Stykke tilbage p. Veien. — fig. om den, som ingen Fremgang gior ell. har giort i Lærdom o. d. I de gamle Sprog er han langt tilbage. Drengen er tilbage i Skolen. 4. det sammensættes m. nogle Verber og deraf udledede Subst., men i de fleste Tilfælde br. det adskilt og efter Verbet. = tilbagebetale, v. a. 2. At tilbagebetale et Laan. Gieldens Tilbagebetaling skal skee i 20 Aar. — tilbagedrive, v. a. 3. Fienden blev tilbagedreven. tilbagedrivende Midler. (Moth.) — Tilbagefald, et. Et Legemes T. efter Tyngdens Love. Den Syge har faaet et Tilbagefald o: et nyt Anfald af Sygdommen. — tilbagefordre, v. a. 1. (sædvanl. fordre tilbage.) Tilbagefordring af betroede Penge. — tilbagegive, v. a. 3. Han var strax villig at tilbagegive (give tilbage) hvad han havde oppebaaret. "Men kan end Graad dig et tilbagegive." Troiel. Deraf: Tilbagegivelse, ell. Tilbagegiven, en. — tilbageholde, v. a. 3. a.) hindre, standse v. at holde paa; holde tilbage. "En Skiebne ell. Aand — tilbageholdt min Haand." Wessel, b.) ikke lade fare, ikke give, ikke udgive ell. tildele. "De som m. Vold tilbageholde Dagløinerens Løn." Malach. 3. 5. tilbageholden, adj. (af d. Tydske) som ikke let ell. frit yttrer sin Mening, hemmelig, indsluttet i sig selv. "Den, der giver en tilbageholden (tilbageholdende) og tvetydig Erklæring." Ørsted. "Hans tilbageholdne, nøksomme, og ligesom mod hans Villie fremglimtende Deeltagelse." Rahb. Deraf: Tilbageholdenhed, en. ud. pl. Der ligger mere skiult Tilbageholdenhed, end aaben Frimodighed i hans Charakteer. — tilbagekalde, v. a. 2. Ministeren blev tilbagekaldt (bedre: kaldt tilbage.) "Tilbagekalde Suk forsvunden Lyst?" Evald. 2. d. s. s. gienkalde. Tilbagekaldelse, en. Gierningen at kalde tilbage. — Tilbagekomst, en. ud. pl.

det, at komme tilbage, Gienkomst. Ved h[...] T. fra Reisen. — tilbagelægge, v. a. 3. [...] bag ved ell. efter sig, v. at gaae, drage fr[...] ad. Den Vei, vi have tilbagelagt." [...] hvor de kunne oversee den tilbagelagte [...] Mynster. (Neppe uden i Partic. og de [...] mensatte Tider.) Tilbagereise, en. R[...] bage t. det Sted, hvorfra man er reist [...] (Modsat: Udreise, Henreise.) tilba[...] reisende, adj. v. — Tilbagerykning, [...] Gierningen, at rykke tilbage. Frem- og [...] bagerykning. — tilbagesende, v. a. 2. [...] noget t. det Sted, hvorfra det er kom[...] ell. tilbage t. Afsenderen. At tilbagese[...] en Foræring. Deraf: Tilbagesendelse[...] tilbagestaaende, adj. v. som endnu [...] tilbage, ei er afgiort ell. betalt. De[...] bagestaaende af hans Løn. "For at [...] sig om de tilbagestaaende Skatter." [...] Tilbagestød, et. Stød, hvorved noge[...] ves ell. bevæges tilbage. Tilbage[...] Gierningen at see tilbage. Fremsyn og [...] bagesyn. (Tilbageblik. Bagg. [...] 131.) Tilbagetog, et. Tog tilbage t. [...] Sted, den Egn, hvorfra man drog [...] frem. Krigshærens T. — Tilbagetrin, [...] Trin, hvorved man gaaer tilbage, [...] længs. Tilbagetrækning, en. G[...] at trække tilbage, trække sig tilbage. [...] (D. Tilsk. II. 731. 733.) Tilbage[...] v. a. 2. drive tilbage, nøde m. [...] gaae ell. blive tilbage. "I det nogle [...] ter vækkes og udvikles, og andre [...] tilbagetrænges." Mynster. — Tilba[...] en. den Vei, ad hvilken man kom[...] bage, og Reisen ell. Vandringen [...] Vei; Hiemvei. Baade p. Hen- [...] geveien. tilbagevirkende, adj. v. [...] ker tilbage, enten mod Stedet, hvorfra [...] ningen udgaaer, ell. i Tiden. [...] virkende (mechanisk) Kraft. [...] bagevirkende Kraft o: Gyldig[...] ældre end den Tid, da Loven [...]

1. Tilbede, v. a. tilbad, til[...] guddommelig Dyrkelse. (T. a[...] At tilbede Gud, Afguder. [...] elske i den høieste Grad. [...] Pige. = tilbedelig, adj. som [...] tilbedes. (Baggesen.) Tilbedelse, [...] ningen at tilbede. Tilbeder, en. [...] tilbeder, ell. hylder, elsker een i [...] Grad. "Jeg knæler dybt for [...] som blind og tankeløs Tilbeder [...]

2. Tilbede, v. a. skaffe, [...] At tilbede een Lykke, Guds Vel[...] tilbede sig noget. "Mit [...] tilbede." Pram.

Tilbehør, et. ud. pl. [...] Man finder ogsaa det [...] "Mangel p. Krigens [...] endnu Kongens [...] "En fuldstændig [...] og livløst Tilbehør." [...]

...berede, v. a. 1. giøre noget skikket t. ...vis Brug; indrette. (jvf. tillave, som ...mere indskrænket og især om Mad.) At ...rede Alt t. Kongens høitidelige Mod... ...se. At tilberede Huset t. ventede Giæ... (f. ogsaa berede, som i de fleste Til... ...e er mere brugel.) = Tilberedelse, en. ...r. det, som skeer f. at tilberede, ell. i ...ventning af noget, der skal komme; An... ..., Forberedelse. Her skee store Tilbere... ...r i Anledning af Kongens Indtog. — ...redning, en. Gierningen at tilberede, ...dning, Tillavning. "Vi finde mere ...mer end Værdi; mere Tilberedning, ...ydelse." Rahbek.

...betle, v. a. 1. faae, skaffe v. Tiggeri. ...betle sig noget. "Videnskabernes Stat ...gen Rang, intet Navn, som kan ar... ...vbes ell. tilbetles; Alt maa erhver... ..." Malling. (f. tiltrygle.)

...binde, v. a. 3. (f. binde.) fæste, binde ...ing t. en anden. "Du skal ikke til... ... Munden p. den Oxe, som tærsker." ...r. 9. Det er tilbundet (bundet til) ...Baand. Sækken var ikke rigtig til... ...den. — De bag i tilbundne Ark høre ... Bogen.

...bliven, en. ud. pl. [f. blive, B. 1.] ...den, hvori noget bliver til, eller ... over fra Mulighed t. Virkelighed. ...Bruggeliv, svævende imellem uophørlig ...liven og Tilintetgiørelse." (M.)

...bringe, v. a. 3. (f. bringe.) 1. bære, ...hen til. Avisen bliver mig tilbragt. ...al lade Dem alle Papirerne tilbringe. ...har tilbragt ham en betydelig Formue ...eftermaal.) "Et Ord er mig tilbragt ...eligen." Job. 4. 12. 2. at tilbringe ..., fordrive den m. noget. 3. At til... ...e (ɔ: tilvende) sig noget. "Dobbelt ...get, som (det) han saaledes vilde til... ...e sig." D. Lov. IV. 1. 14. (Tilbrin... ...en. Vedels Saxo. 326.)

...bud, et. pl. d. f. Handlingen at til... ...m. Indbefatning af det, som tilbydes. ...adant T. bør man ei forkaste. Et ... passende, anseeligt T. Han giorde ...ette Tilbud i Gaar.

...byde, v. a. 3. (f. byde.) erklære sig ... t. at give een noget. Han tilbød ...en Belønning. Jeg tilbød mig, at ...øre det allene. Der tilbød sig (viste, ...d sig) en god Leilighed. "En Lære, ...lbyder sig os som Veileder giennem ..." Mynster.

...bygge, v. a. 1. forbinde v. at bygge. ... Fløi p. Huset er tilbygget f. nogle ...den. Her skal endnu tilbygges en ... — **Tilbygning**, en. pl. -er. 1. ...ingen at tilbygge. 2. noget, som er ...et; en mindre, nyere Deel af en Byg... ...som er sammenbygget m. den større, ... Kirken har adskillige Tilbygninger.

Tilbytte sig, v. rec. 1. erhverve v. Byt... ten. At tilbytte sig en Hest. Jeg har tilbyttet mig denne Bog for en anden.

Tilbøie, v. a. 1. fig. henvende til, faae Tilbøielighed til. (usædvanl.) "For hun til Eie det kan faae, som Villien tilbøies." Bording. I. 122.

Tilbøielig, adj. som enten af Vane, ell. Eftertanke og fornuftige Bevæggrunde, har en vedvarende Attraa t. noget, en Færdighed t. at ville det. At være tilbøielig til Fred, t. Mistanke, t. Vrede, t. Ladhed, t. Uvirksomhed. tilbøielig t. det Onde, t. det Gode. — Ogsaa om Attraa, Lyst i et enkelt Tilfælde: Jeg kunde være tilbøielig (villig) t. at afstaae ham hele Eiendommen. Ligeledes uegentl. om uvilkaarlige, physiske Anlæg ell. Beskaffenheder: At være tilbøielig til Forkølelse, t. Sved. = **Tilbøielighed**, en. pl. -er. Villiens vedvarende Bestemmelse p. en vis Maade ell. Retning p. en vis Gienstand; saavel hvor Grunden dertil ligger i Vanens Magt, ell. er mere physisk og uvilkaarlig, (T. til Vellyst, t. Drukkenskab, t. Forkølelse) som hvor Villien tænkes at være mere fri, ell. underkastet Fornuftens Herredømme. Saaledes: T. til det Gode, t. det Onde. Gode, onde, lave, sandselige, lastefulde Tilbøieligheder. At følge sin T. At have, føle T. til noget. — At have, føle T. for en Person ɔ: Velvillie, Kiærlighed. Hendes T. for ham var saa stærk. (Jvf. Drifter, som tillægges baade Mennesker og Dyr; Tilbøielighed allene de første. Man kan dog ikke, med Sporon, antage, at Tilbøielighed altid kun bruges om erhvervede Færdigheder i Villien, ikke om medfødte Drifter ell. Anlæg, der skyldes Naturen; thi man siger ogsaa: Han har af Naturen en stor Tilbøielighed til Vellyst.) "Tilbøielighed betegner en større Lethed t. at blive bevæget i en vis Retning, end i enhver anden; den forudsætter ikke blot, at Siælen har modtaget denne Retning (ell. Drift); men ogsaa, at Villien har billiget denne." Müller.

Tilbørlig, adj. [N. S. börlik.] som er saaledes, som det bør være, svarende t. Pligt, t. det fornuftigen ell. moralsk rigtige. At give en Arbeider sin tilbørlige Løn ɔ: den, han fortiener. Det har ikke den tilbørlige Størrelse. Han fik sin tilbørlige (fortiente) Straf, Belønning. At vise Forældre tilbørlig Agtelse og Lydighed. "Giekkelig Snak og letfærdig Skiemt, hvilke ikke ere tilbørlige." Eph. 5. 4. ("som eder ikke sømme." Bib. 1550.) (f. utilbørlig.) [Skiøndt oprindeligen d. f. f. vedbørlig, br. dog nu tilbørlig mere om det fornuftigen, (æquus, justus, meritus) hiint mere om det lovligen rigtige (legalis, legaliter.) "Tilbørligt er det, som grunder sig p. For...

nust og Natur; vedbørligt det, som grunder sig i Love og Forskrifter." Sporon.]

Tildanne, v. a. 1. danne noget, give det udvortes Skikkelse til en vis Bestemmelse. "De have vidst at tildanne og anvende Metallerne." O. Guldb. — Ogsaa figurl. Han maa endnu tildannes, før han kan blive skikket t. denne Forretning. — Deraf: **Tildannelse**, en. "Den Kundskab, Orden og Sindighed, der saa meget beroer p. foregaaende Øvelse og Tildannelse." Engelst.

Tildeels, adv. ikke ganske, ikke aldeles, f. en Deel. Det er ikke ganske, men kun tildeels et nyt Arbeide. Jeg har tildeels hiulpet ham v. Arbeidet.

Tildele, v. a. tildeelte, tildeelt. bestemme som eens Lod ell. Deel, give een t. hans Deel. Det er kun lidt, hvad der er blevet enhver tildeelt. Vi maae være tilfreds m. det, Skiebnen vil tildele os.

Tildigte, v. a. 1. tillægge een noget, som er opdigtet. "Man fornærmer sin Helt v. at tildigte ham hvad han aldrig har tænkt paa." Rahb. 2. tilføie, tilsætte Opdigtelser t. noget, der figes ell. fortælles. — Deraf: **Tildigtelse**, en. "Gemeenligen er der ingen Sammenligning imellem Forsøgelsen af det Gode og Tildigtelsen af det Slette." Baggesen.

Tildrage sig, v. rec. og impers. 1. At tildrage sig Opmærksomhed o: vække, give Anledning t. Opmærksomhed. Denne Sag har længe tildraget sig min O. 2. impers. skee, hændes. Det tildrog sig engang; det har engang tildraget sig. — **Tildragelse**, en. pl.-r. noget, som hændes, tildrager sig; Hændelse, Begivenhed. (Jvf. **Omstændighed**, 2, 3. og **Begivenhed**.) "Tildragelse findes ikke i Naturen; men allene i Menneskelivet. Et Jordskiælv er en Begivenhed, ingen Tildragelse; og dette Ord br. (især) kun om hvad der hændes enkelte Mennesker. (ell. ved enkelt Leilighed.) Den franske Revolution var ingen Tildragelse; det var en Begivenhed. — Omstændighed er det Særegne, enten v. en Begivenhed, ell. ved en Tildragelse, hvorpaa Opmærksomheden hefter sig." Müller.

Tildrømme sig, v. a. 2. opnaae, ell. indbilde sig at opnaae hvad man drømmer om; opnaae i Drømme. "Vil du — tildrømme dig, hvad ei du vaagen har." Grundtvig.

Tildække, v. a. 1. skiule v. noget, som lægges over; tilhylle. At tildække sig m. en Dyne, et Tæppe. At tildække Planter mod Frosten. — **Tildækning**, en. Gierningen at tildække.

Tildømme, v. a. 2. tillægge som Eiendom ell. Besiddelse v. en Dom; tilkiende. Gaarden, Tienden blev tildømt ham. (s. fradømme.) 2. paalægge een noget v. Dom. Han blev tildømt, at erstatte Tabet. Han kunde ikke udrede de [illegible] Bøder. (s. idømme.)

Tilegne, v. a. og rec. 1. [illegible] tilegne sig noget o: paastaae at v[illegible] Eier deraf, ell. sætte sig i Besidd[illegible] Den Rettighed, han tilegner sig, [illegible] ham ikke. Han har tilegnet sig [illegible] Godset, end der tilhører ham. 2. i ældre Skrifter: Give, tillægge [illegible] dom ell. Egenskab. "Saa er de[illegible] Guds Skik Menneskene af Natur[illegible] net." Liigpr. ov. Karine Gyl[illegible] 1596. "Han skal dog ikke takk[illegible] fordi der er ingen, den Tak kan [illegible] B. Thott. 2. At tilegne een n[illegible] en Bog o: skriftligen overgive h[illegible] Særdeleshed, som Tegn p. Agt[illegible] Bogen er tilegnet Kongen. Paa [illegible] ten har han tilegnet (helliget) [illegible] Kone dette Minde. — **Tilegnels[e]** [illegible] Gierningen at tilegne sig ell. ti[illegible] noget. 2. en Skrivelse, hvori [illegible] ner een en Bog. En Tilegnelse [illegible]

Tilendebringe, v. a. 3. (s. brin[ge]) [illegible] føre noget aldeles, indtil det [illegible] tilendebringe et Arbeide.

Tilfald, et. d. s. s. **Tilfælde**; m[illegible] sielden. "Uveir, Vinterdag ell. [illegible] Ulykke og uformodentlig Tilfald, [illegible] IV. 2. 3. "Naar Sindet i en [illegible] hastigt og besværligt Tilfald [illegible] met." B. Thott.

Tilfalde, v. n. 3. tildeles een, [illegible] eens Besiddelse v. Tilfælde. Det [illegible] det ham en betydelig Arv. "[illegible] af Riget føre Arv, som ham i [illegible] være tilfalden." D. L. V. 2. 76. [illegible] den Gield." (arvet Gield.) V. [illegible] tilkomme, paaligge. "Giv mig [illegible] af Godset, som mig tilfalder." [illegible] "Det tilfalder den at bevise, [illegible] at en erhvervet Ret senere [illegible] Ørsted.

Tilfals, adv. til Salg, [illegible]

Tilfegte, v. a. og rec. 1. vinde, [illegible] v. Strid, i Strid. At tilfegte sig [illegible] "Med Kaarden i Haanden at [illegible] andet Fædreland." Guldb.

Tilfinde, v. a. 3. (s. finde.) [illegible] get: paalægge v. Dom, dømme [illegible] blev tilfunden at tilbagebetale [illegible] Renter. 2. udnævne, beskikke [illegible] delse. (D. Lov. 1. 24. 26. [illegible] delse. sammest.)

Tilslikke, v. a. 1. [illegible] til (et mindre Stykke t. [illegible] kan see, at det er tilslikket.

Tilflod, et. ud. pl. [illegible] det, at flyde til. [illegible]

Tilflugt, en. ud. pl. [illegible] ningen at flye til; [illegible] den: at tage sin T. til [illegible] o: søge Hielp, [illegible]

age Tilflugt under Egyptens
0.2. 2. den Gienstand, man
, Det er min sidste T. Gud
en. "De befæstede Byen, f.
Ladsfald en sikker Tilflugt."
jeg greb efter enhver Tilflugt
nhver svandt hen under mine
sker. — Tilflugtssted, et.
s i Nød og Fare søger Tryg=

n. 3. (s. flyde, 1.) br. fig.
tilfalde Tid efter Tid, ell.
lig Maade. Der tilflyder
disse Indtægter om Aaret.
de een Fordeel.
1. ilde tilrede, besudle. (s.
, hvor hun har tilflyet sin

flyve til. Der kom en Fugl

. gaaende; skrives sædvanl.
ds. At reise til Fods.
sig, v. rec. 1. d. s. s. til=
ale.)
, adj. som man kan forlade
antage f. sand; sikker. (br.
ersoner og Ting; dog oftest
de sidste, ligesom paalidelig
En tilforladelig Efterret=
s) siger meer, end en tro=
ning. (Derimod: En paa=
, troværdig Historieskriver.)
delig sandt! — Ogsaa i d.
ot Forsikkring: Jeg vil til=
vente længere! — (Subst.
d br. for dets flødende Lyds
n.)
[T. zuvor.] 1. i en for=
eben Tid; enten a.) m.
id, en Handling, som tales
paa. Vi har alt tilforn
rt tilforn havde han talt
t forekom mig idag, som jeg
hende; skiøndt jeg har seet
ige tilforn. "De holdt den
om stakket tilforn var æret
e." Viisd. 14, 20. "Til=
d nu; Først imod sidst;
n t. Tiden, som gaaer for=
igen, som skeer først." Spo=
i Almindelighed (da tilforn,
Tidens Fiernhed, synes at
dum og forhen.) "Der er
som dette tilforn." 1 Sam.
var det ikke Skik. Tilforn
: Kornets Dyrhed; nu over
2. i Bemærkelsen forud
e beredte, og dine Domme
ndte." Jud. 9. 8) og først
ee mit Ansigt, uden du til=
ls Datter t. mig." 2 Sam.
forældet, ell. lidet brugeligt.
v. a. 1. i Lovsproget og

Forretningsstiil: udnævne, beskikke; (især i Forening, tilligemed een ell. flere andre.) De tilforordnede Commissarier.

Tilfreds, adv. [T. zufrieden.] der ogsaa br. som adj. 1. adv. i en Tilstand, hvori man føler sig rolig, fornøiet m. det nærværende, uden Savn ell. Ønske. Han seer meget tilfreds ud. At være tilfreds med een, m. noget. tilfreds med sin Skiebne, m. en Bolig, m. sine Kaar. At være vel tilfreds, ilde tilfreds. "Med to Slags Folk er min Siæl ilde tilfreds." Sir. 50. "Den, som er tilfreds hadber ikke andet (end hvad der skeer, times ham;) den, som er fornøiet, ønsker ikke Andet. — Man kan være tilfreds, blot fordi man seer, at der er ikke andet at giøre; men fornøiet kan man ikke være uden god Aarsag." Sporon. At leve tilfreds i trange Kaar. Er han endnu ikke tilfreds? (vil han endnu have mere?) At give sig tilfreds ɔ: berolige sig, slaae sig t. Taals. "Giør Pinen let, og lad dit Sind tilfreds sig give." Falster. At stille een tilfreds, berolige, formilde, forsone. (Moth.) 2. som egentl. adj. br. det vel undertiden i sing.) (f. E. en tilfreds Mine) men sielden og mest i dagl. T. "Den har et tilfreds Sind, som ikke pleier at forlange meer, end hvad han nyder. Den har et fornøiet Sind, som er stemt t. Munterhed." Sporon. (Endnu mere usædvanl. er Brugen m. best. Art. "Det tilfredse Sind og det muntre følges gierne ad." Sporon.) (Jvf. selvtilfreds.) = **Tilfredshed**, en. ud. pl. Beskaffenheden at være tilfreds ell. fornøiet m. sin Tilstand. — **tilfredsstille**, v. a. 1. giøre een tilfreds, opfylde, handle efter eens Ønske, Krav ell. Paastand. At tilfredsstille eens Fordringer. Han søgte at tilfredsstille ham v. Løfter. "Han smigrer sig med — at han kan tilfredsstille baade sine Lyster og sin Samvittighed." Birkner. — **Tilfredsstillelse**, (Moth) og **Tilfredsstilling**, en. Handlingen, at tilfredsstille een; ell. den Tilstand, at blive, at være tilfredsstillet.

Tilfrossen, adj. v. heel belagt p. Overfladen m. Iis. En tilfrossen Sø. s. fryse til.

Tilfulde, adv. d. s. s. aldeles, ganske tilstrækkeligen. Han har tilfulde overbeviist mig om Nødvendigheden heraf. (Isl. til fulls.)

Tilfylde, v. a. 1. fylde mere til, fylde heelt til. Karret maa tilfyldes. Der maa tilfyldes mere Viin. (fyldes.) jvf. fylde. — Deraf: Tilfyldning, en.

Tilfælde, et. pl. d. s. [T. Zufall.] 1. i den vidtløftigste Betydning: alt det, som kan skee, som forefalder, træffer ind. (eventus.) Den Forsigtige maa være beredt p. alle Tilfælde. Han kan godt skikke sig i alle Slags Tilfælde. Der gives Tilfælde i Livet, der kunne giøre den mest retskafne usik=

ker i sin Handlemaade. I dette, i hiint Tilfælde. Jeg vil i ethvert T., i alle Tilfælde (i hvad der end skeer, møder) være belavet p. Modstand. 2. en uventet, uforudseet Begivenhed ell. Forandring, som kunde skee, indtræffe paa flere forskiellige Maader; og t. hvis Indtraffen netop i den givne Tid, man ingen tilstrækkelig Grund indseer. (Dog tænker man sig gierne et Tilfælde meer ell. mindre afhængigt af og overeensstemmende m. bekiendte Omstændigheder; Hændelse derimod som noget, der ligger uden for al Beregning. Man siger derfor ogsaa: Jeg har forudseet dette Tilfælde.) Lad os sætte, antage det værste T. Et sieldent, usædvanligt, besynderligt, uheldigt T. "De Ting, som skee i Verden, ere dog ikke et Tilfældes (Tilfældets) Spil." Mynster. Slige Tilfælde ere uberegnelige. "Tilfælde modsættes baade, hvad der er foraarsaget v. den menneskelige Villie, og hvad vi antage bestemt v. Naturnødvendighed. — Ogsaa Tingenes Gang i det Enkelte vil ofte kunne kaldes T. Det er et Tilfælde, om det regner p. Syvsoverdagen." Müller. 3. den Tilstand, at noget skeer, indtræffer uformodentlig, uventet og af ubekiendte Aarsager; Slump, Træf. ("et Forhold, t. hvis Virkelighed vi ei engang kunne formode nogen rimelig Grund.") Det er Tilfældet, som førte dem sammen. Det var kun v. et T. (ikke m. Overlæg, Hensigt) at jeg kom der i dette Øieblik. Mangen Opdagelse skyldes Tilfældet. (jvf. Hændelse; og Müllers d. Syn. II. 256. 57.) 4. Tilfælde br. ofte f. en periodisk Forandring i Helbreden, en Skade, et Sygdomstilfælde. Han har et slemt, farligt Tilfælde. Hans T. kommer ofte igien. Har hun længe havt dette Tilfælde? = tilfældig, adj. 1. som skeer v. et Tilfælde, som ei er forudseet ell. forud overlagt. Det var tilfældigt, at jeg kom der idag. En tilfældig Omstændighed. 2. som beroer p. Tilfælde ell. Hændelse, som ei har sin Grund i sig selv, men uden for sig; modsat væsentlig og nødvendig. Tyngden er en væsentlig Egenskab hos Legemer; Farven ofte en tilfældig. "Ligesom vi have naturlige, saa have vi tilfældige Fornødenheder." Schytte. — Tilfældighed, en. ud. pl. Beskaffenheden, at være tilfældig; modſ. Væsentlighed og Nødvendighed. "Hvad behøve vi at gaae saa langt tilbage, f. at lede om Sprogets Tilfældighed?" J. Bove. — tilfældigviis, adv. ved et T., ikke m. Overlæg.

Tilfælles, adv. i Forening, i Fællesskab med. (communiter, junctim.) At bruge noget tilfælles. At have, holde en Hest tilfælles med een. (jvf. fælles.) — fig. om Tilfælde, hvori en Gienstand (oftest en Person) har en vis Lighed med en Anden. Han har dette tilfælles med sin Fader, at han let bliver vred. Hun har Gang og [...] tilfælles med Moderen.

Tilføie, v. a. 1. lægge til, fort[...] (jvf. føie.) [Oftest, naar man berette[...] en Anden har sagt.] Han tilføiede at o. s. v. Dette, tilføiede han, va[...] gens faste Villie. 2. At tilføie een [...] siger man efter det Tydske, for: gi[...] Tilføining, en. Gierningen, at føie, lægge til.

Tilføre, v. a. 2. bringe til p. Vo[...] Heste, t. Skibs o. d. At tilføre Levnetsmidler. — Tilførsel, en. pl.- 1. Gierningen at tilføre. "Skiøndt [...] kunde der Tilførsel altid hindre." [...]ding. 2. det som tilføres. En st[...]førsel af Levnetsmidler. At afskær[...]dre) Tilførslen t. en beleiret By. [...]førsel. [Tilføring, en. hos A. S. [...] for: Tilførsel. (Saxo. 312.) Lig[...] Tilføre. "De giorde ham Tilføre." [...] meatus. Saxo. 328.]

Tilgang, en. 1. det, at gaae ti[...]gang (som mere br.) Luften har [...] Tilgang. "Vid — hvorhen hverken [...]te, Forhaabning ell. Frygt haver Tilgang." B. Thott. 2. Sted, [...] hvorigiennem man gaaer f. at kom[...] andet Sted. Enhver T. var spærret[...]terdi Tilgangen var snever, hvor de[...] gaae igiennem." Jud. 4. 5. 3. [...]øgelse. Af- og Tilgang (f. E. i [...] over Soldater.) "Ikkun, at Legem[...] Aftagelse og ingen Afgang lider; [...] haver da heller ingen Tilgang." Ba[...]

Tilgavns, adv. saaledes, at [...] opnaaes, tilstrækkeligen, dygtig[...] hvad man giør, bør giøres tilgavns. [...] Arbeide er giort tilgavns. "Ingen [...] Siæl kan slaae tilgavns en [...] Baggesen.

Tilgift, en. pl.-er. det, som [...] andre Leiligheder gives oven i [...] give, at faae noget i Tilgift.

Tilgifte sig, v. a. erhverve v. [...] maal. (s. gifte sig til.)

Tilgive, v. a. 3. (s. give.) [...] tørnelse ell. Fortrydelse over en [...] nærmelse ell. Forseelse fare, og [...] ham Straffen ell. Tilregnelsen [...] tilgive er at anmærke sin Ret, [...] give den. — Med smaa Feil bør [...] bære, men ikke m. store Forseelser; [...] binder Ond os undertiden t. at [...] disse." Sporon. Han har tilgivet [...] Brøde. Tilgiv min Dristighed. [...] være dig tilgivet f. denne [...] lade, 2. og undskylde.) "Det [...] tilgive, end at forlade; [...] gienkalder saa let den skeete [...] J. Smidth. = tilgivelig, [...] tilgives. En tilgivelig Feil. [...] en. det, at tilgive en Forseelse[...]

...yldning.) "Der er Tilfæl- ...dristighed behøver Tilgivelse; ...g Tilfælde, hvor den ikke behø... ...nd Undskyldning." Sporon.
... adj. v. I ældre Skrifter: hen- ...tig. "Hvorledes skulde den, ...en t. Vellyst, turde see Døden ...ne?" B. Thott.
... adv. i Talemaaden: At have ...de hos een ɔ: have et Krav p. Jeg har endnu 100 Rdlr. til- ...m for de sidste Varer, paa min ...g. Ved Afregning fik jeg saa- ...de, beholdt jeg tilgode. Der ... saameget tilgode. (Derimod: ...g til Gode ɔ: t. Gavn, at jeg ...Sproget.) = Tilgodehavende, et. ... som een har tilgode, en Andens ...
...e, adv. (skrives ofte adskilt.) ...Grunde, ødelægges, fordærves ...ibet gik tilgrunde. — At gaae ...de i en Sag ɔ: udforske, grand- ...ge den meget nøie.
...sende, adj. v. som støder til, ...l. De tilgrændsende Lande. ...ndsende Ager.
...lig, adj. som der er Adgang til, ...en Vanskelighed kan komme til. ...kke tilgængeligt. Uagtet hans ...etninger, er han meget tilgæn-...
...e, adv. i Talemaaden: at gaae ...de ɔ: være t. Hielp, behielpelig.
...e, v. a. 1. erhverve v. Handel; ...t tilhandle sig noget.
... v. a. 1. forene med v. Heftning. ...e Ark i Bogen. Dette Ark maa ...tes. — Deraf: Tilheftning, en.
..., v. a. 3. hielpe til, bidrage, ...elig t. noget. "At enhver kun- ...lpe, at dette fyldestgiøres." D. ... 18.
...e, v. a. 1. ved Ed, Vidner ell. ...Raade bevise sin Eiendomsret t. ...t Brudevers, som Klageren v. ...de tilhiemlede sig." Rahb. D. ...eraf: Tilhiemlingsed, en. (jvf. ...1. Mai 1799.)
... adv. 1. i en Samling, sammen, ... bringe, komme, binde tilhobe. ...er undertiden noget saaledes til- ...et er vanskeligt at opløse." B. ...laar Brødre boe tilhobe, og een ...oseb. 25. 5. — Tag det Alt til- ...alle sammen, alle uden Undta- ...a skabte alle Ting tilhobe." Sir. ...ilhobe levede de af Fædrift og ...e Hiorde." Guldberg. "Disse ...mme tilhobe overeens deri." ...br. ikke meget.)
...et. pl. d. s. 1. det, at tilholde, ...byde; Medfør. Efter Lovens Tilhold. 2. det, at man holder til, kommer tidt p. et Sted. (Moth.) 3. Sted, hvor man holder til; Opholdssted, Tilflugtssted. (Herberg. Moth.) Der har han især sit T. = Tilholdssted, et. d. s. s. Tilhold, 3. "Muus og Rotter have deres Tilholdssted i saadanne beklædte Vægge." Oec. Mag. IV. 330.

Tilholde, v. a. 3. (s. holde til.) paalægge, nøde, drive til. Han maa tilholdes at sætte Gaarden i forsvarlig Stand. Hvad Loven tilholder.

Tilhugge, v. a. 4. danne t. et vist Brug, give Skik v. at hugge. At tilhugge Tømmer. — **Tilhugning**, en. Gierningen at tilhugge. Tømmerets Tilhugning.

Tilhviske, v. a. 1. sige noget hviskende t. een. "Dens Venneroſt i tause Nat tilhvisker os hansÆre." Riber. "I Usynlige, som stundom tilhviske os Fremtidens Hemmeligheder." Baggesen.

Tilhylle, v. a. 1. skiule v. noget, som lægges ell. hænges over. At tilhylle Ansigtet m. et Slør. — Deraf: Tilhylling, en.

Tilhægte, v. a. 1. forbinde med, v. at hægte. (s. hægte til.) Skiørtet er ikke tilsyet, men tilhægtet.

Tilhæng, et. pl. d. s. 1. noget, der ligesom hænger v. en anden Ting (Anhang, Appendix.) Et Tilhæng t. en Bog. 2. Folk, som holde sig t. een ell. holde med, understøtte een i hans Foretagender; Parti. (Moth.) Han har et stort Tilhæng blandt Almuen.

Tilhænger, en. pl. -e. den, som er af eens Tilhæng ell. Parti.

Tilhør, et. det, som hører t. en vis Ting, udgiør en tilhørende Deel af samme. Gaarden m. alt sit Tilhør. (Tilhøring. Moth. "Skaane med sin Tilhøring." Vedels-Saxo. 346.) jvf. Tilbehør.

Tilhøre, v. n. 2. (har.) 1. være eens Eiendom. Bogen tilhører mig. Denne Gaard har engang tilhørt ham. (jvf. høre til, 4.) 2. tilkomme. (dog sielden; da præp. i denne Bemærk. sædvanl. følger efter. s. høre til, 2.) 3. tilhørende, som hører til, udgiør en Deel af noget. Gaarden m. tilhørende Besætning. — Undertiden, især i Forretningsstiil, br. Tilhørende absol. ell. som Subst. for: Tilhør, Tilhøring. Huset, Bryggeriet m. Tilhørende.

Tilhører, en. pl. -e. [af høre til, audire.] den, som hører til, som m. Agtsomhed hører paa noget. (auditor.) Denne Præst har mange Tilhørere. At være T. ved en Examen, Concert, Forelæsning. (Man siger derimod ikke: at være Tilhører ved en Samtale; men: at være nærværende v. den, at høre p. den.)

Tilhøvle, v. a. 1. danne t. et vist Brug v. at høvle. At tilhøvle et Bræt.

Tilintetgiøre, v. a. 3. (s. giøre.) giøre

Ende p. en Tings Tilværelse; forstyrre, ødelægge aldeles. (br. som oftest i uegentlig ell. mindre streng Bemærkelse.) Deraf: Tilintetgiørelse, en. ud. pl.

Tilkaste, v. a. 1. fylde v. at kaste noget i (f. E. Jord, Gruus.) Det Hul, den Grøft maa tilkastes. — Tilkastning, en.

Tilkiende, v. a. 2. tillægge een noget v. Dom ell. Kiendelse, tildømme. Gaarden blev tilkiendt ham v. Høiesteretsdom. — Deraf: Tilkiendelse, en.

Tilkiendegive, v. a. 3. d. f. f. give til Kiende, ell. bringe t. Nogles, t. de Vedkommendes Kundskab; meddele fornøden Efterretning om. (f. under give, E.) Han tilkiendegav dem Kongens Villie. Dette Tegn tilkiendegiver, at Skibet skal vende. At tilkiendegive en Befaling, en Anordning f. Vedkommende. "En Lov er en almindelig Befaling, som allene kan siges at bekiendtgiøres, ikke at tilkiendegives." Sporon. — Deraf: Tilkiendegivelse, en.

Tilkitte, v. a. 1. tillukke m. Kit; fæste m. Kit. — Deraf: Tilkitning, en.

Tilkiøbe, v. a. 2. erhverve v. Kiøb, enten t. det, som tilforn eiedes, ell. uden Hensyn hertil. Foruden Godserne, han arvede, har han endnu tilkiøbt flere. Nogle af disse Heste har jeg tilkiøbt mig; andre har jeg byttet mig til. "Et Kiøb, hvorved Monarken tilkiøber sig Tienester, og ikke belønner dem." Schytte.

Tilkiøbs, adv. d. f. f. tilfals.

Tilkiøre, v. a. 2. vænne t. at gaae f. Vogn. At tilkiøre et Par Heste. 2. i partic. d. f. f. kiøre til. Han faaer Brændet frit tilkiørt.

Tilkiørsel, en. Handlingen at kiøre noget t. et Sted, føre det t. Stedet paa en Vogn. Tilkiørsel af Brænde.

Tilklappe, v. a. 1. give tilkiende v. Klappen. "At see en talrig Mængde Hænder i Beredskab at tilklappe dem Bifald." Rahbek.

Tilkline, v. a. 1. lukke v. Klining. At tilkline en Sprække. — Deraf: Tilklining, en.

Tilklippe, v. a. 1. klippe noget efter et vist Mønster, ell. saaledes som det bør være.

Tilklistre, v. a. 1. d. f. f. tilkline.

Tilknappe, v. a. 1. lukke v. at knappe. At tilknappe sin Kiole. modf. opknappe.

Tilknytte, v. a. 1. forbinde med, ved at knytte; lukke til med en Knude. At tilknytte et Tørklæde.

Tilkomme, v. n. 3. har. (f. komme.) 1. være overeensstemmende m. eens Rettighed. Denne Indtægt tilkommer ham som Sognepræst. Jeg fordrer ikke meer, end der tilkommer mig. Det tilkommer mig m. Rette. 2. svare t. eens Pligt, Vilkaar, Stand; passe sig for. Det tilkommer ham, at holde Bygningen vedlige. Det tilkommer den Unge, at vise Agtelse mod Ældre.

Tilkommelse, en. d. f. f. [illegible] nere.) "De undrede paa hans [illegible] se." Vedels Saxo. 65. "Hans [illegible] kommelse var ikke at vente i de[illegible] Mynster.

Tilkommende, adj. om [illegible] komme, fremtidig. (modsat: fo[illegible] og nærværende.) Det Tilkomme[illegible] tiden. "Haabet skal m. Glæde[illegible] vende vor Tanke hen mod det T[illegible] de." Mynster. — Ligeledes om de[illegible] kes i Fremtiden. Hans tilkomm[illegible] Vor tilkommende Præst. Et ti[illegible] Liv. "Da nødes vi endelig t. a[illegible] Haab p. en tilkommende Tilstan[illegible] — Det br. ogsaa for: næste, na[illegible] de. I tilkommende Uge, Maan[illegible]

Tilkomst, en. Handlingen at k[illegible] Sted. Adventus. "Din Tilkom[illegible] der." Arreboe. 169. "Hvordan [illegible] vel beredt kan mod hans Tilko[illegible] Kingo.

Tilkort, adv. i Talemaaden: [illegible] tilkort, egentl. ikke komme langt [illegible] br. for: ikke naae det, man tra[illegible] være uheldig, være den tabende.

Tilkræve, v. a. 1. i Lovsprog [illegible] dre, kalde f. Retten. "Bliver [illegible] kræve at vidne i nogen Sag." [illegible] 13. 7.

Tilkæmpe, v. a. 1. d. f. f. tilfi[illegible]

Tillade, v. a. tillod, tilladt [illegible] Frihed t. at giøre ell. lade nog[illegible] Minde til. Han tillod mig at [illegible] har tilladt ham det. Denne For[illegible] han ikke tillade hende. "At till[illegible] svævelse, eller ikke at hindre den, [illegible] falde den, ere tvende forskielli[illegible] Bastholm. At tillade sig (tage [illegible] sende Friheder. — Tilladelse, e[illegible] som gives een t. at giøre ell. l[illegible] At give een T. til noget. Jeg ha[illegible] — tilladelig, adj. som kan tilla[illegible]

Tillade, v. a. 1. forsyne (et [illegible] fuld Ladning. Skibet er endnu [illegible] — Tilladning, en. Et Skibs Til[illegible]

Tillave, v. a. 1. d. f. f. tilbe[illegible] til; men især om Mad. (Man [illegible] lige saa ofte: at lave Mad; me[illegible] lavet Mad.) Hun havde tillav[illegible] varm Drik. (jvf. lave til.) De[illegible] lavning, en.

Tillid, en. ud. pl. [f. Lid.] [illegible] en andens Velvillie, Redelighe[illegible] c. d. At sætte sin Tillid til en [illegible] ingen T. til hans Løfter. [illegible] Gud er min T. - T. til sig [illegible] (f. Selvtillid.) "Var [illegible] Hærskesyge, ell. en blind [illegible] Kræfter?" Sneedorf. [illegible] blik, et. Blik, som [illegible] vældig Arm, m. [illegible] lenschl. — tillidsfuld [illegible]

...; af grundet p. Tillid. En tillids... ...den. — Tillidstegn, et. Tegn, Be... ...Tillid. (Wandal.)

...ige, adv. 1. paa een Tid. simul. ...ham kom tre Flaader tillige." (Abra... ...m.) "Og Haab og Styrke svinde bort ..." S. Blicher. (Ikke hyppigt.) 2. ...rd, ogsaa. pariter. Hans Ærende ...de at besøge Faderen, og tillige at ...Datteren. Han vilde ikke blot kiøbe ..., men tillige Jorden.

...ligemed, præp. d. s. s. med, ell. og ...; hvor der udtrykkes en Forbindelse, ...ing, Samling; og hvor der er Hen... ...g baade p. Tid og Rum. (una cum) ...at: foruden. (jvf. samt.) Vi under... Hovedvolden tilligemed alle Udenvær... Han forlangte, at Besætningen til... ...ed Gaarden skulde overleveres ham ... han vilde have B. med Gaarden, og ...Tid. Her bør samt ikke bruges.)

...lime, v. a. 1. fæste til med Liim. Li... ...maa tillimes.

...liste, v. a. 1. erhverve p. en listig, ...fundig Maade; tilsnige. Han havde ...r sig et vigtigt Document.

...lokkelse, en. pl. -r. 1. Gierningen, ...e een t. noget. Ved megen T. fik ...am endelig t. at afstaae det. (ogsaa: ...ning.) 2. det, hvorved man lokker ...det, som har en lokkende, tiltrækkende ... Ynde og Forstand ere tidt stærkere ...kelser hos en Pige, end Skiønhed.

...lokkende, adj. v. som kan lokke een t. ... har en indbydende, overtatende ... Dette Tilbud var alt for tillok... Et tillokkende Syn. (jvf. lokke.)

...lukke, v. a. 1. d. s. s. lukke, lukke til ...i inf. act. og pass. og i partic. neppe ...a. act.) Denne Aabning maa ufor... tillukkes. Jeg fandt Døren tillukket. ...eraf: Tillukning, en.

...lyse, v. a. 2. forkynde, give tilkiende ...offentligt Sted. At tillyse noget fra ...dstolen, p. Kirkestævne. Ægteskabet ...lyst. (s. lyse, 3.) — Deraf: Tillys...en.

...lyve, v. a. og rec. 3. (s. lyve.) til... ..., tilskrive falskeligen ell. ved at lyve. ...r han ikke tillyver sig det Kongenavn, ...har tilfælles m. Gud." Synesius v. ... "Formaninger imod fremkonstlede ...er og imod enhver tilløiet Iver." ...ster.

...llæg, et. pl. d. s. 1. det som lægges ...ies til. At faae et T. til sin Løn. Et ... til en Bog. 2. det, at lægge Krea... ...til, Avl, Opfødning; it. opfødte Krea... Ved T. af Heste og Qvæg kan Bon... ...gere sig Fordeel. Denne Hest er af ...eget Tillæg. Han har et godt T. af ...æg. — Tillægsord, et. i Sproglæren, ...Regle: et Adjectiv (Egenskabsord.)

Tillægge, v. a. 3. lægge til, føie til (men br. sielden undt. i Infin. og partic.) Jeg maa endnu tillægge een Omstændighed. Naar dette tillægges, bliver tillagt. 2. overdrage, give. Kongen har tillagt ham denne Titel. Der er tillagt ham en udstrakt Myndighed. 3. tilregne, tilskrive. Man tillagde ham allene Skylden. At tillægge et Ord en Bemærkelse, en Mening, som det ikke har. 4. at tillægge (opføde) Qvæg. s. lægge til. 5. Søen er tillagt (med Iis) o: tilfrossen overalt.

Tillægt, adj. v. heel lægt, lukket v. at læges. Saaret er nu tillægt. (v. at til- læge vil neppe forekomme.)

Tillære, v. a. 2. oplære, afrette, lære til. (s. lære.) "Han dannede deres Smag, tillærte deres Poeter, gav Tegninger t. deres Malere og Billedhuggere." O. Guldb. At tillære en Jagthund.

Tilløb, et. 1. det, at flydende Ting løbe til, strømme til. Vandet har her stærkt Tilløb. T. af Melk i Brysterne. 2. det, at Folk stimle, flokkes t. et Sted. (confluxus.) Et stort T. af Mennesker. Han fik et stort Tilløb. Denne Taler har altid et stort Tilløb. "Et Tilløb skeer m. Hensigt, og kan skee m. Orden; et Sammenløb skeer m. Hensigt, men uden Orden; et Opløb s. det meste uden Hensigt, og altid uden Orden." Sporon.

Tilløbende, adj. v. som løber til. At komme tilløbende.

Tilmaale, v. a. 2. maale noget i eens Paasyn, og overgive ham det. Kornet blev ham tilmaalt. "At tilmaale enhver sin Jord, naar Oversvømmelsestiden var forbi." Guldb. — fig. om Tiden: "Den frygtelige Norne, hun, som tilmaaler Tiden, før den kommer, fit Held." Evald. "Han, som anviser Alle det rette Sted, som tilmaaler Alle den rette Tid." Mynster. "I de faa Aar, der ere Mennesket tilmaalte." Samme. — Deraf: Tilmaaling, en.

Tilmad, en. ud. pl. det, som spises til, ell. tilligemed anden Mad. Kiød og Tilmad af Grønt.

Tilmed, adv. desuden, ogsaa. Han har ikke de fornødne Kundskaber, og tilmed er han endnu s. ung. "Tilmed da vi vide, at ingen Indretning i Verden bliver længe i samme Form, saa" ꝛc. J. Boye.

Tilmelde, v. a. 2. give een Efterretning om, melde, berette. Jeg har tilmeldt ham det m. Posten.

Tilmode (til Mode) s. Mod, 1.

Tilmure, v. a. 1. lukke v. Muur, v. at mure. Døren er bleven tilmuret. — Deraf: Tilmuring, en.

Tilmæle, v. a. 1. tilkiende, tildømme. (Moth.) forældet.

Tilnagle, v. a. 1. lukke v. at slaae Nag-

ler i. At tilnagle en Dør, en Kasse. — Deraf: Tilnagling, en.

Tilnavn, et. pl. -e. 1. Familienavn, Slægtnavn. (i Mods. til Fornavn ell. Døbenavn.) 2. et Navn, en Benævnelse, som tillægges een foruden hans egentl. Navn. Alexander med Tilnavn den Store.

Tilnævne, v. a. 1. i Lovsproget: udnævne tilligemed andre.

Tilnærmelse, en. Nærmelse hen t. noget. (Approximation.)

Tilovers, adv. meer end der bruges, ell. er brugt; meer end fornødent. (Jvf. øvrig og overbleven.) Der blev et godt Stykke tilovers af Klædet. Disse Penge har jeg tilovers fra Udgifterne, fra Reisen. Ikke have noget tilovers for Andre (ei være godgiørende, tienstagtig.) Lad noget blive tilovers til de andre (levn noget.) At være tilovers ved noget, i en Sag ɔ: ei blive adspurgt, benyttet. Jeg seer, at jeg her er tilovers (at man ikke skiøtter om mig.)

Tilpakke, v. a. 1. pakke fuld; hylle tæt omkring. Vognen er nu tilpakket. At tilpakke een m. Klæder. (tilpakket, bestienket. Moth. d. Tale.) — Tilpakning, en. Giærningen at tilpakke. Vognens Tilpakning.

Tilpas, adv. til Maade, til Behag, beleilig. (s. Pas, 2.) At giøre een noget tilpas (efter Ønske, til Maade.) "Og gierne vilde jeg — dig giøre ret tilpas i dette Valg." J. L. Heiberg. Man kommer ham aldrig tilpas. "Du laster Alt, dig intet er tilpas." Heiberg. "Da det er lettere at være tilpas, end at behage, ville Menneskene snarere blive enige om, hvad der er tækkeligt, end hvad der er behageligt." Müller. — I ældre Skrifter br. tilpas absol. for: vel tilpas, v. god Helbred, karsk. "Den, der er saa syg, at der er ringe Haab om han nogensinde skulde blive tilpas." B. Thott. I. 79.

Tilpasse, v. a. 1. passe een Ting t. en anden, f. at prøve om de svare t. hinanden. (s. v. a. passe.) — Deraf: Tilpasning, en.

Tilplanke, v. a. 1. lukke, hegne m. Planker. (Moth.)

Tilpligte, v. a. 1. forpligte een t. noget, paalægge som Forpligtelse.

Tilproppe, v. a. 1. lukke m. Prop, proppe. Flasken har ikke været vel tilproppet. — Deraf: Tilpropning, en.

Tilraab, et. pl. d. s. Tiltale m. høi Rost; Raab, som henvendes t. een.

Tilraabe, v. a. 2. raabe noget t. een. Alle tilraabte ham Bifald. "Jeg vilde ham alt her mit Bifald høit tilraabe." Baggesen.

Tilraade, v. a. 1. ved sit Raad tilskynde een t. noget (raade til.) Jeg har tilraadet ham Forlig. (mods. fraraade.) — Deraf: Tilraadelse (Moth.) Tilraaden, en. (begge ere, ligesom Tilraab, ikke meget brugel.)

Tilrakke, v. a. 1. ilde behandle (lav Tale.) Rahbek.

Tilrane sig, v. recipr. 1. skaf Ran, p. en ulovlig og voldsom "Olaf vilde ei blot tilrane sig mi magt." Øhlenschl. (Hakon J.)

Tilrede, adv. færdig, p. rede H Haanden. At være tilrede. All c

Tilrede, v. a. 1. lave til, indret vis Brug, rede til. Han har love rede Alt hvad der behøves t. Rei tilredet et Skib. "Som om han sk til Strids, han sig tilreder." "Skal da Kiv og Vrede i dit Sk dine Fostres Grav?" Evald. 2. (slet.) Han er bleven ilde tilredet. af: Tilredning, en. Indretning.

Tilregne, v. a. 1. tilskrive, till at være Aarsag til, tillægge Skyld get. Man bør ikke tilregne ham slette Udfald. Ufrivillige Handling ikke tilregnes os. = Tilregnelse, en fri Handling er forbunden me tilregnelig, adj. som kan tilregnes.

Tilrette, adv. (ogsaa til Rette rette Stilling ell. Tilstand, i be Forhold. At lægge, sætte noget t At giøre noget tilrette. At vise Rette m. et Arbeide; vise een t er vildfarende. Jeg kan ikke komme med ham (blive enig, forliges m.) de ikke komme tilrette om Kiøbet.

Tilreise, en. s. Henreise.

Tilreisende, adj. v. som komme t. et Sted. At holde Bog over og Frareisende.

Tilride, v. a. 3. vænne til, gi t. at rides. At tilride en Hest. den Hest.

Tilruste, v. a. 1. d. s. s. udruste. af: Tilrustning, en.

Tilsaae, v. a. og n. 1. act. (Jorden.) Han er i Færd m. at til Jord. Den Ager er tilsaaet. — absol. At have tilsaaet ɔ: være m. at saae.

Tilsagn, et. pl. d. s. 1. Giern tilsige, forsikkre en anden noget. man har tilsagt, lovet, forpligtet Løfte. "Man maa giøre Forskiel en blot Tilstaaelse, som kaldes Til en Pagt, hvorved man overdrag Ret t. at tvinge." Sneedorf. neskt troer Guds Tilsagn meer hvad Øiet seer." Mynster. siges til een. "Hvormange Samvittighedens Tilsagn og benbaringer ere underkaste Klim. 217.

Tilsammen, adv. som det T. zusammen sammen nu kun bruges flere Størrelser, der

udgiør det tilsammen? Vi vare
emten. — I Sammensætn. f.
ensøie, tilsammenkalde, er det
og forældet.
f. Tilsætning.
n. 3. (har.) have Opsyn, Til-
ge Vare paa. At tilsee med et
Arbeiderne. (jvf. Tilsyn.)
de, adj. v. Et tilseilende Skib,
seilende t. et Sted. Der kom
et Skib tilseilende.
, v. a. 2. sende hen til. Han
mig det m. Posten. "At frem-
ende kunne undertiden omverles
man fremsende noget, er det ofte
at have een at tilsende det."

adv. af Veien, bort fra et vist
en Anden er; bort, p. et andet
ted. Da den Fremmede kom,
han tilside. Jeg gik noget til-
an ei skulde see mig. At lægge,
tilside. = tilsidesætte, v. a. 3.
kke lade een nyde, hvad han for-
lade ham skee sin Ret, foretrække
t. Han er bleven tilsidesat for
– Deraf: Tilsidesættelse, en.
adv. 1. sidst i Ordenen, i Føl-
Hoffolk gik foran; derpaa kom
og tilsidst kom Kongen. 2.
delig. Han satte sig længe der-
tilsidst gav han dog efter.
v. a. 3. forsikkre, give Løfte om.
de ham et Sværd, som fast og
være i al Kamp." Vedels Saxo.
Keiseren Undsætning er tilsagt."
"Den Herre, hvem han har til-
rskab." Mynster. At tilsige
nes Forladelse. At tilsige een
2. give een tilkiende, at han
møde p. et Sted. At tilsiges
Taffel. Han er tilsagt at møde
— Tilsigelse, en. pl. -r. 1.
at tilsige (2.) At møde efter
Deraf: Tilsigelsesbrev. 2.
n (som oftere bruges.) "Guds
sigelse." Helvader.
v. a. 1. have Hensigt til, have
(Neppe uden i partic. jvf.
"Hvor lidet den tilsigtede Virk-
des, derom vidner Kirkehisto-
let.
adv. [ogsaa: til Sinds.] sin-
vis Stemning i Sindet, af et
g. Hvorledes er han tilsinds
er ikke vel tilsinds. Jeg er
r i Sinde) at gifte mig. At
ledes tilsinds (fatte et andet

v. a. 1. tildele v. Skifte. Gaar-
tilskiftet. — recipr. tilskifte
sig. "Hvorledes de ældste Slæg-
e sig hinandens Varer." Guldb.

"Varer skulde tilskiftes (tilbyttes) for Va-
rer." Samme.

Tilskikke, v. a. 1. d. s. s. tilsende. 2. be-
stemme, skikke, give een t. Lod. Det er
mig tilskikket af Skiebnen. = Tilskikkelse,
en. Indbegreb af det, som v. en høiere
Styrelse tilskikkes een. Guds, Skiebnens
Tilskikkelser. "Det er ikke efter de udvor-
tes Tilskikkelser, vi kunne dømme om Guds
Yndest ell. Mishag." Mynster. "Hver Guds
Tilskikkelse over dem, som haabe p. ham."
Samme. = "Tilskikkelse er en Skiebne, f.
saavidt den betragtes paaført den Enkelte
v. en høiere Magt. Mennesket kalder sin
gode ell. onde Lykke en T. af Skiebnen;
men man kan ikke tale om Tilskikkelsen i
Alm. saaledes som man taler om Skieb-
nen." Müller.

Tilskrift, en. det, som tilskrives een. (un-
dertiden for: Tilegnelse.)

Tilskrive, v. a. 3. lade een vide skriftli-
gen, sende Brev. At tilskrive een m. Po-
sten. Jeg har idag tilskrevet ham den for-
gelige Tidende. 2. tilegne. Denne Bog er
tilskrevet ham. (sieldnere.) 3. give Skyld
for, tillægge, udgive f. Aarsag til noget.
Man tilskriver ham, at Slaget tabtes. 4.
tilskrive sig noget, skaffe sig v. at skrive.
(usædvanl.) "Ved Pennen at tilskrive sig
Fortræd." Holberg. (Poet. Skr. 1746. 191.)

Tilskud, et. pl. d. s. det, som skydes til,
føies t. en Sum. Enhver har endnu, for-
uden det første Indskud, giort et nyt Til-
skud af 20 Rdlr.

Tilskyde, v. a. 3. give noget (især Penge)
t. en vis Bestemmelse, i Forening m. flere,
og især efterat man alt har givet; skyde til.
Jeg har endnu maattet tilskyde mere.

Tilskuer, en. pl. -e, den, som m. Opmærk-
somhed, og i længere Tid, seer paa, betrag-
ter noget. Tilskuerne v. Comedien. At
være blandt Tilskuerne. At være Tilskuer
ved noget.

Tilskynde, v. a. 1. bevæge, drive, op-
muntre een t. at giøre noget. (s. skynde, 1.
b.) At tilskynde een til noget. "Naar
Hiertets Følelser ikke tilskynde Mennesket til
gode Gierninger." Mynster. "Der er i
Mennesket en synderlig Drift, som tilskyn-
der ham, stedse at ville fremad." Mynster.
"Den som egger bruger Konst og List; den,
som tilskynder, Overtalelse; den, som op-
muntrer, Overbeviisning." Sporon. Man
kan egges og tilskyndes baade t. Ondt og
Godt; men man opmuntres kun t. det,
som er, ell. holdes f. at være godt. Usæd-
vanl. Brug af dette Ord for: skynde, drive
fremad: "At den maa tilskynde eder dette
Maal i Møde." Samme. — Deraf: Til-
skyndelse, en. Handlingen at tilskynde een,
ell. det, at tilskyndes. Naturens T. "Drif-
ten er kun en Tilskyndelse, og gaaer ikke al-
tid over i Gierning." Mynster. "Den An-

ger, du mangen Gang fornam, naar du havde fulgt Verdens Tilskyndelse." Samme. — Tilskynder, en. den, som tilskynder, opmuntrer t. noget. (Moth.)

Tilskære, v. a. 3. danne noget t. et vist Brug v. at skære ell. klippe det. At tilskære en Kjole, et Mønster.

Tilskærpe, v. a. 1. skærpe noget til et vist Brug: ell. skærpe noget ud mod Enden. (s. tilspidse.)

Tilslaae, v. a. 3. br. i Bemærkelsen: ved Falbydelse t. den Høistbydende (Auction) at tilkiende een noget som Kiøber, v. Hammerslag. Det blev mig tilslaaet. (jvf. slaae til.)

Tilslag, et. pl. d. s. Handlingen at tilslaae (v. Auction; sielden i anden Bemærk.)

Tilsmigre sig, v. rec. 1. vinde, opnaae v. Smiger. "Han behøver da ikke at tilsmigre sig deres Yndest." Malling. "Hverken f. at følge en blind Vane, ell. for at tilsmigre os Fyrstegunst." Synesius v. Bloch.

Tilsmile, v. n. og a. 1 og 2. (s. smile.) smile til; see smilende til een. Den Ynde, hvormed hun tilsmiilte hendes lykkelige Elsker. — fig. "Hvor mine Minder tilsmilede mig." Øhlenschl. b.) act. tilkiendegive, udtrykke, meddele een v. Smiil. "Naar hele Naturen dem Bifald tilsmiler." Pram. "Da al Naturen de Elskende et Elskovsblik tilsmiler." Foersom.

Tilsmudse, v. a. 1. giøre smudsig, tilsvie.

Tilsmøre, v. a. 3. smøre, besmøre m. noget smudsigt; tilsvie.

Tilsnee, v. n. 1. (er.) snee saaledes, at et Rum derved opfyldes, at noget omgives m. Snee. Grøften er tilsneet. Huset var p. een Nat næsten tilsneet.

Tilsnige sig, v. a. 3. erhverve, opnaae p. en underfundig, ikke ærlig Maade, ikke m. fuld Ret, ell. til Skade for Andre. "Som den, der p. en listig Maade havde tilsneget mig hans Rige." Bagg. N. Klim. "At tilsnige sig en Dom over en Person, der ikke virkelig varsles." A. Ørsted. Han har vidst at tilsnige sig et Privilegium. "Mit Ønske er det ingenlunde, at erholde en tilsnegen Fordeel." Birkner. "Jeg betalte enkelte tilsnegne glade Dieblik m. Dages Længsel." Rahbek. — Deraf: Tilsnigelse, en. (Treschow.)

Tilsnit, et. 1. Handlingen at skære til. 2. den Form, noget har, som er tilskaaret. Denne Kiole er syet efter et ganske nyt Tilsnit.

Tilsnylte sig, v. a. 1. opnaae v. at snylte, ell. som Snyltegiæst. At tilsnylte sig et Maaltid.

Tilsnøre, v. a. 1. drage tæt sammen m. en Snor, snøre til, snøre sammen. At tilsnøre en Pakke.

Tilspidse, v. a. 1. giøre noget spidst i ell. mod Enden, [illegible] det i [illegible] spidse en Pind, et Søm, en [illegible] — Deraf: Tilspidsning, en.

Tilspigre, v. a. 1. lukke v. at [illegible] gre i. At tilspigre en Dør, en Ka[illegible]

Tilspunse, v. a. 1. lukke noget [illegible] Spunds, v. at sætte en Spunds i. [illegible] spundse et Viinfad.

Tilspytte, v. a. 1. tilsvie v. at [illegible] overspytte. At tilspytte et Gulv.

Tilspærre, v. a. 1. lukke saa[illegible] Giennemgang formenes. Porten [illegible] spærret. "Adgangen er da ikke ti[illegible] f. Nogle, og aabnet f. Andre." [illegible] (s. spærre.) — Deraf: Tilspærri[illegible]

Tilspørge, v. a. 1. adspørge[illegible] Spørgsmaal t. een. "Een af dem [illegible] te og fristede ham." Matth. 22. [illegible] hed, baade t. at give fornuftige [illegible] ger, naar de tilspørges, og t. at [illegible] i Værk, som dem befales." [illegible] spørge til.) — Tilspørgsel, en. [illegible] gen, at spørge til og at tilspørge.

Tilstaae, v. a. 3. vedgaae, [illegible] man spørges om. Han har ti[illegible] brydelsen. "Tyven indrømmer [illegible] stiaalet; men han tilstaaer det." "Tilstaaer du, eller negter du [illegible] Daad?" Fibigers Sophokl. (Jvf. [illegible] vedgaae, vedstaae.) "Man [illegible] man selv veed; man tilstaaer det [illegible] dre (allerede ell. ogsaa) vide" [illegible] mene at vide.) L. Heiberg. [illegible] er bleven bragt t. at be[illegible] ikke blot at vedgaae det, han [illegible] men ogsaa at tilstaae alle de [illegible] har begaaet." Müller. 2. [illegible] Denne Sætning kan jeg ikke [illegible] tilstaae en Fordring, en [illegible] tilstaaer at have denne Feil. [illegible] tilstaae ham, at have an[illegible] dette Arbeide. 3. give [illegible] ell. lade; tilstede, tillade. [illegible] staaet ham mere Frihed. [illegible] om at erholde, tilsikkre. [illegible] ham saameget i aarlig Løn. [illegible] staaet ham hvad han søgte [illegible] staaelse, en. pl. -r. [illegible] (i Ordets forskiellige Bemærk.) [illegible] staaelse, der udledes af [illegible] fe." A. Ørsted. En [illegible] indskrænket, betinget Tilst[illegible] staaelse forudsætter Andres [illegible] som bifaldes; Bekiendelse [illegible] Forklaring at giøre." L. Heiber[illegible]

Tilstand, en. [illegible] at være, paa, Indbegreb [illegible] alt det Foranderlige [illegible] dens indvortes og [illegible] vis Tid. Godset, [illegible] Tilstand. Landets [illegible] var i en liden [illegible] usædvanl. "Naar [illegible]

n forud taldte dine Skaber." Myn:
f. Forfatning. — "Overalt, hvor vi
skille en Mangfoldighed af Forhold,
tale om Tilstand; men ikke om en
Gud, som er den absolute Eenhed.
lidt kan en Egenskab, et Begreb
Tilstand; men kun det for sig be:
" (individuelle.) Müller. (jvf. Stil:
orfatning.)
ede, v. a. 1. og 2. d. f. f. tilstaae, 3.
de een al mulig Frihed. "Gud har
edt ham at giøre mig ondt." 1 Mo:
7. "Alt hvad Loven ikke tilsteder
e, det forbyder den." B. Thott. —
Tilstedelse, en. Tilstedelse af som:
rlhed.
ede, adv. nærværende, p. Stedet.
r ikke tilstede ved Forhandlingen.
mmer nok tilstede (findes nok.) =
Tilstedeværelse, en. Nærværelse;
p. et vist Sted. tilstedeværende,
nærværende. Alle tilstedeværende
te indtil Taarer.
kke, v. a. 3. f. stikke til. Han hav:
elig tilstukket ham dette Papir.
lle, v. a. 1. bringe een noget til
, overgive, overantvorde; enten
bart, ell. ved Tilsending. (At til:
et skldigere, efter det T. optaget
der br. især i Forretningsstilen, og
Ting.) — Deraf: Tilstilling, en.
oppe, v. a. 1. lukke v. at stoppe no:
l. At tilstoppe et Hul, en Aabning.
per de Kilder hos eder selv, hvoraf
ldsfornøielse flyder." Basth. — Der:
stopning, en.
ræbe, v. a. 2. stræbe til, stræbe ef:
ettragte. (usædvanl.) "Naar Men:
under den længe tilstræbte Herlig:
lønster. "Dens Begreb er en Idee,
ldkommenhed tilstræbes, men i Vir:
en aldrig opnaaes." Samme.
rækkelig, adj. som strækker til, er
saameget, som behøves; som opfyl:
Trang. (Jvf. nok.) "Fordi Men:
. Ønsker saa ofte gaae længere end
rang, derfor er det Tilstrækkelige
en nok." Sporon. At have til:
ige Indkomster. En tilstrækkelig
, Oplysning. — Tilstrækkelighed,
pl. Beskaffenheden, at være tilstræk:

ødse, v. a. 1. i dagl. T. og fig.
kk paa, banne, giøre t. Rette (lige:
at studse noget, der er for langt.)
n. (Labyr. II. 263.)
unde, v. n. 1. (er.) f. stunde til,
re br. Da nu Sommeren tilstun:
hvilken Moder kunde saa kiær en
forliis m. Taushed see tilstunde?"
.) — tilstundende, adj. v. nær-fo:
de. "Tilstundende Nætters Ro og
s Farer fordre vort Mod." Hertz.

Tilstuve, v. a. 1. fylde heelt til m. Lad:
ning. At tilstuve et Skib. f. stuve.

Tilstød, et. pl. d. f. 1. Anledning, Op:
muntring. Han gav det første Tilstød t
dette Foretagende. 2. Understøttelse, Hielp.
"Folket maatte beqvemme sig til — at give
noget t. Statens Underholdning under Navn
af Skat, Afgift, Tilstød." Schytte.

Tilstøde, v. n. 2. (er.) hændes, vederfa:
res uventet, paakomme een pludseligen.
Der maa være tilstødt ham et Uheld. "Der
tilstødte os intet mærkværdigt, naar jeg
undtager de evige Stød af den stenede Vei."
Bagg. (Labyr. I.)

Tilsværge, v. a. 3. (f. sværge.) v. Ed
forsikkre om. Alle havde tilsvoret hinan:
den Taushed. At tilsværge een Troskab.
"De Læber, som saa tidt tilsvor mig mit
Livs Lyksalighed." Evald.

Tilsye, v. a. 1. fæste til, forene m. ved
at sye. Dette Stykke er tilsyet. 2. lukke
v. at sye. (oftere: sye til.) Hullet er tilsyet.

Tilsyn, et. ud. pl. Handlingen at tage
Vare paa, have Indseende med, passe p.
noget; Opsyn. At have T. med noget,
ved et Arbeide. = Tilsynsmand, en. den,
som er sat til at have T. med noget, Op:
synsmand. — Tilsynsværge, en. den, som
af Øvrigheden beskikkes t. under et Skifte
at varetage en fraværende Arvings Tarv;
ell. den, som af Øvrigheden forordnes t. at
have Tilsyn m. en Myndling og hans Gods,
fra det 18de til det 25de Aar. (Curator.)
jvf. D. L. III. 17. 34.

Tilsyne, adv. [ogsaa: til Syne.] saale:
des, at det sees, er synligt. At være, kom:
me, blive tilsyne. Skibet forsvandt et Øie:
blik bag Klippen, men kom strax igien til:
syne. "Vi lade den Fryd tilsyne, som
er i Hiertet." P. Tidemand. 1555. Det
lader sig tilsyne ɔ: det viser sig. "Naar
Stiernen havde ladet sig tilsyne." Matth.
2. 7. Ogsaa uegentl. for: det kiendes,
er kiendeligt, synes. "Evner, som ikke saa:
ledes lade sig tilsyne i Menneskenes sæd:
vanlige Liv." Mynster. — tilsyneladende,
adj. v. som kun forekommer, kun har et
Syn af at være, men ikke virkelig er.
Maanens tilsyneladende og dens virkelige
Størrelse. En tilsyneladende (paatagen)
Undseelse.

Tilsæt, et. pl. d. f. noget, som tilsættes.
(Moth.)

Tilsætte, v. a. 3. (f. sætte.) 1. føie til,
sætte til. Der maa tilsættes mere. Jeg
har endnu tilsat et Stykke. 2. sætte over:
styr; behandle Eiendom saaledes, at den
mistes. Han har tilsat sine Midler. At
tilsætte mange Penge v. en uheldig Handel.
(jvf. sætte til.) "En Mand kan i Statens
Tieneste, i de vigtigste Øiemed, af Uforsig:
tighed ell. ved Uheld tilsætte sin Formue;
han siges derfor ikke at have ødet den."

Müller. = Tilsætning, en. pl. - er. 1. Handlingen at sætte til ell. tilsætte. 2. noget, som man tilsætter, som er tilsat. Det er en af hans egne Tilsætninger i. Fortællingen.

Tilsøle, v. a. 1. gjøre smudsig, tilsvine, besudle.

Tiltage, v. a. og n. 3. (s. tage.) 1. act. og recipr. tilegne sig uden Ret. At tiltage sig en Rettighed, Myndighed, som ikke tilkommer een. "Vi tør jo vol tiltage os, hvad Gud har givet os, at staae p. et høiere Trin." Mynster. Han tiltager sig stor Frihed. En tiltagen (uberettiget) Frihed. 2. neutr. vore, stige, forøges. modsf. aftage. (s. tage til.) Dette Rige har tiltaget i Magt. Han tiltager m. hver Dag i Styrke. En tiltagende Velstand. Den tiltagende Maane. = Tiltagende, et. ub. pl. det, at tiltage, Tilvært, Stigen. At være i Tiltagende. (ligesom: i Aftagende.)

Tiltakle, v. a. 1. forsyne (et Skib) m. Seil og Redskab. At tiltakle et Skib. (modsf. aftakle.) — Deraf: Tiltakling, en. pl.-er.

Tiltale, v. a. 2. henvende sin Tale t. een. Han tiltalte Folket m. disse Ord. Jeg vilde ikke tiltale ham p. Gaden. At tiltale een vredt, m. haarde Ord. (jvf. tale een til, og tale t. een.) 2. søge f. Retten, sagsøge. Han er tiltalt f. Tyveri. Jeg vil lade ham tiltale.

Tiltale, en. 1. Tale, som henvendes t. een. En haard, vred T. Han fik intet Svar p. den Tiltale. "Det er et gammelt Ord: Tiltale kiendes god, til Giensvar kommer frem og sættes derimod." Bording. 2. Søgsmaal f. Retten, Lovmaal. At være, at sættes under T. for noget. Han er under Fiskalens Tiltale.

Tiltigge sig, v. recipr. 1. skaffe sig v. Tiggen, tiltrygle sig. "At tiltigge sig Fred paa de skammeligste Vilkaar." Bagg. (N. Klim. 306.)

Tiltro, en. ub. pl. Tro, som sættes t. een, Tillid. Herved tabte han den offentlige Tiltro. Kongen havde stor T. til hans Erfarenhed.

Tiltrodse sig, v. recipr. 1. skaffe, tilvende sig v. Trods, v. trodsig Fordring. "Vil du — tilsynde og tiltrodse dig, hvad Almagt har i Eie?" Evald.

Tiltroe, v. a. 1. have en Mening om Andres Villie ell. Evne t. noget, være indvortes forvisset derom. Jeg havde ikke tiltroet ham, at kunne udrette saameget. Jeg tiltroer ham alt Godt. En saadan Ondskab kunde jeg ikke tiltroe ham.

Tiltrygle, v. a. 1. skaffe, opnaae, faae v. Tryglen ell. gientagne Bønner. "Men mærk dig, at jeg ei tiltrygler mig din Datter." Evald. "At staae v. sig selv, hvile p. sin egen Kraft, og ei p. tiltryglet [illegible] Malling.

Tiltræde, v. a. 3. (s. træde.) 1. [illegible] de en Virkekreds. At tiltræde et [illegible] en Tieneste. Han tiltraadte Kaldet [illegible] 2. give sig t. et Samfund, træde i [illegible] Forening. At tiltræde et Forbund [illegible] Forening. — Deraf: Tiltrædelse, e[n] min T. i (ell. til) Embedet (men [illegible] ved Embedets Tiltrædelse.)

Tiltrække, v. a. 3. drage t. sig (i [illegible] Betydn.) At tiltrække sig Opmærk[somhed] Beundring. (men: Magneten træk[ker Jer]net t. sig.) — tiltrækkende, partic. [illegible] tens tiltrækkende Kraft. Hun har [illegible] tiltrækkende (tillokkende) Egenskaber. [Til]trækkelig, adj. som kan tiltrækkes, [illegible] tiltrække. Heraf: Tiltrækkelighe[d] "Indtil den Gienstand, som har de[n] mindste Tiltrækkelighed." Bagg. ([illegible] 146.) — Tiltrækning, en. Giern[ing] tiltrække; ell. det, at tiltrækkes. [illegible] Tiltrækning af Magneten.

Tiltrænge sig, v. rec. 2. erhverv[e] skaffe sig v. Magt ell. Vold. "At [illegible] sig Myndigheden." — "Tyranner[ne] trængte sig Regieringen." D. [illegible] "Skulde han i Krige have tiltr[ængt sig] Egne, der allerede vare besatte af [illegible] Samme.

Tiltvinge sig, v. a. 3. erhverve v. [illegible] midler. At tiltvinge sig Agtelse, [illegible] ligt, selv f. den mægtigste.

Tiltælle, v. a. 3. (s. tælle.) over[illegible] noget, som man tæller i hans Haa[nd] tiltælle een noget. Pengene bleve [til]talte. — Deraf: Tiltælling, en.

Tilvant, adj. v. ved Dvælse van[t] [til] get, fortrolig med. (Moth.)

Tilveie, v. a. 1. overgive een ef[ter] Vægt. Sølvet blev ham tilveie[t] [illegible] Rang og Roes tilveier ei der el[ler] [illegible] Kaar, som Skiebnen dig tilveier." [illegible] Buchholm.

Tilveie, adv. (ogsaa: til [illegible]) skaffe tilveie, bringe t. Veie o[g] [illegible] kelig frem. Saamange Penge [illegible] skaffe tilveie. — I Sammens. [til]veiebringe. "Uheldig den Stat[illegible] dighed tilveiebringes v. [illegible] Kampmann. Dette har han tilv[eiebragt] v. egen Flid.

Tilvende, v. a. 2. forskaffe [illegible] ulovlig, ell. dog hemmelig [illegible] Hun har tilvendt ham meget af [illegible] skabs Tøi. Han har tilvendt [sig] af Pengene. "Jeg m[illegible] agter at tilvende." Heil. [illegible] — at tilvende sig en De[illegible] der." Schytte. — D[illegible] ning: "Sine Med[illegible] han kun at tilvende sig [illegible] Dyd." Birkner.

…. a. 1. puste, blæse hen til, … Viste. "Du Blomstereng — …ellugt." Rein.

… v. a. og rec. 3. (vinde.) …ve sig, opnaae som en Vinding. …es Hensigt, m. denne Nedrighed … store Foræringer." Schytte. … sig selv fik tilvundet den neg- …ram. "Han vil ogsaa tilvinde …lsignelse." Rahbek.

… et. pl. d. s. Vink, som henven- (Baggesen.)

…, v. a. 1. give tilkiende v. at …tilvinkede ham Bifald. "Som …vinker Landets Hytter Velsig- …d." Evald. "Skiøndt Haabet i …Grund tilvinker mig." Øhlenschl.

… v. a. 1. frembringe v. Hielp af …Haandgierning, Avlsdrift, o. …ere.) At tilvirke Salt af Sø- …er tilvirkes meget Salpeter. …tilvirkes især i Holland. — Der- …ning, en. (Fabrication.) "Til- …(af Klædet) er skeet m. den …hed og Behændighed." D. Guldb.

… adv. ganske vist, med fuld Vis- …jen. Det er tilvisse en Bedra- …eed det tilvisse.

…nde, adj. v. 1. som er i Opvært. …ende Ungdom. Han maa tænke …voxende Døttres Skiebne. 2. …lvært, tiltagende, stigende. "De …er, v. hvilke de kunne modstaae …de Fristelser." Sneedorf.

… sig, v. recipr. 1. figurl. for- …Voldsmagt ell. stor Anstrengelse. …ids, som Dierved sig tilvrister."

…, s. Overvægt.

…e, v. a. 3. (s. vænne.) d. s. s. …v. Vane, Øvelse giøre fortrolig …te Slags Arbeider er han tilligen …ant. "Den — der ei tilvænnes …edingspligt at lære." Bording. …eltagelse er ikke søgt, ikke frem- … tilvant Høflighed." Baggesen.

…lse, en. ud. pl. det, at være til; …Væren, ei allene i Tanken ell. … i det Reelle, i Virkeligheden. … Den menneskelige Tilværelse. …ingenes T. At have en sørgelig …(leve et sørgeligt Liv.) — I phi- …stil br. ogsaa Tilværen.

…, en. Forøgelse, Formerelse, Til- …t er en T. i hans Indkomster. …Tilvært. "Denne opmærksom- …s. Nabvers Tilvært." Guldberg. …Tilvært i et Land gavne v. at …Sparsomheden." Schytte.

…, v. a. 1. tilskynde, opægge, drive …) Deraf: Tilæggelse, en. Op- …n et mere brugeligt.) "Ved

hans Søstres Paafund og listige Tilæggelse." Vedels Saxo. 26.

Tilønske, v. a. 1. d. s. s. ønske, m. Bibegreb, at Ønsket virkelig henvendes t. een. Jeg tilønsker Dem alt muligt Held.

Time, en. pl. -r. [J. Timi.] 1. den oprindelige Bemærk. Tid, (A. S. Tima) som hyppig forekommer i ældre Dansk, er forældet; men deraf: timelig, betimelig. 2. en Inddeling af Tiden, som udgiør 1/24 af Døgnet. Han kommer om en T. Det er to Timer siden. Hver Time. Hver anden, tredie T. Uhret slaaer Timer (Timeslag) og Qvarteer. En Times Tid. En god T. (noget meer end en T.) Han har aldrig en glad, en sund T. Hans T. er kommen (ↄ: Tiden, hvori hans Forbrydelser opdages, ell. Straffetid.) Den sidste T. (Døden.) Der er en Times Vei derhen. — Paa Timen, adv. strax. "Den Hængegrille gaaer paa Timen over." Rahbek. — fig. d. s. s. Timeunderviisning. At have, tage Timer hos een. At give Timer i Fransk. = Timebræt, et. B. hvorpaa Dagens Timer angives v. en Viser, som dreies efter Timeglasset (t. Skibs.) timebunden, adj. v. bunden t. en vis T. Timebøn, en. som holdes hver T. ell. til bestemte Timer. Timeglas, et. Et, som en dobbelt Tragt dannet Glas, hvori en vis Mængde Sand løber af een Tragt i en anden, og v. sit Udløb tilkiendegiver en Times Varighed, ell. kortere Dele af Tiden. "Naar Timeglasset vendes f. ei meer at løbe ud." Grundtvig. "Livets Timeglas er snart udrundet." Heiberg. Timehiul, et. H. i et Uhrværk, som driver Timeviseren. Timekreds, en. K. hvorpaa Timetallene ere afsatte. Timelinie, en. den paa en firkantet Solskive afsatte Linie, som er afdeelt efter Timerne; Timestreg. Timelærer, en. den, som giver Timeunderviisning. Timerum, et. En Times Tid. (C. Pedersen.) Timeslag, et. Slag af et Uhr, som tilkiendegiver en Times Udløb. (s. Qvarteerslag.) Timestok, en. En Stav ell. Støtte, hvorpaa en Solviser er anbragt. Timeunderviisning, en. U. som gives og betales timeviis. At give, tage T. timeviis, adv. en Time ad Gangen, ell. i Timer, efter Timer. At have, at betale en Lærer timeviis. Afløsningen skeer timeviis. Timeviser, en. Viser p. et Uhr, som angiver Timerne.

Time sig, v. recipr. impers. [af Time, Tid. jvf. times.] lave sig til, stunde til, tegne sig til. (nu sieldent.) "Saa det sig timer til en lang og farlig Strid." Bording. II. 293.

Timelig, adj. som er i Tiden, hører til, skeer i Tiden; jordisk. (Ofte modsættes det evig.) "Dersom I ville dømme ligesaa upartisk i det Handelige, som i det Timelige." Basth. Timelig Velfærd, Lykke, Fordeel. "Naar det kommer t. Døden, og dette

timelige Liv skal have Ende." P. Tidemand. 1564. Et timeligt Gode. Hensyn p. det Timelige. Omhu for timelig Næring. "Et Redskab t. at fuldbringe et ell. andet timeligt Værk." Mynster.

Times, v. n. pass. [A. S. timan, tidan, *accidere, contingere.*] hændes, vederfares. Jeg frygter der vil times mig noget ondt. Gid du times en Ulykke. "Hvad Himlens Almagt vil, at os skal times her." Bording. "Hvad som tiene kan t. Tidsfordriv ogÆre, det times hende her." Samme. "Den Tid vil ogsaa times." Øhlenschl. (Helge.) — Det forekommer ogsaa m. Tidsbøining. "Han timedes en stor Vanlykke af de Svenske." Vedels Saxo. "Han havde sielden timedes Lykke i Krig og Orlog." sammest. S. 221. 2. lykkes. Det vil ikke times for ham. Moth. (næsten forældet.) "Mens — det times mig at skue den smukke Herre nu." Grundtv.

Timian, en. ud. pl. en krydret Plante, som dyrkes i Køkkenhaver. Thymus vulgaris.

Tin, et. ud. pl. [J. og N. S. Tin,] et hvidt Metal, af alle det letteste. At spise p. Tin. At skure T. o: Tintøi. (Som andre Metallers Navne sættes det foran Substantiver og bemærker: giort af Tin. f. E. Tinbæger, Tindaase, Tinfad, Tintallerken o. fl.) = Tinaske, en. forkalket Tin, Tinkalk. Tinblad, et. meget tyndt hamret ell. valset Tin, f. E. til at belægge Speile m. (Tinfolie.) Tinblik, et. fortinnet Jernblik. Tinerts, en. Malm ell. Erts som indeholder Tin. Tingrube, en. G. ell. Biergværk, hvor Tin vindes. Tinhandel, en. H. med Tin. Tinhandler, en. den, som handler m. Tin ell. Tintøi. Tinkalk, en. Tinaske. Tinovn, en. O. hvor Tinerts smeltes. Tinrulle, en. Tin støbt i Plader, som rulles sammen. Tinrække, en. Indretning i et Køkken t. at sætte Tinfade og Tallerkener paa. Tinsteen, en. s. Tinerts. Tinstøber, en. d. s. s. Kandestøber. Tintøi, et. det, som er giort af Tin.

Tind, **Tinde**, en. pl. Tinder. [J. Tindr. Sv. Tinne.] 1. den øverste Top, Spids af noget. fastigium. Templets Tinde. Biergets Tinde. (J St. for: Tinde forekommer: "Paa Tindingen af Templet." Matth. 4. 5. Luc. 4. 9. Bib. af 1550 og nyere Overs.) 2. Tinder p. en Muur o: den øverste, med Skaar ell. Udsnit forsynede Rand p. gamle Taarn- ell. Borgmure. [T. Zinne. J. Tindr, Tand i en Rive, m. m. Sv. Harstinne, Harvtand.]

Tinding, en. pl.-er. [Sv. Tinning. N. S. Dunne, Dunning,] den Deel af Hovedets Sider, som er over og ud for Øiehulningen, hvor Hierneskallen er tyndest. Man seer Pulsaaren slaae i Tindingerne. (jvf. Tind, 1.) = Tindingebeen, et. pl. d. s. de Been i Hierneskallen, som udg[...] dingen. Tindingehaar, pl. H[...] vore over ell. omkring Tindingen.[...]

Tindre, v. n. 1. har. [Sv. [...] give et klart og ligesom gnistre[...] "Skiønt, som Nattens alvorli[...] naar Stiernerne tindre giennem [...]vede Rum." Heiz. "Naar v. [...] des blanke Snee m. Farvers Blin[...] nens Straaler tindre." Fr. Gul[...] des Haar tindrede af Diamanter. [...] de Dine. "Dit lyse Die tindrer [...]dighedens rene Glands." Baggese[...] tindrede Glæde i hans Die v. e[...] Lykke." Kampmann. — Deraf: [...] en. ud. pl. Stiernernes Tindren.

1. **Ting**, en. pl. d. s. [Sv. [...] Ding.] 1. J Alm. noget, som er [...] kan tænkes; enhver tilværende, [...] Gienstand. (jvf. alting, ingentin[...] ting.) At have store T. for, i Si[...] har en Ting (noget) i Sinde. [...] kun en ringe Ting (lidet.) Den [...] som der tales, handles om) forsta[...] der jeg ikke. Den T. maa vi tal[...] om. Der er noget galt v. Tin[...] Sag.) 2. en enkelt Gienstand, [...] duum, hvis egentlige Navn man [...] ell. vil bruge. Hvad mon den Ti[...] Det er en snurrig, underlig T. [...] nyttig T. Jeg saae ham bære to [...] T. (s. Tingest.) 3. i mere i[...] Bemærkelse: det, som bruges; d[...] ner t. Redskab; Værktøi, Boh[...] (jvf. Sager.) Han har ikke de [...] skal bruge dertil. Han lod alle [...] ligge. Alle disse T. høre ham t[...] Lovkyndigheden: enhver Gienstand [...] forhold, der ei er en Person. (re[...] genes Ret. 5. undertiden mest [...] og altid i pl. for: Gierning, F[...] Han kan endnu besørge sine T. a[...] p. sine T., beskikke sine Ting. = T[...] pl.-er. [...] Ord, som i ældre [...] dertiden br. for Ting (f. Ex. [...] høres nu kun i dagl. T. i [...] Ting, 2. Hvad er dette for en [...] En saadan T. har jeg aldrig for[...] Personer i lav Tale og af Foragt[...]

2. **Ting**, et. pl.-e. [J. Þing. [...] i den nyeste Tid skrive Thing, f. [...] det fra foregaaende Ord; men [...] ældre og nyere dansk Skrivebrug [...] Skrivemaade har hos os ikke [...] gang.] 1. Sted, hvor Rettergang [...] Sager dømmes. At møde p. [...] t. Tinget. Birketing, Herreds[...] Landsting. 2. Retten, [...] get. At sætte Tinget o: [...] At holde Ting o: pleie Rett[...] som Dommer. Kongen[...] Almuen. 3. en Folke[...] kemøde (forældet; men [...]

ge, i Ordene: Storting,
1.) Tingbog, en. B. ell.
Rettens Forhandlinger p.
en indføres. Tingbord,
uen, hvorved Dommeren,
sl. sidde. (C. Frimann.)
Forbrydelse, begaaet paa
s Ret holdes; og Bøder=
lde. Tingbud, et. i vort
Tilsigelse t. Tinget, Stæv=
ngbud) og den, som for=
. bekiendtgiorde Øvrighe=
Sognet. (Moth.) Ting=
lgen, hvorpaa Tinget hol=
pl. de p. Tinget forsam=
imann.) Tingfred, en.
som tilkommer Borgeren
Reisen derhen og derfra.
s. s. Tinghelligt. Ting=
t. eller fra Tinget, At
. Tinghelligt, et. den
Rettergang maa holdes.
r.) Tinghold, et. den
Omstændighed, at Tinget
older, en. fordum: den,
s Sted sad i Retten. (K.
uus, et. H. hvor Tinget
oi, en. Høi, hvor der hold=
okkemøde. (P. Claussen.)
d. s. s. Stokkemand.
igmænd ell. Stokkemænd."
Tinglaug, et. District,
svare t. eet Ting. ting=
e op t. Tinge, oplæse p.
fter indføre i Tingbogen,
. At tinglyse et Skiøde,
ogsaa: tinglæse.) Ting=
nglæsning, en. Tinglø=
en. d. s. s. Tingbud ell.
th.) Tingmand, en. d.
Stokkemand. tingrette,
m, føre i Rettergang. (for=
sters Synd var aabenbar,
Behov at tingrette noget
s Kirkehist.) Tingsag,
ringes t. Tinget, Retssag.
. s. s. Tinghører. Ting=
lveren v. et Ting, Byskri=
, Herredsskriver. (D. Lov.
gsted, et. S. hvor et Ting,
mling holdes ell. holdtes.
ldtes Bænken, som Ting=
kemændene sidde p. (Moth.
. 14. 8.) Tingstud, en.
nde sig i Andres Sager t.
t. Proces, ell. som i at
etten udmærker sig v. at
og Udflugter. (Rabulist.)
hvor Ting holdes. Ting=
. eller fra Tinget. — b.)
Dom, som fældes, afsiges
ed en Art. "Er han m.
danne Sager forbunden."

D. Lov. I. 19. 1. **Tingsed**, en. Ed, som aflægges p. Tinget, f. Retten. **Tingsvidne**, et. Rettens Vidnesbyrd om en for samme, ell. paa Tinget, foregaaet Handling ell. Sag. At give et Tingsvidne beskrevet.

Tinge, v. n. og a. 1. har. [I. þingia.] 1. neutr. handle om noget (en Sag, et Kiøb) f. at faae det p. de bedste, fordeelagtigste Vilkaar; underhandle. At tinge (underhandle) om Fred. Han tingede længe m. Kræmmeren, før de kunde blive enige om Kiøbet. At tinge af p. Varer (prutte.) "Jeg seer Statsmanden og Høkeren bestandigen at tinge op m. hverandre." Schytte. (Indv. Reg. II. 439.) jvf. betinge, dagtinge. 2. act. afgiøre, faae i Rigtighed v. at handle m. een. At tinge en Dreng i Lære. Han har tinget sig, sine Børn i Kost hos Fremmede. — **Tingen, Tingning**, en. Handlingen at tinge. "Husbonden giør ikke Tingning m. nogen af dem." P. Tidemand. 1564.

Tinte, en. pl.-r. smaa hvide Blegner i Flesk, af en Sygdom hos Svinet. — **tintet**, adj. som har denne Feil. tintet Flesk.

Tip, en. pl.-per. [Sv. og E. Tipp. jvf. Dup.] den yderste, spidse Ende ell. Flig af noget. Næsetip. Øretip. = **Tipoldefader, Tipoldemoder**, en. Oldefaderens og Oldemoderens Forældre.

Tippe, v. a. 1. støde een løseligen. (Moth.)

Tirre, v. a. 1. [jvf. tærge. A. S. tirian, tyrian: *lacessere, fatigare.*] opirre t. Vrede, drille. At tirre et Dyr. Man kan tirre ham længe, inden han bliver vred.

Tirsdag, en. pl.-e. [I. Tyssdagr.] den tredie Dag i Ugen.

Tispe, en. pl.-r. Hun=Hund; Tæve.

Tist, en. Et Ord, der i nogle Sammens. bemærker et Slags Baand, Forbinding. f. Aagtist, Klokketist, Plovtist, som dog alle sielden høres. (jvf. A. S. þisl. Sv. Tistel, *temo.*) = **Tistenagle**, en. N. som sidder fast i Plovaasen, og som Tisten kastes over. (Moth.)

Titel, en. pl. Titler. [Lat. Titulus.] 1. Overskrift ell. Udskrift p. en Bog, der angiver dens Indhold, og sædvanl. findes p. Forsiden af det første Blad i Bogen. Og=saa: Titel p. Bindet af en Bog; Rygtitel. 2. Benævnelse, der udtrykker den Betiening ell. Værdighed, som een har i Staten; ell. en Værdighed, der blot bestaaer i Navnet, og for Hæders Skyld tillægges een. At give een hans rette T. Alle hans Titler maa sættes p. Brevet. At føre Kongetitel. Han har T. af Directeur, har Etatsraads=Titel. "Saasnart een hos os faaer et Embede ell. en Titel, er han ikke mere Borger." Sneedorf. = **Titelark**, et. det første Ark i en Bog, som indeholder Titelbladet o: det Blad, hvorpaa Bogens T. er trykket. **Titelbog**, en. B. hvori Embedsmænds og

andre Personers Titler angives, m. m. Titelsyge, en. overdreven Higen efter Titler og Rang. — titulere, v. a. 1. at nævne een v. hans Titel.

Titte, v. n. 1. har. [Sv. titta.] see giennem en Aabning, Sprække, et Hul. At titte ind ad Vinduet. titte giennem et Hul p. Plankeværket. "Hyrdepigen bag Træet staaer, og ud fra Buskene titter." Øhlenschl. (ogsaa: see nøie efter noget. Hvad titter du efter?) Titten, en. ud. pl. = Titteleg, en. Børneleg, hvori een skiuler sig en kort Tid f. en anden, og da igien titter frem bag Skiulet. (tittelege, v. n. "Et Skib, som gled hen i det Grønne, syntes at tittelege m. Flodens Buskværk." Baggesen.)

Tiur, en. (to Stav.) pl. Tiurer. [Sv. Tjäder.] En vild Fugl af Urhanens Slægt. Tetrao urogallus.

Tiære, en. ud. pl. [A. S. Tare. N. S. Tår.] en tyk harpiragtig Olie, der vindes deels v. Kogning af den af adskill. Nadletræer udrindende Qvade, (Harpir) deels v. at brænde Vedet ell. Rødderne af disse Træer v. langsom Ild. At brænde T. = Tiærebrænder, en. den, som forstaaer at brænde og koge T. ell. som har Opsyn m. et Tiærebrænderi. Tiærebærme, en. et tyndere og ringere Slags Tiære, end den, som i Almindelighed bruges. Tiæregalde, en. Et syrligt Vand, som vindes v. Tiærebrænding, og bruges m. Fordeel i Messingværkerne. (Funke N. Hist. III. 638.) Tiæregrav ell. Tiæregrube, en. En heldende Grøft i Jorden, hvori de Rødder lægges, som man v. langsom Ild brænder Tiære af. Tiærehuus, et. 1. et Huus v. Skibsværfter, hvor Tiæren koges i indmurede Kiedler. 2. ligeledes v. store Reberbaner og Skibsværfter: et Huus hvor Tougværk tiæres. Tiærehytte, en. Huus, hvor Tiære brændes ell. koges. Tiærekande, en. Et Trækar, dannet som en Kande, hvori T. eller Vognsmørelse føres. Tiærekiedel, en. K. hvori Tiære koges ell. renses. Tiærekost, en. K. til at tiære med. Tiæremile, en. den i en lang Fordybning opstablede Dynge af Træ og Rødder, hvoraf T. brændes. Tiæreovn, en. Ovn, hvori Tiære brændes, i Stedet f. i Miler. Tiæretønde, en. Tønde, hvori T. giemmes ell. har været giemt. At brænde Tiæretønder. Tiærenet, en. En Plante m. smukke røde Blomster, hvis Stængel altid er meget klæbrig under Ledene. Lychnis viscaria. Tiærevand, et. V. som gydes p. Tiære f. at blandes m. nogle af dens Bestanddeele, og som en Tid brugtes t. Lægedom.

Tiære, v. a. 1. oversmøre, bestryge m. Tiære. At tiære et Skib, et Plankeværk. = Tiærehuus, et. s. ovenfor under n. s. Tiære. Tiæreskuur, et. Et v. Siderne aabent Skuur v. Skibsværfter, h[…] Fartøier tiæres.

Tiørn, en. pl. -e. [J. þyrnir.] [… …]vært, som har Torne; en Tornel[…] Tiørnebusk. = Tiørnesagle, en [… …] Stang, hvormed man støder Tiørn[…]men i et Gierde. (Moth.) tiørnef[…] som har mange Tiørne, er fuld [… …] Tiørnegierde, et. Gierde, sat af Ti[…] Tiørnehæk, en. plantet Hæk af [… …] Tiørnekrat, et. Underskov af Tiørne. [… Tiør]nelund, en. liden Skov af Tiørne. Tiørneriis, et. pl. d. s. Grene af [… …] buske. Tiørnetyv (ell. tyve) en. [… …] t. at gribe og holde Tiørneriis. (M[oth.)]

To, Talord. (2.) Isl. tveir, tv[…] [jvf. tvende, og anden.] = toaarig [… …] Aar gammel. tobenet, adj. som [… …] Been. tobladet, adj. som har [… …]de. Todækker, en. et Skib, som [… …] Dæk, og (p. Krigsskibe) en Rad [… …] p. hvert Dæk. (s. Tredækker.) tof[… …] to Gange. tofold saa meget. (s. [… …] tvefoldig. tofolds br. som adj. Et [… …] Læg.) topundig, topunds, adj. [… …] to Pund. En topundig ell. topund[…] Topunder, en. Kanon, som skyde[…] punder Kugle. — toradet, adj. so[…] Rader af noget, er i to Rader. [… …] Vrg. — tostavelses, br. som adj[… …]velses Ord. (Det skrives ogsaa som [… …] Tostavelses-Ord.)

Tobak, en. ud. pl. 1. En o[…] amerikansk Plante, hvoraf gives [… …] Arter; Tobaksplante. Nicotiana. [… …]cum. At plante, dyrke, avle T. [… …] forskiellig Maade tilberedede Blade [… …]bakken. Røgtobak, Snuustobak, [… …]tobak. At røge, snuse, straae T. [… To]baksavl, en. det, at dyrke og avle T[… To]baksblad, et. B. af Tobaksplanten [… To]baksdaase, en. D. hvori Tobak g[… …] Tobaksdamp, en. D. af Tobak, [… …]tændes ell. røges. Tobaksfabrik, [… …] hvor Røg- og Snuustobak tilberede[… To]bakshandler, en. den, som handler [… …] Tobaksklysteer, et. K. af Vand, hv[… To]bak er kogt. Tobaksolie, en. En [… …] olieagtig Saft, der affondres af T[… …] Tobakspibe, en. En Indretning t. [… …] Tobak af. (s. Pibe, 3. Pibehoved, [… …]rør.) Tobaksplante, en. En enkelt [… …] af Tobak-Slægten. Tobakspla[…] en. 1. Gierningen at plante T. [… …] som anvendes t. Tobaksavl. [… …] en. P. hvori Røgtobak gie[… …] Brug. Tobaksrulle, en. [… …] blade i en vis Mængde, dan[… …] Tobaksrøg, en. R. som [… …] T. Tobaksrøger, en [… …] at røge T. At være en [… Tobaks]saft, en. Saft ell. [… …] ell. paa anden Maade [… …]

Tobaksspinder, en. den, som v. en
spinder ell. danner Tobaksblade t.
Tobaksspinderi, et. Indretning,
hak spindes.
v. a. 1. [J. at þvo.] rense, giøre
ent v. Hielp af en Vædske; vaske,
m. Vand. (s. tvætte.) At toe no=
and, i Lud ɔ: rense v. at skylle og
t i Vandet. At toe Ureenlighed af
At toe noget af m. en vaad Svamp.
g. At toe Pletter af noget. At
absol. ɔ: rense Køkkenkar v. at
m i Vand. — Deraf: Toen, en.
gen at toe. Hun udretter intet m.
en og Tvætten.
ft, en. pl.-er. [J. Tóft. Sv. Tomt,
et Stykke Jord, en Ager, som lig=
nest og umiddelbar ved ell. uden for
begaard. (jvf. Tomt, som i Dansk
anden Bemærk.) = Deraf: Tofte=
i. tilforn: et Slags Jordskyld. (?)
). Toftejord, en. d. s. s. Toft.
Tofteport, en. Port fra Gaar=
il Toften.
ft, en. pl.-er. [J. þópta. A. S.
Bænk i en Baad, Roerbænk.
et. pl. d. s. [Sv. og N. S. Tog.
Trækken, af toga.] egentl. Hand=
at drage hen t. et Sted; men br.
Krigsfærd, ell. hele Folkefærds,
res Vandringer. Alexanders T. til
Napoleons T. til Rusland. Paa
mod Sønden, standsede Longobar=
ovre=Italien. s. Indtog, Krigstog,
, Søtog, Røvertog. 2. Underti=
i om den Folkemængde, som drager
bi, o. s. v. Et T. af Soldater.
hele Toget komme her forbi. (s.
, Optog, Kroningstog.) = Tog=
i. den Orden, Følge, hvori et Tog
r sig, ell. en Hær drager frem;
en. (P. Claussen.) — Togt, et. d.
Krigstog, Søtog. (mindre brugel.)
r, et. pl.-e. et Slags Fiskegarn.
Jvf. Ny D. Mag. V. 201. —
ggre, v. n. fiske p. Vandet i Baade.
. v. n. 1. (har.) 1. vise sig tosset
g ell. Adfærd; tosse, fiante. At
ellem elleve og fem. (Høisgaard.)
, en Tosse, og tokig. 2. slumpe
tokke til at giøre noget. (Moth.)
Tokkeskifte, et. som giøres p.
uden nøiagtig Deling. (Moth.)
. pl.-le. [maaskee det Isl. og Sv.
stab.] 1. noget t. at stikke i et
Runding, f. at lukke samme; en
askelol. (Told. Moth.) 2. Pinde
n af en Baad, hvorimellem Aarer=
s; Aaretol. (formodentl. fordi de
d i et boret Hul.) — Tollegang,
ntet Aabning i Sqvætbordet p.
St. f. Aaretolle.
n. ud. pl. [J. Tollr. A. S. og E.
Toll. Sv. Tull.] Afgift, som betales t.
Staten af Varer, der indføres i Landet,
udføres, ell. føres igiennem Landet. At
give T. betale, svare T. af noget. At paa=
lægge en ny T. Havnetold, Brotold
(Schytte.) Strømtold, Søtold, Landtold,
Mellemrigstold. = Toldanordning, en. A.
som vedkommer Tolden, foreskriver hvoraf
og hvorledes den skal betales. Toldbe=
tient, en. ringere Betient, som er ansat v.
Toldens Oppebørsel ell. Varernes Undersø=
gelse, og f. at hindre Toldsvig. Toldbaad,
en. Baad, hvori Toldbetiente krydse v. Ky=
sterne, f. at hindre Toldsvig. Toldbod,
en. Bygning v. en Havn, hvor Varer, som
føres i Land, undersøges og Tolden betales,
m. m. Toldbog, en. Anordning f. Tol=
den af forskiellige Slags Varer. (Toldtarif.)
J. Bove. Toldflag, et. kongeligt F. som
føres p. en Toldbaad, en Krydsbaad, ell. et
lignende Fartøi. Toldforordning, en. d.
s. s. Toldanordning. Toldforpagter, en.
den, som imod en bestemt aarlig Afgift t.
Staten oppebærer Tolden, ell. visse Told=
indtægter. Toldforvalter, en. den, som
p. Kongens Vegne oppebærer og aflægger
Regnskab f. Tolden, især i et Sø=Toldsted;
Told=Inspecteur. toldfri, adj. som ei be=
tales T. af. Toldfrihed, en. Fritagelse f.
at betale Told. Toldindtægter, pl Stats=
indtægter, som indkomme af Tolden. Told=
kammer, et. kongeligt Collegium ell. andet
Samfund, som Opsyn m. Tolden og Told=
væsenet er overdraget. Toldkar, et. Kar,
hvori der toldes p. Møllerne. (s. tolde.)
Toldkiste, en. tilforn: en laaset Kiste, hvori
Tolden (f. E. ved Øresund) blev kastet og
giemt. Toldmærke, et. M. som sættes p.
Varer, t. Beviis p. at de ere fortoldede.
toldpligtig, adj. forpligtet t. at betale T.
Toldrettighed, en. R. til at have Told.
Toldrider, en. ridende Toldbetient. Schytte.
(Indv. Reg. II. 441.) Toldrulle, en. For=
tegnelse p. toldpligtige Varer, m. Angivelse
af hvor stor T. deraf svares. "At nævne
Prisen p. de Vare, som ikke ere anførte paa
Toldrullen." Schytte. Toldseddel, en.
Beviis f. at Tolden af noget er betalt.
Toldsegl, et. S. som af Toldbetiente sæt=
tes for Varer, der oplægges, lægges under
Beslag, ell. som man vil stikke uaabnede
giennem Landet. Toldskriver, en. den,
som holder Bog over Tolden. Toldsted,
et. Sted, hvor T. betales af Varer, som
føres ind ell. igiennem. Et Sø=Toldsted,
Grændse = Toldsted. Toldstempel, et.
Stempel, der anvendes ligesom Toldmærke
ell. Toldsegl. Toldsvig, en. den Hand=
ling, v. hemmelig at ind= eller udføre Varer,
at svige Regieringen f. den befalede Told.
"Naar man kan slutte sig til, at den Rei=
sende ei kan være uvidende om Toldstedet,
da har egentlig Toldsvig Sted." Schytte.

Toldvæsen, et. alt det, som vedkommer Tolden i et Land.

Tolde, v. a. og n. 1. give Told (s. fortolde) it. give Told af Malekorn p. Møllen ɔ: Korn i Toldkarret ($\frac{1}{16}$ Tønde. Moth. $\frac{1}{16}$ Skieppe. Baden.) i St. for Maleløn i Penge. 2. tage Told af Kornet i Maleløn. Den Møller tolder f. stærkt af Bøndernes Korn. "Mølleren er aldrig saa drukken, at han glemmer at tolde." Ordspr. (P. Syv.)

Tolder, en. pl. -e. den som oppebærer Tolden, ell. har Opsyn dermed; Toldforvalter.

Tolk, en. pl.-e. [J. Tulkr. Sv. og N. S. Tolk.] den, som tolker ell. oversætter en anden Tale i et fremmedt Sprog f. en tredie ell. flere, som ei forstaae det. (br. sædvanlig kun om den, der mundtligen udlægger andres Ord. jvf. Fortolker, Oversætter.) Figurl. og poet. om livløse Gienstande. "O Graad! du Glædens tause Tolk." Evald.

Tolke, v. a. 1. udlægge, forklare det, der siges ell. skrives i eet Sprog, p. et andet. fig. Ord kunne ei tolke mine Følelser. "Hvor jeg nyde skal — hvad ingen Tunge, ingen Ord mig tolke her." Bagg. "Alt, saa tyk'des det mig, tolked et ældgammelt Sagn." Øhlenschl. — Tolkning, en. pl.-er.

Tollekniv, en. s. Tællekniv ell. Tælgekniv.

Tolv, Talord. (12) hvoraf Ordenstallet: den tolvte. = tolvaarig, tolvaars, adj. som har tolv Aars Alder. Tolvfingertarm, en. En af de længste Tarme i det menneskelige Legeme og hos Pattedyr. Tolvkant, en. Figur, som har 12 Kanter, ell. er tolvkantet. Tolvprædiken, en. P. som p. visse Helligdage holdes Kl. 12 om Middagen. Tolvpunder, en. Kanon, som skyder en tolvpundig Kugle. (kaldes ogsaa: en tolvpundig Kanon.) — Tolvtedeel, en. $\frac{1}{12}$. Fem Tolvtedele. (Tolvting. $\frac{1}{12}$. Moth. forældet.)

Tom, adj. pl. tomme. [J. tómr.] 1. egentl. om et hult Rum: ikke opfyldt ell. udfyldt. (s. ledig.) En tom Tønde. Et tomt, lufttomt Rum. Glasset er tomt. "Den Pung er tom, som Andres Penge ligge udi." Ordspr. Pungen er tom. Jeg fandt hele Huset øde og tomt (uden Mennesker.) — Ogsaa: ubesadt (om et fladt Rum.) At giøre tomt p. Bordet. At kiøre m. tom Vogn. (uden Læs.) Vognen kiørte tom tilbage. At kiøre p. en tom Vogn ɔ: som ei er læsset. (jvf. ledig. "Tomt er det Rum, som ikke er opfyldt; ledig den Plads, som ei er besat; men opfyldt maa ikke altid forstaaes om det fulde Indhold; thi en Ting, som kun indeholder noget af det, den kan tage imod, er derfor ikke tom. — Tomme Værelser ere de, hvor intet Bohave ell. andet saadant findes; ledige Værelser de, hvor Ingen boer." Sporon.) (jvf. tomme.) [illegible] figurl. udtrykkes derved en Mangel p. nog[le] især p. Kundskab, Forstand, Grundigh[ed] Eftertryk, Følelse, sand Glæde o. [s. v.] "Mange komme hiem m. en tom Pung, [og] et ligesaa tomt Hoved." Jacobi. "En t[om] Hierne, tom for nyttige Kundskaber [og] grundige Indsigter." Basth. 3. ligele[des] om det, som kun har Skinnet af hvad [det] forestiller ell. udgives for. Tomme O[rd,] Løfter. "Snart han igien f. tomme Tr[ud]sler bæver." Rein. En tom Forfængel[ig]hed og Pragtsyge. Et tomt Hierte. "M[an]ge — fandt endog Livets Lyst saa tom, [at] de ikke skiøttede om at nyde den." Myn[ster.] = Tomhed, en. ud. pl. Beskaffenhede[n at] være tom. Ogsaa fig. Tomhed i Siæ[len.] "Den Tomhed og Kiedsomhed, der udbr[eder] sig i hans Siæl, vil ogsaa giøre ham [Ver]den øde og tom." Mynster. — tomhia[rnet,] adj. fig. uden Klogskab, uforstandig, [...] tomhændet, adj. som intet har i Hænder[ne.] Hun maatte gaae tomhændet bort. "[I] Templet maatte Ingen komme tom[hæn]det." (uden Gaver.) O. Guldb. "To[m]hændet han møder dog ikke." Hertz. "To[m]hændet ei tilbage maa du vandre." [...] Sophokles.

Tombak, et. Et Slags blandet Me[tal af] guul Farve, sammensat af Kobber, [Mes]sing og Tin, ell. paa anden Maade. [...] Tombaks Uhr.

Tome (af en Bog) s. Bind, Deel.

Tomling, en. s. Tumling.

Tomme, en. pl.-r. [J. þumlungr.] Længdemaal, der omtrent udgiør To[mmel]fingerens Brede, $\frac{1}{12}$ Fod og $\frac{1}{24}$ Alen. [...] Tommer lang. En Længde, Brede [...] Tommer. — Tommemaal, et. Maal [...] Tommer. Tommestok, en. et Alen[maal] hvorpaa Tommer og Linier ere afsatte.

Tommelfinger, en. pl. - fingre. [...] Tumme. J. þumal-fingr.] den [...] tykkeste Finger paa Haanden, der s[idder no]get lavere end de øvrige. (Sieldne[re sige]s: Tommeltaa, der sædvanl. kalde[s den] store Taa.) = Deraf: Tommelskrue [...] Tommeskrue) en. Skrue, hvormed [man for]dum klemte Tommelfingeren p. de[m, der] bragtes under Tortur.

Tomt, en. pl.-er. [Sv. Tomt.] [...] Plads, hvorpaa en Bygning har sta[aet, ell.] som er bestemt t. en Bygnings O[pførelse.] Grund, Byggeplads. — Tomtegru[us, et.] Gruus, som findes p. eller bortføre[s fra en] saadan Plads.

Tone, en. pl. - r. [T. Ton. [...] Tune. jvf. Don.] 1. en Lyd, [...] saavel i Almindelighed, som [...] Lyd, der høres f. sig selv, [...] fra sig. Dette Klaveer har en [...] En høi, dyb T. (i Sang.) [...] rette T. Halve, hele To[ner.]

"Enhver Tone er en Klang
men ikke tværtimod. Tone er
n kiendt og vedtagen Klang. li=
i en m. de brugelige Instrumen=
passende Klang. — En Tone er
enkelt; en Klang kan være en=
mmensat af flere Toner." Spo=
Melodie. Jeg kiender ikke To=
ne Sang; den gaaer paa, efter,
T. 3. Maaden, at hæve Stem=
, og at lade den synke, at tale
kt, eller m. sagtere, svagere Røst.
Tonen; at tale bestandig i een
i klagende, bedende, myndig, be=
(hvilket tillige gaaer ud p. Ord
4. en Stavelses Længde i Ud=
neehold og Tonefald.) At lægge
n urigtig Stavelse. 5. en vis
ide, saavel at udtrykke, som at
. i det selskabelige Liv; m. Hensyn
ik og Mode deri foreskrive. Den
Dette er Tonen i de fornem=
At angive Tonen i et Selskab,
6. Tone i et Maleri (Farvetone).
eernes Forhold t. hverandre og
rves Overvægt. En lys, mørk,
T. = Toneart, en. pl.-er. i
den i et musicalsk Stykke her=
e. Tonefald, et. i Sproglæ=
s forstærkede Eftertryk p. en vis
et Ord, som udtales. (Accent.)
i Sangtoner: "Du fødte San=
er mig det rene Tonefald." E.
om Nattergalen.) tonefuld,
n der er megen Lyd ell. Tone i,
reent og stærkt. En tonefuld
2. opfyldt m. Toner, hvor
lige Toner høres. "Den to=
ov." Storm. Tonefølge, et.
: i en Melodie. Toneholdt, et.
one, 4; Stavelsers Betoning i
l. det, at Lyden hviler længere
Tid p. en Stavelse, at en Sta=
ilen faaer meer ell. mindre Ef=
isgaard.) 2. i Musiken: den
d, som gives en frembragt Tone.
en. Indsigt i Tonernes Natur,
Anvendelse; theoretisk Musik,
heorie. Tonekonstner, en. den,
dsigt i Tonekonsten. (begge Ord
br. ikke meget.) Toneleg, en.
, Strængeleg. "Lad kun Tone=
ig din Aand oplive." N. Brun.
. (ell. blot Løb) kaldes i Mu=
ettemaade, v. hvilken hurtige
olis stige og falde. Toneløs,
en Tone, som ingen Tone kan
(Ingemann.) 2. som Tonen
paa; ubetonet. En toneløs
Tonemaal, et. Maal p. Toner=
d. Toneqvad, et. lyrisk Digt,
Baggesen.) Toneredskab, et.
istrument. tonerig, adj. rig
p. Toner, klangrig. Et tonerigt Sprog. Toneskifte, et. Tonens Omskiftning, fra en høiere t. en lavere, e. d. (Ambergs Ordb.) Toneskrald, et. stærk, skraldende Tone. "Basunens Toneskrald." Tullin. "Gientagne Toneskrald fra Dal t. Dal sig hæve." E. Colbiørnsen. Toneslag, et. (for: Toneslags? ell. blot om Tonens Virkning p. Øret, i Fuglesang.) "Den samme Skov mig gav forskielligt Toneslag." A. Bull. (Dovrefield. S. 26.) Tonestrøm, en. fig. et hurtigt Følge af livfulde Toner. "Jeg hører — en Tonestrøm, en meer end jordisk Stemme." Storm. Tonestykke, et. En efter Musikens Love ordnet Forbindelse og Følge af Toner; et Musikstykke, en Melodie. (Engelst.) Tonetegn, et. 1. Tegn p. Tonerne i Musiken; Node. 2. Tegn p. Toneholdet; Accent. Tonetrin, et. i Musiken: Afstand imellem to ell. flere Toner. Toneverling, en. d. s. s. Toneskifte. Tonevæld, et. fig. den Rigdom af Toner, som v. Musik og Sang kunne fremkaldes. "Den livelige Klang, vort Nord i Sydens Tonevæld tilbeder." Bagg. "Det strømmende Tonevæld vi kalde Melodie." C. Hauch.

Tone, v. n. og a. 1. har. [T. tönen.] 1. neutr. give Toner fra sig, lyde. Sangen tonede høit giennem Skoven. "Som Bølgens Lyd, der toner mod en eensom Klippes Fod." Evald. 2. act. tilkiendegive v. Toner. Deres Sang tonede Glæde. (sieldnere, og i høiere Stiil.) "Da tonede Orglet af sig selv en Sørgeklang." Øhlenschl.

Tone, v. a. og n. 1. [Holl. og N. S. tonen, vise, *ostendere*. Toon, Stue.] 1. act. i Sømandssproget: At tone Flag ɔ: heise en vis Nations Flag p. Skibsmasten. 2. neutr. ligeledes: hæve sig over Havet, vise sig høiere end Havet. (om Kyster, der sees i Afstand.) Landet toner høit. Den svenske Kyst toner høit i Dag. — Deraf: Toning. s. Fortoning, Landtoning.

Top, en. pl.-pe. [A. S. og Sv. Topp. N. S. Top.] 1. den øverste Deel, Spids, Endepunkt af noget opreist. Især i følgende Tilfælde: Toppen af et Bierg, af en Høi. Biergtop (mods. Foden.) T. paa en Mast. En Hue m. Top. m. spids T. Toppen p. et Træ (det øverste af Stammen; i Mods. t. Roden, Bullen, Grenene.) Toppen p. Urter. (saaledes om Køkkenurter, hvoraf ogsaa Roden nyttes. En Persilletop, Sellerietop.) Top (ɔ: en Busk af opstaaende Fiedre) p. Høns, Ænder og andre (toppede) Fugle. (Crista.) Haartop (p. Mennesker.) Fra Top t. Taa, fra Issen t. Fodsaalen. Med Top og Tavl. s. Tavl. At kiøre m. Topper (ɔ: Metaltopper, fæstede i Seletøiet over Hestens Pande.) 2. et kegledannet Legeme, som endes i en Top ell. Spids. Saaledes: en Top, hvormed

Børn lege. En Top Sukker, ell. Sukkertop. = Topand, en. En toppet And. (Moth.) Topdue, en. Due m. Top. (Moth.) Topende, en. den Ende af et fældet Træ ell. en Stamme, som vender mod Toppen (modſ. Rodenden.) Topflade, en. Flade p. Toppen af en Høide. Topfladen af et Bierg. "Topfladen af Klokketaarnet." Bagg. topfrønnet (ell. fornet) adj. frønnet, udgaaet i Toppen. (om Træer.) Tophue, en. Hue, som gaaer op i en Spids eller T. Tophøne, en. En toppet Høne. Toplente, en. t. Skibs: et langt Toug, der tiener t. at holde Raaen i horizontal Stilling. (Man siger: at toppe og brase Ræerne ɔ: give dem en horizontal ell. vertical Stilling.) Toplærke, en. et Slags Lærker m. Top. Alauda cristata. topløs, adj. som er uden Top. (Chr. Pedersen.) Topmaal, et. Gierningen at maale Tønden ell. Skieppen (m. Korn) saa fuld, at det, som maales, reiser sig i en Top over Maalekarrets Rand. (modſ. Strygmaal.) topmaale, v. a. 2. maale m. Topmaal. Toppunkt, et. det øverste Punkt af noget. I Astronomien: det P. der tænkes p. Himlen lige over et P. paa Jorden; Issepunkt, Zenith. topraget, adj. d. ſ. ſ. kronraget. Topseil, et. kaldes overhovedet de Seil, der ikke anbringes paa Undermasten eller nedenfor Mærset; ell. paa mindre Skibe det Seil af lettere Dug, der føres oven over Underseilet. "Og ſ. saa stor en Magt sin Hovmods Topseil stryge." Bording. Topseng, en. S. hvis Overdeel fra Stolperne af gaae sammen i en Top. Topskud, et. Skud i Toppen af et Træ ell. en Urt. (modſ. Rodskud.) topstævne, v. a. 1. hugge Toppen af et Træ. Moth. Ogsaa blot: stævne.) Topstævning, en. Træers Stævning i Toppen; modsat: Rodstævning. (Olufſen.) Topsukker, et. luttret Sukker, der storknes i en Top. (ſ. Top. 2.) Topsæt, et. pl. -ter. et Slags tilforn brugeligt Sæt ell. Hovedtøi for Fruentimre. (Sneedorf. Patr. Tilſk. I. S. 255.) toptør, adj. tør, udtørret i Toppen. "De fleste Træer i Skovenes vestre Udkant ere toptørre." Olufſen. Topvinkel, en. den V. som er v. Toppen af en Triangel. topvissen, adj. vissen i Toppen. (om Urter.)

Top! et Udraabsord, hvormed man indgaaer et Forslag.

Topas, en. pl.-er. en Ædelsteen af guul Farve, som i Haardhed og Værdi sættes efter Saphiren.

Toppe, v. a. og rec. 1. danne noget i en Top. (Moth.) toppe sig, recipr. reise sig i en Top, danne en Top. Bølgerne toppe sig.

Toppet, adj. [af Top.] som er forsynet m. en Top; ell. som gaaer op, ender sig i en Top. Toppede Høns. En toppet (t[illegible] maalt) Skieppe.

Torbist, en. pl.-er. [svarer t. det Ang[illegible] Tord-visel, vort Skarnbasse, af To[illegible] Skarn.] et Navn, som gives Skarnba[illegible] (Scarabæi) og andre haardvingede Insec[illegible] som leve i Jorden.

Torden, en. pl. Tordener kun poet. [[illegible] Tordön. E. Thunder. J. Duna, Tord[illegible] skrald.] 1. Skraldet ell. den dundre[illegible] Lyd, som Luft-Electricitetens Udladning[illegible] Lynilden frembringer. Tordenen ru[illegible] imellem Biergene. 2. Uegentl. a.) [illegible] Lynild. Tordenen slog ned i Taarnet. [illegible] Tordenslag.) b.) d. ſ. ſ. Tordenveir. [illegible] trækker T. op. c.) en Lyd, som ligner [illegible] den. Kanonernes T. (ſ. ogsaa Tord[illegible] stemme.) = Tordenbrag, et. den st[illegible] bragende Lyd, som Tordenen medfø[illegible] Tordenskrald. (Øhlenſchl.) "Kampens T[illegible] denbrag." S. Blicher. Tordenbulder[illegible] stærk, vedholdende Lyd af Torden. (B[illegible] sen.) Tordenbyge, en. Regnbyge, [illegible] følger med ell. efter Tordenvejr. Tord[illegible] drøn, et. huult, vedvarende Tordenb[illegible] (S. Blicher.) "Intet lover dig at [illegible] dendrønet ei forstyrrer Nattens Slumm[illegible] F. Guldb. Tordengud, en. Et Til[illegible] hvorved Jupiter i den romerſke og [illegible] den nordiſke Gudelære betegnes. Tord[illegible] kile, en. Lynild, Lynstraale. "Den —[illegible] splintrer Egen m. sin Tordenkile." S. [illegible] cher. Men især hvor Talen er om [illegible] Aftegning, f. E. v. Jupiters Billede, [illegible] et Knippe af takkede Straaler i G[illegible] Haand. "Led i min Kiortelslig, der [illegible] om I vil, en Tordenkile hitte." [illegible] Tordenleder, en. d. ſ. ſ. Lynafleder. [illegible] denlys, et. poet. Lynild, Lys af [illegible] "Som m. Tordenlys opklare den ve[illegible] Skiebne." Hertz. Tordennat, en. [illegible] hvori et Tordenveir hersker. Torde[illegible] en. stærk Regn, som følger m. eller [illegible] Torden. Tordenrøst, en. En meget [illegible] og høi Stemme. "Tidt er jeg [illegible] ønsker Tordenrøst." Ingem. [illegible] skrald, et. Et enkelt Skrald, fremb[illegible] Tordenen. "Jeg ingen Lynild ser, [illegible] rer Tordenskrald." Wessel. Tord[illegible] en. elektriſk Sky, som medfører Tor[illegible] Lyn. Tordenslag, et. d. ſ. ſ. T[illegible] skrald, især naar dermed tillige for[illegible] grebet om Lynet, der slaaer ned. [illegible] et stærkt Tordenslag. fig. Denne [illegible] ning var et Tordenslag for ham. [illegible] densteen, en. et Navn, som Almu[illegible] de især i Høie og Gravsteder fo[illegible] fundne Steenkiler og Knive af Fli[illegible] denstemme, en. d. ſ. ſ. Tordenr[illegible] ken Tordenstemme i et forkle[illegible] vant t. Vellystens søgte [illegible] Tordenstraale, ſ. Lynst[illegible] veir, et. Veir, som medfø[illegible]

…e, v. n. impers. 1. [J. duna. jvf. …har. 1. om Tordenens Udvikling. Det har tordnet hele Natten. Vi … tordne langt borte. 2. neutr. …nden frygtelig stærk Lyd. Vi have …nonerne tordne. En tordnende … 3. i dagl. T. skielde og skænde og voldsom Støi. At bande og … — Tordner, en. (Tordneren.) Ju…lnavn.

…aaned, en. det danske Navn p. Mar… Marts-Maaned. Tormaanedsøl, …brygget i denne Maaned. "Tor…grise ere de bedste." Moth.

…en. pl.-e. [J. þorn.] 1. en fiin, …ids, en Brod; men br. især kun …rpe Spidser, hvormed nogle Plan…de og Stængler, og endeel Busk…krene og Blomsterstilke ere besatte; …elig om de sidste. Det er ham en … ɔ: reent utaaleligt. 2. Spidsen, paa et Spænde og i en Sølle. … Tiorn, ell. en m. Torne forsynet …t. En Rosentorn, Stikkelsbær…dtorn, Slaaentorn, o. fl. (uegentl. …ibstorn.) = Tornebusk, en. d. s. s. Torn. 3. tornefuld, adj. fuld af … fig. meget møisommelig. Torne…s. Tiørnegierde. Tornekrat, et. Tiørnekrat. Tornekrone, en. K…ene p. en Torn. (s. ogsaa under … Tornesti, en. Sti giennem et …it; ell. figurl. d. s. s. Tornevei. …s mørke Tornesti." Ingemann. …i, en. poet. en tung, møisommelig … "For hvem jeg valgte Livets Tor… Bagg. (Poet. Ep. 63.) = tornet, …synet, besat m. Torne.

…kade, en. pl.-r. en Slægt af smaa, …eres Mod og Glubskhed udmærkede …anius. (Navnet deraf, at de spidde Insecter og Smaafugle p. Torne … deres Reder.)

…, en. pl.-er. [Isl. þorp.] en Lands…iden Flekke (Colding.) en fra Byen … Gaard, eller et enkelt Huus. (D. … Ordet er nu næsten forældet; men … i en Mængde af vore Landsbyers …

…dag, en. pl.-e. [J. þórsdagr. E. …ay.] den femte Dag i Ugen.

…, en. pl.-e. [J. þorskr.] en talrig …f Saltvandsfisk. (s. Kuller, Kab… …fl.) Den egentlige Torsk. Gadus …s. — Deraf: Torskefangst, Torske… …Torskehoved, Torskelever, o. fl.

…en. [Fransk.] Haan, Spot, Be…se. (d. Tale.)

…ur, en. [Fransk.] en umenneskelig … at anvende Pinsler for at frem… …Bekiendelse af den, der sigtes ell. …es f. en Forbrydelse, som ikke v. frivillig Tilstaaelse ell. Vidnesbyrd kan bevises. (s. Pinebænk.)

Torv, et. pl.-e. [J. og Sv. Torg.] et rummeligt Sted, en aaben Plads inde i en Stad, hvor Varer bydes tilfals, og andre Forhandlinger skee under aaben Himmel. At føre sit Korn t. Torvs, sælge det p. Torvet. "Naar Narren kommer t. Torvs, faaer Kræmmeren Penge." Ordspr. Pigen er gaaet p. Torvet (ɔ: hen t. Torvet, f. at kiøbe.) Markedet holdes p. Torvet. Fiskctorv, Slagtertorv, Halmtorv. = Torvebod, en. B. opslaaet p. et Torv, hvori noget falbydes, forevises, e. d. Torvebonde, en. B. som fører Varer t. Torvet f. at sælge dem. Torvedag, en. pl.-e. visse Dage om Ugen, p. hvilke Bønderne især komme t. Torvs. Torvedriver, en. Løsgænger; een, som driver ørkesløs om p. Gader og Torve. (Colding.) Torvefeier, en. den, som holder et Torv reent. Torvefred, en. lovlig Fred, som den bør at nyde, der kommer t. Torvs f. at sælge ell. kiøbe. Torvekiælling, en. Kone, som sidder p. Torvet f. at udsælge noget. (Moth.) Torvekiøb, et. 1. Indkiøb p. Torvet. Jeg har giort mit T. 2. den Priis, som Varer holdes i ell. gielde p. Torvet. torvekiøbe, v. a. 2. kiøbe p. Torv ell. Marked, kiøbe noget, som offentlig bydes t. Fal. torvekiøbt Qvæg. "Torvekiøber man stiaalne Koster." D. Lov. VI. 17. 5. Torvekurv, en. Hankekurv m. Laag paa, hvori Pigerne hente Varer fra Torvet. Torvelæs, et. Et Læs af Varer, som føres t. Torvs, som sælges p. Torvet. Torvemand, en. den, som sælger noget p. Torvet. Torvemarked, et. Marked, som holdes p. et Torv. (Baggesen. Labyr. II. 31.) Torvemester, en. Betient, som har Opsyn m. Kiøb og Salg, anviser de Sælgende Plads, og holder Orden p. Torvet. Torvepenge, pl. P. som betales f. Tilladelse at sælge p. Torvet. Torvepriis, en. gieldende Priis p. Torvet. At kiøbe, sælge efter Torveprisen. Torveskib, et. Fragtskib, som regelmæssigen seiler p. en Flod fra en By t. en anden. (Baggesen. Det tydske Marktschiff.) Torvespand, en. En Spand m. fast Hank af Kobber ell. Blik, der bruges ligesom Torvekurven. Torvestade, et. Et Stade, Udsalgssted p. Torvet. torvesøgende, adj. som søger Torvet, kommer p. Torvet, f. at kiøbe ell. sælge. Torvevogn, en. Vogn, hvorpaa Varer føres t. Torvs fra Landet. (Reenberg. II. 174.) Torvevægter, en. Vægter, som p. Torvedage, og ellers, holder Orden p. Torvet.

Torve, v. n. 1. (har.) føre Varer t. Torvs, falbyde p. Torvet. Bonden vil hellere torve m. sit Korn, end sælge det hiemme.

Tosse, en. pl.-r. [Sv. Tok. Isl. þuss, et Dumhoved. Haldorsen.] den, som er ufor-

standig, ufornuftig; en Daare, Nar, Fiante. "Det kildrer Tossen, naar al Verden ham beleer." Luxdorph. (I dagl. Tale ogsaa: et Tossehoved.) = tosset, adj. og adv. som har ell. viser Mangel p. Forstand og Klogskab; dum. (Da det endog siges om Vanvittige, synes det at betegne en høiere Grad end taabelig og dum.) At bære sig tosset ad. Han er ikke saa tosset som han seer ud til. Tosset Spøg; tossede Indfald. "Derom det tosset var, mig selv at underrette; thi jeg jo ene er." Wessel. ("Tosset betegner ikke blot Tossens Adfærd; men tillige (i d. Tale) hvad der f. den Talende ingen Mening giver." Müller: ell. overhovedet hvad der er, ell. ansees for urimeligt, ubrugeligt, o. d.) = Tosseri, et. pl. -er. tossede Handlinger, Foretagender. — tossevoren, adj. noget tosset. (Moth.)

Tosse, v. n. 1. (har.) bære sig ad som en Tosse, ell. dumt, ubetænksomt. See hvor han gaaer og tosser! Jeg veed ikke hvor den Pige tosser om. (d. Tale.)

Tost, n. s. Navn p. en Plante. Vild Merian. Origanum vulgare.

Tot, en. pl. -ter. [Sv. Tâtte. E. Tod. I. Togi.] en sammenvunden Deel af Hør, Blaar, ell. lignende Ting. En Tot Hør, Uld, Blaar. absol saameget, som p. eengang vindes om Rokkehovedet. Hun har endnu ikke afspundet sin Tot. (s. ogsaa Haartot.)

Totte, v. a. 1. vinde ell. binde i en Tot. (Moth.)

Toug, et. pl. d. s. ell. Touge. [I. Taug. Sv. Tog. H. Touw. A. S. Taw, Tow, Hamp, Værk.] et Reb: især om stærke og tykke Reb. s. Ankertoug, Skibstoug. = Tougende, en. 1. Enden af et T. 2. et lidet, afskaaret Stykke T. Tougstige, en. Rebstige. Tougstroppe, en. sammenknyttet Stroppe af Reb ell. T. Tougværk, et. 1. alt det, der forfærdiges saaledes som Reb ell. Toug; hvad der gløres af Rebslagere. At slaae Tougværk, handle med T. 2. særd. Tougværket paa ell. til et Skib ɔ: alle de Touge (staaende og løbende Redskab) som høre t. Skibet.

Touge, v. a. 1. [Holl. touwen. N. S. tauen. A. S. tawian. E. to taw, at berede.] garve, berede Læder. (sielden.) Deraf: en Lædertouger ɔ: Garver.

1. Traad, en. pl. -e. [N. S. Draad. A. S. þræd. (og þravan, at snoe, tvinde.) Sv. Tråd. jvf. det T. Draht.] en spunden, sammensnoet Stræng, (af Silke, Hør, Bomuld) ell. een, som v. Trækning frembringes (om Metaltraade.) (s. Stræng.) En Silketraad, en ulden Traad. Man kan ikke tælle Traadene i dette Lerred, saa fiint er det. Hun spinder ikke Traaden fiint nok. Det falder vel i Traad, om Hør ell. andet, som spindes. — fig. Alting falder vel i T. for ham ɔ: lykkes vel. Dette [...] ikke ret falde i Traad f. mig ([...] Traad.) — Messingtraad, S[...] Guldtraad. (s. ogsaa Begtraad [...] traad.) = traadagtig, adj. so[...] T. Traadbuur, et. Buur, [...] af Messing- ell. Staaltraad. [...] net, adj. dannet som en Traad. [...] gitter, et. Gitter af Messing ell. [...] traadret, adj. lige som en Traa[...] (Moth.) Traadsax, en. Sax, [...] magere bruge. Traadtrækker, [...] hvis Haandværk er at trække M[...] Staaltraad. Traadvinde, en [...] hvorved Traadtrækkeren drager [...] giennem finere og finere Huller p[...] plade. = Heraf ogsaa: træde, [...] komme en Traad i. At træde en [...] "I Stedet for I fidder saa, [...] Synaal træder." Falster. 2. a[...] en Traad. At træde Perler.

1. Traad, en. coll. ud. pl. (kun [...] og oftest uden Art.) tvundet Gar[...] f. saavidt det br. til Syening ell. [...] At tvinde Garn t. Traad. A[...] Synetraad. At lægge et Stykke [...] Blegen. Af Garn (Hørgarn, [...] Bomuldsgarn) væves Lerred, Bo[...] af Traad strikkes Strømper, gi[...] linger, væves Fryndser. Ma[...] Traad, Bomuldsgarn (ikke: [...] traad) og Silke. En Naals Tra[...] meget T. som man eengang træk[...] naalen. — fig. at kiende, følge [...] eens Tale, Tankegang. = Heraf [...] frynder, pl. Frynder vævede a[...] Traadhaspe, en. H. til at vinde [...] af Rokken. Traadhue, en. En [...] tet som et Net ell. vævet af T. [...] Traadnøgle, et. Et rundt Nøgl[...] som vindes af en Garn- ell. Tr[...] Traadsnor, en. En af T. tvund[...] "Du skal binde denne Skarlagen[...] snor i Vinduet." Josv. 2, 17. [...] spind, et. det, som spindes ell. [...] f. at blive t. Traad. Traa[...] Traadspinderske, en. som spind[...] Traadstrømpe, en. En af T. [...] vævet Strømpe. (i Mods. til T[...] strømpe, Uldstrømpe.)

2. Traad, et. (fort ae.) pl. d. [...] de.] 1. Gang, Træden. 2. [...] Gangen, Fodspor. Man saae [...] i Sneen. 3. en banet Vei. ([...] noget, man træder p. for at [...] t. at gaae; f. E. paa en [...] Moth.)

Traadtørv, en. pl. d. [...] des ell. æltes m. Fødderne [...] og tørres; Æltetørv, [...] sammen.)

Tractat, en. pl. -er. [af [...]

Forbund imellem Stater.
Fredstractat.
. f. behandle, bevarte.
pl. - r. et Sørgespil. —
l. sørgelig. 2. som hører
vindelse m. Tragedien. En
(modsat: komisk.) Den
En god tragisk Skuespiller.
. - er. [J. Tregt.] Et keg-
Redskab m. en Aabning og
Ende, hvorigiennem man
Ting i en Flaske ell. et lig-
nal Hals. — Heraf: trag-
de giennem en Tragt. —
Gierningen at tragte.
. 1. har. [Sv. tragta. T.
oe noget t. Maal f. sin At-
e; sætte sig noget t. For-
greb om at stræbe efter at
Sædvanl. m. præp. efter.)
Ære, Rigdom, e. r et
i tragtede efter Fred, saa-
ham; og han fandt Fred."
hvad han tragtede efter, var
tilling. "Den Vise stunder
Alt, hvad heri er sandt og
"De tragtede efter at gribe
21. 46. — Sieldnere m.
r end Fordeel ei det Maal,
ster." S. Monrad. — "At
gentlig i Tanke og Forsæt;
e og Gierning. Den trag-
m, som attraaer, vil have
ræber efter R., som v. Vind-
lid arbeider derefter." Spo-
en, en. ud. pl. det, at tragte
ken Slægt overantvorder sin
orhaabninger t. den anden."
n graadige og egennyttige
Rigdom, Ære og Vellyst."
daa gik al hans Tragten ud.
n er sædvanlig forenet m.
ræbelse.)
. pl. [T. Tralje.] Gitter,
Moth.) ldet brugeligt; men
Ældre. "Skilsmisse imel-
de var giort udi Tralle af
Saxo. 187. — Heraf: Tral-
r. Vindue m. Gitter for;
Colding.) Tralværk, et.
ærk. Tralværk af Jern, af

ı. 1. har. [Sv. trampa. N.
.] træde hastigt og stærkt,
ampe med Træsko. At kom-
op ad Trappen. — Deraf:
ud. pl.
d. pl. [H. Traen. N. S.
neltet byrisk Olie af Havdyr.
lhundetran, Sildetran. At
T. = Tranbrænderi, et.
vor T. brændes ell. koges,
Tranbrænding, Trankog-
ning, en. Gierningen at brænde ell. koge T.
Tranlampe, en. L. hvori brændes Tran.
Tranlugt, en. den egne Lugt, som Tran
har. Transæbe, en. S. som koges af
Tran; grøn Sæbe. (modf. Oliesæbe.)
Trantønde, en. Tønde, hvori Tran giem-
mes ell. føres.

Trane, en. pl. - r. [Isl. Trana.] en
Sumpfugl, som hører til Heire-Classen.
Ardea grus. "Naar Tranen gaaer i Dands
m. Stodhesten, faaer hun brudne Been."
Ordspr. — Deraf: Tranedands, en. "Det
er ikke godt f. Spurven at komme i Trane-
dands." (ell. det er ikke for Spurve ꝛc. o:
passer ikke for.) Ordspr. (det er ikke for ringe
Folk at komme i fornemt Lav.) Trane-
hals, lang Hals, som Tranens. Trane-
unge, en. Tranens Unge.

Tranebær, et. pl. d. s. En Buskvært m.
røde Bær, og Bærrene af samme; Myre-
bær. Vaccinium oxycoccos.

Trang, adj. [J. þraungr. Sv. trång.]
som ikke er rummelig, ikke vid; som er tæt-
tere sammen, mindre i Omkreds, end for-
nødent; snever. Halsen p. denne Flaske er
for trang. Indgangen, Stuen er f. trang.
En trang Giennemgang. Trange (snevre)
Skoe, Klæder, En trang Bolig. At boe
trangt, sidde trangt v. et Bord. — fig.
trange Kaar, res angusta, Nød, Fattig-
dom. trangt (besværligt) Aandedrag. =
trangbrystet, adj. 1. som har en trang,
ikke nok rummelig Brysthuulhed. 2. som
af denne, ell. nogen anden Aarsag ei kan
aande frit; angbrystet. (trangbrystig.)
Trangbrystighed, en. den Svaghed, at have
trangt Aandedræt; Asthma. Tranghed,
en. ud. pl. Beskaffenheden, at være trang,
Snæverhed. tranghovet, adj. kaldes en
Hest, naar dens Hove have den Feil, at
være af en alt for sammentrykket Form.
(ogsaa ænghovet.) trangmodig, adj.
ængstelig i Sindet, bekymret.

Trang, en. ud. pl. [Sv. Trångmål. J.
þraungvi, Besværlighed.] 1. den Til-
stand, hvori man trænger til, behøver
noget; Nødtørft. (jvf. Nød, Mangel.)
"Trang er Mangel af en Nødvendighed,
hvorved man sættes i Forlegenhed; Nød
er en nærværende Mangel af Livets uund-
værligste Nødvendigheder." L. Heiberg.
"Vel er Menneskets første Fornemmelse
Nødtørft, og Trangen ledsager ham siden
saa langt han gaaer." Mynster. At være
i T. for noget. Han er i T. for Penge, f.
Klæder. At afhielpe eens Trang. At føle
en T. til noget, t. at aabne sit Hierte. "De
faae derved baade Trang og Lyst t. at fare
over Havet." Guldb. 2. trængende Kaar
i Alm., Mangel, Armod. At leve i T. og
Armod. En høiere Grad af Trang er Nød
og Elendighed. (s. Sporon.) At komme
i Nød og Trang. (Vedels Saxo. 460.) =

Trangbod, en. Hielp i Trang ell. Nød. (Moth. forældet.)

Trap, en. ud. pl. en Steenart, som forekommer i hele Gange og Bierge, og regnes til Basalten.

Trappe, en. pl. -r. [J. Trappa. H. Trap.] en Indretning af flade, i Vinkler sammensøiede Trin, hvorpaa man stiger op til et høiere, ell. ned t. et lavere Sted. En Steentrappe, Trætrappe, Loftstrappe, Kieldertrappe. (s. ogsaa Vindeltrappe, Hovedtrappe, Bagtrappe.) At gaae op, ned ad en T. = trappedannet, adj. dannet, giort i Skikkelse af en T. Trappegang, en. Gang, som fører til en T., ell. er i Nærheden af en Trappe. "Min Kappe — som jeg havde hængt paa Trappegangen i en Krog." J. L. Heiberg. Trappegavl, en. trappedannet Gavl, som findes p. gamle Bygninger. Trapperum, et. det Rum i en Bygning, som anvendes t. Trappen, hvor Trappen er anbragt. Trappespindel, en. Pillen i en Vindeltrappe, hvorom Trinnene vinde sig. Trappesteen, en. Steen, som er huggen t. et Trappetrin. Trappestige, en. en liden, løs Trappe, t. at bruge inde i Værelser. Trappetrin, et. Trin p. en Trappe. (s. Trin.) trappeviis, adv. i Form af en Trappe. (J. Kraft.)

Traske, v. n. 1. har. [Sv. traska; af træde.] tage stærke Skridt, gaae fast. (Moth.) br. kun i d. Tale, og mest om at gaae, hvor der er sølet, ell. om at gaae meget omkring.

Traurig, adj. [tydsk.] sørgmodig, tungsindig, sørgelig. Deraf: Traurighed, en.

Trav, en. ud. pl. det, at trave. At sætte en Hest i Trav. At ride i T. ride en skarp Trav. (i Modsætn. t. Skridt og Galop.)

Trave, v. n. 1. har. [Sv. trafwa. T. traben.] om firføddede Dyrs Gang: løbe uden Spring, v. paa eengang skifteviis at opløfte eet Forbeen og eet Bagbeen; hyppigst om Hesten. Denne Hest traver let. Lad Hesten trave ud. — Ogsaa om Rytteren: ride i Trav. Han travede hen ad Veien. — figurl. om Mennesker, der gaae meget og hurtigt. Jeg har travet omkring i Byen den hele Formiddag. "De fornam, at de travede om i Mørket og løb feil af Maalet." Eilschow. — Traver, en. Hest, som traver. En god, hurtig Traver.

Trave, en. pl. -r. [Sv. Trafwa.] et Antal af 20 Kornneg, Halmbundter eller Koste. Kornet giver meer i Traven, end i Skieppen (mere Halm, end Kiærne.) En T. Langhalm. En Trave Riiskoste. = Travehob, en. Hob af Neg, som sættes sammen p. Marken. Travesætning, en. Gierningen, at sætte den meiede og bundne Sæd i Travehobe f. at veires.

Travl, adj. [beslægtet m. Isl. prálegr, ivelig, o. a.] 1. ivrig sysselsat, som har meget Arbeide og ikke lader det hvile. travle Arbeidere. At have travlt m. med ingenting. "De travle Bier [illegible] kring ham svinge." J. L. Heiberg. travle Mængde, hvis Timer hver [illegible] Pligt." Mynster. 2. om Tiden, [illegible] er meget sysselsat, har meget at bestil[illegible] er ivrig ved et Arbeide. En travl [illegible] der er meget, som nødvendigen skal [illegible] I Høstens travleste Tid. 3. som [illegible] bunden m. Travlhed. "Livets travl[illegible] virring." Mynster. "Naar efter [illegible] Møie Søynen nærme sig." Rein. travle Flid. "Her bleger hede [illegible] den travle Vinterflid." Øhlenschl. "[illegible] hendrage deres Tid i en travl Orkesløs[illegible] Rahbek. = Travlhed, en. ud. pl. de[illegible] stand, at have travlt, være meget sy[illegible] En orkesløs Travlhed (hvormed in[illegible] rettes.)

Travle, v. n. 1. har. have travlt, Hastværk. Det travler ikke saa [illegible] dig. (Moth.) At travle med noget. ([illegible] mues-Ord.)

Tre, Talord, og Hovedtal. 3. ([illegible] For tre br. ogsaa trende. (Isl. [illegible] trefold.) Heraf Ordenstallet: den [illegible] Hver tredie Dag. Tredie dagsfeber[illegible] tiana. En Tredie deel. ⅓. to Tredi[illegible] Tredie mand, en. Den, som deeltage[illegible] Andre i noget. At være Tredie[illegible] Kortspil. = treaarig, adj. 3 Aar [illegible] trebenet, adj. som har tre Been ell. [illegible] trebladet, adj. som har 3 Blade. [illegible] adj. deelt i tre Stykker. Tredeli[illegible] Deling ell. Inddeling i tre Parter[illegible] brigh.) tredobbelt, adj. tre Gange [illegible] tre Gange saa stor. tergeminus. [illegible] dobbelt Portion. Tredækker, en. e[illegible] Skib, som har tredobbelt Dæk, og [illegible] Dæk en Rad Kanoner. treenig, ad[illegible] udgiør tre og tillige een ell. eet, tre [illegible] t. Eenhed. Egentlig kun i theolog[illegible] ning. (fig. og i dagl. T. om 3 Perso[illegible] ere i høi Grad enige, ell. om tre uad[illegible] meget nøie forenede Ting. "D[illegible] doms Held, og Alderdommens [illegible] Gravens Pryd treenige mig give." [illegible] Deraf: Treenighed, en. ud. pl. [illegible] lige og figurl. Brug er ligesom [illegible] "Vi følte — heel i vor Treenighed [illegible] nes Slægt." Bagg. trefarvet, [illegible] har 3 Farver. Trefod, en. pl. [illegible] et Redskab, sædvanl. af Jern, bestaa[illegible] Kreds ell. en Trekant, m. tre F[illegible] som br. i Køkkenet. trefold, [illegible] tredobbelt, tre Gange saa [illegible] (triplus. som adj. br. oftere [illegible] En trefold vigtig Grund.) [illegible] 1. tredeelt, som er i tre p. [illegible] triplex. 2. d. s. s. tre[illegible] foldighed (Trinitas) som er [illegible] nu mindre brugelige [illegible]

a. Fork ell. Gaffel m. tre Takker ell.
tregrenet, adj. som har tre Gre=
trehiørnet, adj. som har tre Hiørner;
et. Trekant, en. Figur, m. tre
ell. Vinkler; Triangel. En ligesi=
retvinklet T. trekantet, adj. som
kanter ell. Vinkler. trekløftet, adj.
r 3 Kløfter. (Moth.) trekløvet,
e Gange kløvet; kløvet i tre. tre=
dj. som har, udgiør 3 Led. "En
Kæmperad." Øhlenschl. (Nord. Gud.
Tremarksbod, en. Pengestraf af 3
som den maa bøde, der dømmes t.
Mindremand. (Moth.) Tremarks=
m. den, som af Retten dømmes at
ilket sin borgerlige Ære; Mindre=
tremastet, adj. som har 3 Master.
der, en. Kanon, som skyder en tre=
Kugle. trepundig, adj. som veier
(En trepundig Kanon ɔ: en Tre=
) treradet, adj. som har 3 Rader
, er i 3 Rader. tresidet, adj. som
Sider. treskaftet ell. treskæftet,
vet m. 3 Traade ell. med trefarvede
trefædig (trefædet) adj. som har
. Tre. En trefædig Vogn. Tre=
Taltegnet 3. tretraadet, adj. som
Traade, er snoet af 3 Traade.
gsbrug, et. i Landbruget: en Drifts=
ell. Maade at bruge Agerjorden
orved den deles i tre Vange, hvoraf
lægges t. Græsning.
e, Trediedeel, trefoldig, o. fl. s.
(tre.)
ve, Talord og Hovedtal. 30. [J.
r.] Ordenstal: den tredivte.
indstyve, Hovedtallet 60. [af tre,
Gange) og tyve. J. Sextin, sex-
Ordenstal: den tredsindstyvende.
e, s. under Tre.
e, en. pl. -r. Hager p. en Vær
endingen ell. Trendegarnet sættes
oth.)
e, v. a. 1. lægge Garn op p. Væ=
ngden og Breden af det Stykke, der
es. At trende Garn. (Moth. Og=
rende, hvoraf: Rendegarn; hos
Trendegarn.)
se, en. pl. -r. [H. og N.S. Trensse.
ns.] et let Bidsel eller Mundstykke
ænger, hvortil Tømmen fæstes.
. Trendse.
se, v. a. 1. til Skibs: at trendse et
at fylde Mellemrummene (Fouter=
Huulningerne paa det svære Toug=
llem de saakaldte Dugter og Kor=
. smekkrere Toug, f. at styrke det.
ers Veiledn. 1817. 76.)
, en. pl. -er. et Redskab, som
er brugt t. at trepanere ɔ: gien=
Hiernestallen f. at udtage Stykker
ferneborer.)
en. pl. -r. [Fransk.] en guld= ell.
sølvvirket Bræmme t. at sætte p. Klæder. Guldtresser (Galoner.)

Tresur, et. [uden Tvivl af det Fr. trésor.] et Ord, som undertiden høres og br. hos Almuen, om en Indretning m. Hylder t. at opsætte og giemme Kar, Tallerkener, Porcellain, ell. andre Ting, hvormed giøres Stads i Stuen. (Et gammelt Skab, en Dragkiste ell. et lignende Stykke Boskab, som er meget gammeldags, hører man ogsaa kaldes: et gammelt Tresur.) I nyere Bibeloversætt. forekommer 1 Macc. 15. 32: "Der han saae Simons Herlighed, og Træsur m. Guldkar og Sølvkar." Bib. af 1550 har: "Den Bram med Guld og Sølv."

Tretten, Hovedtallet 13. [J. þrettan.] Ordenstal: den trettende.

Treven, adj. pl. trevne. (ell. træven.) Dette Ord, som tilforn har bemærket: flittig, duelig, ivrig (gnavus, diligens. Moth. Sv. trägen. Deraf Ordsproget: Tidt findes treven Haand under reven Kaabe.) br. nu (i d. Tale) netop i den modsatte Bemærkelse: dorsk, doven, seendrægtig. (maaskee af træg, Sv. trög. Isl. tregr.) "En træven Seenhed ei hans Arbeid mere finker." C. D. Biehl. "Treven er oprindeligen det samme Ord, som træg; men bruges nu især om den Træghed, der har sin Grund i Uvillie t. Gierningen." Müller.

Trevl, en. pl. -er. [J. Trefia, Trefill.] 1. en tynd, afslidt, udplukket Traad; ell. hvad der ligner en saadan, f. E. Rodtrevler. At plukke Linned i Trevler, plukke T. af Linned. 2. uegentl. de fineste faste, traadagtige Dele i organiske Legemer, i Dyrenes Kiød og Planternes Stammer og Skud; Fibrer (Fibræ.) = Trevlerod, en. Rod, som bestaaer af fine Trevler. Trevlevæv, en. Forbindelse af Trevlerne i et organisk Legeme.

Trevle, v. a. og n. 1. A. act. plukke op i Trevler. At trevle Linned. (Moth.) B. neutr. gaae op i Trevler, faae Trevler i Kanterne. Dette Slags Silketøi trevler let. Ogsaa n. pass. at trevles. (Isl. trefiaz.)

Triangel, en. pl. Triangler. (Lat.) en Trekant. At slaae p. Triangel (et Slags Musik.)

Tridse, v. n. 1. i dagl. Tale, i Udtrykket: at tridse af ɔ: gaae sin Gang, gaae jævnt frem. "De tridse af, og Sveden drypper ned af Peer, som bær sin Bylt." Storm. (Fabler. 96.)

Tridse, en. pl. -r. [Sv. Trissa. N. S. Dryse. Maaskee af trind.] en rund Blok ell. Skive m. Gænge ell. med et Hul i, hvorom et Reb løber, og hvorved man letere hisser noget i Veiret. Trochlea. Tridsen paa en Rok, er det Stykke, hvorom Snoren løber, og som sidder p. Enden af Tenen.

Tridse, v. a. 1. hisse i Veiret ell. lade

ned v. Hielp af Tridser og Reb. At tridse op, ned, = Tridseblok, en. det Stykke Træ, hvori de bevægelige Hiul ell. Skiver i en Tridse ere anbragte. (Kraft. Mech. II. 123.) Tridsehiul, et. Hiulet i en T. Tridseværk, et. en Indretning, Maskine, som sættes i Gang v. en Forbindelse af Tridser; Indretning t. at tridse noget op med. (Kraft. Mech. II. 123.)

Trille, en. pl.-r. [Trilde. Moth. J. Tritill. Sv. Trilla.] en Skive ell. anden rund Ting, som let kan trilles, og hvormed Børn især lege.

Trille, v. a. og n. 1. [J. trita, tritla.] A. act. kaste et rundt ell. rundagtigt Legeme hen ad en Flade, saaledes at det løber i af dreie ell. vælte sig rundt. At trille en Steen, en Kugle hen ad Gulvet. At trille sig i Græsset. "Bølgerne — som langsomt ind p. Stranden trilled." Tullin. "For pustende Vinde, naar Bølgerne trille, de legende Fiske p. Vandfladen spille." Rein. B. neutr. bevæges, løbe v. at vælte sig omkring. Kuglen trillede hen ad Gulvet. At trille omkuld (falde.) = Trillebør, en. En Bør, m. Haandfang og et Hiul foran, som een Person bevæger v. at løfte For-Enden i Veiret og lade Børen løbe p. Hiulet.; en Hiulbør. Trillevogn, en. En liden Vogn, som man let kan trække ell. skyde frem; en Barnevogn. = Trilling, en. kaldes i Mølleværker: et vandret liggende Stokkedrev.

Trille, en. pl.-r. (Ital. Trillo.) i Sang og Musik: en Tones flere Gange gientagne hurtige og eensformige Afvexling m. det næst ovenfor liggende hele ell. halve Trin. At slaae Triller. "De haarde Toners Storm, de blødes milde Triller." N. Brun.

Trilling, en. pl.-er. [af tre.] et af tre Børn, som tillige undfanges af een Moder, og fødes kort efter hinanden. (s. Tvilling.) fig. et Trillingæble, tre sammenvorne Æbler.

Trimle, v. n. 1. d. s. s. trille. At trimle (falde) omkuld. (d. Tale. Moth.) "Af Frygt for i den Hule ned at trimle." Baggesen. "At hele Dovre skialv, og Bauge trimled om." Samme. (Ungd. A. I. 88.)

Trin, et. pl. d. s. [Sv. Tren.] 1. Afstanden imellem begge Fødder, naar man flytter dem, og Handlingen at flytte dem; Skridt. (Moth.) At giøre et T. frem og eet tilbage. Et langt, kort Trin. (s. Feiltrin.) 2. en af de, i en vis Afstand fra hinanden anbragte Flader, hvorpaa man træder i at gaae op og ned ad en Trappe; Trappetrin. Ogsaa om Tværtræerne i en Stige; Stigetrin. — fig. Grad. (dog kun i visse Tilfælde.) Culturens laveste Trin. "Paa Rangens Trappe høit fra Trin t. Trin at stige." Bagg. Han stod nu p. det høieste T. af Magt og Ære, som han opnaaede. (men ikke: Trin i Rigdom, Kundom, &c. jvf. Grad, 1.) = trinviis, adv. Trin efter det andet; gradviis. (Colding)

Trind, adj. [Sv. trind. A. S. Tren... *globus, circulus.*] rund. Det brugtes forn f. rund i Alm. "Hvo giør, at Sne bliver hvid, og Hagl er alle trinde?" Dass. — Nu mest om det, som er noget rundt, rundladent; ell. om det, som er rundt og langt tillige. *teres.* "Det trinde Seil, som hist, liig Pilen iler." Frimann. En trind Mave. — Om Legemet og dets Lemsdele tillige: fiødfuld, fast; i Modsæt. til: mager, skarp, tynd. Trinde Læg. "Armen er trind, som af kryskede Sne..." Øhlenschl. — trindt, adv. trindt om... den. trindt omkring, rundt omkring. "Alle Dyder trindt om din Throne sa... sig." Thaarup. — Ogsaa absol. "Ned... han af Bierget og kasted tæt v. dets Fo... sin mødige Krop; trindt bævede Jorde... Hertz. "At der skulde være een Hiord, een Hyrde, een Menighed trindt p. Jorden." Monster. "Naar Himlen ... trindt." S. Blicher. (Sneeklokken. S... = trindlagt, adj. v. rund, fed i An... (Moth.) — trindmavet, adj. rundmavet, noget tykmavet.

Trindes, v. n. pass. rundes, runde... (Moth.)

Trine, v. n. treen, trinet. (har.) [... trena. af Trin.] træde, gaae frem. ... Land, hvori hvert Skridt p. frugtbar ... man triner." J. Smidth. "Da triner ... mod Kraft." Øhlenschl. (Hakon J.) hun treen ind ad Døren, ind i Stuen, trine frem, tilbage. Jeg bad ham ... indenfor. "Jeg ud p. Smakken tr... hen ad Havet foer." Øhlenschl.

Trip, et. pl. d. s. smaa, korte Trin...

Trippe, v. n. 1. har. [Sv. tripp... trippeln.] gaae m. smaa, korte ... Lammene trippe p. Engen. Hun ... som en Muus i en Fløde bøtte. ... — Deraf: Trippen, en. trippende ...

Trippel ell. Tripel, en. ub. pl. en ... tør og haard Jord, sædvanlig af ... Farve, som især br. til at polere ... ler, Stene og Glas. Argilla trip... Trippeljord ell. Trippelleer kaldes ... trinde, Trippelsteen den faste T. ... pelskifer er en Underart af Trippel... gilla trip. schistosa.

Triumph, en. pl.-er. [Lat.] ... tog, Hæderstog i Anledning af ... At drage i T. — Deraf: Triumph... umphport, Triumphtog, Tri... o. fl. = triumphere, v. n. 1. ... hovere over en overvunden ... At triumphere over een, ... Med en triumpherende ...

Trivelig, adj. [af ... godt, som er v. godt ... velighed, en. ...

lse, en. ud. pl. den Omstændighed,
. (Moth.)
s, v. n. pass. trivedes. [J. þri-
thrive.] tage til i Huld og Vært;
Velmagt, i en god Tilstand. Han
ke i dette Clima. Denne Plante
ke i Kulden. "Den Ro, hvori al=
mhed og Andagt kan trives." Myn=
Det usædvanl. imperf. treves fore=
hos Bording. "O, hvor vel min
n treves." I. 292.)
adj. pl. troe. neutr. som bliver
et, br. ikke gierne. [Isl. trur. Sv.
gen.] Som ikke svigter, ikke viger
andhed, Pligt ell. Løfte. Saale=
. overeensstemmende m. Sandhe=
det Virkelige; tilforladelig. En
dring, Afskrift, Fortælling. (modf.
ro.) — Han er en tro og sanddru
kriver. (E. true, sand, ægte.) 2.
svigter sin Pligt imod Andre, men
fremme deres Vel. (jvf. paalide=
n tro Tiener, Søn, Ven. Tro
Konge, sit Fædreland. At blive
en tro (ikke forlade den, ikke sige
At blive sit Forsæt, sin Bestem=
. "At der, f. at blive Dyden tro,
vedes en flygtig Rørelse, et aflagt
Rahb. — En tro Arbeider (som er
lvrig i sit Arbeide.) At være tro
i en Bestilling. — At være sin
o. En tro Hund. Troe Under=
(modf. utro, troløs.) 3. som ei
t Ord og Løfte, men er ærlig i at
e det. (modf. troløs, utro.) jvf.
ig. Kun faa af hans Tilhængere
n troe. Han har været en tro El=
Han blev sit Løfte tro. Hun var
den tro. "Det er en tro Mand,
r en Anden noget, og vil holde det;
delig Mand lover det samme, og
t vist." Sporon. 4. som ikke be=
vig i at fravende en Anden hans
. Troe Tienestefolk. (modf. utro.)
Tiener er saa tro [illegible]n Guld. = tro=
j. s. under n. s. Tro. trohier=
som af egen Ærlighed og Tillid
s viser sig aaben, uforstilt, oprig=
ortrolig. At være trohiertig og
g i Omgang. Vinen giorde ham
g. (s. godtroende.) Heraf: Tro=
d, en. ud. pl. — trolig, troli=
v. p. en tro ell. trofast Maade.
eider troligen f. sin Herre. Han
igen hiulpet mig. = Troskab, en.
leiki, Truskapr.) Den Egenskab
tro, i Adjectivets forskiellige Be=
r. 1. Han har fortalt Sagen m.
(bedre: Nøiagtighed, Sanddru=
. Troskab mod Kongen. Han viste
. mod sin Herre. "De bevarede den
, de havde tilsagt ham, indtil i
e Prøver." Mynster. "Til Tro=
skab hører en god Villie; til Paalidelighed
en kraftig Villie." Sporon. (modsat: Tro=
løshed.) 3. Hun var ikke vis p. Elskerens
Troskab. 4. Tienestefolks Troskab (modf.
Utroskab.) Heraf: Troskabsed, Tro=
skabsløfte, Ed, Løfte om Troskab og fl.

Tro, en. ud. pl. [J. Tru.] 1. den
Dyd, ell. den Beskaffenhed hos en Person,
at holde sit Løfte, Tilsagn, sin Forpligtelse.
(fides.) Ikke hyppig; og mest i Forb. m.
Love. Paa Tro og Love. En Mand af T.
og Love. Det er imod T. og Love. "Naar
de vilde, at han strax efter skulde bryde sin
Tro, og letsindig spøge m. sine Løfter."
Kampmann. — Paa min Tro! ell. blot:
min Tro! en Forsikring. Det er min
Tro! sandt. (Deraf: troløs.) 2. Løfte,
Troskabsløfte. Hun gav ham sin Tro. (jvf.
Vedels Saxo. 26. 331.) At bryde sin Tro.
[Deraf: trolove.] 3. det, at troe noget,
troe p. noget, at holde det f. sandt, ell. vir=
keligt. (modf. Tvivl.) "At tage Tro p. no=
get." H. Taussen. "I det dagl. Liv tilkien=
degiver Tro en større Vished, end Menen, og
mindre Vished end Viden." Müller. T.
paa det overnaturlige, p. Spøgelser. "Der
gives en Tro paa Venskab, p. Kiærlighed,
p. Dyd." Det har jeg ingen T. paa. At
faae Troen i Hænderne ɔ: v. sandselig Erfa=
ring blive overbeviist om det, man enten blot
troede, ell. ikke vilde troe. "Naar man faaer
Troen i Hænderne, hører den selv op." P.
E. Müller. Lad ham kun blive i den Tro.
(Deraf: troværdig.) 4. Overbeviisning
om og Tillid t. eens Sanddruhed ell. Ærlig=
hed. (modf. Mistro.) Jeg har ikke ret Tro
til ham. At have god Tro t. een. Han
har forspildt al Tro og Tillid. 5. Over=
beviisning om Sandheden af Vidnesbyrd
om Guds Tilværelse og Aabenbaringer;
Tro p. Gud, Religion. Den sande, den
saliggiørende Tro; m. fl. andre theologiske
Udtryk. (modf. Vantro.) "Troen i ud=
mærket Betydn. er en Overbeviisning om
det Usynliges ell. det Oversandseliges Gyl=
dighed. — Tro vil indbefatte baade de reli=
giøse Forestillinger og det religiøse Sinde=
lag." Müller. 6. som et Concretum:
Indbegreb af visse Troeslærdomme, en vis
Religion. (jvf. Müllers d. Syn. I. 209,
hvor Forf. indskrænker denne Betydning af
Tro allene t. den subjective Religion.) Den
christelige, den jødiske Tro. At fornegte,
afsværge sin Tro. — (Jvf. v. at troe, 1. og
partic. Troende ɔ: de, som ere af en vis Tro
ell. Religion.) — Heraf: Troesartikel, en.
Art. i en Troesbekiendelse, en enkelt Troes=
lærdom. Troesbekiendelse, en. B. ell. of=
fentligt Vidnesbyrd om eens Tro; kort Be=
greb af en vis Religionslære. At aflægge
sin T. Troesbog, en. Bog, som indehol=
der Troeslærdomme, ell. hvorpaa en Troes=
lære er bygget. "Hans Fabellære om Gu=

dette blev en Troesbog f. Almuen." P. Guldb. Troeslærdom, en. pl. -me. en enkelt, t. en vis Tro ell. Religion hørende Lærdom. Troeslære, en. Indbegreb af Troeslærdomme; Religionslære. Den christelige Troeslære. Troessag, en. Religionssag. = Af Tro, 1, 2, 3 og 4. trofast, adj. og adv. 1. som man kan lide paa, som ikke svigter, tro. (i Bemærk, 2 og 3.) En trofast Ven, Søn, Elsker, Hustru, Tiener. "Naar der du finder en Forræder, hvor du vented dig en trofast Beiler." Øhlenschl. "Han leved trofast, som han lærte." Evald. 2. som staaer t. Troende, troværdig. "Da bør sligt m. trofaste Vidner at bevises." D. Lov. V. 2. 31. 3. om Ting ell. om Arbeide: dygtig, forsvarlig. "De Værgeløse han bedækker m. trofast Skiold." C. Frimann. At giøre trofast Arbeide. Det Bord er trofast giort. Heraf: Trofasthed, en. ud. pl. T. i Venskab, i Kiærlighed. trogiemme, v. a. 2. bevare troligen, giemme m. Troskab. (usædvanl.) "Men hans Ord trogiemmes i Oldingens Hierte." Hertz. trogive, v. a. 3. forlove, trolove. (br. i Jylland.) "Og dermed Hierter to forbinde og trogive." Arreboe. trolove, v. a. og rec. 1. (J. trulofa.) act. om den tilforn brugelige Skik, hvorefter Præsten høitidelig bekræftede Forlovedes Ægteskabsløfte, i Forældres ell. andre Vidners Nærværelse. recipr. trolove sig m. een ɔ: give Ægteskabsløfte, forlove sig. Trolovelse, en. Handlingen at trolove (om Præsten) ell. at trolove sig. Deraf: Trolovelsesdag, Trolovelsesring, o. fl. — troløs, adj. som er uden Tro, 1. som ei holder Løfte, som sviger sit Ord. En troløs Forræder, Elsker. "At disse samme, der ere troløse i deres fleste Forhold, dog stundom ere trofaste mod deres Venner." Mynster. Troløshed, en. ud. pl. Beskaffenheden at være troløs; ell. en troløs Handling. "Den lumske Troløshed, som endog øvet mod Fiender, er uværdig." Vogelius. trofkyldig, adj. som viser en fuldkommen Tro t. andres Ærlighed og Oprigtighed i et vist Tilfælde, og især hvor denne Tillid har en Skuffelse t. Følge. Den Troskyldige bedrages ofte. At giøre een troskyldig (faae ham t. at troe, fæste Lid t. noget.) Jeg var troskyldig nok til at laane ham Beviserne f. min Rettighed, som jeg aldrig fik tilbage. Deraf: Troskyldighed, en. ud. pl. — trovant, adj. v. vant t. Tro i Ord og Løfte, ell. til Sanddruhed i Ord og Forsikkringer. "Hører fra trovant Læbe et Ord." Hertz. trovillig, adj. lettroende. "Venderne ere trovillige og fremfusende." Vedels Saxo. 429.) (Trovillighed. sammest.) troværdig, adj. som fortiener Tro (3,) fortiener at troes. En troværdig Fortælling, Efterretning. Et troværdigt Vidne. — Deraf: Troværdighed, en. ud. pl. Beskaffenheden, at være troværdig.

Trods, en. ud. pl. [J. Tráss, S... T. Troß.] en, paa stor Tillid t. sig ... sin Ret ell. til sine Fortrin grundet ... og Tilbøielighed t. at staae p. sin ... ell. formeente Ret, t. at forfegte d... andre, og udæske dem t. Fiendskab ... nærmelser. "Det er din Trods, din ... Trods, hun straffer." Evald. At vis... (ell. Trodsighed) mod Øvrigheden. ... seer, at han giør det allene af Trods. ... saa; giøre noget paa T.) At by... Fiender Trods (hvor det ogsaa, i ... tydning, kan være: giere dem en Kia... stand.) "Dagens Hede Trods han ... Fr. Guldb. Til Trods for ham ɔ: ... han ikke vil have det. Til T. for he... den ɔ: skiøndt hele V. er af anden ... "Din Skiønhed jeg til Trods end... dråge Aande." Wessel. — Ogsaa i ... Trods den, som kan giøre det bedre! ... om han tør røre mig! — og so... Trods (ɔ: uagtet) alle hans Form... blev Pøbelen v. at rase. Trods a... Penge, kunde han dog ei opnaae sit ... — Ogsaa for: ligesaa godt, saa g... Han skyder, Trods den bedste Jæger ... fleste af disse Talemaader ere ligef... tagne af Tydsk.) = trodsig, adj. [S... sugr.] som viser T. røber Trods, ... sig paa T. Et trodsigt Menneske, ... At give et trodsigt Svar. trods... (Jvf. stiv.) "En stiv Mand vil ... fordi han vil; en trodsig Mand, f... dre ikke vil. Hiin troer, at han h... denne bekymrer sig ikke om, hva... Ret." Sporon. — Trodsighed, en. ... som vedvarende Egenskab; ogsaa bl... Trods.

Trodse, v. n. 1. har. [J. tráss... vise Trods imod, vise sig trodsig. ... Gud, trodse Lovene, Øvrigheden. ... som veed — at tr[od]se Folks, F... Smagens Domme. Bagg. At tr... sin Magt, Styrke (pukke paa, ... meget paa.) "Nu t. trodsende ... der burde tæmmes, nu t. fortrøst... hed." Malling. 2. d. s. s. byde ... god Betydn. ɔ: giøre kiæk ... vise sig beredt t. en saadan, ... Faren.) Den tappre Flok trods... en overlegen Fiende. Hans ... enhver Fare. Den dristige ... ser Storm og Bølger. — ... løse Ting: modstaae. De... trodser Storm og Bølger.

Troe, v. a. og n. 1. [J. ... en indvortes fast Overbe... heden, Virkeligheden, ... som man ikke veed; ... Grunden, hvorfor ... den Troendes egen ...

..illing hente deres egentlige Styrke. ..m. præp. paa.) At troe p. Gud. ..en troede mange tænkende Mennesker ..ygelser og Giengangere. At troe, troe paa Siælens Udødelighed, et tilkommende Liv. (modſ. tvivle om.) — Troe absol. ɔ: de, ſom troe, bekiende ſig .. Religions, og iſær den chriſtelige, ..omme. (modſ. Vantro.) 2. I en noiere indſkrænket Betydning: holde no..r ſandt, virkeligt; mene; have Overbeviſning om, vel ei ganſke uden objective ..de, men dog uden klare ell. tilſtræk... Man troede tilforn, at Solen be..ede ſig omkring Jorden. Fordum troede man, at Jorden var flad; nu veed man, .. er rund. — Saaledes om almindelige ..inger: Man har længe troet, man .. i Almindelighed, o. ſ. v. (Underſiden, ..rudſætning af Falſkhed ell. Ugrund, .. indbilde ſig. Han troer om ſig ſelv, ..n er meget lærd. Du troer nok, at .. har mærket dine Rænker?) 3. an..aget f. ſandt, virkeligt, efter Andres ..ſbyrd ell. Udſagn. Hun troer hvert .. han ſiger. "Henter ederſ yngſte ..er t. mig, ſaa ſkal eders Ord troes." ..ſeb. 42. 20. Dette kan jeg ikke troe. ..har ſaa tidt løiet, at ingen troer ham. ..troer ikke hans Løfter, Forſikkringer. ..e een p. hans Ord. 4. antage efter ..ælige Grunde, formode, ikke tvivle om. ..roe det, hvorom vi af indvortes Grunde .. tvivle." P. E. Müller. Jeg troer .., at han holder ſit Løfte. Nu troer ..e (tvivler om) at han kommer. Han .. ſig fornærmet. At troe ſig ſikker. ..e paa, forlade ſig paa. Man kan ..paa det han ſiger. Han er ikke at troe. ..troer ham ikke ret, har Miſtillid t. "At troe paa een, er at have Tillid ..n; at troe noget, er at antage det f. ..t." P. E. Müller. — 6. At troe een .. tiltroe. Jeg havde aldrig troet ham .. have ſaamegen Siælsſtyrke. = troes..j. (J. trulegr.) ſom lader ſig troe, .. Rimelighed kan troes. credibilis. ..t utrolig.) (jvf. adv. trolig, strenue, ..er; under adj. tro.) Troelighed, ..en Egenſkab, at være troelig. (Moth.) ..oende, partic. ſ. ovenfor Troe, 1. — ..ae t. Troende, være troværdig, fortiene at troes. "Hvorvidt Vidnerne kunne ..ill Troende, eller ikke." Ørſted. Hans ..aaer ikke t. Troende.

..old, en. pl.-e. [J. Tröll.] i Fortids Fabellære og ſildigere Tiders Overtro: .. meer end menneſkelige Kræfter ell. ..aturlige Evner forſynet ondt Væſen; ..dt Uhyre. (Biergtrold, Skovtrold; ..les Satyr.) Foruden i andre Sammenſætninger forekommer det endnu i en.. ..ſke Plantenavne ſ. E. Troldbær, Troldhat, (Flueſvamp) Troldurt, og fl. = Trolddom, en. ud. pl. overnaturlig Konſt og Evne, ſom man tilſtrev Trolde og Hexemeſtere, og Virkninger af ſaadan Konſt; Kogleri, Hexeri, Magie. Trolddomskonſt, en. Konſten at øve Trolddom, Hexekonſt. Trolddomskraft, en. overnaturlig Kraft, magiſk Kraft, Hexekraft. Troldfolk, pl. d. ſ. ſ. Trolde. Troldhex, en. Troldqvinde, Hex. Troldkamp, en. Strid imellem Trolde. Troldkarl, en. d. ſ. ſ. Trold, Troldmand. — Troldkiærling, en. 1. en gammel Kone, ſom troes at forſtaae Trolddom, en Hex. "De ſom Troldkiærlinger p. Vandet og kan gaae." Holb. P. P. 2. Troldkiærling kaldes ſmaa Figurer, æltede af ſtødt og fugtet Bøſſekrud, ſom Drenge more ſig m. at tænde og lade langſomt udbluſſe. — Troldkone, en. En qvindelig Trold; en Kone, ſom øver Trolddom. "Troldkonen ſidder m. ſølvgraat Haar." Ohl. (Helga.) Troldkonge, en. K. ſom herſker over Trolde ell. Troldmænd. (Prams Stærkodder.) Troldkonſt, en. Trolddom, Tryllekonſt. "Troldkonſten og dens taabelige Konſtgreb var æret og frygtet." O. Guldberg. Troldkugle, en. fortryllet Kugle. (Ohlenſchl.) Troldlygte, en. En Lygte, v. hvis Skin Billeder, ſom holdes f. dette Skin, kunne viſes i Afſtand, ſom meget forſtørrede Skygger, og derved Blendværk frembringes. Laterna magica. "De meſt afvexlende Landſkaber fore os forbi, ſom i en Troldlygte." Bagg. (Labyr. II. 141.) Troldmand, en. En Mand, ſom troes at forſtaae Trolddom, at kunne trylle ell. hexe; en Hexemeſter. Troldmaner, en. den, ſom maner f. Trolddom. (N. M. Aalborg. 1607.) troldreden, adj. v. kaldes hos Almuen en Heſt, ſom er bleven bovlam ell. har lignende Skade, af den Overtro: at Trolde havde redet den. (Moth.) Troldqvinde, en. d. ſ. ſ. Troldkiærling, Troldkone.

Trolde, v. a. (Moth.) ſ. trylle.

Tromle, en. pl.-r. [N. S. Trommel. Jvf. n. s. Tromme. Et fælles Begreb ſynes at ſvare til den cylindriſke Form.] 1. En Kaſſe af Jernblik, fæſtet omkring Røret p. et Slags ældre Jern-Kakkelovne; Kakkelovnstromle. 2. et valſeformet (cylindriſk) Redſkab af Træ ell. Steen, ſom kiøres hen over Jorden p. Agre ell. i Haver f. at jævne den. Trumle hos Moth, der har følgende Sammenſætninger: Tromlekiæft, en. et af de tvende krogede Træer, ſom Tromleknubben løber i. Tromleknub, en. det Træ, ſom gaaer igiennem Tromlen, og hvorom den dreier ſig. Tromleramme ell. Tromlerække, en. Indretning af fire flade Træer, ſom ere fæſtede for og bag t. Tromleknubben, og holde Kiæfterne ſammen. Tromlering, en. Ring om Enderne af Tromleknubben,

Tromlestang, en. den Stang, hvorved Hestene drage Tromlen. Tromletap, en. Jerntap i Enderne af Tromleknubben, som hviler og løber om i Tromlekiæfterne.

Tromle, v. a. 1. overfare m. en Tromle. At tromle en Bygager.

Tromme, en. pl.-r. [J. Trumba. Sv. Trumma.] et huult cylindrisk Redskab, sædvanl. af Messing, over hvis Aabninger spændes et stramt Pergament, hvorpaa man slaaer m. to Stokke. At slaae paa T. røre Trommen ɔ: tromme. = Trommefoder, et. Kasse ell. Foder, hvori en T. giemmes. (Moth.) Trommehinde, en. H. som tillukker Høregangens Munding i Øret. Tympanum auris. Trommelyd, en. Lyd af en Tromme; Trommeslag. (Wessel.) Trommeskind, et. det Skind, som spændes over en T. Trommeslag, et. Lyden af at slaae p. Tromme. At bekiendtgiøre noget ved T. Trommeslager, en. den, som forstaaer at slaae p. Tromme. Trommestok, en. pl.-ke. en af de to smaa Stokke, hvormed man slaaer p. Tromme, Trommesyge, en. Sygdom hos Hornqvæget, hvorved Bugen pludselig svulmer stærkt op.

Trompet, en. pl.-er. [Fr. Trompette. E. Trumpet. i ældre D. Tromete.] et Redskab af Metal, bestaaende af et to Gange ombøiet Rør, m. en nedentil udvidet Aabning, hvoraf Toner frembringes v. at blæse i Mundingen. At blæse paa Trompet. = Trompeter, en. den, som forstaaer at blæse p. Trompet.

Trop, en. pl. Troppe ell. Tropper br. ikdet i denne Bemærk. jvf. følg. Ord. [T. Trupp.] en Flok, endeel nær hinanden samlede Mennesker, især Krigsfolk. En T. Ryttere, Fodfolk. At holde Trop, om Rytteriet: blive samlede, ride sammen i Orden og Rad. — Fortrop og Bagtrop br. om Krigsfolk, der drage frem foran ell. bag efter den egentlige Hær (Hovedtroppen.) — tropviis, adv. en Trop efter den anden.

Tropper, pl. ud. sing. [af det Fr. troupes.] Et betydeligt Antal samlede Krigsfolk. At hverve Tropper. At lade T. rykke mod Grændsen, lægge T. i en Fæstning. At øve Tropperne. En liden Trop Soldater, et enkelt Compagnie, kaldes ikke Tropper. — Fortropper, Bagtropper, d. s. s. Fortrop, Bagtrop, men om en betydelig Styrke.

Tros, et. ud. pl. [J. Tros, Truss. Sv. og T. Tross.] det, som hører t. en Krigshærs Fornødenheder, og føres t. Vogns ell. til Hest efter Hæren (fr. Bagage.) At høre til, følge m. Trosset. "At Vold, Mord og Ødelæggelse fulgte, som andet Tros, nødvendigen de stridende Hære." Vogelius. = Troshest, en. Hest, som trækker en Trosvogn, bruges v. Trosset. Troskarl, Trosknegt, en. Karl, som følger m. Trosse[illegible] Troshefte, m. m. (Moth.) Tr[illegible] en. W. hvorpaa Krigsfornøden[illegible] Tros føres efter Hæren (forskiell. [illegible] vogne, Krudvogne, m. fl.)

Tros ell. Trosse, en. pl.-r. [Sv[illegible] et stærkt Reb, især hvor det bru[illegible] kridse ell. vinde med. (Moth; som [illegible] v. a. at trosse, slæbe, trække m[illegible] burere. — trosseslaaet Tougværk: [illegible] Skibs det, som er slaaet imod [illegible] Modsætn. t. kabelslaaet. Schneid[illegible] ledn. 77.) — trosviis, adv. i S[illegible] siges alt Tougværk og Linegods, der [illegible] imod Solen, at være slaaet tros[illegible] trosseslaaet (hvilket skeer m. alt l[illegible] staaende Tougværk) i Modsætn. t. [illegible] belslagne (Sværtoug og Varpegods[illegible]

Troskab, en. s. under adj. tro.

Trosse, en. En Bænk ell. Kasse [illegible] lede Bræder p. Marken, hvori T[illegible] æltes ell. trædes (usædvanl.) [illegible] Tørven i en Trosse m. Heste eller [illegible] Olussen. (Danmarks Brændsels[illegible]

Trudsel, en. pl. Trudsler. 1. [illegible]gen at true, Truen. 2. det, [illegible] truende, det, hvormed man truer[illegible] trudselfuld, adj. fuld af Trudsler[illegible] truende. "Hans trudselfulde Har[illegible] gav Folk ham Brød." Tode. "[illegible] venter trudselfuld hver overmodig [illegible] Øhlenschl. — Trudselsbilled, et. [illegible] Billede. "Mattens Strække og D[illegible] Trudselsbilled." Øhlenschl. Tru[illegible] et. truende Ord; Ord, der udtr[illegible] (Fibigers Sophokl.)

True, v. n. og a. 1. [J. [illegible] give tilkiende m. Lader, Beve[illegible] Ord, at man vil tilføie een Ondt [illegible] Han truede hende, ell. ad hende [illegible] Haand, m. Stokken. Den, [illegible] slaaer ikke altid. Vrede og tru[illegible] Han truede ham m. Fængsel, [illegible] erstattede Tabet. De truede, [illegible] Ild p. Byen. 2. fig. give til[illegible]dre Maader, at man vil skade en[illegible] truer vore Grændser. — Og[illegible] Ting: Det har hele Dagen tru[illegible] Huset truer m. at falde. 3. [illegible] v. Trudsler t. noget. Han tr[illegible] t. at tage det. Hun blev tr[illegible] sit Samtykke. At true sig [illegible] v. Trudsler. (s. aftrue.) — [illegible] pl. Gierningen at true. [illegible]

Trug, et. pl. -e. [J. [illegible] en langagtig, sædvanl. [illegible] et i denne Form udhul[illegible] skiellig Brug. Saalede[illegible] petrug, Svinetrug, [illegible] ture) Deigtrug, v. [illegible] rundhulet, langagtig[illegible] ell. lægge noget paa, [illegible] Saarden p. et T. [illegible]

:ypper. = Trugskrabe, en. et
t skrabe Truge f. at rense dem;
Trugstol, en. et Slags Stol
der t. at sætte et T. paa. =
. et. kaldtes i forrige Tider et
ibyrd, hvorved den Anklagede
vis Frastand kaste det gloende
:rug, og optage det igien saa=
1 traf Truget.
n. pl.-er. 1. den Farve i Kort=
kker de øvrige. (s. Dælt.) Spa=
mf. Han stak m. Trumf Es.
Kort af denne Farve. At have
sfer p. Haanden.
en. s. Tromle.
v. n. 1. har. [s. det følgende
e sig ud, være hoven, svulme.
id. (Moth.) "Der raabes saa,
trunde i Hovedet." B. Thott.

n. pl.-r. 1. en Træstub, uden
en Knold ell. et gammelt ubru=
e Træ. (Moth.)
'. n. 1. [J. þrutna. Sv. trut-
trunde; hvoraf trutten, hoven,
Begge Verber, som Moth har,
landt Almuen.) Hos Arreboe
trude. "Hans Øine truder ud,
m Lue." 242.
j. pl. trygge. [J. tryggr.] 1.
Fare; ell. som der ingen Fare
r. (ikke i dette Ords øvrige Be=
Her kan man være tryg for
'Haren tryg for Hunden gaaer."
Et trygt Sted. Tryg mod alle
sten er ikke ganske tryg (noget
dette Middel kan man trygt be=
2. som ikke frygter Fare, som
den Fare. Vær ikke f. tryg!
anske tryg midt i Kugleregnen.
sig trygt t. at sove. "De ere
, letsindige, og uden al Sorg,
ade i Guds Skiød." P. Tide=
. — At sove trygt ɔ: roligt. At
yggeste Søvn. = Tryghed, en.
Trygd.) Beskaffenheden at være
gte sig tryg. "Søfaren har kun=
am haabefuld; men ikke forlede
g Tryghed." Bogelius. "Han
i Søvn og Tryghed vugge vil."
"Lader os kalde det Tryghed;
lindes Tryghed, der rolig van=
grund i Møde." Bastholm. —
adv. trygt. "Tryggelig Gaa=
Tuen sover og hviler." Arreboe.
) t. et Folk, som er roligt, som
ligen." Jer. 49. 31. (Nu sield=

r. n. (og act.) 1. har. [J. þrau-
nge ved.] overhænge m. Bønner
nger; betle, tigge. "Jeg for=
at grave; jeg skammer mig ved
' Luc. 16. 3. At trygle om
noget. "Den Kloge tryglede om Brød." Rein. Han tryglede saa længe, at jeg maatte give ham det. — Sieldnere act. trygge om noget, søge v. idelig Begiering at faae. "Du seer han tvinger mig; han trygler Døden." Ewald. "Jeg trygler en salig Lyst af dem, som gav mig Livet." Samme. "Tomt er kiøbt og trygler Navn." Thaarup. — "At trygle er at overhænge m. Bønner. Denne Overhængen — kommer sieldnere fra Betleren, end fra dem, som staae os nærmere i Samfundet." Müller. = Deraf: Tryglen, en. ub. pl. "Det er f. det meste i Følge Uforstand, at Nogen plager Andre m. sin Tryglen." Müller. — Tryglebrev, et. B. hvori man trygler om noget, Tiggerbrev. (D. Lov.) — Trygler, en. den, som overhænger m. Begieringer, en Betler. — Tryglerı, et. Gierningen, at trygle. "Opreist gaae i Modgangs Dale, uden Tryglerı om Trøst." Foersom.

Tryk, et. pl. d. f. [T. Druck.] 1. Handlingen at trykke, ell. det, at et Legeme trykker ell. trykkes. Et T. med Haanden. (s. Haandtryk.) At give een et Tryk. Her lider Müren det stærkeste T. Grunden kunde ikke modstaae Trykket af saa svær en Last. 2. fig. en trykkende Behandling, hvorved eens Velfærd lider, Besværing, Undertrykkelse. = Heraf: Trykpompe, en. pl.-r. en Pompe, hvori Vandet v. en trykkende Kraft drives i Veiret. (Millingtons Naturl. 181. modf. Sugepompe.) Trykrør, et. Rør i Vandværker, hvori Stempelen gaaer, og hvori Vandet bringes t. at stige v. Lufttrykket. (Krafts Mech. S. 872.) Trykværk, et. enhver Maskine, hvorved Vandet hæves i Veiret v. Hielp af Lufttrykket i Rør.

Tryk, en. ub. pl. 1. Bøgers Trykning, Prentning; dog kun i visse Talemaader: at bekiendtgiøre noget v. Trykken, lade noget udgaae i Trykken, give i Trykken, befordre t. Trykken. "Jeg tilstaaer vi p. Dansk i Trykken lidet giver." Holb. P. P. (s. Trykning.) 2. Det, som er trykt i en Bog, og Maaden, hvorpaa noget er trykt, saavel m. Hensyn t. Skrifterne ell. Typerne, som t. Aftrykningen. En smuk, reen T. Denne T. er mig alt f. fiin. Tryk og Papir i denne Bog ere lige smukke. Latinsk, gothisk T. Saalænge Trykken er ganske ny, maa en Bog ikke bankes. = Trykfeil, en. Feil i en trykt Bog, som er begaaet af Sætteren, og ikke rettet i Prøvearkene. Trykpapir, et. ulimet Papir, hvorpaa Bøger trykkes. Trykſværte, en. s. Trykkersværte. Trykvildelse, en. d. s. s. Trykfeil.

Trykke, v. a. 1. (og trykte, trykt.) [J. þryckia.] 1. a. om den levende Kraft: bringe en Ting tæt ind paa ell. til en anden; bringe et Legemes Dele tættere sam=

men, i et mindre Rum. (jvf. klemme, presse.) At trykke een t. sit Bryst. Han trykte min Haand. Han trykkede Æsken i Haanden, saa at den gik itu. — At trykke noget af i Vor, i Leer ɔ: bringe Formen deraf i Voxet, v. at trykke. At trykke Saften af en Citron. At trykke een ind t. Væggen. At trykke Hatten ned i Ansigtet. At trykke noget ned, sammen, tilbage. Han tog ham i Skuldrene og trykkede ham t. Jorden. — At trykke sig ved noget ɔ: giøre det nødigen. ("Hvo vil sig trykke for, i Leding ud at fare?" Bording. II. 404.) b.) om en død Kraft: virke v. Tyngden p. et andet Legeme, saaledes at dette, naar Trykket er s. stærkt, giver efter, ell. dets Dele skifte Sted, stilles ad, o. s. v. 2. volde Smerte, Saar, ubehagelig Fornemmelse v. Trykken. Skoen, Støvlen trykker mig. Hesten er bleven trykket (af Saddelen.) Det trykker mig i Brystet, i Underlivet. 3. befæste v. Tryk. At trykke sit Segl f. et Brev, ell. under noget skriftligt. 4. figurl. trænge, plage, besvære. At trykkes af Sorger, Fattigdom, Mangel. En trykkende Armod; trykkende Skatter. "At flye de Lænker, som trykkede eller truede dem." D. Guldb. 5. bringe Figurer ell. Skrift p. Tøi ell. Papir v. Former, som trykkes derpaa v. en Presse. (om Kattuntrykkere, Kobbertrykkere, Bogtrykkere, Steentrykkere, ic.) At trykke Kattun. At trykke et Kobber af. Trykkede Tørklæder. — særd. og absol. om Bøgers Prentning. Arket er sat, men endnu ikke trykt. Her trykkes forholdsviis meget i Landet (ɔ: mange Bøger.) Han har baade lært at sætte og at trykke. = Heraf: Trykning, en. 1. Handlingen at trykke (især Bøger, Kobbere og d. I andre Tilfælde br. som oftest Trykken ell. Tryk.) Værkets Trykning er endnu ei begyndt. 2. den Omstændighed, at noget trykkes; et Tryk. "Dæmningens Styrke maa staae i Forhold m. Vandets Tyngde og Trykning." Schytte. — Trykker, en. pl.-e. 1. den, som trykker noget (saasom Former, Figurer, Skrift) af p. et andet Legeme, f. E. Kattuntrykker, Kobbertrykker, Bogtrykker. absol. br. det om de Arbeidere i et Bogtrykkeri, der bringe Farven ell. Sværten p. Formerne, og trykke dem af v. Pressen; t. Forskiel fra Sætteren. "Skriver, Skrift og Skriven vel er ærlig; men Trykker, Tryk og Trykken er besværlig." Bagg. — Deraf: Trykkerløn, en. 1. den Løn, som betales en Trykker. 2. det, som betales f. Trykningen af et Skrift; Bogtrykkerløn. Trykkerpresse, en. P. som bruges v. Trykning. Trykkersværte, en. den tillavede S. som Bog- og Kobbertrykkere anvende. — 2. Trykkeren p. en Laas, et Haandgreb, hvormed Døren lukkes op, naar den ei er laaset. = Trykkeaar, et, det Aarstal, ell. Aaret efter en b[...] Tidsregning, hvori en vis Bog er [...] Trykkefrihed, en. uhindret Frihed til[...] meer ell. mindre Ansvarlighed, at lad[...] man har skrevet, trykke, ell. det, so[...] tilforn har været trykt, p. ny blive [...] "Trykkefriheden, ell. den Frihed, off[...] at sige og skrive sine Tanker om Lovene, [...] gieringen og de borgerlige Indretni[...] Birkner. Trykkested, et. det Sted[...] Byes Navn, hvor en Bog er trykt. [...] kketvang, en. det modsatte af Trykkef[...] Pressetvang. "Denne Mening bevæ[...] ken p. Trykkefrihed, ell. paa Trykketv[...] Birkner. "Overtrædelser mod (af) [...] frihedens, ell. rettere Trykketvange[...] ve." Samme.

Trykkeri, et. pl.-er. Værksted, h[...] trykkes; særd. d. s. s. Bogtrykkeri.

Trylle, v. a. 1. [af Trold.] egentl. [...] giøre v. Trolddom, overnaturlige [...] forhexe; hvilken Bemærk. dog [...] Jvf. fortrylle. — fig. indtage S[...] lokke i høi Grad. En tryllende [...] Musik. (her br. ogsaa oftest: fortr[...] Derimod m. Præpositioner og [...] om at frembringe en vis Virkning, [...] gelse e. d. ved Hielp af Trolddom, [...] en Maade, som ligner Fortryllelse. [...] gen trylled t. Jorden vor F[...] Hun forstaaer at trylle Sorgen bo[...] dette Syn tryllede jeg hen, ell. [...] min Barndom. = I de afledede D[...] mest den figurl. Bemærk. ell. Be[...] en i høi Grad indtagende Egenskab [...] ning: Trylleblik, et. Et fortryll[...] høi Grad indtagende Blik ell. Øie[...] Øie drukner i et Trylleblik." [...] Tryllebæger, et. poet. Bæger, hvo[...] tryllende Drik nydes. "Ei længer [...] Tryllebægeret tømme." Grundtv[...] legarn, et. poet. en tryllende ell. [...] lokkelse. "At du hendes Ben i [...] garn skal lokke hen." M. C. Bru[...] leglæde, en. En fortryllende, [...] indtagende Glæde. Tryllekonst, [...] Konst, at kunne trylle, Trold[...] men mest fig. for: i høi Grad [...] Gaver ell. Yndighed. Tryll[...] overnaturlig, magisk Kraft, [...] mest fig. Hendes Stemme ha[...] kraft, som Ingen kan modstaa[...] lyd, en. tryllende, i høi Gra[...] Lyd. Sangens, Harpens T[...] gesen.) Tryllemagt, en. [...] "Hendes Blikke v. den [...] tvinge Læben t. at stamme." [...] "Den qvindelige Yndes Tryll[...] bek. Tryllemidler, pl. over[...] ler. De T. hun anvendte [...] ham, vare hendes [...] Tryllerøst, en. En Røst, [...] lende, ell. i høi Grad [...]

sang, en. tryllende Sang. Trylle-
et. noget, hvormed een v. Trylleri
sin Skikkelse. (Øhlenschl. Nord. Gud.
Tryllesmiil, et. Et i høi Grad yndes-
indtagende S. Tryllespeil, et. S.
man seer Gienstande v. en overnaturlig
, magisk Speil. (Storm.) Trylle-
et. 1. en forunderlig, vidunderlig
ing, enten i Sandseverdenen, ell. i
s Indre. Phantasiens T. "Dette
Tryllespil hvert Dieblik ham Munden
vil." Bagg. 2. et Skuespil, hvori
eri og overnaturlige Tildragelser fore-
Tryllesprog, et. fortryllende, hen-
de Tale. Tryllestav, en. Stav, som
tænker sig at kunne frembringe overna-
ige Virkninger. Trylletale, en. for-
lende Tale. "De matte Arme — sank
somt ned v. hendes Trylletale." Øhlens.
Trylleurt, en. Urt, som br. til Trold-
Trolddomsurt. (Moth.) Trylle-
et. Værk, som er frembragt v. over-
lige Kræfter og Virkninger, Værk af
eri. (Sander.)
Trylleri, et. pl. -er. Anvendelsen af Trylle-
ell. Tryllemidler; ell. en derved frem-
Virkning. Man skulde troe, at det
ved Trylleri. Ligesom v. et Trylleri
ndledes pludselig Scenen.
Tryne, en. pl. -r. [I. Tryni, Triona.]
e af en lang, tilspidset Form, saasom
vin og lignende Dyr.
Træ, et. pl. Træer. [I. Tré. A. S. Treo,
] 1. den største og høieste Klasse af
, ell. en Vært, der skyder op fra
n i en enkelt, af tætte Trævler (Ved)
ende og m. Bark forsynet Stamme,
i forholdsviis Afstand fra Roden
sig i Grene, der bære Blade, Blom-
og Frugter; (jvf. Busk, Busktræ,
, Urt.) At plante Træer. Et Abe-
Bøgetræ, Egetræ, Grantræ, Linde-
o. s. v. Frugttræer, Skovtræer,
træer, Løvtræer. 2. ud. pl. den
, hvoraf Stamme og Grene v. et
bestaaer; Ved. Haardt, blødt, tungt,
At arbeide i T. skiære i T. giøre
af Træ. Der er meget T. i dette Bord.
maa meget nyt Træ i Vognen. (jvf.
Brænde, Tømmer.) Ligeledes om
Slags T. ell. Ved. Bordet er af
(af Eg) og Stolene af Birketræ.
disk T. indenlandsk Træ. 3. pl.
et Stykke Træ, indrettet t. en vis
mmelse, et Redskab af Træ. Her
settes et nyt T. ind. Et Tværtræ
der, ligger v. tværs.) Et Dørtræ,
, Rendetræ. 4. et Anker, en
, ell. et lignende Kar. Vinen maa
v. et nyt Træ. — Træaare, en.
ell. Stribe i Træ. træagtig, adj.
igner Træ, har noget af Træets Be-
hed. Træarbeide, et. Arbeide i Træ,
noget som er giort af T. træartet, adj.
som har nogen Lighed i Natur m. et Træ.
En træartet Plante. Træbark, en. s.
Bark. Træbast, en. s. Bast. Træbeen,
et. B. af Træ; men særd. om et saadant,
som Mennesker, der have mistet et Been ell.
begge, bruge. (Deraf i comisk Stil: træ-
benet. "En umaneerlig stiv træbenet Qvin-
de." Baggesen.) Træbrand ell. Træbryn-
de, en. Et Slags Sygdom i Træer, hvor-
ved Vedet indentil bliver sort. (forskiell. fra
Skovbrand.) Træbro, en. Bro, som er
bygget heel af T. Træbul, en. Bullen,
Stammen af et T. Træbygning, en. B.
opført heel af T. (modſ. Steenbygning.)
Træfald, et. den Hændelse, at mange
Træer blæse om. (Moth.) Træfang, et.
ud. pl. Redskaber, Bohave af T. (s. Jern-
fang.) Træflaade, en. s. Tømmerflaade.
Træfrugt, en. spiselig Frugt, som høstes af
Træer. Træfrø, et. Frø af et Træ ell. af
Træer. At saae T. Trægaard, en. Have
ell. andet Sted, hvor Træer ere plantede.
(Moth. Egentlig et svensk Ord; men br.
i Dansk af enkelte Nyere. "Fra indheg-
nede Trægaard saaes forædlet Frugt." J.
Smidth. D. Haver. 60.) Trægang, en.
Gang, v. hvis Sider Træer ere plantede;
Allee. (Øhlenschl.) Træhammer, en. 1.
Hammer af Træ. 2. d. s. s. Skovhammer.
Træhave, en. d. s. s. Trægaard. Træ-
hest, en. Et tilforn brugeligt Strafferedskab,
dannet som en Hest af Træ, m. skarp Ryg,
hvorpaa Bønder og Soldater maatte ride.
Trækast, s. Vedkast. Trækile, en. Kile
af T. Træklamper, pl. et Slags Søsler
af Læder m. Træsaaler. (Moth.) Træ-
klods, en. Et tykt, uformeligt Stykke Træ,
en Træklump, Træknub. Træknast, en.
s. Knast. Træknop, en. Knop v. Træers
Grene, hvoraf Blade udspringe. Træ-
knub, s. Træklods, Knub, Knude, 4.
Trækul, en. K. som brændes af Træ. (modſ.
Steenkul.) Trælast, en. ud. pl. Byg-
ningstømmer, Skibstømmer og andet Tøm-
mer, for saa vidt det betragtes som Han-
delsvare. At udskibe T. handle med T.
Træluus, en. et lidet Insect, som opholder
sig i gammelt Træ. Termiculus pulsato-
rius. Træmarv, en. Marven i et Træ,
hvorigiennem Safterne opstige fra Roden.
Træmos, en. Mos, som voxer p. Træer.
(modſ. Steenmos.) Trænagle, en. En
N. ell. Pind af Træ, dannet lig et Søm.
Trænødde, en. N. eller Kølle af Træ.
(Moth.) Træorm, en. Orm ell. Larve af
Insecter, som lægge deres Æg i Træ.
Træplanke, en. s. Planke. (et Træplanke
bemærker i ældre Skr. et Plankeværk. s.
Vedels Saxo. 252.) Træplante, en. den
af Frøet opskudte Spire t. et Træ. At
optage, omsætte Træplanter. Træplant-
ning, en. 1. Gierningen at plante Træer.

2. et Sted, et Stykke Land, hvor Træer plantes og opelskes. Træring, en. Ringe i Træets Ved, hvis Antal tilkiendegive dets Alder (jvf. dette Ord nedenfor.) Træsadel, en. S. hvis Bomme ell. faste Dele ere giorte af Træ. Træsaft, en. den i et voxende Træ og i grønt ell. vaadt Ved værende Plantesaft. Træskee, en. Skee, som er dannet af et Stykke T. — Træsko, en. et Slags Sko ell. Bedækning f. Foden, som dannes af et, m. Træskojernet udhulet heelt Stykke Træ. (Deraf ogsaa: Træskokrampe, en. En Krampe ell. tynd Jernbøile, som lægges om Træskoe, over Vristen, f. at styrke dem. Træskomand, en. i Siælland: den, som forstaaer at giøre Træskoe, og driver denne Næring.) — Træskole, en. et Plantested f. unge Træer; men i Særd. den Deel af en Frugthave, hvor de af Kierneskolen indplantede unge Frugttræer forædles og faae deres første Tilsnit; og hvor andre unge Træer, som opelskes t. Pryd ell. Nytte, indplantes fra Frøskolen. (Olufsen. Landoec. 347. 375.) Træsnit, et. pl. d. s. 1. Figurer, indskaarne i en haard Træplade, som aftrykkes m. Bogtrykkersværte. At aftrykke et T. 2. Aftryk af en saadan Træplade. En Bog med T. Træspaan, en. s. Spaan. Træstabel, en. En opstablet Dynge af Træ. Træstamme, en. d. s. s. Træbul. Træstige, en. Stige af Træ, m. Trætrin; (i Modsætn. t. Tougstige, Rebstige.) Træstolpe, en. s. Stolpe. Træstub, en. d. s. s. Stub, 1. (Pram.) Træsvamp, en. pl. -e. Svampe, som voxe p. Træer. (t. Forsk. fra: Jordsvampe.) Træsyre, en. S. som uddrages af Vedet og Saften af nogle Træer. Trætøi, et. Redskaber, Bostab o. d. som er giort af Træ. Der sælges baade Trætøi og Jerntøi. Trævarer, pl. alleslags Redskab, Bohave, m. m. som giøres af Træ t. Salg; Træfang, Trætøi. Trævox, et. Vox, p. en egen Maade tillavet, som br. til at kline uden p. syge Træer. (s. Podevox.) Træværk, et. det, som er giort af Træ (især hvor en Ting bestaaer baade af T. og Metal.) Træværket i en Vogn, i en Plov. Trævæxt, en. Træers Væxt og Vørekraft. Denne Jordbund giver en god Trævært.

Træd, et. s. Traad.

Træde, v. a. (af Traad, filum.) s. under dette Ord.

Træde, v. n. og a. traadte, traadt. [J. troda. A. S. tredan. E. to tread. Sv. træda, tråda.] A. neutr. 1. sætte Foden p. Jorden, ell. en anden Gienstand, i det man gaaer. At træde haardt, let, sagte. At træde feil. At træde paa noget. Hun har traadt i Skarnet. Jeg traadte i til over Anklerne. At træde i eens Fodspor ɔ: følge hans Exempel. Han kan ikke træde paa Foden ɔ: ikke staae p. den. 2. bevæge Fødderne, gaa[illegible] kun om faa Skridt. At træde frem, ind i Stuen, træde hen t. een, træ[illegible] træde tilbage, tilside. "De traadte [illegible] bryde Døren op." 1 Moseb. 19. A[illegible] i Land, træde i Baaden. — fig. A[illegible] (ɔ: komme) i Stedet for. At træde [illegible] Sted. At træde i eens Spor (føl[illegible] Exempel.) "Hvis du, hans Søn, i [illegible] Fodspor træder." Pram. At træ[illegible] Ægtestanden, i et nyt Embede. (s. i[illegible] de.) At træde over t. eens Menin[illegible] andet Parti. At træde sammen ɔ: [illegible] sig i et vist Diemed. At træde een [illegible] ɔ: fornærme ham. "At staae hinan[illegible] naar Modgang træder til." Falster. [illegible] act. 1. for: vandre, gaae, betræ[illegible] den.) "Naar tornefuld Bane han [illegible] tilsmilt ham et Vink af de ventend[illegible] der." Thaarup. "Er end Banen t[illegible] træde." Samme. 2. berøre en G[illegible] m. Foden, i anden Hensigt end den, [illegible] (saavel om den frivillige, som u[illegible] Berøring.) At træde een p. Foden[illegible] sten har traadt ham. At træde en [illegible] derne, under Fødderne. At træ[illegible] tru. At træde Græsset ned. 3. [illegible] Bevægelse v. at træde. Hiulet [illegible] en Hest. At træde Rokken. At træ[illegible] gene p. et Orgel. 4. om visse Fu[illegible] ledaad. Hanen træder Hønsene. [illegible] debræt, et. p. en Rok eller Ver[illegible] Trædelad. (jvf. Traad, 4.) Træ[illegible] en. Blæsebælg, som sættes i Beve[illegible] at trædes. Trædehiul, et. Mask[illegible] der sættes i Bevægelse, v. at t[illegible] Heste ell. Mennesker. (Kraft. Mech. [illegible] Trædelad, et. Indretning p. en [illegible] Væv, hvorved man, v. at træde p. [illegible] e. d., sætter den i Bevægelse. [illegible] Trædetoug, et. i. Skibs: de [illegible] nedhængende Toug, hvori Folk[illegible] naar de der arbeide: kaldes ogsaa [illegible]

Trædsk, adj. [i ældre D. [illegible] Gloss. t. Riimkrøn.) Enkelte [illegible] tredsk. Ordet svarer ikke t. det [illegible] ell. det J. treyskr.] den, som [illegible] hed forener Falskhed og Und[illegible] "som, for at naae sine Hen[illegible] Falskhed og Løgn." Sporon. [illegible] Grad af umoralsk List og Fal[illegible] snedig og snild (og Steder [illegible] 187. "Gudmund forun[illegible] Snildhed overgik hans Tr[illegible] der rigtig er skielnet imell[illegible] Brug.) — En trædsk [illegible] Paafund. "Slangen [illegible] alle Dyr p. Marken." [illegible] af 1550. "Han [illegible] til intet." Job. 5, 12. [illegible] derimod i nyere [illegible] indsat "trædsk" p. [illegible]

rigtigere har "forstandig." f. E. 12. 6. og 12. 23.) = Deraf: trædsk adv. p. en trædsk, svigfuld Maade. …kkelse han trædskelig forvandled." …g. — Trædskhed, en. ud. pl. den …hed at være trædsk. "At det, … …dskhed og Underfundighed hos ham …t nødvendig Klogskab." Wandal.

…et. ud. pl. en Hændelse; det, at …ffer ind. (sielden undt. i dagl. T.) …ske v. et Træf. (s. Lykketræf.) …t Træf, naar det, vi attraae, hæn… …i skeer." Müller. (Denne Forf. vil, …om Hændelse betegner noget Til… …. Hensyn t. Menneskelivet, saale… …f noget Tilfældigt m. Hensyn t. …ens Dynaaelse." Dog er Ordets …e alene indskrænket hertil; men vel …bad det indtræffer heldigt ell. belei… Ex. Det var blot et Træf, at han tilstede; at han kom t. rette Tid.)

…e, v. a. traf; truffen, truffet, pl. [T. treffen.] 1. komme t. at …enstand m. et Slag, Stød, Kast, …anden stærk Bevægelse; ramme: …de en Steen efter ham; men traf … "Lod han dog ei, før truffet, …for fernt sin Vei." Bagg. Han …en af en Kugle. At træffe Maa… …n traf ikke Aaren (v. Aareiadning.) …le sig truffen o: finde Aarsag t. at …noget, som siges, p. sig selv. 2. …, især v. Hændelse; finde ham nær… p. et Sted. Jeg traf ham p. Ga… …an er vanskelig at træffe hiemme. Budskabet traf ham ikke. — At …a een, p. noget o: træffe det v. … "Hvor sielden forefalder, at man …e paa en Trøie, et Par Skoe." (Den af Synon angivne Forskiel: finder Personer, som man søger, …ffer dem, som hændelsesviis fore… gielder vel ofte; men ikke altid. …r f. Ex. Jeg har søgt ham overalt, …nsteds truffet ham. Man træffer ogsaa dem, man søger, naar de …t vise sig. Men overhovedet har …ere Hensyn t. Mødet; finde mere …ellen af det ell. den, man søger.) At træffe (udfinde, giette paa) det Denne Maler træffer ikke godt o: …traiter ligne ikke. En træffende …passende) Lignelse. Denne Forkla… …eget træffende.

…ing, en. pl. -er. [T. Treffen. …f den forældede Bemærk. af træffe … hegre, (Isl. dreifa) støde, slaae; …en, hvoraf ogsaa det gl. danske …g. jvf. Vedels Saxo. 312.) Bag… Slag imellem Krigshære. Træfn… bruges især, ligesom b. Indsk… …, om en Kamp imellem hvilke…

lige Dele af en Armee. En Træfning er altsaa meer end en Fegtning, og mindre end et Slag." P. E. Müller.

Træg, adj. [T. träge. I. tregr.] som har Ulyst til, og er seen i Bevægelser; lad, doven, uvillig t. Arbeide. (jvf. treven, uvirksom.) "Den klare, dybe Tankestrøm, som aldrig træg t. lave Jord sig klæber." Ingemann. "Nød lærer selv den Dovne, at arbeide m. Kraft; men mærker man endog da under Arbeidet hans Ulyst dertil, kalder man ham træg." Müller. — Deraf: Træghed, en. ud. pl. "Mens Daarskab jager efter golde Navne, og Træghed klæber sig i Lykkens Skiød." Thaarup. "Dovenskab viser sig mest før Arbeidet begynder; Træghed mest medens det udføres." Müller. (Saavel Subst. som Adj. br. ikke meget.)

Træk, en. ud. pl. d. s. s. Trækvind. At udsætte sig f. en stærk Træk.

Træk, et. pl. d. s. 1. Gierningen at trække; Drag. At giøre et T. i Touget. I Træk, o: uden Afbrydelse. Giøre noget i Træk. Han drak det ud i eet T. 2. noget, som trækkes, drages, ridses p. en Flade. Et T. med Pennen. At giøre de første Træk til en Figur. 3. Deraf figurl. Ansigtstræk. "Utaalmodighed afmaler sig i hvert et Træk." E. Storm. Han har et Træk af Godmodighed i sit Ansigt. Et T. i Characteren, Charakteertræk (Egenhed.) Et ædelt Træk, et fiet T. o: en Handling. (Sammensætn. s. under det følg. Verb.)

Trække, v. a. og n. trak; trukken, trukket; trukne. [N. S. trecken.] A. act. 1. d. s. s. drage. (jvf. dette Ord.) To Heste kunne trække Vognen. At trække Plov, Harv. "Han ene kunde trække det Bod, som nu knapt drages kan af ti." F. Guldb. At trække Vand af Brønden. At trække een i Haaret. At trække i Klokkestrængen, trække Foden t. sig. At trække et Skib p. Land. At trække Kaarden. — At trække Klæderne af, paa. At trække af m. noget, tage det bort, tilegne sig. De trak af m. ham i Fængslet. At trække noget af i en Regning, afkorte. — At trække Gardinet for, fra. At trække fra, i Regning (subtrahere.) De trak ham hen t. Raadhuset (førte ham m. Magt.) trække een frem, som vil skiule sig. trække een op af Vandet. At trække et Uhr op o: bringe det t. at gaae. At trække Rullegardinerne op. (fig. at trække een op o: bedrage, narre ham.) At trække noget over m. Skind. — At trække sammen, trække til. At trække en Knude til. Træk Rebet til dig! At trække ud, absol. o: trække Kaarden. 2. Uegentl. og figurl. i mange enkelte Tilfælde og Talemaader. f. E. a.) om en Handling, hvormed en dragende Bevægelse er forbunden. At trække Linier. At trække Staaltraad. At trække Lotteriet. At trække Lod om

noget. At trække et Uhr op. At trække Blæret i Huden. b.) om det, der v. Trækning ell. paa anden Maade sættes i Bevægelse: At trække een t. Side. Solen trækker Fugtighed af Jorden. Baaden, Katter trækker Vand. At trække Tropper sammen (samle dem.) Magneten trækker Jern t. sig. "En vis Kiærligheds Magnet, der uophørlig trækker." Bagg. c.) udlede, forskaffe sig. Planten trækker Næring af Jorden. At trække Fordeel, trække Penge af noget. Han trækker ingen Rente af denne Capital. d.) i flere andre Talemaader. (Jvf. drage.) At trække noget i Langdrag. At trække paa Benene, gaae langsomt, stivt. At trække paa Stemmen, p. Ordene o: holde længe p. visse Stavelser. At trække paa Skuldrene o: løfte dem lidt i Veiret. Plasteret trækker (frembringer en Betændelse i Huden.) Det har trukket Hul. At trække noget p. en Snor. Stovlerne trække Vand. At trække en Vexel p. een. — At trække løs p. noget, paa een o: giennemhegle, laste, udskiælde paa. "At trække løs p. Folk af Stand og Levemaade." Rahb. (Tilsk. IX. 314.) B. recipr. i adskill. Talemaader f. E. Skyerne trække sig sammen (bevæge sig langsomt mod hinanden.) Fienden har trukket sig tilbage. At trække sig ud af en Sag (ophæve sin Deeltagelse i samme.) C. neutr. 1. bevæge sig jævnt fremad (cf. drage.) mest om en samlet Mængde. Mange Fugle trække bort t. sydlige Lande mod Vinteren. En Afdeling af Hæren trak igiennem Byen. Skyerne trak mod Vesten. At trække paa Vagt (om Soldater.) Han trækker omkring i Landet m. vilde Dyr. Det trækker sammen t. Regn. Hvor Byldet er, der trække Badskerne til. Det lader, som Veiret vil trække over. (absol. br. trække ogsaa om Dyr, som gaae f. Vogn, Plov, o. s. v. Denne Hest trækker ikke godt, vil ikke trække. Disse to Heste trække ikke godt sammen.) 2. frembringe Trækvind. Her trækker stærkt i Gangen. Det trækker, naar Døren staaer aaben. 3. Theen trækker o: meddeler det kogende Vand, som gydes paa, sin Kraft og Smag. Theen har endnu ikke trukket. — Trækken, Trækning, en. Øieblikket, at trække. — Trækken i Lemmerne. Krampetrækning. = a.) Trækbom, en. Bom, som trækkes ell. skydes for. Trækbro ell. Trækkebro, en. d. s. s. Vindebro." Trækbrønd, en. B. hvoraf Vandet trækkes op. (Amberg.) Trækfisk, en. Fisk, som t. en vis Aarstid i stor Mængde trække fra et Hav t. et andet f. E. Silden, Tunfisken, o. a. Trækfugl, en. En af de Fugle, der mod Efteraaret trække t. varmere Lande. Trækhiul, et. H. hvorved noget trækkes ell. vindes i Veiret. Trækhul, et. Hul ell. Aabning, hvorigiennem Luften [illegible] et udslukket Rum har fri [illegible] ell. som er anbragt nogensteds f. Trækvind. Trækline, en. Line, [illegible] trække ell. hale i. Trækluft, en. [illegible] Vind. Træklæder, et. elastisk [illegible] Trækpapir, et. blødt, ulimet P. ([illegible] af uldne Klude) som trækker Vædsk[illegible] "At Marmor og Metal trøe om [illegible] Dagbladenes usleste Trækpapir" [illegible] Trækplaster, et. Pl. som lægges p[illegible] f. at frembringe en Betændelse [illegible] Vædsker. Trækpotte, en. P. h[illegible] lader Theen trække, Thepotte. ([illegible] N. S. Treck-Pott.) Træk[illegible] En enkelt R. i et Vindue, som kan [illegible] at give Træk ell. frisk Luft. Træk[illegible] R. som er indrettet t. at trækkes. (i[illegible] 3. og Spingrulle.) Trækrør, [illegible] som anbringes nogensteds f. at give [illegible] Trækskib, et. S. som af Heste træ[illegible] p. en Canal ell. Flod. Træk[illegible] Et vist Slags Skrue, som br. i [illegible] geriet og ellers. Trækstang, en. [illegible] ved noget trækkes. Trækvei, en. [illegible] m. en Flod ell. Canal, f. de Heste, som trække Fartøier. Trækvin[illegible] som trækker ell. blæser igiennem [illegible] Aabning, ell. et fra to Sider [illegible] Sted. Trækvod, et. Et lang[illegible] en Sæk i Midten, hvori Fisken [illegible] Trækværk, et. Et Slags sammen[illegible] peværk, hvori Pomperne ligge h[illegible] — b.) Trækkebaand, et. B. [illegible] igiennem noget, f. E. paa Klæder[illegible] Trækkegarn, et. 1. Et vist Slags [illegible] Jægere og Fuglefængere br[illegible] Slags Fiskegarn ell. Vod, der [illegible] nes, at de forfil have to Flaie, [illegible] aabnes ell. sammentrækkes, og [illegible] Damfiskeri. (Budde om Damfisk.) Trækkekunde, en. d. s. [illegible] Trækkenaal, en. Naal, hvormed [illegible] ker Baand ell. Snore giennem [illegible] Trækkepude, en. Hovedpude, som [illegible] kes m. et løst Vaar.

Trækkes, v. dep. (ubrugel. i [illegible] satte Tider.) stridés, træffes [illegible] noget. Det skal vi trækkes om.

1. Træl, et. haard Hud i [illegible] Side, ell. under Fødderne af [illegible] Deraf: trælhudet. adj. Af [illegible] Fødder bliver man trælhudet.

2. Træl, en. pl. -le. [illegible] Menneske, der ei har [illegible] gerlige Frihed, men [illegible] Eiendom; en Slave, [illegible] [illegible]

trællestand. (modsat: fri-
rælbaarne Aßien maa her
Guldberg. "Det stum-
Dyr, som talede m. Men-
etr. 2. 16. (Bib. 1550.)
ldre Lovsprog) s. nedenfor.
3. binde som Træl; og fig.
giøre t. Slave. "Skal
Søn trælbinde sin Bro-
trælbinde sig, giøre sig t.
Trældom. (Colding.) —
rtic. trælbunden, adj. v.
, i Trællestand. (Moth.)
inder en uoplyst Regiering
trælbundne." (M.) "Et
e kan aldrig blive træl-
Villie er fri," Mynster. —
ufri Bonde, Borned.
(dyr, som bruges t. Ar-
r. "Alle andre var det
tleie Trældyr." D. Guld-
Mennesket intet Trældyr,
uophørligt Slid, uden
Mynster. trældyrket,
Trælle. "Af trældyrket
i Frugt." Pram. Træl-
. som hersker over Trælle.
dr. 207.) Trælmø, en.
i Trællestand født Pige.
rælqvinde, en. ufri, træl-
Slavinde. b.) Trælle-
Trældoms Tvang og Byr-
Den sande Frihed kaldtes
undtvig. Trælleaand,
findes hos Trælle, egner
lavisk Aand, Træll esind:
t. A. som tilkommer
rlle. Trællebaand, et.
for: Trællestand, Træl-
da Timen kommen, at jeg
Trællebaand." Øhlenschl.
Fødsel, Herkomst af ufrie
Trælle. (A. S. Vedel.)
en samlet Hob af Trælle.
Trællearbeide, Trællesyss-
es travle Hænder og deres
lenschl. trællefødt, adj.
ren, 1. "Jeg er Tærne,
Dronningen. (Øhlenschl.)
Hær af Trælle. Trælle-
et Liv, som Trælle føre.
1. Navn, som gives en
lse af Træl. "Jeg skulde
iet, s. først at blive t. en
Øhlenschl. Trællesind,
leaand. "Slaveriet, m.
ællesind, Dorskhed, Liges-
lst. "At han svede Kon-
esind." Mynster. Træl-
Stand, hvortil Trælle reg-
Slavestand. Trællevar-
lant, Vane, som følger af
trællestand. (S. Staffeldt.

Digte. 1808. 215.) — Trællevis, adv. som adv. p. Trællevüs. som det hører til, egner en Træl. (Grundtvig). Trælleværk, et. Værk af Trælle, passende f. Trælle; Trællearbeide.

Trælbaaren, adj. v. et forældet Ord i det gamle Lovsprog, som Nyere forklare ved: voldsomt slaaet ell. lemlæstet, lig en Træl. [baaren er da det gamle barinn (ell. bardr) af beria, slaae, banke, hvoraf Spor ogsaa forekommer i ældre Dansk.] "Bør der Mand trælbaaren, saa at han ikke kan bære sig selv af det Sted, men maa ages ell. bæres derfra." D. Lov. VI. 9. 24.

Trældom, en. ub. pl. [J. Þrældómr.] 1: Trælles Stand, Tilstand; Slaveri: "Havde Slaven end sin Trældoms Løn i et Slags Overflødighed." — "Ligesom det Jordiske har Magt, at fængsle Siælen i uværdige Regieringers Trældom." Mynster. Deraf: Trældomsaag, Trældomsaand: slavisk Aand, o. fl. 2. overdrevet svært Arbeide. (Moth.)

Trælle, v. n. (har.) og a. 1. A. neutr. giøre Trællearbeide, arbeide som en Træl; giøre meget og møisomt Arbeide. "Et Slaveri, der byder Alle at trælle og frygte; Ingen at tænke og vove." D. Guldb. "At trælle for andre. "Bad mig trælle, for at vinde ærligt Brød i Ansigtets Sved." F. Guldb. "At Menneskene levede — kun trællende for den timelige Næring." Mynster. (Det forekommer derfor ogsaa i Lovsproget om det Tvangsarbeide, hvortil Forbrydere dømmes. "Da bør han sin Livstid at trælle og arbeide, hvor han henddømmes." D. Lov. VI. 6. 20. jvfl IV. 9. 1.) B. act. At trælle een ud; udtømme, medtage hans Kræfter v. alt f. svært Arbeide. Han er nu udtrællet, udslæbt. (Moth.) "Egypterne trællede Israeliterne." Taussen.

Trælsom, adj. [af foreg. Subst. og Verb.] 1. som er forbundet m. meget Slid, møisommelig: Et trælsomt Arbeide, Levnet. "Sure, trælsomme Timer." Mynster. 2. trælleagtig, slig en Træl, p. Trællevüs. "Naar du giør det, ikke trælsom og tvungen, men m. Lyst." Mynster.

Trænde, v. a. s. trende.

Trænge, v. a. og n. (er.) 2. A. act. [Isl. þrengia, þraungva. A. S. þringan.] 1. (T. drängen.) trykke bag fra, ell. fra Siden p. noget, f. at komme t. at indtage dets Plads. Jeg blev trængt bort fra Døren. Han trængte mig tilside. "Mange Folk fulgte ham, og de trængte ham." Marc. 5. 24. "Rotterne, som fra alle Sider trængtes af Hoslen, maatte omsider hugge sig igiennem." "De trængte saare haardt ind p. Manden." 1 Mosebog. 19. 9. — At trænge sig frem o: komme frem v. at trykke p. de foranstaaende. At trænge sig m. Magt ind i et Huus. (Heraf n. s.

Trængsel. f. nedenfor.) 2. fig. drive, bevæge, nøde. Han gjør det ikke uden at Nøden trænger ham dertil. "Da hun trængte ham alle Dage m. sine Ord og plagede ham meget." Domm. 16. 16. "Hans Søster havde trængt ham fra sit Kongerige." Vedels Saxo. Alle trængte p. ham, at han skulde tilstaae det. En trængende (ɔ: trykkende, alvorlig, betydelig) Nød. (Da Udtrykket er tvetydigt, bør det helst undgaaes.) 3. fig. bringe i Fare, i Nød ell. Betryk. "Hertugen blev derover trængt, at han maatte bede om Fred." Vedels Saxo. 524. "At trænge Fienden." sammest. 458. "Endnu var Polen ei saa trængt og overmandet." Bording. II. 431; B. neutr. (T. dringen.) v. Trykken og Magt at komme frem ell. indtage den Plads, en anden Gienstand havde. m. præp. Fienden trænger frem i Landet. Pøbelen trængte m. Magt ind i Huset. Omsider trængte vi dog igiennem Mængden. Vandet er trængt ind i Kielderen, igiennem Taget. "At ingen jordisk Straale ind skal trænge, og vinke Tanken atter hen t. Livet." Øhlenschl. Regnen trænger igiennem Klæderne.

Trænge, v. n. 2. (har.) være i Nød, i Trang, være nødtørftig. Han er ikke rig; men han trænger heller ikke. At trænge til een; trænge til noget, have det nødig. Han trænger mere t. gode Raad, end t. Penge. "En Staber — hvem alle trænge til, som han t. Ingen." Øhl. — trængende, adj. v. nødlidende. At hielpe den Trængende, sin trængende Næste.

Trængsel, en. [Goth. Threihsl, *angustia.*] 1. ub. pl. den Tilstand, at der trænges, at man trænges; ell. Sammenløb af Folk p. et snevert Sted. Der var stor T. af Mennesker. At komme ind i Trængselen. 2. pl. Trængsler. fig. Nød, Gienvordighed, haard og ulykkelig Skiebne. At lide T. "Ei nogen Trængsel er saa haard, du veed jo Raad at finde." H. A. Brorson. "Ere de Velgierninger, vi have modtaget, ikke uendelig større, end alle de Trængsler, som have tugtet os?" Basth. 3. Kummer, Sorg, Siælslidelse. "Hendes Hiertes dybe Trængsel blander hun i Elsktes Bryst." Øhlenschl. (Nord. Gud. 204.) — Trængselstid, en. Tid, hvori man lider Trængsel, er i Nød.

Træring, en. pl. -e. [Oprindelsen uvis; formodentlig af trædsk, som i ældre Dansk skrives treersk.] en listig, underfundig Person, som veed at skiule sine Hensigter og sin Svig. (Rahbek. D. Tilsk. I. 382.) [P. E. Müller, d. Synon. II. 138, vil udlede Ordet af Isl. Thrá, Haardnakkenhed, og tillægger det en fra den sædvanlige afvigende Bemærkelse.]

Træt, adj. pl. trætte. [J. þreytt.] 1. som føler sine Kræfter udtømte v. Arbeide, Gang, ell. anden Brug af samme. At være træt af at gaae, ride, slaae, grave, skrive, tale. At blive træt. At arbeide, gaae sig træt. At ride, kiøre en Hest træt. Jvf. mødig og mat. (Mat udtrykker en høiere Grad af Kræfternes ell. Livskraftens Udtømmelse; en Virkning, der ogsaa uden Arbeide, v. Hede, Hunger, Sygdom m. m. kan fremkomme. Træthed udsætter derimod altid en Virkning v. Arbeide. Den, som endnu er mat efter en Sygdom, bliver træt efter det mindste Arbeide. Den Trætte trænger t. Hvile; den Matte t. Styrkelse.) 2. figurl. som, ved hyppig Brug, Nydelse af noget har faaet Ulyst t. noget, er kied deraf. Jeg er træt af den evige Gientagelse. Man kan ogsaa blive træt af at betragte denne Ud... Ogsaa m. figurl. Anvendelse af den egentlige Bemærk. At være træt af Livet, af ... Byrder. Man bliver træt af Fornøielser, naar de vare saa længe, at de blive ... Arbeide. — Træthed, en. ub. pl. Beskaffenheden at være træt.

Trætte, v. a. [Isl. þreyta.] 1. gjøre træt, paaføre Træthed. Riden trætter mere end Gang. Et trættende ... Denne Eensformighed trætter ... heb. Man trættes v. hans ... ger. — trættes, v. n. pass. blive, komme i Træthedens Tilstand. "Du ... ikke blev din Lod, at trættes i ... Møie." Mynster.

Trætte, en. pl. -r. [J. þræta.] ... Uenighed, Uliighed i Meninger, der ... sig enten i mundtlig eller skriftlig ... deraf ogsaa: Proces, Lovmaal. ... ikke bøie den Fattiges Ret i hans ... ɔ: Proces. 2 Mose B. 23. 6.) At ... f. unødig Trætte. Jvf. Tvist. Kiv... meri. — De kom i T. sammen. ... T. med een. At ligge i T. med ... noget. At afgiøre en Trætte. ... Trætte. — Trætte er en Uenighed ... som ytrer sig i Ord ell. Gierning ... = Trættebroder, en. den, som er ... at trætte og sige imod. ... den, som er meget trættekiær ell. ... Processer. (Reenbergs Skr. II. ...) usædvanl. trættekiær, adj. som ... søger Trætte, ufredelig, hvoraf ... hed, en. ub. pl. — ... Grad trættekiær; hvoraf ... ub. pl. (Moth.)

Trætte, v. n. 1. har. [J. ...] føre Trætte ell. Ordvexling ... med een. At trætte med ... som trætte med Forstand ... hed." Bagg. N. Klim. ... sige imod, negte hvad ... tet alle Grunde uebhiv... — Ligesaa v. d. at ...

vil ikke trættes m. dig herom. ...r ſig mod Fryd, at trættes om Evald. De trættes (ſtændes) At trættes om Pavens Skæg ...m el er værd at ſtride om.)
... adj. ſ. treven.
...n. trævle, v. a. ſ. Trevl, trevle.
...en. pl. Trøſler. [T. Trüffel.] Jordſvamp, (Lycoperdon tu- Valnøds Størrelſe, der voxer dens Overflade, og opſøges af ...rde Pudler ell. Trøffelhunde.
...n. pl.-r. [I. Treya.] et Klædebedække Livet indtil Bælteſtedet, nedenfor, med ell. uden Ærmer; ...ortel (ſaavel f. Mandfolk, ſom ...) At gaae i Skiørt og Trøie. banket Trøie ɔ: faae Hug, Prygl. nagen tidt en banket Trøie faae." ... At vove ſin Trøie ɔ: ſætte ſig ikke holde ſig tilbage af Frygt. ...t vilde Hav et vovede ſin Trøie ...g af hver Skat fra Perus gyldne ...g. (Jvf. Livſtykke, Nattrøie.) ...ieklædt, adj. ſom har Trøie paa, ...ie (modſ. Kioleklædt.) Trøie...ærme, o. fl.
...us, (rettere Trøiedúus; af trøie ...e.) Egentl. 3 og 2 Øine, ſom Terningſpil. Deraf Udtrykket i ...aa en Trøiedúus, v. Lykketræf. ...adj. halvraadden, opløſt i ſine ...m Træ, ſom v. Fugtighed ell. ...rund bliver mørt og opraadnet, ...ette Adj. ſieldnere, end de afle... troſkagtig, adj. noget trøſket. ...Trøſke, et og en. (Almuens Udt. Træ, ſom har denne Beſkaffen... ...et Træ. At tænde Ild i tørt Trøſkebrænde, et. Ved, Bræn... ...deels er trøſket.
... v. n. 1. (et.) blive t. Trøſke, Meſt i partic. pass.) Trøſket ...om Ilden tænder trøſket Green." (Nord. S. 172.)
...dj. [I. traustr.] 1. faſt, ſtand... ...n man kan ſtole paa. (forældet.) ...det, modig." "Han traadte da ...g ſro mod de brede Sarer to." — Deraf a.) v. n. trøſte til, ell. ſig til (I. treistaz) turde, vove, ...l. (ſ. ogſaa Fortrøſtning.) b.) tiltroe ſig at kunne. "Og han ...m. Retten at kunne udføre Sa... ...ov. I. 6. 17.
...n. ud. pl. [I. Traust.] 1. det, ...en formildende Foreſtilling om, af et nærværende ell. tilkommen... ...der Lidelſe og Ulykke. At føle, ...i, ved noget. At ſkienke een T. ...al Trøſt. Det er mig til ſtor T. i 2. Tilld. At ſætte ſin Trøſt til ...ældet Bemærk. ſom findes i D. Bibel.) Deraf: trøſtig, adj. tillidsfuld, modig, uden Frygt. "Han bad dem, at de ikkun vilde være trøſtige og frimodige." Bedels Saxo. 94. "Hvor længe du med trøſtig Hu den rige Jute ſtar." S. Blicher. Deraf: Trøſtighed, en. (A. S. Vedel.) = Af Bemærkelſen 1, (og tildeels af Verbet:) Trøſtebrev, et. Brev, ſom indeholder Trøſt, ſom ſkrives f. at trøſte een. trøſtefuld, adj. ſom giver, indeholder megen T. En trøſtefuld Betragtning. "Denne Viisheds hele trøſtefulde Salighed." Baggeſen. Trøſtegrund, en. Grund t. Trøſt, t. at trøſte ſig. "De Trøſtegrunde — der oploſte Menneſket over timelige Sorger." Mynſter. Trøſteord, et. Ord, ſom indeholde T., ſom tales f. at trøſte een. Trøſteprædiken, en. P. ſom indeholder Trøſtegrunde i Ulykker. Trøſteſkrift, et. S. ſom indeholder Trøſt, hvorved man ſøger at trøſte een. Trøſteſtav, en. figurl. (ligeſom Støtteſtav) for Trøſter, Hielper. "Hun ſeer ſin ſidſte Trøſteſtav nu brudden bæres t. ſin Grav." C. Frimann. = trøſtelig, adj. 1. ſom kan give Trø[ſt], trøſtende. En trøſtelig Efterretning. 2. ſom kan trøſtes (ſ. utrøſtelig.) — trøſteslos, ell. trøſtløs, adj. ſom ei vil lade ſig trøſte, ei kan finde Trøſt i noget, utrøſtelig. "Hiſſet den Frommes Liig af trøſtløs Fader omarmes." Herz. Trøſtløshed, ell. Trøſteslosħed, en. ud. pl. trøſtløs Tilſtand. "Er det kommet vidt nok i Trøſteslosħed, ſaa at der ingen Kraft er t. at møde nogen Skiebne, t. at bære nogen Sorg." Mynſter.

Trøſte, v. a. 1. give, meddele Trøſt, formilde Sorg, Ulykke, v. Foreſtillingen om et Gode. At trøſte den Syge, den Bedrøvede. At trøſte een i hans Sorg. Han ſøgte at trøſte mig med, at mange Andre vare ulykkeligere. At trøſte ſig med noget. "Jo fuldere den trøſter os over Tidens Gang, over Alt hvad Aarene tage m. fl." Mynſter. Hun vil ikke lade ſig trøſte over Mandens Død. — At trøſtes ved noget, føle Trøſt ved, modtage T. af. "Har vi Kaar og Faar at trøſtes ved, naar Havet glipper?" Evald. — Trøſter, en. pl. -e. den, ſom trøſter Andre, ſom indgyder Trøſt. "Det er m. al Ret, man har kaldt Arbeidet en Trøſter, ſom oploſter Siælen og giør den ſtærk." Mynſter.

Trøſte ſig, v. rec. ſ. under adj. trøſt.

Trøſtig, adj. ſ. under n. s. Trøſt, 2.

Tu, (Talord) ſ. To. (Denne ældre Skrivemaade er tilovers i adv. itu og i Stykker, og høres undertiden i Almuens Udtale.)

Tud, en. pl.-e. [Isl. Tuda. Sv. Tut.] et udſtaaende, iſær krumbøiet Rør p. et Kar, ell. et Slags udbøiet Fold p. Karrets Rand, f. at kunne helde ell. ſkienke deraf. Tuden p. en Poſt, p. en Kande, p. en Potte. — Tudekande, en. En Kande, for-

fyuet m. Bud. — "At magistralske Blod, som Vi af Tudekande, af lærde Hierne flød." Holb. P. Paars. Tudekar, et, Kar, m. en Tud paa. (Moth.)

Tude, v. n. 1. har. [Sv. tuta. J. tauta, surre.] give ell. frembringe en stærk og huul Lyd, som v. at støde i Horn, ell. som visse Dyrs hylende Røst. Hyrden tuder i Hornet. Uglen, Ulven, Hunden tuder. "Det tuder Alt, (som) af Ulve er kommet." Ordspr. fig. (i d. Tale) græde høit, hyle. — act. at tude Folk sammen, sanke dem v. Tegn m. et Horn. — Tudehorn, et. H. til at tude i, Hyrdehorn.

Tudse, en. pl. — r. [A. S. Tade. E. Toad. Sv. Tossa.] d. s. s. Skrubtudse. Rana bufo. "Det springer ud i det fivede Kiær, som eddersvulmende Tudse." Ohlenschl. — Tudsegræs, n. s. et Slags Siv, som er almindeligt p. fugtige Steder. Juncus bufonius.

Tue, en. pl. — r. [J. þufa.] en liden Høi, Forhøining p. Jorden. Tuer i Engen, i en Mose. At giøre Tuer t. Bierge, giøre det Ubetydelige vigtigt. "Thi, [illegible] Marsken Tue staaer v. Tue, saa staaer Heltegrav v. Heltegrav." Ohlenschl. "Han sang; tidt vælter Tuen et Læs." Samme. — Tueplov, en. En P. indrettet t. at afskære Tuer og jævne Jorden. (Winstrups Agerd. Redsk. VII. 2.) Tuesiv, n. s. en Græsplante, der voxer i høitliggende Hedemoser, (Myresiv, Komule.) Scirpus cæspitosus.

Tugt, en. ud. pl. [J. Tugt. N. S. Tucht.] 1. Det, som skeer, giøres f. at holde Andre t. deres Pligt, f. at bibringe Andre, især Ungdommen, en god, moralsk, sømmelig Opførsel og Tænkemaade; sædvanl. med Biibegreb om Strenghed og Straf. Tugt og Lære giver Brød og Ære. Ordspr. At holdes i streng T. holde sine Børn i Tugt. "Betroe vi dem, Gud kræver af vor Haand, t. fremmed Omsorg, leiet Tugt." F. Guldb. "Det er Tugt, naar Forældre straffe Børns Forseelser; men det er Straf, som Dommere paalægge Lovens Overtrædere." Sporon. At holde streng, skarp T. blandt Krigsfolk. (f. Børnetugt, Krigstugt; og jvf. Tugtelse.) — Heraf: Tugthuus, et. en Indretning, hvor Forbrydere indsættes i Fængsel og t. Tvangsarbeide, baade som Straf, og m. den Hensigt, at forbedre deres Moralitet. (f. Forbedringshuus.) 2. Virkningen af saadan Tugt; især i udvortes Adfærd; Ærbarhed, Anstændighed. "Det skete i al Tugt og Ære. (sielden i denne Bemærk.) "Thi hvad er ædel Byrd foruden ædel Tugt?" Rode. "Mere og mere viger Tugtens hellige Aand fra ham." Mynster. "Dersom eders Retfærdighed — ikke er fuldkomnere, end deres, som blive staaende v. den udvortes Tugt." Mynster. — Heraf: tugtig, adj. ærbar, anstændig, men fornemmelig m. Hensyn t. Forholdet [illegible] Kiønnene: blufærdig. (jvf. utugtig.) Tugtighed, en. Ærbarhed, Anstænd[ighed]. (Moth.) "Sædelighed i Kiønnenes [illegible]dige Forhold m. Hensyn t. Handling[er og] Kydskhed kaldes Tugtighed, f. saa vidt den viser sig som en Frygt f. at begaae, [hvad] der m. Hensyn t. Kiønsdriften kunde [ansees for] uanstændigt." P. E. Müller.

Tugte, v. a. 1. I dette Verb. er [illegible] det om Veiledning t. Moralitet, ell. [Op]dragelse, ikke vedligeholdt (jvf. opt[ugte]), hvori det endnu findes; og Tugte[lse] undtagen f. saavidt som Straf dertil [er et] Middel. "At tugte er, at forbedre (f[orsøge at] forbedre) formedelst Straf." Sporon. "[Han] brugte vel Svøben nu og da, sin [illegible] Feil at tugte." Storm. Den, som [elsker] sit Barn, tugter det i Tide. Forældre, [som] alt for hyppigen straffe deres Børn, [ere] tilsidst ikke i Stand t. at tugte dem. [(jvf.] revse, straffe.) — Tugtelse, en. Gier[ningen] at tugte; ell. det, at tugtes. (Tu[gt]) (T. Zucht) er et mere abstract og [illegible]tende Begreb, end Tugtelse (T. Zü[chti]gung) o: Revselse. Det første for[udsætter] dertiden det sidste; men der hører m[ere til] Tugt, (1.) end den blotte Tugtelse. Tugtemester, en. tilforn: den, som var [sat til] at tugte andre; især den, som optug[tede et] Barn, et ungt Menneske; en Op[dragere] Hovmester. "At de meget mere anse [ham] som en Fader, end som en Tugtemester." Bagg. N. Klim. (Nu sielden, [undtagen i] Skiemt; ell. figurl.)

Tulipan, en. pl. — er. en Blomst, [der] dyrkes t. Pynt i Haver (Tulipa ges[nerian]na) og hvoraf en anden Art (T. sylv[estris]) findes vild. — Heraf: Tulipanbed, [Tuli]panblad, — løg, o. fl.

Tumle, v. n. (har.) og a. 1. [illegible] E. to tumble.] A. neutr. 1. [illegible] nedkulds om. At tumle om. [illegible] lede ned ad Bakken. "Det glade [illegible] tidt sig tumlende opstyder." E. [illegible] "Tegntumler, som et Skib, der [illegible] den farer." E. Rose. 2. giøre [illegible] støie. At tumle med noget. [illegible] faae noget t. at røre sig hastig[t illegible] rask Bevægelse. At tumle en Hest. Stormen tumler Havets Bølger. Han tumler sine Folk fra [illegible] ten. — fig. At tumle sig [illegible] somhed. "Ten alt [illegible] en Anden er vel magelig." [illegible] ver Landet en Storm [illegible] tige Hvirpler. [illegible] alt Arbeide, [illegible] Vaaben." Guldb. Han [illegible] tumle sig blandt [illegible] "Du tumler dig [illegible] — Tumlen, en. [illegible] Tumleplads [illegible]

t sk. røre sig. En god Tumleplads Børn. "Din Barndoms Tumleplads er Plet." S. Blicher. "Da vilde Sta- ive en Tumleplads f. evig Uorden og hle." Birkner. "Han har ikke sat Ber- en Tumleplads f. daarlige Lyster, for odige Bestræbelser." Mynster.

mler, en. pl.-e. Et Slags Marsviin, gentlige Delphin. Delphinus delphis.

mling, en. pl.-er. [E. Tumbler. Sv. lare.] et lidet Bæger uden Fod, dan- m en Halvkugle.

mmel, en. ud. pl. en stærk, uordent- d, enten af Ting, der kastes, bevæges ßmanden, ell. af forsamlede Menne- Kraft. (Begrebet er stærkere, end Støi; e end Bulder.) "Bulder er den dybe som frembringes v. en saare stor Tum- Müller. En T. af Børn, Børne- d. T. af Folk og Heste p. et Marked. tummel. 2. figurl. ikke blot om Støi, n megen Urolighed, Bevægelse, som) er forenet. Stadens Tummel. i Verdens Tummel bevægede afdra- Sind fra de forvirrende Gjenstande." er.

mult, en. ud. pl. [Lat. tumultus.] iel af sammenstimlede Folk; Opløb,

nfisk ell. Thunfisk, en. pl.-e. En Fisk, des i Mængde i Middelhavet. Scom- ynnus.

ng, adj. [Jsl. þungr.] 1. i Alm. og som har den Egenskab, lodret at e, ell. bevæge sig nedad mod et Mid- kt (Tyngdens Centrum.) I denne ge physiske Bemærk. er ethvert Legeme men da Tyngden har Grader, siger Jern er tungere end Træ. 2. rel.) uadskilleligt Hensyn p. Graden: (o: rken t. at overvinde et bærende Lege- raft, og p. Hastighed i Faldet) som m. stærkere Kraft, synker m. større ed, end andre Legemer; det Modf. — En tung Byrde. Dette Træ er gt t. at flyde p. Vandet. En tung ig. Det tungt bevæbnede (tungvæb- Rytteri. — "Man siger: den Ting et, at den kun veier et Gran; men en er saa tung, at den veier et Gran; Vægten forestilles uden Tyngden, i) t. Letheden." Sporon. — fig. en dyb) Søvn. Et tungt Suk. tun- kende) Skatter. [Derimod: svært ungt) Rytteri; svært Skyt; svære r. jvf. svær.] 3. figurl. a.) ræver megen Anstrengelse, Møie. : ofte svær.) Det er tungt at . Det falder mig tungt at gaae. de tungt. — At have en tung : ikke føre Pennen ell. Penselen m. Et tungt Nemme, som har Møie v. , begribe. b.) dorsk, ikke livfuld ell. færig. At føle sig tung i Kroppen, i Lemmerne. "Tung i din bløde Favn jeg gled." Wessel. (Søvnen.) c.) som frem- kalder, er forbunden m. ubehagelige Følel- ser, der vanskeligen overvindes. (s. haardt.) "Kjært Barn giør Sorgen tung." Ordspr. "Er det befalet at synde, saa er dette, som Alt hvad der er befalet, tungt at gjøre." Schytte. Det er tungt, at miste sit eneste Barn. Det vil blive mig tungt, at skilles fra hende. En tung Skiebne; tunge Li- delser. d.) sørgmodig, sorgfuld. At have et tungt Sind. (s. tungsindig, og det modf. let.) "Hiertet vil dog ofte blive tungt og bekymret derved." Mynster. — tungblo- dig, adj. hvis Blod er tungt, ell. ikke i let Omløb. tungbrystig, s. trangbrystet. tungfærdig, adj. 1. seendrægtig, lang- som. (Jsl. þungfær.) 2. tungnemmet. (Moth.) Deraf: Tungfærdighed, en. Seenhed, Langsomhed, Seenfærdighed. (Grundtvig.) tunghændet, adj. som ikke er let ell. nem i Brugen af sine Hænder. tunghør, adj. som har vanskeligt v. at høre. Jsl. þungheyrdr. (modsat: lydhør.) (I Bibeloverf. ogsaa: tunghørende. "Hans Øre er ikke tunghørende, at han ikke kunde høre." Es. 59. 1.) Tunghørighed, en. den Svaghed, at være tunghør. (Moth.) Tungjord, en. En egen Jordart, som er den tungeste af alle, og danner adskill. Fos- siler. (Barytes. Ponderosus.) tungmo- dig, adj. tungsindig, sørgmodig. (Moth.) "See, hvor tungmodigt Haand i Haand de gaae." F. Guldberg. tungmælende, tung- mælet, adj. som har vanskeligt v. at tale, som ikke har let Mæle. (Tungtalenhed. Col- ding.) tungnem, tungnemmet, adj. som har tungt Nemme, som vanskeligen fatter. "Mine Lærere fandt mig dorsk og tungnem i høi Grad." Bagg. N. Klim. (modf. letnem, letnemmet.) deraf: Tungnemhed, en. ud. pl. tungsindig, adj. som har et tungt, idelig sørgmodigt Sind. Deraf: Tungsin- dighed, en. ud. pl. — Tungspat, en. et Fos- sil, bestaaende af Tungjord, forenet m. Svovlsyre. (Ponderosus vitriolatus. W.) Tungsteen, en. et i nyere Tider opdaget Metal. (Wolfram.) tungsøvnet, adj. som har en dyb, tung Søvn; som ei let kan vækkes. (Moth. Grundtvig.) — Af tung afledede Ord: Tunghed, en. ud. pl. den Egenskab ell. Beskaffenhed, at være tung. "Føler du ei din Tunghed, og glemmer du evig din Afmagt?" Evald. (br. sielden und- tagen om Tunghed i Kroppen, ell. Følelsen af at være tung, uskikket t. Bevægelser.) "En Stivhed og Tunghed i alle Lemmer, som giorde dem uskikkede til Arbeide og Be- vægelse." Sneedorf. — Tyngde, en. pl.-r. br. derimod i Alm. om Legemernes Egen- skab, at være tunge (gravitas;) men ei om Adjectivets figurl. Bemærkelser. Vægt er

Maalet v. Legemers Tyngde. "Jeg fandt dens kiælne Tyngde sød, og ønsked under den min Død." Baggesen. (jvf. Vægt.) "Et Stykke Bly veier meer, end et lige stort Stykke Sølv; det er begges Tyngde. Men et vist stort Stykke Sølv veier meer, end et vist lidet Stykke Bly; det er begges Vægt." Sporon. — Tyngdekraft, en. Tyngdens Kraft, den Kraft, hvormed Legemerne falde, synke ell. stræbe mod Jordens Middelpunkt. Tyngdepunkt, et. det P. i et Legeme, v. begge Sider af hvilket dets Tyngde er lige fordeelt. Tyngdevirkning, en. Yttring ell. Virkning af Tyngdekraften. (H. Ørsted.) = Tynge, en. pl.-r. 1. Besvær, Byrde. "Dersom de meente, at Paven og hans Tilhængere vare dem t. Tynge." P. J. Colding. (Sielden i Bemærkelsen gravitas. "Her skal du, stenig Jord, med al din Tynge blive." Arreboe. 90.) 2. Skat, Paalæg; hvoraf: tyngefri, adj. skattefri. (Colding.) = tynge, v. n. og a. 1. neutr. virke v. Tyngdens Kraft. Paa denne Side tynger Lasten meer, end p. den anden. Det tynger f. meget i min Lomme. — act. 1. lægge Byrde paa. (Moth.) s. betynge. fig. trykke, ængste. "Da Intet tyngede mit Hierte." Bagg. "Min Barm saa tungt og selsomt steg; o sig hvad tynged den?" S. Staffeldt. "I Stedet f. at han p. een Gang tynges af alle fine Aars Tryk." Mynster. 2. at tynge noget ned, bringe det v. Tyngdens Kraft t. at synke. — Tyngning, en. Tyngdens Virkning, Gravitation. — Tyngsel, en. 1. noget tungt, Byrde, Last. (Moth.) "Det Baand — der lagde Tyngsel paa hans Flid." Malling. 2. Svaghed, Kraftløshed. (Moth.)

Tunge, en. pl.-r. [J. Tunga.] 1. det t. Svælget fæstede, m. Nerver giennemvævede Kiød i Munden, som er Smagens og Talens Hoved-Redskab. At have en flydende T. (ɔ: tale m. Lethed,) en hvas, skarp T. ɔ: være tilbøielig t. at dadle. En sledsk Tunge ɔ: sledsk Tale, der skiuler Falskhed i Hiertet. "I Cenrum saa han brugte sleben Tunge." N. Brun. "Han daglig pidsket blev af skarpe Tunger." (Bagtalere.) E. Storm. (Saaledes i flere figurlige Udtryk for: Tale.) At faae Tungen p. Gang ɔ: blive snaksom. "Og Vreden giorde nu, hun Tungen fik p. Gang." Wessel. 2. uegentl. af Ligheden i Skikkelse. a.) Noget, der er udskaaret i Skikkelse af ell. Lighed m. en Tunge. At klippe noget ud i Tunger. b.) et langt og smalt Land, der strækker sig ud i Havet; en Odde, Landtunge. c.) den opstaaende Spids p. en Vægtstang m. Skaaler, der tilkiendegiver Ligevægten, naar den staaer i lodret Stilling, og v. at afvige fra denne angiver et andet Vægtforhold. "Thi Verden er f. dig, som den lille Tunge p. Vægten, og som en Draabe af Morgendug." Bib. af 1550. (Visd. XI.) "[illegible]ken, der slig Vægtskaalens bevende [illegible] svinger snart hid, snart did." [illegible] v. Bloch. d.) en aflang Fisk af [illegible]derslægten. Pleuronectes solea. e.) [illegible] Stykke p. en Gaffel ell. Kniv, som [illegible] i Skaftet. (Moth.) f.) et Træ [illegible] Slutskeden p. en Væv, hvori Sta[illegible] sidde. Moth. = Tungeaare, en. A. i [illegible]gen. Tungebaand, et. en Hud, [illegible] Tungen forbindes m. Underkiæven ell. [illegible] nedre Deel af Munden. Om den, [illegible] taler m. Lethed, siges: han er [illegible] skaaren f. Tungebaand. "Med T[illegible]baandet løst, og Tanken mindre b[illegible]" Bagg. Tungebeen, et. Et Been v. [illegible]gens bageste Ende ell. Rod, som fæste[illegible] t. Svælget. tungebunden, adj. v. [illegible] ei maa ell. vil tale; taus, uden at [illegible] Stemmen. (Rahbek.) "Sørgende [illegible]len) sidder tungebundet." Ingem. [illegible]gebyld, en. B. p. Tungen. Tun[illegible] en. den Fordybning i Munden, hvo[illegible]gen ligger. (br. især om Heste.) [illegible]kræft, en. Kræftskade i Tungen. [illegible]løs, adj. som er uden Tunge; [illegible] uden Mæle, som ei formaaer at tale. [illegible]geløs og taus hun var af Længsel[illegible] Bording. Tungemaal, et. (J. [illegible]mál.) Sprog; dog kun hvor Tale[illegible] et ell. flere enkelte Sprog; ei om [illegible]stracte Begreb. "Vort danske S[illegible] ei Behov at vige for noget Tung[illegible] Helt. "Tungemaal kan slet ikke [illegible] naar Sproget betragtes som en [illegible] f. Øiet. Man hverken læser ell. [illegible] Tungemaal;" (men der gives [illegible] Tegnsprog, Billedsprog.) Mülle[illegible]generve, en. Nerve i Tungen, [illegible]ve. Tungerod, en. den bageste, [illegible] nærmeste Deel af Tungen. tun[illegible] adj. v. som er skaaren f. Tu[illegible] "Den Prisen kunde bære f. hver [illegible] gal og tungeskaaren Stær." J[illegible] Tungeslag, et. En hastig Be[illegible] Tungen, som forstærker ell. fo[illegible] Lyd, men ikke frembringer noge[illegible]dig. Tungesliim, en og et. S[illegible] sig p. Tungen. Tungestød, e[illegible] hastig Bevægelse af Tungen [illegible] ell. Tænderne, som finder Ste[illegible] (Blochs d. Gramm.)

Tunget, adj. dannet, som en [illegible] udskaaret, udklippet i Tunger [illegible] tunget Skiørt t. Knæet [illegible] slog." Øhlenschl. (Helge.)

Turban, en. pl.-er. [af et [illegible]fisk Ord.] 1. et Slags [illegible] som bruges meget i Asien. [illegible] dannet Hovedpynt, som [illegible]ropa bruge.

Turde, s. jeg tør.

ture, v. n. 1. holde ud, taale, blive ved. (alm. usædvanligt.) Jvf. fremture.
Turneer, et. (pl. findes neppe; derimod Turneringer.) et fremmedt Navn f. de i Middelalderen brugelige Ridderspil, hvorved det især gik ud p. at bryde hinandens Lands t. Hest (Spærbrydning) ell. at løfte (støde) hinanden af Sadelen; Dystrenden, Turnering. Jvf. Ringrenden. — Deraf: Turneerhest, en. H. som brugtes v. Turneer. Turneerlove, pl. Forskrifter, som ved Turneringer maatte holdes. Turneerplads, et. d. s. s. Turneer. — turnere, v. n. holde Turneer. (Moth. forældet.) 2. være for Støi, rase, larme. Moth. (T. turnen, turnieren.) — Turnering, en. et. d. s. s. Turneer (men mere brugeligt.)
Turteldue, en. pl.-r. [J. Turtil-dufa.] Slags Duer, udmærkede v. deres særegne klagende Lyd ell. Kurren. Columba Turtur.
Tusind ell. Tusinde, Hovedtallet 1000, ti Gange hundrede. [Det skrives ogsaa; Isl. J. þusund. A. S. dusend.] Et tusinde Aar. Ti tusind Rigsdaler. Ikke af tusinde. — Et Tusind. Et heelt, et halvt Tusind. Det første, det andet Tusind. (pl. Tusinder. Tusinde. Tusinder kunne henrinde. "O, da istemte Dannemark Tusende evig din Lovsang." Evald. — Ordenstal: den tusindste. Moth. (en Form, som dog er uvis, og optaget efter d. Tydske. Blochs d. Sprogl. 1817. S. 153. Man siger i Alm. Hver tusinde Mand, millesimus quisque.) — tusindaarig, adj. tusind Aar gammel. Tusindbeen, en. En ubevinget Insekt-Slægt, mærkværdig ved dens mange Fødder, som hos den alm. Tusindbeen (Julus terrestris) udgiøre 200. Tusindblad, en Urt. s. Rølliké. tusindfold, adv. tusinde Gange, tusinde Slags, mangfoldige Gange. "Gud vil belønne det tusindfold. Tusindfold Godt." Thaarup. Tusindfryd, en. s. en Urt. Bellis perennis. Tusindgylden, n. s. Navn p. en meget bitter Urt, som undertiden (i Fyen) br. for Thee. (Agerport.) Chironia Centaurium. Tusindkonstner, en. pl.-e. den, som lægger sig p. en stor Mængde Konster ell. Haandtegn. — i Tusindtal, i Tusindviis, i et Antal af flere Tusinde.
Tusk, et. ud. pl. [T. Tusch.] en fast, sort Farve i Stænger, som bringes fra China og br. opløst i Vand t. Tegning. At tegne m. Tusk. — Deraf: Tuskfarve (et Navn, som undertiden tillægges alle Vandfarver.) Tuskpensel, Tusktegning, o. fl.
tuske, v. n. og a. s. bytte. Tuskhandel, en. s. Byttehandel.
Tusmørke, et. ud. pl. [Maaskee af det gamle Thurs ell. Tusse, (som endnu høres i Almuen) et Slags onde Aander ell. Trolde. Deraf: Tusseri, Spøgeri. Moth.] Tid efter Solens Nedgang, naar Dagslyset efterhaanden forsvinder ell. gaaer over i Aftenmørket; Aftenskumring. (Det bruges derimod nu aldrig for Morgendæmring ell. Skumring. s. dette Ord; og jvf. 2 Kong. 7. 5. og Ps. 119. 147, hvor Talen er om Morgenen.) Vi sad nogen Tid uden at tænde Lys i Tusmørket.

Tut, en. pl.-ter. [N. S. Tute, Tûte.] d. s. s. Kræmmerhuus. ("Noget udstaaende p. en Ting." extuberatio. Moth. Sv. Tut, rostrum. jvf. Tud.) heraf: tutte, v. a. 1. komme i en Tut. (d. Tale.)

Tvang, en. ud. pl. [Sv. Twång. J. þvingan.] i Alm. a.) Gierningen at tvinge, Frihedens Indskrænkning ell. b.) Tilstanden at tvinges, ell. tvinge sig; og Følgen af en saadan Tilstand (s. Nødvendighed;) (dog ikke i physisk Betydning.) a.) At paalægge een Tvang. Lovens T. Det selskabelige Livs Tvang. "Er han i anden Mands Vold og Tvang." (D. Lov.) b.) At lide Tvang. Giøre noget blot af T. At paalægge sig selv en T. At vise ængstelig Tvang (rettere Tvungenhed.) = a.) tvangfri, adj. som er uden Tvang, ikke underkastet T. som skeer, giøres uden T. tvangfrie Bevægelser. En tvangfri Glæde. "Sandhed flød — evig tvangfri fra hans Tunge." Troiel. Et tvangfrit Liv. Tvangkiøb, et. Kiøb, som skeer ikke frivilligen, men efter en p. Kiøberen hvilende Tvang ell. Forpligtelse. (Ambergs Ordb.) tvangløs, adj. d. s. s. tvangfri. Deraf: Tvangløshed. — b.) Tvangsarbeide, et. A. som giøres i Følge Tvang, ikke frivilligen; f. E. af Forbrydere ell. Trælle. At dømmes til Tvangsarbeide. Tvangshuus, et. en Indretning, hvor Løsgængere og Fattige, der ei kunne underholde sig selv, holdes t. tvungent Arbeide; Tvangsarbeidshuus. Tvangslov, en. L. som paalægger og medfører en udvortes Tvang, indskrænker den menneskelige ell. borgerl. Frihed. "De borgerlige Love ere Tvangslove, ikke moralske Forskrifter." Birkner. "At underkaste sig Tvangslove, der beroe p. den almindelige Villie." Samme. Tvangsmiddel, et. pl.-midler. M. til at tvinge een t. noget; i Retsvidenskaben de Midler, som Lovgivningen anvender, foruden Straffe, t. at nøde Borgeren t. sine Pligters Opfyldelse. Tvangsmølle, en. M. som en vis Deel af Omegnen er v. Anordninger forpligtet t. allene at søge. (i Danmark ophævede 1774.) Tvangspligt, en. En Pligt, hvis Opfyldelse, man v. Loven kan tvinges til. (officium perfectum.) "At giøre Forældrene til Tvangspligt, at sende deres Børn i Skole." Engelst. Tvangsret, en. lovlig Ret t. at kunne tvinge Andre t. at giøre ell. lade noget. "Tvangsret over Børnene er Faderen betagen, om ikke af Lovene, saa af Moden." Schytte.

Tve [Isl. tvi. N. S. twe, twi.] to, to Gange, som er to, i to Dele, dobbelt, o. s. v. Det bruges kun i Sammensætninger: tvebagt, adj. bagt to Gange. (I. tvibakadr.) Tvebak, en. pl. -ker. et Slags Hvedebrød, som, eengang bagt, overskæres og derpaa bages anden Gang. (N. S. Twiback.) Tvedragt, en. ud. pl. [I. Tvidrægni.] Uliighed i Meninger, som yttrer sig ikke blot i Ord, men selv i Gierninger og i fiendtligt Sind; en høi Grad af Usamdrægtighed. (jvf. Strid, Splid, Uenighed, Trætte.) "Hvis Striden yttrer sig ikke blot som en giensidig, men som en fiendtlig Modstræben, bliver den t. Tvedragt." Müller. (Tvedragt vil dog sielden br. om enkelte Personer; men mere om Strid imellem Partier, Slægter, Uenighed imellem Flere ell. i et Samfund, o. d.) "Der er Nidkiærhed, Kiv og Tvedragt iblandt eder." Bib. 1550. 1 Cor. 3. 3. tvedeelt, adj. v. deelt i to Dele ell. Stykker. "Tvedeelt Haaret henflød over den Liliehals." J. L. Heiberg. Tvedyr, et. Dyr, som lever deels p. Landet, deels i Vandet; Amphibium. (Moth.) tveegget, adj. som har Eg, ell. er skarpt p. to Sider. Et tveegget Sværd. tvefold, adv. dobbelt, to Gange. (sielden; ligesom adv. tvefoldig.) Tvefork, en. Fork m. to Grene. tvefærdig, adj. om Korn p. en Ager, som modnes t. forskiellig Tid. "Da denne Sæd gierne bliver tvefærdig, ell. modnes ikke Alt t. een Tid." Schytte. (egentlig et Provindsord.) tvegrenet, adj. forsynet m. to Grene. En tvegrenet Gaffel. tvegrødet, adj. som har dobbelt Grøde, bærer to Gange om Aaret. (Colding.) tvehovedet, adj. som har to Hoveder. (Moth.) tvehornet, adj. som har to Horn. (Arreboe.) tvehændet, adj. som kan bruge begge Hænder lige vel. (ambidexter. Moth.) Tvekamp, en. Kamp imellem to Personer. Tvekiøn, et. dobbelt Kiøn hos et Individ. tvekiønnet, adj. som har dobbelt Kiøn. En tvekiønnet Blomst. Tveklinge, en. tveegget Sværdklinge. (Baggesen. Egentlig: dobbelt Klinge.) tvekløftet, adj. 1. som har en dobbelt Kløft. 2. kløftet m. to Grene. bifidus. Moth. tvekløvet, adj. 1. to Gange kløvet. 2. som har to Kløver i Foden; om Qvæg. bisulcus. Moth. tveknoppet, adj. om en Qvist, som har to Knoppe oventil. bigemmis. (Moth.) Tvelyd, en. dobbelt Vocallyd; Lyd af to Vocaler, der flyde sammen og udtales p. eengang ell. i een Stavelse (som ai, ei, oi, ui, øi.) tvelødet, adj. som har to Farver (Moth.) tvefarvet. tvemundet, adj. ustadig, svigefuld i sin Tale; som snart siger eet, snart et andet. (Moth.) tvesindet, adj. ustadig i Sindet, tvivlraadig, som snart mener ell. vil eet, snart et andet. "Den, som tvivler, er en tvesindet [illegible] ustadig i alle sine Veie." Jac. 1. 17. [illegible] Menneske, tvesindet, bevæget t. alle [illegible] efter de andres Villie." Mynster. tve[illegible]get, adj. som har et kløftet Skæg. [illegible] tvespidset, adj. som har to Spidse[illegible] dobbelt Spids. Tvestiert, en. pl.-er. [illegible]sect. d. s. s. Ørentvist. tvesynet, adj. [illegible] seer Gienstandene dobbelt. (Moth.) [illegible] heller tænke: jeg maaskee tvesynet [illegible] han en anden Mand i Seng m. hende [illegible] Holb. (Skiemted.) Tvetulle, en. [illegible] -r. En Skabning (særd. et Menneske) [illegible] har ell. antages at have baade mandlig[illegible] qvindelige Kiønsdele; Hermaphrodit. [illegible] Tull og Tula. Ihres Gl.) tvetullet, [illegible] En tvetullet Skabning (tvekiønnet.) [illegible] tunget, adj. falsk, svigfuld i sin Tale, [illegible] snart siger eet, snart et andet. Ogsaa [illegible] En tvetunget Tale. "At udaf falske [illegible] tvetunget kom hiint Raad" Fibigers [illegible] tvetydig, adj. 1. som kan tydes, for[illegible] p. to Maader, tillægges to forskiellige [illegible]ninger. I disse Ord ligger en tvetydig [illegible]ning. At give et tvetydigt Svar. ([illegible] Hensyn p. det Uanstændige i den [illegible] Mening. En tvetydig Vittighed.) 2. [illegible] mistænkelig. Hans Opførsel, hende[illegible] er meget tvetydig. Hun saae noget [illegible]dig ud. "Paa de fleste Steder var [illegible] saatternes Troskab tvetydig." Vogel[illegible] Tvetydighed, en. 1. ud. pl. Beskaffen[illegible]den, at være tvetydig. "Han beflit[illegible] altid p. Utydelighed, ja Tvetydighed [illegible] Befalinger." Schytte. 2. Tvetydig[illegible] o: tvetydige Udtryk (ofte absol. om [illegible]stændige Udtryk af den Art.)

Tvede, en. En Landtunge ell. [illegible] omgivet af Vand p. tre Sider. ([illegible] Moth.) [A. S. þvitan, excidere. [illegible] Vestergøthl.) Twet, et afskaaret [illegible] Træ, en Spaan.]

Tvege, en. pl.-r. [af tve. udt. [illegible] 1. en Tvefork. 2. en tvekløftet [illegible]

Tveget, adj. d. s. s. tvekløftet. [illegible]

Tvende, Talord. [illegible] anden [illegible] to som nu br. uden Forskiel [illegible] Skriftsproget, t. Afverling. [Isl. [illegible] tvennir. fem. tvinna, duæ; [illegible]belt. T. zween, to.]

Tvennet (ell. tvendet) adj. [illegible]get forekommende Ord. "[illegible] som haver to Hul, saasom man [illegible]get igiennem Laar, ell. [illegible] Lov. VI. 7. 3. (tvimynt. I. [illegible]

Tvi! Udraabsord (Fy!) [illegible]

Tvigield, en. i Lovsproget [illegible] statning. (s. Igield.) "[illegible] Man, betale Igield og Tvigield [illegible] saameget som Ranet er, og [illegible] saa meget." D. L. VI. 15. [illegible]

Tvilling, en. pl.-er. [illegible] af to Børn, som [illegible]

ter hinanden. De ligne hin-
villinger (om en stor Lighed.)
ger. (ud. Henſyn t. Kiønnet,
. Tillæg. Tvillingbroder,
, en. Vi ere Tvillingbrødre,
. Jeg er hendes Tvillingbro-
ngbaaren, adj. v. født tilſam-
llinger. (Baggeſen.) Tvil-
d. ſ. ſ. Tvillingrige. "Løſt
d op af Støvet, Tvilling-
. Tvillingnød, en. Nød,
f to ſammenvoxne. (ſaaledes:
, o. ſl.) Tvillingrige, et.
ilte, længe under een Regie-
Riger. Tvillingſlægt, en.
, ſom nedſtammer fra Tvillin-
.)

a. tvandt. tvunden, tvundet.
[J. tvinna. A. S. tvinan. af
to ell. flere Traade ſammen t.
ær ſkeer v. Hielp af en Rok.
ærke Snor kan tvindes, ſom
in Haand." Evald. At tvin-
undet Garn. "Naar alle an-
erden briſte, holde endnu de,
Duelighed have tvundet."
ndemølle, en. Mølle ell. Ma-
paa Garn tvindes t. Fabriker.
erſ. Technol. 53.)
n. 1. Redſkab t. at tvinde
. et Tvinde, i Norge: Seil-
inni.)
. 1. (har.) 1. klynke, klage
t hen, tæres hen. [Sv. twi-
na. A. S. þvinan, *decre-
re.*] "Hun ſeer mig m. læng-
tvine hen, i det Haab, at jeg
re Plads f. en nn." Rahb.
25.) hvoraf: Tvineſot, Tæ-
ine m. Zinene o: blinke, ſom
gſynet. (Moth.)
a. tvang. tvungen, tvunget.
[J. þvinga.] 1. fremvirke
i en Ting, v. Anvendelſe af
om phyſiſk Magt: At tvinge
i en Maſke. Man faaer det
naar man vil tvinge det. At
reen ned. — b.) Hyppigere:
Andens ell. ſin egen Villie m.
e Folkeſlag — tvang Landene
Villie, og hvad ſkulde igien
' Mynſter. "Tving (dæmp,
din Vrede, du, ſom ellers al-
" C. Roſe. — At tvinge een til
vinge ſig til at ſpiſe, t. at lee.
ingen t. at bekiende v. Hug.
Friheds Søn vil under Aa-
Thaarup. — Sieldnere: at
a noget. "Han havde lært
Tunge fra det utilbørlige Ord,
den uretfærdige Dom." Myn-
ge fra elſket Aag den Træl,
at frelſes." Hertz. ("At tvin-

ge et Rige under ſig." Vedels Saxo. 30.)
— Nøden tvang mig. "Love, der ikke blot
ſkulde være bydende, men ogſaa tvingende."
Birkner. "Man nøder nogen t. det, han
ikke ønſker, man tvinger ham t. det, han
ikke vil. Hiint ſkeer uden Vold, dette m.
Vold. Det er daarligt, at lade ſig tvinge
t. det, man er nødt t. at giøre." Sporon.
c.) undertrykke, betvinge. "Den, ſom et
kan tvinge en farlig Lyſt, fortiener ei ſit
Liv." Storm. = Tvingen, en. Gierningen
at tvinge. (ſ. Tvang.) — Tvinger, en.
den, ſom tvinger ell. betvinger noget (ſiel-
den.) "Før var den Sorgens Tvinger."
Øhlenſchl. 2. part. tvungen br. ofte om
det, hvori en ængſtelig Beſtræbelſe, en Man-
gel p. Frihed udvortes viſer ſig; modſ. na-
turlig. En tvungen Stilling. En tvun-
gen Stiil. (jvf. ogſaa aftvinge, fremtvinge.)

Tvinge, en. pl. -r. 1. et Redſkab af
Træ ell. Metal, dannet ſom en, t. een af
Siderne aaben Firkant, der p. det ene Si-
deſtykke har en Skrue, hvormed noget (f.
Ex. to Brœder, man vil holde ſammen) kan
tvinges ell. klemmes faſt t. den modſatte
Side. (Dyſſel om Haandværksredſk. S. 63.)
2. d. ſ. Skotvinge, ell. de Læderſtykker,
hvormed Skoen (enten v. Rem ell. Spænde)
holdes faſt over Vriſten. (Vedels Saxo. 119.)
"Deres Skoe ere m. Remmer ved Tvingen
opbundne." Haſenmüllers Jeſuit. Hiſt. v.
N. M. Aalborg. 1607. [A. S. þvang.]

Tvingſel, en. d. ſ. ſ. Tvang, Tvingen
(Moth;) men ſieldent. "Tvingſel giør
uglad og tung." C. Frimann. Almuens
Sanger. 138.

Tviſt, et. [af tve. J. Tvistr.] 1. Tøi
af tvundet Garn; iſær et i vor Tid meget
brugeligt Bomuldstøi, hvortil egentl. Gar-
net kaldes Tviſt; (et eng. ell. ſkotſk Ord)
og Tøiet undertiden: Tviſttøi. 2. et Slags
Haardug. (Moth.)

Tviſt, en. ud. pl. [N. S. og Holl.
Twiſt.] Yttring af ulige, ſtridige Menin-
ger i Ord og Sindelag; Uenighed, Trætte.
Der har været en langvarig Tviſt imellem
dem om denne Rettighed. At komme i T.
med een. "Thi Vellyſt er de Ædles Tviſt
om Dyder." Evald. "Venſkab drager Tvi-
ſtens Sværd." Storm. ("Tviſt er opkom-
mende Ulighed i Meninger og Tænkemaade;
Trætte er (oprindelig) en Ordverling grun-
det i ſaadan Ulighed. Tviſt er mere i
Sindelaget; Trætte mere i Handlemaa-
de." Sporon.) = tviſtig, adj. 1. uenig.
(Moth.) 2. ſom der er Tviſt om, ſom der
trættes om, ſtridig; tvivlſom. — Tviſtig-
hed, en. d. ſ. ſ. Tviſt, Uenighed. "Vi lade
ſaa ofte vore Tviſtigheder udarte t. Kiv;
vor Uenighed t. Tvedragt." Rahb. (D.
Tilſk. XI. 246.)

Tviſte, v. n. 1. (har.) føre Tviſt, være

ueens, trættes. — pass. Der tvistes, tvistedes om en gammel Rettighed.

Tvivl, en. pl. d. s. [N. S. Twivel.] 1. ud. pl. den Tilstand i Siælen, ei at være overbeviist om Sandheden ell. Virkeligheden af noget. "Svært kæmpede Siælen mellem de ængstende Tvivl, før den fandt Lys og Vished." Mynster. At være i T. staae i Tvivl. Jeg staaer i T. (er i Uvished) om jeg skal modtage hans Tilbud, ell. ikke. At drage noget i T. 2. den Grund, hvorfor man ei er overbeviist om noget, ikke antager det f. vist, afgiort. At giendrive, besvare en Andens Tvivl. Der opstaaer den T. hos mig. Jeg har T. bærer T. om hans Redelighed. Der er ingen T. om. Uden Tvivl, sikkerlig, visselig. = a.) **tvivlagtig**, adj. 1. som er Tvivl underkastet, som der tvivles om; uvis. "I hvorvel de Gamles Meninger have giort os de rette Trojaners Herkomst tvivlagtig." O. Guldb. 2. som har Tvivl, som tvivler i en Sag. (**Tvivlagtighed**, en. tvivlagtig Sindstilstand. Suspensio animi. Moth. sielden.) — **tvivlløs**, adj. som ei er tvivlsom, ingen Tvivl underkastet. "Et flygtigt Omblik — giør Tingen tvivlløs." Bagg. (Saml. Værk. IV. 128.) **tvivlraadig**, adj. 1. uvis, ubestemt i sin Beslutning. "Han blev saare tvivlraadig i sit Sind." 1 Macc. 3. 31. Jeg er endnu tvivlraadig hvad jeg skal giøre. "Andre blive tvivlraadige, og vide ikke om de skulle antage det nye, ell. beholde det gamle." Birkner. 2. som sætter i Tvivl; tvivlsom. "Hun vedligeholdt hans Bestandighed, naar den v. tvivlraadige Omstændigheder syntes at vakle." Wandal. "Man er uvis, hvilket der er det rigtigste at giøre; tvivlraadig, hvilket der er det bedste; forlegen, hvilket der er det sikkerste." Sporon. Heraf: **Tvivlraadighed**, en. ud. pl. "Vanskelighed f. at kunne vælge foraarsager Uvished; Frygt f. at tage feil Tvivlraadighed." Sporon. — **Tvivlsag**, en. En tvivlsom, tvivlagtig Sag. (res anceps.) Vedels Saro. 442. (ogsaa for: tvistig Sag, Tvist. "At skielne udi Tvivlsager m. Ed og Ære." S. 326.) **tvivlsom**, adj. Tvivl underkastet, uvis. (dubius, anceps.) "Fordi de ved uendelige Inddelinger have giort de klareste Sandheder tvivlsomme." Sneed. Krigens Udfald er endnu tvivlsomt. "Med ham raadførte man sig i tvivlsomme Tilfælde." Wandal. (jvf. uvis. "Det er uvist, f. hvis Afgiørelse der ikke gives tilstrækkelige Grunde; der gives altsaa meget uvist, som ikke kan kaldes tvivlsomt. Det er uvist (rettere: ubekiendt) hvo der har skrevet Kæmpeviserne; det er tvivlsomt, om de ere forfattede i det 14de Aarhundrede, eller før." Müller.) 2. tvivlende, tvivlraadig. "Saa føler man endda en tvivlsom Frygt, jeg veed ei hvor den kommer fra." Wessel. **Tvivlsomhed**, en. tvivlsom Beskaffenhe[d] Uvished. b.) **Tvivlsgrund**, en. G. til tvivle, Anledning t. Tvivl. (Jaco[b] **Tvivlsmaal**, et. pl. d. s. 1. d. s. s. Tv[ivl] (1.) At sætte, stille noget i Tvivlsm[aal] (Moth. Holberg.) At staae i Tvivlsm[aal] ɔ: være usikkert, uvist. (Arreboe. 1[…] "Det ikke vides vist, men end i Tvivlsm[aal] staaer." Bording. "Ret som en voxen […] — staaer som i Tvivlsmaal til hvad […] den vil helde." P. Paars. 2. tvivls[om] Tilfælde.

Tvivle, v. n. 1. (har.) [A. S. tvi[…] tveogan. Tvyn, *dubium*. Sv. tv[…] af tve.] have Tvivl, ei være over[…] om, være uvis om; modsat. troe. De[t …] ofte nyttigt i Verden, at tvivle (ɔ: […] strax at troe.) "Tvivlende blive vi s[…] imellem Had og Medynk." Schytte. […] der, hvilke nu saa ofte berøve de Tvivl[…] Glæde over det Nærværende, og […] f. det Tilkommende." Mynster. — At t[vivle …] le om Siælens Udødelighed (være u[…] den; som er noget andet end, at […] forkaste den.) Jeg tvivler ikke om […] Redelighed (i et vist Tilfælde; de[…] maaskee rigtigere: Jeg har aldrig t[…] paa hans Redelighed.) Jeg tvivler o[…] paa) at jeg kan komme ɔ: er uvis om; […] her, som overhovedet, m. en mere neg[…] end bekræftende Mening. = **Tvivle[r]** pl.-e. den, som tvivler, som er tilbøi[elig] at tvivle. = **Tvivlekonst**, en. Færdi[ghed] at opkaste Tvivl, i at giøre noget tvi[vlsomt]. "Har man ikke bragt det saa vidt i T[…] konsten, at man kan kalde Hvide […] Eilschow. **Tvivlelyst**, en. Tilbøi[elighed] t. at tvivle. "Deres, v. denne An[…] opvakte Tvivlelyst." Birkner. tvi[…] adj. som har en overdreven Tilbøiel[ighed] at tvivle. Deraf: **Tvivlesyge**, en. […]

Tvær, adj. og adv. [I. þver. […] þveor. N. S. dweer.] 1. egentl. […] en Retning, der er modsat Længde[…] ning, der krydser denne i en ret Vi[nkel …] denne Bemærk. kun i Sammensæt[ning …] adv. paa tværs, ɔ: efter Breden; ([…] nedenfor.) der modsættes: paa l[…] Længden. At pløie en Ager p. tv[ærs …] t. Hest p. tværs. At lægge noget p. […] 2. uvillig, vrangvillig, vranten, […] "Mig kalder man i Selskab tvær […] Bagg. N. Klim. "Hvi staaer […] tvær allene?" Øhlenschl. At […] tvær ud; give et tvært Svar […] tvært. — Heraf: **Tværhed**, en. […] Vrangvillighed, Vrantenhed. […] Af No. 1. **Tværager**, en. […] ger p. tværs f. en anden A[…] baand, et. B. som gaaer p. t[…] get, som forbinder noget p. t[…] Meth. II. 952.) **Tværbi[elke] […]**

er p. tværs giennem et Huus, et Skib,
a. Tværbrud, et. Brud af et Legeme,
hved dets Trevler ell. Dele brydes p.
ærs; it. den Overflade, der viser sig p.
e Stykker, hvor de v. Bruddet ere ad=
e. (Vid. S. Skr. 1802. S. 186.)
rbunden, adj. v. bundet p. Tværs;
menbundet m. Tværbaand. tværbun=
Tømmer. (Colding.) Tværbygning,
Bygning, som ligger p. tværs for En=
af en anden, ell. imellem to længere
gninger. Tværdige, et. Dige, imellem
andre, ell. for Enden af et andet. (Krafts
h. II. 917.) Tværdriver, en. den,
altid vil følge sit eget Hoved, er egen=
ig, stivsindet. (Moth.) Tværdæmning,
Tværdige. Tværfinger, en. En Fin=
s Brede. (Moth. Man kan sige: en
ærfinger lang. Moth har ogsaa Ordet:
Tværfod ɔ: en Fods Brede.) Tvær=
e, en. F. hvori man blæser p. Siden,
holdes tværs f. Munden. (Moth.)
ærfure, en. Fure p. en Ager efter Tvær=
ing. Tværfylding, en. En slugen
adser, som aldrig mættes. Tværgade,
G. som gaaer imellem to andre, ell.
emskærer dem i rette Vinkler. Tvær=
, en. Gang, som gaaer tværs igiennem
ygning, ell. imellem to andre Gange.
ærgavl, en. G. som er p. Siden af
Huus, Sidegavl. Tværhaand, en.
ndsbrede. (Moth.) Tværlinie, en. L.
drages tværs igiennem en Figur, ell.
Skraa imellem to andre Linier; Dia=
al. (J. Kraft. Mechan. II. 169.)
ærmaal, et. Giennemsnit, Diameter.
ærmuur, en. M. som er f. Enden af en
en, ell. gaaer imellem to andre. (J.
ft.) Tværmærke, pl. et Slags Sø=
ærker i smalle Farvande (forskiell. fra
ngmærker.) tværpløie, v. a. pløie en
er i Breden, som alt er pløiet i Længden.
th. Deraf: Tværpløining, en. "Tvær=
løining br. sædvanligen t. Brakmarkens
den ell. tredie Pløining." Giersings Anv.
Landoec. I. 437. Tværsadel, en. S.
d man rider p. tværs, Qvindesadel.
ærskaar, Tværsnit, et. Skaar ell. Snit,
gaae over tværs. (vulnus transversum.
th.) tværskaaren, adj. skaaren p.
rs, over tværs. tværskibs, adv. paa
ærs i Skibet, efter Breden af Skibet;
f. langskibs. tværskyde, v. a. 3. At
ærskyde Dinene: skyde dem t. den ene
e, skele. (Moth.) Tværstang, s.
ærtræ. Tværsti, en. Sti, der støder
en anden Vei, ell. overskærer den. (Moth.)
ærstreg, Tværstribe, en. Streg, Stribe,
gaaer p. tværs. Tværstrøg, et.
øg, der krydser et andet. Tvær=
øm, en. S. der kommer tværs p. en
en. (Moth.) Tværstykke, et. S. som
tes ell. lægges p. tværs. (J. Kraft.)

Tværsæk, en. Sæk, som lukkes op p. tværs. Moth. (ell. som Rytteren fører tværs over Hesten.) Tværsøm, en. Søm, der gaaer tværs over et Klædemon e. a. Tværtræ, et. T. der sættes tvært over noget, f. Ex. et Dørtræ. Tværtømmer, et. Tømmer, som sættes p. Tværs i en Bygning. (Moth.) Tværvei, en. Tværsti, Korsvei. Tværvold, en. V. som opkastes p. tværs imellem to andre Volde ell. Brystværn. (Traverse.) tværøiet, adj. som seer skiævt, som skeler noget. (Moth.)

Tvære ell. tværre, v. a. 1. blande tørt m. vaadt v. at røre det om. (Moth.) At tvære Meel ud i Vand (siges, naar man efterhaanden fugter Melet, og rører det i en ikke alt f. stor Mængde Vand.) At tvære Stivelse ud. (s. udtvære.)

Tvære, en. pl. -r. et Redskab t. at udtvære noget m. (i Norge.)

Tværhed, en. s. ovenfor tvær, 2.

Tværs, adv. [af tvær. A. S. tvyrs, *trans, perverse*.] paa tværs (s. ovenfor.) tværs igiennem ɔ: heelt igiennem. tværs over ɔ: heelt over p. tværs, ell. i Breden. At brække noget tværs over. Stokken gik tværs over. At gaae tværs over Gaden ɔ: t. den anden Side af Gaden, t. en Gienboes Huus.

Tvært, adv. [J. þvert, tværs over, trans.] br. undertiden, skiøndt sieldnere for: tværs. f. E. tvært igiennem. Han boer tvært over f. os. — over tvært (ell. i eet Ord: overtvært) adv. hvorved udtrykkes en hastig, pludselig Beslutning, i de Talemaader: At bryde over tvært, tage noget over tvært. "Da brød hun overtvært og t. sin Husbond gik." Holb. P. Paars. — tværtimod, adv. hvorved ikke blot en Andens Yttring benegtes, men det modsatte bekræftes. Han er aldeles ingen Fiende af Selskab; tværtimod han søger det, saa ofte Leilighed gives ham.

Tvæt, en. ud. pl. 1. Gierningen at tvætte; Tvætten. 2. det, som tvættes ell. er tvættet, Vask. En stor Tvæt.

Tvætte, v. a. 1. [J. þvætta. gl. D. thwagæ. A. S. þvean.] d. s. s. toe. vaske; men bemærker egentl. en gientagen ell. omhyggelig Vaskning; som: at tvætte Linned, Klæder. (jvf. Müllers d. Synon. II. 341.) "I lysegule Fletninger — hvor ofte har jeg tvættet jer i Kildens Væld." Øhlenschl. — Ogsaa absol. og da om Klæders Tvæt (ligesom vaske.) "Tillade et Fruentimmer, at sætte sig ned paa egen Haand, at sye og tvætte f. Folk." Schytte. indv. Reg. IV. 115. (Nu er dette Ord næsten aldeles fortrængt af det tydske, skiøndt noget beslægtede: vaske.) Deraf: Tvætten, Tvætning, en. — Tvættekar, et. Tvættekiedel, en. Vaskekar, Vaskekiedel. — Tvætterske, en. Vaskerkone ell. Vaskerpige.

Tyde, v. a. 1. [J. þyda. T. deuten.]

1. bemærke, betyde, give tilkiende (forældet. s. betyde.) 2. udlægge, fortolke, forklare. (s. udtyde.) At tyde Drømme (s. Drømmetyder.) At tyde fremmed Skrift, tyde en latinsk Forfatter. (Her udtales det sædvanligen: at tye.) Det kan tydes derhen (eo referri potest. Moth.) 3. (neutr.) have Hensyn paa. Dette synes at tyde paa, tyde hen paa en skiult Mening i Ordet. "Saa tegner og tyder det dog til sin medfødte Skrøbelighed." Worm. (Liigpr. ov. Dronn. Lovise 1721.) (jvf. hentyde.) — Tyden, Tydning, en. Gierningen at tyde; det, at tyde p. noget. (sielden; jvf. Hentydning, Udtydning.)

Tydelig, adj. [Sv. tydelig. T. deutlich.] let at fatte, enten v. Sandserne, ell. ved Forstanden, Tænkningen; fuldkommen klar, fattelig. Han sagde det m. klar og tydelig Stemme. Jeg seer ikke tydeligt i denne Afstand. Et tydeligt Foredrag. Han sagde det m. rene, tydelige Ord. En tydelig Forestilling (som vi ogsaa i dens Dele kunne giøre os Rede for.) = Tydelighed, en. ud. pl. Beskaffenheden, at være tydelig. "Tydelighed er ei blot det Heles, men og alle dets Enkeltheders Klarhed." Sibbern.

Tydsk, adj. som har hiemme i, som hører t. Tydskland. Heraf det i nyere Tid optagne Subst. Tydskhed (tydsk Nationalitet, Egenhed, m. m.) = tydskagtig, adj. noget tydsk, som ligner det Tydske. — Tydsker, en. pl.-e. den, som er født i Tydskland.

Tye, v. n. 1. (er.) Af adskillige forældede Bemærkelser (hvoraf Spor endnu i Almuesproget ere tilovers) bruges nu kun denne, især m. præp. til og hen: tage sin Tilflugt, søge Beskyttelse hos. Jeg har ingen at tye til, uden ham. Han tyede da t. Kongens Naade. Qvæget tyer t. Stalden. "Langt fra tyede Stammerne did over Ørkner og Have." Hertz. — Hvor Faarene finde et Skiul mod Uveir, der tye de hen. Hvor skal jeg tye hen i min Nød? (s. hentye.) Alle vare tyede ind i Stalden.

Tye, v. a. (fortolke, udlægge) s. tyde.

Tyende, et. ud. pl. [formodentl. af J. þiód, þydi. A. S. þeod, Folk; ell. af þyr, þy, Træl. A. S. þeov, þy, þeova.] de, som høre t. Husbondens Hiem; Folk, Huusfolk (Lat. familia) særd. de, som staae i et tienende Forhold; Tienestefolk (dog synes det neppe afgiort, om ei Kone og Børn undertiden regnes m. til Tyende.) "Kongens Undersaatter — med alle deres Tyende, Folk og Tienere." D. Lov. I. 1. 1. "Ei heller Nogen af hvis unge Tyende de kunde have i deres Huse." II. 6. 2. "Husbond og Hustru, deres Børn, Folk og Tyende." VI. 2. 4. = Deraf: Tyendeløn, en. Tienestefolks Løn, Folkeløn. Tyendeværelse, et. hvor Tyendet opholder sig, Folkestue.

Tygge, v. a. 1. [J. tyggia.] knuse og
sønderguide inde i Munden m. Tænder[illegible]
hvorved det, som tygges, blandes m. Sp[illegible]
At tygge Maden vel. Hunden har tyg[illegible]
Boldten fordærvet. At tygge paa No[illegible]
At tygge Drøv (om visse Dyr, som t[illegible]
Foderet, de have svælget, anden Ga[illegible]
Deraf: Tyggen, Tygning, en. — Tyg[illegible]
mad, en. M. som er tygget. At giv[illegible]
Barn T. — Tyggemiddel, et. noget, [illegible]
man tygger paa, uden at synke det, f[illegible]
fremme Spyttets Afsondring. (Moth.)

Tyk, adj. pl. tykke. [J. þyckr.] [illegible]
egentl. betegner det en legemlig Stør[illegible]
ell. Udstrækning, uden Hensyn t. Længde [illegible]
Brede, men til Delenes Leie over hinan[illegible]
a.) absol. og uden Hensyn t. Vidde ell. [illegible]
fang; da det kun bruges, hvor deltne [illegible]
strækning Maal angives, ell. sammenlig[illegible]
Muren er 3 Alen tyk. Grenen er en Fi[illegible]
tyk (ell. fingetyk.) Denne Planke er t[illegible]
kere end den anden. (Man siger: e[illegible]
Tommer tykt Bræt; men rigtigere me[illegible]
et Bræt, to Tommer tykt. Derimod [illegible]
ei: Træet er en Alen tykt; men: T. h[illegible]
Alen i Giennemsnit; skiøndt man vel si[illegible]
et tykt Træ; hvor da Udtrykket hen[illegible]
følgende.] b.) relat. som har en betyd[illegible]
Grad af slig Udstrækning (i Modf. t. t[illegible]
En tyk Bog. En tyk Stok. tyk Hu[illegible]
Om Personer, især m. Hensyn t. M[illegible]
ell. Underlivet. En tyk Mand, Kone. [illegible]
før, der br. mere om Legemet i det Hele, [illegible]
fyldig.) Det tykke Kiød. Det Tyk[illegible]
Laaret. At have et tykt ɔ: ophovnet [illegible]
en tyk Kind. (d. Tale.) 2. uegentl. [illegible]
som bestaaer af mange og tætte Dele. [illegible]
tyk Skov, Sky, Sværm, Kornager. [illegible]
den staaer tykt. — fig. at have et tykt [illegible]
le, tale uforstaaeligt. Dette Faar h[illegible]
Uld. En tyk (ɔ: tung, tæt, taaget) [illegible]
fig. Et tykt Mørke. Saa tykt som [illegible]
(meget tæt.) b.) om flydende Ting[illegible]
Dele have tæt Sammenhæng (modf. [illegible]
flydende.) tykt Blod. En tyk Saft. [illegible]
Melk ɔ: M. som v. at syres er skilt ad [illegible]
Bestanddele og tyknet. 3. Et tyk[illegible]
me, Begreb (modsat: et let Nemme, [illegible]
Begreb.) s. tykhovedet. "At du, [illegible]
dit tykke Begreb ofte er bidende." C. [illegible]
D. Quix. II. 60. = Tykhed, en. [illegible]
Beskaffenheden, at være tyk. (2.) [illegible]
kelse, en. ud. pl. (hørende til tyk, 1.) [illegible]
p. denne legemlige Udstrækning, ell. [illegible]
dens Maal. At angive en Tings [illegible]
Brede og Tykkelse. — I Sammen[illegible]
af Subst. dannede Adjectiver udt[illegible]
denne Skikkelse v. en Legemsdeel [illegible]
Ting. f. E. tykarmet, som har t[illegible]
tykbenet, tykblodet (som har t[illegible]
Tykblodighed. Bagg. N. Klim. [illegible]
buget, tykhovedet (figurl. dum, [illegible]
tykhudet, tykkindet ell. tykkinne[illegible]
tykke Kinder, udstaaende Kinde[illegible]

…et ("Tykløvede Træer frembød ham …s kølende Skygge." Bagg. "Fuglenes …g i tykløvede Skove." Pram.) tyk- …et, tykmælet (som taler tykt, utydeligt) …allet (forsynet m. tyk Skal) o. fl. — …steg, en. en vis Deel af et slagtet Høved, …em Lænden og Rumpestykket, der an- …es t. Steg.

Tykke, et. ud. pl. [J. þyckia.] Mening, …ion; Skiønnende; som det synes, fore- …mer een. Efter mit Tykke. "Naar jeg … efter alle de andre bliver kaldet frem, …ge mit Tykke." B. Thott. "Saalænge … Haab, Frygt, og Vellyst forkrænke vort …ke." Samme. "Man skiønner efter …ke; og dømmer efter det; man skiøn- …" Spøron. 2. Godtbefindende, fri Raa- …ed. "Saa vare dog Landene alt f. me- …overgivne t. deres Tykke, deres Begier- …ed og Herskesyge." O. Guldb. "At disse …krænkninger bør være bestemte v. Love …aldrig beroe p. Medborgeres Tykke." …bek.

Tykkes, v. dep. tykkedes og tyktes. med …o og impers. [Isl. þykia, þykiaz.] sy- …, mene, holde for. Mig tykkes (man … vel ogsaa: jeg tykkes; men neppe saa …gt.) Det tykkes mig at være bedre. …ykkes om een. (lide, synes om.) Hvad …edes (tyktes) dig om hende? (I ældre … br. tykke som v. n. At lade sig tykke …ene, formene. "Der han lod sig tyk- …at han var fordi den Førstfødde." P. …mand. 1564.) "Han lod sig tykke, at …od hans Ære f. nær." Vedels Saxo.

Tykne, v. n. 1. (er) og tyknes, v. n. pass. … tyk. Luften tykner. (Colding.) Mel- …begynder at tykne, er tyknet. "Den …y — der tyknes meer og meer." Arre- …106. (tykne, v. a. 1. giøre tyk. Moth.)

Tykning, en. 1. det, at tykne. Luftens …ning. 2. den Deel af en Skov, som er …t ell. tættest. "Skovens Tykninger." …al. "Trolden end skiules i Skovenes …ing." Meislings Virgil. (En Granes- …ing. Rahb. Fortæll. I. 488.) 3. field- …om andre Gienstande, hvor de findes i …t Mængde. "En utydelig Larm fra …rnes Tykning." Herz. (befr. Isr. 17.)

Tylde, v. a. 1. helde noget flydende i et … giennem en snever Aabning. At tylde … en Tønde. At tylde noget af et Fad … andet. tylde noget i en Flaske. (At … i sig, drikke i Mængde. lav b. Tale. tylde sig m. noget: fieldnere. "Hvad … man tylder sig dermed, ell. blot nipper …" Baggesen. "Det er mig ingen Lyst, Roes at tyldes." Samme.

Tylt, en. pl.-er. [J. Tylft.] et Antal … (br. kun i faa Tilfælde om nogle …s Tømmer.) En T. Bræder, Lægter.

Tynd, adj. [A. S. þyn. J. þunnr.] 1. … en ringe Tykkelse. (jvf. tyk, 1. b.) Et tyndt Bræt. En tynd (fiin) Traad. Det Tøi er meget tyndt. 2. uegentl. som bestaaer af faa og vidt adskilte Dele. (jvf. tyk. 2. a.) "Hvad — imidlertid fra Fald be-skytter i tynde Luft den tunge Jord." Wessel. Luften er tyndere p. høie Bierge, end i Dalene. Skoven er her meget tynd. Sæden staaer tyndt. Tyndt og løst Lerred. Tyndt Hovedhaar, Skæg. — Om flydende Ting: tyndt Øl (modsættes stærkt.) Melken er tynd, naar den indeholder mange Vand-Dele. At male m. tynde Farver. — 3. figurl. liden, ringe, svag. En tynd (ringe) Lykke. "Naar Lykken bliver stundom alt for tynd." Bagg. Han er kun tynd i det Græske (veed kun lidet.) "Slaveriet har giort baade Hæren svag og Folkemængden tynd." Guldberg. = **Tyndhed**, en. ud. pl. Beskaffenheden at være tynd. = **Tyndbryst**, en. hos Slagterne: et Stykke Kiød imellem Brystet og Bugen af et slagtet Nød. **tyndhaaret**, adj. som har tynde Haar. **tyndhudet**, adj. som har en tynd, fiin Hud. **tyndklædt**, adj. v. iført en tynd, let Dragt. "Tør hun vel vove sig saa tyndklædt af sin Stue?" Holb. (P. Paars.) **tyndsaalet**, adj. forsynet med tynde Saaler. tyndsaalede Skoe. **tyndskallet**, adj. som har en tynd Skal. Tyndskallet Korn. **tyndslide**, v. a. 3. slide noget saa længe, at det bliver tyndt. meest i partic. tyndslidt. **tyndsprede**, v. a. 1. sprede vidt fra hinanden. At tyndsprede Siedningen. **Tyndsteg**, en. et Stykke Kiød af Slagteqvæg, der er en Deel af Ryggen, nærmest Lænden, og anvendes ligesom Lændestykket (ell. Mørbradsstykket) t. Steg; men er ikke saa godt.

Tynde, v. a. 1. giøre tynd, ell. tyndere end forhen. (rarefacio. Colding.) At tynde Haaret f. meget (i at klippe det.) At tyndes (dep.) blive tyndere. "Daglig tyndes mine Bøgelunde." Gruntvig.

Tyngde, tynge, Tyngsel, o. fl. s. under tung.

Tyr, en. pl.-e. [J. Tyr.] Handyret af Øxens Slægt (Bos taurus) hvis Hun kaldes Ko. (Ordet br. kun om denne, ikke om Hannerne af Slægtens øvrige Arter.) = **Tyrefegtning**, en. Kamp imellem Tyre og Mennesker ell. Hunde, hvilken i Spanien br. som Skuespil. **tyregal**, adj. en tyregal Ko, som har Parrelyst. **Tyrekalv** ell. **Tyrkalv**, en. Kalv af Hankiønnet. **Tyremie**, en. 1. Tyrens Avlelem. 2. en Pidsk, som deraf giøres. (Moth.) **Tyrepidsk**, en. lang og tyk P. som Qvægdrivere bruge. = **Tyrgilding**, en. En skaaren Tyr. (Moth.) **tyrhalset**, adj. som har en tyk og bred Hals. (om Heste.) **tyrløben**, adj. v. en tyrløben Ko, som har parret sig og er med Kalv. (øxnet.) Colding.

Tyran, en. pl.-ner. [af Gr. og Lat.] en Regent, der misbruger sin Magt til Gru-

somheder og Voldsgierninger. "Dyden boer hverken hos Tyrannen eller Slaven." Kampmann. fig. den, der m. ufølsom Haardhed ell. Grusomhed behandler andre som han har Magt over. Han er en T. mod sine Bønder, Undergivne. = tyrannisere, v. a. behandle som en Tyran, p. en grum ell. haard Maade. "Tyrannens Slaves Træl vil og tyrannisere." Baggesen. — tyrannisk, adj. som er efter Tyranners Viis, grusom, umenneskelig.

Tyrk, en. En Mand, som hører t. det i Historien bekiendte Folk, der undertvang det vestlige Asien og det græske Keiserdømme. Deraf: Tyrkinde, en. et tyrkisk Fruentimmer. — Tyrkiet, n. pr. de Lande, der staae under Tyrkernes Herredømme. Det asiatiske, europæiske Tyrkie. — tyrkisk, adj. som har hiemme i Tyrkiet, tilhører ell. vedkommer Tyrkerne. — tyrkisk Hvede, Mais.

Tys! Udraabsord: Stille!

Tys, adj. n. tyst. ganske stille, taus; br. kun som neutr. og adv. Her er saa tyst. "Jeg — stod p. en aaben Mark, hvor det var tyst og roligt." Tullin. — "Hvor al Lyd er dæmpet, er der tyst." Der kan være stille i et Huus, som adstadige Folk beboe; men sielden er der tyst i et Huus, uden om Natten." Müller. Det blev m. eet ganske tyst. At holde sig tyst. Det gik meget tyst af. "Det gik saa tyst den hele Vei." Bagg. (Denne Forf. har ogsaa det usædvanl. Fælleskiøn. "Endskiøndt nu Kæmpen holdte Sagen tys." Ungd. A. I. 79.)

Tysse, v. a. og n. 1. [af tys ell. taus.] 1. act. bringe t. Taushed, til at være stille. "Kyndelmisse — har tysset Lærken tidt, naar hun f. tidlig sang." Bording. At tysse Barnet. "Med Sukkergodt p. Skiød og Arm den lille Martyr tysses." Falster. "Fred, som Verdens Tummel tysser." Tullin. 2. neutr. At tysse paa een, ɔ: betyde ham at være stille, ell. søge v. Tiltale at faae ham t. at tie.

Tyttebær, et. pl. d. s. Frugten af en Buskvært (Vaccinium vitis idæa) som spises nedsyltet; ogsaa Busken selv (Tyttebærbusk.)

Tyv, en. pl. -e. [A. S. þyf. J. þiófr.] den, som stiæler, ell. hemmeligen berøver en anden hans Eiendom. Tyv troer hvermand stiæler. Ordspr. 2. Den, som tilegner sig p. en lønlig Maade hvad han ikke har Eiendomsret til. "Lyser Mand ikke op det han hittede, da bliver han Tyv derfor." D. Lov. = Heraf: a.) tyvagtig, adj. 1. som har Tilbøielighed t. at stiæle. 2. som passer f. en Tyv. Paa en tyvagtig Maade. "Dette Folks Stolthed er en Modvægt mod tyvagtige Tilbøieligheder." Basth. — Deraf: Tyvagtighed, en. Tilbøielighed t. Tyveri. "Tyvagtighed er et Hovedtræk i de raae Menneskers Charakteer." Basth. — tyvhændet, adj. tilbøielig t. at ville tyvagtig. furax. (Colding. Moth.) [...]kiende, v. a. 2. beskylde f. Tyveri, [...] tyvstiaalen, adj. v. et pleonast. Udtr[...] høres i d. T. for: stiaalen. — b.) [...]bande, en. et Tyveselskab, Tyvesa[...] Tyvebrænde, et. d. s. s. Tyvemærke [...]terium. (Colding.) tyvebrændt, [...] brændemærket som Tyv. Tyvegc[...] Tyvekoster. Tyvehaand, en. figu[...]veri. Det er bortkommet v. Tyvehæ[...] stiaalet bort. Tyvehul, et. i d. [...] Fængsel f. Tyve. Tyvekosten, pl. [...] Sager, som findes hos en Tyv, [...] Gods. Tyvelygte, en. L. hvis S[...] dølges, som Tyve betiene sig af. [...]mærke, et. Mærke, som t. Straf b[...] en Tyv p. Kroppen ell. i Panden. [...]mærket, adj. tyvebrændt. Tyvena[...] Navn af Tyv, Tyvsnavn. "Ty[...] han aldrig mig tillagde." Wessel. [...]nøgle, en. falsk N. ell. Dirk, hvora[...] betiene sig. Tyveqvinde, en. et [...]timmer, som begaaer Tyveri. T[...]skab, et. Forbund af Tyve, der stiæl[...]ening. Tyvestreg, en. tyvagtig Ha[...] Tyvetorv, et. Torv, hvor Tyvekos[...]ges blandt gammelt Tøi og Bohav[...] (forum furinum. Colding.) — c.) [...]dom, en. Dom f. Tyveri. Det e[...] gaaet ham en T. Tyvshæler, en. [...] Hæler. Tyvslov, en. Lov om S[...] Tyveri. (A. Ørsted.) Tyvsmærk[...] s. s. Tyvemærke. Tyvsag, en. [...] anlægges mod een f. Tyveri. ([...] forekommer Tyvsag og Tyvesag. "[...] Landbo gives Tyvsag." D. Lov. [...] "Thi jeg for Tyvesag end aldrig fik[...] nogen, før i Dag." Holb. P. Paa[...] Sang.) Tyvsstraf, en. lovbefalet [...]tagen Straf f. Tyveri. = Tyveri, [...] -er. den Gierning, at stiæle, ell. h[...] at sætte sig i Besiddelse af det, [...] har i Eie ell. Værge, imod hans [...] At tiltales, dømmes, straffes for [...] begaae et T. sigtes for Tyveri. — [...]et. i ældre Dansk: stiaalet Gods, [...]ster. "Naar Tyven kaster Tyvnet, [...] andet Folk lig." Ordspr. (P. Syv. [...] = tyvte, v. a. 1. [J. þysga.] at [...] sigte een f. Tyveri.

Tyve, Hovedtallet 20. [J. tuttu[...] tjugu.] Heraf Ordenstallet: den t[...] — tyvepundig, adj. som veier 20 [...] tyvepundig Kugle. (Tyvepunder [...]vepundig Kanon, som skyder en ty[...] Kugle.)

Tyve, en. pl. -r. d. s. s. Tve[...] net Fork. Moth. (s. Høtyv, [...] vanl. udtales. I Jylland [...] "Det var en god Tyve, havde [...]ne." P. Lolle.

Tyveri, tyvte, s. Tyv.

Tæge, en. pl. -r. en Væggeluus; it. den Slægt af Insecter, hvortil den hører. Cimex.

Tægt, en. [af v. tage.] 1. Gierningen at tage; br. nu kun især i nogle Sammensætn. Aftægt, Indtægt, Vedtægt, Voldtægt. — 2. noget, som tages, ell. som fratages Andre (Bytte.) I nyere Bibeloverſ. "De toge alt Rovet og al Tægt af Mennesker og af Dyr." 4 Moseb. 31. 11. ("De toge alt Rov og alt det, der var at tage." Bib. 1550.) jvf. 31. V. 27 og 26. ("Fangernes Tægt.") 3. Tægt i en egen Bemærk. om Jordens Brug, afvexlende m. Hvile. "I denne Jord er vel 5 Aars Tægt det almindelige." Aagaard Beskr. over Thye. S. 94. = Tildeels forældede ere følgende Sammensætninger: Tægteting, en. i Lovsproget: den vedtagne Tingdag, paa hvilken en Sag skal foretages i Retten. (D. Lov. I. 3. 4.) Tægtefæ, Tægteqvæg, et. fremmedt Qvæg, som optages. Tægteqvinde, en. (forældet.) Medhustru, Frille (Gammeld. Bibel-Overſ.)

Tække, v. a. 1. (ogsaa, men sieldnere: tækte. tækt.) [af Tag. J. þekia.] lægge Tag paa, skiule m. Tag. At tække et Huus m. Langhalm, m. Rør. (v. tække, absol. forstaaes sædvanl. at lægge Halmell. Rørtag o. d. Ligesom ogsaa følg. afledede Ord kun dertil have Hensyn. Man siger vel: at tække m. Kobber, m. Skifer; men ikke gierne: at tække med Tagsteen.) = Tækkegang, en. saameget af et Tag, som paa engang tækkes. (Moth.) Tækkegarn, et. Garn, hvormed en Deel af Tækkehalmen bindes t. Taglægterne. Tækkehalm, en. Langhalm, som br. til at tække med. Tækkekiep ell. Tækkevaand, en. 1. En K. ell. et Træ, som Tækkemanden bruger t. at jævne Taget med. 2. Stokke i Halmtag, som Langhalmen fæstes til, og hvormed den holdes sammen. (Moth.) Tækkelad, et. en Stillads ell. Indretning, hvorpaa Tækkemanden staaer p. Taget. Tækkelyng, en. Lyng, brugelig t. at tække med. Tækkemand, en. en, som forstaaer at lægge Straatag, og som udøver dette. Tækkenaal, en. N. som bruges t. at trække Tækkegarnet igiennem. (Moth.) Tækkespaan, en. pl. -er. flade Træstykker, som br. til at tække med.

1. **Tække**, et. [af det foregaaende Verb.] et, hvormed noget skiules ell. dækkes. (s. Dække.) Arreboe. 45.

2. **Tække**, et. [J. þocki.] Behag, Velbehag, Velvillie. (Moth. forældet; men findes brugt af enkelte Nyere for: Tækkelighed.) = **tækkelig**, adj. [J. þockalegr.] 1. som tækkes, er t. Behag, finder Bifald. "Hvor meget tækkeligere bliver det, om vi give Een den Ting, han ikke tilforn haver." B. Thott. "Lad denne Skienk dig være tækkelig." Jacobi. "Deres Stand er Gud tækkelig og af ham velsignet." Mynster. 2. som v. sit Udvortes og sin Adfærd let vinder Andres Velbehag; velbehagelig. "Hun har et meget tækkeligt Væsen. Han søgte at erhverve sig Omgangens behagelige og tækkelige Egenskaber." Rahbek. (jvf. behagelig, tilpas.) "Behagelig br. i Sædv. om den, hvis Omgang behager. — Tækkelig — anvendes kun p. Mennesker og menneskelig Færd, og udtrykker ikke nogen høi Grad af Velbehag. Med den tækkelige Piges Selskab er man tilfreds; m. den behagelige taler man gierne." Müller. Deraf: Tækkelighed, en. [Tækkelig, (2.) som kun br. om Personer, gaaer især ud p. Adfærd, Legemsbevægelser, Maade at tale paa. Yndig udtrykker en høiere, mere sielfuld Grad af Tækkelighed, som heller ei kan være uden en vis Art af Skiønhed. Hun er ikke smuk; men ret tækkelig: vil man ei let sige om et yndigt Fruentimmer. Indtagende, som kan br. om begge Kiøn, forudsætter Tækkelighed i en høiere Grad, men tillige Aandsgaver; og er uafhængigt af Begrebet om Skiønhed. M.]

Tækkes, v. dep. tækkedes, [J. þóknaz.] 1. behage, være t. Behag. "Ingen kan tækkes Gud, uden han er retskaffen og god i Hiertet." Schytte. Maatte min Bestræbelse tækkes Dem! Dette Forslag tækkedes hende vel. 2. (sieldnere.) finde Behag i, bifalde. "Ingen tækkes sine Vilkaar." Tausen. (Postil. Vinterd. 59.) Kongen tækkedes at modtage den ham budne Gave. — impers. Dersom det maatte tækkes Dem, at høre mine Grunde.

Tæle ell. **Tælle**, en. Jordfrost under Overfladen om Foraaret. (Norsk. s. Klag.)

Tælge ell. **tælle**, v. a. 1. [J. tælgia, talga.] skære ud, snitte, tilskære m. en Kniv. (Moth. br. i Jylland og Norge.) = Deraf: Tælgekniv ell. Tællekniv (ogsaa Tollekniv) en. et Slags tykke, m. Staal vel belagte Knive, som bruges til at tælle med, og gieres især i Norge.

Tælle, en. Tællegrever, Tællelys: s. Talg.

Tælle, v. a. talte, talt. (sieldnere: tællede, tællet.) I Almuesproget ogsaa taalte, taalt. m. kort aa. [A. S. tællan. J. telia.] 1. bestemme Antallet af Eenheder (Enkelter, Individer) som en Mængde ell. Fleerhed indeholder; sætte Tal paa. At tælle Qvæget. "Døden tæller Ingens Aar." Storm. Tæl, hvormange vi ere. At tælle til fem, til tyve ɔ: opregne Tallene i deres Følge. At tælle Penge ud. At tælle op ɔ: regne Tal sammen (addere.) At tælle mange Aar (være gammel.) Hvor mange Aar tæller han? "I de mange Aar, som du siger at have tællet." Mynster. (Præd. 1814. I. 68.) 2. regne iblandt, give Plads iblandt. At tælle een iblandt de Lærde, blandt Digterne. "Jesus — kalder ham uretfærdig og tæller

ham blandt denne Verdens Børn." Mynster. — tællelig, adj. som kan tælles (modſ. utallig.) — Tællelyſt, en. Lyſt til at tælle. — Tællen, Tælling, en. Handlingen at tælle. Folketælling.

Tæmme, v. a. 1. [J. temia. A. S. tamian. N. S. tämen.] 1. giøre tam, giøre ſpag; betage Vildheden. At tæmme en Løve. "Diſſe Dyr maatte man underholde, efterat man havde tæmmet og oplært dem t. Arbeide." Schytte. At tæmme en Heſt o: faae den t. at lyde Rytteren. 2. fig. tvinge, ſtyre, lægge Baand paa. "Saa vild er Ingen, han tæmmes jo en Stund." C. Frimann. At tæmme ſine Lidenſkaber, Begierligheder; tæmme ſin Tunge. "Han kunde tæmme Havet og Klipper og Vind, kun ikke ſit eget hævngierrige Sind." Oehlenſchl. "Valdemar havde beſluttet, engang aldeles at tæmme dette urolige Folk." Wandal. — At tæmmes, dep. blive tam. = tæmmelig, adj. ſom kan tæmmes, lader ſig tæmme. — Tæmmelſe, en. Gierningen at tæmme. (Moth.)

Tænde, v. a. 2. [A. S. tendan, tinan. J. tendra.] ſætte Ild i, faae noget t. at brænde. At tænde en Svovelſtikke, et Lys, en Kulmile, en Mine. "Hans Liv ad Ende var, for man et Blus kan tænde." Arreboe. At tænde Ild i et Stykke Papir; tænde Ild p. Skorſtenen. "Een Ild var ei ſlukt, før en ny var tændt." C. Frimann. "Da Slottet i lyſende Luer han tændte." Samme. En tændt Brand. (ſ. antænde, optænde.) — tændbar, adj. ſom kan tændes, ſom let fænger.

Tæne, en. pl. -r. unge Skud paa Træer. (Moth. jvf. Teen, ſom er ſamme Ord.)

Tængſel, en. pl. Tængſler. en krum Øxe, ſom Bødkere bruge, Bødkerøxe. (Moth. Dolabra. Colding.) J. Tengsla.

Tænke, v. n. og a. 2. [J. þenkia. A. S. þencean.] 1. egentl. om den Virkſomhed i Siælen, hvorved den m. Bevidſthed modtager, forbinder og ſammenſætter Foreſtillinger. Man ſiger i Almindelighed at Dyrene ikke tænke. At tænke paa noget o: have det f. Øieblikket i Tanke. "Thi, naar vi tænke, da tænke vi ſtedſe p. noget." Mynſter. "Tænk ikke blot p. det Onde, ſom du ikke vilde, at Andre ſkulde tænke og giøre mod dig." Samme. At tænke over noget o: ſyſſelſætte ſig vedvarende dermed. At tænke efter, tænke m. Omhu p. en Gienſtand. (ſ. eftertænke.) At tænke noget op, ſ. optænke. At tænke over, abſol. betænke nøie, At tænke ved det man læſer. — At tænke ſig om o: kalde alle de t. en Sag hørende Foreſtillinger i Tankerne. "Naar jeg mig tænker om, jeg heel fornøiet er." Weſſel. At tænke videre o: tænke p. Fremtiden. At tænke dybt, grundigt. En tænkende Mand (o: ſom tænker mere og dybere, end Folk i Alm.) — At tænke en Tanke. Det kan ikke tæn[...] lader ſig ikke tænke o: man kan ingen [...] Foreſtilling giøre ſig derom; eller: de[...] endog i Tanken umuligt. f. E. En tre[...] tet Firkant kan ikke tænkes. — At tænk[...] noget o: foreſtille ſig, danne og faſthol[...] Foreſtilling. "Dybt i dit Mulm — tæ[...] du dig de forſvundne Straaler." Ev. [...] kan ikke tænke ſig et ſmukkere Fruentim[...] Tænk dig min Forundring! De kan tæ[...] (ell. tænke Dem) at jeg ikke længe kunde [...] holde det. 2. figurl. m. adſkillige Bibe[...] ber: a.) dømme, mene. Hvad maae [...] tænke om mig! At tænke ondt om en[...] "Der er tidt meget langt fra det Onde, [...] ſiger om en Bog, t. det, man tænker." [...] b.) troe, holde for. Jeg veed ikke hvad [...] ſkal tænke om denne Sag. Du kunde tæ[...] at jeg vilde bedrage dig. Jeg tænker [...] den Sygdom vil vare længe. c.) ſom[...] de. Jeg tænkte nok, at det vilde gaae [...] ledes. Det havde jeg mindſt tænkt. [...] foreſtille ſig det Forbigangne, mindes. [...] tænke tilbage p. ſin Ungdom. At tæ[...] paa fraværende Venner. Tænk p. [...] naar du kommer t. Byen (o: huſk p. [...] du har lovet mig.) e.) eftertænke, [...] veie. Man maa tænke paa Midler t. [...] forebygge det. f.) have et Forſæt i [...] kerne. Han tænker alt p. at gifte ſig [...] Vi tænke nu kun paa at fornøie os. — [...] ſaa ud. præp. for: agte, have i Si[...] Han tænker, at reiſe i Morgen. Vi t[...] hiem, tænke os hiem i Dag. (Moth.) [...] abſol. m. Tillægsord: om et Menn[...] hele Tænkemaade, og dennes Yttri[...] Handlinger. At tænke ædelt, hæm[...] ſlet. (ſlettænkende, veltænkende M[...] ſter.) = Tænkeevne, en. Siælens Ev[...] at tænke, i dens hele Udſtrækning. T[...] keform, en. d. ſ. ſ. Tankeform. Tæ[...] frihed, en. F. til at danne ſig Tanker, [...] reſtillinger, Meninger v. egen Aandsvirk[...] hed. Jeſuiternes Opdragelſe lagde Bl[...] p. Tænkefriheden. "Saalænge det fo[...] ver v. blotte Tanker, have vi en fuldkom[...] Tænkefrihed, ſom Ingen kan berøve [...] Eilſchov. "Jeg havde fuldkommen Tæ[...] frihed her, og ingen forfulgte mig f. [...] Religions Skyld." Bagg. N. Klim. — [...] kekonſt, en. den K. at tænke grund[...] ſammenhængende over abſtracte M[...] Tænkekraft, en. d. ſ. ſ. Tænkeevne. [...] ſom de vilde indſkrænke Andres [...] kræfter efter deres egne forudfattede M[...] ger." Sneed. Tænkekreds, en. [...] ell. Udſtrækning af Foreſtillinger, [...] een er ſyſſelſat. "Hvad der ſkal [...] min Siæls ſnevre Tænkekreds." [...] Tænkelov, en. Lov, ſom den [...] Tænkning ell. Tænkeevne følger [...] Grundſætning. (Treſchow.) — [...] en. Lære om Tænkeevnen og [...]

ingelser og Former; Logik. **Tænke-** **de**, en. den hos et Menneske herskende ade at tænke p. over sædelige eller mo- ke Forhold, som bestemmer dets Cha- ter og Handlinger. **Tænkestemning**, En vis herskende Stemning, der leder Enkelte ell. et Samfund t. at tænke p. vis Maade. (Suhm.) = **tænkelig**, adj. kan tænkes, lader sig tænke. En tæn- g Grund t. noget. Det er ikke tænke- , at denne Tilstand kan vare længe ved. raf: **Tænkelighed**, en.) — **Tænker**, pl. -e. kaldes fortrinligen en Mand, sysselsætter sig m. dybere Tænkning. raf ogsaa enkelte Sammensætninger: **nkerblik**, (Baggesen) **Tænkerliv**, (Tre- w) **Tænkerøie**. "Heroerne du saae m. **nkerøie**." S. Staffeldt.) — **Tænkning**, **nken**, en. begge ud. pl. det at tænke; den ksomhed i Siælen, som frembringer Tan- Et Værk af **Tænkningen**. "Der er Stof, som **Tænkningen** selv ikke giver; rvel vore Tanker atter kunne blive Stof n ny **Tænkning**." Mynster. "Alle Ev- sig forene, Viisdoms **Tænken**, Mands- s Aand." Thaarup. — **tænksom**, adj. elsker Eftertanke, som tænker gierne og iet. "Længe i **tænksom** Taushed han den besiælende Ynde." Hertz. — **Tænk-** **hed**, en. ud. pl. Beskaffenheden, at e tænksom; Tilbøielighed til dybere nkning og Eftertanke. "Det hele Præg **Tænksomhed**, som giver disse Værker en hei Rang." Mynster.

Tæppe, et. pl. -r. [T. Teppich.] et et ell. virket Klæde ell. Dækken, t. at e ud over noget; f. E. Gulvtæppe, gtæppe. (**Tæppe** kaldes ogsaa, skiøndt entl. Forhænget p. en Skueplads; gtæppe det hvorpaa en Baggrund er et; m. fl.) = **Tæppeværk**, et. noget, bestaaer, er sammensat af Tæpper.

Tære, v. a. og n. 1. [Sv. tæra. A. S. an.] 1. forbruge t. Føde, t. Under- ning. Hesten kan endnu **tære** sit Foder. **tære** paa sin Capital, p. sin sidste Skil- (v. det sidste, man eier.) "I leve for **tære** Landets Grøde." Fr. Guldberg. n lækker var, som han, men tæred ei smaat." Wessel. jvf. fortære. 2. med- Kræfterne, afkræfte, giøre mager. (s. tære, udtære.) "Jeg **tæres** vil af Sorg, jeg ei hevnet bli'er." Holb. (Melampe.) domnen har tæret hans Kræfter bort. **tæres** langsomt hen. "Han **tæres** ud bliver Dag f. Dag alt mere svag." rm. — fig. Søen tærer ɔ: Søluften giver lyst. 3. neutr. formindskes, borttæ- (om flydende Ting v. Uddunstning e. d.) en tærer ind v. at giemmes længe. d.) Eddiken tærer igiennem Fadet. **Tærefeber**, en. tærende Feber, hectisk r. (Moth.) **Tærepenge**, en. Penge, som ere bestemte for een t. at skaffe sig det nødvendige Ophold i en vis Tid, f. E. p. en Reise. "Man negtede Siælen, som de kaldte det, sin **Tærepenge**, og Legemet sin Begravelse." Schytte. "Den usle **Tærepen-** **ge**, der skienktes dig som en Stodder." Ohlenschl. **Tæresyge**, en. s. **Tæring**, 2. = **Tæring**, en. ud. pl. 1. det, som for- tæres, det, som br. til Livets Ophold. At sætte **Tæring** efter Næring. 2. Sygdom, hvorved den Syges Legeme og Livskræfter langsomt tæres hen; Svindsot.

Tærge, v. a. 1. [N. S. targen.] opirre t. Vrede, drille, tirre. "At Odin — brat vilde Alt forraade, og **tærge** Heltens Sind." Ohlenschl. (Nord. G. 93.)

Tærne, en. s. Terne.

Tærnet, adj. som er farvet i Ruder ell. Tærninger, rudret.

Tærning, en. pl. -er. [Sv. Tærning. N. S. Tarl. H. Teerlingk.] et ligesidet fiir- kantet Legeme (Cubus.) Dog br. det ei gierne uden om smaa Ting af denne Skik- kelse. At skære Brød i **Tærninger**. — særd. om **Tærninger** af Træ, Been e. d. mærkede m. Prikker (Øine) fra 1 til 6, som br. til Spil. At spille **Tærninger**, kaste **Tærnin-** **ger**. = **Tærningbæger**, et. B. hvoraf Tær- ningerne kastes ud p. Bordet. **tærningdan-** **net**, adj. v. dannet som en T. eller Cubus. **Tærningfald**, et. Maaden, hvorpaa Tær- ninger falde efter Kastet. "Da skal ei mere heldigt **Tærningfald** i Drikkelaug dig Scep- tret give." M. C. Brun. **Tærningkast**, et. Kast m. Tærninger i Spil. **Tærning-** **mønster**, et. Et Slags rudret ell. tærnet Mønster i vævet Tøi. **Tærningspil**, et. Spil m. Tærninger. "Lykken er deri, som i et **Tærningspil**." Helt. (jvf. Brætspil.) **Tærningøine**, pl. Prikkerne p. Tærninger.

Tærske, v. a. 1. hos Almuen ogsaa: tarsk ell. torsk; torsket. [I. þreskia.] egentl. vel i Alm. banke, slaae (A. S. þerscan, þearscan) hvilken Bemærk. ogsaa i d. Tale finder Sted; men særd. banke Kornet ud af Straaet ell. Vipperne m. et dertil indrettet Træ, ell. en Pleiel. At **tærske** for Lang- halm ɔ: giøre noget f. intet, ell. forgieves. = **Tærskning**, en. Gierningen at tærske. **Tærsker**, en. den, som arbeider v. Tærsk- ning. (jvf. Pundtærsker.) = **Tærskelo**, en. Et dertil indrettet Rum m. stampet Leer- gulv, hvorpaa Korn tærskes. **Tærskeløn**, en. den aftalte Betaling, som gives en Tær- sker. **Tærskemaade**, en. En vis Maade, at tærske Kornet paa. Schytte. (Indv. Reg. II. 117.) **Tærskemand**, en. d. s. s. Tær- sker. **Tærskemaskine**, en. En Indretning, t. at tærske Korn, der, liig en Mølle, sættes i Bevægelse v. Heste e. d. **Tærske-** **mølle**, en. d. s. s. Tærskemaskine. (Kraft. Mech. II. 805.) **Tærskepenge**, pl. d. s. s. Tærskeløn. **Tærskepleiel**, s. Pleiel

Tærskeredskab, et. R. som bruges t. Tærskning. "Pleielen er det sædvanligste Tærskeredskab." Schytte. **Tærskevogn**, en. En V. ell. Karre, hvormed man fordum kiørte over den afskaarne Sæd, f. paa denne Maade at faae Kornet ud. (Moth.)

1\. **Tærskel**, en. pl. Tærskler. [Er formodentl. et andet Ord, end det J. þröskuldr; A. S. Tyrscel, þreczvold, *limen*. (s. Dørtærskel;) og maaskee snarere det A. Sax. þersoel, þersool, et Redskab at slaae med, en Svøbe.] et fladt Træ m. Haandfang, t. at banke vaskede Klæder med.

2\. **Tærskel**, en. et Dørtrin, en Dørtærskel (Moth. Dør lægges nu sædvanligen altid til Ordet i denne Bemærk.)

Tærte, en. pl.–r. [E. Tart. M. A. Lat. Torta.] En Kage af Smørdei, fyldt ell. blandet m. Æbler, Kirsebær, Mandler, e. a. som bages i en lukket Pande ell. i en Ovn. = **Tærtebager**, en. den, som bager Tærter. (Moth.) **Tærtedei**, en. Dei, som br. til Tærter. **Tærtepande**, en. pl. – r. en stor P. med Laag p. hvori Tærter og andre Kager kunne bages.

Tæse ell. **tæsse**, v. a. 1. rede ud, pille ud, f. E. Uld. (Moth.) [A. S. tæsan, *carpere, vellicare.*]

Tæt, adj. og adv. pl. tætte. [J. þiettr.] E. tight.] 1. hvis Dele ere nær og nøie forenede m. hinanden. Tæt Lerred (modsat løst, aabent.) Løvhytten begynder nu at blive tæt. En tæt (fiin) Kam. Kornet staaer tæt. (jvf. tyk. 2, (a.) Man siger oftere: en tyk Skov, end: en tæt Skov; derimod: et tæt Gierde.) Karret er ikke tæt, holder ikke tæt ɔ: har Sprækker. "Naar Masten raver, Skroget lækker, urokket selv at holde tæt." Bagg. 2. som adv. for: ganske nær. Tæt herved. Han boer tæt ved Landeveien. = **Tæthed**, en. ud. pl. Beskaffenheden v. et Legeme, at dets Dele ere nær og nøie forenede. "Luftkredsens forskiellige Tæthed." Olufsen.

Tætte, v. a. 1. [J. þietta.] giøre tæt, bringe Delene, hvoraf noget bestaaer, saa nær sammen, som muligt. At tætte et Kar. — Karret tættes (bliver tæt) v. at staae i Vand.

Tæve, en. pl.–r. [H. Tæwe. Sv. Tæfva.] en Hun-Hund. (ogsaa Tispe, Tævehund. Isl. Tæfa. en Rævinde.) = **Tævekat**, en. Hun-Kat. (Moth.)

Tø, en. ud. pl. [Sv. Tö. J. þá; egentl. optøet Jord.] den Tilstand i Veiret, da Luften efter Frostveir bliver mildere, da det ikke fryser mere, og de v. Frosten størknede Vædsker opløses. I Morges var det Frost; nu er det Tø. = Deraf: **Tøbrud**, en. den Forandring i Veiret, da Iis og Snee v. en pludselig og stærk Tø brydes og opløses. **Tøsnee**, en. Snee, som falder i Tøveir, ell. fra en koldere Frostluft i en varmere, hvor den faldende begynder at tøe. — **Tøveir**, et. d. s. s. Tø. "Undertvungen opløses Fros[illegible] nu i Tøveirs Draaber." Foersom.

Tøddel, en. pl.–er og Tødler. [T. [illegible] t e l ell. T ü t t e l.] en liden Prik ell. St[illegible] som i Skrivning sættes over nogle Bog[illegible] ver, f. E. i, u, y, ø. "Indtil Himm[illegible] og Jorden forgaae, skal ikke den min[illegible] Bogstav og ei en Tydel af Loven forga[illegible] Matth. 5. (Bib. 1550.) "Blev ved [illegible] han et J foruden Tøddel saae, skreg: [illegible] den stakket Tid et Barbarie vi faae." [illegible] P. Paars.

Tøe, v. impers. og n. 1. (har.) siges [illegible] Veirets Overgang fra Frost t. Tø. I [illegible] tøer det. Det har tøet i Nat; men n[illegible] gynder det igien at fryse. 2. v. n. s[illegible] ved Varme ell. Tøveir. Naar Sneen [illegible] p. Biergene. Al Sneen er tøet, ell. [illegible] bort. — act. at tøe noget op ɔ: bringe [illegible] som er frossent, t. at løses, drive Fu[illegible] ud af noget. (s. optøe.)

Tøffel, en. pl. Tøfler. [Sv. og N. Toffel. J. Tapla.] en Beklædning t. [illegible] den, som er lettere at faae paa og af, [illegible] Skoe, fordi den intet Baglæder ell. Hæ[illegible] har, ell. et løsere, end Skoens, og [illegible] bindes, ell. spændes. = Tøffelmager, [illegible] den, som giør Tøfler. (i ældre Skrifte[illegible]

Tøfle, v. n. 1. i dagl. Tale. for [illegible] især langsomt ell. med Ulyst. At tøfle [illegible] tøfle afsted. "Nylig opstaaede, og af[illegible] i Søvnen, tøfle de derop." Rahb. (D. [illegible]

Tøi, et. [N. S. T ü g. Sv. Tyg.] ud. pl. Stof, Materie, hvoraf noget gi[illegible] i enkelte Tilfælde, og mest om visse Fa[illegible] varer. (f. E. i Papirfabriker, hos St[illegible] støbere.) 2. særd. det, hvoraf Klæde[illegible] res (coll. men om flere Slags: T[illegible] At kiøbe sig T. til en Kiole. Tykt St[illegible] Bomuldstøier; uldne Tøier. 3. [illegible] br. til et vist Arbeide, t. at giøre, [illegible] noget; Redskab. (s. Værktøi, T[illegible] Jeg har ikke det Tøi, jeg skal bruge. [illegible] i Sammensætn. f. E. Fartøi, K[illegible] (Bibeloversf.) Legetøi, Reisetøi, [illegible] Skrivetøi, Vogntøi, o. fl. Saaled[illegible] saa: Fodtøi, Hovedtøi, Nattøi, [illegible] "Du skal udføre dit Tøi, som Flyt[illegible] Ezech. 12. 4. Heraf ogsaa ubestem[illegible] Alm. om Ting, man eier, bruger el[illegible] hos sig (Sager; res.) "Om noge[illegible] t. sin Næste Penge ell. Tøi at for[illegible] Moseb. 22. 7. Dette er mit Tøi, det [illegible] hører mig til. Han flytter sit Tøi [illegible] Vi glemte noget af vort Tøi p. [illegible] Pigen er kommen i sin Tieneste, [illegible] ikke endnu faaet sit Tøi. — [illegible] dagl. T. ogsaa om det, man ikke [illegible] sit Navn. Daarligt Tøi; gal[illegible] T. vil jeg ikke have m. at giøre. [illegible] tosset Tøi. Endog om Personer, [illegible] (s. Kram, Pak.) f. E. Tyve[illegible] Sammens. og som coll. om [illegible]

af en vis Materie, og kun i nogle Til- (hvori det ogsaa kan regnes til Bemærk. ... Bohave) f. E. Sølvtøi, Tintøi, ...tøi, Leertøi, Messingtøi, Bliktøi, ...tøi, o. fl. = Tøihuus, et. en Byg- ..., hvori Skyt, Vaaben og andre Krigs- ...denheder bevares. (T. Zeughaus.) ...mester, en. den, som forestaaer et Tøi- ..., har Befaling over Artilleriet. Moth. ...af det tilforn brugelige Felttøimester.) ...sko, en. Sko af uldent, halvuldent Tøi ...Støf (forsk. fra Skindsko, Silkesko.) ...toianker, et. pl.-e. Et af de svære Skibs- ...te, som dog er mindre end Pligtankeret. ... benævnes ogsaa Tøiet.)

...øie, v. a. 1. uden Tvivl et norsk, ell. ...t Landskabsord, for: strække, udstrække, ...x. "Hun tøiede saa længe Talen ud." ...kl. II. 28. (jvf. tøve, Hallagers N. Ordb.) ...øieri, et. pl.-er. i d. Tale: unyttige ...er, Tøi, som man ikke sætter Priis paa ...nævner m. Foragt. (s. Tøi, 3.)

...eile, en. pl.-r. [N. S. Tögel. Sv. ...gel.] den Deel af Ridetøiet, hvormed ...en styres, og som bestaaer i een ell. to ...e Remme, der fæstes ved hver Side af ...ndsen ell. Stangbidet. At ride m. løs ... At holde Hesten kort i Tøilen. At give ...en Tøilen ɔ: lade den løbe alt hvad den ... — figurl. at give fine Lidenskaber Tøilen ...ive dem uindskrænket Raaderum. "Hver ...m i sit Hierte gav han Tøilen." Øhlen- ... (Hakon J.) At gribe en Hest i Tøilen. ..., Tømme.) = tøilefri, adj. som er uden ... En tøilefri Hest. fig. tøileløs. (J. Ba- ...) tøileløs, adj. fig. som er uden al, ...uden den fornødne Indskrænkning; som ...lægger noget Baand p. fine Lyster, p. ... Villie. "Ikke blot, naar en tøileløs ...ngde havde brudt alle Loves Dæmnin- ..." Mynster. En tøileløs Lidenskab, Be- ...lighed. — Deraf: Tøileløshed, en. ud. ... en høi Grad af ustyrlig Selvraadighed.

...øir, et. pl. d. s. [J Joll. Toger. hos ...th: Tøier, Tyr. Formodentl. af Toug. ... Tog; ag toga, *trahere, ducere*.] et ...t Reb af to Stykker, forenede m. eller ...et t. et Slags Grime, som paasættes ...e og Qvæg, og hvorved de holdes fast ...t vist Sted i Marken f. at afgræsse det. ...ætte Qvæget i Tøir. At flytte Tøiret. ...øire, v. a. 1. sætte i Tøir, fæste t. et Sted i Marken v. Hielp af Tøir. At ...e Køerne. = Tøirebed, en. Græsgang, ... Qvæg holdes i Tøir. (Moth.) Tøi- ...ræs, et. Græsning, som benyttes ved der ...øire Qvæget. (Olussens Landoec. 433.) ...rebilde, en. En Hilde, ell. et Tøir, som ...es t. Foden af en Hest. (Moth.) Tøi- ...lle, en. Træksille, hvormed Tøirepælen ...es i Jorden. Tøirepæl, en. En liden ..., hvorom Enden af Tøiret fæstes, og ...da slaaes fast i Jorden.

Tøite, en. pl.-r. Skieldsord ell. foragte- ligt Ord om et Fruentimmer. (s. Tøs.)

Tølper, en. pl.-e. [T. Tölpel.] en plump, grov, ubehændig, i Opførsel ube- skeden Person; hvoraf: **tølperagtig**, adj. liig en Tølper, uhøvlet, grov. (Baggesen. N. Klim.) **Tølperagtighed**, en. ud. pl. (d. Tale.)

Tømme, en. pl.-r. [J. Taum, Teymi. A. S. Tyme. Sv. Töm.] den Forbinding af Baand ell. Remmer, hvormed en Hest styres, enten af Rytteren ell. Kiøresvenden; især dog om den Deel deraf, som ellers kaldes Tøile, da den øvrige Deel kaldes Ho- vedlag ell. Hovedstol. At kiøre fire Heste under een T. (Tøile br. aldrig om Kiøre- heste; begge Ord, dog sieldnere Tømme, om Rideheste.) fig. At holde een i Tømme ɔ: styre, indskrænke ham. "Kun f. at faae en Mand, som eder i sin Tid i Tømme holde kan." Holb. P. P.

1. **Tømme**, v. a. 1. lægge Tømme og Bid- sel paa. At tømme en Hest. Hesten er tømmet. (Moth.)

2. **Tømme**, v. a. 1. [af tom. J. tæma.] giøre tom. At tømme en Flaske, et Kar. (Man siger: at tømme en Sæk, og: at tømme af det som er i Sækken.) jvf. ud- tømme. — Deraf: **Tømning**, en. pl. - er. Gierningen at tømme noget. Flaskernes, Sækkenes Tømning. (Moth.)

Tømmer, et. coll. ud. pl. [J. Timbr. A. S. Tymber, Timbre, *materia, lignum*.] Træ, for saa vidt det er tilhugget t. Brug v. Bygninger og Skibe. Egetøm- mer, Gran- og Furretømmer. Bygnings- tømmer, Huustømmer, Skibstømmer, Savntømmer. Et Stykke Tømmer. At hugge T. flaade T. (J nogle Sammen- sætn. f. E. Tømmermester, Tømmersvend er Brugen uegentlig.) = **Tømmerarbeide**, et. Arbeide som anvendes p. at tilhugge, danne og anbringe Tømmeret i en Bygning; en Tømmermands Arbeide. Tømmerar- beidet i dette Huus er godt giort. **Tøm- merbinding**, en. 1. Tømmerets Forbin- ding i en Bygning. 2. et Fag Bindings- værk. **Tømmerblok**, en. et utilhugget Stykke Tømmer. **tømmerbygget**, adj. bygget af T. (modf. steenbygget.) **Tøm- merflaade**, en. En samlet og forbunden Mængde Tømmer, der sammende føres ned ad Floder. **Tømmerfolk**, pl. F. som have lært Tømmerhaandværket; en Tømmer- mands Folk. **Tømmerhaandværk**, et. Færdighed i at tilhugge og opføre Tømme- ret t. en Bygning. **Tømmerhandel**, en. H. med Tømmer. **Tømmerhandler**, en. den, som driver Tømmerhandel. **Tøm- merhugger**, en. Arbeider, som hugger Tøm- meret i Skoven, ell. hugger det Grove af Tømmeret. **Tømmerhugst**, en. Gierningen,

at hugge Tømmer i Skoven. **Tømmerhængsel**, en. kaldes i Norge en Bom ell. Indretning, hvorved Tømmerflaader standses p. Elvene. **Tømmermaaling**, en. Gierningen at maale Længden ell. Tykkelsen af Tømmer. **Tømmermand**, en. den, som har lært Tømmerhaandværket. **Tømmermester**, en. En Tømmermand, som er bleven Borger og Mester. **Tømmerplads**, en. P. hvor Tømmer oplægges t. Udsalg ell. for at giemme det. **Tømmersav**, en. Et Savbrug, hvor Tømmerstokke saves t. Planker og Brædder. **Tømmerskov**, en. S. hvor Tømmer hugges ell. som har Træer, tienlige t. at hugges t. Tømmer. **Tømmerstok**, en. Et svært, tykt Stykke Tømmer; en Biælke. **Tømmersvend**, en. Tømmermand, der tiener som Svend hos en Mester. **Tømmertræ**, et. Et Træ, der kan give Tømmer (i Modsætn. t. det Træ, der giver Brændeved.) "Hvilke Arter **Tømmertræer**, hans Jord kan frembringe." Olufsen. **Tømmerved**, et. Ved af saadanne Træer, som ere tienlige t. Huus- eller Skibstømmer. (Olufsen.) **Tømmerværk**, et. det, som er giort af T. Muur- og **Tømmerværket** i et Huus. **Tømmerøxe**, en. Ø. til at hugge T. med.

Tømre, v. n. og a. 1. (har.) arbeide som Tømmermand, giøre Tømmermands Gierning. [A. S. timbrian, *ædificare*.] Han har lært at **tømre**. — act. hugge fornødent Tømmer til, giøre Tømmeret t. Rette. At **tømre** et Huus. Dette Lysthuus har han selv **tømret** sammen.

Tønde, en. pl.-r. [A. S. Tynne.] 1. ethvert stort Fad ell. Kar af Staver m. to Bunde; dog kaldes de større af denne Art i Alm. Fade (s. **Viinfad**) og i Særd. efter deres Størrelse og Form: **Oxehoved**, **Pibe**, &c. (jvf. **Salttønde**.) 2. et Fad af denne Art og af en bestemt Størrelse, hvorefter **Tønde** er et Maal saavel f. tørre, som flydende Varer. (s. **Smørtønde**, **Tiæretønde**, o. fl.) En T. Korn, Smør, Salt, Sild, Steenkul, Øl, Brændeviin. En dansk **Korntønde** holder 8 Skiepper, 32 Fierdingkar, 4½ Cubikfod, 7776 Cubiktommer, ell. 144 Potter. En **Øltønde** holder 4¼ Cubikfod, 7344 Cubiktommer ell. 136 Potter; En **Kultønde** 5¼ Cubikfod ell. 176 Potter. — En **Tønde Guld**, et Udtryk for: 100,000 Rdlr. 3. et Jordmaal. En geometrisk T. Land ɔ: 14,000 Quadratalen. En T. Hartkorn (s. d. Ord.) = **Tøndebaand**, et. B. af flakte Pilequiste ell. tyndhamret Jern, hvormed Tøndestaverne holdes sammen. **Tøndebund**, en. et fladt, cirkelrundt Træ, som fældes ind i Enderne af Tøndestaverne. **Tøndedæksel**, en. D. som lægges oven p. en Tønde, der kun har een Bund. **Tøndegiord**, en. d. s. s. Tøndebaand. (Moth.) **Tøndegods**, et. Varer, som føres i Tønder. D. Lov. IV. 3. 21. (jvf.
Stykgods, Styrtegods.) **Tø**
ving, en. H. der bygges i Form a
giennemskaaren Cylinder." (Schøni
ske Reise.) **Tøndelad**, et. en
Indretning t. at lægge Tønder paa.
demaal, et. M. paa Varer, som
Tønder. **Tøndepenge**, pl. en
som betales af seilende Skibe t.
f. de Varetønder, der udlægges f
tegne de Løb, hvor der trygt ka
Tøndestav, en. pl.-er. et efter Maa
get, noget udbuget Stykke Træ, h
fornødne Antal af Bødkeren sankes o
dene, f. at danne en Tønde ell. et
Fad. **Tøndetap**, en. Tap, der sæ
T. **tøndeviis**, adv. efter Tønde
Tønder. At sælge noget **tøndeviis**.

Tønder, et. ud. pl. [I. Tundr. Tynder, Tender.] et brændbart
som v. en derpaa faldende Gnist let
og som man bruger t. at optæn
Tønder af Svamp, af Træske.

Tør: jeg **tør**, **turde**, har **turde**
der egentlig (ligesom **bør** og **maa**
infin. skiøndt man i nyere Tid har
at turde. Ligel. mangler imper. [I
A. S. dyrran, durran. T. dü
A. 1. vove, driste sig til (uden
Infin.) Det undrer mig at han t
det. Jeg turde endy spørge derom.
ledes **tør** du bede m. Tillid, dersom
tør sige dig selv dette?" Mynster.
svare mig saaledes? Han turde ikke
sig m. Fienden. — **Turde** som infin.
skal jeg Arme turde raabe, betrygg
egen Favn." Evald. — Ogsaa act.
høiere Stiil. "Den elsker ei, som
tør." Baggesen. 2. i nogle Udtr
mest i d. Tale, br. det i Bemærkel
have Lov til; maa. (som dog egentl
Germanisme, naar det ei hører t.
Tør jeg spørge Dem? **Tør** jeg bede
(Høflighedsudtryk.) Han **tør** nok
ind t. os. ("Hvilket Slags Arbei
turde foretage sig p. den Dag, og
ikke." Mynster. Præd. 1815. II. 182.)
br. det (især i Imperf.) t. at udtrykke
ligheden ell. Rimeligheden af noget.
tør vel endnu blive t. Alvor m. Gifte
let. Det **turde** vel hænde sig. Han
slag **turde** vel endnu være det bedste.
det kunde stikke ham, hvis jeg ga
mindste Lyde, at han Freden **turde**
Wessel. B. Et andet Ord (det
er det forældede **tør**, at **behøve**, **have**
have Aarsag; som sielden endnu
præp. ved og Infin. Du **tør** ikke
dadle mig, siden du selv forhen har
samme. "Han for Brød og Underhol
ei **tør** ved at lide Nød." Borthing
ogsaa uden præpos. "Da **tør** han
navn for Undergang ei frygte."
"I **tør** om intet mig, min

olb. (Melampe.) "Saa tør du
ræd for Dødsfrygt." Sir. 9. 16.
adj. pl. tørre. [Isl. og Gl. T.
þurr. A. S. þyrre.] 1. som
æde, uden Fugtighed. (b. Modf.
fugtig.) Jorden er ganske tør.
karpe Jorder. En tør Grav (som
and.) Skriften, Farven er endnu
Tørre Farver (Pastelfarver.) En
ner, et tørt Aar; tørt Veir. En
— tørt Brød ɔ: B. uden Smør
Tør Mad (uden Suppe og kold.)
ske (hvorved intet opspyttes.) En
ɔ: tørrende. — Tørre Hug (uden
Blodsudgydelse.) At have sit p.
ɔ: være i god Behold, Velstand.
di man har Alt p. det Tørre, at
Bagg. (Ungd. Arb. I. 119.) 2.
mistet sin Saft ell. Væde, tørret,
tørre Blommer, Viindruer, Fi-
. friske.) tørt Brænde. En tør
Green. Kiødet er haardt og tørt
"Mager tilkiendegiver en Man-
dighed og Fedme: tør, en Man-
dske og Saft. — Et Stykke Kiød
rdi det har mistet sin Saft, enten
lingen ell. ved Kreaturets Ælde;
ert naar Kreaturet ikke har været
det." Sporon. 3. uden meget
ger. 4. fig. a.) ikke underhol-
n Behagelighed. En tør og kied-
Bog. At være tør i Selskaber.
tørreste Arbeide, naar man har
derover, kan v. Lune og Vittig-
t. en vis Grad underholdende."
b.) alvorlig, kold. At sige een
Sandhed. En tør Spøg (som
n. alvorlig Mine.) At lee tørt.
det ganske tørt. En tør (kold,
lodtagelse. "Jeg saae den — barsk
uden Ynde." Bagg. — En tør
ikke er rig, ikke blomstrende i Ud-
= Tørhed, en. ud. pl. Beskaffen-
være tør. — Tørke, en. ud. pl.
uften, tørt Veir. Sæden, Græs-
inder den langvarige Tørke. —
adj. overvættes tør, som har me-
"En tørkefuld Vaar." Bording.
— tørskoet, adj. og adv. uden at
p. Fødderne. Tørveir, et. den
ed i Luften, at det ikke regner
gnveir.)
e, et. pl.-r. Et Klæde, en Dug,
inder om Halsen, tørrer Ansigtet
at t. lignende Brug (s. Halstør-
asketørklæde, Lommetørklæde,
t bære, at knytte noget i et Tør-
t kaste et T. om sig.
v. n. 1. hos Ældre: tørres, for-
døet tørkner, Blomsteret visner
f." H. Taussen (af Es. 40. 7.)

r. n. 1. (har,) støde paa, støde
an p. noget. At tørne imod noget. Baaden tørnede mod en Steen. "Lad da Modgangs Pile tørne mod vor Barm." Øhlenschl. (J. turna, vælte.) = Tørning, en. 1. Anstød. (Moth.) "Jeg faldt ved Baadens Tørning." Evald. (Fiskerne.) 2. Strid, Kamp, Fegtning. (forældet.) "Saa det sig tegner t. en farlig Tørning der." Bording. II. 365.

Tørre, v. a. n. og dep. 1. [J. þurka. T. dörren.] 1. act. giøre tør, bortskaffe Fugtigheden i ell. uden p. en Ting enten v. Varme og Uddunstning, ell. ved et udvortes Middel. Solen tørrer, har tørret Jorden. At tørre Korn. At tørre sine Kinder, sine Øine (tørre Taarerne af sine Kinder.) "Taarens Strøm p. blege Kind Trøstens Fader tørre." C. Frimann. At tørre sine vaade Klæder v. Ilden. At tørre (vaskede) Klæder ɔ: hænge dem op f. at tørres. At tørre Urter, Frugter. — At tørre noget af m. et Klæde (saavel om udvendig Fugtighed, som Støv o. a.) At tørre (viske) Støv af. — At tørre en Sø ud. s. udtørre. [Sielden forekommer tørke for v. a. tørre. "Den Gud, som tørker Land, han det og væder." J. J. Lund.] 2. neutr. tabe sin Fugtighed. Det tørrer ikke, vil ikke tørre i et saadant Veir. 3. tørres, blive tør. Lad det tørres i Luften. (Hos Ældre ogsaa: tørkes. "Det tørkedes bort, for det havde ikke Fugt." Taussen. Vinterd. af Postillen. 148.) = Tørring, en. pl. -er. Gierningen at tørre. (Korntørring, Malttørring.) — Tørrehuus, et. Huus, hvor noget tørres v. at ophænges ell. paa anden Maade. Tørreklud, en. K. til at tørre af med. Tørreloft, et. L. hvor Klæder ophænges f. at tørres. Tørreovn, en. O. til at tørre Korn, Malt o. a. paa. Tørreplads, en. P. hvor noget, f. E. Klæder tørres.

Tørst, en. ud. pl. [J. þorsti. A. S. þyrst.] den ubehagelige Følelse af Tørhed i Munden, Svælget og Spiserøret, der opstaaer v. Legemets Trang t. Drikke. At lide T. have en stærk T. At slukke sin Tørst. (Sieldnere: At stille Tørsten.) fig. en heftig Begiærlighed. Guldtørst. T. efter Rigdom, Ære. — tørstig, adj. som har Tørst, føler T. At være sulten og tørstig.

Tørste, v. n. 1. (har.) 1. fornemme Tørst, være tørstig. Den Syge tørster meget. At tørste efter salt Mad. (ɔ: efterat have spiist denne Mad.) Derimod: "Og Folket tørstede der efter Vand." 2 Mose B. 17. 3. 2. fig. have en heftig Attraa, Begierlighed efter. At tørste efter Ære, Rigdom. "Naar Døden vinker alt, da efter Guld at tørste — er denne Daarlighed vel mindre end den første?" Storm. At tørste efter Blod; efter eens Blod (attraae at faae ham bragt af Dage. s. blodtørstig.)

Tørv, en, ud, pl. ell, pl. d, s. [J. Torf.

A. S. Tyrf. E. og Holl. Turf. Isl. torfa, at grave, udgrave.] 1. ud. pl. den af Planterødder og indblandet Jord bestaaende Skorpe, som udgiør Jordens Overflade, der hvor Græsvært finder Sted; Grønsvær, Græstørv. (Det sidste br. hyppigere end Tørv allene.) 2. ud. pl. en brændbar Materie, bestaaende af en Sammenhobning af Plantedele, meer ell. mindre giennemtrængte af Jordfedme, som graves ell. skæres i Mosegrund (Jordtørv.) At skære T. brænde T. "Tørv er en organisk Substants, og de Planter, den bestaaer af, ere ikke forraadnede." Olufsen. — Efter den forskiell. Tilberedelsesmaade: Traadtørv, Æltetørv, Skudtørv. Levende Tørv, ɔ: den, som endnu er i tiltagende Vært; modsat: død Tørv. "Den egentlige, levende Tørv, som i Mosen aldrig er tør." Olufsen (om Br. 185.) Nogle Slags Tørv (som Hedetørv, Lyngtørv) ere egentl. kun Græstørv. 3. pl. Tørv. et enkelt Stykke Tørv. To Snese Tørv. = a.) tørvagtig, adj. som ligner Tørv. "En Mose, af tørvagtig Beskaffenhed." Olufsen. Tørvdyrkning, en. konstig Frembringelse af Tørv. Olufsen. (Danm. Brændselv. 205. 6.) Tørvegn, en. Egn, hvor der findes Tørv, især i Mængde. (Olufsen.) Tørvgravning (Olufsen) ell. Tørvegravning, en. Gierningen at grave Tørv. Tørvplante, en. pl. -r. Planter, som især findes p. Tørvejord. (Schouw. Plantegeogr.) Tørvvært, en. Tørvens Vært ell. Maaden hvorpaa den danner sig og tiltager i Moserne. (Olufsen. Danm. Brændselv. 185.) b.) Tørveaske, en. Aske af brændt T. Tørvebrændsel, et. B. som faaes af Tørv. (Olufsen.) Tørvebund, en. Mosebund, hvor T. danner sig. Tørvegiøring, en. det Foretagende, at bringe Tørv tilveie t. Brændsel, enten v. Gravning, ell. ved at ælte, stampe og forene Tørvejorden m. m. Tørveglød, en. Gløb af udbrændt Tørv. Tørvegrav, en. Vandgrav, Fordybning, hvor man har gravet T. Tørvegrund, en. d. s. s. Tørvebund. Tørvehuus, et. eget Huus p. Landet t. at giemme Tørv i. Tørveild, en. I. som vedligeholdes v. Tørv. Tørvejern, et. Redskab t. at skære Tørven i Stykker med. Tørvejord, en. 1. Jord, som bestaaer af ell. er blandet m. Tørvdele. "Ved Tilfælde er et saadant Sted blevet t. et Vandstade, og deri er Tørvejord fremkommet." Olufsen. 2. Jordbund, som indeholder Tørv. Tørvekammer, et. K. hvor Tørv giemmes. Tørvekul, et. pl. d. s. Kul, som brændes af faste Tørv. At smede v. Tørvekul. Tørvelag, et. Et Jordlag, som bestaaer af Tørv. (Olufsen.) Tørvelod, en. Deel af en Tørvemose, Andeel i Tørveskær. Tørveloft, et. L. hvor Tørv giemmes. Tørvelugt, en. L. af

brændte Tørv. Tørvemose, en.
indeholder Tørvebund. Tørver
Ramme, hvori Traadtørv formes
stables. "Garvere forbydes at st
tørv i de saakaldte Tørverammer.
forordn. 1799. Tørverøg, en. R
dende T. Tørveskifte, et. d. s.
lod, Tørveskær, 2. — Tørveskæ
Handlingen at grave og skære T.
bund, Jordlod, hvor Tørv kan skæ
Gaarden er baade Skov og T
Tørvesmul, et. Smaadele af Tø
sen.) Tørvespade, en. S. af en
retning t. at grave ell. stikke T. m
vestak, en. En i Form af en S
Tørvedynge. Tørvevold, en. V.
de, opreist af Tørv.

Tøs, en. pl. -e. En Pige;
(dagl. T. dog kun i Foragt og
ell. modsat, som et kiælende Udt
Almuen i Siælland derimod a
for: Pige; dog især om en halv
ikke ret fuldvoxen Pige, som tien
br. det i Skaane.) [Formodentl.
nordiske þy. A. S. þy, þeova,
qvinde, Tienesteqvinde. Gr. θηοα

Tøsser, tøsver, (forældet) to

Tøve, v. n. 1. har. [N. S. t
tefia.] 1. blive, bie p. et Sted,
det. Jeg vil tøve her, til du k
bage. Tøv endnu en halv Times
tøvede hele Dagen; men han
"De have nu tøvet hos mig i t
Matth. 15. 32. — Man siger vel
tøve efter een; dog hellere: at v
2. bie, vente med en Gierning
opsætte, forhale noget. "Tøv
søge en Syg." Sir. 7. 36. Jeg
tøvede ikke at holde dine Bud."
"Den altid Noget har, hvoreft
tøves." Bording. II. 251. At
noget, bie med, opsætte. Han
at giøre det bekiendt saa længe s
"Hvis — jeg lod dig nøle m. Bo
selv tøved med mit Komme."
(Præpos. med udelades vel ogs
det mere usædvanligt. "Og da h
at komme her tilbage." Wessel.
og de gladere Dage tøve at kom
ster.) — At tøve er at bie, uden
Tidens Længde. At dvæle er a
længere end man først vilde, l
tilbørligt. At bie har mere end
syn p. en Forventning. ("At tø
lig, v. et vist Sted at standse f
dvæle er, v. en vis Gienstand at
Forestillinger." Müller.) — Up
bie, opsættes. "Forglem [illegible]
lad din Gierning tøve t. i [illegible]
ster. = Tøven, en. ud. pl. [illegible]
tøvsom, adj. tilbøielig t. at [illegible]
seendrægtig. (Moth. Isl. [illegible]

U.

stillelig (præpositiv) Partikel,
v. en stor Mængde Substan=
trykke en Egenskab ell. Beskaf=
iver og Participier (i den pas=
s bekræftende Bemærkelse den
 ophæver, og udtrykker Fra=
:t Begreb, der ligger i Ordet
ig, ufri, umoden, Ureenlig=
n giver det sammensatte Ord
:, der udtrykker det Modsatte
Ordet, uden Tillæg af denne
ærker. (f. E. uartig, Udyd,
ke, Ulyst, urimelig, Utak,
le. Isf. van, der undertiden,
 Plattydske, træder i Stedet
nogle Ord indtræder et tredie
Partikelen hverken ganske op=
rt af det oprindelige Ord, ell.
Modsætning; men giver det
ettere Betydning, ell. et saa=
 (f. E. Uaar, Udaad, Udyr,
:, Ugierning, Ukrud, Umen=
Utoi, Uveir o. fl.) Dertil
n adskillige Ord, som i deres
ing m. Partikelen u ere selv=
nuomstunder ikkun br. i denne
. f. E. uafladelig, uagtet,
d, ubodelig, ubrødelig, ufor=
rmærkt, ufortøvet, uhumsk,
 uhyre, ulastelig, Ulempe,
nælende, Uqvemsord, Uraad,
:erlig, uvane, adj. uvorn.
i stort et Antal Substantiver
næsten alle pass. Participier
ie denne Partikel, har Sam=
m. samme dog en v. Brugen
se, som ikke vilkaarligen kan
i Mængde Substantiver kunne
ettes lm. Partikelen u, fordi
'else slet ikke tillader det, ell.
s egne Ord, som udtrykke det
. modsatte Begreb af hine.
Ubifald, men Mishag; ikke
.iærlighed.) Det samme giel=
 Adjectiver. (Man siger f. E.
men lukket; ikke ubeskienket,
ke ugammel, men ung; ikke
 blød o. s. v.) I det føl=
derfor noget nær alle Sub=
ldjectiver, der br. i Sam=
:ikelen u; men af Participier,
bdtage samme, kun saadanne,
forekomme, hvis Brug kunde
tvlsom; ell. hvis Bemærkelse
Bibegreb, som det usammen=
satte Participium ikke har, ell. i anden Hen=
seende kan behøve nogen Oplysning.

Uaabnet, adj. v. uden at være aabnet. At sende et (forseglet) Brev u. tilbage. Han modtog Brevet aabent, og gav det uaabnet (uoplukt) tilbage.

Uaandbar, adj. som ei er skikket t. at indaandes. En uaandbar Luftart.

Uaar, et. pl. d. s. et ufrugtbart Aar, A. hvori Misvært indfalder. "Et Land, som kun fielden har Uaar." Oluffen.

Uadel, en. ud. pl. og br. kun ud. Art. som Modsætn. t. Adel. Baade Adel og Uadel.

Uadelig, adj. som ei er af Adelstand. Greven ægtede en uadelig Pige.

Uadskillelig, adj. som ikke kan ell. bør adskilles. Et Par uadskillelige Venner. — Uadskillelighed, en. Beskaffenheden, ikke at kunne adskilles.

Uadspurgt, adj. v. uden at blive spurgt om. Han giorde det, mig, hende uadspurgt.

Uadvaret, adj. v. uden at være ell. blive advaret. Jeg var uadvaret om Faren. Man lod mig gaae, uadvaret om det, som forestod mig.

Uafbrudt, adj. v. som ei afbrydes, som er, skeer uden Ophør ell. Afbrydelse. En u. Ild fra Fæstning. En u. Række af Uheld. Ogsaa adv. At arbeide uafbrudt hele Dagen igiennem.

Uafholden, adj. ikke afholden, ikke maadelig ell. kydsk. (fielden.)

Uafhængig, adj. som ikke er afhængig af, ikke har sin Grund i ell. bestemmes v. en anden Ting; som ikke er Andre underkastet ell. underordnet. En u. Tilværelse. At leve et uafhængigt Liv. At være u. af andre. — Uafhængighed, en. ud. pl. Beskaffenheden, Tilstanden, at være uafhængig.

Uafladelig, adj. og adv. som skeer uden Ophold ell. Standsning; uophørlig. At være i u. Virksomhed, Bevægelse. Der blev uafladelig skienket i Glassene saasnart de vare tomte.

Uafseelig, adj. som man ei kan see Enden paa; uoverskuelig. (N. Ord. T. unabsehbar.) "I uafseelig Vidde." Bagg. (Labyr. II. 101.)

Uafsættelig, adj. som ei kan faae Afsætning, ei kan blive solgt. uafsættelige Varer.

Uaftalt, adj. v. som ei er bestemt v. Aftale, ikke forud aftalt. Et u. Møde. Vi kom uaftalt sammen.

Uafvidende, adj. og adv. som man ei

har Kundskab om; uden at være vidende om. Det skete, det er mig ganske uafvidende. Jeg giorde det uafvidende. "De, som uafvidende fældede et Træ." Schytte.

Uafværgelig, adj. som ei kan ell. kunde afværges. En uafværgelig Skade, Ulykke.

Uagtet, conj. [egentl. adj. v. af u og partic. agtet.] 1. d. s. s. endskiøndt, omendskiøndt. Uagtet han bad f. sig, fik han mange Hug. Man vilde ikke lade mig komme ind, u. mange andre havde fri Adgang. 2. uden Hensyn til, uden at agte paa. Uagtet hans store Fortienester, maatte han ende sit Liv i Armod. (I denne Bemærk. kan det ogsaa staae bag efter Subst. Uagtet hans Alderdom — ell. Hans A. uagtet — maatte han forlade sit Huus.)

Uagtpaagivenhed, en. Mangel p. Agtpaagivenhed.

Uagtsom, adj. ikke agtsom, uforsigtig, skiødesløs. — Deraf: Uagtsomhed, en. At miste noget ved U. At vise Uagtsomhed imod sine Foresatte, ved Underviisning.

Uandægtig, adj. ikke andægtig.

Uanfegtet, adj. v. som ikke anfegtes af, ell. ikke tager sig nær. u. af Modgang.

Uangret, adj. som man ei har angret, som man ei fortryder. En uangret Synd.

Uanket, s. upaa-anket.

Uanmodet, adj. v. og adv. ikke anmodet, ud. at være anmodet om. Han giorde det uanmodet.

Uanmeldt, adj. v. og adv. ikke anmeldt, ud. at være anmeldt. Et uanmeldt Besøg. Han traadte uanmeldt ind.

Uanseelig, adj. som ikke har udvortes Anseelse. (s. anseelig, 3.) En liden og uanseelig Person.

Uanseet, adj. v. der undertiden br. for conj. uagtet, 2. Uanseet hans høie Byrd (ell. Hans høie Byrd uanseet ɔ: ud. Hensyn til.) "Uanseet han efter lang Formaning og Underviisning — omsider var aabenbare dømt." P. J. Colding.

Uanstændig, adj. ikke anstændig, usømmelig, uhøvisk. En u. Dragt, Opførsel. — Uanstændighed, en. Usømmelighed. I pl. uanstændige Handlinger. At begaae Uanstændigheder.

Uantagelig, adj. som ei kan antages. Et uantageligt Tilbud.

Uanvendelig, adj. som ei kan anvendes. Dette Exempel er her uanvendeligt.

Uarbeidsom, adj. ikke arbeidsom, doven. (sielden.)

Uartig, adj. som ei er artig i Opførsel, ell. ikke høflig; grov. Et uartigt Barn. En u. Behandling. — Uartighed, en. I pl. uartige Handlinger ell. Ord. At begaae, at sige een Uartigheder.

Ubagt, adj. v. ikke bagt; ell. ikke rigtig bagt. ubagt Brød.

Ubanet, adj. v. ikke banet. [...] Veie.

Ubarket, adj. (om Læder.) ikke b[...] beredet m. Bark.

Ubarmhiertig, adj. som ikke be[...] viser Barmhiertighed; ell. som er [...] denne Mangel. En u. Haardhed. [...] af: Ubarmhiertighed, en.

Uboelig, adj. som ikke kan bab[...]

Ubeboet, adj. v. som ikke er bebo[...] ligeledes: ubebygget.

Ubedragelig, adj. som ikke kan [...] bedrage; ganske sikker, tilforladelig. [...] dragelige Kiendemærker.

Ubefolket, adj. v. aldeles ikke, [...] ske lidet befolket. En ubefolket B[...]

Ubefængt, adj. v. ubesmittet, [...] fængt.

Ubefæstet, adj. 1. ikke fast ell. [...] Han var ubefæstet i Dyd og gode G[...] ninger. 2. ikke omgivet m. Volde [...] skandsninger; aaben. En ubefæst[...]

Ubeføiet, adj. som ikke har Ret, [...] ell. Grund t. noget; uberettiget. [...] u. til noget. En u. Dommer. "[...] være berettiget, og dog ubeføi[...] Handling, fordi man ingen Aarsag h[...] f. Lovene." Sporon. (Jvf. Føie, [...]

Ubegravet, adj. v. ikke jordet. [...] gravet Liig.

Ubegribelig, adj. som ei kan fat[...] staaes ell. begribes; ufattelig. "[...] stundom toge — hvad ei gribes kan [...] gribeligt." Baggesen. (Sieng. S. 4[...]

Ubehagelig, adj. som frembri[...] ukiær Fornemmelse; ell. som væk[...] hag, Utilfredshed, Ulyst i Sindet. [...] Følelse, Lugt, Smag. En ub[...] Sag. — Deraf: Ubehagelighed, en[...] At have mange Ubehageligheder a[...]

Ubehielpsom, adj. som ikke veed [...] sig selv. (J. Baden; for: unbehü[...] Ubehielpsomhed, en. (Baden.)

Ubehøvlet, adj. ikke fiin ell. [...] Sæder og Opførsel; raa, plump[...] (kun i denne figurl. Bemærk. og [...] fra uhøvlet.) "At vore Land[...] overlode Herskabet over en offentli[...] plads, efter hvilken Fremmede [...] Nationens Smag, t. en raa og u[...] Pøbel." Sneedorf.

Ubekymret, adj. sorgløs, uden [...] ring, uden at tage sig en Ting nær[...] er kun de Letsindige, der saa [...] stifte Venner." Mynster.

Ubelavet, adj. v. ikke belavet, [...] paa. ubelavet paa Forsvar.

Ubeleilig, adj. ikke beqvem, [...] Henseende til Sted ell. Tid.

Ubeleven, adj. som er uden [...] de. — Ubelevenhed, en. (Baden[...]

Ubemidlet, adj. som ikke [...] ikke eier Midler. Han er u. [...]

ærket, adj. v. som ikke bemærkes, mærkes. En u. Tilskuer. Han var et tilstede. Stille og ubemærket hans Liv. (jvf. uformærkt.)

rvnt, adj. v. ikke navngiven.

vem, adj. ikke tienlig, passende ell. At være u. til noget. En ubeqvem) Tid. = Ubeqvemhed, en. Beskaf- at være ubeqvem (især naar Ta- n denne Beskaffenhed overhovedet. er derimod oftest: Mange, enkelte mmeligheder.)

aad (ubraadet) adj. ikke overlagt betænkt; kun i Talemaaden: med Hu. (s. beraad.) "At han ikke uberaad Hu skulde svare noget." K. Hist.

mmet, adj. v. ikke forud aftalt ell. t. Dagen var uberammet.

den, adj. v. ikke tilreden. En ube- st. (Derimod siges vel ogsaa: en Rytter ɔ: som mangler Hest. jvf. .)

dt, adj. ikke belavet paa, ubelavet. uberedt paa Modstand.

dvillig, adj. ikke redebon. (s. be- .) Deraf: Ueredvillighed, en.

ttiget, adj. som ikke har lovlig Ret, ttighed t. en Handling ell. Besid- n uberettiget Besidder. At være get til noget.

gtet, adj. som har et godt, uplet- i og Rygte, (især m. Hensyn t. m. det andet Kiøn; og oftest om ørre.) En stikkelig og uberygtet

mmelig, adj. som ei fortiener ell. igt sig Berømmelse. Et uberøm- Navn, Levnet.

ørt, adj. ikke omtalt, vedrørt. (for- Brugen fra urørt, som kun br. om Berøring.) At lade en Sag være

t, adj. v. ikke besat (m. Folk, Trop- n ubesat Skandse, Plads.

et, adj. og især adv. uden at see : i Dievsyn. At kiøbe noget ubeseet.

ndig, adj. som ei bruger Overlæg, ler i Overilelse. "Det er ikke sandt r ubesindigt iler Skiebnerne i Mø- nster. — Deraf: Ubesindighed, en. nskab, at være ubesindig; ell. en Handling.

aaren, ubeskaaret, adj. v. 1. ikke . En ubeskaaren Bog. 2. ukræn- nærmet. Man har dog ladet ham lghed ubeskaaren.

adt, s. uskadt.

eden, adj. pl. ubeskedne. ikke be- som giør overdrevne, meer end fordringer. — Deraf: Ubeskedens ub. pl.

Ubeskrivelig, adj. som ei lader sig be- skrive, ell. udtrykke m. Ord. En ubeskri- velig Smerte, Glæde.

Ubeskæftiget, adj. v. ikke sysselsat, ledig.

Ubesmittet, adj. v. ikke besængt, besmit- tet, besudlet. (især fig. ubesmittet af Laster.)

Ubestandig, adj. ikke bestandig ell. varig (i Meninger, Tilbøieligheder o. d.) ustadig. At være ubestandig i Kiærlighed, i Ven- skab. "Den Ubestandige bliver ikke v. eet Sind t. Enden; den Foranderlige skifter ofte Sind naar han er midt p. Veien." P. E. Müller. — Deraf: Ubestandighed, en. ub. pl. Lykkens Ubestandighed. (Man si- ger derimod hellere: Veirets Ustadighed.) "Det siges m. Føie om alt det Jordiske, at intet er bestandigt, uden Ubestandighed." Müller.

Ubestemt, adj. v. ikke stadig, ikke fastsat, uforanderlig ell. fast. Til ubestemte Tider. En ubestemt Charakteer. — Deraf: Ube- stemthed, en. ub. pl.

Ubesvaret, adj. uden Svar, som ei er besvaret. Et u. Brev. At lade et Brev ubesvaret.

Ubesværet, adj. v. ikke besværet, betyn- get; ubebyrdet.

Ubetalelig, adj. som ei kan betales, hvis Værd ei kan opveies m. Penge.

Ubetids, adv. ikke til rette Tid, for sildig.

Ubetinget, adj. v. som ei er betinget, indskrænket v. visse Vilkaar, Betingelser, ell. Forudsætninger. (s. betinge, 3.) ubetin- get Bifald. "Der gives saadanne Tilfælde i Livet, som byde ubetinget Taushed." Mynster. "Hvis denne strenge Dom skal ubetinget gielde, Gud naade da vor Alders Poesie!" Baggesen.

Ubetraadt, adj. v. ikke betraadt. ube- traadte Veie.

Ubetvingelig, adj. som ei kan betvinges, undertvinges, overvindes. En u. Lyst. Et ubetvingeligt Folk.

Ubetydelig, adj. som ei har noget at be- tyde; uvigtig, ringe, uanseelig. En u. Anledning, Skade. Et ubetydeligt Men- neske (af ringe Siælesevner.) = Ubetydelig- hed, en. 1. (ub. pl.) Beskaffenheden, Til- standen, at være u. 2. (pl.-er.) en ubety- delig Ting, Størrelse. Hvad han gav ham, var en U. "At Ungdommens Tænkekraft ikke skal beskæftiges m. Ubetydeligheder og Smaating." Bagg. N. Klim.

Ubetænksom, adj. ikke betænksom, ikke sindig (saavel subject. som object. ikke vel overveiet.) En u. Yngling. En u. Hand- ling. Et ubetænksomt Svar. — Deraf: Ubetænksomhed, en.

Ubevandret, adj. v. ikke bevandret, øvet, forfaren i. At være u. i en Forretning.

Ubevant, adj. ikke i Vane med, ikke vant til. At være ubevant med noget. — Ube- vanthed, en. ub. pl. U. med Forretninger.

Ubevidst, adj. som ikke er sig noget bevidst; ell. som ikke er sig selv bevidst. Jeg er mig ubevidst (hellere: ikke bevidst) at have giort det. En u. Tilstand (hvori man ikke veed af sig selv.) (jvf. uvitterlig.) — Deraf: Ubevidsthed, en. (Det modsatte af af Bevidsthed og Selvbevidsthed.) Hun laae i fuldkommen Ubevidsthed.

Ubeviislig, adj. som ei kan bevises. — Deraf: Ubeviislighed, en. ud. pl. — ubeviist, adj. v. som ikke er beviist. ubeviste Beskyldninger.

Ubevægelig, adj. som ikke kan bevæges, ell. ikke bevæger sig. At staae ubevægelig. — Deraf: Ubevægelighed, en. ud. pl.

Ubillig, adj. ikke billig; uskiellig. = Ubillighed, en. Beskaffenheden, at være ubillig. Fordringens Ubillighed.

Ublandet, adj. v. ikke blandet m. andre Ting; reen, uforvansket. "Hvad, eller haaber han ublandet Glæde p. Jorden?" Evald.

Ublid, adj. ikke blid, mild, venlig. (mest figurl.) Ublide Dage. En u. Skiebne. Ublid Luft. — Deraf: Ublidhed, en. ud. pl.

Ublodig, adj. som ikke koster Blod ell. Menneskers Liv. En ublodig Seier. "Ublodige Offringer." O. Guldberg. "Ved smaa Fornærmelser øve de en ganske ublodig Hevn." Basth.

Ublu, adj. skamløs, fræk, uforskammet. (ikke saameget m. Hensyn t. Blufærdighed, som t. anden Adfærd, og især t. Fordringer.) En u. Betaling. ublue Priser, Beskyldninger. — Ubluhed, en. ud. pl. Skamløshed, Frækhed. Ubluhed i Fordringer. "At det kunde være som et Ubluheds Skilt, hvorved Bolersken skilles fra ærlige Fruentimre." Rahbek.

Ubodelig, adj. som ei kan oprettes, erstattes. Et ubodeligt Tab. "Hvilket turde blive t. ubodelig Skade f. deres Lykke og Velfærd." Rahbek.

Ubodfærdig, adj. som ikke viser Anger, ikke er bodfærdig. — Deraf: Ubodfærdighed, en. ud. pl.

Ubrugbar, adj. som ei kan bruges; ikke tienlig. Deraf: Ubrugbarhed, en. ud. pl.

Ubrødelig, adj. som ikke brydes; som ikke svigter; usvigelig. u. Troskab. Et ubrødeligt Løfte. "En Forbindelse, hvorom de — mene, at den skulde være ubrødelig, og dog brydes den kun alt f. snart." Mynster.

Ubuden, adj. v. som ikke er indbuden. Ubudne Giæster. Et ubudet Følge. "Den ubudne Skare v. hans Jordefærd." Jacobi.

Ubunden, adj. v. 1. ikke bunden, løs. 2. tvangløs, uindskrænket. Ubunden Frihed. — Deraf: Ubundenhed, en. "Om den Frihed, vi vandt, ikke var Ubundenhed." Mynster. "Den lovløse Ubundenhed, (rettere end Frihed) der blot kan trives v. den høieste Grad af haardfør Tarvelighed." (M.)

Ubændig, adj. [T. unbändig.] [illegible]melig, ustyrlig. "Her stormer det i [illegible] ubændig Kraft." Øhlenschl. (Hakon [illegible]

Ubøielig, adj. som ikke lader sig [illegible] stiv. (saavel egentl. som fig.) Et ub[illegible] Sind. "Du, Tyran, ubøielig v. Ta[illegible] Evald. — Ubøielighed, en. ud. pl. [illegible]

Uchristelig, adj. som strider imo[d] christne Lære, især m. Hensyn t. [illegible] imod vore Medmennesker. En haard[illegible] Adfærd. Et uchristeligt Sind.

Uchristen, en. pl. Uchristne. den, [illegible] er Christen.

Ud, adv. [J. og N. S. ut.] er det [illegible] satte af ind, og udtrykker egentl. [illegible] vægelse fra det Indre af et Sted t. de[t] Rum, der er adskilt fra Stedet, el[l.] giver det; ell. en Handling, der [illegible] Stedets, i Tingens Indre, og [illegible] ell. stræber til (gaaer ud paa) det, [illegible] uden for samme. (Det T. aus, [illegible] aus og hinaus.) — Det gaaer ind [illegible] (om noget, der bugter sig.) At [illegible] ride ud, kiøre ud (fra sit Hiem.) [illegible] ren lægger ud i Dag (af Havnen.) [illegible] noget ud (i Gaarden.) Flye det ud [illegible] kene. Jeg kunde ikke finde ud i H[illegible] følge een ud, tage een ud m. [illegible] Vandet ud! Bring det ud! For[illegible] — Bestemmes derimod Stedet [illegible] da forbindes altid (ligesom v. ind) en [illegible] med adv. ud. f. Ex. ud af Vindu[et] af Stuen; ud i Skoven; ud igien[illegible] Rør; at drage ud imod Fienden; [illegible] ud paa Eventyr; ride ud t. Skove[n] [illegible] flød ud over hele Gulvet. "Drage [illegible] vidt ud over Mark og Skov." [illegible] De forfulgte ham indtil ud over [illegible] "Ingen Tanke ud over den dagl[illegible] ud over den jordiske Tilværelse." [illegible] (Ud over, ogsaa om den heldende [illegible] "Dog hænger Fieldet mørkt ud over [illegible] Vei." Thaarup.) — Ud ad br[illegible] modsatte af ind ad; men, lige[illegible] uden almindelig Fasthed i Brugen [illegible] finder vel f. E. skrevet: At gaae u[d] [illegible] igiennem) Døren (derimod: Han [illegible] Huset.) Det blev kastet ud ad [illegible] (men: ud af Huset giennem Vindu[et] [illegible] Talesproget følges derimod denne [illegible] ikke; og man siger: Det faldt u[d] [illegible] duet. Hun gik ud af Døren. [illegible] br. dette adv. deels om Gierni[illegible] væge en Legemsdeel fra sig (at [illegible] den ud, at strække Benet ud); at [illegible] (At give, betale, laane Penge [illegible] ud, levere ud) at ende en [illegible] gaaer ud p. en vis Gienstand [illegible] tetgiøre noget (at læse en Bog [illegible] Glas ud; at slette, stryge [illegible] bringe en Gienstand [illegible] udvendige Side af en [illegible] Lygter ud.) — Desuden [illegible]

ntl. Talemaader, f. E. Det gik ud over Uskyldige (den U. maatte lide derved.) gaaer ud p. Bedrageri (har B. til Hen-) . Det drager længe ud (varer længe.) p. Sommeren (noget hen i Somme-) At komme ud p. eet (være ligegyl- .) At komme ud, finde ud af noget. seer godt, ordentligt, ilde, bleg, daarlig (jvf. Udseende.) Hvorledes seer det p. Landet? Det seer ud t. at blive et Aar (tegner til.) Det seer farligt m. ham. m. fl. a. som under Vedkom- de Ord ere anførte. — Uegentlig er og- Brugen af adv. ud i nogle Tilfælde, i det ofte forbindes m. et Verbum, men rtiden ogsaa følger umiddelbart efter . f. E. At raabe noget ud p. Torvet. bringer meget ud af denne Eiendom. er ikke let, at dele ud t. saa mange. de, søge noget ud. 2. I Sammen- . m. Verber og Substantiver antager ud en udvidet Betydning (i Overeens- melse m. det t. aus.) Saaledes a.) kkes derved en Bevægelse ell. Handling, Retning er udad, ell. bort fra det In- af en Ting (f. E. udaande, uddrage, ive, udføre, Udførsel, udgaae, ud- e, udgyde, udplukke, udrinde, udry- udsætte, udtrække, o. fl.) ell. en Hand- hvorved noget skaffes bort fra en Ting, dens Omfang, ell. af dens Indre. at udbanke, udblege, udbrænde, ud- e, udkoge, udpresse, udslibe, udsuge, kke, o. fl. Hertil høre adskillige uegent- Tilfælde, f. E. udforske, udfrie, ud- e, udgrandske, udlokke, udløse, ud- e, udsøge, udvælge. b.) en Hand- hvorved noget bringes p. det udven- af en Gienstand, særd. saaledes at denne es ell. bedækkes dermed. At udklæ- udmaie, udpynte, udpuste, udsmykke, kke. c.) en Handling, hvorved no- bringes t. at indtage et større Rum, end n. f. E. udbrede, udfolde, udhamre, mme Haaret, udsaae, udsprede, ud- , udspinde, udstrække, udvide, ud- . d.) en Handling, som skeer i det e af en Ting, enten f. at fylde, eller me. At udbore et Pompetræ, uddreie ugle, udføre, udfylde, udstoppe, ud- e. e.) En Fordeling blandt Flere, Handling, som strækker sig t. mange, en ndt erelse o. d. f. E. at udbyde, ud- t. Salg, udraabe, udskifte, udskrive tter) udsælge, o. fl. f.) en intensiv ning, ell. en Virkning, hvorved et Die- opnaaes, ell. en Handling bringes t. lkommenhed. At udarbeide, uddanne, rr, udhungre, udpine, udplyndre, ud- e, udrette, udsone, udtrælle, udtrætte, re, udvore, o. fl. Hertil kan ogsaa føres: at udlee, udpibe, udskielde een.) Ophør af en Tilstand ell. Handling, ell. en Handling, hvorved noget bringes t. at ophøre ell. bringes t. Ende. At udblæse, uddøe, Træet er udgaaet, at udhvile sig, Uhret er udløbet, at udmalke en Ko, at have udraset, at udrydde, udryge en Pibe, udslette, udslukke, at have udsovet, ud- stryge, at udtørre en Sø m. fl. h.) en Gierning, hvorved noget frembringes ell. dannes af en Materie, ell. uden p. dens Overflade. At udhugge Figurer i Steen, at udklippe, udmale, udskære, udslibe i Glas, udsye i Silke. — Andre og flere Bi- begreber, som Partikelen ud meddeler Ver- ber og Substantiver, (f. E. om afsides Be- liggenhed ell. Yderlighed, f. Udhavn, Ud- kant, Udmark, Ude o. fl.) ville oplyses v. de sammensatte Ords Bemærkelser; og de Tilfælde, hvor denne Partikel kan br. bag efter adskillige Verber, findes angivne v. et- hvert især af disse.

Udaad, en. ud. pl. [af u og Daad. J. ódæda, ódeidi.] en slet, ond, skammelig Gierning; en Ugierning. "Den, som gaaer t. Udaad frem ad skiulte Veie." F. Guldb. "Som Daad forholder sig t. Gierning, saa- ledes Udaad t. Ugierning. — Udaaden forudsætter ikke blot det Oprørende i Hen- sigten, men ogsaa en omfattende Plan ell. vigtige Følger." Müller.

Udaande, v. a. 1. give fra sig v. Aande- draget. At udaande sit sidste Suk. (modsat indaande.) "Smilende hun p. sin Elsktes Læbe udaander sidste Suk." Pram. — Der- af Udaanden, en.

Udad, adv. udtrykker en Retning, Be- vægelse, Bøining, bort fra en Gienstand, ell. til den ydre, udvendige Kant ell. Side, (T. auswärts) og mods. indad. At sætte Fødderne udad. At vende den bedste Side af Tørklædet udad. At bøie noget udad.

Udaf (forskielligt fra ud af) brugtes og br. endnu undertiden, t. Overflødighed og uden al Grund, i St. for præp. af; hvilket dog rigtig og almindelig Sprogbrug ganske forkaster.

Udannelig ell. **udanlig**, adj. 1. som ei kan dannes, formes ell. modtage Skikkelse. 2. som er uden Dannelse ell. Skikkelse; ufor- melig, udannet. (usædvanl.) "En Dag p. hvilken Elementerne — skulle forvandle det skabte System t. det første udanlige Chaos." Schytte.

Udannet, adj. v. 1. som endnu ei er dannet, eller har modtaget Skikkelse; ufor- met. En udannet Masse. Det udannede Chaos. 2. ikke dannet, raa, ucultiveret. Udannede Folkeslag.

Udarbeide, v. a. 1. bringe i Stand, efter et Forsæt, en Plan, og v. fortsat Arbeide (dog kun om Haandsværker.) At u. en Af- handling, et Forsvarsskrift, en Plan, en Lærebog. 2. hvor det br. om Hænders Gierning, bemærker det: at bringe t. Fuld-

endelse i Arbeidet. Dette Parti maa udarbeides mere m. Gravstikken. Alle Partier i dette Maleri ere meget udarbeidede. — Udarbeidelse, en. 1. ud. pl. Gierningen at udarbeide noget. 2. pl.-er. noget, som er udarbeidet (1.) Skriftlige Udarbeidelser.

Udarmet, adj. ganske forarmet, yderlig fattig. (sielden.)

Udart, en. pl.-er. En ringere ell. forringet Afart. (Olufsen.) "Somme Arter finder man fremstillede indtil deres mindste Afarter og Udarter." Rahb. (D. Tilsk. XI. 214.)

Udarte, v. n. 1. (er.) blive ringere, slettere i Beskaffenhed, end det hører t. Arten; vanslægte. Disse Heste ere udartede. Denne Plante udarter let i en anden Jordbund. Selvfølelse kan u. til Stolthed. = Udartning, en. 1. Tilstanden, at udarte. 2. noget, som er udartet. Mauleselet er en Udartning af Hesten. (jvf. Afart.) "Man havde da ikke fordømt vore Stater som Udartninger." J. Boye.

Udarving, en. pl. - er. 1. en Arving, som er udstiftet af Fællesskab m. sine Medarvinger, hvis Arv ei er skiftet. (En ældre Bemærkelse.) D. Lov. V. 2. 54. (jvf. Hurtigkarls D. Privatret. II. 1. S. 277.) 2. sædvanl. en Arving, som ei hører t. de nærmeste ell. Livsarvinger. D. Lov. V. 4. 7.

Udbanke, v. a. 1. faae ud v. at banke. At udbanke Støvet af en Kiole. Deraf: Udbankning, en. pl.-er.

Udbark, en. ud. pl. den yderste Bark p. et Træ; Yderbark.

Udbasune, v. a. 1. sig. og i d. Tale: giøre allevegne og almindelig bekiendt, hvad dertil ikke passer sig, ell. paa en pralende Maade. — Udbasuning, en. pl.-er.

Udbede sig, v. rec. 3. (s. bede.) bede om at faae, begiere v. Bøn. At u. sig noget af een. "Jeg mig tvungen seer, en Dags Opsættelse mig ikkun at udbede." Wessel. "Man udbeder sig en Tieneste, og anmoder om en Billighed. — Den Domfældte beder Kongen om Naade; den Anklagede udbeder sig, at hans Sag maa blive undersøgt." Müller.

Udbetale, v. a. 2. give Penge, Mynt fra sig. Han udbetalte hele Summen p. eengang. — Deraf: Udbetaling, en. pl.-er.

Udbide, v. a. 3. miste v. at bide. At udbide en Tand p. noget. s. bide ud.

Udblomstre, v. n. 1. (er.) udfolde sig ganske. (om en Blomst.) Rosen, Hyacinthen er nu udblomstret.

Udblæse, v. a. 2. slukke v. at blæse. (oftere blæse ud.) Lyset blev ikke slukket; det blev udblæst.

Udbløde, v. a. 2. giøre blød, bløde heel igiennem v. at lægge i en Vædske. (T. e r w e i c h e n.) At u. noget i Vand. Denne Fisk er ikke ret udblødt. — Deraf: Udblødning, en. pl.-er.

Udbore, v. a. 1. bore noget saaledes[...] det bliver huult, aabent heel igiennem[...] udbore et Rør, et Pompetræ. — D[...] Udboring, en. pl.-er.

Udbrede, v. a. 2. brede noget vide[...] bringe det t. at indtage et større [...] egentlig i Breden (At u. Armene, [...] ne;) men ogsaa om anden Udvidelse i [...] fang. Træet udbreder sine Grene me[...] mere. At u. Kortene p. Bordet. (s. b[...] — uegentl. "Høimodig Selvtillid udb[...] Rolighed over hans hele Væsen." K[...] mann. 2. figurl. a.) giøre bekiendt[...] udbrede et Rygte. (s. udsprede.) b) [...] me, mangfoldiggiøre, formere; udvide, [...] dele sig. "For at udbrede Jesu sande [...] dit Liv svandt hen." Øhlenschl. Denne [...] milie har udbredt sig næsten over hele La[...] Sygdommen er meget udbredt, har [...] bredt sig vidt omkring. "Udbred i [...] gens Huus din Trøst." Thaarup. c) [...] strække sig; ligge udstrakt f. Diet. En [...] aaben Slette laae udbredt f. os. "En [...] re Magt, som vel selv ikke er tilsyne, [...] hvis Gierninger dog ligge synligen [...] te." Mynster. part. udbredt br. ofte [...] stor, mangfoldig. En Mand af u[...] Lærdom, udbredte (udstrakte) Ku[...] En meget u. Nytte. — At udbrede [...] løftig om en Sag (tale meget derom[...] Udbredelse, en. Gierningen at udbr[...] det at udbredes (saavel egentl. som fi[...]

Udbringe, v. a. 3. s. bringe ud. [...] udbringe meget af en Eiendom ɔ: [...] megen Indtægt af. "Hvorved enhver [...] hvor høit han kan udbringe sine [...] Schytte.)

Udbrud, et. pl. d. s. 1. Gierning[...] Tilstanden, at bryde ud; i intrans[...] mærkning. Fangernes Udbrud. [...] Krigens, Fiendtlighedernes, Syg[...] Udbrud. 2. figurl. pludselig og h[...] tring af en Følelse, en indvortes [...] dring. Han sagde det i et Udbrud af [...] "De høieste Dyders varmeste Udbrud [...] Retskafnes Mund." Rahb.

Udbryde, v. a. og n. 3. (s. bryde[...] act. d. s. s. udbrække. 2. intrans. [...] partic. De (af Fængslet) udbr[...] brydere. 3. intrans. blive pludsel[...] opstaae pludselig[...] I dette Huus [...] Ilden. Der udbrød en Tvistigh[...] dem. "Tvistigheden udbrød o[...] benbar Krig." Wandal. Krigen [...] da man mindst ventede det. D[...] brudt en farlig Epidemie. 4. [...] i Klager, i Fryderaab ɔ: pl[...] at yttre. (s. bryde ud.) "[...] undertrykke en indvortes [...] imod vor Villie udbryder." [...]

Udbrække, v. a. 3. (s. [...] v. at brække. — Udbræk[...]

Udbrænde, v. a. og n. [...]

frastille de ædle Dele fra de rin-
en. At u. et Kaffelovnsrør; u.
. Deraf: Udbrænding, en. pl.
utr. holde op at brænde, brænde
s. brænde ud.) Ilden er ud-
un i partic.)
et. pl. d. s. Udskrivning ell. Op-
Krigstieneste. (Riimkr. A. Be-
et.) Heraf: Udbudsbrev, et.
:ved man udæsker t. Strid; Fei-
oth; ell. hvorved Krigsfolk ud-

. v. a. 3: byde t. mange forskiel-
t. enhver. At udbyde sine Varer;
Salg. 2: udskrive, opfordre v.
"Naar Kongen udbyder al Al-
ndhielp eller til Skibs." D. Lov.

er, en. pl.-e. 1. den, som boer
s liggende Jordlod. Udbyggere
m. 2. den, som er flyttet ud og
det Sogn ell. Herred. (Moth.)
ing, en. pl.-er. En B. der til-
huus udenfor dets rette Linie
i mindre og lavere Fløi ell. Til-
n Bygning. Alle disse Udbyg-
tirken ere gamle Capeller. En
g paa et Tag. (jvf. Udhuus.)
, v. a. (jvf. bytte, udvexle.) I
fter ofte for: uddele. "Der er
ring hos, vel at udbytte fine
). Thott. II. 161. At udbytte
rninger. "Jeg søger ikke Vin-
n Velgierning, jeg udbytter."
78. (jvf. I. 17. 77.)
, et. ud. pl. reen Vinding; For-
et Foretagende giver, (især t.
agere) efter Afdrag af Omkost-
ldbytte af en Grube, et Bierg-
ctier.
v. a. 3. s. bære ud. partic. bru-
: blev udbaaret af Underofficerer.
v. a. 1. d. s. s. bøde, 6. "Ud-
r, som have været brugte t. Ar-
ssens Landoec. 423.
e, s. dampe, afdampe.
:, v. a. 1. (T. ausbilden.)
ldkommenhed, fuldende Dannel-
Bienstand. "Den Idee, som de
nen hverken kunde uddanne, ell.
' Treschow. "At det indvortes,
uforkrænkelige Væsen meer og
nes." Mynster. — Deraf: Ud-
i. ud. pl.
v. a. -deelte, -deelt. give t.
dele, dele omkring. "Dit Fa-
ler Livets Sorger, Livets Glæ-
cup. At u. Brød, Penge til,
fet. figurl. at uddele Befalin-
af: Uddeling, en. pl.-er.
et. pl. d. s. noget, som uddra-
ing, fornemmelig af et Skrift
.) At giøre U. af en Sag, et

Forhør. Uddrag af Protocollen. jvf. Udtog. (At giøre Uddrag af en Bog, o: udskrive enkelte Steder ell. Stykker af Bogen. Et Udtog af en Bog er derimod Hovedindholdet af hele Bogen, bragt i en kortere Form.)

Uddrage, v. a. 3. (s. drage.) egentl. d. s. s. udtrække ell. trække ud; men br. kun figurl. i adskill. Tilfælde f. E. At u. noget af et Skrift o: udskrive enkelte Stykker deraf. At u. Kraften af Lægeplanter. Den Lære, Regel, man kan uddrage heraf. "Af Blomsterstøvet Vox og Honning at uddrage." Storm. "Ikke saameget f. at uddrage almindelige Begreb og Sætninger, som f. at giøre disse klare." Sneed. At uddrage Roden (Qvadratroden) af et Tal. — Deraf: Uddragning, en. pl.-er.

Uddreie, v. a. 1. faae ud v. at dreie.

Uddrive, v. a. 3. (s. drive.) d. s. s. drive ud; men kun i partic. ell. uegentl. f. E. at u. Diævle. Fienden blev snart igien uddreven. (At uddrive noget af Metal: en usædvanl. Talem. hos Bording. "Er jeg af Staal uddreven?" s. v. a. drive, 3.) — Deraf: Uddrivning, en. pl.-er.

Udduste, v. a. 1. (T. ausdüften.) give fra sig som Dust. (Pram.)

Uddunste, v. a. 1. give fra sig i Form af Dunst. Jorden uddunster megen Fugtighed. (ogsaa i intrans. Form. Hvad der uddunster af Træerne om Natten.) = Uddunstning, en. pl.-er. 1. det, at uddunste. Den umærkelige Uddunstning. 2. Fugtighed, som uddunster. Skadelige, qvælende Uddunstninger.

Uddyrke, v. a. 1. dyrke t. Fuldkommenhed; uddanne. "Deri bestod denne Opdragelses sande Fortrin, at Legem, Aand og Hierte uddyrkedes i det vedbørlige Forhold." Rahb. (Fortæll. I. 255.)

Uddøe, v. n. 1. uddøde, er uddød. ophøre, tage en Ende v. Døden. Denne Familie er uddød. Hans Slægt uddøde m. ham. Hele Byen syntes at være uddød.

Uddør, en. pl.-e. en Dør til en Udside. (Moth.)

Ude, adv. 1. udtrykker det til adv. ud (betegnende en Bevægelse til et Sted) svarende Begreb om en Væren, et Ophold paa Stedet, som er modsat Begrebet af inde. Saaledes a.) ikke i Huus, ikke under Tag; i fri Luft, under aaben Himmel. Den største Deel af Søden ligger endnu ude. Qvæget gaaer endnu ude om Dagen, men tages ind om Natten. Det er ikke behageligt, at være ude i saadant Veir. Man maa have Tilsyn overalt, baade inde og ude. At komme ude fra (fra Marken, ell. fra et Sted uden for Huset.) At lukkes ude. (s. udelukke.) b.) ikke hiemme ell. i sit Hiem, ikke i sin Bolig. Jeg gaaer ud i Eftermiddag, og bliver ude hele Aftenen.

Vi have været ude tre Aftener i Rad. Man seer ham aldrig glad, hverken hjemme eller ude. Pige er ude om Fisk (f. at kiøbe F.) c.) fiernet fra det Sted, hvor de Talende ere, ell. fra det Inderste af et Rum; borte fra Huset, Gaarden, Byen, o. d. Konen var inde i Stuen, og Manden ude i Stalden, i Laden. Qvæget er langt ude i Marken. Ude v. Grændserne (modf. inde i Landet.) d.) figurl. At blive ude: f. blive. At blive ude m. noget. (f. udeblive.) At være ude af noget. 1. have bragt noget t. Ende. Jeg er nu snart ude af den første Deel (af Bogen.) 2. forstyrres i en Handling, komme ud af Sammenhæng. Nu er jeg reent ude af Spillet. 3. adv. ude br. ogsaa (ligesom aus i det T.) om et Tidsbegreb, for: til Ende, forbi. "Et Liv — hvis hele Værd, før det var ude." Bagg. "Naar Barnet er død, er Fadderskabet ude." Ordspr. Tønden, Spillet er ude. Det er snart ude m. ham (han døer snart.) Mister han denne Capital, er det reent ude m. ham (forbi m. hans Velstand, er han reent ødelagt.) = I Sammensætning bruges: udeblive, v. n. 3. (f. blive.) blive borte, ikke indfinde sig, ikke komme t. bestemt Tid. Budet, som jeg havde ventet, er udeblevet. Betalingen udeblev. Han er udebleven m. Betalingen over Tiden. De udeblevne Medlemmer i Selskabet (som ikke mødte.) — Deraf: Udeblivelse, en. det, at udeblive. Hans lange Udeblivelse gav mig Mistanke. "En Udeblivelse du mig tilgive maa." Wessel. — udeholde, v. a. 3. holde udenfor, holde ude. (O. Guldberg.) — udelade, v. a. 3. (f. lade.) lade blive borte, ikke lade komme i ell. med. (især om Skrift ell. Tale.) Dette Ord maa ikke udelades. Han udelod adskillige Vers, da han oplæste Digtet. (jvf. det forskiellige udlade sig.) Deraf: Udeladelse, en. — udelukke, v. a. 1. nøde een t. at blive ude, v. at lukke f. ham. Dersom vi ikke skynde os, blive vi udelukte. Jeg blev udelukket af mit eget Huus. — fig. ikke tage een m. i Lod og Deel, undtage fra, negte Deel i. At u. een fra en Arv. Han blev udelukt af ell. fra Selskabet. Mod og Rasthed udelukker ikke den fornødne Forsigtighed. "Der ere de Laster, som til samme Tid udelukke hinanden." Mynster. En udelukkende Rettighed (som er een allene tilstaaet.) Heraf: Udelukkelse, en. pl.-r. — udestaaende, adj. v. 1. som ikke er indbetalt. u. Gield. Jeg har endnu adskillige Fordringer udestaaende. 2. At have noget udestaaende med een ɔ: være i Uenighed om noget.

Udeelagtig, adj. som ikke har ell. faaer Deel i. At være udeelagtig i noget. — Udeelagtighed, en. den Tilstand ell. Omstændighed, at være udeelagtig i noget.

Udeelt, adj. v. ikke adskilt i Dele; heel, fuldstændig. "Han hver af Os udee[lt] Hierte gav." Rahbek.

Udelelig, adj. som ikke kan deles. udelelig Størrelse. — Deraf: Ude[lelig]hed, en.

Uden, præp. og adv. [I. utan.] [A.] præp. der tilkiendegiver 1. en Ma[ngel,] en fuldstændig Fraværelse; i Modsæt[ning] med, for, ell. ved; sine, absque. At [gaae] uden Hat, u. Kaarde, u. Stok. Et T[ræ] Løv. En Bog u. Titelblad. At være u. Penge. At spise sin Mad u. [...] Uden Penge udretter man intet. At [faae] noget uden Betaling. At ville koge u. [...] At døe u. Arvinger. Et Brev uden [...] — Uden Aarsag, u. Anledning, u. En[...] Forskiel, u. Omsvøb, u. Ophør, u. [...] — Begrebet om Mangel ell. Fra[værelse] forstærkes endnu, deels v. at sætte a[ldeles] ganske ell. reent foran uden; deels [...] og nogen, (ogsaa mindste ell. ringeste) følge efter. At straffes uden al A[...] Det skete uden nogen (mindste, ringeste) [An]ledning. Uden al Opsættelse. — [...] uden følger efter ikke, bliver Udtrykket [be]kræftende, ell. har samme Virkning [som] præp. med. Deres Afsked var ikke [uden] Taarer. Han er ikke u. Fortienester [i sit] Fag. Jeg har ikke u. megen Vanske[lighed] opnaaet det. 2. en Udelukkelse, en [Man]gel p. andre Gienstandes Medvirkn[ing,] Deeltagelse (hvor det dog kun finder [Sted] foran et Pron.) Han giør intet u. [...] Raad. Uden ham var jeg ikke ble[vet] det, jeg er. Uden vor Anbefaling h[avde han] aldrig opnaaet det. (jvf. desuden, for[uden]) 3. en Undtagelse (d. s. s. undtage[n,] ausser.) Jeg har ingen til at ta[le min] Sag, uden ham. Der var ingen hie[mme uden] Konen. Ingen, uden Forældrene, va[re til]stede. Man hører intet, u. Klager. [Der] er intet, uden tomme Løfter. Han [...] uden Tak. (jvf. end, som altid følge[r ...] Negtelsen, hvor denne udtrykkes v. [...] anden, intet andet.) [Ingen gik [...] uden jeg ɔ: jeg var den eneste, som gik [...] — er forskielligt fra: Ingen gik t. ha[m uden] mig ɔ: uden at jeg var med. s. Høis[gaards] Synt. S. 300.] B. som adv. (der antager Virkningen af en Conj.) [...] a.) deels i en infinitiv. Sætning, og [...] ker (ligesom A. 1) en Mangel ell. [...] relse, ell. ophæver det bekræftende [...] ningen. Han gik bort, u. at [...] kede det. Man kan fordrive de[...] skade Træerne. Jeg var tidt i [...] ham, uden at jeg kiendte ham. [...] et eneste Ord, forlod han Selskab[et. —] dertiden ogsaa t. at udtrykke en [...] (for: dersom man ikke, med [...] Det kan ikke skee, u. først at [...] delse. Man bør ikke dømme [...] usie at undersøge alle [...]

a mange ikke kan udgiøre een Villie,
a v. de fleste Stemmer." Sneed. — At
ades undertiden. Det kan ikke skee,
(m. mindre) han vil. — Hertil hører
a den betingende Talemaade: uden saa
(var), at ɔ: med mindre (nisi forte).
den saa er, at jeg kom t. Skade, at miste
-Øren." Holb. (Jert Vestph.)
Uden: modsat inden. 1. adv. paa det
, udvendigen, udenpaa. (sielden.) Ki-
blev malet baade inden og uden. (s. ne-
or de sammens. adv. udenad, udenfor,
nfra, udenom, udenpaa, udentil.) 2.
p. der udtrykker at noget er ell. tænkes
ære i et Rum, adskilt fra det andre,
det som er inde ell. inden i, og modsat
e. (extra.) Mest br. det da i Sammen-
. m. andre Partikler og nogle Genitiv
(udenbyes, udenlands, udenrigs, ɔc.)
ilt kun i de Udtryk: uden Porten, uden
n, uden Huset (i St. f. udenfor) hvilke
nogle ei ville erkiende f. sprogrigtige.
Ved de m. uden sammensatte Adverbier
bemærkes, at adskillige af dem under-
(naar de ikke staae absol. men gaae ud
t Object) adskilles, og da br. som Præpo-
ner (hvilket derimod ikke ell. sieldnere er
ældet m. de lignende, af inden dannede
.) s. nedenfor. = udenad, adv. af ell.
edelst Hukommelsen, uden for Bogen.
lære, at kunne noget udenad. Deraf:
nadslæsning, en. L. hvorved noget læ-
udenad. — udenbords, adv. uden f.
et, ikke inden Borde. Inden- og uden-
ds. udenbyes, adv. (der ogsaa br. som
) uden for Staden. At boe udenbyes.
enbyes Folk, Giæster, Deeltagere (som
ere fra ell. boe i Byen. — udendørs,
. uden f. Døren ell. Huset. — udenfor,
. og præp. paa det Rum ell. Sted, som
en Grændse ell. Mellemting er adskilt fra
, som er inde, indeni ell. indenfor. Vi
ind i Huset, men han blev udenfor. —
maatte staae uden for Kredsen. At boe
n for Byen. fig. Jeg vil helst være
nfor ɔ: ikke befatte mig m. den Sag. —
nfra, adv. fra et Rum ell. Sted, som
uden for en vis Grændse. Fugtigheden
nger ind udenfra. — udengierds, adv.
n f. Gierdet. Den Deel af Kratskoven
ligger udengierds. — udenlands, adv.
n f. et vist Land, m. Hensyn t. dette og
s Indbyggere. At reise, begive sig uden-
ds. Han har været udenlands. At
me udenlands fra. Deraf: Uden-
dsreise, en. Reise til og i et fremmedt
nd, i Udlandet. "Spørgsmaal, om man
ved lange Udenlandsreiser kan glemme
et af sit Modersmaal, som dog er meest
ædent at forstaae." Holberg. — uden-
dsk, adj. som er udenlands fra. Uden-
dske Varer. "Den største Ære f. en
nsk, det veed han er, at synes uden-
landsk." Storm. — udenom, adv. og
præp. udenfor og tillige i en Strækning
langs med ell. omkring noget. (modsat in-
denom ell. igiennem.) Vi andre gik igien-
nem Mosen, men han foretrak at gaae uden-
om. Uden om Gierdet gaaer en dyb Grøft.
Vi kiørte uden om Byen. — udenover, adv.
og præp. uden paa, og tillige over. Tag
endnu denne Pels udenover, uden over de
andre Klæder. — udenpaa, adv. og præp.
p. Ydersiden, p. det Udvendige, p. Overfla-
den af en Ting. (modsat: indvendigen, in-
den i, indenpaa, indentil.) Man kan føle
udenpaa hvad der er i Pakken. Det stod
uden p. Brevet. At hefte noget uden p.
Kiolen. — udenrigs, adv. uden f. et vist
Rige; ligeledes adj. udenrigsk. Han har
været udenrigs. udenrigske Fordringer.
— udenslægts, adj. som er uden f. Slægten,
Familien. (D. H. D.) — udentil, adv. paa
den ydre Side, udvendigen. — udenveis,
adv. uden f. Veien. At gaae udenveis.
(Høisgaard.) "Du gaaer lidt udenveis;
det giør dit hede Blod." Helt. — udenvolds,
adj. uden for Voldene. (Bording.) — uden-
vælts, adj. som ikke er i Vælten (ikke er Trumf
i Kortspil.) At have mange udenvælts
Kort p. Haanden. — 4. Af andre Sam-
mensætn. m. uden (i Bemærk. af det T.
aussen) ere i nyere Tid optagne: Uden-
verden, en. (m. best. Art.) Alt hvad vi
fornemme uden for vort eget Jeg, den ydre
ell. udvortes Verden; Yderverdenen. (Tre-
schow.) Udenværk, et. pl.-er. Fæstnings-
værk ell. Skandse, anlagt uden f. Hoved-
voldens Grav.

Udfald, et. pl. d. s. 1. det, at noget
falder ud; Udfalden. 2. Udgang, endelig
Skiebne. Sagen fik et uventet, godt, slet U.
3. i Fegtekonsten: den Bevægelse fremad m.
Legemet, man giør, i det man søger at bi-
bringe Modstanderen et Stød. 4. et Angreb,
som de Beleirede i en Fæstning giøre p. Be-
leirerne. At giøre et Udfald af Fæstningen.

Udfart, en. pl.-er. Handlingen at fare
ud; ell. at drage ud i en Vogn, seile ud
o. d. Ved Kuglens U. af Mundingen. Vi
ville giøre en lille Udfart i Havnen.

Udfeie, v. a. 1. skaffe ud v. at feie. —
Deraf: Udfeining, en. pl.-er.

Udfile, v. a. 1. udhule v. at file; ell.
bringe ud af, skaffe bort v. Filen. At u.
Rustpletter af noget. — Udfiling, en. pl.-er.

Udfinde, v. a. 3. (s. finde.) finde, op-
dage, komme efter v. Hielp af Tænkning ell.
Eftertanke. "Ei at aflade, før hun udfandt
et Spyd, der sikkert dræbte." Evald. At
u. Opløsningen t. en Gaade. Nu har jeg
udfundet Aarsagen. "Vilde man opgive
ethvert Middel t. at udfinde og befæste
Sandheden." Birkner.

Udfiske, v. a. 1. faae ud af v. at fiske.
2. tømme, lændse v. at fiske. At u. en Dam.

Udflamme, v. a. 1. poet. udsende, udbrede i Luer. "Udflam hans Roes, utalte Solehær." P. K. Troiel.

Udflod, et. (kort o.) pl. d. s. 1. det, at flyde ud, Udflyden. 2. noget, som flyder ud. (s. Flod.)

Udflugt, en. 1. Gierningen at flyve ud. Fuglens Udflugt fra Reden. fig. Det er hans første Udflugt i Verden — efter hans Ungdom. 2. Udvei, Leilighed t. at undgaae en Fare ell. noget ondt. "Naar Faren ganske overvælder os, naar al Udflugt er tilspærret f. os." Basth. 3. (pl.-er.) en ugrundet Aarsag ell. Anledning t. at unddrage sig en Skyldighed; en ugrundet Undskyldning. (oftest i pl.) At søge Udflugter. Han veed nok at finde en U. "Disse elendige Udflugter f. at undgaae Følgerne af Sandhedens Tilstaaelse." Basth.

Udflyde, v. n. 3. er. (f. flyde.) d. s. s. flyde ud. Der udflød en tyk Vædske. — Deraf: Udflyden, en. det, at noget flyder ud af en Ting. — Ligeledes: Udflydelse, en. (sieldnere.) [Ogsaa, men ikke heldigt, om det, som udflyder, Udflød, 2. "Herrens Godhed, hvis velgiørende Udflydelser — saa rigeligt have nedstrømmet over os." Basth. aand. Taler. 1779. I. 157.]

Udflye, v. a. 1. d. s. s. udstyre, it. giøre i Stand, pynte op. (forældet.) Deraf: Udflyening, Udstyr, Medgift.

Udflytte, v. a. 1. bringe noget ud af et Rum i ell. til et andet. — At udflytte en Bonde ɔ: give ham en udskiftet Jordlod og Gaard uden f. Byen. (jvf. flytte ud.) = Udflytning, en. pl.-er. Handlingen, at flytte ud (saavel i transitiv som intrans. Betydn.) — Udflytter, en. pl.-e. den, som flytter ud (f. E. af Byen; især om Bønder, der udskiftes af Fællesskab og udflyttes. — Udflyttergaard, en. En udflyttet Bondegaard.

Udfolde, v. a. 1. udbrede noget, som var sammenfoldet. At u. en Vifte. "Udfolder, I Dage fra Oldtid, længe tilrullede Bog f. min Aand." Hertz. "Ved Arnos Bred en yndig og blomstrende Dal sig udfolder." Rein. Rosen, Blomsten udfolder sig. — fig. At u. sit Hiertes inderste Hemmeligheder. "Der, hvor Siælens Kræfter skulle udfolde sig i fri Virksomhed." Mynster. "Vi kalde Mennesket frit, naar hans inderste Liv kan udfolde sig ubehindret." Samme. "Udfoldede de gamle Tider laae." Grundtvig. — Deraf: Udfolding, en. pl. -er.

Udfordre, v. a. 1. fordre een t. at komme frem ell. ud, især t. Strid ell. Tvekamp. "Naturens Underværk udfordrer mig t. Sang." A. Bull. Han har udfordret den, som fornærmede ham (t. Tvekamp.) At u. een p. Pistoler. 2. d. s. s. udkræve. — Deraf: Udfordring, en. pl.-er.

Udfore, v. a. 1. forsyne indeni m. Foder ell. Beklædning. At u. noget m. S 2. At udfore (udfodre) et Kreatur (af F ell. Foer) ɔ: fore det t. det bliver (Moth.) — Deraf: Udforing, en. pl

Udforske, v. a. 1. erfare, faae at lære v. at forske, grandske, spørge. Naturens Hemmeligheder. Det er ikke udforske. Han søgte at u. det af Pigen. at udforske een, d. s. s. udfritte, 2. s Spørgen at erfare noget, som han h hemmeligt. — Deraf: Udforskning pl.-er.

Udfrie, v. a. 1. befrie den, som er i gensk ell. under Tvang. At u. e Fængsel. At udfrie Landet af Fie Vold. "Man udfrier den, som man b fra den Ulykke, der omspænder ham." M (Mindre sædvanligt er derfor dette Ud "Naar den Uskyldige udfries fra Mi delse og Forfølgelse." Mynster.) — Udfrielse, en.

Udfritte, v. a. 1. faae at vide v. Spørgen, v. at fritte. Han søgte a fritte Hemmeligheden af Tieneren. lokke Hemmeligheder af een v. at Han vilde u. Pigen; men hun blev v des Taushed. — Deraf: Udfritte ud. pl.

Udfylde, v. a. 3. giøre det Indre Ting, ell. et tomt, huult Rum, fuldt u. et tomt Rum, en huul Kugle m. (s. fylde.) At udfylde det som ma en Ting. — Udfylding ell. Udfyldni

Udfærd, en. ud. pl. Tog ud i L Udfart, Udreise (Expeditio. Moth.) vilde ingen større Bekostning anve Kongens Hiemfærd, end han havde p. hans Udfærd." Vedels Saxo.

Udfærdige, v. a. 1. (Tydsk. auss gen.) giøre en skriftlig Bekiendtgi Befaling o. d. færdig. s. udstede. — Udfærdigelse, en.

Udføre, v. a. 2. d. s. s. føre ud, ud af Landet.) Der udføres meget af Danmark. (Ellers sædvanl. kun tic. Da han blev udført t. Retter 2. figurl. a.) bringe t. Ende, iv Han har begyndt meget, som han faaer udført. At udføre en Be Dette Foretagende udførte han uden Hielp. "At bevise, hvor langt s at udføre, end at beskrive Bedrifter." mann. "Han lærer sin Søn at u hvad han selv har begyndt." Sneed den Forstand, hvormed Mennesket og al den Kraft, hvormed det Mynster. b.) udvikle skriftligen stændig, tilstrækkelig Maade. Sætning, et Beviis. = Udførelse pl. 1. Gierningen at føre ud Forbryderens U. til Retterstedet. sættelse, Fuldførelse. En forelse. — Derimod: Udførsel,

t føre noget ud af Landet. Toldfri
l. Kornudførsel. (modſ. Indfør-
Udfører, en. den, ſom udfører no-
den og uſædvanl.) "Diſſe — behøve
e af de Forretninger, ſom de ſelv
undſkab t. at udføre." Mynſter.
rlig, adj. hvori ingen fornøden Deel
:, ſom ei er afkortet; fuldſtændig,
g, uden dog at være ell. have for
En u. Fortælling. At bviſe, be-
oget udførligt. Skriftet er udfør-
n at være vidtløftigt. — Udførlig-
. Beſkaffenheden, at være udførlig.
eklager ſig ikke over, at en Sag fo-
s udførlig, naar Udførligheden ikke
es og udarter t. Vidtløftighed."

aae, v. n. 3. er. (ſ. gaae.) 1. i den
Bemærk. at gaae ud af et Sted, br.
i høiere Stiil. De førſte, der ud-
Byen. Udgaaende Varer ɔ: ſom ud-
2: have ſin Oprindelſe af (ſielden.)
udgik en n.. Slægtlinie. 3. blive
:, komme ud iblandt Folk. Kongen
gaae den Befaling. At lade noget u.
en. 4. Et udgaaet Træ, en ud-
komſt (viſſen, bortdød.) jvf. gaae ud.
ade, en. pl.-r. Gade i Udkanten af
; de fra Byens Midte længſt fralig-
Gader. "Floden — og oven i Kiøbet
brud har ſat alle Broerne, Portene
Gaderne under Vand." Baggeſen.
gang, en. 1. (ud. pl.) Gierningen at
d (i egentl. Betydn.) Iſraeliternes
Egypten. 2. fig. Ende, Fuldførelſe,
ng. Denne Begivenhed fik en anden
man havde ventet. Aarets, Maa-
Udgang. — En Udgang kaldes i
ykkerier en Afdeling i Texten, hvor
gynder m. en ny, indtrukken ell. for-
linie. 3. (pl.-e.) et Sted, en Aab-
hvorigiennem man gaaer ell. kan gaae
Der er to Udgange fra Gaarden, fra
. En ſkiult U. = Udgangsheſt, en.
man lader gaae ude Vinteren over,
tter p. Stald (Udgangsøg.) Saale-
ſaa: Udgangsfaar. — Udgangstold,
. ſom betales af udgaaende Varer.
gave, en. pl.-r. et i Trykken udgi-
krift, m. Henſyn t. dets Indhold,
tning, ell. hvad der vedkommer, ſaa-
aterien i Skriftet, ſom dets udvortes
lſe, Papir, Tryk m. v.; hvorimod
allene har Henſyn t. Handlingen at
Skriftet, og t. Antallet af Exempla-
Dette er den nyeſte U. af Bogen. At
e en ny, forbedret U. af et Skrift.
uk, billig, koſtbar, ſielden Udgave.
agtudgave, Skoleudgave. En fuld-
g U. af vore gamle Love, af en For-
s Skrifter. (Derimod: At giøre et
plag af en Bog ɔ: lade den trykke af
n er, Et ſtort, lidet Oplag. Han
har ſolgt hele Oplaget. Oplaget er ud-
ſolgt.)

Udgield, en. ud. pl. Gield i et Bo; det,
ſom Boet er ſkyldig t. andre. (Moth.)

Udgienne, v. a. 1. uddrive, gienne ud.
(Tauſſen.)

Udgierning, en. ud. pl. Gierning, Ar-
beide, ſom ſkeer uden f. Huſet, Markgier-
ning o. d. (Moth.)

Udgift, en. pl.-er. Handlingen, at ud-
give Penge; ell. Beløbet af de Penge, man
udgiver; enten i et viſt Tilfælde: (Der fo-
reſtaaer mig en ſtor Udgift. Denne U. var
mig uventet) ell. i et viſt Tidsrum: (aarlige
Udgifter, daglig U.) ell. overhovedet. At
holde Bog over Indtægt og U. At indrette
ſine Udgifter efter Indtægterne. = Ud-
giftsbog, en. Bog, hvori man indfører
ſine Udgifter.

Udgive, v. a. 3. d. ſ. ſ. give ud, 1.
Jeg har i Aar udgivet meer end i Fior.
2. lade udgaae, udkomme. At u. en Bog,
en Forordning. Han har udgivet denne
Forfatters ſamlede Værker (beſørget dem
trykte.) 3. beſtemme, angive Beſkaffenhe-
den af noget (hvor Beſtemmelſen enten reent
ſtrider mod Sandhed, ell. dog bliver tvivl-
ſom.) At udgive ſig for en anden Perſon.
Han udgav det for et Maleri af Tizian.
(Ogſaa m. præp. efter Verb. At give ſig
ud for en fremmed Læge.) = Udgiver, en.
pl.-e. den, ſom udgiver et Skrift; m. Hen-
ſyn t. dette. Bogens, Tidsſkriftets U.

Udgiøre, v. a. 3. indeholde Delene, hvor-
af noget beſtaaer; beløbe ſig til. Vinteren
udgiør den ſtørſte Deel af Aaret. Hans
Gield udgiør en ſtor Sum. Det, ſom ud-
giør Menneſkets ſande Lykſalighed. (Den
paſſ. Form br. ikke.)

Udglatte, v. a. 1. bringe ud af v. at
glatte. At udglatte Folder i Tøi. — Der-
af: Udglatning, en. pl.-er.

Udgløde, v. a. 1. giøre noget heelt igien-
nem gloende, giennemgløde. — Deraf:
Udglødning, en. pl.-er.

Udgnide, v. a. 3. bringe ud af v. at gni-
de. At udgnide en Plet. — Deraf: Ud-
gnidning, en. pl.-er.

Udgrandſke, v. a. 1. d. ſ. ſ. udforſke.
At u. Himmelens Løb. (Guldberg.) "Det
Væſen, hvis Godhed vi kiende, ſkiøndt vi ei
kan udgrandſke dets Veie." Rahbek. "At
u. nøie de Unges Hierne og Hierte." Bagg.
N. Klim. — Deraf: Udgrandſkning, en.
pl.-er.

Udgrave, v. a. 3. (ſ. grave.) 1. bringe
ud, faae ud v. at grave. At u. noget af
Jorden. 2. frembringe Fordybninger m.
Gravſtikken. At udgrave Figurer i Metal.
Udgravet Arbeide. — Deraf: Udgrav-
ning, en. pl.-er.

Udgrunde, v. a. 1. komme efter, udforſke
Grunden t. en Sag ell. dens ſande Beſkaf-

fenhed. At u. Aarsagerne t. en Stats Forfald; søge at udgrunde en Hemmelighed. "Det, de havde seet i Omgang, lært v. Erfaring, udgrundet v. Eftertanke." Schytte. "Ene den, som ret de Vises Steen udgrunder." Bagg. "Underes Under, hvis Dyb i Evighed du knap udgrunder." Samme. — "En udgrundende Betragtning." Sibbern.

Udgræde, v. n. br. kun i partic. i Talemaaden: At have udgrædt (afgrædt) ɔ: ikke græde mere.

Udgrøfte, v. a. udtørre, ell. bortlede Vandet fra ved gravede Grøfter. "At udgrøfte et Hængedynd." Dalgas Beskr. over Ribe A. 1830. S. 54.

Udgyde, v. a. 3. (s. gyde.) helde ell. gyde noget ud af et Kar. Han udgød Vinen, som var i Bægeret. — Uegentl. at udgyde Taarer (s. fælde.) fig. At u. sit Hierte f. een. At u. sin Harme, Vrede over een. "Naar man lader dem udgyde al deres Viisdom i Fred, ere de de bedste Mennesker p. Jorden." Rahbek. — Deraf: Udgydelse, en. pl.-r. Vandets Udgydelse. — fig. Hiertets fortrolige Udgydelser ɔ: Meddelinger, Tilstaaelser.

Udgruble, v. a. 1. faae ud, bringe frem, bringe f. Lyset v. Grublen. "Vi ville m. vor liden Forstand udgruble Guds store Gierningers Sammenhæng." Eilschow. "Tilfældige Regler, som Philosopher udgruble i Skolerne." J. Bove.

Udhale, v. a. 1. bringe ud af (en Havn) v. at hale. I Daget bliver Skibet udhalet af Bommen. jvf. hale ud. (Udhaler, en. pl.-e. i dagl. og lav Tale: et udsvævende Mandfolk.)

Udhamre, v. a. 1. udstrække, giøre flad v. at hamre. At u. Kobber i Plader. "Alle deres Kobberkar vare støbte, men ikke udhamrede." Guldb. 2. skaffe ud ell. bort v. at hamre. At udhamre en Bugle. — Deraf: Udhamring, en. pl.-er.

Udhavn, en. pl.-e. En Havn ude v. Kysten af et Land, ikke inde i en Fiord ell. Vig.

Udhegn, et. pl. b. s. det Hegn, der omgiver og afgrændser Markerne, som høre t. en Gaard; i Modsætn. t. Mellemhegn. (Olufsen.)

Udhente, v. a. 1. s. hente ud. Han blev udhentet p. Landet.

Udholde, v. a. 3. bære, taale, udstaae, giennemgaae. (jvf. holde ud.) Han maatte u. meget i denne Sygdom, p. denne Reise. Han udholdt Prøven. Tidlig øvedes han i at udholde Savn og Besværligheder. "Byd ham ei holde ud, hvad du ei selv udholder." C. Frimann. (Jvf. udstaae, hvilket nærmest betegner Tilstanden, den physiske Modtagelse ell. Lidelse af noget ondt ell. ubehageligt; ligesom udholde nærmest udtrykker deels Villien, ell. den moralske Kraft, hvormed een udstaaer ell. gi[...] gaaer det, som møder; deels den [...] Evne t. at udstaae.) = udholdel[...] som lader sig udholde, taalelig. — [...]dende, adj. v. som holder længe [...] holde ud, b.) som ikke let trættes [...] efter f. Møie og Besværligheder. [...] udholdende i Arbeide. En utræt[...] udholdende Flid. — Deraf: Udhol[...] en. Beskaffenheden, at være udh[...] (deri forskielligt fra Vedholdenhed, [...] udtrykker Villien, hiint Kraften t. [...] ud.)

Udholm, en. pl.-e. En affides [...] Holm (f. E. en affides, langt fra [...] liggende Engholm; s. Udmark;) [...] Holm, en liden Ø, der ligger e[...] langt fra Kysten.

Udhoret, adj. v. i høi Grad forh[...] lav Talebrug; ligesom ogsaa Br[...] Participiet: At have udhoret ɔ: afh[...]

Udhugge, v. a. 1. faae ud af v. [...]ge. At u. en Steen af Klippen. [...] hule v. Huggen. At udhugge en R[...] Vindue i en Muur. (oftere blot: [...] 3. hugge v. Hielp af Meiselen i en v[...]kelse. At u. en Figur i Marmor, i [...]steen. 4. hugge (Kiød) i Stykker t. [...] Kiødet af Oxen blev solgt, saa hast[...] Slagteren kunde u. det. 5. At u[...] en Skov ɔ: hugge en Aabning i den [...]nemhugge den. = Udhugning, en. [...] 1. Gierningen at udhugge. 2. en [...] Skov ɔ: en hugget Aabning giennem [...]

Udhule, v. a. 1. giøre huul, fre[...] en Huulhed inden i noget. At ud[...] Træklods. Et udhulet Græskar. "[...] beider p. at udhule den Afgrund, [...] opsluge dem begge." Rahbek. "De, [...]gesom havde udhulet Livet, saa be[...] Kraft og Lyst mere var deri." My[...] Deraf: Udhuling, en. pl.-er.

Udhungre, v. a. 1. afkræfte; [...] tvinge v. Hunger; udsulte. At see [...]gret ud. At u. en Fæstning. "H[...] det, man gav ham, som een, der va[...] udhungret." Don Quix. af C. Bich[...]

Udhuus, et. pl.-huse. Bygnin[...] Gaard paa Landet, som ikke tiener [...] boelse; modsat Stuehuus ell. Hov[...]ning. Udhusene v. denne Gaard [...]faldne.

Udhvile sig, v. rec. 1. og 2. [...] længe t. man ikke meer er træt, [...] strækkeligen. "Hvi skulde han ei [...]hed see det Dieblik i Møde, da han [...] hvile sig efter sit Arbeide?" Rahb. [...] vi faae udhviilt os, ville vi gaae [...] At være udhviilt. "Naar saa det [...] hvilet lukket op." (om Barnet.) [...]mann. — Den udhvilede [...] forekommer den intransf. Form: [...]

i nedrig Lyst af tvungent Slæb
i. D. Biehl.]
ı. a. 1. udtale, udraabe hylen=
:. "Og høre Skræk og Vee
nin Mund." Rein. (Digte. II.

et. pl. d. s. noget, som hæn=
om hænger udenfor, ud over.
, v. a. 3. (s. hænge.) hænge
et, hænge ud under aaben Him=
hænge en Fane.
pos. som har Bemærkelse til=
og i ældre Skrifter forekom=
g hyppigen, og i mange Til=
for i. Nu derimod er Brugen
saa sielden, at den næsten altid
forældet og tvungen Stivhed,
lst undgaaes, ell. er indskrænket
de, hvor man, i høiere Stiil,
ne noget forminske det Ilde=
t Sammenstød af to I'er; f. E.
eller hvor man i et Vers v. en
ade vil komme til en manglende

r. a. 3. d. s. s. jage ud. Han
t af Staden. — Udjagelse, en.
n. pl.-er. afsides ell. langt fra
gende Jord, Udmark.
, v. a. 1. faae ud af v. at jævne,
e aldeles. At udjævne enhver
raf: Udjævning, en. pl.-er.
v. a. 1. kaare ell. vælge iblandt
ande, udvælge. Den Prinds,
kaaret t. Konge. (jvf. kaare og
Deraf: Udkaarelse, en.
n. pl.-er. afsides Kant ell. Egn.
land, der i de store Stæder boer
af Byen, bliver m. al sin Vinds=
ttig." Schytte.

et. pl. d. s. 1. egentl. (men
ningen, at kaste noget ud. "Han
t sine Garn t. et Udkast." Meis=
rit. 9. — 2. Aftegning, Grund=
g Optegnelse ell. Plan, Anord=
Hovedsagen, i det væsentlige be=
ikkelse ell. Indretning af noget,
føres, iværksættes, forfattes.
til en Bygning, et Maleri, et
Brev m. m. Han har foran=
sit første Udkast.
v. a. 1. d. s. s. kaste ud. (mest i
a Garnet blev udkastet. 2.
t. noget; aftegne ell. opskrive
e Dele af et tilkommende Værk.
lan t. et Foretagende; udkaste
p. Papiret. — Udkastelse, Ud=
. Handlingen at kaste ud. (ikke

t. Handlingen at kige ud. At
dkig efter noget. At være i
Udkig. "Hav stedse Udkig f.
iller." S. Blicher.

Udkiøbe, v. a. 2. s. kiøbe ud. Han har udkiøbt alle de andre Lodseiere.

Udkiøre, v. a. 2. s. kiøre ud. Giødningen er udkiørt p. Ageren. — **Udkiørsel**, en. 1. Handlingen at kiøre ud. 2. Sted, Aabning, Port t. at kiøre ud af. Her er Udkiørsel fra Gaarden t. Marken.

Udklippe, v. a. 1. skaffe ud af v. at klippe. At u. Blade af en Bog. 2. klippe i en vis Skikkelse. At udklippe Dyr, Blomster i Papir. — Deraf: **Udklipning**, en.

Udklæde, v. a. 2. klæde p. en egen, usædvanlig Maade, ell. saaledes at den, som klædes, bliver ukiendelig. (s. forklæde.) Hun var underlig udklædt. Han var udklædt som en Bonde, udklædt i Fruentimmersklæder.

Udklække, v. a. 1. bringe frem t. Liv, bringe t. at spire, avle. Foraarssolen udklækker Blomsterne. "Den Rose, Sol og blide Vaar udklækker." Pram. Strudsens Unger udklækkes v. Solvarmen. — fig. (og da især spottende, ell. dadlende.) Dette kloge Anslag har han selv udklækket. "Alle de Misfostere, som den menneskelige Forstand kan udklække." Basth. "Det er i Rigdommens og den dybe Freds Skiød, at Overdaadighed og Vellyst udklækkes." O. Guldb. "Her udklækkes Ladhed, Overdaad, Sandselighed, Foragt f. de huuslige Pligter." Rahb. — Deraf: **Udklækning**, en.

Udkoge, v. a. 2. bringe ud af v. Kogning. At u. Fedtet. Marven er udkogt. At u. nye Leerkar i Vand (ɔ: lade dem ligge en Tid i kogende Vand f. at rense dem.) At udkoge Sølvtøi (f. at rense og give det Glands.) — Deraf: **Udkogning**, en. pl.-er.

Udkomme, et. ud. pl. det, hvormed een kan komme ud t. sine Fornødenheder, som er tilstrækkeligt t. eens Udgifter. At have knapt, rigeligt, rundeligt U. "Den, som har et tarveligt Levebrød, tragter efter rigere Udkomme." Schytte. At have sit gode U. "At om ikke Overflod, dog Udkomme, behøves f. at betrygge den huuslige Lyksalighed." Rahbek. Han har sit Udkomme; men heller ikke mere. (Hos Moth: Udkomst.)

Udkomst, en. egentlig: det, at komme ud; eller fig. at slippe ud af en Fare, en ubehagelig Stilling o. d. (sielden.) "Kunde han hermed ei mere vinde, saa vandt han dog den Tid, en Udkomst her at finde." Helt. (1759. S. 194.) "Men saadan Udkomst er der ikke m. Dyrene af det omtalte Slags." Gillschow. (Philos. Br. 66.)

Udkonstle, v. a. 1. udføre, tilveiebringe m. Konst ell. ved konstlede Midler. (usædvanl. jvf. konstle og fremkonstle.) "Naturen har givet os lidet af det, som hører t. den udkonstlede Overdaadighed." Schytte. (Indv. Reg. II. 65.)

Udkradse, v. a. 1. bringe ud af, ell. rense

v. at kradse. At udkradse sit Pibehoved. — Deraf: Udkradsning, en.

Udkramme, v. a. 1. fremvise, fremlægge endeel forskiellige Ting, især naar det skeer i en pralende Hensigt. At udkramme sine Kostbarheder. — fig. At udkramme al sin Lærdom.

Udkryste, v. a. 1. klemme ud, udpresse m. Hænderne.

Udkræve, v. a. 1. giøre nødvendigt, paalægge m. Nødvendighed, som en Skyldighed. Sagen udkræver en nøiagtig Undersøgelse. Det udkræver et møisommeligt Arbeide. "Naar Dommeren synes, at Sagen det udkræver." D. Lov. 1. 14. 6. Mit Embede, min Pligt udkræver det. "De Dele af Agerdyrkningen, som udkræve meest Omhyggelighed og Opmærksomhed." Sneedorf.

Udkæmme, v. a. 1. bringe ud af v. at kæmme. 2. bringe ud af hverandre, sprede m. Kammen, rede ud. At udkæmme Haaret, u. en Fletning.

Udlaan, et. pl. d. s. Laan, som skeer t. en anden; Laan, m. nærmest Hensyn p. Eieren t. det, der laanes.

Udlaane, v. a. 2. laane t. en anden, laane ud, laane bort. At udlaane Bøger af sin Bogsamling. — **Udlaaning**, en. Gierningen at laane ud.

Udlade, v. a. s. losse, udlosse. — **Udladning**, en. s. **Udlosning**.

Udlade sig, v. rec. 3. tilkiendegive sine Tanker v. Ord; yttre sig. Derom, derover har han slet ikke udladt sig. Han udlod sig med, at der vil foregaae en Forandring m. Embedet. "Da jeg engang udlod mig med, at der var intet, jeg nødigere hørte snakke om." Rahbek. Du maae ikke u. dig f. nogen derom. — Deraf: **Udladelse**, en. pl.-r. mundtligt Udsagn, Tilstaaelse, Ytring.

Udland, et. (nyt Ord.) et fremmedt Land; ell. ethvert Land overhovedet udenfor Fædrelandet. At giøre en Reise i Udlandet. (s. **Udlænding**.)

Udlede, v. a. 1. (s. lede ud.) figurl. uddrage, drage en Slutning af. Deraf vil man udlede, at han er falden i Unaade. (for: udsøge br. det sieldnere, s. Tvetydighedens Skyld.)

Udlee, v. a. 3. (s. lee.) lee af en Person m. Spot ell. skadefro Glæde. Han mistede sin Hat og blev oven i Kiøbet udleet. "Det kunde let være, at man, i det man udleer ham, tillige udleer sig selv." Baggesen. (Jvf. belee.)

Udleie, v. a. 1. leie bort, leie t. Brug f. en anden. At udleie Værelser, Klæder.

Udlevere, v. a. 1. flye ud, give ud, give fra sig. s. levere. At u. en Fange, en Forbryder, — Deraf: **Udlevering**, en.

Udlevet. adj. hvis Livskraft og physiske Styrke er fortæret. At være tidlig udlevet.

Udligge, v. n. s. ligge ud. Kun particip. udliggende br. — Deraf: **Udligger**, en. 1. en fra Skibet i skraa Retning udliggende Raa ell. Stang, hvortil Seil (s. E. Fok ... Klyver) giøres fast. 2. et Skib, der lægger ud p. Strømme og i Farvande, som Vagtskib (Moth. jvf. Vedels Saxo. S. 454 ... 470. forældet. s. Dagtskib.)

Udlodde, v. a. 1. dele ud i Lodder ell. Partek. (T. Rothe.)

Udlokke, v. a. 1. faae ud af v. at lokke. At u. en Hemmelighed af een. (s. lokke ud.)

Udlosse, v. a. og n. 1. br. undertiden for: losse. — Deraf: **Udlosning**, en. Gierningen, at bringe Ladningen ud af Skibet.

Udlove, v. a. 1. bekiendtgiøre det, man lover i et vist Øiemed. Han udlovede en anseelig Belønning t. den, som kunde opdage det. "Den er daarlig, der holder hvad han af Vildfarelse har udlovet." B. Thott.

1. **Udlude**, v. a. 1. udbløde i Lud; i Chemien: bringe faste Dele, som ere blandede m. flydende, t. at skilles fra disse, og til at bundfælde sig; ell. affondre og rense noget fra uvedkommende Dele, v. Paagydning af Vand e. d. At udlude Salpeter. "Hvilke Dele (af Tørven) udludes f. det meste v. Vandet under Æltningen." Olufsen. — Deraf: **Udludning**, en. pl.-er.

2. **Udlude**, v. n. 1. lude, helde ell. ... frem ell. ud over en anden Gienstand. "... høit paa Fieldet brat en gammel Borg ... luder." (Øhlenschl.)

Udlufte, v. a. 1. lade tilgavns gien... stryges af Luften. At udlufte Sengklæder. — Deraf: **Udluftning**, en. pl.-er.

Udluge, v. a. 1. skaffe ud ell. bort v. Lugning. Alt Ukrud maa reent udluges af Bedene. — Deraf: **Udlugning**, en.

Udlæg, et. pl. d. s. (men sielden.) ... Handlingen at lægge Penge ud f. en anden. Jeg maatte giøre Udlægget. At giøre ... for een. 2. den Sum, som udlægges f. een. Jeg fik ikke engang mit U. ... 3. den Retshandling, hvorved en ... ell. Skyldherre tillægges (udlægges) ... domsret i en Andens Gods, rørligt ... urørligt. "Da skal Fogden — for den ... diges Bopæl æske Udlæg efter Dom..." I. 24. 17. At giøre U. i en Eiendom. (... Indførsel.) 4. Udlæg i Langboldt. ... ene Parti af de Spillende siges at ... Læg, det andet Udlæg. — Deraf: **Udlægs**forretning, en. den F. ell. Retshandling, hvorved Udlæg skeer. **Udlægshaver**, ... den Creditor ell. Skyldherre, som ... Arvestifte ell. i Følge Udlæg (Execution) ... bleven anviist visse Dele af Skyldnerens ... f. deri at see sin Fordring fyldest... **Udlægsorden**, en. den Orden ell. ... hvori Gield betales t. Crediturerne ... Fallitbo. (Schytte.)

Udlægge, v. a. 3. (s. lægge.) ...

nden, hvilke man beregner ham
. Gield. Jeg maatte u., 20
t. denne Reise. 2. tillægge,
øret i en andens (Afdøds ell.
ods. (s. Udlæg, 3.) Det er
dlagt i Arv efter hans Moder.
ket v. det Arvegods, Skaberen
dlagt til det." Schytte. 3.
ingen, fortolke, udtyde. At
ed. At udlægge noget t. det
værste. Det blev ham udlagt
. 4. At udlægge Unger (om
ekommer hos Sneedorf (men
rette Betydning) i St. f. det
at ligge Unger ud. "Saa byg-
Reder — og udlagde deres
bestemte Tid." Patr. Tilsk. II.
egning, en. Fortolkning. (J.

, udlændisk, s. udenlandsk. —
, en. Landflygtighed. "Han
me hiem af sin Udlændighed
eland." Vedels Saxo. (foræl-
Udlændigheds Tid gik t. En-
.

g, en. pl. - e. den, som har
remmedt Land, som ei er ind-

artic. og adj. v. 1. At have
e endt sin Læretid, sine Lære-
j. som har udlært. En udlært
g. en u. Skielm, Tyv (meget
ndig.) At være udlært paa
er. "Jeg er nu allerede saa
te Slags Bemærkninger, at de
nig feil." Rahb.
. a. 2. d. s. s. læse ud, læse t.
har udlæst Bogen.
. pl. d. s. 1. det, at løbe ud.
lfælde.) Flaaden laae færdig
"Ingen Magt, ingen Straf
f. Udløbet." Schytte. Vere-
(Forfald.) 2. d. s. s. Mun-
oder.) Donau har sit Udløb
v.
. a. 2. giøre fri, udfrie v. at
nge for. At u. een af Fangen-
løse, befrie i Alm. "Udløst
tunge Baand." Grundtv. —
øsning, en. pl.-er. — Udløs-
. i Lovsproget: den Rettighed,
har Deel ell. Lod i en Eiendom,
at kunne udløse sine Medeiere,
ele Eiendommen.
v. a. 2. finde Maal p. en Ting.
v, en Ager, en Plads; udmaale
et Viinfad. 2. d. s. s. maale
ell. sælge efter Maal. At u.
otis t. de Fattige. At u. Klæ-
. — Deraf: Udmaaling, en.

, v. a. 1. udtære Kræfterne,
"Denne Sæd udmagrer ikke
Jorden." Schytte. Slid og Nattevaagen har
udmagret ham. — Deraf: Udmagring, en.

Udmaie, v. a. 1. udklæde, behænge m. broget Stads ell. Flitter. (jvf. maie.) — Deraf: Udmaielse, en.

Udmale, v. a. 1. [af male, pingere.] male noget, som tilforn var tegnet i Omrids. At u. en Blomstertegning, et Kobberstykke. — fig. At u. noget f. een ɔ: beskrive ham det meget omstændeligt og tydeligt. "Er en sandselig Gienstand at beskrive, saa vogte man sig f. at udmale den." Stoud (om Skrivem. i Embedssager.) — Deraf: Udmaling, en. pl. er.

Udmalke, v. a. 1. malke et Dyr saalænge t. det ikke giver mere Melk. At udmalke en Ko. (Olufsen. Lgndoec. 429.)

Udmark, en. pl.-er. Mark, som ligger langt fra Gaarden, ell. i en affides Kant af en Byes Marker; Udjord (p. Bornholm: Udmarksjord.)

Udmarve, v. a. 1. udmagre aldeles, udtære i høi Grad. "Skal vort Haab nedslaaes, udmarves vor Kraft v. et Vindstød?" Hertz. "Den udmarvende Overdaad, som ikke er Nydelse, men brammer m. Tant." Rahbek. — Udmarvelse, en.

Udmatte, v. a. 1. giøre mat og træt, udtømme Kræfterne. Reisen, Bevægelsen har udmattet hende. = Udmattelse, en. 1. det, at udmattes. 2. Matheds Tilstand. "Denne Mathed — er som Søvnen efter en mødig Dag; men Udmattelsen efter mangfoldige Konstarbeiders Betragtning er som Feberens urolige Slummer." Bagg.

Udmynte, v. a. 1. bringe ud i Skikkelse af Mynter, danne t. Mynter. At u. Guld, Sølv. Der udmyntes $9\frac{1}{4}$ Specier af en Mark Sølv. — Udmyntning, en. pl.-er.

Udmærke, v. a. 1. giøre kiendelig fremfor andre; lægge fortrinlig Mærke til. Jeg har udmærket mig et vist Træ i Skoven. fig. henvende fortrinlig Opmærksomhed paa, hædre v. Agtelse og udvortes Tegn p. samme. Kongen udmærkede ham fremfor nogen af de øvrige Anførere. Det var denne Handling, der især udmærkede ham (hvorved han giorde sig berømt.) recipr. at u. sig v. noget ɔ: giøre sig bemærket, berømt. (saavel om Personer, som om Ting. Denne Viin udmærker sig v. sin Styrke.) — udmærket, adj. v. fortrinlig i sin Art, meget god, af store Fortienester. En u. Mand. Han har udmærket gode Varer. "De Udmærkede og Begavede i Folket, p. hvem Alles Øine tage vare." Mynster. — Udmærkelse, en. Handlingen at udmærke, ell. det, at udmærkes.

Udmønstre, v. a. 1. borttage, affondre det ell. dem, som v. Mønstring findes uduelige. At udmønstre de uduelige Krigsfolk. — Deraf: Udmønstring, en. (Moth.)

Udnævne, v. a. 1. og 2. kalde, bestemme

een af flere (Personer) t. noget. Kongen har udnævnet ham t. Professor. Han er udnævnt t. Minister. — Udnævnelse, en.

Udpakke, v. a. 1. tage ud, tage frem hvad der er indpakket. At u. noget af Kufferten. — Deraf: Udpakning, en.

Udpante, v. a. og n. 1. giøre Udlæg ell. Execution i eens Gods uden foregaaende Dom. At u. een, ell. hos een, f. Skatter. — Deraf: Udpantning, en. pl.-er.

Udpatte, v. a. 1. suge Melken i Brysterne reent ud af een.

Udpensle, v. a. 1. male ell. udmale noget m. en alt f. smaalig Flid i det Enkelte, og uden sand Konst ell. Konstvirkning i det Hele. (En Udpensler. Baggesen. Labyr. I. 272.)

Udperse ell. **udpresse**, v. a. 1. faae ud af v. at presse. At udpresse Saften af Urter. — Deraf: Udpresning, en. pl.-er.

Udpibe, v. a. 3. (s. pibe.) pibe ad, pibe efter t. Spot og Forhaanelse, ell. for at give sit Mishag tilkiende. Taleren blev udpebet. At u. et Skuespil. — Deraf: Udpibning, en. pl.-er.

Udpidske, v. a. 1. drive ud m. Svøbeslag. Hun blev udpidsket af Byen. — fig. og i dagl. T. for udmagre. En udpidsket Ager. "At Bygninger forfalde, at Jorderne udpidskes, er ikke hans Sag." Schytte.

Udpille, v. a. 1. d. s. s. pille ud. At udpille enkelte Stykker af en Mængde.

Udpine, v. a. 1. og 2. (s. pine.) faae ud af v. Tvang ell. voldsomme Midler. At u. den sidste Skilling af den Fattige. "Han paalagde og udpiinte Skatter." Wandal. (Mindesm. I. 184.) "Gaverne selv blive et Rov, der maa udpines af Undersaatterne." Schytte. fig. En mager, udpiint Jord. At udpine en Lære af noget. (Baggesen.)

Udplante, v. a. 1. d. s. s. plante ud. Disse Blomster, Jordbær maae udplantes. — Deraf: Udplantning, en. pl.-er.

Udplukke, v. a. 1. tage, plukke enkelte Stykker ud af et større Antal. — Deraf: Udplukning, en. pl.-er.

Udplyndre, v. a. 1. berøve een Alt hvad han har, plyndre aldeles. Byen blev udplyndret. Han er bleven udplyndret af Røvere. — Deraf: Udplyndring, en. pl.-er.

Udpløie, v. a. s. oppløie, 2.

Udpompe, v. a. 1. bringe ud af v. at pompe. At u. Vandet af Kielderen, af et Skib. — Deraf: Udpompning, en. pl.-er.

Udpost, en. pl.-er. en af de yderste Poster, som udsættes; en Udvagt. "Han havde belavet sig p. et Angreb, og inddraget sine Udposter." Rahbek.

Udpresse, v. a. 1. d. s. s. udperse. 2. faae ud af v. megen Møie, v. Magt. "Et foragteligt Smiil — var det eneste, som jeg kunde udpresse af ham." Sneedorf.

Udprikke, v. a. 1. danne Figurer v. at prikke m. en Naal. At udprikke nog[...] pir. (Moth.) Deraf: Udprikning[...]

Udpuste, v. a. 1. d. s. s. puste u[...] ud. "Hvad var mit Liv? — en le[...] stet Flamme." C. Frimann.

Udpynt, en. pl.-er. en vidt frem[...] og tillige affides Landpynt. D[...] danner en Udpynt af Siælland.

Udpynte, v. a. 1. pynte det udv[...] noget, forsyne m. udvortes Pynt. [...] en Kirke m. Løv og Blomster. H[...] bleven udpyntet. "Poeterne fand[...] Meninger et rigt Forraad, hvormed [...] de udpynte deres Digte." D. G[...] Deraf: Udpyntning, en. pl.-er.

Udpønse, v. a. 1. komme efter, [...] v. megen Pønsen. Han troede, e[...] have udpønset, hvem den fremmed[...] maatte være. (s. pønse.)

Udqvælde, v. n. 1. (er.) qvæl[...] Jorden. (s. qvælde.)

Udraab, et. pl. d. s. Gierningen [...] raabe; ell. det, som pludseligen u[...] udtales m. høi Røst. Med eet h[...] U. af Mængden. At komme i U[...] noget ɔ: blive udraabt, berygtet [...] "At Udgiveren — hist og her er f[...] slemt Udraab." Bagg. N. Klim. [...] raabsord, et. (Udraabslyd.) en Ly[...] ved man umiddelbart tilkiendegiver [...] lelse ell. Affect, f. E. Forbauselse, [...] Forundring, Glæde, m. m. U[...] tegn, et. Tegnet (!) som i Skrift [...] ter et Udraabsord, eller efter en [...] der enten udtrykker noget lignende, [...] der m. et Slags Udraab, m. mee[...] mindel. Eftertryk. (Emphasis.)

Udraabe, v. a. og n. 2. bekiendt[...] fentlig m. høi Røst. Den forsam[...] mue udraabte ham t. Konge. [...] raabte m. een Røst, at han var e[...] der. Det blev udraabt overalt i [...] enhver skulde holde sig i Husene. — [...] være, blive ilde udraabt blandt F[...] get. (berygtet.) = Udraaber, en. [...] den, som offentlig udraaber ell. [...] noget; en Herold.

Udrase, v. n. 1. (har.) ophøre [...] (kun i inf. og partic. og mest fig[...] ham udrase, saa vil han nok siden [...] "Skulde da vore Landsmænd ikke o[...] Tid til at udrase?" Sneed. (P[...] II. 523.) At have udraset. Naar [...] Mand engang faaer udraset. "[...] Heftigheden har udraset, og vi [...] Mynster.

Udrede, v. a. 1. skaffe tilveie [...] behøves, er fornødent. [...] Alt hvad Hæren behøvede. [...] ikke u. de høie Afgifter. [...] kan Byen ikke udrede. 2. [...] t. en vis Henfigt. Af [...] kunde man ikke u. Flaaden. [...]

er. "De vare mere udredte t. Pral og
cam, end t. at stride." P. Claussen. "En
gt m. Takkel, Toug i Havnen at udrede."
ld. (P. Paars.) (s. udruste, som nu er
re brugel.) 3. udrede af, bringe ud af,
rie, udfrie af. "For at bevæbne os imod
. udrede os af en Fare, som vi ikke kunne
dsive." Bastholm. "Vi ville udrede os
diffe Vanskeligheder m. samme Varsom-
, som fra de forrige." Guldberg. — Ud-
ning, en. pl.-er. 1. Gierningen at ud-
e. 2. noget, som udredes i et vist Øie-
d. Den hele Udredning t. Bryllupet.
Udreden, adj. v. fordærvet, udslæbt v.
ide. "Deres Heste vare lamme og ud-
ne." Vedels Saxo.
Udregne, v. a. 1. faae ud, bringe ud,
inde en Størrelse v. Regning. At u.
meget en Ting vil koste. At udregne
Stykke, en Opgave. — Deraf: Udreg-
g, en. pl.-er.
Udreise, en. Reise bort fra et Sted, ud i
det, bort fra Hiemmet; modsat: Hiem-
e. (s. Udfærd.)
Udrense, v. a. 1. skaffe Ureenlighed ud;
se tilgavns. At u. en Stald. At ud-
se Legemet v. afførende Midler. — Der-
Udrensning, en. pl.-er.
Udrette, v. a. 1. frembringe en tilsigtet
ning; udføre, iværksætte. Ved Penge
etter man meget. Man udretter ofte
e m. List, end m. Magt. Med ham er
intet at udrette (ↄ: han er ikke dygtig t.
et; ell. man kan intet opnaae hos ham.)
u. et Ærende, Hverv. Han har ud-
et hvad jeg overdrog ham t. min Til-
edhed. (jvf. forrette, besørge.) — Der-
Udrettelse, en. Nøiagtighed i ethvert
endes Udrettelse. (høres sieldnere, end
d.)
Udrider, en. pl.-e. tilforn, p. Herre-
rde og store Godser: en Betient, der
tes som ridende Bud p. Godset, f. at
ige Bønderne, o. d.
Udrinde, v. n. 3. (er.) d. s. s. rinde ud.
r udrandt en Bæk af Klippen. "Staaer
i fast p. danske Strand, skiøndt hans
od udrinder." Grundtv. "Lad kun ud-
de Livets Strøm; den finde vil sin Kil-
" S. Blicher. — figurl. a.) have Op-
delse, Udspring af. Deraf udrinder ofte
sforstaaelse og Uenighed. b.) gaae t.
de. "Imidlertid, og før en Time kan
rinde." Holb. P. P. Naar Tiden er
runden. "Vi vidste, dit Maal ei endnu
udrundet." Pram. "Hans Liv er ei m.
rgternes udrundet." Grundtv.
Udrive, v. a. 3. s. rive ud. Som en
nd, der er udreven af Ilden. "Lyd,
Stormens, naar den udriver Klippens
." Evald. — figurl. udfrie, befrie. At
rive een af Fordærvelsen, af hans Fien-
s Vold.

Udrode, v. a. 1. faae ud af v. at rode.
Udruge, v. a. 1. faae ud, bringe f. Da-
gen ell. til Live v. at ruge. At u. Kyllin-
ger i Ovne. — uegentl. Denne Fugl ud-
ruger ikke selv sine Æg. — Deraf: Ud-
rugning, en. pl.-er.
Udrulle, v. a. 1. oprulle noget, som var
sammenrullet. At udrulle et Landkort. "Let
og giennemsigtigt udruller jeg det p. dit
sorte Skiold." Øhlenschl.
Udrunde, v. a. 1. giøre noget rundt in-
dentil (s. udhule, som i denne Bem. mere
br.) 2. udarbeide noget i en rund Skikkel-
se, m. en rundagtig Yderside.
Udruste, v. a. 1. d. s. s. udrede, 2; sær-
deles om Krigsfolk og Skibe. At u. en
Flaade, et Krigsskib. En vel udrustet
Hær. (jvf. ruste.) — uegentl. At være ud-
rustet m. ypperlige Gaver, Aandskræfter.
= Udrustning, en. 1. Handlingen, at
udruste. 2. det, som tiener t. at udruste,
især en Krigshær. (apparatus belli.) Moth.
Udrydde, v. a. 1. egentl. udrive, udrykke
m. Roden; men br. mest i videre Betydn.
for: tilintetgiøre, ødelægge aldeles. At u.
et Folk; udrydde Ukrud i Ageren. "Skulde
det være lettere, at udrydde en ond Vane,
end at forebygge den?" Basth. "Den Læng-
sel i vort Bryst, som sikkert ikke skal udryd-
des." Mynster. — Deraf: Udryddelse, en.
Udrykke, v. a. 1. faae ud v. at rykke.
At udrykke Haar af Hovedet.
Udrykke, v. n. s. rykke ud. — Deraf:
Udrykken, Udrykning, en. Troppernes Ud-
rykken.
Udryste, v. a. 1. faae ud v. at ryste. At
udryste Melet af Posen.
Udrække, v. a. 3. d. s. s. række ud. Han
udrakte Haanden.
Udrøge, v. a. 1. drive ud v. Røg. (s.
røge ud.) At udrøge Ræve.
Udrøi, adj. (af u og drøi.) som ikke er
drøi, som der ei er Forslag i. Nyt Brød er
udrøit.
Udrøre, v. a. 2. blande en Ting m. en
anden (især noget tørt m. en Vædske) v. at
røre deri. At u. Melet i Melken. At ud-
røre et Pulver i Vand.
Udsaae, v. a. 1. at saae i Marken. Den
udsaaede Sæd. = Deraf: Udsaaening, en.
Gierningen at udsaae. "Udsaaening af
fremmede Træer og Buske." Olufsen. —
Udsæd, en. den Sæd, som saaes i Marken.
Han har neppe høstet sin Udsæd. Hans
hele Udsæd er 20 Tønder.
Udsagn, et. pl. d. s. det, som een udsiger
(især m. Overlæg, ell. efter Opfordring.)
Vidnernes Udsagn. "Naar de Nye have
grundet deres Udsagn p. de Gamles Vid-
nesbyrd." O. Guldb. "At en Part troes
i den Deel af hans Udsagn, som er ham
selv imod." A. Ørsted. — Ogsaa mere al-
mindeligen: noget, der er sagt, udtrykt m.

Ord. "Da vil han vel nævne os et ell. andet af Guds Ords skiønne Udsagn." Mynster. "Udsagn, der omfatte den hele Lære om Tro og Pligt." Samme.

Udsalg, et. pl. d. s. Gierningen at sælge ud. Han forestaaer Udsalget i Kramboden.

Udsanke, v. a. 1. sanke noget m. Udvalg af et større Antal, en større Mængde.

Udsee, v. a. 3. udvælge, fornemmelig efter Beskuelse. Dette Tøi har hun udseet sig t. en Kiole. Han var udseet (bestemt) t. hans Eftermand. "Dette var det Embede, hvortil Manden var udseet." Mynster.

Udseende, et. ud. pl. udvortes Skikkelse og Beskaffenhed; den Form, hvorunder noget viser sig f. Synet. (især om Ansigtet.) Et fygeligt, frisk, muntert Udseende. Sagen vil nu faae et andet U. Dermed har det et vidtløftigt Udseende.

Udseiling, en. Handlingen at seile ud. Ved Udseilingen af Havnen.

Udsende, v. a. 1. d. s. s. sende ud. Han blev udsendt i et vigtigt Ærende. — Deraf: Udsendelse, en. (Udsending, en. br. i ældre Skrifter undertiden for: Sendebud.)

Udside, en. 1. den Side af en Ting, som er udad, vender udad; udvendig Side, Yderside. "Naar Udsiderne af Huset faae et godt Kalkpaaslag." Olussen. "Der gives Tilfælde, hvor man fra Menneskets Udside kan og tør slutte t. hans Indvortes." Rahb. (D. Tilsk. X. 741.) 2. d. s. s. Udkant. "Der, hvor Veien er henlagt i Udsiden af Marken." Olussen.

Udsige, v. a. 3. udtrykke m. Ord, udtale (især p. en høitidelig Maade, ell. for Retten.) Det, som Vidnerne have udsagt om ham. At u. (fremsige, udtale) et Ord urigtigt. "At være noget, som ei Tungen kan udsige." Holberg. = Udsigende, et. ud. pl. d. s. s. Udsagn. "Det er ikke Andres Udsigende, hvorved denne Sandhed skal staae ell. falde." D. Guldb.

Udsigt, en. pl. -er. 1. Tilstanden, at see ud, ell. Beskaffenheden v. et Sted, at man derfra kan see ud. Ved at skyde noget for, hindrede man os i Udsigten. En vid, udstrakt, indskrænket U. Fra Salen har man U. til Stranden. Fra dette Taarn er en meget vid U. over Staden og Omegnen. 2. ofte br. det ikke saameget m. Hensyn t. Handlingen at see, som t. det, man seer, den Egn, man seer hen til. En smuk, malerisk, venlig, indtagende Udsigt. At optage, tegne en Udsigt. (Prospect.) 3. figurl. a.) skriftlig Fremstilling, der giver et almindeligt Begreb, en beskuelig Forestilling om noget. (s. Oversigt, 2.) Historisk U. over et Tidsrum, en Konges Regiering. Udsigt over de vigtigste Begivenheder i Verdenshistorien, over Finantsernes Tilstand. b.) Haab, grundet Forventning om noget tilkommende. (ofte i pl.) "Da maa vi spørge den, hvad den lover os et tilsidst, Udsigt den aabner os?" Mynster ... unge Mand har gode Udsigter. ... Ungdom hengled imellem blidere og ... Udsigter." Rahbek. Der er ingen ... ham t. at faae Atvinger. "Da Ud... denne Næringsvei saaledes tabte ... kelse." Mynster.

Udskamme, v. a. 1. sige haan... skæmmende Ord til ell. om een i ha... værelse. Han udskammede Dre... hans Feighed.

Udskeie, v. n. 1. (har.) afvige ... lige Linie, den rette Vei; men ku... om Afvigelser fra det Rette, fra en ... fornuftig Levemaade. (s. skeie.) A... fra Dydens Vei. "Mens Brødre ... giort Trældom vaande, udskeie fr... rens klare Væld." Rein. I Ung... har han udskeiet p. flere Maader. = Udskeielse, en. pl. -r. En U. fra ... fra Hovedsagen. U. fra Sædelig... den. "De Udskeielser, som vor A... dærvelse har giort t. Vane." Jacob...

Udskibe, v. a. 1. føre ud t. Ski... blev udskibet meget Korn t. Norge... af: Udskibning, en. pl. -er.

Udskielde, v. a. 2. overvælde... Skieldsord.

Udskifte, v. a. 1. skifte ell. ... (især Jord) blandt flere, som forh... det i Fællig ell. Fællesskab. At u... en Byes Jorder (undertiden m. ... Fællesskab.) 2. uegentlig for: ti... dele til. "Den blinde Skiebne ... er, som Lyst og Qval udskifter." ... vig. — Deraf: Udskiftning, en. ...

Udskikke, v. a. 1. d. s. s. udsen...

Udskov, en. pl. -e. den Skov, ... i Udkanterne af store Skovstrækni... som ligger spredt p. Marken, ad... vedskoven.

Udskrabe, v. a. 1. faae ud, bri... udslette v. at skrabe. At udskrab... var skrevet p. Pergament. — De... skrabning, en. pl. -er.

Udskrift, en. pl. -er. noget sk... ves, som er udskrevet. Udskrift a... gen, af en Protocol.

Udskrige, v. a. 3. fig. og i d... u. noget, giøre det overalt bekie... stort Ny deraf. Man har udskr... som en stor Konstner. (intrans... udskreget, holde op m. at skrige.)

Udskrive, v. a. 3. (s. skrive.) ... skrive ud. At u. noget af ... er udskrevet efter (af) et ... skrift. — At u. en For... der ud af hans Værker, ... som fik eget Arbeide. ... Rigsdag, Landdag, et ... v. Skrivelser. At u. ... At udskrive Soldater, ...

udskab af Landet t. Krigstieneste, efter et Forhold og bestemte Forskrifter. Han er [illegible]reven t. Soldat, t. Husar. — Udskriv[illegible], en. pl. - er. Handlingen at udskrive. [illegible]f Krigsfolk. Skatteudskrivning.

Udskrue, v. a. 1. skrue noget udad, som [illegible] indskruet.

Udskud, et. pl. d. s. 1. det, som er ud[illegible], det Slettеste af sit Slags; forkaste[illegible] ubrugbare Ting ell. Personer. Dette [illegible]de, Porcellain er ikke andet end U. [illegible] troede mig blot i et Slags Forgaard, [illegible] man pleier at hensætte Udskuddet." [illegible]sen. Det er Udskuddet af Nationen. [Der]af: Udskudsgods, Udskudsvarer, [G]ods, de ringeste, udskudte Varer. 2. [illegible] brugtes det for Udvalg. ell. (som [illegible] i det Sv.) for: et t. en vis Hensigt [illegible]t Samfund, en Commission. "Thi [illegible] Borgerne et Udskud af sig t. Raa[illegible] Coldings K. Hist. 1614. 3. Udskud [un]dertiden ogsaa for: Udbygning p. et (især i Jylland.)

[Ud]skuur, et. pl.-skure. Skuur uden f. et [illegible], t. at sidde under. (Christ. Pedersen. [illegible] jvf. Bislag.)

[Ud]skyde, v. a. 3. egentl. for: skyde ud. [illegible] udskød sine Pile." 2 Sam. 22. 15. [illegible] Værter og Træer: skyde, fremskyde. [illegible].) "Den havde udskudt Knopper og [illegible] Blomster." 4 Mose B. 17. 8. "Et[illegible] et Træ, der udskyder sine Rødder hos [illegible]." Jer. 17. 8. 3. vrage, forkaste [illegible], ubrugbare Sager ell. Varer, og [illegible] dem fra de gode og brugbare.

[Ud]skylle, v. a. 1. føre ud v. en skyllende [illegible]. Den stærke Regn har udskyllet al [illegible]ighed af Renderne. — Deraf: Ud[illegible] en. pl.-er.

[Ud]skjemme, v. a. 1. forringe, fordærve [illegible], færd. m. Hensyn t. dens udvortes [illegible]. Denne Tilbygning har gandske [illegible]mmet Huset. "Kirkerne vare ikke ud[illegible]rede m. mystiske Billeder." Rahb. (D. [illegible] IX. 351.)

[Ud]skære, v. a. 1. d. s. s. skære ud. At [illegible]de af en Bog. 2. danne i en vis [illegible] t. en vis Figur v. at skære. At u. [illegible]nbeen, i Træ. Det var udskaaret i [illegible]er, i Takker. udskaaret Arbeide.

[Ud]slaae, v. a. s. slaae ud. — partic. ud[illegible] [illegible]br. i Talemaaden: at være udslaaet [illegible]ppen ɔ: have Udslæt. — udslagen i det [illegible]: den hele udslagne Dag. "En heel [illegible]en Nat." Tode. "Han sad i een ud[illegible] Time der, han sad i to, i tre." Bagg.

[Ud]slag, et. egentlig om den Bevægelse i [illegible] p. en Vægtskaal, hvorved den viger [illegible] den lodrette Linie, og derved tilkien[illegible] Overvægt i en af Skaalerne. Deraf [T]alemaaden: at give Udslag ell. giøre [illegible]et ɔ: fremvirke en afgiørende Foran[illegible]... fremb ringe en Handlings endelige Udgang p. een af to ell. flere mulige Maader. Det gav Sagen sit U. "Om han ikke vil finde Udslaget langt anderledes, end han efter det løselige Overslag indbildte sig." Rahb. (D. Tilsk. XI. 231.) Hans Indflydelse vil give Udslaget. "I det vigtige Embede, hvor hans blotte Stemme ofte kan giøre Udslaget." Birkner. "Jeg havde kanskee endnu været ubestemt, havde man ikke paataget sig, at giøre Udslaget f. mig." Rahbek. "Hvor ofte har ikke en Hærførers lykkelige Valg giort Udslaget i de vigtigste Feltslag." J. Boye.

Udslette, v. a. 1. bringe noget, som var synligt p. en Overflade, t. at forsvinde, borttage, udviske (Skrift o. d.) At udslette det som var skrevet p. en Tavle. Kræmmeren havde glemt at u. det i sin Bog. 2. fig. borttage. Det er en Skam, han aldrig kan udslette. "Før han beslutter at udslette Ridders Skam i ædel Hevn." Storm. Tiden kan aldrig u. hans Minde. "Du byde Hærens Hevn al Israels Slægt udslette af Jorden." Hertz. — Udslettelse, en. Gierningen at udslette.

Udslibe, v. a. 3. tage noget ud ell. bort af en Ting v. Slibning. At udslibe noget af en Kobberplade. — Deraf: Udslibning, en. pl.-er.

Udslide, v. a. 3. borttage v. at slide paa, v. idelig Brug. Indskriften p. Stenen er udslidt (f. E. ved at træde p. den.) fig. br. partic. udslidt for: afkræftet, svækket v. Slid og Arbeide. Denne unge Mand er for tidlig bleven udslidt.

Udslukke, v. a. 1. slukke aldeles. "Naar Træet er borte, udslukkes Ilden." Ordspr. 26. (jvf. slukke; hiint br. mindre og er overflødigt.) — figurl. for: tilintetgiøre e. d. Ethvert Haab hos hende var udslukt. "Da var Liv og Følelse, Tanke og Bevidsthed udslukt." Mynster. "I Lykkens Skiød sløvedes hans Villie, udslukkes hans Evne." Samme. — Deraf: Udslukning, en. pl.-er.

Udslæbe, v. a. 2. svække, afkræfte aldeles v. overdrevet Arbeide og Anstrengelse. En gammel udslæbt Hest (Udslæbshest. D. H. D.) At udslæbe sig i eens Tieneste.

Udslæt, et. ud. pl. noget, der slaaer ud p. Legemets Overflade; Hudsygdom, der viser sig i Blegner, Betændelse, Pletter, Fnat, Skurv o. d.

Udsmede, v. a. 1. forbruge t. smedet Arbeide. At udsmede Jernstænger t. Plovjern. 2. udstrække og giøre tyndere v. Smedning. — Deraf: Udsmedning, en. pl. - er.

Udsmelte, v. a. og n. 1. bringe ud, bringe tilveie v. Smeltning. At u. Fedt. (neutr. komme ud af v. Smeltning. Alt dette Fedt er udsmeltet ell. smeltet ud.) Deraf: Udsmeltning, en. pl.-er.

Udsminke, v. a. 1. opsminke; ell. figurl. søge at tildele en udvortes forskiønnet Skik-

kelse. (sieldent.) "Afguderiet blev ikke ophævet, men udsminket." O. Guldb. (V. Hist. 1. 429.)

Udsmykke, v. a. 1. br. undertiden (især figurl.) for: smykke, udpynte. At u. en historisk Fortælling m. rhetorisk Pynt. "Disse Taler — udsmykkede m. maleriske Billeder og m. alle Talekonstens Trylleriet." Synesius v. Bloch. "Historieskriverne antoge Almuens Meninger, som Poeterne havde udsmykket." O. Guldb. At udsmykke Sandheden. — Deraf: **Udsmykning**, en. pl.-er. "Den kunde vordet en Udsmykning holt f. min Bedrift; ei nogen Hielp f. ham." Øhlenschl.

Udsnitte, v. a. 1. s. udskære. At udsnitte i Træ.

Udsolgt, partic. s. udsælge.

Udsone, v. a. 1. forsone fuldkommen. De have udsonet sig m. hinanden. Denne Brøde vil han ikke let kunne udsone. — Deraf: **Udsoning**, en. pl.-er.

Udsove, v. n. 1. (har.) sove indtil man ikke trænger mere t. Søvn. At have udsovet, faae udsovet. (act. fordrive v. tilstrækkelig Søvn. At udsove Rusen; ell. sove en Ruus ud.)

Udspeide, v. a. 1. komme efter, udforske, opdage v. at speide. "Udspeid og læg Mærke til, hvad der kan være dig skadeligt, længe før det indtræffer." Bastholm. 2. gaae p. Speideri efter nogen. (jvf. speide.) "En Mand, som kiender sit Rige, uden at udspeide sine Undersaatter." Kampmann. "Det er ikke Sandheden, der opfordrer dig t. at udspeide enhver Feil hos din Næste." Mynster. Han havde udspeidet Fiendens Anslag. "Ei du Himmelens Gunst udspeider af Stiernernes Tindren." Hertz.

Udspekke, v. a. 1. d. s. s. spekke, 1 og 2. Muren maa udspekkes inden den kalkes. — Deraf: **Udspekning**, en. pl.-er.

Udspil, et. pl. d. s. Tilfældet, som bestemmer, at det tilkommer een, først at spille ud i Kortspil. (Han har Udspillet.) — it. det udspilte Kort. Hvis er dette Udspil?

Udspile, v. a. 1. bringe noget t. at indtage et større Rum v. at strække ell. spile det. — fig. Han har udspilet Bogen t. to tykke Bind. — Deraf: **Udspiling**, en. pl.-er.

Udspille, v. a. 1. d. s. s. spille ud (men kun i partic. og i inf. pass.) Det kommer an p. hvad der udspilles. Det udspilte Kort.

Udspinde, v. a. 3. egentl. udstrække i Længden v. at spinde. At u. en Traad. "Selv under Aarenes Byrde søge vi at udspinde Livets Traad, saa lang vi kunne." Pal. Müller. — fig. At u. et Digt, en Fortælling (udstrække) t. en kiedsommelig Længde. "En Række af Hændelser, der udspindes i et heelt Bind." (M.)

Udspire, v. n. 1. (er.) fremspire; have sin Opkomst, Oprindelse. "[illegible] spirer af en stolt fornemme [illegible] Paars.

Udspore, v. a. s. opspore.

Udsprede, v. a. 2. egentl. [illegible] udbrede. "Dyr, der aftræde [illegible] udspredte Korn." Schytte. ([illegible] 116.) 2. mest figurligen, [illegible] At udsprede et Rygte ɔ: [illegible] iblandt Folk. — Deraf: Uds[illegible]

Udspring, et. 1. første [illegible] egentl. om rindende Vande. [illegible] har sit U. i Alperne. 2. fi[illegible] Oprindelse. "Du skal aldrig [illegible] dit lyse Udspring." Ewald. "[illegible] søger jeg høit over Jorden." [illegible] sielden om Træer og Blomst[illegible] og springe ud. Denne Blom[illegible] i sit Udspring. "I Udspring[illegible] et Hgab t. unge Træer." H. [illegible]

Udspringe, v. n. 3, er. (s. [illegible] have sit Udspring. Donau [illegible] Svaben. 2. have sin Aarsag [illegible] delse. "Den sande Belgisrenh[illegible] springer af et ømt og varmt Hi[illegible] "Hvad er det vel, hvoraf volds[illegible] Gierninger udspringe?" Myn[illegible] høiere, renere Andagt, som [illegible] en dybere Følelse af det O[illegible] Bagg. 3. om Blomster og [illegible] (s. springe, 1. e.) En udspr[illegible] Skoven er udsprungen. (kun i [illegible]

Udsprude, v. a. 1. (jvf. spr[illegible] udsprøite. "Som naar Bek[illegible] de-de Regn af Dybet udsprude[illegible]

Udsprøite, v. a. 1. sprøite af [illegible] sprøite ud. (mest i partic.) [illegible] tede Vand. Den Vædske, [illegible] sprøiter. — Deraf: Udsprøitn[illegible]

Udspye, v. a. 1. spye ud af [illegible] (sielden og mest figurl.) De [illegible] som Bierget udspyede (udkast[illegible] som Magt.)

Udspytte, v. a. 1. s. spytte [illegible] spyttede Blod. — Deraf: Uds[illegible]

Udspænde, v. a. 2. strammit [illegible] noget i en Flade v. at spænde [illegible] et Stykke Tøi i en Ramme. [illegible] Luft de lette Seil udspænder." [illegible] — Deraf: Udspænding, en. pl[illegible]

Udspørge, v. a. 3. (s. spørge [illegible] fare v. at spørge meget. [illegible] efter og vil udspørge, hvad [illegible] om ham." B. Thott. [illegible] spurgte deres Trædsthed [illegible] Han havde faaet udspurgt [illegible] gaae for sig om Morgenen [illegible] een meget, f. at faae [illegible] vil dølge. De [illegible] mange Ting; men [illegible]

Udstaae, v. a. 3. [illegible] giennemgaae [illegible] udholde.) At u. [illegible]

te. Han har udstaaet en svær
At føie sig efter det, man as
skal udstaae." B. Thott. 2.
: (ferre, sustinere, tolerare.)
kan man udstaae, dog ikke
Sir. 25. 14. "Kan du for-
aae saadanne Stød i dit Hier-
nand. 1564. "Om de f. Be-
ld det ikke udstaae kunne." D.
3. lide ɔ: synes om, for-
r en Person, jeg ikke kan ud-
kan ikke u. at man roser andres
4. At have noget udstaaende
e være enig m. ham, være i
ighed m. ham om ell. i Anled-
Ting." (jvf. Udstand.)
t. det øverste Stade i en Kir-
. forældet.)
n. At have Udstand (ɔ: Uven-
(Moth.) jvf. udstaae, 4.
. a. 1. giøre færdig og bekiendt
ide Steder; skrive, give skrift-
(om visse Documenter, For-
. d.) At udstede en Befaling,
At u. en Verel, et Beviis f.
rskrivning. — Deraf: Udste-

r. a. 1. d. s. s. stikke ud (i nogle
t udstikke Øinene p. een. At
staal m. et spidst Redskab. 2,
ortspil: Der er udstukket ɔ:
ket. — Deraf: Udstikning, en.
ikning i Staal.
v. a. 1. fremstille, udsætte t.
te. At u. Malerier. = Ud-
l.-er. 1. Handlingen at ud-
get, som er udstillet t. Skue.
dstilling, Konst-Udstilling.
v. a. 1. udfylde v. at stoppe,
En Pude, et Stolesæde ud-
Krølhaar. At u. et Dyr, en
ndet af det døde Dyr.) — Der-
ing, en. pl.-er.
e, v. a. 1, giøre noget stram-
je udbrede det, v. at strække det.
ne et Klæde. — Deraf: Ud-
n. pl.-er.
v. a. 1. udslette noget, v. at
eg derover. (s. overstrege, som
.)
v. a. 3. (s. stryge.) udslette v.
r m. Haanden ell. med et Red-
det, som var skrevet p. Tav-
een af Listen ɔ: udslette hans
Deraf: Udstrygning, en. pl.-er.
e, v. a. 3. (s. strække.) 1.
g, ud fra Legemet. At u. Ar-
ne. "Lad din Haand ikke være
if tage." Sir. 4. 34. 2. udvide
At u. en Snor, et Toug. —
dvide i Alm. Han udstrakte det
s Grændser indtil Tiberen og El-
vidt ville de udstrække deres For-

bringer? — Deraf br. partic. udstrakt for: vidtløftig, vidt udbredt. Et udstrakt Bekiendtskab, udstrakte Forbindelser. = Udstrækning, en. 1. pl.-er. Gierningen at udstrække. 2. ud. pl. Tilstanden, at udstrække sig i Længden, i Breden, ell. over et Fladerum; Indbegreb, Omfang. Rigets alt for store Udstrækning. Et Legemes U. i Længden, i Breden.

Udstrøe, v. a. 1. strøe ud i ell. over et Rum. At u. Sæden i Ageren, Frøet i Bedene. "Han skal give Velsignelse t. den Sæd, vi udstrøede." Mynster. "En Stand, hvori han kan udstrøe Lyksaligheder." Evald. "Naar man betragter, m. hvor sparsom en Haand Glæden er udstrøet over de fleste Menneskers Bane." Rahbek.

Udstrømme, v. n. 1. (er.) udgyde sig i en Strøm, flyde ud m. Strømmens Magt. Det udstrømmende Vand. — fig. "I stærke Toner skal min Fryd udstrømme." S. Blicher. — Deraf: Udstrømmen, en. ud. pl.

Udstudere, v. a. 1. udfinde v. Eftertanke, udpønse, finde paa. (dagl. T.) "Hvad kan da Qvindelist i Hast ei udstudere?" Holb. P. Paars.

Udstue, en. Stue, som er affides, længst borte i Huset; ell. som er udbygget fra den rette Bygning. (Moth.)

Udstykke, v. a. 1. dele i Stykker, sønderlemme noget som var heelt. At u. et Land, et Gods, en Eiendom. "Gudbommen, hvis rene, usammensatte Væsen de ofte sønderlemmede og udstykkede." Synesius v. Bloch. — Deraf: Udstykning, en. pl.-er. "Saaledes kan Fortælleren udstykke denne Scene; men det Hele tabes, og med dette al Virkningen i en saadan Udstykning." Baggesen.

Udstyr, et. [T. Aussteuer.] det, hvormed en Pige udstyres t. hendes Giftermaal af Forældrene, ell. dem, som ere hende i Forældres Sted; fornemmelig i Klæder, Bohave og rørligt Gods. (jvf. Medgift.) Hun bragte Manden ingen Penge; men et rigeligt Udstyr.

Udstyre, v. a. 1. forsyne en Datter m. Klæder og andre Fornødenheder t. at sætte Bo, naar hun skal giftes. Han har udstyret to Døttre. (sieldnere om Sønner, der af Forældre understøttes t. at sætte eget Bo.) — Udstyring, en. Gierningen at udstyre. (D. H. O.)

Udstyrte, v. a. 1. kaste voldsomt og pludseligt ud, styrte ud. Han blev udstyrtet i Havet. — Deraf: Udstyrtning, en. pl.-er.

Udstøbe, v. a. 2. støbe Metaller i en Form ell. i flere. "Efterat Materien ell. Godset er vel smeltet og overøst — bliver det (v. Mynten) udstøbt i Tene." Schytte. (Indv. Reg. II. 223.) — Deraf: Udstøbning, en. "Det hændes letteligen v. Udstøbningen, at man forsømmer at røre og blande Metallerne." Schytte.

Udstøde, v. a. 2. d. s. s. støde ud (mest i partic.) og figurl. At udstødes (forjages, forvises) af en Stat, af det menneskelige Selskab. Hans Familie har udstødt ham. — Deraf: Udstødelse, en.

Udsuge, v. a. 1. bringe ud, faae ud af v. at suge. At udsuge Saften af noget. — Uegentl. og fig. At u. et Saar, suge Blod o. d. ud af Saaret. "At udsuge Folket." (Schytte.) At udsuge et Land, udsuge sine Bønder ɔ: forarme Indbyggerne, Bønderne v. utaalelige Afgifter og Byrder. — Udsugelse, en. pl.-r. og Udsugning, en. pl.-er. Gierningen at udsuge. — Udsuger, en. den, som udsuger; især figurl. "Fremmede Udsugere fortærede det danske Folks Marv." Engelstoft.

Udsulte, v. a. 1. d. s. s. udhungre. — Udsultning, en. Udhungring. (J. Boye.)

Udsvede, v. a. og n. (s. svede.) 1. act. give fra sig som Sved ell. Uddunstning. Træet udsveder en sødagtig Saft. — fig. og i d. Tale: det har han alt udsvedt ɔ: glemt. 2. neutr. uddunste fra, i Skikkelse af Sved. Der udsveder en Vædske, en Fugtighed af Bladene.

Udsvæve, v. n. 1. (har) afvige fra det rigtige Maal, fra det Rette ell. Tilladelige (ikke ofte, og mest i partic.) "Mon da ikke vor Kiærlighed t. Verden udsvæver udenfor dens rette Grændser?" Bastk. Han har udsvævet meget (været udsvævende) i sin Ungdom. At u. i Kiærlighed. Et udsvævende (liderligt) Menneske. Udsvævende (urimelige, overdrevne) Ønsker. Et udsvævende (vidtløftigt) Foredrag. — Udsvævelse, en. pl.-r. 1. udsvævende Handling, usædelig Levemaade. 2. sieldnere om andre Udskeielser fra den rette Vei, ell. uden for det rette Maal. "Alle Konstens Udsvævelser og Vanskabninger." Baggesen. (Labyr. II. 211.)

Udsye, v. a. 1. sye Aabninger, Figurer o. d. i ell. paa et dertil passende Tøi (brodere.) At udsye en Krave, en Halsstrimmel. At u. Blomster i noget. Udsyede Blomster, Tegninger. — Deraf: Udsyening, en.

Udsæd, en. ud. pl. Sæd, som udsaaes, som lægges i Jorden, ell. som er udsaaet. Han vil neppe faae sin Udsæd igien v. den Ager. "Agermanden — en haabfuld Udsæd dyrket Fure skienker." Thaarup. "Sæden kan holde sig i to t. tre Aar, og endda være beqvem t. Udsæd." Schytte.

Udsælge, v. a. 3. sælge offentligt, sælge stykkeviis af et Forraad, en Mængde. At udsælge Varer i smaa Partier. (s. Udsalg.) 2. sælge Alt hvad der haves i Forraad af et vist Slags Varer. (mest i partic.) Han vil neppe kunne u. hvad han har bragt t. Markedet. Han har reent udsolgt. "Han tillod ikke de andre Kiøbmænd at sælge deres Vare, førend han selv havde udsolgt sine." Schytte. Bogen, Oplaget er udsolgt, alle Exemplarer solgte af Forlæggeren. 3. holde op m. at sælge, ende sin ... Den Kræmmer fik snart udsolgt. (mest i partic. og i denne Talemaade.)

Udsætte, v. a. 3. (s. sætte.) 1. egentl. Bemærk. at sætte ud (ɔ: udenfor vis Grændse, ell. under aaben Himmel ...) det sielden, undt. i partic. Tøiet var (sat ud) v. Gaden. Barnet havde ... sat (i Kost) hos Fremmede. De (...) udsatte Capitaler. De udsatte ... Vagter. 2. figurl. a.) bestemme ... har udsat en vis Sum aarlig f. ... f. Datteren (t. at leve af.) At u. en ... ning f. noget. At udsætte (offentligt) et Priisspørgsmaal. b.) sætte ell. ... noget i den Tilstand, at det mod... udvortes Virkning ell. Indflydelse ... være udsat f. Luften, f. Hede og ... Han udsatte sig f. enhver Fare. ... u. mig f. mange Ubehageligheder. ... f. almindelig Forhaanelse, Fornær... Forfølgelse." Baggesen. c.) forhal... sættelsen ell. Fuldførelsen af et begy... retagende, ell. af et Forsæt. De... ville vi u. til i Morgen. Reisen ... (opsat) i 8 Dage. Det er udsat ... dere. (jvf. opsætte, 4. som vel oftere ... at udsætte et Forsæt, hvis Udførelse ... er begyndt.) d.) dadle. (m. præp. ...) Hvad er der at udsætte paa? Han ... at u. paa enhver Ting. 3.) sætte ... Han har udsat de Planter, han ... langer flere. Arket er udsat (i ...rier.) = Udsættelse, en. pl.-r. ... at udsætte (især. 2. c. Forhaling, ... Dadel.)

Udsøge, v. a. 2. vælge noget, ... iblandt flere Gienstande. At u. ... Plads. Han vil u. sig en Kone ... udsøgt br. for: udmærket god, ... Han har lutter udsøgte Varer, ... denske og mest udsøgte Blomster.

Udtage, v. a. 3. s. tage ud. (... sieldnere egentl. og da oftest i Partic. ...) Kar — dem udtog Kong Cyrus ... len." Esr. 5. 14. De Stykker, ... udtaget ɔ: udvalgt. Han udtog ... 20 af de modigste Soldater i ...

Udtale, v. a. 2. udsige, fremsige ... Mund skal udtale Herrens ... Han havde neppe udtalt Ordet, ... og dræbte ham." "Hvad ... intet Ord udtale." S. Staffeldt ... trykke rigtigt, tilbørligt m. ... den rette Lyd. Ingen Tale ... Følelse, som Ingen fuldkommen ... Dette Sprog er vanskeligt ... med. 3. tale t. Ende, ... Lad ham først udtale (tale ...) ikke faae udtalt, ... han ...

Udtale, en. ud. pl. ...

En reen, tydelig, god, slag, ufor- g Udtale. 2. Maade at udtale Bog- Stavelser og Ord i et vist Sprog. var en god U. i det Engelske. Han rt Udtalen af en Indfødt.

tappe, v. a. 1. bringe ud af v. at "Hvo som — udtapper eller ud- lader t. Overflod og Umaadelighed Drik." D. Lov. VI. 3. 9. 2. ud- e v. at tappe ell. ved at lade afløbe. tappe en Sø. — Deraf: Udtapning, l.-er.

tegne, v. a. 1. optegne noget, som ves af en Bog e. d. Han har udteg- Nummere, som han vil kiøbe. At ud- noget af en Bog. 2. fuldende i Teg- Figuren er ikke ganske udtegnet. — ; Udtegnelse, en. pl.-r. og Udteg- en. pl.-er.

tiene, v. n. 1. br. kun i partic. At udtient ɔ: have tient den bestemte Tid e. En udtient Soldat (som har ud-)

toe, v. a. 1. faae ud af v. at toe ell. Disse Pletter kunne nok udtoes.

tog, et. pl. d. s. 1. i den egentl. Be- lse: et Tog ud af et Sted, br. det . Ved Hærens U. af Staden. "Til t Udtog blev en Tid af dem heram- holb. P. Paars. 2. det, som er ud- , udskrevet af en Bog e. d. særd. m. tning ell. Sammendrag af Indhol- At giøre adskillige U. af en Bog. Et (kort Begreb) af Verdenshistorien. togsviis, adv. i Udtog, ikke heel ell. ndigen.

olke, v. a. 1. d. s. s. fortolke, ud- Deraf: Udtolkning, en. pl.-er.

ordne, v. a. 1. sige, udtale m. tord- lyd ell. overvættes høi Røst. Han nede sine Befalinger t. Mandskabet. Let Dødens Røst udtordner, Jorden " H. Bull.

ryk, et. pl. d. s. [T. Ausdruck.] lm. et Middel, hvorved Følelser og llinger yttres, et udvortes Tegn ell. , der giør dem bekiendtlige f. Sand- l. fremstiller dem f. den indre An- (Saaledes Ord og Talemaader m. t. Sproget og Talekonsten, To- Musikken, Ansigtstræk, Lader og ier i Maleri og Sculptur o. s. v.) ; finde U. for en Tanke. Hun Udtryk i Diet, i Ansigtet, som Maler kan efterligne. Udtrykket i Figur, dette Maleri er ganske for- — Hyppigst br. det om Ord og Ta- r, som Tankernes Billeder; og v. tages altid nærmest Hensyn t. det, l betegne; v. Ord- og Talemaade p. Tegnene, hvormed man udtryk- Forestillinger og sin Mening. (jvf. Man siger saaledes: Et skiønt, rig- tigt, passende U. At bruge de rette U. for noget. "Udtryk er Tankens Dragt, og den, som passer mest, er ogsaa sømmeligst." Popes Krit. v. Schiermann. — Et egent- ligt, uegentligt, figurligt (billedligt) U. At tiltale een i fornærmelige U. "Et Ud- tryk kaldes saaledes, f. saavidt som det frem- stiller Billedet af en vis Tanke. Et U. kan da baade være et Ord og en Talemaade. — Det er nyttigt og nødvendigt, undertiden at giøre nye Ord; nemlig, naar det behø- ves nye Udtryk." Sporon. 2. ud. pl. Maade, hvorpaa man anvender Midlerne t. at betegne Forestillinger og Følelser. Man siger saaledes: denne Taler har et slet U. (Foredrag.) En Maler, der har sin Styrke i Udtrykket. Hun er kold, og har intet Ud- tryk i hendes Tale ell. Bevægelser. = ud- trykfuld, adj. som har meget U. er stærk i Udtrykket, ell. som udtrykker meget. Et ud- tryksfuldt Ord. En u. Mine, Bevægelse. "Thi kom, o udtryksfulde Taushed! tænk hans Priis." Foersom. — Udtryksmaade, en. Maade, at udtrykke sig paa, ell. en vis Maade i Udtrykket.

Udtrykke, v. a. udtrykte, udtrykt. (kun i den egentl. Bemærk. ogsaa udtrykkede, udtrykket.) 1. egentl. d. s. s. trykke ud. a.) faae ud af v. at trykke, udpresse. At u. Saften af en Citron. (T. ausdrucken.) dog br. her oftest trykke af, ell. ud af. b.) trykke noget, som er fugtigt, f. at faae Fugtigheden ud. "De udtrykte Uldskindet, og udkryftede Dug deraf." Domm. 6. 38. 2. frembringe et Billede, et Udtryk af noget. (T. ausdrucken.) Hun har det i sin Magt, p. den naturligste Maade at udtrykke enhver Lidenskab. Niobes Ho- ved udtrykker den høieste Grad af smerte- lig Sorg. 3. frembringe en tydelig Fo- restilling om noget, især v. Talen. Det spæde Barn udtrykker sine Fornødenheder v. Graad. At u. sig (ɔ: sin Mening) v. Ord, p. Tegn. "At udtrykke sig vel i de levende og brugelige Sprog." Sneed. Han udtrykker sig ikke klart, bestemt nok. (s. yttre.)

Udtrykkelig, adj. og adv. 1. udtrykt m. tydelige Ord, bestemt, ikke tvivlsom. Jeg gav ham min udtrykkelige Befaling, at det skulde skee. Jeg har udtrykkelig sagt, be- falet det. 2. adv. m. Villie og Forsæt; net- op. Han giorde det u. i den Hensigt. Det blev udtrykkelig givet ham i den Hensigt.

Udtræde, v. a. 3. (s. træde.) giøre vi- dere v. at træde. At u. et Par Skoe. (intrans. for.) træde ud, br. det kun figurl. Han erklærede at ville udtræde. Han var da alt udtraadt af Selskabet. "At udtræde af en Ret." Rahb. Tilsk. III. 13.)

Udtræk, et. pl. d. s. 1. noget som kan udtrækkes. Et U. i et Skab, i en Drag- kiste. — Udtræk t. en Seng, som fra den

ene Side kan trækkes ud, og igien skydes ind, f. at giøre Sengen smallere. (En saadan Seng kaldes Udtræksseng, og er forskiellig fra en Indskudsseng.) 2. i Tallotteriet: et enkelt, af Spilleren besat Tal, som udkommer (modsat, Ambe, Terne, rc.)

Udtrække, v. a. 3. d. s. s. trække ud; men br. sielden. At u. Kaarden. At u. Quadratroden af et Tal. (s. uddrage.)

Udtrælle, v. a. 1. d. s. s. udslæbe. (s. trælle, B.) "Hvor han udtrællet gaaer; og dine Marker pløier!" C. D. Biehl.

Udtrætte, v. a. 1. trætte i høi Grad, giøre aldeles træt. (Moth.) Vi kom hiem, ganske udtrættede af Reisen. "Den største Forstand bliver derved tilsidst saa udtrættet, at den tvivler om alle Grunde." Sneed.

Udtvære, v. a. 1. d. s. s. udrøre. (s. tvære.) fig. at udtvære en Materie (behandle den alt for vidtløftigt, omstændeligt.) Deraf: Udtværing, en. pl.-er.

Udtvætte, v. a. 1. d. s. s. udtoe, udvaske.

Udtyde, v. a. 1. d. s. s. udlægge, 3, fortolke, forklare. (T. deuten.) At u. Bemærkelsen af et fremmedt Ord. "Thi hans Navn udtydes saa." Ap. G. 13. 8. At u. Drømme. — "Tro mig, slig Gierning man til Galskab vil udtyde." Holb. P. Paars. (s. udlægge.) "Hvorledes baarlige Meninger og slette Lidenskaber kunne udtyde Alt t. deres Fordeel." Mynster. = Udtydning, en. pl.-er. Fortolkning, Forklaring. En bogstavelig Udtydning. "Lad den Drøm og dens Udtydning ikke forfærde dig." Dan. 4. 19.

Udtynde, v. a. 1. giøre tyndere v. Udhugning, v. at udpille, udsøge e. d. "Naar Skoven vorer til, og man begynder at udtynde den." Olufsen. Deraf: Udtynding, en. Egeskovens Udtynding. Olufsen. (Landoec. 2 Udg. 390.)

Udtælle, v. a. udtalte, udtalt. (kort æ.) tælle Penge, som betales ud, ell. Ting, som udleveres. At udtælle Penge. Han udtalte dem Brødene Stykke f. Stykke. — Deraf: Udtælling, en. pl.-er.

Udtære, v. a. 1. afkræfte aldeles, borttære Livskraften. Denne Sygdom har ganske udtæret ham. Udtæret af Hunger. At u. Jorden. — Deraf: Udtæring, en. pl.-er.

Udtærske, v. a. 1. (jvf. tærske.) faae ud af v. at tærske; tærske tilgavns. Disse Neg ere ikke ret udtorskne. Alt mit Korn er udtærsket. At have udtærsket (udkorsket) o: være færdig m. Tærskningen. — Deraf: Udtærskning, en.

Udtømme, v. a. 1. giøre ganske tom; tømme aldeles. Denne Krig har udtømt Statscassen. — fig. "Han maatte, for ikke reent at udtømme Landet, begive sig bort fra denne Egn." Wandal. At u. Kræfterne. "Man udmattes saaledes langsomt, indtil Nydelsesevnen aldeles udtømmes." Baggesen. At u. en Materie (o: udt[illegible] ge, behandle den m. Fuldstændighed.) = [illegible] tømmelse, en. pl.-r. De naturlige Udt[illegible] melser (v. Sved, Uddunstning, Stolga[illegible]

Udtørre, v. a. 1. giøre aldeles tør, [illegible] tage al Vædske ell. Fugtighed fra [illegible] Denne Blæst udtørrer Markerne. A[illegible] en Eng (v. at aflede Vandet.) "M[illegible] udtørrer Jordens Vædsker." Olufsen[illegible] figurl. "Ogsaa Samvittighedens Fr[illegible] er en Følelse, som ikke boer i et udt[illegible] Hierte." Mynster. — Deraf: Udtør[illegible] en. pl.-er.

Uduelig, adj. ikke duelig ell. dygtig. [illegible] ere ulydige og uduelige til al god Gier[illegible] Tit. 1. 16. 2. unyttig. "Al den [illegible] som var foragtelig og uduelig, den ød[illegible] han." 1 Sam. 15. 9. — Deraf: Udu[illegible] hed, en. ud. pl.

Udvaaget, adj. v. udmattet, af[illegible] v. Nattevaagen; forvaaget. "Udv[illegible] træt, jeg da kan blunde." C. Friman[illegible]

Udvagt, en. pl.-er. en afsides, [illegible] gende Vagt; en Udpost. (D. H. D.)

Udvalg, et. pl. d. s. 1. Valg, [illegible] retages blandt flere Gienstande, [illegible] fig. (s. udvælge.) At giøre et streng[illegible] valg. 2. en Samling af udvalgte [illegible] stande. Han eier et U. af gode Ma[illegible]

Udvande, v. a. 1. bløde v. at [illegible] Vand, ell. skille v. denne Maade v. [illegible] standdeel, f. E. Salt, Syre rc. A[illegible] Fisk, Klæd. — fig. at udvande en [illegible] (i et Skrift, ell. Digt) svække [illegible] Læseren v. en slet ell. for vidtløft[illegible] ling. — Deraf: Udvanding, en. [illegible]

Udvandre, v. n. 1. (er.) [illegible] Sted, et Land, hvor man har [illegible] f. at drage t. et fremmedt. ([illegible] Fra Norden ere mange Folke[illegible] vandrede t. sydlige Lande. En [illegible] udvandre til Amerika. — Udva[illegible] pl.-er. At giøre, foretage en Udv[illegible] "De svækkede til Udvandringer [illegible] Danske." Vogelius.

Udvarpe, v. a. 1. bringe ud af [illegible] et Indløb) v. at varpe (s. [illegible] begyndte at udvarpe Sk[illegible] (Mindesm. II. 126.)

Udvaske, v. a. 1. d. [illegible] tvætte. — Deraf: Udvask[illegible]

Udvei, en. 1. ud. pl. [illegible] des ud i, et Sted ell. [illegible] Hendel. Baade v. Udve[illegible] 2. Udvei, pl. Udveie. [illegible] en Trang, komme ud [illegible] Jeg seer ingen U. hertil. [illegible] giøre Glid, uden at [illegible] betale den. Schütte. [illegible] veie." At finde en Udve[illegible] kiendte mit Dis [illegible] Mod." K. Guldb.[illegible]

Udveie, v. a. 1. veie det, man solger ell. giver fra sig. At udveie noget i Lodvis.

Udvendig, adj. [T. auswendig.] som udenpaa v. en Ting, som har den Retning, hvorved det vender udad, bort fra det Indre, og modsat det indvendige. Den udvendige Side af en Muur, af et Plankeværk (ɔ: den, som vender ud imod Gaden, Veien, Marken o. d.); den indvendige derimod den, som vender imod det indeluffede Rum. Det Udvendige af et Huus, af en Bygning. "Ligesom en Ting er meer ell. mindre udsat f. Synet, faae dens Sider Navn af indvendig ell. udvendig." Sporon. (Jvf. indvendig og udvortes.)

Udverle, v. a. 1. give en Gienstand i Bytte f. en anden af samme Art. (T. auswechseln.) At u. Fanger, Gidsler. Han blev udverlet imod en fangen General. (br. forrigt sielden.) Deraf: Udverling, en. pl.-er. Fangernes Udverling.

Udvide, v. a. 1. [N. S. utwiden.] giøre videre, udstrække i et videre Omfang. At u. et Par Handsker. (oftest om Udstrækning i Rummet, ell. figurl.) "En Cirkel kan jeg udvide ell. indskrænke saa meget jeg vil." Tilschov. Han har udvidet sin Have. At u. en By, u. Rigets Grændser. Udvide sit Bekiendtskab, sin Handel. (modsat: indskrænke.) "Her udvider den sit Blik, hvis det ei er eensom og afsondret." Mynster. Et videre udvidet Begreb. — fig. at udvide Sindet, Hiertet, Tanken (ligesom det modsat indskrænke.) "Den Spæde udvider selv sit lille Bryst t. Glæde." Evald. "O Gud, i din herlige Skabning vil jeg ofte udvide mit Hierte!" Mynster. = udvidelig, adj. som kan udvides. — Udvidelse, en. pl.-r. (ogsaa, men sieldnere: Udvidning, en.) Handlingen, at udvide; Tilstanden at udvides. fig. "Hiertets Udvidelse." Baggesen. — Udvidningskraft, en. den Egenskab hos et Legeme, at kunne udvide sig.

Udvikle, v. a. 1. vinde noget op, som var indsvøbt ell. indviklet. (T. auswickeln.) 2. fig. og hyppigere: udfolde, bringe t. en høiere Grad af physisk ell. aandeligt Liv og en deraf flydende Virksomhed. (T. entwickeln.) Blomsten udvikler sig af Knoppen. "Naar meisom Konst udvikler her hver Kraft." E. Colbiørnsen. Siælens Evner udvikle sig langsomt hos Mennesket, ligesom Legemets. "Den Spire, er nedlagt i os, som skal udvikles giennem Evigheden." Mynster. "Af Alt, hvad Mennesket kan vinde udenfra, ell. som kan udvikle sig i hans eget Væsen." Samme. Drengen har gode Anlæg; men de behøve at udvikles. — At u. en Forestilling, et Begreb (giøre det tydeligt.) = Udvikling, en. pl.-er. Gierningen at udvikle, ell. det at udvikles. Barnets, Menneskets, Ideernes, Tidens Udvikling. En fuldstændig U. af Læren om den menneskelige Frihed.

Udvirke, v. a. 1. i den egentl. Betydning: at virke ɔ: arbeide noget indenfra, ell. ved saadant Arbeide skaffe noget ud, forekommer det i Talemaaden: at udvirke en Hestehov. (s. virke, 2. c.) 2. bringe t. Veie v. Arbeide, Bestræbelse ell. Bønner. Han har udvirket hos Kongen, at der bliver nedsat en Commission. At u. noget fr een. "At udvirke, er at bevirke v. Bevæggrunde. — Man kan ikkun udvirke noget v. Mennesker; man kan bevirke noget saavel v. Ting, som v. Personer." P. E. Müller. 3. neutr. giøre sin fulde Virkning, virke t. Ende. Lægemidlet har udvirket. — Deraf: Udvirkelse, en. (Derimod: Hestehovens Udvirkning.)

Udvise, v. a. 2. egentl. det s. s. vise ud. Han blev udviist af Skolen, af Værelset. 2. vise, tee, lægge f. Dagen. Det har han udviist i Gierningen. "Det udviste man saa megen Fortrolighed t. Guderne, at man giorde dem Spørgsmaal og haabede Svar." Schytte. "Vi kiende de Dyder, han udviste som Fyrste og som Menneske." Mynster. 3. At udvise Træer i en Skov ɔ: bestemme og mærke m. Skovhammeren de Træer, som skulle fældes. = Udviisning, en. pl.-er. 1. Gierningen at vise een ud. 2. Gierningen at udvise Træer. Skovrideren er idag ude paa U. 3. det, som er ell. bliver een udviist i Skoven t. Brændsel ell. Gavntømmer. Præsten har en Udviisning af 4 Favne Brænde og 12 Læs Tørv.

Udviske, v. a. 1. udslette v. at viske, viske ud. — Deraf: Udviskning, en. pl.-er.

Udvortes, adj. og adv. ell. egentl. et Adverb. der br. som Adj. [J. utvortis.] som er udentil, udenpaa; som falder i Øinene v. en Gienstand; ell. som vedkommer, har Hensyn t. det Ydre. En Tings udvortes Anseelse. Hun synes udvortes at være lutter Blidhed og Mildhed; men hendes Hierte er koldt og haardt. "Udvortes var Strid indvortes Frygt." 2 Cor. 7. 5. Det Udvortes af Legemerne. At have en udvortes Skade. Statens u. Forhold (ɔ: t. andre Stater.) "Guds Huses udvortes Gierninger." Neh. 11. 16. "Baade det Indvendige og det Udvendige kan være af den Beskaffenhed, at det kan kaldes udvortes; men det Indvortes kan allene forstaaes om det, der af en Ting ei kan sees." Sporon. — (Ordet br. ogsaa ofte som Subst. for: udvortes Skikkelse, Anseelse. En Mand af et godt, smukt, anseeligt Udvortes. Hans U. lover ikke meget.) — Overhovedet forholder dette Ord sig t. udvendig, som indvortes t. indvendig. Dets Modsætning t. indvortes er dog ikke ganske almindelig; men bestemmes v. Brugen. (Man siger f. E. ikke let: en udvortes Krig,

en udvortes Smerte; skiøndt man i disse Tilfælde anvender indvortes.)

Udvoxe, v. n. 1. (er.) voxe t. sin fulde Størrelse og Færdighed. Hesten, Drengen er endnu ikke udvoxen. — Deraf: Udvoxning, en. 1. det, at udvoxe, (som ovenfor) ell. at voxe ud. Grenens Udvoxning. 2. noget, som er voxet ud; en Udvæxt. "En fremstaaende Udvoxning i Panden." P. C. Abildgaard.

Udvride, v. a. 3. s. vride, 2. faae ud af v. at vride; ell. vride noget f. at befrie det fra Fugtighed. Bærrene kommes i en Pose og derpaa udvrides Saften. At u. et Klæde. — Deraf: Udvridning, en.

Udvriste, v. a. 1. faae ud af v. at vriste. (s. dette O.) Kaarden, som man m. Magt maatte udvriste af hans Hænder. "Troldene udvristed ham den m. Magt af Haand." Grundtvig.

Udvæg, en. pl.-ge. En Væg af et Huus, der ikke støder op t. en anden Muur, men staaer frit og uden Forbindelse.

Udvælde, v. n. 1. (er.) d. s. s. vælde ud. Den Kilde, som udvælder af Bakken. "Af det fordærvede Hierte udvælde Lasterne, som af et Kildevæld." Schytte. "Din skabende Kraft, hvoraf Fylde, Skiønhed og Liv udvælder uden Maade ell. Tal." Mynster.

Udvælge, v. a. 3. vælge blandt flere Gienstande, som man har for Øie, vælge og udtage. "Jeg lægger dig tre Ting for; udvælg dig en af dem." 2 Sam. 24. 12. "Med fyrretyve tusinde Mænd, udvalgte til Strid." 1 Macc. 12. 41. En udvalgt (udsøgt) ɔ: fortrinlig god Bogsamling. = Udvælgelse, en. Gierningen at udvælge, ell. det, at blive valgt. (s. Udvalg.) "At stadfæste eders Kald og Udvælgelse." 2 Petr. 1. 10.

Udvæxt, en. pl.-er. noget som er voxet ud fra ell. uden paa et Legeme. At have en Udvæxt paa Ryggen, p. Halsen. En Udvæxt paa et Træ.

Udyb, adj. ikke dyb, grund. (Om Vand ell. Vandstader.) "At den smeltede Snee, og den vedholdende Regn, saaledes fyldte de om Vinteren udybe Floder." O. Guldb.

Udyd, en. pl.-er. egentl. det modsatte af Dyd; ell. Tilbøielighed til og Færdighed i at overtræde, at handle imod Moralloven. Dog br. i den abstracte Modsætning oftere: Last; hvorimod Udyd i sing. og pl. br. (og sædvanl. i et noget mildere Udtryk) om enkelte moralske Feil ell. Ufuldkommenheder, der vidne om Mangel p. den modsatte gode Egenskab. Drengen har faaet mange Udyder, siden han kom hiemme fra. Utaknemmelighed er en slem Udyd. — "En saadan Feil, der viser, at det Gode i Mennesket fra en vis Side ikke er virksomt, er en Udyd (f. E. Uklogskab, Uselskabelighed, Uvenlighed.) Udyder hos Børn blive let t. Laster hos de Voxne." Müller. (Mindre brug[illegible] er adj. udydig.)

Udygtig, adj. 1. ikke dygtig, [illegible] En udygtig Embedsmand. 2. ikke i [illegible] til. At være u. til noget. "Romerne [illegible] de Forskiel paa Udygtige t. at arve [illegible] Uværdige." Schytte. "Udygtig t. a[illegible] retage noget, der krævede Tankens [illegible] spænding." Rahbek. — Deraf: Udy[illegible] hed, en. ud. pl.

Udyr, et. pl. d. s. et skadeligt Dyr, [illegible] dyr; ell. et sælt, vanskabt Dyr. "D[illegible] i din egen Barm, o Helt! et Udyr [illegible] Mage." Bagg.

Udæske, v. a. 1. d. s. s. udfordre [illegible] u. een t. Kamp, t. Veddestrid. "[illegible] kommer han, udæsket v. en [illegible] delse." Vogelius. — Deraf: Udæsk[illegible] "For at indfrie sin givne Udæskning.[illegible]

Udø, en. En afsides, ell. langt [illegible] landet beliggende Ø. (Chr. Pedersen.)

Udøbt, adj. v. den, som ei er [illegible] døbt. "Ingen Udøbt maa arve." [illegible] (Indv. Reg. V. 203.)

Udødelig, adj. som ei kan ophøre at være til; som ei er dødelig. [illegible] ligt Væsen. Sjælen tænke vi [illegible] Udødelige i den menneskelige [illegible] om det, som har en meget lang [illegible] Et udødeligt Navn. En u. [illegible] — Deraf: Udødelighed, en. ud. pl.

Udørk ell. Udørken, en. pl.-[illegible] somt, øde Sted; en langt fra [illegible] Bolig beliggende Egn. (Moth.) "[illegible] ørken hun Melampe vil begræde." [illegible] "Ufrugtbare Strækninger i vild[illegible] ørkener." Schytte. "Disse Fei[illegible] at giøre de frugtbarste Lande t. U[illegible] Sneedorf. (s. Ørken.)

Udøse, v. a. 2. øse ell. helde t[illegible] ud af et Rum. De udøste Blin[illegible] Vandet i Baaden maa først udøse[illegible] At udøse Forbandelser over en[illegible] — udøser Tønder Guld, naar [illegible] betaler." Ewald.

Udøve, v. a. 1. sætte i Værk, [illegible] (om Handlinger, som jævnlig[illegible] At u. et Haandværk, en Kunst[illegible] muligt, at man kan sætte [illegible] — uden dog at have Lyst t. [illegible] Sneed. — I mere udvidet [illegible] gaae, udføre. (om enkelte [illegible] udøve en slet, god Handling [illegible] sig og at udøve en Gierning [illegible] mange Grusomheder [illegible] bedrive og begaae br. [illegible] misbilliges; men hvad [illegible] være baade godt og ondt." [illegible] af: Udøvelse, en. Det er [illegible] lem Forsæt og Handlingen [illegible] Udøver, en. den, som [illegible] get. "At Dydens [illegible]

...mme som Dybens Udovere." Bagg.
...lim.
...nig, adv. ikke enig, ikke af eens Me-
...ti et stridigt Forhold. At være, blive
... Jeg blev u. med ham, ell. vi bleve
... over Bogens Trykning. At være
... u. sig selv (ikke have nogen bestemt
... i en vis Sag.) "At giøre Staten
... u. sig selv." Suhm. (D. Hist. I. 544.)
...ensartet, adj. ikke af eens Art, ikke
...artet. (D. H. D.)
...efterlignelig, adj. som ei kan efter-
...s.
...efterrettelig, adj. som ei er efterrette-
... som man ei kan lide, forlade sig paa.
...efterrettelig Embedsmand. — Deraf:
...rettelighed, en.
...eftertænksom, adj. som ikke bruger Ef-
...ke, ikke er eftertænksom. — Deraf:
...tertænksomhed, en.
...egennyttig, adj. ikke egennyttig. —
...f: Uegennyttighed, en. ud. pl.
...egentlig, adj. ikke egentlig, impro-
... (s. egentlig, 1.) Et Ords uegent-
... Bemærkelser.
...endelig, adj. 1. som ikke har Ende i
..., ikke er endelig. En u. Varighed,
.... En u. Dom o: en Dom, der ikke
... afgiør Parternes Trætte. 2. som
... indskrænket i sit Væsen, ikke begrænd-
... Størrelse, Guds uendelige Godhed.
...delige Størrelser i Mathematiken. — I
...le br. det s. overmaade stor ell. meget,
... lang, o. d. Det er en uendelig Tid
... Hun har lidt uendelige Smerter. —
...f: Uendelighed, en. ud. pl.
...enig, adj. som ikke have een Villie ell.
... Mening; som ere ueens, i Splid.
... ere vi ganske uenige. At blive u.
...en. — Uenighed, en. ud. pl. Tilstan-
... at være uenig. At leve i Uenighed.
... opstod U. imellem dem. (jvf. Strid, 2.)
... Menneskelivet bliver Uenigheden først
... Strid, naar den ytrer sig som en
...dig Modstand." P. E. Müller.
...erfaren, adj. pl. uerfarne. som har in-
...ell. liden Erfaring (2.) At være uer-
... i noget. En ung og uerfaren Pige.
... endnu uerfaren i Verden. — Deraf:
...renhed, en. ud. pl.
...erkiendtlig, adj. s. utaknemmelig.
...erstattelig, adj. som ei kan erstattes,
...es. Et uerstatteligt Tab.
...fangelig, adj. som ei kan faaes, uop-
...lig. (s. fangelig.) "Men, hvad nytter
... tilbyde ufangelige Ting?" J. Boye.
...farvet, adj. som ei v. Konst er farvet,
... har sin naturlige Farve. Ufarvet Uld,
...mel, Silke.
...fattelig, adj. som ei kan fattes, for-
...es; ubegribelig. "Du som — ufattelig
... Aand og Sands, din hele Stat omstraa-
..." E. Storm.

Ufeilbar, adj. og adv. 1. som ei kan feile, ei kan tage feil. (T. unfehlbar) Paven holdes i den catholske Kirke for u. i Troeslærdomme. — Deraf: Ufeilbarhed, en. den Egenskab, at være ufeilbar. (Infallibilitas.) "Grunden t. den romerske Kirkes Ufeilbarhed og Myndighed; men ogsaa t. dens Vantro og Vildfarelse." Sneedorff. 2. som ei kan slaae feil, som nødvendigen maa skee, indtræffe. Sagens ufeilbare Udfald. "Han forkyndte uafladelig Tingenes ufeilbare Fremskridt t. det Bedre." Rahb. (Fortæll. I. 284.) br. dog sielden; men ofters det derhen hørende adv. ufeilbarligen, aldeles sikkert, upaatvivlelig.

Ufiin, adj. uhøflig, udannet, usømmelig, plump. (Moth.) — Deraf: Ufiinhed, en. ud. pl. (Samme.)

Uforanderlig, adj. som ei kan forandres, ikke er Forandring underkastet. — Deraf: Uforanderlighed, en. ud. pl.

Uforarbeidet, adj. v. som ikke v. Konst er forarbeidet, som er i sin raa Stilstelse. Uforarbeidet Sølv.

Uforbederlig, adj. 1. som ei kan ell. vil forbedres, ell. modtage Forandring t. det Bedre. En uforbederlig Synder. 2. fortrinlig om en Gienstand, som er saa god, at den ikke ell. vanskeligen kan giøres bedre.

Uforbrændelig, adj. som ei kan opbrændes, som modstaaer Ilden.

Ufordragelig, adj. som ei kan taales, lides, udholdes; ulidelig. "Freden var dem ufordragelig, og de kunde ikke leve uden imellem Vaaben." Vogelius. — I d. Tale: meget ubehagelig. En ufordragelig Person.

Ufordulgt, adj. ikke skiult, ikke dulgt for Andres Kundskab.

Ufordærvelig, adj. som ei kan fordærves; ikke underkastet Fordærvelse.

Ufordærvet, adj. som ikke er fordærvet; som er i en god, i sin naturlige Tilstand.

Ufordøielig, adj. som ei kan fordøies; ell. som er meget haard, vanskelig at fordøie. — Ufordøielighed, en. ud. pl. 1. den Egenskab, at være ufordøielig. 2. den Sygdom, ell. Svaghed i Maven, ei at kunne fordøie Maden, ell. at fordøie slet. (Moth.)

Uforeenlig, adj. som ei kan forenes, ikke være samlede i een Gienstand; To uforeenlige Stoffer, Egenskaber, Betingelser.

Uforfalsket, adj. som ikke v. Tilsætning af fremmede ell. slettere Dele er forringet ell. fordærvet. Gode og uforfalskede Varer.

Uforfærdet, adj. som ikke let forfærdes ell. lader sig skrække; kiæk, modig. Han var uforfærdet, selv i den største Fare. At gaae Døden u. i Møde. "Den Dristige frygter ikke for nogen mulig Fare; den Uforfærdede ikke f. nogen virkelig; hiin seer ingen Fare, og frygter ikke; denne seer Faren, og frygter dog ei." Sporon. "Den er uforfærdet, som ikke frygter under Fa-

[illegible]n, der truer, ell. [illegible] at true; behjertet er den, som føler hos sig selv Kraft t. at møde den." P. L. Møller.

Uforglemmelig, adj. som aldrig kan glemmes, hvis Erindring ei forgaaer. Deraf (men sielden:) Uforglemmelighed, en. "Ved ham straaler hans Slægts Navn i Uforglemmelighed." Wandal.

Uforgribelig, adj. i d. Tale: hvorved man ei griber ind i andres Ret, ell. vil omstøde andres Dom ell. Mening; (et urigtig dannet Ord.) At sige sin uforgribelige Mening. (Moth.)

Uforgængelig, adj. som aldrig forgaaer, aldrig kan forgaae; ell. som dog er af en meget lang, en uberegnelig Varighed. — Deraf: Uforgængelighed, en. ud. pl.

Uforhaabet, adj. som man ei havde giort sig Haab om. En uforhaabet Lykke.

Uforholdt, adj. v. som ikke forholdes een, som man ei hindres i ell. fra. Det skal være dig uforholdt.

Uforhørt, adj. v. og adv. som ei er forhørt, uden at forhøres. At dømme een uforhørt. (jvf: uhørt.)

Uforkastelig, adj. som ei kan forkastes ell. vrages. Et uforkasteligt Vidnesbyrd.

Uforklarlig, adj. som ei lader sig forklare. En u. Begivenhed, Omstændighed. — Deraf: Uforklarlighed, en. ud. pl.

Uforkrænkelig, adj. som ei er Fordærvelse ell. Forandring t. det Slettere underkastet; uforgængelig. "Du skabte hans Siæl uforkrænkelig og udødelig." Mynster. "Det sømmer sig ikke den uforkrænkelige Aand, at lade sig fængsle i Forkrænkeligheds Trældom." Samme. — Deraf: Uforkrænkelighed, en. ud. pl. "Gud skabte Mennesket i Uforkrænkelighed." Viisd. 2. 23.

Uforkrænket, adj. v. 1. ikke krænket ell. fornærmet. "Den uforkrænkte Ret giør hver en Møie sød." H. Bull. 2. ikke forandret t. det slettere i sit Væsen. "Deres (de Afsindiges) udødelige Siæl er uforkrænket, og ikkun dens Redskab er kommet i Uorden." Howitz.

Uforligelig, adj. som ei vil forliges, ei er skikket t. at leve i Enighed m. sine Medmennesker; stridig, trættekiær, uforsonlig. — Deraf: Uforligelighed, en. ud. pl. Uforligelighed imellem Ægtefolk. (Moth.)

Uforlignelig, adj. som ei kan sættes i Ligning m. andre af sin Art; i høi Grad ypperlig ell. fortrinlig. "Denne Uforlignelige er desværre ikke til." Baggesen.

Uformeent, adj. v. ikke negtet ell. formeent; tilladt. Det skal være enhver uformeent.

Uformelig, adj. som ikke har den tilbørlige Skikkelse, ikke er vel dannet; af en upassende Størrelse ell. Figur. En uformelig Bygning, Colos. (jvf. vanskabt.)

Uformodentlig, adj. og adv. som ei var formodet ell. ventede, [illegible] adj. oftest: uformodet; som [illegible] modentlig.) En uformodent[illegible] modentlig traadte han frem i [illegible]

Uformue, en. ud. pl. Mangel [illegible] p. Evne. (sielden.) "[illegible] mue, man føler hos sig [illegible] Havn." Bastholm. — I samme [illegible] forekommer Uformuenhed. "[illegible] Fraværelse og den Uformuenhed [illegible] ger t. at sørge f. den [illegible] Sneedorf.

Uformuenhed, en. ud. pl. [illegible] Formue, Evne, Velstand. (Moth.) [illegible] des br. ogsaa adj. v. uformuende [illegible] velhavende. Han er uformuende [illegible] at være fattig. 2. som ikke [illegible] ikke har Evne til. "[illegible] giør dem uformuende til at betale." "Et Menneske — ligesaa [illegible] Løfter, ligesaa uformuende t. [illegible] dem alle." Basth.

Uformærkt, adv. uden at [illegible] nemmes, bemærkes. Han havde [illegible] listet sig ind i Stuen. (Som adj. [illegible] ubemærket.)

Ufornuft, en. ud. pl. egentlig [illegible] p. Fornuft; men br. mest om [illegible] ell. Tilsidesættelse af Fornuftens [illegible] rette Anvendelse. "Vi have [illegible] Ufornuft nok i disse Billeder." [illegible] "Ligesom Atheisten af lutter [illegible] Alt i Ufornuft, og afskærer [illegible] Forstands første Kilde." Rahbek [illegible] segemlige Sygdom (i Hiernen) [illegible] stillen imellem Affindighed og [illegible] nuft." Howitz. — ufornuftig [illegible] som fattes Fornuft. Ufornuftig [illegible] ger. Et ufornuftigt Dyr. 2. [illegible] ger sin Fornuft, ell. som vidner [illegible] p. Fornuftens Brug. Man [illegible] en lærd Mand kan være saa [illegible] nuftig Handlemaade.

Ufornøden, adj. som ikke [illegible] vendig. "Giør dig ikke [illegible] dine ufornødne Giærninger." [illegible]

Ufornøielig, adj. som ei [illegible] les; som giør alt f. mange [illegible] Fordringer. — Deraf: Ufor[illegible] ud. pl.

Uforrettet, adj. v. ikke [illegible] ufuldført. Et uforrettet [illegible] kom tilbage med uforrettet [illegible]

Uforsagt, adj. som ikke [illegible] let hindres af Frygt, [illegible] modig. "Modtag [illegible] for møde Faren m. [illegible] sagt, som den, der [illegible] ildsfuld som den, der [illegible] Malling. — adv. [illegible] uforsagt at staae v. [illegible] af: Uforsagthed, en. [illegible]

Uforseendes, adv. [illegible]

…ongen overfaldt ham hastel-
…ndes." Vedels Saxo. 281.
… adj. ikke forsigtig. — Deraf:
…, en. ud. pl. (pl. Uforsigtig-
…for: uforsigtige Handlinger.)
…et, adj. som ikke har, ell. som
…else af Skam og Ærbarhed;
…ænkning, uden Agtelse f. an-
…vertræder Anstændighed, Ær-
…ghed ell. Beskedenhed. (ell. ob-
…nder sig i denne Egenskab.)
…net Menneske. "En u. Hand-
…ed, Grovhed, Begiering. —
…hed, en. ud. pl. Beskaffenhe-
… uforskammet. (Moth.)
…, adj. v. som ikke er forskyldt;
…n uforskyldt Bebreidelse, Ulyk-
…ede mig uforskyldt." Joh. 15.
… vederfares mig uforskyldt."

…, adj. som ei besidder el for-
…, el er tilbøielig t. at glemme
…nnæremelser. — Deraf: Ufor-
… ud. pl.
…, en. Daarlighed, Uforstandig-
… "Bliv klog igien og ti, op-
…and!" Tullin.
…ig, adj. som mangler Forstand,
…e den, han har. (s. ufornuf-
…t uforstandigt Barn. En u.
… Deraf: Uforstandighed, en.

…lig, adj. som ikke, ell. kun med
…ghed kan forstyrres, ødelægges;
… En uforstyrrelig Helbred."
…lig, adj. som ei kan forsvares
…s. En uforsvarlig Handle-
…ødesløshed. (Derimod br. det
…echaniske Værker ell. Forsvar.
… E. ikke: en uforsvarlig Stil-
…ng e. d. men: en F. der ei kan

…g, adj. ikke forsynlig ell. om-
…at forsyne sig. (Moth.) "Den
…men tillige største Deel af Men-
… Boye.
…, adj. v. ikke forsøgt ell. prøvet.
… adj. v. (langt a.) som ei paa-
…ndt. "Hver anden Verden ufor-
…igen bedre tiender." Baggesen.
…emaaden: enhver ufortalt (ɔ:
… m. det, som siges, vil fortale
…ilde om nogen.)
…en, adj. og adv. ikke tilbøielig
…g afholde ell. afskrække fra Ar-
…ie, v. sammes Langvarighed,
…d, ell. til bevovet at tabe Lysten
… En ufortroden Arbeider. At
… Arbeide. "Og seer da der for-
…s Taare, stræb ufortroden at
…' Bagg. "Du søge maa — med
…troden." Øhlenschl. — Deraf:
…hed, en. ud. pl. "Dette Mod i

Færd, denne Ufortrødenhed i Vanskelighe-
der." Jacobi.

Ufortænkt, adj. v. br. ligesom ufortalt. Enhver ufortænkt ɔ: uden at sigte t. nogen, uden at tænke ilde om ell. mistænke nogen.

Ufortøvet, adj. uden Ophold ell. Forhaling; strax, uopholdelig.

Uforvarendes, adj. uden at det formodedes, uformodentlig. De kom uforvarendes over ham. (Nogle skrive uforvarende. "Taarerne vare komne mig uforvarende i Diet." Rahb. D. Tilsk. X. 723. Ogsaa forekommer det, skiøndt sielden, og neppe rigtigt, som adj. "En uforvarende Storm, der overvinder Styrmandens Konst." Eilschow. Philos. Br. 104. "Der var kommen en hastig og uforvarendes Frygt over dem." Visd. 17. 15. — (Ligeledes, men sieldnere, br. uforventendes.)

Uforventet, s. uventet.

Uforvindelig, adj. som man ei kan forvinde, ei kan komme sig af. En u. Skade. "Som hans Lykke var p. det høieste, fik den et uforvindeligt Stød." Rahbek.

Uforvunden, adj. v. som ei er overbeviist om nogen Brøde. (forældet.)

Ufravigelig, adj. som man ei viger fra, ei vil forandre, uforanderlig. En ufravigelig Beslutning.

Ufred, en. ud. pl. en Tilstand, hvori Fred ikke finder Sted; Strid, Krig, ell. Opstand og Urolighed i et Land. "Her Ufred er endog i fredelige Dage." Falster. (Om privat Uenighed br. det ikke let.) = Heraf: Ufredsmand, en. for: Fiende, Voldsmand. F. Schmidt. (Digte. 1811. S. 85.) Ufredstid, en. Tid, da Ufred hersker; Krigstid. "Dem, i hvis Hænder Danmark i Ufredstider vilde m. Tillid overgive sit Flag." Malling.

Ufredelig, adj. som ei er fredelig, ei vil holde Fred; trættekiær, stridig, stridslysten.

Ufrels, (forældet.) s. ufri.

Ufremkommelig, adj. siges (i d. Tale) om en Vei, som er meget slet, som der neppe kan færdes paa.

Ufri, adj. 1. som mangler indvortes (moralsk) ell. udvortes (menneskelig, borgerlig) Frihed. Ufrie Væsener. En ufri Tilstand. 2. ufrivillig. "Ufri neddalende Taushed bandt hver Læbe." Herz. Ufrie Handlinger. — Deraf: Ufrihed, en. ud. pl. Mangel p. Frihed, ell. en med denne Mangel forbundne Tilstand. "Lænkebunden t. Ufriheds Fornedrelser." Engelst. "Er Gierningen begaaet i en Overgangstilstand fra Frihed t. Ufrihed." Howitz.

Ufristet, adj. v. 1. som ikke er fristet, ikke sat i Fristelse. En ufristet Mø. (Moth.) 2. som ikke er forsøgt, prøvet; uforsøgt, uerfaren. (I en ældre Form ufrist, som er brugt af Øhlenschl.)

Ufrivillig, adj. ikke frivillig, tvungen.

Ufrom, adj. ikke from; ikke gudelig, ell. religiøs. "Du qvalte venlig den ufromme Tanke." Øhlenschl. (Poet. Skr. II. 371.)

Ufrugtbar, adj. som giver ingen ell. liden Grøde, ikke frugtbar, gold. Et ufrugtbart Land, Aar. En u. Egn. Hun er ufrugtbar (føder ingen Børn.) Deraf: Ufrugtbarhed, en, ud. pl.

Ufuldbyrdet, adj. ikke opfyldt, fuldbyrdet. Et ufuldbyrdet Løfte.

Ufuldkommen, adj. det modsatte af fuldkommen: som fattes noget t. at være som det bør, som har Mangler ell. Feil. Et ufuldkomment Arbeide. (jvf. fuldkommen, 1 og 2.) — Deraf: Ufuldkommenhed, en. (pl. -er, om flere ufuldkomne Beskaffenheder.)

Ufuldstændig, adj. ikke fuldstændig, som fattes noget til Heelhed ell. Fuldstændighed. Deraf: Ufuldstændighed, en. ud. pl.

Ufærd, en. ud. pl. Ulykke, Skade, Ondt. "Jeg brændte og røvede — i Brede, fordi jeg ved Vers i Ufærd kom." Falster. (forældet, og br. kun sielden i dagl. Tale, i Udtrykkene: Hun tal saae en Ufærd! En for at Ufærd!)

Ufødt, adj. v. som ei er kommen t. Verden, ikke født, ell. ikke endnu bleven til. "For kold og mørk seer ufødt Slægt at slade." F. Guldb. Ufødtes Arveret. "Ufødte Menneskers Skiebner han saae." Baggesen. "At nævnes af ufødte Fremtids Slægter." Rahbek. "Den ufødte (tilkommende) Alder." Storm.

Ufølelig, adj. som ei kan føles, fornemmes. (uføldar. Moth. Pram.)

Ufølsom, adj. som er uden Følelse, (dog kun i den overførte Bemærk.) hvis Sind og Hierte ikke let røres, ell. bevæges af udvortes Indtryk. (jvf. følesløs.) At være ufølsom mod andres Lidelser. Et haardt og ufølsomt Hierte. — Deraf: Ufølsomhed, en. ud. pl.

Ufør, adj. 1. svag, skrøbelig, som ikke kan gaae ell. flytte sig. "Saa at han ligger deraf heenbrudt og ufør." D. Lov. VI. 7. 9. Jvf. før, 1. 2. og vanfør. 2. ufør t. Arbeide o: ikke skikket, ikke i Stand t. at arbeide. — Deraf: Uførhed, Arbeidsuførhed. Olufsen. (Statsøcon. 1815. S. 222.)

Uføre, et. Et Sted, en Egn, hvor man ikke letteligt kan færdes; især om en Sump, Mose, ell. en meget slet og dyb Vei. "Dybe Kiær og Uføre." Vedels Saxo. 98. "Bider Hund anden Mands Qvæg skiel, eller jages det i Uføre." D. Lov. VI. 10. 6.

Ugangbar, adj. som ei er gangbar. En ugangbar Mynt.

Uge, en. pl. -r. [A. S. Uka, Wuca. J. Vika.] en Inddeling af Tiden, indbefattende et Tidsrum af 7 Døgn (fra Søndag t. Løverdag.) En Maaned regnes f. fire Uger (s. Ugemaaned.) I St. for to Uger siges ofters: fiorten Dage. Tre Gange om Ugen. Engang i Ugen [illegible] U.) Hen i Ugen, først, sidst i Ug[illegible] reiser i denne, i næste Uge. [illegible] Uger. Inden 3 Uger (ell. U[illegible] løb.) Døttrene have hver sin U. [illegible] i Huusholdningen. Det er hend[illegible] Ugeblad, et. pl. -e. et Tidsskrift, der udkommer een ell. flere Gange [illegible] (jvf. Dagblad. Ugeblad br. [illegible] ikke om Aviser ell. politiske Tiden[illegible] [U]gedag, en. pl. -e. 1. en af Ugen[illegible] De tre sidste Ugedage. 2. Ugeda[illegible] ogsaa Huusmandens Hoveridage [illegible] eieren ell. Bonden (sædvanl. [illegible] Ugen.) At giøre to Ugedage. [illegible] dagsarbeide, et. Hoveri ell. [illegible] som forrettes dagviis, især af H[illegible] Ugedagsmand, en. Huusmand, [illegible] Ugedage. (Ugedagstienere kald[illegible] Tider de hovergiørende Bønder, [illegible] nærmest Hovedgaarden, og giorde [illegible] forefaldende Arbeide. Hos M[illegible] dagsbonde.) Ugehøitid, en. [illegible] helligholdes hver Uge. (Tavs[illegible]) Ugekost, en. Kost, Spiisning f. en [illegible] tilstaaes f. en Uge, gives hver U[illegible] Ugeløn, en. Løn, som gives f. en U[illegible] geviis. Ugemaaned, en. M[illegible] f. 4 Uger ell. 28 Dage. (modsat [illegible] maaned.) Ugemarked, et. M[illegible] des hver U. Ugepenge, pl. en. Penge, tilstaaet t. en Uges Udgift[illegible] Ugeprædiken, en. P. der holdes [illegible] Søgnedag i Ugen f. E. Fredag. [illegible] Ugeregning, en. R. ell. Afregning som [illegible] Gang om Ugen. At giøre U[illegible] Ugerente, en. R. som beregnes [illegible] Ugetiener, en. s. Ugedagsmand, [illegible] tiener. ugeviis, adv. f. [illegible] At arbeide, betale ugeviis. [illegible] bestemt, ugentligt Arbeide [illegible] (Moth. forældet.)

Ugentlig, adj. og adv. som [illegible] Sted hver Uge, ell. [illegible] Hans ugentlige Besøg. [illegible] taling ugentlig.

Ugienkaldelig ell. [illegible] som ei kan kaldes tilbage, [illegible] giænkalde ell. ophæve. [illegible]

Ugierne, adv. ikke gierne, [illegible] digen. Jeg giør det ugierne. [illegible]

Ugierning, en. pl. -er. [illegible] melig Gierning; Misgierning. [illegible] gierning fik ei hær saa [illegible] ster. (Ovid. Kl. Breve. 13[illegible]) ning er den, der [illegible] den menneskelige Følelse [illegible] turlig. Mord er en [illegible] mord en Ugierning." [illegible] ningsmand, en. den, som [illegible] grov Forbrydelse. [illegible] ningsmand." D. [illegible]

Ugift, adj. som [illegible]

...t. en Mand ell. Qvinde. Hun, han ...n ugift. "Bedre ugift end ilde ...kfør. Unge og ugifte Folk.

...d, adj. i Lovsproget: ærelos, min... ...d, hvis Vidnesbyrd intet gielder. ... ugild til at staae i Rette mod ... D. Lov. I. 24. 14. (jvf. gild. og ... Saro. S. 99.)

...rt, adj. som ei er giort, iværksat. ...Gierning kan ei blive ugiort. Jeg ...nske, at dette Løfte havde været ... "Hvad jeg haver giort hidindtil, ... jeg heller var ugiort." B. Thott.

...lig, adj. som ei kan giøres, umu... ...ærksætte. "At det snart er umuligt ... t. Fods, snart ugiørligt, at reise ...e." Schytte. "At fordre ugiørlige ... Rahbek.

...d, adj. ikke glad ell. tilfreds; be... (Math.) "Med Suk og uglad Mi... ...orm.

..., en. pl.-r. [I. Ugla. N. S. Ule.] ...gt af Rovfugle, som ikke taale Da..., men om Natten kunne see og da ...es Føde; særd. om den almindeligste ... Natuglen. Strix aluco. = Ugle..., et. Et styggt, vanskabt Billede; en ...Skikkelse. "Han giver os Vanskab... ...g Uglebilleder i en guddommelig ...d." Bagg. Uglehoved, et. en ... men ogsaa fig. om et vanskabt Ho... ...færligt Ansigt. Uglerede, en. Ug... ...ede i hule Træer, Mure ꝛc. ugle... ...j. v. siges om den, der pludselig ... ell. taber Modet, som, efter gam... ...ertro, skulde være Følgen af at see en ... Dagen. Ugleskrig, et. Uglens ... Ugleunge, en. Uglens Unge (i lav ... om et styggt Barn.) Ugleøine, ...e, som kunne see om Natten.

...und, en. det modsatte af Grund, f. ...t som dette D. bemærker: en Gien... ...virkelige Beskaffenhed, ell. det som ..., hvorfor den er og maa være det, ... (Urigtighed, Usandhed.) At vise en ...ngs Ugrund (oftere: det ugrundede ...) "Og bryd dig ei om Ugrund ell. ..., men sid og spiis din Mad, og hold ...und." Tode. "En Grund kan kun ...vag, fordi der er nogen Ugrund, ell. ...dog Modgrund deri." Stoud.

...undet, adj. som ingen Grund, Rig..., ell. Sandhed har; urigtig, falsk. ...grundet Efterretning, Beskyldning, ...abning. (jvf. grunde, 1.)

...ræs, et. d. s. s. Ukrud; men br. steds...

...udelig, adj. som ikke frygter Gud, ell. ... uden al Agtelse f. Dyden, det Hel... ... Gode; i høi Grad lastefuld, fordær... ...ggeslos. Et ugudeligt Menneske. ... Handling. — Deraf: Ugudelighed, ... pl. "Ugudelighed er ikke blot Man...gel p. Gudelighed, men en Vanfærd, som viser Foragt f. alt Helligt. Ligesom den Ryggesløse trodser menneskelige Domme, synes den Ugudelige at trodse den evige Dommer." Müller.

Ugunst, en. ud. pl. Utilbøielighed t. at fremme eens Vel; det modsatte af Gunst, Yndest. At være i U. hos een; at paadrage sig eens Ugunst. = ugunstig, adj. 1. som har Ugunst t. een. Han er mig ugunstig. 2. ikke gunstig, ikke t. Fordeel, ufordeelagtig. En u. Aarstid. Veiret var os ugunstigt.

Ugyldig, adj. som ikke gielder, som ingen Gyldighed har. En u. Aarsag, Befaling. At erklære noget f. ugyldigt. — Deraf: Ugyldighed, en. ud. pl.

Ugænge, adj. ualmindelig, usædvanlig. "Thi, hvor ugængs det før var, Trolddom der at giøre." Bording. II. 159.

Uhandelig, adj. ikke let at behandle, ell. bruge t. Haandgierning. Et tungt og uhandeligt Redskab. — Deraf: Uhandelighed, en. ud. pl.

Uhegnet, adj. som er uden Hegn, ikke indhegnet. Uhegnede Marker.

Uheld, et. pl. d. s. Mangel p. Held, ulykkelig Skiebne ell. Tilskikkelse (især i enkelte Tilfælde og Begivenheder.) Det var hans U. at han kom en Dag f. silde. Et stort U. har rammet ham. At friste mange Uheld. (jvf. Held, Lykke, 2. og Vanheld.) = uheldig, adj. 1. som intet Held har, som har Lykken imod sig. Han har været uheldig sit hele Liv igiennem. 2. som medfører Uheld, er forbunden med ell. udrinder af Uheld. En uheldig Skiebne. Den uheldigste Dag i hans Liv. Et uheldigt Udfald. — Uheldstid, en. pl.-tider. uheldig, ulykkelig Tid. (O. Malling.)

Uhellig, s. vanhellig. (I Bibeloverf. "Uhellige og Vanhellige." 1 Tim. 1. 9. hvor Bib. 1550 har: Uhellige og uaandelige.")

Uhevnet, adj. v. ikke hevnet, som der ei tages Hevn for. En Fornærmelse, Forbrydelse, som ei vil blive uhevnet.

Uhielpsom, adj. 1. uskikket t. at hielpe sig selv. Han er meget ubehændig og uhielpsom. "Heller ikke kan de endnu uhielpsomme Aar bedre anvendes." J. Bove. 2. ikke hielpsom ell. villig t. at hielpe Andre.

Uhiemlet, adj. v. som ei er hiemlet, som ingen Adkomst ell. Hiemmel har; som man er kommen ulovlig til. En u. Besiddelse, Beskyldning. Uhiemlet Gods. (i D. Lov: uhiemmelt. "Hvo, som sælger Uhiemmelt, ell. som han t. Anden solgt ell. pantsat haver." V. 3. 11.

Uhindret, adj. som ikke hindres ell. er hindret. En uhindret Adgang.

Uhr, et. pl.-e. [T. Uhr. I ældre Dansk: Seierværk.] et konstigt Redskab t. at vise

Tidens ell. Timernes og mindre Afdeelers Gang og Tal efter en vis Inddeling af Dagen, sædvanligen i 12 Timer; et Uhrværk. Uhrenes rigtige Gang. At stille et U. trække et U. op. Uhret gaaer, staaer. At see efter Uhret (ɔ: see hvad Klokken er.) Værket i et Uhr (s. Uhrværk, 2.) (Jvf. Kirkeuhr, Lommeuhr, Stueuhr, o. fl.) = Uhrbaand, et. B. som tiener t. at trække et Lommeuhr op af Lommen. Uhrdæksel, et. D. hvormed et U. især Lommeuhr, er omgivet. Uhrfieder, en. Staalfieder i et Uhrværk, som foraarsager dets Gang. Uhrglas, et. 1. Glas, t. at bevare Skiven p. et Uhr f. Støv og d. og hvorigiennem Visernes Gang tillige er synlig. 2. et klokkedannet Glas, som sættes heelt over Bord- ell. Taffeluhre. Uhrhiul, et. H. i et Uhrværk. Uhrkasse, en. Kasse ell. Hylster af Metal ell. Træ, omkring et Lomme- ell. Stueuhr. Uhrkiæde, en. K. af Guld ell. andet Metal som hænges i et Lommeuhr, og tiener som Uhrbaand m. m. Uhrlomme, en. Buxelomme, hvori Lommeuhr bæres. Uhrmager, en. den, hvis Haandværk er, at giøre Uhre, ell. i Særd. Værket t. Uhre. (Deraf: Uhrmagerkonst, o. fl.) Uhrnøgle, en. Et Redskab, lig en Nøgle, hvormed et Uhr trækkes op, ell. Værket i samme sættes i Gang. Uhrskive, en. En rund Skive, hvorpaa Timetallene m. m. som Uhret viser, ere afsatte. Uhrviser, en. En Stift, som v. Uhrværket omdreies p. Skiven, og viser Timer, Minuter og Secunder. Uhrværk, et. 1. d. s. s. Uhr. 2. det af forskiellige Hiul bestaaende Drivværk, som sætter Uhret i Gang.

Uhumsk, adj. [af det forældede: Humske, Humske, Vædske. H. Harpestreng.] ureenlig. = Uhumskhed, en. pl.-er. Ureenlighed. (Nær v. at forældes.) "Hvilken lummervarm Pestdamp af levende, livløs og død Uhumskhed." Baggesen.

Uhyre, adj. og adv. [T. ungeheuer. N. S. ungehür. Jvf. Isl. óhyr, barsk, bister; af hyr, mild, blid.] som vækker Forbauselse, Frygt ell. Skræk v. sin Størrelse, Mængde, Skikkelse. En u. Krigshær. Det uhyre Verdenshav. At lide uhyre Smerter (usædvanlig voldsomme.) Uhyre stor, uhyre meget.

Uhyre, et. pl.-r. en Gienstand, særd. et levende Væsen, som v. sin Størrelse ell. vanskabte Skikkelse, Vildhed, Grumhed, vækker Forbauselse ell. Skræk; ell. en Person, som f. sine Laster og Forbrydelser i høi Grad afskyes. Uagtet sin Størrelse, bevæger dette Uhyre sig m. megen Hurtighed (om Hvalen.) Dette U. lod sin egen Moder tage af Dage. Et Uhyre af en Søn. [Det heraf dannede Subst. Uhyrlighed (Monstrositet) forekommer hos Baggesen. "Europas nyere Politik har neppe udklækket nogen helvedligere Uhyrlighed." [illegible] 132.]

Uhæderlig, adj. ikke ærefuld, [illegible] de. "Foragt f. det, som er [illegible] uhæderligt." Mynster.

Uhøflig, adj. som tilsidesætter [illegible] mod Andre i Omgang, som viser [illegible] af det Anstændige i Adfærd; [illegible] høiere Grad: plump, grov.) — De[illegible] høflighed, en. (i pl. uhøflige Ha[illegible] ell. Ord. At begaae, at sige een [illegible] heder.) jvf. grov og Grovhed. [illegible] lighed bestaaer egentlig i at efterla[illegible] Adfærd mod andre Anstændige og [illegible] som bør skee; Grovhed i at giøre [illegible] ikke bør skee. — Plumphed er en [illegible] hed i Maade og Form." Sporon.

Uhørlig, adj. 1. som ei kan hø[illegible] hørlig (sielden.) 2. hvis Lige ei [illegible] Rædsomhed, Afskyelighed; græ[illegible] skyelig. "At forbigaae saadanne [illegible] Gierninger, som det synes utrolig[illegible] gen skulde begaae." B. Thott. [illegible] uhørlige og mod al Krigsbrug [illegible] handling." Wandal.

Uhørsom, adj. ulydig. — De[illegible] somhed, en. ud. pl. Ulydighed.

Uhørt, adj. 1. som ikke hør[illegible] ell. bliver hørt. At dømmes [illegible] som aldrig er hørt, erfaret; høi[illegible] lig, overordentlig. En uhørt [illegible] Forbrydelse. "Han vidste ikke h[illegible] skulde straffe denne hidtil [illegible] ning." Schytte.

Uhøvisk, adj. usømmelig, [illegible] stridende imod Tugtighed og [illegible] Uhøvisk Opførsel. "Et [illegible] Spørgsmaal." Vedels Saxo [illegible] Uhøviskhed, en. (som dog [illegible] Adj., er nær ved at forældes.)

Uigienbringelig, adj. som ei [illegible] ell. faaes tilbage.

Uigiendrivelig, adj. som ei [illegible] ves. Et uigiendriveligt [illegible]

Uigienkaldelig, s. u[illegible]

Uigienløselig, adj. som [illegible] ell. faaes igien v. Indløs[illegible]

Uigiennemsigtig, adj. [illegible]

Uigiennemtrængelig, adj. [illegible] giennemtrænges.

Uimodsigelig, adj. som [illegible] hvorimod intet kan indve[illegible] sigelig Sandhed.

Uimodstaaelig, adj. [illegible] modstaae. En uimodst[illegible] — Deraf: Uimodstaae[illegible]

Uindtagelig, adj. som [illegible] erobres. En uindtage[illegible]

Uindtaget, adj. [illegible] taget af Forestillinger [illegible] At betragte [illegible] Sind. (T. unbefa[illegible]

Uindvirt, adj. [illegible]

r, adj. ikke jævn. Ujævn Vaad; ...t. (ujævnelig, adv. for: ujævnet, Wedels Saxo. 457.) — Deraf: ...d, en. (pl. Ujævnheder f. E. i ujævne Steder.)

...et, adj. ikke kaldet. At komme

...delig, adj. som man ei kan kiende ...ende. Sygdom havde giort ham ...g. "I ere som de Dødes ukiende...e." Luc. 11. 44. — Deraf: Ukien... en. ud. pl.

...t, adj. v. og adv. ikke kiendt, uden ...s. En ukiendt Fremmed. Han ...dt tilstede.

... adj. ikke kiær, ikke efter eens Be... Ønske; ubehagelig. Det var mig ...ært.

...ig, adj. det modsatte af kiærlig; ...r et kiærligt Sind, ell. et vidner ...adant. En ukiærlig Adfærd. — Ukiærlighed, en. ud. pl.

... adj. ikke klar; og figurl. utydelig. ...dske. uklare Begreber. — Der... ...hed, en. ud. pl.

... adj. ikke klog; taabelig, ufor... forsigtig. Det er uklogt af ham. ...ndlemaade. "Og fine mig den, uklog v. dens Værdi." Øhlenschl. Uklogskab forekommer sielden.) ...re usædvanligt er Uklogt. "Sto...gt laae p. min Læbe." Hertz.

...let, adj. ikke konstlet; naturlig, "Trofast er mit Navn, min ukonst... foragter Skrømt." Evald.

...rsk, adj. ikke krigersk. En ukri...ion.

..., et. ud. pl. en skadelig, ell. for ... og Huusdyrene unyttig Urt; især ... som saadanne Urter vore blandt Haveurter o. d.; Ugræs.

...et. pl. d. s. flyvende og krybende ..., uden rødt Blod; Insecter. ...rældet.)

...et, adj. v. ikke krævet, uden at ... At lade een være ukrævet.

..., adj. ikke kydsk ell. afholden; ...t. Utugt; utugtig. En ukydsk Kiærlighed. — Deraf: Ukydsk... ...d. pl. "Ukydskhed er den mo...aghed, der i Forholdet t. Kiøns... ...ver kiendelig. — U. i Ord og Ge... ...rundet p. Følesløshed f. det An... bliver t. Gemeenhed." Müller. ...rdighed, Løsagtighed, Utugt.)

...g, adj. ikke kyndig; som ei besid... ...skab, enten i Alm. ell. i en vis ...t være u. i noget (ikke forstaae ...e vidste noget; men vare ukyn... meget." D. Guldb. = Deraf: ...ed, en. ud. pl.

...ig, adj. som ei m. Grund kan la... ...t fortiente Dadel. "Naar deres Vandel i Verden er ulastelig, kaldes de fo...fædelige." Mynster.

Ulave, n. s. der br. ud. Art. og som adv. At være, at komme i Ulave ɔ: Uorden, Forvirring. At bringe noget i Ulave (ud af Lave, ud af sin Orden.)

Uld, en. ud. pl. [J. Ull. A. S. Wulle.] korte, bløde, meer ell. mindre krusede og sammenfiltede Haar, hvormed visse Dyrs Legemer ere bedækkede: hyppigst br. det absol. om Faarenes Uld. Engelsk, spansk U. At karte, spinde Uld. (I de allerfleste Sammensætn. menes ogsaa blot Faareuld.) Lignende Dele hos Planterne kaldes Planteuld. (jvf. Bomuld.) = Uldarbeide, et. noget, som giøres of Uld; ell. Uldens Forarbeidelse, Uldvævning. Uldarbeider, en. Uldvæver. uldbærende, adj. v. som har Uld, ell. hvis Legeme er bedækket m. Uld. u. Planter, Dyr. Uldfarver, en. den, hvis Haandværk er at farve uldne Tøier. uldfarvet, adj. farvet i Ulden. u. Klæde (som er farvet i Ulden, inden det væves.) Uldfarvning, en. Gierningen at farve U. Uldgarn, et. G. som spindes af Uld. Uldgierd, en. (forældet. Virgils Georg. af Ravn. 1680. 73.) og Uldgierning, en. Arbeide i ell. med Uld; Uldarbeide. Uldhandel, en. H. som drives m. Uld. Uldhandler, en. den, som handler m. raa Uld. Uldkam, en. (s. følgende Ord.) Uldkarde, en. pl. -r. d. s. s. Karde. Uldklipning, en. Handlingen, at klippe Ulden af Faar. Uldlagen, et. uldent Lagen. Uldlok, en. En lang Uldtot. Uldmarked, et. M. hvor der allene sælges Uld. uldrig, adj. som har megen Uld. En u. Faareart. "Saa meget et Faar, langt meer end Lammet, er uldrigt." Meislings Theokr. Uldrok, en. R. hvorpaa Uld spindes. Uldsax, en. Sax t. at klippe Ulden af Skindet ell. af levende Faar. (s. Faaresax.) Uldskind, et. Et Skind, som endnu har sin Uld. Uldsky, en. pl. -er. smaa Skyer, der have nogen Lighed m. Faarenes krusede Uld. (Virg. om Landbr. af Kampmann. 36.) Uldspinder, Uldspinderske, en. Person, som gior Næring af at spinde Uld. Uldspinderi, et. Sted, hvor der spindes U. af en deel Arbeidere. Uldstrømpe, en. pl. -r. S. af Uldgarn. (mods. Traadstrømpe.) Uldsæk, en. Sæk, hvori Uld føres, ell. som dertil er bestemt. Uldtave, en. En enkelt fin Bestanddeel af Ulden. Uldtot, en. En større ell. mindre Deel uspunden Uld. (s. Tot.) Uldtøi, et. Tøi, som er giort af U. Uldvæver, en. V. som gior Uldtøier, som væver i Uld. (s. Linvæver.)

Ulden, adj. pl. uldne. som er af Uld, er giort af Uld. En ulden Trøie. Uldne Klæder, Tøier, Strømper.

Ulegemlig, adj. som ikke har et Legemes Egenskaber, ikke hører t. den legemlige Ver-

den. Et ulegemligt Væsen. Siælens ulegemlige Natur. — Deraf: Ulegemlighed, en. ud. pl. Siælens, Englenes Ulegemlighed.

Uleilige, v. a. 1. d. s. s. umage, giøre Besvær, Uleilighed. (d. Tale.) "Fordi han vilde finde sig uleiliget ved en Dommers Nærværelse." Estrup.

Uleilighed, en. pl.-er. (s. Leilighed, 2.) 1. Besvær, Uro og Møie. At giøre een U. have U. af noget. At giøre sig U. med noget. 2. Fortræd, Ubehagelighed. At komme i Uleilighed for noget. (Moth.)

Ulempe, en. pl. r. Uleilighed, Fortræd. "Heraf var dog ingen Ulempe f. Staten at bemærke." Mynster. "Midler t. at forekomme de Ulemper, som deraf kunde følge." Sneedorf. (Saml. Skr. VII. 96.) — "Rebsmænds Fald, (Bøder) dersom deres Ulempe findes, er 30 Lod Sølv." D. Lov. I. 18. 4.

Ulidelig, adj. som ei kan udholdes, utaalelig. En ulidelig Pine. "I saadan Nød, som var alle Mennesker og Kreature ulidelig." P. Tidemand. 1564.

Ulige, adj. (uforanderligt.) ikke lige (i Bemærk. 2. og 3. af dette adj.) ikke eens m. Hensyn t. Størrelse; ikke lige mange. (T. ungleich.) To Stykker af ulige Størrelse. At være af ulige Alder. De kom t. ulige Tid. "En alt for ulige Deling af Godset." Sneed. II. 556. En ulige Størrelse. Et ulige Tal. Med ulige Hurtighed. (s. lige, 3.) (inæqualis.) "Ulige er vort Haab, vor Frygt ulige er." C. Rose. (Davids Her. 65.) Pengesummen er ulige deelt. Verden er ulige skiftet. At spille lige eller ulige. (Man siger derimod ei: Linien er ulige; men: ikke lige, eller: skiæv.) 2. som adv. i Forbindelse med Comparativ, t. at forstærke dettes Grad. Han er ulige rigere end Broderen. En ulige større Stad. (Ny og efter det T. indført Talem.) 3. ulige forekommer i ældre Skrifter ogsaa for: uret, uskiellig (eller som Subst. i denne Betydn. og modsat Lige, der ogsaa br. for: Ret, Skiel, Billighed.) "Hvo t. Sagens Ophav seer, kan mærke lettelig, at os ulige skeer." Bording. II. 14.

Uliig, adj. n. uliigt. pl. ulige. som ikke er liig, ikke har samme Væsen, Skikkelse, Beskaffenhed, som en anden Ting, ell. ikke ligner denne; ikke eens. (T. unähnlich.) Sønnen er Faderen uliig. Dette Maleri er ham uliigt. To ulige Brødre. De ere hinanden meget ulige. Under ulige Omstændigheder. To Baand af ulige Farve. Et uliigt Ægteskab (i Hens. til Alder, Stand o. d. hos Ægtefolkene.) En uliig Strid (hvori de Stridende ei have lige Kræfter.) — Det seer ikke uliigt ud t. Regn, efter Regn, ell. til at vi faae R. (dagl. T.) "Dog seer det ikke uliigt ud til, at den ene undertiden søgte at stoppe den anden Veien." Rahb. (D. T. VII. 77.) = Uliighed, en. Beskaffenheden, at være uliig. (pl. Uliigheder [illegible] ligesom Liigheder.)

Ulivsfaar, et. pl. d. s. dødeligt [illegible] (forældet; men optaget af Nyere.) "[illegible] gav sin Broder Ulivsfaar." Øhlen[schläger] (Helge.)

Ulivssag, en. En Sag, der kan koste [den] Paagieldende Livet. (Moth.)

Ulk, en. pl. -e. Navn p. en Slæg[t] Saltvandsfiske, udmærkede ved deres i [For]hold til Kroppen store Hoved og Gab. Cot[tus] [illegible]

Ulme, v. n. 1. har. [mangler i beslæg[tede] Sprog.] være tændt og brænde uden [Lue] m. en sagte Røg, som Gløder under A[sken] ell. Ild i Savspaaner o. d. (æstuare.) [illegible] den havde længe ulmet før den [illegible] Det ulmer i, under Asken. "Her [illegible] ukiendt Ild i dette Hierte." R. Brun. "Allerede ulmer denne Uenigheds Ild [illegible] dets Skiød." Kampmann. Den [ul]mende Misfornøielse brød endelig [illegible] stand. "De onde Tilbøieligheder, [illegible] i Hiertet, og hver Dag nærme sig t. [illegible] hed." Basth. "Gnist af Haab [illegible] ulmer i forgrædte Venners [illegible] Smidth. 2. Uegentlig om en ikke [illegible] men vedvarende svlende Smerte. [illegible] mer i Saaret. "Kun f. at [illegible] nende Tid og den ulmende Plage." [illegible] (Stærkodd.) (Efter Moth ogsaa: [illegible] sagte, smaakoge. Ordet kunde maaske [illegible] beslægtet m. Dalm ell. Dolm, Røg, [illegible] S. Glossar. t. Harpestrengs Lægeb.)

Ulov, en. 1. ulovlig Handling [illegible] færd, Uret, Uskikkelighed. (forældet.) [illegible] "Han holdt det hverken f. Skam ell. [illegible] A. Vedel. "Da ville vi ikke længer [illegible] Ulov og Ufærd." P. Claussen. "[illegible] m. Ulov faaer, med Lov tilbage [illegible] Ordspr.) 2. ond Eftertale, [illegible] (forældet.) "At de ei skulde komme [illegible] blandt Folk, om de indførte ny, [illegible] Klædedragt." N. M. Aalberg. ([illegible] storie. 1607.)

Ulovlig, adj. som strider imod [illegible] Ret; som man ei har lovlig Ret til [illegible] stridig.) En ulovlig Handling. [illegible] i u. Besiddelse af noget. Ulovlige [illegible] (jvf. lovlig og lovformelig.) "[illegible] lige er ikke altid ulovformeligt; [illegible] skiuler sig mangen Gang under [illegible] skemte Form." P. E. Müller. — Ulovlighed, en. ud. pl. En [illegible] lovlighed.

Ulv, en. pl.-e. [I. Ulfr.] et [illegible] Hundeslægten. Canis lupus. [illegible] en Ulv. = Ulveart, en. Et [illegible] ell. en Afart af Ulven. [illegible] til at fange Ulve i; [illegible] adj. graa af Farve som Ulve[n] [illegible] Ulvegrav, en. gravet [illegible] t. at fange Ulve i; [illegible] Ulvehule, en. Hule, [illegible]

ſted. Ulvehund, en. H. ſom er af-
l Ulvejagt. Ulvehunger, en. En
ig, umættelig H. hos Mennesket.
gt, en. J. efter Ulve. Ulvejæger,
, ſom er øvet i Ulvejagt. Ulve-
. Sted, hvor en U. har ſit Leie.
elk, n. s. Navn p. en Plante. (Fan-
ernemelk. Euphorbia helioscopia.)
r, en. et Redſkab t. at fange Ulve med.
nd, et. Skindet af en U. Ulveſtue,
. ſ. Ulvegrav. Ulveunge, en. U-
nge. — Ulvsklinge, en. i Talemaa-
At ſtaae ſig ſom en Ulvsklinge o:
g tappert: er det T. Wolfsklinge,
gs fordum bekiendte, brede Kaarde-
mærkede m. en Ulv, efter Opfinde-
olf, ſom ſkal have levet 1414.)
inde, en. pl.-r. en Ulv af Hunkiennet.
, en. ud. pl. [af det forældede Lyd,
, Taushed.] Støi, Tummel. At
lyd. "Hvo, ſom p. Tinge, ell. for
Ret, gier Dommeren Ulyd." D. Lov.
. (Uovereensſtemmende Toner, Dis-
er. Moth.)
dig, adj. ſom ei vil viſe Lydighed,
n fordres, ell. er Pligt. At være
mod ſine Foreſatte. — Deraf: Uly-
, en. ud. pl.
kke, en. pl.-r. det modſatte af Lykke,
Ordets forſkiellige Bemærkelſer; Uheld,
Skiebne (ſaavel i Alm. ſom i enkelte
e.) Det var hans Ulykke. At en-
over een. "Modgang kalde vi Alt
r møder os imod vort Ønſke og vor
. Ulykke er ethvert Onde, ſom vi
, ell. ſynes at ville tilſkrive et Til-
L. Heiberg. — Til Ulykke (o: ved,
elſt et Uheld) var Døren ikke lukket.
mme til Ulykke o: komme t. Skade,
heldig, ell. ved Tilfælde lide Skade.
m til U. og ſlog Speilet itu. "Der-
toge denne fra mit Anſigt, og han
Ulykke." 1 Moſe B. 44. At komme
r U. bringe een i Ulykke. Alle diſſe
r kom p. eengang over ham. "Thi
være over den paa Ulykkens Dag."
l. 2. — Deraf: Ulykkestegn, et. no-
m varſler U. Ulykkestilfælde, et.
t T. = ulykkelig, adj. ikke lykke-
m lever i Ulykke, uheldig. (jvf. lykke-
m er det fuldkommen modſatte heraf.)
kſalig, adj. det modſatte af lykſalig;
rad ulykkelig. — Deraf: Ulykſalig-
. ud. pl.
ſt, en. ud. pl. 1. Mangel p. Lyſt,
, Tilbøielighed. At giøre noget med
t føle Ulyſt til noget. "Naar han
Ulyſt t. det, der ſkulde udfylde
ns fleſte Timer, at tage Overhaand."
er. 2. ſieldnere: det Modſatte af
1., eller af Fornøielſe. At føle en
. i Sindet. "Kun, at en hemmelig
de vide ikke hvorover, har ſneget ſig

ind i dets Hierter." Mynſter. "Dem, fra
hvis Skikkelſe du bortvender dig m. Ulyſt."
Samme. (jvf. Mishag.) — "Kiedſomhed
vækker Ulyſt, Bagtalelſe Mishag. Ved U-
lyſt bliver jeg misfornøiet m. noget hos mig
ſelv, v. Mishag misfornøiet m. noget hos
Andre." P. E. Müller. = Adjectiverne uly-
ſtig og ulyſtelig for: ubehagelig, ell. ikke
fornøiet, ere nu ligeledes ſieldnere i Talebru-
gen. "Han blandedes med i dette ulyſtige
Spil." Vedels Saxo. 290. En ulyſtig
Egn. Samme. 430. "At hvad der er al-
vorligt, derfor ikke er ulyſteligt ell. ſørge-
ligt." Mynſter.

Ulægelig, adj. ſom ei kan læges, helbre-
des. En ulægelig Sygdom. "Helbredes
det ikke indenfra, da er Saaret ulægeligt."
Mynſter. — Deraf: Ulægelighed, en. ud.
pl. Sygdommens Ulægelighed.

Ulærd, adj. ikke lærd ell. ſtuderet; ſom
ingen Lærdom ell. lærde Kundſkaber beſidder.

Ulærvillig, adj. ſom ei har Lyſt t. at
lære, at modtage Underviisning. — Deraf:
Ulærvillighed, en. ud. pl.

Ulæſelig, adj. ſom ei kan læſes, ell. er
meget vanſkelig at læſe. En ulæſelig Haand;
u. Skrift. — Deraf: Ulæſelighed, en. ud. pl.

Ulæſket, adj. v. (ſ. læſke, 2.) ikke læſket.
Ulæſket Kalk.

Umaadelig, adj. og adv. 1. ſom meget
overſkrider det rigtige Forhold; ell. ſom ei
holder Maade. En umaadelig Glæde, Sorg.
At være u. i Spiſe og Drik. (modſ. maade-
holden.) At glæde ſig umaadeligt. 2.
ſom meget overſkrider det ſædvanlige, det
almindelige Maal. (iſær ſom adv.) At arve
en u. Formue. Umaadelig ſtor. Han har
været umaadelig heldig. — Umaadelighed,
en. ud. pl. den Beſkaffenhed ell. Tilſtand,
hvori man overſkrider det rigtige Forhold;
den Feil at være umaadelig, ell. ikke maade-
holden. Umaadelighed i Mad og Drikke, i
Forlyſtelſer.

Umaalelig, adj. ſom ei kan maales ell.
udmaales. Et umaaleligt Rum. En u. Af-
ſtand. — Deraf: Umaalelighed, en. ud. pl.

Umage, adj. [ſ. Adj. og Subſt. Mage.]
ſom ikke ſvarer t. en anden Ting af ſamme
Slags, hvortil den ſkulde høre. En umage
Sko, Strømpe. To umage Handſker.

Umage, (ſom er den alm. Udt. og Skri-
vemaade) ell. Umag, en (ſom Ordet egent-
lig burde hedde. ſ. Mag.) ud. pl. Beſvær-
lighed af ell. ved Arbeide; Møie. At giøre
ſig U. med, for noget. "Indtil Solen gik
ned, giorde han ſig Umag f. at redde ham."
Dan. 6. 15. "De giorde ſig al Umag f.
at faae Den folkerig." Guldb. (V. Hiſt. I.
169.) Jeg har havt megen Umage der-
med. At faae noget uden Umage.

Umage, v. a. og rec. 1. volde Umage,
giøre Uleilighed, beſvære, ſkye at beſtille.
At umage (uleilige) een m. noget. Du ſkal

ikke umage dig. At u. sig hen t. et Sted. At umage sig med ell. for noget.

Umagelig, adj. ikke magelig, ubeqvem. Et umageligt Leie. "Skindet er stivt, af umageligt Maal." Ohl. (Helge.) — Deraf: Umagelighed, en. ud. pl. (Moth.)

Umagsom, adj. ubeqvem, besværlig. "Han er en urolig og umagsom Herre, som stedse driver sine Tienere." P. Tidemand. 1564.

Umandig, adj. ikke mandig, feig, qvindagtig. — Deraf: Umandighed, en. ud. pl. "Den ene, meer end noget andet, bortfierner Umandighed fra Spørterne." Engelst.

Umaneerlig, adj. og adv. i dagl. Tale for: uskikkelig, umaadelig.

Umeent, adj. som ikke er meent, ikke oprigtig. En umeent Høflighed. "Med paatagen umeent Bisterhed." Ohlenschl. (Balder.)

Umenneske, et. pl.-r. et Menneske, der i høi Grad overtræder Pligterne imod Medmennesker; et grusomt, haardt, mod Andres Lidelser ufølsomt M. 2. Et Menneske, uden den alm. menneskelige Natur. "Hvor er det Overmenneske ell. Umenneske, der kan sige sig fri f. Sindslidelser?" Rahb. (Tilsk. V. 399.)

Umenneskelig, adj. som i høi Grad overtræder ell. strider imod de selskabelige og menneskelige Pligter. En u. Haardhed, Grumhed, Ubarmhiertighed. — Deraf: Umenneskelighed, en. ud. pl.

Umiddelbar, adj. og adv. som finder Sted v. to Gienstande, uden Mellemkomst af en tredie Ting; (umiddelbar Berøring. Omslaget anbringes umiddelbart p. den syge Deel) ell., som skeer, virkes, uden Tilværelse, Hielp, Anvendelse af et Middel, en Mellemting. En u. Aarsag, Virkning. At henvende sig umiddelbar t. Kongen. (Subst. Umiddelbarhed br. af Treschow.)

Umild, adj. ikke mild, barsk, streng, uvenlig, ublid. En umild Skiebne, Behandling. — Deraf: Umildhed, en. ud. pl.

Uminde, et. ud. pl. det modsatte af Minde, Samtykke. (sielden.) Han tog det med Eiermandens Uminde. (Moth.)

Umindelig, adj. saa gammel, saa langt tilbage i Tiden, at Begyndelsen ikke mindes. Det har været Skik fra umindelige Tider. "I umindelige Tider vare de allene vante t. denne Regiering." O. Guldb.

Umindet, adj. upaamindet. (Moth.)

Umistelig, adj. som ei kan mistes ell. undværes; uundværlig. — Deraf: Umistelighed, en. ud. pl.

Umisundt, adj. som ei misundes een af andre. En umisundt Lykke.

Umoden, adj. som ei har opnaaet Modenhed. Umodne Frugter. — fig. som ikke har faaet den tilbørlige Dannelse; ell. hvorpaa tilbørlig Flid og Umage ei er anvendt. Han er endnu f. ung og umode[n] umodent Arbeide. "En saada[n] ubillig Dom krænker vore Be[...] ster. — Deraf: Umodenhed, e[...]

Umulig, adj. ikke mulig, so[m] til ell. skee; hvis Tilværelse i[...] Modsigelse, enten i sig selv (ab[...] i et vist Tilfælde, m. Hensyn t. [...] stand, t. visse Forhold (relativ u[...] Ting, som er mulig i sig selv, [...] m. andre blive umulig." Eilsch[...] lange det umulige af een. [...] umuligt. "Saa vist som de[...] hvad der indeholder en virkelig[...] er umuligt." Sneed. — Um[...] (pl.-er. umulige Ting.) Be[...] at være umulig. "Nogle ere n[...] di de finde en Umulighed i at [...] Onsker." Sneed. Den nødven[...] faarlige Umulighed. (Sneedo[...] bilitas necessaria, relativa.) [...] uden en Affirdig, tragter efte[...] der." Engelstoft.

Umyndig, adj. som ei er my[...] er endnu u. "Af de Umyndig[...] des Mund." Matth. 21. 16. [...] Arvinger. At giøre een umy[...] ham under en Værges Opsyn[...] Umyndighed, en. ud. pl.

Umyntet, adj. v. som ei er sl[...] get t. Mynt. Umyntet Sølv, [...]

Umælende, adj. v. som ei h[...] Evne t. at tale. Umælende D[...]

Umærkelig, adj. som ei kan [...] nemmes; som er i en meget [...] En umærkelig Uddunstning, [...] Aarene henrandt umærkeligt. [...] mærkt. Usædvanlig er Brugen [...] "Umærkede de glade Aar hensva[...] Digte. I. 43.) — Umærkelighe[d] Beskaffenheden at være umærk[elig]

Umættelig, adj. som ei kan [...] som ei kan tilfredsstilles. En [...] u. Begiærlighed. — Deraf: [...] hed, en. ud. pl. "I Almindelig[...] Begierligheders Umættelighed [...] Kilde t. vor Misfornøielse." Ba[...]

Unaade, en. ud. pl. en Høiere [...] tigeres Uvillie, ugunstige Sinde[...] Ringere. At falde i Unaade [...] hos een. Han fik sin Afsked i U[...]

Unaadig, adj. og adv. som [...] yttrer Unaade til een. Kong[...] ham unaadig. Et unaadigt [...] Det blev unaadigt optage[t] [...]

Unaturlig, adj. 1. ikke na[...] strider imod Naturen, i[...] sen og naturlige Beskaffenhe[d] [...] melse, unaturlige Lyster [...] ikke indrettet, opfundet, [...] eensstemmelse m. Natur[...] gen. En u. Charakter [...] af: Unaturlighed, en. [...]

…ngiven, adj. v. ikke navngiven ell. unævnt.

…n uadskillelig Partikel, (svarende t. …t; N. S. unt; A. S. and, æt; …s t. Isl. undan) som deels ud… …n Bortfiernelse fra et Sted, deels …else, Fraværelse ell. Ophævelsen af Partikelen sammensatte Ords Be… nedenfor unddrage, undflye, und… …dskylde, undtage, undvære, m. nogle Sammensætninger, f. E. …e, undgielde, undlade, undsige, …ikelen en forskiellig Virkning, hvis …se ei er ganske klar.

…rage, v. a. og rec. 3. (s. drage. T. …ren.) 1. bevirke, at en Person …g kommer ud af noget, befries for "Hvorfor skulde du ham fra sin …ddrage?" P. M. Troiel. 2. be… betage Besiddelsen ell. Brugen af At u. een sin Hielp. "Det, som …e idelig fornye, det unddrages ikke …amelsen." B. Thott. "En Skieb… …nddrog ham næsten enhver Bers… Livets lysere Sider." M. 3. At u. …oget, holde sig fra, lade blive. At …e sig fra sine Pligters Opfyldelse. Rolighed bestaaer ikke deri, at han …ger sig fra gavnende Forretninger." Det er et Arbeide, jeg ikke kan u. "De Venner, fra hvis Omgang …sfordriv han ikke kunde unddrage …andal. "Maae vi ikke fra Tid t. …nddrage os fra Verdens Tummel Adspredelser." Basth. (Sieldnere …ctets Dat. "Mens det sig unddra… …ngdens Øie." J. L. Heib.) — Der… …ddragelse, en.

…, v. a. 2. [J. unna. A. S. unnan.] Besiddelsen, Nydelsen af noget, lade … noget, og finde Tilfredshed, For… deri; tilstede, tillade. At u. een …e. Han under mig ikke den Mad, …er. (s. misunde.) Dersom Gud …ig Livet, under mig at leve i nogle

…ntag, et. Et allene, ell. mest p. …lm brugeligt Ord, som bemærker den …en Bonde betinger sig f. sin og Hu… …evetid af den, t. hvem han afstaaer …rd; ell. d. s. s. Aftægt. (jvf. Ussings … Tingsr. II. 68.) Deraf: Unden… …nd, en. den, der har betinget sig Af… …og sidder t. Huse p. den afstaaede en Aftægtsmand. (Fr. 3 Dec. 1828. …d. Skiftevæsen. 2 Udg. S. 18.)

…r, et. pl. e, ell. lig sing. [J. Undur. …nder.] en i høi Grad usædvanlig …gribelig Gienstand ell. Tildragelse; …og sieldnere) en saadan udvortes Virk… …. Forandring, der ikke efter Naturens …ige Love kan fattes ell. forklares; et …er, Underværk. Det var et U. at han ikke slog sig ihiel. Det er intet Under at hun hellere vil have den unge Mand (ɔ: man begriber det letteligt.) Et saadant U. var aldrig før seet. "Et Under er det, og maaskee det største, Historien kan opvise." Bagg. Et Naturens Under. (pl. Under. "Da dit Øiekast saae Godheds Værk og Viis-doms Under svæve uslørede trindt omkring dig." Evald. "At forkynde Guds Under m. stærke, vise og trøsterige Ord." Mynster. "Naar den Evige skriver sine Under i Verdens Aarbøger." Mynster. Præd. 1823. I. 197.) = Deraf: underfuld, adj. i høi Grad forunderlig og uforklarlig; vid-underlig; som skeer, virkes ligesom ved et Under. Et underfuldt Syn. En u. Til-dragelse. — Undergierning, en. pl.-er. (Mynster.) d. s. s. Underværk, hvilket dog br. mere. — Undertegn, et. vidunderligt Tegn, overnaturlig Forbetydning. (O. Guldb. V. Hist. I. 108. T. Wunderzeichen.) undervirkende, adj. v. som giør, frembringer Underværker. Underværk, et. pl.-er. (T. Wunderwerk.) 1. et over-ordentligt, i høi Grad forunderligt Arbeide; et Vidunder. "Hvert Skridt, du giør, er strøet m. Viisdoms Underværker." Tullin. 2. særd. en Gierning ell. Virkning, der ei v. Naturens sædvanlige Kræfter kan frem-bringes; et Mirakel, Jertegn. (s. dette Ord.) = Nyere have desuden dannet flere Sammensætninger m. dette Ord (m. den adject. Betydning: underfuld) f. E. Un-derbarn, (Ingemann.) Underblomst, Un-dergiører (Mirakelmager. Mynster.) Un-derkraft, (E. Storm.) underskiøn, Un-dervirkning, o. fl. hvilke dog, f. deres Tve-tydigheds Skyld, have fundet liden Ind-gang. = Af Under er desuden afledet: un-derlig, adj. (J. undarlegr.) seljom, syn-derlig, besynderlig, sær. (jvf. forunderlig, vidunderlig, beundringsværdig.) Et un-derligt Indfald. Det gik underligt til m. den Sag. Underlige Ting, Gierninger. — Underlighed, en. pl.-er. Synderlighed, Særhed. Den Mand har mange Under-ligheder.

Under, præp. [J. undir. A. S. under.] I Alm. udtrykker dette Ord Modsætningen af over, ell. betegner, i den egentl. Be-mærkelse, (om Stedforhold) at en Ting er p. et lavere, dybere Sted, end en anden, og det saaledes, at den bedækkes af samme; ell. at i det mindste en lodret Linie kan falde p. den fra den høiere Gienstand, som er over den. A. om Stedforhold. a.) egentlig: 1. om Gienstandens Stilling ell. Bevægelse paa (ell. hen til) et lavere ell. dybere Sted, m. Hensyn t. en anden Gien-stand, som er over den, ell. befinder sig p. et høiere Sted. Det ligger under Stolen (egentlig: Stolesædet.) Der kryber et Dyr u. Bordet (ɔ: bevæger sig krybende.) — Der…

imod om Bevægelsens Retning: At krybe u. Bordet (ɔ: saaledes at man kommer der, k. hen under Bordet.) At gaae u. en Bro. Vi gik ind u. Broen. At sidde, at sætte sig under et Træ ɔ: under dets Krone ell. Grene. At bringe et Huus u. Tag. At komme under Tag ɔ: i Huus. At boe u. Tag m. een ɔ: i samme Huus. At boe under Taget ɔ: øverst i Huset, ell. paa Loftet. — At staae u. en Trappe ɔ: bag den, og saaledes, at man tillige har den over sit Hoved. At staae neden for (neden ved, neden under) Trappen ɔ: foran Trappen og v. dens Fod. 2. om en saadan Stilling ell. Bevægelse, hvorved ikke saameget tages Hensyn t. at noget er nær ell. umiddelbar over Subjectet, som at dette tænkes i Forhold t. en høiere Gienstand (t. noget, som er ovenfor, ovenover.) Fuglene under Himlen. At ligge under aaben Himmel. Der skeer intet nyt under Solen. Vi stod p. Bierget, og saae de andre dybt under (neden for) os. Veien løber u. Bakken ɔ: neden under, v. Foden af. Vi seilede under Møens Klint. "Han, som boer lidt under Havet." Wessel. — "Af Himmelen, af Duggen og af Dybet, som ligger neden under." 5 Moseb. 33. 13. (jvf. nedenunder, (s. neden) derunder (der) og herunder.) 3. om en Stilling ell. Bevægelse, hvorved det, som er under, enten ganske ell. tildeels bedækkes af en anden Ting, ell. er under (neden for) den synlige Overflade af noget. At dukke sig u. Vandet, putte sig ned u. Dynen. At sætte Landet u. Vand. Hele Egnen stod under Vand. At koge noget u. lukt Laag. At boe u. Jorden. — At tage noget u. sin Kappe. — At tage een u. Armen. At bære noget u. Armen (forskielligt fra: at bære i Armen.) fig. At segne u. en Byrde. At skiule sin Følelse under en forstilt Ligegyldighed. — Hertil høre p. en Maade ogsaa de Tilfælde, hvori man udtrykker en Stilling, Bevægelse ell. Handling, der finder Sted umiddelbar ved den Ting, som er over; ell. hvor under udtrykker noget, som er indenfor. At hænge en Krands op under Loftet. At male p. Kalk u. Hvælvingen. At sætte Støtter u. Hvælvingen. — At gaae m. Silkefoder under sine Klæder. Han tog en Trøie paa, under Kiolen. (Derimod, naar Talen er om det Klædemon som er nærmest Legemet, og især den Deel, som er ovenfor Bæltestedet: Han havde Vesten paa inden for Kiolen. Han bar det, skiulte det inden f. Kiolen.) b.) figurligen: 1. om et Forhold, hvori en Person ell. anden Gienstand tænkes indskrænket ell. bestyret v. en mægtigere (undergiven, underordnet denne.) At være under Opsyn, u. Tvang. At staae u. een (være pligtig t. at adlyde ham.) Han havde 500 Mand under sig (u. sin Befaling.) At have noget u. Hænder (bestyre, raade o[illegible] "Jeg vil endnu ikke meddele Regler f. [illegible] beidet under dine Hænder." Stoud. [illegible] bringe et Land u. sit Herredømme. At l[illegible] under en mild Regiering. — Det er u[illegible] Laas og Lukke. 2. om et Forhold, hvori [illegible] Gienstand tænkes ringere i Grad ell. [illegible] end en anden. Han staaer langt under h[illegible] i Lærdom. At sidde u. een i Retten. [illegible] om et Forhold, der udtrykker et ringere [illegible] en ringere Priis. Hun er snarere over, [illegible] under 30 Aar. Børn u. 10 Aar. [illegible] kan ikke sælge det under 10 Rdlr. At [illegible] noget u. Prisen ɔ: den sædvanlige P[illegible] den Priis, som andre tage. 4. i viss[illegible] fælde; om Maaden, hvorpaa noget [illegible] skeer. (jvf. A. a, 3, hvoraf dette tildee[illegible] en fig. Bemærk.) Det er bekiendt u. [illegible] af Bævergel. Under den Betingel[illegible] disse Vilkaar. At svige een u. Ve[illegible] Skin, Maske. De dulgte deres Kia[illegible] under Skin af Ungdomsvenskab. — U[illegible] hans Haand og Segl. — Om Stra[illegible] som er sat p. Overtrædelsen af et Fo[illegible] Ingen maa under høi Straf indføre [illegible] Varer. Det er forbudet u. Livs [illegible] c.) Desuden i adskillige egne og figurl. [illegible] maader: At spille under Dække m. een [illegible] i Ledtog m.) Skibet er under Se[illegible] gaae u. Seil. Tropperne stode under [illegible] ben. At slaae een under Øret. [illegible] ell. see een under Øine (ikke frygte [illegible] personlige Møde.) At komme u. [illegible] være u. Forfølgelse. (A. b. 4.) At [illegible] under Veir m. noget ([illegible] Under eet, samlet p. eengang. [illegible] Tidsforhold: hvor man vil udtr[illegible] noget er til ell. skeer imedens noget [illegible] varer (en Samværen i Tiden; [illegible] enkelte Tilfælde; f. E. hvor Talen [illegible] en kortere Handling ell. Tildragelse [illegible] tidig m. en anden af længere [illegible] Det tildrog sig u. denne Konges [illegible] Han talte m. dem af og til u. [illegible] Under Samtalen, u. Prædikenen, [illegible] gen (ɔ: medens disse vare.) [illegible] denne Tummel sov han roligt. ([illegible] rer adv. undertiden, undervejs.) [illegible] dens. C. Som adv. br. dette [illegible] kelte Udtryk: At gaae under, [illegible] de, ødelægges aldeles. (s. [illegible] At bukke under f. noget ɔ: [illegible] vindes af. Der forstaaes noget [illegible] et Ord ell. flere er udeladt i [illegible] man maa tænke sig f. at udfylde [illegible] ning.) At skrive under ([illegible] noget. s. underskrive.) I [illegible] derunder, herunder, hvorunder, [illegible] saa adj. og adv. underst.) [illegible] mensætninger har Præpos[illegible] a.) den egentlige Bemærkelse [illegible] Stedet (f. E. Underbu[illegible] Underflade, underjordisk, [illegible]

rkop, Underskiørt, Undervogn, o. fl.)
:els br. den om noget, der i Sammen=
ig m. andet er lavere, ell. med Hensyn
, som er ovenfor, er høiere oppe, ell. til
verdeel. (f. E. Underarm, Underdeel
rdeel) Underliv, Underlæbe, Under=
r, Underskov, o. s. v.) c.) om et un=
dnet Forhold, et ringere Vilkaar (Un=
deling, Underbetient, underdanig,
rdommer, Underfoged, Underhuus,
rmand, Underret, o. fl.) d.) om
, som er ringere i Tal ell. Maal, end
er være. (Undermaal, Undervægt.)
ndre uegentlige og figurl. Bemærkel=
f. E. underfundig, underhandle, un=
ıæe sig, undervise &c.)

nderafdeling, en. pl. – er. en mindre
ing af noget allerede afdeelt; Afdeling
fdeling. (jvf. Underdeling.)

nderarm, en. pl.-e. den nederste Deel
men, fra Albuen t. Haandledet.

nderbetient, en. pl.-e. B. som staaer
ell. er underordnet en anden; ringere
nt.

nderbinde, v. a. 3. binde et Baand om
delen af en Ting, ell. nedenfor et vist
v. samme. At u. Navlestrængen,
binde en Pulsaare. ("Qvinderne,
are underbundne m. Sække under
erne." 2 Macc. 3. 19.)

derbud, et. pl. d. s. Bud, som er rin=
end det, en anden har budet, (modf.
bud) ell. ringere end det, Sælgeren
ger f. sine Varer. At giøre Under=
. noget. "Han blev haardnakken v.
nderbud." Bagg. (Labyr. II. 128.)
nere forekommer v. a. at underbyde
vde ringere; det modf. af overbyde.)

derbuxer, n. s. pl. Buxer, som bæres
andre og egentlige Buxer, ell. nærmest
oppen. Foruden Klædes Buxer og
s Underbuxer, tog han endnu et Par
Overbuxer paa.

derdan, s. Undersaat.

derdanig, adj. 1. adlydende; for=
t. Lydighed mod en Overherre ell.
hed. "Giører eder Jorden underda=
1 Moseb. 1. 28. "En Forvending t.
e sig dette Land underdanigt." Wan=
I denne Bemærk. lidet brugel.) 2. i
ad følgagtig, ærbødig og ydmyg mod
ermand. "I Qvinder, være eders
Mænd underdanige." Eph. 5. 22. (i
Bemærkelse det ofte br. som et af
hed ell. Vedtægt indført Udtryk imod
, og i at tiltale dem. Min under=
Ansøgning, Begiering. "Deres yd=
Søn, som underdanig bede dig."
6. 16.) = Underdanighed, en. ud.
. Lydighed mod en Overherre ell. Re=
"Nu maatte Saxerne v. ny forbinde
Underdanighed." Wandal. 2. en
ad af Ærbødighed, Ydmyghed og Ly=
dighed mod Overmænd. At drive Under=
danigheden alt for vidt.

Underdeel, en. pl.-dele. d. s. s. Neder=
deel (hvilket dog oftere bruges.)

Underdeling, en. pl. - er. videre Deling
af noget, som alt tilforn er deelt. Subdi-
visio.

Underdommer, en. pl. – e. Dommer v.
en Underret. (jvf. Overdommer.)

Underdyne, en. pl. - r. Sengedyne, som
man ligger paa (modf. Overdyne.)

Underdømme, v. a. 2. forkaste en Dom,
underkiende. (men forekommer langt sield=
nere.) "Dersom hans Sag blev underdømt
og falsk beviist, da vilde han ikke bede f. sig
selv." Coldings K. Hist. 1614.

Underfald, et. Vandets Fald v. Nederde=
len af et Møllehiul. = Deraf: Underfalds=
hiul, et. Møllehiul, som dertil er indrettet.
Underfaldsqværn og Underfaldsmølle, en.
s. Nederfaldsmølle. — Underfaldsvand,
et. Vand, som ledes t. et Underfaldshiul.

Underflade, en. pl.-r. den Flade af en
Ting, som vender nedad; Nederflade.

Underfoder, et. d. s. s. Foder,

Underfoged, en. pl.-er. 1. en Foged,
som staaer under en anden; en ringere Fo=
ged. 2. et vist Slags Embedsmand i Kiø=
benhavn, som foretager Execution efter alle
Domme, Høiesterets undtagne.

Underfore, v. a. 1. sætte Foder under. (s.
Foder og fodre.)

Underfundig, adj. rænkefuld, snedig;
som v. Rænker og Spidsfindigheder undvi=
ger Forpligtelser (Sporon) ell. ved skiult,
uformodet Svig bedrager Andre. — object.
som gaaer ud v. Rænker og Svig. Under=
fundige Tanker. (Job. 21. 27.) "Lad dit
Hierte bedaares ei af underfundig Tale."
Øhlenschl. — Deraf: Underfundighed, en.
ud. pl. (I. Undirhyggia.) Beskaffenhe=
den, at være underfundig. "Den, sig i
Svig og Underfundighed haver ladet be=
finde." D. Lov. "Aldrig manglede Under=
fundighed Undskyldninger t. at besmykke,
endog den værste Sag." Kampmann. "For=
sigtighed uden Frygtagtighed, Klogskab uden
Underfundighed." Jacobi. (jvf. det af Spo=
ron anf. Exempel. Müllers danske Synon.
I. S. 268.)

Undergaae, v. a. 3. lide, giennemgaae,
udholde, underkastes. At u. en Forvandling.
"Naar et Folk undergaaer nogen mærkelig
Forandring." Guldb. "Hvorledes Myste=
rierne Tid efter anden have undergaaet store
Forandringer." Guldb. (Forskielligt fra v.
n. at gaae under. Dog bruger Holberg
ogsaa undergaae i Bemærkelsen: gaae t.
Grunde. "Man skulde Verden see, i Hast
at undergaae." P. Paars. I. 1 Sang.)

Undergang, en. ud. pl. Ophør af en
Tings Tilværelse; fuldkommen Ødelæg=
gelse. Riget var sin U. nær. Stadens

U. ved Jordskiælv. Det blev hans Undergang. (jvf. Nedgang.)

Undergiven, adj. v. pl. undergivne. 1. som er under en andens Herredømme og Myndighed; som staaer under, adlyder een. At være mild, haard mod sine Undergivne. "Alt Folket som er dig undergivet." Gammeldansk Bibeloversf. "Mennesket er aldrig frit i den Forstand, at han intet Herredømme er undergiven." Mynster. 2. underkastet, udsat for. "Det er alle Tings Natur, at være Forandring undergivne." B. Thott. "Dog fandt jeg Ingen — som jo var Vildfarelse undergiven." Mynster. "Da bør de dobbelt Straf at være undergivne." D. Lov. VI. 2. 5.

Undergivenhed, en. Beskaffenheden, at være under en andens Myndighed; Lydighed, Underkastelse. "Enhver Lydighed er ikke et Beviis p. vor Undergivenhed under Loven." Basth.

Undergrave, v. a. 1 og 3. grave under noget, især f. at faae det t. at falde, omstyrte, kuldkaste v. at grave. Rotterne have undergravet hele Huset. At u. en Muur. "Naar vældig Storm fra Norden lyder, den undergraver lumsk din sandig' Fod." Pram. — figurl. At u. Statens Velstand, u. Helbreden ɔ: ødelægge lidt efter lidt. "En nedrig Bagvasker, der undergraver Fyrstens og Folkets indbyrdes Tillid." Rahbek. "Den Sværm, der kun kalder sig dine Venner, f. at undergrave dit Held og fortære din Formue." Samme. — Deraf: Undergravning, en. pl.-er.

Undergraver, en. pl.-e. en Graver v. en Kirke, hvis Embede er ringere end Overgraverens.

Undergroet, adj. v. som er voret neden under; ell. nedentil bevoxet. Undergroet med Haar, m. Fedt.

Undergud, en. pl.-er. i Mythologien: en ringere Guddom, en Gud af ringere Magt og Anseelse. "En eneste Overgud, som har en Mængde Underguder under sig." Schytte. (Indv. Reg. IV. 22.)

Underhaanden, adv. ikke aabenlyst ell. offentligt, stiltiende. At lade een u. vide. At sælge noget underhaanden.

Underhandle, v. n. 1. (har,) søge at forlige ell. forene stridige Fordringer ell. Hensigter, søge at bringe Forliig ell. Forbund til Veie. At u. med een om noget. Der blev længe underhandlet om Fred. — Underhandler, en. pl.-e. den, som driver eller søger at fremme en Underhandling imellem to stridende Parter. (s. Mægler, Mellemmand.)

Underhavende, s. undergiven (et mere naturligt og sprogrigtigt Udtryk.) (D. Lov. VI. 2. 5. VI. 3. 2. "Med Mod og Kiækhed fulgte hans Underhavende deres Anfører." Wandal. Mindesm. II. 106. 68.)

Underhold, et. ub.pl. [T. Unte[illegible] b. s. s. Underholdning, Næring, [illegible]

Underholde, v. a. 3. (s. holde.) [illegible] virke at en Ting vedvarer, holde [illegible] opholde. (sustinere.) Dog især, p[illegible] allene, i Bemærkelsen: give, skaffe [illegible] nødne t. at holde Livet vedlige, gi[illegible] Ophold. At underholde en stor [illegible] mange Tienestefolk. "At ernære [illegible] give i en vis Tid et Menneske det [illegible] behøver. At underholde, er i en [illegible] at forsyne een m. hvad han behøver [illegible] Ophold. Man siger om en Fami[illegible] han har flere smaa Børn at ernær[illegible] fraværende Søn at underholde." [illegible] 2. i en nyere, af det T. optagen [illegible] kelse: forkorte Tiden, more. Ha[illegible] at u. et heelt Selskab v. sin Vittigh[illegible] underholdende Samtale. = Un[illegible] ning, en. ub. pl. 1. det, som tiener [illegible] Ophold. "Godset var tillagt Klo[illegible] Underholdning, baade f. dem som [illegible] og dem, som skulde optugtes." Coll[illegible] Hist. 1614. 2. Morskab, Tidsfor[illegible] Tale.) "En Fornøielse kaldes Un[illegible] ning, naar den sysselsætter Siale[illegible] og har derfor et mere indskrænket [illegible] end Morskab. Ligesom der give[illegible] holdning, som endnu ikke (ell. for[illegible] er Morskab; saa kan der være [illegible] som ingen Underholdning yder."

Underhuus, et. 1. den nederst[illegible] et Huus. (lidet brugel.) 2. [illegible] det engelske Parlament, som [illegible] valgte Medlemmer f. Landskabern[illegible] derne (House of Commons.) [s. O[illegible]

Underhyre, v. a. 1. hyre ell. le[illegible] det, som en Anden har hyret, [illegible] høiere Betaling, Løn e. d. "Ing[illegible] per maa underhyre en Andens [illegible] ell. Baadsmænd." D. Lov. IV. 1[illegible]

Underjagt, en. kaldes, i [illegible] Overjagt, Jagten p. det mind[illegible] Ræve, Harer, m. m. samt [illegible] (Schytte. Indv. Reg. II. 313.)

Underjorden, n. s. (kun [illegible] Underverdenen, den underjordiske [illegible] "Underjorden giør et Hov." Wess[illegible] at vorde Underjordens Dronning[illegible] født." Øhlenschl. (Balder.)

Underjordisk, adj. som er, [illegible] Jordens Overflade. Underjordisk[illegible] underjordisk Bulder. — absol. U[illegible] jordiske om de forskiellige [illegible] Væsener, som Folketro har [illegible] jordiske Opholdssteder. (Nisser, [illegible] Alfer e. d.) "Underjordiske, som [illegible] maa ikke undres over, at min [illegible] vækker op." Wessel. (Det [illegible] derjordereise forekommer i [illegible] Klim. S. 379.)

Underkaste sig, v. rec. 1. [illegible] andens Vold, under en [illegible]

tte Folk havde frivillig underkastet
en herskende Drift i Siælen," der
Lyst underkaster sig enhver hellig
." Basth. (Den act. Bemærkelse:
under sit Herredømme, er mindre
; ogsaa partic. underkastet for:
t, undergiven, afhængig af, fore:
ikke ofte. "Alle disse Personer,
Forretninger — ere underkastede
jen." Sneed. (Saml. Skr. VII.
. frivilligen sætte sig under visse
At underkaste sig en Prøve, Erá:
eg vil hellere underkaste mig et:
ivn, end indgaae dette. 3. At
derkastet, lide, være undergiven,
"En Nation, som boer i Lande,
e have været mindst Forandringer
ede." Sneedorf. Den Søfarende
aster idelig Livsfare. = Underka:
Handlingen at underkaste sig. "I
lskaber, hvor al Ulighed kommer
Tvang, ell. af Underkastelse."
"De ville unddrage sig fra den Un:
e, som de dog ville, alle skal under:
Birkner.
kiende, v. a. 2. kiende ugyldig,
i Dom. At u. en Dom. "Med
t — f. nogen Overret underkien:
Lov. V. 6. 1. "At underkiende
I. 13. 23. — Deraf: Underkien:
"Naar han fremdrog det forrige
s Domme t. Underkiendelse."

kiole, en. pl.-r. Kiole, som bæres
inden.
kiøbe, v. a. 2. formaae v. Gaver,
noget, bestikke. "Jeg troer, at
neligen maa være underkiøbt af
t. at raade mig dette." Sneed.
rkiøbt Statholder erklærede sig f.
" O. Guldberg. "Derfor maa
kiøbe Folk, t. at laste min Skab:
en." Holb. (Jac. von Tyb.)
klokke, en. pl.-r. et Slags Under:
m Qvindfolk bruge under andre
[. Klokke 3, c.)
klæder, pl. 1. Klæder, som bæ:
de egentlige Klæder, ell. som man
n Natten. (Moth.) 2. Vest og
i Mandfolk bruge, i Modsætning
Overkiole o. d. Rød Kiole og
erklæder.
klædning, en. pl.-er. et heelt Sæt
er.
kok, en. pl.-ke. en Kok, som tie:
Mesterkokken. (Moth.)
konge, en. pl.-r. en Konge ell.
m staaer under en Andens Over:
ne. Harald Haarfager undertvang
de norske Underkonger.
kop, en. pl.-per. den underste, fla:
et Par Kopper.
kue, v. a. 1. bringe m. Magt t.
Lydighed, ell. under sit Herredømme, un:
dertvinge. — At underkue et Folk. "En
underkuet Aand ei Frihedś Aasyn taaler."
Storm. "Mistillid og Lumskhed indsnige
sig i det underkuede Sind." Kampmann.
2. qvæle, hindre i sin Fremvært ell. Virk:
ning. "Disse Træer ere blevne reent under:
kuede i deres Opvært. "Strar underkuet
Flid han Mod og Evne giver." C. D. Biehl.
— Deraf: Underkuelse, en. pl.-r.

Underlag, et. pl. d. s. det, som lægges
under noget andet. Et U. af Tømmer.
"Jordsmonnets Underlag, ell. det Jord:
lag, som findes umiddelbart under det dyr:
kede Lag." Oluffen.

Underlig, Underlighed, s. efter n. s.
Under. S. 595.

Underligge, v. n. s. ligge under, (ligge,
1.) "At Dyden ofte kæmper her forgieves,
og tidt i Kampen underlaae." S. Blicher.
(Sneeklokken. 89.)

Underliggende, partic. som hører til,
hører under en vis Bestyrelse. (Moth.)
Dette Rige m. de underliggende Landskaber.

Underliv, et. ud. pl. den Deel af det
menneskelige Legeme, som er nedenfor Bryst:
huulheden (især om de indvortes Dele.) s.
Bug, Tarmbug. Moth. Smerter, For:
stoppelser i Underlivet.

Underlæbe, en. pl.-r. den Læbe, som er
under Overlæben.

Underlægge, s. lægge under. (partic. er
brugeligt. Det underlagte Papir.) "Ja,
hele Verdens Magt en Spaamand, Giæk
og Nar har været underlagt." Holberg.
P. P. "Jord og Himmel er ham under:
lagt." Thaarup. "Kæmpende mod den
Trældom, som den imod sin Villie er un:
derlagt." Mynster. — underlægge sig, for:
undertvinge, underkaste sig, erobre. "Un:
dertiden skeete det, fordi man havde under:
lagt sig et andet Land." O. Guldb.

Underlærer, en. pl.-e. en Lærer af rin:
gere Grad. (Moth.) s. Overlærer.

Underløbet, adj. v. i Udtrykket: under:
løbet Blod ɔ: Blod, som er løbet ud af en
Aare og størknet under Huden.

Undermaal, et. ringere Maal, end til:
børligt. At give een Undermaal. — Un:
dermaalstømmer, et. Tømmer, som ikke har
sit rette Maal.

Undermand, en. pl.-mænd. den, som i
Stand er ringere end en anden, ell. staaer
under en anden. (mods. Overmand, 1. og
Ligemand.) Han vilde befale over mig,
som om jeg var hans Undermand.

Underminere, v. a. 1. (s. Mine.) grave
Miner ell. Minegange under en Vold ell.
Bygning, f. at kunne sprænge den i Luften.
At underminere en Bastion.

Underofficeer, en. pl.-er. den ringeste
Befalingsmand over Krigsfolk.

Underordne, v. a. 1. sætte en Gienstand

i Betydenhed, Vigtighed, Magt ell. Virkekraft under en anden (subordinare.) Han er mig underordnet. En underordnet Betient. "Den Fyrste — som underordnede hine vilde Sindsbevægelser Fornuftens Overherskab." Synesius v. Bloch. "Tænkeren, hos hvem Indbildningskraften maa underordne sig Forstanden." M. — Deraf: Underordning, en.

Underpant, et. pl. -er. Pant, som gives een t. Forsikkring om Opfyldelsen af en Forpligtelse. (Hypotheca. Moth. Egentlig ikke forskielligt fra Pant, og overflødigt.) "Underpant i faste Eiendomme stifter større Ret, end Underpant i Løsøre." A. Ussing. Anm. t. Tingsretten. I. 4.

Underret, en. pl. -ter. den almindelige Ret ell. Domstol, t. hvilken Sagerne først indstævnes, og hvorfra appelleres t. en Overret. — Underretsdommer, en. d. s. s. Underdommer.

Underrette, v. a. 1. (T. unterrichten.) undervise een om noget, give en Efterretning om noget, i et vist Øiemed. Jeg er nylig bleven underrettet derom. (jvf. berette.) = Underretning, en. pl. -er. Efterretning, som m. Flid meddeles een. At give een Underretning om noget; faae den fornødne U. i (om) en Sag. "En Efterretning har t. Øiemed, at give noget vist tilkiende; en Underretning tillige, at advare, raade ell. bestemme. En Underretning gives derfor altid af een, som veed hvorfor han giver den." Sporon.

Undersaat, en. pl. -ter. [I. Undersáti.] Enhver i et Statssamfund levende Person, betragtet som den, der er undergiven den høieste Magt i Staten, ell. Regieringen. At bestemme Forholdet imellem Regenten (Landsherren, Fyrsten) og Undersaatterne. (I ældre Tider findes Ordet brugt af Herremænd om deres Bønder.)

Undersat, adj. v. kort og tillige fed og vel v. Magt. (Moth. i d. Tale br. undersætsig.) "Disse synes at være en mere undersat, bredskuldret og stærkt bygget Folkestamme." M.

Underseil, et. pl. d. s. kaldes til Skibs de Seil, som føres under Mærset p. Masterne.

Underskaal, en. pl. -er. en Skaal t. at sætte under noget. (s. Underkop.)

Underskiorte, en. pl. -r. Skiorte, som man tager paa under en anden; Natskiorte.

Underskiørt, et. pl. -er. Skiørt, som Qvindfolk bruge under Kiolen ell. under et andet Skiørt.

Underskorpe, en. pl. -r. Skorpen p. den Side af Brødet, der vender nedad i Bagerovnen. (s. Overskorpe.)

Underskov, en. pl. -e. Skov af lave Træer og Buske; Kratskov ell. den Skov, som ikke er naaet op t. lige Høide m. (...) Skoven. (jvf. dette Ord.)

Underskrift, en. pl. -er. en Persons (...) der af ham selv skrives under et Br(...) andet Document. At forsyne noget (...) Underskrift. Et Brev uden U. (jv(...) derskrivning.)

Underskrive, v. a. 3. (s. skrive.) (...) sit Navn under noget. At u. et (...) Kongen har underskrevet Dødsdom(...) Underskrivning, en. Handlingen at (...) skrive, (ogsaa: Underskrift. At gi(...) noget t. Underskrift.)

Underslaae, v. a. 3. tilegne sig h(...) lig; tilvende sig v. Underslæb. (uſa(...) men forekommer i D. Lov.) "Der(...) gen forrykker ell. underslaaer noget (...) me skibbruddet Gods." IV. 3. 1. (...) som samme Gods og Vrag underslaa(...) straffes som en Tyv." IV. 4. 5.

Underslag, et. en Tværbielke, so(...) ges under andre Bielker i en Byg(...) desmere Styrke. (Moth.)

Underslæb, et. ud. pl. hemmeli(...) drageri; Handlingen, p. en svigagtig (...) at tilvende sig betroede Penge. "(...) Classe, f. at undgaae Underslæb, b(...) sit Stempel." Sneed. At begaae U. (...) tienternes Underslæb v. Biergve(...) neppe at forekomme." Schytte.

Underst, adj. og adv. superl. d. (...) derst, som er lavest ell. længst nede. (...) sat øverst.) Den underste Deel (...) ningen. "Fast, som et Stykke af (...) derste Møllesteen." Job. 41. 15. (...) underst i Skrinet.

Understaae sig, v. rec. driste sig (...) paa at giøre noget (br. nu kun om (...) eller utilladelige, tilforn ogsaa om (...) forvovne, kiække Handlinger.) "(...) understaaer sig mere sligt at giøre(...) berg. P. P. Han understod sig (...) lige ind i Salen. Tør du understaae (...) komme f. mine Øine? — "At (...) Virkelighed, det have de ikke (...) sig." Bastholm.

Understeen, en. i en Mølle: d. (...) geren. (Moth.)

Understikke, v. a. 3. hemmeligen (...) te, indbringe noget uægte ell. (...) rettes ell. ægtes Sted (suppone(...) sielden, og da i partic. Et (...) Brev, Document. (Moth.)

Understrege, v. a. 1. slaae en (...) der f. at udmærke. At u. noget (...)

Understryge, v. a. 3. (s. stryge.) (...) noget m. det, som skal stryges (...) stryge noget paa, som siden (...) overstrøget. At u. et Tag (...) Tagstenene (m. Kalk.) Det er (...) strøget m. Liimfarve, og siden (...)

Understøtte, v. a. 1. egentl. (...) bevare fra Fald v. at sætte (...)

te et Huus (hvor man dog of-
otte.) 2. ode Hielp, Bistand;
Hensigter, Stræben, Virksom-
een m. Penge. Han har lovet
isøgning. At u. een o. et Ar-
nderstøtning, en. 1. Giernin-
:e ell. understøtte (1.) Man
derstøtning at bevare Bygnin-
d. 2. det, hvorved noget un-
ikke at falde. "Kostbare Un-
r af Tømmerværk." Schytte.
II. 156.) — Understøttelse, en.
jen at understøtte. 2. Hielp,
a er den hyppigst brugelige Be-
give een Understøttelse i Pen-
r faaet offentlig U. til sin Reise.
ie, v. a. 2. efterforske, søge at
ngs Væsen, Beskaffenhed, Sam-
Denne Sag maa nøiere under-
u. Godsets Forfatning. "Den,
ger, betragter en Gienstand fra
under forskiellige Forhold, f. at
sig dens hele Beskaffenhed."
, prøve.) "Naar Dommeren
i Retssag, undersøger han alle
Beviser, og prøver Gyldighe-
rt Vidnes Udsagn." Müller. —
'e, en. pl.-r. At giøre, foretage
gelse.
t, et. ud. pl. det første Lag Tag-
ægges p. et Huus. (Moth.)
gne, v. a. 1. egentl. sætte et
; (Han undertegnede Skriftet
da han ei kunde skrive) men of-
sær i Forretningsstiil) for: un-
Undertegning for: Underskrift.
en, adv. en og anden Gang, nu
ndom. Man giør undertiden
an hverken kan giøre ofte, eller
d.
kke, v. a. 1. hindre, standse no-
ud ell. i sin Fremgang. At u.
At u. (neddysse) et Rygte; un-
Tanke, en Mistanke. 2. for-
e Overlast, betage lovlig Frihed
er. At undertrykke den Ringe,
"Du skal ikke plage en Frem-
undertrykke ham." 2 Moseb.
af: Undertrykkelse, en. pl. - r.
Mægtiges Undertrykkelse. —
r, en. pl.-e. den, som under-
e. "Leiede Forsvarere forøgede
ykkernes Antal." Engelst.
ede, v. a. 3. (s. træde.) træde
er, træde ned, nedtræde. (D.
s usædvanl.) "Og Folket un-
am i Porten, at han døde." 2
7.
ie, en. pl.-r. Trøie, som bæres
Klæder, ell. nærmest Kroppen.
nge, v. a. 3. (s. tvinge.) bringe
der sit Herredømme. At u. et
ertvungne Nationer. "Gisket
af Fiae, saavel undertvungne, som indfødte
Undersaatter." Vogelius. — Deraf: Un-
dertvingelse, en.

Undertægt, en. d. s. s. Aftægt. (Moth, sielden.) jvf. Undentag.

Underveis, adv. medens man er p. Veien; p. Reisen. Jeg mødte ham, talte m. ham underveis. Vi vare tre Timer underveis paa Bæltet.

Underverden, en. (i Alm. kun m. best. Art.) en underjordisk Verden. (i Modsætn. t. Oververdenen.) Underverdenens (ell. Underverdens) Guder i den græske Mythologie. "Har til Underverdnens Porte Hermes vinket m. sin Stav." Heiberg.

Undervise, v. a. 2. give Underretning om, underrette. (nu sielden.) At undervise een om noget. (Esai. 38. 19.) 2. anvise, give Anviisning, Veiledning. "Da hun var tilforn underviist af sin Moder, sagde hun." Matth. 14. 8. "De giorde, ligesom de vare underviiste." 28. 15. — 3. bibringe een Kundskab, Videnskab, Øvelse, Færdighed i noget. At u. een i Mathematik, i Tegnekonsten, i Musik. — Underviisning, en. pl.-er. At tage, at give U. i noget. Underviisningstime, en. Time, hvori Underviisning tages ell. gives.

Undervogn, en. pl.-e. den Deel af Vognen, som er under Fadingen.

Undervoldsdige, et. pl.-r. smaa ell. lavere Diger, som anlægges for ved Hoveddigerne. (Kraft. Mechan. II. 935.)

Undervægt, en. ud. pl. for ringe Vægt, mindre Vægt end tilbørlig. At give een Undervægt. fig. om Udgift, som er større i et vist Tidsrum, end Indtægten. "En offentlig Casses Undervægt." (Collin.)

Undervægtig, adj. som har Undervægt.

Undfalde, v. n. 3. er. (s. falde.) falde fra, forlade, tabes. "Jeg beder at du ikke vil undfalde mig; men hielpe, trøste og styrke mig." P. Tidemand. 1564. "Derfor vilde hun ikke undfalde ham i Modgang, som hun havde annammet i Medgang." N. Hemmingsen. 1572. (jvf. Vedels Saxo. S. 216.) "Aldrig hendes Venskab ham undfalder." Rahb. (Digte. 1802. II. 111.) "Vor Helt i denne Nød hans Mod og ei undfalder." Holb. (P. Paars.) "At undfalde os af Hukommelsen." B. Thott. I. 48.

Undfange, v. n. undfik, har undfanget. [N. S. untfangen.] blive frugtsommelig (i Alm. kun om Mennesker.) Det br. ogsaa, skiøndt sielden, som act. Efterat Barnet var undfanget. "Hvad gudeligt undfanget er, skal skiønt opstaae." Øhlenschl. — Deraf: Undfangelse, en. (Conceptio.) "De lærte, at dette Liv er kun at ansee som en Undfangelse t. det virkelige Liv." O. Guldberg.

Undflye, v. a. og n. 1. [T. entfliehen.] fierne sig fra v. Flugt; undgaae v.

Flugt. At undflye sine Fiender. At undflye Faren. Den Fangne forsøgte v. at undflye. "Den Lette kan ikke undflye, og den Vældige ikke undkomme." Jer. 13. 6. "Der skal ingen, som flyer, undflye af dem, og ingen, som undkommer, reddes." Amos. 9. 1. (jvf. undvige.) "Man undviger (undgaaer) sin Fiends Nærværelse; man undløber (undviger) hans Forfølgelse; man undflyer hans Efterstræbelser." Sporon. — fig. undgaae v. egen Kraft ell. Bestræbelse. "At søge Fristelser, hvor man kunde undflye dem, er Forvovenhed." Basthølm.

Undflyve, v. a. 3. (s. flyve.) undgaae v. Flyven; og figurl. slippe hastigen ud fra; undslippe. "See ham, og skiælv ved de Ord, som undfløi Spotterens Læbe." Hertz. "Dog fatted han ikke — de Ord, som fra Læberne undfløi." Samme.

Undfrie, v. a. 1. befrie, redde, frelse af Nød, Fare e. d. (Nyt og usædvanl.) "Saa undfriet og Jakobs Søn selv Mangelen trodser." Hertz.

Undgaae, v. a. 3. s. gaae. [T. entgehen.] 1. gaae bort fra, fierne sig fra. (sielden.) "Jeg saae min Søn, min Baldur, hvi undgaaer han mig?" Ohlenschl. 2. slippe fra det som er ondt ell. ubehageligt (uden Hensyn t. om det skeer v. egen Virksomhed, ell. ved Tilfælde. jvf. undflye, og undvige.) "Man undgaaer ikke allene det Hug, som (man selv, eller) en anden bødede af for; men ogsaa det, hvor Villien ikke blev t. Gierning. — Men man siger rigtigere: den Fare maa man søge at undgaae; end: den Fare maa man undgaae." Sporon. (nemlig hvor Meningen er: ved forsætlig Bestræbelse. Derimod siger man: Derved undgik han en stor Fare; da her egentlig blot sigtes til Begivenheden.) "De kunde dog ikke undgaae det Aug, de flyede for." O. Guldb. "Et forfaldent Minde — som undgik Tidens Rov." Thaarup. At undgaae den fortiente Straf. "Saa Vittige tidt maae begaae de mindre Feil, f. større at undgaae." Popes Krit. v. Schiermann. Jeg kan ikke undgaae at giøre ham et Besøg. Jeg søgte at u. denne Materie i Samtalen. "Himmel, Jord og alle Elementer har intet, som undgaaer hans Poesie." Evald. 3. blive ubemærket, unddrage sig Sandsningen. Det undgik ikke hans skarpe Blik. "Hvad der undgaaer Opmærksomheden, naar man er i Bevægelse, fastholder den omsider, naar man sidder stille." Bagg. 4. sielden absol. og intrans. i Bemærkelsen: undflye, 1. "O kunde jeg undgaae, jeg over salten Sø velvillig flyede." Bording. I. 244.

Undgielde, v. a. undgialdt, undgieldet. underkastes ubehagelige Følger, bøde, lide for. Det skal han komme til at u. "Mon du din Omhed vil ei m. Foragt undgieldet" Falster. Tieneren maatte u. He[...] seelse. "Dit Blod det undgield[...]

Undkomme, v. n. 3. er. (s. komme bort, slippe bort. Fie[...] fulgte ham; men han undkom[...] At undkomme af Faren. "[...] undgaaer undertiden Straffen [...] komme af Fængselet." Sporon. ere undkomne fra Sværdet." Jer.

Undkomst, en. det, at und[...] slippe bort ell. fra noget; Leilighe[...] lighed t. at undkomme. "Der [...] Undkomst meer." Rahbek.

Undlade, v. a. 3. (s. lade.) [...] ikke giøre ell. foretage. At u. en [...] "Den, der undlader at gavne, [...] kunde, negter sig selv en Gl[...] Rahb. Han undlod ikke at giø[...] ren sin Opvartning. (jvf. efterlad[...]

Undløbe, v. a. 3. undløb, und[...] entlaufen.) undgaae v. at løb[...] iilsom Flugt. (jvf. undvige.) [...] undløben, som en Raa af en Sn[...] 27. 20. "Man undviger (und[...] Fiendes Nærværelse; man undl[...] Forfølgelse; man undflyer hans [...] belse." Sporon.

Undre, v. impers. 1. vække Fo[...] Det undrer mig, at han ikke s. [...] er borte. Det maa ikke undre De[...]

Undre sig, v. rec. 1. og und[...] pass. føle og yttre Forundring [...] "Hvo undres da, min Helt [...] Stand?" Holb. (P. Paars.) [...] over noget. Hvad undrer [...] "Du maa ikke undres over, [...] dig vækker op." Wessel. — Mer[...] er Talemaaden: at undres pa[...] Schytte. Indv. Reg. II. 442. [...] forekommer Ordet i den act. For[...] intrans. "Vi undrede, vi tang[...] ligt Suk og Bøn steg op." Evald. Ogsaa m. præp. paa. "De [...] de livsalige Ord, som udgik af [...] Luc. 4. 22. — Oftere derimod p[...] drende. "Dets Sønners undr[...] Evald. I. 438. "Han [...] undrende Gaben." P. M. [...] saae jeg undrende Guds [...] Vester ned." Bagg.) = Und[...] det, at undres. "Jeg seer, [...] dren taber." Rein.

Undrende, v. a. 2. [...] (usædvanl.) "Dog han saa [...] bort, han Pilen kan undr[...]

Undrive, v. a. 3. [...] entreißen.] bortrive fra [...] udfrie. "Thi fra Harpe[...] rev han Misraims Slaver." [...]

Undrømme, v. a. og n. [...] undflye; rømme bort, [...] "Si Verdens Storm, [...]

, hvis du vil flye fra Avind, Nid og
ret." Rein.

Undsee sig, v. rec. undsaae, har undseet
føle Ulyst, Uvillie t. en Handling ell.
tand, af Agtelse f. Andres Dom ell. for
anstændighed; føle og yttre en ringere
d af Bluelse ell. Skamfuldhed. Hun
saae sig v. at komme frem i hendes tar=
ge Dragt. Jeg undseer mig ved at byde
en saa ringe Ting. "Den Indstævnte,
vnskede at unddrage sig fra sin Pligt,
dog undsaae sig ved udtrykkelig Løgn."
Ørsted. At u. sig for en anden, f. sig
"En Dommer, som ikke frygtede Gud,
undsaae sig ikke f. noget Menneske." Luc.
2. = undseelig, adj. tilbøielig t. at und=
sig, endog v. at nærme sig andre Folk,
som, tilbageholden i andres Selskab.
recundus. Moth.) En undseelig Pige.
være u. over noget ɔ: undsee sig ved.
ndseelig er den, som foruroliges af Frygt
giøre det, andre maatte finde upasse=
." Müller. — Undseelighed, en. ud.
den Egenskab, at være undseelig. —
dseelse, en. ud. pl. den Tilstand, hvori
undseer sig; en Skamfuldhed, grundet
Følelsen af den finere Velanstændighed.
en onde Samvittighed giør at man skam=
sig; men den blotte Beskedenhed er
sag t. Undseelse." Sporon. "Hvor
lelsen holder sig tilbage formedelst den
rlige Undseelse, der forbyder os at
te vor Siæl, saavelsom vort Legeme."
L. Heiberg. (jvf. Skam og Skamfulds
.) "Mangel p. Tillid t. os selv frems
er i Forhold t. Andre Undseelse; grun=
Dadel virker Skam." Mynster.

Undsige, v. a. 3. (s. sige.) true een p.
t, true m. Feide. "At jeg har undsagt
, da siden han forlangte Skat og Ly=
hed." Øhl. (Hakon Jarl.) — Deraf:
dsigelse, en. (Moth.)

Undskylde, v. a. 2. 1. fritage for Skyld
Brøde; tiene t. Grund for Skyldfrihed.
hver undskyldes vil, og sig bevise fri."
ing. II. 418. Hans Ungdom undskyl=
ham ikke. For een Gangs Skyld kan
s Forsømmelse vel undskyldes. — At
e undskyldt ɔ: være uden Skyld i et vist
ælde, ikke have giort sig skyldig i For=
e. "Dersom de ikke kaldes, da ere de
skyldte, om de ikke komme." D. Lov. II.
. Han er undskyldt, da han ikke er
. — At have een undskyldt ɔ: undskylde,
lægge t. Last. Jeg vil have dem und=
ldt, p. Grund af det slette Veir. 2. an=
e Grunde, hvorfor noget ikke er Skyld
Forseelse, ell. til at giøre sig fri f.
yld. Han søger at u. enhver af hendes
er. Meget kan undskyldes, som ei kan
svares. (Moth.) "Man undskylder en
iltagelse; man tilgiver en Forseelse."
oron. 3. recipr. anføre Grunde, hvor=
for man ikke modtager en Indbydelse e. d.
Han var ogsaa indbuden, men undskyldte
sig, lod sig undskylde. At u. sig med Syg=
dom, Forretninger. = undskyldelig, adj.
som kan undskyldes, som fortiener at und=
skyldes. "Du er undskyldelig, og jeg er lige=
saa." Wessel. — Undskyldning, en. pl. -er.
Handlingen, at undskylde sig selv ell. andre;
ell. Grunden, som t. den Ende anføres.
At høre, modtage eens U. At bede om U.
Tomme, ugrundede Undskyldninger. "En
U. skal tiene t. at giøre os frie f. Skyld;
Tilgivelse befrie os fra fortient Fortrydelse.
Man beder om Undskyldning, hvis man har
taget feil; men man beder om Tilgivelse,
fordi man har forseet sig." Sporon.

Undslaae sig, v. rec. 3. (s. slaae.) negte
at ville giøre noget, vægre sig ved. Han
undslog sig for at modtage den ham til=
budne Ære. Jeg kan ikke undslaae mig f.
at deeltage i Selskabet. (Den af Sporon
angivne Forskiel: at man altid giver Grun=
de, hvor man vægrer sig, men at man
undslaaer sig v. det blotte Afslag, er unøi=
agtig.)

Undslippe, v. n. 3. (s. slippe.) 1. slippe
bort, undkomme. "Jeg m. Rette fri und=
sluppen er af denne Nød." Fibigers Soph.
2. fig. om ubetænksom, uoverlagt Tale.
Der undslap ham en Ed. "Der undslap
hende ikke et Vink, ikke et Ord, som kunde
forraade hende." Rahbek.

Undstikke sig, v. rec. 3. (stikke.) skiule
sig naar man søges. (usædvanl.) "Dersom
den Skyldige undstikker sig og vil ikke lade
sig finde." D. Lov. I. 24. 48.

Undsætte, v. a. 3. (s. sætte.) hielpe, brin=
ge Hielp, især i en nær ell. overhængende
Fare. "Den Fattige skal han undsætte m.
en Tærepenge." B. Thott. At undsætte
en beleiret By. "Umuligheden i at bedække
Grændserne og at undsætte dem m. den for=
nødne Hastighed." Sneedorff. "At undsætte
er, under fiendtligt Angreb at bringe Midler
t. Hielp; men en hensigtsret Anvendelse af
disse Midler er Hielpen selv." L. Heiberg.
= Undsætning, en. Handlingen at und=
sætte; ell. den Hielp, hvorved nogen und=
sættes. At forlange, faae Undsætning. At
sende een U. "Hastig iler han sine Lande
til Undsætning." Kampmann.

Undtage, v. a. 3. (s. tage.) udelukke en
Ting ell. Deel fra Samfund ell. Forening
m. andre, som nævnes. Fra denne For=
pligtelse kan ingen undtages. Man und=
tog blot de Gamle og Svagelige. — Hyp=
pigen br. partic. undtagen som Præposition
(præter, præterquam. Jvf. adv. uden.
B. 3.) Ingen, undtagen hendes Søstre.
Alle, undtagen han, samtykkede deri. — I
denne Brug og Bemærkelse sættes det ogsaa
efter Substantivet ell. Pronomen, og da un=

dertiden først i Sætningen. Hele Forsamlingen, Præsten undtagen, (ham allene undtagen) var mødt uindbuden. Det ene Tilfælde undtaget, besvarede han alle øvrige Spørgsmaal. — Undtagelse, en. pl. -r. Det, at undtage noget; ell. det, som undtages. Ved denne Undtagelse fornærmede man de øvrige. At giøre en U. fra noget. At paastaae noget uden al U. Dette er en U. fra den almindelige Skik. Ingen Regel er uden Undtagelse.

Undvige, v. n. og a. 3. (s. vige.) 1. v. n. undflye, rømme bort. Den Fangne undveg, er undvegen. "Undviger nogen Baadsmand Skipperen m. sin Hyre." D. Lov. IV. 1. 21. (en nu ikke sædvanlig Construction.) 2. act. undgaae, blive fri for. a.) i Almindelighed. "Hvad Skiebnen har bestiært, det kan man ei undvige." Holb. (P. Paars.) "Hvis Øre ei ringeste Suk kan undvige." Pram. b.) ved forsætlig Bestræbelse. Han undveg Hugget, v. en hastig Bøining m. Kroppen. "Dit Blik undviger mig, er altid mærkt." Øhlenschl. "Man undviger, blot v. at giøre nogle Skridt tilbage ell. til Siden; man undflyer v. at begive sig afsted; man undløber v. at flygte. — Undvige kan egentlig ikke siges, naar man søger at undgaae Ting, hvis Virkning strækker sig langt; ligesom undflye ikke br. om Ting, hvis Virkning ei naaer langt. Man undviger ikke, men undflyer Pest ell. lignende Ulykke; men man undviger en Snog." Sporon. c.) figurl. Længe har han søgt at undvige enhver Samtale m. mig. "Snild undveg han at svare, hvorhen dine Tusinder føres." Hertz. "At vi søgte undvigende, næsten svigefulde Ord, under hvis Skiul Sandhed og Vildfarelse kunde mødes." Mynster.

Undvære, v. a. undværet. (imperf. undvar er ubrugeligt.) være uden, have Mangel paa, fattes (men altid m. Hensyn t. Maaden, hvorpaa Savnet bæres, ell. paa et v. Omstændigheder betinget Forhold imellem Subjectet og den Gienstand, det mangler.) Aanden kan ligesaa lidt undvære Frihed, som Legemet kan u. Luften. "En Ven bør aldrig stolt undvære Vennegave; men taale Vederlag." Nord. Brun. Hvad man længe har undværet, det vænner man sig fra. Vi maa u. mange Fornøielser; men vi savne dem lidet. Han kan slet ikke undværes i Huset. Jeg vil helst undvære den Ære. "Den høieste Grad af haardfør og undværende Tarvelighed." (M.) = undværlig, adj. som man kan undvære, som ei er nødvendig at have, nyde, besidde. At savne undværlige Ting, som man er vant til. "Vær, Borgerfrands, hans Løn f. Mod, usmittet af undværligt Blod." Thaarup. — Undværlighed, en. ud. pl. Beskaffenheden v. en Ting, at den kan undværes.

Unegtelig, adj. som ikke kan negtes, lader sig negte. En unegtelig Sandhed.

Unem, adj. uskikket t. at fatte, tung Begreb, ikke letnem. Moth. (Siel... "Hvo er saa unem, at han ikke forsta... dette?" N. M. Aalborg. (Jesuit. Hist. 160...

Ung, adj. [I. ungr.] 1. i Alm. ... kun har været til i kort Tid; mods. ... mel. Det br. dog kun i nogle Tilfælde ... Værter. Unge Træer, Roser, Plant... Gulerødder. Ung Viin. 2. særdeles: ... Mennesker og Dyr, som ikke have levet l... ge. (Her bestemmes ofte den relative ... tydning nærmere v. Substantivet.) ... ungt Menneske. Det unge Mandskab. U... ge Piger. — Derimod: en u. Mand, A... temand (ↄ: som saadan ung, ell. som ... længe har været det.) En u. Kone, ... (Man siger vel stundom: en u. Dreng; ... ikke: et ungt Barn.) Hans yngre ... der. Hendes yngste Søster. — I mine ... Aar (da jeg var ung.) I mine yngre ... (da jeg endnu var noget ung, ell. ... end nu.) Man siger: i en ung A... (modf. en høi Alder.) Han er ikke ... mere (begynder at ældes.) — Om Dyr ... tegner det Tiden fra Dyrets Fødsel, ... til det er fuldvoxet. (Om adskillige ... dyr haves egne Benævnelser f. Dyr... en ung Alder f. E. Kalv, Qvie, ... Plag, Lam, Ælling, Kylling. ... En ung Ko er derfor noget andet, ... Kalv ell. Qvie; og en ung Høne er ... samme, som en Kylling. Isf. Unge.) Ungdom, en. ud. pl. 1. Tilstanden ... være ung; men særd. om Menneskets ... Alder, imellem Barndommen og Mand... men (ell. til henved det 30te Aar.) ... dom, Ungdom, Manddom, Alder... Fra Ungdommen af. 2. fig. unge P... ner af begge Kiøn. Den muntre U... foregaae Ungdommen m. et godt ... pel. = Deraf: Ungdomsaar, A. hvori ... er ell. var ung. Ungdomsalder, en. ... af Menneskets Liv, som regnes t. Ung... Ungdomsarbeide, et. A. som man ... i sin Ungdom. Saaledes vgsaa: Ung... digt. — Ungdomsfeil, en. F. ... Ungdommen. Ungdomsfest, en. ... f. Ungdommen. Engelst.) Ung... hed, Ungdomsfyrighed, Ung... ("Som fylder Ungdomshiertet ... Drøm." Øhlenschl.) Ungdoms... domsliv, Ungdomssind ("Det ... domssind er brat bortveget." ... Ungdomsskienhed, Ungdoms... danske Søkrigeres Ungdoms... Malling.) m. fl. lignende. = ... lig, adj. som hører til Ungdom... ger m. Ungdomsalderen. ... Munterhed. Hun har endnu et ... dommeligt Udseende. — U... -e. et ugift Mandfolk, en ...

r, end Ungkarle (ikke: unge
er en gammel Ungkarl (jvf.
Ungko, en. pl. Ungkøer.
voren Qvie, ell. en Ko, som
r bleven drægtig. (C. Fri=
jmø, en. pl.-er. en ugift Pi=
rugeligt end Ungkarl; men
af nyere Digtere.). Ung=
ngt, ikke ganske udvoxet Nød
(ung Oxe ell. Ko.) Ung=
llect. en Samling af unge
onden har solgt alt sit Ung=
skov, en. S. hvis Træer end=
ell. ikke ere fuldvoxne. (hvor=
skov og Kratskov.) "Naar
ke vil fælde gamle Træer, og
skoven Luft." Olufsen. (jvf.

l.-r. [T. plur. Junge.] i
s Affødning, Yngel. Dette
ige Unger, kun een U. Dy=
ed t. deres Unger. (Om de
r br. det i Alm. ikke. Man
lens Unge, Koens U. Deri=
Hunden har Unger. Lige=
n om vilde Fugles Yngel.
Storkens, Svalens Un=
rimod om Huusfuglene. Om
un i lav Tale.)
dj. som er fra Ungarn, ell.
nd til.
, en. pl.-e. (hvor Ungerer
mle Form.) En Ungkarl,
ældet i Talesproget.)
n. pl.-er. [Fr. uniforme.]
sformige Dragt af foreskrevet
ve.
, et. pl.-er. [M. A. Lat.
en m. adskillige Rettigheder
lse, hvor Videnskaberne fore=
æsninger af offentlige Lærere,
en Høiskole.
pl.-r. usømmelig Skik ell.
"Hver Oldemoder har havt
Wessel. "Børn, der — have
rst at giøre sig vrede, og om=
ahbek.
l.-r. [Lat. uncia.] en Vægt
nseviis, adv. i Unser; ell. een
n.
ud. pl. det, som er modsat
ffenheden ei at gavne. Arbei=
ine Reise er til U. — unyttig,
g, som er t. Unytte. "Deres
leven unyttig." Jer. 49. 7.
. — Unyttighed, en. Unytte.
ere. D. Bibel. Tob. 4. 18.)
dj. v. ikke benyttet, ubrugt.
gaae unyttet hen.
, adj. som ei kan nævnes, som
von til. "Han Svaret finder,
Ord, p. begges blege Kinder."

Unævnt, adj. v. ikke nævnt ell. navngiven. En unævnt Forfatter.

Unødig, adj. 1. unødvendig, ikke fornøden. (Moth.) "At giøre unødig Gierning." D. Lov. VI. 11. 4.) At dømmes f. unødig Trætte (i Lovsproget.) "Saa unødigt, som det er, at ville bevise Forældres Myndighed af Pagt." Sneed. (Saml. Skr. VII. 9.). 2. adv. nødigen, ugierne. invide. (Moth. Høres i dagl. Tale.)

Unødvendig, adj. som ei er fornøden, ikke nødvendig.

Unøisom, adj. ikke nøisom, utilfreds m. lidet. "Den Unøisomme faaer aldrig nok." Mynster. (Præd. 1823. I. 243.) — Deraf: Unøisomhed, en. ud. pl. (Baggesen.)

Uombedet, adj. v. uden at være bedet om, uforlangt. "Han tilsagde ham uombedet, v. første Leilighed at give ham et arveligt Lehn." Wandal.

Uomgængelig, adj. d. s. s. uundgaaelig. "Med mindre saadan uomgængelig Fornødenhed indfalder." D. Lov. VI. 3. 6.

Uomskiftelig, adj. hvis Væsen og Beskaffenhed ei lader sig forandre; uforanderlig. (Uomskiftelighed, en. D. B. Ebr. 6. 17.)

Uomstødelig, adj. som ei kan omstødes; dog kun fig. som ei kan giendrives. En uomstødelig Sætning, Sandhed. Et uomstødeligt Beviis.

Uomtaaget, adj. v. ikke omtaaget, taagefri. En uomtaaget Synskreds.

Uomtalt, adj. v. som ei omtales, som man tier om. Bedre er at være uomtalt, end ilde omtalt.

Uomtvistelig, adj. som ei kan tvistes om, som der ei kan være to Meninger om.

Uopdragen, adj. v. pl. uopdragne. 1. endnu ei opdraget, ganske ung. En Enke m. tre uopdragne Børn. 2. slet opdraget, af slette Sæder. Et uopdraget Menneske.

Uopfyldelig, adj. som ei kan opfyldes. Uopfyldelige Ønsker.

Uopfyldt, adj. 1. ikke heel opfyldt t. Bredden. (Moth.) 2. ikke efterkommet, bragt i Opfyldelse. Et uopfyldt Ønske.

Uopholdelig, adj. og adv. 1. som ei kan opholdes, ei lader sig opholde. Med u. Hast. 2. adv. uden Ophold. Der maa uopholdelig gaae Bud efter ham.

Uophørlig, adj. og adv. 1. som skeer. finder Sted uden Ophør. En uophørlig Regn. 2. adv. uden Ophold. Det regnede uophørlig hele Dagen.

Uopløselig, adj. som ei kan opløses. En uopløselig Knude, Gaade.

Uopmærksom, adj. ikke opmærksom. En uopmærksom Tilhører. — Deraf: Uopmærksomhed, en. ud. pl.

Uopnaaelig, adj. som ei kan opnaaes, erholdes. En uopnaaelig Lykke.

Uopredt, adj. ikke opredt. En uopredt Seng.

Uopretteliq, adj. som ei kan oprettes, erstattes. En uopretteliq Skade.

Uoprigtighed, en. ud. pl. Mangel p. Oprigtighed; Falskhed. (Moth.)

Uopsættelig, adj. som ei kan opsættes, ikke taaler Opsættelse. Et uopsætteligt Ærende, Arbeide. — Deraf: Uopsættelighed, en. ud. pl.

Uorden, en. Mangel p. Orden; Forvirring, Urede. pl. Uordener, uordentlige Handlinger. At begaae Uordener. — uordentlig, adj. ikke ordentlig, som skeer uden Orden.

Uordholden, adj. ikke ordholden, tilbøielig t. at bryde sit Løfte. — Deraf: Uordholdenhed, en. ud. pl.

Uordnet, adj. v. som ei er bragt i Orden.

Uovereensstemmende, adj. ikke overeensstemmende; stridig, modstridende. Uovereensstemmende Beretninger. — Deraf: Uovereensstemmelse, en. ud. pl.

Uoverlagt, adj. som ei er overlagt, forud betænkt. En uoverlagt Handling.

Uoverskuelig adj. som ei kan oversees; som er f. stor, f. vidtløftig f. Synet. En uoverskuelig Slette.

Uoversættelig, adj. som ei kan oversættes i et andet Sprog.

Uovertalelig, adj. som ei kan overtales, ubevægelig v. Bønner ell. Forestillinger.

Uovervindelig, adj. som ei kan overvindes.

Upaa-anket, adj. v. som ikke er klaget over ell. anket paa.

Upaaklagelig, adj. som der ikke er Grund til at klage over.

Upaalidelig, adj. som man ei kan lide paa, ikke paalidelig. — Deraf: Upaalidelighed, en. ud. pl.

Upaapasselig, adj. ikke paapasselig, forsømmelig.

Upaaseet, adj. som man ei har havt Tilsyn med, ikke paaseet. Denne Forsømmelse har længe været upaaseet.

Upaatalt, adj. ikke paatalt ell. klaget over. "Sætninger, som upaatalte af Andre ere fremsatte." Birkner.

Upaatvivlelig, adj. og adv. som ei kan drages i Tvivl; uden Tvivl. En u. Sandhed. Han kommer upaatvivlelig endnu idag.

Upaatænkt, adv. som ei var paatænkt. (Moth.)

Uparret, adj. v. ikke parret. (s. parre, 1.) uparrede Handsker.

Upartisk, adj. som ei viser Partiskhed; lige retfærdig mod flere. En u. Dom, Dommer. At dømme upartisk i en Sag — Deraf: Upartiskhed, en. ud. pl.

Upasselig, adj. 1. ikke vel til Pas, noget syg. Deraf: Upasselighed, en. pl.-er. en let Sygdom. 2. sieldnere for: upassende.

Upassende, adj. som ikke passer sig; ikke sømmelig. En u. Adfærd, Opførsel. [illegible] en upassende Tid. "Et upassende Ord [illegible] der mod Omgangens vedtagne Regler; [illegible] utilbørligt Ord krænker Pligten imod [illegible] dre." Müller.

Upersonlig, adj. ikke personlig, som paaligger, hører t. een, for hans Pe[illegible] Upersonlige Rettigheder.

Upligt, en. det, som strider mod P[illegible] Uret. "Mod Upligt og mod alskens D[illegible] vold." Grundtvig. Til Upligt ɔ: mer[illegible] billigt og gavnligt. At bruge Jorde[illegible] forhugge Skoven t. Upligt (Moth. D. [illegible] III. 12. 3.) "At ingen efterdags til[illegible] at hugge til Upligt." Bording. II. 170.

Uqvemsord, et. pl. d. s. utilbørlig[illegible] fornærmende Udtryk, som br. mod [illegible] andre. (Nu kun i Lovsproget. jvf. D. [illegible] VI. 21. 6. Ordet kan udledes, deels [illegible] gamle adj. uqvem ɔ: usømmelig (Riim[illegible] B. 1127. "Det er, o danske Mand u[illegible] dig fremmed Ord at laane." Bor[illegible] deels af det forældede: oqvædens O[illegible] Ord, som ikke bør udsiges. s. Gram[illegible] gels. Ord. Vid. S. Skr. V. 205.)

Uraad, et. 1. ondt Raad ell. F[illegible] (D. Riimkrøn.) 2. af Uraad ɔ: u[illegible] ligen, ufrivilligen. "Da skulle begge [illegible] pere sværge, at det skete af Uraad, [illegible] m. Villie." D. Lov. IV. 3. 3. 3. [illegible] Fare. Der er U. paa Færde. "[illegible] Raad imod Uraad." Talem. (Moth.) Heraf Talemaaden, hvori Ordet nu [illegible] ges: At mærke Uraad ɔ: at en Fa[illegible] staaer, at noget galt er p. Færde. [illegible] Vaadesgierning, Vanvare. Det [illegible] Uraad. (Moth.) 5. Ødselhed. (Mo[illegible]

Uraadig, adj. 1. som ingen Raa[illegible] 2. som ei vil lade sig raade. (Moth.) [illegible] som trætte og kive, ere oprørske og [illegible] ge." B. Thott. II. 106.

Urandsagelig, adj. som ei lader [illegible] forske ell. udforske; hvis Grund ei [illegible] dages. "Hvor urandsagelige ere ha[illegible] me." Rom. 11. 33. "Den i sit [illegible] fine Følelser urandsagelige Gud." [illegible]

Ur, en i det Tydske, m. for[illegible] tydninger brugel. Partikel. Nog[illegible] sammensatte Ord (hvor ur bem[illegible] oprindeligt, Begyndelse, Udspring[illegible] ar) ere i den nyeste Tid opt[illegible] Sprog; skiøndt uden almindel[illegible] E. Urbierg, et. pl. - e. Jor[illegible] Biergarter. Urbillede, et. [illegible]

Urede, et. Uorden, Ulav[illegible] Urede, bringe noget i Ur[illegible] fandt nogen Urede i hans [illegible] Rahbek. "De Læsende for[illegible] de, saaledes at de enten [illegible] dømme falsk." D. Gul[illegible]

Uredelig, adj. 1. [illegible] skaffen; tilbøielig t. [illegible] i Pengesager og i Handel.) [illegible]

forvirret, uordentlig, som ei kan findes i (inextricabilis. uredsom. Moth.) er]et. — Uredelighed, en. 1. Beskaf:en at være uredelig. 2. en uredelig ling.

edet, uredt, adj. v. ikke redet ell. ordsindviklet, forviklet. Uredt Haar.

reen, adj. pl. urene. ikke reen. (saavel l. som i endeel af de figurl. Bemærk.) . Stue, ureent Linned, Korn. Urene . En ureen Stemme. — Deraf: Ured, en. ud. pl.

reenlig, adj. ikke tilbøielig t. Reenlig: ikke reenlig. — Ureenlighed, en. (der br. baade i sing. og pl. for: urene At skylle Ureenligheder i Canalen.)

regelmæssig, adj. ikke regelmæssig. f: Uregelmæssighed, en.

regierlig, adj. som ei kan styres, holAve; ustyrlig. — Deraf: Uregier)d, en. ud. pl.

regnet, adj. som ei regnes, ell. regnes Det øvrige uregnet.

et, en. ud. pl. 1. den Tilstand ell. ffenhed, ei at stemme overeens m. :n, som den er, m. Sandhed ell. Rig. error. (s. Ret. A. 1.) "Mon der Uret paa min Tunge?" Job. 6. 30. ve Uret. (dømme urigtigt af Vildfarel: Deri maa jeg give ham U. ɔ: negte at ar Ret. Med Uret (ell. m. Urette) e vi os over det, vi have forskyldt. t, som er imod Ret og Skiel, imod hed ell. Retfærdighed. (s. Ret. A. 2. 1.) "Alt hvad vi giøre mod en An: Ret, hedder Uret." Eilschow. Det er af ham, at handle saaledes. Deri jan U. imod Drengen. Man har mig Uret. Der er skeet ham U. Be: lide, end at giøre Uret. Mange rose g giøre Uret.

et, adj. og adv. 1. ikke overeens: ende m. Tingen, som den er, ikke svat. Diemedet; som ikke er hvad det ære, ell. omvendt; falsk, urigtig. tog den urette Bog. Jeg gik den Vei. At komme t. urette Tid. At urette Midler. Uret (falsk) Maal og . (jvf. ret, 2. 3. og vrang.) 2. adv. Maade, som ei er ret; ubilligen, uret:t, At handle uret. (sielden.)

etfærdig, adj. ikke retfærdig, stridende det rette, ell. det, hvilket Begrebet et foreskriver som Pligt; tilbøielig t. uretfærdige Handlinger, En u. Dommer. At have en u. Sag. — ærdighed, en. den Egenskab ell. Be: hed, at være uretfærdig.

etmæssig, adj. ikke retmæssig, ulov: Moth.) Deraf: Uretmæssighed, en.

ettelig, adj. og adv. d. s. s. urigtig. nu mindre brugeligt. Endnu mindre for: ulovlig, uden Agtelse f. det Lovlige ell. Rette. "Et Folk, saa fordærvet, som dette, var og viste sig urett eligt." Guldb. V. Hist. I. 108.)

Uretviis, adj. (forældet.) s. uretfærdig.

Urhane, en. pl. -r. en spiselig vild Fugl af Agerhønsenes Slægt. (ogsaa: Aarfugl.) Tetrao tetrix. Hunnen faaer Navn af Urhøne; og Urhøns er et Fællesnavn f. begge Kiøn.

Urigtig, adj. som ikke er, som det bør være, som ei er rigtig (i dette Ords forskiellige Bemærkelser.) Et urigtigt Forhold. Paa en u. Tid. Urigtige Midler. Et urigtigt Udtryk. En u. Fremgangsmaade. At bære sig urigtig ad. — Deraf: Urigtighed, en. pl.-er.

Urimelig, adj. ikke rimelig; ubillig. En u. Fordring, Mening, Paastand. "Urimeligt er det, hvis Umulighed man kan begribe; utroligt det, hvis Mulighed man ikke kan begribe." Sporon. (jvf. usandsynlig.) — Deraf: Urimelighed, en. pl.-er. Beskaffenheden, at være urimelig. "Urimeligheden kan ofte være saa stor, ell. af den Natur, at den kan opvække Latter." Birkner. "Denne vor Urimelighed i at kiende det bedre, og dog giøre det værre." J. Bone.

Urimet, adj. ikke rimet, riimfri. "Dyder, som ophøies t. Skyerne, baade i rimede og urimede Vers." Bagg. N. Klim.

Urin, en. ud. pl. [Lat. Urina.] den Vædske, som hos Mennesker og Dyr afsondres v. Nyrerne og samler sig i Blæren; Pis. = Deraf: urindrivende, adj. v. som forøger Urinens Afsondring. Urinblære, en. den Deel af Indvoldene, hvori Urinen samles. Urinrør, et. Canal ell. Rør, hvorigiennem Urinen afføres.

Urne, en. pl.-r. [Lat. urna.] Kar t. at giemme Asken af brændte Liig; Askekrukke.

Uro, en. ud. pl. det modsatte af Ro; besynderlig Bevægelse og Tummel. Her er en uophørlig Uro i Huset. At volde een Uro. (Det br. sielden, som Urolighed, figurl. "Selv saae du ofte min Siæls Uro, udbredt over grublende Pande.' Hertz.) Uroen i et Uhr, Perpendikelen. Moth. = urolig, adj. som ei er i Ro, ikke rolig; som medfører Uro, er i stærk ell. idelig Bevægelse. Et uroligt Liv. Barnet er uroligt om Natten. At sove uroligt. — figurl. At være u. over noget (bekymret.) Et uroligt Sind. "Hvor urolige, og i vor Urolighed hvor ulykkalige maatte vi være v. denne Uvished." Basth. — Urolighed, en. pl.-er. 1. d. s. s. Uro. 2. fig. om Sindsbevægelser, Sorg, Bekymring. Hans Fraværelse har ofte voldt mig Urolighed. En bestandig U. i Sindet. 3. Urolighed (ell. i pl. Uroligheder) i et Land, i en Stad ɔ: Bevægelser blandt Folket, Begyndelse t. Opstand.

Uroest, adj. v. ikke roest, uden at roses.
Uroesværdig, adj. som ei fortiener Roes.
Urokkelig, adj. som ei kan rokkes. fig. En urokkelig (ganske fast) Beslutning. En u. Sindsro. "Den Sandhed bestandig urokkelig staaer." Baggesen. — Deraf: **Urokkelighed**, en. ud. pl.
Urokket, adj. som ikke er rokket, bevæget fra Stedet.
Urolig, adj. s. under Uro.
Urt, en. pl.-er. [J. Urt.] enhver Vært, som ei kan regnes t. Træer ell. Buske; en Plante (hvilket fremmede Ord nu i endeel Tilfælde har fortrængt det oprindelig danske.) Urterne p. Marken. At sanke Urter (Lægeurter.) Markurter, Haveurter, Køkkenurter. En sielden, fremmed Urt (Plante.) Mos og Svampe kalder man ikke Urter. Jvf. Blomst. = **Urtebad**, et. B. i Vand, som er kogt m. Lægeurter. **Urtebed**, et. Havebed, hvori Køkkenurter saaes ell. plantes. **Urtebod**, en. B. hvor Urtekram sælges. **Urtebog**, en. 1. B. som handler om Urter, hvori Planter beskrives; Plantelære. 2. en Bog, hvori tørrede Urter giemmes. (Moth.) **Urtefang**, et. Græsmark, Hede. (Ericetum. Moth. forældet.) **Urtegaard**, en. en Have, hvor Urter og Blomster dyrkes. (s. Have og Abildgaard.) **Urtegaardsmand**, en. den, som røgter en Urtegaard; en Gartner. (s. Podemester.) **Urtehandel**, en. H. med Urter, især Lægeurter. Deraf: **Urtehandler**, en. (forskiellig fra: Urtekræmmer.) **Urtehave**, en. d. s. s. Urtegaard. **Urtekiender**, en. Plantekiender (Botaniker.) **Urtekost**, en. En Samling af Blomster, bundne i et Knippe. ("kaldes nu Buket." Moth.) "Jeg kun en simpel Urtekost dig byder." Heiberg. (Digte. 1819. 39.) **Urtekram**, en. Kryderier, Sukker, Thee, Kaffee, o. d. tørrede Frugter og andre, især spiselige Varer, som sælges i Urteboderne. **Urtekræmmer**, en. den, hvis Næring er at handle m. Urtekram. **urtekyndig**, adj. kyndig i Plantelæren. "En Mand, hvis Fortienester som Urtekyndig og Læge er bekiendt," Wandal. **Urtepose**, en. En Pose m. Urter, som koges i Vand t. Lægedom. **Urtepotte**, en. 1. Potte, hvori Urter plantes, som man vil opelske i Stuer ell. Drivhuse. 2. Potte ell. Kar, hvori Urter sættes i Vand. (Moth.) **Urtesamler**, en. den, som samler Urter t. sig selv ell. andre. **Urtesamling**, en. d. s. s. Plantesamling. **Urteskab**, et. S. hvori tørrede Urter giemmes. **Urtesuppe**, en. Suppe kogt p. Urter uden Kiød. **Urtevand**, et. Vand, som destilleres af Urter.
Uryd, et. det, som ligger i Veien, som er uryddeligt, ell. i Uorden. (Moth.) Rahbek skriver: et Urydde, om en forgroet Jordplet. "Et Urydde, der tilforn var begroet m. Nælder, Tidsler og Skræpper." D. Tilsk. VI. 442. — **Urydskam**[mer] Pulterkammer.
Uryddelig, adj. som ei er i Lav Orden; uordentlig, ikke ryddelig. meget uryddeligt, saae u. ud i Stu
Uryggelig, adj. [jvf. v. a. rygg fast, urokkelig. "Hvor faste og ury maa dets Rødder blive." Basthol uforanderlig, urokkelig. En u. ning. "At de kunne være des vis Guds Løfte, som dog udi sig selv e geligt." N. Hemmingsen. 1572. "E gelig Overbeviisning om et viist F Basth. "Hvor uryggelig ere disse der stadfæstede v. Tidernes Erfa Malling. = Deraf: **Uryggeligh** (som sieldnere forekommer.) "Nøgei kiendte hans Løfters Uryggelighed." dal. (Mindesm. I. 115.) "For at g ne Pagt den yderste Grad af Trov og Uryggelighed." Schytte.
Urygget, adj. v. uforandret, "Naturens hele Orden urygget Vexel.
Uræd, adj. ikke frygtsom, ufo (Moth. T. Rothe.)
Urørlig, adj. som ei kan flyttes. lige Eiendomme; urørligt Gods (i e
Urørt, adj. ikke vedrørt ell. berø
Usaatte ell. **usaattes**, adj. pl. det Ord, som dog br. af Almuen: ikke forligte. Vi blev usaattes.
Usagt, adj. v. ikke sagt, unævn talt. Det lader jeg være usagt (de jeg intet bestemt sige.) "Usagte ikke mine Ord." (Fibigers Sophokl
Usalig, adj. det modsatte af sali kelig, ulyksalig. "Usalig er for Mand, som Herrens Bifald savner."
Usaltet, adj. v. ikke saltet, fersk, tet Smør.
Usambaaren, adj. ikke sambaaren baarne Børn.
Usamdrægtig, adj. ikke sam uenig. — **Usamdrægtighed**, en. Uenighed. (Holberg.)
Usand, adj. ikke sand, mende m. Sandhed, m. det virkeli En usand Beretning. = **Usand** 1. ud. pl. Beskaffenheden v. noget Udsagn, at stride imod Sandhed. lingens Usandhed faldt enhver 2. pl.-er. det, der siges, Sandhed. At sige en U. mange Usandheder. s. Løgn. Sprogbrug har indført dette det deels en mere udstrakt, deels Betydning, end Løgn. betegner man nu "baade imod Sandhed, og især den ikke m. Grund kan misbillige." lers d. Synon. II. 363.)
Usandfærdig, adj. ikke sandfærdig

'andfærdig Beretning. (Dog mere m. m t. Maaden og Hensigten, m. hvilken siges ell. udtrykkes, end t. den objective hed. Lyst t. Usandhed giør et Menneske færdigt.) "Jeg veed, at det er sandt; an mærke, at det er usandfærdigt." on. — Usandfærdighed, en. ud. pl. ssenheden, at være usandfærdig. (jvf. færdighed.)

sandselig, adj. som ei kan sandses, ei mmes v. Sandserne; ulegemlig.

sandsynlig, adj. ikke sandsynlig, som nes at være sand. En saa urimelig, rsten utrolig Fortælling, kunde ikke t, end forekomme os usandsynlig. — f: Usandsynlighed, en. (pl.-er.)

savnet, adj. som ikke savnes; ell. ved Tab intet Savn føles. Det kunde ikke e blive usavnet i Huset. At døe usav- "Baklende staaer han igien og falder net." Hertz.

seet, adj. ikke seet. Han var useet til- "Da holdt en useet Finger det skarpe i Luften fast." Øhlenschl.

seilbar, adj. som ei kan beseiles. Fior- r useilbar f. store Skibe.

seir, en. Nederlag, Tab i Strid. (Kæm- erne; forældet.)

sel, adj. s. ussel.

selskabelig, adj. som ikke ynder og lidet Selskab. — Deraf: Uselskabelighed, d. pl.

sigelig, adj. 1. som ei kan siges ell. siges. "Han hørte usigelige Ord, hvilke ne et Menneske tilladt at sige." 2 Cor. 4. 2. som ei kan udtrykkes m. Ord; meget stor, betydelig. En usigelig ngde. En u. Glæde, Smerte. Jeg mig usigelig glad.

sikker, adj. pl. usikkre. ikke sikker (i ets forskiell. Betydninger; dog kan Mod- ingen ikke allevegne br. f. E. ikke: At e usikker f. sine Fiender, usikker p. sit Liv; derimod ikke sikker br.) Hesten er usik- En u. Gang, Vei, Smag, Efterretning, ahed. — Deraf: Usikkerhed, en. ud. pl.

Uskaansom, adj. utilbøielig t. at skaane; skaansom. — Deraf: Uskaansomhed, ud. pl.

Uskabt, adj. v. ikke skabt, som ei endnu leven til. Uskabte Væsener.

Uskadelig, adj. som ei kan skade, ikke lig. — Deraf: Uskadelighed, en. pl.

Uskadt, (uskadet) adj. v. som ingen Ska- har faaet. "At have en uskadt Sam- ighed." Ap. G. 24. 16. "At dine Børn de blive bevarede uskadte." Viisd. 19. 6.

Uskatteerlig, adj. s. uvurdeerlig.

Uskiel, en. ud. pl. Uret. (næsten forældet som Adj.) = uskiellig, adj. 1. uret, lig, ugrundet. En uskiellig Behand- . 2. som ei kan skielne og dømme, ufornuftig. Uskiellige Dyr. 3. umaade- lig, ubegrændset. (Moth.)

Uskiftet, adj. ikke skiftet ell. deelt imellem flere. Enken sidder i uskiftet Bo.

Uskik, en. pl.-ke. ond, slet Skik. "Der kunde ogsaa siges et Par Ord om de Uskikke, som den, f. at forebygge hine Unoder, ind- førte Nummerering foranlediger." Rahb. (Tilsk. VII. 58.)

Uskikkelig, adj. 1. som ikke følger god Skik, uartig, usømmelig, usædelig. En uskikkelig Opførsel. 2. som ikke har den rette Skikkelse; uformelig. (sielden.) "Ski- benes uskikkelige Storhed." Vedels Saxo. 102. — Uskikkelighed, en. ud. pl. Uartig- hed, uartig Opførsel.

Uskikket, adj. ikke skikket, ikke oplagt til; ubeqvem. At være uskikket t. et Embede.

Uskiøn, adj. ikke skiøn; det modsatte af skiøn. Det Uskiønne kan aldrig være Gien- stand f. et Konstværk. — Deraf: Uskiøn- hed, en. "En Uskiønhed i Naturen." T. Rothe. (Nat. Betr. I. 304.)

Uskiønsom, adj. som ikke paaskiønner Godhed ell. Velgierninger; uerkiendtlig. — Deraf: Uskiønsomhed, en. ud. pl.

Uskiøtsom, adj. uagtsom, skiødesløs. Moth. (forældet.)

Uskreven, adj. v. ikke skreven. Uskrev- ne Love, Vedtægter.

Uskyld, en. ud. pl. Beskaffenheden, Til- standen, at være uden Skyld ell. Brøde. "Uskyld haver Hyld" (o: Yndest.) Moth.) "Den kommer, Giengieldts strenge Dag, da Herren dømmer Uskylds Sag." Thaarup.

Uskyldig, adj. som ikke har Skyld p. sig, som ingen Brøde har, ei er Aarsag til ell. har Deel i Ondt, i Forseelse ell. Forbry- delse; saavel i enkelte Tilfælde, som i Al- mindelighed om Menneskets moralske Til- stand. At være u. i en Handling. Hun er u. i Barnets Død. Det gik ud over den uskyldige. En u. Pige. Uskyldige Hand- linger. Uskyldig Skiemt. — Deraf: U- skyldighed, en. ud. pl. d. s. s. Uskyld.

Usleben, adj. v. ikke sleben; saavel egentl. som figurl. (s. sleben, under slibe.) En endnu usleben Kniv. En u. Diamant. Et uslebent Menneske. Raae og uslebne Sæder. "Vel har jeg en usleben Tunge; men Sandhed maa jeg tale dog." C. Fri- mann. — Uslebenhed, en. ud. pl. Mangel p. Dannelse.

Uslidelig, adj. som ei kan opslides, meget varig, uopslidelig. Uslideligt Tøi.

Usling, en. pl.-er. [af ussel.] 1. et nød- lidende Menneske, en Stakkel. 2. et Men- neske af lav Tænkemaade; en nedrig, for- agtelig Person.

Uslukkelig, adj. som ei lader sig slukke ell. dæmpe. En uslukkelig Ild. En u. Tørst. — fig. et uslukkeligt Had.

Usmagelig, adj. som ingen Smag har,

som ei duer t. at spises. (Moth. Sieldnere: usmagende. "Mon det usmagende kan ædes uden Salt!" Job. 6. 6.)

Usmeltelig, adj. som ei kan smeltes.

Usminket, adj. ikke sminket. — figurl. 1. ikke forskiønnet ell. sat i et alt f. gunstigt Lys. "Tvivler nogen om disse sande og usminkede Fordele." J. Kraft. 2. oprigtig, ikke forstilt. "Da usminket Gudsfrygt endnu var en Dyd, endogsaa Helte anstændig." Wandal. "En Lære, der udmærker sig v. tydelig Simpelhed og usminket Sandhed." Baggesen. (N. Klim.)

Usmykket, adj. ikke smykket; upyntet.

Usnild, adj. uklog, uforstandig. Deraf: Usnildhed, en. (Moth.)

Usnilde, en. 1. Uklogskab, Daarlighed. "Hvi have de da, af megen Usnilde, foragtet det hellige Ægteskab saa ilde?" Jac. Madsen. (1591.) 2. Ulempe, Fortræd. Moth. (forældet i begge Bemærkelser.)

Usonet, adj. som ikke er bleven forsonet ell. udsonet med een. "Meer tungt forlades ei usonet Fiendes Liig." F. Guldberg.

Usonlig, adj. som ei kan afsones. En usonlig Brøde. (Moth.)

Usparet, adj. v. som ikke spares paa; som gives m. en rund Haand. Han lod hverken Møie eller Flid være usparet.

Usporlig, adj. som ei kan efterspores. "Dyb og usporlig er den evig Gode." Evald. "Det er ikke m. Vantro, vi sige, at Guds Domme ofte ere urandsagelige, hans Veie usporlige." Mynster.

Ussel, adj. pl. usle. [af u og sæl, heldig, lykkelig. Isl. vesæll.] 1. arm, fattig, nødlidende, ulykkelig, som lever i uheldige Kaar. "Hun Usle gav sin fordums Lykkes Gaver." P. H. Friman. 2. meget ringe, daarlig, slet ell. uanseelig. At føre et usselt Liv. En ussel Bolig. En ussel Poet. Et usselt Skrift. "Det Folk, der har intet at tabe, uden et usselt og byrdefuldt Liv." Schytte. "Hvor usle Hytter fordum stode, der pralede de rigeste Kiøbmandsboder." O. Guldb.

Usselhed, en. slet Tilstand, ussel Levemaade. "Den Uværdige — m. selvgiort Usselhed saa haardt maa straffe sig." Tode. "En Ørk, et Paradiis, hos modløs Usselhed fortiener lige Priis." H. Bull.

Ustadig, adj. ikke stadig; foranderlig, omskiftelig, vankelmodig. Ustadig som Vinden; ustadigt Veir. "At noget varer kort, udtrykkes stærkere v. ustadigt, end v. ubestandigt. — Ustadigt er, hvad der mangler fast Grund; det er altsaa baade foranderligt og vaklende." Müller. "Ustadig og flygtig skal du være p. Jorden." 1 Moseb. 4. 12. (jvf. ubestandig.) "Saa et ustadigt Folk snart laster, snart bifalder." Storm. At være u. i sin Kiærlighed, Tilbøielighed, i sine Beslutninger, Idrætter. "Vi lærte m. Glæde, at det [illegible] befæstes, naar vi kun selv bli[illegible] Mynster. "Naturen, ei usta[illegible] bestemte Former nu sig hefter." — Deraf: Ustadighed, en. u[illegible]

Ustandselig, adj. som ei kan[illegible] lader sig standse. "Naar, Dr[illegible] ustandselig Vælde du stormer."

Ustraffelig, adj. som intet [illegible] findes hos; skyldfri. Et ustra[illegible] net. — Deraf: Ustraffelighed, (Integritas.) "De ufrie Han[illegible] straffelighed." Ørsted. (Eunom[illegible]

Ustraffet, adj. v. ikke str[illegible] Straf. At lade noget gaae u[illegible]

Ustridig, adj. som ei kan n[illegible]res stridig. En ustridig Ret, [illegible]

Ustyr, en. ud. pl. Larm, [illegible]lighed, Forstyrrelse. (Moth.) [illegible] Raad og Anslag." 12 Patriarch.

Ustyrlig, adj. som ei vil lade [illegible] holde i Orden; uregierlig. — U[illegible] en. ud. pl. "At lade sig bevæge [illegible] Skrig og Ustyrlighed t. at efter[illegible] selen." Rahbek.

Usund, adj. 1. som ei er [illegible] mangler Sundhed, ikke karsk. [illegible] usund ud. Usunde Vædsker. 2. [illegible] f. Sundheden. Et usundt Sted. [illegible]hed, en. ud. pl. Beskaffenhed[illegible] usund, (i begge Bemærkelser.) [illegible] megen Usundhed i Legemet. [illegible]nens Usundhed.

Usvigelig, adj. som ikke svig[illegible] Usvigelig Kiærlighed, Troskab.

Usvækket, adj. ikke svækket; [illegible] fulde Kraft. "Dog var hans [illegible] Folks Oplysning usvækket." Ma[illegible]

Usynlig, adj. ikke synlig, som [illegible] "Han blev usynlig for dem." [illegible] "Thi de synlige Ting ere timel[illegible] usynlige evige." 2 Cor. 4. 18. [illegible] Usynlighed, en. ud. pl.

Usyret, adj. tillavet uden [illegible] Suurdei. Usyret Brød.

Usæd, en. (Moth.) s. Uskik.

Usædelig, adj. 1. som stride[illegible] er tilbøielig t. at handle imod [illegible] Sædelighed; utugtig, uanstæn[illegible] 2. (sieldnere) umoralsk. — De[illegible]lighed, en. ud. pl.

Usædvanlig, adj. ikke sædva[illegible] mindelig. — Deraf: Usædvanli[illegible] "I vor Tidsalder, da en vis [illegible]hed ikke længer taales." Bagge[illegible]

Usøden, adj. v. ukogt. (I [illegible] ogsaa: usaadet. "At give [illegible] usaadet") ɔ: lige f. lige; [illegible] fet fornærme.

Usømmelig, adj. som [illegible]melighed; uanstændig, [illegible] — Deraf: Usømmelig[illegible]

lige Handlinger. At tillade sig Usømmeligheder.)

Utaal, en. ud. pl. Utaalmodighed. (Moth.) t allermindste Stød kan da t. Utaal" Bording. I. 135. "Ikke af Utaal, af Længsel efter et bedre Liv." Worm Dr. Lovise. 1721.

Utaalelig, adj. som ei kan taales, ulidelig. meget ubehagelig, modbydelig. utaalelig Person. Han er utaalelig. — Deraf: Utaalelighed, en. (Baden.)

Utaalig, adj. utaalmodig. (s. taalig.) græde er din Pligt; men ei utaalig." Tullin.

Utaalmodig, adj. ikke taalmodig (i begge Ords Bemærkelser.) Den Syge er et utaalmodig. Efterat have ventet en Time, blev jeg u. At blive utaalmodig noget. — Deraf: Utaalmodighed, en. pl.

Utak (br. ud. Art. ell. i pl.) det, som er sat Tak; Bebreidelse, Revselse v. Ord. fik mange Utak af sin Frue. Jeg fik Utak til Løn.

Utaknemmelig, adj. utilbøielig t. at erkende og gjengielde Velgierninger. At vise sig u. imod een. En u. Handling. Deraf: Utaknemmelighed, en. ud. pl.

Utallig, adj. som ei kan tælles, som man har Tal paa. En utallig Mængde. allig Rigdom." Vijsd. 7. 31. "Som d, der er utalligt hos Havets Bredde." 11. 12. — Deraf: Utallighed, en. th.)

Utalt, adj. v. ikke talt. Utalte Penge.

Utarv, en. Skade, Forfang. (Moth; vanl.)

Uteerlig, adj. ureen, skiden. (men kun om det, som i moralsk Henseende er nt: ukydsk, uanstændig, liderlig. Uteerlige Gierninger; uteerlig Snak. "Hiertet der af en uteerlig Ild, som Ærens fiender." Wessel. "Som nærer uteerlig Ild i sin Barm f. digtede Guder." Herz. oterug. Gl. Sv. oterig, ureen, usikkelig, usømmelig; af terig, reen. s. Ihre N. S. teerig, omgængelig, mild.] = af: Uteerlighed, en. pl.-er. At begaae erligheder. "Uteerlighed han laaner os Navn." Rein.

Utid: i, til Utide, adv. 1. i urigtig, leilig Tid. At komme i Utide. 2. i t, ulovlig Tid. Hun kom af sin Tieste i Utide. "Den, der f. saadan Giering i Utide joges af Tieneste." (D. Tilsk. l. 109.)

Utidig, adj. 1. som ikke skeer, kommer rette Tid, ell. har naaet sin rette Tid. Et tidigt Foster. (Præd. 6. 3.) En u. Frugt, arsomhed. Utidig (umoden) Frugt. loth.) Jvf. betimelig. 2. som ei er til. t. Mad ell. til Arbeide; dorsk. (s. tidig.) "Siælen — bliver ligesom følesløs og utidig t. hvad den skal forrette." B. Thott. II. 174. — Deraf: Utidighed, en. ud. pl.

Utienlig, adj. ikke tienlig, ubrugelig.

Utienstagtig, adj. uvillig t. at vise Andre Tienester. — Deraf: Utienstagtighed, en. ud. pl.

Utilbøielig, adj. ikke tilbøielig. At være utilbøielig til noget. — Deraf: Utilbøielighed, en. ud. pl.

Utilbørlig, adj. som ei bør være; ell. som ikke er saaledes som det bør være; ulovlig, uret. Utilbørlige Handlinger, Ord. "Sprogbrugen har indskrænket Betydningen af utilbørlige Ord t. saadanne, som fortiene at misbilliges, uagtet de ikke nærmest angribe Næstens borgerlige Ære." Müller. (jvf. ærerørig.) "Utilbørligt er det, som strider imod visse Grundsandheder; og da disse af nogle enten kan negtes, ell. ikke være kiendte: saa kan en Ting være utilbørlig i nogles Øine, og tilbørlig i Andres." Sporon.

Utilfreds, adj. (som dog; liig tilfreds, kun br. som et Slags adv.) ikke tilfreds, ikke fornøiet, misfornøiet. At være u. med noget. — Utilfredshed, en. ud. pl. Tilstanden, at være u. enten m. en enkelt Ting, ell. i Almindelighed. Utilfredshed i Sindet. (s. Misfornøielse.)

Utilgivelig, adj. som ei kan tilgives. En utilgivelig Synd.

Utilgængelig, adj. ikke tilgængelig, som er uden Adgang. — Deraf: Utilgængelighed, en. ud. pl.

Utilladelig, adj. som ei kan ell. bør tillades. En utilladelig Handling. — Deraf: Utilladelighed, en.

Utilstrækkelig, adj. ikke tilstrækkelig. Deraf: Utilstrækkelighed, en. ud. pl.

Utilvant, adj. ikke vant til, ikke øvet v. Banen. (Moth.) s. uvant.

Utilværelse, en. ud. pl. det negative Begreb: ikke at være til; Ophævelse af Tilværelsen. "Den Paastand, at intet skrækker Naturen og oprører Fornuften saameget, som Utilværelse." Baggesen.

Utimelig, adj. utidig, ei i rette Tid, ubetimelig. (Moth. Olussen.) "Gud besøgte Landet m. utimeligt Veirligt." Vedels Saxo. S. 256.

Uting, en. 1. noget, som ei er til. Non ens. (Moth.) 2. en ond, slem, skadelig Ting. "Aldrig saae jeg endnu det Spøgelse, den lede Uting." Evald. "Hvilken besværlig og trykkende Ting, ell. rettere Uting, er ikke den vilkaarlige, falskelig saakaldte Velanstændighed." Rahb. (I nyere Bibeloversf. 2 Moseb. 8. Ps. 78. br. Uting for Utøi; hvor Bib. 1550 har: Orme, onde Orme.)

Utolkelig, adj. som ei kan fortolkes.

Utro, adj. pl. utroe. som ikke er tro; uredelig. Hun blev ham utro. Utroe

Tienestefolk. — **Utroskab**, en. Beskaffenheden, at være utro.

1. **Utrolig**, adj. og adv. d. s. s. utro, uredelig; p. en utro Maade. (forældet.) "Hvo som utrolig omgaaes m. Brag." D. L. IV. 4. 4.

2. **Utrolig**, adj. som ei kan troes, som ikke er trolig. "Vi have i Dag seet utrolige Ting." Luc. 5. 26. "En Mening er at forkaste fordi den er urimelig; en Efterretning at tilsidesætte fordi den er utrolig." Sporon. — Uegentl. En utrolig Mængde Mennesker (ɔ: meget stor.) Et utroligt Antal Folk. — Deraf: **Utrolighed**, en. ud. pl.

Utryg, adj. pl. utrygge. ikke tryg, usikker. (Colding.) Deraf: **Utryghed**, en. Usikkerhed. "Store Herrers Utryghed." Vedels Saro. S. 4.

Utryglet, adj. v. ikke erhvervet, opnaaet v. Tryglen. "Hvor dyrket Jord utryglet Brød dig bær." Nord. Brun.

Utrængende, adj. v. som ei er i Trang, som ikke fattes ell. trænger. "Mod Utrængende kan ingen Godhed vises." Ewald.

Utrængt, adj. som ei trænger, ikke behøver Andres Hielp. (Moth. d. Tale.)

Utrættelig, adj. som ikke ell. vanskeligen trættes v. Arbeide ell. Møie; meget vedholdende. En u. Fodgænger, Arbeider; utrættelig Flid. — Deraf: **Utrættelighed**, en.

Utrøstelig, adj. som ei vil lade sig trøste. Hun er utrøstelig over Mandens Død. — Deraf: **Utrøstelighed**, en.

Utugt, en. ud. pl. ukydsk Handling og Levnet. At drive Utugt, forføre til Utugt; begaae U. med een. At leve i Utugt. (jvf. **Ukydskhed**, **Løsagtighed**, **Skiørlevnet**.) "Fremtræder Ukydskhed tydelig i den enkelte Handling, faldes denne Utugt." P. E. Müller. = **utugtig**, adj. hengiven t. Utugt; ukydsk. Et utugtigt Levnet; utugtige Ord, Gierninger. — **Utugtighed**, en. Beskaffenheden, at være utugtig; Ukydskhed. "Væn ikke din Mund t. slem Utugtighed." Sir. 23. 18.

Utvivlagtig, adj. d. s. s. utvivlsom (men br. sieldnere.) "Et utvivlagtigt Vidnesbyrd om sin Lærdom." D. Lov. II. 2. 2.

Utvivlsom, adj. som ei kan drages i Tvivl; aldeles vis.

Utvungen, adj. v. 1. som ei er under Tvang. "Ere de utvungne, som have Tienere under sig?" Mynster. 2. ikke tvungen, unødet, frivillig. En fri og u. Bekiendelse. "Ved Love, som den først sig selv utvungen giver." Popes Krit. v. Schiermann. 3. naturlig, fri. (s. tvungen, under tvinge.) En let og u. Stilling. — Heraf i Bemærk. 2: **Utvungenhed**, en. ud. pl. Naturlighed. "Hun modtog mit Tilbud m. den uskyldigste Utvungenhed." Baggesen.

Utydelig, adj. ikke tydelig. — Deraf: *Utydelighed*, en.

Utyske, et. pl. -r. et sielden ... mende Ord, som bemærker: et ... usædvanligt ell. overnaturligt ... Spøgelse ell. desl. "Staae, ... Skygge, hvad du kalder dig, Uty... gelse, Gienganger." Bagg. (Gien... [Snarere vel af det gamle Thu... (Þurs) end af tydsk. I Almue... E. det lollandske, forekommer: et ... Benævnelse p. en levende ell. liv... stand, der er underlig, forkeert ell ... om Børn, der ansees f. Skiftinge ...

Utæmmelig, adj. som ei kan ... u. Vildhed. Et utæmmeligt Dyr ...

Utænkelig, adj. som ei lader ... hvorom man intet Begreb kan gi... Deraf: **Utænkelighed**, en. (T. R... Betr. III. 52.)

Utænksom, adj. ikke tænksom ... uden Eftertanke ell. Tænksomhed. ... den i alle Stænder er utænksom ... altsaa Fædrelandskiærlighed hos d... somme ofte vanslægter." P. E. M...

Utøi, et. ud. pl. skadelige ... Ukræ (meest om de, som findes h... ster, og hos Almuen om Rotter o...

Utømmelig, adj. forekommer ... for: uudtømmelig. "Forgieves ... den Plage, som har i vor Barm ... meligt Væld." Pram. (Stærkodd.

Uudforskelig, adj. som ei kan ... ell. opspores.

Uudførlig, adj. som ikke lader ...

Uudgrundelig, adj. som ei ka... des; uudforskelig. "Disse hemmel... grundelige Kræfter omringe os j... vegne." Mynster.

Uudholdelig, adj. som ei kan ... ulidelig, utaalelig.

Uudsigelig, adj. d. s. s. usig... fryde eder med uudsigelig Glæde ... 1. 8.

Uudslettelig, adj. 1. som ei ... tes. 2. som ei let forgaaer ell. ... bestandig. En uudslettelig Eria...

Uudslukkelig, adj. d. s. s. usl...

Uudtænkelig, adj. som ei ka...

Uudtømmelig, adj. som ei ka... mes. En u. Kilde. Han er u. ... fald, Vittigheder. "At alt dette ... net m. uudtømmelig Godhed, f... de Utalliges Trang." Mynster.

Uundgaaelig, adj. som ei ka... ell. undlades. En u. Fare, u. ...

Uundskyldelig, adj. som ei ... skyldes. En u. Forseelse.

Uundværlig, adj. som ei ka... umistelig. Hun er ham ... Deraf: **Uundværlighed**, en. ...

Uvane, en. pl. r. ... dig Vane.

Uvane, adj. (om Dyr) ...

r den Uvane, at søge Folk, at sætte
m Gierder, o. d. En uvane Tyr.
nlig, adj. som ei er kommen i Vane,
nlig. (Moth.)
nsket, adj. [af det forældo. Danske.
Ord.] er brugt af Baggesen for:
som er uden Mangler. "En ry-
Duft af Lam og uvanskede Geder."
. Sang.
et, adj. ikke vant til, ubevant. At
ant til noget. (jvf. ubevant.)
:agtig og uvarig, adj. som ei er af
d, som ikke holder ell. varer længe.

e, (Moth.) s. Vanvare.
som, adj. ikke varsom, uforsigtig.
f: Uvarsomhed, en.
erhæftig, adj. ikke vederhæftig,
Hens. t. Penge og Formue. —
Uvederhæftighed, en. ud. pl.
kommende, adj. v. som ei vedkom-
e er paagieldende. En mig u. Sag.
, en. 1. Ulføre, hvor ingen Vei er.
g Vei. (Moth.)
, et. ud. pl. meget haardt og ondt
sær m. Torden og stærk Storm.
kker et U. op. Vi fik et Uveir un-
— figurl. om en truende, farlig Til-
"Da Forfølgelsens Uveir havde lagt
hytte. (I St. for Uveir forekom-
eirlig hos A. Vedel. Saro. 245.)
f: Uveirsfugl, en. F. som bebuder
Uveirsnat, en. Nat, hvori et U.
ted. "Liig Vulkanen i den mørke
at." J. L. Heib. Uveirsstorm,
aeget voldsom Storm.
om, adj. hvor ingen Vei findes,
Færdsel er besværlig. En uvei-
en. "En tyk uveisom Skov imel-
ðsie." Bagg. N. Klim. "Et uvei-
t." Kampmann.
en. pl. -ner. den, som ei er Ven af
"Uven kan den kaldes, som ikke
l; Fiende den, som vil os ilde."
(Det br. baade som et mildere
r Fiende; som ogsaa om dem, der
ige og saaledes komme i et uven-
Forhold. Jvf. Ven, 1.) Han er
Herover bleve de Uvenner. Vi
et Uvenner, men ere nu forligte.
en søger aldrig vort Bedste; en
tid vor Skade." Sporon. "Og-
sen kan man finde en Modstander;
er Modstanderen ilde om mig, da
n Uven." Müller. (jvf. Fiende.)
g, adj. ikke venlig, umild, ukiær-
. i udvortes Yttringer.) En u.
ig, Modtagelse; uvenlige Miner,
Deraf: Uvenlighed, en. ud. pl.
ab, et. pl. -er. Tilstanden, at
ner, at være eens Uven; Fiend-
leve i Uvenskab med een. At
Uvenskab.

Uvenskabelig, adj. ikke venskabelig. (jvf. dette Ord.)

Uventet, adj. som ei ventedes, uformodet. En u. Lykke. Det kom mig uventet.

Uvid, et. Mangel p. Forstanden; Sindssvaghed. "Den, som nogen Svaghed paakommer, enten af Alderdom, eller m. Uvid." D. Lov. (jvf. Vid, 1.)

Uvidende, adj. 1. ikke vidende, uden Kundskab om en Ting. At være u. om noget. "Den, som I nu uvidende dyrke." Ap. G. 17. 23. 2. som fattes de Kyndskaber, han ei burde mangle, som ikke veed, ell. har lært det, han burde vide. Et u. Menneske. Han er ikke blot ukyndig i det Fag, han har lagt sig efter, men tillige høist uvidende.

Uvidenhed, en. ud. pl. 1. Mangel p. Kundskab om en vis Ting. Jeg tilstaaer min U. heri. At synde, tage feil af U. (Deraf: Uvidenhedssynder.) I St. for dette forekommer i D. Lov. det usædvanl. Uvidenskab. "At ingen m. nogen Uvidenskab skulde have Aarsag sig at undskylde." VI. 1. 6. 2. i Almindelighed: Tilstanden, at være uvidende (2) Mangel p. gavnlig Kundskab overhovedet.

Uvidenskabelig, adj. ikke videnskabelig (s. Ordet, 1. 2.)

Uvigtig, adj. ikke vigtig, ubetydelig. — Deraf: Uvigtighed, en. ud. pl.

Uviis, adj. uklog, uforstandig. "Verden skal krige m. ham imod de uvise." Viisd. 5. 21. At handle uviist. "Det var et feigt, et uviist Raad, som blev os givet." Mynster.

Uvilkaarlig, adj. og adv. som ei er vilkaarlig, (i Bemærk. 1.) ikke skeer efter Villie, ell. med bevidst Forsæt; men enten efter physisk, ubevidst Drift, ell. efter en ikke klar indvortes Tilskyndelse. En uvilkaarlig Bevægelse, Handling. "Og uvilkaarlig jeg tænkte v. mig selv." Baggesen. "Uvilkaarligen blottede jeg mit Hoved; uvilkaarligen foldede jeg mine Hænder." Samme. (Labyr. II. 387.)

Uvillie, en. ud. pl. 1. det modf. af Velvillie; Ugunst, Fortrydelse, Mishag. At fatte U. til een. U. imellem Ægtefolk. (Moth.) "Ligesom der ikke havde været nogen Uvillie imod dem." 2 Macc. 12. 3. (2 Macc. 6. 29 forekommer Uvillighed, for: Uvillie, i Modsætn. til Velvillighed.) 2. d. s. s. Uvillighed; Ulyst, Vrangvillighed. At giøre noget m. Uvillie.

1. Uvillig, adj. 1. ikke villig ell. redebon t. noget. (invitus.) At være, vise sig uvillig t. noget. "At paatvinge Uvillige Frihed." Hertz. — Deraf: Uvillighed, en. Vrangvillighed. 2. som ei vil een vel. At vise sig uvillig mod een (malevolus.) Moth. (s. Uvillie.) "Villig siges een at være, ikke blot s. saavidt han bestemmer sig t. noget;

men og f. saavidt han gierne giør det. Saaledes kaldes baade den uvillig, som siger nei, og den, som først nødtrungen siger ja." Müller. (jvf. vrangvillig, gienstridig.)

2. Uvillig, (ell. rettere uvildig) adj. upartisk. [af det forældede: Vild, Gunst, Fordeel; og derfor egentlig uvildig.] Efter uvillige Mænds Kiendelse. "Uvildige og lovfærdige Dannemænds Vidnesbyrd." Vedels Saxo. 245.

1. Uvirksom, adj. ikke virksom, ikke arbeidsom ell. driftig. (iners.) "Den Uvirksomme afholder sig fra at virke — fordi han ikke skiøtter om at bruge sine Kræfter; den Træge og den Trevne yttre Ulyst t. at virke." Müller. 2. som ingen Virkning giør ell. yttrer. (inutilis, inefficax.) Et uvirksomt Middel. En u. Tilstand. — Deraf: Uvirksomhed, en. ud. pl. At leve i Uvirksomhed.

Uvis, adj. ikke vis, (i Bemærk. 1. 2. 3. og 4.) ubestemt, upaalidelig, forunderlig, usikker. Uvisse Indtægter; uvis Gield. Det er endnu uvist, om han kommer. En u. Efterretning. "Kun synes de uvisse, hvor og hvorledes de skulle finde Friheden." Mynster. (Ikke altid, som Talebrugen lærer, kan dog uvis bruges som Modsætning t. vis; undertiden maa ikke vis ell. usikker træde i Stedet.) Jvf. usikker og tvivlraadig. — "Det Uvisse har et vidtløftigere Omfang, end det Tvivlsomme. Det er uvist, f. hvis Afgiørelse der ikke gives tilstrækkelige Grunde; tvivlsomt er det, som man har lige mange Grunde t. at antage og t. at forkaste. Det Uvisse kan baade være sandsynligt, tvivlsomt og usandsynligt." Müller. = Uvished, en. ud. pl. Tilstanden, at være uvis; Beskaffenheden, ei at være afgiort, at være Tvivl underkastet; Usikkerhed. At være, at leve i Uvished om noget. "Vanskelighed i at kunne vælge foraarsager Uvished; Frygt f. at tage feil, Tvivlraadighed; Frygt f. at komme i Fortræd, Forlegenhed." Sporon.

Uviselig ell. uviseligen, adv. uklogt.

Uvisnelig, adj. som ei kan visne. (Moth.) figurl. uforgængelig. "En Befrielse, der vinker dig t. en uvisnelig Løn." Mynster.

Uvitterlig, adj 1. ikke vitterlig, ubekiendt. "Da var det Gode, du giorde, mig ikke uvitterligt." Tob. 12. 17. 2. som man ei veed af, ubevidst. Det er mig uvitterligt. En uvitterlig Gield. "Folkets uvitterlige Synder." Ebr. 9. 7.

Uvittig, adj. som mangler Vittighed; uforstandig, dum. Drengen er ikke u. — Deraf: Uvittighed, en. ud. pl. (Moth.)

Uvorn, adj. [af u og det uadskillelige adj. vorn, som udtrykker Beskaffenhed ell. Tilbøielighed.] uartig, uoptugtet, uforskammet. "At han meer end eengang maatte løbe ned m. Krabasken og prygle de uvorne

Unger." Rahb. (D. Tilsk. IX. 363.) " lærte din uvorne Mund slig Driftigh[...] Øhlenschl. (Helge.) — Deraf: Uvorn[...] en. ud. pl.

Uvurdeerlig, adj. som ei kan vurd[...] som er af meget stort Værd ell. høi V[...] En uvurdeerlig Ædelsteen. Jeg a[...] det f. en u. Lykke. "Saa oprinder h[...] det uvurdeerlige Gode." B. Thott.

Uvæbnet, adj. ikke væbnet, ubeva[...]

Uvægerlig, adj. og adv. som man [...] ell. vil vægre sig ved. En uvægerlig [...]

Uværd, et. ud. pl. det Modsat[...] Værd; Mangel p. Værdi ell. Forti[...] (Moth.) At bestemme en Tings Væ[...] Uværd. "At opvække Opmærksom[...] Mandens Uværd medens det var [...] Rahb. (Tilsk. II. 620.) "Gisglende [...] Uværd." Engelstoft.

Uværd, adj. ikke værd, uværdi[...] (usædvanl.) "Uværd at leve, vil je[...] dit Navn." Evald. "Uværd at [...] du, som var min Glæde." Samme.

Uværdig, adj. 1. ikke værdig. [...] ham uværdigt. Han blev dømt u. [...] beklæde noget Embede. 2. uoverens[...] mende m. Værdighed, Stand, Fortie[...] o. d. upassende, nedrig. En u. [...] maade. — Deraf: Uværdighed, en. [...] Hans Uværdighed til Fyrstens [...] beviist.

Uvæsen, et. ud. pl. 1. egentl. [...] Væsen; men br. (efter det T.) om [...] Grad af forstyrrende ell. lovstridig [...] Dette Uvæsen har man længe [...] noget, som ei er til; en Nting. (sielden[...]

Uvæsentlig, adj. som ikke hører til [...] er grundet i en Tings Væsen. [...] sentlig Beskaffenhed, Mangel, [...] hed. — Deraf: Uvæsentlighed, en. [...]

Uædel, adj. pl. uædle. det [...] ædel: som ikke udmærker sig v. [...] Egenskaber; lav, uværdig. En u. [...] ling, Tænkemaade. Uædle Metaller; [...] ikke: uædle Stene.) Jvf. uadelig. [...] Modsætningen t. adelig.

Uægte, adj. ikke ægte, falsk, [...] En u. Steen (eftergiort Ædelsteen.) [...] Børn (avlede uden f. Ægteskab.) — [...] Uægthed, en. ud. pl.

Uændset, adj. v. ikke agtet ell. [...] forsømt, som ingen bryder sig om. [...] sét i en Krog den laae; et [...] skienked den." Rein. "Jeg skal [...] set, uelsket blomstre her." [...]

Uærbødig, adj. som mangler [...] viser Ærbødighed. — Deraf: Uær[...] hed, en. ud. pl.

Uære. (Moth.) s. Vanære.

Uærlig, adj. som strider [...] forenes m. Æren; ell. som [...] berøvet den borgerlige Ære, [...] eller v. den almindel. [...]

ge f. en u. Haandtering. Uærlige . En u. Straf (hvormed Ærens forenet.) jvf. ærelos og vanærende. lighed, en. ud. pl. Beskaffenheden, øre ell. være forbunden m. Ærens kke det Modf. af Ærlighed.)

Uøinelig, adj. som Synet ei kan naae, som man ei er i Stand t. at øine. "Til uøinelig Høide Murene stige." Hertz.

Uøvet, adj. ikke øvet, ikke dannet v. Øvelse. Uøvede Krigsfolk. En uøvet Arbeider.

V.

n, et. [J. Vopn. X. S. Væpen. Wapen.] 1. pl. Vaaben. et Redrettet og bestemt t. Forsvar ell. An- Forsvarsvaaben. Angrebsvaaben. sine Vaaben fra sig. Et farligt V. har givet Dyrene forskiellige Slags — fig. for Krigsmagt, Krigshær. anlige og forvirrede Flugt beskæmrig hans Vaabens Ære." Vogelius. øve sig i V. At staae under V. ebnet.) At bære V. (være Kriger,) til V. (ruste sig t. Angreb, t. At føre V. mod sit Fædreland. (At abnene afgiøre en Strid. (denne best. Art. forekommer ikke ofte.) aabener. Et Skiold, ell. Figuren iold, hvori et ell. flere Billeder ell. anbragte, og som er et Mærke ell. egn f. en Person, en Familie, et Land (ogsaa blot om Tegnet ell. Hoved- Skioldet.) Et adeligt V. At føre i sit V. Det danske Vaaben er . Malede Vaabener. = Vaabent. 1. Baand, hvormed Dele af Rustningen holdtes sammen. 2. i nsten: et vist Slags Striber i ioldet. Vaabenbillede, et. B. i et V. (2.) Vaabenbog, en. B. elige Slægters Vaabener ere beg aftegnede. Vaabenborg, en. ßkierm, ell. ligesom en Skandse en. (Moth.) Krigerne dannede Skiolde en V. om Kongen. rag, et. Brag, Bulder af Vaaægelse; Krigstummel. "Af Vaaden mørke Hvælving klang." J.

Vaabenbroder, en. den, som igemed en anden i Krig. "Da seer han (Fyrsten) mener det oprigtigt, kalder Soldaterne sine Vaabens (Synesius v. Bloch.) Vaaben- . Krigsdaad, krigersk Bedrift. , skiendt nu t. Wellyster henfalden, e Elsker af Vaabendaad og Vaa." Engelst. Vaabendands, en. n udføres m. Vaaben i Hænderne. . poet. Kamp, Slag, Fegtning. es bort fra Vaabendands m. vun- den Laurbærkrands." Sander. vaabendiærv, adj. stridbar, tapper. "Baade snildraadig udi Forstand og vaabendiærv udi Styrke." A. Vedel. "Hvor vaabendiærv og kiæk han om i Striden foer." Bording. (Deraf: Vaabendiærvhed, en. (Treschow.) Vaabendrager, en. den, som tilforn i Strid bar ell. førte en Ridders Vaaben. vaabendygtig, adj. i Stand t. at føre V. Det vaabendygtige Mandskab. Deraf: Vaabendygtighed, en. — Vaabendød, en. Død v. Vaaben, Død i Kamp ell. Krig. Vaabenfærd, en. Strid, Krig. Vaabenfærdighed, en. Øvelse, Færdighed i at føre og bruge Vaaben. (D. Guldb. B. Hist. I. 544. 560.) vaabenfør, adj. d. s. s. vaabendygtig. Vaabengny, et. Lyd af Vaaben, der bevæges ell. slaaes mod hinanden; Vaabenbrag. "Tordenskrald og Vaabengny forkyndte Heltens Fied." Sander. Vaabenheld, et. Lykke i Krig, Krigslykke. Vaabenhold, et. Forpligtelse t. at holde sig færdig m. Vaaben, naar det fordres. (Moth.) Vaabenhuus, et. Forhuus uden f. Landsbykirker (fordi Almuen der i gamle Dage hensatte sine Vaaben under Gudstienesten.) Vaabenhvile, en. d. s. s. Vaabenstilstand. Vaabenkammer, et. Kammer, hvor Vaaben giemmes. Vaabenkappe, Vaabenkiortel, en. Kiortel, som man fordum bar ovenpaa Harnisket. Vaabenklang, en. Klang af Vaaben, som røres; Vaabenlyd. "Hvor fordum hørtes rædsom Vaabenklang." F. Schmidt. Vaabenklæder, pl. Harnisk og Rustning, som bedækker Legemet. "De blanke Vaabenklæder." Ohl. (Helge.) vaabenklædt, adj. heelvæbnet, iført Rustning og Vaaben. "Vaabenklædte Mænd, udrustede m. Torden." Storm. "Og vil du Dysten prøve med den vaabenklædte Mø." Ohlenschl. Vaabenkonst, en. Lære om at kiende, beskrive og aftegne Vaabener; Heraldik. Vaabenlyd, en. Lyden af V. som bevæges ell. bruges. Vaabenlykke, en. Lykke i Krigen, Krigslykke. Vaabenlyst, en. Lyst t. Krig, Krigslyst. "Endnu mindre var den saa kiære Vaabenlyst uddød." Vogelius. Vaabenlære, en. Lære om de

forskiellige Slags Angrebs- og Forsvarsvaaben, deres rette Beskaffenhed og Brug. vaabenløs, adj. uden Vaaben og Værge, uvæbnet. (A. S. væpnleas.) Vaabenmager, en. Vaabensmed. (O. Guldb. V. Hist. II. 227.) Vaabenmagt, en. Krigsmagt, væbnet M. Vaabenmaler, en. den, som har lagt sig efter og forstaaer at male adelige Vaabener, m. deres Farver og Figurer. Vaabenmester, en. En Underofficeer v. hvert Compagnie, hvis Bestilling er at eftersee, at alle Vaaben ere i tilbørlig Stand, og at opgive, naar de behøve at istandsættes. Vaabenmærke, et. Figur i et Vaabenskiold. Vaabenmø, en. s. Skioldmø. Vaabenmønstring, en. Mønstring af Krigsfolk og deres V. (Vaabenting.) Vaabenplads, en. P. hvor Krigsfolk samles under Vaaben, ell. øve sig i V. vaabenrustet, adj. væbnet. Vaabenrustning, en. fuldstændig Rustning m. tilhørende Vaaben. Vaabensalve, en. S. hvormed man fordum troede at kunne læge alle Saar af Vaaben. vaabenskiermet, adj. poet. beskyttet v. Vaaben. Hertz. (befr. Isr. 210.) Vaabenskiold, et. S. hvori et Vaaben er aftegnet. Vaabenskrald, et. Vaabenbrag. (Øhlenschl.) Vaabensmed, en. den, som smeder og forfærdiger Vaaben. Vaabenstilstand, en. Ophold i Fiendtligheder efter Aftale imellem de Stridende; Vaabenhvile. Vaabenstyrke, en. Magt ell. Styrke, som Vaaben give; Vaabenmagt. "De fare ikke frem m. seierrig Vaabenstyrke." Mynster. vaabenstærk, adj. vel væbnet, som har forsvarlige V. Vaabenting, et. kaldtes tilforn Almuens Møde, naar Leding var udbudet, f. at mønstre dens Vaaben. Vaabentrøie, en. Bryst og Rygstykke af et Harnisk. (Moth.) vaabentung, adj. som bærer tunge Vaaben, er tung af sine Vaaben. "Helten løfted op af Høiens mørke Skiød sin vaabentunge Krop." Storm. Vaabenven, en. den, man i Krig indgaaer Venskab med; Vaabenbroder. (Rahbek.) Vaabenære, en. Æ. som vindes v. Vaaben, v. Krigsbedrifter. (O. Guldb.) "Nationens gamle Krigeraand og Vaabenære." Engelst. Vaabenøvelse, en. Ø. i at stride, i at bruge Vaaben, Krigsøvelse. vaabenøvet, adj. øvet i at føre og bruge Vaaben.

Vaad ell. Vad, et. [Wath i den ældste d. Bibel Overs.] et lavt Vand, som man kan vade igiennem; et Vadested. Moth. (s. vade.)

Vaad (Fiskergarn) s. Vod.

Vaad, adj. [J. votr. Sv. wåt.] 1. som ganske ell. tildeels er giennemtrængt af et (vandagtigt) flydende Legeme, ell. dog betydelig fugtet p. Overfladen. (s. fugtig, giennemvaad.) Græsset er vaadt af Regnen. En vaad Jordbund. At blive vaad. En vaad Svamp. Skriften er vaad. Det bær vaadt paa (det regner.) At giøre noget vaadt (væde.) Vaade Kl[æ]de; modss. tørre. (Dog ikke om … ler ei br. vaad om det som er gie[nnemtrængt] af Olie.) 2. som giver Væde, n… gen Fugtighed. En vaad Som[mer] … Veirlig. = vaadagtig, adj. … fugtig. vaadskoet, adj. som … vaad paa Fødderne. Moth. (mod… vaadøiet, adj. grædende; m. … Vand i Øinene. (Cl. Frimann.) … være vaadøiet (f. E. af Snue) … grædt. "Det, som Musen se… hører her." Zetlitz. = Heraf og … v. a. 1. giøre vaad, komme … "Du tørrer Duggens Graad, s… Ansigt væder." Bagg. (jvf. … Væde, en. (sieldnere) og Vædsk[e] … (J. Vessi.) et flydende Legeme o… dog særd. om de flydende Tin[g] … holdes i andre og faste Legeme[r] … benævner man helst v. sit eget … flydende Legeme, som nydes, f… Drikke. Er Vædsken ikke i d… at den flyder, ell. bliver synlig, … Fugtighed. En vandagtig, ol… tynd, tyk V. Vædskerne i Leger… terne. "Tykblodighed og forda… sker." Bagg. N. Klim. 218. … "Jeg fatter ei hvor al den Væ… fra." (Graad.) Holb. P. Paars … Vædskeblanding, en. B. af forskielli… Vædskefang, et. Giemme, Bev… en Vædske (f. E. i Legemet.) … vædskefuld, adj. som har o… Vædskekar, et. d. s. s. Vædskefa[ng] … vædskerig, adj. d. s. s. vædskefuld. … v. n. 1. (har.) give Fugtigh[ed] … Saaret vædsker.

Vaade, en. ud. pl. [J. Vá… Wåda.] 1. Fare, farlig Tilf[ælde] … gang. "Endog han blev frelst a[f] … de." Vedels Saxo. 155. "… ei forladt i nogen Vaade." H… son. (næsten forældet.) 2. ufo[r]… ke, u. som skeer, kommer uf… ell. som man ikke giør m. Forsæ[t] … ber Mand auden af Vaade imo[d] … og Villie." D. Lov. (Deraf … de.) "Ved Ilds og Vands og … de t. Grunde gik." Bagg. … 209. = Vaadebod, en. P… Vaadesgierning. (Moth.) Va… Drab, som skeer af V. vaa… ulykkelig, farlig. Vaadegiern[ing] … ell. Vaadesgierning. (D. Lov) … ning, som man ei m. fri Villi[e] … som man kommer t. af V. V… J. som opkommer v. Hændelse, … paasat. (s. Ildsvaade. Kl… lige Maade Vaadevand, som … fundet Indgang.) Vaade… dedrab (som er det rette Udtryk … forudsætter fri Villie.) …

nes." Suldb. (V. Hist. I.
s, en. Sag, som gielder
gges mod een f. Vaades=
seffud, et. S. som steer af

. [af Vaade, 1.] farlig.
Pedersen. Jertegns Postil.

. S. vac, vace, *vilis, in-*
f Helbred ell. Kræfter,)
Moth; som ogsaa har v. n.
blive svag.) Ordet br.
nd. "Den vaagere Viin."
gav det vaage Folk For=
. 271.
pl.-r. [J. Vók. Sv. Wak.
n Aabning, et Hul i Isen.
. At hugge Vaager (at

Et Træ, der sættes om
, f. at de ei skulle bryde
. (Moth.)
l. har. [J. vake. E. wa-
en bevidst Tilstand, hvori
. drømmer; være vaagen,
. At vaage naar Andre
hos en Syg. At vaage
(hvor det synes activist. s.
2. fig. bære uafladelig
t vaage for Fædrelandets
Bedste. = Vaagen, en. ub.
, Tilstanden at vaage. s.
Moth har ogsaa: Vaagens=
ild, en. "det Lys, der sees
tige af Moser og Kær, og
gtemænd. Ignis fatuus."
one, en. K. som imod Be=
g at vaage hos en Syg om
eløn, en. Betaling, som gi=
. Vaagenat, en. d. s. s.
h.) Vaagestue, en. Væ=
vaages over et Liig, indtil
n tilforn brugelig Skik.)
den Svaghed, ei at kunne
)

n. vaagent. pl. vaagne.
om ikke sover, vaagende.
e ret vaagen. "Den Fred,
e ikke ere indslumrede, men
Godt." Mynster. At blive
e ganske d. samme, s. at
, som vaagner, undertiden
en, uden at blive ret vaa=
Nætter ɔ: som gjennemvaa=
t vaagent Øie m. noget,
onere m. præp. over. "De
sse have bestandigen et vaa=
m." Schytte. (Indv. Reg.
vedblev at have et vaagent
Embedsførelse." Wandal.
44.] = Vaagenhed, en.
ære vaagen. (Moth.)
l. (er.) [J. vakna.] komme
fra Søvnens i en vaagende Tilstand; blive
vaagen. Hun er nylig vaagnet. At vaag=
ne ved en Lyd; vaagne til et vist Klokke=
slæt. Vaagn op! At vaagne op af en dyb
Søvn. (jvf. vække.) [I ældre Skrifter og=
saa: at vaage op.]

Vaalen, adj. pl. vaalne. [Sv. walen.]
stiv af Kulde, forfrossen p. et Lem. Vaal=
ne Hænder. (Moth har ogsaa Bemærkelsen:
strøbelig; skiælvende af Svaghed. Ordet
udtales ogsaa valen.)

Vaand, en. [pl. Vaander forekommer
neppe. Vænder derimod i ældre Danst,
(Hvitfeldt.) og endnu i Jylland.] en maa=
delig Green, en tynd, bøielig Qvist. (jvf.
Lillevaand.) [Isl. Vöndr, en Riiskost.
Goth. Vandus, *virga.*]

Vaande, en. ub. pl. [J. Vandi. Sv.
Wånda.] 1. Fare, Besværlighed, stor
Forlegenhed. At være i Vaande. 2. Smer=
te, Pine. At lide stor V. "Et Ægteskab,
som er mere t. Vaade og Vaande, end t.
Herlighed og Glæde." Vedels Saro. 18. =
vaandefuld, adj. beladt m. Smerte ell. Pi=
ne; som medfører stor Pine. "Et angergi=
vent og vaandefuldt Hierte." Vedels Saro.
7. "Hvorhen han vaandefuld halvbrustne
Øie vender." C. D. Biehl. En vaandefuld
Tilstand. "Vaandefulde Dage." C. Fri=
mann. = Vaandelyd, en. Lyd, som Smer=
ten foraarsager; Smertelyd. (Fibigers So=
phokl. II. 128.) Vaandeskrig, et. Skrig
af Smerte, Smerteskrig. (Fibigers Soph.)
Vaandesuk, et. Suk, som frembringes v.
en stor Smerte ell. Siælslidelse. "Hvert et
Vaandesuk, du drog, er hos Gud opskre=
vet." Thaarup.

Vaande sig, v. rec. klage sig, give sig af
Smerte. Den Syge ligger og vaander sig.
"Mens Brødre sig i selvgiort Trældom
vaande." Rein. — vaandes, v. dep. 1.
klage sig. Kingo. (Nu lidet brugeligt.) 2.
være sorgfuld og tvivlraadig. (Moth.)

Vaanden, adj. kræsen; vanskelig i sit
Valg. (P. Lolle. "Han ikke vaanden er,
med den t. Takke tager." Arreboe. 66. for=
ældet.)

Vaaning, en. pl. -er. [det T. Woh=
nung.] Bolig, Bopæl. (d. T.) = Vaa=
ningshuus, et. det Huus, den Bygning, som
Familien beboer; Stuehuus. Modf. Ud=
huus. — Vaaningsstue, en. s. Dagligstue.

Vaar, et. pl. d. s. det, hvormed en Dyne
ell. Pude overtrækkes, den Pose, hvori Fyl=
det stoppes. s. Dynevaar, Pudevaar.

Vaar, en. ub. pl. [J. Vor. Sv. Wår.
Lat. ver.] den Aarstid, som følger p. Vin=
teren og gaaer forud f. Sommeren, og hvil=
ken Astronomerne regne fra 21 Mart. til 21
Junius; Foraar (det sidste br. hyppigst i
Talesproget.) Man siger oftest: i Vaaren,
og: om Foraaret. fig. Livets Vaar (Ungdom=
men.) "Dersom Ungdommens, og fremfor

Alt Kærlighedens Vaar, er saa blid, saa elskværdig." Rahbek. = Vaarblomst, en. Bl. der springer ud tidlig i Vaaren. Vaarbyg, et. Byg, der saaes om Foraaret, som v. denne Sædart er det almindelige. Vaarbæk, en. Bæk, som opstaaer af det i Vaaren optøede Sneevand, der løber ned fra Bierge ell. Bakker. (Olussen. Danm. Brændselv. 89.) Vaardag, en. Foraarsdag. (M. C. Ravn.) Vaarfiskeri, et. F. som drives om Foraaret. Vaarfrost, en. Frost, især Nattefrost om Foraaret. Vaarhonning, en. den tidligste Honning, som Bier trække. (Moth.) Vaarkorn, et. K. som saaes, er saaet om Vaaren. vaarlagt, part. (af vaarlægge.) d. s. s. vaarpløiet. vaarlagt Jord. (Colding.) Vaarluft, en. Foraarsluft. Vaarlyst, en. Lyst v. Vaaren, Glæde som nydes i Vaaren. (poet.) Vaarmaaned, en. pl.-er. Foraarsmaaned. (Moth.) vaarpløie, v. a. pløie Jorden om Foraaret, enten t. Vaarsæd ell. Vintersæd. Deraf: Vaarpløining, en. (Olussen.) Vaarregn, en. Foraarsregn. "Den sagte Vaarregns Susen." Foersoms Digte. II. 16. Vaarrug, en. R. som saaes om Foraaret. Vaarsild, en. S. som fanges om Foraaret (modf. Høstsild.) Vaarsol, en. Solen, saaledes som den om Foraaret lyser og varmer; Foraarssol. "Nyfødt Vaarsol kalder af Furen gyldne Vipper frem." Foersoms Digte. I. 64. Vaarstrøm, en. En større Vaarbæk. "Sprudlede som en Vaarstrøm ned fra varmede Fielde." Hertz. Vaarsæd, en. Enhver Sædart, der saaes om Foraaret. (jvf. Sæd.) Jeg har lagt min V. Vaarsæden staaer godt i Aar. Vaartorsk, en. T. som fanges om Foraaret. = Vaaring, en. pl.-er. Kreatur, som fødes om Vaaren. (Moth. T. Frühling.) — vaarlig, adj. som hører til, følger m. Vaaren; som ligner Vaaren. Øhlenschl. (nyt O. s. vinterlig, sommerlig.) Naturen har endnu intet vaarligt Udseende. "Naar Kongestammen vaarlig staaer." J. L. Heiberg.

Vaares, v. dep. vaaredes. [J. vora.] blive Foraar. (s. sommes.)

Vaas, et. ud. pl. [T. Gewäsch.] taabelig, meningsløs, unyttig Snak; Sludder, Sqvalder. "Vaas er et stærkere Udtryk f. Vrøvl, og forudsætter ikke blot Mangel p. klare Begreber, men p. alt Begreb." P. E. Müller.

Vaase, v. n. 1. har. [T. waschen.] sige det, som er Vaas; sluddre. jvf. vrøvle. (Andre Bemærkelser, som Moth anfører: løbe omkring, træde under Fødder, giøre uredt, høre ikke hid og br. nu ikke. jvf. Vase.)

Vabel ell. Vable, en. pl. Vabler. en Hævelse i Huden fyldt m. Vand; en Vandblegn. (hos Moth: Vaabel, og deraf: vaabeløiet, som har store, udstaaende Øine.)

Vad, et. s. Vaad.

Vade, v. n. 1. har. [A. S. vada, gaae.] gaae i Vand, gie ell. i det som er vaadt. At v en Aa. At vade i Dyndet. (M saa: vade i det høie Græs. Klæder, om den, som har de Moth.) = Vadested ell. Vad Sted, hvor man kan vade over andet Vand. Vadstøvler. Vandstøvler. (Moth.)

Vadmel, et. ud. pl. [J. va Wadmal; af det gamle Vad, K ningstøi. Gl. T. Wât. Will delsen mel el. mal ɔ: Maal. Her Gloss.] et Slags grovt, hiemme som Almuen p. Landet overalt Vadmels Kiole, Kofte, o. s. v. Kirkens Vadmel ɔ: prække slet, e løftigt og uden Fynd.

Vadsæk, en. pl.-ke. [H. Wa samme Oprindelse som Vadmel. sæk, Tværsæk, t. at føre Kl Reiser.

Vaer (som er den almindeli maade), adv. og vaersom, adj. nedenfor under var og varsom Ord sædvanligen skrives.)

Vaffel, en. pl. Vafler. [T. W wafer.] et Slags firkantede Kag Sider dannede i smaa Ruder, so dobbelt Jern, m. Haandfang so et Vaffeljern. — Vaffelbager, V mer, en. den, som bager, sælg Vaffelhuus, et. Huus, hvor der udsælges Vafler. (Holberg. 1746. S. 182.)

Vage, v. n. 1. (har.) et S Et Skib siges at vage godt, naar sig over Søerne, og ei dukker (Schneiders Veiledn. 77. Formo slægtet med E. to wave.)

Vager, en. pl.-e. en kort heises p. Krigsskibe efter Solens i St. for Vimpelen. Ved Solen stryges Vageren og Vimpelen hei

Vagt, en. [T. Wache. Sv 1. ud. pl. den Tilstand, at vaag aarvaagen f. andres Sikkerhed; adverb.) m. visse Verber. At paa et Sted, v. Døren, i Gaarden være paa V. staae p. V. være Soldaterne trække p. Vagt, Denne Officeer har V. idag. ell. collect. een ell. flere Perso holde Vagt. "Vi stillede Vagt Dag og Nat." Neh. 4. 9. Der er Huset. At afløse Vagten. At ten træde i Gevær. (s. Brandvagt, Portvagt, Skildvagt, Vreevag 3. pl.-er. Sted, hvor der holdes Bygning f. de vagthavende. i Vagten. s. Hovedvagt. den Tid, hvori der vaage

ll Skibs er 4 Timer. Skibet seiler
l Vagten (ↄ: i 4 Timer.) s. Dag=
latvagt. "De kom midt i Leiren
zenvagten." 1 Sām. 11. 11. =
adj. som er fri f. Vagt, er afløst
ten. vagthavende, adj. v. som
gt, holder Vagt. Den vagtha=
)fficeer, Vagthold, et. Giernin=
holde V. (jvf. Vagt, 1.) Vagt=
. H. hvori en Vægter ell. anden,
der Vagt, giver Tegn p. sin Aar=
ed. (Moth.) Vagthund, en. H.
der Vagt. (Moth.) Vagthuus, et.
[. Vagt, 3. — 2. d. s. s. Skilder=
Moth.) Vagtild, en. 1. Ild, som
holde Vagt ell. ere leirede p. fri
ntænde. "Dunkelt igiennem Taa=
endte Leirens Vagtild." Foersoms
. 136. 2. Ild, som tændes i Krigs=
give Folket Tegn. Moth. (s. Baun.)
okke, en. K. hvormed ringes t. Vagt
paa Skibe.) Vagtmester, en. Un=
ingsmand v. Rytteriet. Vagtskib,
gsskib, der lægges ud p. en Strøm
en Kyst, f. at tage Vare p. forbi=
Skibe. Vagtskifte, et. Omskift=
fløsning af en V. Vagtskriver,
v. en betydelig Fæstningsvagt (s.
3) ansat Skriver. Vagtskud, et.
som gives t. Signal v. et vist Klok=
ra en Havn ell. et Vagtskib. Vagt=
en. Sprøite, som findes v. en mi=
agt. (Brandforordn. 1799.) Vagt=
. Stue i Vagthuset. Vagttaarn,
arn, hvor der holdes Vagt.
tel, en. pl. Vagtler. [T. Wachtel.]
kfugl af Aarfuglenes Slægt. Tetrao
nix. = Vagtelgarn, et. G. til at
Vagtler i. Vagtelhund, en. d. s. s.
hund. Vagtelkonge, en. Navn p.
l, (Rallus crex) fordi man troede, at
Vagtlernes Anfører p. deres Tog.
pibe, en. P. hvormed Vagtler lokkes.
eller. Veid, n. s. en Farveurt, hvis
især ere tienlige t. at farve blaat.
inctoria. [T. Waid. A. S. Vad.
ad.]
, v. n. 1. har. [Goth. waian; N.
ien, blæse.] bevæges hid og did af
, og tillige holdes udstrakt (br. mest
ig, Faner o. d.) Man kiendte An=
p. hans vaiende Fiederbusk. Den
e Vimpel. — Deraf: Vaien, en.
ts Vaien.
enhuus, et. [et reent tydsk Ord.]
us, en Stiftelse, hvor forældreløse
opdrages; et Børnehuus.
ker, adj. pl. vakkre. 1. smuk, net,
g; udvortes behagelig. (Sv. og N.
cker.) 2. flink, rask, dygtig. (T.
r. Isl. *vaskr*, rask, tapper.) "Hver
Huus er vakker, munter, rystig."
. (Heraem. 181.) — Moth har begge

Bemærkelser. Ordet er dog sieldent i ældre Skrifter, men brugt af enkelte nyere, f. E. Øhlenschlæger. "Vakkre Ungersvend! sig, vil du heller da være Olafs Mand?" (Hakon Jarl.) "Naar man taler om en vakker Mand, forstaaer man gierne den, der baade er virksom og behagelig. Pigen kaldes vakker, naar hun [uden at være en Skiønhed] behager saavel v. sit Udvortes, som v. sit Væsen." Müller.

Vakle, v. n. 1. har. [T. wackeln. Sv. wackla.] 1. bevæges hid og did, rokke, af Mangel p. Fasthed. Bordet vakler. At vakle i sin Gang. Knæene vakle under mig. "Som Skibet uden Roer, jeg eder vakle seer." Holb. P. P. "Vi vaklende rave p. rullende Muld, og endelig falde vi alle omkuld." Bagg. "At vakle, er at giøre uvisse Trin; at snuble er at giøre Feiltrin. Vaklen er altsaa en Egenskab v. Gangen; Snublen et Tilfælde under Gangen." Sporon. Anden har en vaklende Gang. — figurl. "Den Overbærelse, hvormed Tvivl og Vantro vakle mellem Godt og Ondt." Mynster. [Mindre rigtigt: "at vakle som et Siv for Stormen." Mynster. (Præd. 1823. I. 234.) da man v. en vaklende Gienstand altid tænker sig et ikke blødt, men fast ell. haardt Legeme.] 2. fig. være uvis, usikker. "Havde Kongen raadført sig m. Mange, ell. vaklet i sin Beslutning." Kamphmann. "En vaklende Overbeviisning." (Mynster.) "At min Beslutning ikke skal glemmes i Letsindighed, ikke vakle i Ustadighed." Mynster. "Mit Forsæt vakler ei, om Døden synlig stod." Evald. "Tvivlraadigt vaklede mit Sind." F. Guldb. "Han styrker den vaklende Dyd." Thaarup. "Med sin Standhaftighed havde hun ofte understøttet hans vaklende Mod." Wandal. = Heraf: Vaklen, en. vaklende Tilstand.

1. Val, en. ud. pl. m. langt a. [I. Valr. Sv. Wal. A. S. Væl, Vale.] et gammelt Ord, (Nederlag, Manddrab i Strid, de i Kampen Faldne) som nyere Digtere igien have optaget; og undertiden bruge figurl. for: Valplads. "Da, som i Storm en Eeg i Dalen, du ene stod og stred p. Valen." S. Blicher. (Bautastene. 107.) = Heraf: Valplads, en. det Sted, hvor der holdes ell. er holdt et Slag. At rømme, beholde, overlade Fienden Valpladsen. (Sieldnere: Valsted.) Bording. II. 336.) — Ligeledes: Valfader (Odins Tilnavn) Valhal, Valkyrie, m. fl. mythologiske Navne; Valrov (s. nedenfor.) — Valslynge, en. d. s. s. Blide. (P. Claussen.)

2. Val, en. [T. Wall.] et Ord, der, skiøndt sielden, bruges om en høi Kyst og især, om den svenske Kyst v. Kattegat. Den svenske Val. "Fra Vallen hørtes Braal." Evald. (Egentl. d. s. s. Vold.)

Valbirk, en. pl. -e. Et indenlandsk, dog

skelden vildt voxende Træ; Løn. Acer pseudo platanus.

Valdhorn, en. [Tydsk.] et Slags store Jagthorn, som nu hyppigen br. i Musiken.

Valdnød, en. s. Valnød.

Valen, adj. s. vaalen.

Valfart, en. pl.-er. [T. Wallfahrt.] Andagtsreise t. et helligt Sted; Pilegrimsreise.

Valg, et. pl. d. s. [J. Val.] Handlingen at vælge, ell. frit at bestemme sig t. een Ting af flere; det, at vælge ell. at kunne vælge. Valget staaer t. ham. At overlade een Valget. At giøre et V. lade sit V. falde p. noget, p. een. "Man vilde kun have Valget imellem at slippe denne Erobring, ell. at indvikle sig i en ny Krig." Engelst. At gaae i Valg ɔ: betænke sig før man vælger. (Moth.) "Derfor skal jeg gaae i Valg om den, af hvilken jeg vil modtage en Velgierning." B. Thott. At foretage et V. efter fleste Stemmer. (s. vælge.) = valgberettiget, adj. som har Ret t. at give sin Stemme v. et Valg. Valgdag, en. den Dag, paa hvilken et Valg foretages, ell. er bestemt at skulle skee. (O. Guldberg.) valgdygtig, adj. som har de fornødne Egenskaber f. at kunne tage Deel i et Valg, ell. for at kunne vælges. Deraf: Valgdygtighed, en. ud. pl. — Valgembede, et. pl.-r. E. hvortil man vælges. Valgforsamling, en. F. som skeer f. at foretage et Valg. Valgfrihed, en. Frihed t. at kunne vælge. "Ikke en Valgfrihed imellem det Gode og Onde, (libertas indifferentiæ) men en Dydsfrihed." Howitz. Valgherre, en. 1. en fornem Herre, som har Valgret. 2. den, som styrer en Valgforsamling. Valgkonge, en. K. som er valgt t. denne Værdighed (mods. Arvekonge.) Valgmand, en. den, som m. Valgrettighed deeltager i et Valg. Valgmøde, et. M. som holdes i Anledning af et Valg; Valgforsamling. Valgret, Valgrettighed, en. Ret til at vælge. Valgrige, et. Rige, hvis Fyrster ikke blive det v. Arvefølge, men v. Folkets ell. visse dertil Berettigedes Valg. "Den regierende Familie havde Arveret, og Folket havde Valgret." Schytte. Valgseddel, en. S. hvorpaa man v. et Valg tegner sin Stemme; Stemmeseddel. Valgsprog, et. Et Sprog, en Sentents, som man især har udkaaret sig. (Symbolum.) "Et Valgsprog er et vist Tankesprog, som den enkelte Mand har udvalgt sig." Müller. Valgstat, en. S. hvis Regenter vælges, Valgrige. "Uddøer det regierende Huus, bliver Arvestaten t. en Valgstat." Schytte. Valgsted, et. S. hvor et Valg foretages. Valgstemme, en. Stemme, Mening, som een giver v. et Valg. Valgstue, en. Værelse, hvor et Valg foretages. (Conclave. Bording. II. 152.) Valgting, et. Ting ell… f. at vælge en Konge. (J. E. La…

Valk, en. En liden Pude, u… Haar, Bomuld, c. d. som Qvin… brugte at bære bag i Nakken, … deres Hovedtøi paa. (Moth.) T…

Valke, v. a. 1. [T. walken. … og valka i Jhres Glossar.] gi… menhængende, blødt Tøi tæt… stere i Delenes Sammenhæng, v… banke, ælte det m. Hænderne, … den Maade. At valke Vadm… Strømper, Huder. Hattemag… Filten. = Valkebord, et. Bor… der valkes. Valkebræt, et. … ell. hvormed noget valkes. (Mot… kefold, en. Fold, som bringes i … en urigtig Valkning. Valk… en egen Bygning, hvor der val… Indretninger dertil. Valkejor… fiin Leerjord, som anvendes v. Kl… ning; Sæbejord. Valkekar, et… noget valkes. Valkemølle, en. … paa Klæde og d. valkes ell. stamp… pemølle. Valkemøller, en. den, … ell. bestyrer en Valkemølle. … en. Stok, som bruges t. at valk… ker, en. den, som har m. Valknin… som arbeider i en Valkemølle. — … en. pl.-er. Gierningen at valke.

Valknude, en. pl.-r. En kon… Knude, som vanskelig kan løses o… res. Moth. (Sv. Wallknut.)

Valkyrie, en. pl.-r. i den nor… thologie: en af de Møer, som Odi… f. at kaare dem, der skulde fald… (A. S. Val-cyrig.) s. Val.

Vallak, en. pl.-ker. en gildet …

Valland, n. pr. et Navn, som … Dansk brugtes f. Italien; stundo… Frankrige. (Ligeledes i det Isl. … Tydske.) — Heraf: valsk, adj. fra … italiensk. Valske Bønner (en … der egentlig har hiemme v. det Cas… Vicia faba.)

Valle, en. ud. pl. [fattes i … Sprog.] de frasilte vandagtige … Melken. (Valde. Moth.) At sylte … ingenting bestille, udrette. = Val… Ost, lavet af V. (s. Myseost.) … smør, et. Valle, sammenkogt t. en … terie, liig Smør. Olufsens Land… (i Norge: Myssesmør, Mysseb… lesukker, et. S. som Melkevallen … der, ell. som vindes deraf. vallesuurt … vallesuurt Smør ɔ: Smør, hvor… ikke er tilstrækkeligt udpresset, og … faaer en syrlig Bismag. … Sviin, som er opfødt m. Valle.

Valm, en. Et tydsk Ord, som … os i Bygningskonsten om: en … de, der gaaer ud over … Huus. (Heel Valm, …

ſaa langt ned, ſom de andre
alv Valm, naar det kun naaer
ned, og Gavlen naaer til Ta-
)e. (Sv. Wälm. Holl. Walm,
Heraf: Valmrende, en. Ren-
der et Valmtag. Valmtag,
m har Valm, og enten kun
gen Endegavl.
. En Planteſlægt, hvoraf ad-
ere indenlandſke; og hvoraf
e er den, ſom i Øſterlandene
Papaver somniferum. Her-
lomſt, Valmuefrø, Valmue-
es af Frøet) o. fl.
. pl. -der. [N. S. og E.
rugten af et Træe, ſom dyr-
. Juglans regia. Træet kal-
ræ.
ſ. Hvalrav.
n. Benævnelſen p. et af de i
s, Folketro, Sagn og Viſer
opdigtede Dyrvæſener (lige-
Helheſt, Kirkelam, Varulv
alravnen, (hvorved man maa
Ravn, der ſøger ſin Føde p.
aves en gammel Viſe. (Nye-
). XXVI.)
. [ſ. 1. Val.] efter vore ældre
m begaaes p. døde Menneſker.
rs jurid. Skr. II. 144.)
ıl.-e. [T. der Walzer.] en
rſtilte Par, der ſvinge eller
m. hinanden. — Deraf: val-
(har.) dandſe en Vals. At
)ige.
Valtſe, en. [T. Walze, af
Legeme, hvis Form er liig en
der overalt har eens Tvær-
ylinder. (ſ. Tromle.) Iſær
i deslige Legemer, ſom ere
at dreies om deres Axe. =
adj. dannet ſom en Valſe.
:. Hiul, ſom driver en V.
. Værk ell. Maſkine, ſom dri-
lſe.
a. 1. glatte, jævne, udſtrække
ell. imellem to Valſer. Val-
Papir.
ſ. under Valland.
ı. 1. [T. walten. Sv. wal-
ed noget, beſtemme det efter
. kun i d. Tale i det Udtryk:
alte. Han ſkalter og valter i
ngene ligeſom han vil.
n. 1. d. ſ. ſ. vralte. (Moth.)
n. og impers. 1. [J. væma.
.] frembringe ell. fornemme
ile Tilbøielighed t. Opkaſtning.
ſ. mig. Maden vamler mig.
ıvn ere de tvende Malurtdraa-
e os Glædens Honningbæger,
vamle." Rahbek.
ıdj. pl. vamle. ſom frembrin-
ger Væmmelſe, virker Tilbøielighed t. Op-
kaſtning; væmmelig, modbydelig. (Efter
en ældre Form: væmmild ell. vemmild.
"Vil du æde Padden, da ſkal du ikke være
væmmild." P. Syvs Ordſpr.) [jvf.
væmmelig. Moth har ogſaa det beſlægtede
hvams for: vammel; formodentlig et jydſk
Udtryk.] "Noget kan være vammelt f. een,
og man kan være vammel ved ell. over
noget. Men vammel indſkrænkes blot t.
Smagsſandſen, og br. iſær om det, ſom
blot fordi det er flaut, ell. alt f. lidt pir-
rende, bliver os modbydeligt. Barnemad f.
E. er vammel." P. E. Müller. = Deraf:
Vammelhed, en. ud. pl. Beſkaffenheden ell.
Tilſtanden at være vammel.

Van, [J. Van, Mangel; heraf ogſaa det
jydſke: vante. E. to want, at fattes; og
forvanſke.] er nu i vort Sprog en uad-
ſkillelig Partikel, der ſættes foran Ordet,
og medfører enten Begrebets Ophævelſe (f.
E. vanartig, Vanheld, Vanære) ell. dets
Forringelſe (ſom vanfør, vankundig, Van-
magt, vantro.) = Foruden adſkillige ganſke
forældede, haves endnu iſær følgende af diſſe
Sammenſætninger: Vanart, en. ond Art,
ond Natur. (Moth.) "At dette hændes
Nogle af deres Naturs Vanart, vil jeg ikke
negte." B. Thott. "Et fordærvet Hierte,
der elſker ſin Vanart." Baſth. vanarte,
v. n. 1. (er.) d. ſ. ſ. vanſlægte. vanar-
tig, adj. ſom er af en ond, ſlet Natur;
vanartet, fordærvet. Vanbrug, en. Mis-
brug. ("Naar den Misbrug førſt var op-
kommen, ell. naar Apoſtlernes rette Skik
var kommen i Vanbrug." Coldings K.
Hiſt.) vanbruge, v. a. 2. misbruge.
"Qvinden ſkal ikke vanbruge hendes Mands
Fromhed." N. Palladius. 1557. "Menne-
ſkene vanbruge deres Legeme." E. E. Pon-
toppidan. 1653. (begge næſten forældede.)
vanbyde, ſ. misbyde. vanbyrdig, adj. af
ringe Fødſel; nadelig; modſ. velbyrdig.
(Moth. Hvitfeldt. T. Rothe.) Vanfærd,
en. Skade, Ulykke. (Moth.) Det Modſ.
af Velfærd. "Riget kom udi ſtor Van-
færd." Hvitfeldt. vanføde, v. n. (har.)
føde f. Tiden, fare ilde. (Moth.) Van-
fødning, en. 1. Foſter, ſom er f. tid-
lig født. 2. Vanſkabning, Misfoſter.
(Moth.) Vanfødſel, en. for tidlig Fød-
ſel. abortus. (Moth.) vanfør, adj. ſom
ikke har ſin Førlighed, ſom er en Krøbling.
Deraf: Vanførhed, en. ud. pl. Van-
giemme, et. ſlet Giemme, Forſømmelſe i at
bevare noget. (D. Lov.) Vanheld, et. pl.
d. ſ. Uheld, Skade, Ulykke. vanhelde,
v. a. 1. (af det forældede: helde, klæde,
ſømme.) give et hæsligt Udſeende, ſkæmme,
vanzire, giøre vanſkabt. "Vore Legemer,
ſom v. Lidelſer krænkes og vanheldes." E.
E. Pontoppidan. 1653. "Et Ar p. Kinden,
ſom dog i hendes Øine ſmykkede, end

vanheldede ham." Rahb. "At vanhelde Stilen m. slette Lignelser." Sneedorf. vanhellig, adj. som ei er hellig, som er det Hellige modsat; profan. Deraf: Vanhellighed, en. ud. pl. "Derfor maatte han fristes t. Vanhellighed, at hans Hellighed kunde faae en desto større Glands." Basth. vanhellige, v. a. 1. omgaaes m. det Hellige p. en usømmelig Maade, besmitte det, som ek helligt. "Din Syssel i Verden — kan' adsprede, vanhellige og nedtynge din Siæl." Mynster. "Ved de borgerlige Kriges Affindighed vanhelliges alt det, som helligt og ærværdigt er." B. Thott. Vanhiemmel, en. ugyldig Hiemmel, Brøst p. Hiemmel. vanholden, adj. v. som ikke er holden ell. tient m. det han har kiøbt ell. faaet. (Moth.) vanhædre, v. a. beskage ell. formindske den Hæder, een besad. Vankonst, en. (usædvanl.) falsk, vildledet Konst. "Vankonstens og den mishandlede Naturs Chaos." Bagg. (Labyr. II. 212.) vankundig, adj. 1. som fattes Kundskab, enten i Alm. ell. i en vis Deel; uvidende. "Apskillige, hidtil vankundige og vilde Folk lærte af dem mere Indsigt og mildere Sæder." Guldb. "Det er falskt, at giøre dem t. vilde og om Alt vankundige Mennesker." Samme. 2. ukyndig, uden Kundskab om en vis Ting. (sieldnere, end om almindelig Uvidenhed.) "Vi ere ikke allene uvisse om dette Folks Oprindelse, men og ganske vankundige om dets øvrige Tildragelser." Guldb. Deraf: Vankundighed, en. ud. pl. 1. Ukyndighed; Mangel p. fornøden Kundskab. "Naar et Barn af Vankundighed anseer Gift f. at være Sukker." Eilschow. 2. Uvidenhed, Mangel p. Kundskab ell. paa tilstrækkelig Viden. "Det Lys i Kundskab, der adskiller sand Videnskab fra lærd Vankundighed." Malling. — Vanlykke, en. (Guldberg. B. Hist. I. 541.) s. Vanheld, Uheld, som ere mere brugelige. vanlykkes, v. impers. 1. d. s. mislykkes. (Moth. J. Kraft.) 2. n. pass. faae Vanheld af noget. Han skal vanlykkes deraf. (Moth.) Vanmagt, en. Svækkelse, Forringelse i Magt ell. Styrke, Afmagt, Skrøbelighed. (Thaarup. Poet. Skr. 389. "En Blanding af Lys og Skygge, af Kraft og Vanmagt." O. Malling. "Tryghed, i hvis Ly sig Vanmagt rolig veed." H. Bull.) vanmægtig, adj. svag, afmægtig. (T. Rothe.) "Kald Odin ei; vanmægtig er hans Magt." Øhlenschl. (Hakon J.) deraf: Vanmægtighed, en. (Moth.) Vanrygte, et. ud. pl. slet, ondt Rygte. vanrygte, v. a. 1. føre i ondt Rygte, giøre berygtet. (A. S. Vedel.) "De Feil, som have giort Stridsskrifter saa vanrygtede." O. Guldb. Vanrøgt, en. slet Røgt, forsømt Pleie. Qvægets Vanrøgt. vanrøgte, v. a. 1. forsømme Røgt og Pleie, røgte noget ilde. (Ambergs Ordb.)

vanskabe, v. a. 1. (N. S. wansche[illegible]) skabe ilde, give noget en grim Skikkelse[illegible] giøre hæsligt det, som tilforn ikke var[illegible] "En Legemet vanskabende, naragtig [illegible] kostelig Klædedragt." Schytte. Van[illegible]ning, en. 1. Gierningen at vanskabe[illegible]get. (Moth.) 2. en vanskabt Ting, et [illegible]skabt, i høi Grad grimt og misdannet [illegible]sen. (monstrum.) "Ulykkelige Prind[illegible] som ere bortførte af Kæmper og Van[illegible]ninger." Sneed. (Patr. Tilsk. III. [illegible]) Vanskiebne, en. ond, uheldig Skiebne, [illegible]held. (Moth. Rahbek. Fibigers S[illegible]) vanslægte, v. n. 1. (har.) vige fra sin [illegible] ell. Æt, blive ringere ell. slettere end [illegible] Forældre ell. Forfædre. At vanslæg[illegible] sine Forfædre, fra sin Stamme. "[illegible] kan ikke denne ædelmodige Charakter [illegible] slægte til Udyd." Sneedorf. "Retfær[illegible] den selv kan vanslægte t. Strenghe[illegible] Tyrannie." Samme. "For at ikke [illegible] Magt skulde vanslægte t. en ulykkelig [illegible]raadighed." Guldb. (Om Dyr og [illegible] br. udarte.) Vanslægtning, en. 1. [illegible] vanslægte. "At forebygge Nationens [illegible]slægtning og Indslumring." Engel[illegible] den, som er vanslægtet. Vansmag, [illegible] pl. slem, ubehagelig Smag. (Moth. [illegible] Saxo. 58.) vansmagende, adj. v. [illegible] har ingen Smag, som smager efter [illegible] (Moth.) vansmægte, v. n. 1. (er.) [illegible] sine Kræfter, blive afmægtig. "[illegible] vansmægter, min Siæl er mat." [illegible] "Statkammeret — er som Milten; [illegible] denne vorer til i en Hast, vansmæg[illegible] øvrige Legeme." Schytte. "Den [illegible] som bliver ved at lædske den Vansmæg[illegible] Mynster. At vansmægte af Hunger, [illegible] At vansmægte i Trang. (Mynster.) [illegible]erne vansmægte i deres Opvært." D[illegible] Vansnilde, en. 1. Uklogskab, [illegible] (Arreboe. Heraem. 270. Vedels [illegible] 773. Vansnildhed. Samme. 427.) 2. [illegible]sigtighed. (Moth.) forældet. — [illegible] adj. v. som ikke har naaet sin rette [illegible] Førlighed. vantrevne Børn, Plant[illegible] vantrevne, ufuldendte Frø." J. [illegible] "Intet uden Lyng, og hist og her en[illegible]trevne Naaletræer." Bagg. [illegible] v. dep. vantrivedes, ikke at trives, [illegible] Huld, svinde bort. Deraf: [illegible] en. (Moth.) og Vantrivning, en. [illegible] br. ogsaa for: en vantreven [illegible] Dette Barn er en sygelig Vantriv[illegible] Helge af Øhlenschl. S. 121.) [illegible] adj. 1. den, som ei er tilbøielig [illegible] som ikke let troer andre. ([illegible]de.) 2. den, som ei troer p. [illegible]gions Sætninger, som ei er tro[illegible]troende. Vantro, en. ud. pl. [illegible]fenheden at være vantro (1.) [illegible] en anden; Mistro. [illegible] "Ved haanlig Vantro [illegible]

skaffenheden, ei at have den rette Tro, en vis Religions Sætninger. Vanæren. ud. pl. Uagtsomhed, Mangel p. tægt, Skjødesløshed. Det skete af V. jorde det af V. (ikke m. Forsæt.) vid, et. Mangel p. Brugen af sin For-, Aandsforvirring, Forrykthed. (br. e om ringere Grader af Affindighed ell. lab.) "De indbilde sig at kunne være m. nogle Grader Vanvid." Rahb. ittig, adj. 1. findssvag, forvirret i det. 2. I ældre Skrifter: taabelig, s, uforstandig. (Nu sieldnere. "Jo ittigere Mængden var." Suldb. V. I. 357.) Heraf: Vanvittighed, en. rnuft, Uforstandighed. (s. D. Lov. I. 5. "I disse Vanvittighedens Tider." b. (V. Hist. I. 119.) "Fast Alt, hvad ittighed kan optænke og Smagløshed de." Bagg. 2. d. s. s. Vanvid. "Oste Vanvid og Vanvittighed censbetys; dog bruges Vanvid helst om den af-e Yttring selv, og Vanvittighed om ilstand, hvori samme findes." Müller. oren, adj. v. ilde voren, liden af Vært. liden og vanvoren Mand." Vedels 519. vanzire, v.a.1. (tydsk.) d. s. s. lde. "Disse Master — som tiene t. at nange vanzirende Pletter ukiendelige." f. vanædles, v. dep. blive slettere, e; vanslægte. (Modsat: forædles.) lg vanædledes Nogen v. Følelse af slig ring." T. Rothe. Vanære, en. ud. orringelse i eens Ære, Skam. Det am ingen V. vanære, v. a. 1. forke Æren, berøve een noget af hans [Dog br. det oftest om at formindske n Ære; (ikke egentlig, efter Müller, ille v. Æren;" thi den vanærende ing kan være forbigaaende og ophøre.) den staaer det i det ene Menneskes, at vanære det andet; des oftere re Menneskene dem selv v. deres slette linger." Müller.] "Øvrigheden gav og det var ikke mere en Vanære, at re sig." Schytte. (Indv. Reg. IV. 108.) anærende Straf, Opførsel. (uærlig ker derimod Berøvelsen af den borgers Ære. jvf. ærelss.) n, (skarpt udtalt) et Slags i dagl. og hos Almuen brugeligt, i ældre ter forekommende Adjectiv ell. Adv. egentlige Beskaffenhed kan være tvivl-da det snart kunde tages for partic. me, snart for n. s. Vane; om ikke en var imod det sidste.) Det br. især maaderne: at pleie van, som er en Pleonasme for: pleie; og: at være "Ikke var du før saa van." J. Mad-591. (Overs. af Dav. Syndsal. 21.) han i al min Tid er van." Kingo. f 1827. S. 406. "At du vil i dine fare fort, som du er van." H. A. Brorson. (Udg. 1830. S. 31. jvf. S. 226.)

Vand, et. pl. Vande, naar Talen er om visse Vandsamlinger. [J. og Sv. Vatn. A. S. Væter. N. S. Water. jvf. Vaterpas.] 1. det over hele Jordkloden udbredte, og i dens Dunstkreds samlede flydende Legeme, som i dets rene Tilstand udgiør en Blanding af Suurstof og Vandstof. Regnvand, Sneevand, Brøndvand, Kildevand, Flodvand 2c. Salt, ferskt V. Springvand, Pompevand. Vandet stiger, falder. At reise t. Vands (t. Skibs.) Høit, lavt V. Haardt V. o: som er blandet m. jordagtige Dele. At lægge noget i Vand (f. at blødes ell. ferskes.) At slaae V. paa noget. "Naar man nævner Vand, tænker man ikke p. dets Mængde. Man kan tale om Vandet, som er spildt p. Bordet, og om Vandet p. Jordkloden, der omgiver alle Lande." Müller. — figurl. at blive t. Vand o: blive t. intet. Hans Tænder løbe i V. derefter (o: han er meget begierlig derefter.) Han bær ikke V. imod (til. Moth) den anden o: kan ikke lignes m. ham. At dømmes, at sidde p. V. og Brød (en Straf.) At bære V. i et Sold o: giøre unyttig Gierning, bære sig galt ad. — Destilleret Vand, s. Urtevand. 2. En Vandsamling i Alm. (en Sø, Dam, Flod; ell. Havet selv.) Et staaende V. rindende Vand. At sættes over et V. Vi vare to Dage p. Vandet (o: p. Overfarten.) = Vandaare, en. Aare i Jorden, som Vandet rinder i, ell. vælder af. (s. Væld.) Vandafledning, en. Vandets Afledning fra et Jordsmon t. en lavere Egn ell. Vandsamling. (Olussen.) vandagtig, adj. som ligner Vand. Vandarve, en. En Plante, som voxer v. Bække og Vandstader. Veronica Beccabunga. Vandbad, et. B. i Vandet. Vandballe, s. Balle. Vandbi, en. et Navn, som nogle give Han-Bierne, Andre et Slags Arbeidsbier, der kun ere sysselsatte i Kuben. (s. Drone.) "Vandbierne, der blot suse og snurre omkring Cellerne." Stoud. "Der er saa stort et Antal Adelige, der, som Vandbier, i Lediggang leve af Andres Arbeide." Rahbek. (Tilsk. V. 280.) vandblaa, adj. blaa som Havet. (Arreboe.) "Det tredie Mærke vandblaat er." S. Staffeldt. Vandblegn, en. B. ell. Vable i Huden, som er fyldt m. Vædske. Vandblomst, en. s. Vandplante. Vandblære, Vandboble, en. Luftblære, som stiger op Vandet. "Disse svage Vandbobler, som flyde p. Livets Strøm." Sneed. Vandbrok, en. En Sygdom, der bestaaer i en Hævelse ell. Opsvulmen i Pungen, (Scrotum) foraarsaget v. en unaturlig Samling af Vædsker i denne Legemsdeel. (Hydrocele.) Vandbrud, et. 1. Vandets Giennembrud v. Oversvømmelser. (Moth.) 2. Sted i Havet, hvor Vandet brydes over Skiær,

Vandbryn, et. Vandets Overflade, Vandflade. Moth. ("I Vandbrynet af Aaer og ferske Søer." B. S. D. I. S. 8.) **Vandbygning**, en. B. som opføres i Vandet, v. Bunden af Havet ell. i en Sø. **Vandbygningskonst**, en. den K. at bygge i Vandet. **Vandbæk**, en. d. s. s. Bæk. "Som et Træ, der er plantet hos Vandbække." Ps. 1. 3. **Vandbækken**, et. 1. et Vaskebækken. 2. muret Samlingssted f. Vand. (Bassin.) **Vandbærer**, en. den, som bærer Vand omkring t. Salg, ell. hen t. et Sted, hvor det skal bruges. **Vandbølge**, en. br. undertiden for: Bølge. Luc. 21. 25. (s. Vandvove.) "Han, hvis Herskerrøst Vandbølgen byder bruse." Foersoms Digte. I. 71. **Vanddamp**, en. vandagtig D. ell. Damp, som, naar den tættes, er V. **Vanddraabe**, en. En enkelt D. Vand. **Vanddrag**, et. Bæk ell. rindende Vand, især i en Eng ell. Mose, hvor det ikke har meget Fald. (Arreboe. Heraem. 262. Bækkedrag. Samme.) **Vanddrager**, en. d. s. s. Vandbærer. **Vanddrikker**, en. den, som gierne ell. blot drikker V. **vanddrukken**, adj. v. giennemtrukket af Vand. (Moth.) **Vanddyr**, et. D. som lever i Vandet. **Vandfad**, et. 1. F. til at bære V. frem i, Vaskefad. 2. store Fade t. Skibs, hvori ferskt Vand giemmes. **Vandfald**, et. Vandets Fald fra et høiere t. et lavere Sted, og Stedet, hvor det falder. **Vandfang**, et. Sted, hvor rindende V. fra flere Væld samler sig; ell. hvor man v. Inddigning samler det fra Høider nedrundne Vand, f. atter at hæve det, og derved kunne vande en høiere liggende Ager. (Moth. Thaers Landoec. v. Drewsen. III. 171.) **Vandfarve**, en. Malerfarve, som udrøres i V. ell. Liimvand ud. Olie. **Vandflade**, en. Vandets altid horizontale Overflade. **Vandflaske**, en. F. hvori V. giemmes. **Vandflod**, en. den Begivenhed, naar en stigende Vandmængde i Havet ell. i en Flod overskyller en Deel af det tilstødende Land. **Vandflue**, en. et Vand-Insect. (Moth.) **vandfri**, adj. som er ganske uden Vand. Syrer i vandfri Tilstand. "Reen og vandfri Potaske." H. Ørsted. **Vandfugl**, en. F. som lever p. Vandet, ell. der søger sin Næring. **Vandfure**, en. den F. som pløies v. Siderne af en Ager, ell. imellem Agre, f. at give Vandet Afløb. At trække Vandfurer i Stubjord. Deraf: **Vandfureplov**, en. En stærk bygget Plov, m. to Muldfiæle og et Skær med Vinger til begge Sider, som br. til at pløie Vandfurer. (Olussen. Landoecon. 184.) **Vandfyrværkeri**, et. F. som afbrændes p. Vandet. **Vandfælde**, en. En F. ell. Vippe t. at fange Rotter, som derfra falde ned i et Vandkar. (Moth.) **Vandfærdsel**, en. F. paa Vandet, t. Skibs. **Vandgang**, en. den Linie p. Skibet, hvortil Vandet [illegible] som det synker til i Vandet. Skibet [illegible] Skud i Vandgangen, under V. ([illegible] skud.) **Vandgiemme**, et. Sted, hvor [illegible] samles og bevares. Et muret V. **Vandgrav**, en. Grav for at aflede Vand, ell. [illegible] hvori Vand har samlet sig. **Vandgren**, en. ufrugtbar G. paa et Træ. "Som [illegible] ædelt vorende Træ iblandt frugtbare G[illegible] ogsaa skyder Vandgrene." Rahbek. **Vandgrød**, en. G. af Gryn, som koges i V[illegible] (modf. sød Grød.) **Vandgrøft**, en. d. [illegible] Vandgrav. **Vandhiul**, et. H. som d[illegible] v. Vand. **Vandhold**, et. Jordsmon[illegible] Vandhold, ell. vandholdende Evne ɔ: [illegible] Kraft, hvormed Jordsmonnet og Va[illegible] indgaae Forening, og som bestemmes [illegible] Bestanddeel, som i det første har Overhaand. (Olussen. Landoec. 60.) **vandholde**[illegible] adj. om Jordsmon: som holder Va[illegible] ell. ikke hastigen lader det afløbe. (Olussen. [illegible]) **Vandholdning**, en. Vandsamling, [illegible] giemme. (Øhlenschl.) **Vandhov** (ell. V[illegible] houg) en. s. Hov. **Vandhund**, en. [illegible] som af Naturen ell. ved Afrettelse [illegible] Vandet f. at hente noget, jage [illegible] **Vandhuus**, et. H. hvor man for[illegible] Behov, Lillehuus. (fordi det tilforn [illegible] des over Vand. Moth. i ældre Dansk: [illegible] meligt Mag, Hysken.) **Vandhvirvel**[illegible] Hvirvelstrøm i Vandet, foraarsaget a[illegible] per, hvorpaa en Strøm brydes. **Vandhyld**, en. Et Busktræ. (Korsved, [illegible] ved.) Viburnum Opulus. **Vandhiem**[illegible] en. et muret Vandgiemme, en [illegible] (Moth. jvf. Holk.) **Vandhøne**, en. [illegible] Fugleslægt, hvoraf nogle Arter have [illegible] mefødder. Fulica. **Vandkalv**, [illegible] Slags Vand-Insect. Dytiscus. [illegible] kam, en. et stort Vandkar t. at sætte [illegible] en Post ell. et Springvand. **Vand**[illegible] en. 1. K. til at have Vand i. 2. [illegible] af Blik m. en lang Tud i, hvorm[illegible] vander Blomster og Urtebede i [illegible] **Vandkant**, en. (p. Kømmer; urig[illegible] Dankant, under van.) **Vandkar**, et. [illegible] at have Vand i. **Vandkarse**, en. [illegible] ter Sumpplante, som ligner og ofte [illegible] Brøndkarse. Cardamine amara. [illegible] kiger, en. i Kiøbenhavn: en Betje[illegible] har Tilsyn m. Vandrenderne, P[illegible] Spring-Vandet i Staden. **Vand**[illegible] Kilde. **Vandkiste**, en. En B[illegible] Steen ell. Træ, hvori Vand [illegible] hvorfra det uddeles t. andre Steder. [illegible] klar, adj. klar og giennemsigtig [illegible] "Høit svæved et vandklart, [illegible] som et Staal." C. Hauch. **van**[illegible] fugtig og kold tillige; [illegible] vandkold Luft. [illegible] trens Forbud, [illegible] "En vandkold, [illegible] Olussen. **Vandkonst**, en. [illegible]

hvorved Vandet bringes i Veiret, Vands-
ing, s. d. Vandkopper, pl. en Hud-
dom hos Børn, liig Børnekopper.
ndkrukke, en. K. til at have Vand i.
ndledning, en. Bygning m. Render,
hvorved Vandet ledes fra eet Sted t. et
det. Vandlod, et. d. s. s. Vaterpas.
Roth.) Vandloppe, en. Et ganske lidet
nd-Insect. Monoculus pulex. Vand-
, et. 1. Vandets Løb i en vis Egn, ef-
Jordsmonnets Fald. 2. rindende Vand
avel af Kildebække, som af Isbrud ell.
erflødig Regn.) "Bækkenes Vandløb."
Koseb. 21. 15. "Et farligt Vandløb."
rding. II. 158. vandløs, adj. som fat-
Vand. "Vandløse Kilder." Arreboe.
xem. 234. "En vandløs Ørken." (O.
Coberg.) "Vandløs vorde Flygtningens
gjennem Hungerens Ørkner." Hertz.
ndmaal, et. 1. Lod, hvormed Vandets
bde maales. 2. en Støtte e. d. hvorved
ndets Stigen og Fald maales; Vands-
iler. Vandmaaling, en. Gjerningen at
ale Vandets Dybde ell. Høide. Vand-
nd, en. 1. Een som sælger Vand. 2.
ndmanden, et Himmeltegn. Aquarius.
ndmangel, en. Mangel p. det fornødne
Vandmelon, en. Et Slags store, me-
saftige Meloner. Cucumis Anguria.
ndmester, en. 1. den, som har Tilsyn
Vandet i en Stad, Vandtiger. (Moth.)
aldes i Kiøbenhavn den Betjent, som m.
Svende (Vandtigerne) forestaaer og ud-
er Arbeidet m. at indlægge og istandsætte
ndrenderne i Jorden, og som staaer un-
Vandinspecteurerne. "Vandmesterne
deres Svende." Brandforordn. 1799.
ndmos, et. en fleeraarig Vandplante, der
er i rindende Vand. Fontinalis antipy-
ica. Vandmuus, s. Vandrotte. Vand-
nte, en. Navn paa en Plante. Mentha
suta aquatica. Vandmærke, et. kaldes
Mærke, som bringes ind i Papiret v. stær-
e Traade, der fæstes uden p. Formens
ade; hvilket Mærke angiver deels Pa-
ets Art, deels Fabriken, hvor det er for-
digot. Vandmærke, en. En Sumpplan-
der vorer i dybe Moser. Selinum palu-
e. Vandmølle, en. M. som drives v.
nd. Vandorm, en. O. som lever i
ndet. Vandpas, s. Vaterpas. Vand-
rle, s. Glasperle. Vandpladder, et.
nd, blandet m. meget Vand; ell. noget,
er udrørt i Vand. (d. T.) Vandplante,
P. som groer i Vandet. Vandpost,
Post, hvoraf V. pompes. (s. Pompe.)
ndprøve, en. Prøve, som man fordum
tog m. de s. Hexeri beskyldte Qvinder,
at kaste dem p. Vandet. — figurl. "At
første m. urokket Bestandighed bestode i
ne deres Dyders Vandprøve." Bagg.
vr. II. 283.) Vandpyt, Vandpøl,
Fordybning, hvor V. har samlet sig.

Vandpøs, en. (Skibsspand) s. Pøs. Vand-
rende, en. Rende, hvorigjennem V. har
sit Løb. vandret, adj. parallel m. Vandfla-
den, horizontal. "Dette Tørvelags øverste
Flade er altid vandret." Olufsen. vand-
rig, adj. som har Overflødighed paa V.
Vandrige, et. (m. best. Art.) Vandet
m. de Naturlegemer, som det indeholder.
Vandrotte, en. Et Slags Rotter, som leve
v. Bredden af Floder og Damme. Mus am-
phibius. Vandrør, et. d. s. s. Vandrende,
Vandsaa, en. (t. at bære V. i) s. Saa.
Vandsamling, en. En Dam, ell. mindre
Fordybning, hvor V. har samlet sig.
Vandskade, en. den Skade, som Oversvøm-
melser volde. (Moth.) Vandskat, en.
Skat, som betales f. Brugen af offentlige
Indretninger, der forsyne en Stad m.
Vand. Vandskiel, et. den v. Bierges
ell. Bakkers Strækning bestemte Adskillelse
i Retningen af rindende Vandes Løb. "Et
kiendeligt Vandskiel findes Sted omtrent
midt igiennem Landet." M. vandskoldet,
adj. skoldet m. hedt Vand (f. Ex. slagtede
Sviin.) Moth. Vandskrue, en. En m. et snegs-
ledannet ell. skruedannet Rør forsynet Valse,
hvormed Vand pompes op af dybere Steder.
"Archimedis Vandskrue." Schytte. Indv.
Reg. II. 105. Vandskræk, en. Sygdom, der
opstaaer af gale Dyrs Bid, og yttrer sig bl.
a. ved uovervindelig Afsky mod alt flydende.
Hydrophobia. Vandskurv, en. et Slags
Hudsygdom hos Faar. (Begtrup om Agerd.
i Syll. III. S. 101.) vandsky, adj. som
har Vandskræk. Vandsky, en. En tyk Sky,
Regnsky. (Moth. Foersom.) Vandskyl, et.
Vandets Overstrømmen, Vandløb. "De
ere ei fremførte v. vældige Vandskyl." T.
Rothe. "Eders Bygning staaer p. faste
Grund, urørt af Vandskyl, Storm og
Strømmes Vold." F. Guldb. vandslaaet,
adj. v. plettet ell. noget beskadiget v. at
overstaaes m. Vand. (Vandslag. "Det har
faaet Vandslag." Moth.) Vandslange, en.
Slange ell. Snog, som lever i Vandet.
Vandsmag, en. vandet S. Vandsnog,
en. d. s. s. Vandslange. Vandsot, en. (fo-
rekommer i ældre Dansk; f. E. hos Henr.
Harpestreng.) s. Vattersot. Vandspand,
en. Spand til at bære Vand i. Vandspeil,
et. Vandets Overflade, betragtet som en
fuldkommen jævn Flade. Bierget er 2000
Alen høit over Vandspeilet. "Paa det stille
Vandspeil Skyen ryster de første Draaber."
Foersom. Vandspring, et. Vand, som v.
at ledes fra et høiere Sted t. et lavere brin-
ges t. at springe gjennem Rør. (s. Spring-
vand.) Vandstade, et. Sted, hvor V.
har samlet sig, Vandsamling. (Olufsen.)
Vandstemning, en. 1. Vandets Stemning,
f. at lade det flyde over en Eng ell. Ager.
(Fielstrup.) 2. En Tømmerbygning over et
Vand, en Canal, for at stemme Vandets

Løb. (Moth.) s. Sluse. **Vandstof**, et. en i Naturlæren brugelig Benævnelse paa den ene af Vandets Elementer eller Grundstoffer; (brændbar Luft; hydrogène.) **Vandstraale**, en. Vand, som m. Magt trykkes gjennem et Rør, liig en Straale. **Vandstrøm**, en. et strømmende, stærkt flydende Vand. **Vandstue**, en. Samlingssted f. Vandet v. en Mølle. (Moth.) **vandsugende**, adj. v. som suger Vandet t. sig. (om Jordsmon. Olussen.) **Vandsuppe**, en. S. af Gryn o. d. kogte i Vand. **Vandsvælg**, et. s. Vandhvirvel. **Vandstrug**, et. Et T. ell. udhulet Træ, der lægges v. en Post ell. Brønd t. at vande Qvæg af. **vandtæt**, adj. som holder Vand ude. V. Læder; vandtætte Silkehatte. **Vandstønde**, en. T. til at have V. i, Vandsfad. **vandtør**, adj. som ikke vædes af Vandet; vandfri. "Han (Bæveren) da i andet Loft en vandtør Stue nyder." Arreboe. **Vandsuhr**, et. En i Oldtiden brugelig Tidsmaaler; et Slags Timeglas, hvortil Vand benyttedes i Stedet f. Sand. **Vandurt**, en. s. **Vandplante**. **Vandvove**, en. d. s. s. **Vove**. "Vandvover og Bølger." E. E. Pontoppidan. 1653. (Fasteprad. S. 301.) "Himlens Befæstning staaer adskillet fra Vandvoverne m. faste Baand." J. Smidth. **Vandvægt**, en. Et Rør, fyldt m. Vand ell. en anden Vædske, v. hvis Stilling i Røret man bestemmer den vandrette Linie. (Niveau. Deraf: **Vandvægtslære**, en. J. Kraft.) **Vandvæxt**, en. V. som groer i Vandet. **Vandøgle**, en. Fiirbeen, som lever i Vand. (Moth.) = **Vandsnød**, en. Nød, Fare, Ulykke af Vandflod. (Moth.)

Vande, et. Vandsamling ell. Vandskyl, sadsom af stærk Regn. Et øsende Vande. (d. Talr. Man siger ogsaa: Høivande, Lavvande, om Flod og Ebbe; som maaskee er sing.)

Vande, v. a. 1. [J. vatna.] 1. komme Vand paa, giøre heel vaad. (jvf. væde, under vaad.) At vande Planter, Blomster, Lerred; vande et Havebed. — Man væder det, som man giør vaadt p. Overfladen, v. at dyppe det, ell. komme lidt Vædske derpaa; man vander det, som man gyder ell. øser V. paa. 2. give et Dyr at drikke v. at føre det t. Vands. At vande Køerne; vande en Hest. (Men: at give Ænderne, Hønsene, Køerne Vand — naar det skeer i Gaarden ell. Stalden.) = Deraf: **Vanding**, en. — **Vandingssted**, et. Sted, hvor man vander Heste og Qvæg.

Vande, v. n. 1. (har.) berøre Vandfladen. Kuglen vandede.

Vandel, en. ud. pl. [Tydsk: **Wandel**.] 1. Levnet, Levesæt, Opførsel. Ustraffelig i sin V. "Din Vandel, Moder! være skal mit Mønster." — Thaarup. "Hvilken Ydmyghed prydede hans hele Vandel." Kampmann. "Min evige Troskab, min [illegible] plettede Vandel." J. L. Heiberg. "U[illegible] dige Menneskers gladere, renere Vand[illegible] Mynster. "Vandel — indbefatter Alt, [illegible] Mennesket foretager sig, baade Sæde[illegible] Opførsel. Man kan tale om en slet, og en ulastelig V. men ikke om en lykkelig V[illegible] del. Man siger heller ikke lettelig en li[illegible] skabelig, en udsvævende Vandel." Mü[illegible] 2. Handel; egentl. Byttehandel. I T[illegible] maaden: Handel og Vandel (som h[illegible] de rimede Pleonasmer i Sproget. Ma[illegible] ger ogsaa: at handle og vandle. Hvitfel[illegible] jvf. forvandle. 3. I ældre Dansk Vandel ogsaa for: Vederlag, Erstatn[illegible] "At giøre Vandel og Vederlag f. St[illegible] Hvitfeldt. "De begierede f. denne [illegible] tilbørlig Vandel." Samme. "At der [illegible] tilbørlig Bod og Vandel f. det [illegible] Samme.

Vandet, adj. som smager af Vand, [illegible] beholder Vand. En vandet Smag. — [illegible] om Talen: uden Aand, Fynd og Liv. [illegible] dede Vers. En vandet Tale.

Vandre, v. n. 1. har og er. [A[illegible] wandrian.] egentl. gaae omkring, [illegible] Fods. Han har vandret vidt om[illegible] Verden. Efterat vi havde vandret [illegible] Dagen. Vi vandrede igiennem [illegible] — Han er vandret t. Jerusalem. At [illegible] dre ud (drage bort, ud af Landet.) [illegible] vandre er at reise t. Fods; gaae, [illegible] væge Fødderne fra Sted t. andet." [illegible] At vandre bort (drage bort) fra sin [illegible] Han har vandret hele Landet igien[illegible] Fods. En vandrende Ridder (Ch[illegible] errant.) Vandrende Haandværks[illegible] "Vandrende Riddere findes nu [illegible] maner; men en gaaende Ridder, er [illegible] gænger, som bærer et Ridderkors." [illegible] fig. siges Planeterne: at vandre [illegible] — Ligeledes ofte figurl. (især i Bibel[illegible] om Menneskets jordiske Liv; og [illegible] Overgange og Omskiftelser. "De, [illegible] troet, at Siælene bleve efter Døden [illegible] Jorden, og vandrede af et Legeme [illegible] det." Sneed. = **Vandrer**, en. pl. -e. [illegible] vandrer, en Vandringsmand. = **V**[illegible] bog, en. En Bog, som det v. en [illegible] ordning er foreskrevet, at fremmede [illegible] de Haandværkssvende skulle føre m. [illegible] det fra Sted t. Sted, og deri lade [illegible] hvor de have opholdt sig, m. m. [illegible] gang, en. Gang ell. Vei, som [illegible] vist Maal; en Vandrers Gang. "[illegible] doms Vandregang Gudfrygtighed [illegible] net." Kingo. **Vandrekiortel**, en. [illegible] tel. [I vore Bibel-Overs. (2. [illegible] men forældet, ligesom andre [illegible] **Vandrehat**, **Vandrekleder**, [illegible] **Vandrelyst**, en. ud. pl. L. [illegible] færdes meget. **Vandreskare**, [illegible] Folkehob, som [illegible]

ban.) Vandrestierne, en. pl.-r. Pla- "Vandrestierner suv p. vidt adskilte | Diet tindre ei." (Arreboe.) = Van- , en. pl.-er. Gierningen at vandre; t. Fods. At giøre en lang V. At v. en V. At gaae paa Vandring (om dværksvende.) [s. Folkevandring og rvandring.] "Det Lærebegreb, som ıer Siælenes Vandring." Sneed. ındringsaar, et. pl. d. s. Aar, som til- ıes m. at vandre. Vandringsbane, ben B. man følger p. en Vandring. dringsdag, en. D. som tilbringes p. andring. "Med Fryd din Vandrings- du endte." J. Smidth. Vandrings- , en. Reisefærd. "Den Vandrings- saa vel afgik." Bording. fig. vor aa Jorden. "Saa er vor ganske Van- ısfærd t. Himlen rettet." Kingo. Van- ısgang, en. En G. som man gaaer blot gaae; en Spadseregang. "I Skoven ıun en Vandringsgang." Øhlenschl. mig ei p. min Vandringsgang dig ." J. L. Heib. Vandringsland, et. , som man vandrer igiennem, hvor ikke har stadigt Ophold. "Men Ver- r mit Vandringsland." Kingo. Van- ısløb, et. Vandring, Vandringsgang figurl.) "At forvilde sit Vandrings- " N. Brun. Vandringsmand, en. mænd. den, som er p. Vandring, en drer, Reisende. Vandringsstand, en. om det menneskel. Liv. "Paa Jorden or Vandringsstand; i Himlen er vort reland." Thaarup. Vandringsstav, Stav ell. Stok, som man bruger p. dringer. Vandringsvei, en. den Vei, man gaaer ell. drager ud, p. en Van- g. (J. L. Heiberg.)

Vane, en. [I. Vani. A. S. Vuna. Gl. wanen, at pleie.] 1. ud. pl. Færdig- t. at foretage et vist Slags Handlinger, forsæt, men dog uden at være sig Grun- dertil bevidst. Hvad man giør ofte, r omsider til Vane. Det er hans V. giør det blot af V. "Hvor Vanens de Drift giør alting latterligt, som Fæ- kiendte ei." Troiel. Meget af det, vi e Nødvendighed, er kun Vane. At me i V. med noget (vænne sig t. noget.) er kommet i V. (er blevet Skik.) At me af Vane. Jeg er nu kommen af V. at gaae ud. "Imidlertid kom jeg lidt r lidt ganske af Vane med at see t. mit rglas." Rahb. 2. pl. Vaner. et vist ıgs Handlinger, som foretages af Vane. have en V. aflægge en V. En slem, , stadelig V. At giøre sig noget t. en Den V. at ryge Tobak. "Vane be- er i en Lethed ell. Tilbøielighed t. at e noget, hvilken er frembragt v. Gien- lse af samme Handling ell. samme Ind- ." Treschow. — En Vane, som Mange, ell. et heelt Folk, have antaget kaldes Skik, Sædvane. (jvf. Mode og Uvane.) = Va- nedrift, en. pl.-er. Drift, som opstaaer af Vane. Vanefeil, en. Feil, som ved Va- nen er bleven herskende hos een. (Werfels d. Gramm. 1798.) vanefuld, adj. 1. som har mange Vaner. 2. som har en stadelig Vane, vil giøre Skade. vanefuldt Qvæg. (Moth.) s. uvane. vanegod, adj. god i visse Tilfælde, af blot Vane. Vaneliv, et. ud. pl. et Liv, som føres efter blotte Vaner, et eensformigt Liv. (s. vanlig.)

Vang, en. pl.-e. [I. Vangr. A. S. Vang.] en indhegnet Mark, Ager ell. Eng. (s. Vænge.) Qvæget gaaer i Vangen. Den grønne V. Han har deelt sin Jord i tre Vange (heraf i Agerdyrkningslæren: Trevangsbrug, Seyvangsbrug rc.) = Van- geled, et. Led, Lukkelse f. en Vang. "Som uden Mark et Vangeled." Bording. Van- geskifte ell. Vangskifte, et. aarlig Omskift- ning af Vangene t. Sæd, i Agerbruget. (Moth.) Vangevogter, en. den, som tager Vare p. en Vang og Ledet f. samme; Led- vogter. (Moth.)

Vange, en. pl.-r. 1. Sidestykker p. en Trappe, hvori Trinene indsættes ell. ind- stemmes, og hvori sædvanligen Rækværket (Gelænderet) befæstes. 2. Træ, som læg- ges om Masten, f. desmere at styrke den. (T. Wange. Egentlig anbringes Vanger- ne p. Siderne af Masten, og kaldes derfor ogsaa Sidevanger; hvorimod det Træ, som t. Styrkelse anbringes for p. Masten kaldes Skaal. Schneiders Veiledn. 67. 78.) Hvor- af v. a. At vange en Mast, sætte Vanger p. den. (Moth.) 3. Vanger, n. s. pl. kaldes hos Muurmestere de to Sider af en Skorsteen. (Moth.)

Vanke, v. n. 1. har. 1. bevæges hid og did, vakle. (T. wanken. Denne Be- mærk. anfører vel Moth; men den br. lidet. s. vankelmodig.) 2. gaae meget og vidt omkring. vagari. Han har vanket meget om i Verden. "Een boer p. rolig Høi, een vildt i Ørken vanker." Nord. Brun. 3. impers. gives, faaes. (dagl. T.) "Der vanker ikke Flesk t. Hofdrenge:" en gammel Talemaade. Her vanker god Mad og Drik- ke. Der vankede Hug. "Hver Gang man naaer en Ankerplads, hvor deilig Drikke vanker." Rahb.

Vankelmodig, adj. ustadig, foranderlig i Sindet. (t. wankelmüthig.) "Den vankelmodige Lykke følger han derfor m. et uvist Haab." B. Thott. "Et vankelmo- digt Sind seer helst m. Andres Øie." Me- rope v. Schiermann. "Hun, der m. Kiær- ligheds Lettroenhed overgiver sig til en saa vankelmodig Elsker." M. — Heraf: Van- kelmodighed, en. ud. pl. (Moth.)

Vanlig, adj. som er i Vane, er i Brug; sædvanlig. "Som det af Arilds Tid har væ-

ret vanligt." Hvitfeldt. "At Jøderne—ville blive ved deres egen Tro og vanlige Skik." 2 Macc. 11. 24. "Saa sov han en Nat p. sit vanlige Field." Pram. (Stærkodder.) "Saa seer man, med vanlige Gang af en Kreds i en anden mig ile." Bagg.

Vanske, en. [af van.] Feil, Lyde, Mangel. (forældet. I nyere Bibeloverſ. 3. Mosebog. 22. 25. 4. Bog. 19. 2. hvor dog Bib. af 1550 har Lyde.) — Ligeledes forældet er **vanske**: 1. v. a. at skæmme, fordærve; bedrage. Moth. (jvf. forvanske.) 2. v. n. fattes, mangle. "Hvad der vansker udi." Hvitfeldt.

Vanskelig, adj. [af J. vandr, vanskelig, tvivlsom.] 1. som koster megen Møie og Flid, meget Arbeide, som ikke m. Lethed udføres ell. tilveiebringes, tung, besværlig; (modſ. let.) Et vanskeligt Arbeide. En vanskelig Sag. "Det er vanskeligt, som ikke let kan udføres. Det er besværligt, hvis Udførelse koster Anstrengelse; og er denne Anstrengelse trættende, bliver det møisommeligt. Det er vanskeligt at vinde en Terne i Lotteriet; dog er det hverken besværligt, ell. møisommeligt." Müller. Det er vanskeligt f. ham, at finde sit Udkomme. En vanskelig Forfatter (ikke let at læse, forstaae.) 2. ikke let at komme t. Rette med, særsindet, egen. (J. vandr.) "Han besværer sig selv ikke mindre, end en vanskelig Staldbroder." B. Thott. "Den er vanskelig, hvem det ikke er let, i Omgang at være tilpas, fordi hans Fordringer ere mange og store." Müller. (jvf. -sær, lunefuld.) = **Vanskelighed**, en. 1. ud. pl. Beskaffenheden, at være vanskelig; difficultas. Det vil have V. (ɔ: være vanskeligt.) Der er ingen V. ved at opnaae det. Vanskelighed hæves v. Flid; Modstand overvindes v. Magt; Hindring bortryddes v. Klogskab. "Vanskeligheder komme fra Tingen selv og dens Natur; Hindringer mestendeels fra Tingens Forhold t. andre Ting." Sporon. 2. pl.-er. vanskelig Omstændighed. Der er mange Vanskeligheder v. dette Foretagende. Han giorde mange Vanskeligheder, inden han vilde tilstaae det. "At bortrydde nogle af de Vanskeligheder, som hindre saa manges Omvendelse." Sneed. "Da finde Vanskelighederne ham raadvild, og Besværlighederne modløs." Mynster. 3. Egenhed, Særhed. Konen maa tidt bære over m. sin Mands Vanskelighed.

Vant, partic. og adj. p. ſ. vænne.

Vant, et. pl.-er. Toug v. et Skib, som er fast; men særdeles de, som v. begge Sider befæste Masten, ell. gaae fra Master og Stænger ud t. Siderne af Skibet (jvf. Stag) og hvorimellem undertiden Rebstiger anbringes. (Deraf: **Vantklamper**, **Vantkloder**, v. fl.)

Vante, en. pl. - r. [Sv. Wa[illegible] want, Fr. gant.] en Handske, i[illegible] og strikket (som i. Alm. menes, n[illegible] blot siger Vanter.) Dog siges ogſa[illegible] vanter, ligesom Silkevanter, B[illegible] vanter.

Vantmager, en. [af N. S. [illegible] Klæde.] kaldtes tilforn en Dugmag[illegible] devæver. Vantmagernes Laugsart[illegible] 22 Mai 1741.

Var, adj. m. langt a. [J. var[illegible] passende, forsigtig. (br. nu ikke, u[illegible] i den jydske Dial. Et andet Ord [illegible] Tvivl det næstfølgende adv. var e[illegible] (ſ. dette Ord.) = **Varøiet**, adj. [illegible] det Menneske eller Dyr, som vel vee[illegible] sig Vare." circumspectus. Moth.

Var m. langt a. ell. vaer (som e[illegible] mindelig brugelige Skrivemaade), ad[illegible] ges i Talemaaden: at blive var, fo[illegible] mærke v. Sandserne, især v. Synet[illegible] vorder meget var i mange Dage." [illegible] (ſ. Lotti.) = Det skrives endnu h[illegible] blive vaer, for at betegne Udtalen. [illegible] tvred sig især, da han blev vaer e[illegible] e i Enden." Holb. P. Paars. [Isl[illegible] var vid. T. warnehmen. var [illegible] seende; af et forældet V. at vare, [illegible] ren, at see, bemærke, br. endnu i [illegible] Dial.] = Heraf: ell. af det foregaa[illegible] var) **varlig**, adj. (A. S. værlic.) [illegible] sig og sine Handlinger vel i Agt, forſi[illegible] overilet, hastig. "Dette skal giøre [illegible] lige i at dømme om denne Verdens [illegible] kommenheder." Eilschow. — **varsom**[illegible] ſ. ſ. varlig. At gaae varsomt m.[illegible] bære noget varsomt. At være var[illegible] vælge sin Omgang. jvf. forsigtig. [illegible] — Deraf: **Varsomhed**, en. ud. pl. [illegible] Mod var i Selskab m. den sindige [illegible] hed, som vaagede der, hvor Gra[illegible] imellem Mod og Fornovenhed." [illegible] ("Forsigtighed bestaaer i at betænk[illegible] vele Handlingers Følger og Samm[illegible] Varsomhed ligger i den Konst, at [illegible] v. Hindringer og Uleiligheder, so[illegible] møde." Sporon.)

Varagtig, adj. [af vare, v. n.] [illegible] varer længer, holde længe ud, [illegible] længe. "Varagtige Skoe af [illegible] skind." E. E. Pontoppidan. ([illegible] ner. 1653. S. 124.) 2. varig, [illegible] bestandig. — "Døden er bedre, [illegible] Liv eller varagtig Sygdom." [illegible] 1550. (Sir. 30.) "Ere endog [illegible] delser, der foregaae v. Sygeseng[illegible] tid varagtige." Rahbek. 3. [illegible] bestandig. "At blive [illegible] fast." Wedels Saxo. 142. — [illegible] agtighed, en. ud. pl. [illegible] agtighed i Følelsen har [illegible] en Betingelse f. dens [illegible] rig og Varighed, som [illegible]

Varde, en. pl.-r. et p. høie Steder op-
ſt Tegn, enten t. Minde ell. Mærke;
ledes ogſaa Træer ell. Stænger p. ſaa-
ne Steder, hvori tændtes Ild, f. at
r Tegn om en Fiendes Landgang. [Moth
ver det ogſaa Vare, og har deraf: Va-
old, et. Vagt v. Varerne. **Vardehuus**,
gthuus v. en V. ("Et Vardehuus m.
g og 4 Døre ſkulde bygges v. hver Var-
" Jahn. Nord. Krigsv. 183.) **Vare-**
en. Ild, ſom tændes p. Varerne og
gn, ſom derved gives. **Vardetaarn**, et.
gttaarn, Fyrtaarn. m. fl.]

Vare, n. s. 1. Vagt, Paapaſſen, Op-
. br. nu kun adv. i den Talem. at tage
r. a.) At tage ſig **Vare**, ell. i **Vare**
noget, vogte ſig, tage ſig i Agt for.
at tage **Vare** paa noget ɔ: have Opſyn
med, have idelig Tilſyn med. At tage
re p. Stiernernes Gang. At tage **Vare**
ſit Embede. "Der vare altid Tienere,
ikke toge **Vare** p. deres Pligt." Myn-
(jvf. **Danvare**.) 2. Et Sted, hvor
holdes Vagt, ell. hvorfra der ſkeer Jagt-
elſer. (uſædvanl. jvf. Stiernevare.)
agtere, ſom ſidde høit i Veir p. en Va-
Sir. 37. 19. "Oppe p. en **Vare**, oven
dem, der gaae og pløie, ſtaaer en anſee-
Mand." Rahb. (D. Tilſk. VII. 75.) =
refoged, en. "Kaldes en Ladefoged, ſom
r Bønder til, at komme t. Hove." Moth.
rløs, varevild, adj. ſom er uden Vare-
t; ubevogtet. (Moth.) **Varetægt**, en.
edenfor.

Vare, en. Forvarſel f. Døden, ſom efter
uens Indbildning lader ſig ſee i den
es Lignelſe. (Moth. det Sv. Wålne,
lnad.) ſ. **Varetegn**, 1.

Vare, v. a. og n. 1. [J. og Sv. vara.
var, adv.]. 1. vogte, bevogte, paſſe,
paa. At vare paa noget. "Han
el dem, ſom varede p. hans Liv." Jud.
7. At vare (lure) p. een. At vare ell.
p. ſit Embede. "At vare den Fangne.
Den, ſom varer p. Fængſelet." D. Lov.
. 48. — "Hvad han fører i Huſet, det
hun vare og gjemme t. begges Gavn."
Hemmingſen. 1572. "Om du ei Stegen
r." Arreboe. (Hexaem. 48.) (Nu lidet
el.) Dog høres det recipr. At vare ſig
oget. **Var** dig f. hans Rænker! "Intet
man ſaameget vare ſig for — ſom f.
ethed." B. Thott. "Den er tryggeſt, ſom
r ſig f. Lykken." Samme. **Var dig!**
e af Veien.) — Hertil hører den foræl-
Talemaade: at vare paa, opvarte, op-
, have Opvartning hos; f. Ex. om
olk. (Vedels Saxo. S. 247.) 2. giem-
bevare. (forældet.) "Det er ondt f. en
ig, der har en Skilling, og ingen Pung
are den i." Ordſpr. 3. bevare, vær-
beſkierme. (forældet.) 4. minde om
foreſtaaende, vække Opmærkſomhed
paa; give Efterretning om. At vare een
ad. (ſ. advare.) "Mit Ærende er, at
vare Jomfruen ad om min Herres Flugt."
Holberg. (Maſcar.) — Ogſaa uden præpos.
"Staa mig et (ſom) Maal, hvorefter jeg kan
bygge, led m. dit Lys og vaer mig m. din
Skygge." Øhlenſchl. At vare for een, give
hans Ankomſt tilkiende. "Bedre er for at
vare, end efter at kære." P. Lolle. (Heraf:
Varſko!) — **Varetønde**, en. ſ. nedenfor.

Vare, v. n. 1. har. [T. währen. Sv.
wara.] vedblive at være, fortſætte ſin Til-
værelſe i Tiden (esse cum continuatione.)
Krigen har varet i ſyv Aar. Denne Glæde
varede kun kort. Det varede længe, (drog
længe ud) inden han kom. Det er Tøi ſom
varer (er varigt.) (ſ. vedvare og varig.)

Vare, en. pl. **Varer** (ſom er en nyere,
men endnu ei almindelig Form) ell. **Vare**.
(Bib. af 1550 og nyere Bibeloverſ. Moth.
Sneed. Schytte og fl.) [J. Vara.] bevæge-
lige Ting, ſom ſælges, gaae i Handelen,
Handelsvare, Kiøbmandsgods (ſædvanl. kun
om livløſe Ting.) Enhver Kræmmer roſer
ſine **Varer**. Jernvarer, Kobbervarer,
Meſſingvarer, Trævarer, Silkevarer,
Klædevarer (men ikke: Guldvarer, Sølv-
varer.) Alenvarer, Kramvarer. "Og de
ſkal røve dit Gods og plyndre dine **Vare**."
Ezech. 26. 12. "Dit Gods og dine Mar-
kedsvare." Ez. 27. 27. = **Varegods**, et.
til Skibs: alt det Gods, der medgives Ski-
bet f. at erſtatte, hvad der v. Slid ell. andet
Tilfælde kunde blive ubrugeligt; f. E. Seil,
Toug, Stænger o. ſ. v. **Varehandel**, en.
H. med Kiøbmandsgods (i Modſ. til: Pen-
gehandel, Vexelhandel.) **Varehuus**, et.
pl.-huſe. H. hvori V. giemmes ell. oplæg-
ges, Magazin. **Varekielder**, en. K. hvor Va-
rer giemmes; Pakkielder. **Vareloft**, et.
Pakloft. **Varemægler**, en. M. ſom kun
befatter ſig m. Varers Salg. (modſ. **Vexel-
mægler** o. fl.) **Vareoplag**, et. en Mæng-
de, p. eet Sted giemte Varer. **Vareſkifte**,
et. Ombytning af Varer, ſom ſkeer i Byt-
tehandel. (Guldb. V. Hiſt. I. 565.) **Va-
reſæk**, en. S. til at føre Varer i.

Varetage, v. a. 3. (ſ. tage; og n. s. 2.
Vare.) d. ſ. ſ. tage **Vare** paa; men br. ſield-
nere. At varetage ſit Embede, ſine Plig-
ter. "De, ſom ere pligtige t. at vare-
tage den Umyndiges Tarv." A. Ørſted.
"Han kunde have varetaget ſin Haandtering
ufornærmet." Mynſter. "De Beſtillinger,
han er ſat til at varetage." Samme.

Varetegn ell. **Vartegn**, et. pl. d. ſ. [ſ.
adv. var ell. vare.] 1. Tegn, ſom bebu-
der noget, Forvarſel. (Moth.) 2. det, der
ſættes ſom advarende Tegn, ell. til Advarſel.
"**Varetegn** kaſtes p. Strømmene t. de Sei-
lendes Underretning." Schytte. (ſ. **Vare-
tønde**.) 3. Tegn, Kiendemærke, hvorved
Nogen ell. Noget i Særd. er udmærket fra

andre. Nogle Steder have et saakaldet Vartegn. (jvf. Pontopp. Orig. Hafn. S. 350.)

Varetægt, en. ub. pl. [Af n. s. Vare og v. varetage.] 1. det, at tage Vare paa, have Tilsyn med; Beskyttelse, Beskiermelse. "Han en Orlogsmagt p. Grændserne t. Værn og Varetægt har lagt." Bording. II. 346. "Hvor hobestærk man gik p. Vagt og Varetægt." "Formane Qvinderne, at de m. deres Børn have god V." D. Lov. II. 8. 10. "Mad, Varetægt og Klæder." Kingo's Ps. (Udg. af 1827. S. 64.) "Børnenes mangfoldige Farer — endog i de omhyggeligste, de mest aarvaagne Forældres Varetægt." Basth. "Lov, Domstol — nu saa mægtig en Varetægt over hver Mands Gods og Liv." Vogelius. — At være under eens V. At befale een i Guds V. "Her, hvor vore Forældre, sikkre under Loves og Øvrigheds Varetægt, har kunnet give os Liv og Opdragelse." Malling. 2. Bevogtning, især i Fængsel. Han kom under V. At sættes under Varetægt. Deraf: **Varetægtspenge**, en. det, som betales f. en Fanges Underholdning; Arrestpenge.

Varetønde, en. pl.-r. [af v. a. vare og Tønde.] et Slags store Trætønder, som udlægges i Havne og p. Strømme, f. at betegne, hvor Løbet er trygt f. Grunde. (jvf. Tøndepenge.)

Varig, adj. [af v. n. vare.] som er længe til, uden at forandres, som varer ell. kan vare længe, varagtig. (jvf. bestandig, vedvarende og langvarig.) "Det, som er varigt, forandres ikke, fordi det ikke kan; det, som er bestandigt, fordi det ikke vil." Sporon. Staal er mere varigt end Jern. Et varigt Venskab. Varige Indtryk. Dette Tøi er ikke varigt. "Det vedvarende bliver v. at være til; det varige, at være som det er." Sporon. — Deraf: **Varighed**, en. ub. pl. At have Varighed. Denne Forbindelse vil neppe være af Varighed.

Varlig, adj. s. under adj. var.

Varm, adj. [J. varmr; og i alle beslægtede Sprog warm.] 1. I Naturlæren kaldes overhovedet det Legeme saaledes, hvori en følelig Mængde af Varmestof er fri. Overhovedet modsættes det kold. Det, som i en stærk Grad er varmt, kaldes hedt; og lunkent (kuldslaaet) det, som ei er meget varmt. (jvf. gloende, koghed, glohed, o. a.) En varm Luft. Varmt Vand; varme Bade. At blive varm af Arbeide. Varm Mad ɔ: kogt og tillavet Mad, som nydes varm. At gaae, ride sig varm. 2. som giver, foraarsager Varme. En varm Sommer. Varme Klæder. Solen skinner varmt. At gaae varmt klædt. Varme Lande (hvor Luftens Varme er betydelig.) 3. figurl. om levende Følelser, ell. en livelig Virksomhed af Sieleevnerne. En varm Kiærlighed, Phantasie, Følelse, Be[illegible] gelse. Et varmt Venskab. At tale va[illegible] for en Sag.

Varme, en. ub. pl. 1. Den Beskaf[illegible] hed, at være varm, ell. at meddele Var[illegible] Vandets, Luftens, Blodets, Ovnens [illegible] Solens, Sommerens V. (jvf. Hede.) [illegible] et Sted, hvor der er varmt, et opvar[illegible] Værelse. At sidde, ligge i Varmen. [illegible] ind i Varmen! 3. Livelighed i Siæ[illegible] Følelser ell. Forestillinger, og i deres [illegible] tryk. Hiertets, Phantasiens V. At ta[illegible] skrive med V. = **Varmegrad**, en. En Grad ell. Styrke i Varme. **Varme**[illegible] en. kaldes i Naturlæren et Legeme, for[illegible] vidt som det let ell. vanskeligen gien[illegible] strømmes af Varmestof. En god, slet V[illegible] meleder. "De Legemer, giennem [illegible] Varmen m. Lethed udbreder sig fra et [illegible] t. en anden, kaldes gode Varmeled[illegible]" H. Ørsted. **Varmeledning**, en. den [illegible] stændighed, at Varmen ledes fra et [illegible] t. et andet, enten umiddelbart, ell. [illegible] nem et tredie. (H. Ørsted.) **Varme**[illegible] en. den Deel af Naturlæren, der h[illegible] om Varmen. **Varmemaaler**, en. et [illegible] skab, hvorved Legemers Varmegrad og [illegible] andringer i samme maales. **Varme**[illegible] en. Tab af Varme, som v. en urig[illegible] retning f. E. af Ovne, gaaer t. [illegible] (Olufsen.) **Varmestof**, en. den S[illegible] som frembringer Varme, i Forhold t. [illegible] Mængde i frigiort Tilstand. (T. [illegible] Nat. Betr. I. 301.)

Varme, v. a. 1. giøre varm, frem[illegible] Varme i ell. ved. Der gaaer meget [illegible] de t. at varme den store Stue. [illegible] maa varmes f. den Syge. Melken [illegible] mes uden at koge. — At varme op, [illegible] Mad op, varme den anden Gang. (jv[illegible] nemvarme, opvarme.) = **Varmebæ**[illegible] Bækken m. Laag paa, hvori lægges [illegible] f. at kunne varme en Seng. **Var**[illegible] ske, en. Tinflaske, som fyldes m. [illegible] Vand, og lægges i Sengen f. at var[illegible] derne. **Varmekurv**, en. K. hvori [illegible] en Ildpotte ell. lægges et gloende [illegible] at varme Linned ell. Klædet over[illegible]

Varp, et. 1. Dræt, Fiskedræt. [illegible] 2. til Skibs forstaaes v. et Varp [illegible] flere Varpetrosser, der udføres [illegible] Steder, ell. med Varpankere, f. [illegible] Skibet v. Hielp af samme.

Varpe, v. a. 1. [J. varpa. [illegible] pen, at kaste.] hale et Skib [illegible] Toug, som enten er fast v. et [illegible] ell. v. en Pæl. At varpe et [illegible] af Havnen. "At varpe sig op[illegible] me.) Wandal. (Mindesm. II. [illegible] **Varpanker**, et. Anker som [illegible] stand fra Skibet, f. at varpe [illegible] (Moth.) **Varpegarn**, et. [illegible] stergarn. (Moth.) **Varpe**[illegible]

Skibs de forskiellige Toug, der bruges
Varpning. "Varpegodset er Alt kabel-
net." Schneiders Veiledn. **Varpepæl**,
pl.-e. Pæle, som nedrammes i Havne
Canaler, f. at Skibe kunne varpes frem
Toug; der kastes om disse Pæle. **Var-
toug**, et. T. hvormed Skibe varpes. **Var-
trosse**, en. d. s. s. Varpetoug. (Schneiders
ileдn. 78.) — **Varpning**, en. Giernin-
at varpe et Skib.

Varsel, en. pl. Varsler. [af v. a. vare.]
Gierningen at vare, at advare. At give
V. Kald og V. (Stævning.) "Hvor-
lod min Stolthed ei dit Varsel?" Øh-
schl. (Helge.) "Et Budskab — hvorved
is Vên mod Alt fuldkomment Varsel fik."
Brun. "Ved trende Varsler jeg dig
de vil, naar Tiden drager nær." Tode.
Tegn, der viser sig t. Paamindelse ell.
kyndelse om noget, som vil skee; For-
sel. Omen. = a.) **Varselbilled**, et. Bil-
ell. Syn, der viser sig som et Varsel.
hi Drømme Fremtids Varselbilled ere."
Staffeldt. **Varselklang**, en. varslende,
arende Klang. "Hør sidste Gang min
ades høie Varselklang." Evald. **Var-
selkraft**, en. Evne, Kraft t. at varsle, ad-
e om noget som er skeet, eller skal skee.
an Baandets Varselkraft erindred sig."
gemann. **Varselrøst**, et. varslende, ad-
ende Røst. (Ingemann. Digte. 1817. S.
.) **Varselsagn**, et. varslende Sagn ell.
e. (Fibigers Sophokl.) **Varselsang**, en.
ng, som varsler noget tilkommende.
en tidt gientagne, stygge Varselsang."
lenschl. (Poet. Skr. II. 293.) = b.)
rselsfugl, en. F. hvis Skrig Overtro
egger et Varsel om Uheld e. d. (P. H.
nann.) **Varselsmænd**, pl. Stæv-
gsmænd. D. Lov. I. 4. 5. **Varselsord**,
advarende, forud varslende Ord. (Fibi-
Soph. II. 95.) **Varselsraab**, **Var-
skrig**, et. Raab, hvorved man advarer
ell. for noget. "En huuløiet Ugle for-
te ham m. Varselsskrig." Øhlenschl.
selsraad, et. advarende Raad. "Du
— som Yngling styret mig m. Varsels-
." Rahbek. **Varselsstemme**, en. ad-
nde Stemme, Varselsrøst. "Den milde
og stærke Varselsstemme." Grundtv.
selssyn, et. Syn, som bebuder ell. var-
noget Tilkommende. (Hertz.) **Var-
selstegn**, et. advarende Tegn. "Forfærdel-
g grumme Varselstegn." Pram. **Var-
selstid**, en. den Tid, som er imellem en Ind-
ing ell. Stævningens Forkyndelse og
Indstævntes Møde f. Retten. "At for-
e Varselstiden." A. Ussing Anm, t.
gsr. II. 171.

arsko! et Udraabsord, hvorved man
rer Folk om at gaae af Veien; hvilket
s: at varskoe een. (Holl. og N. S.
rschouen.)

Varsle, v. a. 1. bebude, vare ad, give Varsel om noget. Han har lovet at varsle mig i Tide. 2. stævne, indkalde t. at møde. (sielden.) 3. give Forvarsel om noget. "Den samme Røst, som varsler høit i Nattens Stund, den varsler end." Øhlenschl. "Og Tegn om Storm hver Sømand varslede." Frimann. "Klagelyd, som varsler vildfarne Mand om Qval og Død." Foersoms Digte. II. 71. 4. advare. "Hvilke varslende og lærerige Erfaringer, hvilke gyselige og afskrækkende Exempler gives der ikke." Rahb. (D. Tilsk. XI. 309.) — Deraf: **Varsling**, en. pl. -er. (s. Indvarsling, Stævning.)

Varsom, **Varsomhed**, s. under adv. var.

Vartavl, et. Brætspil. (forældet.)

Varte, v. a. 1. [det T. warten, aufwarten.] br. i d. Tale i Udtrykket: at varte een op ↄ: være ham t. Tieneste, passe ham, tiene, gaae t. Haande. (jvf. opvarte.) At varte op (giøre Opvartning) v. Bordet.

Vartegn, et. pl. d. s. see Varetegn.

Vartpenge, n. s. pl. [Indsk. af warten, vente.] Lønning, som tilstaaes en Embedsmand, der afgaaer fra et Embede, under Forpligtelse at ansættes m. Tiden i et andet. At staae paa Vartpenge.

Varulv, en. pl. -e. [N. S. Waarwulf. E. werewolf.] efter Fortidens Overtro: et for en Tid t. en Ulv forvandlet Menneske.

Vasal, en. pl. -ler. s. Lehnsmand.

Vase, en. pl. -r. 1. En opfyldt Vei som lægges over en Mose, Eng ell. Vandsamling, af Riisknipper, Grene eller Jord. (Moth. Sv. N. S. og E. Wase, et Riisknippe. O. T. Wase, Græstørv.) 2. et Knippe Halm m. Kornet i; et Neg. (Moth; men denne Bemærkelse, formodentlig af Almuesproget, bruges nu ikke.)

1. **Vask**, en. ud. pl. 1. Gierningen at vaske, Tvæt; dog kun hvor Talen er om at tvætte Tøi, og især i betydelig Mængde. Vi have stor V. i Dag. At give Tøi i Vask. ell. i Vasken. Hun har staaet i V. hele Dagen, er endnu ikke færdig m. sin Vask. (jvf. Vaskning.) 2. en betydelig Deel Lintøi, som er vasket. Den hele Vask er endnu ikke skyllet. At hænge V. paa Loftet. Loftet hænger fuldt af Vask.

2. **Vask**, en. pl. Vaske. En Indretning i Kiøkkenet t. at toe og skylle Kar i. Vasken er af Steen. Denne Rende gaaer fra Vasken.

Vaske, v. a. 1. [A. S. væscan. T. waschen.] 1. d. s. s. toe. At vaske noget i Vand. At vaske op, d. s. s. toe op. At vaske sig. (I d. Tale siges om noget i sit Slags fortrinligt og ret dygtigt, at det har vasket sig. "En Karl, som har vasket sig." Moth.) 2. d. s. s. tvætte. At vaske Tøi,

Linned. Dette Silketøi kan ikke vaskes. At vaske Bordet af. At vaske Pletter ud. 3. At vaske Guld o: skille Smaadele af Guld fra Sandet, hvori de findes, v. Hjelp af Vand. [Dette i sin Oprindelse tydske Ord har næsten fortrængt de danske toe og tvætte; dog br. det første af disse mere, og almindeligen af Almuen.] = Vasken, en. ud. pl. og Vaskning, en. pl.-er. Gierningen at vaske, Tvætten, Toen (undt. hvor Talen er om en Mængde Tøi, som vaskes. s. Vask.) — Vasker, en. den, som vasker, har m. Vaskning at gløre. f. E. Guldvasker. — Af vaske: a.) Vaskebækken, et. Vaskefad af Metal, f. E. af Sølv. Vaskefad, et. Fad ell. Kar, hvori ell. hvoraf man toer sig. Vaskehandske, en. pl.-r. H. af et Skind, som lader sig vaske. Vaskejord, en. s. Valkejord. Vaskekar, et. K. hvori man toer og skyller Klæder. Vaskekielder, en. K. under et Huus indrettet t. at vaske Tøi i. Vaskeplads, en. Plads t. at vaske Klæder, f. Ex. i en Gaard, v. et Vand. Vaskeseddel, en. Fortegnelse over Tøi, der skal vaskes, ell. er i Vask. Vaskesvamp, en. S. som man bruger t. at toe sig m. og faaes af et i Havet vorende Plantedyr. (Spongia officinalis.) Vaskesæbe, en. S. tienlig t. Vask ell. til at vaske sig med; især den saakaldte hvide Sæbe. Vaskevand, et. V. til at toe sig i. — b.) Vaskerballe, ell. Vaskeballe, en. B. til at vaske Tøi i. Vaskerbænk, en. En Bænk t. at vaske ved, hvorpaa Vaskekarret sættes. Vaskerhuus, et. en Bygning, indrettet t. at vaske i. Vaskerkiedel ell. Vaskekiedel, en. K. hvori Vand koges t. Vask. Vaskerkone, en. K. som tvætter f. Betaling. Vaskerløn, en. det, som betales f. Vask. Vaskerpige, en. Tienestepige, hvis Syssel blot ell. især er at vaske. Vaskertrug ell. Vasketrug, et. T. til at tvætte Klæder i.

Vaskers, et. d. s. s. Vaskerhuus, hvoraf det er en Sammentrækning. (Ligesom Bagers, Bryggers, Stegers.) "Den tvende Spring og Hovedkilder har; een gaaer fra Vaskerset." Holb. P. Paars. II. 3 Sang.

Vat, et. ud. pl. [E. Wad. T. Watte.] et Slags løst Filt, som gløres især af Bomuld, ogsaa af ringe Silke, (Vatsilke) og br. til Mellemfoder i Klæder m. m. (formodentl. d. samme Ord, der haves i Vadmel, Vadsæk.) = Vatmager, en. den, som forfærdiger Vat.

Vaterbord, et. [af N. S. Water, Vand, (ligesom de nærmest følgende Ord), og Bord o: Bræt ell. Planke.] kaldes t. Skibs den yderste Dæksplanke, der sædvanligen er af Eg, og hvori Spygatterne ere borede.

Vaterline, en. et Toug, som befæstes langs ad Siderne p. større Krigsskibe, lidt ovenfor Vandgangen, og tiener t. at gribe i, m. m.

Vaterpas, et. [Af det N. T. Water, Vand.] Regel ell. Maal, hvorefter man bringer noget i vandret (horizontal) Stilling. d. s. s. Blylod.

Vaterseil, et. Et trekantet Seil, der [illegible] dertiden befæstes t. Bommen p. Masten, naaer næsten ned t. Vandskorpen.

Vaterskout, en. En af Øvrigheden [illegible] stikket Embedsmand, der har Tilsyn [illegible] Rullerne over det Mandskab, der farer [illegible] Koffardieskibe.

Vatersot ell. (som det oftest skrives) Vattersot, en. ud. pl. en Sygdom, der [illegible] staaer af Svækkelse i de lymphatiske Kar, og hvorved Vand samler sig i Mængde [illegible] der Huden hos Mennesket. (Vandsot.) vattersottig, adj. som har denne Sygdom.

Vaterstag, et. kaldes til Skibs de [illegible] stærke og strammede Toug, som gaae [illegible] Yderenden af Bovsprydet til Forstavnen, hvor de befæstes i Huller, anbragte i [illegible] saakaldte Skiæg bag Gallionen.

Vatre, v. a. 1. [af n. s. Water, [illegible]] bringe et Slags Figurer, der ligne [illegible] p. Overfladen af Silketøi, v. at vælte [illegible] (Moth.) Vatret Taft, vatrede Baand.

Vau, n. s. Navn p. en Plante, hvormed farves guult. Reseda luteola.

Ved, et. ud. pl. [Sv. Wed, Wid, [illegible] wood, Skov.] Materien, der udgiør [illegible] me og Grene p. et Træ; d. s. s. T[illegible] (hvilket nu mere bruges; ligesom Brænde, hvor Talen er om Ved t. at brænde.) Tørt V. Haardt, blødt V. Vedet i [illegible] Træ er meget fast. Et Læs Ved. At hugge V. i Skoven. = Vedhammer, en. et [illegible] Vedoplag, stort Forraad af opstablet [illegible] (ell. Huusrum t. at giemme det i. [illegible] Vedhave, en. Gaard, hvori et stort [illegible] Forraad giemmes. ("Vedfoged v. den [illegible] gelige Vedhave." Adr. Av. 1821.) [illegible] hugger, en. Brændehugger. Ved[illegible] en. Gierningen at fælde Træer t. Brænde. (Moth.) Vedkast, en. En Brænde[illegible] under aaben Himmel. (Moth.) Ved[illegible] der, Vedlæs, o. fl. s. Brændekielder, [illegible] Vedsætter, en. Favnesætter.

Ved, præp. adv. [J. vid.] A. pr[illegible] egentl. og i Alm. udtrykker denne Præp. [illegible] dets ell. Gienstandens Nærhed, og det [illegible] hvor den Gienstand, som noget er ved, [illegible] Ting; da hos allene ell. mest br. om [illegible] ved Personer. Huset ligger v. en [illegible] Han boer v. Stranden. At stode v. [illegible] feltovnen. At blive staaende v. [illegible] Han sad v. min høire Side. (Det [illegible] Han sad hos mig; ikke: ved mig.) [illegible] mødte os v. Bommen. (Ved [illegible] altid en umiddelbar Nærhed, [illegible] i; men Nærhedens Grad, som [illegible] undertiden lader ubestemt, [illegible] Tillæg af nær, tæt, strax, [illegible] ligger v. Øresund. [illegible]

ger nær ved, temmelig nær v.
et er strax v. Porten. Tæt v.
en gammel Piil. Hun satte sig
gangen. (I disse Tilfælde kan
ogsaa være personlig. Jeg stod
æt ved, lige v. hende.) — Om
Berøring: (saavel om personl.
nlige Gienstande.) At røre v.
en. Hun holdt sig v. mig. At
e een v. Haanden. (ogsaa: i
of. i, B. 1.) = Hertil høre nogle
tryk: At blive v. Sagen. Jeg
Haanden. (i Nærheden.) At
noget v. sig selv. Der er intet
Ondt v. ham. — Der er Fare,
d, Tab v. den Ting (ɔ: er ell.
rbundet dermed.) 2. uegentlige
r: a.) hvor en personlig Nær-
ell. Deeltagelse i en Handling,
ell. Tilstand udtrykkes. At være
de. At være tilstede v. en For-
være nærværende v. noget. Jeg
Bryllupet, v. Begravelsen,
ɔ: ved et vist Bryllup, som der
om. (Derimod ud. Art. Jeg
llup, til Liigfærd, til Begravel-
lot sigtes t. en saadan Handling,
ere Angivelse.) De ere endnu
(Maaltidet.) De ere v. Bal-
skuespillet.) At giøre noget v.
Ved denne Sag er adskilligt at
Han er ansat v. Universitetet,
Skole, v. en Stiftelse. At
) v. Rytteriet, v. de lette Trop-
hvor et (ei umiddelbart) Hielpe-
Medvirkning t. en Gierning, et
e angives. At læse, arbeide v. Lys,
e (v. Lampeskin.) Dette giør man
agen. Han kommer neppe hiem
(v. Dagslyset.) Det sees bedst
. Et Optog v. Fakkelskin. At
ykker (v. Hielp af.) At støtte
Stav. Han opnaaede Embedet
ndres Anbefalinger, end v. egne
r. Jeg fik det at vide v. ham
t; umiddelbart: af ham.) Han
e v. sin Tiener. At opnaae no-
fældige Midler. Han blev hel-
oldt Bad. At tørre, bage, stege
lden. (Er Talen om den hand-
ns umiddelbare Anvendelse af et
en Gierning, br. ikke ved, men
henrettes, halshugges m. Sværd.
At tage een af Dage ved Gift.
d: med.) Han skal miste Livet
ns Haand. — At hugge een med
Men: Han blev saaret ved et
— At skyde een ihiel med en
en: Han døde, blev dræbt ved
d. (jvf. følgende Nr. c.) c.) En
nledning, Grund t. noget. Han
lykkelig v. Kiærlighed. Jorden
lange Tørke. Huset blæste om
v. Stormen. Det skeete, tildrog sig ved en
Hændelse. Han blev meget rørt v. dette
Syn. Han mistede Benet v. et Kanon-
skud, ved en Kugle. At segne v. et Slag.
At brage, briste, studse, standse, stønne,
puste, vaagne, &c. ved noget. Han fik Fe-
beren igien v. at gaae f. tidlig ud. Ved
disse Ord (som hun selv, ell. Andre sagde)
stak hun i at græde. (Ved kan her ogsaa
medføre et Tidsbegreb.) Ingen har lidt
saameget v. Ildebranden, som han. In-
gen er uheldigere ved (i Anledning af, for-
medelst) denne Begivenhed, end jeg. d.)
Besiddelse, Egenskab. (m. Verb. være.) At
være ved god Helbred, være v. sin fulde
Forstand. At holde v. Magt. Være v.
Magt ɔ: have Magt, være mægtig. At være
vel v. Magt ɔ: før, fed. Jeg er ikke v.
Penge i denne Tid. (d. T.) e.) hvor man
sværger, bekræfter, anraaber een høitideli-
gen. At sværge v. Gud, v. en Helgen.
Jeg forsikkrer det v. min Ære. Jeg be-
sværger dig v. Alt hvad helligt er. f.)
for: henimod, henved, omtrent. (sielden.)
Bogen er skrevet ved Aar 1550, v. Midten
af det 16de Aarhundrede. Der kunde være
ved 1000 Mand. g.) hvor et Tidspunkt
angives, da noget omtrent skeete. Det var
v. St. Hansdag, v. Paaskeetid, v. Jule-
tid. Det var i Fior v. denne Tid, at han
reiste. Det er 3 Aar v. denne Tid, siden
han døde. Det skete v. Dagens Frembrud,
v. Daggry. At komme, at reise v. Nat-
tetider. — h.) i adskillige særegne Udtryk,
f. E. Der er intet ved ham (han er en slet
Person.) Der er intet v. dette Tøi (det er
ikke stærkt.) At kalde een v. sit Navn, en
Ting v. sit rette Navn. Det bliver ved
mit Løfte. At trække en Sag v. Haarene
(bringe den ind der, hvor den ei hører hen.)
Hvad forstaaes ved dette Udtryk? — At
blues, at undsee, skamme sig v. noget. At
kiendes v. een, v. noget. At kiedes, væm-
mes v. noget. At vægre sig v. noget. At
være god, ond ved een. At være glad v.
noget. At skille een v. noget. At befinde
sig vel, ilde v. noget. At staae v. sine
Ord. Han har godt ell. let v. at giøre det
(det er ham let.) Jeg kunde ikke giøre v.
det (ɔ: jeg giorde det ei m. Forsæt, uforva-
rendes) o. fl. B. Som adv. staaer ved i
enkelte uegentl. Udtryk. At giøre en Ting
ved ɔ: istandsætte den. Det kommer ikke
mig ved ɔ: det er ikke min Sag, jeg har ikke
dermed at giøre. (s. vedkomme.) At tales
ved, ɔ: tale med hinanden. At blive ved
med noget (fortsætte en Gierning.) Hun
blev ved at skrive. At holde ved, ikke af-
lade. Jeg var ved at spise, var i Færd
dermed.

Vedbeholde, v. a. 3. (T. Rothe.) s. be-
holde.

Vedbend ell. **Vedbende**, en. et Træ, der

hører t. de krybende Snylteværter, og slyn-ger sine tynde, kætløvede Grene op ad større Træer, Bygninger o. d. Hedera helix. = **Vedbendranke**, en. En enkelt Stængel ell. Green af Vedbenden. "Her slutter jeg mig tæt t. Egens Stamme, skiøndt kun en svag afmægtig Vedbendranke." J. L. Heib.

Vedblive, v. n. **vedblev**; **vedbleven** — **blevet**. pl. **vedblevne**. (har og er.) fortsætte en Handling ell. Tilværelse; ikke aflade, ikke ophøre. Han vedblev at spille hele Aftenen. Han er **vedbleven** i sin Paastand t. det yderste. Jeg har **vedblevet** at paaminde ham. Hun har **vedblevet** at negte saa længe hun kunde. Faa ere **vedblevne** indtil vore Tider. — Deraf: **Vedbliven**, en. ud. pl. (sieldnere: **Vedblivelse**.)

Vedbør, v. impers. (lidet brugel. og neppe uden i præs.) sømmer sig, bør at være. At straffes som **vedbør**. "Med den Høihed, som sig **vedbør**." Han viste sig som det **vedbør** en Fyrste. — Deraf: **vedbørlig**, adj. som er saaledes, som det bør være, særd. i Medfør af Lovene, lovlig, lovligen rigtig. Han har faaet **vedbørlig** Betaling. Han maatte udstaae den **vedbørlige** Straf. (jvf. **tilbørlig**.) "**Vedbørlig** Straf er den, som f. nogen Forseelse findes ansat i Lovene; **tilbørlig** Straf er den, som Forseelsen fortiener, om den end ikke findes i Loven." Sporon. Man siger: **utilbørlig**; men ikke **uvedbørlig**.

Vedde, v. n. og a. 1. har. [T. wetten. N. S. wedden. Sv. vädja, sætte Pant. af Wad, Wæd, Pant. A. S. Wed.] 1. neutr. indgaae en Forening m. en Anden om Tab og Vinden af en bestemt Sum, som afgives v. Udfaldet af en uvis Sag. De veddede om 10 Rdlr. Jeg vedder, jeg tør vedde, jeg vedder m. Dem, at han kommer ikke i Morgen. 2. indsætte i Veddemaal. Jeg vedder 100 Rdlr. mod 1. Hvad skal vi vedde at hun gifter sig igien? 3. Bemærkelsen: at kappes om noget, finder ikke Sted v. Verbet selv, men kun i afledede Ord. = **Vedden**, en. ud. pl. Handlingen at vedde. — **Veddekamp**, en. pl. -e. Kamp ell. Fegtning, der ei er f. Alvor, men hvor det gielder om hvo der kan blive den Vindende. **Veddekiørsel**, en. den Handling, at flere kiøre om Kap f. at vinde en udsat Priis. **Veddeleg**, en. En Leg, hvorved det gaaer ud p. Veddemaal, ell. offentlig Veddestrid. **Veddeløb**, et. Handlingen, at flere løbe (ell. ride) om Kap f. at vinde en udsat Priis. **Veddeløber**, en. den, som løber i Veddeløb. (ogsaa om Heste.) **Veddemaal**, et. Handlingen, at vedde; Aftalen som de, der vedde, giøre sammen. At giøre et V. med een. At vinde, tabe et V. (I ældre Dansk brugtes ogsaa **Vedd** (en) for: **Veddemaal**; hvoraf Talemaaden: at slaae **Veds** (Moth) *ell. til* **Veds** ɔ: vedde.) **Vedderiden**, en; og **Vedderidt**, et. Handlingen at
m. en Anden f. en udsat Priis
br. **Veddeløb**.) **Veddesang**,
af Flere, som kappes om at ov
anden f. at vinde en Priis. (
Meislings Theokrit. 87.) "En
om Kiærlighed." F. Guldb. (Dig
Veddesanger, en. den, som i S
kappes m. andre. (Troiel.)
ling, en. Handlingen, at flere s
f. en udsat Priis. **Veddespil**
Veddeleg. **Veddestrid**, en. d.
dekamp. **Veddesvømning**, en
gen, at flere svømme om Kap.

Veder, en uadskillelig præp.
gesom weder i Sv.) br. i Sam
ger, deels f. ved (vederfare), deels
imod. De fleste, i ældre Dansk b
dette Slags Ord ere ganske foræl
følgende br. tildeels endnu: V
n. pl. -e. Giendøber, Anabaptist.
vederfares, v. dep. **vederfores** o
redes. hændes, skee, times. Det
fares een, kan ogsaa møde en an
vederfores ham en Ulykke p. Reis
du forundrer dig over, at dig
noget besværligt." B. Thott. "D
sel, han lod dem **vederfares**.
(Man hører ogsaa: der er **veder**
et Uheld; og Moth har v. n. at
"Saa at man ikke nøiedes m. at j
den Ulykke, der var dem vederfar
ster. (Præd. 1823. II. 275.) — ve
adj. som Penge ell. Gods sikker
troes; som kan opfylde enhver Fo
sikker, forsvarlig, i Henseende t.
"**Vederhæftige** og uberygtede Dan
D. Lov. I. 5. 1. "Hans næste
tige Frænde, eller — en anden
tig Mand, af Øvrigheden forord
2. 9. "**Vederhæftige** Forlovere."
Deraf: **Vederhæftighed**, en. ud. p
derkiende, f. erkiende, giengielde.
lag, et. 1. Betaling, Giengield
anden f. det man har modtaget,
(**Vederlæg**. P. Tauſſen.) "Belg
Vederlag." B. Thott. "Ved
Giengield var Væsenet i deres Do
Guldb. (D. Hist. I. 504.) 2.
"Dersom man skulde giøre godt i
haabning, at faae **Vederlag** de
Thott. "Et **Vederlag** f. det,
vore Pligter." Sneed. "At han
holde sig t. noget **Vederlag** f. det,
har mistet." Brorsons Lovfortolk
derlag er tilstrækkelig Godtgiøre
Betaling." P. E. Müller. "Hvad
lag kan et Menneske give f.
Math. 16. 26. — **vederlæ**
tale, giengielde hvad man
"Hvo der tager m. god
gierning, han vederlægger
I. 41. "Den Gode

lnger, og den Onde annammer ingen." Thott. 2. erstatte, oprette. "Hvad bruster p. adstillig Livs Lyst og Overphed, det vederlægge de m. Artighed oge Nemme." Vedels Saxo. — Vederl, s. Vedermæle, Gienmæle. (begge Ordene, ell. kun i Lovsproget forekomde Ord.) At tage til V. "Til Vedere tog den vaabenløse Mand." N. Brun. athan. 92. Vedermaalsting, et. i proget: det Ting, ell. den Tingdag, hvilken Sagvolderen er pligtig at tage ienmæle i Sagen. (D. Lov. V. 10. 7.) ermod, et. uheldigt, fortrædeligt Tile. (Casus adversus. "Der hændtes i et Vedermod." Moth.) "Vedermod Trængsel." Bording. II. 37. 38. — Venæle, et. Giensvar t. Tinge; Gienmæle. oth.) Vedernavn, et. Binavn, Ogen. (forældet. "Den Andens Navn og dernavn." P. Claussen. 663. "Et haan Vedernavn." Vedels Saxo. 152.) Vepart, en. den, som i Retten ell. anledes, staaer imod en Anden; Modpart. derqvæge, v. a. 1. oplive p. ny v. styrde Midler o. d. saavel om Legemet, som Siælen. (s. qvæge. Af qveg, levende.) tæer, som kunde vederqvæge dem m. en skende Frugt og forfriskende Skygge." mmann." Vederqvægelse, en. pl.-r. Handlingen at vederqvæge. "De have noк tilovers t. Legemets fornødne Hvile Vederqvægelse." Sneed. 2. det, hvorman vederqvæges. At tage sig en V. dersige, v. a. 3. gienkalde, modsige, tilbakalde. (forældet.) "Dersom Nogen — inder ell. lover noget, og han det t. Tinge dersiger." D. Lov. V. 1. 4. (recusare. oth.) — Vederskin, et. Gienskin. (brugtes aa, og høres, skiendt sielden, endnu, om Vetsi, der er vævet af saa blandede Farver, det synes, i et andet Lys, at skifte Farve.) derstyggelig, adj. i høi Grad slem, styg, ydelig. (I Særdeleesh. om det moralske og styгge.) "Vederstyggeligt er det, v. sin Styghed er modbydeligt — og da det Usædelige vækker Harme og Afsky, dette især kaldes vederstyggeligt." Mül: Deraf: Vederstyggelighed, en. ud. pl. de Offringer, som aabenbare Synderde, vare Guderne en Vederstyggelighed." Schytte. "En Valplads, hvor Vold Mord have efterladt deres Vederstyggehed." Mynster.

Vedføie, v. a. 1. det s. s. tilføie.

Vedgaae, v. a. 3. (s. gaae.) tilstaae, staae. (det modf. af frágeae.) "Hvis gen — vedgaaer det, som han sigtes og yldes for, da maa han det ei siden frae." D. Lov. I. 15. 1. [Vedgaae er et ere Udtryk for bekiende og tilstaae. (Jvf. rd. Tidsskr. III. 83.) Efter den nærværende Brug er Bemærkelsen egentlig: at vedkiendes Sandheden af noget (det være Gierning ell. Mening) hvori man selv har Deel, ell. hvorom man troer, at have tilstrækkelig Indsigt. "Man ligesom gaaer ved ell. ledsager Ordet og Gierningen, f. at betegne det, som sit. Man indrømmer Andres Meninger; man vedgaaer kun sine egne." P. E. Müller. Jvf. tilstaae, 1, og vedstaae.] = Vedgaaelse, en. Gierningen at vedgaae noget. (agnitio.) "Vedgaaelse af en Ting, hvorom han muligen kunde mangle tilforladelig Kundskab." A. Ørsted. (Eunomia. III. 472.)

Vedgang, en. (af vedgaae.) Tilstaaelse, Samtykke. (forældet.) "Med Rigens Raads Samtykke og Almuens Vedgang." Hvitfeldt.

Vedgiøre, v. a. 3. (s. giøre.) giøre i Stand, istandsætte, giøre ved. (mest i part. og infin. pass.)

Vedhefte, v. a. 1. hefte t. en anden Ting. Deraf: Vedheftning, en.

Vedholdende, adj. v. som ikke aflader; bestandig, vedvarende. En vedholdende Regn. Et vedholdende Arbeide. En vedholdende Sygdom, Forstoppelse. — Vedholdenhed, en. ud. pl. den Beskaffenhed, at vare længe ved, ell. at være vedholdende i noget. Regnens V. Hans Vedholdenhed i Arbeidet er ikke stor.

Vedhæng, et. det, som hænger ved, følger med en anden Ting. (Moth.)

Vedhænge, v. n. 2. og 3. [s. hænge.] 1. hænge fast ved, være forenet m. (br. sielden ud. i Inf. og part. act. og pass. Det vedhængende, vedhængte Segl. Der kan ikke vedhænge nogen Mistanke.) 2. være forenet, forbunden med. "Med mangfoldige Indskrænkelser, som nødvendig maa vedhænge alle endelige Naturer." Eilschov. (Sielden forekommer n. s. Vedhængenhed. "Denne Vedhængenhed v. det Gamle maa giøre dem al Cultur vanskelig." Basth. "Den feige Vedhængenhed v. det nærværende Liv." Mynster. Præd. 1814. I. 74.)

Vedk[illegible], en. Brændestabel. s. Ved, n. s.

Vedkiende sig, v. rec. 2. kiendes ved, vedgaae at man kiender. Denne Hat vedkiender jeg mig ikke. Han vedkiendte sig sin Eiendom. "Retfærdighed vil aldrig vedkiende sig, at være et løst Paafund af Mennesker." Mynster. "Om dette er noget hæderligt, som du tør vedkiende dig for dig selv, og f. andre Mennesker." Samme. (Ogsaa n. pass. Han vilde ikke vedkiendes hende.)

Vedkomme, v. n. 3. (s. komme.) have Hensyn til, angaae, vedrøre. (m. Dat. og oftest m. Negtelse.) Denne Sag vedkommer mig slet ikke. Det vedkommer ham, meer end mig. — vedkommende, part. paagieldende (den, som noget vedkommer.) At forlange vedkommende Øvrigheds Betænkning. — Vedkommende, ud. Art. den ell. de

Paagjeldende. Jeg har talt m. Vedkommende. Han har faaet Vedkommendes Tilladelse.

Vedlige, adv. [af det forældede: liig, ret, billig, tilbørlig.] br. kun i Talemaaden: at holde vedlige ɔ: holde v. Magt, i tilbørlig Stand, underholde, ikke lade forringes. Han maa, efter Contracten, holde Huset vedlige. — I samme Bemærk. br. **vedligeholde**, v. a. Huset er vel vedligeholdt. "Denne begyndte Dannelse i de yngre Aar maa Lovgiveren vedligeholde i de ældre." Schytte. Deraf: **Vedligeholdelse**, en. ud. pl.

Vedliggende, adj. v. som ligger ved, er vedlagt.

Vedlægge, v. a. 3. (s. lægge.) lægge ved, lade medfølge. Jeg har vedlagt alle Bilagene. De Sagen vedlagte Documenter.

Vedrøre, v. a. 2. berøre. (s. røre v.) Oftest figurlig: staae i Forbindelse, i Sammenhæng med, vedkomme. I alt det, som vedrører den indre Statsstyrelse. Den Sag vedrører mig ikke. "Hans Iver f. alle, men især f. de Videnskaber, som vedrørte Lægekonsten." Wandal.

Vedstaae, v. a. 3. (s. staae.) vedkiendes, tilstaae, ikke fragaae (sine Tanker, Meninger, Ytringer o. d.) At vedstaae det man har sagt. At vedstaae (vedgaae) sine Ord. "Andre, som ikke havde det Mod, at vedstaae deres Overbeviisning." Mynster. "Naar man ikke blot vedgaaer at have sagt noget, men tillige forsvarer det som rigtigt, vedstaaer man det. Man ligesom staaer fast v. det, som eengang er blevet fremført." Müller.

Vedtage, v. a. 3. (s. tage.) komme overeens om noget vedvarende, antage noget som gieldende Regel, Brug ell. Lov. Bønderne i Sognet have vedtaget, at enhver skal holde sit Qvæg tøiret. Det er en vedtagen Skik i den Egn. "Naar de hellige Skikke vedtoges allevegne." Mynster. (Saaledes vedtages det, der ofte skeer, der i samme Tilfælde altid skal giøres. Man aftaler derimod det, der f. en enkelt Gang skal skee, giøres, iagttages. Hvad Flere aftale og indgaae, at ville overholde, det vedtage de.) = Deraf: **Vedtægt**, en. pl. -er. 1. Handlingen at vedtage. De forbandt sig i denne Vedtægt til ꝛc. At giøre V. om noget. 2. det, som er vedtaget; en vedtagen Brug, Regel, Lov. Bønderne i den Egn have, følge den Vedtægt. "De have dannet sig en Retfærdighed af unyttige Vedtægter, en Kiærlighed af kolde Skikke." Mynster. Vedtægter modsættes ofte de egentlige, af Regieringen udstedte Love. "Vedtægt er — en Handlemaade, om hvis Gientagelse man er kommen overeens, ell. en Sædvane, der grunder sig p. Aftale. — En Sædvane kan være opkommen ufor-
mærkt og uvilkaarligen; derimod [illegible] gen Vedtægt, uden at Vedkomme[illegible] villet det." Müller. 3. en Ski[illegible] mange følge af Vane, uden udtry[illegible] have vedtaget den, Sædvane. [illegible] tægtshensyn, et. H. til Skik og [illegible] Rahbek. Fortæll. I. 376.)

Vedtegne, v. a. 1. tegne, skriv[illegible] ved, ell. ved Siden af noget, som [illegible] skrevet, og særd. til Oplysning o[illegible] "Man vedtegner, f. at give nye O[illegible] ger; man paategner, f. paa det [illegible] at meddele en ny Underretning." M[illegible] Deraf: **Vedtegning**, en. pl. -er. [illegible] gen at vedtegne, ell. noget som er ve[illegible] "Vedtegninger skee f. E. i det Re[illegible] klærer sig over hvad Regnskabsfører[illegible] svaret p. hans Antegnelser." Müller.

Vedtørftig, adj. trængende, fatti[illegible] lidende. (usædvanl.) D. Lov. II. 22.

Vedvant, adj. som man er vant [illegible] Vanen har indført. "Gamle og ve[illegible] Næringsveie." Schytte.

Vedvare, v. n. 1. (har.) vedblive a[illegible] være endnu, være til efterat have v[illegible] Tid lang. Krigen har varet over [illegible] og vedvarer endnu. Det længste [illegible] rer dog kun kort, hvis ikke Livet v[illegible] endnu efter Døden. "Fred og Feide [illegible] tede Koglernes Wink f. at blive, [illegible] og endes." Hertz. Dette Venska[illegible] jeg, vil vedvare indtil Døden a[illegible] (Men: Dette Stykke kan vare min[illegible] ell. min L. ud.) En Ting, en Handli[illegible] længe, eller kort. En Handling, e[illegible] delag, en Følelse vedvarer, saalæn[illegible] ikke afbrydes; den kan vedvare [illegible] men man siger aldrig, at noget ve[illegible] kort. — Vedvarende har ikke H[illegible] Tingens Beskaffenhed ell. Uforande[illegible] og br. overhovedet mest om ulegemlige[illegible] stande; varig derimod br. saavel om [illegible] lige, som ulegemlige, og har H[illegible] en Ting holder længe ud at være som [illegible] En vedvarende Tørke; vedvare[illegible] stræbelser; en vedvarende Flid[illegible] rigt Venskab. En varig Helbre[illegible] rigt Eftermæle. "Noget kaldes v[illegible] de, f. saavidt det betragtes at [illegible] virke uafbrudt. Varigt kaldes det [illegible] den Egenskab, at kunne vare ved. [illegible] allene kan sige mig, hvad der er ve[illegible] de; Eftertanke kan lære mig, hva[illegible] varigt." Müller. = **Vedvaren**, en. [illegible] vare ved. Siælens Vedvaren efter [illegible]

Vedvarenhed, en. ud. pl. den [illegible] hed, at vedvare, at være vedvarende [illegible] til en evig Vedvarenhed bestemte [illegible] ter." Snedorf.

Vee! interj. som deels (dog i [illegible] den) er et Udtryk af Smerte [illegible] vel i en Talemaade: At skrige [illegible] Vee ɔ: at jamre sig [illegible]

e vil man høre det.) deels et Udraab, ved man forkynder og ynker en nærvæ-e ell. tilkommende Ulykke (m. Dativ. ell. p. over.) Vee mig ulykkelige! Vee Fader, der maa opleve saa stor en Sorg it Barn! At raabe Vee over een.

ee, en. ud. pl. [T. das Weh.] 1. rte, Pine. Lendevee, Hostevee. th.) 2. Angest, Sorg. (Moth.) "Jeg tabt al Livets Glæde, jeg har udtømt ens Vee." Bagg. "Dersom du hav f. Andres Vee." Mynster. 3. U-; i Modf. t. Vel. "I Vel og Vee, i og Nøden — o lader os betænke De-" Thaarup. (Men i alle disse Tilfælde, Brugen kun er Efterligning af den e, høres Ordet i Talesproget næsten ikke .) 4. pl. Veer, en Barselkones Fødsmerter. (f. Kynder.) = Veemod, en. rettere et.) bruges af Nyere for: Vee-ighed; (og deraf: Veemodssuk, Vee-taare, m. fl.) "I hans Smiil selv var Veemod synlig, end Fryd." Bagg. ora.) "Veemod er en Sorg, der f. ldt er mildnet, at den ikke længere ned-ker. Sorg gior vranten; Veemod gior " Müller. — veemodig, adj. [T. mütig.] som er betaget i Sindet af od sørgmodig Følelse, dog af en bli-Art, ell. som ikke ganske nedbøier Siæ-"Lad min Siæl veemodig skue den, od jeg frelstes ved." Evald. Vee-ighed, en. ud. pl. veemodig Følelse ell. stemning; (hos nyere Forf. ogsaa: mod. f. ovenfor.)

eg, adj. [Sv. wek. N. S. week. — S. wac. E. weak. I. veikr, svag.] bielig, slap, som let lader sig bøie og ble. Han er veg som Vor. Moth. 2. , skrøbelig. (Moth.) — Dette, nu næ-reent forældede Ord burde ei aflægges. er ikke det samme som blød; da hiint i sten egentlig br. om det, som er bøie-og blødt, men tillige seit ell. sammen-igt; blød derimod, som det T. weich, det, som giver efter f. ethvert Tryk. Deraf: Veghed, en. ud. pl. (Moth.)

ege, v. a. 1. giøre veg, bøielig, bløde. , som ogsaa skriver: vegne. Baden.) v. n. bvege.

egne, v. a. 1. bøie, bukke. At vegne Søm o: bøie Enden af et Søm, der har et igiennem et Bræt, og banke den ned i et, f. at Sømmet kan holde. (Moth. vege en Bolt: læses i Vid. S. Skr. f. D. II. S. 273.)

egne, pl. bruges kun som adv. m. p. paa. — Paa mine, paa dine, p. min es Vegne o: for mig, i mit Sted, i mit n. — I ældre Tid brugtes det ogsaa i en t forskiellig Betydning for: i Henseende hvad angaaer, t. E. f. Ex. "Paa mit tes Vegne er jeg ikke værdig t. andet." P. Tidemand. 1564. [Isl. minna vegna. Sv. på mina wägnar. I ældre D. forekommer ogsaa Vegn i sing. f. Riimkrøn; og Vag, for: Side. f. Henr. Harpestrengs L. B.] Jvf. allevegne.

Vei, en. pl.-e. [I. Vegr.] 1. den Retning, det Strøg, som et Legeme følger i dets Bevægelse. Fuglens V. i Luften. Fiskens V. i Havet. Dyret tog sin V. henad Skoven til. Vandet baner sig Vei giennem Jordlagene. "Mit Vink betegner Stiernens Vei." Evald. — fig. At staae een i Veien, være een i Veien, komme i Veien f. een o: t. Hinder. Han er aldrig nogen i Veien. At gaae sin V. o: gaae bort fra Stedet, hvor en anden er. Han red sin Vei. At gaae, kiøre af Veien f. een (o: vige af fra hans Vei; ikke gaae ell. kiøre ud af Landeveien.) 2. det Rum p. Jorden, som man betræder, ell. paa anden Maade bevæger sig paa i det man drager fra eet Sted t. et andet; særdeles naar dette Rum er banet ell. indrettet t. at reise paa. Der er ingen anden V. til Huset, end en Fodsti. En lige, bugtet, god, opkiørt, hullet, besværlig Vei. En Biergvei, Huulvei, Landevei, Hovedvei, Bivei, Sidevei, Markvei, Jagtvei, &c. (Jvf. Afvei, Gienvei, Omvei, Udvei.) Jeg har ofte gaaet, kiørt, redet, reist denne V. Et kort, langt Stykke V. At give sig p. Veien o: begynde en Gang, Vandring. Hvor mon han tog Veien hen? — At forfeile den rette V. Han er p. Veien (o: p. Reisen) t. Paris. Veien gaaer igiennem Skoven, løber af t. Høire. At vise een Vei, bringe, følge ham p. Vei, p. ret V. Det er, ligger af Veien f. mig o: det ligger ikke p. den lige, den korteste Reisevei. — fig. Det var ikke af Veien o: det var nyttigt. (At komme til Veie m. een o: komme t. Rette med; en forældet Talemaade. P. Tidemand.) — At være een i Veien o: være ham t. Hinder. — At være paa Veien, (med infin.) figurl. være i Begreb med, være nær ved. Jeg var p. Veien at ville gaae, saa længe tøvede han. Hun var p. Veien at falde. At være p. gode Veie, være sin Opfyldelse, Udførelse nær. Det har gode Veie o: har ingen Hast. — Han kommer ingen V. dermed o: Arbeidet har ingen Fremgang, han udretter intet. (f. ogsaa tilveie, underveis.) At komme til Veie (tilveie,) blive funden, komme f. Dagen, komme frem. "Som de ikke kunde føre det til Veie." Coldings Kirkehist. — fig. br. Vei ofte f. Maade at handle paa, Fremgangsmaade &c. At gaae den rette Vei o: handle ærligt. (f. Snigvei.) At gaae p. ulovlige, forbudne Veie. "Retviis og skyldfri Vei frikiendte den Fromme." Hertz. Dydens, Salighedens V. At vige fra Rettens V. "Dette var Ærens og Rigdommens Vei." Guldb. = Veianlæg, et. A. af en Landevei ell. anden Vei. Veiar-

beide, et. A. paa at anlægge ell. istandsætte Landeveie. Veibetient, en. B. som er ansat v. Veivæsenet. Veibred, n. s. Navn, som gives flere Arter af en Planteslægt, der voxe alm. ved Landeveie. Plantago. (A. S. Vægbræde.) Veibrud, et. Bøder f. forsømt Veiarbeide. (Moth.) Veibryn, et. det yderste af Veien, der hvor den støder t. Marken. (Colding.) Veibygning, en. Veianlæg. (Olufsen. Oec. Ann. V. 478.) veifarende, adj. v. som er p. en Reise, Reisende. Veifred, en. ud. pl. den Fred, som en Veifarende er berettiget at nyde p. sin lovlige Reise. Veifore, et. en Veis Beskaffenhed m. Hensyn t. Færdsel. (s. Føre.) veikiendt, adj. v. d. s. s. veikyndig. En veikiendt Fører. (Hertz.) Veikors, et. Kors, som er opreist v. Siden af en Vei. (Colding.) veikyndig, adj. bekiendt m. Veien, som fører t. et vist Sted, ell. med Veiene i en Egn overhovedet. "Qvinder og spøgende Smaa — ledsaged' af faa veikyndige Unge." Hertz. veilede, v. a. 1. egentl. lede, vise een p. ret Vei; mest figurl. give een Anviisning til, Underviisning om noget. At veilede een i hans Studeringer. "At de mere forvilde Fornuften, end veilede den." Sneedorf. "Da ville vi stedse finde — Umyndige nok at undervise, Uerfarne nok at veilede." Mynster. Deraf: Veileder, en. (manuductor. jvf. Veiviser.) "En Lære, der tilbyder sig os, som Veileder giennem Livet." Mynster. "Lad mit Bud din Daads Veileder være." Thaarup. — Veiledning, en. pl. er. — veilys, adj. veilyst kaldes Veiret, naar det er saa lyst om Natten, at den Reisende kan see Veien. (Moth.) Veilængde, en. En vis Længde, Strækning af en V. Veiløber, en. 1. et gaaende Postbud. 2. Veiløbere, de forreste Heste i et Spænd, Forløbere. (Moth.) veiløs, adj. hvor ingen banet Vei gives. "Veiløse Ørkener." O. Guldberg. "Et veiløst Bierg." Fibigers Soph. Veimaal, et. 1. d. s. s. Veilængde. 2. saa lang en Vei, som den Reisende sætter sig for at reise i een Dag. (Moth.) Veimaaler, en. Redskab, hvormed den Gaaende eller Kiørende maaler Veiens Længde, som i en vis Tid lægges tilbage. Veimaaling, en. Handlingen at opmaale en V. Veimester, en. En høiere Betient ell. Opsynsmand v. Veivæsenet. Veimøde, et. 1. Sted, hvor mange Veie løbe til ell. støde sammen. (Moth.) 2. Møde paa en Vei; det, at Folk mødes p. en Vei. "Vidt er Veimøde." (Ordspr.) Veipenge, n. s. coll. P. som betales f. Færdsel p. en Vei, m. m. (Olufsen. Statsoecon. 1815. S. 217.) Veipæl, en. Pæl, som opreises v. Veie ell. Veiskiel, enten f. at tilkiendegive et vist Maal af Veien, ell. f. at veilede den Reisende. (Oec. Ann. V. 476.) Veirider, en. ridende Po-

litiebetient ell. Politiesoldat. "
ledsage os; bevæbnede Veivisere
os." Schytte. (Indv. Reg. II. 394
skat, en. S. som betales t. Land
læg ell. Vedligeholdelse. Veiski
Sted, hvor to ell. flere Veie mødes
2. Skiel ell. Grændse v. en Vei,
Vei danner. Veispor, et. d. s.
spor. (Moth.) veistiv, adj. s
Vogn, der følger Veisporet, der
bred som dette. Veistykke, et. Et
af en Vei. "Den aarlige Veiskat
bruges som en Capital t. at giøre e
færdigt." Schytte. Veistøtte, e
er opsat v. en Vei, f. at give Mi
taltilkiende, (Milepæl) eller f. at
(Moth.) Veistøv, et. S. som
en Vei af de Veifarende. Vei
Told, som maa betales f. at rei
Gods p. en Vei. Veitæring,
man bruger, fører m. sig t. Tæ
Reise. veivild, adj. vildfarende
(Moth.) Veiviser, en. 1. den,
en Veifarende, f. at vise ham den
"En Veiviser, der betegner ham
han har at vandre." Rahb. (D.
2. en v. Korsveie ell. andensteds p
reist Pæl m. Tværtræ og Paa
angiver, hvor Veien fører hen.
en Bog, hvori Mærkværdighe
Stad beskrives, Indbyggernes
gives, o. d. [Usædvanligt et v.
(veilede.) "Den Sky, der vei
skyttede dem." (viste dem Veien)
Hist. I. 100. "Kundskabsløs,
veivise t. Livets Beqvemmeligh
Malling.] Veivæsen, et. alt d
rer t. offentlige Veies ell. Landev
og Vedligeholdelse.

Veie, v. n. og a. 1. (Imperf.
[J. vega. A. S. vægan.] A.
en vis Vægt ell. Tyngde. De
Lispund. Sølvet veiede ell. v
at veie) 60 Lod. Det veier kun
veier tungt, let i Vægtskaalen.
1. forsøge, maale et Legemes
noget p. en Bismer — i, paa
At veie noget af ɔ: afdele de
Føden blev veiet dem til.
ud i Lod, lodeviis. Det e
veiet (lidt under, over den r
Man kan ikke veie det op m.
er meget dyrt.) 2. figurl.
prøve, grandske. At veie
dem meget nøie (s. overveie.)
Bog intet findes, der kunde f
ses, veies, drøftes, vel endog at
Rahb. (D. T. XI. 391.)
Grundene for og imod noget.
og tæller Dage, A, som
Thaarup. "Naar vore
gaae videre, end til at
stændigheder, da

needorf. "See, som nu dette fik Sind og Tankernes Omløb." ias. 1. Sang,) = **Veining**, en. erningen at veie. — **Veieskaal**, aal. (mindre brugel.) "Men seer calen uvis vanke." Ingemann, 17. S. 299.) = **Veier**, en. den. righeden er beskikket t. efter Paa= t veie og maale Gods og Varer, eres Vægt, m. m. En Veier og **Veierbod**, en. og **Veierhuus**, et. Sted, hvor der veies og maales f. Landets rette Vægt og Maal. r, en. (Moth.) s. Veier. **Veier=** det, som betales f. at lade veie en.

a. vog, veiet. [J. vega.] slaae, aaben, i Strid. (forældet.)

n. pl. -r. et lavt og ikke bredt en Vig ell. Fiord, hvor man til vade ell. kiøre over.

ud. pl. [J. Vedr. A. S. og N. r.] 1. Luftens ell. Dunstkreds= erlige Tilstand, for saa vidt den p. Jorden; Veirlig. Vi have koldt, tørt, fugtigt V. Sta= nderligt, klart, mørkt V. Vi V. Regnveir, Tørveir, Grø= rdenveir, Høstveir, Uveir. 2. uftkredsen nærmest Jorden. (s. denfor.) 3. Luft, Aande. At Veiret. At trække Veiret. 4. st. (en tilforn meget hyppig, men forældet Bemærk. som dog findes alemaader og Sammensætninger. blæser hvor det vil, og du hører n, men du veed ikke hvorfra det og hvor det farer hen." Joh. 3. 8. hvert Veir føre dig, og følg ikke Sir. 5. (Bib. 1550.) "Og han truede Veiret og Havet." Math. b. af 1550. I nyere Overs. Vei= figurl. Udtryk: i Veiret ɔ: op= p. Reis dig i Veiret. it. over Løft Drengen i Veiret, at han Han løftede Spydet høit i Veiret. a høit i Veiret, at jeg ikke kunde At kaste noget i Veiret, op i Luften.) At snakke hen i Veiret, t hen i Veiret ɔ: ubetænksomt, tanke. At svare een hen i Veiret. Veiret m. en Stok. At skyde i n Planter) voxe op over Jorden. læsen i Veiret som en tydsk Griis At slaae noget hen i V. og Vind derpaa. — At gaae t. Veirs ɔ: erne, t. Skibs. At sætte Seilet naar man vil krydse.) Der maa blæse p. ham (om den, som holdes lent.) At skære, vende Kaaben t. — At komme under Veir m. fare noget, faae under Haanden = **Veirbiorn**, en. den Bielke i en Mølle, hvorpaa Arelens tungeste Ende hviler. (Math.) **Veirbog**, en. Bog, som indeholder Forudsagn om Veirligets tilkommende Beskaffenhed; ell. almindelige Jagttagelser og Regler om Veirliget. **veirfast**, adj. siges om den, der ligger og venter p. god Vind f. at seile. Moth. **Veirgab**, et. en Aabning, som er udsat f. Luften. **Veirglas**, et. Glasrør, hvori Qvægsølvets Stigen og Falden, v. den atmosphæriske Lufts Tryk, viser Luftens Tyngde og det deraf følgende Veirlig; Barometer. **Veirhane**, en. 1. Fløi p. Taarne ell. Huse, hvis Stilling viser Vindens Retning (fordi man tilforn gav dem Skikkelse af en Hane.) 2. fig. et meget ustadigt, ubestandigt Menneske. "Jeg mærker nok, at du er en Veirhane, og har samme Nykker, som alle Fruerpiger." Holb. (D. Ranudo.) **Veirhat**, **Veirhætte**, en. Indretning, der sættes oven p. Skorstene, f. at hindre Vinden fra at fare ned i Skorsteensrøret. **Veirhul**, et. Veirgab, Lufthul. **Veirkave**, en. "en stærk, men kort Blæst ell. Kuling." Moth. **Veirkule**, en. d. s. s. Kuling. **veirkyndig**, adj. som forstaaer sig p. Veirliget og Forandringer i samme. **Veirlys**, et. Et lysende Luftsyn, af brændbare Dunster, som antændes. "Lad dig ikke forlede af Veirlys t. at vandre p. usikkre Veie." Sneed. "At usle Veirlys af tomt, af flygtigt Haab, du kunde glimte for mig!" Evald. **Veirlære**, en. videnskabelig Lære og Underretning om Veirligets Beskaffenhed og Forandringer, enten i Alm. ell. i et vist Land. **Veirmærke**, et. Mærke ell. Kiendetegn, hvoraf man mener at kunne forudsige Veirets tilkommende Beskaffenhed. Olussen. (Landoec. 97.) **Veirmølle**, en. M. som drives v. Vinden. **Veirmøller**, en. den, som eier ell. driver en Veirmølle. **Veirskifte**, et. Veirligets Forandring. (Arreboe.) **Veirsol**, en. et Luftsyn, som forklares af en egen Brydning af Lysstraalerne, hvorved en ell. flere lyse Skiver, liig Solen, vise sig v. Siden af denne; Bisol. **Veirspaadom**, en. Forudsigelse af tilkommende Veirlig. **Veirstak**, en. et rødagtigt blussende Luftsyn i Skyerne, liig en halv Regnbue, der bebuder stærk Blæst. (Moth.) **veirstemt**, adj. (s. Veir, 3.) som ei kan drage sin Aande. (Moth.) **Veirstrøg**, et. Luftens ell. Vindens Strøg. "Veirstrøget i Gruberne." **Veirstøtte**, en. et Stykke af en Regnbue, der sees v. Synskredsen. **Veirsyn**, et. d. s. s. Luftsyn. (v. Aph.) **Veirtegn**, et. Tegn, som bebuder Forandring i Veiret ell. tilkommende Veirlig. (prognosticum.)

Veire, v. a. 1. lufte, udlufte, lade tørres i fri Luft, v. Veirets ell. Vindens Indvirkning. "Det er bedre, strax efter Vei=

ningen at binde Sæden i smaa Bundter eller Neg — hvorved den tørres ell. veires langt snarere." Olufsen. 2. (sieldnere.) blæse; bevæge v. Vindens Magt. "I gule Hvirvler veires Løvet." J. Smidth. (Danske Haver. S. 95.)

Veirlig, et. ud. pl. det s. s. Veir, 1. Vi have i denne Sommer et meget fugtigt, ustadigt Veirlig. At lægge Mærke t. Veirligets Forandringer. (Det høres sieldnere end Veir; og br. oftest om Veirets Tilstand i et længere Tidsrum; i Sammensætning aldrig.)

Vek (bort) s. væk.

Vel, et. ud. pl. (og aldrig m. best. Artikel.) er det følgende adv. brugt som Subst. for: Velfærd; det, som er vel, godt, tienligt, t. det Gode. Hans Vel er mig saa nær som mit eget. Det er t. dit eget Vel, t. vort fælles V. Fædrelandet, Statens, det Heles, den Enkeltes Vel. (s. Bedste, som er et mindre indeholdende og mindre betydende Udtryk, end Vel. "Et Samfunds Vel — er Indbegrebet af Alt, hvad s. dette Samfund kan kaldes godt, og indbefatter langt mere, end Samfundets Bedste." Müller.) Jvf. Almeenvel, Statsvel, der urigtigen af nogle (Engelstoft, A. Ørsted) br. med bestemt Art.

Vel, adv. og conj. bedre, bedst. [I. og A. S. vel. Sv. wäl.] A. I Almindelighed: godt, til det gode. (bene.) De særskilte Tilfælde og Bemærkelser, hvori det bruges, ere især følgende: 1. om den legemlige Tilstand: uden ubehagelige Fornemmelser, karsk, v. Helbred. (modſ. ilde.) At føle, befinde sig vel. Hun har ikke været vel i nogle Dage (o: noget upasselig.) At see vel ud o: frisk (derimod: Hun seer godt ud o: hun er ret smuk. Man siger ogsaa: At smage, lugte, klinge godt; ikke vel.) 2. overeensstemmende med Hensigten, Ønsket, Tingens Natur; p. en rigtig, passende, fuldkommen Maade. At lide, leve vel. Man er meget vel der i Huset. At være vel til Fods (gaae rask.) At være vel (ell. godt) kiørende. At være vel til Mode. Gid det gaae ham vel! Han har vel forrettet sit Ærende. At giøre vel imod een o: fremme hans Bedste af Velvillie. At ville een vel (m. Dat.) Hun vil mig vel, mener mig det vel. (har Godhed f. mig.) "Hvo kan tænke vel, naar man er slet til Mode?" P. M. Troiel. Deri giør han vel (rigtigt.) Det staaer vel til med ham (han lever, befinder sig vel.) Forsøget løb vel af. Selvgiort er vel giort. At være vel opdragen. En vel studeret Mand; vel tillavet Mad, vel bagt Brød; en vel giennemvarmet Stue o. s. v. 3. noget meer end ønskeligt, end tilbørligt. Hans Tale var vel lang. Kiolen er vel vid. Du blev vel længe borte. 4. gaaer det adjectiviske Begreb over til en blot bifal-

dende, bestemmende ell. bekræftende (eenstydig m. nok.) Vel! nu vel! i staae ham det, han begierer. (s. velan.) Jeg hører vel hvad han sig kommer vel (nok, vistnok) naar ha ere fortærede. Han giør det vel, beder ham derom. Jeg seer vel, (n er intet at haabe. Jeg veed vel at je forseet mig. Jeg maa vel sørge, naa des mit Tab. Troer Du vel, at han ve mig? — b.) for: rimeligviis, so lig nok. (sane, nimirum.) Han vel engang. Jeg opnaaer vel en Ønske. "Vel siges, hvor Talen er o Tilfælde, som man ønsker; nok om Tilfælde, som man formoder." Sp Det kan ikke vel, ikke ret vel skee i beqvemt, ikke saa godt.) 5. U forandrer det kun Udtrykket, der li andet V. ell. adv., ell. giver det et Bibegreb f. E. af Formodning, ell særd. i den spørgende Form. N vel (formodentlig) bleven kløger kan vel ikke (neppe) stole meget Løfte. Troer du vel p. dette Ry var vel dig, som tog Vognen? ikke muligt, at faae ham i Tale? hører dog vel ikke en ny Fuldn Ligeledes: hvor man m. nogen Ud trykker en Mængde, et Tal; og b des, at man mener, snarere at end s. meget. Der var vel over Mennesker. Jeg har vel tyve G ham det. Han kan vel være 40 adv. godt.) — Undertiden forsk Udtrykket i et saadant Tilfælde e deligere. Jeg har været der ti, Gange. Han fandt ligesaa stor, og større Fordeel derved. B. Som vel (ligesom nok, quidem) en t (concessiv) Betydning, der indst Eftersætningen. Vel har jeg l Pengene; (ell. Jeg har vel lovet ikke alle p. engang. Vel er hun tillige forfængelig. Vel finder get ofte; men ikke altid. — [illegible] junctive Sætninger, hvor [illegible] tersætningen, faaer det den be[illegible] ning. I Dag vil jeg ikke; [illegible] gen. (Omvendt: Vel vil jeg [illegible] men i Morgen.) Jeg har [illegible] skaffe ham Tienesten; men vel [illegible] ham dertil. c.) Som Interj. [illegible] hvor man ytrer Tilfredshed [illegible] andre t. Lykke m. noget. (det [illegible] Vel mig, at jeg ikke [illegible] Sorg! Vel dig, Vel os! [illegible] lever ukiendt og [illegible] Interj. er ogsaa [illegible] vel! naar een har [illegible] sige ham. — Et [illegible] Velan! ell. det [illegible] slutter sig t. [illegible]

selv dertil (euge, age dum!) Velan!
vil da prøve paa, om vi kan udføre det.
blende taus, udbrød han tilsidst: velan
min Thora! ja, jeg har dulgt dig en
elig Sorg." Bagg. = I Bemærkelsen
r No. A. 2 sammensøies vel m. endeel
, hvoraf følgende i Alm. skrives som eet:
gtbar, adj. en tilforn brugelig, nu for-
t Titel. velanstændig, adj. overeens-
mende m. gode Sæder og m. den finere
maade. (Dette af det T. optagne Ord
ke ganske som anstændig, og sieldnere,
dette; velanstændig siger noget mere,
nærmere ud p. det selskabelige Livs
e Forhold, end anstændig.) Deraf:
anstændighed, en. ud. pl. "en Færdig-
til, i Opførsel og Adfærd at følge Sæde-
dens, f. visse Borgerclasser vedtagne
n." P. E. Müller. Det er imod, strider
Velanstændigheden. "Den ufordær-
Følelse lærer Anstændighed, Bekiendt-
m. Verden Velanstændighed, Efter-
e over sine Forhold Sømmelighed."
er. (Jvf. D. Synon. II. 55. 56.) —
rtet, adj. som har artet sig vel; ikke
tet. velbaaren, adj. pl. velbaarne.
er af god Afkomst, af adelig Byrd.
t var ligesaa latterligt, som om en Van-
ing søgte om Titel af velbaaren."
N. Klim. (br. nu mest som Titel,
l f. Adelige, som Borgerlige af en vis
, hvilke tiltales ell. tilskrives: Deres
aarenhed. "Enhver nysødt Velbaa-
ed, hvis Adelskab er kiøbt foruden Blod
ved." P. M. Troiel.) Velbefinden-
t, ud. pl. Tilstanden, at befinde sig vel;
ulig Sundhed. (jvf. Velgaaende.)
behag, et. ud. pl. 1. den Følelse, der
rbunden m. at være tilfreds ell. fornøiet
get. (Egentl. d. s. s. Behag, m. et v.
rbiet forstærket Udtryk.) "Det er na-
t, at finde Behag i en god Spise; men
som finder Velbehag i Mad, staaer
at blive lækker." Müller. Kongen
V. i hans Tale. Det var hende til
g. "Til ham, som stuer ned m.
t. glad Uskyldighed." Pram. 2.
Godtbefindende. At overlade noget t.
elbehag. Enhver kan give efter Vel-
, efter eget V. velbehagelig, adj.
behagelig (men br. sieldnere; ligesom
ehagelighed, der findes i Bibeloverf.)
meldt, adj. v. br. i Brev- og Forret-
skill, naar man høfligen omtaler een,
tilforn er nævnet. velberaadt, adj. v.
etænkt, vel overlagt, forsætlig. Med
eraadt Hu, Sind. (Sieldnere skrives vel
ukt i eet Ord.) velbevaagen (Moth)
vaagen. velbygget, adj. v. bygget
Omhu, godt og smukt bygget. vel-
dig, adj. d. s. s. velbaaren (og br. lige-
dette i Titulatur, m. en ringere Grad,
om alle Personer i Rangen, de høiere
Classer undtagne. Tiltalen er da: Deres
Velbyrdighed. — Saavel adj. velbyrdig,
som Substantivet, forekomme nu sielden i
den oprindelige Bemærkelse om Adelstand,
adelig Fødsel; men undertiden hos Ældre.
"Hvad som paa Naturen og Velbyrdighed
fattes." Vedels Saxo. 25. "Hvad Tilstand
være er — end naar Velbyrdighed m. Ar-
mod sig forener?" Holb. Daphn. Blodbad.)
— Veldaad, en. d. s. s. Velgierning. (Bag-
gesen.) "See Veldaads rette Løn i Veldaads
Lyst." Rahbek. "For at belønne p. sildigst
Søn Stamfaderens Veldaad." Hertz. vel-
dannet, adj. som har en smuk, ell. fuld-
kommen rigtig og passende Skikkelse. (jvf.
velskabt.) veldædig, adj. s. velgiørende.
Veldædighed, en. ud. pl. d. s. s. Velgiøren-
hed (men forekommer nu meget sielden, er
tydsk, og overflødigt.) velforrettet, vel-
forskyldt, velforsynet, velfortient; disse
adj. v. skrives stundom i eet Ord, men
kunne uden Feil adskilles. (om deres Be-
mærkelse s. Verberne.) Velfærd, en. ud.
pl. Indbegreb af det, som hører t. et Men-
neskes (en Forenings, et Selskabs) lykkelige
Tilstand ell. Tilværelse. Timelig, evig
Velfærd. Hans hele V. blev ødelagt (hvor-
ved som oftest i dagl. T. forstaaes: For-
mue.) Statens, Borgernes, Medborgeres
Velfærd (man siger dog oftere: Statens
Vel.) "At befordre Undersaatternes Vel-
færd, er Øiemedet af al Regiering." Schytte.
En Velfærdssag ɔ: en Sag, hvorpaa eens
V. beroer, som har Indflydelse derpaa.
(Velfærdsting. Rahb. D. Tilsk. I. 332.)
— Velgaaende, et. ud. pl. lykkelig, ønske-
lig Tilstand, i Hens. t. Helbred og andet
timeligt Gode. "At enhver Enkelts Vel-
gaaende er saa nøie forbundet m. det Heles
Vel." Bagg. N. Klim. 88. (br. ellers siel-
den uden naar man i Samqvem ønsker eens
Velgaaende, drikker p. eens V.) "Vel-
gaaende indbefatter mere end Velbefinden-
de; thi det forudsætter tillige en Tilfreds-
hed m. det Udvortes; er altsaa en Følge
baade af Sundhed og Medgang." Müller.
Velgierning, en. pl. -er. Handling, hvor-
ved man, uden egennyttige Hensigter, giør
vel imod en Anden, befordrer en andens
Vel; (især hvor det skeer v. Gaver; dog ei
blot om disse.) "Ikke enhver nyttig Ting er
en V. thi nogle Ting ere saa ringe, at de
ei kunne kaldes Velgierninger." B. Thott.
Han har beviist mig mange Velgierninger.
Hendes mange Velgierninger mod de Fat-
tige. Det er en sand V. imod ham, at give
ham noget at bestille. velgiort, adj. v.
som er giort m. Flid, svarende t. sin Hensigt;
godt giort, rigtig giort. Et velgiort Ar-
beide roser sig selv. Selvgiort er velgiort.
velgiørende, adj. v. 1. som fremmer en
Persons ell. Tings Vel ell. Bedste. Denne
Erfaring har været mig meget velgiørende.

Bevægelse er mig velgiørende. En velgiørende Egenskab. En f. Jorden velgiørende Regn. 2. tilbøielig t. at giøre vel, t. at bevise Velgierninger. En velgiørende Mand. Et velgiørende Sindelag. Heraf: Velgiørenhed, en. ud. pl. Tilbøielighed t. at giøre vel imod andre, og deraf oprundne Handlinger. At leve af Andres V. "Velgiørenhed har større Omfang, end Godgiørenhed. Den er godgiørende, som gierne understøtter Nødlidende. Den er velgiørende, der anvender sin Virksomhed t. Gavn f. sine Medmennesker." Müller. Velgiører, en. pl.-e. den, som giør vel imod en anden, beviser ham Velgierninger. Han er min V. Ligeledes: Velgiørerinde, en. pl.-r. — velgrundet, adj. som har en tilstrækkelig, fyldestgiørende Grund, Anledning. (ogsaa adskilt.) velhavende, adj. som har tilstrækkelige Midler t. at leve beqvemt og anstændigt. Han er ikke rig, men han er en v. Mand. (Velhavende siger omtrent d. s. s. bemidlet ell. formuende; dog snarere noget mindre, end disse.) Velhavenhed, en. ud. pl. den Beskaffenhed at være bemidlet, velhavende. velholden, adj. d. s. s. velhavende. En velholden Mand. Moth. (Derimod adskilt: Han kan være vel holden ɔ: vel tient dermed. Det forekommer dog ogsaa samlet. "Om vi skulde finde os velholdne m. at søge Sandhed p. denne Maade." L. Smith. Om Dyrene. 1800. S. 13.) Velklang, en. ud. pl. den Beskaffenhed, at noget klinger vel, at det p. en behagelig Maade fornemmes v. Hørelsen. V. i et Vers, en Periode. (det Modſ. af Misklang.) velklingende, adj. v. som klinger vel, som der er Velklang i. velklingende Vers. velklædt, adj. som har gode, pyntelige Klæder paa. Anstændige og velklædte Folk. velkommen, adj. v. pl. velkomne. som gierne sees at komme, hvis Ankomst p. et Sted er kiær; kiærkommen. En velkommen Giæst. Vær velkommen! (ell. blot: Velkommen!) At byde een velkommen. "Saa velkommen som Salt i suurt Øie." Moth.) Velkomst, en. ud. pl. Yttringen af at een er velkommen; det, der siges ell. giøres f. at byde een velkommen. At drikke til V. Deraf: Velkomstbæger, et. d. s. s. Velkomstdrik ɔ: en Drik, hvormed man byder een velkommen. "Valkyrien bød dem en Velkomstdrik." Ohl. (Nord. G. 114.) Velkomstskaal, en. pl. er. Skaal, som drikkes til Velkomst. — Vellevnet, et. ud. pl. Et Levnet, hvori Sandseligheden tilfredsstilles, især v. Mad og Drikke, Magelighed, o. d. "Hans Ungdom var ubekiendt m. Vellyst, usvækket af Vellevnet." D. Malling. vellidt, adj. v. afholdt. Moth. (vel lidt.) Vellugt, en. ud. pl. behagelig Lugt. vellugtende, adv. som lugter godt, som yder Vellugt. Vellyd, en. 1. en f. Øret behagelig Lyd. 2. den Egenskab, at noget lyder

vel. (Euphonie.) Det forstyrrer, er [illegible]
Vellyden. vellydende, adj. v. som [illegible]
vel, som frembringer Vellyd. Vellyst, [illegible]
1. ud. pl. i Alm. en høi Grad af sand[illegible]
Velbehag ell. Fornøielse. Det er en V. [illegible]
en hed Sommerdag at bade sig i Søen. [illegible]
kiender ingen større V. "Vi finde [illegible]
Folk — handlende, rigt og lykkeligt, m. [illegible]
skillige Opfindelser t. Livets Mageligh[illegible]
Vellyst." Guldb. "Og selv (Sognepræ[illegible]
leve i Ørkesløshed og Vellyst" ɔ: Velle[illegible]
D. Lov. II. 14. 2. — Dog ogsaa, overf[illegible]
Siælens Nydelse, v. aandelige Forhold. [illegible]
under mig den Vellyst, at adlyde saa e[illegible]
Møders Bud!" Evald. "Trøst har jeg [illegible]
selv, og salig Vellyst i din Glæde." Sa[illegible]
2. pl.-er. særd. uordentlig, utæmmet [illegible]
bøielighed t. sandselige Lysters, og for[illegible]
melig Kiønsdriftens Tilfredsstillelse. [illegible]
lyst er en stærkere Følelse af Lyst, [illegible]
fortrinligen t. at betegne det blot San[illegible]
i Kiønskiærligheden." Müller. A[illegible]
hengiven til V. Vellystens Herre[illegible]
over Siælen. Alle Vellysters Slave. [illegible]
hastede fra dette Sted, hvor saa mange [illegible]
sters brusende Strømme oprørte mit [illegible]
Evald. (?) — Heraf: vellystdruk[illegible]
ganske behersket af vellystig, ell. i h[illegible]
behagelig Følelse. Baggesen. vel[illegible]
adj. forenet med en høi Grad af V[illegible]
kiække Vinter — viger for den v[illegible]
Vaar." Ohl. "O søde, vellystfulde [illegible]
te, o bange, smertefulde Lyst!" S. [illegible]
"I Lykkens vellystfulde Skiød." [illegible]
vellystig, adj. 1. som yder Vellyst [illegible]
høieste Grad af sandselig Lyst og Ny[illegible]
vellystig Fornemmelse. "Det blev a[illegible]
strax, som kun vellystigt var." T[illegible]
hengiven t. Vellyst. Et vellystigt [illegible]
3. som røber, vækker, tilskynder t. [illegible]
vellystige Billeder, Forestillinger [illegible]
En vellystig Stilling. Vellysti[illegible]
herskende Tilbøielighed t. Vellyst, [illegible]
delag, hvori Ukydskhed ikke blo[illegible]
Anledning viser sig virksom, [illegible]
neskets Idrætter og Tænkem[illegible]
holde deres Retning, kaldes V[illegible]
Müller. Vellystling, en. pl. [illegible]
er hengiven til Vellyst (2), [illegible]
derlig. (nyt Ord.) "Hvis de[illegible]
bærer over m. Glæden, Vel[illegible]
m. Forføreren." Rahbek. V[illegible]
Et vellystigt, til V. opoffret [illegible]
hørligt Vellystliv, hvis [illegible]
forsødes v. mindste Arbeide." [illegible]
magt, en. kraftig, usvækket [illegible]
tus incolumis.) Da han [illegible]
V. "Hvad de have talt og [illegible]
de vare i deres Velmagt." [illegible]
1564. D. Lov. V. [illegible]
sin høieste V. "Ud[illegible]
magt f. Fædrelandet. [illegible]
saavel om Sandhed [illegible]

orgerlig Velstand.) Velmagtsdage, en Tid, da nogen ell. noget er i V. Veninde af min Moder, som havde me- Omgang m. os i vore Velmagtsdage." . (Tilsk. VII. 13.) velmeent, adj. v. t meent t. det Gode, t. andres Bedste. lmeent Raad. velmenende, adj. v. mener det vel m. noget, har god Vil- En velmenende Vens Raad. vel- iet, adj. som har godt Nemme. (usæd-) "Velnemmede unge Karle." N. Aalborg (1607.) velopdragen, adj. opdragne. som har faaet en god Op- lse (ogsaa adskilt.) velsigne, v. a. dele een Held, Fremgang og Lykke i Foretagender og efter hans Ønsker tl. kun om Gud.) Gud velsignede m. et langt og lyksaligt Liv. Deraf et: Gud velsigne dig! Herren velsigne Eder! — Deraf ogsaa: ønske een Velsignelse. Faderen velsignede sine . Præsten velsignede Menigheden. signe.) Velsignelse, en. 1. det, at ne ell. at velsignes. Guds V. Gud sin V. dertil. "Skulde I ikke bruge Gods, for derved at erhverve Velsig- r?" Mynster. (Guds Velsignelse br. i d. Tale, ligesom Guds Gaver, (og land: Guds Laan) om en stor Mæng- Han har Guds V. af alting. Der er Velsignelse af Korn p. Marken.) 2. stidelig Tilønskning af Guds V. Fa- gav ham sin V. (ɔ: ønskede, tilsagde Guds Velsignelse.) Præsten lyste Vel- lsen over Menigheden. — velsindet, som har et velvilligt Sind, mener det velmenende. velskabt, adj. v. som t veldannet Legeme. (br. kun om Dyr Mennesker, særd. de sidste; veldannet og- om livløse Ting.) "Ret som alting var rt dermed, at Legemet er velskabt, hvor- end Siælen er dannet." Mynster. magende, adj. v. som har en god, be- lig Smag. Velstand, en. ud. pl. ti- Lykke, særd. i Hens. til Gods og For- god, heldig Tilstand. Han er i god V. efterlod Enken i megen V. Landets, V. almindelig V. Deraf: Vel- kilde, en. Grund, Anledning til V. alende, adj. som har den Færdighed, i ert Tilfælde at tale godt og m. Lethed; har gode Talegaver. Veltalenhed, en. pl. 1. den Egenskab at være veltalende. har megen V. en god naturlig V. idenskabelig Lære om at udtrykke sig rig- og smukt i den mundtlige og skriftlige ; Talekonst. Han er Lærer i Velta- heden. veltilfreds, adj. fuldkommen eds, vel fornøiet. (ogsaa adskilt.) vel- kende, adj. som tænker vel eller moralsk igt; velmenende. velviis, adj. og Vel- hed. en Titel, som tilforn brugtes til mmere og Øvrighedspersoner. Velvil-

lie, en. ud. pl. Tilbøielighed t. at ville Andres Vel, t. at fremme det, og glæde sig derover. "Velgiørerens Velvillie forekommer desto større, jo mindre den, der modtager samme, kunde fordre den." P. E. Müller. At have V. for een. velvillig, adj. som besidder Velvillie. (benevolens.) Velvillighed, en. ud. pl. d. s. s. Velvillie. velvoxen, adj. pl. -voxne. høi af Væxt, og tillige velskabt. Velværen, en. et i nyere Tid (efter det t. Wohlseyn) dannet philosoph. Udtryk f. at betegne Begrebet: at være vel, ell. en fuldkommen Tilværelse i Almindelighed. (Mynster. Hovitz om Affindigh. 54.) Velynder, en. pl. -e. den, som af Velvillie fremmer en andens Bedste, beskytter og fremhielper ham. velædel og Velædelhed: En Titel, som i Moths Tid (1704) gaves dem, som vare i Rangen; nu dem, som ingen Rang have. velærværdig og Velærværdighed: en Titel, som gives Præster. (S. høiærværdig.)

Velan! s. under vel, B. c.

Velling, en. s. Vælling.

Vemodig, adj. s. veemodig, under Vee.

Ven, en. pl. -ner. [I. Vinr. A. S. og gl. T. Vine, Vin, *dilectus*.] 1. i det oprindelige og almindeligste Begreb: den, vi have kiær, og som igien har os kiær. Nu br. det især om Forholdet imellem to Personer, (oftest af eet Kiøn) som føle en meer end almindelig reen Velvillie og Tilbøielighed for hinanden, m. en deraf oprunden Fortrolighed, Lyst t. at omgaaes, og t. at fremme hinandens Vel, m. m. Om Qvindekiønnet: Veninde, en. pl. -r. — Han er min kiæreste, fortroligste Ven. Jeg har en tro V. i ham. De have været Venner fra Barndommen af. En Ungdomsven, Ungdomsveninde. En Huusven. At blive gode Venner m. een, i d. T. komme i et venskabeligt Forhold til. Ham kan man let blive gode Venner (ikke god Ven) med. De vare een Tid Uvenner; nu ere de gode Venner. Lad os være gode Venner igien. Derfor kunne vi være lige gode Venner. — I d. T. br. dette Ord ogsaa tidt om Forbindelser uden egentlig Venskab, f. E. imellem Kiøbmænd (hvoraf Udtrykkene: Handelsven, Bordven, o. fl.) 2. fig. At være Ven af noget ɔ: lide, holde af. Jeg er ingen V. af lang Snak. (S. Elsker.) Sandhedens, Dydens, Fædrelandets Venner. En Børneven, Fædrelandsven. (jvf. Uven.) = Afledede Ord: vennefast, adj. (venfast. Moth.) bestandig i Venskab. Vennefavn, en. En Vens Favn; fig. en Vens kiærlige Deeltagelse. "Naar Siælen sig i Vennefavn udgyder." Rahbek. Vennefred, en. venligt, fredeligt Forhold, som det finder og bør finde Sted imellem Venner. "Vennefred med dem, som mine Grander vare." C. Frimann. Vennegave, en. Gave af en Ven. "En Ven

bør aldrig stolt undvære **Vennegave.**" N. Brun. **Venneglæde**, en. Glæde af Venskab, af Venners Samfund og Omgang. (Øhlenschl. Nord. Gud. 323.) **Vennehaand**, en. En Vens Haand; og fig. ell. overflødigt om en Vens Gierning, Medvirken. En Gave af **Vennehaand.** "Fædrene ønskede at døe for **Vennehaand**, hellere end af Alder og Svaghed." Wandal. **Vennehielp**, en. Bistand af en Ven, (Fibigers Soph.) **Vennehilsen**, en. venlig Hilsen, ell. Hilsen af en Ven. (Rahb.) **vennehuld**, adj. huld, kiærlig, som en trofast og deeltagende Ven. Hans **vennehulde** Trøst, Opmuntring. **Vennehuus**, et. Venners ell. en Vens Huus. "Man skal varlig **Vennehuus** søge." Ordspr. **vennekiær**, adj. som holder meget af sine Venner og Slægtninge; vennesæl, 2. (Moth.) "Saa **vennekiær** og eiegod, som du, kan ingen være." Bording. (**venkiær**, venlig. "Som en **venkiær** Hund, med Hvismen om sin Herre." Arreboe. Her. 189.) **Vennekreds**, en. Forening imellem flere Venner, som jævnligen samles og omgaaes; ogsaa d. s. s. **Vennelag**, et. en Forsamling, et Selskab, Glædeslag af Venner, ell. af Folk, der alle staae i et meer ell. mindre venskabeligt Forhold. **venneløs**, adj. som ingen Venner har. (King.). "Bedre død, end **venneløs.**" Ordspr. "Den Arme, der maa vandre **venneløs** i Alderdommens Ørk." Rahb. **Vennemaal**, et. Venners Tale, venskabelig Tale. I **Vennemaal** at sige ɔ: i Venskab sagt, som Venner kunne tale t. hinanden. (Moth.) **vennemild**, adj. venlig og udvortes mild. (Grundtvig.) **Vennenød**, en. Nød, hvori en Ven ell. Venner befinde sig. "I **Vennenød** at glemme egen Fare." Grundtvig. **Vennepligt**, en. Pligt, som Venskab paalægger, som Venner indbyrdes have. (Wandal.) **Vennesavn**, et. Savnet af Venner, af Venskabs Glæder. "Snart **Vennesavnet** selv dog svinder der." Rahbek. **Venneselskab**, et. d. s. s. **Vennelag.** **Vennesind**, et. En Vens Sindelag, et venligt, velvilligt Sind. **vennesindet**, adj. som har Vennesind, er venligt sindet imod een. (Fibigers Sophokl.) **Venneskiød**, et. en Vens Skiød. "Da i dit **Venneskiød** han rørt sin Aand opgav." Grundtv. **Vennesvig**, en. Svig af Venner; svigfuld Adfærd af en Ven imod en anden. "Vogt dig vel for **Vennesvig.**" Bording. I. 228. **vennesæl**, (ell. **vennesælig.** Moth) adj. 1. [I. vinsæl.] som er meget yndet, almindelig afholdt. 2. som er meget venlig, har et kiærlig Sind. "Nei, kom du kun, du **vennesæle** Død, og bring mig i min elskte Faders Skiød." Øhlenschl. (Poet. Skr. II. 295.) **Vennetale**, en. venlig Tale; ell. Samtale imellem Venner. (Øhl. Helge. 151.) **vennetro**, adj. tro som Ven, tro i Venskab. "Affindig [illegible] du, skiøndt mod Venner **vennetro.**" [illegible] gers Soph. **Vennetvist**, en. Uenig[illegible] Tvist imellem Venner. "Her ender h[illegible] korte **Vennetvist.** Grundtv. **Venne**[illegible] en. (m. præp. i.) i en Vens Forvar[illegible] Værge, Giemme. At betroe noget i [illegible] Det er i **Vennevold.** = **venlig**, adj. [illegible] røber Velvillie, et mildt, kiærligt Sind, [illegible] som udrinder deraf, stemmer overeens [illegible] med; saavel om Yttringen i udvortes [illegible] færd og Miner, som om Handlinger ell. [illegible] dre Kiendemærker. Et **venligt** Ansigt. [illegible] i Omgang **venlig** og behagelig [illegible] Hun er mild og **venlig** imod alle. [illegible] lige Ord, en **venlig** Hilsen. Et [illegible] Brev. At tage en **venlig** Afsked m. [illegible] (jvf. **venskabelig.**) — **Venlighed**, en. [illegible] pl. Beskaffenheden, at være ell. vis[illegible] venlig. Hendes V. indtager enhver. [illegible] modtage een med V. Hans V. var kun [illegible] stilt. = **Venskab**, et. ud. pl. 1. det [illegible] hold, hvori en Ven staaer t. den anden; [illegible] lelsen af uegennyttig Velvillie og reen [illegible] hoielighed f. en anden Person. At stifte, [illegible] te, holde V. med een. At giøre noget [illegible] for een. "**Venskab** er den Art af Kiær[illegible] hed, som det blotte Samliv kan [illegible] Ordet kan betegne baade et Sindelag [illegible] en p. dette grundet Forbindelse." [illegible] (Da der gives mange Grader i Venskab [illegible] lelsen, br. Ordet ogsaa ofte i en for[illegible] Betydn. eller om meget forskiellige For[illegible] Man siger f. E. At holde **Venskab** m. [illegible] naar man dermed kun mener: at und[illegible] Fiendskab m. dem. Den Fornemme [illegible] for en Mand af ringere Stand ɔ: [illegible] Velvillie, uden at Forholdet kan være [illegible] digt o. s. v.) "Det Modsatte af Ven[illegible] Fiendskab, af Kiærlighed Had, af [illegible] Koldsindighed." L. Heiberg. 2. [illegible] br. Ordet ofte blot for: Tieneste, [illegible] Beviis mig det V. = **Venskabs**[illegible] fig. venskabelig Forbindelse. [illegible] brud, et. Ophævelse af V. [illegible] forhold, et. det F. som finder [illegible] Venner. At staae i V. til een. [illegible] følelse, en. den Følelse af [illegible] hed og Kiærlighed f. en an[illegible] hvori Venskab bestaaer. [illegible] en. Pligt, som V. paalægger [illegible] Venner. **Venskabsstykke**, et. [illegible] venskabelig Handling, en [illegible] ning. = **venskabelig**, adj. som [illegible] hører eller svarer t. Venskab, [illegible] V. Et **venskabeligt** Sind[illegible] Handlemaade, Erindring, [illegible] holde **venskabelig** Omgang, [illegible] skabelig Fod m. een. (**Ven**[illegible] deels et mere almindeligt [illegible] gaaer det mere ud p. [illegible] **venskabelig** mere p. det [illegible] Sindelag; Man kan [illegible]

saa venlig findet) mod Alle; venskabelig
handler man med sine Venner.) —
skabelighed, en. ud. pl. venskabelig Ad-
, Handlemaade. At afgiøre noget i
skabelighed.

Vende, v. a. og n. 2. [J. venda.] A.
1. i Alm. forandre en Tings horizon-
Stilling, bevæge noget fra een Side t.
anden, særd. naar det skeer ved Dreining
et vist Punkt. (jvf. dreie.) — At vende
Skib, vende en Vogn. At vende Øinene
fra noget (v. Hovedets Dreining.) At
de en Steg (p. Spiddet.) At vende sig
ingen. At vende sig til een. (egentl.
ie sig t. een i Samtalen. fig. At vende
ɔ: henvende sig t. een, med en Begiering
) "Til letsindig Modgang de dem (sig)
de." Rahb. (Digte. 1802. II. 174.)
den har vendt (dreiet) sig (forandret sin
ning.) At vende noget om, lægge, dreie
om p. den modsatte Side. At vende op
ned paa noget ɔ: vende det, som var
st, nedad. At vende Ansigtet fra, til
den. At vende Ryggen t. een (ell. ven-
en Ryggen.) Saasnart jeg vendte Ryg-
ɔ: gik bort, forlod Stedet. At vende
Side ud, ell. udad, som før var indad.
vende een i en Kiep ɔ: banke ham.)
i noget mere indskrænkede ell. figurlige
mærkelser: a. bringe den indvendige Si-
af en Ting udad. At vende en Kiole,
vende Handsker, Strømper. b. vende,
ol. vende m. en Vogn. Her er ikke
m t. at vende. "Den kan ikke kiøre,
ikke kan vende." Ordspr. c. At vende
nogensteds hen ɔ: begive sig, forandre sin
Reise. Fra Holland vendte vi os t.
ykland. Han veed ikke hvor han skal
de sig hen. d. omskifte, forandre, give
anden Retning. "Vane er ond at ven-
" Ordspr. "Jeg, som har Vreden voldt,
vende den t. Glæde." C. Rose. Han
godt vende og dreie sine Ord. "Vendt
nu den vrede Hu, vendt var Harm og
e." Øhlenschl. At vende een fra et
t. (Moth.) At vende sit Hierte fra
abe sin Velville f. een.) At vende
det Bedste (forklare, optage.) Lykken,
har vendt sig. B. neutr. (har.)
At vende med en Vogn, m. en Plov ɔ:
Hestene bevæge den omkring i en mod-
Retning. 2. At vende om, vende til-
ɔ: gaae tilbage mod Stedet, man gik
fra. At vende hiem fra Jagten. 3.
en Tings Stilling. At vende nedad,
. Bagsiden vendte (laae) i Veiret.
alænge mit Hoved vender op ɔ: saa-
e jeg lever.) 4. om Stedets Belig-
hed. Disse Værelser vende mod Nord.
uerne vende mod Gaarden. = Ven-
, en. pl. -er. 1. Gierningen, at vende.
ts. Vending. Vendingen i Fødselsvi-
aben. S. Haandevending. (At give
sig i Vending, komme i Vending m. een,
m. et Skib til Søes ɔ: komme i Strid, i
Fegtning, komme til Slag: en fordum bru-
gelig Talemaade. (Moth. Bording. II. 69.)
2. Forandring, hastig Omskiftning. "Der
kan skee meget i en smal Vending." Moth.
"Giort Gierning har ingen Vending." Ord-
spr. 3. den Stilling ell. Retning, hvori
noget er vendt. "Den Vinkel, som Marken
giør m. Horizontalplanen, udtrykker dens
Vending imod et Verdenshiørne." Olufsen.
(Landoec. 81.) 4. figurl. i Sproglæren
ell. Talekonsten: en særegen ell. mere ud-
søgt, konstig Maade, at udtrykke en Tanke
paa. "Deres Talere stræbe mere efter pyn-
tede Talemaader og konstige Vendinger, end
efter grundige Fornuftsslutninger." Bagg.
N. Klim. = Vendefure, en. den Plovfure,
der frembringes v. den anden Pløining af
en Brakmark, ell. efter Brakfuren. (Thaers
Landoec. III. 88.) Vendehals, en. En
Fugl, der har sit Navn af dens meget bøie-
lige Hals og de synderlige Vendinger, den
kan giøre med denne Legemsdeel. Jynx tor-
quilla. Vendekaabe, en. den, som skifter
Sind efter Leiligheden, holder m. den, som
er i Fordeel; som veed at vende Kaaben ef-
ter Veiret. Vendekreds, en. en af de to
Kredse p. den synlige Himmel, hvor Solen
synes at vende sig i dens aarlige Løb. Tro-
picus. Vendemod, et. ud. pl. Ustadighed,
Vankelmodighed. (Moth.) "I Lediggang
sig føler Vennemod." Øhlenschl. Vende-
plov, en. et Slags Plov m. dobbelt Muld-
fiæl og Plovskær. (Olufsen. Landoec. 170.)
Vendepunkt, et. det Punkt, hvorom en
Ting bevæges, i det den vendes ell. vender
sig; ell. det P. hvorfra man, i en Bevægelse
fremad, vender om. — fig. Dette var et Ven-
depunkt i hans Liv, i hans Skiebne.

Vene (ell. væne) sig, v. rec. 1. [J. veina.]
give sig, klage, jamre sig. Moth. (Kingo. Udg.
af 1827. S. 166.) "Ved ukiendt Qval forgie-
ves vene sig." Rahbek. "Ved min Lod jeg mig
ei meer skal vene." Samme. (Digte. II. 26.)

Venlig, Venskab, s. under Ven.

Venstre, adj. uforanderligt, og aldrig m.
ubestemt Art. [J. vinstri. A. S. vynster.]
som er p. den Side, der er modsat den høire.
Den venstre Haand. Paa venstre Side.
At vende sig t. Venstre (ɔ: t. venstre Side.)
Han veed ikke Forskiel p. Høire og Venstre.
Den venstre Side, Fløi af et Huus ɔ: den,
man har p. venstre Haand, naar man staaer
m. Ryggen mod Huset. Saaledes: Krigs-
hærens venstre Fløi.

Vente, v. n. og a. 1. [J. og Sv. vænta.]
A. neutr. 1. egentl. blive p. et Sted, indtil
noget skeer, indtil en Person kommer, e. d.
tøve, bie. Jeg vil vente her t. han kommer
forbi. Jeg har ventet p. ham i to Timer,
og vil nu ikke vente længere. Han lader Folk
længe vente paa sig. "At vente efter een,

er det samme som at bie efter ham." Müller. Hestene, Kudsken maatte vente paa den Reisende i flere Timer. At vente med noget ɔ: opsætte det t. eens Ankomst. De ventede p. ham m. Maden i to Timer. 2. være i den Tanke, i den Formodning (i Forventning om) at noget vil sk.e. Man venter, at Krigen vil bryde ud. Jeg venter endnu p. Svar fra ham. — Ogsaa m. Bibegreb om at opsætte sin Handling: Jeg venter kun p. Sagens Udfald, f. at udføre min Beslutning. "At bie er en Handling; at vente er at forestille sig, noget vil møde." Müller. B. act. og recipr. formode, gjøre sig Haab om, see i Møde, forvente. (saavel en Persons Ankomst, som en tilkommende Begivenhed.) Vi vente ham i Aften. Han har været ventet i flere Dage. Man venter et Slag, venter Efterretningen om hans Død. "Da gjør han ogsaa, at det Ventede ikke skeer." Mynster. Han ventede sig en Belønning, men fik ingen. Jeg venter mig en rig Høst. (jvf. forvente.) — figurl. Straffen venter (ɔ: forestaaer) ham. Der venter mig et svært Arbeide. (ventendes expectatus. Ventendes Arv. Moth.) = Ventelig, adj. som kan ventes, formodes. Det er ikke venteligt, at han opgiver sin Fordring. "Hvad var mere venteligt, naar Stamfaderen forlod den offentlige Gudstieneste?" Guldberg. ventelig, venteligen, adv. formodentligen. — Venten, en. Tilstanden at vente. Jeg blev tilsidst kied af den lange Venten. — Ventepenge, pl. det, som maa betales t. den, som venter p. en anden (f. E. med bestilte Heste.) Ventestund, en. den Tid, i hvilken man venter p. een; ell. venter p. noget, der skal skee; Ventetid. (M. S. Buchholm.) Ventetid, en. d. s. s. Ventestund. (Bastholm.)

Vente, i Vente, adv. efter Forventning forestaaende. Der er en Forandring i Vente. Her er intet godt i Vente. Han har en Arv i Vente.

Verden, en. som oftest kun m. den best. Art. i gen. undertiden Verdsens. (især efter al.) s. No. 2. [J. Veröld. A. S. Verold.] 1. ud. pl. i den mest omfattende og abstracte Betydning: Indbegrebet af Alt det, som er til, den hele Skabning, det skabte Alt (Universum.) Fra Verdens Begyndelse. Til Verdens Ende. "Verden er et Sammenhæng af alle, p. eengang tilstedeværende og efter hinanden følgende Ting." Eilschow. Nogle have tænkt sig Gud som Verdens Siæl. Vor Klode synes ubetydelig i Sammenligning med den hele V. (Jordkloden modsættes ogsaa: den øvrige Verden.) 2. ud. pl. vor Klode, Jorden, m. alle Skabninger, som findes p. den. At reise omkring V. Han har været vidt omkring i V. Den nye Verden ɔ: Amerika, i Modsætning t. den gamle. (S. Verdensdeel.) Ikke for al Verdsens Guld, [illegible] hed. 3. m. ubest. Art. og pl. V[illegible] Et Himmellegeme. Astronomien [illegible] os at kiende flere Verdener. "Han[illegible] derlige Varetægt omfatter Verdener[illegible] Mynster. 4. Indbegrebet af det, [illegible] een Tid ell. i et vist Tidsrum er til[illegible] de p. een Tid levende Mennesker; so[illegible] nærmere betegnes v. Tillægget: den [illegible] skelige V. Man siger saaledes: den [illegible] den nyere, den nærværende V. At [illegible] t. Verden ɔ: fødes. Han hører [illegible] denne Verden, lever ikke i denne [illegible] een, hvis Liv og Tænkemaade ere fo[illegible] fra alle andres.) En Mand af de[illegible] Verden ɔ: af gammeldags Sæde[illegible] maade. Denne Verden modsætte[illegible] ell. den anden Verden ɔ: det tilko[illegible] Liv. I denne og hiin V. At sende [illegible] i den anden V. ɔ: skille ham v. Live[illegible] Verden skiælvede f. hans Navn. H[illegible] drifter giorde ham navnkundig o[illegible] Verden. 5. ud. pl. i en mere ind[illegible] Betydn. om en ubestemt Mængde, [illegible] deligt Antal af de p. een Tid leven[illegible] nesker. V. kiendte ham ikke. V[illegible] farede aldrig, hvor velgiørende h[illegible] havde været. Han veed godt at [illegible] V. At komme frem i Verden, [illegible] Lykke i V. At komme ud i V. le[illegible] i V. (ɔ: blandt Mennesker, i det [illegible] lige Liv.) At erklære noget offe[illegible] hele V. At flye V. (det menneske[illegible] skab) og søge Eensomhed. "Ligeso[illegible] Verdens Vrimmel og Larm, so[illegible] Sygeleiets uvelkomne Eensomhed.[illegible] ster. — Ofte nævnes i denne Be[illegible] Verden ell. hele Verden. Hele V. [illegible] Al V. taler derom. (ligesom: [illegible] Mennesker.) 6. Indbegrebet a[illegible] Deel af det existerende, f. E. De[illegible] skelige V. Den legemlige V. [illegible] denen. Tankeverdenen. Han l[illegible] egen V. (Ideekreds.) — Ligeledes [illegible] en vis Classe Mennesker: Den [illegible] (de Lærde, det lærde Publicum.) [illegible] den fornemme Verden. Den [illegible] "En Mand af Verden besidder [illegible] Levemaade, viser ikke blot Bele[illegible] har tillige Verdensklogskab; thi V[illegible] tegner her Indsigt i de menneske[illegible] genders sædvanlige Gang." [illegible] om en vis Virkekreds, Omfang [illegible] aandelig Kraft ell. Virken. [illegible] siens Verden. c.) Om [illegible] Menneskets Aandsliv, det [illegible] ter overhovedet. "Gud [illegible] Verden, har lagt dybe, u[illegible] ter i Menneskets Hierte." [illegible] ud. pl. det borgerl. Sel[illegible] Kirken ell. det kirkelige [illegible] verdslig.) At forlade V. [illegible] At slaae sit Sind fra V. [illegible]

gre t. Verden, end t. Klosterlivet. Et Verdens Barn, et verdslig sindet Menneske. Dem har hun lært af dig, at skye som Verdens Børn." P. M. Troiel. (I bibelsk og theolog. Sprogbrug bemærker Verden ogsaa t. jordiske Ting, i Modſ. til det evige Liv.) bruges Verden ogsaa om Skiebnen, det menneskelige Livs Gang. Jeg har havt en Deel af Verden. V. gaaer ham imod, har været ham imod. Han har prøvet Verden; har gaaet meget igiennem i V. Saaledes gaaer det til i V. Det er Verdens Løb. 9. I d. Tale, er Verden, al Verden ogsaa et forstærkende Udtryk (ſ. ovenfor No. 5.) Intet i V. kan trøste mig. Al Verdens Rigdom kan ikke hielpe mig. Ikke f. Alt i Verden (paa ingen Maade.) Hvad i al Verden vil han dermed? (i Forundring.) = Verdensaand, en. En Aand, der tænkes at besiæle, at give Liv t. den hele Skabning. (S. Staffeldt.) ſ. Verden, 1. Verdensalt, et, d. ſ. ſ. Verden, 1. (optaget efter det T. Weltall.) Verdensbarn, et. (T. Weltkind.) ſ. under Verden, 7. Verdensbegivenhed, en. B. som har Indflydelse p. hele V. eller en betydelig Deel af samme. Verdensborger, en. den, der vil betragtes som Borger i den hele Verden, ikke i nogen særskilt Stat; en Kosmopolit. Verdensbygning, en. Indretning, Mechanismen i det hele Universum. Verdensdeel, en, pl.-dele. En af de fire ell. fem Hoveddele, hvori man inddeler Jordkloden. Verdensegn, en. En vis Deel, et vist Strøg af Jordkloden. Verdensglæde, en. Glæde, som søges i Verdenslivet. (jvf. Verden, 7.) "Hun vinker ei t. flygtig Verdensglæde." Ingem. Verdenshandel, en. Handelen, betragtet i sin største Udstrækning og Indflydelse p. den hele cultiverede Verden. (Bagg. Poet. Ep. 311.) Verdenshav, et. ud. pl. Havet, der udfylder den større Deel af Jordens Overflade, betragtet som et Heelt; Oceanet. Verdenshistorie, en. Fortælling i Sammenhæng om Menneskeslægtens Udvikling i Tiden, giennem de vigtigste Nationers Skiebne. verdensklog, adj. som har Erfaring og Indsigt i de menneskelige og borgerlige Anliggender, som kiender Verden, veed at skikke sig i Verden. Deraf: Verdensklogskab. verdenskyndig, adj. d. ſ. ſ. verdensklog. (L. Kruse.) Verdensliv, et. 1. (S. Verden, 5.) Et Liv, der føres meget i Verden, deels i borgerlig Virksomhed og Statssysler, deels i Selskaber og Adspredelser (modsat det huuslige ell. ensomme Liv.) 2. Livet, saaledes som det ytrer sig, enten i hele Skabningen, i Universum, ell. i den menneskelige Verden. "En Aand, som veed, det hele Verdensliv at fatte." Øhlenschl. Verdensmand, en. En Mand, der lever meget i Verden, og godt veed at skikke sig i Verdenslivet. "Manden af Verden er derfor ikke nødvendig en Verdensmand; thi Verdensmanden er den, hvis Idrætter bestemmes af de menneskelige Anliggenders sædvanlige Gang." Müller. Verdensskaber, en. Gud, betragtet som Universets Skaber. "Verdensskaberens Hellighed lider intet herunder." Eilschow. Verdensskiebne, en. S. som overgaaer den hele Verden ell. Menneskeslægt. (Rahbek.)

Verdslig, adj. [S. Verden, 7.] 1. som hører t. Verden ɔ: t. det borgerl. Samfund, i Modsætn. t. kirkelig og geistlig. Den verdslige Øvrighed, Stand, Lovgivning. 2. i theolog. Betydning: som hører t. det jordiske Liv, t. den timelige Velfærd; jordisk, sandselig. (modſ. geistlig.) Verdslige Ting. At tænke f. meget p. det Verdslige. Denne Præst er meget verdslig sindet. — Deraf: Verdslighed, en. ud. pl.

Vergarn, ſ. Hvergarn.

Verk, et. ſ. Værk.

Vers, et. pl. d. ſ. [Lat. versus.] 1. en Linie i et Digt; en Verslinie. Skuespillet er skrevet p. Vers. At sætte noget p. Vers. Disse to V. rime ikke. (Denne oprindel. Betydning br. dog ikke ofte.) 2. en Strophe i et Digt. Visen, Psalmen har ſer V. At synge det første og sidste Vers. 3. (mest i pl.) et Digt, digtede Arbeider. At skrive V. giøre Vers. Lette, tunge, flydende Vers. = a.) Versart, en. Maaden, hvorpaa et Digt er indrettet, i Henseende til Stavelsernes Antal i Versene, og deres Tonefald. versbunden, ſ. bunden Stiil. Verslinie, en. d. ſ. ſ. Vers, 1. Verslære, en. Lære om de forskiellige Versarter og deres rigtige Tonefald. (Metrik, Prosodie.) = b.) Versemaal, et. Maal p. Verslinierne, efter Stavelsernes Antal og Tonefald. Versemager, en. den, som giør Vers (et ringeagtende Udtryk. ſ. Riimsmed.) — "Versemageren træller; kun Digteren leger, tænkte jeg." Bagg. (Labyr. I. 172.) "Ved en Versemager forstaaes den, som paa en aandløs Maade har lært at giøre Vers efter et vist Mønster." P. E. Müller.

Vert, en. pl.-er. [Sv. Wärd. T. Wirth.] 1. Den, der forsyner andre m. Huusly, Mad og Drikke, enten f. Betaling, ell. af Venskab og Giæstfrihed. (i Modſ. t. Giæsterne.) Verten i Kroen. Han er en god V. (beverter sine Giæster rigeligt og gierne.) Vi maae takke Verten og Vertinden. (jvf. beverte, Spisevert.) 2. Verten i Huset, Huusverten, kaldes ogsaa den, som eier (ell. har leiet) et heelt Huus, især naar han tillige selv boer der; i Modsætn. t. Leierne. = Vertshuus, et. Huus, hvor Folk f. Betaling gives Huusly og Bevertning, ell. blot den sidste; Giæstgivergaard. (S. Kro.) Vertshuusshold, et. den Næring, at holde Vertshuus, Kroholdt. Vertshuusmand, en. Giæstgiver, Kromand.

Vertshuuskone, en. Kone, som holder Vertshuus; Krokone. Vertshuusrettighed, en. R. til at holde Kro ell. Vertshuus.

Vertskab, et. [T. Wirtschaft.] Dette fremmede Ord (som Moth anfører i Bemærk. et prægtigt Maaltid) høres kun i dagl. Tale, sielden i egentl. Betydn. for: Huusholdning, Næring, Næringsdrift, ell. Vertshuushold, Krohold; meest i Talemaader som: at holde et galt Vertskab (Huus.) Hvad er her for et Vertskab? (hvad tager man sig for?) o. d.

Verv, et. s. Hverv; verve, s. hverve.

Vespe, en. pl.-r. [A. S. Wæspe.] br. undertiden i St. for den mere danske Benævnelse Hveps; (Vespa.) hvoraf Vespe-rede. (s. Hveps.)

Vest, en, pl.-e. [E. Vest. T. Weste. Goth. Vastja, en Kiole.]] en kort Trøie uden Ærmer, som Mandfolk bære nærmest inden for Kiolen. (en Undertrøie.)

Vest, n. s. ud. ubest. Art. [J. Vestr. A. S. Vest.] den Himmelegn, som p. vor Halvklode betegnes v. Solens Nedgang; og som er modsat Øst. Huset ligger lige i Øst og V. Herfra seer man Kirken ligge lige i Vest. At seile mod Vesten. Vinden er gaaet om i Vest. — Den adject. Form er: Vesten. Man siger saaledes: Vinden er Vesten, (ikke Vest) naar det blæser lige fra denne Led. (s. vestlig.) Fyen ligger Vesten f. Siælland. En anden adj. Form er vester (ligesom øster, sønder og nør ell. nørre.) Den vestre Ende af Huset. At seile Vester paa. Derimod siger man oftest: De vestlige Lande, Kyster, Bierge. = Sammensætn. dannes med Vest, Vesten og Vester. a.) Vestfarer, en. et Skib, der seiler p. Vestindien. Vestindien, n. pr. v. dette Navn betegnes i Alm. ikke det vestl. Indien, men de americanske Øer i den store Bugt p. Amerikas Østside. Vestindianer, en. pl.-e. en Mand fra Vestindien. vestindisk, adj. som er fra, hører t. Vestindien. Vestkyst, en. den vestlige Kyst af et Land. (i Mods. t. Østkyst.) Vestside, en. den vestlige S. af et Land. b.) Vestenvind, en. den V. som blæser fra Vesten. c.) Vesterhavet, n. pr. kaldes især den Deel af Nordsøen, som støder t. Jyllands Vestkyst. Vesterkant ell. Vestkant, en. den vestl. Kant ell. Side af et Land. Paa Vesterkanten af Jylland. — Vesterland, et. den Deel af et Land, som ligger p. Vestsiden. Vesterlandet Føhr. Vesterleding, en. den vestre Kant af Verden. (Moth.) (desuden adskill. n. pr. f. E. Vesterborg, Vestervig, o. fl.)

Vestlig, adj. 1. som ligger mod Vesten. Den vestlige (vestre) Deel af Landet. 2. som kommer fra Vesten, fra Vesterkanten. Vestlige Vinde.

Vette, en. pl.-r. [Isl. Vætt, Vættr.] 1. et Slags onde ell. gode Jordaander, efter Fortidens Overtro; Nisser, [illegible] Gode, onde Vetter. (Moth.) [illegible] Moth: Vetteild, en. Ild, som for[illegible] des at brænde om Na[illegible] i Grav[illegible] Høi-Ild. Vettelys, [illegible] brændbar[illegible] ster, liig en blaalig Lue, der om Na[illegible] i Moser. 2. Det s. s. Baun. [illegible]

Vever, adj. pl.-vevre. [Form[illegible] beslægtet med E. wave; m. væve, [illegible] fl. Ord, som betegne en hurtig Bev[illegible] hurtig, rask, nem i sine Bevægelser. [illegible] Moth. Et vevert Barn: puer [illegible] "Som Fuglen i Luften saa vever." [illegible] sen. "Hvor munter, let og vever, o[illegible] ven som en Dreng p. sytten Aar." [illegible] (Giengang. 69.) "En kort og vev[illegible] p. ny, v. Hielp af lange Vinger, [illegible] Bly." Samme. — Deraf: Vever[illegible] ud. pl.

Vevl ell. Vevle, en. pl. Vevle[illegible] Weswel.] Reb til at snoe om nog[illegible] en Hovevl, hvormed et Hølæs b[illegible] Stangen.

Vevle, v. a. 1. snoe noget sa[illegible] hinanden. At vevle noget samm[illegible] vikla, forvirre.)

Vexel, en. Skifte, Omskiftning. [illegible] tydske Ord (som kun i den nedenfor [illegible] Betydning: Vexelbrev, er almeen b[illegible] forekommer i nogle Sammensætnin[illegible] temmelig hyppigen bruges. = Ve[illegible] en. et Agerbrug, hvorved de indde[illegible] ker dyrkes skifteviis hvert andet Aar [illegible] straaet Sæd, hvert andet Aar m. en [illegible] Sædart (Bælgfrugter, Boghvede, [illegible] ter, Kaal ɔc.) og saaledes egentlig i[illegible] vexelviis, adv. d. s. s. skifteviis. [illegible] mor — som i hvide Bølger hæver si[illegible] ker vexelviis." J. L. Heiberg. Ve[illegible] ning, en. pl.-er. gienssidig Virkning[illegible]

Vexel, en. pl. Vexler. [T. W[illegible] 1. en Gieldsforskrivning af et eget [illegible] som den, der udsteder samme, forb[illegible] t. at indfrie ell. lade indfrie p. [illegible] Dag, og i Mangel deraf under[illegible] Vexelrettens Tvang. At udstede en [illegible] Idane Penge paa Vexel. 2. en An[illegible] hvorved en Person begierer af en [illegible] udbetale t. en Tredie en vis Pengesu[illegible] bestemt Dag, og som, naar den, [illegible] giøres til (ell. som Vexelen trækkes [illegible] antaget (accepteret) den, faaer sa[illegible] dighed, som en egen Vexel, og dersfo[illegible] delen gielder som rede Penge. [illegible] Ital. Tratta.) At trække (udstede[illegible] paa een. At sende een Penge [illegible] Gode (sikkre) Vexler. At accepter[illegible] sere, protestere en V. m. fl. [illegible] tryk. = Vexelaager, en. A. som [illegible] Vexler ell. Vexelobligationer. [illegible] en. Bog, hvori Kiøbmænd [illegible] som de have at udbetale [illegible] Vexelbrev, et. d. s. s. [illegible]

Indv. Reg. II. 254.) Vexelcurs, ærdi, som Verler fra et vist Land, Handelsplads have, imod rede Pen= emmed Handelsplads ell. i et andet en danske, engelske V. Vexel= den Gield, man er i, i Følge ud= e) ell. accepterede Verler. Vexel= n. H. som drives m. Verler. ndel skeer enten v. at udverle r imod Myntsorter; ell. Penge elbreve ell. andre (Penge=) Bre= gationer.) Schytte. (Dog br. Or= handel nu især kun om det sidste Vexelhaver, en. den, der har en, en udstedt V. i Hænde. Vexel= n. En M. til hvem Kiøbmænd e henvende sig, der ville sælge ell. ler. Vexelobligation, en. Et , der lyder p. høiere Rente, end je Obligationer, men ei maa ud= længere Tid end 3 Maanedet. ning, en. Maaden, at beregne n og een Myntsorts Forhold t. en Vexelrente, en. den Rente, som en Vexelobligation, ell. af en eløb, naar den udbetales før For= . Vexelret, en. 1. den Ret, som ive efter Lovene, fremfor andre ringer. 2. de i Henseende t. ldende Love.

er, en. pl.-e. den, som gier Næ= ombytte eet Slags Pengesorter f. d at beregne sig derfor en vis For= ield, Agio.) "Disse Penge tilver= ig hos de Handelsmænd, som vi lerere." Schytte. (Indv. Reg. II. Vexelerer er den, som driver Pen= det Smaa." Müller.

v. a. og n. 1. [T. wechseln.] skifte, ombytte. At verle (bytte) Moth.) "At blande Smiil m. verle Sorg m. Glæde." Bagg. er at bytte Ting af eens Værdi — iges derfor især om at bytte Pen= ler. 2. neutr. skifte, omskiftes. dst Talebrug.) "Drivskyen ver= snart, som Mandens Hu." Ohl. "Livets de verlende Kaar." Bagg. g og Frygt og Haab saaledes have endnu verle i Menneskenes Bryst."

"Et Menneskehierte slaaer i dets t føler en evigt verlende Lyst." berg. "Thi det Jordiske verler, et fødes og svinder." Samme.

n. S. Vært.

ersonligt substantivisk Pronomen, Person i Fleertallet, som br. naar første Person, i deres eget Navn, aler i Fleres, siger ell. fremsiger flere. (gen. vores. Dat. og Acc. Gen. vores see under vor.) Re= yrster bruge i offentlige Breve og ller denne 1ste Person i Fleertal= let, skiøndt de tale allene i deres eget Navn. (Vi Frederik den Siette. Til vort Hof. For os er indkommen, o. s. v.)

Vibe, en. pl.-r. En bekiendt Fugl, der holder sig t. fugtige Egne, og regnes hos os t. Trækfuglene. Tringa vanellus. At have Viber i Salt ɔ: være velhavende, have Formue. (Moth.)

Vice, det lat. og fr. vice: et Ord, der sættes for ved adskillige Embedsnavne, f. at betegne den, som enten beklæder et Embede, uden at føre Titelen (f. E. Vice=Stat= holder, der undertiden endog kaldes Vice= Konge) ell. som i visse Tilfælde træder i Embedsmandens Sted (f. E. Vice=Præsi= dent) ell. som har en lignende, skiøndt noget ringere Værdighed (f. E. Vice=Admiral.)

Vid, et. ud. pl. [J. Vit, Forstand, Ind= sigt; af vita, see, kiende. Sv. Wett.] 1. Forstand, Evne i Siælen t. at fatte og gien= nemskue Ting og deres Forhold. "Man tabte Vid m. Modet, og blev dum." Bagg. Han har godt naturligt Vid. "Vrede gaaer ofte for Vid." Ordspr. (P. Syv.) At gaae fra Sands og Vid, fra Vid og Forstand. "Hvad mere en Gud kan glemme, naar han gaaer fra Vid." Bagg. "Jeg var gaaet fra Vid og Sands, skulde jeg udholdt det længe," Rahb. (D. Tilsk. IX. 212.) Han har ikke sit fulde Vid. (Jvf. Vittighed. "Vid har større Omfang, end Vittighed som Evne, og er mere ubestemt, kan baade betyde meer og mindre, end Vittighed. I Alm. betegner det Færdigheden t. hurtigen at opfatte, passende at sammenstille, og li= veligen udtrykke det Opfattede." Müller.) 2. høiere Grad af Forstand, Kløgskab. "Vid er meer end Styrke." Ordspr. "At det er Vid, Videnskab og Dyd, der giver Men= nesket den væsentligste Glands." Malling. (Tale over Geus. S. 11.) 3. Undertiden nærmest for: Vittighed. "Hun havde Vid uden Ondskab." Rahb. (D. Tilsk. X. 592.) (jvf. Kløgt.) = vidløs, adj. 1. uden Vid, uforstandig, uklog. "Vidløs efter Fryd din Siæl ei higer." Fr. Guldb. 2. sieldnere for: sandseløs, uden Sands og Samling ell. Bevidsthed. "Som vidløs gik hun der, bleg som et Liig." Ingemann. (men ei i samme Bemærk. som vanvittig.) "Overvældet — sank han v. Teltets Dør, og tilbage han før= tes som vidløs." Hertz. (Befr. Jsr. 297.) Deraf: Vidløshed, en. ud. pl. — Vidspil= ler, en. (usædvanl.) den, som leger m. sit Vid, m. Vittigheder. (Baggesen. Labyr. I. 182.)

Vid, adj. n. vidt. [N. S. wit, A. S. wid.] 1. som indslutter ell. kan indslutte et betydeligt Rum, rummelig. Kiolen er me= get vid. En Kiole m. vide Ærmer. (modf. snever, trang.) At gaae ud i den vide Verden. 2. som strækker sig, naaer ud over et betydeligt Rum. En vid Sletle.

En vid Udsigt, Synskreds. (modſ. indſkrænket.) En vid (vidtløftig) Udſtrækning, Afſtand. "See, Landet er vidt nok f. dem!" 1 Moſeb. 34. 31. "Paa den vide Jordens Kreds Savnets tunge Taare flyder." Thaarup. jvf. adv. vidt. 3. ſom danner et betydeligt Mellemrum, ſom har ſine Dele i en Afſtand. En vid Aabning. Denne Kam er ikke vid nok. "Den Port er vid, og den Vei er bred." Math. 7. 13. Døren ſtaaer p. vid Væg ɔ: heel aaben. = **Vidhed**, en. Beſkaffenheden, at være vid; det modſatte af Snæverhed. Amplitudo, laxitas. (Moth.)

Vidde, en. ud. pl. 1. Indſlutning af et Rum, Rummelighed. Skiørtets, Kiolens V. Der maa tages noget af Vidden. (Om faſte Legemer, f. E. Bygninger ell. Kar, br. det ſieldnere, ſkiøndt et andet Ord fattes. Dog ſiger man f. E. Rørets Vidde for oven er ſtørre end nedentil.) 2. Afſtand, Fraſtand. Træerne maa plantes i tilbørlig Vidde.

Vide, adv. brugtes tilforn for: vidt. f. E. vide om i Verden, i Landet; men er forældet.

Vide, v. a. præs. jeg veed. (pl. vi veed ell. i Skriftſproget: vi vide) vidſte, vidſt. Den paſſiviſke Form er ubrugelig, undt. indef. [I. vita; ek veit. Sv. weta.] 1. have en tydelig Kundſkab, en tilſtrækkelig Erfaring, et klart Begreb om en Ting, om dens Tilværelſe, Natur og Væſen; have Viſhed om. Jeg veed ikke Veien. Jeg veed, at han er en ærlig Mand. Det har jeg længe vidſt. Hvoraf veed du det? — Jeg troer det ikke blot; men jeg veed det. At vide meget, have megen Erfaring, mange Kundſkaber. (Man ſiger ikke: at vide, men: at kunne et Sprog; og: at have en Videnſkab inde.) Hvad han veed, (kan) har han lært ſig ſelv. Jeg veed ikke, hvor han er, hvor han boer. "Han veed bedſt Vandet, ſom vadet har." Ordſpr. — Han veed ingen Udvei. Vi vide (ell. veed) endnu ikke, om vort Tilbud modtages. At vide noget m. Viſhed. — At faae noget at vide ɔ: erfare det. At lade een vide noget ɔ: melde, berette ham det. Han har ladet mig vide at han reiſer i Morgen. Lad ingen vide det (ſiig det ikke t. nogen.) Jeg gad vide, (havde Lyſt t. at vide) om hun var p. Ballet. (Man ſiger ogſaa: jeg gad gierne vidſt, om hun var der — om han kommer. "Men hvad gad den og De vel gierne vide om mig — det gad jeg overmaade giernt vidſt." Bagg. D. V. VI. 244. recipr. At vide ſig ſikker (vide, at man er ſikker.) Jeg veed mig uſkyldig heri. Jeg veed mig fri for al Deel heri. — At vide af noget: a.) være vitterlig om, have Kundſkab om. Det veed jeg ikke af, ell. noget af. "Og han kiendte ikke ſine Brødre, og vidſte ikke af ſine Sønner." 5 Moſeb. 33. 9. "Een Brøde veed jeg af, og denne bliver

min." Weſſel. Ingen vidſte [illegible]
Reiſe. Han var borte, før [illegible]
deraf. — fig. Jeg vil ikke vid[e]
(naar man forbyder noget.) [illegible]
vide af Sønnen (forſkyder ham[,]
de ham f. ſin Søn.) At vide [illegible]
være ſig bevidſt. Hun vidſte ik[ke]
da hun giorde det. b.) kien[de]
bevant med. Der veed man i[kke]
end Træhuſe. Han vil ikke vi[de]
kiender hende (negter, vil ik[ke]
"Den græder ei for Sult, ſom [illegible]
veed." A. Bull. — Han har [illegible]
hvad Trang var (aldrig kiendt t[illegible]
At vide med ſig ſelv. conſcire [illegible]
veed m. mig ſelv, at jeg er uſ[kyldig]
vide forud (inden nogen be[illegible]
Jeg veed forud, at han negt[illegible]
vide om noget. (have Kundſkab [illegible]
ere mange, ſom vide om den [illegible]
ondt veed du om hende? "Sn[illegible]
hvem man intet veed, ſnart ee[illegible]
man veed formeget." J. Sn[illegible]
dende, partic. At være viden[de]
br. ſieldnere, end uvidende.) [illegible]
indſkrænket ell. nøiere beſtemt [illegible]
og i egne Udtryk: forſtaae, have [illegible]
dighed til. (m. infin.) "Jordens [illegible]
lens Skikkelſe vide I at prøve." [illegible]
Han veed at indrette alting p. [illegible]
meſte. Hun veed at give ſit [illegible]
Vending. Jeg veed intet at [illegible]
"Naar du p. ingen anden Maa[de]
at redde ud." Weſſel. Man [illegible]
hielpe ſig. Jeg veed ikke (min[illegible]
have ſeet ham før. — Hvo v[eed]
veed) udtrykker en Formodning [illegible]
Hvo veed, om hun vil have ha[illegible]
veed, om han dog ikke har ret? — [illegible]
jeg veed, er han hiemme (naar m[illegible]
ker en temmelig ſikker Formodni[ng]
du vel (har du hørt) at han er g[illegible]
maa vide (et Udtryk, hvorved ma[n]
mærkſom p. det, man vil ſige.) [illegible]
en. det at vide, at man veed nog[et]
mindeligt Begreb. Al vor Vide[n]
kommen. Den menneſkelige Vide[n]
Viden. "Hun ei hvad Løben ſig[illegible]
ſynder uden Viden." Baggeſen. [illegible]
de, et. ud. pl. og ud. Art. [illegible]
man har Erfaring, Efterretning [illegible]
om noget. Det er ikke ſket m[illegible]
Han har giort det mod mit Vide[illegible]
ſkab, et. ud. pl. 1. [illegible]
"Uden med ſine Rederes Vidſk[ab]
tykke." D. Lov. IV. 2. [illegible]
uden Kongens Vidſkab." [illegible]
Kingos Pſ. Udg. af 1827. [illegible]
Kundſkab, Videnſkab (1.) [illegible]
ſkab hielper os der plat [illegible]
(Poſt. Winterd. f. 45.) [illegible]
ſin Vidſkabs Skyld." [illegible]
Tilfælde nu ſieldent. [illegible]

)e, erfare, lære, kiende. Barnet
). Nysgierrighed er en upas=
edkommende, ubetydelige Ting
idelyst. — videlysten, adj. som
(videbegierlig.) "Maaskee han
it videlystne Aand." Storm.
v. a. vidste, vidst. [Isl. veita.
A. S. witan. Ihre.] give, yde;
ræstare. (forældet.) "Han vid=
n Tak f. deres Løgn." Claussens
0. "Saa bør man da og, at
Tak." B. Thott. I. 109. "At
e Raad." P. Claussen. 230. At
in, vide een Svar. (Hvitfeldt.)
re, som vide deres Herres Bed=
"Dem skulde vides tilbørlig
Tamme.
ib, en. [T. Wissenschaft.]
Indbegreb af det, man veed, af
ar vis Kundskab, klare, tydelige
m. Al menneskelig Videnskab
t modtage og sammensætte Fore=
Hans V. er temmelig indskræn=
Forraad af Kundskaber kaldes
i. Hensyn t. dets Omfang, Vi=
i. Hensyn t. dets Grundighed."
2. pl.-er. i objectiv Betydning:
af almindelige Sandheder, ell.
hinanden udledede og v. faste
inger byggede Lærdomme, der
sammenhængende Heelt i Tænk=
I denne alm. Bemærkelse modsæt=
nst, hvorved man ikke blot tænker
en, men ogsaa en Færdighed i at
bringe noget efter visse Regler. —
Videnskaber. Mathematiken,
en, Theologien er en V. men da
mange Under=Afdelinger, siger
: de mathematiske, philosophiske,
Videnskaber. "Den siges at ha=
enskab inde, som har en tydelig
om dens Grund og Dele." Mül=
enskabelig. adj. 1. som er efter
bs Art, paa en Videnskabs Maa=
staaer af, udgaaer fra alminde=
anden grundede Læresætninger,
de enkelte Ting tilbage t. almin=
reber, og forklarer deres Grund
nhæng. En videnskabelig Kund=
sættes undertiden den historiske
ke.) At behandle en Materie vi=
gt. 2. som er fremmet ved, som
i ell. hører til Videnskaber. Vi=
Dannelse. Han er en meget
lig Mand (som giver sig meget
r dannet v. Videnskaber.) Vi=
je Foretagender, Indretninger. —
elighed, en. ud. pl. videnskabelig
Stræben; Deeltagelse i Alt, hvad
Videnskaberne og Bestræbelse f.
og udvide dem. = Videnskabs=
pl.-e. den som dyrker, lægger
Videnskaberne, en Studerende.

Videnskabsliv, et. Et videnskabeligt, t. Vi=
denskabernes Dyrkelse opoffret Liv. ("At
fortsætte et svageligt Videnskabsliv." D.
Ugeskrift. I. 474.) Videnskabslære, en.
ud. pl. Philosophie (et nyt, af enkelte efter
d. Tydske optaget Ord.) Videnskabs=
mand, en. En Mand, som har lagt sig efter
en ell. flere Videnskaber, og erhvervet sig en
videnskabelig Dannelse. "Ikke enhver, som
forstaaer en Videnskab, er derfor Viden=
skabsmand. Denne maa baade være fortro=
lig m. Videnskaben, og have Lyst t. at be=
skiæftige sig m. den." Müller.

Viderlig, s. modbydelig.

Vidie, en. pl.-r. [I. Vidir. A. S. Withig. N. S. Wied, Wede.] 1. et Navn, der tillægges flere Arter Træer, som høre t. Pilenes Slægt (Salices) og overhovedet har Hensyn t. disse Træers seie og bøielige Grene (der ogsaa selv kaldes Vidier, Vier; hos Moth Vidder.) 2. Særdeles en vis Pile=Art; Vidiepiil. Salix caprea. "Den seie Vidie jeg opelskte v. din Side." A. Bull. "Man skal vride Vidien medens den er grøn." Ordspr. = Vidiebaand, et. Baand af Vidier. Vidiekurv, en. Kurv, flettet af Vidier. Vidieriis, et. pl. d. s. Vidier, Vidiegrene.

Vidne, et. pl.-r. [I. Vitni. A. S. Gewita.] 1. d. s. s. Vidnesbyrd. "Da bør han at føre de Folk, som i hans Huus ere, ell. Andre t. Vidne derpaa." D. L. VI. 17. 14. At bære Vidne om noget. "At du kan bære Vidne m. dig selv derom." (være dig det selv bevidst.) B. Thott. I. 25. "Trygt hvile de, og evigt Vidne bære om Eders Daad." C. A. Lund. 2. den, som vidner, ell. som udsiger at have seet ell. paa anden Maade selv erfaret noget, ell. som af saadan Erfaring bekræfter en andens Ud=sagn; især naar dette skeer efter Indkaldelse f. Retten, og under Ed. (Dievidne, Øre=vidne.) Et edeligt V. At have Vidner paa noget. At kræve, drage een t. Vidne p. noget. At sige noget i Vidners Paahør. At føre Vidner i en Sag. At sanke, skaffe, fremstille Vidner. At fælde et V. (bevise dets Ugyldighed.) Gyldige, troværdige, ugyldige, falske Vidner. (I ældre Dansk skrives baade Subst. og Verb. skiftevis vinde og Vidne.) 3. i mere uegentl. Betydn. at være, have været Vidne til en Handling o: have seet, overværet den. Jeg har tidt været Vidne til, at han bar endnu tungere Byrder. Det kan jeg være Vidne til o: bevidne. "Vi ere Vidner til alt det, han har giort." Ap. G. 10. 39. = a.) Vidne=beviis, et. Beviis i en Retssag, som føres v. Vidner. "Er der fort et tilstrækkeligt Vidnebeviis for, at dette er Tilfældet." A. Ørsted. Vidneforhør, et. pl. d. s. Vidners Forhøring, Udspørgelse f. Retten. Vidneførelse, en. pl.-r. Handlingen at føre

Vidner, bestyrke sin Sag, ell. fælde Modparten v. Vidner. Vidnepligt, en. (kan ogsaa henføres til v. at vidne.) Pligt t. at aflægge sit Vidnesbyrd, hvilken t. en vis Grad paaligger den, der er stævnet t. at vidne i en Sag. A. Ørsted. (Eunomia. III. 489.) Vidnestævning, en. Retshandlingen, at indstævne een t. at vidne i en Sag; ell. Kaldseddelen, hvorved dette skeer. = b.) Vidnesbyrd, et. pl. d. s. [J. Vitnisburdr.] 1. Udsagn, grundet p. egen Erfaring, hvorved Sandheden af en Gierning, (Kiendsgierning) af en Sags Forhold, af en Andens Udsagn bekræftes ell. bringes f. Dagen. Et troværdigt V. At aflægge et edeligt V. om noget. At sige, føre falsk V. mod nogen. ("Mange bare falske Vidnesbyrd imod ham." Marc. 14. 56.) At fordre eens Vidnesbyrd. — Ogsaa fig. om livløse Ting. 2. et høitideligt (skriftligt ell. mundtligt) Udsagn om det, man i Henseende t. en Andens Moralitet, Evner, Duelighed m. m. holder for at være sandt. At give, meddele een et godt, berømmeligt V. Han har kun slette Vidnesbyrd om sin Opførsel. — vidnesfast, adj. 1. som kan bevises m. gyldige Vidner. 2. som har de Egenskaber, at han kan aflægge et gyldigt Vidnesbyrd. (Moth.) 3. adv. i Vidners Overværelse. Han lod ham det vidnesfast forkynde. vidnesfør, adj. d. s. s. vidnesfast, 2. (Moth.)

Vidne, v. n. og a. 1. har. [J. vitna.] 1. neutr. aflægge Vidnesbyrd; udsige hvad man af egen Erfaring veed om en Sag. At vidne i en Sag, vidne for Retten. "Den vidner ikke vel, som vred er uden Skiel." P. Lolle. At vidne for, imod een. At vidne om noget, om Sandheden af en Fortælling.—Uegentl. om upersonlige Gienstande. "Disse Gierninger vidne om mig." Joh. 10. 25. Hans Arbeide vidner om utrættelig Flid (tøber, bærer Præg af.) 2. act. bekræfte, udsige v. Vidnesbyrd, bevidne. "Har du aldrig meent, at vidne Sandhed, og dog siden erkiendt, at dit Vidnesbyrd var usandt?" Mynster. "Ingen kan vidne Nogen sin Mund fra." Ordspr.

Vidskab, et. s. under v. vide.

Vidt, adv. (videre; videst) er neutr. af adj. vid; men som br. i endeel særegne Tilfælde: 1. om Afstand, Frastand; (ofte med Bibegreb om, at denne forholdsviis er ikke ringe; for: langt.) Træerne ere plantede f. vidt fra hinanden. Hans Kundskab strækker sig ikke vidt. Jeg kan ikke gaae videre. Han har været vidt omkring i Verden. "Det udbredte sin beskiermende Skygge vidt hen over Landene." Mynster. — fig. Inden vi gaae videre (i Sagen.) At tale vidt og bredt (vidtløftigt) om noget. Det er vidt og bredt bekiendt. At giøre vidt og bredt (meget Væsen) af noget. "Hvor disse Store dog kan prale, og giøre vidt og bredt a[f] ting!" Storm. 2. om en vis Fremskridt, en Handlings Fremgan[g,] indvortes Styrke. Hvor vidt er [..] men m. Arbeidet? Det er kommet [..] m. denne Sag, t. at han kunde [..] bage. Han har drevet, bragt det [..] Konst. Saa vidt lykkedes Forsøget, vidt (indtil den Grad) gik hans [..]delse. At drive noget f. vidt. — [..] jeg veed; saa vidt jeg kan forstaae, (quantum, quatenus.) Han skal [..] Udlæg, for saa vidt som det ikke [..] er ham betalt. (in quantum.) 3. [com]par. videre, om Fortsættelsen af [..]ling. Hvad sagde han, hvad [..]dere? (Hvad saa videre? — O[..] naar man afbryder noget, som [..] omtales.) Der er intet vide[re ..] En anden Gang tale vi videre herom[..] videre (f. en Tid, til det anderledes [..]mes.) — Man bruger denne Compar[ativ ..] egen Maade: f. E. Gior det uden [..] Omstændigheder. (Ogsaa blot: ud[en vi]dere. Han gik uden videre lige ind i [..] Han vilde ikke give nogen videre (nøier[e]) Forklaring. 4. I Sammensætni[ng ..] Participier br. især: vidtbekiendt, [..] bekiendt p. mange Steder, f. mange [..] Ligeledes: vidtberygtet, vidtberømt, [vidt]strakt, som er udstrakt vidt i Længde [..] over et stort Rum. "Hver Egn [..] vidtstrakte Jord." Pram. Stærkod[..] vidtudseende, hvortil Udsigten er fier[n ..] Udførelse, Opnaaelse ei er nær. vi[dt..]seende Planer, Foretagender. — Flere [..] komme hos Digtere f. E. vidtskin[nende,] vidtskyggende, vidtstraalende, o. fl.

Vidtløftig, adj. [T. weitläu[fig]] 1. som har vide Mellemrum. En vidt[løftig] Skrift, Tryk. At skrive vidtløftigt. ([..] sat tæt.) 2. som fremsættes, fortæl[les,] siges m. megen Udførlighed, m. alle [..] stændigheder, og derfor varer længe. [En] vidtløftig Fortælling. Skriftet er vi[dtløf]tigere, end det behøvedes. At være [vidt]løftig i sin Tale. En vidtløftig Stil [..] sat: kort, sammentrængt, fyndig.) [3.] meget udbredt og tillige sammensat. [..] har meget vidtløftige Embedsforret[ninger.] Et vidtløftigt (stort) Præstekald. [..] en vidtløftig Familie. 4. i [..] vidtløftige Slægtninge. (m. hvilk[e ..] langt ude er beslægtet.) At være vi[dt..] o: udsvævende, liderlig. = Vidtløf[..] løftighed, en. ub. pl. Beskaffen[hed ..] være vidtløftig. "Naar Udførlighed[en ..] drives og udarter t. Vidtløftighed[..]"

Vidunder, et. pl. -e. [Sv. V[..] Af det gl. Wid, Wide, [..] sen. Ihre.] en Ting ell. en [..]ring, som v. sin selsomme [..] sætter os i Forundring[..]

nderligt, fremmedt ell. ufor=
igium, ostentum. (jvf. Un=
:k.) "De Vidunder, du p.
er i Millioner Tal." Tullin.
m, som p. et V. "At være
dunder f. Verden." E. E.
1653. "Jeg er nær v. at
nder blandt alle Folk af min
edorf. "Naar man driver
'e — og lader den Lemlæstede
er." Schytte. Han var et
"Fandt man i Alt ham et
r af Flid og af Troskab."
rogen forklare dette Vidun=
jelest Stienheds Vidunder."
underland, et. Et selsomt,
f Vidundere opfyldt Land.
bvr. I. 304.) Vidunder=
. Mørket, der hviler over en
), ell. eventyrlige Sagn om
der, i vor Tidsalders Poe=
ds Vidundermørke fattes."
ing. 131.) — vidunderlig,
a et Vidunder, i høi Grad
En vidunderlig Begivenhed.
m vidunderlige Tildragelser
" Monster.
Vidie.
[J. vigia. N. S. wijen.]
ærkelse er: ved høitidelige
monier at bestemme, bestikke
t. et helligt Embede, m. m.
g Kirkevielse.) Viet Brød,
ding.) "Erkiendtlig Savnets
en vie det (Hvilestedet) til
aarup. — I Dansk br. det nu
i den geistlige Handling, at
sse kirkelige Ceremonier for=
Qvinde i Ægteskab. At vie
De skulle vies hiemme, i
m den høitidelige Handling,
Bispoppen forordnes (ordine=
Embedet, ell. en Præst for=
t. det bispelige Embede af en
At vies til Præst. (Der=
til en Præst: om et Fruen=
jter en Præst.) Dog høres
Bemærk. sieldnere end Subst.
evielse, Bispevielse. 3. hos
digtere og i høiere Stiil un=
ndvie, hellige, i Alm. "Dig
idelav hver Kraft, hver Ev=
." Thaarup. = Viebisp, en.
t. Biskop, men ikke har no=
l. Bispedømme. Moth. (hos
Viebrød, et. i den catholske
iede Brød, Alterbrød. (Ho=
Vievand, et. ud. pl. i den
indviet Vand, der stænkes
lige Ceremonier, og hvormed
besiænke sig. Deraf: Vie=
vandskiedel, Vievandskost.
pl. -r. Handlingen at vie;
især Ægtefolk, Brudevielse. At holde en V. Der er V. i Kirken i Dag. — Deraf: Vielsebrev, et. d. s. s. Kongebrev, 2. ell. Vidnesbyrd, som en Præst giver om et Ægtepars lovlige Vielse. Vielsetale, en. d. s. s. Brudetale.

Vift, et. pl. d. s. en sagte Bevægelse i Luften, et Vindpust. Et Vift af Vestenvinden. Vindens sagte V. i Seilet. "Som Gran, der af et Vift t. Intets Grube føres." Baggesen. "Hvert Suus og Vift i Skov og Vang." Samme.

Vifte, v. n. og a. 1. har. [Sv. wefta.] 1. neutr. bevæges hid og did v. Vinden. Hendes Haar viftede i Vinden. Ildens viftende Lue. Løvet vifter v. Trækvind. "Vifter mildt I Aftnens spøgende Vinde!" Ingem. 2. act. bevæge noget saaledes at en sagte Vind ell. Luftning frembringes. At vifte til Ilden m. en Fiædervinge. At vifte een, vifte sig i Ansigtet. "Et visnet Løv, som useet viftes hen." S. Staffeldt. "Du mig ofte vifte mildt imøde Lethes linde Duft." Bagg. At vifte med Haanden, m. et Torklæde. — Deraf: Viften, Viftning, en. En sagte Viften. "Sydens lunkne Viftning." S. Staffeldt.

Vifte, en. pl. -r. 1. Et Redskab t. at vifte med. s. Ildvifte. — særd. et saadant Redskab, der kan sammenfoldes og bredes ud, hvormed Fruentimre deels holde Solens Straaler fra Ansigtet, deels vifte sig f. at køles. 2. Vifte i Brænderier kaldes et Kors, m. derpaa anbragte Fløie, som enten v. et Haandsving, ell. middelbart v. et Drev, sættes i Omløb, f. at bevirke en Luftstrøm, der bortfører Dampene, og derved hurtigere svaler Mæskningen i Mæskekarret. = Viftebyg, et. Et eget Slags Byg, som v. sine udstaaende Stakke ligner en Vifte. viftedannet, adj. dannet som en udslaaet V. Viftedannede Blade.

Vig, en. (pl. -er. sielden.) [J. og Sv. Vik.] En Bugt; særd. en Bugt af Havet, hvor det gaaer ind i Landet; en Fiord. Fiord har man sædvanlig brugt om en større, dybere Indbøining af Havet; Vig om en mindre. "Et islandsk Ordsprog siger: En Vig bør ligge imellem Venner, en Fiord imellem Fiender." P. E. Müller.

Vige, v. n. og a. veg. er vegen, veget. pl. vegne. (er og har) [J. vikia.] 1. neutr. give langsomt efter f. et Tryk, en skydende ell. drivende Kraft. Stenen vil ikke vige (naar Kraften t. at bevæge den ikke er stærk nok.) Væggen er veget noget p. denne Side. "For Klippen veeg, før han skal svige." C. Frimann. Hæren veg langsomt tilbage. — fig. Jeg viger ikke f. ham (giver ikke Plads f. ham.) "Umuligt kunne de bestaae m. hinanden; den ene maa vige for den anden." Basth. Han vil ikke vige et Skridt (ikke give det mindste efter.) "Den

glade Digter, f. hvis Latter Livets Kummer veg." Bagg. 2. neutr. gaae bort fra, gaae til Side, forlade. Hun viger ikke fra ham. Vig bort fra mig! "Viger fra mig, alle I, som giøre Uret!" Ps. 6. 9. "Da veeg Herrens Aand, da veeg Trost og Glæde fra dem." Mynster. "At vi maa lære at frygte dig, og at vige fra det Onde." Samme. — At vige af Veien f. een. At vige tilside. "Dog Søvnen alt f. snart, og du med Søvnen viger." Jacobi. fig. At vige af fra den rette Vei (fra det, som ret er.) "At de vige af fra en herskende Mening ell. fra en indført Talebrug." Bagg. N. Klim. 124. (s. afvige.) 3. act. (dog uden passiv. Form.) At vige sit Sæde, vige sin Plads (forlade.)

Vigtig, adj. [T. wichtig. jvf. vægtig.] som har meget at sige, meget at betyde, som der ligger stor Magt paa; gieldende, betydende, magtpaaliggende. Det er mig en vigtig Sag. Et vigtigt Ærende. En vigtig (gieldende) Aarsag. En af de vigtigste Mænd i Staden, i Raadet. Han vil giøre sig vigtig (lade, som han var betydende.) = Vigtighed, en. ud. pl. Beskaffenheden at være vigtig; Betydenhed. En Sag, en Mand af Vigtighed. Han giver sig megen V. (ɔ: vil faae Andre t. at troe, at han er vigtig.)

Viin, en. pl. Vine, om flere Arter. [I. og A. S. Vin.] den Drik, som faaes af Viindruers udpressede Saft (Druemost), naar denne i nogen Tid har giennemgaaet en Giæring. Gammel, ung, stærk, let, hed V. Røde, hvide, franske, spanske Vine. = viinagtig, adj. som har Lighed m. Viin. En viinagtig Smag. Viinanker, et. Et Kar ell. Træ af en vis Størrelse, (sædvanligen p. 40 Potter, ell. ⅙ Oxehoved) hvori visse Vine føres ell. sælges. Viinavl, en. ud. pl. Viintræets Dyrkning f. at frembringe Viin. (Viinavling. Guldb. V. Hist. II. 210.) Viinbierg, et. Egentl. et Bierg, en biergig Egn, hvor Viintræer ere plantede; men det br. ogsaa for: Viingaard, ell. ethvert Sted, hvor der er en betydelig Plantning af Viintræer. Viinblad, et. Et enkelt Blad af Viintræet. Viinbær, et. Bær, som er Viinstokkens Frugt (og hvis Samling i en Klase egentl. ere en Viindrue.) Viinbærme, en. B. der samler sig i Viinfadene. Viincandel, en. et Slags Drik, lavet af varmet Viin og Sukker m. m. (Viinvalle.) Viindrikker, en. den, som jævnlig og gierne drikker Viin. Viindrue, en. Viintræets Frugt; saavel om de enkelte Bær, som om disses Samling i en Klase (men især det sidste. Viinbærklase, i den gammeld. Bib.) Viindyrkning, en. d. s. s. Viinavl. Viineddike, en. E. som tillaves af Druer ell. suur Viin. Viinfad, et. Et Fad, en stor Tønde, hvori Viin giemmes ell. forsendes. (s. Oxehoved.) Viin-

flaske, en. En Flaske t. Viin. "Vi[illegible]
sken, fordi den formodes bestemt t. [illegible]
beholde Viin, beholder sit Navn, uagt[illegible]
maaskee er Vand ell. slet intet i." [illegible]
(D. Tilsk. V. 392.) Viingaard, en[illegible]
Sted, et Stykke Land, hvor Viin dy[illegible]
en Viinhave. (Kongens Viingaard i [illegible]
benhavn. 1510). Viingaardsmand[illegible]
den, som passer en Viingaard. (Cold[illegible]
Viingeist, en. det stærkeste, fra alle [illegible]
dele luttrede Brændeviin, hvad ente[illegible]
er brændt af Druer ell. Korn. Sp[illegible]
Vini. Alcohol. Viingiæring, en. de[illegible]
stand, hvori søde Vædsker komme, [illegible]
ten at udsættes f. Luften ell. bla[illegible]
et Giæringsstof, og hvorved Alkoh[illegible]
nes som Bestanddeel af Vædsken; [illegible]
en længere fortsat Giæring danner [illegible]
syre og kaldes da Eddikegiæring. [illegible]
glas, et. Glas til at drikke Viin af. [illegible]
gud, en. de Gamles Gud f. Vinen; [illegible]
chus, Lyæus. Viinhakke, en. H. [illegible]
i Viingaarde. (Moth.) Viinhandel[illegible]
Handel m. Vine. Viinhandler, en[illegible]
som handler m. Viin, sælger Vi[illegible]
Viinhov, en. Et stort Kar, hvori [illegible]
findes, naar den renses. (Colding. [illegible]
Viinhuus, et. Huus, hvor Viin [illegible]
offentlig udskienkes (s. Viinkielder.) [illegible]
høst, en. Gierningen at afplukke [illegible]
Viindruerne t. Presning. Viinkan[illegible]
K. til at skienke Viin af. Viin[illegible]
Kar, hvori Vinen perses eller [illegible]
Viinkielder, en. 1. K. hvor man [illegible]
V. 2. en Kielder, hvor Viintapper[illegible]
giemme, som udsælge Vinen. Viin[illegible]
en: den, som vel forstaaer at skielne [illegible]
forskiellige Slags Vine og at [illegible]
Godhed. viinkiær, adj. som hold[illegible]
af V. Viinkyper, en. pl.-e. de[illegible]
gaaer t. Haande i en Viinkielder[illegible]
tappe, omtappe og blande Vinen[illegible]
staaer sig herpaa (Viintappersvend.) [illegible]
land, et. pl.-e. L. hvor Viintræet [illegible]
dyrkes i Mængde. Viinløv, et. [illegible]
Viinstokkens Blade. Viinmaal[illegible]
som bruges t. Viin. Viinmaaned[illegible]
des i Viinlandene October Maaned[illegible]
most, en. d. s. s. Druemost. [illegible]
en. Indretning, hvorved Drue[illegible]
presses. (S. Perse.) Viinpibe[illegible]
Et Slags store Viinfade. (S. [illegible]
Viinprøve, en. Prøve, som [illegible]
f. at forvisses om dens Godhed [illegible]
ning. Viinprøver, en. den, [illegible]
at prøve V. og befatter sig [illegible]
Viinpæl, en. P. hvortil Viin[illegible]
og bindes op. (Moth.) Viin[illegible]
af en Viinstok. (D. Bibel.) [illegible]
pl.-r. 1. en ung, bøielig [illegible]
træet, der snoer sig om o[illegible]
stand, som Træet er plant[illegible]
2. d. s. s. Viinstok. [illegible]

te Viinranker. (Moth anfører adskill.
ne v. Viinranker, f. E. aabne Ranker,
Ranker, Leireranker (som ei ere op=
ne), Stokranker (som vore lige op ad)
elranker, som vore v. Pæle, o. fl.)
iig, adj. som giver, frembringer megen
. viinrige Druer. En v. Provinds.
ruus, en. ud. pl. R. som faaes af at
: Viin. (Rahbek.) Viinsmag, en.
g af ell. efter Viin, viinagtig S.
steen, en. ud. pl. et naturligt Salt, der
r Vinens Giæring sætter sig v. Bunden
Siderne af Viinfade. Raa V. renset
Tartarus.) Viinsteensyre, en. En
, som udgiør den største Deel af Viin=
n. Acidum tartaricum. Viinstok,
den Vært, hvis Frugt er Viindruen;
træet, Viinranken. Vitis vinifera.
) Træerne sagde til Viinstokken."
um. 9. 12. Bib. 1550. Viinbærtræet
g gammeld. Bib.) Viinsuppe, en.
nsuppe ell. lignende S. hvori kommes
viinsuur, adj. som har en behagelig
lighed, liig visse Vine (Rhinskviin.)
syre, en. den Syre, som indeholdes i
n. viinsyrlig, adj. noget viinsuur.
sæk, en. Lædersæk t. at giemme Viin i.
ding.) Viintapper, en. En Viin=
ler, der skienker Viin ud f. Giester.
træ, et. d. s. s. Viinstok. Viinvalle,
Et Slags Viincandel ell. Viinsuppe.
ldre Skr.) Viinæble, et. Et Slags
ler af viinsyrlig Smag. (Moth.)
Viis, en. ud. pl. [A. S. Vise. Sv. Wis.]
en Handlings tilfældige Beskaffenhed;
ade at handle p. Paa den V. gaaer det
an. Han har p. en listig Viis (ell. p.
g Viis) skaffet sig dette Document. 2.
ade, hvorpaa noget pleier at skee, at
es; Brug, Skik. Efter gammel V.
ter al Verdens Viis." 1 Moseb. 19. 31.
nod den Viis og Vane, som lang Tid
de været brugt i Pavedommet." Col=
s K. Hist. "Thi det var Præsternes
m. Folket." 1 Sam. 2. 13. Han
sin egen Viis. At blive v. sin gamle
Lad enhver følge sin Viis. At holde
fter Lands Skik og V. "Lands Viis,
s Ære." Ordspr. (jvf. Skik, Mode.)
Sammensætn. danner det Adverbier,
betegne den Art ell. Maade, der be=
nes v. det foregaaende Ord. f. E. deel=
(Deel efter Deel) hobeviis, korsviis,
hedsviis, parviis, sangviis, o. s. v.
ledes om Maal og Vægt, hvorefter no=
ælges ell. uddeles; f. E. lodviis, pun=
is, skieppeviis, tøndeviis, o. fl.
Viis, adj. [Sv. wis. T. w e i s.] viden=
som veed noget; br. kun i dagl. Tale i
Talemaader: at giøre een noget viis ɔ:
ilde ham noget. At giøre een viis paa
et ɔ: give ham Besked, Kundskab om.
til kan maaskee henføres de Ord af den
lavere Talebrug: viisnæset, (næsviis) viis=
kieftet, viismundet, uforskammet, alt f.
dristig i sin Tale.)

Viis, adj. pl. vise. [J. vis. N. S. w i e s. T. w e i s e.] egentl. og oprindel. som veed meget, meer end andre; men især: som er i fortrinlig, i høi Grad overeensstem=mende m. Fornuften, som udrinder af en dyb og klar Indsigt; og (om Personer) som besidder en saadan Indsigt, har denne Egen=skab. sapiens. En viis Handlemaade, Op=førsel. Et viist Raad. En viis Mand. "Den er den viseste, som gavner meest sit Folk." Storm. En af de græske Vise. "Jeg tænk=te, at en Viis p. saadan Daarlighed ei satte Priis." Storm. "Den Hiertets Varme, som udmærker den Vise fra den Lærde." Bagg. = viselig, viseligen, adv. p. en viis Maade. — Viisdom, en. ud. pl. den Egen=skab, at være viis; en høiere Grad af Klog=skab. (Begge Ords Bemærkelse er egentl. kun i Graden forskiellig; men Viisdom br. især om Fornuftens høiere Indsigt, anvendt p. Livets ædelste og vigtigste Formaal. S. Klogskab. "Viisdom er Evne t. at erkien=de det Bedste, saavel de bedste Diemed, som de bedste Midler; Klogskab, er Evnen t. at vælge de tienligste Midler." Müller. "En Nar, som uden Skam tør af sin Viisdom prale." P. M. Troiel. "Grundsætninger, der ikke lære Viisdom, men blot Klogskab." Rahb. (D. T. XI. S. 307.) — Af Ordets oprindelige Bemærkelse: den Egenskab, at vide meget, haves endnu den Talemaade: At udkramme al sin Viisdom ɔ: giøre sig til af, komme frem m. alt det, man veed om en vis Gienstand. = Heraf: Viisdomsaand. ("Den Viisdomsaand dig lærte, hvad Vær=dighed det er, som egner Mænd." Rein.) Viisdomslære, og fl. — Viismand, en. pl.-mænd. den, som er viis ell. (ironisk) den, som troer at være det. "Som det sømmer Viismænd." T. Rothe. "Viis=manden giver os den vigtige Advarsel." Samme. (Nat. Betr. I. 348.) "Vide ere Viismands Veie." P. Syvs Ordspr. I. 483.

Viking, en. pl.-er. [J. Vikingr.] en Sørøver. (forældet; men br. dog jævnlig i histor. Skr. og hos Digtere.) Deraf: Vi=kingsfærd, en. Vikingstog, et. Sørøveri.

Vikke, en. pl.-r. En Planteslægt, hvor=af især en Art (Vicia sativa. Fodervikker) dyrkes som Foderurt. At fodre m. Vikker. At saae Vikker. (det br. meest i pl.) Deraf: Vikkeager, Vikkefoder, Vikkehalm o. fl.

Vikle, v. a. 1. [d. tydske w i c k e l n.] svøbe vel ind i noget. At vikle noget ind i Papir. (Ordet er overflødigt. f. svøbe og vinde; og jvf. indvikle.) Med præp. br. især i d. Tale: At vikle om, vikle op, vikle sammen, vikle ud. (Moth.)

Vild, en. ud. pl. [Isl. Vild, Vildi.] Gunst, Medhold, Partiskhed. (forældet.)

"For Gunst ell. Gave, Vild ell. Venskab." D. Lov. II. 17. 16. "Dersom befindes, at de m. Nogen, enten f. Vild eller Venskab see igiennem Fingre." II. 9. 3. "Men hvo, som uden Vild t. Sagens Ophav seer." Bording. II. 14. (jvf. II. 57.) "Naar hver regieres snart af egen Vild og Tanke." Samme. II. 278. ("Herrevild og Spaanevild endes snart." Ordspr.) [Heraf Adject. vildig eller villig. s. nedenfor.]

Vild, adj. [Isl. villr. A. S. vild.] A. 1. som ei er p. rette Vei, ell. som ei kan finde den. "Hver er vild i Andens Vraa." Ordspr. P. Syv. (Nu kun brugeligt i Talemaaden: at fare vild ɔ: komme af sin rette Vei og nogle flere Talemaader. (s. det nedenfor anførte adv. vild.) Deraf: vildfarende, Vildfarelse, vildlede, Vildspor, og fl. 2. urolig, toileløs, ustyrlig. En vild Dreng, Pige. Denne Hest er mig alt f. vild. Det vilde Hav. "Den vilde Bølge." Thaarup. (s. vildraadig, Vildskab.) 3. regelløs, uordentlig. Hans Spil er ganske vildt. At tale vildt. De raabte vildt imellem hverandre. "Vilde Raab mod Himlen stige." Thaarup. B. som er uden Cultur, uden Forædling v. Konst og Dyrkelse: 1. om Natur-Gienstande (især. af Dyre- og Planteriget) som fattes Cultur. Vilde Dyr (modsat tamme ell. Huusdyr.) Den vilde Hest, Hesten i sin vilde Tilstand. (s. nedenfor Vildand, Vildsviin, o. fl.) Vilde Planter, i Mods. t. Havevæxter, dyrkede Planter. Denne Plante vorer ikke vildt (af sig selv) her i Landet. En vild (udyrket) Hede, Ørken. Den vilde (ubeboede) Skov. Det vilde Hav (Oceanet.) At strige i den vilde Sky. 2. om Mennesket: uden det selskabel. Livs Cultur. Vilde Mennesker, ell. blot Vilde, ɔ: de, som leve i den aldeles raae Naturstand, uden al borgerlig og m. ringe selskabelig Forbindelse. De Vilde i Nyholland. Mennesket i dets vilde Tilstand. (Udtrykket er vaklende, da der gives mangfoldige Grader i Vildhed; og ei engang Mangel paa Agerbrug nødvendig forudsætter en fuldkommen Vildhed.) 3. som fattes moralsk Cultur, usædelig. At føre et vildt og ryggesløst, uordentligt Levnet. 4. vildt Kiød ɔ: en Udvært af fordærvet Kiød i Saar. = **Vildand**, en. pl.-ænder. Den almindelige And (Anas boschas) i dens vilde Tilstand. **Vildbane**, en. pl.-r. indhegnet Skov ell. Mark, hvor Jagtretten tilhører Kongen ell. en anden Grundeier. Kongens V. **Vildbasse**, en. d. s. s. Vildsviin. (Arreboe. Heraem. 243.) **Vildbrad**, en. ud. pl. 1. d. s. s. Vildt, n. s. (P. Syvs Ordspr. I. 488.) 2. Dyrekiød; Steg ell. anden Ret, lavet af Dyrekiød ell. andet Vildt. Moth. J. Villibráð. "Thi Lappen i det Field slig Vildbrad vel behager." Arreboe. (Heraem. S. 66.) Næsten forældet; men fortiente at optages. **Vilddyr**, et som lever i Vildhedens Stand, vildt (Fibigers Sophokl.) — **Vildfarelse** pl.-r. det, at fare vild; men kun i fig. mærk. en falsk, urigtig Mening ell. [illegible]ning, især den, der udrinder af urigt[ig] mangelfuld Kundskab. At forlede e[n] at giøre sig skyldig i en V. En saadse[l] ɔ: en saadan, som Sandsernes Ufuld[kom]menhed giver Anledning t. Han beto[g] min V. At falde i en V. "Svig[efulde] Ord, under hvis Skiul Sandhed og V[ildfa]relse kunde mødes." Mynster. (Jvf. [For]dom. "Fordom tilkiendegiver nærm[est] urigtig Maade, hvorpaa en Mening [er fat]tet; Vildfarelse nærmest Meningens Urigtighed. — Det er især de nede[dar]vede Vildfarelser, som kaldes Fordomme." C. Müller.) — **vildfare**, v. n. [illegible] usædvanligt for: fare vild. (jvf. det particip.) "Den, hvis Fod længe har faret i et dunkelt Øde." Kampmann. [illegible] seg i de sk. Vidensk. 13. S. 170.) "[illegible] en Ørken Vandrere vildfare." Ingem[ann] (Digte. 2 Udg. S. 163.) **vildfar[ende]** adj. v. 1. som farer vild, som er k[ommen] fra sin rette Vei. En vildfarende [Van]dringsmand. "I vare som vildfa[rende] Faar." 1 Petr. 2. 25. (Usædvanligt [illegible] samme Bemærk. det pass. partic. vild[illegible] "Klagelyd, som varsler vildfarne [illegible] Foersoms Digte. II. 71.) 2. som [illegible] paa, udrinder af en Vildfarelse; urigtig agtig. En vildfarende Mening, [illegible]ning. "Jeg overlader mig — til den vildfarende Viisdoms Bestyrelse." [illegible] "Saaledes, at han offentlig skulde [illegible] sin vildfarende Lærdom." [illegible] fore, v. a. 2. d. s. s. vildlede. [illegible] bergs Ordb.) vildforende. [illegible] 180. "En falsk og vildforende [illegible] Gang." D. Ugeskr. [illegible] 44. — Vild[illegible] en. pl.-gæs. den almindelige [illegible] anser) i dens vilde Tilstand. Vild[illegible] en. En vildsom Gang, Labyrinth. [illegible] hovedet, adj. d. s. s. vildfindet. [illegible] II. 115.) **Vildkat**, en. Katten i [dens vilde] Tilstand. fig. i dagl. T. en vild[illegible] ung Pige. **vildlede**, v. a. 1. [illegible] veie, føre een vild, giøre vildfarende [illegible] egentl. som fig.) "Vildledes [illegible] Fred." M. S. Buchholm. "[illegible] af Frygt." Fibigers Soph. [illegible] ledet af onde Raadgivere. [illegible] pl. Vildmænd. et vildt Men[neske] [illegible] seer ud som en V. Det [illegible] t. Skioldholdere to Vildmænd. [illegible] dig, adj. som ei kan finde [illegible] raadvild. (Moth.) [illegible] Sindet, som har et [illegible] (s. vild, 4.) "Han [illegible] Menneske." 1 Mos. [illegible] vildfindet et, hun [illegible]

Skr. 22. Bib. 1550. Vild-
. s. urigtigt Spor; S. hvor-
ledes. At komme i Vildspor.
ge een paa Vildspor. Vild-
ig Vei ell. Sti; d. s. s. Vild-
) At fare, at komme p. Vildsti.
. pl. d. s. Svinet i vild Til-
sviinsteſk, Vildsviinjagt o. fl.)
følgende afledede Ord: Vil-
. pl.-r. Feiltagelse, Feil. At
else. (Bording. I. 235.) En
. Vildelser i et Skrift. 2.
forvirring, Afsindighed. Han
i V. "Skeer Drab af Nogen
Raseri, da bør han ei v. Livet
D. Lov. VI. 6. 17. "Vildelse
ldigste Udtryk t. at betegne en
tand ell. fortvarende Sindsfra-
rium) hos Mennesket." Mul-
rede, et. ub. pl. Forvirring,
. At komme i V. bringe een i
ham ud af et Vilderede, hvori
forvikles." Malling. "Uden
tte, bliver den hele Lære — et
vori man intet Lys kan finde."
Vilderede af Vanskeligheder."
= Vildhed, en. ub. pl. Be-
at være vild (men dog især kun
og 2.) Dyrene i deres Vild-
. "Kun Skialden løfter dig
dybe Stand." S. Staffeldt.
Vildhed har endnu ei villet vige
ur. — Vildskab, et. ub. pl. 1.
en at være vild; i Bemærk. 4.
, Pige er fuld af V. og Over-
Ingen kan styre hans Vildskab.
t Væsen, uden fornuftigt Die-
gt, kaldes Vildskab." Sporon.
vild Tilstand, Vildhed. "Li-
Dyr) synes mest at være van-
gt Vildskab." Schytte. (Indv.
.) — vildsom, adj. 1. vanske-
Vei i, let at fare vild i. "En
. forvirret Sti, der leder os som
eenberg. Denne Skov er me-
"Ledende Stierner han ei se-
somme Hav." J. L. Heiberg.
at finde Rede i; indviklet. En
, Handel. Vildsomhed, en.
en, at være vildsom. (Guldb.)
vildt, adv. [s. ovenfor adj.
1. vild, paa en vrang, feil-
e, ikke p. den rette Vei; bru-
maader: at fare vild ɔ: tage
, komme fra sin Vei. "De, som
rken p. en øde Vei." Ps. 107. 4.
re og vildfarende. under adj.
lede een vild. "Saaledes kunne
be os vild, som dog ville os
ler. Jeg gik vild, løb vild
Smaagader. "Der er Ingen,
r ell. mindre gaaer vild efter
ænd." Rahbek. (Man siger i d.

Tale: at være vild fremmed p. et Sted ɔ: ganske ubekiendt. En vild fremmed Mand). 2. vildt, p. en vild Maade. At tage vildt (grumt) afsted. At tale vildt ɔ: usammenhængende, uden Samling, i Vildelse. Denne Plante vorer vildt her i Landet. — Deraf: vildtvorende. — Vildling, en. kaldes (efter det tydske: Wildling) i Havekonsten: de unge, af Kiærnestolen udplantede Træer, som endnu ei ere podede. Oluffens Landoec. 346.

Vild, en. n. s. Vildfarelse, Tvivlraadighed. (Moth: forældet.) Deraf Talemaaden: det staaer i Vild og Vove ɔ: er ganske usikkert. Huset staaer s. Vild og Vove ɔ: er øde, forladt. Moth. At lade een gaae s. Vild og Vove. (Vild i Træer: naar Trevlerne i Vedet ere skieve. En Vilde, et øde, forladt Sted. Moth.)

Vilde, v. a. 1. vildlede, forvilde. "Brede vilder ofte godt Raad." Ordspr. (P. Syv. I. 491.)

Vildes, v. n. pass. vildedes. forvikles, fare vild. (Moth.) "Hvo der vildes, han vaandes." P. Syvs Ordspr. I. 485. "At Rogen derved ildes, og driver hid og did, saa Bonden derved vildes." Arrebøe.

Vildig, adj. (partisk.) s. nedenfor villig, 2. og n. s. Vild. S. 655.

Vildt, et. ub. pl. vilde Dyr, som jages; og fornemmelig de, som spises. "Gak ud p. Marken, og fang mig noget Vildt." 1 Moseb. 27. 3. Kronvildt, (Kronhiorte) Daavildt, Raavildt, Fuglevildt. At handle m. Vildt. Vildtet i disse Skove er næsten bortskudt. Han spiser gierne Vildt. En Ret Vildt (S. Vildbred.) = Vildtgierde, et. G. for at beskytte Mark og Ager imod Vildt (Schytte. Indv. Reg. II. 316.) Vildthandel, en. ub. pl. H. med Vildt. Vildthandler, en. pl. -e. den, som handler m. Vildt (og sædvanl. tilligemed Frugter, o. a.) Vildtskade, en. Skade, som Vildtet giør i Mark og Ager. Vildtstade, et. Sted ell. Landstrækning, (særd. indhegnet Skov) hvor Vildt har sit Ophold. "Man befaler Skovbetientene, at have Opsigt m. Vildtstaderne, at de ikke forhugges." Schytte. Vildttyv, en. den, der uberettiget jager ell. fanger Vildt i en Andens Vildbane; en Krybeskytte. Vildttyveri, et. ulovlig Jagt p. en andens Grund, s. at tilegne sig det skudte Vildt.

Vilkaar, et. pl. d. s. [T. Willkühr. Sv. Willkor.] egentl. Evne t. at handle efter egen Villie (s. vilkaarlig) men denne Bemærk. er i Subst. ikke brugelig ell. forekommer ganske sielden. ("Den, hvis hele Tilstand er fremmed Vilkaar undergiven, og som Intet kan kalde sit eget." Mynster. Præd. 1814. I. 205.) — Derimod: 1. Betingelse. Kun under dette V. skeer det. Han maatte underkaste sig, indgaae haarde V.

"De ere lige Vilkaar undergivne m. eder." C. C. Pontoppidan. Fasteprædikener. 1653. S. 31. (Moth har deraf: Vilkaarsed, Ed m. Forbehold, Vilkaarskiøb, K. med Forbehold. Vilkaarspant, Pant, som er sat eller givet, overdraget een, under vist Vilkaar; (pignus conditionale) jvf. Østersens jur. Gloss. o. fl.) 2. kun i pl. Kaar, Tilstand, Forfatning. Hans V. ere nu ret gode. "Mennesket er skabt m. de Vilkaar, at det kan vende sit Sind t. de Ting, som ere imod hverandre, t. Ondt og t. Godt." N. Hemmingsen. 1572. "Eders Ansigter saae slettere ud, end Drengenes, som ere af lige Vilkaar m. eder." Dan. 1. 10. "De rige Borgere formanedes t. at skaffe de fattige Arbeide, og give dem Leilighed til at forbedre deres Vilkaar." Guldb.

Vilkaarlig, adj. 1. som udgaaer fra en Evne t. at handle efter Forestillinger, efter Villie. spontaneus. (Moth.) Menneskets vilkaarlige Handlinger, (ɔ: saadanne, der skee m. Bevidsthed) vilkaarlige Bestemmelser af ders Handlinger. Dyrenes, Musklernes vilkaarlige Bevægelse. (jvf. frivillig, hvis beslægtede Bemærkelse dog nærmere betegner den fuldkomnere Frihed i Menneskets Villie, og Evne t. Valg efter klare Forestillinger; hvorfor det heller aldrig br. om Dyrene.) 2. som ikke har anden Grund, end Eens Villie, Lykke ell. Skiønnende. arbitrarius. Vilkaarlige Straffe (der modsættes de lovbestemte.) En ganske vilkaarlig Handlemaade, Fremgangsmaade. At giøre vilkaarlige Forandringer i Sproget. "Ellers var Muligheden selv foranderlig og vilkaarlig, og Væsenet ikke nødvendigt." Eilschow. (Phil. Br. 202.) (I denne Bemærkelse modsættes vilkaarlig altid det, som er uforanderligt, fordi det er lovbestemt, lovfast, v. Brug, Vedtægt ell. anden Lov.) 3. Vilkaarlige Contracter (af Vilkaar, 1.) kaldes i Lovsproget de Foreninger, hvis Opfyldelse beroer paa, at en forud betinget Omstændighed indtræffer. = **Vilkaarlighed**, en. ud. pl. 1. Evne t. vilkaarlig Handlen, t. at frembringe Forandringer v. egen Kraft. (Spontaneitet.) Treschow. "Vilkaarlighed (arbitrium liberum) er Evne, at vælge imellem modsatte Bestemmelsesgrunde, ell. Evne, t. at tilsidesætte Lystfølelse f. Grundsætning, og denne f. hiin." Howitz om Affindigh. S. 31. (jvf. S. 37. 54.) 2. den Beskaffenhed, at noget er vilkaarligt, skeer v. en vilkaarlig Maade; vilkaarlig Handlemaade. "Vi overbevises ydermere om denne Vilkaarlighed i Dyrenes Bevægelser og Handlinger." L. Smith.

Ville, v. n. og a. jeg vil, vi ville (ell. vil); jeg vilde, har villet. [J. vilia. Goth. viljan. A. S. villan. N. S. willen.] 1 Alm. have Villie t. noget, yttre en Villie (ofte m.

efterfølgende Infin.) "De ta[…] domme, ville, begiere; men D[…] Hellighed er borte." Guldb. Me[…] ikke Alt hvad det vil. Han kund[…] det, men han vil ikke. Jeg vil r[…] gen. Han vil ride, vi andre [...] Jeg vilde just have gaaet, da du ko[…] gen vil det (at det skal skee.) [...] det skal skee uden Ophold. — Me[…] og i særskilte Tilfælde: 1. tage e[…] get en Beslutning. Han veed ikk[…] vil; han vil og vil ikke. Hvad[…] egentlig vil? Jeg vil da giøre de[…] Ansvar. 2. begiere; attraae, ha[…] tre en Begiering. Hvad vil den g[…] ne? Hun vil bede om noget. Kar[…] gierne have sin Løn. Jeg vilde b[…] om en Understøttelse. Vil du ha[…] Bog? Hvem vil du tale med? [...] Tilbøielighed til, ønske. Jeg vil[…] blive Natten over, end reise strax. [...] de m. Fornøielse giøre det, hvis je[…] "Af Ladhed blive de ved at leve, [...] de vilde; men som de have begy[…] Thott. — Han vil nødig, ikke gie[…] At ville een vel ɔ: ønske, gierne [...] er t. hans Bedste. (Sieldnere br. [...] ilde.) "Ogsaa ham vilde de ilde, [...] have de formaaet?" Mynster. — [...] ninger, Bønner: Vilde De nære[…] o. s. v. Vilde De vel bevise [...] neste, o. s. v. 4. have t. [...] agte sig hen. Hvor vil dis[…] Man siger, han vil t. England. [...] vil ikke, vil gierne i Skole. "[...] vil i Ovnen, lægger sig tvært for." [...] Hvad vil han sige dermed? Hvad [...] Udtryk sige? Det var just ikke det, [...] sige. — Man vil sige ɔ: man paas[…] tet siger. — At ville til at g[…] staae i Begreb med, være rede [...] nu til at gaae. Da man vilde t. [...] nonen af. — (Ville br. saaledes [...] om nær forestaaende, endog u[…] anbringer ell. Begivenheder; de[…] løse Tings Evne, ell. Mangel p. [...] modtage en vis Forandring.) [...] ikke vare længe. Han vil neppe [...] Dage at leve i. Jeg troede, [...] falde i Nat, saaledes rystede [...] Dette Træ vil let revne. [...] give sig. Sømmet vil ikke ud (M[…] 5. udfordres, behøves (m. [...] vil Penge til. Der vil [...] sætte dette igiennem. "Der vil [...] dets sikkre Børn." Grundtvig [...] tiden udtrykker det (i Forbin[…] kan) en Ligegyldighed [...] v. en Andens Tilstand ell. [...] Udelukkelse af Mulighed [...] Det maa gaae mig, [...] være saa fornem, [...] Fiende, saa meget [...]

jeg vil, saa er det ikke tilpas. Jeg omme til hvad Tid jeg vil, saa negter y hiemme. 7. Det br. ogsaa i andre de, som et Slags Hielpeverb. hvor no: kommende udtrykkes (saavel i ligefrem nde, som i betingede Sætninger) ell. t. krive et simplere Udtryk. Det vil nange Penge. Skal denne Bygning 's saaledes, vil den koste langt mere, verslaget. Det vil herefter gaae an: es til. Disse Penge ville ikke forslaae . Dertil vil udfordres mange Forbe: r. Det vil være nødvendigt. Jeg g haabe, at han har sagt det. Denne vil ikke ret behage mig. — Ogsaa (som :verb.) t. at udtrykke en Nødvendighed maa; en Brug, som dog nu ikke er g.) "Hvad der ellers skal giøres, vil ingenlunde forsømmes." Mynster. b. 1809. I. 298.) 8. I ønskende Ud: betinget.) Vilde han dog kun (gid og vilde) samtykke deri! Vilde Folk etænke, hvor ringe Fordelen er.

llen, en. det, at ville (som abstract Be: Den blotte Villen er ikke nok t. en ling. "En umiddelbar Villen af det ftstridige, som fornuftstridigt." A. Ør: (Eunomia. II. 121.)

llie, en. ud. pl. [J. Vild, Vili. A. S. i. Goth. Willja.] I den vidtløftigste sophiske Betydning: den virkende (ac: Kraft i Siælen, ell. Kraften t. at vælge tholde, ell. forskyde og bortfierne Fore: ger ell. deres Gienstande (Kraften t. le og ikke at ville: Begieringsevne og .) I denne Bemærk. skielnes imellem vne (Fornemmelse, Følelse) og Villie, and ell. Fornuft og Villie. Menne: frie V. Villiens Frihed. At lade een sin frie V. ɔ: overlade ham at bestemme Handlemaade i en vis Sag. 2. Mere tænket br. det om Villiens Yttring v. eringsevnen; og i enkelte Tilfælde, hvor som oftest under Villie indbefatter det, en vil. Han vil have sin Villie. "Kun n Villie har, som noget ret alvorligt Øhlenschl. (Baldur.) Du kan heri din egen V. (ɔ: du maa handle som du aae det, du begierer.) Det gik efter V. "Det er ei alt godt, efter Villie " Ordspr. At faae sin V. (faae det, begierer.) At faae sin Villie m. et Fruentimmer. Dette er min V. Det var in V. at det saaledes skulde skee. At at udføre eens V. skikke, rette sig efter Villie. Den sidste Villie ɔ: Testa: . (I Theologien: Guds V. hvoraf ket: Skee Guds Villie! hvorved man sin Hengivenhed i denne.) 3. For: Beslutning. Jeg har ikke giort det m. . Det er m. Villie udeladt. 4. Øn: Velbehagelighed, Behag. Alting gaaer ham V. (Moth.) "Mands Villie, Mands Himmerige." Ordspr. At være een t. Vil: lie, giøre een noget til V. Dig til V. giør jeg det. "Jeg vil ikke forekaste ham, hvad jeg haver giort ham til Villie." B. Thott. At have V. til en Pige (Kiærlighed, Tilbøie: lighed.) 5. Ønske, Villie t. at handle (i Modsætn. t. Gierning.) At tage Villien i Gierningens Sted. Han har en god V. men Evnen er ringe. "Det er en ringe Ting, at have Villie til at giøre een t. gode, uden det og skeer." B. Thott. 6. Sam: tykke, Bifald, Bevilgning. Det er skeet mod min V. At giøre noget med, imod eens Vidende og V. Jeg giør det ikke m. min V. med min gode V. "Den, som jeg skulde tage det fra, han var mig pligtig, og ikke kunde faae det m. en god Villie." B. Thott. = a.) Villiebestemmelse, en. Vil: liens Bestemmelse v. Indvirkning p. Siæ: len. "V. uafhængig af Bevæggrunde." Hovitz. — villieløs, adj. som fattes Villie, ell. som er uden kraftig Villie, og derfor i sine Handlinger let lader sig bestemme af An: dre. En svag og villieløs Charakteer. "At Mennesket nedværdiges til en Aand: og vil: lieløs Maskine." Birkner. "Saadanne, som vi af Naturen ere, ell. som vi v. et tankeløst og villieløst Liv kunne blive." Mynster. "Livets Strøm bærer dem villieløse hvorhen den vil." Samme. — Villieretning, en. pl. -er. Retning ell. fortrinlig Henvendelse af Villien t. et vist Slags Gienstande. "Her: skesygen, den egoistiske Villieretning, som kun taaler de egne Tanker udførte." Myn: ster. = b.) Villiesfrihed, en. Frihed i Villien ell. til at ville, som betinger Handlingens Tilregnelighed. (Ørsted. Eunomia. II. 79.) Villiesyttring, en. Yttring, udvortes Til: kiendegivelse af Villien. (A. Ørsted. Euno: mia. II. 124. III. 482. Villieyttring. Ho: witz om Affindigh. 54.)

Villig, adj. 1. som har god Villie til, er redebon, ufortrøden t. Gierning. At være villig til noget. Jeg er villig til at opfylde hans Fordringer. "Villien maa p. en anden Maade sætte Foden i Bevægelse, naar den selv er villig, end naar den er uvillig." Rahbek. En villig Tiener, Pige. En villig Lydighed. "Saa vi ikke blot tiene dig tvung: ne, men villige." Mynster. At øve villi: gen. "Jo lettere Veie man baner, desto villigere faaer man Folk t. at gaae." Kraft. (jvf. frivillig, godvillig.) 2. villig [egent: lig vildig, af n. s. Vild; jvf. dog Villig: hed, 3.] br. i Lovsproget for: partisk, vun: den ell. bestukken v. Gaver o. d. Villige Vidner. (f. D. Lov. I. 13. 16, 17.) "De, som ere vildige i Sagen." P. Claussen. 640. "Saa er det ikke mit, som et vildigt Vidnes: byrd." Fort. til Arrebøes Heraem. = Vil: lighed, en. 1. ud. pl. den Egenskab, at være villig. Han viste altid V. og Ufortrødenhed i sin Tieneste. 2. pl. -er. Tieneste, som

man villigen, af sin gode Villie og uden Pligt, gior een. Den V. kan du vel giøre mig. Han har viist mig mangen Villighed. 3. Deraf ogsaa, især hos Almuen, frivillig Gave, t. Giengield f. en Tieneste, o. d.

Vimmel, en. pl.-er. [J. Hvim, hastig Bevægelse; hvoraf v. n. hvima. Sv. Wimla.] et Bor, hvis Skaft bestaaer af to Stykker, hvoraf det nederste har en Krumning og er indrettet t. at dreies rundt, imedens det øverste holdes f. Brystet; et Vimmelbor; Spigerbor. — **Vimmelskaft**, et. pl.-er. Træskaftet p. en Vimmel.

Vimpel, en. pl. Vimpler. [T. og N. S. Wimpel.] et langt, smalt og spidst, undertiden splittet Flag, som heises i Toppen af Masterne p. Krigsskibe og deres Fartøier. — **Vimpelstage** og **Vimpelstok**, en. den Stage i Mastetoppen, hvorpaa Vimpelen heises.

Vims, adj. [jvf. vimse.] hurtig i fine Bevægelser (mest om Personer; i dagl. Tale. Om ganske smaa Hunde siges ogsaa: en lille vims Hund.) "Med hvilken Troskab, hvilken Iver, hvor lydig, venlig, vims og rap." Bagg. (Riimbr. 14.) "Trippende frem og tilbage saa vims, nu herhen, nu derhen." Samme. (Thora.)

Vimse, v. n. 1. har. [af det J. Hvim og hvima.] løbe hastig og idelig frem og tilbage. (br. kun om Personer.) Hun gior ikke andet, end vimse ind og ud. "Adskillige andre Piger vimsede mig forbi p. Gaden." Bagg. (Labyr. II. 21.) (Hos Moth: vimre.)

Vind, adj. [J. vindr.] skiev; egentl. det, som er vundet ell. dreiet t. en Side. Man siger derfor: Grenen, Stokken er vind; men: det ligger skievt (ikke vindt.) Undertiden forenes begge Ord, f. Eftertrykkets Skyld. Det er baade vindt og skievt. — Ogsaa br. adj.: vindskiev, der egentl. er d. s. s. vind. Et vindskievt Bræt ɔ: et Bræt, der har kastet ell. krummet sig. Et vindskievt Træ (som er voxet vindt; vindløben, Moth.); vindskievt Tømmer (hvis Trevler gaae i en vind Retning.) "Det vindskieve Træ er i Alm. snarere feit, end stærkt." Arch. f. Søvæs. III. 228. Ligesom andre oprindelige Ord, har vind maattet vige f. det sildigere, efter det T. optagne skiev, og br. kun lidet i Skriftsproget; heller ikke figurlig, som skiev.] Ogsaa de sammensatte: vindbenet, vindøiet (skelende, skeløiet. Moth.) o. fl. br. næsten kun af Almuen.

Vind, en. (trochlea) s. Vinde.

Vind, n. s. ud. Art. som br. i den Talemaade: at lægge Vind paa ɔ: beflitte sig paa, lægge sig efter, anvende Umage og Flid p. noget. At lægge Vind paa Studeringer, p. Agerdyrkning. (af det J. Vinna, Arbeide.) — Hertil hører da ogsaa Adj. vindskibelig: som er flittig, stræbsom i sin Gierning, arbeidsom og omhyggelig f. at erhverve og frembringe, især v. Huusflid. "Vær vindskibelig i alle dine Gierninger." Sir. [illegible] "Altid klager den Vindskibelige over [illegible] den er ham f. kort." Schytte. Den v[illegible] belige Bonde, Haandværksmand, Fa[illegible] beider. "Stræbsomhed, der ytrer [illegible] frembringe og forædle de raae Stoffer, [illegible] Vindskibelighed." Müller. En vinds[illegible] Huusmoder, Bonde, Landmand. (M[illegible] derimod ikke let om en Kiøbmand, at [illegible] vindskibelig, m. mindre han med fin[illegible] forener andre Sysler.) = Deraf: V[illegible] belighed, en. ud. pl. den Egenskab, [illegible] vindskibelig. "Loven maa befordre V[illegible] belighed og nedtrykke Orkesløshed." [illegible] dorf. [vindskibelig kommer ud. T[illegible] Vinna, og skipa, skikke, lave, in[illegible] hvoraf: skipulegr, vel indrettet, pa[illegible] Nogle have derfor indført at skrive [illegible] belig, som vel ei var urigtigt; men [illegible] maatte da ogsaa skrive: At lægge Vin[illegible]

Vind, en. pl.-e. [J. Vindr.] [illegible] strømmende Bevægelse i Jordens [illegible] kreds, som opstaaer naar Ligevægten i[illegible] ophæves derved, at den v. Varmen [illegible] dre Aarsager udvides p. et Sted, og [illegible] p. den koldere Luft, der saaledes drive[illegible] i en vis Retning. En stærk Vind [illegible] Storm; den meget svage: en Luf[illegible] Blæst er Vindens Virkning; især [illegible] stærkere Grad. — Der reiste sig en V. [illegible] den har lagt sig, springer i et an[illegible] At seile f. halv V. At slaae no[illegible] og Vind ɔ: ikke agte derpaa. At [illegible] Vind og Vove ɔ: være udsat f. [illegible] (Moth.) At giøre Vind (ell. Bl[illegible] bevæge Luften stærkt. figurl. pral[illegible] drive hvad man siger om sig selv. [illegible] de, der skabe Vind, kan og [illegible] Penge." Holb. P. Paars. "At D[illegible] Mennesker ombannede af en Stor[illegible] vinde Prisen i den Konst at giøre [illegible] Bagg. "Det lette Sind, der ler a[illegible] rens Haan, og smiler ad hans Vind[illegible] Guldb. 2. Vind, men især pl. [illegible] bruges om den i Tarmene indsluttede [illegible] og dens Bevægelse og Trykning. [illegible] plages af Vinde. Et Middel mod [illegible] = vindaaben, adj. 1. aaben ell. [illegible] Vind og Veir. "Den Vanskelig[illegible] har, at opelske Træerne i et vind[illegible] Land." Olufsen. 2. liggende [illegible] (Moth. Riimkr.) Vindbielke, en. [illegible] i en Mølle, som Arelens tunge [illegible] ler paa; ogsaa Veirbiørn. (Moth.) [illegible] boble, en. tom B. Luftblære[illegible] Vindbrok, en. uegentlig Brok [illegible] Slags Vandbrok ell. Tarmbrok [illegible] Børn. (Hernia ventosa.) [illegible] pl.-r. en hastig opkommende [illegible] Byge.) Vindbøsse, en. [illegible] len ell. Ladningen drives [illegible] mentrykket Luft. Vind[illegible] enkelte Regndraaber [illegible]

gulfky driver forbi v. en stærk Blæst. ...ddrivende, adj. v. tienlig t. at fordrive ...nde. Vindfang, et. 1. Beskaffenhed Beliggenhed, som tilsteder Vinden fri gang. Denne Mølle har godt V. 2. ...ngde ell. Strækning af Møllevinger ell. ...llesejl. "Møllen fører 36 Alen Vind...g."-Statstid. 1829. 183. Vindfangst, det, at opfange Vinden. "Dine Seil ...mme sig til Vindfangst som den Gierri...Haand efter Penge." N. Brun. Vind..., en. s. Fløi. 1. Vindfæld, et. 1. ...rets Omblæsning. Der er skeet megen ...de v. Skoven ved V. 2. Vindfælder, omblæste Træer. (Schytte.) Vind...rvel, en. d. s. s. Hvirvelvind. (Moth.) ...ndjunker, en. En ung vindig Person. ...ndjunkere v. et Bal." Baggesen. (La... I. 380.) s. Vindmager. Vindkave, Vindstød, Vindkast. (usædvanl.) "Hvor Sand skiuler Markerne og v. mindste ...ndkave fylder og udsletter de gamle Spor." ...db. (Berd. Hist. I. 481.) Vindklap, ...S. Luftklap. vindlet, adj. i høi Grad ell. flygtig. En vindlet Fieder. (M. C. ...m. 1680.) "Hist fremskløber sig en tung ...begrist; her hopper en vindlet Kammer...ker." Bagg. Vindmaaler, en. Et In...ment t. at maale Vindens Styrke ell. ...tighed. (Schouw. Plantegeogr. 107.) ...ndmager, en. den, som praler m. Egen...er, Færdigheder, han ikke besidder, som ...sig vigtig v. mange Ord og store Syphæ...r. Vindmølle, s. Veirmølle. vind..., adj. beqvem for enhver V. (I Ba...) Vindovn, en. Stueovn ell. anden ..., hvori Ilden forstærkes v. Lufttræk, derfor har en Aabning ind t. Værelset, ...t. (jvf. Bilægger.) Vindpust, et. en ...ke svag Luftning af Vinden. vindret, ...lige efter Vinden. Fløiet staaer ikke ...ret. Et Skib, der svaier t. Ankers, ...r vindret, naar det dreier Forenden mod ...den. Vindrose, en. den efter Vind...erne inddeelte Skive p. Compasset. ...rør, et. Rør, hvorigiennem V. ell. Luft ...trækkes f. E. paa en Blæsebælg. Vind..., en. S. som foraarsages af Stormen. ...dskee ell. Vindskeed, en. et fremstaaende ...t, der slaaes yderst p. Gavlen langs m. ...et (p. Huse m. Straatag, ell. af Bin...værk) f. at hindre Vinden fra at bryde ...et. (Moth.) "Naar Storm har revet ..., og høie Vindskeed brækket." C. Fri...n. (Alm. Sanger. 21.) Vindskierm, Skierm imod Blæsten, noget, der holder ...en ude ell. borte. Vindskifte, et. For...ing, Omskiftning af Vinden. (Rah...

Vindsky, en. pl. -er. en Sky, der fø...s. med sig. vindsnar, adj. saa hurtig ...Vinden, overordentlig hurtig. (Engels...

Vindstille, en. (og et.) Stilhed i ..., Mangel p. Vind. (Moth.) Vind...streg, en. kaldes p. Compasset en af de 32 Afdelinger i Cirkelen p. Skiven ell. Vindrosen, hvorefter Vinden benævnes og Roret styres. (ogsaa blot Streg. s. d. O.) vindstridig, adj. som gaaer imod Vinden. En vindstridig Strøm. (Arreboe.) Vindstreg, et. 1. Strøg, Træk af Vinden, Lufttræk. Her gaaer ofte stærke Vindstrøg giennem denne Biergkløft. 2. en vis Retning af Vinden. Det herskende Vindstrøg p. denne Aarstid. "Træer som ere udsatte f. Vindstrøget fra et vist Hiørne." Olufsen. Vindstød, et. en stærk Virkning af Blæsten. Et V. kastede Huset overende. Vindsyge, en. Sygdom fremkaldt af Vinde. (s. Vind, 2.) vindtør, adj. giennemtørret i Luften. "En vindtør Stav." Ohlenschl. vindtørre, v. a. 1. tørre i Luften. vindtørret Malt. (Moth.) Vindvaage, en. Hul i Isen, som er frembragt v. Vindens Virkning, og undertiden er bedækket m. tyndere Iis. (Moth.) Vindviser, en. Viser p. en dertil indrettet Skive, som angiver Vinden. Vindæg, et. ufrugtbart Æg, som Fugle undertiden lægge. (ovum subventaneum.) = vindig, adj. 1. om Luftens Tilstand, naar Vinde herske. Veiret er meget vindigt. 2. fig. tilbøielig t. at giøre Vind ell. prale. En ung vindig Herre. 3. som indeholder, gaaer ud p. Praleri. Vindig Snak, Tale. "En vindig Hob af Ord." F. Guldb. (Digte. 1802. II. 65.)

Vinde, v. n. impers. 1. (har.) blæser. (seldnere, og om en ikke stærk Blæst.) Det vinder noget i Dag.

Vinde, en. pl. -r. 1. En Indretning, hvorved en Byrde lettere hisses op ell. bevæges, især i Veiret, v. Hielp af en Valse ell. et Hiul, (en Tallie) der dreies ell. vindes om Axen ell. det faste Punkt. (jvf. Spil. der er det samme Redskab; men br. mest om de større Vinder, ell. Gangspil paa Skibe, Værfter o. d.) Heraf: Vindeblok, en. Blok ell. Tallie i en Vinde. 2. et Redskab m. omløbende Hiul e. d. hvorved man vinder Garn, Traad, Silke. s. Garnvinde. = Vindebom, en. Bommen ell. Valsen i en V. Vindebrønd, en. Brønd, som er forsynet m. en Vinde til at drage Spanden op m. Vindehiul, et. Hiul, som hører t. en Vinde. Vindereb, et. stærkt Reb, som bruges i en Vinde. Vindestolpe, en. den faste Stolpe, hvorpaa en Hiulvinde er anbragt. Vindetavl, Vindetoug, et. d. s. s. Vindereb. (Moth.)

1. Vinde, v. a. vandt; vunden, vundet; pl. vundne. [A. S. vindan. Sv. winda.] 1. bevæge noget om et Legeme, saaledes at det slutter fast omkring dette. At vinde Traad (danne et Nøgle af Traaden v. at vinde den.) At vinde Garn. At vinde noget om en Finger, en Arm. Heraf: Vindepind, en. rund Pind, hvorom man vinde...

det første af Garnnøglet. 2. bevæge noget v. en Snor, et Toug ell. noget lignende, der føres ell. bevæges omkring et fast Punkt; ell. bevæge noget v. en Vinde. At vinde Ankeret op. "Skibet vinder op sit Anker." Bording. I. 239. At vinde Seil op (v. Hielp af Toug og Tridser.) At vinde Kornsække, Kiøbmandsgods op p. et Loft. 3. undertiden (ogsaa recipr.) for: snoe, i Alm. At vinde noget sammen. "Vor Vei hernede vinder sig igiennem mange Savn." Mynster. = Heraf: Vindebro, en. Bro, som fra Midten kan vindes op t. begge Sider, og igien lades ned. Vindeslæde, en. En Slæde eller Indretning m. et lidet Spil, hvormed Rebet vindes op, naar man drager Bod p. Isen. (Moth.) Vindevogn, en. Vinde m. Hiul under, v. hvis Hielp en Stub-Mølle dreies. (Moth.)

2. Vinde, v. a. (bøies som forrige v.) [J. og Sv. winna.] 1. ved Stræben og Flid at naae, opnaae et vist Maal. Hestene kunde neppe vinde den korte Vei. (hyppigst i denne Bemærk. som v. n. Jeg troer ikke, vi vinde saa langt idag. At vinde hiem ɔ: naae Hiemmet. "Da vi derfra havde vundet op t. Toppen af Bierget." Bagg. (N. Klim.) At vinde (ɔ: faae, skaffe sig) Tid, Plads. At vinde Tid t. et Arbeide. 2. ved Arbeide, Umage at faae, erhverve noget (i visse Tilfælde.) At vinde Malm af Gruberne. Der vindes tillige noget Sølv af denne Erts. 3. faae Overhaand, blive Overmand i en Handling, gaae af med Prisen. (i act. Bem.) At vinde Seier over en Fiende. At vinde et Slag. (s. overvinde.) At vinde et Land, en Stad ɔ: indtage, erobre. At vinde Prisen i Veddeløb. At vinde et Veddemaal. At vinde en Proces, vinde sin Sag (f. Retten.) "At vinde sin Proces, er, som Ordsproget siger, altid at tabe sine Penge." Birkner. 4. opnaae v. Kiærlighed, Godhed, Fortienester, m. m. At vinde eens Hierte, Yndest, Fortrolighed, Venskab, Kiærlighed. "Den, han nys m. Knæfald vilde vinde." Storm. "Guderne vindes ligesaa vel ved en Skienk, som Mennesker." Samme. Han vandt Folket v. Gavmildhed og Veltalenhed. At vinde Bifald. At vinde een f. en Sag. 5. fortiene paa Varer, faae v. Handel Overskud over Indkiøbsprisen og andre Omkostninger. (modf. tabe.) Han vandt endeel v. Kornet, han havde kiøbt i Efteraaret, men tabte p. Sukkeret. Der er noget at vinde ved denne Handel. At vinde ind igien hvad man har tabt. 6. blive Overmand i Spil; opnaae, komme i Besiddelse af v. at vove, ell. i Spil (hvor alt Begreb om Arbeide forsvinder.) Dette Spil kan ikke vindes. At vinde et Spil Skak. Jeg har vundet (Penge i Spillet) de andre tabte alle tre. Jeg vandt 10 Rdlr. At vinde i Lotteriet. 7. undergaae en Forandring t. sin Fordeel ... opnaae det som er t. Fordeel e... Hans Stiil har vundet i Klarhed ... tryk. Hun har vundet meget ... Ophold i dette Huus. I ham van... en udmærket, en duelig Lærer. = V... ud. pl. det, at vinde. Vinden og ... Vinding, en. 1. det, at vinde (kun i ... 5. 6.) 2. det, man vinder, Fort... de. At sælge Varer m. en ringe ... "Den egne Vinding er hans Gud i ..." Fr. Guldb. "Vinding er egentl... dets Frugt; men især bruges Vi... Eiendommens Forøgelse. (jvf. ... Det er Fordeel f. en Skipper, ... Fragt; men om der bliver Vinding ... roer paa Seiladsens Udfald." ... Heraf: Vindingshaab, et. H. om ... fortiene. (Rein. Digte. I. 17.) vi...løs, adj. som ei giver Vinding. ... dig ei, udstødte Ord ere vindi... Ohl. (Palnat.) Vindingsspil, ... der medføre Vinding og Tab f. de... Spil om Penge. = Vindelyst, ... Lyst t. at erhverve, t. at forøge si... "Tab skærper kun hans Vindelyst." ... vindesyg, adj. meget begierlig efte... fortiene; gridsk efter at erhverve. ...syg er den, som ikke kan være tilf... at vinde meget, og som f. at v... sætter Alt p. Spil." Müller. — V...desyge, en. ud. pl. Gridskhed e... gierlighed efter Vinding.

3. Vinde, v. n. og a. vandt, vu... ges i vort ældre Lovsprog a.) deel... ne ell. aflægge Vidnesbyrd; b.) ... vise ved Vidnesbyrd, erhverve, fo... siddelse af v. Beviser o. d. (jvf. ... 3. 13, 14. V. 10. 2, 17. og Nyt ... VII. 221.)

Vindelbugt, en. pl. -er. en ... snoer sig i Sneglegang (i Sp... Sneglebugt. "Man dreie sine ... i Vindelbugter." H. Ørsted.

Vindeltrappe, en. pl. -r. [de... deltreppe; af vinde, volvere ... Sneglettrappe. — Saaledes ogsa... trin, et. Trin p. en Vindeltr... Trappe m. Vindeltrin.

Vindsel, et. pl. -er. 1, det, ... f. Ex. Traad, vindes paa. Et ... sel. 2. det, som vindes ell. vikles ...

Vindser, ell. Vindsel, en. ... vægt, Bismer. statera, trutina. ... Moth. Formodentlig et jydsk Pr...

Vindskibelig, og Vindskibe... ovenfor under Vind, labor.

Vindue, et. pl. -r. [J. Vi... Window.] 1. Aabning i en ... giver Luft og Lysning ... de, firkantede Vind... duet, at see ud af et ... af Vinduet. 2. Det ...

-er udfyldt. Vinduer af Glas, af Pa-
At lukke Vinduet op. Man har ogsaa
duer p. lukkede Vogne. = Vinduesbe-
et. Jernbeslag, Hængsler og Kramper
l. p. Vinduer. Vinduesbly, et. lange
ende Stykker Bly, forsynede med en
, som tilforn brugtes i Stedet f. Træ,
fæste Ruderne i. Vinduesbolt, en.
, som stikkes igiennem Vinduesposten,
holde Vinduesskodderne. Vindues-
en. 1. den i Muren oven over Vin-
anbragte Bue. 2. Buen oventil p. et
det Vindue. Runde, tilspidsede Vin-
buer. Vinduesbørste, en. B. til at
og rense Vinduer m. Vinduesdug,
Fugtighed, der samles om Natten p.
uesruder. (Moth.) Vinduesgitter,
1. Gitter af Jernstænger uden f. et
ue. 2. Traadgitter, som indsættes i
i St. for Ruder. Vinduesglas, et.
om br. til Vinduesruder. Vindues-
, en. d. s. s. Vindueskrog (især en læn-
) Det br. ogsaa om den Dyken, der
over den sædvanlige Krog, hvorved
. holdes lukket. Vindueshængsel,
d. hvorved Vinduet hænger i Kar-
Vindueskarm, en. en tyk Ramme
træ, som indsættes i Muren, hvori
uerne hænges, og hvortil de slutte
ndskaaret Rende. Vindueskrog, en.
, hvorved et oplukket Vindue holdes fast.
uespost, en. det lodret staaende Træ,
ædvanlig deler Vindueskarmen i to, un-
en ogsaa i tre lige store Afdelinger t.
kelte Vinduer. Vinduesramme, en.
amme, der omgiver Ruderne i et V.
uesrude, en. pl.-r. kantede (ell. af-
de) Glastavler, der indsættes imellem
træer i Vinduesrammen. Vindues-
nel, en. S. eller Forhøining, der an-
es p. Gulvet under Vinduet, f. at for-
Stolen, som sættes derpaa. Vindues-
en. Skat, som betales af et Huus, efter
let af dets Vinduer. Vinduesskodde,
l.-r. En Lukkelse af Træ, der sættes
den f. Vinduet og befæstes v. Vindues-
, ell. lukkes f. Vinduer indentil. (S.
de.) Vinduesstabel, en. Jernstabel,
aes i Karmen, og hvorpaa Vinduerne
es. Vinduesstang, en. Jernstang,
ettes f. Vinduesskodder, naar de lukkes
fra.
nge, en. pl.-r. [J. Vængr. E. Wing.]
Alm. et Redskab t. at flyve med; saa-
det m. lange Fiedre forsynede Ledemod
uglene, ved hvis Hielp de flyve; og de
r, ell. lignende Legemsdele, hvorved
terne flyve. Flaggermusen har ikke
r, men Hinder imellem Benene. En
vinge. At stække Vingerne p. en
Vingen af en stegt Gaas. Fug-
aer m. Vingerne, breder Vinger-
2. fig. a. Vingerne p. en Veir-

Mølle ɔ: de svære, m. Seil forsynede Træer,
som Vinden driver omkring, og hvorved
Mølleværket sættes i Gang; Møllevinger.
b. Vingen p. et Plovstær kaldes den egent-
lig skærende Deel af samme; i Modsætning
t. Dollen, hvorved den fæstes t. Plovlege-
met. (Thaers Landoec. v. Drewsen. III. 17.)
c. Vinger p. en Præstekiole: et stivt, ned-
hængende Slag, der gaaer om Halsen, og
knappes foran t. Kiolen. (Vingekiortel, en
m. deslige Vinger forsynet Præstekiole.
Moth.) = Vingebeen, et. det af to Dele
bestaaende Been, som danner en Fuglevinge.
— fig. at sætte een v. Vingebenet ɔ: fængsle
ham. vingebrudt, adj. v. om en Fugl,
hvis V. er knækket ell. brudt. Vingedæk-
ke, et. de haardere, hornagtige Laag, som
hos nogle Insecter ligge ovenpaa Vingerne.
Vingefieder, en. pl.-fiedre F. i Fuglenes
Vinger. Vingehat, en. En m. Vinger for-
synet Hat (hvormed f. E. Guden Mercu-
rius afbildes.) "Adskillige greb efter en
Vingehat, og fik en Nathue." Rahb. (D.
Tilsk. VI. 568.) Vingekast, et. d. s. s.
Vingeslag. fig. "Stormens stærke Vinge-
kast." S. Blicher. Vingekiortel, en. s.
Vinge, 2. c. Vingeklæde, et. Et m.
Vinger forsynet Klæde, ell. en saadan Klæd-
ning. "Det tunge Pandser bliver Vinge-
klæde." Rahb. vingelet, adj. let v. sine
Vinger; let til Flugt. "Den vingelette
Fugl." Fibigers Soph. vingeløs, adj.
som er uden Vinger. "Der stode de som
vingeløse Haner." P. Dass. vingeløse In-
secter. vingesid, adj. om en Kiole, som
er stiv og mere sid p. den ene Side, end p. den
anden. (Moth.) vingeskudt, adj. skudt
Vingen. Fuglen er vingeskudt. "Saa vin-
geskudt og tung den laae." Grundtv. (Bio-
wulf. 243.) Vingeskygge, en. poet. Be-
skiermelse, ligesom under Vingerne af en
Fugl, der dækker sine Unger (Vingeskiul.)
"Da m. Frød I skulle bygge under Herrens
Vingeskygge." Grundtv. Vingeslag, et.
Fuglens Slag m. Vingen ell. Vingerne.
"Omflagrer mig m. hulde Vingeslag."
Bagg. Vingespade, en. et Slags i Jyl-
land brugelige Tørvespader, hvis Blad paa
en af Siderne har et i en Vinkel tilfæ-
stet skærende Stykke Jern. Vingespids,
en. den yderste Spids af en Fugls Vin-
ger. Vingestrækning, en. Rummet, som
en Fugls Vinger indtage, ell. Længden
fra den ene Vingespids t. den anden,
naar Vingerne ere heelt udstrakte. Vin-
gestykke, et. afskaaret Stykke af en kogt
ell. stegt Fugl, hvormed Vingebenet følger.
vingestækket, adj. hvis Vinger ere stækkede.
fig. "Da fandt jeg Prosabogen vingestæk-
ket." Øhlenschl. vingestærk, adj. som
har stærke Vinger. Arreboe. (Heraem. 197.)
Vingestøv, et. fiint Støv, som visse Insec-
ter have p. Vingerne. "Har først din Haand

ham røvet, taber han Vingeskovet." J. L. Heiberg.

Vinget, adj. forsynet m. Vinger. Vingede Insecter. — figurl. f. at udtrykke stor Hastighed. Med vinget Iil. "Og naar m. vinget Seil han flyver fra vort Die." P. H. Frimann. "Naar Heltedød hvinende flyver p. vingede Bly." Troiel.

Vink, et. pl. d. s. [T. Wink.] en Bevægelse m. Haanden, hvorved man vinker ad een; et Tegn, som man giver v. at vinke. Han gav dem et Vink m. Hatten, m. et Forklæde. De havde Befaling at styrte frem v. det første Vink af Anføreren. "Et kun et Vink, kun ét stabende Blik, og Naturen adlyder." Hertz. — fig. et Tegn, en Anviisning, et Varsel, som man slutter sig til. "Jeg holdt det f. et advarende Vink." Bagg. (Labyr. I. 37.) "Naar Himmelen og Jorden adlyde Vink af Ønsket i vort Bryst." Evald.

Vinke, v. a. 1. [A. S. winkian. E. to wink. T. winken.] tilkiendegive, give Tegn t. Nogen v. legemlig Bevægelse, især m. Haanden ell. Armen. (Man siger vei ogsaa p. Dansk, men sielden: at vinke m. Dinene, m. Hovedet. Moth.) At vinke een (vinke een t. sig) m. Fingeren, m. Haanden. "Du vinker, Død! ham bort t. varigt Held." Fr. Guldb. — Ogsaa neutr. at vinke ad een. "Han vinked ad Bølgen, sin Herre den hørte." C. Frimann. "Haabet venligt ad ham vinker." Storm.

Vinkel, en. pl. Vinkler. [T. og N. S. Winkel.] den Afstand i Cirkelbue, som er imellem to Linier, der løbe sammen ell. skære hinanden i et Punkt; it. Spidsen selv, som saadanne Linier danne; en Hjørne. En ret V. (p. 90 Grader.) En spids, stump V. Triangelens Topvinkel. (s. Hiørne, Kant.) = **Vinkelhage**, en. to, i en ret Vinkel sammensatte Linealer af Jern ell. Messing, som Haandværksfolk bruge. Ligeledes hos Bogtrykkere: en liden, fortil aabnet, retvinklet Kasse af Messing, som Sætteren holder i venstre Haand, og hvori han først sætter Skriften, afpasset efter Liniernes Længde. **Vinkeljern**, et. 1. d. s. s. Vinkelhage. 2. to i en ret V. sammensmedede Jernstænger. 3. et Jern, der anbringes inde i Hukken af to under en ret Vinkel forbundne Stykker Træ ell. Tømmer, f. at holde dem fast i deres Forbindelse. **Vinkelmaal**, et. Redskab t. at trække en ret V. efter. **Vinkelmaaling**, en. Gierningen, at maale, opmaale Vinkler. **vinkelret**, adj. som svarer t. en ret V. "Store Stene, saa vinkelret og skarp behugne, at de v. deres egen Tyngde og Slutning beholdt deres Sted." Guldberg. **Vinkeltag**, et. Tag, hvis Sparrer støde sammen i en ret V. ell. næsten i en ret V. **Vinkelstilling**, en. den Vinkel, hvorunder et Legeme er [illegible] (J. Kraft.)

Vinter, en. pl. Vintre. [J. Vetr. Sax. T. og Sv. Winter.] den Aarstid, [illegible] p. den nordlige Halvklode er den koldeste [illegible] af Astronomerne regnes fra 21. Dec. til [illegible] Marts. it. det i denne Aarstid sædvanlige [illegible] Veirlig. Det lader t. at vi nu skal [illegible] Vi have i Aar næsten ingen V. havt. [illegible] tidlig V. Eftervinter (Frost ell. Vinter[illegible] kulde om Foraaret.) J Vinter ɔ: med[illegible] Vinteren varer ell. varede. Til Vinter [illegible] i den forestaaende Vinter. Vinteren [illegible] ɔ: hele Vinteren. (jvf. Sommer.) = [illegible]teraften, en. En A. om Vinteren. [illegible]terarbeide, et. A. som foretages om Vinte[illegible]ren, ell. som er passende dertil. Vin[illegible]blomst, en. Plante, som blomstrer, [illegible] t. at blomstre om Vinteren. Vinter[illegible] en. Opholdssted i Vintertiden; Vinter[illegible] "Biørnens Vinterbo." Arreboe. "[illegible] min Vinterbo belønnes f. min Flid m. [illegible] flod og Ro." Storm. "Han tager [illegible] Havn og Vinterbo." C. Frimann. [illegible]terblæst, en. kold B. om Vinteren; [illegible] storm. "Nordens Vinterblæst." Øhl[illegible] **Vinterbrug**, en. Brug om Vinteren, [illegible] den Tid, Vinteren varer. Vinter[illegible] et. B. som samles, hensættes t. Vinter[illegible] **Vinterbyg**, et. B. der saaes om Efter[illegible] (Moth.) **Vinterdag**, en. En kold D. [illegible] Vinteren m. Frost og Snee. Vinter[illegible] en. D. som br. om Vinteren, er inde[illegible] Vinteren. fig. Naturens, Jordens Vin[illegible]dragt. "Alle, som m. Aandens Bli[illegible] tragte Naturen i dens Vinterdragt." [illegible] Heib. **Vinterdvale**, en. Dvalesøvn, [illegible] visse Dyr falde om Vinteren. fig. [illegible] Træ, der slumrer nu saa dødt i Vin[illegible]dvale." Fr. Guldb. "Jorden nu i Vin[illegible]dvale hviler." Samme. Vinterfange[illegible] den, som om Vinteren er fængslet. [illegible] ynker eder, arme Vinterfanger!" J. L. [illegible]berg. **Vinterflid**, en. Huusflid ell. [illegible] Gierning i Vintertiden. "Den tra[illegible]terflid." Øhlenschl. **Vinterfoder**, [illegible]der t. Heste og Kreature, som ha[illegible] raad ell. bruges om Vinteren. [illegible]fodre, v. a. 1. fodre Vinteren i[illegible] "At vinterfodre Kreature p. Stald[illegible] for Lit. VIII. 235. Vinterforraad[illegible] Forraad af Fødemidler ell. andre [illegible] samles t. Vinteren. (Oluffen.) [illegible]frugt, en. Træfrugt, som kan [illegible] p. Vinteren ell. Vinteren over. [illegible]fældet, adj. v. som er fældet om [illegible] vinterfældet Træ. (Archiv f. [illegible] 227.) **Vinterfælding**, en. [illegible] fælde Træer om Vinteren. [illegible] **Vinterfode**, en. F. som [illegible]ren, som br. om Vinte[illegible] Veifore, som det [illegible] Frostvejr. vinter[illegible]

over. **vintergiemt**, adj. v.
t. ud paa Vinteren, ell. Vin-
"Vintergiemt Frugt." Foer-
). **vintergroet**, adj. v. som
Vinteren. vintergroet Uld.
m Vium.) **Vintergræsgang**,
ng, hvor man kan lade Huus-
en om Vinteren. (Maanedskr.
219.) **Vintergrøn**, adj. som
: grønne Blade om Vinteren.
ne Træer." Olufsen. Vin-
. s. i Alm. om Værter, som
Blade Vinteren over; særd.
gle Arter af Planteslægten Py-
terhavn, en. H. hvori Skibe
intre og ligge sikkre under Vin-
Vinterhiem, et. Opholds-
lden. Man kiender ikke Sva-
erhiem. "I sneetakt Hyttes
" F. Guldb. **Vinterhold**, et.
for Vinteren (Vinterquarteer;
"At søge Vinterhold." Bor-
. **Vinterhvede**, en. H. der
eraaret (t. Forsk. fra Sommer-
Vinterhvile, en. Hvile, medens
ter. fig. "Mon du kan rolig
t. Dødens Vinterhvile." J.
Vinterklæder, pl. og **Vinter-**
n. visse Klæder, ell. en heel
m br. om Vinteren. **Vinter-**
l. Korn, som forbruges i en
ng om Vinteren. 2. d. s. s.
Vinterkulde, en. K. som Vin-
ter, som finder Sted om Vinte-
erleie, et. 1. Leie, hvori nogle
Biørnen) tilbringe Vinteren i et
e. 2. Opholdssted (f. Menne-
interen; ell. Sted, hvor Skibe
fortøiede og sikkre i Vintertiden.
te tage Vinterleie p. en af Ud-
ndal. "De opsloge deres Vin-
erheden af hans Bolig." Sam-
n Krigsfolk d. s. s. Vinterleir.
i Vinterleie, drage i Vinterleie.
Mindesm. I. 392. 408.) "Han
begav t. Vinterleie sig." Bor-
Vinterleir, en. det Opholds-
Tropper ell. en Krigshær holde
Vinteren, efter Felttog og Fegt-
mmeren; Vinterqvarteer. (Col-
nterlilie, en. Navn p. en Plante.
undifolia. **Vinterliv**, en. det
emaade, som føres om Vinteren.
Vinterliv i sneetakt Hyttes
Guldb. **Vinterluft**, en. 1.
Luft, som Vinteren medfører.
Skyerne, som de p. en kold Vin-
at vise sig. **vinterlægge**, v. a.
Jord første Gang om Efteraaret,
t. Foraaret vil besaae m. Vaar-
narken maa vinterlægges, og
Foraaret to eller tre Gange."
Vinterløg, en. Et Slags Løg,

der kan staae ude om Vinteren. Allium
fistulosum. **Vintermaaned**, en. En af
de Aarets Maaneder, som regnes t. Vinte-
ren. **Vintermark**, en. En Mark, hvori
Vintersæd er lagt. "At trække Vandfurer
p. Vintermarken." Olufsen. **Vintermøl-**
le, en. d. s. s. Græsmølle. Mandix Land-
væsensr. II. 398. Efter Moth: en Vand-
mølle, der ogsaa om Vinteren har Malevand,
der altid kan drives. (mola perennis.)
Vintermørke, et. tykt Mørke i en Vinternat.
(Øhlenschl. Nord. G. 386.) **Vinternat**, en.
En lang og kold Nat om Vinteren. **Vin-**
terophold, et. 1. Livsophold om Vinteren.
V. for den Fattige. 2. Opholdssted om
Vinteren. Kongen har der sit Vinterop-
hold. **vinterpløie**, v. a. 1. d. s. s. vinter-
lægge. (Olufsen. Landoec. 197.) **Vinter-**
pære, en. pl. -r. nogle Slags Pærer, som
kunne giemmes ud p. Vinteren. **Vinter-**
quarteer, et. d. s. s. Vinterleir. **Vinter-**
reise, en. R. som foretages om Vinteren.
Vinterrug, en. Rug, som saaes om Efter-
aaret. (mods. Vaarrug.) **Vinterrøgt**, en.
Røgt og Tilsyn i Vintertiden. Faarenes,
Kreaturenes Vinterrøgt. **vintersaaet**, adj.
v. som er saaet om Efteraaret, ell. mod
Vinteren. "vintersaaet Byg." Schytte.
(indv. Reg. II. 112.) **Vinterseilads**, en.
S. ell. Skibsfart om Vinteren. (Moth.)
Vintersmør, et. 1. Smør, som kiernes om
Vinteren. 2. Ævresmør, som nedlægges i
Tønder t. Vinterbrug. **Vintersol**, en.
Solen, som den viser sig og virker om Vin-
teren. **Vintersolhverv**, et. Aarets korteste
Dag. (s. Solhverv.) **Vinterstade**, et.
Sted, hvor en Gienstand staaer, er, hensæt-
tes om Vinteren. At indplante Blomster t.
deres Vinterstade. **Vinterstorm**, en. stærk
Storm, kold Blæst om Vinteren. (Evald.)
Vinterstue, en. S. hvori man opholder sig
om Vinteren, og som dertil er skikket. **Vin-**
tersæd, en. den Sæd, som lægges om Efter-
aaret. (mods. Vaarsæd.) **Vintersøvn**, en.
Dyrenes Vinterdvale. **Vintertegn**, et.
T. som tilkiendegiver Vinterens ell. Frostens
Nærmelse. (Moth.) **Vintertid**, en. den
Tid af Aaret, som regnes t. Vinteren. "Der
er det Dag v. Midienat, og Vaar v. Vin-
tertide." Ingemann. **Vintertræ**, et. T.
som beholder sine Blade om Vinteren.
(usædvanl.) "Vintertræer, som ikke kaste
deres Blade mod Vinteren, men ere bestan-
digen grønne." Schytte. (Indv. Reg. II.
278.) **Vintervei**, en. Vei, som man kun
reiser om Vinteren, naar Vandene ere til-
lagte (især i Bierglande.) At vise een Vin-
terveien ↄ: vise ell. jage ham p. Døren.
Vintervært, en. pl. -er. Værter, som vare
Vinteren over ell. flere Aar (perennerende;
t. Forskiel fra Sommervært.) **Vinter-**
æble, et. Æble, som kan giemmes ud p.
Vinteren, ell. Vinteren over.

Vinterlig, adj. som ligner Vinteren, følger m. Vinteren. (Moth.) Egnen har alt et vinterligt Udseende.

Vintre over, v. a. s. overvintre. (At vintre over, neutr. blive Vinteren over p. et Sted. Moth.)

Vintring, en. pl.-er. en vinterfødt, Vinteren overfødt Kalv. (C. Frimann. Alm. Sanger. 173. Et usædvanligt, men i Norge brugeligt Ord.)

Vippe, v. n. og a. 1. [T. wippen. Sv. wippa.] bevæges, ell. bevæge noget hurtigen op og ned. Fuglen sad og vippede p. Grenen. "Liig Fuglen, som p. lette Vinger over Dybet vipper." Bagg. N. Klim. — act. Børnene vippede hinanden p. et Bræt. = **Vippen**, **Vipning**, en. Gierningen at vippe. — **Vippebiælke**, **Vippebom**, en. Biælke i en Kran, der bevæges op og ned. **Vippebræt**, et. 1. Bræt, som er indrettet t. at vippe; f. Ex. At fange Rotter v. et Vippebræt. 2. B. som hviler p. noget i Midten, og hvorpaa to Personer, siddende p. Enderne, vippe hinanden. **Vippegalge**, en. Et Slags G., hvorpaa man tilforn trak en Forbryder i Veiret v. et Reb om Armene, og stødte disse af Led v. at lade ham hastig falde ned igien. **Vippegynge**, en. d. s. s. Vippebræt. **Vippekarre**, en. (Ambergs Ordb.) d. s. s. Styrtekarre. **Vippestiert** ell. **Vipstiert**, en. Navnet p. en talrig Slægt af smaa Fugle, der have faaet det af den hastige Bevægelse, nogle af dem giøre m. Halen. Motacilla.

Vippe, en. pl.-r. 1. En Indretning, bestaaende af en Opstander ell. lodret fast Biælke, p. hvis Ende en Stang, forsynet m. en Vægt, kan bevæges, og v. denne noget løftes i Veiret; f. E. en Brøndvippe. Deraf: **Vippestang**, en. Stangen i en V. 2. et Kornar tilligemed Arestægget (Moth.) særd. imedens det sidder p. Straaet i Ageren. (af den vippende Bevægelse. Det br. derfor vel især om Rugen; aldrig om Havren.)

Vips! et Udraabsord t. at betegne en meget hurtig Bevægelse. Vips! var Fuglen borte. Vips! smuttede han ud af Stuen. "Og vips! kom Tanke, Sands og Ord og alting hiem." Baggesen.

Vipstiert, s. ovenfor under vippe.

Virak, en. ud. pl. [uden Tvivl af det T. Weihrauch. gl. T. Wiroch.] et Slags velllugtende Harpix, der kommer fra Østerlandene og br. t. Røgelse. Deraf: **Virakduft**, en. (figurl. overdreven, smigrende Roes.) **Virakkorn**, et. en liden Deel V.

Virke, v. n. og a. 1. [T. wirken. Sv. wirka.] 1. neutr. (har.) frembringe Forandringer i ell. v. en Ting (især om et livløst Subject.) Luften virker p. det menneskelige Legeme. Lægemidlet har ikke virket. Et kraftigt virkende Middel. Mine Forestillinger virkede ikke p. ham. (jvf. medvirke.) 2. Act. a. frembringe Foran[illegible]ger (kun i enkelte Tilfælde, og særd. na[illegible] virket Forandring kun i Alm. angivet; dens Beskaffenhed ikke noiere bestem[illegible] Jvf. giøre. "Man kan virke enten selv, [illegible] ved Andre. Man kan ikke giøre noget, [illegible] selv at virke; bevirker man det v. An[illegible] saa lader man det giøre." P. E. Mül[illegible] Denne Mand har virket meget i sit [illegible] "Livet bestaaer i Virksomhed, og intet [illegible] uden saa vidt det virker." Sneed. "[illegible] virker uden Hensigt, og kun s. at vi[illegible] Samme. "At virke er at yttre en Kr[illegible] Herved henvendes Tanken nærmest, ik[illegible] det, Kraften selv er, ell. til det, den fr[illegible] bringer; men til hvorledes Kraften fr[illegible] der. — Man kan virke Savn og Sk[illegible] Forbedring og Tilbagefald, Forandring [illegible] Opsættelse; men man kan ikke vir[illegible] Gierning, Bedrift, Lidelse" &c. Müller. [illegible] har dog virket (udvirket, bevirket) saa[illegible] at &c. Det er ham, der har virket [illegible] Sagens Udfald. En virkende Kraft, [illegible] sag. "De gamle Skolastikere have [illegible] ket, at det Onde ikke havde en virkende [illegible] en manglende Aarsag." Eilschow. (jvf. [illegible] ning.) — Man siger vel: at virke [illegible] Godt (dog oftere: giøre, udrette.) "A[illegible] Godt, er noget andet, end at virk[illegible] Ved den første Talemaade tænkes p. [illegible] somhedens nærmeste Følge; v. den [illegible] de gode Virkningers hele Række." [illegible] b. frembringe v. Arbeide; kun i faa eg[illegible] egne Tilfælde. f. E. At virke Salt. [illegible] virke, fremvirke, udvirke.) "Her [illegible] virkes frem, der skæres gavnrig Bed, [illegible] Bull. — Bierne virke Honning og [illegible] "En sværmende Bisløk — der vil [illegible] i de væltede Kubers Honning; men [illegible] virke." Grundtv. — "Hvad de [illegible] med, var baade frembragt og virket [illegible] selv." O. Guldb. Virkede (væ[illegible] peter. At virke Guldtraade i Sil[illegible] indvirker.) c. at virke ell. ud[illegible] ven, siges, naar Smeden pudser og [illegible] den (m. Virkejernet) inden han be[illegible] sten. = **Virken**, en. det, at virk[illegible] ternes Virken. "Hustruen al[illegible] stille Virken." Mynster. = [illegible] Maade, hvorpaa en Kraft virker, [illegible] Form, i hvilken dens Virkning [illegible] "Varme og Lys ere forskiellige Vi[illegible] af de samme Kræfter." H. Ørsted. [illegible] jern, et. Et Jernredskab, som Smed[illegible] ger t. at virke Hestens Hov. Vi[illegible] en. 1. Kraft, Evne t. at virke. [illegible] har endnu ikke sløvet hans V. [illegible] Kraft, hvormed en Materie, [illegible] virker. Magnetens, Electri[illegible] **Virkekreds**, en. den Kreds, [illegible] fang af Forretninger og [illegible] Mands Virksomhed ud[illegible] omfattende, snever, [illegible]

. Hæder i en stor Virkekreds." Myn-
"Om vor Virkekreds omfatter Tu-
ell. er indskrænket inden for vort Hu-
ure." Samme. Virkelyst, en. Lyst
irke, Arbeidslyst. (Rahbek.) Virke-
, en. En vis Maade, at virke paa.
kab om Siælens Virkemaade. "Den
maade af Forstanden, hvorved Begre-
ines." Mynster. "Siælens forskiel-
tringer ell. Virkemaader." Samme.
niddel, et. Middel, hvormed der vir-
orved en Virkning frembringes. "Ved
ler andre Naturens store Virkemid-
T. Rothe. Virkerum, et. Rum t.
ne virke. "Skikkelser, som bevæge sig
lt for indskrænket Virkerum." M.
kelig, adj. [T. wirklich.] 1. som
i meer end Tanken ell. Mulighe-
er til i Tingen ell. Gierningen, p.
kende Maade (realis); modsat mu-
Den virkelige Verden. En virke-
ienstand. En virkelig Grund, Aar-
modsættes ogsaa en indbildt ell.
grund.) 2. som er til i Gierningen
Virkekraft, i Modsætning t. det, som
har Navnet eller Skinnet. Fyrsten
s m. Navnet; den virkelige Regent
ans Yndling. "Som om hans virke-
ortienester vare utilstrækkelige t. hans
" Rahb. (Om Embeder, br. det ofte,
dsætn. t. dem, som kun føre Titelen.
r virkelig Borgemester.) — Ligeledes
dv. t. Forsikkring om at noget er i
hed, som det siges. (re vera.) Deri
du virkelig feil. Vi lade os virkelig
stemme af Andre, naar vi troe at
efter egen Villie. Mener du virke-
hun kommer? = Virkelighed, en. 1.
den Egenskab, at noget er virkeligt;
Tilværelse; i Mods. til Mulighed.
enhed overbeviser os om Virkelighe-
saamange Ting, som man tilforn
umulige." Sneed. "At bringe t.
ghed bliver taget i en vidtløftigere
kelse, end at skabe." Eilschow. 2.
rkeligheder.) noget virkeligt; en vir-
l værende Ting. (sieldnere, og som
Konstord.) "Fra Virkeligheder
man gaae ud og opløde Aarsager."
he. (Nat. Betr. III. 3.)
ning, en. pl. -er. en Forandring,
kes, bevirkes v. en Gienstand, der er
ntes at være forskiellig fra den, der
modtager) Forandringen; en Foran-
som har sin Grund i en anden Ting.
tus.) Enhver V. maa have sin Aar-
Tanken er en V. af Siælens Tænke-
Alle mine Bønner, Forestillinger
den V. Lægemidlet har giort sin
ng. En V. hvis Aarsag ei kan for-
efter Naturens Love, kaldes overna-
. Et Maleri, Konstværk gior megen
ing (Effect,) naar det v. et hastigt og
stærkt Indtryk virker p. Sindet. = virk-
ningsløs, adj. som er ell. bliver uden Virk-
ning. (A. Ørsted. Eunomia. II. 120.)
Virkningsmaade, en. s. Virkemaade.
Virkningsmagt, en. Evne t. at virke, Vir-
kekraft. "Hver Kraft har jo sin egen Virk-
ningsmagt." Øhlenschl. (Poet. Skr.)

Virksom, adj. pl. virksomme. som yt-
trer en betydelig Kraft ell. Drift t. at virke,
ell. fremvirke noget. "Virksom er den, som
v. Yttringen af sin egen Kraft formaaer at
sætte andre Kræfter i Bevægelse." Müller.
Et virksomt (kraftigt) Lægemiddel. En me-
get virksom (driftig, arbeidsom) Mand. =
Virksomhed, en. 1. den Egenskab, at være
virksom. Hans V. synes snarere at tiltage,
end aftage, m. Aarene. 2. Evne t. at
virke, Virkekraft. (sieldnere.) "Vi maa
nøies m. at arbeide i den Kreds, hvorhen
vor Virksomhed kan naae." Mynster.

Virre, v. a. og n. [N. S. wyren.]
snoe, dreie omkring. S. hvirre.

Vis, adj. pl. visse, vissere, vissest.
[A. S. wis. T. gewiß.] A. adj. 1. som
er sikker for, ikke udsat f. at forandres;
stadig, bestemt. En vis Indtægt. Han
faaer visse Penge om Maaneden. Det skeer
altid p. en vis Tid af Aaret. (Sieldnere
om physisk Egenskab, Bevægelse o. d. hvor
man oftere bruger sikker. "Giører visse
Trin m. eders Fødder, at ikke det Halte skal
drages meer af Lave." Ebr. 12. 13.) 2. som
man kan forlade sig paa; sikker, paalidelig.
Han er en vis Mand i Selskabet hver Aften
(ɔ: man kan stole paa, at han kommer der.)
Et vist (sikkert) Bud. Døden er os alle vis.
Intet er vissere. Det er vist, at hun er
forlovet; men at hun bliver gift, er derfor
ikke vist. Han har faaet et vist Løfte der-
om. Man holder det f. vist, at Freden er
sluttet. — At være vis paa noget. Han er
vis p. Embedet (har Sikkerhed om at faae
det.) "Han en Seiersang istemmer, Byttet
er han vis nok paa." Storm. "Man siger,
at være vis p. en Ting, naar man veed og
indseer, sikker, naar man veed og troer."
Sporon. Man kan være vis paa, at han
tier. "Man gaaer m. lukte Øienlaage i
Lykkens Tempel vissest ind." Storm. "Al-
tid er bedre i Visse, end i Vente. — Fem
Fingre ere vissere end een Knivsod." Ord-
spr. (P. Syv. I. 489.) 3. fast, bestemt,
uforanderlig. Han har intet vist Opholds-
sted. Planeterne have deres visse Gang.
En vis Priis p. Varer. 4. som man har
fuld Overbeviisning om, ikke tvivler om;
upaatvivlelig. En vis Kundskab, Efterret-
ning. Han sagde det for vist. Tingen er
kun alt for vis. (jvf. sikker, 3.) subject.
At være, blive vis paa noget (være, blive
ganske overbeviist om.) At være vis i sin
Sag. (Sielden i disse Talemaader i Fleer-
tallet; dog forekommer det. "Og tal m.

Mistillid, skiøndt visse paa Jer Sag." Popes Krit. v. Schiermann. "Da de vare visse paa, at kunne overvinde en hovedløs Hær." Wandal. Mindesm. I. 219.) Jeg troer det f. vist. Jeg veed det vist (m. Vished.) (Jeg veed det tilvisse. s. dette adv.) 5. om Ting, hvorom man kun i Alm. veed noget, ell. vil sige noget, uden nøiere Bestemmelse, ell. om en Gienstand, som man kun v. et ganske almindeligt Udtryk betegner. Jeg har en vis ubehagelig Fornemmelse i Brystet. En vis Mand har fortalt mig (naar man ei vil sige Navnet.) Til visse Tider. I visse Tilfælde skader det ikke, at fordre meer end man kan vente at faae. — Ofte iser, naar man af en eller anden ufordeelagtig Grund ikke vil nævne Tingen selv. For visse Omstændigheders Skyld. Man maa tage sig i Agt for visse Folk. Han har en vis Sygdom. B. adv. vist. 1. til Forsikkring, Bekræftelse af noget. Han skal vist ikke giøre det tiere. Hun vil ganske vist spørge efter dig. Der vil vist skee en mærkelig Forandring. Han er vist ingen ond Mand. 2. hvor en tillige sikker Formodning udtrykkes. Der er vist ingen hiemme? Nu troer han vist, at man vil narre ham. = Vished, en. ud. pl. Beskaffenheden, Tilstanden at være vis (dog br. det ei i alle Tilfælde, hvor Adj. anvendes; men især om det, der ei kan tvivles om, om det, som i Erkiendelsen er vist, utvivlsomt, hvis Modsatte enten ei kan tænkes, ell. m. fornuftig Grund antages.) Dødens Vished. Min Formodning blev t. Vished. At have, faae V. om noget. "Thi Vished om hans Tvivl var Ro mod det, han føler." Foersoms Digte. II. 57. At vide noget med Vished. At komme til V. i en Sag, om noget. "Den første Grund t. den menneskelige Vished er i de fleste Tilfælde en høi Grad af Rimelighed." Sneed. Den moralske V. (om Ting, hvor vi ei m. rimelig ell. fornuftig Grund kunne antage det modsatte.) Den mathematiske Vished. = visselig. ell. visseligen, adv. d. s. s. sandelig, tilvisse. "Thi det er den gamle Pagt: du skal visseligen døe." Sir. 14. 7.

Vise, en. pl.-r. [J. og Sv. Visa.] et Digt, som er bestemt t. at synges, en Sang. (dog br. Vise aldrig om Sange t. høitidelige Leiligheder.) "Ingen falder paa, at skrive en Vise t. en Jordefærd; men t. et Studentergilde skrives snarere en Vise, end en Sang." Müller. En Bordvise, Drikkevise, Folkevise, Gadevise, Klubvise, Nidvise. At forstaae en halvqvædet V. ɔ: hvad der ikke siges m. rene Ord. "Den Vise, som er vel hørt, er og vel qvædet." Ordspr. = Visebog, en. skreven ell. trykt Bog; Bog, hvori endeel Viser ere samlede. — Visedigter, en. den, som især digter Viser. Han er en god Visedigter. Visedigtning, en. Gierningen, at di[gte] (M.) Visemager, en. d. s. s. V[isedigter] men foragteligt.

Vise, v. a. viste, viist. [A. ... N. S. wisen.] 1. bringe t. E... anden, lade see. Hunden viser ... Han viste mig sin Have (førte mig ...) At vise een smukke Kobberstykker. ... Konster. At vise noget frem, vi... fentligt. Uhret viser Secunder. ... een noget m. Fingrene ɔ: holde ... ham, at han kan see det. At vis... geren p. noget ɔ: pege derpaa. A... Veien, (enten blot m. Haanden, ... gaae m. ham, v. at beskrive Vei... vise een t. Rette. — At vise igien ... give, at kunne v. overtroiske Mi... vise, hvo der har bortstiaalet san... "Paa Embedsvegne udlægge de Dr... vise Tyvekoster igien." Schytte. ... Reg. IV. 24.) fig. at vise een D... een ud ɔ: byde ham at gaae ud. ... vise sig ɔ: det vil Tiden, Udfaldet ... skal vise ham, (lære ham) at jeg ... dertil. At vise noget i Gierningen ... efter sin Tale. (Jvf. afvise, anvi... vise, fremvise, henvise, paavise, ... undervise.) 2. anvise, betyde een ... at gaae hen til. Han har viist ... Byen. ("Han er god at vise efte... Døden. Talemaade om den La... Moth.) At vise een nogensteds h... viste mig hen t. Præsten. Jeg vi... hiem. At vise een fra eet Sted t. ... At vise Soldater i Qvarteer. ... ham t. Øvrigheden m. hans ... Han blev viist ud af Byen. Han ... af (s. afvise.) Præsten viste Pige... vilde ikke antage hende t. Confirmat...

Viser, en. pl.-e. 1. Egentl. ... viser noget; kun i Sammensætn. ... Fremviser, Veiviser. 2. Redsk... viser noget. Viserne p. et Uhr, ... ser, Minutviser. 3. Viser (Moth) ... se, en. ɔ: en Bimoder, Bidronning ... Visen er borte, flyve Bierne vilde." (P. Syv. I. 498.)

Visir, en. (Moth) ell. et. ... gitter. (Visir ell. Vezir, ... Ord, som bruges om en Minister ... Embedsmand; og Storvizir ... første Minister.)

Visk, en. pl.-e. 1. det, hvor... visker, som tiener t. at viske ... get, der er sammenbundet, f. E. ... Klude, e. d. En Halmvisk. ... Visk (en Klud) v. noget. (Moth) ... Visk p. Suppen, kaldes et Bund... grønne Urter, som koges m. ...

Viske, v. a. 1. [N. S. wisken] ... overfare m. et blødt Legeme, ... eller borttage Støv, Ureenlighed ... tørre.) At viske ...

ske (tørre) sig om Munden. At viske e) noget ud m. en Svamp. At viske af m. en Harefod ɔ: giøre det hastigt, edesløst. — Visker, en. pl.-e. Redskab viske m. Ved Artilleriet er Viskeren Børste p. en lang Stang, hvormed den ede Kanon udviskes ell. renses.

isme ell. hvisme, v. n. 1. (har.) d. s. vimse. At visme hid og did. (Moth.) if: Vismen, en. "Som en venkiær d, med Hvismen om sin Herre." Arre- 189.

isne, v. n. 1. (er.) [I. visna. A. S. nan. Almuens Udtale er vesne og Adj. t.] om Vexter: blive vissen, miste de tlige Safter; og derved efterhaanden s hen og gaae ud. Blomsten, Græsset er af Tørken. Blomsterne visne hen, bort af Heden." fig. Hun visnede omt hen (svandt, tæredes hen.)

issen, adj. pl. visne. om Vexter ell. af Vexter, som miste deres Safter. vissen Blomst. Et vissent Blad. fig. legemsdele: en vissen (ɔ: lammet) d, Arm. — Deraf: Vissenhed, en. l.

st, adv. s. under adj. vis. S. 668.

triol, en. ud. pl. et metallisk Salt, n Blanding af Svovel- ell. Vitriol- m. metalliske Dele. Jernvitriol (grøn Kobbervitriol (blaa V.) Zinkvitriol V.) Koboltvitriol o. fl. = Vitriol- en. Indretning, hvor V. vindes af r v. Udludning og v. andre Maader. olie, en. stærk ell. concentreret Vi- syre (Svovlsyre.) Vitrioloplosning, D. af Vitriol i en Vædske. Vitriol- en. den egne Syre, som v. Forbindelse etalliske Dele udgiør Vitriolen, og som stillige Maader tilveiebringes adskilt, af ol ell. af Svovel. (s. Svovelsyre.)

tterlig, adj. [af vide; I. vita.] 1. vides (af mange,) som er vel bekiendt. gen blev ikke vitterlig." 2 Sam. 17. 19. øre noget vitterligt. Det er vitterligt lle, f. hele Verden. "At dens Virk- i eders Tro skulde være vitterlig f. " Mynster. 2. som man veed af, er vidst og vedgaaer. Det er mig ikke rligt. At begaae en vitterlig Synd. vitterlig Gield. — Vitterlighed, en. affenheden at være vitterlig; br. sielden . i Udtrykket: at underskrive til V. ɔ: tadfæstelse, ell. som Vidner v. en sluttet ning e. d. De, der saaledes underskri- aldes Vitterlighedsvidner.

ittig, adj. [I. vitugr, vitr.] 1. egentl. har meget Vid, klog, forstandig. "Den er vittig, mærker naar han snubler." 21. 8. "De vittigste Nationer." tte. "Man havde een Gudsdyrkelse f. en, en anden for de Vittige." Samme. sielden. Man siger dog: et vittigt Barn. Den Dreng er vittig for sin Al- der.) 2. i mere indskrænket Betydning br. Ordet i Alm. om den Forstandsevne, hurtigen at udfinde ell. opfinde et Forhold, saavel Lighedens, som Ulighedens, imellem Gienstande ell. Forestillinger, hvorved deres alvorlige Betragtning ophæves, og de blive t. et forlystende Spil f. Indbildningskraften. "Vittighed bestaaer altsaa i en Gave t. med Forstand at spille." Treschow. Et vittigt Hoved, Indfald. — Vittighed, en. 1. den Egenskab, at have Vid; Forstandighed, Klogskab; (en nu ikke mere brugel. Bemærk.) "Man brugte i Krigstider Vittighed i Ste- det f. Stokken, f. at holde Folket i Orden." Schytte. "Herved fandt Vittigheden Mid- ler t. at regiere Almuen." Samme. 2. ud. pl. den Egenskab at være vittig (2.) "Ved Vittighed betegner man nu Forstandens ud- mærkede Yttring i Talen, nemlig v. en Samvirkning af Forstand og Phantasie, der fremhæver Tingenes Lighed og Contraster." Müller. (Naar V. forklares i Alm. v. den Evne, at indsee Tingenes Ligheder, især de skiulte, er denne Forklaring f. indskrænket og unøiagtig; da denne Evne tilhører For- standen overhovedet. Rigtigere siger Tre- schow: "Vittighed, er en m. Overlæg spil- lende Forstand.") 3. pl.-er. noget, der siges vittigt, et vittigt Indfald. Han sagde mange gode Vittigheder. "Vid tilkiende- giver en Evne; Vittighed baade en vis Ev- ne og sammes Yttring; man kan baade be- sidde Vittighed, og sige en Vittighed." Müller. En falsk, skiæv V. ɔ: en saadan, som ei træffer der, hvor den sigter hen. En kold V. som er for vidt søgt, ikke ny ell. paa- faldende. = Vittighedsjæger, en. den, som uden selv af Naturen at være vittig, jager efter ell. søger at opfange og igien at an- bringe Vittigheder. (Ligesaa: Vittigheds- jagt, en.) Vittighedsværk, et. Et Værk, et Digt, ell. andet Skrift af en vittig For- fatter, ell. som er vittigt skrevet. "Vittige Mennesker og Vittighedsværker have noget mere tiltrækkende, end de Skarpsindige og deres Domme." Stoud.

Viv, en. ud. pl. [I. Vif. A. S. Wife.] en Kone, Hustru, Ægtefælle. "En gammel Mand og ung Viv leve sielden uden Kiv." Ordspr. "Det en Sømands Viv anstaaer." Thaarup. "Den Mand, som eier ingen Viv, kun lever halvt." Øhlenschl. (br. nu sielden uden af Digtere, og i Almuesproget.) jvf. Qvinde.

Vocal, en. pl.-er. et selvlydende Bog- stav; en Selvlyd.

Vod, et. (kort og aabent o.) pl. d. s. [I. Vod.] et Fiskergarn, af det større Slags, som sættes i Vandet, nærmere ved Strandbredden, og er forskielligt fra Bundgarn. At drage Vodder. Et Sildevod. = Vodfiskeri, et. F. som skeer ved Vod. Vodhals, en. En

smallere Deel af Boddet. (Lybekker Betr. over Fiskerier. 1792. S. 98.) Vodkalv, en. den Deel af Boddet, hvori Fiskene tilsidst samles. (Ogsaa blot Kalven.) Vodsline, en. Reb, hvormed Boddet drages. (Moth.)

Voer (een Stav.) en. ud. pl. [J. Vogr.] ond, fordærvet Vædske i Bylder ell. Saar; Materie. — Voersætning, en. den Tilstand, at der i Bylder ell. Saar sætter sig Voer.

Vog, adj. s. vaag.

Vog, en. pl. d. s. En Vægt af 36 Pund.

Voge, en, s. Vaage og Vove.

Vogn, en. pl. -e. [J. og Sv. Wagn.] En Indretning, t. at føre Personer ell. Gods paa, bestaaende af en Fading, ell. et Slags Kasse, en Kurv, e. desl. hvilende p. Axler, enten umiddelbart, ell. ved at hænge i Remme og Fiedre; og bevægelig v. to, ell. i Alm. ved fire Hiul. Som oftest kaldes Vogn en saadan Indretning m. 4 Hiul; Karre ell. Kærre (Gig, Karriol) den, som kun har to Hiul. (s. Bagvogn, Forvogn, Undervogn.) At reise p. en aaben, i en lukket V. En Bondevogn, Herskabsvogn, Hyrevogn. En Arbeidsvogn, Stadsvogn, Reisevogn. At spænde f. en V. "Han lod ham age p. sin anden Vogn." 1 Moseb. 41. 43. At kiøre en V., kiøre noget p. en V. Jeg kiører, (ager) reiser m. denne Vogn (ɔ: formedelst den, tilligemed Andre ell. andet, som den fører.) Paa den V. kan vi ikke kiøre. At vælte med en Vogn (om Personerne, som sidde p. den.) Hesten foer tilside og væltede Vognen. = Vognaxel, en. pl.-axler. det Træ ell. Jern, hvorom Vognhiulene bevæge sig. (s. Axel.) Vognbeslag, et. Jernbeslag p. Hiulene og andre Dele af en V. Vognbetræk, et. Tøi, hvormed det Indvendige af en lukket Vogn, Sæderne o. d. betrækkes. Vognbolt, en. B. som sættes igiennem Vognbunden ned i Axelen, ell. som findes andensteds p. en Vogn. Vognbom, en. s. Ordet Bom, 2, og Langbom. Vognborg, en. Forskandsning af en Mængde sammenstillede Vogne. figurl. Værn, Beskiermelse. "Hans Navn slog ligesom en Vognborg om deres Grændser." Vogelius. Vognbræt, et. Bræt for paa en Karreet ell. lignende Vogn, som Kudsken sætter Fødderne paa. (Moth.) Vognbuk, en. Kudskesæde s. Buk, 2. Vognbund, en. det nederste, Bunden i Vognfadingen. Vogndække, et. D. over en Rustvogn ell. Fragtkarre. (Moth.) Vogndør, en. Dør p. en lukket Vogn. Vognfading, en. pl.-er. Overdelen af en Vogn, den Deel, hvori Personerne ell. Godset befinder sig. (s. Fading.) Vognfiæl, en. løse Sidestykker af sammenpløiede Bræder, m. Jernbeslag, p. Arbeids- og Bondervogne. Vognføre, et. En saadan Beskaffenhed p. en Vei, at Vogne der kunne føres. Der er ikke Vognføre p. den Vei. Slet, besværligt Vognføre. (I Mods. til Slædeføre, Kaneføre.) Vogn[illegible] en. d. s. s. Undervogn. Vognhammel, en. s. Hammel. Vognhaver, pl. [illegible] Have. Vognhest, en. Hest, som br. [illegible] Vogn. (t. Forskiel fra Ridehest.) Vognhiul, et. H. paa en Vogn. Vognhus, et. H. hvor Vogne giemmes. Vognhy[illegible] et. H. som lægges p. Agestolen. Vogn[illegible] kielder, en. et Giemmested under Vogn[illegible] den i en Reisevogn. Vognkiep, en. [illegible] Stok, som sættes ned i Axelen, inden f. [illegible] let, p. Arbeids- og Bondervogne, f. at [illegible] Fiælene ell. Haverne. Vognkiste, en. [illegible] Kasse, et Giemmested under Kudskesædet [illegible] under de øvrige Sæder i en lukket [illegible] Vognskriin. (Moth.) Vognkiæde, en. [illegible] hvormed Hiulenes Løb standses ned ad [illegible] ker. (Moth.) Vognkurv, en. Kurv[illegible] ding t. en Vogn. (Colding.) Vogn[illegible] per, en. den, som kæmper fra en Strids[illegible] (Fibiger. Homers Il. S. 95.) [illegible] laug, et. Vognmændenes Laug ell. [illegible] ning i en By, Vognmandslaug. ([illegible]) Vognleie, en. det, som betales f. Brug af [illegible] Vogn og Heste p. en vis Tid, t. en vis [illegible] sel ell. Reise. Vognlygte, en. Lygte [illegible] er anbragt p. en Vogn, og tændes naar [illegible] kiører i Mørke. Vognlæs, et. [illegible] som man p. eengang fører p. en [illegible] Vognmager, en. den, som forfærdiger [illegible] Vogne. (jvf. Hiulmand.) Vognmand, en. den, som f. Betaling kiører f. andre [illegible] udleier Vogne og Heste, og som tillige [illegible] Omgang og Tilsigelse maa befordre [illegible] sende. "Han vil lettelig falde p. den [illegible] at de Reisende synes her at være f. [illegible] mændene, og Vognmændene ikke f. [illegible] sende." Rahb. (D. T. VI. 682.) [illegible] Vognmandshest, en. Vognmands[illegible] den, som tiener en Vognmand, og [illegible] en Vognmandsvogn. Vognmands[illegible] et. d. s. s. Vognlaug; men mere [illegible] Vognmandsvogn, en. o. fl.) [illegible] ster, en. den, som har Opsyn m. [illegible] f. E. de kongelige. Vognredskab [illegible] R. som hører t. en Vogn. Vogn[illegible] en. S. som br. for at [illegible] Vognskiul, et. d. s. s. Vogn[illegible] rum t. at giemme Vogne [illegible] ell. i et Udhuus ell. [illegible] skriin, et. Giemmested i [illegible] Kudskesædet ell. de andre [illegible] Vognskær, et. (Moth.) s. Forskær [illegible] smørelse, en. det, hvormed [illegible] res. Vognspor, et. pl. d. s. [illegible] dybninger efter Vognhiul i [illegible] stang, en. Stang [illegible] som er imellem Hestene, [illegible] ler den hænger, og [illegible] res. Vognstiert, [illegible] Vognstol, en. Stol [illegible] sæde. Vognstutteri [illegible]

hefte tillægges. (Veterinair-Saml. 1. 1827.) Vognstyrer, en. den, som elk. kiører en Vogn, især i Tilfælde, meer end alm. Færdighed udkræves, ved Væddekiørsler ell. i Strid. (Fibi: Homers Il. Hertz. befr. Isr. 266.) ...svend. en. Kiøresvend, Kudsk. (P. Suhms Saml. II. 3. 54.) Vogn-... en. Sæde p. ell. i en Vogn f. dem, ...age. (s. Agestol.) Vogntrappe, en. ...aa hvilken man stiger op i en V. ...trin, et. Trin p. Siden af en Vogn, ...ed man stiger op i Vognen.

...ogne, v. a. 1. føre paa Vogn. (Moth.)

...ogt, en. ud. pl. Vogtning, Bevaring. ...h. forældet.)

...ogte, v. a. og rec. 1. [Sv. wacta. ...achten. S. Vagt.] 1. have Tilsyn ...oget, f. at bevare det fra Skade, passe ...tage Vare p. Han var sat t. at vogte ...dserne. At vogte en ung Pige for ...relse. "Han vil længes tilbage t. de ...da Andre vogtede hans Fied." Myn- — Det br. dog mest om at tage Vare p. ..., f. at hindre det, saavel fra at tage, ...t giøre Skade. At vogte Qvæg p. ...en. At vogte Faar, Gæs, Sviin o.

2. rec. at vogte sig, søge v. For-...ed at afværge og undgaae Skade, tage ...are for. (hytte sig.) At vogte sig f. ..., f. Luften, f. falske Venner, f. sine ...ers Efterstræbelser. Vogt dig, at du ...der. — Vogter, en. pl. -e. den, som ..., passer p. noget. "Mon jeg være ...Broders Vogter?" 1 Mosеb. 4. 9. ...des: Markvogter, Qvægvogter. (s. ...e.) Om Qvindfolk: Vogterske, en. ...gtning, en. Gierningen at vogte.

Vold, en. pl. -e. [E. T. og Sv. Wall.] ...entl. enhver i Længden opkastet For-...ig (især af Jord; Jordvold.) At kaste ... op. Ageren er indhegnet m. Vold ...rest. 2. I Ordene: Grundvold og ...ted synes Vold snarere at bemærke ...r. Grundvold kan dog ogsaa oprinde-...e bemærket en Jordforhøining, hvor-...a Bygning opreistes. 3. I Alm. br. ...om de regelmæssige Forhøininger af ... der opkastes omkring et Sted, man ...fæste; Fæstningsvold. Staden er om-...m. Volde og Grave. En muret (ɔ: ...luurværk udvendig forsynet) V. 4. ...og Ager. (forældet.) Han blev skudt p. ...renne V. At hitte Bier p. vild Vold. ...h.) = Voldbakke, en. Opgang, Op-...t. en Vold, anlagt v. Siden af samme. ...brud, et. Brud p. en Vold, Aabning ... Vold, som giøres m. Magt. Vold-..., en. Forhøining af Jord v. Foden af ...værnet p. en Vold. (Moth.) Vold-..., en. 1. Voldens øverste Flade, hvor-...rystværnet er opkastet, og hvor der er Vei for Gaaende, Ridende og Kiørende. (Moth.) 2. d. s. s. Voldbakke. Voldkielder, en. muret og hvælvet Kielder inden i en V. Casematte. — Voldmester, en. den, som har Opsigt m. en Fæstningsvold. Voldpæl, en. pl. -e. i Enden tilspidsede Pæle, som nedsættes i Fæstningsvolde, f. at hindre en stormende Fiende. (Pallisader.) Vold-skytte, en. Skytte, som jager og bortskyder Dyr, der findes p. Volde og Fæstnings-værker. Voldslynge, en. S. Valslynge. Voldsted, et. Sted, hvor en Vold, en Borg, ell. lignende Bygning har staaet, hvoraf intet meer er synligt over Jorden. Voldstedet af Gurre Slot. (Hos Moth: et befæstet Sted, en Befæstning; hvilken Bemærkelse dog nu et bruges.)

2. Vold, en. ud. pl. [I. Valld. A. S. Weald. N. S. Wald, Wold.] 1. Magt, Kraft, Evne t. at giøre, handle, virke efter sin Villie; Raadighed. Det er ikke i min V. (staaer ikke i min Magt, er ikke i min Raadighed. Moth.) At komme, give sig i eens V. At give sig Gud i V. "Hun Havet har i Vold, som er af Havet født." C. Rose. — At have i sin Vold, br. ogsaa for: eie, besidde. "Endnu ei Bonden eied et Fad i al sin Vold." Øhlenschl. (s. Vælde, Raadighed, Magt.) 2. ulovlig Anvendelse af Magt ell. Overmagt; Overlast. At giøre V. i en Mands Huus. (At giøre Vold og Hærværk. D. Lov. VI. 14. 1.) At bruge V. imod nogen; berøve een noget med V. At tvinge een med V. til noget. At tage et Fruentimmer med V. "Ganger Kone Vold over." D. L. VI. 13. 21. "Da er det vel troligt, at hende er Vold giort." sammest. §. 19. ("Dem gaaer tiest Vold over." Fort. til J. Lov.) 3. Anvendelse af alle sine Kræfter f. at overvinde en Hindring, Modstand. At bryde, sprænge en Dør med V. At trænge sig ind med V. og Magt. — fig. At giøre V. paa sig, anvende Selvovervindelse. "Saalænge ingen Fristelser giøre Vold p. vore Hierter." Basth. "Intet kunde ellers giøre Vold p. hans Sagtmodighed." Samme. = a.) volddrive, v. a. 3. At volddrive Qvæg ɔ: m. Forsæt drive det ind i en Andens Mark. (Moth.) voldføre, v. a. 2. bortføre en Person m. Vold. (D. Lov.) Deraf: Voldførelse ell. Voldførsel. Bortførelse, som skeer m. Vold. (D. Lov. VI. 9. 11.) Voldgift, en. ud. pl. Handlingen, at overlade een ell. flere Uvedkommende, at paakiende en Tvistighed, hvilken Kiendelse (Voldgiftsdom, Voldgiftskiendelse) da har en Doms Kraft. At underkaste sig eens V. lade en Sag afgiøre ved V. Voldgiftsmand, en. den, som kiender i en stridig Sag, efter Voldgift. "Naar Stridighed opkom imellem Fyrsterne, valgte de ham til Voldgiftsmand." Kampmann. voldgive, v. a. 3. (s. give.) overlade Voldgiftsmænd, at

lende i en Sag. "Dersom Parterne voldgive deres Sag." D. Lov. "De voldgave endelig Sagen til deres Svoger." Suhm. (V. Hist. I. 215.) voldgiæste, v. a. 1. overfalde Nogen m. Vold i hans Bolig. "Ja, han voldgiæstes tidt af den ubudneÆre." Lurdorf. At voldgiæste et Land. (Rahbek.) voldtage, v. a. 3. bortføre med Vold. (Moth.) 2. øde et Fruentimmer m. Magt t. Samleie. (tage med Vold.) Voldtægt, en. ud. pl. Handlingen at voldtage. (Voldtægtsmand, en. den, som begaaer Voldtægt. Moth.) — b.) Voldsbøder, pl. Bøder, som Loven dømmer den t. at betale, der begaaer Vold og Hærværk. (3 Gange 40 Lod Sølv.) Voldsfærd, en. ud. pl. voldsom Adfærd, Handlemaade. (Rahbek.) Voldsgierning, en. pl. -er. voldsom Gierning; Handling, hvorved Vold anvendes. Voldsherre, en. den, som p. en voldsom Maade er kommen t. Herredømme (Usurpator) ell. den, som udøver det p. en haard, voldsom Maade; en Tyran. "En Konning ell. anden Voldsherre, naar han tager fra een og giver en anden." N. Hemmingsen. 1570. Voldsherster, en. d. s. s. Voldsherre. (Hertz. befr. Jsr. 69.) Voldshevner, en. den, som hevner tilføiet Vold ell. straffer Voldsmanden derfor. "Voldshevneren knuste din Lænke." Hertz. Voldsmand, en. den, som begaaer Vold ell. Voldsgierninger. Voldsmiddel, et. voldsomt, haardt Middel. At bruge Voldsmidler. (O. Guldberg.) Voldsret, en. den Ret, som een tager sig selv m. Magt; den Stærkeres Ret. Voldssag, en. pl.-er. Sag, i Anledn. af begaaet Vold. At sigte een f. Voldssag. = voldelig, voldeligen, adv. med Vold, p. en voldsom Maade. "Enhver, som voldeligen overfaldes, m. Slag, Hug ell. Sting." D. Lov. VI. 12. 1. (Sielden som adj. "En voldelig Gierning." A. Ørsted. Eunomia. III. 578.) — voldsom, adj. 1. som medfører Vold, er grundet p. Vold, Overlast, Uret. En haard og voldsom Regiering. "Lad voldsom Haand ei det, du bør beskierme, røve." C. D. Biehl. 2. som skeer m. Vold, ell. m. Anvendelse af anstrenget Kraft. At anvende voldsomme Midler. En voldsom Behandling. Paa en voldsom Maade. Voldsomme (meget heftige) Lidenskaber. En voldsom Død (modsat. den naturlige.) jvf. heftig. "En heftig Mand kan ikke holde Munden i Tømme, en voldsom Mand ikke Haanden tilbage." Sporon. Voldsomhed, en. 1. ud. pl. Beskaffenheden, at være voldsom; Heftighed, som viser sig i en overdreven Grad, især i Handling. Hans Lidenskabers V. "Da Ord og Tanker ikke altid gaae over t. Gierning, saa kan der være en Heftighed uden Voldsomhed." Sporon. 2. ud. pl. om livløse Kræfters Virkning i en meget stærk Grad. Stødets, Stormens, Giftens Voldsomhed. 3. pl.-er. som Handling. At begaae Voldsf[omheder]

Volde, v. a. 2. [J. vallda. Sv ...] 1. være Aarsag til, foraarsage, (s. forvolde.) "Den volder ei ... som varer." Ordspr. "Jeg, som ha[r] voldt, skal vende den t. Glæde." ... "Han volder, at dit Liv m. En[de] skal drages." Samme. — "At vol[de] eensbetydende m. foraarsage; d[og] naar Talen er om noget ondt." ... Han har voldt mig megen Fortræd. Den Ulykke voldte han sig selv. "... lighed, man volder ham, er ham s[...] lig." Birkner. — Ogsaa impers. ... Det voldte hans Uforsigtighed. ... der, at han er fattig (ɔ: komme[r] ...) Høres ofte i Talesproget særd. hos ... "Det volder, at hos Dyrene, lig[esom hos] os, Forstandens Virkninger ere und[...] Maskinen." Eilschow.) Det kan v[...] ɔ: hænde sig (Moth.) 2. v. a. ... noget, raade for, have Magt over; ... det. "Da volder han hendes Gods [mens] hun lever." D. Lov. III. 16. 2. ... høieste Gud, som ene er vlis, og al[...] ver at volde." J. Madsens Overs. ... Lyndsai. 1591. "Den, som Magt ... haver at volde." Vedels Saxo. 598. ... ledes forældet er Bemærkelsen: at ... maae, medvirke t. noget. "Duelig[hed] der meget til Kiærlighed." Vedel ... 344.)

Vold som, Voldsomhed, s. under ...

Vom, en. pl.-me. [J. Vömb ... Vamb, Vomb.] den Deel af Leg[emet, som] gaaer fra Ribbenene til Iisbenet; ... Bugen. Bruges sielden undt. om ... foragtelig om Mennesker. (vom[...] Sammensætn. tykvommet.)

Vor (Edder) s. Vorr.

Vor, pron. poss. første Person[s] tallet, svarende til min i Eental ... vort. — pl. (som udtrykker at ... haves, eies, besiddes af Flere) ... Vor Konge; vort Fædreland ... ner, vore Brødre, ... der, vor Moder, hos ... den, Hustruen, Konen i ... ske Tienestefolk ogsaa ... af Stand, eller fører denne ... Frue brugtes ellers i den ... den hellige Jomfru.) ... skaaer absol. eller, hvor det ... stantiv ikke følger efter, ... vor ell. vore, men vores ... Hund, vore Køer; ... Køerne ere vores. ... altid i d. Tale ... vores foran ... vores Folk; og ...

…erk Tids Kongebreve; men denne Feil …s neppe i Almuens Tale.)

Vorde, v. n. [imperf. vordede (i ældre …ft: vordh) er næsten ubrugeligt. Bag…n. bland. Digte. 1807. 50.] perf. er …den, ere vordne. [J. verda. Sv. warda. werden.] begynde at være det, man ikke … fieri. "Alt det han byder, skal vorde … Tid." Sir. 39. 22. "Derfor spørger … hvad vil du nu være? hvad vil du hervorde?" Mynster. (Præd. 1814. I. 12.) …det vorde indeholder et almindeligt Be… om det Tilkommende." Sneedorf. (s. …e, 5.) At vorde gammel, klog, mæg… "Vord, hvor Himlens Godhed byder, …d en Moder f. et Folk!" Thaarup. "Det …s ikke aabenbaret, hvad vi (i det tilkom…de Liv) skulle vorde." Mynster. (Or…er forsvundet af Talesproget, og bruges …i Skrifter, og næsten kun i høiere Stiil. …r Hielpeverb. i Stedet f. blive forekom…det vel ogsaa, men ligeledes sieldent.)

Vorned, en. pl.-e. [Ordets Oprindelse …vis. jvf. Ihres Gloss. Sv. Wärdnad …*milia*, tam cognati, quam servi." J. …nadr.] kaldtes tilforn de ufrie Bønder, …vare forpligtede at blive p. det Gods, hvor …are fødte, ell. der vare bundne t. deres …Stavn, og som Husbonden ell. Herreman… Derfor kunde nøde t. at fæste Gaard og …d efter sin Villie. (s. D. Lov. III. 14.) = …nedret, en. Den Ret, som Herremænd …am i endeel Egne af Danmark havde … deres ufrie Bønder ell. Vornede. Ved …rdn. af 21. Febr. 1702 ophævede Fre…k IV. Vornedretten. (jvf. Stavns…nd.) — **Vornedskab**, et. ud. pl. den Til…d, da Vornede og Vornedret fandt Sted.

Vorte, en. pl.-r. [A. S. Veart. N. S. …arte. Sv. Vårta.] en rundagtig haard …høining p. Huden (hvoraf Brystvorte); … færd. en saadan Forhøining, der be…r i en feilagtig Udvæxt i Huden, og især …er sig p. Hænderne ell. i Ansigtet. (jvf. …Korn.) = **vorteagtig**, adj. som ligner …ter. En vorteagtig Udvæxt. (Moth.) …terod, en. den nederste, i Huden fast…de Deel af Vorten. **Vorteurt**, **Vorte**… n. s. Navn p. Planter, hvis skarpe …r bruges mod Vorter. Euphorbia pe… E. helioscopia o. fl. Arter.

Vove, en. pl.-r. [A. S. Væg. E. wave. …øge.] en Bølge. (Kun hos Digtere …høiere Stiil.) "De Vover saa sagtelig …e." Storm. "Hør den sidste Vove …e." Bagg. "Langsomt Snekken Vo…kløver." Öhlenschl.

— **Vove**, n. s. Fare, uvis Udgang. "Han …kan og vil hielpe dig af Sorg og Vove." …Lauffen. (Post. Vinterdelen. f. 6.) — …un som adv. i Vove. At sætte sit Liv …ve. Hans Velfærd staaer i V. (Moth.) …er bedre i Visse, end i Vove." Ordspr. "Han saae tillige sin timelige Velfærd i Vove, om han ikke begav sig did." Wandal.

Vove, v. a. og recipr. 1. [J. voga. T. wagen.] 1. udsætte f. den Fare at mistes, tabes; sætte noget i Vove. At vove sit Liv f. een. Han vovede sin hele Formue p. dette Foretagende. At vove det yderste. At vove sig midt ind iblandt Fienderne. 2. giøre, foretage sig noget m. Tillid t. Lykken, t. et heldigt Udfald; driste sig til. Jeg vover ikke at giøre det. Man vover ikke meget i dette Spil. At vove det første Skridt, vove det Yderste. At vove et Angreb. Vi maae vove et Slag. At vove en Bøn, Anmodning. Den som ikke vover, han vinder ikke. — Det skal jeg vove for: siges i d. Tale, naar man troer at kunne forsikkre noget m. Vished; (omtrent som: det skal jeg love for.) "Og jeg skal vove for, du er ei længer vred." Wessel. — Jeg tør vove ham (tør indestaae f. at han kan udføre det;) jeg vover ham imod den Anden. 3. recipr. driste sig t. noget. At vove sig ind i Sværmen. Han har vovet sig f. tidligt ud. "Jeg tør mig ikke vove, at sige ham imod." Holb. P. P. = **Vovehals**, en. den, som viser en høi Grad af Forvovenhed og Dristighed i Fare. "Vandre ikke paa Vei m. en Vovehals, at han ikke skal føre dig i Ulykke." Sir. 8. 18. (Bib. 1550.) — **vovelig**, adj. som der er Fare ved, som der hører Dristighed t. at tage fat paa ell. give sig i Færd med. Et voveligt Foretagende. En vovelig Handling. — **Vovespil**, et. 1. Spil, hvori der voves meget, hvor Udfaldet kommer alene an paa Lykken; Lykkespil. "Den Skat for Vovespil dog alt f. kostbar var." Nord. Brun. 2. figurl. for: Vovestykke. "Og nøder dem t. at prøve det Vovespil, om de blive straffede eller ikke." Birkner. "Ei f. hele Verden jeg prøver end et saadant Vovespil." Öhlenschl. **Vovestykke**, et. pl.-r. en vovelig Gierning. **Voveværk**, et. Vovestykke, Vovespil; (men sieldnere.) "Dette Kiøb var større Voveværk." Nord. Brun. (Jonath. S. 148.) = **vovsom**, adj. 1. vovelig, farlig. "Vovsomme Bedrifter." Vogelius. "Vovsomme Tvekamps opfordrende Kaar." Pram. "Hvad om m. vovsom Flugt han sig mod Skyen svinger." Jacobi. "Et eller andet vovsomt Arbeide, der giorde Opsigt." Bagg. N. Klim. 2. forvoven. "Vovsomt Overmod." H. Bull. "Jo mindre bør hun vovsom være." Tode. (Poet. Skr. I. 100.) "Hendes Emil lokker og tilbagedriver lige stærk hver vovsom Haand." Bagg. (**Vovsomhed**, en. Bagg.)

Vox, et. ud. pl. [A. S. Veaxe, Vex. Sv. Wax.] den særegne, bløde, men sammenholdige og harpixagtige Materie, som Bierne samle af Planternes Blomsterstøv, og hvoraf de bygge Rummene i deres Kuber. "Guult,

hvidt V. At blege V. At trykke et Segl af i Vox. = Voxansigt, et. Et af V. formet Ansigt, fig. et meget fiint og hvidt Ansigt. Voxbillede, et. Et af V. dannet Billede. Stiv og, ubevægelig som et Voxbillede. Voxbleg, en. Indretning t. at blege det af Naturen gule Vox i Luften. Voxbleger, en. den, som har ell. forestaaer en Voxbleg. Voxblegeri, et. d. s. s. Voxbleg. Voxdug, et, og en. egentl. en voxet Dug, ell. Lerred, som er giennemtrukket af smeltet Vox; men bemærker nu ogsaa Lerred (ell. Silketøi) som man overstryger ell. lader giennemtrækkes af et Slags Oliefernis. Man bredte en stor Voxdug over Vognen. Der maa kiøbes nyt Voxdug t. Bordet. Voxdukke, en. D. som er giort af V. ell. som har et Voxansigt. Voxfakkel, en. F. af Vox (forsk. fra Begfakkel.) voxguul, adj. guul, som Voxet, naar det smeltes af Voxkagerne. Voxkage, en. sammenpresset Biværk, som er skilt v. Honningen, ell. en udskaaren Skive af Biværket m. Vox og Honning. Voxkorn, et. kaldtes tilforn en Afgift, som i Jylland blev ydet i Korn t. Vederlag for Tiende af Bier. (D. Atlas. IV. 38.) Voxlagen, et. vøxet Lagen, hvori Liig undertiden svøbes. Voxlerred, et. Vordug, som bestaaer af Lerred. Voxlys, et. pl. d. s. Lys, som støbes af V. Voxmalning, en. Et Slags Malning, som skeer m. opløst og p. en egen Maade tilberedet V. Det saaledes frembragte Maleri kaldes et Voxmaleri. Voxnæse, en. N. af Vox. fig. at sætte nogen en Voxnæse paa ɔ: narre ham, bilde ham noget ind. (Moth.) "Jeg f. min Part søger aldrig at sætte Gud ell. Mennesker Voxnæser paa." Holb. (den Vægelsl.) Voxperse, en. P. hvorved Honningen skilles fra Voxet. (Moth.) Voxplaster, et. P. hvis Hoved-Bestanddeel er Vox. Voxstabel, en. En lang, med Vox overtrukken ell. omgiven Traad, der vindes sammen som en Stok ell. Cylinder, f. at kunne befæstes p. en Indretning.. (Moth.) Voxtaft, et. væxet, ell. med Oliefernis overdraget Taft. Voxtavle, en. En med V. overtrukken Tavle, som i gamle Tider brugtes t. at skrive paa. = Af Vox er dannet: væxe, v. a. 1. at overtrække med, lade giennemtrækkes af Vox. At væxe en Traad. Væxet Lerred. (Moth har ogsaa: at voxe i samme Bemærkelse, som nu ikke høres.)

Voxe, v. n. 1. er, og har. [J. vaxa. A. S. weaxan.] 1. tiltage, blive større v. nye Deles Dannelse formedelst en organisk Kraft; om Mennesker, Dyr og Planter; undertiden ogsaa om Mineralier. (jvf. groe, der kun br. om Planter.) "At voxe er at forøges v. Føde og Næring. Uegentlig siges ogsaa de Ting at voxe, som forøges v. Formerelse (ell. som tiltage.) Rigdom voxer (men: Armod stiger, tiltager;) et Bibliothek (en Stat, en Colonie) siges at voxe."

Sporen. Drengen er voxet meg[...]
Aar, er voxet et halvt Hoved. [...]
vil ikke voxe. At voxe i Høiden, [...]
At lade Haaret, Skægget voxe[...]
vel voxen (ikke voxet.) Hun vo[...]
Fordeel (bliver smukkere, mere vo[...]
som hun voxer.) [Skiøndt V[...]
Hielpeverb. er sædvanligst forekom[...]
ger man dog f. Ex.: Dette Træ har [...]
noget i de sidste Aar.] Med Præpo[...]
Adverbier: At voxe af, holde op [...]
afvoxet.) At voxe af Skarnet (o[...]
er af ringe Fødsel, og bliver rig e[...]
Moth.) — At voxe fra ɔ: voxe s[...]
man ei kan bruge en Ting. A[...]
fine Klæder. Han er voxet fra R[...]
tus est.) "Han gruede meer og m[...]
Tanke, at see Børnene voxe fra [...]
bek. — At voxe frem af Jorden[...]
nene voxe ind i hverandre. — At [...]
ad, fig. aftage. (At voxe ned[...]
Kohale. Moth.) At voxe op a[...]
Denne Svamp er voxet op p. een[...]
Nogle Svampe voxe paa Træ[...]
voxe sammen, forenes v. Værte[...]
voxe til, tiltage i Vært. Kornet v[...]
til. Vedene voxe til med Græs[...]
— At voxe ud, excrescere. Tan[...]
ud af Tandgierdet. (jvf. udvoxe.) [...]
til og trives i sin Vært: om [...]
Denne Plante voxer kun i Sump[...]
nen (Viinstokken) voxer ikke saa [...]
Nord. 3. figurl. a.) tiltage i [...]
i Mængde, Størrelse. Mit Arbe[...]
m. hver Dag. Denne Afhandling [...]
t. en heel Bog. Hans Formue [...]
hvert Aar. b.) tiltage i en Egen[...]
voxe i Forstand, i Indsigter. c.[...]
Grad, indvortes Styrke; [...]
voxer. Hans Lidenskab voxer [...]
Voxekraft, en. organisk Kraft [...]
tiltage indenfra. Voxekreds, [...]
ter: den Strækning af Jordklo[...]
vis Plante voxer. (Schouw. Pl.[...]
129.) Voxerum, et. det for[...]
Planter og Træer t. at kunne [...]
sted, et. enkelt, bestemt [...]
Plante ell. et Træ voxer. ([...]
— Jvf. Vært, nedenfor.

Voxen, part. af vox[...]
br. som adj. i følg. Tilfæl[...]
voxen ɔ: have naaet sin fu[...]
den) være heel udviklet i [...]
voxen, udvoxen.) Dre[...]
voxen. Hun har to vox[...]
mandvoxen.) 2. At [...]
være ham liig i Kræfter [...]
o. d. Deri er han [...]
ere omtrent hinanden [...]
Kronen, som er K[...]
kon Jarl.) "[...]
Voldsmænd voxe[...]

Vraa, en. pl. [...]

led i Huset, hvor to Vægge samles og
et Hiørne. (Moth.) "De vrimlende
re — som flokkeviis fyldte hver Vraa
r Sal." Pram. (Stærkodd.) 2. en
, afsides Krog, et hemmeligt Sted.
det er ikke skeet i en Vraa." Ap. G.
i. At skiule sig i en V. "Han lagde
d p. Værket, og grov i dunkle Vraa."
ischl. At lede efter een i alle Vraaer.
age ere Vraaer i vred Mands Hu."
r. "Syge og Sengeliggende krøbe ud
res Vraaer." Engelst. "Gives der i
lde Christenhed nogen Egn saa eensom,
Vraa saa afsides," Wynster. — figurl.
s Død har — i hvert et Hiertes tause
raabt Sorgen frem." Øhlenschl. =
skab, et. et lidet Skab i Væggen.
h. Saaledes i Jylland: Vraaseng.)
aad, en. pl. d. s. [Wrath, i Skaanske
K. S. *Vræth*, grex.] en Hiord ell. Flok
(bestaaende af 12 Stykker. Østersen.
.) D. Lov. VI. 14. 11 og 13.
aade, v. n. 1. rode, rage om i (f. E.
viin. At vraade i Maden.) Moth.
wrotan. (Nu ikke mere brugeligt. s.
2. "At vraade et Hiul:" giennem-
hiulnavet. Moth.
aal, et. pl. d. s. et høit Skrig, Skraal.
vræle.) "Fra Vallen hørtes Vraal,
rød den tykke Sky." Evald. (Ordet,
er er brugt m. poetisk Eftertryk, høres
e let i den forfinede Talebrug.)
aale, v. n. 1. (har.) skrige høit, skraa-
ide høit og fælt. Sv. wråle. (s. vræle.)
ag, et. pl. d. s. [Sv. Wrak. N. S.
C. beslægtet m. det forceld. vræke, (J.
drive, jage, kaste ud ell. bort. jvf.
t hos Snorre. Ol. Tryggv. S. c. 35,
Ordet *Vagrek* forekommer.] 1. Et
uden Folk, som findes drivende i Søen,
om strander, driver t. Lands; ell. og
deraf ell. andet Skibsgods, som dri-
Landet og der bierges. "J, som følge
ældigt Vrag hen over Skiær og Bøl-
N. S. Buchholm. (I sildigere Tider
es imellem Vrag og skibbrudet Gods,
levende Folk strande m. Skibet.) Et
i Søen siges, at blive t. Vrag, naar
at miste Master, Roer, m. m. bliver
ligt t. at seile og styres. 2. noget,
forkaster, som udygtigt ell. mindre godt
ygtigt (s. de sammens. Ord); og Hand-
n, at forkaste det; hvilket hedder: at
, kaste Vrag p. noget. "Hvor stor en
n, at kaste Vrag p. en saa nyttig
d." Storm. = Vragbrudt, adj. gan-
nderbrudt som et V. ell. forliist Skib.
aesen. bl. Digte. 1807. S. 294.)
bræder, pl. Bræder, som ikke have det
Maal i Længde, Brede ell. Tykkelse,
rfor udskydes som Vrag (t. Forsk. fra
lobræder.) **Vraggods**, et. ringere,
forkastet ell. vraget Gods. "Noget
godt, noget maadeligt, og endeel Vraggods
faldt der for." Rahbek. D. Tilsk. **Vraget**, en. ud. pl. Ret t. at bierge og tilegne
sig Vrag ell. strandet Gods. (s. Strandret
og Forstrand.)

Vrage, v. a. 1. [S. wräka. N. S. wraken, *repudiare*. Isl. reka, drive, fordrive.] udskyde, forkaste noget, man har prøvet, som udygtigt, som ringere, ikke godt Kiøbmandsgods. 2. foretage en lovbefalet Undersøgelse af visse Varers Godhed og Beskaffenhed. Disse Varer skulle vrages v. Toldboden inden de indføres. 3. I vidtløftigere Bemærk. forkaste, slaae Vrag paa, ikke finde god nok. "Den, som vrager hvad Algodhed gav." Evald. At vrage Maden, vrage god Mad. "Hvad een vrager, finder en anden Smag udi." Holberg. — At vrage Mad ɔ: af Kræsenhed ikke ville spise den. "Hvorved den Unge vænnes til, at vrage daglig Føde." Falster. Den Pige har vraget mange Friere. "Den fede Dumhed — mættes kan af det, den sultne Viisdom vrager." Lurdorf. = Deraf: **Vragen**, **Vragning**, en. Handlingen at vrage. — **Vrager**, en. den, som vrager; særd. en af Øvrigheden beskikket Betient, der skal syne Fødevarer ell. andre Varer, som sælges offentlig, og udskyde de slette ell. fordærvede. — **Vragerbod**, en. Bygning, hvor Varers Vragning skeer. (Fr. 5 Mai. 1683.) **Vragerløn**, en. og **Vragerpenge**, pl. det, som betales Vrageren f. hans Arbeide. **Vragermærke**, et. M. som Vrageren sætter p. de undersøgte Varer. (Moth.)

Vralte, v. n. 1. (har.) gaae m. en slingrende, vaklende, ubeqvem Gang, som meget tykke Folk. At vralte som en Gaas. (Moth.)

Vrampet, adj. kaldes af Skibstømmermænd den Planke, der er skaaren linieret af et vindskievt Træ, og derfor siden her kastet sig efter Fibrernes Flugt i Træet. (Arch. f. Søvæsen. III. 228.)

Vrang, adj. [J. rángr. E. wrong. A. S. vringan, dreie.] 1. som ikke er ret, omvendt, forkeert. Den vrange Side af en Kiole, en Strømpe ɔ: den, som ikke pleier at vende udad (hvilken kaldes den rette.) At vende det Vrange ud: fig. at blive vred. [I Bemærk. skiev, fordreiet, f. E. en vrang Mund, Haand (Moth.) br. det nu sielden. "En vrang Havn" forekommer i Vedels Saxo. 368.] jvf. vrænge. 2. ikke rigtig, urigtig, falsk. ("Bagvendt, i Betydningen af urigtig, bruges helst om det, som fremtræder i det Ydre, om Sæder, Skik og Opførsel, og modsættes det Passelige; vrangt anvendes især v. Begreber, i Modsætn. t. det Rette." Müller.) En vrang Tro; vrang Lære. "Vrang Hørelse giør vrang Fremførelse." P. Lolle. "At bringes fra Tvivl t. vrange Meninger." Schytte. "Fører han nogen vrang Lærdom, ell. for-

sømmer sit Embede." D. Lov. II. 17. 22. "Eller Sagen er ham vrangt foredragen." D. Lov. "De giøre dem vrange Begreb om den virkelige Verden." Sneedorf. = vrangeligen, adv. p. en vrang Maade. — Vrange, n. s. (men kun bestemt:) Vrangen, den vrange Side af en Ting; br. i dagl. T. som Subst. i Modf. t. Retten. — Vranghed, en. ud. pl. Beskaffenheden at være vrang. (Ambergs Ordb.) Vranglære, en. hos Nyere: en vrang Troeslære; Heterodoxie. "At en Bisp kan miste sit Embede formedelst Vranglære." A. Ørsted. Vrangside, en. den vrange Side af noget, Vrangen. vrangsindet, adj. som har et forvendt, forkeert Sind. (Moth.) Vrangstrube, en. kaldes Luftrøret, i den Talemaade: at faae noget i Vrangstruben. vrangtroende, adj. v. som har en falsk Tro; modsat rettroende. (Moth.) vrangviis, adj. selvklog, som har den Indbildning at være meget klog, og vil følge sit eget Hoved. (Moth. jvf. wrangwis. Ihres Gloss.) Vrangvillie, en. En modstræbende, gienstridig Villie. (P. E. Müller.) "Mod den blotte Vrangvillie i at opfylde sine Forpligtelser." A. Ørsted. vrangvillig, adj. gienstridig, ikke føielig, uvillig, hvis Villie er tvertimod Andres. "Den Vrangvillige er ikke tilbøielig t. at giøre Andre t. Behag; den Modvillige er tilbøielig t. at giøre Andre t. Mishag." Müller. Vrangvillighed, en. ud. pl. en Tilbøielighed t. Vrangvillie. Vrangvorn, adj. vrangvillig, gienstridig. (Moth.)

Vrange, v. a. 1. vende Vrangsiden ud p. en Ting. At vrange en Strømpe. (Moth; usædvanligt.)

Vrante, v. n. 1. (har.) [N. S. wranten.] være vranten, knurre, smaaskiende. (Moth.) = Vranting, en. den, som altid knurrer, ell. er vranten og ilde tilfreds.

Vranten, adj. pl. vrantne. [maaskee af vrang. N. S. wrantig.] som aldrig er tilfreds, som idelig knurrer og ei kan giøres tilpas; knurvorn, gnaven. (morosus. "Da jeg, vranten og vanskelig, ikke vilde lade mig passe af nogen anden, end hende." Rahbek. "Fornuft og Sindighed vi kalde tidt vor vrantne Klage." Storm. "Selv naar intet Offer fordres, udbryder den vrantne Utilfredshed i uophørlige Klager." Engelst. — "Yttrer man Fortrædelighed i Mine, Adfærd ell. Tale, da er man vranten; og et vrantent Sind kaldes det, som er tilbøieligt t. Vrantenhed." Müller.) "Naar derimod jeg vægrer mig at synge, jeg kaldes egensindig, vranten, tvær." Bagg. N. Klim. — Deraf: Vrantenhed, en. ud. pl. "Alderdommens tiltagende Vrantenhed under Aarenes besværlige Byrde." Bastholm.

Vred, adj. [Isl. reidr. A. S. rede, reþig. Holl. wreed, streng, haard.] som beherskes af Vrede; opbragt, fort[illegible] "Vred Mand finder vel Vaaben." — [illegible]ge vred er hver Mand led." Ordspr. [illegible]re, blive vred paa een. At blive v[illegible] noget. At giøre een vred. At gi[illegible] vred f. noget (ɔ: blive vred uden [illegible] Aarsag.) "De fleste Ting, vi gi[illegible] vrede for, fortørne os meer, end [illegible] os." B. Thott. Han skal giøre det[illegible] han bliver vred eller blid. = vre[illegible] adj. som let og hastig bliver vred, tilbøielig t. Vrede. (iracundus.) [illegible] finde de vredagtige sig fornærmede, klage de over hverandre." Mynster. — [illegible]laden, adj. 1. d. s. s. vredagtig. [illegible] yttrer Vrede i sit Udvortes. Vre[illegible] Miner. Deraf: Vredladenhed, en. [illegible]

Vrede, en. ud. pl. [J. Reidi. [illegible] Wrath, Wrathe.] en betydelig Grad [illegible] ubehagelige, mod Andre uvillige, fort[illegible] Følelse, som vækkes v. Misfornøiel[illegible] deres Handlinger. (s. Fortrydelse, [illegible] udtrykkes en ringere Grad, Fort[illegible] der omtrent er lige m. Vrede, og [illegible] At vække, formilde eens V. At gi[illegible] i V. At yttre sin Vrede mod een. [illegible] gaaer ofte f. Vid." — "Den Vrede [illegible] spildt, som Ingen skiøtter om" (ɔ: [illegible] Ordspr. "Saalænge Vreden raser, [illegible] ikke andet, end at du har fuld Grund [illegible] hvad du giør." Mynster.

Vredes, v. dep. (br. kun i præs. [illegible] blive vred, fortørnes. At vredes [illegible] get, vredes paa een. "Hver den, [illegible] des paa sin Broder, er skyldig." — [illegible] om Gud siges det, at han vredes [illegible] neskenes Synder." Mynster.

Vrevl, et. 1. egentl. noget, som [illegible] i hinanden; et sammenvundet [illegible] oftest br. det fig. i dagl. Tale om [illegible] hængende, vidtløftig og uforstaa[illegible] men den nyere Skrivebrug har [illegible] Ordet i dette Tilfælde nu ikke [illegible] men ogsaa udtales Vrøvl. (s. [illegible]

Vrevle, v. a. 1. snoe, vinde [illegible] men. At vrevle noget sammen, [illegible] 2. arbeide uden at komme fre[illegible] ning. (Moth.) 3. føre vidtløf[illegible] standig Snak. (s. Vrøvle.)

Vrid, et. pl. d. s. 1. det, [illegible] des. 2. Vrid (ɔ: Knib, [illegible] "Da jeg læste videre, [illegible] stærke Vrid i Maven." Bagg. [illegible]

Vridblegn, en. pl. -er. [illegible] se i Huden, som faaes [illegible] den) af Slid ell. stærkt [illegible]

Vridbor, et. pl. d. s. [illegible] ler, som man, v. at vride [illegible] m. Haanden, bringer [illegible]

Vride, v. a. vrede [illegible] vredne. [A. S. wri[illegible] 1. dreie, vende noget [illegible] hvor dette skeer [illegible]

At vride en Bogn. "De plukkede
vrede dem m. Hænderne, og
uc. 6. 1. At vride sine Hænder,
At vride sig som en Orm.
ed mig p. det kummerfulde Leie."
Det vrider (kniber, smerter) i Ma-
Bugvrid.) 2. faae noget ud af
v. at vride den. At vride Saften
i en Pose.) 3. part. vreden br. i
og i Almuesproget for: vranten,
er tilvas. = Deraf: Vriden, en.
Gierningen at vride. — Vride-
t. Et Baand, som er vredet ell.
men, f. E. af Halm. (C. Frimann.
anger. 144. usædvanl.) Vride-
Pind, som er indrettet t. at vri-
reies omkring. (Moth.)
kammel, en. [af vride og Skam-
t Stykke i Vognen, hvori Vogn-
indsættes, og som p. Arbeidsvogne
elighed kan dreies om en Bolt.
g. adj. (af v. at vride.) som kan
vielig. (Moth. Nu sieldent.) "Ikke
sei, af Jern, af Messing smidigt,
Sølv og Guld og andet, som er vri-
rreboe. (Heraem. 50.)
e, v. a. og n. 1. [af vride. N. S.
n.] bevæge noget, ell. bevæge sig
frem og tilbage. At vrikke en Pind,
f. at faae den ud. At vrikke med
(Ogsaa: vrisse. Moth. Coldings
at. *fluctuo.*)
e, v. a. 1. vikle ell. vrevle sammen
hinanden; contorquere, implica-
oth. "En Vrild Hø." glomus.
)
e, v. n. 1. har. [Sv. wimla. T.
ln.] 1. røres, bevæge sig om
e i utydelig Forvirring og Mængde.
vrimle i Tuen. 2. være opfyldt
dan Mængde. Osten vrimler af
. "Floden skal vrimle med Frøer."
8, 3. — "Det Viisdoms Dyb, som
fuldt af Liv p. Almagts Bud." S.
"De selsomme Skabninger i Ha-
lende Grunde." Mynster. — Og-
Mængde af Folk. Her vrimler
nede i Byen, af Bønder p. Torvet.
r de vrimlende Tieneres Tal."
Stærkodd.) = Vrimlen, en. ud. pl.
mel, en. pl. Vrimle. En Mængde
Væsener, der bevæge sig om hver-
Folkevrimmel, Børnevrimmel.
de ham — midt i Naturens glade
." F. Guldb. "Vend mod huuslig
Stavn bort fra Larm og Vrim-
agg. "Tidens Ormes Vrimmel
nit Hoveds Svimmel." Samme.
le, v. a. 1. snoe i hinanden, vril-
orquere. (Moth.) = vringelhor-
"kaldes det Qvæg, som har store
orn. En vringelhornet Væder."

Vrinsk, adj. udtrykker den Beskaffenhed hos Hingsten, at den er avledygtig og har Begierlighed t. Hoppen. jvf. vrinske. [A. S. wræne, *salax*, *libidinosus*.] En vrinsk Hest (ogsaa: en Vrinsker) bemærker saaledes d. s. s. en ugildet Hingst. "Han hører sammenstødende Skioldes Larm og Vrinskernes Trampen." Hertz.

Vrinske, v. n. 1. har. [Sv. wrena. J. Hrinr, vedholdende Skrig, Gienlyd.] br. om Hestens, især Hingstens hvinende og giennemtrængende Lyd, som den udstøder, naar en Hoppe kommer i dens Nærhed. "Og de vrinskende Hingste fnyse fraadende frem." Bagg.

Vrinsker, en. s. under vrinsk.

Vrippe, v. n. 1. (har.) i dagl. Tale og lav ell. komisk Stiil: vise sig vranten, fortrædelig; og give Tegn herpaa v. Klynken, Skienden o. d. "Han vrippede den Tid han først blev svøbt." Bagg. U. Arb. I. 11. "Hendes gamle Mand — v. Siden gik og vripped." Bagg. N. Klim. [vrippe, bevæge hastigen hid og did; vrikke, vrisse. Moth.]

Vrippen, adj. pl. vripne. som hastig bliver vred, som let bliver stødt ell. fornærmet. (i d. Tale.) "Den Vripne pirres let, men kun i ringe Grad." Müller. = Vrippenhed, en. Beskaffenhed at være vrippen, ell. Tilbøielighed dertil. "Naar Vrantenhed viser sig v. den mindste Berørelse i Adfærd og Tale, bliver den t. Vrippenhed." Müller. vripsindet, adj. d. s. s. vrippen. (Moth.)

Vrist, en. pl. -er. [af vride. Sv. Wrist. A. S. Wyrst.] den øverste Deel af Fodbladet, fra Fodledet indtil hen imod den store Taa. At have en høi, en lav Vrist. At binde Saaler, Skoe over Vristen.

Vriste, v. a. 1. [af vride.] med Vriden, Magt og Anstrengelse (særd. v. Legemskraft, m. Hænderne, ell. et Redskab, som føres i disse) at tage noget ud ell. fra hinanden. Man kunde neppe vriste det fra hinanden. At vriste Munden op paa een. At vriste een Kaarden af Haanden. "I Broderblod var Kaaben farvet, og Spiret vristet af den Dræbtes Haand." Øhlenschl. — fig. "Dette Guld, som I har vristet af Havets gridske Svælg." Ewald. "Hvo kan vriste dem af Dødens Hænder?" Samme.

Vræle, v. n. 1. har. [s. Vraal.] d. s. s. vraale. "Den grumme Hval i Strande skal vræle lydeligt." Arreboe. (Heraem. 27.)

Vrænge, v. a. 1. [af vrang.] giøre vrang, vride skiæv. "Vræng Munden, vrid din Krop, bær dig som du var gal." Wessel. At vrænge Mund ad een (t. Foragt, og Bespottelse.)

Vrøvl, et. ud. pl. vidtløftig, usammenhængende, kiedsommelig Snakken. (s. Vrevl, ovenfor.) Han kieder Folk m. sit uendelige Vrøvl. "Naar den slæbende, langt udspundne, søvnagtige Snakken ikke blot er

kiedsommelig, men ogsaa utydelig, bliver den t. Vrøvl; thi hvad der er filtet i hverandre, siges at være sammenvrøvlet." Müller.

Vrøvle, v. n. 1. (har.) tale vidtløftigt, forvirret og kiedsommeligt. (jvf. vaase.) "Den som vrøvler, kan endnu tænke noget, skiøndt utydeligt, v. det han siger. Den, som vaaser, snakker hen i Taaget." Müller. = Vrøvler, en. pl.-e. den, som jævnligen vrøvler. — Vrøvleri, et. pl.-er. Indholdet af en Vrøvlers Snakken. — vrøvlevorn, adj. tilbøielig t. at vrøvle.

Vugge, en. pl. - r. [Sv. Wagga. T. Wiege.] en liden, paa Valser ell. Gænger bevægelig Seng, hvori smaa Børn ligge. fig. fra Vuggen af ɔ: fra den tidligste Barndom. Fra Vuggen t. Graven, fra Fødselen t. Døden. = Vuggebaand, et. B. som bindes over Vuggen, ell. hvori man trækker f. at bevæge Vuggen. Vuggebarn, et. spædt Barn, som endnu ligger i Vugge. Vuggeklæder, pl. Puder og Dyner, som lægges i en V. Vuggelad, et. Træet m. Gængerne, som Vuggen staaer paa. (Moth.) Vuggelagen, et. L. som bruges t. en V. Vuggepenge, pl. Penge, som Fadderne efter Daaben lægge p. Vuggen, som en Foræring t. Barnet ell. dets Amme. Vuggepude, en. P. som lægges i en Vugge. Vuggesang, Vuggevise, en. Sang, bestemt t. at synges f. Barnet i Vuggen, ell. medens man vugger. vuggesyg, adj. siges om det Barn, der idelig vil vugges. (Moth.)

Vugge, v. a. 1. bevæge noget p. en rund Underflade (især en Vugge) sagtelig frem og tilbage; ell. bevæge den, som er i et saadant Legeme. At vugge en Baad p. Vandet. Han sad og vuggede hende i Baaden. "Snart — skal Skibet hende vugge p. Bølgernes Bryst." Øhlenschl. At vugge et Barn; vugge Barnet i Søvn. (absol. ell. intrans. forekommer det vel ogsaa; men sieldnere. Han sad og vuggede paa (ell. med) Stolen. "Bølger smaa — vugge mod den klare Sommerdag." Øhlenschl. Poet. Skr. I. S. 377.)

Vule, v. a. 1. i Skibssproget: vinde, omvinde. Deraf: Vuling, en. pl. - er. Toug, hvorved Enden af Bovspydet p. større Skibe surres fast t. Forstavnen, hvor de samlede Vulinger (Vulingsstammen) gaae igiennem Vulingsgattet i det saakaldte Skæg bag Gallionen.

Vulkan, en. pl. - er. [Fr. Volcan.] et ildsprudende Bierg. — vulkanisk, adj. som hører til, staaer i Forbindelse m. en Vulkan. vulkaniske Biergarter. Et Fossil af vulkanisk Oprindelse.

Vunde, en. pl. - r. [J. Und. T. Wunde.] et Saar, aabent Saar. = Deraf: Vundfeber, en. Saarfeber. Vundlæge, en. Saarlæge. Bagg. N. Klim. S. 31. (Det tilforn ogsaa i Dansk brugelige Vunde, er nu næsten reent forældet, og derfor ogsaa de sammens. Ord heldst undgaaes.

Vurdere, v. a. 1. [i ældre Dansk: [illegible]de. J. virda. Sv. värdera.] 1. beste[mme] Værdien af noget. At vurdere en [illegible] vurdere Løsøre i et Bo. Hvor høit [vurde]res denne Diamant? 2. agte, sætte [illegible] paa. Jeg vurdere hans Venskab [illegible] Vurdering, en. Handlingen, at vur[dere]. Deraf: Vurderingsforretning. (i [illegible] den Retshandling, hvorved Boets [illegible] Eiendomme, især Løsøre, Stykke f. [illegible] vurderes af dertil beskikkede Vurder[ings]mænd.

Væbne, v. a. 1. [af Vaaben.] for[syne m.] Vaaben og Værge, iføre Vaaben. At [væb]ne sig. Bønderne væbnede sig m. [illegible] Høtyve. Med væbnet Haand ɔ: med [Vaa]benmagt, Krigsmagt. — fig. at væ[bne sig] m. Taalmodighed. (s. bevæbne.)

Væbner, en. pl.-e. 1. kaldtes [illegible] den tilforn de, som regnedes til den [illegible] Adel, som havde Rettighed t. at føre [illegible] Slægtvaaben, men ei vare Riddere. [illegible] dere og Væbnere. 2. d. s. s. Vaab[endra]ger. (Moth.)

Væbning, en. pl.-er. Gierningen [at væb]ne een ell. væbne sig.

Vædde, v. n. og a. s. vedde.

Væder ell. Vædder, en. pl.-e. [illegible] Wether. T. Widder. Sv. Väder. [illegible] nen t. Faaret; kaldes ogsaa Buk. [illegible] og Bede.) = Væderhorn, et. [illegible] Horn. Væderlam, et. Lam af [illegible] net. (modsat: Gimmerlam.) [illegible] skind, et. Væderens, m. Uld bevo[xede] [illegible]

Væde, en. n. s. væde, v. a. [illegible] vædske, v. n. o. fl. s. under vaad.

Væg, adj. (blød) s. veg.

Væg, en. pl.-ge. (skarptonet.) [illegible] A. S. Vag. Holl. Væg.] et [illegible] Skillerum, som afdeler de forskiell[ige] [illegible]ser i et Huus, ell. adskiller dette [illegible] udenfor. (s. Mellemvæg, Side[illegible] væg.) En Trævæg, muret V. [illegible] den bratte Side af et Bierg kalde[s] [illegible] (s. Biergvæg, Fieldvæg, [illegible] a.) Vægskab, et. Skab, som [illegible] Væggen ell. Muren. (Væg[illegible] Vægsprække, en. S. ell. [illegible] b.) Væggeleer, et. L. blandet [illegible] ren Halm, t. at kline Vægge [illegible] Væggelurer, en. "Den, [som] [illegible] Andres Døre og Vinduer." [illegible] geluus, en. pl. d. s. et [illegible] ligt Insect, der opholder [illegible] og i Træsenge. Cimex [illegible] Væggerum, et. Et Rum [illegible] i et Huus; et Værelse. [illegible] lumnium. Colding.) [illegible] Insect. d. s. s. [illegible] "Muursteen, [illegible] som ikke duer t. [illegible]

-med." (Moth.) Væggeteppe, et. T.
hænges op f. en Væg; Tapet. (Moth.)
æge, en. pl. -r. [J. Qveikr. A. S.
ca. Weoce. E. Week. Sv. Weke.]
ændbare Legeme i et Lys ell. en Lampe,
optager Fedtet ell. Olien, der under-
r Luen i Enden af Vægen; Lysevæge,
evæge.
ægelsindet, adj. [af A. S. vægan, vak-
væges hid og did. jvf. hvege.] som let
ıftig skifter Sind, meget ustadig, for-
lig i Tænkemaade, Meninger og For-
. jvf. ustadig. "Vægelsindet er den,
ıtet kan beslutte; ustadig den, som ei
dblive sin Beslutning; hiin forandrer
se Tanker; denne sin Villie. "En V.
der sielden noget, og en Ustadig fuld-
kke noget; hiin mangler Sindighed t.
erlægge; denne Klogskab t. at styre
ægget." Sporon. — Vægelsindighed,
n Beskaffenhed, at være vægelsindet.
ger, en. pl.-e. kaldes f. Skibs de svæ-
'lanker af Foringen, hvilke altid ere
). Dæksvæger, Kimingvæger, o. s.
chneiders Veiledn. 77.)
gge, en. pl.-r. [J. Væggr. A. S.
.] en Kile af Jern (ell. Træ. Moth)
d man kløver Brænde, v. at drive den
en Nødde ell. et Jernslag. "Man
gierne den Vægge, der gange vil."
r. P. Lolle. "Der vil en haard Nødde
aard Vægge." Moth.
gge, v. a. (vægge Iis) s. vække.
gne, v. a. (vægne et Søm.) s. vegne.
gre, v. a. og rec. 1. [A. S. vergan,
. Sv. wägra. T. weigern.] negte
: giøre noget, som man anmodes om,
ɔrlanges af een; negte, afslaae een
Han vægrede Udleveringen af Pa-
. (Denne activ. Brug, som Moth an-
r meget sielden.) — recipr. at vægre
noget. — "Den, man beder om no-
n afslaae eens Bøn. Personen (som
faaer da Afslag; Tingen, som en-
liver negtet; og den, som ikke vil op-
en Andens Ønske, vægrer sig." J.
). "Man undslaaer sig f. en Ting,
n ikke vil giøre: man vægrer sig for
n nødig vil giøre." Sporon. Han
sig ved at opfylde denne Fordring, v.
ham sin Datter. Det kan han ikke
sig ved. Jeg vægrer mig ikke et
. "Det var hans Velynder, som
g han vovede ikke at vægre sig."
l. — Vægring, en. pl.-er. det, at
g; Negtelse. Han giorde det uden
ring.
ægt, en. ud. pl [J. Vigt. Sv. og N.
g t.] 1. Maal p. et Legemes Tyng-
Kiøbe noget efter Vægten. Denne
ar ikke sin fulde V. At holde, staae
t) sin V. At tage V. paa noget,
et. Moth. (Derimod siges v. Steen-
brydning: at tage til Vægt ell. veie Ste-
nen o: løfte den v. at trykke Vægtstangen
ell. Brækkestangen ned.) Vægten af alt
Sølvtøiet er 500 Lod. (jvf. Tyngde.)
"Tyngden er Legemernes egentlige og be-
stemte Vægt; Vægt derimod Legemernes
sammenlignede Tyngde." Sporon. — Om
et vist Slags Tyngdemaal: Dansk V. og
Maal. Kræmmervægt. Apothekervægt.
2. figurl. a.) Tyngde, Byrde, Besværlig-
hed. At bøies under Aarenes Vægt. "Hans
aandelige Lidelser lagde en ny Vægt t. de
legemlige." Basthólm. "Ved Prøven føle
de hvert Arbeids Vægt." Fr. Guldb. b.)
Betydenhed, Vigtighed. En Sag af megen
V. "Dette viser os, af hvad Vægt disse
Embedsmænd vare." Guldb. At lægge
Vægt p. noget o: tillægge, tilskrive det Vig-
tighed. Han lagde megen Vægt p. denne
Betingelse. c.) Indflydelse, Eftertryk,
Virkning. Han veed at give sine Grunde
Vægt. "Deres Embede og deres Kundskab
— gave deres Raad saadan Vægt i de offent-
lige Beslutninger." O. Guldberg. "Sko-
lemesterens Forestillinger — fik saadan Vægt
hos mig." Pram. "Den ulykkelige Prind-
ses Taarer gave Talen Vægt." Bagg. N.
Klim. Hans Mening er af megen V. i
Raadet. "I, hvis Stilling skulde lægge
Vægt t. eders Ord, Tillid t. eders Veiled-
ning." Engelst. Der er V. og Fynd i hans
Stiil o: han siger meget m. faa Ord. (jvf.
Ligevægt, Modvægt, Overvægt, Un-
dervægt.) = vægtløs, adj. som er (ell.
tænkes at være) uden Vægt ell. uden Tyng-
de. "Hvis Materien udsendes vægtløs fra
Solen." T. Rothe. (Nat. Betr. III. 40.)
Vægtmaal, et. M. hvorved ell. hvorefter et
Legemes Vægt bestemmes; Tyngdemaal.
2. Vægt, en. pl.-er. Et Redskab, hvorved
man prøver og erfarer Legemers Tyngde,
ell. veier dem. En Bismervægt, Stang-
vægt, Skaalvægt. Tungen p. en Vægt.
— Vægten (libra) et af de tolv Himmeltegn
ell. Stiernebilleder i Dyrkredsen. = Vægt-
bielke, en. 1. Stangen ell. Bielken p. en
svær Stangvægt. (Moth.) 2. Stangen p.
en Skaalvægt. (Millingtons Naturl. v. Ur-
sin. 49.) Vægtfylde, en. br. af H. Ørsted
for: specifik Vægt (Egenvægt. J. Kraft.)
Vægtprøve, en. Prøve, som foretages m.
en Vægt, f. at erfare, om den er rigtig (for
at justere den.) Vægtskaal, en. pl. -e. en
af de to Skaale p. en Skaalvægt, hvoraf
den ene tiener t. at lægge Loddet i, den
anden, Tingen, man vil veie. Vægtstang,
en. kaldes i Mechaniken overhovedet enhver
ubøielig Stang, der indrettes og anbringes
saaledes, at den kan bevæge sig om et fast
Punkt (en Stift) ell. paa en Kant (Vægt-
stangens Hvilepunkt.)
Vægter, en. pl. -e. [af Vægt og vaage. T.
Wächter.] den, som er beskikket t. at have

Vagt, f. at fremme Andres Sikkerhed, saavel om Dagen (Taarnvægtere, der skulle give Baadeild tilkiende, (i ældre Dansk: Aure) Torvevægtere, Brovægtere, Havnevægtere) som i Særd. om Natten: Gadevægtere. = Vægtergang, en. 1. Gang uden om et Taarn i en betydelig Høide, hvor Taarnvægterne stiftes t. at gaae omkring. 2. til Skibs: en smal Gang udenbords, bag v. Kahytten p. større Skibe. Vægterkiole, en. Et vist Slags Kiole, som Vægtere ere befalede at bruge. Vægterpibe, en. P. hvormed Gadevægtere ere forsynede, f. at tilkiendegive Uorden ell. Ildsvaade. Vægterskat, en. S. som Indbyggere i en Stad maa betale t. Vægternes Lønning. Vægterskilt, et. Skilt m. Kongens Navnetræk i Messing, som Vægtere bære uden p. Kiolen. Vægtervers, et. Et af de Vers, som Gadevægtere i Stæderne synge hver Time, f. at tilkiendegive Tiden og deres Aarvaagenhed. Vægterviin, en. ud. pl. meget ringe, slet ell. fordærvet Viin; f. E. ung Franskviin. (dagl. T.)

Vægtig, adj. 1. som har en betydelig Vægt (tung.) En vægtig Byrde. "Hvor vægtigt disse Ord paa hendes Hierte faldt." Bagg. — Mest br. det figurl. for: betydende, meget virkende, som har megen Indflydelse. Vægtige Grunde, Aarsager, Beviser, Bevæggrunde. En vægtig Mand i Staten. (jvf. vigtig.) "Man siger en tung Skiebne, ikke en vægtig; thi Skiebnen forestilles ikke efter sin Tyngdes Størrelse, men efter dens Beskaffenhed. Derimod siges en vægtig Grund, Aarsag; thi her tænkes p. et Forhold, en Sammenligning m. andre Grunde ell. Aarsager, som ikke veie saa meget." Sporon. 2. som har sin rette Vægt; fuldvægtig. Gode, vægtige Ducater. — Vægtighed, en. ud. pl. Beskaffenheden at være vægtig.

1. Vække, v. a. vækkede, vækket; og vakte, vakt. [J. wekia. T. wecken.] giøre vaagen, bringe een t. at vaagne. "Vaagen Mand er ond at vække." Ordspr. Han har forlangt at vækkes Klokken 7, da han ikke troer at kunne vaagne af sig selv, efterat have vaaget langt ud p. Natten. At vækkes af (ell. i) sin bedste Søvn. Jeg blev vækket af min Søvn v. Støien. "Og, vakt t. Lyst, mit Hierte høit sig hæver." Bagg. "At dette sidste Haab er kun en Drøm, hvoraf jeg og omsider vækkes." F. Guldb. "At min Sang dig vækker op t. at giøre Glædes Hop." Wessel. — fig. fremkalde, bringe t. at yttre sig. At vække en Lidenskab, vække Opmærksomheden hos et Barn. "Det er Menneskets Lod i Verden, at hans Kræfter skulle vækkes i Nød og Trang." Mynster. Denne Tildragelse har vakt almindelig Opmærksomhed. "Et Øye, som kan vække selv hos Fiender Suk." Fibigers Sophokl. = Vækker, en. [illegible] den, som vækker en anden af Søvne; [illegible] br. især om en Indretning i et Uhr, [illegible] som t. et bestemt Klokkeslæt v. stærke [illegible] kan vække en Sovende. — Vækken, [illegible]ning, en. Gierningen at vække.

2. Vække, v. a. 1. [J. vaka. Sv. vä[illegible] jvf. Vaage. J. og Sv. Wak.] hugge [illegible] op, hugge Hul i tillagt Iis. At vække [illegible] "Den vækker Iis, som tørstig er." [illegible] At vække til Kreaturene. Borgerne [illegible] sende Folk t. at vække Stadsgravene. [illegible]

Væld, et. pl. d. s. Sted, hvor [illegible] vælder frem af Jorden; Kildevæld. [illegible] er et V. i Bakken. "Om hende [illegible] Væld og Bække." Rahb. "Den, [illegible] kun øser Glæden af dens rene Væld." [illegible] "Da maa denne Kilde rinde med [illegible] levende Væld i vort Inderste." [illegible] = Vældgang, en. et Sted, hvor der [illegible] Væld under, saa at Jorden giver sig [illegible] Fødderne. (Moth. Vældekilde forekom[illegible] samme Bemærk. i Vedels Sars. [illegible] Vældvand, et. Vand, som vælder [illegible] Jorden; Kildevand. (Dalgas om Ki[illegible] S. 15.)

Vælde, v. n. 1. er. [J. vella.] om [illegible] det, der baner sig Vei giennem Jorden [illegible] trænger frem p. dens Overflade. [illegible] vælder frem, ell. op af Jorden. Der [illegible] der en Kilde ud af Bakken. — fig[illegible] poet. "Fra Mørkets Egner vælder [illegible] kolde Nat." Thaarup.

Vælde, en. ud. pl. [J. Valld, V[illegible] Magt, Myndighed, Herredømme, [illegible] (s. Vold. 1.) Vælde br. især om [illegible] udstrakt Magt, om Fyrsters og mægtig[illegible]rers Myndighed; ogsaa om Staters [illegible]ring og Herredømme. Den romerske [illegible] strakte sig over tre Verdensdele. [illegible] hans Søn, arvede hans Vælde og [illegible]den." Vogelius. (Deraf: Enevælde [illegible]narkie) Folkevælde (Demokratie) [illegible]vælde, Kongevælde, Adelsvælde, [illegible]vælde. (Med Vælde siges i [illegible] for: m. Kraft, m. Eftertryk, [illegible] slog m. Vælde.)

Vældig, adj. [af Vælde, og [illegible] valldr.] 1. som har Vælde, [illegible]tig. En vældig Fyrste. 2. [illegible] Størrelse ell. Grad; stor; [illegible] "Hun skar et stort og vældigt [illegible] (P. Paars.) Han gav [illegible] Slag. "Naar Kærren vældig [illegible] faldes Tordenskrald." Ohl.

Væle, en. pl. -r. En [illegible] sammentrykt Klump af [illegible] (Linskav, Charpie) som [illegible] Saar, f. at hielpe t. at [illegible] v. Aph. "Læge [illegible] Ringo. Udg. af 1827. [illegible]

Vælge, v. a. [illegible] f. Valg.] [illegible]

...stand af flere; giøre et Valg. At vælge det mindste Onde af flere. At vælge sig en Pige t. Kone. At vælge een til Forstand, t. Konge. Her er mange Ting at vælge imellem.

Vælig. adj. [er vel egentlig samme Ord, som vældig.] kraftfuld, modig. br. i Alm. om Heste, der i Spring og Bevægelser vise deres Kraft. En vælig Hingst. — Heraf: Vælighed, en. ud. pl.

Vælling, en. ud. pl. [J. Velling. Af forældede v. at vælde ell. vælle, syde, koge.] En Søbemad, bestaaende af Gryn, kogte i Melk. "Fattig Mand koger tynd Vælling." Ordspr. Byggrynsvælling, Riisvælling. &c. (Koges Grynene i Vand, kaldes det i Alm. ikke Vælling, men Grynsuppe. (saa Moos, en.). "Mon jeg en Vælling af Moos af Løfter kan anrette?" Bording.

Vælsk, adj. [T. wälsch. s. valsk, unt. Valland.] som er fra ell. hører t. Italien, italiensk. — Vælskland, n. pr. Italien.

Vælt, en. ud. pl. og i Alm. kun m. best. Art. [af v. vælte.] i Kortspil: den Farve, der kastes ell. lægges op p. Bordet, f. at ansees som den, der har høiere Værdi, end de øvrige, og stikker alle øvrige Farver. Denne Farve er V. Hierter er Vælt ell. i Vælten. — fig. at være i Vælten ↄ: have Magt, Indflydelse, Anseelse. (Moth anfører Væltkort, Væltkonge, Væltknegt, o. s. v. men disse Ord ere nu ei mere brugelige, og de danske Ord næsten ganske fortrængt af det fremmede Trumf.)

Vælte, v. a. og n. 1. er og har væltet. [J. vellta. A. S. veltan, wyltan. N. S. weltern.] A. act. 1. bevæge et tungt Legeme langsomt v. at dreie det omkring. (T. wälzen.) At vælte Tønder ind i et Pakhuus. At vælte en Steen tilside, bort, hen til et Sted. At vælte sig p. Jorden, i Græsset. 2. bringe noget t. Fald, vælte det omkuld. "En liden Tue kan vælte et stort Læs." Ordspr. Han væltede alle Fruentimrene, da han selv vilde kiøre Vognen. Han væltede Støtten omkuld. Den største Steen kan nok væltes af. B. neutr. (T. umwerfen.) kastes om m. en Vogn. (saavel om dem, der age, som om Vognen.) Han væltede, er væltet i Huulveien. At vælte med en Vogn, en Slæde. Den Vogn vælter let. Jeg har væltet engang tilforn p. dette Sted. = Vældtning, en. pl. -er. det, at vælte. — Væltebræt, kaldes undertiden Muldbrættet ell. Muldbrættet p. Ploven. (v. Aph.) Væltenagle, kaldes p. en Plov, to Trænagler der anbringes p. høire Side i Asædet, og p. hvis øverste Ende Laaret fastgiøres. (Moth. Reenbergs Landoec. I. 415.) væltenem, adj. som let vælter (om en Vogn.) væltsom, adj. 1. d. s. s. væltenem. En væltsom Vogn. (Moth.) 2. saaledes beskaffen, at der let væltes. En væltsom Vei. (Moth.)

Væmmelig, adj. [af væmmes.] som man væmmes ved, føler ell. maa føle Væmmelse for, som vækker Væmmelse, modbydelig. "En i hine Lande herskende smertelig, væmmelig og oftest ulægelig Sygdom." Mynster. (s. væmmel, som især br. om det, Smagen væmmes ved.) Det er væmmeligt at høre hans Selvroes. "Der gives væmmelig Smiger, væmmeligt Pralerie og væmmelig Hovmod." Müller. [Usædvanlig er Brugen for: uden Madlyst; som væmmes v. Mad. "At sidde væmmelig ved mange kræsne Retter." Wessel. Skr. 1787. II. 169.]

Væmmelse, en. ud. pl. [Isl. Væma.] den Tilstand, hvori man væmmes v. noget. (s. Lede, Modbydelighed.) "Overflødighed overfvømmer os, og mætter os til Væmmelse." Bastholm.

Væmmes, v. dep. væmmedes. [J. væma. E. wamble.] 1. egentl. have den ubehagelige Fornemmelse, der gaaer forud f. Brækning; (have Ondt, Qvalmer. nauseare.) men denne Bemærk. er forsvundet af Sproget. 2. føle en høi Grad af sandselig Afsky ell. Modbydelighed f. noget, som enten er vammelt f. Smag og Lugt, som formedelst Sygdom ell. Overmættelse byder os imod, ell. paa anden Maade er modbydeligt for en af Sandserne. "Jeg ingen Føde nød, jeg væmmedes v. Erter." Wessel. Hun væmmes v. al Mad. Denne Ret har en Lugt, seer ud saaledes, at man maa væmmes derved. Man maa væmmes v. den Ureenlighed, her hersker. "Man væmmes v. al Jordens Lækkerheder, naar Nydelsen ei stundom holder op." Bagg. N. Klim. 3. føle indvortes Modbydelighed for. Man kan ikke andet end væmmes ved hans Smiger. "Han væmmes skal v. ringe Stand og Hiem." Rein. (Digte. II. 423.)

Væn, adj. [Isl. vænn. *fem.* væn. A. S. vine, *dilectus.*] skiøn, smuk. "Een sagde: Herre, jeg veed — en deilig Qvinde, saa væn en Viv." J. Madsen. (Overs. af Dav. Lindsay. S. 160.) (Dette forældede Ord er igien optaget af nyere Digtere; men br. kun om Qvindens Skiønhed.) "Da qvad han altid ei om Sværdets Klang; men om den væne Mø, den elskovsblide." Øhlenschl.

Væne, v. n. og recipr. væne sig. (Moth. v. Aph.) [J. veina.] s. vene, vene sig.

Vænge, et. pl. -r. en afdeelt og indhegnet Mark, der br. enten som Agerland ell. Græsmark: især om en saadan Mark, som er af en maadelig Størrelse. "Han stod p. grønne Vænge i broget Kløverstraa." Øhl. (s. Vang.) Isl. Vangr, Vengi.

Vænne, v. a. og rec. 1. (sieldnere) og: vante, vant. (i dagl. T. ogsaa vænt.) [J. venia. A. S. wenian.] 1. frembringe Færdighed t. et vist Slags Handlinger;

bringe een i Vane m. noget. At vænne et Barn t. Sydighed og Orden. At vænne sig til noget fra Ungdommen. "Da vænnedes Folket uformærkt til at tilstaae deres Fyrster disse Rettigheder." Schytte. — "Det er ondt at vænne det Sviin af Vang, som i er vant." Ordspr. At vænne een af m. noget, bringe een ud af Vane med. Han har vant sig af m. at røge Tobak. At vænne et Barn fra Brystet. Drengen er endnu ikke vant fra. 2. partic. vant, br. med Hielpeverb. være og blive. At være vant t. noget, have Vane dertil. At være vant t. Arbeide. Jeg er ikke vant t. Omgang m. udannede Folk. "Du, som blandt Store ei er vant." C. Frimann. Han har været vant t. Viin (t. at drikke V.) fra sin Ungdom. At blive vant til, vænnes til, vænne sig t. Man kan blive vant t. alting. — Ligeledes (dog meer i ældre Skrifter:) At blive vant ved noget. — Ogsaa hos endeel Nyere som et verbalt adj. Vante Sysler, Adspredelser (som man er vant til.) Han vedblev at gaae p. de vante Veie, der førte ham t. Ødelæggelse. "Da vaagner t. den vante Dyst hver Leires Mand." S. Staffeldt. "Hvorfor klage saa, at Skiebnen ei sin vante Gang forlader?" S. Blicher. "Hvor vilde han længes tilbage t. den vante Virksemhed!" Mynster.

Værbar, adj. [T. wehrhaft.] 1. som er forsynet m. Vaaben, væbnet, bevæbnet. (Moth.) "Alle værbare Skibe skulle om Natteider have Lygter." D. Lov. IV. 7. 4. 2. som kan føre Vaaben, vaabenfør. (J. Vaben.)

Værd, et. (en. Moth.) ud. pl. [J. Verd. A. S. Veorth. ældre T. Werd. Sv. Värde.] 1. Mening om en Tings Godhed, Fuldkommenhed; den Priis, man har Grund t. at sætte p. Tingen, ell. den Grad af Fortrinlighed, som man dømmer den at besidde. (æstimatio.) (jvf. Værdi.) "Han t. sit Værd ei brugte (behøvede) Throne." Thaarup. "En Tings Værd bestaaer deri at den er skikket t. sit Øiemed." Sporon. (jvf. Værdi.) "Noget kan have Værd i og f. sig selv, uden Hensyn t. Brugbarhed; og dette er det moralske Gode. En Handlings Værd beroer p. Forsættets Godhed, dens Værdi p. hvad Udførelsen gavner." Müller. At sætte V. paa en Ting ɔ: agte den som den fortiener. "Lampen, uden Værd f. alle Andre, har altsaa dog et indbildt Værd f. mig." Øhlenschl. At tillægge noget et høiere Værd, end det fortiener. Penges Værd ɔ: det, der er ligesaa godt, som Penge. Han eier hverken Penge eller Penges Værd. "Af Eder maa jeg have idag en Dalers Værd." C. Frimann. (Almuens Sanger. 143.) At lade en Ting staae v. sit Værd ɔ: lade dens V. være uafgiort. "Det vil jeg v. sit Værd f. Alle lade staae." Holb. (P. Paars.) "Om hun i gammel Tid saa lad og doven var — det staaer saa ved sit Værd." sammest. I. 1. 2. [illegible] dre Skrifter ogsaa, hvor nu Priis [illegible] ges. "At enhver f. et skielligt Værd [illegible] bekomme hvis Varer" ꝛc. D. Lov. III. [illegible] = værdløs, adj. som er uden [illegible] "Værdløs Rang og tomme Titler." [illegible] gesen. (Labyr. I. 205.) Værdskyld [illegible] Værd, som een v. Handlinger har erh[illegible] sig; Fortieneste. (br. sielden, og me[illegible] i theolog. Skrifter.) "Ikke, som om [illegible] var ringeste Værdskyld p. min Side." [illegible] (Labyr. II. 197.)

Værd, adj. i pl. uforanderligt. n. [illegible] (Moth.) er uvist. [T. werth.] 1. [illegible] har en vis Værdi, staaer i et vist F[illegible] t. det, der er antaget t. Maalestok f. [illegible] Værdi. (valorem habens.) Gaarde[illegible] 1000 Rdlr. værd. Det er rigelig de[illegible] ge værd. Ringen er ikke det værd, [illegible] har givet f. den. "Der er et andet [illegible] færd, som troer sig hele Verden [illegible] Wessel. "Værd sammenligner m. e[illegible] Ting i Priis; værdig m. en vis [illegible] Godhed." Sporon. 2. (egentl. ell. [illegible] som adv.) som har, kan have en vis [illegible] p. Deeltagelse, Opmærksomhed, [illegible] som fortiener noget, er værdig t. [illegible] (dignus.) "En Arbeider er sin Løn v[illegible] Luc. 10. 7. "Om et godt Træ i en [illegible] ger man, at det er sin Plads værd." [illegible] Tingen er ikke værd at tage sig [illegible] er ikke Pigen værd. Det er ikke [illegible] værd (lønner ikke Umagen.) "En [illegible] fordring t. dig, efterdi du er lykke[illegible] være din Lykke værd." Mynster. [illegible] værd at miste sin Hals. "Ak, [illegible] Thorvald aldrig værd, at løfte [illegible] Storm. — "Man siger om et ondt og [illegible] Menneske: han er sin Skiebne værd. [illegible] en god og heldig Mand kan man [illegible] han er sin Lykke værdig." Sporon. [illegible] er ikke værd, at tale derom, at [illegible] Det er nok værd at giøre sig [illegible] 3. som har et vist Værd, der [illegible] opveier en anden Gienstand, ell. [illegible] værdig. (s. værdig, 1.) "I Fre[illegible] i Orlogsfærd, at være Fædreland[illegible] Thaarup. "Da vorder Fyrsten [illegible] Krone." Samme.

Værdi, en. ud. pl. d. s. s. [illegible] m. den Forskiel, at Værd nu [illegible] den Priis, som sættes ell. bør [illegible] Ting, m. Hensyn t. den indvor[illegible] lige, aandelige ell. moralske [illegible] hed; Værdi derimod om den [illegible] der beroer p. tilfældige, [illegible] stændigheder, p. Tingens [illegible] Egenskaber, dens [illegible] t. et vist Øiemed, det [illegible] Arbeide, m. m. (pr[illegible] Forhold t. Sølvet, [illegible] Størrelsen af [illegible] Ting af Værdi [illegible]

ga dertil (og Søgningen) er formind- En Tings Priis bliver derfor Maale- f. dens øieblikkelige Værdi." Müller. nes Værdi i Handelen beroer ikke blot engden ell. Sieldenheden, men p. den ell. mindre Efterspørgsel. — En Ting t indvortes Værd, kan være af ringe i, fordi den ikke kiendes, agtes, bru- . efterspørges. — At være, at staae i ærdi, at tabe i Værdi, komme igien di. At bestemme en Tings Værdi ns omtrent gangbare Priis.) Der- at bestemme en Handlings moralske . (Dog ombyttes undertiden denne af Ordene. Man siger: Penges Værd. vil give dig saameget i Værd derfor.).) Man paaskiønnede ikke Værdien saadan Opoffrelse.)

ærdig, adj. [J. verdugr.] 1. som t. det Værd, den Fuldkommenhed, neste, en Person ell. Gienstand besid- (m. Dat.) Denne Handlemaade var værdig. Det er mig ikke værdigt, igle om det, som er min Rettighed. e Belønning var en Konge værdig. e Handlemaade var hans ophøiede ng værdig. "Giør du vort Land sin værdig." Thaarup. (jvf. adj. værd, 'Man kan ogsaa sige, at en Ting er værd; men ikke, at en Person ell. er intet værdig; thi værdig tilkien- r strax en Fuldkommenhed, som v. nenligning skal fastsættes." Sporon. n har de fornødne Egenskaber, Fortie- , Fortrin t. at faae, besidde noget. m. . til (dignus.) Han har længe været g til denne Forfremmelse. At giøre ærdig til noget. (J nogle Tilfælde m. Jeg vil søge, at giøre mig hans Bi- værdig.) 3. som har Værd, som ner andres Agtelse, berømmelig. En og værdig Mand. 4. som har den tes, personlige Anseelse, Skikkelse, nd, der indgyder Agtelse (ofte om al- e Folk.) En værdig Olding, Matro- Han traadte frem m. ædel og værdig nd. = Værdighed, en. 1. ud. pl. genskab, at være værdig til, at fortiene . (sielden, og udtrykkes oftest m. et Verb. adj. værdig.) Man erkiendte hans V. ne Udmærkelse. 2. ud. pl. den p. Fø- af indvortes Værd grundede Selvag- (dignitas.) Det er under min V. Det nod hans Værdighed. 3. ud. pl. Li- s om moralsk Agtelse overhovedet, om Fornuftbegreber grundede Værd, og en udledet udvortes Anseelse, som tillæg- Gienstand. Menneskets, Qvindens, erens Værdighed. "Agerdyrkningen r ved at ophøies t. sin forrige Værdig- Schytte. "Regieringen kan, uden dste Maade at vove sin virkelige ell. dte Værdighed, forsvare sig selv." Birkner. "Ethvert Fortrin, hvorved Gud har tildeelt os en høiere Værdighed, end de øvrige Skabninger, vi see." Mynster. 4. ud. pl. den Beskaffenhed, at een har opnaaet en høi udvortes Anseelse. At komme t. Ære og V. Han levede i stor Ære og V. Den høieste geistlige Værdighed. 5. pl. -er. Et Embede, en Stilling i Ver- den, i det borgerl. Liv, som er forbunden m. høi ell. betydelig Anseelse og udvortes Agtelse. Den keiserlige, kongelige V. De høieste geistlige Værdigheder. Han mistede alle sine Embeder og Værdigheder. 6. ud. pl. høi Grad af udvortes, personlig Anseelse ell. Anstand. (gravitas.) Han for- rettede den hellige Handling m. Alvor og V. Han har megen V. i sit Udvortes, p. Præ- dikestolen. — figurl. Værdighed i Stilen ɔ: et Udtryk og Foredrag som er alvorlige, ell. høiere Gienstande værdigt.

Værdige, v. a. 1. [J. virdaz. T. w ü r- d i g e n.] holde værd, agte een værdig, holde een f. værdig t. noget. (dignari.) Han har ikke værdiget mig et Svar. Jeg værdi- ger ham ikke at svare p. hans Angreb. At værdige een sit Venskab, Bifald. — [Den neutr. pass. Form: at værdes ("Værdes dog min Nød at skue, som vil tage Overhaand." H. A. Brorson.) er forældet; en anden Form: at værdiges (f. E. Værdiges at høre mig! "O værdiges du at fornemme min ufuldkomne, svage Stemme." Wessel.) br. nu ogsaa kun sielden, og giver, hvor den anvendes i jævn Stiil, f. E. i Skuespil, et søgt og tvunget Udtryk.]

Være, v. n. præs. jeg er, vi ere. impf. jeg var, vi vare. (J Talesproget høres in- gen Forskiel p. præs. og impf. i sing. og i pl. Man siger: vi er, vi var.) part. act. væ- rende (som dog sielden br. uden sammensat.) part. pass. jeg har, havde været. [J. vera. præs. ég er, ég em. Sv. vara.) I. som selvstændigt v. n. 1. udtrykker det a.) deels et fuldkommen enkelt, abstract Begreb: at noget tænkes som virkeligt, som modsat det ikke værende. (At være, og ikke at være. Det, som er, kan ei tillige ikke være. "Ak, det Minut — er først, naar det skal holde op at være." Evald. "Ikkun et Eneste er, var og skal være som før." S. Staffeldt. Man skielner imellem Begreberne: at være, og at være til. Meget har været, som ikke er. At ophøre at være. Tanken er; (er et noget.) Siælen, Individet er til. "Der er det, at jeg først mig selv opdaget har, og, om jeg før var til, først følte, at jeg var." Evald.) b.) deels: Begrebet at være ell. at være til (som substantivisk) i Forhold t. og i Forbindelse m. en Maade at være paa, ell. et adjectivisk Prædicatsbegreb. Jeg er syg. Hun er karsk. Bogen er god. Han var engang lykkelig. Vi vare alle glade. Han er langt borte. Jeg er tilfreds dermed.

At ville være klogere, end alle andre. De er os velkommen. Vær mig velkommen! Bogen er hendes. Pengene ere dine. — Det er koldt, mørkt, lyst, varmt o. s. v. (i Veiret.) Ligeledes: Det er mig t. Gavn, t. Skade (gavnligt, skadeligt.) At være bange, være i Betryk f. noget. At være god, ond imod een; være vred p. een; være fattig paa Penge. At være for Haanden. At være god f. noget (indestaae derfor.) At være fri f. noget. At være forelsket i een; være vel v. Magt; være tilbage i noget; være i Tvivl om; m. flere egne Udtryk og Talemaader, som høre herhid. (Infin. være bruges ogsaa act. i den ønskende, tilønskende Maade. Hil være dig! Ære være Gud i det Høie! "Være Fred m. eder Alle!" Abrahamson. "Ham — Velsignelse, Ære i Evighed være!" Rein.) c.) Begrebet at være, i Forbindelse m. et Prædicatsbegreb, der udtrykkes v. et Subst. (hvilket, ligesom Subjectet, staaer i Nom. med ell. uden Art.) Han er Sømand. Han har været Kiøbmand. Er han Verten i Huset? Hun er en god Pige. Det er en slet Undskyldning. — Ogsaa upersonligen: Det er Sommer. Det er alt Dag. Det er smukt Veir. Det er høi Tid. Der er ikke Tale om ham (Talen er ikke om ham.) Der var (levede) engang en Konge. Der har været (levet) mange berømte Mænd af denne Slægt. 2. forbindes v. n. er i nogle Tilfælde m. et andet Verb. i infin. (sielden i præt. partic.) Herved er intet at giøre. Her er godt at være, at boe, let at leve. (I d. Tale siges: hvor er han nu at være? ɔ: hvor boer, opholder han sig.) Derved er intet at vinde, at fortiene. Den er let at overtale, som gierne vil. Han er ikke at spøge med. Det er ham blot om Pengene at giøre. — At være tient m. noget (hvor Formen ei er egentlig passivisk.) 3. I Forbindelse m. Præpositioner og Adv. forekommer være i en Mængde Udtryk og Talemaader, som tildeels maa søges under vedkommende Ord. — Følgende Exempler kunne tiene t. Oversigt af endeel Tilfælde: af. At være af noget: tilkiendegiver Egenskab, Beskaffenhed. At være af Steen, af Træ. At være af god Familie. (jvf. af, 5, 6.) At være af m. noget. Han vilde gierne være af m. Gaarden (skille sig v. den.) At være af By ɔ: være borte fra sit Hiem, bortreist. — At være borte, s. borte. — efter. At være efter een ɔ: forfølge ham. — for. At være for noget ɔ: billige, bifalde det. "Saa meget de begge vare for at læse, saa lidt vare de for at bramme m. deres Læsning." Rahb. (s. for, 3 a.) — forbi. At være forbi (s. forbi, 2.) — fra. At være fra Forstanden (have mistet den.) Hun kan ikke være fra ham (vil altid være hos ham.) — i. At være i med en Person (i Forbindelse m.) med en Handling (være i Færd m.) jvf. [illegible] — imod. At være imod noget ([illegible] ikke fremme, søge at hindre det.) At [illegible] een imod, ikke understøtte hans [illegible] — med. At være med ɔ: tage Deel i, [illegible] Deeltager. Han vil være med [illegible] Han vil ogsaa være med (vil vise sig [illegible] som han var betydende.) At være m. [illegible] (s. med, 11.) Koen er m. Kalv. — [illegible] At være om et Arbeide, Foretagende ([illegible] Tid dertil.) Hvor længe var du om [illegible] skrive dette Brev? — At være om [illegible] være driftig, søge at fortiene. — De [illegible] intet om (det er ugrundet, ikke sandt.) [illegible] der noget om, at han skal giftes? — [illegible] Jeg gider ei være over, at giøre det [illegible] at gaae hen t. ham (har ingen Lyst [illegible] — paa. At være paa eens Bedste ɔ: [illegible] fremme det. — til. At være til ɔ: [illegible] meer end i Tanken, være i Sandse[illegible] Verden, existere, have virkelig Tilv[illegible] Et saadant Dyr er ikke til i Verden. [illegible] Sphinx er en opdigtet Skabning, der [illegible] har været til. Det skeer ikke saa læn[illegible] er til ɔ: lever. — At giøre, som man [illegible] (m. Tonefaldet p. er) ɔ: som eens [illegible] teer er. At være til Huse. At være [illegible] Nytte, t. Skade, t. Fordeel (s. til, [illegible] — være tilovers. (s. tilovers.) — [illegible] At være ude (i fri Luft) modsat inde. [illegible] get er ude (i Marken.) Det er ude [illegible] m. ham. — under. Der er noget [illegible] noget andet under. (jvf. under.) — [illegible] Han er ved at lave Vognen til (er [illegible] m.) At være ved sit Arbeide. At [illegible] Bordet. Hun var ikke v. Br[illegible] ved, 2 a.) Nu var du v. det ([illegible] at giette det.) At være v. sin [illegible] være ved sig selv, være ved Pr[illegible] ved god Helbred ved godt Mod. [illegible] d.) At være god ved een. De[illegible] noget ved ham (han duer ikke, [illegible] Person.) Der er intet ved dette [illegible] 5. At være br. desuden uegentlig [illegible] Tilfælde, som her ei m. Fuld[illegible] kunne angives, f. Ex. a.) t. [illegible] Nærværelse, Ophold p. et Sted, [illegible] i Byen. Jeg var i Gaar p. La[illegible] har været i Italien. Han er [illegible] hende. Han vil snart være [illegible] kene ere i Marken. Hun er i [illegible] (naar Talen er om Gudstieneste [illegible] vlisning. Derimod: jeg var [illegible] Skolen ɔ: i Bygningen.) [illegible] den. Hvorledes er det me[illegible] ikke vel. Hvordan ere [illegible] der? Dersom jeg var [illegible] Sted.) Man veed, hvor[illegible] ere (beskafne.) Saa[illegible] saaledes er det m. Me[illegible] nu som det vil (det [illegible] gen.) Er det saa[illegible] c.) Tidsbestemmelse[illegible]

...mer, at jeg sidst talte m. ham. Det ...n, det vil snart være ti Aar siden, jeg ...hende. d.) m. nogle Adj. og Perso... Dat. om en Følelse, Sindstilstand. ...er mig kiært, behageligt, forunderligt. ...var mig overraskende, ukiært. Det ...ham noget ganske nyt. e.) I adskillige ...ne Udtryk, hvor det tildeels p. en min... egentlig Maade, ell. ved Ellipser, hører ...noget af de foregaaende Tilfælde. f. E. ...de jeg ikke været, saa levede han maa... ikke mere. Det kan vel være; det kan være (det er vel muligt, er ikke muligt.) kunde være (muligt) at jeg reiste i ...rgen. Det maa ikke være (ikke skee; ...: det maa forandres, omgiøres.) Skal endelig være (skee), saa lad det da være. Den være, det være, i en disjunctiv ...ning. Ingen Afvigelse fra Sandhed, være stor ell. liden. Det være da ɔ: ...mindre at, — At lade noget være ɔ: ikke ..., undlade det. — Lad være at ɔ: end... ...dt, uagtet. Lad være, at han er for... saa er han derfor ikke over Loven. — ...e sig, br. i en disjunctiv Sætning for: enten det er. Ingen, være sig Frem... eller Indenlandske, maa handle der... "Hvad som hører i et Huus, være ...il Smykke, eller t. Gavn." N. Hem... ...sen. (1572.) II. Som Hielpeverb. ...ære ved nogle sammensatte Tider i de ...itive Verbers passiviske Form (Lerredet ...ndet, har været vandet o. s. v.;) men ... v. enkelte intransitive Verber, der til... ...mere udtrykke en Tilstand ell. en Tildra... ...end en Gierning, i den activiske Form ...lande, strande.) Ved nogle intransitive ...er dannes de sammensatte Tider baade ...ære og have. f. E. Vi have kiørt, seilet hele Dagen (hvor Talen er om en ...rende Handling i den forbigangne Tid.) ...er kiørt, reist, seilet for en Time siden ... det enkelte forbigangne Tidspunkt, Handlingen foregik, udtrykkes.) Jeg ...aaet en heel Time i Haven. Han var ...aaet, da jeg kom.

Værelse, en. ud. pl. 1. dette Udtryk ...abstracte Begreb: at være, for Begre... Tilværelse (existentia) eller Væsen ...tia, substantia) forekommer i ældre ... (f. E. hos Chr. Pedersen. ("Han er sin Værelse." Jertegns Postil. 134.) — J. Colding. "Det viede Brød og ...de Viin var omvendt i sin Værelse t. ...og Blod." Coldings K. Hist.) — Siel... ...s Nyere. "Guds Værelse." T. Ro... ...Nat. Betragtn. I. 26.) "Den Uende... Værelse." sammest. III. 11. — Nye... ...losophiske Forfattere bruge derimod ...en om den Tilstand, at være; det, at ...er. "Skal denne Eenhed udbrede sig ...over hele Handlen og Væren." Mynster. ...r: Ophold p. et Sted forekommer det i D. Lov. "Inderster — maa ikke af Gaards... ell. Huusmænd t. Værelse antages." III. 19. 7. (jvf. Vedels Saxo. S. 49.)

2. Værelse, et. pl. -r. et Huusrum f. Mennesker at være i; en Stue. (Værelse er vel det alm. Udtryk f. et beboeligt, afdeelt Rum i et Huus; men det br. dog især om saadanne, hvori Mennesker opholde sig. Et V. er et almindeligere Udtryk, end Sal eller Kammer; det første et stort, det andet et mindre Værelse.) "Fordi der i den øverste Deel af et Huus — i Almindelighed kun indrettes smaa Værelser, derfor hedde gierne de øverste Værelser Kamre." Sporon. (Man bruger som oftest Stue og Værelse, sielden Kammer (undtagen Sovekammer) om Huusrum i en Stue-Etage eller Sals-Etage.)

Værft, et. pl. -er. [T. Werft. Sv. Hvarf. A. S. Wharfa, Strandbred.] Sted v. et seilbart Vand, hvor Skibe bygges og istandsættes, m. de dertil hørende Indretninger; Skibsværft.

Værge, v. a. og n. 1. [I. verja. A. S. veran.] 1. act. modsætte sig Angreb, forsvare, v. Legemskræfter og Vaaben. At værge sit Liv. At værge Landet mod Fienden. "Jeg kiender den, som mig kan værge; hans Haand jeg rolig mig betroer." C. Frimann. "Jeg værges ei af troløs Leiehær." F. Guldb. (Det br. dog oftest som recipr.) Han værgede sig tappert imod Røverne. "Den, som veed at føie fine Ord, kan bruge dem til sit Forsvar; men Ord ville ei forslaae t. dermed at værge sig." Müller. 2. neutr. At værge for et umyndigt Barn ɔ: være dets Værge, Formynder. Moth. (nu sieldent.) "Alle som værge f. dem, der Værge behøve." D. Lov.

1. Værge, en. pl. -r. den, som værger f. een, som er en andens Forsvar, Beskytter. "At Fromhed ingen Ven, Ret ingen Værge fandt." Tode. — Deraf: Værge, d. s. s. Formynder. (jvf. Lavværge, Tilsynsværge.) Umyndige og deres Værger. "Ingen Værge maa afhænde Umyndiges Jordegods, som han er Værge for." D. L. III. 17. 22. Han er Børnenes fødte Værge. At sætte een til V. "Er Værgen ikke født Værge efter Loven, men sat Værge." D. L. — værgeløs, adj. s. nedenfor efter Værge (et.) Værgemaal, et. pl. d. s. den Forretning, at være V. ell. Formynder f. nogen; Formynderskab. At antage, paatage sig, frasige sig et V. At forestaae et V. overdrage, betroe een et V. "Forløves nogen fra Umyndiges Værgemaal." D. L. III. 17. 31. — Værgepenge, pl. det, som en Værge efter Loven kan beregne sig f. Umagen, at bestyre sin Myndlings Gods, og som er en Trediedeel af det, der kan blive tilovers af dennes Indkomst, naar enhver Udgift er udredet; Værgemaalspenge. (D. Lov. III. 16. 26.)

2. Værge, en. ub. pl. Magt, Eie, Forvaring (og dermed forenet Beskyttelse, Forsvar.) Godset, Smykket er i hans V. Jeg har det i min Værge. Hun er kommen i Mands Værge (er bleven gift.)

3. Værge, et. 1. det, hvormed man kan værge sig mod Angreb, Vold, Overlast; Vaaben. "Vred Mand finder vel Værge." Ordspr. "At værge sit eget Liv — m. hvad Værge han mægtig er." D. L. V. 12. 1. Han havde intet andet V. end en Steen. 2. en Gierning, hvorved man søger at værge sig, eller at sætte sig imod en Andens Handling. (jvf. Modværge.) "Flye f. den Stærkere, er altid bedste Værge." Wessel. At gribe t. Værge, sætte sig t. Værge. "De, som han enten selv, ell. ved sine Folk, griber t. Værge." D. L. I. 24. 29.

Værgeløs, adj. 1. som er uden Forsvar, som ingen Forsvarer, Værge, Beskiermer har; forsvarsløs. (s. 1. Værge.) "Da hun var værgeløs, han værget har." Rahbek. 2. som er uden Vaaben, ell. uden Evne t. at kunne forsvare sig. (s. 2. Værge.) At overfalde den værgeløse. Et værgeløst Dyr. "Nu rækker jeg dig her min værgeløse Haand." N. Brun. (værgesløs. "Ingen er saa forsigtig, at han jo undertiden slaaer sig selv værgesløs." B. Thott. II. 91.) — Deraf: Værgeløshed, en. ub. pl. (Rahbek.)

1. Værk, et. pl. -er. [A. S. Weorc. T. Werk. s. virke.] 1. Tilstand, hvori noget virkes, giøres, frembringes; Anvendelse af Kræfterne t. Arbeide, m. Bibegreb om Gienstanden ell. det, som v. Arbeidet frembringes. (jvf. Gierning, Arbeide.) At sætte noget i Værk (s. iværksætte.) Værket er nylig begyndt, snart fuldendt. Det er alt i Værk (bedre: i Arbeide. Derimod siges: det er i Værk at han skal forflyttes ɔ: der tænkes, arbeides derpaa.) At lægge Haand v. Værket. Det er ikke eet Menneskes V. En heel Tidsalders Værk. (jvf. Haandgierning, Haandværk.) — I Sammensætning kan Ordet erholde en mere bestemt, og derved undertiden meget indskrænket Betydning. f. E. Bagværk, Løvværk. 2. Noget, som er virket, giort, udført, frembragt; et Product. "Et Arbeide er en Gierning, hvis Udførelse koster nogen Møie. Et Værk kaldes det Arbeide, som er en Frugt af Forstanden." Sporon. a.) i Almindelighed: Guds Værker. Det er et V. af Naturen, af Konsten. Et konstigt V. Værket priser Mesteren. — Træværk, Muurværk v. en Bygning (det, som er giort af Træ, muret af Steen.) Blyværket v. Vinduer. Tougværket i et Skib. Et Haandsværk, Konstværk. "Om det, som i Almindelighed af Haandværksfolk forfærdiges, bruger man (sædvanligen, og naar Ordet staaer allene) ikke Værk, men Arbeide." Sporon. "Værk er egentlig det v. Virksomhed [...] Et Værk er et Arbeides Frugt [...] br. Værk om det større og vigtig[...] ler.) b.) om enkelte Slags, v. [...] bragte Ting. 1. Mastiner; [...] mensætn. f. E. Mølleværk, [...] Sangværk, Uhrværk, o. fl. ([...] ogsaa: Værket i et Uhr ɔ: den [...] Indretn.) 2. andre, mind[...] Indretninger og Bygninger, f. [...] værk, Bulværk, Planteværk, [...] værk, ꝛc. 3. Volde, Skands[...] m. m. som hører t. Befæstning [...] lægge de fiendtlige Værker. [...] værker. Et Udenværk, Horn[...] 4. Sted, hvor Metaller vindes [...] og af Biergene; Bierqværk. E[...] Jernværk, Kobberværk, Salt[...] Et Allunværk, Koboltværk. D[...] ge: en Værkseier ɔ: den som eie[...] værk, ell. andet Brug. 5. [...] Arbeide af temmelig Størrelse (O[...] stort, vigtigt, nyttigt V. Han [...] et V. over Kirkehistorien. Holb[...] gesens Værker, samlede Værker. [...] ell. Biværk ɔ: Biernes Bygning[...] = Værkbly, et. kaldes Blyet, [...] det v. Smeltning ell. Ristning [...] Ertserne, og hvoraf siden danne[...] Værkmester, en. den, som bestyr[...] et Mastinværk, en Fabrik, e. d. [...] rius, opifex. (Colding. Moth.) [...] rens, Jordens Værkmester." ([...] T. Rothe. Værksted, et. Ver[...] der arbeides, især hos Haandv[...] Konstnere. (Værkstedsarbeide; [...] flid. J. Boye. Værkstedsmand[...] arbeider. Malling. Tale over [...] Værksilke, en. Silke, som bruges [...] af. (Moth.) Værkstykke, et. [...] Værksted forfærdiget Arbeide; [...] værksarbeide. "Over Arbeider [...] et Værkstykke." J. Boye. [...] III. 105. (usædvanl.) Værktøi[...] det, hvormed en Ting giøres, [...] det, man betiener sig af t. at [...] dige en Ting, ell. til at lette [...] (Værktøi betegner en umiddel[...] et Arbeide, formedelst den [...] gemlige Kræfter; Redskab [...] delbar Anvendelse. "Alt V[...] des Redskab; men ikke [...] figurl. br. derfor ogsaa [...] Redskab, end Værktøi. [...] Væsen, hvoraf et andet [...] kaldes et Værktøi; [...] utvunget virker selv, [...] Sporon.)

2. Værk, et. [...] tougværk (Brand[...] fatring o. d. (T. W[...]

3. Værk, en. [...] i Legemsdele [...]

Værk. (Gigt, Rheumatisme; s. d. Moth ogsaa Værkbrud.) = Deraf: brudden, adj. pl.-brudne. som er saa af Værk i en Legemsdeel, at han ell. kun m. Møie og Smerte kan røre

rke, v. n. 1. (har.) pines, have Ondt, merte. Mit Hoved værker. (Ogsaa . Det værker i mit Hoved, i min .) "Hiertet maatte værke af ret Med= V. Saxo. "Hvo som ilde falder, han værkende op." Ordspr. hos P. Lolle. ærkelig, adj. (maaskee af det foregaaende Verb.) fortrædelig, vranten, vanskelig re tilpas. (Moth. Dagl. T. De øvri= ham anførte Bemærkelser: besværlig, lystig, kiendes nu ikke.)

ærn, et. pl. d. s. [J. Vernd. Sv. n.] d. s. s. Forsvar. 1. Beskiermelse, yttelse. Han anlagde denne Fæstning Værn for Grændserne. Flaaden er Lan= bedste V. "Der vil meer t. Landets sikkre n, end Krud og Kugler, Folketal og ." Grundtv. De havde intet andet V. Landets Uveisomhed. Et naturligt V. gne Fieldes Værn om Enges gyldne t." Frimann. (jvf. Grændseværn, Lan= rn.) [Talemaaden: at giøre Værn ɔ: stand, forekommer hos Bording; men sædvanl. "Vel giorde Slottet Værn." 10. "Men Slottet greb til Værn af ste Formue." II. 417.] = værnløs, som er uden Værn, ubeskyttet.

ærne, v. a. og n. 1. [Sv. värna.] 1. vare, beskierme mod Anfald, tiene t. svar. Bierge og Floder værne Landet for Landet) p. denne Kant. "Den e, som har værnet Nordens Fred." rup. "Det er Himlens Rost, som by= at værne for vort Fødeland." Samme. Nyere skrive ogsaa: værne om Lan= "At oplyst Kiækhed værner om hans ne." Thaarup.) "Han værnede sit ed imod deres Hug." Vedels Saxo. 229. forsvare.) "At beskytte er at sikkre Ondt; at værne er at sikkre f. Angreb; orsvare (sig) er: at modstaae Menne= og Dyrs Angreb; at værge er v. Le= kraft (og Vaaben) at modsætte sig An= " P. E. Müller. 2. beskytte, tiene t. rn. Denne Skov værner godt mod ken. = Værner, en. Beskiermer, Be= r. "Fredens Helt og Statens Vær= Wagg. (Riimbr. 162.) = Værnedyg= dj. som er i Stand t. at værne, t. at re m. Vaaben. Det værnedygtige skab. Værnehiem, et. det Huus, boer i; Bopæl. domicilium. (Moth; anl.) Værnepligt, en. den Forplig= i Krigstid at føre Vaaben t. Landets var. Bøndernes V. værnepligtig, forpligtet t. at føre Vaaben i Krigstid, de i Landet indførte Vaabenøvelser; forpligtet t. Krigstieneste p. Grund af sin Fødsel. En værnepligtig Karl. — Værneting, et. pl. d. s. det Ting ell. den Ret, f. hvilket een, p. Grund af hans Bopæl, Stand ell. andre Rettigheder, i første Lovmaal (Instants) bør søges. At søge een t. hans V. Almindeligt, privilegeret V. "Ingen skal drages fra sit Værneting." D. Lov.

Værp, et. den halve Deel af en Agers Brede, fra Ryggen til Renden. (Moth. Ellers ubekiendt.)

Værpe, v. a. 1. har. [J. verpa.] 1. kaste. (Moth; forældet.) "Værp ei mere op, (p. Væven) end du kan væve." Ordspr. 2. at lægge Æg. (Moth. v. Aph.) "Og som det Fiedervildt paa een Tid ikke værper." Arreboe. "Hvide Høns værpe og Vindæg." Ordspr. (P. Syv.) — Deraf: Værpetid, en. Læggetid. (Moth.)

Værre, værst, compar. og superl. af adj. ilde og ond. s. disse Ord.

Væsel, en. pl.-er. En Slægt af Rovdyr, der især skade Huusfuglene og udmærke sig v. deres stinkende Lugt. Mustela. særd. den almindelige Væsel. M. vulgaris.

Væsen, et. pl.-er. [et nyt Ord, optaget efter det T. Wesen, som igien er den gamle Infin. for: seyn, at være. N. Sax. wesen. A. S. wesan.] 1. ud. pl. i den mest abstracte Betydn. det, som under alle en Tings Forandringer vedbliver stadigen at være v. Tingen, som gjør den t. det, den egentlig er, og som ei kan tænkes borte fra Tingen, uden at den ophører at være det, den er; "den værende Tings Beskaffenhed." Moth. (Essentia.) "Guds Væsens rette Billede." Ebr. 1. 3. (Værelse; i Bib. af 1550.) Siælens V. Tingenes Væsen modsættes deres tilfældige Beskaffenheder; undertiden ogsaa Tingens Natur. (s. Natur. 1.) "Ved en Tings Væsen forstaaes det, som har Grunden i sig t. alle den Tings øvrige Egenskaber." Eilschow. 2. pl.-er. en selvstændig, f. sig selv tilværende Ting ell. Gienstand (et almindeligt Udtryk, hvormed man ikke betegner andet, end Tingenes selvstændige Tilværelse.) (Ens.) Et levende Væsen. Et aandeligt, legemligt, forgængeligt, evigt V. Alle Væseners Herre. "O Væseners Hær, som spire, udvikles og groe!" Rein. 3. ud. pl. i Sammensætn. m. nogle Substantiver: Indbegreb af en deel Ting af een Art, som høre sammen, og i Begrebet udgiøre et Heelt. f. E. Huusvæsen, Krigsvæsen, Myntvæsen, Jagtvæsen, Skovvæsen, m. fl. 4. ud. pl. et Menneskes hele udvortes Adfærd, Anstand, Lader, Maade at føre sit Legeme, at bevæge sig, tale, m. m. At have et fiint, behageligt, smukt, fornemt Væsen. Han er af et stille, tungsindigt V. Hans V. behager mig ikke. 5. Egne Talemaader: At giøre Væsen,

meget V. af noget ɔ: giøre mange Ophævelser, giøre Tingen vigtigere, end den er. At giøre meget Væsen, stort V. af en Person ɔ: bevise ham megen Ære, ansee ham f. betydende. — Hvad er dette for et Væsen? hvad giør I her f. et Væsen? (ɔ: Støi, Uorden. i dagl. T.) Det er ikke mit Væsen ɔ: ikke min Art, Natur. = Deraf: Væsenhed, en. ud. pl. et i nyere Tid undertiden brugt philos. Udtryk, hvorved deels betegnes det samme som v. Væsen, 1; deels Tilværelse ell. Virkelighed overhovedet. "Er Gud Ophavet og Kilden t. Liv, Væsenhed, Forstand." Synesius v. Bloch. 34. "Giv du selv dette Billede Væsenhed og Virkelighed." sammest. 36. "Det ligger i vor Væsenhed." T. Rothe. (Nat. Betragtn. I. 3.) = Væsensart, en. En egen, særskilt Art af Væsener. (T. Rothe; om Jorden. S. 56.) = væsenløs, adj. som er uden Væsen, er blot Tomhed ell. Indbildning. (N. Ord.) "En væsenløs Indbildning." (M.) "Den svæver væsenløs i tomme Luft." S. Staffeldt. (Hos denne forekommer ogsaa Substantivet. "At daanet den igien t. bevidstløs Væsenløshed stræber." Digte. 1808. S. 358.)

Væsentlig, adj. som hører til, vedkommer, er grundet i en Tings Væsen. (modf. tilfældig.) Menneskets væsentlige Egenskaber. Legemets væsentlige Dele, Beskaffenheder. Det er væsentlig fornødent. "Man har mere og mindre agtet Folket efter det Tilfældige, og ikke efter det Væsentlige." Schytte. — uegentl. Det væsentlige (vigtigste) Indhold af et Skrift; et Brev. At fortælle det væsentligste af en Historie. — Deraf: Væsentlighed, en. (som modsættes Tilfældighed.)

Vætte, en. pl.-r. [Isl. Vættir.] kaldtes i Fortidens Overtro Nisser, Jord-Aander ell. Underjordiske. (Ordet br. endnu i Norge.) "En god Vætte har det: siges naar noget er hastigt blevet borte." P. Syv. (Ordspr. II. 40.) = Deraf: Vættelys, et. Lygtemand. vætteseet, adj. v. som Vætten har seet ell. viist sig for. (P. Syv; sammesteds.)

Væv, en. pl.-e. [Isl. Vefr.] 1. den Indretning, hvorpaa man væver; Væverstol. Tela. Hun sidder hele Dagen v. Væven. 2. det, som væves ell. er vævet. Textura. At slaae Væven op (rende Garnet.) Denne V. er meget ujævn. Deres Væv skal ikke blive t. Klæder ɔ: deres Anslag skal ikke lykkes. (I d. Tale br. ogsaa et Væv for: vidtløftig Snak uden Indhold. Jeg gider ikke høre p. alt det Væv. "Naar Snak gaaer i det Brede, bliver den til Væv." P. E. Müller. f. væve, 2.)

Væve, v. a. og n. 1. [I. vefa. A. S. wefan.] 1. virke, frembringe Tøi, (Lerred, Klæde, Silketøi m. m.) v. at skyde Traade p. tværs (Islæt) ind imellem [illegible] Væven udspændte Traade (R[illegible] At væve Lerred, Klæde, Baand. [illegible] Figurer, væve Guldtraade [illegible] At væve Strømper. Hun ka[illegible] rer at væve. — 2. fig. i dagl. T. [illegible] neutr. tale vidtløftigt, usamme[illegible] og uden Indhold. Han stod [illegible] derom en heel Time. "At væve [illegible] get." Storm. [Gram vil give [illegible] denne Bemærkelse, et andet [illegible] Slægtskab m. A. S. wafian, [illegible] *hæsitare, dubitare.* Kbh. Selsk. [illegible] 203.] = Væver, en. pl.-e, [illegible] siari.) den, som forstaaer at [illegible] driver det som et Haandværk. — [illegible] bom, en. (I. Vefiar-rifr.) en [illegible] ven, hvorom Rendegarnet vindes [illegible] verdreng, en. D. som er i Lære [illegible] Væver. Væverhaandværk, et. [illegible] vers Haandværk. Væverknude, [illegible] vist Slags K. hvormed Væveren knytte Garnet. At slaae en V. [illegible] kone, en. En Vævers Hustru, ell. [illegible] som væver f. andre. Væverkurv [illegible] hvori Væveren har Garnnøglerne (Moth.) Væverløn, en. ud. pl. [illegible] betales Væveren f. hans Arbeide. [illegible] verpenge, pl. d. s. s. Væverløn. [illegible] pige, en. En Pige, som kan væve, [illegible] giør dette Arbeide f. sit Herskab, [illegible] væver f. Betaling. Væverske[illegible] Deel af Væven, hvorigiennem [illegible] Rendingen er trukken, og som v. [illegible] bevæges op og ned. (Ursin. Heraf [illegible] nelsen: treskaftet Dreiel.) V[illegible] mel, en. den Indretning, som [illegible] væger m. Foden, f. at aabne [illegible] slaae Islætten fast i samme. (Moth.) [illegible] verskee, ell. Væverskede, en. [illegible] men ell. Rittet i en Væv. [illegible] verskytte, ell. Væverskytte [illegible] Redskab af Træ, hvori [illegible] spolen. Moth.) m. [illegible] sættes, og som Væveren [illegible] frem og tilbage imellem [illegible] hastig, som en Væverskytte [illegible] dens snare Fied." Thaarup. [illegible] s. Væverbom. Væver[illegible] hvor der væves, hvor [illegible] staaende. Væversvend, [illegible] en Væver. Væver[illegible] lange Traade, som [illegible] og Skamnielen i Væven [illegible] dingen aabnes." Moth. [illegible]

Væverske, en. pl. [illegible] som væver. "[illegible] Hiemstavn, [illegible] deler mit natlige [illegible] Sang.

Vævning, [illegible] væve.

Væxe, v. [illegible]

overdrage m. Vor. At være
t Lagen. Væxet Lerred.
), s. Voxlerred.
. [Z. pl. vextir, *vegetabilia.*
| 1. ud. pl. det, at vore, et
tagen v. at vore. Han er nu i
V. At standses i Væxten.
i en stiv V. "En evig Viis=
t, v. hvilken det Hele sammen=
rer en guddommelig Væxt."
Fremvæxt, Opvæxt, Tilvæxt,
2. ud. pl. Høide og Skikkelse,
aat v. at vore; Legemsvæxt.
.) Hun har en herlig rank V.
ar en udmærket V. En Mand
3. pl.-er. Ethvert af og paa
de Plantelegeme, uden Hensyn
rrelse. (T. Gewächs.) Træer
og andre Væxter. Indenlandske, uden=
landske Væxter. Markvæxter, Havevæxter,
Sommervæxter. = Væxtgrændse, en. den
forskiellige Høide, hvortil Plantevæxten (Ve=
getationen) naaer p. Biergene. (Schouw.)
Væxthuus, et. H. hvor Urter og andre Væx=
ter bevares om Vinteren mod Frost og Kul=
de; Drivhuus. (Moth.) Et koldt, varmt
Væxthuus (hvilket dog adskilles fra et egent=
ligt Drivhuus. "Et koldt Væxthuus, som
undertiden slet ikke varmes." Olufsen. Land=
oec. 379.) Væxtjord, en. d. s. s. Plante=
jord, 1. (P. C. Abildgaard.) Væxtlegeme,
et. d. s. s. Plantelegeme. (v. Aph.) Væxt=
olie, en. Olie, som faaes af Væxter; ve=
getabilsk Olie (mods. dyrisk O.) Væxtrige,
et. (altid m. best. Art.) d. s. s. Planterige.
Et Product af Væxtriget. (Olufsen.)

X.

nede Bogstav, der bruges i Midten og Enden af endeel Ord med Lyd af ks, (f. Ex.
, strax) men ikke i saadanne, hvori g eller k fandtes, for det ved Bøining eller
ing kom et s efter disse Bogstaver, (ogsaa, Slagsmaal, udtryksfuld) forekom=
aldeles ikke som Begyndelsesbogstav i noget dansk Ord.

Y.

1. [enten af adv. ud, ell. af
ia, arbeide.] 1. bringe frem,
ie. Hvad Jorden yder t. Men=
:. "Hvad Høns, Gæs og Duer
g. "Den Tak, jeg yde maa t.
urdorf. "Forgieves yder Him=
: sin Regn og sit Solskin, Jor=
Grøde og sine Frugter." Mal=
rd. udgive, betale, svare, er=
nan er pligtig t. at udrede. At
Fæstebonden yder sin Landgilde
n, deels i Penge. "Jeg har
e for to Pund Byg." Holberg.
= Deraf: ydefør, adj. som har
e Egenskab ell. Godhed, t. at
Et ydefort Lam. (Moth.) "De
defore ere." P. Clauffen. Y=
s, der skal ydes ell. leveres i
t af Jord. Saaledes ogsaa:
Ydehøns, Ydekorn (Landgilde=
lam, o. s. v. = Ydelse, en.
at yde.
j. [af ud. jvf. inder.] br. kun
i Sammensætning og m. den best. Art. samt
i superl. yderst. 1. som er udenpaa, ud=
vendig p. en Ting; udvortes: externus.
(sielden i posit.) Den ydre Anseelse. Tin=
gens ydre Beskaffenhed. Husets Ydre. At
see p. det Ydre (Udvortes.) "Een har det
Ydre, som man nævner Lykke, een har det
Indre, som man nævner Aand." Øhlenschl.
"Tingenes Ydre, o: det, de fremstille f. Be=
skueren, br. mere i videnskabeligt Foredrag;
udvortes og udvendig mere i dagl. Tale."
Müller. Træets yderste Bark. — Uegentl.
Den yderste (sidste) Dør. Den yderste Pynt,
Grændse. "Det Yderste er det, som er
længst fra Midten; det kan ogsaa betegne
det Største, det Høieste." Müller. — 2. fig.
i superl. om Tiden (ultimus) og andre
Tilfælde, hvor man betegner den sidste
Grændse f. noget. Han kommer aldrig før
i det yderste Dieblik. Den yderste Dag.
At være, ligge p. sit Yderste (o: Døden
nær.) — At leve i den yderste (største) Ar=
mod. Han var i yderste Fare. "Men

endog i denne yderste Ulykke kiender man et fordærvet Folk." Guldberg. At tage den yderste Priis f. noget. Det er kommet t. det Yderste m. ham. Han lader det komme t. det Yderste, før han gior noget Skridt. 3. adv. yderst ɔ: høist, i meget høi Grad. Det er y. vigtigt. En yderst behagelig Kone. = Sammensætninger: Yderbark, en. s. Udbark. — Yderdeel, en. det yderste, udvendige, de yderste Dele af en Ting. uegentl. for: udvortes Skikkelse, Anseelse. "Paa Yderdelen bør man ingen troe." Bagg. Yderdør, en. udvendig Dør. (modſ. Inderdør.) Yderflade, en. udvendig Flade, Overflade. Ydergrav, en. udvendig G. Fæstningens Ydergrave. Yderkant, en. den yderste Kant, Udkant. "Hvilken som et Bælte omgiorder Yderkanten af vor Synskreds." T. Rothe. Ydermuur, en. 1. Muur p. en Bygning, der vender ud ad (f. E. mod Gaden, Veien;) ell. som danner en af Bygningens ydre Sider, ell. Udvægge. 2. Muur, som er udenfor eller uden om en anden (modsat Indermuur.) Yderside, en. udvendig Side, Udside. Yderskorpe, en. udvendig Skorpe; ell. Skorpe, som vender udad. Yderskrue, en. den Skrue, der m. sine Gænger omgiver en anden, ell. Inderskruen. Ydersøm, en. den yderste Søm omkring et Klædemon. "En Ydersøm af Herrens Klædebon." Ingem. (Sorte Ridd. 96.) Ydertøi, et. det udvendige Tøi p. Klædemon. (modſ. Foder.) Ydervæg, en. udvendig Væg p. et Huus; Væg, som vender imod en Gade ell. aaben Plads foran Huset. (Baggesen. Labyr. II. 68.) Yderværelse, et. Værelse udenfor et andet, Forværelse. (Ambergs Ordb.)

Yderlig, adj. og adv. 1. som er yderst, p. Yderkanten af noget. (forſk. fra udvendig, udvortes.) "Yderligt er ikke det Modsatte af inderligt, men betegner det, som er v. Grændsen." Müller. Et yderligt Sted p. Klippen. (Moth.) At gaae yderlig (p. en Brink.) Veien er lagt saa yderligt som muligt. 2. fig. adv. meget, i høi Grad. (s. adv. yderst.) Han er yderlig fattig. "At vove Livet saa yderligt f. Vinding." Evald. "En yderlig Trang er en stor Trang; en yderlig (rettere: yderligere) Forklaring er den, hvorved noget bliver lagt t. den sidst givne." Müller. = Yderlighed, en. (Extremitas.) sielden egentlig; men oftest figurl. for: den yderste d. e. den høieste Grad. At gaae fra een Y. til en anden. "Forlader hun den trygge Middelvei, t. Yderligheds Afgrund vis hun gaaer." F. Guldb. "Det har altid været Menneskenes Skiebne, at forvildes p. Yderligheds Afveie." Schytte. "Den christne Religion lærte Menneskene, at gaae en Middelvei imellem disse Yderligheder." Sneedorf.

Ydermere, adv. 1. fremdeles, desuden, end videre. (ofte m. Tillæg af [illegible] har ydermere tilstaaet, at — [illegible] ydermere give ham den Forsikr[illegible] vore Bibeloversættelser: mere, [illegible] efter. "I skal ikke ydermere [illegible] Halm." 2 Moseb. 5. 7. "De skal [illegible] mere boe hos eder." Begr. 4. 16. ([illegible] Brug er nu usædvanlig.)

Yderst, s. yder, adj.

Ydmyg, adj. [I. auðmiukr [illegible] velsen aud bemærker let.) A. S. [illegible] N. S. og H. oodmodig.] som føler [illegible] ge, uværdig i Sammenligning m. [illegible] tænker ringe om sig selv, og i Adfærd [illegible] andre lægger dette f. Dagen. (humilis [illegible] ydmyg Bøn. At være y. i sit [illegible] og stolt i Hiertet. "Man pleier at [illegible] ydmyge Sind, og at dadle den [illegible] førsel." Müller. (jvf. beskeden.) — [illegible] gelig, ydmygeligt, br. undertiden ([illegible] adv.) for: ydmyg. Han bad [illegible] om Forladelse. — Ydmyghed, en. [illegible] den Egenskab, at være [illegible] Stolthed.) "Ligesom man [illegible] heds Skin kan virkelig tragte efter [illegible] Eilschow. "Ydmyghed er en D[illegible] kemaade; Beskedenhed i Ord [illegible] i Adfærd." Sporon. (jvf. Be[illegible] "Ydmyghed er det Sindelag, i [illegible] ket Mennesket er giennemtrængt [illegible] af sine nærværende Ufuldkomme[illegible] Beskedenhed br. nu om den Sl[illegible] Maadehold, et Menneske viser i [illegible] over sig selv — og er deri forskiel[illegible] myghed, at hiin nedsætter vore [illegible] denne forhøier vore Mangler." [illegible] Nyt theol. Bibl. III. 78.)

Ydmyge, v. a. og rec. 1. giøre [illegible] bringe een t. at blive ydmyg. [illegible] den Stolte. Modgang kunde [illegible] ikke y. ham. "At dette herlige [illegible] gang baade ydmyger og [illegible] stelige Kundskab." Eilschow. [illegible] me.) "Man ydmyger den, [illegible] ger t. at føle sin egen [illegible] skæmmer den, hvem man [illegible] hvorfor Andre bringes t. at [illegible] re." Müller. At ydmyge (over[illegible] sine Fiender. 2. rec. ydmyge [illegible] ydmyg. "Jo mere vor [illegible] jo mere maa den ydmyge sig [illegible] Herre." Eilschow. "D[illegible] Opfordring t. Folket, [illegible] Gud." Mynster. = Y[illegible] Gierningen at ydmyge, [illegible] myger een; en ydmygende [illegible] kelse. At udsætte sig for [illegible] led, taalte mangen Y[illegible]

Ydre, s. adj. yder.

Ylde, v. a. 1. [af [illegible] f. at lægge p. [illegible] lemaaden: at [illegible] Strømpe) ɔ: [illegible]

Ympe, en. pl. -r. [s. det følgende verb.] det Riis, en Qvist, Podeqvist. (D. Lov. 13. 18. Olussen.) "Ympen skal bøies [mens] den er veg." Ordspr. Moth.

Ympe, v. a. 1. [A. S. impian. Sv. [ympa.] pode Træer. "At man forgieves [ympe]r m. en fortørret Green." Helt. "Nu [bær]es Frugt i vilde Grene." Lurdorff. — "At ympe gode Sæder i hellig Ungdoms [Sj]æl." Storm. (Ordet forekommer nu fiel[den], baade i Skrift og Tale.) = Ympe[kniv], en. Podekniv. Ympeqvist, en. d. [s. s.] Ympe. Ympevox, et. Podevox. — [Ym]pning, en. Podning, Oculering.

Ymte, v. n. 1. har. [J. ymta.] tale [sagt]e, hemmelig om noget, smaasnakke. [Ma]n har længe ymtet derom. "Der ymtes [om], at han har noget havt i Sinde mod [Her]rens Person." Bording. (Moth har [ogs]a et andet verb. at yme ell. ymle i [sam]me Bemærk. og n. s. Ym, Lyd; Ym[ting], hemmelig Snak; hvilke alle nu ikke [mer]e ere i Brug.) [Usædvanl. er Brugen [af y]mte som v. trans. "Og intet Ord, ymtede hans Forsæt." Thaarup. (Saml. 144.)

Unde, v. a. 1. [J. unna. (præs. *ék ann.*) [Sv. unna] (præs. *ék uni*) være tilfreds, fornøiet [j]vf. unde.] have kiær, være gunstig, lide, [sé] vel. (Jvf. unde og elske.) "At elske er [maaskee] ole en heftigere Lyst t. noget, som altid [med]fører en Stræben efter at tilfredsstille [den]; at ynde noget er at føle Velbehag der[ved], hvormed denne Stræben ikke altid er [forbu]net." Müller. Denne Konge yndede [Kunster] og Videnskaber. Jeg ynder ikke (er [ingen] Ynder af) den støiende Musik. En [yndet] Skuespiller, Digter. "Ægtemanden [seer u]gierne, at hans Kone ynder hans Ven; [men] som oftest ugierne, at hun elsker ham." [Mü]ller. Man kan ogsaa elske noget, uden [at y]nde det. "Slagsbroderen elsker Kiv; [men] kan neppe siges at ynde den." (yndes, [v. n.] pass. "Hvor to yndes, de vel findes." [Ord]spr.) = Ynder, en. den, som ynder, [som] lider noget. At være en Y. af no[get]. — Yndest, en. ud. pl. den Tilstand, Sindsbeskaffenhed, at ynde noget, at [have] een kiær; Gunst, Bevaagenhed, Vel[vili]e. At være i Y. hos een. At vinde, [for]spilde, tabe eens Yndest. (jvf. Gunst.) [Y]ndest vækkes v. dens behagelige Egen[skab]er, som bliver yndet, og betegner Sin[dets] velvillige Stemning; Gunst er Lyst t. [at b]efordre en Andens Velgaaende. Man [kan] ikke udbede sig Yndest, men vel Gunst." [P.] E. Müller. — Yndling, en. pl. -er. [egen]tl. en Person, som man ynder; siges om [Mennes]ker. Fyrster have vel Yndlinger, men [sielden] Venner. Denne Datter var Fade[ren]s Y. Denne Kat er ret hendes Y. Han er [Konge]ns Yndling. (Om livløse Gienstande, [saavel]som om Dyr, br. det ogsaa i nogle Sammensætn. og m. Adj. Betydning: som fortrinligen yndes. f. E. En Yndlingshund, Yndlingshest, Yndlingsid (Rahbek) en Yndlingsmening, et Yndlingssted og a. fl.)

Ynde, en. ud. pl. (undtagen, og det fielden, hvor det br. for: Yndighed.) 1. den Stikkelse ell. Beskaffenhed i udvortes Adfærd, Bevægelser, Miner og Tale, som vækker et meer end sandseligt Behag, som indtager v. Forestillingen om en indvortes Harmonie (ligesom Skiønhed v. Forestillingen om en udvortes.) "Ved at skue hendes Ynde Kummer svinder bort i Fryd." Bagg. "Ynde findes især hos det smukke Kiøn, ligesom Værdighed hos Manden. At tale om en yndig Mand, vilde være latterligt." Müller. (Overført br. det ogsaa om Naturen og Landskaber, saavelsom om Konstens Værker.) "Blandt Torne seer du Rosens Ynde." H. A. Brorson. (1730.) — "At synge om Jordens Ynder, Livets Held." Rein. (Digte II. 468.) 2. De tilforn brugel. Bemærkelser: a.) Gunst, Yndest: "At han stor Ynde fik derved af Kongen." Bording. I. 41. "Hvo hielper mig t. Ret, hvo under mig sit Ynde?" J. S. Schested. "Du har vor Herres Ynde." H. A. Brorson. "Hvad vil du giøre den, som Jordens Guder kaste saa stor en Ynde paa?" Bording. II. 368. og b.) Lyst, Attraa, f. E. i Ordspr. "Ynde kan alt Arbeid vinde:" ere derimod forældede. Ligeledes: c.) Tilfredshed, Fornøielse. (s. Gloss. til Riimkrøn.) = yndefuld, og ynderig, adj. rig p. Ynde; meget yndig. "Opliv min Sang, du ynderige Fred!" Thaarup. — Yndig, adj. (J. yndislegr.) som besidder Ynde, som indtager v. Ynde. En y. Pige; yndige Børn. Et yndigt Landskab. En y. Blomst. "Ingen Bygning kan være yndig; thi den mangler Liv; intet Dyr kan være yndigt, thi det mangler Aand." Müller. — Yndighed, en. pl. -er. 1. d. s. s. Ynde. "Øiet begierer Yndighed og Skiønhed." Sir. 40. 24. [Bib. af 1550 har: "det, som lysteligt er."] 2. en enkelt Beskaffenhed, hvormed Ynde følger. (oftest i pl.) "De mange Yndigheder, som den maa være blind, der ei kan see hos Eder." Bessel.

Yngel, en. n. s. coll. ud. pl. (s. Unge.) Afkom (om Dyr;) en Samling, et Kuld af Unger. En talrig Y. = yngelsom, adj. som let og hyppigen formerer sig, frugtbar; om Dyr. (E. E. Pontoppidan. 1653. Moth.) Hos Olussen (Landoecon. 2. Udg. 448) forekommer subst. Yngelsomhed.

Yngle, v. n. 1. har. [Sv. yngla.] faae Afkom, frembringe Yngel. Musen, Haren yngler stærkt. "Disse skumle, kongelige Sale, hvor Listen yngler lumst i hver en Krog." Øhlenschl. (Palnat.) — Ynglen, en. ud. pl. det, at yngle. = Yngledam, en. Dam, hvori man lader Fiskene sætte deres Yngel;

Legedam. "I Legedammen ell. Yngledammen kaſtes de Fiſke, ſom udſøges t. Fiſkeavlingen." Schytte. (Indv. Reg. II. 363.) Ynglevne, en. Evne t. at yngle. Ynglekarpe, en. Karpe, ſom bevares i Dammen f. at yngle. (Schytte.) Yngleſted, et. Sted, hvor Dyr yngle, have deres Reder o. ſ. v. "Ørnens Yngleſted." P. H. Friſmann. Yngletid, en. den Aarstid, hvori Fiſke ell. andre Dyr yngle. (Schytte.)

Yngling, en. pl.-er. [J. Ynglingr. T. Jüngling. Af ung.] et ungt, endnu ikke fuldvoxent Mandfolk. Adolescens. ſ. Ungerſvend. (Ordet forekommer alt i Chr. Pederſens Vocabular. 1510; men er dog først i vor Tid blevet hyppigt i Skriftſproget, uden at høres i d. Tale. Jvf. Rahbeks D. Tilſk. VII. p. 261. 271. Paa Dreis bruges det om Griſe.) Deraf: Ynglingsalder, o. fl.

Yngre, yngſt, compar. og superl. af ung. (ſ. dette Ord.)

Yngres, v. dep. blive yngre. Roſtg. Moth. (Sieldent og neppe i Skr.)

Ynk, en. ud. pl. 1. Jammer, Elendighed, ſtor Sorg og Lidelſe. (Deraf: Medynk.) Det er en Ynk at ſee, hvorledes Barnet lider. "Ja Taarene af Ynk i hendes Øine ſtod." Holb. P. Paars. 2. Medynk, Medlidenhed. "Det første Glimt af kiærlig Ynk." Evald. "Uden Ynk ham bringe vi Qval." Ohl. (Helge.) = ynkſom, adj. 1. ynkelig, ynkværdig, bedrøvelig. "Det ynkſom' Klagemaal dog rørte hendes Blod." Holberg. 2. medlidende, medynkſom. "De kalde den Ynkſomme ell. Barmhiertige en god Mand." B. Thott. — Deraf: Ynkſomhed, en. ud. pl. Medlidenhed. "Guds Ynkſomhed." Suldb. B. Hiſt. I. 113. "Mængden iſær havde opvakt Kongens Ynkſomhed." Wandal. Mindesm. I. 234. — ynkværdig, adj. ſom fortiener at ynkes, meget bedrøvelig og beklagelig. En y. Tilſtand. At føre et ynkværdigt Liv. "Aldrig haard af Dyd mod en Ynkværdig." Evald. — Deraf: Ynkværdighed, en. ud. pl.

Ynke, v. a. 1. [J. aumka. Sv. ömka.] yttre en høi ell. betydelig Grad af Deeltagelſe ell. Medlidenhed v. andres Ulykke, beklage hiertelig, have Medynk med. Man maa y. hans Skiebne. At ynke den Ulykkelige, er en ringe Troſt. "Man beklager den Uheldige; men man ynker den Elendige. "De, man ynker, behøve derfor ganſke vor Hielp; thi de kunne ikke hielpe ſig ſelv." Sporon. = ynkelig, adj. meget beklagelig, ynkværdig, uſſel. — Deraf: Ynkelighed, en. ud. pl.

Ynkes, v. dep. ynkedes. have Medlidenhed m. een, iſær naar den yttrer ſig i Gierning, forbarme ſig over. At ynkes over nogen. Han ynkedes over deres uſle Tilſtand. "Da ſkal han ynkes over den døende Gniſt af ſin Aand." Evald.

Yppe, v. a. 1. [J. yppa, at løfte; af upp, op.] 1. komme [illegible] Aarſag til. (Sv. yppa.) At y[illegible] Trætte. "Deraf yppedes en Ko[illegible] Clauſſen. 199. "Hvormange F[illegible] har Staten f. Lovkyndigheden, [illegible] Mennesket ypper Trætte." Malli[illegible] ſom imellem dem har yppet den[illegible] Holb. (P. Paars.) 2. begynde [illegible] yppe meget, og intet føre t. End[illegible] At y. Klammeri m. een. "Hvi [illegible] nu Tungers Tvedragt?" Fibiger [illegible] "Siden de nu vare ſaa ſpækkede, [illegible] let ſkulde yppe nogen Fiendtlighe[illegible]

Ypper (fortrinlig) et forældet [illegible] ypperlig og superl. ypperſt: f[illegible] bedſt, høieſt, førſt af Anſeelſe. [illegible] yperſte Præſt. En af vor Tid[illegible] Digtere. "Hæderlige Qvinder, [illegible] yperſte i Staden." Ap. G. 13. 50.

Ypperlig, adj. [J. ypparlegi[illegible]] ket fremfor andre af ſit Slags, [illegible] fortræffelig. "Baade dets ype[illegible] og dets menige Folk." Es. 5. [illegible] ſaaer ypperlig Hvede og udvalgt [illegible] 25. (ypperligere. Ebr. 8. 6.) [illegible] Ypperlighed, en. ud. pl. "D[illegible] Væſeners Ypperlighed frem[illegible] Sneedorf.

Yppig, adj. [T. üppig. [illegible] 1. hengiven t. ſandſelige Nydelſer [illegible] digt Levnet, helſt af finere Art. [illegible] Moth.) "En Yppig ſøger Lyſt, [illegible] ſtor Rang." Falſter. At føre et y[illegible] net. En y. Levemaade, [illegible] ſom trives meget ſtærkt, meget fr[illegible] nere.) "Ogſaa Dyreriget [illegible] meget yppigt." Bagg. [illegible] Yppighed, en. ud. pl. Tilbøielighed [illegible] ſandſelige Nydelſer, t. et [illegible] luſtigt Levnet. "Yd. Forſte[illegible] t. Yppighed." H. Bull. [illegible] ſaa i Danſk brugt [illegible] greb det dog ei udt[illegible]) bør indrette dit Liv [illegible] uden Y." Mynſter. [illegible] har og kan ſørge, [illegible] Værelſers, Gilders [illegible] hed." (D. Tilſk.) [illegible] ſtaaes ikke blot en [illegible] men tillige en Maade [illegible] yppig Levemaade, [illegible] overdaadig; fordi [illegible] mere Forhold [illegible] dighed. Y[illegible] Sind, ſom [illegible] daadighed." [illegible]

Yre, en. [illegible] J. Baden.) [illegible]

Yſſ ell. [illegible] Ohlenſchl. [illegible] rekommer. [illegible]

[...]erd, Moth o. fl. ved: ung, giftefærdig. [...]oth anfører tillige: ydsk, som kan ydes. [...]ns.)

Yttre, v. a. 1. [Sv. yttra. E. to utter.] [...] tilkiende (især v. Ord ell. Miner) lade [...] udvise; it. recipr. blive kiendelig, kom[...] f. Dagen, vise sig. At yttre Frygt for, [...] f. noget. Han har engang yttret f. [...] (sagt mig.) Han vil ikke yttre sig der[...] f. nogen. Sygdommen har endnu ikke [...] yttret sig. Der yttrede sig mange Tegn [...] Misfornøielse. "Enhver Kraft stræber ide[...] at yttre sig." Treschow. "Det er Livets [...]sen, at yttre sig." Mynster. = Yttrel[...] m. d. f. s. Yttring (men sieldnere.) "En Lærdoms Yttrelse." Birkner. — Yttring, en. pl.-er. det, hvorved man yttrer noget, (især Ord) ell. Gierningen, at yttre sig. "Hiin Ulyst er ikke Modbydelighed f. Tabet af vort Væsen; men for Tabet af dets Yttring." Bagg. En Y. af Frygt, Utilfredshed. Frie, dristige Yttringer. — Deraf: Yttringsfrihed, en. F. til at yttre sig. Yttringsmaade, en. Maade, hvorpaa en Yttring skeer, ell. hvorpaa noget yttrer sig.

Yver, et. pl.-e. [A. S. Uder. (Yver. Gram.) Sv. Jufwer.] den Legemsdeel hos Pattedyr (især Huusdyr), hvori den afsondrede Melk samler sig. Koens, Hoppens, Faarets, Gedens Yver. (jvf. Dæld.)

Z.

[D]ette fremmede Bogstav, med Dobbeltlyden ts, forekommer ikke i noget oprindeligt danskt Ord; [de]n bruges i følgende, som alle ere fremmede i vort Sprog, skiøndt de høres i Talen, og bruges [i S]krifter.

[Z]ahlkammer, et. pl-kamre. Et aldeles [...] Ord, der bruges om de Værelser, hvor [...] Betalinger af den almindelige Statscasse [...] Ligeledes: Zahlcasse, om den Konge[...] Hoved-Casse ell. Statscasse; og Zahl[...]ster om den Embedsmand, der fører [Re]gnskabet over denne Casse.

Zenith, et. i Astronomien: det Punkt, [ma]n tænker sig p. den synlige Himmelhvæl[...], lige over Issen; Issepunkt (modsat: [Na]dir, Fodpunktet.)

Zephyr, en. Vestenvind. "En Zephyr [...] nu, og Stormen er forbi." Wessel. [...] i pl. hos Digtere.)

Ziffer, et. pl. Ziffre. 1. et Taltegn. 2. [...]lt, hemmeligt Tegn, som har en vis [Bety]dning, ell. som man bruger t. hemme[lig] Skrift. At skrive m. Ziffre. = Ziffer[...] et. Talskiven p. et Uhr. Zifferbog, [...] B. hvori de Opgaver og Exempler, [...] Regnebog indeholder, findes opløste [...] regnede.

[Zi]r, en. ud. pl. [T. Zier, Zierde.] [...] som pryder, som tiener t. udvortes [...]onnelse; Pryd, Prydelse. "Ziir kan [...] undom anvendes t. at betegne, hvad [...] tiener t. ualmindelig Pryd; men kan [...] betegne det Konstlede." Müller. (jvf. [...]g.) = ziirlig, adj. pyntelig, net, pry[...] "Man roser en Tale, naar man kal[...] den ziirlig; men naar man siger om et [Me]nnesk: det er en ziirlig Person, er man [...]ngt fra at holde ham f. en Modenar." [Mü]ller. — Ziirlighed, en. ud. pl. Pyntelighed. = zire, v. a. 1. pryde, smykke. (Den af Syoron angivne Forskiel imellem Ziir og Prydelse, zire og pryde, at hine mere skulde gielde om indvortes, disse om udvortes Forskiønnelse: er mere vilkaarlig, end hiemlet v. Sprogbrug; og gielder snarere om pryde og pynte. — Ziir og de deraf udledede Ord ere kun sildigere og overflødige Laan af det Tydske. Til disse høre ogsaa: Zirat, en. pl.-er; hvorom rigtigt siges: "Zirat br. kun om Prydelse p. livløse Gienstande, og det endda kun om Prydelser af et mindre Slags. — En Dame kan bære Prydelser, ikke Zirater." P. E. Müller. Men helst undgaaes aldeles i ætlere og reen Stiil baade Ziir (hvorfor vi have Pryd,) Zirater (Prydelser, Udpyntninger) og zire (pryde, smykke.) Adj. ziirlig er det Ord af denne Slægt, som endnu snarest taales.]

Zink, en. ud. pl. [T. Zink.] et Metal, som især br. til Blanding m. Kobber og Tin. Deraf: Zinkblomster, Zinkerts, o. fl.

Zinnober, en. og et. ud. pl. et rødt mineralsk Farvestof, som bestaaer af en Blanding af Qvægsølv m. Svovel. Deraf: zinnoberrød, adj. som har Zinnobers røde Farve.

Zire, v. a. s. under Ziir.

Zittre, v. n. 1. har. [T. zittern. J. titra.] skielve, bæve. "Er det Skam, at zittre f. en Halvgud?" Evald. "Siælen bæved, Hiertet zittred i sin Himmels Lyst." Bagg. "At zittre er at ryste hurtigt og stærkt. — Noget dirrer, for saa vidt som alle dets Dele synes at bæve." Müller.

(Egentl. er dirre det danske Ord, der nærmest udtrykker det T. zittern.) — Zittren, en. Skiælven. (Baggesen.)

Zobel, en. pl. Zobler. Et Pattedyr af Væsel-Slægten, hvis Skind er et kostbart Foerværk. Mustela zibellina. — Zobelpels, en. pl.-e. en Pels af Zobelskind.

Zone, en. pl.-r. [Lat. Zona.] ... et Strøg af Jordkloden, ... imellem visse Brede-Grader, m. ... de der herskende Varmegrader; ... Jordstrøg. Den hede, den tempererede ... kolde Zone. (I Digtersproget: ... strøg overhovedet.)

Æ.

Æble, et. pl.-r. [A. S. Apl, Æple. s. Abild.] Frugten af Æbletræet. Pyrus malus. (uegentl. om andre Legemer, af æbledannet Skikkelse. s. Galæble, Rigsæble, o. fl.) At skrælle et Æ. At tørre, at stege Æbler. At give et Æ. bort f. at faae en Pære igien (om egennyttige Gaver.) At maatte bide i et suurt Æble o: udstaae, finde sig i noget ubehageligt. "Hvad andet Ondt man lider, hvor tidt og ofte man i sure Æbler bider." Holb. (P. Paars.) "Æblet falder ei langt fra Stammen. — Æblet falder ei saa langt fra Træet, det jo smager af Roden." Ordspr. = æbleagtig, adj. som ligner Æbler. En æbleagtig Frugt. Æbleblomst, en. B. paa Æbletræet. æbledannet, adj. i Skikkelse liig et Æ. Æblefrugt, en. Frugten af Æbletræer (især coll.) Æblefrugten er i Aar maadelig. æblegraa, s. abildgraa. Æblegrød, en. Æbler, kogte m. Vand og Sukker t. en Grød. (Moth.) æblegrøn, adj. lysegrøn, som umodne Æblers Skal. Æblehave, en. H. m. Æbletræer og andre Frugttræer; Abildgaard. Æblehuus, et. Kar t. at stege Æbler i. (Moth.) Æblekage, en. Kage af Brød, Æbler, Æg og Sukker. Æblekiærling ell. Æblekone, en. K. som sælger Æbler. At lade Munden løbe, som en Æblekiærling. (Moth.) Æblekiærne, en. Frøkiærne i Æbler. Æblemos, en. s. Æblegrød. Æblemost, en. Most, som presses af Æbler. Æbleplukker, en. et Redskab p. en lang Stang t. at plukke Æbler af Træet. Æbleqvæde, en. Qvæder, som i Formen ligne Æbler. æblerund, adj. æbledannet. Æbleskal, en. den Skal, der omgiver Frugtkiødet ell. den saftige Deel af Æblet. Æbleskimmel, en. Et Slags skimlede Heste m. æblerunde Pletter. Æbleskive, en. 1. en tynd Skive, skaaren af et Æ. 2. smaa, runde Kager, hvori saadanne Skiver indbages, i en Æbleskivepande. Æbleskrælling, en. den m. en Kniv skrællede ell. afskaarne Æbleskal. Æblestilk, en. S. hvorpaa Æblet voxer. (Moth.) Æbletræ, et. det Træ, ... Frugt er Æbler. Æbletærte, en. ... kage.

Æddike, s. Eddike.

Æde, v. a. aad, ædt. [I. eta ... etan.] 1. tage Føde t. sig, spise ... Mand, der udi Søvne gik en ... aad." Holb. P. Paars.) (br. fordum ... Dyrene, og nu kun i lav Tale om ... ster, ell. om den, som spiser m. ... hed.) "At æde er den dyriske ... fortære Foderet paa; at spise ... tegner, at tage Føde t. sig til ... Nytte." Sporon. Koen vil ikke ... æde som en Hest. "Naar ... er ... spille Kort, at sove, og at æde ... Ormen æder sig ind i Træet. ... opæde.) 2. figurl. om stærke ... andre Legemer, der fortære De... de berøre. Rust æder Jernet ... æder om sig. Skeevand æder ... Kræften æder sig ind i Legemet. ... adj. som duer t. at ædes, spise... 1550.) — Æden, en. ud. pl. ... at æde. — Æder, en. pl.-e. ... men især om den, der ... Prlis p. Mad, ell. spiser ... hed; en Slughals. — Æ... som opstaaer af at spise ... bsielig Føde. Ædegilde, ... et Gilde, hvor det især gaaer ... (s. Drikkegilde.) Æde... Lyst t. at æde. ædelysten ... efter at æde. (Øhlenschl.) ... Æderedskab, et. Legemets ... hvoraf det betiener sig ... ters Æderedskaber. ... dom, der bestaaer i ... unaturlig, ... Ædetid, en. den bestemte ... gives deres Føde. ... paa Kreature gives ... pl. b. s. s. Fødevare. ...

Æde, et. Moth. ... S. Æte.] hvad ... har Fuglen ...

Enderne Æde. "Spise og Æde
ge fast Føde, i Modsætn. til Drik:
rste Menneskers, det sidste Dyrenes
." Müller.
adj. pl. ædle. [A. S. ædel. jvf.
som egentl. er samme Ord, og
i den egentlige ell. oprindelige
e: udmærket v. Fødsel, adelig,
d, Herkomst. Moth. Baden) br.
sten kun i de dermed sammensatte
ædel, velædel, og det ei alminde:
ædelbaaren, af adelig Byrd. (i
uk ogsaa: ædelig.) 2. figurl.
rket i sin Art, fortrinlig. De
: Ædelste blandt Folket. ædle
om udmærke sig v. deres Varig:
faste Egenskab.) Ædle Stene,
ædle Druer; ædle Hestearter.
rabiske Hest. b.) udmærket fra
over det almindelige, det lave og
trinlig i aandelig eller moralsk
En ædel Mand; ædel Tænke:
Ædle Handlinger, Grundsætnin:
r kan ei meget hædre den Siæl,
ædel er." Tullin. At tænke,
lt. En ædel Stolthed. (Ogsaa
udvortes Form og Udtryk. Ædle
æ. Holdning. En ædlere Stiil.)
ren, adj. v. (A. S. ædelboren.)
lig Byrd ell. Fødsel; adelfødt;
: ædel, 2. b. "Intet ædelbaa:
Taalighed i Trældom lærte." P.
— Ædelhed, en. ud. pl. Be:
at være ædel. (sielden.) — ædel:
egentl. d. s. s. ædelsindet; men
n den, som uden Hensyn t. sig
ed Tilsidesættelse af egen Fordeel
mme Andres Vel. (jvf. høimo:
Ædelmodige tilgiver let en
e. At vise sig æ. imod Fiender.
dig Opoffrelse. "Den Høimo:
g æres; den Ædelmodige agtes
Sporon. — Deraf: Ædelmo:
ud. pl. "Ædelmodighed har
e t. Diemed, m. Tilsidesættelse
At hielpe og trøste, at afflige
lid, er denne Dyds Hovedsag."
- ædelsindet, adj. som har et
en ædel Charakteer, Tænkemaa:
heroisk Død, som ædelsindede
ge sig, førend de ville fornedre
(D. Ranudo.) — Ædelsteen,
ne. en af de, v. Sieldenhed,
Varighed og Kostbarhed fremfor
udmærkede Steenarter; en ægte
ig Steen. H. Hatpestreng.)
en. pl.-e og er. et ædelt Men:
del Mand. (A. S. Ædeling,
)
dj. [Afstamningen uvis; om af
nckin? ell. er æ den gamle
tid?] som ei er drukken, ikke
være den eneste Ædrue iblandt

Fulde. At blive ædru igien efter en Ruus.
Deraf: Ædruhed, en. ud. pl. ædru Til:
stand. Moth. = ædruelig, adj. som afskyer
og undgaaer Drukkenskab, som ikke elsker
stærk Drik. (modf. drikfældig.) Ædrue:
lighed, en. ud. pl. den Egenskab at være
ædruelig.

Ædse, v. a. 1. [af æde. T. ätzen.]
opløse, fortære en Deel af et Legeme, v.
Hielp af en skarp, ædende Materie ell. Væd:
ske; især om Kobberstikkere, der p. denne
Maade bringe Træk og Figurer i Kobber:
pladen (radere.) En ædsende Steen. At
have en ædsende Kraft. En ædset (raderet)
Tegning. At ædse i Kobber; ædse med
Skeevand. = Deraf: Ædsning, en. pl.-er.
Gierningen at ædse. — Ædsegrund, en,
den Deel af Kobberpladen, hvorpaa Ædse:
vandet virker, hvorimod den øvrige Deel v.
Overtræk af Vor ell. Fernis er beskyttet
derimod. Ædsejern, et. og Ædsenaal,
en. kaldes det spidse Redskab, hvoraf man
betiener sig v. at ædse ell. radere i Kobber:
plader. Ædsekonst, en. den K. at ædse
i Kobber. Ædsevand, en. det ædsende
Vand, som gydes over den raderede Plade.

Æg, et. pl. d. s. [J. Egg. A. S. Æg.]
det runde Fostergiemme, som udvikles hos
Huusdyr, og hvori den undfangede ell. be:
frugtede Kime t. Fosteret danner sig og
vorer, indtil dette har naaet den Modenhed,
at det kan fødes. Ordet br. dog især kun
om de Dyr, hvis Fostergiemme skilles fra
Moderen, tidligere end Fosterets organiske
Udvikling (hvilke Dyr derfor kaldes æglæg:
gende) og hyppigst i Talen om Fugleæg.
At lægge Æg (om Høns ogsaa: giøre Æg.)
Fiskenes Æg kaldes Rogn. Et Slangeæg.
Hønen ligger p. Æg. "Bedre et Æg i
Dag, end en Høne i Morgen." Ordsp.
Nogle Fugle udruge ikke selv deres Æg.
Blødkogte, haardkogte Æg. Strudsens
Æg udklækkes v. Solvarmen. = a.) æg:
dannet, adj. dannet som et Æg. Ægolie,
en. Olie, som erholdes v. Udpresning af
Blommen i haardkogte Æg. Ægost, en.
En Ret af sammenløben Melk og Æg, der
formes som en Ost. (Moth.) ægrund, adj.
rund som et Æg; aflangrund. (oval.)
Ægsalve, en. d. s. s. Ægolie. (Moth.)
b.) Æggeblomme, en. pl.-r. 1. den in:
derste, fra Hviden adskilte Deel af Fugleæg,
som især tiener Yngelen t. Næring. 2. et
vist Slags, røde og gule Blommer. (Oluf:
sen. Landoec. 341.) Æggedands, en. en
konstig Dands, som udføres imellem Æg, der
ere lagte nær hverandre p. Gulvet, uden at
berøre disse. æggeguul, adj. g. som Æg:
geblomme. (Ambergs Ordb.) Æggehin:
de, en. den hvide, tynde H. om Ægget, der
omgiver Hviden. Æggehvide, en. den
klare, mere vandagtige Deel af Ægget, som
er uden om Blommen, og som naar den ved

Kogning størkner, faaer en blaahvid Farve. **Æggekage**, en. K. som bages i en Pande af Æg og Meel. (s. Flæskekage.) **Æggekringle**, en. et Slags Kringler, som overstryges m. Æggehvide og koges. **Æggemad**, en. alslags Mad, som laves af Æg. **Æggemelk**, en. En Ret af M. og Æg. (Moth.) **æggerund**, s. ægrund. **Æggerøre**, en. d. s. s. Kæræg. (Moth. Storm.) **Æggeskal**, en. den haarde Skal om Fugleæg. **Æggestok**, en. Samlingen af de endnu ikke udviklede Æg, som findes hos æglæggende Dyr, især Fugle; ovarium. (Efter det T. Eyerstock. **Æggestol**. Moth.) **æggesyg**, adj. egentl. om Hønen, der er nær v. at skulle lægge et Æg; fig. meget forlegen f. en (især ubetydelig) Ting. **Æggesøbe**, en. Suppe, der koges af Øl og Æggeblommer.

Ægt, en. pl. **Ægter**. [af age.] Kiørsel (især om den, der forrettes som Pligtarbeide ell. Hoveri.) At giøre lang Ægt, giøre mange Ægter; at være i Ægt. (s. Friægt, Kongeægt.)

Ægte, adj. [J. ekta. Sv. äcta. T. echt.] 1. lovlig, retmæssig; særdeles: født i lovligt Ægteskab. Ægte Børn, ægte Afkom. (modsat: uægte.) = Deraf: **Ægtebarn**, et. Barn, som er født af ægteviede ell. trolovede Forældre. (D. Lov.) **ægtefødt**, adj. v. som er af ægte Fødsel. 2. som er hvad det bør være ell. hvad det udgives for; reen, ikke forfalsket. Ægte Guld, Sølv, Perler. Denne Farve er ægte (ɔ: varig, som modstaaer Luftens og Vandets Virkninger.) Ægte Stene ɔ: Ædelstene. (ærlige Stene. H. Harpestreng.) = **Ægthed**, en. ud. pl. Beskaffenheden at være ægte, ei at være forfalsket. At undersøge Diplomers Ægthed.

Ægte, n. s. ud. Art. [N. S. Echt. T. Ehe; beslægtet m. det A. S. Æ. Gl. T. E, Eo, Ewuo., Fris. A ɔ: Lov. Jvf. Ihres Glossar. og Adelungs Ordb. v. D. Ehe.] lovlig Forbindelse imellem to Personer af forskielligt Kiøn, som gaaer ud paa Samliv og Kiønsdriftens naturlige Tilfredsstilling, og paa fælles Opdragelse af de avlede Børn (Ægteskab.) Ordet forekommer blot i nogle Talemaader (i Formen til Ægte) og i de efterfølgende Sammensætninger, som uden Tvivl alle rettere udledes fra dette Subst. end f. 1. Adj. ægte. At tage een til Ægte. (gifte sig med, ægte.) Han havde en Søster af den Afdøde t. Ægte. Han gav ham sin Datter t. Ægte. = **Ægtebarn**, et. pl. **Ægtebørn**. B. hvis Forældre ere ægteviede. **Ægtefolk**, adj. Mand og Kone, som leve i Ægteskab. **Ægteforbindelse**, **Ægteforening**, en. d. s. s. Ægteskab. **Ægtefælle**, en. pl. -r. Mand ell. Kone, m. Hensyn t. den, m. hvem de leve i Ægteskab. Hun sørgede [illegible] over sin Ægtefælles Død. (Ganske usædvanlig er Brugen af [illegible] fælle, et, for: Ægteskab, Ægte[illegible] Lov. III. 13. 7. At leve i Ægtefæ[illegible] 16. 7.) **Ægtehustru**, en. En gift [illegible] (s. Hustru.) **Ægtekiærlighed**, en. Kiærlighed imellem Ægtefolk, ell. [illegible] skylde hinanden; ægteskabelig Kiæ[rlighed] "Thi trofast Ægtekiærlighed af inge[illegible] ter veed." Thaarup. **Ægtekone**, [illegible] s. s. Ægtehustru. **Ægtemage**, en. d. s. s. Ægtefælle. **Ægtemand**, [illegible] gift Mand (i Modś. til Ungkarl, [illegible] mand.) **Ægtepagt**, en. Forbind[else] at indgaae Ægteskab, og de i den Ag[illegible] fastsatte Vilkaar. En skriftlig Æ[illegible] om var intet bestemt i Ægtepagten. [illegible] tepar, et. d. s. s. Ægtefolk. Æg[illegible] en. S. hvori Ægtefolk sove. [illegible] stand, en. ud. pl. den Stand, hvori [illegible] folk leve, ægteskabelig Stand; i [illegible] den ugifte Stand. (s. Stand, 3.) [illegible] vie, v. a. 1. forene i Ægteskab v. [illegible] lige Ceremonier. (s. vie, 1.) deraf [illegible] tevielse, en. — **Ægteviv**, en. d. [s. s. Æg]tehustru. "Nei, han forsvarer [illegible] Børn og Ægteviv." Storm.

Ægte, v. a. 1. gifte sig med, [illegible] Ægte. At ægte en Pige. Han [illegible] ham imod Forældrenes Villie.

Ægteskab, et. pl. -er. [N. S. [illegible] schap, Echtschop. Brem. [illegible] 289.] Matrimonium. (Forklaringen [illegible] for v. Subst. Ægte.) Gifte[illegible] lingen, at indgaae Ægteskab. [illegible] lene bemærker den stiftede, [illegible] vedvarende Forbindelse. [illegible] andet Ægteskab. At [illegible] for Ægteskab. At leve i et [illegible] teskab med een. = Heraf: [illegible] baand, et. ægteskabelig Forbi[ndelse] [illegible] teskabsbrud, et. Brud v. den [illegible] Tro, v. Samleie m. en [illegible] skabslov, en. Lov, som fo[illegible] melser angaaende Ægteskab. [illegible] løfte, et. Løfte om at [illegible] Ægteskabssag, en. Proc[illegible] (D. Lov.) Ægteskab[illegible] Ægteskabs lovlige Ophævelse.

Ækel, adj. [T. ekel.] [illegible] modbydelig. — Ækelhed, [illegible] se, Modbydelighed.

Ælde, en. ud. pl. [illegible] og Alder.] Beskaffenhe[d] [illegible] at have levet længe, [illegible] derdom. (Ælde om Per[illegible] derdom om Personer, [illegible] Dyr.) At døe af Æl[de] [illegible] Bygningen har lidt af [illegible] syntes slidt af Ælde. [illegible] svinde bort af Ælde. [illegible] nere og uegentl. [illegible] "Du, vorrafte [illegible] svage Ældes [illegible]

v. dep. ældedes. [Isl. elldaz.
an.] blive gammel. Man seer p.
n begynder at ældes. "Himlene
de som en Røg, og Jorden ældes
de." Es. 51. 6.
mmel, adj. pl.-gamle. af meget
(T. uralt.) I ældgamle Tider.
mle Bierges ypperlige Frugt."
3. 15. [Æld kunde være enten
eald (gammel) ell. Isl. Öld.
de. Men Ordet er neppe ret gam=
orekommet ikke i Bib. af 1550.]
ældst, compar. og superl. af
Isl. elldri, elzt.] s. gammel.
f, Ællehøi, Ællekonge, Ælle=
vild, s. under Ællefolk, o. s. v.
har indført (uagtet Slægtskabet
Alv ell. Ælv) at skrive disse Ord

, en. pl.-er. [af And.] Andens
nden m. sine Ællinger. At lade
druge Ællinger.
n. (eller Alm.) et Træ, som hist
r vildt i vore Skove, og dyrkes i
Almetræ. Ulmus campestris. —
br. om Ælmens Ved. Et Æl=
Bord; et Skab af Ælmetræ.
v. a. 1. [I. elta.] giennemarbeide
legeme (især med Hænderne ell.
f. at bringe Delene i nøie For=
Pottemageren ælter Leret. At
Brød. I store Bagerier æltes
dertiden p. Maskiner. — figurl.
es (trygges) Bly m. vrede Tæn=
l. — neutr. og figurl. gaae m.
hed i noget blødt, som hindrer
At ælte i Dynd t. Knæene. "At
em Gaderne i Snee." Bagg. (U.
.) = Æltning, en. pl.-er. Gier=
ælte. — Æltetørv, en. Tørv,
m. Vand inden den formes. (s.
v.)
, et. pl.-r. [Sv. Ämna. I. Efni.]
terie, Gienstand. (Et i nyere Tid,
svenske optaget Ord.)
, v. a. 1. [T. ändern.] giøre
derledes, end det var; forandre,
Ændring, en. pl.-er. Forandring.
Tale.)
, v. a. 1. [Sv. ansa. I. ansa,
ere. Ans, Svar.] agte paa, lægge
. "Han ændser ei den unge Dag,
halens Slag." Thaarup. Det er
at ændse. Jeg ændser ikke saa=
naating. "Svensken jeg slet intet
Beßel.
adj. [I. ángr, öngr. T. enge.]
ver, snæv. = ængbrystet, adj. s.
tet. (angbrystig. Deraf: Ænge,
stighed. H. Harpestreng.) Æng=
Sygdom i Hoven hos Heste; s.
. — Deraf: ænghovet, adj. som
Skade i Hoven, tranghovet.

Ængste, v. a. og rec. 1. [T. ängsten.]
forvolde Angest, sætte i Skræk, giøre be=
kymret. At ængste een m. usikkre Rygter.
"Han gaaer m. ængstet Siæl p. Dødens
mørke Vei." N. Brun. At ængste sig over
noget. (ængstes br. ogsaa som v. dep.
"Han begyndte at bedrøves og svarligen at
ængstes." Matth. 26. 37.) = ængstelig,
adj. 1. som let kan ængstes ell. ængste sig,
tilbøielig t. Frygt ell. ugrundet Bekymring.
"Derfor er de Wiismodiges ængstelige Sind
endnu jordisk." Mynster. 2. alt f. forsigtig
af Frygtsomhed, omhyggelig m. Tvang og
Bekymring. At være alt for ængstelig i sit
Arbeide. Han gaaer saa ængsteligt som om
han frygtede f. at falde. En alt for æng=
stelig Orden. = Ængstelighed, en. den
Egenskab, at være ængstelig. "Ingen skal
leve m. Ængstelighed, saa han aldrig bli=
ver rolig og glad." Mynster. — Ængstelse,
en. pl.-r. Gierningen at ængste een; ell.
Tilstanden, hvori man ængster sig. "Æng=
stelighed er den Sindsstemning, hvori man
er tilbøielig t. at ængstes; Ængstelse den
Tilstand, hvori man ængster sig, ell. som
pleier at vække Angest." P. E. Müller.

Ærbar, ærbødig, ærgierrig, m. fl. s.
under Ære.

Ære, en. ud. pl. [I. og Sv. Æra. A. S.
arjan, erjan, *colere*.] Dette Ords almin=
deligste Begreb er: egen Følelse eller Andres
Erkiendelse af Værd, Fortrinlighed og For=
tienester, som en Person besidder. Æren,
som en subjectiv Følelse, grundet p. Agtelse
f. sig selv, (der dog altid fordrer og p. en
Maade betinges v. Andres Erkiendelse) kalde
nogle (Treschow) indvortes Ære; og Er=
kiendelsen, som deels ytrer sig i et meer eller
mindre udbredt ell. almindeligt Omdømme,
deels i udvortes Tegn, gaaer over t. Hæder,
naar disse Tegn især bestaae i Handlinger ell.
synlige (sandselige) Udmærkelser. Man er=
hverver, indlægger sig Ære; man opnaaer
Hæder. "Ære er Høiagtelse, grundet p.
Fortieneste; Hæder er Æresbeviisning, d. e.
Udmærkelse, grundet p. Høiagtelse." Spo=
ron. Endelig br. Ære ogsaa om Egenska=
ber, om en Tilstand, som forudsætter Ære,
eller hvormed (i det mindste udvortes) Ære
følger; og i andre særskilte Tilfælde. — Saa=
ledes altsaa: 1. Følelsen af vore egne For=
tienester, af det Gode hos os selv, forenet
m. en Fordring p. andres Erkiendelse. Der
er hverken Ære ell. Skam hos ham. En
Mand af Ære (vir probus.) Ærens Lov.
Han har ingen Ære i Livet. (d. Tale.) 2.
Høiagtelse, som beroer p. den almindelige
Mening, godt Navn og Rygte i en høiere
Grad; borgerlig Ære. (Fama incolumis.)
At tragte efter Ære. At forsvare, redde sin
Ære; miste sin Ære; faae Opreisning p. sin
(borgerlige) Ære. Fornærmelse mod eens
Ære. Det var vel ikke hans Ære for

nær, at gaae t. Fods. 3. Fortrinlighed, som erkiendes af andre v. udvortes Ytring. (udvortes Ære.) honor. Man viste ham megen Ære. Denne Ære tilkommer ham ikke. At holde noget i Ære. At vise een den sidste Ære (følge hans Lig t. Graven.) Hans Besøg anseer jeg f. en Ære. Giør mig den Ære at besøge mig. 4. Berømmelse, som vindes v. gode og ypperlige Gierninger. (gloria; fama.) At have Ære af noget, komme med Ære fra noget. At lade een have Ære f. noget. Han gav Gud allene Æren f. denne Seier. At vinde Ære og Berømmelse. Det er en Ære for vor Tidsalder. Dette holdt man fordum f. en Ære. 5. Stand, Værdighed, hvormed Ære følger, udvortes Anseelse. (dignitas.) At komme t. stor Ære, t. Ære og Værdighed i Landet. Kongen ophøiede ham t. stor Ære. 6. sædelig Reenhed (især om qvindelig Kydskhed og jomfruelig Uskyldighed.) At berøve en Pige hendes Ære. Hun har mistet sin Ære. 7. en Person ell. Ting, som giør en anden Gienstand Ære. Han er sit Fædrelands, sin Families Ære. Hun var en Ære for sit Kiøn. Denne Beslutning var en Ære for Nationen. Sammensætninger og afledede Ord: = a.) æragtig, adj. som fortiener at æres; ærværdig. (forældet.) ærbar, adj. overeensstemmende m. Begrebet om Ære (6) ell. om sædelig Reenhed; tugtig, anstændig, sædelig. En ærbar Pige, en ærbar Dragt. (2. udvortes beskeden og alvorlig i Lader og Adfærd. Moth.) Ærbarhed, en. ud. pl. Tugtighed, Sædelighed (især i udvortes Ytring.) "Ord, som skurre stærkt i Ærbarhedens Øren." Evald. "Ærbarhed bestaaer i en betænksom Opførsel, der røber omhyggeligt Hensyn t. Alt hvad der i Kiønnenes giensidige Forhold bliver velanstændigt og sømmeligt; og kan yttre sig baade i Klædedragt, i Lader og i den hele Vandel." Müller. ærbødig, adj. som yttrer sin Agtelse f. Andre i udvortes Tegn, viser andre tilbørlig Ære. At hilse een meget ærbødigt. Deraf: Ærbødighed, en. ud. pl. (T. Ehrerbietung.) "Ærbødighed er den Adfærd, hvorved man viser sin Hylding mod en Andens Fortrin, ell. ligesom tilbyder ham Ære. Ærefrygt er noget indvortes; Ærbødighed noget udvortes." P. E. Müller. ærgierrig, adj. p. en lidenskabelig Maade begierlig, higende efter udvortes Ære. "Den Ærgierrige attraaer baade indvortes og udvortes Ære; men søger ikke v. hiin at bane sig Vei t. denne." Treschow. (jvf. ærebegierlig, ærekiær, æresyg.) Ærgierrighed, en. ud. pl. herskende, lidenskabelig Begierlighed efter Ære. "Æresdriften udarter t. Ærgierrighed, der anseer den af Andre tilstaaede Ære f. det høieste Gode." Mynster. ærværdig, adj. som fortiener at æres, værdig t. [illegible] Ære. (Især om gamle Folk, og i [illegible] soners Titel.) En ærværdig [illegible] ærværdigt Oldtidsminde. (jf. [illegible] velærværdig.) Ærværdighed, [illegible] skaffenheden, at være ærværdig. [illegible] mens, gamle Mindesmærkers Ærværdig[illegible] hed. — b.) ærebegierlig, adj. higende [illegible] Ære, begierlig efter at opnaae Ære. ([illegible] P. E. Müller; men sieldent.) [illegible] ærgierrig. "Den Ærekiære sætter [illegible] Æren, og vogter sig f. hvad der kunde [illegible] mindske den. Den Ærebegierlige [illegible] efter hver Leilighed t. Ære, der [illegible] byde sig." Müller. ærebydende, [illegible] et hos endeel Nyere indført, ikke [illegible] digt dannet Ord, hvorved man vil [illegible] Ærefrygt bydende; som indgyder [illegible] Æredigt, et. D. som skrives t. [illegible] Berømmelse f. een. Æredom [illegible] dom, en. Dom, som overgaaer een f. [illegible] sag ell. for løgnagtige og ærekrænkende Beskyldninger mod anden Mand. (D. [illegible] 21. 4.) "Ingen Æredom skal [illegible] Ord, som Ære og Lempe ikke [illegible] D. Lov. VI. 21. 4. Æredragt, [illegible] dragt) en. Dragt, der bæres el. [illegible] een som Hæderstegn; Hædersdragt. [illegible] Udg. 1827. S. 155. s. Ære[illegible] Ærefrygt, en. ud. pl. en høi Grad [illegible] bødighed og Høiagtelse, forenet m. [illegible] Følelse af Ypperlighed, Magt, Dom [illegible] hos den, som man ærer. (Mod Dod. [illegible] furcht.) "Naar Høiagtelse er [illegible] m. Uro over, hvad Dom den, [illegible] kede Fortrin vi erkiende, ville [illegible] opstaaer Ærefrygt." Müller. [illegible] adj. som giver, medfører [illegible] sætningen overgav sig efter en [illegible] stand. ærekiær, adj. som el[illegible] holder over sin Ære, stræber efter [illegible] sig sand Ære v. Dyder og F[illegible] ærgierrig og æresyg.) Æ[illegible] den Egenskab, at være ærekiær [illegible] være ligesaa almindelig i [illegible] Ærekiærhed er i [illegible] Æreklædning, en. og Ære[illegible] der ell. Dragt, som bæres [illegible] ligheder; ell. d. s. s. Ære[illegible] — blev beklædt m. sine Æreklæ[illegible] ker t. Esther. XV. 1.) "[illegible] en Æreklædning [illegible]" ærekrænkende, adj. v. [illegible] Ærelyst, en. Lyst t. Ære [illegible] et noget stærkere Begreb, [illegible] dog mildere, end Ærgierrighed [illegible] ge. "Forgieves Ærelyst [illegible] brændte." D. G. Meyer [illegible] v. d. s. s. æresyg. ([illegible] adj. som strider imod [illegible] har, ell. som med [illegible] begaae æreløse [illegible] æreløse Kon[illegible]

Virkner. Et ærelost Menneske. (Ikke om den borgerlige, men ogsaa om den ...lige Ære.) "Hvo æreløs lever, han ... døer." P. Lolle. Ærelosshed, en. ...l. Beskaffenheden at være æreløs. (A. ...d.) Æreminde, et. Minde, som er Ære ell. Hæder f. een; Hædersminde. ...mæle, et. d. s. s. Æreminde. (Engelst. Eremæler er sielden. "Evige Æremæ... forekommer i Sneed. Patr. Tilsk. I.

Æreport, en. En opført Port ell. ...t. Ære f. en Fyrste ell. en anden, der ...r Indtog ell. reiser giennem Landet. ...rende, adj. v. ell. ærerørig, adj. som ...er, fornærmer eens Ære; ærekræn... (jvf. utilbørlig. s. D. Lov. VI. 21. "Der gives (i Følge vore Love) grove ... mod Andre, som ere utilbørlige uden ...e ærerørige; og de ærerørige Udtryk, ...gner, Skielm og Tyv, ere mere end ...elige." Müller. Æreseng, en. figurl. ... i Talem. at døe p. Ærens Seng) ...den p. Valpladsen. "At han v. blot ...Fald p. Æresengen ligger." Reenberg. ...Skienk, en. Gave, der bydes som en ...beviisning, som et Vidne om Ære ... meer end m. Hensyn t. dens Værdi; ...ægave. Æreskud, et. S. som affy... Ære f. een. "Æreskud af Stadens Vold." Bording. II. 360. Æreskyg... t. I høiere Stiil: en falsk, forgænge... Ære. (Tullin.) Æreskiænder, en. pl. ...en, som i høi Grad krænker en Andens ... søger at stille ham v. Æren. "Naar ...skieren søger at tilintetgiøre sin Næ...borgerlige Ære, da er han en Ære...der." Müller. Æresmykke, s. Hæ...smykke. Ærestand, en. Stand, For...ag, hvori man æres ell. nyder Ære. ...ære i Ærestand. Moth. "De komme ... t. Ærestand og Lykke." Bording. I. Ærestøtte, en. S. opreist t. Ære... f. een. ...æresyg, adj. i høi Grad ...rig. "Den Ærgierrige higer blot ... Ære, og hans hele Hu er henvendt ... hvorledes Ære kan naaes; men den ...syge anseer Æren f. uundværlig, og ...sig ulykkelig, naar Æren, han higer ... ikke vil falde i hans Lod." Müller. ...syge, en. ud. pl. den høieste Grad af ...st ell. Ærgierrighed. "Som naar en ...af Æresyge brænder." Rein. "Ære...r en Aandssvaghed, der sætter al Til...ed i et Skingode." Müller. Æresæ... Hædersplads. Æretyv, en. d. s. s. ...Skiænder. (Moth.) Æretørst, en. figurl. ...get høi Grad af Ærgierrighed. "Bryst ...rig af saa skiændig Æretørst." Popes ... v. Schiermann. "Hiin ædle Ære... som brændte i dit Bryst." Foersoms I, 88. Æreværs, et. d. s. s. Ære... — c.) Æresbane, en. den Bane ell. ...l, hvorpaa een v. sine Gierninger ind-lægger sig Æ. (Hædersbane.) Æresbestilling, en. (Moth.) d. s. s. Ærespost. Æresbeviisning, en. Handling, hvorved man ærer en Anden, beviser ham Hæder ell. udvortes Ære. Æresdag, en. s. Hædersdag. Æresdrift, en. Drift t. at erhverve sig Ære og Hæder. (Mynster.) s. Ærgierrighed. Æresembede, et. (Moth.) s. Hæderspost. Æreserklæring, en. høitidelig ell. offentlig Gienkaldelse af et Angreb v. eens Ære. Han maatte giøre ham en Æ. Æresfornærmelse, en. F. i Ord ell. Giering mod en Andens Ære. Æresforsvar, et. F. for egen ell. Andres Ære. Æresfølelse, en. F. af sit eget Værd og af den derpaa grundede Æ. (s. Ære, 1.) forenet m. Omhu f. at bevare og at værge den. Æresgield, en. En Gield, som det er ell. ansees at være en Æressag, at betale. "Den er ligesom Spillegield, en Æresgield, der maa betales." Rahb. (Fortæll. 1 Deel.) "En sand Æresgield, Penge, som Venner havde betroet ham i Tillid t. hans Retskaffenhed." sammest. I. 88. Æresglands, en. d. s. s. Hædersglands. "Alle samle de sig som en Æresglands om ham." Mynster. Æresgrad, en. s. Ærestrin. Æresklædning, en. (Arreboe) s. Hædersklædning. Æresmedlem, et. en Person, som, f. at hædre hans Stand og Fortienester, optages t. Medlem af et Selskab, uden Forpligtelse t. at deeltage i dets Arbeider (i Modf. t. ordentligt Medlem.) Æresnavn, et. N. som tillægges een t. Hæder, Hædersnavn, Ærestitel. Æresord, et. Forsikkring ell. Løfte, som man bekræfter v. sin Ære. At give sit Æresord p. noget. Ærespost, en. d. s. s. Hæderspost. Æresredning, en. offentligt Forsvar i Skrift ell. Tale f. sin egen ell. andres Æ. Æressag, ell. Æresag, en. Sag, Forhandling ell. Proces, som vedkommer en Persons Æ. Æresmykke, en. Smykke, der bæres som Ærestegn. (J. L. Heib. Psyche. 40.) Æresstraf, en. Straf p. Æren, som tilkiendes v. Domstolene; vanærende Straf. Æresstrid, en. Strid, der reiser sig af Æresfornærmelse. Ærestegn, et. d. s. s. Hæderstegn. Ærestitel, en. T. som medfører Rang ell. udvortes Anseelse. Ærestrin, et. T. ell. Grad i Hæder ell. udvortes Ære. Æresvagt, en. Soldatervagt, der sættes v. en fornem Persons Bopæl f. at vise ham Ære. (Jvf. ogsaa ærlig, nedenfor.)

Ære, v. a. ... lægge sin Agtelse f. Dagen v. udvortes Tegn ell. Yttringer af Sindelaget; bevise Ære, (jvf. hædre.) At ære sine Forældre. De Gamle skal man ære. Han ærede sin afdøde Velgiørers Villie (v. at efterleve den.) "En Mand kan være æret, uden at være hædret." Sporon. "At ære er at yttre et godt Omdømme om Andre. — Især br. ære om at vise Opmærk-

somhed mod den fortrinligere Virksomhed" (ell. Fortieneste.) Müller. [Man ærer egentlig hver den, som man giver udvortes Tegn, enten i Ord ell. Handling, p. Agtelse. Men da det ikke derfor er afgiort, at der-menes noget m. disse Tegn, ell. at Agtelsen er virkelig: saa gior man Forskiel paa, at ære een udvortes, og ære ham i Hiertet. "Man kan ved Borgerlivets Vedtægter undertiden nødes til, i det Udvortes at ære den Mand, man v. sig selv foragter; og man kan ære en Mand i sit Hierte, uden at kunne ære ham i Livet." Müller. Man siger ogsaa: at ære de moralske Ideer og Begreber (ære Dyden, Uskyldigheden, Retskaffenheden o. d.) ɔ: at erkiende og vedgaae sin Agtelse f. samme.] (Partic. æret br. ofte som et hædrende ell. høfligt Tillægsord, hvor en Person omtales. Min ærede Ven. Den ærede Herre, som har yttret sin Mening.)

Ærende, (ell. **Ærend**,) et. pl.-r. [A. S. Ærend.] 1. i Alm. Bestilling, Forretning, Hverv, som vedkommer et enkelt Tilfælde. At være, at reise i Kongens, i sit eget Ærende. At stye, give een et Ærende. At rygte, udføre, udrette et Ærende. "Mangen gaaer en Andens Bud, og rygter sit eget Ærende." Ordspr. At have Ærende paa et Sted. "Hvor der er hvide Katte, der har Skinderen Ærende." Talem. (Moth.) Hun giorde sig et Ærende ind i Stuen. 2. særd. om mindre betydende, i det dagl. Liv forekommende Forretninger og Foretagender. At gaae Ærender i Byen. Hun sendte Pigen bort i et Ærende. Han giorde sig et Ærende i Stuen, f. at see hvad der foregik. (s. Byærende.) = Deraf: ærendeløs, ærendløs, adj. som er uden Ærende, ell. ei har forrettet sit Ærende. "Hvo stundesløs far af By, kommer ærendeløs hiem." Ordspr. "Taus og ærendløs han maatte derfra gaae." Bording. II. 342.

Ærenpriis, en. Navn p. en Plante, der tillægges mange gode Egenskaber. Veronica officinalis.

Ærgerlig, adj. [T. ärgerlich.] fortrædelig, ubehagelig; it. fortrydelig. Et ærgerligt Sind. At blive ærgerlig over noget. (d. Tale.) "Ærgerlig i Hovedet over den besværlige Vei." Bagg. N. Klim. 182.

Ærgre, v. a. og rec. 1. [T. ärgern.] opvække Vrede, Fortrydelse, Misfornøielse hos een. Hans Ligegyldighed ærgrer mig. Det ærgrede ham, at han blev forbigaaet. At ærgre sig over noget. "En Fader kan m. Grund ærgre sig over, at Sønnen spilder sin Tid og sine gode Anlæg p. Narrestreger." Müller. = **Ærgrelse**, en. pl. -r. Tilstanden at ærgre sig, en Følelse af undertrykt Vrede; Sindskrænkelse. At have Ærgrelse af noget. "Ærgrelse er den bittre Følelse af menneskelige Daarskaber, hvorved man selv lider Skade." (Dog er det ikke altid blot egen eller Andres Daarskab der [illegible] Ærgrelse; men ogsaa en vis [illegible] hed. Man kan ærgre sig over [illegible] lighed, lav Egennytte, Partis[illegible] (jvf. Fortrydelse, 2, og Harme, [illegible] Fortrydelsen stærk, og angaa[illegible] Daarskab, som vi bebreide os se[illegible] den Ærgrelse." P. E. Müller.

Ærlig, adj. [af Ære.] 1. [illegible] stemmende m. den borgerlige [illegible] godt Rygte ell. offentlig Agtelse. [illegible] Navn og Rygte. At være kom[illegible] lige Forældre. Han maatte ik[illegible] ærlig Begravelse. (modf. uærli[illegible] vare beredte til enten at leve eller [illegible] gen." 1 Macc. 4. 35. "Det er ær[illegible] Skoe, naar Lædeket ikke er stiaal[illegible] 2. overeensstemmende m. den [illegible] m. Retskaffenhed, ell. som opfylde[illegible] dringer; redelig, retskaffen. En [illegible] ærlige Folk. En ærlig Be[illegible] tiene een ærligt og redeligt. [illegible] ærligt t. med den Handel. Et [illegible] sigt. At see ærlig ud: (modf. u[illegible] dragerſk.) jvf. redelig. 3. [illegible] stændig, kydsk. En ærlig Pige, [illegible] (I Titler brugtes det fordum [illegible] især i Forening m. velbyrdig, [illegible] = **Ærlighed**, en. ud. pl. Beſ[illegible] at være ærlig; Redelighed, Ret[illegible] "Ærlighed er en Dyd i Tænkem[illegible] delighed i Handel og Omgang. [illegible] lighed følger Redelighed, og denne [illegible] det p. den første." Sporon.

Ærme, et. pl.-r. [af Arm. [illegible] den Deel af et Klædemon, som [illegible] Armene. At sye Ærmet i en Ki[illegible] binde een noget p. Ærmet ɔ: [illegible] noget ind. "Folk af gammel [illegible] ikke lade sig selv binde noget p. [illegible] Bagg. (Fort. til N. Klim.) At [illegible] Løgn af Ærmet. "Hvad vil [illegible] ner? Han dem af Ærmet ry[illegible] Paars. (ɔ: de koste ham ingen [illegible] har en Ræv i Ærmet (er [illegible] mefoder, et. F. som [illegible] Ærmegab ell. Ærmehul, et. [illegible] Kiole, hvortil Ærmet [illegible] syes til. Ærmekaabe, en. [illegible] mer. Ærmeknap, en. [illegible] ning, f. E. paa Skiorten [illegible] derne. Ærmelinning, [illegible] linning.

Ært, en. s. Ert.

Ærtestok, n. [illegible]

Æs, et. (i Kortspil.) [illegible]

Æsel, et. s. Esel.

Æsk, en. (et [illegible]

Æske, en. pl. -r. [illegible] Ascher.] et [illegible] der omgive en [illegible] Laag. (jvf. [illegible] Papæske, [illegible]

[...]nd, firkantet Æske. En Hatteæske, [...]eræske, Smøræske. = Æskebund, en. [...]ade Bund i en Æske. Æskelaag, et. [...]aag der slutter uden om Æskens Rand. [...]kemager, en. den, som giør og sælger [...]illige Slags Æsker.

Æske, v. a. 1. [A. S. ascian. E. to [...]] kræve, forlange, (især med Eftertryk, [...]vad man er besøiet t. at begiere.) At [...] eens Vidnesbyrd, æske eens Betænkning [...] Sag. "Det betrængte Fædreland æske[...] [...]ns Bistand." Jacobi. At æske een t. [...]amp. s. udæske. "Hver Svend, som [...]bam, har maattet lade sit unge Liv." [...]l. "Man æsker det, man bør have; [...]er det, man vil have; kræver det, man [...] have; forlanger det, man ønsker at [...] Spoon; (dog iagttages denne For[...]ikke altid i Brugen; og æske er overho[...] [...]ær v. af forældes.)

[...], en. pl.-er. [I. Espi. A. S. Espe.] [...] af Poppel-Slægten; Bæveræsp. [...]lus tremula. At skiælve som et Æs[...] [...].

Æt, en. (pl. Ætter er ganske sielden.) Ætt.] 1. Oprindelse, Afkomst, Ud[...] [...], Byrd; især om Mennesker. (origo, [...]) Moth. At være af fornem Æt. 2. [...]mme, Slægt, Art. (Stirps, genus.) En [...]el, berømt Æt. "Tænk p. den ædle [...] hvoraf dit Folk nedstamm'er." A. Bull. [...]æt. = ætgod, adj. som et af god Æt ell. Stamme. (Moth.) Ætled, et. pl. d. s. Led i Slægtskab og Stamtavler; Slægtled. (I. Ættlidr.) ætlede, v. a. 1. tage i Barns Sted, adoptere. (Moth.) I. ættleida. Ætleding, en. 1. Handlingen at ætlede een. (I. Ættleiding.) 2. den, som er tagen i Barns Sted, ell. lyst i Huld og Kiøn af en anden. Moth. (I. Ættleidingr.) Ætmand, en. pl.-mænd. nedstammende Slægtning, Frænde. Grundtvig (Qvædl. S. 165.) = Ættetal, et. Slægtsregister. (Moth; forældet. Isl. Ættartala.)

Ævle, v. n. 1. (har.) snakke meget om ingen Ting; kives, trætte. (Moth. d. Tale.)

Ævred, ell. Ævret, et. [dette Ord, som jævnligen i Sammensætning skrives Ævre (absol. forekommer det næsten altid m. bestemt Art. Ævret) kommer af det gamle Afred, Afreth, og bør derfor ikke miste Endeconsonanten. jvf. Afred i Dial. Lex.]. Græsning i Stubben p. de høstede Agre, efterat Sæden er hiemført. At opgive Ævret ɔ: slippe Kreaturene løs p. de høstede Marker. (Olussen.) = Ævredgræsning, ell. Ævregræsning, en. Græsning, som finder Sted om Efteraaret i Ævret. Ævredsmør, et. Smør, som kiernes af Melken i den Tid, da Køerne gaae p. Ævret. Ævredtid, en. den Tid, da Ævret er opgivet, da Kreaturene gaae i Ævret. (Olussen. Oecon. Ann.)

Ø.

[...] (eller Øe, som endeel endnu skrive) en. [...]er. [I. Ey. s. Eiland.] et med Vand [...]dt, fra Fastlandet afsondret Land. [...] er Brugen af dette Ord indskrænket [...]le mindre Lande af denne Art; og [...] de 3 gamle Verdensdeles, som Ame[...] Hovedland, tillægges Navn af det Land. En meget lille Ø kaldes en [...]. [De fleste tillægge endnu Ordet Ø [...]umme e; ogsaa af den Grund, at [...] kan undværes, hvor Ordet i Genit. [...] den bestemte Artikel ell. pron. de[...]strat. foran. f. E. Den lille Øes Ind[...] [...]re. "Den som tiltræder denne berømte Besiddelse." D. Quixote af C. D. [...]] = Øbo, en. pl.-er. ell. Øboer, en. [...]. (Sneedorf.) Indbygger p. en Ø. [...]gger, en. d. s. s. Øboer. (Suldb. Tre[...] [...]) Øgaard, en. Samling af mindre [...], der omgive en større. (sielden.) Siæl[...]ds Øgaard. (Scheels Krigens Skuepl. [...]) "Langeland og Ærø, tilligemed Taasing og Ærøe, udgiøre den fyenske Øgaard." sammest. 247. Øland, et. pl.-e. et Land, der udgiør en Ø. De danske Ølande. Ølund, en. En Lund ell. mindre Skov, omringet af Vand; ell. en liden, skovbevoxen Ø. "Vi saae ud over hele Skoven og Ølundene i de spredte Indsøer." Bagg. (Labyr. I. 57.)

Øde, adj. [I. audr. T. öde. jvf. Ørken.] 1. uopfyldt af Materien (som man tænker sig Verden før Skabelsen.) "Ligesom Skabningens Mangfoldighed gik frem i Lys og Skiønhed af det Øde og Tomme." Mynster. 2. ikke beboet ell. dyrket af Mennesker, folketom, ubesøgt, ubebygget, ell. meget sparsomt bebygget. "Jeg saae Landet, og see det var øde og tomt." Jer. 4. 23. En eensom og øde Egn. Et øde Sted. "Maagen skriger v. den øde Strand." Thaarup. En øde Gaard ɔ: som ikke drives og er ubeboet. (skrives ogsaa i eet: Ødegaard.) Jorden ligger øde (drives ikke.) At lægge

Landet øde; i ældre Skrifter i St. for det følgende: = ødelægge, v. a. 3. (s. lægge.) 1. fordærve aldeles, giøre utienlig t. Brug, t. Beboelse. At ødelægge sine Klæder. Krigen har ødelagt Landet, Han ødelægger sin Helbred. 2. forarme. Han er ødelagt i Bund og Grund. Dette Tab har reent ødelagt ham. 3. sætte overstyr. Han har ødelagt Alt hvad han eiede. — Ødelæggelse, en. pl.-r. 1. Gierningen at ø. Krigens Ødelæggelser. 2. det, at ødelægges, Fordærvelse, Undergang. — Ødelægger, en. (Moth.) "Saameget ringere — som den ørkesløse er bedre end Ødelæggeren." Sneedorf. "Bag Ødelæggeren Ruiner ryge." S. Blicher. = ødeliggende, adj. v. som ligger øde ell. udyrket. "Ødeliggende Jords Opdyrkning." Olufsen.

Øde, et. [det foregaaende adj. brugt som n. s.] det øde, tomme Rum, en øde Egn, Ørken; (hos Nyere.) "Et strækksomt Øde langt fra Nord t. Syden gaaer!" Frimann. "Vend Diet mod hiint africanske Øde." S. Staffeldt. "En Gravtaushed og det frygteligste Øde." Bagg. (Labyr. II. 297.) "Hvor Gravens Stilhed Lundens Øde dækker." F. Guldberg.

Øde, v. a. 1. d. s. s. ødelægge, 1. (Moth. nu sieldent) "Som fede sig m. Rov og Blod, og øde Landets Grøde." Bording. "Ødes anden Mands Korn, eller Eng." VI. 14. 14. "De udmattede og ødede Landet." Guldberg. "Du — glædes ei v. at øde det Liv, du selv har skabt." Øhlenschl. 2. udgive t. Unytte, og i Mængde, spilde, sætte til, sætte overstyr. At øde sine Penge, sin Formue v. Daarligheder. Hvad Faderen sparer, det øder Sønnen. At øde sin Tid. "Den øder Penge, der sætter dem til, fordi han ikke agter deres Værd, og saaledes ligesom kaster dem bort." Müller. (jvf. ødsle og forøde. Den rige Mand kan øde mange Penge paa noget, uden at forøde (ɔ: reent tilsætte (sin Formue.) = Deraf: Ødeland, en. den, som øder meget, en Forøder. — Øder, en. pl. -e. en Ødeland. "Øderen kunde ikke ødelægge sine Efterkommere; den Gierrige ikke udsue sine Medborgere." Sneed. "Efter en god Avler kommer en god Øder." Ordspr. — ødsom, adj. tilbøielig til at øde; ødsel (1. og 2.) P. J. Colding.

Øde, et. ud. pl. [Sv. Öda. J. Audna.] Skiebne, Tilskikkelse. (Et af nogle nyere optaget Ord.)

Ødsel, adj. pl. ødsle. [af v. a. øde.] 1. tilbøielig t. at øde. (modſ. sparsommelig.) En ødsel Kone. 2. overflødig t. Unytte, som langt overskrider Fornødenheds Maal. ødsle Giæstebud. En ødsel Anretning, ødsel Pragt. At leve ødselt. (ødsel har i Brugen mest Hensyn v. det unyttige i Udgift ell. Anvendelse; overdaadig v. det hensigtsløse, overflødige og kostbare ell. det overdrevet prægtige. Selv den [illegible] sel; og m. Overdaadighed [illegible] sin Tid være forenet.) [illegible] rigelig, overflødig. "Den [illegible] Lyst, som ødsel sig tilbyder." [illegible] mann. — Ødselhed, en. ud. pl. [illegible] skab ell. Beskaffenhed af være [illegible] Overdaadighed.) "En [illegible] medfører mange unødvendige [illegible] des Ødselhed, s. saa vidt [illegible] lægges øde, Overdaadighed, [illegible] Mennesket derved overskrider [illegible] at anvende Penge." Müller.

Ødsle, v. n. og a. 1. n. [illegible] fortære m. Ødselhed, t. Unytte [illegible] med noget. 2. act. at anvende [illegible] Overflødighed, øde, tilsætte. [illegible] Formue bort. At ødsle mange [illegible] get. (jvf. øde og forøde.) "[illegible] øde iblandt, ell. Frequentativ [illegible] — At bortødsle er at forøde [illegible] og bliver altsaa det stærkeste [illegible] Række." Müller. — Deraf: [illegible] ud. pl.

Øg, et. pl. d. s. [Sv. Ök [illegible] Par Dragere, et Spænd. J. [illegible] dyr.] en Hest, som br. til Arbeide [illegible] en Bondehest, Arbeidshest. (De [illegible] kun blandt Almuen.) Deraf [illegible] muesproget adskillige Sammensætninger [illegible] E. Øgbytte, Øgfællig ([illegible] af Heste) Øghoved, o. [illegible]

Øge, v. a. 1. i partic. [illegible] auka.] 1. udvide, giøre [illegible] (s. forøge, som nu mere [illegible]) øge v. Tilsætning, v. at [illegible] maa øges nedentil. Der [illegible] i ell. til. Det klædes ikke [illegible] øgt til. = Øgning, en. [illegible] gen at øge, især i Bemærk[illegible] hvor noget er øgt. Klæ[illegible] Øgningen. — Øgenavn, [illegible] navn, især et saadant, der [illegible] Spottenavn.

Øgle, en. pl.-r. [J. [illegible] en Firbeen. Lacerta. (Af [illegible] disse Dyrs Giftighed [illegible] om Skadelighed, Slethed [illegible] hersker i de fig. Bemærk[illegible] mensætninger.) = Øgle[illegible] Øgle. Øgleræde, en. [illegible] f. slette, skarnagtige [illegible] pøbel, en m. Øgler [illegible] "Jeg synker gierne [illegible] sal." Øhlenschl. [illegible] fig. en Slægt af onde [illegible] Øgletunge, en. [illegible] skende Tunge ell. [illegible] pl.-r. fig. onde [illegible] geledes Øgleynge[illegible]

Øie, et. pl. [illegible] mest i ældre Skrifter [illegible] E. eye. [illegible]

ns hos Mennesker og Dyr. a.)
have mørke, lyse, brune, blaa
ie noget i Øiet. At have Stær
:. At være blind p. begge Øine.
ne ned (vende Blikket mod Jor-
undseelige.) At følge een m.
in havde ikke Øinene fra hende
n. — figurl. At see een under
være ræd f. ham. At gaae een
e ɔ: hykle, smigre f. een. At
i Øinene, lige op i Øinene.
et i mine aabne Øine (om den,
gte hvad der er vitterligt, at
:t.) Det er ham en Torn i
er ham meget ubehageligt, ell.
Misundelse. b.) overført:
ds, Synet. "Det er ei Alt f.
es skal." Ordspr. (P. Lolle.)
t Øie see det, hvorom jeg heller
J. L. Heiberg. At have gode,
Øine. Han har mistet sit høire
t p. dette Øie.) Det lader sig
tte Øine. At komme af Øie
ɔ: af Syne. "Saasnart den
os af Øie skynder." Bording.
hvor han da havde sine Øine.
e troe mine egne Øine (om et
t Syn.) — figurl. At see m.
(lade Andre iagttage, arbeide f.
re vant t. at see m. sine egne
alde i Øinene: a.) være syn-
saadan Stilling, at det kan
ave udvortes Syn, Anseelse.
ie paa noget, i en Bog (see,
.) — Desuden andre figurl.
til I. a. og b. f. E. Det var
i Øiet ɔ: en meget ubehagelig
ke Øinene p. noget ɔ: lade som
det vaer. (Men: At lukke Øi-
ie ɔ: sove. Jeg har ikke lukket
ele Nat.) o. fl. II. uegentl.
Bemærkelser: a.) om Øiet,
, Tankens ell. Følelsens Tolk:
st. Fromhed lyser af hendes
nsk, skulende Øie. Aabne, liv-
Øine. Der ligger meget ædelt
"Veltalende Øine hinanden
aarup. Hun giør Alt hvad hun
ns Øine. b.) Paasyn, Øie-
else. At rose een i hans Øine.
e een op i Øinene, i hans aabne
grov, haandgribelig Maade.)
der hans Øine. Man tog det
Øine. Kom ikke meer f. mine
bort fra mine Øine! At sige
i Øinene (uden Omsvøb ell.
At gaae een under Øine ɔ:
f. ham. (Moth. Dog ogsaa i
ɔ: vise sig føielig, opmærksom
"Sin Mand hun under Øine
det sig bør og sømmer." Bor-
5.) Under fire Øine (blot
ersoner.) c.) Opsyn, Tilsyn,
Omsorg. At have Øie et vaagent Øie med noget. At have sine Øine overalt (være meget paapassende.) Politiet har Øie med ham (passer p. hans Handlinger.) d.) Om Følger og Virkninger af at see; saaledes: 1. Om Hukommelse, Indbildningskraft, Betragtning. Dette Syn staaer mig bestandig f. Øiet. At have Gud f. Øine. "Dette havde han stedse f. Øine." Malling. "Hav stedse f. Øiet, du ei er ret frisk." Bessel. 2. om Villie, Attraa, Ønske. At kaste sit Øie paa noget. Han har længe havt Øie paa Pigen (Godhed f. hende) p. den Gaard. At have et godt Øie til een (Velvillie, Godhed.) Han har ikke Øie for andet, end denne Pige. 3. Erkiendelsesevne, Dømmekraft. Sagen ligger f. alles Øine. At aabne Øinene p. een (oplyse ham om en Sags sande Beskaffenhed.) Nu saae han Tingen m. ganske andre Øine. At see noget m. et kritisk, mistænkeligt Ø. I mine Øine ɔ: efter mit Skiønnende, min Mening. I Verdens Øine. At sætte een Blaar i Øinene, svøbe hans Øine i Blaar ɔ: forblinde, føre ham bag Lyset. III. br. Ordet i endeel uegentlige og overførte Bemærkelser om Ting, der have meer ell. mindre Lighed m. et Øie; f. E. Øine i Paafuglens Hale. Øine i Kortspil (enkelte Figurer ell. Punkter p. Smaakortene, og Tallet p. dem, som Herrebladene regnes for.) At have flest, de høieste Øine. Fr. points. — Øine (Prikker) p. Tærninger. At slaae lige, ulige Øine. — Øine i Ost, i Brød (ɔ: Smaahuller.) Øiet i en Naal, Naaleøie. Øiet p. en Øxe. (s. Øiebolt.) Øie paa Træer og Buske, (gemma) ɔ: Knop, hvoraf Skud, Blade ell. Blomster udspringe. (Bladøie, Løvøie, Blomsterøie.) Øie paa en Qværn, ell. paa den øverste Møllesteen (hvorigiennem Kornet falder ned.) Øie i Tougværk, i en Jernbolt, t. Skibs; m. fl. = Sammensætninger: a.) Øieblegn, en. Blegn, der sætter sig inden i Øiet ell. paa Øielaaget. Øieblending, en. Blendværk, Giøgleværk. (Moth.) Øieblik, et. 1. egentl. Blik ell. Bevægelse m. Øielaagene. Moth. (sielden.) "Lad Øieblikket under Brynet imellem træffe dig som Lynet." Bagg. (Poet. Ep. 1814. S. 36.) 2. en yderst kort Tid. Det varede kun et Øieblik. Jeg skal komme i Øieblikket, om et Øieblik. Et høitideligt, skrækkeligt Øieblik. For et Øieblik kan det more. 3. Øieblikket absol. den nærværende Tid, det nærværende Øieblik. At leve i, for Øieblikket. Han tænker kun paa Øieblikket. — Deraf: øieblikkelig, adj. som skeer i et Øieblik ell. som varer kun yderst kort. En øieblikkelig Overgang, Bevægelse. Det kan give dem en øieblikkelig Hielp. = Øieblund, et. Et kort Blund. 2. et Øieblik. 2. (sielden.) Øiebolt, en. En Bolt ell. stor Jernnagle, m. et Øie ell. Hul i den ene Ende.

Øiebryn, et. s. **Øienbryn.** **Øiebyld**, en. B. i Øiet. **øiedannet**, adj. dannet som et Øie. **Øiefistel**, en. En vis Svaghed i Øiet, hvorved det idelig flyder m. Vædske og Materie. **Øiefæste**, et. noget, som Øiet, Synet har at fæste sig paa. (Arreboe. Hexaem. 189.) **Øieglas**, et. 1. et slebet Glas, t. at see i m. eet ell. begge Øine, f. at styrke Synet ell. forstørre Gienstandene. 2. et efter Øiets Skikkelse dannet Glas, som fyldes m. en Vædske f. at bade det. **Øiehaar**, s. **Øienhaar.** **Øiehinde**, en. En af de Hinder, som høre t. Øiet. **Øiehule**, en. den Fordybning i Hovedet, hvori Øiet sidder. **Øiehvælving**, en. Øiets hvælvede Yderside. (**Øienhvælv.** Rostg.) **Øiekast**, et. pl. d. s. en Bevægelse, et Blik m. Øiet, der udtrykker en Følelse. (s. **Øie**, II. a.) Et stolt, ømt, vredt **Øiekast.** Hun gav ham et venligt **Øiekast.** **Øiekiertel**, en. K. i Øiekrigen, Taarekiertel. **Øiekreds**, en. (Tullin. Sneedorf. Jacobi.) s. Synskreds, som er mere brugel. "Og i en endløs Iis vor **Øiekreds** indhyller." E. Colbiørnsen. **Øiekrig**, en. den Krog ell. Vinkel, som Øiet danner v. een Side v. Næsen, v. den anden v. Tindingen. (s. 1. **Krig.**) **Øielaag**, et. s. **Øienlaag.** **Øielinie**, en. Linien, som tænkes imellem Øiet og Gienstanden, der sees. (V. S. O.) **Øiemaal**, et. 1. det Maal, som tages ell. beregnes blot efter Øiesynet, uden andet Middel ell. Redskab. At giøre noget efter **Øiemaal.** Afstanden synes efter **Øiemaal** at være et Par hundrede Skridt. 2. sieldnere: d. s. s. **Øiemed.** (Kingo.) **Øiemed**, et. 1. egentl. d. s. s. Øiemærke, 1. men sielden. 2. Maal for Tanken ell. Forsættet; Hensigt. "Til dette store **Øiemed** fordres store Færdigheder, stor Duelighed." Schytte. "Hvor **Øiemedet** er større, end Midlerne, og Bygningen ikke passer t. Midlerne." O. Guldb. At forfeile sit **Øiemed.** Derpaa gik hans **Øiemed** ud. De havde fælles **Øiemed.** (jvf. Hensigt, Formaal. Det fiernere Maal f. Virksomheden i en vis Retning kaldes oftest **Øiemed**; v. Hensigt forstaaes undertiden det nærmere; og **Øiemed** br. derimod, naar Talen er om, v. længere Stræben, at opnaae noget vigtigere.) "**Øiemedet** af en Handling kan være forskielligt fra dens Hensigt. Den, som lyver, har t. Hensigt at misløde Andre; hans **Øiemed** er egen Fordeel." Müller. **Øiemuskel**, en. M. der staaer i Forbindelse m. Øiet. **Øiemærke**, et. 1. Punkt ell. Med, hvortil Øiet sigter, ell. som man især tager Kiende paa. At tage **Øiemærke** af et Sted. Jeg har et sikkert **Øiemærke** i Træet. 2. d. s. s. **Øiemed**, 2. Vording. I. 38. Tullin. "Naar **Øiemærket** ikke anderledes kan opnaaes." Sneedorf. (nu sieldnere.) **Øienerve**, en. N. i Øiet. **Øienest**, et. 1. Øiekrig. 2. Øiekiertel, Taarekiertel. (Moth.

usædvanl.) **Øie[illegible]**, et. [illegible] Retina. (Treschow.) **Ø[illegible]**, e[illegible] i Øiets Hornhinde. **Øiepunkt** [illegible] dorf) s. **Synspunkt.** **Øie[illegible]d**, et. [illegible] ell. Knop p. Værter, som har Øie. ([illegible] O.) s. **Øie**, III. **Øiesteen**, en. [illegible] runde, mørke Aabning i Øiet, hvori[illegible] Lysstraalerne falde, der frembringe [illegible] (pupilla.) 2. fig. om det, som e[illegible] sætter høi Priis paa. Denne [illegible] **Øiesteen.** "Handelen var deres [illegible] at ville dele ell. forstyrre den, [illegible] et Fredsbrud." Guldb. **Øie[illegible]** undertiden poet. og figurl. for [illegible] **Øiesyn**, et. 1. Virksomhed[illegible] Sands, Gierningen at see. Efter [illegible] (saavidt man kan skiønne v. at see [illegible] noget i **Øiesyn.** 2. (sieldnere.) [illegible] Aasyn. Hans **Øiesyn** lover [illegible] **Øievig**, en. d. s. s. Øiekrig. (Moth.) [illegible] vædske, en. 1. en af de Vædsker, [illegible] t. Øiet. 2. Vædske, som afs[illegible] = b.) **Øienbetændelse**, en. B. ell. [illegible] mation i Øiet ell. Øienlaaget. [illegible] ding (ell. -blinding), en. Syne[illegible] delse. (Arreboe. 67.) **Øien[illegible]** fremstaaende, haarbevoxne Kant, [illegible] den danner over Øiehulen. (**Ø[illegible]** schow.) **Øienhaar**, pl. [illegible] voxe p. Randen af Øienlaag[illegible] flod, et. en Øiensvaghed, hv[illegible] standig flyder m. Vædske. Epipho[illegible] laag, et. pl. d. s. og **Øienlaage**, [illegible] sættelse af Ansigtets Muskler [illegible] danner et Skiul, der kan lukke [illegible] nene, og aabnes f. at see. [illegible] sank p. hans **Øienlaage.** [illegible] "Naar mod den sidste [illegible] **Øienlaage** dale ned." [illegible] læge, en. En L. der alle[illegible] behandler Øiensygdomme. [illegible] et. P. som br. mod Øiens[illegible] pine, en. Øiensmerte. [illegible] for svage Øine ell. Øienlaag[illegible] en. 1. den, som gaae[illegible] Øine, (s. **Øie**, I. a.) som [illegible] værende, og laster ham [illegible] Øientienet. 2. en Hy[illegible] ikke forvende deres Anstød [illegible] ud, som **Øienskalkene** [illegible] (Subst. **Øienskalkhed** [illegible] bel og Reinike Fos.) nu [illegible] skierm, en. S. som [illegible] at formindske Lysets Virk[illegible] adj. udvortes skin[illegible] i Ord sukkersøde, [illegible] Arreboe. **Øien[illegible]** ell. begge. **Ø[illegible]** denskabers, [illegible] Øiekast, ell. [illegible] gienfidigen imellem [illegible] svaghed, en. [illegible] Sygdom i [illegible]

...nsygdom, en. Sygdom i Øiet ell. nogen ...es Dele. **Øiensyn**, et. Udseende, Mi... Ansigtstræk. (usædvanl.) "Hvortil tie... et hoffærdigt Øiensyn?" B. Thott. I. 27. ... Øiesyn, 2.) **øiensynlig**, adj. 1. som ...ydelig at see, aabenbar. Hans For...ing var øiensynlig. At see øiensyn...e Følger, Virkninger af noget. 2. begri...lig, klar, indlysende. Det er øiensynligt, ...Fordelen ikke opveier Tabet. Det lo...en øiensynlig Fordeel. "En soleklar og ...synlig Sandhed." Kraft. (Aabenbart ...aabenlyst betegner Beskaffenheden, at ...e synlig, m. Hensyn t. Gienstanden; ...nlig m. Hensyn t. Personen, der seer.) ...kiellen imellem aabenbart og øiensyn... naar de br. uegentligen, er at det første ...ner hvad der, betragtet f. sig selv, er ..., øiensynligt hvad den Forstende tyde... kan erkiende. Det er aabenbart, at ...den bærer Præg af Guds Viisdom; men ...e er ikke for Alle øiensynligt." Müller. **Øientaage**, en. Øiensvaghed, hvori Gien...dene f. Øiet synes indhyllede i Taage. ...oth.) **Øientiener**, en. d. s. s. Øiens...ik, 1. "En Øientiener, som taler Andre ...e Munden, lastes derfore." Birg. Thott. ...108. **Øientieneri**, et, (Rahb. Fortæll. ...0) og **Øientieneste**, en. 1. skrømtet Iver ...eneften. 2. skrømtet Hengivenhed, Falsk..., Hykleri. (Sneedorf.) **Øientrylleri**, ...noget, hvorved Øiet ell. Synet trylles. ...g. (Poet. Ep. 248.) **Øientrøst**, en. ...et, man har Glæde af at see; Øiens... (Moth.) 2. En Plantes Navn. Eu...asia officinalis. **Øienvand**, et. Læ...vand, som br. for syge Øine. **Øienvid**...et. den, som m. egne Øine har seet hvad ...bevidner. "Endnu levede alle de, som ...be have været Øienvidner til disse ...ragelser." Basth. (mods. Ørevidne.) ...nværk, en. Øiensmerte. (Moth.) = c.) ...enslyst, en. Lyst, som nydes v. Synet; ...Fornøielse, som Synets Sands giver.

Øiet, adj. forsynet m. Øie ell. Øine. ...øiet Naal. — Sielden, undt. i Sam...s. om Øiets Udseende: blaaøiet, bruun...t, klarøiet, lysøiet, mildøiet, o. fl.

Øine, v. a. 1. blive vaer, skielne v. Sy..., faae Øie paa. Han var allerede saa ...gt borte, at man knap kunde øine ham. ...aasnart hun øinede ham iblandt Mæng... — fig. "Vildfarelser, som disse Men...kehedens sande Oplysere ikke have øinet ...t opdaget." Birkner. Jeg øiner intet ...ab om Redning. 2. v. n. bruge Synet; ..., naae m. Synet. Saa langt man kan ...e, er der intet Menneske at see. Man ...er ikke derhen, fordi Skoven ligger imel... "Hvorhen vi øine, Grave sig v. Grave ...ne." Thaarup. (Digte. S. 232.)

Øl (langt ø) ell. **Øel**, en. pl.—e. [J. ål Öl. Sv. Öl.] en Rem, Læder-Rem. Dec. Mag. V. 213. (forældet; men br. endnu i Jylland; og deraf Bagøl, Brystøl v. Seletøi.) "Han spillede baade Øl og Ærme fra ham:" en Talemaade hos Moth. = **Ølsvøbe**, en. Svøbe af Læderremmer. (Kæmpev.)

Øl, et. ud. pl. [J. Öl. A. S. Eale.] 1. en Drik, som koges (brygges) af Korn, (Malt) Humle og Vand. At brygge Øl. Hvidt, bruunt, gammelt Øl. Stærkt, godt, tyndt Øl. Dagligt Øl (Mellemøl. Moth.) At fade Øllet. "Bedre er tyndt Øl, end tør Skaal." Ordspr. (Efterøl: tyndt Øl, som brygges efter det stærkere. Moth.) 2. fig. og forældet: Gilde, Drikkelag. Deraf: Arveøl, Fæstensøl, Gravøl, o. fl. = **Ølafgift**, en. A. som betales af Øl. **Ølanker**, et. Anker t. Øl. (s. Anker.) **Ølbimpel**, en. En rund B. ell. Trædunk t. at føre Øl i. **Ølbod**, en. Bod, hvor der sælges Øl. **Ølbroder** (V. S. O.) s. Svirebroder. **Ølbrygger**, en. den som gior Næring af at brygge Øl. (sædvanl. blot: Brygger.) **Ølbrygning**, en. Gierningen, at brygge Øl. s. Brygning. **Ølbryggeri**, et. d. s. s. Bryggeri, 2, hvilket sædvanl. br. **Ølbærme**, en. B. der sætter sig efter Giæringen p. Bunden af Ølfade. **Øldrikker**, en. den, som drikker meget Øl. **øldrukken**, adj. som har en Ølruus. (Rostg.) **Øldunk**, en. Dunk t. Øl. **Øleddike**, en. E. som laves v. at bringe Øl i den sure Giæring. **Ølfad**, et. en stor Tønde t. Øl, ell. med Øl i. **Ølflaske**, en. F. til Øl. **Ølgilde**, et. G. hvor der især drikkes Øl. **Ølgiær**, en. Giær, som samles af Øl, der endnu ei har afgiæret. **Ølglas**, et. Glas t. at drikke Øl af. At drikke Viin af Ølglas. **Ølhandel**, en. H. i det store m. Øl. **Ølhandler**, en. den, som handler m. Øl, uden at udskienke det. **Ølhane**, en. H. ell. Tap t. en Øltønde. **Ølhore**, en. Skiøge af det laveste Slags, der har Tilhold i ringe Ølhuse. **Ølhuus**, et. Vertshuus hvor der skienkes Øl og Brændeviin. **Ølkande**, en. K. til at drikke Øl af. **Ølkar**, et. K. som bruges v. Brygning, Bryggerkar. **Ølkielder**, en. 1. K. hvor Øl giemmes p. Fade. 2. K. hvor Øl udsælges. **Ølkippe**, en. Vertshuus, Kro ell. Ølhuus af det ringeste Slags. **Ølkone**, en. K. som sælger Øl ud. "Har jeg Penge, da er jeg Ølkonens Frænde." Ordspr. (P. Syv. I. 480.) **Ølkro**, s. Ølhuus. **Ølkruus**, et. K. til at drikke Øl af. **Ølmaal**, et. M. hvorefter Øl udskienkes. **Øllost**, en. Melk, som koges og stilles ad m. Øl. **Ølprøver**, en. Redskab t. at prøve Øllets Styrke efter Brygningen. **Ølruus**, en. R. som faaes af at drikke Øl. **Ølsalg**, et. Udsalg af Øl. **Ølskienk**, en. s. Skienk. **Ølskienker**, en. En Vertshuusmand, der skienker Øl og Brændeviin; en Krovert, Øltapper. (Sneedorf.)

Ølskienkning, en. Udsalg af Øl, som fortæres p. Stedet. **Ølsnak**, en. Snak af Kroglester ell. halv beskienkede Folk. "Den Ølsnak, der falder v. et Slag Kort og en Pibe Tobak." Rahbek. **Ølsuppe**, en. S. af Øl, Øllebrød, o. d. (Moth.) **ølsyg**, adj. ikke tilpas efter en Ølruus ell. anden Ruus. **Ølsyge**, en. Tilstanden, at være ølsyg. (Colding.) **Ølsøbe**, s. Æggesøbe. **Øltapper**, en. d. s. s. Ølskienker. **Øltønde**, en. En T. (paa 136—140 Potter) t. at komme Øl paa. = **Ølsmaal**, et. Et Ølgilde, Drikkegilde. "Skænd ikke paa din Næste i Ølsmaal." Sir. 32. (ell. 31. 36.) Bib. af 1550. **Ølsmaals Tale**. Moth. (forældet; men br. af Almuen i Siælland.)

Øllebrød, et. ud. pl. En Suppe af Øl, kogt m. revet Brød m. m. "I reven Øllebrød hun finder ingen Smag." P. Paars. Top-Øllebrød (hvortil det revne Brød bages i Form af en Top.)

Øllegrød, en. ud. pl. Grød, som opvarmes i kogende Øl.

Øllet, adj. beskienket, drukken. (d. Tale.) "Lad dem i røget Kro kun see og høre øllede Bonde banke Ryg og Øre." Stenersen.

Øm, adj. pl. ømme. [Sv. öm. I. aumr, ussel, lidende.] 1. smertelig, som har Fornemmelse af Pine. At have et ømt Knæ; at være øm over hele Legemet. — særd. smertende v. Berørelse, som ikke taaler at røres ell. bevæges. Saaret er uden Smerte, men meget ømt. At røre een p. det ømme Sted (ↄ: omtale hvad en Anden ikke gierne vil høre om.) "Sagen var øm som en Diesteen, at røre ved." Schytte. Heraf: **ømbenet**, adj. som har Ømhed i et Been, ell. begge; **ømfødet**, **ømskindet**, o. fl. 2. a.) hvis Følelse let røres, som let bevæges t. Medfølelse, Deeltagelse; følsom. Et ømt Hierte. At være øm over noget, over sin Ære. Hun er alt for øm (mild, skaansom) over sine Børn. "Øm over sit Folks Lidelser." Sneedorf. b. object. som vidner om Følelse, kiærlig, hierteligt. Et ømt Blik, Favntag. = **ømfølende**, adj. v. som har en øm Følelse, blødhiertet, meget følsom. (V. S. O.) **ømfølsom**, adj. d. s. s. ømfølende; og deraf: **Ømfølsomhed**, en. En høi Grad af Følsomhed, saavel om den physiske, som den aandelige. (Treschow.) — **ømhiertet**, adj. som let røres; ømfølende. (T. Rothe.) **ømkiævet**, adj. om Heste: d. s. s. blødmundet. (Rostg. Ordb.) **ømskindet**, adj. egentl. hvis Hud er øm, ell. ei taaler Berøring; mest i dagl. T. og uegentlig: meget kiælen, som intet taaler, som ei er vant t. ondt. **ømtaalig**, adj. ømskindet. Jacobi. = **Ømhed**, en. ud. pl. Beskaffenheden at være øm. 1. Smerte og Ømhed i Bylden. 2. Hun har ligesaa stor Ømhed for det fremmede Barn, som f. sit eget. "Et daarligt Venskab, der af Ømhed, f. ikke at giøre sin Ven et ubehageligt ... sætter Ømheden f. hans virkelige ... Ære til Side." Rahbek. — At pl... kiærlig Ømhed. Moderømhed.

Ømme sig, v. rec. 1. vaande sig af Smerte. (Ewald.) At ømme ... Saar; ømme sig over lidt. Han ... sig ikke engang da Benet blev afsat. ... dens Hiertet sig maa ømme under ... Grundtv. 2. fig. ville nødigen, ug... Man ømmer sig v. at sige ham den ... lige Sandhed. "Om rige Hierter ... sig v. hvert et synligt Giengield."

Ømmel ell. **ømel**, adj. nidkiær, ... over den, man elsker. (Moth. ...) Deraf: **Ømelhed**, en. "Elskov og ...hed følges ad." Moth.

Ømmelig, adv. med Besværlig... saaledes som den, der er øm v. ... Legemsdeel. At træde ømmelig, ... melig p. Fødderne. (Moth.)

Ømmes, v. dep. 1. blive øm. ... Menneske, som æder de sure Druer, ... der skal ømmes." Jer. 31. 30. "... Tænder ømmedes." 31. 29. 2. føle ... Ømhed v. noget; ell. d. s. s. ømme ... At ømmes ved noget. "Kan du ... ved saa mange Hierters Smerte?"

Ønske, et. pl. -r. [I. ósk. ... schen.] 1. Attraa efter et vist tilk... Gode, og Yttringen af en saadan ... Ord. "Attraa er grundet i Følelse, ... i levende Forestilling; Begiering ... ning." Sporon. At faae sit Ønske ... At være v. sine Ønskers Maal. ... efterkomme eens Ønske. At ... give et Ønske. Hun har et hemmeligt ... At afslaae, negte een et Ønske ... dette uskyldige Ønske ... selv. Alles Ønsker ledsage... drog bort. Efter Ønske ... man ønsker det. Det gik ... 2. Gienstanden f. Attraa, ... attraaes. En saadan Bopæl ... ret mit Ønske. = Ønskebarn, ... le: et Barn, som en Fader ell. ... har ønsket sig. (V. S. O.) ... En H. hvorom Eventyr ... kunde bringe den, der tog ... Ønskes Opfyldelse. (V. S. ...) ...qvist, en. En prækket ... Wünschelruthe, en ... man troede at kunne ... skiulte Skatte ell. ... — ønskværdig, adj. ... fortiener at ønskes, ...

Ønske, v. a. 1. ... efter et tilkommende ... haaber intet mere. ... skulde skee. Hun ... lene (vilde helst) ... "Een ønsker ... Rahbek. "...

ßr. "Man kan attraae uden at øn-
(?) og begiere uden enten at attraae,
ønske; men man kan ikke ønske uden
man attraaer. — Man attraaer allene
selv; men man ønsker ogsaa f. andre."
on. 2. yttre Ønsker f. sig selv ell. an-
Alle ønskede ham Lykke p. Reisen. At
een glædeligt Nytaar. "Smiil og
og ønsk ham, sødt at sove." Øhlenschl.
ønskelig, adj. 1, som bør ønskes, er
at ønske. Det var ikke ønskeligt, at
r Reise skulde koste saa meget. 2.
r, som gaaer efter Ønske, heldig. Et
ligt Veir. En ønskelig Vind. "Han
e denne Sag t. en ønskelig Ende."
dal. — ønskemæt, adj. som intet meer
at ønske, som har faaet ethvert Ønske
dt. "Var jeg bleven ønskemæt, og p.
ns Tinding sæt." Kingo.
r, adj. [J. ær. Sv. yr.] forvirret,
mlet i Hovedet, ikke v. fuld Samling
ar Tænkeevne, saasom af stærk Hoved-
af en let Ruus e. d. "Der drikker
sig ør, naar man kun langsomt drik-
— Ørhed, en. ud. pl. Beskaffenheden,
re ør.
re, en. pl. d. s. [J. Eyrir; maaskee af
Kobber.] et forældet Ord, som deels be-
ede en vis Mynt i ældre Tider; deels en
i Sølv (omtrent ½ Lod) og dens Værdi
ge; deels fig. for Penge overhovedet.
af ogsaa: Øreboel, Ørejord, m. fl.)
re, et. pl. Øren; sielden: Ører. [J.
A. S. Ear. pl. Eran.] 1. Redskab
relsens Sands hos Mennesker og Dyr.
, smaa Øren. At have ondt i Ørene.
ae een p. Øret. — figurl. Talemaader:
har noget bag Øret, har en Skielm
Øret (pønser p. en List, dølger et An-
At skrive noget bag Øret (lægge
ke dertil, f. at mindes det.) At spidse
e, blive opmærksom p. og høre nøie
noget, som tales. At holde Ørene
ɔ: holde Modet vedlige, ikke forsage.
lde een i Ørene ɔ: styre ham, tæmme
Overmod ell. Raadhed. At tabe Næse
ren, forbauses, forundres i høi Grad.
dde i noget, i Forretninger, t. begge
(Moth) til op over Ørene. At sove
grønne Øre ɔ: sove trygt (br. gierne
en, som sover længe.) "End laae vor
r Paars og sov p. grønne Øre." Holb.
2. figurl. om Hørelsen selv. At
gode Øren. Skaan mine Øren f. denne
rsling. At prædike f. døve Øren ɔ:
t. Mennesker, der slet ikke agte hvad
ges dem. Det surrer i hans Øren
gider han ei høre.) At have lange
, være meget nysgierrig; især om den,
gierne vil lytte og lure. — At have
f. noget (ɔ: Opmærksomhed, Sands,
agivenhed.) At være lutter Øre ɔ:
til m. spændt Opmærksomhed. 3.
uegentl. en liden, omboiet Hank p. nogle
Kar, f. E. Potter, Gryder, Baller. En
Jydepotte m. Øren (ell. Ører.) "Smaa
Gryder have ogsaa Øren." Ordspr. (om
smaa Børn, der lægge Mærke t. Ældres
Tale.) = Øreballe, en. B. med to op-
staaende Ører ell. Hanke; Hankeballe.
Ørebeen, et. B. inden i Øret. Ørebru-
sen, en. den Svaghed i Øret, hvorved man
idelig hører ligesom en brusende Lyd; Øre-
susen. Ørebrusk, en. den Brusk, hvoraf
det udvendige Øre bestaaer. Ørebyld, en.
Byld i Øret. øredannet, adj. v. dannet
liig et Øre. Øredal, en. Ørets udven-
dige Huulhed. (Concha. Moth.) Øre-
fedt, et. s.Ørevox. Øresigen, et. pl. d. s.
Slag m. Haanden p. Øret; Kindhest.
At give een et Øresigen. Han fik et Par
Øresigen. Øreslade, en. den øverste flade
Deel afØrebrusken. (Moth.) Øreslip, en.
den nederste Deel af det udvendige Øre, som
er uden Brusk; Ørelæp. Øreflod, et.
Svaghed, hvorved Vædske flyder af Ørene.
Øregang, en. den snegledannede Fordybning
i Øret og Ørebenet, som gaaer ind t. Trom-
mehinden, Høregang. Øregryde, en. G.
med Ører. Øreguld, et. Ringe ell. anden
Prydelse af Guld, t. at hænge i Ørene.
(forældet.) Ørehaar, et. s. Ørenhaar.
Ørehammer, en. det forreste Been i Ørets
Trommehule. Ørehinde, en. s. Tromme-
hinde. Ørehorn, et. d. s. s. Hørerør.
Ørehue, en. Hue, m. Flige ell. Flipper v.
Siderne, der gaae ned over Ørene. (Moth.)
Ørehul, et. Ørets Aabning mod Øregan-
gen. Ørehule ell. Ørehulhed, en. den
udvendige Fordybning i Øret, som leder ind
t. Øregangen. Ørehvælving, en. Øre-
bruskens Ophøininger (helix, anthelix)
omkring Ørets Fordybning. Ørehæng,
et. det, som hænger i Øreringen. (Moth.)
Ørekiertel, en. den store Spytkiertel, der
ligger foran Øret. (Glandula parotis.)
Øreklang, Øreklingen, s. Ørensang. Ø-
rekrukke, en. Hankekrukke. Ørekube, en.
d. s. s. Ørehul. (Moth.) ørelappet, adj.
som har nedhængende Øreslipper. En øre-
lappet Fugl. (V. S. O.) Ørelokker (ell.
Ørenlokker) pl. d. s. s. Ørehaar. Øre-
læbe, en. pl. -r. den nederste Deel af Øre-
brusken hos Mennesker. "Jeg har fundet,
at de Ørelæber, som ere vorede tættere t.
Hovedet, røbe en dorsk Siæl." Rahb. (T.
Tilsk. VI. 461.) Ørelæp, en. d. s. s. Ø-
reslip. ørelos, adj. som er uden Øren.
"Hvis Krukken ørelos vil ikke gaae fra
Vands." Bagg. Øremiddel, et. Læge-
middel mod Ørensvaghed. (Moth.) Øre-
muskel, en. M. der staaer i Forbindelse m.
Øret. (Treschow.) Ørеperle, en. P. som
hænger i en Ørenring, ell. er tienlig dertil.
Øresaar, et. S. i Øret ell. Øregangen.
Ørefang, en. syngende Lyd, som høres f.

Øret v. en vis Art af Svaghed i Høreredsskaberne. Øreſkarn, et. d. ſ. ſ. Ørevox. (Moth.) Øreſkee, en. Et lidet Redſkab t. at renſe Øret f. Ørevox. Øreſmerte, en. Ørepine, Øreværk. Øreſmykke, et. S. ſom hænges i Ørene; Øreguld, Ørenring. (Moth.) Øreſprøite, en. En liden S. hvormed Vædſker ſprøites ind i ſyge Øren. Øreſuſen, en. Suſen f. Ørene af Blodets hindrede Omløb ell. anden Aarſag; Ørenſang. Øretromme, en. Øregangen inden f. Trommehinden. (Moth.) Øretuder, en. En Perſon, der hemmelig beſører og bagvaſker Folk, og v. Sladder ſætter dem ſammen. (Rahb. D. Tilſk. III. 787.) Øretuderi, et. en Øretuders Adfærd; Sladder, Bagvaſkelſe. "Øretuderi er den hemmelige Bagvaſkelſe." Müller. Øretviſt (og Ørentviſt) en. pl.-er. et Inſect, hvis Underliv ender ſig m. en hornagtig Tang. (i Jylland: Tvæſtiert.) Forficula auricularis. Øreviдne, et. en Perſon, der vidner om en Sag, en Handling, efter det, han har hørt ell. erfaret af Andre. (modſ. Øienvidne.) Ørevox, et. en klæbende, flygtig Vædſke, der affondres i Ørehulen, og ſtørkner t. en Materie, liig Vox. (Treſchow.) B. Ørenhaar, et. de omkring Ørene nedhængende Haarlokker; Ørenlokker. Ørenlyd, en. ud. pl. den L. ſom man tydelig kan høre. I Talemaaden: Man kan ikke høre Ørenlyd for deres Snakken og Støien. "For at faae mere Ørenlyd p. Parterret." Rahb. (D. Tilſk. IV. 623.) Ørenring, en. R. ſom bæres t. Pynt i Ørene. (ſ. Ørehæng.) Ørenſlange, en. hos Almuen og i d. Tale undertiden for: Ørenring, fordi diſſe undertiden dannes ſom en Slange.

Ørk, (Moth) og Ørken, en. (Nu m. beſt. Art. i sing. altid Ørkenen.) pl. Ørkener, Ørkner. [forandret Udt. og Skrivemaade af det ældre Ødk, Ødken, af øde.] en øde, folketom, ubeboet Egn; et vildt og øde Sted. (ſ. Udørk, Sandørk.) Sinais Ørken. Reiſen igiennem Ørkenen. "Han betragter ſin Lyſtgaard ſom en Ørk." Sneedorf. "Dødens tauſe Ørk." Evald. I. 443. "Ofte mig alt forekom mit Liv en Ørk, m. Tidſler, uden Blomſt og Lyſt." Øhlenſchl. = Ørkenſtad, en. En Stad, ell. Levninger af en Stad, anlagt i en Ørken. "Den thebaiſke Ørkenſtad." M.

Ørkesløs, adj. [ørkeløs. Moth. I ældre Danſk: orkeløs; af J. yrkia, at virke, arbeide. Sv. Yrke, Syſſel, Forretning. 1. ſom ingen Syſſel har, intet har at beſtille; uſyſſelſat, uvirkſom. Jeg maatte ſidde, gaae ørkesløs den hele Dag. I ørkesløs Magelighed. (Kampmann.) Et ørkesløſt Liv var ham utaaleligt. "Det andet Krigsfolk, ſom dog laae ørkesløſt i Skaane." Vandal. (Ordet br. ſaavel om den, der er uvirkſom mod ſin Villie, ſom om den, der er det af Ladhed eller Magelighed; [illegible] ørkesløſe Dagdrivere. Men at [illegible] Bemærkelſen, ſom Sporon, allene [illegible] ſidſte Tilfælde, er ugrundet og [illegible] "Ørkesløs er den, ſom ſlet intet [illegible] ſig, og dette forudſætter gierne, at [illegible] dant Menneſke intet gider giort. Den [illegible] beidſomme kan ſtundom være ledig; [illegible] han er aldrig ørkesløs." Müller. 2. [illegible] overflødig, t. Unytte. "Naar vi lade [illegible] Midler ligge ørkesløſe, ſom Gud har [illegible] ket os t. Forſvar." Baſth. "En Kun[illegible] ſom ikke ſkulde have m. ørkesløſe ([illegible] me) Begreber at giøre." Eilſchov. [illegible] Ord ſtaaer her ganſke ørkesløſt. "[illegible] ſte Sætning bliver ingenlunde ør[illegible] den ſidſte." Ørſted. (Eunomia. II. 57.)

Ørkesløshed, en. ud. pl. den Tilſtand [illegible] at være ſyſſelſat (Uvirkſomhed, Ledig[illegible] En travl Ørkesløshed. (Rahbek.)

Ørn, en. pl.-e. [J. Örn. A. S. [illegible] et almindeligt Navn p. en Slægt af [illegible] fugle (Aquila) hvoraf gives endeel [illegible] og ſærd. paa den brune Ørn (Konge[illegible] Falco fulvus. — figurl. om forſkiellige [illegible] Efterligninger og Billeder af en [illegible] Fugl. f. E. den romerſke Ørn (Legi[illegible] Banner.) En ſlak: Ørn (en Figur i [illegible] lige Staters Vaaben.) Den [illegible] Ørn (en Ridderorden.) = Heraf: [illegible] fieder, Ørneſlugt (fig. høi poetiſk [illegible] ſtring. "Pindars Ørneſlugt." [illegible] Ørneham (en Ørns Fiederham), [illegible] Ørnenæb, Ørnenæſe (en fremſtaaende [illegible] met N.) Ørnerede, Ørneunge ("[illegible] ten vorer Ørneungens Vinge." [illegible] Ørnevinge, ørnevinget, adj. (fig. [illegible] "Den Siæl, ſom ørnevinget blandt [illegible] rerne ſig hæver op." P. H. [illegible]

Ørred (Ørret, Ørt) en. [illegible] af Laxens Slægt, m. røde og [illegible] ſom meſt fanges i Aaer og F[illegible] mindelige Ørred. Salmo fario. [illegible] fra Laxørreden.)

Ørs, et. Hors, Ridehest, [illegible] pev. forældet.)

Ørtug, en. pl.-er. i ældre [illegible] p. en vis Mynt, og p. et [illegible] f. længe ſiden ikke mere brugelig [illegible]

Øſe, en. pl.-r. [illegible] en ſtærk, ſtrømmende [illegible] Tale.) Vi fik en Øſe p. [illegible]

Øſe, v. a. og n. 2. [illegible] öſen. Sv. hösa, ösa.] [illegible] et flydende Legeme v. [illegible] ſkab op ell. ud af et [illegible] om tørre Legemer i [illegible] oſte Kornet, Saltet [illegible] Vand af Bækken [illegible] en Brønd. At øſe [illegible] øſe Lagen fra. At [illegible] giøre ondt værre [illegible] heftig Lidenſkab.) [illegible]

…sol. At øse op ɔ: anrette Søbe… øse op af Gryden. At øse op v. At øse forskiellige Ting sammen. …det ud. — fig. at øse Penge ud ɔ: b.) tømme v. at øse. At øse Vi øste Karret tomt. c.) fi… …t lære, erfare. Denne Forfatter …t af de bedste Kilder. Han troer …st al Verdens Viisdom. 2. …le ned, udgyde sig i Strømme. …te ned (ell. det øste ned) den hele …øsende Regn. = Øsen, en. Øs… …l. -er. Gierningen, at øse. = … Et Kar t. at øse med, især i N. S. Oesevat.) Øserum, et. …agter i et Fartøi, hvor Vandet, …ngt ind, samler sig, og hvor det …Jvf. Jahn om Nord. Krigsv. S. …k. Eriks Siæll. Lov. III. 18.) … En stor Skee t. at øse med, …deskee. Øseskovl, en. et Slags t. at øse Vand op i et Øseværk. …ch. II. 774.) Øsestrippe, en. … Øsetrug, et. Trug t. at øse …. E. af en Brønd. (Kraft. Mech. Øseværk, et. en konstig Indret… … øse Vandet op af Gruber ell. …abninger. (J. Kraft.)

…n. pl. -er. [N. S. Oese, Oe… …eken; enten af Ooge, Øie, …h. Auso. Øre. Sv. Hösja.] en … ell. Malle t. at bære ell. til at …t i.

… ud. ubest. Art. [J. Austr. A. 1. den Himmelegn, som p. …de betegnes v. Solens Opgang, …t Vest. Huset ligger i Øst og …ende sig mod Østen. Vi seilede … mod Øst. "Mod Østen grænd… Morgenrøden." Øhlenschl. — … og adverb. Form er: Østen. Vinden er Østen. Siælland … f. Jylland. (s. ogsaa nedenfor … den østlige Verdensdeel, Øster… Vise af Østen. "Trods Østens …s Vestens Sluv." Bagg. "Drag …jak f. Graven frem." Øhlenschl. …mensætninger (hvoraf de fleste …t Formen: Øster) bruges: a.) … østlig Kant ell. Side. Øst… …tlig K. af et Land. Østside, … b.) Østenstrøm, en. hos Sø… Strøm i Havet. Østenvande, Østenstrøm. Østenveir, et. (i …) og Østenvind, en. den Wind, …lige fra Østen. = østlig, adj. …er fra Østen. østlig Vind (som …ge fra Østen, men een ell. flere …er t. Siden, f. E. Nordost, …l.) 2. som ligger mod Østen. Ende, Deel af Landet.

…n forskiellig Form af Øst og …t dages i Øster. "Aftenstiernen hæver sig blank i Øster." Pram. (Em. Kilde.) At søge i Øster og Vester (allevegne.) Een løb i Øster, en anden i Vester (d. Tale.) Man siger ogsaa: Øster fra ɔ: fra Østen. Øster paa ɔ: i ell. mod Østen. Undertiden for: østlig. Paa den østre Kant. = Fornemmelig i Sammensætninger: Østerbøigd, en. østlig Bøigd, Deel ell. Kyst af et Land. (br. særd. om Grønland.) Østerkant, en. d. s. s. Østkant. "Jordens Østerkant." Bagg. Østerland, et. 1. et Land, som ligger mod Østen, ell. den østlige Deel af et Land. Føhrs Østerland. 2. særd. Asien overhovedet, ell. nogle Lande i denne Verdensdeel; Orienten. østerlandsk, adj. som hører til, findes i, kommer fra Østerlandene ell. Asien; orientalsk. østerlandsk Dragt; østerlandske Sæder. Østerled, en. (m. best. Art.) den østlige Deel ell. Kant af Jordkloden; undertiden: Østerleding. (begge forældede.) Østerlide, en. (ud. Art.) d. s. s. Østerled.) "Nu rinder Solen op af Østerlide." Kingo. "Og alle Stierner blide gik op i Østerlide." Bagg. — Østerrige, et. 1. i Alm. et østligt beliggende Rige; (f. E. i Kæmpev. om Landene v. den Finske Bugt. 2. n. pr. en Deel af Tydskland, og Monarchiet, som bærer Navn efter denne Provinds. Keiseren af Østerrige. Deraf: østerrigsk, adj. som hører t. Østerrige. — Østersøen, n. pr. en stor Arm af Nordhavet, hvortil de tre danske Sunde danne Indløbene. Deraf: østersøisk, adj. som vedkommer Østersøen, kommer fra Landene omkring dette Hav o. d. Den østersøiske Handel; østersøisk Rug.

Østers, en. pl. d. s. [A. S. Ostre. Holl. Öster.] et toskallet Bløddyr, som hyppigen spises i raa Tilstand. Ostrea edulis. At stuve Østers. Man antager at Østersen ikke ganske mangler Bevægelsesevne. — fig. et meget enfoldigt Menneske, en Dosmer. "Dersom I ikke var min Herre, saa vilde jeg sige, I var saa dum som en Østers." Holberg. (Østerling. Arreboe. Hex. 193.) = Østersbanke, en. B. i Havet, hvor Østers findes i Mængde. Østersbænk, en. d. s. s. Østersbanke. Østersfangst, en. Gierningen at optage Østers af Havet. Østersgilde, et. Giestebud ell. Maaltid, hvorved Østers ere en Hovedret. Østershandler, en. En Person, som har Udsalg af Østers. Østerspostei, en. P. med Fylding af Østers. Østersskal, en. En af de to Skaller, hvori en Østers lever. m. fl.

Øve, v. a. og rec. [N. S. öven. A. S. ywan. J. æfa.] 1. ved gientagne Bevægelser, ell. andre Sysler og Handlinger af een Art, at give ell. erhverve Færdighed i samme. At øve Tropperne i Vaaben. At øve sig i at fegte, ride, i Tegning, p. Klaveret. At øve sig paa noget ɔ: bruge det t. Øvelser. En øvet Lærer; øvede Tropper. 2. uddanne, udvikle v. idelig Brug. At øve

Forstanden v. Eftertanke. Sielens Evner skærpes v. at øves. At øve sine Kræfter. "Du øvede mit før uvante Øie." Rein. At øve Taalmodigheden. 3. drive, udøve. (fieldnere.) At øve et Haandværk. "Man driver et Foretagende; man øver en Daad. At øve er, selv at foretage sig et Arbeide, især m. Begreb af Gienstand. En Snedker kan siges baade at drive og at øve sit Haandværk; men en Snedkerenke kan ikke øve Professionen; derimod kan hun nok drive (fortsætte) den." Müller. — At øve Gudfrygtighed. (D. Bibel.) "Fornemmeligen gave de sig af m. at øve Troldomskonster." Basth. "Som tvinger Mennesket t. det, han siden skal øve m. Glæde." Mynster. = Øvelse, en. 1. idelig Gientagelse af en Handling, f. at opnaae Færdighed i samme. Øvelse giør Konsten let. At lære noget ved Øvelse. Øvelse er en god Læremester. (Om et vist Slags Øvelse br. Ordet mest i pl. Vaabenøvelser, Dandseøvelser, Tegneøvelser, o. s. v.) = Øveplads, en. Sted, hvor man øver sig i visse Færdigheder. Øvestykke, et. en Materie, opgivet t. Øvelse; et Prøvestykke, en Opgave. (V. S. O.)

Øver, et ufuldstændigt adj. (værende ovenfor) som er det modsatte af neder, og forekommer kun m. best. Art. (af nogle anseet for Compar. Isl. efri.) Den øvre Side, de øvre Dele (modsat: den, de nedre.) De øvre Regioner i Luften. — Heraf superl. øverst, som er høiest oppe, længst i Veiret, høiest. De øverste Vinduer, Værelser i et Huus. At sidde øverst. Biergets øverste Top. øverst i Stuen. fig. ypperst, høiest i Magt og Værdighed. Den øverste Befalingsmand. (s. nedenfor n. s. Øverst.)

Øverlig, adj. og adv. som er oventil, nær Overfladen, som har et høit ell. høiere Sted. "De øverlige Jordlag. — øverlig i Jorden." Fleischer. (modsat nederlig; og ligesom dette ikke meget brugeligt; skiøndt det ikke var overflødigt.)

Øverst ell. Øverste, en. pl. Øverste og Øverster. Anfører, Formand, Befalingsmand, særd. over Krigsfolk. (Forekommer især i vore Bibeloverf. men fortiente at træde i St. f. det reent tydske Oberst.) Leviternes Øverste. Øversten f. Drabanterne. (II. Kong. 25. 8.) Rytternes Øverster. (I. Kong. 9. 22.)

Øvrig, adj. [T. übrig.] 1. (altid m. bestemt Art.) det, som er til ell. er tilstede af en vis Ting, foruden den Mængde af samme, som nærnes, omtales ell. menes. Een af Døttrene er gift; de øvrige (andre) ere hiemme. Her bringer jeg de øvrige Penge (d. e. foruden dem, jeg alt har bragt. Derimod: de overblevne Penge ell. de Penge, som ere (bleve) tilovers ɔ: de, som ei ere udgivne, som jeg ikke har brugt.) Af[...]terne bestrides Drengens Opdragels[e ...] øvrige lægges til Capitalen. De [...] af Raadet, den øvrige Deel af F[...] 2. som endnu staae tilbage ell. kan v[...] tilkommende. (efter pron. poss.) [...] øvrige Dage. I hans øvrige Levetid [...] i øvrigt, adv. (T. übrigens) for [...] foruden dette, i enhver anden Henseen[de ...]

Øvrighed, en. pl.-er. [T. Obrig[keit ...] Personer i en Stat, som ere beskikked[e ...] haandhæve og udøve Lovene, og som i [...] af disse byde over Andre, og dømme i [...] ell. Stridigheder. (br. i sing. som c[...] og i pl. om flere Arter.) At adl[yde ...] være ulydig mod Øvrigheden. Den [...] Øvrighed i en Stat. Øvrigheden i [...] (Magistraten.) Den geistlige, v[erdslige] Øvrighed. De underordnede Øvrig[heder ...] = Øvrighedsbestilling, en. pl.-[er ...] Bestilling ell. det Embede, som en [Øvrig]hedsperson beklæder; Øvrighedsv[...] Øvrighedsperson, en. pl.-er. en P. [...] t. Øvrigheden i et Land, der af Reg[...] er udnævnt t. en Øvrighedspo[st ...]

Øxe, en. pl.-r. [I. Öxi.] [...] skab af Jern m. skarp Eg, t. at hu[gge ...] som befæstes p. et Skaft. [...] Skaftet. At halshugge m. [...] Brændeøxe, Bredøxe, Haandøxe, [...] o. fl. = Øxeblad, et. den [...] Drejernet, som befæstes p. [...] D.) Øxehammer, en. [...] flade og tungere Deel af en [...] Døren banker stærkt, som med en [...] mer." Holb. P. Paars. (Ø[...] kaldtes tilforn et Slags [...] Paars.) Øxehug, et. Hug [...] Øxeskaft, et. S. eller Haandfang [...] hvorpaa Øxen befæstes. [...] Kløft p. Bagen af nogle Øxe[r ...] trække Søm ud. Øxeøie, [...] hvorved den sættes paa Skaftet.

Øxel, en. pl. Øxler. en [...] p. Legemet. (forældet.) s. [...]

Øxen og Øxne, pl. af [...] hvilke Ord nu som oftest br[...] i Sammensætning: Øxe[...] som driver m. Stude; [...]dedriver. Øxenhandel [...] Øxer, Studehandel. [...]stald. Øxenmarked, et. [...] Qvæg sælges. [...] Øxentold, en. Told, [...] v. Ud- ell. Indførsel. [...]torv, et. T. hvor Øxne [...] Øxenvogn, en. V. [...] Heraf ogsaa: [...]sprungen af Tveen [...]

Øxle, v. n. 1. [...] formere sig. [...]

Tillæg og Rettelser.

I Anledning af de hernæst meddeelte, i Ordbogen manglende Ord, og enkelte rettede ell. nöiere bestemte Forklaringer, maa henvises til Fortalen S. XXVIII. Her vil det være nok at gientage: at hvad de følgende Blade skulle bevare, er ikke med Flid og Omhu sammensøgt, i den Tanke at skulle udfylde hver Mangel, der lod sig opdage; men det er et Udvalg iblandt Ord, som ere blevne overseete, uagtet de vare temmelig nær ved Haanden, og derfor, næsten usøgte, kunde frembyde sig under Trykningen. Forfatteren, som nødig vilde miste dem, troer, at Ingen, der ei forkaster den hele Bog, vilde have dem bortviste, fordi de komme noget sildigt.

Aagergield, en. S. hvorfor betales Aagerrente; Gield t. Aagerkarle. "En Sum, hvormed han kunde rede sin Aagergield fra sig." Rahb. (Fortæll. I. 218.)

Aand, en. = Aanderige, et. den aandelige Verden; Aandeverdenen. "Evigt er kun Kraftens Aanderige." J. Smidth. (D. Haver. S. 143.) Aandeliv, et. Et Liv, som man tænker sig Aandernes i den tilkommende Verden. Aandeluft, en. (I. 4. til m. s. Aande.) Luft, som kan aandes, er tienlig t. at indaande. (T. Rothe. Nat. Betr. I. 218.) Aandesyn, et. Synet af en Aand, der aabenbarer sig.

Aar, et. = aarleddet, adj. en aarleddet Green, som f. hvert Aar har et Led ell. Skud. (Hornemann Pl. L.) = Aarsavl, en. hvad der avles af en Jord i eet Aar. Aarsunge, en. i dagl. Tale: det er ingen Aarsunge ɔ: han er ikke saa lille, saa spæd.

Aareslag, et. (af 1. Aare.) Pulsaarernes Slag ell. synlige Bevægelse; Pulsslag. "Knap Livet viste sig i dorske Aareslag." C. Colbiørnsen.

aarsage, v. a. 1. forvolde, foraarsage; forekommer ogsaa hos Nyere. "Misforstaaelse aarsages v. det, som hindrer Siælens Virksomhed." J. Boye (Statens Ven. I. 99.)

Aarsagsrække, en. uafbrudt Række ell. Følge af Aarsager, hvoraf den efterfølgende er betinget v. den foregaaende. "En evig Aarsagsrække, der ogsaa indbefatter al menneskelig Tænken og Virkning." Howitz om Afhængigh. S. 36.

Adsplittelse, en. (I. 7.) br. ligesaa hyppigt, ell. oftere, end Adsplitning.

Afdragsret, en. Rettighed t. at afdrage, til Fordeel f. Statscassen, en vis Deel af Arv, der gaaer ud af Landet. (Hansen om Stifteret. 2 Udg. S. 137.)

afdrive, v. a. 3. At afdrive en Stageskov ɔ: afhugge ell. ved Roden stævne de unge Træer i en Brændselskov, i en Alder af omtrent 25 Aar, m. Undtagelse af enkelte, som hist og her blive staaende. — Stageskovens første, anden, tredie Afdrivning. (Olufsens Landoec. 401.)

Affaste, v. a. 1. befrie sig fra v. Fasten. (nyt og usædvanl.) "Folket kunde behøve Methusalems Alder f. at affaste alle sine Synder." Schytte. (St. indv. Reg. II. 41.)

Affattelse, en. (I. 11.) Subst. til affatte. (Concipering.)

affinde, v. a. at affinde een med noget (s. afspise, 2.) "At lettere Pligter skulle paalægges dem, som affindes m. mindre Løn." Rahb. (D. Tilsk. III. 32.)

Affolke, v. a. 1. berøve Indbyggere; formindske Folkemængden betydeligt. Krigen havde affolket hele Provindser. (N. Ordb.) Deraf: Affolkning, en.

Afgade, en. (s. Ordb. I. 12. a.) Moth forklarer det ved: "et lille smalt Stræde, som er lukket i den ene Ende. angiportus."

afhaare, v. a. 1. stille ved Haarene, aftage Haarene fra noget. At afhaare en Hud. (Overs. af Bechmanns Technol.)

afhænde, v. a. (I. 14.) egentlig: overgive t. en Anden, give af sin Værge i en Andens; og kan derfor være forskielligt fra: sælge. "Den Samling, som jeg havde solgt, men endnu ikke afhændet." Wandal. Fort. t. Mindesm. 2. D.

Afhændelighed, en. Beskaffenheden at maatte afhændes, at være afhændelig. En Rettigheds Afhændelighed.

Afhæng, et. skraat, heldende Leie; en Flades ell. et udstrakt Legemes Skraaning. "Leerlagets Afhæng ell. Helding." Olufsens Landoec. S. 66. (afhængende forekommer hos Baggesen. "Den nedenunder afhængende Skov." Labyr. I. 318. T. abhängig.)

afledet Ord: (I. 15.) rigtigere: "der har

samme Rodstavelse, og undertiden samme Grundbegreb, som Stammeordet." ›

aflodde, 2. (I. 15.) [Ikke Havets Dybde, men Hastigheden af Skibets Fart, maales ved Loglinen.]

afmaste, v. a. 1. skille ved Masten. "Li- nieskibe, som afmastes." Fibiger om Danm. Forsvarsv. 20.

Afside, en. (jvf. Ordet.) den Side af en Ting, som er længst borte (eller affides.) "Om Huset paa en Afside skulde tækkes m. Lyng eller Helme." Dec. Mag. IV. 353.

afskalle, v. n. (jvf. skalles, under Skal, hvor: skalle af mangler.) Kalken er af- skallet. Huden skaller af efter denne Syg- dom.

Afskin, et. Skin, som falder fra et ly- sende Legeme, og oplyser et andet; Afglands. (Sieldent og nyt.) "Et svagt Afskin af Guds Natur og Væsen." Mynster. (Præd. 1823. II. 90.)

afskiorte sig, v. rec. tage Skiorterne af sig. (C. Frimann. Almuens Sanger. S. 218.)

afsæbe, v. a. 1. afvaske m. Sæbevand. Paneel og Dørre maae afsæbes.

Aftægtsfolk, pl. Folk, som sidde p. Af- tægt. (Mandix danske Landvæsensret.)

afveis, adv. afsides, langt borte fra Mennesker. At boe afveis. (Meislings Theokr. 126.)

afvinde, v. a. 3. i ældre Danst for: fra- vinde. "Om Slottet m. Magt vorder mig afvundet." Dipl. af 1410.

afvisne, v. n. 1. gaae af v. at visne. Bladet er ikke afrevet; det er afvisnet.

Ager, en. = Agerende, en. Endestykke af en Ager. Agerfure, en. for: Plovfure i Almindelighed. "Naar — Leirestovens Træer er vegne bort for Plovens Agerfu- re." Ohl. (Helge.) Agergrund, en. Jord- bund, Jordsmon i en Mark, "Hvor Ager- grunden er leret og kalkfri." Landh. Selsk. Skr. I. 259. — Agergræsning, en. Græs- ning p. en Jord, der afverlende bruges t. Sæd og Græsning. (Thaers Landoec. v. Drewsen. III. 243. 46.) Agertægt, en. Jordlod, som indtages til Dyrkning. "Hver- gang en Agertægt indtages t. Drift." sam- mest. I. 259. 256.

aldersvag, adj. (I. 30.) Man siger: al- dersvag, men: Alderssvaghed, Svaghed af Alderdom, ikke af Sygdom e. d.

Alen, en. = Alenkram, en. Kramvarer, som sælges i Alenmaal; Alenvarer. — alentyk, adj. som holder en A. i Tykkelse eller Tværmaal. Et alentykt Træ.

Alfader, n. s. en i den nyere Tid (og først af Evald) efter den nordiske Mythologie (hvor det forekommer som et af Odins Til- navne) optagen Benævnelse paa det høieste Væsen, den eneste Gud. "Oploft mit Støv til dig, Alfader!" Evald.

algyldig, adj. som har almindelig Gyl[illegible] dighed, almeengieldende. (Sibbern om [illegible] og Grandskn. S. 164.)

Alsidighed, en. br. ligesom dets adj. [illegible] sidig. (I. 32.) Den nyere Culturs [illegible] dighed.

Alsædjord, en. (I. 32.) Dette, af [illegible] Ordb. optagne Ord er ikke almindeligt; [illegible] tilhører den jydske Dialect.

Alvor, en. = alvorfuld, adj. meget [illegible] given t. Alvor; meget alvorlig. En alvor[illegible] fuld Charakteer, Betragtning. — Alvor[illegible] lære, en. alvorlig Lære; L. som har en [illegible] vorlig Hensigt. "Indklædt i Skiemt [illegible] mangen Alvorslære t. Hiertet finder [illegible] S. Blicher.

Ammetieneste, en. Tieneste som Am[illegible] Hun søger en Ammetieneste. (Ammepl[illegible]

Anbringer, en. den, som giver sig [illegible] at anbringe andre Personer t. noget, [illegible] attraae. "At Gadeliggere tiene Sti[illegible] Anbringere." Rahb. (D. Tilsk. V. 37[illegible]

And, en. = Andehagl, et. Hagl, [illegible] bruges v. Andejagt. Andejæger, en. [illegible] som giver sig af med, er i Færd m. [illegible] Andenæb, et. 1. dette Dyr har et [illegible] Andenæb. 2. et Drikkekar til [illegible] kaldet efter sin Form.

ane, v. a. og impers. 1. [nyt D. [illegible] T. ahnen. Det skrives ogsaa o[illegible] uden Nødvendighed, ahne.] have e[illegible] Forudsølelse af noget. (t. res for[illegible] aner intet godt. "Den Verden, so[illegible] hist, dybt under Havets Bande." [illegible] Det aner mig, at hun kommer i [illegible] Anelse, en. pl.-r. dunkel Forudsølel[illegible]

Anger, en. = angerfri, adj. b. [illegible] gerløs, 1. Et angerfrit Sind. [illegible] graad, en. Graad, som fremkaldes [illegible] ger. "Sved er god efter Bad, [illegible] graad efter Syndefald." Ordspr. [illegible] I. 19.)

Anholdelse, en. Gierningen at [illegible] Ved Tyvens Anholdelse.

ankefri, adj. som el er underk[illegible] som der er intet at klage, udsætte[illegible]

Ankepost, en. En vis Gienstand [illegible] ankes ell. klages paa. Der var [illegible] Ankeposter imod ham.

Anker, et. = Ankerkastning [illegible] ningen, at kaste A. — Anker[illegible] det Jernkiæde, der bruges i [illegible] toug. — Ankerkryds, et. [illegible] kerarmene ere fastsmedede i Anker[illegible]

anmelde, v. a. 2. = An[illegible] som anmelder noget. [illegible] Skrift. (Recensent.) — [illegible] Handlingen at anmelde [illegible] tringer, hvorved noget an[illegible] Anmeldelse af et nyt Skrift [illegible]

Anseelighed, en. anse[illegible] relse, Holdning.

ighed, en. ub. pl. den Egenskab, kuelig.

ighed, en. Forpligtelse til An= rebet om Ansvarlighed medfører etinget Ansvar.

et. = Arbeidsdrift, en. D. til Virksomhedsdrift. Arbeidsfag, Slags Arbeide, som een har J. Bone. Stat. Ben. III. 223.) ng, en. Sang under Haandarbei= glade Høstfolks muntre Arbeids= kal lyde." F. Schmidts Digte. beidssky, adj. som har Ulyst t. Arbeidstrang, en. Trang t. at Arbeide; ell. Mangel derpaa.

d, et. B. til at bære en saaret armtyk, adj. som har en Arms

. (I. 52. 53.) Ryg. J St. f. dette mmer det ogsaa i et bekiendt Ordš Bording. "Godt er breden Rem Bag at skære." II. S. 68.

rnde, n. s. en Sygdom hos Sviin, . Sti, hvorved de blive lamme i , og kun p. Forbenene kunne

de, v. a. 2. vende noget vrangt, es at det, der var bag, kommer 'fte maa noget bagvendes, f. rig= ndles." Müllers d. Syn. I. 60.

ld, en. p. Steengierder: en, bag lt Steengierde opkastet Jordvold, r det t. Støtte. (Gierfings Lands= .)

n. (I. 58. a.) 4. den flade Ende mer. (s. Pen, 4.)

rab, et. kaldes v. Reberbaner Af= amp v. Spindingen, hvilket siden anvendes t. ringere Tougværk.

et, adj. barbugede Fiske, som ere finner. (apodes.)

en. = Barkorm, en. Træorm, i Barken. (Arch. f. Søvæsen. III. barksvamp, en. S. der sætter sig s, f. Ex. Egetræers Bark. (sam=

et. = Barneaar, pl. bruges lige= aar. barneklog, adj. klog som som Børn ere. "Den frommeste, var meer end barneklog." Bagg. I. 180.) barnesindet adj. som sind; ustadig som et B. (Sorte= barnesnak, en. barnagtig Snak. = n: i Talemaaden: fra Barns= fra Barneaarene.

, v. a. jage. (s. Ordb.) egentlig: unde. (Isl. beita. A. S. betan. Ihres Gloss.)

, v. n. (I. 64.) 5. intrans. at

Arv, en. = a.) Arvsøger, en. den, som melder sig m. Fordring p. en Arv. Arv= tager, en. (forældet.) i vore gamle Love for: Arving. — b.) Arvefeil, en. Feil, som een har arvet, ell. der ligesom gaaer i Arv, forplantes v. Arv. Det er en A. i den Familie. — Arvefyrste, en. Fyrste, som re= gierer v. Arveret. — Arvegaard, en. G. som gaaer i Arv fra Fader t. Søn, fra Slægt t. Slægt. (Arvegaarde p. Bornholm; mods. Kiøbegaarde. Hurtigkarls D. Pri= vatr. II. 1. S. 313.) — Arvestamme, en. En Stamme eller Slægt af Arvefyrster. (Kongelov. 40.)

Aske, en. = Askepose, en. P. fyldt m. Aske, der hænges ned i det kogende Vand v. Vask. Askesalt, et. Salt af Planteaske. (s. Ludsalt.)

Asfæd (Aasæt, Aus) paa en Plov. s. under D. Plovstiert.

bede til noget o: bede at det maa indtræffe. "Agermanden beder ofte til Regn, medens den Reisende ønsker sig Solskin." Eilschow. (Phil. Br. 281.)

Bedesøster, en. pl. -søstre. (af det T. Betschwester.) et Fruentimmer, der søger Skin af Gudfrygtighed v. idelige og overdrevne Andagtsøvelser. (S. Blicher. Nordlyset. VIII. 216.)

Bedømmer, en. den, som bedømmer no= get. En billig, ubillig Bedømmer.

Been, et. = Beenkul, et. Been, brændte t. Kul. Beenmølle, en. Mølle, hvorpaa Been knuses t. Gjødning. Beenhævelse, en. Hævelse, Opsvulmen i Been ell. Fødder. Beenstøv, et. Been, malede t. Støv ell. Meel. Beensuppe, en. S. der koges p. knuste ell. stødte Been.

begaae sig, v. recipr. (I. 68.) opføre sig. (Nu usædvanl.) "De mød hverandre der sig høfligen begaae." Bording. II. 34.

begiere, v. a. (I. 68.) [Nærmest af det T. begehren. J. ældre D. girnes, gyrnes. A. S. gyrnian, geornian, *cupere.* N. S. giren. Holl. gheren.]

begrebløs, adj. som fattes Begreber. — Deraf: Begrebløshed, en.

Beiletid, en. Tiden, hvori man beiler til ell. gior sig Umage f. at vinde et Fruentim= mers Kiærlighed; Friertid. "Da brydes meget snart, hvad Beiletiden lover." Falster.

Beleirer, en. pl.-e. den ell. de, som ere i Færd m. at beleire en Fæstning. Belei= rernes Tab var større, end de Beleiredes.

Beraabelse, en. Gierningen, at beraabe sig p. noget. Beraabelse p. Andres Me= ning.

Berettigelse, en. Tilstanden at være be= rettiget. 2. Handlingen at berettige. Kon= gen holdt det f. raadeligt, at tilbagekalde denne Berettigelse.

Berigtigelse, en. Handlingen at berigtige. 2. Oplysning hvorved noget berigtiges; Rettelse.

Beskuelighed, en. Beskaffenheden at være beskuelig.

Bestillingsmand, en. Embedsmand. (noget forældet.)

Besætning, en. (I. 83.) 4. en omsat Rand, især p. Klæder. Hun har taget Besætningen af Kiolen.

Besættelse, en. (jvf. Besætning, 1.) Fæstningens Besættelse. B. af Diævelen.

betone, v. a. 1. give i Udtalen en viis ell. flere Stavelser i et Ord et stærkere Toneholb; (accentuere.) 2. udtale et heelt Ord m. en viis Tone, give det en viis Charakteer i Udtalen. Han betoner dette Ord f. stærkt. — Deraf: **Betoning**, en. **Betoningslære**, en. (nye D.)

Betvingelse, en. pl. -r. Gierningen at betvinge.

Beviiskraft, en. bevisende Kraft ell. Gyldighed. "Lovens Ord medføre ikke, at Tilstaaelsen skal være uden al Beviiskraft." A. Ørsted. — **Beviissted**, et. Sted i et Skrift, hvorfra Beviis f. noget tages.

Bevogter, en. pl. -e. den, som bevogter Andre. Ved hvert Skridt havde hun ham til B.

bi, (I. 87.) Ved denne Partikel burde været bemærket dens ikke islandske, men fariske ell. tydske Oprindelse.

Bierg, et. = **Biergbrug**, et. (s. Ordb.) "Dette er Aarsagen, hvorfor Staterne have giort Biergbruget t. en offentlig Eiendom." Schytte. — **Biergdrift**, en. forekommer i samme Bemærk. hos Schytte. Indv. Reg. II. 169. og **Biergdyrkning**. sammest. II. 145. — **Biergfod**. en. den nederste Deel af et B. hvor Skraaningen begynder. **Biergfolk**, et. (I. 89.) 3. et Folk, der beboer et biergfuldt Land. **Bierghule**, en. H. som strækker sig ind i et Bierg. Naturlige Bierghuler. (i Mods. til Jordhuler.) **Bierghøide**, en. 1. Høidemaalet af et ell. flere Bierge. 2. et Bierg ell. en Samling af Bierge, betragtede som en Ophøining af Jordfladen. **Biergprædiken**, en. i vore Bibeloversf. Christi Biergprædiken. **Biergstad**, en. (I. 89.) 2. Stad, i hvis Nærhed Biergværk drives. Biergstaden Kongsberg. **Biergstrøg**, et. Strøget, Retningen af en Biergkiede. **Biergvand**, et. 1. Vand, dersamler sig i Gruber v. Biergværker. (Schytte.) 2. en Sø, Vandsamling p. et Bierg.

Billedarbeide, et. hvad der er udarbeidet som Billeder; Billedværk. Ophøiet Billedarbeide.

Billedverden, en. En Verden, som kun er til i Billedet, i Ideen; Ideeverden, ideel Verden. (Eilschow. phil. Br. 165.)

Birkemænd, pl. Mænd, der høre under et Birk sammen. (D. Lov. I. 18. 1.)

Birkeret, en. 1. Ret og Rettag[...] Birk. 2. Lov ell. Anordning om [...] Pleie i et Birk.

Bialkefag, et. den Deel af et Bi[...] værks-Huus, som er imellem to Stol[...]

Bialkelag, et. Lag af Bialker, [...] jævnsides.

Biørneskinke, en. Baglaaret af en [...] og sønderskaaren Biørn. En røget [...] neskinke.

Blaafarve, en. et eget Slags F[...] t. Blaat, beredet af Koboltkalk. ([...] **Blaafarveværk**, et.)

Blaalys, et. Et Slags meget bræ[...] Stof, som tillaves af Salpeter, [...] og Svovel, og brænder m. en stær[...] blaa (ell. ogsaa anderledes farvet) L[...] galsk Ild.)

blaasort, adj. af en meget mørk [...] sort Farve.

Bladhængsel, et. (I. 95. a.) [...] anførte Klaphængsel falder bort.

Blandingsvarer, p. s. pl. Bla[...] gods. (Bordings Digte. II. 407.)

Blegetøi, et. Tøi, som er i Ble[...] lade sit Blegetøi ligge ude om Natte[...]

Blindramme, en. hos Snedkere: e[...] Ramme, hvorpaa et Kobber ell. Mal[...] stes, f. at indsættes i den egentlige R[...]

Blindtarm, en. (I. 97.) ikke: [...] rectum; men coecum.

Blod, et. = **Blodbøg**, en. [...] Bøgens Slægt, udmærket v. dets [...] en meget mørk Blodfarve. — **Blo**[...] et. Blodets stadige Omløb i [...] **Blodregn**, en. Nedfald af rødfarve[...] mer fra Luften, som man [...] f. Blod. — **Blodsynd**, en. [...] meget grov Synd; blodig Synd. [...] tab, et. usædvanlig Afgang [...] Blod. "Blodtab af for[...] Howitz om Affindigh. S. 89. — [...] adj. v. vant t. at udgyde Blo[...] udgydes. "Mennesket er blod[...] Markens Love vorden." [...] II. 24.)

Blomst, en. = **Blomster**[...] Blomsterquarteer, ell. en Sam[...] **Blomsterbænk**, en. Drivbænk [...] "Som Løget i den varme Blo[...] Øhlenschl. — **Blomsterdyrker**, en. [...] ynder og opelsker Blomster. — [...] glas, et. G. til at sætte Blo[...] ledes: **Blomsterkrukke** [...] **Blomsterhængel**, en. pl. [...] hængende Blomsterkrandse [...] ninger. (Øhlenschl. [...] blomsterkyndig, adj. [...] de Blomster, der [...] Maaden at pleie dem. [...] Vært, som opelsker [...] Skyld.

blodne v. a. 1. [...]

v. n. blødne; I. 104.) "De Stene, der blødnes ei af Slud." Bagg. (D. Værker. VII. 41.)

3. Bo, en. (I. 105.) her kunde tilføies: Nordbo. Sydbo: Molbo, Thybo, Vendelbo.

Bog, en. = Bogmager, en. den Forfatter, der driver Bogskriveri som et Haandværk. (Rahb.) Bogsamler, en. den, der lægger Vind p. at samle Bøger t. Eie.

Bogstav, et. = Bogstavfølge, en. d. s. s. Bogstavorden. — Bogstavrække, en. 1. en Række Bogstaver, strøvne ell. satte i et Trykkeri. 2. Alphabet. De østerlandske Sprogs Bogstavrække.

bolsterblød, adj. meget blød, blød som et Bolster ell. Dyne. "Paa Kirkens brede, bolsterbløde Trappe." Bagg. II. Arb. I. 19.

Bolsterleie, et. Leie p. Bolster ell. Dyne.

Bomsadel, en. En stærkt udstoppet Sadel, m. en Bom ell. Forhøining foran og bag, imellem hvilke Rytteren sidder. (I Modsætning t. den engelske og ungerske Sadel.)

Bonde, en. = Bondekrig, en. pl.-e. Opstandskrig, som føres af Bønder mod Landets Regiering. Den tydske Bondekrig. — Bondeleg, en. (dobb. pl.) Leg, som er brugelig blandt Bønder. Bondelystighed, en. pl.-er. Lystighed, Gilde hos Bønder. Bondeqvinde, en. (dobbelt pl.) en Qvinde af Bondestand. Bondeslagter, en. pl.-e. En Bonde, som er Slagter, og fører Kiød t. Torvs i Kiøbstæderne. bondestolt, adj. indtagen af Bondestolthed, ell. af den Uopdragnes Stolthed. (Rahb.) Bondesyssel, en. pl.-sysler. Bondearbeide, Bondegierning. Bondesæder, n. s. pl. Skik, Sæder, som herske blandt Bønder. Jævne Bondesæder. Bondetieneste, en. ud. pl. T. hos en Bonde, i en Bondegaard. At tage Bondetieneste.

Boran, et. i Lovsproget: Gierningen at rane en andens Mands Qvæg, Klæder, Vaaben ell. andet Gods i hans Gaard. "At bøde for Boran." D. Lov. VI. 15. 3.

Bord, et. = Borddækning, en. Gierningen at dække et Spisebord. Bordflage, en. og Bordfløi, en. bevægelig Deel, som kan tilsættes et Bord (f. E. Spisebord.) Bordgiæst, en. den, som spiser v. en Andens Bord. En daglig Bordgiæst.

Borger, en. = Borgerfiende, en. den, der viser sig som en Fiende af Borgerne ell. den større Menighed af Folket i et Land. borgerfiendsk, adj. fiendsk imod, ell. skadelig f. Medborgere. "Kiøbmandens borgerfiendske Snighandel." J. Bove. Borgerhad, et. en Borgerfiendes Sindelag. Borgerkiærlighed, en. 1. Borgeres K. til deres Land. "Men Borgerkiærligheden vinder, og Gustav skiælver f. sit Navn." Thaarup. Borgerkrands, en. fig. en udmærket Borgers Hædersløn. (egentl. ligesom Borgerkrone, om Romernes corona civica.) Borgernød, en. almindelig Nød i en Stat og blandt dens Borgere. (Blochs Overs. af Synesius. 8.) = Borgerinde, en. en Qvinde, betragtet i hendes Forhold t. Fædrelandet og dets Borgere; (Müllers christel. Moral. S. 439.) forskielligt fra Borgerske. (I. 112.)

Borgeier og Borgherre, en. den, som eier en Ridderborg ell. et Herresæde. (Saaledes: Borgfrue, Borgfrøken, o. fl.) Borgvagt, en. Vagt, som holdes p. en B. Borgvægter, en. Taarnvægter p. en Borg.

Borgmester ell. Borgemester, en. (I. 111.) uagtet dette er den hyppigste Skrivemaade af Ordet, finder man dog ogsaa (f. E. i nyere Forordninger o. d.) Borgermester.

Bortfart, en. Gierningen at fare bort; Bortfærd.

Bortflytning, en. Handlingen at flytte bort (baade transit. og intransf.)

Bortførelse, en. og Bortførsel, en. (I. 114.) Brugen har indført, at kun det første anvendes p. Mennesker, det andet afstest p. livløse Ting. Der var megen Tale om en ung Piges Bortførelse. Krigsskibenes Bortførsel.

Bortgivelse, en. Handlingen at bortgive.

bortgiøgle, v. a. 1. bringe t. at glemme, bringe i Forglemmelse v. Fias og Giøgleri. "At man ogsaa her vilde stræbe at bortgiøgle en nyttig og vigtig Sandhed." Rahb. (Tilsk. VII. 65.)

Bortkastelse, en. Handlingen at bortkaste.

Bortkiørsel, en. Handlingen at bortkiøre.

bortløben, partic. (s. løbe bort.) De bortløbne Soldater.

bortsværme, v. a. 1. hendrive i Sviir og Sværm. At bortsværme sine Ungdomsaar.

borttøe, v. n. 1. tøe bort. Sneen er borttøet.

Bortødsling, en. Gierningen at bortødsle.

Boverm, en. en ikke almindelig Sygdom hos Hesten, bestaaende i en Betændelsesbyld, der sætter sig foran p. Bringen, v. den ene ell. den anden Side mod Bovledet.

Brakfure, en. Plovfuren efter den første Pløining af en Brakmark. (s. Vendefure.)

Brakgrøft, en. Grøft, der anbringes til en Hovedgrøft og leder Vandet ind i denne. (Gierfings Landoec. I. 55.)

bramfri, adj. som er, lever, udøves uden Bram.

Brand, en. = Brandskib, et. en Brander. (Bordings Skrifter. II. 414.) — Brandstomt, en. d. s. s. Brandsted, 2. — Brandstromme, en. Tromme, som røres f. at tilkiendegive Vaadeild.

Brobygning, en. Gierningen at bygge, opføre en Bro.

Broderlighed, en. den Egenskab at være broderlig sindet; Brodersind. "Mønstre p. Deeltagelse, p. Tienstagtighed og Broderlighed." Rahb. (D. Tilsk. X. 471.)

Brud, et. (I. 123. b.) 5. Sted, hvor noget overbrydes. Stenen er fornet i Brudet.

Bruderede, en. i ældre Dansk d. s. s. Udstyr. (Kæmpev. Nyerups Udg. IV. 159.)

Brugshævd, en. Hævd p. Brugsrettigheder (Servituter) ell. Erhvervelsen af Ret t. at bruge en Andens Ting, v. Grund af at man har udøvet denne Raadighed i det lovbestemte Tidsrum; modf. Eiendomshævd.

Bryd, n. s. for: Bryderi, Besvær, Uleilighed. "Sligt Pak, som du, er kun til Bryd og Hinder." Tullin. (Rahb. Udg. S. 130.)

Bryst, et. (I. 127.) 3. [Det forekommer dog i enkelte Tilfælde ogsaa i Sing. f. E. Hun har lidt meget af Smerter i det ene Bryst, i det venstre Bryst. (Man siger ogsaa: Hun har Barn v. Brystet; hvor det dog kunde være Nr. 1.) Hertil hører Talemaaden: hun giver Bryst, giver selv Bryst o: Die.]

brødig, adj. (af Brøde.) skyldig i en Forseelse. (sieldent.) "Den, som brødig findes." D. Lov. IV. 1.-9.

Buefeng, en. Seng, uden Stolper, men m. en buedannet Overdeel. — Bueskud, et. (I. 132.) 3. saa langt som man kan skyde m. en Bue. (I denne Bemærkelse br. ikke Pileskud.)

Byrde, en. (I. 138.) 1. Denne [illegible] kelse (gestamen, sarcina, hvad Nogen [illegible] rer ell. kan bære p. eengang) høres nu [illegible] sieldnere, end Dragt (undtagen i [illegible] en Byrren, Børring, Baaring, B[illegible] Dragt;) hvorimod Bemærkelsen 2: [illegible] moles, saavel egentlig, som figurl., er alimindeligste.

byrdelet, adj. som medfører en let [illegible] de, som ikke trynger v. sin Byrde. "[illegible] byrdelette Skiønhedstvang." Bagg. ([illegible] fana. I. 162.)

Bækeng, en. Eng, som dannes v. giennemløbende Bæk; ligeledes [illegible] (Dalgas om Ribe A. S. 14.)

Bængel, en. (I. 140.) er alt anført[illegible] der Bengel, som er den mest brugelige[illegible] vemaade; men Forklaringen ved Bæng[illegible] er fuldstændigere.

bøde, v. a. (I. 142. a.) 6. rig[illegible] betage Hundyr (om hvilke gilde ikke [illegible] Evne t. Forplantelse, v. at udskære [illegible] dige Dele.

Bølge, en. = Bølgebugt, en. [illegible] Linie, Bølgelinie. "Min Kiortel [illegible] i fagre Bølgebugter." Jacobi. (Sam[illegible] 282.) — bølgerundet, adj. rundet i [illegible] gelinie. "Hvad for saa deiligt bølge[illegible] var." Tode. (Poet. Skr. I. 298.) — [illegible] gesKum, et. Skum, som oprørte [illegible] frembringe. (Jacobi. saml. Skr. [illegible]

Daabspagt, en. (I. 153. b.) den her anførte Talemaade lyder i Alm. "at bekræftes i sin Daabspagt."

Daadsliv, et. Et v. Daad og Handling udmærket, til handlende (practisk) Virksomhed fornemmelig henvendt ell. opoffret Liv. (M.)

dadelfri, adj. som ikke fortiener Dadel. Et dadelfrit Levnet.

Dadlelyst, en. Tilbøielighed t. at dadle; (mindre stærkt Udtryk, end Dadlesyge.)

Dag, en. = Dagglimt, et. Dagbrækning, Daggry. "Over Nattens Dampe stiger det første Dagglimt frem." F. Guldb. (Digte. 1803. II. 28.) Dagliv, et. det daglige Liv; ell. Livet, saaledes, som det sædvanligen, f. hver Enkelt især, ell. for en vis Classe Mennesker, danner ell. udvikler sig. Dagregning ell. Dagsregning, en. daglig Regning ell. Afregning. = Dagskost, en. Føde ell. Kost, som er bestemt for, som gives Nogen f. een Dag. Dagspost, en. (jvf. Dagpost, I. 156. a.) den v. en vis Dag afgaaende ell. ankommende Post.

Dalstrøg, et. Strøg ell. Retning, som en Dal har. At følge Dalstrøget.

Damkurv, en. Kurv, hvori Tøi bæres til og fra en Blegdam. (jvf. Dam, 3.)

Damp, en. = Dampbaad, en. et mindre Dampfartøi. Dampfart, en. Seilads v. Hielp af Dampskibe. Dampkraft, en. den

Kraft, hvormed udviklet Damp [illegible] Dampens Udvidningskraft. Ma[illegible] drives, bevæges v. Dampkraft. [illegible] vogn, en. pl. -e. Vogn, som beva[illegible] v. Dampkraft, v. en Dampmaskine.

Dandselærling, en. den som lærer [illegible] sen, især i en Dandseskole.

Dandserække, en. En Række [illegible] stillede t. Dands. "De svenske [illegible] Dandserækken." Rahb. Tilsk. VII[illegible]

Dandseskridt, et. Skridt, som [illegible] Dands, som passe t. Dands. [illegible] frem, træde frem i Dandseskridt.

Dandseøvelse, en. pl. Øvelse[illegible] v. en Dandseskole.

Danebod, Danegield, Dane[illegible] som kunde have været anført [illegible] under Dane. Derimod kunde [illegible] lere staae særskilt.

Danekonge. (I. 159. [illegible] mærkes, at Formen: Dan[illegible] gammel (f. Kæmpev.) og [illegible] brugelig; men Former [illegible] Dannerflag, Danner[illegible] ganske urigtige. (jvf. [illegible] Lit. Str. XVII. 90.)

Dannelighed, en. [illegible] nelig.] Beskaffenhed [illegible] Evne t. at kunne [illegible] nelse. Sproget [illegible]

Delingsled, et. Led i en logisk Deling. (membra dividentia. Treschow.)

Diekalv, en. Kalv, som dier eller patter ...en. (Olufsen. Landoec. 430.)

Dige, et. = Digeaabning, et. Aabning ... Digebrud. Digebygning, en. Digers Anlæg ell. Opførelse. Digeflade, en. den ...erste Flade af et Dige. (T. Deichdamm.) Digefod, en. og Digegrund, ... Foden ell. Grundvolden t. et Dige. (Deichanker, Deichfuß.) Digeklædning, en. Digets udvendige Beklædning. (Deichlage.) Digeopsyn, et. Opsyn m. Diger og deres Vedligeholdelse. Digepæl, ... P. som nedrammes v. Digers Anlæg. Digeskat, en. S. som betales t. Digers Anlæg ell. Vedligeholdelse. Digesyn, et. ...nsforretning, som foretages f. at undersøge Digers Tilstand. Digevei, en. Kiørevei oven paa et Dige.

Digtefrihed, en. Frihed til at digte ell. ...finde. (Rahbek.) Historieskriveren har ingen Digtefrihed. (Forskielligt fra Digte...hed.)

dobbelt, adj. = Dobbeltgænger, en. En ...erson, der menes at kunne vise sig til samme Tid p. to Steder. (Efter det T. og nyt, ...esom flere andre Sammens. Dobbeltha... Dobbeltkegle, dobbeltsynet, som seer ...enstandene dobbelt, &c.)

Dommerkorn, et. Afgift i Korn, (ikke ...ver en Skieppe af hver Gaard) som af ...ønderne ydes t. Herredsfogden eller Birkedommeren. (jvf. D. Lov. I. 5. 18.)

Donefangst, en. Fuglefangst, som skeer ... Doner.

Dosmer, en. I. 170. (I dagl. T. bruges ...saa Dosmerhoved, Dosmerpande, som ...vemsord.)

drabelig, adj. og adv. [maaskee af det T. trefflich; ligesom det gl. d. dræbe, træf...] ypperlig, mægtig; vigtig, betydelig. Forældet; jvf. Vedels Saxo. 54. 320. o. fl. Men bruges endnu ironisk: Det er en drabelig Karl. Det var en drabelig Heltegierning!)

dragtviis, adv. (af Dragt, 1.) i Dragter; ell. for hver Dragt især. At betale Bærerne dragtviis.

Dreng, en. = Drengeaar, pl. (I. 173.) ... de Aar, hvori et Svendbarn er og kaldes Dreng. — Drengealder, en. den Alder, som indbefatter Drengeaarene. — Drengeskole, en. En Skole, hvori kun Drengeborn oplæres (i Modsætn. t. Pigeskole.)

Drenkning, en. [s. drenke, I. 173.] 1. ... Handlingen. 2. Drenkningen i Ægget o: den v. Blommen hængende Kime.

Drik: (I. 174. b.) 3. (I denne Bemærkelse uden Artikel.)

drive, v. n. (I. S. 176.) Her mangler Brugen af dette Ord i Talesproget for: v. n. dryppe, ell. rettere: om en Vædskes langsomme Nedflyden fra ell. langs ad et Legeme, især et saadant, der v. Indsugning er mættet m. Fugtigheden. Saaledes siger man: Vandet drev ned ad hans Reiseklæder. Hendes Klæder drev af Regnen. Sveden drev ned ad min Pande, ned ad Haaret. "Hun sidder v. den aabnede Dør, m. Lokker, drivende, gule." Øhlenschl. (Helge.)

Drivekraft, en. Kraft, hvorved noget drives frem; fremdrivende Kraft. (Ørsteds Naturl. 2 Udg. I. 513.)

drøne, v. n. I. 180. b. (I den samme Bemærk. som i det N. S. bruger Almuen det ogsaa om Qvæget.)

drøse, v. n. I. 181. a. = Drøser, en. (og i dagl. T. Drøsepind, en.) en drøjevorn Person.

duge, v. a. 1. belægge m. en Dug, og særd. med Borddug. At duge Bordet. (Zetlitz Digte. I. 321.)

dunke, v. n. I. 183. = Deraf: Dunken, en. "Han føler en bestandig Dunken i Hovedet."

dunstfri, adj. fri for Dunst, som er uden Dunster. En dunstfri Luft.

Dunstrør, et. Rør, som anlægges i en Bygning ell. andensteds, f. at bortlede Damp ell. fugtige Dunster. (Thaers Landsoecon. overs. III. 240.)

Duun, et. 2. det br. ogsaa om Plantedele og andre Ting, der ligne Fuglenes Duun. Duun v. Hagen. "De fløi som Løvetands Duun f. Blæst." Øhlenschl. (Helge.)

Dvaleliv, et. Et dorsk, uvirksomt Liv, der henbringes ligesom i en Dvaletilstand. (J. Møller. Tidsskr. f. Th. II. 183.)

Dybhed, en. jvf. Dybde, I. 186. (Det første br. omtrent eensbetydende; men sieldnere, og mest overført p. aandige Gienstande. Dybhed i Tanken, i Følelsen.)

Dybvod, et. (I. 186.) Oftere, ell. sædvanligen, forekommer Formen: Dybsvod. (jvf. f. E. Lybeckers Betragtn. over Fiske og Fiskerier. 1792. S. 297. 98.)

dydkiær, adj. som elsker Dyden, har Dyden kiær. "En dydkiær Mand." F. Guldberg. (Digte. 1803. II. 75.)

Dyr, et. = Dyrskikkelse, en. Skikkelse, Skabning af et Dyr ell. dyrisk Væsen. "At forvandle sig t. hvilken Dyreskikkelse, de vilde." Basth. (histor. philos. Unders. S. 537.) — Dyrvogter, en. den, hvis Bestilling er at vogte Dyr; f. E. i Dyrehaver, ell. vilde Dyr i Dyregaarde eller Dyrehuse (Menagerier.)

dystrende, v. n. 2. (af 1. Dyst.) at rende Dyst. (forældet og usædvanl. men brugt af Rahbek.) "Længe lod det, som Ingen vilde vove at dystrende m. ham." D. Tilsk. XI. 181.

dødsaaret, adj. v. (af adj. død.) dødelig

saaret. "Da hun — sank i hans Favn, dødsaaret og bleg." Hertz. (brfr. Isr. 153.)

Dødsstilhed, en. figurl. en høi Grad af Stilhed ell. Rolighed. "Den Dødsstilhed, der nogle Aar tidligere fandt Sted i vor Kirke." D. Ugeskr. I. 75.

Dømmefrihed, en. Frihed t. at dømme, t. at yttre sin Dom ell. Mening. "— Dømmefrihed af (hos) Andre, som j— havde brugt." D. Guldb. (Tanker o— ton &c. Fort.)

Dørfals, en. Fals ell. Fordyb— Kanten af Dørkarmen, hvori Døre— ter.

Eddikegiæring, en. længere fortsat Giæring af en Vædske, som først har været underkastet Viingiæringen.

Eenrumstale, en. Samtale med een i Eenrum. Nord. Brun. (Jonathan. S. 89. 114.)

Efterblomstring, en. sildigere Blomstring, efter den sædvanlige Blomstringstid. "En Periode, der frembragte en vigtig Efterblomstring ell. Efterhøst for den gamle romerske Literatur." Nord. Tidsskr. IV. 318.

Efterdannelse, en. Handlingen at efterdanne noget. "Efterdannelse af østerlandsk Sprogcharakteer." M. (Nord. Tidsskr. IV. 317.)

Efterdigter, en. En Digter uden eiendommelig Aand, som kun efterligner andre Digteres Charakteer og Tone. (N. Ord.) "Det bliver hos Efterdigterne, ell. de copierende episke Digtere, en trættende og kiedende Feil." M. (Forel. over den d. Poesie. I. 40.)

Efterhaands, adv. for: efterhaanden. "Og efterhaands, som Vinen randt, hver Smerte og hver Grille svandt." Rahbek.

Efternavn, et. Eftermæle. "Et priseligt Efternavn." Bording. II. 400. "Ulysses Elskerinde et evigt Efternavn af hele Verden faaer." Falster. Ovid. 139.

efterpløie, v. a. 1. pløie en Jord p. ny, eller efter en tidligere Pløining. — Deraf: Efterpløining, en.

Efterskiær, et. Et Farveskiær, ell. Lysskiær, som følger efter den egentl. Lysning. Et svagt Efterskiær. "Og blanded sig med Solens Efterskiær." Øhlenschl.

Efterstaae, v. n. 3. (restere.) I. S. 205. forekommer ikke blot i partic. act. Saaledes i Ordsproget: "Tag det du faaer (af Skyldneren) og kræv det, som efterstaaer." P. Syv. I. 148.

Efterstavelse, en. Stavelse, hvormed et afledet Ord af en vis Classe sluttes (f. E. -bar, -hed, -lig, -som); i Modს. til Forstavelse. (I. 296.)

eftertegne, v. a. 1. efterligne i en Tegning. At eftertegne et Maleri, en Figur. — Eftertegning, en. 1. Handlingen at eftertegne. 2. en Tegning, som er giort efter en anden.

Eftertørst, en. Tørst, som vækkes v. foregaaende Nydelse af noget.

Ege, en. pl. Eger. (I. 206. b.) Hinlege. T. Speicher, (Nogle ville skrive: en Eeg og Hiuleeg. (Moth har: "Eeg ell. — Analogien taler f. Ege, ɔ: et Redska— noget som er af Eeg; ligesom Ege,— Eke, en fladbundet Baad af Egepl—

egebruun, adj. som har Egetræe— det falmende Egeløvs brune Farve— Strøm.)

Egenvægt, Egentyngde, en. fo— mer hos J. Kraft (Mech. II. 442) fo— cifisk Vægt ell. Tyngde. (Vægtfylde. —

Elskov, en. = a.) elskovslagen, — stærkt betagen af Elskov; i høi Grad — stet. "Den elskovslagne Kæmpe," — (Stærkodder.) b.) Elskovsleg, en — som Forelskte drive. (Grundtv.) El— nag, et. Nag t. een, som opvækker — forsmaaet Elskov ell. Skindsyge. (mann.) Elskovsstævne, et. Mød— lem forelskede Personer. "En Sedde— hun tilsagde ham et Elskovsstævne." (D. Tilsk. VII. 374.) elskovssyg— syg ell. meget stærkt betaget af E— elskovssyge Hierte."

Embede, et. = Embedsdygtigh— Embedsduelighed. — Embedsjord— Brugsjord, der er henlagt t. et E— bede, som en Deel af Lønningen. — bedsmyndighed, en. den Myndigh— een har og som tilkommer ham i — hans Embede. (Mynster.) D. Uges— — Embedssprog, et. Sprog, — som passer for og er sædvanligt i E— skrifter; Embedsstiil. (M. Nord. — IV.)

Emne: (anført under Evne, I. — Æmne.)

endeel, pron. indef. (jvf. Deel— Antal af flere; (i Udtrykket — nogle og mange.) Det er endeel — Der blev endeel tilovers. — endeel flere, end i Fior. — (Folk) imod sig.

Endeligt, et. (I. 214.) [illegible] Slutning, Ende.]

Endesfiel, et. [illegible] e. d. (1558.) Ny d. Mag. [illegible]

Endevirkning, en. [illegible] sidste Virkning. [illegible] III. 9.)

Enekammer, [illegible] Værelse, som [illegible] hvor ellers flere [illegible]

Enemærke. [illegible]

…en: Endemærke. Isl. Endimörk, yders Grændse.

Enevandring, en. Vandring, som man … allene, uden Ledsagelse. "Tidt, i min …vandrings første Dage i Taarer jeg ud… …d." F. Guldberg. (Digte. 1803. I. 314.)

Eng, en. I. 216. [Isl. Engi, Eingi.]

Enkelt. I. 217. = Enkelthed, en. 1. ud. pl. den Egenskab, at være enkelt. (T. Einfachheit.) 2. pl.-er. enkelt Deel af et Heelt. (T. Einzelheit.) At giennemgaae alle Enkeltheder.

Erkedegn, en. en af de ypperste geistlige Værdigheder i et catholsk Domcapitel. (Archidiaconus.)

Erkehertugdømme, et. en Erkehertugs Stat.

…aar, et. = Faarehold, et. den Gierning … Syssel, at holde og tillægge Faar. Oluf… (Landoec. 440. jvf. Ordb. I. 223. b.) — Faarehyrde, en. H. som vogter Faar. …areuld, en. Uld af fuldvorne Faar (i Mods. … Lammeuld.)

Fadbinder, en. findes undertiden (men …den) brugt for: Bødker.

Fadstaver, pl. (ell. Fadestaver. Adr. Av. …15. 260.) d. s. s. Tøndestaver.

Farvestøv, et. farvet Støv, S. som med… …er Farve. Sommerfuglenes Farvestøv.

…fedhalet, adj. forsynet m. en fed Hale, … hvis Hale har en usædvanlig Mængde Fedt. Fedhalede Faar. (Olufsen. Land… …, S. 438.)

…feil, adj. (I. 235. b.) = Feilskrift, en. … Gierningen at skrive feil. 2. en urigtig …rift; noget, som er urigtig skrevet. …lstød, et. urigtigt Stød (f. E. i Billard.) — Feiltryk, (Feiltrykning) en. urigtig, mis…kket Trykning. Ved Feiltryk er dette Ark …vet reent ubrugeligt. — feiltrykt, adj. v. …igtig trykt. Et feiltrykt Ark.

Fiilklo, ell. Fiilklov, en. et Redskab, …net som en Tang, hvis Kiæver sammen…des m. en Skrue, hvori de Ting, man … file, indspændes. En Fiilklo holdes i …ånden, og er egentlig en løs Skruestikke, … denne derimod er fæstet t. Værkbænken.

Fingerregning, en. Regning, som skeer … at tælle p. Fingrene. (Brunsmands sted…varende Cal. 171.)

Fisk, en. = Fiskedag, en. Dag, paa …ilken der spises Fiskemad; (mods. Kiød…g.) Fiskestade, et. Sted, hvor Bund…rn udsættes, og Fiskeri m. samme drives … E. i Liimfiorden.) jvf. Rescr. 24 Mai. …737. "Fiskestader, hvoraf skattes og skyl…es." Rescr. 2 Jan. 1740. Fisketiende, en. …iende, som ydes af Fiskefangst. (f. Ex. i …ordlandene i Norge. Fr. 10 Jun. 1710.)

Fiæder, en. (I. 243. a.) [Bemærkelsen 2, … optagen efter det T. Feder (elater, …pira) og holdes i Alm. for samme Ord, …m Fiæder, penna, pluma. — Bemærk. 3, (som nu dog er forældet) er derimod det Isl. …fiötur, *compages, vinculum*; hvoraf fiötra, …enkebinde.]

…fleer, adj. = fleertydig, adj. som kan …tydes, forklares p. flere Maader, i meer end een Bemærkelse. — Deraf: Fleertydighed, en.

Flod, en. = Flodfiskeri, en. F. som drives i Floder. Flodguld, et. Guldstøv, som faaes v. Udvaskning af Flodsand. — Flodskib, et. Skib, som bruges ell. er brugeligt t. Seilads p. Floder.

flytte, v. a. og n. = flyttelig, adj. som kan flyttes. Flytteligt Gods.

flyve, v. n. = Flyvehede, en. pludselig opstaaet Hede i Legemet. Flyveredskab, et. Redskab, hvorved det bliver muligt at flyve.

Floiel, et. = Floielsbørste, en. En meget blød Børste, som bruges t. Floiel og lignende fiint Tøi. — Floielsgrød, en. (uegentligt) Navn p. et Slags fiin Meelgrød, som koges m. Smør.

Fod, en. = Fodsteen, en. Steen, der lægges under Fodtræet i Bygninger. — Fodsved, en. sædvanlig og vedvarende Sved, som een har p. Fødderne.

Foder, et. = Foderdyrkning, en. Dyrkning af Foderurter. "Foderdyrkning maatte forbindes m. Kornavl." Olufsen. Landoec. 407. Foderkurv, en. K. hvori Foder frembæres; (ligeledes: Fodertrug.) Foderloft, et. Loft, hvor F. giemmes.

Fold, et. I. 255., b. [Hidtil manglende i alle danske Ordbøger.] et Ord, (egentl. d. s. s. Fold, plica) der (ligesom A. S. -feald, E. -fold, T. -faltig og -falt) betegner Gientagelse ell. Fleerhed. I ældre Skrifter forekommer, f. Ex. (ligesom i det Engelske) to-fold, tre-fold, som adject. Udtryk, ell. hvor man nu vil sige tvefoldig, trefoldig. — Derimod br. nu Udtrykket Fold kun om den høstede Sæds Mængde, i Forhold t. Udsæden. Man siger f. Ex. hvor mange Fold har Rugen givet? Hveden giver i denne Egn over 10 Fold. Jeg faaer neppe to Fold af Udsæden. [Endskiøndt Formen her synes substantivisk, er Begrebet dog adjectivisk; her menes: ti-fold Sæd.] I øvrigt bruges nu, i St. for -fold den adj. Endelse foldig. jvf. enfoldig, mangfoldig, tvefoldig, og fl.

foldet, adj. som har Folder. Et foldet Blad. Kioken er f. meget foldet.

Folk, et. = Folkedigter, en. D. hvis Poesie er skikket t. Læsning f. Folket ell. Almuen; ell. som har levet i en Tidsalder,

da Digtekonsten ei endnu var uddannet. "De ældre Barder eller Folkedigtere." M.

Folkerigdom, en. En stor, betydelig Mængde af Folk. Folkerighed, en. Beskaffenheden at være folkerig. I et lidet Land kan der findes Folkerighed, om man end ikke kan tillægge det Folkerigdom. — Folkestamme, en. En Stamme eller Folkeslægt, hvoraf et eller flere beslægtede Folk have deres Udspring. Den germaniske Folkestamme. Uddøde Folkestammer.

Forbov, en. (s. Bov, 1.) den forreste Deel af en Bov, nærmest Brystet.

Forbryderske, en. Et Qvindfolk, der har begaaet en Forbrydelse.

foregribe, v. a. 3. komme i Forkiøbet; forekomme. At foregribe een i noget (som han havde betænkt at giøre, at udføre.) — Deraf: Foregribelse, en.

Forelskelse, en. (I. 268.) høres i Talesproget; men ikke Forelskning.

forgrebs, adv. med Rettighed t. at tage Brug ell. Besiddelse af noget, fremfor enhver anden. "Om en Skipper fragter sit Skib forgrebs t. Rogen." D. Lov. IV. 2. 8.

forgrene sig, v. rec. 1. egentl. dele, sprede sig i Grene (og figurl. dele sig i Underafdelinger.) Deraf: Forgrening, en. pl.-er. (Nye D.)

forhuske sig, v. rec. (I. 276. b.) egentlig: tage feil i det, man troer at huske; ikke huske det rette.

Formetørv ell. Formtørv, en. pl. d. s. Æltetørv, som dannes i en Form. (Olufsen.)

Forretningsmand, en. (I. 290.) egentlig og rigtigere: den, hvis Arbeide ikke skeer m. legemlig Anstrengelse, hvis Sysler meer ell. mindre fordre aandelige Kræfters Anvendelse. (Saaledes modsat: Arbeidsmand og Haandværksmand.)

Forudsagn, et. noget, der forudsiges; Forudsigelse. (T. Rothe. Nat. Betr. I. 262.)

forære, v. a. (I. 307. a.) I ældre Skr. (hos A. Vedel f. Ex.) findes: at forære een med noget; hvilket hentyder p. den oprindelige Betydning: (verehren) give en Hædersskienk.

Forøvelse, en. foregaaende Øvelse. "Ansørselens Forberedelser og Forøvelser." Blochs Synes. S. 49.

fremarbeide, v. a. bringe frem, bringe f. Dagen v. Arbeide. "Hvilke Rigdomme, der lode sig fremkalde og fremarbeide af en Ager, som endnu laae næsten udyrket." M. [illegible] læsn. over d. Poes. I. 277.)

fremhykle, v. a. 1. frembringe i [illegible] vortes, v. Hykleri; give Skin af. En hyklet Deeltagelse. "Det true [illegible] præg, der aldrig v. nogen Konst kan hykles." M.

Friertid, en. d. s. s. Beilertid. (I [illegible]

Frostrøg, en. kaldes (især i Norge) [illegible] Vinteren af Jorden opstigende Dam[p] Taage. (Keilhau. Reise i Finm. 1831 176.)

Frugthøst, en. Indhøstning af Fr[ugt] (I Mods. til Blomsterhøst. M. Fore[læsn. over] d. Poesie. I. 274.)

Frugtkiød, et. den spiselige bløde [Deel] af visse Træers Frugt. Skallen, [illegible] det og Stenen.

Frydeblus, et. Blus, som tændes [ved] glædelig Anledning; Glædesild. "[illegible] Frydeblus et Stæders Brand." [illegible]

fryse, v. n. = Frysen, Fryvning [illegible] det, at fryse. Vandets Fryvning.

Frø, et. (semen.) Det usædvanl[ige] [illegible] tal forekommer hos Sneedorf. "[illegible] som bleve nedlagte i Jorden, og af [illegible] udspire." Patr. Tilsk. II. 1. S. 2[illegible]

Furestrimmel, en. d. s. s. Plo[illegible] (Dalgas om Ribe A. S. 84.)

Fyldingsed, en. i Lovsproget: [illegible] som den Bestiaalne skal aflægge [illegible] stiaalne Koster ere ham frakomne [illegible] Vidende og Villie. (jvf. D. L. V[illegible] 10. Fr. 21 Mai. 1751. m. fl.)

Fælde, en. Vindfælde. D. Lov. V[illegible]

Fællesklon, et. i Sproglæren: [illegible] tikelen (Kiønsordet) "en" betegn[er] [illegible] maticalske Kiøn i det danske Sp[rog] [illegible] Hanklon og Hunklon finde samm[en] [illegible] d. Sproglære. S. 76.)

Fællesnavn, et. Navn, som [illegible] flere (f. E. Arter af en Slægt [illegible]

Fæmærke, et. Mærke, som [illegible] sit Qvæg; Qvægmærke. (D. [illegible] 18.)

Fæstemølle, en. pl.-r. M[illegible] Fæste af Eieren f. en bestem[t] [illegible] Fæstegaard, Fæstehuus, [illegible] en. den som har en Mølle i [illegible]

Følge, en. I. 338. b. [illegible] br. ligesom følgerigtig; og a[f] [illegible] gerigtighed, en.

G

Gaadeklogt, en. Klogt, Snildhed til at giætte Gaader. (Grundtvig.)

Gaardlod, en. den t. en Bondegaard udlagte og hørende Jordlod. (J. Boye. Stat. Ven. III. 227.)

Gaas, en. = Gaasepige, en. P. som vogter Gæs p. Marken. Gaasetiende, en. Tiende, som ydes af Gæs. [illegible] (I 346. b.) 3. det [illegible] ske) om Tegnet, (") [illegible] udmærker en anden [illegible]

Gadejunker, en. [illegible] folk, der sætter [illegible] p. Gader og [illegible] stryger.) "[illegible]

...som har giftet sig m. en af samme Stads Klubgudinder." Rahb. (D. Tilsk. VI. 419.)

Gaffeldræt, et. Indretningen og Tøiet, hvori en Hest trækker f. en Eenspændervogn. (Thaers Landoec. v. Drewsen. III. 46.)

Garvestof, et. de sammensnerpende Bestanddele i visse Legemer, som giøre dem tienlige t. Garvemiddel. (Thaers Landoec. v. Drewsen. III. S. 111.)

Gede, en. hos Skibstømmermænd: en Benævnelse p. en Deel af Træets Ved, og d. s. s. Hvidved. I. 476. b. (Archiv f. Søvæsen. III. 220. 227.)

Gienkaldelighed, en. Beskaffenheden at kunne gienkaldes, at være gienkaldelig. (A. Ørsted.)

gienpemfure, v. a. 1. trække Furer heelt igiennem. (Schouw.)

giennemleve, v. a. 1. leve t. Enden af (et Tidsrum.) "Sammenligne vi dette vort Liv m. den hele Tid, vi skulle giennemleve." Mynster.

giennemtegne, v. a. 1. hos Malere: afridse Hovedtrækkene i et Maleri p. et giennemsigtigt Papir, der lægges ovenpaa samme. — Giennemtegning, en. pl. - er. 1. Handlingen at giennemtegne. 2. en saaledes udført Tegning.

Gierningssted, et. Sted, hvor en Gierning er foretaget; eller (oftest) hvor noget ulovligt er begaaet.

Giesteskud, en. kaldtes en Afgift, som fremmede Kræmmere betalte i Kiøbstæderne, for Tilladelse at udstaae med og sælge deres Varer i aaben Bod. (D. Lov. III. 8. 8.)

glane, v. n. I. 376. (bruges i Siælland.)

grime, v. a. 1. forsyne m. Grime, lægge Grime paa. (usædvanl.) "Hun sadlede selv og grimede Hesten." Baggesen. (Thora. 1ste Sang.)

grumme, af grum. (I. 392. a.) bruges i dagl. T. og Almuesproget, ligesom skiønne. (jvf. Müllers d. Synon. II. S. 11.) Man siger ikke allene: "Han fik en grumme Hob Penge;" men: "Det er ret en grumme Dreng!" ɔ: modig, ustyrlig.

grundsætte, v. a. 3. sætte p. Grund. (om Skibe.)

grundærlig, adj. meget ærlig, fuldkommen ærlig. (ligesom grundgod, grundlærd, og fl.)

Grændseland, et. Land ell. Landskab, som ligger p. Grændsen af eet Rige mod et andet. "Et Grændseland, som danner Overgangen imellem to, v. Forfatning aldeles adskilte Lande." Maanedsskr. f. Lit. IX. 160.

Grændsepost, en. Vagtpost v. et Lands Grændser. "De fulgte ham fra een Grændsepost t. en anden." O. Malling.

Græsdrift, en. Mark, hvor Qvæg drives og holdes p. Græs. (Kampmann. Overs. af Virg. om Landbr. 98.)

Græsskifte, et. Mark, som bruges t. Græsning skifteviis m. en anden. "Denne hele Skovstrækning blev giort t. Græsskifte m. det store Overdrev." Bendz om Rønninge Sogn. 44.

Guldhuuskasse, en. En tilforn brugelig Benævnelse p. et vist Slags smaa Haarpunge. (Øhlenschl. Overs. af Deinhardsteins Garrick.)

Haabrig, adj. som har stærkt Haab, som altid haaber godt. (Hertz besr. Jst. 93.)

Haandviser, en. henvisende Tegn i Bøger; ell. Veiviser, dannet som en Haand. "De Haandvisere, man s. nogle Steder finder opreiste, f. at vise de Forbigaaende p. rette Vei." Rahb. (D. Tilsk. VI 459.)

Haansord, et. haanende, Andre vanærende Ord. "Det Haansord, hvilket hiin undsluppet var." Fibigers Sophokl.

Haarbælte, et. B. af Haar; s. Ex. et Badant, som Munke, eller Andre af den catholske Tro, bare til Poenitentse. (cilicium.)

haardsaltet, adj. om en vis Saltning af Sild. Nord. Brun. Digte. S. 58.

Hagekors, et. K. hvis deelte ell. splittede Ender gaae ud i to Hager.

Hals, en. 5. Halsen p. nogle Seil (Raaseil, Stagseil) kaldes det Toug, hvormed Skiødbarmen hales f. at stramme Seilet, at Vinden kan gribe deri (hvilket kaldes at halse Seilet. jvf. Skiøde.)

Handelsbaand, et. pl. d. s. Indskrænkning, Tvang, som paalægges Handelen; Handelstvang.

Handelsflag, et. Flag, som Handelsskibe føre. (Modsætn. til Krigsflag.) "Saa følge Fred dit Handelsflag." Nord. Brun.

Havkøling, en. sval ell. kølig Luft, der kommer fra Havet, som Havets Nærhed medfører. (Athene. IV. 19.)

Havnetid, en. den Tid p. Dagen, da Skibe kunne ankre i en Havn, som har Ebbe og Flod; ell. da Indløbet er aabent, Havnen ikke lukket.

Hedefaar, et. en Faareart, der især har hiemme i Hede-Egne. Det jydske Hedefaar. (Olufsen. Landoec. 439.)

Heelskygge, en. d. s. s. Kiærneskygge. (s. dette Ord og Halvskygge.)

Heeltag, et. Et Huustag, som t. begge Sider har straae Tagflader. jvf. Halvtag.

Heglehuus, et. Huus v. Hørfabrikker hvor Hørrens Hegling foretages i det Store. (Olufsen. oec. Ann. IX. 245.)

heglehvas, adj. hvas som en Hegle meget skarp. (Arreboe. Hexaem. 241.)

helle, v. a. 1. i Skibssproget: forbinde svære Toug p. en vis Maade. "At hel...

Barpetrosser sammen." Schneiders Beklædning. S. 78.

henbøie, v. a. 1. (I. 431.) i egentlig Bemærkelse: bøie hen over. Grenen var henbøiet over Bænken. "Henrykt over ham henbøiet, tryllet v. Beskuelsen." S. Staffeldt. (Nye Digte. 146.)

henegne, v. a. 1. anvende paa, henføre til. "Naturlæren, henegnet paa det menneskelige Legems Tilstand." Gilschow. (Phil. Br. 334.; sieldent; dog ogsaa hos Nyere.)

hidtilværende, adj. v. (I. 442. b.) som indtil den nærværende Tid har været, har fundet Sted, været i Virksomhed, o. d. Sædvanlig m. Bibegreb om, at Tingen ikke mere er, ell. snart skal ophøre at være. Den hidtilværende Opsynsmand skal afgaae. (T. bisherig.)

hiemfærdig, adj. (s. adv. hiem. I. 444. a.) færdig t. at drage hiem, rede t. Hiemfærd.

Hilden, Hildning, en. (I. 448. b.) Gierningen at hilde.

Himmelhøide, en. En for det blotte Øie umaalelig Høide; Skyhimmelens, ell. Ætherhimmelens Høide. (s. himmelhøi.) "Og glimter eet Lyn i Himmelhøiden over Jordens Luer." Bagg. (Dansana. I. 16.)

Hiuldreining, en. et Hiuls Omdreining, ell. Omsving, Omdreining i Kreds.

Hiørnetag, et. Tag p. et Hiørnehuus, som derfor har en v. Husets Form bestemt føregen Dannelse.

Hobsætning, en. Gierningen at sætte ell. reise noget i en samlet Hob. (Olufsen.)

Hoftvang, en. Tvang, som Hoflivet medfører. (Rahbek.)

Hornkløft, n. s. en Svaghed i Hestens Hov, hvorved denne faaer en Kløft, der gaaer nedenfra op t. Kronen.

hovedsvag, adj. svag i Hovedet, ell. af Hoved (Forstand;) svaghovedet. "Hiertesyg og hovedsvag." Bagg.

Hovslag, et. Slag af et Dyrs Hov. [illegible] den af Hestenes Hovslag.

hudagtig, adj. som har Lighed m. en Hud. Et hudagtigt Svøb.

Hulke, en. (I. 466. b.) dette Ord ([illegible] Hulke, Hylke) er egentlig indsk; og Hylke (I. 482. a.) maaskee ikke nøiagtigt nok [illegible] klaret. Begge Artikler kunne i denne Ordb. helst bortfalde.

Hundesyge, en. Sygdom, som Hunde kunne være underkastede; særd. en vis, [illegible] som Syge hos Hundene.

Huulglas, et. huulslebet (concavt) Glas (t. Briller f. E. ell. i et Huulspeil.)

Huus, et. = **Huusdaab**, en. Daab, som ikke skeer i Kirken; Hiemmedaab. (Nyt Phys. oec. Bibl. IX. 93.) **huuskoldt**, adj. [illegible] inde i Huset (om de Tider p. Aaret, da man har Huuskulde, ell. føler det koldere i Huset end i fri Luft. Egentl. et norsk [illegible] **Huuskreds**, en. Familiekreds. **Huusven**, en. den, som er fortrolig Ven af en Familie og ofte besøger den.

Hvaldyr, et. pl. d. s. en Classe af [illegible] tedyr, som føde levende Unger, og altid [illegible] i Havet. Cetacea.

hvidpibet, adj. kaldes Tømmer, [illegible] har den Feil, at der fra dets Knaster [illegible] sig nedad i Trevlerne et Slags Skimmel [illegible] Svamp. (Arch. f. Søvæsen. III. 234.)

Hvirveldyr, et. pl. d. s. i Naturlæren de med Ryghvirvler (Rygrad) forsynede Dyr: animalia vertebrata. Modsat: [illegible] velløse Dyr.

Hyggelighed, en. (I. 480.) Beskaffenhed (ved et Huus ell. Værelse) at [illegible] hyggeligt.

Hyttebygning, en. Gierningen at [illegible] ell. opføre en Hytte. "Bæverens [illegible] bygning." L. Smith.

Hængeseng, en. En ophængt og [illegible] Seng; en Hængekøie.

Iisbunden, adj. v. bunden v. Frosten, størknet t. Iis. "Naar den iisbundne Bæde smelter." Olufsen. (Dec. Ann. X. 205.)

Ildstedskat, en. Skat, som paalægges efter Antallet af Ildsteder i Husene; Arneskat.

Indersøm, en. Søm, der er syet saaledes, at den vender indad p. Tøiet.

Jord, en. = **Jorddannelse**, en. Jordlegemets Dannelse t. dets nuværende Form (Geogenie.) T. Rothe. Nat. Betr. III. 29. (Deraf: Jorddannelseslære.) **Jordlegeme**, et. (I. 538. b.) 3. Jordkloden, betragtet som et physisk Legeme. (T. Rothe om Jorden. 94.) **Jordryg**, en. d. s. s. Landryg; ell. om en mindre høi og betydelig, dog i Længden udstrakt Jordforhøining. (Olufsen. Dec. Ann. X. 205.) **Jordskygge**, en. Jordklodens Skygge, som [illegible] Maaneformørkelse. "Naar Maanen [illegible] ind i den langt større Jordskygge."

Juletræ, et. Et Træ, ell. en [illegible] af Naaletræer, som man Juleaften [illegible] Lys i og behænger m. Legetøi f. Børn. (Nyt D. og nu Stil.)

Jævnlinie, en. (I. 542. b.) [illegible] ogsaa, og oftere, om den horisontale vandrette Linie, anvendt f. E. [illegible] Maal. Huset ligger i Jævnlinie [illegible] kens Top, i Jævnlinie m. [illegible] veau de.)

Jævnmaal, et. (I. 542. b.) [illegible] nisk, ligeligt Forhold [illegible] Heelt; Proportion. [illegible] "Skiønhedens Jævnmaal [illegible] ger: Jævndannelse.)

Kalkfarve, en. Farve blandet m. Kalkvand. At male, anstryge en Væg m. Kalkfarve.

Kampraab og **Kampskrig**, et. Krigsraab, Krigsskrig. "Styrtende frem t. Kamp, og vakte det rædsomme Kampskrig." Fibigers Homer.

karlvoxen, adj. v. fuldvoxen, mandvoxen. (Grundtvig. Prøver af Saxo og Snorre. S. 8.)

Kavle, en. pl.-r. paa Fiskernet: d. s. s. **Flydholt** ell. **Flodholt**. (Ambergs Ordb.)

Keisergaard, en. keiserligt Slot (Residents.) Grundtv.

Keiseræble, et. Et Slags Æbler. (T. **Kaiserapfel**. Nyt phys. oec. Bibl. V. S. 441.)

Kirkehøitid, en. Fest, som helligholdes i en Kirke (ell. til Minde om en Kirkes Indvielse.) "Den store **Kirkehøitids** Dage." Rahb.

Kiøbstedgods, et. (I. 569. b.) er ikke blot Gods ell. Jord, som tilhører Kiøbstaden som Menighed (ɔ: **Kiøbstedjord**, **Kiøbstedjorder**;) men i Lovsproget forstaaes derved overhovedet (f. E. D. L. I. 24. 25. V. 3. 4.) Huus ell. Jordeiendom i en K., som hører til en K., eller eies af Borgere; i Modsætn. til al anden Jord ell. Landeiendom.

Kiødmorter, en. En Morter, sædvanlig af Træ ell. Steen, t. at støde Kiøddei i.

Kiøkkenvogn, en. V. hvorpaa de Ting føres, som høre t. en fornem Herres Reisekiøkken ell. Feltkiøkken.

kiørefærdig, adj. færdig t. at kiøre. "En Bonde, som, endog **kiørefærdig**, begav sin Reise." Junge om Nordsiæll. S. 341.

Kløve, en. I. 581. a. (jvf. ogsaa **Dragslag**. I. 171. b.)

klæde, v. n. I. 583. b. = Heraf det i Talesproget nylig opkomne: **klædelig**, adj. som klæder godt. En **klædelig** Dragt.

Knagbro, en. (jvf. **Knag**. I. 585.) et Slags Træbroer, som brugtes i ældre Tider.

knase, v. n. (I. 586.) det forekommer vel ogsaa i act. Bemærkelse, skiøndt sieldnere. At **knase** noget imellem Tænderne. "Den (Stenen) **knaser** omliggende Offerbeen." Øhlenschl.

Konst, en. = **Konstskabning**, en. noget som er frembragt v. Konst; et Konstværk. **Konstvirkning**, en. V. af Konsten ell. af et Konstværk. "Enkelte Skiønheder og **Konstvirkninger**."

korttonet, adj. som har, som fordrer et kort Toneholl. (modsat: langtonet. I. 639.)

Kraft, en. = **Kraftanstrengelse**, en. anstrengt Anvendelse af en Kraft. "Ved sælles K." — **Kraftord**, et. Ord, hvori ligger særdeles Fynd og Eftertryk. (Müller om det isl. Spr. 28.) **Kraftudvikling**, en. efterhaanden tiltagende Yttring af en Kraft.

Krage (ell. **Krag**) en. pl. **Krager**. I. 606, a. Den her anførte 2den Bemærkelse maa ganske adskilles fra den første. (Det ældgamle Ord **Krage** br. endnu i Provindserne, og tillige i samme Bemærkelse som **Kragetræ**.)

kunne. (I. 626.) 2. a. Hertil hører Talemaaden: at **kunne** med noget (have Indsigt ell. Færdighed i) som endnu, skiøndt sieldnere, høres i d. Tale. Hun **kan** noget med Skrædderskning. "So **kan** ikke med Sadel, thi hun rider sielden." Ordspr.

Kystflod, en. En Flod, der udspringer i en ikke lang Afstand fra en Kyst.

L

Laar, et. (I. 631. a.) 2. **Laaret** p. en Lee ɔ: det udstaaende Stykke Jern p. Leen, hvorom Leeringen sættes, f. at fæste Leen t. Lædraget.

Land, et. = **Landdeel**, en. En Deel af Landet ell. Landjorden. "**Landdele** have kunnet styrte ind." T. Rothe. = **landleds**, adv. til Lands, over Land. (modsat: søleds.) **Landlægd**, et. Lægd, ell. District af dem, hvori Landet m. Hensyn t. Udskrivning af Krigsfolk f. Landhæren er inddeelt; i Modsæt. til Sølægd. (Mandix d. Landv. R. s. **Lægd**. I. 99.) **Landvind**, en. I. 637. b. (rettere: "Vind, som blæser fra Landet ud imod Havet; modsat Søvind.") = **Landshylding**, en. En Fyrstes Hylding af det hele Land v. Sendebud. — **Landsmynt**, en. Mynt, som er gieldende over et heelt Land.

Lee, en. = **Leeknap**, en. de krummede Haandgreb p. Leeskaftet. **Leetøi**, et. kaldes Leen tilligemed Skaft, Ring, m. m. (ligesom Pibetøi, **Kiøretøi**, **Seletøi**, o. d. jvf. Meierede.)

Legeselskab, et. S. som deeltager i en Leg; Selskab af Legebrødre ell. Legesøstre.

Liimsvamp, en. Et Slags S. som voxer p. stovet Bøgeved, og hvoraf en Art Liim kan koges. (v. Aph. Nat. Hist.)

Livsvarme, en. den Varme, der findes hos levende Væsener m. varmt Blod.

Loftdække, et. det, hvormed et Loft er bedækket ell. beklædt. Et **Loftdække** af Gibs.

Lovbrud, et. Overtrædelse af Loven. "At anklages for **Lovbrud**." Grundtvig.

lunegod, adj. som ikke er god af Characteer eller Grundsætninger, men lunevis, ell. i Følge Indfald og Lune. (Suhm.)

Lunge, en. = **Lungebrok**, et. Lungens Udtræden af dens naturlige Leie, uden Sønderrivelse. (hernia pulmonalis. Herholdt.)

Lungesaar, et. Saar i Lungen, enten af udvortes Vold, ell. indvortes Sygdom.

Lyssky, en. (I. 684.) Sky, (Skysamling, Dunstkreds) som indeholder Lysstof, udstraaler Lys. Nogle antage Solen f. et mørkt Legeme, omgivet af Lysskyer.

Lyst, en. (I. 685. a.) 3. Hertil [illegible] Talemaaden (bl. a. om [illegible]) at være i Lyste for noget.

Lystvogn, en. Vogn, som kun bruges [illegible] Lystkiørsel, som ikke er Arbeidsvogn. ([illegible]gesen.)

Maanelegeme, et. Maanen, betragtet som Himmellegeme. "Hele Maanelegemets Mørkhed." T. Rothe. (Nat. Betr. I. 207.)

maanemørk, adj. ikke oplyst af Maanen, ikke maanelys. "Natten var maanemørk, men Himlen stiernekla r." N. Brun. (Jonathan. S. 143.)

Magestykke, et. Et enkelt Stykke, en enkelt Gienstand, der er, ell. anvendes, anbringes som Mage t. en anden. (Fr. pendant.) "De to følgende Digte ere ligesom Magestykker." Abrahamson. (L. Efterr. 1791. S. 766.)

maiklædt, adj. v. beklædt m. Mai ell. grønt og ungt Løv. "Og maiklædt stod den græske Marmorscene." Ohl.

Malkegang, en. Gang ell. Gaaen, som foretages til ell. fra Stedet, hvor man malker Qvæg. "Denne Skovfrugt, som hun fra Malkegangen medbragte t. hendes Fader." Pram. (Digt. Arbeider. I. 354.)

mangetydig, adj. som kan tydes, udlægges, fortolkes p. mange Maader. "Et mangetydigt Ord." (Rahb. D. T. VII. 23.)

Markmødding, en. M. der samles i Marken af udkiørt Giødning. (Dalgas om Ribe A. 101.)

Marv, en. = Marvolie, en. Olie, som tilberedes af dryrisk Marv. Marvpære, en. et Slags Sommerpærer. (bergamotte d'été.) Nyt Bibl. f. Phys. V. 443. Marvskiore, en. i Skibstømmer: d. s. s. Kiærneskiore. (s. dette Ord.) Marvsæbe, en. Sæbe, hvortil Marv anvendes i Stedet f. Talg e. d. (Møller pharmac. Haandb. 99.) = Marvebolle, en. Bolle, Kiødbolle, tilavet m. Marv. "Hvis i din Suppe stundom vanker en lille Marvebolle fuld af Tanker." Bagg. (Dansana. I. 138.)

Maskekule, en. En Kule ell. et indmuret Kar v. Bryggerier og Brænderier, hvori Masken samles. "En indmuret Maskekule." (Statstid. 1829.)

medfare, v. a. behandle. (II. 24.) "Naar hun fornemmer sig at vorde glemt, og ei medfares ordentlig." Bording. II. 190.

Medsøgende, adj. v. pl. de, som p. een Tid søge noget, f. E. Handelsvarer. (Concurrenter. s. Medsøger.) J. Bove.

Medsøgning, en. Søgning tilligemed Andre; Fleres Søgning af een Ting. (Fr. concurrence.) "En større Medsøgning baade af Fabriker og Haandværker. — Arbeidernes Medsøgning." J. Bove.

Melkekopper, n. d. pl. en Hudsygdom, der viser sig i et Slags Blegner, som ha[illegible] nogen udvortes Lighed m. Børnekopper.

mellemkommende, adj. v. som komme[r] imellem, ell. indløber, skeer imellem to Tids punkter ell. Tildragelser. "En mellemkommende Kiedsomhed kan giøre det Gamle be hageligt." J. Bove. (Statens Ven. 1. D.)

Mellemskygge, en. Skygge, der hverken er af de stærkeste ell. svageste. "Mellemskygger, der give Livets Farver Friskhed." Ohlenschl. (Digtninger. II. 332.)

Mellemsæd, en. Sædart, der saaes t. [illegible]verling i et Aar imellem to Aars Udsæd [illegible] Korn. "Boghveden er f. de skarpe Jorder en ypperlig Mellemsæd." B. Seidelin [illegible] Hiørring A. S. 170.

Menighed, en. (II. 33.) dette Ords [illegible] der 1, 2, 3, anførte Bemærkelser have [illegible] alt været nær v. at forældes; men ere [illegible] nyeste Tid af adskillige Forfattere igien, [illegible] m. Grund, optagne (f. E. for det fr. Commune, m. m.)

Menneskeagt, en. Agtelse f. Menneske[illegible] f. den menneskelige Natur. "Den Menneskeagt, som Alle burde, men saa faa [illegible] besidde." J. Bove.

Menneskemængde, en. 1. et bety[delig] Antal af Mennesker. 2. et vist, forh[oldsvis] stort ell. lidet Antal Mennesker. (J. B[ove.])

Messefald, et. (II. 36.) 2. Ordet [illegible] endnu p. Landet, hvor man siger: "[illegible] Messefald i dette Sogn," naar [illegible] har tre Sogne, og Gudstienesten hver [illegible] dag efter Omgang bortfalder i en af [illegible]

mistykke, v. n. (II. S. 46.) det [illegible] mer ogsaa uden præpos. som fort[illegible] m. Objectet. "Ingen kan mistykke, [illegible] og bruger denne Frihed." O. Guldb[erg] [illegible] ker om Milton m. m. Fortalen.)

Modbemærkning, en. B. som [illegible] imod en anden, hvorved man søger [illegible] dennes Virkning ell. Beviiskraft. [illegible]

modbevise, v. a. 2. føre Bevi[s] [illegible] en Sætning; bevise det Modsatte [illegible] der er fremsat ell. paastaaet. "[illegible] modbevises hiin Fornødnhed [illegible]gen." Mynster. "Den, som [illegible] at hans Benegtelser kunde [illegible]ste." A. Ørsted. (Eunomia. III. [illegible])

modig, adj. sorgfuld. [af [illegible] módr) bedrøvet.] II. 47. b. [illegible] føres, ell. under sit [illegible] det staaer. "Han [illegible] modig Graad [illegible] Klagebr. 118.)

Modværn, et. (II. 51.) for: Modstand. or den Skyldige Modværn, naar man nholde ham." D. Lov. I. 24. 49.

Iuldharv, en. Harv, hvormed Tuer ell. dvarpestud udjævnes. (Winstrup. Ager- n. Redsk. 3. H.)

Iuldplade, en. En Jernplade, som un- den bruges p. Ploven, heftet t. Sulen Muldsiælen, og som løfter Jordstrimme- nden den naaer Muldsiælen. (Fielstrup edn. t. Jordbrug. S. 77.)

Iundbulder, et. meget høirøstet Snak Trætte. (Vid. S. Ordb. V. S. 202.)

Iynt. n. s. = Myntherre, en. Regen- ell. den, som foruden ham har Mynt- ghed i et Land. Schytte. (St. indv. Reg. 179. 258.) Myntlov, en. d. s. s. itanordning. Schytte. (Indv. Reg. II.) Myntredskab, et. Redskab, som es ved Penges Myntning. (Schytte. nest. 227.)

mynte, v. a. 1. (II. 68.) Talemaaden: det er myntet paa o: det gaaer ud paa, sigter til. "Dog veed man ikke hvem det først er myntet paa." Bording. II. 178.

Mæglerløn, en. den Betaling, som gives en Varemægler ell. Vexelmægler f. deres Forretning. (Courtage. Schytte. Indv. Reg. II. 260.)

Mærkesteen, en. Steen, som sættes t. Mærke paa noget, ell. til Skielmærke. "Vee den, som Linien brød og Mærkestenen flytter." A. Bull.

Mærsskib, et. Skib, som fører Mærs p. en eller flere Master. (Jahn. Unionskrig. Hist. S. 445.)

Møllepasser, en. Benævnelse p. den Møl- lersvend, som har Tilsyn m. at passe ell. stille Møllen o. d. "Møllepasseren havde, efter Sædvane i Tordenveir, afseilet og til- passet Møllen." Bl. Dagen. 1831. 195.

abofred, en. Fred, fredeligt Forhold em Naboer. "Langt ædlere dog er sam- tig Nabofred." Bording. II. 180.

akke, en. p. en Tagsteen: den frem- nde Knop p. den ene Side af Stenen, ved den hænger p. Lægten (hvorimod udad bøiede Deel af Stenen kaldes sen.)

akkehule, en. den udvendige Fordyb- i Nakken (Nakkegrube.)

akkespeil, et. Et, sædvanligen rundt idspeil, som Fruentimre bruge v. deres lædning, og hvorved de lade Billedet akken ell. Baghovedet falde i det for hængende Speil.

atteskiul, et. (II. 74.) Ikke altid d. s. s. ely; men ogsaa: det, hvori en Gien- skiuler sig ell. hvoraf den skiules om en. f. E. "Den graanende Taage, Si- Dragt, Liliernes Natteskiul." Evald. Skr. I. 304.

vnkiendt, adj. v. kiendt ell. bekiendt ivn (mindre end navnkundig.) "Hæ- navnkiendt," Homers Il. af Fibiger. i2.

Nedlag, et. (II. 80.) Nederlag (Evald) forekommer ogsaa i Suldbergs B. Hist. I. 2. S. 1092.

nedlude, v. n. 1. hænge ned, være i en hængende ell. nedad ludende Stilling. "Her Hindbærklaser, hist en Hæg nedluder." Storm. (Mere uegentlig for: helder, skraa- ner. "Huulveien mod Havet nedluder saa brat." Ohlenschl. St. Hansaften-Spil.)

neden, adv. (II. 80. a.) "Oven tør, neden vaad." Arreboe. (Hexaem. S. 241.)

neder, adj. (II. 80. b.) "Slig Klogskab egner bø, som boe i nedre Stue." Arreboe.

nedrinde, v. n. figurl. om Solen: gaae ned (ligesom: oprinde.) "Det var, da So- len var nedrunden, og Madnen stille hæved sig." Bagg. (Dansk. II. 354.)

Næringer, n. s. pl. kalde Fiskerne i Siælland et Slags mindre Sildegarn.

nøie, v. a. lade sig nøie med. (II. 101.) partic. nøiet forekommer ogsaa; men ikke hyppigt. "Nøiede, naar kun deres Legeme blev næret." Mynster. (Præd. 1823. II. 160.) At være nøiet med (tilfreds m.) hø- res ogsaa i d. Tale.

ergang, en. Gang t. et Sted f. at Gierningen at gaae (t. Alteret) f. at v. Bryllup, Barnedaab o. d.) "Hvor- n stakkels Landsbybrud kan m. sin Of- ng herefter komme ud." C. Frimann.

iemeel, et. "malede Oliekager af Hør- Olussen. (Landoec. S. 435.)

nbudsbrev, et. (til Ombud, 1.) Brev, ndes omkring t. Flere; Circulaire. ek. Fortæll. I. 371.)

laden, adj. v. (II. 113.) Hos Bor- orekommer det i en, som det synes for- Bemærk. for: anseet, yndet. "Hvor en, før fuld vel omladen, skaffes af,

og sættes bag v. Fiæl." II. 46. (Ogsaa: omladt. "Af Kongen — han er derfor vel omladt og mildelig anseet." Bord. II. 144.)

Omlag, et. det, der lægges omkring no- get, et omgivende Lag. "Naar Busken no- gen Tid har staaet, uden at faae nyt Om- lag af Sand." Br. Seidelin om Hiørring Amt. S. 45.

omranke, v. a. 1. omslynge, omsnoe, liig en Ranke. "Mine Arme kiærligt dig om- ranke." S. Staffeldt.

oplagt, partic. af oplægge (II. 128) be- br. som adj. 1. oplagt Melk o: suur og tyk Melk, der lægges op i et Klæde, hvorved

Valden løber af, og de øfede og fede Dele af Melken blive tilbage; (forskiellig fra opsat Melk.) 2. vel stikket, i Stand til at udføre noget, hvortil aandelig Kraft behøves. At være oplagt til noget. I Dag er jeg ikke rigtig oplagt. (jvf. opsat, 1. II. 132. b.)

opskove, v. a. 1. fælde og opsætte i Skoven (om Tømmer og Brænde.) "Tørt opskovet Bøgebrænde." (Statstid. 1829. 183.)

Opslag, et. (II. 132.) 2. Overgang fra Frost t. Tøveir. Det forekommer i denne Bemærk. hos Bording. "Det Skade var, at det t. Opslag kom saa snart."

Ord, et. = Ordbrug, en. Brug af et Ord, enten i Alm. eller i en vis Bemærkelse. "De indsnige derved (ved Misbrug af Ordet Tro) en falsk og farlig Ordbrug." D. Ugeskrift. II. S. 44. Ordglimmer, en. Anvendelse af glimrende Ord, ell. Prydelser uden tankevægtigt Indhold, i Stilen. "En Leg m. Talens Blomsterpynt og m. blendende Ordglimmer." M. — Ordhøslighed, en. H. som allene vises i Ord og Talemaader. (Sporon.) Ordskrift, en. Skrift, hvori Begreber ell. hele Ord udtrykkes v. enkelte Tegn; i Modsætn. t. Bogstavskrift og Stavelseskrift. (Dahl. d. Retskr.)

Overbod. (II. 147. Gørsum.) Om dette Ords Bemærkelse s. Jurid. Tidsskrift XIII. 2. 265.

overbrat, adv. meget hastigt, alt f. [illegible] feligt. (D. Riimkr. 456. forældet, men [illegible] at bevare.)

Overmyndighed, en. ud. pl. høiere [illegible] dighed, som Andres Myndighed er u[illegible] ordnet. "Den ene af disse tre Herrer [illegible] Overmyndigheden, fik Huus arvelige[illegible] hørende." O. Guldb. (V. Hist. I. 1055. Det fr. Suzeraineté.

overordnet, adj. som er sat over A[illegible] har Myndighed over Andre, ell. høiere [illegible] dighed end Andre; (modf. underord[illegible] En overordnet Øvrighed (f. E. Amt[illegible] den.) "Der foregaae mange Vilkaar[illegible] der, som ikke komme t. de Overord[illegible] Kundskab." Mynster. (D. Ugeskr. I. 70[illegible]

overpyntet, adj. pyntet p. en ov[illegible] ven, urimelig Maade. "Hun var ik[illegible] overpyntet, som hun pleiede at v[illegible] Rahb. (Fortæll. I. 147.)

overstor, adj. alt for stor, overb[illegible] stor. (Arreboe. Hexaem. 241.)

Oversyn, et. ny Jord = Vurderin[illegible] Taxation, som foretages naar nog[illegible] Lodseierne ikke er tilfreds m. den [illegible] (Mandix Landv. R. II. 215.)

Overværk, et. den øvre, øverste [illegible] et Værk, af en Indretning, Maskine. [illegible] verværket i et Orgel." Hertel. om A[illegible] Domk. I. 275.

Panteforbring, en. Fordring, som man har t. een, paa Grund af Pant. (Hansens d. Skifteret. 2. Udg. 196.)

Pantegield, en. Gield, hvorfor Skyldneren har givet Panteret i sin Eiendom.

Pels, en. (II. 178.) Samlingen af Faarets Uld p. Kroppen, især naar den er klippefærdig, kaldes ogsaa Pels ell. Uldpels. "Øvede Uldklippere afklippe Pelsen saaledes, at den forbliver heel." Olufsen. (Landoec. 441 og 444.)

Pilerter, n. s. pl. grønne Erter, hvilke man, f. at koge og spise dem, piller ud af Bælgen.

Pindhængsel, et. Et Slags Dør-Hængsel, uden synlig Stabel (Stabelhængsel) og heelt indladt i Døren, saaledes, at Hængseltappen er en Jernpind, der gaaer i en Pande, anbragt i Dørkarmen.

Piphas, n. s. kaldes en Knude (Svampknude) ell. Udvært, der sætter sig hos Hesten p. Hasen af Bagbenet, v. Mangel af Strøelse. ("Stolsvamp kaldes den samme p. Hestens Albue." Abildgaard.)

Plovdrift, en. Jordens Drift ell. Dyrkning formedelst Pløining. "Ikke mindre Lodder, end t. egen Plovdrift." (Dalgas, over Ribe A. S. 80.)

Pompesod, en. (II. 198.) Jvf. N. S. Sood, en Brønd. A. S. Seath. Sode. (Isl. Sog, *sentina navis.*)

pralfri, adj. som er uden Pral; [illegible] Pralen ell. Praleri. "Det er en [illegible] Natviol, der vil dig mangen Stund [illegible] de." F. Guldberg.

Præk, et. i dagl. Tale: [illegible] unyttig Snak. (Jeg blev kied af at [illegible] hans Præk.) II. 208. a, (hvor [illegible] mangler) kunde præke og Præken [illegible] den alm. Udtale, undtagen i [illegible] poetisk Foredrag) være anført, [illegible] viisn. t. prædike og Prædiken.

Prøve, en. og v. at prøve. [illegible] blad, et. Blad, som aftrykkes t. [illegible] af et Kobberstykke. Prøvemærke[illegible] som sættes p. noget, t. Tegn [illegible] prøvet. (prøve, v. a. II. 210 [illegible] prøve ædle Metaller." s. Prøve[illegible]

Puddersukker, et. (II. 210. a.[illegible] "kogt Sukker i Skikkelse af [illegible] ver, som ikke v. gientagen [illegible] ning har faaet en fast, [illegible]

Pyntemønster, et. [illegible] Pynt indrettes, hvorefter [illegible] (Tode. Poet. Skr. I. 266.)

Pyntepige, en. En [illegible] at pynte og paaklæde [illegible] blot har den Ære at [illegible] og Pyntepige." [illegible]

Qvindemand, en. et qvindagtigt, blødagtigt Mandfolk. "Den Fiinhed i Følelsen, som vore Qvindemænd i Fruentimmerkredse bamme med." Rahb. (Fortæll. I. 88.)

Qværk, en. i Skibssproget: 1. p. et Stagseil: det øverste Hiørne af Masteliget p. et firkantet Stagseil. 2. Qværken p. et Skibsknæ ɔ: det Sted, hvor begge Armene forene sig. [Hovedbegrebet af Qvark (jvf. Ordet II. 235. b.) kunde synes at være: noget udstaaende, en Knude, Knop. Jvf. dog Isl. Querk, ɔ: *margo interior.*]

Raaseil, et. (II. 226.) er ikke blot Storseil; men ethvert Seil, der lægges under Raaes under) en Raa; og saaledes modsat: Stagseil.

Raaseiler, en. et Skib, hvis Master føre Raa og Raaseil.

Redebygning, en. det, at bygge Rede, oprette en Rede. Fuglenes Redebygning. (Tidsskr. f. Naturvid. III. 76.)

Regnsommer, en. En Sommer, hvori der falder meget overflødig Regn. (Olussen.)

Reisesyge, en. overdreven Higen efter at reise, især udenlands. "De Modens Trælle, som Reisesyge smitter." Jacobi. (Saml. Skr. 93.)

Rendeløb, et. et Rendedrag, en Vandrende. (Ny D. Mag. I. 387.)

Rodregn, en. En stærk Regn, der trænger ned i Jorden, og bløder Væxternes Rødder.

1. Roe, en. (II. 257. a.) Roesukker, et. Sukker, som koges af et Slags Roe ell. Bede. (Beta vulgaris altissima.)

Rost ell. Roste, en. (II. 260.) s. ogsaa Decon. Mag. III. 197. "Dernæst tages tvende store Standtønder, og tillaves m. Rostestang og Halm p. Bunden, ligesom en Roste til Øl."

Rundskiøre, en. hos Skibsbyggere og Tømmermænd: en Feil ell. svagere Beskaffenhed i Træets Ved, der strækker sig trindt om samme, i større ell. mindre Dybde; en svagere ell. skiør Ring i Vedet. (jvf. Kalv.) Archiv f. Søv. III. 235.

rundvoxen, adj. v. som v. den naturlige Væxt har faaet en rund Form. Rundvoxet Tømmer. Arch. f. Søvæs. III. 234. — Om Mennesker: trind i Væxten. "Smaa, rundvoxne Fruentimre." (M.)

røbe, v. a. (II. 271.) den uegentlige Bemærkelse: lægge (uvilkaarligt) f. Dagen, vidne om, bære Præg af, br. ogsaa om gode Egenskaber ell. Omstændigheder. (Det røber megen Forstand hos en Dreng i hans Alder. Uden at ville det, røbede hun sin ædle Tænkemaade. Det røber en god Smag.)

Rødulm, en. kalde Skibsbyggere den mørkere, guulrøde Farve, som Egetræ antager, naar det bliver gammelt, ell. ved Træets begyndende Opløsning. (Arch. f. Søvæs. III. 233.)

Saftløb, et. Saftens Omløb i Træers og andre Væxters Saftkar.

Sag, en. (II. 279.) Under Nr. 3 er forbigaaet Talemaaden: det er ingen Sag (ɔ: en let Sag, ingen vanskelig Forretning.) "Da noget — i Øret hvisker mig: at giøre Vers er ingen Sag." Bagg. (U. Arb. I. 150.)

Sagnfortælling, en. mundtlig Fortælling af et Sagn. — Sagnskrift, et. Skrift, der indeholder gamle Sagn ell. Sagnhistorie (traditionel H.) M.

sammenløben, adj. v. sammenløben Melk, Fløde ɔ: som er ostet, løben sammen (ell. som man ogsaa siger: skilt ad; men ikke adskilt.) — Melkens Sammenløben. (ikke: Sammenløb.)

sammenrime, v. a. 1. bringe i Overeensstemmelse, i rimelig Forbindelse (rime sammen.) "Hvorledes sammenrime I disse Tanker?" Basth. (Aand. Taler. 1779. I. 210.)

sandse sig. v. rec. til Skibs, om Tougværk: snoe sig sammen, danne en Knude.

Sandsenydelse, en. N. ved Sandserne, sandselig Nydelse. (A. Ørsted. Skand. L. S. Skr. 1808. 4.)

Sandslette, en. En Slette, hvis Jordbund er sandig. "Skoven omgives overalt af aabne Sandsletter." Schouw.

Sangsprog, et. undertiden for: Digtersprog. (Fort. til Vid. Selsk. Ordb. 3. D. S. VIII.)

Sangtone, en. den Tone og det Tonefald, som Sang og Melodie fordrer. (accentus melicus?)

savnfri, adj. savnløs, uden Savn. (F. Lerches Digte.)

Seildyb, et. det Strøg i en Fiord ell. andet Farvand, hvor det er dybt nok f. Skibe. "Seildybet i Liimfiorden." Fr. 15 Dec. 1750.

seise, v. a. 1. til Skibs: at sammenbinde to Toug m. en Seising, som er et p. en egen Maade sammenflettet fladt Stykke Toug.

Sengerum, et. Rum t. Leie i en Seng. "Her er baade Huusrum og Sengerum."

selv, pron. = Selvdannelse, en. 1. Dannelse, Cultur, som man v. egen Stræben, uden andres Veiledn. erhverver sig. 2. Udvikling af sig selv, uden kiendelig udvortes Aarsag. "Sygdommens Selvdannelse." (i Modsætn. t. dens Meddelelse v.

Smitte. D. Ugeskr. I. 490.) — Selvforglemmelse, en. Forglemmelse af sit eget Væsen, ell. af Hensyn t. samme. ("Vor Naturs Selvforglemmelse." M.)

Sidehug, et. 1. Hug, som træffer Siden. 2. Hug, som ikke føres lige ud, men fra Siden. fig. om spottende Udfald.

Sigelse, en. Kiendelse. "Og bede ham sin Skade efter Dannemænds Sigelse." D. Lov. IV. 2. 3. "Efter søfarne Mænds Sigelse." IV. 2. 7.

Sindsoprør, et. urolig, oprørt Tilstand i Sindet. (Fibigers Sophokles.)

Siæl, en. = Siælevaande, en. En høi Grad af Siælesorg. (Rothe. Nat. Betr. III. 27.) Siæleverden, en. den aandelige, oversandselige Verden; Aandeverdenen. "De Love, Naturen lyder i Siæleverdenen." J. Boye. (Stat. Ven. II. S. 2.) Siælevirkning, en. aandelig (psychisk) Virkning. (J. Boye.)

skaldækket, adj. v. bedækket m. en Skal. Insecter m. skaldækkede Vinger.

2. Skiød, et. 2. (II. 331. b.) og Skiøde, et. (II. 332. a.) det sidste rigtigere. Et Skiøde (Holl. Schoot) er ikke "den nederste Flig ell. Ende af et Seil", (som derimod hedder Skiødbarmen.) Skiødet er det Toug, hvormed man umiddelbart strammer Skiødbarmen, v. at trække den t. en af Siderne, f. at Seilet kan faae Vindfang. (jvf. Isl. Skaut, og v. a. at skiøde.)

Skioldside, en. den mandlige Linie i Arvegang. (s. Spindeside.) "Ægte Afkom p. Skioldsiden." Dipl. af 1557. Nyt Mag. VI. 163.)

Skole, en. = Skolehest, en. En skoleredet, tilredet Hest. "En afrettet Hund ell. Skolehest." Tilschow. (Phil. Br. 339.) Skolelæsning, en. L. som finder Sted i en Skole, som skeer v. Skolen.

Skovvei, en. (II. 238.) 2. Vei som fører til en Skov. (D. Lov.)

Skraapude, en. En m. Krølhaar stoppet Pude, som har en skraa Form, er tyndere v. den ene Side ell. Kant, end v. den anden.

Skraavei, en. En p. skraa nedad løbende, ell. en brat, heldende Vei. (Ravns Overs. af Virgil. 16.)

Skrabnæse, n. s. Benævnelse p. et Spil m. Pinde af forskiellig Dannelse. At spille Skrabnæse.

Skriftemunk, en. Munk, (i catholske Lande) hvis jævnlige Syssel er, at høre Skriftemaal. (N. Mich. Aalborg. 1607.)

skriftkyndig, adj. kyndig i et Skriftsprog, øvet i at kunne forstaae og skrive det. M. (Ordb. Fort. S. 42.)

Skriftlæsning, en. [af Skrift, 1. II. 341. a.] Læsning af det, som er skrevet (ikke trykt.) Drengen er tilbage i Skriftlæsning.

Skriftrige, et. Indbegreb af skriftlige Arbeider i et vist Sprog; Literatur. (n. Ord.)

Skruepompe, en. kaldes hos Reg[...] under Navn af "Archimedis Skr[...] Snegl" (cochlea Archimedis.) b[...] Maskine t. Vandsøsning. (Landh. S[...] I. 283.)

skudfast, adj. som modstaaer Sk[...] udholde Skud. "Muren er skudfa[...] den Ild, som Linieskibet vil kunne [...] holde." J. A. Fibiger. (Om Dan[...] svarsv. S. 27.)

Skumsved, en. En stærk Sved [...] bringer Skum f. Munden. "At brin[...] sten i Skumsved." S. Blicher. (N[...] II. 249.)

Skyld, en. = Skyldfordring, en. [...] fordring. (Guldbergs Appian. S.[...] Skyldherre, en. Den, hos hvem en [...] er i Skyld; den, som har en Sk[...] (Creditor. Colding.)

Skyskraber, en. pl. -e. i Skibssp[...] smaa Seil, som svære Krigsskibe føre [...] pen af Stormasten og Fokkemasten.

Skytvogn, en. Stykvogn, Kan[...] (Jahns Unionshist. 457.)

Skærelo, en. det Huusrum i en G[...] Landet, hvor Hakkelsekisten staaer, [...] kelse skæres.

skøns, adj. (skraa.) br. dog mest [...] paa skøns, paa skraa; (E. a-s[...] Ordet høres ikke meget, og mest hos [...] og Almuen. "Forstavnen dreies, [...] get lægger sig skøns." Virg. af Mei[...] 6. [Isl. Ská, Skiævhed. jvf. skak]

slagfærdig, adj. rede til Slag. [...] færdig Hær. Hæren stod slagfærdi[...]

Slagtedag, en. Dag, hvorpaa [...] ning foretages i en Huusholdning. [...] holm. Pell. Taler. 1779. I. 332.)

slinge, v. a. (II. 261. 62.) "At [...] Træ" br. egentlig af Tømmermæn[...] afskære det fældede Træ i de forbe[...] ell. bedst passende Stykker, (f. E. til [...] tømmer) undertiden efter afrid[...] beloner; hvorefter det afskaarne St[...] dehugges o: tilhugges løseligt p. [...] m. m.

Slubbert, en. pl. -er. et [...] som ikke hører til de stærkeste, og [...] til og om en uordentlig, sløset [...] rettelig Person. (Formodentl. [...] slubbern, arbeide grovt og [...] sludske i sin Gierning; og [...] Slubberer." Hamb. [...]

Slusevand, et. Vand, som [...] af en aabnet Sluse. ([...] II. [...]

Slædeaag, et. det Træ[...] der Slædemeden. ([...]

Slægtfølge, en. pl. -r. [...] række. "Vi have fu[...] kemaade hos hele Slæ[...] omskiftelig." [...]

Smædedigt, et. [...] fornærme, [...]

ws, et. Smædedigt. (St. Blicher. Snee-
kken. S. 56.)

Snee, en. = Sneekastning, en. Hands-
tgen at kaste den faldne Snee tilside, f. E.
aa Landeveie. Sneeplov, en. en Ind-
tning, bestaaende af to, i Vinkel sammen-
tte Sidefiæle, som v. forspændte Heste
bes igiennem den opdyngede Snee, f. at
me Veien.

Snert: II, 377. a. hedder i anden Be-
mærkelse: en Snerk.

Sogn, et. = Sognebud, et. (II. 380.)
stigere: den Mand af et Sogn, som efter
mgang, v. Sognefogdens Tilsigelse, skal
fordre Øvrighedens Breve og offentlige
udskab. (s. Fr. 7 Jul. 1792.) Sogne-
ei, en. 1. Vei giennem et Sogn, fra een
t. en anden; Bivei. (Mandix. d. Landv.
et.) 2. den Vei, Præsten har fra sin
aard t. Sognekirken.

Solskifte, et. (II. 381. b.) om dette
mle Ord (som bl. a. forekommer i J. Lov.
55) og dets Brug i en anden Bemærk.
A. Anchers Udg. S. 347. og Mandix d.
andv. R. II. 179.

som, uadskillelig Partikel. (II. 383) Til
mmes Bemærkelser kunde maaskee føies:
saadan Beskaffenhed, at Tingen let kan
mme i den Tilstand, som Hovedordet ud-
ykker.

Sommerhavn, en. Havn v. en Kyst, som
ke er tilstrækkelig beskyttet mod Storme,
derfor kun om Sommeren kan benyttes.
Fr. 7. Oct. 1728.)

spille, v. n. og a. = Spiller, en. 1.
en, som er i Færd m. at spille. Vi mangle
af Spillerne. 2. den, som er lidenska-
lig hengiven t. Spil, ell. som gior en Næ-
ngsvei deraf; en Dobler. — Spillegield,
t. G. som man paadrager sig i Spil. (Rah-
ek. Fortæll. 1. Deel.)

spledse, v. a. 1. i Skibssproget: forene
l. sammenknytte to Tougender, (eller ind-
fnge en Ende i Touget selv f. at danne et
Øie o: Øiespledsning) ved at løse de enkelte
Toore, flette dem v. en vis Maade ind
mellem hverandre, og undertiden vinde
msting omkring Forbindelsen. (Maaskee af
plitte? — Spledshorn kaldes det Redskab,
vormed Garnene (ell. Parterne) i et Toug
abnes t. Spledening.)

Springer, en. pl. -e. (II. 396. a.) 2. en
est, afrettet t. at komme frem i et eget
Slags springende Trin. 3. en Brikke i
Skakspillet. 4. et Slags Hval. 5. smaa
rme i Ost.

Sprog, et. = Sproghiem, et. det Land,
en Landstrækning, hvor et Sprog har sit
iem; det Samfund af Mennesker, blandt
vilke det hersker og tales. Det danske
proghiem. (M.) — Sproglyd, en. Lyd,
m høres, forekommer i et Sprog ell.
alen. — Sprogstamme, en. En Stam ell. Classe, der omfatter flere beslægtede
Sprog. "Grene af en fælles Sprogstam-
me." — Sprogtone, en. den i et vist Sprog,
i en vis Forfatters Stiil, ell. i et enkelt
Skrift herskende Charakteer.

Sqvat, en. (II. 401.) 2. tilføies: "af
noget flydende." (Det bruges ogsaa i d.
Tale om Lyden af noget, der stænkes ell.
sqvattes, og da med Art. et. "Det gav et
Sqvat.)

Stabel, en. (II. 403. a. b.) i D. Lov.
VI. 18. 1. br. det om en Steenhob, som
er sat t. Skielmærke.

Stak, en. et børstedannet Legeme, der
sidder i Spidsen ell. paa Ryggen af Græs-
arternes Blomster. arista. (Hornemann.)
jvf. Arestæg.

Stamme, en. = Stammedyr, et. Dyr-
art, hvorfra andre Arter ell. Afarter ned-
stamme. "Man har tilforn anseet den
(Uroxen) f. Stammedyret t. vor tamme
Oxe." Schouw. (D. Ugeskr. I. 94.) Stam-
mefeide, en. Feide, som hersker imellem Fol-
kestammer. "Et vildt, t. Stammefeider
og Røverkrige indskrænket Nomadeliv." M.
Stammehiem, et. Hiem, hvorfra nogen
nedstammer, oprindeligt Hiem f. en Folke-
stamme. Stammesagn, et. Sagn, bevaret
i en vis Folkestamme, ell. S. om Stam-
mens tidligste Alder. (M.)

Sted, et. (II. 411. b.) 2. b. at finde
Sted: være til i et ell. andet Forhold;
være tilstedt, tilladt. Denne Skik finder
endnu Sted hos Almuen. En saadan Mis-
brug maa ikke finde Sted. = stedfindende,
adj. v. som finder Sted, er i Brug.

Stiftskiste, en. (II. 417.) om dette Ords
Brug, overført v. Stiftsbøgerne, eller de
v. Loven (II. 22. 12.) foreskrevne Forteg-
nelser over Kirkernes og de geistl. Embeders
Indkomster i et Stift, s. Badens jur. Ordb.
II. 162.

Stikspade, en. II. 419. a. (smaa Spa-
der, som bruges v. Lugning, m. m.)

Stilling, (2) en. (II. 421. a.) "Stil-
lingen p. en Sav" kaldes endnu det Træ-
værk, hvori Savbladet indsættes.

Stokkeknegt, en. (II. 423.) kaldtes særd.
hos Krigsfolket en Slutter ell. Fangefoged,
som v. Resol. 29 Apr. 1791 fik Navn af
Profos. (Badens jur. Ordb.)

Strafferenter, pl. i Lovsproget: Renter,
som gives f. Efterladelse af Betaling t. be-
stemt Tid. (jvf. Badens jur. Ordb.)

Strand, en. = Strandret, en. (II. 166)
er ikke det samme som Forstrandsret (I.
296. b.); men giver kun Ret t. at fiske i
Havet og drage Garnet p. Stranden. (jvf.
Stampes Erklær. IV. 281.) Strandsø,
en. i nyere Geographier: et Slags Ind-
søer, m. salt ell. brak Vand, nær v. Havet,
dannede af en efterhaanden tillukket Viig
og v. (jvf. 2. Nor.)

strygetør, adj. strygetørt kaldes vasket Tøi, naar det er tørret saa meget, at det er skikket t. at stryges.

Strøegods, et. (II. 435. b.) en efter Lovsproget nøiagtigere Forklaring over Ordet s. Badens jur. Ordb. II. S. 166.

Strøehalm, en. Halm, som bruges t. Strøelse under Heste og Qvæg. Olufsen. (Landoec. 436.)

Strømning, en. pl.-er. (II. 436. b.) det, at strømme; et strømmende Vands Løb. Flodens Strømning.

Stuefugl, en. F. som holdes i Stuerne, ell. i Buur; Buurfugl, Sangfugl.

Stykvogn, en. V. hvorpaa Kanoner flyttes, og hvorpaa de tildeels (Feltkanoner) ligge naar de bruges. (s. Stykke, 7.)

Sugerør, et. (II. 445.) forklares ved: "det nederste og smalleste Rør i Pompeværker." Kraft. Mechan. II. 860.

Sukkersyre, en. en Syre, der udvikles af Sukkeret v. at behandle det m. Salpetersyre. (Oxalsyre.)

Sumpluft, en. Luft, bestaaende af Vandstofgas m. en Tilsætning af Kulstof, der udvikler sig af Sumpe og Moser.

svaghovedet, adj. som har et svagt (skrøbeligt ell. indskrænket) Hoved, en indskrænket Forstand. (Ogsaa: svaghjernet.)

svigte, v. a. i Skibssproget: at stramme ell. fastne to jævnsides staaende Toug v. at forbinde ell. surre dem v. mellemløbende Toug ell. Liner. Saaledes svigtes Vanterne under Mærset; og denne Toug-Surring kaldes især Svigtingen. ("At indsvigte et Mesanseil." Schneiders Veiledn. i Sømandsk. S. 75.)

Svinemeel, et. meget grovt Meel, ell. Affald af Meel, som bruges t. Svineføde.

Svingbasse, en. pl.-r. et Slags smaa Skibskanoner, som kunne dreies rundt p. en fast Fod.

Svingkraft, en. pl.-kræfter. Kraft, hvorved et Legeme sættes i en svingende Bevægelse. (Fr. Schmidt. Minerva. 1805. I. 97.)

Sværmetid, en. den Tid p. Aaret, da Bier pleie at sværme. (Fleischer om [illegible] 755.)

Svømmehaar, et. pl. d. s. Et [illegible] Haar, som nogle Vand-Insecter have [illegible] Fødderne og Vingedækkerne (f. E. Sca[illegible] bæus aquaticus p. dens bageste Fød[illegible] H. Strøm.

Sædfure, en. den sidste Pløining, [illegible] Jorden faaer inden Saaeningen. ([illegible] Landoec. v. Drewsen. III. 86. jvf. [illegible] fure (i Till.) og Vendefure. II. 645. b.)

Sædkiærne, en. Frøkorn. "De paa[illegible] det er t. ingen Nytte, at nedlægge S[illegible] Kiærner i Jorden, fordi disse ikke strax [illegible] op t. store Træer." Rahb.

Sældyr, et. Fællesnavn f. en Classe [illegible] Pattedyr, som tildeels leve i Vandet. Ph[illegible] cæ. (jvf. Sæl, hvor Udtrykket: "af [illegible] phibiernes Classe" bør forandres.)

Særmærke, et. udmærkende Kiende[illegible] f. en vis Gienstand; Særkiende. (Bagg. Klim. 332.)

Særnavn, et. Navn, som er eget f[illegible] vis enkelt Gienstand, f. et Individ [illegible] Art ell. Classe; nomen proprium. [illegible] Ord. M. Ordb. Fort. S. V.)

Særsoftende, n. s. pl. d. s. s. [illegible] ffende; men forældet. (jvf. K. Anchers [illegible] Skr. II. 389. og Badens jur. Ordb.)

Sættebiskop, en. den, der var [illegible] indsat til Biskop, men ikke confirme[illegible] denne Værdighed. (T. Weihbisch[illegible] Münter. Reform. Hist. II. 44.

Sættemeel, et. Meel, som faaes [illegible] Malning, men v. at knuse og udvaske [illegible] Frugter, (f. E. Kartofler) og lade [illegible] bundfældes i Stivelsemeel, Kraftmeel.

søleds, adv. over Havet, t. Skibs, [illegible] veien. Søleds kommer man lettere [illegible]

Sømiil, en. En geographisk Miil, [illegible] 15 gaae p. en Grad.

Søvnliv, et. det Liv, som et [illegible] Væsen lever i sovende Tilstand.

søvnvaagen, adj. i nyere Skrifter [illegible] den saakaldte magnetiske Søvntilstand [illegible] være i en søvnvaagen Tilstand."

T

Taarerig, adj. overflødig p. Taarer. "Den taarerige Romanforfatter." Zetlitz. (Digte. Ny Udg. S. 321.)

Tag, et. = tagløs, adj. som fattes Tag, som er uden Tag. "Overalt i tagløse faldende Hytte." Pram. (Stærkodder. 139.) — tagsætte, v. a. 3. forsyne m. Tag, reise Tag paa. "At tagsætte et Huus." J. Thiele. (Biergmandsdal. S. 77.)

Talbøining, en. i Sproglæren: den Bøining ell. forandrede Form, hvorved Substantivers og Adjectivers Fleertal adskiller sig fra Enkelttallet. (D. H. O. S. 70.)

Taler, en. pl.-e. den, som har Færdighed og Øvelse i at fremføre et sammenhængende mundtligt Foredrag, ell. i [illegible] fentligt. (orator.) jvf. tale, 2. [illegible] konst, en. (jvf. Talekonst, II. 482. b.) [illegible] lerkonster, konstige, forud beregnede [illegible] som en Taler anvender f. at [illegible] (Rahbek.)

tankefyldig, adj. som har [illegible] fylde; tankerig. (M.)

Tankerige, et. [illegible] feldt. Nye D. 393.)

Taphul, et. (II. 486.) [illegible] en Tap (p. en Axel ell. [illegible] bevæger sig. (Dalgas om [illegible]

Tidsdeling, en. [illegible] (Eilschow. Philos. [illegible]

ærd, et. det Værd, som een i og ‑ste, sit Embede har erhvervet , der hverken i Tienestetid ell.) kunde komme i Sammenlig‑)e." Rahb. (Tilsk. VII. 19.)
r. a. 3. giøre i Stand, giøre dent.) "End giver Gud til‑)" (hvormed strax kan straffes.) dspr. II. 253.
et. Tal p. en Uhrskive, som ‑rne. (J Timetal, adv. times) hver Time.)
v. a. 2. indkalde f. Tinget; et; indvarsle. "De havde lov‑ ‑ldt alle Lodseiere." Doc. af). Mag. VI. 138.)
II. 517. a.) [Snarere maaskee ‑ollr, en Pæl, Stavre.]
= tonet, adj. (som har en vis udtales m. et vist Toneholb; i Sammensætning; f. E. Forts ‑tonet.) Jvf. Ordene: skarpto‑ t, flydetonet, holdtonet, drage‑ s Oversigt af D. Retskr. S. 14.
adj. v. fyldt med Topmaal. En ‑rv. (Storms Brœger. S. 45.)
‑mer, adj. lummervarm med "Trods Storm og torden‑ ." Bagg. (Dansana. I. 444.)
‑er, en. den, som ørkesløs dri‑ Torve og Gader. (Coldings
, en. den Vei, som een maa bringe sine Varer t. Torvs, ell. ‑rvet. (D. Lov. VI. 9. 34.)
, adj. som ytrer Glæde af ‑er en ufornuftig Glæde uden hb. Skuespil. I. 88.)
adv. lige efter Traaden. (Abra‑ Sproglære. S. 301.)
‑er, n. s. pl. det Overblevne, v. Trankogning. (s. Grever.
d, en. ub. pl. Beskaffenheden, at ell. dorsk. "En lav Betleraand, døsig Trevenhed." Oluffen.
den, en. overnaturlig Verden.
ufrugtbart Aar, hvori Misvært, endog Hungersnød og Folkedød . 559. b. (jvf. om Bemærk. af , Maanedsskr. f. Lit. VIII. 209.)
, adv. udenfor Jorden. "Vi Stiernerne, efterat vi i nogen ist udenlands eller udenjords.")hilos. Br. 373.)
), en. Fæstningsvold, Borgvold, ‑n om en anden Vold (ell. Inder‑ Simonsen. (Borgruiner. I. 33.)
, en. Grund, som strækker sig i Havet, eller udenfor andre isbenh. Skild. 1813. No. 83.)

"Med skionne Farver vidste hun at male sin Trylleverden." Ingemann.

Træk, et. (II. 535.) Giernigen at trække (intrans. jvf. trække, C. 1. S. 536.) disse Fugle have deres Træk giennem Landet i April. (jvf. Lærketræk.) "At boe p. et Strøg, hvor disse have faaet deres Træk." Rahb. (D. Tilsk. VI. 441.)

Trækdyr, et. Trældyr, Arbeidsdyr, som br. til at trække, ell. for saa vidt de anvendes hertil (Thaers Landoec. v. Drewsen. III. 11.)

Trækredskab, et. Redskab, som anvendes t. Trækning. (sammest.)

Trækkekraft, en. den levende Kraft, som anvendes v. Trækning. (sammest. S. 25.)

Trællesæ, et. en dum, uforstandig Person, der giør sin Giernig uden Eftertanke, ell. liig en Maskine. (servum pecus.) "Efteraberen er altid et Trællesæ." Stoud. (om Skrivem. i Embedss. 218.)

Trællelydighed, en. det Slags Lydighed, som vises, som kan ventes af Trælle. S. Staffeldt. (Nye D. 406.)

Trælleslid, et. haardt, anstrengende Trællearbeide. "Saa pludselig et Spring fra Overflod t. Trælleslid." Rahb. (D. Tilsk. XII. 474.)

tvesidig, adj. som har to Sider; ell. som kan tages, betragtes fra to Sider. (T. Rothe. om Jorden. S. 18.)

tværlagt, adj. v. som er lagt p. Tværs. (Thieles d. Folkesagn. I. S. 2.)

Tænkedrift, en. Drift t. at tænke, til tænkende Virksomhed. "Tænkedriften er den evigt virkende Kraft, der holder Aandeverdenen i Gang." J. Boye.

Tøi, et. (I. 554. b.) 2. [Her kan tilføies: Kiøretøi, Leetøi, Pibetøi, Plovtøi, Seletøi.]

Tøie, en. [Isl. Togi.] en Tot; ell. noget, som er sammenvundet og forlænget ell. udtrukket; f. E. en Uldtot. Det er dog mere Landskabsord, end almindeligt. s. Tave og Tot. (jvf. tøie, udtrække, udstrække, hos Wessel. s. Ordb. II. 555. a.) "At bede og at smøre tøier intet p. Reisen." en Talem. hos Moth.

Udhold, et. det at holde ud, holde længe paa. (f. E. en Tones Udhold i Musiken. — At udholde en Tone i ti Secunder.)

Udkrat, et. Krat i Udkanten af en Skov. "Alt rullede mellem dens Udkrat og Smaabuske den raslende Vogn." Bagg. (Thora.)

udløse. (II. 573.) 3. i Lovsproget br. det, a.) deels (eenstydigt m. indløse, indfrie) naar det forbindes m. et Tings-Object, om at erhverve Medeieres Deel i en Eiendom, ell. hvad der er udlagt af et Bo f. Gield. "Dog saa, at han udløser fra enhver, som han vil udløse noget fra, det t. ham udlagte hele Gods." D. Lov. V. 3. 22.

"At udløse Godset m. saa mange rede Penge, som det er udlagt for." sammest. b.) deels m. Personsobject; f. E. udløse een af Fællesskab, Sameie, m. m. (jvf. D. Lov. V. 2. 19.) Overhovedet br. udløse, m. nærmest Hensyn t. den Person, fra hvem man udløser, indløse m. Hensyn t. den, som gjør sin Løsningsret gieldende.

Udrum, et. Rum ell. Huusrum v. en Gaard i Udhuse ell. uden for Stuehuset. "En Gaard m. Gaardsplads og Udrum." (Adr. Av. 1815.)

udsnige, v. a. 3. bringe ud p. en hemmelig Maade, p. skiulte Veie. "For hver Person, som han i saa Maader vilde udsnige." D. Lov. III. 12. 11.

Udsogn, et. kaldes (især i Jylland) det Sogn i et Pastorat, som ligger længst fra Hovedsognet.

Udød, en. ud. pl. en ond, haard Død. ("Absalon fik en Udød" forekommer i en gl. Vise.)

uforbeholden, adj. (jvf. forbeholden. I. 262. a.) Deraf: Uforbeholdenhed, en. Aabenhed, ligefrem Oprigtighed.) (Fort. t. Snorre Sturl. Fol. IV. S. XIV. ingenuitas.)

ulsgraa, adj. som har den vasket graalaone Farve.

Undentag. (II. 595.) Ordet br. i [illegible] fiælland, og lyder her Undertag og Un[illegible] tagsmand; men neppe rigtigt; da u[illegible] (undan) er: af, bort; og Undentag b[illegible] Afstægt.

Underfaldshiul, et. (II. 597. b.) Vandhiul, der staaer høiere end Va[illegible] som falder p. dets underste Deel." J. K[illegible] (Mech. II. 752. (Underfaldsmølle[illegible] mest. S. 770.)

underjords, adv. under Jordens [illegible] flade. "Underjords og overjords." Arn[illegible] Heraem. 176.

Underpant, et. (II. 600. a.) som [illegible] kommer alt i det 16de Aarh. (1540. [illegible] bruges i Lovsproget tildeels som for[illegible] fra Pant ell. brugeligt Pant. (jvf[illegible] Danske Mag. VI. 169.)

Understander, en. Støtte, som [illegible] under noget f. at bære det. "Svage[illegible] ninger behøve stærke Understandere." Ligprædiken af N. Henrichsen 1666.

Uære, en. (Vanære.) "Lade sig [illegible] beligge." D. Lov. VI. 13. 10.

Vanarte, v. n. 1. vanslægte, udarte. ("Nogle Værker frembragtes, der ikke have vanartet." D. Suhb. V. Hist. I. 1044.)

Vand, et. = Vandarbeide, et. A. der udføres i ell. under Vandet. (Krafts Mech. II. 428. 763.) — Vandfald, et. (II. 624.) deels for: Fos; deels ogsaa om Vandets Affald mod et lavere Jordsmon. Denne Egn har et jævnt, et stærkt Vandfald. — Vandmængde, en. den p. et vist Sted ell. til een Tid samlede M. af Vand. — Vandsump, en. Samlekiste f. Vand; en Kielderbrønd, hvor Vand trækker til og samler sig. (Kraft. Mech. II. 716.) — Vandtryk, et. Vandets Tryk, formedelst dets Tyngde. — Vandværk, et. Maskinværk, hvorved Vand ledes til ell. fra et Sted, ell. hæves i Veiret. (M. Br. fra Sverr. III. 37.)

Vanedyr, et. br. om Mennesket, som blindt afhængigt af Vanen. "Mennesket er ofte blot et Vanedyr."

Veisyn, et. Undersøgelse af Landeveies ell. Biveies Tilstand, som af vedkommende Embedsmænd foretages t. visse Tider af Aaret. (Mandix d. Landv. Ret.)

Verdenshiørne, et. (Verdensled) og Verdenskant, en. det første især om de fire Hovedhiørner (Nord, Syd, ꝛc.); det sidste deels i samme Bem. deels om enhver Verdensegn. (jvf. 3. Led og 2. Leding.).

Vindlys, et. i Artilleriet: et Sky[illegible] af Papir, fyldte m. en brændbar Sa[illegible] sætning, som anvendes i Regnveir, i[illegible] Lunter, t. at tænde Fængkrudtet.

Voldermisse, n. s. den hos Almuen [illegible] brugelige Benævnelse p. den 1ste Ma[illegible] ogsaa kaldes Voldborg Dag. (D[illegible] Valburgis.) "Da bør Bonden [illegible] Gaarden t. næstkommende Vold[illegible] D. Lov. III. 13. 3.

Voldgrøft, en. Grøft som grave[illegible] v. Siden af et Dige ell. en Jord[illegible] kelte, dobbelte Voldgrøfter. ([illegible] fra Slakgrøft ɔ: en bred, aabe[illegible] hvorfra den opkastede Jord jævn[illegible] begge Sider. Gierfings Landoec. I. [illegible]

Vornedsfrihed, en. Frihed f. [illegible] Forpligtelse ell. for Vornedpligt.

Vormeel, et. kaldes det raae [illegible] støv, som Arbeids-Bierne føre [illegible] ben, inden det, v. at fortæres af [illegible] vandles t. virkeligt Vox.

Vrangvid, et. falskt Vid; [illegible] (F. H. Suhb. om Retskr. S. [illegible] rangvis, sophistisk.)

Værkbænk, en. Bænk [illegible] hvorpaa Arbeidet sker, ell. [illegible] der dertil anbringes; f. E. [illegible]

Trykfeil.

Det var ikke muligt, uden at forvolde et alt for stort og forlænget Ophold, at giennemgaae Ordbogens hele Text, efter at Værket var færdigt, for at udtegne de, uagtet saa megen anvendt Omhu, indløbne Trykfeil. Dette er imidlertid skeet ved de første 14 Ark (A—X), og hvad disse indeholde af saadanne, meddeles her (tilligemed enkelte af efterfølgende Ark); deels for at Ingen skulde faae Grund til at mene, at man mere vilde dølge hiin Mangel ved Bogen, end andre; deels for aabenlyst at lægge for Dagen, af hvad Natur Trykfeilene ere, og at der hverken er Anledning til at foruroliges over deres Beskaffenhed, eller deres Antal, som, efter giort Beregning for de her giennemgaaede Ark, i Giennemsnit ei engang udgior een (og det næsten blot Bogstav-) Feil paa [illegible]500 trykte Ord, ell. omtrent paa eet Ark i sædvanlig Format.

I. S. 2. b. Lin. 1. retten (hos Moth.) rettere: drætten.
— 17. a. L. 44. sit l. hans.
— 28. a. — 8. fattes (,) efter tilbage.
— 35. b. — 14. og flere Steder allene l. (iFølge Skrivemaaden I. 30.) alene. I øvrigt maa bemærkes, at Skrivemaaden allene er den almindeligste; ligesom den bruges af Ordbogens Forf.
— 37. a. — 38. áng l. ángr.
— 43. b. — 16. høre l. hører.
— 45. a. — 28. Arne l. Arve.
— 51. a. — 46. Takkelasen l. Takkeladsen.
— 53. a. — 54. her tilføies: over.
— — b. — 40. Fregatskib l. Fregatskibs.
— 88. a. — 61. Ordet deles Bidskhed.
— 89. a. — 1. Biergchrystal l. -krystal.
— 97. a. — 20. en af, l. een af.
— 100. a. — 11. Begierlighed l. Begierlighed.
— 110. b. — 29. Bordsæde, en, l. et.
— 111. a. — 14. Sænk, l. Sænk.
— — b. — 9. faa, l. faae.
— 122. b. — 63. fælleds, l. fælles.
— 123. a. — 38. Dannebrog, l. Danebrog.
— 129 a. — 52. Brændeved, en. l. et.
— 143. b. — 42. Medbør, l. Modbør.

I. S. 146. b. Lin. 3. canonicere, l. canonisere.
— 147. b. — 44. Lære, l. Lærer.
— 151. a. — 36. Confirmant. Etymologerne fordre vel Confirmand; men den danske Udtale over hele Landet er Confirmant og Confirmanter; og der er ingen antagelig Grund til at forlade den i Skrivemaaden af dette fremmede Ord, der har dannet sig analogisk med endeel andre af samme Endelse.
— 152. b. — 6. κουβος, l. κυβος.
— 157. b. — 14. gaaen, l. gaaet.
— 160. a. sidste L. ubestemte, l. bestemte.
— — b. — 15. enhver, l. Enhver.
— 161. a. — 8. deels, adv. rettere: conj.
— 162. a. — 33. den, l. den, det, de.
— 163. b. — 26. maa, l. maae.
— 165. a. — 14. giøre, l. giør.
— 167. a. — 16. efterat, l. efter at.
— 168. a. — 16. Chrystal, l. Krystal.
— — a. — 25. Magister, l. Magisters.
— 172. a. — 17. Dragslaae, l. Dragslaa.
— — b. — 10. deres, l. dets.
— 174. a. — 15. dens, l. den.
— — a. — 17. Gaarden, l. Gaardens.

I. S. 175. b. Lin. 47. Bolt, l. Bold.
— 176. b. — 9. gradviis, l. gradsvise.
— 180. a. — 49. flvgtge, l. flygtige.
— 183. a. — 39. Niecemrum, l. Mellemrum.
— 183. b. — 3. efter Klar tilføies: eller.
— 185. a. — 29. uflebne, l. ufleben.
— 187. a. — 29. δυπειν, l. δυπτειν.
— 194. a. — 8. Hængselen, l. Hængselet; og L. 24. en l. et. (efter l. 487. Kiønnet er imidlertid ikke ganske utvivlsomt.)
— — a. — 35. Slaae, l. Slaa.
— 195. b. — 8. af af, l. af.
— 198. b. — 30. Klædt, l. klædte.
— — b. — 37. adv. l. adj. og adv.
— 201. b. — 7. sin, l. hans.
— 202. b. — 35. og rec. udslettes.
— 206. b. — 21. Veirligt, l. Veirlig.
— — b. — 53. paa Yderfiden, rettere: ved Yderkanten.
— 215. a. — 4. maa, l. maae.
— 215. a. — 10. 1ste, l. anden.
— 217. b. — 60. en, l. een.
— 218. a. — 18. επος, l. ἔπος.

I. S. 218. a. Lin. 19. [illegible] tiken.

— 225. b. fager, skal staae foran [illegible]
— 227. a. Faldevildt skal staae 227. efter Faldereb.
— 232. B. 6. fä, l. få.
— 244. b. Lin. 14. Skollekage, l. Sk[illegible]dekage.
— 249. a. — 32. pl. Floff, l. Flok[illegible]
— 257. b. — 26. havde, l. have.
— 319. b. — 21. den, l. om den.
— 323. b. — 30. Frucht, l. Fur[illegible]
— 348. b. gale skal staae foran Gale[illegible]
— 478. b. Lin. 5. jvf. hverre, l. jvf. hverve og Hvergarn.
— 598. a. — 15. Kengeskat, l. Ku[illegible]geskat.
— 641. b. — 60. udslettes: eller [illegible]

II. S. 69. b. Lin. 21. idelig, l. ideli[illegible]
— 231. a. — 21. en Syre, l. [illegible]syre.
— 423. a. — 56. Stokknegt, l. [illegible]teknegt.

57583909

MOLBECH (i)

DANSK

ORDBOG

II

M – Ø

Vet.